SC·Sup.21.Pl.2.

43
1 H
8

DE CATHOLICAE ECCLESIAE DIVINIS OFFICIIS AC MINISTERIIS

Varij
Vetuſtorum fere omnium
Eccleſiæ Patrum
ac Scriptorum
Libri

Quorum nomina uerſa Pagina indicabit

AD
SANCTISSIMVM D. N.
GREGORIVM XIV. P. M.

ROMAE
M.D X C I.

N AEDIBVS POPVLI ROMANI APVD GEORGIVM FERRARIVM CVM PRIVILEGI

SANCTISSIMO
AC BEATISSIMO
PATRI ET D. N.
GREGORIO XIV.
PONT. OPT. MAX.

RITVS, & cærimoniæ Eccleſiaſticæ, à Sanctiſsimis viris deſcriptę, & in vnum congeſtę, cum ante multos annos Colonię editæ fuerint, rem Chriſtianis omnibus gratam me facturum putaui, ſi eas denuò, multis nouis rebus adauctas, & in meliorem ordinem digeſtas, Romanis typis promulgarem: opportuneq; admodum cecidit, vt, quo pręcipuè tempore liber ferè ad exitum perueniſſet, S.V. ad Apoſtolatus culmen euecta ſit. Ritus igitur, & cęrimonias Eccleſiaſticas, S. V. offero, quę rituum, & cærimoniarum Eccleſiaſticarum peritiſsima ſit, quęq. ob id à fe. re. Sixto V. ad Rituum Congregationem olim fuerit adſcita. Præterea librum hunc S. V. Cremonenſi olim Epiſcopo, Cremonenſis dicat. Mihi, Beatiſsime Pater, iuſſu Gregorij Xiij. cuius S. V. nomen,

& vnà cum nomine virtutem refert, ab Illuſtriſsimo & Reuerendiſsimo Cardinali Saluiato, acerrimo Chriſtianæ Reip. defenſore, & perpetua liberalitatis laude celeberrimo, Typographiæ Populi R. cura demandata fuit. In ea ego miniſtri & ſocij partes ſuſtineo, & ita ſuſtineo, vt nihil mihi antiquius ducam, quàm eos libros edere, qui Chriſtianam doctrinam iuuent. Teſtetur mentẽ meam liber hic, teſtentur Biblia Grȩcè edita, teſtentur Biblia Latina LXX. interpretum, teſtentur Epiſtolæ Decretales, quas Illuſtriſsimi & Reuerendiſsimi Cardinalis Caraffæ aſsiduo labore, iuſſu Sixti Quinti, collectas, mox S. V. offeram. ſunt enim ſub prælo: totuſq. in eo ſum, vt Chriſtianam Remp. iuuem, nemini ſim diſpendio, &, quidquid à me proficiſcitur, à me vno, tamquam Populi R. ſocio, proficiſcatur. Non ego vllum vmquam laborem, non vllas impenſas defugiam, vt, quantum in me eſt, ſacros libros, qui Eccleſiæ fructuoſi ſint, edam. Reliquum eſt, vt, me, meaq; omnia S. V. dicans, ſupplex ab Eadem poſcam, vt, qua fronte me ſemper excepit, eadem nunc, me tuendo, & Pontificia humanitate fouendo, excipiat. Interim Sichardum S. V. commendo; qui, cum in Cremonenſi Epiſcopatu S. V. ante plures annos præceſſerit, librumq; ſcripſerit de cærimonijs Eccleſiaſticis, Mitralem nuncupatum, à S. V. expectat, vt huic libro, Eius iuſſu, adiungatur. Egoq. id maxime cupio, qui S. V. maximè me debere profiteor. Deus Optimus max. S. V. felicia omnia tribuat. Kal. Apr. CIↃ. IↃ. XCI.

Sanctitatis V.

Humillimus Seruus,

Georgius Ferrarius.

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO
PAVLO CAMILLO
SFONDRATO
S. R. E. CARD.
AMPLISS.

INTER *quotidianos gratulantium maximorum Principum congreſſus, Card. ampliſſime, quibus in hac etiam grauiſſima caritatis annonæ afflictione vſque adeo Romana Ciuitas exhilaratur, vt iam demum ſibi ipſi reſtituta eſſe videatur; ecce & ego, addictiſſimorum vobis quantulacunque pars, hoc meo munuſculo animi mei promptitudinem teſtatus, humiliter congratulaturus accedo. Quod eo facio confidentius, quo me honeſtiores ad id cauſſæ exſtimulant. Præterquam etenim, quod communis Patriæ nomine, quæ Gregorij XIV. Pontificis Maximi, Patrui tui, Pontificatu maxime recreatur, iure id me maximo poſtulat; quid non & priuato meo nomine mihi faciendum eſt, quem ſibi ille ſuis beneficijs adeo deuinxit, vt hominum nemini plus debeam? Patriam ille meam, Cremonam dico, optimi in illa Paſtoris officio integerrime perfunctus, prudentia ſua, & vitæ integritate, multum quidem iuuit, optimaq. ſemper voluntate proſecutus eſt, pro qua ſempiternæ illi ab ea gratiæ habebuntur: ſed, quod erga me quoque bono fuerit animo, meque libenter exceperit, quo dignas illi referam gratias, nihil habeo, niſi hoc, quo cõuenientius ſacrorum rituum ſtudioſiſſimo Pontifici dari nihil potuit. De aſſidua etenim illius in eam curam diligentia nihil me dicere neceſſe eſt; cum ex anteacta vita facile iudicari poſſit, nihil ei fuiſſe antiquius, quam vt, temeraria cærimoniarum vſurpatione exſtirpata, antiquum earum*

rum

rum vſum poſt liminio in Eccleſiam induceret. Cuius voluntatis cum viuum hæredem Te eſſe etiam à Patruo relictum non ignorarem, volui librum hunc de ſacris cærimonijs, Romanis typis excuſum, ſub Tui etiam nominis auſpicijs in lucem prodire. Quem vt hilari, etiam Tu, alacritate, addictiſſimi Tibi animi teſtimonium, excipias, rogo Te atque obteſtor quam poſſum officioſiſſimè. Conſeruet Vos nobis interea incolumes quam diutiſſime Deus opt. max. Gregorium, Sanctiſſimum Orbis vniuerſi Paſtorem; Te, ſinceriſſimum Ei in ſubleuandis oneribus comitem, & ſocium. Romæ. Kal. Apr. CIↃ. IↃ. XCI.

Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. D. T.

Humillimus Seruus,

Georgius Ferrarius.

REVERENDISS.

IN CHRISTO PATRI

AC ILLVSTRISS. PRINCIPI ET D.

D. SALENTINO ELECTO ARCHIEPISCOPO COLONIENSI

Sacri Romani Imperij per Italiam Archicancellario, Principi Electori, Vueſtphaliæ & Angariæ Duci, Legatoq́. nato, Domino ſuo clementiſſimo, S. P. D.

QVAM turbulenta ſit Chriſtiani orbis confuſio, Eccleſia quàm varijs & quàm acerbis caſibus concutiatur, quantisq́ue ſit calamitatibus vndique agitata & preſſa, nemo eſt, Antiſtes Reuerendiſſime, ac Illuſtriſſime princeps, in cuius oculos, in quamcumque eos mundi plagam conuertere velit, non ſtatim iucurrat. Cuius dolore cùm omnes, quorum mentem ſtupor non occupauerit, meritò commoueantur, tum illos, qui antiquam eius formam, & qualis patrum memoria floruit, intueri poſſunt, Eccleſiarumq́ue per orbem origines memoria repetunt, multò etiam magis hic dolor angit & excruciat: quòd, quam florẽtiſſimam cogitant, & animo quaſi intuentur, eam miſerrimum in ſtatum adductam, ad internecionem quaſi propendere conſpiciant. Nam priſcis patrum temporibus magnas quotidiè factas ad Eccleſiã acceſſiones, & noua ſubindè prole auctam, regna, prouincias, vrbes, dominia, caſtra ei adiecta, & per hęc, quaſi in multas propagines diffuſam, ſeu tanquàm in colonias, ità in Epiſcopia diductam, piæ & religioſæ plebis tanquàm optimarum frugum prouentum longè vberrimum, Optimates & Principes viros humili pietate illuſtres, in diuorum honorem magnifica templa exſtructa, eademq́; munificentiſſimè dotata, ſacra religiosè & ſeriò à viris Eccleſiaſticis exculta, eoſdem à maximis minimisq́; in ſummo honore & tanquàm patres habitos, vnũ omnium ſenſum, & lætam ac iucundiſſimã pacẽ, ſumma cum animi voluptate recordantur: Noſtro nunc ſeculo contrà omnia, gregẽ Chriſtianum ab ouili Eccleſię varijs inſidijs interceptum gregatim auerti, maximas indies ab ea defectiones fieri, interire Epiſcopatus, pietatẽ in plebe extingui, optimates & viros nobiles, humili ac priſca pietate abiecta, ignobiliter arrogãti & ſuperbę hæreſi ſe captiuos ſubiicere, diripi tẽpla atq; dirui, ſacra omnia conculcari, viros Eccleſiaſticos in ſummũ contemptum adductos, in eorũ fortunas interitumq́; cõiurari, in omnis priſcæ pietatis totiusq́; antiquæ religionis internecionẽ cõſpirari, ſacra omnia cõculcari, diſſentientes volũtates, multiplices & diſcordantes de religione ſentẽtias eſſe, inteſtinis bellis omnia perſtrepere, cũ gemitu & mœrore ſpectant. Qui dolor in illorũ animis tanto altiùs infixus hæret, ex imisq́; præcordijs tanto is gemitus fortiùs ducitur, quãto magis intelligunt, ſicut priſcæ illius felicitatis, veneranda cœtus Eccleſiaſtici ſanctitas, inculpati clericorum mores, in diuinis officijs pia & ſeria ſedulitas, de fidelis populi ſalute anxia ſolicitudo, pręcipua cauſa extitit, ità eorundẽ deprauatos mores & ſanctitatis nunc omnis vacuam, & quę omnium aures atq; ocu

los offendat, vitam; in diuinis officijs peragendis ſacriſque tractandis ſupinam negligentiam, tenuem de fidelis populi Chriſti ſanguine redempti ſalute, & perexiguam curam, ſi non cauſam, magnam tamen tantæ deuaſtationi ac tam miſeræ ruinæ occaſionem præbuiſſe. Quod ſi non ingenuè fateri, cauſaſque alias longè petere, & hanc à nobis culpam in alios reiicere velimus, nos ipſos nimiùm amare, nimiumque nobis adblandiri videbimur. Nam ſi plebs Chriſtiana, & Chriſti ſanguine emptæ oues ab Eccleſiæ ouili abducuntur, lupiſque præda fiunt, quem niſi noſipſos accuſabimus, qui parua earum hactenus perſæpè cura tacti fuimus, & quibus noſipſi paſtores adeſſe, pabulaque ſubminiſtrare, quarum ſaluti ipſi incumbere, & à ceruicibus infeſtas feras arcere præſentes debebamus, eas deſertas reliquimus, aut auaris mercenariis, & imprudentes lupis perſæpè commiſimus. Dei optimi maximi ſacra abrogata & conculcata, templa prophanata, direpta, & clauſa multis in locis conſpeximus, & nos hæc vacua eſſe antè ſiuimus, Auguſtiſſimis ſacris non quem merebantur honorem, venerationemque impendimus. Cùm ad diuina Eccleſię officia populus frequens ac deuotus conueniret, eaque in magna religioſæ plebis corona nobis peragere liceret, nos ad ea ipſi tardè atque rarò conuenimus, nos ea leuiter, defunctoriè, ac remiſsè negligenterque peragimus. An'ne ergo Dei in nos iram, vt quondam Heli, Ophni & Phinees concitauimus, eiuſque maledictionem, quam his, qui eius opus negligenter agunt, eſt interminatus, incurrimus? Vnde factum eſt, vt qui ſe in Eccleſia adhuc continent, ea negligant, quæ à nobis negligi conſpiciunt, ab aliis impietatis plena eſſe traducantur, noſque ipſi qui ea peragimus, tanquàm ſi de Chriſto nunquàm audiuerimus, ita atheiſmi ac idololatriæ rei peragamur, & ſicut ab illis tum arca fœderis per Philiſtæos eſt ablata, ità nos à Chriſto nobis relicta chariſſima noſtra ſacra, ab impuris & perfidis hominibus contemni, rideri, cōculcari & auferri à nobis, adſpicere cogamur. Et reliqua quidem nos miſſa nunc facimus: de diuinis autem officiis, de quibus veterum Epiſcoporum ac aliorum doctiſſimorum virorum ſcripta proferimus, breuiter pauca dicemus. Quæ quòd negligentius à noſtris hominibus tractentur, quàm poſtulet, vel ipſorum officiorum dignitas, vel Dei ad cuius laudem fiunt, numen & maieſtas, vel Eccleſię & communis omnium, pro qua fiunt, ſalus & incolumitas; vel pro eorum, quo ipſi Eccleſiæ obſtricti ſunt officio ac miniſterio qui ea peragunt, id mihi præter alias cauſas propterea accidere videtur, quòd qualia illa, & quomodò ad pietatem in hominum animis excitandam conſcripta ſint, quidve myſterij complectantur, non intelligant. Cæterùm quòd eadem ipſa diuina officia improbi ac ſtolidi homines, tanquàm ſi impietatis plena eſſent, traducant, ab eiſque multos auocent, Dei ob noſtram negligentiam irati permiſſionem primùm agnoſcimus: deindè & illa quam diximus & hæc inſuper cauſa eſſe videtur, quòd, quibus ea auctoribus tradita, commendataque habeamus, ignorent. Quod ſi cognitum haberent omnes, qui ſiue à nouis extraordinariiſque miniſtris perſuaſi, ſiue nouitate capti, ſiue dulcedine, & ſuaui nouarum cantilenarum modulatione decepti, Eccleſiæ diuinis officiis deſertis aliena ſacra ſeu ſacrilegia potiùs ſunt complexi, valdè eos huius ſuæ leuitatis ac temeritatis pœniteret, quòd veteribus clariſſimis & ſanctiſſimis viris, qui Eccleſiam aliquandò legitimo ordine vocati gubernaſſent, obſcuros ac nouos homines, nulla vitæ innocentia, nulla ſanctitate commendatos qui cathedram, ex qua Eccleſiam non gubernarent, ſed euerterent extra ordinem & ſine vlla auctoritate arroganter inuaſerunt atque vſurparunt, prætuliſſent.

Itaque præclarè nobiſcum, & cum Dei Eccleſia agitur, quòd in omni memoria extiterunt ſemper pii aliquot & eruditi viri, qui diuinis officiis, quibus Eccleſia vſa ſemper fuit, poſtquàm ei liberè ſacris operari per tyrannorum perſecutiones licuit, explicandis operā poſuerūt. quòve ea ordine, quibus ritibus, per quos miniſtros, quòve cultu peragi deberent, litteris mandarunt, quodque eorum de his rebus perſcripta monumenta vſque ad noſtram ætatem ſint conſeruata. Eſt enim in eis multum vtilitatis poſitum ad noſtros erudiendos, vt cognita ſacra religioſiùs maiori pietate & reuerentia tractent, & præſidij plurimùm ad conuincendos aduerſarios, Eccleſiamque ab inſigni eorum calumnia vindicandam. Quæ cauſa fuit, cùm Amalarij Archiepiſcopi Treuirenſis Carolo Magno, & eius filio Ludouico Pio Auguſtis, Pontificibus quoquè Leoni III. & Gregorio IIII. familiariſſimi, de diuinis officiis exactiſſimè conſcripti, & à multis hactenus deſiderati cōmentarii in

manus

apud Romanos, ità etiàm apud Gallos peragebantur: habebantque Galli ſuas peculia-
res conſuetudines, à Romanis non ſolùm in rebus atque officiis ipſis, ſed in cantandi quo-
què ratione differentes. Per quam diuerſitatem atque licentiam nè quod Hiſpanis hîc ac-
cidiſſe audiuimus, errores in ea irreperent, Caroli auſpiciis factum eſt, vt vna atque ea-
dem apud omnes diuinorum officiorum ratio eſſet, vtque antiquato Gallicano officio, Ro
manū ſiue Gregorianum ab omnibus reciperetur, & Romanos etiàm cantus, Gallicano
ſublato, frequentaretur. In quam rem etiàm Pipinum eius patrem diligenter anteà incu-
buiſſe Caroli Magni lex apud Anſegiſum earum collectorem demonſtrat. Ea eſt: Mo-
nachi, vt cantum Romanum pleniter & ordinabiliter per nocturnale & Gradale officium
peragant, ſecundùm quod beatæ memoriæ genitor noſter Pipinus Rex decertauit vt fie-
ret, quandò Gallicanum cantum tulit ob vnanimitatem Apoſtolicæ ſedis, & ſanctæ Dei
Eccleſiæ pacificam concordiam. Quæ lex cùm & ad Monachos pertineat, videntur mihi
illi propoſiti tenaciores fuiſſe, neque tam facilè adduci potuiſſe, vt ea quibus iam dudùm
aſſueuiſſent, relinquerēt: Sed quòd de cantu tantùm præcipiat, ſi hic non pro ipſis officiis
ſit accipiendus, ſed pro modulatione tantummodò & canendi ratione, D. Benedicti diui-
norum officiorum ordinationem eis relinqui, quemadmodùm etiàm hāc approbauit, eiſ-
que reliquit ipſe Gregorius: rectè, opinor, exiſtimabimus, & vt Romano cantandi mori aſ-
ſueſcerent, tantummodò ipſis mandari. Ab aliis autem omnibus vt non ſolùm cantandi
mos Romanus, ſed ipſa etiàm diuina officia, qualia à Gregorio ordinata retinebant Ro-
mani, in vſum reciperentur à Pipino tentatum, à Carolo demùm eſt confectum. Quod
iam antè commemorati Francofordienſes Patres ſatis innuere vidētur, cùm orationibus,
quarum Eugenium, Hildefonſum Iulianum, hæretica, vt mihi perſuadeo, fraude, Elipan-
dus auctores laudauerat, ipſi vniuerſalis & ſanctæ Dei Eccleſiæ preces opponunt, taleſ-
que aliquot à Gregorio Romanæ ſedis Pontifice, quem clariſſimum toto orbe doctorem
appellāt, compoſitas producunt. Et noſtri etiàm idcircò, quos proferimus diuinorum offi-
ciorum interpretes, Albinus, Amalarius, qui in eam ætatem inciderunt, ORDINEM
ROMANVM nominatim citant, & ex profeſſo interpretantur, & Sacramentarij at-
que Antiphonarij, qui à D. Gregorio collecti, & in optimum ordinem redacti, ipſa diuina
officia complectuntur, perſæpè meminerunt. Ex quibus omnibus, non ſolùm quæ diui-
norum officiorum Caroli Magni ætate obſeruata ratio fuerit, qualia glorioſus hic Impe-
rator, & coluērit ipſe ſemper, & apud hos quos Chriſtianos effeciſſet, inſtituerit ac propa-
garit, verùm ex his etiàm horum Scriptorum qui in eam ætatem inciderunt, commenta-
riis ea reperi poſſe, non eſt obſcurum. Quorum ſi originem inueſtigare, & ſi à primæua
inſtitutione degeneraſſent, priſtinam illis formam reſtituere, Germani Gallique & ab ip-
ſo Carolo inſtitutæ ac propagatæ Eccleſiæ potiùs, quàm hac inducta, nouam ſacrorum
formam imaginari ac confingere voluiſſent, confuſione hac pluſquàm Babylonica, qua ſu
mus circumfuſi, non laboraremus. Nos autem qui ea adhuc excolimus ſacra, eadem diui-
na officia amplectimur, eaſque cæremonias retinemus, quæ Imperator Chriſtianiſſimus
eſt amplexus, quæque per primos eius auſpiciis inſtitutos Epiſcopos primi apud Saxones
Chriſtiani obſeruauerunt, immeritò ſanè propter hæc traducimur, malè audimus, ſubſan-
namur: Et multò magis illi eſſe digni videntur, quos Carolus & primi eorum Epiſcopi ſi-
mili increpatione, quali olim Paulus Galatas, adoriantur, ac ſtultos appellent, quòd in
aliud, quàm ipſis annunciaſsent, Euangelium ſint tranſlati, quòd ab iis ſacris, quæ ipſis reli
quiſſent, præſtigiis, dolis & fallaciis inquietorum quorundam hominum, qui ipſos, qui nos
omnes, qui Eccleſiam, qui vniuerſum deniquè mundum turbis replere voluerunt, decepti
ac circunuēnti, reſiliuerint. Et nos quidem, vt quæ tanta ſeculorum & grauiſſimorum viro-
rum conſenſione atque approbatione tradita per manus accepimus, deſeramus, facere nō
poſsumus: emendationem tamen eorum, ſicubi à primæua ordinatione ſit diſceſsum, vt
fortè in aliquibus diſceſsum eſt, non inuiti admitteremus. Quam rem Tridentinā nouiſſi-
mā Synodū certis quibuſdā Patribus mandauiſse cognouimus, qui diligenter inſpicerēt,
ſi quid in diuinis officis emendandum eſset, deque eo ad Pium Quartum Pontificem Ma-
ximum, ad quem ea cura, pertinet, referrent. Eaque nobis præter cæteras magna ſatis
cauſa videbatur, hæc veterum de his ſcripta proferendi, editionemque maturandi, quibus
non mediocre adiumentum eis videretur allatum, ad certius aliquid & ex veterum ſen-

tentia, ex qua eos omnia eſſe reformaturos exiſtimabamus, de his conſtituendum. Ad te autem Reuerendiſſ. Antiſtes & Illuſtriſſ. Princeps hæc pulchra vetuſtatis monumēta quibus affici te & delectari plurimùm non ambigebam, mittenda mihi eſſe duxi, vt non ſolùm T. C. nomen præferentes, illi, quos dixi, Patres ea libentiùs ſuſcipiant, & noſtri homines, & tuus in primis clerus ea legat ſtudioſiùs, per quæ ad pietatem maiorem inflammari poſſint, atque qui ea contemnūt ac temerè abrogarunt, legere ſaltem non dedignētur, quæ & ab antiquiſsimis ſcripta, & Tuæ Celſitudini grata eſſe intelligāt: verùm etiàm, ſi legere hæc tamen dedignabuntur, aut lecta impudenter calumniari nihilominus volēt, eorum tu patrociniū aduerſus Ariſtarchos illos & tam iniquos iudices, vt ſuſcipias. Quo tuo patrocinio & ipſi digniſsimi eſſe, & tu quoque qui eis hoc impenderes, digniſsimus mihi videbaris. Epiſcoporum enim patronus quis rectiùs quæratur & ſit, quàm Epiſcopus? Et ipſi quidem in excelſo honoris & dignitatis gradu conſtitutos viros ſibi, quiſque ſua ætate, delegerunt, quibus ſuos libros dedicarent: Albinus, non dubium, quin Carolum Magnum, Amalarius Ludouicum Pium, H Rabanus Heiſtulfum Archiepiſcopum Moguntinum, vt hoc maligno ſeculo, quo nihil tam ſanctum eſt, quod non violetur, nihil tam benè dictum, quod non in calumniam rapiatur, magnus quoque illis patronus quærendus fuerit. Qui nunc ad te confugiunt, illum in Eccleſia nunc locum obtinentem, quem ipſi quondàm tenuerunt: gaudebuntque ſi ab Epiſcopo Epiſcopi, à filio patres, benignè, paterneque ſuſcipiantur, tuaque auctoritate & commendatione freti, in Principum virorum conſpectum atque manus, quemadmodùm ſua ætate principibus viris atque ipſis etiàm monarchis fuerunt familiariſsimi & chariſsimi, venturos ſe, & benignè ſuſceptum iri ſperant. Ego verò ſi quid laboris atque operæ in eam rem, vt ab interitu ſituque vindicati, & à ſordibus mendiſque repurgati, cultiùs & emendatiùs exirent, impendiſſem, cui hunc meum laborem, qui quantus fuerit, prædicare non debeo, eſſe commendatum magis vellem, quàm Archiepiſcopo meo, & quidem recens ad ampliſsimum hunc honoris & dignitatis in Eccleſia gradum, Deo benè propitio, prouecto, non videbam. Vt quemadmodùm te non ſolùm ciuitas Colonienſis, ſed vniuerſa diœceſis anteà communibus vocibus, vnanimiq. conſenſu, non ſecùs atquè olim Ambroſium ciues Mediolanenſes, ſibi dari Epiſcopum hoc tam difficillimo tempore expetiuerant, & Reuerendorum atque illuſtrium eccleſiæ Colonienſis procerum ſuffragiis electū, ſibique exhibitum nunc fauſtis acclamationibus congaudent, & congratulantur: ità eandem ego electionem, atque ad epiſcopatum legitimam vocationem, quam nullo ambitu factam & tu tibi ipſe es conſcius, & tota Colonia non ignorat, noſque propterea diuinitùs factam non ambigimus, & omnia nobis felicia ex ea auguramur, & audemus polliceri, gratulatione etiàm aliqua, quamuis ſera proſequerer, & non voce tantùm, ſed ex antiquitatis ſcrinijs munere miſſo lætitiam meam declararem. Quod vt facere auderem, Reuerendus, atque celeberrimus quatuor Archiepiſcoporum & tuæ etiàm Celſitudinis nunc vice eccleſiaſticus incorruptiſsimus iudex D. Iohannes Kempis, Metropolitanæ tuæ Eccleſiæ presbyter Canonicus, meus verò ſingularis patronus & humaniſſimus hoſpes, mihi auctor fuit. Qui præcelſa tua humanitate, incredibili benignitate, & in ſummo honoris gradu generoſa animi moderatione, & erga infimos comitate apud me prædicata, facilè perſuaſit, vt, à quo meus me pudor alioquin auertiſſet, hæc tibi de diuinis officijs veterum auctorum monumenta mittenda ac commendanda duxerim. Quæ ſanè etiàm, quia ex tuæ Colonienſis Eccleſiæ celebri olim bibliotheca, in quam Carolus Magnus à Leone III. Pontifice Maximo acceptos & Roma allatos libros per Hildebaldum tunc Archiepiſcopum & ſacri palatij Capellanum, idcircò repoſuiſſe videtur, vt ex hac velut Metropoli, in reliquos tunc primùm à ſe inſtitutos Epiſcopatus deſcripti libri propagarentur: quia, inquam, nos ex hac bona ex parte ea deſumpſiſſemus, vendicare tibi, & à nobis iure optimo repetere potuiſſes. Etenim quaſdam Ordinis Romani partes, & Iſidori, Amalarij, atq; H Rabani Mauri exemplaria, quibus in his edendis præter cætera vſi ſumus, illa tuæ Eccleſię bibliotheca, quę ab Hildebaldo vt apparet cœpta, ab Heriberto, Euergero alijsq. ſanctiſſimis Epiſcopis (quorum & Hildeboldi maximè nomen multi adhuc libri pręferūt) aucta, nobis ſuppeditauit, & ſi omnes eos haberet libros, quos ſub annū Dñi 833. in ea fuiſſe index quidā antiquus prodit, vtiliſſimos multos hac ętate auctores

res ſuppeditare poſſet. Pium certè hoc Patrum noſtrorum ſtudium,prouidaq́. de Eccleſia in qua eos Spiritus ſanctus poſuerat Epiſcopos, ſolicitudo , vt quam non ſua tantùm ætate prudenter adminiſtrarunt, ſed eidem quæ futuris ei temporibus ſummo vſui eſſent, veterum Patrum monumenta in bibliothecis conſeruare voluerunt. Quibus non ſolùm de pietate & religione, qualis ſua ætate & ante eam apud Chriſtianos ſemper fuiſſet, admoneretur inſtrueretúrque: verùm,cùm eſſet opus,aduerſarios etiàm ſuos cõuinceret,& aduerſus eos ex his tãquàm conſignatis quibuſdam tabulis,teſtimonium dicere & proferre poſſet. Quorum cùm veſtigijs in illorum ſedem & poſſeſsionẽ omnium ordinum conſenſu,& ſumma omnium voluntate Deo benè propitio introductus tibi, Princeps, inſiſtendũ duxeris, neq; aliter ſaluã Eccleſiam Remq́. publicam tuam eſſe poſſe perſuaſum habeas, gratiſsimos futuros confido eos ſcriptores, qui prouida anteceſſorum tuorum diligentia cõſeruati,ex eorum ſcrinijs,& qui ex alijs item bibliothecis deſumpti,grauiſſimi antiquæ pietatis & religioſæ antiquitatis teſtes, ac diuinorum officiorum periti ſſimi interpretes, T. C. à me hoc tam opportuno & neceſſario tempore offeruntur, vt in tanta hoc tempore opinionum varietate,religionis tanta diſcordia,& tam varijs ac multipliciter diſſectis inter ſe ſectis, quarum nulla eſt,quæ non tamen Euangelium , Religionis veræ nomen , Eccleſiam ad ſe obtorto collo rapiens, vſitata priſcis ſacra abijciat,ac proprium ſuæ religionis(vt vocãt)exercitium ſibi fingat & componat,antiquam nobis viam,in qua ſecurè cum religioſiſſimis Patribus noſtris conſiſtamus, commonſtrent , antiquam nos ſacrorum formã,quam cum Maioribus noſtris viris pijſſimis in diuinis officijs piè ſequamur,edoceant, vt nè quod apud illos meliores certè Chriſtianos quàm nos ſimus , ſanctum , religioſum , Chriſtianum fuit,à nobis, tanquàm ſi impium, ſuperſtitioſum,ethnicum ſit, abijciatur. Et qui diuinis officijs peragendis deputati ac præfecti ſumus, Maiorum exemplo intentè, ſeriò, piè ac reuerẽter,quorum ex his ſcriptis myſteria cognoſcimus, auguſtiſſima Dei ſacra tractemus. Quo quam negligentia & eorum contemptu,ſicut olim Heli,Ophni,atq; Phinees,Dei in nos iram irritauimus,eandem pio & ſerio feruore à nobis auertamus,nè ſicut Arcam olim illis, ità Dei Optimi Maximi ab ipſo nobis relicta nobiſq́. chariſſima ſacra, Philiſtæi, quod irato & permittẽte Deo factum multis in prouincijs cum dolore recordamur, ac gemitu adſpicimus , nobis quoque auferantur: néue in horrendas illas calamitates,quas illic legimus,& noſtra memoria prouinciæ multę ſenſerũt,atque etiamnùm ſentiunt,incidamus. In qua tanta re quid tui muneris ſit,ipſe Princeps,pro tua prudentia intelligis, & quod ad tuam curam pertinere intelligis , nè quid Eccleſia & Reſpub. tua detrimenti accipiat,qui tuus eſt generoſiſſimus animus,daturum te diligenter operam, in nõ dubiam ſpem vocamur, cùm in tuas actiones intuemur,& viſitationem , ſi vnquàm, nunc maximè neceſſariam ſeriò meditari atque adornare audimus. Quas tuas adeò vtiles & neceſſarias cogitationes,tam piam de Eccleſia ſolicitudinem Deus ſua gratia adiuuet atque confirmet, diuque te nobis incolumem tam ſalutaria meditantem, quod tibi, Eccleſiæque,Reipublicæq́. felix & fauſtum ſit,conſeruet. Ex noſtro muſeo IX. Cal.Septemb. ipſo D. Bartholomæi feſto. Anno M.D.LXVIII.

T. R. & ill. Celſ.

Obſeruantiſſ.

Melchior Hittorpius.

MELCHIOR HITTORPIVS CANDIDO LECTORI S.

MVLTI in omni memoria viri extiterunt eruditi atque celebres, qui ea, quæ magno labore multiſq. ſudoribus didicerant, literis deindè mandarunt, & ad poſteritatem tranſmiſerunt. Ex quorum numero qui eiuſmodi ſibi res tractandas explicandasq. ſumpſerunt, quæ non eo tantùm tempore, cùm ipſi viuerent, ſed poſt ſe etiàm futuris prodeſſe, proferreq. fructum poſſent, non ſolùm magnam ſibi apud ſuos homines laudem ſcribendo compararunt, ſed eorum memoria celebris atque gloria diuturna apud poſteros perſeuerat. Manent enim eorum ſcripta ſemper, & intermori ea vix poſſunt, & quamuis neglecta ac quaſi ſepulta aliquandiù fortaſsis iaceant, tamen reuiuiſcere, & in precio eſſe incipiunt, cùm homines eo fructu quem ex eis legere poſſent, destituti, ferre eorum deſiderium ampliùs nequeunt. Tūc enim non ſecùs ac Reipub. ſtudioſi & vtiles viri, quos felici & tranquillo rerum ſtatu ciues ſui negligunt, & nonnumquàm contumelia affectos exilio mulctant, cùm bonis illorum conſilijs destituta ciuitas æquabilitatem conſeruare diutiùs nequit, reuocātur, & priſtina eis dignitas reſtituitur: ita hi, cùm eorum rurſus opera eſſe vtilis incipit atque neceſſaria, ſtudioſè inquiſiti, magno omnium applauſu & gratulatione e tenebris proferuntur, & à ſitu quo obruti iacebānt, repurgati, quam amiſiſſe videbātur, rurſum recipiunt priſtinam dignitatem. Quemadmodum Patrum memoria, cùm, barbaries quanta in Rempub. mala inuexiſſet, intelligerent homines, magno Reipub. bono eloquentiſsimorum hominum ſcripta exquiri, & prolata, eſſe in maiori apud omnes honore & exiſtimatione, quàm apud ſuos vnquàm fuiſſent, cœperūt. Quo, quod apud Ciceronem pulchrè Quintus de fratris ſui Mariana quercu aſſeuerat, manere eam, & manſuram ſemper, quòd ingenio ſata eſſet: nullius autem agricolæ cultu ſtirpem tam diuturnam, quàm poetæ verſu ſeminari poſſe, hoc ipſum in alijs quoque magnorum auctorum præclarè & vtiliter ſcriptis locum habere conſpeximus. Et in eam quidem rem eruditiſsimi quique certatim ſibi eſſe incumbendum putauerunt, multiq. in hoc ſtudio honeſta ſeſe æmulatione prouocauerunt, nō ſolùm vt ab interitu vindicatos in lucē proferrent, ſed vt quas longo ſitu varijsq. caſibus maculas contraxiſſent, abſtergerent, & ſordidatos, à puluere mendisq. repurgarent. Quorum ſtudium nemo eſt qui ſibi reprehendendum duxerit, nemo qui non fauore, beneuolentia, laude proſequendum exiſtimet, & de Repub. deq. auctoribus ipſis quàm optimè meritos eſſe iudicet. Atque cùm noſtro infelici ſeculo homines infeliciſsimi ſint exorti, qui veterem fidem tanquàm nouellam diſcutere, & poſt tam longa temporum interualla, poſt priſcorum Patrum inſignem pietatem, fideiq. claram confeſsionem, poſt martyrum ſudores atque vulnera de veritate religionis contendere auſi, Eccleſiam Remq. publicam, in ſummum diſcrimen, ſuam atque multorum, qui ipſis auſcultaſſent, ſalutem in extremum exitium adduxerunt: Maiores noſtri & ſancti Patres, qui non ſolùm Chriſtiani & meliores Chriſtiani, quàm ſint hi reformatores, fuerunt, ſed ad Eccleſiæ gubernacula à Spiritu ſancto admoti, ſederunt, & eam aliquandò rexerunt feliciſsimè, vtiliter ac neceſſariò excitantur, & in vitam reuocantur, vt ſuam de religione ſententiam dicant, qua non ſolùm nos ad veram de fide noſtra Chriſtiana ſententiam conſtanter retinendā confirmemur, ſed confutentur etiàm aduerſarij, Eccleſiæ atque Reipub. ſubueniatur, ipſorum deniquè ſi conſultum eſſe volent, ſaluti conſulatur. Ideoq. non defuerunt neque deſunt de Eccleſiæ ſalute ſoliciti viri, qui hac multò meliori & magis neceſſaria ratione moti, Eccleſiæ ſalutarem hanc operam ſibi accommodandam exiſtimauerunt, vt SS. Patrum monumenta, in quibus ipſi Patres religionis Chriſtianæ incorrupti teſtes & grauiſsimi vindices quaſi quodammodò viuerent, loquerentur, & ſuam de religione ſententiam exponerent, inueſtigata diligenter, ad communem omnium vtilitatem in lucem & conſpectum omnium producerent. Et quia mutila perſæpè facta, fœdisq. maculis deturpata temporum iniuria eſſent, exemplaribus vndiquè conquiſitis ad eorum fidem collata, perficerent ac repurgarent. In quod ſtudium quamuis inglorium eſſe, & laboris atque tædij plurimum, ingenij non ità multum habere videatur, tamen cùm viri etiàm doctiſs. incūbant, qui ſuis ipſi monumentis & ſuo ingenio conſcriptis, nominis ſui gloriam ad poſteros trāſmittere poſſent; ſatis magnam dant ſignificationem, exiſtimare ſe, ex eis non minùs quàm ex proprijs ſcriptis, ad Eccleſiam vtilitatis redundare. Quorum quandò in hoc imitatores eſſe ob imperitiam ingenijq. tarditatem non poſſemus, in altero tamen eorum nobis exemplū ſequendum eſſe duximus, vt cùm de diuinis officijs, Eccleſiaſticis miniſtris, ſacro veſtitu, quæ multorū nunc calumnijs expoſita eſſent, veterum aliquot auctorum eſſemus nacti antiquos & nunquàm editos

hactenùs libros, eos cum omnibus cõmunicaremus, & ex MS. libris alios hactenùs editos caſtigaremus. Ad quam rem ſuſcipiendam pia mihi doctorum & piorum virorum incitatio non defuit, & ab eiſdem adiumenta nobis manuſcriptorum codicum ſunt ſubministrata. Inter quos clariſſ. & doctiſſ. Theologiæ Licentiatus D. Iacobus Pamelius Brugenſis Canonicus, ſicut aſſiduus hortator, ità primus auctor nobis fuit, & mira quadam ratione occaſionem de eo cogitãdi exhibuit. Nam cùm is in ſua in Micrologum à ſe caſtigatum, præfatione, Amalarij mentione iniecta, tres priores eius de diuinis officijs libros non exſtare annotaſſet, ego verò integrum in fratrum Prædicatorum Coloniæ bibliotheca à me viſum meminiſſem, certior de eo per me factus, editione dignum, & quandò nunc de caſtigandis Breuiarijs & Miſſalibus à Tridentina nouiſſima Synodo delecti patres ſeriò cogitarẽt, nullo vnquã magis opportuno tempore proferri poſſe iudicauit, eſtq. me ad eius editionẽ cohortatus. Ego autem vnius exẽplaris præſidio ſolùm inſtructus, hoc tentare nequaquàm auſus, in ipſum potiùs, qui id facere meliùs poſſet, reijciebam: Sed cùm deindè ſpes eſſet plura exemplaria conſequendi, perſuaderi hoc mihi tandèm ſum paſſus, nè laborẽ ſubterfugere voluiſſe viderer, & cùm ipſe, nè quid deeſſet ad abſolutam diuinorũ officiorũ cognitionem, D. Gregorij Sacramentariũ & Antiphonariũ, aliaq. ad diuina officia pertinẽtia publicare ſtatuiſſet, laborẽ cũ ipſo partiver. Atq; hæc prima de hoc volumine cogitatio, ab Amalario cœpta: Quẽ cùm ſolum edere anteà cogitaremus, facilè impetrauimus à Reuerendo patre & exactiſſimo Theologo D. Theodorico Buſcoducenſi, Prædicatorũ Colonienſ. Priore, in theologicis ſtudijs præceptore noſtro, vt nobis permitteret, quod in ſui cœnobij bibliotheca anteà notaueramus, Amalarij exẽplar. Quo inſtructi, ad ornatiſſimum legum Licentiatum D. Geruuinum Calenium de Amalarij editione retulimus, isq. vt Rempub. Chriſtianam libenter & ſtrenuè, qua poteſt ratione, adiuuare nõ ceſſat, aſſenſit ſtatim: Nec hoc ſolùm, ſed re cum doctioribus cõmunicata, cùm cognouiſſet hoc multis cõſilium probari, vt ſi qui anteà non ſatis integrè & emẽdatè eſſent editi, & ſi qui alij reperiri poſſent, qui idem argumentũ tractauiſſent, nondùm hactenùs editi, illi ad Manuſcriptorũ librorũ fidẽ diligenter collati & caſtigati, in vnũ volumen & tomum coniungerentur, atque ſimul cum Amalario ad publicam vtilitatem ederẽtur, magnoperè me eſt adhortatus, vt quod in Amalario facturus videbar, id in alijs item facerem. Et aſſenſi ego ipſi, vt mihi antè ille aſſenſerat, indignumq. eſſe iudicaui, cùm ipſe ad rem Eccleſiaſticã & Catholicam religionem adiuuãdam priſcorum patrum libris ſuo prælo edendis tam eſſet promptus, ego & qui noſtri ſunt ordinis, ſi non ſimilem alacritatem ad eam rem, ex qua ingens vtilitas ad Eccleſiã redundaret, adferrent: ita tamen aſſenſi, ſi de Manuſcriptorũ librorũ ſupellectile me inſtrueret, quod ſe facturũ eſt pollicitus. Et Amalarij quidem, vt diximus, vnũ exemplar habebamus: Sed ornatiſſimus & humanus admodùm vir D. Cornelius Vualterus, longo qui tempore & labore immẽſo, nec minori ſumptu quamplurimas bibliothecas perluſtrauit, & inſtructiſſimam vetuſtiſſimis libris nondùm etiã editis bibliothecã, theſaurũ longè optimum habet, alia nobis duo permiſit. Quartũ deniq; D. Petri Metropolitanæ Colonienſ. Eccleſiæ bibliotheca ſuppeditauit, eademq. binos & antiquiſſimos Iſidori codices dedit, cuius iam anteà, quem diximus, D. Cornelius duos item nobiſcũ cõmunicauerat. Ità quaternis exemplaribus in Amalario primùm edendo, & totidem in Iſidoro caſtigando ſumus vſi, vt ſi hic à nobis integer & caſtigatior, quàm anteà à viro eruditiſſimo Domino Iohãne Cochlæo ſtrenuo Eccleſiæ propugnatore nũc edatur, nõ hoc ad eius iniuriã pertinere debeat, neq; ego mihi hinc laudẽ quærere poſſim, qui pro ſuo exactiſſimo, quo pollebat iudicio, emendatiorem etiàm exhibere tot exemplaribus inſtructus, quot nobis ſunt ſuppeditata, potuiſſet. Idem mihi de Albino eſt dicendũ, quem Vuolfgangus Lazius Ferdinandi Cæſaris conſiliarius & hiſtoricus, ſuperioribus annis, Caroli Magni tamen nomine, & tanquàm fragmenta, qualia ſanè eſſe ſic edita videntur, in lucem primùm proferens, optimè de Eccleſia meo iudicio eſt meritus. Perſpicuũ enim ex eo factũ eſt, quem nunc habet Eccleſia ſacrorũ ritũ, cum antiquiſſimũ eſſe, & Maiorum auctoritate niti ac cõmendari: eaq. Eccleſiæ noſtræ cum veteri pulchra cõcordia, conformisq. rituum atq; cæremoniarũ ratio, ſicut inter alia catholicæ Eccleſiæ nõ leue eſt indicium, ità multis ſalutis propriæ nequaquàm prodigis inter varias & multiplices ab ea defectiones perſuaſit, vt in eius gremio permanerent, neq; ſequerentur nouos aliquot homines, qui nulla veterũ auctoritate nixi, nullo exemplo freti, ſed priuato & proprio tantùm iudicio, ne dicam ſtulta temeritate, quam ipſi ſibi finxerũt, nouam nouæ religionis praxin & formulam alijs quoquè ſequendam propoſuerunt. Qualem in Eccleſia nũquàm fuiſſe, poſtquàm metu tyrannorũ ſoluta, paceq. ei reddita, non in cryptis & priuatis domibus, ſed in publicis templis ei liberè ſacris operari licuit, vetus Eccleſia, omnisq. religioſa antiquitas teſtimonium dare poteſt. Ex qua grauiſſimi auctores ijdem pijſſimi viri producti, ſi eum ſacrorum ritum, eas cæremonias & ſacris operandi formulas expoſuiſſe oſtendantur, quas etiamnùm habet & obſeruat Eccleſia, apud hanc & in huius quamuis calamitatibus concuſſæ, & calũnijs etiàm propter hæc ipſa ſacra

exagi-

exagitatæ, qui ſe gremio continent conſtanter, prudenterq́. illos contrà, qui nouæ illius ſeu veriùs nouarum religionum (ſunt enim variæ inter ſe diſſectæ) noua forma capti, eam ſibi ſequendam putauerunt, leuiter atque temerè facere euincuntur. Quarè quod nobis antiquorum rituum & cæremoniarum teſtẽ grauẽ & inſignẽ vindicem in lucẽ primus emiſerit Vuolfgangus Lazius, gratiæ ei habendæ ſunt maximæ: Sed quòd idem mutilus, perturbato ac confuſo ordine, & mendoſè admodùm ſit editus, cùm ipſe ſuã eruditionẽ toti mundo ſatìs probauerit, nemo eſt qui nõ eum extra omnẽ culpã ponat, & ſatìs perſpiciat exẽplari hoc tribuendum eſſe, ſicut quòd in ſuum ordinem nos eũ redegerimus, mutilũ perfecerimus, mẽda multa ſuſtulerimus, exẽplari hoc noſtro, quod ex D. Cornelij Gvulateri librorũ theſauro habuimus, acceptũ etiàm eſt ferendũ Quod ipſum exemplar cùm Caroli Magni de ratione ſeptuageſimæ, ſexageſimæ, & quinquageſimæ ad Albinum epiſtolã, (quæ fortè epiſtola Vuolfgango Lazio perſuaſit, & occaſionẽ dedit Carolo hunc libellum adſcribendi) non Albini ad Carolũ cõplecteretur, quòd vtraque multa menda haberet, animaduertere quidẽ, mederi autẽ, MS. exẽplari deſtituti, non potuimus. Quod de Vualafrido etiàm nobis eſt fatendum, niſi quòd hic à Cochlæo in ſpeculo antiquæ deuotionis ſatìs emẽdatè editus, minùs caſtigatione opùs habere videbatur. Itaque prȩterquàm quòd quædam capita, ſola in codice antiquo reperta, cũ excuſo contulerimus, nihil in eo magnopere præſtitimus. Et Rabanus quoquè Maurus præ cæteris editis hactenùs erat emẽdatior, ſtudioſè tamen ad antiquiſſimos duos peregrino charactere ſcriptos libros, ex Metropolitanæ Colonienſis Eccleſiæ bibliotheca acceptos, diligenter eſt collatus, cuius nos laboris ob menda quæ ſuſtulimus, nequaquàm pœnitet. Bernonis Augienſis Abbatis vnicũ, Iuonis epiſcopi duo habuimus, vterq; autem nunc primùm prodit. Et alterum quidem Iuonis exẽplar, quod omnes eos, quos exhibemus breues, ſed elegantiſſimos ſermones cõplectebatur, ipſe D. Licentiatus Geruuinus habebat: alterũ, in quo non omnes hi ſermones erant, & Bernonis quoquè libellum, D. Cornelius exhibuit. Hildeberti epiſcopi Cenomanenſis de Miſſa pium carmen, anteà ſinè auctoris nomine ab Vuolfgango Lazio apud fragmenta, quorum meminimus, editum cum ſcripto exemplari, quod reuerendus pater & Theologiæ doctor D. Iohannes Rhetius nobis ſuppeditauit, contulimus. Quod quãuis cum ipſius Hildeberti nomine editum alibi eſſe, poſteà audiuerimus, nobis tamen eam editionem videre hactenùs non contigit. Sed quæ in eo emendauimus, ſatis multa ex ſcripto illo exẽplari emendauimus. Micrologũ dominus Iacobus Pamelius à ſe & clariſſimo Iuris vtriuſq; doctore Antonio Cauchio Canonico Vltraiectino, iam iterùm ad MS. exemplaria diligenter recognitum, ad nos miſit. Qui cùm ſint viri omnis et Eccleſiaſticæ præſertim antiquitatis peritiſſimi, in eorũ nos exactiſſimo iudicio diligẽtiaq́; nobis tibiq́. acquieſcendum exiſtimauimus, quamuis in tribus quoquè exemplaribus nos eundem libellũ haberemus. Idem Pamelius Radulphum de Riuo diligentem ſanè ſcriptorem, à ſe anteà in præfatione ad Micrologum laudatum, ad nos tranſmiſit. Itaq; cùm vnicum eius exemplar habuerimus integrũ, (nam pars quoquè eius apud Cruciferos Colonienſes extabat) hæſitandum nobis ob prauam ſcriptionẽ & multas in ea abbreuiationes ſæpè fuit, vt deprecari veniam oporteat, ſi menda in eo fortè nõnumquàm incidãt, relictaq́. ſint. Ordinis denique Romani tria exẽplaria ex D. Cornelij, & varias partes ex Coloniẽſis metropolitanæ Eccleſiæ bibliotheca accepimus. Habes amice lector, qua nos occaſione & ratione ducti, ad hanc Eccleſiaſticorum ſcriptorum collationem editionẽque, quà ve ſupellectile inſtructi acceſſerimus, & per quos ea nobis ſit ſuppeditata. Quod cõmemorare volui, vt ſcires, quibus gratiæ, ſi quid ex eis proficeres, tibi habẽdæ eſſent, & ego nõ eſſe ingratus viderer, ſi eorũ, quorũ vſus eſſem vel opera vel libris, nomina ſuppreſſiſſem. Inter quos Bartholomæus Poin mihi etiàm numerandus venit, qui ſua ſingulari induſtria, & longo in libris corrigendis vſu, diligentiſſimè dedit operam, vt quæ à nobis caſtigata erãt, ea ſic quoquè typographi exprimerent, & mihi quoquè adiumẽto ſæpe fuit ad lectionem, quæ ad ſenſum auctoris magis eſſet accõmodata, ſi quandò variæ inciderent, deligẽdam. Atq; vt tibi collationis ac caſtigationis noſtræ ratio cõſtet, hoc tibi perſuaſum eſſe velim, bona me in his auctoribus fide verſatũ eſſe, & illic caſtigãdi finẽ feciſſe, vbi aut manuſcriptorũ codicũ auctoritas, aut manifeſta ratio deficeret. Codices autẽ MS. religioſè ſum ſecutus ſemper, cõiecturis parùm tribuens, vt & tuũ tibi iudiciũ integrũ, & Apoſtolicæ ſedi, quod in his rebus ſummũ eſt, cuiq́. hi auctores quamplurimũ ſemper detulerunt. ſuũ quoquè conſtaret. Nunc de ſingulis ex Trithemio alijſque, & quæ ipſi obſeruauimus, quadã adijciemus.

ORDO ROMANVS.

Qvemadmodùm, quo ſit auctore conſcriptus hic libellus, difficile dictu fuerit, ità antiquiſſimũ eſſe, argumenta non ſunt longè petenda. Et mihi quidẽ aliquandò viſum fuit, à magiſtris Romanæ Eccleſiæ tum eſſe conſcriptum, cùm Stephano Pontifice, & Pipino primùm, deindè Carolo Magno procurãte, diuina officia Romana cum Romano cantu in Galliam ſunt introducta. Quod eſſe horum ætate atque item opera factum, Hidvuinus abbas S. Dionyſii, Vualafridus, Sigebertus in Chronicis, & ex

hoc

hoc Leopoldus Babembergenſis epiſcopus, & alij item auctores ſunt. Veriſimile enim eſt, vt hoc facere poſſent, quod eis imperabatur, deſcriptum libellum eſſe, & illis traditum, qui formulas omnes diuina officia peragendi complecteretur. Et Antiphonarios quidem Romanos ad hoc allatos & miſſos in Franciam, Amalarius noſter teſtis locuples eſt, qui in prologo ad librum de ordine Antiphonarij, ſe à Ludouico Pio Aug. ad Gregoriũ Pontificem legatum miſſum eſſe, vt ab eo Antiphonarios acciperet, cõmemorat, & reſponſum retuliſſe à Pontifice, ſe, quos mitteret, nullos habere: ſed qui illic aliquãdò fuiſſent, perlatos eſſe in Franciam cùm nomine Imperatoris Vuala eò legatione functus eſſet. Idemq́. mihi de Sacramentario D. Gregorij videtur dicendum. In his enim libris, Sacramẽtario, inquam, Antiphonario & Ordine Romano, ipſa diuina officia quemadmodùm priſci Romani ea peregerunt, continentur, vt diuinis officijs ex Romanæ Eccleſiæ more in vſum apud Frãcos ſeu Gallos traductis, & ab eis receptis, hos habere ipſos oportuerit, ſicut habuiſſe ſatis conſtat. Etenim Albinus, qui in tempus huius in Gallia mutationis incidit, Sacramentarium atque Antiphonarium citaſſe inuenitur, & ordinem Romanũ ex profeſſo interpretatus eſt, cuius tamen, niſi vno tantum in loco, non meminit nominatim. Amalarius verò noſter ad Antiphonarium & Sacramentarium collimat ſemper, atq; ea ſe diuina officia explicare velle, quæ his libris contineantur, diſertis verbis profitetur: Mihi, inquiẽs, peccatori groſſa res data eſt potiùs ad indagandum, quàm exponendum, id eſt, de officio, quod continetur in Sacramentario & Antiphonario: & ſicut Sacramentarij atque Antiphonarij perſæpè meminit, ità Ordinem Romanũ in ore multùm & ſæpè habet, eumq́. diligenter explicat. Quod vbi faciat nominatim, locos aliquot à nobis exceptos ſubijciemus, vt conferre hos cum ipſo ordine quis poſſit, & ſunt hi: Libri primi capite vndecimo, duodecimo, decimotertio, decimoquarto, decimoquinto, decimoſeptimo, vigeſimoſeptimo, trigeſimo, trigeſimoprimo. Libri tertij capite quinto, decimooctauo, vigeſimoſeptimo, trigeſimoprimo. Libri quarti capite vigeſimotertio, multiq́. alij non ſolùm in his libris, verũ etiàm in ordine Antiphonarij. Ex quibus à Gallis hunc quoquè libellum cum cæteris Antiphonario & Sacramentario tum acceptũ eſſe, cùm Romana officia ſuſceperunt, ſicut colligi poteſt, ità quòd eo tempore, & eorum quoquè in gratiã ſcriptus ſit, quamuis eſſe veriſimile videatur, nondùm hinc tamen liquet. Quinimmò nobis quædam Amalarij auctoritas perſuaſit, vt antiquiorẽ multo eſſe, non leui cõiectura ducti opinemur. Qui cap. 21. libri quarti de quadam diei paraſceues conſuetudine ſic refert: Necnon etiàm altitudo ſignorũ, quæ fiebat per vaſa ærea, deponitur, & lignorum ſonus vſquequaquè humilior æris ſono, neceſſariò pulſatur, vt conueniat populus ad Eccleſiam. Poteſt, inquit, & in hoc humilior vſus Eccleſiæ Romanæ deſignari antiquis temporibus quàm nunc ſit, & præcipuè tũc, quandò latitabat per cryptas propter perſecutores. Nam adhuc iunior Roma, quæ antiquis temporibus ſub vno Domino cum antiqua Roma regebatur, vſum lignorum tenet, non propter æris penuriam, ſed propter vetuſtatem. Quo loco ſubindicat, quòd ligneis ſignis ſuo illo tempore Romani non vterentur. Ordo Romanus autem, Feria quinta, inquit, maioris hebdomadæ, eadem nocte ſurgũt ad vigilias hora noctis octaua, & tangitur campanæ ſignum, ſicut alijs diebus, & poſt hæc non tangitur ad Matutinum, niſi in nocte ſancti Paſchæ. Et de paraſceues die: In nocte paraſceues temporariè, id eſt, media nocte parùm ligneum ſignum ſonetur &c. Qui loci ſatis indicant, vſos ligneis ſignis Romanos tum fuiſſe, cùm libellus hic eſt ſcriptus. Iam aliam item conſuetudinẽ ſua ætate in vſu eſſe deſiiſſe, quæ aliquandò in vſu ſecũdùm hunc libellum fuiſſet, cap. 15. lib. primi cõmemorat. Itaque non abſurdè, opinor, ratiocinabimur, non eo tempore primùm ſcriptum, ſed longè etiàm antiquiorem eſſe, quippe cùm nonnulla in eo deſcripta & explicata tunc exoleuiſſe & ſecùs eſſe obſeruata intelligantur, quamuis cætera adhuc in vſu permanſiſſent. Id autem per contrariam conſuetudinẽ ſæpè euenit, vt res à priſcis aliter obſeruari ſolitæ, in deſuetudinem apud poſteros veniant, qui præſentia intuentur, eisq. cõtenti ferè ſunt, parùm admodùm ſoliciti de præteritis. Necdùm tamen de auctore liquet, quõ cùm non prodant interpretes, qui tamen Sacramentarij & Antiphonarij D. Gregorium, Lectionarij D. Hieronymum auctores nominant, videntur mihi illi ipſi, quisnam fuerit, cognitum nõ habuiſſe, & nos idcircò etiàm in eo inquirẽdo fruſtrà laborare, maximè cùm de antiquitate atque auctoritate ſatis conſtet, quam hi auctores atque interpretes facilè conciliare illi poſſunt. Videturq́. mihi quod de noſtris Ordinarijs, hoc idem de Romano hoc ordine eſſe dicẽdum, qui cùm auctoritatem, quiſque in ſua Eccleſia obtineant, quo auctore tamen ſcripti ſint, nemo facilè dixerit, ſicut nullius etiàm nomen ferè præferũt. Sed ſatis eſt publica his, qua approbati ſunt, & in vſum ſucepti, auctoritas: Sic fuiſſe eum vel per primos officiorum ordinatores publica auctoritate conſcriptum, vt ſecundùm eum diuina officia celebrarentur, vel ex vſu qui tum obtinebat, ab alio aliquo collectum & approbatum publice, breuiter, ſecundum eius præſcriptum diuina tum officia peracta. Verumtamen coniecturam noſtram proferemus: Gelaſianus ille canõ, Sãcta Romana Eccleſia, quo præſcribitur, qui, quòve tempore Scripturæ libri ſint per annũ Diſt. 15.

legendi

legendi in Eccleſiaſtico officio, per Ordinem Romanum ſparſus habetur. Atque ipſe Ordo poſt explicatū Miſſæ ordinē, ſic quoque incipit, In Chriſti nomine Incipit ordo Catholicorū librorū, qui in Eccleſia Romana ponuntur ad legendū: Et exemplar mihi vnum fuit, in quo eodem ordine, quo ſunt in ipſo Gelaſii Canone ante reliquū Ordinē, ſimul, & non quemadmodùm in reliquis codicibus, ſparſim, ea haberētur. Gelaſium autem diuinorum quoquè officiorum Ordinatorem fuiſſe, Sacramētorum præfationes, orationes item conſcripſiſſe, in eius vita legitur, & quod de Gregorio commemorant ſcriptores, ſatis arguit, ſcilicet quòd is Gelaſianum codicem emendarit, & in commodum ordinem digeſſerit, ſuperflua reſecarit, & in vnius libelli formam coarctarit, cui, libri Sacramentorum, titulum fecerit. Vt vel ab eo, vel eius auctoritate conſcriptum eſſe, cuius in eo is Canon, quem diximus, integer habetur, fortè colligi poſſit. Sed coniectura hæc tantummodò eſt, cui quantum tribuere velis, tuum ſit arbitrium. Nos de auctore non ampliùs ſoliciti erimus, quibus Albini, Amalarij, Micrologi, aliorumq́ue qui ſuis eum commentarijs, ſunt dignati, ad eius antiquitatem auctoritatemq́ue conteſtandam ſufficit teſtimonium. Porrò noſtra hac ætate doctiſsimus vir & antiquitatis non ſolùm vetuſtæ Romanæ, verùm Chriſtianæ quoquè & Eccleſiaſticæ omniſq; hiſtoriæ diligentiſsimus inueſtigator Onuphrius Panuinius, in libello quē de interpretatione multarum vocum Eccleſiaſticarum hoc anno in lucem emiſit, hunc ſe quoquè habuiſſe ſignificat, & in his vocibus, Patres diaconiæ, Subdiaconus oblationarius, ſchola cantorum, Archiparaphoniſta, Nomenclator, mentionem facit nominatim. Ex quo obſcurarum vocum explicatio, quæ hic occurrent, repeti poteſt. Vnum adyciemus, videri nobis Ordinem Romanum interpolatum eſſe, & ex Albino quidem, cuius hic multa inuenimus, aut ſi hoc non ſit, Albinum multa ex eo exſcripſiſſe. Sed alterū illud mihi magis probatur, eiusq́ue meæ ſententiæ rationes proferre poſſem. Sed quemadmodùm tribus eum libris MS. inuenimus, ità exhibuimus, nihil neque addentes, neque reſecantes, nè tibi præiudicaremus, & tuum tibi iudicium integrum conſtaret.

ISIDORVS.

Sixtus Senēſis in Bibliotheca ſua, & Trithemius.

ISidorus Hiſpalenſis Epiſcopus, ad differentiam Iſidori ſenioris Cordubenſis Epiſcopi, Iſidorus iunior appellatus, &, vt quidam putant, diui Gregorij diſcipulus, vir eximiæ ſanctitatis et eruditionis, diuinarum ſcripturarum peritiſsimus, & in legendis, colligendis, coaptandiſq; dictis, ac ſententijs & rhapſodijs veterum Patrum ex innumeris & immenſis eorum voluminibus deſiderium habens inexplebile, & vires omninò inexhauſtas, congregauit ex aliorum laboribus innumerabilia penè omnium artiū ac ſcientiarum præclara volumina, quæ Trithemius enumerauit, inter quæ hi quoquè vtiliſsimi omnibus, & eccleſiaſticis præſertim, de origine officiorum duo libelli ſunt, quos patres quoquè, Ludouici Pij Auguſti auſpicijs in Synodo Aquiſgrani coacti, cùm ſibi Canonicorum regulam ſcribendam ſumpſiſſent, ad reformandos & inſtruendos Eccleſiaſticos viros valdè eos accommodatos cernentes, in ſuam illam regulam ferè tranſſcripſerunt. Sed & H Rabanus Maurus ex eo plurima deſumpſiſſe deprehenditur. De eo verò octaui Toletani concilij Patrum præclarum & publicum teſtimonium adhuc recitabimus: Noſtri (inquiunt) ſeculi Doctor egregius, Eccleſiæ Catholicæ nouiſsimū decus, præcedentibus ætate poſtremus, doctrinæ comparatione non infimus, atque (quod maius eſt) iam ſeculorum finitorum doctiſsimus, cum reuerentia nominandus Iſidorus, &c. Floruit ſub Heraclona Imperatore Heraclij filio, temporibus Siſebuti regis Gothorum in Hiſpania, anno Domini 630. cui ob ſanctitatem vitæ, die 16. Ianuarij annui ſtatuti ſunt honores.

ALBINVS.

IN ſua BIBLIOTHECA ſancta Sixtus Senenſis Albino tria nomina tribuit, Albinum Flaccum cognomento Alcuinum appellans: Onuphrius aliter ea, ſic nimirùm, collocat: Flaccus Albinus, aliàs Alcuinus. Quorū auctoritatē ſecuti, ſic eū quoquè inſcripſimus, quāuis Flaccū nunquā, Albinū autē & Alcuinū ſæpè, ſed & Alboinū et Albuinum in ſcriptis libris inuenerimus. Anglū omnes, Eboracenſem autem fuiße affirmat Onuphrius. Et quandò Caroli Magni auſpicijs florere in Gallijs bonæ literæ & in precio eſſe cœpiſſent, ſiue hac fama permotum, ſiue à Carolo rege accitum, in Galliam veniſſe hiſtoriæ produnt, & Bedæ quidem presbyteri diſcipulum, Caroli autem Magni præceptorem fuiſſe omnes conſentiunt, ſueq; ætatis atque Galliarum doctiſsimum Magiſtrum Amalarius nominat, vt inter eius quoquè diſcipulos Amalarius ac H Rabanus ab alijs numerentur. Atque cùm Carolus Magnus in Synodi Francofordienſis actis affirmet, ſe de Britanniæ partibus aliquos Eccleſiaſticos viros conuocauiſſe, inter hos etiàm Albinum, non quidem tunc primùm euocatum, ſed fuiſſe tamen multi autumant. Quod mihi facilè perſuadet, virum iſta ætate adeò celebrem, & Carolo gratiſsimum atque amiciſsimum, quem à latere ſuo, niſi cùm bellis implicaretur, nunquàm diſcedere, quem magiſtrum ſuum, et ſe eius diſcipulum nominari voluit, ſecum ab eo ad Concilium eſſe adductum. Et cæteros quidem ab eo

doctiſsimè

rem appellat. Scripſit inter reliqua ſcripturarum monumenta Epiſtolas ad S. Henricum Imperatorem de vera laude regis, Tractatum de Aduentu Domini, ad Aribonem Archiepiſcopum Moguntinum, Librum de ieiunio Sabbati ad Pilegrinum Archipræſulem Colonienſem, Alium de ieiunio quatuor temporum, Vitã S. Vlrici epiſcopi Auguſtani, De officio Miſſæ volumen. Obijt VII. Idus Iunij, Anno Domini 1048. ſepultus in Augienſi quam cõſtruxerat baſilica, in Sacello S. Marci, cùm præfuiſſet annis 40.

Huius in hoc ſcripto meminit quod nunc eſt editum.

PETRVS DAMIANVS.

Ex Trithemio.

PEtrus Damiani, ex Monacho diui Patris Benedicti, Epiſcopus Oſtienſis, & ſacroſanctæ Rom. Eccleſiæ Cardinalis, vir in diuinis ſcripturis ſtudioſus & eruditus, & ſæcularium literarum nõ ignarus, ingenio mitis & acutus, eloquio placidus & compoſitus, & ad perſuadendum ſatis idoneus, non minus ſanctitate quàm eruditione clarus & inſignis effulſit. Qui exemplo magni Gregorij antiſtitis, amore ſolitudinis & quietis, Epiſcopatum ſuum deſerens, poſtea quàm illum annis aliquot ſtrenuè gubernauerat, ad cœnobium ſuum reuerſus eſt, & vitam deinceps cum fratribus in tranquillitate animi exegit. Cum autem à Summo Pontifice charitatiua increpatione argueretur, cur Epiſcopatum, vtpote vir vtilis & idoneus, dimiſiſſet amore ſalutis priuatæ, ad tres ſibi inuicem ſuccedentes, Nicolaum ſecundum, Alexandrum ſecundum, & Gregorium ſeptimum, Rom. Pontifices, apologeticos edidit, in quibus auctoritate, ratione, & exemplo factum ſuum humiliter excuſans, animos eorum placauit. De cuius opuſculis ſubiecta feruntur: Ad Leonem Eremitam, Vtrum ſolitarius orans horas Canonicas, debeat etiam dicere, Dominus vobiſcum, quando nemo ſit qui reſpondeat: Opuſculum inſtructum, quod prænotatur, Dominus vobiſcum. &c.

MICROLOGVS.

AVctor huius libelli, Gregorio ſeptimo σύγχρονος, & Anſelmi Lucenſis familiaris, floruit ſub annum Domini 1080. De diuinis officijs ſcripſit perquàm diligenter, & Ordinis Romani cap. 9. 10. 11. 17. & alijs quoque in locis meminit. cætera apud Pamelium in eius præfatione leges. Librum nos vnũ vidimus, in quo Micrologus Iohãnis: & aliũ, in quo Micrologus Iohannis Epiſcopi inſcriberetur.

IVO.

IVo Carnotẽſis epiſcopus ex præpoſito S. Quintini Beluacenſis, Ordinis Canonicorum regulariũ D. Patris Auguſtini, quem Ordinem ſub annum Domini 1080. reſtituiſſe Onuphrius in Chronico ſuo refert, Scripſit inſigne & præclarum opus Decretorum, quod opera Io. Mol. Gandenſis V. I. Doctoris, in lucem ſuperioribus annis emiſſum, variæ & multiiugæ lectionis atque eruditionis præclarum teſtimonium ei præbuit. Hi quoquè, quos nunc damus, ſermones inſiguem eius pietatem quam ſpirant, & eruditionem qua ſunt referti, ob oculos omnibus ſubijcient.

HILDEBERTVS.

Ex Guilielmo Eiſengrein.

HIldebertus Cenomanenſis epiſcopus, quem Honorius II. Pontifex, quòd plurimum heroico carmine valeret, tanta beneuolentia eſt complexus, vt nullum genus officij prætermitteret, quo eum ad honeſtiorem dignitatis gradum euehi poſſe exiſtimaret, & Turonenſem Archipræſulem crearet, Berengarij Turonenſis auditor quondàm, ſed perſecutor erroris. Scripſit de officio Miſſæ librum, Alium de Sacramento altaris, & alium de vitæ huius miſeria. Qui ſi Honorio II. familiaris fuit, ſub annum Domini 1124. quo hic eſt Pontifex deſignatus, floruiſſe conſtat.

RVPERTVS ABBAS.

DE Ruperto Abbate monaſterij Tuitiẽſis, uide infra in eius epiſtola pro lib. de diuinis offi. pag. 462.

PETRVS ABBAS CLVNIACENSIS.

Ex Trithemio.

PEtrus Abbas Cluniacenſis ordinis S. Benedicti, vir in diuinis ſcripturis iugi exercitatione doctus, ingenio placidus, ſermone dulcis, atque compoſitus, & ad perſuadendum, ſatis idoneus: conuerſatione deuotus, & laudabilis, ac regularis obſeruantiæ zelator inſignis, nomen ſuum ſcribendo poſteris notificans ad vtilitatem legentium quædam deuota compoſuit opuſcula, de quibus iſta feruntur.

Reuelationes multorum lib. 1. De conuerſatione eremitica lib. 1. Epiſtolarum ad diuerſos lib. 1

Alia quoque nonnulla edidit, quæ ad notitiam meam, nondum venerunt. Præſertim opuſculum hoc quod quidem ſuum eſſe, recentiores conſtantiſsimè tuentur. Claruit circa An. Do. M.C.

Ex F. Nicolao Aurifico Senẽ. in ſpeculo Miſſæ.

RADVLPHVS.

RAdulphum de Riuo nihil feciſſe diligentiùs, quàm vt diuina officia ſcrutaretur, nihil magis exoptaſſe quàm vt eis antiqua dignitas conſtaret, omniſque ab eiſdem nouitas exularet, cùm ex hoc eius libro ſatis perſpicitur, tum magis etiàm perſpiceretur, ſi ea eius ſcripta quæ Romæ reliquiſſe, indeq́ſe expectare ſcribit, exſtarent. Quod optare quidem, præſtare verò nequaquam poſſumus. Eſt verò hoc

ſua

ſuæ diligentiæ ſtudÿque non leue etiàm argumentum, quòd Roma Antiphonarium Romanum antiquũ ad Tungrẽſes ſuos ſecũ attulerit, ad cuius velut regulã exploraret & ſua et aliarũ eccleſiarũ officia. De quo cùm apud Trithemiũ nihil inueniamus, quod in Tũgrẽſis Eccleſiæ Calẽdario reperitur, ſubÿciemus.

Anno Milleſimo quadringenteſimo tertio, in die S. Huberti, videlicet tertia die mẽſis Nouembris, obÿt M. Radulphus de Breda, aliàs de Riuo, decanus, dum vixit, eccleſiæ beatæ Mariæ virginis oppidi Tungrenſis, patriæ & diœceſis Leodienſis.

GEMMA ANIMAE.

Ex Aurifico in ſpeculo Miſſæ.

DE Auctore huius libri non ſatis conſtat. Iacobus Pamelius Brugenſis, vir in conquirendis veterum monimentis diligentiſsimus, Honorio cuidam ipſum aſcribit: quis verò fuerit iſte Honorius, quo've tempore floruerit, nullam facit mentionem: Tamen ſi libri initium perpendatur, Solitarium, Monachum, & fortè Abbatem, virum pium, atque eruditum, eius auctorem fuiſſe conſtabit, de quo nihil apud Scriptores.

ORDINIS ROMANI SVMMA ET PRAECIPVA CAPITA.

ORDO proceſsionis ad Eccleſiam ſiue Miſſam. Pagina 1.
ORDO proceſsionis ſi quandò Epiſcopus feſtiuis diebus Miſſam celebrare voluerit, ità vt ab antiquis patribus Occidentalium inſtitutione eſt conſtitutus. 4.
ORDO eccleſiaſticus Romanæ Eccleſiæ, vel, qualiter M[illegible]
ORDO ROM. Qualiter celebrandum ſit officium Miſſæ. 11.
ORDO Catholicorum librorum qui in Romana Eccleſia ponuntur ad legendum. 14.
ORDO in vigilia Natalis Domini. 14.
ORDO in Natali S. Stephani. 15.
ORDO in Natali S. Iohannis Euang. 15.
ORDO in Natali SS. Innocentum. 15.
ORDO in Octauis Domini. 15.
ORDO in Vigilia Theophaniæ. 15.
ORDO in Octaua Theophaniæ. 16.
ORDO in Purificatione S. Mariæ. 16.
ORDO in Cathedra S. Petri. 17.
Annunciatio S. Mariæ. 17.
De Septuageſima. &c. 17.
ORDO in quarta feria quadrageſimæ, quæ eſt in capite Ieiunÿ. 18. vbi de FORMA SVSCIPIENDI Pœnitentes,
Denunciatio menſis primi, quarti, ſeptimi, & decimi. 21.
ORDO vel denunciatio Scrutinÿ ad electos, quod tertia hebdomada in quadrageſima, ſecunda feria nunciatur. 22.
ORDO à Dominica mediana vſque in octauas paſchæ de officÿs diuinis, diebus ac noctibus breuiter digeſtus. 25.
ORDO in Sabbato ante Palmas. 25.
ORDO in die Palmarum. 26. alius. 34.
ORDO in feria quarta hebdomadæ maioris. 35.
ORDO in Cœna Domini. 35. vbi de FORMA Pœnitentes reconciliandi.
ORDO in nocte & die Paraſceues. 46.
ORDO in nocte & die Sabbati ſancti. 49.
ORDO in Vigilia & in die ſancto Paſchæ. 55. vbi de ritu baptiſmi.
De Sabbato infra Albas. 57.
ORDO in Octauis Paſchæ. 58.
ORDO in Litania Maiore. 58.
De Litania Minore. 58.
ORDO in Inuentione S. CRVCIS. 58.
ORDO in Vigilia Aſcenſionis. 58.
ORDO in Sabbato ſancto Pentecoſtes, & in nocte Pentecoſtes. 59.
ORDO de Octaua Pentecoſtes. 59.
Denunciatio ieiunÿ menſis. I. IIII. VII. & X. 59.

Alterius partis ſumma Capita.

ORDO ad Capillaturam incidendam. 62.
ORDO, qualiter in Romana Eccleſia ſacri ordines fiunt. 63.
ORDO, qualiter Epiſcopus in Romana Eccleſia ordinetur. 70.
ORDO de ædificanda Eccleſia. 77.
ORDO ROMANVS ad dedicandã Eccleſiã, 94.
ORDO ad regem benedicendum. 96.
ORDO ROMANVS ad benedicendum Imperatorem. 99.
ORDO ad Monachum faciendum. 100.
ORDINATIO ABBATIS. 102.
CONSECRATIO ſacræ virginis. 103.
ORDINATIO abbatiſſæ Canonicam regulam profitentis. 106.
ORDINATIO Abbatiſſæ Monaſticam regulã profitentis. 107.
CONSECRATIO virginum, quæ à ſeculo cõuerſæ, in domibus ſuis ſuſceptum caſtitatis habitum, priuatim obſeruare voluerint. 108.
CONSECRATIO viduæ, quæ fuerit caſtitatem profeſſa. 109.
ORDO ROMANVS, qualiter concilium agatur generale. 109.
ORDO, qualiter agatur concilium prouinciale. 111.
ORDO ad benedicendam ſponſam. 115.
ORDO ad armãdum Eccleſiæ defenſorem vel aliũ militem. 115.

ORDO.

ORDO ROMANVS ANTIQVVS DE DIVINIS CATHOLICAE ECCLESIAE OFFICIIS ET MINISTERIIS PER TOTIVS ANNI CIRCVLVM.

ORDO PROCESSIONIS AD ECCLESIAM SIVE MISSAM.

Denunclata ſtatione diebus feſtis, primo manè præcedit omnis clerus pōtificem ad eccleſiam, exceptis qui in obſequlo illius comitantur, qui ordine ſuo ſcribuntur, expectantes pontificem in eccleſia.

Sed dum venerit pontiſex propè eccleſiam, exeuntes acolyti & defenſores ex regione illa, cuius dies ad officium fuerit in obſequio, præſtolautur eum loco ſtatuto, antequā veniat vbi deſcenſurus eſt. Similiter & presbyter tituli vel eccleſiæ, vbi ſtatio fuerit, vnà cum Maioribus domus illius ciuitatis, vel patre diaconiæ, ſi tamen illa eccleſia diaconiæ fuerit, cum ſubdito ſibl presbytero & manſionario, thymiamateria deſerentibus ln obſequium illius, inclinato capite dum venerit. Acolyti quidem cum defenſoribus primùm, deindè presbyterl cum ſuis pesita benedictione, diuiſis hincindè partibus, pront militant, præcedunt pontificem vſq; ad eccleſiam.

Cùm verò eccleſiam introierit pontiſex, nō aſcendit continuò ad altare, ſed prius intrat in ſecretarium ſuſtentatus à diaconibus, qui eum ſuſceperiut de ſellari deſcendentem. Vbi cùm intrauerit, ſedet in ſella ſua. Et diaconi ſalutato pontiſice, egrediuntur è ſecretario, & ante fores eiuſdem mutant veſtimenta ſna. Et parat Euangelium qui lecturus eſt, reſerato ſigillo ex præcepto archidiaconi ſuper planetā acolyti.

Pontiſex autem per manus ſubdiaconorum reglonariorum mutans veſtimēta ſolennia, ordinabiliter compoſitis per primicerium & ſecundicerium veſtimentis eius, vt benè ſedeant, nouiſſimè per diaconnm vel ſubdiaconum, cui ipſe iuſſerit, pallio ſuperinduitur, & configitur per acus in planeta retro & ante, & in humero ſiniſtro. Deinde ſubdiaconus regionarius porrigit ei mappulam, inclinans ſe ad genua ipſius.

His ita cōpoſitis, inuitante ad regiam ſecretarij præfato ſubdiacono ſcholā, quartus ſcholæ, qui ſemper nunciat pontifici de cantoribus, adſtans ante faciem pōtificis, & nutum eius ad

A pſallendum expectans, ſtatim dum innuit ei, egreditur ante fores ſecretarij & dicit, Accēdite.

Qui dum incenderint, ſtatim ſubdiaconus ſequens, tenens thymiamaterium aureum pro foribus, ponit incenſum, vt pergat ante pontificem. Et ille quartus ſcholæ ad priorem vel ſecundū, ſiue tertium, inclinato capite, dicit: Domini, iubete.

Tunc ſtatuuntur duæ acies in choro, per ordinem ab vtroque latere, & mox incipit prior B ſcholæ antiphonam ad introitum. Subdiaconi verò de ſchola, leuant planetas cum ſinu. Quorum vocem diaconi dum audierint, continuò intrant ad pontificem in ſecretarium.

Tunc pontiſex eleuans ſe, dat manum dexteram duobus presbyteris, & illi oſculatis manibus ipſius, procedunt cum ipſo ſuſtentātes eū, præcedentibus ante eos diaconibus ſeptem.

Tunc miniſtri cum thymiamaterio & thuribulis non amplius ternis, procedūt ante ipſum C mittentes incenſum, & V I I. Acolyti portātes ſeptem cereoſtata foras eccleſiam accenſa, procedunt ante pontificem vſque in chorum. Poſt thuribula portatur Euangelium propius Epiſcopo. Eadem autem proceſſio fit ab auſtro in ſeptentrionem.

Tunc procedit pontiſex, & antequam veniat ad ſcholam, diuiduntur cereoſtata quatuor ad dextram, tria ad ſiniſtram.

Et pertranſit pontiſex in caput ſcholæ, & in gradu ſuperiore, inclinato capite ad altare, primò adorat ſancta, & ſtat ſemper inclinatus vſq; D ad verſum prophetalem. Tunc * ſurgens, & faciens crucem in fronte ſua, dat pacem presbyteris duobus & diaconibus omnibus, qui dextra læuaque sūt, de altiore gradu, numero minori: & de inferiore, maiori: & reſpiciens ad priorem ſcholæ, annuit ei, vt dicat, Gloria patri. Et prior ſcholę inclinans ſe pontiſici, dat gloriam Trinitati. Et pontiſex à ſæpè dictis presbyteris in ſuperiorem ducendus eſt gradum, non omnino ad altare. In quo etiam loco figēdus eſt greſſus, vſquequò presbyteri primùm, & tunc duo & duo diaconi altaris cornua oſculentur, & no E uiſſimè archidiaconus ſolus. Euāgelium verò, ſtatim poſtquam ad altare ventum fuerit, ſuper ponitur.

* Erigens ſe

ponitur. Subdiaconi autem, quaſi quadam linea porrecti vſque ad altare progredientes, ſimul ſe inclinant coram eo, atque Euangelio, vt prædictum eſt, ſuperpoſito, redeuntes in chorum, quatuor in dextera, & tres in ſiniſtra parte conſiſtunt.

Diaconi verò, ſicut priùs ſtantes retro Epiſcopum inclinari, quando dicitur, Sicut erat in principio, ſurgunt vt ſalutēt latera altaris priùs, id eſt, ante Epiſcopum, duo & duo viciſsim, & redeunt ad Epiſcopum.

Tandèm Epiſcopus oſculatur Euangelium & altare, & pergit ad dexteram altaris ad ſedem ſuam, & ſtat erectus & verſus Orientem, & diaconi retro illum, vnus poſt vnum ſtantes erecti, plures ad dexterā, pauciores ad ſiniſtrā altaris.

Schola verò ad nutum diaconi, imponit Litaniam, Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, & reliqua. Et continuò acolyti ponunt cereoſtata in pauimento eccleſiæ, quatuor quidem in dexteram partem, & tria in ſiniſtram: vel, vt alij volunt, lineatim ab auſtro in ſeptentrionem.

Litania finita, incipit ſolus pontifex clara voce hymnum, Gloria in excelſis Deo, ſi tempus fuerit. Deindè verò totus reſpondet chorus: Et in terra pax hominibus. Et non ſedet priùs Epiſcopus, antequàm dicant poſt orationem primam, Amen.

Poſtea ſalutans populum pontifex, dicit. Pax vobiſcum, ſiue, Pax vobis. Sacerdos autem, Dominus vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo. Deindè dicit, Oremus. Sequitur oratio prima, quam Collectam dicunt, vſque, Per Dominum noſtrū Ieſum Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit & regnat Deus in vnitate Spiritus ſancti, per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. Amen.

Tunc tolluntur cereoſtata de loco, in quo priùs ſteterant, vt ponantur in vna linea ab Oriente in Occidentem per mediam eccleſiam.

Poſt primam autem datam orationem, pontifex ſedet tribus horis verſus ad populum, & presbyteri cum eo ad nutum eius, & diaconi ſtant ante pontificem. Subdiaconi autem aſcendunt ad altare, ſtatuentes ſe ad dextram ſiue ſiniſtrā. Subdiaconus verò, qui lecturus eſt, mox vt viderit poſt pontificem presbyteros reſidentes, aſcendit in ambonem vt legat, non tamen in ſuperiorem gradum, quem ſolus ſolet aſcendere, qui Euangelium lecturus eſt.

Poſtquàm legerit, cantor cum cantorio ſinè aliqua neceſſitate aſcendit, non ſuperiùs, ſed ſtat in eodem loco vbi & lector, & ſolus inchoat Reſponſorium, & cuncti in choro reſpondent, & idem ſolus Verſum Reſponſorij cantat.

Si fuerit tempus vt dicatur Alleluia, benè: ſin autem, Tractus: ſin minùs, tantummodò Reſpōſorium. Cantor verò qui inchoat Alleluia, ipſe ſolus cantat verſum de Alleluia. Ipſe iterum Alleluia dicit, ſtans in eodem gradu, id eſt, inferiore. Sequitur iubilatio, quam Sequentiam vocāt.

Deindè diaconus oſculans pedes pontificis, petitaq; benedictione, venit ante altare, & oſcu-
A lans Euāgelium, leuat in manus ſuas codicem, in quo lecturus eſt, & partem eius in dextero humero ponens, vadit ad ambonem. Et procedūt ante ipſum duo ſubdiaconi, cum duobus thuribulis, ſiue vno, leuantes thymiamaterium de manu ſubdiaconi ſequentis, mittentes incensū. Et duo acolyti portantes duo cereoſtata, venientes (Microl. c. 9.) ante ambonem diuiduntur à ſe, & tranſeunt ſubdiaconi & diaconi cum Euangelio per medium eorum. Subdiaconi autem duo cum thuribulis ante Euangelium in ambonem ex vna parte aſcendentes, & ex altera parte ſtatim deſcendentes, redeūnt ſtare ante gradum deſcenſionis ambonis. Ille autē abſque thymiamaterio vertēs ſe ad diaconum, porrigit ei brachium ſuum
B ſiniſtrum, in quo ponit Euangeliū, vt manu ſubdiaconi aperiatur ei locus, in quo ſignū lectionis poſitum fuerit. Inuentoq; loco lectionis, aſcendit in ambonem in ſuperiorem gradum, & dicit, Dominus vobiſcum. Reſp. omnis, Et cum ſpiritu tuo.

Quo audito, vertit ſe pontifex & omnis ſacerdotalis gradus, ſiue omnis populus fidelis ad Orientem.

Et poſtquàm dixerit, Sequentia ſancti Euangelij ſecundùm Lucam, ſiue Marcum, & reliqua, facit crucis ſignū in fronte ſua idem diaconus, (Ibidem.) & in pectore, ſimiliterq; Epiſcopus & omnis populus, & reuertuntur ad Euangelium. Sed & baculi omnium deponuntur de manibus, & in ipſa hora neque corona, neque aliud operimentū
C ſuper capita eorum habetur. Ipſe verò diaconus (Microl. hūc locum citat cap. 9.) ſtat verſus ad meridiem, ad quā partem viri ſolent confluere, aliàs autem ad ſeptentrionem. Sed & candelæ in pauimento, prædicante eo Euangelium, de manibus acolytorum iuxta ambonē deponūtur vſque finitum tēpus Euāgelij.

Perlecto Euangelio, iterum ſe ſigno ſanctæ Crucis populus munire feſtinat, & deſcendente diacono de ambone, ſubdiaconus qui in ſilo ſtat, recipit Euangelium, quod tenens ante pectus ſuum ſuper planetam, porrigit oſculādum primùm Epiſcopo aut presbytero, deindè omnibus per ordinē graduum qui ſteterint, & vniuerſo clero, necnon & populo, deindè conditur in loco ſuo.

D Poſt lectum Euangelium, candelæ in loco ſuo extinguuntur, & ab Epiſcopo, Credo in vnum Deum cantatur, & thuribula per altaria portātur, & poſteà ad nares hominum feruntur, & per manum fumus ad os trahitur.

Deindè ſalutat Epiſcopus populū, dicēs: Dominus vobiſcū. poſteà dicit: Oremus. Tūc canitur offertoriū cū Verſibus. Tūc venit ſubdiaconus, ferēs in brachio dextro patenā, & in ſiniſtro calicē, in quo recipiūtur amulæ populorū, & ſuper calicē corporale, id eſt, ſindonē, quod accipiens diaconus, ponit ſuper altare à dextris proiecto capite altero ad diaconē ſecūdū, vt expandant. Deindè trāſit ſacerdos ad ſuſcipiēdas obla-
E tiones. Interim cātores cātāt offertorium cū verſibus, & populus dat oblōnes ſuas, id eſt, panem

& vinum

A &vinum,& offerunt cũ ſanonibus candidis, primò maſculi, deindè ſœminæ: nouiſſimè verò ſacerdotes & diaconi offerunt, ſed ſolum panẽ, & hoc ante altare. Subdiaconus verò cum calice vacuo ſequitur archidiaconum: & pontifice oblationes populorum ſuſcipiente, archidiaconus ſuſcipit poſt eum amulas, & refundit in calicem maiorem, tenente eum ſubdiacono, quẽ ſequitur cum ſcypho ſuper planetam acolytus, in quem calix impletus refunditur. Oblationes autem à pontifice ſuſcipit ſubdiaconus, & ponit in ſindonem, quæ cum ſequitur, quam tenent duo acolyti.

B Tunc tenentibus duobus presbyteris manus eius, Epiſcopus redit in ſedem, & lauat manus ſuas, deindè reſpicit archidiaconus in faciem pontificis, & innuit ei. Et ille reſalutato eo, & cantãtibus adhuc cantoribus, accedit ad altare.

Tunc ſubdiaconi leuantes oblatas de manu ſubdiaconi ſequentis, porrigunt archidiacono, & ille componit altare. Ornato verò altari, archidiaconus ſumit amulá pontificis cũ vino de ſubdiacono, & refundit ſuper colum in calicem: deindè deſcendit ſubdiaconus ſequens in ſcholam, & accipit ſontem de manu archiparaphoniſtæ, & defert archidiacono, & ille ex amula infundit, faciens crucem in calicem, & aſcendunt diaconi ad pontificem.

C Tunc ſurgens pontiſex à ſede, & cantantibus adhuc cantoribus, deſcendit ad altare, & orat, & ſalutat altare, & ſuſcipit oblatas de manu presbyterorum & diaconorum, quibus licitum eſt accedere ad altare. Deindè archidiaconus ſuſcipit oblatas duas de oblationario, & dat põtifici: quas dum poſuerit pontiſex in altare, leuat calicẽ archidiaconus de manu ſubdiaconi, & ponit eum ſuper altare iuxta oblationes pontificis à dextris, inuolutis anſis cum offertorio ſuo, quod etiàm ponit in dextro cornu altaris. (Microl. ca. 10.) Poſt oblationem ponitur incenſum ſuper altare, & pontiſex inclinans ſe paululum ad altare, reſpicit ſcholam, & annuit vt ſileant, & conuertit ſe ad populum, dicens, Orate.

D Tunc finito offertorio, ordinantur presbyteri poſt pontificem, & archidiaconus à dextris eorum, ſecundus diaconus à ſiniſtris, & cæteri per ordinem diſpoſita acie.

Subdiaconi etiàm finito offertorio, vadunt retro altare, adſpicientes ad pontificem, ſtãtes erecti, vſque dum dicta oratione ſuper oblationes ſecreta, & Epiſcopo alta voce incipiente, Per omnia ſecula ſeculorum: poſt ſalutationẽ & exhortationem finita præfatione, incipiãt dicere hymnum angelicum, id eſt, Sanctus, Sanctus, Sanctus, in quo bis repetitur Oſanna. Quæ dum expleuerint, ſurgit ſolus pontifex, & tacitò intrat in canonem, & diaconi, ſubdiaconi, & presbyteri, in presbyterio omnes permanent inclinati. In quo etiàm Canone ſex ordines crucium obſeruantur, quorum primus eſt vbi dicitur: Vt accepta habeas, & benedicas hęc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata. Secundus quippe eſt, vbi dicitur: Quam oblationem tu Deus in omnibus quæſumus benedictam, aſcriptam, ratam. Tertius nanquè eſt crucis ordo, vbi narratur: Et accipiens panẽ in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, benedixit. Item: Tibi gratias agens, benedixit. Quartus, vbi ſubinfertur: Hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuę. Quintus, vbi dicitur: Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas, ſanctificas, viuificas, benedicis. Sextus quidem ordo ſequitur, quandò profertur: Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo, quandò cùm oblata calix tangitur.

In eodem officio diaconi adhuc inclinati, per miniſterium acolytorũ lauant manus ſuas. Et ſacerdos quãdò dicit, Supplices te rogamus, humiliato capite, inclinat ſe ante altare. Et cũ dixerit, aperta clamãs voce, Nobis quoquè peccatoribus: ſurgunt ſubdiaconi, & ſtant in loco, vbi antè ſteterunt, & ſurſùm adſpiciunt in faciem pontificis.

Cùm dixerint, Per quem hæc omnia Domine, erigit ſe archidiaconus ſolus. Et cùm dixerit, Per ipſum, & cum ipſo, leuat cũ offertorio calicem per anſas, & tenet exaltans illum iuxta pontificem. Pontiſex autem tangit è latere calicem, cum oblatis duas faciens cruces, & dicens, Per ipſum, & cum ipſo, vſque, Per omnia ſecula ſeculorum. (Microl. ca. 17.) Et ponit Pontiſex oblationes in loco ſuo, & archidiaconus calicem iuxta eas, dimiſſo offertorio in anſas eiuſdem. Sequitur in altum præfatio Dominicæ orationis, & oratio Dominica cum emboli ſua, in qua tres articuli orationis inueniuntur.

Subdiaconi autem poſtquàm viderint calicem, in quo ſanguis Domini eſt, ſanone circundatum, & audierint, Sed libera nos à malo: vadunt & præparant calices, ſiue ſindones mundas, in quibus recipiant corpus Domini, nè in terram cadat, & in puluerem vertatur, poſt diaconos ſtantes, donèc ex eo populus vitæ ſumat confortationem æternæ.

Nam quod intermiſimus de patená, quandò inchoatur Canon, venit acolytus, ſub humero habens ſindonem in collo ligatam, tenens patenam ante pectus ſuum in parte dextera vſque medium canonem. (Microl. ca. 10.) Tunc ſubdiaconus ſequens ſuſcipit eam ſuper planetam, & venit ante altare, expectans quandò eam ſuſcipiat ſubdiaconus regionarius. Finito autem Canone, ſubdiaconus regionarius ſtat cum patena nuda poſt archidiaconem: quandò dixerit, Et ab omni perturbatione ſecuri, vertit ſe archidiaconus, & oſculata patena, dat eam tenendam diacono ſecundo. (Microl. ca. 17.)

E Poſt ſolutas, vt in his partibus mos eſt, pontificales benedictiones, cùm dixerit, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, mittit in calicem de ſancta oblata. Sed archidiaconus pacem dat Epiſcopo priori: deindè cæteri per ordinem, & populus ſeparatim viri & fœminæ.

Tūc pōtifex rumpit oblatam ex latere dextro, & particulam quam rumpit, ſuper altare relinquit. Reliquas verò oblationes ſuas ponit in patenam, quam tenet diaconus, & redit ad ſedē.

Iam archidiaconus leuat calicē, & dat eum archiſubdiacono, quem tenet iuxta cornu altaris dextrum. Et accedentes ſubdiaconi cum acolytis, qui ſacculos portant à dextris & à ſiniſtris, & * tēdentibus acolytis brachia cum ſacculis, ſtant à fronte, vt pateant ſinus ſacculorum archidiacono, ad ponendas oblationes, prius à dextris, deindè à ſiniſtris.

Al. extendentibus.

Tunc acolyti vadunt dextra læuaque, poſt Epiſcopos circa altare, reliqui deſcendunt ad presbyteros, vt frangant hoſtias, patena præcedit iuxta ſedem, deferentibus eam duobus ſubdiaconibus ad diaconos vt frangant. Sed illi adſpiciunt ad faciem pontificis, vt eis innuat frangere. Et dum innuerit, reſalutato pontifice confringunt, & archidiaconus eua cuato altari oblationibus, reſpicit in ſcholā, & innuit eis vt dicāt, Agnus Dei: & vadit ad patenā cū cæteris. Expleta * cōfractione, diaconus minor leuatam de ſubdiacono patenam defert ad ſedem, vt communicet pontifex. Qui dum communicauerit, de ipſa ſancta quam momorderat, ponit inter manus archidiaconi in calicem, faciēs crucem ter, dicendo: Fiat commixtio & conſecratio corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, accipientibus nobis in vitam æternam. Reſp. Amē. Pax tecū. R. Et cū ſpiritu tuo.

al. confractione

B

C

Deindè venit archidiaconus cum calice ad cornu altaris, & annunciat ſtationem, & refuſo parum in calicem de ſcypho inter manus acolyti, accedunt primùm Epiſcopi ad ſedem, vt communicent de manu pontificis ſecūdum ordinem. Sed & presbyteri omnes aſcendunt, vt communicent, ad altare. Epiſcopus autem, primus accipit calicem de manu archidiaconi, & ſtat in cornu altaris, vt confirmet ſequentes ordines.

D

Deindè archidiaconus accepto de manu illius calice, refundit in ſcypho, quem ſuprà diximus, & tradit calicem ſubdiacono regionario. Qui tradit ei pugillarem, cum quo confirmet populum. Calicem autem ſubdiaconus accipit ſequens, & dat acolyto, & ille reuocat in paratorium.

Quos dum confirmauerit, id eſt, quos Papa communicat, deſcendit pontifex à ſede, tenentibus ei manus, qui eum duxerint, vt communicet eos, qui in ſenatorio ſunt: poſt quem archidiaconus confirmat.

E

Poſteà Epiſcopi communicāt populum, innuente pontifice, & poſt eos diaconi confirmāt. Presbyteri autem iuſſu Pontificis communicāt populum, & ipſi viciſſim confirmant. Nā mox vt pontifex cœperit communicare populum, in ſenatorio, ſtatim ſchola incipit antiphonam ad communionem, & pſallunt vſq; dum communicato omni populo, etiàm in parte mulierum, redit in ſedem: & repetito verſu quieſcūt.

A

Poſt omnes hos, communicat ad ſedem regionarios per ordinem, & eos qui in filo ſteterant, & ſaccellarium & acolytum, qui patenam tenet, & qui manutergiū tenet. Et qui aquā dat, & poſt pontificē archidiaconus eos confirmat.

Pontifex verò contemplans populum communicatum eſſe, innuit per ſubdiaconum primo ſcholæ, & ille reſalutato eo, dicit, Gloria patri: &, Sicut erat, & verſum. Et finita Antiphona, ſurgit pontifex cum archidiacono, & veniens ad altare, dat orationem ad complendum.

Qua finita, cui præceperit archidiaconus de diaconibus, adſpicit ad pontificē, vt ei innuat, & dicit ad populum. Ite, Miſſa eſt. Reſp. Deo gratias.

Tunc ſeptē cereoſtata præcedunt pontificē, & ſubdiaconus cum thuribulo ad ſecretarium.

Deſcendente autem illo in presbyteriū, Epiſcopi primū dicunt. Iube Domne benedicere. Reſpō. Benedicat vos Dominus. Reſp. Amen.

Poſt Epiſcop. presbyteri, deindè monachi, deindè de ſchola, deindè omnes proceſſores, & manſionarij, & intrat in ſecretarium.

ORDO PROCESSIONIS.

Si quando Epiſcopus feſtiuis diebus Miſſam celebrare voluerit, ità vt ab antiquis patribus occidentalium inſtitutione eſt conſtitutus, hic adeſſe cernitur ſcriptus.

POſtquā prima hora celebrata fuerit in cōuentu fratrū, qui apud quoſdā Capitulū nuncupatur, à decano vel cātore ſinguli ad Miſsā miniſteria acturi, deſtipandi ſunt. Et cū tintinabulū ad Tertiā ſonuerit, oēs ſimul fratres in chorum ordinatim conuenire debent, humeralibus & albis, apud quoſdam autē caſulis induti. Sed proceſſionē corā Epiſcopo acturis, à cuſtode Eccleſiæ in ſacrario ornamēta præbēda ſunt: presbyteris duobus, qui Epiſcopū ducturi ſunt, cappæ: diaconis ſtolæ & dalmaticæ, ſubdiaconis verò ſibi congruæ veſtes, quæ apud quoſdā ſubdiaconales nominantur, & mappulæ in ſiniſtra manu ferendæ: acolytis candelabra, & thuribulum portaturis caſulæ.

His cū induti fuerint, acolytis candelabra portātibus, ſubdiaconibus archidiacono, qui Euangelium fert, in medio ſtāte, extra ſacrariū, ſiue intra, vbi ſe pontifex parat, retro acolytos ordinatim ſtandū eſt. nuo autem presbyteri, ità, vt ad Miſſam, excepto quòd cappis indui ſint, veſtiti vnà cum ſeptem diaconis coram Epiſcopo ſtantes, miniſtrent ei, cantantes cum illo ſeptem pænitentiales pſalmos cum litania.

Tertia verò à fratribus impleta, procedant diaconi de ſacrario, diuidentes ſe in duas partes, quatuor ad dexteram, tres ad ſiniſtram.

Et tunc

Et tunc procedat Epiſcopus, ſtetq́; extra chorũ,
ſic propè adeò, vt cãtori manu innuere valeat,
cui etiam ſilendũ eſt, vſquequò Epiſcopus can-
tare iuſſerit.

Dehinc innuente Epiſcopo, cantetur introi-
tus, & Pontifex à cuſtode Eccleſiæ, qui alba
indutus eſſe debet, incenſum accipiẽs, ponat
in thuribulum, & archiſubdiacono apportante,
Euangelium, complicatum oſculetur: quo ta-
men à pleriſq; reuoluto, illud Euangeliũ, quod
illo die legendum eſt, oſculatur.

His impletis, cum pſalmus cantatur, innuen
te Epiſcopo procedant acolyti cũ candelabris.
Primùm vnus, tunc duo & duo, & ſubdiaconi
ſimiliter: protinus diaconi ſecuturi, & ſic pro-
cedat ſacerdos in chorum, ducẽtibus eum duo-
bus presbyteris, quos cappis iam ante prædixi
mus eſſe indutos, ſiue, vt alij volũt, diaconibus.

Apud quoſdam autem in hac proceſsione
alijs ſubdiaconis præcedẽtibus, ille qui lectio-
nem lecturus eſt cum Euãgelio, retro diaconos
Epiſcopum præcedit: coram quo duo acolyti
cum candelabris, vnuſquiſque cum thuribulo
antecedunt, quibus vtique in hoc conſentien-
dum eſſe volumus.

Igitur vt omnis proceſſio in chorum venerit,
acolyti cum candelabris ſe diuidant, quatuor
ſcilicet in dexteram, & tres in ſiniſtram. Simili-
q́ue modo diaconi faciant. Subdiaconi autem
protinus, vt in chorum venerint, quaſi quadã
linea porrecti, vſque ad altare progredientes,
ſimul ſe inclinent coram eo, atq; Euangelio ſu
perpoſito, quatuor in dextro ei cornu, & tres
conſiſtant in ſiniſtro.

Pontifex igitur, poſtquam in medietatem
chori perducitur, presbyteris qui eum duce-
bant, ſiue diaconibus manus eius oſculantibus,
propriaq́; repetentibus loca, inclinans ſe, Deũ
pro peccatis ſuis deprecetur.

Tunc erectus, primùm duobus presbyteris,
deinde diaconis omnibus, pacis oſcula dabit
per ordinem. In quibuſdam enim locis vſus
eſt, & conſuetudo, vt his finitis, miniſter cum
thuribulo, ſubdiaconum Euangelium portan-
tem antecedat ante altare, corã illo incenſum
ponens, & ſubdiaconus deſuper Euangelium
deponens, reuertatur. In alijs verò non incen-
ſum ad altare portatur, antequam oblationes
altari ſuperponuntur. Igitur his peractis, cum
Gloria, innuente Epiſcopo, cantabitur, à ſæpè
dictis presbyteris in ſuperiorem ducendus eſt
gradum, non omnino ad altare. In quo etiam
loco greſſus figendus eſt, vſquequò primùm
presbyter, & tunc duo & duo diaconi altaria
cornua oſculantur, & nouiſſimè archidiaconus
ſolus. Sed continuò vt Epiſcopus in altiora
ſcandere inceperit, ſubdiaconis qui prius iuxta
altare ſtabant, Gloria Patri choro canente, ad
propria loca reuertẽdũ eſt, & quatuor in dextro
choro, tribus in ſiniſtro ſtandum erit. Qui-
bus ità finitis, itẽ verſus à choro cantandus eſt,
& Pontifex vſque in medietatem altaris ducen

A dus, vbi ſe altari inclinans, Euangelium oſcu-
letur, & ſic demum dextro cornu altaria, vbi
etiam ſibi ſedes parata eſt, oſculum ferat. Tunc
alius presbyter proprium repetat locum, alius
autem librum Epiſcopo porrigat, atque reuol-
uat, & diaconi quatuor in dextro, tres in ſini-
ſtro altaris cornu conſiſtant. Peracto itaque in-
troitu, annuente Epiſcopo, cantandum eſt Ky-
rie eleiſon. Sine cuius inſinuatione cantorem
nihil canere licebit. Et tũc acolyti candelabra
in inferiori gradu, quaſi quodam filo per re-
ctam lineam ponant, vel, vt quidam volunt, in
modum crucis. Igitur cum Gloria in excelſis
B Deo percantabitur, & Pontifex ſe ad populum,
Pax vobiſcum, dicturus, conuertit, diaconi
ſimul cum eo ſe conuerſuri ſunt: cumque colle
ctam finierit, lectio legatur, & ſedente Epiſco-
po, accedat archidiaconus, & genuflexo ante
eum, tegat veſtimenta illius, & præbens ſe ad
pedem, reuertatur. Finita verò lectione, illis
qui gradualem, & alleluia cantaturi ſunt iuxta
pulpitum, in inferiori gradu ſtandũ eſt.

Cum autem omnia vſque ad Euangelium
impleta fuerint, accedat Princeps Eccleſiæ ad
Epiſcopum, pyxidem, in qua thua habetur,
in manu ferens, ſequente acolyto, qui thuribu-
C lum portat, & impoſito in illud incenſo ab Epi
ſcopo, & ſubdiacono in dextra parte altaris
diaconum præſtolante, accedat diaconus ad
altare, Deum his verbis adoraturus: Domine,
labia mea aperies, & os meum annunciabit lau
dem tuam. Et adorato altari, genu flectens an-
te Epiſcopum, accipiat ab eo benedictionem,
& præbens ſe ad pedem eius, & adhibente ma-
num Epiſcopo, oſculetur eam: & protinus ad al
tare progrediens, ſumat Euangelium continuò
lecturus. Candelabra autem ferentes, infra pul-
pitum cõtra diaconum ſtare debẽt: ſed ille, qui
thuribulum tenet, iuxta eum ſtet in ſiniſtra par-
D te, vſquequo Euangeliũ perlegatur.

Vt autem diaconus legere inceperit, duo
acolyti inuoluti in ſacrario à cuſtode Eccleſiæ,
ſacra vaſa accepturi ſunt, & ea in chorum por-
taturi, & alter cum calice corporali cooperto,
& vino cum aqua mixta, infuſo in dextera par-
te, alterq́ue cum patena in ſiniſtra parte erit.
Itaque perlecto Euangelio, accipiat ſubdiaco-
nus puluinar, & Euangelium à diacono, eumq́;
præcedat. Coram quo etiam vnus cum thuri-
bulo, & ſeptẽ acolyti cum candelabris, vſque
ante altare antecedant. Quò cum peruenerint;
E Epiſcopus accepto odore incenſi, & Euangelio
deoſculato, ad prædicationem per manus pre-
sbyteri & archidiaconi perducendus eſt. Et in-
terim dum ſermonem facit ad populum, ſub-
diaconus circumeundo fratribus Euangelium
adportet, ab omnibus ordinatim deoſculandũ.
Sin autem Epiſcopus prædicare noluerit, alta
voce incipiat canere, Credo in vnum Deum:
& ita omnis chorus incipiens, Patrem omnipo-
tentem, ad finem vſque perducat.

Diaconus verò ſtatim, vt à pulpito gradum

ad altare aſcenderit, accipiens corporale ab acolyto, alio ſe adiuuante diacono, ſuper altare diſtendat: quod vtique linteum, ex puro lino eſſe contextum debet, quia ſindone munda corpus Domini legitur inuolutum in ſepulcro, &. tantæ quantitatis eſſe debet, vt totam altaris ſuperficiem capiat.

Archiſubdiaconus quippe, vt Euangelium, vt ab omnibus clericis deoſculatum, ſuper altare depoſuerit, accipiens calicem ab acolyto, archidiacono apportet vinum, per colum, quod in ſiniſtra manu Romanus ordo archiſubdiaconum auriculari digito ferre iubet, purgandum. Quod vtique vas in id opus ex aliquo metallo formatum, in medio ſui plurima quaſi acus foramina, ad excolandum vinum oſtendit: & illud archiſubdiaconus per totum Miſſæ officiū in ſiniſtra manu, illo quo prædiximus digito, annulo ſuſpenſum portaturus eſt.

Quibus ita peractis, & ſymbolo finito, dicat Pontifex ad populum, vnà cum illo diaconis, vt præfati ſumus, conuerſis: Dominus vobiſcū. &, Oremus. Et tunc illo innuente offertorium cātetur à choro, & ille à presbytero & archidiacono ad locum vbi oblationes à fidelibus laicis, ſiue viris ſiue fœminis offeruntur, eaſdem accepturus ducatur, præcedentibus coram eo ſubdiacono cum calice, & acolyto cum patena.

Quò cum peruenerit, diaconus à ſubdiacono calicem accipiens, omnibus qui oblationes obtulerunt, eiſdem ab eo acceptis, & in patenam impoſitis, manum ſuā cum calice ad oſculandum præbeat, & illum iterum ſubdiacono det ad portādum. Ille autem cum presbytero Epiſcopum ad altare reducat, ſimiliter, vt ante, præcedentibus illis cum calice & patena.

Vbi cum ventum fuerit, & Epiſcopus ſedem petierit, antecedant duo acolyti cum manutergio, & genu flexo ante eum, totum illi ſinū eodem cooperiant, nè lauans manus, aqua caſulam ſpargat. Tertius autem acolytus, aquam illi miniſtraturus, in medio duorum, genu flectat coram eo. Quod ideo ab antiquis patribus decretum fertur, vt Pontifex, qui tunc cæleſtem panē accepturus eſt à terreno pane, quē iam à laicis accepit, manus lauando expurget.

Lotis autem manibus, ſurgat Epiſcopus, vt accipiat oblationes à duobus presbyteris & diaconibus, & ab omnibus clericis: quos non tam patrum inſtituta iubent, quàm proprium arbitrium immolare ſuadet: quas cum acceperit, atque altari ſuperpoſuerit, apportante ſibi archidiacono oblatas in patena, à nullo immolatas, accipiat ex illis quantum ſibi ſufficere videatur, & alias archidiacono reſtituat, quas ille cuſtodi Eccleſiæ ad obſeruādum committat. Igitur oblatione altari ſuperpoſita, accipiens diaconus calicē ab archiſubdiacono, ſuper altare continuò ponat.

Tunc Epiſcopus benedicens hoſtias, & dicens: Veni ſanctificator omnipotens æterne Deus, benedic hoc ſacrificium tibi præpara-

A. tum, qui viuis & regnas in ſecula ſeculorum; conuertat ſe, & ſumat incenſum à cuſtode Eccleſiæ, ponensq; in thuribulum, offerat illud altari, detque archidiacono. Ille verò poſtquam hoc commēdauerit acolyto, eat in locum ſuū, ſcilicet in medio diaconorum, qui omnes corā altari retro Epiſcopum per rectam lineam ſtare debent.

Tunc Epiſcopus dicat ad populum conuerſus: Orate pro me. Hoc cum dixerit, ſubdiaconi cant retro altare: & ibi ſtantes, cantaturi ſunt quindecim gradus, & diaconi coram altari ſimiliter. Apud quoſdam autem vſus obtinuit, B ſubdiaconos in choro ſtare vſque dum Sanctus canatur: & hoc finito, eos coram altari retro diaconos aliquot gradibus infra conſiſtere, & tum retro ſubdiaconos acolytum patenam & fiſtulam habentem, inferius ſtare.

Ergo cum dictum fuerit, Sanctus, veniant tres acolyti, aquam diaconis miniſtraturi: qui cum loti fuerint, & archidiaconus cum Epiſcopo calicem leuauerit, & ille dixerit, Per omnia ſecula ſeculorum: in aliquibus locis, ſubdiaconis in priorem locum euntibus, diaconi ibi perſiſtunt, vſquedum Pater noſter cantabitur. & ſic demum omnes reuertūtur. C Cumq; Epiſcopus, Pater noſter, finierit, accipiens archiſubdiaconus patenam ab acolyto, offerat eam archidiacono.

Ille autem vt Epiſcopus dicit, Da propitius pacem, patenam illi accommodans, humerum eius oſculetur, ſtatimq. Epiſcopo dicente, Per omnia ſecula ſeculorum, accipiat benedictionalem librum, & conuerſus ad populū dicat, Humiliate vos ad benedictionē: & clero reſpōdente, Deo gratias, porrigat Epiſcopo librum.

Expleta autem benedictione, veniens presbyter, accipiat pacem ab Epiſcopo, eādem cæteris oblaturus: diaconus verò ſumens calicem D & patenam ab altari, ſubdiacono patenam porrigat, quam ille acolyto ad tenēdum præbeat. Ipſe autem diaconus tenens calicem & fiſtulā, ſtet ante Epiſcopum, vſq; dum ex ſanguine & corpore Chriſti, quantum voluerit ſumat, & ſic calicem & fiſtulam ſubdiacono commendet. Quo protinus in ſiniſtrum cornu altaris pergēte, acolytus ibi cum patena coram Epiſcopo conſiſtat. Presbyteri ergo & diaconi oſculando Epiſcopum, corpus Chriſti ab eo manibus accipiāt, in ſiniſtra parte altaris communicaturi. Subdiaconi autem, oſculando manū Epiſco- E pi, ore accipiant corpus Chriſti ab eo.

Poſtquam verò diaconi in ſiniſtro cornu altaris de ſanguine Chriſti communicent, veniētes ſubdiaconi ordinatim, accipiant ſanguinē Chriſti ab archidiacono, manus eius oſculantes. Et eidem diacono nimis cautè procurandum eſt, ne quid in calice aut patena ſanguinis vel corporis Chriſti remaneat.

His ita peractis, duo diaconi complicantes corporale, ponant ſuper calicem, fiſtula in eo adhuc remanente.

Interim

Interim autem cantetur Agnus Dei, & quæ tunc canenda ſunt. Dehinc omnes cum iam communicauerint, acolytus qui patenam portat, in ſiniſtram partem altaris pergens, cum ſubdiacono conſiſtat. Sedente verò Epiſcopo, ſecundum prædictum ordinem tres acolyti, genu flexo ante eum, aquam manibus miniſtrent.

Lotis autem manibus, ſurgente Epiſcopo, conuertente ſe ad populum, & dicente: Dominus vobiſcum, ſubdiaconus cum calice, & acolytus cum patena, vnà cum diaconibus ſe conuerſuri ſunt. Cumque epiſcopus Collectam finierit, & Diaconus: Ite, miſſa eſt, & clerus Deo gratias dixerit, duo diaconi accipientes manus Epiſcopi, & ſubdiaconus cum calice, & acolytus cum patena eum antecedentes, vt prædiximus, intrantem, ita exeuntem cum omni proceſſione ad ſacrarium reducãt.

INCIPIT ORDO ECCLEſiaſticus Romanæ Eccleſiæ, vel qualiter Miſſa celebratur.

PRimùm omnium obſeruandũ eſt, ſeptem eſſe regiones Eccleſiaſtici ordinis vrbis Romæ, & vnamquamq; regionẽ ſingulos habere diaconos regionarios, & vniuſcuiuſque regionis acolyti per manum ſubdiaconi regionarij diacono regionis ſuæ officij cauſa ſubduntur. Quorum diaconorum, ſi quando quiſpiam moritur, donec loco eius ſubrogetur alius, illius regionis acolyti archidiacono obediunt: quia omnes acolyti, cuiuſcunque regionis ſint, cauſa eccleſiaſtici officii ad miniſterium eius pertinent. Quod etiam de ſequentibus ordinibus intelligendum eſt, ſeruato vnicuique per eum proprij gradus [miniſteriali ordine] archidiacono in ſui ordinis miniſterio ſubditis. Vt ſi quis, verbi gratia, vim paſſus fuerit, ſiue ab eccleſiaſtico, ſeu à quacunque militari perſona, ſi à ſui ordinis primo, eius cauſa ad effectum minimè peruenerit, habeat archidiaconus, id eſt, vicarius Pontificis cauſam, qualiter ſubditorum ſibi querelas abſque notitia poſſit explicare pontificis: cætera verò per minores ordines finiantur. Nam primò oportet, vt poſt numerum eccleſiaſticarum regionum, ſciat, qui voluerit, numerum dierum per hebdomadam, quo ordine circulariter obſequantur. Nam prima feria, regio tertia, id eſt, Paſchæ: ſecunda feria, regio quarta: tertia feria, regio quinta: feria quarta, regio ſexta: feria quinta, regio ſeptima: feria ſexta, regio prima: ſabbato, regio ſecunda ordine proprio, tam in proceſſione, quàm in eccleſia vbicunque eos propria dies ratione ſui gradus ſecundum * priſcã conſtitutionem ite vel miniſtrare compulerit, à miniſterio Pontificis non poterit ſinè vlla ſui deeſſe excommunicationis ſententia, vel animaduerſionis diſciplina. Quorum miniſteria primitus ſecundum rationem ſimplicem

* priſca ſtatione al. priſca cõſtitutione

A dupliciter diebus ſingulis * diuidebãtur, id eſt, in proceſſione Apoſtolici ad ſtationem: & in egreſſu è ſacrario vſque ad Miſſarum conſummationem. Diebus itaque ſolemnibus, ſicuti eſt Paſcha, primò omnes acolyti regionis tertiæ, & defenſores omnium regionum conueniẽtes diluculo in patriarchio Lateranenſi, præcedunt Pontificem pedeſtres ad ſtationem: ſtratores autem laici à dextris & ſiniſtris equi ambulant, ne alicubi titubet: qui autem eos equitantes præcedunt, hi ſunt, diacones, primicerius & duo notarij regionarij, defenſores regionarij, ſubdiaconi regionarij. Procedũt vero diB uiſis turmis, ſpatium inter ſe & Apoſtolicum facientes. Poſt equum verò hi ſunt qui equitãt, Vicedominus, Veſtiarius, nomencalator atq; ſaccellarius: vnus autẽ ex acolytis ſtationarius præcedit pedeſter equum Põtificis, geſtãs ſanctum chriſma manu in mãppula inuoluta cum ampulla: ſed & omnes acolyti abſq; ſacculis & ſindone & chriſmate non procedunt, quod diſponit ſtationarius. Si quis autem adire voluerit Pontificem, ſi equitat, ſtatim vt eum viderit, deſcendit de equo, & ex latere viæ, expectat vſque dum ab eo poſſit audiri, & petita benedictione, diſcutitur à nomencalatore vel ſaccelC lario cauſa eius, & ipſi indicant Pontifici, & finiunt. Quod & ſimiliter obſeruabitur, etiamſi abſque vlls petitione ei quiſquam obuius fuerit. Qui verò pedeſter fuerit, tantummodò loco ſuo figitur, vt ab eo audiatur vel benedicatur. Die autem reſurrectionis Dominicæ, procedẽte eo ad ſanctam Mariam, notarius regionarius ſtat in loco, qui dicitur Metulanas: & ſalutato Põtifice, dicit: In nomine Domini noſtri IESV Chriſti, baptizati ſunt heſterna nocte in ſancta Dei genitrice Maria infantes, maſculi numero tanti, fœminæ tãtæ. Reſpondet, Deo gratias, & D accipit à ſaccellario ſolidum vnum: Pontifex autem pergit ad ſtationẽ feria ſecunda ad Miſſam ſimiliter. Feria tertia, in reflexione portici ſancti Pauli, tantum obſequuntur ij qui pedeſtres. In die verò ſancto Paſchæ, omnes acolyti regionis tertiæ, ſimul & defenſores omnium regionum, conueniunt primo diluculo in patriarchio Lateranenſi, vt dum proceſſerit Pontifex, equum illius præcedant. Acolyti autem qui inde fuerint, obſeruant, vt portent chriſma ante Põtificem & Euangelia, ſindones & ſaccũlos, & aquam manus poſt eum, ſicut ſupra diximus. Apoſtolum autem ſubdiaconus, qui lecturus E eſt, ſub cura habebit: Euangelium, archidiaconus: Aquam manus, patenam quotidianam, calicem, ſcyphos & pugillares, & alios aureos & gemelliones argenteos, cum colatorio argẽteo & aureo, & alio maiore argenteo, amas argenteas, cantatorium, & cætera vaſa aurea & argentea, cereoſtata aurea & argentea de eccleſia Saluatoris, per manus primi manſionarij ſumunt, & bauli portant. Diebus verò feſtis, calicem & patenam maiores, & Euangelia maiora: de veſtiario Dominico exigant ſub ſigillo

al. diuidũtur.

veſtes

veſtes pet numerum,vt non perdantut. Sellam A
Pontificis cubicularius laicus præcedẽs depor-
tar,vt parata ſit,dum in ſacrario venerit ad de-
nunciatam ſtationem. Denũciata ſtatione die-
bus ſeſtis primo manè præcedir omnis clerus
Apoſtolicum ad eccleſiam,exceptis his, qui in
obſequio illius comitantut, vt ſuprà diximus,
& expectantes Pontificem in Eccleſia cum ſup-
plementatio, & baiulis, & reliquis qui cruces
portant,ſedẽtes in presbyterio. Epiſcopi qui-
dem ad ſiniſtram intrantes, presbyteri verò in
dextram,vt quandò Pontifex ſederit,ad eos re-
ſpiciens,Epiſcopos ad dexteram ſui, presbyte-
ros verò ad ſiniſtram contueatur: ſed dum ve- B
netit Pontiſex ptopè Eccleſiam, exeuntes aco-
lyti & defenſores ex regione illa, cuius dics ad
officium fuerit in obſequio, præſtolantur eum
loco ſtatuto, antequàm veniat vbi deſcenſurus
eſt. Similiter & presbyteti tituli vel Eccleſiæ,
vbi ſtatio fuerit,vnà cum maioribus domus Ec
leſiæ Romanæ, vel parte diaconiæ (ſi ta-
men illa Eccleſia diaconiæ fuerit)cum ſubdito
ſibi presbytero & manſionatio, thymiamate-
rium defetentibus in obſequium illius, inclina
to capite dum venerit. Acolytus quidem cum
defenſoribus ptimùm, deindè presbyter cum C
ſuis,petita benedictione,diuiſis hincindè par-
tibus, prout militant, præcedunt Pontificem
vſque ad Eccleſiam. Aduocatores autem Ec-
cleſiæ ſtant quidem cum maioribus: non antè
procedunt cum eis, ſed ipſi tantummodò ſe-
quuntut ſellarem Pontificis cum acolyto, qui
aquam manus portat, quẽ ſempet neceſſe eſt,
ſequi Pontificem, vſquedùm ad altare aſcen-
dit,paratus ſub humero in presbyterio, quãdò
vocabitut à ſubdiacono regionario ad aquam
tradendam. Cùm verò Eccleſiam introierit
Pontifex, non aſcendit continuò ad altare, ſed
prius intrat in ſecretarium, ſuſtentarus à diaco
nibus, qui eum ſuſceperant de ſellario deſcen- D
dentem: vbì dum intrauerit, ſedet in ſella ſua,
& diacones ſalutato Pontifice, egtediuntur ſe-
cretarium,& ante fores eiuſdem mutant veſti-
menta ſua,& parat Euãgelium qui lecturus eſt,
reſeraro ſigillo ex præcepto archidiaconi ſu-
per planetam acolyti: &, ſi neceſsè fuerit pro-
pter maiora Euangelia, duobus acolytis ſu-
per planetas tenentibus, parat Euangelium:
quo facto, acolytus deſert Euangelium vſque
ante altare in presbyterium, præcedente
eum ſubdiacono ſequente, qui eum de-
ſuper planetam illius ſuſcipiens in manibus E
ſuis, honorificè ſuper altare ponat. Nam
egredientibus diaconibus de ſecretario, re-
manent cum Pontifice primicerius defenſo-
rum, notarij regionarij, & ſubdiaconus ſe-
quens, qui tenet pallium Pontificis in bra-
chio ſuo ſuper planetam in ſiniſtro cum acu.
Pontifex autem per manus ſubdiaconorum re-
gionariorũ mutat veſtimenta ſolennia hoc or-
dine: Deſert ea plicata cubicularius tõſuratus,
accepta de manibus oſtiarij,iuxta caput ſcamni

ſubdiacono regionatio, & tunc cæteri ſubdia-
coni regionarij ſecundùm ordinem ſuum acci-
piunt ad induendum Pontificem iſta veſtimen-
ta, alius lineam, alius elngnium, alius anabo-
lagium, id eſt, amictum: alius laneam Dalma-
ticam,& alius planetam, & per ordinem ſic in-
duunt Pontificem. Primicerius autem & ſecun-
dicerius componunt veſtimenta eius, vt benè
ſedeat. Nouiſſimè autem quem voluerit domi-
nus Pontiſex de diaconibus vel ſubdiaconibus,
cui ipſe iuſſerit, ſumit de manu ſubdiaconi ſe-
quentis pallium,& induit ſuper Pontificem, &
configit eum cum acu in planeta retrò & antè,
& in humero ſiniſtro,& ſalutat Dominum, &
dicit: Iube Domne benedicere. Reſpondet:
Saluet nos Dominus, Amen. Deinde ſubdia-
conus regionarius, tenens mappulam Pontifi-
cis in ſiniſtro brachio ſuper planetam reuolu-
tam, exiens ad regiam ſecretarij, dicit, Schola?
Reſpondet. Adſum: & ille, Qui pſallit? Reſpon
det, ille & ille. & rediens ad Pontificem ſubdia
conus,porrigit ei mappulam,Inclinãs ſe ad ge-
nua ipſius,& dicẽs: Serui domini mei,talis ſub-
diaconus regionarius legit Apoſtolum, & talis
& talis de ſchola cantat. Et poſteà non licet al-
terũ mutare in loco lectoris vel cantoris: quod
ſi factum fuerit, archiparaphoniſta à Pontifice
excommunicabitur, id eſt, quartus ſcholæ, qui
ſemper Pontifici nunciat de cantoribus. Quod
dum nunciatum fuerit Pontifici, ſtatim ſequi-
tur quartus ſcholæ ſubdiaconũ, adſtãs ante fa-
ciẽ Pontificis, vſque dùm ei annuat Pontiſex vt
pſallant: cui dum annuerit, ſtatim egredietur
ante fores ſecretarij, & dicit: Accendite: qui
dum incenderint, ſtatim ſubdiaconus ſequens,
tenens thymiamaterium aureum pro foribus,
ponit incenſum, vt pergat ante Pontificem. Et
ille quartus ſcholæ perueniens in presbyterio
ad priorem ſcholę, vel ſecundum ſiue tertium,
inclinato capite, dicit; Domini, iubete: tunc illi
eleuantes per ordinem, vadunt ante altare, &
ſtatuuntur per ordinem acies duæ, paraphoni-
ſtæ quidem hincindè à foris, infantes ab vtroq;
latere infrà per ordinem: & mox incipit prior
ſcholæ antiphonam ad introitum, quorum vo-
cem diaconi dum audierint, continuò intrant
ad Pontificem in ſecretarium, & tunc Pontiſex
eleuans ſe, dat manum dextram archidiacono,
& ſiniſtram ſecundo, vel qui fuerint in ordine:
& illi oſculatis manibus ipſius, procedunt cum
ipſo, ſuſtentantes eum. Tunc ſubdiaconus ſe-
quens eum thymiamaterio, præcedit ante ip-
ſum mittens incenſum, & ſeptem acolyti illius
regionis, cuius dies fuerit, portantes ſeptem ce-
reoſtata accenſa, præcedunt ante Pontificem
vſque ante altare. Sed priuſquàm veniant ante
altare, diacones in presbyterio exuuntur pla-
netis, & ſuſcipit eas ſubdiaconus regionarius, &
porrigit illas acolytis regionis, cuius fuerint
diaconi: & tunc duo acolyti tenentes capſas cũ
ſancta apertas, & ſubdiaconus ſequens cũ ipſis,
tenens manum ſuam in ore capſæ, oſtendit ſan

cta

ĉta pontifici, vel diacono qui præceſſerit. Tunc A
inclinato capite pontifex vel diaconus ſalutat
ſancta & contemplatur: vt ſi fuerit ſuperabun-
dans, præcipiat vt ponatur in conditorio. Tūc
procedens antequàm veniat ad ſcholam, diui-
duntur cereoſtata quatuor ad dexteram, & tria
ad ſiniſtram partem: & pertranſit pontifex in
caput ſcholæ, inclinato capite ad altare, ſurgit
& orans, & faciens crucem in fronte ſua, dat pa
cem vni epiſcopo de hebdomadariis, & archi-
presbytero, & diaconibus omnibus, & reſpi-
ciēs ad priorem ſcholæ, annuit ei vt dicat Glo-
riam: & prior ſcholæ inclinat ſe pontifici, &
imponit. Quartus verò ſcholæ præcedit ad pō B
tificem, vt ponat oratorium ante altare, ſi tem-
pus fuerit: & accedens pontifex, orat ſuper ip
ſum vſque ad repetitionem verſus. Nam diaco
ni ſurgunt, quando dicunt: Sicut erat, vt ſalutēt
altaris latera, priùs duo, & duo, viciſsim redeun
tes ad pontificem: & ſurgens pontifex, oſcula-
tur euāgelia & altare, & accedit ad ſedem ſuā,
& ſtat verſus ad Orientem: ſchola verò, finita
antiphona, imponit kyrie eleiſon, & continuò
acolyti ponunt cereoſtata in pauimento eccle-
ſiæ, tria quidem in dexteram partem, & tria in
ſiniſtram, vnum verò in ſpatium quod eſt inter C
eos. Prior verò ſcholæ cuſtodiet ad pontificem,
vt ei annuat quandò vult mutare numerum li-
taniæ, & inclinat ſe pontifici: quamdum finie-
rit, incipit pontifex, Gloria in excelſis deo, ſi tē
pus fuerit, & non ſedet, antequàm dicant poſt
orationem primam, Amen: & tunc tolluntur
cereoſtata de loco in quo priùs ſteterant, vt po-
nantur in vna linea per mediam eccleſiam. In-
tereà diaconi ſi tempus fuerit, leuant planetas
in ſcapulas, & ſtant iuxta pontificem: ſimiliter
& leuant ſubdiaconi, ſed cum ſinu. Et tunc aſcē-
dunt ſubdiaconi regionarii ad altare, ſtatuen-
tes ſe ad dexteram ſiue ſiniſtram altaris. Tunc
pontifex annuit epiſcopis & presbyteris vt ſe- D
deant: ſubdiaconus verò qui lecturus eſt, mox
vt viderit poſt pontificem epiſcopos & presby
teros ſedentes, aſcendit in ambonem, & legit.
Poſtquàm legerit, cantor cum cantatorio, & di
cit reſponſorium gradalem: & ſi fuerit tempus
vt dicatur alleluia, benè: ſin autem, tractum: ſin
minus, reſpōſorium tantùm. Deindè diaconus
oſculatur pedes pontificis, & tacitè dicit ei pon
tifex: Dominus ſit in corde tuo & in labiis tuis.
Deindè veniens ante altare, & oſculatis euange-
liis, leuat in manus ſuas codicem, & procedunt
ante ipſum duo ſubdiaconi regionarii, leuan- E
tes thymiamateria de manu ſubdiaconi ſequē-
tis, mittentes incenſum, & ante ſe habētes duos
acolytos, portantes duo cereoſtata: & veniētes
ad ambonem, diuiduntur ipſi acolyti ante am-
bonem, & tranſeunt ſubdiaconi, & diaconus cū
euangeliis per medium eorum. Ille qui abſque
thymiamaterio eſt, vertēs ſe ad diaconem, por-
rigit ei brachium ſuum ſiniſtrum, in quo ponit
euangelium, vt manu ſubdiaconi aperiatur ei
locus, in quo ſignum lectionis poſitum fuerit,
& interpoſito digito ſuo, diaconus in loco le-
ctionis aſcendit ad legendum, & illi duo ſub-
diaconi redeunt ſtare ante gradum deſcenſio-
nis ambonis. Finito euangelio, dicit pontifex:
Pax tibi, Dominus vobiſcum, Et cum ſpiritu
tuo. Deſcendente autem diacono, ſubdiaconus
qui priùs aperuerat, recipit Euangelium, & por
rigit ipſum ſubdiacono ſequenti, qui in filo
ſtat, quod tenens ante pectus ſuum ſuper plane
tam, porrigit oſculandum omnibus, per ordinē
graduum qui ſteterint, & poſt hoc præparato
acolyto in pogio iuxta ambonem cum capſa,
in qua ſubdiaconus idem ponit euangelium vt
ſigilletur. Acolytus autem erit regionis eiuſ
dem, cuius & ſubdiaconus eſt, & reuocet Euan-
gelium per ordinem ad Lateranas. Cæteri verò
acolyti ſumentes cereoſtata, ponent ea retro
altare. Deindè pergente diacono ad altare, ſtā-
te acolyto cum calice, & corporale ſuper eum,
leuat calicem in brachio ſuo ſiniſtro, & porri-
git diacono corporale, vt accipiat deſuper cali-
cem, & ponit eum ſuper altare à dextris, proie-
cto capite altero ad diaconem ſecūdum, vt ex-
pandatur. Tunc aſcendunt ad ſedem primice-
rius & ſecundicerius & primicerius defenſorū
cum omnibus regionariis & notariis. Subdia-
conus verò cum calice vacuo ſequitur archidia
conum. Pontifex deſcendit ad ſenatorium, te-
nente manum eius dexteram primicerio nota-
riorum, & primicerio defenſorum ſiniſtram, &
ſuſcipit oblationes principum per ordinem ar-
cuum. Archidiaconus poſt eum ſuſcipit amu-
las, & refundit in calicem maiorem, tenentē
eum ſubdiacono regionario, quem ſequitur
cum ſcypho ſuper planetam acolytus, in quo
calix impletus refunditur. Oblationes à pon-
tifice ſuſcipit ſubdiaconus regionarius, & por-
rigit ſubdiacono ſequenti: & ſubdiaconus ſe-
quens ponit in ſindone, quam tenent duo aco-
lyti. Reliquas oblationes poſt pontificem ſuſci
pit epiſcopus hebdomadarius, & ipſe manu ſua
mittit eas in ſindonem, quę eum ſequitur. Poſt
quem diaconus qui ſequitur archidiaconem,
ſuſcipit amulas, & manu ſua refundit in ſcy-
phum. Pontifex verò antequam tranſeat in par
tem mulierum, deſcendit ante confeſſionem, &
ſuſcipit oblatas primicerii defenſorum. Nam
& ſecundicerii & primicerii defenſores diebus
feſtis poſt diacones ad altare offerunt: ſimiliter
aſcendens pontifex in partem fœminarum, or-
dine quo ſuprà omnia explet. Tunc tenentibus
primicerio & ſecundicerio manus eius, redit
in ſedem. Archidiaconus ſtans ante altare, ex-
pleta ſuſceptione, leuat manus ſuas. Deindè re
ſpicit in faciem pontificem, annuit ei, & ille re-
ſalutato accedit ad altare. Tunc ſubdiaconi re-
gionarii leuantes oblatas de manu ſubdiaconi
ſequentis ſuper brachia ſua, porrigunt archi-
diacono, & ille componit altare. Nam ſubdia-
coni hinc indè porrigunt. Ornato verò altari,
tunc archidiaconus ſumit amulam pontificis
de ſubdiacono oblationario regionario, & re-
fundit

fundit ſupercolum in calicem, deindè diaconorum, & in die ſeſto primicerii, ſecundicerii, primicerii defenſorum. Deinde deſcendit ſubdiaconus ſequens in ſchola, accipit fontem de manu archiparaphoniſtæ, & defert ad archidiaconum, & ille infundit, faciens crucem in calicem. Tunc aſcendunt diaconi ad pontificem, quos videntes primicerius, ſecundicerius, & primicerius defenſorum regionarii, & notarii regionarii, & defenſores regionarii deſcēdunt de aciebus, vt ſtent in loco ſuo. Tunc ſurgens pontifex à ſede, deſcendit ad altare, & ſalutat altare, & ſuſcipit oblatas de manu presbyteri hebdomadarii & diaconorum. Deindè archidiaconus ſuſcipit oblatas pōtificis de oblationario, & dat pontifici: quas dum poſuerit pontifex in altare, leuat calicem archidiaconus de manu ſubdiaconi regionarii, & ponit eum ſuper altare iuxta oblatam pontificis, à dextris inuolutis anſis cum offertorio, quem ponit in cornu altaris, & ſtat poſt pontificem, & pontifex inclinans ſe paululùm ad altare, reſpicit ſcholam, & annuit vt ſileant. Tunc finito offertorio, epiſcopi ſtant poſt pontificem. Primus in medio, deindè per ordinem, & archidiaconus à dextris epiſcoporum, ſecundus diaconus à ſiniſtris, & cæteri per ordinem diſpoſita acie. Et ſubdiaconi regionarii, finito offertorio, vadunt retro altare, adſpicientes ad pōtificem, ſtantes erecti vſquedùm incipiant dicere hymnum angelicum, id eſt, Sanctus, quem dum expleuerint, ſurgit pontifex ſolus, & intrat in Canonē. Epiſcopi verò, diaconi, ſubdiaconi, & presbyteri in presbyterio permanent inclinati, & dum dixerit, Nobis quoquè peccatoribus, ſurgunt diaconi. Cùm dixerit, Per quem hæc omnia Domine, ſurgit archidiaconus ſolus. Cùm dixerit, Per ipſum, & cum ipſo, leuat cum offertorio calicem per anſas, & tenet exaltans illum iuxta pontificem. Pontifex autem tangit à latere calicem cum oblatis, dicens. Per ipſum, & cum ipſo, vſque: Per omnia ſecula ſeculorum: & ponit pontifex oblationes in loco ſuo, & archidiaconus calicem iuxta eas, dimiſſo offertorio in anſis eiuſdem. Nam quod intermiſimus de patena, quandò inchoat canonem, venit acolytus ſub humero habens ſindonem in collo ligatam, tenens patenam ante pectus ſuū in parte dextera vſque ad medium Canonem. Tunc ſubdiaconus ſequens ſuſcipit eam ſuper planetam, & venit ante altare, expectans, quandò eā ſuſcipiat ſubdiaconus regionarius. Finito verò Canone, ſubdiaconus regionarius ſtat cum patena poſt archidiaconem, quandò dixerit, Et ab omni perturbatione ſecuri: vertit ſe archidiaconus, & oſculata patena, dat eam tenendā diacono ſecundo. Cum dixerit, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, mittit in calicem de ſancta: ſed archidiaconus pacem dat epiſcopo priori, deindè cæteris per ordinem & populis. Tunc pontifex rumpit oblatam ex latere dextero, & particulam quam ruperit, ſuper altare relin-

A quit. Reliquas verò oblationes ſuas ponit in patenam, quam tenet diaconus. Mox primicerius & ſecundicerius, & primicerius defenſorū cum omnibus regionariis & notariis aſcendūt ad altare, & ſtāt in ordine ſuo à dextris & à ſiniſtris. Nomencalator verò & ſaccellarius, & notarius vicedomini, cùm dixerint, Agnus DEI, tunc aſcendunt ad altare ante faciem pontificis, vt annuat eis ſcribere nomina eorum, qui inuitandi ſunt ſiuē ad menſam pontificis per nomencalatorem, ſiue ad vicedomini per notarium ipſius, quorum nomina vt impleuerint, deſcendunt ad inuitandum, & redit ad ſedem.

B Nam archidiaconus leuat calicem, & dat eum ſubdiacono regionario, quem tenet iuxta cornu altaris dextrum: & accedentes ſubdiaconi ſequentes cum acolytis, qui ſacrula portant à dextris & à ſiniſtris altaris, extendentibus acolytis brachia cum ſacculis, ſubdiaconi ſequentes ſtant à fronte, vt parent ſinus ſacculorum archidiacono ad ponendas oblationes, prius à dextris, deindè à ſiniſtris. Tunc acolyti vadunt dextra læuaque per epiſcopos circa altare, reliqui deſcendunt ad presbyteros, vt confringant

C hoſtias: patena præcedit iuxta ſedem, deferentibus eam duobus ſubdiaconibus regionariis ad diaconos, vt frangant: ſed illi adſpiciunt ad faciem pontificis, vt eis annuat frangere, & dum innuerit, reſalutato pontifice, confringunt, & archidiaconus euacuato altari oblationibus, reſpicit in ſcholā, & annuit eis vt dicant, Agnus Dei, & vadit ad patenam cum cæteris. Expleta confractione, diaconus minor, leuatam de ſubdiacono patenam, defert ad ſedem, vt communicet pontifex. Qui dum communicauerit de ipſa ſancta, quam momorderat, ponit inter manus archidiaconi in calicem, faciens crucem ter, dicendo: Fiat commixtio & cōſecratio corporis & ſanguinis Domini noſtri IESV Chri-

D ſti, accipientibus nobis in vitam æternā, Amē. Pax tecum: Et cùm ſpiritu tuo: & ità confirmatur ab archidiacono. Deindè venit archidiaconus cum calice ad cornu altaris, & adnūciat ſtationem, & refuſo parum de calice in ſcyphū inter manus acolyti, accedunt primum epiſcopi ad ſedem, vt communicent de manu pontificis ſecundum ordinem: ſimiliter presbyteri, vt communicent poſt eos. Epiſcopus autem primus accipit calicem de manu archidiaconi, & ſtat in cornu altaris, vt confirmet ſequentes ordines vſque ad primicerium defenſorū. Dein-

E dè archidiaconus accepto de manu illius calice, refundit in ſcyphum quem ſuprà diximus, & tradit calicem ſubdiacono regionario, qui tradit ei pugillarem, cum quo confirmat populum. Calicem autem accipit ſubdiaconus ſequens, & dat acolyto, quem reuocat in paratorium, qui dum confirmauerit, id eſt, quos Papa communicat, deſcendit pontifex à ſede cum primicerio notariorum, & primicerio defenſorum, tenentibus ei manus, qui eum duxerunt vt communicet eos, qui in ſenatorio ſunt, poſt

quem

quem Archidiaconus confirmat. Poſt hæc epiſcopi communicant populum, annuente eis primicerio cum manu ſub planeta, percontato pontifice. Poſt eos diaconi confirmant. Deindè tranſeunt in partem ſiniſtram, & faciunt ſimiliter. Presbyteri autem, annuente primicerio, iuſſu pontificis communicant populum, & ipſi viciſſim confirmant. Nam mox vt pontifex cœperit in ſenatorio communicare, ſtatim ſchola incipit Antiphonam ad communionem, & pſallunt vſquedùm communicato omni populo, annuat pontifex, vt dicat Gloriam: & tunc repetito verſu quieſcunt. Nam pontifex mox vt communicauerit in parte mulierum, redit ad ſedem, & communicat regionarios per ordinem, & eos qui in filo ſteterunt, & in diebus feſtis de ſchola duodecim. Nam cæteris diebus in presbyterio, vbi potuerint, communicent. Poſt omnes hos redeuntes nomencalator & ſaccellarius & acolytus, qui patenam tenet, & qui manutergium tenet, & qui aquam dat, ad ſedem, communicant: poſt pontificem Archidiaconus eos confirmat. Adſtat autem ſubdiaconus regionarius ante faciem pontificis, vt annuat ei. Ille verò contemplans populum, ſi iam communicati ſunt, annuit ei, & vadit ad humerum, adſpicit ad primum ſcholæ, faciens crucem in fronte ſua, annuit eidem dicere Gloriam, Sicut erat, & verſus. Finita Antiphona, ſurgit pontifex cum archidiacono, & veniens ad altare, dat orationem ad complendum: qua finita, cui præceperit Archidiaconus de diaconibus, adſpicit ad pontificem, vt ei annuat, & dicat ad populum: Ite, miſſa eſt. Reſpondet, Deo gratias. Tunc ſeptem cereoſtata præcedunt pontificem, & ſubdiaconus regionarius cum thuribulo ad ſecretarium. Diſcedente autem illo in presbyterium, epiſcopi primùm dicunt: Iube Domne benedicere: Reſpondet, Benedicat nos Dominus. Amen. Poſt epiſcopos presbyteri, deindè monachi, deindè ſchola, deindè milites draconarij, id eſt, qui ſigna portant: poſt eos baiuli, poſt eos cereoſtatarij, poſt quos acolyti, qui rugam conſetuant, poſt eos extra presbyterium cruces portantes: deindè manſionarij iuniores, & intrat in ſecretarium.

IN NOMINE DOMINI INCIPIT LIBER DE *Romano ordine, qualiter celebrandum ſit officium Miſſæ.*

PRimò omnium obſeruandum eſt, ſeptem eſſe regiones eccleſiaſtici ordinis vrbis Romæ, & vnamquamque regionem ſingulos diaconos regionarios habere, & vniuſcuiuſque regionis acolytos per manum Subdiaconi regionarij diacono regionis ſuæ, cauſa officij ſubditos eſſe. Superiores autem vel diaconorum vel ſubdiaconorum ordines, archidiacono, qui vicarius eſt pontificis, obedire, ſeruato vnicuique per eum proprij gradus miniſteriali ordine.

Oportet autem, vt poſt numerum Eccleſiaſticarum regionum, ſciat qui voluerit numerum dierum per hebdomadam, quo ordine circulariter obſequantur iuxta ordinationem antiquitùs conſtitutam. Prima enim feria Paſchæ miniſtrabit regio tertia: Secunda feria, regio quarta: Tertia feria: regio quinta: Feria quarta, regio ſexta: Feria quinta, regio ſeptima: Feria ſexta, regio prima: Sabbato, ſecunda regio. Ergò vnaquæque regio ordines proprios, tam in proceſsione, quàm in Eccleſia habebit, vel vbicunque eos propria dies ratione ſui gradus, ſecundùm priſcam conſtitutionem, ire vel miniſtrare compulerit: & nullus in aliqua deſignatus regione, à miniſterio pontificis ſiue excommunicationis vel animaduerſionis ſententia deeſſe poterit.

Denunciata ſtatione diebus feſtis, primo manè omnis clerus debet Apoſtolicum ad Eccleſiam præcedere, exceptis officialibus miniſtris, qui in obſequio illis comitantur pro pontificali dignitate, vt ſunt diacones ſtationarij, ſubdiaconi, & omnes acolyti illius regionis, quæ ipſo die pontifici debet miniſtrare. Sed cubiculario laico hæc cura eſt præſcripta, vt ſella pontificis in ſacrario ſit parata, donèc ille veniat celebraturus diuina myſteria. Epiſcopi autem atque presbyteri, expectantes in presbyterio pontificem, cum his qui præparant ornatum Eccleſiaſticum atque vaſa Eccleſiæ, ſedebunt ea locali diſpoſitione, vt intrantibus eccleſiam, epiſcopi ſint ad ſiniſtram, presbyteri verò ad dexteram: vt quandò pontifex ſederit, & ad eos reſpexerit, Epiſcopos ad dexteram, presbyteros contueatur ad ſiniſtram. Suſcipiatur autem pontifex per presbyteros tituli vel eccleſiæ, vbi indicta eſt ſtatio, vnà cum maioribus eiuſdem eccleſiæ, & offertur in obſequium illius thymiamaterium inceuſi, inclinato offerentium capite, atque petita benedictione & accepta, hincindè pontificem præcedunt ad eccleſiam, prout quenque contigit ſecundùm ordinem militare. Sed hæc cura erit acolytorum, vt ſacri miniſterij vaſa per manum primi manſionarij, qui eſt cuſtos dominicalis veſtiarij, accepta, deferantur per baiulos de maiori monaſterio ad celebrandæ ſtationis locum, quæ ſunt aquamanile, hoc eſt, vas manuale, patenæ, calices & ſcypbi, atque pugillares aurei ſiue argentei, amulæ argenteæ,

ad vi-

ad vina fundenda paratæ, colatorium aureum
ſiue argenteum, & cantatorium. Subdiaconus
autem qui lecturus eſt, ſub cura ſua habebit A-
poſtolum, & archidiaconus Euangelium. Cum
verò pontifex eccleſiam intrauerit, non conti-
nuò ad altare aſcendit, ſed priùs intrat in ſecre
tarium, ſuſtentatus à diaconibus, qui eum de-
ſcendentē à ſellario accipiunt obuiis, vt aiunt,
manibus: vbi dum venerit, & in ſella ſua ſede-
rit, diacones ſalutato pontifice. egrediuntur de
ſecretario cum ordinabili diſciplina, & ante fo
res ipſius ſecretarij mutant veſtimēta ſua. Egre
dientibus autem diaconibus de ſecretario, re-
manent cum pontifice primicerius atque nota
rij ipſius ſtationis, & ſubdiaconi iam parati pro
ſuo officio, quorum vnus pallium pōtificis cum
acu ſuper planetam teneat in brachio ſiniſtro.
Atque pontifex per manus ſubdiaconorum re
gionariorum mutat & ipſe veſtimēta ſolennia,
ſicut Leuitæ faciunt in parte altera. Subdiaconi
regionarij ſecundum ordinem ſuum accipiunt
ad induendum pontificē ipſa veſtimenta, alius
lineam, alius ambolagium, id eſt, amictū quod
dicitur humerale, alius lineam dalmaticam,
quam dicimus albam, alius cingulum, alius dal
maticam, alius orarium, alius planetam, & ſic
per ordinem induunt pontificem. Primicerius
autem & ſecundicerius componunt veſtimenta
pontificis, vt ex honorabili compoſitione exhi-
beatur circunſtantibus ſpectaculum reuerendę
dignitatis. Nouiſſimè autem, cui iuſſerit Do-
minus pontifex ex diaconibus, ſumit de manu
ſubdiaconi ſequentis pallium, & ſuper pontifi-
cem induit, & illud cum acu in planeta retro &
ante, & in humero ſiniſtro configit, & ſalutat
Dominum, & dicit: Iube Domne benedicere:
Reſpondet: Saluet nos Dominus. Amen. Dein
dè Subdiaconus regionarius referens ad ponti
ficem qui debeant legere aut cantare, ponit
mappulam in ſiniſtro brachio pontificis ſuper
planetam, cum diſciplinali ad genua eius incli
natione, & pronunciat talem ſubdiaconum re-
gionarium Epiſtolam legere, & tale Reſponſo-
rium, & tale Alleluia cantare: & poſtea non li-
cet in loco lectoris vel cantoris alterum muta-
re: quod ſi factum fuerit, excommunicabitur ar
chiparaſoniſta, id eſt, quartus ſcholæ, qui ſem-
per debet pontifici de cantoribus nunciare. Sta
tuuntur enim per ordinem acies duæ, & paraſo
niſtæ quatuor à foris hincindè, ſed infantes in-
fra per ordinem ab vtroque latere. Poſtquàm
autem pontifex ad pſallendum annuerit archi-
paraſoniſtæ, dicit ſiue acolytis ſtantibus ante
fores ſecretarij cum cereoſtatis, ſiue ſubdiaco-
no regionario, qui ante ſe ad proceſsionem de-
bet thymiamaterium portare, Accendite. Sed
ille quartus ſcholæ perueniens in presbyteriū,
vbi chorus in quatuor, vt dictum eſt, ordinatus
aſſiſtit reuerenda diſpoſitione, poſtquam dixe-
rit inclinato capite ad priorem ſcholæ, vel ſe-
cundum, ſiue tertium. Domini iubete, mox An
tiphonam ad Introitum incipit prior ſcholæ.

A Quorum voce audita, diaconi intrant ad pon-
tificem in ſecretarium: & ab archidiacono at-
que ſecundario acceptis vtrinque, & oſculatis
manibus pontificis, procedunt cum ipſo, ſuſten
tantes eum. Reliqui gradus procedunt in ordi-
ne ſuo, excepto quod vnus de regionariis ſub-
diaconibus, debet præcedere cum thymiama-
terio, quem ſequuntur ſeptem acolyti illius re-
gionis, cuius dies fuerit, portantes ſeptem ce-
reoſtata accenſa ante pontificem, vſquedum ad
altare venerit. Sed antequam perueniat proceſ
ſio ad ſcholam, diuiduntur cereoſtata, quatuor
ad dexteram partem, & tria ad ſiniſtram. In hoc
honorabili miniſterio, debet pontifex venire
in tribunal eccleſiæ, & inclinare caput contra
B altare, & poſtquàm ſurrexerit, in fronte ſua cru
cem facere, & vni epiſcoporum de hebdomada
riis & archipresbytero, & diaconis omnibus pa
cem dare: ac deinde reſpiciēs ad priorem ſcho-
læ, innuit ei vt debeat Gloriam dicere: Qui ſe
inclinans pontifici, imponit hymnum quo da-
tur gloria S. Trinitati. Sed pontifex concele-
brat interim ſecretò orationem, ante altare in-
clinatus, vſque ad repetitionem verſus. Nam
diaconi, quando dicitur, Sicut erat in princi-
pio, ſurgunt ab inclinatione, & ſalutantes alta-
ris latera, priua duo & duo viciſsim redeunt ad
pontificem, tenentes locum quiſque pro ſuo or
dine. At pontifex ad repetitionem verſus, ſicut
C dictum eſt, ſurgens ab oratione, oſculatur Euā-
gelium & altare, ac deindè accedit ad ſedem, &
ſtat verſus ad orientem. Schola verò, finita an-
tiphona, imponit Kyrie eleiſon: ſed prior ſcho
læ debet ad pontificem cuſtodire quando præ-
cipiat mutare numerum Lataniæ, & innuenti in-
clinat ſe. Quæ cùm finita fuerit, pontifex inci-
pit, Gloria in excelſis Deo, ſi tempus fuerit. Se
dere autem non oportet pontificem, antequàm
dicant, Amen poſt primam orationem. Dein-
dè debent ſubdiaconi regionarij aſcendere, &
ad dextram altaris & ad ſiniſtrā ſe ſtatuere. Sed
ille ſubdiaconus, qui lecturus eſt, poſtquam vi-
derit epiſcopos ſiue presbyteros poſt pontifi-
cem ſedere, quos ipſe pontifex nutu ſuo facit
D ſecum conſidere, tunc aſcendit in ambonem, &
legit lectionem. Poſtquam lector legerit, can-
tor cum cantorio aſcendit, & reſponſorium di-
cit, ac deindè per alium cantorem Alleluia, ſi
tempus fuerit, ſiue tractus concinitur: ſin mi-
nus, reſponſorium tantùmodò cantatur. Dein-
dè diaconus, oſculatis pedibus pontificis, & ac-
cepta ab eo hac benedictione, Dominus ſit in
corde tuo & in labijs tuis, venit ante altare: &
oſculatis Euangelijs, leuat codicem in mani-
bus ſuis. Prior autem de duobus ſubdiaconis,
qui ſolummodò debent diaconum præcedere,
incenſum mittit in thymiamaterium, ſed alter
per proximæ ſtationis ſubdiaconum accipit il-
lud ad portandum. Procedunt ante ipſos duo
acolyti cum duobus cereoſtatis, quibus acoly-
E tis ante ambonem diuiſis, trāſeunt per medium
ipſorum ſubdiaconi, & diaconus cum Euange-
lijs.

gelijs.Sed ille ſubdiaconus, qui abſque thymia
materio eſt, porrigit brachium ſiniſtrum, vt à
diacono accipiat librum Euangeliorum, vt per
ipſum aperiatur diacono locus, in quo ſignum
lectionis fuerit poſitum. Aſcendente autē dia-
cono ad legendū, ipſi duo ſubdiaconi redeunt
ſtare ante deſcenſionis gradum: poſtquàm fini-
tum fuerit Euangelium, dicit Pontifex: Pax ti-
bi, Dominus vobiſcum. Sequitur Reſponſio,
Et cum ſpiritu tuo. Deſcendente autem diaco-
no, ſubdiaconus ille, qui priùs aperuerat librū
Euangeliorum, recipit eum, & reuerſus in preſ-
byterium, porrigit illum vni ſubdiaconorum,
vt ipſe offerat omnibus ad oſculandum, qui ſte
terunt per ordinem graduum. Poſt Euangelicā
ergò lectionem, reponitur liber Euangeliorum
in paratorio quodam, ſiue in ſecretario: ſed a-
colytus tenens calicem in brachio ſiniſtro, por
rigit corporale ſuprapoſitum diacono, vt ipſe
deſupèr calicem accipiens, illud expandat ſu-
per altare, proiecto ad ſequentem diaconum
capite altero. Pontifex autem ſuſtentatus hinc-
indè dextra læuaq; à primicerio notariorum, &
primicerio defenſorum, deſcendit ad ſenato-
rium, quod eſt locus principum, vt ſuſcipiat o-
blationes eorum. Archidiaconus verò poſt eū
amulas ſuſcipit, & in calicem maiorem, quem
ſubdiaconus regionarius ſequens portat, va-
cuum refundit: qui cùm fuerit impletus, reſun-
ditur in ſcyphum, quem ibi tenebit ſequens a-
colytus. Oblationes verò principum ſubdiaco
nus regionarius à pontifice ſuſcipit, ac ſequen-
ti ſubdiacono porrigit, & ipſe in ſindonem, quā
tenēt duo acolyti, eas ponit. Sed epiſcopus heb-
domadarius ſuſcipit poſt pōtificem oblationes
reliquorum, quas ipſe manu ſua mittit in ſin-
donem, quæ ſequitur eum. Poſt quem diaconus
ſequēs amulas ſuſcipit, & in ſcyphum manu ſua
poſt archidiaconum eas refundit. Similiter tran
ſiens pontifex in partem matronarū, explet om-
nia, vt ſuprà. Deindè redit ad ſedem tenentibus
primiceriis manus eius. Archidiaconus autem
ſtans ante altare, lauat manus ſuas expleta ſuſce
ptione. Poſt hoc in faciem pontificis reſpicit, &
cùm ei annuerit, reſalutato eo per humilem in-
clinationem, ad altare accedit. Tunc accipiens
per ſubdiacones oblatas hincindè porrigentes
eas, ponit tantas ſuper altare, quantæ poſſint po-
pulo ſufficere. Compoſito igitur altari & orna-
to, archidiaconus deindè ſumit amulam pontifi
cis de ſubdiacono oblationario, & refundit in
calicem ſuper colatorium, deindè diaconorum,
ac deindè primiceriorum & ſecundiceriorum:
poſteà autem ſubdiaconus ſequens deſcendit in
ſcholam, & accipit fontem de manu archipara-
foniſtæ, ac defert ad archidiaconum, & ille in-
fundit, faciens crucem in calicem. Aſcendenti-
bus verò diaconis ad pontificem, primicerius &
ſecundicerius, notarij & defenſores regionarij
deſcendunt, & in loco ſuo conſiſtunt. Tunc pon-
tifex ſurgens à ſede, deſcendit ad altare, & ſalu-
tat altare, & ſuſcipit oblatas de manu presbyte-

A ri hebdomadarij, & diaconorum atque primice
riorum. Deindè archidiaconus ſuſcipit oblatas
pontificis de oblationario, & dat pontifici: quas
dum poſuerit pōtifex in altari, leuat calicem ar-
chidiaconus de manu ſubdiaconi regionarij, &
ponit eum ſuper altare iuxta oblatam pontificis
à dextris, atque cum offertorio in cornu altaris
poſito, inuoluens per anſas calicē, ſtat poſt pon-
tificem. Et pontifex paululùm inclinans ſe ad al
tare, reſpicit ad ſcholam, & annuit vt debeant ſi
lere. Finito autem offertorio, Epiſcopi ſtāt poſt
pontificem, primus in medio, deindè per ordi-
B nem, & archidiaconus à dextris Epiſcoporum,
ſecundus diaconus à ſiniſtris, & cæteri diſpoſita
acie per ordinem. At ſubdiaconi regionarij, fi-
nito offertorio, vadunt retro altare, adſpicientes
ad pōtificem, ſtantes erecti vſquedùm incipiant
dicere hymnum Angelicū, id eſt, Sanctus. Quē
dum expleuerint, ſurgit pontifex ſolus, & intrat
in Canonem. Epiſcopi verò, diaconi, ſubdiaco-
ni, presbyteri, permanent in presbyterio incli-
nati: & cùm dixerit, Nobis quoque peccatori-
bus, ſurgunt ſubdiaconi: cùm dixerit, Per quem
hæc omnia Domine, ſurgit archidiaconus ſo-
C lus: cùm dixerit, Per ipſum, & cum ipſo, leuat ar-
chidiaconus cum offertorio calicem per anſas,
& tenet exaltans illum iuxta pontificem. Ponti-
fex autem tangit è latere calicem cum oblatis,
dicens Per ipſum, & cum ipſo: vſque, Per omnia
ſecula ſeculorum. Et ponit pontifex oblationes
in loco ſuo, & archidiaconus calicem iuxta eas,
dimiſſo in anſis eius offertorio. Eccè autem fini
to Canone, ſubdiaconus regionarius ſtat ante al
tare cum patena poſt archidiaconum, quam in
medio Canone ſubdiaconus ſequēs accipit per
acolytum, qui ſcilicet acolytus, quandò inchoat
pontifex Canonem, venit, ſub humero habens
D ſindonem in collo ligatam, & tenet patenam in
dextera parte ante pectus ſuum. Quandò dixerit
pontifex, Et ab omni perturbatione ſecuri: ver-
tit ſe archidiaconus, & accipiens patenam, oſcu
latur eam, & dat diacono ſecundo tenendam.
Cùm dixerit, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum,
mittit in calicem de ſancta, ſubiungens hæc ver
ba: Fiat commixtio & conſecratio corporis &
ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, accipien-
tibus nobis in vitam æternam. Sed interim ar-
chidiaconus pacem dat Epiſcopo priori, qui &
vltrà dabit iuxta ſe ſtāti, ac deindè per ordinem
cæteri, atque populus oſculantur ſe inuicèm in
E oſculo CHRISTI. Tunc pontifex rumpit o-
blatam ex latere dextro, & de ipſa ſancta quam
ſuperit particulam, ſuper altare relinquit: reli-
quas verò oblationes ſuas in patenam, quā tunc
tenet diaconus, ponit. Nam archidiaconus leuat
calicem, & ſubdiacono regionario porrigit eū,
vt teneat iuxta cornu altaris dextrum. Et acce-
dentes ſubdiaconi ſequentes cum acolytis, qui
ſacculos ad hæc idoneos portant à dextris & à ſi
niſtris altaris: ipſi ergò ſubdiaconi extendenti-
bus acolytis brachia, cum ſacculis ſequentes à
fronte, parant ſinus ſacculorum archidiacono

B ad po-

ad ponendum oblationes,priùs à dextris, deindè à ſiniſtris. Tum vadunt acolyti dextra læuaq; poſt Epiſcopos ſiue presbyteros circùm altare, vt ipſi ſacerdotes incipiant hoſtias confringere, patena præcedente,quam duo ſubdiaconi regionarij deferunt ad diaconos cauſa confractionis, vt ipſi quoque frangant,quandò pontifex annuerit eis. Sed archidiaconus euacuato altari oblationibus,reſpicit in ſcholam,& annuit eis,vt dicant, Agnus Dei. ac deindè vadit ad patenam, quam tenent duo ſubdiaconi regionarij, vt ipſe etiam frangat cum cæteris diaconis iuxta cornu altaris. Expleta confractione, diaconus minor, leuata de ſubdiacono patena,defert eam ad pontificem,vt communicet corpore Dominico.Sed ipſe pontifex confirmatur ab archidiacono in calice ſancto,de quo parùm refundit archidiaconus in maiorem calicem,ſiue in ſcyphum,quem tenet acolytus,vt ex eodem ſacro vaſe confirmetur populus: quia vinum etiam non conſecratū, ſed ſanguine Domini commixtum, ſanctificatur per omnem modum.Accedunt primùm epiſcopi ſecundùm ordinem de manu pontificis communicare, &poſt eos aſcendunt presbyteri omnes,vt communicent ad altare. Cùm autem cōmunicauerit archidiaconus, calicem intereà tenet primus Epiſcopus. Sicut enim in Romana eccleſia ſummo pontifici miniſtrant epiſcopi,ſic in cæteris Eccleſijs debent Epiſcopis facere presbyteri.Recepto calice,archidiaconus cōfirmat omnes ſanguine Dominico, quos communicauerit pontifex corpore Dominico. Hoc

A officio iuxta altare peracto, & pugillari cū quo confirmetur populus,per ſubdiaconem regionarium iam accepto,traditur calix ab archidiacono eidem ſubdiacono perferendus acolyto,vt reponatur in paratorio. Deindè deſcendit pontifex cum primicerio notariorum & primicerio defenſorum, vt communicet principes populorum,& matresfamilias eorum. Et ſicut archidiaconus confirmat quos pontifex communicat: ſic reliqui diacones confirmant quos Epiſcopi ſiue presbyteri poſt pontificem communicant. Sed cùm cœperit pōtifex clerum ſiue populum communicare, ſchola incipit Antiphonam ad

B communionem pſallere,ac deindè nutu Pontificis Gloria patri,Sicut erat in principio & nunc & ſemper, ſubdiacono faciente crucem in fronte,vt ex hoc ſigno intelligat prior ſcholæ,quandò poſt communionem debeat gloriam ſanctæ Trinitati dicere, paratus etiam verſum repetitionis ſubiungere.Finita Antiphona,quæ repetitur ad repetitionis verſum, pontifex ad altare dat orationem ad complendum.Qua etiam finita,diaconus,cui præceperit archidiaconus,reſpicit ad pontificem,vt annuat ei,& dicat ad populum:Ite, Miſſa eſt.Reſpondet populus: Deo gra-

C tias. Dicentibus autem epiſcopis ſiue presbyteris,vel ſequentibus ordinibus:Iube Domne benedicere, Reſpondet Pontifex, Benedicat nos Dominus, Amen. Præcedunt igitur pontificem ſeptem cereoſtata, & ſubdiaconus regionarius cum thuribulo ad ſecretarium.

ORDO ROMANVS ANTIQVVS DE RELIQVIS ANNI TOTIVS OFFICIIS AC MINISTERIIS.

IN CHRISTI NOMINE INCIPIT ORDO CATHOLICORVM *librorum,qui in Eccleſia Romana ponuntur.*

IN vigilia Natalis Domini leguntur lectiones tres de Eſaia Propheta. Prima lectio ſic continet in capite: Primo tempore alleuiata eſt terra Zabu-

B lon, & terra Nephtali. Vſque, Curuemini ſub vinculo, & cum interfectis cadatis. Super omnibus his non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc manus eius extenta.Secunda lectio ſic continet in cap. Conſolamini conſolamini popule meus,dicit Deus veſter.Vſque,Quia manus Do-

A mini fecit hoc,& ſpiritus eius creauit illud.Tertia lectio ſic continet in capite:Conſurge cōſurge,induere fortitudine brachij Domini. Vſque, Quia quibus non erat narratum de eo, viderūt: & qui non audierunt,contemplati ſunt.

Poſteà legantur Homiliæ ſanctorum Patrum ad ipſum diem pertinentes.Romani hanc noctē ità celebrant.Prima die vigiliæ natalis Domini hora nona canunt Miſſam ad ſanctam Mariam. Qua expleta,canunt veſpertinalem ſynaxim.de hinc vadunt ad cibū.In crepuſculo noctis intrat

B Apoſtolicus ad vigilias in præfatam eccleſiam: tamen non cantant ibi inuitatorium ad introitum,ſed expletis vigilijs& matutinis,ſicut in antiphonario continetur, ibidèm canunt primam Miſſam in nocte.Qua expleta,vadunt ad S.Anaſtaſiam canere aliam Miſſam de nocte. Dehinc pergunt ad S.Petrum,vt ibi vigilias celebrēt,ab eo loco,vbi inuenerit eos pſallere,qui ibidē excubant.

A cubant. Ipſi enim intrant ad vigilias debito tempore in proceſſu noctis, & canũt inuitatorium, & proſequuntur ordinem antiphonarij. Vnde etiam dupla officia in Romanorum antiphonariis hac nocte deſcribũtur. Vigiliæ verò, quæ à paſtoribus hac nocte cuſtodiebãtur, in quatuor diuidũtur, ſcilicet leges IIII. ſignificantes: Primã naturalem, Secũdam Moſaicam, Tertiam Prophetarum. Quartã noui teſtamenti, in qua paſtoribus, id eſt, eccleſiaſticis doctoribus apparuit. Et nos cũ paſtoribus vigilare debemus, vt mereamur illud ſuauiſſimum harmonicum, quod hac nocte B primùm cantatum eſt, audire: Gloria in excelſis Deo. Vnde etiam S. Teleſphorus Papa peruigiles nos malens fore, Miſſas celebrare fecit, ſcilicet in recordationẽ natiuitatis Chriſti ſeu concentus Angelici. Alia verò Miſſa, quæ ſequitur, ſignat nouam lucẽ gaudij, qua per incarnati verbi myſterium perfundimur: ſeu pp viſitationem paſtorũ ad præſepe Domini, in quo inuenerunt panẽ viuum, qui quotidiè à fidelibus manditur.

Ordo in Natali S. Stephani Protomartyris.

IN ipſa nocte leguntur lectiones tres de Actibus Apoſtolorum. Prima lectio ſic continet in capite: In diebus illis, Creſcẽte numero diſcipu C lorum. Vſque, Factum eſt autem magnum gaudium in ciuitate. Poſteà leguntur homiliæ Sanctorum Patrum, ad ipſum diem pertinentes.

Ordo in Natali Sancti Ioannis Euangeliſtæ.

IN ipſa nocte leguntur lectiones III. de Apocalypſi, à capite libri, vſque, Quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant & creata ſunt. Poſteà leguntur homiliæ Sanctorum Patrum, ad ipſum diem pertinentes.

Ordo in Natali Sanctorum Innocentum.

IN natali Innocentũ leguntur lectiones III. de Apocalypſi, vbi dicitur: Et vidi in dextera ſedentis ſupra thronum. Vſque, Et facta ſunt toni D trua, & voces, & fulgura, & terræmotus factus eſt magnus. Poſteà leguntur ſermones Sanctorum Patrum, ad ipſum diem pertinentes.

Ordo in Octauis Domini.

IN octauis Domini ſimiliter leguntur lectiones, quæ ĩ vigilia natalis Domini, &, ſi fuerint, Homiliæ ad ipſum diem pertinentes. Ieſus verò octaua die circunciſus eſt. Hæc circunciſio nihil aliud eſt, niſi abſciſio in carne præputij, ſecundũ quod à Domino in lege præceptũ eſt: Circuncidetur ex vobis oẽ maſculinũ, & infans octo dierum circuncidetur ex vobis. Sed quia vetera trã E ſierunt, & ecce facta ſunt omnia noua, oportet nos circuncidi, nõ in carne, ſed Spiritu: vt deponamus veterem hominẽ cum actibus ſuis, & induamus nouum, eum, qui ſecundùm Deum creatus eſt. Hæ verò octauæ ideò reuerẽter celebrantur, quia in hac die aduentum hominũ ad Chriſtum celebramus: & in natiuitate eiuſdẽ, aduentum illius ad homines. Sed quia imperiti homines ſecundùm demẽtiam gentilium, hunc diem Kalendarum Ianuariarum à principe ſuo Iano, quem pro deo colẽbant, ita vocatum, multis diabolicis ſpurcitiis ſacrauerunt, ſtatuit vniuerſalis Eccleſia ieiunium publicũ in iſto die fieri, quatenùs his calamitatibus auctor vitæ finem imponeret: Sed quia, Domino largiente, hæc à fidelibus pro nihilo habentur, in eiſdẽ Kalendis nihil aliud noui præſumendum eſt, excepto q Octauæ Dominicæ cum eximio cultu celebrentur. Poſt octauas verò vſque in Theophaniam, ſiue nocte, ſiue die, omnia de quotidianis.

Ordo in Vigilia Theophaniæ.

IN vigilia Theophaniæ leguntur lectiones III. de Eſaia. Prima lectio ſic continet in capite: Omnes ſitientes, venite ad aquas. Vſque, Erit Dominus nominatus in ſignum æternum, quod non auferetur. Secunda lectio ſic continet in capite: Surge, illuminare Hieruſalem. Vſque, In tempore eius ſubitò faciam iſtud. Tertia lectio ſic continet in capite: Gaudens gaudebo in Domino: Vſq; Oculus nõ vidit Deus abſq; te, quæ præparaſti expectãtibus te. Poſteà legũtur homiliæ ſanctorũ Patrũ, ad ipſum diem pertinentes.

Solennitas hæc ſacratiſſima, quæ à Græcis Theophania ſiue Epiphania nuncupatur, Latinè apparitio ſeu oſtenſio vel manifeſtatio interpretatur. Expletis nãque Chriſtus quaſi triginta annorum curriculis, venit in Iordanem ad Ioannẽ, vt baptizaretur ab eo, Anno videlicet quintodecimo imperij Tiberij Cęſaris, Valeriano & Aſiatico coſſ.

Nec hoc prætereundũ eſt, q ſecunda Natiuitas Chriſti tot illuſtrata myſteriis, honorarior ſit, quàm prima. Tunc tantummodò natus eſt, & Angelus paſtores affatus eſt: hodiè verò à Magis cum muneribus eſt adoratus. Hodiè cùm in Iordanicis aquis tingeretur, filius dilectus à patre eſt vocatus de cælo, & Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper eum viſus eſt, necnõ per baptiſmi Sacramentum, caput draconis eſt contritum. Hodiè ex aqua vinũ factum eſt, eidemq; cæleſti ſpõſo Eccleſia cõiuncta eſt. Inſuper & quinque millia hominum ab eo refecta ſunt. Et ideò manifeſtatio interpretatur, quia in his manifeſtare ſe hominibus dignatus eſt. Quòd autem in hac feſtiuitate nemo præſumat baptizare, S. Leo in decretalibus ꝓhibet ita: Si quis autẽ Epiphaniæ feſtiuitatẽ, quæ in ſuo debito honore venerãda eſt, ob hoc exiſtimat habere priuilegiũ baptiſmatis, illius ſciat baptiſmi aliã gratiã, aliã fuiſſe rõnem, nec ad eã pertinuiſſe virtutẽ, qua per Spũm ſanctũ renaſcitur. Dominus nõ indigens remiſſione peccati, nec remedio renaſcendi, ſic voluit baptizari, qũo & circuncidi: Sed tunc regenerationis potentiã ſanxit, quãdò de latere illius profluxerũt ſanguis redẽptionis, & aqua baptiſmatis. Vndè in baptizãdis electis, qui ſecundùm Apoſtolicã regulã & exorciſmis ſcrutandi, & ieiuniis ſanctificãdi, & frequẽtibus ſunt prędicationibus imbuendi, duo tantum tpa, id eſt, Paſcha & Pentecoſten, cõſtat eſſe ſeruãda, excepto pro mortis periculo, in perſecutionis anguſtiis, & in timore naufragij. Per triduanam enim ſepulturam, imitatur trina dimerſio: & ab aquis leuatio, inſtar eſt reſurgentis de ſepulchro.

Ordo in octaua Theophaniæ.

IN octauis Theophaniæ leguntur lectiones, quæ in Theophania, vel ſermones ad ipſum diem pertinentes. Dehinc vſque ad Septuageſimam ponunt epiſtolas B. Pauli Apoſtoli.

Ordo in Purificatione S. Mariæ

IN putificatione ſanctæ Matiæ leguntur Cantica Canticorum, ſiue homilię ad ipſnm diem pertinentes. De hac feſtiuitate, id eſt, 'υπαντι' Domini, & alijs feſtiuitatibus ſanctæ Mariæ, in geſtis pōtificalibus legitur, q̄ Sergius Papa præceperit litaoias fieri in die pręſentationis Domini in templo. Ita enim ſcriptum eſt, Vt in diebus annunciationis Domini, dormitionis ac natiuitatis ſanctæ Dei genitricis Marię & ſancti Simeonis, q̄d 'υπαντι' dicitur Græcè, cum litanijs exeant à ſancto Adriano, & ad ſanctā Mariā populus occurrat. Ipſa ergò die aurora aſcendēte, procedat omnis clerus & populus cum litania & antiphonis ad eccleſiam ſancti Adriani, expectautes pontificem.

Ingreſſus pontifex in ſacrarium, induat ſe veſtibus nigris, & clerus ſimiliter: deindè ex iuſſu pontificis inchoat ſchola antiphonam, Exurge Domine. Cum Pſalmo, DEVS auribus noſtris. Et egreditur pōtifex de ſacrario cum miniſtris, annuens primo ſcholæ, vt dicāt Gloriam. Deinceps vadit ad altare & orat vſque ad expletionē Gloriæ. Poſt orōnem oſculato altari & diacono, ſimiliter hincindè, dicit ſchola verſum: Opus quod operatus eſt in diebus eorum & in diebus antiquis. Antiphona expleta, ſtans pontifex ante altare, dicit: Dominus vobiſcum: & Oremus. Et diaconus dicit: Flectamus genua: ſi tamen infra ſexageſimam euenerit.

Oratio ad Collectam.

EXaudi, quæſumus Domine, plebem tuā, & quę extrinſecus annua tribuis deuotione venerari interiùs aſſequi gratiæ tuæ luce concede.

Tunc exorcizetur ſal & aqua ad reſpergēdos exindè cereos.

Poſteà dicantur hæ ſequentes orationes in benedictionem eorum. Reſp. Precioſa eſt in conſpectu Domini. Verſ. Mors ſanctorum eius.

Sequitur ſacerdos & dicit:

SAncta Maria mater Domini noſtri Ieſu Chriſti, & virgo perpetua, cum omnibus ſanctis intercedere digneris pro nobis peccatorib⁹, vt mereamur ab eo adiuuari & exaudiri, qui in Trinitate perfecta viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum. Reſpon. Amen.

Benedictio cerei.

BEnedic Domine Ieſu Chriſte hanc creaturā ceræ ſupplicantibus nobis, & infunde ei per virtutem ſanctæ crucis tuæ benedictionem cæleſtem, vt qui eam ad repellendas tenebras humano generi tribuiſti, talem ſignaculo ſanctæ crucis tuæ fortitudinē & benedictionem accipiat, vt in quibuſcunq; locis accēſa ſiue poſita fuerit, diſcedat diabolus, & contremiſcat, & fugiat pallidua cū oībus miniſtris ſuis de habitationibus illis, nec præſumat ampliùs inquietare vel illu-

A dete ſeruientes tibi. Qui cum Deo patre, &c.

Alia.

SVpplices te quæſumus Domine, vt emittas ſāctnm Angelū tuum Raphaelem, vt qni euulſit & repulit à Tobia & Sara dæmonem mortiferum, eos infeſtantem, per huius ceræ ſanctificationem conterat illū & diſperdat de cunctis habitationibus colentiū Deum, de baſilicis, de domibus, de angulis, de lectulis, de refectoriis, de vniuerſis locis, in quibuſcunq; famulātes DEO habitant & requieſcunt, dormiunt, vigilant, ambulant & cōſiſtunt, nec audeat ille malignus ampliùs inquietare, vel pauores immittere ſuper il-
B los, quos ſancta chriſmatis tui vnctione feciſti eſſe munitos. Per, &c.

Alia.

BEnedico te cera in nomine ſanctæ Trinitatis, vt ſis vbique diaboli effugatio, atq; omninm contubernalium ſuorum exterminatio, adiuuante eadem ſancta & indiuidua Trinitate, quæ in vnitatis eſſentia viuit & regnat Deus. Per.

Benedictio cerei.

DOmine ſancte, pater oīpotens, æterne Deus, qui omnia ex nihilo creaſti, & iuſſo tuo per opera apum, hunc liquorē ad perfectionem cerei euenire feciſti, & qui hodierna die petitionē
C iuſti Simeonis impleſti, te humiliter deprecamur: vt has candelas ad vſus hominum, & ſanitatem corporum & animarnm, ſiue in terra, ſiue in aquis, per inuocationē tui ſanctiſsimi nominis, & per interceſſionem ſanctæ Mariæ ſemper virginis, cuius hodię feſta deuotè celebrātur, & per preces omnium ſanctorum tuorum benedicere & ſanctificare digneris, & huius plebis tuæ, quæ illas honorificè in manibus deſiderat portare, teque cantando laudare: exaudias voces de cælo ſancto tuo, & de ſede maieſtatis tuæ, & propitius ſis omnibus clamantibus ad te: quos redemiſti precioſo ſanguine filij tui, qui tecum viuit, &c.

D *Alia.*

OMnipotens ſempiterne Deus, qui hodierna die vnigenitum tuum vlnis ſancti Simeonis in templo ſancto tuo ſuſcipiendum præſentaſti, tuam ſupplices deprecamur clementiam, vt has candelas, qnas nos tui famuli in tui nominis magnificentia ſuſcipientes, geſtare cupimus luce accenſas, benedicere & ſanctificare, atqoe lumine ſupernæ benedictionis accendere digneris, quatenùs eas tibi Domino Deo noſtro offerendo, digni, & ſancto igne dulciſſimæ charitatis tuæ ſuccenſi, in templo ſancto gloriæ tuæ repræſentari mereamur. Per.

Alia.

E DOmine Ieſu Chriſte, lux vera, qui illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum, effunde benedictionem tuam ſuper hos cereos, & ſanctifica eos lumine gratiæ tuæ, & concede propitius, vt ſicut hæc luminaria igne viſibili accenſa, nocturnás depellunt tenebras, ita corda noſtra inuiſibili igne, id eſt, ſancti Spiritus ſplendore illuſtrata, omnium vitiorum cæcitate careant: vt purgato mentis oculo ea cernere poſſimus, quæ ſunt tibi placita, & noſtræ ſaluti ſunt vtilia, quatenus poſt huius ſeculi caligi-

noſa

noſa diſcrimina, ad lucem indeficientem peruenire mereamur: Per te Christe Ieſu Saluator mūdi, qui in Trinitate pfecta viuis & regnas Deus: Per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. Amen. Dominus vobiſcum. Reſp. Et cum Spiritu tuo. Surſum corda. Reſp. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo noſtro. Reſp. Dignū & iuſtum eſt. A

Verè dignum & iuſtum eſt, æquum & ſalutare, Nos tibi Deo omnipotenti, rerumque omnium creatori laudes aſſiduas perſonare, & munificentiæ tuæ indeſeſſas ſemper grates perſoluere: qui inter cæteras mūdanæ cōditionis creaturas, de liquore aerio per apum efficaciam, cerei precioſam fieri voluiſti ſubſtantiam, vt tibi indè debiti honoris famulatus exiſteret, & nobis vſus neceſſarius proueniret. Proindè immenſam clementiam tuam Domine ſuppliciter obſecramus, vt ſuper has candelas benedictionis tuæ munus inſundas, vt omnes eas in Chriſti vicem manibus portantes, eiuſdem ſacri tui ſpiraminis gratia, qua Beatus Simeon repletus fuerat, imbui mereātur. Qui hodierno die vnigenitum tuum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, lumen æternum, à parentibus in templo præſentatum, in vlnas ſuas accepit, ac reuelante Spiritu ſancto, ita prophetando benedixit: Nunc dimittis ſeruum tuum Domine ſecundùm verbum tuum in pace: quia viderūt oculi mei ſalutare tuū, quod tibi æterno Patri ſanctoque Spiritui coæternum & coæquale viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Reſp. Amen. Qua finita, dicat ſacerdos hanc orationem: B C

OMnipotens ſempiterne Deus qui per Moyſen famulum tuum, puriſſimum olei liquorem ad luminaria ante conſpectum tuum iugiter accendenda præparari iuſſiſti, benedictionis tuæ gratiā ſuper hos cereos benignus infunde, quatenùs ſic adminiſtrent lumen exteriùs, vt te donante, lumen Spiritus tui noſtris non deſit mētibus interiùs. Per. Tunc adſpergantur aqua benedicta, & thure adoleantur, & illuminentur, & interim canatur à clero antiphona: Hodiè Beata virgo Maria puerū Ieſum. Poſt hæc accipiunt omnes, ſingulos cereos de manu pontificis vel æditui, & dicit ſacerdos hanc orationem: D

OMnipotens ſempiterne Deus, qui vnigenitum tuum ante tempora de te genitum, ſed temporaliter de Maria Virgine incarnatum, lumen verum & indeficiens ad depellendas humani generis tenebras, & ad incendendum lumē fidei & veritatis in mundum miſiſti, cōcede propitius, vt ſicut exteriùs corporali, ita etiam interiùs luce ſpiritali mereamur irradiari: Per eundem, &c. Oratione hac expleta, eleuatis ſanctorum reliquijs & vexillis, clerus circuit eccleſiā, & inchoat ſchola primam Antiphonam: E

AVe gratia plena Dei genitrix virgo: ex te enim ortus eſt ſol iuſtitię, illuminans quę in tenebris ſunt. Lætare & tu ſenior iuſte, ſuſcipiens in vlnas liberatorē animarum noſtrarum, donantem nobis & reſurrectionem.

Alia.

ADorna thalamum tuum Sion, & ſuſcipe regē Chriſtum, amplectere Mariam, quæ eſt cæleſtis porta. Ipſa enim portat regem gloriæ noui luminis, ſubſiſtit virgo, adducens manibus filium ante Luciferum: quem accipiens Simeon in vlnas ſuas, prædicauit populus Dominum eum eſſe vitæ & mortis. & Saluatorē mūdi.

Alia.

Reſpōſum accepit Simeon à Spiritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi videret Chriſtum Domini: & cùm inducerent puerum in tēplum, accepit eum in vlnas ſuas, & benedixit Deum, & dixit, Nunc dimittis ſeruum tuum in pace. Et ingrediendo Eccleſiam, canunt antiph. Cùm inducerent puerum Ieſum parētes eius, accepit eum Simeon in vlnas ſuas, & benedixit eum, dicens, Nunc dimittis Domine ſeruum tuum in pace. Qua finita, dicat ſacerdos hanc orationem.

DOmine Ieſu Chriſte, qui hodierna die in noſtræ carnis ſubſtātia inter homines apparens, à parentibus in templo es præſentatus, quem Simeon venerabilis ſenex, lumine Spiritus tui irradiatus, agnouit, ſuſcepit, & benedixit: pręſta propitius, vt eiuſdem Spiritus ſancti gratia illuminati atque edocti, te veraciter cognoſcamus, & fideliter diligamus, qui cum Deo patre in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti viuis & regnas Deus, per omnia ſecula ſeculorum. Reſponſ. Amen.

Secundùm Romanos autem, cùm appropinquauerint atrio ſanctæ Mariæ, faciendæ ſunt litaniæ. His expletis ante altare, & ingreſſo pontifice in ſacrarium, inchoat ſchola antiphonam ad Introitū, Suſcepimus Deus. Ipſa die nō canta Gloria in excelſis Deo, ſi infra ſeptuageſimam euenerit. Deindè peragitur Miſſa ordine ſuo.

Ordo in Cathedra S. Petri.

IN cathedra Sancti Petri legūtur lectiones quę in natalicijs omnium Apoſtolorum, ſiue homiliæ ad ipſum diem pertinentes.

Annunciatio S. Mariæ.

IN Annunciatione ſanctæ Mariæ leguntur lectiones III. de Eſaia propheta. Prima lectio ſic cōtinet in capite: Erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini. Vſque, exaltabitur autem Dominus ſolus in die illa. Secunda lectio ſic continet in capite: Et adiecit Dominus loqui ad Achaz, dicens: Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo. Vſque, à diebus ſeparationis Effraim à Iuda, cum rege Aſſyriorum. Tertia lectio ſic cōtinet in capite: Egredietur virga de radice Ieſſæ. Vſque, ipſum gentes deprecabuntur, & erit ſepulchrum eius glorioſum.

De Septuageſima.

IN Septuageſima Paſchæ ponunt heptaticum, vſq; in quintamdecimam diem ante Paſcha Septuageſima videtur dici poſſe ꝓpter ſeptuaginta dies, qui ſunt ab ipſo die ad ſabbatum ante octauas Paſchæ, quo die alba tolluntur veſtimenta à nuper baptizatis. Porrò ſexageſima indè dici poteſt, quia ſexaginta ſunt dies vſque ad

medium Paſchæ quod eſt feria quarta Paſcha- A
lis hebdomadæ. Quinquageſima verò, quia de-
currit vſque in diem ſanctū reſurrectionis Do-
minicæ. Quadrageſima etiàm cum Dominica
ſua currit ad myſticum Paſcha Hebræorū, quod
Dominus noſter Ieſus Chriſtus cum diſcipulis
ſuis celebrauit, & nos dicimus cœnam Domini.
Septuageſima ergò, vt prædictum eſt, computa-
tur ſecundùm titulationē Sacramentarij & An-
tiphonarij, nouem hebdomadibus ante Paſcha
in ſeptimam ſabbati. Populus Dei in Babylo-
ne detentus eſt captiuus ſeptuaginta annis: qui-
bus expletis, reuerſus eſt Hieruſalē. Ideò author B
officij noſtri, ſeptuageſimam poſuit in officijs
noſtris, vt hoc tempore à deliciis abſtinendo,
oſtenderemus in noſtra conuerſatione, qualiter
per omne tempus ſeculi viuere debeāt, qui poſt
baptiſmum peccatis ſe alienant, à cæleſti Hieru
ſalem. Quapropter Alleluia illo tempore non
cantatur apud nos, ſed Tractus, id eſt, luctus: nec
Gloria in excelſis Deo, quæ ſunt cantica cæle
ſtia: & in quibuſdam locis Dalmaticarum vſus
intermittitur. Græci proximam hebdomadam
id eſt, ſexageſimā ſanctificant ſuo ieiunio: Cleri
ci noſtri, auctore Teleſphoro papa, ſequentem, C
id eſt, Quinquageſimā, qui conſtituit ſeptē heb
domadarū ieiunium ante Paſcha. Quadrageſi-
mā verò Chriſtus ſuo nobis dedicauit ieiunio.

Ordo in Quarta feria Quadrageſimæ, quæ eſt in capite ieiunij.

FEria quarta, id eſt, in capite Ieiunij, veniūt
ad Collectam. Hac die, flectamus genua,
pronunciante diacono ſuper populum cū
inclinatione capitis, in primis præmonere de-
bet ſacerdos omnes Chriſtianos ex ſacris ſcri-
pturarum teſtimonijs, quatenùs in capite ieiu-
nij ad veram confeſſionē veramq; pœnitentiā
feſtinantiùs accedant. Denique admonendi ſūt, D
in cœna Domini redeant ad reconciliationem.
Si verò intereſt cauſa aut itineris, aut cuiuslibet
occupationis, aut ità fortè hebes eſt, vt ei hoc ſa
cerdos perſuadere nequeat, iniungat ei iam qua
drageſimalem quanque annualem pœnitentiā,
& reconciliet eum ſtatim. Sicut autem ſacrificiū
offerre non debent, niſi epiſcopi vel presbyteri,
quibus claues regni cæleſtis traditæ ſunt, ſic nec
iudicia iſta alius vſurpare debet. Si autem neceſ
ſitas euenerit, & presbyter non fuerit præſens,
diaconus ſuſcipiat pœnitentes, ac det ſanctā cō
munionē. Denique cū ſacerdos ſuſceperit pœni
tentē, ſi laicus eſt, dimiſſo baculo, quiſquis verò E
ille eſt, ſiue laicus, ſiue clericus, ſeu monachus,
ſuppliciter incliner ſe ante ſacerdotem. Tunc ſa
cerdos dicat hanc orationem; *Oratio.*

Domine Deus omnipotens, propitius eſto mi
hi peccatori, vt cōdignè poſſim tibi gratias age
re, qui me indignum propter tuam miſericor-
diā miniſtrum feciſti ſacerdotalis officij, & me
exiguum, humilemq; mediatorem conſtituiſti
ad adorandum & intercedendum Dominū Deū
noſtrum IESVM Chriſtum pro peccantibus, &
ad pœnitentiam reuertentibus. Ideoq; domina
tor nomine, qui oēs homines vis ſaluos fieri, &
ad agnitionē veritatis venire, q nō vis mortem
peccatorū, ſed vt conuertantur & viuāt, ſuſcipe
orationē meā, quā fundo ante conſpectū clemē
tiæ tuæ pro famulis & famulabus tuis, qui ad pœ
nitentiā & miſericordiā tuā confugerunt. Per.

Deindè iubeat eum ſacerdos ſedere contra
ſe, & colloqui cum eo de ſuprà ſcriptis vitiis ſi-
ue exhortationibus, nè fortè pro verecundia,
aut ignauia, ſiue obliuione aliquid putridum
in corde remaneat, per quod iterum diabolus
eum ad vomitum peccati reducat.

Conſideret etiàm ſexum, ætatem, conditio-
nem, ſtatum, perſonam: & ſecundum hoc, vt ſibi
viſum fuerit, ſingula quæque dijudicet, & ali-
quos à cibis abſtinendo, alios eleemoſynas dan
do, & nonnullos ſæpiùs flectendo genua, ſiue in
cruce ſtādo, aut aliquid aliud huiuſmodi, quod
ad animæ ſalutem pertinet.

Non omnibus vna eademq; diſcretio fit, vni-
cuique eorum, hoc eſt, inter diuitem & pauperē,
liberum & ſeruum, inter infantem & puerum,
iuuenē & adoleſcentem, ætate ſenem, hebetem
& ſtultum, ſcientē & ignarum, laicum & clericū,
monachum & epiſcopū, presbyterum & diaco-
nū, ſubdiaconū & lectorē, in gradu in cōiugio,
vel ſinè coniugio, inter virginē & fœminā, inter
canonicā, & ſanctimonialē, inter debiles & in-
firmos, inter ſanos & ęgros. De qualitate etiàm
peccatorū & hominū, inter continentē & incon
tinentē, vtrū voluntate vel caſu, vel in abſcondi
to, quali cōpūctione emēdet, neceſſitate vel vo
lūtate: loca & tēpora diſcernat. Attendat etiàm
ſacerdos, vt ſalui ſint oēs, & non puſillanimes;
quia potentes potenter tormenta patientur.

Poſt iſta omnia ſcrutata, & pœnitentem cor-
roboratum, interroget eum ſacerdos, ità dicēs:

Credis in Deum Patrē, & Filiū, & Spiritū ſan
ctū? Reſpond. pœnitēs, Credo. Itē: Credis quia
iſtæ tres perſonæ, Pater, & Filius, & Spiritus ſā
ctus, vnus ſit Deus Reſp. Credo. Itē: Credis q
in hac ipſa carne, in qua modò es, reſurgere ha
bes, & recipere ſiue bonū ſiue malū prout geſſe
ris? Reſpōd. Credo. Itē: Vis dimittere illis, qui
in te peccauerunt, oīa, vt & tibi DEVS dimittat
peccata tua? Ipſo dicente, Si non dimiſeritis
hominibus peccata eorū nec pater veſter cæle-
ſtis dimittet vobis peccata veſtra. Si vult dimit-
tere, ſuſcipias eius cōfeſſionē, & indicas ei pœni
tentiā: Si non vult, nō ſuſcipias eius cōfeſſionē.
Volēs ergò dimittere oīa his qui in ſe peccaue
rūt, cōfiteatur oīa peccata ſua, quæ recordari po
teſt, in hæc verba: *Confeſſio pœnitentis.*

COnfiteor tibi Domine pater cæli & terræ, ti
bique bone & benigniſſime Ieſu Chriſte,
vnà cū ſancto Spiritu corā ſāctis Angelis
tuis, & corā ſanctis tuis, corā hoc altari & ſacer
dote tuo, qa in peccatis cōceptus, & in peccatis
natus, & in peccatis nutritus, & in peccatis poſt
baptiſma vſque ad hanc horā ſum conuerſatus:
Confiteor etiā quia peccaui nimìs in ſuperbia,
inani gloria, in extollētia tā oculorū quā veſtiū,
& om-

& oīum actuū meorū, in inuidia, in odio, in auaritia tā honoris, quàm pecuniæ: in ira, in triſtitia in acedia, in vētris ingluuie, in luxuria Sodomitica, in ſacrilegijs, in periurijs, in adulterijs, in furtis, in rapinis, ī omni genere fornicationis, in immūditijs turpiſſimis, in ebrietatibus, in comeſſationibus, in fabulis ocioſis, in luxurijs, in oſculis & amplexibus immūdis, in femoribus & genitalibus meis, in homicidijs animo opratis, in fide, ſpe & charitate, in accipiēdo corpore & ſanguine Domini ſemper indignè, in exhortationibus & adulationibus malignis, in ignorantia, in negligentia, in ſubreptionibus, in dandis & accipiendis muneribus, in vſuris faciendis, in prælationibus, in diſpenſandis malè rebus eccleſiaſticis, in ſubtrahendis eleemoſynis, in pauperibus exaſperandis, in hoſpitalitatibus & receptionibus pauperum, in afflictione familiæ mihi commiſſæ, non viſitando infirmos, ſecundum Euangelicum præceptum, & in carcere poſitos: non ſepeliendo mortuos, non veſtiendo pauperes, non recreando eſurientes, non potando ſitientes: ſolennitatibus ſanctorum & Dominicis diebus ac feſtis, debitum honorem & celebrationem non impendendo, nec ſobriè ac caſtè in his viuendo, conſentiendo ſeniori in malo, non adiuuando apud illum, & ſolatium non dando indigentibus, nocendo potiùs quàm adiuuando: potentibus, ſenioribus ac magiſtris ac principibus detrahendo, & blaſphemando amicis & benefactoribus meis fidem & debita obſequia non rependendo, animalium & pecudum concubitus conſcientia immunda intuendo: in eccleſiam DEI ſuperbè intrando, ſtando, ſedendo, iacendo, & egrediendo, ac ocioſis fabulis, & ſceleratis actibus, turpibusque colloquijs in eis cum alijs inſiſtendo, vaſa ſancta & miniſteriū ſanctum polluto corde & manibus immundis tangendo, orationem & pſalmodiā, atque officium diuinum negligenter in eccleſia Dei faciendo, in cogitationibus peſſimis, in meditationibus peruerſis, & ſuſpicionibus falſis, in iudicijs temerarijs, in conſenſu malo, & conſilio iniquo, in concupiſcentia & delectatione immunda, in verbis ocioſis, ſuperfluis, luxurioſis, atque contumelioſis, in mendacijs, in falſitatibus, in iuramentis multimodis & diuerſis, in detractionibus aſſiduis, in rixis ac diſcordijs ſeminandis, in irriſionibus, in ocioſitate, in contentione, in doloſitate, in malignitate, in ſuſurrationibus, in inani lætitia, in omni malo linguæ, in murmurationibus & blaphemiis, in ſcurrilitatibus, in cachinnis, in ſomnolentiis, in maledictis, in conuiciis, in turpiloquiis, in inſultationibus, in diſſimulatione, in vigilijs Deo contrarijs, in concupiſcentijs carnalibus, in cogitationibus luxurioſis, in delectationibus immūdis, in conſenſu diaboli, & trāſgreſſione præceptorū Dei, in negligētia propoſiti mei, in dilectione DEI & proximi, in viſu, auditu, guſtu, odoratu, & tactu luxurioſo & immūdo, & omnimodis cogitatione, locutione, voluntate & actione perditus ſum.

Quoniā in his & in alijs oībus vitiis, quibuſcunq; humana fragilitas cōtra Dominū & creatorē ſuū aut cogitādo, aut loquēdo, aut operando, aut delectādo, aut cōcupiſcēdo peccare poteſt, me peccaſſe & reū in cōſpectu Dei ſup oēs hoīes eſſe cognoſco & confiteor. Ideo ſupplico vos oēs ſancti Angeli Dei, & oēs ſancti, & te venerāde ſacerdos, in quorum conſpectu hæc oīa confeſſus ſū, vt teſtes mihi ſitis in die iudicij cōtra diabolum, hoſtem & inimicum humani generis, hæc omnia me confeſſum fuiſſe.

Obnixè etiā te ſacerdos DEI expoſco, vt intercedas pro me, & pro peccatis meis ad Dominū Deū noſtrū, quatenus de his & de alijs omnibus ſceleribus meis, veniā & indulgentiā per merita & interceſſiones omnium Sanctorum aſſequi merear. Tunc dicat ſacerdos:

Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimittat tibi omnia peccata tua, liberet te ab omni malo, conſeruet te in omni bono, & perducat nos pariter Ieſus Chriſtus filius Dei in vitā æternā. Ab omni malo cuſtodiat nos oīpotēs Domin⁹.

Præcauendū eſt tamē ſacerdoti de ſupraſcriptis vitiis, vt ei exhortationis gratia ad memoriam reducat, nè quid, aduerſante diabolo, occultū remaneat.

Quo facto, flexis genibus in terra, & ſup ipſa innixus ſtās, ſuppliciter tēſis manibus, blādo ac flebili vultu, reſpiciēs ſacerdotē, dicat his verbis:

Multa qdē & innumerabilia ſunt alia peccata mea, quæ recordari nequeo, in factis, ī dictis, & in cogitationib⁹, ꝓ qbus oībus miſera mēs mea cōpungitur, & acri interdū pœnitētia cruciatur: Ideoq; cōſiliū, immò iudiciū tuū, q ſequeſter ac medius inter Deum & pcōrem ordinatus es hominē, ſupplex deprecor, & vt pro eiſdem peccatis meis interceſſor exiſtas, humiliter imploro.

Quo perdicto, totum ſe in terrā proſternat, & gemitus atque ſuſpiria vel lachrymas, prout Deus dederit, ab intimo corde producat. Sacerdos verò patiatur eum aliquantiſpèr iacere proſtratum, iuxta quod viderit eum diuina inſpiratione compunctum.

Deindè iubeat eū ſacerdos ſurgere. Et cū ſteterit ſuper pedes ſuos, cum tremore & humilitate præſtoletur iudicium ſacerdotis. Et iudicat ei ſacerdos abſtinentiā, perpendens ſubtiliter perſonæ qualitatē, modū culpæ, intentionē animi, & corporis valitudinem vel imbecillitatem.

Percepta autē ſentētia ſacerdotis, iterū proſternat ſe pœnitens pedibus illius, petens pro ſe orationē fieri, vt ſuggerat ei diuina viſitatio virtutē conſtanter obſeruandi quæ illi iniūcta ſūt, & ità reuerenter ſacerdotis iudicio obtemperare, ac ſi ab ipſius diuinæ maieſtatis ore opportuna ſalutis ſuæ medicamenta ſuſceperit.

Sed & hoc ſciendum eſt, vt cùm venerint ſerui & ancillæ ad pœnitentiam, non eos cogatis ieiunare tantum, quantū diuites: quia non ſunt in ſua poteſtate. Ideoq; medietatem pœnitētiæ eis imponite. Tunc imponat ſacerdos ſeptem

Pſal-

Pſalmos pœnitentiales, Domine nè in furore
A
tuo, 1. Beati quorum Domine nè in furore tuo, 2. Miſerere mei Deus. Domine exaudi, 1. De profundis, Domine exaudi. 2. Poſteà dicat orationẽ Dominicam & preces iſtas: Domine, conuertere & eripe animam meam. Reſp. Saluum me fac propter miſericordiam tuam. Reſpice & exaudi me Deus meus. Reſp. Illumina oculos meos. Ab occultis meis munda me Domine. Reſp. Et ab alienis p.ſ.t. Delicta iuuentutis meæ. Reſp. Et ignorãtias meas nè memineris Domine. Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo. Multum eſt enim. Delictum meum cognitum tibi feci, & iniuſtitiam meam nõ abſcondi.
B
Domine, ante te omne deſiderium meum, & gemitus meus à te non eſt abſc. Exaudi orationem meam & deprecationem meam. Auribus percipe lachrymas meas. Complaceat tibi Domine vt eruas me. Domine ad adiuuandum me reſpice. Domine miſerere mei: Sana animã meam, quia peccaui tibi. Miſerere mei Deus, miſerere mei, Quoniam in te confidit anima mea. Domine auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Nè memineris Domine iniquitatum noſtrarum antiquarum, Citò anticipent nos miſericordiæ tuę, q.p.f.ſ.n. Adiuua nos
C
Deus ſalutaris noſter, & propter gloriam nominis tui D.l.n.e.p.e.p.n.p.n.t. Nè tradas beſtiis animam confitentem tibi. Et animas pauperum tuorum n.o.i.f. Domine, tu ſcis inſipientiam meam, Et delicta mea à te non ſunt abſcondita. In multitudine miſericordię tuæ, Exaudi me in veritate ſalutis tuæ. Exaudi me Domine, quoniã benigna eſt miſericordia tua, Secundùm multitudinem miſerationum tuarum reſpice in me. Nè auertas faciem tuam à puero tuo: Quoniam tribulor, velociter exaudi me. Intende animæ meæ, & libera eam. Propter inimicos meos eripe me. Domine vide humilitatem meam & la-
D
borem meum, Et dimitte omnia peccata mea. Nè perdas Domine cum impijs animã meam, Et cum viris ſanguinum vitam meam. Redime me Domine, & miſerere mei: Pes enim meus ſtetit in via recta. Clamaui ad te Domine, dixi, tu es ſpes mea: Portio mea in terra viuentium. Intende ad deprecationem meam, Quia humiliatus ſum nimis. Libera me à perſequentibus me, Qnoniam confortati ſunt ſuper me. Educ de tribulatione animam meam, & in miſericordia tua diſperdes inimicos meos. Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat.

Poſt hæc dicat ſacerdos hanc orationem:
E

EXaudi Dnmine preces noſtras, & confitentium tibi parce peccatis, vt quos conſcientię reatus accuſat, indulgentia tuæ miſerationis abſolnat. Per.

Alia.

DA, quæſumus Domine, huic famulo tuo continuam purgationis ſuæ obſeruantiam pœnitendo gerere, & vt hoc efficaciter implere valeat, gratia eum tuæ viſitationis & præueniat, & ſubſequatur. Per.

Alia.

PRæueniat hunc famulũ tuum, quæſumus Domine, miſericordia tua, & omnes iniquitates eius celeri indulgentia deleantur. Per.

Alia.

ADeſto, Domine, ſupplicationibus nnſtris, nec ſit ab hoc famulo tuo N. clementiæ tuę longinqua miſeratio: ſana vulnera, eiq́; remitte peccata, vt nullis iniquitatibus à te ſeparatus, tibi Domino ſemper valeat adhærere.

Alia.

DOmine Deus noſter, qui peccatis noſtris offenderis, ſatisfactione placaris, reſpice, quęſumus, ad hunc famulũ tuum, qui ſe tibi peccaſſe grauiter confitetur: tuum eſt enim, ablutionem criminum dare, & veniam præſtare peccantibus, qui dixiſti pœnitentiam te malle quàm mortem: concede ergò Domine hoc, vt famulus tuus pœnitentiæ tibi excubias celebret, & correctis actibus ſuis, cõferri ſibi à te ſempiterna gaudia gratuletur. Per.

Alia.

Exaudi, quæſumus, omnipotens Deus preces noſtras, quas in conſpectu pietatis tuæ effundere præſumimus, ſuppliciter deprecãtes, vt famu-
C
lum tuum in tua miſericordia confidentem benedicas, & omnia eius peccata dimittas, tuaque eum protectione conſerues: vt poſſit tibi dignus fieri, & ad æternam beatitudinem valeat peruenire. Per Dominum noſtrum.

Alia.

Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris, & huius famuli tui cõfeſſionem benignus adſume, vt qui auxiliũ tuæ miſerationis implorat, & ſanctificationis gratiam percipiat, & quæ precatur obtineat.

Alia.

Precor Domine clementiæ, & miſericordiæ
D
tuæ maieſtatem, vt famulo tuo peccata ſua confitenti, debita relaxare, & veniam præſtare digneris, & ei præteritorum criminum culpas indulgeas, qui humeris tuis ouem perditam reduxiſti, quiq́ue publicani preces confeſſione placatus exaudiſti, tu etiam huic famulo tuo N. placare, tu huius precibus benignus adſpira, vt in confeſſione placabili permaneat, fletus eius & petitio perpetuam clementiam tuam celeriter exoret, ſanctiſq́ue altaribus & ſacramentis reſtitutus, ſpei ruſum æternæ ac cæleſti gloriæ mancipetur. Per.

Quibus dictis, iubeat ſacerdos pœnitentem
E
ſurgere de terra. Sed & ipſe ſurgat de ſedili ſuo: &, ſi loco vel tempori congruit, eccleſiam ingreſſi, & ſuper genua vel cubitos vterque innixus, decantent Pſalmos: Domine, nè in furore tuo. ſecũdum. Benedic anima mea, primum. Vſque, renouabitur. Miſerere mei Deus. Vſque, dele iniquitatẽ meam. Deus in nomine tuo ſaluum me fac. Quid gloriaris, Vſque, Videbunt. Deindè Kyrie eleiſon & Pater noſter. Preces: Ssluum fac ſeruũ tuum Domine. Illuſtra faciem tuã ſuper ſeruum tuũ. Mitte ei Domine. Dehinc ſequitur Oratio:

Deus,

DEus, cuius indulgẽtia cũcti indigent, memento famuli tui N. qui lubrica terrenĩ corporis eſt fragilitate nudatus, quæſumus, da veniam confitenti, parce ſupplici: vt qui ſuis meritis accuſatur, tua miſeratione ſaluetur. Per. Miſſa poſt confeſſionem. Antiphona: De neceſſitatibus meis. *Oratio:*

Omnipotens ſempiterne Deus, confitenti tibi huic famulo tuo pro tua pietate peccata relaxa, vt non plùs ei noceat conſcientiæ reatus ad pœnam, quàm indulgẽtia tuæ pietatis proſit ad veniam. Per. &c. Lectio: Lauamini, mundi eſtote. Graduale: Saluum fac ſeruum tuum. Tract. Domine non ſecundùm peccata. Euange. Duo homines aſcenderunt in templum. Offer. Miſerere mihi Domine ſecundùm magnam. SECR.

Præſta, quæſumus, omnipotens & miſericors Deus, vt hæc ſalutaris oblatio famulũ tuum N. & à proprijs reatibus indeſinẽter expediat, & ab omnibus tueatur aduerſis. Per. Comm. DEVS, propitius eſto mihi p. Poſt commun.

Omnipotens & miſericors Deus, qui omnem animam pœnitentem & confitentem magis vis emendare, quàm perdere, reſpice propitius ſuper hunc famulum tuum N. & per hæc ſacramẽta quæ ſumpſimus, auerte ab eo irã indignationis tuę, & dimitte ei oĩa peccata ſua. Per. Hic mittẽdus eſt cinis ſuper caput pœnitẽtis, & dicẽdũ:

Memento homo quia puluis es, & in puluerẽ reuerteris. Statimq́ue imponendum cilicium, & dicendum: Contere cor tuum, & humilia animã tuam in cinere & cilicio. Cor enim humiliatum Deus non deſpicit. *Sequitur Oratio:*

Adſit, quæſumus Domine, huic famulo tuo inſpiratio gratiæ ſalutaris, quæ cor eius fletuum vbertate reſoluat, ſicq́ue macerãdo conficiat, vt iracundiæ tuæ motus idonea ſatisfactione compeſcat. Per. Poſt hanc eiiciendus eſt ab eccleſia, & tali modo increpandus:

Eccè eiiceris hodiè à ſinu matris tuæ ſanctæ eccleſiæ ꝑꝑ peccatum tuum, ſicut Adã primus homo eiectus eſt de paradiſo propter tranſgreſſionem ſuam. Sequitur reſponſio: In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, dixit Dominꝰ ad Adã: cùm operatus fueris terram, non dabit fructus ſuos, ſed ſpinas & tribulos germinabit tibi. Ver. Pro eo quòd obediſti voci vxoris tuæ plùs quàm meæ, maledicta terra in opere tuo. Nõ dabit fructus ſuos. Eodẽ die fit collecta ad ſanctam Anaſtaſiam. Et in primis agitur benedictio cineris.

Omnipotẽs ſempiterne Deus, parce metuentibus, propitiare ſupplicantibus, & mittere dignare ſanctum Angelum tuum de cælis, qui benedicat & ſanctificet hos cineres, vt ſint remedium ſalubre omnibus nomen ſanctũ tuum humiliter implorantibus, ac ſemetipſos pro conſciẽtia delictorum ſuorum accuſantibus, atque ante conſpectum diuinæ clementiæ tuæ facinora ſua deplorantibus, vel ſereniſſimam maieſtatem tuam ſuppliciter obnixeq́; flagitantibus, & præſta per inuocationẽ ſanctiſſimi nominis tui, vt quicunque eos ſuper ſe adſperſerint, pro redemptione peccatorum ſuorum, corporis ſanitatem & animæ tutelam percipiant. Per. *Alia.*

DEus, qui non mortem, ſed pœnitentiam deſideras peccatorum, fragilitatem conditionis humanæ benigniſſimè reſpice, & hos cineres, quos cauſa proferendæ humilitatis, atque promerendæ veniæ capitibus noſtris inponi decernimus, benedicere ꝓ tua pietate dignare, vt qui nos cinerem eſſe, & ob prauitatis noſtræ meritũ in puluerem reuerſuros cognoſcimus, peccatorum omniũ veniam & præmia pœnitentibus repromiſſa, miſericorditer cõſequi mereamur. Per

Alia.

DEVS qui humiliatione flecteris, & ſatisfactione placaris, aurem tuæ pietatis inclina precibus noſtris & capitibus ſeruorum tuorum horum cinerum adſperſione attactis, effunde propitius gratiam tuæ benedictionis, vt eos & ſpiritu cõpunctionis repleas, & quæ iuſtè poſtulauerint, efficaciter tribuas, & cõceſſa ꝑpetua ſtabilitate, intactos manere decernas. Per. &c.

Alia.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui Niuinitis in cinere & cilicio pœnitentibus indulgentiæ tuæ remedia præſtitiſti, concede propitius, vt ſic eos imitemur habitu, quatenùs veniæ optinentum proſequamur. Per. Sequitur Antiph. Exaudi nos Domine: Saluũ me fac Deus. Interim ponendi ſunt cineres ſuper capita, ſicut antiphona teſtatur: Immutemur habitu in cinere & cilicio, ieiunemus & ploremus ante Dominũ quia multũ miſericors eſt dimittere peccata noſtra Deus noſter. Sequitur oratio:

Cõcede nobis Domine præſidia militię Chriſtianæ ſanctis inchoare ieiuniis, vt contra ſpirituales nequitias pugnaturi, continentiæ muniamur auxiliis. Per. &c. Antiphonæ ad proceſſionem per viam cantandæ. Antiph. Iuxta veſtibulum & altare plorabant ſacerdotes & Leuitæ miniſtri Domini, & dicent, Parce Domine, parce populo tuo, & nè diſſipes ora clamantium ad te Domine. Parce Domine, parce populo tuo, quem redemiſti Chriſte ſanguine tuo, vt non in ęternũ iraſcaris nobis. Reſp. Emendemus in melius. Verſ. Peccauimus cũ patribus. His finitis, ſequũtur litaniæ. Dehinc Statio ad ſanctã Sabinã.

Denunciatio menſis primi, quarti, ſeptimi, & decimi.

ANnua nobis eſt, dilectiſſimi, ieiuniorũ celebranda feſtiuitas, quã menſis illius ſolennis curſus indicat. Quarta ergò & ſexta feria ſuccedente, ſolitis eandem conuentibus exequamur. Sabbatorũ die hic ſacras acturi vigilias, vt ꝑ obſeruantiam competentem, Domino purificatis mentibus ſupplicantes, beatiſſimo Petro Apoſtolo ſuffragante, à præſentibus periculis caui mereamur pariter & futuris.

Item inuitatio plebis de ieiunio menſis primi, quarti, ſeptimi, & decimi.

HAc hebdomada nobis menſis illius recenſenda ſunt ieiunia. Quapropter fidem veſtræ dilectionis hortamur, vt eadem quarta & ſexta feria ſolitis proceſſionibus exequentes,

quentes, ſabbatorum diem vigiliis ſolennibus expleamus, quatenùs apoſtolicis ſuffragantibus meritis, propitiationem Dei noſtri perſeuerantia debitæ ſeruitutis obtineat.

Item denunciatio ieiuniorum menſis primi, &c.

IN anniuerſarij, fratres chariſſimi, ieiunij puritate, qua & corporis acquiritur & animæ ſanctitas, nos commonet illius menſis inſtaurata deuotio. Quarta ergò & ſexta feria ſolito conuenientes occurſu, offeramus Deo ſpiritale ieiunium. Die verò ſabbati apud beatum Petrum, cuius nos interceſſionibus credimus adiuuãdos, ſanctas vigilias Chriſtiana pietate celebremus, vt per hanc inſtitutionem ſalutiferam peccatorum ſordes, quas corporis fragilitate contraximus, ieiunijs & eleemoſynis abluamus, auxiliante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre & filio, &c.

Alia.

ILlius menſis ieiunia in hac hebdomada nobis ſunt tenenda, ideoq́; oramus ſanctam fidem veſtrã, vt primi, quarti, ſeptimi, vel decimi ferias ieunem', quatenùs diuinis inhærendo mandatis, propitiationem Dei noſtri perſeuerantia debitæ ſeruitutis obtineamus.

De quatuor temporibus ieiuniorum primi, quarti, ſeptimi & decimi menſis.

IN primo menſe, quarta & ſexta feria, vel ſabbato in prima hebdomada ipſius menſis, primum ieiunium celebratur. Secundum temporis ieiunium in quarto menſe in ſecunda hebdomada ipſius menſis, quarta & ſexta feria vel ſabbato conſummatur. Tertium temporũ ieiunium ſeptimi menſis, id eſt, Septembris, tertia hebdomada ipſius menſis, quarta & ſexta feria vel ſabbato conſummatur. Quartũ temporis ieiunium decimi menſis, id eſt, Decembris, quarta hebdomada, quarta & ſexta feria vel ſabbato proximo ante Natalem Domini, completur. Et ſi vigilia Natalis in ſabbato euenerit, in antecedente hebdomada ſuprà ſcriptum ieiunium die ſabbati celebratur. Quandò duodecim lectiones leguntur, & cum Miſſis & oblationibus ipſa ieiunia conſummantur. Et tunc ſacri ordines in Eccleſia Romana de eis qui vocantur Cardinales, tradi conſueuerunt.

De Parochianis.

ET in ipſis quatuor ſuprascriptis menſium temporibus, qualicunque die Dominus Apoſtolicus voluerit, ad ſacros ordines parochianos clericos ꝑ oẽs eccleſias, ſi neceſſitas fuerit, benedicit.

Et hic eſt ordo:

IN ſabbato, hora tertia, vel quali hora voluerint, primò ingreditur põtifex, ſeu ſacerdos, ſeu Leuitæ in ſacrarium, & induunt ſe veſtimentis religioſis, cum quibus debẽt celebrare Miſſarũ ſolennia, canente interìm clero antiphonam ad introitum ad ipſum diem pertinentẽ. Ipſa finita dicunt Kyrie eleiſon. Deindè põtifex dicit, Oremus: Diaconus, Flectamus genua. Et vt ſurrexerint, dicit: Leuate. Proſequitur ſacerdos orõnem primam, ſicut in ſacramentario continetur. Sequitur lectio, & tunc pronunciat lector lectionẽ

A lib. & legit. Deindè Reſpõ. Indè dicat ſacerdos, Oremus. Diaconus vt ſuprà. Et dicit orõnem ſacerdos poſt primam lectionem, & ſuper vnamquanq; lectionem ſicut ſuperiùs. Expleta autem lectione, quæ eſt Danielis Prophetæ, canunt benedictionem. Et dum benedictio canitur, qui ordinandi ſunt, ſtent in pogio ſub gradibus. Et tũc deſcendens ad eos Archidiaconus, reueſtit eos. Si enim diaconi ordinandi ſunt, dat eis orarios & Dalmaticas: Si verò presbyteri, Orarios & planetas. Porrò Orarij qui dandi ſunt, per illam noctem ſuper altare ſint repoſiti, & de altari ab archidiacono tollantur, & ipſe ſuper eorum col
B la ponat. Benedictione completa, incipit clerus litaniam, & dum ipſa canitur, qui ordinandi ſunt, ante altare ſemper proſtrati iaceant, adſtante ſuper eos pontifice inclinato capite ad altare. Litania vero finita, ſurgẽs pontifex aſcendit ad altare vel ad ſedem, & ſtans verſus ad Oriẽtem, cõſecrat illos. Finita cõſecratione, benedictoq́; incenſo, diaconus imponit Euangelium. Poſteà Miſſa celebratur ordine ſuo. Orõ poſt communionẽ non habetur ſuper populum in mẽſe primo, qa iſtud frequenter circa noctem Dominicani ſolet finiri, in qua minimè genu flectitur.

C *Incipit ordo vel denunciatio ſcrutinij ad electos, quod tertia hebdomada in Quadrageſimæ, ſecunda feria, nunciatur.*

SCrutinij diem, dilectiſſimi fratres, quo electi noſtri diuinitùs inſtruantur, imminere cognoſcitis, ibidemq́; ſolita deuotione ſuccedẽte, ſequenti quarta feria, circa horam tertiam cõuenire dignemini, vt cæleſte myſterium, quo diabolus cum ſua pompa deſtruitur, & ianua regni cæleſtis aperitur, inculpabili, Domino iuuante, miniſterio peragere valeamus. Per.

In quarta hebdomada Quadrageſimæ, & in quarta feria, varietas eſt per adiectionẽ vnius le-
D ctionis & vnius reſponſorij. Prima enim lectio Ezechielis Prophetæ ita inchoat. Hæc dicit Dominus Deus: Sanctificabo nomen meum magnum. Gra. Venite filij. Verſ. Accedite. II. Lectio Eſaiæ Prophetæ: Hęc dicit Dominus Deus: Lauamini, mundi eſtote. Gra. Beata gens. Verſ. Verbo Domini cæli firmati ſunt. Vt autẽ ad eccleſiã veneriut, ſicut diximus quarta feria, hora tertia, ſcribãtur nomina infantũ, vel eorũ qui ipſos ſuſcepturi ſunt, & diaconus clamet, dicẽs: Catechumeni ꝓcedant. Et vocẽtur ipſi infantes ab acolyto in eccleſiam ꝑ nomina vel ordinẽ, ſicut ſcripti ſunt, ita dicẽdo, Ille puer, & ſic per ſingu-
E los ſtatuantur maſculi ſeorsùm ad dextram partem: Illa virgo, & ſic per ſingulas ſtatuantur fœminæ ſeorsùm ad ſiniſtram partem.

Memorata quarta feria, apud cultores eccleſiæ, In apertione aurium dicitur.

Eadem die agitur ſcrutinium tertium, quod maximum eſt inter ſeptem ſcrutinia.

Eadem die tanguntur aures & nares catechumenorum, digitis presbyterorum.

Eadem die inſtruuntur de auctoribus & initijs quatuor Euangeliorum.

Eadem die percipiunt orōnem Dominicam, & ſymbolū ad reddendū in ſabbato S. Paſchæ.

Item benedictio cineris ad eos, qui ſcrutinia ſunt habituri, & baptizari deſiderant.

EXorcizo te cinis in nomine Dei patris omnipotentis, & Ieſu Chriſti filij eius, & Spiritus ſancti, qui te per ignē in ſauillam conuerti præcepit: vt ſicut iuſſione Dei per ſanctum ſamulū eius Moyſen cinis vitulæ in populo adſperſus, omnem cōgregationem Iſrael ſanctificauit, ita tu exorcizatus in nomine S. Trinitatis, adſperſus in eis, qui ſcrutinia ſunt habituri, eos ſanctifices, vt diabolus non lateat, ſed manifeſtetur atq; expellatur, vt puri & ſinceri inueniantur. Per.

Alia.

TE item petimus & rogamus omnipotens pater, vt ſicut Niniuitarum populus ad prædicationem Ionæ prophetæ miſericordiam tuam Domine exorantes, ſuorum veniam meruerunt conſequi peccatorum: ità & hi, qui ad tuam gratiam percipiendam venire deſiderant, amputatis carnalibus maculis per ſacri baptiſmatis regenerationem, ſuorum finem conſtituant vitiorū. Per. Tunc ſpargat cinerer ſuper eos, qui ſcrutinia ſunt habituri. Hoc expleto, tangat presbyter ſingulorum nares de ſputo oris ſui, & dicat vnicuiq; ad aurē dextram, Ephera, quod eſt, ad aperire: Ad nares, in odorem ſuauitatis. Ad ſiniſtram, Tu autem effugare diabole. appropinquabit enim iudicium Dei. Tunc inprimis inuocato nomine infantis, presbyter dicat:

Abrenuncias ſatanæ? Reſp. Abrenuncio. Et omnibus operibus eius? Reſpon. Abrenūcio. Et omnibus pompis eius? Reſp. Abrenuncio.

Deindè dicat: Credis in Deum patrem omnipotentem, creatorem cæli & terræ? Reſp. Credo. Credis & in IESVM CHRISTVM filium eius vnicūm, Dominum noſtrum, natum & paſſum? Reſp. Credo. Credis & in Spiritum ſanctū, ſanctam Eccleſiam Catholicam, ſanctorum cōmunionem, remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionem, & vitam æternam? Reſp. Credo.

Tunc exufflet in faciem tribus vicibus, dicēs:

Exi immunde ſpiritus, & da locum Spiritui ſancto paraclcto.

Et tūc primitùs faciat presbyter in ſingulorum frontibus crucem cum pollice, ità dicendo:

In nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Et imponens manum ſuper capita eorum, dicat:

Omnipotens ſempiterne Deus, pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, reſpicere dignare ſuper hunc ſamulum tuum N. quem ad rudimenta fidei vocare dignatus es, oēm cęcitatem cordis ab eo expelle, diſrumpe oēs laqueos ſatanæ, quibus fuerat colligatus. Aperi ei Domine ianuam pietatis tuæ, vt ſigno ſapientiæ tuæ imbutus, omnium cupiditatum fœtoribus careat, & ad ſuauē odorem præceptorū tuorum, lætus tibi in eccleſia tua deſeruiat, & proficiat de die in diem, vt idoneus efficiatur accedere ad gratiam baptiſmi tui percepta medicina. Per.

Item ſuper fœminas faciat ſimiliter, & poſteà

A benedicat ſalem hoc modo:

Exorcizo te creatura ſalis in nomine Dei patris omnipotentis, & in charitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in virtute Spiritus ſancti. Exorcizo te per Deum viuum, per Deum verum, qui te ad tutelam humani generis procreauit, & populo venienti ad credulitatem, per ſeruos ſuos conſecrari præcepit. Proindè rogamus te nomine Deus noſter, vt hæc creatura ſalis in nomine ſanctæ Trinitatis efficiatur ſalutare ſacramentū ad effugandum inimicum: quā tu Domine ſanctificando ſanctifices, benedicēdo benedicas, vt fiat omnibus accipientibus perfecta medicina, per-

B manens in viſceribus eorum in nomine nomini noſtri IESV CHRISTI, qui venturus.

Et mittat in ora infantum de ipſo ſale, per ſingulos dicendo:

Accipe ſalem ſapientiæ, propitiatus in vitam æternam. Sequitur Oratio:

Deus patrum noſtrorum, Deus vniuerſæ conditor veritatis, te ſupplices exoramus, vt hos famulos tuos reſpicere digneris propitius, vt hoc primum pabulum ſalis guſtantes, non diutius eſurire permittas, quo minus cibo expleantur cæleſti, quatenùs ſint ſemper nomini tuo ſeruiētes:

C perduc eos ad nouę regenerationis lauacrum, vt cum fidelibus tuis promiſſionum tuarum æterna pręmia conſequi mereantur. Tunc dicat diaconus: Catechumeni recedant. Indè verò exeāt forâs eccleſiam, expectantes horam quando reuocētur. Tunc primùm incipiat clerus antiphonam ad introitum: Dum ſanctificatus fuero in vobis, congregabo vos de vniuerſis terris, & effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & dabo vobis ſpiritum nouum. Pſal. Confitemini Domino & inuocate. Qua finita, dicat presbyter hanc orationem:

D DA quæſumus Domine electis noſtris, vt ſanctis edocti myſterijs, & renouentur fonte baptiſmatis, & inter eccleſiæ tuæ membra numerentur. Per.

Alia.

DA quæſumus Domine electis noſtris dignè & ſapienter ad cōfeſſionem tuæ laudis accedere, vt dignitati priſtinæ, quā originali trāſgreſſione perdiderāt, per tuā gratiam reformentur. Per. Et poſteà ſedeat in ſede ſua, & dicat diaconus: Catechumeni procedāt. Et vocētur infantes ab acolyto per noīa vel ordinē, vt ſcripti ſunt, & ſtatuātur vt priùs. Et poſtmodum admoneantur

E à diacono ità: Orate electi, flectite genua. Et poſtquàm orauerint, dicat: Leuate, cōplete orationem veſtram, & dicite, Amē. Et reſpondeant omnes, Amē. Item dicat diaconus: Signate illos, accedite ad benedictionē. Et ſignent illos infantes in frontibus eorū patrini vel matrinæ cū pollicibus ſuis, dicēdo: In nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Tūc veniat acolytus, iterū faciēs crucem in frōtibus ſingulorū, ità dicendo: In nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Et impo-nat manum ſuper eos excelſa voce, his verbis:

Deus

DEus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, Deus qui Moyſi famulo tuo in monte Sinai apparuiſti, & filios Iſrael de terra Aegypti eduxiſti, deputans eis angelum pietatis tuæ, qui cuſtodiret eos die ac nocte, te quæſumus Domine, vt mittere digneris ſanctum angelum tuum, vt ſimiliter cuſtodiat & hunc famulũ tuum, N. & perducat eum ad gratiam baptiſmi tui. Ergò maledicte diabole recognoſce ſententiam tuam, & da honorem DEO viuo & vero, da honorem IESV CHRISTO filio eius, & Spiritui ſancto, & recede ab his famulis Dei, quia iſtos ſibi Deus & Dominus noſter IESVS CHRISTVS ad ſuam ſanctam gratiam & benedictionem fontemq; baptiſmatis vocare dignatus eſt. Et hoc ſignum ſanctæ crucis, quod nos frontibus eorum damus, tu maledicte diabole nunquam audeas violare.

Et vertat ſe ad fœminas, & faciat crucem in frontibus earum, vt ſuperiùs, & imponat manum ſuper capita ſingularum, dicendo:

DEVS cæli, DEVS terræ, Deus angelorum, Deus archangelorum, Deus prophetarum, Deus martyrum, Deus confeſſorum, Deus virginum, Deus omnium benè viuentium, Deus cui omnis lingua confitetur, & omne genu flectitur cæleſtium, terreſtrium & infernorum, te inuoco Domine, vt hanc familiam tuam N. perducere digneris ad gratiam baptiſmi tui. Per. Ergò maledicte diabole.

Et annunciat diaconus, dicens: Orate electi, Flectite genua, & reliqua. Et ſignant patrini vt priùs, & ſequitur alius acolytus, vt ſuper maſculos faciat crucem, ſicut prius fecit, & imponens manum ſuper eos, dicit:

AVdi maledicte ſatanas, adiuratus per nomen æterni Dei, & Saluatoris noſtri filij eius, cum tua victus inuidia tremẽs, gemenſque diſcede. Nihil tibi ſit commune cum ſeruo Dei N. iam cæleſtia cogitanti, renunciaturo tibi ac ſeculo tuo, & beata immortalitate victuro. Da ergò honorem aduenienti Spiritui ſancto, qui ex ſumma cæli arce deſcẽdens, proturbatis fraudibus tuis, diuino fonte purgatum pectus id eſt, ſanctificatum DEO templum & habitaculum perficiat, & ab omnibus penitùs noxiis præteritorum criminum liberatus ſeruus Dei N. gratias perenni Deo referat ſemper, & benedicat eius ſanctum nomen in ſecula ſeculorum. Amẽ. Item ſuper fœminas ſimiliter faciens crucẽ, imponit manum ſuper eas, dicens:

DEus Abrahã, Deus Iſaac, Deus Iacob, Deus qui tribus Iſrael monuiſti, & Suſannam de falſo crimine liberaſti, te ſupplex deprecor Domine, vt liberes hanc famulam tuam N. & perducere eam digneris ad gratiam baptiſmi tui. Ergò maledicte.

Item diaconus dicit: Orate electi, & reliqua. Et ſignant patrini, vel matrinæ, vt ſuperiùs. Indè tertius acolytus facit crucem in frontibus puerorum, ſicut anterior fecit, & imponit manũ ſuper capita eorum, dicendo:

A Exorcizo te immunde ſpiritus in nomine Patris, & filij, & ſpiritus ſancti, vt exeas & recedas ab hoc famulo Dei N. ipſe enim tibi imperat maledicte damnate, qui pedibus ſuper mare ambulauit, & Petro mergenti dexterã porrexit. Ergò maledicte. Item ſuper fœminas faciens crucem vt priùs, imponit manum ſuper capita earum, dicendo: Exorcizo te, immũde ſpiritus, per Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, vt exeas & recedas ab hac famula Dei N. Ipſe enim tibi imperat maledicte damnate, qui cæco nato oculos aperuit, & quatriduanum Lazarum de monumento ſuſcitauit. Ergò maledicte. Et admo-

B net diaconus: Orate electi, & reliqua, ſicut anteà. Et ſignant patrini, ſicut priùs. Tunc presbyter accedit, faciens crucem in ſingulorum frontibus, ſicut priùs, & imponit manum ſuper capita ipſorum, dicens hanc orationem:

AEternam ac iuſtiſſimam pietatem tuam deprecor Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus luminis & veritatis, ſuper hunc famulum tuum N. vt digneris eum illuminare lumine intelligentiæ tuæ. Munda eum & ſanctifica, da ei ſcientiam veram, vt dignus efficiatur accedere ad gratiam baptiſmi tui. Teneat firmam

C ſpem, conſilium rectum, doctrinam ſanctam, vt aptus ſit ad percipiẽdam gratiam baptiſmi tui. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos, & ſeculum per ignem. Item facit idipſum ſuper fœminas, ſimiliter dicens ipſam orationem: Aeternam ac iuſtiſſimam. Iſtis omnibus conſummatis, iterùm admonentur à diacono ità, Orate electi, flectite genua. Et poſt paululùm dicit, Leuate: Complete orationem veſtram in vnum, & dicite, Amen. Reſpondentibus autem, Amen, iterùm dicit: Signate illos, ſtate cum diſciplina & ſilentio, audientes attentè. Et ſignant patrini vt priùs. Indè

D reuertitur ſacerdos ad ſedem ſuam, & legitur lectio Ezechielis prophetæ:

Hæc dicit Dominus, Effundã ſuper vos aquã mundam, & mũdabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & ab vniuerſis idolis veſtris mundabo vos. Et dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum ponam in medio veſtri. Et auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum, & ſpiritum meum ponã in medio veſtri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis, & operemini, & habitabitis in terra, quam dedi patribus veſtris. Et eritis mihi in populum, & ego ero vobis in deum, & ſal-

E uabo vos ex vniuerſis inquinamentis veſtris, dicit dominus omnipotens. Sequitur reſponſoriũ grad. Adſpiciam vos, & creſcere faciam. Poſteà admonentur à diacono ita: Catechumeni recedant: Si quis catechumenus eſt, recedat: Omnes catechumeni recedant forás. Et egrediuntur de eccleſia ipſi electi, expectantes pro foribus vſq; dum completa fuerint Miſſarum ſolennia. Deindè legitur Euangelium ſecundùm Matthæum:

IN illo tempore, Reſpondens Ieſus, dixit: Confiteor tibi pater, domine cæli & terræ, quia ab

ſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Ità pater, quoniã ſic fuit placitũ ante te. Oĩa mihi tradita ſunt à patre meo. Et nemo nouit filium niſi pater, neq; patrem q̃s nouit niſi filius, & cui filius voluerit reuelare. Venite ad me oẽs qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiã vos. Tollite iugum meum ſup vos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiẽ animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. Et offeruntur oblationes à parentibus vel ab his qui ipſos ſuſcepturi ſunt, & ponit ipſas ſacerdos ſuper altare, & dicit orationem ſecretam.

SECRETA.

Miſeratio tua, Deus, ad hæc percipienda myſteria famulos tuos N. quæſumus & prouehat cõpetenter, & deuota cõuerſatione perducat. Per. Infra canonẽ vbi dicit Memẽto Dñe famulorum famularumq; tuarum, qui electos tuos ſuſcepturi ſunt ad ſanctã gratiam baptiſmi tui, recitãtur nomina virorum ac mulierum, qui ipſos ſuſcepturi ſunt infantes. Item infra Agendam.

Hãc igitur oblationẽ ſeruitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuę q̃ſumus Domine vt placatus accipias, quã tibi offerimus pro famulis & famulabus tuis, quos ad æternã vitã, & beatum gratię tuæ donũ eligere atq; vocare dignatus es. Hoc expleto, recitantur nomina electorum. Poſtquã recitata fuerint, dicat:

Hos Domine fonte baptiſmatis innouandos ſpiritũs tui munere ad ſacramentorum tuorum plenitudinem poſcimus p̃parari iubeas, dieſq; noſtros in tua pace diſponas, &c. Poſt comm.

Adeſto Domine, quæſumus, noſtræ redemptionis effectibus, vt quos ſacramentis æternitatis inſtituis, eiſdem protegas dignanter aptandos. Per. Super populum.

Suppliciter Domine ſacra familia munus tuę miſerationis expectat, concede quæſumus, vt qđ te iubente deſiderat, te largiente percipiat. Per. Finitis verò Miſſarum ſolennijs, communicent præter ipſos infantes. Deindè annunciat presbyter, vt in ipſa hebdomada reuertantur ad ſcrutinium, ità dicendo: Die ſabbati veniente, colligite vos temporiùs ad eccleſiam illam, vel illam. Venientes autem oẽs ad ipſum diem, ſicut eis denunciatum fuit, faciũt ipſum ſcrutinium, & Miſſam per oẽm ordinẽ, ſicut ſuperiùs ſcriptum eſt. Miſſa hebdomada quarta, quæ pro ſcrutinio ſecundo celebratur.

Omnipotens ſempiterne Deus, Eccleſiam tuam ſpiritali fœcunditate multiplica, vt qui ſunt generatione terreni, fiant regeneratione cæleſtes. Per Dominum noſtrum.

SECRETA.

Remedij ſempiterni munera Domine lætantes offerimus, ſuppliciter exorantes, vt eadem nos & dignè venerari, & pro ſaluandis congruẽter exhibere perficias. Per.

Infra canonem, vt ſuprà, poſt commun.

Tu ſemper, quęſumus, Domine tuam attolle benignus familiam, tu diſpone correctam, tu A propitius tuere ſubiectam, tu guberna perpetua bonitate ſaluandam. Per. Super populum.

Tu famulis tuis, quæſumus, Domine bonos mores placatus inſtitue: tu eis, quod tibi placitum ſit, dignanter infunde, vt & digni ſint, & tua valeant beneficia promereri. Per.

Interim annunciat presbyter, qualem diem voluerit in ſequenti hebdomada, quæ eſt ab initio quadrageſimæ quarta, ità dicendo: Illa feria veniente, colligite vos temporiùs ad Eccleſiam illam, qualem eis denunciauerit. Et vt venerint ad Eccleſiam die qua eis fuerit denunciatum, clamat diaconus, dicens: Cathecumeni procedant. B Et vocantur infantes ab acolyto per nomina vel ordinem, vt priùs.

Oratio ad Miſsã hebdomada quinta, quæ pro ſcrutinio tertio celebratur in aurium apertione.

Concede Domine electis noſtris, vt ſanctis edocti myſterijs, & renouentur fonte baptiſmatis, & inter Eccleſiæ tuæ membra numerentur.

Et faciunt ſcrutinium per omnia, ſicut p illos priores duos dies fecerunt, vſq; ad id, vbi dicit: Signate illos, State cum diſciplina & ſilentio. Et tũc leguntur duę lectiones in aurium apertiunẽ.

Lectio Eſaiæ Prophetæ.

C HÆc dicit Dominus: Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in craſſitudine anima veſtra. Inclinate aurem veſtram, & venite ad me: audite, & viuet anima veſtra. Et feriam vobiſcum pactum ſempiternum, miſericordias Dauid fideles. Eccè teſtem populis dedi eum, ducem & præceptorem gentibus: Eccè gentem quam neſciebas, vocabis: & gentes quę te non cognouerunt, ad te currẽt propter Dominum Deum tuum, & ſanctum Iſrael, quia glorificauit te. Quærite Dominum dum inueniri poteſt, inuocate eum dum propè eſt. Derelinquat impius viam ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas, & D reuertatur ad Dominum, & miſerebitur eius, & ad Deum noſtrum, quoniam multus eſt ad ignoſcendum. Sequitur Reſpon. Gra. Venite filij. Item alia lectio. Ad Coloſſ. cap. 3.

FRatres: Expoliantes vos veterem hominẽ cum actibus ſuis, & inducẽtes nouum, eum, qui renouatur in agnitionem ſecundum imaginem eius, qui creauit eum, vbi non eſt gentilis & Iudæus, circuncifio & præputium: Barbarus & Scytha, ſeruus & liber, ſed oĩa & in omnibus Chriſtus. Induite vos, ſicut electi Dei, ſancti & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, E humilitatem, modeſtiam, patientiam, ſupportantes inuicèm, & donantes vobiſmetipſis, ſi quis habet aduersùs aliquem querelam. Sicut Dominus donauit vobis, ità & vos. Super omnia autem hæc, charitatem habentes, quod eſt vinculum perfectionis. Et pax Chriſti exultet in cordibus veſtris, in qua vocati eſtis in vno corpore. Et grati eſtote. Verbũ Chriſti habitet in vobis abundãter, in omni ſapientia docentes, & cõmonẽtes voſmetipſos pſalmis, hymnis, cãticis ſpiritalibus, in gratia cantãtes in cordib⁹ veſtris

Domino.Omne quodcunq; facitis in verbo aut A
in opere, oĩa in nomine Domini Ieſu, gratias
agentes deo & patri per ipſum.Sequitur reſpon.
Grad.Beata gens cuius eſt Dominus.Indè verò
ꝓcedūt quatuor diaconi de ſacrario cū quatuor
libris Euangeliorum præcedentibus eos duo-
bus candelabris cum thuribulo & incenſo,& po
nunt ipſa Euangelia ſuper quatuor angulos alta
ris,& antequàm aliquis eorum legat,tractet pre
sbyter his verbis:

APerturi vobis filij chariſſimi Euãgelia,id
eſt,geſta diuina,prius ordinem inſinuare
debemus,quid ſit euãgeliū,& vndè deſcē
dat,&cui⁹ in eo verba ponãtur,&quarè quatuor B
ſint,qui hæc ſcripſerūt,vel qui ſint ipſi quatuor,
q diuino ſpiritu annūciante, a propheta ſignati
ſunt: nè fortè ſinè hac ordinis ratione vel cauſa
ſtuporem vobis in mētibus relinquamus. Et qa
ad hoc veniſtis,vt aures vobis aperiãtur,nè inci
piat vobis ſenſus veſter obtūdi, Euangeliū dici-
tur propriè bona annūciatio,quæ vtiq; annūcia
tio eſt IESV Chriſti domini noſtri.Deſcēdit aūt
Euangeliū ab eo,quod annunciet & oſtendat,ꝗ
is, qui per prophetas ſuos loquebatur, venit in
carne, ſicut ſcriptū eſt: Qui loquebar, eccè ad-
ſum.Explicantes autem breuiter quid ſit Euan-
geliū,vel qui ſint hi quatuor, qui per prophetã C
antè monſtrati ſunt, nunc ſua quæq, nomina ſin
gulis adſignemus indicijs. Ait enim Propheta
Ezechiel:Et ſimilitudo vultus eorūvt facies hoĩs,
& facies leonis à dextris illius, & facies vituli,&
facies aquilæ à ſiniſtris illius. Hos quatuor has
figuras habētes,Euãgeliſtas eſſe nōdubiū eſt.Sed
nomina eorum qui Euangelia ſcripſerunt, hæc
ſunt:Matthæus,Marcus,Lucas,Ioannes.His ex-
pletis,annūciat diaconus,dicēs:State cū ſilentio
audientes intentè.Et tunc accipiens vnus diaco
nus deſuꝑ angulo primo altaris ſiniſtro librum
Euãgeliorū,præcedentibus ante cū duobus cãde D
labris cū thuribulis,aſcendit ad legēdū,& dicit:
Dominus vobiſcum.Reſp.Et cū ſpiritu tuo.Ini-
tium S.Euangelij ſecundum Matthæum:

LIber generationis Ieſu Chriſti,filii Dauid,
filij Abrahã.Abrahã genuit Iſaac.Iſaac aūt
genuit Iacob.Iacob aūt genuit Iudã & fra-
tres eius.Iudas aūt genuit Phares&Zara de Tha
mar.Phares aūt genuit Eſrom.Eſrom aūt genuit
Arã.Arã aūt genuit Aminadab. Aminadab aūt
genuit Naaſon. Naaſon autem genuit Salmon.
Salmon aūt genuit Booz de Rachab. Booz autē
genuit Obed ex Ruth Obed autem genuit Ieſſe.
Ieſſe aūt genuit Dauid regē.Dauid autem rex ge E
nuit Salomonē ex ea,quę fuit Vrię. Salomon au
tem genuit Roboam.Roboam autem genuit A-
bia.Abia autē genuit Aſa. Aſa autē genuit Ioſa
phat.Ioſaphat autē genuit Ioram.Iorã autem ge
nuit Oziã. Ozias autem genuit Ioathan. Ioathã
autē genuit Achaz. Achaz autē genuit Ezechiã.
Ezechias autem genuit Manaſſen. Manaſſes au-
tem genuit Amon.Amon autem genuit Ioſiam.
Ioſias autem genuit Iechoniam & fratres eius in
tranſmigratione Babylonis. Et poſt tranſmi-
gratione Babylonis,Iechonias genuit Salathiel.
Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel
autem genuit Abiud. Abiud autem genit Elia-
chim.Eliachim autem genuit Azor, Azor autē
genuit Sadoch, Sadoch autem genuit Achim.
Achim autem genuit Eliud.Eliud autem genuit
Eleazar.Eleazar autem genuit Mathan. Mathan
autem genuit Iacob.Iacob autem genuit Ioſeph
virum Marię:de qua natus eſt Ieſus,qui vocatur
Chriſtus. Omnes ergò generationes ab Abra-
ham vſque ad Dauid, generationes quatuor-
decim. Et à Dauid vſque ad tranſmigrationem
Babylonis,generationes quatuordecim.at à trãſ
migratione Babylonis vſq; ad Chriſtū, genera-
tiones quatuordecim. Chriſti autem generatio
ſic erat:Cùm eſſet deſponſata Mater Ieſu Maria
Ioſeph,antequàm conuenirent,inuēta eſt in vte
ro habens de Spiritu ſancto.Ioſeph autē vir eius
cùm eſſet iuſtus,& nollet eam traducere, voluit
occultè dimittere eam.Hæc autem eo cogitan-
te,eccè angelus Domini apparuit in ſomnis ei,
dicens: Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere
Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea na-
tum eſt,de Spiritu ſancto eſt.Pariet autem filiū,
& vocabis nomen eius Ieſum. Ipſe enim ſaluum
faciet populum ſuum à peccatis eorum.

Et poſtquam legerit, ſubdiaconus ſuſcipit de
eo ipſum Euangelium ſuper linteum, & portat
in ſacrarium. Et tractet iterùm presbyter his
verbis:

FIlij chariſsimi, nè diutius vos teneamus,
exponemus vobis, quam rationem, &
quam figuram vnuſquiſq; in ſe teneat,
& quare Matthæus in ſe figurã hominis habeat,
quia in initio ſuo nihil aliud egit,niſi natiuitatē
Saluatoris pleno ordine generationis enarrat:
Sic.n.cœpit. Liber generationis Ieſu Chriſti fi-
lij Dauid. Videtis quia non immeritò huic ho-
minis adſignata eſt pſona,quando ab hoĩs nati-
uitate initium comprehendit; nec immeritò, vt
diximus, huic myſterio deſignata eſt Matthęi p
ſona. His expletis,dicit diaconus vt ſupra. State
cum diſciplina & ſilētio,audientes intentè. Ite-
rùm accipit alter diacon⁹ deſuꝑ ſiniſtro angulo
altaris aliū librū Euangelij, pręcedētibus ſimili
ter duob⁹ cãdelabris,& legit:Initiū S.Euangelij
ſecundùm Marcum:Initiū Euangelij Ieſu Chri-
ſti filij Dei, ſicut ſcriptum eſt in Eſaia Propheta:

ECcè mitto angelū meū ante faciē tuã,q pręparabit viã tuã ante te. Vox clamãtis in deſerto: Parate viã Dñi,rectas facite ſemitas ei⁹
Fuit Ioãnes in deſerto baptizãs, & prędicãs ba
ptiſmū pœnitētię in remiſſionē peccatorū.Et e-
grediebatur ad illū oĩs Iudęę regio, & Hieroſo-
lymitę vniuerſi,& baptizabãtur ab illo in Iorda
ne flumine,cōfitētes peccata ſua. Et erat Ioãnes
veſtitus pilis cameli,& zona pellicea circa lum-
bos eius. Et locuſtas & mel ſiluestre edebat,&
prædicabat dicēs: Venit fortior me,poſt me,cu-
ius non ſum dignus procumbens ſoluere corri-
giam calceamētorum eius. Ego baptizo vos in
aqua, ille verò baptizabit vos ſpiritu ſancto.

Poſtmodum proſequitur presbyter iſtis verbis:

MArcus Euangeliſta, leonis gerens figuram, à ſolitudine incipit, dicens: Vox clamãtis in deſerto, parate viã Domini, ſiue quia regnat inuictus. Huius leonis multifaria inueniemus exẽpla, vt non vacet dictũ illud, Iuda filius meus, catulus leonis, de germine mihi aſcendiſti: recumbens dormiuit vt leo, & ſicut catulus leonis, quis excitabit eum? Iſtis expletis, dicit diaconus vt ſupra State cum ſilentio audientes intẽtè. Et accipit diaconus tertius deſuper tertio angulo dextro altaris tertiũ librũ, & legit: Initiũ S. Euangelij ſecũdum Lucã.

FVit in diebus Herodis regis ſacerdos quidã nomine Zacharias de vice Abia, & vxor illi de filiabus Aaron, & nomẽ eius Eliſabeth. Erãt aũt iuſti ambo ante Dominũ, incedẽtes in omnibus mãdatis & iuſtificationibus Domini ſinè querela. Et non erat illis filius, eo quòd eſſet Eliſabet ſterilis, & ambo proceſſiſſent in diebus ſuis. Factũ eſt aũt cùm ſacerdotio fũgeretur Zacharias in ordine vicis ſuæ ante Deũ, ſecũdũ cõſuetudinẽ ſacerdotij, ſorte exijt vt incensũ poneret, ingreſſus in tẽplũ Domini. Et erat oĩs multitudo populi orans forìs hora incenſi. Apparuit aũt illi angelus Domini, ſtãs à dextris altaris incẽſi. Et Zacharias turbatus eſt vidẽs, & timor irruit ſuper eũ. Ait aũt ad illũ Angelus: Nè timeas Zacharia, quoniã exaudita eſt deprecatio tua. Et vxor tua Eliſabeth pariet tibi filiũ, & vocabis nomẽ eius Ioannem. Et erit gaudiũ tibi & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebũt. Erit enim magnus coram Domino, & vinũ & ſicerã non bibet. Et ſpiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ, & multos filiorũ Iſrael conuertet ad Dominum Deum ipſorum. Et ipſe præibit ante illum in ſpiritu & virtute Heliæ, vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iuſtorum, parare Domino plebem perfectã. Et tractet presbyter his verbis:

Lucas Euangeliſta vituli ſpeciem geſtat, ad cuius inſtar Saluator noſter eſt immolatus. Hic enim Chriſti Euangelium locuturus, ſic cœpit de Zacharia & Eliſabeth, de quibus Ioannes Baptiſta in ſumma natus eſt ſenectute: Et ideò Lucas vitulo comparatur, quia duo cornua, duo teſtamenta: & quatuor pedum vngulę, quatuor Euangelia quaſi tenera firmitate naſcentia, in ſe pleniſsimè contineant. Iſtis expletis, iterùm annunciat diaconus, vt ſuprà: State, cum ſilentio audientes intentè. Et accipit diaconus de ſuper quarto angulo dextro altaris, quartum librũ & legit: Initium ſancti Euangelij ſecundum Ioannem.

IN principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſinè ipſo factum eſt nihil. Quod factum eſt in ipſo, vita erat. Et vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam nõ comprehenderũt. Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes. Hic venit in teſtimoniũ,
A vt teſtimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum. Non erat ille lux, ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognouit. In propria venit, & ſui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatẽ filios Dei fieri, his qui credũt in nomine eius. Qui non ex ſanguinibus neque ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt. Et Verbum caro factum eſt, & habitauit in
B nobis. Et vidimus gloriã eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre. Plenum gratiæ & veritatis.

Iterum proſequitur presbyter his verbis:

IOannes Euangeliſta habet ſimilitudinem aquilę, eo quòd nimis alta petierit. Ait enim In principio erat verbum, & verbũ erat apud Deum, & Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Et Dauid dicit de pſona Chriſti. Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua, id eſt, Ieſu Chriſti Domini noſtri, qui reſurgens à mortuis, aſcendit ad cęlos. Vndè iam vobis conceptis prægloriatur Eccleſia, omnes feſtiuitates ve-
C terum, ad noua tendere Chriſtianæ legis exordia, vt adueniente die venerabilis Paſchæ, lauacro baptiſmatis renaſcentes, ſicut omnes ſancti, mereamini fidele munus infantiæ, à Chriſto Domino noſtro percipere qui viuit & regnat Deus.

Et dicit præfationem ſymboli.

Dilectiſſimi nobis, accepturi ſacramenta baptiſmatis, & in nouam creaturam ſancti ſpiritùs procreandi, fidem qua credentes iuſtificãdi eſtis toto corde concipite, & animis veſtris vera conuerſatione mittatis ad Deum, qui mentium veſtratum illuminator eſt: accedite, ſuſcipientes Euangelici ſymboli ſacramẽtum, à Domino in
D ſpiratum, ab Apoſtolis inſtitutum. Cuius pauca quidẽ verba ſunt, ſed magna myſteria. Sãctus etenim ſpiritus, qui magiſtris eccleſiæ iſta dictauit, tali eloquio, taliq́; breuitate ſalutiferã condidit fidẽ, vt quod credendum vobis eſt, ſemperq́; profitẽdum, nec intelligentiã poſſit latère, nec memoriã fatigare. Intẽtis itaq; animis ſymbolum diſcite, & quod vobis, ſicut accepimus, tradimus non alicui materię, quæ corrumpi poteſt, ſed paginis veſtri cordis adſcribite. Confeſſio itaque fidei quam ſuſcepiſtis, hoc inchoatur exordio. Ipſa expleta, accipiens acolytus vnum ex ipſis infantibus maſculum, & tenens in ſiniſtro bra
E chio, ponit manum ſuper caput eius dexteram, & interrogat eum presbyter Græcè dicens: ποίᾳ γλώττῃ ὁμολογοῦσι τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν; Et reſpondet acolytus. Ἑλληνιστί. Iterùm dicit presbyter: ἀνάγγειλαι τὴν πίστιν αὐτῶν, πῶς πιστεύουσι. Et dicit acolytus ſymbolum Græcè decantando his verbis:

Πιστεύω εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων. καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν. τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ: γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον

τῷ πατρὶ δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, καὶ παθόντα, καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ καθεζόμενον ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρός, καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον καὶ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν: καὶ μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. ὁμολογοῦμεν ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. προσδοκῶμεν ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, Ἀμήν. A

Hoc expleto, vertit ſe ad fœminas, & facit ſimiliter. Iterùm acolytus alter accipiens ex ipſis infantibus maſculu vnū, & tenens in ſiniſtro brachio, ponit manū dextrā ſuper caput ipſius, & interrogat eum presbyter Latinè, qua lingua confiteatur Dominū noſtrum IESVM Chriſtū. Et reſpondet acolytus, Latina. Iterùm dicit preſbyter: Annuncia fidē ipſorum qualiter credant. Et ponēs manum acolytus ſuper caput infantis, dicit Symbolum Latinè decantando his verbis: B

Credo in vnum Deum patrē oīpotentem, factorē cæli & terræ, viſibilium oīum, & inuiſibilium: & in vnū Dominum Ieſum Chriſtū, filium Dei vnigenitū, & ex patre natum ante oīa ſecula, Deū de Deo, lumen de lumine, Deum verū de Deo vero: genitum nō factū, conſubſtantialē patri, per quē omnia facta ſunt: qui propter nos hoīes, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis, & incarnatus eſt de Spiritu ſancto ex Maria virgine, & homo factus eſt, crucifixus etiàm pro nobis ſub Pontio Pilato, Paſſus & ſepultus eſt, & reſurrexit tertia die ſecundùm ſcripturas, Aſcendit in cęlū, ſedet ad dexterā Patris, & iterùm venturus eſt cū gloria iudicare viuos & mortuos, cuius regni nō erit finis: & in Spiritū ſanctū Dominū, & viuificantem, qui ex patre filioq; procedit, qui cum patre & filio ſimul adoratur, & cōglorificatur, qui locutus eſt per prophetas: & vnā ſanctam catholicā & Apoſtolicam Eccleſiam. Confiteor vnū baptiſma in remiſſionē peccatorum: & expecto reſurrectionem mortuorum, & vitam futuri ſeculi, Amen. C D

Hoc finito, iterū accipit alter acolytus ex ipſis infantibus fœminā, ſicut ſuprà. Et interrogat presbyter ſicut anteà, & ipſe acolytus cātat ſymbolū, ſicut ſuprà ſcriptū eſt. Hoc expleto, loquitur presbyter his verbis: Hæc ſumma eſt dilectiſſimi nobis, fidei noſtræ, hæc verba ſunt ſymboli, nō ſapiētiæ humanę ſermone facta, ſed verę diuinitatis rōne diſpoſita. Quibus cōprehendendia atq; ſeruādis, nemo nō idoneus, nemo nō aptus. Hic Dei Patris & Filij vna ęqualitas pronunciatur atq; poteſtas: Hic vnigenitus Dei de Maria virgine, & Spiritu ſancto ſecundum carnē natus oſtenditur. Hic eiuſdē Crucifixio & ſepultura, ac die tertia reſurrectio prædicatur. Hic aſcenſio ipſius ſuper cęlos, & cōſeſſio in dextera paternæ maieſtatis agnoſcitur, venturuſq; ad iudicandos viuos & mortuos declaratur. Hic Spiritus ſanctus in eadē, qua pater & filius, Deitate indiſcretus accipitur. Hic poſtremò Eccleſiæ vocatio, peccatorum remiſſio, & carnis reſurrectio perdocetur. Quæ breuiſſima plenitudo ità debet veſtris cordibus inhęrere, vt omni tempore præſidio huius confeſſionis vtamini. Inuicta eſt enim taliū armorum poteſtas, & contra oēs vobis inſidias diaboli tanquàm bonis Chriſti militibus profutura. Diabolus qui hominē tentare nō deſiſtit munitos vos hoc ſymbolo ſemper inueniat, vt deuicto aduerſario, cui renunciaſtis, gratiā Domini incorruptā & immaculatā vſq; in finē, ipſo quē cōfitemini protegente, ſeruetis: vt in quo peccatorū remiſſionē accipitis, in eo gloriā reſurrectionis habeatis. Ergò dilectiſſimi præfatū ſymbolū fidei catholicæ in præſenti cognouiſtis, nūc eūtes edocemini, nullo mutato ſermone. Potens eſt enim Dei miſericordia, quò & vos ad baptiſmi fidē currentes perducat, & nos, qui vobis myſteria tradimus, vnà vobiſcū ad regna cęleſtia faciat peruenire. Per eundē. His expletis, annūciat diacon9, dicēs: State cū ſilētio & reuerētia, audiētes intentè. Deindè ſubſequitur ſacerdos hanc præfationē Dominicę orationis: E A B

Dominus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus inter cętera ſacra præcepta, diſcipulis ſuis petētibus queādmodùm orare deberent, nō ſolùm formā orationis cōceſſit: verùm etiàm qua mēte & puritate precarentur, oſtendit: vt in pręſenti ſacra hæc lectio demōſtrabit: Tu autē cùm orabis, ītra in cubiculū tuū: & clauſo oſtio, ora patrē tuum. Cubiculum, quod nominat, non occultam domum oſtendit: ſed cordis noſtri ſecretum, ideſt, vt à mala cogitatione pectus noſtrum myſtica fidei claue claudamus, ac labijs clauſis, incorrupta mēte loquamur. Deus enim noſter, fidei, non vocis, auditor eſt. Ergò vndè ſermo eſt, ideſt, ſapientia Chriſtus Dominus noſter hanc orationem nos docuit, vt ità oremus: C

Pater noſter, qui es in cælis.

Hæc libertatis vox eſt, & plena fiducia. Ergò nobis his moribus eſt viuendum, vt & filij Dei, & fratres Chriſti eſſe poſſimus. Nā patrem ſuum Dominum qua temeritate dicere præſumit, quì ab eius voluntate degenerat? Vndè vos dilectiſſimi dignos exhibete adoptione diuina: quoniam ſcriptum eſt, Quotquot autem crediderūt in eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. D

Sanctificetur nomen tuum.

Non quòd Deus noſtris ſanctificetur orationibus, qui ſemper eſt ſanctus: ſed petimus, vt nomen eius ſanctificetur in nobis, vt qui in baptiſmate eius ſanctificamur, in eo, quod eſſe cœpimus, perſeueremus. E

Adueniat regnum tuum.

Deus nanque noſter, quandò nō regnat, maximè cuius regnū eſt immortale? Sed cū dicimus Adueniat regnum tuum, regnum petimus aduenire à Deo nobis promiſſum, Chriſti ſanguine & paſſione quæſitum.

Fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & in terra.

Ideſt, in eo fiat volūtas tua, vt qđ tu vis ī cęlo, hoc

nos

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodiè.

Hic ſpiritalem cibum intelligere debemus. Chriſtus enim panis vinus, qui dixit: Ego ſum panis vinus, qui de cęlo deſcendi. Quẽ quotidianũ dicens, ità nos ſemper immunes præcipit eſſe peccati, vt digni ſim⁹ cęleſtibus alimẽtis.

Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

Hoc pactum eſt, ſignificans non nos aliter peccatorum poſſe veniam promerere, niſi prius nos in nobis delinquentibus alijs veniam relaxemus, ſicut in Euãgelio Dominus noſter dicit: Niſi dimiſeritis peccata hominibus, nec vobis pater veſter dimittet peccata veſtra.

Et nè nos inducas in tentationem.

Ideſt, nè nos patiaris induci ab eo, qui nos tentat, prauitatis auctore. Nam dicit ſcriptura: Deus enim intẽtator eſt malorũ. Diabolus verò eſt tẽtator, ad quem euincendũ Dominus dicit: Vigilate & orate, nè intretis in tentationem.

Sed libera nos à malo.

Hoc ideò ait, quia dixit Apoſtolus: Neſcitis quid vobis oporteat orare. Vndè neus omnipotens ità à nobis orandus eſt, vt quicquid humana fragilitas cauere non pręualet, hoc ille propitius nobis conferre dignetur Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui viuit & regnat cum Deo patre & ſpiritu ſancto, Per omnia ſecula ſeculorum, Amen. Iſtis expletis, admoneantur à diacono: State cum ſilentio audientes intentè. Statimq; proſequitur presbyter his verbis.

AVdiſtis, dilectiſſimi, orationis Dominicæ ſacra myſteria: nunc euntes, ea veſtris cordibus innouate, vt ad exorandã ac percipiendam Dei miſericordiã, perfecti in Chriſto eſſe poſſitis. Potens eſt Dominus Deus noſter, vt & vos, qui ad fidem curritis, ad lauacrum regenerationis perducat, & nos, qui vobis myſteriũ fidei catholicę tradidimus, vnà vobiſcum ad cæleſtia regna faciat peruenire. Qui viuit & regnat cum Deo patre in vnitate ſpiritus ſancti, Per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Ipſis expletis, annunciat diaconus: Catechumeni recedant. Si quis catechumenus eſt, recedat. Omnes catechumeni exeant forìs. Egreſſi verò parentes cum infantibus eorũ, foris relinquunt ipſos infantes in cuſtodia, & iterùm ingrediuntur in eccleſiam tam parentes, quàm & illi qui ipſos infantes ſuſcepturi ſunt cum oblationibus eorum, & offerunt eas pro ipſis.

SECRETA.

Exaudi nos oipotens Deus, & famulos tuos, quos fidei Chriſtianæ primitijs imbuiſti, huius ſacrificij tribuas operatione mundari. Per.

Ipſi verò infantes pro foribus expectent, donèc conſummentur Miſſarum ſolemnia. Expleta verò Miſſa, communicant omnes, præter ipſos infantes. Poſtcomm.

Cõcurrat, Domine quæſumus, populus tuus, & toto tibi corde ſubiectus, obtineat, vt ab omni perturbatione ſecurus, & ſaluationis ſuę gaudia promptus exerceat, & pro regenerandis benignus exoret Dominum. SVPER POPVLVM.

Deus, qui cùm ſalutem hominũ ſemper operaris, nunc tamen populum tuum gratia abundantiore multiplicas, reſpice propitius ad electionem tuam, vt paternæ protectionis auxilio regenerandos munias & renatos. Per.

Iterùm annunciat presbyter qualem diem voluerit in ſequenti hebdomada, qua reuertantur ad ſcrutinium. Et vt celebraturi venerint, ipſum ſcrutiniũ faciunt per ordinẽ, ſicut illa duo priora ante auriũ apertionem fecerunt. Poſtea annũciat presbyter, vt ipſi ipſa hebdomada, qua die & ad qualem eccleſiã voluerit, reuertantur ad ſcrutiniũ quintum. Et vt venerint, faciunt ipſum ſcrutiniũ per omnẽ ordinem, ſicut anterius fecerũt. Hoc expleto, iterùm annunciat eis ſicut ſuperiùs, vt reuertantur ad ſcrutiniũ ſextum in ſequenti hebdomada vltima ante paſcha, qua die vel apud quamcunq; eccleſiam voluerit, & complent ipſum ſcrutinium vel Miſſam per oia, ſicut anteriora fecerũt: Ità tamen agendũ eſt, vt à primo ſcrutinio, quod incipit tertia hebdomada in quadrageſima, vſq; in ſabbatum ſanctum in vigilia Paſchæ, ſeptẽ ſcrutinia eſſe debeant, ſecundùm formam ſeptem donorum Spiritus ſancti, vt dum ſeptenario numero implebuntur, detur illis gratia ſeptiformis ſpiritus ſancti. Item annunciat presbyter, vt ipſo ſancto ſabbato hora tertia reuertantur ad eccleſiam, & tunc catechizantur, & reddunt ſymbolum, & baptizantur, & complebuntur ſeptem oblationes eorum.

Incipit Ordo à Dominica mediana vſque in octauas Paſchæ, de officijs diuinis diebus ac noctibus breuiter digeſtus.

DOminica quinta de paſſione Domini, ponunt Hieremiam prophetam vſque in cœnam Domini. Igitur à Domimca, quam ſedes Apoſtolica medianam voluit nuncupari, vſum obſeruantiæ credimus intimandũ. Vndè & ea quæ ipſa die dicũtur, numerum dierum oſtendunt, vt eſt illud: Quartadecima die ad veſperum. Et paulò pòſt, In quintadecima ſolemnitatem celebrabitis. A quo die vſq; in vigiliam ſanctæ Dominicæ reſurrectionis, in nullo reſponſorio decantatur gloria, nec in Venite. A cœna verò Domini nec in Pſalmis, nec in vllo loco decantatur Gloria vſq; in Paſcha.

Ordo in ſabbato ante Palmas.

SAbbatũ ante palmas, ità pręntitulatur in ſacramẽtario, Sabbato vacat, Domin⁹ Papa eleemoſynã dat. Et q̃a de hac feria officiũ nõ habetur, de eiſdem ferijs repetitur, ideſt, de quarta feria. Antif. Liberator meus de gentibus.

Lectio Zachariæ Prophetæ.

HÆc dicit Dominus: Exulta ſatis filia Hieruſalẽ, ecce rex tuus veniet tibi iuſtus & ſaluator. Ipſe pauper, & aſcendẽs ſuper aſinã, & ſuper pullũ filiũ aſinæ. Et diſperdã quadrigã ex Ephraim, & equũ de Hieruſalẽ, & diſſipabitur arcus belli, & loquetur pacẽ gẽtibus, & poteſtas eius à mari vſq; ad mare, & à fluminib⁹ vſq; ad fines terrę. Tu quoquè in ſanguine teſtamenti

menti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua. Cõuertimini ad munitionem vinctæ ſpei. Hodiè quoque annuncians duplicia reddam tibi, quoniam extendi mihi Iudam quaſi arcum, impleui Effraim, & ſuſcitabo filios tuos Sion ſuper filios tuos Græcia, & ponã te quaſi gladium fortium. Et Dominus Deus ſuper eos videbitur, & exibit vt fulgur iaculum eius. Et Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine auſtri: Dominus exercituum proteget eos. Et deuorabunt & ſubiicient lapidibus fundæ, & bibẽtes inebriabuntur quaſi vino, & replebuntur vt phialæ, & quaſi cornua altaris. Et ſaluabit eos Dominus Deus eorum.

Secundùm Lucam.

IN illo tempore, Cùm appropinquaſſet Ieſus ad Bethphage & Bethaniam, ad montem qui vocatur Oliueti, miſit duos diſcipulos ſuos, dicens: Ite in caſtellum quod contra vos eſt. In quod intro euntes, inuenietis pullum aſinæ alligatum, cui nemo vnquàm hominum ſedit. Soluite illum, & adducite. Et ſi quis vos interrogauerit, quarè ſoluitis? ſic dicetis ei: Quia Dominus operam eius deſiderat. Abierũt autem qui miſſi erant, & inuenerũt ſicut dixit illis, ſtantem pullum. Soluentibus autem illis pullum, dixerũt domini eius ad illos: Quid ſoluitis pullum? At illi dixerunt: Quia Dominus eum neceſſarium habet. Et duxerunt illum ad Ieſum. Et iactantes veſtimenta ſua ſuper pullum, impoſuerunt IESVM. Eunte autem illo, ſubſternebant veſtimenta ſua in via. Et cùm appropinquaret iam ad deſcenſum montis Oliueti, cœperũt omnes turbæ deſcendentiũ gaudentes laudare Dominum voce magna ſuper omnibus, quas viderant, virtutibus, dicentes: Benedictus qui venit rex in nomine Domini. Pax in cælo, & gloria in excelſis.

Ordo in die Palmarum.

DOminica indulgentiæ, quæ diuerſis vocabulis diſtinguitur, (id eſt, Dies palmarum, ſiue florum atque ramorum, Oſanna, Paſcha petitum ſiue competentium, & Capitolauium) ſtatio ad ſanctum Ioannem in Lateranis. Hora ſecunda cõuenientes omnes in eccleſiam ſancti Ioannis ad Lateranas, primitùs canunt Tertiam. Qua finita, faciunt litaniam, & expoſitis in medio palmarum vel oliuæ, ſeu aliarum arborum ramis, primum benedicit ſacerdos ſalem & aquam, & benedicendo cõmiſcet. Deindè incipit cantor antiphonam: Oſanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini rex Iſrael, Oſanna in excelſis. Sacerdos dicat oremus. Sequitur oratio:

DEus quem diligere & amare iuſtitia eſt, ineffabilis gratiæ tuæ dona in nobis multiplica, & qui feciſti nos in morte filij tui ſperare quæ credimus, fac nos, eodem reſurgente, peruenire quò tendimus. Qui tecum.

Lectio libri Exodi.

IN diebus illis, Venerunt filij Iſrael in Helim, vbi erant duodecim fontes aquarum &

A ſeptuaginta palmæ, & caſtrametati ſunt iuxta aquas: Profectiq; ſunt de Helim, & venit omnis multitudo filiorum Iſrael in deſertum Sin, quod eſt inter Helim & Sinai, quintodecimo die menſis ſecundi, poſtquàm egreſſi ſunt de terra Ægypti. Et murmurauit omnis congregatio filiorum Iſrael contra Moyſen, & contra Aaron in ſolitudine, dixeruntq; ad eos filij Iſrael: Vtinàm mortui eſſemus per manum Domini in terra Aegypti, quãdo ſedebamus ſuper ollas carnium, & comedebamus panem in ſaturitate. Cur eduxiſtis nos in deſertum iſtud, vt occideretis omnem multitudinem fame? Dixit B autem Dominus ad Moyſen: Eccè ego pluam vobis panem de cęlo, vt egrediatur populus, & colligat quæ ſufficiunt per ſingulos dies, vt tentem eum vtrum ambulet in lege mea, an non. Die autem ſexta parent quod inferant, & ſit duplum quàm colligere ſolebãt per ſingulos dies. Dixeruntque Moyſes & Aaron ad omnes filios Iſrael, Veſpere ſcietis quòd Dominus eduxerit vos de terra Ægypti, & manè videbitis gloriam Domini. Audiuit enim murmur veſtrum contra Dominum. Nos verò quid ſumus, quia muſſitaſtis contra nos? Et ait Moyſes, Dabit vobis Dominus C veſpere carnes edere, & manè panes in ſaturitatem; eo quòd audierit murmurationes veſtras, quibus murmurati eſtis cõtra eum. Nos enim quid ſumus? Non enim eſt murmur veſtrum contra nos, ſed contra Dominum. Dixitq; Moyſes ad Aaron, Dic vniuerſæ congregationi filiorum Iſrael: Accedite coram Domino, audiuit enim murmur veſtrum. Cumq; loqueretur ad omnem cœtum filiorum Iſrael, reſpexèrunt ad ſolitudinem. Et eccè gloria Domini apparuit in nube.

Tunc aſcendentes in pulpitum duo ex paraſoniſtis, imponant Antiphonam:

D Collegerunt Pontifices & Phariſæi conciliũ, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? ſi dimittimus eum ſic, omnes credent in eum: Nè fortè veniant Romani, & tollant noſtrum locum & gentem. Verſ. Vnus autem ex ipſis Caiphas nomine, cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetauit, dicens: Expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Ab illo ergò die cogitauerunt interficere eum dicentes: Nè fortè.

Deinde dicit diaconus: Dominus vobiſcum. Reſpón. Et cum ſpiritu tuo. Et legitur Euangelium ſecundùm Matthæum.

E In illo tempore, Cùm appropinquaſſent Hieroſolymis. vſq; Benedictus qui venit in nomine Domini. Finito Euangelio, faciat epiſcopus, ſi velit, ſermonem ad populum de Euangelio, & de præſenti feſtiuitate. Quo peracto, benedicantur rami, dicatq; ſacerdos: Dominus vobiſcum. Reſponſio: Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

ADeſto nobis omnipotens Deus, vt quod noſtro miniſtratur officio, tuæ benedictionis potiùs impleatur effectu. Per.

Exor-

Exorciſmus florum & frondium.

EXorcizo te omnis creatura florum & frondium in nomine patris omnipotentis, & in nomine Ieſu Chriſti filij eius, & in virtute ſpiritus ſancti. Proindè omnis virtus aduerſarij, omnis poteſtas inimici, omnis incurſio dæmonum, eradicare & explantare ab hac creatura florum & frondium, vt ad Dei gratiam feſtinantium veſtigia non ſequaris. Per eum qui venturus.

Benedictio frondium oliuæ & palmarum.

DOmine ſancte pater, omnipotens, æterne Deus, mundi conditor, omniumque creaturarum mirabilis diſpoſitor, qui inter ipſa mundi primordia cùm ex nihilo cuncta conderes, ligna quoquè fructifera, & diuerſo vſui congrua, terram producere iuſſiſti, ac poſt maledictum interdictæ arboris, vniuerſa nobis per obedientiam vnigeniti tui in benedictionem conuertiſti, benedic etiàm hos multigenarum arborum ramos, inter quas præcipuè arbor oliuæ pinguedine cunctas præcellit, per quam etiàm cum mundi crimina diluuio quondàm expiarentur effuſo, columba ramum eiuſdem deferens, pacem terris redditam nunciauit: necnon & innocens turba Spiritu ſancto afflata, vnigenito tuo Domino noſtro Ieſu Chriſto pro totius mundi ſalute paſſuro obuiàm currens, palmarum & huius arboris ramos abſcidens, ac veſtigijs eius ſubſternens, iam quaſi triumphatorem de mortis principe oſtendebat, te Domine ſuppliciter deprecamur, vt qui annua deuotione eiuſdem redemptoris noſtri ſacratiſſimam paſſionem præuenire nitimur, ipſa adiuuante, palmam victoriæ tenentes, atque oleo miſericordiæ intrinſecùs reſulgentes, in eius ſancta reſurrectione præmium vitæ & immortalitatis coronam percipere mereamur. Per eundem Dominum.

Alia.

OMnipotens ſempiterne Deus, qui in diluuij effuſione Noe famulo tuo per os columbæ geſtantis ramum oliuæ, pacem terræ redditam nunciaſti, te ſupplices deprecamur, vt hanc creaturam oliuæ, ſpatulaſque palmarum, ſeu frondes arborum, quas ante conſpectum gloriæ tuæ offerimus, veritas tua ſanctificet, vt deuotus populus in manibus eas ſuſcipiens, benedictionis tuę gratiam conſequi mereatur. Per.

Alia.

OMnipotens ſempiterne Deus, flos mundi, odor ſuauitatis, & origo naſcentium, qui omnia legis & prophetarũ oracula in filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti humilitate declaraſti, quique etiam ei venienti Hieroſolymam, deuotam cum ramis palmarum ac myſticis laudibus hodierna die obuiàm feciſti turbam procedere, reſpice propitius ad debitam tui populi ſeruitutem, & huius creaturæ nouitatem tua virtute ſanctifica, vt ſicut tunc prioris

A populi gratus tibi fuit huius deuotionis affectus, ita nos quoq; in veritate confeſſionis nominis eius, hęc eadem per reuoluta tempora frequentantes, purificatis ſenſibus dignum tibi deferamus obſequium: vt velut florum varietate pijs vernantes ſtudijs, ſarcina carnis depoſita, cum odore bonorum operum in cæleſti Hieruſalem eidem filio tuo Domino noſtro valeamus occurrere. Per eundem.

Benedictio folius oliuæ.

PEtimus te Domine ſancte pater, omnipotens æterne Deus, vt hanc creaturam oliuæ, quam ex ligni materie prodire iuſſiſti,
B quamque columba rediens ad arcam proprio obtulit ore, benedicere & ſanctificare digneris, vt quicunq; ex ea receperint accipiant ſibi protectionem animæ & corporis: fiatq;, Domine, noſtræ ſalutis remedium, tuæ gratiæ ſacramentum. Per.

Alia benedictio oliuæ.

AVge fidem in te ſperantium Deus, & ſupplicum preces clementer exaudi, veniat ſuper nos multiplex miſericordia tua, benedicantur & hi palmites oliuarum: & ſicut
C in figura eccleſię multiplicaſti Noe egredientem de arca, & Moyſen exeuntem de Ægypto cum filijs Iſrael, ita nos portantes palmas & ramos oliuarum, bonis actibus occurramus obuiàm Chriſto, & per ipſum in gaudium introeamus æternum. Qui tecum viuit.

Item benedictio oliuæ vel ramorum.

DEus, qui per oliuæ ramum pacem terris columbam nunciare iuſſiſti: pręſta quæſumus, vt hos oliuæ cæterarumq; arborum ramos cæleſti benedictione ſanctifices, vt cuncto populo tuo proficiant ad ſalutem. Per.

Item benedictio palmarum & oliuarum.

D BEnedic, quæſumus Domine, hos palmarũ ſeu oliuarum ramos, & præſta, vt quod populus tuus tua veneratione hodierna die corporaliter agit, hoc ſpiritaliter ſumma deuotione perficiat, de hoſte victoriam reportando, & opus miſericordię ſummoperè diligẽdo. Per.

Item benedictio palmorum & ramarum.

DEus, cuius filius pro ſalute generis humani de cælo deſcendit ad terras, & adpropinquante hora paſſionis ſuæ, Hieroſolymam in aſino ſedens venire, & à turbis rex appellari ac laudari voluit, benedicere dignare hos palmarum cæterarumq; arborum ramos, vt
E omnes, qui eos laturi ſunt, ità benedictionis tuæ dono repleantur, quatenùs & in hoc ſeculo hoſtis antiqui tentamenta ſuperare, & in futuro cum palma victoriæ, & fructu bonorum operum tibi valeant apparere. Per eum qui venturus.

Benedictio ramorum ſiue oliuarum.

OMnipotens ſempiterne Deus redemptor, qui de cælis ad terram deſcendere, & ad paſſionem voluntatis tuæ venire dignatus es, vt humanum genus tuo precioſo ſanguine liberares, adeſto eccleſiæ tuæ votis, & ſupplicationibus noſtris: Tu enim Domine,

manſuetus

venit Dominus in ciuitatem Hieruſalem, occurrerunt ei pueri, & in manibus portabant ramos palmarum, & clamabant voce magna, dicentes: Oſanna in excelſis, benedictus qui veniſti in multitudine miſericordiæ, Oſanna in excelſis.

Sequitur hæc oratio:

OMnipotens ſempiterne Deus, qui Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum die azymorum ſuper pullum aſinæ ſedere feciſti, & turbas populorum veſtimenta vel ramos arborum in via ſternere, & Oſanna decantare in B laudem ipſius docuiſti; da quæſumus, vt illorũ innocentiam imitari poſſimus, & eorum meritum conſequi mereamur. Per eundem.

Deindè expanſis palmis vadunt ad eccleſiam, vbi Miſſam debent celebrare, cantantes per viã antiphonas proceſſionales.

Cùm appropinquaret Dominus Hieroſolymam, miſit duos de diſcipulis ſuis dicens: Ite in caſtellum quod contra vos eſt, & inuenietis pullum aſinæ alligatum, ſuper quem nullus hominum ſedit; ſoluite & adducite mihi: ſi quis vos interrogauerit, dicite, opùs Domino eſt: ſoluentes adduxerunt ad Dominum, & impoſuerunt C ſibi veſtimenta, & ſedit ſuper eum, alij expandebant veſtimenta ſua in via, alij ramos de arboribus ſternebant, & qui ſequebantur, clamabant: Oſanna, benedictus qui venit in nomine Domini, benedictum regnum patris noſtri Dauid, Oſanna in excelſis, miſerere nobis fili Dauid.

Cùm audiſſet populus quia Ieſus venit Hieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & exierunt ei obuiàm, & clamabant pueri, dicentes: Hic eſt, qui venturus eſt in ſalutem populi: hic eſt ſalus noſtra & redemptio Iſrael, quantus eſt iſte, cui throni & dominationes occurrunt? D noli timere filia Sion, eccè rex tuus venit tibi ſedens ſuper pullum aſinæ, ſicut ſcriptum eſt: Salue rex fabricator mundi, qui veniſti redimere nos.

Item: Imponit cantor Antiphonam, Turba multa. Cum Pſalmo, Cantate, I. Inſupèr cæteras Antiphonas huic feſtiuitati congruas. Vt autem peruenerint cum Pſalmis, vbi ſtatio eſt ſanctæ Crucis, clerus populusq; reuerenter ſtent per turmas in ordine ſuo cum baiolis, & reliquo ornatu, & infantes paraphoniſtæ in loco competenti ſubſiſtentes, imponat antiphónam:

E Fulgentibus palmis proſternimur aduenienti Domino, huic omnes occurramus cum hymnis & canticis glorificantes & laudantes, benedictus dominus.

Reſpondet ſchola ex parte populi: Occurrunt turbæ cum floribus & palmis redemptori Domino, & victori triumphanti digna dant obſequia, filium Dei olim gentes prædicant, & in laude Chriſti voces tonant per nubila, Oſanna.

Tunc ſcholaſtici è regionè crucis, lento gradu veniant ante eam, & cum omni reuerentia caſu-

A las vel cappas in terram iactantes, proni adorent Crucifixum, clero interim cantante antiphonam: Pueri Hebræorum veſtimenta proſternebant in via, & clamabant dicentes, Oſanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini.

His recedentibus, continuò veniant ex latere pueri laici Kyrie eleiſon cantantes, & ſequendo vexillum quod ante eos portatur, veniant ante crucem, & annuente ędituo, iactent ramos palmarum in terram, proni adorando Crucifixum, & clerus interim canat antiphonam: B Pueri Hebræorum, tollentes ramos oliuarum, obuiauerunt Domino, clamantes & dicentes, Oſanna in excelſis.

His recedentibus, ex ſcholæ infantes paraphoniſtæ iuxta crucem hunc hymnum cantent:

Gloria, laus & honor tibi ſit, rex Chriſte redemptor,
Cui puerile decus prompſit Oſanna pium.

Clero proſequente eoſdem verſus. Eo ordine ſequuntur alij verſus.

Iſrael es tu rex, Dauidis & inclyta proles.
Nomine qui in Domini, rex benedicte venis.

Reſpondet ſchola, *Gloria, laus*. Et inter omnes C huius hymni verſus, adſpiciẽs ad ſanctum Euangelium, ſeu inclinans capita ad ſanctam Crucem.

Cœtus in excelſis te laudat cælicus omnis,
Et mortalis homo, & cuncta creata ſimul.
Plebs Hebræa tibi cum palmis obuia venit: *Gloria, laus.*
Cum preces, voto, hymnis adſumus eccè tibi.
Hi tibi paſſuro ſoluebant munia laudis: *Gloria, laus.*
Nos tibi regnanti pangimus eccè melos.
Hi placuere tibi: placeat deuotio noſtra, *Gloria, laus.*
Rex pie, rex clemens, cui bona cuncta placent.

His finitis, incipit ſchola cum baiolis antiphonam: Omnes collaudent nomẽ tuum, & dicant, *Gloria, laus.* D Benedictus qui venit in nomine Domini. Pſal. Lauda Hieruſalem. Adiungentes, Gloria patri. Et tunc proſternit omnis populus hincindè flores ſeu frondes, clero cantante Antiphonam: Cum angelis & pueris fideles inueniãtur triumphatori mortis clamantes, Oſanna in excelſis.

His ità peractis, veniat epiſcopus vel ſacerdos ante crucem, & proſtratus in terram cum omni populo, adoret Crucifixùm, clero interim cantante antiph. Scriptum eſt enim, Percutiam paſtorem, & diſpergẽtur oues gregis: poſtquàm autem reſurrexero, pręcedam vos in Galilæam: ibi me videbitis, dicit Dominus. Tunc ſurgẽs E epiſcopus ſiue ſacerdos, hanc dicit orationem:

OREMVS.

DEus qui miro diſpenſationis ordine ex rebus etiàm inſenſibilibus diſpenſationem noſtræ ſalutis oſtendere voluiſti; da quæſumus, vt deuota tuorum corda fidelium salubriter intelligant, quid myſticè deſignet in facto, quòd hodiè cæleſti lumine afflata, redemptori obuiàm procedens, palmarum atque oliuarum ramos veſtigijs eius turba ſubſtrauit. Palmarum igitur rami de mortis principe triumphos expectant: ſurculi verò oliuarum, ſpiritalem

ſemvnctionem adueniſſe quodammodò clamāt. A Intellexit enim iam tunc illa hominum beata multitudo præfigurari, quia redemptor noſter rebus humanis condolens, pro totius mundi vita cum mortis principe, citius eſſet pugnaturus, ac moriendo triumphaturus. Et ideò talia obſequens adminiſtrauit, quæ in illo & triūphos victoriæ, & miſericordiæ pinguedinem declararent. Quod nos quoque plena fide, & factum & ſignificatum retinentes, te Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſuppliciter exoramus, vt in ipſo atque per ipſum, cuius nos membra fieri voluiſti, de mortis imperio victoriam reportantes, ipſius glorioſæ reſurrectionis B participes eſſe mereamur. Qui tecum. Data oratione, crucem & vexilla ſequendo, honorificè progrediantur ad ciuitatem ſiue Eccleſiam, clero per viam cantāte antiphonas vel reſponſoria de pręſenti feſtiuitate, ſiue verſus iſtos in laudem Saluatoris compoſitos.

Magnum ſalutis gaudium,
Lætetur omne ſeculum:
Ieſus redemptor gentium,
Sanauit orbem languidum.
Reſpondente ſchola: *Magnum ſalut.* C
Sex ante Paſchæ ferias
Aduenit in Bethaniam,
Vbi piè poſt triduum
Reſuſcitauit Lazarum. *Ieſus redempt.*
Nardo Maria piſtico
Vnxit beatos Domini
Pedes, rigando lacbrymis,
Et detergendo crinibus. *Magnum ſalut.*
Poſt hæc iugalis aſinæ,
Ieſus ſupernus arbiter,
Pullo ſedebat, inclytam
Pergendo Ieroſolymam. *Ieſus redempt.* D
O quàm ſtupenda pietas,
Mira Dei clementia,
Seſſor aſelli fieri
Dignatur auctor ſeculi. *Magnum ſalut.*
Olim propheta præſcius,
Prædixit almo ſpiritu,
Exulta, dicens, filiā
Sion ſatis & iubila. *Ieſus redemptor*
Rex ecce tuus humilis,
Noli timere, veniet,
Pullo iugalis reſidens,
Tibi benignus, patiens. *Magnum ſalut.*
Ramos virentes ſumpſerat E
Palmæ recisos tenera,
Turba procedens obuiàm
Regi perenni plurima. *Ieſus redemptor*
Cœtus ſequens & præuius,
Sancto repletus ſpiritu,
Clamabat in altiſsimis
Oſanna Dauid filio, *Magnum ſalut.*
Quidam ſolutis propriis
Viam tegebant veſtibus,
Pluresque flore candido
A *Iter parabant Domino* *Ieſus redemptor.*
Ad cuius omnis ciuitas
Commota ingreſſum, tremuit;
Hebræa proles aurea,
Laudes ferebant debitas. *Magnum ſalu.*
Nos ergo tanto iuditi
Curramus omnes obuiàm,
Palmas gerendo gloriæ,
Mente canentes ſobria. *Ieſus redemptor*
Honor, decus, imperium
Sit Trinitati vnicæ,
Patri, nato, paraclito
Per infinita ſæcula. *Magnum ſalutis gaud.*
B

His finitis, cùm intrauerint portas ciuitatis, omni populo cantante Kyrie eleiſon, Primus ſcholæ imponit reſponſorium, Ingrediente Domino, Proſequente omni clero pariter & verſum, Cumque audiſſent, Cum gloria. Quòd ſi tanta reſtat via, dicantur antiphonæ matutinales eiuſdem diei, vſque ad Eccleſiam regiam. Ingredientibus verò Eccleſiam, imponat cantor antiphonam in Euangelio: Cœperunt omnes turbæ deſcendentiū, gaudentes laudare Deū voce magna ſuper omnibus, quas viderant, virtutibus, dicentes: Benedictus qui venit rex in no- C mine Domini, pax de cælis, & gloria in excelſis. Cum Pſalmo, Benedictus Dominus Deus Iſrael: vſque in finem. Cum Gloria. Sacerdote proſequente hanc orationem.

OREMVS.

Adiuua nos Deus ſalutaris noſter, & ad beneficia recolenda, quibus nos inſtaurare dignatus es, tribue venire gaudentes. Per.

Deindè agatur Miſſa ordine ſuo. Miniſtri verò & clerus ac populus teneant palmas in manibus ſuis, vſque ad expletionem Miſſæ intermittunt aliqui ſalutationem in paſſione, id eſt, Do- D minus vobiſcum. quod non legitur in ordinibus, ſed in paraſceue tantùm, vbi reticetur officium ſacerdotale. Ideò autem hæc hebdomada maior dicitur, quoniam in ea maxima adhibenda eſt parſimonia, ſiuè quòd maius officium celebretur in ea.

Ordo alius in die Palmarum, vt in quibuſdam codicibus inuenimus.

SEcunda hora diei mediāte, ſacerdos & omnis clerus conueniant in eccleſiam Miſſalibus veſtimentis induti, & expoſitis in medio palmarum vel oliuæ ſeu aliarum arborum ramis, primùm benedicat ſacerdos ſalem, & E aquam, ac commiſceat, poſtea media voce dicat hanc orationem.

Deus quem diligere & amare. Tunc ſubdiaconus legit Epiſtolam quaſi ad Miſſam: In diebus illis, Venerunt filij Iſrael. Tunc canunt Antiph. Collegerunt. Hac finita, legat diaconus Euangelium quaſi ad Miſſam. In illo tempore, Cum appropinquaſſet Ieſus Hieroſolymis. Finito Euangelio, faciat, ſi velit, Epiſcopus ſermonem ad populum. Quo peracto, benedicantur rami, dicatque ſacerdos, Dominus vobiſcum.

A

Deus cuius filius pro ſalute generis humani. ALIA. Deus qui per oliuæ ramum. Omnipotēs ſempiterne Deus, qui per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum die azymorum.

Omnipotens ſempiterne Deus, flos mundi, odor ſuauitatis, vt ſup.

Sequitur Exorciſmus frondium.

Exorcizo te creatura florum vel frondium.

ITEM ORATIO.

Deus qui filium tuum vnigenitum.

Præfatio vſque æterne Deus, Mundi conditor. Tunc rami adſpergantur aqua benedicta cum Antiph. Adſperges me. Finita antiphona, dica- B tur oratio: Deus qui filium tuum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum pro ſalute noſtra. Dicta oratione, expendantur rami publicè, & cantor dicat antiphonam, Turba multa: cum Pſalmo., Cantate Domino. I Deindè dicatur oratio hæc antequàm de eccleſia exeant: Auge fidem in te ſperantium Deus. Tunc exeundo has dicant antiph. Cœperunt omnes turbæ. Ante ſex dies. Cū appropinquaret Dominus. Cum audiſſet. & cæteras antiphonas huic feſtiuitati congruas. Vt autem venerint cum palmis vbì ſtatio eſt S. crucis, clerus populuſq; reuerēter ſtent ordine ſuo. Tūc C ſcholaſtici lento gradu ambulent eregionè crucis. Vt venerint ante eam, cum omni reuerentia caſulas vel cappas in terram iactantēs, proni adorent Crucifixum, clero interim cantante Antipho. Pueri Hebræorum. His recedentibus, continuò veniant ex alio latere pueri laici Kyrie eleiſon cantantes, & ſequendo vexillum, quod ante eos portatur, veniant antè crucem, & annuēte * ęditu o iactent ramos palmarum in terram, proni adorando Crucifixum, & clerus interim canat Antiph. Pueri Hebræorum tollentes. His recedentibus, ſchola iuxta crucem hunc hymnum canter: Gloria, laus & honor. Clerus quoque inter omnes huius hymni verſus inclinato D capite canat *, Gloria, laus & honor. His ità peractis, veniat epiſcopus ante crucem: & proſtratus in terra, adoret Crucifixum, clero interim cantante antiphonam, Scriptum eſt enim, Percutiam, Tunc ſurgens epiſcopus, dicat hanc orationem: Deus qui miro diſpoſitionis. Data oratione, crucem & * vexilla ſequendo, tenent palmas in manibus vſque ad expletionem Miſſę.

* ædili.

* humiliter

* vexillum

Ordo de feria quarta hebdomada maioris.

FEria quarta hebdomadæ maioris, quæ eſt pridiè cœnæ Domini, hora tertia conueniunt omnes presbyteri, tam de ciuitate, E quàm & de ſuburbanis, & omnis clerus cum populo in eccleſia ſtatuta infra vrbem, expectantes pontificem, qui ſemper per ſe in eccleſia maiore orationes ſolennes ipſa die, ſicut in ſacramentorum libro continetur, complet hóc ordine: Qui dum veniens de ſacrario proceſſerit cum ordine ſuo ante altare ad orandum ſuper oratorium, mox vt ſurrexerit, dicit Oremus. Et diaconus: Flectamus genua, Leuate. Dat orationem: Deus à quo & Iudas. Poſt Amen, ſequitur: Et dicit orationes ſolennes:

A Oremus, dilectiſsimi nobis, in primìs pro Eccleſia Dei. Et cæteras per ordinem. Tantum modò pro ſe intermittit. Poſteà verò dicit orationem pro rege Francorum ſiue Imperatore. Ad vltimum pro Iudæis non flectuntur genua. Quibus expletis, oſculatur altare, & egreditur. Presbyteri verò eccleſiarum ſiue de vrbe, ſiue de ſuburbanis, vadunt per eccleſias ſuas, vt hoc ordine feria ſexta, hora tertia cuncta faciant, hoc ſcientes, vt vbì pontifex de ſe intermiſit, ipſi illum cōmemorent. Poſteà verò hora octaua ingrediuntur ad Miſſam hoc ordine; Dicit ſchola antiph. B ad Introitum: In nomine Domini omne genu flectatur. Et pontifex ſiue presbyter dat orationem hanc:

Præſta quæſumus omnipotens Deus, vt qui noſtris exceſſibus inceſſanter affligimur, per vnigeniti tui paſsionem liberemur. Qui tecum. Deindè legitur lectio Iſaiæ Prophetæ: Hęc dicit Dominus Deus: Dicite filiæ Siō. Sequitur Grad. Nè auertas faciem tuam. Cum vno verſu. Poſteà dicit aliam orationem; Deus qui pro nobis filium tuum. Legitur alia lectio de eodem proph. In dieb' illis dixit Iſaias: Domine, quis credidit? C Poſtquam legitur, cantatur Grad. Domine exaudi, cum verſibus quinque. Euangelium verò pronunciat diaconus ſinè ſalutatione, ità, Paſſio Domini noſtri Ieſu Chriſti ſecundùm Lucam: qua expleta, completur Miſſa ordine ſuo. Secreta. Purifica nos miſericors Deus. Poſt com. Largire ſenſibus noſtris. Super populum. Reſpice, quæſumus Domine, ſuper hanc familiam tuam.

ORDO DE OFFICIIS DIVINIS à COENA DOmini vſque in octauas Pentecoſtes.

D

FEria quinta maioris hebdomadæ, eadem nocte ſurgunt ad vigilias hora noctis octaua, & tangitur campanæ ſignum ſicut alijs diebus, & poſt hæc non tangitur ad Matutinum, niſi in nocte ſancti Paſchę: & tunc Eccleſia omni lumine decoretur. Venientibus autem omnibus in Eccleſiam, infra chorum more ſolito nō dicatur, Domine labia mea aperies, nec Deus in adiutorium meum intende, nec Venite, ſed cantor incipiat in Pſalmis antiph. Zelus domus tuę comedit me Et reliquas, ſicut in antiphonario E continetur. In fine pſalmorum non dicatur Gloria, nec in reſponſorijs, nec in vllo loco: nec finis ſubtrahatur. Poſt tres pſalmos dicatur verſus pleniter, non ſubtrahendo finem. Sed & in fine nocturni lector benedictionem non petit, nec pōtifex aut presbyter more ſolito benedictionem complet, & quandò finit lector, non dicit, Tu autem Domine, ſed ex verbis lectionis lubetur facere finem, aut certè exterminationem. Lectiones verò leguntur tres de lamentationibus Hieremiæ prophetæ, ab eo loco vbì dicit, Quomodò ſedet ſola ciuitas, cū pronunciatione Aleph.

Vſque,

Vſque Cogitauit Dominus diſſipare murum fi- A
liæ Sion, Tres de tractatu S. Auguſtini in pſalmum ſexageſimumtertium, id eſt, Exaudi Deus orationem meam cùm deprecor. Et tres de Apoſtolo. Prima, vbi ait ad Corinth. cap. xj. Ego accepi à Domino, quod & tradidi vobis. Secunda lectio ſic incipit: Similiter & calicē, poſtquā cœnauit. Tertia: De ſpiritalibus autē nolumus vos ignorare. Nouem itaque pſalmi, nouem lectiones, nouem reſponſoria per omnia complenda ſunt: Accenduntur in quibuſdam locis in hac nocte vigintiquatuor lumina, & extinguuntur per ſingulas lectiones & reſponſoria. Quæ ſimul per tres noctes fiunt ſeptuagintaduo. Lumē B
autem Eccleſiæ apud Romanos ab initio cætus nocturni inchoatur extingui. Hoc tamen ordine, vt ab introitu ipſius Eccleſiæ incipiat paulatim tutari. Vt verbi gratia, peracto primo nocturno, videatur eorum tertia pars eſſe extincta: medio nocturno, iterùm tertia. Tertio verò expleto, exceptis ſeptem lampadibus, nihil luminis relinquatur. Sequuntur matutini, in quibus ſimiliter non dicatur, Deus in adiutorium meum intende, nec Gloria patri, ſed antiph. tantū ſuper matutinas laudes. Et in matutinis ſeptem lampades hoc ordine extinguantur: Initio pſal- C
mi primi ſit cuſtos ſemper paratus in loco dexteræ partis Eccleſiæ prope lampades: At vbi audierit primam antiphonam, tenens cannam in manu ſua, tutat lampadem vnam. In fine verò Pſalmi ipſius, tutat aliam ſiniſtræ partis. Sic vna ea parte vna, alia ex alia tutentur vſque ad Euangelium. In Euangelio verò ante Benedictus non dicatur lectio: ſed tantum verſus, & ſtatim tutatur mediana lampas vel ſubtrahitur & ſeruatur, vt ità veniat, vt Benedictus Dominus Deus Iſrael, abſque lumine pſallatur. Benedictus finito cum antiph. non dicatur Kyrie eleiſon, nec: Et nè nos inducas in tētationem, neque preces, D
neque oratio alta voce more ſolito, ſed ſecum tacitè. Factoq; ſigno à Priore, omnes pariter ſurgant, ſicque finiantur vigiliæ nocturnæ atq; matutini. Matutino autem completo, vadunt per oratoria pſalmos eanendo cum antiphonis ſine Gloria.

Eodem die altaria templi, & parietes, ſiue pauimenta Eccleſiæ lauentur, & vaſa Domino ſacrata purificentur. Ad Primam autem non dicitur, Deus in adiutorium meum intende: ſed tantum pſalmi ſinè Gloria, & ſinè Kyrie eleiſon, ac ſinè precibus: ſed tamen in choro communiter flent prout ſuprà, & ità finiatur. Similiter eodē E
die Tertia, Sexta, & Nona. Eadem verò die cœnæ Domini hora nona, quando dies longiores ſunt, ſeu hora quinta, quandò breuiores, faciunt excuti ignem de lapide in loco foris baſilicam. Si ibidem oratorium habuerint in porta, ibi excutiunt: Sin verò, in loco quo conſiderauerit Prior ità vt ex eo poſſit candela accendi: Et benedicitur ignis.

Benedictio ignis.

Deus qui per filium tuum, angularem ſcilicet lapidem, charitatis ignem tuis fidelibus contuliſti, productum è ſilice noſtris profuturum vſibus nouum hunc ignem ſanctifica, & concede nobis ità per hæc feſta paſchalia cœleſtibus deſiderijs inflammari, vt ad perpetuæ claritatis puris mentibus valeamus feſta pertingere.

Alia.

Domine Deus, pater omnipotens, lumen indeficiens, qui es conditor omnium luminum, benedic hoc lumen, quod à te ſanctificatum atque benedictum eſt, qui illuminaſti omnem mundum, vt ab eo lumine accendamur, & in eo illuminemur igne claritatis tuæ: & ſicut tuo igne illuminaſti Moyſen, ità illumines corda & ſenſus noſtros, vt ad vitam & lucē æternam peruenire mereamur. Per.

Alia.

Domine ſancte pater omnipotens æterne Deus, benedicentibus nobis hunc ignem in nomine tuo, & vnigeniti filij tui, Dei ac Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ſpiritus ſancti, cooperari dignare, & adiuua nos contra ignita tela inimici, & illuſtra gratia cæleſti. Qui viuis & regnas cum eodē vnigenito tuo & ſpiritu ſancto.

Oratio poſtquam incenditur.

Veniat, quæſumus, omnipotens Deus, ſuper hoc incenſum larga tuæ benedictionis infuſio, & hunc nocturnum ſplendorem inuiſibilis regenerator attende, vt non ſolum ſacrificium, quod hac nocte litatū eſt, arcana luminis tui admiatione refulgeat: ſed in quocūq; loco ex huius aliquid ſanctificationis myſterio fuerit deportatum, expulſa diabolicæ fraudis nequitia, virtus tuæ maieſtatis adſiſtat. Per.

ORDO.

De quo igne illuminata candela, in arūdine debet poni, & à manſionario Eccleſiæ præſente populo portari, & de ipſo igne continuo in eadem Eccleſia, vel in loco, vbi accenditur, lampas vna ſeruetur, vſq; in ſabbatum ſanctum ad illuminandum cereum, qui eodem die benedicendus eſt, ordine, quo in ſacramentario continetur.

Hoc expleto, accipit manſionarius prior iam ſatam candelam in manu ſua illuminatam, vt prædiximus in canna, proſequente eum populo cū ſupplici ſilētio: ità vt ſummitas cādelæ, qua illuminatur, altare verſus inclinata, reſpiciat illam Eccleſiam, quam ſunt ingreſſuri. Quæ tamē prius abſque lumine erit, præparatis ante altare ſeptem lampadibus ità compoſitis, vt abſque vllo impedimento cuiuſcunq; retardationis, manu manſionarij, cum eadem candela poſſint accendi, ac deincèps præparatis candelabris omni lumine decoretur, & ità ingrediantur ad Miſſas, ſicut in ſacramentario continetur vel Antiphonario. Miſſa expleta, communicent ordine conſtituto, & ſeruent de ſancta vſque in craſtinum. Sed & ipſa Eccleſia vſque ad vigilias

ad vigilias illuminata permaneat, & ſicut in iſto die taxauimus, ſic & ſexta feria faciendum eſt: ſimiliter & ſabbato ſancto, ea tantùm ratione mutata, vt ad horam nonam excuſſo igne, vt diximus, à māſionario quinta feria portetur: ſexta feria, ab archidiacono: ſabbato verò ſancto, ab epiſcopo iuniore portetur. Sin autem hic ordo in monaſterio agitur, quinta feria ipſe ignis à cuſtode eccleſiæ, ſexta feria à præpoſito, ſabbato verò ſancto ab abbate portetur. Ipſa feria quinta maioris hebdomadę, id eſt, in cœna Domini, manè primo māſionarij ordinent omnia, quæ ſint neceſſaria ad cōſecrationē chriſmatis, ampullas tres de oleo mūdiſſimo plenas ponentes in ſacrario: vnam ad oleū pro infirmis, alteram ad chriſma, tertiam verò ad oleum ad catechumenos vngendos: maximam illam, quæ ad chriſma debet fieri, de albo ſerico, alias autem de alio ſerico coopertas, & pontifex præuideat de balſamo.

Mediante autem hora prima diei, Epiſcopus concilium ſolennibus veſtimētis indutus, cum presbyteris cæteriſque ad hoc diſpoſitis, celebret ſecundùm canonum inſtituta.

Peracto autem concilio, hora tertia ſonetur ſignum, vt omnes veniant in eccleſiam, in qua chriſma debet conſecrari. Tunc egreditur pœnitens de loco, vbi pœnitentiam geſſit, vt gremio præſentetur eccleſiæ. Sedente autem pontifice pro foribus eccleſiæ, pœnitentibus in atrio eccleſiæ eminùs cum archidiacono iuſſum illius præſtolantibus, antequàm eos offerat, poſtulat archidiaconus his verbis.

Adeſt, ò venerabilis pontifex, tempus acceptū, dies propitiationis diuinæ & ſalutis humanæ, quia mors interitum, & vita accepit æterna principium, quandò in vinea Domini ſabaoth ſic nouorū palmitum plantatio facienda eſt, vt purgetur execratio vetuſtatis. Quāuis enim diuitijs bonitatis & pietatis Dei nihil tēporis vacet, nūc tamen & largior eſt per indulgentiā remiſſio peccatorū, & copioſior per gratiā aſſumptio renaſcentium. Augemur regenerandis, creſcimus reuerſis. Lauant aquæ, lauant lachrymę. Indè eſt gaudium de aſſumptione vocatorum, hinc lætitia de abſolutione pœnitentium. Indè eſt quòd ſupplex grex tuus, poſteaquàm in varias formas criminum, neglectu mandatorum cæleſtium, & morum probabiliū tranſgreſſione cecidit, humiliatus atque proſtratus prophetica ad Dominum voce clamat, dicens: Peccaui, impiè egi, iniquitatē feci, miſerere mei Domine, Euangelicā vocem non fruſtratoria aure capiēs, Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. Manducauit, ſicut ſcriptum eſt, panem doloris, lachrymis ſtratum rigauit, cor ſuum luctu, corpus afflixit ieiunijs, vt animæ ſuæ reciperet, quā perdiderat, ſanitatem. Vnicum itaque eſt pœnitentiæ ſuffragium, quod & ſingulis prodeſt, & omnibus in commune ſuccurrit.

Hic ergò dum ad pœnitudinis actionem tantis excitatur exemplis, ſub conſpectu ingemiſcentis eccleſiæ, venerabilis pontifex proteſtatur & dicit: Iniquitates meas ego cognoſco, & delictum meum contra me eſt ſemper. Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me.

Quo ità ſupplicante, & miſericordiam Dei afflicto corde poſcente, iterum archidiaconus ſubiungat, ſic dicens: Redintegra in eo Apoſtolice Pontifex, quicquid diabolo ſuadente corruptum eſt, & orationum tuarum patrocinantibus meritis, per diuinæ reconciliationis gratiam fac hominem proximum Deo, vt qui anteà in ſuis ſibi peruerſitabus diſplicebat, nunc iam placere ſe Domino in regione viuorum, deuicto mortis auctore, gratuletur.

Tunc dicit pontifex antiphon. Venite. Et diaconus ex parte pœnitentium, Flectamus genua. Tunc omnes adſtantes genua flectunt pœnitētes. Quo facto, dicat diaconus ex parte pontificis, Leuate. Similiter agatur ſecundò, repetente Epiſcopo, Venite, Venite. Subſequente diacono, Flectamus genua. vt anteà. Et ſic ad medium vſque atrij pauimentum ſolotenùs veniant. Quādo autem tertiò dominus Epiſcopus annunciauerit antiph. Venite, Venite, Venite: Proſequatur diaconus, Flectamus genua. Mox cum diacono pœnitentes corruant ad pedes Epiſcopi, ſicq; proſtrati iaceant vſque dum dominus Epiſcopus ſurgēs, innuat alteri diacono, Leuate: proſequente clero antiph. Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos. Cum pſalmo, Benedicam Dominum in omni tēpore, ſemper laus eius in ore meo. Et ad finē vſque ducēte. Quàmdiu verò pſalmus canitur à clero cum antiphona, Venite filij, ſemper manuatim pœnitentes à plebeſanis archidiacono, & ab archidiacono reddātur Epiſcopo, & ab Epiſcopo reſtituantur eccleſiæ gremio, proſtrato omni corpore in terram. Deinde imponat Epiſcopus antiph. Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. Cum pſalmo, Miſerere mei Deus ſecundum magnā miſericordiam tuam. Quo finito, proſternat ſe Epiſcopus vnà cum pœnitentibus in oratorio, clero interim faciente litaniam. Qua expleta, poſtquā dicatur, kyrie eleiſon, erectus à terra, dicat: Pater noſter. Et preces: Saluos fac ſeruos tuos Domine. Reſp. Deus meus ſperantes in te. Conuertere Dn̄e vſquequo. Reſp. Et deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos. Mitte eis Dn̄e auxiliū de ſancto. Reſp. Et de Sion tuere eos. Illuſtra faciem tuā ſuper ſeruos tuos. Reſp. Saluos fac eos Dn̄e, ne cōfundantur, quoniā inuocauerunt te. Dn̄e, vide humilitatē meā & laborē meū. Reſp. Et dimitte vniuerſa delicta mea. Exaudi me Domine, quoniā benigna eſt miſericordia tua. Reſ. Secundum multitudinem miſerationum tuarū reſpice in me. Ne memineris Dn̄e iniquitatum noſtrarū antiquarū. Reſ. Citò anticipēt nos miſericordiæ tuæ, qa pauperes facti ſumus nimis. Adiuua nos De' ſalutaris noſter. Reſ. Et ꝓpter

gloriam nominis tui Domine libera nos, & propitius eſto peccatis noſtris propter nomen tuū. Domine exaudi orationem meam, Et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

ADeſto Domine ſupplicationibus noſtris, & me qui etiàm miſericordia tua primus indigeo, clementer exaudi, & quem non electione meriti, ſed dono gratiæ tuæ conſtituiſti huius operis miniſtrum, da fiduciam tui muneris exequendi, & ipſe in noſtro miniſterio, quod tuæ pietatis eſt, operare. Per.

Alia.

Exaudi Domine preces noſtras, & confitentium tibi parce peccatis, vt quos conſcientiæ reatus accuſat, indulgentia tuæ miſerationis abſoluat. Per. *Alia.*

Præueniat hos famulos tuos, quæſumus Domine, miſericordia tua, & omnes iniquitates eorum celeri indulgentia deleantur. Per.

Alia.

Deus infinitæ miſericordiæ veritatiſque immenſæ, propitiare iniquitatibus noſtris, & omnibus animarum noſtrarum medere languoribus, vt miſerationum tuarum remiſſione percepta, in tua ſemper benedictione lætemur. Per.

Alia.

Deus, ſub cuius oculis omne cor trepidat, omneſque conſcientiæ paneſcunt, propitiare omnium gemitibus, & cunctorum medere vulneribus, vt ſicut nemo noſtrûm eſt liber à culpa, ità nemo ſit alienus à venia. Per.

Alia.

Præſta, quæſumus, Domine his famulis tuis dignum pœnitentiæ fructū, vt eccleſiæ tuæ ſanctæ, à cuius integritate deuiarant peccando, admiſſorum veniam conſequendo reddantur innoxij. Per. *Alia.*

Omnipotens ſempiterne Deus, confitentibus tibi his famulis tuis pro tua pietate peccata relaxa, vt non plùs eis noceat conſcientiæ reatus ad pœnam, quàm indulgentia tuæ pietatis proſit ad veniam. Per Dominum.

Alia.

Omnipotens & miſericors Deus, qui peccatorum indulgentiam in confeſſione *celeri poſuiſti, ſuccurre lapſis, miſerere confeſſis, vt quos delictorum catena conſtringit, miſeratio tuæ pietatis abſoluat. Per.

* *ſceleris*

Alia.

Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, reſpice propitius ſuper hos famulos tuos, qui ab infeſta huius ſeculi tempeſtate dimerſi, flebili lamentatione ſuos accuſant exceſſus, tu fletus & gemitus eorum piè ſuſcipias, eoſque de tenebris ad lumen reuoces, & medelam confitentibus, ſalutem pœnitentibus, & vulneratis auxilium ſanitatis indulgeas, nè vlterà inimicus in eorum habeat animabus poteſtatē, eorumq́ confeſſionem libenter admittens, eccleſiæ tuæ purificatos reſtitue, ac tuo altari repræſenta, vt

A ad ſacramentum reconciliationis admiſſi, vnà nobiſcum ſancto nomini tuo gratias agere mereantur. Per. *Alia.*

Deus miſericors, Deus clemens, qui ſecundum multitudinem miſerationum tuarum peccata pœnitentum deles, & præteritorum criminum culpas venia remiſſionis euacuas: maieſtatem tuam ſupplices deprecamur, vt his famulis tuis longo ſqualore pœnitentiæ maceratis, miſerationis tuæ veniam largiri digneris, vt nuptiali veſte recepta, ad regalem menſam, vndè eiecti fuerant, mereantur introire. Per.

B *Alia.*

Maieſtatem tuam, quæſumus Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, qui non mortem peccatorum, ſed vitam ſemper inquiris, reſpice flentes famulos tuos, attende proſtratos, eorumq́ue planctum in gaudium tua miſeratione conuerte, ſcinde delictorum ſaccum, & indue eos lætitiam ſalutarem, vt poſt longam peregrinationis famem, de ſanctis altaribus tuis ſatientur, ingreſſiq́ue cubiculum regis, in ipſius aula benedicant nomen gloriæ tuæ ſemper. Per.

Alia.

C Famulos tuos, quæſumus Domine, ab ira tua confugientes, paterna pietate recipe, vt qui tuæ maieſtatis flagella formidant, de tua mereantur venia gratulari. Per. *Alia.*

Deus qui confitentium tibi corda purificas, & accuſantes ſuas conſcientias ab omni vinculo iniquitatis abſoluis, da indulgentiam reis, & medicinam tribue vulneratis, vt percepta remiſſione omnium peccatorum, in ſacramentis tuis ſincera deinceps deuotione permaneāt, & nullum redemptionis æternæ ſuſtineant detrimentum. Per.

Alia.

D Deus, qui mundum in peccati ſouea iacentem, miſericorditer erexiſti: Deus, qui leproſos, & alijs peccatis irretitos, ſacerdotum iudicio mundari præcepiſti: Deus, qui per manus tuæ impoſitionem animarum & corporum valetudines effugaſti, idemq́ue opus diſcipulis tuis eorumq́ue ſucceſſoribus agere præcepiſti, exaudi preces noſtras pro his famulis & famulabus tuis, morbo criminum hactenùs tabeſcentibus, & manum pietatis tuæ manui noſtræ ſuperpone, vt per manus noſtræ impoſitionem, te cooperante, infundatur eis ſpiritùs ſancti gratia: deſcendat ſuper eos cæleſtis benedictio, tribua-
E tur eis peccatorum remiſſio, cunctorumq́ue ſcelerum piacula relaxentur, & tuorum chariſmatum munera affluentiùs conferantur. Per.

Alia.

Domine ſancte, pater omnipotens, rex regum, & Dominus dominantium, qui ſanctiſſima diſpoſitione vnicum filium tuum Dominū noſtrum Ieſum Chriſtum, Spiritùs ſancti gratia cooperāte, in mūdū miſiſti, quò genus humanū mortalib' vinculis adſtrictū, p[er] ſua redimeret morte: tibi ſupplico, quatenus orationem noſtram

mundam

mundam ſuſcipias, tribulationem adimas, pro- A pitius flagella redimas, ac ſereniſſimo vultu aurem tuæ pietatis & miſericordiæ accommodes, miniſteriumque tantæ dignitatis, quod tractare indignus præſumo, ſanctificando ſanctifices, & quod te nunc opitulante verbis exequor humilibus impleas effuſione ſancti ſpiritus.

Tu enim Domine per filium tuum vnigenitũ ſanctus dilectiſque Apoſtolis dona tribuens chariſmatum, dixiſti: Quæcunque ligaueritis interra & ſolueritis, in cælo ligata & ſoluta manebunt. Ergo magnæ pietatis pater, non meo tali addictus merito, ſed potius tuo aſſecutus dono, præſumo his famulis & famulabus tuis imper- B tire, quod tuis fidelibus proprio conceſſiſti ore. Reſpice igitur Domine, & miſerere, & da veniá confitentibus, parce ſupplicibus: quoniam de miſericordia benignitatis tuæ non diffidũt, non ſecundùm quod egerunt hactenùs, verùm iuxta paternitatis tuæ clementiam amodò ſentiant indulgentiam. Oro ergò hos ſupplex, cunctoſq; mihi commiſſos, muniri tua ſancta protectione: quò tuo freti munimine, valeamus pariter inextinguibiles pœnas euadere. Per eundẽ Dominũ.

Alia.

DEus humani generis benigniſſime conditor, & miſericordiſſimeq; reformator, qui C in reconciliatione lapſorum etiam me, qui miſericordia tua primus indigeo, ſeruire effectibus gratiæ tuæ per ſacerdotale miniſterium voluiſti, vt ceſſante merito ſupplicis, mirabilior fieret indulgentia remittentis. Deus, qui iuſtitiæ leges, miſericordiæ ſemper multiplicatione moderaris, dum delinquentibus pœnitentiam adhibes, dum etiam malis prouidentiæ tuæ dona non ſubtrahis, & vindictam miſerando ſuſpendis: Deus, qui hominem inuidia diaboli ab æternitate obiectum, vnici filii tui ſanguine redemiſti, viuifica hos famulos tuos, quos tibi nullatenùs mori deſideras, &, quos non dereliquiſti D deuios, adſume correctos.

Moueat pietatem tuam fletus iſte mærentum, tu eorum medere vulneribus, tu benignam iacentibus manum porrige, nè eccleſia tua aliqua ſui corporis portione priuata, temeretur, nè grex tuus detrimentum ſuſtineat, nè de familiæ tuæ damno inimicus exultet, nè renatas lauacris ſalutaribus animas mors ſecunda poſſideat. Tibi ergò humiliamur omnes, tibi Domine, ſupplices fundimus preces, tibi fletum noſtri cordis offerimus: tu parce confitentibus. vt in imminentes pœnas, futurique iudicii ſententiam, te miſerante, non incidant: neſciant quod E terret in tenebris, quod ſtridet in flammis, & ab errorum via ad iter iuſtitiæ iam reuerſi, nequaquam vltra nouis vulneribus ſaucientur. Propitiare ergò Domine trementibus atque ſupplicibus ſub ſententiæ tuæ expectatione, & ad humilitatem iacentium ſubleuandam, dexteram ſalutis extende. Nobis quoque ſeruis tuis, quos apoſtolicæ clauis ſacerdotaliſque officii miniſtros non electione meriti, ſed dono gratiæ tuæ conſtituiſti, da fiduciam tanti muneris exequendi, & ipſe in noſtro miniſterio, quod tuæ eſt poteſtatis, operare. Agnoſce piiſſime paſtor oues tuæ redemptionis, & conſtrictas vinculis peccatorum, eccleſiæ tuæ precibus exoratus abſolue. Redeant ad vnitatem eccleſiæ tuæ, & poſt illam dirã inopis exilii famem redeuntes, veſte ſplendida ornatæ, gaudeant ſe paternò receptas eſſe conuiuio. Nihil de honore adoptionis, nihil de hæreditatis ſorte perdiderint: ſed integrum ſit eis atque perpetuum, & quod gratia tua contulit, & quod miſericordia reformauit. Per.

Abſolutio pluralis.

DOminus Ieſus Chriſtus, qui dignatus eſt diſcipulis ſuis dicere: Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo: de quorum numero quamuis indignum, & peccatorum vinculis adſtrictum, me eſſe ſua dignatione voluit, ipſe vos largiſluo pietatis ſuæ dono, ac meæ ſimul paruitatis miniſterio abſoluere dignetur ab omnibus fragilitatis veſtræ exceſſibus, interiùs exteriuſque humanitùs contractis. Amen. Et ſicut peccata totius mundi ſua traditione, atque immaculati ſanguinis effuſione dignatus eſt expurgare, ità quoque veſtrorum peccaminum maculas miſericorditer non dedignetur emundare eiuſdem ſancti ſanguinis interuentione, qui fuſus eſt in peccatorum remiſſionem. Amen. Deuotionem quoquè veſtram ità deincèps adiutorio gratiæ ſuæ non dedignetur corroborare, quatenùs & in hoc ſeculo ſubrepentium laqueos delictorum valeatis euadere, & in futuro vitam æternam Chriſti ſauguine comparatam, ſinè fine poſſidere. Amen. Adiuuante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui non fecit, cùm non eſſemus: & redemit, cùm perditi eſſemus, ad laudem & gloriam ſancti nominis ſui, per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Item Abſolutio pluralis.

PRæſta, quæſumus, Domine his famulis tuis ſecundùm piiſſimam miſericordiam tuam, iuxta libitum eorum, abſolutionis peccaminum ſuorum fructum, vt ſint tibi dignum habitationis tuæ templum, & mereantur deincèps cum iuſtis atque ſanctis in conſpectu tuo adſtantibus abſoluti manere ab omni criminum labe. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Nos etiàm ſecũdùm auctoritatem nobis indignis à Deo commiſſam, abſoluimus vos ab omni vinculo delictorum veſtrorum, vt mereamini habere vitam æternam. Per eum qui viuit.

Abſolutio ſingularis.

SIcut principali ſententia conſtat, quia in multis offendimus omnes, vndè ingemiſcimus: ità principali ſententia conſolamur, quia ſi confiteamur peccata noſtra, fidelis & iuſtus eſt Chriſtus cõditor & redẽptor ac ſaluator noſter, quẽ habemus aduocatũ iuſtũ apud Patrem, & eſt propitiatio ꝓ peccatis noſtris, & interpellat ꝓ nobis fideliter confidentibus, & dimittit nobis

peccata noſtra, & emundat nos ab omni iniquitate. Qua propter frater noſter cõfitenti tibi peccata tua per eccleſiaſticæ auctoritatis poteſtatẽ, quam Dominus noſter Ieſus Chriſtus tradidit diſcipulis ſuis & Apoſtolis,dicens,Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & per eoſdem Apoſtolos ſuos ipſorum ſucceſſoribus,quorum vices licèt indigni, tenemus, & ſi non merito, tamen nomine atque officii ſuſceptione eandem poteſtatẽ donauit, & in ſe credenti fideliter dixit, Fiat tibi ſecundùm fidem tuam:gratia & potentia ſua, virtute ſancti ſpiritus,qui eſt remiſſio omnium peccatorum,dimittat tibi omnia peccata tua,liberet te ab omni malo, conſeruet te in omni opere bono, & perducat te ad vitam æternam, & ad ſanctorũ conſortium ſupernorum ciuium. Amen.

Abſolutio ſingularis.

FRater N. Dominus Ieſus Chriſtus, qui dixit diſcipulis ſuis, Quæcunque ligaueritis ſuper terram,erunt ligata & in cælo: & quęcunq; ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cęlo: de quorum numero quamuis indignos nos eſſe voluit, ipſe te abſoluat per miniſteriũ noſtrum ab omnibus peccatis tuis, quæcunque cogitatione locutione,atq; operatione negligenter egiſti,& nexibus peccatorum abſolutum perducere dignetur ad regna cælorum. Amen.

Abſolutio ſingularis.

FRater N. abſolutionem & remiſſionem peccatorum tuorum per inuocationem ſacrati nominis Dei, & per miniſterium noſtrum percipere merearis hic & in æternum. Amen.

Hic adſpergat eos aqua benedicta, & thurificet,& poſteà dicat: Exurge qui dormis,& exurge à mortuis,& illuminabit te Chriſtus.

Poſt hæc ſurgant pœnitentes, & moueantur ab epiſcopo, vt quod pœnitendo diluerunt, iterando non reuocent.

Item Ordo vndè ſuprà.

IPſo die ſonentur campanæ ad Miſſam, & ad cęteras horas,ſicut mos eſt diebus ſolennibus, vt omnes veniant ad Eccleſiam, in qua chriſma mos eſt conſecrari, & ſic ſileant vſque in ſabbatum ſanctum. Presbyteri verò & cæteri clerici hora tertia induant ſe veſtimentis ſolennibus, & diaconi dalmaticis, atque ſubdiaconi albis ſericis induantur, & ſtent in ordine ſuo ſinguli in Eccleſia, expectantes vſquedùm veniat pontifex cum proceſſione plenaria ad Miſſam, ſicut diebus ſolennibus ſolet cum ſeptem diaconibus & totidem ſubdiaconibus & ceroferariis & ſeptem cereoſtatis, & duobus thuribulis cum incẽſo. Cantor autem & ſchola ſtatim vt iuſſum fuerit, imponant introitum ad Miſſam, Nos autem gloriari oportet. Cum pſalmo, & gloria, & verſu,& Kyrie eleiſon. Tunc dicat pontifex, Gloria in excelſis Deo. Quo finito,dicant orationem pleniter,ſicut aliis diebus. Pax vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo.

Oratio.

Deus à quo & Iudas reatus ſui pœnam,& con-

A feſſionis ſuæ latro præmium ſumpſit, concede nobis tuę propitiationis effectum, vt ſicut in paſſione ſua Ieſus Chriſtus Dominus noſter diuerſa vtriq; intulit ſtipendia meritorum,ita nobis ablato vetuſtatis errore, reſurrectionis ſuę gratiam largiatur. Qui tecum viuit. Tunc legatur epiſtola Pauli ad Corinthios.

Fratres, Conuenientibus vobis in vnum vſq; Vt non cum hoc mundo damnemur. Sequitur Grad. Chriſtus factus eſt pro nobis, verſ. Propter quod & Deus. Ante Euangelium portentur candelæ,& incenſum,ſicut mos eſt,& legitur Euangelium ſecundùm Ioannem.

B IN illo tempore, Ante diem feſtum Paſchæ. cap. 13.
Vſque quemadmodùm ego feci vobis, ità & vos faciatis. Perlecto Euangelio, factoq; ad populum ſermone,dicat pontifex: Dominus vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo. Et, Oremus, Deinde canitur offertorium: Dextera Domini. Offerentibus presbyteris & cæteris qui voluerint, Tunc dicatur.

SECRETA.

Ipſe tibi,quæſumus Domine ſancte,pater omnipotens,æterne Deus,ſacrificium noſtrum reddat acceptum, qui diſcipulis ſuis in ſui commemorationem hoc fieri hodierna traditione mon
C ſtrauit, Ieſus Chriſtus filius tuus, Dominus noſter,qui tecum. Sequitur Præfatio.

VEre dignum & iuſtum eſt, æquum & ſalutare: Nos tibi ſemper & vbiq; gratias agere Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, per Chriſtum Dominum noſtrum: Per quem maieſtatem tuam laudant angeli, adorant dominationes, tremunt poteſtates: Cæli cælorumq; virtutes, ac beata Seraphin ſocia exultatione concelebrant: cum quibus & noſtras voces vt admitti iubeas deprecamur, ſupplici confeſſione dicentes: Sanctus, ſanctus, ſanctus. Et dicit Pō-
D tifex, Te igitur, ordine ſuo.

TE igitur clementiſſime pater, per Ieſum Chriſtum filium tuum Dominum noſtrũ, ſupplices rogamus & petimus, vti accepta habeas & benedicas hęc dona, hęc munera, hęc ſancta ſacrificia illibata, in primis quæ tibi offerimus pro Eccleſia tua ſancta catholica, quã pacificare, cuſtodire, adunare & regere digneris toto orbe terrarũ, vna cũ famulo tuo Papa noſtro N. Memento Domine famulorum famularumque tuarum,& omnium circumadſtantium,quorum tibi fides cognita eſt & nota deuotio,qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis pro ſe ſuiſq; omnibus
E pro redemptione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis & incolumitatis ſuæ, tibique reddunt vota ſua æterno Deo, viuo, & vero. Communicantes & diem ſacratiſſimũ celebrantes, quo Dominus noſter Ieſus Chriſtus pro nobis eſt traditus. Sed & memoriam venerãtes in primis glorioſę ſemper virginis Mariæ genitricis Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſed & beatorum Apoſtolorũ ac martyrum tuorum Petri, Pauli, Andreæ, Iacobi, Ioannis, Thomæ, Iacobi, Philippi, Bartholomæi, Matthæi, Simonis & Thadæi,

Lini,

Lini,Cleti,Clementis,Sixti,Cornelij & Cypria
ni,Laurentij,Chryſogoni,Ioannis & Pauli,Co-
ſmæ & Damiani,Et omnium ſanctorum tuorum,
quorum meritis precibusq́; concedas, vt in om-
nibus protectionis tuæ muniamur auxilio, Per
Chriſtũ Dominũ noſtrũ. Hanc igitur oblationẽ
ſeruitutis noſtræ,ſed & cunctæ familiæ tuæ,quã
tibi offerimus ob diem, in qua Dominus noſter
IeſusChriſtus tradidit diſcipulis ſuis corporis &
ſanguinis ſui myſteria celebranda, quæſumus
Domine,vt placatus accipias, dieſq́; noſtros in
tua pace diſponas,atq; ab ęterna dãnatione nos
eripias,& in electorum tuorum iubeas grege nu
merari.Per Chriſtũ Dominum noſtrum.Quam
oblationem tu Deus in omnibus,quęſumus,be-
nedictam, adſcriptam,ratam,rationabilem,ac-
ceptabilemq́; facere digneris, vt nobis corpus
& ſanguis fiat dilectiſsimi filij tui Domini no-
ſtri Ieſu Chriſti,qui pridiè quàm pro noſtra om
niũ ſalute pateretur,hoc eſt,hodiè,accepit panẽ
in ſanctas ac venerabiles manus ſuas,& eleuatis
oculis ſuis in cælũ, ad te Deũ patrem ſuum om-
nipotentẽ, tibi gratias agens, benedixit, fregit,
deditq́; diſcipulis ſuis,dicẽs: Accipite & mandu
cate ex hoc omnes:hoc eſt enim corpus meũ.Si
mili modo poſteà quàm cœnatũ eſt, accipiens
& hũc præclarũ calicẽ in ſanctas ac venerabiles
manus ſuas,item tibi gratias agẽs,benedixit,de-
dit diſcipulis ſuis,dicens: Accipite & bibite ex
eo oẽs:Hic eſt enim calix ſanguinis mei noui &
ęterni teſtamenti, qui pro vobis, & pro multis
effundetur in remiſſionem peccatorum. Hæc
quotieſcunq, feceritis, in mei memoriam facie
tis. Vnde & memores, Domine, nos ſerui tui,
ſed & plebs tua ſancta,Chriſti filij tui Dñi noſtri
tam beatæ paſſionis, necnõ & ab inferis mirabi-
lis reſurrectionis, ſed & in cælos glorioſæ aſcen
ſionis,offerimus præclaræ maieſtati tuæ de tuis
donis ac datis hoſtiã puram,hoſtiam ſanctã,ho-
ſtiam immaculatã, panẽ ſanctũ vitæ æternæ, &
calicẽ ſalutis perpetuæ.Super quę propitio ac ſe
reno vultu reſpicere digneris,& accepta habere
ſicuti accepta habere dignatus es munera pueri
tui iuſti Abel, & ſacrificiũ patriarchæ noſtri A-
brahæ,& quod tibi obtulit ſũmus ſacerdos tuus
Melchiſedech,ſanctũ ſacrificiũ,immaculatã ho
ſtiã.Supplices te rogamus omnipotẽs Deus, iu-
be hæc perferri per manus angeli tui in ſublime
altare tuũ,in conſpectum diuinæ maieſtatis tuę,
vt quotquot ex hac altaris participatione ſacro
ſanctum filij tui corpus & ſanguinem ſumpſeri-
mus,omni benedictione cæleſti & gratia replea
mur:Per Chriſtum Dominũ noſtrũ.Nobis quo-
que peccatoribus famulis tuis de multitudine
miſerationum tuarum ſperantibus partem ali-
quam & ſocietatem donare digneris cũ tuis ſan
ctis Apoſtolis & martyribus, cum Ioanne,Ste-
phano,Matthia,Barnaba, Ignatio, Alexandro,
Marcellino,Petro,Felicitate,Perpetua,Agatha
Lucia,Agna,Cæcilia,Anaſtaſia,&cum omnibus
ſanctis tuis:Intra quorum conſortium nos non
æſtimator meriti, ſed veniæ,quęſumus, largitor

A admitte; Per Chriſtum Dominum noſtrum.

Tunc offeratur pontifici oleum de ampullis
quas offerunt populi ad vngendos tam infirmos
quàm energumenos, & in vltimo antequàm di-
catur,Per quem hęc omnia Domine ſemper bo
na creas. Exorcizet & benedicat illud tam ipſe
quàm omnes presbyteri,qui ad ſunt, vt tantum
poſſit à circunſtantibus audiri ità:

Exorciſmus olei.

EXorcizo te immundiſſime ſpiritus,omnis-
q́ue incurſio ſatanę,&omne phantaſma,in
nomine patris,& filij,&ſpiritus ſancti,vt ſe
B cedas ab hoc oleo,vt poſſit effici vnctio ſpirita-
lis ad corroborandũ tẽplũ Dei viui, vt in eo poſ
ſit ſpiritus ſanctus habitare,per nomen Dei pa-
tris omnipotentis,& per nomen dilectiſsimi fi-
lij eius Domini noſtri Ieſu Chriſti. Et non pera
gatur concluſio.

Benedictio eiuſdem.

Emitte Domine ſpiritũ tuum paraclitum de
cęlis in hanc pinguedinẽ oliuæ, quam de viridi
ligno producere dignatus es ad refectionem mẽ
tis & corporis, vt tua ſancta benedictione ſit om
ni tangenti hoc,vnguentum ſalubre cæleſtis me
dicinæ,tutamen mentis & corporis,&ad euacuã
C dos oẽs dolores,omnesq́; infirmitates,oẽmq́ue
ægritudinem mentis & corporis:vndè vnxiſti ſa
cerdotes, reges,prophetas,& martyres,chriſma
tuum ſit perfectum nobis à te Domine benedi-
ctũ,permanens in viſceribus noſtris in nomine
Domini noſtri Ieſu Chriſti. Tunc dicatur:

Per quẽ hæc oĩa Domine ſemper bona creas,
ſanctificas, viuificas, benedicis & præſtas nobis
per ipſum,& cum ipſo,& in ipſo eſt tibi Deo pa
tri omnipotenti,in vnitate ſpiritus ſancti oĩs ho
nor & gloria:Per oĩa ſecula ſeculorũ.Et oleũ eo
dem ordine quo aſcendit, reportetur, & in loco
ſuo conſeruetur. Miſſa verò ordine ſuo agatur,
D vſquedũ benedictiones epiſcopales ſoluantur,
dicente in altum epiſcopo. Oremus.

Præceptis ſalutaribus moniti,& diuina inſti-
tutione formati, audemus dicere:

Pater noſter qui es in cęlis, ſanctificetur no-
men tuũ. Adueniat regnũ tuũ. Fiat volũtas tua ſi
cut in cælo & in terra.Panẽ noſtrũ quotidianum
da nobis hodiè.Et dimitte nobis debita noſtra,
ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Et
ne nos inducas in tentationem. Reſp. Sed libera
nos à malo.

Libera nos quæſumus Domine, ab oĩbus ma-
lis præteritis,præſentibus & futuris,&intercedẽ
E te beata & glorioſa ſemper virgine Maria,&bea
tis Apoſtolis tuis,Petro, & Paulo,atq; Andrea,
cũ oĩbus ſanctis,da propitius pacẽ in diebus no
ſtris,vt ope miſericordiæ tuæ adiuti,& à peccato
ſimus ſemper liberi, & ab oĩ perturbatione ſecu
ri:Per Dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ filiũ tuum
qui tecũ viuit & regnat Deus in vnitate ſpiritus
ſancti:Per omnia ſecula ſeculorũ. Reſp. Amen.
Pronunciante diacono; Humiliate vos ad bene-
dictionem. Reſpon. Deo gratias. Sequantur be-
nedictiones epiſcopales, in hunc modum:

BEnedicat vos Deus, qui per vnigeniti ſui paſſionem vetus Paſcha in nouum voluit conuerti, concedatque vobis, vt expurgato veteris fermenti contagio, noua in vobis perſeueret conſperſio. Reſp. Amen. Et quia ad celebrandam redemptoris noſtri cœnam mente deuota conueniſtis, æternarum dapium vobiſcum epulas reportetis. Reſp. Amen. Ipſiuſque opitulante clementia, mundemini à ſordibus peccatorum, qui ad inſinuandum humilitatis exemplum, pedes voluit lauare diſcipulorum. Reſp. Amen. Quod ipſe præſtare dignetur. Et pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Tunc communicet ſolus pontifex ante altare, & diaconus offerat ei calicem, & non frangat oblatas, niſi eam ſolam, vndè ille communicat. Illo tantummodò die, poſtquàm communicauerit epiſcopus, ponat diaconus calicem ſuper altare: Deindè acceptam à ſubdiacono patenam, ponat iuxta calicem de latere ſiniſtro, & ſtatim à duobus diaconibus vtrunque cooperiatur de ſindone munda, quam priùs præparauerant in ora altaris è regione pontificis poſt corporalem expanſam. Tunc dominus epiſcopus vadat ad ſedem ſuam cum diaconibus, & expectet.

Ordo de conſecratione principalis chriſmatis.

EXpectante verò in ſede ſua pontifice, veniant ad ſacrarium duodecim presbyteri, & cęteri clerici, quantum opus ſit ad deferendum cum omni decore oleum chriſmale, & etiàm oleum catechumenorum & neophytorũ. vſque in Eccleſiam ante epiſcopum. Sint etiàm parati ijdem presbyteri, & cum eis cęteri clerici caſulis, & ſolennibus veſtimentis. Tunc duo acolyti accipientes illas duas ampullas, quæ ad chriſma & ad oleum catechumenorum conſecrari debent, inuolutas cum ſindonibus de albo ſerico, ita vt videri poſſint à medio teneāt in brachio ſiniſtro, proiectis ſindonibus ſuper ſcapulam ſiniſtram, ità vt pertingant ad ſcapulam dextram, quatenus poſſint dependentia retineri, & procedant. Et ordinent ſe illi presbyteri & prędicti clerici ritè, & ordinabiliter, ità vt primùm ambulent duo acolyti, cum candelabris & ardētibus cereis, Deindè portentur duæ cruces, & inter illas medium chriſmale oleum: Poſteà portentur duo thuribula cum incenſo, & inter illa, ſicut prędiximus, medium oleum catechumenorum: Deindè portetur Euangelium, vt impleatur omne bonum: Poſteà ſequantur bini & bini illi duodecim presbyteri, teſtes & cooperatores eiuſdem ſacroſancti chriſmalis myſterij. Tunc verò ſubſequantur pueri, in laudem eiuſdem myſterij concinentes hos verſus, ad hoc congruentes:

AVdi Iudex mortuorum,
Vna ſpes mortalium:
Audi voces proferentum
Donum pacis præuium.

Et chorus reſpondeat:

O Redemptor, ſume carmen
A Temet concinentium.

Arbor fœta alma luce,
Hoc ſacrandum protulit:
Fert hoc prona præſens turba
Saluatori ſeculi. O redemp.

Stans ad aram, immò ſupplex
Infulatus pontifex,
Debitum perſoluit omne,
Conſecrato chriſmate. O redemp.

Conſecrare tu dignare,
Rex perennis patrię,
Hoc oliuum, ſignum viuum
B Iura contra dęmonum. O redemp.

Vt nouetur ſexus omnis
Vnctione chriſmatis,
Medeatur ſauciata
Dignitatis gloria. O redemp.

Lota mente ſacro fonte,
Aufugantur crimina:
Vncta fronte, ſacroſancta
Influunt chariſmata. O redemp.

Corde natus ex parentis,
Aluum implens Virginis,
Præſta lucem, claude mortem
Chriſmatis conſortibus. O redemp.

C Sit dies hæc nobis feſta
Seculorum ſeculis,
Sit ſacrata digna laude,
Nec ſeneſcat tempore. O redemp.

Venientibus autem eodem ordine in chorũ, & ſtantibus ad Orientem verſis, verſibuſque finitis, intereà ordinent ſe lectores, oſtiarij, acolyti, & ſubdiaconi, & ſtent in ordine ſuo ſecundùm eos gradus, vbi aſcenditur ad altare, tanti, vt ſubdiaconus ſit ſextus in eminentiori loco: & iuxta eum archidiaconus qui legebat, ità inuolutam ampullam commixtam ſuſcipientes, per
D ordinem vt aſcendat. Et dum peruenerit ad archidiaconum, ille proferat eam ità inuolutam vnà cum ſindone ante pontificem: Interim autē vnus ſubdiaconus deferat vaſculum cum balſamo alij diacono, & ille pontifici ante altare. Tunc ordinentur circa epiſcopum hinc & indè eadem candelabra, & cruces, & thuribula, atque Euangelium, necnon & prędicti duodecim presbyteri, teſtes, & adiutores eiuſdem myſterij, ità vt diaconi poſt dorſum epiſcopi ſtent, presbyteri verò à dextris & à ſiniſtris, cruces verò & cæteræ vtrinque inter illos media. His ità ſtatutis, cōuertat ſe epiſcopus, aut cui ille præceperit, tam
E ad clerũ quàm ad populũ, & faciat ſermonē de cōfectione chriſmatis cōgruentē. Tūc cōuertat ſe ad Orientē, & intret in conſecrationem principalis chriſmatis, archidiacono tenente ante ipſum ampullam in ſiniſtro brachio inuolutam in ſindone, vt ſupra diximus, & primò miſceat balſamum cum oleo.

Benedictio in commixtione olei & balſami.

ORemus Dominum noſtrum omnipotentem, qui incomprehenſibilem vnigeniti filij, ſibique coęterni diuinitatem mirabilid-

bili diſpoſitione veræ bumanitati inſeparabili-
ter coniunxit, & gratia cooperante ſancti ſpiri-
tus, oleo exultationis præ participibus ſuis li-
niuit, vt homo fraude diaboli perditus, gemina
& ſingulari conſtans materia, perenni reddere-
tur, de qua exciderat, hæreditati: quamuis hos
ex diuerſis creaturarum ſpeciebus liquores crea
tos, ſanctæ Trinitatis perfectione benedicat, &
benedicendo ſanctificet, concedatque vt ſimul
permixti vnum fiant, & quicunque exterius in-
de perunctus fuerit, ita interius liniatur, quo o-
bus ſordibus corporalis materię carens, ſe parti
cipẽ regni cæleſtis effici gratuletur. Per eũdẽ Do
minũ noſtrũ. Hic cõmiſceãtur, dicẽte epiſcopo:

Hæc commixtio liquorum, fiat omnibus pe-
runctis propitiatio & cuſtodia ſalutaris in ſecu-
la ſeculorum. Deindè antequàm benedicatur,
halat ter ſuper ipſam ampullam, & dicit lenta
voce exorciſmum chriſmalis olei.

Exorciſmus chriſmalis olei.

EXorcizo te creatura olei per Deũ patrem
omnipotentem, qui fecit cælum & terram,
mare & omnia quę in eis ſunt, vt omnis vir
tus aduerſarij, omnis exercitus diaboli, omnis
que incurſio, & omne phantaſma ſatanæ eradi-
cetur & effugetur à te, vt fias omnibus, qui ex te
vngendi ſunt, in adoptionem filiorum per ſpiri
tum ſanctum, in nomine Dei patris omnipoten
tis, & in charitate Ieſu Chriſti filij eius Domini
noſtri, qui cum eo viuit & regnat Deus in vnita-
te eiuſdem ſpiritus ſancti. Tunc dicat alta voce:
Per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. Amen. Do-
minus vobiſcum Reſp. Et cum ſpiritu tuo.
Surſùm corda. Reſp. Habemus ad Dominum.
Gratias agamus Domino Deo noſtro.
Reſp. Dignum & iuſtum eſt.

PRÆFATIO.

Verè dignum & iuſtum eſt, æquum & ſaluta-
re, nos tibi ſemper & vbique gratias agere, Do-
mine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus:
qui in principio inter cætera bonitatis tuæ mu-
nera, terram producere fructifera ligna iuſſiſti,
inter quæ huius pinguiſsimi liquoris miniſtræ
oleæ naſcerentur, quarum fructus ſacro chriſ-
mati deſeruiret. Nam & Dauid prophetico ſpi-
ritu gratiæ tuæ ſacramenta prænoſcens, vultus
noſtros in oleo exhilarandos eſſe cantauit: & cũ
mundi crimina diluuio quondàm exinaniren-
tur effuſo, ſimilitudinem futuri muneris colum
ba demonſtrans, per oliuæ ramum pacem ter-
ris redditam nunciauit. Quod in nouiſſimis tẽ-
poribus manifeſtis eſt effectibus declaratum, cũ
baptiſmatis aquis omniũ criminum commiſſa
delentibus, hæc olei vnctio vultus noſtros iocũ
dos efficit ac ſerenos. Indè etiàm Moyſi famulo
tuo mandatum dediſti, vt Aaron fratrem ſuum
priùs aqua lotum per infuſionem huius vnguẽ-
ti conſtitueret ſacerdotem. Acceſſit ad hoc am-
plior honor cum filius tuus Ieſus Chriſtus Do-
minus noſter lauari ſe à Ioanne vndis Iordani-
cis exegiſſet, vt ſpiritu ſancto in columbæ ſimi-
litudine deſupèr miſſo, vnigenitũ tuum, in quo
A tibi optimè complacuiſſet, teſtimonio ſubſe-
quentis vocis oſtenderes, & hoc illud eſſe mani-
feſtiſsimè comprobares, quòd eum oleo lętitiæ
præ conſortibus ſuis vngendum Dauid prophe
ta cecinisset. Te igitur deprecamur Domine ſan
cte, pater omnipotens, æterne Deus, per eundẽ
Ieſum Chriſtũ filiũ tuũ Dominum noſtrum, vt
huius creaturę pinguedinem ſanctificare tua be
nedictione digneris, & ſancti ſpiritus ei admi-
ſcere virtutẽ, cooperante potentia Chriſti tui, à
cuius ſancto nomine chriſma nomen accepit:
vndè vnxiſti ſacerdotes & reges, prophetas &
martyres, vt ſpiritalis lauacri baptiſmo renouã-
B dis creaturam chriſmatis in ſacramentum perfe
ctæ ſalutis vitæque confirmes, vt ſanctificatione
vnctionis infuſa, corruptione primæ natiuitatis
abſorpta, ſanctum vniuſcuiuſque templum ac-
ceptabilis vitæ innocens odore redoleſcat, vt ſe
cundùm conſtitutionis tuæ ſacramentũ, regio &
ſacerdotali propheticoque honore perfuſi veſti
mento incorrupti muneris induantur, vt ſit his,
qui renati fuerint ex aqua & ſpiritu ſancto, chriſ
ma ſalutis, eoſque æternę vitæ participes, & cæ-
leſtis gloriæ facias eſſe conſortes: Per eundem
Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuũ
qui tecum viuit & regnat Deus in vnitate eiuſ-
C dem ſpiritus ſancti: Per omnia ſęcula ſeculo-
rum. Amen.

Finita benedictione, dominus epiſcopus ſalu
tet chriſma nudum, & miniſtri qui iuxta eum
ſunt, & ità iterùm per ordinem deſcendat ſicut
aſcendit. Et tenente ampullam acolyto, deſera-
tur omnibus cooperta ad ſalutandum per ordi-
nem, ità vt à nemine nuda videatur. Hoc facto,
ſummo honore procuretur, vſquedùm altera
ampulla aſcendat, & iterùm deſcendat, vt am-
bæ honorificè ad locum ſuum redeant.

Incipit exorciſmus olei quo vngendi ſunt
D *catechumeni.*

DEſcendente autem ampulla cum chriſma-
te, ſtatim alia cum oleo catechumenorũ
cooperta, aſcendat ſicut prior, vſq; ante
epiſcopum, & halat in ipſam ter, ſicut in priorẽ
ſed tacitè, ordine quo in ſuprà delatam. Et in
primis faciat ei exorciſmum, & benedicat cam
quaſi legens lectionem.

Exorciſmus olei catechumenorum.

EXorcizo te creatura olei in nomine Dei pa
tris omnipotentis, & in nomine Ieſu Chri-
ſti, & Spiritus ſancti, vt in hac inuocatione
trinę poteſtatis, atque vnius virtute Deitatis,
E omnis nequiſſima virtus aduerſarij, omnis inue
terata malitia diaboli, omnis violenta incurſio,
omne confuſum & cæcum phantaſma eradice-
tur, & effugetur, & diſcedat à creatura huius olei
ad vtilitatem hominum conſtituta, vt fiat hæc
vnctio diuinis ſacramẽtis purificata, in adoptio-
nem carnis & ſpiritus eis, qui ex eo vngi debent
in remiſſionem omnium peccatorum, vt efficiã-
tur eorum corpora ad omnem gratiam ſpirita-
lem accipiendam ſanctificata: Per eundem Do-
minum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui venturus
eſt. Tunc

eſt. Tunc dicatur, Dominus vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

DEus incrementorum omnium & profectuum ſpiritualium muneratot, qui virtute ſancti ſpiritus tui imbecillarũ méṫiũ rudimenta confirmas, te oramus Domine, vt vẽtutis ad beatæ regenerationis lauacrũ, tribuas per vnctionem iſtius creaturę purgationem mẽtis & corporis, vt, ſi quę illis aduerſantium ſpirituum inhæſere maculę, ad tactum ſanctificati olei huius abſcedant. Nullus ſpiritalibus nequitijs locus, nulla refugis virtutibus ſit facultas, nulla inſidiantibus malis latendi licentia relinquatur: ſed venientibus ad fidem ſeruis tuis, & ſancti ſpiritus tui operatione mundandis, ſit vnctionis huius præparatio vtilis ad ſalutem, quam etiam cæleſtis regenerationis natiuitate in ſacramento ſunt baptiſmatis adepturi: Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui venturus. Tunc dominus epiſcopus, & qui iuxta eum ſunt, ſalutent eam, & deſcendat per ordinem ſicut altera, & deferatur omnibus ad ſalutandum. His ità peractis, eodem ordine & decore quo aſcenderant in Eccleſiam, redeant ambę ad ſacrarium. Tunc pontifex lauet manus, & diaconi vadant ad altare, & diſcooperiant ſancta. Et pontifex veniens ad altare, diuidat oblatas ad frangendum, & communicet omnis populus ordine ſuo, & ſumat de ipſis oblatas integras ad ſeruandum vſque manè diei paraſceues: De quibus communicent abſque ſanguine Domini. Sanguis verò eadem die penitùs conſumatur. Et ſchola dicat, Agnus Dei. Abſque oſculo, & communionem Dominus Ieſus. Cũ pſal. & gloria. Fractis autem oblatis, communicẽt presbyteri primò, poſteà diaconi, & cęteri omnes. Et ità perficiatur Miſſa pleniter ordine ſuo.

Poſt communionem.

Refecti vitalibus alimentis, quęſumus Domine Deus noſter, vt quod tempore noſtræ mortalitatis exequimur, immortalitatis tuę munere conſequamur. Per.

Super populum.

Concede quæſumus Domine, vt perceptum noui ſacramenti myſterium & corpore ſentiamus, & mente. Per.

Et pontifex deſcendat in ſacrarium, mandãs presbyteris quid voluerit.

Tunc chriſma nouum miſceatur cum veteri, ſi quid reſiduum fuerit. Similiter & oleum, & ità diuidatur per presbyteros, & finita ſunt iſta. Ad veſperum in cœna Domini nõ dicatur, Deus in adiutorium meum intende: ſed antiphona, Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. pſal. Credidi, propter quod. Antiph. Cum his qui oderant pacem, eram pacificus: cũ loquebar illis, impugnabant me gratis. pſal. Ad Dominum. Antiph. Ab hominibus iniquis libera me Domine. pſal. Eripe me Domine. Antiph. Cuſtodi me à laqueo, quem ſtatuerunt mihi, & ab ſcandalis operantium iniquitatem. pſal. Do-

A mine clamaui. Antiph. Conſiderabam ad dexteram, & videbam: & nõ erat qui cognoſceret me. pſal. Voce mea. Lectio non dicatur, nec verſus: ſed Antiphona, Cœnantibus autem accepit Ieſus panem, benedixit ac fregit, dedit diſcipulis ſuis. pſalm. Magnificat. Ad veſperum oratio:

Deus cuius cœnã ſacratiſſimam veneramur, vt ea digni inueniamur, munda nos quæſumus, à ſordibus peccatorum, qui ad inſinuandum nobis humilitatis exemplum, pedes tuorum dignatus es hodiè lauare diſcipulorum. Qui cum patre. Cum autem ſchola primam antiphonam dicit, Calicem ſalutaris accipiam: Statìm duo B acolyti parati cum nigris caſulis, incipiant expoliare altaria, vſquedum finitur veſpera, poſteà tollantur. A veſpera autem huius diei, nuda ſint altaria vſque in manè ſabbati.

Expletis omnibus, procedat dominus epiſcopus cum omni alacritate cum presbyteris & clero, ſi vult, ante vel poſt cibum, ad locum vbi mã datum perficere vult. Sintque ibi parati proceſſores, Acolyti duo cum candelabris duobus, tertius thuribulum portans: quartus cum thymiamaterio: & ſubdiaconus Euangelium portans. Et diaconus imponat Euangelium, Ante diem C feſtum Paſchæ. ſicut ad Miſſam. Lecto Euangelio, dicat epiſcopus hanc orationem, vt ſuprà: Deus, cuius cœnam ſacratiſſimam.

Data oratione, epiſcopus ponat veſtimenta ſua, & præcinctus linteo, præparet ſe ad lauandos pedes diſcipulorum ſuorum. Et primùm incipiente pontifice, mutuatìm pedes lauent & diſtergant, canentes antiphonas:

Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicèm ſicut dilexi vos, dicit Dominus. pſal. Beati immaculati in via. Antiph. In diebus illis, mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quòd Ieſus accubuit in domo Simonis leproſi, D attulit alabaſtrum vnguenti, & ſtans retrò ſecus pedes Domini Ieſu, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. pſal. Magnus Dominus. Antiph. Maria ergò vnxit pedes Ieſu, & extersit capillis ſuis, & domus impleta eſt ex odore vnguenti. Antiph. Poſtquã ſurrexit Dominus à cœna, miſit aquam in peluim, cœpit lauare pedes diſcipulorum, hoc exemplum reliquit eis. pſal. Deus miſereatur noſtri.

Ante diem feſtum Paſchæ ſciens Ieſus quia eius hora venit, vt tranſeat ex hoc mundo ad patrem, & cœna facta ſurrexit, linteo præcinxit ſe, E miſit aquam in peluim, cœpit lauare pedes diſcipulorum, venit ad Petrum. Dixit ei Simon: Non lauabis mihi pedes in æternum. Reſpondit Ieſus: Si non lauero te, non habebis partem mecum. Domine, non tantùm pedes, ſed & manus & caput. Antiphona: Domine, tu mihi lauas pedes? Reſpondit Ieſus: Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet. Antiph. Dominus Ieſus poſtquam cœnauit cum diſcipulis ſuis, lauit pedes eorum, & ait illis: Scitis quid fecerim vobis? ego Dominus & magiſter, exemplum dedi vobis, vt

& vos

vt & vos ita faciatis. Antiph. Amodò dico vobis, A priuſquam fiat, vt cùm factum fuerit, credatis, quia vnus ex vobis me traditurus eſt. Bonū erat illi, ſi natus non fuiſſet homo ille. Antiph. Vos vocatis me, Magiſter & Domine: & benè dicitis, Sum etenim. Si ergò ego laui pedes veſtros, Dominus & magiſter, & vos debetis alter alterius pedes lauare. Pſal. Deus miſereatur noſtri. Ant. Vos vocatis me, magiſter & Domine, & benè dicitis, ſum etenim; ſi ego laui veſtros pedes, Dominus & magiſter, & vos debetis alter alterius lauare pedes, Pſal. Suſcepimus Deus. Antiph. Si ego Dominus & magiſter veſter laui vobis pedes, quanto magis vos debetis alter alterius, &c. B Pſal. Quàm dilecta Antiph. Cœna facta, dixit Ieſus diſcipulis ſuis: Amen amen dico vobis, vnus veſtrum eſt hic, qui me traditurus eſt in hac nocte. Pſal. Miſerere mei Deus. Antiph. Diligamus nos inuicem, quia charitas ex Deo eſt: & qui diligit fratrem ſuum, ex Deo natus eſt, & videt Deum. Pſal. Ecce quàm bonum. verſ. Vbi fratres in vnum glorificant Deum, ibi dabit Dominus benedictionem. Pſa. Eccè quàm bonum. Antiph. In hoc cognoſcent omnes quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionē habueritis ad inuicem. Pſal. Laudate Dominum in ſanctis eius. Laudate. Antiph. Congregauit nos Chriſtus ad glorificandū ſeip- C ſum. Reple Domine animas noſtras ſpiritu ſancto. Antiph. Fratres, Exiſtimo enim quòd non ſint condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Antiph. Fratres, Glorificate & portate Deum in corpore veſtro. Antiph. Vbi eſt gaudium & lætitia, ibi ſanctorum eſt congregatio: ibi nec ira eſt, nec indignatio, ſed firma charitas in perpetuum. Amē. Antiph. Si verè fratres diuites eſſe cupitis, veras diuitias amate. Antiph. Si culmen veri honoris quæritis, ad illam celeſtem patriam quantocyùs properate. Antiph. Si gloriam dignitatum dili- D gitis, in illa angelorum curia adſcribi feſtinate. Cum aliis antiphonis ad hoc pertinentibus. Finitis antiphonis, diaconus aut lector, cui mandatum fuerit, imponat Euangelium ſecundum Ioannem, quaſi lectionem legens, ab eo loco vbi ſcriptum eſt: Amen amen dico vobis, non eſt ſeruus maior Domino ſuo, neque Apoſtolus maior eo qui miſit illum: Vſquè, & ego in ipſis. Preces poſt mandatum. Suſcepimus Deus miſericordiam tuam. Reſp. in medio templi tui. Tu mandaſti Domine mandata tua. Reſp. Cuſtodiri nimis. Tu lauiſti pedes diſcipulorum tuorum. Opera manuum tuarum nè deſpicias.

Orationes poſt mandatum.

ADeſto Domine officiis noſtræ ſeruitutis, quia tu pedes lauare dignatus es tuis diſcipulis, nè deſpicias opera manuum tuarum, quæ nobis retinenda mandaſti, vt ſic exteriora abluuntur inquinamenta, ſic à te omnium noſtrùm interiora lauentur peccata. Quod ipſe præſtare digneris, qui viuis & regnas.

Alia.

DEus, qui diſcipulorū tuorum pedes abluens, pio affectu eis exemplum præbuiſti, mandatumque dediſti; concede propitius, vt per obſequium mandatorum tuorſtm, eorum obtentu de tuo lætemur aſpectu. Quod ipſe præſtare.

Alia.

ANnue miſericors Deus. vt qui diuina præcepta violando, paradiſi felicitate decidimus, ad æternæ beatitudinis redeamus acceſſum, per tuorum cuſtodiam mandatorum. Quod ipſe præſtare.

Oratio pro his qui ipſum mandatum adimpleuerunt.

REſpice Domine ſuper hos famulos tuos, qui ſe inclinando, obedientiæ ſanctæ pio obſequio fratrum ſuorum expleuerunt ſeruitium, vt ſemper te habeant in auxilium, & in bonis actibus ſuperent inimicū, & inoffensè ſemper agant ſeruitium conſuetum, vt æternum à te mereantur percipere præmium. Per.

Ab hac nocte vſquè in Sabbatum ſanctum, nonnulli ſerui Dei imitantes Apoſtolos, ieiuni permanent: aliqui verò contenti ſunt pane tantùm, vel herbis atque legumine, ſeu cicere.

Item benedictio olei ad omnē languorē quocunque tēpore, & nulla in huius olei benedictione concluſio dicatur, antequam ſubinferatur.

Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas. In tuo nomine Deus pater omnipotens, & Ieſu Chriſti filii tui Domini noſtri ſigno, & in virtute Spiritus ſancti hác creaturam olei exorcizamus, ſimulque ſanctificamus, quia ità benignus Dominus per ſuos Apoſtolos declarare dignatus eſt, dicens: Si quis infirmatur in vobis, inducat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eū, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum; & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Et iterùm per ipſum omnia poſſibilia eſſe credentibus docuiſti; &, vt cunctum ſeculum eius claritate ſaluares: ſic per eundem locutus es, dicens: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis. Quapropter, Domine, tua ineffabili bonitate comperta, ſubmiſſis precibus credentes nullum alium Deum, niſi te Domine, qui diues es in miſericordia, celeriterque ſubueniens, peritiſſimum medicum imploramus, vt apertis cælis Spiritus ſancti velocitate deducta, virtutis tuæ medicinam in hoc oleum propitius infundas. Deſcendat ſuper hoc oleum potentiæ tuæ do-
E num, deſcendat claritas & origo virtutùm, deſcendat benignitas, & puritas ſanitatis. Exorcizetur crucis Chriſti vexillo, benedicatur dextera maieſtatis tuæ, & corroboretur filii tui Domini noſtri ſignaculo. Præſtò ſint, Domine, angeli & archangeli, & omnis militià cæleſtis. Adſit Apoſtolorum ac Martyrū, & fidelium ſacerdotum, vel etiàm aliorum ſeruorum tuorum digniſſima oratio, ſub quorum preſentia dum in tuo nomine Domine pater immenſe, hoc vnguentum compoſitionis atque permixtionis de-

den-

derimus liniendis corporibus infirmis, continuo peragratis viſceribus eorum, omnem cōſumant violentiam fellis. Proſit, pater miſericordiarum, febribus, & dyſenteria laborantibus, proſit paralyticis, cæcis, & claudis, ſimulque vexaticijs. Quartana, tertiana, quotidiana excutiat frigora. Mutorum ora reſoluat. Arentia mēbra reficiat, Dementiam cordis ad ſcientiam reuocet, dolorem capitis, oculorum infirmitatem, manuum, pedum brachiorum, pectoris, ſimulq; & inteſtinorum atque omnium membrorum tā intrinſecùs, quam extrinſecùs, medullarumque dolorem expellat, ſomnum quietis infundat, & ſalutem conferat ſanitatis. Si qua verò maligna B vel venenoſa naſcentia in corporibus quorumcunque fuerint generata, tactus vnguenti huius omnes radicitus eorum arefaciat ſationes. Morſus verò beſtiarum, canum rabiem, ſcorpionum, ſerpentium, viperarum, atque omnium monſtruoſorum leniat dolores, & ſuperinducta ſanitate, plagarum ſopiat cicatrices. Impetum quoque dæmonum, vel incurſiones ſpirituum immūdorum, atque legionum malignarum vexationes, vmbras, & impugnationes, & infeſtationes, artes quoque maleficorum, Chaldæorū, augurum, & diuinorum incantationes, & venena promiſcua, quæ ſpirituum immundorū virtute nefanda & exercitio diabolico conficiuntur, iubeas Domine per hanc inuocationem ſuam ab imis viſceribus eorum omnia expelli, vt exiens inimicus de corporibus famulorum, famularumque tuarum omnium, confuſus & excruciatus, & nullam in eis maculam relinquens, a tuis ſanctis angelis conſtringatur, & in inferno, ſicut eum expectat digna ſententia, gehennæ ignibus mancipetur, nec vltrà ad eos habeat ingrediendi locum, ſed ſaluati famuli tui ab his omnibus malis, referant honori tuo laudes in perpetuum ſempiternas, & ſciant quia tu es Deus inſeparabilis Trinitas, regnas in ſecula ſeculorum. Amen.

Benedictio olei Ambroſiana, ad vngendum tam infirmos quàm energumenos.

DOmine, qui ſtudio ſalutis humanæ creaturis tuis vim benedictionis indidiſti, vt ad animarum noſtrarum ſanctificationis vtilitatem, creaturarum etiam corporalium miniſterio noſtris ſalus temporibus tribueretur, infunde ſanctificationem tuam huic oleo, vt ab his quæ vnxerit membra, fugatis inſidijs aduerſariæ poteſtatis, ſuſceptione præſentis olei ſancti ſpiritus gratia ſalutaris debilitatem expellat & plenam conferāt ſoſpitatem, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Item benedictio olei Ambroſiana, quo vngendi ſunt cathecumeni.

DEus ſacramenti huius inuentor atque diſpoſitor, qui præſentis liquoris pinguedine beatorum confirmaſti corpora, cordaque pontificum, quique in hac creatura excellentis nobilitatem nominis, vt eos Chriſtos faceres, indidiſti: qui vnctos ac delibutos antiſtites iuſ-

A ſiſti participibus anteferri, dignum æſtimans elementum, quo innocentiæ & variarum tribueretur forma virtutum, concede infuſionem ſancti ſpiritus olim tibi placitam præſentis olei confirmes nobiliteſque ſubſtantiam, vt quicquid ex eo in humano genere tactum fuerit, ad naturam tranſeat mox ſupernàm, nec aliquid ſibi per vnctionem eius vendicet hoſtis antiquus, ſed doleat ſe telis beatæ huius propugnationis addictum, & pacis oleo vetuſti furoris comprimi ſuperbias ingemiſcat. Per Chriſtum Dominum noſtrum, Per quem hęc omnia.

Præfatio chriſmatis Ambroſiana.

VNanimes atque concordes, Fratres chariſſimi, Dei patris omnipotentis auxilium miſericordiæ deprecemur, vt hoc vnguentum, quo in regali gloria populus eius veſtiendus eſt, cæleſti benedictione, & virtutis ſuæ vigore corroboret, & tegmine eius plebs in æternum benedicta tueatur: Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum patre.

Oratio ad conſummandam chriſmatis benedictionem.

DOminator Domine Deus, rex vnctus, auctor vnguenti, ſpecioſus forma, ſpecioſior vnctione, ſacrator ipſe tuus, ipſe omnium C conſecrator, qui vnguentum de poteſtate ſanctificas, poteſtatem conſecras de vnguento: de vnguento feciſti chriſma, de chriſmate nomen quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine iſto ſit regalis vnctio Chriſtianis: in tuo ergo nomine fiat hæc creatura iam chriſma, & habeatur vt chriſma, forma crucis, ſignum frontis, ſacri titulus bellatoris In hoc chriſmate mulceatur auditus, purificetur viſus, odoratus ſuaueſcat ſaporetur guſtus, tactus in trinitate ſit ſolidus, vt talibus ſtipendiis Domini milites decorati, atque ambroſio rore madidi, imperanti ſeruiāt, D non ſuadenti: & ſignati chriſmate ſancto ſigniferi eſſe mereantur cæleſtes. Per te Chriſte Ieſu ſaluator mundi, qui viuis & regnas Deus, per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Ordo in nocte Paraſceues.

IN nocte Paraſceues temporariæ, id eſt media nocte, paruum ligneum ſignum ſonetur. Collectis omnibus in eccleſia, non dicatur, Deus in adiutorium meum, nec Venite, ſed antiphona: Aſtiterunt reges terræ. Ad pſalmos non dicatur Gloria, nec finis ſubtrahatur. Verſus dicatur pleniter, non ſubtrahendo finem. Dicātur autem nouem pſalmi cum totidem reſponE ſorijs. Lectiones legantur tres de lamentationibus Hieremiæ prophetæ ab eo loco vbi ait. cogitauit Dominus diſſipare murum Sion: vſque, Miſericordiæ Domini multæ: cum pronunciatione Aleph. Tres de tractatu ſancti Auguſtini de pſal. 63. Et tres de Apoſtolo, vbi ait ad Heb. cap. 5. Feſtinemus ingredi. Secunda lectio, Omnis inquam pontifex: Tertia, De quo grandis nobis ſermo eſt. Lector benedictionem non petat, nec finem ſolitum faciat, ſed de ipſa lectione finem faciat. Luminaria ad pſalmos ſingu-

ſingulos extinguantur. Deinde ſequuntur matutini. Ante Benedictus, non dicatur lectio, ſed verſus. Finito Benedictus, priuatim & ſub ſilentio dicantur preces & Kyrie eleiſon. Sic finiantur Matutini. Primam priuatim canent eodem die, ſimiliter Tertiam, Sextam, Nonam, & Veſperam communiter in choro ſtantes, ſimiliter & Completam.

Ordo in die Paraſceues.

FEria ſexta Paraſceues, quæ & ſexta ſabbati dicitur, Miſſa non cantatur, ſed neque in ſabbato ſancto, vſque ad vigilias noctis. In ipſo autem die, hoc eſt, feria ſexta, hora quinta, deportatur lumen, vt ſuprà, ab archidiacono ſeu præpoſito, & illuminentur lampades ſeptem, vel (vt alius Ordo vult) illuminentur indè duę candelę ad altare vbi officium agitur. Conueniunt autem omnes eccleſiaſtici, necnon & laici, & procedit dominus epiſcopus, vel qui vicem illius tenuerit in eccleſia ſtatuta infra vrbem, non tamen in maiore eccleſia, vbi mos eſt ſalutiferam ſalutare crucem. Et præparent ſe presbyteri, & archidiaconus, & diaconi, vel cæteri, quantùm opùs eſt ad miniſtrandum domino pontifici ad Miſſam cum cantoribus & reliquis miniſtris, veſtibus quadrageſimalibus induti, ſcilicet, planetis fuſcis, non nudis pedibus: non enim licet presbyterum, diaconum, vel acolytum ad altare miniſtrare per nudos pedes. Procedentes itaque de ſacrario vſque ad altare abſque vllo cantu, proſtrato omni corpore in terram diutiùs, oratione cōplèta, atque oſculato altari, vadunt ad ſedem pontificis more ſolito. Et mittitur paruum linteum ſuper altarè nudum de ſub Euangelio. Ante Euangelium verò non portentur candelæ vel incenſum. Et dū veniens pontifex de ſacrario proceſſerit ante altare ad orandum ſuper oratoriū, ſicut mos eſt, ſtatim vt ſurrexerit, cum ſilentio aſcendit ad ſedem. Quo ſedente, ſtatim vt annuerit archidiaconus ſubdiacono, ſubdiaconus aſcendit ad legendum, & legitur lectio prima in Oſeæ Prophetia: In tribulatione ſua manè conſurg. Et poſt lectionem cantatur canticum, Domine audiui: Cum quatuor verſibus ſuis. Et dicit pontifex, Oremus. *Diaconus*, Flectamus genua. *Poſtea*, leuare. Et dat orationem: Deus à quo & Iudas reatùs ſui pęnam. Qui tecum viuit. Deindè ſequitur altera lectio in Exodo: Dixit Dominus ad Moyſen & Aaron. Poſt quam ſequitur tractus. Qui habitat. Cantant hic aliqui Tractū nuperrimè compilatum, Eripe me Domine ab homine malo. Quo finito, legitur abſque vlla ſalutatione, Paſſio Domini noſtri Ieſu Chriſti ſecundùm Ioannem: Egreſſus Ieſus trans Iordanem Cedron. Nec incenſum ibì portatur. Hac expleta, ſtatim duo diaconi nudant altare ſindone, quæ priùs fuerat ſub Euangelio poſita, in modum furantis. Aliqui vero antequam legatur paſſio Domini, pręparant ſindones duas ſibi inuicèm cohærentes, & in eo verſu, vbì legitur, Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, ſcindunt

A hincindè ipſas ſindones deſuper altare in modum furantis, & ſecum auferūt. Tunc venit pontifex ante altare, ſiue, vt in alio ordine legitur, tranſit in dexteram partem eccleſiæ infra thronum, & dicit: Oremus. Et diaconus, Flectamus genua. & orat diutiſſimè. Et Diaconus, Leuate. Et dicit orationes ſolennes ad Hieruſalem.

ORemus, dilectiſſimi nobis, in primis pro eccleſia ſancta Dei. Et cæteras per ordinem, ſicut in libro Sacramentorum continetur, ſicut ſuprà in quarta feria pronunciante diacono, *Flectamus genua*, niſì pro Iudæis tantùm non flectantur genua.

B Oremus. *Flectamus genua.*

Omnipotens ſempiterne Deus, qui gloriam tuam. *Leuate.* Per eundem.

Oremus & pro beatiſſimo Papa noſtro.

Oremus. *Flectamus.*

Omnipotens ſempiterne Deus, cuius iudicio. *Leuate.* Per Dominum.

Oremus pro omnibus epiſcopis.

Oremus, *Flectamus.*

Omnipotens ſempiterne Deus, cuius ſpiritu: *Leuate.* Per Dominum.

Oremus & pro Chriſtianiſſimo.

C Oremus. *Flectamus.*

Omnipotens ſempiterne Deus, in cuius manu. *Leuate.* Per Dominum.

Oremus & pro catechumenis noſtris.

Oremus. *Flectamus*

Omnipotens ſempiterne Deus, qui eccleſiam tuam. *Leuate.* Per Dominum.

Oremus dilectiſſimi nobis.

Oremus. *Flectamus.*

Omnipotens ſempiterne Deus, mœſtorum conſolator. *Leuate.* Per Dominum.

Oremus & pro hæreticis.

Oremus. *Flectamus.*

D Omnipotens ſempiterne Deus, qui ſaluas omnes. *Leuate.* Per

Oremus & pro perfidis Iudæis, vt Deus.

Oremus.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui etiàm Iudaicam perfidiam. Per.

Oremus & pro Paganis, vt Deus.

Oremus. *Flectamus.*

Omnipotens ſempiterne Deus, qui non mortem peccatorum. *Leuate.* Per.

Subdiaconi autem ſtent retro altare, vertentes ſe ad altare, & ibì ſicut cæteri flectentes genua, non tamen terga vertentes altari. Quas vt

E finièrit, omnes tacitè exeunt foràs.

Notandum verò eſt, quia in Romana eccleſia extinguitur totus ignis in hac feria hora ſexta, & reaccenditur hora nona.

Presbyteri verò eccleſiarum, ſiue de vrbe, ſeu de ſuburbania, vadunt per eccleſias ſuas, vt hoc ordine hora nona cuncta vſque ad veſperum faciant, hoc tantùm mutantes, vt vbì pontifex nominat Apoſtolicum, ipſi nominent epiſcopum ſuum.

Ad veſperum verò tam in eccleſia, vbi pon-

[catchword:] tifex

tifex dicit orationem, quàm & in cæteris eccleſijs presbyterorum: poſt orationes præparatur crux ante altare, interpoſito ſpatio inter ipſam & altare, ſuſtentata hincindè à duobus acolytis, poſito ante eam orario. In cuius laudem dicitur, *Agios.* cum verſibus iſtis:

Mich. 9 Num. 14. POpule meus, quid feci tibi? aut in quo contriſtaui te? reſponde mihi. Quia eduxi te de terra Aegypti, paràſti crucem Saluatori tuo.

Agios ò theos, Agios iſchyros, Agios athanatos, eleiſon imas.

Sanctus Deus, ſanctus fortis, ſanctus & immortalis, miſerere nobis.

Quia ego eduxi te per deſertum quadraginta annos, & manna cibaui te, & introduxi in terrã ſatis bonã, paràſti crucẽ Saluatori tuo. *Agios.*

Quid vltra debui facere tibi, & non feci? ego quidem plantaui te vineam meam fructu decoram, & tu facta es mihi nimis amara: aceto namque ſitim meam potàſti, & lancea perforaſti latus Saluatori tuo. *Agios,* & Sãctus, vt ſup.

Canunt aliqui ad ſalutandam crucem etiàm hoc reſponſorium ſancti Ambroſij, ex perſona ſanctæ Mariæ: Vadis propitiator ad immolandum pro omnibus: non tibi occurrit Petrus, qui dicebat, Pro te moriar: reliquit te Thomas, qui clamabat, dicens: Omnes cum eo moriamur. & nullus de illis, ſed tu ſolus duceris, qui immaculatã me cõſeruaſti filius & Deus meus. Verſ. Venite & videte Deum & hominem pendentem in cruce. Qui. Sequitur antiph. Ecce lignum Crucis, in quo ſalus mundi pependit: venite adoremus. Pſal. Beati immaculati.

Intereà venit pontifex ſolus, & adoratam deoſculatur crucem. Deindè epiſcopi, presbyteri, diaconi, ac cæteri per ordinẽ, deindè populus.

Oratio ad Crucem Domini in prima genuflexione.

DOmine Ieſu Chriſte, Deus verus de Deo vero, qui pro redemptione generis humani ſerpentina ſuaſione decepti, mundum erroribus implicatum illuminare, & crucis patibulum ſubire voluiſti, vt & lignum ligno vinceres, & peccati hæreditariam mortem, morte potentiſſima ſuperares; exaudi me miſerum & indignum proſtratum ante oculos tuæ benigniſſimæ Maieſtatis, & adorantem te, & benedicentem nomen tuum ſanctum atque terribile, & concede mihi te puro corde ſpere, te laudare, te prædicare, & per vexillum huius ſanctæ crucis, quam hodiè in tuo nomine adoraturus adueni, mentem meam corpuſque ſanctifica, ſcuto fidei tuæ me circuntege, galeam ſalutis mihi impone, gladio ſpiritali accinge, vt contra hoſtem nequiſſimum bellaturus, & tuæ muniar miſerationis auxilio, & ſalutiferæ crucis vexillo, cunctique tuo ſancto nomine inſigniti, ab hoſtis perfidi ſint incurſione ſecuri. Per te Chriſte Ieſu, qui viuis.

Oratio in ſecunda genuflexione

DEus qui Moyſi famulo tuo in via ſqualentis eremi ſerpentem æneum in media popu-

A li multitudine, ad liberandas lethali veneno infectas animas, exaltare iuſſiſti, vt ſi quis mortifero vulnere afflictus, ad eum reſpiceret, & venenum exitiale euaderet, & optatæ ſalutis vitam adipiſceretur: ſignificans teipſum futura longè poſt curricula, pro tui ſalute plaſmatis, crucis extollendum patibulo: vt quos diabolus armis inuidiæ captiuauerat, tua deſiderabilis paſſio ad patriam reuocaret, concede tam mihi miſero & peccatori, quàm omnibus tuo cruore mercatis, qui hodiè ſanctam paſſionem tuam ſupplices venerantur, lignumque vitæ adorant, vt dia- B bolicas inſidias te adiuuãte vincamus, & æternæ vitæ participes eſſe mereamur. Qui cum patre.

Oratio in tertia genuflexione.

DOmine Ieſu Chriſte, qui nos per crucis paſſionem hodierna die de diabolica ſeruitute liberaſti, vt quo die hominem condideras, eodem & reformares: exaudi me miſerum & peccatorem coram hoc ſignaculo crucis confitentem, & deprecantem, vt huius venerabilia & vitalis ligni tuitione munitus, & hoſtis nequiſſimi ignea tela repellere, & ab inflictis euacuare vulneribus, & ad vitam æternam valeam peruenire. Per te Saluator mundi, qui cũ C patre & ſpiritu ſancto. Pontifex verò redit ad ſedem, vſquedum omnes ſalutẽt crucem. Nam ſalutante pontifice vel populo crucem, cantatur ſemper antiphona: Ecce lignum crucis, in quo ſalus mundi pependit: venite adoremus. Cum pſal. 118. Beati immaculati in via. vt ſuprà. item antiph. Crucem tuam adoramus Domine, & ſanctam reſurrectionem tuam laudamus & glorificamus: ecce enim propter crucem venit gaudium in vniuerſo mundo. Pſal. Deus miſereatur noſtri. Item antiph. Dum fabricator mundi mortis ſupplicium pateretur in cruce, Clamans voce magna tradidit ſpiritum: & ecce D velum templi diuiſum eſt, monumenta aperta ſunt: terræmotus enim factus eſt magnus, quia mortem filij Dei clamabat mundus ſe ſuſtinere non poſſe. Aperto ergò lancea militis latere crucifixi Domini, exiuit ſanguis & aqua in redemptionem ſalutis noſtræ. O admirabile precium, cuius pondere captiuitas redempta eſt mundi, tartarea confracta ſunt clauſtra inferni, aperta eſt nobis ianua regni. Vndè ſup.

CRux fidelis, inter omnes
Arbor vna nobilis:
Nulla ſilua talem profert
E *Fronde, flore, germine.*
Dulce lignum, dulces clauos,
Dulce pondus ſuſtinet.

Clero proſequente eundem verſum.

Pange lingua glorioſi
Prælium certaminis,
Et ſuper crucis trophæo
Dic triumphum nobilem.
Qualiter Redemptor orbis
Immolatus vicerit. *Crux fide.*
De parentis protoplaſti
Fraude factor condolens,

Quandò

Quando pomi noxialis
Morſu in mortem corruit,
Ipſe lignum tunc notauit,
Mortis damna vt ſolueret. Crux.
Hoc opus noſtræ ſalutis
Ordo depopoſcerat,
Multiformis proditoris
Ars vt artem falleret:
Et medelam ferret inde,
Hoſtis vnde læſerat. Crux.
Quandò venit ergò ſacri
Plenitudo temporis,
Miſſus eſt ab arce patris
Natus, orbis conditor,
Atque ventre virginali,
Caro factus, prodijt. Crux.
Vagit infans inter arcta
Conditus præſepia:
Membra pannis inuoluta
Virgo mater alligat,
Et pedes, manus & crura
Stricta cingit faſcia. Crux.
Luſtra ſex qui iam peracta,
Tempus implens corporis,
Se volente natus ad hoc,
Paſſioni deditus,
Agnus in crucis leuatur
Immolandus ſtipitem. Crux.
Hic acetum, fel, arundo,
Sputa, claui, lancea,
Mite corpus perforatur,
Sanguis vndè profluit:
Terra, pontus, aſtra, mundus,
Quo lauantur flumine. Crux
Flecte ramos arbor alta,
Tenſa laxa viſcera,
Et rigor lenteſcat ille,
Quem dedit natiuitas,
Et superni membra regis,
Miti tendas ſtipite. Crux.
Sola digna tu fuiſti
Ferre precium ſceli:
Atque portum præparare
Nauta mundo naufrago,
Quem ſacer cruor perunxit,
Fuſus agni corpore. Crux.
Sit patri, natoq; ſummo
Gratia cum ſpiritu,
Sempiternæ Trinitati
Laus, ſalus & gloria,
Qua creauit, quæ redemit,
Quæq; nos illuminat. Crux.

Iſtis verò verſiculis in finem perductis, & cruce ſalutata, & in ſuo loco repoſita, duo ſubdiaconi & presbyteri duo priores intrant in ſacrarium, vel vbi poſitum fuerit Corpus Domini, quod pridiè remanſit, ponentes illud in patenā. Et ſubdiaconus teneat ante ipſos calicem cū vino non confectato, & alter ſubdiaconus patenam cum corpore Domini. Quibus tenētibus, accipit vnus presbyter prior patenam, & alter calicem, & defertur ſuper altare nudatum. Tunc

A descendens pontifex ante altare, inclinat ſe, & iterùm eleuans, dicit: Oremus. Præceptis ſalutaribus moniti. Finita manteà, Pater noſter. Sequitur, Libera nos, quæſumus Domine, ab omnibus malis præteritis, præſentibus & futuris, & intercedente beata & glorioſa ſemper virgine Dei genitrice Maria, & beatis Apoſtolis tuis Petro & Paulo atque Andrea, cū omnibus ſanctis, da propitius pacē in diebus noſtris, vt ope miſericordiæ tuæ adiuti, & à peccato ſimus ſemper liberi, & ab omni perturbatione ſecuri. Per Dñm noſtrum: Vſque, Per omnia ſecula ſeculorum. Cùm verò dixerint, Amen: ſumit de ſācta,
B & ponit in calicē nihil dicens, niſi fortè aliquid ſecretè dicere voluerit. Pax Domini, non dicit: quia non ſequuntur oſcula circūadſtantiū. Sanctificatur aūt vinum non conſecratum, per ſanctificatum panem, & cōmunicant oēs cum ſilentio. Et ſic expleta ſunt vniuerſa. Et poſt paululū, veſperos dicit vnuſquiſque priuatim, & ſic vadunt ad menſam. *Ordo in nocte ſabbati ſancti.*

IN ſabbato ſancto ad vigilias media nocte ſurgendum eſt, & ſimiliter, vt in Paraſceue fiunt omnia. Dicantur nouem pſalmi cū reſpoſorijs. Tres lectiones legātur de lamentationibus Hieremiæ prophetæ, ſine pronunciatione Aleph,
C Beth, & reliquorum, ab eo loco vbi dicit: Miſericordiæ Domini multæ, vſq; ad finem. Et tres de Apoſtolo, vbi ait in epiſtola ad Hebræos, Chriſtus aſsiſtens pontifex. Secunda lectio, Vbi enim teſtamentum. Tertia, Vmbram enim habens lex bonorum futurorum. Deindè legantur homiliæ ſanctorum Patrum, ad ipſum diem pertinentes. Et in candelis accendendis vel extinguendis, ſicut ſuperiùs habetur.

Item ordo de ſabbato ſancto in die: primùm qualiter catechizantur infantes.

SAbbati verò die ſancto, ac ſolénniſſimo, pri-
D mo manè ornetur Eccleſia cum omnibus vtenſilibus ſuis. Poſt tertiam deniq; horā ſabbati procedant ad Eccleſiam, qui baptizādi ſunt, cū patrinis & matrinis, & ordinētur ab acolyto per ordinem, ſicut ſcripti ſunt, maſculi in dexteram partem, fœminæ verò in ſiniſtram: & tunc, qui poſſunt, reddunt orationem Dominicam, & ſymbolum, ſiue patrini pro ipſis, atque matrinæ eorum, qui eos ſuſcepturi ſunt. Et faciens crucem ſacerdos cum pollice in frontibus ſingulorum, dicit: In nomine Patris, & Filij, & Spiritùs ſancti. Poſtea impoſita manu ſuper capita ſingulorum, dicit hanc orationem
E ad catechizandos infantes.

Nec te latet, Satanas, imminere tibi pœnas, imminere tibi tormenta, imminere tibi diem iudicij, diem ſupplicij ſempiterni, diē qui venturus eſt velut clibanus ardens, in quo tibi atq; vniuerſis angelis tuis æternus veniet interitus. Proinde damnate atque damnande, da honorē Deo viuo & vero, da honorem Ieſu Chriſto filio eius, & Spiritui ſancto, in cuius nomine atq; virtute præcipio tibi, quicunq; es, ſpiritus immūde, vt exeas, & recedas ab hoc famulo Dei, N.

quem hodiè Dominus noſter Ieſus Chriſtus ad ſuam ſanctam gratiam & benedictionem, fontemq́; baptiſmatis dono vocare dignatus eſt, vt fiat eius tēplum per aquā regenerationis in remiſſionem omnium peccatorū: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos & ſeculum per ignem. Ipſa expleta, tangit presbyter ſingulorū nares & aures de ſputo oris ſui, & dicit vnicuique ad aurē dexteram, Effeta, quod eſt, adaperire, in odorē ſuauitatis. Ad ſiniſtram: Tu aūt effugare diabole, appropinquabit enim iudicium Dei. Poſteà verò tāgit eis pectus, & interſcapilium de oleo ſancto crucem faciendo cum pollice, & vocatis nomine ſingulis, dicit: Abrenuncias Satanæ? Reſp. Abrenuncio. Et omnibus operibus eius? Reſp. Abrenuncio. Et omnibus pompis eius? Reſp. Abrenūcio. Et ego te linio oleo ſalutis in Chriſto Ieſu Domino noſtro in vitam æternā. Reſp. Amen. Hoc expleto, ambulat in circuitu impoſita manu ſuper capita eorum, decātando excelſa voce: Credo in vnum Deum patrem, & reliqua. Deindè vertit ſe ad fœminas, & facit ſimiliter. Poſteà dicitur eis ab archidiacono: orate electi, flectite genua. Et poſt paululùm dicit, Leuate. Cōplete orationem veſtram in vnum, & dicite, Amen. Et reſpondent oēs, Amen. Iterùm admonētur ab archidiacono his verbis, catechumeni recedant. Si quis catechumenus eſt, recedat. Omnes catechumeni exeant foras. Iterùm dicat diaconus: Filij chariſſimi, reuertimini in locos veſtros, expectantes horā qua poſſit circa vos Dei gratia baptiſmum operari.

Ipſo die, hora ſeptima, ingrediuntur ſacrariū Pontifex, ſacerdotes, & leuitæ; & induūt ſe veſtimentis ſolenniſſimis, cum quibus vigilias ſanctas celebrare debent: diaconi dalmaticis, ſubdiaconi lineis aut ſericis albis, & deportet prior manſionariorum in manu ſua, vt poſſit ex eo cereus accendi. Et procedant ſimul omnes de ſacrario foris baſilicam ordinatim, & accenſo cereo in loco mundo, pontifex ſiue presbyter, faciens ſuper eum crucem, benedicit eum humili voce, ità vt à circunſtantibus poſſit audiri: ſchola interim cantante pſalmos pœnitentiæ, hoc modo incipiens: Dominus vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo. Oremus.

Deus mundi conditor, auctor luminis, ſiderum fabricator: Deus, qui iacentem mundum in tenebris, luce perſpicua retexiſti; Deus, per quem ineffabili potentia omniū claritas ſumpſit exordium, te in tuis operibus inuocantes, in hac ſacratiſſima noctis vigilia de donis tuis tuæ ſuppliciter offerimus Maieſtati, non adipem carnis pollutum, non profana vnctione vitiatum, non ſacrilego igne contactum: ſed cera atque ſtuppa conſtructum, in tui nominis honore ſuccēſum, obſequio religioſæ deuotionis offerimus. Magnum igitur myſterium, & noctis huius mirabile ſacramentum dignis neceſſè eſt laudibus cumulari, in quo Dominicæ reſurrectionis miraculo diem ſibi introdu-
A ctum tenebræ inueteratæ ſenſerūt, & mors quæ olim fuerat æterna nocte damnata, in fonte veri fulgoris & luminis, captiuā ſe trahi dominicis triumphis obſtupuit, & quod præuaricante protoplaſto, tenebroſa præſumptione fuerat in ſeruitutem damnatū, huius noctis miraculo, ſplendore libertatis irradiat. Ad huius ergò feſtiuitatis reuerentiam feruore ſpiritūs deſcendentes, quantum deuotio humana exigit, tibi fulgore flammarum placita luminaria exhibemus, vt dum hæc fide integra perſoluūtur creaturæ tuæ etiàm præconia extollantur. Flammæ lux quippe dicenda eſt, per quam poteſtas deitatis Moy-
B ſi apparere dignata eſt, quæ de terra ſeruitutis populo exeunti, ſalutifero lumine ducatū exhibuit, quæ tribus pueris in camino ſententia tyranni depoſitis, vitam blandimentis molloribus reſeruauit. Nam vt præcedēte huius gratia luminis, tenebrarum horror excluditur: Ita Domine luceſcente maieſtatis tuæ imperio, peccatorum ſarcinæ diluūtur. Cùm igitur huius ſubſtantiæ miramur exordiū, apum neceſſè eſt laudemus originē. Apes verò ſunt frugales in ſumptibus, in procreatione caſtiſſimæ. Aedificāt cellulas cereo liquore fundatas, quibus humanæ
C peritiæ ars magiſtra non coæquatur. Legunt pedibus flores, & nullum damnum floribus inuenitur. Partus non edunt: ſed ore legentes, concepti fœtus reddunt examina, ſicut exemplo mirabili Chriſtus ore paterno proceſſit. Fœcunda eſt in his ſinè partu virginitas, quam vtique Dominus ſequi dignatus, carnalem ſe matrem habere virginitatis amore conſtituit. Talia igitur Domine digna ſacris altaribus tuis munera offeruntur, quibus te lætari religio Chriſtiana non ambigit. Qui viuis. *Alia.*

Domine ſancte, pater omnipotens, æterne, in nomine tuo, & filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti, & Spiritūs ſancti benedici-
D mus hunc ignem, & eum cū cera & omnibus eius alimonijs ſanctificamus, & ſigno crucis Chriſti Ieſu filij tui altiſſimi ſignamus, vt intus vel foris accenſus, non quod nocet incendat, ſed omnia ad vſus hominum neceſſaria calefaciat ſiue illuminet, & quæ ex hoc igne fuerint cōflata vel calefacta, ſint benedicta, & omni humanæ ſaluti vtilia, vt nō cum Nadab & Abiu, ignem tibi offerentibus alienū, incendamur, ſed cum Aaron pontifice & filijs eius Eleazaro & Ithamaro, hoſtias tibi pacificas, ſancti Spiritūs igne aſſatas, immolare valeamus, & ſemper eiuſdē Spiritus
E ſancti igne vitia noſtra vre, cordaq́; luce ſcientiæ tuæ illumina, & animas noſtras fidei calore clarifica. Per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, in vnitate eiuſdem.

Tunc accenditur ex eo cereus poſitus in arundine, & deportatur ab Epiſcopo ſeu abbate, vel præpoſito, & procedunt ſimul omnes de loco benedictionis in Eccleſiam cum ipſo cereo ſilentiò nihil cantantes, proſequente eum omni populo, ſicut ſuprà. Aliqui tamen hic cantant hymnum Prudentij.

VER-

VERSVS.

INuentor rutili dux bone luminis,
Qui certis vicibus tempora diuidis:
Merſo ſole chaos ingruis horridum,
Lumen redde tuis chriſte fidelibus.

Schola eundem verſum proſequente.

Quamuis innumero ſidere regiam,
Lunariq́; polum lampade pinxeris,
Incuſſu ſilicis lumina nos tamen
Monſtras ſaxigeno ſemine quærere. Inuen.
Ne neſciret homo ſpem ſibi luminis
In Chriſti ſolido corpore conditam,
Qui dici ſtabilem ſe voluit petram,
Noſtris igniculis vnde genus venit. Inuen.
Pinguis quos olei rore madentibus
Lychnis, ac facibus paſcimus aridis,
Quin & fila fauis ſcirpea floreis,
Preſſo melle priùs collita fingimus. Inuen.
Viuax flamma viget, ſeu caua teſtula
Succum linteolo ſuggerit ebrio,
Seu pinus piceam fert alimoniam,
Seu ceram teretem ſtuppa calens bibit. Inuen.
O res digna, Deus, quam tibi roſcidæ
Noctis principio grex tuus offerat
Lucem, qua tribuis nil preciosius:
Lucem, qua reliqua præmia cernimus. Inuen.
Tu lux vera oculis, lux quoque ſenſibus,
Intùs tu ſpeculum, tu ſpeculum foris,
Lumen, quod famulans offero, ſuſcipe
Tinctum pacifici chriſmatis vnguine. Inuen.
Per Chriſtum genitum ſume pater tuum,
In quo viſibilis ſtat tibi gloria.
Qui noſter Dominus, qui tuus vnicus
Spirat de patrio corde paraclitum. Inuen.
Per quem ſplendor, honor, laus, ſapientia,
Maieſtas, bonitas, & pietas tua,
Regnum continuat numine triplici,
Texens perpetuis ſecula ſeculis. Amen.

TVnc illuminentur ex eodem lumine ſeptem lampades ante altare, quæ tamen priùs ſine lumine erunt, ità compoſitæ, vt abſque vllo impedimento poſſint accendi. Cereus verò magnus, qui benedicendus eſt, ponitur in candelabro ante altare in medio eccleſię, congregato hincindè omni clero ſeu populo.

Deindè veniens archidiaconus facit crucem in eo, & illuminat illum de nouo igne, & humiliter inclinatus, rogat vnum de ſacerdotibus vel leuitis, qui ibidèm reueriti adſtant, pro ſe orare, atque vt ſurrexerit, completur ab eo benedictio cerei prima, quaſi in modum legentis ità:

Benedictio cerei.

EXultet iam angelica turba cælorum, Exultent diuina myſteria, & pro tanti regis victoria, turba inſonet ſalutaris. Gaudeat ſe tellus tãtis irradiatã fulgoribus, & æterni regis ſplendore illuſtrata, totus orbis ſe ſentiat amiſiſſe caliginem. Lætetur & mater Eccleſia, tanti luminis adornata fulgoribus, & magnis populorũ vocibus hæc aula reſultet. Quapropter adſtantes vos fratres chariſſimi, ad tam miram ſancti huius luminis claritatẽ, vnà mecum quæſo Dei

A omnipotentis miſericordiam inuocate, vt qui me nõ meis meritis intra leuitarum numerum dignatus eſt aggregare, luminis ſui gratiã infundendo, cerei huius laudem implere præcipiat. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui cum eo viuit & regnat Deus in vnitate Spiritûs ſancti.

Poſteà dicit ipſe archidiaconus eleuata in altũ voce: Per omnia ſecula ſeculorũ. Reſ. Amẽ. Dominus vobiſcum. Reſ. Et cum ſpiritu tuo Surſum corda. Reſp. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo noſtro. Reſp. Dignum & iuſtum eſt. Indè verò accedit in conſecrationem cerei, decantando quaſi canonem ità:

B Verè dignum & iuſtum eſt, inuiſibilem Deũ omnipotentem, Patrem, Filiumq́; eius vnigenitum, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, toto cordis ac mẽtis affectu, & vocis miniſterio perſonare: qui pro nobis æterno Patri Adę debitũ ſoluit, & veteris piaculi cautionem pio cruore deterſit. Hæc ſunt enim feſta paſchalia, in quibus verus ille agnus occiditur, eiuſq́; ſanguine poſtes cõſecrantur. Hæc nox eſt, in qua primùm patres noſtros filios Iſrael eduxiſti de Aegypto, quos poſteà rubrũ mare ſicco veſtigio tranſire

C feciſti. Hæc igitur nox eſt, quæ peccatorũ tenebras columnæ illuminatione purgauit. Hæc nox eſt, quæ hodiè per vniuerſum mundum in Chriſto credentes à vitijs ſeculi, & caligine peccatorum ſegregatos, reddit gratiæ, ſociatq́; ſanctitati. Hæc nox eſt, in qua deſtructis vinculis mortis, Chriſtus ab inferis victor aſcendit. Nihil enim nobis naſci profuit, niſi redimi profuiſſet. O mira circa nos tuæ pietatis dignatio. O inæſtimabilis dilectio charitatis: vt ſeruum redimeres, filiũ tradidiſti. O beata nox, quæ ſola meruit ſcire tempus & horam, in qua Chriſtus ab inferis reſurrexit. Hæc nox eſt, de qua ſcri-

D ptum eſt: Et nox vt dies illuminabitur, & nox illuminatio mea in delicijs meis. Huius igitur ſanctificatio noctis fugat ſcelera, culpas lauat, & reddit innocentiam lapſis mœſtis lętitiã. Fugat odia, cõcordiam parat, & curuat imperia. In huius igitur noctis gratia, ſuſcipe ſancte pater incenſi huius ſacrificium veſpertinũ, quod tibi in hac cerei oblatione ſolenni per miniſtrorũ manus de operibus apum ſacroſancta reddit Eccleſia. Sed iam columnæ huius pręconia nouimus, quam in honorem Dei rutilans ignis accendit: Qui licèt ſit diuiſus in partes, mutuati luminis detrimenta non nouit. Alitur liquentibus ceris,

E quas in ſubſtantiam precioſę huius lampadis apes mater eduxit. O verè beata nox, quæ expoliauit Aegyptios, ditauit Hebræos: nox in qua terrenis cęleſtia iunguntur. Oramus te Domine, vt cereus iſte in honore nominis tui conſecratus, ad noctis huius caliginem deſtruendam indeficiens perſeueret, atque in odorem ſuauitatis acceptus, ſupernis luminaribus miſceatur. Flammas eius lucifer matutinus inueniat: Ille, inquam, lucifer, qui neſcit occaſum: Ille, qui regreſſus ab inferis, humano generi ſere-

nus illuxit. Precamur ergò te Domine, vt nos
ſamulos tuos, omnem clerum, & deuotiſſimum
populum, vnà cum beatiſſimo Papa noſtro N.
& glorioſiſſimo rege noſtro N. eiuſq; nobiliſſi-
ma coniuge N. necnon & antiſtite noſtro in his
paſchalibus gaudijs conſeruare digneris. Per
eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum
filium tuum, qui tecum viuit & regnat Deus in
vnitate Spiritus ſancti, Per omnia ſecula ſeculo
rum. Amen. Cereo benedicto, ilicò illuminen-
tur ab eodẽ in duobus candelabris alij duo ce-
rei ſtaturam hominis habentes, & de ipſo nouo
& benedicto igne accendunt in omni domo,
quia omnis ignis anterior, qui tũc ardebat, extin
gui debet. Et hic ordo cerei benedicendi in fo-
renſibus ciuitatibus agitur. Nã in catholica ec-
cleſia infra ciuitatem Romanã non ſic benedi-
citur: ſed manè primo ſabbato ſancto venit ar-
chidiaconus in eccleſiam, & fundit ceram in vas
mundum maius, & miſcitat ibidèm oleum, &
benedicit ceram, & ex ea fundit ſimilitudinem
agnorum, & ſeruat eos in loco mundo.

Benedictio cerei.

BEnedic Domine Ieſu Chriſte hanc crea-
turam ceræ ſupplicãtibus nobis, & infun-
de ei per virtutẽ ſanctæ crucis tuæ bene-
dictionem cęleſtem, vt qui eã ad repellẽdas te-
nebras humano generi tribuiſti, talẽ ſignaculo
ſanctæ crucis tuæ fortitudinem & benedictionẽ
accipiat, vt in quibuſcunque locis accenſa ſiue
poſita fuerit, diſcedat diabolus & contremiſcat,
& fugiat pallidus, cum omnibus miniſtris ſuis
de habitationibus illis, nec præſumat amplius
inquietare vel illudere ſeruientes tibi. Qui
cum Deo patre.

Alia.

BEnedico te cera in nomine ſanctæ Trinita-
tis, vt ſis vbique diaboli effugatio, atque om
nium contubernaliũ ſuorum exterminatio,
adiuuante eadem ſancta & indiuidua Trinitate,
quæ in vnitatis eſſentia viuit & regnat Deus. In
octaua verò Paſchæ, dantur ipſi agni ab archi-
diacono in ipſa eccleſia poſt Miſſam & commu
nionem populo, & ex eis faciunt incenſum ac-
cendi ad ſuffumigandum in domibus ſuis pro
quacunque tribulatione eis euenerit neceſſitas.
Similiter & in forenſibus ciuitatibus de cereo
faciunt. Qui cereus per octo dies neophytorum
pręcedit pontificem, qui eſt caput populi. Cùm
aũt pontifex ſiue presbyter fuerit paratus, expe
ctet clerus in ordine ſuo in choro vſq; dùm eis
iuſſum fuerit obuiàm illi venire, vt in eccleſiã
intret: eoque veniente ad ſedem ſuã, vel ſi in ſa-
cratio ſedere voluèrit, alius presbyter dicat ora
tiones ad altare per lectiones. Anteàverò quàm
legantur lectiones, accipiant duo notarij ſuprà
ſcriptos cereos accẽſos, & teneant illos, vnus in
dextro cornu altaris, alter in ſiniſtro vſque ad
fontes. Deindè aſcendens lector in ambonem
legere, nõ pronunciat, Lectio libri Geneſis: ſed
ſic inchoat, In principio creauit Deus cælum &
terrã, planè. Et omnes alias lectiones ſimiliter
inchoat. Et ante, In principio, non dicit Epiſco

A pus orationem. Ea perlecta, dicit Epiſcopus aut
presbyter abſq; ſalutatione, Oremus. Et diàco-
nus nõ dicit, Flectamus genua. Sequitur oratio:

Deus, qui mirabiliter creaſti hominem, & mi
rabilius redemiſti, da nobis quæſumus contra
oblectamenta peccati, mẽtis ratione perſiſtere,
vt mereamur ad gaudia æterna peruenire. Per.
Sequitur lectio ſecunda de lib. Exodi. Factũ eſt
in vigilia matutina. Poſteà canticũ, Cantemus
Domino. Sequitur ſacerdos & dicit: Oremus:
Deus, cuius antiqua miracula etiam. Deindè
tertia lect. Eſaiæ prophetę. Apprehendent ſeptẽ
mulieres virum vnum. Sequitur Cant. Vinea ſa
cta eſt. Dicit ſacerdos, Oremus: Deus qui nos
B ad celebrandum paſchale ſacramentum. Sequi-
tur lect. quarta Eſaiæ prophetæ. Hæc eſt hæredi
tas Domini. Cant. Attende cælũ. Sequitur ora-
tio: Deus qui eccleſiam tuam per gentiũ voca-
tionem. Cant. Sicut ceruus. Sequitur oratio:
Concede, quæſumus, omnipotens Deus, vt qui
feſta paſchalia agimus.

Alia oratio de eodem pſalmo:

Omnipotens ſempiterne Deus, reſpice propi-
tius ad deuotionem.

Interim aũt dum lectiones leguntur, presby-
C teri catechizent infantes, qui non ſunt catechi-
zati, & præparent ad baptizandum. Expletis aũt
lectionibus vigiliarum Paſchæ per ordinẽ cum
canticis ad ipſum diem pertinentibus & cum
reliquo officio, ſtatim venientes duo acolyti, te-
nẽtes ampullas in manibus ſuis de chriſmate &
oleo ſancto coopertas, & ſtantes in dextro cor-
nu altaris, procedunt pontifici ſiue presbytero
obuiàm, pergẽti ad fontes: Secundus verò ſcho-
lę, tenet vas aureũ in manu ſua ſiniſtra ſuper pla
netã, vnde pontifex mittat chriſma in fontem.
Tunc deindè ſchola deſcendit ad fontes ad lita
D niam faciendam, expectantes põtificem, & iuſſi
faciunt litaniam ſeptenã. Deindè procedit pon
tifex de eccleſia benedicẽdo cum omni decore
& ordine ſacerdotum, cum litania quina, proſe-
quente eũ clero, vel populo vſq; ad fontes, ſuſtẽ-
tatus à duobus diaconibus præcedentibus ante
eũ notarijs cum duobus cereis ardentibus, qui
antè fuerant illuminati, ſtaturam hominis habẽ
tibus in altũ, cũ thuribulis & thymiamatibus.
Et illi duo cerei vel cereoſtata illo die ſemper
ante ipſum præcedunt vſq; dum omnia fuerint
finita. Et vt ventum fuerit ad Agnus Dei, ſẽper
illud cantant, vſquedùm pontifex quidẽ annuit
E eis vt ſileant. Expleta aũt litania ante fontem,
adſtante omni clero vel populo in circuitu fon
tis, facto ſilentio, benedicturus fontem hora
iam nona, vt mos eſt, dicit pontifex orationem
Dominicam:

Pater noſter qui es in cælis, ſanctificetur no-
men tuum: Adueniat regnum tuum: Fiat volun
tas tua ſicut in cælo & in terra. Panem noſtrum
quotidianum da nobis hodie: Et dimitte nobis
debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitori-
bus noſtris: Et nè nos inducas in tentationem,
Sed libera nos à malo. Amen.

Credo

Credo in Deum patrem omnipotẽtem, crea A torem cæli & terræ: & in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum, Dominum noſtrum: qui cõceptus eſt de Spiritu sãcto, natus ex Maria virgine: Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus: deſcendit ad inferna, tertia die reſurrexit à mortuis: aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis: indè venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Credo in Spiritum ſanctum, Sanctam Eccleſiam catholicam: Sanctorum cõmunionẽ, Remiſſionem peccatorũ, Carnis reſurectionem, & vitam æternã. Amen.

Quo finito, iſtum dicat verſum: Quoniam B apud te eſt fons vitæ. Reſp. Et in lumine tuo. Deinde, Dominus vobiſcum. Quod nuſquàm aliàs in iſto officio dicendum eſt. Reſponſ. Et cum ſpiritu tuo. Oremus.

Omnipotens ſempiterne Deus, adeſto magnæ pietatis tuæ myſterijs, adeſto ſacramentis, & ad creandos nouos populos, quos tibi fons parturit, ſpiritum adoptionis emitte, vt quod noſtræ humilitatis gerendum eſt miniſterio, virtutis tuæ impleatur effectu. Per.

Item aliam quaſi præfationem decantet.

Deus qui inuiſibili potentia ſacramentorum C tuorum mirabiliter operaris effectum, & licèt nos tantis myſterijs exequendis ſimus indigni, tu tamen gratiæ tuæ dona non deſerens, etiàm ad preces noſtras aures tuæ pietatis inclinas. Deus cuius ſpiritus ſuper aquas inter ipſa mundi primordia ferebatur, vt iam tunc virtutẽ ſanctificationis aquarum natura cõciperet: Deus, qui naſcẽtis mundi crimina per aquas abluens, regenerationis ſpeciẽ in ipſa diluuij effuſione ſignàſti. vt vnius eiuſdemq; elementi myſterio, & finis eſſet vitijs, & origo virtutibus: reſpice Domine in faciem Eccleſiæ tuæ, & multiplica in ea regenerationes tuas, qui gratiæ tuæ affluẽ- D tis impetu lætificas ciuitatem tuam, fontemq; baptiſmatis aperis toto orbe terrarum gentibus innouandis, vt tuæ maieſtatis imperio ſumat vnigeniti tui gratiam de Spiritu ſancto.

Hic primam crucem faciat cum manu ſua, diuidens aquas in modum crucis.

QVi hanc aquam regenerandis hominibus præparatam, arcana ſui luminis admixtione fœcundet, vt ſanctificatione concepta ab immaculato diuini fontis vtero, in nouam renata creaturam, progenies cęleſtis emergat, & quos aut ſexus in corpore, aut ætas diſcernit in tempore, omnes in vnam pariat gratia mater infan- E tiam. Procul ergò hinc, iubente te Domine, omnis ſpiritus immudus abſcedat, procul tota nequitia diabolicæ fraudis abſiſtat: Nihil hìc loci habeat contrarię virtutis admixtio, nõ inſidiando circumuolet, non latendo ſurripiat, non inficiendo corrũpat. Sit hæc ſancta & innocẽs creatura, libera ab omni impugnatoris incurſu, & totius nequitiæ purgata diſceſſu. Sic fons viuus, aqua regenerãs, vnda purificãs, vt oẽs hoc lauacro ſalutifero diluẽdi, operãte in eis Spiritu ſancto, pfectæ purgationis indulgẽtiã cõſequãtur.

Hìc ſecundam crucem faciat.

VNdè benedico te creatura aquæ per Deũ viuum, per Deum ſanctum, qui te in principio verbo ſeparauit ab arida, cuius ſpiritus ſuper te ferebatur, qui te de paradiſo manare, & in quatuor fluminibus totam terram rigare præcepit, qui te in deſerto amaram ſuauitate indita fecit eſſe potabilem, & ſitienti populo de petra produxit.

Hic tertiam crucem faciat.

BEnedico te & per Ieſum Chriſtum filium eius vnicum Dominum noſtrum, qui te in Chana Galilææ ſigno admirabili ſua potentia conuertit in vinum, qui pedibus ſuper te ambulauit, & à Ioanne in Iordane in te baptizatus eſt, qui te vnà cum ſanguine de latere ſuo produxit, & diſcipulis ſuis iuſſit, vt credentes baptizarentur in te, dicens: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. *Hìc mutat vocem.*

HAec nobis præcepta ſeruantibus tu Deus omnipotens clemens adeſto, tu benignus adſpira, tu has ſimplices aquas tuo ore benedicito, vt præter naturalem emundationem, quam lauandis poſſunt adhibere corporibus, ſint etiã purificandis mẽtibus efficaces.

Hic deponitur cereus benedictus in fontem, & Sacerdos dicat celſa voce.

DEſcendat in hanc plenitudinẽ fontis virtus Spiritùs tui, totamq; huius aquæ ſubſtantiam regenerandi fœcundet effectu. *Hìc tollitur cereus.* Hic omnium peccatorum maculæ deleãtur, hìc natura ad imaginem tuã cõdita, & ad honorẽ ſui reformata principij, cũctis vetuſtatis ſqualoribus emũdetur, vt omnis homo hoc ſacramẽtũ regenerationis ingreſſus, in veræ innocentiæ nouam infantiã renaſcatur. Per Dñm noſtrum, qui venturus. His omnibus expletis, in præſentia cleri ſubdiaconus ſumens vas aureum, vndè mittitur chriſma in fontem, & effundẽs in id de ampullis vtriſq;, id eſt, de oleo ſancto atq; de chriſmate, donat diacono, & ille põtifici. Põtifex verò fundit chriſma de vaſculo aureo intra fontẽ ſuper ipſam aquã in modum crucis, dicẽs lenta voce: Sanctificetur & fęcũdetur fons iſte renaſcẽtibus ex eo in vitã ęternã. Et cũ vaſe aureo miſcitat ipſum chriſma cũ aqua, & ſpargit cũ manu ſua per oẽm fontẽ, vel ſuper omnem populũ circunſtantẽ. Hoc facto, omnis populus, qui voluerit, accipiat benedictionem, vnuſquiſq; in vaſe ſuo de ipſa aqua, antequàm ibi baptizẽtur paruuli, ad ſpargẽdũ in domibus, & vineis, & cãpis, vel fructibus ſuis. Deindè pontifex baptizet vnũ, aut duos, vel quantum ei placuerit, de ipſis infantibus: Et tenẽte eo infantẽ, à quo ſuſcipiendus eſt, interrogat pontifex ità: Quis vocaris? Reſpondet ille. Item interrogat pontifex: Credis in Deum patrẽ omnipotentẽ, Creatorẽ cęli & terræ? Reſp. Credo. Itẽ: Credis & in Ieſum Chriſtũ filium eius vnicum Dominum noſtrum, natum & paſſum? Reſp. Credo. Itẽ: Credis & in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam.

cleſiam catholicam, Sanctorum cõmunionem, remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionẽ, & vitam æternam? Reſp. Credo. Interrog. Vis baptizari? Reſp. Volo. Tunc accipit eum, & dicit: Et ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Et reddit eum patrinis vel matrinis.

Deinde presbyteri aut diaconi, etiam ſi neceſſe fuerit, & acolyti, induẽtes ſe veſtibus mundis vel candidis, ingrediuntur in fontem intrò in aquam, & baptizatur primò maſculi, deinde fœminæ, ſub hac interrogatione: Quis vocatis? Reſp. ille, vel illa. Credis in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cæli & terræ? Reſpon. Credo. Credis & in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum Dominum noſtrum, natum & paſſum? Reſp. Credo. Credis & in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam catholicã, Sanctorum communionem, remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionem, & vitam æternam? Reſp. Credo. Vis baptizari? Reſp. Volo. Et acceptis infantibus à parentibus vel patrinis eorum, baptizant eos ſub trina merſione, tantùm ſanctam Trinitatem ſemel inuocantes, ità dicendo: Et ego baptizo te in nomine Patris. Et mergit ſemel. Et Filij. Et mergit iterum. Et Spiritus ſancti, Et mergit tertiò.

Vt autem ſurrexerint à fonte, illi qui eos ſuſcipiunt, leuãtes ipſos infantes in manibus ſuis, offerunt eos vni presbytero. Ipſe verò presbyter facit de chriſmate crucem cum pollice in vertice eorum, ità dicendo:

Deus omnipotens, pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui te regenerauit ex aqua & ſpiritu sãcto, quique dedit tibi remiſſionem omniũ peccatorum, ipſe te linit chriſmate ſalutis in Chriſto Ieſu Domino noſtro in vitam æternam. Reſp. Amen. Et ſint parati qui eos ſuſcepturi ſunt, cum linteis in manibus eorum, & accipiat ipſos à pontifice & presbyteris vel diaconibus qui eos baptizant.

Pontifex ergò egreditur à fonte in ſacrariũ, habens ibi compoſitam ſedem, vel in eccleſia, vbi voluerit, & ſedeat in ea, vt cù veſtiti fuerint infantes, confirmet eos. Et deportantur ipſi infantes ante eum, & dat ſingulis ſtolam candidam, & chriſmale, & decem ſiliquas, dicens: Accipe veſtem candidam & immaculatam, quam perferas ante tribunal Domini noſtri Ieſu Chriſti in vitam æternam. Pax tibi. Reſp. Amen. Et ſic veſtiuntur. Induti verò ordinantur per ordinem, ſicut ſcripti ſunt, in circuitu, & infantes quidem in brachijs dextris tenentur: maiores verò pedem ponunt ſuper pedem patrini ſui. Interim ſchola iuſſa facit litaniam ad fontem ante altare, primò ſeptenam, & ſpatio facto, faciunt alteram quinam. ità enim inchoatur. Stat primicerius vnus in dextro choro, & dicit cum ipſo Kyrie eleiſon, & reſpondet ſecundicerius cum ſiniſtro choro, kyrie eleiſon, vſque ter. Deinde Chriſte eleiſon, vſque ter. hoc ſunt ſeptem vices repetitæ, vnde & ſeptenæ dicuntur. Poſt A hæc, Chriſte audi nos, vſque ſeptiès, & ſic per ordinem. Hoc ordine, interuallo facto, ſequuntur, vt prædictum eſt, litaniæ quinæ, id eſt, quinquiès repetitæ. Pontifex verò veniens ad infantes, tenente archidiacono chriſma, inuolutis ſcapulis & brachijs ex panno lineo, eleuata & impoſita manu ſuper capita omnium, det orationem ſuper eos, cum inuocatione ſeptiformis gratiæ Spiritus ſancti.

ORATIO.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui regene- B rare dignatus es hos famulos & has famulas tuas ex aqua & ſpiritu ſancto, quique dediſti eis remiſſionem omnium peccatorum, emitte in eos ſeptiformem ſpiritum tuum ſanctum paraclitum de cælis, Amen. Spiritum ſapientiæ & intellectus. Amen: Spiritum conſilij & fortitudinis, Amen: Spiritum ſcientiæ & pietatis, Amen: Adimple eos ſpiritu timoris tui. Amen: Et conſigna eos ſigno crucis Chriſti, in vitam propitiatus æternam. Per. Amen. Oratione expleta, interrogantibus diaconibus nomina ſingulorum, Pontifex tincto pollice in chriſmate; faciat crucem in frontibus ſingulo- C rum, ità dicendo: Confirmo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Reſp. Amen. Pax tecum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo. Iterùm, confirmatis omnibus, dicit hos verſus: Eccè ſic benedicetur homo qui timet Dominum. Benedicat vobis Dominus ex Sion, vt videatis bona Hieruſalem omnibus diebus vitæ veſtræ. Cuſtodiat vos Dominus in timore ſuo ſanctiſſimo, qui viuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum. Reſp. Amen. Pax vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo.

Item oratio poſt Confirmationem.

Deus qui Apoſtolis tuis ſanctum dediſti ſpiritum, & per eos eorumque ſucceſſores cæteris fidelibus tradendum eſſe vo- D luiſti, reſpice propitius ad humilitatis noſtræ famulatum, & præſta, vt eorum corda, quorum frontes ſacro chriſmate deliniuimus, & ſigno crucis deſignauimus, idem Spiritus ſanctus adueniens, templũ gloriæ ſuæ dignanter habitãdo perficiat. Per. in vnitate eiuſdẽ Spiritus ſancti.

Hoc autem omninò præcauendum eſt, vt nõ negligatur, quia tunc omne baptiſmum legitimum Chriſtianitatis nomine cõfirmatur. Quibus expletis, iuſſi incipiunt in eccleſia litaniam tertiam, ternam, ordine ſuprà ſcripto, & campanæ tanguntur, & ingrediuntur ad Miſſam. Et E cum dixerint, Agnus Dei, magiſter ſcholæ dicit excelſa voce: Accendite. Tunc primùm illuminantur omnes cerei neophytorum, quas manibus tenent, & illuminatur eccleſia. Ea verò quæ ſequuntur, id eſt, Chriſte audi nos, & kyrie eleiſon tam diù debent moroſè tepeti, vt miniſtri queant procedere. Nam miniſtri ità debent eſſe præparati ante oſtium ſacrarij, vt cùm magiſter ſcholæ dixerit: Accendite, abſque mora procedant ad altare. Et procedit pontifex de ſacratio cum ingenti decore, cum thymiamaterijs, & duobus cereis vnde ſuperiùs diximus, & ſtant

ſtant ſicut anteà à dextris & à ſiniſtris altaris. Litania expleta, dicit pontifex: Gloria in excelſis Deo. Quo finito, dicit: Pax vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo, Oremus.

Deus qui hanc ſacratiſſimam noctem gloria Dominicæ reſurrectionis illuſtras, conſerua in noua familiæ tuæ progenie adoptionis ſpiritum, quem dediſti, vt corpore & mente renouati, puram tibi exhibeant ſeruitutem. Per. Deinde lect. Si conſurrexiſtis cū Chriſto. Allel. Confitemini Domino. vel Reſp. Laudate Dominum. Euang. Veſpere autem ſabbati. Ante Euangelium non portent lumen in ipſa nocte, ſed tantùm incenſum. Nec cātent offertorium, B neque Agnus Dei, nec communionem, ſed Miſſam per ordinem, & Pater noſter. Vſque, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Et oſculum pacis inter ſe non faciunt. Poſtquam omnes communicauerint, dicitur oratio ad complendum. Deinde dicit diaconus: Ite, Miſſa eſt, ſecundùm Romanum ordinem: ſed vſus Eccleſiæ, non vult hoc propter veſperos. In hac nocte de veſpertinali ſynaxi apud Romanos nihil agitur, neque ante Miſſam, neque poſt Miſſam. Apud nos autem vnus de ſchola cui iuſſum fuerit, pro antiphona incipit Alleluia ad veſperum. Et dum C communicauerint, cantatur pro veſpera feſtinanter pſalmus, Laudate Dominum omnes gentes. Ante Magnificat vero lectio non dicitur, vel verſus, ſed Antiph. Veſpere autem ſabbati. Finito Magnificat, dicat ſacerdos hāc orationē.

Deus, qui renatis ex aqua & ſpiritu ſancto cæleſtis regni pandis introitum, auge ſuper famulos tuos gratiam, quam dediſti, vt, qui ab omnibus ſunt purgati peccatis, à nullis priuentur promiſſis. Per. Illud autem de paruulis, prouidendum eſt, nè poſtquam baptizati fuerint, vllum cibum accipiant, neque lactentur ſinè ſumma neceſſitate, antequam cōmunicent D ſacramento corporis Chriſti. Et poſteà per totam hebdomadam Paſchæ omnibus diebus ad Miſſam veniant, & parentes eorum pro ipſis offerant & communicent. Item ipſa die diurnalē curſum ſeparatim canūt. Tunc finitis omnibus deſcendat pontifex cum omni decore vſque in cubiculum ſuum cum pace & gaudio. Eodem die dominus Papa, & cæteri Romani oua manducant & formaticum, id eſt, caſeum.

Benedictio caſei in eodem ſabbato.

Dignare Domine omnipotens benedicere & ſanctificare hanc creaturam caſei, quam ex adipe animalium producere di E gnatus es, vt quicūque ex populis tuis fidelibus indè comederint, omni benedictione cęleſti, & gratiæ tuæ ſaturitate repleantur in bonis. Per.

Item in monaſterijs quomodo fiat in ſabbato ſancto.

Vbi autem baptiſmum non fit, aqua benedicatur à ſacerdote, & ſpargatur in omni domo. Poſteà vt ordo eſt, ſicut manifeſtatur in ſacramentorum codice, ſic cantent: Et vt finierint, abſque vllo cantu reuertantur in ſecretarium. Poſtea ingrediantur ad veſperum. Poſteà modico interuallo, vt fuerit prima ſtella in cælo viſa ſonant ſigna, & incipiunt canere litaniam ad introitum, & ſtatim cum magno decore eum ſeptem candelabris & cereis, cum incenſo & thuribulis procedit ſacerdos, canentibus interim clericis litaniam. Poſtquàm finierint, dicit ſacerdos, Gloria in excelſis Deo: Poſteà dicit orationem, & legitur Apoſtolus. Hic autē ſupraſcriptus ordo baptiſmi ſicut in hoc ſabbato Paſchæ, ſic & in ſabbato Pentecoſtes omnimodis celebretur.

Ordo in vigilia ſancti Paſchæ in nocte.

In vigilia Reſurrectionis Domini ante mediam noctem populus non eſt dimittendus de eccleſia, iuxta canonum ſanctiones. In ipſa nocte matutina luce rumpente tenebras, ſurgentes, in eccleſiam veniunt, & mutua charitate ſe inuicem oſculantes, dicant: Surrexit Dominus de ſepulcro. Deindè dicit: Domine labia mea aperies, Et os meum annunciabit laudem tuam. Deus in adiutorium meum intende. Super Venite, dicunt: Alleluia, de antiph. Præoccupemus faciem Domini. Sequuntur tres pſalmi cum antiphonis: Ego ſum qui ſum. Pſalm. Beatus vir. Antiph. Poſtulaui. Pſal. Quare fremuerunt. Antiph. Ego dormiui. Pſalm. Domine, quid multipli. Sequuntur lectiones tres de homilijs ſanctorū patrum, ad ipſum diem pertinentes cum reſponſorijs. Sequitur Matutina cum antiph. Infra albas Paſchæ ſuper Venite, dicitur antiph. Surrexit Dominus verè. Et tres Pſalmos per nocturnum imponunt per ſingulas noctes, & ſic per omnes pſalmos cantatur Alleluia, vſque in octauas Paſchæ, hoc ordine. Feria ſecunda. Pſal. Cùm inuocarem. Pſalm. Verba mea. Pſal. Domine nè in furore tuo. Feria tertia. Pſal. Domine Deus meus. Pſal. Domine dominus noſter. Pſal. in Domino confido. Feria quarta. Pſal. Saluum me fac Domine. Pſal. Vſque quò Domine. Pſal. Dixit inſipiens. Feria quinta. Domine quis habitat. Pſal. Cōſerua me. Pſal. Exaudi Domine. Feria ſexta. Cæli enarrant. Pſal. Exaudiat te. Pſal. Domine in virtute. Sabbato. Domini eſt terra. Pſal. Ad te Domine leuaui. Pſalm. Iudica me Domine, quoniam. Item à Paſcha vſque ad octauas ad nullum curſum cantatur reſponſorius, nec lectio recitatur: ſed pro verſu & reſponſorio cantatur reſponſorius gradualis. Hæc dies. Et de Alleluia tantùm prima.

Item ordo in die ſancto Paſchæ.

Die ſancto Paſchæ induti ſolenniſſimis veſtimentis, omnes clerici cōuenientes ad ſtationem ad ſanctam Mariam maiorē, primitus cantent Tertiam. Qua finita, reſperſi aqua ſancta, quæ pridiè collecta eſt de fonte, tā ipſi, quàm & omnis populus, procedunt cum omni decore, cum crucibus & thymiamaterijs, præcedentibus etiàm ſanctis Euangelijs, cantantes antiphonas proceſſionales.

Anti-

Antiphona ad Proceſſiones.

IN die reſurrectionis meæ, dicit Dominus, alleluia, congregabo gentes, & coligã regna, & effundam ſuper vos aquam mundam, Alleluia alleluia. Vidi aquam egrediẽtem de templo à latere dextro, alleluia: & omnes, ad quos peruenit aqua iſta, ſalui facti ſunt, & dicent, alleluia, alleluia. *Alia.*

Cùm rex gloriæ Chriſtus infernum debellaturus intraret, & chorus angelicus ante faciem eius portas principum tolli præciperet, ſanctorum populus qui tenebatur in morte captiuus, voce lachrymabili clamauerat: Aduenisti deſiderabilis, quem expectabamus in tenebris, vt educeres hac nocte vinculatos de clauſtris: Te noſtra vocabant ſuſpiria, te larga requirebant lamẽta: tu factus es ſpes deſperatis, magna conſolatio in tormentis, alleluia.

Cum verſibus iſtis in laudem ſancti Paſchæ:

Salue. *SAlue feſta dies, toto venerabilis æuo,*
Qua Deus infernum vicit, & aſtra tenet.
Ecce renaſcentis teſtatur gratia mundi,
Omnia cum Domino dona rediſſe ſuo. Salue.
Namq; triumphanti poſt triſtia tartara Chriſto,
Vndiq; fronde nemus, gramina flore fauent. Salue.
Legibus inferni oppreſsis, ſuper aſtra meantem
Laudant ritè Deum lux, polus, arua, fretũ. Salue.
Qui crucifixus erat Deus, ecce per omnia regnat:
Dentq; creatori cuncta creata precem. Salue.
Nobilitas anni, menſium, lux, alma dierum,
Horarum ſplendor, ſtridula cuncta fauẽt. Salue.
Chriſte ſalus rerum, bone conditor, atq; redemptor,
Vnica progenies ex Deitate Patris: Salue.
Funeris exequias pateris vita auctor et orbis,
Intrans mortis iter, dando ſalutis opem. Salue.
Pollicitam ſed redde fidem, precor alma poteſtas:
Tertia lux rediit, ſurge ſepulte meus. Salue.
Solue catenatas inferni carceris vmbras,
Et reuoca ſurſum quicquid ad ima ruit. Salue.
Redde tuam faciem, videant vt ſecula lumen:
Redde diem, qui nos, te moriente, fugit. Salue.
Eripis innumerum populum de carcere mortis,
Et ſequitur liber, quò ſuus auctor adit. Salue.
Hinc tumulum repetẽs poſt tartara, carne reſumpta.
Belliger ad cælos ampla trophæa refers. Salue.

Quibus expletis, ingrediuntur eccleſiam cum Antiphona: Sedit angelus ad ſepulcrum Domini, ſtola claritatis coopertus: videntes enim mulieres, nimio terrore perterritæ, ſubſtiterunt à longè. Tunc locutus eſt angelus, & dixit eis: Nolite metuere, dico vobis, quia ille, quem quæritis mortuum, iam viuit, & vita hominum cum eo ſurrexit, Alleluia. Verſ. Crucifixum in carne laudate, & ſepultum propter uos glorificare, reſurgentemque de morte adorate. Nolite. Verſ. Recordamini, quomodò prædixit, quia oportet filium hominis crucifigi, & tertia die à morte ſuſcitari. Nolite. Antiph. Maria & Martha cũ veniſſent ad monumentum, angeli ſplendentes apparuerunt, dicentes: Quem quæritis viuentẽ cum mortuis, non eſt hìc: venite, & videte locum vbì iacuit. Citò euntes, dicite diſcipulis

A eius & Petro, ſurrexit Chriſtus qui creauit omnia, & miſertus eſt humano generi. Alleluia.

Et ità ingrediũtur ad Miſſam. Ad introitum imponit cantor antiph. Reſurrexi. Pſal. Domine probâſti. Dicitur oratio prima: Deus qui hodierna die per vnigenitum tuum. Legitur epiſtola ad Corint. Expurgate vetus fermentum. Grad. Hæc dies. verſ. Confitemini Domino. Allel. Verſ. Paſcha noſtrũ. Verſ. Epulemur. Euangelium ſecundùm Marcum: Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Salome. Indè completur Miſſa ordine ſuo. Et communicant omnes:

Item ſecundùm Romanos.

B DIe reſurrectionis Dominicæ, procedente Pontifice ad ſanctam Mariam cum ordinibus ſuis, notarius regionarius ſtat in loco, qui dicitur Merulanas: & ſalutato Pontifice, dicit: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, baptizati ſunt heſterna nocte in ſancta Dei genitrice Maria infantes maſculi, numero tanti, fœminæ tantæ. Reſpondet Pontifex: Deo gratias. Et accipit à ſacellario ſolidum vnum. Pontifex autem pergit ad ſtationem.

IN die verò ſancti Paſchæ primò omnes acolyti regionis tertiæ, & defenſores omnium regionum, conuenientes diluculo in patriar- C chio Lateranenſi, præcedunt pontificem pedeſtres ad ſtationem. Secunda feria, regio quarta: Tertia feria, regio quinta. Feria quinta, regio ſeptima. Feria ſexta, regio prima. Sabbato, regio ſecũda ordine proprio, tam in proceſſione, quàm in eccleſia, vel vbicunque eos propria dies ratione ſui gradus priſca conſtitutione ire, vel miniſtrare compulerit, à miniſterio pontificis non poterit ſine vlla deeſſe excommunicationis ſententia, vel animaduerſionis diſciplina. Quorum miniſteria primitùs ſecundùm rationem ſimplicem dupliciter diebus ſingulis di- D uiduntur, id eſt, in proceſſione Apoſtolici ad ſtationem, & in egreſſu ſacrarij, vſque ad Miſſarũ conſummationem. Sed, dum venerit pontifex prope eccleſiam, exeuntes acolyti & defenſores ex regione illa, præſtolantur eum in loco ſtatuto antequàm veniat vbì deſcenſurus eſt. Similiter presbyter eccleſię cum ſubdito ſibi presbytero & manſionario thymiamateria deferentibus in obſequium illius dum venerit. Et acolyti quidem cum defenſoribus primùm, deindè presbyter cum ſuis petita benedictione, diuiſis hincindè partibus, præcedunt pontificem vſque ad eccleſiam. Cùm verò eccleſiam introierit, E deſcendens in ſecretarium, mutet veſtimenta ſua ſolennia, & miniſtri ante ianuã eiuſdem ſecretarij mutent veſtimenta ſua, & paret Euangelium, qui lecturus eſt. Et dum pontifex innuit vt pſallatur, mox incipit prior ſcholæ antiphonã ad introitum, & ità ingreditur pontifex ad Miſſam cum ordinibus ſuis. Celebrata autem Miſſa, & communicãtibus omnibus dat orationem ad complendum, & innuente eo, vnus ex diaconibus dicit: Ite, miſſa eſt. Reſp. Deo gratias. Tunc ſeptem cereoſtata præcedunt pontificem,

& ſubdia-

& ſubdiacónus tegionatins cum thuribulo ad
ſeeretarium. Deſcedente autem illo in presby-
terium, epiſcopi primùm dicant, Iube Domine
benedicere. Et ſtatim pontifex dat benedictio-
nem ità, Benedicat nos Dominus. Reſp. Amen.
Poſt Epiſcopos presbyteri. Deinde monachi.
deindè ſchola. deinde milites draconatij, ideſt,
qui ſigna portãt: poſt eos baioli, poſt eos cereo-
ſtatarij. Poſt quos acolyti, qui rugam obſeruãt,
Poſt eos extra presbyterium cruces pòrtantes,
deindè manſionatij iuniores, & intrant in ſecre-
tarium.

Benedictio Agni in Paſcha.

Poſt celebratam Dominicæ ſancti Paſchæ
ſolennitatem, poſtquàm etiàm tranſactos ieiu-
niorum dies, iam animabus ſpiritualibus dapi-
bus refectis de menſa tuæ maieſtatis, offerimus
famuli tui pro huius fragilitate corpuſculi ali-
quantulum reparandi, hanc vſui noſtro conceſ-
ſam creaturam agni, poſcentes vt eum ore pro-
prio nobis ſignantibus benedicas, ac dextera
tua ſanctifices. & vniuerſis ex eo ſumentibus mi
niſtrata munuſcula grata effici præſtes, atque
his cum gratiarum actione perceptis, te Deũ,
qui es cibus vitæ & animæ noſtræ, magis & inhi
anter deſideremus, & indeſeſsè fruamur. Per.

Benedictio altarum carnium.

Deus vniuerſæ carnis, qui Noe, & filijs ſuis de
mundis & immundis animalibus præcepta de-
diſti, quique ſicut olera herbarum humano ge-
neri quadrupedia mũda edere permiſiſti, quiq;
agnum in Aegypto Moyſi & populo tuo in vi-
gilia Paſchę comedere pręcepiſti, in figura agni
Domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius ſanguine om
nia primogenita tibi de mundo redemiſti, & in
nocte illa omne primogenitũ in Aegypto per-
cutere præcepiſti, ſeruans populum tuum agni
ſanguine prænotatum: dignare Domine Deus
omnipotẽs benedicere, & ſanctificare has ouiũ
mundarum, ſiue aliorum animalium carnes, vt
quicunq; ex eis de ſamulis tuis fidelibus come-
derint, omni benedictione cęleſti, & gratia ſatu
rati, repleantur in bonis. Per eundem Dñm.

Benedictio lactis & mellis

Benedic Domine has creaturas lactis & mel
lis, & pota famulos tuos fonte perenni, qui eſt
ſpiritus veritatis, & enutri eos de hoc lacte &
melle. Tu enim Domine promiſiſti patribus no
ſtris, Abrahæ, Iſaac, & Iacob, dicẽs: Introducam
vos in terram repromiſſionis, terram fluentem
lacte & melle. Coniunge Domine famulos tuos
ſpiritu charitatis & pacis, ſicut coniunctum eſt
hoc lac & mel in Chriſto Ieſu Domino noſtro.
Qui tecum viuit & regnat.

Item ordo in eodem die ſancto ad veſperum, & vſq; ad octauas Paſchæ.

DIe ſancto Paſchæ cõueniente ſchola tem
porius cum Epiſcopis & diaconibus ad
ſanctum Ioannem in eccleſia maiore ad
locum Crucifixi, incipiunt kyrie eleiſon, & ve-
niunt vſq; ad altare: aſcendentibus diaconibus
in pogium, Epiſcopi & presbyteri ſtatuuntur in
locis ſuis, & ſchola ante altare. Finito Kyrie

A eleiſon, innuit archidiaconus primo ſcholæ, &
ille inclinans ſe illi, incipiat Alleluia cum Pſal
mo, Dixit Dominus Domino meo. Poſt hunc
innuit ſecũdo ſcholę, vel cui voluerit, ſed & om
nibus incipientibus hoc modo præcipit. Dici-
tur igitur Alleluia, cum pſalm. Confitebor. In-
dè ſalutat primus ſcholæ archidiaconum, & il-
lo innuente, dicit primus ſcholæ Alleluia cum
pſalmo, Beatus vir. Quo finito, primus ſcholæ
cum paraphoniſtis infantibus incipiat reſpon-
ſorium gradalem, Hæc dies. cum verſu, Confi-
temini Domino. Quo finito, incipiat primus
ſcholæ cũ melodis infantibus Alleluia, Paſcha
B noſtrum. Et reſpondent paraphoniſtæ. Sequitur
verſus: Epulemur. Indè melodia. Hoc ordine
expleto, incipit archidiaconus in Euangelio an
tiphonam, Et reſpicientes. Poſt hanc dicit ſa-
cerdos orationem: & deſcendunt ad fontes cum
antiphona, In die reſurrectionis meæ. Quam vt
finierint, dicit primus ſcholæ Alleluia, cũ pſal-
mo, Laudate pueri Dominum. Deindè alleluia
cum pſalm. In exitu Iſrael. Deindè primus ſcho
læ dicit cum pueris, alleluia. Venite exultemus,
cũ verſu, Preocupemus. Poſt hunc ſequitur dia-
conus, & dicit antiphonã: Citò euntes, Deindè
C ſequitur oratio. Tunc vadunt ad crucem. canen
tes antiph. Vidi aquam. Siue, Chriſtus reſur-
gens à mortuis. Et ſequitur oratio. Deinde de-
ſcendunt primates eccleſiæ ad accubita, inuitan
te notario vicedomini, & bibunt ter, de Participation
co primò, de Pactiſi ſecundò, de Procouia ter-
tiò. Poſtquàm biberint omnes, presbyteri &
acolyti per ſingulos titulos redeunt ad facien-
dos veſperos. Ipſi enim tantummodò ſuper pſal
mos Alleluia dicunt, & ante Euangeliũ reſpon-
ſorium gradalem, Hęc dies. ſinè verſu, & Alle-
luia tantùm primum. Deindè orationem. Et bi
bent de dato presbyteri. Hæc ratio per totam
D hebdomadam ſeruabitur vſque in Dominicam
poſt albas, Alleluia, & antiphonis mutatis tan-
tùm ſingulis diebus, pſalmos verò eoſdem ca-
nunt. Item: Infra albas ſingulis diebus ad
Matutinos leguntur homiliæ ad ipſum diem
pertinentes.

De Sabbato infra albas.

SAbbato infra albas albati, qui in ſabbato
ſancto baptizati fuerint, albis veſtibus
exuuntur.

Benedictio aquæ ad albas deponendas.

DOmine ſancte, pater omnipotens, æterne
Deus, creator generis humani, nos qui
E per te redempti ſumus, & per gratiam
pietatis tuæ in fonte aquæ baptiſmi renati ſu-
mus; dignare quæſumus huic creaturæ per ſi-
gnum crucis ſobrietatem infundere, vt ſicut per
fontem baptiſmi imbuti ſumus, ità ſuper hanc
aquam, quam poſt fontem factum ad abluendas
albas offerimus, veniat Spiritus ſanctus tuus,
qui in fonte baptiſmi, & in confeſſione nomi-
nis tui peccata extinxit. Per Dominum noſtrũ
Ieſum Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit
& regnat in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti.

De ob-

De obſeruanda vnctione Chriſmatis.

QVanto autem tempore generaliter ab Eccleſia celebratur aduentus Spiritus ſancti ſuper Apoſtolos, tantò tempore debet ſeruari vnctio chriſmatis apud vnumquenque qui accepit manus impoſitionem.

De octo officijs Neophytorum.

OCto officia, quæ fiunt in commemoratione Neophytorum, diſtinguuntur à cæteris ſequentibus vſque in Pentecoſten. Primum habet duas laudes, id eſt, Alleluia, Confitemini: Et tractum, Laudate Dominum. Septimum, duas ſimiliter, id eſt, duo Alleluia: Hæc dies, & Laudate pueri. quod non fit in vllo alio ſabbato vſque in Pentecoſten. Sex media habent reſponſorium & Alleluia.

De verſibus gradalibus infra albas.

NOtandum eſt, verſus reſponſorij omnes eſſe de pſalmo, Confitemini Domino, qui ſonat confeſſionem laudis: Quæ tamen laus Alleluia concluditur. Qui ſunt, Confitemini Domino. Item, Dicat nunc Iſrael quoniam bonus. Item, Dicant nunc qui redempti ſunt. Item, Dextera Domini. Item, Lapidem quem reprobauerunt. Item, Benedictus qui venit. In fine autem verſuum reſponſorij, Hæc dies, præpoſterus ordo eſt. Benedictus qui venit, præponitur in quinta feria, verſui, Lapidem quem reprobauerunt, qui eſt in ordine prior: ſed ſexta feria cantatur, quia inter cæteros præcipuè ſonat de paſſione Domini, quæ facta eſt ſexta feria. Item notandum, quòd per illos ſex dies paſchales, in quibus reſponſorium cantamus, Alleluia ſubſequitur. Illi verò dies quinquaginta, qui ſequũtur à ſabbato Paſchali vſq; ad octauas Pentecoſtes, Alleluia tantùm habẽt, & per Dominicos dies, vel feſtiuos Sanctorum dies, duo Alleluia dicuntur.

Ordo in octauis Paſchæ.

IN octaua Paſchæ ponunt Actus Apoſtolorum, & ſeptẽ epiſtolas Canonicas, ſiue Apocalypſim Ioannis vſque in octauas Pentecoſtes. Tres verò pſalmi cantantur in nocturnali officio per ſeptem dies baptiſmales, & vnum diem ducimus in religione per illos ſeptẽ dies, Deincèps in ſequenti tempore quaſi creſcentiũ arborum frondes multiplicantur, & recoluntur mores boni diuerſorũ operũ ꝑ plures pſalmos.

In eadem Dominica poſt albas, id eſt, in octauis Paſchæ infra ciuitatem Romanam dantur Agni cerei ab archidiacono in eccleſia poſt Miſſam, & communionem populo, & ex eis faciunt iuxta domos ſuas incenſum accendi ad ſuffumigandũ in domibus ſuis pro quacunq; neceſſitate. Similiter in ſuburbanis ciuitatibus de cereo benedicto faciunt ad ſuffumigandum ſcilicet in domibus ſuis, ſeu ponendum in agris, vel in vineis propter illuſiones diabolicas, ſiue contra fulgura & tonitrua.

Ordo in Litania maiore.

ROmana conſuetudo vnum diem, id eſt, ſeptimo calendas Maij interponit, quem vocat Litaniam maiorem, non in ieiunio. Litania autem Græcè, Latinè Rogatio dicitur, indè & Rogationes. Poteſt enim ſerena mens, & aliena à voluntate mala, precari Deum, quamuis man ducet ſobriè. Hanc autem legimus ſtatutam eſſe à ſancto Gregorio propter imminentem cæleſtis iræ mucronem. Iuſſit autem fieri in eodẽ die litaniam ſeptenam, ità præcipiens: Litania clericorum, exeat ab eccleſia beati Ioannis Baptiſtæ: Litania virorum, ab eccleſia ſancti Marcelli martyris: Litania monachorum, ab eccleſia ſanctorum martyrum Ioannis & Pauli: Litania ancillarum Dei, ab eccleſia beatorum martyrum Coſmæ & Damiani: Litania fœminarum coniugatarum, ab eccleſia beati Petri, & martyris Stephani: Litania viduarum, ab eccleſia beati martyris Vitalis: Litania pauperum, & infantum, ab eccleſia beatæ martyris Cæciliæ. Pro importunitate autem bellorum poteſt proculdubiò videri Litania inſtituta eſſe, & ex æqualitate temporis colligimus, eam neceſſariam eſſe ad fruges conſeruandas. Quam Litaniam vna die obſeruare debent omnes Chriſtiani, non equitando, non pretioſis veſtibus induti, cinere reſperſi, & cilicio induti, niſi infirmitas impediret.

De Litania minore.

TRes autem dies Rogationum, qui celebrãtur ante Aſcenſionem Domini, iuxta morem Gallicanæ eccleſiæ, conſtituit ſanctus Mamertus Vienen. Epiſcopus ob incurſionem ſcilicet malarum beſtiarum, quæ tunc temporis grauiſſimè afficiebant populum Domini. Quæ conſuetudo apud nos vſque hodiè pro diuerſis calamitatibus deuotiſſimè recolitur. Nullus autem his diebus veſtimenta pretioſa induatur, quia in ſacco & cinere lugere debemus. Prohibeantur ebrietates, & comeſſationes, quæ fiunt in vulgari plebe. Nemo ibi equitare præſumat, ſed diſcalceatis pedibus omnes incedant. Nequaquàm mulierculæ ducant choros, ſed omnes in commune kyrie eleiſon decantent, & cum contritione cordis Dei miſericordiam exorent pro peccatis, pro pace, pro peſte, pro conſeruatione frugum, & pro cæteris neceſſitatibus, Dies enim abſtinẽtiæ ſunt, non lætitiæ. Per quod triduum ſerui & ancillæ ab opere relaxentur, quò magis plebs vniuerſa conueniat. Et hoc triduo omnes abſtineant, & quadrageſimalibus cibis vtantur. Antiphonæ verò ad reliquias deducendas, in libro gradali vel antiphonario quærentibus occurrent per ſingulos tres dies.

Ordo in Inuentione ſanctæ Crucis

IN inuentione ſanctæ Crucis legantur lectiones, quæ & in natalicijs plurimorũ martyrum ſiue homiliȩ ad ipſum diẽ pertinẽtes.

ORDO.

In Vigilia Aſcenſionis Domini leguntur lectiones tres de Actibus Apoſtolorum. Prima lectio ſic continet in capite: Primum quidem ſermonem feci de omnibus ô Theophile. vſque, Et Maria matre Ieſu & fratribus eius. Secunda

lectio

lectio ſic continet in capite. In diebus illis, Exurgens Petrus in medio fratrum. vſque, Et annumeratus eſt cum vndecim Apoſtolis. Tertia lectio ſic continet in capite. Qui ergò receperunt ſermonem eius. vſque, Qui ſalui fierent quotidiè in idipſum. Poſteà leguntur homiliæ ſanctorum Patrum, ad ipſum diem pertinẽtes.

Ordo in ſabbato ſancto Pentecoſtes.

SAbbato in vigilijs Pentecoſtes omnes ieiunium faciunt, & omne diuinum officium vel ordinem, tam lectiones, quàm & baptiſmum, ſicut in ſabbato ſancto vigiliarum Paſchæ. Tantùm hora octaua ingrediuntur ad vigilias, vel Miſſarum ſolennia, vt hora nona expleta, omnia conſummentur. In eis autem leguntur lectiones quatuor, & canuntur quatuor cantica ante baptiſmi conſecrationem, ſicut in vigilijs Paſchæ. Antè enim, quàm deſcendatur ad fontem ad baptizandum, legitur lectio prima, Tentauit Deus Abraham: Canticũ, Cantemus Domino. Oratio.

DEus qui in Abrahæ famuli tui opere, humano generi obedientiæ exempla præbuiſti, concede nobis & noſtræ voluntatis prauitatem frangere, & tuorum præceptorũ rectitudinem in omnibus adimplere. Per. Lectio ſecunda: Scripſit Moyſes. Reſp. Attende cælum. Oratio:

Deus qui nobis per prophetarum ora præcepiſti temporalia relinquere, atque ad æterna feſtinare, da famulis tuis, vt quę à te iuſſa cognouimus, implere cæleſti inſpiratione valeamus. Per. Lectio: Apprehendent ſeptem mulieres virum vnum. Reſp. Vinea facta eſt. Oratio.

Deus qui nos ad celebrandam præſentem feſtiuitatẽ vtriuſque teſtamenti paginis inſtruis, da nobis intelligere miſericordiam tuam, vt ex perceptione pręſentium munerum firma ſit expectatio futurorum. Per. Lect. 4. Audi Iſrael.

Deus incommutabilis virtus & lumen æternum, reſpice propitius ad totius eccleſiæ mirabile ſacramentum, & da famulis tuis, vt hoc quod deuotè agimus, etiã rectitudine vitæ teneamus. Per. Tractus, Sicut ceruus. Oratio.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui hanc ſolennitatem aduentus Spiritùs ſancti conſecraſti, da nobis quæſumus, vt cæleſtibus deſiderijs accenſi, fontem vitæ ſitiamus. Per.

Finitis lectionibus, deſcendẽdum eſt ad fontem cum ſancto chriſmate & cereis in magna reuerentia, decantando Litaniam. Aliqui canunt Litaniam noricam: Rex ſanctorum decus angelorum, totum mundum adiuua. Cum ſuis verſibus.

His expletis, baptizandum eſt ſicut in vigilia Paſchæ.

Poſt aſcenſum verò fontis, ingrediendum eſt ad Miſſam publicam ad ſanctum Ioannem.

In primis autem fiunt litanię ter repetendo, & cùm dixerint, Agnus Dei, dicat cantor excelſa voce, Accendite. Accenſis omnibus luminibus, procedat pontifex cum omni ornatu vſque

A ad altare, & dicat: Gloria in excelſis Deo. Et peragatur Miſſa cum Alleluia & Tractu ordine ſuo, ſicut in Sacramentario continetur.

Ordo in nocte Pentecoſtes.

IN aduentu Spiritùs ſancti, id eſt, in nocte Pentecoſtes dicuntur tres pſalmi cum antiphonis, ſicut in Paſcha Domini, quia vnus ordo pſalmorum continetur & in reſurectione Domini, & in aduentu Spiritùs ſancti. Leguntur etiàm lectiones tres de Actibus Apoſtolorum. Prima lectio ſic cõtinet in capite: Et cùm complerentur dies Pentecoſtes. Vſque, Audiuimus eos loquentes noſtris linguis magnalia Dei. Secunda lectio ſic continet in capite: Stupebãt

B autem omnes & mirabantur, ad inuicem dicentes: vſque, Et erit, omnis quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. Tertia verò lectio ſic continet in capite: Viri Iſraelitæ, audite verba hæc: Ieſum Nazarenum, virum approbatum à Deo. vſque: Quoſcunque aduocauerit Dominus Deus noſter. Aliàs verò leguntur homiliæ ad ipſum diem pertinentes. Quod in Paſcha diſtum eſt de ſequentibus noctibus baptiſmalibus, hoc & hìc dicendum eſt, vt tres pſalmi per ſeptem dies neophytorum omnimodis ca-

C nantur. Et ſicut celebramus maieſtatem Spiritùs ſancti in Pentecoſte, celebremus & in octaua eiuſdem feſtiuitatis, id eſt. in nocte tres pſalmos in nocturnis, & vſque ad finem diei præſentis Dominici, Alleluia dicamus. In ipſis enim diebus præſentis hebdomadæ non ſtatim peracta die quinquageſima, genu ad orãdum curuamus: ſed & illa adhuc ſeptimana ſtantes Domino ſupplicamus, & quamuis intermiſſa repetentes ieiunia, tamen Alleluia quotidiè perſonamus, & per ſeptem dies laudes hymnorum debitas, ſimul & Miſſarum celebrationes Deo offerimus.

Ordo de octaua Pentecoſtes.

D IN Dominica octauæ Pentecoſtes ponunt librum Regum, & Paralipomenon, vſque in Dominicam primam menſis Auguſti. Tempus autem Pentecoſtes inchoatur à prima die reſurrectionis, & currit vſque ad diem quinquageſimum poſt Paſcha. Qui dies quinquaginta celebrantur in lætitia poſt reſurrectionem Domini. Propter hoc ieiunia relaxantur, & ſtantes oramus, quod eſt ſignum reſurrectionis. Duas aũt varietates habet Eccleſia de ieiunio, quod ſit poſt reſurrectionem Domini. Aliqui ſecundum vulgarem vſum ſtatuunt terminum quadrageſimalis ieiunij in feſtiuitate ſancti Ioan-

E nis: aliqui volunt omnes dies habere in lætitia. Cur lætari debeamus in diebus Pentecoſtes, abundant exempla ſanctorum patrum. Cur ieiunare neceſſè ſit, vnuſquiſque ex ſuo corde cognoſcit. Sed voluntate licet vnicuique ieiunare ob deuotionem mentis. Ab hac licentia excluduntur, qui propriè pœnitentes in Eccleſia nominantur.

Denunciatio ieiunij menſis I. IIII. VII. & X.

ANnua nobis eſt, dilectiſſimi, ieiuniorum celebranda feſtiuitas, quam menſis illius ſolennis

lennis curſus indicit. Quarta ergò & ſexta feria A
ſuccedente, ſolitis eandem conuenientibus exequamur, ſabbatorum die hic ſacras acturi vigilias, vt per obſeruantiam competentem, Domino purificatis mentibus ſupplicantes, beatiſſimo Petro Apoſtolo ſuffragante, à præſentibus periculis exui mereamur pariter & futuris. Per.

De ieiunio quatuor Temporum.

IN quatuor Tẽporibus quando agimus duodecim lectiones, ſolemus ieiunare pro ordinandis, quamuis ordinatio non fiat: etiam ſi prouenerint in octauis Pentecoſtes, quando celebratur feſtiuitas ſeptiformis ſpiritus & neophytorum. Vt autem hoc ieiunium celebretur in largitione ſacrorum ordinum, Eccleſiæ pri- B
mitiuæ mos obtinuit. In quarta aũt feria quarti menſis leguntur duæ lectiones. Quinta feria deeſt officium & Miſſa, & ideò debes cantare de Dominica Pentecoſtes. Sexta feria vna tantùm legatur lectio. Sabbato, quando benedictio agitur, quatuor lectiones leguntur, & ſingulas lectiones ſinguli reſpõſorij decent. Proxima lectio ordinationi de camino ignis legitur. Quatuor temporibus annus voluitur, vnumquodq; tempus tres menſes habet. Pro vnoquoq; men- C
ſe ſinguli dies ieiunio conſecrantur. Per ſingulas orationes in duodecim lectionibus genu flectimus, excepto in octauis Pentecoſtes. In ſola de camino ignis, genu non flectimus.

Item de ieiunio Pentecoſtes.

SI autem ipſa hebdomada in menſe quarto euenerit, ieiunium faciant quarta & ſexta feria, & in ſabbato vſque ad horam nonã, & hæ lectiones legantur, quæ in menſe quarto ſcriptæ ſunt, cum reſponſorijs quatuor, & Benedicite, & Tractu, Laudate Dominum. Sin autem ea non tempore ſuo agitur, cùm lectiones leguntur, non pronunciat lector, Lectio libri: ſed inchoat planè, & legit in ſenſu lectiones, ſicut D
epiſtolæ Pauli diebus Dominicis legũtur. Si vero tempore ſuo agitur, tunc pronunciat, Lectio libri: ſimiliter & in reliquis tribus temporibus.

ORDO.

In Natali ſancti Ioannis Baptiſtæ leguntur homiliæ ſanctorum patrum, ad ipſum diem pertinentes. Item.

In natali ſancti Ioannis ideò tres Miſſæ celebrantur, id eſt, vna in vigilia eiuſdẽ, duæ in die natiuitatis eius, quia tribus triumphis refulſit inſignis, id eſt, officio præcurſoris, Baptiſtæ miniſterio, & quia Nazaræus ex vtero matris per- E
manſit.

ORDO.

In natali ſancti Petri Apoſtoli leguntur lectiones tres de Actibus Apoſtolorum. Prima lectio ſic continet in capite: Petrus & Ioannes aſcendebant in templũ. Secunda lectio ſic continet in capite: Factum eſt autem dum Petrus trãſiret. Tertia lectio ſic continet in capite: Eodem tempore miſit Herodes rex manus. Deindè leguntur ſermones & homiliæ ſanctorum patrum ad ipſum diem pertinentes.

ORDO.

In natali ſancti Pauli Apoſtoli leguntur ſermones ſancti Auguſtini, ſiue homiliæ ad ipſum diem pertinentes.

ORDO.

In Dominica prima menſis Auguſti, ponunt Prouerbia Salomonis, & Eccleſiaſten, & Cantica Canticorum, & librum Sapientię, vel librum Ieſu filij Syrach, vſque in Dominicam primam menſis Septembris.

ORDO.

In Aſſumptione ſanctæ Mariæ in ipſa nocte leguntur Cantica Canticorum, vel homiliæ eiuſdem diei. In ipſa veſpera vigiliarum, præparatur quoddam portatorium in ſancto Laurentio apud Lateranos, ſuper quo ſitaque tabula imagine Chriſti Domini noſtri inſignita, à medio noctis concurrente populo, exeunt cum litania ad ſanctam Mariam minorem, mundatis per viam plateis, & ſuſpenſis per domos lucernis, ibique in gradibus ſanctæ Mariæ, depoſita aliquandiù icona, omnis chorus virorum ac mulierum, genibus humiliter ante eam flexis, pugnis etiam pectora cędentes, vna voce per numerum dicit centiès kyrie eleiſon, centiès Chriſte eleiſon, centiès Kyrie eleiſon, ſuſiſq; lachrymis & precibus, per ſanctum Adrianum recta via vadunt ad ſanctam Mariam maiorem, auditaque Miſſarum celebritate, ad palatium reuertuntur.

ORDO.

In Dominica prima menſis Septembris ponunt librum Iob, & librum Tobiæ, & Iudith, ſiue Heſter, & Eſdram, vſque in Dominicam primam mẽſis Octobris. Menſe Septẽbrio, quamuis feſta ſanctorum in ieiunio euenerint, illud tamen loco ſuo celebretur.

ORDO.

In natiuitate ſanctæ Mariæ, leguntur homiliæ ſanctorum patrum ad ipſum diem pertinentes. In ipſa die cum litanijs exeunt à S. Adriano, & ad ſanctã Mariam populus occurrit.

ORDO.

In exaltatione ſanctæ Crucis leguntur lectiones, quæ & in natalitijs plurimorum martyrum, ſiue homiliæ ad ipſum diem pertinentes. In ipſa die ſalutant in palatio Lateranenſi ſanctam Crucem & ſandalia Domini.

ORDO.

In Dominica prima menſis Octobris ponũt librum Machabæorum, vſque in Dominicam primam menſis Nouembris. Ordo.

ORDO.

In Dominica prima menſis Nouembris ponunt Ezechielem, & Danielem, ſiue duodecim prophetas minores, vſque in Dominicam de Aduentu Domini.

ORDO.

Et in ipſis Kalendis Romæ, & per totum orbem plebs vniuerſa, ſicut in die natalis Domini, ad eccleſiam in honore omnium ſanctorum a q Miſſarum ſolennia cõuenire ſtudet, illud atten-

tendentes, vt quicquid humana fragilitas per ignorantiam aut negligentiam in ſolennitatibus aut vigilijs ſanctorũ minùs plenè peregerint, in hac obſeruatione ſãcta ſoluatur.

ORDO.

Quatuor Coronatorum nomina per incuriã neglecta, Deo reuelante hæc ſunt: Seuerus, Seuerianus, Victorinus, & Carpophorus. ſolennitas tamen eorum, vt ſtatuta fuerat, in aliorũ ſanctorum nomine celebris permanſit.

ORDO.

In Dominica prima Decembris de aduentu Domini ponunt Iſaiam prophetam vſque in Natiuitate Domini. Et de ipſa Dominica ad finem lectionum non dicatur. Tu autem Domine: Sed tantùm, Hæc dicit Dominus Deus, conuertimini ad me, & ſalui eritis, vſque in vigiliam Domini.

MELCHIOR HITTORPIVS LECTORI BENEVOLO S.

CVM in antiquis manu deſcriptis libris, ex quibus Ordinem Romanum antiquum de Miſſa & anni totius officijs exhibuimus, aliorum item officiorum atque rituum eccleſiaſticorum ſiue ordines ſiue formulas deſcriptas reperiſſemus, quales ſunt, Ordo ſecundùm quem in Romana Eccleſia ſacri Ordines fiunt: Ordo, qualiter Epiſcopus in Romana Eccleſia ordinetur: Ordo Romanus ad dedicandam Eccleſiam, & ſimiles alij: viſum eſt mihi non alienum eſſe ab huius operis argumento, ſi cum reliquo ordine etiàm hæc eruditi viri & rerum eccleſiaſticarum ſtudioſi haberent. Non ſolùm quòd, ſicut monui, in manuſcriptis libris cum ipſo ordine coniungerentur, ſed quòd etiàm qui de diuinis officijs commentarios ediderunt, Iſidorus, Albinus, Amalarius, Iuo, Honorius, Durandus, de eiſdem rebus, quarum in his ordo & agendi formula præſcribitur, pertractarunt: ſitque, tam ſanctorum rituum, & cæremoniarum cognitio iucunda, vtilis et perquàm neceſſaria, hac præſertim ætate, qua non deſunt, qui ſicut optima quæque & antiquam pietatem ſpirantia, ita ſanctiſſimas has cæremonias piiſſimis precibus tamquàm gemmis diſtinctas & relucentes, quas maiores noſtri ſingulari pietate viri, exquiſitè & ſummo cum artificio compoſitas publicè in vſum acceperunt, & nobis reliquerunt, per inſignem temeritatem, ne dicam impietatem, rideant, calumnientur, & priuata auctoritate abrogent. Quod quàm iniquè faciant, vt non ſolùm religioſis viris & optimè erga priſcam pietatem affectis, ratio conſtare, ſed illis etiàm ipſis perſpicuum eſſe poſsit, proferre hæc & omnibus ea ſpectanda exhibere operæpretium eſt viſum. Earum enim præclara forma atque pulchritudine, & pietatis qua plena redolent, fragrantia ſic afficientur, quorum ſenſibus ſtuporem malitia & obſtinatio non induxerit, vt eas cupidè amplecti & retinere, multo ſanè minùs abiectas & abrogatas velint. Non ignoro autem extare Pontificalem librum, in quo hæc & ex eis quæ hactenùs excuſa ſunt, nonnulla reperiantur: Sed ille, quæ & quemadmodùm nunc vſus obtinet, ità ea exhibet, in quibuſdam fortaſſe ab antiquis ritibus differentia: Nobis propoſitum fuit, antiquum, ſi ità appellare placeat, Pontificalem ſeu Epiſcopalem librum, ex antiquis libris fideliter exſcriptum exhibere, qualem ſuperius memoratos ſcriptores, illa ſua ætate habuiſſe & eſſe interpretatos, ipſi poſt ſubijciendi clarum efficient: vt ſicut cætera ad quæ reſpiciunt, quæque exponunt Ordinis Romani, ità hæc etiàm in promptu haberemus, & quibus etiamnùm hodie in Catholica Eccleſia in eccleſiaſticis rebus vtimur, agendi formulas, non nouas & recens excogitatas, ſed auctoritatem earum eſſe antiquiſsimam conſtaret. Vale, & noſtrum in hiſce laborem, in tuis ad Deum pijs precibus noſtri memor, animo beneuolo proſequere.

ORATIO AD CAPILLATVRAM INCIDENDAM.

MAnda Deus benedictionem tuam, & vitam in Eccleſia tua, & vnguentum, quod deſcendit in capite Aaron, deſcendat ſuper hunc famulum tuum N. Maneat, quæſumus, in corpore Eccleſiæ tuæ paſcendus, cuius caput vnguenti tui ſuauitate dignatus es adimplere. A L I A.

Omnipotens Chriſte Saluator, innocens, & innocentiæ amator, humilis & humilitatis aſſumptor, manſuetus & manſuetudinis inhabitator, qui venientibus ad te paruulis, manus tuę benedictionem imponens, taliũ dixiſti eſſe regnum cęlorum, benedic hunc famulum tuũ N. cuius in tuo nomine ſuperflua incidimus capillorum: da ei intellectum cum ætatis augméto, vt te timeat, te intelligat, & tua mandata cuſtodiat, & te auxiliante vſque ad canos ſenectutis cum ſumma ſanitate perueniat. Per te Saluator mundi, qui cum Deo patre.

A L I A.

Omnipotens ſempiterne Deus, reſpice propitius ſuper hunc famulum tuum N. quem ad nouã capillos tondendi gratiam vocare dignatus es, tribue ei remiſſionem omnium peccatorũ, atque ad cæleſtium donorum concede peruenire conſortium. Per.

Oratio ad puerum tonſurandum.

DOmine Ieſu Chriſte, qui es caput noſtrũ, & corona omnium Sanctorum, reſpice propitius ſuper Infantiam huius famuli tui N. qui in tuo nomine ſua celebrat vota, & capillos capitis ſui tonſurat, vt per huius benedictionis copiam, ad iuuenilem venire mereatur ætatem, & cum gaudio ad futuram gloriam ſaluandus perueniat. Per. A L I A.

Benedic Domine hunc famulum tuum N. noſtri oris alloquio, & tuo eum locupleta dono, vt felici vita concreſcat, & ſemper tuo adiutorio floreat, vitamq; ſuam honeſtiſſimè perducat, & ſemper in mandatis tuis perſiſtat. Per.

Præfatio ad clericum faciendum.

ORemus, dilectiſſimi fratres, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum pro hoc famulo ſuo N. qui ad deponendã comam capitis ſui, pro eius amore & exéplo B. Petri Apoſtoli feſtinat, vt donet ei ſpiritum ſanctum, qui habitum religionis in eo in perpetuum cuſtodiat, & à mundi impedimento vel ſeculari deſiderio cor eius defendat, vt ſicut immutatur in vultu, ità manus dextera eius ei virtutem perfectionis, & boni operis tribuat incrementum, & abiecta omni cæcitate humana, ſpirituales eius oculos aperiat, & lumen ei æternæ gratiæ concedat. Qui cum Patre. A L I A.

Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris, & hunc famulum tuum N. benedicere dignare, cui in tuo ſancto nomine habitum religionis

A ſacræ imponimus, vt te largiente, & deuotus in eccleſia tua perſiſtere, & vitam percipere mereatur æternam. Per.

Dum tondes, tunc dices antiphonam iſtam: Tu es Domine qui reſtitues hæreditatem meã mihi. Verſ. Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei: Repetatur, Tu es. Gloria patri. iterum repetatur, Tu es. Antiph. Hic accipiet benedictionem à Domino, & miſericordiam à Deo ſalutari ſuo, quia hæc eſt generatio quærentium Dominum. Pſalm. Domini eſt terra. Vſque in finem, cum Gloria, & repetatur Antiphona: Hic accipiet.

Poſtquam tonſuratus fuerit, ſequitur oratio.

B OMnipotens ſempiterne Deus Chriſte Ieſu, propitiare peccatis noſtris, & ab omni ſeruitute ſecularis habitus hunc famulum tuum N. dum ignominiam huius mundi deponit, eruere & conſeruare dignare, vt tua ſemper gratia perfruatur, & ſicut ſimilitudinẽ coronæ tuæ eum geſtare fecimus in capite, ſic tuam virtutem & hæreditatem ſubſequi mereatur in corde. Qui cum Deo patre.

A L I A.

C Præſta quæſumus omnipotens Deus, vt famulus N. cuius hodiè capitis comam pro diuino amore depoſuimus, in tua dilectione perpetuò maneat, & eum ſine macula in ſempiternum cuſtodias. Per. A L I A.

Benedicat te Dominus, & cuſtodiat, oſtendat faciem ſuam tibi, & miſereatur tui, conuertat Dominus vultum ſuum ad te, & det tibi pacem. Inuocabo nomen domini Dei ſuper te, vt ille te benedicat, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen.

De gradibus Romanæ Eccleſiæ.

PRimum in quacunq; ſchola reperti pueri benè pſallentes, tollantur indè, & nutriantur in ſchola cantorum, & poſteà fiant cubicularij. Si aũt nobilium filij fuerint, ſtatim in cubiculo nutriantur, & hanc accipiant poteſtatem

D ab archidiacono, vt liceat eis ſuper linteum viloſum ſedere, quod mos eſt ponere ſuper ſellã equi. Deindè ſicut ſacramentorum codex conti net, quandò, & vbi fuerit, vſque in ſubdiaconatus officium ordinentur. Diaconi verò atq; preſbyteri nunquàm niſi in publica ordinatione.

Capitulum De Canone Chalcedonenſi.

QVòd non oporteat abſolutè quoslibet ordinare presbyterum aut diaconum, neque

E quélibet in gradu eccleſiaſtico, niſi ſpecialiter eccleſiæ, ciuitatis, aut poſſeſſionis, aut martyrij, aut monaſterij, qui ordinandus eſt, pronuncietur. Qui verò abſolutè ordinantur, decreuit ſancta ſynodus irritam haberi huiuſcemodi manus impoſitionem, & nuſquam poſſe miniſtrare, ad ordinantis iniuriam.

Capitulum ſancti Gregorij Papæ.

SIcut qui inuitatus renuit, quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus * remouendus: ſic qui vltrò ambit, vel importunus ſe ingerit eſt proculdubio repellendus. Nam qui nititur ad al-

for. admouendus.

A ad altiora conſcedere indignus, quid agit, niſi vt creſcendo decreſcat? Cur nō perpendit, quia benedictio illa in maledictum conuertitur, qui ad hoc, vt fiat hæreticus, promouetur?

Caput Zozimi Papæ.

HAec autem ſingulis gradibus obſeruanda ſunt tempora. Si ab infantia eccleſiaſticis miniſterijs ſtudium dederit inter lectores vſque vigeſimum ætatis annum, continuata obſeruatione perducet. Si maiore iam ætate acceſſerit, itá tamen, vt poſt baptiſmum ſtatim ſe diuinæ militiæ deſideret mancipari, ſiuè inter lectores, ſiue inter exorciſtas quinquennio tenatur, ac deindè acolytus, ſiue ſubdiaconus quatuor annis ſtet, & ſic ad benedictionem diaconi, ſi mereatur, accedat. In quo ordine quinque annis inculpatè ſi ſe geſſerit, hærere debet. Exindè ſuffragātibus meritis, per tot gradus datis propriȩ fidei documētis, presbyterij ſacerdotium poterit promereri. De quo loco ſi illum exactior ad bonos mores vita perduxerit, ſummum pontificatum ſperare debebit: hac tamen lege ſeruata, vt neque digamus, neque pœnitens, ad hos gradus poſſit admitti, ſanè, vt etiàm defenſores Eccleſiæ qui ex laicis fiunt, ſupradicta obſeruatione teneantur, ſi meruerint in ordine eſſe clericatus.

Caput Leonis Papæ.

PAulus Apoſtolus præcepit Timotheo, Manus citò nemini impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis. Quid eſt, citò nemini manum impoſueris, niſi, ante ætatis maturitatem, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam diſciplinæ? ſicut boni operis comparat fructum, qui rectum ſeruatur in eligendo ſacerdote iudicium, itá graui ſemetipſum afficit damno, qui in ſuæ dignitatis collegio ſublimat indignum.

Caput Clementis de oblationibus altaris.

OBlationes, quæ veniunt in altare, panes propoſitionis appellantur. De ipſis oblationibus tantum debet in altari poni, quantum populo poſſit ſufficere, nè aliquid putridum in ſacrario remaneat.

De pallis.

Pallæ verò quæ ſunt in ſubſtratorio, in alio vaſe debent lauari, in alio corporales pallæ. Vbi pallæ corporales lotæ fuerint, nullum linteamen ibidèm debet aliud lauari, ſed ipſa aqua in baptiſterium debet vergi.

De officijs ſeptem graduum.

Oſtiarium oportet percutere cymbalum, & aperire Eccleſiam, & ſacrarium, & librum aperire ei, qui prædicat.

De Lectoribus.

Lectorem oportet legere ei qui prædicat, & lectiones cantare, & benedicere panem, & omnes fructus nouos.

De Exorciſtis.

Exorciſtam oportet eijcere dæmones, & dicere populo qui non communicat, vt det locum, & aquam miniſterio effundere.

De Subdiaconibus.

Subdiaconum oportet præparare aquam ad miniſtrationem altaris, & miniſtrare Diacono.

De Diaconibus.

Diaconum oportet miniſtrare ad altare; & baptizare.

De Presbyteris.

Sacerdotem oportet offerre & benedicere, præeſſe & prædicare, & baptizare.

De Epiſcopis.

Epiſcopum oportet iudicare, interpretari, & conſecrare, conſummare, ordinare, offerre, & baptizare.

B *Ordo, qualiter in Rom. Eccleſia ſacri ordines fiunt.*

MEnſe quarto, quarta feria ieiuniorum fit conuentus populi, & congregatio regionum, primùm ad ſanctum Adrianum, & indè pergit pontifex vnà cum populo, præcedente ſolito apparatu, id eſt, crucibus, thuribulis, vel tabulis, vſque ad ſanctam Mariā ad præſepe. Accedente pontifice ad altare, ſchola cantorum incipit litaniam. Deindè introitū. Et Pontifex dicit: Oremus. Et diaconus. Flectamus genua. Poſt collectam aſcendit lector in ambonem, & eleuata voce legit breuem lectio-
C nem de quarta feria. Et ſequitur gradale. Deindè pontifex dicit. Dominus vobiſcum. Diaconus vt ſuprà. Poſt collectam aſcendit lector in ambonem, & eleuata voce, legit breuem in auribus populi, ſic continentem:

Cognoſcat charitas veſtra, quia ille, & ille aduocatur in tali officio, vel in tali: Si quis habet contra hos viros aliquam querelam, exeat confidenter propter Deum, & ſecundùm Deū, & dicat: Quòd ſi nullus contradictor extiterit, ſequitur lectio & reſponſorium. Poſt hæc aduocantur furſùm, & ſtatuuntur in ſiniſtra parte altaris, vſquedùm pontifex Miſſam compleat.
D Deindè aduocantur ſexta feria ad Apoſtolos eo tenore vt ſuprà. Sabbato verò egreditur pontifex ad ſanctum Petrum, & vniuerſæ regiones cum eo litaniam canendo. Ingrediente Papa in ſecretarium, ipſæ præſtolantur aduentum eius in presbyterio. Schola cātorum canit introitū, & pontifex dat orationem. Subdiaconi legunt lectiones, & cantant gradualia, expectantibus illis qui benedicendi ſunt, ſub ambone, donec quinque lectiones compleantur. Deindè apoſtolicus ille legit aduocationis breuem coram populo, & ſtant parati ſingulorum miniſtri cum indumento, donec archidiaconus veniat, & ſin-
E gulis ſingula ſua manu tribuat. Poſthæc autem deſcendit archidiaconus innuente pontifice, & dat vni ex ipſis manum, cæteri verò ſequantur eum, & aſcendant ad altare. Et proſternit ſe pontifex cum ipſis in orationem, clero interim canente litaniam. Surgentibus autem ab oratione, ſtat pontifex in ſede ſua, ſingulatim imponens manus capitibus & benedicit eos. Accedens autem archidiaconus, tollat orarios de confeſſione, qui heſterna die repoſiti ſunt, ibiq́; imponet ſuper eos, & pontifex induat eos

ſcientemque eum, qui ſecundùm doctrinam eſt fidelem ſermonem, & cum modeſtia corripientem eos, qui reſiſtunt, & qui ſanæ doctrinæ aduerſantur, eis reſiſtere, & redarguere præualentem, hoſpitalem, modeſtum, ſuæ domui benè præpoſitum, non neophytum, habentem teſtimonium bonum, in gradibus ſingulis ſecundùm traditionem Eccleſiaſticã miniſtrantem, ad omne opus bonum, & ſatisfactionem omni poſcenti rationem de ea, quæ in illo eſt ſpe, paratum. Quem nobis quantocyùs petimus ordinari pontificem, quatenùs auctore Domino regulariter nobis præeſſe valeat & prodeſſe, & nos ſub eius regimine ſalubriter Domino militare poſſimus, quia integritas præſidentum, ſalus eſt ſubditorum, & vbi eſt incolumitas obedientiæ, ibi ſanæ eſt forma doctrinæ. Vt autem omnium noſtrum vota in hanc electionem conuenire noſcatis, huic decreto canonico prompriſſima voluntate ſinguli manibus proprijs roborantes ſubſcripſimus.

Item ſubſcriptio Epiſcoporum in electionem Epiſcopi.

ILl. illius Eccleſiæ Archiepiſcopus vel Epiſcopus, in electionẽ domini N. Eccleſiæ ill. Epiſcopi ſubſcripſi. Iſti illum in locum illius Eccleſiæ Epiſcopi, ipſo conſentiente, ordinari conſenſerunt, quod præſens inſcriptio manifeſtat. Iſti in ordinationem illius Eccleſię Epiſcopi conſcripſerunt.

Ex Concilio Africano. 4. Cap. 1.

1.Com.tom. pag.512.

STatuta eccleſiaſtica docent, qui Epiſcopus ordinandus eſt, antè examinetur, ſi natura prudens eſt, ſi docibilis, ſi moribus temperatus, ſi vita caſtus, ſi ſobrius, ſi ſemper ſuis negocijs vacans, ſi humilis, ſi affabilis, ſi miſericors, ſi literatus, ſi in lege Domini inſtructus, ſi in ſcripturarum ſenſibus cautus, ſi in dogmatibus eccleſiaſticis exercitatus, & ante omnia ſi fidei documenta verbis ſimplicibus aſſerat, id eſt, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum vnũ Deum eſſe confirmans, totamq; Trinitatis Deitatem coeſſentialem, & conſubſtantialem, & coæternalem, & coomnipotentem prædicans: & ſingulas quaſque in Trinitate perſonas, vnũ Deum: ſi incarnationem diuinam non in Patre & Spiritu ſancto factam, ſed in Filio tantum credant, vt qui erat in diuinitate Dei patris filius, ipſe fieret in homine hominis matris filius Deus ver' ex Patre, & homo verus ex matre, carnem ex matris viſceribus, & animam humanam rationalem. Si ſimul in eo ambæ naturæ, id eſt, homo & Deus, vna perſona, vnus filius, vnus Chriſtus, vnus Dominus, creator, & auctor, & rector cum Patre & Spiritu ſancto, omnium creaturarum, quæ ſunt: qui paſſus vera carnis paſſione, mortuus vera corporis ſui morte, ſurrexit vera carnis ſuæ reſurrectione, & vera animæ reſumptione, in qua veniet iudicare viuos & mortuos. Quærendum etiàm ab eo, ſi credit noui & veteris Teſtamenti, id eſt, legis, prophetarum & Apoſtolorum vnum, eundemque

A auctorem Deum: Si diabolus non per conditionem, ſed per arbitrium factus ſit malus. Quærendum etiàm ab eo, ſi credat huius quam geſtamus, & non alterius carnis reſurrectionem: ſi credat iudicium futurum, & recepturos ſingulos pro his, quæ in carne geſſerunt, vel pœnas, vel gloriam: Si nuptias non improbet, ſi ſecunda matrimonia non damnet, ſi carniũ perceptionem non culpet, ſi pœnitentibus reconciliatis communicet, ſi in baptiſmo omnia peccata, id eſt, tam illud originale contractum, quàm illa quæ voluntariè admiſſa ſunt, dimittantur, ſi extra Eccleſiam Catholicam nullus

B ſaluetur. Cùm in his omnibus examinatus, inuentus fuerit plenè inſtructus, tunc cũ conſenſu clericorũ, & cõuentu totius prouincię Epiſcoporum, maximèq; Metropolitani vel auctoritate, vel pręſentia ordinetur Epiſcopus, ſuſcipiẽs in nomine Chriſti Epiſcopatum, nec ſuæ delectationi, nec ſuis moribus, ſed ſanctorum patrum diffinitionibus acquieſcens. In cuius ordinatione etiàm ætas requiratur, quam ſancti patres exemplo Saluatoris in præeligendis Epiſcopis conſtituerunt.

Epiſtola vocatoria.

C DIlectiſſimis fratribus & filijs, Pręsbyteris, Diaconibus, honoratis clericis & poſſeſſoribus vel cunctæ plebi ill. Eccleſię, ſimulq; vocato Epiſcopo ill. N. auxiliante Dño, Metropolitanus sãctę ſedis Apoſtolicę ill.

Dilectionem veſtram ſalubriter alloquimur, quia prædictum talem à vobis electum Epiſcopum virum venerabilem, tali Eccleſiæ ordinare compellimur, gaudemus, & honoramus Chriſtum Ieſum, vt qui vobis hanc electionis deuotionem dedit, nobis quoque perficiendi tribuat facultatem. Iam iſtum virum religioſa violentia tenete, & ad ſanctam ſedem noſtram ill. per-

D ducere feſtinate, qui fortè magis dignior erit, ſi ſe occultare voluerit. Ob quam rem, hanc direximus admonitionem, quemadmodùm optimè placuit ſanctæ ſynodo, Epiſcopum ſine vocatoria ſuſcipi non debere, nè obſcuritas dubiæ ordinationis incurrat.

Epiſcopi autem omni tempore benedicuntur. Nunc verò mos eſt, vt nocturno tempore benedicantur. Secunda namque incisione, id eſt, lectione ſexta egreditur pontifex de Eccleſia Petri, & aſcendit monaſterium ſancti Martini, quod ſub rignis ipſius Eccleſiæ ſitum eſt, & ſubſequitur ipſe electus, qui benedicendus eſt, ſup-

E pliciter cum reliquo clero incedens, & ſtat forìs oſtium oratorij. Schola cantorum incipit introitum. Poſteà dicit Pontifex, Gloria in excelſis Deo. *Sequitur oratio.*

Et euntes ab altari vnus presbyter, & alter diaconus, induunt eum veſtimenta pontificalia, in primis lineam & cingulum, deindè anagolagium grande, poſteà dalmaticam minorem, & cingulum brachiale, & orarium breue, deindè dalmaticam maiorem, clero interim canente reſponſorium. Immola Deo. Tract. Qui

ſeminat

ſeminat. *Euang.* Deſignauit Dominus & alios ſeptuaginta duo, & miſit illos binos ante faciē ſuam. Tunc aduocantur in baſilicam presbyteri à dextris eius, & diaconi à ſiniſtris. Ipſe verò inclinato capite in medio eorum incedit, vſque dum veniat ante altare. Tunc exuitur caſula, & induit eum pontifex planeta, & legit breuem, hunc modum continentem:

Ciues, inquit, noſtri elegerunt ſibi illum paſtorem. Oremus itaque pro hoc viro, vt Deus omnipotens infundat in eum gratiam ſpiritus ſui, vt dignus habeatur ad cathedram Epiſcopatùs regendā. Et reſpondeatur à ſchola: Chriſte audi nos. Et cantat litaniam. Et tunc accedit propiùs ad altare ſubnixo capite. Pontifex verò ponit manum ſuper caput eius, & dicit vnam orationem in modum collectæ, alteram in eo modulamine, quo ſolet conteſtatio cantari: & ſedet pontifex in ſella ſua. Ipſe verò oſculatur pedem eius, & ſuſcipitur ad pacem, & ſic conſummatur conſecratio illius. Et ipſo die vbicunque Apoſtolicus Miſſam celebrat, de manu eius communionem accipiat.

Qualiter Epiſcopus debeat ordinari. Ex concilio Niceno, cap. 4.

Epiſcopum conuenit maximè quidem ab omnibus qui ſunt in prouincia, Epiſcopis ordinari. Si autem hoc difficilè fuerit, aut propter inſtantem neceſſitatem, aut propter itineris longitudinem, tribus tamen omnimodis in idipſum cōuenientibus, & abſentibus quoq; pari modo decernentibus, & per ſcripta conſentientibus, tunc ordinatio celebretur.

Quo die ordinetur Epiſcopus.

Eccleſiaſticorum verò ordinum conſecratio, in ieiunio quatuor Temporum die ſabbati celebretur. Epiſcopi autem conſecratio, qui eſt vicarius Apoſtolorum, immò & Chriſti, fit in Dominica, quia in eodem die per donum Spiritùs ſancti dignatus eſt illuſtrare corda Apoſtolorum. Fieri etiàm ſolet aliquoties in natalitijs Apoſtolorum. Nullis inuitis detur Epiſcopus: cleri, plebis & ordinis conſenſus & deſiderium requiratur.

Ordo, qualiter Epiſcopus in Romana Eccleſia ordinetur.

Epiſcopus cùm ordinatur, primo progrediatur dominus Metropolitanus cum electo, & cuncto clero & populo ad Eccleſiam, vbi ipſam fieri vult ordinationem. Et ingreſſus ſacrarium, induat ſe veſtimenta pontificalia. Poſt puſillum procedat è ſacrario cum diaconibus & reliquis miniſtris, ſicut in Dominicis diebus mos eſt procedendi. Et electus ſacris veſtibus indutus, procedat vnà cum Archiepiſcopo, & cæteris Epiſcopis è ſacrario ante altare. Factoq; ibi ſcrutinio, & concrepantibus ſignis Eccleſiæ, dominus Metropolitanus mox vt vult indicet cantori, & incipiat antiphonam ad introitum. Antiphona.

Elegit te Dominus ſibi in ſacerdotem magnum, & aperiens theſaurum ſuum optimum,

A abundare te faciet omnibus bonis. *Pſal.* Exaudiat te Dominus in die tribulationis, protegat te nomen Dei Iacob. ALIA.

Antiph. Sicut fui cum Moyſe, ità ero tecum, dicit Dominus: conforta populum meum, neq; timeas, ecce Dominus Deus tuus ante te eſt, & non te derelinquit. Pſal. Exaudiat te Dominus.

ALIA.

Benedixit te hodiè Deus Pſal. Deus deorum Dominus. Cumque finierint introitum, non dicatur kyrie eleiſon, ſed dominus Metropolitanus dicat hymnum, Gloria in excelſis Deo. Deindè, Pax vobiſcum. ORATIO.

Quæſumus omnipotens Deus, vt huic viro

B ad vtilitatem Eccleſiæ prouehendo, benignitas gratiæ tuæ tribuat largitatem. Per.

Hac oratione expleta, poſitaque ſella Metropolitani ante altare, cæteræ epiſcopales ſellæ ordinentur econtrà, reſpicientes ſedem ordinatoris, & ordinandi cathedra collocetur in medio cæterorum. Interim electus ille ſacris veſtibus indutus, hoc eſt, alba, ſtola, cingulo, & cappa, procedat è ſacrario, ducentibus eum per manus duobus Epiſcopis ante altare. Sedentibus quoque ordinabili ſilentio omnibus, & li-

C bros ordinationis præ oculis habentibus: dominus Metropolitanus ità eū ſcrutādo alloquatur:

Incipit examinatio in ordinatione Epiſcopi ſecundùm Gallorum Inſtitutiones.

Antiqua ſanctorum Patrum inſtitutio docet & præcipit, vt bis, qui ad ordinē Epiſcopatus eligitur, maximè vt legimus in canone Carthaginenſi, anteà diligentiſſimè examinetur, cum omni charitate, de fide ſanctæ Trinitatis, & interrogetur de diuerſis cauſis vel moribus, quæ huic regimini congruunt, & neceſſaria ſunt retinere ſecundùm Apoſtoli dictū,

D Manus nemini citò impoſueris. Et vt etiàm is, qui eſt ordinādus, antea erudiatur, qualiter ſub hoc regimine conſtitutum oporteat conuerſari in Eccleſia Dei, & vt irreprehenſibiles ſint, qui ei manus ordinationis imponunt. Eadem itaq; auctoritate & præcepto interrogamus te dilectiſſime frater charitate ſincera, ſi omnem prudentiam tuam, quantùm tua capax eſt natura, diuinæ ſcripturæ ſenſibus accommodare volueris. Reſponſio ordinandi Epiſcopi.

Ità ex toto corde volo in omnibus obedire, & conſentire. Interrogatio:

Vis ea, quæ ex diuinis ſcripturis intelligis, ple-

E bē cui ordinandus es, & verbis docere & exemplis? Reſponſio: Volo: Interrogatio.

Vis traditiones orthodoxorum patrum ac decretales ſanctæ & Apoſtolicæ ſedis conſtitutiones veneranter ſuſcipere, docere, atque ſeruare? Reſponſio: Volo: Interrogatio:

Vis beato Petro, ſuæque Eccleſiæ, cui à Deo data eſt poteſtas ligandi atque ſoluendi, eiuſq; vicario, ſucceſſoribuſq; eius fidem & ſubiectionem per omnia exhibere? Reſponſio. Volo. Interrogatio.

Vis ſanctæ ill. Eccleſiæ, mihi N. & ſucceſſoribus

ſibus meis fidem & ſubiectionem exhibere? Reſponſio: Volo. Interrogatio:

Vis mores tuos ab omni malo temperare, & quantùm poteris, Domino adiuuante, ad omne bonum commutare? Reſp. Volo. Interrogatio.

Vis caſtitatem & ſobrietatem, cum Dei auxilio, cuſtodire & docere? Volo. Interrogatio.

Vis ſemper in diuinis negocijs eſſe mancipatus, & à terrenis negocijs, vel lucris turpibus eſſe alienus, quantùm te humana hæc fragilitas conſenſerit poſſe? Reſponſio. Volo:

Vis humilitatem & patientiam in temetipſo cuſtodire, & alios ſimiliter docere? Volo.

Pauperibus & peregrinis, omnibuſq; indigentibus vis eſſe propter nomen Domini affabilis & miſericors? Reſp. Volo. Tunc dicatur ei:

Hæc omnia & cætera bona tribuat tibi Dominus, & cuſtodiat te, atque corroboret in omni bonitate. Reſponſio. Amen.

Item interrogatio de credulitate.

CRedis ſecundùm intelligentiam & capacitatem ſenſus tui ſanctam Trinitatem, Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, vnum Deum omnipotentem, totamque in Trinitate Deitatem coeſſentialem & conſubſtantialem, coæternam & coomnipotentem, vnius voluntatis, poteſtatis & maieſtatis, creatorem omnium creaturarum, à quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, quæ ſunt in cælo & in terra, viſibilia & inuiſibilia & ſpiritalia. Reſponſ. Aſſentior, & ità credo. Interrogatio:

Credis ſingulam quamque in ſancta Trinitate perſonam, vnum verum Deum, plenum & perfectum? Reſp. Credo. Interrogatio:

Credis ipſum filium Dei, Verbum Dei æternaliter natum de Patre, conſubſtantialem, coomnipotentem, & æqualem per omnia Patri in diuinitate, temporaliter natum de Spiritu ſancto & Maria ſemper virgine, cum anima rationali, duas habentem natiuitates, vnam ex patre ęternam, alteram ex matre temporalem, Deum verum, & hominem verum, proprium in vtraq; natura atque perfectum, non adoptiuum, nec phantaſmaticum, vnicum, & vnum filium Dei, in duabus & ex duabus naturis, ſed in vnius ſingularitate perſonæ, impaſſibilem & immortalē diuinitate: ſed in humanitate pro nobis, & pro ſalute noſtra paſſum vera carnis paſſione, & ſepultum, ac reſurgentem à mortuis tertia die, vera carnis reſurrectione, die quadrageſimo poſt reſurrectionem cum carne qua reſurrexit, & anima aſcendiſſe in cælum, & ſedere ad dexteram Patris, indè venturum iudicare viuos & mortuos, & redditurum vnicuique ſecundùm opera ſua, ſiue bona fuerint, ſiue mala?

Reſponſio ordinandi: Aſſentior, & per omnia credo. Interrogatio:

Credis etiàm Spiritum ſanctum, plenum & perfectum, verumq; Deum à Patre & Filio procedentem, coæqualem & coeſſentialem, coomnipotentem, & coæternum per omnia Patri & Filio? Reſponſio: Credo. Interrogatio:

A Credis hanc ſanctam Trinitatem, non tres deos, ſed vnum Deum omnipotētem, æternum, inuiſibilem, & incommutabilem? Reſponſio. Credo. Interrogatio:

Credis ſanctam Catholicam & Apoſtolicā vnam eſſe veram Eccleſiam, in qua vnum datur baptiſma, & vera omnium remiſſio peccatorum? Reſp. Credo. Interrogatio:

Anathematizas etiàm omnem hæreſim extollentem ſe aduerſus hanc ſanctam Eccleſiam Catholicam? Reſponſio. Facio, vel anathematizo. Interrogatio:

Credis etiam veram reſurrectionem eiuſdem B carnis, quam nunc geſtas, & vitam æternam? Credo.

Credis etiàm noui & veteris Teſtamenti legis & Prophetarum, & Apoſtolorum vnum eſſe auctorem, Deum ac Dominum omnipotentem? Reſponſio: Credo. Et dicatur ei:

Hæc tibi fides augeatur à Domino ad veram & æternam beatitudinem, dilectiſſime frater in Chriſto. Et reſpondeant omnes, Amen.

Item dicatur ei:

Hæc ſolicita mente & ſtudio vigilanti conſerua, & tibi commiſſis nota facere cura, vt vnanimes vno ore collaudetis Deum de ſuis erga C vos beneficijs, cui exhibendus eſt honor & gloria. Per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. Amen.

Ita quoque examinato & plenè inſtructo, legatur lectio.

Lectio epiſtolæ B. Pauli Apoſt. ad Timotheum. c. 3.

CHariſſime, Fidelis Sermo: Si quis Epiſcopatū deſiderat, bonū op' deſiderat. Oportet ergo Epiſcopum irreprehēſibilē eſſe, vnius vxoris virum, ſobriū, prudētē, pudicū, ornatum, hoſpitalem, doctorem, nō vinolentum, non percuſſorem, ſed modeſtū, non litigioſum, non cupidum, ſuæ domui benè præpoſitum, fi-D lios habentem ſubditos cum omni caſtitate. Si quis autem domui ſuæ pręeſſe neſcit, quomodò Eccleſiæ Dei diligentiam habebit? Non neophytum, nè in ſuperbiā elatus, in iudicium incidat diaboli. Oportet autem illum & teſtimonium habere bonum ab his, qui foris ſunt, vt doctrinam Dei noſtri ornet in omnibus.

GRAD. Immola Deo ſacrificiū laudis, & redde Altiſſimo vota tua. Verſ. Congregate illi ſanctos eius, qui ordinauerunt teſtamentū eius ſuper ſacrificia. Item. Grad. Memor ſit omnis ſacrificij. Verſ. Mittat tibi auxilium de ſancto. Allel. Qui poſuit fines eius. Allel. Diffuſa eſt E gratia in labijs tuis, propterea benedixit te De⁹ in æternum. Tract. Deſiderium animæ eius tribuiſti ei, & voluntate labiorum eius non fraudaſti eum. Verſ. Quoniam præueniſti eum in benedictione dulcedinis. Verſ. Poſuiſti ſuper caput eius coronam de lapide pretioſo.

Tunc egrediatur Epiſcopus deſignatus ad ſacrariulu cum duobus Epiſcopis, & archidiacono, cum ſubdiaconibus & acolytis, & induant ipſum electum cambagos, ſandalia, manicas, dalmaticam, planetam.

Quando

Quando induitur cambagis & ſandalijs dicatur ab Epiſcopis.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui es initiũ & finis, fac iſtum famulum tuum N. fratrem ſcilicet noſtrum, tua benedictione calceari pedulibus iſtis in præparationem Euangelij pacis. Per. *Quando induitur manicis.*

Immenſam clementiam tuam rogamus omnipotens & piiſſime Deus, vt manus iſtius famuli tui N. ſcilicet fratris noſtri, ſicut exteriùs obducuntur manicis iſtis, ſic interiùs adſpergantur rore tuæ benedictionis, vt quæcunque per eas ſint benedicenda vel conſecranda, per te benedicantur & conſecrentur. Qui viuit.

Quando induitur dalmatica.

Deus bonorum omnium auctor & largitor, guberna famulum tuum hunc N. fratrem noſtrum, vt ſicut hoc typico indumento, priſcorũ patrum ritu, latiora veſtimenta præſentialiter conſtringuntur: ità mentis eius vanæ & vagæ cogitationes, ne in effectum periculoſum prouениant, te protegente coerceantur. Præſtante.

Epiſcopo verò deſignato ſolenniter præparato, id eſt Epiſcopi caſulis induti, deportent eum ſuperiùs iuxta altare. Et conuertens ſe ad populum ordinator, dicit:

Seruanda eſt, dilectiſſimi fratres, in exceſſu ſacerdotum lex & antiqua eccleſię conſuetudo, vt decedentibus alijs, quique digniſſimi ſubrogentur, per quorum doctrinam fides catholica & religio Chriſtiana ſubſiſtat: nè ouile Domini prædo violentus irrumpat, & diſperſas abſque paſtore oues fur nocturnus inuadat. Recepto itaque diſpenſatione Dei ſacerdote veſtro, ſolicitè vobis agendum eſt, vt in locum defuncti, talis ſucceſſor præparetur eccleſiæ, cuius peruigili cura & inſtanti ſolicitudine, ordo eccleſiæ & credentium fides, in Dei timore meliùs conualeſcat. qui præcipiente Apoſtolo in omni doctrina formam boni operis ipſe præbeat: cuiꝗ habitus, ſermo, vultus, inceſſus, doctrina, virtus ſit, qui vos vt paſtor bonus fide inſtruat, exemplo patientiæ doceat, doctrina religionis inſtituat, & in omni opere bono confirmet charitatis exemplo. Secundùm ergò voluntatem Domini, in locum ſanctæ memoriæ illius nomine, virum venerabilem, ill teſtimonio presbyterorum & totius cleri, & conſilio ciuium ac conſiſtentium, credimus eligendum virum, vt noſtis, natalibus nobilem, moribus clarum, religione probum, fide ſtabilem, miſericordia abundantem, humilem, iuſtum, pacificum, patientem, charitatem habentem, tenacem in cunctis, quæ in ſacerdotibus eligenda ſunt, bonis omnibus exuberantem. Hunc ergò, dilectiſſimi fratres, à teſtimonio boni operis electum, digniſſimum ſacerdotio, conſonantes laudibus clamate, & dicite: Dignus eſt.

His ità profitentibus, cum conſenſu clericorum & laicorum, ac conuentu totius prouinciæ Epiſcoporum, maximeque metropolitani vel auctoritate, vel præſentia ordinetur. Et

A ſtatim incipiat clerus kyrie eleiſon cum litania, & proſternat ſe ordinator electi ſimul cum electo, & cæteris Epiſcopis ante altare ſuper ſtramenta, vſquedum dicat ſchola, Agnus Dei. Vt autem ſurrexerint, duo Epiſcopi ponant & teneant Euangeliorum codicem ſuper ceruicem eius & inter ſcapulas clauſum, & vno ſuper eum fundente benedictionem, reliqui omnes Epiſcopi qui adſunt, manibus ſuis caput eius tangant, & dicat ordinator hanc orationem:

Adeſto ſupplicationibus noſtris omnipotens Deus, & quod humilitatis noſtræ gerendum eſt miniſterio, tuæ virtutis

B impleatur effectu. Per.

Sequitur Præfatio.

Oremus dilectiſſimi nobis, vt huic viro, vtilitati Eccleſiæ prouidens benignitas omnipotentis Dei, gratiæ ſuæ tribuat largitatem. Per.

ORATIO.

Propitiare Domine ſupplicationibus noſtris, & inclinato ſuper hunc famulum tuum N. cornu gratiæ ſacerdotalis benedictionis tuæ in eum effunde virtutem. Per. Per omnia ſecula

C ſeculorum. Reſp. Amen. Dominus vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo. Surſum corda. Reſp. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo noſtro. Reſp. Dignum & iuſtum eſt.

PRAEFATIO.

Vere dignum & iuſtũ eſt, æquum & ſalutare, nos tibi ſemper & vbique gratias agere, Domine ſancte, pater omnipotens æterne Deus. Honor omnium dignitatum, quæ gloriæ tuę ſacratis famulantur ordinibus. Deus qui Moyſem famulum tuum ſecreti familiaris affatu, inter cætera cæleſtis documẽta culturæ, de habitu quoque indumenti ſacerdotalis inſtituens, electum

D Aaron myſtico amictu veſtiri, inter ſacra iuſſiſti, vt intelligentiæ ſenſum de exemplis priorũ caperet ſecutura poſteritas, nè eruditio doctrinæ tuæ vlli deeſſet ætati, cùm & apud veteres reuerentiam ipſa ſignificationum ſpecies obtineret, & apud nos certiora eſſent experimenta rerum, quàm ænigmata figurarum. Illius namque ſacerdotij anterioris habitus, noſtræ mentis ornatus eſt, & pōtificalem gloriam non iam nobis honor commendat veſtium, ſed ſplendor animarum. Quia & illa quæ tunc carnalibus blandiebantur obtutibus, ea potiùs quę in ipſis erāt intelligẽda, poſcebant. Et idcircò huic famulo

E tuo N. quem ad ſummi ſacerdotij miniſterium elegiſti, hanc quæſumus, Domine gratiam largiaris, vt quicquid illa velamina in fulgore auri, in nitore gemmarum, & in multimodi operis varietate ſignabant, hoc in eius moribus actibuſque clareſcat. Comple in ſacerdote tuo myſterij tui ſummam, & ornamentis totius glorificationis inſtructum, cæleſtis vnguenti rore ſanctifica.

Hic mittat chriſma ī caput Epiſcopi ī modū crucis.

Vngatur & conſecretur caput tuum cæleſti benedictione in ordine pontificali, In nomine

Patris,

Patris,& Filii,& Spiritùs ſancti. Reſp.Amen. A
Pax tibi. Et cum.

Hoc, Domine, copioſè in eius caput influat, hoc in oris ſubiecta decurrat, hoc in totius corporis extrema deſcendat, vt tui ſpiritus virtus & interiora eius repleat, & exteriora circumtegat. Abundet in eo conſtantia fidei, puritas dilectionis, ſinceritas pacis. Sint ſpecioſi munere tuo pedes eius ad euangelizandum pacem, ad euangelizandum bona tua. Da ei Domine miniſterium reconciliationis in verbo & in factis, in virtute ſignorum & prodigiorum. Sit ſermo eius & prædicatio non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & B virtutis. Da ei Domine claues regni cælorum, vt vtatur, non glorietur, poteſtate, quam tribuis in ædificationem, non in deſtructionem. Quodcunque ligauerit ſuper terram, ſit ligatum & in cælis: & quodcunque ſoluerit ſuper terram, ſit ſolutum & in cęlis. Quorum detinuerit peccata, detenta ſint: & quorum dimiſerit, tu dimittas. Qui benedixerit ei, ſit benedictus: & qui maledixerit ei, maledictionibus repleatur. Sit fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituas tu Domine ſuper familiam tuam, vt det illis cibum in tempore opportuno: & exhibeat omnem hominem perfectum. Sit ſolicitudine impiger, ſit ſpiritu C feruens. Oderit ſuperbiam, humilitatem diligat: nec eam vnquam deſerat, aut laudibus aut timore ſuperatus. Non ponat lucem tenebras, nec tenebras lucem: non dicat malum bonum, nec bonum malum. Sit ſapientibus & inſipientibus debitor, vt fructum de profectu omnium conſequatur. Tribuas ei Domine cathedram epiſcopalem ad regendam Eccleſiam tuam, & plebem vniuerſam. Sis ei auctoritas, ſis ei poteſtas, ſis ei firmitas, multiplices ſuper eum benedictionem & gratiam tuam, vt ad exorandam ſemper miſericordiam tuam, tuo munere ſemper idoneus, D tua gratia ſemper poſſit eſſe deuotus. Per Dominum. in vnitate eiuſdem Spiritùs ſancti.

Vngantur manus iſtæ de oleo ſanctificato, & chriſmate ſanctificationis: ſicut vnxit Samuel Dauid in regem & prophetam, ita vngantur & conſummentur in nomine Dei Patris, & Filii, & Spiritùs ſancti, facientes imaginem ſanctæ Crucis Saluatoris Dñi noſtri Ieſu Chriſti, qui nos à morte redemit, & ad regna cælorum perduxit. Exaudi nos pie pater, omnipotens æterne Deus, & præſta, vt quod te rogamus, exoremus. Per.

Completa benedictione, confirmet pollicem conſecrati cum chriſmate, dicendo. E

Deus pater Dñi noſtri Ieſu Chriſti, qui te ad pontificatus ſublimari voluit dignitatem, ipſe te chriſmate & myſticæ delibutionis liquore perfundat, & ſpiritalis benedictionis vbertate fœcundet, vt quicquid benedixeris, benedicatur: quicquid ſanctificaueris, ſanctificetur: & conſecratæ manus iſtius vel pollicis impoſitio, cunctis proficiat ad ſalutem. Per.

Benedictio Annuli.

Creator & conſeruator humani generis, dator gratiæ ſpiritualis, largitor æternæ ſalutis: tu Domine permitte tuam benedictionem ſuper hunc annulum, vt quicunque hoc ſacroſanctæ fidei ſigno inſignitus incedat, in virtute cæleſtis defenſionis ad ęternam vitam ſibi proficiat. Per.

Quando datur, annulus.

Accipe annulum, diſcretionis & honoris fidei ſignum, vt quæ ſignanda ſunt, ſignes: & quę aperienda ſunt, prodas: quæ liganda ſunt, liges: quæ ſoluenda ſunt, ſoluas: atq; credentibus, per fidem baptiſmatis: lapſis aũt, ſed pęnitentibus, per miniſterium reconciliationis ianuas regni cæleſtis aperias: cunctis verò de theſauro Dominico noua & vetera proferas ad æternam ſalutem hominibus, conſolatus gratia Domini noſtri.

ADMONITIO.

Memor ſponſionis & deſponſationis eccleſiaſticæ, & dilectionis Domini Dei tui, in die qua aſſecutus es hunc honorem, aue nè obliuiſcaris illius.

ALIA.

Accipe annulũ põtificalis honoris, vt ſis fidei integritate ante omnia munitus, miſericordiæ operibus inſiſtens, infirmis cõpatiens, benè volẽtibus congaudẽs, aliena damna propria deputãs, de alienis gaudiis tanquam de propriis exultans.

ALIA.

Accipe annulũ, fidei ſcilicet ſignaculum, quatenus ſponſam Dei, ſanctam videlicet Eccleſiã, intemerata fidę ornatus, illibatè cuſtodias. Per.

Benedictio baculi.

Deus ſine quo nihil poteſt benedici vel conſecrari, hunc baculum benedicere dignare, vt quotieſcunque famulus tuus illum geſtando, & te in corde tenendo per hunc ſuſtentetur, tuæ benedictionis vbertate repleatur. Per.

Quando datur baculus dicit.

Accipe baculum paſtoralis officii, poteſtatem ligandi atque ſoluendi, & ſis in corrigẽdis vitiis perſeuerans, iudicium ſine ira tenens, in fouẽdis virtutibus auditorum animos demulcens, in trãquillitate ſeueritatis cenſuram non deſerens.

ALIA.

Accipe baculum ſacri regiminis ſignum, vt imbecilles conſolides, titubantes confirmes, prauos corrigas, rectos dirigas in viam ſalutis æternæ, habeaſq; poteſtatem erigendi dignos, & corrigendi indignos, cooperante Domino noſtro.

Tunc det oſculum pontifici, & diaconibus omnibus, & tenens eum archidiaconus, deportet in presbyterium, & det oſculum Epiſcopis & presbyteris. Deindè iubeat eum dominus pontifex in capite ſedium Epiſcoporum ſedere. Dominus verò pontifex redit ad ſedem. Dum autem ſederit, lauet manus: & ponens incenſum in thymiamaterio, inclinanti archidiacono det benedictionem, & ille imponat Euangelium ſecundum Marcum.

In illo tempore: Circuibat Ieſus in circuitu docens, & conuocauit duodecim, & cœpit eos mittere binos, & dabat illis poteſtatem ſpirituum immundorum, & præcepit eis,

nè quid tollerent in via, niſi virgam tantùm: nõ peram, non panem, neque in zona æs: ſed calceatos ſandaliis, & ne induerentur duabus tunicis. Et dicebat eis; Quocũque introieritis in domum, illic manete, donec exeatis indè, Et quicunque non receperint vos, nec audierint vos, exeuntes vos inde, excutite puluerem de pedibus veſtris in teſtimonium illis. Eacuntes prædicabant vt pœnitentiam agerent, & dæmonia multa eiiciebãt. Et vngebãt oleo multos ęgros, & ſanabantur. Offert. Inueni Dauid. Alleluia. Gloria & hono. Secreta. Suſcipe Domine munera, quę tibi offerimus pro famulo tuo, vt propitius in eodem tua dona cuſtodias. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtrę, ſed & cunctę familię tuę, quam tibi offerimus pro famulo tuo N. quem ad Epiſcopatus ordinem promouere dignatus es, quęſumus Domine, vt placatus accipias, & propitius in eo tua dona cuſtodias, vt quod diuino munere conſecutus eſt diuinis effectibus exequatur. Dieſque noſtros.

Benedictio.

Deus qui populis tuis indulgendo conſulis, & amore dominaris, da ſpiritum ſapientię, quibus tradidiſti regimen diſciplinę, vt de profectu ſanctarum ouium fiant gaudia æterna paſtorũ. Amen. Et qui dierum noſtrorum numerum, temporumq; menſuras maieſtatis tuæ poteſtate diſpenſas, propitius ad humilitatis noſtræ reſpice ſeruitutem, & pacis tuæ abundantiam temporibus noſtris prætende perfecte. Amen.

Collatis quoque in me per gratiam tuam propitiare muneribus, & quem feciſti gradu Epiſcopali ſublimem, fac operum perfectione tibi placabilem, atque in eum affectum dirige cor plebis, & præſulis, vt nec paſtori obedientia gregis, nec gregi deſit vnquam cura paſtoris. Amẽ. Quod ipſe præſtare.

Cum autem venerit ad communicandum, dominus pontifex porrigit ei formatam atque ſacratam oblationem integram. Suſcipienſque eam Epiſcopus, ipſe ex ea communicet ſuper altare; quod vero reſiduũ fuerit, ſibi reſeruet denuo ad communicandum vnoquoque die vſque quadraginta dies expletos. Et poſtmodum iuſſus à domino pontifice, communicat populum cum cæteris Epiſcopis.

Communio.

Meſſis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam.

Poſt communio.

Plenum, quæſumus, Domine in nobis remedium tuæ miſerationis operare, & tales nos eſſe perfice propitius, & ſic foueri, vt tibi in omnibus placere valeamus. Per.

Formata Epiſcopo data.

Dilectiſſimis fratribus & filiis, presbyteris, diaconibus, honoratis clericis & poſſeſſoribus, vel cunctæ plebi ill. eccleſiæ N. auxiliante Domino, Archiepiſcopus ſanctæ ſedis Catholicæ ill. Electionem veſtram Deo acceptiſſimam comprobantes virum venerabilem N. in primo A ordine vobis conſecrauimus ſacerdotem. Ideoque dilectionem veſtram ſolicitè commonemus, vt prædictum tali veneratione colatis, qua eum vobis voluiſtis conſecrari pontificem. Quamobrem talem miſſum ſedis noſtræ direximus, vt optime placuit ſanctæ ſynodo, Epiſcopum ſinè formata ſuſcipi non debere, nè obſcura aut dubia nota ordinationis incurrat. Ego N. recognoui, iſt. N. in ordinatione ill. eccleſiæ epiſcopi conſcripſerunt. Ego N. ill. eccleſiæ epiſc. ſubſcripſi.

Edictum quod dat Pontifex Epiſcopo cui benedicit.

Dilecto nobis fratri ill. epiſc. ill. Pontifex: Dũ vt credimus, te diuino nutu vocante clerus vel B populus ciuitatis illius vnà cum ſubiectis parochiis vnanimes vnoq; ore ſibi elegerunt rectorem, & ad nos vſque perducentes, petierunt conſecrari Epiſcopũ quoniamq; auxiliãte Domino teſtimonium illis reddentibus de conſciẽtia tua vel caſtitate, ſeu de reliquis bonis, quæ Deo acceptabilia ſunt: ob vtilitatem ipſius eccleſię per manus noſtrę impoſitionem te Epiſcopum conſecrauimus: Amodo frater chariſſime ſcias te maximum pódus ſuſcepiſſe laboris, quod eſt ſarcina regiminis animarum, & commodis ſeruirè multorum, omniumq; fieri minimum atq; miniſtrum, & pro credito tibi talento, in die examiC nis & iudicii, rationem redditurum Nam ſi Saluator noſter dicit, Non veni miniſtrari, ſed mi- *Matth. 20*
niſtrare, & animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis *Ioan. 10.*
quanto magis nos deſidioſi ſerui ſummi patris familias debemus maximo ſudore incumbere, oues Dominicas nobis à ſummo paſtore conſignatas, ad ouile Dominicum, ſuffragante diuina gratia, abſq; morbo vel macula perducere? Denique exhortari volumus dilectionem tuã, vt fidem, quam breuiter lucideq; digeſſimus, illibatam & inuiolabiliter cuſtodias, quę eſt ita in his verbis deprompta:

Sermo de fide.

Credimus in vnum Deum omnipotentem, viD ſibilium omniũ, & inuiſibilium factorem: & in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filiũ Dei viui, & Spiritum ſanctum Domini. Non tres deos, ſed Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum Deum colimus, confitemur & adoramus. Patrem credimus ingenitum, Filium genitum, Spiritum verò ſanctum non genitũ, non creatum, neq; factũ, ſed de Patrę & Filio procedentẽ, Patri & Filio coæternum, & coæqualem, & cooperatorem. Et in hac Trinitate nihil eſt prius aut poſterius, nihil eſt minus aut maius, ſed coæterni ſibi ſunt & coæquales. Itaque Pater & filius & Spiritus ſanctus, hi tres vnũ ſunt, E Tres non confuſi, nec diuiſi, ſed diſtinctìm coniuncti, & coniunctim diſtincti: æqui diuinitate, conſimiles maieſtate, qui ita vniti ſunt, vt tres quoque non dubitemus: ita tres ſunt, vt ſeparari à ſe non poſſe fatemur. Diuiditur, vt ita dicam, hæc ſancta Trinitas indiuiſibiliter, & coniungitur diuiſibiliter, quemadmodũ ipſe Dei filius Ieſus Chriſtus teſtatus eſt, dicẽs: ego & Pater vnũ ſumus. Vnũ, quod dixit, pluralitatẽ excluſit. Sumus quod addidit, perſonas manifeſtè oſtendit. Credimus

dimus & in nouiſſimus temporibus propter nos homines, & propter noſtram ſalutem Dei filiũ deſcendiſſe de cælis, & adſumpſiſſe humanam carnem ex Maria ſemper virgine. In qua verò carne, quam veraciter adſumpſit, paſſus eſt & flagellatus, colaphis, ſpinis illitus, ſpineam coronam in capite geſtans, cruci cum impijs latronibus adfixus, vt & illud impleretur, Quia cum iniquis deputatus eſt, felle & aceto potatus, ſicut prædictum fuerat: Et dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto. Mortuus eſt, deſcendit ad inferos, & animas quas voluit, quæ ex Adam vinculo ibi adſtrictæ tenebantur, ad ſuperos reuocauit. Tertia die reſurrexit à mortuis, & per quadraginta dies poſt reſurrectionem ſuam in terris conuerſatus, & cum diſcipulis ſuis loquens, atque conueſcens, locutus eſt, dicens: Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipſe ſum, &c. Poſt hæc in montem oliueti cõſcendens, vocatis diſcipulis ſuis, ait illis: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia quæcunque præcepi vobis. & ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Tunc videntibus illis, aſcendit in cælos, & ſedet ad dexterã Dei patris omnipotentis. Indè venturũ expectamus eum ad iudicium, iudicaturum viuos & mortuos, & reddere vnicuique aut vitam æternam, præmium boni meriti, aut ſententiam pro peccatis æterni ſupplicij.

Eſa. 53.
Pſal. 68.

Credimus vnum baptiſma, credimus carnis reſurrectionem, & in triginta annorum ætate ad iudicium venturos. Credimus ſanctam Eccleſiam Catholicam, toto orbe diffuſam. Credimus remiſſionem omnium peccatorum, communionemq; ſanctorũ, & vitam æternã. Amen.

Scimus namq; quòd ab infantia ſacris es litteris eruditus, & canonum inſtitutis ad liquidum edoctus: at tamen nõ prolixè, ſed breuiter quidẽ ſtrictimq; ad te nobis dirigendus eſt ſermo.

Ordinationes ſi quas feceris, ſecundum canones atq; apoſtolicã Eccleſiã aptis tẽporibus fac, id eſt, menſis primi, quarti, ſeptimi, atq; decimi.

Vide vt citò nemini manũ imponas, nè communices peccatis alienis.

Bigamos vel curiales, aut ſeruum cuiuslibet ad ſacrum ordinem nequaquam promoueas, nec neophytum, nè ſecundum Apoſtoli ſententiam elatus, in laqueum vel voraginem incidat diaboli. ſed eos in ſacroſancta Eccleſia ordinare ſtude, qui ætatem habeant maturitatis, & apud Deum & homines fideliter vixerint, & deincèps viuere ſtudeant.

Et hoc cauendum eſt tibi, quaſique venenum peſtiferum reijciendum, nè auaritia ſubripiat cor tuum, vt per quodlibet munus acceptum, manus alicui tribuas, & in ſimoniacam hæreſim, quam Saluator noſter omnimodis deteſtatur, in præceps ruas. Memento quia gratis accepiſti, gratis & da. Secundùm enim vatis eloquium, Qui eijcit auaritiam, & excutit manus ſuas ab omni munere, hic in excelſis habitabit, & munimenta ſaxorum, ſublimitas eius. Panis ei datus eſt, aquæ ipſius fideles ſunt, regem in decore videbunt oculi eius.

Temetipſum mitem, caſtumque cuſtodi. In habitaculum tuum aut ratò aut numquam mulieri ſit ingreſſus. Omnes puellas aut virgines Chriſti, aut æquanimiter ignora, aut æquanimiter dilige. Nec de præterita caſtitate confidas, quia nec Samſone fortior, neque Salomone poteris eſſe ſapientior. Quandò autem ob animarum lucrum viſitationis cauſa in collegium vel infra ſepta ingreſſus fueris ancillarum Dei, nõ ſolus introeas, ſed tales tecum adhibe ſocios, de quorum contubernio non diffameris, quia oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, & teſtimonium habere bonum ad omnes, vt nè quis ex eo ſcandalum ſumat. Scandalizanti videlicet vnum ex puſillis, ſcimus quanta animaduerſio à Domino comparetur.

Prædicationi inſta, verbum Dei plebi tibi commiſſæ affluenter melliflueque atque diſtinctè, in quantum rore cęleſti perfuſus fueris, prædicare non deſinas. Scripturas diuinas ſæpiùs lege, immò ſi poteſt fieri, lectio sãcta in manibus tuis, maximeque in pectore ſemper inhæreat. ipſam verò lectionem oratio interrumpat. Ad vicem namque ſpeculi, anima tua in ipſam ſedulè reſpiciat, vt vel quæ incorrecta ſunt, corrigat: vel quæ pulchra, ampliùs exornet. Diſce, quod ſapienter doceas, eum qui ſecundùm doctrinam eſt, fidelem ſermonem, vt poſſis exhortari in doctrina ſana, & contradicentes reuincere. Permane in his quæ didiciſti, & credita ſunt tibi eloquia Dominicæ diſpenſationis. Paratus ſemper eſto ad ſatisfactionem: nec confundant opera tua ſermonem tuum, nè cùm in Eccleſia loqueris, tacitus quislibet reſpondeat: Cur ergò ipſe non facis quod iubes? Recognoſce magiſter, qui turgidum ventrem ferre videtis, ne de ieiunijs prędices. Furta atque periuria poſſunt etiàm deteſtari latrones, & auaritiam cupidi. Vita ſcilicet tua irreprehenſibilis fiat: In ipſa filij tui regulam ſumant: In ipſa, quicquid in ipſis minùs correctum fuerit, corrigant: Ex ipſa videant, quod diligant: cernant, quod imitari feſtinent: vt ad exemplum tuum omnes fideli ſtudio viuere compellantur. Sit erga ſubiectos tuos ſolicitudo laudabilis. Exhibeatur cũ manſuetudine diſciplina, cum diſcretione correptio. Iram benignitas mitiget, benignitatem zelus exacuat: & ita alterum ex altero condiatur, vt nec immoderata vltio vltrà quàm oportet, affligat: nec iterùm frangat rectorem diſciplinæ remiſſio. Itaque boni te dulcem, praui aſperum ſentiãt correptorem. In qua videlicet correptione hunc eſſe ordinem noueris obſeruandum, vt perſonam diligas, & vitia perſequaris: nè, ſi aliter agere fortaſſe volueris, tranſeat in crudelitatem correptio, & perdas per remiſſam iram, quos emendare per diſcretionem debueras. Sic enim vulnera te conuenit

abſcindere, vt non poſſis ulcerare quod ſanum eſſe videtur, nè ſi pluſquàm res exigit, ferrum inciſionis impreſſeris, noceas cui prodeſſe feſtinas. Nec dicimus, vt in te delinquentibus nō te oſtendas vltorem, & vitia nutrire permittas: ſed hortamur, vt in iudicio ſemper miſericordia miſceatur, vt poſſis cum propheta fiducia-
Pſal. 100. liter dicere: Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Sit in te paſtoris pietas, amabiliſq; dulcedo, & ſecundum canonum regulas ſeuera diſtrictio, videlicet, vt innocenter viuentes leniter foueas, & inquietos perfidoſque feriendo à prauitate compeſcas. Nullius faciem in iudicio adſpicias; vt nec diuitem potentia ſua apud te extollere poſſit, nec pauperem propter paupertatem humilitatemq; ipſius, exaſperatio tua de re quā ſuggeret, humiliorē reddat. Subſtantiam Eccleſiæ, quam ad diſpenſandum ſuſcipis, fideliter atque diſcretè erogare ne diſſimules. Scias te alienum eſſe diſpenſatorem, vt in te Dominicum impleatur eloquium, dicens:
Luc. 12. Fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis eſcam in tempore.

Hoſpitalitatem ſectare miſericordem, prout
Prou. 21. vires ſuppetunt, pauperibus te exhibe: quia Qui obturat aurem à clamore eorum, vt non exaudiat: ipſe clamabit, & non exaudietur.

Viduæ, orphani, pupilliq; te benigniſſimum paſtorem, atque tutorem ſe habere gaudeant.

Oppreſſis defenſio tua ſubueniat. Illis autem qui opprimunt, vigor tuus efficaciter contradicat. Et ità cuncta Deo adiuuante præmunias, vt lupus ſæuiens, ſequaceſue illius, adhuc in carne vitam agentes, huc illucque debacchantes, & animas innocentium laniare cupientes, in ouile Dominicum ingrediendi, ad perdendas animas, locum non habeant.

Nullus te fauor extollat, nulla aduerſitas atterat, id eſt, vt nec in proſperis cor tuum eleuetur, nec in aduerſis in aliquo deijciatur: ſed omnia & in omnibus, cautè & cū diſcretione agere te volumus, vt abſque reprehenſione ab omnibus viuere comproberis.

Exhortatio.

Elà dilectiſſime frater, ſatage, atque elaborare nō deſinas ad perficiendū opus quod acturus es, vt oues tibi traditas tandem aliquandò ad ouile Dominicū ſalubri refectionis pabulo educatas, repræſentare vnà tecum merearis. Perpendamus communiter, frater chariſſime, nos qui paſtores ouium Dominicarū indignè dicimur. Paſtores ſunt ouium, brutorūq; animalium, qui die noctuq; peruigiles exiſtūt, & greges à dominis ſuis ſibi cōmiſſos, cum maxima inſtantia fideliter cuſtodiūt. Fugit ſomnus ab oculis eorum, peruigiles in noctibus plurimis exiſtunt: æſtu vruntur & ſiti, cōſcendunt cacumina montium, colles valleſq; perſcrutari nō deſinunt, perquirentes paſcua ouium alendarū apta. Quæ dum inuenerint in eis collocare gregem feſtinãt. Quem cùm in agmine ſuo omnia virentia, ac quæq; delectabilia carpere conſpi-

A ciunt, aſſumptis muſicorum fiſtulis, dulci modulamine iuxta ingenium ſui ſenſus, aures gregū ſuorum demulcent: & ſemper vndiq; oculis intentis inſpiciunt, nè quælibet beſtia ex ipſis aliquam de manibus eoru rapiat, vt ad caulas dominorum ſuorū, numerum ſibi traditum perducant. Et ſi qua ex illis errauerit, aut in denſitate vepriū inhæſerit, perquirendo ad ouile propriū reducunt: aut ſi leſſa ex ipſis in via defecerit, in humeris proprijs imponunt & geſtant: & quod morbidum fuerit, tangere vel redintegrare non dedignantur: & maximum laborem, plurimūq; adhibent ſudorem, vt ne vna quidem ex ouibus
B eorum pereat.

Si enim paſtores ouium atque animaliū, pro cōmodo temporali, tanto ſemetipſos labore afficiunt, vt oues dominorum ſuorum abſq; damno cuſtodiant, & lucrū acquirere poſſint; quid nos econtrà in die diſtricti iudicij dicturi ſumus, quandò apparuerit paſtor paſtorū, iudex viuorū, & cœperit cū ſeruis de talentis quæ tradidit, rationem ponere, qui curā alendarum ouium Dominicarum ſuſcepimus, ſed animabus ad imaginē Dei conditis, pro quibus Chriſtus ſemetipſū tradidit, paſcua virentia nō perquirimus, id eſt,
C eas prædicatione ſancta atq; verbis delectabilibus nō inſtruimus? neq; montiū iuga æternaliū conſcendimus, hoc eſt, exempla ſublimium patrum nō oſtendimus, nec dulcibus eloquijs blādimur, & errantes in peccatis vepriū ſpinarūq; nō perquirimus, nec laboramus vt ad ouile propriū eas reducam⁹, nec laſſis manu porrigimus, atq; in peccatis vepriū laſſeſcentes & inclinãtes, ſubleuare nō conamur? Quod fractum eſt, nō alligamus, neq; malagma imponimus, ſed calamū quaſſatum, & linū fumigans, quod redintegrare & illuminare debueramus, extinguimus. Beſtijs, lupiſq; ſpiritalibus atq; carnalibus mutum non
D obijcimus, vt infra ſepta ouium ingredi non valeãt: ſed quod peius eſt, noſmetipſos magis quã oues paſcimus: quod craſſum, iugulamus: lanas quoq; ac mollia quæq; induimus, aquam lympidiſſimam bibimus, & oues, quæ pedibus noſtris conculcata eſt, turbulentam ſitientes bibunt. Comeſſationibus & potationibus die noctuque inſiſtimus: & cū venter noſter replebitur, eructãtes dicimus. Bn̄dictus Dn̄s, quia vſq; ad ſatietatē ditati ſumus. Et quid aliud eſt, niſi quod nos q paſtores dici debuimus, mercenarij ſumus?

Imploranda eſt itaque, frater chariſſime, cum gemitibus, crebriſq; ſuſpirijs Domini miſeri-
E cordia exoranda, vt opem ferat nobis miſeris, quatenùs oues quas nobis ad regendū tradidit, iuxta illius voluntatem in procella huius ſeculi regere, atque ad ouile ipſius per viam rectam incedentes, quæ via Chriſtus eſt, vnà nobiſcum perducere valeamus.

Hæc, amabilis frater, inter multa alia, quæ ſacra continet lectio, ſacerdotij dignitati congrua nobis videntur, quid agendum, quidue reſpuendum ſit. Quod ſi implere non deſiueris, credimus, quòd adiuuante Domino, nauim, quam in

huius

huiua pelagi fluctibus gubernare inchoas, ad littus tutiſſimi portus extrahere poteris, & hac fiducialiter in directũ, ſprẽtis ventorum & aquarum ictibus, nauigaueris, ſi duobus gubernaculis vtraque manu ſuſteuteris, id eſt, humilitate quæ fundamentum duntaxàt eſt virtutum, atq; charitate, quæ vinculum eſt perfectionis.

Sancta Trinitas fraternitatem tuam ſua protectione incolumem cuſtodiat, vt dum tali moderamine in Deo noſtro onus, quod ſuſcepiſti, peregeris: in die æternæ retributionis, eo dicen-
Matth. 25. te, audire merearis: Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui.

Ordo qualiter ordinetur Romanus Pontifex.

IN ordinatione Romani Pontificis pſallunt ſecundùm conſuetudinem. procedit electus de ſecretario cum ceteoſtatis ſeptem, & venit ad confeſſionem. Et poſt litaniam aſcendũt ad ſedem ſimul Epiſcopi & presbyteri. Tunc Epiſcopus Albanen. dat orationem primam ſuper Pontificẽ: Adeſto ſupplicationibus noſtris omnipotens Deus. Deindè Epiſcopus Portuenſis dat orationem ſecundam: Propitiare Domine ſupplicationibus noſtris. Poſtmodum Adducuntur Euangelia, & aperiuntur, & tenentur ſuper caput electi à diaconibus. Tũc Epiſcopus Oſtienſis conſecrat Pontificem ita: Deus bonorum omnium. In qua oratione hæc addi debent ad locum.

Et idcircò famulo tuo N quem Apoſtolicæ ſedis preſulem, & primatem omnium qui in orbe terrarum ſunt, ſacerdotum, ac vniuerſalis Eccleſię doctorem dediſti, & ad ſummi ſacerdotij miniſterium elegiſti, hanc, quæſumus, Domine gratiam largiaris. *Item poſt pauca.*

Tribuas ei cathedram pontificalem ad regendam Eccleſiam & plebem vniuerſam. Poſt hoc archidiaconus mittit ei pallium. Deindè aſcendit ad ſedem, & dat pacem omnibus ſacerdotibus & dicit: Gloria in excelſis Deo.

Orationes iſtæ dicendæ ſunt à domino Papa ſuper Archiepiſcopum ante pallium.

DOmine Deus, omnipotens pater, qui nõ proprijs ſuffragantibus meritis, ſed ſola ineffabili gratiæ tuæ largitate iſtum famulum tuum N. populo tuo præeſſe iuſſiſti: tribue ei per gratiam Spiritùs ſancti tui, dignè tibi perſoluere miniſterium ſacerdotalis officij, & eccleſiaſticis cõuenienter ſeruire miniſterijs, plebemq; commiſſam ad gloriam nominis tui, te in omnibus protegente, gubernare concede. Per Dominum noſtrum. in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti. ALIA.

Deus innocentiæ reſtitutor & amator, dirige hunc famulum tuum N. ſpiritùs tui feruore, vt in fide inueniatur ſtabilis, & in operibus tuis efficax: illumina eum lumine ſapientiæ, munda eum & ſanctifica: da ei conſilium rectum, doctrinam ſanctam, vt qui eum inter ſummos ſacerdotes voluiſti numerare, concede, vt quod humano ore eum voluiſti vocare, hoc in conſpe-
A ctu tuo per gratiam tuæ pietatis poſſit fieri, vt cum electis tuis æternæ vitæ beatitudinem percipere mereatur. Per.

Dato pallio, dicatur hæc oratio.

DOmine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, Rex regum, & Dominus dominantium, clementiam tuam humiliter exoramus, necnon & vnigeniti filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui omnes æterno pontificatu ſupereminens, ſolus ſinè macula ſacerdotale miniſterium impleuit: ſimulq; ſancti Spiritus, cuius ſeptiformis gratia cæleſti virtute cuncta ſanctificat, vt hunc famulum tuum N. diuinæ prouidentiæ gratia largiente, à minoribus vſq;
B ad maiora per gradus aſcendentem, ſupernæ pietatis tuæ gremio gratanter ſuſcipias: & quia nobis indignis, quos ſedis apoſtolicæ, ſummęq; miniſtros ſeruitutis, non exigentibus meritis, ſed dono clementiæ tuæ cõſtituiſti, ſalutaribus indumentis ad ſacri altaria officium forìs veſtitus in præſenti apparet, ab omnibus criminum contagijs caſtigatus, perpetua ſpiritus tui ſanctificatione intùs impleri mereatur. viuiq; fontis fluentis irrigatum, virtutum fructibus creſcere, & coram omnibus clareſcere concedas, vt eius vita alijs poſſit exempla præbere. Sit ei honor pallij ornamẽtum animæ, & vndè adue-
C nit faſtigium viſibile, indè floreſcat amor inuiſibilis: tua diuina potentia eum corroboret, tui filij virtus viſcera eius fœcundet, tui ſpiritus gratia interiora eius impleat, per te firmitatem fidei catholicæ non ſolum ſibimet ſeruandi, ſed etiàm alios docendi cauſa conſeruet: per te cathedra epiſcopalis Eccleſiæ vniuerſalis ſcutum non ſolùm à ſpiritalibus, ſed etiàm à corporalibus huius ſeculi aduerſitatibus habere mereatur: per te apoſtolicę dignitatis in cælis & in terris ſoluendi & ligandi, non ſolùm corpora, ſed & animas diuina deitatis gratia, dominium ſuſcipiat, vt ità dignis ſucceſſibus deuotè degens,
D ad deſtinata * ſanctua per omnia perueniens, *ſanctis
æternam accipiat beatitudinem. Per.

Incipit ordo de ædificanda Eccleſia.

NEmo eccleſiam ædificet, antequàm ciuitatis Epiſcopus illuc veniat, & ibidẽ crucem figat publicè & antè præfiniat, qui ædificare vult, quid ad luminaria, & ad cuſtodiam, & ſtipẽdia cuſtodum, & ad ſuppletionem neceſſitatum presbyteri, dotemq; eccleſiæ ſufficiat atq; pertineat, & facta donatione, ſic demũ ædificet. Poſtquã ergò Epiſcopus crucem in loco, in quo altare fabricandum eſt, fixerit, tunc
E adſpergat locum aqua benedicta, hanc canẽdo antiphonã. Antiph. Signum ſalutis pone Dñe Ieſu Chriſte in loco iſto, & non permittas introire angelum percutientem. Cũ Pſalmo, Pſal. Quàm dilecta. vſque in finem. Pſalmo finito cum gloria, dicat Epiſcopus hanc orationem pro conſecratione loci:

Domine Deus, qui licèt cælo & terra non capiaris, domum tamen tibi in terra fieri iuſſiſti, in qua nomen tuum iugiter inuocaretur: hunc

 locum,

locum, quæſumus, beatæ Mariæ ſemper virginis omniumque Sãctorum tuorum intercedentibus meritis, ſereno tuæ pietatis intuitu viſita, & vide, & illum ad fabricandum elige, perque infuſionem gratiæ cæleſtis, ab omni inquinamento purifica, purificatumq; conſerua, & qui dilecti tui Dauid deuotionem, in filij ſui Salomonis opere compleſti, tu famuli tui N. in hoc opere ita precamur vota perfice, vt illud te inſpirante incipiat, te adiuuante perficiat, ſuique laboris præmium in terra conſequatur viuentium. Effugiant ergò hinc, iubente te, Domine omnes nequitiæ ſpirituales, & cum fraudibus cuncta diaboli turma, tua virtute depulſa. Reſurgat hic Eccleſiæ puta ſimplicitas, & amabilis tibi innocentiæ candor: ſicque hunc locum per vnigeniti filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti dilectionem, coæterni tibi ſpiritus paracleti rore fœcunda gratiſſimo, vt quicunque hic pro ſuis neceſſitatibus auribus tuæ benignitatis ingerit vota, votorum ſuorum conſequatur effectum. Per.

De Oratorio.

Qui in domo ſua oratorium habuerit, orare ibi poteſt, tamen non audeat in eo ſacras facere Miſſas ſinè permiſſu Epiſcopi loci illius. Quod ſi fecerit, domus illius fiſci iuribus addicatur, & ab Epiſcopo diſtricta pœnitentia coerceatur. Comes qui hoc ab Epiſcopo narrante cognouit, & non prohibuit, libra auri mulctabitur, & ab Epiſcopo loci illius canonicã ſuſcipiat excommunicationem, & excluſionem.

Denunciatio cùm reliquiæ ſanctorum ponendæ ſunt Martyrum, ab Epiſcopo ad populum facienda.

Dilectiſſimi fratres, inter cætera virtutum ſolennia, quæ ad gloriam pertinẽt Chriſti Domini noſtri, hoc quoque ſuis præſtitit Martyribus, qui pro nominis eius confeſſione morte ſuſcepta, cæleſtia præmia meruerũt. vt fidelium votis eorum præclaris reliquijs collocatis, integritas ſancti corporis eſſe credatur. Et ideò commonemus dilectionem veſtram, quoniam illa feria N. illo loco N. reliquiæ ſancti N. Martyris collocandæ ſunt, vt veſtram præſentiam nobis admonentibus non negetis. In præparando ſe ad diuinum officium, Epiſcopus dicat hanc orationem.

Virtutum cæleſtium Deus, de cuius gratiæ rore deſcendit, vt ad miniſteria tua purgatis ſenſibus accedamus, præſta quæſumus, vt in eorum traditione ſolenniter celebranda, tibi placitum deferamus obſequium. Per.

Item de eodem.

Deus qui ad ineffabilis obſeruantiam ſacramenti, famulorum tuorum præparas voluntates, donis tuis corda noſtra purifica, vt quod ſancta eſt deuotione tractandum, ſinceris mentibus exequamur. Per.

*Ordo ad *benedicendam* Eccleſiam.

* Dedicandam.

Primùm veniat Epiſcopus indutus veſtimentis ſacris, ſimiliter & clerus, ad tentorium, in quo reliquiæ præterita nocte cum vigilijs fuerunt: fiantque ibi litaniæ.

A

LITANIA:

Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Chriſte audi nos.

Saluator mundi, adiuua nos.

Sancta Maria,	Ora pro nobis.
Sancte Petre,	ora pro nobis.
Sancte Andrea,	ora pro nobis.
Sancte Iacobe,	ora pro nobis.
Sancte Ioannes,	ora pro nobis.
Sancte Thoma,	ora pro nobis.
Sãcte Iacobe,	ora pro nobis.
Sancte Philippe,	ora pro nobis.
Sancte Bartholomæe,	ora pro nobis.
B Sancte Matthæe,	ora pro nobis.
Sancte Simon,	ora pro nobis.
Sanctæ Thaddæe,	ora pro nobis.
Sancte Matthia,	ora pro nobis.
Sancte Luca,	ora pro nobis.
Sancte Marce,	ora pro nobis.
Omnes ſancti Apoſtoli & Euangeliſtæ, orate pro nobis.	
Sancte Stephane,	ora pro nobis.
Sanctæ Chriſpine,	ora pro nobis.
Sancte Chriſpiniane,	ora pro nobis.
Sancte Line,	ora pro nobis.
Sancte Clete,	ora pro nobis.
C Sancte Clemens,	ora pro nobis.
Sancte Sixte,	ora pro nobis.
Sancte Corneli,	ora pro nobis.
Sancte Cypriane,	ora pro nobis.
Sancte Laurenti,	ora pro nobis.
Sancte Chryſogone,	ora pro nobis.
Sancte Dionyſi,	ora pro nobis.
Omnes ſancti Martyres,	orate pro nobis.
Sancte Silueſter,	ora pro nobis.
Sancte Hilari,	ora pro nobis.
Sancte Martine,	ora pro nobis.
Sancte Leo,	ora pro nobis.
D Sancte Ambroſi,	ora pro nobis.
Sancte Gregori,	ora pro nobis.
Sancte Germane,	ora pro nobis.
Sancte Remigi,	ora pro nobis.
Sancte Hieronyme,	ora pro nobis.
Sancte Benedicte,	ora pro nobis.
Omnes ſancti Confeſſores,	orate pro nobis.
Sancta Felicitas,	ora pro nobis.
Sancta Perpetua,	ora pro nobis.
Sancta Agatha,	ora pro nobis.
Sancta Lucia,	ora pro nobis.
Sancta Cæcilia,	ora pro nobis.
Sancta Agna,	ora pro nobis.
E Sancta Petronella,	ora pro nobis.
Sancta Regina,	ora pro nobis.
Sancta Chriſtina,	ora pro nobis.
Sancta Margareta,	ora pro nobis.
Sancta Eutropia,	ora pro nobis.
Sancta Brigida,	ora pro nobis.
Omnes ſanctæ virgines & viduæ, orate pro nobis.	
Omnes ſancti,	orate pro nobis.
Propitius eſto,	Parce nobis Domine.
Ab omni malo	Libera nos Domine.

Ab inſi-

Ab inſidijs diaboli, libera nos Domine.
Ab ira tua, libera nos Domine.
Ab omni iniquitate, libera nos Domine.
A morte perpetua, libera nos Domine.
Per natiuitatem tuam, libera nos Domine.
Per crucem tuam libera nos Domine.
Per paſſionem tuam, libera nos Domine.
Per mortem tuam, libera nos Domine.
Per reſurrectionem tuam, libera nos Domine.
Per aſcenſionem tuam, libera nos Domine.
Per aduentum Spiritùs ſancti paracleti, libera nos Domine.
In die iudicij, libera nos Domine.
Peccatores, Te rogamus, audi nos.
Vt pacem nobis dones, te rogamus, audi nos.
Vt aeris temperiem bonam nobis dones, te rogamus, audi nos.
Vt fruges terræ nobis des, te rogamus, audi nos.
Vt ſpatium pœnitentiæ nobis dones, te rogamus, audi nos.
Vt remiſſionem peccatorum noſtrorum nobis dones, te rogamus, audi nos.
Vt gratiam ſancti Spiritùs cordibus noſtris infundere digneris, te rogamus, audi nos.
Vt domnum apoſtolicũ & omnem ordinem eccleſiaſticum in ſancta religione conſeruare digneris, te rogamus, audi nos.
Vt eccleſiam tuam ſublimare digneris, te rogamus, audi nos
Vt domum iſtam ad honorem nominis tui ſanctam, regalem aulam tibi Deo noſtro conſecrare digneris, te rogamus, audi nos.
Vt nobis peccatoribus propitiari digneris, te rogamus, audi nos
Vt ad promiſſum gloriæ tuę prę̨mium nos perducere digneris, te rogamus, audi nos
Vt nos exaudire digneris, te rogamus, audi nos.
Vt nos cuſtodire digneris, te rogamus, audi nos.
Filj Dei, te rogamus, audi nos.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, parce nobis Domine.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miſerere nobis,
Chriſte audi nos. kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, kyrie eleiſon Tunc dicat Epiſcopus hanc orationem ante tentorium.

OREMVS.

AVferà nobis, quæſumus Domine, iniquitates noſtras, vt ad ſancta ſanctorum puris mereamur mentibus introire. Per.

Item alia pòſt ingreſſum tentorij. Oremus.

Fac nos Domine ſanctorum tuorum tibi ſpecialiter dicata membra contingere, quorum cupimus patrocinia inceſſanter habere. Per.

Sequitur exorciſmus ſalis.

Exorcizo te creatura ſalis per Deum viuum, per Deum verum, per Deum ſanctum, per Deũ qui te per Heliſæum prophetam in aquam mitti iuſſit, vt ſanaretur ſterilitas aquæ, vt efficiaris ſal exorcizatus in ſalutem credentium, & ſis omnibus te ſumentibus ſanitas animæ & corporis, & effugiat atq; diſcedat ab eo loco quò adſper-

A ſus fueris omnis phantaſia & nequitia vel verſutia diabolicæ fraudis, omniſq; ſpiritus immundus adiuratus. Per eum qui venturus eſt.

Benedictio ſalis. Oratio.

IMmenſam clementiam tuam omnipotens æterne Deus, humiliter imploramus, vt hãc creaturam ſalis, quam in vſum generis humani tribuiſti, benedicere & ſanctificare tua pietate digneris, vt ſit omnibus ſumentibus ſalus mentis & corporis, & quicquid ex eo tactum vel reſperſum fuerit, careat omni immunditia, omnique impugnatione ſpiritalis nequitiæ. Per Dominum.

Exorciſmus aquæ.

B EXorcizo te creatura aquæ in nomine Dei patris omnipotentis, & in nomine Ieſu Chriſti filij eius Domini noſtri, & in virtute ſancti Spiritus, vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, & ipſum inimicum eradicare & explantare cum angelis ſuis apoſtaticis, per virtutem Dñi noſtri Ieſu.

Benedictio aquæ. Oratio.

DEus qui ad ſalutem humani generis maxima quæque ſacramenta in aquarum ſubſtantia condidiſti: adeſto inuocationibus noſtris, & elemento huic multimodis purificationibus præparato, virtutem tuæ benedictionis infunde, vt creatura tua myſterijs tuis
C ſeruiens, ad abigendos dæmones morboſq; pellendos, diuinæ gratiæ ſumat effectum, vt quicquid in domibus vel in locis fidelium, hęc vnda reſperſerit, careat immunditia, liberetur à noxia: non illic reſideat ſpiritus peſtilens, nõ aura corrumpens: diſcedant omnes inſidię latentis inimici: & ſi quid eſt, quod aut incolumitati habitantium inuidet, aut quieti, adſperſione huius aquę effugiat vt ſalubritas per inuocationẽ ſancti tui nominis expetita, ab omni impugnatione ſit defenſa. Per Dominum. Hic mittatur ſal in aquam *Benedictio. Oremus.*

D Deus inuictę virtutis auctor, & inſuperabilis imperij rex, ac ſemper magnificus triumphator, qui aduerſæ dominationis vires reprimis, qui inimici rugientis ſęuitiam ſuperas, qui hoſtiles nequitias potenter expugnas: te Domine trementes & ſupplices deprecamur ac petimus, vt hanc creaturam ſalis & aquę dignãter adſpicias, benignus illuſtres, pietatis tuæ more ſanctifices, vt vbicunque fuerit aſperſa, per inuocationem ſancti tui nominis omnis infeſtatio immundi ſpiritus abigatur, terrorq; veneuoſi ſerpentis procul pellatur. & pręſentia ſancti Spiritus nobis miſericordiam tuã poſcentibus vbiq;
E adeſſe dignetur. Per.

Tunc eleuent ipſas reliquias in feretro cum honore & laudibus, cum cruce & thuribulis ac luminaribus. & exeant pſallendo iſtam antiphonam: Surgite ſancti de manſionibus veſtris, loca ſanctificate, plebem benedicite, & nos homines peccatores in pace cuſtodire. Antiph. Cum iocunditate exibitis, & cum gaudio deducemini: nam & montes & colles exilient, expectantes vos cum gaudio, Alleluia.

Donec

Donec perueniat ad oſtium Eccleſiæ. Primi-
tùs verò ante quàm introeat pontiſex Ecclefiã,
diaconus recludatur in ipſa: & illumineutur
duodecim candelæ per circuitum eius, ſtante
Epiſcopo vnà cum cætero clero pro ſoribus Ec-
cleſiæ, & imponente pſallendo antiphonã hanc:
Tollite portas principes veſtras, & eleuamini
portæ æternales. Pſal. Domini eſt terra & ple-
nitudo eius. Et circumeant Eccleſiam, eaodem
antiphonam per ſingulos verſus repetentes,
vſquedùm põtiſex primò aqua benedicta aſper
gat ſorinſecùs parietes Eccleſiæ. Tunc veniens
ante oſtium, dicat: Oremus. Et diaconus, Fle-
ctamus genua. Poſtea, Leuate.

Sequatur oratio.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui in omni
loco dominationis tuæ totus aſſiſtis, totus ope-
raris, adeſto ſupplicationibus noſtris, & huius
domus, cuius es fundator, eſto protector, nulla
hìc nequitia cõtrariæ poteſtatis obſiſtat, ſed vir
tute Spiritus ſancti operante, fiat hìc tibi ſem-
per purum ſeruitium, & deuota libertas. Per.

Hoc finito, accedat pootiſex ad oſtium, per-
cutiẽs cum cambutta ſua ſuperlimioare ſemel,
& dicat: Verſ. Tollite pottas priocipes veſtras,
& eleua mini portæ æternales, & introibit rex
gloriæ. Cui diaconus deintùs reſpondens, di-
cat: Quis eſt iſte rex gloriæ? Econtra pontiſex
reſpodens, addat hæc: Doioinus ſortis, Domi-
nus potens in prælio. Et recedens ab oſtio, cir-
cumeat ipſam Eccleſiam cum clero, aquã ſpar-
geodo & cantando reſponſorium.

In circuitu tuo Domine lumen eſt quod nun-
quam deficiet, vbì conſtituiſti lucidiſſimas man
ſiones, ibì requieſcunt animæ ſanctorum. Verſ.
Magnus Dominus & laudabilis nimis, in ciui-
tate Dei noſtri in mõte ſancto eius. Ibi requie-
ſcunt. Tunc iterùm venieus ante oſtium, dicat:
Oremus. Et diaconus, Flectamus genua. Po-
ſteà, Leuate. *Sequitur oratio.*

Omnipotens ſempiterne Deus, qui per filiũ
tuum, angularem ſcilicet lapidem, duos ediuer-
ſo venieotes ex circuncisione & præputio pa-
rietes, duoſq; greges ouium ſub vno eodemq;
paſtore vniſti, da ſamulis tuis per hæc noſtrę de-
uotionis officia indiſſolubile vinculum chati-
tatis, vt nulla diuiſione mentium, nullaq; per-
uerſitatis varietate ſequeſtrẽtur, quos ſub vnius
regimioe paſtoris vnus grex continet, vniuſq;
te cuſtode ouilis ſepta concludunt. Per eundẽ.

Poſt hæc accedens, percutiat ſecundo ſuperli
minare, & dicat: Tollite portas principes ve-
ſtras. Et diaconus reſpõdet: Quis eſt iſte rex glo
riæ? Ac deindè pontiſex: Dominus ſortis, Domi
nus potens in prælio. Deindè iterùm circumeat
Eccleſiam, aquam ſpargendo, & reſpoſorium
cantando: Fundata eſt domus oomini ſuper
verticem montium, & exaltata eſt ſuper omnes
colles: & venient ad eam omnes gentes, & di-
cent, Gloria tibi Domine. Verſ. Benedic Domi-
ne domum iſtam, quam ædificaui nomini tuo.
Et venient. Et cum venerit ante oſtium, dicat:

A Oremus. Et diaconus: Flectamus genua. Po-
ſteà, Leuate. Et ſacerdos dicat hanc orationem:

Omnipotens & miſericors Deus, qui ſacerdo
tibus tuis tantam præ cæteris gratiam cõtuliſti,
vt quicquid in tuo nomine dignè perſecteque
ab eis agitur, à te fieri credatur, quæſumus im-
menſam clementiam tuam, vt quicquid modò
viſitaturi ſumus, viſites: quicquid benedicturi
ſumus, benedicas: ſitque ad noſtræ humilitatis
introitum, ſanctorum tuorum meritis fuga dæ-
monum, angeli pacis ingreſſus. Per.

Tunc accedens ad oſtiuoi, perentiat tertiò ſu
perliminare eccleſiæ, ac repetat prædictum ver
B ſum, Tollite portas principes veſtias. Et diaco-
nus: Quis eſt iſte rex gloriæ? Et reſpondeat pon
tiſex: Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ.
Adijcieos, aperi. Tunc ſtatim oſtio aperto io-
trans Eccleſiam cum miniſtris duobus vel tri-
bus, & cum manſionario & acolyto, dicat: Pax
huic domui. Reſpoudent: Amen. Et clauditur
oſtium Eccleſiæ. Deindè incipiat clerus ſoris li-
taniam, ſacerdotibus ſeretrum teneutibus vſq;
dum couſecretur altare, & omnia inſtrumenta
altaris ſanctificet. Et cùm venerit pontiſex aute
altare, proſternat ſe cum miniſtris ſuper ſtra-
menta, & fiat ibi litania, vſquedùm dicat ſcho-
C la, Agnus Dei, kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon,
Chriſte audi nos. Cum plena litania, ſicut ſuprà
ſcriptum eſt. Illorum ſanctorum nominibus ſi-
mul nominatis, quotum honote dedicanda eſt
Eccleſia, vel quorum reliquiæ illic ſunt reclu-
dendæ. Et inter hęc agenda verſus iſte ſubinſe-
rendus eſt: Vt domum iſtam ad honorem nomĩ
nis tui ſactam, regalem aulã tibi nomino Deo
noſtro benedicere & conſecrare digneris, Te
rogamus, audi nos. Finita litania, cum ſurrexe-
xerit pontiſex ab otatione, veniens ante altare,
non dicat, Dominus vobiſcum, ſed tantùm ex-
celſa voce, Oremus. Et diaconus, Flectamus ge
D nua. Poſteà, Leuate. Et dicat hanc orationem:

Magnificare Domine Deus noſter in ſanctis
tuis, & hoc in tẽplo tibi ædificato appare, vt qui
cuncta in filijs adoptionis operaris, ipſe ſemper
in tua hæreditate lauderis. Per.

Deindè incipiat pontiſex de ſiniſtro angulo
Eccleſiæ ab oriente ſcribere per pauimentum
cum cambutta ſua totum alphabetum Gręcum
vſque in dextrum angulum occidentalem:

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο
Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω.

Incipienſq; ſimiliter iterùm de dextro angu-
E lo orientali, alphabetum ſcribat Latinum, vſq;
in ſiniſtum angulum occidentalem:

A B C D E F G H I K L M N O P
Q R S T V X Y Z.

Interim cantant, qui cum eo ſunt, antipho-
nam: O quàm metuendus eſt locus iſte. Verè *Gen 28.*
non eſt hic aliud, niſi domus Dei, & porta cæli.
Pſal. Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia vi- *Luc. 1.*
ſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ. Vſq;
in finem, ſi neceſſè ſit, Cum Gloria Patri. De-
indè veniens ante altare Epiſcopus, dicat:

Deus

Deus in adiutotium meum intende, cum gloria, abſq; alleluia. Deindè benedicat ſalem & aquam. A

Exorciſmus ſalit.

Exorclzo te cteatura ſalis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui Apoſtolis ſuis ait, Vos eſtis ſal terræ: & per Apoſtolum dicit, Cor veſtrum ſale ſit conditum: vt ſanctificeris ad conſecrationem huius eccleſiæ, ad expellendas omnes dæmonum tentationes, & omnibus qui ex te ſumpſerint, ſis animæ & corporis tutamentũ, & ſanitas, & protectio, & confirmatio ſalutis. Per eundem.

Mat. 5. Colo. 4.

B

BENEDICTIO SALIS.

Rogamus & obſecramus te Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, vt hanc creaturam ſalis, quam in vſum generis humani tribuiſti, in ſignum ſapientiæ tuæ cõmutare digneris, vt quicunque ex hac acceperint, omni fœtore fatuitatis carentes, ad te redeant, & in te toborentur, atque donum gratiæ tuæ inuenire mereantut. Per.

ALIA.

Virtutis tuæ inuictam fortitudinem deprecamur Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, qui inter omnia neceſſaria, quæ per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum procreari iuſſiſti, non minimam gratiam confesre dignatus es ſali, vt ex illo poſſint vniuerſa cõdiri, quę omnibus ad eſcam per eũdem tuum filium Dominum noſtrum procreaſti: ideò te ſupplices exoramus, vt hoc ſal adſpicere digneris, quatenús ex maieſtatis tuæ virtute, contra omnes immundos vigorem poſſit accipere, expellat ab omni loco, vbì tua fuerit inuocatione adſperſum, quicquid poteſt eſſe peſtiferum, & exhibeat plenum ſalutis effectum: deterreat omnes præſtigias inimici, & omnia monſtruoſorũ genera longiùs faciat effugari, grauedines omnes, phantaſiasq; compeſcat, & per ſignum crucis filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti tutelam fideliſſimam deſiderantibus præſtet. Qui tecũ. C D

ALIA.

Domine Deus pater omnipotens, benedic hanc creaturam ſalis ad effugãdum inimicum, & ei ſalubrem medicinam immitte, vt ad animæ & corporis ſe ſumentium proficiat ſanitatem. Per.

Exorciſmus aquæ.

Exorcizo te creatura aquę in nomine Dei Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vt repellas diabolum à termino iuſtorum, nè ſit in vmbraculis huius eccleſiæ, & tu Domine Ieſu Chriſte, infunde Spiritum ſanctum in hanc eccleſiam tuam, vt proficiat ad ſanitatem corporum animarumq; adorantium te, vt magnificetur nomen tuum in gentibus, & increduli corde conuertantur ad te, & non habeant alium Deum præter te ſolum Deum. Qui viuis & regnas. E

ALIA.

Exorcizo te creatura aquæ per Deum viuum, per Deum verum, per Deum ſanctum, & per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt efficiatis aqua ſancta, aqua benedicta, & vbicunque effuſa fueris vel adſperſa, ſiue in agro, ſiue in domo, effuges omnem phantaſiam, omnemq; inimici poteſtatem, vt Spiritus ſanctus habitet in domo hac. Præſtãte Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto.

BENEDICTIO AQVAE.

Domine Deus, pater omnipotens, ſtatutor omnium elementorum, qui per Ieſum Chriſtũ filium tuum Dominum noſtrum, elementum hoc aquæ in ſalutẽ humani generis eſſe voluiſti, te ſupplices deprecamur, vt exauditis orationibus noſtris, eam tuæ pietatis reſpectu ſanctifices, atque ità omnium ſpirituum immundorum ab ea recedat incurſio, vt vbicunquè fuerit in nomine tuo adſperſa, gratia ſuæ benedictionis adueniat, & mala omnia te propitiante procùl recedant. Per eundem.

Item alia, vt ſup. Deus qui ad ſalutem humani generis, maxima quæq; ſacramenta &c. Tũc miſceatur ſal & cinis, & faciat Epiſcopus ter indè crucem ſuper aquam, & dicat:

Hæc cõmixtio ſalis & cineris cum aqua benedicta, ſit ſanctificata ad conſecrationem huius eccleſię & altaris, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Reſp. Amen.

ORATIO.

Deus inuictæ virtutis auctor, & inſeparabilis, vt ſup. Deindè ponat vinum in ipſam aquã, & dicat:

Fiat commixtio aquę & vini, ad conſecrationem huius eccleſiæ & altaris, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Præfatio aquæ cum vino mixtæ.

Deum omnipotentem, fratres chariſſimi, in cuius domo manſiones multę ſunt, ſupplices deprecemur, vt habitaculum iſtud benedicere & cuſtodire dignetur, per adſperſionẽ huius aquę cum vino mixtæ, vt tenebras ab eo repellat, & lumen infundat: nullam ſęuienti aduerſario tribuat poteſtatem, ſed propria ſit domus Dei, vt nullam in ea inimicus habeat licentiã nocendi.

Benedictio aquæ cũ vino mixtæ. Oremus.

Omnipotens ſempiterne Deus, creator & cõſeruator humani generis, & dator gratię ſpiritualis, atque largitor æternæ ſalutis, mitte ſpiritum tuum ſanctum ſuper hoc vinum cũ aqua mixtum, vt armatum cęleſtis defenſione virtutis, ad conſecrationem huius eccleſiæ & altaris tui proficiat. Per Dominum, In vnitate eiuſdẽ ſpiritus ſancti. Tunc ingrediens Epiſcopus ad altare, primò cum pollice ſuo de ipſa aqua ſancta faciat crucem in medio altaris, dicens:

Sanctificetur hoc altare in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Reſp. Amẽ. Pax tecum. Reſp. & cum ſpiritu tuo. Deindè in dextera parte & in ſiniſtra per quatuor cornua altaris, eadem repetens quæ ſuprà, videlicet, Sanctificetur hoc altare. Deindè adſpergat ipſum altare ſeptem vicibus in circuitu cum hyſſopo, canẽdo antiphonam: Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor, Cum Pſalmo, Miſerere mei Deus.

deindè

Deinde circumeat ipſam Eccleſiam tribus vicibus aqua conſpergendo parietes, incipiens à dextra parte orientis, vſquedùm redeat in orientem. Et primo circuitu canatur eadem antiphona. Aſperges me Domine hyſſopo. Cum Pſal. Miſerere mei Deus. Deinde canitùr alia antiphona: Similabo eum viro ſapienti, qui ædificauit domum ſupra petrã. Pſal. Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius. Secundo autem circuitu canitur antiphona iſta: Tu Domine vniuerſorum, qui nullam habes indigentiam, voluiſti templum tuum fieri in nobis, conſerua domum iſtam immaculatam in æternum Domine: cum verſu, Tu Domine, cui humilium ſemper & manſuetorum placuit deprecatio. Tertio verò circuitu antiphona, Hæc eſt domus Domini, firmiter ędificata, benè fundata eſt ſupra firmam petram. Pſal. Qui habitat in adiutorio Altiſſimi, in protectione Dei cæli commorabitur. Deindè aſpergat per medium Eccleſiæ in longum & latum, faciens crucem ſuper omne pauimentum, canendo antiphonam: Domus mea, domus orationis vocabitur cum verſu: Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Eccleſiæ laudabo te. Et cum gloria Patri. Qua finita, in medio Eccleſiæ pontifex dicat: Oremus: Et diaconus, Flectamus genua, Poſteà, Leuate. Et ſic pontifex dicat hanc orationem: Deus qui loca nomini tuo dicanda ſanctificas, effunde ſuper hanc orationis domum gratiam tuam, vt ab omnibus hic inuocantibus nomen tuum, auxilium tuę miſericordiæ ſentiatur. Per. Iterùm dicat, Oremus. Et diaconus vt ſupra. & ſic ſequatur hæc oratio in conſecratione baſilicę.

Deus ſanctificationum, omnipotens dominator, cuius pietas ſine fine ſentitur, Deus qui cæleſtia ſimul & terrena complecteris, ſeruans miſericordiam tuam populo tuo ambulanti ante cõſpectũ gloriæ tuę, exaudi preces ſeruorum tuorum, vt ſint oculi tui aperti ſuper domum iſtam die ac nocte. Hanc quoque baſilicam in honorem ſanctæ & victorioſiſſimæ Crucis, & ſancti N. ſacris myſterijs inſtitutam clementiſſimus dedica, miſeratus illuſtra, proprio ſplendore clarifica, omnemque hominem veniẽtem adorare te in hoc loco, placatus admitte, propitius reſpicere dignare, & propter nomen tuum magnum, & manum fortem, & brachium excelſum, in hoc habitaculo ſupplicantes libens protege, dignanter exaudi, ęterna defenſione conſerua, vt ſemper felices, ſemperque in tua religione lætantes, conſtanter in ſanctę Trinitatis confeſſione fide catholica perſeuerent. Per.

Indè dicat excelſa voce, Per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. Amen. Dominus vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo. Surſum corda. Reſp. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo noſtro. Reſp. Dignum & iuſtum eſt: Verè dignum & iuſtum eſt, æquum & ſalutare, nos tibi ſemper & vbique gratias agere: Omnipotens æterne Deus: Adeſto precibus noſtris, adeſto ſacramentis, adeſto etiàm pijs famulorũ

A tuorum laboribus, nobiſq; miſericordiam tuã poſcentibus: deſcendat quoque in hanc Eccleſiam tuam, quam ſub inuocatione ſancti nominis tui in honore ſanctæ Crucis, in qua coæternus tibi filius tuus Dominus noſter Ieſus Chriſtus pro redemptione mundi pati dignatus eſt, & ſancti martyris tui N. indigni conſecramus, ſanctus Spiritus tuus ſeptiformis gratię vbertate redundans, vt quotieſcunque in hac domo tua ſanctum nomen tuum fuerit inuocatum, eorum qui te inuocauerint, à te pio Domino preces exaudiantur. O beata & ſancta Trinitas, quæ omnia purificas, omnia mundas, omnia

B exornas. O beata maieſtas Dei, quæ cuncta imples, cuncta contines, cunctaque diſponis. O beata & ſancta manus Domini, quæ omnia ſanctificas, omnia benedicis, omnia locupletas. O ſancte ſanctorum Deus, tuam clementiam humillima deuotione depoſcimus, vt hanc Eccleſiam per noſtræ humilitatis famulatum, in honore ſanctæ & victorioſiſſimæ Crucis, & ſancti martyris tui N. purificare, benedicere, conſecrareque perpetua ſanctificationis tuæ vbertate digneris: hic quoque ſacerdotes ſacrificia laudis offerant, hic fideles populi vota perſoluant, hic peccatorum onera ſoluantur, fideleſq; lapſi

C reparentur. In hac ergò, quæſumus Domine, domo tua, Spiritus ſancti gratia ægroti ſanentur, infirmi recuperentur, claudi curentur, leproſi mundentur, cæci illuminentur, dæmonia eijciantur. Cunctorum hic debilium incommoda, te Domine annuente, pellantur, omniumq; vincula peccatorum abſoluãtur, vt omnes qui hoc templum, beneficia petituri, ingrediuntur, cuncta ſe impetraſſe lætentur, vt conceſſa miſericordia quam precantur, perpetuo miſerationis tuæ munere glorientur. Per.

Hac expleta, eat ante altare, dicente ſchola antiph. Introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meã. Pſal. Iudica me Deus.

D Tunc faciat maltam de calce & tegula cum ipſa aqua benedicta ad occludendas ſanctorum reliquias in loco altaris, & reſeruetur ad tempus, & poſteà ipſam aquam, quę remanet, fundat ad baſim altaris, & à diaconibus vel presbyteris extergatur altare de linteo. Poſteà pontifex deferat incenſum ſuper altare, & dicat ſchola hũc verſum: Dirigatur Domine. Tunc de oleo ſanctificato faciat pontifex crucem in medio altaris, & per quatuor angulos altaris, tribus vicibus dicendo. Sanctificetur hoc altare in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Reſponſ. Amen. Pax tecum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo. In

E prima vnctione canteur iſta antiph. Erexit Iacob lapidem in titulum, fundens oleum deſuper. Pſal. Quàm dilecta. Secunda autem vice, iſta Manè ſurgens Iacob, erigebat lapidem in titulum, fundens oleum deſuper, votũ vouit Domino: Verè locus iſte ſanctus eſt, & ego neſciebam. Pſal. Fundamenta. Et vngat item oleo ſancto ipſum altare, dicendo vt ſuprà: Sanctificetur hoc altare. Semper incenſum in circuitu ipſius

ſius altaris alio ſacerdote ferente poſt expletum Pſalmum, mittat tertiò oleum, ſimiliter ſicut prius dicendo: Sanctificetur hoc altare. Et canendo antiph. Aedificauit Moyſes altare Domino Deo. Pſal. Deus noſter refugium & virtus. Hoc facto, ſumat chriſma: & faciat ſimiliter crucem ſicut ſuprà, dicendo: Sanctificetur hoc altare. Sequitur antiph. Vnxit te Dominus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Eructauit cor meũ verbum bonum, dico ego opera mea regi. Poſteà dicat hanc orationem: Conſecretur & ſanctificetur hoc altare, quæſumus Domine, ad laudem & gloriam nominis tui, & in honorẽ & venerationum omnium Sanctorum, per iſtam vnctionem & noſtram benedictionem. Qui viuis & regnas.

Et interea alius ſacerdos in circuitu altaris ſemper ferat incenſum. Deinde in circuitu Eccleſiæ vadat pontifex, & faciat crucem per parietes cũ pollice ſuo de ipſo chriſmate in duodecim locis, tres in oriente, tres in auſtrali, tres in occidente, tres in ſeptentrione: primo in dextra parte, & ſic in circuitu, dices per ſingulas cruces: Sanctificetur hoc templum in nomine, &c.

Interim dicat ſchola: Antiph. Sanctificauit Dominus tabernaculum ſuum, hæc eſt domus Dei, in qua inuocatur nomen eius, de quo ſcriptum eſt, Erit nomen meum ibi, dicit Dominus. Pſal. Cantate. Antiph. Lapides pretioſi omnes muri tui, & turres Hieruſalem gemmis ædificabuntur, Pſal. Lauda Hieruſalem Dominum.

Tunc iterum reddeat ad altare, & offerat ibidem crucẽ incenſi ſuper illud, & dicat: *Antiph.* Ecce odor filij mei ſicut odor agri pleni, quem benedixit Dominus. *Et Præfationem.*

Dei patris omnipotentis miſericordiam deprecemur, dilectiſſimi fratres, vt hoc altare ſacrificiis ſpiritalibus conſecrandum, vocis noſtræ exoratus officio, præſenti benedictione ſanctificet, & in eo ſemper oblationes famulorum ſuorum, ſtudio ſanctæ deuotionis impoſitas, benedicere & ſanctificare dignetur, vt ſpiritali placatus incenſo, precanti familiæ ſuæ promptus exauditor aſſiſtat. Per. Inde dicat: Oremus. Et diaconus, Flectamus genua. Poſteà. Leuate.

Conſecratio Altaris.

Deus omnipotens, in cuius honore altare hoc ſub inuocatione tui nominis indigni conſecramus, clemens, & propitius præces noſtræ humilitatis exaudi: & præſta, vt in hanc menſa ſint tibi libamina accepta, ſint grata, ſint pinguia, & ſancti Spiritus tui ſẽper rore perfuſa, vt in hoc loco, omni tempore ſupplicantis, tibi familiæ tuæ anxietates releues, ægritudines cures, preces exaudias, vota ſuſcipias, deſiderata confirmes, poſtulata concedas, vt ad donum gratię tuę ſani, illibatique peruenire mereamur. Per Dominum. in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti.

Deinde dicat excelſa voce, per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. Amen. Dominus vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo. Surſum corda. Reſp. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Do-
A mino Deo noſtro. Reſp. Dignum & iuſtum eſt.

PRÆFATIO.

Vere dignum & iuſtum eſt, æquum & ſalutare, Nos tibi ſemper & vbiq; gratias agere Domine ſancte, pater omnipotens. Et vt propenſiori cura & attentiori famulatu, tibi ſeruitutis officia deferamus, hoc præſertim in tempore, quo religioſarum mentium habitum vltra parietum ornatum delegiſti, & in quo ſanctorum tuorum N. mentio habetur, per quorum ſacram reuerentiam & honorem ſacratiſſimo nomini tuo hoc altare dedicamus. Horum igitur Domine efflagitatus precibus dignare hoc altare cæ-
B leſti ſanctificatione perfundere & benedicere. Aſſiſtant angeli claritatis, & ſancti Spiritus illuſtratione perfulgeat. Sit illis quoque apud te gratiæ, cuius fuit illud, quod Abraham pater fidei, in noſtræ figuram redemptionis filium immolaturus extruxit, quod Iſaac in conſpectu tuę maieſtatis inſtituit, quod Iacob Dominum magna videns viſione erexit, vt hic orãtes exaudias hic oblata ſanctifices, hicque ſuperpoſita benedicas, hinc quoque benedicta diſtribuas. ſit ergo Eccleſiæ tuę titulus ſempiternus, ſit menſa cęleſtis, ſpiritalique conuiuio præparata. Tu ergo
C Domine proprio ore tuo hoſtias ſuper eam impoſitas benedictio & benedictas ſuſcipito, atque nobis omnibus tribue, vt participatione earum, vitam acquiramus ſempiternam. Per.

Sequitur Oratio.

Domine ſancte, pater omnipotens, ęterne Deus, clemens & propitius, pręces noſtræ humilitatis exaudi, & reſpice ad huius altaris holocauſtum, quod non igne viſibili probetur, ſed infuſum ſancti Spiritus gratia in odorem tuę ſuauitatis aſcendat, & legitime ſe ſumentibus Euchariſtia medicabilis fiat, & ad vitam profi-
D ciat ſempiternam. Per.

Alia oratio. Oremus.

Maieſtatem tuam Domine humiliter imploramus, vt altare hoc, ſacræ vnctionis libamine ad ſuſcipienda populi tui munera inunctum, potenter benedicere & ſanctificare digneris, & quod nunc a nobis indignis ſub tui nominis inuocatione, in honore & nomine ſancti martyris tui N. ſacroſancti chriſmatis vnctione eſt delibutum, placeat tibi, atque altare maneat perpetuum, vt quicquid deinceps ſuper eo oblatum ſacratumque fuerit, dignum tibi fiat ho-
E locauſtum, atque omnium hic offerentium ſacrificia, à te pio Domino benignè ſuſpiciantur, & per ea, peccatorum noſtrorum vincula abſoluantur, maculę deleantur, veniæ impetrentur, gratiæ acquirantur, quatenus vna cum ſanctis & electis tuis. vitam percipere mereantur æternam. Per.

Deindè dicatur iſta antiphona: Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis, a templo ſancto tuo quod eſt in Hieruſalem, Allel. allel.

Deinde inungat oleo ſancto tabulam ſuper altare, dicens hanc Præfationem:

Lapidem hunc, fratres dilectiſſimi, in quo

va-

yguentum ſacrę vnctionis effunditur, ad ſuſci-
pienda populi ſui munera & ſacrificia oremus,
vt Dominus conſecret atque benedicat, & quod
eſt vnctum à nobis, ſit vnctum in nomine eius, vt
plebis oblata ſuſcipiat, & altari per ſacram vn-
ctionem perfecto dum propitiationem ſacrorũ
imponimus, ipſi propitiatores Dei eſſe merea-
mur. Per.

Benedictio Tabulæ.

Dominum omnipotentem, fratres dilectiſſi-
mi, votis exultantibus deprecemur, vt qui per
omnem mundum fidem ſparſit, & eccleſiam con
gregauit, qui & lapis exciſus ſine manibus, an-
gularem compagem ſolidauit, & hanc petram
ſerenus illuſtret, eamq; æterno lumine irriga-
tam ita multiplicibus ac diuerſis chariſmatibus
locupletet, vt ſuper illam adminiſtrandam cor-
poris ſui hoſtiam benedicat, & ſuſcipiat conſe-
cratam. Qui cum Deo patre. Exaudi nos Deus
ſalutaris noſter, & precum noſtrarum, &c.

A L I A.

Supplices tibi Domine Deus, pater omnipo-
tens, preces effundimus, vt metalli expolitam
materiam, ſupernis imbuendam ſacrificiis, ipſe
tuę dotare ſanctificationis vbertate digneris, qui
quõdam ſcripſiſti lapideis legem in tabulis. Per.
Poſtea dicat alta voce, Per omnia ſecula ſeculo-
rum. Reſp. Amen. Dominus vobiſcum. Surſum
corda. Gratias agamus Domino Deo noſtro.

P R Æ F A T I O.

Verè dignum & iuſtum eſt, æquum & ſaluta-
re, Nos tibi ſemper & vbique gratias agere Do-
mine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus:
Qui poſt offendicula lapſus primi hominis, inſti-
tuiſti tibi offerri propiciatorii delinimenta liba-
minis, vt culpa quæ præceſſerat per ſuperbiam,
Gen. 4. 8. futuris temporibus expiaretur per munera, qui-
12. 13. 22. bus honorarētur altaria, honorificaretur & tem
26. 28. plum. Difſit ergò miſericordiæ tuæ ineffabilis
pietas, & ſuper hunc lapidem opem tuæ bene-
dictionis infunde, vt te largiente referat præ-
Pſal. 117. mium, quiſquis intulerit votum. Per eum qui ſe
Matth. 21. angularem lapidem, & ſaxum ſine manibus ex-
Dan. 2. ciſum nominari voluit, Dominum noſtrum.

Alia Oratio.

Deus omnipotens vniuerſarum rerum ratio-
nabilis artifex, qui inter cæteras creaturarũ for-
mas, lapideum metallum ad obſequium tui ſa-
crificii condidiſti, vt legis libationi pararetur al-
tare; annue dignanter, vt quicquid hic oblatum
ſacratumque fuerit nomini tuo, aſſurgat religio-
ni, proficiat ſpei, innitatur fidei, ſit honori. Per.
His expletis, ſequitur oratio in medio eccleſię.

O R E M V S.

Habitator ſanctarum mentium Deus, cui ani-
ma fidelis hoſpitium, cui mens pia templum eſt,
tibi preces effundimus, tibi ſupplicamus, vt hãc
domum tuam, quam per inuocationem nomi-
nis tui pio ſanctificamus officio, miſericordia
tua & protectione cuſtodias; Dona habitatori-
bus illius, id eſt, ſacerdotibus: clero atque omni
plebi, bonæ voluntatis ſtudium, & pii operis ef-
fectũ. Sint in ea ſemper viri grauitate inſignes,
A fœminæ caſtæ *prudentes pueri, probę virgines *pudētes.
pro ſexu ſuo atque ætate laudabiles, vt dum ſan-
ctificatam per inuocationem tuam domum ha-
bitant, ipſi te habitatorē mereantur habere. Per.

Item benedictio Baſilicæ nouæ.

Deus qui ſuper myſticam petram Apoſtoli-
cæ poteſtatis ædificatæ principaliter Eccleſiæ
tuę portas inferni nunquàm pręualituras eſſe Matth. 16
promiſiſti, cunctos ab eadem remoue placatus
errores, vt quos aduerſus eam pręſumptio falſi-
tatis extollit, ſpiritus veritatis euincat. Dirige
quęſumus eam diſpenſatione cęleſti, vt quę an-
te mundi principium in tua ſemper eſt pręſen-
B tia pręparata, vſque ad plenitudinem gloriamq;
promiſſam, te moderante, permaneat, & in tuo-
rum cordibus fidelium perpetuam tibi conſtrue
manſionem, vt plebs hęc quę deiectio in terram
vultu benedictionis poſtulat donum, ęternum
à te percipiat pręmium. Præſta quæſumus Do-
mine, vt hæc Baſilica, cuius hodiè initiamus ex-
cenia, quæ tua dedicatione ſubſiſtit ſolennis, tua
ſemper fiat habitatione præclara. Per.
Deindè teneant ſubdiaconus & acolyti lin-
teamina, vel omnia ornamenta eccleſiæ ſeu vaſa
ſacra, quęcunque ad cultum Dei & eccleſiæ per-
tinere videntur, & benedicat ea pontifex iuxta
C hunc morem.

Benedictio linteaminum.

Domine Deus omnipotens, qui ab initio ho-
minibus vtilia & neceſſaria creaſti, veſtimenta
quoque pontificalia ſacerdotibus, & leuitis tuis
ornamenta & linteamina facere famulum tuum
Moyſem per quadraginta dies docuiſti, ſiue
etiam ea quæ *Maria texuit, & fecit in vſum mi- *matris.
niſterii tabernaculi fœderis, ſanctificare, bene-
dicere, conſecrareque digneris hæc linteamina
in vſum altaris tui ad tegendum inuoluendumq;
corpus & ſanguinem filii tui Domini noſtri Ie-
ſu Chriſti. Qui tecum.

D A L I A.

Deus qui dignè tibi ſeruientium deſideras fa-
mulatum, reſpice propitius ad humilitatis no-
ſtræ ſeruitutem, & hæc linteamina tuæ ſeruitu-
tis vſibus præparata, cæleſtis virtutis benedi-
ctione ſanctifica & conſecra, quatenùs ſuper ea
Spiritùs ſanctus tuus deſcendat, qui & populi
tui oblationem benedicat, & corda ſiuè corpora
ſumentium benignus reficiat. Per.

Benedictio linteaminum, aliorumque in vſum ſacri miniſterii.

Exaudi Domine preces noſtras, & linteamina
hæc, aliaq; indumenta, necnon & vaſa ſancti al-
E taris atque Eccleſiæ tuæ cunctaq; ſacri miniſte-
rii vſui præparata, benedicere & ſanctificare di-
gneris. Per.

Benedictio ad omnia vaſa, linteamina & inſtrumenta in vſum Eccleſiæ.

Omnipotens ſempiterne Deus, rex regum, &
Dominus dominantium, ſacerdos omnium, pon
tifex vniuerſorum, per quæ vnà cũ Patre & Spi-
ritu ſancto facta ſunt vniuerſa, Chriſte Ieſu be-
nedicere, conſecrare, & ſanctificare digneris
vaſa

vaſa hæc, cum his altaria linteaminibus cæteriſque inſtrumentis, & quemadmodum officis tabernaculi teſtimonij olim cum arca oraculi, ſcilicet chesubim clauſa velis, columnas, eande labra, altare æreum, argenteas baſes, tabulas deauratas, holocauſta, hoſtias, æneum altare cũ baſibus æneis, tentoria, funes, oleum vnctionis, & cætera in figuram noſtri temporis per manus ſanctorum ſanctificaſti ſacerdotũ, ita nunc manens in æternum, ſumme ſacerdos ſacerdotum ſecundum ordinem Melchiſedech, vaſa hæc, & omnia inſtrumenta altaris huius Eccleſiæ, quæ inter noſtras palmas habentur, benedicas, purifices, conſecres, & conſummes, quibus inter nos æternam vnitatem in ſupremo meatu, ſine fine conſtare credimus, per te Ieſu Chriſte, qui cum Patre in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti viuis & regnas Deus. Per omnia ſecula ſeculorum.

Benedictio ad oĩa ornamẽta in vsũ Eccl. vel altaris.

Omnipotens & miſericors Deus, qui ab initio vtilia & neceſſaria hominib' creaſti, tẽplaq; manu hominum facta nomini tuo sãcto dicari, tuæq; habitationis loca vocari voluiſti, quique per Moyſem famulum veſtimenta pontificalia, & ſacerdotalia, ſeu leuitica, & alia quæque diuerſi generis ornamenta, ad cultum & decorem tabernaculi & altaris tui fieri decreuiſti: exaudi propitius preces noſtras, & omnia hæc diuerſarum ſpecierum ornamenta, in vſum huius baſilicæ, vel altaris, ad honorem & gloriam tuam præparata, purificare, & ſanctificare, benedicere, & conſecrare per noſtræ humilitatis ſeruitutem digneris, vt diuinis cultibus ſacriſq; miniſterijs apta exiſtant, hiſq; in confectione corporis & ſanguinis Ieſu Chriſti filij tui Domini noſtri, dignis tibi pareatur famulatibus. Qui tecũ.

Item benedictio veſtimentorum ſacerdotalium, ſiuè leuiticorum, atque ſequentis ordinis miniſtrantium.

OMnipotẽs ſempiterne Deus, qui per Moyſem famulum tuũ pontificalia atque leuitica veſtimenta ad explendum in conſpectu tuo miniſterium eorũ, & ad decorem ſeu laudem nominis tui fieri decreuiſti, adeſto propitius inuocationibus noſtris, & hæc indumenta ſacerdotalia famuli & ſacerdotis tui deſuper gratia tua irrigante, tua ingenti benedictione per noſtræ humilitatis ſeruitutem purificare, benedicere, & cõſecrare digneris, vt diuinis cultibus & ſacris miniſterijs apta & benedicta exiſtant. His quoque ſacris veſtibus ſacerdotes vel leuitæ tui induti, defenſi ab omnibus impulſionibus ſeu tentationibus malignorum ſpirituum eſſe mereantur, tuiſq; eos miniſterijs aptè & condignè ſeruire & inhærere, in hiſq; placidè, & deuotè tribue perſeuerare. Per.

Benedictio ad albas, planetas, ſtolas, & cingula

Domine Deus, pater omnipotens, rex & magnificus triumphator, qui per ſanctos patres noſtros, qui tibi in ſacerdotali ordine placuerunt, diuerſi generis ornamenta & veſtimenta ſacerdotalia fieri, & his ornari ſacerdotes tibi ſeruientes iuſſiſti, exaudi propitius orationem noſtram, & hanc planetam famuli tui N. ſeu poderem, ac cingulum, orariumq; dextera tua benedicere, conſecrare, ſanctificareq;, & purificare digneris: quatenus hęc veſtimẽta miniſtris tuis, leuitis ac ſacerdotibus ad diuinum cultum ordinandum explendumq; proficiant, ſanctiſque altaribus tuis mundè & ornatè in his ſacris veſtibus miniſtraturi, irreprehenſibiles in actu & in victu interiùs exteriuſq; appareant, tibiq; ſoli Deo puro corde, & mundo corpore omnibus diebus vitæ ſuæ irreprehenſibiliter ſanctorũ patrum exẽpla ſequentes ſeruire valeant, hiſq; ſacris miniſterijs ſecũdum tuã voluntatẽ quando tibi placuerit expletis, cæleſtis regni gloriã cũ omnibus tibi cõmiſſis percipere mereãtur. Per.

Benedictio ſtolæ, ſeu mappulæ, vel planetæ.

Deus inuictæ virtutis triumphator, & omniũ rerum creator ac ſanctificator, intẽde propitius preces noſtras, & hanc ſtolam ſiue mappulam, vel planetam leuiticæ ac ſacerdotalis gloriæ miniſtris tuis fruendas tuo proprio ore benedicere, ac ſanctificare, conſecrareque digneris, omneſq; eis vtentes, tuiſq; miniſterijs à nobis indignis conſecrandos, aptos, & tibi cum eis deuotè & amabiliter ſeruientes, gratos efficere dignare. Per.

Benedictio Stolarum.

Domine Deus omnipotens, qui ab initio hominibus vtilia & neceſſaria creaſti, & veſtimenta pontificalia, aliaq; ornamenta & lintemina ſacerdotibus ac leuitis in vſum tabernaculi fœderis fieri Moyſi famulo tuo iuſſiſti, eumq; ſpiritu ſapientiæ ad id peragendum repleſti; hoc ornamentum in vſum miniſterij tui ſanctificare, benedicere, & conſecrare, atque miniſtros altaris tui, qui illud portauerint, ſeptiformi Spiritu ſancto dignanter replere digneris, atque caſtitatis ſtola & indumento lætitiæ ſempiternæ, & beata facias cum bonorum fructu miniſterijs congruenti immortalitate veſtiri. Per.

Benedictio Corporalis. *Oratio.*

Omnipotens ſempiterne Deus, benedic linteamen iſtud ad tegendum inuoluendumq; corpus & ſanguinem filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui.

ALIA.

Domine Deus, qui iam ſanctificare dignatus es hoc genus ſpecierum, quando eo dignatus es inuolui corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti vnigeniti tui in beata paſſione; concede quæſumus per eundem Dominũ nobis quũquàm indignis famulis tuis, vt præſens linteum cęleſti benedictione ſanctum & aptum fiat Dominico ſepulcro, altari videlicet tuo, vt placabiliter poſſit in eo imponi corpus & ſanguis eiuſdẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt vita omnium fideliter ſumentium, & viuit, & regnat tecum Deus in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti.

ALIA.

Clementiſſime Dñe, cuius inenarrabilis virtus, cuius myſteria arcanis mirabilibus celebrãtur; tribue quęſumus, vt hoc linteamen tuæ propitiationis benedictione ſanctificetur, ad conſecrandum ſuper illud corpus & ſanguinẽ Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti filij tui. Qui tecum.

Præfatio vaſculi, in quo Euchariſtia reconditur.

Oremus, fratres dilectiſſimi, vt Deus omnipotens hoc vaſculum corporis filij ſui Domini noſtri Ieſu Chriſti gerulum, ſuæ benedictionis tutamine, ſuiq; filij Domini noſtri munere, ac ſancti Spiritus virtute implere dignetur. Per. in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti.

Sequitur Benedictio.

Omnipotens Deus, Trinitas inſeparabilis, manibus noſtris opem tuæ benedictionis infunde, vt per noſtram benedictionem hoc vaſculū ſanctificetur, & corporis Chriſti nouum ſepulcrum Spiritus ſancti gratia perficiatur. Per eundem. in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti.

Præfatio ad conſecrandam patenam.

Oremus, fratres chariſſimi, vt diuinæ gratiæ benedictio conſecret, & ſanctificet hanc patenam, ad conficiendum in ea corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti patientis Crucem pro ſalute omnium noſtrum. *Sequitur oratio. Oremus.*

Omnipotens ſempiterne Deus, qui legalium inter libatoria hoſtiarum, conſperſam ſimilaginem deferri in patenis aureis & argenteis ad altare tuum iuſſiſti, benedicere & ſanctificare digneris & hanc patenam in adminiſtrationem Euchariſtiæ Ieſu Chriſti filij tui, qui pro noſtra omniumque ſalute ſeipſum tibi Deo patri in patibulo Crucis elegerat immolari. Qui tecum.

Indè faciat ſignum Crucis de chriſmate ſancto ſuper patenam, dicens:

Conſecrare & ſanctificare digneris Domine patenam hanc per iſtam vnctionem & noſtram benedictionem in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Qui tecum viuit & regnat. *Præfatio calicis.*

Oremus, dilectiſſimi fratres, vt Deus & Dominus noſter hunc calicem in vſum miniſterij ſui conſecrandum, cæleſtis gratiæ inſpiratione ſanctificet, & ei ad humanam benedictionem plenitudinem diuini fauoris accommodet.

Sequitur benedictio.

Dignare Dñe calicem iſtū in vſum miniſterij tui pia deuotione formatum, ea ſanctificatione perfundere, qua Melchiſedech famuli tui ſacratum calicem perfudiſti, & quod arte vel metalli officio non poteſt altaribus tuis eſſe dignum, tua fiat benedictione precioſum atque ſanctificatum. Per.

Et faciat Crucem de chriſmate ſuper ipſum calicem per latera. OREMVS.

Omnipotens ſempiterne Deus, manibus noſtris opem tuæ benedictionis infunde, vt per noſtram benedictionem hoc vaſculum ſanctificetur, ac corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti nouum ſepulcrum Spiritus ſancti gratia perficiatur. Per. ALIA.

Deus qui Moyſi famulo tuo in Oreb monte ſeruanda populo tuo præcepta diſponens, templum ſanctum tuum, qualiter ædificaret inſtituiſti, ſacra quoque vaſa, quæ inferri altari tuo deberent, inſtar vaſorum cæleſtium fieri docuiſti, precamur vt hunc calicem, in quo celebraturi ſumus ſacroſancta myſteria, emiſſione ſan-

A cti Spiritus tui cæleſti benedictione ſanctifices, gratumque & acceptabilem habeas, & benedictas, vt dignè ſociatus vaſculis tuis, & acceptabilem tibi deferat famulatum, & dignè tuis myſterijs conſecretur. Per Dominum. in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti.

Ad benedicendam Crucem primitùs fiat benedictio ſalis & aquæ. Poſteà litania. Deinde ſequatur oratio. *Oremus.*

Benedic Domine Ieſu Chriſte hanc Crucem tuam, per quam eripuiſti mundum à poteſtate dæmonum, & ſuperaſti paſſione tua ſuggeſtorem peccati, qui gaudebat in præuaricatione

B primi hominis per ligni vetiti præſumptionē. Qui cum Deo patre & Spiritu ſancto viuis & regnas. ALIA.

Rogamus te Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, vt digneris benedicere hoc lignum Crucis, vt ſit remedium ſalutare generi humano, ſit ſoliditas fidei, profectus bonorum operum, redemptio animarum, ſit ſolamen & protectio ac tutela contra ſæua iacula inimicorum. Per. Deindè dicat alta voce. Per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. Amen.

Conſecratio.

C Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, cuius ſanctum & terribile nomen inter cęteras viſibiles creaturas, ligna quoque fructifera laudare ac benedicere non ceſſant, qui in figuram vnigenitæ ſapientiæ tuæ, ligno vitæ à principio paradiſum voluptatis ornaſti vt eiuſdem fructus ſacroſancto myſterio protoplaſtos parentes noſtri generis mortem cauere, & vitam admoneres cuſtodire perpetuam, quiq; nos vetitæ arboris attactu iuſtè morti addictos, eiuſdem coæternæ tibi ſapientiæ tuæ Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti innoxia morte ad vitam miſericorditer reuocare dignatus es, te ſup-

D plices exoramus, vt hoc ſingulare ſignum, quod ad exemplum primi ſacratiſſimique vexilli de precioſo filij tui ſanguine triumphalis, fidelium tuorum deuotione compactum eſt, cæleſti tua benedictione ſanctificare digneris, vt omnibus hic genu flectentibus, ac tuæ maieſtati ſupplicantibus largior & cordis compunctio, & indulgentia concedatur admiſſorum, atque intercedente ipſa victorioſiſſima vnigeniti tui filij paſſione, & tibi placita poſtulare, & citiùs valeant poſtulata percipere. Da quæſumus clementiſſime pater, in quo viuimus, mouemur, & ſumus, vt quoties triumphum diuinæ humilitatis, quæ

E ſuperbiā noſtri hoſtis deiecit, oculis intuemur, quoties mente recolimus, & contra hoſtem ipſum fiduciam fortitudinis, & maiorem deuotæ tibi humilitatis gratiam conſequamur, quatenùs in illo tremendo tuæ maieſtatis examine, cum pauoribus elementis, cælorumque virtutibus commotis, ſignum illud glorificum redemptionis noſtræ apparuerit in cælo, ipſi de morte ad vitam tranſire, ac perpetua beatæ reſurrectionis gaudia videre mereamur. Per eundem Dominum.

Roga-

Rogamus te Domine ſuppliciter inuocantes, vt ſignum illud ſanctæ Crucis, ſit ſalus credentium in te per paſſionem Crucis tuæ & per ſignum ſanctitatis tuę, ſignum ſit Dei viui, ſignũ ſalutis, ſignum beatæ Trinitatis, ſignum cęleſtis gloriæ, ſignum Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti Domini noſtri, hoc eſt, Crux Saluatoris noſtri, Crux Patriarcharum, Crux Prophetarum, Crux Apoſtolorum ſanctorum Crux Martyrum Chriſti, Crux Eccleſiæ Dei, Crux omnium credentium in ſanctam & perfectam Trinitatẽ. Reſp. Amen. Alleluia.

Te Domine, quæſumus, qui das animabus ſalutem per ſignum Crucis tuæ, vt in locis ac domibus vbi Crux iſta fuerit fixa, fugentur dæmones, & immundi ſpiritus, ac peſtifer expellatur inimicus, morbiſque careant, & immunditijs, ac omnes aduerſę poteſtates cognitione tua ſint procul depulſæ, & virtute benedictionis tuæ ſit benedicta hæc Crux, & ſanctificata, & mundata dignanter, & in quocunque loco manſerit, in tuo nomine omnes timores meridiani atque nocturni, & omnes terrores liuoreſque ſerpentis excludantur, abſcedantque inſidiæ inimici, & phantaſmata pereant. Per.

ALIA.

Deus qui beatæ Crucis patibulũ, quod priùs erat ſceleſtis ad pœnam, conuertiſti redemptis ad vitam, concede plebi tuæ eius vallari præſidio, cuius eſt armata vexillo, ſit ei Crux fidei fundamentũ, ſpei ſuffragium, in aduerſis defenſio, in proſperis iuuamen, ſit ei in hoſte victoria, in ciuitate cuſtodia, in campis protectio, in domo fultura, vt paſtor per eam in futuro gregem ſerues incolumem, quæ nobis agno vincente conuerſa eſt ad ſalutem. Per.

ALIA.

Sanctifica Domine Ieſu Chriſte iſtud ſignaculum paſſionis tuæ, vt ſit inimicis tuis obſtaculum, & credentibus vitæ perpetuum efficiatur victoriæ vexillũ. Qui cum Deo patre. Hic adſpergat eam aqua ſancta, addens odorẽ incenſi, ità dicendo: Sanctificetur iſtud lignum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & benedictio illius ligni ſit in loco iſto; in quo ſancta membra Saluatoris ſuſpenſa ſunt, vt orantes inclinanteſque ſe propter Dominum ante iſtã Crucem, inueniant corporis & animæ ſanitatẽ. Per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. Amen.

Benedictio Crucis metallizatæ.

DEus gloriæ, Deus excelſe ſabbaoth, fortiſſime Emmanuel, Deus pater veritatis, pater ſapientiæ, pater beatitudinis & pulchritudinis, pater illuminationis atq; vigilationis noſtræ, qui mundum regis, qui cuncta regna diſponis, qui es bonorum collator munerum, & bonorum omnium attributor, cui omnes gentes, populi, tribus, & linguæ ſeruiunt, cui omnis Angelorum legio famulatur, qui largiris famulis tuis fidem & laudem nominis tui, vt debita tibi oblata perſoluant. Cui priùs fides offerentium complacet, deindè ſanctificatur oblatio; quæſumus exorabilem miſericordiæ tuæ pie-

A tatem, vt ſanctifices tibi hoc ſignum Crucis, atque conſecres, quod tota mentis deuotione famuli tui religioſa fides conſtruxit, trophæum ſcilicet victoriæ tuæ ac redemptionis noſtræ, quod in amorẽ Chriſti triumphalis gloria conſecrauit, adſpice hoc ſignum Crucis inſuperabile, quo diaboli eſt exinanita poteſtas, mortaliũ reſtituta libertas, quæ licèt fuerit aliquando in pœnam, ſed nunc verſa eſt in honorem per gratiam, & quę quondam reos puniebat ſupplicio, nũc innoxios abſoluit à debito. Et tibi quid per hoc placere potuit, niſi id, per quod tibi placuit nos redimere? nullum tibi debitum amplius munus eſt, quàm quod tibi tũc corporis dedicauit,

B affixio: nec tibi eſt magis familiaris oblatio, quã quæ familiari manuum tuarum extenſione ſacrata eſt. Illis ergò manibus hanc Crucem accipe, quibus illam amplexus es, & de ſanctitate illius hanc ſanctifica, ac ſicuti per illam mundus expiatus eſt à reatu, ità offerentium famulorum tuorum animæ deuotiſſimæ huius Crucis merito, & obſecrationibus huius ſancti martyris tui, cuius reliquiæ in pręſenti Eccleſia continentur, omni careant perpetrato peccato, & tuæ veræ Crucis obtectu euiteſcant ſucceſſibus aſſiduis triumphatores. Radiet hic vnigeniti tui filij

C ſplendor diuinitatis in auro, emicet gloria paſſionis eius in ligno, in cruce rutilet noſtræ mortis redemptio, in ſplendore chryſtalli noſtræ vitæ purificatio. Sit ſuorum protectio, ſpei certa fiducia, eos ſimul cum gente & plebe fide confirmet, ſpe & pace conſociet, augeat triumphis, amplificet in ſeculis, proficiat eis ad perpetuitatẽ temporis, ad vitam æternitatis, vt eos temporali florentes gloria muniat, & ad perpetuã redemptos coronam, & ad regna cæleſtia potenti virtute perducat. Præſta per propitiationem ſanguinis eius, per ipſum datorem, qui ſeipſum dedit redemptionem pro multis, qui ſe hoſtiã pro

D delictis offerre dignatus eſt, qui exaltatus in ligno Crucis ſuæ, principatus & poteſtates humiliauit, qui tecum ſidereo ſedet in throno, indiſſolubili connexione Spiritus ſancti per infinita ſecula ſeculorum. Reſp. Amen.

Benedictio Thuribuli.

Domine Deus, qui dum filios Iſrael ob rebellem ſui cõtumaciam, durum vaſtaret incendiu, Aaron ſacerdotem tuum inter viuos ac mortuos orando ſtantem, tibique incenſum offerentem exaudire dignatus es, populumq; de incendio liberare, benedic hoc quæſumus thuribulũ;

E & præſta, vt quoties tibi in eo offerimus incenſum, nos ipſos Chriſto tuo efficias boni odoris acceptabile templum. Qui venturus.

ALIA.

Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, q in deſerto prophanæ multitudinis murmurationem flãma mulctãte, cum Aaron ſacerdos tuus, repleto de altaris igne thuribulo, tuæ maieſtati pro illius liberatione humiliter ſupplicaret, incenſo placatus, precibus eius clementer annuiſti, benedic hoc quæſumus thuribulum Num. 16.

tua maieſtate, & præſta, vt quod in eo tibi offertur incenſum, ſit ſuga dæmonum, repulſio phantaſmatum, immundarum abſceſſio cogitationum, ſicque in illius odore, noſtra tibi oratio ſemper accepta. Per.

Benedictio Incenſi vel Tymiamatis.

Deus omnipotẽs, Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, immitte in hanc creaturam incenſi vel tymiamatis, vim odoris tui atq; virtutem, vt ſit ſeruis vel ancillis tuis munimẽtum, tutelaq; defenſionis, nè intret hoſtis in viſcera eorum, nec habitum ibì vel ſedem poſſit habere. Per Dominum noſtrum.

ALIA.

Domine Deus omnipotens, cui adſtat exercitus Angelorũ, dignare reſpicere & benedicere hanc creaturam incenſi, vt oẽs languorũ dæmonumq; inſidiæ, odorẽ ipſius ſentientes fugiant, & ſeparẽtur à plaſmate tuo quod filij tui precioſo ſanguine redemiſti, vt nunquàm lædantur à morſu ſerpentis antiqui. Per.

Item ALIA.

Deus qui Moyſi famulo tuo per Spiritũ ſanctũ reuelare dignatus es, quæ ad cultu ſanctuarij neceſſaria decreuiſti ex quibus thymiama boni odoris ad opus Eccleſiæ tuæ ob causã religionis iugiter permanere iuſſiſti, vt myſticè nobis ſignificatione ſpiritualiũ virtutũ fragrans oſtenderet odorẽ ſuauitatis: tua ergò quæſumus omnipotens Deus immenſæ maieſtatis dextera hãc creaturam benedicere, ex diuerſarum rerũ commixtione confectam dignare, vt virtute ſancti nominis tui, oẽs immundorum ſpirituũ phantaſmaticos incurſus effugare, oẽſq; morbos reddita ſanitate expellere, vbicũq; fumus aromatũ eius efflauerit, mirabiliter poſſit, atq; in odorem flagrantiſſimum tibi Domino perpetua redoleat ſuauitate. Per.

Præfatio conſecrationis Capſarum.

ORemus, dilectiſſimi nobis, Deum patrẽ omnipotentem, vt qui omnia per vnigenitũ filium ſuũ in virtute ſancti Spiritus valde bona creauit, ipſe nobis indignis ad conſecrationẽ harum capſarum reliquijs ſanctorũ ſuorum condendis paratarum, rorem gratię ſuę clementer infundere dignetur. Per.

Conſecratio in modum Præfationis.

Deus ineſtimabilis, Deus ineffabilis, Deus miſericordiarũ & totius cõſolationis, qui Moyſi famulo tuo præcepiſti, vt iuxta exẽplar, quod ei in monte demonſtraſti, arcam de lignis imputribilibus conſtrueret, & eã auro mundiſſimo circundaret, In qua vrna aurea, manna cęleſti plena, cũ tabulis teſtamenti, digito maieſtatis tuę conſcriptis, in teſtimonium futuris generationibus ſeruari deberet quiq; noſtris ſeculis eadẽ ſacratius intelligenda manifeſtaſti, dũ corpus vnici filij tui opere Spiritus ſancti de incorrupta virgine conceptum & anima rationali viuificatũ, omni plenitudine diuinitatis impleſti, te ſuppliciter imploramus omnipotẽs Deus pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cælis & in terra nominatur, vt hæc vaſcula sãctorũ tuorum pignoribus præparata, eiſdem ſanctis tuis intercedentibus, cæleſti benedictione perfundere digneris, quatenùs, qui eorum patrocinia requirunt, ipſis interuenientibus, cuncta ſibi aduerſantia, te adiuuãte ſuperare, & omnia commodè profutura, abundantia largitatis tuæ mereantur inuenire. Et ſicut illi nñc, te inſpirante, ſpiritalium nequitiarũ verſutias cauere, & humanitùs exquiſita tormenta nõ ſolum contemnere, ſed etiam penitùs euincere, Chriſto Dño confortante, potuerunt; ità ipſorũ merita venerantibus, & reliquias humiliter amplectentibus contra diabolum & angelos eius, contra fulmina & tẽpeſtates cõtra grandines, & varias peſtes, contra corruptum aerem, & mortes hominũ vel animalium, cõtra fures & latrones, ſiue gentiliũ incurſiones, contra malas beſtias, & ſerpentium atque reptantium diuerſiſſimas formas, contra malorum hominũ adinuentiones peſſimas, eorundem ſanctorum tuorũ precibus cõplacatus, dexteram inuictæ potẽtiæ tuæ ad depulſionem proficuorum, ſemper & vbique propitius extende. Per eundem.

Item alia oratio.

Domine Deus omnipotens, qui vt murmur inſani populi compeſceres, & ſacerdotiũ Aaron *Num. 17.* tibi placitum cõprobares, virgam eius aridam germinare & flores fructiferos producere feciſti, eandemq; in arcam teſtamenti pro ſigno virtutis tuę poni iuſſiſti: ſed nobis eodem præſagio Chriſtum in ara Crucis areſactum, citiſſima reſurrectione floreſcere, & in Eccleſia nouiſſimo tẽpore ſuſcitanda ſiue per vitam, ſiue per mortẽ, die ac noctę fructificare demõſtraſti, te quæſumus indulgentiſſime generis humani prouiſor, vt hæc vaſcula ſanctorum tuorum receptaculo præparata, gratuita gratia ſanctifices, vt vbicunque in tuo nomine perlata fuerint, intercedentibus habitatorum eorum meritis, cuncta aduerſa repellas & nullifices, & omnia vtilia multiplices, atq; cuſtodias, quatenùs fideles tui magitudine ſiue numeroſitate beneficiorum tuorum in parte modica reliquiarum, integra ſanctorum corpora ſe percepiſſe gratulentur, & per tẽporalia loca ipſorum precibus impenſa, ad ęterna cum eis gaudia poſſidenda fiducialius animentur. Per.

Item alia oratio.

Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, qui per vnigenitum tuum beatum Paulũ Apoſtolum vas electionis appellari voluiſti, & ipſo euãgelizãte, ac dicente fidelibus, Vos ęſtis *a Cor 6.* tẽplum Dei viui, & ſpiritus Dei habitat in vobis, *1. Theſ. 4.* & ſciat vnuſquiſque veſtrum ſuum vas poſſidere in ſanctificatione & honore, omnibus Domini noſtri Ieſu Chriſti mẽbris eandem ſpem cõceſſiſti, te humiliter imploramus, vt in hanc capſam capiendis ſanctorũ tuorum mẽbris, vel exuuijs vel pignoribus artificioſè cõpactam & ornatã, rorem diuinæ ſanctificationis infundas, & non ſolùm ad illorum præſentiam venientes, & ibidèm ſuppliciter exorantes exaudias, ſed & quippiam de memorijs eorum pro benedictione reportantes, aut fideliter accipientes, immenſæ pietatis tuæ gratia conſolari, refouere, tutari, ac remunerare digneris. Per.

Item

Item vndè ſuprà in tranſcurſu.

Quæſumus, omnipotens Deus, indefectiuam clementiam tuam, vt hoc inſtrumentum ſanctorum tuorum reliquijs honorificum, dextera maieſtatis tuæ dignanter extenſa, miſericors & placita benedicas, vt quicunque illorum patrocinia, vel cominùs expetentes, vel eminùs recolentes, pietati tuæ fideli deuotione de quacunque neceſſitate ſupplicauerint, optata citiùs conſolatione ac iuuamine potiantur. Per.

Præfatio ciborij, id eſt, vmbraculi altaris.

Oremus, fratres chariſſimi, Deum rectorem ac gubernatorem omnium ſeculorum, vt immemor omnium delictorum & facinorum iuuentutis & ignorantiæ ſiue temerariæ præuaricationis meę, iſtud inſtrumentum ad honorificētiam nominis ſui compactum placitus ac miſericors illuſtratione vultus ſui benedicere & ſanctificare dignetur. Per Dominum noſtrũ. *Conſecratio.*

Omnipotens ſempiterne Deus, qui fideli famulo tuo Moyſi præcepiſti, vt duos Cherubin ſuper arcam teſtamenti collocaret, quam extenſis ad alterutrum alis protegerent, verſis vultibus in propitiatorium, quæſumus ineffabilem clementiam tuã, vt hoc tegimen venerandi altaris tui, in quo ipſe vnigenitus filius tuus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, q. eſt propitiatio pro peccatis noſtris, fideliũ manibus iugiter immolatur, & ſub quo ſanctorum tuorũ corpora, quæ veraciter fuerunt arca teſtamenti tui, receptacula videlicet Spiritus ſancti, per eundem conſubſtantialem tibi filium, qui factus eſt nobis à te ſanctificatio & redemptio, in virtute eiuſdē Spiritus veritatis, vniuerſa antiqui hoſtis falſitate cum ſatellitibus ſuis depulſa, cum omnibus ornamentis ad ipſum vmbraculum pertinētibus, vel ab illo dependentibus, aut eidem ſuppoſitis, tua ſancta benedictione perfundere, & conſecrare, atq; ad tuitionem pignorũ ſanctorum, ac roboranda ſiue multiplicãda vota fideliũ tuorũ diutino tempore conſeruare digneris, annuente eodē Dño noſtro Ieſu Chriſto filio tuo. qui tecũ.

Item præfatio minoris vel itinerarij ciborij.

Oremus dilectiſſimi indulgentiam omnipotentis Dei, vt poſtpoſitis humanæ fragilitatis admiſſis, cõſuetæ miſericordiæ ſuæ munere, hoc repoſitorium ſacris vſibus pręparatum, per vnigenitum verbũ, virtutem ſcilicet & ſapientiam ſuam, in ſpiritu ſanctificationis conſecrare dignetur. Per. *Conſecratio.*

Conſecrare & ſãctificare dignare quæſumus ſancte pater, omnipotens æterne Deus, hoc conditorium ſanctorũ pignorum, ad recõdenda in eo tuorũ munera pretioſa ſanctorũ, in Chriſto Ieſu Dño noſtro. qui. *Præfatio tabulæ itinerariæ.*

Deum omnipotentē, fratres chariſſimi, votis exultantibus deprecemur, vt qui per oēm mundum fidem ſparſit, & eccleſiam cõgregauit, qui
Dan. 2. & lapis exciſus de monte ſine manibus angularē compagem ſolidauit, hanc petram ſerenus illuſtret, eamq; ęterno lumine irrigatam, ità multiplicibus ac diuerſis chariſmatibus locupletet,

A vt ſuper illam adminiſtrandam corporis ſui hoſtiam benedicat, & ſuſcipiat conſecratam. Qui cum Deo patre. *Conſecratio.*

Exaudi nos Deus noſter, & precum noſtrarũ libenter accipe vota, & hoc altare ad celebrãda diuina myſteria præparatum, odore vnguēti cæleſtis adſperge, & aromata illi diuinæ ſãctificationis infunde, & ſicut lapidem Iacob patriarchæ erectum, vnguenti perfuſione dicaſti, & angelicis viſionibus per ſcalam gradus Eccleſiæ figuraſti; ſic ſuper hunc quoque lapidem altari coaptandum, cæleſtis gratiam benedictionis immitte, vt dum tibi ſuper eum ſacri corporis & Gen. 28.
B ſanguinis vnigeniti tui myſteria conſecrantur, petentibus peccata deleantur, mœrentibus influat gratia ſempiterna. Per. Et accipiens tabulam, adſpergat eã aqua benedicta, addens odorem incenſi, & confirmet eam cum chriſmate in crucem, ità dicendo: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Reſp. Amen: Pax tecũ. Reſp. Et cũ ſpiritu tuo. *Oratio in dedicatione baptiſterij.*

Primitùs fiat aqua benedicta cum litania.

Deindè dicatur oratio. Oremus.

Omnipotens ſēpiterne Deus, fons omniũ virtutũ, & plenitudo gratiarũ, dignare hoc vaſculũ
C ſacro baptiſmati præparatũ maieſtatis tuæ præſentia cõſecrare, vt qui vbiq; totus es, etiam hic adeſſe te noſtris precibus ſentiamus. Per. *Alia.*

Propitiare Domine familiæ tuæ, & benignus humilitatis noſtræ vota ſanctifica, & omnes in hoc fonte regenerandos vniuerſali adoptione cuſtodi. Per. Tunc adſpergat ipſum baptiſterium aqua benedicta, addens odorem incenſi. Deindè vadant ad eum locum, in quo reliquiæ præterita nocte cum vigilijs fuerunt, & ibi mutet pontifex, ſi voluerit, veſtimenta ſua, & præparet ſe ad Miſſam veſtimentis alijs ſolennibus.

Deindè redeat ad oſtiũ Eccleſiæ, vbi litaniæ
D vel laudes circa feretrum celebrantur, & dicat prę foribus hãc orationē: ſignans oſtiũ Eccleſię.

Deus qui ſacrandorum tibi auctor es munerum, effunde ſuper hanc orationis domũ benedictionem tuam, vt ab omnibus hìc inuocantibus nomen tuum, defenſionis tuæ auxilium ſentiatur. Per. Et tunc portãtes feretrum magno honore cum reliquijs ſimul & crucibus & luminaribus, circumeant Eccleſiam, ſequente clero, has antiph. vel reſp. pſallendo, & populo cũ mulieribus & paruulis, kyrie eleiſon decantãte Antiph. Ambulate ſancti Dei ad locum deſtinatũ, qui vobis præparatus eſt ab origine mundi. An-
E tiph. Plateæ Hieruſalem gaudebunt. & omnes vicini eius canticũ lętitiæ dicent. Antiph. Cuſtodit Dñs animas ſanctorũ ſuorũ, de manu peccatorum liberabit eas: Lux orta eſt iuſtis, & rectis corde lætitia. Ant. In ſanctis glorioſus es Deus noſter, quis ſimilis tibi? ſanctimoniũ tuũ Dñe, quod præparauerunt manus tuæ Domine, Dñe qui regnas in æternum & in ſeculum, & adhuc. Ant. Ambulate ſãcti Dei, ingredimini in ciuitatem Dñi, ædificata eſt enim vobis eccleſia noua, vbi popul' adorare debeat maieſtatē Dñi. Ant.

Sanctificaui Hieruſalem, dicit Dominus, & dabo ſanctis meis regnum & tabernaculum electum, quæ præparaui in odorem vnguenti, Alleluia, alleluia. Reſp. Sancti tui Domine. Verſ. Quoniam percuſſit petram. Reſp. Tradiderunt corpora ſua. Verſ. Iſti ſunt qui venerunt. Reſp. Sancti mei. Verſ. Venite benedicti. Reſp. Exultabunt ſancti. Verſ. Epulentur. Reſp. Fulgebunt iuſti. Verſ. Iuſti autem.

His ità per ordinem geſtis, cùm redierit iterum ad oſtium eccleſiæ, facto ſilentio, habeat pontifex verbum ad populum de honore eccleſiaſtico, de pace venientium ac redeuntium, & de decimis ac oblationibus Eccleſiæ, ac de anniuerſaria ipſius dedicatione, & annunciet tam clero, quàm populo, in cuius honore constructa & dedicata ſit Eccleſia, vel etiam nomina ſanctorum ibi quieſcentium. Ipſe autem Dominus & constructor ipſius Eccleſiæ, admoneatur de dote illius, & qualem honorem vel curam Eccleſię & presbytero exhibere debeat: illo autem profitente in omnibus ità ſe velle agere, pontifex hæc à Domino poſtulans, ante quam intret Eccleſiam, dicat hanc orationem: Domum tuã, quæſumus Domine, clementer ingredere, & in tuorum cordibus fidelium perpetuam construe tibi manſionem, & præſta, vt domus hæc quæ tua ſubſiſtit dedicatione ſolemnis, tua fiat habitatione ſublimis. Per.

Deindè cum chriſmate ſignum faciat crucis in ſuperliminare, dicens: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Porta ſis benedicta, conſecrata, ſanctificata, cõſignata, & Domino Deo commendata. Porta ſis introitus ſalutis & pacis. Porta ſis oſtium pacificum, per eum qui ſe oſtium & oſtiarium appellauit Ieſus Chriſtus Dominus, qui cum Patre, & Spiritu ſancto.

Tunc accipiat pontifex feretrũ cum presbyteris: & ingrediendo dicat ſchola antiphonam: Ingredimini benedicti Dei, parata eſt vobis à Domino habitatio ſedis veſtræ, ſed & populus fidelis cum gaudio inſequitur iter veſtrum, vt oretis pro nobis maieſtatem Domini. Reſp. Sancti Dei, dedit vobis Dominus iſtum locum, vt faciatis in eo mirabilia. Verſ. Benedicta gloria Domini de loco ſancto ſuo. Et cum intrauerint, extenſo velo inter populum & altare, pontifex recondat reliquias in altari, & presbyteri qui cum eo ſunt cantent antiph. Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis. Pſalm. Cantate Domino canticum nouum, laus eius in eccleſia ſanctorum.

Et antequàm recludantur reliquiæ, dicat Pontifex hanc Orationem.

Deus qui omni loco dominationis tuæ clemens ac benignus dedicator aſſiſtis, exaudi nos quæſumus, & concede, vt inuiolabilis huius loci permaneat conſecratio, & beneficia tui muneris vniuerſitas ſanctę Eccleſiæ, quæ ſupplicat mereatur. Per.

Hac expleta, ponat chriſma in confeſſionem per angulos quatuor in crucem, dicendo:

A In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Reſp. Amen. Pax tecum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo. Deindè ponat tres portiones corporis Domini intrò in confeſſionem, & tres de incenſo, & antequàm recludantur reliquiæ in confeſſione, cãtent iſtam antiphonam: Sub altare Dei ſedes accepiſtis, intercedite pro nobis ad Dominum, qui vos elegit. Cum pſal. Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis.

Oratio ad adunandũ altare poſt impoſitas reliquias.

Oremus.

Deus qui altaria nomini tuo dicanda ſanctificas, præſta quæſumus, vt quod noſtra fragi-
B litas non meretur, intercesſione beati N. huc ſpiritus tui plenitudo deſcendat, qui & munera noſtra ſanctificet, & indulgentiam nobis tuæ pietatis obtineat. Per Dominum. in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti.

Et accipiens tabulam de ſubtùs, confirmet eam cum Chriſmate in crucem, ità dicendo. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Reſp. Amen. Pax tecum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo.

Tunc ponat tabulam ſuper reliquias: & det orationem hanc. *Oremus.*

Deus qui ex omni coaptatione ſanctorũ, æternum maieſtati tuæ condis habitaculum, da ædi-
C ficationi tuæ incrementa cæleſtia, & præſta, vt quorum hic reliquias pio amore cõplectimur, eorum ſemper meritis adiuuemur. Per.

Deindè liniat eam cum calce, quæ anteà fuerat præparata, & poſtquàm linita fuerit, faciat crucem deſuper cum chriſmate, dicendo ſicut prius: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen. Pax tecum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo. Et mittat chriſma per quatuor cornua altaris, ipſa ſupraſcripta verba dicendo, & crucem faciendo, & cantent antiphonam: Corpora ſanctorum in pace ſepulta ſunt, & viuent nomina eorum in æternum. Cum gloria patri. Tunc
D diaconi veſtiant altare, & ſchola dicat antiph. Circundate Sion Leuitæ, altare Domini veſtite veſtimentis albis; eſtote & vos canentes hymnum nouum, dicẽtes, Benedictus es Deus. Cum pſal. Mirabilis Deus. Et cum gloria. Item aliã antiph. In velamento clamabunt ſancti tui Domine, Alleluia, allel. allel.. Poſteà quoque offeratur Incenſum, verſuſque dicatur: Omnis terra adoret te Deus Deindè kyrie eleiſon, & oratio dominica, & preces. Fundata eſt domus Domini ſuper verticem montium. Reſp. Benè fundata eſt ſuper omnes colles. Dominus in templo ſancto ſuo. Reſp. Dominus in cælo ſedes
E eius. Domus mea, dicit Dominus. Reſp. Domus orationis vocabitur. Exultabunt ſancti in gloria. Reſp. Lætabuntur in cubilibus ſuis. Exultent iuſti in conſpectu Dei. Reſp. Et delectentur in lætitia. Pretioſa eſt in conſpectu Domini. Reſp. Mors ſanctorum eius. Lætamini in Domino & exultate iuſti. Reſp. Et gloriamini omnes recti corde. Iuſti confitebuntur nomini tuo. Reſp. Et habitabunt recti cum vultu tuo. Fiat miſericordia tua Domine ſuper nos. Reſp.

Quemad-

A Quemadmodùm ſperauimus in te. Exurge Domine, adiuua nos. Reſp. Et libera nos propter nomen tuum. Domine Deus virtutum conuerte nos. Reſp. Et oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. Domine exaudi orationem meam. Reſp. Et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo. *Oremus.*

Deſcendat, quæſumus Domine Deus noſter, Spiritus tuus ſanctus ſuper hoc altare, qui & populi tui dona ſanctificet, & ſumentium corda purificet. Per.

ALIA.

Omnipotens ſempiterne Deus, altare hoc nomini tuo dicatum, cæleſtis virtutis benedictione ſanctifica, & omnibus in te ſperantibus B auxilij tui munus oſtende, vt hic & ſacramentorũ virtus & votorum obtineatur effectus. Per.

Deindè reuertatur pontifex in ſacrarium, donec ornetur eccleſia, & accendantur luminaria. Et incipiat cantor, Antiph. ad introitum: Terribilis eſt locus iſte. Pſal. Quàm dilecta. Et procedat pontifex cum ordinibus ſuis. ſi autem conſuetudo eſt in feſtiuitatibus, & celebretur ſolenniter Miſſa, ſicut in ſacramentario continetur. Cum gloria in excelſis Deo, & poſteà, per totam hebdomadam fiant Miſſæ publicè in ipſa, vſque ad dies octo completos.

C *Reconciliatio violatæ Eccleſiæ.*

Primùm efferantur reliquiæ, & veniat Epiſcopus ante ipſam Eccleſiam cum clero & populo, & dicat hanc orationem: *Oremus.*

Omnipotens & miſericors Deus, qui ſacerdotibus tuis præ cæteris tantam gratiam contuliſti, vt quicquid in tuo nomine dignè perfectèq; ab eis agitur, à te fieri credatur, quæſumus immenſam clementiam tuam, vt quod modò viſitaturi ſumus, viſites. & quicquid benedicturi, benedicas, ſitq; ad noſtræ humilitatis introitũ, ſanctorum tuorum meritis fuga dæmonum, angelis pacis ingreſſus. Per.

D *Item alia oratio.*

Aufer à nobis, quæſumus Domine, iniquitates noſtras, vt ad loca tuo nomini purificanda, puris mereamur mentibus accedere. Per.

Tunc intret ipſe pontifex in Eccleſiam cum clero & litanijs. His peractis, dicat. Oremus. Et diaconus, Flectamus genua. Poſteà, Leuate. ſequitur oratio. *Oremus.*

Deus qui peccati veteris hereditariam mortem, in qua poſteritatis genus omne ſucceſſerat, Chriſti filij tui domini noſtri paſſione ſoluiſti, dona propitius, vt conformes eiuſdem facti, ſi- E cut imaginem terreni parentis naturæ neceſſitate portauimus, ità imaginem cæleſtis gratiæ ſanctificatione portemus, Eiuſdem Chriſti Domini noſtri. Qui. Et benedicat aquam & ſalem cum vino & cinere in terra, & circumeat tribus vicibus intrinſecùs Eccleſiam ſpargẽdo, & cantando antiphonam. Antiph. Adſperges me Domine. Cum pſal. Miſerere mei Deus. Lauando ac purificando loca contaminata, dicat hanc orationem: *Oremus.*

Deum indultorem criminum, Deum ſordium A mundatorem, Deum qui concretum peccatis originalibus mundum aduentus ſui nitore purificauit, fratres chariſſimi, ſupplices deprecemur, vt contra diaboli furentis inſidias fortis nobis propugnator aſſiſtat, vt ſi quid eius viroſa calliditate quotidianis inſectationibus maculatum in iſto loco inuenitur atque corruptum, efficiatur cæleſti miſeratione purgatum: quia ſicut illius eſt, ſolidum perfectumq; qualitates ita auctoris noſtri eſt lapſa reſtituere, nutantia ſtabilire, & corrupta purgare. *Confeſtatio*

Deus cuius bonitas vt nõ habuit principium, ità nec terminũ habebit, qui diuina naturaliq; B pietate plenus, eligis in nobis magis reſtituere perdita, quàm percutere peritura, & ſi quid aut negligentia polluit, aut ira committit, aut ſtimulat ebrietas, aut libido ſubuertit, clementi patientia ſuſtines, vt hoc antè per gratiam purifices, quàm percutias per furorem, & operis tui prouidus plaſtes, eligis potius erigere iacentia, quàm punire damnanda, te ſupplices deprecamur, vt in huius tabernaculi receptaculo negligentiæ plagas adſpicias, & altare tuum, quod infectantis eſt inimici fraude pollutum, per infuſionem gratiæ cæleſtis purifices, purificatumq; C poſſideas. Abſint in poſterum omnes nequitiæ ſpiritales, & eliminentur. Extinguatur antiqui ſerpentis inuidia, & cum fraudibus ſuis diaboli turma propellatur. Efferat maculam ſecum quam ingeſſit, & perennibus quandoque ſupplicijs deputandus, operum ſuorum ſemina ſecum colligat peritura. Nihil in poſterum noceat præteriti culpa contagij, nihil ſit quod remaneat inimici fraude pollutũ, quandoquidem per ſpiritus tui infuſionem conſtat eſſe purgatum. Reſurgat Eccleſiæ tuæ pura ſimplicitas, & candor innocentiæ hactenus maculatus: Dum receperit gratiam, reſurgat ad gloriam, vt po- D pulorum iſtic fidelium turba conueniens, dum petitionis ingerit vota, votorum ſe ſentiat obtinuiſſe ſuffragia. Per. Tunc canetur antiph. Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius, cum eodem pſal. Et antequàm *reportentur reliquiæ, dicat pontifex: Oremus. Et diaconus, Flectamus genua. *Sequitur Oratio.*

*recludatur.

Deus qui omni loco dominationis tuæ clemens ac benignus dedicator aſſiſtis, exaudi nos, quæſumus, & concede, vt in poſterum inuiolabilis huius loci permaneat conſecratio, & beneficia tui muneris vniuerſitas ſanctæ Eccleſiæ quæ ſupplicat mereatur. Per. Tunc reliquiæ re- E portentur. Et canent antiph. Confirma hoc Deus. Cum verſ. Narrabo nomen tuum. Et gloria. *Oremus.*

Deus qui Eccleſiam tuam ſanctam de omnibus mundi finibus congregatam, per tui lateris admirabile ſacramentum, cunctarum gentium matrem eſſe dixiſti perfectam, quam etiam populorum varietate depictam, martyrum tuorũ meritis decoraſti, benedic quæſumus ſacroſanctum tuum N. opitulante ſuffragio tam altare, quod eorum exornetur, te iubente, reliquijs, quàm Eccle-

Eccleſiam, atque fidelium tuorum tibi piè offerentiũ vota, in illa ſanctifica. Qui cũ Deo patre.

Ordo ad benedicendum Eccleſiæ ſignum.

IN primis dicatur litania. Poſteà ſex Pſalmi veniales. Miſerere mei Deus ſecundum magnam 1. Deus in nomine tuo. Miſerere mei Deus, miſerere mei. 3. Deus miſereatur noſtri. Deus in adiutorium meum intende. Inclina Domine. *Sequitur exorciſmus ſalis.*

Exorcizo te creatura ſalis per Deum viuũ, per Deũ ſanctũ per deũ totius creaturæ, qui diuina voce oris ſui locut⁹ eſt, ad diſcipulos ſuos dicẽs: (Math. 5.) Vos eſtis ſal terræ, & qui per Apoſtolũ ſuũ Paulum dignatus eſt dicere, ſit ſermo veſter ſapientiæ (Coloſ. 4.) ſale conditus, vt efficiaris ſal exorcizatum ad euacuandum & expellendum ab hoc Eccleſiæ ſigno inimicum, omnemq; virtutem putredinis eius, & omnes qui ex te ſumpſerint, ſint ſanctificati animis atque corporibus, & vbicunque fueris adſperſum, præſtes omnibus remiſſionem peccatorum, ſanitatem mentis, protectionem ſalutis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui venturus. *Benedictio ſalis.*

Virtutis tuæ inuictam fortitudinem deprecantes, Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, qui inter omnia neceſſaria, quæ per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrũ procreari iuſſiſti, non minimam gratiam conferre dignatus es ſali, vt ex illo poſſint vniuerſa condiri, quæ hominibus ad eſcam per eundem filium tuum Dominum noſtrum procreaſti, te ſupplices exoramus, vt hoc ſal digneris aſpicere, quatenus ex maieſtatis tuæ virtute contra omnes ſpiritus immundos valorem poſſit accipere. Expellat ab hoc Eccleſiæ ſigno, & ab omni loco vbi fuerit tua inuocatione adſperſum, quicquid poteſt eſſe peſtiferum, exhibeat plenum ſalutis effectũ, deterreat omnia præſtigia inimici, & omnia monſtrorum genera longius faciat effugari. Grauedines omnes, phantaſiaſq; compeſcat, & per ſignum Crucis filij tui Domini noſtri Chriſti tutelam fideliſſimam deſiderantibus præſtet. Per eundem. *Exorciſmus Aquæ.*

Diſcede immunde ſpiritus ab omnibus quibus fides noſtra vſura eſt religioſi officij ſacramentis, nec prætendas culpam criminis, qui agnoſcis potentiam Saluatoris. Non eſt meriti confidentia, ſed præcepti, licèt ipſa poteſtas miniſterij, dignitas ſit miniſtri. Te igitur per communem Dominum aquę creatura conuenio, vt conſeruate morum ſenſibilitatis intelligens, ſubijci ſeruitio, quo placare Deum nitimur, nõ recuſes, omnem à te dæmonum cõmunionem, omne collegium iniquitatis expurges, totam phantaſmatis labem, expers Dominicæ protectionis extermines, vt gratia ſanctificationis adepta, tuo noſtroq; pariter creatori deſeruiẽs, omnem prauorum ſpirituum nequitiam ab hoc Eccleſiæ ſigno, & in quocunque loco fueris adſperſa, deijcias, & ſãctæ copiam benedictionis inducas. Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Deo patre & Spiritu ſancto venturus eſt iudicare viuos & mortuos.

Benedictio Aquæ.

Benedic Domine hanc aquam benedictione cæleſti, & aſſiſtat ſuper eam virtus Spiritus ſancti, vt cùm hoc vaſculum ad inuitandos filios Eccleſiæ præparatum, in ea fuerit tinctum, vbicunque tonuerit hoc tintinnabulum, longè recedat virtus inimicorum, vmbra phantaſmatũ, incurſio turbinum, percuſſio fulminum, læſio tonitruorum, calamitas tempeſtatum, omnes ſpiritus procellarum, & cùm clangorem illius audierint filij Chriſtianorum, creſcat in eis deuotionis augmentum, vt feſtinantes ad piæ matris Eccleſiæ gremium, cantent ibi in Eccleſia ſanctorum canticum nouum, deferentes in ſono præconium tubæ, modulationem pſalterij, ſuauitatem organi, exultationem tympani, iocunditatem cymbali; quatenus in templo ſancto gloriæ tuæ ſuis obſequijs & precibus inuitare valeant multitudinem exercitus Angelorum. Per Dominum. in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti Deus. Hic mittatur ſal in aquam. Fiat commixtio ſalis & aquæ in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. *Oratio poſt commixtionem.*

Omnipotens ęterne Deus, qui nobis à te conditam creaturam aquæ* bifidè diſtinxiſti, vt liquorem ſimplicem ad lauacrum, ſalſam ſoliditatem præberes ad condimentum: quatenus & ſordida poſſent ablui, & fatua imbuiquo & noxia tollerentur, & originalis corrigeretur error ad viam ſalutis, te officij noſtri functione immeriti deprecamur, vt hæc ſalis & aquæ in tuo nomine facta permixtio, clementiæ tuæ dono ſanctificetur ad purificãdum hoc Eccleſiæ ſignum: quodq; myſterialiter baptiſmo cõmodum, culpæ traduci inimicum, ſapientiæ aptum, erroris præſtas aduerſum, ſancti Spiritus tui ſanctitate reddas ſanctificatum, nec vllo contagio reddatur immundum, quod tua fieri credimus maieſtate beatum, ſed ità per te plenum præbeat ſanctificationis effectum, vt vbicunque inuocato tuo nomine manu fuerit emiſſum, vel modo quolibet aſſumptum, expulſis & exploſis omnibus inſidijs contrariæ poteſtatis, non ſolùm diabolica machinamẽta ex eodem loco fugata deficiant, ſed etiàm ſanctorum Angelorum cuſtodia ſemper inibi manſura conſiſtat, te præſtante omnipotente Deo, qui cum Filio tuo, & eodem Spiritu ſancto regnas in ſecula ſeculorũ. Amẽ.

* viuida

Poſt hæc canantur iſti pſalmi, Lauda anima mea Dominum. Laudate Dominum quoniam bonus eſt pſalmus, Deo noſtro. Lauda Hieruſalem Dominum. Laudate Dominum de cælis. Cantate Domino. Laudate Dominum in ſanctis eius. Qui dum canuntur, lauet ſignum de aqua benedicta & ſale benedicto, cum oleo ſancto cruces in eo faciendo, & dicat hanc orationem. *Oremus.*

Deus qui per beatum Moyſem legiſerum tubas argenteas fieri præcepiſti, quas dum leuitæ tempore ſacrificij clangerent, ſonitu dulcedinis populus monitus, ad te adorandum fieret

præpa-

præparatus, quarumque clangore etiam hortatus ad bellum, tela proſterneret aduerſantium, præſta, vt hoc vaſculum tuæ Eccleſiæ præparatũ, ſanctificetur à ſanctificatore omniũ Spiritu ſancto, vt per illius tactum & ſonitum fideles inuitentur ad præmium, & cum melodia illius auribus inſonuerit, populorũ creſcat in eis deuotio fidei, procul pellantur omnes inſidiæ inimici, fragor grandinum, procella turbinum, impetus tempeſtatũ, temperentur infeſta tonitrua, ventorum flabra fiant ſalubriter ac moderatè ſuſpenſa, proſternat aereas poteſtates dextera tuæ virtutis, vt hoc audientes tintinnabulum, contremiſcant & fugiant ante ſanctæ Crucis in eo depictum vexillum. Per. B

Tunc extergat illud cum linteo mundo, & cantatur antiph. Vox Domini ſuper aquas, Deus maieſtatis intonuit, Dominus ſuper aquas multas. Vſque, in finem: Cum gloria. Et quot vicibus in pſalmis dicit, Vox Domini, totidem ſigna faciat cum chriſmate deforis in campana, & fiunt à foris ſeptem, intus quatuor. Deinde dicat hanc collectam.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui ante arcam fœderis per clangorem tubarum muros lapideos, quibus aduerſantium cingebatur exercitus, cadere feciſti, tu hoc tintinnabulum cæleſti benedictione perfunde, vt ante ſonitum eius longiùs effugentur ignita iacula inimici, percuſſio fulminum, impetus lapidum, læſio tempeſtatum, vt ad interrogationem propheticam, quid eſt tibi mare quod fugiſti, ſuis motibus cum Iordanico retroactis fluento reſpondeant, A facie Domini commota eſt terra, à facie Dei Iacob, qui cõuertit ſolidam petram in ſtagnum aquæ, & rupem in fontes aquarum: Non ergò nobis Domine, nõ nobis, ſed nomini tuo da gloriam ſuper miſericordia tua, vt cum præſens vas ſeculũ ſicut reliqua altaris vaſa, ſacro chriſmate tangitur, oleo ſancto vngitur, quicunque ad ſonitum eius conuenerint, ab omnibus inimici tentationibus liberi, ſemper fidei catholicæ documenta ſectentur. Per. C

Pſal. 113.

Tunc ponatur in inceoſorio ignis & thymiama, thus, & myrrha. & erigatur ſignum ſuper incenſorium, vt totum illum fumum colligat, & dicatur hæc antiph. Deus in ſancto via tua, quis Deus magnus ſicut Deus noſter? tu es Deus qui facis mirabilia. Viderunt te aquæ Deus. vſque ad finem. cum Gloria. *Oremus.*

Omnipotens dominator Chriſte, quo ſecundùm aſſumptionem carnis dormiente in naui, dum oborta tempeſtas maria conturbaſſet, te protinus excitato & imperante diſſiluit, tu neceſſitatibus populi tui benignus ſuccurre, & hoc tintinnabulum ſancti Spiritus rore perfunde, vt ante ſonitum illius ſemper fugiat inimicus, inuitetur ad fidem populus Chriſtianus, hoſtilis terreatur exercitus, confortetur in Domino per illud populus euocatus, atque ſicut ſuper Dauidicam citharam delectatus, deſuper deſcendat Spiritus ſanctus, atque vt Samuele crinigero A agnum mactante in holocauſto tuo rex æterni imperij, fragor aurarum turbam repulit aduerſantium, ità dum huius vaſculi ſonitus tranſit per nubila, Eccleſiæ tuæ conuentum manus ſeruet angelica, fruges credentium, mentes & corpora ſaluet protectio ſempiterna. Per te Ieſu Chriſte, qui cum Deo patre in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti viuis & regnas.

Ordo in dedicatione Baptiſterij.

Primitùs fiat aqua benedicta cum litania. Deindè dicatur iſta oratio.

OREMVS.

Omnipotens ſempiterne Deus, fons omniũ virtutum, & plenitudo gratiarum, dignare hoc vaſculum ſacro baptiſmati præparatum, maieſtatis tuæ præſentia conſecrare, vt qui vbique totus es, etiàm hìc adeſſe te noſtris precibus ſentiamus. Per. ALIA.

Propitiare Domine familiæ tuæ, & benignus humilitatis noſtræ vota ſanctifica, & in omnes in hoc fonte regenerandos, vniuerſali adoptione cuſtodi. Per.

Tunc adſpergat ipſum baptiſterium aqua benedicta, addens odorem incenſi.

Conſecratio Cœmeterij.

Primitùs cantentur ſeptem pſalmi pœnitentiæ. Et illuminentur in circuitu quatuor candelæ. Poſteà adſpergatur cœmeterium aqua ſancta, & dicatur oratio. OREMVS.

Deus qui es totius orbis conditor, & humani generis redemptor, cunctarumq; creaturarum viſibilium & inuiſibilium perfectus diſpoſitor, te ſupplici voce ac puro corde expoſcimus, vt hoc cœmeterium ſiue polyandrium, in quo famulorum famularumq; tuarũ corpora requieſcere debent, poſt curricula huius vitæ labentia ſanctificare, purgare, atque benedicere digneris, quique peccatorum remiſſionem perpetuam, magnam miſericordiam in te fidentibus præſtitiſti: corporibus quoque eorum in hoc cœmeterio quieſcentibus, & tubam primi Archangeli hìc expectantibus, conſolationem perpetuam largiter impertiri. Per. ALIA.

Domine ſancte, pater omnipotens, trina maieſtas, & vna deitas, Pater, & Filius, necnon & Spiritus ſanctus, iuſtitiæ auctor, veniæ largitor, bonorum dator, ſanctitatis origo, chariſmatum diſtributor, omniumq; ad te venientium pius receptor, præſta propitius, vt hoc cœmeterium in honore nominis tui compoſitum, benedicere, & ſanctificare digneris, qui Abrahæ beati patriarchæ famuli tui terram, à filijs Ebron comparatam, cauſa ſepulturæ benedixiſti. & qui populo Iſraelitico promiſſionis tellurem in æuum durantem conceſſiſti, famulorum famularumq; tuarum corporibus in hoc cœmeterium intrantibus, quietis ſedem, & ab omni incurſione malorum ſpirituum tutelam benignus largitor, tribuas, vt poſt animatum corporumq; reſurrectionem coadunatam, te donante atque concedente, beatitudinem ſempiternam percipere mereantur. Per.

ALIA.

ALIA.

Domine ſancte, pater omnipotens, æterne gloriæ, lux & honor ſapientiæ, cuſtos & vigor prudentię, ſalus ægrotantium, valitudo potentium, mœſtorum ſolamen, vita iuſtorum, gloria humilium, te flagitamus, vt hoc ſanctorum tuorum cœmeterium, ab omni ſpurcitiæ inquinamento ſpirituum immundorum cuſtodire, mundare, benedicereque digneris, atque corporibus humanis huc loco aduenientibus ſinceritatem perpetuam tribuere non deſinas, & quicunque baptiſmi ſacramentum perceperint, & in fide catholica vſque ad vitæ terminum perſeuerantes fuerint, atq; decurſo huius æui termino, corpora ſua in hoc cęmeterio requiei cômendauerint, Angelicis tubis concrepantibus, mærentia corporis & animæ vnita, præmia cæleſtium gaudiorum ſempiterna percipiant. Per.

Conſecratio loculi vel ſepulcri.

Rogamus te Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, vt digneris benedicere & ſanctificare hoc ſepulcrum, & loculum in eo collocatum, vt ſit remedium ſalutare in eo quieſcenti, & redemptio animæ eius atque tutela, & munimen contra ſæua iacula inimici. Per.

ALIA.

Sanctificetur iſtud habitaculũ Domine Deus per noſtram ſupplicationem, & fugetur ab eo immundus ſpiritus per virtutem Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſit placida requies corporis, quod poſtmodùm in eo collocabitur, te protegente ac conſeruante maieſtate tua Ieſu Chriſte. Qui cum Patre & Spiritu.

Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris, & nihil de noſtra côſcientia præſumentibus ineffabili miſeratione tua nobis ſuccurre, vt quod non habet noſtrorum fiducia meritorum, tuorũ conferat largitas inuicta donorum. Per.

Ordo Romanus ad dedicandam Eccleſiam.

PRimitùs vadat Epiſcopus indutus veſtimentis ſacris ad Eccleſiam, vel ad locum vbi reliquiæ ſint repoſitæ, & faciat ibì litaniam, & dicat hanc orationem:

Aufer à nobis Domine quæſumus iniquitates noſtras.

Poſteà ponat reliquias in patenam, & porrigat eas presbytero in vlnas ſuas ſuper ſindonem, quam habeat in collo ligatam, & cooperiat ipſas, & exeant pſalendo antiphonam. Cum iocunditate exibitis, & cum gaudio. Et pergant ad Eccleſiam nouam, vbi recludi debent reliquiæ. Et antequam pontifex introeat in Eccleſiam, diaconus recludatur in ipſa, & illuminentur duodecim candelæ in circuitu Eccleſiæ, & induat ſe veſtimentis ſacris, & cum venerit ad oſtium Eccleſiæ, percutiens ter ſuperliminare cum *cambutta ſua, dicit antiphonam iſtam: Tollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ. Reſponſum det diaconus infra Eccleſiã: Quis eſt iſte rex gloriæ? iterum pontifex ſimiliter dicit, & *diaconus vt ſuprà, vſque tertiò dicit: Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ. Re-

*cambuca

*archidiaconus

A ſpondeat, Deo gratias. Et aperto oſtio, intrans Eccleſiam cum miniſtris duobus vel tribus, dicat: Pax huic domui. Reſp. Amen. Et clauditur oſtium Eccleſiæ.

Deindè incipiat clerus litaniam. Et cùm venerit ſacerdos ante altare, proſternat ſe cum miniſtris ſuper ſtramenta vſquedum dicat ſchola: Agnus Dei qui tollis peccata mundi. Vt autem ſurrexerint ab oratione, dicat pontifex excelſa voce: Oremus. Et dicat diaconus, Flectamus genua. Poſtquam orauerint, dicat: Leuate. Et tunc ſequatur iſta oratio: Magnificare Domine Deus noſter, in ſanctis tuis.

B Deindè incipiat pontifex à ſiniſtro angulo ab oriente ſcribere per pauimentum cum cambutta ſua alphabetum vſque in dextrum angulũ occidentalem: Incipiens igitur ſimiliter de dextro angulo orientali, alphabetum ſcribat vſq; in ſiniſtrum angulum occidentalem.

Deindè veniens ante altare, dicat: Deus in adiutorium meum intende. Cum gloria, abſq; Alleluia. Indè benedicat ſalem & aquam cum cinere mixtam, & dicat hanc orationem.

Exorcizo te creatura aquæ. *Alia.*

Deus qui ad ſalutem humani generis, maxima quæque ſacramenta.

C *Sequitur exorciſmus Salis.*

Exorcizo te creatura ſalis per Deum viuum, per Deum ſanctum, per Dominum totius creaturæ, qui te per Heliſæum prophetam in aquam mitti iuſſit, vt ſanaretur ſterilitas aquę, per Apoſtolum Paulum dignatus eſt dicere. Sit cor veſtrum ſale conditum. Idcoque efficere ſal exorcizatum ad euacuandum & expellendum inimicum, omnemq; virtutem & putredinem eius in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui vẽt. Coloſſ. 4.

Et miſcet ſalem cum cinere, faciens indè crucem ſuper ipſam aquam, dicens: Exorcizo tẽ

D creatura aquæ, per Deum viuum.

Deindè ponat vinum in ipſam aquam benedictam, dicens hanc orationem:

Omnipotens ſempiterne Deus, creator & conſeruator human.

Indè faciat crucem digito ſuo cum ipſa aqua in dextera parte altaris, & per quatuor cornua: indè cũ hyſſopo adſpergat altare in circuitu ſeptem vicibus canendo antiphonam iſtam: Adſperges me Domine hyſſopo. Cum pſalmo, Miſerere mei Deus. Tunc eat in circuitu Eccleſiæ per parietes ſpargendo, de dextera parte incipiens, vſquedùm veniens ante altare, ſpargat

E iterum in circuitu Eccleſiæ, antipho. canendo, Exurgat Deus & diſſipentur. Cum ipſo Pſalm. Iterum veniens ante altare, ſpargat in circuitu Eccleſiæ, antiph. canendo. Qui habitat in adiutorio Altiſſimi. Cum ipſo Pſalmo. Et mittat ex miniſtris & clericis duos vel tres, qui extrinſecùs Eccleſiæ parietes vna vice pſallentes ſpargant. Iterum ipſe pontifex eat de altari, ſpargendo per medium Eccleſiæ in longum & latum, Crucem faciendo, & per omne pauimẽtum ſpargendo, cum antiph.: Domus mea domus orationis

tionis. Cum pſalmo : Narrabo nomen tuum, & cum gloria. Et veniens in medium Eccleſiæ, dicat: Oremus. Et diaconus: Flectamus genua. Et dicat pontifex orationem: Deus qui loca nomini tuo dicata. Et iterùm dicat excelſa voce, Oremus. Et diaconus vt ſuprà.

Conſecratio.

Deus ſanctificationum omnipotens dominator, Tunc eat ante altare, canendo antiphonam, Introibo ad altare Dei mei. Cum pſal. Iudica me Deus. Tunc faciat maltam de calce, & tegulam cum aqua benedicta, & poſteà ipſam aquam quæ remanet, fundat, ad baſim altaris, & extergatur altare de linteo. B Poſteà offerat incenſum, & mittat oleum ſuper altare, in medio crucem faciens, & ſuper quatuor cornua, antiphonam canendo, Erexit Iacob lapidem. Pſalmus, Quàm dilecta. Et vngat manu ſua totum illud altare. Alius verò ſacerdos faciat incenſum in circuitu altaris. Expleto pſal. mittat iterùm oleum ſicut prius, canendo antiphonā. Aedificauit Moyſes. Cum pſalmo, Deus noſter refugium. Et mittat chriſma ſuper altare, canendo antiphonam: Ecce odor filij mei. Cum pſal. Fundamenta. Deindè in circuitu Eccleſiæ per parietes de dextro vſque in dextrum, faciat cruces cum pollice de chriſmate in duodecim C locis, dicens: Sanctificetur hoc templum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Inde faciēs crucem incenſi ſuper altare, dicat hanc orationem ſuper altare : Dei patris omnipotentis miſericordiam. Iterùm dicat : Oremus. Diaconus vt ſupra. Deus omnipotens, in cuius honore altare hoc. Deindè dicat antiphonam iſtam: Confirma hoc Deus. Cum gloria. Indè benedicat tabulas his verbis, dicens : Singulare per illud propiciatorium, quod ſe in altari Crucis pro nobis redimendis obtulit immolandum, cuius præfiguratione patriarcha Iacob lapidem vnxit (Gen. 28.) D & erexit in tumulū, quo fieret ſacrificiū, & portæ cæli deſuper aperiretur oraculum, ſuppliciter tibi Domine preces fundimus, vt metalli huius expolitam materiem, ſuperois ſacrificijs imbuendam, ipſe ſuæ dotare ſanctificationis vbertate præcipiat, qui quondam lapideis legem ſcripſit in tabulis.

ALIA.

Deus omnipotens, vniuerſarum rerum rationabilis artifex.

Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, clemens & propitius, preces noſtras humiliter exaudi. Amen.

Pòſt dicat excelſa voce: Surſum corda. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo noſtro. Dignum. *Præfatio.*

Verè dignum & iuſtum eſt, æquum & ſalutare. vſque, æterne Deus. Qui poſt offendicula lapſus primi hominis inſtituiſti tibi offerri propitiatorij delinimenta libaminis, vt culpa quæ præceſſerat per ſuperbiam, futuris temporibus expiaretur per munera, quibus honorarentur altaria, honorificaretur & templum. Quod tibi A primus Noe præparauit officio, (Gen. 8.) rurſus Abrahā immolaturus filium, (Gen. 22.) dehinc electus Iacob erexit & vnxit in titulum. (Gen. 28.) Adſit igitur redemptionis tuæ ineffabilis pietas, & ſuper hos lapides opem tuæ benedictionis infunde, vt te largiente referat præmium, quiſquis intulerit votum. qui te ergò angularem lapidem & ſaxum ſine manibus exciſum nominari ipſe voluiſti, tu lapides iſtos diuinis cultibus apparatos benedic atque ſanctifica, & ſacri huius myſterij ſicut inſtitutor, ità etiàm ſanctificator appare.

Deindè tenentibus ſubdiaconis vel acolytis linteamina vel omnia ornamenta Eccleſiæ, ſeu B vaſa ſacra quæcunque ad cultum Dei & Eccleſię pertinere vidētur, benedicat ea pōtifex, ſicut in ſacramentario continetur. Ipſis completis, egrediatur Epiſcopus, & det orationem ante oſtium : Deus qui in omni loco dominationis tuæ. Ipſa finita, ſuſcipiat ipſas reliquias à presbytero: & portet eas cum honore laudes decantando, cum cruce, & thuribulis, & luminibus multis ad altare intùs in Eccleſiam, & ponat ſuper altare nouum. Et extenſo velo, inter eas & populum, recondat eas ipſas reliquias pontifex manu ſua in loco altaris, canendo antiphonam: exultabunt ſancti in gloria. Cum pſalmo, Cantate C nomino. 1. Et antequàm recludantur, ponat chriſma intùs in confeſſionem per angulos quatuor in crucem, ità dicendo: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Pax tibi. Reſp. Et cum ſpiritu tuo. Deindè ponat tres portiones corporis Domini intùs in confeſſionem, & tres de incenſo, & recludantur reliquiæ intùs in confeſſione. Et dum recluduntur canent antiphonam : Sub altare Domini ſedes accepiſtis, intercedite pro nobis ad Dominum qui vos elegit. Et accipiens tabulam, quæ ſuper reliquias poni debet, anteà confirmet eam ſubtus cum chriſmate, dicendo vt ſuprà : In nomine Patris, D & Filij, & Spiritus ſancti. Et ponat tabulam ſuper reliquias, & dicat hanc orationem: *Oremus*. Deus qui ex omni coaptatione ſanctorum. Deindè liniat eam cum calce, quæ antè fuerat præparata. Et poſtquàm fuerit linita, faciat crucem deſuper cum chriſmate, dicendo vt ſupra, & faciat crucem ſimiliter cum chriſmate, per quatuor angulos altaris, deſuper dicendo vt ſuprà. Et tunc velat altare, & dicit hanc orationē: Deſcendat quæſumus Domine Deus noſter. Indè verò reuertatur pontifex in ſacrarium cum ordinibus ſacris, & induit ſe veſtimentis alijs E ſolennibus, & interìm veſtiantur altaria, vel Eccleſia, & accendantur luminaria. Hoc peracto, canat ſchola antip. ad introitum, & procedat pontifex de ſacrario cum ordinibus ſacris, ſicut conſuetudo eſt.

Et poſt Kyrie eleiſon dicat: Gloria in excelſis Deo. Et compleatur Miſſa ordine ſuo, ſicut in ſacramentario continetur.

Et per totam hebdomadam Miſſa publica in ipſa Eccleſia celebretur vſquedùm octo dies completi ſunt.

Incipit

Incipit ordo ad Regem benedicendum, quando nouus à clero & populo ſublimatur in regnum.

Primum enim exeunte illo thalamum,
Vnus Archiepiſcopus dicat
hanc orationem.

OMnipotens ſempiterne Deus, qui famulum tuum ill. regni faſtigio dignatus es ſublimare, tribue ei quæſumus, vt ità in præſenti collecta multitudine cunctorum in commune ſalutem diſponat, quatenùs à tuæ veritatis tramite non recedat. Per.

Poſteà ſuſcipiant illum duo Epiſcopi dextra læuaque honorificè parati, habentes reliquias collo pendentes. Cæteri autem clerici ſolenni apparatu ornati, præcedente ſancto Euangelio & duabus crucibus cum incenſo boni odoris, ducant illum ad Eccleſiam, reſponſorium canẽtes: Ecce mitto Angelum meum. Cum Verſ. Iſrael ſi me audieris. Cuncta eû plebe ſequente: ad oſtium autem Eccleſiæ clerus ſubſiſtat, & dicat alius Archiepiſcopus hanc orationem:

Deus qui ſcis genus humanum nulla virtute poſſe ſubſiſtere, concede propitius, vt famulus tuus ill. quem populo tuo voluiſti præferre, ità tuo fulciatur adiutorio, quatenùs quibus potuit præeſſe, valeat & prodeſſe. Per.

Introeuntes autem clerici Eccleſiam, hanc decantent antiphonam. Domine, ſaluum fac regem, & exaudi nos in die qua inuocauerimus te. Pſal. Exaudiat te Dominus. Totum. Vſque introitum chori. Tunc dominus Metropolitanus dicat hanc orationem.

Omnipotens ſempiterne Deus, cæleſtium terreſtriumq; moderator, qui famulum tuum ill. ad regni faſtigium dignatus es prouehere, concede quæſumus, vt à cunctis aduerſitatibus liberatus, & eccleſiaſticæ pacis dono muniatur, & ad æternæ pacis gaudia, te donante peruenire mereatur. Per.

Tunc deſignatus princeps pallium deponat, atq; inter manus Epiſcoporum perductus in chorũ vſque ad altaris gradus incedat, cunctoq́; pauimento tapetibus et palliolis contecto, ibi humiliter totus in cruce proſtratus iaceat cum Epiſcopis & presbyteris hinc indè proſtratis, cæteris autem in choro litaniam breuiter pſallentibus, idest, duodecim Apoſtolos, totidemq́; Martyres, Confeſſores, & Virgines. Et inter cæteras inferenda ſunt iſta:

Vt hunc famulum tuum illuſt. in Regem eligere digneris, Te rogamus, audi nos.

Vt eum benedicere, & ſublimare digneris. Te rogamus, audi nos.

Vt eum ad imperij faſtigium perducere digneris. Te rogamus, audi nos.

Et cætera huic benedictioni conuenientia. Finita litania, erigant ſe Epiſcopi, ſubleuatumq́; principem interroget dominus Metropolitanus his verbis:

Vis ſanctam fidem à catholicis viris tibi traditam tenere, & operibus iuſtis obſeruare? Reſp. Volo. Vis ſanctis Eccleſijs, Eccleſiarũq́; miniſtris tutor & defenſor eſſe? Reſp. Volo. Vis regnum tibi à Deo conceſſum, ſecundùm iu-

A ſtitiam patrum tuorum regere & defendere? Reſp. In quantum diuino fultus adiutorio ac ſolatio omnium fidelium ſuorum valuero, ità me per omnia fideliter acturum eſſe promitto.

Deindè ipſe dominus Metropolitanus affetur populum his verbis.

Vis tali principi ac rectori te ſubijcere, ipſiuſq́; regnum firma fide ſtabilire, atque iuſſionibus illius obtemperare, iuxta Apoſtolum, Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſub- *Rom. 13.*
dita ſit, regi, quaſi præcellenti? Tunc ergò à circunſtante clero & populo vnanimiter dicatur. Fiat. Fiat. Amen.

B *Poſteà verò eo deuotè inclinato, dicatur ab Epiſcopo hæc oratio.*

BEnedic Domine hunc Regem noſtrum ill. qui regna omnia moderaris à ſeculo & tali eum benedictione glorifica, vt Dauidicæ teneat ſublimitatis ſceptrum, & glorificatus in eius protinus reperiatur merito. Da ei tuo inſpiramine cum manſuetudine ità regere populum, ſicut Salomonem feciſti regnum obtinere pacificum. Tibi ſemper cum timore ſit ſubditus, tibique militet cum quiete. Sit tuo clypeo protectus cum proceribus, & vbique tua gratia victor exiſtat. Honorifica eum præ
C cunctis regibus gentium, felix populis dominetur, & feliciter eum nationes adornent. Viuat inter gentium cateruas magnanimus, ſit in iudicijs æquitatis ſingularis locupletet eum tua prædiues dextera, frugiferam obtineat patriam, & eius liberis tribuas profutura. Præſta ei prolixitatem vitæ per tempora, & in diebus eius oriatur iuſtitia. A te robuſtum teneat regiminis ſolium, & cum iocunditate & iuſtitia, æterno glorietur in regno. Per Dominum.

ALIA.

Omnipotens æterne Deus, creator omnium,
D imperator Angelorum, rex regnantium, dominuſque dominantium, qui Abraham fidelem fa- *Gen. 14.*
mulum tuum de hoſtibus triumphare feciſti, *Exod. 17.*
Moyſi & Ioſue populo prælatis multiplicem victoriam tribuiſti, humilemq́ue Dauid puerum *1. Reg. 16.*
tuum regni faſtigio ſublimaſti, & Salomonem *3. Reg. 3.*
ſapientiæ paciſque ineffabili munere ditaſti; reſpice quæſumus ad preces humilitatis noſtræ, & ſuper hunc famulum tuum ill. quem ſupplici deuotione in regem elegimus, benedictionum tuarum dona multiplica, eumq́ue dextera tuæ potentiæ ſemper & vbique circunda, quatenùs prædicti Abrahæ fidelitate firmatus, Moyſis
E maſuetudine fretus, Ioſuæ fortitudine munitus, Dauidis humilitate exaltatus, Salomonis ſapientia decoratus, tibi in omnibus placeat, & per tramitem iuſtitiæ inoffenſo gradu ſemper incedat, Eccleſiamq́ue tuam deincèps cum plebibus ſibi annexis ità enútriat ac doceat, muniat, & inſtruat, contraque omnes viſibiles & inuiſibiles hoſtes, eidem potenter regaliterq́ue tuæ virtutis regimen adminiſtret, & ad veræ fidei paciſque concordiam eorum animos, te opitulante, reformet, vt horum popu-

lorum

lorum debita ſubiectione fultus, cōdigno amo- A
re glorificatus, ad paternum decenter ſolium tua
miſeratione conſcendere mereatur. Tuæ quo-
que protectionis galea munitus, & ſcuto inſu-
perabili iugiter protectus, armiſque cœleſti-
bus circundatus, optabilis victoriæ trium-
phum fideliter capiat, terroremque ſuæ poten-
tiæ infidelibus inferat, & pacem tibi militanti-
bus lętanter reportet per Dominum noſtrum;
qui virtute crucis tartara deſtruxit, regnoq; dia-
boli ſuperato, ad cœlos victor aſcendit, in quo
poteſtas omnis regumque conſiſtit victoria: qui
eſt gloria humilium, & vita ſaluſque populorū,
qui tecum viuit & regnat Deus, per omnia ſecu- B
la ſeculorum Amen.

Deindè ab alio epiſcopo hæc dicatur oratio.

Deus inenarrabilis auctor mundi, conditor
generis humani, gubernator imperij, confir-
mator regni, qui ex vtero fidelia amici tui pa-
triarchæ noſtri Abrahę præelegiſti regem ſecu-
lis profuturum, tu præſentem regem hunc ill.
cum exercitu ſuo per interceſſionem omnium
ſanctorum vbere benedictione locupleta, &
in ſolium regni firma ſtabilitate connecte. Vi-
Exo. 3. & 17. ſita eum ſicut Moyſen in rubo, Ieſum Naue in
Iudic. 7. prælio, Gedeon in agro, Samuelem in tem- C
1. Reg. 3. plo. Et illa eum benedictione ſidera, ac ſa-
pientiæ tuæ rore profunde, quam B. Dauid in
pſalterio, Salomon filius, te remunerante,
percepit è cœlo. Sis ei contra acies inimico-
rum lorica, in aduerſis galea, in proſperis pa-
tientia, in protectione clypeus ſempiternus,
& præſta, vt gentes illi teneant fidem, proceres
ſui habeant pacem, diligant charitatem, abſti-
neant ſe a cupiditate, loquantur iuſtitiam, cuſto-
diant veritatē. Et ita populus iſte pullulet, coa-
litus benedictione ęternitatis, vt ſemper maneāt
tripudiantes in pace victores. Quod ipſe prę- D
ſtare dignetur, qui tecum viuit. Tunc Domi-
nus metropolitanus vngat de oleo ſanctificato
caput, pectus, & ſcapulas, ambaſque com-
pages brachiorum ipſius, ità dicendo: Vngo
te in regem de oleo ſanctificato in nomine Pa-
tris, & Filij, & Spiritus ſancti. Et dicant, Amen.
Pax tibi. Et cum ſpiritu tuo. Deindè vngat ſi-
bi manus de oleo ſanctificato, ita dicendo: Vn-
gantur manus iſtæ de oleo ſanctificato, vndè vn
cti fuerunt reges & prophetę, & ſicut vnxit Sa-
1. Reg. 16. muel Dauid in regem vt ſis benedictus, & cōſti-
tutus rex in regno iſto ſuper populum iſtum, quē
Dominus Deus tuus dedit tibi ad regendum ac E
gubernandum. Quod ipſe pręſt. *Sequitur.*

Proſpice, omnipotens Deus, ſerenis obtutib⁹
hunc glorioſū regē & ſicut benedixiſti Abrahā,
Iſaac, & Iacob, ſic illū largis benedictionib⁹ ſpi-
ritualis gratiæ cū omni plenitudine tuæ potētiæ
irrigare atq; perfundere dignare. Tribue ei de
rore cęli, & de pinguedine terræ abundantiā fru
menti, vini & olei, & omniū frugū opulentiā ex
largitate diuini muneris longa per tempora, vt
illo regnante, ſit ſanitas corporum in patria. &

A pax inuiolata ſit in rętno, & dignitas glorioſa re
galis palatij, maximo ſplēdore regiæ poteſtatis
oculis omnium fulgeat, luce clariſſima clare-
ſcat, atq; ſplēdere quaſi ſplendidiſſima fulgura,
maximo pfuſa lumine videatur. Tribue ei oīpo-
tēs De⁹, vt ſit fortiſſimus ꝓtector patrię, & cōſo-
lator eccleſiarū, atq; cęnobiorū ſāctorū maxima
cum pietate regalis munificētię, atq; vt ſit fortiſ
ſimus regū, triūphator hoſtium, ad opprimēdas
rebelles & paganas nationes. Sitq; ſuis inimicis
ſatis terribilis ꝑ maxima fortitudine regalis po
tētię. Optimatibus quoq; atq; ꝓcelſis, ꝓceribuſ
que ac fidelibus ſui regni ſit magnificus & ama-
B bilis & pius, vt ab omnibus timeatur, atque dili-
gatur. Reges quoque de lumbis eius per ſucceſ-
ſiones temporum futurorum egrediantur regnū
hoc regere totum, & poſt glorioſa tempora, at-
que felicia præſentis vitę gaudia, ſempiterna in
perpetua beatitudine habere mereatur. Quod ip
ſe præſtare, Spiritus ſancti gratia, humilitatis no
ſtrę officio in te copioſa deſcendat, vt ſicut mani
bus noſtris indignis, oleo materiali oblitus, pin-
gueſcis exterius, ita eius inuiſibili vnguine deli-
butus impinguari merearis interiùs, eiuſq; ſpiri
tuali vnctione perfectiſſimè ſemper imbutus,
C & illicita declinare tota mente & ſpernere di-
ſcas ſeu valeas, & vtilia animæ tuæ iugiter co-
gitare, optare, atque operari queas. Auxilian-
te Domino noſtro Ieſu Chriſto. Qui cum Deo
patre & eodem ſpirituſ. &c.

ALIA.

Deus qui es iuſtorum gloria, & miſericordia
peccatorum, qui miſiſti filium tuum precioſiſſi-
mo ſanguine ſuo genus humanum redimere, q
cōteris bella, & propugnator es in te ſperātium,
& ſub cuius arbitrio oīum regnorū cōtinetur po
teſtas, te humiliter deprecamur, vt præſentem
D ſamulum tum N. in tua miſericordia confiden-
tem benedicas, eique propitius adeſſe digneris,
vt qui tua expetit protectione defendi, omnibus
ſit hoſtibus fortior. Fac eū Domine beatū eſſe &
victorē de inimicis ſuis: corona eū corona iuſti-
tiæ & pietatis, vt ex toto corde & tota mēte in te
credēs tibi deſeruiat ſanctā tuā eccleſiam deſen
dat & ſublimet: populumque à te ſibi commiſ-
ſum iuſtè regat, nullus inſidiantibus malis eum
in iniuſtitiā vertat. Accēde Dn̄e cor eius ad amo
rem gratiæ tuæ per hoc vnctionis oleū, vndè vn-
xiſti ſacerdotes, reges, & prophetas, quatenùs iu
ſtitiam diligens, per tramitem ſimiliter iuſtitiæ
E populum ducens, poſt peracta a te diſpoſita in
regali excellentia annorum curricula, peruenire
ad æterna gaudia mereatur. Per eundē Dominū
Per oīa ſecula ſeculorum. ℟. Amen. Dn̄s vobiſ-
cum. Reſpon. Et cum ſpiritu tuo. Surſùm corda.
Reſpon. Habemus ad Dominū. Gratias agamus
Dn̄o Deo noſtro. ℟. Dignum & iuſtum eſt. *Præ-
fatio*. Verè dignum, &c. vſque Deus. Creator
omnium, imperator angelorum, rex regnantiū,
Dominuſq. dominantium, qui Abrahā fidelē fa Gen. 14.
mulū tuū de hoſtibus triūphare feciſti Moyſi & Exo. 17.

Ioſuæ populo præfatis multiplicem victoriam A
3.Reg.16. tribuiſti, humilemq; Dauid puerum tuũ regni fa-
3.Reg.3. ſtigio ſublimaſti, & Salomonẽ ſapientiæ paciſq;
ineffabili munere ditaſti: reſpice quæſumus ad pre-
ces humilitatis noſtræ, & ſuper hunc famulũ tuũ
N. quẽ ſupplici deuotione in regem elegimus,
benedictionum tuarum dona in eo multiplica:
eumq; dextera tuæ potentiæ ſemper & vbiq; cir
cunda, quatenus prædicti Abrahæ fidelitate firma-
tus, Moyſis manſuetudine fretus, Ioſuæ fortitudi
ne munitus, Dauidis humilitate exaltatus, Salo-
monis ſapientia decoratus, tibi in omnibus pla
ceat, & per tramitẽ iuſtitiæ inoffenſo greſſu ſem
per incedat. Eccleſiã ergò tuã deinceps cũ plebi B
bus ſibi annexis ità enutriat & inſtruat, contraq;
oẽs viſibiles & inuiſibiles hoſtes eidẽ potenter
regaliterq; tuæ virtutis regimen adminiſtret, &
ad veræ fidei paciſq; concordiã, eorũ animos, te
opitulãte, reformet: vt horũ populorũ debita ſu
biectione fultus, cum digno amore glorificatus,
ad paternũ decenter ſoliũ tua miſeratione con-
ſcendere mereatur. Tuæ quoq; protectionis ga-
lea munitus, & ſcuto inſuperabili iugiter prote-
ctus, armiſq; cæleſtibus circundatus, optabilis
victoriæ triumphum feliciter capiat: terroremq;
ſuæ potentiæ infidelibus inferat, & pacem tibi C
militantibus lætanter reportet. Per Dominũ no-
ſtrũ, qui virtute crucis tartara deſtruxit, regnoq;
diaboli ſuperato, ad cælos victor aſcẽdit, in quo
poteſtas omnis, regniq; conſiſtit victoria, qui
eſt gloria humiliũ, & vita ſaluſq; populorũ, qui
tecũ viuit & regnat Deus. &c. Dei filius Ieſus Chri
ſtus Dominus noſter, qui à patre oleo exultatio-
nis vnctus eſt præ participibus ſuis, ipſe per præ-
ſentem ſacri vnguinis infuſionem, ſpiritus para-
cleti ſuper caput tuũ infundat benedictionẽ, ean
demq; vſq; ad interiora cordis tui penetrare fa-
ciat, quatenùs hoc viſibili & tractabili dono in-
uiſibilia percipere, & temporali regno iuſtis mo D
deraminibus executo, æternaliter cum eo regna
re merearis, qui ſolus ſine peccato rex regum, vi
uit & gloriatur, cum Deo patre in vnitate eiuſ-
dem ſpiritus ſancti Deus.

Poſteà ab epiſcopis enſem accipiat, & cũ enſe
totum regnum ſibi fideliter ad regendum ſciat
commendatum, & dicatur: Accipe gladiũ per ma
nus epiſcoporum licet indignas, vice tamẽ & au-
ctoritate ſanctorum Apoſtolorum conſecratas,
tibi regaliter impoſitum, noſtræq; benedictio-
nis officio in defenſionem ſanctæ Dei Eccleſiæ
diuinitùs ordinatũ. Et eſto memor, de quo pſal-
Pſal. 44. miſta prophetauit, dicẽs: Accingere gladio tuo E
ſuper femur tuum potentiſſime, vt in hoc per
eundem vim æquitatis exerceas, molem iniqui-
tatis potenter deſtruas, & ſanctam Dei Eccleſiã
eiuſq; fideles propugnes ac protegas, nec minùs
ſub fide falſos, quam Chriſtiani nominis hoſtes
execres ac deſtruas, viduas & pupillos clemẽter
adiuues ac defendas: deſolata reſtaures, reſtaura
ta conſerues, vlciſcaris iniuſta, confirmes benè
diſpoſita, quatenùs hæc in agendo, virtutum
triumpho glorioſus, iuſtitiæque cultor egre-
gius, cum mundi ſaluatore, cuius typum geris in
nomine ſine fine merearis regnare. Qui cum pa
tre & ſpiritu ſancto viuit & regnat. Accinctus au
tem enſe, ſimiliter ab illis armillas & pallium &
annulum accipiat, dicente metropolitano.

Accipe regiæ dignitatis annulum, & per hunc
in te catholicæ fidei cognoſce ſignaculum, quia
vt hodiè ordinaris caput & princeps regni ac po
puli, ità perſeuerabis auctor ac ſtabilitor Chri-
ſtianitatis, & Chriſtianæ fidei, vt felix in opere,
locuples in fide, cum rege regum glorieris per
æuum, cui eſt honor & gloria per infinita. Poſteà
ſceptrum & baculum accipiat, dicente ſibi ordi-
B natore.

Accipe virgam virtutis atque æquitatis, qua
intelligas mulcere pios, & terrere reprobos, er-
rãtibus viam pandere, lapſis manum porrigere,
diſperdaſque ſuperbos, & releues humiles, &
aperiat tibi oſtium Ieſus Chriſtus Dominus no-
ſter, qui de ſeipſo ait: Ego ſum oſtium: per me ſi Ioan. 10.
quis introierit, ſaluabitur, & ipſe qui eſt clauis
Dauid, & ſceptrum domus Iſrael: qui aperit, &
nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Sitque ti-
bi auctor, qui educit vinctum de domo carceris,
ſedentemque in tenebris & vmbra mortis; & in
C omnibus ſequi merearis eum, de quo Dauid
propheta cecinit: Sedes tua Deus in ſeculum ſe Pſal. 44.
culi, virga æquitatis, virga regni tui. & imitan-
do ipſum, diligas iuſtitiam, & odio habeas ini-
quitatem: quia propterea vnxit te Deus tuus, ad
exemplum illius, quem antę ſecula vnxerat
oleo exultationis præ participibus ſuis, Ieſum
Chriſtum Dominum noſtrum.

Poſteà metropolitanus reuerenter coronam
capiti regis imponat, dicens: Accipe coronam
regni, quæ licèt ab indignis, epiſcoporum ta-
men manibus capiti tuo imponitur, eamque ſan
ctitatis gloriam & honorem, & opus fortitudi-
D nis expreſsè ſignare intelligas, & per hanc te par
ticipem miniſterij noſtri non ignores, ità vt ſi-
cut nos in interioribus paſtores, rectoreſque
animarum intelligimur, tu quoque in exterio-
ribus verus Dei cultor, ſtrenuuſque contra om-
nes aduerſitates eccleſiæ Chriſti defenſor, re-
gniq́ue tibi à Deo dati, & per officium noſtræ
benedictionis vice Apoſtolorum, omniumq́ue
ſanctorum tuorum regimine commiſſi, vtilis
executor, regnatorq́ue proficuus ſemper appa-
reas, vt inter glorioſos athletas virtutum gem-
mis ornatus, & præmio ſempiternæ felicitatis
coronatus, cum redemptore ac ſaluatore Ieſu
E Chriſto, cuius nomen vicemq́ue geſtare crede-
ris, ſine fine glorieris, qui viuit & imperat Deus,
cum Deo patre in vnitate ſpiritus ſancti, per om
nia ſecula ſeculorum. Amen. Et ab eo ſtatim di
catur benedictio ſuper eum, quæ & tempore ſy-
nodi ſuper regem dicenda eſt: Benedicat tibi
Dominus, cuſtodiatque te, & ſicut te voluit ſu-
per populum ſuum eſſe regem, ità in præſenti ſe
culo felicem & æternæ felicitatis tribuat eſſe
conſortem. Amen.

Clerum ac populum, quem ſua voluit opitu-
latione

ſatione in tua ſanctione congregari, ſua diſpen A ſatinne & tua adminiſtratione per diuturna tẽpora faciat ſeliciter gubernari. Amen.

Quatenus diuinis monitis parentes aduerſitatibus carentes, bonis omnibus exuberantes, tuo imperio fideli amore obſequentes, & in pręſenti ſeculo tranquillitate fruantur, & tecum æternorum ciuium conſortio potiri mereantur. Quod ipſe præſtare dignetur, cuius regnum & imperium ſine fine permanet in ſecula ſeculorum. Benedictio Dei Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, deſcendat ſuper te. Amen.

Deindè coronatus, honorificè per chorum ducatur de altari ab Epiſcopis vſq; ad ſolium, B canente clero: Reſp. Deſiderium animæ eius tribuiſti ei Domine. Deindè dicit ſibi dominus Metropolitanus. Sta, & tene amodò locũ, quem hucuſque paterna ſucceſſione tenuiſti, hæreditario iure tibi delegatum per auctoritatem Dei omnipotentis, & præſentem traditionem noſtram, ſcilicet omnium Epiſcoporum, cæterorumque ſeruorum Dei. Et quanto clerum ſacris altaribus propinquiorem perſpicis, tanto ei potiorem in locis congruis honorem impendere memineris, quatenus mediator Dei & hominum, te mediatorẽ cleri & plebis, (*Hoc in loco dominus Metropolitanus ſedere eum faciat ſuper ſedem, dicendo:*) C in hoc regni ſolio confirmet, & in regno æterno ſecum regnare faciat Ieſus Chriſtus Dominus noſter, rex regum, & dominus dominantium, qui cum Deo patre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Reſp. Amen.

Poſt hæc det illi oſcula pacis. Cunctus autem cœtus clericorum tali rectore gratulans, ſonantibus campanis, hymnum alta voce concinant, Te Deum laudamus. Tunc Epiſcopus Metropolitanus Miſſam celebret plena proceſſione.

Incipit benedictio Reginæ in ingreſſu Eccleſiæ.

D OMnipotens æterne Deus, fons & origo totius bonitatis, qui fœminei ſexus fragilitatem, nequaquàm reprobando auerſaris, ſed dignãter comprobando potius eligis: & qui infirma mundi eligendo, fortia quæque confundere decreuiſti, quique etiàm gloriæ virtutiſque tuæ triumphum in manu Iudith fœminæ olim Iudaicæ plebi de hoſte ſæuiſſimo reſignare voluiſti: *Iudith 13.* reſpice quæſumus ad preces humilitatis noſtræ, & ſuper hanc famulam tuam N. quam ſupplici deuotione in reginam elegimus, benedictionum tuarum dona multiplica, eamque dextera tuæ potentiæ ſemper & vbiquè circunda, E vt ambone muniminis tui vndique firmiter protecta, viſibilis ſeu inuiſibilis hoſtis nequitias triumphaliter expugnare valeat, & vnà cum Sara atque Rebecca, Lia, & Rachel, beatis reuerendiſque fœminis, fructu vteri ſui fœcundari ſeu gratulari mereatur, ad decorem totius regni, ſtatumque ſanctæ Dei Eccleſiæ regendum, necnon protegendum per Chriſtum Dominum noſtrũ, qui ex intemerato beatæ Mariæ virginis aluo naſci, viſitare, ac renouare hunc dignatus eſt mundum, qui tecum viuit & gloriatur Deus in vnitate Spiritus ſancti per immortalia ſecula ſeculorum.

Item benedictio eiuſdem ante altare.

Deus qui ſolus habes immortalitatem, lucemque habitas inacceſſibilem, cuius prouidentia in ſui diſpoſitione nõ fallitur, qui feciſti quæ ventura ſunt, & vocas ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt: qui ſuper hos æquo moderamine de principatu deijcis, atque humiles dignanter in ſublime prouehis, ineffabilem miſericordiam tuam ſupplices rogamus, vt ſicut Heſter reginam, Iſraelis cauſa ſalutis, de captiuitatis ſuæ compede ſolutam, ad regis Aſſueri thalamum, regnique ſui conſortium tranſire feciſti, *Heſter 2.* ità hanc famulam tuam N. humilitatis noſtræ benedictione, Chriſtianæ plebis gratia ſalutis, ad dignam ſublimemq; regis noſtri copulam, regnique ſui participium miſericorditer tranſire concedas: & vt in regalis fœdere coniugij ſemper manens pudica, proximam virginitati palmam obtinere queat, tibique Deo viuo & vero in omnibus & ſuper omnia iugiter placere deſideret, & te inſpirante, quæ placita ſunt, toto corde perficiat. Per.

Sacri vnctio olei.

Spiritus ſancti gratia, humilitatis noſtræ officio, in te copioſa deſcendat, vt ſicut manibus noſtris indignis, oleo materiali oblita pingueſcis exterius, ità eius inuiſibili vnguine delibuta, impinguari merearis interius: eiuſque ſpirituali vnctione perfectiſſimè ſemper imbuta, & illinita declinare tota mente & ſpernere diſcas ſeu paleas, & vtilia animæ tuæ iugiter cogitare, optare, atq; operari queas, auxiliante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Deo patre, & eodem Spiritu ſancto viuit & regnat Deus in ſecula ſeculorum.

Coronæ impoſitio.

Officio indignitatis noſtræ ſeu congregationis, in reginam benedicta, accipe coronam regalis excellentiæ: quæ licet ab indignis, Epiſcoporum tamen manibus capiti tuo imponitur, vndè velut exteriùs auro & gemmis redimita enites, ità & interiùs auro ſapientiæ, virtutumque gemmis decorari contendas: quatenus poſt occaſum huius ſeculi cum prudentibus virginibus ſponſo perenni Deo noſtro Ieſu Chriſto dignè & laudabiliter occurrens, regiam cæleſtis aulæ merearis ingredi, qui cum Deo patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus, per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Incipit ordo Romanus ad benedicendũ Imperatorẽ.

Promiſſio Imperatoris.

IN nomine Chriſti promitto, ſpondeo, atque polliceor ego N. Imperator coram Deo & beato Petro Apoſtolo, me protectorem ac defenſorem eſſe huius ſanctæ Romanæ Eccleſiæ in omnibus vtilitatibus, inquãtũ diuino ſultus fuero adiutorio, ſecundũ ſcire meũ ac poſſe.

Orationem primam det Epiſcopus de Caſtello Albanenſi ante portam Argenteam. *Oremus.*

Deus in cuius manu corda ſunt regum, inclina ad preces humilitatis noſtræ aures miſeri-

cordiæ tuæ, & principi noſtro regimen tuæ appone ſapientiæ, & hauſtis de tuo fonte conſilijs, & tibi placeat, & ſuper omnia regna præcellat. Per Dominum.

Orationem ſecundam det Epiſcopus Portuenſis intra Eccleſiam beati Petri Apoſtoli, in medio rotæ.

Deus inenarrabilis auctor mundi. vt ſuprà ſcriptum eſt in ordinatione regis.

Deindè vadat ante confeſſionem beati Petri Apoſtoli, & proſternat ſe pronus in terram, & archidiaconus faciat litaniam. Qua finita, Epiſcopus Oſtienſis vngat ei de oleo exorcizato brachium dextrum & inter ſcapulas, & dicat orationem iſtam:

Domine Deus omnipotens, cuius eſt omnis poteſtas & dignitas, te ſupplici deuotione atq; humillima prece depoſcimus, vt huic famulo tuo N. proſperum Imperatoriæ dignitatis concedas effectum, vt in tua diſpoſitione conſtituto, ad regendam Eccleſiam tuam ſanctam nihil præſentia officiant, futuraque non obſiſtant, ſed inſpirante ſancti Spiritus tui dono, populum ſibi ſubditum æquo iuſtitiæ libramine regere valeat, & in omnibus operibus ſuis te ſemper timeat, tibi iugiter placere contendat. Per.

Pontifex ergò ſtet ſurſum ante altare, & imponat ei diadema ſuper caput, dicens:

Accipe ſignum gloriæ in nomine Patris, & Filij. & Spiritus ſancti, vt ſpreto antiquo hoſte, ſpretiſque contagijs omnium vitiorum, ſic iudicium & iuſtitiam diligas, & miſericorditer viuas, vt ab ipſo Domino noſtro Ieſu Chriſto in conſortio Sanctorum æterni regni coronam percipias. Qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus, per infinita ſecula ſeculorum. Reſp. Amen.

Alia coronæ impoſitio.

Accipe coronam à Domino Deo tibi prædeſtinatam, habeas, teneas, atque poſſideas, & filijs tuis poſt te futuris ad honorem Deo auxiliante derelinquas.

Exaudi Domine preces noſtras, & famulum tuum N. ad regendum Romanum Imperium conſtitue, vt per te regere incipiat, & per te fideliter regnum cuſtodiat. Qui viuit & regnat.

OREMVS.

Proſpice omipotens Deus ſerenis obtutibus hunc glorioſum Imperatorem noſtrum N. & ſicut benedixiſti Abraham, Iſaac, & Iacob. *Require ſuprà in benedictione Regis.*

ALIA.

Deus pater æternæ gloriæ, ſit adiutor tuus & protector, & omnipotens benedicat tibi, preces tuas in cunctis exaudiat, & vitam tuam longitudine dierum adimpleat, & ſemper in ſua voluntate cuſtodiat, thronum regni corroboret, gentes populumque tuum ad nutum tuum ſubijciat, & à peſte & fame tuis temporibus conſeruet, inimicos tuos confuſione induat, & ſuper te Chriſti ſanctificatio floreat, & ſuper cætera regna excellentiorẽ faciat. vt qui tribuit in terris

A Imperium, ipſe tibi in cælis cum electis ſuis conferat habere conſortium. Per.

Ordo ad Monachum faciendum.

CONuueniente vniuerſo cœtu monachorum in Eccleſiam, vbi ordinatio celebranda eſt, proſtrato illo in terram, qui ordinandus eſt, prior ſcholæ ad nutum Abbatis imponat antiphonam: Hic accipiet benedictionem. Pſam. Domini eſt terra. Antiph. Cor mundum crea in me Deus. Pſalm. Miſerere mei Deus. Antiph. Dicam Deo, ſuſceptor meus es Deus meus, ſperabo in eum. Pſam. Qui habitat. De-
B indè litaniam. Et, Pater noſter, qui es in cælis. Tunc Abbas imponat benedictionem veſtimentorum, dicens hanc orationem:

OREMVS.

Deus æternorum bonorum, fideliſſime promiſſor, certiſſime perſolutor, qui veſtimentum ſalutare & indumentum æternæ iocunditatis tuis fidelibus promiſiſti, clementiam tuam ſuppliciter exoramus, vt hæc indumenta humilitatem cordis & contemptum mundi ſignificantia, quibus famulus tuus ſancto viſibiliter eſt informandus propoſito, propitius benedicas,
C vt beatæ caſtitatis habitum, quem te adſpirante ſuſcepit, te protegente cuſtodiat, & quem veſtibus venerandæ promiſſionis induis temporaliter, beata facias immortalitate veſtiri. Per.

ALIA.

Domine Deus bonarum virtutum dator, & omnium benedictionum largus infuſor, te ſubnixis precibus deprecamur, vt has veſtes, quas famulus tuus N. pro indicio cognoſcendæ religionis induere vult, benedicere & ſanctificare digneris, vt inter reliquos viros tibi cognoſcatur dicatus. Per.

Tunc exuatur ab Abbate ipſe nouitius pro-
D prijs veſtimentis, & interroget eum, ſi propria voluntate abrenunciet mundo, & omnibus quæ ſunt mundi: & quod maius eſt, etiam voluntatibus: & ſi paratus eſt ad omnem iniuriam & opprobrium ſuſtinendum pro amore Domini noſtri Ieſu Chriſti. Et ſi omnia iſta gratuito animo promiſerit, Abbas dicat illi: Expolia te veterem hominem cum actibus ſuis, & indue nouũ, Dominum Ieſum Chriſtum. Reſp. Amen. Et adijciens, dicat: Accipe hoc ſalutare indumentum, quod venerabilis pater Benedictus illæſum cuſtodiuit, vt per eius immitationem ipſius cœtui aggregatus, ante tribunal Chriſti va-
E leas peruenire. Et indutus ipſam melotem, toto corpore proſtratus ante altare, dicat hunc verſum: Suſcipe me ſecundum eloquium tuum, & viuam, & non confundas me ab expectatione mea. Per tres vices omnibus eundem verſum repetentibus. Et adſperſa aqua ſuper eum benedicta, dicatur hæc oratio:

Omnipotens ſempiterne Deus, cuius charitatis ardore ſuccenſus hic famulus tuus, ſtabilitatem ſuam tibi in hoc monaſterio promittendo, legis tuæ iugo colla ſubmittit, concede

propi-

propitius, vt in vltimo die examinis cum ſanctis tuis omnibus in dextera iudicis locatus, cuncta ſuæ deuotionis promiſſa ſe adimpleſſe lætetur. Per.

A L I A.

Deus qui hunc famulum tuum, à ſeculi vanitate conuerſum, ad ſupernæ vocationis amorem accendis pectori eius purificando illabere, & gratiam in eum qua in te perſeueret, infundes vt protectionis tuæ munitus præſidio, quod te donante promiſit, impleat: vt ſuæ promiſſionis executor effectus, ad ea, quæ perſeuerantibus in te dignatus es promittere, dona pertingat. Per.

A L I A.

Deus qui beatiſſimum electum tuum Benedictum abſtractum à mundi turbinibus, tibi ſoli militari iuſſiſti, tribue quæſumus huic famulo tuo, ſub eiuſdem monaſterio ad tuum ſeruitium feſtinanti, & perſeuerandi inſtantiam, & perfectionis vſque in finem victoriam. Per.

A L I A.

Dignare Domine, quæſumus, famulo tuo N. renuncianti ſecularibus pompis, gratiæ tuæ ianuas aperire, qui deſpecto diabolo, confugit ſub titulum Chriſti, & venientem ad te ſereno vultu ſuſcipe, nè de eo inimicus valeat triumphare. Tribue ei brachium infatigabile auxilij tui, mentem eius fidei lorica circunda, vt felici muro vallatus, mundũ ſe gaudeat euaſiſſe. Per.

A L I A.

Clementiſſime dominator Domine, tuam inuocantes pietatem ſuper hunc famulum tuũ, quem à ſeculo conuerſum, in numero ſanctorum tuorum accerſire dignatus es: quæſumus, vt conuerſionis ſuæ fidem dignè cuſtodiat, & quicquid pro ſalute animæ ſuæ fuerit deprecatus, obtineat. Sit vita probabilis, ſit ſapiens, & humilis, ſit ſcientia verus, obedientia clarus, conueniens in doctrina, in increpationibus immobilis, in grauitate decorus, in compaſſione D pijſſimus, in operatione cautus, in diſpenſatione ſolicitus, in tentationibus fortis, in iniurijs patiens, in pace fixus, in eleemoſynis promptus, in orationibus frequens, in miſericordia efficax, in ſubditis pius, nec ſit immemor, quòd abs te de ſuis erit factis tuo iudicio iudicandus. Huius quoque Domine deprecamur vt munera placatus ſuſcipias, & ei, quicquid à te petierit clementer impertias. Per.

A L I A.

Omnipotens & miſericors Deus, totius ſanctæ religionis origo, omniſque profeſſionis in E te æterna ſaluatio, ſuſcipe propitius votum profeſſionemque famuli tui, qui in huius ſeculi vanitate & turbine ad te confugit. Sit, quæſumus, te adiuuante, ab omni negociorum ſecularium ſtrepitu exutus, à delectationibus ſpectaculorum præſentium auulſus, à cunctis mundi occupationibus extraneus, ab antiqui hoſtis inſidijs ereptus, mundo huic mortuus, mundi blandientis illecebris crucifixus, remotus à ſecularibus pompis, remotus à cunctis malorum

A implicamentis, remotus à prauis delectationibus, remotus à præſentis vitæ contagijs, remotus ab omnibus prauorum commercijs, ſemotus à cunctis iniqui hoſtis inſidijs. Doce eum Domine omnia huius vitæ contemnere proſpera, non timere aduerſa, iniurias tolerare, inimicos diligere, pro perſequentibus & calumniantibus ſuppliciter deprecari; nihil concupiſcere carnaliter vel ambire: non ſuperborum inſultijs fatigatus deficiat: non eum ſuperbia inflet, non ardor auaritiæ ſuccendat: non incentiua luxuriæ inflammet, non vana gloria turpiter iactet, non gula aut ebrietas præpediat, non ambitio B ventoſa præcipitet, non ardor animoſæ contentionis exagitet, non deſiderium humanæ opinionis eleuet, non diabolus auctor perditionis lædat aut perdat: ſed tuæ pietatis dextera, clementiſſime Deus, eum à cunctis eruat malis, atque in præſenti & in futuro ſeculo protegat, regat, atque gubernet, vt te timeat, imitetur, & diligat. Aperi ei ſenſum, vt in diuinarum ſtudijs literarum te legat corde, & ore, & opere meditetur, & intelligat, die noctuque tibi deſeruiat, cæleſtia & æterna ſapiat, terrena & caduca reſpuat. Obediens ſit & inſtructus, amicos & inimicos pro tui nominis amore amet C atque diligat. Humilitatem & vilitatem teneat, atque exerceat. Caſtimoniam & pudicitiam corde & corpore amplectatur & teneat patientiam & longanimitatem arripiat atque cuſtodiat. Ieiunio & abſtinentiæ ſtudeat, ſimul & amet gemitum, & orationem deſideret, atque ei inuigilet. Peccata ſua inceſſanter cum lachrymis & ſuſpirijs accuſet & diluat, & te omnipotentem corde, ore, & opere circumferat ſemper atque deſideret. Suſcipe, quæſumus, Domine pater omnipotens hunc famulum tuum, quem de huius ſeculi naufragijs & periculis eruiſti, & ad monaſticam vocari dignatus es D gratiam. Concede propitius, vt arctam & anguſtam, quam profeſſus eſt, vitam iugiter diligat, teneat, atque ſectetur, quatenus ad æternam, quam in te perſeuerantibus promittere dignatus es, gloriam peruenire mereatur. Per.

Da famulis tuis, quæſumus Domine, ſpiritum veritatis & pacis, vt & te tota mente cognoſcant, & quæ tibi ſunt placita, toto corde ſectentur. Per dominum.

Aliæ orationes pro monachis.

Tu famulis tuis, quæſumus, Domine bonos mores placatus inſtitue, tu eis quod placitum ſit tibi, clementer infunde, vt & digni ſint, & E tua valeant beneficia promereri. Per.

A L I A.

Famulos tuos, quæſumus, Domine tua ſemper gratia benedicat, & inculpabiles ad vitam perducat æternam. Per.

A L I A.

Da famulis tuis, quæſumus, Domine in tua fide & ſinceritate conſtantiam, vt in charitate diuina firmati, nullis tentationibus ab eius integritate vellantur. Per.

A L I A.

Famulos tuos Domine benignus intende, & eis dignanter pietatis tuæ impende cuſtodiam. Per.

A L I A.

Reſpice, quæſumus, Domine, famulos tuos, & in tua miſericordia confidentes, cæleſti protege benignus auxilio. Per.

A L I A.

Famulis tuis, quæſumus Domine, in te ſperare concede, & ab omnibus eos culpis excuſa. Per.

A L I A.

Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris, & famulos tuos aſſidua protectione conſerua, vt qui tibi iugiter ſamulantur, continua remuneratione ditentur. Per.

Ordinatio Abbatis.

INcipit capitulum ex canone Theodori. In ordinatione Abbatis, Epiſcopus debet Miſſam cantare, & eum benedicere inclinato capite cum duobus vel tribus de fratribus ſuis, & det ei baculum & pedules. Poſt antiphonam ad introitum, & datam orationem annunciat Epiſcopus in populum, dicens. *Allocutio.*

Eccleſiæ noſtræ, fratres chariſſimi pater electus, ſuum adeſt ordinem ad ſuſcipiendum. Vndè Apoſtolica prius cenſemus eum auctoritate examinandum, ſuum propoſitum & ſancti Benedicti regulam ſi velit ipſe obſeruare, ſibique ſubiectos, vt idipſum faciant, diligenter inſtruere, res quoque Eccleſiæ vbique locorũ hactenus diſperſas iniuſtè, quantum præualet, congregare, eaſque in vſus Eccleſiæ & fratrum, pauperum etiàm & peregrinorum obſeruare, ſicque dignum eſſe ad ordinem ſuſcipere.

Eo autem profitente pro viribus se hæc adimplere, proſternat ſe Epiſcopus ante altare, & Abbas ſacris veſtibus indutus. Fiantque ibi litaniæ. Sequitur Dominica oratio, Pater noſter. Et preces, Saluum fac ſeruum tuum Domine. Reſp. Deus meus ſperantem in te. Dominus conſeruet eum, & viuificet eum. Reſp. Et beatum faciat eum in terra. Dominus cuſtodiat introitum tuum & exitum tuum. Reſp. Ex hoc nunc. Dominus cuſtodiat te ab omni malo. Reſp. Cuſtodiat animam tuam Dominus. Mittat tibi Dominus auxilium de ſancto. Reſp. Et de Sion. Nihil proficiat inimicus in eo. Reſp. Et filius iniquitatis. Eſto illi Domine turris fortitudinis. Reſp. A facie inimici. Exurge Domine, adiuua nos. Reſp. Et redime nos. Domine exaudi orationem meã. Reſp. Et clamor meus.

Sequitur oratio.

Concede, quæſumus, omnipotens Deus, affectui noſtro tuæ miſerationis effectum, & famulum tuum, quem ad regimen animarum elegimus, gratiæ tuæ dono proſequere, vt te largiente, cũ ipſa tibi noſtra electione placeamus. Per.

Conſecratio Abbatis.

Cunctorum operum conſtitutor Deus, qui per Moyſem famulum tuum ad gubernandas Eccleſias præpoſitos inſtituiſti, tibi ſupplices fundimus preces, teque deuotis mentibus exoramus, vt hunc famulum tuum N. quem congregatio & electio famulorum tuorum Abbatem hodiè ouium tuarum inſtituit, protectionis tuæ gratia munerare digneris, ſicque regere ſubditos, commendataſque oues concedas, vt cum illis omnibus regna cælorum adeptus, & te Domine opitulante Apoſtolicis iugiter fultus doctrinis, cum centeſimo fructu lętus introeat portas paradiſi, atque te Domine collaudante, audire mereatur: Euge ſerue bone & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te cõſtituam: intra in gaudium Domini tui. Quod ipſe præſtare digneris, qui in Trinitate perfecta viuis. *Matth. 25.*

Tunc imponat ei manum ſuper caput, dicens orationem hanc in modum præfationis:

Omnipotens ſempiterne Deus, affluentem ſpiritum tuæ benedictionis, famulo tuo N. nobis orantibus propiciatus infunde, vt qui per manus noſtræ hodiè impoſitionem Abbas conſtituitur, ſanctificatione tua dignè à te electus permaneat, vt nũquam poſtmodùm de tua gratia ſeparetur indignus. Suſcipiat, te Domine largiente, hodiè in bono opere perſeuerãtiam, in aduerſis conſtantiam, in tribulationibus tolerantiam, in ieiunijs deſiderium, in impietatibus miſericordiam, in humilitate principatum, in ſuperbia odium, in fide dilectionem, in doctrina peruigilantiam, in caſtitate continentiam, in luxuria abſtinentiam, in varietatibus moderationem, in moribus doctrinam. Te munerante Dominè, talis in hoc miniſterio perſeueret, qualis leuita electus ab Apoſtolis ſanctis Stephanus meruit perdurare. Totam ab hodiè diabolicam conuerſationem deſpiciat tua Domine benedictione largiente, contemnat præſentia, diligat cæleſtia, præmia deſideret ſempiterna. Sit exemplum & forma iuſtitiæ ad gubernandam tegendamque Eccleſiam fideliter, vt ſpeculator idoneus inter ſuos collegas ſemper efficiatur. Sit imago conſilij, induſtriæ, cenſuræ, efficaciæ, diſciplinæ. Ità te Domine tribuente, in omnibus mandatis tuis ſine reprehenſione tibi mundo corde deſeruiat, vt ad brauium ſupernæ vocationis, multiplicato fœnore cum centeſimo fructu coronaque iuſtitiæ, & ad cæleſtiũ theſaurorum donatiua perueniat, pręſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto.

A L I A.

Deus omnium fidelium paſtor & rector, famulum tuum, quem Eccleſiæ tuæ præeſſe voluiſti, propitius reſpice, da ei quæſumus verbo & exemplo, quibus præeſt, proficere, vt ad vitam vnà cum grege ſibi commiſſo perueniat ſempiternam. Per.

Tunc det ei regulam, dicens: Accipe regulam à ſanctis patribus nobis traditam, ad regendum cuſtodiendumque gregem tibi à Deo creditũ, quantum Deus ipſe te confortauerit, ac fragilitas humana permiſerit. Accipe monaſticæ conuerſationis regulã, ad quam propriã & ſubditorũ corrigere debes vitã, & vide, vt nõ ſolùm auditor, ſed etiam ſatagas eſſe illius operator.

Sequitur

Sequitur oratio.

Te omnipotens & piiſſime deprecamur Domine, hunc famulum tuum propitius intuere, vt gratia tua auxiliante, in ſua & ſubiectorum conuerſatione, præcepta ſanctæ regulæ efficaciter ſtudeat adimplere, vt tranſacto villicationis ſuæ tempore, vnà cum commiſſo grege perpetua potiatur beatitudine. Per.

Tunc tradat ei chirothecas & baculum, dicens: Accipe baculum paſtoralitatis, quem præferas cateruæ tibi commiſſæ, ad exemplum iuſtæ ſeueritatis & correptionis.

ALITER.

Accipe prælationis virgam, paſtoralis cuſtodiæ curam ſignificantem & diligentiam, quatenùs in commiſſis tibi ouibus tam in coercendis earum erratibus, quàm in omnibus prouidendis vtilitatibus omnino ſis ſolicitus.

Sequitur oratio.

Deus, cui omnis poteſtas & dignitas famulatur, da famulo tuo N. proſperum ſuæ dignitatis effectum, in qua te ſemper timeat, tibique iugiter placere contendat. Per.

Oratio pro adepta dignitate.

Omnium Domine fons bonorum, iuſtorumque prouectuum munerator, tribue quæſumus famulo tuo, adeptâ benè gerere dignitatem, & à te ſibi præſtitam bonis operibus comprobare. Per. *Sequitur.* Te Deum laudamus. Populo acclamante, kyrie eleiſon.

Poſteà dicatur oratio.

Deus æternæ lucis inuentor, omnipotentiam tuam ſupplici prece depoſcimus, vt famulum tuum, quem ad regimen animarum elegimus, gratiæ tuæ dono proſequaris: vt te largiente, eum ipſa tibi noſtra electione placeamus. Per vnigenitum tuum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cum quo & Spiritu ſancto vnus & verus es Deus, viuens & regnans per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Conſecratio ſacræ virginis, quæ in Epiphania Domini, vel in Albis paſchalibus, aut in Apoſtolorum natalitijs celebratur.

Virginem Epiſcopo parentes eum oblatione offerant, & ille inuolutam manum eius in palla altaris recipiat, dicêdo cum adſtantibus antiphonam: Ipſi ſum deſponſata, cui Angeli ſeruiunt, cuius pulchritudinem ſol

Eſt hic canon 3 Carth. conc. & luna mirantur. Ex canone Carthaginenſi cap. 11. Sanctimonialis virgo cùm ad conſecrationem ſui epiſcopi offertur, in talibus veſtibus applicetur, qualibus ſemper vſura eſt, profeſſioni & ſanctimoniæ aptis. Hora ſiquidem competenti procedat Epiſcopus, ſicut mos eſt ſolennibus diebus ad Miſſam cum proceſſoribus ſuis, & imponat cantor antiphonam ad introitum, & agatur officium Miſſæ ordine ſuo vſque ad Euangelium. Tunc veniat illa quæ conſecranda eſt ante altare coram Eccleſia, palamq́; in conuentu cum adſtipulatore ſuo, cuius licentia religionis habitum eſt ſuſceptura. Et dato eius aſſenſu, offerantur veſtimenta religionis,

A & velamina ante altare Epiſcopo ad benedicendũ, & benedicat ea publicè in hunc modum: *Benedictio velaminum vel veſtimentorum ſacræ virginis.*

ORATIO.

Deus æternorum bonorum fideliſſime promiſſor, Domine Deus bonarum virtutum dator. Vt ſuprà in ordinatione monachi.

Deindè alia.

Exaudi Domine preces noſtras, & hanc veſtem quam famula tua N. pro conſeruandæ caſtitatis ſigno ſe adoperiendam expoſcit, oppor
B tunæ benedictionis imbre perfunde, ſicut perfudiſti oram veſtimentorum Aaron, benedictione vnguenti profluente à capite in barbam. Et ſicut benedixiſti veſtes omnium religioſarum tibi per omnia placentium, itá etiàm hanc benedicere dignare, ac præſta clementiſſime pater, vt ſuprà dictæ famulæ tuæ N. hæc ſit veſtis ſalubris protectio, hæc cognitio religionis, hæc initium ſanctitatis, hæc contra omnia tela inimici robuſta defenſio, vt ſi continens eſt, ſexageſimi fructus donum accipiat: & ſi virgo, centeſimi muneris opulentia, in vtraque parte perſeuerante continentia, ditetur. Per.

Item ſingularis benedictio ſacri velaminis.

C OREMVS.

Caput omnium fidelium deus, & totius corporis Saluator, hoc operimentum velaminis, quod famula tua propter tuum tuæque genitricis, beatiſſimæ ſcilicet ſemper virginis Mariæ amorem, ſuo capiti eſt impoſitura, tua dextera ſanctifica, vt hoc quod per illud myſticè datur intelligi, tua ſemper cuſtodia corpore pariter & animo incontaminata cuſtodiat: vt quando ad perpetuam ſanctorum remunerationem venerit, cum prudentibus & ipſa virginibus præparata, te perducente ad perpetuæ felicitatis nuptias intrare mereatur. Per.

D Hoc facto, ipſa virgo, veſte laicali de capite reuerenter abiecta, recipiat ab Epiſcopo ſacræ religionis indumenta, excepto velo, & ingreſſa ſecretarium veſtiatur. Poſteà ſub adſpectu Epiſcopi, & Eccleſiæ ſuppliciter proſternat ſe ante altare, dicens hunc verſum tribus vicibus: Suſcipe me ſecundum eloquium tuum, nomine, & viuam: & non confundas me ab expectatione mea. Et imponat ſchola litaniam. Finita verò litania, poſtquàm ſurrexerit, inclinato capite ante altare, benedicat eam Epiſcopus his verbis, Dominus vobiſcum. Et cum ſpiritu tuo.

E OREMVS.

Reſpice nomine propitius ſuper hanc famulam tuam N. vt virginitatis ſanctę propoſitum, quod te inſpirante ſuſcepit, te gubernante cuſtodiat. Per nominum.

Deindè dicat excelſa voce, Per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. Amen. Sequitur conſecratio in modum præfationis.

Deus caſtorum corporum benignus habitator, & incorruptarum amator animarum: Deus qui humanam ſubſtantiam in primis hominibus

bus diabolica fraude vitiatam, id in verbo tuo, per quod omnia facta ſunt, reparas, vt eam non ſolùm ad primæ originis innocentiam reuoces, ſed etiam ad experientiam quorundam bonorum, quæ in nouo ſæculo ſunt, habenda perducas, & obſtrictos adhuc conditione mortalium, iam ad ſimilitudinem prouehas Angelorum: reſpice ſuper hanc famulam tuam N. quæ in manu tua continentiæ ſuæ propoſitum collocans, tibi deuotionem ſuam offert, à quo & ipſa idem votum aſſumpſit. Quando enim animus mortali carne circundatus, legem naturæ, libertatem licentiæ, vim conſuetudinis, & ſtimulos ætatis euinceret, niſi tu per liberum arbitrium hunc amorem virginitatis clementer accenderes, tu hanc cupiditatem in eius corde benignus aleres, tu fortitudinem miniſtrares? Effuſa nanque in omnes gentes gratia tua, ex omni natione, quæ eſt ſub cælo, in ſtellarum innumerabilem numerum, noui teſtamenti hæredibus adoptatis, inter cæteras virtutes, quas filijs tuis non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, ſed de tuo ſpiritu genitis indidiſti, etiam hoc donum in quaſdam mentes de largitatis tuæ fonte defluxit, vt cum honorem nuptiarum nulla interdicta minuiſſent, ac ſuper ſanctum coniugium initialis benedictio permaneret, exiſterent tamen ſublimiores animæ, quę in viri ac mulieris copula faſtidirent connubium, concupiſcerent ſacramentum: nec imitarentur, quod nuptijs agitur, ſed diligerent quod nuptijs prænotatur. Agnouit auctorem ſuum beata virginitas & ęmula integritatis Angelicæ, illius cubiculo ſe deuouit, qui ſic perpetuæ virginitatis eſt filius. Imploranti ergo auxilium tuum Domine, & confirmari ſe benedictionis tuæ conſecratione cupienti, da protectionis tuæ munimen & regimen, ne hoſtis antiquus, qui excellentiora ſtudia ſubtilioribus infeſtat inſidijs, ad obſcurandam perfectæ continentiæ palmam per aliquam mentis ſerpat incuriam, & rapiat de propoſito virginum, quod etiam moribus decet ineſſe nuptiarum. Sit in ea Domine per donum ſpiritus tui prudens modeſtia, ſapiens benignitas, grauis lenitas, caſta libertas, in charitate ferueat, & nihil extra te diligat: Laudabiliter viuat, laudari non appetat: Te in ſanctitate corporis, te in animæ ſuæ puritate glorificet: amore te timeat, amore tibi ſeruiat. Tu ei ſis honor, tu gaudium, tu voluntas, tu in mœrore ſolatium, tu in ambiguitate conſilium, tu in iniuria defenſio, in tribulatione patientia, in paupertate abundantia, in ieiunio cibus, in infirmitate medicina. In te habeat omnia, quē diligere appetit ſuper omnia: & quod eſt profeſſa, cuſtodiat: Scrutatori pectorum non corpore placitura, ſed mente, tranſeat in numerum ſapientium puellarum, vt cæleſtem ſponſum accenſis lampadibus cum oleo præparationis expectet: nec turbata improuiſo regis aduentu, ſed ſecura cum lumine & præcedentium virginum choro iocanter occurrat, & nè excludatur cum ſtultis, regalem ianuam cum ſapientibus virginibus licenter introeat, & in Agni tui perpetuo comitatu probabilis manſura, caſtitate permaneat. Per eundem.

Benedictione expleta, & ad interrogationem Epiſcopi de obſeruatione ſacri velaminis illa coram profeſſa, Epiſcopus mittat velamen ſuper caput ipſius virginis, ità dicens: Accipe velum ſacrum puella, quod perferas ſine macula ante tribunal Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui flectitur omne genu cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, in ſæcula ſæculorum. Reſponſ. Amen. Tunc ipſa velata incipiat antiph. Induit me Dominus cyclade auro texta, & immenſis monilibus ornauit me. Cæteris ſanctimonialibus, quæ circunſtant, proſequentibus. Et ſi plures fuerint velatæ, per ſingulas incipiatur eadem antiphona vt ſupra.

Oratio poſt aſſumptum velamen dicenda.

Famulam tuam Domine tuæ cuſtodia muniat pietatis, vt cōtinentiæ ſanctæ propoſitum, quod te inſpirante ſuſcepit, te protegente illæſum cuſtodiat. Per. Sequitur antiphona: Ipſi ſum deſponſata, cui Angeli ſeruiunt.

ORATIO.

Da, quæſumus, omnipotens Deus, vt hæc famula tua, quæ pro ſpe retributionis æternæ, tibi Domino deſiderat conſecrari, plena fide animoque in ſancto propoſito permaneat. Tu eam omnipotens pater ſanctificare & benedicere, & in perpetuum conſeruare digneris. Tribue ei humilitatem, caſtitatem, obedientiam, charitatem, & omnium bonorum operum quantitatem: da ei Domine pro operibus gloriam, pro pudore reuerentiam, pro pudicitia ſanctitatē, vt ad meritum poſſit gloriæ peruenire. Per.

Tunc cantent antiphonam. Poſuit ſignum in faciem meam, vt nullum præter eū amatorem admittam. Et dicat Epiſcopus benedictionem Matthæi Apoſtoli ſuper eam.

Deus plaſmator corporum, afflator animarum, qui nullam ſpernis ætatem, non ſexum reprobas, non vllam conditionem gratia tua ducis indignam, ſed omnium æqualis creator es, & redemptor: tu hanc famulam tuam, quam ex omni numero gregis bonus paſtor eligere ad conſeruandam coronam perpetuæ virginitatis, & caſtimoniam animæ dignatus es, tuæ protectionis ſcuto circuntege, & ad omne opus virtutis & gloriæ, magiſtrante ſapientia præpara, vt vincens carnis illecebras, & licita connubia recuſans, indiſſolubilem filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti copulam mereatur. Huic petimus Domine arma ſuggeras, non carnalia, ſed ſpiritus virtute potentia, vt te muniente eius ſenſus & membra, in eius corpore & animo non poſſit dominari peccatum, atque ſub tua gratia viuere cupienti, nihil ſibi defenſor malorum & inimicus bonorum; de hoc vaſe iam nomini tuo conſecrato præualeat vendicare. Omnem etiàm genuinum calorem imber gratiæ cęleſtis extinguat, lumen verò perpetuę caſtitatis accendat.

Feciei ſcandalis pudica non pateat, nec incautè occaſionem tribuat negligentia delinquendi. Sicque in ea caſta virginitas, & ornata pariter & armata fide integra, ſpe certa, charitate ſincera, vt præparato animo ad continentiam virtus tanta præſtetur, quæ ſuperet diaboli vniuerſa figmenta: atque contemnendo præſentia, futura ſectetur. Ieiunia epulis carnalibus præferat, & lectiones ſacras & orationes conuiuijs & potationibus anteponat, vt orationibus paſta, & eruditionibus expleta, illuminata vigilijs, opus gratiæ virginalis exerceat. His virtutum armis hanc famulam tuam, interiùs exteriuſque communiens, præſta inoffenſum curſum virginitatis implere. Per.

Ad Annulum dandum iuxta Romanos.

Accipe annulum fidei, ſignaculum Spiritus ſancti, vt ſponſa Dei voceris, ſi ei fideliter ſerui eris. *Ad Torquem.*

Accipe ſignum Chriſti in capite, vt vxor eius efficiaris: & ſi in eo permanſeris, in perpetuum coroneris. Interim dicatur antiphona: Annulo ſubarrhauit me Dominus meus Ieſus Chriſtus, & tanquàm ſponſam decorauit me corona.

Sequitur benedictio.

Benedicat te conditor cæli & terræ, Deus pater omnipotens, qui te eligere dignatur ad ſanctæ Mariæ matris Domini noſtri Ieſu Chriſti conſortium, vt integram & immaculatam virginitatem, quam profeſſa es coram *Domino* & Angelis eius, conſerues, propoſitum teneas, caſtitatem diligas, patientiam ſerues, & coronam virginitatis accipere merearis. Per.

Deindè publica voce bannum epiſcopalem imponat, nè quis eam à diuino ſeruitio ſub vexillo caſtitatis impediat, vt bona ſua cum pace & quiete poſſideat. Tunc imponatur Euangelium, & illa velato capite ad manus Epiſcopi offerat, & Miſſa ordine ſuo finita, communicet. Poſtquam communicauit, reſeruet de ipſa communione, vndè vſque in diem octauum communicet. Et ſi eſt qui ei teſtimonium perhibuit, mittat eam Epiſcopus in manus ſuas, dicens: Vide quomodò iſtam Deo ſacratam, repræſentes immaculatam ante tribunal Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Ordo ad Diaconam faciendam.

Epiſcopus cùm diaconam benedicit, orarium in collo eius ponit. Quando autem ad Eccleſiam procedit, portet illud ſuper collum ſuum, ſic verò, vt ſummitas orarij ex vtraque parte ſub tunica ſit.

Item Miſſa ad Diaconam conſecrandam.

Antiphona. Deus in nomine tuo. Pſalm. Deus exaudi orationem. *Oremus.*

Deus caſtitatis amator, & continentiæ conſeruator, ſupplicationem noſtrã benignus exaudi, & hanc famulam tuam propitius intuere, vt quæ pro timore tuo continentiæ pudicitiam vouit, tuo auxilio conſeruet, & ſexageſimum fructum continentiæ, & vitam æternam te largiente percipiat. Per.

A *Ad Corinthios.*

Fratres, Neſcitis quoniam corpora veſtra. *Require in Dominica 12. poſt Pentecoſten. Feria 4.* Graduale. De neceſſitatibus meis. Verſ. Ad te Domine leuaui. Allel. Amauit eam Dominus. Deindè proſtrata illa ante altare imponatur litania. Qua finita, dicat Epiſcopus ſuper illam hanc orationem:

Exaudi Domine preces noſtras, & ſuper hanc famulam tuam N. ſpiritum tuæ benedictionis emitte, vt cæleſti munere ditata, & tuæ gratiam poſſit maieſtatis acquirere, & benè viuendi alijs exemplum præbere. Per.

B *Sequitur conſecratio in modum Præfationis.*

Deus qui Annam filiam Phanuelis vix per Luc. 2.
annos ſeptem ſortitam iugale coniugium, ità in annos octoginta quatuor in ſancta & intemerata viduitate ſeruaſti, vt noctibus ac diebus orationes ieiuniaque miſcentem, vſque ad propheticæ gratiam ſub circuncisione Chriſti tui, iuſtus remunerator adduceres, quique deinceps per Apoſtolicam intentionem, ſanctarum huius ordinationis manibus fœminarum, ſexus ipſius adoleſcentulas ac iuniores inſtrui cum ſenectæ chriſmatis viſitatione iuſſiſti, ſuſcipere dignare omnipotens piiſſime rerum omniũ Deus,
C huius famulæ tuæ arduum & laborioſum, nec ſatis diſcrepans à perfecta virginitate propoſitum, quia tu creaturarum omnium conditor, probè noſti mundiales illecebras non poſſe vitari: ſed eum ad ea venitur parte, nunquàm enim has ſemel viuificatas vel terribiles paſſiones, vel deliciarum blandimenta ſollicitent. Nam ſenſibus quibus ipſe dignaris infundi, nihil eſt deſiderabilius, quàm regnum tuum: nihil terribilius, quàm iudicium tuum. Da ergo *Domine* ad petitionem noſtram huic famulæ tuæ inter coniugatas trigeſimum, cum viduis ſexageſimum fructum. Sit in ea cum miſericordia
D diſtrictio, cum humilitate largitas, cum libertate honeſtas, cum humanitate ſobrietas. Opus tuũ die ac nocte meditetur, vt die vocationis ſuæ talis eſſe mereatur, quales per ſpiritum prophetiæ eſſe voluiſti. Per.

Tunc ponat Epiſcopus orarium in collo eius, dicens: Stola iocunditatis induat te Dominus. Ipſa autem imponat velamen capiti ſuo palàm omnibus de altari acceptum, cum antiphona. Ipſi ſum deſponſata cui Angeli. *Oratio.*

Preces famulæ tuæ, quæſumus, Domine benignus exaudi, vt aſſumptam caſtitatis gratiam,
E te auxiliante cuſtodiat. Per.

Ad Annulum dandum.

Accipe annulum fidei, ſignaculum Spiritus ſancti, vt ſponſa Chriſti voceris, ſi ei fideliter ſeruieris. Per. *Ad Torquem.*

Accipe ſignum Chriſti in capite, vt vxor eius efficiaris: & ſi in eo permanſeris, in perpetuum coroneris. Deindè dicat antiphonã. Annulo ſuo ſubarrhauit me Dominus. *Sequitur oratio.*

Famulam tuam, quæſumus Domine, pia deuotio te adiuuante perducat ad veniam, quatenus

nùs mereatúr à cunctis mundari ſordibus delictorum, & reconciliatam tibi per Chriſtum ſereno vultu reſpicias, & omnia eius peccata dimittas, ſeueritatem quoque iudicij tui ab ea clementer ſuſpendas, & miſerationis tuæ clementiam ſuper eam benignus infundas. Per eundē.

Tunc imponat Euangelium ſecundum Ioannem: In illo tempore, Reſpondit Ieſus, & dixit: Non poteſt homo accipere. Poſt Euangelium in ordine velatarum ad manus Epiſcopi offerat, choro imponente, Offert. Miſerere mei Domine. Secret. Munera, quæſumus Domine, famulæ & ſacratæ tuæ, quæ tibi ob conſecrationem ſui corporis offert, ſimul ad eius animæ medelam proficiant. Per.

Ioan. 3.

Infra agenda.

Hanc ergò oblationem ſeruitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ, quæſumus Domine, quā tibi offero pro incolumitate famulæ tuæ, ob deuotionem mentis ſuæ pius ac propitius clementi vultu ſuſcipias, tibi verò ſupplicantes libens protege, dignanter exaudi. Dieſque noſtros.

Benedictio.

Benedic Domine hanc famulam tuam, precioſi filij tui ſanguine comparatam. Amen.

Benedictionis tuæ gratiam, quam deſiderat, conſequatur: & ſine vlla offenſione, maieſtati tuæ dignum exhibeat famulatum. Amen.

Curſum vitæ ſuæ impleat ſine vllis maculis delictorū, & ſuperet in bonis actibus inimicū.

Quod ipſe præſtare digneris.

Communio.

Seruite Domino in timore.

Poſtcommunio.

Bonorum Deus operum inſtitutor, famulæ tuæ cor purifica, vt nihil in ea, quod punire, ſed quod coronare poſſis, inuenias. Per.

Diacona verò illa inter myſteria ſacra communicet, & poſt Miſſam Epiſcopus ei paſtorali banno pacem confirmet, vt ſua cum ſecuritate & quiete poſſideat.

Ordinatio Abbatiſſæ canonicam regulam profitentis.

IN ordinatione abbatiſſæ, Epiſcopus debet Miſſam cantare, & eam benedicere hoc modo: Poſt antiphonam ad introitum, & datam orationem & reliquum officium Miſſæ, vſque ad Euangelium proſternat ſe electa ante altare cum duabus vel tribus de ſororibus ſuis, fiantq; ibi litaniæ. Quibus finitis, benedicat eam Epiſcopus, inclinato capite, dicens: Dominus vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo.

OREMVS.

Exaudi Domine preces noſtras, & ſuper hāc famulam tuam ſpiritū tuæ benedictionis emitte, vt cæleſti munere ditata, & tuæ gratiam maieſtatis poſſit acquirere, & benè viuendi alijs exemplum præbere. Per. in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti.

ALIA.

Omnipotentiam tuam Domine humiliter imploramus, vt ſuper hāc famulam tuam, quam ad ſacrum ordinem aſſumere dignatus es, be-
A nedictionis tuæ donum dignanter infundas, eique gratiam conſecrationis tribuas, vt quod te donante percipit, te protegente in Ieſu cuſtodiat. Per.

Tunc dicat in altum: Per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. Amen. Dominus vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo. Surſum corda. Reſp. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo noſtro. Reſp. Dignum & iuſtum eſt.

Præfatio.

Verè dignum & iuſtum eſt, æquum & ſalutare. Nos tibi ſemper & vbique gratias agere, Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus,
B Adeſto precibus noſtris, adeſto votis, adeſto famulationibus, adeſto conſecrationibus, qui omnia per verbum virtutis tuæ mirabiliter diſpenſas, & diſpenſanda miniſtras. Qui diuerſis floribus tuam ſemper exornas Eccleſiam, dum eā & virorum exemplis, & illuſtrium fœminarum irradias inſtitutis: Qui etiàm de infirmiori ſexu hanc famulam tuam ſeruitutis tuæ applicare dignatus es famulatui, effunde quæſumus Domine ſuper hanc famulam tuam, quam in officium diuinum fideliter dedicamus, gratiam Spiritus ſancti, vt tibi omni tempore eius ſeruitus dignanter complaceat, eamque dextera tuæ po-
C tentiæ benedicere & ſanctificare ſiue conſecrare digneris in opus miniſterij tui condignum, quatenus actum miniſtrationis ſibi creditæ fideliter exequatur, & eiuſdem ſancti Spiritus ſeptiformis gratiæ virtute corroboretur. Requieſcat ergò ſuper eā, precamur Domine, ſpiritus ſapientiæ & pietatis, ac repleas eam ſpiritu timoris tui. Concede ei quoq; grauitatem actuū, cenſuramque viuendi, vt in lege tua die ac nocte meditetur, mandata tua cuſtodiat, dictis tuis obediat, ſacris lectionibus inſiſtat, terrena & tranſitoria deſpiciat, atque omni tempore bo-
D nis operibus inſeruiat. Omnem libidinem prauæ voluptatis ſuperet, amorem honeſtæ caſtitatis teneat, vt tibi ſponſo venienti cum lampadibus ſuis inextinguibilibus poſſit occurrere, & præcedentium virginum choro iungi, & ne cum ſtultis excludatur, regalem ianuam cum ſapientibus virginibus licenter introeat. Abundet in ea totius forma virtutis, auctoritas modeſta, pudor conſtans, innocentiæ puritas, & ſpiritalis obſeruantia diſciplinæ, in moribus eius præcepta tua fulgeant, vt ſuæ caſtitatis exemplo, cunctis ſibi ſubditis imitationem præbeat, purum & bonum conſcientiæ teſtimonium oſtendens,
E in Chriſto Ieſu firma & ſtabilis perſeueret, atq; ità perceptum miniſteriū te auxiliante peragat, qualiter ad æternam remunerationem te donante peruenire mereatur. Per eundem.

Tunc det ei regulam, dicens:

Accipe regulam ſanctæ conuerſationis, ſimulque gratiam diuinæ benedictionis, & vt per hanc cum grege tibi credito in ſtricti iudicij die, Domino incontaminata repræſentari valeas, ipſe te adiuuare dignetur: Qui cum Deo patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus.

Sequitur

Sequitur Oratio.

Domine Deus omnipotens, qui ſororē Moy-
ſis Mariam præeuntem cum cęteris mulieribus
inter æquoreas vndas cum tympanis & choris
læta mente ad littus maris venire feciſti, te ſup-
plices deprecamur pro fideli ſamula tua, quæ
hodiè materna in cathedra ſuper vniuerſas ſub-
ditas ſibi abbatiſſa conſtituitur, vt ità canonica
norma tueatur cunctas famulas tuas, quatenùs
ad æternam gloriam te auxiliante cū omnibus
illis introeat læta, ibique exultans cum angelis
canens cantica noua, ſequatur agnum quocun-
que ierit, Chriſtum Dominum noſtrum. Qui te
cum viuit & regnat Deus.

ALIA.

Famulam tuam, quæſumus Domine tua ſē-
per gratia benedicat, & inculpabilem ad vitam
perducat æternam. Per.
Quòd ſi ordinatio in domo ſua facta fuerit,
imponatur, Te Deum laudamus. Populo accla-
mante, Kyrie eleiſon. Poſteà dicatur hęc oratio
pro adepta dignitate.

OREMVS.

Omnium Domine, fons bonorū, iuſtorumq;
prouectuum munerator, tribue quæſumus famu
læ tuæ adeptam benè regere dignitatem, & à te
ſibi pręſtitam bonis operibus comprobare. Per.
Item ſi alibì conſecrata fuerit, regreſſæ ad mo-
naſterium omnis chorus virginum honorificè
procedat ei obuiàm, cum crucibus & aqua bene
dicta, incenſo & euangelio, & in ipſo eccleſię in
troitu imponant, Te Deum laudamus. Turba
acclamante Kyrie eleiſon. Et præsbytero proſe-
quente orationem, vt ſup. Omniū domine fons
bonorum.

*Ordinatio Abbatiſſæ, monaſticam regulam profi-
tentis. Capitulum ex canone Theodori
Anglorum epiſcopi.*

IN ordinatione abbatiſſę, epiſcopus debet
Miſſam cantare, & eam benedicere hoc mo-
do: Poſt antiphonam ad introitum, & datam
orationem, & reliquum officium Miſſæ, vſq; ad
Euangelium, proſternat ſe electa ante altare re-
tro epiſcopum, cum duabus vel tribus de ſorori
bus ſuis, fiantque ibi litaniæ. Deindè, Pater no-
ſter. Cum precibus iſtis, Saluā fac ancillam tuā
Domine Deus meus ſperantem in te. Dominus
conſeruet eam, & viuificet eam. Et beatā faciat
eā in terra. Dominus cuſtodiat introitum tuum
& exitum tuum, Ex hoc nunc & vſque in ſæculū.
Dominus cuſtodiat te ab omni malo. Cuſtodiat
animam tuam Dominus. Mittat tibi Dominus
auxilium de ſancto. Et de Sion tueatur te. Nihil
proficiet inimicus in ea. Et filius iniquitatis nō
nocebit eam. Eſto illi Domine turris fortitudi-
nis, A facie inimici. Exurge Domine adiuua eā.
Et libera eam propter nomē tuū. Domine exau-
di orationem meam, Et clamor meus ad te ve-
niat. Precibus finitis, benedicat eam epiſcopus,
inclinato capite dicens: Dominus vobiſcum:
Et cum ſpiritu tuo. Sequitur oratio.

A OREMVS.

Concede, quæſumus omnipotens Deus, affe-
ctui noſtro tuæ miſerationis effectum, & famulā
tuam quam ad regimen animarum elegimus,
gratiæ tuæ dono proſequere, vt te largiente, cū
ipſa tibi noſtra electione placeamus. Per Domi
num noſtrum.

ALIA.

Exaudi, quæſumus Domine, preces humilita
tis noſtrę, & ſuper hanc ſamulam tuam, gratiam
tuæ benedictionis effunde, quatenus per noſtræ
manùs impoſitionem, inter fideles diſpenſatri-
ces inueniatur, & cum ſubditis ſibi gregibus pla
B cere tibi mereatur. Per.

ALIA.

Cunctorum operum inſtitutor Deus, qui per
Moyſen famulum tuum. Require in ordinatio-
ne abbatis. Deindè dicat alta voce. Per omnia ſę
cula ſeculorum. Reſpon. Amen. Dominus vobiſ
cum ℞. Et cū ſpiritu tuo. Surſum corda. Reſpō.
Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domi
no Deo noſtro. Dignū & iuſtum eſt. Tunc impo-
nat ei manum ſuper caput, dicens hanc præfa-
tionem.

Verè dignum & iuſtum eſt, ęquum & ſalu-
tare: Nos tibi ſemper, & vbique gratias agerę
C Domine ſanctę, Pater omnipotens, æternę
Deus.

Reſpice quæſumus, ſuper hanc famulam tuā,
quam in tui nominis vice cuſtodem monacha-
rum ordinamus. Immitte ei domine ſpiritū ſa-
pientiæ & intellectus ſpiritum conſilij & fortitu
dinis, ſpiritum ſcientiæ & pietatis, & reple eam
ſpiritu timoris tui, quatenùs tua gratia præuen-
ta, nihil contra tuum pręceptum faciat, doceat
conſtituat, vel iubeat. ſed magis mentes diſci-
pularum tam exemplis bonorum operū quàm
verbis inſtruat: & quæ diſcipulabus docuerit eſ-
D ſe contraria, in operibus ſuis iudicet non agēda.
Sit in omnibus operibus ſuis prouida & conſidę
rata: ſit ſobria & caſta, ſit vita probabilis, ſit ſa-
piens & humilis, ſit benigna & charitatiua, ſit
in pauperum peregrinorum ſuſceptione aſſidua,
ſit in hoſpitalitate hilaris, ſit pia & miſericors,
& ſemper miſericordiam ſuperexaltet iudicio,
vt ipſa à te ęquiſſimo iudice veniam conſequa-
tur. Fac eam Domine te ſolum ex totis viribus
ſuis diligere, ieiunium amare, corpus caſtigare,
delicias non appetere, tribulatis ſubuenire, ne-
minem odiſſe, zelum iniuſtum & inuidiam non
habere, ſuſpicionem omninò deuitare, in tuo
E nomine pro inimicis exorare. Fac eam ſemper
agnoſcere, quia tibi reditura eſt rationem villi
cationis ſuæ, & quantas ſub cura ſua animas ha
buerit, ipſas ſine dubio ante ſedē maieſtatis ſuæ
ſit latura. Quapp tibi pijſſimo paſtori ſupplica
mus, vt ad humilitatis noſtrę orationes, cor eius
gratia tua illuſtres, quo poſſit quæq; ſingula ità
diſcernere atque temperare, vt fortes habeant
quod cupiant, & infirmæ quod nō refugiant. Da
illi Domine ſpiritum compūctionis, vt cęleſtia
ſemper diligat, & inextinguibilē gehennę ignē

ante

ante mentis oculos ſibi proponat, quatenus ſupernorum dulcedine gaudiorum, & infernaliū amaritudine tormentorum ſemetipſam irreprę henſibilem cuſtodiat, vt cum creditis ſibi ouibus in tremendo examine gaudeat, & cum omnibus ſanctis tuis immarceſcibilem cæleſtis regni coronam accipiat. Per. Tunc det ei regulam, dicens:

Accipe regulam a ſanctis patribus nobis traditam, ad regendum cuſtodiendumque gregem tibi à Deo creditum, quantùm Deus ipſe te confortauerit, ac fragilitas humana permiſerit.

ORATIO.

Domine Deus omnipotens, qui ſororē Moyſis Mariam præeuntem cum cęteris mulieribus inter æquoreas vndas cum tympanis & choris læta mente ad littus maris venire feciſti, te ſupplices deprecamur pro famula tua, quæ hodiè materna in cathedra ſuper vniuerſas ſubditas ſibi abbatiſſa conſtituitur, vt ità monaſtica norma tueatur cunctas famulas tuas, quatenùs ad æternam gloriam te auxiliante cū omnibus illis introeat læta, ibique exultans cum angelis canens cantica noua, ſequatur agnum quocunque ierit, Chriſtum Dominum noſtrum. Qui te cum viuit & regnat Deus.

ALIA.

Concede, quæſumus omnipotens Deus, famulæ tuæ abbatiſſæ, vt oſtendendo & exercendo q̃ recta ſunt, & exemplo bonorum operum animos ſuarum inſtruat ſubditarum, & æternæ remunerationis mercedem a te piiſſimo paſtore percipiat. Per.

ALIA.

Omnium Domine fons bonorū, iuſtorumq; prouectuum munerator, tribue quæſumus famulæ tuæ adeptam bene gerere dignitatem, & à te ſibi pręſtitam bonis operibus comprobare. Per. Quòd ſi ordinatio abbatiſſę infra monaſterium ſuum facta fuerit, imponatur, Te Deum laudamus. Populo acclamante, kyrie eleiſon. Poſteà dicatur hæc oratio pro adepta dignitate:

Deus cui omnis poteſtas & dignitas famulatur, da famulæ tuæ proſperum ſuę dignitatis effectum, in qua te ſemper timeat, tibique iugiter placere contendat. Per. Item ſi alibi conſecrata fuerit abbatiſſa, regreſſæ ad monaſterium omnis chorus monacharum honorificè obuiàm procedat, cum crucibus, aqua benedicta, incenſo & Euangelio, & in ipſo eccleſiæ introitu imponatur, Te Deum laudamus. Turba acclamante kyrie eleiſon. Et presbytero proſequente orationē, vt ſupra. Deus cui omnis poteſtas.

Conſecratio virginum, quæ a ſeculo conuerſæ, in domibus ſuis ſuſceptum caſtitatis habitum, priuatim obſeruare voluerint.

Benedictionem velaminum require retro in conſecratione ſanctarum virginum. Ancilla Dei virgo, cùm ad conſecrationem ſui epiſcopi offertur, in talibus veſtibus applicetur, qualibus ſemper vſa eſt profeſſioni & ſanctimoniæ aptis. Procedente ergò epiſcopo ad officium more ſolēni,

A imponatur antiphona ad introitum, & cætera vſque ad Euangelium. profeſſa illa de religioſi habitus obſeruatione ꝑpetua, proſternatur ante altare toto corpore, obſecrans interè conſecrationum largitorem, & imponat ſchola litaniam. Qua finita, eademque ancilla Dei erecta, & humiliter ante altare nudo capite inclinata, epiſcopus dicat hanc præfationem in eius conſecrationem. *Præfatio.*

Oremus, fratres chariſſimi, miſericordiam Domini: vt illud donum tribuat huic puellæ, quæ Deo votum vouit veſtem candidam perferre cū integritate coronę in reſurrectione vitæ æternę,
B quæ futura eſt nobis. Sequitur benedictio.

Famulam tuam Domine tuæ cuſtodia muniat pietatis, vt virginitatis ſanctæ propoſitum, quod te inſpirante ſuſcepit, te protegente illæſū cuſtodiat. Per.

ALIA.

Te inuocamus Domine ſancte, pater omnipotens, æterne deus, ſuper hanc famulam tuam, quæ tibi vouit ſeruire pura mente, mundoq; corde, vt eam ſociare digneris inter illa centū quadragintaquatuor millia infantum, qui virgines permanſerunt, & ſe cum mulieribus nō coinquinauerunt, in quorum ore dolus inuentus non eſt:
C & ità hanc famulam tuam facias permanere immaculatam vſque in finem, per immaculatum Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, cum quo viuis & regnas Deus in vnitate ſpiritus ſancti, ꝑ omnia ſecula ſeculorum. Benedictione expleta mittat epiſcopus velamen ſuper caput eiuſdem virginis, dicens. Accipe velū ſacra puella, quod perferas ſine macula ante tribunal Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui flectitur omne genu cœleſtium, terreſtrium, & infernorum in ſecula ſeculorum. Reſp: Amen. Sequitur oratio.

Preces famulæ tuæ, quæſumus Domine beni-
D gnus exaudi, vt aſſumptam caſtitatis gratiam, te auxiliante, cuſtodiat. Per.

ALIA.

Deus, qui habitaculum tuum in corde pudico fundaſti, reſpice ſuper hanc famulam tuam, vt quæ caſtigationibus aſſiduis poſtulat, tua conſolatione percipiat. Per. Sequitur benedictio.

Benedicat te Deus Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus in oī benedictione ſpiritali, vt maneas ſine macula ſub veſtimento ſanctæ Mariæ matris Domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui viuit. *Ad Miſſam.* Preces famulæ tuæ, quæſumus Domine. Vt
E ſupra. *Secreta.* Votiuis, quæſumus Domine famulæ tuæ adeſto muneribus, vt te cuſtode ſeruata, hæreditatem benedictionis æternæ percipiat. Per.

Infra agendā.

Hanc igitur oblationem famulę tuę N. quam tibi offerimus ob diem natalis ſui, quo eam ſacro velamine protegere dignatus es, quæſumus Domine placatus accipias, pro qua maieſtati tuæ ſupplices fundimus preces, vt in numerum ſanctarum virginum eam tranſire præcipias,

quate-

qoatenus tibi ſpooſo ſuo venieoti eum lampade A ineætinguibili poſſit occurrere, atq; intra regna cæleſtia gratias tibi referat, choris ſanctarũ virginum ſociata. Dieſq; noſtros.

Poſt communionem.

Deus qui habitaculum tuum, vt ſuprà. Præfata vero ancilla Dei inter alias velatas ad manus Epiſcopi offerat, & ad Miſſam cõmunicet, & poſt peracta myſteria, epiſcopalis bñni ſignaculo inſignita regrediatur ad ſua.

Conſecratio viduæ, quæ fuerit caſtitatem profeſſa.

Vidua quæ ſoluta eſt a lege viri, ſi ſeipſam vult Deo dare, debet & à presbytero velari, vel ẽt cõſecratũ ab Epiſcopo velamen B de altari accipe, & ipſa ſibi, nõ Epiſcopus, illud debet imponere. Presbyteris verò licet viduas velare, ſolis Epiſcopis virgines, & hoc añ euãgeliũ. Bñdictio veſtimẽtorũ viduę, q̃ fuerit caſtitatẽ ꝓfeſſa. Dñs vobiſcũ. ℟. Et cũ ſpiritu tuo. Oremꝰ

Viſibiliũ & inuiſibiliũ creator Deus, adeſto propitius, vt hęc indumẽta, ſanctitatis effigiẽ oſtẽdẽtia, deſupèr gratia tua irrigante, benedicere & ſanctificare digneris. Per. ALIA.

Aperi, q̃ſumus Dñe, oculos maieſtatis tuæ ad benedicendã hanc viduitatis veſtem, vt q̃ inordinatis veſtibus viri ſui viſibus placuit, io ſacris indumẽta benedictionis tuę ſeruare mereatur. Per. C Tunc induatur ipſis veſtimẽtis, & agatur litania, ea ante altare proſtrata. Poſt litaniam cùm ſe erexerit, ſequitur hæc præfatio.

Incorruptum æternitatis Dñi, & inuiolabilis naturæ Dñm, fratres chariſſimi, ſupplicirer dep̃camur, poſcentes pro ſorore noſtra, quę corpore ac mente perſectæ continentiæ & pudicitiæ ſe ſeruituram Dño deuouit vt petenti famulæ ſuæ ipſe, qui eſt iudex viduarum, perſectam tribuat cootinentiam. Per.

Benedictio propria viduæ.

Cooſolare Dñe hanc famulam tuã, viduitatis D laboribus cõſtrictã, ſicut conſolari dignatus es Sareptaoã viduam per Heliã prophetã. Cõcede & pudicitiæ fructũ, vt antiquarum non meminerit voluptatũ. Neſciat etiã incentiua vitiorũ deſideria, vt ſoli tibi ſubdat propria colla, quo poſſit ꝑ laboribus tantis ſexageſimo gradu ꝑcipere munus delectabile ſaoctitatis. Per. ALIA.

Da, quæſumus Dñe, vt hæc famula tua, quæ ꝑ ſpe retributionis æternæ, ſe tibi Dño deſiderat cõſecrari pleoa fide animoq; in ſancto propoſito permaneat. Tu eã oĩpotẽs pater ſanctificare & benedicere, & in perpetuum cõſeruare digneris. Tribue ei humilitatẽ, caſtitatẽ, obedientiam, E charitatẽ, & omniũ bonorũ operũ quãtitatẽ. Da ei Dñe pro operibus gloriam, pro pudore reuerentiam, pro pudicitia ſanctitatem, vt ad meritum poſſit gloriæ perueoire. Per.

Tunc imponat ipſa velameo capiti ſuo.

Oratio poſt aſſumptum velamen.

Famulam tuã Domioe tuæ cuſtodia muniat pietatis, vt continentiæ ſanctæ propoſitũ, quod te ioſpirante ſuſcepit, te protegente illæſum cuſtodiat. Per.

ALIA.

Domine Ieſu Chriſte, oĩm Deus, q̃ inter cætera virtutũ documenta ad ſalutẽ noſtrã vigorẽ caſtitatis & pudicitiæ reparaſti, te ſupplices exoramus, vt haoc ſororẽ noſtrã viduã, ad gratiã pietatis tuæ ex toto corde cõuerſam, ab omnibus tẽtationibꝰ iomicorũ tutã defenſamq; cuſtodias, hæc capitis velamina ad ioterioris homiois tutamen perſeuerare facias. Per. ALIA.

Confirma hoc Deus qđ operatus es in vidua, vt fideliter cuſtodire valeat ꝓmiſſiones, quas ꝓmiſerat tibi, vt caſtitatẽ corporis & aĩæ exhibere Deo valeat & dignè occurrat, vt ſexageſimũ fructũ cũ electis ſocijs eius participare mereatur. Per. ALIA.

Domine Deus virtutũ cæleſtiũ æterne dominator, tibi ſupplices effuodimus preces, vt hanc famulã tuã conſecrare digneris, quã de priſtina cõuerſatione ad nouitatẽ vitæ, expolia os veterẽ hominẽ, & iuduẽs oouũ, cõuerti feciſti, vt ſicut Anna ꝓphetiſſa multis tẽporibus veſtibus viduitatis induta, io templo gloriæ tuæ ieiunijs, & orationibꝰ fideliter deſeruiuit, ſic & hæc famula tua tibi ſoli Deo in Eccleſia tua deuota mente deſeruiat. Per. Poſteà Epiſcopus auctoritate paſtorali denũciet ei pacẽ, & oĩbus q̃ illa poſſidet, & illa ad Miſſã ioter velatas offerat, & cõicet. Orõ ad Miſſam io natali viduæ: Deus caſtitatis amator, & reliq. vt ſup. in conſecrat. diaconiſſæ.

Ordo Romanus, qualiter Conciliũ agatur generale.

Conueniente itaq; vniuerſo cœtu ſanctorum Epiſcoporum, abbatum, presbyterorum, atque diaconorum, cæterorumque Eccleſiaſticorum in nomine Domini, ſiue in ciuitatem Metropolim, ſiue in eam, quam Metropolitanus Epiſcopus vnà cũ conſenſu cæterorũ Epiſcoporũ decreuerit ad Conciliũ faciendum, poſt oratiooes ſolitas venientes omnes in Eccleſiam maiorem, vbi Concilium celebrandum eſt, ſedet in ordine ſuo cum ſilentio. Tunc cantet ſchola antiphonam ad introitũ, Exaudi nos Dñe. Et poſteà erigens ſe Metropolitanus Epiſcopus, dicat: Oremus, Et diaconus, Flectamus genua, Et poſt paululũ. Leuate. Et ipſe Metropolitanus Epiſcopus, aut alius ex ſeoioribus, dicat hanc oratiooem.

Omnipotens ſempiteroe Deus, qui nos per miſericordiam tuam incolumes in hunc locum ſpecialiter aggregaſti, mentes noſtras quæſumus paraclitus, qui a te procedit, illumioet, & inducat in omnem ſicut tuus promiſit filius, veritatem, cunctoſque io tua fide & charitate corroboret, vt exercitatio corporalium Conciliorum, proficiat nobis ad æternę felicitatis augmẽtum. Per.

Poſt collectam dicatur litania. Ea finita dicat Epiſcopus: Oremus. Et diaconus, Flectamus genoa. Et iterũm, Leuate. Sequitur oratio.

Da quæſumus Eccleſiæ tuę miſericors Deus vt ſpiritu ſancto coogregata, ſecura tibi deuotione mereatur. Per.

Finita oratione,& reſpōdentibus oībus. Am. A cum timore & diſciplina ſedeāt oēs tā Epiſcopi quàm preſbyteri in ſilentio magno. Tunc diaconus progrediēs de altari, ſacra veſte indutus, portās Euāgeliū vſq; ad ambonē in medio choro ad legendū, dicat: Dn̄s vobiſcū, & reliqua ſicut mos eſt, & legat lectionem ad hoc pertinentem: vel ſi Euangelium non legitur, librum aptam lectionem continentem, aut canonem. Lectione finita, alloquatur Metropolitanus Epiſcopus concilium, dicens: Eccè beatiſſimi & venerabiles conſacerdotes, & patres, ac fratres noſtri, p̄miſſis Deo precibus, ſanctitatē veſtrā oportet, vt ea, q̄ de diuinis officijs vel ſacris ordinibus aut etiàm B de noſtris moribus, & neceſſitatibus eccleſiaſticis a nobis cōferenda ſunt, cū charitate & benignitate vnuſquiſq; veſtrū ſuſcipiat, ſūmaq; reuerentia quantùm valeat, Dn̄o adiuuāte percipiat, vel quæ emendatione digna ſunt, omni deuotione vnuſquiq; fideliter ſtudeat emēdare. Et ſi cui fortè quod dicitur diſpliceat, ſine aliquo ſcrupulo contentionis palàm omnibus conferat, qualiter Domino mediante, & hoc ad optimū ſtatum perueniat, ità vt nec diſcordans contentio ad ſubuerſionem iuſtitiæ locum inueniat, nec item in perquirenda veritate vigor noſtri ordinis vel ſolicitudo tepeſcat. C Poſt allocutionem, tractent apud ſe de diuinis myſterijs & eccleſiaſticis diſciplinis, vel quibuſlibet neceſſarijs, canoneſq; ibi legantur, aut liber officiorum, nec aliquis indè anteà tranſeat, quàm iſta omnia explicentur. Et ità totis tribus diebus agatur. Nam de his qui foris ſunt, ſi concilium pro qualibet cauſa appellare habent, archidiacono Eccleſiæ metropolitanæ cauſam ſuam intiment, & ille in concilio proferat, & ita introeundi detur eis licentia. Concilium autem nullus ſoluere audebit, niſi fuerint finita certamina.

Item ordo alterius diei.

D CONuentione facta, dicit Metropolitanus, Oremus. Et diaconus, Flectamus genua. Et dat orōnem Epiſcop', ſicut mos eſt: Mētibus noſtris, quæſumus Domine, Spiritum ſanctum benignus infunde, quatenùs in nomine tuo collecti ſic in cūctis teneamus cum moderatione pietatis iuſtitiam, vt hic a te in nullo diſſentiat voluntas noſtra, ſed ſemper rationabilia meditantes, quæ tibi ſunt placita, & dictis exequamur & factis. Per.

Deus qui nos iuſtitiam loqui, & quę recta ſūt præcipis iudicare, tribue nobis, vt nec iniquitas in ore, nec prauitas inueniatur in mente, vt puro cordi purior ſermo conſentiat. E Oſtendatur in opere iuſtitia, nec appareat dolus in lingua, ſed ea corde veritas proferatur. Per.

Finita oratione, legatur lectio, ſicut ſuperius continetur. Poſt lectionem alloquatur Epiſcopus huiuſmodi: Reuerendiſſimi & ſanctiſſimi nobis Domini & patres noſtri, pia ſolicitudine vos oportet, vt ſicut heſterno die admonuim' benignam manſuetudinem veſtram de diuinis officijs, & ſacris altaris gradibus, aut etiàm de cō- A ſuetudine & neceſſitatibus Eccleſiaſticis, quęcūque emendanda vel renouāda ſunt, charitas omnium veſtrum vbicunque nouerit aliqua emendatione condigna, in medium proferre non ambigat, vt per veſtræ ſanctitatis ſtudium, Domino largiente, ad optimum perueniat ſtatum, ad laudem & gloriam nominis Chriſti Domini noſtri.

Poſt allocutionem admoneat Epiſcopus, vt ſupra, vt de diuinis ſcripturis tractent inter ſe.

Item ordo tertiæ diei.

B Cōuentione facta, dicit Metropolitanus, Oremus. Et diaconus, Flectamus genua. Et Epiſcopus det orationem:

Omnipotens ſempiterne Deus, qui ſacro verbi tui oraculo prōmiſiſti, Vbi duo vel tres in nomine tuo ſunt congregati, te in mediū fore, adeſto ſerui noſtro propitius, & cor noſtrum illumina miſericors, vt à bono miſericordię tuæ nullatenùs aberremus, ſed rectum iuſtitiæ tuæ tramitem in omnibus teneamus. Per. *Matth. 18.*

ALIA.

Deus qui populis tuis & indulgentia conſulis, & amore dominaris, da ſpiritum ſapientiæ, quibus dediſti regimen diſciplinæ, vt de profectu ſanctarum ouium fiant gaudia æterna paſtorum. C Per.

Finita oratione, legatur lectio ſicut ſuperius continetur. Poſt lectionem alloquatur Epiſcopus huiuſmodi.

Dilectiſſimi igitur & venerabiles patres ac Domini noſtri beatitudinem veſtram oportet, vt ea quę de Eccleſiaſticis officijs, & ſacerdotalibus gradibus, vel etiàm canonicis ſanctionib' propter diuerſas occupationes, quas negare nō poſſumus, & propter noſtram aliorumque deſidiam non tam pleniter, vt oportet, executa ſūt, D noſtro omnium vnanimi cōſenſu & voluntate requirantur & humiliter corā ſanctitate veſtra recitentur, vt & q̄ digna ſunt emēdatione, ad meliorē ſtatū auxiliante Dn̄o perducātur, & cui fortaſſis aliqua diſpliceant, q̄ digeſta ſunt, ea ſanctitati veſtræ cū benignitate & modeſtia intimare non differat, quatenùs totū qđ ſynodali conuētione noſtra ſtatutū fuerit vel renouatū, abſque omni contrarietate, concordia ſanctæ pacis ab omnibus æquè cuſtodiatur, & teneatur ad augmentum æternæ omnium beatitudinis noſtræ.

Poſt allocutionē admoneat Epiſcopus, vt ſupra, vt de diuinis ſcripturis tractēt inter ſe, & cōſtituāt, q̄ neceſſè fuerit emēdare. E Terminatis aūt omnibus vltimo die cōcilij, eleuātibus ſe omnib' cum reuerentia de ſedibus ſuis, dicat metropolitanus Epiſcopus, Orem'. Et diaconus dicat: Humiliate vos ad orōnem. Tunc oēs proſtrati in terrā, orent, non modico interuallo. Et dicat diaconus. Leuate. Epiſcopus det orationem.

Exaudi, q̄ſumus Dn̄e, ſupplicū preces, & cōfitentium tibi parce peccatis, vt ſi quid offenſionis in hac concilij celebritate cōtraximus, te miſerante indulgentiam ſentiamus. Per.

ALIA

ALIA.

A cunctis exceſſibus nos, Domine quęſumus, propiciatus abſolue,& quia imperfectum noſtrū oculi tui videtūt,perfectioni deputa miſericors, quod perfecto ęquitatis fine cōcludere pręoptamus,Per.

Intende,quæſumus Domine, preces noſtras, vt qui te in principijs operum noſtrorum occurſorem adeſſe popoſcimus,te quoquè in hoc fine noſtri concilij indultorem eſſe noſtris exceſſibus ſentiamus. Per.

Hac oratione finita,ille epiſcopus, in cuius ſede ipſum conciliū celebratur,dicat omnibus de benedictionis verbis:

Chriſtus filius Dei,qui eſt initiū & finis, complementum vobis ſuę tribuat charitatis.Reſpon. Amen.

Et qui ad abſolutionem huius fecit peruenire concilij,abſolutos vos efficiat ab omni contagio ne delicti. ℞. Amen.

Vt ab oī reatu liberiores effecti, adiuti etiàm per donum Spiritus ſancti, felici reditu veſtrarū ſedium cubilia repetatis illæſi. ℞. Amen.

Quod Ipſe præſtare dignetur, Tunc ſurgētes omnes cum reuerentia,incipientes a metropolitanis, oſculum pacis ſibi inuicèm dent, cum timore & amore Dei. Et dicat iterùm Pontifex: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, Ite in pace. Et reſpondetur ab omnibus, Deo gratias. Et ita conuentus abſoluitur.

Item ordo, qualiter agatur Concilium prouinciale.

PRima die & ſecunda & tertia, oēs ante Miſſam ſequātur crucem cū litania, & ità ſubſcripto ordine ingrediantur ſynodum.

Ordo primæ diei.

Hora conuenienti quandò Epiſcopo vel eius vicario viſum fuerit, omnes expellantur ab Eccleſia,obſeratiſque foribus cunctis,ad vnam ianuam per quā ſacerdotes ingredi oportet, oſtiarij ſtent, & ſella ponatur in medio, & ſupra eam ſacrę reliquiæ,& plenarium cum ſtola ponatur Deinde conuenientes preſbyteri omnes intrēt, & ſecundum ordinationis ſuæ tempus reſideant. Poſt hos ingrediantur diaconi probabiles, quos ordo popoſcerit intereſſe. Exindè introducantur laici bonæ conuerſationis,vel qui electione coniugali intereſſe meruerint. Tunc ingrediatur epiſcopus, ſi voluerit,vel ſi neceſſitas exegerit:& ſi non aderit Epiſcopus,eius vicarius eadem faciat.

Prima die quandò Epiſcopus vel eius vicarius ſynodum ingreditur, ſalutet ex omni parte non ſolùm clerum,ſed & populū,& verſus ad orientem mediocri voce dicat: Dominus vobiſcū. ℞. Et cū ſpiritu tuo.

ORATIO.

Deus humilium viſitator, qui nos fraterna dilectione conſolaris; prætende ſocietati noſtræ gratiam tuam,vt per eos in quibus habitas,

A tuum in nobis ſentiamus aduentum.Per.

Tunc procedens diaconus cum ſubdiacono, thuribulo & ceroferarijs duobus, benedicente Pontifice, legat Euangelium in ambione. Cum eſſet ſero die illo. Eo autem deſcendente, dicat pontifex,vel eius vicarius: S. Maria,& oēs ſancti & electi Dei, intercedite pro nobis peccatoribus ad Dominum Deum noſtrum, vt mereamur ab eo adiuuari & ſanari, qui viuit & regnat in ſecula ſeculorum. Amen. Poſtmodum duabus vicibus dicat: Deus in adiutorium meū intende. Clero reſpondente. Domine ad adiuuandū me feſtina. Item tertio dicatur. Deus in

B adiutorium meum intende. Clero reſpondente. Domine ad adiuuandum me feſtina, Cum gloria.Et kyrie eleiſon.Et pater noſter.Cum precibus iſtis:Domine, ne memineris iniquitatū noſtrarum.Adiuua nos Deus ſalutaris noſter.Eſto nobis Domine turris fortitudinis. Dne exaudi orationem meam. Dominus vobiſcum.℞.Et cū ſpiritu tuo.

OREMVS.

Exaudi nos Deus ſalutaris noſter,& dies noſtros in tua pace diſpone, vt a cunctis perturbationibus liberati,tranquilla tibi ſeruitute famulemur.Per.

C Deinde pro vniuerſis ordinibus, necnon pro ſtatu Papæ & antiſtitis eiuſdem ſedis,decantent pſalmos hos:Miſerere mei Deus. Deus in nomine tuo. Miſerere mei Deus,miſerere mei. Deus miſereatur noſtri.Deus in adiutoriū meū. Pater noſter. Cum precibus iſtis: Sacerdotes tui Domine induāt. Memento Domine congregationis tuæ.Saluos fac Domine Deus noſter. Vt confiteamur nomini ſancto tuo. Adiutoriū noſtrū in nomine Domini. Dne exaudi orationem meā Dominus vobiſcum. Oremus.

Omnipotens ſempiterne Deus, cuius ſpiritu totum corpus Eccleſiæ ſanctificatur, & regitur,

D exaudi nos pro vniuerſis ordinibus ſupplicātes, vt gratiæ tuæ munere ab oībus tibi gradibus fideliter ſeruiatur. Per. Deindè dicat orationem.

Deus omnium fidelium paſtor& rector,famulos tuos quos paſtores Eccleſiæ tuæ præeſſe voluiſti,propitius reſpice; da eis quæſumus verbo & exemplo, quibus præſunt, ità * præeſſe, vt ad vitam vnà cum grege ſibi credito perueniant ſempiternam.Per. *proficere*

His expletis, ſeptem pſalmos pęnitentiæ pro peccatis decantent,cum precibus iſtis,kyrie eleiſon.Et Pater noſter.Ego dixi, Domine miſerere mei.Conuertere Domine vſquequò. Fiat miſe-

E ricordia tua Domine ſuper nos. Domine Deus virtutum cōuerte nos. Domine exaudi orationē meam.Dominus vobiſcum.

OREMVS.

Dies noſtros, quæſumus Domine, placatus intende,pariterq; nos & a peccatis abſolue propitius,& à cunctis eripe benignus aduerſis. Per.

Poſt hæc vero egrediantur omnes exceptis preſbyteris,& cæteris idoneis clericis: factoque ſilentio,dicat Pontifex vel eius vicarius hanc orationem palàm.

OREMVS.

Adeſto nobis, q̄ſumus, Domine ſācte ſpiritus, peccati quidē immanitate detentis, ſed in noīe tuo ſpecialiter aggregatis. Veni ad nos, & digna te illabi cordibus noſtris: doce nos q̄d agamus, quò gradiamur oſtēde, q̄d efficiamus operare. Eſto ſalus & ſuggeſtor & effector iudiciorū noſtrorū, qui ſolus cū Deo patre, & eius Filio nomē poſſides glorioſū. Nō nos patiaris perturbatores iuſtitiæ eſſe, qui ſummæ veritatis diligis æquitatē, vt in ſiniſtrū nos nō ignorātia trahat, non fauor inflectat, nō acceptio muneris vel perſonæ corrūpat, ſed iūge nos tibi efficaciter ſolius tuæ gratię dono, vt ſimus in te vnū & in nullo deuiemus à vero, quatenùs in noīe tuo collecti, ſic in cūctis teneamus rū moderatione pietatis iuſtitiā, vt & hic à te in nullo diſſētiat ſētētia noſtra, & in futuro ꝓ benè geſtis, conſequamur pręmia ſempiterna, Per omnia ſecula ſeculorum. Tunc tacētibus cunctis, ex Niceno Concilio fides Catholica à diacono legatur.

Credimus in vnū Deū patrē omnipotentem, oīm viſibiliū, necnon & inuiſibiliū, factorē & in vnū Dnm Ieſū Chriſtū filiū Dei, natum ex patre vnigenitū, hoc eſt, ex ſubſtantia patris, Deum ex Deo lumē de lumine, Deū verū de Deo vero natū, nō creatū: homouſion, hoc eſt, eiuſdē cū patre ſubſtātiæ, per quē oīa creata ſunt cęleſtia & terrena, q ꝓ ꝓ nos homines, & ꝓ ꝓ noſtrā ſalutē deſcēdit, & incarnatus eſt, & hō factus eſt, paſſus eſt, & reſurrexit tertia die, aſcendit in cęlū, ſedet ad dexterā Patris, venturus eſt indè iudicare viuos, & mortuos. Et in Spiritū ſanctū. Eos aūt q dicunt, Erat tēpus quādo nō erat, & prius q̇ naſceretur, nō erat, & quia ex nullis ſubſiſtētibus factus eſt, aut ex alia ſubſtantia vel eſſentia, aut dicunt eſſe treptō, hoc eſt, cōuertibilē, aut mutabilē filiū Dei hos anathematizat Catholica. & Apoſtolica Eccleſia.

Tunc diaconus alba indutus, codicē canonū in medio proferēs, capitula de Cōcilijs agendis pronunciet. i. de cōcilio Tolet. quarto: Sancta ſynodus bis in anno eccleſiaſtica decreuit habere cōcilia, vnum æſtate, aliud tpe autūni. Quiſquis aūt clericorum ad hæc venire diſtulerit, abſque neceſſitatis cauſa anno integro Miſſas celebrare non præſumat.

Item de eodem concilio.

Interdixit ꝑ oīa magna ſynodus, non epiſcopo, non preſbytero, non diacono, nec alicui omnino, q in clero eſt, licere ſubintroductā habere mulierē, niſi fortè matrē, aut ſororē, aut amitā, vel eas tātum pſonas, q̄ ſuſpiciones effugiunt. Finitiſq; titulis, & cūctis in ordine cū ſilētio ſedētibus, epiſcopus vel (ſi voluerit) diaconus cōcilium alloquatur, cum exhortatione huiuſmodi.

Ecce ſanctiſſimi fratres, pręmiſſis Deo precibus fraternitatē veſtrā pia exhortatione cōuenio, & ꝑ diuinum noīe obteſtor, vt ea q a nobis de Deo & ſacris ordinibus vel ſanctis moribus vobis fuerint dicta, cū ſumma reuerentia perficere contendatis. Quod ſi forſitan aliquis veſtrū ali-

A ter q̄ dicta fuerint, ſenſerit, ſine aliquo ſcrupulo contentionis, in noſtrū oīm collatione mea* ip- *ipſa ſe de quibus dubitauerit, conferēda reducat, qualiter Deo mediāte, aut doceri poſſit, aut doceat.

Deinde ſimili vos obteſtatione cōiuro, vt nullus veſtrū in iudicādo aut perſonā accipiat, aut quolibet fauore vel munere pulſatus, a veritate diſcedat. Sed cū tāta pietate, quicquid cœtui noſtro ſe iudicandū intulerit, retractate, vt nec diſcordans cōtentio ad ſubuerſionē iuſtitiæ inter nos locū inueniat, nec itē in perquirenda æquitate vigor noſtri ordinis vel ſolicitudo tepeſcat.

Poſt hāc exhortationē quiſquis clericorū ve-
B lit, conferat querelā. Et admonēdi ſunt, vt nullus ad ſynodū veniat, niſi ieiunus, vel a cętu cōi ſecedat antè, quàm generalis ſeceſſio adueniat. Et ſic quoque ſynodus primæ diei ſoluatur.

Ordo alterius diei.

Secunda die quando ingreditur ſynodū Epiſcopus, vel eius vicarius: in loco ſuo ſtans dicat: Dominus vobiſcum. Oremus.

Deus qui nobis in famulis tuis præſētiæ tuę ſigna manifeſtas, mitte ſuꝑ nos ſpiritum charitatis, vt in aduētu fratrū cōſeruorūq; noſtrorum, gratia nobis tuæ largitatis augeatur. Per.

C Poſtea legatur Euangeliū Deſignauit Dn̄s & alios ſeptuagintaduos. Deindè dicat Pontifex, vel eius vicarius preces: Sancta Maria, & omnes ſancti. Sicut ſuperiùs. Tunc oēs ꝓſtrati, ꝓ peccatis decātent hos pſalmos. Dn̄e ne in furore. Benedixiſti. Inclina Dn̄e. cum kyrie eleiſon, & Pater noſter. Et precibus iſtis. Ego dixi Dn̄e. Conuerte re Dn̄e. Adiutoriū noſtrū. Dn̄e exaudi orationē meā. Dn̄s vobiſcū. Precibus noſtris, quæſumus Dn̄e, aurē tuæ pietatis accōmoda, & orōnes ſupplicū, occultorum cognitor benignus, exaudi, vt te largiente ad vitā perueniāt ſempiternā. Per.

Poſteà decātent pſalmos iſtos ꝓ regis noſtri
D & reginæ & aliorū ſeu regni primarū ſoſpitate: Dn̄e, quid multiplicati ſunt. Exaudiat te Dn̄s. Deus auribus noſtris. Cū kyrie eleiſon. Et Pater noſter. Cum precibus iſtis. Dn̄e ſaluū fac regem. Eſto ei Dn̄e turris fortitudinis. Saluū fac populum tuum Dn̄e. Fiat pax in virtute tua. Exurge Domine, adiuua nos. Domine exaudi orationē meam. Dominus vobiſcum.

OREMVS.

Quęſumus omnipotēs Deus, vt famulus tuus Rex noſter, q tua miſeratione ſuſcepit regni gubernacula, virtutū etiā oīm ꝑcipiat incremēta, quibus decenter ornatus, & vitiorum mōſtra de
E uitare, & ad te qui via, veritas & vita es, gratioſus valeat peruenire. Per. ALIA.

Deus regnorum omnium, & Chriſtiani maximè protector Imperij, da ſeruo tuo Imperatori noſtro triumphum virtutis tuæ ſcienter excolere, vt qui tua conſtitutione eſt princeps, tuo ſēper munere ſit potens. ALIA.

Guberna Domine famulā tuam, & tuis beneficijs ſemper accumula, vt & præſentis vitæ ſubſidijs gaudeat & æternæ. Per.

ALIA

ALIA.

Prætende Dñe famulis tuis dexteram cæleſtis auxilij, vt te toto corde perquirant, & quę dignè poſtulant, conſequi mereantur. Per.

Deindè pro infirmis, & ſalute totius Eccleſię, iſtos Pſalmos decantent: Beatus qui intelligit. Domine Deus ſalutis meæ. Dñe refugium. Cum kyrie eleiſon, Et Pater noſter. Cũ precibus iſtis Caſtigans caſtigauit me Dñs. Nihil proficiet inimicus in eo. Exurge Dñe, adiuua nos. Domine exaudi orationem meam. Dominus vobiſcum.

OREMVS.

Deus infirmitatis humanæ ſingulare pſidiũ, B auxilij tui ſuper infirmos famulos tuos & famulas tuas oſtende virtutem, vt ope miſericordiæ tuæ adiuti, Eccleſiæ tuæ ſanctę repræſentari mereantur. Per.

Aſcẽdãt ad te Dñe preces noſtræ, & ab Eccleſia tua cunctã repelle nequitiã. Per. Iterum oẽs laici & mulieres egrediãtur, & legatur a diacono homilia S. Gregorij, incipiente a verſu iſto, Meſſis quidẽ multa. Vſq; patres eſſe minime recogn. Tũc ſi clerici querelã nõ habeãt conferẽdã, laici intromittãntur: illis etiam audientibus, lectio recitatur Niceni concilij: Iudices non niſi ieiuni leges & iudicia decernant. Quiſquis ex laicis ha- C beat querelam iudicibus proferat. Et ſynodus ſecundæ diei ſic ſoluatur.

Ordo tertiæ diei.

Tertia die cùm Epiſcopus vel eius vicarius ſynodum poſt Miſſam, ſicut in cæteris diebus ingreditur, dicat: Dominus vobiſcum.

OREMVS.

Protege, Dñe q̃ſumus, ſamulos tuos ſubſidijs mentis, & corporis, & ſpiritalibus enutriens alimẽtis, propitius redde ſecuros ab hoſtibus vniuerſis. Per. Poſteà legatur Euangeliũ. Circuibat Ieſus ciuitates, & caſtella. Deindè iſtos pſal. ꝓ defunctis, Verba mea. Domine ne in furore tuo. D I. Ad te Domine leuaui. Cum Kyrie eleiſon. Et Pater noſter, ac precibus iſtis. Requiem æternã dona eis Domine. In memoria ęterna erunt iuſti. A porta inferi. Dominus vobiſcum.

Inueniãt, q̃ſumus Domine, animæ famulorũ, famularumq; tuarum omnium in Chriſto quieſcentiũ, lucis æternæ conſortiũ, q in hac luce poſiti, tuum conſecuti ſunt ſacramentum. Per.

Deindè cãtentur iſti pſalmi ꝓ irreligioſis. Ad te clamabo. Benedicã Dño. Deus venerũt gẽtes. Voce mea, Cum kyrie eleiſon. Et Pater noſter. Ac precibus iſtis. Fiat pax in virtute tua. Oſtẽde nobis Dñe miſericordiã tuã. Deus tu conuerſus E viuificabis nos. Domine exaudi orationem meã, Dominus vobiſcum. Oremus.

Deus qui infideles deſeris, & iuſtè indeuotis iraſceris, populum tuum quæſumus ad te cõuerte propitius, vt qui te per duritiã irreligioſæ mẽtis ſemper offendunt, ad ſancta officia promerẽda, tuæ miſerationis gratia inſpirante conuertas. Per.

Deus qui errantibus, vt in viam poſſint redire iuſtitiæ, veritatis tuæ lumen oſtendis, da cunctis A qui Chriſtiana profeſſione cenſentur, & illa reſpuere quæ huic inimica ſunt nomini, & ea quæ ſunt apta ſectari. Per. Si q̃ ſint q̃ſtiones vel q̃relę cõferantur. Et ſic ſynodus tertiæ diei ſoluatur.

Ordo quartæ diei.

Quarta vero die Epiſcopus ante Miſſã ſynodum ingrediens, ſic procedat. Primùm portẽtur ante eũ duo cãdelabra, cũ cereis incenſis. Quę ſequuntur duo acolyti cũ thuribulo, & thymiamaterio. Deindè ſubdiaconus portãs Euãgelium, duę cruces hincindè: deindè diaconus, poſtremũ Epiſcopus epiſcopalibus veſtimentis indutus & cappa ingrediatur. Et in ſede ſua ſtans dicat: Do- B minus vobiſcum,

OREMVS.

Noſtrorũ Domine tibi curuantes genua cordiũ; q̃ſumus, vt bonũ quod in nobis a te requiritur, exequamur. ſ. vt prõpta tecum ſolicitudine gradientes, diſcretionis arduæ ſubtile iudicium faciamus, ac miſericordiã diligẽtes, clareamus ſtudijs tibi placitæ actionis. Per. Poſtea legatur Euangelium ſolito more. Reſpiciens Ieſus diſcipulos ſuos, dicit Simoni Petro. Si peccauerit in te frater tuus. *Matth. 18.* Sequãtur ſeptẽ pſalmi cũ precibus quibus placuerit. Quibus finitis, epiſcopo & cæteris in ordine ſedentibus ab ipſo epiſcopo ſi- C ue a diacono ex ipſius perſona legatur hæc admonitio.

Fratres & preſbyteri, & ſacerdotes Domini, coopatores ordinis noſtri eſtis. Nos quidẽ, quãuis indigni, locũ Aaron tenemus, Vos aũt locũ Eleazari & Ithamari. Nos vice duodecim Apoſtolorũ fungimur, vos ad formã ſeptuaginta diſcipulorum eſtis. Nos verò paſtores veſtri ſumus, vos autem paſtores animarum vobis commiſſarum. Nos de vobis rationem redditurí ſumus ſummo paſtori noſtro Domino Ieſu Chriſto: vos de plebibus vobis cõmendatis. Et ideò, chariſſimi, videte periculũ veſtrũ. Admonemus D itaq; & obſecramus fraternitatẽ veſtrã, vt q̃ vobis ſuggerimus, memoriæ cõmendetis, & opere exercere ſtudeatis. Imprimis admonemus, vt vita & conuerſatio veſtra irreprehenſibilis ſit. ſ. vt cella veſtra ſit iuxta eccleſiã, & in domo veſtra ſęminas non habeatis. Omni nocte ad nocturnas ſurgite. Curſum veſtrum horis certis decantate. Miſſarum celebrationes religioſè peragite. Corpus, & ſanguinẽ Domini cũ timore & reuerẽtia ſumite. Vaſa ſacra proprijs manibus abluite, & extergite. Nullus cantet Miſſam, niſi ieiunus. Nullus cãtet ſine amictu, alba, ſtola, fanone, & caſu- E la. Et hæc veſtimẽta mũda ſint & ad nullos vſos alios ſint. Nullus in alba, qua in ſuos vſus vtitur p̃ſumãt Miſſã cãtare. Nulla ſęmina ad altare Dñi accedat, nec calicẽ Dñi tãgat. Corporale mundiſſimum ſit. Altare ſit coopertum de mundis linteis. Super altare nihil ponatur, niſi capſæ & reliquiæ, aut fortè quatuor Euangelia, aut pyxis cũ corpore Domini, ad viaticum infirmis. Cætera in nitido loco recondantur. Miſſalem plenariũ, lectionarium, & antiphonariũ, vnuſquiſque habeat. Locus in ſacrario aut iuxta altare ſit præparatus

ſatus, vbi aqua effundi poſſit, quando ſacta vaſa, A abluuntur. Et ibi vas nitidũ cum aqua depẽdeat, vt ibi ſacerdos manus lauet poſt cõmunionem. Eccleſię ſint benè coopertæ, & cameratæ. Et atrium ſit ſæpe munitum. Nullus extra Eccleſiã per domos, nec in locis non conſecratis Miſſã cãtet. Oĩs presbyter clericũ habeat vel ſcholarẽ, qui epiſtolã vel lectionẽ legat, & ad Miſſam reſpõdeat, & cũ quo pſalmos cãtet. Iac. 5. Infirmos viſitate, & eos recõciliare, & iuxta Apoſtolũ oleo ſancto inũgite, & ꝓpria manu cõmunicate, & nullus præſumat tradere communionẽ, laico aut fœminæ, ad deferendum infirmo. Nullus veſtrum ꝓ B baptizandis infantibus, aut infirmis reconciliandis, aut mortuis ſepeliendis, præmium, vel munus exigat. Videte vt per negligentiam veſtram nullus infans ſine baptiſmo moriatur. Nullus veſtrum ſit ebrioſus & litigioſus, quia ſeruum Dei non oportet litigare. Nullus arma ferat in ſeditione, quia arma noſtra ſpiritualia debent eſſe. Nullus canũ aut auiũ iocis inſeruiat. Nolite in tabernis bibere. Vnuſquiſq; veſtrũ quantũ ſapit plebi ſuæ de Euangelio, populo die dñico vel feſtis diebus annunciet. Verbũ Domini debetis ꝓdicare. Curam pauperum, peregrinorum, & orphanorũ habete, & eos ad prandium veſtrum in- C uitate. Eſtote hoſpitales, vt a vobis alij exemplũ bonum ſumant. Oĩ die Dñico ante Miſſam, aquã benedictã facite, vndè populus adſpergatur: & ad hoc ſolum vas habete. Sacra vaſa, & veſtimenta ſacerdotalia nolite in vadiũ dare negociatori, aut tabernario. Nullus veſtrum minùs dignè pœnitentem, cuiuſcunq; rei gratia ad reconciliationem adducat, & ei teſtimonium reconciliationis ferat. Nullus veſtrum vſuras exigat, & conductor ſui fœnoris exiſtat. Res & facultates, quas poſt diem ordinationis veſtræ acquiratis, ſciatis ad Eccleſiã pertinere. Nullus ſinè ſciẽtia, & conſenſu veſtro acquirat. Nullus per poteſta- D tem ſecularium, Eccleſiã obtineat: Nullus per pecuniam, alterius eccleſiam ſupplãtet. Nullus Eccleſiã ad quã titularus eſt, dimittat, & ad aliã quęſtus gratia migret. Null⁹ plures Eccleſias teneat ſinè adiutorio aliorum presbyterorũ. Nullatenus vna Eccleſia inter plures diuidatur. Nullus alterius parochianũ, niſi in itinere, vel ſi ſibi placitũ fuerit, ad Miſſã recipiat. Nullus in alterius parochia Miſſã cãtet, abſq; ꝓprij presbyteri voluntate, & rogatu. Nullus decimam ad aliũ pertinentẽ recipiat. Nullus pœnitentem inuitet carnem mãducare, & bibere vinũ, niſi ꝓ eo ad pſẽs eleemoſynam faciat. Nullus pręſumat baptizare B niſi ꝓ vigilia Paſchæ & Pentecoſtes, niſi in periculo mortis. Vnuſquiſq; fontes lapideos habeat, & ſi nõ põt habere lapideos habeat vas aliud ad hoc paratũ, in quo nihil aliud fiat. Videte vt omnibus parochianis veſtris, ſymbolum, & orõnem Dñicã inſinuetis. Ieiuniũ quatuor Tẽporũ & Rogationũ, & litanię maiores, plebibus veſtris oĩmodis obſeruandũ inſinuare. Feria quarta ante quadrageſimã, plebẽ ad confeſſionẽ inuitate, & ei iuxta qualitatẽ delicti pœnitentiã iniungite, nõ ex A corde veſtro, ſed ſicut in pęnitentiali ſcriptũ eſt. Tribus temporibus in anno, i. in natali Dñi, Paſcha, & Pẽtecoſte, oẽs fideles ad cõmunionẽ corporis & ſanguinis Dñi accedere admonete. Certis tẽporibus coniugatos ab vxoribus abſtinere exhortamini. Eulogias poſt Miſſã in dieb⁹ feſtis plebi tribuite. Nullus veſtrum induatur veſtibus laicalibus. Nullus rem aut poſſeſſionem aut mãcipium Eccleſiæ vẽdere, aut cõmutare, aut quocũque ingenio alienare ꝓſumat. Diẽ Dñicũ, & alias feſtiuitates, abſq; ope ſeruili à veſpera in veſperã celebrare docete. Cãtus, & choros mulierũ in atrio Eccleſiæ, prohibete. Carmina diabolica, q̃ B ſup mortuos nocturnis horis vulgus facere ſolet, & cachinnos quos exercet, ſub cõteſtatione Dei oĩpotentis vetate. Cum excõmunicatis nolite cõmunicare. Nullus illis pręſumat Miſſã cantare. Sed & plebibus cõmiſſis vobis, hoc annunciate, ad nuptias nullus veſtrum eat. omnibus nunciate, vt nullus vxorẽ accipiat, niſi publicè celebratis nuptijs. Raptũ omnimodis ꝓhibete, vt & nullus ad proximã sãguinis ſui accedat, & vt alteri⁹ ſponsã nemo ducat. Porcarios & alios paſtores, Dñica die ad Miſſam facite venire. Patrini filiolis ſuis ſymbolũ & orõnem Dominicã inſinuẽt, C aut inſinuari faciant. Chriſma, ſemp ſub ſeraſit, aut ſub ſigillo ꝓp quoſdam infideles. Volumus autem, fratres chariſſimi, quatenus, quæ noſtra ꝑcepiſtis traditione, quantum humana patitur infirmitas, bonis ſtudeatis operib⁹ adimplere. Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto.

Iam tunc ſi eſt ſynodus illa in vernali tpe, ab Epiſcopo, vel archidiacono denunciandum eſt, qualiter officia decantanda ſint vſq; in aliã ſynodũ autũnalẽ, & ſi eſt autũnalis denunciandũ eſt, q̃ tæ hebdomadę de natiuitate Domini vſq; in initiũ quadrageſimæ, vel qualiter officia ſint cãtanda, & indictum ieiunium, & quatuor tpa, quibus tẽporibus ſint obſeruanda, & in quos fines Epiſcopus cauſa officij ſui ſit hoc anno iturus, vel q̃ anathematizati, vel anathematizãdi ſint. His oĩbus ritè peractis, litania voce excelſa a duobus, ſynodo reſpondente, cantetur. Ea finita, dicant, Pater noſter. Cum precibus. Et tunc Epiſcopus dicturus eſt hanc orationem.

Nulla eſt, Domine, humanę cõſciẽtiæ virtus, q̃ inoffensè poſſit tuæ voluntatis iudicia expedire. Et ideò, quia imperfectum noſtrum viderunt oculi tui ꝑfectioni quęſumus deputa, qđ perfecto æquitatis fine cõcludere præoptamus. Te in B noſtris principijs occurſorem popoſcimus, te quoq; in hoc fine iudiciorum noſtrorum ꝓ exceſſibus indultorẽ ſperamus, ſ. vt ignorantię parcas, errori indulgeas, perfectis votis perfectam operis efficaciam largiaris. Et quia cõſcientia remordente tabeſcimus, nè aut ignorantia noſtra traxerit in errorem, aut præceps forſitan voluntas impulerit iuſtitiam declinare, ob hoc te poſcimus, te rogamus, vt ſi quid offenſionis in hac cõcilij celebritate attraximus. te condonãte* remiſſibile habeamus, vt in eo quod ſoluturi ſumus *al. remiſſibilem habeamus veniã.

ſumus, aggregati cõcilio, a cunctis primum abſoluamur noſtrorũ nexibus delictorũ, qualiter & tranſgreſſores venia, & confitentes tibi ſubſequatur remuneratio ſempiterna. Per. Deindè Gregorianam orationem dicat. Oremus.

Deus q nos paſtores in populo vocari voluiſti, pſta q̃ſumus, vt hoc, qđ humano ore dicimus, in tuis oculis eſſe valeamus. Per. Finitis iſtis, Põtifex indè ꝓcedat, & quia oẽs clerici in laudem Dei conueniunt, de oĩbus ſanctis Miſſa erit ſolẽniter celebrãda. Et Põtifex plena proceſſione ꝓcedens more ſolito, moneat clerũ, & doceat populũ, atq; in fine pdicationis remiſſionẽ peccatorũ faciat, quia dies illa ſecunda, dies indulgẽtiæ habetur. Completa vero Miſſa, ſignis conſonãtibus in laudem Dei cantor alta voce, Te Deũ laudamus, imponat. Et cum ea laude decantetur Kyrie eleiſon, à populo. Finita laude ea, dicat cantor antiphonam, In viam pacis. Pſal. Benedictus: Antiphona finita, diaconus ſtolam in humero habens, dicat alta voce: Humiliate vos ad benedictionem. Reſp. Deo gratias. *Sequitur benedictio.*

Chriſtus filius Dei, qui eſt initium & finis cõplementum vobis tribuat charitatis. Reſp. Amẽ.

Et qui nos ad expletionem huius fecit peruenire concilij, abſolutos vos efficiat ab omni cõtagione delicti. Amen.

Vt ab omni reatu liberiores effecti, abſoluti etiàm per donum Spiritus ſancti, felici reditu veſtrarum cubilia ſedũ repetatis illæſi. Reſp. Amẽ.

Quod ipſe præſtare dignetur. Reſpon. Benedictio Dei Patris, & Filij, & Spiritus ſancti deſcendat ſuper vos, ſẽperq; maneat vobiſcum. Reſpon. Amen.

Quibus expletis, dum dictum fuerit ab archidiacono, In nomine Dñi noſtri Ieſu Chriſti eamus cum pace: Omnes ilicò ab ipſo primum incipientes epiſcopo, oſculum ſibi inuicem dabũt. Sicque data ſibi inuicèm pace, conuentus concilij abſoluetur.

Ordo ad benedicendam ſponſam.

Poſtquàm fuerit mulier viro deſponſata, et legaliter dotata, introeat cum marito eccleſiã, et proſtratis eis, dicat.

PRopitiare Dñe ſupplicationibus noſtris & inſtitutis tuis, quibus propagationẽ humani generis ordinaſti, benignus aſſiſte, vt quod te auctore iungitur, te auxiliante ſeruetur. Per.

A L I A.

Deus qui poteſtate virtutis tuæ de nihilo cuncta feciſti, q diſpoſitis vniuerſitatis exordijs, homini ad imaginem Dei facto ideo inſeparabile

Gen. 2. mulieris adiutorium cõdidiſti, vt fœmineo corpori de virili carne dares principiũ, docẽs, quod ex vno placuiſſet inſtitui, nunquã liceret disiungi: Deus, q tã excellenti myſterio coniugalẽ copulã conſecraſti, vt Chriſti Eccleſiæ ſacramẽtũ præſignares in fœdere nuptiarũ: Deus, per quẽ mulier iungitur viro, & ſocietas principaliter ordinata, ea benedictione donatur, quæ ſola nec per originalis peccati pœnam, nec per diluuij eſt ablata

A ſententiã, reſpice propitius ſuper hunc famulũ tuum & famulam tuam, qui maritali iungendi ſunt conſortio, & tua ſe expetũt protectione muniri.

Sit ergò Domine in hac famula tua iugũ dilectionis & pacis: fidelis & caſta nubat in Chriſto, imitatrixq; ſanctarũ pmaneat fœminarũ. Sit amabilis vt Rachel viro, ſapiens vt Rebecca, lõgæua & fidelis vt Sara, nihil in ea ex actibus ſuis ille auctor præuaricationis vſurpet, nexa fidei mãdatiſq; permaneat, vni toro iũcta cõtactus illicitos fugiat, muniat infirmitatẽ ſuã robore diſciplinæ.

B Sit verecũdia grauis, pudore venerabilis, doctrinis cæleſtibus erudita. Sit fœcunda in ſobole, ſit probata & innocens, & ad beatorũ requiem atq; ad cœleſtia regna perueniat, vt vnà videãt filios filiorũ ſuorum vſq; in tertiam & quartam generationem: & ad optatã perueniant ſenectutẽ. Per Dominum.

A L I A.

Quæſumus oĩpotens Deus, inſtituta prouidẽtiæ tuæ pio amore comitare, vt quos legitima ſocietate connectis, longæua pace cuſtodias. Per.

A L I A.

Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, benedic adoleſcẽtes iſtos, & ſemina ſemẽ vitæ æternæ in mentibus eorum, vt quicquid ꝓ vtilitate

C ſua didicerint, hoc facere cupiant per Ieſũ Chriſtũ recuperatorẽ hominũ, filium tuũ vnigenitum, qui tecum & cum Spiritu ſancto viuit & regnat.

Exaudi nos omnipotens & miſericors Deus, vt qđ noſtro miniſtratur officio, tua benedictione potiùs impleatur. Per. *Epiſtola.*

Fratres: Neſcitis quoniam corpora veſtra mẽbra ſunt Chriſti? *Euangelium.*

Loquebatur Ieſus cum diſcipulis ſuis in parabolis, dicens: Simile factum eſt regnum cælorũ. Require in Dñica 21. Pentecoſt. *Secreta.* *Matth. 22.*

Suſcipe Dñe pro ſacra connubij lege munus

D oblatum, & cuius largitor es operis, eſto diſpoſitor. Per. *In fractione.*

Hanc igitur oblationem famulorũ tuorũ, quã tibi offerunt ꝓ famula tua, ill. quã perducere dignatus es ad ſtatũ menſuræ, & ad diẽ nuptiarũ, ꝓ qua maieſtati tuæ fundimus ſupplices preces, vt eam propitius cum viro ſuo copulare digneris, quæſumus Domine vt pla.

Poſt communionem.

Gratiæ tuæ, q̃ſumus Dñe, famulo tuo & famulæ tuæ legaliter copulatis tribue largitatẽ, vt mãdata tua te miſerante ſectantes, conſolationẽ præſentis vitæ percipiant & futuræ. Per.

E *Ordo ad armandum Eccleſiæ defenſorem, vel alium militem.*

In primis benedicat Epiſcopus vexillum eius hoc modo. Oremus.

OMnipotens ſempiterne Deus, qui es cunctorum benedictio & triumphantiũ fortitudo, reſpice propitius ad preces humilitatis noſtræ, & hoc vexillum, quod bellico vſui eſt præparatum, cœleſti benedictione ſanctifica, vt contra aduerſarias & rebelles nationes ſit validum, tuoque munimine circunſeptum, ſitque

inimi-

inimicis Chriſtiani populi terribile, atq; in te cõfidentibus ſolidamẽtũ, & certa fiducia victoriæ. Tu es.n. Deus qui cõteris bella, & cœleſtis pſidij ſperantibus in te præſtas auxiliũ, p vnicũ filium tuum Dñm noſtrum, qui tecum viuit & regnat.

Poſt benedicat lanceam.

Gen. 4. Dñe Deus omnipotens, lux & vita fabricæ mũdi, qui per manus Tubalcain ad vſus hoim fabrilia opera inſtituiſti, reſpice propitius noſtri deprecationem officij ad benedicendã hanc lanceã militaris inſtrumenti, qui a milite latus filij tui Dñi noſtri Ieſu Chriſti, pro noſtra ſalute in cruce pendentis, permiſiſti lancea perforari, & per nomen eiuſdem filij tui eam ſic conſecrare & benedicere digneris, vt is qui eam tulerit, des ei pſperũ ſignũ tuæ defenſionis ſicut dediſti Gedeoni, Sauli, Dauid quoq; regi, vt tuis ſẽper fultus auxilijs, congaudeat & lætetur in te in oibus proſperitatibus ſuis. Per eundẽ Dñm. Deindè alligetur vexillum lanceæ, & tenente eã milite adſpergat eam Epiſcopus aqua benedicta, & dicat:

OREMVS.

Inclina Dñe Ieſu Saluator oĩm, ac redẽptor animarum, aures tuæ pietatis ad preces noſtræ humilitatis, & per interuentum B. Michaelis Archangeli tui omniumq; cæleſtium virtutũ præſta huic viro auxilium dexteræ tuæ, & ſicut benedixiſti Abrahã aduerſum quinq; reges triumphãtem, atq; Dauid regem in tui nominis laude triũphales congreſſus exercentẽ, ità & hunc benedicere, & ſanctificare digneris contra hoſtilem rabiem ob defenſionem ſanctæ Eccleſiæ vexillum iſtud deferre cupientẽ, quatenus in nomine tuo fideles, & defenſores populi Dei illud ſequentes per virtutem S. Crucis triumphum & victoriam ſe de hoſtibus adquiſiſſe lætentur, qui cum Deo patre & Spiritu ſancto viu.

Poſt hæc benedicat enſem eius hoc modo.

OREMVS.

Exaudi quæſumus Dñe preces noſtras, & hũc enſẽ quo hic famulus tuus ſe circuncingi deſiderat, maieſtatis tuæ dextera benedicere dignare, quatenus protectio atq; defenſio poſſit eſſe eccleſiarũ, viduarũ, orphanorum, omniumq; Deo ſeruientium cõtra ſeditiam aduerſariorum, alijſq; inſidiantibus ſit pauor, terror, & formido. Per.

Item alia.

Benedic Dñe ſancte, pater oĩpotens, p inuocationẽ ſancti nominis tui, & p aduẽtũ filij tui Dñi noſtri Ieſu Chriſti, atq; per donũ ſpiritus paracliti hũc enſẽ, vt his q hodierna die tua pietate eo præcingitur, viſibiles inimicos conculcet, victoriaq; per omnia potitus ſemper maneat illæſus. Per eundem.

Tunc benedicat militem. Oremus.

Famulum tuum, quæſumus Domine, pietatis tuæ cuſtodia muniat, vt hunc enſem quem te inſpirante ſuſcipere deſiderat, te adiuuante illæſũ cuſtodiat. Per.

A *Deindè cingat eum Epiſcopus, dicendo.*

Accipe hunc gladium cum Dei benedictione tibi collatum, in quo per virtutẽ Spiritus ſancti reſiſtere & eijcere valeas oẽs inimicos tuos, & cunctos ſanctæ Dei Eccleſiæ aduerſarios adiuuante Domino noſtro Ieſu Chriſto. Qui cum Deo.

Quo accincto canant clerici has antiphonas.

Specioſus forma præ filijs hominum, diffuſa eſt gratia in labijs tuis. ℣. Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potẽtiſſime. Cum Gloria. Ana. Specie tua & pulchritudine tua intende, pſperè, procede, & regna, Cum pſalmo, Propter veritatem & manſuetudinem & iuſtitiam, deducet
B te mirabiliter dextera ſua. Sagittæ tuæ acutæ, populi ſub te cadent. Cũ gloria, & repetitione Antiphonæ, Specie tua.

Sequatur Oremus.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui famulum tuum N. eminenti mucrone circũcingi voluiſti, Fac illum contra cuncta aduerſantia ità cæleſtibus armari præſidijs: quo hic & in æuum nullis tempeſtatibus bellorum turbetur, nec inimicorum hominum inſidijs terreatur. Per.

Tunc benedicat ſcutum.

Dñe Deus Saluator mundi, ſine quo vana ſalus eſt hominis, intende deprecationem noſtræ
C humilitatis & ſuper hoc ſcutum humani corporis tegumentum, infunde benedictionis tuæ donum, vt qui ipſum lateri ſuo applicuerit ob defenſionem ſui, ſcutum & tutelam te habeat contra inimicos animæ, & corporis, vt in vtroq; vallatus & protectus, benedicat nomen gloriæ tuæ in omnibus ſuis operibus, & ad cæleſtia regna te ducente peruenire mereatur. Per.

Tunc det ei Epiſcopus.

Accipe ſcutum militiæ ſalutaris, obſtaculũ inimicis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſãcti: vt robore protectus ſupni iuuaminis nõ timeas
D populi millia te circundantis. Per Chriſtum.

Sequatur Oratio.

Dñe Deus, qui conteris bella, & adiutor, & protector es omnium in te ſperantium, reſpice propitius inuocationem noſtram, & per merita SS. Martyrum tuorum & militum, Mauritij, Sebaſtiani, Georgij, præſta huic viro victoriã de hoſtibus ſuis, & ſalua eum tuo gratuito munere, q dignatus es hominem redimere precioſiſſimo filij tui ſanguine, qui tecum viuit.

Deinde circunſtantes dicant Antiph.

Scuto circundabit te veritas DEI, non timebis a timore nocturno. Cum pſal. A ſagitta volã
E te in die, a negocio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano. Cadent a latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis, ad te autem non appropinquabunt.

Sequitur, Oremus.

Conſerua, quæſumus Dñe, famulum tuum ill. & ab omnibus aduerſitatibus redde ſecurum, vt in præſenti vita gaudeat & futura. Per.

FINIS.

BEATI ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI DE ECCLESIASTICIS OFFICIIS LIBRI DVO.

DOMINO MEO ET DEI ſeruo Fulgentio Epiſcopo, Iſidorus Epiſcopus.

QVAERIS à me originem officiorum, quorum magiſterio in eccleſiis erudimur, vt quibus ſint inuenta auctoribus, breuibus cognoſcas indiciis. Itaque vt voluiſti, libellum de genere officiorum ordinatum miſi, ex ſcriptis vetuſtiſſimorū auctorum, vt locus obtulit, commentatum. In quò pleraque meo ſtylo elicui: nonnulla verò ità vt apud ipſos erāt, admiſcui, quo faciliùs lectio de ſingulis fidei authoritatē teneret. Si qua tamen ex his diſplicuerint, erroribus meis paratior venia erit: quia non ſunt referenda ad culpæ meæ titulum, de quibus teſtificatio adhibetur auctorum.

CAPITA PRIMI LIBRI.

De Eccleſia & vocabulo Chriſtianorum.	1
De templis.	2
De choris.	3
De canticis.	4
De Pſalmis.	5
De Hymnis.	6
De antiphonis.	7
De reſponſoriis.	8
De precibus.	9
De lectionibus.	10
De libris teſtamentorum.	11
De ſcriptoribus ſacrorum librorum.	12
De laudibus.	13
De offertoriis.	14
De Miſſa & orationibus.	15
De ſymbolo Niceno	16
De benedictionibus in populo.	17
De ſacrificio.	18
De tertiæ, ſextæ, & nonæ horæ officiis.	19
De veſpertinis.	20
A De completis.	21
De vigiliis.	22
De matutinis.	23
De Dominica die.	24
De natali Domini.	25
De Epiphania.	26
De Palmarum die.	27
De cœna Domini.	28
De paraſceue.	29
De ſabbato Paſchæ.	30
De Paſcha.	31
B De Aſcenſione Domini.	32
De Pentecoſte.	33
De feſtiuitatibus martyrum.	34
De encæniis.	35
De ieiunio quadrageſimæ.	36
De ieiunio Pentecoſtes.	37
De ieiunio ſeptimi menſis.	38
De ieiunio Calendarum Nouembrium.	39
De ieiunio Calendarum Ianuariarum.	40
De tridua ni ieiunij conſuetudine.	41
C De diuerſorum dierum ac temporum ieiuniis.	42
De vario vſu eccleſiarum.	43
De carnium eſu vel piſcium.	44

PROLOGVS.

EA quæ in officiis eccleſiaſticis celebrantur, partim ſanctarum
D ſcripturarum auctoritate, partim Apoſtolica traditione, vel conſuetudine vniuerſalis Eccleſiæ ſtatuta reperiuntur. Quorum quidem primordia repetentes, quibus orta fuerint, vt prædiximus, auctoribus referamus.

LIBRI PRIMI CAPVT PRIMVM.

De Eccleſia, & vocabulo Chriſtianorum.

PRIMVM à Petro Apoſtolo Eccleſia in Antiochia eſt fundata, ibique primum nomen Chriſtianorum per eius eſt prædicationem exortum, [Act. 11.] ſicut Actus Apoſtolorum teſtantur. Vocantur autem Chriſtiani deriuatiuo vocabulo ex nomine Chriſti. Nam ſicut ex Iudæ nomine vocabulum traxerunt Iudæi, à quo in illa gente regiæ ſtirpis dignitas claruit, ita à Chriſto Chriſtianæ genti nomen inhæſit: cuius eſt in gentibus & in Iudæis prærogatiua dignitas poteſtatis. Eccleſia autem vocatur propriè, propter quod omnes ad ſe vocet, & in vnum congreget. Catholica autem ideo dicitur, quia per vniuerſum mundum eſt conſtituta: vel Catholica, quoniam vniuerſalis in ea doctrina eſt ad inſtructionem hominum de viſibilibus atque inuiſibilibus rebus cæleſtium ac terreſtrium: vel propter quod hominum omne genus trahit ad ſe, ad pietatis ſubiectionem, tam principum, quàm etiam principatui ſubiectorum & idiotarum: vel propterea, generaliter, quòd curat omnium peccata, quæ per corpus & animam perficiuntur.

De Templis. Cap. 2.

[Exo 40.] TAbernaculum Moyſes legiſlator primùm Domino condidit: [3. Reg. 6.] Salomon deinde Templum, prudentiam petiturus, inſtituit: noſtrorum poſt hæc temporũ fides in toto mundo Chriſti atria conſecrauit.

De Choris. Cap. 3.

[Exod. 15.] CHoros idem Moyſes poſt tranſitum rubri maris primùm inſtituit, vtrorunque ſexuum diſtinctis claſſibus ſe ac ſorore præeunte, canere Domino, in choris carmen triumphale perdocuit. Chorus ab imagine ductus [Eccli 50.] eſt coronæ, & ex eo ita vocatus. Vnde & Eccleſiaſt. liber ſcribit ſtantẽ ſacerdotẽ ante aram, & in circuitu eius coronam fratrum. Chorus enim propriè multitudo canentium eſt, quiq; apud Iudæos non minus quàm decem conſtat canentibus, apud nos autem incerto numero à paucioribus pluribusve ſine vllo diſcrimine conſtat.

De Canticis. Cap. 4.

CAnticum idem tunc Moyſes primus inuexit, quando percuſſa Ægypto decem plagis, & Pharaone ſubmerſo cùm populis per inſueta maris itinera ad deſertum gratulabundus egreſſus eſt, dicens: Cantemus Domino, [Exod. 15.] glorioſè enim honorificatus eſt. Deinde Debbora non ignobilis fœmina, in libro Iudicum [Iudic 5.] hoc miniſterio functa reperitur: Poſtea multos non ſolùm viros, ſed etiam fœminas ſpiritu diuino completas, Dei ceciniſſe myſteria. Canticum autem vox humana eſt: Pſalmus verò, qui canitur ad pſalterium.

De Pſalmis. Cap. 5.

PSallere vſum eſſe primùm poſt Moyſen Dauid prophetã, in magno myſterio prodit Eccleſia. Hic enim à pueritia in hoc munus à Deo ſpecialiter electus, & cantorum princeps, Pſalmorumque theſaurus eſſe promeruit: cuius Pſalteriũ idcirco cum melodia cantilenarum ſuauium ab Eccleſia frequentatur, quò facilius animi ad compunctionẽ flectantur. Primitiua autem Eccleſia ita pſallebat, vt modico flexu vocis faceret pſallentem reſonare, ita vt pronuncianti vicinior eſſet, quàm canenti.

Propter carnales autem in Eccleſia, non propter ſpirituales, conſuetudo eſt inſtituta canendi: vt qui à verbis non compunguntur, ſuauitate modulaminis moueantur. Sic hanque & beatiſſimus Auguſtinus in libris confeſſionum ſuarum conſuetudinem approbat [10 Cõfeſſ. cap. 33.] canendi in Eccleſia: vt per oblectamentum, inquit, aurium infirmus animus ad effectũ pietatis exurgat. Nam in ipſis (ait) ſanctis dictis religioſius & ardẽtius mouentur animi noſtri ad flammam pietatis, cùm cantatur, quàm ſi non cantetur. Omnes enim affectus noſtri, pro ſonorum diuerſitate vel nouitate, neſcio, qua occulta familiaritate excitantur magis, cùm ſuaui & artificioſa voce cantatur.

De Hymnis. cap. 6.

HYmnos primùm eundem Dauid prophetam condidiſſe ac ceciniſſe manifeſtum eſt, deindè & alios Prophetas. Poſteà quidem & tres pueri in fornace poſiti, conuocata omni creatura, [Daniel. 3.] creatori omnium Hymnum canentes dixerunt. Itaque & Hymnis & Pſalmis canendis non ſolùm Prophetarum, ſed etiam ipſius Domini & Apoſtolorum habemus exemplum, & præcepta de hac re vtilia ad mouendum piè animum, & inflammandum piæ & diuinæ dilectionis affectum. Sũt autem diuini hymni, ſunt & ingenio humano compoſiti. Hilarius autem Gallus Epiſcopus Pictauienſis, eloquentia conſpicuus, Hymnorum carmine floruit primus. Poſt quem Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus, vir magnæ gloriæ in Chriſto, & in Eccleſia clariſſimus doctor, copioſius in huiuſmodi carmine claruiſſe

cognoſci-

cognoſcitur, atque inde hymni ex eius nomine Ambroſiani vocantur, quia eius tempore primùm in Eccleſia Mediolanenſi celebrari cœperunt: cuius celebritatis deuotio dehinc per totius Occidentis Eccleſias obſeruatur. Carmina autem quæcunq; in laudem Dei dicuntur, Hymni vocantur.

De Antiphonis. Cap. 7.

Eſai. 6. ANtiphonas Græci primùm cõpoſuerunt, duobus choris alternatim concinentibus, quaſi duo Seraphim, duo quoquè teſtamenta inuicem ſibi conclamantia. Apud Latinos autem primus idem beatiſſimus Ambroſius Antiphonas conſtituit, Græcorum exemplum imitatus: Exhinc in cunctis Occiduis regionibus earum vſus increbruit.

De Reſponſoriis. Cap. 8.

REſponſoria ab Italis longo antè tempore ſunt reperta: & vocata hoc nomine, quòd vno canente, chorus conſonando reſpondeat. Antè autem id ſolus quiſq; agebat, nunc vnus interdùm, interdùm duo vel tres communiter canunt, choro in plurimis reſpondente.

De Precibus. Cap. 9.

PRecibus Dominum deprecari Chriſtus nobis & compoſuit, & conſtituit. Cùm ergò quærerent Apoſtoli Dominum ſupplicare, & neſcirent quomodo deprecarentur, dixerũt (Luc. 11.) Chriſto, Domine doce nos orare, id eſt, compone nobis preces. Statim Dominus de libro iuris cęleſtis docuit quomodò orarẽt, & quomodò à Domino impetrarent. Ex hoc perducta eſt conſuetudo Eccleſię, Dominum precibus expoſcere cõtra ęgritudines animę: & vti precibus inſtar earum, quas conſtituit Chriſtus, quaſque primùm Gręci cœperunt componere, quibus Domino ſupplicaretur.

De Lectionibus. Cap. 10.

LEctiones pronunciare, antiquę inſtitutionis eſſe, Iudęorum traditio docet. Nam & ipſi legitimis pręfinitiſque diebus, ex lege & Prophetis lectione in Synagogis vtuntur, & hoc de veteri patrum inſtitutione ſeruantes. Eſt autem lectio non parua audientium ędificatio. Vndè oportet, vt quandò pſallitur, pſallatur ab omnibus: cùm oratur, oretur ab omnibus: cùm lectio legitur, facto ſilentio, ęquè audiatur à cunctis. Nam & ſi tunc ſuperueniat quiſque, cum lectio celebratur, adoret tantùm Deum, & pręſignata fronte aurem ſolicitè accommodet. Patet tempus orandi cùm omnes oramus: patet, cùm volueris orare priuatim, obtentu orationis: nè perdideris lectionem, quia non ſemper eam quilibet paratam poteſt habere: cùm orandi poteſtas in promptu ſit. Nec putes paruam naſci vtilitatem ex lectionis auditu. Siquidem oratio ipſa fit pinguior, dum mens recenti lectione ſaginata, per diuinarum rerum, quas nuper audiuit, imagines currit. Nam & Maria ſoror Marthę, quę ſedens ad pedes Ieſu (Luc. 10.), ſorore neglecta, verbum intentiùs audiebat, bonam partem ſibi elegiſſe Domini voce firmatur. Ideò & diaconus clara voce ſilentium admonet, vt ſiue dum pſallitur, ſiue dum lectio pronũciatur, ab omnibus vnitas conſeruetur, vt quod omnibus prędicatur, ęqualiter ab omnibus audiatur.

De Libris teſtamentorum. Cap. 11.

PRonunciantur autem lectiones in Chriſti Eccleſiis de Scripturis ſanctis. Conſtat autem eadem ſancta ſcriptura ex veteri lege & noua. Vetus lex illa eſt, quæ data eſt primùm Iudæis per Moyſen & Prophetas, quæ dicitur vetus teſtamentum. Teſtamentum autem dicitur, quia idoneis teſtibus vtique à prophetis ſcriptum eſt atque ſignatum. Noua verò lex Euangelium eſt, quod dicitur nouum teſtamẽtum, quod per ipſum filium Dei Chriſtum & per ſuos Apoſtolos dedit. Illa lex vetus velut radix eſt: hæc noua velut fructus ex radice. Ex lege enim venitur ad Euangelium: Siquidem Chriſtus, qui hìc manifeſtatus eſt, antè in lege prædictus eſt, immò ipſe locutus in Prophetis, ſicut ſcriptum eſt, Qui loquebar, ecce adſum: legem quidem præmittens velut infantibus pędagogum: Euangelium verò perfectum vitæ magiſterium iam adultis omnibus præſtans. Ideò & in illa operantibus bona terræ promittebantur: hìc verò ſub gratia ex fide viuentibus regnum cæleſte tribuitur: Euangelium autem dicitur bonum nuncium: & reuera bonum nuncium, vt qui ſuſceperint, filij Dei vocentur.

De Scriptoribus ſacrorum librorum. Cap. 12.

HI ſunt autem libri veteris teſtamenti, quos ob amorem doctrinæ & pietatis legendos recipiendosq; Eccleſiarum principes tradiderunt. Primi namque legis, id eſt, Moyſis libri, quinque ſunt, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Hos ſequũtur hiſtorici libri ſedecim: Ieſu Naue ſcilicet & Iudicum libri ſinguli, ſiue Ruth. Regum etiam libri quatuor, Paralipomenon duo, Ezdræ duo, Tobiæ quoquè, & Heſter, & Iudith ſinguli, & duo Machabæorũ. Super hos Prophetici libri ſedecim ſunt. Eſaias, Hieremias, Ezechiel & Daniel, libri ſinguli, xij. quoq;

A prophetarum libri ſinguli: & hæc qnidem prophetiea ſunt. Poſt hæc verſuum octo libri habentur, qui diuerſo apud Hebræos metro ſcribuntur, id eſt, Iob liber, & liber Pſalmorũ & Prouerbiorum, Eccleſiaſtes, & Canticum canticorum. Liber Sapientiæ & Eccleſiaſticus, Lamentationeſque Hieremiæ. Sicq́ complentur libri veteris teſtamenti xlv. Noui autem teſtamenti primùm quatuor Euãgelia ſunt, Matthæi, Marci, Lucæ, Iohannis: Hos quatuordecim Pauli Apoſtoli Epiſtolę ſequũtur. Quibus etiam ſubiunctæ ſunt ſeptem catholicæ epiſtolæ, Iacobi, Petri, Iohannis & Iudæ.

B Actus quoquè duodecim Apoſtolorum, quorum omnium ſignaculum eſt Apocalypſis Iohannis, quod eſt, reuelatio Ieſu Chriſti, qui omnes libros & tempore concludit & ordine. Hi ſunt libri Canonici ſeptuagintaduo, Et ob hoc Moyſes ſeptuagintaduos elegit presbyteros, qui prophetarent: ob hoc & Ieſus Dominus noſter lxxij. diſcipulos mandauit prædicare: & quoniam lxxij. linguæ in hoc mundo erant diffuſæ, congruè prouidit Spiritus ſanctus, vt tot libri eſſent, quot & nationes, quibus populi & gentes ad percipiendam fidei

C gratiam ædificarentur. Veteris autem teſtamenti ſcriptores ſecundũ traditionẽ Hebręorum habentur: Primus Moyſes ſcripſit Pentateuchum, Ieſus Naue edidit librum ſuum. Iudicum autẽ & Ruth & Samuelis primam partem ſcripſit Samuel: ſequentia Samuelis vſque ad calcem ſcripſit Dauid. Malachim totum edidit Hieremias: nam anteà ſparſus erat per ſingulorum regum hiſtorias. Iob librum Hebræi ſcripſiſſe Moyſen putant, alij vnum ex Prophetis. Pſalterium verò ſcripſerunt decem prophetæ, id eſt, Moyſes, Dauid, Salomon,

D Aſaph, Eman, Ethan, Idithun, & filij Chore: id eſt, Aſir, Elana, Eliaſaph, Abiathar. Sunt & qui Ezdram & Aggæum & Zachariam ſcripſiſſe dicunt. Salomon ſcripſit Prouerbia & Eccleſiaſtẽ & Cantica canticorũ. Eſaias ſcripſit librũ ſuum, Hieremias ſcripſit librũ ſuum, cum lamentationibus ſuis. Viri Synagogæ ſapientes ſcripſerunt Hezechielẽ, Duodecim prophetas, Danielem, Paralipomenon & Heſter. Ezdras ſcripſit librum ſuum. Omnes autem hos libros idem Ezdras propheta, poſt incenſam

E legem à Chaldæis, dum Iudæi regreſſi fuiſſent in Hieruſalẽ afflatus Spiritu ſancto reparauit, cũctaq́. prophetarũ volumina, quæ fuerant à gentibus corrupta, correxit: totumq́ue vetus Teſtamentum in vigintiduos libros cõſtituit, vt tot libri eſſent in lege, quot & literæ habentur. Primam poſt Ezdram editionem de Hebræo in Græcum lxx. interpretes ediderunt, ſub Ptolemæo Aegyptiorum rege, ſucceſſore Alexandri, qui in legendo ſtudioſus fuit, omniumq́; gentium libros cõgregauit. Iſte enim ab Eleazaro, qui erat princeps ſacerdotum, multa dona mittens ad templũ, petijt, vt ſenes

A de duodecim tribubus Iſrael tranſmitterentur, qui interpretarentur omnes libros. Et vt fidem interpretationis aduerteret, ſingulis eorum qui fuerant deſtinati, ſingulas cellulas dedit, & aſſignans omnibus oẽs ſcripturas, iuſſit interpretari. Cumque lxx. iſtius rei negocium adimpleſſent, omniũ ſimul interpretationes, quas per diuerſa ſegregati, nullo ad nullum propinquante fecerunt, congregauit in vnum. Atque ita omnes libri interpretati per Spiritum ſanctum inuenti ſunt, vt non ſolùm intellectu, verùm etiã in ſermonibus conſonantes

Vide Iuſtinum ad gẽtes Ire.li.3.ca 25 Aug. de ciuit. Dei li.1.8.ca.42 Et de doct. Chri. lib. 2. cap.15.

B inuenirentur. Hæc fuit prima interpretatio vera ac diuina. hos libros meditari omnium gentium Eccleſiæ primùm cœperunt, eoſq́ue de Græco in Latinũ interpretantes primi Eccleſiarum prouiſores tradiderunt. Poſt hęc ſecundam editionem Aquila, tertiam & quartam Theodotion & Symmachus ediderunt, ambo Iudæi proſelyti. Quintam verò & ſextam editionem Origenes reperit, & cum cæteris ſupradictis editionibus comparauit. Hi ſunt itaque tantùm, qui ſcripturas ſacras de Hebræo in Græcum verterunt, quique etiam numerã-

C tur. Nam Latinorum interpretũ, qui de Græco in noſtro eloquio tranſtulerunt, vt meminit ſanctus Auguſtinus, infinitus numerus eſt. Si cui enim, inquit, primis fidei temporibus ad manus venit codex Græcus, atq; aliquãtulùm ſibi vtriuſq; linguæ peritiam ſenſit, auſus eſt ſtatim interpretari, atq; inde accidit, tam innumerabiles apud Latinos extitiſſe interpretes. De Hebræo autem in Latinum eloquium tantummodò Hieronymus presbyter ſacras ſcripturas cõuertit, cuius editione generaliter oẽs Eccleſię vſq;quaquè vtuntur pro eo quòd

2. de doct. Chri. c.11.

D veracior ſit in ſentẽtijs, & clarior in verbis. Librum Sapientię Salomon ſcripſiſſe probatur teſtimoniis illis quibus ibì legitur, Tu me (inquit) elegiſti regem in populo tuo, & dixiſti ædificare Templum nomini ſancto tuo, & in ciuitate habitationis tuę. Hoc opus Hebræi, vt quidam ſapientiũ meminit, inter canonicas ſcripturas recipiebant. Sed poſtquàm comprehendentes Chriſtum interfecerunt, memorantes in eodem libro tam euidentiſſima de Chriſto teſtimonia, quibus dicitur, Dixerunt inter ſe impij, cõprehendamus iuſtum, quoniam in-

Sap. 10.

Sap. 2.

E utilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & promittit ſcientiam Dei ſe habere, & filium Dei ſe nominat. Et infrà: Si verus eſt filius Dei, ſuſcipiet illum, & liberabit de manu contrariorum. Ac deindè, Vt ſciamus reuerentiam eius, & probemus patientiam ipſius, morte turpiſſima condemnemus eum: Collatione facta, ne noſtri eis pro tam aperto ſacrilegio derogarent, à Propheticis voluminibus reciderunt, legendũq́ue ſuis prohibuerunt. Librũ autẽ Eccleſiaſticũ compoſuit Ieſus filius Sirach Hieroſolymita, nepos Ieſu ſacerdotis, de quo meminit Zacharias: qui liber apud Latinos

propter

A propter eloquij ſimilitudinem, Salomonis titulo prænotatur. Præterea Iudith & Tobiam ſiue Machabæorum libros, qui auctores ſcripſerint, minimè conſtat. In Nouo autem teſtamento quatuor libros Euangeliorum, quatuor Euangeliſtæ ſingulos ſcripſerunt, quorum ſolus Matthæus Hebræo ſcripſiſſe perhibetur eloquio, ceteri Græco. Paulus Apoſtolus ſuas ſcripſit epiſtolas, ex quibus nouem Eccleſiis ſcripſit, reliquas diſcipulis ſuis miſit, Timotheo, Tito, & Philemoni. Ad Hebræos autem epiſtola pleriſque Latinis eius B eſſe, incerta eſt, propter diſſonantiam ſermonis. eandemque alij Barnabam conſcripſiſſe, alij à Clemente ſcriptam fuiſſe ſuſpicantur. Petrus ſcripſit duas nominis ſui epiſtolas, quę Catholicæ nominantur: quarum ſecunda à quibuſdam eius eſſe non creditur, propter ſtyli, ſermoniſque diſtantiam. Iacobus ſuam ſcripſit epiſtolam, quæ & ipſa à nonnullis eius eſſe negatur: ſed ſub nomine eius ab alio dictata exiſtimatur. Ioannes epiſtolas tres edidit: quarum tantum prima à quibuſdam eius eſſe aſſeritur: reliquæ duæ Ioannis cuiuſdam C presbyteri exiſtimantur: cuius iuxta Hieronymi ſententiam, alterum ſepulcrum apud Epheſum demonſtratur. Iudas ſuam edidit epiſtolam. Actus Apoſtolorum Lucas compoſuit, ſicut audiuit vel vidit. Apocalypſin Ioannes Euangeliſta ſcripſit, eodem tempore quo ob Euangelij prædicationem, in inſulam Patmos traditur relegatus. Hi ſunt ſcriptores ſacrorum librorum, diuina inſpiratione loquentes, atque ad eruditionem noſtram præcepta cæleſtia diſpenſantes. Auctor autem earumdem ſcripturarum Spiritus ſanctus eſſe creditur. D Ipſe enim eſt, qui per prophetas ſuos ſcribenda dictauit. Iam tibi poſt Pſalmorum originem atque hymnorum, poſt ſanctorū etiam librorum numerum poſtulata ſequentia prænotabo.

De laudibus. Cap. 13.

Laudes, hoc eſt, Alleluia canere, antiquū eſt Hebræorum, cuius expoſitio duorum verborum interpretatione conſiſtit, hoc eſt, laus Dei. De cuius myſterio Ioannes in Apocalypſi refert ſpiritu reue- E lante, vidiſſe ſe aut audiſſe vocē cęleſtis exercitus angelorum tanquàm vocem aquarum multarum, & tanquàm vocem validorum tonitruorum dicentium, Alleluia. Ex quo nullus debet ambigere, cùm hoc laudis myſterium digna fide & deuotione celebretur, angelis eſſe coniunctum. Alleluia autem, ſicut & Amen, de Hebræa in aliam linguam nequaquàm transferuntur: non quia interpretari minimè queant, ſed, ſicut aiunt doctores, ſeruatur in eis antiquitas propter ſanctiorem auctoritatem. In Africanis autem regionibus non omni tempore, ſed tantū Dominicis diebus, & quinquaginta poſt Domini reſurrectionem Alleluia cantatur, pro ſignificatione futuræ reſurrectionis & lętitiæ: Verū apud nos ſecundum antiquam Hiſpaniarum traditionem, præter dies ieiuniorum vel quadrageſimę, omni tempore canitur Alleluia. Scriptum eſt enim, Semper laus eius in ore meo. Psal. 33. Quòd verò poſt conſummatam pſalmorum, ſiue lectionum prædicationem Alleluia in fine cantatur, hoc in ſpem futuri facit Eccleſia, ſignificans poſt annunciationem regni cęlorum, quę in hac vita per vtrumque teſtamentum mundo prædicatur, actionem noſtram non eſſe futuram, niſi in laude Dei. Sic enim ſcriptum eſt, Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Psal. 83. Hinc eſt, quòd & liber Pſalmorum in laude concluditur, vt eadem poſt finem ſeculi laus æterna monſtretur.

De offertoriis. Cap. 14.

Offertoria, quæ in ſacrificiorum honore canuntur, Eccleſiaſticus liber indicium eſt, veteres cantare ſolitos, quando victimæ immolabantur. Sic enim, Porrexit, inquit ſacerdos manum ſuam in libationem, & libauit de ſanguine vuæ, & fudit in fundamento altaris odorem diuinum excelſo principi. Eccli 50. Tunc exclamauerunt filij Aaron, in tubis ductilibus, & ſonuerunt, & auditam fecerunt vocem magnam in memoriam coram Domino, non aliter & nunc in ſono tubæ, id eſt, vocis, prędicatione cantus accendimur, ſimulque corde & opere laudes Domini declamantes, iubilamus in altum, in illo ſcilicet vero ſacrificio, cuius ſanguine ſaluatus eſt mūdus.

De Miſſa & orationibus. Cap. 15.

Ordo autem Miſſæ vel orationum, quibus oblata Deo ſacrificia conſecrātur, primùm à ſancto Petro eſt inſtitutus, cuius celebrationem vno eodemque modo vniuerſus peragit orbis. Prima earumdem, oratio admonitionis eſt erga populum, vt excitentur ad exorandum Deum. Secunda inuocationis ad Deū eſt, vt clementer ſuſcipiat preces fidelium, oblationemque eorum. Tertia autē effunditur pro offerentibus ſiue pro defunctis fidelibus, vt per idem ſacrificium veniam conſequantur. Quarta poſt hęc infertur pro oſculo pacis, vt charitate omnes reconciliati inuicem digni Sacramento corporis & ſanguinis Chriſti conſocientur: quia non recipit diſſenſionem cuiuſquam Chriſti indiuiſibile corpus. Quinta infertur illatio in ſanctificatione oblationis, in qua etiam ad Dei laudē terreſtrium creatura, virtutumq; cæleſtiū vniuerſitas prouocatur, & Oſanna in excelſis cātatur, ꝙ Saluatore de genere Dauid naſcente, ſalus

mundo vſque ad excelſa peruenerit. Porrò A
ſexta exhinc ſuccedit confirmatio Sacramen-
ti, vt oblatio quæ Deo offertur, ſanctifica-
ta per Spiritum ſanctum, corporis & ſangui-
nis confirmetur. Harum vltima eſt oratio,
quam Dominus noſter orare diſcipulos ſuos
inſtituit, dicens: Pater noſter qui es in cælis.
In qua oratione, vt patres ſcripſerunt, ſeptem
petitiones continentur: ſed in tribus primis
æterna poſcuntur, in ſequentibus quatuor
temporalia, quæ tamen propter æterna adi-
piſcenda petuntur. Nam cum dicimus, San-
B ctificetur nomen tuum, adueniat regnũ tuum,
fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra:
Hic quidem iſta tria inchoantur: ſed in il-
la vita ſperantur, vbi Dei ſanctificatio & vo-
luntas & regnum in ſanctis ſuis immortali-
ter permanebit. Iam verò panis quotidianus,
qui vel animæ vel carni tribuitur, hic expoſci-
tur: hic etiam poſt ſubſidium cibi, venia ad
exemplum fraternæ indulgentiæ poſtulatur:
hic nè in peccati tentationem incidamus, ex-
poſcimus: hic poſt omnia vt à malis libere-
mur, Dei auxilium imploramus: illic autem
C iſtorum nihil eſt. Hanc itaque orationem Sal-
uator noſter docuit, in qua & ſpes continetur
Joel 2. fidelium & confeſſio peccatorũ, de qua Pro-
pheta prædicens ait: Et erit, omnis quicunque
inuocauerit nomẽ Domini, ſaluus erit. Hæ ſunt
itaque ſeptem ſacrificij orationes, commen-
datæ Apoſtolica Euangelicaque doctrina, cu-
ius numeri ratio inſtituta videtur, vel pro-
pter ſeptenariam ſanctæ Eccleſiæ vniuerſita-
tem, vel propter ſeptiformem gratiæ ſpiri-
tum, cuius dono ea quæ offeruntur, ſancti-
ficantur.

D

De Symbolo Niceno. Cap. 16

SYmbolum autem, quod tempore ſacrifi-
cij populo prędicatur, trecentorum decem
& octo ſanctorum patrum collatione apud
Synodum Nicenam eſt editum. Cuius veræ
fidei regula tantis doctrinæ myſteriis pręcel-
lit, vt de omni parte fidei loquatur, nullaque
penè ſit hæreſis, cui per ſingula verba vel ſen-
tentias non reſpondeat. Omnes enim erro-
rum impietates, perfidiaſque blaſphemias cal
E cat, & ob hoc vniuerſis eccleſiis pari confeſ-
ſione à populo proclamatur.

De benedictionibus in populo. Cap. 17.

BEnedictionem dari à ſacerdotibus popu-
lo, antiqua per Moyſen benedictio pan-
dit & comprobat, qua benedicere populos
ſub ſacramento trinæ inuocationis iubetur.
Num 6. Ait enim ad Moyſen Dominus: Sic benedices
populum meum, & ego benedicam illos: Be-
nedicat te Dominus & cuſtodiat te, oſtendat-
que faciem ſuam tibi, & miſereatur tui. Con-
A uertat Dominus vultum ſuum ad te, & det tibi
pacem, Amen.

De ſacrificio. Cap. 18.

SAcrificium autem quod à Chriſtianis Deo
offertur, primùm Chriſtus Dñs noſter &
Magiſter inſtituit, quando commẽdauit Apo-
ſtolis corpus & ſanguinem ſuum, priuſquam
traderetur, ſicut legitur in Euangelio: Acce- Matth. 26.
pit (inquit) Ieſus panem & calicem, & bene-
dicens dedit eis. Quod quidem ſacramentum
B Melchiſedech rex Salem figuraliter in typum
corporis & ſanguinis Chriſti primus obtulit,
primuſque myſterium tanti ſacrificij imagi-
nariè idem expreſſit, præferẽs ſimilitudinem
Domini & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti ſa-
cerdotis æterni, ad quem dicitur: Tu es in æter Pſal. 109.
num ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſe-
dech. Hoc ergò ſacrificium Chriſtianis cele-
brare præceptum eſt, relictis ac finitis Iudai-
cis victimis, quę in ſeruitute veteris populi
celebrari imperatæ ſunt. Hoc itaque fit à no-
bis, quod pro nobis ipſe Dominus fecit, quod
C non manè, ſed poſt cœnam in veſperum obtu
lit. Sic enim Chriſtum oportebat id implere
circa veſperam diei, vt Dominus hora ipſa ſa-
crificij oſtenderet veſperam mundi.
Proindè autem non communicauerunt ie-
iuni Apoſtoli, quia neceſſe erat, vt Paſcha
illud Typicum anteà impleretur, & denuò ad
verum Paſchę ſacramentum tranſirent. Hoc
enim in myſterio tunc factum eſt, quod pri-
mùm diſcipuli corpus & ſanguinem Domini
non accèperunt ieiuni: Ab vniuerſa autem Ec
cleſia nũc à ieiunis ſemper accipitur. Sic
D enim placuit Spiritui ſancto per Apoſtolos, vt
in honorem tanti Sacramenti in os Chriſtia-
ni priùs Dominicum corpus intraret, quàm
cæteri cibi, & ideò per vniuerſum orbem mos
iſte ſeruatur. Panis enim quem frangimus, 1. Cor. 10.
corpus Chriſti eſt, qui dicit, Ego ſum panis Ioan. 6.
viuus, &c. Vinum autem ſanguis eius eſt. &
hoc eſt quod ſcriptum eſt: Ego ſum vitis vera. Ibidem 15.
Sed panis, quia confirmat corpus, ideò cor-
pus Chriſti nuncupatur: vinum autem quia
ſanguinem operatur in carne, ideò ad ſangui-
nem Chriſti refertur. Hęc autem duo ſunt vi-
E ſibilia: ſanctificata tamen per Spiritum ſan-
ctum, in ſacramentum diuini corporis tran-
ſeunt. Proinde autem vt ſanctiſſimus Cypria- Cypria. li.
nus ait: calix Dominicus vino aqua mixtus of- 2. epiſt. 3.
fertur, quia videmus in aqua populum intel-
ligi, in vino oſtendi ſanguinem Chriſti. Quan
do autem in calice vino aqua miſcetur, Chri-
ſto populus adunatur, & credentium plebs
ei in quem credidit, copulatur & iungitur.
Quæ copulatio & coniunctio aquæ & vini, ſic
miſcetur in calice Domini, vt commixtio illa
ab inuicem nõ poſſit ſeparari, ſicuti nec Eccle
ſia poteſt à Chriſto. Sic autẽ in ſacrificãdo ca
lice

lice Domini offerri ſola aqua nõ poteſt, quomodo nec vinum ſolum poteſt. Nam ſi vinum tantum quis offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine populo: ſi autem aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto. Quando autem miſcetur vtrunque, & adunatione confuſa ſibi inuicem copulantur, tunc ſpirituale ſacramentum & cæleſte perficitur. Sic verò calix Domini noſtri Ieſu Chriſti non poteſt eſſe aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi vtrunq; ſibi miſceatur, quomodò nec corpus Domini poteſt eſſe ſimila ſola, aut aqua ſola, niſi vtrunque adunatum fuerit & copulatũ, & panis vniut compage ſolidatum. Quo & ipſo ſacramento populus noſter oſtenditur adunatus, vt quemadmodum grana multa in vnum collecta, & commolita, & commixta vnũ panem faciunt, ſic in Chriſto, qui eſt panis cæleſtis, vnum ſciamus eſſe corpus, cui coniunctus ſit noſter numerus & adunatus. Dicunt aliqui, niſi aliquo intercedente peccato, Euchariſtiam quotidie accipiendam: hunc enim panem dari iubente Domino, quotidiè nobis poſtulamus, dicentes: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie: quod quidem benè dicunt, ſi hoc cum religione & deuotione & humilitate ſuſcipiunt, nè fidendo de iuſtitia, ſuperba præſumptione id faciant. Cæterùm ſi talia ſunt peccata, quæ quaſi mortuum remoueant ab altario, prius agenda pænitentia eſt, ac ſic deinde hoc ſalutiferum medicamentum ſuſcipiendum. [1. Cor. 11.] Qui enim manducauerit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Hoc eſt enim indignè accipere, ſi eo tempore quis accipiat, quo debet agere pænitentiam. Cæterum ſi tanta non ſunt peccata, vt excõmunicandus quiſque iudicetur, non ſe debet à medicina Dominici corporis ſeparare, nè, dum fortè diu abſtentus prohibetur, à Chriſti corpore ſeparetur. Manifeſtum eſt viuere eos, qui corpus eius attingunt: Vnde timendum eſt, nè, dum diu quiſque ſeparatur à Chriſti corpore, alienus permaneat à ſalute, ipſo dicente: [Ioan. 6.] Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui enim peccare iam quieuit, communicare non deſinat. Coniugatis autem abſtinendum eſt à coitu, plurimiſque diebus orationi vacare, & ſic deinde ad Chriſti corpus accedere. Relegamus libros regnorum, & inueniemus ſacerdotem Abimelech de panibus [1. Reg. 21.] propoſitionis noluiſſe prius dare Dauid & pueris eius, niſi ante eos interrogaret, vtrum mundi eſſent pueri à mulieribus, non vtique ab alienis, ſed à propriis coniugibus: & niſi eos audiſſet ab heri & nudiuſtertius vacaſſe ab opere coniugali, nunquàm panes, quos prius negauerat, conceſſiſſet. Quantum intereſt inter propoſitionis panes & corpus Chriſti? quæ differentia inter corpus & vmbram? inter imaginem & veritatem? inter exemplaria futurorum, & ea ipſa quæ per exemplaria figurabantur? Quapropter eligendi ſunt aliqui dies, quibus prius homo continentius viuat, quò ad tantum Sacramentum dignus accedere poſſit.

Sacrificium pro defunctorum fidelium requie offerre, vel pro eis orare, quia per totum hoc orbem cuſtoditur, credimus quòd ab ipſis Apoſtolis traditum ſit. Hoc enim vbique Catholica tenet Eccleſia, quæ niſi crederet fidelibus defunctis dimitti peccata, nõ pro eorum ſpiritibus vel eleemoſynam faceret, vel Deo ſacrificium offerret. Nam & cum Dominus dicit, Qui peccauerit in Spiritũ ſanctum, [Matth. 12.] non remittetur ei neque in hoc ſeculo, neque in futuro: demonſtrat quibuſdam illic dimittenda peccata, & quodã purgatorio igne purganda. Ergo in quodam loco à ſancto Auguſtino dictum eſt, [Enchir. c. 110. de Ciuit. Dei li. 21. cap. 24. Et de cura pro mortuis.] defunctorum animas ſine dubio pietate ſuorum viuentium releuari, cum pro illis ſacrificium offertur, vel eleemoſynæ fiunt: ſi tamen aliquod ſibi quiſque meritum præparauit, dum adhuc in corpore viueret, pro quo iſta proſint, quæcunque pro illo fiũt. Nam non omnibus proſunt. Et quare non omnibus proſunt? niſi propter differentiam vitę, quã quiſq; geſſit in corpore? Nã pro valdè bonis, gratiarum actiones ſunt: pro non valdè malis, propitiationes ſunt: pro valde malis, etſi nulla ſunt adiumenta mortuorum, qualeſcunque conſolationes viuorum ſunt. Quibus autem proſunt, aut ad hoc proſunt, vt ſit plena remiſſio peccatorum: aut certè, vt tolerabilior fiat ipſa damnatio.

De tertiæ, ſexta & nonæ horæ officiis. Cap. 19.

HOram tertiam, ſextam & nonam Daniel & tres pueri ſupplicationibus deuouerunt, [Daniel 6.] ſcilicet vt ab ortu diei in tempus precationis tres horæ porrectæ, Trinitatis nobis reuerentiam declararent, pariterque à tertia ad ſextam, atque inde ad nonam per paria lucis interualla, ratis dimenſionibus terminata, Trinitas ter die rogata coleretur. Illud etiam occurrit ad probationem venerabilis Trinitatis, quòd Spiritus ſanctus hora tertia, hoc eſt, [Act. 2.] ſuo loco & numero & tempore, deſcendit ad terras, impleturus gratiam, quàm Chriſtus promiſit. Nam & ſexta hora Chriſtus paſſus, in nonam patibuli cruciamenta porrexit. Tali enim ſacramento, legitimis ad precem temporibus, per ternas horas, Trinitatis perfectio aut laudatur celebritatibus, aut precibus impetratur. Licèt & computetur diurna celebritas per quaternarium vſque in veſpertinum officium, hoc eſt, quatèr ternis ſignificatur, quia mundus quadrifariè diuiſus, in Trinitate ſaluatur. Si quidem & in nocte ſtationes, & vigiliæ militares in quatuor partes diuiſę

diuiſæ, ternis horarum ſpatiis ſecernuntur, vt & in ipſis nocturnis, mundialibusque officiis Trinitatis myſterium veneretur. A

De veſpertinis. Cap. 20.

VEſpertinum diurni finis officium, diurnæ & alternæ lucis occaſus eſt, cuius ex [Exo. 29.] veteri teſtamento ſolennis eſt celebratio. Deniq; hoc tempore veterum ſacrificia offerri, adoleriq; altario aromata & thura mos erat. Teſtis eſt hymnidicus ille regio ac ſacerdota- [Pſal. 140.] li functus officio, dicens: Dirigatur oratio B mea ſicut incenſum in conſpectu tuo Domine, eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum. In nouo quoque teſtamento, eo tempore Dominus & Saluator noſter cœnantibus Apoſtolis myſterium ſui corporis & ſanguinis initiò tradidit, vt tempus ipſum ſacrificij veſperum oſtenderet ſeculi. Proinde in honorem ac memoriam tantorum ſacramentorum, his temporibus nos adeſſe decet Dei cōſpectibus, & perſonare in eius cultibus, orationum noſtrarum illi ſacrificium offerentes, C atque in eius laudibus pariter exultantes. Veſperum autē nominatur à ſidere, quod veſper vocatur, & decidente ſole exoritur. De quo [Iob. 38.] propheta ait, Et veſperum ſuper filios hominum producere facit.

De completis. Cap. 21.

DE completis autē celebrandis, id etiam in patrum inuenimus exemplis, Dauid [Pſal. 131.] propheta dicente: Si aſcendero in lectum strati mei, ſi dedero ſomnum oculis meis, & pal- D pebris meis dormitationem: aut requiē temporibus meis donec inueniam locū Domino, tabernaculum Deo Iacob. Quis non ſtupeat tantam in Dei amore animi deuotionem; vt ſomnum ſibi, ſine quo vtique corpora humana deficiunt, penitus interdixerit, donec locum ac templum Domino fabricandum, in pectore ſuo rex & Propheta reperiret? Quæ res nos debet fortiter admonere, vt ſi ipſi locus Domini volumus eſſe, & tabernaculum eius ac templum cupimus haberi, inquantum poſ- E ſumus, exempla ſanctorum imitemur, nè de [Pſal. 75.] nobis dicatur quod legitur: Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis.

De vigiliis. Cap. 22.

ANtiqua eſt vigiliarum deuotio, familiare bonum omnibus ſanctis. Eſaias Propheta denique exclamat ad Dominum, dicēs: [Eſai. 26.] De nocte vigilat ſpiritus meus ad te Deus, quia lux præcepta tua ſunt ſuper terram. Item Dauid & regio & prophetico ſanctificatus vn- [Pſal. 118.] guento, ita canit: Media nocte ſurgebam ad A confitendum tibi ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ. Hoc nanque tempore vaſtator angelus tran- [Exo. 12.] ſiens, primogenita Ægyptiorum percuſſit. Vnde & nos vigilare oportet, nè periculo Ægyptiorum admiſceamur. Iiſdem etiam horis ſe venturum eſſe, in Euangelio Saluator adſtruit. Vnde & ad vigilandū auditores ſuos exuſcitans, dicit: Beati ſerui illi, quos, cùm [Luc. 12.] venerit, Dominus inuenerit vigilantes. Et ſi [Matt. 24.] veſpertina hora (inquit) venerit, & ſi media nocte, & ſi galli cantu, & inuenerit eos vigilantes, beati ſunt. Itaque & vos eſtote para- B ti, quia neſcitis qua hora filius hominis venturus eſt.

Si quidem nec verbis ſolū docuit vigilias, ſed etiam confirmauit exemplo: nanque teſtatur Euangelium, quia erat Ieſus pernoctās in oratione Dei. Paulus quoque & Silas in cu- [Luc. 6.] ſtodia publica circa medium noctis orantes, [Act. 16.] hymnum (audientibus cunctis) vincti dixiſſe memorantur, vbi terræmotu repente facto, & concuſſis carceris fundamentis, & ianuæ ſponte apertæ, & omnium vincula ſunt ſolu- C ta. Vnde oportet his horis pſallendi orandique frequētiam nos in ſanctis habere officiis, finemque noſtrum; vel ſi aduenerit, ſub tali actu expectare ſecurius. Eſt autem quoddam genus hæreticorum, ſuperfluas exiſtimantium ſacras vigilias, & ſpiritali operi infructuoſas, dicentes: Iura temerari diuina, qui noctem fecit ad requiem, ſicut diem ad laborem. Qui hæretici Græco ſermone * nyctages, hoc [* nyctazontes.] eſt, ſomniculoſi vocantur.

De matutinis. Cap. 23.

D DE matutinorum antiquitate & auctoritate teſtis eſt idem Dauid Propheta, di- [Pſal 62.] cens: In matutinis meditabor in te, quia fui- [Pſal. 118.] ſti adiutor meus. & alibi: Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua. Caſſianus autem dicit, Matutinę ſolennitatis officium nouo adhuc tempore inſtitutum, primitus in Bethlehem monaſterio, vbi Dominus noſter Ieſus Chriſtus pro redēptione hu- [Luc. 2.] manæ ſalutis ex virgine naſci dignatus eſt, ſic- E que ex illo per vniuerſum mundum eiuſdem celebrationis inualuit conſuetudo. Diluculo autem proinde oratur, vt reſurrectio Chriſti celebretur. Matutina enim luce radiante, Dominus & Saluator ab inferis reſurrexit, quando cœpit oriri fidelibus lux, quę moriēte Chriſto occiderat peccatoribus: Siquidem & eodem tempore cunctis ſpes futuræ reſurrectionis creditur, cùm iuſti & omnes ab hac temporali morte, quaſi à ſopore ſomni reſurgentes euigilabunt.

De Dominica die. Cap. 24.

DOminicum diem Apoſtoli ideo religioſa ſolennitate ſanxerunt, quia in eo Redemptor

A ptor noſter à mortuis reſurrexit. Quiq; ideò Dominicus appellatur; vt in eo à terrenis operibus, vel à mundi illecebris abſtinentes, tantùm diuinis cultibus ſeruiamus, dantes ſcilicet diei huic honorem & reuerẽtiam, propter ſpem reſurrectionis noſtræ, quam habuimus in illa. Nam ſicut ipſe Dominus Ieſus Chriſtus & Saluator noſter tertia die reſurrexit à mortuis, ita & nos reſurrecturus in nouiſſimo ſæculo ſperamus. Vndè etiam in Dominico die ſtantes oramus, quod eſt ſignum futuræ reſurrectionis. Hoc agit vniuerſa Eccleſia; quæ in peregrinatione mortalitatis inuenta eſt, B expectans in fine ſeculi quod in Domini noſtri Ieſu Chriſti corpore præmonſtratum eſt; qui eſt primogenitus à mortuis. Sabbatum autem priori populo in otio corporaliter celebratum legimus, vt figura eſſet in requiem. Vndè & ſabbatũ requies interpretatur. Dies tamen Dominicus non Iudæis, ſed Chriſtianis per reſurrectionẽ Domini declaratus eſt; & ex illa cœpit habere feſtiuitatem ſuam. Ipſe eſt enim dies primus, qui poſt ſeptimum reperitur octauus: vnde & in Eccleſiaſte ad duo- *Eccles. 11.* C rum teſtamentorum ſignificationem dicitur: Illi ſeptem; & illi octo. Primò enim ſolum celebrandum ſabbatum traditum eſt, quod erat antea requies mortuorũ. Reſurrectio autem nullius erat vſque ad Chriſtum Dominum; *Rom. 6.* qui reſurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Iam poſtquàm facta eſt talis reſurrectio in corpore Domini, vt præiret in capite Eccleſiæ, quod corpus Eccleſiæ ſperaret in finem, dies Dominicus, id eſt, octauus, qui & primus in feſtiuitate ſucceſſit. Apparet autem, hunc diem etiam in ſanctis ſcripturis eſſe ſolemnem: ipſe D eſt enim primus dies ſeculi, in ipſo formata ſunt elementa mundi, in ipſo creati ſunt angeli, in ipſo quoque à mortuis reſurrexit Chriſtus, in ipſo de cęlis ſuper Apoſtolos Spiritus ſanctus deſcẽdit, manna eodem die in eremo primùm de cęlo datum eſt. Sic enim dicit Dominus: Sex diebus colligetis manna, in die au- *Exod. 16.* tem ſexto duplum colligetis. Sexta enim dies eſt paraſceue, quæ ante ſabbatũ ponitur. Sabbatum autem ſeptimus dies eſt, quẽ ſequitur Dominicus, in quo manna primùm de cęlo venit. Vndè intelligant Iudæi, iam tunc prælatam eſſe Iudaico ſabbato Dominicã noſtram. E Iam tunc indicatũ, quòd in ſabbato ipſorum gratia de cælo ad eos nulla deſcenderit, ſed in ſancta Dominica, in qua primùm Dominus eam pluit.

De Natali Domini. Cap. 25.

NAtalis Domini dies ea de cauſa à patribus votiuæ ſolẽnitatis inſtitutus eſt, quia in eo Chriſtus pro redemptione mundi naſci corporaliter voluit, prodiens ex virginis vtero qui erat in patris imperio. Cuius ſuſceptæ incarnationis cauſa hæc fuit. Poſtquàm enim inuidia diaboli parẽs ille primus ſpe ſeductus inani cecidit, confeſtim exul & perditus, in omni genere ſuo radicem malitiæ ſuæ & peccati tranſduxit, creſcebatque in malum vehementius omne genus mortalium, diffuſũ vbique ſceleribus, & quod eſt nequius omnium, cultibus idolorum. Volens ergò Deus terminare peccatum, conſuluit verbo, lege & prophetis, ſignis, plagis, prodigiis. Sed dum nec ſic quidẽ errores ſuos admonitus agnoſceret mundus, miſit Deus filium ſuum, vt carne indueretur, & hominibus appareret, & peccatores ſanaret: Qui ideò in homine venit, quia per ſeipsũ ab hominibus cognoſci non poterat. Vt autẽ videretur, Verbum caro factum eſt, aſſumendo carnem, non mutatum in carnem. Aſſumpſit enim humanitatem, non amiſit diuinitatem. Ita idem Deus, & idem homo, in natura Dei æqualis Patri, in natura hominis factus eſt mortalis in nobis, pro nobis, de nobis, manens quod erat, ſuſcipiens quod non erat, vt liberaret quod fecerat. Hæc eſt ergò Dominicę natiuitatis magna ſolennitas, hæc eſt diei huius noua & glorioſa feſtiuitas, aduentus Dei factus ad homines. Itaq; dies iſte pro eo quòd in eo natus eſt Chriſtus, natalis dicitur: quemq; ideò obſeruare per reuolutũ circulũ anni feſta ſolennitate debemus, vt in memoriã reuocetur quòd natus eſt Chriſtus.

De Epiphania. Cap. 26.

EPiphaniorum diẽ proinde feſta ſolennitate viri Apoſtolici ſignauerunt, quia in eo per ſtellam eſt Saluator oſtenſus, quando inuenerunt magi Chriſtũ in Pręſepio iacentem, & adorauerunt eũ offerentes ei competentia munera Trinitatis, aurum, thus, myrrham, regi, Deo, atque paſſuro. Ideò ergò diẽ hunc annua celebritate ſacrauerunt, vt mundus agnoſcat Deum, quem elementa cęlitus prodiderunt.

Siquidem eodem die idem Ieſus etiam Iordanis lauacro tingitur, diuiſoque cælo Spiritus ſancti deſcendentis teſtimonio Dei filius eſſe declaratur, cuius diei nomen ex eo, quòd *Matt. 3.* apparuit gentibus, Epiphania nuncupatur. Epiphania enim Grecè, apparitio vel oſtenſio dicitur. Tribus ergò ex cauſis hæc dies hoc vocabulũ ſumpſit, ſiue quia tunc in baptiſmo ſuo Chriſtus populis oſtenſus fuerit: ſiue quòd eo die ſideris ortu Magis eſt proditus: ſiue quòd primo ſigno per aquam in vinum verſam, multis eſt manifeſtatus. Refert autem Caſſianus apud Ægyptios natiuitatis diem & Epiphaniorum ſolennitatem non bifarie, vt *Colla. 10.* in occiduis prouinciis, ſed vnius diei feſtiuitate celebrari. Epiſtolæ quoq; Põtificis Alexandrini, ad vniuerſas Eccleſias Ægypti vel mo-

naſteria

naſteria diriguntur, quibus & initium Quadrageſimæ & dies Paſchæ denunciantur.

A

De die palmarum. Cap. 27.

Zachar. 9. Matth. 21.

DIes palmarum ideò celebratur, quia in eo Dominus & Saluator noſter ſicut propheta cecinit, Hieruſalem tendens, aſello ſediſſe perhibetur. Tunc gradiens cum ramis palmarum multitudo plebium obuiam ei clamauerunt, Oſanna, benedictus qui venit in nomine Domini, rex Iſrael. In ramis enim palmarum

Ioan. 12. B

ſignificabatur victoria, qua erat Dominus mortem moriendo ſuperaturus, & trophæo Crucis de diabolo mortis principe triumphaturus. In aſello autem, ſuper quem ſedendo, Hieroſolymam venit, indicabat ſimplicia corda gentilitatis, quæ præſidendo atque regendo perducebat ad viſionem pacis. Hoc autem die ſymbolum Competentibus traditur, propter confinem Dominicæ paſchæ ſolennitaté, vt quia iam ad Dei gratiam percipiendam feſtinant, fidem quam confiteantur, agnoſcant.

C

Vulgus autem ideò eũdem dié Capitilauium vocat, quia tunc moris eſt lauandi capita infantum, qui vngendi ſunt, nè fortè obſeruatione Quadrageſimæ ſordidata, ad vnctionem accederent.

De cœna Domini. Cap. 28.

Matth. 26. Ioan. 13.

COena Domini hæc, eſt quinta feria vltimæ hebdomadis Quadrageſimæ, quando Dominus & Saluator noſter poſt typicum illud paſcha completum, ad verum paſcha tráſiens, myſterium corporis & ſanguinis ſui primùm Apoſtolis tradidit: quandò poſt ſacramenta cæleſtia diſcipulus fallax & proditor precium à Iudæis accepit, & Chriſti ſanguinem vendidit.

D

Eo etiàm die Saluator ſurgens à cœna, pedes diſcipulorum lauit, propter humilitatis formam commendandam, ad quam docendam venerat: ſicut & ipſe conſequenter expoſuit: quod etiam decebat potentiſſimum, vt facto doceret, quod obſeruare diſcipulos præmoneret. Hinc eſt quòd eodem die altaria té-

E

pliq; parietes & pauimenta lauãtur vaſaq; purificantur, quæ ſunt Domino conſecrata. Qua die proinde etiàm ſanctum chriſma cõficitur: quia ante biduum paſchæ Maria caput ac pedes Domini vnguento perfudiſſe perhibetur. Vnde & Dominus diſcipulis ſuis dixit: Scitis

Matt. 26.

quia poſt biduum Paſcha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur.

De Paraſceue. Cap. 29.

PAraſceue, id eſt, ſexta ſabbati, ideò in ſolennitate habetur, quia in eo die Chriſtus myſterium crucis expleuit, propter quod venerat in hunc mundum, vt quia ligno percuſſi fueramus in Adam, rurſus per ligni myſteria ſanaremur. Huius enim cauſa triumphi, humana puſillitas Chriſto per omnem mundum celebritatem annuã præbet, pro eo quòd dignatus eſt ſanguine paſſionis ſuæ ſeculum redimere, & peccatum mundi per crucem morte deuicta abſoluere. Cuius quidem crucis iniuriã non pertulit illa diuinitatis ſubſtantia, ſed ſola ſuſceptæ humanitatis natura paſſionem corporis: diuinitas verò exors iniuriæ manſit. Tripartita autem ratio Dominicæ paſſionis

B

oſtenditur. Prima itaque cauſa eſt, vt Chriſtus pro reatu mundi redemptio daretur, & hoſtis antiquus velut hamo crucis caperetur, ſcilicet vt quos abſorbuerat, euomeret: & prædam, quam tenebat, amitteret, non potentia victus, ſed iuſtitia: non dominatione, ſed ratione. Secunda cauſa eſt, vt ſecuturis hominibus vitæ magiſterium præberetur. Aſcendit enim crucem Chriſtus, vt nobis & paſſionis & reſurrectionis præberet exemplum: paſſionis, ad firmandam patientiam: reſurrectionis, ad ex-

C

citandam ſpem: vt duas vitas nobis oſtenderet in carne, vnam laborioſam, alteram beatam: laborioſam, quam tolerare debemus: beatam, quam ſperare debemus. Tertia cauſa eſt ſuſceptæ crucis, vt ſuperbia ſeculi & inflata ſapientia, per crucis ſtultam, vt putatur, prædicationé humiliata, corrueret: vt pateret id quod ſtultum Dei eſt quanto ſit hominibus ſapientius: & quod infirmum DEI eſt, quanto ſit fortius tota hominum fortitudine. 1. Cor. 1.

Docet autem Apoſtolus Paulus illuminatos debere habere oculos cordis, ad intelli- Epheſ. 3.

D

gendum quæ ſit latitudo Crucis & longitudo, altitudo & profundũ. Cuius latitudo eſt tranſuerſum lignum, quo extenduntur manus: longitudo à latitudine deorsùm versùs vſque ad terrã: altitudo à latitudine ſursùm vſq; ad caput: profundum verò, quod terræ infixum abſconditur, quo ſigno crucis omnis vita ſanctorum deſcribitur.

Dicitur enim homini, Tolle crucem tuam, & ſequere me. Tunc enim crucifigitur caro, cũ mortificantur membra noſtra ſuper terram,

E

fornicatio, immunditia, luxuria, & cætera: dumq; exterior homo corrumpitur, vt interior renouetur de die in dié, paſſio eſt crucis. Et hæc quidem dum ſint bona opera, tamen adhuc laborioſa, quorum merces requies eſt: ideoq; dicitur, ſpe gaudentes, vt cogitantes ſcilicet requiem futuram, cum hilaritate & laboribus operemur.

Hanc hilaritatem ſignificat crucis latitudo in tranſuerſo ligno, vbi figuntur manus. Per manus .n. opus intelligitur, per latitudinem hilaritas operantis: quia triſtitia facit anguſtias. Porrò per altitudinem crucis, cui caput adiungitur, expectatio ſupernæ retributionis de ſublimi iuſtitia Dei ſignificatur, vt & ipſa bo-

na

bona opera nō propter beneficia Dei terrena ac temporalia facienda credantur, ſed potius propter illud, quod deſuper ſperat fides, quæ per dilectionem operatur. Iam vero per longitudinem, qua totum corpus extenditur, ipſa tolerantia ſignificatur, vt longanimes permaneamus: vnde longanimes dicuntur qui tolerant. Per profundum autem, hoc eſt, partē illā ligni, quæ in terræ abdito defixa latet, ſed inde conſurgit omne quod eminet, inſcrutabilia indicantur iudicia Dei: de quibus occulta eius voluntate vocatur homo ad participationem tantæ gratiæ, alius ſic, alius autem ſic.

De Sabbato Paſcha. Cap. 30.

SAbbati paſchalis veneratio hinc celebratur, pro eo, quòd eadem die Dominus in ſepulcro quieuit. Vnde bene Hebræo ſermone ſabbatum requies interpretatur: ſiue quòd Dominus in eo requieuit die, mundo perfecto: ſiue quòd in eo requieuit Dominus & Redemptor noſter in ſepulcro. Hic autem dies inter mortem Chriſti & reſurrectionem medius eſt, ſignificans requiem quandam animarum ab omni labore, omniq́ue moleſtia poſt mortem, per quam fit tranſitus per reſurrectionem carnis ad illam vitam, quam Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſua reſurrectione præmonſtrare dignatus eſt.

De Paſcha. Cap. 31.

IAm verò Paſchale ſacramentū, quod nunc in Saluatoris noſtri myſterium manifeſtiſſimè celebratur, in veteri teſtamento figuraliter primùm geſtum eſt, quando agno occiſo, paſcha celebrauit populus Dei in Aegypto, cuius figura in veritate completa eſt in Chriſto, qui ſicut ouis ad occiſionem ductus eſt, Cuius ſanguine illitis poſtibus noſtris, id eſt, cuius ſigno crucis ſignatis frontibus noſtris, à perditione huius ſeculi, tanquàm à captiuitate Aegyptia liberamur. Cuius quidem diem paſchalis reſurrectionis, non ſolùm pro eo celebramus, quòd in eodem à mortuis reſurrexit: ſed etiam pro alijs ſacramentis, quæ per eundem ſignificantur. Quia enim ſicut dicit Apoſtolus, mortuus eſt propter peccata noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram, tranſitus quidem de morte ad vitam, in illa paſſione Domini & reſurrectione ſacratus eſt. Nam & vocabulum iſtud quod paſcha dicitur, non Græcum, ſed Hebræum eſt: neq. enim à paſſione, quam Græcè dicunt πάθειν, ſed à tranſitu Hebræo verbo Paſcha appellatum eſt, quod & maximè Euangeliſta expreſſit, cùm celebraretur à Domino Paſcha cum diſcipulis ſuis: Cùm vidiſſet (inquit) Ieſus, quia venit hora eius, vt tranſiret de mundo ad patrem. Tranſitus ergò de hac vita mortali

Exo. 12.

Rom. 4.

Ioan. 13.

A in aliam vitam immortalem, hoc eſt, de morte ad vitam, in paſſione Domini & in reſurrectione commendatur. Hic tranſitus modò à nobis agitur per fidem, quæ nobis datur in remiſſionem peccatorum, quandò conſepelimur cum Chriſto per baptiſmum, quaſi à mortuis tranſeuntes, de peioribus ad meliora, de corporalibus ad ſpiritualia, de conuerſatione huius vitæ ad ſpem futuræ reſurrectionis gloriæ. Propter ipſum ergò initium nouæ vitæ, ad quam tranſimus, & propter ipſum nouum hominem, quem iubemur induere, & exuere

B veterem, vetus fermentum expurgantes, vt ſimus noua conſperſio, quoniam paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Propter hanc ergò vitæ nouitatem, primus menſis in anni menſibus celebrationi huic attributus eſt: nam ipſe dicitur menſis nouorum. Quia verò in tempore toto ſeculi nunc tertium tempus apparuit, ideò reſurrectio Domini triduana eſt. Primum enim tempus eſt ante legem, ſecundum ſub lege, tertium ſub gratia, vbi iam manifeſtatum eſt ſacramentum, quod antè erat in prophetico ænigmate occultum. Hoc ergò in lunari numero ſignificatur: Quia enim

C ſeptenarius numerus ſolet in ſcripturis ad quandam perfectionem myſticus apparere, in tertia hebdomada lunæ paſcha celebratur, id eſt, qui dies occurrerit Dominicus à quintodecimo in vigeſimum primum. Sed nec ſolùm propter tempus tertium, quia indè incipit hebdomada tertia, ſed etiam propter ipſam conuerſionem lunæ. Tunc enim illa ab inferioribus ad ſuperiora conuertitur, & hæc nobis de luna ſimilitudo aſſumitur, de viſibilibus ad inuiſibilia, de corporalibus ad ſpiritua-

D lia ſacramenta tranſire, vt magis magisq́. huic ſeculo moriamur, & vita noſtra abſcondita ſit cum Chriſto, omnemq́ue lucem ſtudij noſtri, quæ ad inferiora vergebat, ad ſuperiora conuertamus, ad illam ſcilicet æternam contemplationem immutabilis veritatis. Vſque ad viceſimam verò & primam ideò paſcha obſeruatur, propter numerum ſeptenarium, quo vniuerſitatis ſignificatio ſæpè figuratur: qui etiam ipſi eccleſiæ tribuitur, propter inſtar vniuerſitatis, ideoq; & Ioannes Apoſtolus in Apocalypſi ſcripſit ſeptem Eccleſiis. Eccleſia

E verò adhuc in iſta mortalitatis carne conſtituta, propter ipſam immutabilitatem, lunæ nomine in ſcripturis ſæpè vocatur. Quòd verò anniuerſarius dies Paſchalis non ad eundem diem anni redit, ſicut dies quo creditur Dominus natus, hoc fit propter Dominicum diem & lunam. Manifeſtum eſt enim, quo die Dominus crucifixus ſit, & in ſepulcro fuerit, & reſurrexerit. Adiuncta eſt enim ipſorum dierum obſeruatio per Nicenum concilium vniuerſo orbi Chriſtiano & perſuaſum, eo modo paſcha celebrari oportere, vt non ſolùm lunam paſchalem, ſed & diem Dominicum

Coloſ. 3.

nicum, in quo reſurrexit à mortuis, expectare debeamus. Indè eſt, quòd ad eundem diem
anni non reuertitur Paſcha: nam Iudæi tantundem menſem nouorũ & lunam obſeruant:
diem autem addendum patres noſtri cenſuerunt, vt & noſtra feſtiuitas à Iudæorum feſtiuitate diſtingueretur.

De Aſcenſione Domini. Cap. 32.

ASCenſionis Dominicæ ſolennitas ideò celebratur, quia eodem die poſt mundi victoriã, poſt inferni regreſſum, Chriſtus aſcendiſſe memoratur ad cælos, ſicut ſcriptum eſt:
Pſal. 67. Aſcendit in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quæ feſtiuitas
ideò per reuolutum circulum annorum celebratur, vt humanitas aſſumptæ carnis aſcendens ad dexteram patris, in memoriam reuocetur: cuius corpus ita in cælo eſſe credimus,
vt erat quando aſcendit, quod & vox angelica
Act. 1. protestatur, dicens: Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum, id eſt, in
eadem carnis ſpecie atque ſubſtantia, cuius profectio carnis immortalitatem donauit, na- C
turam non abſtulit. Dextera autem patris, ad quam idem filius ſedere creditur, non eſt corporea, quod nefas eſt de Deo ſentire: Sed dextera patris eſt beatitudo perpetua, quæ ſanctis in reſurrectione promittitur, id eſt, vniuerſæ Eccleſiæ, quæ eſt corpus Chriſti, ſicut
& ſiniſtra eius rectè intelligitur miſeria & pœna perpetua, quæ impiis dabitur.

De Pentecoſte. Cap. 33.

INitium ſanè & cauſa feſtiuitatis Pentecoſtes paulò latius repetenda eſt. Pentecoſtes enim dies hinc cœpit exordium, quando
Exo. 20. Dei vox in Sina monte deſupèr intonantis audita eſt, & lex Moyſi data. In nouo autem teſtamento Pentecoſte cœpit, quando aduẽtum
ſancti Spiritus, quem Chriſtus promiſit, exhibuit, quem ait non eſſe venturum, niſi ipſe
aſcenderet in cælum: denique dum portam cæli Chriſtus intraſſet, decem diebus interpoſitis, intremuit ſubitò orantibus Apoſtolis
locus, & deſcendente Spiritu ſancto ſuper E
eos, inflammati ſunt, ita vt linguis omnium gentium Dei magnalia loquerentur. Ad-
Act. 2. uentus itaque ſancti Spiritus, de cælo ſupra Apoſtolos, in varietate linguarum diffuſa, ſolennitatem tranſmiſit in poſteros, eaque de cauſa Pentecoſte celebratur, & dies ipſe proindè inſignis habetur. Concordat autem hæc feſtiuitas Euangelij, cum feſtiuitate
legis. Illic enim, poſteaquàm agnus immolatus eſt, interpoſitis quinquaginta diebus, da-
Eſaiæ 53. ta eſt lex Moyſi, ſcripta digito Dei: hîc poſtquàm occiſus eſt Chriſtus, qui ſicut ouis ad
immolandum ductus eſt, celebratur verum

A Paſcha, & interpoſitis quinquaginta diebus, datur Spiritus ſanctus, qui eſt digitus Dei, ſuper cxx. diſcipulos Moſaicæ ætatis numero
conſtitutos. Siquidem & hæc feſtiuitas aliud obtinet ſacramentum: conſtat enim ea ſeptimana ſeptimanarum. Sed dierum quidem
ſeptimanæ generant eandem Pentecoſten, in qua fit peccati remiſſio per Spiritũ ſanctum:
Annorum verò ſeptimanæ quinquageſimum annum faciunt, qui apud Hebræos Iubileus dicitur, in quo ſimiliter terræ fit remiſſio, & ſeruorum libertas, & poſſeſſionum reſtitutio,
B quæ pretio fuerant comparatæ.

Septiès etenim ſeptem multiplicati, quinquagenarium ex ſe generant numerum, aſſumpta monade, quam ex futuri ſeculi figura præſumptam eſſe, Maiorum auctoritas tradidit.
Fit enim ipſa & octaua ſemper & prima, immò ipſa eſt ſemper vna, quæ eſt omnis dies.
Neceſſe eſt enim, ſabbatiſmum animarum populi Dei illuc occurrere, atque ibi compleri,
vbi datur pars his qui ſunt octo, ſicut quidam
differens Salomonis dicta ſapienter expoſuit. Eccl. 11.
Idcircò autem totius quinquageſimę dies poſt
C Domini reſurrectionem, reſoluta abſtinentia, in ſola lætitia celebrantur, propter figuram futuræ reſurrectionis, vbi iam non labor,
ſed requies erit lætitiæ. Ideòque his diebus nec genua in oratione flectuntur: quia ſicut quidam ſapiens ait: Inflexio genuum, pænitentiæ & luctus indicium eſt. Vndè etiam per
omnia eandem in illis ſolennitatem, quam die Dominico cuſtodimus, in qua Maiores noſtri
nec ieiunium agendum, nec genua eſſe flectenda, ob reuerentiam Dominicæ reſurrectionis,
tradiderunt.

D

De feſtiuitatibus Martyrum. Cap. 34.

FEſtiuitates Apoſtolorum, ſeu in honore martyrum ſolennitates, antiqui patres
in venerationis myſterio celebrari ſanxerunt, vel ad excitandam imitationem, vel vt meritis eorum conſociemur, atque orationibus adiuuemur: ita tamen, vt nulli martyrum, ſed
ipſi Deo martyrum offeramus, quamuis in memoriis martyrum conſtituamus altaria. Quis
E enim antiſtitum, in locis ſanctorũ corporum aſſiſtens altari, aliquando dixit, Offerimus
tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? ſed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum, quos coronauit,
quò ex ipſorum locorũ amore maior affectus exurgat ad augendam charitatem, & in illis,
quos imitari poſſumus, & in illo, quo adiuuante poſſimus. Colimus ergò martyres eo
cultu dilectionis & ſocietatis, quo & in hac vita coluntur ſancti homines Dei, quorum
cor ad talem pro Euangelica veritate paſſionem paratum eſſe ſentimus. Sed illos tãto deuotius, quãto ſecurius poſt certamina omnia
ſuperata

ſuperata, quanto etiam fidentiore laude prædicamus iam in illa vita feliciores victores, quàm in iſta adhuc vſque pugnantes. At verò illo cultu, qui Græcè latria dicitur, Latinè vno verbo dici non poteſt, cum ſit quædam propriè diuinitatis debita ſeruitus, nec colimus, nec colendum docemus niſi vnum Deum. Cùm autem ad hunc cultum pertineat oblatio ſacrificij, vndè idololatria dicitur eorum, qui hoc etiam idolis exhibent, nullo modo aliquid tale offerimus, aut offerendum præcipimus, vel cuiquam ſanctæ animæ, vel cuiquam angelo, & quiſquis in hunc errorem dilabitur, corripitur per ſanam doctrinam, ſiue vt corrigatur, ſiue vt caueatur, dum etiam ipſi ſancti vel homines, vel angeli exhiberi ſibi nolunt quod vni Deo deberi norunt. Apparuit hoc in Paulo & Barnaba, cùm commoti miraculis, quæ per eos facta ſunt, *Lycaonij* tanquam dijs immolare voluerunt. Conſciſſis enim veſtibus ſuis, confitentes & perſuadentes ſe Deos non eſſe, iſta ſibi fieri vetuerunt. Apparuit & in angelis,
Apoc. 19. ſicut in Apocalypſi legimus, Angelū ſe adorari prohibentem ac dicentē adoratori ſuo: Vide nè feceris, conſeruus tuus ſum & fratrum tuorum: Deum adora. Rectè itaque ſcribitur, homini ab angelo prohibitum eſſe adorare niſi vnum Deum, ſub quo ei eſſet & ille conſeruus. Non ergò ſit nobis ille diuinæ religionis cultus in angelis aut in martyribus, quia non ſic habentur vt tales honores quærant vt Deus, quia nec ipſi volunt ſe coli pro Deo, ſed illum à nobis coli volunt, quo illuminante lætantur. Honorandi ſunt ergò martyres propter imitationem, non adorandi propter religionem: honorandi charitate, non ſeruitute.

De Encænijs. Cap. 35.

ANnuas feſtiuitates dedicationis eccleſiarum ex more veterum celebrari in Euangelio legimus, vbi dicitur: Facta ſunt Encænia
Ioan. 10. Hieroſolymis. Encænia autem, feſtiuitas erat dedicationis templi. Græcè enim Καινὸν dicitur nouum. Quandocunquè enim nouum aliquid fuerit dedicatum, Encænia vocatur. Illū enim diem, quo templum dedicatū eſt, Iudæi ſolenniter celebrabant, & ipſe dies apud illos feſtus agebatur: qui licèt vſus in illis exoleuit, quia caruerunt & cultu & templo, Chriſtiani tamen ſeruant morem illum parrum, in quos gloria tranſlata videtur. Omnes autem feſtiuitates pro varietate religionum, diuerſaque in honorem martyrum tempora, ideò à viris prudentibus inſtituta ſunt, nè fortè rara congregatio populi fidem minueret in Chriſto. Proptereà ergò dies aliqui conſtituti ſunt, vt in vnum omnes pariter conuenirent, vt è conſpectu mutuo & fides creſcat, & lætitia maior oriatur.

De ieiunio Quadrageſimæ. Cap. 36.

IEiuniorum tempora ſecundùm ſcripturas ſacras, quatuor ſunt, in quibus per abſtinentiam & lamentum pœnitentiæ, Domino ſupplicandum eſt: & licèt omnibus diebus orare & abſtinere conueniat, his tamen temporibus ampliùs ieiunijs & pœnitentiæ ſeruire oportet. Primum ieiunium quadrageſimarum eſt, quod à veteribus libris cœpit ex ieiunio Moyſis & Heliæ, & ex Euangelio, quia totidem diebus
Exo. 24. 3 Reg. 19. Matth. 4. Dominus ieiunauit: monſtrans euangelium non diſſentire à lege & prophetis. In perſona quippe Moyſis lex, in perſona Heliæ prophetæ accipiuntur, inter quos in monte Chriſtus glorioſus apparuit, vt euidētiùs emineret quod de illo dicit Apoſtolus, Teſtimonium habens
Rom. 3. ex lege & Prophetis. In qua ergò parte anni congruentiùs obſeruatio quadrageſimæ conſtitueretur, niſi confinis atque contigua Dominicæ paſſionis, quia in ea ſignificatur hæc vita laborioſa, cui etiam opùs eſt continentia, vt ab ipſius mundi illecebris ieiunemus, in ſola manna viuentes, idest, cæleſtibus ſpiritalibusque præceptis. In numero autem quadragenario vita iſta proptereà figuratur, quia denarius eſt perfectio beatitudinis noſtræ: creatura autem ſeptenario figuratur, quæ adhæret creatori, in quo declaratur vnitas Trinitatis per vniuerſum mundum temporaliter adnunciata. Et quia mundus à quatuor ventis delinearur, & à quatuor elementis erigitur, & à quatuor anni temporum vicibus variatur, denarius quater ductus, in quadraginta conſummatur: quo numero oſtenditur, ab omni temporum delectatione abſtinendum, ac ieiunandum eſſe, & caſtè continenterq; viuendum.

Licèt & aliud Sacramenti myſterium exprimitur, quòd quadraginta diebus eadem ieiunia celebrantur. Lege enim Moſaica vniuerſo populo generaliter eſt præceptum, decimas & primitias Domino Deo offerre. Itaque dum in hac ſententia principia voluntatum conſummationesq; operum noſtrorum referre ad Dei gratiam admonemur, in ſupputatione tamen quadrageſimę, ſumma iſta legalium decimarum expletur. Totum enim anni tempus xxxvj. numero dierum decimatur. ſubtractis enim à quadrageſima diebus Dominicis, quibus ieiunia reſoluuntur, his diebus quaſi pro totius anni decimis ad Eccleſiam concurrimus, actuumque noſtrorum operationem Deo in hoſtiam iubilationis offerimus. Cuius quidem
Collat. 21. quadrageſimæ legibus, ſicut ait noſter Caſſianus, quiq; perfecti ſunt, non tenentur, nec exigui huius canonis ſubiectione contenti ſunt. Quem profectò illis, qui per totum anni ſpatium delicijs ac negocijs ſecularibus implicantur, Eccleſiarum principes ſtatuerunt, vt vel hac legali quodammodò neceſſitate cōſtricti, his ſaltem diebus vacare Domino cogerentur,

De triduani ieiunij conſuetudine. Cap. 41.

TRiduanis autem diebus ieiunare, de exemplo ſumptum eſt Niniuitarum, qui damnatis priſtinis vitiis, totos ſe tribus diebus ieiunio ac pœnitentiæ contulerunt, & operti ſaccis, Deum ad miſericordiam prouocauerunt.

De diuerſorum dierum ac temporum ieiuniis. Cap. 42.

PRæter hæc autem legitima tempora Ieiuniorum, omni ſexta feria propter paſſionem Domini à quibuſdam ieiunatur, ſed & ſabbati dies à pleriſque, propter quod in eo Chriſtus iacuit in ſepulcro, ieiunio conſecratus habetur, ſcilicet nè Iudæis exultandum præbeatur quod Chriſtus ſuſtulit moriendo. Die autem Dominico ſemper eſſe reficiendum, vt reſurrectionem Chriſti & gaudium noſtrum gentibus prædicemus, præſertim cùm Apoſtolica ſedes hanc regulam ſeruet. Poſt paſcha autem vſque ad Pentecoſten licèt traditio Eccleſiarum abſtinentiæ rigorem prandiis relaaauerit, tamen ſi qui monachorum vel clericorum ieiunare cupiunt, non ſunt prohibendi: quia Antonius & Paulus & cæteri patres antiqui, etiam his diebus in eremo leguntur abſtinuiſſe, neque ſoluiſſe abſtinentiam, niſi tantùm die Dominico. Quis enim parſimoniam non laudet, ieiunium non prædicet? Ieiunium res ſancta eſt, opus cæleſte, ianua regni, forma futuri, quod qui ſanctè agit, Deo iungitur, alienatur mundo, ſpiritualis efficitur. Per hoc enim proſternuntur vitia, humiliatur caro, diaboli tentamenta vincuntur.

De vario vſu Eccleſiarum. Cap. 43.

HÆc & alia multa ſunt, quæ in Eccleſiis Chriſti geruntur, ea quibus tamen quædam ſunt, quæ in ſcripturis canonicis commendantur, quædam quæ non ſunt quidem ſcripta, ſed tamen tradita cuſtodiuntur. Sed illa quidem quæ toto orbe terrarum ſeruantur, vel ab ipſis Apoſtolis, vel ab auctoritate principali conciliorum inſtituta intelliguntur: ſicut Domini paſſio, & reſurrectio, & aſcenſio in cælum, [Aug. epiſt. 118.] & aduentus Spiritus ſancti, quæ reuoluto die anni ob memoriam celebrantur: ſed & ſi quid aliud eſt, quod ſeruatur ab vniuerſis, quaq; ſe diffundit eccleſia. Alia verò quæ variè per diuerſa loca obſeruantur, ſicuti eſt, quòd aliqui ieiunant ſabbato, alij non: alij quotidiè communicant, alij certis diebus: aliis nullus dies prætermittitur, quo non offeratur ſacrificium: aliis ſabbato tãtùm offertur & Dominico: aliis tantùm Dominico, & ſi quid aliud huiuſmodi animaduerti poteſt, totum hoc genus rerum, vt quibuſcunque placuit ſacerdotibus eccleſiæ, vel religionis cui præerãt inſtituerunt: nec diſcipli na in his melior eſt graui prudentiq; Chriſtiano, niſi vt eo modo agat quo agere viderit eccleſiam ad quam forte deuenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra mores bonos habetur, indifferenter ſequendum & propter eorum inter quos viuitur, ſocietatem ſeruandum eſt, nè per diuerſitatem obſeruationum ſchiſmata generentur.

De Carnium eſu vel piſcium. Cap. 44.

CArnes autem & vinum poſt diluuium hominibus in vſum conceſſa ſunt: nam initio permiſſum non fuerat, niſi tantùm illud, vt ſcriptum eſt, Lignum fructiferum & herbam ſeminalem dedit vobis in eſcã. [Gen. 1.] Poſteà verò per Noe data ſunt in eſum cuncta animalia; [Gen. 9.] vini quoquè tunc attributa licentia eſt.

Sed poſtquàm Chriſtus, qui eſt principium & finis, apparuit, hoc quod in principio ſuſpenderat, etiam in temporum fine retraxit, loquẽs per Apoſtolum ſuum: Bonum eſt non manducare carnem, & non bibere vinum. [Rom. 14.] Et iterum: Qui infirmus eſt, holera manducet. Non igitur quia carnes malæ ſunt, ideò prohibentur, ſed quia earum epulæ carnis luxuriam gignũt. [1. Cor. 6.] fomes enim ac nutrimẽtum omnĩum vitiorum eſca ventri, & venter eſcis, Deus autem & hunc & hãc deſtruet. Piſcem ſanè, quia eum poſt reſurrectionem accepir Dominus, [Ioan. 21.] poſſumus manducare. Hunc enim nec Saluator nec Apoſtoli prohibuerunt.

Explicit liber primus.

INCIPIT LIBER SECVNDVS.

PRAEFATIO.

QVoniam origines cauſaſque officiorũ, quæ in commune ab Eccleſia celebrantur, ex parte aliqua explicuimus, deinceps exordia eorum qui diuino cultui miniſteria religionis impendunt, ordine proſequamur.

Incipiunt Capitula.

DE Clericis.	1
De Regulis clericorum.	2
De generibus clericorum.	3
De Tonſura.	4
De Sacerdotibus.	5
De Corepiſcopis.	6
De Presbyteris.	7
De Diaconibus.	8
De cuſtodibus ſacrorum.	9

De Subdiaconibus. 10
De Lectoribus. 11
De Pſalmiſtis. 12
De Exorciſtis. 13
De Oſtiariis. 14
De Monachis. 15
De Pœnitentibus. 16
De Virginibus. 17
De Viduis. 18
De Coniugatis. 19
De Catechumenis, exorciſmo & ſale. 20
De Competentibus. 21
De Symbolo. 22
De Regula fidei. 23
De Baptiſmo. 24
De Chriſmate. 25
De Manus impoſitione, vel Confirmatione. 26

De Clericis. Cap. I.

ITaque omnes qui in Eccleſiaſtici miniſterij gradibus ordinati ſunt, generaliter clerici nominantur. Cleros autem vel clericos hinc appellatos doctores noſtri dicunt, quia Matthias (Act. 1.) ſorte electus eſt, quem primum per Apoſtolos legimus ordinatum, & ſic omnes, quos illis temporibus Eccleſiarum principes ordinabãt, ſorte eligebant. Nam cleros ſors interpretatur, vnde & hæreditas Græcè cleronomia appellatur, & hæres cleronomos. Proindè ergò clericos vocari aiunt, eo quòd in ſortem hæreditatis Domini dentur, vel pro eo quòd ipſe Dominus ſors illorum eſt, ſicut de eis ſcriptum eſt, loquente Domino (Num. 18. Deut. 18.): Ego hæreditas eorum. Vndè oportet vt qui Deum hæreditatem poſſidét, abſque vllo impedimento ſeculi, Deo ſeruire ſtudeant, & pauperes ſpiritu eſſe contendant, vt congruè illud Pſalmiſtæ (Psal. 15.) dicere poſſint, Dominus pars hæreditatis meæ.

De Regulis Clericorum. Cap. 2.

HIs igitur lege Patrum cauetur, vt à vulgari vita ſecluſi, à mundi voluptatibus ſeſe abſtineant, non ſpectaculis, non pompis interſint: conuiuia publica fugiant, priuata non tantùm pudica, ſed & ſobria colant: Vſuris nequaquàm incumbant, neq; turpium occupationes lucrorum, fraudiſq; cuiuſquam ſtudium appetant: amorem pecuniæ, quaſi materiam cunctorum criminum fugiant: ſecularia officia negociaque abiiciant, honorum gradus per ambitiones non ſubeant: Pro beneficiis medicinæ Dei munera non accipiant, dolos & coniurationes caueant, odium, æmulationem, obtrectationem, atque inuidiam fugiant: Non vagis oculis, non infreni lingua, aut petulanti, tumidoque greſſu incedant, ſed pudorem ac verecundiam mentis, ſimplici habitu, inceſſuque oſtendant: Obſcœnitatem etiam verborum, ſicut operum penitus execrentur: Viduarum ac virginum viſitationes frequentiſſimas fugiant, (A) contubernia extranearum fœminarum nullatenus appetant, caſtimoniã quoq; inuiolati corporis perpetuò conſeruare ſtudeant, aut certè vnius matrimonij vinculo fœderentur: Senioribus quoq; debitam obedientiam præbeant, neque vllo iactantiæ ſtudio ſemetipſos attollant: Poſtremò in doctrina, in lectionibus, pſalmis, hymnis, canticis, exercitio iugi incumbant. Tales enim eſſe debẽt, qui diuinis cultibus ſe mancipandos ſtudent exhibere, ſcilicet vt dũ ſcientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populo adminiſtrent.

(B)

De generibus Clericorum. Cap. 3.

DVo ſunt genera clericorum: vnũ eccleſiaſticorum ſub regimine Epiſcopali degentium: Alterum Acephalorum, id eſt, ſine capite quem ſequantur ignorãtium. Hos neque inter laicos, ſecularium officiorum ſtudia, neq; inter clericos religio detẽtat diuina: ſed ſolutos atq; oberrantes, ſola turpis vita complectitur & vaga. Quique dum nullum metuentes, explendæ voluptatis ſuæ licentiam conſectantur, quaſi (C) animalia bruta libertate ac deſiderio ſuo fruũtur, habentes ſignum religionis, non religionis officium. Hippocentauris ſimiles, neque equi, neque homines, mixtumq; (vt ait Poeta) genus proleſq; biformis. Quorum quidem ſordida atque infami numeroſitate, ſatis ſuperq; noſtra pars Occidua polluitur.

De Tonſura. Cap. 4.

TOnſuræ eccleſiaſticæ vſus à Nazareis (Num. 6.), niſi fallor, exortus eſt, qui prius crine ſeruato, deouò poſt vitæ magnæ continentiam deuo(D)tione completa, caput radebant, & capillos in ignẽ ſacrificij ponere iubebãtur, ſ. vt perfectionẽ deuotionis ſuæ Dño conſecrarent. Huius ergo exẽpli vſus ab Apoſtolis introductus eſt, vt hi qui in diuinis cultibus mãcipati, Dño conſecrantur, quaſi Nazaræi, i. ſancti Dei, crine præciſo innouentur. Hoc quippe & Ezechieli prophetæ iubetur, dicẽte Domino (Ezech. 5.): Tu fili hominis, ſume tibi gladium acutum, & duces per caput tuum & barbam: videlicet, quia & ipſe ſacerdo tali genere Deo in miniſterio ſanctificationis deſeruiebat. Hoc & Nazareos illos Priſcillam (E) & Aquilam in Actibus Apoſtolorum (Act. 18.) primos feciſſe legimus, Paulum quoq; Apoſtolũ, & quoſdam diſcipulorũ Chriſti, qui in huiuſmodi cultu imitandi extiterunt. Eſt autẽ in clericis tonſura ſignum quoddam, quod in corpore figuratur, ſed in animo agitur, ſ. vt hoc ſigno in religione vitia reſecentur, & criminibus carnis noſtræ quaſi crinibus exuamur, atque inde innouatis ſenſibus, vt comis rudibus eniteſcamus, expoliantes nos, iuxta Apoſtolum (Ephes. 4. Coloss. 3.), veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes nouum, qui in agnitionem Dei renouatur. Quam renouationem in mente oportet fieri, ſed in capite demonſtrari, vbi mens noſcitur habitare.

Quòd

A Quòd verò detonſo capite ſuperiùs, inferiùs circuli corona relinquitur, ſacerdotium regnũque eccleſiæ in eis exiſtimo figurari ℞ Tiara.n. apud veteres conſtituebatur in capite ſacerdotum. Hæc ex byſſo confecta, rotunda erat quaſi ſphæra media, & hoc ſignificatur in parte capitis tonſa. Corona autem, latitudo aurei eſt circuli, quæ regum capita cingit. Vtrunque itaque ſignum exprimitur in capite clericorũ, vt impleatur etiam quadam corporis ſimilitudine quod ſcriptum eſt, Petro Apoſtolo perdocẽte, Vos eſtis genus electũ, regale ſacerdotiũ. 1.Pet.2.

B Quæritur autem, cur, ſicut apud antiquos Nazaręos, non antè coma nutritur, & ſic tondetur: Sed qui hæc exquirunt, aduertant quid ſit inter illud propheticum velamentũ, & hanc Euangelij reuelationem, de qua dicit Apoſtolus: Cùm tranſieritis ad Chriſtum, auferetur velamen. 2. Cor. 3. Quòd autem ſignificabat velamẽ interpoſitum inter faciem Moyſis & adſpectum populi Iſrael, hoc ſignificabat illis temporibus etiam coma ſanctorum. Nam & Apoſtolus comam pro velamine eſſe dicit. Proindè iam non oportet vt velentur crinibus capita eorum, C qui Domino conſecrantur: ſed tantùm vt reuelentur: quia quod erat occultum in Sacramẽto prophetiæ, iam in Euangelio declaratum eſt.

De Sacerdotibus. Cap. 5.

VEniamus nũc ad ſacratiſſimos ordines clericorum, eorumq́; originem ſingulariter demonſtremus, quod eſt ſacerdotij fundamentum, vel quo auctore pontificalis ordo adoleuit in ſeculo. Initium quidẽ ſacerdotij Aaron fuit, quanquàm & Melchiſedech prior D obtulerit ſacrificium, & poſt hunc Abrahã, Iſaac, & Iacob. Sed iſti ſpontanea voluntate, non ſacerdotali auctoritate, iſta fecerunt. Cæterum Aaron primus in lege ſacerdotale nomen accepit, primusq́; pontificali ſtola indutus, victimas obtulit, iubente Domino ac loquente ad Moyſen: Accipe, inquit, Aaron & filios eius, & applicabis ad oſtiũ tabernaculi teſtimonij; cùmq́; laueris patrem cum filiis, indues Aaron veſtimentis ſuis, id eſt, linea & tunica, & ſuperhumerali, & rationali, quod conſtringes balteo, & pones tiaram, & oleum vnctionis fundes ſu- E per caput eius, atque hoc ritu conſecrabitur. Filios quoque illius applicabis & indues tunicis lineis, cingesq́; balteo, Aaron ſcilicet, & liberos eius, & impones eis mitras, eruntq́; ſacerdotes mei lege perpetua. Quo loco contemplari oportet, Aaron ſummum ſacerdotem, id eſt, epiſcopum fuiſſe: nam filios eius presbyterorum figuram præmonſtraſſe. Fuerunt enim filij Aaron & ipſi ſacerdotes, quibus meritò adſtare debuiſſent Leuitæ, ſicut ſummo ſacerdoti. Sed hoc fuit inter ſummũ ſacerdotem Aaron, & filios eiuſdem Aaron, qui & ipſi ſacerdotes fuerunt, quòd Aaron ſuper tunicam accipiebat poderem, ſtolã ſanctã, coronam aureã, mitram,

A & zonam auream, & ſuperhumerale, & cætera quæ ſupra memorata ſunt: Filij autẽ Aaron ſuper tunicas lineas cincti tantummodò & mitrati, ita adſtabant ſacrificio Dei. Sed forſan quæritur & hoc: cuius figurã faciebat Moyſes? Si.n. filij Aaron presbyterorum figuram faciebant, & Aaron ſummi ſacerdotis.i. epiſcopi, Moyſes cuius? indubitanter Chriſti. Et verè per omnia Chriſti, quoniã ſimilitudo fuit mediatoris Dei, qui eſt inter Deũ & hominẽ Ieſus Chriſtus, qui eſt dux populorũ, verus princeps ſacerdotum, & Dominus pontificũ, cui eſt honor & gloria in ſe- B cula ſeculorũ, amen. Hactenus de primordiis ſacerdotalibus in veteri teſtamẽto. In nouo aũt teſtamẽto poſt Chriſtũ ſacerdotalis ordo à Petro Apoſtolo cępit: ipſi.n. primus datus eſt põtificatus in Eccleſia Chriſti. Sic enim loquitur ad eũ Dñs: Tu es (inquit) Petrus, & ſuper hãc Petram ędificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam, & tibi dabo claues regni cælorum. Matth. 16. Hic ergò ligandi ſoluendiq́; poteſtatẽ primus accepit, primusq́; ad fidẽ populum virtute ſuæ prædicationis adduxit: ſi quidẽ & cæteri Apoſtoli cum Petro par conſortium C honoris & poteſtatis acceperunt, qui etiam in toto orbe diſperſi, Euangeliũ prædicauerunt, quibusq́; decedentibus ſucceſſerunt Epiſcopi, qui ſunt cõſtituti per totũ mundum in ſedibus Apoſtolorum, qui non iam ex genere carnis & ſanguinis eliguntur, ſicut prius, ſecundum ordinem Aarõ: ſed pro vniuſcuiuſq; vita meritòq; quomodò in eum Dei gratia cõtulerit, ſicut ad Heli Dominus pronunciauit, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael, Dixi, domus tua & domus patris tui permanebunt coram me vſque in æternum: & nunc dicit Dominus, 1.Reg.2. D Nequaquam, ſed glorificantes me glorificabo, & qui me ſpernit, ſpernetur. Quatuor autem genera ſunt Apoſtolorum: Vnum à Deo tantùm, vt Moyſes; Alterum per hominem & Deum, vt Ioſue: Tertium tantùm per hominem, ſicut his temporibus fauore populi & poteſtatum in ſacerdotium ſubrogãtur. Quartum autem genus ex ſe eſt, ſicut pſeudoprophetæ & pſeudoapoſtoli. Quid ſit autem nomen Apoſtolorum, Apoſtoli in Latina lingua miſſi interpretantur, quia ipſos miſit Chriſtus euangelizare ad illuminationem omnium populorum. Epi- E ſcopatus autem, vt quidam prudentium ait, nomen eſt operis, non honoris: Græcum eſt enim, atq; indè ductum vocabulum, quòd ille, qui ſuperficitur, ſuperintendit, curam ſcilicet ſubditorum gerens. Scopus quidem intentio eſt. Ergò epiſcopos Latinè ſuperintẽdentes poſſumus dicere, vt intelligat non ſe eſſe Epiſcopum qui non prodeſſe, ſed præeſſe dilexerit.

Quòd verò per manus impoſitionẽ à prædeceſſoribus Dei ſacerdotibus Epiſcopi ordinantur, antiqua inſtitutio eſt. Iſaac.n. patriarcha ſanctus ponens manũ ſuam ſuper caput Iacob, benedixit ei, ſimiliter & Iacob filiis ſuis, ſed & Moyſes ſuper caput Ioſuæ manũ ſuã imponẽs, Gen. 27. 48 Num. 27.

dedit ei ſpiritum virtutis & ducatûs in popu-
lo Iſrael. Sic & ſuperimpletor legis & prophe-
tarum, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, per
manus impoſitionem Apoſtolis ſuis benedi-
Lucæ vlt. xit, ſicut in Euangelio Lucæ ſcriptum eſt, Et
perduxit eos trans Bethaniam, & eleuauit ma-
nus ſuper eos, & benedixit eos. Factum eſt
autem cùm benedixiſſet illis, diſceſſit ab eis,
& ipſi reuerſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio
Act.13. magno. Et in Actibus Apoſtolorum ex præ-
cepto Spiritus ſancti Paulo & Barnabę ab Apo
ſtolis manus impoſita eſt in Epiſcopatum, &
ſic miſſi ſunt ad euangelizandum.

Quòd autem à trigeſimo anno ſacerdos ef-
ficitur, ab ætate ſcilicet Chriſti ſumptum eſt,
ex qua idem orſus eſt prædicare. Hæc autem
ætas profectu iam nō indiget paruulorum, ſed
perfectione ſuì plena eſt & robuſta, & ad om-
nem diſciplinæ ac magiſterij exercitium præ-
parata.

Quòd verò vnius matrimonij virginalis ſint
qui eliguntur in ordinem pontificatus, & in ve-
Leuit. 21. teri lege mandatum eſt, & pleniùs ſcripſit Apo-
1.Tim. 3. ſtolus, dicens: Vnius vxoris virum. Sacerdo-
tem quærit Eccleſia, aut de monogamia ordi-
natum, aut de virginitate ſanctum. Digamus
autem haud fertur agere ſacerdotium. Porrò
quòd epiſcopus non ab vno, ſed à cunctis com-
prouincialibus epiſcopis ordinatur, ideò eſt
inſtitutum, nè aliquid contra fidem Eccleſiæ,
vnius ordinantis tyrannica auctoritas molire-
tur. Proptereà ab omnibus conuenientibus
conſtituitur, ac non minùs quàm à tribus pręſentibus,
cæteris conſentientibus teſtimonio
literarum. Huic autem, dum conſecratur,
datur baculus, vt eius indicio ſubditam plebem
vel regat, vel corrigat, vel infirmitates infir-
miorum ſuſtineat. Datur & anulus propter ſi-
gnum pontificalis honoris, vel ſignaculum ſe-
cretorum. Nam multa ſunt quæ carnalium mi-
nuſque intelligentium ſenſibus occultantes ſa-
cerdotes quaſi ſub ſignaculo abſcondunt, nè in-
dignis quibuſq; ſacramenta Dei aperiantur.
Iam verò quòd ſeculares viri nequaquam ad
miniſterium Eccleſiæ aſſumantur, eadem au-
1.Tim. 5. ctoritas apoſtolica monet & dicit: Manus ci-
tò nemini impoſueris. Et iterùm. Nō neophy-
tum, nè in ſuperbiam elatus, putet ſe non tam
miniſterium humilitatis quàm adminiſtratio-
nem ſecularis poteſtatis adeptum, & condem-
natione ſuperbiæ ſicut diabolus, per iactantiā
deijciatur. Quomodò enim valebit ſecularis
homo ſacerdotis magiſterium adimplere, cuius
nec officium tenuit, nec diſciplinam agnouit?
Aut quid docere poterit, cùm ipſe non didi-
cit? Nunc verò ſæpè cernimus plurimos ordi-
nationem talibus facere, nec eligunt qui eccle-
ſiæ proſint, ſed quos vel ipſi amant, vel quorum
ſunt obſequijs deliniti, vel pro quibus maiorū
quiſpiam rogauerit, & vt deteriora dicam, qui
vt ordinentur, muneribus impetrauerunt. Ta-
ceo de reliquis: alij ſucceſſores filios vel paren-

A tes faciunt, & conantur poſteris præſulatus re
linquere dignitatem: cùm hoc nec Moyſes ami Num. 27.
cus Dei facere potuit, ſed Ieſum de alia tribu
elegit, vt ſciremus principatum in populo non
ſanguini deferendum eſſe, ſed vitæ meritis. In-
terdùm autem & iuxta meritum plebium eli-
guntur perſonæ rectorum: vndè nouerint po-
puli, meriti ſui fuiſſe, regimen peruerſi ſuſce-
piſſe pontificis. Quòd autem is qui poſt ba-
ptiſmum aliquo mortali peccato corruptus, ad
ſacerdotium non promoueatur, lex ipſa teſta-
tur. Moyſes enim in lege præcepit ſacerdoti- Leuit. 3. &
B bus, nè aliquod pecus vitiatum ad aram Deo 21.
offerant, quod ipſum poſtea ſpernentibus ſacer
dotibus Iſrael per Malachiam improperauit Malach. 1.
Deus, dicens: Vos autem ſacerdotes qui pol-
luiſtis nomen meū, & dixiſtis, In quo polluimus
eum? offerentes ſuper altare meū panem pollu-
tum, & offerebatis cæcū & languidū, nonnè ma-
lū eſt? Vndè & in Numeris vitula rufa, cuius ci-
nis expiatio eſt populi, nō aliter iubetur offerre
ad altare Domini, niſì quę terrena opera nō fe Num. 19.
cerit, iugumq; delicti non traxerit, nec vinculis
peccatorū fuerit alligata. Sed quid plura ſubij-
C ciamus? Si enim is, qui iam in epiſcopatu vel
presbyterio eſt poſitus, mortale aliquod pecca
tum admiſerit, non debet offerre panes Domi-
no: quanto magìs ante ordinationem peccator
inuentus, repudiari debet, vt non ordinetur?
Quapropter quia lex peccatores à ſacerdotio
remouet, conſideret ſe vnuſquiſque, & ſciens
quia potentes potenter patientur tormenta, re- Sapien. 6.
trahat ſe ab hoc non tam honore, quàm onere,
& aliorum locū qui digni ſunt non ambiat oc-
cupare. Qui enim in erudiendis atque inſtituē-
dis ad virtutem populis præerit, neceſſe eſt vt
D in omnibus ſanctus ſit, & in nullo reprehenſi-
bilis habeatur. Qui enim alium de peccatis ar-
guit, ipſe à peccato debet eſſe alienus. Nā qua
fronte ſubiectos arguere poterit, cùm illi ſta-
tìm poſſit correptus ingerere, antè doce te quę
recta ſunt? Quapropter qui negligit recta face-
re, deſinat recta docere. Primitùs quippe ſeme
tipſum corrigere debet, qui alios ad benè viuē-
dum admonere ſtudet, ità vt in omnibus ſeme-
tipſum formā viuendi prębeat, cunctoſq; ad bo
num opus & doctrina & opere prouocet. Cui
etiam ſcientia ſcripturarum neceſſaria eſt,
E quia ſi epiſcopi tantùm ſancta ſit vita, ſibi ſo-
li prodeſt, ſic viuens: Porrò ſi & doctrina &
ſermone fuerit eruditus, poteſt cęteros quoque
inſtruere, & docere ſuos, & aduerſarios reper-
cutere, qui niſì refutati fuerint atque conui-
cti, facile poſſunt ſimplicium corda peruer-
tere. Huius autem ſermo debet eſſe purus, ſim-
plex, apertus, plenus grauitatis & honeſtatis, ple
nus ſuauitatis & gratiæ, tractans de myſterio le
gis, de doctrina fidei, de virtute continentię, de
diſciplina iuſtitiæ, vnumquenque admonēs di-
uerſa exhortatione iuxta profeſſionē morum-
que qualitatem, ſcilicet vt prænoſcat quid, cui,
quando, vel quomodò proferat. Cuius præ ce-

teris

teris ſpeciale officiũ eſt, ſcripturas legere, percurrere canones, exẽpla ſanctorũ imitari, vigiliis, ieiuniis, orationibus incũbere, cũ fratribus pacem habere, nec quemquam de mẽbris ſuis diſcerpere, nullum damnare, niſi diſcuſſum: Quique ita humilitate pariter & auctoritate præeſſe debet, vt neque per nimiam humilitatem ſuam, ſubditorum vitia conualeſcere faciat, neque per immoderantiam ſeueritatis, poteſtatem exerceat: ſed tanto cautius erga commiſſos ſibi agat, quanto durius à Chriſto iudicari formidat. Tenebit quoquè illam ſupereminentem donis omnibus charitatem, ſine qua omnis virtus nihil eſt: cuſtos enim ſanctitatis, charitas: locus autem huius cuſtodis, humilitas. Habebit etiam inter hæc omnia & caſtitatis eminentiam, ita vt mens Chriſto dedita, ab omni inquinamento carnis ſit munda, & libera. Inter hæc oportebit eum ſolicita diſpenſatione curam pauperum gerere, eſurientes paſcere, veſtire nudos, ſuſcipere peregrinos, captiuos redimere, viduas ac pupillos tueri, peruigilem in cunctis exhibere curam, prouidentiam diſtributione diſcreta. In quo etiam hoſpitalitas ità erit præcipua, vt omnes cum benignitate & charitate ſuſcipiat. Si enim omnes fideles illud Euangelicum audire deſiderant, Hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me: quanto magis Epiſcopus, cuius diuerſorium cunctorũ debet eſſe receptaculum? Laicus enim vnum aut duos ſuſcipiens, impleuit hoſpitalitatis officium: epiſcopus ſi non omnes ſuſceperit, inhumanus eſt. In negociis autem ſecularibus dirimendis oportet eum cauſam merito diſcernere, non gratia: neque enim ſic debet epiſcopus ſuſcipere potentem, vt contriſtet contra iuſtitiam pauperem, neque pro paupere auferre iuſtitiam à potente. Non defendat improbum, nec ſancta indigno committenda arbitretur, neq; arguat & impugnet, cuius crimen non reprehendit. Erit quoquè illi etiam iuxta Apoſtolum manſuetudo, patientia, ſobrietas, moderatio, abſtinentia, ſiue pudicitia, vt non ſolũ ab opere immundo ſe abſtineat, ſed etiam ab oculi & verbi & cogitationis errore, ità vt dum nullum vitium in ſe regnare permittit, impetrare veniã ſubditorum facinoribus valeat. Qui enim iſta ſectatus fuerit, & Dei miniſter vtilis erit, & perfectum ſacerdotium conſummabit.

Matth. 25.

Item de Corepiſcopis. Cap. 6.

COrepiſcopi, id eſt, vicarij epiſcoporum, iuxta quod canones ipſi teſtantur, inſtituti ſunt, ad exemplum lxx. ſeniorum, tamquàm ſacerdotes propter ſolicitudinem pauperum. Hi in vicis & villis inſtituti, gubernant ſibi commiſſas eccleſias, habentes licentiã conſtituere lectores, ſubdiaconos, exorciſtas: Presbyteros autem & diaconos ordinare non audeant præter conſcientiam epiſcopi, in cuius regione præeſſe noſcuntur: Hi autem à ſolo epiſcopo ciuitatis, cui adiacent, ordinantur.

De Presbyteris. Cap. 7.

PResbyterorum ordo exordium ſumpſit à filiis Aaron, vt dictum eſt, qui enim ſacerdotes vocabantur in veteri Teſtamẽto, hi ſunt qui nunc appellantur presbyteri: & qui nuncupabantur principes ſacerdotum, nunc epiſcopi nominantur. Presbyteri autem interpretantur ſeniores, quia ſeniores ætate Græci presbyteros vocant. His enim ſicut epiſcopis diſpenſatio myſteriorum Dei commiſſa eſt. Præſunt enim Eccleſiis Chriſti, & in confectione diuini corporis & ſanguinis conſortes cum epiſcopis ſunt, ſimiliter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi. Sed ſola propter auctoritatem ſummo ſacerdoti clericorum ordinatio & conſecratio reſeruata eſt, nè à multis Eccleſiæ diſciplina vendicata, concordiam ſolueret, ſcandala generaret. Nam Paulus Apoſtolus eoſdem presbyteros vt verè ſacerdotes ſub nomine Epiſcoporum ità aſſeuerat, loquẽs ad Titum: Huius rei (inquit) gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, quemadmodùm ego tibi diſpoſui. Si quis ſinè crimine eſt, vnius vxoris vir, filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Oportet enim Epiſcopum ſinè crimine eſſe. Qua ſententia oſtendit presbyterum etiam ſub Epiſcopi nomine taxari. Vndè & ad Timotheum de ordinatione Epiſcopi & Diaconi ſcribẽs, de presbyteris omninò tacuit, quia eos in Epiſcopi nomine comprehendit. Secundus enim & penè coniunctus gradus eſt, ſicut ad Philippenſes Epiſcopis & diaconibus ſcribit, cùm vna ciuitas plures Epiſcopos habere non poſſit. Et in Actibus Apoſtolorum presbyteros Eccleſiæ, Hieroſolymam iturus, congregauit, quibus inter cætera: Videte, (inquit) gregem, in quo vos Spiritus ſanctus Epiſcopos ordinauit, vndè etiam tales in Eccleſia presbyteros conſtituendos eſſe ſicut epiſcopos, & Apoſtolus ad Titum loquitur, & canones ipſi teſtantur. Presbyteros autem merito & ſapientia dici: non ætate: Nam & Moyſi præcepit Deus, vt eligat presbyteros. Vndè & in Prouerbiis dicitur: Gloria ſenum canities. Quæ eſt hæc canities? haud dubiè quin ſapientia, de qua ſcriptum eſt: Canities hominum prudentia eſt. Cumque nongentos & amplius annos ab Adam vſque ad Abraham vixiſſe homines legerimus, nullus alius primus appellatus eſt presbyter, id eſt, ſenior, niſi Abraham, qui multo paucioribus annis vixiſſe conuincitur. Non ergò propter decrepitam ſenectutem, ſed propter ſapientiam presbyteri nominantur. Quod ſi ità eſt, mirum, cur inſipientes conſtituantur.

Tit. 1. 1.Tim. 3. Philipp. 1. Act. 20. Num. 11. Prouer. 20. Sapien. 4.

De Diaco-

De Diaconibus. Cap. 8.

A
DIaconorum ordo à Leui tribu accepit exor
dium. Præcepit enim Dominus Moyſi,
vt poſt ordinationem Aaron ſacerdotis & filio
Num. 3. & 8. rũ eius rurſùs Leui tribus in diuini cultus mi-
niſterijs ordinarentur & conſecrarentur Do-
mino pro omnibus primogenitis, & ſeruirent
pro Iſrael coram Aaron & filiis eius in taberna
culo Domini, excubantes in tēplo die & nocte,
ipſiq; geſtarent arcam & tabernaculum,& om-
nia vaſa eius, & in circuitu tabernaculi caſtra
ipſi conſtituerent, & in promouendo taberna- B
culo ipſi deponerent, rurſùs ipſi componerent.
A xxv. annis & ſupra in tabernaculo ſeruire
mandatum eſt; quam regulã conſtituerunt ſan-
Concil. 3. Arel cã. 1. cti patres & in nouo teſtamento. In Euangelio
autẽ primordia eorũ in Actibus Apoſtolorum
ita leguntur: Conuocantes autem xij. Apoſtoli
Act. 6. multitudinem diſcipulorum, dixerunt: Non pla-
cet nos relinquere verbum Dei, & miniſtrare
menſis: Quid eſt, fratres? Conſiderate ex vobis
viros boni teſtimonij ſeptẽ plenos Spiritu ſan-
cto & ſapiẽtia, quos conſtituamus in hanc rem:
Nos verò erimus orationi & miniſterio ſermo- C
nis inſtantes. Et placuit hic ſermo coram omni
multitudine, & elegerunt Stephanum plenum
fide & Spiritu ſancto, Philippum & Procorum,
& Nicanorem, & Timonem, & Parmenã & Ni-
colaũ aduenam Antiochenſem. Hi omnes ſte-
terunt ante Apoſtolos, & cùm oraſſent, impo-
ſuerunt illis manus, & verbum Dei creſcebat, &
multiplicabatur numerus credentium. Ea hinc
iã decreuerunt Apoſtoli vel ſucceſſores apoſto
lorum, vt per omnes eccleſias vij. Diaconi, qui
ſublimiore gradu eſſent cæteria, circa arcam
Chriſti quaſi columnę altaris aſſiſterent, & non D
ſine aliquo ſeptenarij numeri myſterio. Hi ſunt
Apoc. 1. & 8. enim quos in Apocalypſi legimus, ſeptẽ angeli
tubis canentes. Hi ſunt ſeptẽ candelabra aurea.
Hi voces tonitruorum. Ipſi enim elata voce in
modum præconis admonent cunctos ſiue in
orando, ſiue in flectendo genua, ſiue in pſallen-
do, ſiue in lectionibus audiendo: ipſi etiam, vt
aures habeamus ad Dominũ, clamant: ipſi quo-
què euangelizant: ſine ipſis ſacerdos nomen ha-
bet, officium non habet. Nam ſicut in ſacerdo-
te cõſecratio, ita in miniſtro diſpenſatio ſacra-
mẽti eſt: illi orare, huic pſallere mandatur: ille E
oblata ſanctificat, hic ſanctificata diſpẽſat. Ipſis
etiã ſacerdotibus propter præſumptionẽ non li
cet de menſa Domini tollere calicẽ, niſi eis tra-
ditus ſit à diacono. Leuitæ inferunt oblationes
in altaria, Leuitę cõponunt mẽſam Domini, Le-
uitæ operiunt arcam teſtamenti. Non enim om
nes vident alta myſteriorum, quæ operiuntur à
Leuitis, nè videant qui videre nõ debent, & ſu-
mant qui ſeruare non poſſunt: quiq; propterea
altari albis induti aſſiſtunt, vt cæleſtem vitã ha-
beant, candidiq; ad hoſtias & immaculati acce-
dãt, mundi ſcilicet corpore, & incorrupti pudo
re. Tales enim decet Dominũ habere miniſtros

A qui nullo carnis corrumpantur contagio, ſed
potiùs eminentia caſtitatis ſplendeant. Qua-
les enim diaconi ordinentur, Apoſtolus Paulus
pleniſſimè ſcribit ad Timotheum. Nam cùm 1. Tim. 3.
pręmiſiſſet de ſacerdotum electione, continuò
ſubiunxit: Diaconi ſimiliter irreprehenſibiles,
hoc eſt, ſine macula, ſicut epiſcopi, pudici vtiq;
id eſt, à libidine continentes, non bilingues, ſci-
licet, nè conturbent habentes pacem: non mul-
to vino dediti, quia vbì ebrietas, ibì libido do-
minatur & furor: non turpe lucrum ſectantes,
nè de cæleſti miniſterio lucra terrena ſecten-
B tur. Eſt quoque turpis lucri appetitio, plus quã
de ęternis, de præſentibus cogitare. Poſt hæc
autem ſubiecit: Hi autem probentur primùm,
& ſic miniſtrent, nullum crimen habentes. Hi
vtiquè, ſicut epiſcopi ante ordinationem pro-
bari debent, ſi digni ſunt, & ſic miniſtrate.

De Cuſtodibus ſacrorum. Cap. 9.

CVſtodes ſacrarij, Leuitæ ſunt. Ipſis enim Num. 8.
iuſſum eſt cuſtodire tabernaculum, & om-
nia vaſa templi, quiq; ab anno quinquageſimo
eliguntur, vt poſt edomitum carnis conflictum
C iam quieti, mundo corpore pariter & mente
Deo ſeruiant, præferentes ſpeciem grauitatis,
nè fallantur conſilio, nè fidem deſerant, neque
quicquam intemperantiùs agant.

De Subdiaconibus Cap. 10.

SVbdiaconi, qui apud Græcos hypodiaconi
vocantur, in Ezdra inueniũtur, appellãturq; 1. Eſdræ 8.
ibi Nathinnæi, id eſt, in humilitate Deo ſeruien
tes. Ex eorum ordine fuit ille Nathanael, qui
in Euangelio Ioannis diuina proditione cõmo-
nitus, ſaluatorem metuit confiteri, quique etiã
D ad primum diuinitatis indiciũ fidelis enituit,
proteſtante Domino, ac dicente: Ecce verè Iſra Ioan. 1.
elita, in quo dolus non eſt. Denique iſti oblatio
nes in templo Domini ſuſcipiunt à populis, iſti
obediunt officijs Leuitarum, iſti quoquè vaſa
corporis & ſanguinis Chriſti diaconibus ad al-
tarium offerunt. De quibus quidem placuit Pa
tribus, vt quia ſacra myſteria contrectant, ca-
ſti ſint, & continentes ab vxoribus, & ab omni
carnali immunditia ſint liberi, iuxta quod illis
Propheta dicente iubetur, Mundamini qui fer Eſai 52. 4. Carth. canon. 5.
tis vaſa Domini. Hi igitur cùm ordinantur, ſi-
E cut ſacerdotes & Leuitæ, manus impoſitionem
non ſuſcipiunt, ſed patenam tãtùm & calicem
de manu epiſcopi, & ab archidiacono ſcyphũ
aquæ cũ aquamanili & manutergium accipiũt.

De Lectoribus. Cap. 11.

LEctorum ordo formam & initiũ à Prophe
tis accepit. Sunt lectores, qui verbum Dei
prædicant, quibus dicitur: Clama, nè ceſſes: quaſi Eſa 58.
tuba exalta vocẽ tuam. Iſti quippe dum ordinã
tur, primùm de eorum conuerſatione epiſco-
pus verbũ facit ad populum. Denique coram
plebe tradit eis codicẽ apicũ diuinorũ, ad Dei
verbũ annunciandum. Qui autẽ ad huiuſmodi

promo-

promouetur gradū, iſte erit doctrina & libris
imbutus, ſenſuumq́; ac verborū ſcientia orna-
tus, ità vt in diſtinctionibus ſententiarū intelli-
gat vbì finiatur iunctura, vbì adhuc pendeat o-
* vim ratio, vbì ſententia extrema claudatur. Sicq́ue
expeditus *vſum pronūciationis tenebit, vt ad
intellectū omniū mētes ſenſusq́; promoueat,
diſcernendo genera pronūciationis, atq; expri-
mēdo omniū ſententiarū proprios affectus, mo-
dò indicātis voce, modò dolētis, modò increpā-
tis, modò exhortātis, ſiue his ſimilia ſecūdùm
genus propriū pronūciationis. In quo magìs &
illa ambigua ſententiarū adhibēda cognitio eſt.
Rom. 8. Multa enim ſunt in ſcripturis, quę niſì proprio
modo pronuncientur, contrariā reddūt ſenten
tiā. Sicutì eſt, Quis accuſabit aduersùs electos
Dei? Deus qui iuſtificat? Quod ſi quaſi confir-
matiuè, nō ſeruato genere pnunciationis ſuæ,
dicatur, magna peruerſitas oritur. Sic ergò pro-
nunciandum eſt, ac ſi diceret, Deus ne qui iuſti-
ficat? vt ſubaudiatur, non. Neceſsè eſt ergo in
tantis rebus ſcientiæ ingeniū, quo pprìè ſingu-
la cōuenientèrque pronūcientur. Præterea &
accentuū vim oportet ſcire lectorē, vt nouerit
in qua ſyllaba vox protendatur pronūciantis.
Plerunquè .n. Imperiti lectores in verborū ac-
cētibus errant, & ſolent irridere nos imperitiæ
hi, qui vidētur habere notitiā, detrahentes &
iurantes penitùs neſcire quod dicimus. Porrò
vox lectoris ſimplex erit & clara, ad omne pro-
nunciationis genus accommodata, plena ſucco
virili, agreſtem & ſubruſticū effugiens ſonū, nō
humilis, nec adeò ſublimis, non fracta nec tene
ra, nihilq́; fœmineū ſonans, neque cū motu cor
poris, ſed tantùm cū grauitatis ſpecie. Auribus
enim & cordi cōſulere debet lector, nō oculis,
nè potius ex ſeipſo eos ſpectatores magìs quàm
auditores faciat. Vetus opinio eſt, lectores p-
nunciandi cauſa præcipuā curā vocis habuiſſe,
* In tumultu vt exaudiri *multùm poſſent. Vndè & dudùm
lectores præcones vel pclamatores vocabātur.

De Pſalmiſtis. Cap. 12.

PSalmiſtarum, id eſt, cantorum, principes
vel auctores Dauid, ſiue Aſaph extiterunt:
1. Paral. 6 iſti enim poſt Moyſen, primi Pſalmos compo-
ſuerunt & cantauerunt: mortuo autē Aſaph,
filij eius in huoc ordinem ſubrogati ſunt à Da-
uid, erantq́ue Pſalmiſtæ per ſucceſſionem gene-
ris, ſicut & ordo ſacerdotalis, ipſiq́ue ſoli con-
tinuis diebus in templo canebāt, candidis indu-
ti ſtolis ad vocem vnius reſpondente choro. Ex
hoc veteri more Eccleſia ſumpſit exemplū nu-
triendi pſalmiſtas, quorū cantibus ad affectum
Dei mentes audientiū excitantur. Pſalmiſtā au
tem & voce & arte præclarū illuſtremq́ue eſſe
oportet, ità vt ad oblectamenta dulcedinis ani
mos incitet auditorū. Vox autem eius nō aſpe-
ra, non rauca, vel diſſonans, ſed canora erit, ſua
uis, liquida, atque acuta, habens ſonum & me
lodiā ſanctę religioni congruentē, non quæ tra
gicam exclamat artē, ſed quæ Chriſtianā ſim-
A plicitatē in ipſa modulatione demonſtret, nec
quæ muſico geſtu vel theatrali arte redoleat,
ſed quæ cōpunctionem magìs audientibus faci
at. Antiqui pridiè quàm cantandum erat, cibis
abſtinebāt, pſallentes tamen legumine in cauſa
vocis aſſiduè vtebantur. Vndè & cantores apud
gentiles fabarij dicti ſunt. Veteres lamina pe-
ctori impoſita ſibi ad cantica exclamanda pſal
lendis vocibus rationē demonſtrauere. Solent
autem ad hoc officiū etiam abſque conſcientia
epiſcopi ſola iuſſione presbyteri eligi quique,
B quos pbabiles in cantandi arte eſſe cōſtiterit.

De Exorciſtis. Cap. 13.

IN primo ordine & miniſterio eccleſiæ eſſe
exorciſtas ſecundùm officia, quæ in templo
Salomonis erāt diſpoſita, quæq́; poſterius ſunt 1. Eſdræ 2.
ab Eſdra diſpertita inuenimus, eosq; quos Eſ-
dras actores memorat templi, nunc eſſe exor-
ciſtas in Eccleſia Dei. Fuerunt enim ſub Eſdra
actores Templi, ſeruorum Salomonis filij, qui
actū Templi totius ſub cura ſua haberent, ac
ſacris actionibus deſeruirēt. Et cùm fuiſſent ex
C ordine & miniſterio templi, longè fuerunt ab
officio altaris Dei, quia nec Pſalmiſtis, nec oſtia
riis, nec ſacrorū ſeruis attingere licebat munera
altaris, niſì tantūmodò Leuitis. Quid ergò? nul-
lā aliā curā habebant actores tēpli, niſì ad ſarta
tecta reficiēda, vt quæcūque fuiſſent vetera in
ædificio tēpli aut delapſa, per eoſdē actores de
theſauris Dñicis reficerētur atq. excolerentur.

Ergò actores templi, exorciſtæ ſunt in popu-
lo Dei? quo modo enim actor prudens & bonus
ſcit, quis ſit Domini ſui cenſus, & omnis ſub-
ſtantiæ modus, & redigit apud ſe totius poſſeſ-
D ſionis inſtrumenta originalia: ſic exorciſta re-
digit in ſua diligentia totius regni Domini ſe-
creta, & regnum Dei memoriæ commendat de
ſcripturarū teſtimoniis, vndè exerceat donum,
quod illi eſt à ſpiritu ſancto cōceſſum, ſecundū 1. Cor. 12.
Apoſtoli præconium. Exorciſtas enim memo-
rat Apoſtolus, cū dicit: Nunquìd omnes habēt
donationes ſanationū? Hi enim cū ordinātur, ſi- 4. Carth.
cut ait canon, accipiunt de manu epiſcopi libel- Canon. 7.
lum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, accipientes
poteſtatem imponendi manus ſuper energu-
E menos, ſiue baptizzatos ſiue catechumenos.

De Oſtiariis. Cap. 14.

OStiarij ſunt, qui in veteri Teſtamento ia-
nitores templi vocabantur, qui præerant 1. Para. 23.
portis templi Hieruſalem, quiq́; ordinati per 2. Para. 23.
vices ſuas omnia interiora tēpli vel exteriora
cuſtodiebāt. Hi deniq; inter ſanctū & iniquū di-
ſcernētes, eos tantū in Eccleſia qui ſunt fideles,
recipiunt. Intrare enim templū, niſì per eos nō
poſſumus: habent enim in poteſtate tam bonos
recipiendi, quàm reijciendi indignos.

De Monachis. Cap. 15.

VNdè autem ad monachos ſtudium deflu-
xerit paupertatis, vel quis huius conuer-

A gati ſimul agunt, viuentes in orationibus, in le-
ctionibus, in diſputationibus, in vigilijs, in ie-
iunijs, nulla ſuperbia tumidi, nulla inuidia liui-
di, ſed modeſti, verecundi, placati, concordiſſi-
mam vitam ſectantur, cogitationes ſuas alter-
utrùm reuelantes, inuicèm diſcutiunt & corri-
gunt. Nemo quicquam terrenum ſorte pecu-
liari poſſidet, precioſis vel coloratis veſtibus
non induuntur, ſed viliſſimis atque ſinceris, la-
uacris vtuntur numquàm delectatione corpo-
ris, ſed rarò, propter neceſſitatem languoris:
ſinè cõſultu abbatis nunquàm progrediuntur,
B neque aliquid ab eis ſinè nutu paternę iuſſionis
aſſumitur: operantes autem manibus ea, quibus
corpus paſci poſſit, & mens impediri non poſ-
ſit. Canunt autem pſalmos, manibus operan-
tes; & ipſum laborem tanquàm diuino celeu-
mate conſolantur. Opus autem ſuum tradunt
eis, quos Decanos vocant, eo quòd ſint denis
prępoſiti, vt neminem illorũ cura ſui corporis
impediat à propoſito mẽtis, neque in cibo neq;
in veſtimento, neq; ſi quid aliud opus eſt, vel
quotidianæ neceſſitati, vel mutuæ (vt adſolet)
valetudini. Ipſi autem Decani tradunt ea prę-
C poſito, Præpoſitus autem cum magna ſolicitu-
dine omnia diſponens, præſtò facit quicquid
illorum vita propter imbecillitatem corporis
poſtulat: rationẽ tũ ipſe reddit ei, quem patrẽ
vocant. Hi verò patres intellectu, tolerantia,
diſcretione inſignes, omnibus rebus excelſi, nul-
la ſuperbia conſulunt his, quos filios appellãt,
magna ſua in iubendo auctoritate, illorum in
obediendo voluntate.

Conueniunt autem omnes frequenter nocte
ac die, dato ſigno, feſtina cum properatione
ad orationem ſolennium horarum, celebrantes
D fixa intentione cordis, & vſque ad conſumma-
tionem pſalmorum ſinè faſtidio perſiſtentes.
Item conueniunt diebus ſingulis interpoſitis,
dum adhuc ieiuni ſunt, in collatione ad audiẽ-
dum patrẽ. Audiunt autem eũ incredibili ſtu-
dio, ſummo ſilentio, affectuſq; animorum ſuo-
rum prout eos prouocauerit differentis oratio,
vel gemitu vel fletu ſignificantes. Corpus de-
inde cum ſilentio magno reficiunt tantum, quã-
tum ſaluti neceſſe eſt, coercente vnoquoque
eorum per parſimoniam, concupiſcentiæ gulã,
nè grauetur eorum cor vel in his ipſis quæ præ-
E ſtò ſunt, parcè & viliſſimè. Itaq; non ſolùm à
carnibus & vino abſtinent, pro ſufficientia do-
mandarum libidinum, ſed etiam ab omnibus,
quę ventris & gutturis prouocant appetitum.
Sanè quicquid neceſſario victui ſupereſt ex o-
peribus manuum & epularum reſtrictione, tan-
ta cura egentibus diſtribuitur, vt nihil remane-
at, quod abundauerit. Ad cuius ſanctæ militiæ
propoſitũ veniunt non ſolùm liberi, ſed etiam
plerunq; ex conditione ſeruili, vel propter hoc
potiùs liberandi. Veniunt quoq; ex vita ruſtica
& ex opificum exercitatione, & ex plebeio labo-
re, tanto vtiq; feliciùs, quanto fortiùs educati,
qui ſi non admittantur, graue delictum eſt.

A Multi enim ex eo numero viri magni, imitan-
diq; extiterunt. Nam propterea & infirma mũ- 1.Cor. 1.
di elegit Deus, vt confunderet fortia; & ſtulta
mundi elegit, vt confunderet ſapientes: & igno-
bilia mundi, & ea quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt,
euacuaret, & non glorietur omnis caro coram
Deo. Simili quoq; modo exſtant & cœnobia
fœminarum, hoc eſt, monachales virgines ſoli-
citè caſteque ſeruientes Deo. Quæ habitaculis
ſuis ſegregatæ, ac remotæ à viris quàm longiſ-
ſimè, pia tantùm ſanctitate ac caſtitate iungun-
tur, & imitatione virtutis. Ad quas iuuenum
B nullus acceſſus eſt, neq; ipſorum quamuis gra-
uiſſimorum & probatiſſimorũ ſenum, niſi vſq;
ad veſtibulum neceſſaria præbendi, quibus in-
digẽt, gratia. His præſunt ſingulæ grauiſſimæ
ac probatiſſimæ, non tantùm inſtituendis com-
ponendiſque, moribus, ſed etiam inſtruendis
mentibus peritæ atq; paratæ. Lanificio etiam
corpus exercent atq; ſuſtentant, veſteſque ip-
ſas monachis tradunt, ab his inuicèm quod
victui opùs eſt, reſumentes. Hos mores ac vi-
tam, hanc inſtitutionem tenere videntur cœno-
bia Virginum, ſicut monachorum. Monachi
C autem ſecundùm humilitatem eliguntur. Mul-
tos enim ex eis cenodoxiæ morbus commacu-
lat, multos abſtinentia inflat, extollit ſcientia.
Faciunt enim bona, ſed propter famam, non 1.Cor. 8.
propter vitã æternam, ſcilicet vt aut affectent
gloriam laudis, aut perueniant ad faſtigium de-
ſiderati honoris: In his ſæpiùs diſcordia obori-
tur, inuidiæq; liuor de fraternis profectibus gi-
gnitur, amor temporalium rerum graſſatur,
ſequentes terrenas concupiſcentias tanto ina-
niter, quanto ſæpius, vt ante humanos oculos,
impudenter. Tales itaque nequaquam mona-
D chi vocitandi ſunt, quia Deo ſola profeſſione,
non actione, coniunguntur.

De Pœnitentibus. Cap. 16.

POEnitentiæ exemplũ Iob primus exhibuit,
quandò poſt funera vel poſt flagella adhuc
in ſui redargutione etiam in cilicio & cinere la-
menta pœnitudinis ſumpſit, dicens: Idcircò ago Iob. 42.
pœnitentiam in fauilla & cinere. Poſt hunc no-
bis Dauid pœnitentiæ magiſterium præbuit,
quando graui vulnere elapſus, dum audiſſet à 2.Reg. 12.
propheta peccatum ſuum, confeſtìm pœnituit,
E & culpam ſuam confeſſione pœnitentiæ ſana-
uit. Sic Niniuitæ & alij multi peccata ſua con- Ioæ 3.
feſſi ſunt, pœnitentiam egerunt, diſplicuerunt
illis quales fuerunt, & quales per Deum facti
ſunt, illi placuerunt. Eſt autem pœnitentia me-
dicamen vulneris, ſpes ſalutis, per quam pec-
catores ſaluantur, per quam Deus ad miſeri-
cordiam prouocatur, quæ non tempore penſa-
tur, ſed profunditate luctus & lachrymarum.
Pœnitentia autem nomen ſumpſit à pœna, qua
anima cruciatur, & caro mortificatur. Hi verò
qui pœnitentiam agunt, proindè capillos & bar-
bam nutriunt, vt demonſtrent abundantiam
criminum, quibus caput peccatoris grauatur.

Capilli enim pro vitiis accipiuntur, ſicut ſcriptũ A
Pro. 5. eſt: Crinibus peccatorum ſuorum vnuſquiſque
1.Cor. 11. conſtringitur. Vir quippe ſi comam nutriat,
ignominia eſt, vt ait Apoſtolus. Ipſam ergò
ignominiam ſuſcipiunt pœnitentes pro merito
peccatorũ. Quòd verò in cilicio proſternuntur,
(per ciliciũ quippe recordatio eſt peccatorũ)
propter hœdos ad ſiniſtram futuros. Inde ergo
cõfitentes in cilicio proſternimur tanquàm di-
Pſal. 50. centes, Et peccatũ meũ contra me eſt ſemper.
Quod autem cinere adſperguntur, vel vt ſint
memores, quia cinis & puluis ſunt, vel quia pul
uit, id eſt, impij facti ſunt, vndè & illi præuari B
catores primi homines recedentes à Deo, ma-
liſq; factis offendentes creatorem, in puluerẽ
vndè ſumpti ſunt, redierunt. Benè ergo in ci-
licio & cinere pœnitens deplorat peccatum,
quòd in cilicio aſperitas & compunctio pecca-
torum, in cinere puluis oſtenditur mortuorũ:
& idcircò in vtroque pœnitentiam agimus, vt
& compunctione cilicij agnoſcamus vitia, quæ
per culpam commiſimus, & per fauillam cine-
ris, perpendamus mortis ſententiam, ad quam
peccando peruenimus. Pœnitentiæ autem re-
medium Eccleſia catholica in ſpe indulgentiæ C
fidenter alligat ad exercendos homines, & poſt
vnum baptiſmi ſacramentum, quod ſingulari
traditione cõmendatum, ſolicitè prohibet ite-
randum, medicinali remedio pœnitentiæ ſub-
rogat adiumentum, cuius remedio egere ſe cũ-
cti agnoſcere debent pro quotidianis humanæ
fragilitatis exceſſibus, ſine quibus in hac vita
eſſe non poſſumus: honorum duntaxàt digni-
tate ſeruata, ità vt à ſacerdotibus & Leuitis
Deo tantùm teſte fiat, à cæteris verò adſtante
coram Deo ſolenniter ſacerdote, vt hoc tegat
fructuoſa cõfeſſio, quod temerarius appetitus, D
aut ignorantiæ notatur contraxiſſe neglectus:
vt ſicut in baptiſmo omnes iniquitates remitti,
vel per martyrium nulli peccatum credimus
imputari, ità pœnitentiæ compunctione fru-
ctuoſa, vniuerſa fateamur deleri peccata. La-
chrymæ enim pœnitentium, apud Deum pro
baptiſmate reputantur. Vndè quamlibèt ma-
gna ſint delicta, quanuìs grauia, non tamen eſt
in illis Domini miſericordia deſperanda: in
actione enim pœnitudinis (vt ſuprà dictum eſt)
non tam conſideranda eſt menſura temporis,
Pſal. 50. quàm doloris: cor enim contritum & humilia- E
tum Deus non ſpernit. Veruntamen quanto in
peccando fuit ad malum promptior mentis in-
tentio, tanto deuotior debet eſſe in pœnitẽdo.
Duplex autem pœnitentię gemitus eſt, vel dũ
plangimus quod malè geſſimus, vel dum non
agimus quod agere debemus. Ille autem verè
pœnitentiam agit, qui nec pœnitere præterita
negligit, nec adhuc pœnitenda committit. Qui
verò lachrymas indeſinenter effundit, & tamen
peccare non deſinit, hic lamentum habet, ſed
mundationem non habet.

Si qui autem per gratiam Dei ad pœniten-
tiam conuertuntur, perturbari non debent, ſi
rurſus poſt emendationem relicta vitia corda A
pulſent, dum non poſſint bonæ conuerſationi
nocere, ſi talis cogitatio non erumpat in con-
ſenſu vel opere. Ferre enim, ſinè perfectione,
vitiorum cogitationes, non eſt ad damnationẽ,
ſed ad probationem: nec eſt occaſio ſubeundi
diſcriminis, ſed potiùs augendæ virtutis. Nam
& ſi quis circa finem ſuum per pœnitentiã de-
ſinat eſſe malus, non ideò debet deſperare, quia
in termino eſt vltimo vitæ, quoniam Deus nõ
reſpicit quales anteà fuimus, ſed quales circa
finem vitæ exiſtimus.

B Ex fine enim ſuo vnumquenque aut iuſtifi-
cat, aut condemnat, ſicut ſcriptum eſt, Ipſe
iudicat extrema terræ. & alibì: Vniuerſorum 1. Reg. 2. Iob 28.
finem ipſe conſiderat. Proindè non dubitamus
circa finem iuſtificari hominem per pœniten-
tiæ compunctionem: ſed quia rarò id fieri ſo-
let, metuendum eſt, nè, dum ad finem differtur
conuerſio, incerta occupet mors priuſquàm
veniat pœnitentia: pro qua re, etſi bona eſt ad
extremum conuerſio, tamen multo melior eſt,
quæ longè ante finem agitur, vt ab hac vita ſe-
curiùs transfeatur.

C

De virginibus. Cap. 17.

NVnc autem quæ ſit ſacræ virginitatis inte
gratas, vel à quo tam ſancti propoſiti ſtu-
dium ſit exortum, breuiter intimabo. Quan-
tùm enim pertinet ad vetus teſtamentũ, Elias
& Hieremias & Daniel, caſtitatis & continen-
tiæ bonum primi conſtituiſſe noſcuntur: quan-
tùm verò ad nouum, virorum virginum caput
eſt Chriſtus, fœminarum virginum caput eſt
Maria. Ipſa earum auctrix, ipſa mater noſtri
capitis, qui eſt virginis filius, & virginum ſpõ-
D ſus. Indè agmina virorum & puellarum ſancta-
rum, indè ſectatores & ſectatrices perpetuæ
continentiæ pullulauerunt, appetitum libidinis
caſtigantes, nec ſolùm in corpore, ſed etiam in
ipſa concupiſcentię radice caſtrantes ſe, cæle-
ſtem vitam angelicamq; in terrena mortalita-
te meditantes, atque in carne corruptibili in-
corruptionem perpetuam retinentes, quibus
cedit omnis fœcunditas carnis, omnis pudici-
tia coniugalis. Nam cũ ipſa vniuerſa Eccleſia
Virgo ſit, deſponſata vni viro, ſicut dicit Apo- 2.Cor. 11.
ſtolus, quanto digniora ſunt honore membra
E eius, quæ hoc cuſtodiunt etiam in ipſa carne,
quod tota Eccleſia cuſtodit in fide? Sed tamen
ſic laudatur virginitas, nè nuptiæ condemnen-
tur. Oportet enim non damnare quod bonum
eſt, ſed ſuadere quod melius eſt. Ante aduen-
tum quippe Chriſti coniugia placuere Deo,
poſt aduentũ eius virginitas. Prima enim Dei
ſententia, creſcere & generare præcepit: Secũ-
da ſententia continentiam ſuaſit. Nõnne enim
ſic locuta eſt vox illius, Creſcite & multipli- Gen. 1. & 9.
camini? Quia iam alia vox ſuperuenit, dicens:
Væ prægnantibus & nutrientibus. & illud, Tẽ- Lucæ. 21.
pus item collectum eſt: reſtat, vt qui vxores 1.Cor. 7.
habent, tanquàm non habentes ſint. & niſi fal

lor,

lor, vnius eiuſdemq; Dei vtraque pronuncia- A
tio eſt. Tunc quidem Deus in primordio ſemen
tem generis emiſit, indultis coniugiorum volu-
ptatibus, donec mundus repleretur: nunc verò
in extremitatibus temporum compreſſit quod
emiſerat, & reuocauit quod indulſerat. Vndè &
Eccleſ. 3. Salomon præuidens in ſpiritu, ait; Tempus am-
plexãdi, tempus longè fieri à cõplexibus. Quia
præcepti veteris eſt, vt terra procreationibus
impleretur: noui verò, vt continentia atque vir-
ginitate cælum adimpleatur. Quam tamẽ adeò
ardui ſublimisq; præmij eſſe conſtat, vt dicenti-
Matth. 19. bus Apoſtolis quodam loco, Si ſic eſt hominis B
cauſa cum vxore, non expedit nubere: reſpon-
derit Dominus, Qui poteſt capere, capiat. Non
ergo præceptum de contioctibus, ſed ſuaſio eſt,
nec iniungitur virginitas, vt ſit neceſſitatis, ſed
vt volũtatis poſſit eſſe, laudatur, Apoſtolo pro-
1. Cor. 7. teſtãte: De virginibus præceptum Domini non
habeo, ſed conſilium do, tanquàm & ipſe ſcien-
tiam Dei habens. Exiſtimo ergò hoc bonum
opus eſſe propter inſtantem neceſſitatem, quo-
niam bonum eſt homini ſic eſſe. Attamen qui
tentationem carnis non tolerant, neceſsè eſt vt
portum coniugij petant. Vndè & idem Apoſto- C
lus: Qui ſe (inquit) non continet, nubat. melius
Ibid. eſt enim nubere quàm vri. Et iterum: Si accepe
ris (inquit) vxorem non peccaſti: ſi nupſerit vir-
go, non peccauit: & ſi non vis maior eſſe, eſto
vel minor, quia libere voluntatis es. Nuptiæ e-
nim peccatum non ſunt, ſed per ſolicitudinem
mundi, qui nubunt, legem Dei ſeruare vix poſ-
ſunt. Aliter illos dicit nõ peccare ſi nubant, qui
nondum vouerunt Deo caſtitatem: cæterùm
vel quæ in corde ſuo promiſit, ſi aliud fecerit,
habet damnationem, quia primam fidem, ſicut D
ait idem Apoſtolus, irritam fecit: quod enim
erat per naturam licitum, per votum ſibi fecit
Act. 5. illicitum, ſicut Ananias & Sapphira, quibus de
pretio poſſeſſionis ſuæ retinere nihil licuit, ob
quam cauſam & ſubita morte proſtrati ſunt.
In Euangelio autem virginum diuerſa genera
memorantur, ſed illis ſpecialiter regni poſſeſ-
ſio deputatur, qui ſe amore Dei caſtrauerunt,
id eſt, non quos impoſſibilitatis neceſſitas co-
Matth. 19. git, ſed quos voluntas efficit continentes. Sic
enim ſcriptum eſt, Domino diſputante: Sunt
enim ſpadones, qui ſic nati ſunt: ſunt aliqui, qui E
ab hominibus facti ſunt: & ſunt, qui ſeipſos ca-
ſtrauerunt propter regnum cælorum, quibus
Eſa. 56. etiam per Eſaiam Prophetam Dominus dicit,
ſe daturum in domo ſua, & in muris ſuis locum
nominatum, meliorem multo quàm filiorum &
filiarum ſuarum.

Nam illis qui ſic naſcuntur, aut quibus ip-
ſum virile membrum debilitatur, vt generare
non poſſint, ſicut Eunuchi regũ vel potentum,
ſufficit vtiq; quòd Chriſtiani ſunt, & Dei præce
pta cuſtodiunt, eo tamen propoſito, vt coniu-
ges, ſi potuiſſent, haberent. Ideoq; cæteris con
iugatis in domo Dei fidelibus adæquantur, ꝙ
caſtrati ſunt propter ſeculum, non propter re-

A gnum cælorum. neq; enim vxores animi virtu-
te, ſed carnis neceſſitate non ducunt. Tantum Apocal. 14.
enim eſt in virginibus caſtitatis donũ, vt etiam
Ioannes eos tãtùm agni veſtigiis inhærere prę-
ſcribat, qui contaminati à mulierum coitibus
non fuerint: ipſi enim ſunt cxliiij. millia ſan-
ctorum citthariſtarum illibatæ virginitatis in
corpore, inuiolatæ caſtitatis in corde, qui ſe-
quuntur agnum quocunq; ierit, quem nemo ſe-
qui vel auditu valet, niſi tantùm virginitas. Se-
quuntur itaque agnũ & cæteri fideles, qui vir-
ginitatem corporis amiſerũt: ſed non quocun-
B que ierit ille, ſed quouſq; ipſi potuerint.

Vndè, nè tantę ſanctitatis donum corrumpa
tur, cauendum eſt: multos enim extollit virgi-
nitas, eleuat continentia. Fidenter dico, faciliùs
ſequuntur agnum, & ſi non quocunq; ierit, cer-
tè quouſq; potuerint coniugati humiles, quàm
ſuperbientes virgines. Quomodo enim ſequi-
tur, ad quem accedere non vult? Aut quomodo
accedit, ad quem nõ venit vt diſcat, quoniam
mitis eſt & humilis corde? Pergant ergò viam
ſublimitatis virgines pede humilitatis: ſequan-
tur Chriſtum tenendo perſeueranter quod vo
C uerunt ardenter, ità vt profeſſæ ac ſeruatæ veri-
tate virginitatis, cæteris etiam moribus con-
gruant, ſine quibus procul dubio ocioſa manet
& inanis virginitas. Boni enim actus, ſi addan-
tur virginitati, Angelicã vitã hominibus & cæ
li mores exhibent in terris. Illæ ergò virgines
eſſe probantur, quæ ſic continentiæ inſeruiunt,
vt nullis criminibus, nulloq; terrenæ ſolicitudi
nis onere prægrauentur. Curam enim mundi,
coniugalis copula gignit, Paulo dicente, dum
dicit: Volo autẽ vos ſine ſolicitudine eſſe. Qui 1. Cor. 7.
D ſine vxore eſt, ſolicitus eſt quæ Dei ſunt, quo-
modo placeat Deo: qui autem cum vxore eſt, ſo
licitus eſt quomodo placeat vxori. Vndè agno-
ſcitur non poſſe placere Deo huiuſmodi conti-
nentiæ votum, quod præpeditur ſecularium im
pedimento curarum, nihil enim prodeſt expe-
ditos eſſe actione carnis, qui illigantur ſecula-
ribus curis, niſi tantùm quòd ſibi maiora acqui
runt ſupplicia, pro eo quòd ſeculum minimè
vincunt, qui carnem vincere potuerunt. Quæ-
ritur autem, cur fœminæ virgines in benedi-
ctione velentur? Quarum hæc cauſa eſt: In gra-
E dibus enim vel officiis eccleſiaſticis fęminę nul-
latenus pręſcribuntur, nam neque permittitur
eis in Eccleſia loqui vel docere, ſed nec contin
gere, nec offerre, nec vllius virilis muneris, aut
ſacerdotalis officij ſortem ſibi vẽdicare, ideòq;
hoc tantùm, quia virgo eſt, & carnem ſuam ſan
ctificare propoſuit, idcircò velaminis venia fit
illi, vt in Eccleſia notabilis vel inſignis introeat,
& honorem ſanctificati corporis in libertate
capitis oſtendat, atque mitram quaſi coronam
virginalis gloriæ in vertice præferat.

De viduis. *Cap.* 18.

VIduatum multarũ exempla ſunt, quarum
prima in ſcripturis Noemi legitur, & Ruth. 1.

3.Reg. 17. vidua ad quam Helias miſſus eſt, ſcribitur & A
4.Reg. 4. vidua Sunamitis, quæ ſolebat Eliſæũ ſuſcipere,
Iudith 13. & victũ adminiſtrare. Heſter & Iudith illa admi-
rabilis vidua, quæ de Oloferne Aſſyriorũ Prin-
cipe triũphauit, ſaluoq; pudore, hoſte deuicto
Luc. 2. rediit. In nouo autẽ teſtamẽto, Anna prima vi-
dua legitur, quæ Dñm cognouit infantem, quæ
meruit eius diuinitatis gratiã agnoſcere anteq̃
potuiſſet verbũ eius audire, cuius quidẽ gradus
virginitati penè coniunctus eſt, vndè & Chriſtũ
quẽ virgo peperit, vidua prima cognouit. Felix
ergò virgo, quia intacta: fortior vidua, quia ex-
perta: vtriq; tamen apud Deum merces, maior B
illa, ſubſequens iſta. Illam autẽ viduam Apoſto
lus vocat, quæ poſt vnius coniugij interceptum
1.Tim. 5. virili ſexui renunciat. Dicit.n. vidua eligatur
non minus annorum xl. vnius viri vxor. Vndè
conſequens eſt, vt quæ plurimis fuit nexa ma-
ritis, caruerit veræ nomine viduitatis.

Qualis autem eſſe vidua debeat, idem Apo-
ſtolus expreſſit, dicens: Si fuerit in operibus bo-
Act. 9. nis, teſtimonium habens, vtiq; ſicut Thabita: ſi
filios educauit, ſubauditur, Deo: ſi hoſpitio ſu-
ſcepit, ſi ſanctorũ pedes lauit, ſi tribulationem
patientibus ſubminiſtrauit, hoc eſt, ægrotis, C
vel in carcere poſitis, ſi omne opus bonum ſub-
ſecuta eſt: breuiter vniuerſa concludens, vt in
Tit. 2. omnibus ſit exemplum bene viuẽdi. Et iterum,
Anus ſimiliter in habitu ſancto, vtique vt ipſe
earum inceſſus & motus, vultus & ſermo, & ſi-
lentium quandam ſacræ continentiæ præferat
dignitatem.

Poſt hæc adiecit, Non criminatrices, nõ mul
to vino ſeruientes, ſed paruo vtentes. Nanq; ſo
lent hac ætate, quæ corporis frixere luxuria, vi
no ſe dedere pro luxuria. Poſt hæc addidit, be-
nè docentes, vt prudentiam doceant. Docere il- D
lis quidem permittit, ſed vt fœminis, & hoc nõ
in Eccléſia, ſed priuatim. nam hoc genus mu-
liercularum ſolet eſſe garrulũ: vndè & curioſas
& verboſas quaſdam viduas idẽ Apoſtolus no-
tat, & hoc vitium venire ex ocio. Simul autem
1. Tim. 5. (inquit) & ocioſæ diſcunt circuire domus, ſcili
cet dum nullo timore detentæ, nec mariti pote
ſtati ſubiectæ, ſunt non ſolùm ocioſæ, verùm
etiam curioſæ diſcurrunt, loquentes quæ non
Ibid. oportet. Prædicat autem idem Apoſtolus dam-
nationem habere viduas, quæ poſt propoſitum
continentiæ nubere cupiũt: Cum enim (inquit) E
luxuriatæ fuerint, in Chriſto nubere volunt, ha
bentes damnationem, quia primam fidem irri-
tam fecerunt, id eſt, quia in eo quod honeſtè
primò vouerunt, non ſteterunt. Nec tamen ait,
nubunt, ſed nubere volũt. multas enim earum
reuocat à nubendo, ſi non amor pręclari propo
1.Cor 7. ſiti, vel aperti dedecoris timor. Igitur quæ nu-
bere volunt, & ideò non nubunt, quia impunè
non poſſunt, hę meliùs nõ vouerent, & nuberẽt
quàm vrerentur, id eſt, quàm occulta flãma con
cupiſcentię vaſtarentur, quas pęnituiſſe profeſ
ſionis forma declarat, ſed piget cõfuſionis, quæ
niſi correctę cor dirigãt, & Dei timore rurſum

A libidinem vincant, in mortuis deputandę ſunt,
ſi in deliciis agant (vndè dicit Apoſtolus: Quæ 1.Tim. 5.
autem in deliciis eſt, viuens mortua eſt) ſiue in
laboribus atque ieiuniis nulla cordis correctio
ne, ſed magis oſtentationi quàm emendationi
ſeruientes.

De Coniugatis. Cap. 19.

DE coniugatis lex naturę à ſeculo eſt. Deus
enim fecit Adam, & dedit ei adiutorium
Euam, cum procreationis ſubſecuta ſententia, Gen. 1.
dicẽs: Creſcite & multiplicamini, & replete ter
B ram. Sed facta eadẽ mulier, priùs ſolatio quàm
coniugio fuit, donec de paradiſo inobedientia
eiiceret, quos intra paradiſum obedientia te-
nuiſſet. Hic poſt beatę ſedis exceſſum, mulie-
rem ſuam pulſus agnoſcebat, libro Geneſeos
dicente. Et cognouit Adam mulierem ſuam, & Gen. 4.
concepit, & peperit filium Cain.

Cùm ergò adiectum laborem nuptię pręceſ-
ſerunt, & tribulos & ſpinas paſſuri, pręuios adie
re conuentus, ſecuta ſunt in procreationibus tę
dia. Vndè & pariturę pręceſſit tale edictum: In
dolore (inquit) & in mœrore paries filios tuos Gen. 3.
C quos vtique creatos diuerſi dolores, vt cerni-
mus, luctusq; ſubripuerunt. Vndè & Apoſtolus 1.Cor. 7.
prędicans, ait: Tribulationem tamen carnis ha
bebunt huiuſmodi. Non tamen coniugiorum Heb. 13.
honorabilis torus & immaculatum cubile, ſine
fructu eſt: Nempè ſoboles indè ſanctorum, &
quod laudatur in virginitate coniugij eſt, ideo-
que nec peccatum nuptias dicimus, nec tamen
eas bono vel virginalis continentiæ, vel etiam
viduali coæquamus. Coniugia autem tantùm
per ſe bona ſunt: per ea verò quę circa illa
ſunt, mala fiunt. Per id nanque mala ſunt, per
D quod dicit Apoſtolus: Qui autem cũ vxore eſt, 1.Cor. 7.
ſolicitus eſt, quæ ſunt mũdi. & iterum: Propter
fornicationem vnuſquiſq; ſuam vxorẽ habeat.
Quod autem non vnus & multę, ſed vnus & vna
copulantur, ipſa prima diuinitus facta coniun-
ctio in exemplum eſt. Nam cum Dominus ho-
minem figuraſſet, eiq; parem neceſſariam pro-
ſpexiſſet, unã de coſtis eius mutuatus, vnam illi
fœminam finxit, ſicq; Adam & mulier Eua, vnà
inter ſe nuptiis iuncti, formã hominibus de ori
ginis auctoritate & prima Dei voluntate ſan-
xerunt. Item ſecundùm ſpiritales nuptias ſicut
E vnus Chriſtus & vna Eccleſia, ita & vnus vir, &
vna vxor tam ſecũdùm generis documentum,
quàm ſecundùm Chriſti ſacramentum. Nume- Geneſ. 4.
rus autem matrimonij à maledicto viro cępit.
Primus Lamech duabus maritatus, tres in
vnam carnem effecit. Sed dicit aliquis, quòd &
Patriarchę ſimul pluribus vxoribus vſi ſunt, er-
gò propterea licebit nobis plures ducere. Sanè
licebit, ſed ſi qui adhuc typi alicuius futuri ſa-
cramẽti ſuperſunt, quibus plures nuptię figurẽ
tur. Secundas autẽ nuptias propter incontinen
tiam iubet Apoſtolus. Melius eſt enim denuo 1.Cor. 7.
vni viro nubere, quàm explẽdę libidinis cauſa
cum pluribus fornicari: Sępius autem nubendi
licen-

licentla iam non eſt religionis,ſed criminis.

Nam quòd in ipſa coniunctione connubij à ſacerdote benedicuntur, hoc eſt à Deo in ipſa prima coniunctione hominis factum. Sic enim Gen. 1. ſcriptum: Fecit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit eum,maſculum & fœminam fecit eos, & benedixit eos,dicens:Creſcite & multiplicamini. Hac ergò ſimilitudine fit nunc in Eccleſia, qua tunc factum eſt in paradiſo. Quod vero eiſdem virginibus legitimè nubentibus vni viro pro nubæ abhibentur,ſcilicet propter monogamiam, etſi auſpicij cauſa,tamen boni auſpicium eſt.

Quòd verò eædẽ fœminæ, dum maritantur, velantur.ſ. vt nouerint per hæc ſe viris ſuis eſſe ſubiectas & humiles,vndè & ipſum velamen vulgò Mauortem nocant, id eſt, Martem,quia ſignum maritalis dignitatis ac poteſtatis eſt in 1. Cor. 11. eo. Caput enim mulieris vir eſt: licèt proindè velentur, dum nubunt, vt verecundiam mulieris agnoſcant, quia iam ſequitur indè,quod pudeat. Gen. 24. Vndè Rebecca cùm ad ſponſum duceretur, ſimul vt eum ipſa conſpexit, ſalutationem vel oſcula nõ ſuſtinuit, ſed ſtatìm ſentiẽs quid eſſet futura, pallio caput velauit. Hinc etiam & nuptæ dictæ,eò quòd vultus ſuos velẽt. Obnubere enim operire dicitur. Vndè & nubes dictæ,eò quòd æthera obtegant.

Quòd autem nubentes poſt benedictionem vittæ vno inuicèm vinculo copulãtur,videlicet nè compagem coniugalis vnitatis diſrumpant.

At verò quòd eadem vitta candido purpureoque colore permiſcetur, candor quippe ad munditiam vitæ, purpura ad ſanguinis poſteritatem adhibetur, vt hoc ſigno continentiæ lex tenenda ab vtriſque ad tempus admoneatur,& poſt hæc ad reddendum debitum non negetur. 1. Cor. 7. Quod enim dicit Apoſtolus coniugatis, Abſtinete vos ad tempus,vt vacetis orationi,hoc ille candor vittę inſinuat:quòd verò ſubiũgit,& iterum reuertimini in idipſum,hoc purpureus color ille demonſtrat. Illud verò quod in primis anulus à ſponſo ſponſæ datur, fit hoc nimirùm vel propter mutuæ fidei ſignum, vel propter id magis,vt eodẽ pignore eorũ corda iungantur. Vndè & quarto digito anulus idem inſeritur, quod in eo vena quadã (vt fertur) ſanguinis ad cor vſq; perueniat. Antiquitùs autẽ nõ ampliùs vno dabatur,nè pluralitate amorẽ vnicus caperet. Penès Iſrael autẽ illicitũ erat puellam viro tradere,niſi poſt manifeſtũ ſanguinẽ maritalẽ.

Apud veteres in eligendis maritis quatuor iſta ſpectabantur, virtus, genus, pulchritudo, oratio: in fœminis tria, ſi generoſa,ſi bene morata eſſet,ſi pulchra. Nunc autẽ nõ genus ac mores, ſed magis diuitiæ in vxoribus placent, nec quæritur fœmina quàm ſit pudica, ſed potius quàm ſit formoſa,quæ & cõcupiſcendi libidinẽ nutriat,& multorũ poſt ſe ſuſpiria trahat. Pulchra enim (vt ait quidam ſapiens) citò adamatur,& difficilè cuſtoditur quod plures amant.

Illæ autẽ ſunt certæ nuptiæ, quæ in coniugio

A non libidinem,ſed prolẽ requirũt:neq; enim ſic inſtitutę ſunt, vt carnis voluptatibus ſeruiant, ſed tantùm vt fructũ propaginis quętant. Nam & ipſę dotales tabulę cauſam indicãt procreandorum liberorũ. Quando ergo quiſq; luxurioſe ampliùs viuit, quàm neceſſitas procreãdorum liberorũ cogit,iam peccatũ eſt. Vndè neceſſum eſt,vt quotidianis eleemoſynis ac precibus intercedant, qui tori coniugalis pudicitiam frequentiùs per incontinentiã commaculant. Nuptialia autem bona tria ſunt,proles,fides,ſacramentum. In fide attenditur, ne præter vinculum B coniugale cum altero vel altera concumbatur: in prole, vt amanter ſuſcipiatur,pudicè nutriatur:in Sacramento,vt coniugium non ſeparetur,neq; cauſa prolis alteri coniungatur.

Sacramentum autem ideò inter coniugatos dictum eſt, quia ſicut non poteſt Eccleſia diuidi à Chriſto,ità nec vxor à viro. Quòd ergo in Epheſ. 5. Chriſto & in Eccleſia, hoc in ſingulis quibuſq; viris atq; vxoribus coniunctionis inſeparabile ſacramentum eſt. Vndè & Apoſtolus: Pręcipio 1. Cor. 7. (inquit) nõ ego,ſed Dominus vxorẽ à viro non diſcedere. Prohibet enim dimitti quacunq; ex C cauſa,nè aliis coniungantur ſecundùm conſuetudinem Iudęorum,quam Dominus interdixit dicens: Quicunq; dimiſerit vxorem ſuam,exce- Matth. 5. & 19. pta fornicationis cauſa, & aliam duxerit, mœchatur. Solum (ut ait Hieronymus) adulterium eſt,quod vxoris vincat affectum. Immò cùm illa vnam carnem in aliã diuiſerit, & ſe fornicatione ſeparauerit,à marito non debet teneri,nè virum quoq; ſub maledicto faciat,dicente ſcriptura, Qui adulterã tenet, ſtultus & impius eſt. Prou. 18. Vbicunq; eſt igitur fornicatio & fornicationis ſuſpicio liberè vxor dimittitur. Quid ergò ſi D ſterilis eſt,ſi deformis,ſi ætate vetula,ſi fœtida, ſi temulenta,ſi iracũda,ſi malis moribus,ſi luxurioſa, ſi guloſa, ſi fatua, ſi vaga,ſi iurgatria & maledica? tenenda eſt,velis nolis,& qualiſcunque accepta eſt,habẽda. Cùm enim eſſes liber, ſpontè te ſeruituti ſubiiciſti, cumq; habet quis vxorem,(vt ait Lactantius) neque ſeruam, neque liberam habere poterit, vt matrimonij fidem ſeruet: neque enim vt iuris publici ratio eſt, ſola mulier adultera eſt, quę virum habẽs, ab altero polluitur,& maritus ſi alterã habeat,à crimine adulterij alienus habetur, dum diuina E lex duos in vnum matrimonij corpus coniunxerit,vt adulter ſit,quiſquis compagem corporis in diuerſa diſtraxerit.

Seruanda igitur fides ab vtroque alteri eſt, immò verò exemplo continẽtiæ docenda vxor à viro, vt ſe caſtè gerat. Iniquum eſt enim,vt id exigat quod pręſtare non poſſit. caput enim mulieris eſt vir: vbi autem meliùs viuit mulier quàm vir, capite deorſum pendet domus. Ideò pręcedere debet vir in omnibus bonis factis vxorem ſuam, quia caput eſt,ut illa imitetur virum,& ſequatur verè vt corpus caput ſuũ, ſicut Eccleſia ſequitur Chriſtũ. Hortatur autẽ 1. Cor. 7. Apoſtolus,vt propter orationẽ abſtineãt, atq;

ea pari conſenſu tempora ſanctificationis ob- A
Exod. 19. ſeruent, vt ſine impedimento carnali orationi-
bus vacent. Nam in veteri teſtamento ante om
nes ſanctificati ſunt à mulieribus, & ſic deſcen-
denti Deo in monte aſſiſtere meruerunt. Item
Coloſſ. 3. hortatur idem Apoſtolus mulieres ſubditas eſ-
ſe viris ſuis: nam multæ erga ſimpliciores viros
diuitiis prælatæ, & nobilitatæ, Dei ſententiæ
non recordantur, per quam ſubiectæ ſunt illis.
Gen. 3. Ait quippe Dominus ad mulierem, Conuerſio
tua ad virum tuum, & ipſe tui dominabitur.
Obediendum eſt itaque ſanctæ ſcripturæ præ-
1. Cor. 11. ceptis, & ſeruiendum viro quadam ſeruitute li B
bera & dilectione plena. Etenim non eſt crea-
tus vir propter mulierem, ſed mulier propter
virum: & cùm caput mulieris vir ſit, caput au-
tem viri Chriſtus, quæcunq; vxor non ſubiici-
tur viro, hoc eſt, capiti ſuo, eiuſdẽ criminis rea
eſt, cuius & vir, ſi non ſubiiciatur Chriſto capi-
ti ſuo. Verbum autem Domini blaſphematur,
vel dum contemnitur prima Dei ſententia, &
pro nihilo ducitur: vel Chriſti infamatur Euan
gelium, dum contra legem fidemq; naturæ, ea
quæ Chriſtiana eſt, & ex Dei lege ſubiecta, præ-
eſſe deſideret: cùm etiam gentiles fœminæ ſer- C
uiant viris ſuis communi lege naturæ. Seruatur
ergò lex naturæ & Dei, ſi mulier marito ſubie-
cta eſt. At contrà, ſi illa imperare viro deſide-
rat, & ordo naturæ corrumpitur, & domus illa
miſera & peruerſa vocabitur.

De Catechumenis, De Exorciſmo, & ſale. Cap. 20.

IAm nunc rationem Sacramentorum ſiue or
dinẽ ad fidem venientiũ, proſequamur. Quo-
rum gradus primus eſt catechumenorum, ſecũ-
dus competentium, tertius baptizatorum.
Catechumeni ſunt, qui primùm de gentili-
tate veniunt, habentes voluntatem credendi in
Chriſtum: & quia primum exhortationis præ-
Deut. 6. ceptum eſt in lege Dei, Audi Iſrael Dominus
Deus tuus, Deus vnus eſt: Indè eſt, vt is cui per
ſacerdotem, quaſi per Moyſen Deus primùm
loquitur, catechumenus (id eſt, audiens) nomi-
netur, ſcilicet vt vnum agnoſcens Deum, relin-
quat errores nefarios idolorum. Puto autem
omnes à Ioanne in pœnitentiam baptizatos, ca E
techumenorum prætuliſſe figuram. Exorcizan-
tur autem hi primùm, deindè ſalem accipiũt, &
Exorciſmus. vnguntur. Exorciſmus autem ſermo increpatio
nis eſt contra immundum ſpiritum, in energu-
menis ſiue catechumenis factus, per quem ab il
lis diaboli nequiſſima virtus & inueterata ma-
litia vel violẽta incurſio expulſa fugetur. Quod
Matth. 17. ſignificabat lunaticus ille, quem increpauit Do
minus Ieſus, & exiit ab illo dæmonium. Pote-
ſtas autem diaboli exorcizatur, & inſufflatur in
eis, vt ei renunciẽt, atque eruti à poteſtate te-
nebrarum, in regnum ſui Domini per ſacramen
tum baptiſmatis transferantur. Quod quia par-
uuli per ſe renunciare non poſſunt, per corda &

A ora geſtantium adimpleatur. Sal autem in my-
ſterio catechumenis dãdus, à patribus ideò eſt
inſtitutus, vt eius guſtu condimentum ſapientię
percipiant, neque deſipiant à ſapore Chriſti,
nec ſint fatui & retro reſpiciãt ſicut vaor Loth,
nè malum eaemplum dantes, ipſi remaneant, &
alios condiant, quemadmodùm illa quę cùm li
beraretur à Sodomis, in via poſita retro reſpe- Gen. 19.
xit, ibiq; remanſit facta ſtatua ſalis. Quo ſigno
condirẽtur hi, qui per fidem mundo & actibus
deſideriiſq; eius renunciant, vt affectionis pri-
ſtinæ non recordentur, neque ad ſeculi illece-
B bras reuocentur: quia ſecundum Saluatoris ſen
tentiã, ponens manũ ſuper aratrũ, & reſpiciens Luc. 9.
retrò, regno cælorum aptus eſſe non poteſt.

De Competentibus. Cap. 21.

POſt catechumenos ſecundus competẽtium
gradus eſt. Competentes autem ſunt, qui
iam poſt doctrinam fidei, poſt continentiam vi
tæ, ad gratiam Chriſti percipiendam feſtinant.
Ideoq; appellantur competẽtes, id eſt, gratiam
Chriſti petentes: nam catechumeni tantùm au-
C diunt, nec dùm petunt. Sũt enim quaſi hoſpites
& vicini fideliũ: deforìs audiunt myſteria, au-
diunt gratiam, ſed adhuc non appellantur fide-
les. Competentes autẽ iam petunt, iã accipiunt,
iã catechizantur, id eſt, imbuuntur inſtructio-
ne fidei & ſacramentorum. Iſtis enim ſalutare
ſymbolum traditur, quaſi commonitorium fi-
dei, & ſanctæ confeſſionis indicium, quo inſtru
cti agnoſcant, quales iam ad gratiam Chriſti
exhibere ſe debeant.

De Symbolo. Cap. 22.

D SYmbolum autem, quod idem competentes
accipiunt, tali ratione inſtitutum Maiores
noſtri diaerunt: Tradunt enim his verbis, quòd
poſt aſcenſionem Domini & Saluatoris noſtri
ad Patrem, cùm per aduentum Spiritus ſancti
diſcipuli eius inflammati, linguis omnium gen
tium loquerentur, quo præſagio cõſecutum eſt,
vt nulla illis gẽs extranea, nulla lingua barba
ra eis inacceſſa vel inuia videretur, præceptum
eſt eis à Dño datum ad prædicandum Dei ver-
bum, ad ſingulas quaſq; nationes adire. Diſceſ- Matth. 28.
ſuri ab inuicem, normam priùs ſibi futuræ præ
E dicationis in commune conſtituunt, nè locali-
ter ab inuicèm diſcedentes, diuerſum aliquid
vel diſſonum prædicarent his, qui ad fidẽ Chri
ſti inuitabantur. Omnes ergò in vno poſiti, &
Spiritu ſancto repleti, breue ſibi prædicationis
indicium conferendo in vnum quod ſentiebãt,
componunt, atque hanc credentibus dandam
eſſe regulam conſtituunt.
Symbolum autẽ hoc, ex multis & iuſtiſſimis
cauſis appellare voluerunt. Symbolum enim
Græcè & indicium dici poteſt, & collatio, id eſt,
quod plures in vnum conferunt: quod quidem
fecerunt Apoſtoli in his ſermonibus in vnum
conferendo vnuſquiſq; quod ſentit. Indicium
autem vel ſignum idcircò dicitur, quòd in illo
tempore,

tẽpore, ſicut Paulus Apoſtolus dicit, & in Actibus Apoſtolorum refertur, Act. 15. multi ſe ſimulabãt eſſe Apoſtolos Chriſti, nominãtes quidẽ Chriſtum, ſed non integris traditionum lineis nunciantes. Idcircò igitur iſtud indicium poſuère, per quod agnoſceretur is, qui Chriſtum verè ſecundùm Apoſtolicas regulas prædicaret. Denique & in bellis ciuilibus hoc obſeruari ferũt, quoniam armorum habitus par & ſonus vocis idem, & mos vnus eſt, atque eadem inſtituta bellandi, ſed vt nè quando belli ſurreptio fiat, ſymbola diſcreta vnuſquiſque dux ſuis militibus tradit, quæ Latinè vel ſigna, vel indicia nũcupantur, vt ſi fortè quis occurrerit, de quo dubitetur, interrogatus ſymbolum prodat, ſi ſit hoſtis an ſocius. Idcircò autem patres hoc non ſcribi membranis, ſed retineri cordibus tradiderunt, vt certum eſſet, neminem hoc ex lectione, quæ interdum peruenire etiam ad infideles ſolet, ſed ex Apoſtolorum traditione didiciſſe. Diſceſſuri itaque (vt dictum eſt) ad prædicandum, iſtud vnanimitatis & fidei ſuæ Apoſtoli indicium impoſuere. Eſt autem ſymbolum ſignum per quod cognoſcitur Deus: quod quique proindè credentes accipiunt, vt nouerint qualiter contra diabolum fidei certamina præparent. In quo quidem pauca ſunt verba, ſed omnia continentur ſacramenta. De totis enim ſcripturis hæc breuiatim collecta ſunt ab Apoſtolis, vt quia plures credentium litteras neſciunt, vel qui ſciunt, præ occupationibus ſeculi ſcripturas legere non poſſunt, hæc corde retinentes, habeant ſibi ſufficientem ſcientiam ſalutarem. Eſt enim breue fidei verbum, & Eſa. 10. olim à Propheta prædictum, Verbum breuia- Rom. 9. tum faciet Dominus ſuper terram.

De Regula fidei. Cap. 23.

HÆc eſt autem poſt Apoſtolorum ſymbolum certiſſima fides, quam doctores noſtri tradiderunt, vt profiteamur Patrem & Filium & Spiritum ſanctum vnius eſſe eſſentiæ, eiuſdemq; poteſtatis & ſempiternitatis, vnum Deum inuiſibilem, ita vt ſingulis perſonarum proprietate ſeruata, nec ſubſtantialiter Trinitas diuidi, nec perſonaliter debeat omnino confundi. Patrẽ quoq; cõfiteri ingenitũ, Filium genitum, Spiritũ autem ſanctũ nec genitum, nec ingenitum, ſed ex patre & filio procedentẽ, Filium autẽ à Patre naſcẽdo procedere, Spiritum verò ſanctum procedendo non naſci. Ipſum quoq; Filium perfectũ ex virgine hominem ſine peccato ſuſcepiſſe, vt quẽ ſola bonitate creauerat, ſponte lapſum miſericorditer repararet. Quẽ veraciter crucifixũ, & tertia die reſurrexiſſe, & cũ eadem ipſa carne glorificata aſcendiſſe in cælũ, in qua & ad iudiciũ viuorum & mortuorum expectatur venturus. Et quòd diuinam humanãq; naturã in vtroq; perfectus vna Chriſtus perſona geſtauerit: quia nec geminauit vtriuſq; ſubſtantiæ integritas perſonã, nec confudit geminam vnitas perſonæ ſubſtantiam. Al-

A tero quippe neutrũ excluſit, quia vtrumq; vnus intemerato iure ſeruauit. Quod noui & veteris teſtamenti ſalubri commendatur auctoritate illa per Prophetiam, iſta per hiſtoriam veraciter perſoluta, quòd neq; de Deo, neq; creatura veraciter ſit cum paganis aut hæreticis aliquid ſentiendum in his, quibus à veritate diſſentiũt: ſed quod in vtroq; teſtamento diuina proteſtãtur eloquia, hoc tantummodò ſentiendũ: Quòd ſiue hominem ſiue vniuerſa, nulla neceſſitate Deus creauit: Nullam omnino eſſe viſibilẽ inuiſibilemq; ſubſtantiã, niſi aut quæ Deus ſit, aut à B bono Deo bona creata ſit: ſed Deus ſummè & incommutabiliter bonus: Creatura verò inferius, & mutabiliter bona: & quòd animæ incerta ſit origo: & quòd angelorum origo & natura vel animæ, non ſit pars diuinæ ſubſtantiæ, ſed Dei creatura, ex nihilo condita, & in corpore eſſe euidenter oſtenditur. Quoniam igitur apprehendi & transferri poteſt, corporea eſſe nihilominus oſtenditur: ad imaginem autem Dei creata eſt, probitate morũ, ſine qua fides diuini cultus ocioſa torpeſcit, & cũ qua integritas diuini cultus perficitur, vt vnuſquiſq; Deũ pro- C ximumq; in Deo diligens, vſq; ad dilectionem quoque inimicorum pertendendo proficiat, & proficiẽdo perueniat. Alterum quoq; alterius pollui non poſſe peccato, vbi par non tenetur voluntatis conſenſio.

Legitimas nuptias non credi damnandas, licèt ex eis quoq; originali peccato obnoxia credatur naſci poſteritas, eiſq; iurè fidelium virginum vel continentiũ præferenda doceatur integritas. Nec vnum Trinitatis baptiſma, quod nefas eſt, iteretur: neq; pro diuerſitate tradentium miniſtrorum, ſingulis putetur quibuſque D conferri, ſed à Deo ſingulari poteſtate donari. De quo dictum legimus, Super quem videris Ioa. 1. ſpiritum deſcendentem, & manentẽ ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto: & ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei. Et nè pœnitentiæ remediis nos non egere putemus, pro quotidianis humanæ fragilitatis exceſſibus, ſine quibus in hac vita eſſe non poſſumus, ita vt pœnitentiæ compunctione fructuoſa vniuerſa fateamur deleri peccata, ſicut ſcriptum eſt: Beati quorũ remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Beatus vir Pſal. 31. E cui non imputauit Dominus peccatũ. Nullum quoque ſuis viribus, ſed per diuinam gratiam capiti Chriſto ſubiungi, atque indiruptæ pacis perſeuerãtia in vnitate Eccleſiæ ipſius ſolidari, nec humanæ voluntatis arbitrio boni quicquã reputandũ exiſtimari, ſed ſecundũ propoſitum voluntatis Dei, omnẽ numerũ electorũ acquiri. Bona quoq; tẽporalia bonis maliſq; cõmunia à Deo creari: eiuſdẽ diſpẽſatione ſingulis quibuſque vel tribui, vel negari. Quorũ bonorum in vnoquoq; fideliũ non habitus, ſed vſus aut improbandus eſt, aut probandus. Certa verò æternaq; bona ſolos poſſe bonos in futuro conſequi, quorũ pignore Eccleſiã nunc informatam

credimus detineri, hîc habentem primitias ſpi- A
ritus ſancti, in futuro perfectionem: hîc ſuſten-
1. Cor. 13. tari in ſpe, poſtea paſci in re: hîc videre per ſpe
culum in ænigmate, in futuro autem facie ad
faciem, cum ad ſpeciem fuerit perducta per fi-
dem. Quod donèc perficiatur in nobis, vt ſum-
mi Dei fruamur bonis æternis, temporalibus
fruendo in Deo, non oberimus & proximis. Eã
quoque nos ſpem reſurrectionis habere, vt eo-
dem ordine eademq; forma, qua ipſe Dominus
reſurrexit à mortuis, nos quoque reſurrecturos
eſſe credamus in eodem corpore, in quo ſu-
mus vel viuimus, non naturam vel ſexum mu- B
tantes, ſed tantùm fragilitatem & vitia depo-
nentes. Ipſum quoq; ſatanam cum angelis ſuis
atque cultoribus, æterno incendio condem-
nandum: Neque ſecundùm quorundam ſacrile
gam diſputationem, ad priſtinam (id eſt, Ange-
licam) dignitatem, ex qua propria malignita-
Matth. 25. te cecidit, reducendum. Hæc eſt catholicæ tra
ditionis & fidei vera integritas, de qua ſi vnum
quodlibet reſpuatur, tota fidei credulitas amit-
titur.

De Baptiſmo. Cap. 24. C

BAptiſmi ſacramentum ſi prima repetens ab
origine pandam, baptizauit Moyſes in nu
1. Cor. 10. be & in mari, in typo & in figura. Ita enim Pau
lus pronunciauit. Habuit ergò mare, formam
aquæ baptiſmi: nubes verò, Spiritus ſancti, à
à quo nobis verum manna, panis vitæ deſcen-
dit. Hic enim, ſicut patrum exempla docent,
Ægyptius demergitur, & Dei populus libe-
ratus, ſancto renouatur Spiritu, qui etiam per
mare rubrum inoffenſo tranſiuit veſtigio.
Baptizauit & Ioannes, ſed non ex toto Iu-
Matth. 3. daicè: non ſolùm enim in aqua, nec tamen in D
Spiritu ſancto: ſed hoc ſolùm addidit, quòd
in pœnitentia baptizauit, ſicut ait Paulus in Act.
Act. 19. Apoſtolorum, Ioannes baptiſmo pœnitentiæ ba
ptizauit populum, cui tamen ita datum eſt ba-
ptizare in aqua, vt Chriſtus, qui in aqua & Spi
ritu ſancto baptizaturus erat, Ioannis baptiſ-
mate manifeſtaretur in Iſrael, quando Spiritus
ſancti deſcenſione, & patris voce filius Dei pa-
làm cunctis oſtẽſus eſt. Cœpit ergò perfectum
baptiſma à Ieſu, ipſe enim baptizauit primò in
Ioan. 1. Spiritu ſancto, ſicut & Ioannes dicit: Ego qui-
dem baptizo in aqua, medius autem veſtrum E
ſtat, quem vos neſcitis: ipſe baptizabit vos in
Spiritu ſancto & igni: hæc eſt perfectio baptiſ-
mi. Deus enim eſt qui baptizat, vt poſſint, &
qui baptizantur, fieri filij Dei. Tria ſunt autem
genera baptiſmi, quorum primùm, quo ſordes
peccatorũ per regenerationis lauacrũ abluun-
tur. Secundum, quo quis ſanguine ſuo per mar
tyrium baptizatur, quo baptiſmo etiam Chri-
ſtus baptizatus eſt, vt & in hoc, ſicut & in cæte-
ris, formam daret credentibus, ſicut dicebat ad
Mat. 10. diſcipulos filios Zebedęi: Poteſtis bibere calicẽ
quem ego bibiturus ſum? & baptiſmo quo ego
baptizor, baptizari? Itaque ſanguis & aqua, ba-

A ptiſmatis gemina figura eſt. Baptiſma vnum,
quo regeneramur ex aquæ lauacro: aliud, quo
conſecramur in ſanguine. Eſt & tertium baptiſ-
ma lachrymarum; quod laborioſiùs trãſigitur,
ſicut ille, qui per ſingulas noctes ſtratum ſuum Pſal. 6.
rigat, qui imitatur conuerſionem Manaſſæ, & 2 Para 33.
humilitatẽ Niniuitarum, per quam miſericor- Ionæ 3.
diam conſecuti ſunt. Qui imitatur publicani
illius orationem in templo, ſtantis à longè, &
percutientis pectus ſuum, quiq; nec auſus fuit Luc. 17.
oculos eleuare ad cælum. Baptiſmum autem
aqua eſt, quæ tẽpore paſſionis Chriſti de late-
B re profluxit, nullumque aliud elementum eſt,
quod in hoc mundo purget vniuerſa, quod viui-
ficet cuncta, ideoq; cùm baptizamur in Chri-
ſto, per aquam renaſcimur, vt purificati viuifi-
cemur. Fons autem origo omnium gratiarum
eſt, cuius ſeptem gradus ſunt, tres in deſcenſu,
propter tria quibus renunciamus: tres in aſcen
ſu, propter tria, quæ confitemur: ſeptimus ve- Dan. 3.
rò is eſt, qui & quartus, ſimilis filio hominis, ex-
tinguẽs fornacem ignis, ſtabilimentum pedum;
fundamentum aquæ, in quo omnis plenitudo Coloſſ. 2.
diuinitatis habitat corporaliter. In Patre au-
C tẽ & Filio & Spiritu ſancto ſalutaris baptiſmi
dona conſiſtunt: Vndè nequaquam baptiſmi
ſanctificatur officio, niſi qui ſub Trinitatis tin-
gitur ſacramento, ſicut Dominus ait: Ite, do- Matth. vlt.
cete omnes gentes, baptizantes eos in nomine
Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & reliqua. Pro-
indè ſi omiſſa qualibet Trinitatis perſona ba-
ptiſma detur, manifeſtè in regenerationis aqua
nil agitur, niſi tota Trinitas inuocetur. Nam &
Dominus cùm à Ioanne baptizaretur, eundem
baptiſmũ ſub Trinitatis ſacramento legitur
peregiſſe, dicente Domino: Hic eſt filius meus Matth. 3.
D dilectus, in quo mihi benè complacui. Pater in Luc. 3.
voce, Filius in corpore, Spiritus ſanctus fuiſſe
in columbæ probatur ſpecie. Duæ ſunt autem
pactiones credentium: Prima pactio eſt, qua re
nunciatur diabolo & pompis eius, & vniuerſæ
conuerſationi illius. Secunda pactio eſt, qua ſe
in Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum cre-
dere profitetur. Semel autem nos oportet in Rom. 6.
Chriſto lauari, quia & Chriſtus ſemel pro no-
bis mortuus eſt. Si enim vnus Deus & fides vna Epheſ. 4.
eſt, neceſſarium eſt, vt & vnum baptiſma ſit,
quia & Chriſti mors vna pro nobis eſt, in cuius
E imagine mergimur per myſterium ſacri fontis,
vt conſepeliamur Chriſto morientes huic mun
do, & ab iiſdem aquis quibus in forma reſurre-
ctionis eius emergimur per myſterium, non re-
uerſuri ad corruptionem, ſicut & ille minimè
reuertitur ad mortem. Quòd ſi posteà quiſque
præuentus fuerit in aliquo peccato, non iterum
lauacri beneficio, ſed pœnitentia expiatur, quæ
in ſimilitudine fontis peccata mortificat. Perfe
ctis autem ætate baptiſmum vel ad purgatio-
nem originalis noxæ, vel ad ablutionem actua-
lis peccati proficere credimus: Paruulis autem,
vt ab originali peccato abluantur, quod ab
Adam prima natiuitate contraxerunt. Qui ſi
priuſ-

A priuſquàm ex aqua & ſpirituſancto regenerentur, tranſierint, proculdubiò à regno Chriſti
Ioan. 3. alieni ſunt, ipſo Saluatore teſtante: Niſi quis
renatus fuerit ex aqua & ſpirituſancto, non
poteſt videre regnum Dei. Quique proindè
iidem paruuli alio proteſtante baptizãtur, quia
adhuc loqui vel credere neſciũt, ſicut etiã ęgri,
muti, vel ſurdi, quorũ vice alius profitetur, vt
pro eis dum baptizantur reſpondeat. Quamuis
autem per regenerationem pereat originale delictũ, pœna tamen mortis quæ per pręuaricationem mandati introiuit, manet in eis, quos à reatu originis purgat baptiſma Saluatoris. Et hoc
B proindè, vt homo nouerit pro futuræ beatitudinis ſpe ſe regeneratione conſequi, non vt à pœna temporalis mortis poſſit abſolui. Illud verò
quòd nec priuatis nec clericis ſinè gradu baptizare liceat, niſi tãtùm ſacerdotibus, in Euangelio legimus Apoſtolis tantùm permiſſum, Ieſu
poſt reſurrectionem dicente illis: Sicut miſit
Ioan 20. me pater, & ego mitto vos. Et hoc cùm dixiſſet, inſufflauit, & ait eis: Accipite Spiritũ ſanctum: quorũ remiſeritis peccata, remittuntur
eis: & quorum retinueritis, retenta erunt. Et
C Matt. vlt. in alio loco: Ite, docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritusſancti. Vndè conſtat, baptiſma ſolis ſacerdotibus
eſſe traditum, cuiusq; myſteriũ nec ipſis diaconibus eaplere eſt licitũ abſq; epiſcopis vel presbyteris, niſi illis procùl abſentibus vltima languoris cogat neceſſitas: quod & laicis fidelibus
plerunq; pmittitur, nè quiſquã ſinè remedio ſalutari de ſeculo euocetur: Hæretici autẽ, ſi tñ
in patris & filij & ſpiritusſancti atteſtatione docentur baptiſma ſuſcepiſſe, nõ iterùm baptizãdi, ſed ſolo chriſmate & manus impoſitione purgandi ſunt. Baptiſmus .n. non eſt hominis me-
D ritũ, ſed Chriſti: ideoq; nihil intereſt, hæreticus
an fidelis baptizet. Quod ſacramentũ tã ſanctũ
eſt, vt nec homicida miniſtrante polluatur. Habet quidem baptiſmũ Chriſti hæreticus: ſed qa
extra vnitatẽ fidei eſt, nihil ei pdeſt: at vbi ingreſſus fuerit, ſtatìm baptiſma, quod habuerat
forìs ad perniciẽ, incipit illi iã prodeſſe ad ſalutẽ. quod .n. accipit, approbo: ſed quia forìs accipit, improbo. Dũ autẽ venerit, non mutatur,
Vide Aug. cõt. Parme. li. 2. cap. 13 ſed agnoſcitur. character eſt enim regis mei
baptiſmus, non error ſacrilegus. corrigo deſertorem, non mutuo characterem.

E

De Chriſmate. Cap. 25.

CHriſmatis vnguentũ, Moyſes primũ in Exodo, iubente Dño, compoſuit & confudit,
Exod. 30. quo primi Aaron & filij eius in teſtimoniũ ſacerdotij & ſanctitatis peruncti ſunt. Deindè
quoq; & reges eodẽ chriſmate ſacrabantur. vndè & Chriſti nuncupabantur, ſicut ſcriptũ eſt,
Pſal. 104. Nolite tangere Chriſtos meos. eratq; eodẽ tẽpore in regibus & ſacerdotibus tantũ myſtica
vnctio, qua Chriſtus figurabatur, vndè & ipsũ
nomẽ à chriſmate ductũ eſt. Sed poſtquàm Dominus noſter verus rex & ſacerdos æternus, à
Deo patre cęleſti myſtico vnguento eſt delibutus, iam non ſoli pontifices & reges, ſed omnis
eccleſia vnctione chriſmatis cõſecratur, pro eo
1. Pet. 2. q membrũ eſt æterni ſacerdotis & regis. Ergò
qa genus regale & ſacerdotale ſumus, ideò poſt
lauacrũ vngimur, vt Chriſti nomine cẽſeamur.

De manus impoſitione, vel Confirmatione. Cap. 26.

SEd quoniam poſt baptiſmum per epiſcopos
datur Spiritus ſanctus cum manuum impoſitione, hoc in Actibus Apoſtolorum feciſſe meminimus Apoſtolos: ſic enim legitur: Factum Act. 19.
eſt autem, vt dum Apollo eſſet Corinthi, Paulus peragratis ſuperioribus partibus, veniret
Epheſum: ibique cùm inueniſſet quoſdam diſcipulos, dixit ad illos: Si Spiritum ſanctum accepiſtis credentes? at illi dixerunt ad eum: Sed
neq; ſi Spiritus ſanctus eſt audiuimus. Ille verò
ait, In quo ergò baptizati eſtis? Qui dixerunt:
In Ioannis baptiſmate. Ait autem Paulus: Ioannes baptizauit baptiſmo pœnitentiæ plebem, dicens, in eum qui poſt eum venturus erat, vt
crederent: hoceſt, in Ieſum. Quòd cùm audiſſent, baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu,
& cum impoſuiſſet illis manum Paulus, venit
Spiritus ſanctus ſuper illos, & loquebantur linguis, & prophetabant. Item in alio loco: Cùm Act. 8.
audiſſent qui erant Hieroſolymis Apoſtoli,
quia recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt
ad illos Petrum & Ioannem. Qui cùm veniſſent, orauerunt pro eis vt Spiritum ſanctum acciperent: nondùm enim in vllum eorum deſcenderat, ſed tantũ baptizati erant in nomine
Domini noſtri Ieſu Chriſti. Tunc imponebant
illis manus, & accipiebant Spiritum ſanctum.

Spiritum autem ſanctum accipere poſſumus, dare autem non poſſumus: ſed vt detur,
Deum inuocamus. Hoc autem à quo potiſſimùm fiat, quemadmodùm Papa ſanctus Innocentius ſcribit, ſubiiciam. dicit enim, non ab
alio quàm ab Epiſcopo fieri licere: nam preſbyteri, licèt ſint ſacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem ſolis pontificibus deberi, vt vel conſignent, vel paracletum ſpiritum tradant, quod non ſolũ Eccleſiaſtica conſuetudo demonſtrat, verùm & ſuperior illa lectio Apoſtolorum, quæ aſſerit Petrum & Ioannem eſſe directos, qui iam baptizatis traderent Spiritum ſanctum. Nam presbyteris, ſiue extra epiſcopum, ſiue præſente epiſcopo baptizant, chriſmate baptizatos vngere
licet, ſed quod ab epiſcopo fuerit conſecratum:
non tamen frontem ex eodem oleo ſignare,
quod ſolis debetur epiſcopis, cùm tradunt ſpiritum paracletum. Innocẽtius ad Decentium.

Hæc ſunt pauca ex multis, quæ probabilium
virorum nouimus percepiſſe doctrinis, quorumq; eloquia proindè quibuſdam in locis à
nobis intereſſe noſcuntur, vt ſermo noſter paternis ſententijs firmetur.

FINIS.

ALBINI FLACCI ALCVINI

DE DIVINIS OFFICIIS LIBER.

De natiuitate Domini.

SAcratiſſima huius diei natiuitas ideò dicitur, quòd in ea natus eſt Chriſtus, anno videlicet iuxta Hebraicam veritatem, à conditione mundi ter milleſimo, nongenteſimo quinquageſimoſecundo: Secundùm alios verò, anno quinquiès milleſimo, centeſimo nonageſimonono, qui eſt annus imperij Octauiani Cæſaris Auguſti quadrageſimus ſecundus, quo compreſſis cunctarum per orbem terræ gentiũ motibus, firmiſſimam pacem ordinante Deo patre, Ieſus Chriſtus ſextam mundi ætatem ſuo conſecrauit aduentu. Quocircà congruum erat, vt pax per totum orbem conſtituta eſſet, & homines perduelles ceſſarent à bellis & inimicitiis. Viæ quoque publicæ tunc turæ fieri ſunt iuſſæ, quia veriſſima via debebat naſci, & vt ab omnibus potuiſſet agnoſci, homo fieri dignatus eſt. Vt enim illos alloqueretur, Verbum caro factum eſt. Sed antequam ex virgine naſceretur, portenta & ſigna in cælo & in terra patuerunt. Quadam namque die cùm Cæſar Auguſtus vrbem Romam ingrederetur, hora circiter diei tertia, repentè liquido ac ſereno cælo inſtàr arcus cæleſtis orbem ſolis ambire viſus eſt: Illum nempè præſagiens, qui ipſum ſolem, mundumq; totum & feciſſet & regeret. Ea ſiquidem tempeſtate triginta millia ſeruorum dominis reddidit. Tria millia etiam, quorum domini non extabant, in crucem egit. Deinde ouans vrbem ingreſſus, omnia populi Romani debita donauit, abolitis literis. Per idem tempus fons olei largiſſimus de taberna meritoria per totum fluxit diem, nimirùm Chriſti gratiam ſignificans ex eadem taberna, hoc eſt, larga Eccleſia, nouos populos ex gentibus proceſſuros. In multis etenim ſignis Auguſti Cæſaris, aduentus Chriſti deſignabatur. Vndè benè Cæſar poſſeſſio principalis, Auguſtus ſolenniter ſtans interpretatur. Quinimò Chriſtum exprimens, qui omnia ſolenniter poſſidet, omneſque principatus potentialiter obtinet. Cyrinus præſes qui hæres interpretatur, ſignificat Petrum, cui hæreditas Eccleſiæ à Domino largita eſt. Itaque cùm exiſſet edictum à præfato Cæſare, vt deſcriberetur vniuerſus orbis, prædictus Cyrinus ad Iudæam miſſus eſt, cenſus hominum poſſeſſioneſq; deſcripturus. In qua

Chriſti ante natiuitatẽ ſigna & adũbratio.

Miraculum de Chriſto, quod Cæſar Auguſtus viderat

Præſagia Romæ de Chriſto.

Cyrinus præſes.

A deſcriptione inuenta ſunt ciuium Romanorum quadragiès ſemèl cẽtena, & ſexagintaquatuor millia coloniæ deductæ. Nam anteà idem Cæſar omnibus prohibuerat, vt nemo illum Dominum auſus fuiſſet appellare ob id, quia eo imperante naſci deberet ille veriſſimus Dominus pariter & Imperator. Cõceptus nanq; traditur octauo Cal. April. à quo ſupputãtur dies ducẽti ſeptuaginta ſex, id eſt, menſes nouem, & dies ſeptem vſque ad octauum Calend. Ianuarias, quando creditur natus Sulpitio & Camerino B coſſ. Aptiſſimum namque erat, vt eo tempore eſſet conceptus, quo mundus per ipſum factus eſt, & in quo fructus terræ viuificantur: & in eodem natus, quo creſcit longitudo diei, & noctis tenebræ diminuuntur. Sed quærendũ eſt, cùm in nocte dicatur natus, cur angelus paſtoribus euangelizabat, dicens: Natus eſt vobis hodiè ſaluator: hodiè enim dixit, hoc eſt, in die noui teſtamenti, quando finem ignorantiæ tenebris dedit, & initium ſcientiæ lucis poſuit. C Sed & hoc conueniebat, vt circa illam horam noctis naſceretur, qua à mortuis reſurrexit. Vndè Salomon: Dum medium ſilentium tenerent omnia, & reliqua. Quærendum etiam, cur hæc feſtiuitas non habet eandẽ varietatẽ, quã Paſcha & Pentecoſte: Scilicet, vt mundarentur dies ſeptimanæ, quas maculauit peccatũ Adæ. Vndè Auguſtin. Noſſe oportet diem natalem Domini non in ſacramento celebrari, ſed tantùm ad memoriã reuocare quòd natus ſit. Ac D per hoc nihil opùs erat, niſi reuolutum diem anni, quo ipſa res facta eſt, feſta deuotione ſignari. Paſcha verò & Pentecoſte non ſolùm quod factum eſt, ad memoriam reuocamus, id eſt, quòd mortuus eſt ac reſurrexit, ſed illa quæ circa eũ geſta eſſe teſtãtur, ad Sacramẽtorũ ſignificationem intelligimus. Vigiliæ verò, quæ à paſtoribus hac nocte cuſtodiebantur, in quatuor diuiduntur, ſcilicet leges quatuor, ſignificantes primam naturalem, ſecundam Moſaicam, tertiam Prophetarum, quartam noui E teſtamenti. In qua paſtoribus, id eſt, Eccleſiaſticis doctoribus apparuit. Et nos cum paſtoribus vigilare debemus vt mereamur illud ſuauiſſimum harmonicum, quod hac nocte primò cantatum eſt, audire: GLORIA in excelſis Deo, & reliqua. Vndè etiam S. Teleſphorus Papa peruigiles nos malens fore, Miſſas celebrare fecit, ſcilicet in recordationem natiuitatis Chriſti, ſeu concentus angelici: alia verò

Dies & hora cõceptionis Chriſti.

Dies Natiuitatis Cſti.

Hodie natus quare in Euangelio dicatur.

Quare in nocte natus Chriſtus.

Quare feſtum Natalis non ſit mutabile.

Sunt hæc iiſdem verbis in Rom. Ordine.

Vigilia paſtorũ quid pfiguratur.

Tres Miſſæ i nocte natalis.

A Miſſa, quæ ſequitur, ſignat nouam lucem Euãgelij, qua per incarnati verbi myſterium perfundimur: ſeu propter viſitationem paſtorum ad præſepe Domini, in quo inuenerunt panem viuum, qui quotidiè à fidelibus manditur. Romani hanc noctem ità celebrant: Pridiè, id eſt, vigilia natalis Domini hora nona canunt Miſſã ad S. Mariam. Qua expleta, canunt veſpertinalem ſynaxin. Dehinc vadunt ad cibum. In crepuſculo noctis intrat Apoſtolicus ad vigiliã in præfatam Eccleſiam, tamen non cantant ibi introitum, ſed expletis vigilijs & matutinis, ſicut in antiphonario continentur, ibidèm cantant primam Miſſam in nocte: qua expleta, vadunt ad S. Anaſtaſiam canere aliam Miſſam de nocte. Dehinc pergunt ad S. Petrum, vt ibi vigilias celebrẽt, ab eo loco vbi inuenerint eos pſallere, qui ibidèm excubant: Ipſi enim intrãt ad vigilias ſolito tempore in proceſſu noctis, & canunt inuitatorium, & proſequuntur ordinem antiphonarij: vndè etiam dupla officia in Romanorum antiphonarijs hac nocte deſcribuntur.

Profeſti natalis cæremoniæ Romæ.

Vide Ord. Rom.

De Circunciſione.

HÆc circunciſio nihil aliud eſt, niſi abſciſſio in carne præputij, quod ſolis Iudæis imperatum eſt: vndè etiam ab Abraham ſumpſit initium, quòd ei à Domino præceptũ eſt, Circuncidetur ex vobis omne maſculinũ, & infans octo dierum circuncidetur in vobis: Vt eſſet ſignum fœderis inter Deum, hominesq́; fideles: Vt purgarentur ab omni inquinamẽto carnis & ſpiritus, iuſſa eſt caro circuncidi: & quod hodiè nobis in fide baptiſmus Chriſti, hoc præſtabat illis circunciſio in die octaua, qua reſurrexit à mortuis, excepto quòd circunciſis necdùm regni cęleſtis parebat ingreſſus. Sed quæritur, cum Dominus in veteri teſtamento iuſſit circuncidere, & ipſe in nouo circunciſus eſt, cur denuò ceſſauerit circunciſio? ipſe non venerat legem ſoluere, ſed adimplere. Neque vt diſſimilis videretur patribus ſanctis & prophetis, ex quorum proſapia ſecundùm carnem naſci dignatus eſt, idcircò voluit circuncidi, ſiue vt excuſationem auferret Iudæis dicendi, Diſſimilis es patribus, ideò nolumus credere in te: ſed quia vetera tranſierunt, & eccè facta ſunt omnia noua, oportet nos circuncidi, non carne, ſed ſpiritu. Chriſtus enim ſicut pro nobis mortem ſuſcepit, ità circunciſionem non reſpuit, vt nos in ſpiritu circuncideremur: quòniam circunciſione cordis delectatur, ſicutì propheta adſtipulatur: In nouiſſimis circuncidet Dominus corda veſtra, & non corpora. Hæc eſt vera circunciſio cordis, vt deponamus veterem hominem cum actibus ſuis, & induamus nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt.

Cęremõiæ in feſto Circuncisionis

Circũciſionis cauſa & origo.

quare chrs voluerit circuncidi.

De octaua Domini.

IN hac octaua die circunciſus eſt. Iſte dies octauus omnem plenitudinem in ſe obtinet, & eſt perfectus numerus. Ipſe eſt enim dies Dominicus, & dies reſurrectionis Domini. Vndè verò initiũ ſumpſerit, liber Leuiticus pandit: Dies, inquit, octauus erit celeberrimus atque ſanctiſſimus. Et Paralipomenon: Porrò Matathias cum Leuitis in citharis pro octaua canebant epinicion, quod epinicion ſignificat triũphum Domini. Et tituli Pſal. ſexti & vndecimi, pro octaua inſcribuntur. Nanq; hæc octaua dies ad ęternam pertinet requiem. Vndè à nobis ſingulari numero accipitur, qui nullo ſuccedente mutatur. Hic verò mundus non recipit B hunc octauum diem, qui eſt ſingularis, ſed illos quos vocamus octauos: eo quòd finito ſeptimo redit ſemper ad primum. Nonnulli per hanc octauam, aduentum Domini ſecundum putãt ſignificari. Vndè Amos propheta: Væ concupiſcentibus diem Domini: ipſe enim eſt dies tenebræ, & non lucis. Et Sophonias: Vox diei Domini amara & dura, tribulabitur ibi fortis. Illi verò qui iſtum diem à conſtitutione mundi arbitrantur poſt ſex millia annorum fore venturum, eo quòd ſeptimo die Dominus ab opere ſuo legitur ceſſaſſe, mille ſcilicet annos per C dies ſingulos computantes, quia legitur, à conſpectu eius mille anni ſicut dies vna, non ſatis attendũt quòd Dominus in Euãgelio hunc diẽ nec filium hominis noſſe adſtipulatur. Vndè nimis importunum, illud ſtudioſè quærere, quod nobis diuina prouidentia noluit reuelare. Sanè illam diem magnam & ſingularẽ amare & ſperare debemus, quam propheta Dauid ſitiens, vnam vocabat, dicens: Quia melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper millia. Hæ verò octauæ quas hodiè colimus, ideò reuerenter celebrãtur, quia primis diebus concurrunt ſicutì vnus D dies Dominicus ad alterum, qui eodem ritu celebratur: hodiè enim aduentum hominum ad Chriſtum celebramus, & in natiuitate eiuſdẽ, aduentum illius ad homines.

Quarè die octauo ſit Chriſt⁹ circunciſus.

Nouiſſimus dies qñ ſit.

Quare octauæ feſtiuitatum colantur.

De Calendis Ianuarij.

HÆ calendæ ſecundùm dementiam gentilium potiùs dicendæ ſunt cauendæ, quàm calendæ. Ea ſiquidem tempeſtate (quandò iudices præerant filijs Iſrael, hoc eſt, ante Samſonem) fuit quidam princeps gentilium in Italia, nomine Ianus, à quo Ianuarius menſis poE ſteà nuncupatus eſt. Hunc verò Ianum imperiti homines, qui Deum non cognoſcebant, quaſi regem metuebant, & pro Deo illum colere cœperunt, duasq́; facies illi figurauere, propter Orientem & Occidentem: necnon & quadrifrontem appellauerunt, id eſt, Ianum geminũ, propter quatuor partes, ſeu elementa quatuor, atque tempora quatuor. Sed cùm hoc facerent, formabant potiùs monſtrũ, quàm Deum. Vndè Numa poſt Romulum hunc eſſe primum menſem anni voluit, tanquàm bicipitis Dei mẽſem, reſpicientem ac proſpicientem tranſacti anni finem, futuriq́; initium: & Ianuarium vocatum, eo quòd ſit limes & ianua anni. Vndè

Beda de temporibus.

imperi-

Saturnalia & Lupercalia.

imperiti homines velutì deum colentes, diem ipſum multis ſpurcitijs ſacrauerunt. Quidam mutabant ſe in ſpecies monſtruoſas, in ferarūque habitus transformabant. Alij in fœmineo geſtu mutati, virilem vultum effœminabant. Nec immeritò virilem fortitudinem non habent, qui in mulieris habitum tranſierunt: aliqui fanaticis augurijs proſanabantur, perſtrepebant ſaltando pedibus, tripudiando plauſibus: nonnulli ità auguria obſeruabant, vt focū de domo ſua, vel aliud quodcunque beneficiū, cuiquam petenti minimè tribuerent. Diabolicas etiam ſtrenas & ab alijs accipiebant, & ipſi

Strenæ in Ianuario.

B

alijs tradebant. Necnon etiam menſulas plenas ad manducandum tota nocte paratas habebant, credentes, quòd Calend. Ianuarij per totum annum præſtare poſſent. Et quia bis atq; alijs miſerijs mundus vniuerſus repletus erat, ſtatuit vniuerſalis Eccleſia ieiunium publicum in iſto die fieri, quatenùs his calamitatibus auctor vitæ finem imponeret. Sed quia Domino largiente, hæc à fidelibus pro nihilo habentur, licèt quantulæcunq; ſimilitudines, quod abſit, adhuc lateant in feris hominibus, omni tamen conamine prohibendæ ſunt atq; pellendę: neq; enī aliud quicquā noui ī iſtiuſmodi Calend. pręſumēdū eſt, niſi quod & in aliis Calend. mēſiū, excepto quod octauæ Dñicæ cum eximio cultu celebrentur, vt ſuprà præfixum eſt. Sed neq; illud reticendum, quòd dum quadam die hæ ſuperſtitiones diabolicæ Romæ agerentur, quidam S. Almachius cùm diceret, Hodiè octauæ diei Dominicæ ſunt, ceſſate ab his ſuperſtitionibus idolorum & ſacrificiis pollutis, iubente Alypio vrbis præfecto, hac de cauſa interfectus eſt.

Ieiunij publici origo in circumciſionis feſto.

C

De Theophania vel Epiphania.

D

SOlennitas hæc ſacratiſſima, quæ à Græcis theophania, vel epiphania nuncupatur, latinè verò apparitio ſeu oſtenſio, vel manifeſtatio interpretatur, multimoda in ſe cōtinet myſteria. Cùm enim Chriſtus nupèr ex aluo virginis egrederetur, Magi Chaldæi in Oriente ſtellam videntes nimia claritate fulgentem ità vt ſolé luce ſuperaret, vt erāt edocti in curſu aſtrorum, animaduerterunt hanc eſſe ſtellam, quam olìm Balaam Madianita, cuius traditionem ſequebantur, prædixerat ità adfuturam: Orietur ſtella ex Iacob, & reliqua. Videbatur enim ſidus per diem. Iſtorum enim Magorum primus, Zoroaſtres rex extitit, à quo originem ferūtur traxiſſe. Hi elementa concutiebant, turbabantque mentes hominum. Ex iſtorū genere quondàm in Aegypto reſtiterunt Moyſi, vertentes virgas in dracones, aquaſque in ſanguinem. Hi Aſtrologi dicti, necnō Genethliaci propter natalium conſiderationes. Geneſes enim dictum hominum per duodecim ſidera cæli deſcribebant. Siderum quoque curſu naſcentium mores, euentusq; pronunciabant, id eſt, quis quali ſigno fuiſſet natus, aut quem effectum haberet vitæ qui naſcebatur. Hi vulgò Mathematici ap-

E

A

pellabantur, cuius ſuperſtitionis genus conſtellationes Latinè vocabant, id eſt, notationes ſiderum, quomodò ſe haberent cùm quis naſceretur. Iidem autem ſtellarum interpretes nuncupabantur, ſicut & de his legitur, qui in Euangelio natum Chriſtum annunciauerunt. Poſteà autem ſolo nomine Mathematici. Cuius artis ſcientia vſque ad Euangelium fuit conceſſa, vt Chriſto edito nemo exindè natiuitatem alicuius de cælo interpretaretur. Vndè mox perturbati atque conterriti ex viſione ſideris, acceptis muneribus, prǽeunte eos ſtella ad Chriſti cunabula tertiodecimo die, quod eſt hodiè, in Bethleem perueniunt. Quem claratis vultibus adorantes, læta ra eſt ſagax curioſitas Chaldæorū, quia illum videbant in terris editum, quem in cęlis cognouerant aſtrorum facibus eſſe præſagitum. Cui etiam munera offerunt, hoc eſt, aurum, thus & myrrham. Quia à longè veniunt, gentium populos lucem fidei cognituros præſagiunt. Per aurum rex oſtenditur. In thure Deus dignoſcitur. Per myrrham, homo paſſus atq; ſepultus. Hæc dona Iuuencus Presbyter * mirè concluſit.

Aſtrologica prędictio olim prohibita Chriſtianis.

B

Dies profectionis Magorum.

* metro

C

Aurum, thus, myrrham, regique, Deoque, hominique
Dona ferunt.

In hac die vnum amittimus ex his quæ in Natiuitate Domini celebramus, hoc eſt, Inuitatorium. Inſtitutor autem officiorum, inquantùm potuit, actionem illius temporis, quando illa agebantur, quæ recolimus, in vſitato officio voluit ad memoriam nobis reducere, ſcilicet, quia voluit in iſto diſtinguere noſtram bonam inuitationem, qua inuitantur & excitantur fideles ad Deum deprecandum, ab inuitatione Herodis, qui propterea congregauit ſcribas & principes Iudæorum, vt ſciret vbì Chriſtus naſceretur, quem cogitabat interficere, Inuitatorium præſentis officij omiſit. Pſalmus autem, Deus noſter refugium & virtus, præpoſtero ordine cantatur, quia priùs adoratus eſt à Magis Dominus, quàm à Ioanne baptizatus. Et fortaſſe inſtitutor iſtius officij, magìs voluit imitari ordinē venientiū fidelium ad baptiſmum, quàm ſequi ordinem Pſalmorū. Tunc ergò benè ad memoriam reducuntur facta præterita, cùm rationes rationi conueniunt.

D

E

De Baptiſmo Domini.

EXpletis Chriſti quaſi triginta annorum curriculis, venit in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo, anno videlicet decimoquinto Imperij Tiberij Cæſaris, ſub Valeriano & Aſiatico conſulibus, necnon in Iudæa quatuor Tetrarchis dominātibus, id eſt, Herode, Philippo & Lyſania, filijs Herodis maioris: ſeu Pilato prǽſide Romano, agentibus pontificatū Anna & Caipha. Peracti enim erant ab initio mūdi ſecundùm Hebraicam veritatē anni quater mille, nongenti, octogintaduo, adnotato, quòd decimo ſexto anno Tiberij principium fuerit

octo.

octogeſimi primi Iubilei. Iuxta ſeptuaginta Interpretũ verò editionem, anni ſunt quinquiès mille, ducenti, vigintinouem. Pro tribus enim cauſis baptizatus eſt Dominus: primò, vt quia homo erat, omnem iuſtitiam legis impleret: Secundò, vt baptiſmo ſuo Ioannis baptiſmum comprobaret: Tertiò, vt ì Iordanis aquas ſanctificans, per deſcenſionem columbæ Spiritus ſancti in lauacro, credentium monſtraret aduentum. Poſt baptiſmum ilicò ductus eſt in deſertum à ſpiritu, vt tentaretur à diabolo, & cœpit ieiunare pro nobis quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Secundùm hanc rationem cœptum eſt ieiunium à baptiſmo Domini, & ſolutum eſt decimoquinto calend. Martias, quandò diabolus confuſus ab eo receſſit. Abhinc quoq; in populos IESVS Chriſtus ſalutarem viam annunciat, ſignis atque virtutibus vera comprobans eſſe quæ diceret. Miracula etiam, quæ in Euangelio ſcripta ſunt, inchoat facere. Vndè primum erat miraculum, quòd poſt reuelationem anni, quandò vocatus eſt ad nuptias, aquas in vinum conuertit, quod eſt tertio die poſt vocationem diſcipulorum. Vinũ iſtud ex aqua factum, diuina præcepta ſeu ſcripturas ſanctas meraciſſimas, vigorem cæleſtis ſapientiæ continentes, intelligimus: hæ nuptiæ gaudia ſalutis humanæ ſignificant: ſex hydriæ, ſex mundi ætates deſignant, per quas iuſti figuram Domini prætulerunt. Per architriclinum, fortiſſimum prædicatorem Paulum intelligimus. Fecit etiam hodiè magnum miraculum, quandò de quinq; panibus & duobus piſcibus pauit quinque millia hominum. Quinq; millia hominum, qui quinq; panibus & duobus piſcibus paſti ſunt, Eccleſiæ ſunt populi, qui poſt quinq; ſenſus corporis, alimento legis ſpiritali à Chriſto reficiuntur, & duplici teſtamento quaſi gemellis piſcibus ſaturantur. Neque hoc prætereundum eſt, quòd hæc ſecunda natiuitas Chriſti tot illuſtrata myſterijs, honoratior eſt quàm prima. Tunc tantummodò natus eſt, & angelus paſtores affatus eſt: hodiè verò à Magis cũ muneribus adoratus eſt: hodiè cùm in Iordanicis aquis tingeretur, filius dilectus à patre vocatus eſt de cælo, & ſpiritus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper eum viſus eſt, necnon poſt baptiſmi ſacramentum caput draconis cõtritum eſt: hodiè ex aqua vinum factum eſt, eidemq; cæleſti ſponſo Eccleſia iuncta eſt, inſupèr & quinq; hominum millia ab eo refecta ſunt, & idcircò manifeſtatio interpretatur, q̃a in his manifeſtare ſe hominibus dignatus eſt.

Baptizatio Chriſti ſecunda natiuitas.

Quòd autem in hac feſtiuitate nemo præſumat baptizare, S. Leo Papa in Decretalibus prohibet ità: Si quis autem Epiphaniæ feſtiuitatẽ, quæ in ſuo debito honore venerãda eſt, ob hoc exiſtimat habere priuilegiũ baptiſmatis, ſciat illius baptiſmi aliam gratiam, aliam fuiſſe rationem, nec ad eam pertinuiſſe virtutem, qua per ſpiritum ſanctum renaſcuntur. Dominus non indigens remiſſione peccati, nec remedio

In feſto Epiphaniæ nemo debet baptizari.

A renaſcendi, ſic voluit baptizari, quomodò & circuncidi. Sed tunc regenerationis potentiam ſanxit, quandò de latere illius profluxerunt ſanguis redemptionis, & aqua baptiſmatis: vndè in baptizandis electis, qui ſecundũ Apoſtolicam regulam & exorciſmis ſcrutandi, & ieiunijs ſanctificandi, & frequentibus prædicationibus imbuendi, duo tantùm tempora, id eſt, Paſcha & Pentecoſten, eſſe ſeruanda, excepto pro mortis periculo, & in perſecutionis anguſtijs, & in timore naufragij. Aptiſſimum nanq; eſt, vt in morte crucifixi, & in reſurrectione B mortui, pænitentia baptiſmi nouam naturam condat ex vetere, vt in renaſcentibus operetur & reſurrectio & mors Chriſti, dicente Apoſtolo: An ignoratis, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus? Per triduanam enim ſepulturam imitatur trina demerſio, & ab aquis leuatio, reſurgentis inſtar eſt de ſepulcro.

Rom. 6.

De Purificatione S. Mariæ.

DE hac feſtiuitate & alijs feſtiuitatibus ſan-C ctæ Mariæ, in geſtis pontificalibus legitur, quòd Sergius Papa præceperit Litanias fieri in die præſentationis Domini in templo: Ità enim ſcriptum eſt, Vt in diebus annunciationis Domini, dormitionis ac natiuitatis ſanctæ Dei genitricis Mariæ, & S. Simeonis, quod ὑπαντὴ dicitur Græcè, cum litanijs exeant à S. Adriano, & ad S. Mariam populus occurrat. Ipſa ergò die aurora aſcendente procedit omnis clerus ſeu populus cum litanijs & antiphonis ad Eccleſiam S. Adriani, expectantes pontificem. Ingreſſus pontifex in ſacrarium, in-D duit ſe veſtibus nigris, & clerus ſimiliter. Poſt hoc accipiunt omnes ſingulos de manu pontificis cereos. Deindè ex iuſſu pontificis inchoat ſchola antiphonam, *Exurge Domine*. Pſalm. *Deus auribus noſtris*. Et egreditur pontifex de ſacrario cum miniſtris, annuente eo ſcholæ primo, vt dicant *Gloriam*. deincèps vadit ad altare, & orat vſque ad expletionem *Gloria*. Poſt orationem oſculato altari, & Diacono ſimiliter hinc indè, dicit ſchola, Verſ. *Opus quod operatus es*, abſque *Kyrieeleiſon*. Antiphona expleta, ſtans pontifex ante altare, dicit: *Dominus* E *vobiſcum*, &, *Oremus*. & diaconùs dicit, *Flectamus genua*. ſi tamen infra ſeptuageſimam euenerit. Sequitur oratio: *Exaudi quæſumus Domine plebem tuam*: hac expleta, inchoat ſchola per viam Antiphonam, *Adorna thalamum*. Item, *Aue gratia*. Item. *Reſponſum accepit Simeon*. Cùm autem appropinquauerint atrio eccleſiæ ſanctæ Mariæ, faciendæ ſunt litaniæ. His expletis ante altare, & ingreſſo pontifice in ſacrariũ, inchoat ſchola ad introitum Antiphonam, *Suſcepimus Deus*. Ipſa die non cantatur *Gloria in excelſis Deo*, ſi intra ſeptuageſimam euenerit. Deincèps Miſſa peragitur ordine ſuo. De hac feſtiuitate dicit & Beda ſacerdos & doctor eximius

Cæremoniæ in Purificatione S. virginis.

Litaniæ in feſto Purificationis.

Cereorum origo in feſto Purificationis.

mius in libro de temporibus: Secundum menſem dicauit Numa Februo, id eſt, Plutoni, qui luſtrationum potens credebatur: Luſtrarique eo menſe ciuitatem neceſsè erat, quo ſtatuit vt ſacrificia Diis Manibus ſoluerentur. Sed hanc luſtrandi conſuetudinem benè mutauit Chriſtiana religio, cùm in menſe eodem die ſanctæ Mariæ, plebs vniuerſa cum ſacerdotibus ac miniſtris, hymnos modulando, deuota per Eccleſias perq; congrua vrbis loca procedit, datosque à pontifice cereos in manibus geſtant ardentes, & augeſcente bona conſuetudine, idipſum in cæteris quoquè eiuſdem beatæ Matris & perpetuæ Virginis feſtiuitatibus agere didicit, non vtiquè in luſtrationem terreſtris imperij quinquennem, ſed in perennem cæleſtis regni memoriam, quandò iuxta parabolam virginum prudentium, omnes electi lucentibus bonorum actuum lampadibus obuiam ſponſo ac regi ſuo venientes, mox cum eo ad nuptias ſupernæ ciuitatis intrabunt.

De Septuageſima.

Septuageſimæ origo.

SEptuageſima computatur ſecundùm titulationem Sacramentarij & antifonarij, nouem hebdomadibus ante Paſcha in ſeptimam Sabbati. Populus Dei in Babylone detentus eſt captiuus ſeptuaginta annis. Quibus expletis, reuerſus eſt Hieruſalem. Septuageſimus numerus nobis ad memoriam reducit omne tempus præſentis ſeculi, quo alieni ſumus à cæleſti, Hieruſalem. Ideò auctor officij noſtri ſeptuageſimã poſuit in officiis noſtris, vt hoc tempore à deliciis abſtinendo, oſtenderemus in noſtra conuerſatione, qualiter per omne tempus ſeculi viuere debeant, qui poſt baptiſmum peccatis ſe alienant à cæleſti Hieruſalem. Nam quòd poſt ſeptuaginta annos populus de captiuitate reuertitur, quis non videat poſt euoluta tempora, quæ ſeptenario dierum numero tranſcurrunt, etiam nobis, id eſt, Eccleſiæ Dei, ad illam cæleſtem Hieruſalem ex huius ſeculi peregrinatione redeundum? Quapropter Alleluia illo tempore non cantatur apud nos, nec *Gloria in excelſis DEO*, quæ ſunt cantica cæleſtia. Dicit enim Pſalmus: Quomodò cantabimus canticũ Domini in terra aliena? Sunt qui primam hebdomadam Septuageſimæ, ſinè aliquo articulo nouellæ conuerſationis ducunt, excepta mutatione Alleluia, & in quibuſdam locis Dalmaticarum, & intermiſſione *Gloria in excelſis DEO*. Græci proximam hebdomadam, id eſt, Sexageſimam, ſanctificant ſuo ieiunio. Clerici noſtri, auctore Teleſphoro Papa, ſequentem, id eſt, Quinquageſimã, qui conſtituit ſeptem hebdomadarum ieiunium ante Paſcha. Præceptor tamen officij noſtri ampliorem mutationẽ requirit, quàm nos agamus, conſtitutione officij ſui. Ipſum enim ieiunium intimauit in prima oratione Miſſæ, dicens: Vt qui iuſtè pro peccatis noſtris affligimur: hìc enim afflictionem ſonat. In Introitu quoquè dicit, Cir-

Alleluia depoſitio.

Ieiuniũ clerià Quinquageſima.

A cundederunt me gemitus mortis, dolores inferni. Propter hos dolores non poſſumus lætari & ſecuri eſſe, ſed præparare nos debemus ad bellũ, vt Apoſtolus ait: Omnis qui in agone contẽdit, ab omnibus ſe abſtinet. Dicit enim Ambroſius: Ab omnibus quæ vitãda eadem tradit diſciplina, cùm ſciant vnum coronandum: quanto magìs obſeruandũ eſt, quibus omnis promiſſa eſt ſalus? Vndè autem abſtinere debeamus, qui bellaturi ſumus, docet Apoſtolus, dicens: Fornicatio & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis. Teleſphorus Papa nonus

B poſt beatum Apoſtolum in ſede Romana, conſtituit, vt per ſeptem hebdomadas abſtinentiam obſeruent, quod adhuc multi faciunt. Quod tempus tunc duas ob cauſas Quinquageſimam placuit appellari, vel quia in ordine quinquageſimus numerus poſt quadrageſimũ conſtat: vel quia eaindè quinquaginta dies ſunt in ſanctam reſurrectionem. Poſtmodùm Melchiades Papa natione Afer, trigeſimus quartus poſt S. Petrum, conſtituit vt nemo præſumeret in prima vel quinta feria ieiunare. In prima, propter Domini reſurrectionem: in quinta,

Antiquum ieiuniũ ſuis 7. hebdomadarum.

C quia in ea cœnauit Dominus cũ diſcipulis ſuis, & in ea aſcendit in cælum. Tunc placuit fidelibus, vt octo hebdomadas conſecrarent ieiunio, & primam Dominicã ſexageſimã nominarent, non propter ſexagenarium dierum numerũ, ſed propter vſum locutionis noſtræ, quo ſicut quadragenario quinquagenarius, ita quinquagenario ſexagenarius, & ſexagenarius ſeptuagenario coaptatur. A ſexageſima vſque Paſcha, octo ſunt hebdomadæ, è quibus ſingulis ſi primam & quintam feriam de abſtinentia ſubtrahas, vt Melchiades inſtituit, & ipſum diem ſanctum

D Paſchæ, quadraginta tantùm dies remanent abſtinentiæ, ad imitationem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Septuageſima ideò à fidelibus fertur celebrari, vt & decimas dierum Deo reddere, & nibilominùs primam & quintam feriam, & Sabbatum poſſint à ieiunio relaxare. A ſeptuageſima nanque in Paſcha, nouem ſunt hebdomadæ, quæ faciunt ſexagintaquatuor dies: ex quibus ſi de vnaquaque hebdomada tres præfatos dies ſubtraxeris, & ſacrum diem Paſchalem, trigintaſex dies in decimatione anni ieiunas. Ille autem qui ſabbatum conſtituit ho-

Ieiuniorũ dies.

Elegans de numeris eccleſiæ ac ſcripturæ diſputatio.

E norandum, non propter legalia mandata hoc fecit, ſed quia requieuit illa die Dominus in ſepulcro. Auguſtinus libro 15. de Ciuitate Dei: Non omnia, inquit, quæ geſta narrantur, aliquid etiam ſignificare putanda ſunt, ſed propter illa quæ aliqiud ſignificant, etiã illa quæ nihil ſignificant, attexuntur: Non ſolo vomere aratur, ſed vt hoc poſſit fieri, etiam aratri cætera membra ſunt neceſſaria. Nec ſoli nerui in citharis aptantur ad cantum, ſed vt aptari poſſint, inſunt & cætera. Item aliter: Quarè dicitur ſeptuageſima, cùm ab ea die vſque in Paſcha non ſint plus quàm ſexagintaquatuor dies? Conſuetudo eſt ſcripturarum diuinarum,

vt om-

vt omnis numerus, ex quo qualibet decadem tranſierit vt *tertiis monadis incurrat, non deputetur idem numerus præcedenti Decadi, ſed ei ad quam tendit. Lege librum Geneſis in genealogia filiorum Noe. Item aliter: Cur dicitur ſeptuageſima, cùm ab illa die vſque in Paſcha non ſint ſeptuaginta dies? ſeptuageſima tendit ad Sabbatum ante octauas Paſchæ, quandò hi qui in vigilia Paſchæ baptizantur, alba veſtimenta deponunt, & tunc confirmari eos oportet ab epiſcopo, & per impoſitionem manus accipere ſpiritum ſanctum: & quia ſeptem dona ſpiritus ſancti deſcribuntur, rectè qui hunc accepturi ſunt, ſeptuageſimam antè celebrant. Quod enim ſeptenarius numerus per ſe, hoc idem ſignificat per denarium multiplicatus: Sexageſima tendit vſque ad medium Paſchæ, id eſt, quartã feriã hebdomadæ Paſchalis, quinquageſima tẽdit ad ipſum diẽ Paſchæ, quadrageſima ad diem cœnæ Domini. Cõputa ergò dictum numerum, qui ſunt in abſtinentia à Septuageſima vſque ad quadrageſimam, inuenies ter ſenos, id eſt, 18. dies, exceptis Dominicis diebus. Quem numerum ſi per duplarem proportionem diuidas, inuenies in vna parte ſex, in altera duodecim: ſex autem ad duodecim, ſimpla: duodecim ad ſex, dupla proportio eſt. Item inter cœnam Domini & diem Paſchę, duo ſunt dies, & inter Paſcha & mediũ Paſchæ, quod eſt quarta feria, duo ſunt dies, quò tendit ſexageſima: & ab ipſo die vſq; Sabbatũ, quò ſeptuageſima peruenit, ſimiliter duo ſunt, qui ſunt ſimul ſex. Quatuor enim ad duo, duplum eſt ad ſimplũ. Pręcedentes ergò numeri, qui ſunt in abſtinentia, ſignificant duplã mortem noſtrã, ſimpla Chriſti morte eſſe deſtructam. Nos enim in anima & corpore morti eramus obnoxij. Chriſtus autem ſua corporali morte, & animæ & corporis mortem excluſit. Iſti autẽ dies, quos in Domini reſurrectione cũ gaudio & lętitia celebramus, ſignificant reſurrectionẽ, quam Chriſtus duplam ſua ſimpla contulit. Ipſe enim ſicut ſolo corpore mortuus eſt, ità & ſolo corpore reſurrexit. Nos autem & in anima primùm reſuſcitat peccata dimittendo, & in futuro etiam corpora reſuſcitaturus eſt.

Item de Septuageſima.

QVI ſacræ legis, veteris ſcilicet hiſtoriæ libros legunt, ſatis in promptu habent, Iſraeliticum populum ſæpiùs contra Deum deliquiſſe. Vndè frequenter admoniti per Prophetas, pęnitentiam agere noluerunt. Quapropter, ſicut legitur in libro Regum, & beati Ezechielis Prophetia, poſt multas correctiones, ſicut diximus, in impudentia illis permanentibus tradidit illos Deus in manus diripientium. Et primùm decem tribubus in captiuitatẽ ductis ab Aſſyrijs & rege ipſorũ, tribus Iuda & Beniamin, qui remanſerãt in Hieruſalem, ſæpius à B. Hieremia & cæteris prophetis admonitæ, vt reſipiſcerent, & à prauis operibus ceſſarent, nè ſimilia paterentur, veluti illi qui iam tranſducti in Babylonem fuerant, audire noluerunt, ſed in ſua cordis duritia & prauitate atque idololatria cæteriſque offenſionibus pertinaciter permanſerunt. Vndè regreſſus rex Aſſyriorum Nabuchodonoſor cum exercitu, regiones illorum vaſtauit, & ciuitatem Hieruſalem munitionibus circundedit, & tamdiù obſedit, quouſq; deficientibus alimentis, victi omnes cederent. & relicta ciuitate, rex Sedechias cum filijs & paucis qui ſecum remanſerant, fugeret. Quem, capta ciuitate, perſequens populus Aſſyriorũ apprehendit, & in conſpectum regis ſui Nabuchodonoſor cum filijs & principibus populi filiorum Iudæorum qui reſidui fuerant, adduxit: locutuſq; eſt rex Nabuchodonoſor cum rege Sedechia, ſicut legitur in libro Ieremiæ, iudicia: præcepitq; in conſpectu regis Sedechiæ interficere filios eius, & omnes principes Iudæorũ, qui remanſerant. Oculos autem Sedechiæ iuſſit eruere, & vinctum catenis duxit in Babylonem. Nabuzardan autem principem militiæ dimiſit ad deſtruendos muros Hieruſalem. Vndè ſicut illic ſcribitur, Nabuzardan princeps Cocorum, deſtruxit muros Hieruſalem. Et ità omnes ducti ſunt in captiuitatẽ in Babyloniã, paucis tãtùm de pauperibus populi derelictis, qui erant agricolę & vinitores. In qua captiuitate morati ſunt in magna afflictione & penuria & ſeruitute per annos ſeptuaginta. Poſteà verò, miſerante diuina clementia, ſub Cyro rege Perſarum, magna illorum pars reuerſa eſt Hieruſalem, id eſt, quinquaginta ferè millia hominũ. Tempore verò Darij regis, omnis plenitudo populi Iudæorum ſub duce Zorobabel, & Ieſu filio Ioſedec ſacerdote magno, & Eſdra ſcriba, reuerſi ſunt Hieruſalem, & ædificauerũt muros eius & templum, & habitauerunt in ea. Erant autem tunc prophetæ illorum, qui ad ędificandum templum & ciuitatem, plurimùm eos confortabant, Aggæus & Zacharias. Hanc ergò captiuitatẽ Iudaici populi, quæ noſtram præfigurauit peregrinationem, annuatim recolens ſancta Eccleſia, & in memoriam reducens celebrat ſeptuageſimam; vt ſicut ille populus ſeptuaginta annos, quamuis inuitus, in captiuitate & peregrinatione eſt detentus: ità nos, id eſt, Chriſtianus populus, per ſeptuaginta dies noſtram peregrinationem & præſentis vitæ ærumnã voluntariè recolẽtes, ad patriam, quæ eſt ſuperna Ieruſalẽ, redire cum omni auiditate, bonis dediti operibus, vigiliis ſcilicet & ieiunijs & orationibus, intentè ſtudeamus. Incipit autem ſeptuageſima ab illo die, quo conſuetudinẽ eccleſia habet canere, *Circundederunt me*, & pertendit vſq; ad ſabbatum paſchalis hebdomadæ, quandò canimus, *Eduxit Dominus.* Nam tot dies, ſi cõputati fuerint, id eſt, ſeptuaginta, ibì inueniuntur. Septuageſimus autẽ numerus ad memoriam nobis reducit omne tempus præſentis ſeculi, quo alieni ſumus à cæleſti Ieruſalem: Quia, vt ait Apoſtolus, dum ſumus in cor-

*tertius

pore, peregrinamur à Deo. Hanc peregrinationem, ſpiritu ſancto præuentus, intelligebat Dauid propheta, qui in Pſalmo dicebat: Nè ſileas, quoniam aduena ego ſum apud te, &c. Et iterum in alio Pſalmo: Hen mihi quia incolatus meus prolongatus eſt, &c. Hanc etiam peregrinationem perpẽdens ſancta eccleſia prima die ſeptuageſimæ, anguſtiis & afflictionibus circundata clamat, Circundederunt me gemitus. Quæ vox afflictionem præſentis ſeculi & tribulationem apertè demonſtrat. Concordat etiam huic afflictioni oratio ipſius diei, in qua dicimus: Preces populi tui, quæſumus Domine, clementer exaudi, &c. Hortatur etiã nos ipſa die ad curſum bonæ operationis B. Apoſtolus, dicens: Sic currite, vt comprehendatis. Reſponſorium etiam benè congruit, quod ipſa die cantatur. *Adiutor*. Necnon & Tractus, *De profundis*. Nam in iſtis diebus propter humilitatem non cantamus hymnum Angelicum, ſcilicet, Gloria in excelſis Deo, neq; Alleluia, quod eſt canticũ lætitiæ & exultationis: Sed pro alleluia cantamus humilem cantum, ſcilicet Tractum, qui à trahendo dicitur, eo quòd tractim cantetur, & ſignificat gemitum ſanctæ Matris Eccleſiæ. In Euangelio etiam, quod ipſa die legitur, inuitat nos paterfamilias ad operationem vineæ, vt fideliter ſcilicet laborantes, denarium remunerationis percipere mereamur. Poſt euangeliũ canitur Offerenda: *Bonum eſt confiteri*, & antiphona ad Complendã, *Illumina faciem*. Quę omnia diligenter inſpecta, magnis myſteriorum redolent ſacramentis, & eccleſiæ gemitus Deum inuocantis ob auxilium de tribulatione, indicant, & ad ſpiritualis intelligentiæ doctrinam ſatis inſtruunt auditorẽ. In his etiam diebus, vt iam diximus, intermittimus hymnum Angelicũ, & Alleluia, quod eſt Hebræum: & pro alleluia, humiliori (id eſt, Latina) vtimur lingua, dicentes in Pſalmis, hymnis, & canticis: Laus tibi Domine, rex æternæ gloriæ. Nam & in perſona eorum qui in captiuitate detinentur, dicitur in Pſalmo: Quomodò cantabimus canticum Domini in terra aliena? Et iterum dicit ſcriptura, Qnia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Ergò qnicunque in his diebus ſeptuageſimæ ſalubertimè inſtitutis, curſum ſuũ, id eſt, vitæ huius præſentis ſtatum benè direxerit, vt depoſita omni inepta lętitia & vanitate, in ieiuniis & vigiliis & orationibus, eleemoſyniſq; ac cæteris bonis operibus aſſiduè inſiſtat, & peregrinationis ſuæ aſſiduè recordatus fuerit, hic ſanctum pascha feliciter celebrabit: canticum etiam lætitiæ, id eſt, alleluia, quod eſt Laus Domini, ſinè fine cantabit. Paſcha nanq;* Græcè, Latinè dicitur tranſitus: & nos ſi Paſcha ſanctum celebrare volumus, tranſitum faciamus à vitiis ad virtutes, & de terrenis ad cæleſtia, & de tranſitoriis ad ſemper manentia & æterna tranſmigrare ſtudeamus. Paſcha enim noſtrum immolatus Chriſtus &c. Finitur autem ſeptuageſimæ obſeruatio ſabbato ante octauã Paſchæ, quãdò

A etiam, ſicut iam ſuprà diximus, eccleſia ſancta canere ſolita eſt, *Eduxit Dominus*. Benè autem congruit myſteriis eccleſiæ, quod ſeptuageſima ſabbato finitur. Peccatis enim noſtris exigentibus, in captiuitatem & peregrinationem deuenimus: ſed per Domini gratiam & miſerationem ad requiem, quæ per ſabbatum ſignificatur, reducimur. Sabbatum enim requies interpretatur. Cantantur etiam illo die duo alleluia, quæ geminam ſanctorum lętitiam deſignant. Nam illud alleluia, quod ſabbato canitur, ſcilicet, *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam* B *in ſeculum miſericordia eius*, lætitiam ſanctorum deſignat, quã modo, quicunq; fideliter finiuntur, in animabus accipiunt, & qua ſancti omnes, qui in cæleſti gloria ſunt, perpetuò perfruentur. Illa autem duo, quæ in ſequenti ſabbato, id eſt, ſine ſeptuageſimæ canuntur, geminam ſanctorum omnium exultationem deſignant, quandò, ſicut legitur in Apocalypſi, expleto iudicio dabuntur eis ſingulis ſtolæ binæ, id eſt, immortalitas & beatitudo animarum & corporum, ſcilicet, & vt qui nunc ſinguli ſtolis animarum ſolummodò immortalitate gaudẽt, tunc beata & animatũ & corporũ immortalitate, ac ꝑpetuę C beatitudinis gloria perfruantur: ad quam beatitudinis gloriam nos optimus Dominus ſua gratuita pietate dignetur ꝑducere, cui eſt honor.

De Sexageſima.

SExageſima initium ſumit ſequenti Dominica poſt Septuageſimam, & finitur quarta feria hebdomadæ Paſchalis. Nam in ſuperiori hebdomada, ſcilicet ſeptuageſimæ, circũdatam ſe doloribus & tribulationibus clamat eccleſia, & ità conſtrictam afflictionibus & tribulationibus, vt vix ſpirare queat, & nullus euadendi D pateat locus. Vnde dicit: *Circundederunt me*. In hoc autem, id eſt, ſexageſima, iam quaſi reſumpta fiducia inuocat, & quaſi omnipotentis DEI clementiam implorat, dicens: *Exurge, quarè obdormis Domine?* Quaſi dicat, quamuis non dormites, neque dormias, qui cuſtodis Iſrael: tamen quia non citò auxiliando ſuccurris nobis, dormire videris. Quarè faciem tuam auertis? Quamuis peccata noſtra inter nos & te ſeparẽt, noli obliuiſci conditionis noſtræ, ſed reſpice propitius opus creationis tuæ. *Exurge, & nè repellas in finem, ſed vide tribulationem noſtram.* ad- E hæſit enim in terra venter noſter id eſt, conſenſit impietati pulueris huius & fragilitatis ſenſus interior cordis noſtri. Et iterùm inclamat, & quaſi importunè auxiliũ petit, dicens: *Exurge Domine, adiuua nos & libera nos*, id eſt, quatenùs nos digni non ſumus liberari, libera nos propter nomen tuum, id eſt. gratis, & non ſecũdum meritum noſtrum. Hoc idem namque ſonat oratio prima ipſius diei, in qua dicitur: *Domine qui conſpicis quia ex nulla noſtra actione confidimus*, id eſt, ex nullo bono noſtro opere fiduciam habemus, ſed ſola miſeratione ſaluari ſperam*. Et in epiſtola bonus athleta Paulus &

doctor

doctor gentium nobis proponitur,cuius ſapientiam & fortitudinē imitemur. Reſponſorium: *Sciant gentes quoniam nomen tibi Dominus*, id eſt, cognoſcant qui nos tribulant & perſequuntur, qui non ſunt veri domini, nec nomen dominorum illis competit, ſed tibi ſoli qui nos condidiſti, & ſolus iuſtè dominaris, altiſſimus ſuper omnem terram. Sequitur Tractus: *Commouiſti Domine terram tuam, & conturbaſti eam*. Terrā commouiſti, dicit peccatorum conſcientiam hominum ad pœnitentiam prouocatā. Terra quippe commouetur, quandò peccatoris cor ad pœnitentiam & lachrymas excitatur: poſt motam autem terram ſemen inducitur, quia poſt commota corda pœnitentium ad lachrymas, ſemen verbum Dei auidiùs ſuſcipitur, & vberiùs fructum faciens, creſcit & multiplicatur. Vndè conuenienter Euangelium ſequitur, in quo de terra petroſa & ſpinoſa,atq; de bona, quæ fructum per patientiam reddit,multa narrantur. In ſeptuageſima increpati ſumus,quòd ocioſi ſtetimus, & ad vineam colēdam inuitati ſumus: Nunc in ſexageſima ſemen verbum Dei in cordibus noſtris velutì in bonam terram iacitur, vt creſcat,& fructificet, & per patientiā fructum plurimum afferamus. Sequitur offerēda, *Perfice greſſus meos*: deprecatur eccleſia,vt perficiantur greſſus illius, id eſt, vt à Domino dirigātur itinera eius in ſemitis viarum Dei, quia à Deo diriguntur greſſus hominis, non à ſeipſo,quod nemo per ſe niſi à Deo adiutus,poteſt eſſe rectus, ſicut ipſe Dominus ait diſcipulis ſuis: Sinè me nihil poteſtis facere. Et ideò quod à ſe ipſa intelligit eccleſia non poſſe perficere,à Domino totis votis petit impleri,Dicit etiam in cōmunione, *Introibo ad altare Dei*. Iam confiſa ſancta mater eccleſia de miſericordia omnipotētis Dei, præſumit & dicit:Introibo ad altare DEI, id eſt,in conſpectu ipſius apparebo,& de miſericordia ipſius glorificabor. Pertēdit autem, diximus, hæc ſexageſima vſque ad Paſchalis hebdomadæ quartam feriam,quia ſexaginta dies computātur ab hodierno die, quo canimus ad introitum: *Exurge, quarè obdormis Domine?* vſque ad præfatū diē,in quo canimus; *Venite benedicti patris mei*. Quod à magno myſterio non vacat, Nam ſenarius numerus perfectus eſt,& ſuis cōpletur partibus. Eſt enim ſexta pars eius, Vnum:ſecunda, Tria: tertia verò, Duo. Vnum ergò & Duo & Tria, fiunt ſex. Et nec inferiùs manet numerus,nec ſuperabundat. Quod rarò in aliis vnq; numeris reperitur. Decies autē ſeni, ſiue ſexiès deni, ſexaginta fiunt. Et ideò ſexageſimus numerus,ſicut & ſenarius, perfectionem boni operis ſignat.Sex enim ſunt dies, in quibus oportet operari. Et in ſex diebus omnem curſum noſtræ bonæ operationis perficimus. In ſex enim diebus opera ſua perfecit Deus, & in ſexta ætate per ſeipſum viſitare dignatus eſt mundum, & hominem lapſum à paradiſi amœnitate, & diaboli fraude deceptum,proprio cruore redimere. De hoc ſe-
A nario numero loquens beatus Auguſtinus,& de eius perfectione in quodam loco dicit,quòd nō ideò ſenarius eſt perfectus, quia in eo per fecit Deus omnia opera ſua,ſed quia ſenarius numerus erat perfectus, ideò in eo Deus opera ſua perficere dignatus eſt. Quapropter neceſſè eſt,vt in hac ſexageſima bonis operibus dediti ſimus, & cū Dei adiutorio in vigiliis, ieiuniis & orationibus,cæteriſq; bonis operibus noſtrā ſalutē operari ſtudeamus:quia qui per ſex dies bonæ operationis, pſentis vitæ curſū trāſierint,& fideliter in opere recto laborauerint,& vſq; in finē in cœp-
B tis bonis operibus perſeuerauerint, ſexageſimū fructum laboris ſui & æternæ beatitudinis præmium percipient, audientes illam deſiderabilem vocem ipſius,quæ ipſa die in ſancta cantatur eccleſia, ſcilicet: *Venite benedicti patris mei, percipite regnum*. Quam vocem nobis audire,& quod regnum nobis percipere concedat omnipotens Deus, qui viuit & regnat per omnia.

De Quinquageſima.

QVinquageſima initium ſumit à ſequenti hebdomada poſt ſexageſimam, quandò
C canitur: *Eſto mihi in Deum protectorem*, & finitur die ſancto Dominico Paſchæ. In ſeptuageſima tribulationibus & anguſtijs circundati ſumus, in ſexageſima Dominum inuocauimus, & quaſi dormientem excitauimus. In quinquageſima quaſi iam propinquiorem audacius & promptius inuocamus,dicentes:*Eſto mihi in Deū protectorem*. & in prima oratione Miſſæ dicimus: *Preces noſtras quæſumus Domine clementer exaudi, atque à peccatorum vinculis abſolutos ab omni nos aduerſitate cuſtodi*. Magnam iam hæc verba videntur habere ſecuritatem, in quibus
D dicimus nos ab omnibus inimicis abſolutos & peccatis, & precamur Domini munitione nos defendi. Dicit etiam in epiſtola beatus Paulus Apoſtolus,oſtendens nobis chariſmata meliora: *Si linguis hominum loquar & angelorum*, &c. vſque, *cymbalum tinniens*. Et quibus munitionibus in Dei protectione ſubſiſtere & muniri debeamus, in fine huius lectionis oſtendit,dicens: Nunc manent fides, ſpes, charitas, tria hæc, Maior autem his eſt charitas. Sequitur reſponſorium: *Tu es Dominus qui facis mirabilia ſolus*. Quaſi diceret, Non eſt Dominus alius
E præter te Domine. Simulacra gentiū non ſunt dij, ſed opera manuum hominum: Tu autem verè es Deus, qui ſaluas ſperantes in te. Notam feciſti in gentibus virtutem tuam,redimendo & liberando nos de manibus eorum. Et iterùm dicit in verſu: *Liberaſti in brachio tuo populum tuum*. Tractus etiam Domino nobis præcipit ſeruire,qui nos fecit,non ei cui noſmet ipſi peccādo viuimus. In ſeptuageſima terra cordis noſtri quaſi tribulationibus eſt exarata & culta: In ſexageſima ſemina verbi Dei ſuſcepimus & ſeminauimus. In quinquageſima ſeminis & bonæ operationis fructū colligimus. Vndè in Euangelio cæcus introducitur, qui nos ſignifi-

cat, non aurum neq; diuitias quærens, ſed lumen, quod percipere meruit. Quod nos vt æternum & verum accipere mereamur, attentiùs quærere debemus. Sequitur Offerenda, eundē habens tenorem, hoc eſt, in gratiarum actione manens, dicendo: *Benedictus es Domine, doce me iuſtificationes tuas.* Communio autem, ad memoriam reducit antiquum populum, qui manna manducauit in deſerto, & non eſt fraudatus deſiderio ſuo. Hoc his verbis innuens, quòd ſi nos in bono & ſancto deſiderio manſerimus, non eo fraudabimur, ſed æterna ſatietate donabimur quandò hoc adimplebitur in nobis, quod alibi Pſalmiſta dicit, Satiabor dum manifeſtabitur gloria tua. Pertingit autem quinquageſima ad reſurrectionis Dominicæ diem. Nam à die qua canimus, *Eſto mihi in Deum protectorem*: vſq; in diem ſanctum Paſchæ, quinquaginta dies ſunt. Qui numerus pertinet ad quinq; corporis ſenſus, qui ſunt videlicet, auditus, viſus, guſtus, odoratus & tactus. Sicut enim ſenarius perfectionē operum demonſtrat, ità quinquagenarius omnia bona opera quę perficiũtur per quinq; corporis ſenſus. Quinquiès enim deni, quinquaginta fiunt. Si quis ergò per quinq; corporis ſenſus, id eſt, per exteriorem adminiſtrationem decē verba legis impleuerit, hic ſinè dubio ad conſortiũ beatæ reſurrectionis, quæ in Paſcha celebratur, eſt peruenturus. Eſt & aliud myſterium in hoc quinquagenario numero dierum. Nam in veteri teſtamento quinquageſimus annus, iubileus & annus remiſſionis vocabatur: In quo videlicet anno vnaquæq; poſſeſſio ad propriũ reuertebatur dominum. Et vnuſquiſq; dominus, quocunq; modo eſſet ab ea alienatus, ad propriam gratis reuertebatur poſſeſſionem. Et nos qui propriã in primo parente immortalitatis amiſimus hæreditatem, ſi benè & iuſtè in hoc tempore vixerimus, quod ſignificatur per numerum quinquaginta dierum, poſſumus ad noſtram reuerti hæreditatem, id eſt, ſupernam Hieruſalem & ciuitatem ſanctorum, vbi eſt vera reſurrectio & beata immortalitas, auxiliante Domino noſtro I E S V Chriſto, in cuius reſurrectione noſtra vera eſt reſurrectio, & peccatorum omnium remiſſio.

De Quadrageſima.

QVadrageſima incipit à ſequenti Dominica poſt Quinquageſimam, & finitur quarta feria ante Paſcha Domini, quando canimus: *In nomine Domini omne genu.* In quadrageſima nanque iam aliqua pars pugnæ noſtrę peracta eſt. Quem nanq; in quinquageſima protectorē inuocauimus, in quadrageſima dicit quaſi conſolando in introitu: *Inuocauit me*, &c. In epiſtola dicit B. Paulus: *Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te.* In reſponſorio canitur in perſona iuſti viri, ſiue S. Eccleſiæ: *Angelis ſuis mandauit.* In Tractu promittitur ſcutũ diuinæ protectionis. In Euãgelio proponitur nobis triumphus Dominicæ victoriæ, ſcilicet, vt

A eius exemplo eum diabolo pugnare, & eum ſuperare diſcamus. De hoc autem quadrageſimo numero, & de præſentis temporis obſeruatione nihil aliud nobis eſt dicere, quàm quod beatus Gregorius in fine expoſitionis ipſius Euãgelij, quod ipſa die legitur, ità proſequitur, inquiens: Sed quia diebus his lectio Euangelica congruit, nam quadraginta dierum abſtinentiam noſtri redemptoris audiuimus, qui quadrageſimum tempus inchoamus: diſcutiendum nobis eſt, cur hæc ipſa abſtinentia per quadraginta dierũ numerum cuſtoditur. Moy-
B ſes vt legē acciperet, ſecundò diebus quadraginta ieiunauit. Helias in deſerto quadraginta diebus abſtinuit. Ipſe autem auctor hominum ad homines veniens, in quadraginta diebus nullum omnimodò cibum ſumpſit. Nos quoq; inquantùm poſſumus, annuo quadrageſimæ tempore carnē noſtram per abſtinentiam affligere conemur. Cùm ergò in abſtinentia quadragenarius numerus cuſtoditur, quid niſi quia virtus decalogi per libros quatuor ſancti Euangelij impletur? Denarius etenim quater ductus, in quadragenarium ſurgit: Quia tunc decalo-
C gi mandata perficimus, cùm profectò quatuor libros ſancti Euangelij cuſtodimus. Ex qua re ſentiri & aliud poteſt. In hoc enim mortali corpore ex quatuor elemẽtis ſubſiſtimus, & per voluptates eiuſdem corporis præceptis Dominicis contraimus: præcepta autē Dominica per decalogum ſunt accepta. Qui ergò per carnis deſideria decalogi mandata contempſimus, dignum eſt vt eandem carnem quaterdeciès affligamus. Quamuis de hoc quadrageſimæ tempore eſt adhuc aliud quod poſſit intelligi. A præſenti etenim die vſque ad paſchalis ſolenni-
D tatis gaudia, ſex hebdomadæ veniunt. Quarũ videlicet dies quadraginta & duo ſunt. Ex quibus dum ſex dies Dominici ab abſtinentia ſubtrahuntur, non plùs in abſtinentia quàm triginta & ſex dies remanent. Dum verò per trecentos & ſexaginta dies annus ducitur, nos autē per triginta & ſex dies affligimur, quaſi anni noſtri decimas damus: vt qui nobiſmetipſis per acceptum annum viximus, auctori noſtro nos in eius decimas per abſtinentiam mortificemus. Verùm, fratres chariſſimi, ſicut offerre in lege iubemini decimas rerum, ità Deo offerre contendite & decimas dierum. Vnuſ-
E quiſquē quantùm virtus ſuppetit, carnem maceret, eiuſque deſideria affligat, concupiſcentias turpes interficiat, & iuxta Pauli vocem, hoſtia viua fiat. Hoſtia quippe & immolatur, & viua eſt, quandò & ab hac vita homo non deficit, & tamen ſe à carnalibus deſiderijs occidit. Caro nos læta traxit ad culpã, afflicta reducat ad veniã. Auctor etenim mortis noſtræ, per fructũ ligni vetiti vitæ præcepta tranſgreſſus eſt. Qui ergò à paradiſi gaudijs per cibũ cecidimus, ad hęc, inquantùm poſſumus, per abſtinentiã reſurgamus. Sed nemo ſibi eandē abſtinentiã ſolam credat ſufficere poſſe, cùm per

Prophe-

Prophetã Dominus dicat: Nonne hoc eſt magìs (A) ieiunium quod elegi? Subiiciens, Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagosq́; induc in domum tuam: Cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam nè deſpeaeris. Illud ergò ieiunium approbat Dominus, quod ad eius oculos manus eleemoſynarum leuat: quod cum proximi dilectione agitur, quod ea pietate conditur: hoc ergò quod tibi ſubtrahis, alteri largire: & vndè tua caro affligitũr, indè egentis proximi caro reparetur. Hinc enim per prophetam Dominus dicit: Cùm ieiunaretis & plangeretis, numquid ieiuniũ ieiunaſtis mihi? (B) Et cùm comediſtis & bibiſtis, nunquid non vobis comediſtis, & vobiſmetipſis bibiſtis? Sibi enim comedit & bibit, qui alimenta corporis, quæ ſunt communia dona conditoris, ſinè indigentibus percipit; Et ſibi quiſque ieiunat, ſi ea quæ ſibi ad tempus ſubtrahit, non pauperibus tribuit, ſed ventri poſtmodum offerenda cuſtodit. Hinc per Iohelem dicitur: Sanctificate ieiunium. Ieiunium quippe ſanctificare, eſt adiunctis bonis aliis dignam Deo abſtinentiam carnis oſtendere. Ceſſet ira, ſopiantur iurgia. Incaſsùm caro enim atteritur, ſi à prauis ſuis voluptatibus (C) animus non refrenatur, cum per prophetam Dominus dicat, Eccè in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra: Eccè ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè, & omnes debitores veſtros repetitis. Neq; enim qui à debitore ſuo hoc quod dedit repetit, aliquid iniuſtũ facit: Sed dignum eſt, vt quiſquis ſe in pænitentia macerat, & hoc ſibi quod iuſtè competit, interdicat. Sic, ſic nobis pęnitentibus & afflictis à Deo dimittitur quod iniuſtè egimus, ſi pro amore illius & hoc quod nobis iu- (D) ſtè competit, relaxamus.

In capite ieiunij.

INprimìs præmonere debet ſacerdos omnes Chriſtianos ex ſacris ſcripturarum teſtimoniis, quatenùs in capite ieiunij, hoc eſt, hodiè ad veram confeſſionem, veramq́; pœnitentiam feſtinantiùs accedant. De hac Hieronymus inquit: Vtinam tam citò cõuertantur peccatores ad pœnitentiam, quàm citò Dominus præparatus eſt etiam mutare præfinitam ſententiam. non enim temporis longitudinem re- (E) quirit Deus, ſed affectu ſinceritatis plenitudo penſatur. Gregorius. Satis alienus à fide eſt qui ad agendam pœnitentiã tempora ſenectutis expectat. Metuendum eſt enim, nè, dum ſperat miſericordiam, incidat iudicium. Itemque: Si quis te de peccato forinſeco correxerit, tunc cõfitere interiora quæ ille neſcit. Denique admonendi ſunt, vt in cœna Domini redeant ad reconciliationem, ſicut in conſequentibus dicetur. Si verò intereſt cauſa aut itineris, aut cuiuſlibet occupationis, aut ità fortè hebes eſt, vt ei hoc ſacerdos ſuadere nequeat, iniungat ei tam quadrageſimalem, quàm annualem pœnitentiam, & reconciliet eum ſtatim. Sacerdotibus verò

Quò pœnitentia debet iniūgi Chriſtianis.

(A) ſummoperè ſatagendum eſt, vt octo vitia criminalia cum eorum ſequentiis atque teſtimoniis ſcripturarum, quibus coercendi ſunt homines atq; ad meliora prouehendi, omni ſtudio intelligant, atq; doceant, ſicut hic in prima frõte anneaa ſunt. Quorum vitiorum octo hęc ſunt nomina, in primìs ſuperbia, gloria inanis, inuidia, ira, auaritia, triſtitia, ventris ingluuies, atq; luxuria. De ſuperbia, quod eſt caput omnium vitiorum, oriuntur ſupraſcripta ſeptẽ vitia criminalia. Superbia dicitur quaſi ſupergrediens mentem de eo quod non eſt. Vndè ſuperbus (B) quaſi extra viam ambulans, de qua ſcriptura: Initiũ omnis peccati ſuperbia. Et ideò initium dicitur omnis peccati, quia ipſa præceſſit in diabolo, & nõ ſolùm peccatũ eſt ipſa, ſed etiam nullum peccatum fieri potuit, poteſt, aut poterit ſinè ipſa. Porrò cupiditas atq; ſuperbia intantùm vnum eſt malũ, vt nec ſuperbia ſinè cupiditate, nec ſinè ſuperbia poſſit inueniri cupiditas. Non enim primus homo ederet de ligno prohibito, niſì concupiſceret: nec deſereretur à Domino, niſì priùs ipſe deſereret. De ſuperbia dicit Auguſtinus: Vitanda nobis eſt ſuperbia, (C) quæ & angelos nouit decipere, & homines diſſipare. Hieronymus: Vir ſuperbus non decorabitur, nec voluntatem ſuam perficiet. Ambroſius: Superbia ex angelis dęmones fecit, humilitas autem homines ſanctis angelis ſimiles reddit. De inani gloria, id eſt, vana, quæ Græcè dicitur κενοδοξία, naſcitur inobedientia, hypocriſis, contentiones, pertinaciæ, diſcordiæ, & nouitatum præſumptiones. Eſt enim vanitas inflata appetitio dignitatum, dulcis miſeris, amara perfectis, cui ſeruiunt tumidi, ſub qua iacent (D) elati, ramq́; eos ardor humanę laudis inflãmat, vt laborioſa opera quæ populus admiretur, & quibus fama diffunditur, ſinè labore ſuſcipiant, & libenter exerceant: vndè eſt quòd ieiunare, abſtinere, vigilare, Eccleſiam frequentare, vel pſallere, cùm hæc omnia ſinè labore nõ faciant, etiam cum delectatione faciunt, vt ab hominibus quibus placere, non Deo, deſiderant, videãtur: vndè Veritas, Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. De inuidia ſiue inuido, qui ab inuidendo alterius felicitati dicitur, naſcitur odium, ſuſurratio, detractio, exultatio in ad- (E) uerſis proximi, afflictio autem in proſperis. De hac Apoſtolus comminatur, dicens: Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt: & qui inuidet, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat. Vndè nihil infelicius poteſt eſſe inuido, qui alienis torquetur bonis: inuidia enim ſenſum mordet, pectus vrit, mentem afficit; & qui inuidet, ſimilis eſt diabolo, qui per inuidiam hominem de paradiſo eiecit. De ira longa quæ ab indignatione dicitur, à qua & iracũdia, eo quòd accenſo ſanguine, in furorẽ cõpellitur, naſcitur rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blaſphemiæ. De ipſa enim dicit ſcriptura: Ira in ſinu ſtulti requieſcit. & alibì: Ira enim viri iuſtitiam Dei non operatur. Et in Pſalmo de quoti-

Superbiæ peccatum. *Inanis gloria.* *Inuidia.* *Iræ peccatum.*

ꝛldiana ira: Iraſcimini, & nolite peccare. & Apoſtolus: Sol non occidat ſuper iracundiam veſttam, & alibi: Illa enim ira mala eſt, quæ mentem turbat, vt rectum conſilium perdat.

A

Triſtitia.

De triſtitia quæ oritur ex ira, naſcitur malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis erga illicita. Et ſciendum quia inter triſtitiã & mœſtitiam hoc intereſt: Męſtitia, cordis eſt: triſtitia, vultùs: mœſtum enim vel inertem dicimus animum. triſtis enim facie, ità dignoſcitur abiecto vultu, pallido adſpectu, turbidis oculis, turbato vultu. de hac triſtitia dicit Apoſtolus: Quæ enim ſecundùm Deum triſtia ſunt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operantur: ſeculi autem triſtitia mortem operatur. Alibique: Triſtitiam non des animæ tuæ. Iſidorus: Vis nunquàm eſſe triſtis? benè viue ſecreta cõſcientia triſtitiam leniter ſuſtinet.

B

Auaritia.

De auaritia (quæ Græce dicitur philargyria, id eſt, amor pecuniæ, ab auiditate dicta, vndè auarus, quaſi auidus auri, qui nunquàm opibus expletur) naſcitur proditio, fraus, fallacia, periurium, inquietudo, violentia, & contra miſericordiam obduratio cordis. De hac dicit Apoſtolus: Neque auari, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt. & Salomon: Auarus non implebitur pecuniis. Et idem: Auaro autem nihil eſt ſceleſtius: nihilque iniquius quàm amare pecuniã. Et iterùm: Cùm enim morietur homo, hæreditabit ſerpentes & beſtias & vermes.

C

Auaritiæ medicina.

Hoc verò vitium vincitur in largitione pauperum, in viſitatione infirmorum, in tegumento nudorum, & in reddendo quod iniuſtè ablatum eſt, & in fletu ac lachrymis cum contritione cordis ſicut Dominus dicit: Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quę habes, & da pauperibus.

D

Voracitas & crapula.

De ventris ingluuie, quæ Græcè dicitur gaſtrimargia, id eſt, horrida voracitas atque guloſitas, quæ à gula dicitur, naſcitur inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, ſtultiloquium, multiloquium, hebetudo ſenſus circa intelligentiam, & eſt vitium ſpiritale. De hoc ſcriptum eſt: Qui continet ventrem ſuum, minuit vitia: abundantia autem eſcarum, nutrit deſideria mala. Multæ eſcæ nutriunt ventrem fornicationis. & Apoſtolus: Non in commeſſationibus & ebrietatibus. Et quia primus homo vitio gulæ cecidit, neceſsè eſt vt per abſtinentiam reſurgamus. lęta caro traxit nos ad peccatum afflicta reducat ad veniam.

E

Luxuria

De luxuria, quæ à luxu nomen accepit, & eſt immunditia corporalis, vndè & luxurioſus, quaſi ſolutus & corruptor dicitur, naſcitur cæcitas mentis, inconſideratio, inconſtantia, præcipitatio, amor ſui, odium Dei, afflatus pręſentis ſeculi, horror autem vel deſperatio futurorum. Eſt autem vitium corporale. De ipſo dicit Apoſtolus: Fugite fornicationem. Et idem: Fornicatores & adulteros iudicabit Dominus. Hieronymus: Væ illi qui tunc habuerit terminum luxuriæ, quandò & vitæ. Diabolus per ſuperbiam & fornicationem omni hominum generi dominatur.

A

Luxuriæ formulæ.

Omnibus peccatis fornicatio maior eſt. melius mori, quàm fornicari: libido in infernum hominem mergit, & ſciendum quia fornicatores, libidinoſi, Sodomitæ, adulteri, inceſtuoſi, conſtupratores, raptores, molles, maſculorum concubitores, immundi pollutores, impudici, generaliter luxurioſi nominantur. Vndè fornicatio dicitur amor legitimo connubio ſolutus, & vaga explendæ libidinis cõſectandæ licentia. De qua ſcriptum eſt: Qui fornicatur, in carne ſua peccat: & maioris eſt criminis, quia tollit membra Chriſti, & facit membra diaboli.

B

Libidinoſi dicuntur, qui faciunt quod eis libet. ſunt enim cupidi voluptatis. Sodomitæ interpretantur excluſores ipſorum. Adulteri dicuntur, quia alterius torum violant, ſiue polluunt. Inceſtus dicitur, quaſi incaſtus, propter illicitam commixtionem, id eſt, quicunque cum parente propria, aut ſorore, vel vidua, ſiue nouerca, filia, vel cognata atq; Domino ſacrata, pręſumpſerit fornicari. Stupratores dicuntur, virginum corruptores. Raptores à rapiendo, qui rapto ſtupro fruuntur. Vndè & inter ſtuprum, adulterium & inceſtum ità differt: Stuprum in virgine, adulterium in nupta, inceſtus in parentibus.

C

Molles ſunt effœminati, vel qui barbas non habent, ſiue qui alterius fornicationem ſuſtinent. De quibus Apoſtolus: Neque molles regnum Dei poſſidebunt, maſculorum concubitores, comites fornicantium, immundi, polluti, coinquinati, ſocij luxurioſis, pollutores, deformes, commaculati, vel qui proprijs manibus ſe ſordidant. Impudici à podice vocãtur. putorem enim fœtorem dicimus: ſiue impudicus, qui turpitudinem flagitio infert. Sed & alia vitia, quę licèt ex ſuperioribus oriantur,

D

alijs tamen locis cenſentur, ſicut ſacrilegium, quod Auguſtinus inter ſeptem vitia reputat.

Sacrilegiũ.

Sacrilegium eſt ſacrarum rerum furtum, quæ poſteà in idolorum cultum cedunt. Vndè ſacrilegus dictus, ab eo quòd ſacra legit, & furatur contra leges: vel ſacrilegus, ſacra loca violans. faciunt hoc Eccleſię prędones. Fures à furuo dicti ſunt, id eſt, à fuſco. Nam noctis adeunt tẽpus. Vndè inter furem & latronem hoc differt: qui alienum ſubtrahit, fur eſt: qui furatur & occidit, latro eſt. à latendo enim dicitur latro. Periuri dicuntur, qui perperàm iurant, id eſt,

E

Periurium.

malè. Falſidici, qui aliud fantur quàm verum.

Ebrietas.

Ebrius dicitur, qui ad tempus bibit: ebrioſus, qui ſemper. De quo ſcriptura: Ebrioſi regnum Dei non conſequentur.

Acedia.

Acedioſus ab acedia dicitur, qui anxietatem ſiue tædium cordis patitur, qui & inconſtans vel vagus dicitur. ab aliquibus enim inter octo vitia reputatur.

Patricida.

Patricida & parricida hoc differt: patricida eſt, qui parentem occidit: parricida, qui parem aut ſocium. Fratricida, qui fratrem occidit.

Homicidiũ

Homicidium, compoſitum ex homine & cæde, vndè & homicida.

Stultiloquꝰ

Stultiloquus eſt, qui turpia & riſum mouentia narrat. Vndè & ſtultiloquiũ

nihil

A nihil in ſe ſapiens habet. Scurrilitas & iocularitas, quæ conueniunt ex aliqua prudẽtia, riſum mouent audientibus, quibus magis conuenit lugere. Turpitudo eſt, cùm inflamoiantur ſenſus noſtri ad libidinem, & carnis titillationem. Anima ignita ſuccenditur, & nihil Dei timore refrenatur. Idololatra dicitur, qui idolis ſeruit: & in Propheta idololatriã ſæpè fornicationem appellatam inuenimus: & qui plus nummum, quàm Deum diligit, ſculpturam nummi colit, & idola in eis cęlata veneratur. Suſurro, de ſono locutionis appellatur, id eſt, qui libenter inutilia audit. Vndè ſcriptura: Non ſis ſuſurro.

Turpitudo — *Idololatra.* — *Suſurro.*

B Malefici & Venefici dicuntur, qui cauſa mortis venenum parant, & artificioſè multa mala componunt. Maledici, linguoſi, ſiue litigioſi, ſortilegi, & diuini ſiue ſanatici coniectores, qui ſub nomen fictæ religionis, per quaſdam (quas ſortes ſanctorum vocant) diuinationes & ſcientiam profitentur. Arioli ſiue Aruſpices propriè ſunt, qui circa aras idolorum nefarias preces emittunt. Augures, qui auguria & volatus atque voces auium intendunt. Auſpicia enim vltrò veniunt. Fatuus eſt, qui quod fatur, non intelligit, neque quod alij dicunt, & dicitur excors.

Veneficiũ. — *Sacrilegiũ & incantatio.* — *Arioli & augures.* — *Stultitia.*

C De quo in Euangelio: Qui dixerit fatue. genus enim conuicij eſt. Racha, inanis & vacuus ſiue abſque cerebro. Eſt enim genus deſpectionis ſiue iræ. Vndè in Euangelio: Qui dixerit fratri ſuo racha, hoc eſt, prouerbiũ prouinciale. Eccè vitia breuiter digeſta, per quæ humanum genus à diabolo quotidiè impugnatur. Decætero ſciant ſacerdotes Chriſti, quia quotieſcunque ad pænitentiam Chriſtiani accedunt, ieiunandum eſt prius cum eis, pro eorum erratibus, ut non dicatur eis, quod ſacerdotibus Iudæorum dictum eſt à Domino:

Racha.

D Væ vobis legisperitis, quia aggrauatis homines imponentes ſuper humeros eorum onera grauia, ipſi autem digito veſtro non tangitis ſarcinas eorum. Nemo enim poteſt iacentem ſub onere ſubleuare, niſi inclinauerit ſe, & porrigat ei manum. Neque ullus medicorum uulnera infirmantium poteſt curare, niſi fœtoribus particeps fuerit. Ita quoque ſacerdos uel pontifex curare vulnera non poteſt, niſi præſtante ſolicitudine & oratione: & quoties dederis cõſilium peccanti, ſimul quoque da illi pænitentiam ſtatim quantum debeat ieiunare, & redimere peccata ſua,

Ieiuniũ ad pænitentiã pertinet.

E nè fortè obliuiſcaris quantum eũ oporteat abſtinere. tibi enim neceſſè eſt, ut iterùm ab eo exquiras peccata, quia ille forſitan erubeſcit iterùm peccata ſua confiteri. Non enim omnes clerici aut vllus laicus hanc ſcripturam uſurpare aut legere debent, niſi ſoli illi, quibus neceſſè eſt. hoc ſunt Epiſcopi vel presbyteri, quibus claues regni cæleſtis traditæ ſunt, ſic nec iudicia iſta alius uſurpare debet. Si autẽ neceſſitas euenerit, & presbyter non fuerit pręſens, diaconus ſuſcipiat pęnitentiam, ac det ſanctam communionem. Deniq; ſacerdos hac auctoritate imbutus ſiue compunctus, ſuſcipiens pęnitentem,

A ſi laicus eſt, dimiſſo baculo: quiſquis uerò ille eſt, ſiue laicus, ſiue clericus, ſiue monachus ſuppliciter ſe inclinet ante ſacerdotem. Tunc ſacerdos dicit hanc orationem: Domine Deus omnipotens, propitius eſto mihi peccatori, ut condignè poſſim tibi gratias agere, & reliqua. Deindè iubeat eum ſacerdos ſedere contra ſe, & colloqui cum eo de ſupradictis vitiis, ſiue exhortationibus diuinis, ne fortè pro verecundia aut ignauia, ſiue obliuione aliquid putridum in corde remaneat, per quod iterum diabolus eum ad vomitum peccati reducat. Conſideret

B etiam ſexum, ætatem, conditionem, ſtatũ, perſonam, & ſecundum hoc vt ſibi viſum fuerit, ſingula quęque diiudicet, id eſt, aliquos à cibis abſtinendo, alios eleęmoſynas dando, nonnullos ſæpiùs flectendo genua, ſiue in cruce ſtando, aut aliquid aliud huiuſmodi quod ad animæ ſalutem pertinet. Non omnibus verò vna eademque diſcretio ſit, vnicuique horum, hoc eſt, inter diuitem & pauperem, liberum & ſeruum, inter infantem & puerum, iuuenem & adoleſcentem, ætate ſenem, hebetẽ & ſtultum, ſcientem & ignarum, laicum & clericũ, monachum

C & Epiſcopum, presbyterum & diaconum, ſubdiaconum & lectòrem, in gradu, in coniugio vel ſine coniugio, inter virginem & fœminam, inter canonicam & ſanctimonialem, inter debiles & infirmos, inter ſanos & ægros: De qualitate etiã peccatorũ hominũ, inter cõtinentẽ & incõtinentẽ, vtrũ voluntate vel caſu, vel in abſcondito: quali compunctione emendet, neceſſitate vel voluntate, loca & tempora diſcernat. Attendat etiam ſacerdos vt ſalui ſint omnes, & non puſillanimes, quia potentes potenter tormenta patientur. Item Ieſus filius Sirach: In iudicando

D eſto miſericors, pupillis vt pater & pro viro matri illorum. Et Iacobus: Iudicium ſinè miſericordia erit illi, qui non fecit miſericordiam. Superexaltat autem miſericordia iudicium, vt idem conſequatur, vt S. Benedictus: Qui veram pęnitentiam faciunt, agant in ieiunio & fletu, in eleemoſynis, & orationibus, & perpetrata iterùm non faciant; & ſi faciant, tamen nõ perſeuerent in eis, quia Dominus dixit: Malum cogitaſtis, ignoui: malum dixiſtis, ignoui: malum feciſtis, ignoui: perſeuerare in malo non ignoſco. Ergò qui perſeuerant in malo, non igno-

Pęnitentiã cum miſericordia iniũgendam.

E ſcet, & ſic iudica iuſtum iudicium ſecũdùm canones, vt alij timorem habeant. Neq; hoc omittẽdum eſt, quia propter iſta peccata affligimur flagellis temporalibus: indè ſuſcitantur bella, incurſiones paganorum, captiuitates, peſtilentiæ, fames, ægritudines, mortalitates hominũ, atque animalium, morbi, incommoditates, aeris ſiccitates, inundationes, pluuiarum tempeſtates, tonitrua atque fulgura noxia, inclementia frigoris, vehementia ardoris, reges iniqui, potentes ſeu iudices peſſimi, beſtiæ nocuæ, & horum ſimilia. Propter iſta etiam emendanda, promulgantur leges, decernunt iuſta, proponũt ſupplicia, vincula, torturas, flagella, exilia, am

Tormenta temporalia & purgatorium in mũdo.

puta-

putationes mēbrorum, amiſſiones rerum, mortes diuerſi generis, & auferri nequeunt de mundo. Fit etiam Eccleſiaſticus vigor, correptio, excommunicatio, de eccleſia excluſio, leges pœnitentiæ, anathematizatio: conſtituuntur iudices, inſiſtunt officia, mittuntur vltores vt hæc corrigantur, & auferri non poſſunt de Eccleſia. His verò peccatis ſemper manētibus, heu proh dolor tā ſecuri pergimus ad tenebras exteriores, quaſi ibi nobis cubicula extruantur, deliciæ præparentur, miniſtri procurētur, theſauri congerantur, ornamenta multiplicentur, cùm ſcriptura dicat: Quodcunque poteſt manus tua facere, Inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia erit apud inferos, quò tu properas. Contra iſta omnia ſuſcipiendum eſt bellum, & acriter gerendum, nè ad damnabilia peccata perducamur. Poſt iſta omnia ſcrutata & pœnitentem corroboratum, interrogat eum ſacerdos, dicens: Credis in Deum patrem & Filium & Spiritum ſanctum? Reſpondeat pœnitēs, Credo. Credis quia iſtæ tres perſonæ, quas modo dixi, Pater & Filius & Spiritus ſanctus, vnus Deus ſit? Reſpondeat, Credo. Credis quia in hac ipſa carne, in qua modò es, reſurgere habes, & recipere ſiue bonum ſiue malum prout geſſeris? Credo. Vis dimittere illis qui in te peccauerunt omnia, vt & tibi Deus dimittat peccata tua, ipſo dicente: Si non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec pater veſter cœleſtis dimittet vobis peccata veſtra? Si vult dimittere, ſuſcipias eius confeſſionem, & indices ei pœnitentiam: ſi non vult, non ſuſcipias eius confeſſionem. Volēs verò dimittere omnia his qui in ſe peccauerunt, confiteatur omnia peccata ſua, quæ recordari poteſt. Præcauendum eſt tamen ſacerdoti de ſupradictis vitiis, vt ei exhortationis gratia ad memoriam reducat, nè quid aduerſante diabolo, occultum remaneat. Quo facto, fixis genibus in terram, & ſuper ipſa innixus ſtans, ſupplicìter tenſis manibus, blando ac flebili vultu reſpiciens ſacerdotē, dicat his verbis: Multa quidem & innumerabilia ſunt alia peccata mea, quæ recordari nequeo, in factis, in dictis & cogitationibus, pro quibus omnibus miſera mens mea compungitur, & acri interdum pœnitentia cruciatur, ideoque conſilium, immò iudicium tuum, qui ſequeſter ac medius inter Deum & peccatorē hominem ordinatus es, ſupplex deprecor, & ut pro eiſdem peccatis meis interceſſor exiſtas, humiliter imploro. Quo perdicto totum ſe in terram proſternat, gemitus atque ſuſpiria vel lachrymas prout Deus dederit, ab intimo cordis producat. Sacerdos verò patiatur eum aliquantiſper iacere proſtratum, iuxta quod viderit eum diuina inſpiratione compunctum. Deindè iubeat eum Sacerdos ſurgere, & cùm ſteterit ſuper pedes ſuos, cum tremore & humilitate præſtoletur iudicium ſacerdotis, & indicat ei ſacerdos abſtinentiam ſiue obſeruantiam, perpendens ſubtiliter perſonæ qualitatem, modum culpæ, intentionem animi, & corporis valetudinem vel imbecillitatem. Percepta autem ſententia ſacerdotis, iterum proſternet ſe ſacerdotis pedibus, eius petens pro ſe orationem fieri, vt ſuggerat ei diuina viſitatio virtutem conſtantèr obſeruandi quæ illi iniuncta ſunt, & ita reuerenter ſacerdotis iudicio obtemperare, ac ſi ab ipſo diuinæ maieſtatis ore opportuna ſalutis ſuæ medicamenta ſuſcepiſſet. Quapropter oportet ad pœnitentiam accedere cum omni fiducia, & ex fide credere indubitanter, pœnitentia aboleri poſſe peccata, etiam ſi in vltimo vitæ ſpiritu commiſſa pœniteat, & publica lamentatione peccata prodātur, quia non vult Deus mortem peccatoris, ſed vt ſaluatus miſeratione Dei viuat: nam ſecreta ſatisfactione ſolui mortalia crimina non negamus, quotidiana verò leuiaq; peccata, ſinè quibus hominis vita nō ducitur, Dominica oratione purgantur, quorum eſt dicere: Dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus. Nam ipſa eleemoſyna eſt, veniā homini pœnitenti ignoſcere. Vndè Dominus: Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Menſuram verò temporis in agenda pœnitentia, idcircò non ſatis attentè præfigunt Canones pro vnoquoq; crimine, ſed magis in arbitrio antiſtitis relinquunt, quia apud Deum non tantùm valet menſura temporis, quàm doloris: nec abſtinentia ciborum, quàm mortificatio vitiorum. Sed & hoc ſciēdum eſt, vt cùm venerint ſerui vel ancillæ ad pœnitentiam, non eos cogatis tantùm ieiunare, quantùm diuites, quia non ſunt in ſua poteſtate: ideoq; medietatem pœnitentiæ eis imponite. Poſt hęc verò dicat ſacerdos ſuper eū has orationes: Exaudi Domine preces noſtras, & tibi confitētium parce peccatis. Alia: Præueniat hunc famulū tuum quęſumus Domine miſericordia tua. Alia: Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris, nec ſit ab hoc famulo tuo. Alia: Domine Deus noſter, qui offenſione noſtra non vinceris. Alia: Adſis quæſumus Domine huic famulo tuo. Alia. Da quæſumus Domine huic famulo tuo. Alia: Precor Domine clementiam tuæ maieſtatis, & reliqua. Quibus dictis iubeat ſacerdos pœnitentem ſurgere de terra: ſed & ipſe ſurgat de ſedili ſuo, & ſi loco vel tempori congruit, ingreſſi eccleſiam, & ſuper genua vel cubitos vterque innixus, decantent pſalmos: Domine, nè in furore tuo, II. Benedic anima mea Dominum, I. Miſerere mei Deus, Deus in nomine tuo. Quid gloriaris? Deindè Kyrieeleiſon. Pater noſter. Saluum fac ſeruum tuum. Illuſtra faciem tuam. Mitte ei Domine. ORAT. Deus, cuius indulgentia nemo non indiget. Miſſa. ANTIPH. De neceſſitatibus. ORATIO. Deus qui iuſtificas impium. Epiſtola: Lauamini, mundi. GRAD. Saluum fac ſeruum. Euangelium: Duo homines. OFFER. Miſerere mihi Domine. Super oblat. Huius Domine virtute myſterium. Com. Deus propitius. Ad Complend. Purificent nos Domine. Eodem die fit collecta ad ſanctam

Ana-

Eccleſiaſtica cenſura.

Quō ſacerdos debeat confitentē; interrogare in cōfeſſione.

Quō confitēs debeat ſe gerere.

Pœnitentia medicina quō ſūſcipienda.

Confeſſor debet habere iudiciū.

Cōfeſſoris orationes.

Anaſtaſiam. ANTIPHONA : Exaudi nos Domine quoniam benigna. Pſalmus : Saluum me fac Deus. Interìm ponendi ſunt cineres ſupee capita, ſicut antiphona teſtatur. ORAT. Concede nobis Domine. Antiphona ad proceſſionem : Iuxta veſtibulum. Item : Immutemur. Alia : Parce Domine. His finitis, ſequitur Litania. Dehinc ſtatio ad S. Sabinam.

Diſputatio de eleemoſyna.

SABBATVM ante Palmas, ità prętitulatur in Sacramentario, Sabbatum vacat. Dominus Papa eleemoſynam dat. Cogitare oportet qualiter eadē die potiſſimū eleemoſyna tradenda ſit. Vbì notandum quòd ea quæ colimus circa paſſionem Domini & reſurrectionem atque aſcenſionem in cęlum, in commemorationem illarum rerum, quæ ſuo in tempore peracta ſunt, agimus: vt illud, Quotieſcunq; feceritis, &c. Habemus opus præcedens eleemoſynæ præſentis Sabbati, quod imitemur, & ad memoriam noſtri reducamus. Cur enim iſto die eleemoſyna ſpecialiùs ab Apoſtolico tribuatur, cùm omni tempore danda ſit, Ioannes Euangeliſta inquit : Ante ſex dies Paſchæ venit Ieſus in Bethaniam in domum Simonis leproſi, ibiq; Lazarum quatriduanum reſuſcitauit, feceruntq; ei cœnam ibi. Maria ergò accepit libram vnguenti, & vnxit pedes Domini. Indignãte pro hoc Iuda proditore, Ieſus in laudem mulieris ita reſpõdit: Opus bonum operata eſt in me: Vbicunq; enim prædicatum fuerit, & reliqua. Qui enim benè viuit, pedes Domini vnguento vngit. Vnguentum enim illud iuſtitia fuit, ideoq; libra fuit. Qui ſuperflua dat pauperibus, pedes Domini capillis ſuis tergit. Domus impleta eſt odore vnguenti, & mundus repletus eſt fama bona mulieris. Vndè Apoſtolicus vir in memoriam deuotiſſimæ mulieris, mẽbris Chriſti hodiè facit, quod ipſa fecit capiti, & ideò à ſtatione publica vacat, nõ tamẽ à celebratione Miſſæ, quia huic negocio inſiſtit. Et quia de hac feria officium proprium non habetur, de eiſdem feriis repetitur, id eſt, de quarta feria: Antiphona: *Liberator meus*: Lectio Zachariæ Prophetæ: *Hęc dicit Dominus* : Exulta ſatis filia Hieruſalem, ecce rex tuus veniet tibi iuſtus & ſaluator, ipſe pauper & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ, & reliqua. Euangelium ſecundùm Lucam: Cùm appropinquaſſet Ieſus ad Bethphage, & Bethaniam, & reliqua.

Feſtum ramorum Palmarum.

HESTERNA die Dominus in Bethania in domo Simonis recubuit, hoc eſt, ſexto die ante paſſionem : hodiè verò, quod eſt quinto die ante Paſcha, exiens de Bethania, miſit duos diſcipulos in Hieruſalem, dicens eis: Ite in caſtellum quod contra vos eſt, & inuenietis aſinam & pullum: ſoluite & adducite mihi, qui ſoluentes, adduxerunt ad Ieſum, & impoſuerũt veſtimenta ſua, & eum deſupèr ſedere fecerũt. Cùm autẽ audiſſet turba quæ venerat ad diem feſtum, quòd Ieſus pergeret Hieruſalem, acceperunt ramos palmarum, venerũtq; ei obuiam, & clamabant : Oſanna, Benedictus qui venit, & reliqua. De hac die ſciendum eſt, quòd diuerſis vocabulis diſtinguitur, id eſt, dies Palmarum, ſiue florum, ſiue ramorum : Oſanna, Paſcha petitum, ſiue competentium, & capita lauantium. Dies Palmarum ideò celebratur, quia in eo Dominus tendens Hieroſolymam, occurrit ei turba plurima, hinc indè clamando, Oſanna, quod interpretatur, Saluifica: ſiue, Saluos nos fac. Eſt enim Hebræus ſermo, qui apud illos dicitur Oſianna. In ramis Palmarum ſignificatur victoria, qua erat Dominus mortem moriendo ſuperaturus, atque per trophæum crucis de diabolo mortis principe triumphaturus. In ramis arborum intelliguntur dicta patrum, & exempla. Turba plurima ſignificat innumerabilem Martyrum exercitum, qui corpora ſua pro Domino tradiderunt. Veſtimenta Apoſtolorũ opera ſunt iuſtitiæ. Vndè in Pſalmo : Sacerdotes tui induãtur iuſtitia. In aſello quo ſedebat, indicabat ſimplicia corda gentilitatis, quam præſidendo atq; regendo perducebat ad viſionem pacis æternæ. Paſcha petitum, ſiue competentium dicitur : quia hodiè Symbolum Competentibus tradebatur, propter confinem Dominicæ Paſchæ ſolennitatẽ, vt qui iam ad Dei gratiam percipiendam feſtinant, fidem quam confitentur, cognoſcant : Competentes enim, quaſi ſimul petentes, dicuntur, id eſt, gratiam Chriſti petentes. Capita lauantium ideò hunc diem appellat vulgus, quia tunc mos eſt lauari capita infantium, qui vngendi ſunt Sabbato ſancto, nè fortè obſeruatione Quadrageſimæ ſordidati ad vnctionẽ accederent. Quanta verò reuerentia hęc conſuetudo à deuotiſſimis viris excolitur, libuit hìc parumper inſerere.

Capitum lotio in ſabbato Paſchæ.

Hodiè pręparatur quoddam portatorium honeſtiſſimè, in quo intromittitur ſanctũ Euangelium, quod intelligitur Chriſtus, & ſtatuitur in Eccleſia ante aram, vndè clerus proceſſurus eſt. Deinde adunantur palmę & flores, atque diuerſa genera frondium, ſeu oliuarũ, ſuper quæ dicitur hæc oratio à ſacerdote : Omnipotens ſempiterne Deus, qui antequàm filium tuum Dominum noſtrum pro nobis mortem perpeti fineres. Sequitur benedictio palmarũ ſiue frondium : Omnipotens Deus Chriſte. His finitis, dantur à cuſtodibus palmæ; accipienteſq; populo ramos arborum, oliuarum, ſiue florum, inchoatur Antiphona : Pueri Hebræorum. Deindè ſuſcipiunt Diaconi ſuprà ſcriptum portatorium cum Euangelio, baiulantes cum ingenti exultatione iugum Chriſti ſuaue, & onus eius leue, præcedente aqua benedicta cum candelabris atq; thymiamateriis cum aliis ornamentis. Inſupèr etiam laicorum ſchola cum vexillis atque fanonibus à longè præeunte. Exeũte enim clero ſeu populo ab Eccleſia, inchoatur Antiphona : *Cùm appropinquaret Dominus*. Qua finita, inchoat ſchola Antiph. *Cœperunt omnes*. Item *Cùm audiſſent*. Item *Appropinquante*. Cùm ingreſſi fuerint ciuitatem vel cœnobium, dicitur

tur Reſponſorium, *Ingrediente Domino*. Item: *Collegerunt pontifices: Vnus autem*. His finitis, ante atrium Eccleſiæ loco competenti ſubſiſtit ſchola cum baiulis & reliquo ornatu, & clerus ſeu populus expectant in loco atrij, inchoãtes Antiph. *Occurrerũt*. Rñdet ſchola Antiph. cũ angelis & pueris. Hac finita, inchoãtur à duobus cãtoribus quidã verſ. *Iſrael es tu rex*: Rñdet chorus adſpiciẽs ſeu inclinans ſe ad ſupraſcriptum ſanctũ Euangelium, *Gloria, laus & honor tibi ſit*. Eo ordine ſequuntur alij verſus. His finitis, incipit ſchola cũ baiulis Antiph. *Pueri Hebræorum*. & tũc proſternit omnis plebs hincindè frondes ſeu flores, decantantes Antiph. Oſanna filio Dauid, vſque ad altare. Et ſic intrant ad Miſſas. Miniſtri verò tenent palmas in manibus vſque ad completionem Miſſæ. Intermittunt aliqui ſalutationem in paſſione, id eſt, *Dominus vobiſcum*: quod non legitur in ordinibus, ſed in paraſceue tantùm, vbi reticetur officium ſacerdotale. Ideò autem hæc hebdomada maior dicitur, quia in ea maxima eſt adhibenda parſimonia, ſiuè quòd maius officium recolitur in ea.

Palmas tenent ſacerdotes in manibus.

FERIA quarta hebdomadæ maioris, hora tertia procedit Apoſtolicus cum omni clero ſeu populo ad Eccleſiam, & dicit orationes ſolennes, ſicut in ſexta feria. His expletis, oſculato altari, egreditur. Presbyteri verò Eccleſiarum, tam vrbani, quàm ſuburbani, reuertuntur ad titulos ſuos, vt hoc ordine feria ſexta compleant, hoc ſcientes, vt quod Pontifex pro ſe intermittit, ibi illum commemorẽt. Poſteà verò hora octaua ingrediuntur ad Miſſas more ſolito. Ideò hæ orationes hodiè celebrantur, quia in hac feria quarta conſilium fecerunt Iudæi vt occiderent Dominum. Vndè nos ad memoriam reducere debemus crudele conſilium Iudæorum, & manſuetudinem Chriſti, vt contra omnem iniuriam armemus nos armis orationis & patientiæ, ſicut ipſe fecit, dicens: Pater, ignoſce illis. Sequitur manifeſta definitio, cur primum reſponſorium, vnum habeat verſum: ſecundum, quinque. Primus homo Adam duas mortes paſſus eſt. In prima lectione, & primo reſponſorio mors animæ: In ſecunda & ſecundo mors corporis ſignata eſt: Caro namque Saluatoris pro ſalute corporis: ſanguis verò pro anima noſtra effuſus eſt: & quia omnis homo vnam habet animam, idcircò primum reſponſorium vnus ſequitur verſus: Reſponſorium ſecundum quinque verſus habens, quinque corporis ſenſus ſignificat in Adam mortuos, quos Chriſtus moriendo & reſurgendo reuiuificauit, & priſtino reddidit ſtatui. Paſſio quæ legitur, oſtendit Iudæorum conſilium præualuiſſe ad tempus, & in manſuetudine Chriſtum perſeueraſſe. Quòd autem ſinè ſalutatione pronunciatur, quod Dominica nõ agitur die, ſignificat Iudæorum prauum conuentum contra Chriſtum conſpiraſſe, & diſcipulorum ſilentium propter triſtitiam paſſionis

A illius, quæ feria ſexta vſq; ſeruata eſt, quã die, primus homo conditus eſt & redemptus. Per tres continuos qui ſequuntur dies, id eſt, quinta, ſexta & ſeptima feria, triduanam ſepulturam Domini celebramus. Ac per hoc, vt compaginemur humilitati ſepulturæ eius, omittimus excelſa noſtra, id eſt, *Gloria patri*, & campanas, id eſt, ſigna.

Solennia ſepulturæ.

De Cœna Domini.

IN hac ſacra feſtiuitate diuerſa geſta ſunt, B & geruntur. Surgendum eſt enim ad vigilias, hora noctis octaua, & tunc omni lumine decoratur Eccleſia. Ab hac nocte vſq; in ſabbatum ſanctum, non dicitur, *Deus in adiutorium* more ſolito, neque *Gloria patri* in pſalmis, neq; in reſponſoriis, ſed neque in vllo loco. Cantor verò mox inchoat Antiph. ſicut in Antiphonario continetur. Lector verò non petat benedictionem, neq; à ſacerdote compleatur: Sed ex verbis lectionis iubetur finem facere, aut certè exterminationem. Lectiones primæ de lamentationibus Ieremiæ, Secundæ de tractatu Pſalmi: C *Exaudi Deus orationem meam cùm deprecor*. Tertiæ de Apoſtolo: *Conuenientibus vobis in vnum*. In paraſceue verò, & in Sabbato ſancto de ſupradictis lamentationibus, & tractatu Auguſtini in eodem Pſalmo, nouiſſimmè de epiſtola Pauli, Feſtinemus ingredi in illam. Per has nouem lectiones ſeu pſalmos ac reſponſoria, qui recoluntur in his tribus noctibus inſinuatur, quòd Dominus deſcendens ad infernum, indè tria hominum genera rapuit, & tranſuexit ad cælos. Ad ſocietatem videlicet nouẽ ordinum D angelorum, ſicuti eſt: *Duo in lecto, duæ molentes, duo in agro*. Accenduntur enim in hac nocte lumina vigintiquatuor, & extinguuntur per ſingulas lectiones & reſponſoria. Quæ fiunt ſeptuagintaduo illuminationes & extinctiones: Tot enim horis iacuit Dominus in ſepulcro. Lumen & cantus, gaudium & lætitiam ſignificat: Extinctio luminum, defectum ſeptuagintaduorum diſcipulorum, ſiue mœſtitiam Apoſtolorum, quam pertolerunt per ſeptuagintaduas horas, quę conſecratæ ſunt Chriſti ſepulturæ. Hoc enim ordine per ſingulas noctes ex- E tinguuntur. In initio primi Pſalmi, eſt cuſtos paratus cum canna in loco dexteræ partis Eccleſiæ, & mox vt primam Antiphonam audierit, extinguit primam lucernam. In fine verò ſequentis Pſalmi ex parte ſiniſtra, cuius alia in medio * tertiam. hoc ordine de aliis proſequitur. His omnibus extinctis, ſimili modo in matutinis per ſingulas Antiphonas extinguuntur. Dicto etiam verſu ante Euangelium, ſubtrahitur media, & reſeruatur vſque in Sabbatum ſanctum. His finitis, vadunt per oratoria, pſalmos canendo cum Antiph. Omittitur etiam *Gloria patri*, &c. vbi gloria recolitur ſanctæ Trinitatis. Quia vna eſt perſona filij Dei, & filij hominis, qui pati venerat, conformat ſe ſan-

ctis

Quare lumina 72. eſſe debent.

* trium.

Media candela nõ extinguitur.

ſta Eccleſia capiti ſuo,& de glorificatione eius reticet, vſquedùm exaltetur per triumphum victoriæ. Quia ordo Prædicatorum tempore paſſionis ſiluit, reticetur ſonus ſignorum atque campanarum. Pro hoc enim humilior ſonus lignorum ad congregãdum populum aſſumitur. A pacis oſculo ſinè ſalutatione abſtinetur, non quòd malum ſit, vbi ex charitate profertur: ſed ad vitandam ſalutationem peſtiferam, qualem Iudas proditor exercuit, vt demonſtretur, quam iniuriam paſſus eſt Chriſtus à ſuo diſcipulo,& nos vitemus eadẽ ratione iniuriam fratribus facere. ſigno enim doloſo traditus eſt Dominus. Inuitatorium non cantatur,vt ſciamus malum cõuentum vitare, qualis fuit apud Iudæos de nece Chriſti. Sacerdotale officium Deo his diebus non agitur, quia percuſſus eſt paſtor,qui eſt Chriſtus,& acies gregis diſſipati ſunt. Iſto die pœnitentes ad remiſſionẽ peccatorum redeunt, iuxta decreta Innocentij Papę, qui dicit: De pœnitentibus autem qui ſiue ea grauioribus commiſſis,ſiue ex leuioribus pœnitentiam gerunt, ſi nulla interueniat ægritudo, Feria quinta ante Paſcha eis remittendum Rom. Eccleſiæ conſuetudo demonſtrat. Poſt hæc egreditur pœnitens manè de loco, vbi pœnitentiam geſſit, & in gremio Eccleſiæ præſentatur, proſtratus omni corpore in terra, tunc decantantur hi Pſalmi, *Miſerere mei Deus*,cum antiph. *Cor mundum*,deindè *Kyrieeleiſon*,& *Pater noſter*, & capitul.& preces:Saluum fac ſeruum tuum Domine. Conuertere Domine. Mittat tibi Dominus. Illuſtra faciem tuam. Domine vide humilitatem. Exaudi me Domine, quoniã benigna eſt miſericordia tua. ORATIO:Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris,& me,qui etiam miſericordia tua primus indigeo, & reliq. Alia oratio: Præſta, quæſumus Domine, huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum. Alia, Deus humani generis benigniſſime conditor,& miſericordiſſime reformator. Alia: Deus, ſub cuius oculo omne cor trepidat, omnesque conſcientiæ cõtremiſcunt, & reliqua. Poſt hoc verò admoneatur à ſacerdote, vt quod pœnitẽdo diluit, iterando non repetat. Miſſa, vndè ſupra. Antiphona: Ego autem in Domino ſperaui. Omnipotens ſempiterne Deus confitentibus huic famulo. Epiſtola:Quærite Dominum dum inueniri poteſt. Grad. De neceſſitatibus. Euangelium:Subleuatis Ieſus oculis in cælum. Offerto. Factus eſt Dominus firmamẽt.Secret. Virtutum cæleſtium Deus, de cuius gratiæ rore deſcendit.Coll. Illumina faciem tuam. Orat. Ad complend.Concede quæſumus Domine,vt perceptum noui ſacramẽti myſterium. Eodem die altaria templi & parietes ſiue pauimenta Eccleſiæ lauantur, & vaſa Domino ſacrata purificantur. Quamuis omnia poſſit congruere lauatio eorum, tamen non deeſt aliquid myſticum. Parietes domus vocabulum habent Eccleſiæ, quia continent eccleſiam, non tamen ſunt ipſi eccleſia. Ac per hoc quia eccleſia conuo-

Quare Miſſa non celebratur tempore ſepulturæ.

A catio interpretatur, homines ſunt eccleſia,non parietes domus. Qui tamen proptereà ſanctificantur ab Epiſcopo, vt in eis inuitetur aduentus angelorum, & homines in ea intrantes ab omni turpiloquio & ſcurrilitate, & etiam etiam cogitatione, nouerint ſe continere, vt audiant quod Moyſes audiuit, quando voluit videre rubum ardentem: Solue calceamentum de pedibus tuis: locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt. Calceamenta quæ ex mortuis animalibus fiunt, veteris hominis peccata ſignificant: intrantes nos in loca ſancta, vbi Dominus eſt &
B angeli eius, exuamus nos his calceamentis, & ea quæ ſunt Domini, cogitemus. Pauimentum Eccleſiæ, auditores magiſtrorum ſunt.Lauatio domus, quæ nuncupatiuè Eccleſia dicitur, ſignum eſt lauationis pedum fratrum: Lauatio pedum fratrum, ſignum eſt remiſſionis peccatorum, ſiue quando à Domino remittuntur, ſeu inuicem à nobis ipſis: Hodiè,chriſma conficitur vel conſecratur. Vndè Chriſtus,id eſt,vnctus,à chriſmate appellatur. Vnguentum iſtud Moyſes primùm in Exodo iubente Domino cõpoſuit,quo primi Aaron & filij eius in teſtimo
C nium ſacerdotij & ſanctitatis peruncti ſunt. Deinde quoque reges eodem chriſmate ſacrabantur. Vndè & Chriſti nuncupantur,vt illud: Nolite tangere Chriſtos meos. Eratq; eo tempore tantùm in regibus & ſacerdotibus myſtica vnctio. Sed poſtquàm Dominus noſter verus rex & ſacerdos æternus à Deo patre cæleſti hoc myſtico eſt delibutus vnguento,iam nõ ſoli reges & pontifices,ſed omnis eccleſia vnctione chriſmatis conſecratur, pro eo quòd membrum eſt æterni regis & ſacerdotis. Conficitur enim ex oleo mundiſſimo & optimo balſamo.
D Quia genus regale & ſacerdotale ſumus, ideò poſt lauacrum vngimur,vt Chriſti nomine cenſeamur. Chriſmalis enim vnctio ſanctificat iam viuentes ex mortuis. Et ideò feria quinta conficitur, quia quinta ætate mundi ad nos Chriſtus veniſſe perhibetur, ſiue quòd ante biduum paſchę Maria caput ac pedes Domini perūxit. Benedicitur oleum Infirmorum, quia paſſio Chriſti auctorem mortis deſtruxit: gratia eius quę ſignificatur per olei vnctionem, arma eius quæ ſunt peccata quotidiana, deſtruxit, Iacobo atteſtante: Oratio fidei ſaluabit infirmum:
E & ſi in peccatis ſit,dimittentur ei,cuius ſignum eſt olei vnctio. Eadem die,hora nona ſcilicet, quando dies ſunt longiores, ſeu hora quinta, quando breuiores, excutitur ignis de lapide in loco foris baſilicam, & illuminatur candela. De quo igne nouo illuminatur à manſionario Eccleſiæ lampas vna,& ſeruatur vſq; in Sabbatũ ſanctũ ad illuminãdum cereũ, qui eodem die eſt benedicendus. De quo in Sabbato ſancto dicendum eſt. Supraſcriptam verò candelam illuminatam ponit mãſionarius in ſummitate cannę, ita vt reſpiciat Eccleſiã quam ſunt ingreſſuri, proſequente eum populo cum ſummo ſilentio atque inclinatione: ipſa verò eccleſia

Cæremoniæ lotionis pedum

Chriſma.

Solennitas & cæremoniæ cœnæ Dñi fer. 5.

ſia abſq; lumine erit. Cuſtodes autem lampa- A des ſeptem ante altare ità præparatas habeant, vt abſque vllo impedimēto cuiuſcunq; retardationis manu manſionarij, cum eadem candela poſſint accendi. Deincèps verò à cuſtodibus omni lumine decoretur Eccleſia, & ſicut iſto die taxauimus, ità & feria ſexta atque ſabbato. Eo ordine, vt à manſionatio feria quinta portetur, ſexta feria ab Archidiacono, ſabbatu ab epiſcopo iuniore. In cœnobiis verò feria quinta à cuſtode Eccleſiæ, feria ſexta à Præpoſito, ſabbato ab Abbate. Poſt illuminationem verò Eccleſiæ inchoatur ad Miſſam Antiphona: *Nos* B *autem gloriari*. Interìm egredietur pontifex de ſacrario cum diaconibus Dalmaticis, & ſeptem cereoſtatis ante eum, ſicut in die ſolenni, cum omni ſcilicet ornatu. Dum tranſierit per medium ſcholæ, annuat illi vt dicat *Gloriam*. Antequàm verò aſcendat ad altare, dat pacem priori Epiſcopo, & priori presbytero, deindè diaconibus: veniensq; ante altare inclinat ſe ad orationē, proſtratus in terra vſque ad verſum repetendum. Quo finito, dicitur *Kyrieeleiſon*. Deindè, *Dominus vobiſcum*, & peragitur Miſſa. Ipſo die ita conficitur chriſma: in vltimo ad C Miſſam antequàm dicatur, *Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas*, leuatur de ampullis, quas offerunt populi, & benedicit eam Dominus Papa, quàm omnes presbyteri: deindè ſequitur exorciſmus olei. His expletis, ſequitur oratio Dominica. *Libera nos quæſumus Domine. Pax Domini*, & *Agnus Dei*, & communicat Pontifex ſolus, & redit ad ſedem ſuam, & ſequitur ad Comm. *Dominus Ieſus poſtquàm cœnauit*. Pſalmus: *Beati immaculati*, ad repetendum, quantum neceſsè erit. Interìm communicat clerus, ſeu omnis populus. Sequitur ad D Compl. oratio: Hac expleta, dicit Diaconus: Ite, Miſſa eſt. Cui ſubſequuntur veſperæ, vt in antiphonario continetur. De eodē verò die legitur in ordinibus, quòd reſeruandū ſit de corpore Domini ad communicādum in craſtinum. Auguſtinus ad Ianuarium: Sunt qui quotidiè Euchariſtiam volunt ſumere; & quia in paraſceue non conficitur corpus Domini, neceſsè eſt vt hi, quibus eſt voluntas communicandi, habeant ſacrificium ex priori die, quod tamen Romani non faciunt. In iſto enim die conſumitur agnus typicus, conſummaturq; modus com- E municationis, & illud vetus ſacramentum per calicē, quem porrexit diſcipulis ſuis, Deo gratias agendo, quod vetera tranſitura, & ventura noua quæ debemus expectare vſq; in reſurrectionem Domini. Dixit enim Dominus: Non bibam de hoc genimine vitis, vſq; in diē illum, & reliqua. Dehinc tranſitur ad conuiuiū, ex quo cœna Domini vocatur. Cœna. n. Dominica dicitur, eo quòd ipſe Dominus cū diſcipulis ſuis Paſcha fecerit. Hoc autem ordine factū eſt: Circa veſperā verò cœna facta, id eſt, parata & ad conuiuantiū menſam vſq; perducta, non tranſacta, neq; finita, ſurgit Ieſus à cœna, & ponit ve-

Euchariſtię reſeruatio.

Solennitas cōuiuij cœnæ Dñi. ę in fer. 5.

A ſtimenta ſua: & cùm accepiſſet linteū, præcinxit ſe, deindè miſit aquam in peluim: veniensq; primùm ad Petrū, cœpit lauare pedes eius, & extergere linteo quo erat præcinctus, & diſcipulorum. Cui dixit Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes? & Dominus ait: Quod ego facio, tu neſcis modò: ſcies autem poſteà, & reliqua. Poſtquàm autem lauit pedes, recubuit iterum. Non eſt hìc intelligendum, conſumptā cœnam atq; tranſactam: adhuc enim cœnabatur cùm Dominus ſurrexit, & lauit pedes eorum. Nam poſteà recubuit, & buccellam ſuo traditori poſtea de- B dit, erat enim iam nox, vtiq; nondum finita cœna, hoc eſt, dum adhuc panis in menſa eſſet. Et poſt pauca ait diſcipulis: Si ego laui veſtros pedes. vſque, & vos ita faciatis. Aliqui enim viri religioſi ſumunt priùs parùm, & poſtea lauant pedes, deindè cęnant. Hoc imbuti exemplo fideles Chriſtiani, non dedignantur facere conſeruis ſuis, quod Chriſtus fecit diſcipulis. hoc eſt, pedes omnium lauare, tam pauperū quàm peregrinorum, & aliquid de copiis ſuis tribuere: & qui hoc non valet, debitum ſibi proximis relaxet, quatenus illi remittatur in cœlo. C Ipſe enim nobis quotidiè lauat pedes, qui interpellat pro nobis. Ipſum enim ſignum lauatio pauimentorum Eccleſiæ. In lauatione pedum decantantur hæ Antiphonæ: *Poſtquàm ſurrexit Dominus. Si ego Dominus. Dominus Ieſus. Mandatum nouum. In hoc cognoſcent omnes. Diligamus nos inuicem. In diebus illis. Ante diem feſtum Paſchæ. Charitas*. His finitis, nudantur altaria iam circa noctem, & ſic permanent vſque ad Sabbatum ſanctum. Altare Chriſtum ſignificat, qui tunc nudatus eſt à veſtimentis, hoc eſt, à diſci- D pulis, quando relicto eo omnes fugerunt. In hac enim nocte Chriſtus veteri legi finem dat, quæ non ſoluebat peccata, ſed puniebat: dat initiū noui teſtamenti, per quod peccata abſoluuntur. Ab hac enim nocte vſque Sabbatum, nonnulli ſerui Dei imitantes Apoſtolos, ieiuni permanent: aliqui verò contenti ſunt pane tantùm & herbis, atque leguminibus ſeu ſicera.

Cæremoniæ lotionis pedum fer. 5. in ſancta ſeptimana.

Denudatio altarium.

Feria ſexta, quæ & Paraſceue.

PAraſceue præparatio interpretatur, quæ & ſexta ſabbati dicitur. In hoc enim die præparabant Iudæi ea, quæ in Sabbato erant neceſſa- E ria, iuxta quod de manna præceptum eſt: Sexta die colligetis duplum. & ideò in ſolennitate habetur, quia eo die Chriſtus myſterium crucis expleuit, propter quod in hunc mundum venerat, vt qui ligno percuſſi fueramus in Adam, rurſum per ligni myſterium ſanaremur. Huius enim cauſa triumphi humana poſſibilitas Chriſto per omnem mundū celebritatem annuam præbet, pro eo quòd dignatus eſt ſanguine paſſionis ſuæ redimere peccatum mundi, & per crucē morte deuicta abſoluere. Tripartita autem ratio Dominicæ paſſionis oſtenditur. Prima, vt Chriſtus pro reatu mundi redēptio daretur, & hoſtis antiquus velut hamo crucis caperetur,

Solennitas paraſceues.

Cauſa paſſionis Dominicæ.

retur, ſcilicet vt quos abſorbuerat, euomeret, non potentia victus, ſed iuſtitia. Secunda cauſa eſt, vt ſecutoribus hominibus vitæ magiſterium præberet: ad hoc enim aſcẽdit in crucem, vt nobis paſſionis & reſurrectionis præberet exemplum. Tertia cauſa eſt ſuſceptæ crucis, vt ſuperbia ſeculi, & inflata ſapientia, per crucis ſtultam, vt putatur, prædicationem humiliata corrueret, vt pateret, quod ſtultum Dei eſt, quanto ſit ſapientius hominibus. Sed adhuc videndum eſt, quarè Dominus tale genus mortis elegerit. Legimus enim in Euãgelio, quòd Pharisæi voluerunt eum præcipitare de monte: At ille tranſiens, per medium illorum ibat. Alibì quoq; legimus, quòd Iudæi lapides tulerunt, vt iacerent in eum ipſe verò abſcondit ſe, & exiuit de templo. Quarè Dominus noluit præcipitari aut lapidari, vel in gladio truncari? vtique cauſa noſtræ ſalutis hoc fecit. Mors enim Chriſti, ſignum eſt noſtræ ſalutis. Noluit ergo lapidari, aut in gladio truncari, quòd videlicet nos ſemper nobiſcum lapides aut ferrum ferre non poſſumus, quibus defendamur. Elegit verò crucẽ, quæ leui manus motu exprimitur, qua & cõtra inimici verſutias munimur Hoc enim ſigno Crucis conſecratur corpus Dominicum, ſanctificatur fons baptiſmatis, initiantur presbyteri, & cæteri gradus eccleſiaſtici, & omnia quæcunque ſanctificantur, hoc ſigno Dominicæ crucis cu inuocatione Chriſti nominis conſecrantur. Nam ipſa Crux magnum in ſe myſterium continet, cuius poſitio talis eſt, vt ſuperiòr pars cælos petat, inferior terræ inhæreat: fixa, infernorum ima contingat: latitudo autem eius, partes mundi appetat. Quia & Chriſtus per paſſionẽ crucis angelis profuit in cælo, quorum numerus qui per apoſtatã angelum imminutus fuerat, ex animabus fidelium quotidiè adimpletur: & nobis qui ſumus in terra, & illis qui propter originale peccatum detinebãtur apud inferos: ſed & ipſis, qui in diuerſis mundi partibus habitabant. Ipſe eſt enim rex cæleſtium, terreſtrium & infernorum, vt omnis lingua confiteatur, quòd Dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei patris. Iacens verò crux, quatuor mũdi partes appetit, Orientem videlicet & Occidentem, Aquilonem & Meridiẽ, quia & Chriſtus per paſſionem ſuam omnes gentes ad ſe trahit: & omnia ſibi ſubiugauit, iuxta quod ipſe ſurgens à mortuis, dicit: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra. Cur autem hodiè Miſſa non cantatur, ſed neque in ſabbato ſancto, donèc ad vigilias noctis, S. Innocentius Papa in Decretalibus dicit: Iſto biduo ſacramenta penitus non celebrari, quia percuſſus eſt paſtor, & oues eius gregis diſſiparæ ſunt, ſeu quòd Apoſtolos, quos imitari debemus, iſto biduo in triſtitia & mœrore fuiſſe, & ieiunos vſque in reſurrectionem permanſiſſe credimus. In die paraſceue ideò non cantatur, quia ipſa die Ieſus Chriſtus ſeipſum hoſtiam obtulit Deo patri pro nobis, & ipſa oblatio ſufficit ad ſalutem

A credentium. In ipſo autem die hora quinta deportatur lumen, vt ſuprà ab Archidiacono ſeu præpoſito, & illuminantur lampades ſeptem: Pontifex autem ſeu clerus atque populus procedunt ad Eccleſiam. Interìm verò egreditur Archidiaconus cum aliis diaconibus de ſacrario, induti ſcilicet planetis fuſcis, & duo cereoſtata ante ipſos cum cereis accenſis procedentes vſque ad altare, cum ſilentio, & oratione completa, atq; oſculato altari, vadunt ad ſedẽ Pontificis more ſolito: deindè annuit Archidiaconus ſubdiacono, vt legatur lectio prima. ſe-

B quitur reſponſorium, Domine audiui. Iſtud reſponſorium cum IIII. verſibus, ſignificat Chriſtum, qui IIII. elementa in effigie hominis aſſumpſit. Illa pendebãt in cruce inter duo animalia, hoc eſt, inter duos latrones. Sequitur altera lectio, deindè more Romano ſequitur tractus, *Qui habitat*. Iſte tractus trahit nos ad longitudinẽ vitæ æternæ. In qua ſalutare Dei, hoc eſt Chriſtum, quem nefandiſſimi Iudæi in cruce poſitum hodie viderunt, & nos credimus viſuros facie ad faciem in æternitate ſua. Canunt hìc aliqui tractum nuperrimè compilatum: *Eri-*

Lectiones in die Paraſceue.

C *pe me Domine ab homine*, &c. ſequitur abſque ſalutatione Paſſio Domini noſtri. Hac expleta, ſtatìm duo diaconi nudant altare ſindone, quæ priùs fuerat ſub Euangelio poſita, in modum furantis. Aliqui verò antequàm legatur Paſſio, præparãt ſindones duas ſibi inuicèm parumpèr cohærentes, & in eo verſu vbi legitur: *Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi*, ſcindunt hincindè ipſas ſindones deſupèr altari in modum furantis, & ſecum auferunt. Quia altare Chriſtum ſignificat, & Apoſtolos veſtimenta ipſius, conuenit vt

D ſubtus Euangelium aliquid iaceat ob honeſtatem, quo ſublato, traditur quod ſubiectum fuit: quia dedito Chriſto inter manus iniquorum, Apoſtoli fugerunt. Per ſindonẽ verò poteſt intelligi Ioannes, qui perſeuerauit cum Domino vſque ad crucem, & poſteà ſe occuluit. Quòd verò ipſo die pannus ſcinditur, hoc portendere videtur, quod pictura in parietibus expreſſa, videlicet, vt ſemper recolamus Dominum pro nobis paſſum, & veſtimenta eius fuiſſe diuiſa. Tenebræ luminum ideò extinctione figurãtur, quia tunc vera lux mundi occubuit, & tenebræ

E totum mundum operuerunt. Notandum eſt enim, quia in Romana Eccleſia extinguitur totus ignis in ſexta feria, & reaccenditur: in hoc facto imitamur ignis fotus, & conſeruatus per congeſta lignorum, principalem ignẽ. i. ſolem corporeũ, qui ab humanis obtutibus ſe abſcondit tempore paſſionis, à ſexta hora vſq; ad nonam, nè ſuo lumine fruerentur, qui male gaudebant de ignominia Domini ſui: Hac cauſa extinguitur in vj. feria, vj. hora, & renouatur circa horam nonam, inter quæ cõuenit, vt his horis hæc recolantur, quibus tunc geſta ſunt. Mox ſequuntur orationes ſolennes ad Hieruſalem. Solennes dicuntur, quia ab omnibus ſolenniter debent celebrari. Fit in eis mentio omnium

fidelium & infidelium. Nec ab re eſt, quòd pen- A
dente Domino in cruce, & Iudęis illi inſultan-
tibus, pro Ipſis orauerit. Ex hoc & nos ad me-
moriam reducamus, quòd quando aliquid mo
leſtè patimur, aut ab inimicis perſequimur,
ad orationem ilicò confugere debeamus. Pro
periculis huius vitę, & pro hęreticis & paganis,
& per omnes alias orationes genu flectimus, vt
per hunc habitum corporis, mentis humilita-
tem attendamus, excepto quando pro perfidis
Genuum flexiones die Paraſceues
Iudęis oramus: illi enim genu flectebant Domi
no opus bonum malè operantes, quia illuden-
B do hęc faciebant: Nos ad demonſtrandum, quia
fugere debeamus opera quæ ſimulando fiũt, vi-
tamus genu flexionem pro Iudæis. Denique
Pontifex veniens ante altare, ſiue (vt in alio or
dine legitur) tranſiens in dexteram partem ec-
cleſię infra thronum, dicit: *Oremus*. & diaconus
Flectamus genua. Item diaconus: *Leuate*, & Pon-
tifex dat orationem, ſicut in ſacramẽtario con
tinetur. His finitis, omnes exeunt forâs, Apo
ſtolico hoc agente, nos hora nona inchoamus.
Circa veſperum verò in omnibus eccleſiis preſ-
byterorum ſeu epiſcoporum, atque cęnobio-
C rum pręparatur crux ante altare, & ſuſtentatur
hincindè à duobus acolytis, poſito ante eam
oratio, venit Pontifex ſolus, & adoratam deo-
ſculatur crucem. Deinde presbyteri & diaconi
& cæteri per ordinem, deindè populus. Ponti-
fex verò ſedet in ſede donèc omnes ſalutent.
Presbyteri verò duo priores, ſalutata cruce,
intrant in ſacrarium, & deferunt corpus Do-
mini quod pridiè remanſit, ponentes illud in
patena, & ſubdiaconus tenet ante ipſos calicẽ
cum vino non conſecrato, & alter ſubdiaconus
patenam cum ſupradicto corpore Domini, à
D quibus accipiunt presbyteri patenam & cali-
cem, & ponunt ſuper altare nudatum: Pontifex
verò ſedet dum ſalutat populus crucem. ſalutan
te enim priùs Pontifice ſeu populo, cantatur
Antiph. *Ecce lignum crucis*. Pſal. *Beati immacula
ti*. Item, *Crucem tuam adoramus*, &c. Pſal. *Deus
Adoratio Crucis die Paraſceues
miſereatur*. Alia: *Dum fabricator*. Quando hanc
crucẽ adoramus, omne corpus noſtrum hęreat
terrę, & ipſum quem adoramus, quaſi pendentẽ
In ea mente cernamus, virtutemq; quam acce-
pit ex Dei filio, ipſam adoramus. Proſternimur
corpore ante crucẽ, mente ante Dominum: ve-
E neramur crucem, per quam redempti ſumus,
& illum deprecamur, qui redemit. Qui verò
non poſſunt habere de ligno Domini, ſalua fi-
de adorant illam quam habẽt, de quibus venera
tionibus quę conueniunt, per ſingulas oratio-
nes ſuperiores, B. Ioannes Chryſoſtomus inter
cætera ſic dicit. Crux Eccleſię fundamentum,
atq; orbis terrę cautela. Crux annunciatio Apo
ſtolorum gloriatio martyrum, ſpes Chriſtiano-
rum. Crux gaudium ſacerdotum, virginum ca-
ſtitas, monachorum abſtinentia. Crux, impera
torum philoſophia, & regum magnificentia, &
deſtructio ſuperborum. Crux ęgrotãtium me-
dicus, nauigantium gubernatio, atq; periclitan

A tium portus. Crux inſenſatorum ſapientia, atq;
libertas ſeruorũ. Crux ſcãdalum Iudæorũ, atq;
perditio impiorum. Crux tẽplorum deſtructio
& repulſio idolorum. Qua ſalutata, & repoſi-
ta in loco ſuo, venit pontifex ante altare, & di
cit: *Præceptis ſalutaribus moniti. Pater noſter. Li-
bera nos quæſumus Domine*. Cùm verò dixerint,
Amen, ſumit de pane ſancto, & ponit in calicẽ
ſilendo. *Pax Domini* non dicit, quia non ſe-
quuntur oſcula circunſtantium. Sanctificatur
autem vinum non conſecratum per ſanctifica-
tum panem. Tunc communicant omnes cum ſi-
B lentio, & expleta ſunt vniuerſa. De hac autem
communicatione vtrum debeat fieri, ſuprà re-
latum eſt. Deniq; petente hodiè corpus Domi-
ni Ioſeph ſerò, & adſpicientibus mulieribus vſ-
que ſepulto, reuertentes emerunt aromata &
vnguenta, & Sabbato ſequenti propter manda
tum ſiluerunt, parantesq; aromata, manè vt vn-
gerent corpus Domini, venerunt.

Quæſtio, quarè dicatur Dñs tribus diebus &
tribus noctibus fuiſſe in corde terræ, cùm, ſicut
Euangeliſta refert, paraſceue hora ſexta ſit cru
cifixus, & circiter hora nona, inclinato capite,
C ſpiritum emiſerit, ſabbato in ſepulcro quieue-
rit, & prima ſabbati valdè diluculo à mortuis
ſurrexerit. Sed hoc ſynecdochicôs accipiẽdum
eſt, à parte videlicet totum. Nam ſi partẽ para-
ſceues cum præterita nocte, qua comprehenſus
eſt, accipias, itemq; ſabbatum cum ſua nihilo-
minùs nocte, & rurſùs noctẽ Dominicam cum
eodẽ die, quo illuceſcẽte ſurrexit: inuenies pro-
fectò integrum triduũ & tres noctes. Sciendum
etiam, quòd dupla erat mors noſtra, in anima
videlicet & in corpore. Chriſti verò mors ſim-
pla fuit, quia peccatum, quod eſt mors animæ,
D non admiſit, ſicut eius reſurrectio ſimpla fuit.
Dominus autem trigintaſex horis iacuit in ſe-
pulcro, vno videlicet die, & duabus noctibus.
Duodecim verò horæ diei, ad vigintiquatuor
horas duarum noctium, ſimplum ad duplum. Et
duodecim quidem horæ diurnæ, ſimplæ mortis
noſtri Redemptoris conueniunt: Vigintiqua-
tuor autem nocturnæ, ad duplam noſtram con
ſentiunt mortẽ. Magno igitur ſacramento vna
die & duabus noctibus iacuit in ſepulcro, quia
lucem ſimplę mortis ſuæ, tenebris duplæ mortis
noſtræ adiunxit. Veniens enim ad nos, qui in
E morte carnis preſſi eramus, vnam ſuam, id eſt,
carnis mortẽ detulit, & duas noſtras abſoluit:
ſimplam ſuam duplæ noſtrę contulit, & duplam
noſtram ſubegit.

Quæſtionem à tua dilectione mihi propoſi-
tam, eò difficiliùs aggredior elucidandam, quò
hanc nec in patrum ſcriptis expoſitam hacte-
nùs reperi, nec magiſtrorum traditione perce-
pi, ſed nec ab vllo quæſitam audiui, vndè totiès
te rogantem diſtuli, quia nec tibi, nec cui-
quam aliquid dicere volui, quòd non euidenti
ratione, aut ſcripturarum auctoritate poſſem
probare. Quid autem mihi exindè videatur,
viua voce vtcunq; tibi niſus ſum explanare, vt

ſic

ſic me ſubducerem ab hac ſcrupuloſitate: cùm A
enim dicat Salomon, Altiora te nè ſerùteris;
vereor illa appetere, ad quæ tenuitas ingenio-
li mei non valeat aſſurgere. Modulum enim
ſuum vnumquenque conſiderare prudẽter nos
admonet Lyricus, dicens.

Eſt quoddam prodire tenùs, ſi non datur vltrà.
Cùm ergo huius rei audienciam tibi ſufficere
dixiſſem, cauſatus es fragilem eſſe humanæ
mentis memoriam; nec audita diù retinere, &
ob hoc literas eſſe repertas, quibus oblita per
incuriam, poſſint recuperari per diligentiam,
& ideò acriùs inſtitiſti, vt hæc tibi qualicunq; B
ſtylo literis mandata contraderem. Si quid er
gò ineptum proceſſerit, non meæ temeritati;
ſed tuæ iuſtiùs imputabitur importunitati.
Quamquam haud ſcio, vtrumnàm, quod ſen-
tio, verbis valeam explicare. Quæris igitur,
cùm Sanctorum dies, quibus de hoc ſeculo mi-
grauerunt, ſolenniter & cum magna exultatio-
ne celebremus, adeò vt in ipſis abſtinentiæ ali-
quanculùm rigore laxato, paululùm remiſſiùs
viuamus, cur diẽ paſſionis Chriſti, quo de hoc
mundo per mortem tranſiit, ſicut Euangelium
teſtatur, in magna afflictione & carnis macera C
tione cordisq; cõtritione iubeamur celebrare,
quam (vt ais) oportuerat tanto ſublimiùs, tan-
toq; feſtiuiùs, immò alacriùs excolere quanto
conſtat Chriſtum ſanctorum omniũ meritum
tranſcendere. Quod vt autumo, rectè diceretur,
iuſtèq; dies illa cunctis feſtiuitatibus ſolen
nior haberetur, ac iucundiùs celebraretur, ſi
Chriſtus, vt purus homo, per temporalem mor-
tem ad eam gloriam tranſiſſet, quam antea nũ-
quàm habuiſſet. Iurè enim eius gloriæ congau
deremus; quam eum per mortem conſecutum
fuiſſe ſciremus. At verò cùm ſciamus Chriſtum D
Dei filium ante omnia ſecula ſemper exiſtere
glorioſum, eiusq; gloriam, ſicuti nec minui, ita
nec augeri poſſe, eundẽ tamen pro noſtra redẽ-
ptione tantùm ſe humiliaſſe, vt non ſolùm no-
ſtræ carnis morticiniũ dignaretur aſſumere, ve
rùm etiàm qui erat immortalis in ſua natura,
mori dignaretur in noſtra, in qua morte plus
humiliatus videtur, quàm exaltatus: & nulla
ſui neceſſitate, ſed benigna & ſpontanea volun
tate, nec pro ſe, vtpotè qui morti nil debuit, ſed
pro nobis qui morti eramus obnoxij, ſuſtinuit:
iuſtum eſt, vt hi pro quibus paſſus eſt impaſſi- E
bilis cum omni huius ſeculi tempore, tum præ-
cipuè in die ſuæ paſſionis ei compatiantur, pro
ſe dolenti condoleãt, pro ſe triſtanti triſtitiæ vi
cem rependant, amore pro ſe morientis in hac
potiſſimùm die ab omni carnis delectatione ſe-
metipſos commortificent. Si enim, iuxta Apo-
ſtolum, vno aliquo dolente membro, condolẽt
reliqua: quanto magis ſummo patiente mẽbro,
id eſt, capite, quo reguntur omnia mẽbra, com-
pati debent illa quæ ab eo reguntur membra?
Chriſti autem eſſe membra credentes in eum,
ipſumque caput omnium in ſe credentium, nul-
lus ignorat fidelium: Sicut econtrà iniqui mem

A bra ſunt diaboli, inter quæ præcipuũ locum te-
nent Iudæi perſecutores Chriſti, quos luce cla-
riùs conſtat inuidioſè gauiſos fuiſſe in morte
Chriſti: Sicut econtrà Apoſtolos, qui ſunt præ-
cipua membra Chriſti, admirabiliter contriſta
tos de iniuſta nece Chriſti. Quòd ſi nos inter
membra Chriſti vel vltimos confidimus depu-
tari, debemus cum ſublimioribus membris il-
lius in paſſione capitis noſtri contriſtari: nè, ſi
in hac die voluerimus corporali lætitiæ vaca-
re, non cum Apoſtolis Chriſtum amare, ſed
cum Iudæis videamur eius morti inſultare: at-
B que ideò quod conſequens eſt, non inter mem
bra Chriſti, quæ nolumus imitari, ſed potiùs
inter membra diaboli, quibus videmur collæ-
tari, mereamur (quod abſit) iurè computa-
ri. Triſtemur ergò in morte Chriſti cum Apo
ſtolis, vt mereamur in reſurrectione eius gau-
dere cum illis. Doleamus exultantibus iniquis,
vt poſtmodum gaudeamus lugentibus illis. Iu-
dæi nanque, ſicut in morte eius gauiſi, ita
probantur in eius reſurrectione triſtari. Ec-
ce, vt potui, paucis enucleaui, cur diem paſ-
ſionis Chriſti in afflictione carnis, & contri-
C tione ſpiritus conueniat celebrari, quanuis
verba non ſuppediauerint, quibus, quod ſen-
tio, exprimere non valeo. Reſtat nunc, pro-
ut facundia linguæ, Domino largiente ſuffece-
rit, itidèm breuiter expedire, cur ſanctorum
dies, quibus ab hoc ſeculo tranſierunt, ſummis
laudibus & magna recolamus alacritate. Vbi
primò recolendum cenſeo, omnes Chriſtianos
in Chriſto fratres eſſe, ipſo Domino cunctis in
ſe credentibus ſic proteſtante: Patrem nolite
vobis vocare ſuper terram. Vnus eſt enim pa-
ter veſter, omnes vos fratres eſtis. Omnes
D itaque qui iam de hoc mundo receſſerunt, ſiue
qui adhuc verſantur in mundo, ſiue qui futuri
ſunt vſq; ad finem ſeculi credentes in Chriſto,
fratres eſſe veraciter cõſtat, vtpotè vna baptiſ-
matis regeneratione in Chriſto renatos, vnius
matris Eccleſię vberibus educatos, vnius fi-
dei vinculo tanquã dulciſſimæ fraternitatis affi
nitate connexos, ad vnã eandemque cæleſtis re
gni hæreditatem ab eodem piiſſimo patre Deo
pia adoptione vocatos. Debemus itaque om-
nia quę nobis accidunt, fraterno affectu in-
uicèm communicare, id eſt, & in aduerſis pa-
E riter contriſtari, & in proſperis communi-
ter congratulari. Notum autem habet om-
nis qui verè Chriſtianus eſt, ſanctos cùm ab
hac corruptibili vita decedunt, ad meliorem,
id eſt, incorruptibilem, & interminalem tranſ-
migrare, ſcilicet, de tenebris ad lucem per-
petuam, de mœrore ad gaudium ſempiter-
num, de labore ad requiem perennem, de
carcere ad libertatem, de ſeruitute ad regnum.
Vndè & mos Eccleſiaſticus obtinuit, dies il-
los non funebres, ſed natalitios appellare.
Iure enim naſci dicuntur, qui de preſſuris huius
mundi tanquàm de anguſtiis cuiuſdam arctiſ-
ſimi vẽtris ad illã ſpatioſiſſimã & lucidiſſimam

cæleſtis habitationis emittantur latitudinem. Si ergò nos eorũ fratres eſſe præſumimus, quos ità glorificatos adſpicimus, dignum eſt eorum felicitati congratulemur, & eorum lętitię collętemur, fratrum noſtrorum gloriæ congaudeamus, eorumq́; triumphis, quibus per diuinum auxilium diabolum vicerunt & ſeculum, dignis laudibus cæleſtes eorum natales debita alacritate veneremur. Nam ſi eos lugubriter aut cũ mœrore tranſigamus, duplici redarguemur errore, quia videmur aut non credere eos ad gloriam trãſiiſſe, & ideo quaſi mortuos lugere: aut ſi ſcimus eos felicitati donatos, & non congratulemur, gloriæ illorum inuidere conuincimur. Et cùm antiquos natalitia ſua, vel ſuorum affinium, quibus in hanc miſeram effuſi ſunt vitam, tanta alacritate inuenimus celebraſſe, vt in his etiam omni corporeæ voluptati licenter operam darent: quanto nos ſpirituali hilaritate ſanctorum patrum natalitia conuenit celebrare, quibus nõ ad miſerias naſcuntur, ſed de miſeriis ad gaudia tranſierunt ſinè fine poſſidenda, non nos corporalibus illecebris reſoluentes, vt faciebant pagani, verùm canticis ſpiritualibus hymniſq́; cæleſtibus in Chriſto tripudiantes, vt Chriſtiani. Quanuis non denegemus etiam corporaliter aliquãtulum remiſſiùs quàm cæteris eſſe viuendum, propter quoſdam (vt reor) hebetiores, qui nihil putant eſſe feſtiuum, niſi quod viderint corporali delectatione mellitum. Sanè, quia ſanctos eoſdem ad hanc, quam diximus felicitatem, per afflictionem nõ ignoramus perueniſſe temporalem, neceſſè eſt, vt ſicut æternæ eorum congaudemus lætitiæ, ſic temporali quoque illorum compatiamur anguſtiæ, quatenus per omnia eorum ſequentes veſtigia, ad eadem illis intercedentibus mereamur pertingere gaudia. Ad quod ſignãdum præcedentibus eadem natalitia diebus, quas vulgò vigilias eorum appellamus, ſolito parciùs veſcentes, eadem ſolemnia debitis ieiuniorum obſequiis & maceratione carnis deuotè præuenimus, vt per pridianam purificati abſtinentiam, digniùs celebremus ſequentis feſti lætitiam. Vndè & in officio Miſſæ earundem vigiliarum feſtiuiſſimum Alleluiaticum melos intermittimus, ſicut aliis ieiuniorum diebus, niſi fortè Dominica dies fuerit, quã nullo tempore ieiunare, ſed ſemper feſtiuam eſſe Dominicæ reſurrectionis auctoritas cogit. Quod vtrunque, & præcedentem totius Eccleſiæ ſanctorum afflictioni compaſſionem, & de eorum gloria ſequentem exultationem Dominus in Euangelio ſub ſpecie mulieris parabolicè deſignat, cùm eam parturientem aſſerit triſtari: cùm autem peperit, in immenſum gratulari. Quia enim parturire dicimus, ante partum anxiari: parere autem, partum effundere: iurè mulier, per quam ſancta figuratur Eccleſia, cùm parturit, dolere dicitur, quia cùm filios ſuos, quos fide conceperit, antequàm in æternam pariat vitam, diuerſis tribulationibus ab

A impiis impediri conſpicit, tanquàm difficultate pariendi anguſtiata, magnis doloribus ingemiſcit: cùm verò eos, quos ita parturierat, de huius mundi anguſtiis ad cęleſte peperit regnũ, dici non poteſt, quantùm de feliciſſimo filiorum partu tripudiat. Quod primitiua quidem Eccleſia perſecutionis tẽpore hiſtorialiter agebat: ſed ea quæ nunc eſt Eccleſia, à Chriſto pace iam reddita, pia æmulatione ſpiritaliter repręſentat. Præteritos igitur parturitionis eius dolores, in vigiliis ſanctorum, ieiuniis & afflictione carnis imitamur: ſequentem verò eius
B iam enixæ alacritatem, ipſius iocunditate feſtiuitatis æmulamur. Importunitati tuæ dulciſſime fili, etſi non vt debui, vt potui tamen, ſatisfacere inſtiti, quanquàm difficultate quęſtionis cogente, verboſior forſitan extiti.

De Sabbato ſancti Paſchæ.

SAbbati paſchalis veneratio hinc celebratur, eo quòd ipſo die Dominus in ſepulcro quieuit. Vndè Hebraicè requies, ſiue quòd eo die mundo perfecto requieuit. Hic autem dies inter mortem Chriſti & reſurrectionem medius
C eſt, ſignificans quandam requiem animarum ab omni labore poſt mortem, per quam fit trãſitus per reſurrectionem carnis ad illam vitam, quã Chriſtus Dominus ſua reſurrectione præmonſtrare dignatus eſt. Et quia in tanta veneratione ab omnibus Chriſtianis excolitur, ſeu quòd vſque ad medium noctis vigiliæ extenduntur, ſanctus Hieronymus ita docet: Traditio Apoſtolorum vel Iudæorum eſt, Chriſtum media nocte venturum in ſimilitudinem Ægyptii temporis, quando Paſcha celebratum eſt. Vndè & reor traditionem Apoſtolicã perman-
D ſiſſe, vt die vigiliarum Paſchæ ante noctis medium populos dimittere non liceat, expectantes aduentũ Chriſti. Poſtquàm verò illud tempus tranſierit, ſecuritate præſumpta, feſtum cunctis agere diem. Manifeſtat & hoc benedictio cerei, *Hæc nox eſt*: & in oratione in Miſſa: *Deus qui hanc ſacratiſſimam noctem*. In Romana enim Eccleſia infra Vrbem, manè primo Sabbati venit Archidiaconus in Eccleſiam, & fundit ceram in vaſe mundo, & miſcitat in ea oleum, indè benedicit ceram, & ex ea fundit ſimilitudinem agnorum, & ſeruat eos
E in loco mundo. In octauis verò Paſchæ dantur ipſi agni ab Archidiacono poſt miſſas in eccleſia & communionem populo, & ex eis faciunt in domibus ſuis accendi incenſum, & ad fumigandum in domibus ſuis pro quacunque eis neceſſitate euenerit. Similiter in ſuburbanis ciuitatibus de oleo faciunt. Agni quos Romani faciunt, agnum pro nobis factum immaculatum deſignant: omnibus enim rebus Chriſtus nobis ad memoriam frequentiùs reducendus eſt. Quibus S. Gregorius oleum inſtituit, quandò myſteria paſchalis agni reſerauit. Quòd enim à nobis cereus benedicitur, Zoſimus Papa inſtituit. Significat enim Dominum, qui

præcedebat

præcedebat filios Iſrael in columna ignis. Cera humanitatem Chriſti deſignat. Mel quippe in cera, eſt diuinitas in humanitate. Concordat cereus hic in ſignificatione eum columna ignis, qui illuminabat populum Iſrael in nocte, vt illud in ipſa benedictione. Sed iam columnæ huius præconia nouimus. Columna illa Chriſtum ſignificabat. Illa columna præcedebat filios Iſrael: noſtra columna, i. cereus præcedit Catechumenos noſtros. Lumen ipſius Chriſtum ſignificat, quo & præſens nox illuſtratur, gratia ſcilicet reſurrectionis, & Catechumeni ad baptiſmum venturi. Quòd à diacono benedicitur, morem ſequimur Romanum. In eo enim Archidiaconus conficit agnos. Qui cereus per ſeptem dies Neophytorum præcedit Pontificem, qui eſt caput populi, quia columna ignis præceſſit populum vſque ad terram repromiſſionis. Ipſo die hora ſeptima procedunt omnes ad eccleſiam, & deportatur lumen ab Epiſcopo ſiue Abbate, proſequente eum populo ſicut ſupra, & illuminantur ſeptem lampades. Cereus verò qui benedicendus eſt, iam debet eſſe præparatus in medio Eccleſię, cōgregato hincindè omni clero ſeu populo: deindè veniēs Archidiaconus facit crucē in eo, & illuminat illū de nouo igne, atq; complerur ab eo benedictio cerei. Prima quaſi in modum legentis ità, *Exultet iam angelica turba cœlorum*, & reliqua. Secunda decantanda eſt in modum pręfationis. Cereo benedicto illicò illuminantur ab eodem alij cerei duo, ſtaturam hominis habentes. Cereus qui nouo igne accenditur, nouam Chriſti doctrinam ſiue gratiam in nouo teſtamento, nouamq; gratiam qua nox Dominica illuſtratur, deſignat: Duo qui illuminantur ab eo, doctrinam Apoſtolorum deſignant, quibus dicitur, Vos eſtis lux mundi. Quod enim Catechumenos præcedunt ad baptiſmum, ſignificat hoc quod columna ignis præcedebat filios Iſrael, antequàm mare rubrum tranſirent. Vbi etiam figuraliter initium ſumpſit baptiſmus: Baptizauit, inquit, Moyſes in nube & mari. Habuit ergò mare formam baptiſmi: nubes. Spiritus ſancti: Manna verò, panis vitæ: Deindè baptizauit Ioannes in pænitentia, poſt hūc Chriſtus perfectum baptizauit baptiſmum in Spiritu ſancto & igne. Tria etenim genera ſunt baptiſmi: Primum, quo ſordes peccatorum p la-uacrū abluuntur: Secundum, quo quis ſanguine ſuo per martyriū baptizatur, quo etiā Chriſtus baptizari dignatus eſt. Tertium lachrymarum, quibus Dauid & Niniuitæ miſericordiam conſecuti ſunt. Deniq; in baptiſmo ſeptem gradus ſunt, tres in deſcēſu, propter tria quibus renunciamus: tres alij in aſcēſu, propter tria quæ confitemur. Septimus verò, qui quartus ſimilis filio hominis, extinguens fornacem ignis. Lectiones itaque quatuor quæ ſequuntur ante baptiſmum cum canticis ſeu orationibus, ad inſtructionem Catechumenorum atq; Neophytorum pertinent. Quòd verò non pronunciātur

Baptiſmi genera.

A in capite, vt aliæ lectiones, ſicuti eſt, lectio libri Geneſis ſiue Exodi, & cæteræ per ordinem, hæc ratio eſt: dicit enim Apoſtolus: Sapientibus & inſipientibus debitor ſum. Catechumeni inſipientibus comparantur, ideò eis lectiones diſſimiliter pronunciantur, vt reducatur ad memoriam cæcitas cordis eorum, qui nondùm cognoſcunt ciues cæleſtis Hieruſalem, fruſtrà eis pronūciatur auctor incognitus, quibus firmiſſima auctoritas poteſt vileſcere per ignorantiā. Antequàm enim legantur lectiones, accipiunt duo notarij ſuprà ſcriptos cereos accenſos, & tenēt

B illos, vnus in dextro cornu altaris, alter in ſiniſtro vſque ad fontes. Deindè aſcendit lector ad legendum, abſque pronunciatione lectionis. Lectio prima ex libro Geneſeos, ità inchoatur, In principio creauit Deus cælum & terrā, & reliq. Sequitur oratio abſq; ſalutatione: Deus qui mirabiliter creaſti hominem. Lectio ſecunda ex libro Exodi: Factum eſt in vigilia matutina. CAN. Cantemus Domino, ORAT. Deus cui miracula antiqua. Et lectio tertia Eſaiæ prophetæ: Apprehendent ſeptem mulieres. CAN. Vinea facta eſt. Oremus: Deus qui nos ad cele

C brandum Paſchæ ſacramentum. Lectio quarta Eſaiæ prophetæ, Hæc eſt hęreditas. CAN. Attende cælum. Oremus, Deus qui Eccleſiā tuam. De Pſalm. 41. Canticum: Sicut ceruus. Oratio: Concede, quæſumus. Alia oratio in eodem Pſal. 41. Omnipotēs ſempiterne Deus, reſpice propitius ad deuotionem populi tui. Inter hæc duo cantica, non eſt lectio neceſſaria, quia propter conueniētiam lectionis & duorum pſalmorum, ſinè altera lectione congruè coniunguntur. Finitis lectionibus, deſcendendum eſt ad baptizan-

D dum. Qua hora baptiſmus hodiè debeat celebrari, ſiue Pentecoſte, vel quid ſacerdotes Neophytis prædicent, hìc parumper intimandū eſt. Primò paganus, vt Catechumenus fiat, accedēs ad baptiſmū, renunciet maligno ſpiritui, & omnibus damnoſis eius pompis: exufflatur etiam vt fugato diabolo, Chriſto Domino paretur introitus: exorcizatur, id eſt, cōiuratur malignus ſpiritus, vt exeat, & recedat, dans locum vero Domino. Catechumenus audiens ſine adiutor, ſalem accipit, vt putrida & fluxa eius peccata, ſapientiæ ſale diuino munere mundentur. Dein-

Ceremoniarum baptiſmi origo.

E de Symboli Apoſtolici traditur ei fides, vt vacua domus, & à priſco habitatore derelicta fide ornetur, & præparetur habitatio Dño. Fiūt ſcrutinia, vt exploretur ſæpius, an poſt renunciationē Satanæ, ſacra verba datæ fidei radicitùs corde defixerint. Tanguntur & nares, vt quādin ſpiritum naribus trahat, in fide accepta perduret. pectus quoque eodem oleo perungitur, vt ſigno ſanctæ crucis diabolo claudatur ingreſſus. Signantur & ſcapulæ, vt vndique muniatur. Item in pectoris vnctione ſignatur fidei firmitas, & operum bonorum perſeuerantia. Deindè ſanctæ Trinitatis trina ſubmerſione baptizatur. Et rectè homo qui ad imaginē ſanctę Trinitatis eſt conditus, per inuocationem ſanctæ

B 3 Trini-

A Trinitatis ad eandem renouatur imaginem, & qui tertio gradu peccati, id eſt, conſenſu, cecidit in mortem, tertio eleuatur, de fonte per gratiam ſurgat, ad vitam. Deindè albis induitur veſtimentis propter gratiam regenerationis, & caſtitatem vitæ, & angelici ſplẽdoris decorem. Tunc ſacro chriſmate caput perungitur, & myſtico tegitur velamine, vt intelligat ſe diadema regni, & ſacerdotij dignitatẽ portare, iuxta Apoſtolũ: Vos eſtis genus electũ, regale, ſacerdotale, offerẽtes vosmetipſos Deo viuo, hoſtiã ſanctam & Deo placentem. Sic corpore & ſan-B guine Dominico confirmatur, vt illius ſit capitis membrum, qui pro eo paſſus eſt, & reſurrexit. Nouiſſimè per impoſitionem manus à ſummo ſacerdote & ſeptiformis gratiæ Spiritum accipit, vt roboretur per Spiritũ ſanctum ad prædicandum aliis, qui fuit in baptiſmo per gratiam vita donatus æterna. Hodiè autem hora nona baptiſmus celebratur, ſicut in Pentecoſte, ea de cauſa, quia angelus Domini venit ad Curnelium hora nona, annuncians ei, quòd orationes eius ac eleemoſynæ aſcenderint in conſpectum Domini. Qui mox miſit C ad Petrum, & promeruit ſacramentum baptiſmi. Sed & hoc decentiſſimum eſt, vt quia hora nona auctor vitæ emiſit ſpiritum, eadem hora nona Eccleſia ſancta percipiat ſanctum baptiſma. Quod verò non liceat præter hodiè & Pentecoſten generaliter baptiſmum celebrari, S. Leo Papa ſatis denegat, niſi fortè infirmitas interfuerit. Neq; hoc omittendũ eſt, quòd Romani infra Quadrageſimam ſex ſcrutinia celebrant, & hodiè ſeptimum. In iſto ſeptenario intelliguntur ſeptem dona Spiritus ſancti in baptiſmate data. Poſt horam denique tertiam D Sabbato præparantur ad Eccleſiam, qui baptizandi ſunt, ſimul cum patrinis & matrinis, & ordinantur ab Acolyto, maſculi ad dexteram, fœminæ verò ad ſiniſtram, & tunc qui poſſunt, reddunt orationem Dominicam & Symbolum, ſiue patrini pro ipſis atq; matrinæ eorum, qui eos ſuſcepturi ſunt. Deindè facit presbyter cum pollice in frontibus eorum ſignum crucis, dicendo: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Poſt hęc ponit manus ſuper capita eorum, & dicit orationem ad Catechumenum faciendum: *Omnipotens ſempiterne Deus*. Hìc iuxta E ſanctum Gregorium reddũt Symbolum & orationem Dominicam, aut patrini pro ipſis. Poſt hęc ſequuntur orationes in Sabbato ſancto ad catechizandum infantem. Indè verò tangit eis nares, & aures de ſputo, & dicit ad aurem dexteram, EPHATA, quod eſt, adaperire: ad nares, In odorem ſuauitatis. Ad ſiniſtram, Tu autem effugare diabole, appropinquabit enim iudicium Dei. Poſteà verò tangit ei pectus, & inter ſcapulas de oleo exorcizato crucem faciendo cum pollice, & vocato nomine eius, dicitur: Abrenuncias Satanæ? Reſpondet: Abrenuncio. Et omnibus operibus eius? Reſpõdet: Abrenuncio. Et omnibus pompis eius? Reſpondet, Abre-

Tempus baptizãdi antiquitùs.

Suſceptores in baptiſmo.

Baptiſmi ceremoniæ

A nuncio. Indè ſequitur Symbolum: Hìc ſecundum Gregorium ſequũtur lectiones & cantica.

His expletis, procedit pontifex ad fontes benedicendos cum omni decore, proſequẽte eum clero ſeu populo, præcedit etiam benedictus cereus, ſiue duo illi cerei, quos tenent notarij, ab eodem ſcilicet illuminati, & ampulla cum oleo & balſamo in magna reuerentia. Nam & illi duo cerei præcedunt vbique pontificẽ vſque in octauas Paſchę. Euntes ad fontes, canunt litanias ter tantummodò repetendo. Quibus finitis ante fontes, & facto ſilentio, ſtãte ſacerdo-B te, ſequitur benedictio fontis: *Omnipotens ſempiterne Deus*, & reliq. Sequitur cõſecratio fontis, in modũ præfationis decãtanda: Æterne Deus, qui inuiſibili potentia ſacramentorum tuorum. Ad inuocationem verò Spiritus ſancti, quem ſacerdos celſa voce proclamat, id eſt, alto mentis affectu, deponitur cereus benedictus in aquam, ſiue illi qui ab eo illuminati ſunt, ad demonſtrandam ſcilicet Spiritus ſancti præſentiam, ſacerdote iam dicente: *Deſcendat in hanc plenitudinem fontis*. Fonte benedicto, accipit põtifex chriſma cum oleo mixto in vaſe ab Ar-C chidiacono, & adſpergit per medium fontis in modum crucis. Tunc pontifex adſpergit cum manu de ipſa aqua ſuper populum. Quo facto, accipit populus de ipſa aqua in vaſculis ad ſpargendum in domibus ſuis, ſiue agris, deindè tenente patrino infantem, à quo ſuſcipiendus eſt, interrogat eum ſacerdos ita: Quis vocaris? Reſpondet ille. Et ſequitur ſacerdos: Credis in Deum patrem omnipotẽtem? & reſpondet: Credo. Et in Ieſum Chriſtũ filium, vſque, paſſum? Reſpondet: Credo. Credis & in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam? Reſpondet: Credo. D Deinde baptizat eum ſacerdos ſub trina merſione tantùm, ſanctam Trinitatem ſemèl inuocando, ita dicens: Et ego te baptizo in nomine Patris, & mergat ſemel: & Filij, & mergat iterùm: & Spiritus ſancti, & mergat tertiò. Vt autem ſurrexerit à fonte, faciat presbyter ſignum crucis de chriſmate cum pollice in vertice eius, dicens hanc orationem: Deus omnipotens, pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, tunc ſuſcipiatur ab ipſo, à quo ſuſcipiendus eſt: poſteà veſtitur infans veſtimentis ſuis. Si verò Epiſcopus ad-E eſt, ſtatìm confirmari eum oportet chriſmate, & poſteà communicare, & ſi Epiſcopus deeſt, communicetur à presbytero dicente ita: Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti cuſtodiat te in vitam æternam. Amẽ. Quòd enim aliqui patrini ſolent à fonte extrahere ſuos filios, non legitur in ordinibus. De hac re Apoſtolicus apud Romanos ita agit. Poſtquàm pontifex baptizauerit, vel quibus iuſſerit ipſe, leuant ipſos infantes in manibus, & offerunt eos vni de presbyteris. Ipſe verò facit crucem de chriſmate cum pollice in vertice eorum, dicens: Deus omnipotens pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſupra. Qua finita, ſunt parati qui eos ſuſcepturi ſunt cum linteis in manibus ſuis. Deindè accipiunt

Fontis benedictio.

Nota antiquitatem, quæ adhuc hodiè paſſim à piis in vſu habetur.

Confirmationis vetuſtas.

ipſos à Pontifice vel à Diaconibus, qui eos baptizauerunt. Poſtquàm verò veſtiti fuerint, deportantur ante pontificem ad confirmandum. *Confirmatio mox à baptiſmo.* Quibus dat ſingulis ſtolam candidam, chriſmalem, & decem ſiliquas, & ſic veſtiuntur. Et poſtquàm induti fuerint, dat Pontifex ſuper eos orationem, impoſita ſcilicet manu ſuper capita eorum, cum inuocatione ſeptiformis gratiæ ſpiritus ſancti. OR. Omnipotens ſempiterne Deus, qui regenerare. Hac finita, facit crucem de chriſmate cum pollice in ſingulorum frontibus, ita dicendo, In nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, pax tibi. reſpondeant B omnes, Et cum ſpiritu tuo. Hæc verba ſunt ſalutationis ad nouum hominem, qui regeneratur. Sanè illud præcauendum eſt, vt hoc non negligatur. Quia in hoc omne baptiſmum legitimum Chriſtianitatis nomine confirmatur. Sed & hoc pręuidendũ eſt, vt nullum cibum accipiant, neq; lactentur antequàm communicent. Omni autem die, vſq; in octauas, ad Miſſam veniant & communicent, parentes verò oblationes pro ipſis faciant. Similiter & in Pentecoſte omnia fiant. De hac verò confirmatione S. Innocentius papa non ab alio quàm ab epi- C ſcopo fieri licere aſſerit. Quanuis enim presbyteri ſint ſacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent, & ideò ſolis pontificibus debetur vt conſignent, vel paracletum ſpiritum tradant, ſicut lectio Apoſtolicorum Actuum demonſtrat, quę aſſerit Petrum & Ioannem eſſe directos, vt baptizatis traderent ſpiritum ſanctum. Presbyteris verò ſiue extra epiſcopum, ſiue præſentę epiſcopo, cùm baptizant, chriſmate baptizatos vngere licet, ſed quod ab epiſcopo fuerit conſecratum, non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur epi- D ſcopis, cùm tradunt ſpiritum paracletum baptizatis. Quando infirmus venit ad baptizandum, non facies ſuprà ſcriptum ordinem, ſed tantùm poſt æternam ac iuſtiſſimam pietatem, addes orationem iſtam: Medelam tuam deprecor Domine ſante pater, vſque ad gratiam baptiſmi tui, Per. Hac finita, dicis ſymbolum & orationem Dominicam, deindè catechizas eum his verbis: Nec te latet Satanas & reliqua, & non dicas illam benedictionem maiorem ad fontes, ſed iſtam minorem ad ſuccurrendum: Eaudi nos omnipotens, & huius E aquæ ſubſtantiam immitte, vſque, vitam mereatur æternam, Per &c. Poſtquàm eum catechizaueris, benedices aquam his verbis: Exorcizo te creatura aquæ, in nomine patris, & Domini noſtri Ieſu Chriſti filij Dei viui, & Spiritus ſancti, ſi quod phantaſma, vſque, in remiſſionem omnium peccatorum, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos, & ſeculum per. Baptizas eum, & linis de chriſmate in cerebro, & dicis illi: Baptizo te in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Poſteà tangis eum de criſmate in capite, & dicis orationem hanc. Deus omnipotens, pa-

A ter Domini noſtri Ieſu Chriſti. Communicas & confirmas eum, vt ſuprà. Finito etiam ſupradicto baptiſmo in Sabbato ſancto, fiunt litaniæ ex iuſſu pontificis ante altare: primò ſeptenæ, quintenæ, & ternæ fiunt litanię circa baptiſterij conſecrationem, interceſſiones ſanctorum pro renaſcentibus: ità enim inchoantur: Stat primicerius vnus in dextero choro, & dicit cum ipſo, Kyrieeleiſon, & reſpondet ſecundicerius cum ſiniſtro choro, Kyrieeleiſon, vſque quater. Deindè Chriſteeleiſon, vſque tèr, id fiunt ſeptem vices repetitæ, vndè & ſeptenæ di- B cuntur. Hoc ordine fiunt quintenæ & ternæ. Poſt hæc, Chriſte audi nos, vſque ſeptiès, & ſic per ordinem interuallo facto. Sequuntur litaniæ quinæ quinquiès repetitæ. His finitis, pulſantur ſigna ad Miſſam publicam. Nam miniſtri ità debent eſſe præparati ante oſtium ſacrarij, vt cùm cantor dixerit: Accendite, abſque mora procedant vſque ad altare. Sequuntur litanię trinæ, Kyrieeleiſon & reliqua, vſque, Fili Dei, te rogamus. Tunc egreditur pontifex de ſacrario cum ingenti decore, & prædicta cereoſtata ante illum cum thymiamateriis, & C cùm dixerit ſchola, Agnus Dei: dicat cantor excelſa voce, Accendite. Tunc primùm illuminantur omnes cerei Neophytorum quos manibus tenent, demonſtrantes hoc, quòd per illum Agnum qui tollit peccata mundi, vnuſquiſque lumen accipere debeat. *Cereorum accenſio.* Quòd verò ab imperitis extinguuntur in conſecratione fontis, quandò illi maiores illuminati deponuntur, nil auctoritatis eſt. Sinè lumine enim ſunt vſque ad hanc horam, qua cæteri cerei illuminantur Eccleſiæ, ea videlicet cauſa, vt priùs accipiant impoſitionem manùs Epiſcopi, & ſic eos creda- D mus illuminari ſpiritu ſancto: Atque ſicut gloria reſurrectionis illuſtrata eſt nox, in qua celebramus Miſſam, ità illuſtretur & lumine cereorum. Sequitur Agnus Dei. Ea verò quæ ſequuntur, tamdiù debent moroſè repeti, vt miniſtri queant procedere. Sequitur, Chriſte audi nos, Kyrieeleiſon. His expletis, dicit pontifex, Gloria in excelſis Deo. Ex decretalibus Innocentij Papæ diximus, Sabbato Miſſam non celebrari: quod ità eſſe comperimus ex officio, quod totam noctem illuſtrat futuram, vt in prima oratione Miſſæ: Deus qui hanc ſacratiſs. E noctem. Nota voce miniſtrorum ad Neophytos, vſque ad Euangelium, vt illud, Si conſurrexiſtis cum Chriſto. Cantatur priùs Allelnia, quod eſt Hebræũ, propter primatum huius linguę: hinc Tractus Latinè. Quòd autẽ ante Euãgelium non portatur, niſi thymiama tantùm, poſſunt intelligi aromata illa, quę mulieres ante lucem ad vngendum Dominum detulerunt. Quòd autem poſt Euangelium non cantatur Offerenda, & cantores tempore ſacrificij ſilent, ad memoriam reducitur ſacrificium ſeu ſilentium mulierum: ipſæ enim tunc tantummodò vnguenta detulerunt. *Sacra in Sabbato Paſchali ac ritus.* Sanctus, Sanctus, Sanctus, quod eſt angelorum cantus, ideò cantatur, quia

tur, quia angeli non tacuerunt de eius reſurrectione. Iterùm vice mulierum reticent cantores, Agnus Dei, quia quandò interrogauit Maria hortulanum, Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi, magis credebat illum furto eſſe ſublatum, quàm tollere peccata mundi: ac proptereà audiuit, volens eum tangere, Noli me tangere. Sacerdos qui eſt vicarius Chriſti, implet ſuum officium. Sequitur ad complendam oratio. Poſtquàm omnes communicauerint, dicit Diaconus: Ite, Miſſa eſt. Reſpondetur: Deo gratias. In hac nocte de veſpertinali ſynaxi apud Romanos nil agitur, neq; ante Miſſam, neq; poſt Miſſam, quia ſecundùm Auguſtinum & alios doctores, iſtud Sabbatum non habet veſperam.

De ſancto die Paſchæ.

Cæremoniæ in ſacro Paſcha tis die.

Die ſancto Paſchæ, in introitu per ora Prophetarum præſentat ſe Chriſtus in Eccleſia patri ſuo, dicens: Reſurexi. Oratio prima monſtrat aditum regni cæleſtis apertum nobis eſſe, per capitis noſtri reſurrectionem. Epiſtola admonet nos ſeparari à vitiis, contra quę certauimus per quadrageſimales dies. Reſponſoriū monſtrat, quantùm lętari oporteat eos qui purgantur à vitiis. In Alleluia oſtenditur, in quo ſit totius cauſa lætitiæ. Euangelium exponit perfectiùs cauſam totius lætitiæ. Eodem die ad veſperas ad ſanctum Ioannem congregatur maturiùs vniuerſus gradus Eccleſiaſticus in Eccleſia maiore, in loco qui vocatur, Crucifixio: ibiq; inchoat Schola Kyrieeleſon, & eo concentu perueniunt vſque ad altare. Poſthæc inchoatur alleluia ad pſalmū, Dixit Dominus Domino. Indè Confitebor, cū Alleluia: Et, Beatus vir, cū Alleluia. Quo finito, ſequitur Alleluia. Paſcha noſtrum, cum verſu, Epulemur. indè melodia, indè Euangelium ſecundùm Romanos. ANTIPH. Citò euntes, verſ. Eccè præcedet vos. Item ANTIP. Et reſpiciens. In hac hebdomada non ſequitur poſt Euangeliū Kyrieeleſon, ſed Sacerdos dicit orationem, qua finita, deſcendunt ad fontes cum Antiph. In die reſurrectionis. Sequitur pſalmus: Laudate pueri, cum Alleluia. Indè Alleluia, Dominus regnauit. VER. Parata ſedes tua. Item VER. Eleuauerunt. Indè melodia, indè Euangelium. Antiph. Venit Maria. Sequitur oratio. Indè vadunt ad S. Ioannem ad fontes ſeu ad veſtem, cum Antiph. Lapidem. Sequitur pſalmus, In exitu, cum Alleluia: Quo finito, ſequitur Alleluia, Venite exultemus. VER. Præoccupemus. Item VER. Hodiè ſi vocem. Indè melodia, In Euangelio, Antiphona: Ite, Nunciate. VER. Ibi eum. Item Antiphona, Nolite expaueſcere. Sequitur oratio. Qua finita, pergunt ad Crucem cum Antiphona, Vidi aquam. Ibiq; canunt iterùm pſalmum, In exitu Iſrael, & Alleluia. Venite exultemus, vt ſuprà. Indè Euangel. Antiph. Præcedam vos, & ſequitur oratio

A Sacerdotis. His finitis, & eulogiis acceptis, remittitur vnuſquiſq; ad titulum ſuum, vt ibidèm veſperas celebret. Ipſi enim ſuper pſalmum tantummodò Alleluia dicunt, & ante Euangelium dicunt Reſponſorium: Hæc dies, ſinè verſu. Hęc ratio per totam hebdomadam ſeruatur vſque in Dominicam Poſt albas, Alleluia, & Antiphonis mutatis tantùm ſingulis diebus, Pſalmos verò eoſdem canunt.

De Sabbato in Albis.

B Hodiè Albati, qui in Sabbato ſancto baptizati fuerunt, veſtibus albis exuuntur. Albati autem propter veſtes albas vulgò appellātur. Sicut ſeptem dies pertinent ad vetus teſtamentum propter Sabbatum, ità octo dies ad nouum propter octauum reſurrectionis diem. A ſabbato vſque ad ſabbatum portantur albæ veſtes, quę nobis ſpeciē præſtant, quales eſſe debeamus in nouo reſtamento, & qualia corpora recepturi in octaua die, in qua præſentari nos oportet ante Dominum cum ipſo pignore, quod accepimus in baptiſmo. Alba autem ve-
C ſtimenta albatorum, opera ſunt iuſtorum, munda & candida omni tempore. Quòd verò in Sabbato exuuntur ipſa veſtimenta, hoc ſignificat, quòd anima cuiuſcunque fidelis migrans è corpore, inueniet Sabbatum, id eſt, requiem. & veſtimenta ſua hìc dimittet, id eſt, corpus, vt recipiat illud iterùm in nouiſſima die. Octo dies Neophytorum, curſum præſentis vitæ mō ſtrant. Sicut enim Hebraicus ille populus, trāſito mari rubro, columna ignis ſibi præcedente noctū, per omne iter in terrā repromiſſionis triumphans de hoſtibus introiit: Ità noſtri ba-
D ptizati, extinctis peccatis præteritis, ducuntur quotidiè ad Eccleſiam, columna cerei illuminata præcedente eos. vndè intelligitur, ad nullos alios vſus in quibuſlibet locis eam debere accendi, niſi in recordatione luminis ſpiritus ſancti, dum itur ad Eccleſiam. Octo dies Neophytorum diſtinguuntur à cæteris, id eſt, octauus, primo concinit. Octo officia quæ fiunt in commemorationem Neophytorum, diſtinguūtur à cæteris ſequentibus vſque in Pētecoſten. Primum habet duas laudes, id eſt, Alleluia, Cōfitemini; & Tractum, Laudate Dominum.
E Octauum duas ſimiliter, id eſt, duo Alleluia. Hæc dies. Et, Laudate pueri. quod non fit in vllo alio Sabbato vſque in Pentecoſten. Sex media habent Reſponſorium & Alleluia. In memoriam itaq; primæ vitæ quam habuit Adam, primò canitur Alleluia: & quia non fuit ſempiterna, tractus ſequitur humiliore lingua, vt humilitas poſterioris vitæ recordetur. In recordatione verò potiſſimæ reſtaurationis, id eſt, vltimę requiei, quæ redditur in ſeptima die, & perficitur in octaua, in octauo die & octauo officio duo Alleluia canuntur: primum, quia vita redditur: ſecundum, quia ſempiterna. Similiter in Dominicis diebus duo Alleluia terminantur,

tur, vſque in Pentecoſten. Duo ſunt, vndè anima in ſeptima die, id eſt, in requie laudet Dominum: vnum, de percepta gloria: alterum, de percipienda reſurrectione: homo autem in reſurrectione conſtabit ex corpore & anima. & quia reſurrectio Dominica præceſſit in octaua die, quod futurum eſt in reſurrectione, hoc agimus per dominicos dies vſque in Pentecoſten, id eſt, vt mens & corpus laudet Dominum: & quia interìm ſinè corpore anima laudat Dominum, per ſingulos dies vnum Alleluia celebratur. At media ſex officia paſchalis hebdomadæ, Reſponſorium tenent & Alleluia: ſicut ſeptenarius numerus requiem ſignificat, ità ſenarius opera: & in hac vita bonis operibus inſiſtendum eſt, & à Dei laude non ceſſandum. In fine verſuum Reſponſorij, *Hæc dies*, præpoſterus ordo eſt. *Benedictus qui venit*, præponitur in quinta feria verſui, *Lapidem quem reprobauerunt*, qui eſt in ordine pſalmi prior: Sed ſexta feria cantatur, quia inter cæteros præcipuè ſonat de paſſione Domini, quæ facta eſt ſexta feria: In illa reprobauerunt Dominum Iudæi ędificantes, in illa factus eſt in caput anguli. Quod autem ſemèl agitur baptiſmus, ſignificat, quia Chriſtus ſemel pro nobis mortuus eſt. In quo baptiſmo duas pactiones fieri non dubium eſt, primùm videlicet abrenunciare diabolo & pompis eius: ſecundò credere in myſterium ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Paruuli autem, alio profitente fidem illorum, idcircò baptizantur, quia adhuc loqui vel credere nequeunt. Qui ſi priuſquàm regenerentur, tranſierint, proculdubio à regno Chriſti alieni exiſtunt. Patrini verò illorum præuidere debent, vt cùm ad intelligibilem ætatem peruenerint, fide & bonis moribus inſtruant, orationem Dominicam & ſymbolum eos inſtanter erudiant. Quod ſi neglexerint, norint ſe rationem pro eis redditutos ante Dominum, quorum ſponſores extiterint. Quanto autem tempore generaliter ab ęcclesia celebratur aduentus Spiritus ſancti ſuper Apoſtolos, tanto tempore debet obſeruari vnctio Chriſmatis apud vnumquenq; qui accipit manùs impoſitionem, & non immeritò: quoniam Spiritus ſanctus in ſeptem mulieribus hoc eſt, ſeptem virtutibus venit ad hoſpitem ſuum. Dominica poſt albas, id eſt, in octauis Paſchæ, danda eſt cera benedicta poſt Miſſam ad ſuffumigandum ſcilicet in domibus ſuis, ſeu ponendum in agris vel vineis propter illuſiones diabolicas, ſiue cõtra fulgura vel tonitrua.

Patrini & matrini.

De litania Maiore.

Litaniarũ origo primo Maio.

ROmana conſuetudo vnum diem, ſcilicet ſeptimum calendas Maij, interponit, quem vocat in litania maiore, non in ieiunio. Litania autem Grecè, Latinè deprecatio vel rogatio dicitur, indè & Rogationes. Poteſt enim ſerena mens, & aliena à voluntate mala, precari Dominum, quamuis manducet ſobriè. Eo enim tempore, id eſt, ſeptimo Calendas Maij, ſolent inimici commouere bellum aduerſùs vicina regna. Hinc reor cautè hoc eſſe prouiſum: Vel quia tunc omnia in quodam profectu ſunt. Meſſes pullulant, arborei fructus ex flore prodeũt, vineæ & oliuæ ſuis arboribus erumpunt, Animalia campos tondent. Quoniam neceſſaria hæc ſunt noſtris vſibus, petendum eſt vt à Domino conſeruentur.

De diebus Rogationum.

TRes autem dies Rogationum, qui celebrantur ante Aſcenſionem Domini, iuxta morem Gallicanæ Eccleſiæ conſtituit ſanctus Mamertus Viennenſis epiſcopus, ob incurſionem ſcilicet malarum beſtiarum, quæ tunc temporis grauiſſimè afficiebant populum D E I. Nam cùm exigentibus peccatis, Galliarum populi luporum rabie acriter interimerentur, nec huius flagelli aliquod remedium inueniretur, congregati traduntur Galliarum epiſcopi apud Vienuam præcipuam Galliæ vrbem, qui in commune ſtatuerunt, vt tridnano ieiunio miſericordiam Domini implorarent, antiquorum patrum veſtigia ſequentes. Cumq; ad eorum preces oculus diuinæ pietatis reſpiciens, flagelli huius peſtem miſerienditer abſtuliſſet, hi dies in cõſuetudinem annuæ celebritatis venerunt, vt per Galliarum prouincias ante Aſcenſionis diem celebrarentur: quæ conſuetudo apud nos vſq; hodiè pro diuerſis calamitatibus deuotiſſimè recolitur.

De Aſcenſione.

ASceniſonis Dominicæ ſolennitas ideò celebratur, quia eodem die poſt mundi victoriam, poſt inferni regreſſum aſcendere memoratur ad cælos, ſicut ſcriptum eſt: Aſcendit in altum, cepit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quæ feſtiuitas ideò per reuolutum annorum circulum celebratur, vt vnitas aſſumptæ carnis aſcendentis ad dexteram patris, in memoriam reuocetur: Cuius corpus ità in cęlo eſſe credimus, vt erat quàdò aſcendit. Quod & vox angelica proteſtatur, dicens: Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum, id eſt, in eadem carnis ſpecie atq; ſubſtantia: Cui profectò carni immortalitatẽ donauit, naturam non abſtulit. Dextera autem patris, ad quam idem filius ſedere creditur, non eſt corporea, quod nefas eſt de Deo ſentire; ſed dextera patris eſt beatitudo perpetua, quæ ſanctis in reſurrectione promittitur, id eſt, eccleſiæ, quæ eſt corpus Chriſti: ſicut & ſiniſtra eius, rectè intelligitur miſeria & pœna perpetua, quę impiis dabitur.

De Vigilia.

IN vigilia Pentecoſtes ità agitur, ſicut in Sabbato ſancto Paſchæ: Antequàm enim deſcendatur ad fontes ad baptizandum, legitur lectio prima, Tentauit Deus Abraham. O R A.

cęremonię in feriis Pẽtecoſtes.

Deus

Deus qui Abrahæ famuli ; Lectio ſecunda, Scripſit Moyſes canticum : CAN. Attende cælum. ORA. Deus qui nobis per prophetarum oracula &c. Lectio tertia ; Apprehendent ſeptem mulieres. CAN: Vinea facta eſt. ORA. Deus qui nos ad celebrandum: Lectio quarta, Audi Iſrael præcepta vitæ: Deus incommutabilis. CAN. Sicut ceruus. ORA. Concede, quæſumus ; omnipotens Deus, vt qui feſta paſchalia agimus, Finitis lectionibus, deſcendendum eſt ad fontes cum ſancto Chriſmate & cereis in magna reuerētia decantando Litanias. His expletis, baptizādum eſt, ſicut in vigilia Paſchę. Poſt aſcenſum verò fontis, ingrediendum eſt ad Miſſam publicam ad S. Ioannem : Inprimis fiunt Litaniæ * iter repetendo, & cùm dixerint ; Agnus Dei dicatur excelſa voce, Accendite : Accenſis omnibus luminibus ; procedit Pontifex cum omni ornatu vſq; ad altare, & dicit : Gloria in excelſis Deo, & peragitur Miſſa in ordine ſuo.

*M S. iterne petēdo fortè legendū, ſernæ repe tēdo.

De Pentecoſte.

INitium ſanè & cauſa feſtiuitatis Pentecoſtes, paulò latiùs repetenda eſt. Pentecoſtes enim dies hinc cepit exordium, quandò Dei vox in Sina monte deſupèr intonantis audita eſt, & lex data eſt Moyſi. in nouo autē teſtamento Pentecoſtes cœpit, quandò aduentum ſancti ſpiritus, quem Chriſtus promiſit, exhibuit, quem ait non eſſe venturum, niſi ipſe aſcenderet in cælum. Denique dum portam cæli Chriſtus intraſſet, decem diebus interpoſitis, intremuit ſubitò, orantibus Apoſtolis, locus : & deſcendente ſancto Spiritu ſuper eos, inflammati ſunt ità, vt linguis omnium gentium Dei magnalia loquerentur ; Aduentus itaque ſancti Spiritus ſuper Apoſtolos, gratia in varietate linguarum diffuſa ; ſolennitatem tranſmiſit in poſteros, eaq; de cauſa Pentecoſtes celebratur, & dies ipſe propriè inſignis habetur. Concordat autem hæc feſtiuitas Euangelij cum feſtiuitate legis. Illic enim poſteaquàm agnus immolatus eſt, interpoſitis quinquaginta diebus, data eſt lex Moyſi ſcripta digito Dei : Hic poſtquam occiſus eſt Chriſtus ; qui tanquàm ouis ad immolandum ductus eſt, celebratur verum Paſcha: & interpoſitis quinquaginta diebus, datur Spiritus ſanctus, qui eſt digitus D E I, ſuper centum viginti diſcipulos Moſaicæ ætatis numero conſtitutos.

De Die ſancto.

DOminicum diem Apoſtoli ideò religioſa ſolennitate ſanxerunt, quia in eodem Dominus & redemptor noſter à mortuis reſurrexit: quiq; ideò Dominicus appellatur, vt in eo à terrenis operibus vel mundi illecebris abſtinentes, tantùm diuinis cultibus ſeruiamus, dantes ſcilicet huic diei honorem & reuerentiam propter ſpem reſurrectionis noſtræ, quam habemus in illa. Nam ſicut ipſe Dominus Ieſus Chri-

A ſtus & ſaluator noſter, tertia die reſurrexit à mortuis : ità & nos reſurrecturos in nouiſſimo die ſperamus : Vndè etiam in Dominico die ſtantes oramus ; quod eſt ſignum futuræ reſurrectionis. Apparet autem, hunc diem etiam in ſanctis ſcripturis eſſe ſolennē. Ipſe eſt enim dies primus ſeculi: in ipſo formata ſunt elementa mundi: in ipſo creati ſunt angeli: in ipſo quoquè à mortuis reſurrexit Chriſtus : in ipſo de cælis ſuper Apoſtolos ſanctus deſcendit ſpiritus, manna eodem in eremo primùm de cælo datum eſt. Sic enim dicit Dominus : Sex diebus B colligeris manna, in die autem ſexta duplum colligeris. Sexta enim dies eſt paraſceue, quæ ante ſabbatum ponitur ; Sabbatum autem ſeptima dies eſt; quā ſequitur Dominicus dies, in quo primùm manna de cælo venit. Vndè colligant Iudæi, iam tunc prælatam eſſe Iudaico ſabbato ipſorum Dominicam noſtram: iam tunc indicatum ; quòd gratia D E I ad eos de cælo nulla deſcenderit, ſed in ſancta Dominica noſtra, in qua primùm eandem Dominus pluit.

De Quatuor temporibus.

C QVatuor ſunt tempora anni, id eſt, ver, æſtas, autumnus, & hyems. Hæ tempora ſolent nos per delectamenta ſua reuocare ab amore charitatis. In quibus oportet nos ieiunare, etiamſi venerit infra Pentecoſten, quādò celebratur feſtiuitas ſeptiformis ſpiritus, vt illud Dominicum ; Venient autem dies cùm auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt. De his Auguſtinus: Quanuis ordinatio non fiat, neceſſarium tamen eſt noſtræ religioni, quatuor temporum ieiunia celebrare. De eodem D ieiunio dicit Leo Papa in Homilijs : Vt ieiuniū celebretur in largitione ſacrorū ordinū, Eccleſiæ primitiuæ mos obtinuit, vt illud, Miniſtrantibus illis Domino & ieiunantibus, dixit Spiritus ſanctus, Separate mihi Saulum & Barnabam in opus miniſterij, & reliqua. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesq; eis manus, dimiſerunt illos. Iſto die, id eſt, quarta feria, leguntur duæ Lectiones : quoniam hi qui ad ſacrum ordinem tranſeunt, debent admoneri, vt habeant notitiam legis & prophetarum. Quarta enim ætate lex & prophetæ viguerunt, & Da- E uid bellicoſiſſimus qui interpretatur manu fortis, in eadē ętate Goliath, id eſt humilitas ſuperbiam proſtrauit. Contra quem Goliath, id eſt, diabolum, debent in humilitate dimicare, qui ad ſacros ordines prouehuntur. Quinta feria deeſt officium & Miſſa, ideò debet cantari de Dominica Pentecoſtes. Feria ſextà vna tantùm legitur lectio, quia lex & Prophetia in vno Euāgelio recapitulantur, quod legitur in ſexta ætate mundi.

Sabbatum in xii. lectionibus.

LEctiones duodecim propter duodecim lectores dicuntur, quia ab antiquis Romanis bis legebantur, hoc eſt, Græcè & Latinè,

(Sex

(Sea enim tantummodò ſunt) niſi fallor, duas ob cauſas: Vna, quia aderant Græci, quibus ignota erat lingua Latina: aderant & Latini, quibus incognita erat Græca: altera cauſa propter vnanimitatem vtriuſq; populi. Qui mos apud Conſtantinopolin vſque hodiè ſeruatur. Nec ab re eſt, quòd in vnoquoque ieiunio tres dies ſunt, quia vnumquodq; tempus tres menſes habet, pro vnoquoque menſe ſinguli dies ieiunio cõſecrantur. Et cur in Sabbato potiſſimũ hæc conſecratio celebretur, Auguſtinus ſcribit ad Ianuarium ità: Sabbatum cõmendatum eſt B priori populo in ocio corporaliter celebrandũ, vt figura eſſet ſanctificationis in requie ſpiritus ſancti. Scriptum eſt enim: Sanctificauit Deus diem ſeptimum. & quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctũ, commemoratur ſanctificatio in ſeptimo die. Epiſcopi verò conſecratio, qui eſt vicarius Apoſtolorum, immò & Chriſti, fit in Dominica, quia eodem die per donum ſpiritus ſancti dignatus eſt illuſtrare corda Apoſtolorũ. Sabbato igitur quatuor leguntur lectiones, quandò benedictio largitur, quia quatuor ſunt ordines benedicentium Dominum, vt illud Da- C uidis: Domus Iſrael benedicite Dominum, id eſt, Iſraeliticus populus: domus Aaron, id eſt, prælati: domus Leui, id eſt, miniſtri DEI: Qui timetis Dominum, de cæteris nationibus. In iſtis lectionibus imbuuntur ordinandi ad exẽpla ſanctorum quatuor ordinum patrum. Proxima lectio ordinationis de camino ignis legitur, quia non poteſt ritè homo ad conſecrationem accedere, niſi priùs tranſeat per fornacem, & ibì benedicat Deum, vt illud, Vaſa figuli probat fornax, & reliqua. Quapropter debent D tranſire per fornacem, quod ſonat lectio quinta, vt ſic probati, accedere ad ſacrum myſterium valeant, ſicut legitur in ſexta lectione, Scientes quòd tribulatio patientiã operatur, & reliqua. De reſponſoriis non eſt neceſſe aliud dicere, quàm quòd ſingulis lectionibus reſponſoria ſingula reſpondeant. Grauitatem quam debet ſacratus ſeruare, Tractus monſtrat, nè fortè in ſuperbia elatus, incidat in laqueum diaboli. Tractus enim ſemper in cauſa humilitatis ponitur. Per ſingulas orationes debemus mentis humilitatẽ per genuflexionem oſtendere, excepto infra Pentecoſten, In ſola, de ca- E mino ignis, non flectimus genua, quandò Nabuchodonoſor compellebat populum adorare ſtatuam, quam fecerat, vt ſeparata ſit noſtra oratio, quæ eſt ad vnum Deum ab errore Gentilium. Oratio poſt communionem ſuper populum non habetur, quia iſtud officium frequenter circa noctem Dominicam ſolet fieri, in qua minimè genuflectitur.

De Sancto Ioanne Baptiſta.

IDeò tres Miſſę celebrantur in feſtiuitate S. Ioannis, quia tribus inſignibus triumphis excellenter refulſit. Ad hoc enim venit, vt viam A Domino præpararet exemplo ſuæ conuerſationis, qui triumphus celebratur in vigilia eiuſdẽ. Per miniſterium baptiſmi claruit inſignis. Huius miniſterij triumphus in prima Miſſa recolitur. Nazaræus permanſit ex vtero matris: hoc donum recolitur in die.

De Feſtiuitate omnium Sanctorum.

SCriptum eſt in geſtis Pontificalibus, quòd S. Bonifacius Papa quandam domum Romæ Pantheon nomine, quæ erat conſecrata in honore omnium dæmoniorum, eliminatis om- B nibus ſpurcitiis, ſacrauerit Eccleſiam in honore ſanctæ Dei genitricis, omniumq́; ſanctorum. Vndè conſtitutum eſt, vt plebs vniuerſa per totum orbem in Calendis Nouembribus, ſicut in die natalis Domini, ad Eccleſiam in honore Omnium ſanctorum, ad Miſſarum ſolennia cõuenire ſtudeat, illud attẽdentes, vt quicquid fragilitas humana per ignorantiam aut negligentiam in ſolennitatibus Sanctorum minùs plenè peregiſſet, in hac ſancta obſeruatione ſolueretur.

C

De quatuor Coronatis.

QVatuor coronatorum nomina hæc ſunt: Seuerus, Seuerianus, Victorinus, & Carpophorus. Quorum nomina, & dies natalis per incuriam neglectus, minimè reperiri poterat: ideò ſtatutum eſt, vt in eorum Eccleſia quinque cæterorum Sanctorum qui in Miſſa recitantur, natalis celebretur: id eſt, Claudij, Nicoſtrati, Simphotiani, Caſtorij atque Simplicij, vt iſtis eorum quoquè memoria pariter fieret: poſteà verò eorum nomina reuelata ſunt. Solennitas tamen, vt ſtatuta fuerat, in aliorum D ſanctorum nomine celebris permanſit.

Feſtiuitas quatuor coronatorũ.

Officium, Vir erat in terra.

VErba hiſtorica continentur in offertorio. Verba Iob ægroti & dolentis, continentur in Verſibus. Aegrotus, cuius anhelitus non eſt ſanus, neque fortis, ſolet verba imperfecta ſæpiùs repetere. Officij auctor, vt affectanter nobis ad memoriam reduceret ægrotantẽ Iob, repetiuit ſæpiùs verba more ægroti. In offertorio non ſunt verba repetita, quia hiſtoricus ſcribens hiſtoriam, non ægrotabat. In verſibus prę- E dicti Offertorij duplicantur ſiue triplicantur ac multiplicantur verba. Iob fuit mirabiliter flagellatus, & mirabiliter ac ſingulariter inter antiquos patres victoria patientiæ laudatus. Ideò non abhorrerà vero, ſi alio modo compoſita ſint verba ſua per ſuos verſus, in quibus ipſe videtur loqui, quàm cæterorum verſuum. Iob ſicut cithara percutiebatur, id eſt, cita iteratione dolor dolorem ſequebatur: vulnus, vulnus. Pręſente nugigerulo, alter intrabat. Conuicto vno rege obiurgante ſe, ilicò alter ſuccedebat. Multiplex fuit eius dolor, & ſecundùm multitudinem doloris anhelitus deficiens, ſæpiùs repetebatur. Solet enim auctor Antiphonarij aut

diſtinctio.

licet qui de Eleazar, & qui de Ithamar ſtirpe A
deſcenderant, diuiſit eos in partes vigintiquatuor, ac de ſingulis ſingulos pontifices elegit. Cæteros verò qui in partibus erant ſacerdotij minoris, qui nũc presbyteratus dicitur, officio presbyteratus fungi præcepit, qui pontifices ſinguli cũ ſibi ſubiectis ſacerdotibus, per octonos miniſtrarent dies, hoc eſt, à ſabbato vſque ad ſabbatum. Cumq; omnes ſacerdotali gradu eſſent æquales, vnus tamen in eis qui dignior videretur, ſpeciali reuerentia præminens, ſummi ſacerdotis nomen haberet. Ipſe quoquè rex
David primus delegauit, qui pſalmos in tẽplo B
Domini modulata voce cantantes, animos populi ſublimitate & ſuauitate vocis, qua dicebãtur, oblectarent, & ad amorem Diuini cultus amplius accenderent. Hæc de octo gradibus diximus, qui veteris legis tempore obſeruantiſſimè cuſtodiebantur, quod in nouo teſtamẽto ſuſcepit Eccleſia tanto meliùs, quanto & veriùs: quia illis omnia in figuram contingebãt. Quos, quia notiſſimi ſunt, & quid ſingulis conueniat, quìdvè eis in ſua ordinatione tradatur, frequentiſſimo vſu ſcitur ab omnibus, paulò inferiùs breuiter eos commemoraſſe ſufficiebat. C

De tonſura clericorum.

Clericorum autem tonſura à Nazaræis fertur ſumpſiſſe exordium. Cùm enim quis voto ſe obligaſſet, vt per ieiunium atq; aliarũ rerũ obſeruantiam ſe affligeret, abſtinebat ſe ab omni quod inebriare & ſtatum mentis auertere poſſet, eratq; ſemper in templo, vndè & Nazaręus, id eſt, ſanctus & Domino conſecratus vocabatur. Impletis autem voti ſui diebus, veniebat ad templum Domini, & offerebat pro
ſe quæ lege pręcipiebantur, radebatq; capil- D
los capitis ſui & barbæ, partemq; pilorum in flamma altaris cremabat, ſicque voti liber redibat ad propria. Fertur beatus Petrus primus huiuſmodi tonſuram ſibi feciſſe ad ſimilitudinẽ ſpineæ coronæ Domini: ſiue vt clerici à laicis non ſolũ differant habitu, verùm etiàm tõſura. Cleros igitur Græcè, Latinè ſors dicitur, vel hæreditas Domini. Qui ergò ad clericatus ordinem peruenit, Dei hęreditas eſſe debet: quia hoc debet ſemper præuidere, vt Dominum poſſideat, & ipſe à Domino poſſideatur, vt poſſit
dicere cum pſalmiſta: Dominus pars hæredita- E
tis meæ. Legimus in veteri teſtamento Dominũ dixiſſe ad Moyſen: Filijs Leui non dabis hæreditatem. Ego enim ero hęreditas illorum. Indè clerici dicti, eo quòd de ſorte Dei & hæreditate ſint, ſi regulariter viuunt: Si autẽ non viuũt regulariter, ſicut maximi clerici, qui totũ laicalẽ habitum ſequuntur, cingentes arma, & cætera faciẽtes, quæ ordo Canonicus prohibet, illi tales non ſunt clerici. Quid ergò ſunt? Acephali, id eſt, ſinè capite religionis. Canon Græcè, Latinè regula, eo quòd recto tramite ducat hominem ad cæleſtem patriam, & indè canonicus regularis, eo quòd regulariter debeat viue-

Canonicorũ officium

A re, id eſt, rectè in ſancta Eccleſia.

Oſtiarij officium.

Oſtiarius ab oſtio Eccleſiæ dicitur, quod ità debet præuidere, nè vllo modo paganus ingrediatur Eccleſiã, quia ſuo introitu polluit eam. Debet etiam cuſtodire ea, quę intra Eccleſiam ſunt, vt ſalua ſint: quia illi traditæ ſunt claues & commiſſa cura cuſtodiendæ eccleſiæ.

Lectoris officium.

Lector dicitur à legendo, eo quòd miniſterium legendi habeat in Eccleſia. Illi traditus eſt codex apicum diuinorum, vt diſtinctè ad intelligendum diuinas lectiones pronunciando, populo placeat.

Acolyti officium.

B Acolytus Græcè, Latinè Ceroferarius, id eſt cereum ferens. Illorum officium eſt, vt deportent cereos ante diaconũ, quando legitur Euangelium in Eccleſia, & non ad effugandas tenebras, præſertim cùm ſol in die rutilet: ſed vt demonſtretur, quòd de tenebris infidelitatis venimus ad lucẽ fidei, & vt ſignũ lætitię ſit, quatenùs ſub typo corporalis luminis, lux illa in memoria habeatur, de qua dicitur: Erat lux vera, quæ illuminat omnẽ hominẽ venientẽ in hũc mũdũ.

Exorciſtæ officium.

Exorciſmus Græcè, Latinè dicitur ſermo adiurationis ſiue increpationis: & indè exorci-
C ſta, adiurator. Illorum officium eſt, vt ponant manus ſuper dæmoniacos, & per inuocationem nominis Dei repellant dæmones ab eis, dicentes: Adiuro te immunde ſpiritus per Deum patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, vt recedas ab hoc famulo Dei. Iſtud miniſterium, vt Canones dicunt, nemo debet vſurpare, niſi qui idem officium habent, aut presbyter, aut diaconus, aut ſubdiaconus, aut exorciſta.

Sudiaconorum officium.

Subdiaconus, ſubminiſter, eo quòd ſub Diacono ſit, id eſt, ſub miniſtro. Illius miniſterium eſt, vt miniſtret Diacono, id eſt, deferat ei lin-
D teum, ſuper quod conſecrandum eſt corpus & ſanguis Domini. Deferat ei patenam cum oblatis, & calicem in quo vinum & aqua habeatur, quia de latere Domini proceſſit ſanguis & aqua. Peracto ſacrificio, myſteria corporis & ſanguinis Domini, quæ ſuperfuerint, à Diacono colligenda vel deportanda ſuſcipit.

Diaconi officium.

Diaconus Græcè, Hebraicè Leuita, Latinè aſſumptus vel miniſter interpretatur: Aſſumptus quia aſſumitur, id eſt, eligitur ad ſeruitium altaris: Miniſter, quia miniſtrat Presbytero. Ponit linteum in altare, ponit panem & calicem,
E quæ nec mittendi, nec auferendi habet poteſtatem Presbyter, ſi Diaconus adfuerit. Sicut presbytero officium conſecrandi competit, ità Diacono miniſtrandi.

Presbyteri officium.

Presbyter Græcè, Latinè Senior dicitur, non propter ſenecturem, ſed propter dignitatem, honorem & ſapientiam: quia quicunque Presbyter eſt, ſapiens eſſe debet, vt intelligat ea quæ legit, intelligat orationes quas dicit & diurnis tẽporibus & nocturnis, intelligat ea quæ cantat in Miſſa, Verè dignum & iuſtum eſt, Te igitur, Pater noſter & cætera, id eſt, omnia cum Symbolo. Adã vixit annis D.CCCC.XXX. Noe D.CCC. & nemo illorũ appellatus eſt ſenex,

Abraham verò qui ad comparationem illorum perpaucū vixit tēpus, annis videlicet C L X V. appellatus eſt ſenex. quarè? Quia ſapientior illis fuit.

Sacerdos Græcè, Latinè dicitur ſacrū dans, id eſt, ſanctum ſacrificium offerens Deo.

Presbyteri poteſtatē habent catechizādi, baptizandi, infirmos benedicti olei vnguine perūgendi. his quoquè conceſſum eſt officium prædicandi in eccleſia. Super hos ſunt Epiſcopi, ſicut loco & dignitate, ſic ſanctitatis & eruditionis ſingularitate conſpicui, quibus ſolis eſt poteſtas ſacrum chriſma conficere, & baptizatorum frontes ſignare, & per manus impoſitionem ſpiritum ſanctum illis tribuere. Habent poteſtatem ligandi atque ſoluendi. Per ipſos quoquè publica populi abſolutio in die cœnæ Domini ſolenni more peragitur. Sciēdum autem, quòd primis eccleſiæ temporibus etiàm presbyteri epiſcopi vocabantur: ſed poſtmodùm vtili ſatis prouiſione conſtitutum eſt, vt hoc nomen ſolis Pontificibus tribuatur, quorum maioris gradus excellentia creſcat, & minor ordo menſuræ ſuę limitem recognoſcat: ſitque differentia in vocabulis, ſicut pręcelſior locus honoris. Epiſcopus Græcè, Latinè dicitur Superintendens: ἐπὶ ſuper, σκοπεῖν intendere. hinc Epiſcopus ſuperintendens, id eſt, ſuperuidens: quia ipſe debet ſuperuidere vitam ſubiectorum ſuorum, qualiter credant, qualiter viuant, qualiter Dei præcepta cuſtodiant. Antiquis temporibus in ſingulis ciuitatibus erant turres altiſſimæ conſtructæ: vnaquæque ciuitas habebat ſuam turrim, in qua ſtabat ſpeculator aſſiduè, vt à longè poſſet adſpicere ſi exercitus veniret ex aliqua parte: ſi videret exercitum venientem, nunciabat ſtatim Regi, & præparabantur omnes ad bellum contra hoſtem illum. Speculatoris illius ſimilitudinē gerit modò Epiſcopus: quia ſicut ille ſtabat in altitudine turris, ſic Epiſcopus & Presbyter debet conſiſtere in altitudine virtutum. Sicut enim illa turris cęteras domos excellebat, ſic Epiſcoporum & Presbyterorum vita, debet excellere vitā ſubiectorū: & ſicut ille ſpeculator nunciabat aduentum hoſtis, vt ſe præuiderent ciues, ſic Epiſcopi & Presbyteri debent annunciare populis ſibi ſubiectis aduentum nequiſſimi hoſtis diaboli, vt ſe præuideant, nè eius laqueo capiantur. Speculatores animarum dedit Deus Epiſcopos & Presbyteros, iuxta quod ipſe dicit ad Ezechielem Prophetam: Fili hominis, ſpeculatorem dedit te domui Iſrael.

Epiſcopi officium.

Antiſtes quaſi anteſtans, id eſt, ante arā. Vndè quidam Antiſtitem dicere volunt. meliùs tamen dicitur à verbo, anteſto, anteſtas, quod ſignificat emineo, excello: eo quòd vniuerſum populum dignitate & honore ſupereminear.

Antiſtes vndè.

Pontifex, quaſi pontem faciens, eo quòd pōtem, id eſt, viam aliis præbere debeat verbo & exemplo, vndè homines tranſeant ad patriam cęleſtem. Pons autem eſt tabulatum, quod fit ſuper aquas.

Qualiter Epiſcopus ordinetur in Romana Eccleſia.

CVm epiſcopus ciuitatis fuerit defunctus, eligitur alius à clero ſeu populo, fitq; decretum ab illis, & veniunt ad Apoſtolicum cum ſuo electo, deferentes ſecum ſuggeſtionem, hoc eſt rogatorias literas, vt eis cōſecret Epiſcopū. Tunc pontifex iubet eum inquiri de quatuor capitulis canonicis, hoc eſt, de * pro ancilla Deo ſacrata, pro quadrupedibus, aut ſi coniugem habuit ex alio viro, quòd Græcè dicitur δευτερογαμία. Et ſi de his inculpabilis inuentus fuerit, iurat Archidiacono ſuper quatuor Euangelia, deindè confirmat ſuper corpus B. Petri de his inculpabilem ſe fore. Similiter Presbyteri & Diaconi. Poſt hæc reſidente Pontifice, & adſtāte vniuerſo clero, interrogat eos, qui illum adduxerunt, de conuerſatione ſua, ſeu quot annos in vnoquoque gradu miniſtrauit. Deindè interrogat eum, ſit ne de ipſa Eccleſia, aut de alia: Et ſi de alia eſt, interrogat, vtrùm habeat dimiſſoriā ab Epiſcopo ſuo. Quę oſtenſa, recitatur in medium. Quo facto ſubiungit pontifex: Quid vobis placuit de eo? Reſpondeant, caſtitas, hoſpitalitas, benignitas, & omnia bona quæ Deo ſunt accepta: & pontifex, Videte fratres, nè aliquam promiſſionem feciſſet vobis: ſcimus quòd Simoniacum eſt & contra Canones. Illis reſpondentibus, Abſit à nobis: introducitur electus ante pontificem, proſtrato eo in terram. Cui Apoſtolicus, Protegat nos DOMINVS. & tunc interrogat de ſuis ordinibus, atque inſtruit de canonica auctoritate, & dicit: Quoniam in te bona conueniunt, abſtinebis te hodiè, hodiè abſtinebis, & craſtina Deo iuuante cōſecraberis. & tunc egreditur foſàs. Alia verò die quæ eſt Dominica, procedit pontifex in Eccleſiam cū omni ornatu, præſtolante cū vniuerſo clero atq; populo. Quia verò in Dominica ordinatur, & reliqui miniſtri in Sabbato, ſuprà ſcriptum eſt: ingrediente Apoſtolico in ſacrarium, inchoat ſchola ad introitū, Antiphonam in ordinatione pontificis. cōpleto introitu, non dicitur tū Kyrieeleiſon, ſed mox dicit Apoſtolicus orationem. Cantantibus egreditur Archidiaconus cum ſubdiaconis & acolytis, & induit electū dalmatica ſeu caſula, & introducit eum. & Pontifex: Clerus vniuerſus, & plebs conſentiens ciuitatis cum adiacentiis ſuis, elegerunt ſibi illum Presbyterum, vel Diaconū, epiſcopū ſibi conſecrari: Oremus itaq; nos pro eodem viro, vt Deus & Dominus noſter tribuat ei cathedram epiſcopalē ad regendam Eccleſiam ſuam, & plebem vniuerſam. Deindè inchoat ſchola KYRIEELEISON cū Litania, proſtrato Domino Apoſtolico in terram ante altare cum ipſo electo, & Epiſcopis ac ſacerdotibus. Finitis litaniis, ſurgunt, & benedicit eum. Illud verò, quòd duo epiſcopi tenēt codicem Euangeliorum ſuper caput eius, & vno fundente ſuper eum benedictionem, reliqui,

Mos eligendi Epiſcopum ſecundùm veteres.

reliqui, qui adſunt Epiſcopi, manibus ſuis ſuper caput eius tangunt, non repetitur in auctoritate veteri, neque noua, ſed neque in Romana traditione. Sed & hoc ſciendum, quia reliqui miniſtri poſt Antiphonam ad introitum, & orationem tunc ordinãtur: Epiſcopi verò poſt reſponſorium cãtatum. Quòd autẽ aliqui poſt Euangelium conſecrant Epiſcopum, non dicit vllus ordo. Ad communicandum verò pontifex porrigit ei formatam atque ſacram oblationẽ. Quam accipiens, communicat ſuper altare, cætera verò reſeruat ſibi ad communicandum vſque ad dies quadraginta. Poſtmodùm ex præcepto Apoſtolici communicat omnem populũ. Qualis autẽ eſſet antiquitùs conſecratio Epiſcoporum, oſtendit Hieronymus in Epiſtola ad Euagrium: Alexandriæ, inquiens, à Marco Euãgeliſta vſq; ad Eraclidem & Dionyſiũ Epiſcopos, presbyteri ſemper vnum ex ſe electum in excelſiori gradu conſtitutum vel collocatum Epiſcopum nominabant, quomodò ſi exercitus Imperatorem faciat, & Diaconi eligant de ſe quem induſtrium nouerint, & Archidiaconum vocent. Archidiaconus eandem conſecrationẽ habet quam cæteri Diaconi, ſed electione fratrum præponitur. Item Hieronymus ſuper Epiſtolam ad Titum: Antequàm ſchiſmata in religione fierent, & diceretur in populis, Ego ſum Pauli, & cætera, communi presbyterorum conſilio Eccleſia regebatur: poſtquàm verò vnuſquiſque quos baptizabat, ſuos eſſe dicebat, non Chriſti: in toto orbe decretum eſt, vt vnus de presbyteris electus ſuperponeretur cæteris, ad quem omnis cura Eccleſiæ pertineret, & ſchiſmatũ ſemina tollerentur. Cur à tribus vel quatuor Epiſcopis Epiſcopus ordinetur, Gregorius Papa docet. Tales, inquit, conueniant qui vel in profectu Epiſcopi ordinati gaudeant, vel pro eius cuſtodia omnipotenti Deo preces effundant. Quarè prohibitum ſit vni hoc facere, Innocentius Papa monſtrat in Decretalibus cap. nono, nè vnus Epiſcopum ordinare præſumat, nè furtiuum beneficium præſtitum videatur. Auguſtinus in libro de * quantitate animæ, verſum Horatij de ſapiente protulit:

* qualitate

Fortis, & in ſeipſo totus teres atque rotundus.

Hinc ſequitur, & rectè: nam neque in animo bono quicquam inuenis, quod magìs ſibi ex omni parte conſentiat, neque in planis figuris quàm circulum. Superiorem capitis partem raſorio renouamus, cùm forti ſolicitudine ſuperfluas cogitationes ab animo reſecamus: in inferiori parte coronam portamus capillorum, cùm ea quæ ſecundùm mundum neceſſariò gubernanda ſunt, cum ratione concorditer coæquamus.

De ſigulis veſtibus.

NVnc dicendum de ſingulis veſtibus, quibus ſacerdotes vel reliqui ordines in veteri teſtamento vtebantur. Erant autem octo ſpecies veſtium ſacerdotalium, id eſt, tunica linea ſtri-

A cta, tunica hyacinthina, ſuperhumerale, rationale, cidaris, balteum, lamina aurea in fronte pontificis, & feminalia linea. His omnibus pontifex tempore ſacrificij induebatur: Ceteris verò minoris gradus ſacerdotibus ſolis quatuor licebat vti, id eſt, tunica linea ſtricta, cidari, balteo & feminalibus. Reliqua verò quatuor tantùm ſummi pontificis erant.

Nunc de ſingulis explanemus. Tunica linea, veſtis erat interior, quã camiſiam dicimus vel ſuppatum. Hæc ſtricta dicitur, quoniam adhærebat corpori, & ità erat ſtrictis manicis, vt nul-
B la ei omninò ruga ineſſet: Sicut ſolent milites habere tunicas lineas, ſic aptas membris, vt expediti ſint dirigendo iaculo, tendendo clypeum librando gladium, qualem & Ioab habuiſſe legitur.

Strictam ad menſuram habitus corporis ſui: pro qua nunc ſacerdotes vel clerici albas habent. Tunica tota hyacinthina exterior nullũque alium colorem recipiens, vſque ad pedes deſcendens, ſicut & linea, vndè & vtraque græcè podéris, id eſt, talaris vocabatur, habens ſimilitudinem malorum granatorum aureorum,
C & tintinabula aurea. Erat autem ſinè manicis ad colobiorum ſimilitudinem, & ideò vndè manus educerentur, aperta erat. Pro tunica hyacinthina noſtri pontifices primò colobiis vtebantur. Eſt autem colobium veſtis ſinè manicis.

Hę duæ veſtes, id eſt, tunica byſſina ſtricta, & tunica hyacinthina, balteo adſtrictæ erant, quod erat cinguli genus ex byſſo retorta, hyacintho, purpura ac vermiculo, opere plumari, in ſimilitudinẽ pellis colubri, latitudinis quatuor digitorum. Pro balteo nũc zonarum, quas Romanas appellant, vſus receptus eſt. Superhu-
D merale quod Hebraicè ephod dicitur, ſic vocatũ quòd humeros obnuberet: cuius contextus de omnibus coloribus erat magnitudinis cubitalis, id eſt, vſque ad cingulum pertingens, amplectens omnem locum pectoris, & ad manus eiiciendas hincindè apertum: cui veſtimento locus vacuus dimittebatur in medio pectore, magnitudine palmi, vbì inſerebatur rationale, quod Hebraicè dicitur eſſin, & Græcè logion: habebat autem ſuperhumerale in vtroque humero ſingulos lapides onychinos, & in ſingulis lapidibus erant ſculpta ſingula duodecim patriar-
E charum nomina. habent etiam nunc miniſtri eccleſiæ Chriſti ſuperhumerale, quod amictum vocamus, quandò ad altare miniſtrant. Rationale, opere polymito factum erat iuxta texturam ſuperhumeralis, id eſt, eiſdem coloribus factũ erat, quadrangulum, habens menſurã palmi in longitudinem & latitudinem. Erant in eo quatuor ordines lapidũ, terni per ſingulos verſus diſtributi: ſculpti erãt ſingulis duodecim patriarcharum nominibus. Erant autem catenulæ aureę, & vncini aurei: necnon & aurei annuli, tam in quatuor ſummitatibus rationalis, quàm & in ſummitatibus ſuperhumeralis, quę catenulæ inſerebantur, iungebantque rationale & ſu-

perhumerale ſuperiùs, inferiùs verò vittis hyacinthinis ſibi nectebantur. Pro rationali nunc ſummi pontifices, quos archiepiſcopos dicimus, pallio vtuntur, quod à ſancta Romana ſede, Apoſtolico dãte, ſuſcipiũt. Tiara erat veſtis, pileolum videlicet rotundum, quaſi ſphæra media ſic diuiſa, vt & pars vna portatur in capite, ità vt medij verticis medietatẽ excedat, habens vittas, quæ conuolutæ, ſæpiùs connectuntur, nè facilè dilabantur: & huc quidem minorum erat ſacerdotum. Summus antẽ pontifex præter pileum habebat coronam auream, triplicemq; ſuper quam à media fronte ſurgebat quaſi calamus quidam aureus, ſimilis herbæ, quæ hebraicè acano, græcè autem hios, quæ apud nos latinè cidaris. Per circulum verò habebat flores, ſimiles flori plantaginis, ab occipitio vſque ad vtrunq; tempus. In frõte verò erat locus patẽs, vbì inſerebatur lamina aurea, quæ quatuor literis nomen Dei habebat ſcriptum. Huiuſcemodi veſtis non habetur in Romana eccleſia, vel in noſtris regionibus. Nõ enim moris eſt, vt pileati diuina myſteria celebrent. Apud græcos autẽ hoc dicitur, qui pileos, id eſt, cuphias geſtant in capite dum aſſiſtunt altaribus. Lamina aurea in fronte pontificis, in qua ſanctum Domino ſiue ſanctum Domini ſculptum habebatur, ornamẽtũ erat cæteris ſacratius indumentis. Sanctum autem Domino, quod ibì ſculptum erat nomen ſanctum & venerabile Dei, quod per quatuor
יהוה literas ſcribebatur, ſcilicet, iod, he, vau, heth: & dicebatur, ineffabile, non quòd dici non poſſit, ſed quia nec definiri & comprehendi ſenſu vllius creaturę, vt dignè Deo aliquid dici poſſit. Ligabatur antẽ vitta hyacinthina ſuper tiaram, vt totam pontificalis ornatus pulchritudinem Dei vocabulũ coronaret ac protegeret. Neq; hanc ornamenti ſpeciem, Chriſti accepit ab illis eccleſia. Octauum, id eſt, nouiſſimum ornamentũ feminalia linea, quibus operiebant carnem turpitudinis ſuæ, ab renibus vſque ad femina ſiue (vt vſitatiùs) femora cùm ad ſacrificium accedebant. Huiuſmodi habitus ità notus eſt in noſtris regionibus, vt ex eo Gallia bracata cognominata ſit. Comprehenſum breuiter, quibus veſtibus ornarentur ſacerdotes & miniſtri templi Dei, Moſaicæ legis temporibus, quas ad inſtar illorum, reuelata euangelij gratia, ſuſcepit eccleſia. Sunt tamen alia quæ apud illos non habebantur, vt ſtola, ſandalia, & ſudariũ, quod ad tergẽdum ſudorem in manu geſtari mos eſt, quod vſitato nomine fanonem vocamus. Verùm quia illo tempore figuris omnia & ænigmatibus obumbrabãtur, conuenit, vt quid illa veſtimenta myſtice ſignificauerint, quo ve nomine nunc ſpecialiter in eccleſia venerãtur, nõ verbatìm, ſed capitulatìm oſtendamus. Veſtimenta illa, quæ in ſanctis officiis portãda erãt, typus erant ſanctarũ virtutũ, vndè & ſancta dicebantur. Ad hęc facienda nõ tã diuerſę, quàm, ſpecioſæ ſpecies ſumebantur, aurũ videlicet, qđ eſt ſplendor ſapientiæ diuinę, cui iungebatur

A hyacinthus, qui eſt color aerius, cæleſte videlicet deſiderium. Purpura apponebatur, quæ ſanguinis imitatur colorem, vt per duo genera martyrij nouerint ſe exercendos electi, id eſt, ſi neceſsè ſit, non dubitent mori pro Chriſto, Et pacis tempore in ſeipſis appetitus occidant, mortificantes membra ſua cum vitiis & concupiſcentiis. Coccus bis tinctus, Dei & proximi dilectionem indicat efficaciter tenendam. Byſſus geminam caſtitatem, corporis ſcilicet & animæ ſignificat: vndè de verè vidua dicit Apoſtolus, Vt ſit ſancta corpore & ſpiritu. His
B ornamentis debet Chriſti pontifex refulgere, his coloribus exornari. Tunica linea, & byſſina ſtricta, mortificationem carnis prætendit. Byſſum enim vel linum, multiplici elaboratum cõtuſione, & naturæ ſubtilitate deductum ac textum, in veſtem proficit. Sic nullus Chriſto ornari poterit, niſi caſtigatis & mortificatis omnibus carnis paſſionibus. vndè & benè ſtricta dicitur. Strictum enim, caſtum dicimus: econtrà laſciuum, diſſolutum vocamus. Tunica tota hyacinthina, quæ aerio refulgebat colore, cæleſtem deſignat cõſeruationẽ: quæ tota erat hyacinthi-
C na, quia ſacerdos nihil debet curare terrenum: nemo enim, ait Apoſtolus, militans Deo, implicat ſe negociis ſecularibus, vt ei placeat, cui ſe probauit. Balteus ſiue cingulum, quo tunica hęc cum interiore, id eſt, linea cingebatur, continentiam inſinuat, quæ mater eſt & cuſtos pudicitię, qua maximè ornari pontifices condecet: hanc, qui ingratus eſt Deo, perdit, ſicut Iob de talibus dicit: Balteum regum diſſoluit, & præcingit fune renes eorum. Regum enim, id eſt, ſanctorum ſacerdotum balteum, hoc eſt, pudicam continentiã diſſoluit, id eſt, diſſolui permittit, cùm
D de ſuis virtutibus extolli cœperint: & præcingit fune aſperæ pœnitentiæ renes eorũ, vt incipiant ſuis caſibus ingemiſcere, qui aliorum lapſibus debuerant auxilio ſubuenire.

Superhumerale quòd Hebraicè ephod dicitur, obedientiã mandatorũ DEI ſignificat, quo induebatur ſacerdos, vt meminerit præcepta Dei ſtrenuè quaſi onus humeris impoſitũ debere portare. Quod verò nomina patriarcharũ inter ſacrificia & in humeris, ſicut & in pectore portabat, monetur per hoc ſacerdos, vt priorũ patrũ fidẽ & exempla ſequatur, vt fidelium, qui
E ſunt filij apoſtolorũ in ſuis orationibus meminerit, & vt ipſis eadẽ exẽpla ſequẽda proponat.

Rationale, quod erat in fronte pontificis, deſignat, quia paſtor ſapientia & doctrina debet præditus eſſe. Nam & ideò rationale iudicij dicitur, quia debet rector eccleſiæ ſubtili ſemper examinatione bona malaq; diſcernere, & quid vel quibus, quandò & qualiter conueniat, ſtudioſè cogitare. Hoc enim quod dicitur, Pones in rationale iudicij doctrinam & veritatem, vt videlicet habeat ſcientiam ſcripturarum, quo poſſit alios docere, & contradicentes arguere. Quadrangulum erat, propter quatuor Euãgeliorum doctrinam: duplex, propter

ſcientiæ

ſcientiæ & operis firmitatem: Menſura palmi, quod eſt digitorum extenſio, deſignat diſcretionem in perſeuerantia bonorum operum.

Quatuor ordines lapidum, qui erant in rationali, nominibus patriarcharum inſculpti, quatuor exprimunt principales virtutes, prudẽtiam, temperantiam, fortitudinem, iuſtitiam. Terni in vnoquoque lapides, fidem ſanctæ Trinitatis, ſiue fidem, ſpem & charitatem demonſtrant. Quæ omnia in pectore pontificis neceſſariò eſſe debere, huius ornamenti, id eſt, rationalis ſpecie præmonetur. Tiara, quæ & cidaris & mitra vocatur, & contegebat & ornabat caput pontificis, admonet eum omnes ſenſus capitis Deo conſecrare debere, nè vel oculi pateant ad videndũ vanitatem, vel cæteri ſenſus, qui in capite vigent, iniquitati conſentiant, & per illos intromiſſa delectatio, inceſtet animi ſanctitatem. Lamina aurea, diuinæ maieſtatis atque potentiæ figura eſt, quæ in fronte pontificis deportabatur, quia illa ineffabilis Deitatis potentia cunctis quæ creauit, ſupereminet: & idcircò, quaſi cuncta ſanctificans, eximiam ſibi ſedem in fronte, hoc eſt, in mentis principalitate conſtituit.

Quatuor literæ in lamina ſcriptæ, quatuor ſunt cornua crucis, totum mundum complectentis. cruci enim Chriſti in omni creatura apex conceditur, qua omnium fidelium frontes ſignantur.

Quòd lamina ſemper in fronte pontificis eſſe videbatur, oſtendit, quia dignitatem, quam prætendit in habitu, exercere ſemper debet in opere, vt Domini placitum ſemper habere, & ſubditorum vota Domino idoneus ſit ſemper offerre. Feminalia, quibus pudenda loca corporis tegebantur, continentiam à concubitu deſignant, quæ magnoperè omnibus gradibus obſeruanda præcipitur. Vndè dicitur, ad velandam turpitudinem. Turpe eſt enim, ſacerdotem nota laſciuæ ætatis infamari, quem conuenit velut in arce caſtimoniæ, ab omnibus ſuſpici & venerari.

Quòd verò feminalia ipſi ſibi imponant, cætera Moyſes: deſignat, vnumquemque ſe à carnali concupiſcentia refrenare debere. Deindè virtutibus ſibi ſubditos, quaſi Moyſen miniſtrum templi, veſtibus exornare.

Quid ſignificent veſtimenta.

Sandaliæ Epiſcoporũ

SAndaliæ dicuntur ſoleæ. Eſt autem genus calceamenti, quo induuntur miniſtri Eccleſiæ, ſubteriùs quidem ſolea muniens pedes à terra, ſuperiùs verò nil operimenti habens, patet: quo iuſſi ſunt Apoſtoli à Domino indul. Significat autẽ, miniſtrum verbi Dei non debere terrenis incumbere, ſed potiùs cæleſtibus inhiare, & prædicationem ſuam nulli occultare.

Superhumerale Epiſcopi.

Poſt ſandalias in Eccleſiæ veſtimentis, ſequitur Superhumerale, quod fit ex lino puriſſimo. Per linum quod ex terra ſumitur, & per multos labores ad candorem ducitur: deſignatur corpus humanum, quod ex terra conſtat. Sicut ergò linum per multos labores ad candorem perducitur, ità corpus humanum multis calamitatibus attritum, candidum & purum eſſe debet ab omni ſorde peccatorum.

Alba Epiſcopi.

Poſteà ſequitur podéris, quæ vulgò alba dicitur. Significat autem perſeuerantiam in bona actione. Hinc Ioſeph inter fratres ſuos, talarem tunicam habuiſſe deſcribitur. Tunica vſque ad talum, eſt opus bonum vſq; ad conſummationẽ; in talo enim finis eſt corporis. Ille ergò benè inchoat, qui rectitudinem boni operis vſq; ad finem debitæ perducit actionis. Qui enim perſeuerarit vſq; in finem, hic ſaluus erit.

Zona Epiſcopi.

Deindè ſequitur Zona, quæ cingulum dicitur, qua reſtringitur podéris, nè laxè per pedes diffluat. Per quã deſignatur diſcretio omnium virtutum: virtutes enim ſinè diſcretione, non virtutes, ſed vitia ſunt: nam virtutes in quodam meditullio ſunt conſtitutæ.

Stola.

Sequitur orarium. Orarium, id eſt, ſtola dicitur eò quòd oratoribus, id eſt, prædicatoribus concedatur. Admonet illum, qui illo induitur, vt memor ſit, ſub iugo Chriſti, quod leue & ſuaue eſt, eſſe ſe conſtitutum.

Dalmatica.

Dalmatica quæ ſequitur, ob hoc dicitur, eo quòd in Dalmatia ſit reperta. Vſus autem Dalmaticarum à B. Siluestro Papa inſtitutus eſt: nam anteà colobiis vtebantur. Colobium verò eſt veſtis ſinè manicis. Significat autem in eo quod eſt ſinè manicis, vnumquemque fidelem exercitatũ eſſe debere ad bona opera exercenda. Cùm ergò nuditas brachiorũ culparetur, vt diximus, à B. Siluestro Dalmaticarum repertus eſt vſus. Eſt autem veſtimentum in modũ crucis monens, indutorem ſuum crucifixum eſſe debere mundo, iuxta Apoſtolum, Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Habet etiam in ſiniſtra parte ſui fimbrias. Per ſiniſtram partem præſens vita figuratur, quæ diuerſis curis abundat: quæ curæ ſignificantur per fimbrias ſiniſtræ partis per dexterã quæ fimbrijs caret, futura vita exprimitur, in qua nullæ curę ſolicitant animas ſanctorũ. Inconſutilis etiam eſt, quia in Eccleſia vel in corde vniuſcuiuſq; fidelis, nulla debet eſſe ſciſſura, ſed indiſciſſa fidei integritas. Siniſtrum latus habet fimbrias, quia actualis vita ſolicita eſt, & turbatur erga plurima: At dexterũ latus nõ habet, quia contẽplatiua vita nihil in ſe habet ſiniſtrũ. Largitas brachiorũ, largitatẽ & hilaritatẽ datoris ſignificat. Diaconus qui nõ eſt indutus Dalmatica, Caſula circũcinctus legit vt expeditè poſſit miniſtrare; vel quia ipſius eſt ire ad comitatũ propter Inſtantes neceſſitates.

Mappula.

Mappula quæ in ſiniſtra parte geſtatur, qua pituitam oculorum & narium detergimus, præſentem vitam deſignat, in qua ſuperfluos humores patimur.

caſula.

Caſula quæ ſuper omnia indumenta ponitur, ſignificat charitatem, quæ alias virtutes excellit. De qua Apoſtolus, commemoratis quibuſdam virtutibus, ait: Maior autem horum eſt charitas.

Pallium Archiepiſcoporum.

Pallium Archiepiſcoporum ſu per omnia Indumenta eſt, vt lamina in fronte pontificis. Pallium nihil eſt aliud, niſi diſcretio inter Archiepiſcopum & eius ſuffraganeos. Pallium ſignificat torquem, quem ſolebant legitimè certantes accipere. Hoc etiam erat lamina illa, vt diai, quam ſummus pontifea circa tempora ferebat, in qua ſcriptum erat nomen Dei Tetragrammaton, id eſt, quatuor literarum, Iod, He, Vau, & Heth. Eſt autē interpretatio, Iod principiū, He iſte, Vau vita, & Heth paſſio, id eſt, iſte eſt principium paſſionis vitæ. Paſſi igitur ſunt multi ante Chriſtū, ſed nemo eorum per ſuam paſſionē hominibus vitam attulit: Chriſtus verò, cuius ſanguis io cruce fuſus eſt pro totius mundi redēptione, humano generi attulit vitā. Secundùm alium doctorē, Iod principiū, He iſte Vau & Heth vita interpretatur. Quod ità poteſt coniūgi, Iſte eſt principiū & vita Chriſtus. Vocabatur autē hoc nomen ſanctum Domini, vt eſt: Fecerunt laminā, id eſt, ſacrauerunt, ſcripſeruntque in ea ſanctum Domini, quod interpretatur ineffabile, non quòd nō fari, ſed quod diffioiri, vt eſt, minimè poſſit. Stephanus oatione Romanus ea patte Iobio, vt legitur in geſtis Pontificalibus, conſtituit ſacerdotibus, Leuitiſque veſtes ſacras in vſu quotidiano non vti niſi in Ecclesia. Hinc Hieronymus in libro 14. ſuper Ezechielem. Porrò religio alterum habitū habet in miniſterio, alterum io vſu vitaque communi. Sudario ſolemus tergere pituitam oculorum & narium, atq; ſuperfluam ſaliuam decurrentem per labia: ſignificat ſtudiū mundanę cogitationis. in manu ſiniſtra portatur, vt oſteodatur in temporali vita tædium nos pati ſuperflui humoris. Varietas ſandaliorum, varietatem ſignificat miniſteriorum. Epiſcopi & ſacerdotis penè vnum officium eſt: At quia nomine & honore diſcernuntur etiam & varietate ſandaliorum, vt viſibus noſtris error auferatur. Epiſcopus habet ligaturam in ſuis ſandaliis, quam non habet Presbyter. Epiſcopi eſt huc illuc que diſcurrere per parochiam: nè fortè cadāt ſaodalia de pedibus, ligata ſunt. Presbyter qui domi hoſtias immolat, ſublimiùs incedit. Diaconus quia diſſimilis eſt epiſcopo in ſuo officio, non eſt neceſſe vt habeat diſſimilia ſandalia: & ipſe ligaturā habet, quia ſuum eſt ire ad eomitatum. Subdiaconus q; in adiutorio Diaconi eſt, & penè in eodem officio, neceſsè eſt vt habeat diſſimilia ſandalia, nè fortè Diaconus ęſtimetur. Sandalia ſignificant, quia prædicator neque cæleſtia debet abſcondere, neque terrenis inhiare. Signorum vſus, à veteri teſtamēto ſumptus eſt. In lib. Numerorū dixit Dominus Moſi: Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare poſſis multitudinem. Officium Miſſæ addidit Cæleſtinus Papa, & cōſtituit vt Pſalmi CL. ante ſacrificium pſallerentur antiphonatim ex omnibus, quod anteà non fiebat, niſi tantùm Epiſtola Pauli recitabatur, & ſanctum Euangeliū, & ſic Miſſa celebrabatur. Quod nos ità intelligimus, quia ex omnibus Pſalmis excerperet antiphonas, quæ pſallerentur in officio Miſſæ: nam anteà inchoabatur Miſſa à lectione. Qui mos adhuc retinetur in vigilia Paſchæ & Pentecoſtes. Procedens Pontifex in perſona Chriſti, ducit ſecum prophetas, id eſt, diaconos, qui annunciant ex Euangelio futuram vitam: & ſapientes, id eſt, ſubdiaconos qui ſciunt vaſa Domini diſponere, & quid primò ferendum ſit, quid poſteriùs: & ſcribas, id eſt, acolytos, qui accēdunt corda fidelium ex ſcriptura. Procedit io thuribulo thymiama, quod ſignificat corpus plenum odore bono. Poſtquàm pręſentatus eſt Eccleſiæ, inclinatus ſtat in exemplum humilitatis Chriſti, in qua factus eſt obediens patri vſque ad mortem. In ipſa eleuatione dat pacem miniſtris, qui dextra læuaq; ſunt. Ipſe eſt pax noſtra, per quam reconciliamur Deo. Eandem pacem offert cātoribus qui retrò ſtant: vt illud, Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis, præſentibus dat, abſentibus relinquit: hoc eſt quod ſolemus dicere, innuit epiſcopus cantori, qui mutat laudem de veteri in nouā, & incipit Trinitatem ſanctā laudare, & dicit, Gloria patri, & Diaconi quaſi chorus Apoſtolorum, ſtant cum eo humiliati, & dicunt: Domine, doce nos orare. Indè viciſsim duo Diaconi altrinſecùs vadunt oſculati latera altaris. Quo oſculato, demonſtratur pax, quam eis commendauit Dominus, dicens: In quancunque domū intraueritis, dicite, Pax huic domui. Altare corda electorum ſignificat. Deindè in memoriam paſſionis Chriſti, dicunt cantores verſum de Pſalterio. Pſalteriū inferiùs percutitur, ſuperiùs reboat: & paſſio Chriſti ab inferiori parte habet pcuſſuram, à ſuperiori dulcedinem reſurrectionis. Hinc oſculatur Euangelium, in quo duo populi ad pacem redeūt. Deindè tranſit ad dexteram altaris. Liquet omnibus, quòd ſemper Chriſtus egit dexterā vitam poſtquàm reſurrexit. Diaconi poſteà ſtant in ordine, vt illud: Si quis vult poſt me venire, &c. Epiſcopo aſcendente ad ſedem, cereoſtata mutantur de locis ſuis in ordinem vnius lineæ vſq; ad altare. Per Cereoſtata, ſignificantur dona gratiarum, per quæ illuminatur Eccleſia. Vnius lineæ poſitio, vnitas eſt ſpiritus ſancti in ſingulis donis. Poteſt & ſimpliciter intelligi diſpoſitio cereorū expeditus curſus circa altare miniſtrādi. Teleſphorus natione Græcus ex Anachorita, cōſtituit, vt hymnus diceretur angelicus ante ſacrificium. Symmachus poſt Teleſphorū quadrageſimusquintus, conſtituit vt omni die Dominico, & natalitiis martyrum idem hymnus cantaretur.

Ad Orientē oramus, vt admoneatur animus ad naturā excellentiorem ſe conuertere, id eſt, ad Deum. Poſt laborem & opus miniſterij pontifex aſcendit ſedē, in memoriā aſcenſionis Dominicæ, & ſedent cum eo quibus promiſit: Sedebitis ſuper ſedes duodecim. Per eos qui ſedēt demōſtrantur membra Chriſti in pace quieſcētia: Per eos qui ſtāt, in certamine poſita. Cātor

ſinè

Marginal notes: יהוה (beside "principiū, He iſte, Vau vita"); Miſſæ officium.; Miſſa vetus qualis.; Thuribulū in Miſſa.; Pax vobiſcum.; Gloria patri.; Verſus ex Pſalterio.; Gloria in excelſis.

Margin letters: A, B, C, D, E

ſinè aliqua neceſſitate tenet tabulas propter illud: Laudêt nomẽ Domini in choro,& reliqua. Sequentia. Hæc iubilatio, quam Sequentiam vocant, illud tempus ſignificat, quando non erat neceſſaria locutio verborum, ſed ſula cogitatione mens menti monſtrabit, quod retinet in ſe. Anaſtaſius Papa inſtituit, vt quotieſcunque Euangelium legitur, ſacerdotes non ſederent, ſed circunſtarent. Diaconus portat Euangelium in ſiniſtro brachio, per quod ſignificatur temporalis vita vbi prædicari Euangelium neceſsè eſt. Duo cerei qui portantur ante Euangelium, legẽ & prophetas deſignant præceſſiſſe aduentũ Chriſti: Thuribulum, opinionem virtutum de Chriſto procedentem. Cantores more Leuitarum, qui omnia neceſſaria tabernaculi prouidebant, quærunt aquam ad fontem, & ſeruant eam coopertam, vſque ad tempus ſacrificij, & ſic eam mundam offerunt. Sixtus Papa conſtituit adiectionem illam primæuo Hymno, id eſt, Sanctus, Sanctus, Sanctus, &c. Auguſtinus in lib. de Ciuitate Dei 8. Sacrificium ergò viſibile, inuiſibilis ſacrificij ſacramentum, id eſt, ſacrum ſignum eſt. Ab his perſonis dantur oſcula mutuò in Eccleſia, quæ nullius titillationem libidinoſæ ſuggeſtionis cogunt excitare. Sergius Papa conſtituit, vt tempore confractionis Dominici corporis, Agnus Dei, à clero & populo decantetur. Triforme eſt corpus Chriſti, eorum ſcilicet qui guſtauerunt mortem, & morituri ſunt. Primum ſcilicet ſanctum & immaculatum, quod ſumptum eſt ex Maria. Alterum, quod ambulat in terra. Tertium quod iacet in ſepulcris. Per particulam oblatę Miſſæ in calicem, oſtenditur corpus Chriſti, quod iam ſurrexit à mortis. Pet comeſtam à ſacerdote vel populo, ambulans adhuc ſuper terram. Per relictam in altari vſque ad finem Miſſæ, iacens in ſepulcris vſque ad finem ſeculi.

Sanctus, ſanctus, ſanctus.

Agnus Dei

De celebratione Miſſæ, & eius ſignificatione.

Celebtatio Miſſæ, in commemorationem paſſionis Chriſti peragitur. Sic enim ipſe præcepit Apoſtolis, tradens eis corpus & ſanguinem ſuum: Hoc facite in meam commemorationem, hoc eſt, in memoriam paſſionis meæ: Tanquàm diceret, quod pro veſtra ſalute paſſus ſum, ad memoriam reuocate, & pro veſtra veſtrorumq́; ſalute eadẽ proferre curate. Hanc Petrus Apoſtolus primus omnium Antiochiæ dicitur celebraſſe. In qua tres tantùmodo orationes in initio fidei proferebantur, incipientes ab eo loco, vbi dicitur: *Hanc igitur oblationem*. Miſſa autem dicitur, quaſi tranſmiſſa, vel quaſi tranſmiſſio, eo quòd populus fidelis de ſuis meritis non præſumens, preces & oblationes quas Deo omnipotenti offerre deſiderat, per miniſterium & orationem ſacerdotis ad Deum tranſmittat, quem mediatorem inter

Primitiuæ Eccleſiæ Miſſa qualis.

Etymon Miſſæ.

A ſe & illum eſſe cognoſcit, confidẽs per eius orationem atque interceſſionem à malis omnibus liberari, atque creatori ſuo reconciliari, & in omnibus corroborari. Vel Miſſa, vt Iſidorus dicit, dicta eſt ab emittendo. Tempore enim quo ſacerdos incipit cõſecrare corpus Dominicum, dicendum eſt à Diacono poſt Euangelium: Si quis catechumenus eſt, procedat foras. Et quia tunc emittũtur Catechumeni ab Eccleſia, qui non debent intereſſe ſacris myſteriis, eo quòd nondùm ſunt perfecti. Siue alio modo poteſt dici Miſſa, eo quòd nos mittat ad Deum. Ideò

Etymon Miſſæ.

B autẽ non ab Apoſtolica vel Euangelicæ lectione, quod maius eſſe conſtat, eadem Miſſa inchoatur, ſed potiùs canendo & pſallendo, & quatenus dulcedo ſuauitatis corda audiẽtium prius demulceat, & ſic poſt modularionem, ſuauis cantilenæ in ſpiritualibus rebus populus pec compunctionẽ mentis intẽ tus, ſalutifera Euangelij verba ardenti affectu ſuſcipiat. Quòd autem populus Dominico die, ſiue ſolennitatum, ad Eccleſiam confluit, ad imitationem Iſraelitici populi creditur fieri, qui temporibus ſtatutis ad templum Domini confluebat, & ſex die-

C bus operans, ſeptimo ab omni opere ſeruili requieſcere iubebatur, non tamen à meditatione legis. Sic enim ait Apoſtolus: Moyſes habet in ſingulis ciuitatibus, qui eum per ſingula Sabbata prædicent in Synagogis. Vnde & canticum Moyſis per omne Sabbatum in Eccleſia recitare mos Eccleſiaſticus conſueuit. Et quod illi faciebant in Sabbato, qui primus apud illos in diebus hebdomadis habebatur, quoniam in ipſo requieuit Deus ab operibus ſuis: nos proptee reuerentiam Dominicæ reſurrectionis, die Dominica agere curamus. Neceſsè eſt enim, vt

D populus Dei eo die, quo Dominus reſurrexit, à ruralibus vacans operibus inſtruatur, quomodò per totam hebdomadam ſpiritaliter Deo viuere debeat: & qui per totam hebdomadam curam corporis morituri indeſinenter egit, eo die curam animæ in perpetuum victuræ agere curet. Primò omnium dicitur Antiphona ad introitum. Antiphona ex Græco interpretatur vox reciproca in Latinum, duobus alternatim pſallentibus ordine commutato, ſiue de vno ad vnum. Quod genus pſallendi Græci inueniſſe traduntur: quæ ideò ad introitum dicitur, quia

Antiphona Miſſæ.

E per hanc introimus ad officium diuinum, ſicut per introitum oſtij ad ſecreta domus. Deindè imponitur: *Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto*. Quæ verba ad diuiſionem pſalmorum, quæ prius indifferenter canebantur, B. Hieronymus, Damaſo Papa petente, compoſuit. Sed cùm nequaquàm id ſufficeret, prædicto Apoſtolico iterum ſuggerente, addidit adhuc: *Sicut erat in principio*, &c. Et hoc ad nutum Diaconi ait cantor, ſicut & *Kyrieeleiſon*, quia ad hoc in miniſterium admittitur, vt officiũ integrè peragi poſſit. Quoniam Presbyter ſinè Diacono nomen habet, officium non habet. Induit Diaconus Dalmaticam in ſimilitudinem crucis, vt

Gloria patri ergo.

qui

quí miniſter verbi Chriſti, Paſſionem illius ad A
memoriam reuocans, ſicut Chriſtus crucifixus
eſt pro ſalute mundi, ita & miniſter verbi ipſius
ſemetipſum vitiis & concupiſcentiis crucifige-
re non obliuiſcatur, pro amore Redemptoris.
Quod eadem veſtis candiditatem habet, oſten
dit miniſtrum Chriſti candorē caſtitatis men-
te ſimul & corpore habere debere, qui auctori-
tatem Euangelium prædicandi in Eccleſia reti-
net. Habet & coccineas virgulas, ſanguinem
Chriſti pro ſalute mundi effuſum declarantes.
Præcedentibus ad altare miniſtris, in medio
eorum propter debitum honorē Euangelium B
Chriſti defertur, tanquam perſona præpoten-
tis, præcedentibus ac ſequētibus miniſtris con-

Cerei in miſſa.

ſtipata, cum procedit in publicum. Cerei quo-
que Euangelium præcedentes, demonſtrant
gratia Euangelij mundum, qui erat in tenebris
peccatorum, illuminatum. Quòd autem ea-
dem proceſſio Euangelij ab Auſtrali parte ſic
in plagam Septentrionalem, declarat Domi-
num Ieſum Chriſtum, qui verbum ſalutis mun
do intulit, à parte meridiana ortum eſſe. Nam
Hieruſalem in qua Dominus Ieſus Chriſtus pri
mò verbum ſalutis annunciauit, in meridie ha C
bet Bethleem, à quo loco ipſe Saluator venit,
ſicut ſcriptum eſt: Deus ab Auſtro veniet. Can-
tore incipiente Kyrieeleiſon, collocantur cerei
in ordine à parte Auſtrali in Septentrionem ab
Acolyto, oſtendente hoc facto, quòd miſer-
tus ſit Dominus omnipotens mundo, in Meri-

Kyrieeleiſon in miſſa quare orte cè canitur.

die & Septentrione. Ideo autem Kyrieeleiſon,
& Latini Græcè, & Græci Latinè proferunt,
quia & illorum quædā Græca honeſtiùs quàm
Latina, & quædam Latina meliùs quàm Græ-
ca ſonant, & vt vnum eius populum nos eſſe
oſtendamus, vnumq; Deum vtrunque populū D
credere, Kyrie Domine, eleiſon, miſerere.
Chriſte eleiſon, id eſt, qui es vnctus non oleo
viſibili, ſed plenitudine diuinitatis, miſerere.
Nam chriſma dicitur vnctio. Incipit deindè

Gloria in excelſis Deo.

Sacerdos: *Gloria in excelſis Deo*, Hymnum in
natiuitate Saluatoris ab Angelis decantatum:
ſed à B. Hilario Pictauienſi poſteà auctum &
conſummatum, & hoc ipſum ad imitationem
Angelorum, vt oſtendamus nos eundem Domi
num colere in terris, quem & Angeli veneran-

Dominus vobiſcum.

tur in cælis. Poſtea dicit Sacerdos: *Dominus vo
biſcum*, ſalutans populum & orans, vt Domi- E
nus ſit cum eis, ſicut dignatus eſt dicere, per
Prophetam: Inhabitabo in illis, & reliqua: &
quod Saluator dixit diſcipulis ſuis, & in illis
omnibus fidelibus: Eccè ego vobiſcum ſum.
Qui ſalutationis ſermo non humano arbitrio
compoſitus, ſed ex diuinæ ſcripturæ auctorita-
te probatur ſumptus, vbi frequenter & ſingula-
riter & pluraliter poſitus legitur: ſingulariter,
ſicut Angelus ad B. Mariam: Aue gratia plena,
Dominus tecum: & ſicut ad Gedeonem ſimili-
ter Angelus ſalutando dixit: Dominus tecum
virorum fortiſſime: Pluraliter, ſicut in libro
Ruth legitur Booz ſalutādo dixiſſe meſſoribus
ſuis: Dominus vobiſcum: & ſicut in Paralipo-
menon propheta à Deo miſſus, inuenitur ſalu-
taſſe Aza Regem Iuda, cum exercitu ſuo victo-
res de prælio reuertentes: Dominus vobiſcum,
quia fuiſtis cum Domino. Eccleſia ergò tam
ſalubri ſalutatione Sacerdotis accepta, & ipſa
reſalutando orat, & orando reſalutat: poſtulās,
vt ſicut ille optauit Dominum eſſe cum ipſis,

Et cum ſpiritu tuo.

ita ſit & cum ipſo, dicens: Et cum ſpiritu tuo, id
eſt, cum anima tua ſit omnipotens Deus, vt di-
gnè pro noſtra ſalute eum exoret: & non dicit,
Tecum, ſed cum ſpiritu tuo, vt officium ſubſe-
cuturum ſpiritaliter totum fieri intelligatur.
Et benè Dominus cū ſpiritu hominis eſſe opta-
tur, quia in ſpiritu & mente rationali creatus
eſt homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei,
& ibi eſt capax diuinæ gratiæ & illuminationis.
Sed & illa ſalutatio Epiſcopalis ad populum,

Pax vobis Bpotam.

qua dicitur, *Pax vobiſcum*, ſiue *Pax vobis*, ſimi
liter non humano ſenſu inuenta, ſed de ſcri-
pturæ ſanctæ auctoritate ſumpta eſt. Nam &
in veteri teſtamento inuenitur dixiſſe Angelus
Danieli prophetæ: Noli timere, vir deſiderio-
rum: pax tibi, confortare, & eſto robuſtus: Et
in nouo, id eſt, in Euangelio, penè ſemper ita
legitur Dominus Apoſtolos ſalutaſſe dicendo:
Pax vobis, & eiſdem Apoſtolis eandem ſaluta-
tionis formam commendauit, dicens: In quan-
cunque ciuitatem aut domum intraueritis, ſa-
lutate eam, dicentes: Pax huic domui. Meritò
ergò & Apoſtolorum ſucceſſores, id eſt, Eccle-
ſiarum præſules, hac ſalutatione vtuntur, do-
mum Dei ſalutantes, vbi omnes oportet filios
eſſe pacis, vt ſalutatio pacis ſuper eos requie-
ſcens, & ſalutantibus & ſalutatis poſſit eſſe fru-
ctuoſa. Deindè dicit, Oremus, inuitans ſecum
populum, vt ſimul orent. Quapropter accli-
nis debet eſſe populus, vſquequò ſacerdos in-
cipiat dicere: Per omnia ſecula ſeculorum. Se-

Collecta.

quitur collecta, quæ dicta eſt à collectione, eo
quòd ex auctoritate diuinarum ſcripturarum
ſit collecta quæ in Eccleſia leguntur, ſicut eſt il
la de tribus pueris: vel quod ex multis ſermo-
nibus vna colligatur oratio, ſiue à collectione
vel ſocietate dicitur populi, qui tunc in vnum
concurrens colligitur. Ideò autem in omnibus
collectis interponitur, *Per Dominum noſtrum Ie
ſum Chriſtum*, &c. vt omne quod datur à Patre,
intelligamus per Filium eius nos accipere, cu-
ius hæreditas ſumus. Per ipſum ergò hoſtiam
laudis atque orationis offerimus, qui per mor
tem ipſius reconciliati ſumus, cùm inimici eſ-
ſemus. Dicens verò ſacerdos, *Qui tecum viuit
& regnat*, admonet populum, vt credat filium
Dei viuere & regnare ſemper ſine initio, & ſinè
termino, & vnam poteſtatem habere æqualiter
cum Patre & Spiritu ſancto, atque vnam ſub-

Amen.

ſtantiam. Amen verò confirmatio eſt oratio-
nis à populo. Interpretatur enim, verè, ſiue fi-
deliter, tanquàm reſpondens populus dicat: ve
rè ita fideliter credimus ſicut dicis, filiū videli-
cet Dei ante omnia ſecula, & in præſenti & in

futuro

futuro regnare cum Patre & Spiritu ſancto, & A
regnum ac poteſtatem eius nullo fine conclu-
di. Deindè ſequitur lectio Apoſtolica ante
Euangelium, non cauſa dignitatis, ſed ad mo-
rem Apoſtolorum, qui ante Dominum ibant,
ſicut narrat Euangelium, quos mittebat Domi

Epiſtolæ lectio in miſſa.

nus ante ſe binos & binos. Epiſtola autem di-
citur ſupermiſſa, eo quòd ſuper vetus teſtamen
tum & Euangelium miſſa ſit, non cauſa digni-
tatis, ſed vt quiſque qui Euangelium fuerit in-
greſſus, ibi inueniat medicinam ſalutis. Inci-
piente autem ſubdiacono Apoſtolicam lectio-
nem, verſo ordine cerei trāſferuntur ab Orien- B
te in Occidentem, vt demonſtretur, per vo-
cem & per prædicationem Apoſtolorum to-
tum mundum gratia fidei illuminatum, non ſo
lùm à Meridie in Septentrionem, ſed etiàm
ab Oriente in Occidentem. Nomine enim
Orientis & Occidentis, omnia climata mundi
comprehenduntur, & quòd tot diebus Sol ſua
præſentia ea illuſtret, ſicut ibi: Venient ab
Oriente & Occidente. Poſtmodùm cantatur

Reſponſorij origo.

Reſponſorium, dictum, quòd à capite repe-
ratur. Deindè cantatur Alleluia, quòd ex He
bræo in Latinum interpretatum ſonat, Lauda- C
te Deum. nam Alleluia dicitur, Laudate: Ia, no
men Dei eſt, vnum ex decem nominibus qui-

Alleluia vocis origo.

bus vocatur Deus apud Hebræos. Alleluia au-
tem, primùm in nouo teſtamento additum eſt,
dicente Ioanne: Audiui vocem in cælo dicen-
tium, Alleluia. & quia hac voce angelos in cæ-
lo Deum laudare cognouimus, huiuſmodi vo-
ce laudationis creditum eſt Deum delectari.
Hoc quoque ideò canimus, vt eundem Deum
nos colere in terra oſtendamus, qui etiam co-
litur ab angelis in cælo, & hoc ante lectionem
Euangelicam à cantore interponitur, vt lau- D
detur ab omnibus, cuius gratia ſaluantur om-

Libri Euangeliorum delatio.

nes, quaſi dicat: Quia verba Euangelij ſalu-
tem conferentia mox audituri eſtis, laudate
Dominum, cuius beneficio hanc gratiam per-
cipere meruiſtis. Defertur Euangelium ad ana
logium, præcedentibus cereis: vt oſtendatur,
gratia ipſius mundum illuminatum. Verba
Euangelij Leuita pronunciaturus, contra Se-
ptentrionem faciem vertit: vt oſtendat ver-
bum Dei & annūciationem Spiritus ſancti con-
tra eum dirigi, qui ſemper Spiritui ſancto con
trariùs exiſtit, & in nullo ei cōmunicat. Quos E
enim Spiritus ſanctus, qui eſt Deus, ad fidem
colligere deſiderat, diabolus diſpergere ab v-
nitate Eccleſiæ, & integritate fidei laborat. Si-
cut enim per Auſtrum, qui ventus eſt calidus,
& leniter flat, Spiritus ſanctus deſignatur, qui
corda quæ tangit, ad amorem dilectionis in-
flammat: ita & per Aquilonem, qui durus &
frigidus eſt, diabolus intelligitur, qui eos quos
poſſidet, ab amore charitatis atque dilectio-
nis torpentes & frigidos reddit. Quòd enim
per Aquilonem diabolus deſignetur, oſtendit
Propheta, dicens: O Lucifer, qui dicebas in cor
de tuo, Sedebo in latetibus Aquilonis, & reli-

qua. Crucem in fronte ponit diaconus, adnun
ciaturus verba vitæ, vt oſtendat ſe diſcipulum
illius eſſe, qui crucem pro totius mundi ſalute
ſubſtinuit. Deindè in pectore, vt omnis vana
& immunda cogitatio ab eius corde pellatur.
Salutat & populum, dicens: *Dominus vobiſcum*,
quatenus corda illorum à mundanis cogitatio-
nibus Dominus emundet, & ad ſuſcipienda ver
ba ſalutifera aperire dignetur. Ad cuius ſalu
tationem populus crucem in frontibus ponit,
vt à malis cogitationibus corda ſua emundet,
vt ad intelligēda verba ſalutis pura permaneāt.

Sequentia quare dicatur.

Dicit Diaconus: *Sequentia ſancti Euangelij ſe-
cundum Matthæum*, eo quòd poſt præcedentia
Euangelij ſequantur illa. Vndè quando initiū
alicuius Euangeliſtæ legitur, non dicit Sequen
tia, ſed Initium. Idcircò autē ſecundùm Mat-
thæum, aut Marcum, aut Lucam, vel Ioannē,
vt ſciatur, ſecundum quem Euangeliſtam le-
ctio illa legatur. Poteſt & ita intelligi, quòd
dicit Sequentia, vt ea quæ ſequuntur, poſt ſa-
lutationem in illa lectione ſecundùm illum
Euangeliſtam contineantur. Hinc ſequitur
Euangelium, quod de Græco in Latinum, ſo-
nat bonum nuncium. Et quod eſt melius nun
cium, quàm iſtud, PÆNITENTIAM agite,
appropinquabit enim regnum cęlorum? quæ
in Euangelio dicuntur de incarnatione filij Dei
& de eius miraculis, prędicatione, & reſurre-
ctione, atque aſcenſione, de gloria quoque ele
ctorum, & damnatione reproborum. Perle-
cto Euangelio, iterùm ſe ſigno Crucis popu-
lus munire feſtinat, vt quod ex diuinis eloquiis
ad ſalutem percepit, ſignatum ſigillo Crucis,
atque munitum permaneat, nè à mentibus eo-
rum diabolica fraude euacuari valeat. Poſt re-
citatū Euangelium iterùm Sacerdos populum
ſalutat, orans in cordibus eorum verba ſalutis,
quæ perceperunt à Domino confirmari, & inui
tat illum ſecum pariter ad Orationem, dicens:
OREMVS. Sed licet apud nos tunc collecta
inter Euangelium & offerendam non dicatur,
apud Græcos tamen dicitur. Ita autem poteſt
intelligi ſecundum quod apud nos fit, vt om-
nis populus oblationi inſiſtere iubeatur, dum
oblaturi intentionem ſuam offerunt, quatenus
illorum oblatio accepta ſit Domino. Sequitur
deindè Offerenda, quę indè hoc nomen acce-
pit, quòd tunc populus ſua munera offerat. Se-
quuntur verſus, à vertendo dicti, quòd in offe
renda reuertantur, dum repetitur offerenda.
Suſcipit interìm Sacerdos à populo oblata, vt
ipſe qui eſt inter Deum & ipſum populum me-
diator, preces eorum & vota Domino offerat.
In qua oblatione aqua miſcetur vino. Per
vinum ſignificatur Chriſtus, per aquam autem
populus: & ſi vinum offertur ſinè aqua, vide-
tur ſignificare, quòd paſſio Chriſti nihil pro-
fuerit generi humano: Si autem aqua ſinè vi-
no, videtur ſignificare ſaluari potuiſſe populū
ſinè Chriſti paſſione: Vtrumq; ergò miſcetur ſi-
mul, vt intelligatur, paſſione Chriſti mundum
ſalua-

ſaluarum, & ſinè ea mundum nõ potuiſſe ſalua A
ri. Quòd autem ſacerdote oblationem ſuſci-
piente, clerus Deo laudes interìm perſoluit, ad
imitationem populi Iſrael ſumptum eſt, qui
oblationes & vota cũ laude modulationis Deó
offerre conſueuerat. Poſt oblationem ponitur
incenſum ſuper altare, dicente ſacerdote: Di-
rigatur oratio mea ſicut incenſum in cõſpectu
tuo, &c. hoc eſt dicere, Sicut incenſum gratum
eſt & acceptum in conſpectu populi, ita fiat ora
tio mea acceptabilis in conſpectu tuo. Qui-
bus expletis, cõuertit ſe ſacerdos ad populum,
poſcens vt iungant preces ſuas precibus eius, B
& mereatur exaudiri pro ſalute illorum. hoc
autem dicendum eſt à ſacerdote cum ſilentio:
Orate pro me fratres, vt meum pariter & ve-
ſtrum ſacrificium acceptum fit Domino. Accli
nans ergò ſe populus, orare debet ita: Sit Do-
minus in corde tuo & in ore tuo, & ſuſcipiat ſa
crificium ſibi acceptum de ore tuo, & de mani-
bus tuis pro noſtra omniumq; ſalute, Amen.
Vel hoc dicant omnes: *Exaudiat te Dominus in*
die tribulationis, Protegat te nomen Dei Iacob.
Corporale quale.
vſque, *pingue fiat*. Corporale cui ſuperponitur
corpus Dominicum, non aliud quàm lineum C
eſſe oportet, quoniam Ioſeph linteũ mundum
legitur emiſſe, vbi corpus Dominicũ inuoluit.
Nam & linum, purum germen eſt terræ: & Do
minus purum & verum corpus habuit, non ſi-
mulatum. Et ſicut linum per multos ſudores
peruenit ad candorem, ita Ieſus Chriſtus mul-
tis affectus paſſionibus, migrauit ab hoc ſecu-
lo, & ad candórem reſurrectionis, atque im-
mortalitatis perductus eſt. Ita ergo, qui cor-
pus Chriſti in ſe recipere deſiderat, per mul-
tos bonorum operum labores, & per caſtitatẽ D
Corporalis cõplicatio.
mentis & corporis debet ſe reddere mundum
& candidum. Quod ita plicari debet, vt nec
initium, nec finis appareat, ſicut etiam ſuda-
rium in ſepulcro Domini inuentum eſt. Suda-
rium eſt ligamentum capitis. Per caput diui-
nitas deſignatur, quia caput Chriſti Deus. In-
uolutio autem hoc ſignificat, quia Chriſtus,
qui in humanitate habuit initium naſcendo, &
finem moriendo, in diuinitate neutrum horum,
ſed ſemper eſſe habuit. Dicit ſacerdos colle-
Per omnia ſecula ſeculorum.
ctã ſuper oblata, & in eius fine, *Per omnia ſe-*
cula ſeculorum, vt ſupra. Hucuſque præfatio, E
id eſt, prælocutio, & allocutio populi, hinc ſe-
quitur exhortatio: *Surſùm corda*. hortatur enim
ſacerdos populum, tamquàm dicat: Iam Apo-
ſtolicis & Euangelicis præceptis ſufficienter in-
ſtructi & cõfirmati, corda veſtra à terrenis curis
ſurſum ad Dñm dirigite, vt ſacrificiũ, quod Deo
offerendũ mihi obtuliſtis, dignè offerre valeã.
Reſpondet populus: *Habemus ad Dominum*,
quaſi dicat, corda noſtra, vt præcipis, erecta
habemus ad Dominum, vt ſuſcipere dignetur
votum noſtrum. Hortatur iterùm: *Gratias aga*
mus Domino Deo noſtro, ſimul ego & vos. ſub-
audis, de omnibus bonis ab illo præſtitis. Re-
ſpondet populus & affirmat, dicens: *Dignum*

A *& iuſtum eſt*, vt illi gratias agamus, Domino
Deo noſtro. Hanc exhortationem quæ ſequi-
tur, Gelaſius compoſuiſſe dicitur. Affirmat
ſacerdos populi vocẽ, & conuertit ſe ad Deum
patrem, dicens: *Vere dignum & iuſtum eſt*, id
eſt, ſicut populus tuus reſpondet tibi gratias
agere, dignum, iuſtum & æquum idipſum eſt:
Salutare, id eſt, ſalute plenum, quoniam ad
noſtram corporis & animæ ſalutem pertinet, ſi
dignè illum laudemus. Poſt confeſſionem po-
puli, dignum eſſe & iuſtum vt Deo gratiæ re-
pendantur, intermiſſo populo cui loquebatur,
B iam conuertit ſe ſacerdos ad Deum patrem, &
tanquàm ad præſentem incipit loqui, dicens:
Nos tibi gratias agere, & hoc non ad horam, ſed
ſemper, id eſt, omni tempore, & in proſperis
& in aduerſis, *vbique*, id eſt, omni loco. *Domi*
ne ſancte, qui dominaris omnium quæ in cælis
ſunt, & quæ in terra, & qui omnia ſancta tua
benedictione ſanctificas vt ſancta ſint. *Pater*
Græcè, Latinè dicitur genitor. Deus enim ineſ-
fabiliter genuit filium ante omnia ſecula: *Om-*
nipotens dicitur Deus, quia omnia poteſt, quæ
illum decent: Mentiri non poteſt, quia veritas
C eſt: mori non poteſt, quia immortalis, immò
vita eſt. Mutari non poteſt, quia immutabilis
eſt. Omnipotens enim dicitur faciendo quod
vult, non patiendo quod non vult. Æternus eſt
Deus, quia nec initium habuit, nec terminum
habebit, quia nec cœpit nec deſinit. Gratiæ
autem quas debemus offerre, per Dominum
noſtrum Ieſum Chriſtum offerendæ ſunt, qui
eſt mediator inter Deum & nos, & qui eſt pon
tifex pontificum. Chriſtus Græcè, Latinè dici-
tur vnctus. Vnctus eſt Dei filius ſecundum hu
D manitatem, non oleo viſibili, quo vngebantur
reges & ſacerdotes, verum regem & ſacerdo-
tem præfigurantes, Dominum noſtrum Ieſum
Chriſtum, ſed plenitudine diuinitatis & dono
gratiæ, quòd viſibili ſignatur vnguento, quo
baptizatos ungit Eccleſia. Chriſtus tamen non
tunc eſt vnctus Spiritu ſancto, quando ſuper
eum baptizatum ſicut columba deſcendit. Tunc
enim corpus ſuum, id eſt, Eccleſiam præfigura-
re dignatus eſt, in qua baptizati accipiunt Spi-
ritum ſanctum. Sed myſtica vnctione tunc vn-
ctus eſt, quando veniente * ad Mariam Virgi-
E nem vterus repletus eſt Spiritu ſancto, hoc eſt,
quando humana natura ſinè vllis præcedenti-
bus bonorum operũ meritis, Deo vero in vte-
ro virginis eſt ita vnita, vt cum illo vna fieret
perſona: vndè & ob hoc confitemur illum na-
tum de ſpiritu ſancto ex Maria Virgine. Vn-
ctione autem olei deſignatur plenitudo Spiri-
tus ſancti, quoniam ſicut oleo optimo corpus
perfuſum recreat illud, atque recreans iocun-
dius reddit: ſic & gratia Spiritus ſancti, cor,
quod repleuerit, in amore & dilectione Dei
perfectè reparans, omnem timoris mœſtitiam,
quam pro peccatis primò contraxerat, ab ore
repellit, & in charitatis perfectione confir-
mans, de ſpe vitæ æternæ exultationis gau-
dium

dium ſubminiſtrat. *Per quem* Chriſtum *maieſtatem tuam laudant Angeli*, quia per illum ſunt creati, & non ſolùm angeli per illum laudant Deum patrem, verùm etiàm illæ virtutes cælorum, quæ ſuper alias dominationem & poteſtatem habent. Hi ergò tam beati & ſublimes ſpiritus per Chriſtum maieſtatem Dei laudant ſicut ad eos congratulando dicitur in Pſalmo: Laudate Dominum omnes virtutes eius. Adorant quoque eandem diuinam maieſtatem, ſicut in hymno confeſſionis Eſdræ ad ipſum Dominum dicitur: Exercitus cæli te adorant. Tremũt etiam ſicut per figuram de eis in libro Iob dicitur: Columnæ cæli contremiſcunt & pauẽt ad nutum eius. Qui tamen tremor nè eis pœnalis ſit, non timoria eſt, ſed admirationis. Cùm igitur in cæleſtibus tanta ſit deuotio laudantium, veneratio adorantium, tremor admirantium, conſideret hoc homo cui dictum eſt; Quid ſuperbis terra & cinis? audiat Apoſtolum monentem, Cum metu & timore, & tremore veſtram ipſorum ſalutẽ operamini. Cæli quoque qui per Chriſtum facti ſunt, tunc laudant Deum patrem, quando nos prouocant ad laudem eius. Cælorum quoque virtutes & Seraphim concelebrant, id eſt, in commune celebrant concordi deuotione, & communi gaudio laudant. Nam celebritas eſt conuentus populi in laude: & celebrata dicimus, in celebri, id eſt, frequentiſſimo conuentu acta. Ideò autem dicitur, quia maieſtatem *ſocia*, id eſt, iuncta *exultatione concelebrant*, quoniam ſine intermiſſione laudantes, viciſſim de illo & de ſe in illo lætantur. Hunc ergo omnium creatorem & rectorem laudant & concelebrant cæli, ſicut eum laudant ſol & luna, ſtellæ & lumen. Vndè in pſalmo dicitur: Laudate eum, ſol & luna: vſque, aquæ quæ ſuper cælos ſunt. In hymno quoque trium puerorum, Dei ad laudem elementa omnia prouocantur: non quòd elementa muta habeant ſenſum laudandi, ſed quòd cuncta bene cogitata, laudem pariant, & impletur cor conſideratione creaturæ ad eructandum hymnum creatori. Et quia longum fuit in iſta gratiarũ actione totos angelorum ordines, qui in ſcripturis nouem inueniuntur, ponere, ſigillatìm poſt cælos ponuntur virtutes, quo nomine omnes cæleſtes ſpiritus generaliter appellari ſolent, vt in pſalmo: Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ. Et iterum: Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Ad vltimum ponuntur Seraphin, qui eſt ſummus ordo angelicorum ſpirituum, & verè beata, quæ ex ſingulari propinquitate creatoris ſui incomparabili ardent amore. Vndè & ardentes vel incendentes interpretantur. Sciendum autem, quòd Cherubim & Seraphim per M litteram prolata, iuxta proprietatem linguæ Hebrææ, maſculini ſunt generis & pluralis numeri tantùm. Si autem per N literam dicantur, ſicut in pſalmis & hymnis, & in præſenti gratiarum actione ponitur,

Per omnia ſecula ſeculorum.

Virtutes cælorum quæ.

Seraphin.

A Græca declinatione in neutrale genus mutantur. Velut cùm dicimus lucida ſidera, ſpecioſa nemora, iucunda littora, ſic & beata Seraphin neutro genere, & plurali numero accipiamus. Vt autem ad ſolum patrem dirigatur oratio, cùm totius ſanctæ Trinitatis, ſicut vna eſt diuinitas, ita æqualis honor & glorificatio, id Apoſtoli ſancto per eos ordinante Spiritu ſanxerunt, vt qui multorum deorum errores vnius Dei prædicatione nitebantur euellere, ſub Trinitatis ſacramẽto vni perſonæ in ſacrificiorum ritu eſſe ſupplicandũ decernerent: nè qui vnum B Deum prædicabãt, in pluralem diuinitatis numerum incidiſſe arguerentur, & quia Pater & Filius & Spiritus ſanctus, vnius deitatis, vnius naturæ, vnius ſubſtantiæ, vnius denique poteſtatis exiſtunt, vna ex eis perſona propter vnitatis myſterium retinendum in ſacrificio inuocaretur. Nec alia debuit, niſi quæ prima eſt, in qua duæ cæteræ naturaliter manentes exiſtunt. *Cum quibus & noſtras voces*, & reliqua. Voces angelorum ſunt in laude conditoris, ipſa admiratio intimæ contemplationis. Quales ergò oportet eſſe voces noſtras, quas in conC ſpectu Dei cũ angelicis laudibus deprecamur admitti, i. intromitti? vtiq; tales voces nõ ſunt in ſono oris, ſed in deſiderio cordis. Voces enim apud ſecretiſsimas aures Dei non faciunt verba noſtra, ſed deſideria: & quia ſuperna ciuitas ex angelis & hominibus conſtat, meritò ſancta Eccleſia, quæ illis ſocianda eſt in cælo, & cum illis in Dei laudibus permanſura, iã nũc ipſis vocibus Deum laudant in terris, quibus eum ſancti Angeli laudant in cælis. Et hoc non ſuperba præſumptione, ſed ſupplici confeſſione, id eſt, humili laude: ſic deſiderans maieſtaD tem Dei credere & confiteri in mundo, ſicut ab angelis videtur & laudatur in cælo. hæc enim confeſſio non eſt peccati, ſed laudis & gratiarum actionis. Vna igitur confeſſione, id eſt, laude & gratiarum actione iam nunc homines cum angelis ſociantur, laudantes de cæleſtibus & terreſtribus, tamquam eum qui fecit cælum & terram, & dicentes: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth, pleni ſunt*, & reliqua. Iſtę ſunt voces angelorũ laudantium in cælis. Hunc hymnum gloriæ Dei, & Eſaias ſe audiſſe teſtatur, & Ioannes in Apocalypſi. Ergo non huE mano arbitrio, ſed vtriuſque ſcripturæ auctoritate coniuncta, dicimus ter *Sanctus*, & ſemel *Dominus*, vt oſtendamus omnipotentem Deum, & Trinitatem in perſonis habere, & vnitatem in ſubſtantia. Sabaoth autem vnum eſt ex decem nominibus Dei apud Hebræos, & Interpretatur, Exercituum, ſiue Virtutum, vel Militiarum. Dominus autem Sabaoth, Dominus omnipotens dicitur, quia omnis exercitus & militia virtuteſq; angelorum illi ſeruiunt. Angelicos autem ſpiritus, rectè militiam dicimus, quia decertare eos contra aereas poteſtates nõ ignoramus. Quæ tamen certamina non labore, ſed imperio peragunt; quia quod agendum

contra

Ad ſolum patrem oratio cur dirigatur.

Sanctus, Sanctus, Sanctus.

Sabaoth.

contra immundos ſpiritus appetunt, ex adiutorio cuncta regentis poſſunt. Gloria, id eſt, diuinitate eius pleni ſunt cæli & terra, & omnia implet, iuxta quod ipſe dicit: Cælum & terram ego implebo. Adiunguntur autem huic hymno angelorum, ſumpta ex Euangelio verba turbarum laudantium Deum & regem noſtrum venientem Hieroſolymam, atque dicentium: *Oſanna in excelſis*, & reliqua. Ita enim ex ſcriptura Prophetica & Euangelica completur plena laudatio, cùm poſt laudem & gloriam ſanctæ Trinitatis adiũgitur etiam gratiarum actio de aduentu Saluatoris, qui vnus ex ipſa Trinitate pro ſalute noſtra homo factus eſt, & eandem ſalutem moriendo & reſurgendo perfecit. Vndè meritò illi gratias agẽtes, dicimus: Oſanna, id eſt, ſalus in excelſis. Vndè in pſalmo: Domini eſt ſalus. Rectè quoquè ſubiungitur: *Benedictus qui venit in nomine Domini*, iuxta quod ipſe ait in Euangelio: Ego veni in nomine patris mei. Aſſumunt autem laudis verſiculum turbæ de Pſalmo 117. quem de Domino eſſe cantatum, manifeſtum eſt. quod enim dicunt Oſanna, hoc eſt quod ibi dicitur, O Domine ſaluum me fac, ò Domine proſperare: & ſtatim eiſdem verbis ſubiungitur, Benedictus qui venit in nomine Domini. Quod verò ſubiungitur Oſanna, id eſt, ſalus ſiue ſaluifica in excelſis, apertè docet aduentum Domini in carne, non ſolũ humani generis in terra, ſed & angelorum in cælis eſſe ſalutem: quia dum nos redempti ad ſuperna perducimur, eorum numerus, qui cadente Satana erat imminutus, impletur. Rectè igitur, Oſanna in excelſis, in eius laude canitur, cui tota incarnationis diſpenſatio pro implenda gloria patriæ cæleſtis apparuit. Huc uſque præfatio & exhortatio, hinc obſecratio ſequitur.

Gloria.

Oſanna in excelſis.

Benedictus qui venit.

Poſt has laudes & gratiarũ actiones pro tanta gratia redemptionis noſtræ, quæ in illo diuino myſterio agitur & commendatur, facto totius Eccleſię ſilentio, in quo ceſſante omni ſtrepitu verborum, ſola ad Deum dirigitur intentio, & deuotio cordium, ſociatis ſibi omnium votis & deſideriis, incipit ſacerdos orationem fundere, qua ipſum myſterium Dominici corporis & ſanguinis conſecratur. Sic enim oportet, vt in illa hora tam ſacræ & diuinæ actionis tota per Dei gratiam à terrenis cogitationibus mente ſeparata & Eccleſia cum ſacerdote, & ſacerdos cum Eccleſia ſpiritali deſiderio intret in ſanctuarium Dei æternum & ſupernum: & quoniam ſpiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare, ſic eundem patrem Deum deprecetur: Te igitur clementiſſime pater, & reliqua. Idcircò, vt ferunt, conſuetudo venit in Eccleſia, vt tacitè iſta obſecratio atq; conſecratio à ſacerdote cantetur: nè verba tam ſacra, & ad tantum myſterium pertinentia, vileſcerent, dum penè omnes per vſum ea retinentes, per vicos & plateas aliiſq; in locis, vbi non conueniret, ea decantarent. Indè fertur, quòd antequàm hæc conſuetudo inoleuiſſet, cùm paſtores ea decantarent in agro, diuinitùs ſunt percuſſi. Dicit ergò ſacerdos: Supplices rogamus & petimus, & hoc per Ieſum Chriſtum, per quem omnis ſupplicatio & petitio noſtra dirigi debet ad Deum, tanquàm per verum mediatorem & æternum ſacerdotem, qui ſedet ad dexteram patris, & interpellat pro nobis. Quid autem roget & petat, oſtendit: videlicet, vt ea quæ offeruntur dona, munera, ſancta ſacrificia, accepta, id eſt, placita habeat, & benedicat. Sacerdotum enim eſt offerre, & maieſtatem Dei inuocare: Dei autem, dignanter ſuſcipere, & ea quæ offeruntur, benedicere. Dicit ergò, Vt accepta habeas & benedicas, ac ſi ſuppliciter dicat: Petimus, vt hæc ſpiritu tuo ſanctifices, atque ore benedicas, vt quod noſtræ humilitatis geritur miniſterio, tuæ virtutis impleatur effectu. Quod autem ſubiungit, hæc dona, hęc munera, hæc ſancta ſacrificia, non aliud atque aliud dicitur, ſed res vna pro ſui magnitudine diuerſa appellatione laudatur. Quæ enim diuinis offeruntur altaribus, & munera appellantur, ſicut Dominus, Si offers munus tuum: & dona vel ſacrificia, ſicut Apoſtolus de pontifice, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis: ſed, vt dictum eſt, ſermonum repetitio, tanti ſacramenti eſt commendatio, & piæ deuotionis excitatio. Quia hęc ſunt verè ſancta & illibata, i. inuiolata, & incontaminata ſacrificia, quę in miniſterio Dominici corporis offeruntur. vel illibata dicuntur, i. non prægustata, ſed integra adhuc manentia. Libare enim, ſub vno ſenſu dicitur fundere. Vnde legimus, quòd Dauid libauit aquam Domino ſibi oblatam, id eſt, fudit: Sub alio ſenſu dicitur libare, guſtare: vndè & prælibata res dicitur prægustata. Reddidit autẽ cauſam ſacerdos, pro qua illa offerat ſacrificia, & dicit ſe in primis, i. principaliter pro Eccleſia catholica, id eſt, vniuerſali. Sic enim dignum fuit, vt inciperet ſancta oblatio, videlicet pro eccleſia Dei toto orbe diffuſa, quæ eſt vnico ſanguine Domini redempta: quã pacificare digneris, vt pacẽ habeat ab hæreticis & paganis: adunare, quæ diſperſa eſt per paganos & hæreticorũ dogmata. Idipſum autem videtur eſſe adunare, quod pacificare: idipſum cuſtodire, quod & regere. Pacificando namque adunat, cùm omnium fidelium corda in ſua pace coniungit, cũ omnium fidelium mentes vnius efficit voluntatis, diffuſa charitate per Spiritum ſanctum: cuſtodiendo regit, cùm inter omnia pericula clementer eam gubernat & regit. Quòd verò poſt generalem Eccleſiæ commendationem adiungitur; *Vnà cum famulo tuo Papa noſtro*, ipſius Eccleſiaſtici corporis vnitas fortius commendatur: quia religionis cultum ſic Dominus inſtituit, vt in beatiſſimo Petro Apoſtolorum ſummo principaliter collocaret, atque ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua vellet in corpus omne manare. Vndè conſtat, ab vniuerſi orbis communione

Hæc dona.

Adunare verbum.

Patris,& Filii,& Spiritùs ſancti. Reſp. Amen. Pax tibi. Et cum.

Hoc, Domine, copioſè in eius caput influat, hoc in oris ſubiecta decurrat, hoc in totius corporis extrema deſcendat, vt tui ſpiritus virtus & interiora eius repleat, & exteriora circuntegat. Abundet in eo conſtantia fidei, puritas dilectionis, ſinceritas pacis. Sint ſpecioſi munere tuo pedes eius ad euangelizandum pacem, ad euangelizandum bona tua. Da ei Domine miniſterium reconciliationis in verbo & in factis, in virtute ſignorum & prodigiorum. Sit ſermo eius & prædicatio non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis. Da ei Domine claues regni cælorum, vt vtatur, non glorietur, poteſtate, quam tribuis in ædificationem, non in deſtructionem. Quodcunque ligauerit ſuper terram, ſit ligatum & in cælis: & quodcunque ſoluerit ſuper terram, ſit ſolutum & in cęlis. Quorum detinuerit peccata, detenta ſint: & quorum dimiſerit, tu dimittas. Qui benedixerit ei, ſit benedictus: & qui maledixerit ei, maledictionibus repleatur. Sit fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituas tu Domine ſuper familiam tuam, vt det illis cibum in tempore opportuno: & exhibeat omnem hominem perfectum. Sit ſolicitudine impiger, ſit ſpiritu feruens. Oderit ſuperbiam, humilitatem diligat: nec eam vnquam deſerat, aut laudibus aut timore ſuperatus. Non ponat lucem tenebras, nec tenebras lucem: non dicat malum bonum, nec bonum malum. Sit ſapientibus & inſipientibus debitor, vt fructum de profectu omnium conſequatur. Tribuas ei Domine cathedram epiſcopalem ad regendam Eccleſiam tuam, & plebem vniuerſam. Sis ei auctoritas, ſis ei poteſtas, ſis ei firmitas, multiplices ſuper eum benedictionem & gratiam tuam, vt ad exorandam ſemper miſericordiam tuam, tuo munere ſemper idoneus, tua gratia ſemper poſſit eſſe deuotus. Per Dominum. in vnitate eiuſdem Spiritùs ſancti.

Vngantur manus iſtæ de oleo ſanctificato, & chriſmate ſanctificationis: ſicut vnxit Samuel Dauid in regem & prophetam, ita vngantur & conſummentur in nomine Dei Patris, & Filii, & Spiritùs ſancti, facientes imaginem ſanctæ Crucis Saluatoris Dñi noſtri Ieſu Chriſti, qui nos à morte redemit, & ad regna cælorum perduxit. Exaudi nos pie pater, omnipotens æterne Deus, & præſta, vt quod te rogamus, exoremus. Per.

Completa benedictione, confirmet pollicem conſecrati cum chriſmate, dicendo.

DEus pater Dñi noſtri Ieſu Chriſti, qui te ad pontificatùs ſublimari voluit dignitatem, ipſe te chriſmate & myſticæ delibutionis liquore perfundat, & ſpiritalis benedictionis vbertate fœcundet, vt quicquid benedixeris, benedicatur: quicquid ſanctificaueris, ſanctificetur: & conſecratæ manus iſtius vel pollicis impoſitio, cunctis proficiat ad ſalutem. Per.

Benedictio Annuli.

Creator & conſeruator humani generis, dator gratiæ ſpiritualis, largitor æternæ ſalutis: tu Domine permitte tuam benedictionem ſuper hunc annulum, vt quicunque hoc ſacroſanctæ fidei ſigno inſignitus incedat, in virtute cæleſtis defenſionis ad ęternam vitam ſibi proficiat. Per.

Quando datur, annulus.

Accipe annulum, diſcretionis & honoris fidei ſignum, vt quæ ſignanda ſunt, ſignes: & quę aperienda ſunt, prodas: quæ liganda ſunt, liges: quæ ſoluenda ſunt, ſoluas: atq; credentibus, per fidem baptiſmatis: lapſis aũt, ſed pęnitentibus, per miniſterium reconciliationis ianuas regni cæleſtis aperias: cunctis verò de theſauro Dominico noua & vetera proferas ad æternam ſalutem hominibus, conſolatus gratia Domini noſtri.

ADMONITIO.

MEmor ſponſionis & deſponſationis eccleſiaſticæ, & dilectionis Domini Dei tui, in die qua aſſecutus es hunc honorem, aue nè obliuiſcaris illius.

ALIA.

Accipe annulũ pótificalis honoris, vt ſis fidei integritate ante omnia munitus, miſericordiæ operibus inſiſtens, infirmis cõpatiens, benè volẽtibus congaudẽs, aliena damna propria deputãs, de alienis gaudiis tanquàm de propriis exultans.

ALIA.

Accipe annulũ, fidei ſcilicet ſignaculum, quatenus ſponſam Dei, ſanctam videlicet Eccleſiã, intemerata fide ornatus, illibatè cuſtodias. Per.

Benedictio baculi.

Deus ſine quo nihil poteſt benedici vel conſecrari, hunc baculum benedicere dignare, vt quoteſcunque famulus tuus illum geſtando, & te in corde tenendo per hunc ſuſtentetur, tuæ benedictionis vbertate repleatur. Per.

Quando datur baculus dicit.

Accipe baculum paſtoralis officii. poteſtatem ligandi atque ſoluendi, & ſis in corrigẽdis vitiis perſeuerans, iudicium ſine ira tenens, in fouẽdis virtutibus auditorum animos demulcens, in trãquillitate ſeueritatis cenſuram non deſerens.

ALIA.

Accipe baculum ſacri regiminis ſignum, vt imbecilles conſolides, titubantes confirmes, prauos corrigas, rectos dirigas in viam ſalutis æternæ, habeaſq; poteſtatem erigendi dignos, & corrigendi indignos, cooperante Domino noſtro.

Tunc det oſculum pontifici, & diaconibus omnibus, & tenens eum archidiaconus, deportet in presbyterium, & det oſculum Epiſcopis & presbyteris. Deindè iubeat eum dominus pontifex in capite ſedium Epiſcoporum ſedere. Dominus verò pontifex redit ad ſedem. Dum autem ſederit, lauet manus: & ponens incenſum in thymiamaterio, inclinanti archidiacono det benedictionem, & ille imponat Euangelium ſecundum Marcum.

IN illo tempore: Circuibat Ieſus in circuitu docens, & conuocauit duodecim, & cœpit eos mittere binos, & dabat illis poteſtatem ſpirituum immundorum, & præcepit eis,

nè quid tollerent in via,niſi virgam tantùm: nõ peram, non panem, neque in zona æs: ſed calceatos ſandaliis,& ne induerentur duabus tunicis. Et dicebat eis; Quocũque introieritis in domum, illic manete, donec exeatis indè, Et quicunque non receperint vos, nec audierint vos, exeuntes vos inde, excutite puluerem de pedibus veſtris in teſtimonium illis. Exeuntes prædicabant vt pænitentiam agerent, & dæmonia multa eiiciebãt. Et vngebãt oleo multos ęgros, & ſanabantur. Offert. Inueni Dauid. Alleluia. Gloria & hono. Secreta. Suſcipe Domine munera,quę tibi offerimus pro famulo tuo, vt propitius in eodem tua dona cuſtodias. Per.

Infra actionem.

Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtrę, ſed & cunctę familię tuę, quam tibi offerimus pro famulo tuo N.quem ad Epiſcopatus ordinem promouere dignatus es, quęſumus Domine, vt placatus accipias, & propitius in eo tua dona cuſtodias, vt quod diuino munere conſecutus eſt diuinis effectibus exequatur. Dieſque noſtros.

Benedictio.

Deus qui populis tuis indulgendo conſulis, & amore dominaris,da ſpiritum ſapientię, quibus tradidiſti regimen diſciplinę,vt de profectu ſanctarum ouium fiant gaudia æterna paſtorũ. Amen. Et qui dierum noſtrorum numerum, temporumq; menſuras maieſtatis tuæ poteſtate diſpenſas,propitius ad humilitatis noſtræ reſpice ſeruitutem,& pacis tuæ abundantiam temporibus noſtris prætende perfecte. Amen.

Collatis quoque in me per gratiam tuam propitiare muneribus, & quem feciſti gradu Epiſcopali ſublimen, fac operum perfectione tibi placabilem, atque in eum affectum dirige cor plebis,& præſulis, vt nec paſtori obedientia gregis, nec gregi deſit vnquam cura paſtoris.Amẽ. Quod ipſe præſtare.

Cum autem venerit ad communicandum, dominus pontifex porrigit ei formatam atque ſacratam oblationem integram. Suſcipienſque eam Epiſcopus,ipſe ex ea communicet ſuper altare; quod vero reſiduũ fuerit, ſibi reſeruet denuo ad communicandum vnoquoque die vſque quadraginta dies expletos. Et poſtmodum iuſſus à domino pontifice,communicat populum cum cæteris Epiſcopis.

Communio.

Meſſis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum meſſis, vt mittat operarios im meſſem ſuam.

Poſt communio.

Plenum, quæſumus, Domine in nobis remedium tuæ miſerationis operare, & tales nos eſſe perfice propitius,& ſic foueri,vt tibi in omnibus placere valeamus. Per.

Formata Epiſcopo data.

Dilectiſſimis fratribus & filiis, presbyteris, diaconibus, honoratis clericis & poſſeſſoribus, vel cunctæ plebi ill.eccleſiæ N. auxiliante Domino, Archiepiſcopus ſanctæ ſedis Catholicæ ill. Electionem veſtram Deo acceptiſſimam comprobantes virum venerabilem N.in primo A ordine vobis conſecrauimus ſacerdotem. Ideoque dilectionem veſtram ſolicitè commonemus, vt prædictum tali veneratione colatis, qua eum vobis voluiſtis conſecrari pontificem. Quamobrem talem miſum ſedis noſtræ direximus, vt optime placuit ſanctæ ſynodo, Epiſcopum ſinè formata ſuſcipi non debere, nè obſcura aut dubia nota ordinationis incurrat. Ego N. recognoui, iſt. N. in ordinatione ill. eccleſiæ epiſcopi conſcripſerunt. Ego N.ill.eccleſiæ epiſc.ſubſcripſi.

Edictum quod dat Pontifex Epiſcopo cui benedicit.

Dilecto nobis fratri ill.epiſc.ill. Pontifex: Dũ vt credimus, te diuino nutu vocante clerus vel B populus ciuitatis illius vna cum ſubiectis parochiis vnanimes vnoq; ore ſibi elegerunt rectorem, & ad nos vſque perducentes, petierunt conſecrari Epiſcopũ quoniamq; auxiliãte Domino teſtimonium illis reddentibus de conſciẽtia tuã vel caſtitate, ſeu de reliquis bonis, quæ Deo acceptabilia ſunt: ob vtilitatem ipſius eccleſię per manus noſtrę impoſitionem te Epiſcopum conſecrauimus: Amodo frater chariſſime ſcias te maximum põdus ſuſcepiſſe laboris, quod eſt ſarcina regiminis animarum, & commodis ſeruire multorum, omniumq; fieri minimum atq; miniſtrum, & pro credito tibi talento, in die exami- C nis & iudicii, rationem redditurum Nam ſi Saluator noſter dixit, Non veni miniſtrari, ſed mi- *Matth.20*
niſtrare, & animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis *Ioan.10.*
quanto magis nos deſidioſi ſerui ſummi patris familias debemus maximo ſudore incumbere, oues Dominicas nobis a ſummo paſtore conſignatas, ad ouile Dominicum, ſuffragante diuina gratia, abſq; morbo vel macula perducere? Denique exhortari volumus dilectionem tuã, vt fidem, quam breuiter lucideq; digeſſimus, illibatam & inuiolabiliter cuſtodias, quę eſt ita in his verbis deprompta.

Sermo de fide.

Credimus in vnum Deum omnipotentem, vi- D ſibilium omniũ, & in viſibilium factorem: & in vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filiũ Dei viui, & Spiritum ſanctum Domini. Non tres deos, ſed Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum Deum colimus, confitemur & adoramus. Patrem credimus ingenitum, Filium genitum, Spiritum verò ſanctum non genitũ, non creatum, neq; factũ, ſed de Patre & Filio procedentẽ, Patri & Filio coæternum, & coæqualem, & cooperatorem. Et in hac Trinitate nihil eſt prius aut poſterius, nihil eſt minus aut maius, ſed coæterni ſibi ſunt & coæquales. Itaque Pater & filius & Spiritus ſanctus, hi tres vnũ ſunt, E Tres non confuſi, nec diuiſi, ſed diſtinctim coniuncti, & coniunctim diſtincti: æqui diuinitate, conſimiles maieſtate, qui ita vniti ſunt, vt tres quoque non dubitemus: ita tres ſunt, vt ſeparari à ſe non poſſe fatemur. Diuiditur, vt ita dicam, hæc ſancta Trinitas indiuiſibiliter, & coniungitur diuiſibiliter, quemadmodũ ipſe Dei filius Ieſus Chriſtus effatus eſt, dicẽs: ego & Pater vnũ ſumus. Vnũ, quod dixit, pluralitatẽ excluſit. Sum quod addidit, perſonas manifeſtè oſtendit. Cre-

dimus

A dimus & in nouiſſimus temporibus propter nos homines, & propter noſtram ſalutem Dei filiũ deſcendiſſe de cælis, & adſumpſiſſe humanam carnem ex Maria ſemper virgine. In qua verò carne, quam veraciter adſumpſit, paſſus eſt & flagellatus, colaphis, ſpinis illitus, ſpineam coronam in capite geſtans, cruci cum impijs latronibus adfixus, vt & illud impleretur, Quia cum iniquis deputatus eſt, felle & aceto potatus, ſicut prædictum fuerat: Et dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto. Mortuus eſt, deſcendit ad inferos, & animas quas voluit, quæ ex Adam vinculo ibi adſtrictæ tenebantur, ad ſuperos reuocauit. Tertia die reſurrexit à B mortuis, & per quadraginta dies poſt reſurrectionem ſuam in terris conuerſatus, & cum diſcipulis ſuis loquens, atque conueſcens, locutus eſt, dicens: Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipſe ſum, &c. Poſt hæc in montem oliueti cõſcendens, vocatis diſcipulis ſuis, ait illis: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia quæcunque præcepi vobis. & ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Tunc videntibus illis, aſcendit in cælos, & ſedet ad dexterã Dei patris omnipotentis. Indè venturũ expectamus C eum ad iudicium, iudicaturum viuos & mortuos, & reddere vnicuique aut vitam æternam, præmium boni meriti, aut ſententiam pro peccatis æterni ſupplicij.

Eſa. 53.

Pſal. 68.

Credimus vnum baptiſma, credimus carnis reſurrectionem, & in triginta annorum ætatẽ ad iudicium venturos. Credimus ſanctam Eccleſiam Catholicam, toto orbe diffuſam. Credimus remiſſionem omnium peccatorum, communionemq; ſanctorũ, & vitam æternã. Amen.

Scimus nanq; quòd ab infantia ſacris es litteris eruditus, & canonum inſtitutis ad liquidum D edoctus: at tamen nõ prolixè, ſed breuiter quidẽ ſtrictimq; ad te nobis dirigendus eſt ſermo.

Ordinationes ſi quas feceris, ſecundùm canones atq; apoſtolicã Eccleſiã aptis tẽporibus fac, id eſt, menſis primi, quarti, ſeptimi, atq; decimi.

Vide vt citò nemini manũ imponas, nè communices peccatis alienis.

Bigamos vel curiales, aut ſeruum cuiuslibet ad ſacrum ordinem nequaquam promoueas, nec neophytum, nè ſecundùm Apoſtoli ſententiam elatus, in laqueum vel voraginem incidat diaboli. ſed eos in ſacroſancta Eccleſia ordinare ſtude, qui ætatem habeant maturitatis, & E apud Deum & homines fideliter vixerint, & deinceps viuere ſtudeant.

Et hoc cauendum eſt tibi, quaſique venenum peſtiferum reijciendum, nè auaritia ſubripiat cor tuum, vt per quodlibet munus acceptum, manus alieni tribuas, & in ſimoniacam hæreſim, quam Saluator noſter omnimodis deteſtatur, in præceps ruas. Memento quia gratis accepiſti, gratis & da. Secundùm enim vatis eloquium, Qui eijcit auaritiam, & excutit manus A ſuas ab omni munere, hic in excelſis habitabit, & munimenta ſaxorum, ſublimitas eius. Panis ei datus eſt, aquæ ipſius fideles ſunt, regem in decore videbunt oculi eius.

Temetipſum mitem, caſtumque cuſtodi. In habitaculum tuum aut rarò aut numquam mulieri ſit ingreſſus. Omnes puellas aut virgines Chriſti, aut æquanimiter ignora, aut æquanimiter dilige. Nec de præterita caſtitate cõfidas, quia nec Samſone fortior, neque Salomone poteris eſſe ſapientior. Quandò autem ob animarum lucrum viſitationis cauſa in collegium vel infra ſepta ingreſſus fueris ancillarum Dei, nõ B ſolus introeas, ſed tales tecum adhibe ſocios, de quorum contubernio non diffameris, quia oportet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, & teſtimonium habere bonum ad omnes, vt nè quis ex eo ſcandalum ſumat. Scandalizanti videlicet vnum ex puſillis, ſcimus quanta animaduerſio à Domino comparetur.

Prædicationi inſta, verbum Dei plebi tibi commiſſæ affluenter mellifluèque atque diſtinctè, in quantum rore cœleſti perfuſus fueris, prædicare non deſinas. Scripturas diuinas ſæpiùs lege, immò ſi poteſt fieri, lectio ſãcta in manibus tuis, maximeque in pectore ſemper inhæreat. C ipſam verò lectionem oratio interrumpat. Ad vicem namque ſpeculi, anima tua in ipſam ſedulè reſpiciat, vt vel quæ incorrecta ſunt, corrigat: vel quæ pulchra, ampliùs exornet. Diſce, quod ſapienter doceas, eum qui ſecundùm doctrinam eſt, fidelem ſermonem, vt poſſis exhortari in doctrina ſana, & contradicentes reuincere. Permane in his quæ didiciſti, & credita ſunt tibi eloquia Dominicæ diſpenſationis. Paratus ſemper eſto ad ſatisfactionem: nec confundant opera tua ſermonem tuum, nè cùm in Eccleſia loqueris, tacitus quislibet reſpondeat: D Cur ergò ipſe non facis quod iubes? Recognoſce magiſter, qui turgidum ventrem ſerte videtis, ne de ieiunijs prędices. Furta atque periuria poſſunt etiàm deteſtari latrones, & auaritiam cupidi. Vita ſcilicet tua irreprehenſibilis fiat: In ipſa filij tui regulam ſumant: In ipſa, quicquid in ipſis minùs correctum fuerit, corrigant: Ex ipſa videant, quod diligant: cernant, quod imitari feſtinent: vt ad exemplum tuum omnes fideli ſtudio viuere compellantur. Sit erga ſubiectos tuos ſolicitudo laudabilis. Exhibeatur cũ manſuetudine diſciplina, cum diſcretione correptio. Iram benignitas mitiget, benignitatem E zelus exacuat: & ita alterum ex altero condiatur, vt nec immoderata vltio vltrà quàm oportet, affligat: nec iterùm frangat rectorem diſciplinæ remiſſio. Itaque boni te dulcem, praui aſperum ſentiãt correptorem. In qua videlicet correptione hunc eſſe ordinem noueris obſeruandum, vt perſonam diligas, & vitia perſequaris, nè, ſi aliter agere fortaſſe volueris, tranſeat in crudelitatem correptio, & perdas per temiſſam iram, quos emendare per diſcretionem debueras. Sic enim vulnera te conuenit

abſcindere, vt non poſſis vlcerare quod ſanum eſſe videtur, nè ſi pluſquàm res exigit, ferrum inciſionis impreſſeris, noceas cui prodeſſe feſtinas. Nec dicimus, vt in te delinquentibus nõ te oſtendas vltorem, & vitia nutrire permittas: ſed hortamur, vt in iudicio ſemper miſericordia miſceatur, vt poſſis cum propheta fiducia-
Pſal. 100. liter dicere: Miſericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Sit in te paſtoris pietas, amabiliſq; dulcedo, & ſecundum canonum regulas ſeuera diſtrictio, videlicet, vt innocenter viuentes leniter foueas, & inquietos perfidoſque feriendo à prauitate compeſcas. Nullius faciem in iudicio adſpicias, vt nec diuitem potentia ſua apud te extollere poſſit, nec pauperem propter paupertatem humilitatemq; ipſius, exaſperatio tua de re quã ſuggeret, humiliorẽ reddat. Subſtantiam Eccleſiæ, quam ad diſpenſandum ſuſcipis, fideliter atque diſcretè erogare ne diſſimules. Scias te alienum eſſe diſpenſatorem, vt in te Dominicum impleatur eloquium, dicens:
Luc. 12. Fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis eſcam in tempore.

Hoſpitalitatem ſectare: miſericordem, prout
Prou. 21. vires ſuppetunt, pauperibus te exhibe: quia Qui obturat aurem à clamore eorum, vt non exaudiat: ipſe clamabit, & non exaudietur.

Viduæ, orphani, pupilliq; te benigniſſimum paſtorem, atque tutorem ſe habere gaudeant.

Oppreſſis defenſio tua ſubueniat. Illis autem qui opprimunt, vigor tuus efficaciter contradicat. Et ità cuncta Deo adiuuante præmunias, vt lupus ſæuiens, ſequaceſue illius, adhuc in carne vitam agentes, huc illucque debacchantes, & animas innocentium laniare cupientes, in ouile Dominicum ingrediendi, ad perdendas animas, locum non habeant.

Nullus te fauor extollat, nulla aduerſitas atterat, id eſt, vt nec in proſperis cor tuum eleuetur, nec in aduerſis in aliquo deijciatur: ſed omnia & in omnibus, cautè & cũ diſcretione agere te volumus, vt abſque reprehenſione ab omnibus viuere comproberis. *Exhortatio.*

Età dilectiſſime frater, ſatage, atque elaborare nõ deſinas ad perficiendũ opus quod adductus es, vt oues tibi traditas tandem aliquandò ad ouile Dominicũ ſalubri refectionis pabulo educatas, repræſentare vnà tecum merearis. Perpendamus communiter, frater chariſſime, nos qui paſtores ouium Dominicarũ indignè dicimur. Paſtores ſunt ouium, brutorũq; animalium, qui die noctuq; peruigiles exiſtũt, & greges à dominis ſuis ſibi cõmiſſos, cum maxima inſtantia fideliter cuſtodiũt. Fugit ſomnus ab oculis eorum, peruigiles in noctibus pluries exiſtunt: æſtu vruntur & ſiti, cõſcendunt cacumina montium, colles valleſq; perſcrutari nõ deſinunt, perquirentes paſcua ouium alendarũ apta. Quæ dum inuenerint in eis collocare gregem feſtinãt. Quem cùm in agmine ſuo omnia virentia, ac quæq; delectabilia carpere conſpi-

A ciunt, aſſumptis muſicorum fiſtulis, dulci modulamine iuxta ingenium ſui ſenſus, aures gregũ ſuorum demulcent: & ſemper vndiq; oculis intentis inſpiciunt, nè quælibet beſtia ex ipſis aliquas de manibus eorũ rapiat, vt ad caulas dominorum ſuorũ, numerum ſibi traditum perducant. Et ſi qua ex illis errauerit, aut in denſitate vepriũ inhæſerit, perquirendo ad ouile propriũ reducunt: aut ſi leſſa ex ipſis in via defecerit, in humeris proprijs imponunt & geſtant: & quod morbidum fuerit, tangere vel redintegrare non dedignantur: & maximum laborem, plurimũq;
B adhibent ſudorem, vt ne vna quidem ex omnibus eorum pereat.

Si enim paſtores ouium atque animaliũ, pro cõmodo temporali, tanto ſemetipſos labore afficiunt, vt oues dominorum ſuorum abſq; damno cuſtodiant, & lucrũ acquirere poſſint; quid nos econtrà in die diſtricti iudicij dicturi ſumus, quandò apparuerit paſtor paſtorũ, iudex viuorũ, & cœperit cũ ſeruis de talentis quæ tradidit, rationem ponere, qui curã alendarum ouium Dominicarum ſuſcepimus, ſed animabus ad imaginẽ Dei conditis, pro quibus Chriſtus ſemetipſũ tradidit, paſcua virentia nõ perquirimus, id eſt,
C eas prædicatione ſancta atq; verbis delectabilibus nõ inſtruimus? neq; montiũ iuga æternaliũ conſcendimus, hoc eſt, exempla ſublimium patrum nõ oſtendimus, nec dulcibus eloquijs blãdimur, & errantes in peccatis vepriũ ſpinarũq; nõ perquirimus, nec laboramus vt ad ouile proprium eas reducam', nec laſſis manũ porrigimus, atq; in peccatis vepriũ laſſeſcentes & inclinãtes, ſubleuare nõ conamur? Quod fractum eſt, nõ alligamus, neq; malagma imponimus, ſed calamũ quaſſatum, & linũ fumigans, quod redintegrare & illuminare debueramus, extinguimus. Beſtijs, lupiſq; ſpiritalibus atq; carnalibus murum non
D obijcimus, vt infra ſepta ouium ingredi non valeãt: ſed quod peius eſt, noſmetipſos magis quã oues paſcimus: quod craſſum, iugulamus: lanas quoq; ac mollia quæq; induimus, aquam lympidiſſimam bibimus, & oues, quæ pedibus noſtris conculcata eſt, turbulentam ſitientes bibunt. Comeſſationibus & potationibus die noctuque inſiſtimus: & cũ venter noſter replebitur, eructãtes dicimus. Benedictus Dñs, quia vſq; ad ſatietatẽ ditati ſumus. Et quid aliud eſt, niſi quod nos q paſtores dici debuimus, mercenarij ſumus?

Imploranda eſt itaque, frater chariſſime, cum gemitibus, crebriſq; ſuſpirijs Domini miſeri-
E cordia exoranda, vt opem ferat nobis miſeris, quatenus oues quas nobis ad regendũ tradidit, iuxta illius voluntatem in procella huius ſeculi regere, atque ad ouile ipſius per viam rectam incedentes, quæ via Chriſtus eſt, vnà nobiſcum perducere valeamus.

Hæc, amabilis frater, inter multa alia, quæ ſacra continet lectio, ſacerdotij dignitati congrua nobis videntur, quid agendum, quidue reſpuendum ſit. Quod ſi implere non deſiueris, credimus, quòd adiuuante Domino, nauim, quam in huius

huius pelagi fluctibus gubernare inchoas, ad litus tutiſſimi portus extrahere poteris; & hac fiducialiter in directu, ſpretis ventorum & aquarum ictibus, nauigaueris, ſi duobus gubernaculis vtraque manu ſuſtenteris, id eſt, humilitate quæ fundamentum duntaxàt eſt virtutum, atq; charitate, quæ vinculum eſt perfectionis.

Sancta Trinitas fraternitatem tuam ſua protectione incolumem cuſtodiat, vt dum tali moderamine in Deo noſtro onus, quod ſuſcepiſti, peregeris: in die æternæ retributionis, eo dicente, audire merearis: Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui. *Matth. 25.*

Ordo qualiter ordinetur Romanus Pontifex.

IN ordinatione Romani Pontificis pſallunt ſecundùm conſuetudinem. procedit electus de ſecretario cum cercoſtatis ſeptem, & venit ad confeſſionem. Et poſt litaniam aſcendūt ad ſedem ſimul Epiſcopi & presbyteri. Tunc Epiſcopus Albanen. dat orationem primam ſuper Pontificē: Adeſto ſupplicationibus noſtris omnipotens Deus. Deindè Epiſcopus Portuenſis dat orationem ſecundam: Propitiare Domine ſupplicationibus noſtris. Poſtmodum Adducuntur Euangelia, & aperiuntur, & tenentur ſuper caput electi a diaconibus Tuc Epiſcopus Oſtienſis conſecrat Pontificem ita: Deus bonorum omnium. In qua oratione hæc addi debent ad locum.

Et idcircò famulo tuo N. quem Apoſtolicæ ſedis præſulem, & primatem omnium qui in orbe terrarum ſunt, ſacerdotum, ac vniuerſalis Eccleſię doctorem dediſti, & ad ſummi ſacerdotij miniſterium elegiſti, hanc, quæſumus, Dominè gratiam largiaris. *Item poſt pauca.*

Tribuas ei cathedram pontificalem ad regendam Eccleſiam & plebem vniuerſam. Poſt hoc archidiaconus mittit ei pallium. Deindè aſcendit ad ſedem, & dat pacem omnibus ſacerdotibus, & dicit: Gloria in excelſis Deo.

Orationes iſtæ dicendæ ſunt à domino Papa ſuper Archiepiſcopum ante pallium.

DOmine Deus, omnipotens pater, qui nō proprijs ſuffragantibus meritis, ſed ſola ineffabili gratiæ tuæ largitate iſtum famulum tuum N. populo tuo præeſſe iuſſiſti: tribue ei per gratiam Spiritus ſancti tui, dignè tibi perſoluere miniſterium ſacerdotalis officij, & eccleſiaſticis cōuenienter ſeruire miniſterijs, plebemq; commiſſam ad gloriam nominis tui, te in omnibus protegente, gubernare concede. Per Dominum noſtrum. in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti. ALIA.

Deus innocentiæ reſtitutor & amator, dirige hunc famulum tuum N. ſpiritus tui feruore, vt in fide inueniatur ſtabilis, & in operibus tuis efficax: illumina eum lumine ſapientiæ, munda eum & ſanctifica: da ei conſilium rectum, doctrinam ſanctam, vt qui eum inter ſummos ſacerdotes voluiſti numerare, concede, vt quod humano ore eum voluiſti vocare, hoc in conſpectu tuo per gratiam tuæ pietatis poſſit fieri, vt cum electis tuis æternæ vitæ beatitudinem percipere mereatur. Per.

Dato pallio, dicatur hæc oratio.

DOmine ſancte, pater omnipotens æterne Deus, Rex regum, & Dominus dominantium, clementiam tuam humiliter exoramus, necnon & vnigeniti filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui omnes æterno pontificatu ſupereminens, ſolus ſinè macula ſacerdotale miniſterium impleuit: ſimulq; ſancti Spiritus, cuius ſeptiformis gratia cæleſti virtute cuncta ſanctificat, vt hunc famulum tuum N. diuinæ prouidentiæ gratia largiente, à minoribus vſq; ad maiora per gradus aſcendentem, ſupernæ pietatis tuæ gremio gratanter ſuſcipias: & quia nobis indignis, quos ſedis apoſtolicæ, ſummæq; miniſtros ſeruituris, non exigentibus meritis, ſed dono clementiæ tuæ cōſtituiſti, ſalutaribus indumentis ad ſacri altaris officium totàs veſtitus in præſenti apparet, ab omnibus criminum contagijs caſtigatus, perpetua ſpiritus tui ſanctificatione intus impleri mereatur: viuiq; fontis fluentis irrigatum, virtutum fructibus creſcere, & coram omnibus clareſcere concedas, vt eius vita alijs poſſit exempla præbere. Sit ei honor pallij, ornamentum animæ, & vndè aduenit faſtigium viſibile, indè floreat amor inuiſibilis: tua diuina potentia eum corroboret, tui filij virtus viſcera eius fœcundet, tui ſpiritus gratia interiora eius impleat, per te firmitatem fidei catholicæ non ſolùm ſibimet ſeruandi, ſed etiàm alios docendi cauſa conſeruet: per te cathedra epiſcopalis Eccleſiæ vniuerſalis ſcutum non ſolum à ſpiritalibus, ſed etiàm à corporalibus huius ſeculi aduerſitatibus habere mereatur: per te apoſtolicę dignitatis in cælis & in terris ſoluendi & ligandi, non ſolùm corpora, ſed & animas diuina deitatis gratia, dominium ſuſcipiat, vt ità dignis ſucceſſibus deuotè degens, ad deſtinata * ſanctus per omnia perueniens, æternam accipiat beatitudinem. Per. **ſanctis*

Incipit ordo de ædificanda Eccleſia.

NEmo eccleſiam ædificet, antequàm ciuitatis Epiſcopus illuc veniat, & ibidē crucem figat publicè & antè præfiniat, qui ædificare vult, quid ad luminaria, & ad cuſtodiam, & ſtipēdia cuſtodum, & ad ſuppletionem neceſſitatum presbyteri, dotemq; eccleſiæ ſufficiat atq; pertineat, & facta donatione, ſic demū ædificet. Poſtquā ergò Epiſcopus crucem in loco, in quo altare fabricandum eſt. fixerit, tunc aſpergat locum aqua benedicta, hanc canēdo antiphonā. Antiph. Signum ſalutis pone Dn̄e Ieſu Chriſte in loco iſto, & non permittas introire angelum percutientem. Cū Pſalmo, Pſal. Quàm dilecta. vſque in finem. Pſalmo finito cum gloria, dicat Epiſcopus hanc orationem pro conſecratione loci:

Domine Deus, qui licèt cælo & terra non capiaris, domum tamen tibi in terra fieri iuſſiſti, in qua nomen tuum iugiter inuocaretur: hunc

locum, quæſumus, beatæ Mariæ ſemper virginis omniumque Sáctorum tuorum intercedentibus meritis, ſereno tuæ pietatis intuitu viſita, & vide, & illum ad fabricandum elige, perque infuſionem gratiæ cæleſtis, ab omni inquinamento purifica, purificatumq; conſerua, & qui dilecti tui Dauid deuotionem, in filij ſui Salomonis opere compleſti, tu famuli tui N. in hoc opere ita precamur vota perfice, vt illud te inſpirante incipiat, te adiuuante perficiat, ſuique laboris præmium in terra conſequatur viuentium. Effugiant ergò hinc, iubente te, Domine omnes nequitiæ ſpirituales, & cum fraudibus cuncta diaboli turma, tua virtute depulſa. Reſurgat hic Eccleſiæ pura ſimplicitas, & amabilis tibi innocentiæ candor: ſicque hunc locum per vnigeniti filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti dilectionem, coæterni tibi ſpiritus paracleti rore fœcunda gratiſſimo, vt quicunque hic pro ſuis neceſſitatibus auribus tuæ benignitatis ingerit vota, votorum ſuorum conſequatur effectum. Per.

De Oratorio.

Qui in domo ſua oratorium habuerit, orare ibi poteſt, tamen non audeat in eo ſacras facere Miſſas ſinè permiſſu Epiſcopi loci illius. Quod ſi fecerit, domus illius fiſci iuribus addicatur, & ab Epiſcopo diſtricta pœnitentia coerceatur. Comes qui hoc ab Epiſcopo narrante cognouit, & non prohibuit, libra auri mulctabitur, & ab Epiſcopo loci illius canonicã ſuſcipiat excommunicationem, & excluſionem.

Denunciatio cùm reliquiæ ſanctorum ponendæ ſunt Martyrum, ab Epiſcopo ad populum facienda.

Dilectiſſimi fratres, inter cætera virtutum ſolennia, quæ ad gloriam pertinẽt Chriſti Domini noſtri, hoc quoque ſuis præſtitit Martyribus, qui pro nominis eius confeſſione morte ſuſcepta, cæleſtia præmia meruerũt. vt fidelium votis eorum præclaris reliquijs collocatis, integritas ſancti corporis eſſe credatur. Et ideò commonemus dilectionem veſtram, quoniam illa feria N. illo loco N. reliquiæ ſancti N. Martyris collocandæ ſunt, vt veſtram præſentiam nobis admonentibus non negetis. In præparando ſe ad diuinum officium, Epiſcopus dicat hanc orationem.

Virtutum cæleſtium Deus, de cuius gratiæ rore deſcendit, vt ad miniſteria tua purgatis ſenſibus accedamus, præſta quæſumus, vt in eorum traditione ſoleuniter celebranda, tibi placitum deferamus obſequium. Per.

Item de eodem.

Deus qui ad ineffabilis obſeruantiam ſacramenti, famulorum tuorum præparas voluntates, donis tuis corda noſtra purifica, vt quod ſancta eſt deuotione tractandum, ſinceris mentibus exequamur. Per.

*Ordo ad *benedicendam Eccleſiam.*

* Dedicandam.

Primùm veniat Epiſcopus indutus veſtimentis ſacris, ſimiliter & clerus, ad tentorium, in quo reliquiæ præterita nocte cum vigilijs fuerunt: fiantque ibi litaniæ.

A LITANIA:

Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Chriſte audi nos.
Saluator mundi, adiuua nos.
Sancta Maria, Ora pro nobis.
Sancte Petre, ora pro nobis.
Sancte Andrea, ora pro nobis.
Sancte Iacobe, ora pro nobis.
Sancte Ioannes, ora pro nobis.
Sancte Thoma, ora pro nobis.
Sácte Iacobe, ora pro nobis.
Sancte Philippe, ora pro nobis.
Sancte Bartholomæe, ora pro nobis.
B Sancte Matthæe, ora pro nobis.
Sancte Simon, ora pro nobis.
Sanctæ Thaddæe, ora pro nobis.
Sancte Matthia, ora pro nobis.
Sancte Luca, ora pro nobis.
Sancte Marce, ora pro nobis.
Omnes ſancti Apoſtoli & Euangeliſtæ, orate pro nobis.
Sancte Stephane, ora pro nobis.
Sanctæ Chriſpine, ora pro nobis.
Sancte Chriſpiniane, ora pro nobis.
Sancte Line, ora pro nobis.
C Sancte Clete, ora pro nobis.
Sancte Clemens, ora pro nobis.
Sancte Sixte, ora pro nobis.
Sancte Corneli, ora pro nobis.
Sancte Cypriane, ora pro nobis.
Sancte Laurenti, ora pro nobis.
Sancte Chryſogone, ora pro nobis.
Sancte Dionyſi, ora pro nobis.
Omnes ſancti Martyres, orate pro nobis.
Sancte Silueſter, ora pro nobis.
Sancte Hilari, ora pro nobis.
Sancte Martine, ora pro nobis.
Sancte Leo, ora pro nobis.
D Sancte Ambroſi, ora pro nobis.
Sancte Gregori, ora pro nobis.
Sancte Germane, ora pro nobis.
Sancte Remigi, ora pro nobis.
Sancte Hieronyme, ora pro nobis.
Sancte Benedicte, ora pro nobis.
Omnes ſancti Confeſſores, orate pro nobis.
Sancta Felicitas, ora pro nobis.
Sancta Perpetua, ora pro nobis.
Sancta Agatha, ora pro nobis.
Sancta Lucia, ora pro nobis.
Sancta Cæcilia, ora pro nobis.
Sancta Agna, ora pro nobis.
E Sancta Petronella, ora pro nobis.
Sancta Regina, ora pro nobis.
Sancta Chriſtina, ora pro nobis.
Sancta Margareta, ora pro nobis.
Sancta Eutropia, ora pro nobis.
Sancta Brigida, ora pro nobis.
Omnes ſanctæ virgines & viduæ, orate pro nobis.
Omnes ſancti, orate pro nobis.
Propitius eſto, Parce nobis Domine.
Ab omni malo Libera nos Domine.

Ab inſi-

Ab inſidijs diaboli, libera nos Domine.
Ab ira tua, libera nos Domine.
Ab omni iniquitate, libera nos Domine.
A morte perpetua, libera nos Domine.
Per natiuitatem tuam, libera nos Domine.
Per crucem tuam libera nos Domine.
Per paſſionem tuam, libera nos Domine.
Per mortem tuam, libera nos Domine.
Per reſurrectionem tuam, libera nos Domine.
Per aſcenſionem tuam, libera nos Domine.
Per aduentum Spiritus ſancti paracleti, libera nos Domine.
In die iudicij, libera nos Domine.
Peccatores, Te rogamus, audi nos.
Vt pacem nobis dones, te rogamus, audi nos.
Vt aeris tempeſtatem bonam nobis dones, te rogamus, audi nos.
Vt fruges terræ nobis des, te rogamus audi nos.
Vt ſpatium pœnitentiæ nobis dones, te rogamus, audi nos.
Vt remiſſionem peccatorum noſtrorum nobis dones, te rogamus, audi nos.
Vt gratiam ſancti Spiritus cordibus noſtris infundere digneris, te rogamus, audi nos.
Vt domnum apoſtolicũ & omnem ordinem eccleſiaſticum in ſancta religione conſeruare digneris, te rogamus, audi nos.
Vt eccleſiam tuam ſublimare digneris, te rogamus, audi nos
Vt domum iſtam ad honorem nominis tui ſacratam, regalem aulam tibi Deo noſtro conſecrare digneris, te rogamus, audi nos.
Vt nobis peccatoribus propitiari digneris, te rogamus, audi nos
Vt ad promiſſum gloriæ tuę pręmium nos perducere digneris, te rogamus, audi nos
Vt nos exaudire digneris, te rogamus, audi nos.
Vt nos cuſtodire digneris, te rogamus, audi nos.
Filj Dei, te rogamus, audi nos.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, parce nobis Domine.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miſerere nobis,
Chriſte audi nos. kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, kyrie eleiſon. Tunc dicat Epiſcopus hanc orationem ante tentorium.

OREMVS.

Aufer à nobis, quæſumus Domine, iniquitates noſtras, vt ad ſancta ſanctorum puris mereamur mentibus introire. Per.

Item alia poſt ingreſſum tentorij. *Oremus.*

Fac nos Domine ſanctorum tuorum tibi ſpecialiter dicata membra contingere, quorum cupimus patrocinia inceſſanter habere. Per.

Sequitur exorciſmus ſalis.

Exorcizo te creatura ſalis per Deum viuum, per Deum verum, per Deum ſanctum, per Deũ qui te per Heliſæum prophetam in aquam mitti iuſſit, vt ſanaretur ſterilitas aquæ, vt efficiaris ſal exorcizatus in ſalutem credentium, & ſis omnibus te ſumentibus ſanitas animæ & corporis, & effugiat atq; diſcedat ab eo loco quò adſper- A ſus fueris omnis phantaſia & nequitia vel verſutia diabolicæ fraudis, omniſq; ſpiritus immundus adiuratus. Per eum qui venturus eſt.

Benedictio ſalis. *Oratio.*

Immenſam clementiam tuam omnipotens æterne Deus, humiliter imploramus, vt hãc creaturam ſalis, quam in vſum generis humani tribuiſti, benedicere & ſanctificare tua pietate digneris, vt ſit omnibus ſumentibus ſalus mentis & corporis, & quicquid ex eo tactum vel reſperſum fuerit, careat omni immunditia, omnique impugnatione ſpiritalis nequitiæ. Per Dominum. *Exorciſmus aquæ.*

B Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei patris omnipotentis, & in nomine Ieſu Chriſti filij eius Domini noſtri, & in virtute ſancti Spiritus, vt fias aqua exorcizata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, & ipſum inimicum eradicare & explantare cum angelis ſuis apoſtaticis, per virtutem Dñi noſtri Ieſu.

Benedictio aquæ. *Oratio.*

Deus qui ad ſalutem humani generis maxima quæque ſacramenta in aquarum ſubſtantia condidiſti: adeſto inuocationibus noſtris, & elemento huic multimodis purificationibus præparato, virtutem tuæ benedictionis infunde, vt creatura tua myſterijs tuis C ſeruiens, ad abigendos dæmones morboſq; pellendos, diuinæ gratiæ ſumat effectum, vt quicquid in domibus vel in locis fidelium, hęc vnda reſperſerit, careat immunditia, liberetur à noxia: non illic reſideat ſpiritus peſtilens, nõ aura corrumpens: diſcedant omnes inſidię latentis inimici: & ſi quid eſt, quod aut incolumitati habitantium inuidet, aut quieti, adſperſione huius aquę effugiat. vt ſalubritas per inuocationẽ ſancti tui nominis expetita, ab omni impugnatione ſit defenſa. Per Dominum. Hic mittatur ſal in aquam *Benedictio.* *Oremus.*

D Deus inuictę virtutis auctor, & inſuperabilis imperij rex, ac ſemper magnificus triumphator, qui aduerſæ dominationis vires reprimis, qui inimici rugientis ſęuitiam ſuperas, qui hoſtiles nequitias potenter expugnas: te Domine trementes & ſupplices deprecamur ac petimus, vt hanc creaturam ſalis & aquę dignãter adſpicias, benignus illuſtres, pietatis tuæ more ſanctifices, vt vbicunque fuerit aſperſa, per inuocationem ſancti tui nominis omnis infeſtatio immundi ſpiritus abigatur, terrorq; venenoſi ſerpentis procul pellatur. & præſentia ſancti Spiritus nobis miſericordiam tuã poſcentibus vbiq; E adeſſe dignetur. Per.

Tunc eleuent ipſas reliquias in fererro cum honore & laudibus, cum cruce & thuribulis ac luminaribus. & exeant pſallendo iſtam antiphonam: Surgite ſancti de manſionibus veſtris, loca ſanctificate, plebem benedicite, & nos homines peccatores in pace cuſtodite. Antiph. Cum iocunditate exibitis, & cum gaudio deducemini: nam & montes & colles exilient, expectantes vos cum gaudio, Alleluia.

Donec

Donec perueniat ad oſtium Eccleſiæ. Primitùs verò ante quàm introeat pontifex Eccleſiã, diaconus recludatur in ipſa: & illuminentur duodecim candelæ per circuitum eius, ſtante Epiſcopo vnà cum cætero clero pro foribus Eccleſiæ, & imponente pſallendo antiphonã hanc: Tollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales. Pſal. Domini eſt terra & plenitudo eius. Et circumeant Eccleſiam, eandem antiphonam per ſingulos verſus repetentes, vſquedùm põtifex primò aqua benedicta aſpergat forinſecus parietes Eccleſiæ. Tunc veniens ante oſtium, dicat: Oremus. Et diaconus, Flectamus genua. Poſtea, Leuate.

Sequatur oratio.

Omnipotens ſempiterne Deus, qui in omni loco dominationis tuæ totus aſſiſtis, totus operaris, adeſto ſupplicationibus noſtris, & huius domus, cuius es fundator, eſto protector, nulla hic nequitia cõtrariæ poteſtatis obſiſtat, ſed virtute Spiritus ſancti operante, fiat hic tibi ſemper purum ſeruitium, & deuota libertas. Per.

Hoc finito, accedat pontifex ad oſtium, percutiẽs cum cambutta ſua ſuperliminare ſemel, & dicat: Verſ. Tollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Cui diaconus deintùs reſpondens, dicat: Quis eſt iſte rex gloriæ? E contra pontifex reſpodens, addat hæc: Dominus fortis, Dominus potens in prælio. Et recedens ab oſtio, circumeat ipſam Eccleſiam cum clero, aquã ſpargendo & cantando reſponſorium.

In circuitu tuo Domine lumen eſt quod nunquam deficiet vbi conſtituiſti lucidiſſimas manſiones, ibi requieſcunt animæ ſanctorum. Verſ. Magnus Dominus & laudabilis nimis, in ciuitate Dei noſtri in mõte ſancto eius. Ibi requieſcunt. Tunc iterùm veniens ante oſtium, dicat: Oremus. Et diaconus, Flectamus genua. Poſteà, Leuate. *Sequitur oratio.*

Omnipotens ſempiterne Deus, qui per filiũ tuum, angularem ſcilicet lapidem, duos e diuerſo venientes ex circunciſione & præputio parietes, duoſq; greges ouium ſub vno eodemq; paſtore vniſti, da famulis tuis per hæc noſtræ deuotionis officia indiſſolubile vinculum charitatis, vt nulla diuiſione mentium, nullaq; peruerſitatis varietate ſequeſtrẽtur, quos ſub vnius regimine paſtoris vnus grex continet, vniuſq; te cuſtode ouilis ſepta concludunt. Per eundẽ.

Poſt hæc accedens, percutiat ſecundo ſuperliminare, & dicat: Tollite portas principes veſtras. Et diaconus reſpõdet: Quis eſt iſte rex gloriæ? Ac deindè pontifex: Dominus fortis, Dominus potens in prælio. Deindè iterùm circumeat Eccleſiam, aquam ſpargendo, & reſpoſorium cantando: Fundata eſt domus nomini ſuper verticem montium, & exaltata eſt ſuper omnes colles: & venient ad eam omnes gentes, & dicent, Gloria tibi Domine. Verſ. Benedic nomine domum iſtam, quam ædificaui nomini tuo. Et venient. Et cum venerit ante oſtium, dicat:

A Oremus. Et diaconus: Flectamus genua. Poſteà, Leuate. Et ſacerdos dicat hanc orationem:

Omnipotens & miſericors Deus, qui ſacerdotibus tuis tantam præ cæteris gratiam cõtuliſti, vt quicquid in tuo nomine dignè perfecteq; ab eis agitur, à te fieri credatur, quæſumus immenſam clementiam tuam, vt quicquid modò viſitaturi ſumus, viſites: quicquid benedicturi ſumus, benedicas: ſitque ad noſtræ humilitatis introitum, ſanctorum tuorum meritis fuga dæmonum, angeli pacis ingreſſus. Per.

Tunc accedens ad oſtium, percutiat tertiò ſuperliminare eccleſiæ, ac repetat prædictum verſum, B Tollite portas principes veſtras. Et diaconus: Quis eſt iſte rex gloriæ? Et reſpondeat pontifex: Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ. Adijciens, aperi. Tunc ſtatim oſtio aperto intrans Eccleſiam cum miniſtris duobus vel tribus, & cum manſionario & acolyto, dicat: Pax huic domui. Reſpondent. Amen. Et clauditur oſtium Eccleſiæ. Deindè incipiat clerus foris litaniam, ſacerdotibus feretrum tenentibus vſq; dum conſecretur altare, & omnia inſtrumenta altaris ſanctificet. Et cùm venerit pontifex ante altare, proſternat ſe cum miniſtris ſuper ſtramenta, & fiat ibi litania, vſquedùm dicat ſchoC la, Agnus Dei, Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Chriſte audi nos. Cum plena litania, ſicut ſuprà ſcriptum eſt. Illorum ſanctorum nominibus ſimul nominatis, quorum honore dedicanda eſt Eccleſia, vel quorum reliquiæ illic ſunt recludendæ. Et inter hęc agenda verſus iſte ſubinferendus eſt: Vt domum iſtam ad honorem nominis tui factam, regalem aulã tibi nomino Deo noſtro benedicere & conſecrare digneris, Te rogamus, audi nos. Finita litania, cum ſurrexerit pontifex ab oratione, veniens ante altare, non dicat, Dominus vobiſcum, ſed tantùm excelſa voce, Oremus. Et diaconus, Flectamus ge D nua. Poſteà, Leuate. Et dicat hanc orationem:

Magnificare nomine Deus noſter in ſanctis tuis, & hoc in tẽplu tibi ædificato appare, vt qui cuncta in filijs adoptionis operatis, ipſe ſemper in tua hæreditate lauderis. Per.

Deindè incipiat pontifex de ſiniſtro angulo Eccleſiæ ab oriente ſcribere per pauimentum cum cambutta ſua totum alphabetum Gręcum vſque in dextrum angulum occidentalem:

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο
Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω.

Incipienſq; ſimiliter iterùm de dextro anguE lo orientali, alphabetum ſcribat Latinum, vſq; in ſiniſtum angulum occidentalem:

A B C D E F G H I K L M N O P
Q R S T V X Y Z.

Interim cantant, qui cum eo ſunt, antiphonam: O quàm metuendus eſt locus iſte. Verè *Gen. 28.*
non eſt hic aliud, niſi domus Dei, & porta cæli. Pſal. Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ. Vſq; *Luc. 1.*
in finem, ſi neceſſè ſit, Cum Gloria Patri. Deindè veniens ante altare Epiſcopus, dicat:

Deus

Deus in adiutorium meum intende, cum gloria, abſq; alleluia. Deindè benedicat ſalem & aquam.

Exorciſmus ſalis.

Exorcizo te creatura ſalis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui Apoſtolis ſuis ait, Vos eſtis ſal terræ: & per Apoſtolum dicit, Cor veſtrum ſale ſit conditum: vt ſanctificeris ad conſecrationem huius eccleſiæ, ad expellendas omnes dæmonum tentationes, & omnibus qui ex te ſumpſerint, ſis animæ & corporis tutamentũ, & ſanitas, & protectio, & confirmatio ſalutis. Per eundem.

Mat. 5. Colo. 4.

BENEDICTIO SALIS.

Rogamus & obſecramus te Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, vt hanc creaturam ſalis, quam in vſum generis humani tribuiſti, in ſignum ſapientiæ tuæ cõmutare digneris, vt quicunque ex hac acceperint, omni fœtore fatuitatis carentes, ad te redeant, & in te roborentur, atque donum gratiæ tuæ inuenire mereantur. Per.

ALIA.

Virtutis tuæ inuictam fortitudinem deprecamur Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus, qui inter omnia neceſſaria, quæ per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum procreari iuſſiſti, non minimam gratiam conferre dignatus es ſali, vt ex illo poſſint vniuerſa cõdiri, quę omnibus ad eſcam per eũdem tuum filium Dominum noſtrum procreaſti: ideò te ſupplices exoramus, vt hoc ſal adſpicere digneris, quatenùs ex maieſtatis tuæ virtute, contra omnes immundos vigorem poſſit accipere, expellat ab omni loco, vbi tua fuerit inuocatione adſperſum, quicquid poteſt eſſe peſtiferum, & exhibeat plenum ſalutis effectum: deterreat omnes præſtigias inimici, & omnia monſtruoſorũ genera longiùs faciat effugari, grauedines omnes, phantaſiasq; compeſcat, & per ſignum crucis filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti tutelam fideliſſimam deſiderantibus præſtet. Qui tecũ.

ALIA.

Domine Deus pater omnipotens, benedic hanc creaturam ſalis ad effugãdum inimicum, & ei ſalubrem medicinam immitte, vt ad animæ & corporis ſe ſumentium proficiat ſanitatem. Per.

Exorciſmus aquæ.

Exorcizo te creatura aquę in nomine Dei Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vt repellas diabolum à termino iuſtorum, nè ſit in vmbraculis huius eccleſiæ, & tu Domine Ieſu Chriſte, infunde Spiritum ſanctum in hanc eccleſiam tuam, vt proficiat ad ſanitatem corporum animarumq; adorantium te, vt magnificetur nomen tuum in gentibus, & increduli corde conuertantur ad te, & non habeant alium Deum præter te ſolum Deum. Qui viuis & regnas.

ALIA.

Exorcizo te creatura aquæ per Deum viuum, per Deum verum, per Deum ſanctum, & per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt efficia-

A ris aqua ſancta, aqua benedicta, & vbicunque effuſa fueris vel adſperſa, ſiue in agro, ſiue in domo, effuges omnem phantaſiam, omnemq; inimici poteſtatem, vt Spiritus ſanctus habitet in domo hac. Præſtãte Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto.

BENEDICTIO AQVAE.

Domine Deus, pater omnipotens, ſtatutor omnium elementorum, qui per Ieſum Chriſtũ filium tuum Dominum noſtrum, elementum hoc aquæ in ſalutẽ humani generis eſſe voluiſti, te ſupplices deprecamur, vt exauditis oratio

B nibus noſtris, eam tuæ pietatis reſpectu ſanctifices, atque ità omnium ſpirituum immundorum ab ea recedat incurſio, vt vbicunquè fuerit in nomine tuo adſperſa, gratia tuæ benedictionis adueniat, & mala omnia te propitiante procùl recedant. Per eundem.

Item alia, vt ſup. Deus qui ad ſalutem humani generis, maxima quæq; ſacramenta &c. Tũc miſceatur ſal & cinis, & faciat Epiſcopus ter indè crucem ſuper aquam, & dicat:

Hæc cõmixtio ſalis & cineris cum aqua benedicta, fit ſanctificata ad conſecrationem huius eccleſię & altaris, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Reſp. Amen.

ORATIO.

Deus inuictæ virtutis auctor, & inſeparabi-

C lis, vt ſup. Deindè ponat vinum in ipſam aquã, & dicat:

Fiat commixtio aquę & vini, ad conſecrationem huius eccleſiæ & altaris, in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti.

Præfatio aquæ cum vino mixtæ.

Deum omnipotentem, fratres chariſſimi, in cuius domo manſiones multę ſunt, ſupplices deprecemur, vt habitaculum iſtud benedicere & cuſtodire dignetur, per adſperſionẽ huius aquę cum vino mixtæ, vt tenebras ab eo repellat, & lumen infundat: nullam ſæuienti aduerſario tri

D buat poteſtatem, ſed propria ſit domus Dei, vt nullam in ea inimicus habeat licentiã nocendi.

Benedictio aquæ cũ vino mixtæ. Oremus.

Omnipotens ſempiterne Deus, creator & cõſeruator humani generis, & dator gratię ſpiritualis, atque largitor æternæ ſalutis, mitte ſpiritum tuum ſanctum ſuper hoc vinum cũ aqua mixtum, vt armatum cęleſtis defenſione virtutis, ad conſecrationem huius eccleſiæ & altaris tui proficiat. Per Dominum, in vnitate eiuſdẽ ſpiritus ſancti. Tunc ingrediens Epiſcopus ad altare, primò cum pollice ſuo de ipſa aqua ſancta faciat crucem in medio altaris, dicens:

Sanctificetur hoc altare in nomine Patris, &

E Filij, & Spiritus ſancti. Reſp. Amẽ. Pax tecum. Reſp. & cum ſpiritu tuo. Deindè in dextera parte & in ſiniſtra per quatuor cornua altaris, eadem repetens quæ ſuprà, videlicet, Sanctificetur hoc altare. Deindè adſpergat ipſum altare ſeptem vicibus in circuitu cum hyſſopo, canendo antiphonam: Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor, Cum Pſalmo, Miſerere mei Deus.

Deindè

Deindè circumeat ipſam Eccleſiam tribus vici-
bus aqua conſpergendo parietes, incipiens à
dextra parte orientis, vſquedùm redeat in ori-
entem. Et primo circuitu canatur eadem anti-
phona. Aſperges me Domine hyſſopo. Cum
Pſal. Miſerere mei Deus. Deindè canitur alia
antiphona: Similabo eum viro ſapienti, qui ædi
ficauit domum ſupra petrã. Pſal. Exurgat Deus,
& diſſipentur inimici eius. Secundo autem cir-
cuitu canitur antiphona iſta: Tu Domine vni-
uerſorum, qui nullam habes indigentiam, vo-
luiſti templum tuum fieri in nobis, conſerua do
mum iſtam immaculatam in æternum Domi-
ne: cum verſu, Tu Domine, cui humilium ſem-
per & manſuetorum placuit deprecatio. Tertio
verò circuitu antiphona, Hæc eſt domus Domi
ni, firmiter ędificata, benè fundata eſt ſupra fir-
mam petram. Pſal. Qui habitat in adiutorio Al
tiſſimi, in protectione Dei cæli commorabitur.
Deindè aſpergat per medium Eccleſiæ in lon-
gum & latum, faciens crucem ſuper omne paui-
mentum, canendo antiphonam: Domus mea,
domus orationis vocabitur, cum verſu: Narra-
bo nomen tuum fratribus meis, in medio Eccle
ſiæ laudabo te. Et cum gloria Patri. Qua finita,
in medio Eccleſiæ pontifex dicat: Oremus: Et
diaconus, Flectamus genua, Poſteà, Leuate. Et
ſic pontifex dicat hanc orationem: Deus qui
loca nomini tuo dicanda ſanctificas, effunde
ſuper hanc orationis domum gratiam tuam, vt
ab omnibus hic inuocantibus nomen tuum, au
xilium tuę miſericordiæ ſentiatur. Per. Iterùm
dicat, Oremus. Et diaconus vt ſupra. & ſic ſequa
tur hæc oratio in conſecratione baſilicę.

Deus ſanctificationum, omnipotens domi-
nator, cuius pietas ſine fine ſentitur, Deus qui
cæleſtia ſimul & terrena complecteris, ſeruans
miſericordiam tuam populo tuo ambulanti an-
te cõſpectũ gloriæ tuę, exaudi preces ſeruorum
tuorum, vt ſint oculi tui aperti ſuper domum
iſtam die ac nocte. Hanc quoque baſilicam in
honorem ſanctæ & victorioſiſſimæ Crucis, &
ſancti N. ſacris myſterijs inſtitutam clementiſ-
ſimus dedica, miſeratus illuſtra, proprio ſplen-
dore clarifica, omnemque hominem venientem
adorare te in hoc loco, placatus admitte, propi
tius reſpicere dignare, & propter nomen tuum
magnum, & manum fortem, & brachium excel-
ſum, in hoc habitaculo ſupplicantes libens pro-
tege, dignanter exaudi, ęterna defenſione con-
ſerua, vt ſemper felices, ſemperque in tua reli-
gione lætantes, conſtanter in ſanctę Trinitatis
confeſſione fide catholica perſeuerent. Per.

Indè dicat excelſa voce, Per omnia ſecula ſe-
culorum. Reſp. Amen. Dominus vobiſcum.
Reſp. Et cum ſpiritu tuo. Surſum corda. Reſp.
Habemus ad Dominum. Gratias agamus Do-
mino Deo noſtro. Reſp. Dignum & iuſtum eſt:
Verè dignum & iuſtum eſt, æquum & ſalutare,
nos tibi ſemper & vbique gratias agere: Omni-
potens æterne Deus; Adeſto precibus noſtris,
adeſto ſacramentis, adeſto etiàm pijs famulorũ
A tuorum laboribus, nobiſq; miſericordiam tuã
poſcentibus: deſcendat quoque in hanc Eccle-
ſiam tuam, quam ſub inuocatione ſancti nomi-
nis tui in honore ſanctæ Crucis, in qua coæter-
nus tibi filius tuus Dominus noſter Ieſus Chri-
ſtus pro redemptione mundi pati dignatus eſt,
& ſancti martyris tui N. indigni conſecramus,
ſanctus Spiritus tuus ſeptiformis gratię vberta-
te redundans, vt quotieſcunque in hac domo
tua ſanctum nomen tuum fuerit inuocatum,
eorum qui te inuocauerint, à te pio Domino
preces exaudiantur. O beata & ſancta Trinitas,
quæ omnia purificas, omnia mundas, omnia
B exornas. O beata maieſtas Dei, quæ cuncta im-
ples, cuncta contines, cunctaque diſponis. O
beata & ſancta manus Domini, quæ omnia ſan-
ctificas, omnia benedicis, omnia locupletas. O
ſancte ſanctorum Deus, tuam clementiam hu-
millima deuotione depoſcimus, vt hanc Eccle-
ſiam per noſtræ humilitatis famulatum, in ho-
nore ſanctæ & victorioſiſſimæ Crucis, & ſancti
martyris tui N. purificare, benedicere, conſe-
crareque perpetua ſanctificationis tuæ vbertate
digneris: hic quoque ſacerdotes ſacrificia lau-
dis offerant, hic fideles populi vota perſoluant,
hic peccatorum onera ſoluantur, fideleſq; lapſi
reparentur. In hac ergò, quæſumus Domine, do
C mo tua, Spiritus ſancti gratia ægroti ſanentur,
infirmi recuperentur, claudi curentur, leproſi
mundentur, cæci illuminentur, dæmonia eijci-
antur. Cunctorum hic debilium incommoda,
te Domine annuente, pellantur, omniumq; vin
cula peccatorum abſoluãtur, vt omnes qui hoc
templum, beneficia petituri, ingrediuntur, cun-
cta ſe impetraſſe lætentur, vt conceſſa miſeri-
cordia quam precantur, perpetuo miſerationis
tuæ munere glorientur. Per.

Hac expleta, eat ante altare, dicente ſchola
antiph. Introibo ad altare Dei, ad Deum qui læ
tificat iuuentutem meã. Pſal. Iudica me Deus.
D Tunc faciat maltam de calce & tegula cum ipſa
aqua benedicta ad occludendas ſanctorum re-
liquias in loco altaris, & reſeruetur ad tempus,
& poſteà ipſam aquam, quę remanet, fundat ad
baſim altaris, & à diaconibus vel presbyteris
extergatur altare de linteo. Poſteà pontifex de-
ferat incenſum ſuper altare, & dicat ſchola hũc
verſum: Dirigatur Domine. Tunc de oleo ſan-
ctificato faciat pontifex crucem in medio alta-
ris, & per quatuor angulos altaris, tribus vici-
bus dicendo. Sanctificetur hoc altare in nomi-
ne Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Reſponſ.
E Amen. Pax tecum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo. In
prima vnctione canetur iſta antiph. Erexit Ia-
cob lapidem in titulum, fundens oleum deſu-
per. Pſal. Quàm dilecta, Secunda autem vice,
iſta Manè ſurgens Iacob, erigebat lapidem in ti
tulum, fundens oleum deſuper, votũ vouit Do-
mino: Verè locus iſte ſanctus eſt, & ego neſcie-
bam. Pſal. Fundamenta. Et vngat item oleo ſan
cto ipſum altare, dicendo vt ſuprà: Sanctifice-
tur hoc altare. Semper incenſum in circuitu ip-
ſius

ſius altaris alio ſacerdote ferente poſt expletum Pſalmum, mittat tertiò oleum, ſimiliter ſicut prius dicendo: Sanctificetur hoc altare. Et canendo antiph. Aedificauit Moyſes altare Domino Deo. Pſal. Deus noſter refugium & virtus. Hoc facto, ſumat chriſma: & faciat ſimiliter crucem ſicut ſupra, dicendo: Sanctificetur hoc altare. Sequitur antiph. Vnxit te Dominus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. Eructauit cor meũ verbum bonum, dico ego opera mea regi. Poſteà dicat hanc orationem: Conſecretur & ſanctificetur hoc altare, quæſumus Domine, ad laudem & gloriam nominis tui, & in honorẽ & venerationum omnium Sanctorum, per iſtam vnctionem & noſtram benedictionem. Qui viuis & regnas.

A

Et interea alius ſacerdos in circuitu altaris ſemper ferat incenſum. Deinde in circuitu Eccleſiæ vadat pontifex, & faciat crucem per parietes cũ pollice ſuo de ipſo chriſmate in duodecim locis, tres in oriente, tres in auſtrali, tres in occidente, tres in ſeptentrione: primo in dextra parte, & ſic in circuitu, dices per ſingulas cruces: Sanctificetur hoc templum in nomine, &c.

B

Interim dicat ſchola: Antiph. Sanctificauit Dominus tabernaculum ſuum, hæc eſt domus Dei, in qua inuocatur nomen eius, de quo ſcriptum eſt, Erit nomen meum ibi, dicit Dominus. Pſal. Cantate. Antiph. Lapides precioſi omnes muri tui, & turres Hieruſalem gemmis ædificabuntur, Pſal. Lauda Hieruſalem Dominum.

C

Tunc iterum reddeat ad altare, & offerat ibidem crucẽ incenſi ſuper illud. & dicat: *Antiph.* Ecce odor filii mei ſicut odor agri pleni, quem benedixit Dominus. *Et Præfationem.*

Dei patris omnipotentis miſericordiam deprecemur, dilectiſſimi fratres, vt hoc altare ſacrificiis ſpiritalibus conſecrandum, vocis noſtræ exoratus officio, præſenti benedictione ſanctificet, & in eo ſemper oblationes famulorum ſuorum, ſtudio ſanctæ deuotionis impoſitas, benedicere & ſanctificare dignetur, vt ſpiritali placatus incenſo, precanti familiæ ſuæ promptus exauditor aſſiſtat. Per. Inde dicat: Oremus. Et diaconus, Flectamus genua. Poſteà, Leuate.

D

Conſecratio Altaris.

Deus omnipotens, in cuius honore altare hoc ſub inuocatione tui nominis indigni conſecramus, clemens, & propitius preces noſtræ humilitatis exaudi: & præſta, vt in hanc menſa ſint tibi libamina accepta, ſint grata, ſint pinguia, & ſancti Spiritus tui ſẽper rore perfuſa, vt in hoc loco, omni tempore ſupplicantis, tibi familiæ tuæ anxietates releues, ægritudines cures, preces exaudias, vota ſuſcipias, deſiderata confirmes, poſtulata concedas, vt ad donum gratię tuę ſani, illibatique peruenire mereamur. Per Dominum. in vnitate eiuſdem Spiritus ſancti.

E

Deinde dicat excelſa voce, per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. Amen. Dominus vobiſcum. Reſp. Et cum ſpiritu tuo. Surſum corda. Reſp. Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo noſtro. Reſp. Dignum & iuſtum eſt.

PRÆFATIO.

Vere dignum & iuſtum eſt, æquum & ſalutare, Nos tibi ſemper & vbiq; gratias agere Domine ſancte, pater omnipotens. Et vt propenſiori cura & attentiori famulatu, tibi ſeruitutis officia deferamus, hoc præſertim in tempore, quo religioſarum mentium habitum vltra parietum ornatum delegiſti, & in quo ſanctorum tuorum N. mentio habetur, per quorum ſacram reuerentiam & honorem ſacratiſſimo nomini tuo hoc altare dedicamus. Horum igitur Domine efflagitatus precibus dignare hoc altare cæleſti ſanctificatione perfundere & benedicere. Aſſiſtant angeli claritatis, & ſancti Spiritus illuſtratione perfulgeat. Sit illis quoque apud te gratiæ, cuius fuit illud, quod Abraham pater fidei; in noſtræ figuram redemptionis filium immolaturus extruxit, quod Iſaac in conſpectu tuę maieſtatis inſtituit, quod Iacob Dominum magna videns viſione erexit, vt hic orãtes exaudias hic oblata ſanctifices, hicque ſuperpoſita benedicas, hinc quoque benedicta diſtribuas. ſit ergo Eccleſiæ tuę titulus ſempiternus, ſit menſa cęleſtis, ſpiritalique conuiuio præparata. Tu ergo Domine proprio ore tuo hoſtias ſuper eam impoſitas benedictio & benedictas ſuſcipito, atque nobis omnibus tribue, vt participatione earum, vitam acquiramus ſempiternam. Per.

Sequitur Oratio.

Domine ſancte, pater omnipotens, ęterne Deus, clemens & propitius, preces noſtræ humilitatis exaudi, & reſpice ad huius altaris holocauſtum, quod non igne viſibili probetur, ſed infuſum ſancti Spiritus gratia in odorem tuę ſuauitatis aſcendat, & legitime ſe ſumentibus Euchariſtia medicabilis fiat, & ad vitam proficiat ſempiternam. Per.

Alia oratio. Oremus.

Maieſtatem tuam Domine humiliter imploramus, vt altare hoc, ſacræ vnctionis libamine ad ſuſcipienda populi tui munera inunctum, potenter benedicere & ſanctificare digneris, & quod nunc a nobis indignis ſub tui nominis inuocatione, in honore & nomine ſancti martyris tui N. ſacroſancti chriſmatis vnctione eſt delibutum, placeat tibi, atque altare maneat perpetuum, vt quicquid deinceps ſuper eo oblatum ſacratumque fuerit, dignum tibi fiat holocauſtum, atque omnium hic offerentium ſacrificia, a te pio Domino benignè ſuſpiciantur, & per ea, peccatorum noſtrorum vincula abſoluantur, maculę deleantur, veniæ impetrentur, gratiæ acquirantur, quatenus vna cum ſanctis & electis tuis. vitam percipere mereantur æternam. Per.

Deindè dicatur iſta antiphona: Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis, a templo ſancto tuo quod eſt in Hieruſalem, Allel. allel.

Deinde inungat oleo ſancto tabulam ſuper altare, dicens hanc Præfationem;

Lapidem hunc, fratres dilectiſſimi, in quo

vn-

vnguentum ſacrę vnctionis effunditur, ad ſuſcipienda populi ſui munera & ſacrificia oremus, vt Dominus conſecret atque benedicat, & quod eſt vnctum à nobis, ſit vnctum in nomine eius, vt plebis oblata ſuſcipiat, & altari per ſacram vnctionem perfecto dum propitiationem ſacrorũ imponimus, ipſi propitiatores Dei eſſe mereamur. Per.

Benedictio Tabulæ.

Dominum omnipotentem, fratres dilectiſſimi, votis exultantibus deprecemur, vt qui per omnem mundum fidem ſparſit, & eccleſiam congregauit, qui & lapis exciſus ſine manibus, angularem compagem ſolidauit, & hanc petram ſerenus illuſtret, eamq; æterno lumine irrigatam ita multiplicibus ac diuerſis chariſmatibus locupletet, vt ſuper illam adminiſtrandam corporis ſui hoſtiam benedicat, & ſuſcipiat conſecratam. Qui cum Deo patre. Exaudi nos Deus ſalutaris noſter, & precum noſtrarum, &c.

ALIA.

Supplices tibi Domine Deus, pater omnipotens, preces effundimus, vt metalli expoſitam materiam, ſupernis imbuendam ſacrificiis, ipſe tuę dotare ſanctificationis vbertate digneris, qui quõdam ſcripſiſti lapideis legem in tabulis. Per. Poſtea dicat alta voce, Per omnia ſecula ſeculorum. Reſp. Amen. Dominus vobiſcum. Surſum corda. Gratias agamus Domino Deo noſtro.

PRÆFATIO.

Verè dignum & iuſtum eſt, æquum & ſalutare, Nos tibi ſemper & vbique gratias agere Domine ſancte, pater omnipotens, æterne Deus: Qui poſt offendicula lapſus primi hominis, inſtituiſti tibi offerri propiciatorii delinimenta libaminis, vt culpa quæ præceſſerat per ſuperbiam,
Gen. 4. 8. 12. 13. 22. 26. 28. futuris temporibus expiaretur per munera, quibus honorarẽtur altaria, honorificaretur & templum. Deſit ergò miſericordiæ tuæ ineffabilis pietas, & ſuper hunc lapidem opem tuæ benedictionis infunde, vt te largiente referat præmium, quiſquis intulerit votum. Per eum qui ſe
Pſal. 117. Matth. 21. Dan. 2. angularem lapidem, & ſaxum ſine manibus exciſum nominari voluit, Dominum noſtrum.

Alia Oratio.

Deus omnipotens vniuerſarum rerum rationabilis artifex, qui inter cæteras creaturarũ formas, lapideum metallum ad obſequium tui ſacrificii condidiſti, vt legis libationi pararetur altare, annue dignanter, vt quicquid hic oblatum ſacratumque fuerit nomini tuo, aſſurgat religioni, proficiat ſpei, innitatur fidei, ſit honori. Per. His expletis, ſequitur oratio in medio eccleſię.

OREMVS.

Habitator ſanctarum mentium Deus, cui anima fidelis hoſpitium, cui mens pia templum eſt, tibi preces effundimus, tibi ſupplicamus, vt hãc domum tuam, quam per inuocationem nominis tui pio ſanctificamus officio, miſericordia tua & protectione cuſtodias. Dona habitatoribus illius, id eſt, ſacerdotibus: clero atque omni plebi, bonæ voluntatis ſtudium, & pii operis effectũ. Sint in ea ſemper viri grauitate inſignes,

A fœminæ caſtæ* prudentes pueri, probę virgines *pudẽtes. pro ſexu ſuo atque ætate laudabiles, vt dum ſanctificatam per inuocationem tuam domum habitant, ipſi te habitatorẽ mereantur habere. Per.

Item benedictio Baſilicæ nouæ.

Deus qui ſuper myſticam petram Apoſtolicæ poteſtatis ædificatæ principaliter Eccleſiæ tuę portas inferni nunquàm pręualituras eſſe Matth. 16 promiſiſti, cunctos ab eadem remoue placatus errores, vt quos aduerſus eam pręſumptio falſitatis extollit, ſpiritus veritatis euincat. Dirige quęſumus eam diſpenſatione cęleſti, vt quę ante mundi principium in tua ſemper eſt prę-
B ſentia pręparata, vſque ad plenitudinem gloriamq; promiſſam, te moderante, permaneat, & in tuorum cordibus fidelium perpetuam tibi conſtrue manſionem, vt plebs hęc quę directio in terram vultu benedictionis poſtulat donum, ęternum à te percipiat pręmium. Præſta quæſumus Domine, vt hæc Baſilica, cuius hodiè initiamus encænia, quæ tua dedicatione ſubſiſtit ſolennis, tua ſemper fiat habitatione præclara. Per.

Deindè teneant ſubdiaconus & acolyti linteamina, vel omnia ornamenta eccleſiæ ſeu vaſa ſacra, quęcunque ad cultum Dei & eccleſiæ pertinere videntur, & benedicat ea pontifex iuxta
C hunc morem.

Benedictio linteaminum.

Domine Deus omnipotens, qui ab initio hominibus vtilia & neceſſaria creaſti, veſtimenta quoque pontificalia ſacerdotibus, & leuitis tuis ornamenta & linteamina facere famulum tuum Moyſem per quadraginta dies docuiſti, ſiue etiam ea quæ* Maria texuit, & fecit in vſum miniſterii tabernaculi fœderis, ſanctificare, benedicere, conſecrareque digneris hæc linteamina *materia. in vſum altaris tui ad tegendum inuoluendumq; corpus & ſanguinem filii tui Domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui tecum.

D ALIA.

Deus qui dignè tibi ſeruientium deſideras famularum ſacrificia, ſuſcipe propitius ad humilitatis noſtræ ſeruitutem, & hæc linteamina tuæ ſeruitutis vſibus præparata, cæleſtis virtutis benedictione ſanctifica & conſecra, quatenùs ſuper ea Spiritùs ſanctus tuus deſcendat, qui & populi tui oblationem benedicat, & corda ſiuè corpora ſumentium benignus reficiat. Per.

Benedictio linteaminum, aliorumque in vſum ſacri miniſterii.

Exaudi Domine preces noſtras, & linteamina hæc, aliaq; indumenta, necnon & vaſa ſancti al-
E taris atque Eccleſiæ tuæ cunctaq; ſacri miniſterii vſui præparata, benedicere & ſanctificare digneris. Per.

Benedictio ad omnia vaſa, linteamina & inſtrumenta in vſum Eccleſiæ.

Omnipotens ſempiterne Deus, rex regum, & Dominus dominantium, ſacerdos omnium, pontifex vniuerſorum, per quæ vnà cũ Patre & Spiritu ſancto facta ſunt vniuerſa, Chriſte Ieſu benedicere, conſecrare, & ſanctificare digneris

vaſa

riam à ieiunio vacare debēt. à ſexageſima quip-
pe vſque in ſanctum diem reſurrectionis Do-
minicæ, octo hebdomadæ ſunt: ex quibus ſin-
gulis hebdomadibus primam & quintā feriam
ſi ſubtraxeris, & ipſum diem ſanctum Paſchę,
quadraginta tantùm dies remanent in abſti-
nentia. Meleiades verò natione Apher, per
omnia Apoſtolicus, triceſimus quartus poſt
ſanctum Petrum, cui ſucceſſit B. Silueſter in
cathedrā Apoſtolicæ dignitatis, hic conſtituit,
vt nulla ratione in prima vel quinta feria ieiu-
nium quis de fidelibus agere præſumeret. Nam
cur in prima feria ieiunium ipſo tradente ſol-
uatur, non eſt neceſſitas texendo replicare. B
Quintam verò arbitrati ſumus propter magna
myſteria, quæ in ea cōtinentur, ab eo ſolutam.
In ipſa nanque ſanctum chriſma conficitur, ad
abluendam totius mundi primæ originis cul-
pam: in ipſa reconciliatio fit pænitentium, in
ipſa redemptio omnium. Cœnando cum diſci-
pulis, panem fregit, & calicem pariter dedit
eis in figurā corporis & ſanguinis ſui, nobiſq;
profuturum magnum exhibuit ſacramentum.
Eo videlicet die poſt multa myſteria, Deus &
Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſanctis viden-
tibus diſcipulis ſuis glorioſa Aſcenſione cælos C
penetrauit. Sed nè diutiùs ſermo protrahatur,
multa te legiſſe de hac ſolennitate in ſanctorū
venerabilium dictis Orthodoxorum Patrum,
non ignoramus. Septuageſima deniquè, vt æſti-
mamus, propterea ab aliquibus obſeruatur,
vt & decimas dierum Domino dare queant, &
prima vel quinta, necnon & ſeptima feria ieiu-
niū ſoluere poſſint. A ſeptuageſima verò vſq;
in Paſcha nouem hebdomadæ ſunt, quæ faciūt
dies ſexagintaquatuor, è quibus ſi de vnaquaq;
hebdomada tres præfatos ſubtraxeris dies &
paſchalē ſacratiſſimū, triginta ſex in abſtinen- D
tia remanent dies. Hi verò ſabbatū in quo Do-
minus ab omnibus operibus requieuit, non ſo-
lùm ob ſuperſtitionem Iudęorum, nec propter
mandata veteris teſtamenti legalia, quæ ſunt
vmbra futurorum. ſed nè cùm Iudæi ſabbatizē-
tur, ieiuniū ſoluere conentur. Ea pręcipuè cauſa
eſt. quia veſperaſcente ipſo die, gaudiū
ſanctæ reſurrectionis à fidelibus ho-
norificè celebratur, Sed quia
vnuſquiſque in ſuo ſenſu
abundat, ſiue hoc,
ſiue aliud ſit,
ſalua fide
&
reli-
gione, nihil
præiudicauimus.

Hactenùs epiſtola Caroli.

A *ALBINUS MAGISTER,*
filio Chariſſimo Oduino preſ-
bytero ſalutem.

QVia diuina donante gratia, ad id diutino
te perduxi labore, vt ſacerdotali honore
dignus habearis: & vti iam eleganter illud in
domo Dei miniſtres officium, quàm te diligen-
ter per donum Dei erudire curaui ad cogno-
ſcendum rationabilem ſacri baptiſmatis ordi-
nem: de miniſteriis totius officij tibi breuiter
ſcribere volui, vt cognoſcas, quàm neceſſarium
B ſit nihil prætermittere, quod à ſanctis patribus
ſumptū eſt in illo officio. Primò paganus, cate-
chumenus fit: accedens ad baptiſmu, renunciat
maligno ſpiritui, & omnibus damnoſis eius &
pompis: exufflatur etiam, vt fugato diabolo,
Chriſto Domino noſtro paretur introitus:
exorcizatur, id eſt, coniuratur malignus ſpiri-
tus, vt exeat & recedat, dans locū Deo vero. Ac-
cipit catechumenorum ſalem, vt putrida & flu-
xa eius peccata ſapientiæ ſale diuino munere
mundentur: Deindè ſymboli Apoſtolici tradi-
tur ei fides, vt vacua domus & à priſco habita-
C tore derelicta, fide ornetur, & vt præparetur
habitatio Deo: Tunc fiunt ſcrutinia, vt explore-
tur ſeruus, an poſt renunciationem ſatanæ, ſa-
cra verba datæ fidei radicitùs corde defixerit:
Tanguntur & nares, vt quàm diù ſpiritum na-
ribus trahat, in fide accepta perduret. Pectus
quoq; eidem perungitur oleo, vt ſigno ſanctæ
Crucis, diabolo claudatur ingreſſus. Signantur
& ſcapulæ, vt vndiquè muniatur. Item in pe-
ctoris & ſcapulæ vnctione ſignatur fidei firmi-
tas & operum bonorum perſeuerantia, Et ſic in
nomine ſanctæ Trinitatis trina ſubmerſione
D baptizatur, & rectè homo qui ad imaginē ſan-
ctę Trinitatis conditus eſt, per inuocationem
ſanctę Trinitatis ad eandem renouatur imagi-
nē, & quia tertio gradu peccati, id eſt, conſenſu
cecidit in mortem, tertio eleuatus de fonte, per
gratiam reſurgat ad vitam. Tunc albis indui-
tur veſtimentis, propter gaudium regeneratio-
nis ac caſtitatē vitæ, & angelici ſplendoris de-
corē: Tunc ſacro chriſmate caput perungitur,
& myſtico tegitur velamine, vt intelligat ſe
diadema regni & ſacerdotij dignitatem porta-
turum iuxta Apoſtolum: Vos eſtis genus rega-
E le & ſacerdotale, offerētes voſmet Domino ho-
ſtiam ſanctam & Deo placentem: Sic corpore
& ſanguine Dominico confirmatur, vt illius ſit
capitis membrum, qui pro eo paſſus eſt, & re-
ſurrexit. Nouiſſimè per impoſitionē manuum
à ſummo ſacerdote ſeptiformis gratiæ ſpiri-
tum accipit, vt roboretur per Spiritū ſanctum
ad prędicandum aliis, qui fuit in baptiſmo per
gratiam vitæ donatus æternę.

AMALARII FORTVNATI EPISC. TREVERENSIS

AD HLVDOVICVM PIVM IMPERATOREM.* DE ECCLESIASTICO OFFICIO LIBELLI QVATVOR.

**Qui floruit anno Dñi 831. tempore Gregorij IIII. Pont.*

Gloriosiſſime Imperator, & magnificentiſſime ac centiés inuictiſſime, à Deo coronate, necnon & conſeruate atque conſeruande: Seruus ego veſter, quamuis minimus omnium, afficiebar olim deſiderio, vt ſcirem rationem aliquã de ordine noſtrę Miſſæ, quam conſueto more celebramus, & ampliùs ex diuerſitate, quæ ſolet fieri in ea, hoc eſt, quòd aliquotiés vna epiſtola legitur, aliquotiés duæ, & cætera talia: ſimulque de cęteris officijs, Præterita proxima æſtate videbatur mihi quaſi in crypta poſito, feneſtratim lucis ſcintillas radiare vſque ad noſtram paruitatem de re, quam deſiderabam longa eſurie auidus, non frenum paſſus ſum timoris alicuius magiſtri, ſed ilicò meo gratias agens Deo, ſcripſi quod ſenſi, Deindè tractare cœpi, cui ſapientum porrigerem ea quæ ſcripſi: vt eius auctoritate ſtatuerentur ea, quæ ordinatè ſunt ſcripta: ſeu corrigerentur, quæ inordinatè. Venit in mentem inter omnes ſpiritales mentes, in hoc ſeculo degentes, veſtram potiſſimùm pollere, cui ineſt charitas ſinè liuore, ſapientia ſinè præiudicio ſciẽtiæ quę inflat, humilitas cum pietate, quæ nulli rectitudini reſiſtit, quæ vos quotidiè exaltat ante Dominum, & eos qui veſtigia veſtra intuentur ſequendo, ab infimis & caducis ad ſublioria & ſempiterna erigit, Quapropter arbitratus ſum poſſe meam paruitatem aditum reperire ad veſtram excellentiſſimã pręſentiam. Inſuper me etiam cognoui debitorem veſtri ſeruitij, quamuis abſens degerẽ, & non vacuum redire ad veſtram glorioſiſſimam & piiſſimam præſentiam debere, dicente Domino in lege: Non apparebis in conſpectu meo vacuus. Et iterùm in Euangelio: Reddite quæ ſunt Cęſaris, Cæſari. Præſumpſi propter nimiam humilitatem veſtram, de qua diximus, veſtræ excellentiſſimæ poteſtati ea offerre: præſertìm cùm ſciamus vos rectorem eſſe totius Chriſtianæ religionis, quantũ ad homines pertinet. Ardor mihi inerat vt ſcirẽ quid priores auctores haberent in corde, qui noſtra officia ſtatuerunt?

Dedicatio ſcriptorũ.

Excuſatio de oblatione huius muneris.

Exod. 23. Matth. 22.

Cauſa ſcribẽdi huius libri.

A Sed quia hoc difficillimum mihi eſt affirmare, vt identidèm ſcripſiſſem quod illi meditabantur, vnum tamen ſuffugium mihi eſt, ſi ea, quæ ſcripſi, videbuntur veſtræ pietati à via charitatis non excedere. Ex libro Auguſtini de doctrina Chriſtiana, defendar ab illis qui me voluerint carpere, quaſi periculosè ſcripſiſſem, eo quòd mentes auctorum officij noſtri non præſentes haberem. Dicit memoratus Doctor in libro memorato primo: Quiſquis verò talem indè ſententiam dixerit, quæ huic ædificandæ B charitati ſit vtilis, nec tamen hoc dixerit, quod ille quem legit, eo loco ſenſiſſe probabitur, nõ perniciosè fallitur, nec omninò mentitur, Ineſt quippe in mentiente voluntas falſa dicendi. Et paulò pòſt: Sed quiſquis in ſcripturis aliud ſentit, quàm ille qui ſcripſit, illis non mentientibus, fallitur: Sed tamen, vt dicere cœperam, ſi ea ſententia fallitur, quę ædificet charitatem, quę finis præcepti eſt, ità fallitur, ac ſi quiſquã, errore deſerens viam, eò tamen per agrum pergat, quò etiam via illa perducit: corrigendus eſt tamen, & quàm ſit vtilius, viam non deſerere, C demonſtrandum eſt, nè conſuetudine deuiandi etiàm in tranſuerſum aut peruerſum ire cogatur. Notandum eſt etiam, nè videretur paruitas mea quaſi furtum interpolare meis verbis ſanctorum dicta patrum, interpoſui in fine eorum & principio ſignum crucis †. Diuo HLudouico vita. Nouo Dauid perennitas. Da principi Domine vitam. Ipſi nouo Salomoni ſelicitas. Pax mundi vos eſtis. Pio principi proſperitas. Domine, vitam ipſi concede. Veſtra fides vos ſeruet. Chriſtus quem vos honoratis, ipſe vos ſeruet. Poteſtatem veſtram D Deus conſeruet. Deus pacificet regnum veſtrũ. Judith orthodoxæ nobiliſſimæ atque prudentiſſimæ Auguſtæ ſalus per multos annos. Lumina pacis Domine ſerua. Lumina mundi Domine ſerua. Vita veſtra, tutela omnium eſt. Veſtra fides eccleſiarum eſt gloria, Piiſſimos Dominos noſtros imperiales natos Hlotharium glorioſiſſimum coronatum & fratres eius Chriſtus conſeruet. Ex proauis orthodoxos Domine ſerua. Cuſtodes fidei Domine ſerua.

Auguſtinus de doct. Chriſtia. lib. 1. c. 6.

Acclamationes more veterũ.

PRÆ.

PRAEFATIO ALTERA EX AVCTORIS SENTENTIA AD INITIVM HVIVS OPERIS PONENDA.

POſtquàm ſcripſi libellum, qui A
à paruitate mea vocatur De
Eccleſiaſtico officio, veni Ro-
mam, interrogauique mini-
ſtros eccleſiæ Sancti Petri,
quot orationes ſoliti eſſent
celebrare ante epiſtolam Miſſę per dies feſtos,
in quibus duas ſolennitates celebramus: ſicuti
eſt in Natiuitate Domini ad Miſſam ſecundã
de nocte, in qua continetur duplex officium in
Sacramentario, id eſt, vnum de eadem Natiui-
tate Domini, & alterum de ſancta Anaſtaſia:
Et in Dominicis diebus, in quibus frequenter
recolimus ſolennitates plurimorum ſanctorũ: B
Reſponſum eſt mihi, Vnam tantùm. Hoc ſci-
ſcitato, quia vidi apud pleroſq; diuerſo modo
eundem ordinem agere, id eſt, aliquos tres ora
tiones, aliquos duas iuxta affectũ vniuſcuiuſq;
animi, non me piguit ſcribere inquiſitum meũ
ſuper hac re à Romanis, & in fronte ponere
memorati libelli meorum deuotorum ad noti-
tiam: necnon etiã & iterare, quod ex ſcripto
S. Ambroſij, & S. Auguſtini didici de ordine
orationum in Miſſa, & in alijs officijs. Secuti
ſunt enim ordinem beati Pauli Apoſtoli ad Ti-
motheum. Inſupèr etiam quæ mihi viſa ſunt C
rationi eiuſdem ordinis congruere iuxta capa-
citatem ingenioli mei. Sanctus Ambroſius per
ſubiectum ordinem numerat memoratas ora-
tiones: Orationes, obſecrationes, poſtulatio-
nes, gratiarum actiones. Orationi ſupponit,
quandò bona nobis poſtulamus: Obſecrationi,
quandò abſolutionem à malis: Poſtulationi,
pugnam contra omnia aduerſa. Et præſcribit
ſæpè nos debere hoc facere, quandò in vnum
cõuenimus. Sanctus Auguſtinus ità: Precatio-
nes, orationes, interpellationes, ſiue, vt veſtri
codices habent, poſtulationes, gratiarũ actio- D
nes. Et dicit, Quas omnis, ſiue penè omnis fre-
quentat eccleſia in ſolennitate ſacramentorũ.
Precatio eſt omnis oratio ante illud quod agi
tur in Dominica menſa. Oratio eſt, quicquid
poſteà agitur vſque ad communionem. Inter-
pellatio, ſiue poſtulatio eſt, quandò populus
benedicitur. Gratiarum actio omnia conclu-
dit. Vbi ſanctus Auguſtinus dicit precationes,
noſtri codices habent, obſecrationes. Obſecra-
tioni, vt dictum eſt, ſuppoſita eſt poſtulatio à
ſancto Ambroſio pro abſolutione peccatorũ.
Cætera vno modo nominamus, vt prælibatum
eſt de S. Auguſtino, eandemq; vim obtinent,
* quia S. Ambroſius ſuppoſuit eis & in cele-

* quam

bratione Sacramentorũ, & in cæteris officijs.
In omnibus quæ ſcribo, ſuſpendor virorũ ſan-
ctorum atque piorũ patrum iudicio: interim
dico quæ ſentio. Quæ aguntur in celebratione
Miſſę, in ſacramento Dominicæ paſſionis agũ-
tur, vt ipſe pręcepit, dicens: Hæc quotieſcunq;
feceritis, in mei memoriã facietis. Idcircò preſ-
byter immolans panem, & vinum & aquam in
ſacramento eſt Chriſti: Panis, vinum & aqua in
ſacramento carnis Chriſti & eius ſanguinis. Sa-
cramenta debent habere ſimilitudinẽ aliquam
earũ rerum, quarũ ſacramenta ſunt. Quapro-
pter ſimilis fit ſacerdos Chriſto, ſicut panis &
liquor ſimilia ſunt corpori Chriſti. Sic eſt im-
molatio ſacerdotis in altari quodammodò vt
Chriſti immolatio in cruce. Vt ſimilis ſit homo
Chriſti reſurrectioni aliquo modo, manducat
carnem, & bibit ſanguinem eius. Chriſtus reſur-
rexit à mortuis, & iam non moritur: Per corpus
Chriſti quod manducat homo dignè, anima re-
ſurrectione accepta per baptiſmũ, ſiue per pœ-
nitentiam, viuit, vſquedùm adimpleatur plena
reſurrectio in octaua die. Qua de re quandò
in extremo vitę eſt homo, vt ſeparetur corpus
& anima, ſumit anima viaticum ſibi corpus
Chriſti, vt propter illud corpus in ſpe homo
viuat, vſque dùm recipiat corpus in reſurre-
ctione, quod viuificabat per ſe, id eſt, per ſuam
adminiſtrationem. Quam diù hic vixit ani-
ma, viuebat propter corpus Chriſti, & pro-
prium corpus propter animam. Chriſtus an-
tequàm pateretur, ſæpè orauit ſolus, & per-
noctabat in oratione. Pro nobis, non pro ſe,
orabat. Omne genus humanum ſubditum
erat diabolo: Pro hac abſolutione deſcendit de
cęlo, & ſuſceptã diſpenſationẽ exercuit. Sacer-
dos enim præſens inſtàr eius orationis, oratio-
nẽ facit pro abſolutione peccatorũ antequàm
trãſeat ad immolationem. Multa vulnera vno
medicamine frequẽter ſanantur: ità & vna ora-
tione ſacerdotis creduntur multa peccata poſ-
ſe abſolui eorũ qui obſequũtur. Dicta ſint iſta
de immolatione ſacerdotis: dicamus de ordine
orationum, quem pretermiſimus. Principium
habuit idem ordo de Miſſa in nocte Natiuita-
tis Domini, vbi duplex oratio eſt: vna de Na-
tiuitate Domini, & altera de ſancta Anaſtaſia.
Vbi reliquiæ ſunt ſanctæ Anaſtaſiæ, vel vbi
corpus eius eſt, dicantur orationes de ſancta
Anaſtaſiæ iuxta Romanũ morem: Vbi hoc non
reperitur, dicantur de incarnatione Domini.
Quando in Dominica die fuerit aliqua feſtiui-

tes ſanctorũ, ſufficere poteſt illa oratio, in qua precatur adeſſe cum oratione ſacerdotis interceſſio ſancti illius, cuius feſtiuitas celebratur, ad id quod intenditur, id eſt, ad memoriam immolationis Chriſti: præcipuè cùm oratio, quæ in Dominica die ſtatuta eſt, ſoleat currere per dies ſequentis hebdomadæ. Iuuat multos quandò tempus vacat lectionis & pſalmodiæ, atque cæterarum orationũ, ſeorsùm ſacramenta celebrare de Dominicis diebus, & ſeorsùm de feſtiuitatibus ſanctorum: Simili modo in cæteris diebus, quandò feſtiuitas eſt plurimorũ ſanctorum, duas aut tres Miſſas. Huic ordini congruit Sacramentarium, & Cantatorius, in quibus inueniuntur ſæpè duo officia ſanctorũ in vno die: necnõ & Domini præceptum dicit: Hæc quotieſcunquè feceritis, in mei memoriã facietis. In cæteris orationibus Miſſæ, quæ pro diuerſis neceſſitatibus inſcribuntur, ſicut ſunt, In tempore belli, & Pro iter agentibus, ac pro diuerſis benedictionibus, vbi non ſatis eſt homini oratio communis ſinè pane & liquore, quid aliud agit ſacerdos, quàm vt Chriſtum quodammodo contendat recordari, qui nunquàm obliuiſcitur magni precij ſanguinis ſui, & iuxta magnitudinem precij, maximũ adiutorium eius precari? Tamen ſi quis voluerit diligenter attendere ea quæ ibì precantur, reperiet in ſequentibus orationibus Miſſæ. Si propriis conſcientiis voluerit intercedere, habet deuotus homo locum vbì pro eis roget. Poſt ſalutationem ſacerdotis, Euangelio lecto, quandò ſacerdos dicit, Oremus, & dein tranſit ad accipiendas oblationes, congruenter poteſt multitudo populi pro propriis cõſcientiis intercedere, antequã trãſeat ad gratias agẽdas in Præfatione: Sacerdos pro propriis, quandò poſt acceptas oblationes primò tranſit ad altare. Cantores in eo loco, vbì ſacerdos componit hoſtiam in altari, & facit eam tranſire per ſuam ſecretam orationem ad nomen hoſtiæ, ſiue muneris, doni, vel ſacrificij, ſeu oblationis. Si pro coniunctione ſanctorum angelorum, habet in præfatione: Cum quibus & noſtras voces vt admitti iubeas deprecamur: Si pro pace certat intercedere, habet in Canone: Quæ tibi offerimus pro eccleſia ſancta Catholica, quam pacificare: Si pro cuſtodia ſui, habet ibì, Cuſtodire: Si pro vnitate eccleſiæ, habet ibì, Adunare: Si pro directione greſſuum mentis ſiue corporis, habet ibì, Regere digneris toto orbe terrarum. Ecce hic oratũ eſt pro vniuerſali eccleſia. Si voluerit pro ſingulis amicis intercedere, habet ibì, Memento Domine famulorum famularumq; tuarum: Nominet ibì quoſcunq; ei & quas placuerit, ſingulasve neceſſitates eis: dein recordetur eorum qui circũſtant, & præſens ſacrificium offerunt: Si quis voluerit pro ſua defenſione clamare, habet ibì, Communicantes & memoriam venerantes multorũ ſanctorum, quorum meritis precibusq; concedas, vt in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio. Ecce, hic oratũ

A eſt pro ipſis ſacerdotibus. Si voluerit pro pace clamare totius temporis vitæ ſuæ, habet ibì in verbis quæ addidit Sanctus Gregorius, Dieſq; noſtros in tua pace diſponas: & dein ab æterna damnatione eripi, Atque iubeas in electorum tuorum grege numerari. Ecce, hic oratum eſt pro æterna vita. Iuxta dicta ſancti Ambroſij, in hac oratione, bona nobis neceſſaria poſtulamus. In oratione, quã dicit ſacerdos poſt communionem, dicit ſanctus Auguſtinus benedicere ſacerdotem populum, & tranſire populũ ad manus ſacerdotis. Hæc conſuetudo non obſer-

B uatur apud nos vſquequaq; niſi fortè id ſit trãſire populum ad manus ſacerdotis, quod eſt, accipere ab eo ſacramẽta corporis Domini, quod penè omnis Romana eccleſia & Orientalis per omnes ſolẽnes dies agit: & id ſit benedici, quòd comeditur cibus Dominicus. Sic enim canitur in Canone, Vt quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctum filij tui corpus & ſanguinem ſumpſerimus, omni benedictione cæleſti & gratia repleamur. Intẽdat diligens auditor, pro quibus ſonẽt orationes, quas ſacerdos dicit poſt communionem: reperiet nempè eas ſonare pro his, qui refecti ſunt pane cæleſti.

C Iuxta ordinem orationum, & expoſitionẽ memoratorum patrum, precatum eſt in prima oratione Miſſæ, pro abſolutione peccatorum: Super menſam verò, poſtulantur bona nobis inſtar orationis & hymni euangelici, quem Chriſtus cecinit ſecundùm Ioannem, commendando diſcipulos ſuos patri ante paſſionem ſuam: In iſta nouiſſima benedicitur populus. Quid vult iſta benedictio? pugnare vult vtique contrà diabolum & eius inſidias. Idipſum meminit ſanctus Ambroſius in tertio ordine, vbì poſtulatio eſt. Iuxta Auguſtinum, quartus ordo

D orationum gratiarũ actione omnia concludit, hoc eſt, quandò populus reſpondet, Deo gratias. Quæ ſi quis digna duxerit ad legendum, latius ea reperiet ſcripta in ſequenti volumine. Hic notandũ eſt, quòd in diebus quadrageſimæ, quandò populus hora nona conuenit ad eccleſiã, celebretur apud noſtros oratio benedictionis ſuper populum, & populus ſe humiliet proſtratus ad orationem iuxta dicta ſancti Auguſtini. Et poteſt videri ab aliquibus duplex oratio in tertio ordine orationum. Quæ duplicitas ſi diligenter conſideretur, non reperietur quaſi duplicatio, ſed quaſi ſimplicitas ad vnã rem

E pertinens, id eſt, benedictionẽ: quæ tamen pro diuerſitate populi neceſſariò duplicatur. Non enim omnis multitudo currit ad ſacrificiũ per continuos dies, qui ad eccleſiam conueniunt, (prout faciunt, qui per dies ſolẽnes cõueniunt) qui non communicant, vt non ſint extorres a benedictione, ſuper eos benedictio ſacerdotis tranſit, quæ non tangit Sacramenta corporis & ſanguinis Domini: qui verò cõmunicant, benedicuntur ipſa communione, & pro eis oratur in priore oratione poſt communionem, vt tanto ſacramento congruenter ſint concordes. Hæc

in eis ſunt, quæ à Romanæ ſede accepi de his, quæ hîc inſerere volo, quanuis iam latiùs explanata ſint in ſequenti volumine. Prima ſalutatio ad populum, Pax vobis pronunciatur: nô, Pax vobiſcum. Quandò verſus de Alleluia canitur, exuit ſe planeta diaconus, ſtolamq; poſt tergum ducit ſubtus dextram alam vnà cū planeta, & parat ſe ad miniſtrandum, ac in eo habitu perſeuerat vſq; dùm apoſtolicus receſſerit de altari. Poſt Euangelium non offerunt incenſum ſuper altare. Calix inuolutus ſudario porrigitur ad altare, quod ſudarium ponitur in cornu altaris. Calix in latere oblatæ in altari componitur, non poſt tergum. Litaniæ ità celebrantur in vigiliis Paſchę, vt noſter mos olìm obtinuit, id eſt, poſt baptiſmum per ſeptenarium, & quinarium & ternarium numerum.

Capitula Primi Libelli.

1 DE Septuageſima.
2 De Seaageſima.
3 De quinquageſima.
4 De quadrageſima.
5 Cur quadragenarius tēporali vitæ aptetur Auguſt. in libro de cōſenſu Euangeliorū.
6 Cur in tempore tali conſtituta ſit obſeruatio Quadrageſimæ. Idem ad eundem.
7 De varietatibus officiurum per diem vſq; in reſurrectionem Domini.
8 De ſecunda varietate quartæ hebdomadæ quadrageſimæ.
9 De tertia varietate Sabbati ante Palmas.
10 De quarta varietate diei palmarum.
11 De quinta varietate quartæ feriæ maioris hebdomadæ.
12 De ſexta varietate cœnæ Domini.
13 De ſeptima varietate Paraſceues.
14 De adoratione ſanctæ Crucis.
15 De præſentatione corporis Domini in altari, & calicis cum vino non conſecrato.
16 De octaua varietate quæ fit die Sabbati.
17 De agnis, de cera factis, benedicendis.
18 De cereo benedicendo.
19 De lectionibus.
20 De duobus cereis.
21 De pronunciatione lectionum in vigiliis Paſchæ, & in vigiliis Pentecoſtes.
22 De canticis.
23 De olei vnctione in ſabbato ſancto.
24 Comprobatur ex euangelio, poſſe ſaluari Catechumenos per confeſſionem cæterorum fidelium.
25 De conſecratione baptiſterij.
26 De immiſſione cereorum in aquam.
27 De vnctione chriſmatis à presbytero, & de impoſitione manus epī ſuper neophytos.
28 De litaniis.
29 De veſtimento albatorum, & recapitulatio de ſeptuageſima.
30 De illuminatione cereorum.
31 De Miſſa in nocte.
32 De octo diebus neophytorum.
33 Item de eiſdem octo diebus.
34 De die ſancto Paſchæ.
35 Demonſtratio, quòd informent ſex dies paſchales cæteros dies Dominicos & iuſtos homines: & dies quinquaginta à Sabbato Paſchæ vſq; ad Sabbatum octauarū Pētecoſtes, futuram vitam: & quotidiani dies, ſiue ſeptuageſimæ Dominici, ſeu quadrageſimales, pœnitentes.
36 De diebus Pentecoſtes.
37 De Litania maiore.
38 De vigilia Pentecoſtes.
39 De ſequentibus ſeptē diebus Pentecoſtes.
40 Quanto tempore debeant eſſe ſub diſciplina chriſmatis, qui non conſequuntur manus impoſitionem Epiſcoporum tempore baptiſterij, ſed poſt.
41 De Miſſa Innocentum.

Continentia cauſæ ſecuturæ ſcriptionis.

VBi ſanctus Auguſtinus exponit euāgelicū illud, Omnia ergò quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis: voluntatem ſeparat à cupiditate: voluntatem ponit in bono, cupiditatem in malo. Non enim conuenit, vt quodcunq; vult malus ſibi fieri, hoc poſſit ex auctoritate Euāgelica præſentis loci, in alium liberè perpetrare. Verbi gratia, vt ſi ego ganeo cupio inebriari, aut nimis ſaturari ab alio, nō oportet vt id liberè in cæteris agā: ſed quodcunque mihi boni cupio, id in cæteris debeo ſatagere. Voluntas quaſi quidam ſtipes eſt, quæ à Domino menti datur, cui inhærent quaſi quidam ramuſculi, appetitus: quibus cōiungitur res ab auctore omnium retū, in qua aliquid operetur voluntas, cui ſi adſit ratio, aberit error. Ratio dirigit radios appetitus ad verum ſolem Domini, vt ſua luce perſpicuè & veraciter ſciat, quid vel quale ſit quod appetit. Vndè qui ſuprà: Nemo enim vult, quod omninò, quid vel quale ſit, neſcit. Qui claro lumine pollent & ſanis oculis, his proponitur ſubtiliſſima res & digniſſima: Qui aliquo neuo peccatorū ſuſcātur, his groſſior & manifeſtior à moderatore æquiſſimo Deo. Vndè Apoſtolus: Vnicuiq;, inquit, datur manifeſtatio ſpiritûs ad vtilitatē. Stomachus eſt, qui diuerſos cibos recipit, de quibus ſolet ructus fieri ad ſuperiora: Similiter quidā venter eſt mentis, qui recipit cogitationes. Si his defuerit res, non habent vndè ructū faciant. Mihi peccatori groſſa res data eſt potiùs ad indagādū, quàm exponēdū, id eſt, de officio, quod continetur in ſacramētario & antiphonario, quæ penè omnibus ruſticis nota eſt. Fiducialiter agā corā DEO, qui vult vt vnuſquiſq; deuotè in ſuis datis miniſtret ꝓ præmio æterno. Humilis humilia de ſe ſentiens, præmiū expectat humilitatis. Qui aurū argentūq; & cætera magna dona in domo Dei ſuſcipit, nō deſpicit pilos caprarū. Ardor mihi ineſt tritæ viæ & abolitæ ꝓpter antiquitatem,

tē vt ſciam quid habeat in medulla res memorata, id eſt, quid in corde eſſet primorū dictatorum officij noſtri, & quem fructum pariat. Itaque mihi prima inquiſitio eſt de ſeptuageſima, cuius finis conſtat in primo menſe.

De Septuageſima. Cap. 1.

SEptuageſima computatur, ſecundùm titulationem Sacramentarij & Antiphonarij, nouē hebdomadibus ante Paſcha Domini, & finitur poſt Paſcha Domini in ſeptima ſabbati. Die Dominico habet initium, & in ſabbato finem. Populi DEI tempus captiuitatis ſignificat, qui peccando receſſit à Deo, & per miſericordiam eius reuertitur ad regnū. Populus Dei in Babylonia detentus eſt captiuus ſub numero ſeptuagenario, quo numero completo, reuerſus eſt in Hieruſalem. De quo populo dicit Hieremias: Cōſiderate & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium, & quærentem fidem, & propitius ero ei. Quòd ſi etiam, viuit Dominus, dixerint, & hoc falsò iurabunt. Domine, oculi tui reſpiciunt fidem. & iterùm: Indurauerunt facies ſuas ſuper petram; & noluerunt reuerti: ego autem dixi, forſitan pauperes ſunt & ſtulti, ignorantes viā Domini, iudicium Dei ſui: ibo igitur ad optimates, & loquar eis. Ipſi enim cognouerunt viam Domini, iudicium DEI ſui: & ecce magis hi ſimul confregerunt iugum, ruperunt vincula. Et iterùm: Omnis frater ſupplantans ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet, & vir fratrem ſuum deridebit, & veritatem non loquetur, &c. Et paulò poſt: Nunquid ſuper his non viſitabo, dicit Dñs? Et iterùm: Eiice illos à facie mea, & egrediātur. Quòd ſi dixerint ad te, quò egrediemur? dicis ad eos, Hæc dicit Dñs: Qui ad mortē, ad mortem: & qui ad gladiū, ad gladiū: & qui ad famem, ad famem: & qui ad captiuitatem, ad captiuitatem. Et Eſaias: Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſque ad veſperū, vt vino æſtuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinū in conuiuiis veſtris, & opus Domini non reſpicitis, nec opera manuum eius conſideratis: proptereà captiuus ductus eſt populus meus. Quāto tēpore in captiuitate fuerit, Hieremias manifeſtat, dicens: Perdam ex eis vocem gaudij & lætitiæ, vocem ſponſi & ſponſæ, vocem molæ & lumen lucernæ, & erit vniuerſa terra eius in ſolitudine & in ſtupore, & ſeruient omnes gentes iſtæ regi Babylonis ſeptuaginta annis: Cumq; impleti fuerint anni ſeptuaginta, viſitabo ſuper regem Babylonis, & reliqua †. Forſan dictator ſeptuageſimæ nouit, per Chriſti gratiam nobis peccata dimiſſa, ſeptuaginta annos mutauit (quia in aliquibus criminibus communicamus priori populo) ſeptuaginta diebus, vt quod illi multi ſuſtinuerunt, quia ſerui erant: nos voluntariè pro peccatis noſtris ſuſtineamus, quia liberi ſumus: omittamus cùm eis vocem gaudij & lætitię, vocem ſponſi & ſponſæ,

A &c. Et Zacharias, In die, inquit, vigeſima & quarta vndecimi menſis Sabbath, in anno ſecūdo Darij factum eſt verbum Domini ad Zachariam filiū Barachię filium Addo Prophetam. Hieronymus in Zacharia: Mēſis autem vndecimus, qui appellatur Sabbath, & lingua noſtra in virgam vertitur, auſteritatem & correptionem ſonat, & eſt in acerrimo tempore hyemis qui à Romanis Februarius appellatur: quem ſeptuageſima ſolet tangere. Sequitur poſt aliqua, Angelus Domini dixit: Domine exercituū, vſq; quo non miſereberis Hieruſalem, & vrbiū

B Iuda, quibus iratus es? Iſte ſeptuageſimus annus eſt. Et reſpōdit Dominus angelo, qui loquebatur in me, verba bona, verba conſolatoria. Eiuſdem in eodem: Quòd autem plenam miſericordiam poſtulat, vt inſtāte anno ſeptuageſimo miſereatur Deus Hieruſalem & vrbiū Iuda, ad illam intelligentiam referunt magiſtri eccleſiarum, quòd quandiù vera pax veniat & ſabbatiſmus eſt, & ſeptem decadarum numerus id eſt, annus ſeptuageſimus impleatur, nec Hieruſalem plenam recipiet libertatem, id eſt, Eccleſia: nec vrbes Iuda, id eſt, anima Dominum

C confitens. Denique Dominus reſpondit verba bona, & verba conſolatoria, quòd nunc ex partē cernimus, & ex parte prophetamus. Cùm autē venerit quod perfectum eſt, deſtruentur quę ex parte ſunt, vt liberati de Babylone huius ſeculi, clamemus, In cōuertendo Dominus captiuitatē Sion, facti ſumus ſicut conſolati. Dies paſchæ verba bona & cōſolatoria dat, erigit ad bona opera. in ea enim iuſtificamur. Sed requies & liberatio perfecta in ſabbatiſmo datur, quandò animæ ſanctorū requiem æternā percipiunt. Babylonem diaboli ciuitatem appellat Ioannes in Apocalypſi: Cecidit, inquiens,

D cecidit Babylon illa magna. Beda in Apocalypſin libro ſecundo: Superbi tunc à Domino deijciuntur, quandò à diabolo inflantur: Sicut pſalmus, Deieciſti, inquit, eos dū allevarētur. Septuageſimus numerus ad memoriā nobis reducit omne tēpus præſentis ſeculi, quò alieni ſumus à cœleſti Hieruſalem. Ideò auctor officij noſtri ſeptuageſimam poſuit in noſtris officiis, vt illo in tēpore à deliciis huius mundi abſtinēdo, oſtenderemus in noſtra cōuerſatione, qualiter per tēpus ſeculi viuere debeā ſubiecti, q̄ poſt baptiſmum peccatis ſe alienant à cæleſti

E Hieruſalē. Agam' dies ſeptuaginta vt captiuia in peregrinatione, luctus pęnitētię conuertatur in gaudiū in reſurrectione Domini, per quam reuertimur ad Hieruſalē: Sic tamen, vt ſex ſequentes dies nō ligemur cupiditate aliqua Babylonicæ ciuitatis, ſed iter perābulemus, vt ſeptima die veniente intremus cæleſtē Hieruſalem. Catechumeni qui ſuper hoc alligati ſunt originali peccato, illi abluūtur aqua baptiſmatis i reſurrectione, & nos pęnitētia: & illi & nos in reſurrectione perſeueremus vſq; ad plenam ſeptuageſimā, i. vt non moriamur peccatis. Quāuis Perſarū rex Cyrus, cognomento Chriſtus,

primo

primo anno regni ſui laxaret maximam par-
tẽ, id eſt, quinquaginta millia fermè hominum
captiuitatis Iudaici populi de Babylonia : ta-
men ſeptuageſimus annus protenditur, vſq; ad
ſecundum Darij annũ, vt vult Euſebius, teſtem
adhibens Zachariam prophetam, apud quam
ſecundo Darij anno loquitur Angelus : Domi-
ne exercituum, vſquequò tu non miſereberis
Hieruſalem, & vrbium Iuda, quibus iratus es?
Iſte ſeptuageſimus annus eſt. De iſtis ſeptuagin
ta annis dicit Auguſtinus in libro de doctrina
Christiana tertio : Poſſunt & ſeptuaginta anni
Hieremiæ prophetæ, pro vniuerſo tẽpore ſpi-
ritualiter accipi, quo eſt apud alienos Eccleſia.
Et iterùm idem in duodecimo libro cõtra Fau
ſtum: Nam quòd etiam poſt ſeptuaginta annos
ſecundùm eiuſdem Hieremiæ prophetiã, redi-
tur ex captiuitate, & templum renouatur: quis
fidelis Chriſtianus non intelligat, poſt euoluta
tempora, quæ ſeptenarij dierum numeri repe-
titione tranſcurrunt, etiam nobis, id eſt, Eccle
ſiæ Dei, ad illam cæleſtem Hieruſalem ex huius
ſeculi peregrinatione redeundum? per quem,
niſi per Ieſum Chriſtum, verè ſacerdotem ma-
gnum, cuius figurã gerebat ille Ieſus ſacerdos
magnus illius temporis, quo templum ædifica-
tum eſt poſt captiuitatem? Nam & numerus
præſens à ſeptuageſima die vſque in Paſcha, Do
mini afflictionem & abſtinentiam quandam in-
timat. Sexaginta dies ſunt à ſeptuageſima, vſ-
que ad quartam feriam ante cœnam Domini.
per hunc numerum viduę, quæ in magna tribu
latione ſunt, deſignantur. Quam tribulationem
& afflictionem monſtrat computus digitorum,
qui memoratum numerum exprimit indice ſu-
perpoſito pollici. Tres dies qui ſuperſunt vſ-
que ad reſurrectionem Domini, triduanum ie
iunium, quòd ſecundùm Septuaginta interpre-
tes, Niniuitæ exercuerunt, deſignant. Vt pec-
cata noſtra pro quibus affligimur, in clarifica-
tione reſurrectionis Domini aboleantur, neceſ
ſè eſt triduo compati morti Chriſti. Poſt enim
iam regenerati in anima per pænitentiam, ſiue
per baptiſmum, in Chriſti reſurrectione con-
gratulari oportet vſque ad requiem, quæ poſt
hanc vitam donatur in ſabbato. Sexaginta dies
viduitatem noſtram nobis ad memoriam redu-
cunt, qua peregrinamur à Domino: Tres dies
qui ſuperſunt, mortificationem noſtræ delecta-
tionis, vt non irretiamur retibus huius mundi,
quæ ſolent nos irretire per concupiſcentiã car-
nis, & per concupiſcentiam oculorum, & ſu-
perbiam vitæ. At in ſex diebus qui ſuperſunt
vſque ad ſabbatum, bona opera recoluntur, quę
debemus operari, vt non ſit vacua domus no-
ſtra. In ſabbato, id eſt, in requie animarum, per-
fectæ libertati reddimur. Hieremias ſuperiùs
oſtendit velle nos Dñm ceſſare à voce gaudij
quãdiu in Babylone fuerimus, dicẽs: Et ceſſare
faciã à vobis vocem gaudij, & lætitię. Quapro
pter Alleluia in illo tẽpore non cantatur apud
nos, & dulciſſimus hymnus angelorũ, Gloria in

A excelſis Deo: ſed Tractus pro Alleluia. à trahẽ
do dicitur Tractus, quę tractũ intimauit Apo-
ſtolus Paulus, dicens, In longanimitate & ſuaui-
tate. Et trahitur tractus, & ſuauis eſt auribus.
Alleluia, propter honorem & latitudinem pri-
mę linguę, præclarius eſt. Hieronymus in Eſaiã
libro vndecimo: Ad comparationem enim lin-
guæ Hebraicæ, tam Græci quàm Latini ſermo-
nis lingua pauper eſt. Pauperem linguam in ſu-
pradictis diebus frequentamus, Laus tibi Do-
mine rex æternæ gloriæ. Dicit Pſalmus: Quo-
modò cantabimus canticum Domini in terra
B aliena? Alleluia, & Gloria in excelſis, cantica
cæleſtia ſunt. Vndè Ioannes in Apocalypſi, Poſt
hæc audiui quaſi vocem magnam turbarũ mul-
tarum in cælo, dicentium Alleluia. De gloria in
excelſis Deo, nulli dubiũ quin Angelorum can
tus ſit. Oportet enim nos ſedentes, id eſt, humi-
liatos, ſupra flumina Babylonis flere, dum re-
cordamur Sion. Sunt qui primam hebdoma-
dam ſeptuageſimæ ſine aliquo articulo nouel-
læ conuerſationis ducunt, excepta mutatione
Alleluia, & in aliquibus locis Dalmaticarum &
intermiſſione Gloria in excelſis Deo. Si id vſ-
C quequaq; obſeruetur, aut modò, ſicuti vidi ali-
quãdò, neſcio. Per ſeptuaginta annos captiuita
tis, quos nos mutamus ſeptuaginta diebus, Ieiu
niũ erat apud Iudæos. Vndè Dñs per Zachariã:
Cùm ieiunateris & plangeretis per hos ſeptua-
ginta annos, nunquid ieiunium ieiunaſtis mi-
hi? Græci proximam hebdomadam ſanctificãt
ſuo ieiunio: Clerici autem noſtri, (auctore Te-
leſphoro Papa, qui cõſtituit ſeptem hebdoma-
darum ieiunium ante Paſcha) tertiam ſuo: Prę-
ceptor tamen officij noſtri ampliorem muta-
tionem requirit, quam agamus: nouitq; Augu-
D ſtinum dicentem in libro Quęſtionum Euange
licarum, Ieiunium aut in tribulatione eſt, aut
in gaudio: in tribulatione ad propitiandum
Dñm pro peccatis: in gaudio verò, cùm tanto
minùs delectant carnalia, quantò ſpiritualium
maior eſt ſagina. Cõſtitutione officij ſui ipſum
ieiunium, quod prius dictum eſt, intimauit in
prima oratione Miſſę, dicens: vt qui iuſtè pro
peccatis noſtris affligimur. Hìc enim afflictio-
nem ſonat. In introitu dicit, Circũdederunt me
gemitus mortis, dolores inferni circundederũt
me. Auguſtinus in Pſalmis: In his qui me circun
E dederunt, vt perderent, erant dolores inuiden-
tię, qui mortem operantur, perducuntq; ad in-
fernum peccati. Propter hos dolores non poſſu
mus lætari, & ſecuri eſſe: ſed pręparare debe-
mus nos ad bellũ, vt Apoſtolus: Omnis autem,
inquit, qui in agone contendit, ab omnibus ſe
abſtinet. Dicit Ambroſius: Ab his omnibus,
quę vitãda eadem tradit diſciplina, cùm ſciant
vnum coronandũ: quanto magis obſeruandum
nobis eſt, quia omnibus promiſſa eſt ſalus? Hęc
diſciplina militibus nota eſt. Ex multis aliqua
nobis proponenda ſunt, quæ ad abſtinentiam
militiæ noſtrę pertinent. Dicit Apoſtolus ad
Epheſios: Fornicatio autem, & omnis immun-

ditia

A ditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos. Contra hęc vitia luctamen nobis eſt, eodem Apoſtolo dicente: non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, & reliqua. In his ſuperantur vitiis. Bene ſe contra hæc pręparat, qui ea ita abhorret, & à communione ſua pellit, vt etiam apud ſe non nominentur. Futurum eſt bellum: abſtineamus nos ab his, quæ impediunt pugnam noſtram. Sequitur & turpitudo, & ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quę ad rem nō pertinet, ſed magis gratiarum actio. B Iſta ad rem capeſſendæ Hieruſalem non pertinent, ſed reſiſtunt: quapropter ab his abſtineamus. De turpitudine dicit Hieronymus inter aliqua, ſignificare abſconditam cogitationem, cùm inflammatur ſenſus noſter ad libidinem, & carnis titillationibus anima ignita ſuccenditur, & nihilominus Dei timore & mentis iudicio refrenatur. Et iterùm de ſtultiloquio & ſcurrilitate: Stultiloquium nihil in ſe ſapiens & cordi hominis dignum habet: Scurrilitas verò de prudenti mente deſcendit, Inconſulto appetit quædam vel vrbana verba, vel ruſtica, vel turpia, vel faceta, quam nos C iocularitatē alio verbo poſſumus appellare, vt riſum moueat audientibus. Verùm & hæc à ſanctis viris penitùs propellēda ſunt, quibus magis conuenit flere atque lugere, vt in Hebraico quoque Euangelio legimus Dominum ad diſcipulos loquentem: Et nunquam, inquit, læti ſitis, niſi cùm fratrem veſtrum videritis in charitate. Vndè Ioannes Chryſoſtomus in ſermone decimoquarto ſuper Epiſtolam ad Hebræos: Nonnè audiſtis Paulum dicentem: Turpitudo, vaniloquium, & ſcurrilitas abiiciatur à vobis? D Cùm turpitudinem & ſcurrilitatem poſuit, tu autem rides? vaniloquium quidem nullam habet vtilitatem, vel omnino rides, & effundis faciem tuam? qui monachum profiteris, qui crucifixus es, qui luges, rides? Dic mihi, vbi Chriſtus hoc fecit? Audiſti hoc alicubì? Nuſquam quidem: ſed contriſtatum ſæpiùs legiſti. Et poſt aliqua: Lugeamus ergò, dilectiſſimi, lugeamus, vt re uera rideamus in tempore gaudij ſincerius. Sic nobis videtur velle præceptorem officij, tempus ſeptuageſimæ tēpus eſſe luctus, & propterea eum dixiſſe, Circundederunt me E gemitus mortis. & iterùm. Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Auguſtinus in Pſalmo nono: Non enim conuertitur anima ad Dominum, niſi cum ab hoc ſeculo auertitur. Nec oportuniùs ab hoc ſeculo auertitur, niſi nugatoriis eius & noxiis, & pernicioſis voluptatibus labores & dolores miſceantur. Vbi labor & dolor, ibi ieiunium ſaltem amicitiæ huius mundi: vbi ieiunium, ibi humilitas mentis: vbi ieiunium ſeptuagenarium, compaſſio captiuorum. Si compatimur, & conregnabimus.

De Sexageſima. Cap. 2.

IN Sexageſima circundati ſumus tribulationibus quàmmaximis, ac ſi non eſſet locus euadendi. Vendidimus nos ſub peccato, in nobis non eſt virtus ſoluendi. Vnde dicitur in prima oratione Sexageſimæ: Deus qui conſpicis, quia ex nulla noſtra virtute ſubſiſtimus. Optamus potiùs, quàm præſumimus, vt verus Dominus noſter ſe intromittat ad ſoluendum. Simili de cauſa dicit Iohel: Quis ſcit, ſi conuertatur & ignoſcat Deus, & relinquat poſt ſe benedictionem? Quod ſic exponit Hieronymus in eodem Iohele: Ego, inquit, hortor, quod meum eſt, ad pęnitentiam, & Dominum ineffabiliter noui eſſe clementem. Et paulò poſt: Sed quia profundum diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei noſſe non poſſumus, ſententiam tempero, & opto potiùs, quàm pręſumo, dicens: Quis ſcit, ſi conuertatur & ignoſcat? Quod ait, quis, aut impoſſibile, aut difficile ſciendum eſt. Peccata ſeparant inter Deum & hominem, quarè dubitamus in Sexageſima, vtrum Dominus ſit nobiſcū, & propterea dicimus in Introitu: Exurge, quarè obdormis Domine? exurge, & ne repellas in finem: quare faciē tuam auertis? Obliuiſceris inopię & tribulationis noſtræ? quoniā humiliata eſt in puluere anima noſtra. Vndè Auguſtinus in pſalmo xliij. Inter manus pulueris huius, inter manus impiorum & perſequentium, humiliata eſt anima noſtra ad hoc, vt te inuocaremus, & dares auxilium de tribulatione: Venter autem noſter hæſit in terra, id eſt, conſenſit impietati pulueris huius. Et iterùm: Exurge Domine, adiuua nos, & redime nos propter nomen tuum, hoc eſt, gratìs propter nomen tuum, non propter meritum meum: quia tu dignus facere, nō quia ego dignus ſum cui facias. Eſt in epiſtola bonus athleta, qui nos confortat, vt quæramus viam euadendi de captiuitate, & deſpiciamus dominos, qui nos ad delendum tenent. Dicit, indignando ſuper eos, qui malis cedunt: Libēter ſuffertis inſipientes, cùm ſitis ipſi ſapiētes. Suſtinetis enim, ſi quis vos in ſeruitutem redigit, ſi quis deuorat, ſi quis accipit, &c. Nos captiui obedientes, ſecundum gradum arripuimus, id eſt, de tribulatione conſcendimus ad inquirendum noſtrum proprium Dominum: ſciant, dicimus, gentes, quoniam nomē tibi Dñs. Vnde Auguſt. Cognoſcant, inquit, quia nomen tibi Dñs, tanquàm nō vero, nec ſuo nomine nūcupentur, quicunq; alij domini nominātur, quoniā ſeruiliter dñantur, & vero Domino comparati, nec domini ſunt. Tractus, Cōmouiſti Domine, oſtendit terram commotam conſcientia peccatorum. Poſt terram commotam ſemen inducitur. In ſeptuageſima increpati ſumus, quia ocioſi ſtetimus, inducti ſumus ad vineam colendam: in iſta Sexageſima ſemen iacimus. Sexageſima percurrit infra Septuageſimam ad quartam feriā Paſchalis hebdomadis. Hæc quarta feria habet conuenientiam

nientiam cum quarta ætate mundi, in qua Dauid & Salomon regnauerunt. In quarta ætate gens illa cæleſti fide inclyta, regno Dauid & Salomonis glorioſa, templi etiam ſanctiſſimi altitudine, totum nobilitabatur in orbem: In noſtra verò quarta feria triumphat Dauid, qui vicit leonem: & Salomon æternus, pacificus regnat, de quo dicit Apoſtolus: Chriſtus reſurgens à mortuis, iam non moritur: mors illi vltra non dominabitur. Templum ædificat nobiliſſimum Deo patri, qui dicturus eſt in fine, Venite benedicti patris mei, poſſidete præparatum vobis regnum ab initio mundi. Ad id regnum per ſexageſimam nos oportet currere. Senarius cuIm numerus partibus ſuis computatus, primus perfectus eſt, ſexta vnũ, tertia duo, medietas tria: vnum enim & duo & tria, ſex faciunt. Hic numerus perfectionem demonſtrat. Beda in libro de temporibus: vbi notandum, quòd non ideò ſenarius numerus perfectus eſt, quia Dominus in eo mundi opera perfecerit: ſed, ſicut Auguſtinus ait, Ideò Dominus, qui ſimul omnia creare valebat, in eo dignatus eſt operari, quia numerus ille eſt perfectus. Senarius per denarium ductus ſexaginta faciunt. Denarius ad mercedem operum reſpicit. Si quis per ſenarium, id eſt, perfectionem, mercedẽ operũ requirit, ipſe percipiet regnum, quod nobis ꝓmittitur in quarta feria Paſchali.

De Quinquageſima. Cap. 3.

QVinquageſima in tertio gradu cõſiſtit. Antea dubitabamus vtrum propiùs Dominus nobiſcum eſſet, an non. Iam tenemus illum, & dicimus, Eſto mihi in Deum protectorem, & in locum refugij, vt ſaluum me facias. Ieſum precamur ducem militiæ noſtræ, dicendo, Et propter nomen tuum dux mihi eris, & enutries me. Iam in expeditione ſumus: aduenit doctiſſimus athleta, ſolito more nos hortans docet, quibus munimẽtis muniri nos oporteat, & dicit: Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc. De quibus dicit in alia Epiſtola, In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere, & galeam ſalutis aſſumite, & gladium Spiritus, quod eſt verbum Dei. Triumphator militiæ noſtræ Deus eſt, cui dicitur: Tu es Deus qui facis mirabilia, Et iterùm, Liberaſti in brachio tuo populum tuum. Tractus verò, Domino nobis præcipit ſeruire, qui nos fecit, non ei, cui nos vendidimus noſmetipſos. In ſexageſima ſeminauimus: in quinquageſima fructum colligimus. Quid quæſiuit cæcus à Domino, qui nos præfigurat? Nihil aliud niſi vt frueretur lumine: fructum quæſiuit, fructum inuenit. Iſta Quinquageſima ſecundùm diem, primùm venerabilis Paſchæ tangit. Sicut enim ſenarius perfectionem operum demonſtrat, ita quinquagenarius omnia bona opera, quæ perficiuntur per quinque ſenſus corporis. Quinquiès decem quinquaginta. Quiſquis per exte- A riorem adminiſtrationem decem verba legis compleuerit in Spiritu ſancto, non dubitat ad conſortium perueniendum eſſe beatæ reſurrectionis, quæ celebratur in Paſcha Domini. Per ſabbatum venimus ad Dominicum: ſic & per ſeptiformem ſpiritum legem implendo, ad reſurrectionem. Tres gradus ſunt trium officiorum, quos infiximus vſque ad hunc locum. Primus continet planctum captiuorum, qui eſſe nolunt ſub dominis vitiorum: ſecundus voluntatem fugæ demonſtrat, dummodò propitius Dominus velit eos ſuſcipere, ac nõ à ſe re- B pellere. Tertius conſilium agit, quomodò fugiat, præſumens iam de ſuſceptione. Bonum conſiliũ adipiſcitur iuxta verba Introitus, Eſto mihi in Deum protectorem. Si quis tacito vel verboſo ſermone voluerit fari, non vt cætera, quę in memoratis officiis continentur, ita aptari in eis gradibus quomodò excerpta, volabo ad quandam arborem Auguſtinum, ſedeboq; in ramis eius, forſan defendat ſua denſitate à rapacibus accipitribus. Scribit idem in libro 16. de ciuitate Dei: Non ſanè omnia, quæ geſta narrantur, aliquid etiam ſignificare C putanda ſunt: ſed propter illa quæ aliquid ſignificant, etiã ea quæ nihil ſignificant, attexuntur. Non ſolo enim vomere terra proſcinditur: ſed vt hoc fieri poſſit, etiã cætera aratri membra neceſſaria ſunt: Et non ſoli nerui in citharis atque huiuſcemodi vaſis muſicis aptantur ad cantum: ſed vt aptari poſſint, inſunt etiam cætera in compaginibus organorum, quæ non percutiuntur à canentibus: ſed ea, quæ percuſſa reſonant, his connectuntur: ita in prophetica hiſtoria dicuntur & aliquæ, quæ nihil ſignificant, ſed quibus adhærent quæ ſignificant, D & quodammodò religantur. Diximus tres gradus nitentium ad pugnam: ſimili modo diximus tres articulos triumphi, id eſt, vnem ſabbati, quartamque, & ſeptimam. Quia diximus Septuageſimam noſtram pendere à ſeptuaginta captiuitatis annis prioris populi in Babylonia, bonum eſt, vt reſpiciamus eoſdem articulos, quibus populus ille ad plenam libertatem peruenit. Prima reuerſio fuit facta ſub Zorobabel duce, & Ieſu Sacerdote magno, in quinquageſies mille hominibus, quòd iam præſcripſimus. Vbi hoc notandum eſt, quod in libro E Eſdræ ſcribitur, Omnis multitudo quaſi vir vnus. Vndè Beda in expoſitione eiuſdem: Nota gratiam primitiuæ Eccleſiæ, in qua multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna, etiam in hoc tranſmigrantium cœtu reperiri: ita vt cũ tantus eſſet exercitus, qui prope quinquaginta millium ſummam compleret, & hic diuerſi gradus & conditionis exiſtens, nihilominus omnis multitudo ob eandem fidem & dilectionem quaſi vnus eſſe videretur homo, donãte illo qui habitare facit vnanimes in domo. Secunda reuerſio eſt ſub Eſdra, ſicut ab eodem ſcriptum eſt: Promouimus ergò à flumine Ahaua duodecimo die menſis primi, vt pergeremus

mus

mus Hieruſalem, & manus Dei noſtri fuit ſuper nos, & liberauit nos de manu inimici & inſidiatoris in uia, & venimus Hieruſalē, & manſimus ibi diebus tribus: Die autē quarta appenſum eſt argētum & aurum, & reliqua. Sed nondum muri Hieruſalem reædificati erant. Vndè & in ſequentibus legitur: Et factum eſt in menſe Caſleu anno vigeſimo, & ego erā (Neemias) in Suſis caſtro, & venit Anani vnus de fratribus meis, ipſe & viri Iuda, & interrogaui eos de Iudæis, qui remanſerant, & ſupererant de captiuitate, & de Hieruſalem. & dixerunt mihi, Qui remanſerūt, & derelicti ſunt de captiuitate ibi B in prouincia, in afflictione ſunt & in opprobrio, & murus Hieruſalē diſſipatus eſt, & portę eius combuſtæ ſunt igni. Tertia reuerſio ſub eodem facta eſt. ſic enim ſcriptum eſt: Miſerat autem rex principes militum & æquites, & audierunt Sanaballath Oronites & Tobias ſeruus Amanites, & contriſtati ſunt afflictione magna, quòd veniſſet homo, qui quæreret proſperitatem filiorum Iſrael: & veni Hieruſalem, & eram ibi diebus tribus. Iſte Neemias ædificauit Hieruſalem. Hæc propterea prælibauimus, vt noſtra comparemus priori populo Dei. Hic prætermittamus quartam feriam, quando intrauimus C in pugnam, quoniā in altera periocha tractanda eſt. Dies Dominicos ſequimur.

De Quadrageſima. Cap. 4.

IN Quadrageſima aliqua pars pugnę peracta eſt. Dicit nobis, quē in Quinquageſima protectorē inuocauimus, Inuocauit me &c, ego Exaudiā eum, &c. Epiſtola ita: Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. Et in reſponſorio: Angeli Domini cuſtodiunt nos. In Tractu, Scuto veritatis circundati ſumus. In D Euangelio ad triumphum tēdimus, vt dicamus inimico: Vade Satana in interitum. In genealogia hominis Chriſti, in quo iſte triumphus tripudiat, numerum præſentem Quadrageſimæ Matthæus ſanctificat, quem quadragenario numero Generationum ſcribit deſcendiſſe ad terras. Vndè Auguſtinus in libro ſecundo de cōſenſu Euangeliſtarum: Acutè animaduerſum eſt, Matthæum, qui regiam in Chriſto inſtituerat inſinuare perſonā, excepto ipſo Chriſto, quadraginta homines in generationum ſerie nominaſſe. Numerus autē ipſe illud temE pus ſignificat, quo in hoc ſeculo & in hac vita regi nos oportet à Chriſto, ſecundum laborioſam diſciplinam, qua flagellat Deus (vt ſcriptum eſt) omnem filium quem recipit. De qua dicit Apoſtolus. Per tribulationē oportet nos intrare in regnum Dei. Ergo numerus iſte laborioſi huius temporis ſacramentum, quo ſub diſciplina regis Chriſti aduerſus diabolum dimicamus, etiam illud declarat, quod quadraginta dierum ieiunium, hoc eſt, humilitatem animæ conſecrauit: & Lex & Prophetæ, per Moyſen & Heliam, qui quadragenis diebus ieiunarunt: & Euangelium, per ipſius Domini ieiu-

A nium. Quibus diebus quadraginta etiam temptabatur à diabolo, quid aliud quàm per omne huius ſeculi tempus tentationem noſtrā in carne ſua, quam de noſtra mortalitate aſſumere dignatus eſt, præfigurans? Iſte quadragenarius numerus, qui inchoatur à ſequenti Dominica poſt Quinquageſimam, finitur quinta feria ante Paſcha Domini, quæ vocatur cœna Domini. Varietatem diei cœnæ Domini ſcribemus, ſi Dominus dederit, in memorata periocha. Hoc enim ſufficit hic commemorare, quòd quadraginta à ſupradicto Dominico duo dies ſuperB ſunt vſque ad baptiſmum, & fiunt quadragintaduo. tot enim māſiones habuerūt filij Iſrael, qui baptizati ſunt in mari rubro, quando exierunt de terra Ægypti, de dura ſeruitute, & peruenerunt ad terram promiſſionis. Tot enim generationes ſunt ſecreti Chriſti, cum Iechonia bis computato, & eodem Chriſto. Meritò qui ad cæleſtem patriam tendunt, eodē numero manſionum ſatagūt, quo filij Iſrael ad terram promiſſionis venerunt. Et meritò, qui ad Chriſtum tranſeunt per baptiſmum, eodem numero ad eum perueniunt, quo Chriſtus ad nos veC nire dignatus eſt. Et, ſicut Hieronymus in libro manſionum filiorum Iſrael, Nec mirum, ſi in illo numeri ſacramento perueniamus ad regna cælorum, ſub quo Dominus atque Saluator à primo Patriarcha peruenit ad Virginem quaſi ad Iordanem, qui pleno gurgite fluens, Spiritus ſancti gratiis redundabat.

Cur Quadragenarius numerus temporali vitæ aptetur. Auguſt. de conſenſu Euangeliſtarum. Cap. 5.

D CVr autem iſte numerus hanc temporalem vitam terrenamque ſignificet, illa interim cauſa de proximo occurrit, quamuis ſit alia fortaſſe ſecretior: quia & tempora annorum quadripartitis vicibus currunt, & mundus iſte quatuor partibus terminatur. Quadraginta autem, quater habent decem. Porrò ipſa decem ab vno vſque ad quatuor progrediente numero conſummantur. Et iterùm ad Ianuarium: Numero autem quadragenario vitā iſtam proptereà figurari arbitror, quòd denarius in quo perfectio beatitudinis noſtræ eſt, ſicut in octoE nario, qui redit ad primum, ita in hoc creatura, quæ ſeptenario figuratur, adhæret creatori.

Cur in tempore tali conſtituta ſit obſeruatio Quadrageſimæ. Idem ad eundem. Cap. 6.

IN qua ergò parte anni congruentius obſeruatio Quadrageſimæ conſtitueretur, niſi confini atq; contigua Dominicæ paſſioni? Quia in ea ſignificatur hæc vita laborioſa, cui opus eſt hæc conuenientia, vt ab ipſius mundi amicitia ieiunetur, quæ vtique fallaciter blandiri,

& ille-

& illecebrarum ſuccos circunſpargere atque ia cere non ceſſat.

De varietatibus officiorum per diem, vſque in Reſurrectionem Domini. Cap. 7.

QVarta feria inter Quinquageſimam & Quadrageſimam ieiunium, quod protenditur in Paſcha Domini, inchoamus, vſque ad iſtum diem in expeditione fuimus, hodie pugnam committimus. Hoc oſtendit prima collecta Miſſæ, dicens: Concede nobis Domine præſidia militiæ Chriſtianæ ſanctis inchoare ieiuniis. In eadem die non eſt altera varietas, niſi quòd vſque ad hanc diē Miſſam celebrauimus hora tertia, qua & Dominica die: in hac, hora nona, & deinceps mutatam. Quibus armis pugnare debeamus, Iohel oſtendit, dicens: In ieiunio & fletu & planctu. &, Egrediatur ſponſus de thalamo ſuo, & ſpōſa de cubili ſuo. & Euangelium, Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, & reliqua, opinio eſt aliquorum, vt propterea hac die inchoetur ieiunium quadrageſimale, quia exceptis diebus ſex Dominicis infra Quadrageſimam quadraginta tantummodò ſunt à memorata feria vſq; in ſabbato ſancto. Illud enim occurrit, quod ſanctus Gregorius tantùmodò triginta & ſex dies abſtinētiæ, nobis inſinuat quadrageſimalis temporis: forſan, quia nondum erāt additi quatuor dies à ſupradicta feria quarta vſque ad Dominicam Quadrageſimæ. [Vt ergò Quadrageſimæ ſumma compleatur, quatuor dies præcedentis hebdomadæ ad illos xxxvj. dies adduntur: quos ſimili deuotione venerabiles pari abſtinentia, id eſt, ieiunij obſeruatione cuſtodiendos, & ſanctorum Patrum auctoritas, & ratio ipſa commendat. Vndè & quarta feria, qua hoc ieiunium inchoamus, caput ieiunij appellari conſueuit.] Conſtat etiam alia ratio, quæ non abhorret à vero ei, cui perſpicuum eſt, capitis & membrorum compaginē vnum corpus eſse. A memorata feria vſque in ſabbato ſancto, quadraginta & ſex dies ſunt: Totidem numero annorum, templum in Hieruſalem ædificatū eſt. Vndè Beda in expoſitione Eſdræ. Cœpta eſt autē ædificatio templi primo anno Cyri regis, & ſexto Darij anno conſummata, qui ſunt anni iuxta fidem chronicorum, quadraginta & quinque. Siquidem Cyrus regnauit annos triginta, poſt quem Cambyſes filius eius annos octo, qui in hoc volumine, vt Ioſephus autumat, Artaxerxes vocatur: poſt quem Magi qui illum interfecerunt, anno vno: poſt quos Darius vſque ad conſummationem ac ædificationem templi, annis ſex, qui ſunt, vt diximus, anni quadragintaquinque. Quæritur autem, quomodò dicente Domino Iudæis ſub figura templi de paſſione ac reſurrectione ſua, Soluite templū hoc, & in tribus diebus excitabo illud, reſponderūt ipſi: Quadraginta & ſex annis ædi-

Hæc lineis incluſa in vno tantùmodò erāt exemplari.

A ficatum eſt templū hoc, & in tribus diebus excitabis illud? cùm non amplius quàm quinque & quadraginta anni reperiātur à primo Cyri regis vſque ad ſextum Darij regis annum. Sed ſi hiſtoriam Ioſephi legamus, in qua poſt conſummationem ac ædificationem templi, tres adhuc annos addit, in quibus peribolus, id eſt, circumpoſita templo munitionum conſtructio, & quędam alia quæ remanſerant, perfecta ſint, videbimus quia rectè in ædificatione templi, quadraginta & ſex annorum poterit ſumma computari, in quibus eminentiora eius ædificia fue-
B re completa. Templum hoc Domini corpus ſignificat. Auguſtinus in tractatu ſuper Ioānem libro decimo: Ipſius templi reſolutionem, & reædificationem anniuerſaria ſolennitate celebraturi ſumus: Ad quam vos exhortamur, vt præparetis vos, ſi qui eſtis catechumeni, vt accipiatis gratiam. Iam nunc tempus eſt, iam parturiatur, quod tunc naſcatur. Ergò illud nonimus: ſed fortè hoc exigitur à nobis, vtrum habeat aliquod ſacramentū, quadragintaſex annis ædificatum templum. Sunt quidem multa, quæ hinc dici poſſint: ſed quod breuiter dici
C poteſt, & facile intelligi, hoc interim dicemus. Fratres, diximus iam, niſi fallor, heſterno die Adam vnum hominem fuiſſe, & ipſum eſſe totum genus humanum. Nam ita diximus, ſi meminiſtis, quaſi fractus eſt, & ſparſus colligitur, & quaſi conflatur in vnam ſocietatē atque concordiam ſpiritualem, & gemit vnus pauper modo ipſe Adam: ſed in Chriſto innouatur, quia ſine peccato venit Adam, vt peccatum Adæ ſolueret in carne ſua, & vt redintegraret ſibi Adā imaginem Dei. Adam ergò, caro Chriſti. De Adam ergò templum, quod deſtruxerunt Iu-
D dæi, & reſuſcitauit Dominus triduo: reſuſcitauit enim carnem ſuam. Et poſt pauca, Quid ergò ſibi vult numerus quadragenariusſenarius? Interim ipſe Adam quia per totum orbem terrarū eſt, audiſtis iam heſterno die quatuor literis Græcis quatuor verborum Græcorum. Si enim iſta verba quatuor ſcribas ſub inuicē, id eſt, nomina quatuor partium mundi, Orientis, Occidentis, Aquilonis, & Meridiani, quod eſt totus orbis, vndè dicit Dominus, à quatuor ventis collecturum ſe electos ſuos, cùm venerit ad iudicium: Si ergo facias iſta quatuor no-
E mina ſua,

Ἀνατολή, quod eſt Oriens,
Δύσις, quod eſt Occidens,
ἄρκτος, quod eſt Septentrio,
Μεσημβρία, quod eſt Meridies:

Ἀνατολή, Δύσις, ἄρκτος, Μεσημβρία, capita verborum Adam habent. Quomodò ergo inuenimus ibi & quadragenarium & ſenarium numerum? quia caro Chriſti de Adam erat. Et iterum poſt pauca: Iam videte, iſtæ literæ quem numerum habeant: & ibi inuenietis, quadraginta & ſex annis ædificatum templum. Habet enim Adam Ἄλφα μία, quod eſt, α vnum: habet & δ, quod ſunt quatuor, habes quinque: Habet iste-

A bet iterũ ἄλφα quod eſt vnum; habes ſex. Habet & μ, quod eſt quadraginta; habes quadraginta ſex. Quo nos cõpaginari oporteat corpori Chriſti, quod aſſumpſit, idẽ in ſequentibus oſtendit: Nos ſimus, inquiens, in humilitate cordis ſemper, & gaudiũ noſtrũ penès ipſum ſit †. Qui ita agit, vt cantores admonent in memorata feria, ipſe eſt in humilitate cordis. Ipſi dicunt: Immutemus habitum cinere & cilicio, ieiunemus & ploremus ante Dñm. Compoſitor officij noſtri iuxta admonitionẽ ſuam, vult circum nos agi: Si quis intrauit in ſcholam diſciplinæ Chriſtianæ quarta feria, non eſt bonum vt egrediatur B niſi poſt victoriam. Quia intrauimus quando celebrauimus officia conſueta, bonum eſt, vt cũ capite noſtro in die reſurrectionis triumphemus. Antequàm ſanctus Auguſtinus de numero memorato diſputaret, hortatus eſt catechumenos, vt ſe præpararent ad ſolennitatem Paſchalem. Petrus Apoſtolus oſtendit quomodò ſe debeant pręparare, dicens: Agite pœnitentiam, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti in remiſſionem omnium peccatorum. Secundus Adam C propterea venit, vt per pœnitentiam & baptiſmum reformetur ad ſuam imaginem primus Adam, qui eſt in quatuor partibus mundi. Quia Adã ſparſus eſt per quatuor partes mundi, illo numero ad colligentem Adam recurramus, quem continet totus orbis primis literis ſuis.

De ſecunda varietate quartæ hebdomadæ Quadrageſimæ. Cap. 8.

SEcunda varietas fit in quarta hebdomada Quadrageſimæ, & in quarta feria. Pri- D mùm, quæ ſit varietas: deindè, quarè: poſtremò, ſi Dominus dederit, cur in quarta feria quartæ ſeptimanæ. Varietas eſt per adiectionem vnius lectionis & vnius reſpõſori. Prima lectio Ezechielis prophetæ, Sanctificabo nomen meum magnum. GRA. Venite filij. II. lectio Eſaiæ prophetę, Hęc dicit Dominus Deus, Lauamini, mundi eſtote. GRA. Beata gens cuius eſt Dominus. Cauſam promemus Domino miſerante: Memorata quarta feria, apud cultores eccleſiæ, in apertione auriũ, dicitur. Eadem die agitur ſcrutinium tertium, quod ma- E ximum eſt inter ſeptem ſcrutinia. Eadem die tanguntur aures & nares catechumenorum digitis presbyterorum. Eadem die inſtruuntur de auctoribus & initiis quatuor Euãgeliorum. Eadem die percipiunt orationem Dominicam & ſymbolum, ad reddendum in ſabbato ſancto Paſchæ. Vndè Auguſtinus in libro de fide & moribus: Cur ergò baptizandi ſymbolum tradimus reddendumq; repoſcimus? Nihil tale enim factum eſt erga illos, quos per mare rubrum Deus ab Ægyptiis liberauit. Si autem rectè intelligunt, hoc ſignificari præcedentibus myſteriis de ſanguine ouis poſtibus illito, & de azymis ſinceritatis & veritatis; cur non etiam illud conſequenter intelligunt, ipſam ab Ægyptiis ſeparationem, ſignificare diſceſſionem à peccatis, quam baptizandi profitentur. Scrutiniũ poſſumus rectè intelligere iter ad baptiſmum. Scrutinium proprium ſyntagma habet, & propriam Miſſam. De Miſſa, quam publicam vocamus, eſt modò dicendum. In ea commemoratio celebratur eorum, quæ agũtur in ſcrutinio. Duo officia ibi aguntur: Imbuitur namque de fide & moribus. Vndè qui ſupra in libro memorato: Audiant qui baptizandi ſunt, non ſolùm quid credere debeant, ſed etiam quemadmodum ſe ab hoc ſeculo prauo eripiant. Ibì enim neceſsè eſt, vt audiant quemadmodũ credentes viuere debeant. Et iterùm: Quod ſcriptum eſt, euangelizaſſe Philippum ſpadoni Dominum, nullo modo dubitandum eſt, & illa in catechiſmo dicta eſſe, quæ ad vitam moresq; pertinent eius, qui credit in Dominum Ieſum. Hoc eſt enim euangelizare Chriſtum, non tantùm dicere quę credenda ſunt de Chriſto: ſed etiam quæ obſeruanda ei, qui accedit ad compagẽ corporis Chriſti. In prima lectione, quæ ſecundum Ezechielem legitur, demonſtratur, quomodo catechumenos congreget Deus ad compagẽ corporis Chriſti. Eripit eos à priore vita, & facit credere in Chriſtum: ſic enim legitur ibì: Tollam quippe vos de gentibus, & congregabo vos de vniuerſis terris, & adducam vos in terram, & effundam ſuper vos aquam mundã, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus veſtris, & ab vniuerſis idolis veſtris mũdabo vos, & dabo vobis cor nouũ, & reliq. Quod ſic Hieronymus in eodẽ Ezechiele: Creator enim omnium ſum. peperci eis, & ſanctificaui illos, & gloriæ priſtinæ reſtitui, ita vt ſuper credentes, & ab errore conuerſos, effunderem aquam mundam baptiſmi ſalutaris, & mundarẽ eos ab abominationibus ſuis, & ab vniuerſis erroribus, quibus fuerant occupati, & darẽ eis cor meum, vt crederent in filium Dei. Eandem rem in reſponſorio inueniet, qui quærit: Venite filij, audite me: timorem Domini docebo vos. Radix enim ſapientiæ eſt timere Dominũ. Qui primo radicem figit credulitatis, neceſſe eſt vt ſciat timere Dominum. Vndè iterum ſcriptum eſt: Fili mi, accedens ad ſeruitutẽ Domini, ſta in iuſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. At ſecunda lectione affatìm de moribus diſputat, in qua ait: Quieſcite agere peruersè, diſcite benefacere: quęrite iudicium, ſubuenite oppreſſo. Et in concluſione ita: Venite & arguite me, dicit Dominus, id eſt, ſi ita feceritis, & nõ reddidero vobis mercedem, meritò arguetis me. Sequens reſponſ. demonſtrat, catechumenos ad nomen tranſire dicens: Beata gens cuius eſt Dominus Deus eius, populus quem elegit in hæreditatem ſibi. Verſus, bonos mores electorum demonſtrat: Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. Fas eſt, vt qui ſe ſi on-

tẽobtu-

tè obtulerunt Deo, poſt inſtructionem fidei & morum, ad nomen eius transeant, & eius firmitate muniantur, cuius hæreditate poſſidentur. Vt opinor, demonſtratum eſt, propter fidem & mores, quibus inſtruendi ſunt catechumeni, duas lectiones lectas eſſe eadem die. Ergò & Euangelium non diſſonat ab hoc officio, dicente Auguſtino ſuper Ioannem: Lauit ergò oculos in ea piſcina, quæ interpretatur Miſſus: Baptizatus eſt in Chriſto. Si ergò quando eum in ſeipſo quodammodò baptizauit, tunc illuminauit: quandò inunxit, fortaſſe catechumenum fecit. Modò dicendum eſt, vt promiſimus, quarè hoc officium agatur quarta feria quartæ hebdomadis Quadrageſimę. Per quadragenarium numerum omne tempus ſeculi ſignificatur, vt demonſtratum eſt in ſuperioribus ex libro ſancti Auguſtini de cōſenſu Euangeliſtarum: ſex dies primi, ſex ætates ſeculi demōſtrant, & ſex ætates vnius hominis. De quarta tantummodò nunc dicendum eſt, quarta feria & quarta ſeptimana quadrageſimæ, compaginantur quartæ ætati ſeculi, & æuo vnius hominis. Quarta ætas eſt à Dauid, dicente Beda in ſua chronica, vſq; ad transmigrationem Babylonis. Et poſt cætera, à qua velut iuuenili ætate, in populo Dei regū tempora cœperunt. Hæc namque in hominibus ætas, apta gubernando ſolet exiſtere regno. Item in eadē. Quarta ætas mundi non ſolùm cum inchoato gentis Iudææ imperio, ſed & cum innouata promiſſione, quæ patribus olim data eſt, imperij Chriſtiani ſumit exordium, iurante Domino Dauid veritatem, de fructu ventris eius ſedere ſuper ſedem eius. Non immeritò eadem die & eadem hebdomada catechumeni ad nomen Chriſtianum accedunt, quę præfigurata eſt à quarta ætate hominis, i. iuuenili, quæ apta eſt gubernaculo imperij: & ab eadem ætate ſeculi, quæ innouata eſt ex promiſſione regni Chriſti. De quo regno Gabriel Archāgelus Mariæ: Hic erit magnus, & filius Altiſſimi vocabitur: & dabit illi Dominus Deus ſedē Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum. Beda in Luca: Accepit autem ſedem, ſiue regnum Dauid Dominus, vt gentē, cui Dauid quondam temporalis regni gubernacula ſimul & exempla iuſtitiæ præbuit, quamq; modulis hymnorum ſpiritualium ad fidem atque amorem ſui conditoris accendere ſolebat, hanc ipſe factis, verbis, donis, & promiſſis tantùm mediator Dei & hominum digni ad regnum cęleſte & immortale vocaret; atque ad ipſam Dei patris viſionem introduceret.

De tertia varietate ſabbati ante Palmas. Cap. 9.

VArietas tertia, eſt ſabbato ante Palmas. hæc eſt varietas eius. Prætitulatur in Sacramentario noſtro & in Antiphonario, Sabbato vacat, Dominus Papa eleemoſynam dat. Cogitare oportet, quarè eadē die potiſſimùm elee-
A moſyna Apoſtolici recitetur, cū per omne tempus anni eleemoſyna tribuenda ſit. Vbi notandum, quòd ea quæ recolimus cultibus Eccleſiaſticis circa paſſionē Domini & reſurrectionem atque aſcenſionem in cęlos, in memorationem illarum rerum, quæ ſuo in tēpore peractæ ſunt agimus. vndè quotidiè dicimus in ſacrificio Miſſæ: Quotieſcunque hæc feceritis, in mei memoriam facietis. Habemus opus præcedēs eleemoſynæ præſentis ſabbati, quod imitemur, & ad memoriam noſtri reducamus. Inſit ſymmyſta Ioannes: Ante ſex dies Paſchæ venit Ieſus in
B Bethaniam, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit: fecerunt autem ei cœnam ibi. & poſt pauca: Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſticæ precioſi, & vnxit pedes Ieſu, & extersit capillis ſuis pedes eius, & domus impleta eſt ex odore vnguenti. Ad indignationem Iudę proditoris, iuxta Matthęum, ita Dominus teſtificat opus mulieris: Quid moleſti eſtis huic mulieri? Opus bonum operata eſt in me. Nam ſemper pauperes habetis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis. Et poſt pauca: Amen dico uobis, vbicunq; fuerit prędicatum hoc Euan-
C gelium in toto mundo, dicetur & quòd hæc fecit, in memoriā eius. Apoſtolicus vir in memoriam deuotiſſimę mulieris, membris Chriſti facit, quod ipſa fecit capiti. Dicit Paulus: Imitatores mei eſtote filij chariſſimi, ſicut & ego Chriſti. Identidèm dicit Apoſtolicus, quamuis non verbis, operibus tamē: Imitatores mei eſtote filij mei, ſicut & ego Marię. Vndè Auguſtinus ſuper Ioannē: Factum audiuimus, myſterium requiramus. Quæcunque anima fidelis vis eſſe Maria, vnge pedes Domini precioſiſsimo vnguento. Vnguentum illud iuſtitia fuit, ideò li-
D bra fuit. Et iterùm: Vnge pedes Domini benè viuēdo, Dominica ſectare veſtigia, capillis terge: ſi habes ſuperflua, da pauperibus, & pedes Domini terſiſti: Capilli enim ſuperflua corporis videtur. habes quod agas de ſuperfluis tuis. Tibi ſuperflua ſunt, ſed Domini pedibus neceſſaria: fortè enim in terra Domini pedibus indigent. De quibus enim niſi de mēbris ſuis in fine dicturus eſt, cùm vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis? ſuperflua veſtra impendiſtis, ſed pedibus meis obſecuti eſtis. Domus autem impleta eſt ex odore vnguenti, mundus imple-
E tus eſt fama bona mulieris. Hoc precioſiſſimū exemplum ſequitur Apoſtolicus: vtinam & nos ſequamur. Vbicumq; enim officium Romanę Eccleſię agitur, hęc fama perſonat, Dominus Papa eleemoſynam dat. Det Deus, vt & in nobis perſeueranter ſonet, & acceptum ſit, quod agimus, coram angelis Domini in memoriam noſtri.

De quarta varietate diei Palmarum. Cap. 10.

QVarta varietas eſt, quæ dicitur, dies Palmarum. Eadem die Dñs de Bethania deſcendit Hieruſalem, quandò obuiam venit ei

turba, vt Ioannes narrat: in craſtinum autem
turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cùm
audiſſet quia venit Hieroſolymam Ieſus, acce-
perunt ramos palmarum, & proceſſerunt ob-
uiam ei, & clamauerunt, Oſanna, benedictus
qui venit in nomine Domini rex Iſrael. In me-
moriam illius rei, nos per eccleſias noſtras ſo-
lemus portare ramos, & clamare, Oſanna. Qua-
rè venerit Hieruſalem, Beda in Marco ea teſti
moniis ſcripturarum promit, dicens: Appropin
quãte autem tempore paſſionis, appropinqua-
re voluit Dominus loco paſſionis, ibique pro-
ximus manere, vbi conſtituto ac præfinito ante
ſecula tempore inueniri poſſet ab eis, per quos
eadem paſſio erat complenda. Et poſt pauca:
Vbì non prætereunda ſilentio eſt non tan-
tùm concordia in rebus, verùm etiam in tem-
poribus veteris & noui teſtamenti, vmbræ & ve-
ritatis, Legis & Euangelij. Scriptum eſt nam-
que in Lege, dicẽte Domino ad Moyſen & Aa-
ron: Menſis iſte vobis principium menſium, pri
mus erit in menſibus anni. Loquimini ad vni-
uerſum cœtum filiorum Iſrael, & dicite eis: De-
cima die menſis huius tollat vnusquiſque agnũ
per familias & domos ſuas. Et paulò poſt: Et
ſeruabitis eũ vſque ad quartamdecimam diem
mẽſis huius, immolabitq́; eum vniuerſa multi-
tudo filiorũ Iſrael ad veſperam. Decima ergò
die menſis primi agnus qui in Paſcha immola-
retur, domũ introduci iuſſus eſt, quia & Domi-
nus decima die eiuſdem menſis, hoc eſt, ante
quinque dies Paſchæ in ciuitatem, in qua pa-
teretur, ingreſſus eſt.

De quinta varietate quarta feriæ maioris hebdomadæ. Cap. 11.

QVinta varietas eſt in quarta feria poſt pal
mas, quæ habet varietatẽ & adiectionem
vnius lectionis, & vnius reſpõſorij, cum quinq;
verſibus, ac ex paſſione Domini, quæ ea die le-
gitur, necnon etiam vt ſcriptũ habemus in libel
lo qui dicitur, Romanus Ordo, ex genu flexio-
ne. Intimat ſupradictus libellus, ex Romana cõ
ſuetudine debere eadẽ die ante publicũ officiũ
orationes, quas ſolemus in ſexta feria agere,
recitari. Quid rationis hæ orationes habeãt, ſi-
ue in quarta feria, ſiue in ſexta, iuxta quod Do-
minus dederit, demonſtrabimus in ſexta feria
ex dictis ſancti Auguſtini: in præſenti verò pa-
rum intimandum eſt. Libet modò primùm di-
cere, cur hæc varietas agatur in quarta feria, ſi-
mulq́; intimare myſteriũ varietatis. Dicit Au-
guſtinus in libro ad Caſulanum presbyterum
de ieiunio ſabbati: Quarta ſabbati, quam vulgò
quartam feriam vocant, conſilium reperiuntur
ad occidendum Dominum feciſſe Iudæi. Ex eo
demonſtratum eſt, quarè varietas celebrata ſit
in memorata feria. Conſilium enim fecerũt Iu-
dæi, vt occiderẽt Dominum. Sicut actus eorum
qui fuit in ſexta ſabbati, ad memoriam reduci-
tur: ſic & conſilium eorum. In vtriſque in-

A iuriam fecerunt Chriſto. Illud myſterium
continet præſens officium, vt intelligamus,
ſecundum Adam pro primo Adam mortuum
eſſe, ſicut pſalmus inquit, Quæ non rapui,
tunc exoluebam. Vndè Auguſtinus: Omni-
nò non rapuit, ſed quis rapuit? Adam†. Eadem
die in memoriam noſtri reducitur crudele con-
ſilium Iudæorum, & mãſuetudo Chriſti: de qua
manſuetudine dicit qui ſuprà, in pſalmo xliij.
Vſq; adeò manſuetus, vt pendẽs in cruce, dice-
ret: Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid fa-
ciunt†. Huius exẽplo, id eſt, capitis noſtri, doce
B mur, vt contra omnem iniuriam armemus nos
armis orationis & patientiæ, ſicut ſcriptum eſt
in Euangelio: Orate pro perſequentibus & ca-
lumniantibus vos. Poſtquàm tetigerimus offi-
cij conſtituta, ipſa dilucidabunt quid in ſe con-
tineant. Introitus eſt, In nomine Domini om-
ne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium & in-
fernorum, quia Dominus factus eſt obediens
vſque ad mortem, mortem autem crucis: ideo
Dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei pa-
tris. Nomen Domini, in loco iſto pro re debe-
mus intelligere. Vndè Ambroſius in Epiſtolam
C ad Philippenſes: Nomen euidens eſt, quomodò
non vocabulum, ſed rem quandam dicit acqui-
ſitam ei, ſicut illud quod ſcriptum eſt, Et cogno
ſcent quia nomen tibi Dominus, hoc eſt, quo-
niam tu Dominus. Interpretatur verò Paulus,
quid ſit illud nomen, In nomine Ieſu omne ge-
nu flectatur, & reliqua†. Quamuis iſta Ambro
ſius diſſerat poſt paſſionem Domini, tamẽ non
abhorret à vero, ſi dixerimus, in nomine Dom
ni poſſe intelligi, in præcepto Domini. Omne
genu flectatur contra aduerſa mundi, vt ſupe-
riùs dictum eſt, Orate pro perſequentibus &
D calumniantibus vos: Ad quam rem ſignifican-
dam, orationes prælibabimus ex Romano ordi
dine: Intermiſit præceptor officij, Et omnis lin
gua confiteatur. Hoc bonum benè locutus eſt
Apoſtolus. Bonum noſtrum Iudæi loqueban-
tur de Chriſti morte, quæ interceſſit pro ſalute
noſtra: ſed malè proferebant linguis. Silẽtio lin
guæ docet nos præceptor officij vitare malum
Iudæorum. Manſuetudo Chriſti orabat, quam
nos imitemur. Sufficit de introitu, qui pertinet
ad orationem, quam nos exercere debemus in
iniuriis perſecutorum. Nunc ad orationẽ Miſ-
E ſæ tranſeamus, In qua ſicut in cæteris ſequenti-
bus mortẽ Chriſti celebrabimus, quam erat pro
nobis paſſurus. Regnũ mortis nos ſtimulabat,
quod venit Chriſtus reuerberare. Sic.n. dicit,
Qui noſtris exceſſibus inceſſanter affligimur,
per vnigeniti tui paſſionem liberemur. Videa-
mus lectionem, quæ apertè paſſionem Domi-
ni demonſtrat, dicendo: Oblatus eſt, quia ipſe
voluit, & non aperuit os ſuũ. Et in ſequentibus,
cur oblatus ſit, aperit: Si poſuerit pro peccato
animam ſuam, videbit ſemen longæuum: & reli
qua. Vndè Hieronymus: ſi poſuerit pro pecca-
to animam ſuam ille, quem Dominus cõterere
voluit, ſiue mundare, videbit ſemẽ longæuum,
quod

quod ſeminauit ſuper bonam terram, de quo & in Euangelio ſcriptum eſt: Exiit, qui ſeminat, ſeminare ſemen bonum†. Audiamus reſponſorium: Nè auertas faciem tuam à puero tuo. & reliqua. Vndè Auguſtinus in Pſalmis: Et hæc commendatio eſt à puero tuo, id eſt, à paruo; qui iam caruit ſuperbia per diſciplinam tribulationis†. Verſus ità ſonat: Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquę vſque ad animam meam, infixus ſum in limo profundi. Vndè qui ſupra in eodem. Pręfigurans & transformans in ſe noſipſos, hæc ait: Saluum me fac Deus, quoniam intrauerũt aquæ vſq; ad animam meam: Potuerunt, qui perſecuti ſunt, etiam occidere: ſed amplius quod faciant nõ habebunt. Et paulò pòſt: Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia. Quid dicit limum? an ipſos qui perſecuti ſunt? de limo. n. factus eſt homo: ſed iuſtificando ad iuſtitiam. Et paulò pòſt: Iſti autem cùm limus profundi eſſent, hæſi in illis, i. tenuerunt me, præualuerunt mihi, occiderunt me†. Primus homo paſſus eſt duas mortes: mortem animæ, & mortẽ corporis. In prima lectione & in primo reſponſorio recolitur mors animæ: in ſecũda & in ſecũdo, mors corporis. Pro vtriſq; mortuus eſt Chriſtus. Vndè Ambroſius in Epiſtola ad Corinthios: Sanguis Domini ſanguinem noſtrum redemit, id eſt, totum hominem ſaluum fecit. Caro enim Saluatoris pro ſalute corporis, ſanguis verò pro anima noſtra effuſus eſt†. Primus homo vnam habuit animam, Propterea primũ reſponſorium vnus verſus ſequitur. Videamus primò, quomodò ſecũda oratio congruat intentioni noſtræ: deindè, quomodò lectio: poſtremò, quomodò reſponſorius qui habet quinq; verſus. Oratio dicit: Deus, qui pro nobis filium tuum crucis patibulum ſubire voluiſti, vt inimici à nobis expelleres poteſtatem. Lectio referta eſt de paſſione Domini, quæ dicit, Quis eſt iſte, qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? & iterùm, Torcular calcaui ſolus. In quibus verbis nihil aliud redolet, niſi angelorum inquiſitio, cur haberet Chriſtus tincta veſtimenta ſanguine, & eius reſponſio, quia torcular calcaui ſolus. Quare hoc ageret, in fine lectionis auditurì ſumus ex gratiarum actione, quæ dicit, Miſerationum Domini recordabor, laudem Domini ſuper omnibus quæ reddidit nobis. Hieronymus in Eſaia: Preſſus, inquit, pondere malorũ, in nullo alio niſi in miſericordia Dei ſpẽ habeo; qui facit miſericordiam in millia diligẽtibus ſe. Rñſorius ſecundus quinq; verſus habẽs quinq; corporis ſenſus ſignificat in Adam mortuos, quos Chriſtus moriendo & reſurgẽdo reuiuificauit, & priſtino reddidit ſtatui†. Reſponſorius quinque verſus habet. Vnus homo per quinq; ſenſus corporis mortuus erat. Operatorẽ mortis diabolum eſſe per ſenſus exteriores Cyprianus demonſtrat. Offert, inquit, oculis formas illices, faciles voluptates, vt viſu deſtruat caſtitatẽ: Aures per canora muſica tẽtat, vt in ſoni dulcioris auditu ſoluat, & molliat Chriſtianum vigorẽ: Linguam conuicio prouocat, manũ iniuriis laceſſẽtibus ad petulantiam cædis inſtigat†. De olfactu ſilet. Faxit Deus, vt inſtigator mortis nõ habeat locũ intrandi ad animũ noſtrum per odorẽ libidinoſum. Quod magis timẽdum eſt, quàm tractandũ. In aliquibus verbis verſuum reſponſorij, ipſe Adam introducitur, à quo nos carnẽ trahimus. Dicit verſus: Quia defecerunt ſicut fumus dies mei. Auguſtinus inquit in eodẽ pſalmo: Vndè ſicut fumus? niſi propter elationẽ ſuperbiæ? Tales dies dignus fuit accipere ſuperbus Adam, vndè carnẽ Chriſtus accepit. Ergò in Adam Chriſtus, & Adam in Chriſto. Et iterùm: Percuſſum eſt ſicut fœnũ, & aruit cor meũ, Reſpice ad Adam, vndè genus humanum. Vndè. n. niſi ab illo hæreditaria iſta paupertas? Dicat ergò iam cum ſpe in corpore Chriſti poſitus ille aliquando in ſuo corpore deſperatus, Percuſſus ſum ſicut fœnum, & aruit cor meum†. Paſſio quæ legitur, noſtra corda confirmat. Oſtẽdit Iudæorum conſilium præualuiſſe ad tẽpus, & in manſuetudine Chriſtum perſeueraſſe. Propoſuimus tantùm dicere de varietatibus, quapropter reticemus de ſequẽtiis Miſſæ: quia congruit, vt ad memoriam reduceremus mortẽ Chriſti cõſilio Iudæorum, quam tamen eodem die per patibulum crucis non ſubiit, oportet vt morte noſtra quæ iam erat, illam recolamus, pro qua ipſe dignatus eſt venire ad paſſionem.

De ſexta varietate Cœnæ Domini.

Cap. 12.

SExta varietas eſt in quinta feria, quam vocamus cœnã Domini. In ea non canitur, Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto. In ea conſecratur tribus modis oleum trium officiorũ. In ea reſeruatur corpus Domini vſque in craſtinum, reficiturq; in commemorationẽ refectionis Chriſti: Lauantur pedes fratrum, & pauimẽta eccleſiæ, nudantur altaria vſq; in ſabbato ſancto. In ea die pænitẽtes veniunt ad ſolutionẽ: & apud quoſdam redditur ſymbolum à catechumenis, vt in canone Laodicen. concilij continetur: tamẽ Romanum ordinẽ ſequẽtes hanc redditionem ſeruamus vſque in ſabbato ſancto. Optamus ex his omnibus primò, ſi Dominus dederit, aliqua proferre de ratione olei. Vt Iſidorus ait, olea ipſa arbor eſt, fructus oliua, ſuccus oleum. Eſt autem arbor pacis inſigne: Habet & pinguedinẽ, qua laſſi atq; infirmi artus recreantur, & gratia præſtatur luminis. Illud oportet hoc in loco intimare, vt ſecundùm Apoſtolum, ex viſibilibus inuiſibilia intelligantur. Sinè oleo enim poteſt Deus ſanare infirmos, ſanctificareq; ſuos, & dæmones effugare. Vndè Ambroſius in Epiſtola ad Corinthios 1. Scimus enim & Spiritum ſanctũm ſinè manus impoſitione datum à Deo, & non baptizatum conſecutum remiſſionẽ peccatorum. Numquid

non hic inuiſibiliter baptizatus eſt, quando donum baptiſmatis conſecutus eſt? Olei naturam audiuimus, quæ habilis eſt ad recreandos artus feſſorum, & luminis gratiam præſtat. Animales enim hæc poſſunt cognoſcere: Credant etiam quòd non poſſunt videre, vt fiat quod de Apoſtolo prælibauimus: Inuiſibilia enim ipſius, à creatura mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciũtur, ſempiterna eius quoq; virtus & diuinitas: quod apertè Auguſt. in pſal. 44. explanat. Oleum. n. viſibile, in ſigno eſt: oleum inuiſibile, in ſacramẽto: oleũ ſpirituale, Intus eſt. Poteſt Deus per ſe oleum tribuere ſpirituale, ſine corporali: ſed propter animales aguntur viſibilia, vt inuiſibilia faciliùs capiantur. Si quis dixerit, ſi poteſt, quare tãto ſtudio obſeruatur cultus conſecrationis olei? reſpondebitur. Nonnè antiqui iuſti potuerunt Deo placere ſine circuncisione? Potuerũt vtique: Sed poſtquàm eis preceptum eſt, vt circunciderentur: niſi circuncíderentur, peccati vinculo tenebantur. Vndè Auguſtinus ad Seleuciam: Antiqui iuſti ſi non circunciderentur, non erat eis peccatum: poſtea verò quàm iuſſit Deus, vt circunciderentur Abraham, eiuſq; poſteritas, iam niſi fieret, peccatum graue fuit. Apoſtoli autem hac arte, i. olei vtebantur in redintegratione infirmorum: Apoſtolici viri in cõſignatione neophytorum. Quapropter non ſine peccato à nobis poteſt dimitti, quod eorum auctoritas conſecrauit. Sic enim ſcriptum eſt in Euangelio: Exeuntes prędicabant, vt pænitentiam agerent, & dæmonia multa eiiciebãt, & vngebãt oleo multos ægros, & ſanabant. Vndè Beda: Dicit Apoſtolus Iacobus, Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Vndè patet, ab ipſis Apoſtolis hunc ſanctæ Eccleſiæ morem eſſe traditum, vt energumeni, vel alij quilibet ægroti vngantur oleo Pontificali benedictione conſecrato. De eo oleo, quod infunditur ſuper neophytos, nõ tale quid legimus, ſed tenemus Apoſtolicã conſuetudinẽ, & auctoritatem ſuam accepimus à Romana Eccleſia, quam pro lege tenere oportet, dicente Auguſtino ad Caſulanum presbyterum de ieiunio ſabbati: In his enim rebus, de quibus nihil certi ſtatuit ſcriptura diuina, mos populi Dei vel inſtituta Maiorum pro lege tenẽda ſunt. Nũc verò quia demonſtratum eſt de generali ratione olei, reſtat vt primò dicamus de oleo quod conſecratur pro infirmo. Conſecratur enim in ipſo officio conſecrationis corporis & ſanguinis Domini: Non habet propriũ officium, id eſt, nec in capite verba ſalutationis, nec Oremus, nec in fine concluditur vt cæteræ orationes, Per Dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtum: Sed tantùm in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. In eo loco vbi ſolemus vuas benedicere, ibi conſecratur oleum pro infirmo, concluditurque concluſione, Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas. Vndè intelligimus

A embolim eſſe ſupradicti officij. Supradictum officium, immolationem CHRISTI & Eccleſiæ tantummodò tenet. Qui enim peccato viuit, non immolatur Domino: qui peccato moritur, immolatur Domino. Niſi infirmitas accideret ex peccatis, non diceret Iacobus, Et ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. In epiſtola quæ legitur eadem die, oſtendit Paulus, quibus peccatis accidat infirmitas, dicendo: Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiu-
B dicans corpus Domini. Ideò inter nos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Hic oſtendit vulnera, Iacobus coapoſtolus eius medicinam: Infirmatur quis in vobis? inducat preſbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus; & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Quid infirmum ſaluet, hic manifeſtat, ſcilicet oratio fidei, cuius ſignum eſt olei vnctio. Si propterea infirmantur, quia manducant corpus Domini indignè, quibus tamen ſubuenit olei vnctio, i. gra-
C tia Dei per orationem presbyteri, meritò conſecratio de qua nunc agitur, conſecrationi corporis & ſanguinis Domini iungitur, quæ fit in commemorationẽ paſſionis Chriſti, per quam auctor peccati ęternaliter proſtratus eſt. Paſſio Chriſti, auctorem mortis deſtruxit: gratia eius quæ ſignificatur per olei vnctionem, arma eius quæ ſunt peccata quotidiana, deſtruxit. Nouiſſima oratio conſecrationis Dominici corporis, ex voto pænitentium fit, de quibus dicitur: Sacrificiũ Deo ſpiritus contribulatus. Congruè in ea conſecratur oleum pro pænitentibus, vbi
D eorum ſacrificium Deo offertur. Quoniam de olei natura, & quid ſignificet, & cur in tali loco conſecretur, ſummatim perſtrinximus: conſequens eſt, vt aliqua tangamus de verbis conſecrationis. Ait enim: Emitte Spiritum ſanctum tuum paracletum de cælis in hãc pinguedinem olei, quam de viridi ligno producere dignatus es ad refectionem corporis. Paracletum, eſt hìc additum, quod non inuenitur in ſequentibus, vt reor, non ſine cauſa alicuius myſterij. Primò vidẽdum eſt, quid operetur Spiritus ſanctus in ſingulis: indè apparebit, cur addatur in iſta. Exor-
E ciſmus olei iubet recedere diabolum à catechumeno, qui adhuc pro mortuo deputatur, quia nondum eſt baptizatus. Chriſmalis vnctio ſanctificat iam viuentem ex mortuis. Oleum pro infirmis, medelam præſtat ſauciatis. Vndè in eadem, ad euacuandos omnes dolores, omnes infirmitates, omnem ægritudinem corporis. Ægritudinem ſequitur dolor, dolorem conſolatio. Paracletus conſolator interpretatur. Qui mortuus eſt, non dolet: quia non ſentit, quem non ſequitur conſolatio. Qui in Chriſto ſanctificatur per conreſurrectionem, non eget conſolatione ex dolore. Nunc tranſeundum eſt ad principalem

con-

Principalis cõſecratio chriſmatis.

conſecrationem chriſmatis. Ipſa enim dicitur principalis, quia ad eius vnctionem principalis ſpiritus tribuitur. Habet enim proprium officium per ſe. Inchoatur à Surſum corda: finitur, Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui tecum viuit. Conſecratur in eo loco, vbi pacem inter nos ſolemus dare. Hoc eſt opus gratiæ Domini, vt pax & concordia regnet in nobis: vt Iſidorus ait, Olea eſt arbor pacis inſignis. Hæc pax perfigurata eſt olim in arca Noe, vt verba eiuſdem conſecrationis teſtantur, dicendo: Et cùm mundi crimina diluuio quondam expiarentur effuſo, ſimilitudinem futuri muneris columba demonſtrans, per oliuę ramum pacem terris redditam nunciauit. Hic non ſolũ oleum, ſed & balſamum cõſecratur. Balſami arbor eſt vna aromatum, quæ ſunt odoriferæ, vt idem Iſidorus. Aromata ſunt quæque fragrantis odoris, quæ India vel Arabia mittit, vel Italiæ regiones. Nomen autem aromata traxiſſe videntur, ſiue quia aris impoſita, diuinis inuocationibus apta videantur, ſeu quia ſeſe aeri inſerere ac miſcere probantur. Odor balſami in oleo, opinionem bonarum virtutum latè diſperſam, operante gratia Spiritus ſancti, demonſtrat. Additur oleo balſamus, quia nitet in vultu Chriſti cæleſtis ſplẽdor. Vnde Hieronymus in Pſalmo quadrageſimoquarto ad Principiam virginẽ: Virgo de virgine, qui non ex voluntate viri, ſed ex Deo natus eſt. Niſi n. habuiſſet in vultu quiddam oculiſq; ſidereum, nunquàm eum ſtatim ſecuti fuiſſent Apoſtoli, nec qui ad comprehendendũ venerant, corruiſſent. Ipſe nitor exhilarat, operante gratia Dei, vultus electorum, vt eum magna delectatione actus eorum imitemur. Vndè præſens oratio: Nam & Dauid prophetico ſpiritu gratiæ tuæ ſacramenta prænoſcens, vultus noſtros in oleo exhilarandos eſſe cantauit. Et paulò pòſt: Hæc olei vnctio vultus noſtros iucundos efficit ac ſerenos. Vultus noſtros, manifeſtationem operum noſtrorum intelligimus. De qua re Auguſtinus in pſalmo cẽteſimoquarto: Gratia quædam, quæ eſt hominum ad homines, perſpicua ad conciliandum ſanctum amorem, oleum dicitur in nitore diuino: & quoniam excellentiſſima in Chriſto apparuit, totus orbis eum diligit. Et paulò pòſt: Tanta n. eius eſt gratia, vt multi qui in eum non credunt, laudent eum: & proptereà dicant nolle ſe in eum credere, quia nemo poteſt hoc, quod iubet, implere. Laudando impediuntur, qui in illum vituperando ſæuiebant: amatur tamen ab omnibus, prædicatur ab omnibus: quia excellẽter vnctus, id eſt, Chriſtus. Sequitur exorciſmus olei: vt Iſidorus, Exorciſmus Græcè, Latinè coniuratio, ſeu ſermo increpationis eſt aduerſus diabolũ, vt diſcedat: & concluditur ſic, Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos, & ſeculum per ignem. Illo inunguntur catechumeni, vt ſi quæ maculę inhæſerũt corpori aut menti, poſtquàm ad ſcrutiniũ acceſſerunt, recedant, & munimen-

A tum deinceps habeant per hanc vnctionem, vt nõ poſſit diabolus repedare. Verba orationis, hæc demonſtrãt, dicendo, vt ſi quæ illis aduerſantium ſpirituũ inhæſere reliquię, ad tactum ſancti olei omnes abſcedãt: nullus ſpiritualibus nequitiis locus, nulla refugis virtutibus ſit facultas, & reliqua. Hæc increpatio ſiue coniuratio ad diabolum, digna eſt habere iudicium nouiſſimum, in quo iudicandi ſunt mortui & viui & ſeculum per ignem. Ibi ſciet potiſſimùm diabolus damnandum, illius tremore vndique concutitur. At qui iam reſurrexerunt & viuunt

B cum Chriſto, illi audiãt bona ſibi promitti, per eundem qui viuit & regnat Deus cum patre in vnitate Spiritus ſancti. Tres cõmemoratę conſecrationes, ex vna eademq; ſubſtantia fiunt, id eſt, ex olei liquore: Sic namque Spiritus ſancti ſubſtantia vna, qui tamẽ diuiditur multiformiter per gratiam donorũ ſuorum: Alij datur ſermo ſapientię, alij ſermo ſcientię, alteri fides, alij gratia ſanitatum, & reliqua. Hę videntur nobis habilia eſſe ad dilucidandas conſecrationes nõſtras. Sermo ſapientiæ, bonam conuerſationem tenet, eorum ſcilicet, quibus loquitur præſens

C Apoſtolus: Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quę ſurſum ſunt, quærite, vbi eſt Chriſtus in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt, ſapite. Hunc ſaporẽ guſtauit, qui ait: Gratia Dei ſum id quod ſum. Ecce habes oleum: addatur ſermo ſcientiæ. Scientia ad doctrinam pertinet: quoniam in illa laborauit Paulus, proptereà ſubiunxit, & gratia eius in me vacua non fuit: Habes & balſamum. Vbi hæc duo coniuncta fuerint, perfectum faciunt ſeruientem. Sequitur, Alteri fides. fidem in promptu ad duo opera introducimus, ad expulſionem videlicet, vt Apoſtolus:

D Si habuero fidem, ita vt montes transferam: & ad munimen, de quo dicitur, ſumentes ſcutum fidei. Habes exorciſmum olei, vt ipſa veritas teſtatur, dicendo, Si quæ inhæſere reliquiæ aduerſantium, ad tactum ſanctificati huius olei abſcedant. Et iterum, Nulla refugis virtutibus ſit facultas. Sequitur. Alij gratia ſanitatum: habes oleum pro infirmo. Verba huius orationis demonſtrant, non ſolùm neceſſariam eſſe medicinam corporalem, ſed potiùs ſpiritualem, dicendo, tutamentum mentis & corporis. Peccatis infirmatur mens, gratia Domini ſanatur. ſi-

E nè iſtis, vt reor, nullus aulam cæleſtis regni intrat, id eſt, niſi habeat conuerſationem bonam, & doctrinam ſiue verbis ſiue moribus, qui non poſſunt abſcondi, dicẽte Apoſtolo: Similiter autẽ & facta bona manifeſta ſunt, & quæ aliter ſe habent, abſcondi non poſſunt: niſi habuerit fidem, ſine qua nemo poteſt placere Deo: niſi habuerit quotidianam gratiam curationum, quia quotidiè peccamus. Quapropter hæc precipuè imprecantur à ſacerdotibus per miniſtrationem olei, vt omnes generaliter accipiant, quia niſi ea dederit gratia Dei, non ſunt habiles regno Dei. Sequentia dona, non omnes omnia hìc poſſunt habere, ſed per multos diuiſa

ſunt, qui tamen non creduntur diuiſi à regno
Dei, quamuis non habeant operationem virtu-
tum, id eſt, vt ſigna faciant, & dæmones eii-
ciant: ſiue nõ habeant prophetiam, vt ſecreta
ſcripturarum reuelent, aut futura prædicent:
ſiue non habeant diſcretionem ſpirituum, aut
genera linguarum vel interpretationem ſermo
num, non erunt extorres à regno cælorũ, dum-
modò habeant fidem, quæ per dilectionẽ ope-
ratur. Diximus Deo propitio, quo in loco con
ſecretur oleum, & quid in ſignificatione conti-
neat: reſtat vt dicamus aliqua de ordine conſe-
crationis iuxta annotationem ſacramentarij,
& libelli qui dicitur Romanus Ordo. De oleo
pro infirmo ſic continetur in ſacramentario:
Antequam dicatur. Per quem hæc omnia Do-
mine ſemper bona creas, leuantur de ampullis
quas offerunt populi, & benedicit tam domi-
nus Papa, quàm omnes epiſcopi. In Exodo ſcri-
ptum eſt, vt populi offerant oleum, dicente Do
mino: Præcipe filijs Iſrael, vt offerant tibi oleũ
de arboribus oliuarum puriſſimum. Quandò à
populis offertur, ſimplex liquor eſt: per bene-
dictionem ſacerdotum trãſfertur in ſacramen-
tum. Hæc adminiſtratio ſignificat, debere adeſ
ſe terrenam adminiſtrationem ſpirituali. Vndè
dicit Apoſtolus: Si nos vobis ſpiritualia ſemi-
nauimus, magnum eſt ſi veſtra carnalia meta-
mus? Benedicit tam dominus Papa, quàm om-
nes presbyteri. Mos eſt Romanæ Eccleſiæ, vt
in cõfectione immolationis Chriſti adſint preſ-
byteri, & ſimul cum Pontifice verbis & mani-
bus conficiant: At quia in ipſa periocha conclu
ditur conſecratio olei huius, oportet vt ſimili
modo ſicut & cætera, cum pontifice presbyteri
oleũ conficiãt. Dicit libellus Romani Ordinis
de conſecratione chriſmatis: Cõtinuò duo aco-
lyti inuolutas ampullas cum ſindone alba de
ſerico, ita vt videri poſſint à medio, teneant
in brachio ſiniſtro. Et paulò pòſt: Antequàm be
nedicat, halat ter in ampullam. Et iterùm: Am
pulla autem, quæ cum chriſmate eſt, ſtatìm vt
benedicta fuerit, operiatur, vt à nemine nuda
videatur, ſed tenente eam acolyto omnes per
ordinem ſalutent, quam Epiſcopus & diaconi
prius ſalutent †. Si enim præſens ordo, vt ſcri-
ptũ eſt, non agitur, fruſtrauit ſcriptor laborem
operis ſui: Si autem agitur, fruſtra agitur, niſi
aliquid contineat in ſacramento. Libet primò
dicere de hoc quod dicit, Halat ter in ampullã.
Halitus ab interioribus & ſecretis procedit ad
publicum, & uocatur ſpiritus: De quo Eſaias,
Quieſcite ab homine, cuius ſpiritus in naribus
eius eſt. Põtifex per ſpiritũ ſuum ſubſtantiã Spi
ritus ſancti nunciat in corpore aſſumpto à diui-
nitate inhabitare, cuius aduentu renouata ſunt
omnia. Ampulla.n. cum chriſmate, quodammo
dò corpus Domini ex virgine Maria aſſumptũ
ſignificat. Quod antequàm tranſiret ad altare
crucis, aliquo tẽpore coopertum erat, & aliquo
nudũ: primæuo tẽpore coopertum erat, quandò
ita fugit in Ægyptũ regem Herodẽ, quaſi non

A eſſet Rex regum, & Dominus dominantium:
quando ita portatus eſt ad templũ, quaſi non
eſſet omnipotens: quando ità regredientibus pa-
rentibus ab Hieruſalem, requiſitus eſt inter co-
gnatos & notos, quaſi non eſſet vbique: quando
ita inuentus eſt in templo, ſedens in medio do
ctorum, atq; audiens & interrogans, quaſi non
eſſet fons ſapientiæ: quandò ità ſubditur paren
tibus; quaſi non eſſet auctor parentum. In iſtis
omnibus coopertus latebat. Operimentum
erat ſindon alba, per quam non incongruè poſ
ſumus intelligere mundiſſimam ſpecialiter con
B uerſationẽ eius, qua indutus fuit ab initio. Nu-
dũ erat, poſtquam cœpit miracula facere, quæ
vltra hominum opera erãt. Vndè Nicodemus,
Nemo poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi
fuerit Deus cũ illo: ſimulq; prædicare, & Deum
ſe demonſtrare. Vt inquit: Ego & pater vnum
ſumus. Niſi Petrus intelligeret hoc dictum eſ-
ſe de diuina natura, non diceret: Tu es Chriſtus
filius Dei viui. At poſtquàm tranſiuit ad alta-
re crucis, id eſt, ad immolationẽ, quaſi ad con-
ſecrationẽ Epiſcopi, ipſe eſt enim ſummus Pon
tifex, qui ſeipſum obtulit Deo patri, aliqua par
C te temporis nudum corpus ſuum demonſtrauit.
Quæ pars ad memoriam reducitur per ampullę
nuditatem, quam epiſcopus & diaconi ſalutãt.
Thomas qui miſit digitos ſuos in figuram cla-
uorũ, & manus in latus, & dixit, Dominus meus,
& Deus meus, nudum ſalutauit corpus Chriſti.
Nuditatem eius, dicimus manifeſtationẽ præ-
ſentiæ corporalis: Similiter, qui manducaue-
runt & biberunt cum illo, poſtquàm reſurrexit
à mortuis. At poſtquàm ſalutata eſt à Pontifi-
ce & miniſtris altaris ampulla, cooperitur, vt à
nemine nuda videatur: cooperta tamen ſaluta-
D tur ampulla. Chriſtus nanque poſtquàm præ-
ſentiam ſuam eis ſecũdùm ſuam diſpoſitionem
exhibuit, quos voluit eſſe teſtes ſuæ reſurre-
ctionis, aſcendit in cælum, & inuiſibilis homi-
nibus factus eſt, vt ipſe teſtatur: Exiui à patre,
& veni in mundum: iterùm relinquo mundum,
& vado ad patrem. quod eſt apertè dicere, Vi-
ſibilis apparui hominibus: rediens ad patrem,
inuiſibilis ero. Quamuis præſentiam eius cor-
poralem non videamus, tamen venerando eam
quotidiè ſalutamus. Quia tetigimus ad diluci-
dandum de ratione olei: nunc placet dicere, ſi
E Dominus dederit, quarè omittamus, Gloria pa
tri & filio & ſpiritui ſancto. Triduo iacuit Do-
minus in ſepulcro ſecundùm Euangeliũ, quod
dicit: Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus die-
bus & tribus noctibus, ſic erit filius hominis in
corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.
Quod ità Auguſtinus in libro primo quæſtio-
num Euangeliorum: Sextæ feriæ diei partem,
qua ſepultus eſt, cum præterita nocte, pro no-
cte & die accipiens, hoc eſt, pro tota die, ſabba-
tũ nocte & die, & noctẽ Dominicã cum eodem
die illuceſcente, ac per hoc accipiendo partem
pro toto, habes triduum, & tres noctes. Tridua-
nã Domini ſepulturã ad memoriã reducimus,

quam

quam non recolimus celebrando, niſi addatur A
cum ſexta feria & ſeptima, quinta. Dominica
enim nox in magna gloria celebratur, vt liquet
omnibus qui morem noſtrę eccleſiæ tenent. Vn-
dè Auguſtinus ex ſermone ad populum in vigi-
liis Paſchæ. Deinde ſabbati dies à ſua nocte in-
cipiens, finitus eſt veſpere incipientis noctis,
quæ pertinet ad initium Dominicæ diei, quo-
niam eam Dominus ſuę reſurrectionis gloria
conſecrauit. Illius itaq; noctis ad initium diei
Dominici pertinentis, nunc iſtam ſolenniter
memoriam celebramus. Si iuxta Auguſtinum
gloria fuit reſurrectio, nempe mors & ſepultu- B
ra, humiliatio eius eſt. Si ſe exinaniuit, iuxta
Apoſtolum, poſtquàm formam ſerui accepit,
quanto magis cùm factus eſt obediens patri vſ
que ad mortem, mortem autem crucis? Per tres
continuos dies, id eſt, quinta feria, ſexta, ſepti-
maq́ne triduanam ſepulturà eius celebramus.
Ac per hoc vt compaginemur humilitati ſepul-
turæ eius, omittimus excelſa noſtra, id eſt, Glo-
ria patri & filio, & campanarum ſigna ſiue alia,
quæ congruentius tractabuntur cùm ad dilu-
cidandum ea peruentum fuerit. Panis cæleſtis,
id eſt, corpus Domini, reſeruatur à feria quin- C
ta vſque in Paraſceuen. Secundùm Auguſtinũ
ad Ianuariũ. Sunt qui quotidiè volunt Eucha-
riſtiam ſumere. Valet etiam, inquit, ad hanc
ſimilitudinem, quòd in primo populo vnicuiq;
fidelium manna ſecundùm propriam volunta-
tem in ore ſapiebat: ſic vniuſcuiuſq; in ore Chri
ſtiani ſacramentum illud, per quod ſaluatus ac
ſubiugatus eſt mundus. Nam & ille honoran-
do non audet quotidiè ſumere, & ille honoran-
do non audet vllo die prætermittere. Contem-
ptum ſolùm non vult cibus iſte, ſicut manna fa-
ſtidium. In Paraſceue non conficitur corpus
Domini. Neceſsè eſt vt hi, quibus eſt voluntas D
communicandi, habeant ſacrificium ex priori
die. Dein tranſitur ad conuiuium, ex quo Cœ-
na Domini vocatur. Vndè Iſidorus: Cœna Do-
mini dicta eſt, eo quòd in eo die Saluator Paſ-
cha cum diſcipulis ſuis fecit. Quali modo illud
ſanctum conuiuium celebratum ſit, Ioannes
Euangeliſta narrat. Et cœna facta, inquiens,
cùm diabolus iam immiſiſſet in cor, vt traderet
eum Iudas Simonis Scariothis, ſciens quia om-
nia dedit ei pater in manus, & quia à Deo exi-
uit, & ad Deum vadit, ſurgit à cœna, & ponit
veſtimenta ſua: & cum accepiſſet linteum, præ- E
cinxit ſe: deindè miſit aquam in peluim, & cœ
pit lauare pedes diſcipulorum, & extergere lin-
teo, quo erat præcinctus. Et poſt pauca: Poſt-
quàm ergò lauit pedes eorũ, accepit veſtimen-
ta ſua: & cùm recubuiſſet iterum, dixit eis: Sci-
tis quid fecerim vobis? Quod Auguſtinus ità
in eodem: Non itaque debemus intelligere ve-
luti iam conſumptam atq; tranſactam. adhuc
enim cœnabatur, cùm Dominus ſurrexit, & la-
uit pedes diſcipulorum. Nam poſteà recubuit,
& buccellam ſuo traditori poſteà dedit: vtiquè
nondùm finita cœna, hoc eſt dum adhuc panis

in menſa eſſet. Cœna ergò facta, dictum eſt
iam parata, & ad conuiuantium menſam vſq;
perducta: Vidi quendam religioſum ea die pri
mò aliquid ſumere de cibo, & poſteà lauare pe-
des peregrinorum, & ſic tranſire ad menſam,
Domini noſtri exemplo. Lauamus eo die non
ſolùm pedes fratrum, ſed etiam pauimenta ec-
cleſiæ. Quamuìs ornatui poſſit congruere laua-
tio eorum paſchalis feſtiuitatis, tamen non
deeſt aliquid myſticum in eo. Parietes domus,
vocabulum habent eccleſiæ, quia continent ec-
cleſiam, non ſunt ipſi eccleſia. Quod poſſumus
intelligere ex interpretatione eccleſiæ. Lega-
mus Bedam ſuper Lucam. Eius lingua diſcer-
nitur, quid inter ſynagogam & eccleſiam ſit,
atque interpretationem eorum. Verùm differt,
inquit, inter ſynagogam quæ congregatio, &
eccleſiam quæ conuocatio interpretatur, quòd
veteris inſtrumenti populus vtroq; vocabulo,
noui autem tantum eccleſia nuncupatur: quia
videlicet & pécora & inanimæ quæquæ res con
gregari in vnum poſſunt, conuocari autem non
niſì ratione vtentia poſſunt. Ac per hoc quia
eccleſia conuocatio dicitur, homines ſunt eccle
ſia non parietes domus: Qui tamen propterea
ſanctificantur ab epiſcopo, vt in eis velit eſſe
aduentus angelorum, & homines in eam in-
troeuntes, ab omni turpiloquio & ſcurrilitate
etiam, & inutili cogitatione norint ſe prohibe-
ri. Audiant qui intrant eccleſiam, quod audi-
uit Moyſes, quandò voluit viſere rubum arden-
tem, & Dominus, Nè appropies, inquit, huc:
ſolue calceamentũ de pedibus tuis. locus enim,
in quo ſtas, terra ſancta eſt. Et iterum angelus
ad Ioſue: Solue, inquit, calceamentum de pedi-
bus tuis. locus enim in quo ſtas, ſanctus eſt.
Calceamenta de mortuis animalibus fiunt.
Mortuum animal eſt Adam, de quo nos mor-
tem traximus. Videamus ſi aliquo modo mens
noſtra calceata ſit morte eius. Niſì ille fieret
mortalis, non haberemus neceſſitatẽ dormien-
di, non domorum ædificandarum, non neceſ-
ſitatem agriculturę, non eſuriremus, non ſitire-
mus, non bella componeremus, quia vnicuique
ſatis eſſet DEI imaginem ſibi reſeruare, &
gaudere vnione fraternitatis: vt etiam taceam
de apertis peccatis, quandò circa hæc mens ſtu-
det, calceata eſt pellibus mortui animalis. In-
trantes nos ad ſancta loca, vbi Dominus & an-
gelus eius eſt, exuamus nos hìc calceamentis,
& cogitemus de conuerſatione angelorum, vbì
eſt requies ſinè ſomno, vbi domus, gratia pro-
tectionis DEI, vbì opus ſinè labore, ſatietas
ſinè eſuriè, vbì pax perpetua ſinè bello. Paui-
mentum eccleſiæ, auditores magiſtrorum ſigni-
ficat. Lauatio domus, quæ nũcupatiuè eccleſia
dicitur, eſt ſignum lauationis pedum fratrum:
Lauatio pedũ fratrum, ſignum eſt remiſſionis
peccatorum, ſiue quandò à Domino remittun-
tur, ſiue inuicèm à nobis ipſis. Auguſtinus de
eo in Ioanne: Dominus dicit, veritas loquitur,
quòd opùs habeat pedes lauare etiam ille, qui
lotus

lotus eſt. Quid fratres mei, quid putatis? Niſi quia homo in ſancto quidem baptiſmo totus abluitur non propter pedes, ſed totus omninò: veruntamen cùm in rebus humanis poſteà viuitur, vtiq; terra calcatur. Ipſi enim humani affectus, ſinè quibus in hac mortalitate non viuitur, quaſi pedes ſunt, vbì ex humanis rebus afficimur; & ſic afficimur, vt ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, nosipſos decipiamus, & veritas manſit in nobis. Quotidiè ergò pedes lauat nobis, qui interpellat pro nobis, & quotidiè opus habemus vt pedes lauemus, id eſt, vt vias ſpiritualium greſſuum dirigamus. In ipſa oratione Dominica confitemur, cùm dicimus, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. In ipſa die pænitentes ad remiſſionem peccatorum redeunt iuxta Decretalia Innocentij Papæ, qui dicit, De pænitentibus autem, qui ſiue de grauioribus commiſſis, ſiue ex leuioribus pænitentiam gerunt, ſi nulla interueniat ægritudo, quinta feria ante Paſchæ Domini eis remittendum Romanæ Eccleſiæ conſuetudo demonſtrat. Innocentius tempus præfigit, Hieronymus modum in epiſtola ad Oceanum de morte Fabiolæ, cuius, id eſt, Fabiolæ pænitentiam laudat de adulterio commiſſo, dicens: Quid ego in abolitis & antiquis moror, quærens excuſare culpam, cuius pęnitentiam ipſa confeſſa eſt? Quis hoc crederet, vt poſt mortem ſecundi viri in ſemet reuerſa, quo tempore ſolent viduę negligẽtes, iugo ſeruitutis excuſſo, agere ſe liberius, adire balneas, volitare per plateas, vultus circumferre meretricios, ſaccum indueret? errorem publicè fateretur? & tota vrbe ſpectante Romana, ante diem Paſchę, In publica quodàm Laterani, qui Cęſariano truncatus eſt gladio, ſtaret in ordine pænitentium? Epiſcopis & presbyteris & omni populo conlachrymanti, ſparſo crine, ora lurida, ſqualidas manus, ſordida colla ſubmitteret? Quæ peccata fletus iſte nõ purget? Quas inueteratas maculas hęc lamenta non abluant? In iſtis omnibus cognoſcimus valdè, præſentẽ diem cõſecratum eſſe remiſſioni peccatorum. Non enim putamus, præſenti quintæ ferię fortuitù hoc accidere. Nos ſcioli interìm dicamus quid nobis videatur rationis habere, quòd in ipſo die voluit Dominus pedes lauare, cuius exemplo nos pedes & cætera lauamus, quę lauatio remiſſionem peccatorum ſignificat. Quapropter & pænitentes eadem die ad manus ſacerdotum recurrunt, & cur eadem die oleum conſecretur. Dominus noſter quinta ætate venit in mundum, ſextã conſecrauit ſuo aduentu. De quo Gregorius in libro de ædificatione tẽpli, Qui & in fine ſynagogæ venit, & ante initium eccleſiæ, quam ex gentibus collegit. Sed primò videamus qualis eſſet ætas quinta, poſteà intelligere poterimus, ſi eam Dominus inueniſſet. Dicit de ea dominus Beda: Quinta die piſces auesque aquis eductæ. Et poſt pauca, Succeſſit & veſpera, quãdò imminente iam Sal-

A uatoris aduentu, gens Iudæa propter ſcelerum magnitudinem Romanis tributaria facta, inſuper & alienis regibus eſt preſſa. Et iterum in eodem, id eſt, de temporibus: Quinta quaſi ſenilis ætas à tranſmigratione Babylonis vſq; ad aduentũ Domini ſaluatoris. Et paulò poſt, In qua vt grauì ſenectute feſſa malis crebrioribus plebs Hebræa quaſſatur †. Quomodò quaſſata ſit, Eſaias tangit: Calamum quaſſatum nõ conteret, & linum fumigans non extinguet. Quod ità Gregorius in Moralibus: Quid enim calami nomine niſì Iudaici populi temporale B regnum denunciat? nitens quidem exterius, ſed interius vacuum? Et quia in eodem populo genus iam regale defecerat, & regnum eius alienigena poſſidebat, apertè hoc idem regnum quaſſatum calamum vocat. Quid verò per linum, niſì eius ſacerdotium exprimitur? quod lineis nimirũ veſtibus vtebatur, quod quia in aduentu Domini charitatis ardorem perdidit, quaſi amiſſo iam igne fidei, nõ ardens, ſed fumigans fuit. Incarnatus autem Dominus, calamũ quaſſatum non confregit, & linum fumigans non extinxit, quia Iudęæ regnum, quod penè de- C ſtructum iam fuerat, eiuſq; ſacerdotium, quod ignem fidei non tenebat, non poteſtate iudicij perculit, ſed cum patientiæ longanimitate tolerauit. Audiuimus quaſſationem quintæ ętatis, quam Dominus inuenit, audiamus reſtaurationem, qua Dominus ſextam ętatem ſuo aduentú reparauit. Qua de re veniſſet ad nos in fine quintæ ætatis, in fine quintæ ferię hodiernæ feſtiuitatis demonſtrat, in qua & legem finiuit; quod in poſterioribus ſcribemus Deo volente. Nunc dicendum eſt de his quę ſecum adduxit. Scribit Daniel: Septuaginta hebdomadę abbreuiatę ſunt ſuper populum tuum, & D ſuper vrbem ſanctam tuam, vt conſummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & prophetia, & vngatur ſanctus ſanctorum. Vndè Beda in libro de temporibus: Nulli dubium, quin hæc verba incarnationem Chriſti deſignent: qui tulit peccata mundi, legem & prophetas impleuit, vnctus eſt oleo prę participibus ſuis †. De qua vnctione dicit Eſaias ex perſona ipſius Saluatoris: Spiritus Domini ſuper me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus miſit me, E prędicare captiuis remiſſionem, & cęcis viſum. Vndè Hieronymus in eodem Eſaia: Quandò enim conſortes nominantur, naturam carnis intellige, quia Deus conſortes ſubſtantię ſuę non habet. Et quia erat vnctio ſpiritualis, & nequaquàm humani corporis, vt fuit in ſacerdotibus Iudęorum, idcircò prę conſortibus, id eſt, prę cęteris ſanctis vnctus eſſe memoratur. Cuius vnctio illo expleta eſt tempore, quãdò baptizatus eſt in Iordane, & Spiritus ſãctus in ſpecie columbę deſcendit ſuper eum, & manſit in illo. Secundùm verba precedentia propterea venit, vt conſortes faceret regni ſui.

Hæc

Hæc vnctio conficitur quinta feria, quia ipſe venit ad nos quinta ætate mundi. Sed dilatus eſt quidam modus vnctionis à natiuitate ſecũdùm Eſaiam, & Euãgelium in ſpecie columbæ vſque ad Baptiſmum, (quamuis ab initio ex quo cœpit homo fieri, credamus vnctionem In Ieſu ſpiritualem manere) non diſcrepat ab hac ratione, quòd quinta feria conſecratur oleum, & vnctio ſeruatur vſque ad baptiſmum noſtrũ. Quem modum Ambroſius manifeſtat in libro ſuper Lucam: Rogabo, inquit, patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt vobiſcum ſit in æternum ſpiritum veritatis, quem hic mundus non poteſt accipere, quia non videt eum, nec ſcit eum. Meritò ergò ſe in corpore demonſtrauit, quoniam in diuinitatis ſuę ſubſtantia non videtur: Vidimus ſpiritum, ſed in ſpecie corporali. Homo Chriſtus Ieſus poſtquàm cœpit eſſe homo, ſemper fuit Deus, cui per incremẽta membrorum non credimus aucta eſſe chariſmatum dona. In ipſo enim inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Vndè Hieronymus in Eſaia: Noſcamus infantiam humani corporis diuinæ non præiudicaſſe ſapientiæ. & iterũm: Super hunc ergò florem, qui de trunca radice Ieſſę per Mariam virginem repentè conſurget, requiſcet ſpiritus Domini, quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem diuinitatis habitare corporaliter, nequaquàm per partes, vt in cæteris ſanctis. Et Beda in Luca: Notanda diſtinctio verborum, quia Dominus Ieſus Chriſtus in eo quod puer erat, id eſt, habitum humanæ fragilitatis induerat, creſcere & confortari habebat: In eo verò quod etiam verbum Dei, Deus æternus erat, nec confortari indigebat, nec habebat augeri: Vndè rectiſſimè plenus ſapientia perhibetur & gratia. Sapiẽtia quidem, quia in ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: Gratia autem, quia eidem mediatori Dei & hominum homini Ieſu Chriſto magna gratia donatum eſt, vt ex quo fieri homo cœpiſſet, perfectus eſſet & Deus. Simile eſt quod Ioannes ſcribit eum plenum gratia & veritate, eãdem ipſam diuinitatis excellentiam veritatis, quam Lucas ſapientiæ nomine commendãs. Et iterum eiuſdem in actibus Apoſtolorum: Vnctus eſt ergò Ieſus non oleo viſibili, ſed dono gratię DEI, quod viſibili ſignatur vnguento, quo baptizatos vngit eccleſia. Nec tamen tunc vnctus eſt ſpiritu ſancto, quado ſuper eum baptizatum velut columba deſcendit. Tunc enim corpus ſuum, id eſt, eccleſiam ſuam præfigurare dignatus eſt, in qua præcipuè baptizati accipiunt ſpiritũ ſanctum: ſed iſta myſtica & inuiſibili vnctione tũc intelligendus eſt vnctus, quandò verbum Dei caro factum eſt, id eſt, quandò humana natura ſinè vllis præcedentibus bonorum operũ meritis, Deo verbo eſt in Virginis vtero copulata, ità vt cũ illo fieret vna perſona. Ob hoc eum confitemur natum de ſpiritu ſancto & Maria virgine. Ipſe venit tollere peccata mundi, vt memo-

A ratus Propheta dimittere confractos in remiſſionem †. Ipſa die finitur lex veteris Teſtamenti, quod manifeſtat ex auctoritate ſcripturarũ idem in Luca. Moyſe quippe mortuo, Ioſue Dux ordinatur, quia lege traditionibus Phariſæorum corrupta Chriſtus incarnatur. Ioſue trans Iordanem manna paſcit & paſcitur, quia Dominus vſque ad tempus ſui baptiſmatis ceremonias legis & ipſe ſeruat, & à cunctis ſeruari deſiderat. Tranſductam plebem Iordanem Ioſue petra circuncidit, quia baptiſmi gratia celebrata, Saluator etiam cogitationum, quod lex nequiuerat, illecebras fidei ſeueritate præ-

B cidit: & tres ſemis annos quaſi ſolito manna nutriret, ſacramenta legis, quamuìs ad cæleſtia promiſſa paulatim prouocans, obſeruare non ceſſat: donèc tempore præfixo deſideratum Paſcha cum diſcipulis ſuis mãducans, ità demum manè illuceſcente, mundiſſima ſui corporis & ſanguinis myſteria in crucis altari conſecrata quaſi azyma terræ repromiſſionis imbuendis fidelibus afferat. Et iterùm: Et accepto calice gratias egit, & dixit: Accipite & diuidite inter vos. Et hic calix ad verus illud Paſcha, cui finẽ

C deſiderabat imponere, pertinet. Quo accepto, gratias egit, ob hoc nimirùm, quia vetera tranſitura, & futura fuerant omnia noua. Lex non ſoluebat peccata, ſed puniebat. Chriſtus in quinta feria veteri legi finem dat, peccata abſoluit. Idipſum in prima oratione Miſſæ ſonat ſacerdos, dicendo: Ita nobis ablato vetuſtatis errore reſurrectionis ſuæ gratiam largiatur. Affert & oleum quo vngantur ſui conſortes, de quibus dicit Petrus: Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium. Reſtat adhuc vnum in Romano ordine, vbi præcipit, vt à quinta feria

D vſq; in Sabbato ſancto nuda ſint altaria: Quod aliud non ſignificat, ni fallor, niſi fugam Apoſtolorum, quã ipſe Dominus teſtatur in Euangelio Ioannis: Modò creditis: Ecce venit hora, vt diſpergamini vnuſquiſque in propria, & me ſolum relinquatis. Quod Auguſtinus in eodẽ ità tractat: Tunc ità perturbabimini, vt etiã quod modò creditis, relinquatis †. Altare Chriſtum ſignificat, vt Beda narrat in libro de tabernaculo & vaſis eius. Aureum verò altare ipſum Dominum ſignificat, quia miro atque ineffabili ordine ita carnem veram traxit ex

E Adam, vt à peccato carnis Adæ veraciter eſſet immunis. Quomodò quidem altare vtrumque ex vnius eiuſdemque generis lignis factum, ſed non vtrunque erat auro coopertum. Sed & in hoc altari nihil carnale offerebatur, verùm aromata tantùm adolebantur, quia Dominus preces ſiue lachrymas effundens, non pro ſuis erratibus, qui nulli erant, ſed pro noſtra hoc ſalute faciebat. Sicut enim arca intra velum poſita, hominem Deum ſedentem ad dexteram maieſtatis in excelſis, ſignificat: ità altare extra velum quidem, ſed prope introitum eius poſitum, eundem mediatorẽ Dei & hominum poteſt figuraliter exprimere †. Veſtimenta altaris,

ris, Chriſti ſancti ſunt, de quibus ſcriptum eſt, Et relicto eo omnes fugerunt.

De ſeptima varietate Paraſceue. Cap. 13.

SEptima varietas eſt in ſexta feria, quam Paraſceuen vocamus. Paraſceue, vt Beda ait, præparatio interpretatur. Quo nomine Iudæi, qui inter Græcos conuerſabantur, ſextam ſabbati, quæ nunc à nobis ſexta feria vocatur, appellabant: quod eo videlicet die, quæ in ſabbato neceſſaria, præpararent, iuxta quod de manna quondam erat præceptum: Sexta autem die colligetis duplum &c. Qui verò inter Romanos vitam ducunt Iudæi, vſitatiùs eam Latinè cœnam cognominant. Hæc ſexta feria, ſextæ feriæ primæ creationis, & ſextæ ætati huius mũdi coaptatur. De ſexta feria primæ creationis dicit qui ſupra in lib. de tẽporibus: Sexta die terra ſuis animantibus impletur, & homo primus ad imaginem Dei creatur, moxque ex eius latere dormientis ſumpta coſta, fœmina fabricatur. Et iterùm de ſexta ætate: Sexta ætate præconantibus prophetis, filius Dei in B carne, qui hominem ad imaginem Dei crearet, apparuit: qui dormiens in cruce, ſanguinem & aquam de latere, vndè Eccleſiam ſibi conſecraret, emanauit. Eadem die legitur lectio libri Exodi, in qua agnus, qui die Dominico Hieruſalem ad immolandum intrauit, immolatur. Dicit lectio: Decima die menſis huius tollat vnuſquiſque agnum per familias & domos ſuas, (de quo in poſterioribus) & ſeruabitis eũ vſque ad quartamdecimam diem menſis huius, immolabitque eum vniuerſa multitudo filiorũ Iſrael ad veſperam. Dominus noſter eſt agnus, qui incipiente quintadecima luna traditus eſt, & crucem aſcendit paraſceue. Sequitur Reſponſorius, cum quatuor verſibus: nulliq; dubium, quin Chriſtus homo ex quatuor elementis cõſiſteret. Naturale eſt homini, vt ex terra, & aqua, & aere, & igne conſiſtat. Quandò naturam hominis aſſumpſit, hæc quatuor elementa aſſumpſit. Illa pendebat in cruce inter medios duos latrones. Vndè vnus verſus, In medio duorum animaliũ cognoſceris. Quod ità Hieronymus in Abacuc: Porrò ſimplex interpretatio & opinio vulgi de Saluatore intelligit, quòd inter duos latrones crucifixus agnitus ſit †. Quamuis de eadem re ſit & alter ſenſus, tamen qui hoc officium conſtituit, illud intellexit, quod beatus Hieronymus retulit ex vulgi opinione duorum latronum. Oratio ſequens memorat: Deus à quo & Iudas reatus ſui pœnam, & cõfeſſionis ſuæ latro præmium ſumpſit. Duo genera ſunt afflictorum. Vnum non prodeſt patientibus, qui non corriguntur per pœnas: in quo genere ſunt Iudas & latro non conuerſus. Alterum prodeſt his qui fructuosè patiuntur, quorum typum alter latro portat, venerabilia quidem ex confeſſione. Hi qui non

A corriguntur ex afflictione, ad corpus pertinent Iudæ proditoris, & latronis impij: qui corriguntur, ad latronem, qui meruit audire: Hodiè mecum eris in paradiſo. Sequitur lectio Oſeæ. Antequàm dicamus de hac lectione, dicendum eſt cur addatur. In quarta feria quandò conſilium Iudæorum de morte Domini ad memoriam reduximus, mortem noſtram duplam manifeſtauimus, pro qua veterat Chriſtus pati, tamen ſuam paſſionem vſque in ſextam feriam ſeruauit, qua die primus parens noſter conditus eſt. Hodierna die, hoc eſt in paraſceue ad B memoriam reducimus ſuam paſſionem ad noſtram imitationem, de qua dicit Petrus: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Idipſum apertiùs poſſumus memorare ex lectione quæ legitur eadem die: Dicit enim: Erit abſque macula maſculus anniculus, iuxta quem ritum tolletis hœdũ, & ſeruabitis eum vſque ad quartamdecimam diem menſis huius. Agnus iſte abſque macula, Chriſti corpus ſignificat immaculatum: hœdus corpus ſuum, quod nos ſumus, qui peccatores ſumus. Vtrumque animal C memoratur in religione Paſchæ. Sicut ex ſcriptura diſcimus, Paſcha noſtrum in immolatione eſſe Chriſti, ita noſtram immolationem in mortificatione vitiorum, & ſi neceſſe fuerit, in effuſione omnium præſentium rerum, etiam & ipſius animæ, & ſic tranſeundum ad patrem. Lectio ſequens Oſeæ dicit: Venite, & reuertamur ad Dominum, quia ipſe cepit & ſanabit nos, percutiet & curabit nos. Viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos, & viuemus in conſpectu eius. Quod ſic Hieronymus in eundem Oſeæ: Percutit ergò Dominus, D & curat nos, quia quem diligit corripit, & caſtigat omnem filium, quem recipit: & non ſolùm curat, ſed viuificat poſt duos dies, & tertio die reſurgens ab inferis, omne humanum ſecum ſuſcitat genus. Cumque percuſſos curauerit, & curatos viuificauerit, & viuificatos ſuſcitauerit, tunc viuemus in conſpectu eius, qui illo abſente mortui iacebamus †. In iſta reſurrectione demonſtratur vtilitas imitationis noſtræ, quia ſi compatimur, & conregnabimus. Sequitur tractus, Qui habitat in adiutorio altiſſimi. Expoſitor Auguſtinus pſalmi præſentis, E in præfatione eius monſtrat quam congruenter per præſentem pſalmum imitari debeamus paſſionem Chriſti. In quo, inquit, imitaturi ſumus vias Chriſti? Nunquid in ea magnificentia, qua Deus erat in carne? Aut ad hoc nos exhortatur, aut hoc à nobis exigit, vt talia miracula quæ ha fecit, ipſi faciamus? Et paulò poſt: Non hoc tibi dicit non eris diſcipulus meus niſi ambulaueris ſuper mare, aut niſi ſuſcitaueris mortuum quatriduanũ, aut niſi aperueris oculos cæci nati. Et paulò pòſt: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Quod factum eſt propter te, hoc in eo debes attendere, vt imiteris. Et paulò pòſt: Nec ad ipſa ergò miracula

hortatur

A hortatur, quæ ipſe fecit, & antequam eſſet homo: Sed quò te hortatur? vt imiteris quod non poſſet niſi factus homo. Tolerare enim paſſiones nunquid poſſet niſi homo? Mori & crucifigi & humiliari non poſſet niſi homo. Si ergò & tu moleſtias huius ſeculi pateris, quas fecit diabolus ſiue apertè per homines, ſiue occultè ſicut Iob, ſis fortis, ſis tolerans, habitabis in adiutorio altiſſimi, ſicut dicit iſte pſalmus †. Longus eſt iſte Tractus, quia, quod promiſſum eſt nobis in lectione Oſeæ, vbì dicit, Poſt duos dies ſuſcitabit nos, in tertia die reſurgere, in B ſpe debemus tenere, non in re. Vndè Gregorius in libro de ædificatione templi. Hinc eſt quòd Propheta alius per reſurrectionem Domini humanum genus vidit in fine ſuſcitari, atque ait: Viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos, & viuemus in conſpectu eius. Ipſa reſurrectio in fine Tractus memoratur: Longitudine dierum replebo eum, & oſtendam illi ſalutare meum. Vndè Auguſtinus in eodem pſalmo: Quæ eſt longitudo dierũ? vita æterna. fratres, nolite putare longitudinẽ dierũ dici hos, vt ſunt dies æſtatis dies maiores.

C Tales dies nobis habet dare. Longitudo illa eſt, quæ non habet finem, æterna vita, quæ nobis promittitur. Et paulò poſt, Et oſtendam illi ſalutare meum. Nec hoc, fratres, breuiter pręter eundum eſt, Oſtendam illi ſalutare meum. hoc dixit, oſtendam illi ipſum Chriſtum. Et paulò pòſt: Per fidem adhuc viuimus, & non per ſpeciem. Quãdò erit ſpecies? Quandò videbimus facie ad faciem? quod dicit Apoſtolus, quod nobis promittit Deus, in magno præmio omnium laborum noſtrorum: quicquid laboras, in hoc laboras, vt videas. Et poſt pauca: Ipſe qui humi- D lis viſus eſt, ipſe videbitur magnus, & certificabit nos. Dehinc ſequitur paſſio. In ea velut ipſum Chriſtum in cruce videmus. Refert Romanus libellus, quid poſteà agendum ſit, dicens: Statim duo diaconi nudãt altare ſindone, quę priùs fuerat ſub Euangelio poſita, in modum furantis. Altare, vt ſæpè diximus, Dominũ noſtrum ſignificat, in quo noſtras oblationes patri offerimus. Veſtimenta, Apoſtolos & omnes ſanctos. Congruum eſt, vt ſubtus Euangelium aliquid iaceat propter honeſtatem, quo ſublato, rapitur quod ſubiectum fuit: quia de- E dito Chriſto inter manus iniquorum, Apoſtoli more furum fugerunt & latuerunt. Quod enim ſignificat Altare, hoc & Euangelium. Poteſt in hac ſindone intelligi ſpecialiter Ioannes, qui perſeuerauit cum Domino vſque ad crucem, qui & audiuit, Eccè mater tua: & poſteà propter metum Iudæorum ſe occuluit more furũ. Poſt hoc celebrantur Orationes. Hìc enim dicendum eſt ex Decretalibus Innocentij Papæ, quarè Miſſa non cantetur in ſexta feria & in ſeptima. Nam vtiquè inquit, conſtat Apoſtolos biduo iſto in triſtitia & in mœrore fuiſſe, & propter metum Iudęorum ſe occuluiſſe, quod

Miſſa cur nec ſexta nec ſeptima ferijs celebretur

A vtiquè, non dubium eſt, in tantùm eos ieiunaſſe biduo memorato, vt traditio eccleſię habeat, iſto biduo ſacramenta penitùs non celebrari †. Orationes tantùm leguntur. [Ob hoc quoquè non canitur hodiè Miſſa, quia in hac die Dominus ſeipſum obtulit, & ipſa oblatio ſufficit ad ſalutem credentium.]

Lineis incluſa, ſ vno erant exẽplari, in cæteris tribus non erant.

Hìc reddemus quod quarta feria promiſimus de ſancto Auguſtino: Priùs iterùm ad memoriam reduco, quãdo perſequimur ab inimicis, vt ſemper reuertamur ad orationem, vndè ità memoratum ſcutum, Pro eo vt me dili- B gerent, detrahebant mihi. Quid ait? Ego autem orabam. Non quidem dixit, quid orabat, ſed quid meliùs intelligimus quàm præ eis ipſis? Crucifixo enim maximè detrahebant, quandò velut homini, quem quaſi vicerant, illudebant, de qua cruce ille dixit: Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Et paulò pòſt: Nobis vtilius erat, quòd patientiæ præbebat exemplum, quàm ſi ſuos inimicos ſinè vlla dilatione perdendo, ad hoc nos ædificaret, vt impatienter feſtinaremus de his, quos malos patimur, vindicari: cùm ſcriptum ſit, Melior eſt patiens, quàm fortis. Docent ergò nos diui- C na eloquia Dominico exẽplo cũ audimus, Pro eò vt me diligerent, detrahebant mihi: ego autem orabam. vt quandò aliquos ſentimus ingratos non ſolùm non reddentes bona, ſed inſupèr reddentes mala pro bonis, nos oremus, & ipſi quidem pro aliis, vel ſęuientibus, vel dolentibus, & in fide periclitantibus. Nos verò etiàm pro nobis primitùs, vt animum noſtrum Deo miſerante atque opitulante vincamus, quo ferimur in vlciſcendi cupiditatẽ cùm detrahitur ſiue pręſentibus ſiue abſentibus nobis: Deindè dũ Chriſti patiẽtiam recordamur, D tanquàm ipſo excitato, ſicut factũ eſt, dum dormiret in naui, qui perturbationem cordis noſtri tẽpeſtatemque tranquillat, animo ſedato atque pacato, oremus etiam pro ipſis detractoribus noſtris, vt ſecuri dicamus, Dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus: ſicut & ille dimittebat, qui peccatum quod ei dimitteretur, vtique non habebat †. Admonitione firmiſſima ſicuti admoniti ſumus, & pro nobis oremus, atque pro periculis huius vitæ, & pro hæreticis, perfidisque Iudęis, ac pro paganis. Per omnes orationes genuflexionem facimus, vt E per hunc habitum corporis, mentis humilitatem oſtendamus, exceptò quãdò oramus pro perfidis Iudæis. Illi enim genuflectebant, opus bonum malè operabantur, quia illudendo hoc faciebant. Nos ad demonſtrandum quòd fugere debeamus opera, quæ ſimulando fiunt, vitamus genuflexionem in oratione pro Iudæis. Similiter & à pacis oſculo in iſtis diebus nos abſtinemus: non quòd pacis oſculum malum ſit, vbì ex charitate vera profertur: ſed vt demonſtretur quam iniuriam paſſus ſit Chriſtus à ſuo proditore: vt & nos vitemus eandem iniuriam in fratribus. Quod dico, tale eſt: Locutione &

opere

opere debemus ſubditis monſtrare vitandum eſſe malum Iudæ. Signo doloſo traditus eſt Chriſtus: nec mirum, ſi ea intermittamus, vt noſtra diſtinguantur à Iudaiſmo, cùm ſanctus Auguſtinus dicat: Noſtrum diem feſtum paſchalemque ideò tranſire ad Dominicum, vt noſtra feſtiuitas diſtinguatur à feſtiuitate Iudæorum. Dicit ad Ianuarium: Nam Iudæi tantummodò menſem nouorum & lunam obſeruant à quartadecima vſque ad vicesimamprimam: Sed quia illud eorum paſcha, quo paſſus eſt Dominus, ità occurrit, vt inter mortem eius & reſurrectionem medius eſſet ſabbati dies, addendum patres noſtri cenſuerunt, vt & noſtra feſtiuitas à Iudæorum feſtiuitate diſtingueretur.

De adoratione ſanctæ Crucis. Cap. 14.

POſt hæc monet libellus memoratus, vt præparetur Crux ante altare, quam ſalutant & oſculantur omnes. Crux ab initio, ea quo eam Dominus beauit ſanguine ſuo, ab omnibus fidelibus verbis & operibus glorificata eſt. Ex multis glorificationibus, quibus glorificata eſt, pauca pingam in præſenti opere. Dicit Ioannes Chryſoſtomus in homilia de cruce & latrone: Crux ſpes Chriſtianorum. Crux reſurrectio mortuorum. Crux cæcorum dux. Crux deſperatorum via. Crux claudorum baculus. Crux conſolatio Pauperum. Crux refrenatio diuitum. Crux deſtructio ſuperborũ. Crux malè viuentiũ pœna. Crux aduersùs dæmones triumphus. Crux deuictio diaboli. Crux adoleſcẽtium pædagogus. Crux ſuſtentatio inopũ. Crux ſpes deſperatorũ. Crux nauigantium gubernator. Crux periclitantium portus. Crux obſeſſorum murus. Crux pater orphanorũ. Crux defenſor viduarum. Crux iuſtorũ conſiliarius. Crux tribulatorum requies. Crux paruulorũ cuſtos. Crux virorum caput. Crux ſenum finis. Crux lumen in tenebris ſedẽtium. Crux Regum magnificentia. Crux ſcutum perpetuum. Crux inſenſatorum ſapientia. Crux libertas ſeruorum. Crux Imperatorum philoſophia. Crux lex piorum. Crux prophetarum præconatio. Crux annunciatio apoſtolorum. Crux martyrum gloriatio. Crux monachorum abſtinentia. Crux virginum caſtitas. Crux gaudium ſacerdotum. Crux eccleſiæ fundamentum. Crux orbis terræ cautela. Crux templorum deſtructio. Crux idolorum repulſio. Crux ſcandalum Iudæorum. Crux perditio impiorum. Crux inualidorum virtus. Crux ægrotantium medicus. Crux emundatio leproſorum. Crux paralyticorum requies. Crux eſurientium panis. Crux ſitientium fons. Crux nudorum protectio. Penè omnis hæc glorificatio, qua decorata eſt ſancta Crux, precata eſt orationibus presbyteri poſt Euangelium. Si quis ea voluerit ſcrutari, quæ ibi deprecata ſunt, & mentem referre ad præſentem glorificationem, inueniet ea in virtute ſanctæ crucis. De qua & Hieronymus in tractatu Epiſtolæ ad Epheſios: Crux itaque Chriſti non ſolùm nobis, ſed & angelis cunctisque in cælo virtutibus profuit, & aperuit ſacramentum quod anteà neſciebant: Et Sedulius in carmine paſchali:

Nève quis ignoret ſpeciem crucis eſſe colendam.

DEI enim filius exinaniuit ſe, vt viſibilis appareret hominibus. Ea die qua crux deoſculatur, humiliatus eſt pro nobis patri vſque ad mortẽ, mortem autem crucis. Si huius mortis imitatores eſſe debemus necnon & humilitatis oportet eſſe. Vndè proſternimur ante crucem, vt fixa humilitas mentis, per habitum corporis demonſtretur. Humilitatem mentis non poſſumus ampliùs monſtrare, quàm vt totum corpus ad terram proſternatur. Vndè Auguſtinus in pſalmo quadrageſimotertio: Quiſquis enim ità humiliatur, vt genua figat, adhuc habet quo humilietur: Quiſquis autem ſic humiliatur, vt hæreat in terra venter eius, vltrà quo humilietur, non habet. Sic proſternor ante crucem, vt Paula proſtrata eſt, de qua laudator panegyricus eius Hieronymus dicit in libello vitæ eiuſdem Paulæ: Proſtrataque eſt ante crucem, quaſi pendentem Dominum cerneret. Et ego iacens ante crucem, paſſus Chriſtus pro me, proſcriptus eſt in corde meo, virtutem ſanctæ crucis, quam accepit ex Dei filio, adoro. Creaturam nullam colendo vt Deum adoro, ſed venerando: vndè Apoſtolus inquit, Honore inuicem præuenientes. Omnis ſubſtantia, quæ Deus non eſt, creatura eſt: & quæ creatura eſt, Deus non eſt. Crux Chriſti ante me poſita, Chriſtum quaſi pendentem in ea, mente teneo. Ipſa verba noſtræ deprecationis demonſtrant quem adoremus. Dicimus; Crucem tuam adoramus Domine, & ſanctam reſurrectionẽ tuam laudamus & glorificamus. Hìc non ſunt verba precationis, ſed oſtentationis adorandæ crucis, & glorificandæ reſurrectionis Domini: Sed & in alio loco ſolemus dicere: Deus qui vnigeniti filij tui Domini noſtri IESV Chriſti precioſo ſaguine humanum genus redimere dignatus es; concede propitius, vt qui ad adorandam viuificam crucem adueniunt, à peccatorum ſuorum nexibus liberentur. Quem deprecor, ipſum adoro: proſternor corpore ante crucem, mente ante Dominum. veneror crucem, per quam redemptus ſum: ſed illum deprecor, qui redemit. De qua adoratione ſcriptum eſt in tripartita hiſtoria libro primo: Hoc enim ſignum bellicum inter alia precioſius erateò quòd Imperatorem præcedere, & adorari illud à militibus moris eſſet. Item in eodem opere, libro ſecundo: Audiuit enim & Probianum virum in palatio habentem militiam medicorum, crudeli podagræ paſſione detentum, ibì doloribus liberatum, eique apparuiſſe ſanctam mirabiliter viſionem. Cùm enim dudùm paganus eſſet, factus poſteà Chriſtianus, aliquatenus dogma

ſequebatur : totius verò ſalutis cauſam, id eſt,
ſacratiſſimam crucẽ nolebat adorare. Hanc ha
benti ſententiam, Diuina virtus appárens ſi-
gnum monſtrauit crucis, quod erat poſitum in
altario eius eccleſiæ, & apertè palàm fecit, q́a
ea quo crucifixus eſt Chriſtus, omnia quę ad
vtilitatem humani generis ſacta ſunt, quolibet
modo præter virtutem ſanctæ crucis geſta nõ
eſſent, neque ab angelis ſanctis, neque ab ho-
minibus pijs †. Fuerunt quidã, qui volebant di
cere ſe velle eandem crucem adorare, in qua
Dominus crucifixus eſt. Vtinàm in omnibus
eccleſijs haberetur, præ cæteris meritò vene-
raretur. Quamuìs omnis eccleſia eam nõ poſſit
habere, tamen non deeſt eis virtus ſanctæ cru
cis in eis crucibus, quę ad ſimilitudinem Do-
minicæ crucis factæ ſunt : ſicut legitur in libro
hiſtoriæ Anglorum de Oſuualdo fideli rege &
Chriſtianiſſimo, qui in periculo poſitus, ſubitò
fecit crucẽ, & fixit in terrã, eaq́; adorata, & de
precato Deo corã illa, dedit eis victoriam. Sic
enim ſcriptũ eſt in memorato libro tertio, ti-
tulo ſecundo : Oſtenditur autẽ vſq; hodiè & in
magna veneratione habetur locus ille, vbì ven
turus ad hãc pugnã Oſuualdus, ſignum ſanctæ
crucis erexit, ac flexis genibus Deum depreca-
tus eſt, vt in tantæ rerum neceſſitate ſuis culto-
ribus cæleſti ſuccurreret auxilio. Deniquè fer-
tur, quis facta citato opere cruce, ac fouea prę
parata, in qua ſtatui deberet, ipſe fide feruens
hãc arripuerit, ac foueæ impoſuerit, atq; vtra-
que manu erectã tenuerit, donèc aggeſto à mi-
litibus puluere terræ, figeretur. & hoc facto,
elata in altum voce, cuncto exercitui procla-
mauerit, Flectamus omnes genua, & Deũ om-
nipotentem viuum ac verum in cõmune depre
cemur, vt nos ab hoſte ſuperbo ac feroce, ſua
miſeratione defendat. Scit enim ipſe, q́a iuſtè
pro ſalute gentis noſtræ bella ſuſcipimus. Fece
runt omnes vt iuſſerat. Et ſic, incipiente dilucu
lo, in hoſtẽ progreſſi, iuxta meritũ ſuę fidei vi-
ctoria potiti ſunt. In cuius loco orationis, in-
numeræ virtutes ſanitatũ noſcuntur eſſe patra
tæ, ad indiciũ videlicet & memoriã fidei eius.
Nam & vſque hodiè multi de ipſo ligno ſacro-
ſanctæ crucis haſtulas excidere ſolent, quas cũ
in aquas miſerint, eiſq́; languẽtes aut pecudes
potauerint, ſiue adſperſerint, mox ſanitati re-
ſtituuntur. Quoniã cætera dicta domini Bedę
accipimus, quarè non & iſta accipiamus, in qui-
bus narratur virtus Dñi, monſtrata per venera
tionẽ ſanctæ Crucis? Si quis voluerit dicere, nõ
ità eſſe actũ de ligno ſanctę crucis, vt Beda nar
rat ; & ſi ei creditum fuerit, poterit multa te-
ſtimonia ſanctarum ſcripturarũ euellere, quod
abſit. Et ſi quis voluerit ſuccenſere præſens fa-
ctum, Deo rebellis videtur eſſe, qui hanc virtu-
tem præſtitit ligno ſanctę crucis, vt non in prę-
ſenti victoriã ſolùm daret ſeruo ſuo, ſed etiam
in ſequenti tempore virtutes exerceret per me-
rita ſanctæ Crucis, vt memoratũ eſt in præſen-
ti opere. Quod ſi aliquis dixerit, quarè non ado-

A ras aſinum, quia in eo Dominus ſedit, ſiue cæ-
tera talia, quæ Dominus tetigit corpore ſuo?
ſecundùm paruitatem meam reſpondeo, quia
non lego in auctoritate ſanctorum patrum, mi-
racula & ſanitates ex his monſtrari, ſicut virtu-
te ſanctæ crucis, & neque me ſcio per illa re-
demptum, vt per ſanctam crucem: neq; diaboli
artes ità per illa diſſipatas, vt per iſtã: neq; por-
tas per illa inferni fractas, vt per iſtã: neq; ani-
mas iuſtorum ductas in Paradiſum, vt per iſtã.
Diabolus, & fœmina, & vir, & lignum ſcientiæ
boni & mali, fuerũt mucro perditionis noſtrę:
B Gratia Dei, & virgo quę peperit, & vir, & lignũ
ſunt in cauſa reſtaurationis noſtræ: non aſinus,
non mulier hæmorrhoiſſa, nõ lapis, non puteus.
in quo Samaritana hauriebat aquam, & cætera
talia. Sed non proderat naſci, niſi mori profuiſ
ſet. Nõ enim fruſtrà dixit Apoſtolus: Regnauit
mors ab Adã vſq; ad Moyſen, etiam in eos qui
nõ peccauerũt, in ſimilitudinẽ præuaricationis
Adæ, qui eſt forma futuri. formam futuri Adæ
ità lego : Sicut primus Adam cauſa fuit mortis
noſtrę, etiam nobis, qui non manducauimus
de ligno vetito: ita Chriſtus eſt cauſa vitę ęter-
C næ. Acceſſit diabolus ad Adam per fœminam,
& occidit eum: pulſauit ad oſtium Adæ, quãdò
ſuggeſſit Euę. Aperuit oſtium Eua, & per illam
intrauit ad Adam, quaſi ſuggeſtio per dilectio-
nem ad conſenſum. Acceſſit gratia Domini ad
virginem Mariam, & parauit ſibi habitaculum
in homine Chriſto: & reuixit genus humanum,
quod occiſum erat in Adam. Inſuper etiam dia-
bolus, qui cœpit regnare per mortem in Adam,
acceſſit ad Chriſtum, & tentauit eum per eoſ-
dem aditus introeundi, per quos tẽtauit primũ
Adam, & non inuenit oſtium intrandi, excluſus
eſt forìs. Primus Adã accepit legẽ, vt non man-
D ducaret de ligno ſcientiæ boni & mali : Si obe-
diret Domino, in ea lege, præmium obedientiæ
poſſideret in vitam æternam, quam ipſe perdi-
dit, & nos per illum. Lignũ ſcientię boni & ma-
li ſecundum ſuam naturam non habuit mortẽ
in ſe, ſed fuit in cauſa, vt in eo probaretur obe-
dientia parentis noſtri, ſiue vindicaretur ino-
bedientia. Sicut iſtud lignum fuit in cauſa pro-
bationis, ità lignum vitæ in cauſa ſempiternę
vitæ. Hoc lignũ attulit nobis Dominus noſter
Ieſus Chriſtus per lignum crucis in eccleſia no
ſtra: vt qui morti debitores eramus per lignum
E ſcientię boni & mali, faceret nos vitę capaces
per lignũ ſanctæ crucis. Sicut enim lignũ ſcien
tię boni & mali ex ſua natura nõ habuit mortẽ;
ità lignũ, vndè nobis vita ſempiterna concedi-
tur, non ex ſe habet hanc virtutẽ, ſed ex illius
virtute, q́, ſi infirmus fuit ex nobis, viuit ex vir-
tute Dei, cui virtuti nũquàm & nuſquàm poteſt
reſiſti. Cœpit regnare mors & diabolus ab in-
obedientia ligni ſcientię boni & mali: ſuperata
eſt eadẽ mors & diabolus per obedientiã ligni
ſanctę crucis. Sicut enim Deo placuit genus hu
manum reſtaurare per eandem naturam, per
quam perdita erat, id eſt, per humanam. ità

virtutẽ obedientiæ, quæ corrupta erat in Adã
propter eſum ligti, per abſtinentiam illius, qui
obediens fuit patri in ligno crucis. Sicut enim
illa obedientia primi Adam omnibus profuiſ-
ſet, ſi permaneret vſque ad præmiũ, quo nõ poſ
ſit peccare genus humanum; ità iſta omnibus
reſpicientibus ad illam, prodeſt: Primus Adam
inobedientiæ mucrone interfectus eſt à ligno
ſcientiæ boni & mali: ſecũdus Adã per palmam
obedientiæ à cruce tranſiuit in vitã æternam,
& nos ſecũ duxit. Quod enim erat Adæ primo
deſtinatum per lignũ vitę, vt feliciter viueret,
ſi in obedientia Domini perſeueraret; hoc no-
bis nunc tributũ eſt per lignũ, quod Chriſtus
obediens in noſtra eccleſia plantauit. Vndè nõ
immeritò crux viuifica vocatur. Adam perdi-
tio per quatuor partes mundi diſperſa erat:
Adam ſaluatio quatuor partes mundi compre
hendit ſtatura corporis ſui in ligno. Vndè Se-
dulius in Paſchali carmine:

Quatuor indè plagas quadrati colligit orbis.
Splendidus auctoris de vertice fulget Eous.
Occiduo farra lambuntur ſidere plantæ.
Arcton dextra tenet, mediũ laua erigit axem.
Cunctaq́ de membris viuit natura creantis.

Hanc ſanctam Crucem totus mundus adoret,
qui per eam redemptus eſt, deprecando illum
cui poteſtas eſt virtutem ſuam tribuere ſecun-
dùm ſuam voluntatem, iuxta quod diſpoſuit
ante ſecula vnicuique creaturæ.

De præſentatione corporis Domini in altari, & calicis cum vino non conſecrato. Cap. 15.

IN ſuperiùs memorato libro inuéni ſcriptũ
vt duo presbyteri afferant poſt ſalutationẽ
crucis corpus Domini, quod pridiè reſeruatum
fuit, & calicem cum vino nõ conſecrato, quod
tunc conſecretur, & indè cõmunicet populus.
De qua obſeruatione interrogaui Romanum
Archidiaconum, & ille reſpondit: In ea ſtatio-
ne vbì Apoſtolicus ſalutat crucem, nemo ibì
cõmunicat. Qui iuxta Ordinẽ libelli per com-
mixtionẽ panis & vini conſecrat vinũ, non ob-
ſeruat traditionem eccleſiæ, de qua dicit Inno
centius, Iſto biduo ſacramenta penitus nõ cele
brari. Percuſſus eſt paſtor, oues gregis diſſipa
tæ ſunt. Paſtores qui videntur eſſe in Eccleſia,
declinatione ſui officij demonſtrant ſtatum il-
lius temporis, qui tunc agebatur apud diſcipu-
los Chriſti. Dominus enim dixit pridiè, Non
bibã de hoc genimine vitis, donèc bibã illud
vobiſcũ nouũ: Quod manifeſtat actum eſſe le-
ctio, quæ legitur ſecunda feria poſt Paſcha Do
mini, dicente Petro: Nobis qui manducauimus
& bibimus cũ illo, poſtquàm reſurrexit à mor-
tuis. Ratus ordo eſt, vt expectemus vſquedùm
Dominus noſter conſecrat ſacramenta corpo-
ris & ſanguinis ſui in cruce, & noua ea faciat ꝑ
reſurrectionẽ ſuã, & ſic tandẽ manducemus &
bibamus ſaluberrimũ illud ſacramentum, non

A iam pranſi, quod Apoſtoli fecerunt in cœna
Dñi, ſed ieiuni. Et iſto ordine poſt ſalutationẽ
crucis oportet ſingulos remeare ad ſua.

De octaua varietate, quæ fit die ſabbati. Cap. 16.

OCtaua varietas eſt in ſabbato ſancto. Heri
retulimus ex decretalibus Innocentij Pa-
pę, hodiè non celebrari Miſſam: quod ita eſſe,
comperimus ex officio hodierno, quod totum,
noctem illuſtrat futuram. Oportet vt hoc diſ-
camus ex prima conſecratione cerei, quę dicit:
B Hæc nox, in qua deſtructis vinculis mortis.
Et iterùm. Hec nox eſt, de qua ſcriptum eſt, &
nox vt dies illuminabitur. Vigiliæ agendæ ſunt
in nocte, vt ex auctoritate patrum recolimus.
Dicit Auguſtinus ex ſermone ad populum in
vigiliis Paſchę. Dicendũ eſt, cur tanta celebrita-
te, hodierna potiſſimùm nocte, vigilias celebre-
mus. Quod die tertio reſurrexit à mortuis Do-
minus Chriſtus, nullus ambigit Chriſtianus.
Hac autem nocte hoc factum eſſe, ſanctũ Euan
gelium conteſtatur. & paulò pòſt: Illam noctem
agimus vigilando, qua Dominus reſurrexit, &
C illam vitam, de qua paulò ante dicebamus, me-
ditamur, vbì nec mors vlla nec ſomnus eſt,
quam in ſua carne nobis inchoauit, quam ſic
excitauit à mortuis, vt iã non moriatur, nec
mors ei vltrà dominetur. Et iterùm: Cui reſur-
gẽti paulò diutiùs vigilando cõcinimus pręſta-
bit, vt cũ illo ſinè fine viuẽdo regnemus. Sed &
ſi fortè his horis, quibus nos ducimus iſtam vi-
giliã, illius adhuc corpus in ſepulcro erat, non-
dumq; reſurrexerat, nec ſic vigilãdo ſumus in-
cõgrui, quia ille dormiuit vt vigilemus, qui eſt
D mortuus vt viueremus. Hieronymus horã cer-
tam vigiliarũ demonſtrat in cõmentariis Mat-
thæi, dicendo: Traditio Iudæorũ eſt, Chriſtum
in media nocte venturum in ſimilitudine Aegy
ptij temporis: quandò Paſcha celebratum eſt,
exterminator venit, & Dominus ſuper taberna-
cula trãſiit, & ſanguine agni poſtes noſtrarum
frontium conſecrati ſunt. Vndè reor & tradi-
tionẽ Apoſtolicam permanſiſſe, vt die vigilia-
rum Paſchæ ante noctis dimidium populos di-
mittere non liceat, expectantes aduentũ Chriſ-
ti: & poſtquàm illud tempus tranſierit, ſecuri-
E tate præſumpta, feſtum cunctis agentibus diẽ.

De Agnis, de cera factis, benedicendis. Cap. 17.

ROmanus libellus narrat, eodem die bene-
dici cerã oleo mixtam, indeq; fieri agnos,
eoſque reſeruari vſque in octauas Paſchæ. In
octauis verò poſt communionem dari populo
ex his incenſum ad adolendum, & ad ſuffumi-
gandum domibus ſuis: & narrat ſimiliter nos
facere debere de cereo cõſecrato. Cera namq;
Chriſti humanitatẽ deſignat, vt Gregorius in
homiliis. Fauus quippe mel in cera eſt, mel ve-
rò in cera, eſt diuinitas in humanitate †. Agni
quos Romani faciunt, agnũ pro nobis factum

imma-

immaculatum deſignant. Omnibus rebus nobis Chriſtus ad memoriam frequentiùs reducendus eſt, vt Auguſtinus ad Ianuarium: Non ideò, inquit, tamen putare debent ſtulti, qui nolunt in melius commutari, adorāda eſſe iſta luminaria, quia ducitur ex eis aliquandò ſimilitudo ad diuina myſteria figuranda. Ex omni enim creatura ducitur †. Quandò agnum de cera videmus, agnus præfiguratus & in Paſcha immolatus, ad memoriam reducitur: Cui ſanctus Gregorius oleum infudit, quandò myſteria paſchalis agni reſerauit.

De Cereo benedicendo. Cap. 18.

ROmanis ita agentibus, nobis quoque præceptum eſt à Papa Zoſimo benedicere cereum. Vt diximus, cera humanitatem Chriſti deſignat. Vnanimitatem ſignificationis vult habere cereus iſte, cum columna ignis, quæ illuminabat populum Iſrael in nocte. Vnde dicitur in cōſecratione cerei: Hæc igitur nox eſt, quæ peccatorum tenebras columnæ illuminatione purgauit. Et paulò pòſt: Sed iam columnæ huius præconia nouimus, quam in honore Dei rutilans ignis accendit. Columna illa Chriſtum præfigurabat, de qua dicit Hieronymus in libro manſionum: Mouerunt autem caſtra de Rameſſe menſe primo, quintadecima die menſis primi. Altera die poſt Paſcha egreſſi ſunt filij Iſrael in manu excelſa. Et paulò pòſt: In menſe primo quandò hyems præteriit & abiit ſibi, quādo veris exordiū eſt, quādo cuncta renouantur, eximus quintadecima die menſis primi in craſtinū paſchę, pleno menſis lumine poſt eſum agni immaculati. & iterū: Et proficiſcentes filij Iſrael de terra Rameſſe, caſtrametati ſunt in Socoth. Et poſt pauca: Profecti de Socoth, caſtrametati ſunt in Ethan, quæ eſt in extremo ſolitudinis. Tertia māſio offertur poſt tabernaculu, in qua primùm videtur Dominus in nocte in colūna ignis, & per diem in colūna nubis, vt præcedat populum, & dux itineris fiat. Ethā, nobis reſonat fortitudo atq; perfectio. Et iterùm: Præparemus nobis fortitudinem, aſſumamus perfectū robur, vt inter errorū tenebras, & confuſionē noctis, ſcientiæ Chriſti lumen appareat; dies quoq; noſter nubem habeat protegentē, vt his ducibus ad ſanctam terrā peruenire valeamus. Nam & columna nubis in perſona Spiritus ſancti accipitur, dicente Gregorio Nazianzeno in ſermone de ſecundis epiphanijs: Baptizauit, inquit, Moyſes in mari & in nube, ſed in typo & in figura. ità enim Paulus pronunciat. Habuit ergò mare formā aquæ, nubes verò ſpiritûs ſancti. Pars columnę, in qua legitur nubē habitaſſe, protegebat populūDei: pars altera illuminabat. Nāq; de Spiritu ſancto legitur, Et virtus altiſſimi obūbrabit tibi: quod enim obūbrat, protegit. Si enim cereus rutilans illā humanitatē deſignat, quę illuminauit omnē hominē venientē in hunc mundū, perfectò & perſonā Spiritus ſancti in eodē cereo

A debemus intelligere, quæ obumbrat caſto corpori, nè inficiatur æſtu concupiſcentię. Iſte cereus, qui præfigurat humanitatē Chriſti, illuminatus hoc dicitur: Quia humanitas Chriſti, poſtquam aſſumpta eſt à diuinitate, ſemp fuit illuminata. Cui ſemper hoc dicitur †. Illa colūna præcedebat filios Iſrael antequàm trāſirent mare rubrū: noſtra colūna, ſcilicet cereus, præcedat & noſtros catechumenos: Lumē ipſius, lumen Chriſti ſignificat, quo & præſens nox illuminatur, gratia ſcilicet reſurrectionis, & catechumeni qui venturi ſunt ad baptiſmū. Ipſam illuminationem deſignant lectiones, quæ ante baptiſmum leguntur, vt in ſequentibus monſtrabitur. Cereus propterea benedicitur, quia niſi ex benedictione miniſtri, non potrſt ex ſua ſimplici natura tranſire ad myſteria. In myſterio enim erat columna ignis. Quòd à diacono benedicitur morem ſequitur Romanum: in eo enim Archidiaconus cōficit agnos. Qui cereus per octo dies neophytorum præcedit pontificē, qui eſt caput populi, quia colūna ignis præceſſit populum vſque ad terrā repromiſſionis.

B

De Lectionibus. Cap. 19.

C

DIximus, cerei lumine Chriſti lumen ſignificari, quo illuminantur catechumeni: Nunc narrandus eſt, Domino miſerante, modus illuminationis, vt ordinatè & illuminato itinere pergatur ad baptiſmū. Doctor catechumenorum cōuiua debet eſſe catechumenorum. Hoc egit Chriſtus, quādò conuiuabatur cū publicanis & peccatoribus, vt eos traijceret in ſe. Hoc Petro dictum eſt in Actibus Apoſtolorū, quandò ei vas linteum de cęlo miſſum eſt: Surge Petre, occide & manduca: quod ità Beda in eiſdē Actibus: Surge, inquit, ad euangelizādum præparare: occide in gentibus quod fuerant, & fac quod es. Qui enim manducat cibum foris poſitū, in ſuū corpus traijcit. Præcepit ergò vox diuina, vt nationes per incredulitatem ante fores poſitæ, interfecta præterita vita, ſocietati eccleſiæ, quam ſignificat Petrus, inſerantur. Hāc doctrinā ſignificat mēſa in tabernaculo Moſaico, quę habet quatuor pedes: quia (vt Beda in libro de tabernaculo) quadriformi ratione omnis diuinorum eloquiorum ſeries diſtinguitur. Hic, oro, intendatis, quam congruentiā habeant lectiones quatuor, & cantica, & orationes quæ aguntur propter inſtructionē catechumenorū, cū quatuor pedibus menſæ. Idem qui ſuprà in memorato: Menſa tabernaculi quatuor pedes habet, quia verba cęleſtis oraculi vel hiſtorico intellectu, vel allegorico, vel tropologico, i. morali, vel certè anagogico ſolēt accipi. Hiſtoria eſt namq; cū res aliqua quomodò ſecundū literam facta ſiue dicta ſit, plano ſermone refertur. Videamus ſi prima lectio cum iſto pede vadat. Nonnè, ſicut ibi ſcriptum eſt, de generatione hominis tenetur ſecundùm hiſtoriam? Omninò ità credimus, vt ibi ſcriptū eſt: Faciamus hominē ad imaginem & ſimilitudinē noſtrā, &

D

E

prǽſit piſcibus maris & volatilibus cæli. Et iterùm: Maſculum & fœminam creauit eos, & ſicut ibi narratur, die ſexto credimus hominem factum. Orat ſacerdos Deum, qui mirabiliter hominem creauit & redemit, vt homo qui eſt ad imaginem Dei factus, id eſt, mentis ratione, reſiſtat catechumenos cõtra oblectamẽta mundi. Doctoris officium eſt, vt primò inſtruat catechumenum de ſua formatione, dein quomodò cecidiſſet: dummodò non conſentiat carnalibus, vt Adã Euæ, poſſe reſtaurari ad primam formationem. A doctore habet doctrinam, à ſacerdote verò confirmatio impetratur. Secunda B lectio plano ſermone refert, quomodò populus Iſrael ex Aegypto ſaluatus ſit. Quia in ſuperiore lectione audiuit catechumenus ſuam formationem, in iſta audiat redemptionem ſuam à dominis, quibus ſe vendidit ſuis peccatis: & audiat, quòd ſicut populum Iſrael liberauit Dominus de manu Pharaonis, quem deleuit in mari rubro, ſic poſſit & eum liberare de manu diaboli per aquam baptiſmi. Cui ſequitur victorię canticum: Cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt. Canticum magnam deuotionem animi demonſtrat, quam ſolent ſingulari- C ter deuoti percipere, quibus non generaliter reſpondetur. Exultat deuotus animus, quia videt catechumenos deuotos per Dei vocationẽ & hoc videt ea affectu doctrinæ. Iſtas duas lectiones vnum canticum ſequitur, quia vtræq; in primo pede menſæ ſtant, id eſt, in allegoria. Vel ideò priorem lectionem canticum non ſequitur, quia in illa inſinuatur parens, in quo omnes peccauerunt. Doctrinam doctoris confirmat ſacerdos, ità deprecando, quod vni populo à perſecutione Aegyptia liberando, dexteræ tuę potentia contuliſti, id in ſalutem gen- D tium per aquam regenerationis operaris, præſta, vt in Abrahæ filios & in Iſraeliticam dignitatem totius mundi tranſeat plenitudo. Tranſeamus ad ſecundum pedem menſæ. Idem qui ſuprà in eodem: Allegoria eſt, cùm verbis ſiue rebus myſticis pręſentia Chriſti & Eccleſiæ ſacramenta ſignantur †. Tangamus tertiã lectionem, quæ quamuis tertia ſit ordine lectionũ, tamen propter ſacramenta, quæ continet, ſecũdo pedi menſæ coniungitur. In ea habemus ſacramenta Chriſti & Eccleſiæ: Apprehendent ſeptem mulieres virum vnum in die illa, dicen- E tes, panem noſtrum comedemus. Secundùm hiſtoriam, non legimus illud factũ, ſed in Chriſto ſcimus completum, quem apprehenderũt ſeptẽ dona ſpiritus ſancti. Vnde Hieronymus in Eſaia: In aduentu Domini Saluatoris noſtri ſeptem mulieres, id eſt, ſeptem gratiæ ſpiritus ſancti, de quibus in ſequentibus idem propheta dicturus eſt, Exiet virga de radice Ieſſæ, & flos de radice eius aſcendet, & reliqua. Et paulò pòſt: Apprehendent Ieſum, quem multo tempore deſiderauerant, quia nullũ aliũ poterãt inuenire, in quo æterna ſtatione requieſcerent †. Eccè habes ſacramentũ Chriſti: audi &

A ſacramentũ Eccleſiæ: Cùm abluerit Dominus ſordes filiarũ Sion, & ſanguinẽ Hieruſalem lauerit de medio eius ſpiritu iudicij & ſpiritu cõbuſtionis. Idẽ qui ſuprà in eodẽ: Nota quia ſordes filiarum Sion lauerit ſpiritu iudicij, ſanguinem autẽ Hieruſalẽ, ſpiritu cõbuſtionis. Quod enim leue eſt, lauatur: quod grauius, exuritur. De quo iudicij ſpiritu & ſpiritu combuſtionis, Ioanes Baptiſta in Euãgelio loquebatur: Ego vos baptizo in aqua: qui autem poſt me venit, vos baptizabit in ſpiritu ſãcto & igne. Ex quo diſcimus, quia homo tantùm aquam tribuat: B Deus autẽ ſpiritum ſanctum, quo ſordes abluuntur, & ſanguinis peccata purgantur †. Eccè habes hìc ſacramenta Eccleſiæ. Hìc demonſtratur catechumenis, quid amare debeant, vt ſeptẽ mulieres quæ apprehenderunt virũ vnũ: & quid proficiat eis baptiſmus, id eſt, vt per ſpiritum iudicij & per ſpiritũ combuſtionis minora & maxima peccata purgentur. Quam ſequitur Canticum, Vinea facta eſt: in quo continetur ſacramentũ ſynagogæ. Si modò nõ eſt ſynagoga cõiuncta viro Chriſto, erit, cùm plenitudo gentiũ intrauerit. Propter hęc duo ſa- C cramẽta, id eſt, eccleſiæ & ſynagogę, orat ſacerdos, dicens: Deus qui nos ad celebrandum paſchale ſacramentũ vtriuſq; teſtamenti paginis inſtruis, da nobis intelligere miſericordiã tuã. Quod doctor docuit, id eſt, remiſſionem peccatorũ accipere gentes per Chriſtianitatẽ, & Iudaicam plebem, quę vinea dicitur Soreth, quandò fuerit vinea Domini Sabaoth domus Iſrael, id eſt, vir videns Dominum. hoc orat ſacerdos, vt eandem miſericordiam, per quã fit remiſſio, intelligat Eccleſia, & dicat: Oſtẽde nobis Domine miſericordiam tuam. Tertium pedẽ menſę D requiramus. Dicat Beda in quo & ſuprà: Tropologica (id eſt, moralis) locutio ad inſtitutionem & correctionem morum, ſiue apertis ſiue figuratis prolata ſermonibus, reſpicit. Fas eſt vt poſtquã docti fuerint catechumeni de purgatione baptiſmi, inſtruantur de moribus. Dicit lectio quarta: Audite audientes me, & comedite bonum, & delectabitur in craſſitudine anima veſtra. Inclinate aurẽ veſtram, & venite ad me: Audite, & viuet anima veſtra, & feriam vobiſcum pactum ſempiternũ, miſericordias Dauid fidelis. Quod ità Hieronymus in eodem Eſaias: Sermo diuinus non carnis illis bona, ſed animę E pollicetur. Si enim audieritis me, bona terrę comedetis, ſiue bonum, qui dicit, Ego ſum paſtor bonus. & delectabitur in bonis & in craſſitudine anima veſtra. Ergo bona quæ animæ repromiſſa ſunt, non diuitiæ & corporis ſanitas, & ſeculi dignitates, quæ etiam philoſophi appellãt indifferentia, id eſt, nec bona nec mala, & pro vtentium qualitate variantur: ſed illa credẽda ſunt, ad quę hortatur Deus, Declina à malo, & fac bonum: & reliq. Hæc vult docere, qui dicit, Audite audientes me: vt declinet catechumenus à malis moribus, & faciat bonos. & iterũ: Derelinquat impius vias ſuas, & vir iniquus

cogitatio-

cogitationes ſuas, & reuertatur ad Dominum. Sicut primæ duæ lectiones propter hiſtoricam narrationem concluduntur vno cantico: ſic iſta vna dilatatur in duobus, propter duas res ſibi coniungentes, ſcilicet mores bonos, & cæleſtem patriam. Vnde Propheta: Anima eius in bonis demorabitur, & ſemen eius hæreditabit terram. Et penè in aliquibus reperiuntur eadem in canticis, quæ in lectione. Dicit lectio: Omnes ſitientes, venite ad aquas. Canticum dicit, Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuũ. Lectio dicit, Feriam vobiſcum pactũ ſempiternũ miſericordias Dauid fidelis. Canticũ dicit, Deus fidelis in quo non eſt iniquitas. Lectio dicit, Et quomodò deſcendit imber, & nix de cælo, & illuc vltrà non reuertitur, ſed inebriat terram, & infundit eam: & reliq. Canticum dicit, Audiat terra verba oris mei, expectetur ſicut pluuia eloquium meũ, & deſcendant ſicut ros verba mea. Quibus in verbis Euãgelica doctrina monſtratur, quam precatur Doctor infundi ſuper catechumenos. poſteà admonet vt non ſileant, dicantque quid in corde habeant, & dicit: Date magnificentiam DEO noſtro, & reliqua. Iã ſunt in ipſo introitu oſtij baptiſmalis. Orat ſacerdos, qui ſentit ex deuotione animi vocatos eos eſſe à Domino, continuam pro tectionẽ, dicendo: Concede propitius, vt quos aqua baptiſmatis abluis, cõtinua protectione tuearis. In quarto cantico teneamus quartum pedem menſæ. Beda in eodẽ: Anagoge, id eſt, ſenſus ad ſuperiora ducens, locutio eſt, quę de premijs futuris, & ea, quæ in cælis eſt vita futura, ſiue myſticis ſiue apertis ſermonibus diſputat. Audiamus quid dicant catechumeni poſt admonitionẽ doctoris: Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarũ, ità deſiderat anima mea ad te Deus. Quod Auguſt. ità: Et quidẽ non malè intelligitur, vocẽ eſſe eorum, qui cùm ſint catechumeni, ad gratiã ſancti lauacri feſtinant. Vndè & ſolenniter cantatur hic pſalmus, vt ità deſiderent fontem remiſſionis peccatorum, quemadmodũm deſiderat ceruus ad fontes aquarum. Sitiuit anima mea ad Deum viuum. Vndè qui ſuprà: Quid ſitiuit? Quandò veniam, & apparebo ante faciem Dei? Hoc eſt quod ſitio, venire & apparere Sitio in peregrinatione, ſitio in curſu, ſatiabor in aduentu. Sed quandò veniam? Quod enim citum eſt Deo, tardũ eſt deſiderio. Quandò veniam & apparebo ante faciem Dei? Ex illo deſiderio eſt & hoc quod clamatur alibi, Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini per omnes dies vitæ meæ. Totum anagogicum ſonat. Idipſum deprecatur ſacerdos, vt qui feſta paſchalia agimus, cæleſtibus deſiderijs accenſi, fontem vitę ſitiamus. Inter hæc duo cantica nõ eſt lectio neceſſaria, quia (vt prædiximus) qui in bonis moribus moratur, reſtat vt cæleſtia tantummodò ſciat, quamuis propter conuenientia lectionis & duorum canticorum, ſinè altera lectione congruè coniungantur.

A

De duobus cereis. Cap. 20.

DIximus, cereum conſecratum, Chriſti humanitatem deſignare, quo vtimur pro columna ignis, cui coniunximus lectiones. Etenim illius lumen, Chriſti doctrinam ſignat, qui eſt fons omnis ſapientiæ: illo catechumenorum tenebræ expulſæ ſunt. Qui cereus ideò nouo igne accenditur, vt deſignet Chriſti doctrinam nouam, quæ eſt in nouo teſtamento: ſiue nouam gratiam, qua illuſtrata eſt nox ſingulariter, Dominica, videlicet, Chriſti reſurrectione.

B Additur etiàm in libello memorato alter cereus, vbi dicitur: Et tunc illuminantur duo cerei tenentibus duobus notariis, & reliq. Nos verò hunc ordinem diligenti cura volumus obſeruare, quoniam Chriſtus lux vera, qui illuminat omnem hominẽ venientẽ in hunc mundum, dixit choro Apoſtolorum, Vos eſtis lux mundi. Sit cereus conſecratus, in Chriſti perſona: ſit alter cereus, illuminatus à primo cereo, chorus Apoſtolorum: Vterque ſint in eccleſia, vtrique præcedãt catechumenos noſtros ad baptiſmũ, præcedant nos ad terram promiſſionis.

C Chriſti Apoſtolorumque conſtitutionem diligẽtiſſima cura debemus obſeruare. Per ſe Chriſtus illuminat Eccleſiam, illuminat & per Apoſtolos. Vndè Auguſtinus ad Ianuarium, quãdo ei exponit, cur nos ieiuni communicemus, cùm Apoſtoli non ieiuni cõmunicauerint. Namque Saluator, inquit, quo vehementiùs commendaret myſterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus & memorię diſcipulorum, à quibus ad paſſionem digreſſus erat: & ideò non præcepit, quo deinceps ordine ſumeretur, vt Apoſtolis per quos eccleſias diſpoſiturus erat, ſeruaret hunc locum. In duabus varie-

D tatibus catechumenorum Doctores introduximus, id eſt, in quarta feria poſt mediam quadrageſimam, in qua docti ſunt de fide & moribus: & in hodierna die, qua perfectiùs inſtruuntur. In his duabus varietatibus non reor doctorem variare doctrinam, cùm ex his duobus vita noſtra pendeat. Vndè dicit Beda in libro de tabernaculo: Vita noſtra in pręſenti fide & operatione recta conſiſtit. Proptereà hodierna die repetitur Doctoris opus, vt ſi fortè per obliuionem dilapſum eſt, quod olim didicerunt catechumeni, aut ſi aliqui nondùm interfuerũt, hodiè ple-

E niùs inſtruantur.

De pronunciatione lectionum in vigiliis Paſchæ & in vigiliis Pentecoſtes. Cap. 21.

TRibus generibus ſubditorum debitores ſumus loqui in eccleſia, ſcilicet ſapientibus, & inſipientibus, & domeſticis noſtris. De ſapiẽtibus & inſipientibus loquitur Paulus ad Romanos: Sapientibus, inquit, & inſipientibus debitor ſum. De domeſticis dicit ad Corinthios, Pręter illa, quæ extrinſecùs ſunt, inſtãtia mea quotidiana, ſolicitudo omniũ Eccleſiarũ.

Per inſtātia quotidiana, quæ vocat ſolicitudinem omnium eccleſiarum, illam doctrinā monſtrat, quam quotidiè faciebat ad eos, qui ſecum morabantur. Status noctis, in quo legimus quaſi inſipientibus, monſtrat corda inſipientium: quibus neceſſe eſt, vt extrinſecùs lumen habeant. Vtroſq; habemus in eccleſia noſtra, & ſapientes & inſipientes. Melius enim conuenit, catechumenos comparari inſipientibus, quàm ſapientibus. Propter hanc pronūciationem, quā facimus in vigilliis Paſchæ & Pentecoſtes, iſta tāgimus, vt nouerimus quarè aliter pronuncietur in officio Miſſæ, & aliter iſto officio. Quæ, ſi Dominus dederit, pleniùs dicturi ſumus in officio diurnali & nocturnali. Propter cæcitatem cordis catechumenorū, qui ſunt inſipientes, comparauimus lectiones eorū ſtatui noctis: vt in nocte pronunciatur lectio, ità pronuncietur in præſentia catechumenorū. Dicit libellus, de quo ſæpè memorauimus, qui continet Romanū ordinem. Non pronunciatur lectio libri Geneſis, nec lectio libri Exodi, ſimiliter & de cæteris. Si enim hoc obſeruatur, hanc nobis videtur poſſe habere rationē: Eis, qui cognoſcunt ciues cæleſtis Hieruſalē, vt ſapientes, pronunciandi ſunt iidem ciues: vt amore dulcedinis nominis ciuis ſui, auidiùs lectio bibatur. Hi verò, id eſt, catechumeni, qui nondùm cognouerunt ciues Hieruſalē, fruſtrà eis pferetur auctor incognitus, quibus firmiſſima auctoritas vileſcere poteſt per ignorantiam.

De canticis. Cap. 22.

ESto, Catechumeni in proximo futuri ſunt de cœtu centum quadragintaquatuor millium, qui cantant canticum nouū, quod nemo poteſt dicere, niſi ille. Pro illo precatur à ſacerdote in Sacramentario, vt ab immaculato diuini fontis vtero in nouam renatus creaturam, progenies cæleſtis emergat: Et quos aut ſexus in corpore, aut ætas diſcernit in tempore, omnes in vnam pariat gratia mater infantiam. Et in ſequentibus: Vt omnis homo hoc ſacramētum regenerationis ingreſſus, in veræ innocentiæ nouam infantiam renaſcatur. Propter futuram renouationem in veram innocentiam, iā, quaſi factum ſit, quod citò eſt venturum, ex perſona ipſorum cantat cantor cantica, quæ ceteri nō poſſunt cantare, qui maculati ſunt poſt veterum baptiſmi: vt lectio ſit iſta, ſicut nobis videtur, quaſi ſpecies magiſtrorū: & canticū, quaſi beneuolentia auditoris: & oratio ſacerdotis atque populi, qui reſpondent, amen, confirmatio præcedentis beneuolentiæ. Cantare ſolius eſt in conſpectu Domini gaudere præ ceteris de innocentia, qua proculdubiò veſtiuntur infantes in baptiſmo. Quamuis propter cantū cantica dici poſſunt: tamen in libris, vndè iſta excerpta ſunt, carmina aut cantica vocantur. De primo ſcriptū eſt, Tunc cecinit Moyſes & filii Iſraël carmen hoc Domino, & dixerunt, Cantemus Domino. De ſecundo ità Eſaias: Cantabo dilecto meo canticū patruelis mei vineæ ſuæ, vinea facta eſt. De tertio ità in Deuteronomio: Scripſit Moyſes cāticū hoc, & docuit filios Iſraël. Quartū quāuis non prętituletur in pſalterio de cantico, tamen ab Auguſtino viro doctiſſimo habemus illud cāticū nominatū. Sic .n. ſcripſit in præfatione cantici, Sicut cerui: Corpus, inquit, Chriſti Eccleſia eſt, nec in omnibus qui intrāt in eccleſiā, inuenitur tale deſiderium: Sed tñ quicunq; ſuauitatē Domini guſtauerunt, & quod eis ſapit, agnoſcunt in Cantico.

De olei vnctione in ſabbato ſancto.

Cap. 23.

SCrutinium habet ſuum proprium opuſculū, & propterea nos oportet præterire illud, præcipuè quia iam indè operatum eſt. Sed quia in itinere noſtro charíſſima inuenimus, non poſſumus præterire ea, niſi viſendi gratia oſculum eis præbeamus: Ac per hoc libet nunc dicere de olei vnctione. Dicitur in ſacramētario, In ſabbato Paſchæ ad reddētes, dicit Dominus Papa poſt *Nec te latet*: Primò dicendum eſt, quid reddāt: & poſteà, quid dicat Papa: Nēpè, lectionem, quam acceperunt quarta feria poſt medium quadrageſimæ, hodiè reddunt. Papa infit: Nec te latet, Satana, imminere tibi pœnas. & poſt paululùm: Da honorē Spiritui ſancto paraclito, & recede ab his famulis & famulabus Dei. iſte eſt exorciſmus Papæ, ipſe præceſſit in olei conſecratione. De quo officio dicit Gregorius in homiliis: Sācta quippe eccleſia quotidiè ſpiritaliter agit quod tunc per Apoſtolos corporaliter faciebat. Nam ſacerdotes eius cùm per exorciſmi gratiā manum credentibus imponunt, & habitare malignos ſpiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, niſi dæmonia eiiciunt? Sequitur in ſacramentario: Poſt hoc tangit ſingulis nares & aures, & dicit eis, Epheta. Iſtud officium prelibatū eſt in memorata quarta feria, ſed fors ideò reperitur quia aliqui nondùm venerant, ſiue per negligētiā perdiderunt quod acceperunt, qui venerāt. Sequitur in eodem Sacramentario: Poſteà tangit de oleo ſancto ſcapulas & pectus. Vt prędiximus iſtud oleum ad donum gratiæ Dei pertinet, de quo dicebat Paulus: Alteri fides in eodē ſpiritu. Ad tutamen mentis & corporis imponitur oleum in ſcapulis & pectore. In armis tutaminis locum ſcutum ſolet tenere. Fidem idē Apoſtolus inter ceteras virtutes pro ſcuto ponit, dicendo: Sumentes ſcutum fidei. Per cogitationes prauas & opera diabolus nos corrumpit, proptereà munimur oleo exorciſmi, id eſt, ſcuto fidei in ſcapulis, quæ ſunt habiles ad portāda opera per quas intelligere poſſumus opera, vt expulſa opera diaboli nō habeāt locū redeūdi. Similiter & in pectore pro munimine cogitationū. Vnctio forinſeca oſtēdit, quid intùs operetur Spiritus ſāctus ad inuocationē ſacerdotis. Et dicit, Abrenūcias Satanę, id eſt diabolo, quem in ore tenebas per immolationem idolo-

idolorum? Iterum, Et omnibus operibus eius? Quæ aliqua ſunt carnalia, ſicut eſt voluptas carnis, ad quam pertinet cibus ſuperfluus, & potus, & omnis luxuria; & aliqua ſpiritalia, ſicut eſt ſuperbia, inuidia, & cætera. Propter hæc carnalia, vt abſint, vngitur in ſcapulis: & propter ſpiritalia, vt adſint menti, vngitur in pectore. Sequitur: Et omnibus pompis eius. Vt breuiter ſtringam, omnes honores vanos & ſuperfluos hic intelligo. de multis vnum proferam. Quandò aliquis imperator vel potens feſtis diebus procedit ad Miſſam, ducitur cum eo inter cæteras pompas phaleratus equus auro & argento, ſuper quem nullus ſedet eundo & redeundo. Eccè pompa, eccè fruſtratus honor. Promiſſio facta eſt, vt firma ſit, gratiæ Dei, quaſi quodam oleo, tribuendum eſt. De qua promiſſione dicit, qui ſupra, in memoratis: In die quippe baptiſmatis, omnibus nos antiqui hoſtis operibus, atque omnibus pompis eius, abrenunciare promiſimus. Itaque vnuſquiſque veſtrum ad conſiderationem ſuæ mentis oculos reducat: & ſi ſeruat poſt baptiſmum quod ante baptiſmum ſpopondit, certus, quia iam fidelis eſt, gaudeat. Per præſentem abrenunciationem expulſus eſt prior hoſpes: per confeſſionem credulitatis, introcat ſecundus. Quamuis poſt conſecratam aquam interrogetur credulitas, tamen hic à nobis recitabitur propter continuationem expulſionis prioris hoſpitis, & introductionis ſecundi. Dicit ſacerdos: Credis in Deum patrem omnipotentem? Confitetur interrogatus ſe credere. Eccè aditus iam paratus ſecundi hoſpitis per fidem. Poſteà interrogatus, ſi credat in filium? reſpondet credere ſe. Eccè aditus diuinorum operum. Proptereà factus eſt Deus homo, vt nos alloqui poſſet, & opera ſuæ voluntatis monſtrare. Poſt hoc dicitur: Credis in Spiritum ſanctum? Reſpondet ſe credere. Expulſæ pompæ, adoptantur dona vera ſpiritus ſancti, quæ enumerat Eſaias.

Comprobatur ex Euangelio, poſſe ſaluari catechumenos per confeſſionem cæterorum fidelium. Cap. 24.

SCriptum eſt in Euangelio Marci veniſſe Syrophœniſſam mulierem ad Chriſtum rogantem pro filia, quæ habebat ſpiritum immundum. Cui Dominus dixit; Sine prius ſaturari filios: non enim eſt bonum, ſumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa reſpondet, & dicit ei; Vtiq; Domine. Nam & catelli ſub menſa comedunt de micis puerorum. Et ait illi; Propter hunc ſermonem vade; exiit dæmonium de filia tua. Hæc mulier Syrophœniſſa, typum geſſit Eccleſiæ, quæ quotidiè rogat Dominum pro filia ſua, quæ nondum eſt Chriſtiana, & offert fidem ſuam pro ipſa, quoniam propter infantiā illa adhuc nō poteſt loqui, quam

A tamen credimus ſaluari, iuxta illud Euangelij, per ſermonem matris: Vt iſta audiuit, propter hunc ſermonem, id eſt, quem mater protulit humilitatis & fidei, exiuit dæmonium à filia: ita credimus per confeſſionem porrigentiū infantem ad fontes, expelli dæmones à catechumenis. Quòd fide matris ſaluata ſit filia, apertè Matthæus narrat, dicente Domino; O mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis. Et ſanata eſt filia illius ex illa hora. Vndè habemus in libro Bedæ ſcriptum, quem fecit ſuper Marcum: Propter humilem, inquit, matris fi-
B delemque ſermonem, filiam deſeruit dæmonium. Vbi datur exemplum catechizandi & baptizandi infantes, quia videlicet per fidem & confeſſionem parentum, in baptiſmo liberantur à diabolo paruuli, qui necdum per ſe ſapere vel aliquid cogitare boni poſſunt aut mali. Ex hoc datur intelligi, vt adultus, qui poteſt loqui, ore proprio confeſſionem ſuam proferat, quam propterea cæteri offerunt pro paruulis, quia ipſi loqui non poſſunt. De qua re dicit Auguſtinus in epiſtola ad Bonifaciū epiſcopum de paruulis requirētem: Quæris à me,
C vtrum parētes baptizatis paruulis ſuis noceāt, cùm eos dæmoniorum ſacrificiis ſanare conantur? Et ſi non noceant, quomodò eis proſit, cùm baptizantur, parentum fides, quorum eis non poteſt obeſſe perfidia? Vbi reſpondeo, tantam illius ſacramenti, hoc eſt, baptiſmi ſalutaris eſſe virtutem, in ſancta compage corporis Chriſti, vt ſemel generatus per aliorum carnalem voluntatem, cùm ſemel regeneratus fuerit per aliorum ſpiritalem voluntatem, deincèps non poſſit vinculo alienæ iniquitatis obſtringi, cui nulla ſua voluntate conſenſit. Si enim ſecun-
D dùm ſanctum Auguſtinum, alterius voluntate regeneratur paruulus in baptiſmo, nulli incredibile debet eſſe, niſi ſaluetur fide alterius: Nō enim poteſt, vt omnibus liquet, ſapientiam habere fidei infans, qui nondum ſapit, neque intelligit; & qui non, iuxta quod in promptu video, multùm ſeparatur moribus à pecoribus. Animam habet paruulus, quę viuificat corpus, quam etiam habent pecora: Memoriam habet, ſed illam, quam pecora habēt, i. eam, quæ per ſenſum corporis intrat ad animam; nihilominus in cæteris operibus, quantùm ſegregetur,
E aut non ſegregetur ab illis, facilè poteſt dinoſci: Neq; hoc mirum, ſi abſoluatur paruulus alterius fide, qui alieno peccato obligatus eſt. Quæ cauſa ſit, vt alterius volūtate regeneretur, memoratus Auguſtinus ad eundem quem ſupra, in ſequentibus monſtrat; Vt autem, inquit, poſſit regenerari per officium voluntatis alienæ, cū offertur conſecrandus, facit hoc vnus ſpiritus, à quo regeneratur oblatus. Non enim ſcriptum eſt, Niſi quis renatus fuerit ex parentum voluntate, aut ex offerentiū vel miniſtrantium fide: ſed niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu. Aqua igitur exhibens forinſecus ſacramentum gratiæ, & ſpiritus operans intrinſe-

cus

eùs beneficium gratiæ. Liquidò hìc monſtra- A tur, morem confeſſionis noſtræ tenuiſſe Eccleſiam ſancti Auguſtini, id eſt, vt miniſter fidem ſuam offerat pro paruulo, quando dicit: Non enim ſcriptum eſt, niſi quis renatus fuerit ex parentum voluntate, aut ex offerentium vel miniſtrantium fide. Quod propterea dicit, vt intelligamus non eſſe opus liberandi paruulum voluntate ſiue fide offerentium, ſed Spiritu ſancto, qui communis eſt maioribus offerentibus & paruulis renatis: Tamen vt hoc fiat, id eſt, vt ſaluetur paruulus per opera Spiritus ſancti, va- B let multùm voluntas & fides offerentium. Et paulò poſt dicit memoratus Auguſtinus in memorata epiſtola: Regenerans ergò ſpiritus, in maioribus offerentibus, & paruulo oblato, renatoq; communis eſt: ideò per ſocietaté vnius eiuſdemq; ſpiritus, prodeſt offerentium voluntas paruulo oblato. Dicitur quodammodo paruulus fidem habere propter fidei ſacramētum, & conuerſionem ad Deum habere propter conuerſionis ſacramentum, quia eſt in illo celebrata ſimilitudò fidei, & ſimilitudo conuerſionis. Vndè eadé in epiſtola idem qui ſupra: Si enim C ſacramenta quædam ſimilitudinem rerum earum quarum ſacramenta ſunt, non haberent, omninò ſacramenta non eſſent. Ex hac autem ſimilitudine plerumque iam ipſarum rerum nomina accipiunt. Sicut ergò ſecundum quédam modum, ſacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt: ſacramētum ſanguinis Chriſti, ſanguis Chriſti eſt: ita & ſacramentum fidei, fides eſt. Nihil eſt autem aliud credere, quàm fidem habere: Ac per hoc, cū reſpondetur paruulos credere, qui fidei non habent affectum, reſpondetur, fidem habere propter fidei ſacramentum, & conuertere ſe ad Deum propter cō- D uerſionis ſacramentum: quia & ipſa reſponſio ad celebrationem pertinet ſacramenti, ſicut de ipſo baptiſmo Apoſtolus: Conſepulti, inquit, ſumus Chriſto per baptiſmum in mortem. Non ait, ſepulturam ſignificauimus: ſed prorſus ait, conſepulti ſumus. Sacramentū ergò tantæ rei, non niſi eiuſdem rei vocabulo nuncupauit†. Ex ſacramento quidem habet ſimilitudinem, quaſi ipſe paruulus reſpondeat: ex ore offerentium fidem ſuam, habet quodammodò fidem. Sicut nos propter ſimilitudinem ſepulturæ Domini, E quam accepimus in baptiſmo, ipſam rem, id eſt, ſepulturam agimus: ita ex reſponſione parentum ſiue offerentium, qui ſimilitudinem credulitatis paruulorum exercent, agitur in infantibus fides. Solemus enim nominare infantem, & dicere ei: Credis in Deum patrem? atq; reſpondet offerens, Credo. Satis ſuperiùs demonſtratum eſt ex Euangelico teſtimonio, quòd fides offerentis poſſit eum ſaluare. Et ex Auguſtino poſſumus intelligere, eundem paruulum reſpondere voce offerentis, vbi dicit, Facit hoc vnus ſpiritus, ex quo regeneratur oblatus. & vbì idem Auguſtinus diſputat de ſimilitudine ſacramentorum, ad eas res, quarum ſacramen-

A ta ſunt, vbì dicit, cùm reſpondetur, paruulos credere qui fidei non habent affectum. Ex quo intelligere poſſumus, ex ſimilitudine reſponſionis, quaſi ipſe paruulus reſpondeat, ſacramentum fidei celebrari in paruulo. & in alio loco, vbi dicit: Nam ſicut credere reſpondent, ità etiā fideles vocantur†. Ita credo propter opus vnius Spiritus ſancti, quod offerens reſpondet, hoc eſſe illius quem offert. Non diceret totiès ſanctus Auguſtinus fidei ſacramentum, niſi eſſet aliquis effectus inter rem ipſam & ſimilitudinem eius, id eſt, inter ſacramentū fidei, quod B poteſt fides nominari, & ipſam fidem, quam homo profert ex intelligibili animo. Sicut enim diſtat aliquid inter noſtrā ſepulturam, quam accepimus in baptiſmo, & Chriſti, qua reſurrexit à mortuis, vt vltra non moriatur: ita inter ſacramentū fidei, & fidem: Tamē ipſa ſacramenta ad hoc valent, vt nos perducant ad ipſas res, quarum ſacramenta ſunt. Sacramento fidei ſaluatur paruulus vſq; ad tempus, quo poſſit diſcere fidem ſuam. Vndè qui ſupra, in ſequentibus ad eundem quem ſupra, dicit: Itaq; paruulum etſi nondùm fides illa, quæ in creden- C tium voluntate conſiſtit, iam tamen ipſius fidei ſacramentum fidelem facit. Nam ſicut credere reſpondentur, ita etiam fideles vocantur, non ré ipſam annuendo, ſed ipſius rei ſacramentum percipiendo. Cùm autem ſapere homo cœperit, non illud ſacramentum repetit, ſed intelliget, eiusq; veritati conſona etiā voluntate coaptabitur. Hoc quandiù non poteſt, valebit ſacramentū ad eius tutelam aduerſus contrarias poteſtates, & tantùm valebit, vt ſi ante * maioris vſum ex hac vita migrauerit, per ipſum ſacramentum commendante Eccleſiæ charitate, D ab illa damnatione, quæ per vnum hominem intrauit in mundum, Chriſtiano adiutorio liberetur. Hoc qui non credit, & fieri non poſſe arbitratur, infidelis eſt, etſi fidei habeat ſacramentum: longèq; melior eſt illo paruulus, qui etiam ſi fidem nōdum habeat in cogitatione, non ei tamen obicem contrariæ cogitationis apponit.

* rationis

De conſecratione Baptiſterij. Cap. 25.

E IN prima oratione mundatur & ſerenatur habitaculum hoſpitis, qui Deum debet ſuſcipere, & deprecatur eius aduentus, vt ex ipſa oratione poſſumus cognoſcere. Omnipotens, inquit, ſempiterne Deus, adeſto magnæ pietatis tuæ myſteriis, adeſto ſacramentis, &c. In ſequenti manifeſtat ſe iam habere hoſpitem, cui loquatur. quapropter dicit, Surſum corda. Deindè gratias agit, quia dignatus eſt tam magnus hoſpes ad tam humile hoſpitium deſcendere, vt in eadem oratione monſtratur. Et licèt inquit, nos tantis myſteriis exequēdis ſimus indigni, & cætera. Deindè recolit miracula, quæ iam facta ſunt per aquam, id eſt: In primordio creationis Spiritus ſanctus ferebatur ſuper

aquas

aquas, vt virtutem ſanctificationis aquarũ natura conciperet. Refert & alind, quòd in ſalutatione arcæ factum eſt. Vndè ita ſcriptũ eſt in memorata oratione: Deus qui nocẽtis mundi crimina per aquas abluens, regenerationis ſpeciem in ipſa diluuij effuſione ſignaſti, & cætera. Poſteà intrat ſacerdos ad expulſionẽ diaboli, dicendo: Procùl ergò hinc, iubente te Domino, omnis ſpiritus inmundus abſcedat, &c. Quali ignominia dignus ſit hoſpes aquæ expelli, per ſuam inſufflationem ſacerdos monſtrat, vt illud impleatur quod Dominus dixit: Nunc princeps mũdi huius eiicietur foras. Eiecto illo hoſpite munitur aqua crucis ſignaculo, vt non habeat locum redeũdi diabolus. Per inuocationem ſanctæ Trinitaris exemplo baptiſmi Chriſti, Trinitas adeſt in noſtro baptiſterio per Inuocationem ſaccrdotis. Prima benedictio patrem inuocat, quæ dicit: Benedico te creatura aquæ per Deum viuum, per Deũ ſanctum, qui te in principio verbo ſeparauit ab arida, & rel. Secundæ benedictioni filius adeſt: Benedico te & per Ieſum Chriſtum filiũ eius vnicum, Dominum noſtrum, qui te in Chana Galilææ ſigno admirabili ſua potẽtia conuertit in vinũ, & reliqua. Spiritus ſanctus introducitur in nouiſſimo, & eſt omnis deprecatio, vt ſicut Dominus iuſſis ſuis aquam fecit obtemperare in ſuperioribus miraculis; ita & nunc eo iubente efficiatur non ſolùm habilis ad abluenda corpora: ſed etiam ad purificationem mentis, ſicut in ſequentibus dicitur: vt præter naturalem emundationem, quam lauandis poſſunt adhibere corporibus, ſint etiam purificandis mentibus efficaces. Hoc in loco, id eſt, poſtquàm dixerit ſacerdos, In nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, mutatur vox quaſi ad lectionem legendam. In præſenti oratione humilis deprecatio eſt, ſeu aliqua præparatio mentis ad impetrandum aduentum ſancti Spiritus in aquam, vt ſicut in prima oratione deprecatus eſt Deus venire in mentem ſacerdotis: ſic & in ſequẽtibus deprecetur virtus Spiritus ſancti, vt veniat in naturam aquæ. Ita enim dicit ſacerdos: Hæc nobis præcepta ſeruantibus, ac ſi dicat: Non noſtra præſumptione tantam virtutẽ audemus inuocare in naturã aquæ, ſed ex præcepto Domini noſtri qui iuſſit baptiſmum exercere. Atq; deinceps infit: Tu Deus omnipotens clemens adeſto, tu benignus adſpira, & reliqua quæ ſequuntur. Poſt hanc humilem deprecationem vocat ſacerdos Spiritum ſanctum, & alta voce, id eſt, alto mentis affectu deprecatur, vt dignetur aduenire ad ipſam aquam ita dicendo: Deſcendat in hanc plenitudinem fontis virtus ſpiritus tui. Quæ deprecanda ſunt, vt ibi operetur, ſequentia verba monſtrant præſentis orationis.

A *De immiſſione cereorum in aquam.*
Cap. 26.

CLamante voce ſacerdotis, vt deſcendat virtus Spiritus ſancti in aquam, cerei neophytorum deponuntur in aquam. Quarè hoc? niſi vt demonſtretur modò cereus ſignare Spiritum ſanctum? legitur, vnam columnam fuiſſe in itinere filiorum Iſrael, quæ vtrumque haberet in miniſterio, hoc eſt, vt lux eis eſſet in nocte ex vna parte, & ex altera protectio nubis in die. De qua dicit ſanctus Auguſtinus in libro
B contra Fauſtũ xij. Cur non ergò & nobis Chriſtus columna, quia & rectus & firmus, & fulciẽs infirmitatem noſtram per noctem lucens, per diem non lucens, & vt qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiãt. Leguntur q; quaſi duæ, vt noſtra tranſlatio tenet: Dominus autem præcedebat eos ad oſtendẽdam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis. Vt enim per cereum illuminatum ad memoriam reducimus columnam ignis, quæ figurabat Chriſtum, à quo illuminati ſunt Apoſtoli, quibus dicitur, Vos eſtis lux mun-
C di: ſicut à benedicto cereo illuminatur alter cereus: ita per cereos extinctos, ſiue, vt meliùs poſſumus dicere, cereum propter vnitatem Eccleſiæ, per quem ad memoriam reducimus columnam ignis, Spiritus ſancti perſona deſignatur. Vndè Gregorius Nazanzenus in ſermone de ſecundis epiphaniis: Baptizauit, inquit, Moyſes in mari & in nube, ſed in typo & in figura. ita enim Paulus pronunciat. Habuit ergò mare formam aquæ: nubes verò Spiritus ſancti. Sinè lumine eſt cereus neophytorũ vſq; ad tẽpus, quo cæteri cerei eccleſiæ illuminantur: Tempore, quo cæteri cerei illuminan-
D tur, illuminatur & Neophytorum. Poſtquàm enim Spiritus ſanctus purgauerit corda neophytorum, & eos introduxerit in ſocietatem & vnanimitatem Eccleſiæ, tunc illuminabit corda eorum. Sicut enim in ſua perſona habet, vt ſit communicatio patris & filij: ita habet in operatione, vt coniungat ſanctam Eccleſiam, & contineat in vnitate. Solemus differre officium illuminandorum cereorum vſque ad Miſſæ officium: ſiue propter cauſam, vt priùs accipiant neophyti impoſitionem manus epiſco-
E pi, & ſic eos credamus illuminari Spiritu ſancto: ſeu propter noctem, in qua celebramus Miſſam: vt ſicut gloria reſurrectionis illuſtrata eſt, ita illuſtretur lumine noſtrorum cereorum. Dictum eſt, vt æſtimo, quare cerei deponantur in aquam ad inuocationem Spiritus ſancti, quoniam ipſi Spiritus ſancti perſonam aliquo modo demonſtrant.

De vnctione chriſmatis à presbytero, & de impoſitione manus Epiſcopi ſuper neophytum. Cap. 27.

ANtequàm aliquid dicatur de manus impoſitione epiſcopi, dicendum eſt, qua de cauſa vn-

ſa vngatur neophytus à presbytero In vertice capitis. Vt in geſtis pontificalibus legitur, Silueſter Papa inſtituit, vt à presbytero vngesetur neophytus in cerebro. ita enim ſcriptũ eſt: Hic conſtituit, vt baptizatum liniat presbyter chriſmate leuatũ de aqua propter occaſionem tranſitus mortis †. Quo tempore Silueſter regeret Eccleſiam, manifeſtum eſt: hoc eſt, tempore quo Nicęnum concilium cõfirmatum eſt ſub Imperatore Conſtantino. Dein, vt reor, patres ſancti conſtituerunt, vt vngerẽtur neophyti à presbyteris chriſmate conſecrato ab epiſcopo. Vndè vnus eorum doctor egregius Beda dicit in tractatu ſuper actus Apoſtol. Nam preſbyteri, ſiue extra epiſcopum, ſiue præſente epiſcopo, cum baptizant, chriſmate baptizatos vngere licet, ſed quod ab epiſcopo fuerit conſecratum: non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur epiſcopis, cùm tradunt Spiritum paraclitum baptizatis. Quod ſi auteà agebatur, ſuperfluè conſtitutum à ſancto Silueſtro, quod iam agebatur. Secundùm hoc conſtitutum, reor, quòd ad hoc priore tempore de vnctione chriſmatis Pontifex expectabatur, vt per manus epiſcopi omnis vnctio chriſmatis ageretur: Vſq; ad illud tempus non generaliter omnes baptizabantur, præcipuè cùm Imperatores & miniſtri eorum pagani erant, ac ideò non facile neophytis potuit occurrere epiſcopus, vel ipſi ad epiſcopum venire. Sacerdos, qui vngit neophytum, verbis ſuæ orationis ſolutionem vinculorum & alligationẽ vulnerum monſtrat, dicendo: Deus omnipotẽs, pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui te regenerauit ex aqua & Spiritu ſancto, quiq; dedit tibi remiſſionem omnium peccatorum. In iſtis verbis & curationem intelligimus plagarum, & ſolutionem vinculorum. Poſtea addit memoratus ſacerdos: Ipſe linit te chriſmate ſalutis in vitam æternã. In iſtis verò intelligimus ſaluationem quandam, quæ pertinet ad ſalutem vſq; in vitam æternam. Epiſcopus verò tranſilit verba, Ipſe te linit chriſmate ſalutis, quaſi ditior, non ſolùm vt ſaluare poſſit, ſed etiam ditare, & dicit: Emitte in eum ſeptiformem Spiritum ſanctum tuum paraclitũ de cælis, ſpiritum ſapientiæ & intellectus, ſpiritum conſilij & fortitudinis, ſpiritum ſcientiæ & pietatis, adimple eum ſpiritu timoris Domini, & conſigna eum ſigno crucis, in vitam propitiatus æternam. Hæc ſunt veſtimẽta, quibus ornari oportet filium regis, vt ſtare poſſit in aula cæleſti. Qui baptizantur, filij ſunt Dei, vt Ioannes Euangeliſta narrat: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, & reliqua. Epiſcopus deprecatur Deum, vt ſicut lauare dignatus eſt hominem per baptiſmum, ita dignetur veſtire regalibus veſtibus, quibus indui oportet filios regis. De quibus filiis dicit Apoſtolus Paulus, Omnes qui in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis. Ibi induunt ſe neophyti Chriſtum, vbi renouantur in imaginem eius, qui creauit

A eos. Mens enim veſtit ſe Chriſto, quãdò illo ſpiritu veſtitur, qui requieuit in homine Chriſto, poſtquàm cœpit eſſe homo. Audiui quendam interrogare, ſi ſinè impoſitione manus epiſcopi poſſit neophytus poſſidere regnũ cælorum. Latro qui in cruce confeſſus eſt Dominum, & audiuit ab eo, Hodiè mecum eris in paradiſo, nõ ſuſcepit manus impoſitionem, quamuis eum baptizatum credamus fuiſſe in cruce ſuo ſanguine. De quo baptiſmo dicit Gregorius Nazanzenus in ſermone de ſecundis Epiphaniis: Scio enim & quartum baptiſmum, quo quis ſangui-

B ne ſuo per martyrium baptizatur, quo baptiſmo etiam Chriſtus baptizatus eſt, vt & in hoc, ſicut in cæteris formam credẽtibus & ſe ſequentibus daret †. De quo baptiſmo dicit Auguſtinus in epiſtola ad Seleucianum: Iam non debemus quærere quãdò quiſque fuerit baptizatus, ſed quoſcumque legimus in corpore Chriſti, quod eſt Eccleſia, pertinere ad regnum cælorum, non niſi baptixatos intelligere debemus. niſi fortè quos anguſtia paſſionis inuenit, & nolentes negare Chriſtum, antequàm baptixarentur, occiſi ſunt, quibus ipſa paſſio pro baptiſ-

C mo deputata eſt. Etiam verba S. Silueſtri, qui ob remedium difficultatis epiſcopum cõſequendi ante exitum animæ, iuſſit, vt liniretur neophytus à presbytero chriſmate ſalutis in vitam æternam, ſic ſonant, quaſi poſſit recipi in regno cælorum ſinè impoſitione manus epiſcopi. Diuerſæ enim ſunt manſiones in Domo patris. De illis qui per negligentiã amittunt epiſcopi præſentiã, & non ſuſcipiunt manus impoſitionem, penſandum eſt, nè fortè in iuſtitia illa damnentur, in qua negligenter exercẽt iuſtitiam, quia debuerunt feſtinare ad manus impoſitionem.

D Sicut enim Chriſtus dicit, niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei: ſimiliter dicit, Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Verè in baptiſmo dimittuntur noſtra peccata, & conſepelimur Chriſto, in reſurrectione iuſtificamur, ſicut dicit Apoſtolus Paulus: Mortuus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Quis eum ſuſcitaſſet à mortuis, idem Apoſtolus manifeſtat ad Rom. dicens: Quòd ſi ſpiritus eius, qui

E ſuſcitauit Ieſum à mortuis, habitat in vobis: qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis, conuiuificabit etiam mortalia corpora veſtra. Ad quod opus viuificet ſpiritus corpora noſtra, ſuperiùs in memorata epiſtola demõſtratum eſt, vbi idem dicit: Spiritus verò viuit propter iuſtificationẽ. De qua iuſtificatione dicit ſanctus Auguſtinus in libro de ciuitate Dei vigeſimoprimo, capitulo vigeſimoſeptimo: Nam quid cui prodeſt, quòd baptizatur, ſi nõ iuſtificatur? Nonnè qui dixit, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum Dei: Ipſe etiam dixit, Niſi abundauerit iuſtitia veſtra ſuper Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in re-

gnum

gnum cælorum? Chriſtus reſurrexit propter iu
ſtificationem noſtrã, Spiritus cum ſuſcitauit à
mortuis: Idẽ ſpiritus viuificat, ſiue viuificabit
& mortalia corpora noſtra. Liquidò appáret ꝗ
reſurrectio corporis Chriſti, nobis viuificatio-
nem promittat, quæ reſurrectio fit propter iu-
ſtificationem noſtram. Iuſtificatio noſtra eſt
in exercitatione bonorum operum, vt Ambro
ſius ait in tractatu epiſtolæ ad Romanos: Quã-
uis & iuſtus bonus dicendus ſit, tamẽ genera
ipſa poſuit, iuſtum in exercitio ſignificans, bo
num verò natum, qui ſimplicitate innocens di-
catur. Noſtra fides ità tenet, vt ſine Spiritu ſan
cto neq; cogitare, neq; agere recti aliquid va-
leamus. Per manus impoſitionẽ intimauit Pau-
lus Apoſtolus accipere Spiritum ſanctũ creden
tes, imponendo manus diſcipulis, quandò ve-
nit Epheſum, & interrogauit eos, dicens: Si Spi
ritum ſanctum accepiſtis credentes? quos po-
ſteà baptizauit, quia Ioannis baptiſmate erant
baptizati, & impoſuit eis manus, vt acciperent
Spiritum ſanctum. Acceperunt olim quidã Spi
ritum ſanctum ſinè impoſitione manus, etiam
antequàm baptizarentur, ſicut ſcriptum eſt in
Actibus Apoſtolorũ: Cecidit Spiritus ſanctus
ſuper omnes, qui audiebant verbum Dei. Vn-
dè Beda in eodem: Nè baptiſma gentibus tra-
dere dubitet quin Petrus Spiritus ſancti teſti-
monio confirmatur, ipſas lauacri aquas, quas
ſanctificare ſolet, nouo ordine præcurrentis:
quod ſemèl in teſtimonium fidei gentium, nun
quã verò in Iudæis eueniſſe reperitur. De qua
re dicit Gregorius Nazanzenus in ſermone de
ſecundis Epiphaniis: Non continuò legem ec-
cleſiis dedit, ſi ſemèl aliquandò, aut raro ali-
quid tale factum eſt: quoniam quidem neq; ſi
vna alicubi hirundo videatur, veris continuò
tempus induxit. Quod miraculi cauſa fit, ſiue
neceſſitatis, non eſt trahendum in conſuetudi-
nem. Secundùm Matthæum, modis duobus ba-
ptizamur ſpiritu. Ipſe enim, inquit, baptizabit
vos Spiritu ſancto & igne. Baptizamur Spiri-
tu ſancto & igne: Baptizamur Spiritu ſancto,
quãdò abluimur à peccatis, quam ablutionem
ſignificãt albæ veſtes in baptiſmate per totum
corpus. Baptizamur igne, quandò ardorẽ ſpi-
ritus accipimus, vt Apoſtoli acceperunt in die
Pentecoſtes. Baptiſmum ignis accipimus per
impoſitionem manus epiſcoporum, qui conſu
mat ligna, fœnum, ſtipulam: quia Deus ignis
conſumens eſt, & calorem pręſtat vitæ æternę,
atq; lumen videndi ea, quæ mortalibus oculis
clauſa ſunt. Iſte modus apparitionis Spiritus
ſancti, non fuit neceſſarius in Chriſti baptiſma-
te: quia non venit oſtendere neceſſariò ea ope-
rari in homine Chriſto, quæ commemorani-
mus: quoniam in eo habitat omnis plenitudo
diuinitatis corporaliter: ſed in Apoſtolis & cæ-
teris hominibus: Si quis ſine iſto baptiſmate mi
grauerit de ſeculo, periculoſum iter arripit.
Hoc præuidẽs Silueſter Papa, quantũm potuit,
ſubuenit: & propter abſentiã epiſcoporũ, neceſ-

A ſitate addidit, vt à presbytero vngerentur. Ti
mendum eſt, nè illa differentia ſit inter illum,
qui ſine impoſitione manus moritur, & inter il
lum qui eam accipit, quæ eſt inter ſtellarũ cla-
ritudinem, hoc eſt, quamuis non excludantur
à regno Dei propter cætera bona opera, tamẽ
non habeant illum locum, quem haberent, ſi il-
lam acciperent. Non nego, poſſe hominem ac-
cipere Spiritum ſanctum ſinè impoſitione ma-
nus, ſi eum Dominus dare voluerit: ſed eum
oppidò conſtringit Apoſtolica obſeruatio, quã
exercuerunt per manus impoſitionem, & cura
B præſens eccleſiaſtica, qui per negligẽtiam per-
dit manus impoſitionem. Conferamus eadem
dona, iuxta Auguſtinum, cum beatitudinibus
demonſtratis in monte: & videamus ex verbis
Auguſtini, quantum periculum incurrat, qui
negligenter exit de mũdo ſine impoſitione ma
nus. Moratus doctor ſapientiam comparat pa
cificis, in quibus ordinata ſunt omnia, nulluſ-
que motus aduerſus rationem rebellis eſt †.
Secundùm hanc comparationem non eſt paci-
ficus, qui ſapientiam non habet, neque filius
Dei. Si non fuerit pacificus: filius Dei nõ eſt:
C quapropter non intrabit in aulam cæleſtem. In-
tellectum comparat mundis corde, qui purga-
to oculo cernere poſſunt, quod corporeus ocu
lus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor ho-
minis aſcendit. Secundùm hæc, qui non habet
intellectum, quò vadat? quia cæcus eſt, & ne-
ſcit, quò vadat. Conſilium comparat miſericor
dibus, qui dimittunt, vt dimittatur illis: & ad-
iuuant cæteros ſicut ſe volũt adiuuari. Sinè hoc
dono nemo peruenit ad regnum Dei, dicente
Euangelio: Si non remiſeritis vnuſquiſq; fra-
tri ſuo de cordibus veſtris, nec pater veſter cæ
D leſtis dimittet vobis peccata veſtra. Fortitudi-
nem comparat eſurientibus, qui laborant deſi-
derando gaudium de veris bonis. Quis poteſt
adipiſci regnum cælorum, niſi deſiderans gau-
dia verorum bonorum? Scientiam comparat lu
gentibus, quia iam cognouerunt in ſcripturis,
quibus malis vincti teneantur, ꝙ tamq̃ bona &
vtilia ignorãtes appetierũt. Niſi.n. homo agno-
ſcat errorem ſuum, & ab eo ſe corrigendo, re-
uertatur, non eſt aptus regno Dei. Pietatem
cõparat mitibus: qui enim piè quærit ſanctam
ſcripturam, & non reprehendit, quod nondùm
E intelligit, & propterea non reſiſtit, quod eſt, mi
rem eſſe, ipſe poſſidebit terram. Timorẽ com-
parat humilibus, de quibus Euangelium mani-
feſtat, quòd ipſorum ſit regnum cælorum. Ad
quod pręmium hæc dona perducant, in clauſu-
la præſentis comparationis, idem, cuius verba
intelligere cupimus, explanat, dicendo: Vnum
autem præmium, quod eſt regnum cælorũ, pro
his gradibus variè nominatum eſt. Sicut enim
his ſubuenitur à donis Spiritus ſancti, quibus
tribuit idem Spiritus ſanctus, vt piè quærerent,
ac ſalubriter expectarẽt baptiſmalia ſacramen
ta, quamuis ad ea non perueniant: ſic timen-
dum eſt, nè non ſubueniatur his, qui negligen-

ter

ter hæc Dei dona quærunt. De his autem, qui negligenter ea tribuunt, ſcriptum eſt in Euangelio: Serue male & piger, ſciebas quia meto vbi non ſemino, & congrego vbi non ſparſi: oportuit ergò te mittere pecuniam meã nummulariis. & poſt pauca: Inutilem ſeruum eiicite in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Memorata dona ſanctus Gregorius per gradus aſcendentium enarrat in libro de ædificatione templi, vndè quædam excerpſimus, quæ hìc locum habent. Propheta ergò, inquit, quia de cæleſtibus ad ima loquebatur, cœpit magis à ſapientia, & deſcendit ad timorem: Sapit, qui credit in ſanctam Trinitatem. Intelligit, qui præcepta diuina ſenſu percipit, & opere implet. Conſilium habet, qui quodcunq; agit, prudenter præuidet. Fortis eſt, qui reſiſtit diabolo & voluntati eius. Scit, qui inter bonum & malum diſcernere nouit. Pius eſt, qui peccata dimittit, & eleemoſynas facit. Timet Deum, qui non tantùm benè facit, ſed malè facere non audet. Sed nos qui à terrenis ad cæleſtia tendimus, eoſdem gradus aſcendendo numeremus, vt à timore ad ſapientiam peruenire valeamus. In mente etenim noſtra primus aſcenſionis gradus eſt timor Domini: ſecũdus, pietas: tertius, ſciẽtia: quartus, fortitudo: quintus, conſilium: ſextus, intellectus: ſeptimus, ſapientia. Eſt enim timor Domini in mente, ſed qualis eſt iſte timor, ſi eum eo pietas non eſt? Qui enim miſereri proximo ignorat, qui compati tribulationi eius diſſimulat, huius timor ante omnipotentis Dei oculos nullus eſt, qui non ſubleuatur ad pietatem: Sed ſæpè pietas per inordinatam miſericordiam errare ſolet, ſi fortè pepercerit quę parcenda non ſunt. Peccata enim quæ feriri gehennæ ignibus poſſunt, diſciplinæ ſunt verbere corrigenda. Sed inordinata pietas, cùm temporaliter parcit, ad æternum ſupplicium pertrahit. Vt ergò vera & ordinata ſit pietas, ad gradum eſt aliũ ſubleuanda, id eſt, ad ſcientiam: Vt ſciat, vel quid ex miſericordia puniat, vel quid ex miſericordia dimittat. Sed quid, ſi ſciat quid agere quiſque debeat, virtutem verò agẽdi non habeat? Scientia ergo noſtra creſcat ad fortitudinem: vt cùm videt quid agendum ſit, hoc agere per mentis fortitudinem poſſit, nè timore trepidet: & pauore collapſa, non valeat bona defendere quæ ſentit. Sed ſæpè fortitudo ſi fuerit improuida, & minus contra vitia circumſpecta, ipſa ſui præſumptione in caſum ruit: Aſcẽdat ergò ad conſilium, vt præuidendo præmuniat omne quod agere fortiter poteſt. Sed eſſe conſilium nõ poteſt, ſi intellectus deeſt: quia qui non intelligit malum quod agentem grauat, quomodò poteſt bonum ſolidare, quod adiuuat? Itaq; à conſilio aſcendamus ad intellectum. Sed quid ſi intellectus magno quidẽ acumine vigilet, & moderari ſe neſciat per maturitatem? Ab intellectu ergò aſcendamus ad ſapientiam, vt quod acutè intellectus inuenit, ſapientia maturè di-

A ſponat. Vt per oleum intelligamus rectam cõuerſationem, quæ moderatur in mente per maturitatem ſapientiæ: & per balſamum, doctrinam, quæ bonum odorẽ præſtat foris. Idem in eodem libro, in alio loco dicit de ſapientia: Sapientia ad vitam, ſcientia verò pertinet ad doctrinam. Chriſmatis vnctio, vt prętulimus, pertinet ad duo dona Spiritus ſancti, i. ad ſapiẽtiã & ſcientiã: oleũ, ad ſapientiã: balſamus, odorẽ ſuũ lõgè lateq; ſpargẽs, ad ſcientiã. Hęc duo, i. vita & doctrina, ſibi connexa inueniuntur in ſeptẽ donis. Sapientia primùm & intellectus. B Sapiẽtia ad vitã, intellectus ad doctrinã: cõſilium ad doctrinã, fortitudo ad vitã: ſciẽtia ad doctrinã, pietas ad vitã. Hęc ſunt ornamẽta veſtis, quę tribuit Deus mẽti per impoſitionẽ manus, ſine quibus periculoſum eſt aliquẽ inueniri in cõuiuio regis, nè audiat vocem terribilem dicentis: Amice, quomodò huc intraſti non habens veſtem nuptialem? Solent diuerſo modo orationem proferre magiſtri ſimul cum cruce, quam faciunt pollice in frontibus infantium. Omnia verba ſuperiùs memorata, orationis verba ſũt: quoniam non ab illis datur ſpiritus, qui manus C imponunt, ſed deprecantur vt veniat. Vndè Auguſtinus in libro decimoquinto de Trinitate, titulo vigeſimoquarto: Nullus enim aliquis diſcipulorum eius dedit Spiritum ſanctum. Orabant quippe, vt veniret in eos, quibus manus imponebant, non ipſi eum dabãt. Quem morem in ſuis prępoſitis etiam nunc ſeruat Eccleſia. Eum, quem ſuperius precatus eſt Pontifex, vt mitteret Spiritum ſanctum, in ſequẽtibus petit, vt ſuſcipientem dignetur conſignare in vitam æternam, id eſt, vt eundem ſpiritum non amittat ſuſcipiens vſquedùm perducat hoſpi- D tem ſuum ad vitam ęternam. De quo ſignaculo dicit Hieronymus in tract. epiſtolę ad Epheſios: Signati autem ſumus ſpiritu Dei ſancto, vt & ſpiritus noſter, & anima imprimantur ſignaculo Dei, & illam recipiamus imaginem & ſimilitudinem, ad quam in exordio conditi ſumus. Hoc ſignaculo ſancti Spiritus, iuxta eloquium Saluatoris, Deo imprimente ſignamur. Hunc enim, ait, ſignauit pater Deus. Signatur ergò etiã Spiritu ſancto omnis, qui ex eo, quòd credidit Deo, ſignauit, quia verus eſt Deus, qui idcircò ſignatur, vt ſeruet ſignaculum, & oſten- E dat illud in die redemptionis purũ atque ſincerum, & nulla ex parte mutilatum, & ob id enumerari cum his valeat qui redempti ſunt. Sinè iſto ſignaculo non oportet nos pręſentari ante Deum, de quo, quaſi de aliquo veſtimento, dicebat Paulus ad Corinthios: Etenim qui ſumus in corpore iſto, ingemiſcimus grauati, eo quòd nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri, vt abſorbeatur, quod mortale eſt, à vita. De quo veſtimento dicat, in ſequentibus mõſtrat: Qui autem perficit nos in hoc ipſum, Deus, qui dedit nobis pignus ſpiritus. Quoniã arrhabonem Dei ſuſcepimus, vt illius ſimus: ſigno crucis quo redempti ſumus, ſignamur, vt quandò extermina-

minator ſignum illud viderit in frontibus noſtris pertranſeat domus noſtras,& videat, quòd nonlui ſumus, ſed illius, cuius ſignũ portamus. Hæc crux chriſmare efficitur, quod conſectum eſt ex oleo & balſamo. Opera hoſpitis noſtri, talis liquor monſtrat. Charitatẽ, quę ſignatur per oleũ, cum ſuis frondẽtibus foliis plantat in mẽte, & odorem bonæ noticiæ è nobis exhalat, ſicut ex balſamo bonus odor redolet. Vt ab epiſcopis ſolis inũgatur per manus impoſitionem, ab Apoſtolis aſſumptũ eſt, vt Beda declarat in tractatu ſuper actus Apoſtolorum.

Notandum autem, quòd Philippus qui Samariæ Euangelizabat, vnus de ſeptem fuerit. Si enim Apoſtolus eſſet ipſe, vtiq; manum imponere potuiſſet, vt acciperent Spiritum ſanctum. Hoc enim ſolis pontificibus debetur. Ipſa crux nullo in loco melius figitur, quàm in eo, vbi ſummus Pontifex laminam auream, in qua ſculptum erat nomẽ Dei ineffabile, vigebat. Et vt per manus impoſitionẽ & orationem detur Spiritus ſanctus, ſimiliter ab Apoſtolica auctoritate ſumptum eſt, vt in Actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt: Cum audiſſent Apoſtoli qui erant Hieroſolymis, quia recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Ioannem: qui cùm veniſſent, orauerunt pro ipſis, vt acciperent Spiritum ſanctum. Et paulò poſt: Tunc imponebant manum ſuper illos,& accipiebant Spiritum ſanctum. Iuxta exemplum Petri & Ioannis, occurrant epiſcopi ad loca vbi ſunt, quibus neceſsè eſt imponi manus: Occurrant & illi ſinè retractatione, qui acceperunt ſunt veſtimentum nuptiale, vt poſſint, intrante rege, perſeuerare in conuiuio. Si aliquis priùs ſubripitur de præſenti ſeculo, quàm poſſit occurrere miniſterio tanto, Deus ſcit, cur eum prius coget exire de præſenti ſeculo. Nouit Dominus qui ſunt eius, & ſecundùm Ioannem Euangeliſtam, Oues meæ vocem meam audiunt: & ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego vitã æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea. Hoc omnino cauendum eſt, nè torpore ſecuritatis, negligentia oſtium apertum inueniat. Dicit Romanus libellus, de quo ſæpè commemorauimus: Oratione expleta, facit crucem cum pollice ex chriſmate in ſingulorum frontibus, ita dicẽdo: In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, Pax tibi, & cũ ſpiritu tuo. Hæc verba ſunt ſalutationis ad nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate veritatis.

De Litanijs. Cap. 28.

LItaniæ quæ ſiunt circa Baptiſterij conſecrationem, interceſſiones Sanctorum deſignãt pro renaſcentibus, quod poſſumus dicere ex lectione libri Apocalypſis, Vidi oſtium apertum in cælo. In ipſa Chriſtus demonſtratur ſedens ſuper ſedem. Ibi Eccleſia, ſupra quam Dominus ſedet, ibi indicium aquę, in colore iaſpidis: & ignis, in ſardinis. Ibi ſpiritus Dei in ſeptem lampadibus ardentibus ante thronum, qui ſunt ſeptem dona ſpiritus Dei: Ibi baptiſmus in mari vitreo, ſicut ſcriptum eſt, Et in circuitu ſedis tamquàm mare vitreum ſimile cryſtallo. Vndè Beda ſuper eundem librum. Propter fidẽ veram, baptiſma refertur ad vitrum, in quo non aliud videtur exterius, quàm quod geſtat interiùs. Cryſtallo quoq;, quod de aqua in glaciem & lapidem precioſum efficitur, baptiſmi gratia figuratur. De Iri tacuimus, quia in ipſo volumus deſignare litanias. Item inter alia dicit eadẽ Apocalypſis: Et iris erat in circuitu ſedis, ſimilis viſionis ſmaragdinæ: vndè qui ſupra in eodem: Iris qui fit ſole nubes irradiante, & poſt diluuium primo propitiationis indicio factus eſt, interceſſu ſanctorũ, quos Dominus illuſtrat, Eccleſiã muniri deſignat. Qui bene ſmaragdino lapidi nimiæ viriditatis comparãtur. Quo.n. hæreditatem immarceſſibilem fide perfectiore expectant, eo potentiùs etiam cæteros orando protegunt. Quia Iris erat in circuitu ſedis, aguntur litanię, & ante baptiſmum, & poſt baptiſmum. Litaniæ Græcè, Latinè deprecationes.

De veſtimento albatorum, & recapitulatio de Septuageſima. Cap. 29.

ALbati propter veſtes albas vulgò appellantur. Scio eorumdem veſtimentorum ſignificationem diligenter explanatam ab Archiepiſcopis, qui fuerunt tempore beatiſſimæ memoriæ Caroli ad eundem, eius tamẽ admonitione. Igitur nõ expedit in iſto opuſculo laborare de illa, ſed tantũ, vt dicã, iuxta Domini pietatem, quid octo dies inſinuẽt, in quibus veſtiuntur albæ veſtes, & cerei neophytorũ illuminãtur. Sicut.n. ſeptem dies pertinẽt ad vetus teſtamentũ propter ſabbatũ: ita octo dies ad nouũ, propter octauum diẽ reſurrectionis. De qua re dicit Salomon: Da partes ſeptẽ, necnon & octo et Iani.o. docebat populum ſuum, vt nõ ſemper inhærerẽt veteri teſtamento, ſed trãſirent aliquando ad nouũ. A ſabbato enim vſq; ad ſabbatum portantur albæ veſtes, quę nobis ſpecimen pręſtant, quales debeamus eſſe in nouo teſtamento, & qualia corpora recepturi in octaua die. A ſabbato vſq; ad ſabbatum portamus illas, i. ex qua die pignus ſpiritus accipimus: quę propter ſeptenarium numerum ſabbato deputatur vſq; ad alteram ſabbati, quę eſt memoria illius ſabbati, in qua præſentari nos oportet ante Dominum cum ipſo pignore. Ipſa veſtimenta ſunt ſtolæ albæ, de quibus ſcribitur in Apocalypſi, Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, Singulas modò habẽt ſtolas animę Sanctorũ, de ſua beata immortalitate gaudẽtes. Et iterùm in eodẽ: Amicti ſtolis albis, & palmis in manibus eorũ. Stolis, baptiſmum: palmis, triumphum crucis inſinuat. Et iterùm in eodem: Beati qui lauant ſtolas ſuas, vt ſit poteſtas eorũ in ligno vitæ, & reliqua. Dignum præmium ſtolis cãdidis, id eſt,

vitæ immaculatæ promittit, videlicet, vt Domi A
ni aſpectu, qui eſt vita æterna potiatur. Ex me-
moratis ſentẽtiis poſſumus dinoſcere duas res,
id eſt, vt albæ veſtes ſint in ſignum, qualia cor-
pora noſtra debeant eſſe in nouo teſtamento,
(corpora enim ſunt quodammodò veſtes ani-
mæ) & qualia nobis promittãtur in futuro. De
quibus Salomon ait: Omni tempore ſint veſti-
menta tua candida, & oleum de capite tuo non
deficiat. Et hìc poſſumus intelligere, quòd ta-
lia debeant eſſe opera noſtra omni tempore,
qualia ſunt veſtimenta albatorum, tam mun-
da & candida. Et ſicut ab illorum capite oleũ B
non deficit per octo dies, ita nũquam charitas
ex mẽte noſtra deficiat. Quòd in ſabbato exuũ-
tur ipſa veſtimẽta, hoc vult demonſtrare, quòd
in die exitus animæ quando recedit de corpo-
re inueniat eadem anima ſabbatum, i. requiem,
& veſtimenta ſua hìc dimittat, i. corpus, vt re-
cipiat illud iterum in nouiſſimo die. Vndè mi-
hi videtur congruentius eſſe, ſi portanda ſunt
poſt dies octo, & vt verè portãda ſunt veſtimẽ-
ta albatorũ, vt potiùs ab ipſis portentur à qui-
bus portata ſunt in ſanctificatis diebus: quàm
ab illis, qui ſe multis maculis polluerunt poſt C
baptiſmum: quia corpora noſtra non aliæ ani-
mæ recipient in futuro, quàm eædem, quæ illa
rexerunt in præſenti. Duplicia ſolent eſſe ca-
dem veſtimenta: & duplex remuneratio ſanctis
promittitur in æterna vita. Vndè Eſaias, Du-
plicia in terra ſua poſſidebunt: id eſt, gaudium
animæ, & gloriam incorruptibilis corporis.
Quoniam peccatis imminẽtibus polluimus cor
pora noſtra poſt baptiſmũ, feſtinemus ad prio-
rẽ emundationẽ per ſecundum baptiſmum ve-
nire, i. per pænitentiam: Quis eſt, qui purget
nos à peccatis noſtris? Et quis eſt, qui introdu D
cat ad priorem mundationẽ, niſi Spiritus ſan-
ctus? Spiritus ſanctus eſt ſeptiformis. Manife-
ſtum eſt, ſi decem præcepta eius cuſtodiamus,
eidem creatori noſtro, à quo per inobediẽtiam
receſſimus, per obedientiam coniunctos nos eſ-
ſe. Qua de re in ſeptuagenario numero, qui
eſt ſeptempliciter decuplatus, ploremus &
defleamus noſtram miſeriam, vt Spiritus ſan
ctus expurget nos à noſtris peccatis, & dedu-
cat per præcepta ſua vſq; ad denarij remunera
tionem, vt ipſum regem Dominum noſtrum in
decore ſuo mereamur videre. Diximus, quan- E
tum potuimus, in ſuperioribus ſeptuageſimum
numerum pertinere ad plorationem captiuo-
rum populi Dei, qui fuerunt ſub Nabuchdono
ſor in Babylone. Poſſumus & eandẽ ſeptuage-
ſimã aliquo modo comparare filijs Iſrael, qui
fuerunt in Ægypto ſub Pharaone, quaſi prima
officia, Circundederunt me gemitus mortis: Et,
Exurge, quare obdormis Domine? &, Eſto mi
hi in Deum protectorem, congruant illi tempo
ri, quãdo filij Iſrael ſe viderunt affligi ab Ægy
ptiis, & clamauerunt ad Dominũ, vt ſcriptum
eſt in Exodo: Poſt multum temporis mortuus
eſt rex Ægypti, & ingemiſcẽtes filij Iſrael pro-

A pter opera, vociferati ſunt, & aſcendit clamor
eorum ad Dominum ab operibus, & audiuit ge
mitum eorum, & recordatus eſt pacti, quòd pe
pigit cũ Abraam & Iſaac & Iacob. Et officium
quartæ feriæ, quod eſt caput ieiunij, illi tem-
ri, quando dixit Dominus ad Moyſen: Solue
calceamẽtum de pedibus tuis. Epiſtola verò,
quæ in eodẽ die legitur, demonſtrat nobis, quid
ſit ſoluere calceamẽtum de pedibus, vt ex mul-
tis vnum dicã, Egredietur ſpõſus de cubili ſuo,
& ſpõſa de thalamo ſuo. Calceamẽtũ à noſtris
pedibus ſoluitur, quando opus quod ex neceſſi-
B tudinibus concupiſcẽtiæ carnalis percepimus,
intermittitur. Et officium Quadrageſimæ illi tẽ
pori, quãdo affligebatur Pharao vt liberaretur
populus Dei: & poſteà perueniẽdum eſt ad ma-
re rubrum, i. ad baptiſmum: ac deindè tranſeun
dum per deſertum ſub ducibus, ſicut neophyti
noſtri p octo dies ſub ducibus presbyteris ſcili
cet atq; patronis & matronis deducuntur, & ſic
tandẽ perueniẽdum in ſabbato ad terram pro-
miſſionis. Illi qui baptizant, patres ſunt bapti-
zatorũ, vt ex multis teſtimoniis ſcripturarum
poſſumus coniicere: ſicut Marcus dicitur filius
C Petri in baptiſmate. De talibus filiis florẽt af-
fatìm ſcripturę Apoſtolorum. Quoniam plures
ſunt baptizatorum, quàm deduci poſſint ab his
qui baptizant, commẽdantur cæteris patribus
ſpiritualibus, vt eis hoc præbeãt, qđ à presbyte
ris præbẽdum erat. Nec ſic abhorret à vero, ꝙ
quadragintaduæ manſiones filiorũ Iſrael, quaſi
quadragintaduo dies nos perducant ad terram
promiſſionis: quoniã propter nos qui iam tran
ſiuimus mare rubrum, conſtituti ſunt quadra-
gintaduo dies, vt qui in captiuitate peccatorũ
noſtrorum redegimus nos, per exẽpla patriar-
D charum reuertamur ad terram promiſſionis,
non per baptiſmum aquæ: Catechumeni no-
ſtri, qui nondum tranſierunt mare rubrum, poſ-
ſunt eſſe ſub typo populi Iſrael, qui adoraue-
runt idola in Ægypto, & per duces optimos
Moyſen & Aaron, liberati ſunt de Ægypto, &
tranſierunt mare rubrum.

De illuminatione cereorum. Cap. 30.

QVòd illuminatio cereorum ſecundùm li-
bellum Romani Ordinis expectatur vſq;
E ad Agnus Dei: hoc demonſtrat, quòd per illum
agnum qui tollit peccata mundi vnuſquiſq; lu-
men accipere debet.

De Miſſa in nocte. Cap. 31.

DIcamus modò, Gloria in excelſis Deo,
quia tanto lumine illuſtrata eſt præſens
nox, ſcilicet, Dominica Reſurrectione: Cana-
mus laudes Deo, quoniam, in quibus habitabat
diabolus, iã inhabitat Spiritus ſanctus. Hoc ait
Põtifex ore & mẽte, vt nos mẽte teneamus, di-
cẽdo: Deus qui hanc ſacratiſſimã noctẽ gloria
Dominicæ reſurrectionis illuſtras, conſerua in
noua

noua familiæ tuæ progenie adoptionis ſpiritũ, quem dediſti. Vbi notandum, vocem miniſtrorum ad neophytos eſſe vſque ad Euangelium. Dicit ad eos Lector: Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt, quærite, vbi Chriſtus eſt in dextra Dei ſedens. Habes lectionem de anagogico pede, in quo catechumeni accenſi per verba cantici, ſicut cerui deſiderabant apparere ante faciem Dei: quod nunc habent in effectu, tunc habebant in deſiderio. Nemo poteſt perfectè ſapere quæ ſurſũ ſunt, niſi interno deſiderio mentis cæleſti ſapore priùs fuerit accenſus. Dicit ad eos Lector. Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cũ Chriſto in Deo: Commortui eſtis Chriſto per baptiſmum, vita veſtra futura iam eſt in Chriſto: eſt vobis vita repoſita in ſua vita. Quod in illo ſcitis factum ex reſurrectione, in vobis ſperate futurũ: Cùm enim Chriſtus apparuerit vita veſtra, id eſt, cũ ſe demonſtrauerit ille, qui modò in ſe ſeruat vitam veſtram, & fecerit vos eſſe, quod ipſe iam eſt per immortalitatem: tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria, quæ modò vobis promittitur. Quapropter dicit Officialis, Nolite eſſe ocioſi: offerte Deo ſacrificium. Auguſtinus nobis demonſtrat in pſalmo centeſimo ſextodecimo, quale ſacrificium debeant offerre†: Audiuimus fratres admonentem nos, atq; hortantem Spiritum ſanctum, vt ſacrificium confeſſionis offeramus Deo. & paulò poſt: Per voſipſos poteſtis aduertere, non tantùm in peccatis, ſed & in laudibus Dei confeſſionem diuinis literis ſolere nominari. Quid congruentius in hoc Pſalmo quandò Alleluia cantamus, quod eſt, Laudate Dominũ, nos admoneri intelligimus, cùm audimus: Confitemini Domino, quàm idipſum ſcilicet, vt laudemus Dominum? Non potuit laus Dei breuiùs explicari, quàm vt diceretur, quoniam bonus eſt. Quid ſit grandius iſta breuitate, non video. & paulò poſt: Sed quoniam populo dicitur in prænunciatione futurorum liberato ab omni labore & captiuitate peregrinationis, & ab omni permixtione iniquorum, quod ei per gratiam Dei præſtitum eſt, non ſolùm non retribuentis mala pro malis, ſed etiam retribuentis bona pro malis, conuenientiſſimè adiunctum eſt, quoniam in ſeculũ miſericordia eius. Ex vno præcepto pendet Alleluia, & Tractus qui ſequitur, hoc eſt, vt neophyti offerant Deo ſacrificium laudis. Tractus dicit in cauſa neophytorum: Laudate Dominum omnes gentes, laudate eũ omnes populi, quoniã confirmata eſt ſuper nos miſericordia eius, & veritas Dñi manet in æternum. De quibus duabus virtutibus idẽ qui ſupra dicit in Pſalmo cxiij. Hęc duo, miſericordiam & veritatẽ, aduertite, in ſanctis ſcripturis, quàm ſæpè ſibi iungãtur. In ſua quippe miſericordia vocauit impios, & in veritate iudicat eos, q vocati venire noluerũt. Pręſentes neophyti iter paratũ habẽt intrãdi ad regna cælorũ: porta aperta eſt eis, quam nos, qui inquinati ſumus per

A mũdanum affectum poſt baptiſmũ, pulſare debemus bonis operibus. Idcircò tantùm in cauſa eſt erga eos, vt offerãt Deo ſacrificiũ laudis: Cantatur prius Alleluia, quod eſt Hebræũ. Hebræa, n. mater eſt cæterarum linguarũ, vt credimus, & nobiliſſima cõſtat propter auctoritatẽ diuinæ ſcripturæ: Latina inferior quaſi filia ſiue nurus, quã duxit in vxorem filius ſynagogæ, ac per hoc Alleluia pręponitur hic, quod non fit in cęteris officiis: tamen cùm ventum fuerit ad dicendum de prima & octaua die neophytorũ, oportet repedare eandẽ portã, ſiue ſic ſeu aliò

B modò. Ecce finitum eſt ſacrificiũ neophytorũs Deindè reſurrectio Domini ad memoriã reducitur, & Angelorũ allocutio ad fœminas, & fœminarum affectus. Euangeliũ narrat ſecundum Marcum modum conuentus fœminarum, & dicit: Dum tranſiſſet ſabbatum, Marię Magdalene & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, vt veniẽtes vngerẽt Ieſum. Vt opinor, propter mulierum imitationem dicit Romanus libellus non portari hac nocte ante Euãgelium aliud, niſi thymiama: ſiue, quia dubitat vtrum iam carnẽ ſuam plenã munere lucis reuexiſſet

C ab inferis Dominus, hoc tantummodò obtulerunt mulieres. Illis locutus eſt Angelus, dicens: Nolite expaueſcere, Ieſum quæritis Nazarenũ crucifixum: ſurrexit, non eſt hic. In ſequentibus manifeſtatur affectus mulierum. At illæ exeuntes, fugerunt de monumento. Inuaſerat. n. eas timor & pauor, & nemini quicquam dixerunt, timebant enim. Quod ita Beda ſuper Marcum: Meritò mouet quomodò Marcus ſcribat, Et nemini quicquam dixerunt: cùm dicat Lucas, Et regreſſę à monumento, nunciauerunt hæc omnia illis vndecim & cęteris omnibus. Similiter

D Matthęus, Et exierunt de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nunciare diſcipulis eius: niſi intelligamus, ipſorum Angelorum nemini auſas fuiſſe aliquid dicere, i. reſpondere ad ea, quę ab illis audierant, aut certè cuſtodibus quos iacentes viderunt†. Reducendo ad memoriam ſilentium & ſacrificium mulierum, in tempore ſacrificij ſilent cantores. Earum ſacrificium erat tunc, q ferebant vnguẽtum ad vngẽdum corpus Dñi. Sanctus, ſanctus, ſanctus cantant, quod eſt Angelorum cantus, quia Angeli non tacuerunt de eius reſurrectio-

E ne: ſiue iſte, qui modò locutus eſt in Marco: ſiue illi, quos Ioannes narrat ſedentes, vnum ad caput, & vnũ ad pedes. Vice mulierũ iterũ Agnus Dei reticẽt cantores. Agnus Dei, dico, qui tollis peccata mundi, miſerere nobis. Maria dicebat hortulano: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi, vbi poſuiſti eum? quẽ credebat, furtim ſublatum, non credebat tollere peccata mundi, ac propterea audiuit, quando voluit Dominum tangere, Noli me tangere. nondum. n. aſcẽdi ad patrem meum. Sacerdos Vicarius Chriſti, implet officium ſuum. Dubitantibus Apoſtolis de ſua reſurrectione, timentibus mulieribus & nihil dicentibus Angelorum concentus clamat

Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis. Chriſtus ipſe
per ſuam glorioſam apparitionem manifeſtum
ſe facit quibuſcunque vult.

De octo diebus neophytorum. Cap. 32.

DIcit Auguſtinus ad Ianuarium : Hæc de
ſcripturis firmiſſimè tenentur, id eſt, Pa-
ſcha & Pentecoſte, vt quadraginta dies illi an-
te Paſcha obſeruentur, Eccleſiæ conſenſio ro-
borauit: ſic etiam, vt octo dies neophytorum di
ſtinguãtur à cæteris, i. vt octauus primo conue-
niat †. Octo officia, quæ fiunt in commemora-
tione neophytorum diſtinguuntur à cæteris ſe-
quentibus vſq; ad Pentecoſten. Primum habet
duas laudes, i. Alleluia, Confitemini Domino;
& tractum, Laudate Dominum omnes gentes,
Octauum habet duas, id eſt, duo Alleluia, Hęc
dies, & Laudate pueri Dominum: quod non fit
in nullo ſabbato alio vſque in Pentecoſtẽ. Sex
medij habent reſponſorium & Alleluia. Prima
ergò vita, vt, qui ſupra ad eundẽ, non fuit ſem-
piterna peccanti: Requies autem ultima ſempi
terna eſt, ac per hoc & octauus ſempiternam
beatitudinem habebit, quia requies illa, quæ
ſempiterna eſt, recipitur ab octauo, non extin-
guitur. neque enim eſſet aliter ſempiterna. Ita
erit octauus qui primus, vt prima vita, ſed æter
na, reddatur. In memoratione primæ vitæ, quã
habuit primò Adam, Alleluia canitur: & quia
non fuit ſempiterna, tractus ſequitur: vt in lin
gua humiliore, humilitas poſterioris vitę recor
detur. Adhuc neophyti in peregrinatione ſunt,
in qua tamen laudare Dominum debent, quia
ſunt redempti. Requies vltima, quæ redditur
in ſeptima die, & perficitur in octaua, ipſa ha-
bet ſempiternam beatitudinem: ac per hoc in
memoriam potiſsimæ reſtaurationis in ſepti-
ma die, & in octauo officio duo Alleluia can-
tantur: primum, quia vita redditur: ſecundum
quia ſempiterna. Alleluia. glorioſior omnium
linguarum lingua Hebræa eſt. Atq; in iſto lo-
co eadẽ ratione poſſumus nos abſoluere à debi
to octauarum dierum, id eſt, Dominicorũ Pen
tecoſtes, quando duo alleluia frequentantur.
Duo ſunt, vndè anima in ſeptima die, id eſt, in re
quie, laudat Dominum: vnum de percepta læti-
tia, alterum de percipienda in reſurrectione,
& alio modo: Homo in reſurrectione conſtabit
ex anima & corpore, quamuis ſpirituali. In re-
cordatione illius reſurrectionis per Domini-
cos dies Pentecoſtes duo alleluia celebrantur.
Et, quia Dominica reſurrectio præceſſit in octa
uo die, quod futurum erit in reſurrectione no-
ſtra, hoc agimus per Dominicos dies Penteco
ſtes, i. vt & mens & corpus laudet Dominum.
Et quia interim ſinè corpore anima in re lau-
dat Deũ, per ſingulos dies Alleluia celebratur:
In feſtiuitatibus Sanctorum duo alleluia ſunt:
quia iam de Domini aſpectu potius lætantur,
quàm hæ quæ ſunt tantũ in requie animæ. Vnũ
quia requieſcunt: alterum, quia vident Domi-

A num. Quãuis memorata ſabbati, ſeptima dies
ſit hebdomadis, tamen octauum officium in ea
celebratur pro neophytis. At medij ſex reſpon
ſorium tenent & alleluia. Sicut ſeptenarius nu
merus requiem ſignificat, ita & ſenarius opera.
Rñſorius, qui nos inuitat per ſex dies ad Chri-
ſti reſurrectionẽ, aliquam actionẽ vult nobis in-
timare in reſurrectione corporũ. De qua actio-
ne dicit idem, qui ſupra, ad eundẽ: Ineſt autem
in illa requie non deſidioſa ſegnitia, ſed quædã
ineffabilis tranquillitas actionis otioſæ. Sic. n.
ab huius vitæ operibus in fine requieſcetur, vt
B in alterius vitæ actione gaudeatur. Sed quia ta-
lis actio in Dei laude agitur, ſinè labore mẽbro-
rum, ſinè angore curarum, non ad eam ſic tran
ſitur per quietem, vt ipſa labori ſuccedat, i. non
ſic eſſe incipiat actio, vt deſinat quies. Neque
enim reditur ad labores & curas, ſed permane-
tur in actione. Quia ad quietem pertinet nec
in opere laborare, nec in cogitatione fluctua-
re: Quia ergò per requiem ad primam vitam
reditur, vndè anima lapſa eſt in peccatũ, pro-
pterea per ſabbatum requies ſignificatur. Illa
autẽ prima vita, quæ à peregrinatione redeun-
C tibus, & primam ſtolam accipientibus reddi-
tur per vnam ſabbati, quem diem Dominicum
dicimus, figuratur. Et in alio loco idem ad eun
dem: Dies Dominicus, non Iudæis, ſed Chriſtia-
nis reſurrectione Domini declaratus eſt, & ex
illo cœpit habere feſtiuitatem ſuam. Animæ
quippe omnium Sanctorum ante reſurrectio-
nem corporis ſunt quidem in requie, ſed in ea
non ſunt actione, qua corpore recepto vegetan
tur. Talẽ quippe actionem ſignificat dies octa-
uus, qui & primus, qui non aufert illam re-
quiem, ſed glorificat. Ea inſpiratione ſancti Au
D guſtini, per reſponſoriũ intelligimus actionem
ſanctorum in corpore, quæ erit cum omni lęti-
tia, vt reſponſorius ſonat, Hęc dies quam fecit
Dominus, exultemus & lætemur in ea. Quia hęc
lętitia exitum habet in glorificatione, Alleluia
ſequitur: & vt demonſtretur eandẽ actionẽ non
eſſe aliud niſi laudem Dei, poſt ſex dies conti-
nuatìm Alleluia canitur. Vbi notandum eſt, ver
ſus reſponſorij omnes eſſe de Pſalmo, Confi-
temini Domino, qui ſonat confeſſionem lau-
dis, quæ tamen laus Alleluia concluditur pro-
pter nobiliorem linguam. Verſus ſunt, Confite
E mini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſe-
culum miſericordia eius. Itẽ: Dicat nunc Iſrael,
quoniam bonus. Item, Dicant nunc qui timent
Dominum, quoniam in ſeculum. Seu, Dicãt qui
redẽpti ſunt à Domino. Vtroſq; vidi ſcriptos
in iſto loco, & vtroſq; audiui cantari. Itẽ, De-
xtera Domini. Item, Lapidem quem reproba-
uerunt. Itẽ, Benedictus qui venit. In fine enim
verſuum pręposterus ordo eſt. Benedictus qui
venit in nomine Domini, pręponitur in quin-
ta feria verſui, Lapidem quem reprobauerunt,
qui eſt in ordine pſalmi prior, & quod non
eſt ſinè ratione, ſexta feria cantatur: Idem in-
ter cęteros pręcipuè ſonat de paſſione Domini,
quę

quæ facta eſt ſexta feria: in illa reprobauerunt Iudæi Dominum ædificantes, in illa factus eſt caput anguli coniungens duos parietes ſimul ex aduerſo venientes.

De eiſdem octo diebus. Cap. 33.

OCto dies neophytorum, curſum præſentis vitæ monſtrant. Sicut enim iter filiorum Iſrael, poſtquàm tranſierunt mare rubrũ vſq; ad terram repromiſſionis, ſignificat omnẽ curſum præſentis vitæ: ità & conuerſatio neophytorum omnem curſum præſentis vitæ, in quo nos oportet ſecundùm reſurrectionem Chriſti viuere. De quo curſu dicit Auguſtinus in libro contra Fauſtum duodecimo: Rubet in mari rubro baptiſmus, vtiq; Chriſti ſanguine conſecratus: hoſtes ſequentes à tergo moriuntur, peccata præterita. Ducitur populus per deſertum: baptizati omnes nondùm perfruentur promiſſa patria; ſed quod non vident, ſperando, & per patientiam expectando, tamquam in deſerto ſunt: & illic laborioſæ & periculoſæ tentationes, nè reuertantur corde in Ægyptum: nec ibi tamen Chriſtus deſerit: nam & illa columna non recedit. Secundùm hæc verba, baptizati noſtri ducuntur quotidie ad Eccleſiam. columna ceter illuminata præcedẽs eos, illuminata eſt iam, quia in corpus Chriſti traiecti ſunt baptizati: ſpiritus Chriſti illuminat membra Chriſti. Ex ſequẽtibus poteſt dinoſci, quomodò illi octo dies coaptentur curſui ſtatus noſtri: Prima dies quandò baptizatus deſcendit de aqua, quæ eſt ſabbatum, i. requies ſtatũ Adę nobis informat, antequàm peccaret. Nõ Adam ita fuit factus, vt labore aliquo acquireret ſibi fructum viuendi, ſi non peccaret: ſed tamen legitur poſuiſſe eum in paradiſo Deum vt operaretur. Eandem requiem, quã præſtitit Deus Adæ, antequàm peccaret, dat baptizatis in ſabbato: ita tamen, vt deinceps operentur bona vſque ad alterum ſabbatū: Sicut & Adam operi deditus fuit abſq; vllo labore. Ipſa requies eſt innocens vita, quam habuit Adam in ſeptima die, quandò requieuit Deus ab omnibus operibus ſuis: eandem recipiunt modò baptizati in ſabbato. Ac deinde quia via reſtat baptizatis per deſertum, quaſi poſt Alleluia, animæ tractus, id eſt, patientia, per quam expectare debent terram repromiſſionis, ſequuntur ſex dies, qui pertinent ad opus bonum, ſanctumq; & pium: nè vacua domus inuadatur. Poſt illos ſex dies ſequitur ſabbatiſmus, qui eos introducit ad patriam repromiſſionis, vbi eſt requies ſempiterna, non reuertens ad aliquem laborem, ſed de lætitia gloriæ animarum, trãſit ad lætitiam incorruptibilis corporis: ac ideo non ſubſequitur Alleluia, Hæc dies, Tractus: ſed Alleluia, Laudate pueri Dominũ. Sex dies qui inter duo ſabbata ſunt, vtrumq; nobis tempus ad memoriam reducunt, ſcilicet Adæ, qui fuit deditus deſiderantiſſimo operi in paradiſo: & illud quo filij Iſrael trãſierunt per deſertum ſub ducibus,

A in quo tempore non ſunt attrita veſtimenta illorum, & ſic tandèm peruenerunt ad libertatem in terra repromiſſionis, quæ ſignificat patriam, in qua recipiuntur ſanctę animæ poſt ſeculum tranſactum.

De die ſancto Paſchæ. Cap. 34.

DIe ſancto Paſchæ in introitu per ora prophetarum præſentat ſe Chriſtus ex reſurrectione patri ſuo, in eccleſia ſua dicens: Reſurrexi, & adhuc tecum ſum. Oratio prima demonſtrat aditum eſſe apertum ſanctæ Eccleſiæ re-
B gni cæleſtis per capitis ſui reſurrectionem. Epiſtola admonet nos, vt ſeparati ſimus à vitiis: In quo certauimus per dies quadrageſimales, & neophyti abiecerũt in baptiſmo. Corinthiis miſit illam Paulus, vt ſepararent ſe iuſti ab his, qui tale peccatum fecerunt, quale nec inter gentes audiebatur: & per pænitentiam nõ reuertebantur ad cœtum ſanctorum. Ipſi erant vetus fermentum, & illi azymi propter nouitatem vitæ. Ita & nos admonemur illa, vt ſinè retractatione in die ſancto Paſchæ alieni ſimus à vitiis. Det Deus, vt ſicut filius eius Dominus no-
C ſter, qui hodierna die ità reſurrexit à mortuis, vt mors vltra repetitum non habeat in illo: ita nec in membris ſuis habeãt præterita vitia, neque imminentia. Reſponſorius monſtrat quantùm lætari oporteat eos, qui purgantur à vitiis In Alleluia monſtratur, in quo ſit tantæ lætitiæ cauſa, id eſt, quia Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: itaque epulemur, & cætera. Euangelium exponit perfectiùs cauſam totius lætitiæ. Quia ſuo in loco, ſi Dominus dederit, dicturi ſumus enucleatius de toto officio Miſſæ: meę paruitati hęc ſufficiant, quę propterea tetigi,
D vt non mihi viderer à tanta lætitia, quantam pręſens continet dies, mente alienus fore. Inſuper etiam libet interponere, quod ſanctus Auguſtinus de orationibus Miſſę dicit in lib. quęſtionum. In quęſtionibus ad Paulinum Nolanum epiſcopum: Multa hinc dici poſſunt, quę improbanda non ſunt: ſed eligo in his verbis hoc intelligere quod omnis vel penè omnis frequentat Eccleſia: vt precationes accipiamus dictas, quas facimus in celebratione ſacramentorum, antequàm illud quod eſt in menſa Domini, incipiat benedici: Orationes, cùm bene-
E dicitur & ſanctificatur, & ad diſtribuendũ comminuitur, quam totam petitionem ferè omnis eccleſia Dominica oratione cõcludit: Interpellationes, ſiue (vt noſtri codices habent) Poſtulationes fiunt, cùm populus benedicitur. Tunc enim antiſtites vel aduocati, ſuſceptos ſuos per manus impoſitionem miſericordiſſimæ offerunt poteſtati. Quibus peractis, & participato tanto ſacrificio, gratiarum actio cuncta concludit, quam in his etiam verbis vltimam Apoſtolus commendauit. Hęc autem fuit pręcipuè cauſa iſta dicendi, vt his breuiter præſcriptis atq; ſignificatis, non putaretur negligendum eſſe quod ſequitur, Pro omnibus hominibus,

pro regibus, & his qui in ſublimitate ſunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & charitate: nè quiſquam, ſicut ſe habet humanæ cogitationis infirmitas, æſtimaret nõ eſſe iſta facienda pro his, à quibus perſecutionem patiebatur Eccleſia, cùm membra Chriſti ex omni eſſent hominum genere colligenda. Vndè adiungit & dicit: Hoc enim bonum eſt & acceptum coram Saluatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Et nè quiſquam diceret, poſſe eſſe ſalutis viam in bona conuerſatione, & vnius omnipotentis Dei cultu, ſine participatione corporis & ſanguinis Chriſti. vnus enim Deus, inquit, & vnus mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus: vt illud quod dixerat, omnes homines vult fieri ſaluos, nullo alio modo intelligatur præſtari, niſi per mediatorem, non Deũ, quod ſemper erat verbũ, ſed hominẽ Chriſtum Ieſum, cùm Verbũ caro factum eſt, & habitauit in nobis †. Orationes quatuor quas memorat ſanctus Auguſtinus, ita nominat noſtra tranſlatio: Obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones. Vbi etiam notandum eſt, quòd oratio illa, quę ſic inchoatur: Libera nos, quæſumus Domine, ab omnibus malis: concluſio ſit tantùm orationis Dominicæ, cùm beatus Auguſtinus dicat, quam totam petitionem ferè omnis eccleſia Dominica oratione concludit: Simulq; hoc notandum, quòd orationem illam, quam Epiſcopi ſiue aduocati ſolent facere ſuper populum cum ſigno ſanctæ crucis, ille ſolebat facere eam, poſtquàm communicabat corpus Domini ad diſtribuendum: quam orationem vocat poſtulationes. Dein ſequuntur gratiarum actiones, quandò poſt audiram vocem Diaconi, quæ dicit, Ite, Miſſa eſt: ſiue, Benedicamus Domino, populus reſpondet, Deo gratias.

Demonſtratio, quòd informent ſex dies Paſchales cæteros dies Dominicos & iuſtos homines: & dies quinquaginta à ſabbato Paſchæ, vſque ad ſabbatum octauarum Pentecoſtes, futuram vitam: & quotidiani dies ſiue Septuageſimæ Dominici, ſeu Quadrageſimales, pænitentes. Cap. 35.

ILli ſex dies paſchales, in quibus reſponſorium cantamus & Alleluia, informant cæteros dies Dominicos ſiue feſtos, quos celebramus ab octauis Pentecoſtes vſque in Septuageſimam. Reſponſorius & Alleluia, actum eorum & lętitiam ſiue laudẽ ſiue gratiarum actiones, qui perſeuerant in ſanctitate, quam acceperunt in baptiſmo, recolunt. Ita enim iu ſpe habent regnum futurum, vt etiam hîc benè operando ad beatitudinẽ perueniant. Siue, vt alio modo dicamus, per reſponſorium, actiuam vitam intelligimus: per alleluia, cõtemplatiuam. Actus neceſſe eſt hîc celebretur, vt quod ſperamus & per patientiam expectamus, adipiſci valeamus per bona opera. Reſponſorij illi, quos per ſex dies cantamus, ſiue per cæteros Dominicos dies, vel feſtiuos dies ſanctorum, quibus ſubſequitur Alleluia, tales actus ſignificant, qualis eſt, prædicatio, lectio, eleemoſyna, viſitatio viduarũ, pupillorũ & infirmorum. Hæc in præſenti ſeculo omni die Dominico agere poſſumus ſinè retractatione. Quibus, i. memoratis reſponſoriis Alleluia ſequitur, quia poſt talem actionem in laudem Dei trãsfertur anima ſanctificata ab omni peccato. Illi dies quinquaginta, qui ſequuntur à ſabbato Paſchali vſque ad octauas Pentecoſtes, alteram vitam informant, quam nondum percepimus, vbi non erit Reſponſorius, quia nemini ibi prædicabitur: ſed erũt omnes docibiles Dei, neq; aliquis viſitabitur, quia nemo ibi vidua, neq; pupillus, neq; infirmus. Eleemoſyna nõ erit neceſſaria, quia nemo ibi indigens, ſed tantũ Alleluia ibi celebrabitur, i. lætitia animarũ de percepta immortalitate & receptione corporũ, & gratiarũ actio Deo vſq; in ſempiternũ. Eandẽ lætitiam numerus quinquagenarius ſignificat, qui apud Hebræos Iubilæus appellatur, i. iubilatione plenus. Quid cæteri dies informẽt, ex libro ſancti Auguſtini de fide & operibus conſiderare, vt opinor, valemus. ſic. n. dicit: Non quia quiſquam ita debet extolli, vt non dicã, apud alios iactare, ſed apud ſeipſum putare audeat, ſed in hac vita eſſe ſinè peccato. Sed niſi eſſent quædam ità grauia, vt etiam excommunicatione plectenda ſint: non diceret Apoſtolus, Congregatis vobis & meo ſpiritu, tradere huiuſmodi ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini Ieſu. Vndè etiã dicit: Nè lugeam multos ex his, qui ante peccauerũt, & non egerunt pœnitentiã ſuper immũditia & fornicatione quam geſſerunt. Item, niſi eſſent quædã non ea humilitate pœnitentiæ ſananda, qualis in Eccleſia datur eis, qui propriè pœnitentes vocantur, ſed quibuſdã correptionum medicamẽtis, non diceret ipſe Dñs, Corripe eũ inter te & ipſum ſolum: & ſi te audierit, lucratus es fratrem tuum. Poſtremò, niſi eſſent quædam, ſine quibus hæc vita non agitur, non quotidianã medelam poneret in oratione quam docuit, vt dicamus: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris †. Quotidiani dies informant eos, qui ſolent presbytero confiteri peccata, vt corripiantur ab ipſo, & conſiliũ accipiãt pœnitẽdi. Ipſi dies ſinè Alleluia trãſiguntur, quia nõ eſt pulchra laus in ore peccatoris. Quàuis citatus ſit Deus ad parcendum, tamen non citò poteſt erubeſcentia peccatorum tranſire à corde iuſti. Memoratum modũ informat verſus qui dicit: Non eſt ſanitas in carne mea à facie iræ tuæ: non eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorũ. Informãt etiam verba Domini ad Moyſen dicẽtis de Maria: Si pater eius ſpuiſſet

ſpuiſſet in faciem eius, nonne debuerat ſaltem ſeptem dierum rubore ſuffundi? Sepatetur ſeptem diebus extra caſtra, & poſteà reuocabitur. Cui enim ſpuitur in faciem, deſpectus adhibetur. Quandò nos Deus deſpicit proptee peccata noſtra, rubore debemus perfundi vſq; ad complectionem ſeptem dierum, id eſt, vſq; ad ſatisſactionem. Per abſtinētiam alleluia in quotidianis diebus In officio Miſſæ, rubor eccleſiæ monſtratur, quem habet de ſuis vulneratis, & nondùm ſanatis: At Dominici dies à ſeptuageſima vſque in paſcha Domini, eos informant, qui his tentationibus tunduntur, ſine quibus vita preſens non poteſt tranſigi. Reſponſoriis dierum illorum nō ſubminiſtratur alleluia, ſed tractus, qui quamuis pertineat ad contemplationem propter ſuam dulcedinē & vnionem, tamen non eſt in tanta lætitia, in quanta eſt illa, de quo dicebat Iacobus: Qui autem in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. In diebus quadrageſimalibus ante paſcha informat eos ſancta eccleſia, qui propriè pænitentes vocantur, excepto quòd non excomunicatur: & ad manus reconciliationis Epiſcoporum nō redit in finem Quadrageſimæ: Informat eos in ieiunio, in abſtinentia deliciarum, in habitu, in deiectione, in luctu, in vigiliis, in quietudine, in ſilentio, in obedientia operum, & cęteris bonis, quibus reconciliamur Deo ſimul cum pœnitentia.

De diebus Pentecoſtes. Cap. 36.

TEmpus Pentecoſtes inchoatur à prima die reſurrectionis, & currit vſq; ad diem quinquageſimam poſt paſcha. De quo tempore dicit Auguſtinus in libro ad Ianuarium: Quadragenarius autem partibus ſuis computatus, addit ipſum denarium: & fiunt quinquaginta, tāquam merces operis & continentiæ. Neque enim fruſtrà ipſe Dominus quadraginta dies poſt reſurrectionem in hac terra, & in hac vita cū diſcipulis conuerſatus eſt; & poſteaquàm aſcendit in cęlum, decem diebus interpoſitis, promiſſum ſpiritum ſanctum miſit completo die pentecoſtes. Qui dies quinquagenarius habet alterum ſacramentum, quòd ſeptiès ſeptem quadragintanouem fiunt, & cùm reditur ad initiū, quod eſt octauus, qui & primus dies, quinquaginta complentur, qui celebrantur poſt reſurrectionem Domini iam in figura non laboris, ſed quietis & lætitiæ. Propter hoc ieiunia relaxantur, & ſtantes oramus, quod eſt ſignum reſurrectionis. Vndè etiàm diebus Dominicis omnibus ad altare obſeruatur, & alleluia canitur, quod ſignificat actionem noſtram non eſſe niſi laudem Dei, ſicut ſcriptum eſt, Beati qui habitant in domo tua in ſecula ſeculorum laudabūt te. De relaxatione ieiunij Ambroſius dicit in tractatu ad Romanos †: Nam ſunt quidam, qui feria quarta carnē non edendam ſtatuerunt: ſunt, qui ſabbatis: ſunt iterùm, qui à Paſcha vſque ad Pentecoſten edunt †. Et

A Hieronymus ad Marcellam de fide noſtra, & dogmate hæretico contra Montani ſectatores: Nos vnam quadrageſimam ſecundum traditionem Apoſtolorum tempore nobis congruo ieiunamus: illi tres in anno faciunt quadrageſimas, quaſi tres paſſi ſint ſaluatores: non quo & per totum annum, excepto pentecoſten, ieiunare nō liceat: ſed quòd aliud ſit neceſſitate, aliud voluntate munus offerre. Et iterùm ad Lucinum Bæticum: Atque vtinam omni tempore ieiunare poſſimus, quod in Actibus Apoſtolorum diebus pentecoſtes & die Dominico Paulum B apoſtolum, & cum eo credentes feciſſe legimus. Et iterùm in eadē: Non hoc dico, quòd feſtis diebus ieiunandum putem, & contextas diebus quinquaginta ferias auferam: ſed vnaquęq; prouincia abundet in ſuo ſenſu, & præcepta Maiotū leges Apoſtolicas arbitretur. Et iterū eiuſdē in commentario ſuper Matthęum: Quandò verò tranſierunt nuptiæ, & paſſionis ac reſurrectionis tempus aduenit, tunc ſponſi filij ieiunabunt. Nonnulli putant idcircò poſt dies quadraginta paſſionis ieiunia debere omitti, licèt ſtatìm dies Pentecoſtes & Spiritus ſan- C ctus adueniens, indicet nobis feſtiuitatem, & ex huius occaſione teſtimonii, Montanus, Priſca & Maximilla etiàm poſt Pētecoſten faciunt quadrageſimam, quòd ablato ſpōſo, filij ſponſi debeant ieiunare; Eccleſiæ autem conſuetudo ad paſſionem Domini & reſurrectionē per humilitatem carnis venit, vt ſpirituali ſaginæ ieiunio corporis præparemur. Iuxta leges autem tropologiæ ſciendum, quòd quandiù ſponſus nobiſcum eſt, & in lætitia ſumus, nec ieiunare poſſumus, nec lugere: Cùm autē ille propter peccata noſtra à nobis receſſerit, & auola- D rit, tunc indicendum ieiunium eſt, tunc luctus recipiendus. Duas varietates habemus in eccleſia noſtra de ieiunio, quod fit poſt reſurrectionem Domini. Aliqui ſecundùm noſtrum vulgarē vſum, ſtatuunt terminum quadrageſimalis ieiunij in feſtiuitate ſancti Ioannis. Illi, qui hoc faciunt, non poſſunt ſemper dies Pentecoſtes excludere à ieiunio: Aliqui volunt ſecundùm traditiones ſanctorum patrum, quos prætulimus & in ſequentibus habemus ponere, omnes dies Pentecoſtes habere in lætitia. Qui hoc faciunt, non poſſunt ſemper terminum huius quadrageſimę facere in feſtiuitate ſancti E Ioannis. Et vbi terminus ponatur, non eſt fixum ex ſcripturis ſacris, neque ex traditionibus patrum. Solet aliquotiès euenire, vt poſt pentecoſten dies abundent ad numerum quadraginta dierum implendum vſque ad feſtiuitatem ſancti Ioannis. hoc eſt, quandò dies Dominicus Paſchæ occurrerit in vndecimo Kalendarum Aprilium, & in decimo ſupraſcriptarum & in nono & in octauo. Quandò in memoratis octauis Kal. Aprilis occurrerit dies Dominicus Paſchæ, tunc habendus eſt dies Pentecoſtes in III. Idib. Maij. Ab illo die vſque in feſtiuitatem ſancti Ioannis Baptiſtæ hebdomadæ ſex ſunt.

ſunt. Et, ſi quis voluerit Quadraginta tantummodò diebus intẽdere, intendat quãdò Dñicus dies paſchæ occurrerit in ſeptimo Kal. Apr. ſiue ſexto ſupraſcriptarũ, & ſic poterit adiplere numerum ſuum inter Pentecoſten & feſtiuitatem S. Ioannis. Vt reor, propter memoratos dies, qui per diſiunctos annos conuenientes ſunt termino, qui fit in feſtiuitate ſancti Ioannis, prætermiſſa eſt diligentia Pentecoſtes, & incluſi ſunt ipſi dies in luctu, qui deberent eſſe in lætitia, ex auctoritate Dominicę pręſentationis, vt ſolitus terminus teneatur. Si viſum fuerit magiſtris, vt hoc diffiniant, quandò tempus ieiunij peragatur eorum, qui ſponte propter peccata ſua ieiunant poſt reſurrectionem Domini, videtur nobis variabilis res auferri de noſtra eccleſia. Cur lætari debeamus in diebus Pentecoſtes, abundant exempla ſanctorum patrum: cur ieiunare neceſſe ſit vnuſquiſque ex corde ſuo cognoſcit. Maior enim feſtiuitas eſt aduentus Spiritus ſancti, quàm feſtiuitas beati Ioannis baptiſtæ. Si includenda eſt feſtiuitas infra ieiunium, ampliùs includenda eſt feſtiuitas ſancti Ioannis, quàm aduentus Spiritus ſancti: Et ſi hoc ſtatuit ieiunans ſiue indicens ieiunium, vt in feſtiuitate ſancti Ioannis, vel ſancti Petri & Pauli abſoluatur ieiunium, & poſtea peragatur, nullum detrimentum facit animæ ſuę. Non ſequimur nos in præſenti ieiunio Montanum & ſuos ſectatores, ſed conſideramus peccata noſtra, & pro eis certamus fructus dignos reddere pœnitentiæ. Ex Hieronymo memorato poſſumus addiſcere, à quibus illa ieiunia vſurpata ſint aliquandò, quòd non ex neceſſitate indicenda ſint ieiunia Pentecoſtes communi eccleſiæ, ſed volũtate licere vnicuique ieiunare ob deuotionem ſuę mentis. Ab iſta licentia & ab iſta libertate excludũtur, qui propriè pęnitentes in eccleſia nominãtur.

De Litania maiore. Cap. 37.

SEquitur vna varietas inter octauas Paſchę & vigilias Pentecoſtes, hoc eſt, ieiunium triduanum in vigilia aſcenſionis Domini. Miror quomodò inoleuit conſuetudo præſentis ieiunij in noſtra eccleſia, quę tamen non tenetur per omnes orientales eccleſias, cùm ſancti patres quos memorauimus, Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus dicant relaxanda ieiunia tempore Pentecoſtes, necnon etiàm venerabilis presbyter Beda de eodem tempore dicit in homiliis ſuis: Meritò ergò ſacroſanctis diebus his nos quoquè maioribus epulis atque hymnis cæleſtibus vacamus, ob reuerentiam nimirùm Dominicæ reſurrectionis, ob memoriam Dominici conuictus cũ diſcipulis, ſimul & ob ſpẽ futuræ noſtræ quietis ac vitæ immortalis. Et paulò pòſt: Rectè etiam quinquagenario dierũ numero ſtatum futuræ noſtrę beatitudinis in imagine veneramur: ieiunia videlicet relaxando, & allęluia canendo, ſtantes o-

A rãdo quæ ſunt aptiſſima perpetuæ quietis, reſurrectionis & laudis pręſagia. A quo primo initium præſens ieiunium ſumpſit, Gregorius Turoneñ. manifeſtat in geſtis Francorum, ità dicens: In his temporibus fuit in Vienna vrbe terrę motus maximus, vbì multæ eccleſiæ & domus multorum concuſſæ fuerunt & ſubuerſæ: vbì beſtiæ multę oberrantes, lupi, vrſi acerbi ingreſſi per portam ciuitatis, deuorantes plurimos, per totum annum hoc faciebant. Nam veniente ſolẽnitate ſancti Paſchæ, ſanctus Mamertus, qui in ea vrbe erat Epiſcopus, dum B Miſſarum ſolennia ipſa vigilia celebraret, palatiũ quoquè regale, quod in ea ciuitate erat, diuino igne ſuccenſum eſt. Cumque hæc agerẽtur, appropinquante Aſcenſione DOMINI, indixit ieiunium vir ſanctus DEI triduanum in populo cum gemitu & contritione. & paulò pòſt: Tunc ceſſauit ipſa tribulatio & ſubuerſio. Deincèps omnes eccleſię Dei & ſacerdotes hoc exemplum imitantes vſque ad præſens, ipſas triduanas litanias vbiquè celebriter colũt. Vbì dicit, omnes eccleſiæ Dei, non extra Gallias poſſumus eas intelligere: Vbì erant hi, de quiC bus Ambroſius dixit, qui quotidiè ſtatuiſſent carnem edendam vſque in Pentecoſten, ibì nõ fiebat ieiunium iuxta morem noſtrum, neque vbì Hieronymus, neque vbì Auguſtinus erat. Quod ſi fieret non tam apertè pręedicarent relaxationem ieiunij infra quinquaginta dies. Romana conſuetudo vnum diem, id eſt, ſeptimo Kalendas Maij interponit, quem vocat in litania maiore, non in ieiunio: Litania autem, vt pręediximus, deprecatio eſt apud nos. Poteſt enim ſerena mens & aliena à voluntate mala, deprecari Deum, quãuìs manducet ſobriè carnem meridiè, & lætetur de reſurrectione DoD mini: tamen maiorum patrum, id eſt, Apoſtolicorum vſus ſequendus eſt. Forſitan ex ipſo officio poterimus intelligere, quid deprecandũ ſit tali in tempore. Prima oratio ad Miſſam dicit: Præſta, quæſumus, omnipotens Deus, vt qui in afflictione noſtra de tua pietate confidimus, contra aduerſa omnia tua ſemper protectione muniamur. Huic cõcordat offertorium, dicens: Adiuua me Domine Deus meus, ſaluum me fac propter miſericordiã tuam. Et iterùm: Qui inſurgunt in me, confundantur. Eo tempore, id eſt, ſeptimo calendarum Maij, poſE ſunt inimici commouere bellum aduersùs vicina regna. vt reor, cautè prouidit ſancta Eccleſia Dominum rogare, vt qui deſtruxit olim conſilium Achitophel, nũc deſtruat conſilia eorum qui volunt irruere ſuper pacẽ eius. Intendit ad hoc, quod dicit epiſtola: Multùm enim valet deprecatio iuſti aſſidua. Euangelium alteram petitionem ſonat, dicens: Quis autem ex vobis patrẽ petit panem? & iterùm, Aut piſcem? & iterùm, Aut ſi petierit ouum? In iſtis tribus tria temporalia petenda poſſumus intelligere, & tria ſpiritualia. Per panem, omnia bona quæ de terris naſcuntur: per piſcem, quæ

de

de aquis : per ouum, animalia quæ coeunt ſi-
mul. Hæc enim memorato tempore in aliquo
profectu ſunt : Germina meſſis pullulant, arbo
rum ſructua ex flore prodeunr, vineę atq; olei
liquor ſuis ab arboribus ſe erumpit : pullorum
animantia campos tondeut. Quoniam hæc ne-
ceſſaria ſunt noſtris vſibus, petenda ſunt à Do-
mino, vt conſeruentur. Ar ſpiritualia, ità : Per
panem, charitatem : per piſcem, fidem: per o-
uum, ſpem: Quibus tribus colitur à nobis diui-
nitas. Hæc illo in tempore præcipuè petenda
ſunt à Domino, quandò reſurrectio Chriſti &
B Eccleſiæ celebratur, vt his roborati, in iuſtifica
tione perſiſtamus. Officium Romanum canta-
mus, & tempus eius deprecationis prætermit-
timus. Intereſt, ſecundùm Hieronymum, quã-
dò ex voluntate munus offertur Deo, & quãdò
ex neceſſitate. Voluntate omni tempore mu-
nus poſſumus in abſtinentia rerum percipiẽda-
rũ offerre Deo, ſed ex neceſſitate non oportet.

De vigilia Pentecoſtes. Cap. 38.

VEniendum eſt modò ad vigilias Penteco-
C ſtes. In eis leguntur lectionea quatuor, &
canuntur quatuor cantica ante baptiſmi con-
ſecrationem, ſicur in vigilijs Paſchæ. Ibì legi-
mus, In principio creauit Deus cælum & ter-
ram : In vigilijs Pentecoſtes, Tentauit Deus
Abraham. In illa non ſequitur canticum : in
iſta ſequitur. Lectiones ad memoriam nobis
adducunt duns patres, vnũ ſecundùm carnem,
alterum ſecundùm ſpiritum. Adam qui in prio
re lectione memoratur, carnalis eſt pater, à
quo originem omnes ducimus, qui peccauit
non obediendo præcepto Dei : Cui non ſubdi-
D tur canticum victoriæ. Abraham pater ſpiri-
tualis, quia eius fidem imitando filij eius effi-
cimur, & populus Dei vocamur. Iſte reſtituit
obediendo in immolatione filij ſui, quod pri-
mus offendit non obediendo. Cui meritò ſub-
ditur canticum victoriæ. occidir enim vitium
inobedientię. Ipſum ſonat oratio ſacerdotis:
Deus qui in Abrahæ famuli tui opere, humano
generi obedientiæ exempla præbuiſti, & reli-
qua. Hæc lectio ad hiſtoriam pertinet: vt legi-
tur, ità factum eſt. Sequitur alia lectio: Scrip
ſit Moyſes canticum, De quo cantico dicat,
E cantor illic demonſtrat, ſcilicet, Attende cæ-
lum. De quo Beda ſuper Lucam : Ad memo-
riam priſcæ religionis canticum Deuterono-
mij; in quo vniuerſus veteris populi ſtatus,
quid videlicet offenſo, quid propitio Deo me-
ruerit, continetur, nònnullis in locis ſabbato di
cere conſueuit. Alioquin eſſet præpoſterum
vt prioribus ſeptimanæ diebus prophetarum
dictis carminibus Moyſis vltimum diceretur†.
Ac per hoc, quia præceſſerunt boni mores
in filijs Abrahę, antequàm apprehenderent
ſeptem mulieres virum vnum, proponitur le-
ctio, Scripſit Moyſes canticum: &, canticum,
Attende cælum, (vbì Adam ad memoriam re-
A ducitur, qui eſt imago totius humani generis,
in quo maior pars erat infidelis ante Chriſti
aduentum.) Vinea facta eſt, ſcilicet ſacramen-
rum Chriſti & Eccleſiæ, (quod pertinet ad alle
goriam) præcedit: quia niſi is veniſſet, boni mo
res ad vniuerſum orbem non tranſiſſent. De
tertia lectione iam dictum eſt, in qua ſeptem
dona Spiritus ſancti de obedientibus faciunt
vnum virum, de quo dicebat Paulus, Donèc
occurramus omnes in virum perfectum, & re-
liqua. Quarta lectio eſt Hieremię, pphetæ, quę
dicit inter cętera : Diſce vbì ſit ſapientia, vbí
B virtus, vbì prudentia, vt ſcias ſimul vbì ſit lon-
giturna vita & victus, vbì ſit lumen oculorum
& pax. Præſentibus verbis ad ſitim aliquam
vocat audientes, ſcilicet, ſapientię, virtutis, pru-
dentię. Quare hoc? Vt ſciat audiens, vbì ſit lon-
giturna vita, lumen oculorum, & pax. Quod
pręcipit diſcere, ad deſiderium pertinet fontis;
iuxta quod reſpondet audiẽs : Sicut ceruus de-
ſiderat ad fontes aquarum, & cætera. Vbì ra-
tionem dicit, quarè deſiderat fontẽ, ibì ſupe-
riorem vitam intimat dicendo, vbì ſit longitur-
na vita & lumen oculorum & pax. quę perti-
C net ad anagogen. Et ſacerdos ita: Omnipotens
ſempiterne Deus, qui hanc ſolennitatem ad-
uentus Spiritus ſancti cõſecraſti, Da nobis quę-
ſumus, vt cæleſtibus deſideriis accenſi, fontem
vitæ ſitiamus. Vbì dicit, cæleſtibus deſiderijs
accenſi, anagogicum ſonat. De litania circa ba-
ptiſmum, & alleluia, & tractu, dictum eſt. Pa-
rum libet de alleluia & Tractu iterum recor-
dari. Alleluia in memoratione primæ vitę in-
nocentis Adę cantatur : ſed quia non fuit eadẽ
innocentia ſempiterna, in tractum conuertitur.
Verbi gratia: Fui catechumenus Conſtantino-
D poli captus: quęſiuit me dominus meus miſeri-
cors & piiſſimus, inuenit me captiuum : occidit
illum qui me rapuit propter meam incurſam,
& me reddidit libertati, vt reuerterer ad patriã
meam. Quàm ingens gloria apud me quia eru-
tus ſum à ſeruitute, & redditus libertati? Tamẽ
quia lõga via & laborioſa & periculoſa reſtat,
redeundo ad patriam meam, poſt magnam lę-
titiã aliquo tædio affectus ſum, neſciens, verum
perueniendum ſit ad patriam, quaſi de aliquo
gradu deſcendens à maiore lętitia, id eſt, ab Al-
leluia, in minorem quaſi in tractum. Patienter
E tamen fero, laudando ereptorem, iter iniun-
ctum, ſi aliquo modo aliquandò reuerti pote-
ro ad patriam. Inſupèr etiam ereptor meus
mittit mecum defenſores, qui me defendãt de
barbarica rabie, quę vndique circundat iter
meum. Ipſi defenſores ſunt baptiſmalia ſacra-
menta, & cereus, atque patronus, qui mecum
verſantur vſque ad ſeptimum diem lauationis
albarum. Septima dies, vt ſæpè dictum eſt, il-
lam requiem deſignat, quam exeuntes de mun-
do ſuſcipimus, quę ſinè vllo periculo manebit.
Ad diſtinctionem alleluia & Tractus, quam
volumus hìc demonſtrare, hæc parua mihi ſuf-
ficiunt : inſuper etiam placet hìc intimare, quæ
diſtantia

diſtantia ſit inter lectiones, quæ legũtur in Vigilijs Paſchæ, & eas quę leguntur in Vigilijs Pentecoſtes. Quod enim diſtat inter Adam & Abraham, hoc oportet differre inter doctrinã magiſtrorum ad catechumenos, qui baptizãtur in Paſcha Domini, & in Pentecoſte. Deberet eis narrare periclitationem humani generis vſq; ad internecionem propè per inobediẽtiam Adæ, ſicut tunc erat quandò nullus hominum Deum colebat, niſi ſolus Abraham. Ipſa internecio permanſit in vniuerſo genere humano, exceptis his aliquibus, qui de Abrahæ ſtirpe prodierant: In illo enim, id eſt, Adam per aduentum Chriſti primò occiſus eſt diabolus: poſteà per dilectionem ſeptem mulierum, coniunctum eſt Chriſto genus humanũ. Deindè ad bona opera directum eſt. Iſte ordo ſeruatur in vigilijs Paſchæ. Alter eſt in vigilijs Pentecoſtes. In iſto recolitur quomodò Abraham Deo placuit per obedientiam, & ſua progenies in bonis moribus delectata ſit, cui tamen neceſſe eſt in nouo teſtamento, vt adiũgatur per baptiſmum Chriſto, & ſic in eo maneat vſquedùm perducatur ad cæleſte regnũ.

De ſequentibus ſeptem diebus Pentecoſtes. Cap. 39.

INchoatæ in ſequentibus diebus præſentis hebdomadę quid agere debeamus, Dominus Beda manifeſtat in homilia ſua, dicens: Verùm hoc quoque, quòd non ſtatìm peracta die quinquageſima, genu ad orandum curuamus, ſed & illa adhuc ſeptimana ſtantes Domino ſupplicamus, & quamuis intermiſſa repetentes ieiunia, tamen Alleluia quotidiè perſonamus, nemo abſque diſcretione apta & congrui ratione myſterii putet actitari. Quia enim ſpiritus ſancti ſeptiformis eſt gratia, iurè ſolennitas aduentus eius per ſeptem dies laude hymnorum debita, ſimul & Miſſarũ celebratione colitur. Quia tempore Pentecoſtes Eccleſia toto orbe nouos ſemper Deo populos per aquam regenerationis aggregare conſueuit, meritò ſaluti eorum congaudentes quouſque albis induuntur ſtolis, & nitorem purificatę mentis, ſplendore habitus demonſtrat, hymnum Deo deuotæ laudis offerimus iuxta præceptũ ipſius piiſſimi paſtoris ac redemptoris noſtri, qui ait: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meã quæ perierat. Meritò etiam tunc ſtantes oramus ob ſignificationem, videlicet, liberationis eorundem, qui per donum ſpiritus ſancti de morte animę ad vitam reſuſcitari atq; reſurgere meruerunt. Cuius donante gratia, etiam carnis immortalitate nos in nouiſſima die veſtiendos, atq; ad gaudia beatę reſurrectionis perducendos eſſe ſperamus.

A

Quanto tempore debeant eſſe ſub diſciplina chriſmatis, qui non conſequuntur manus impoſitionẽ epiſcoporum tempore baptiſterij, ſed poſt. Cap. 40.

SOlet quæri inter vulgares, quanto tempore debeant vnctionem chriſmatis obſeruare in capite, vt non lauentur qui accipiunt manus impoſitionem abſque tempore baptiſterii? Quibus poteſt reſponderi, quanto tempore generaliter ab Eccleſia celebratur aduentus ſpiritus ſancti ſuper Apoſtolos, tanto tempore celebretur apud vnumquemq; qui eum accepit, hoc eſt, ſeptem diebus. Et non immeritò: quia enim Spiritus ſanctus in ſeptem mulieribus venit ad hoſpitem ſuum, fas eſt vt vnicuique mulieri conuiuiũ ſuum paretur per ſingulos dies, de quibus mulieribus dicit Iſaias, Apprehendent ſeptẽ mulieres virũ vnũ. Conuiuiũ illarũ mulierum eſt, quandò ipſæ de ſe ſatiant hoſpitem ſuum. Talia conuiuia exercebat Chriſtus apud cõuiuas ſuos, talia & Spiritus ſanctus exercet. Hoſpes Spiritus ſancti, mens eſt hominis. Mens tanto amplius ſatiatur à ſagina Spiritus ſancti, quanto minùs fuerit dedita carnalibus deſiderijs. Ità accipiens obſeruet tempus aduentus Spiritus ſancti, vt ſolet charus amicus circa charum amicum obſeruare. Quãdò charus aliquis ad amicum charum venit, in nullo vult ille, qui ſuſcepit, illum offendere, ſed quicquid nouit ei placitum eſſe, hoc ex corde benigno ei adhibet: ità quicquid cognouerit ſuſcipiens Spiritum ſanctum, placitum ei eſſe, hoc illi exhibeat, quandiù cum illo eſt. Si hoc fecerit, forſan citiùs poterit ei reconciliari, quandò aliqua offenſa receſſerit ab eo. Quãdò chriſmatus recordatur vnctionẽ chriſmatis ſibi adeſſe, tunc potiſſimùm recolit debere ſe eſſe ſub diſciplina Spiritus ſancti. Vnctio illa ideò fit, vt ſciamus quid inuiſibiliter operetur Spiritus ſanctus in nobis. Oleum ſolet feſſorum membra fouere, balſamus ſolet redolere. Feſſa ſunt membra animæ noſtræ, quandò pœnitet ſe egiſſe, quod contra voluntatem Dei eſt. Ad quã ſolet venire Spiritus ſanctus, & ei monſtrare dimiſſa peccata ſiue dimittenda. Vndè & ipſe Spiritus ſanctus conſolator dicitur. De qua re dicebat Dauid: Secundùm multitudinem dolorũ meorum in corde meo, conſolationes tuæ lętificauerunt animam meam. Hunc Spiritum ſanctum acceperunt Apoſtoli in terra, quandò Chriſtus inſufflauit eis in faciem, & dixit: Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Non ſolùm hoc operatur Spiritus ſanctus, id eſt, vt remittantur peccata, ſed etiam prętat bona opera, quæ per opinionẽ bonam in alios bonum odorẽ inſpirant: ibi eſt balſamus. Hunc enim modum acceperunt Apoſtoli die Pentecoſtes, hoc eſt, vt virtutum ſignis odorem notitiæ ſuę porrigerent populo. Eſt etiam alia na-

tura

tura olei, id eſt, vt lumen præſtet. Hoc enim Spiritus ſanctus operarur in homine, vt lumen habeat intelligentiæ: operatur ſimul & balſamum, quando per ora loquentium lumen, quod inteinſecus dedit, ad cæterorum notitiam perducit cum dulcedine eloquij. Non enim fruſtra Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos venit in die Pentecoſtes in vento & igneis linguis: voluit futuræ eccleſiæ monſtrare quod operaturus eſſet in Apoſtolis per aduentum ſuum. venit in vento vèhementi, vt oſtendeeet ſe excuſſurum eſſe ab Apoſtolorum cordibus omnem cupiditatem terrenam. Sicut enim ventus vehemens proiicit puluerem à facie terræ, ſic aduentus Spiritus ſancti à corde hominis eiicit omnem terrenam cupiditatem. In igneis linguis apparuit, vt demouſtraret quales facturus erat Apoſtolotum linguas, hoc eſt, loquentes & ignita verba infundentes in corde credentium. Hæc enim verba ignita, conſumunt peccata, & accendunt corda ad amorem æternæ pattiæ. Ipſa eſt eharitas quæ diffunditut in cordibus credentium, & facit ea vnum cor eſſe ad imitationem ſuæ propriæ ſubſtantiæ, hoc eſt, vt vnum velint, ſicut ſancta Trinitas vnum vult. Hoc primùm oportet conſeruare illum, qui accepit Spiritum ſanctum, vt in nullo diſcordiam habeat ab vnitate eccleſiæ. Demonſtratur etiàm per alteram apparitionem Spiritus ſancti in columbæ ſpecie, altero modo eadem virtus charitatis, hoc eſt, per ſimplicitatem. Simplex eſt enim animal columba, & à malitia fellis aliemum, ac ideò per eam voluit ſe monſtrare, vt innoteſceret hoſpitibus ſuis, ſimplices eſſe debere. Quomodò ſimplicitas debeat obſeruari, Apoſtolus docet, dicens, prudentes in bono, ſimplices in malo. Hoc eſt, ſciat ſibiipſi homo prodeſſe & cæteris fratribus, & neſciat ſibi officere & aliis. Ille ſibi officit, qui in tempore aduentus Spiritus ſancti carnali concupiſcentia inquinatur. Ac per hoc ſe contineat à complexu fœminarum, qui non perficitur ſinè carnali concupiſcentia: abſtineat ſe à crapula & ebrietate, vt mens ſaginetur ſpirituali cibo: abſtineat ſe à mendacio & ab omni ſimulatione, quoniam ſpiritus, quem ſuſcepit, fugit fictum. Non enim paruum peccatum eſt mendacium, ſi comparauerimus luxuriam & caſtitatem, & mendacium & veritatem: non minus videbitur peccare, qui mentitur, quàm qui polluitur luxu. Non eſt majoe caſtitas veritate, Ipſam Dei ſubſtantiam dicimus veritatem. Qui mentitue, veritatem corrumpit, quantùm in ſe eſt. In eo homine vbi duo corda ſunt, non habitat ille ſpiritus qui facit vnanimes in domo. Multi enim loquuntur verbis ad vnum hominem, & ad alterum oculis innuendo. Poreigit ex vno corde dulcedinem verborum cui loquitur, ex altero corde alteri dolum, per quem venenum in corde eius fundit cui loquitur. Qui hoc facit,

A in eo non eſt Spiritus ſanctus. Eſt qui ridet ore, & corde machinatur malum aduersùs eum cui porrigit riſum: & iſte habet duo corda, quaptopter non in eo habitat Spiritus ſanctus. Hoc veſtimentum, id eſt, ſimplicitatis, perdidit miſer Adam, quando ſe nudum cognouit. De qua re ſcribit Auguſtinus in libro Geneſeos contra Manichæos: Quòd autem nudi erant Adam & mulier eius, & non confundebantur, ſimplicitatem animæ caſtitatemque ſignificat. Nam & Apoſtolus ità dicit: Aptaui vos vni viro, virginem caſtam B exhibere Chriſto. Timeo autem, nè ſicut ſerpens Euam fefellit in verſutia ſua, ità corrumpantur mentes veſtræ à ſimplicitate & caſtitate, quæ eſt in Chriſto. Et poſt pauca, Quomodò videbant, ſi clauſi erant oculi? Sed hoc dictum eſt, vt intelligeremus eis oculos eſſe apertos, poſtquam de fructu illo acceperunt, quibus ſe nudos videbant, & diſplicebant ſibi, id eſt, oculos aſtutiæ, quibus ſimplicitas diſplicet. Cùm enim quiſque ceciderit de illa intima & ſecretiſſima luce veritatis, nihil eſt vndè velit placere ſuperbia, niſì fraudulentis C ſimulationibus. Hinc enim & hypocriſis naſcitur, in qua multùm ſibi videntur cordati, qui potuerunt fallere, & decipere, quem voluerunt †. Quia de conuiuio ſuperiùs fuimus locuti, quod debet hoſpes parare Spiritui ſancto per ſeptem dies, ità tamen vt ab eodem Spiritu ſancto petat idem conuiuium & credat ſe accipere, bonum eſt, vt demonſtremus ei, quid per ſingulos dies poſſit miniſtrare ſuſcepto hoſpiti ſuo. Dies ſingulos dicimus profectus quoſdam mentium. Dicit Petrus in epiſtola ſua: Vos autem omnem curam ſubinferentes, D miniſtrate in fide veſtra virtutem, in virtute autem ſcientiam, in ſcientia autem abſtinentiam, in abſtinentia autem patientiam: in patientia pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore fraternitatis charitatem. Qualiter iſti cibi parandi ſunt, Beda exponit in tractatu ſuper ſeptem epiſtolas canonicas, dicens: Virtutem hoc loco non pro fortitudine ac miraculis, ſed pro conuerſatione bona poſuit, quæ fidei rectæ iungenda eſt, nè ſinè operibus ocioſa ſit & mortua. In quo rectè omnem curam ſubinferre præcipit, quia qui mollis & diſſolutus eſt in opere ſuo, frater E eſt ſua opera deſtruentis. In virtute autem ſcientiam, iuxta illud Eſaiæ: Diſcite benè facere, quærite iudicium. In ſcientia autem abſtinentiam, vt cùm bona facere didicerint, mox à malis abſtineant, nè in vacuum ſcientia cæleſtium cedat, ſi ſe ab illecebris terreſtribus quis continere neglexerit. In abſtinentia autem patientiam. Abſtinentiam neceſsè eſt ſemper patientia comitetur, vt quicunque à voluptatibus mundi ſe continere didicit, eius quoque aduerſa, corde firmo ſuſtineat, à dextris videlicet & à ſiniſtris, per arma iuſtitiæ munitus. In patientia pietatem, vt erga eos,

quos

quos patienter tolerat, etiam pius exiſtat, iuxta illud Apoſtoli Pauli, Charitas patiens eſt, benigna eſt. In pietate autem amorem fraternitatis, vt non alterius rei intuitu pietatis opera ſuis quiſque aduerſariis impendat, niſi fraternæ tantùm dilectionis, hoc videlicet tota intentione procurans, vt quos docendo ſolùm vel redarguendo nequit ad effectum pietatis, orando vel benè faciendo conuertat. In amore autem fraternitatis, charitatem. Charitatem hoc loco appellat ſpecialiter eam, qua cõditorem diligimus, quæ proficientibus virtutum gradibus, meritò amori fraternitatis adiungitur, quia nec Deus ſinè proximo, nec ſinè Deo proximus perfectè valet amari. Et quidem Dei amor excellentior eſt amore proximorum, quia illos ſicut noſmetipſos, Deum verò toto corde, tota anima, tota virtute diligere iubemur: ſed tamen conſuetudine nos amoris fraterni oportet ad amorem conditoris aſcendere. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt quotidiè, Deum quem non videt, quomodò poteſt diligere? Hæc enim omnia ſi vobiſcum adſint, & ſuperent, non vacuos & ſinè fructu vos conſtituent.

De Miſſa Innocentum. Cap. 41.

Contigit cauſa, vt ea primò ſcriberem atque porrigerem, quæ ſtatui poſtponere in ordine opuſculi noſtri, in qua poſteriore parte iuxta ordinem ſtatus officiorum, debui interponere de Miſſa Innocentum: ſed quia oblitus ſum tunc illud introducere, nunc æſtimo me inueniſſe congruum locum, vt poſt Spiritum ſanctum, qui innocentes facit, veritatem Miſſę Innocentũ introducerẽ, ac ideo hic habeat locum De Miſſa Innocentum: prętitulatur in Antiphonario ſic: Gloria in excelſis Deo, non cantatur, nec Alleluia, ſed quaſi in triſtitia deducitur dies ille. Cõpoſitor officij præſcriptis coniungi nos vult animis deuotarum fœminarũ, quæ in morte innocẽtum doluerunt & planxerunt. Sicut ſeparat nos ab actu malorum Iudæorum in cœna Domini, ſiue in paraſceue, ſiue in ſabbato, omittendo oſcula, ſiue cætera ſueta: ità coniungit in præſenti feſtiuitate dolori deuotarum fœminarum. Cauſa earum triſtitiæ omittimus, Gloria in excelſis Deo, & Alleluia.

Explicit liber primus.

A

SECVNDVS LIBER INCIPIT.

Capitula Secundi Libelli.

1 De duodecim lectionibus.
2 De ieiunio annuo quatuor tẽporum.
B 3 De numero lectionum per tres memoratos dies,
4 De clericis, quo nomine generaliter nos vocamur.
5 De tonſura.
6 De ordinibus ſacris, quos epiſcopi noſtri conſueto more frequentant.
7 De oſtiariis.
8 De lectoribus.
9 De exorciſtis.
10 De acolytis.
11 De ſubdiaconibus.
C 12 De diaconis.
13 De presbyteris.
14 De pontifice.
15 De habitu ſacrorum ducum.
16 De non vtendis veſtibus ſacris in quotidiano vſu.
17 De amictu.
18 De alba.
19 De caſula.
20 De ſtola.
21 De dalmatica.
22 De tunica, quam ſacerdos induit ſuper camiſiam.
23 De pallio quo vtuntur archiepiſcopi.
D 24 De ſudario.
25 De varietate ſandaliorum.
26 Recapitulatio veſtimentorum.

De duodecim lectionibus. Cap. 1.

Sex lectiones ab antiquis Romanis Græcè & Latinè legebantur, (qui mos apud Conſtantinopolim hodieque ſeruatur) ni fallor propter duas cauſas: vnam, quia aderant
E Græci, quibus incognita erat Latina lingua, aderantq; Latini, quibus incognita erat Gręca: alteram, propter vnanimitatem vtriuſque populi. Duodecim lectiones, propter duodecim lectores dicuntur, non propter duodecim varietates ſententiarũ: Sex lectiones ſunt tantummodò in ſententiis. Neq; enim ſi dixerimus amen, verum: propterea duas varietates intelligere debemus, ſed vnam in temporibus quando agimus xij. lectiones, ſolemus ieiunare, etiamſi prouenerint in octauis Pentecoſtes, quando celebratur feſtiuitas ſeptiformis

ſpiritus

ſpiritus & neophytorum. Vndè Dominus Beda dicit in homilia ſua: Quòd verò inter hæc ieiuniorum caſtigatio repetitur, de ipſorum Apoſtolorum exemplo ſumptum credere debemus qui accepto ſpiritu, quò perfectiùs noua cæleſtium bonorum ſuauitate fruebantur, eò altiùs mentem à memoria deliciarum abſtulére terreſtrium. Iam enim aduenerat tempus illud, de quo Dominus prędixit, quia diſcipuli, ipſo ſecum conuerſante, ieiunare non poſſent: ablato autē eo, ieiunarent. Nam cùm interrogarēt eū diſcipuli Ioannis, dicentes: Quarè nos & Phariſęi ieiunamus frequenter, diſcipuli autem tui non ieiunant? ait illis, Nūquid poſſunt filij ſpōſi ieiunare, quādiu cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies cùm auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt. Quia ergò & ante paſſionem, & poſt reſurrectionem Domini cum propter ipſius Domini pſentiā lugere ac ieiunare nequiuerant, conſtat profectò, quia poſt ablationem eius, ſpontaneis ſeſe ſubdiderunt ieiuniis. Nāq; vbi Spiritus ſancti ſunt acceptione recreati, ſicut à cæteris mundialibus illecebris, ſic & ab epularum appetitu mentem prorſus auerterāt, animæ potius quàm corporis alimonia gaudētes, & pro memoria patrię cęleſtis, orationibus ac lachrymis inſiſtentes ſalubribus. † De eodē ieiunio ſcribit ſanctus Leo homiliam: Vt ieiunium celebretur in ordinatione ſacri ordinis, primitiuæ Eccleſię mos obtinuit. Sic enim ſcriptum eſt in Act. Apoſtol. Erant autem in eccleſia, quæ erat Antiochię, prophetæ & doctores, in quibus Barnabas & Symeon, qui vocabatur Niger. Et poſt pauca: Miniſtrantibus autem illis Domino & ieiunantibus, dixit Spiritus ſanctus: Separate mihi Barnabam & Saulū in opus quò aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponenteſq; eis manus, dimiſerunt illos. Et ipſi quidem miſſi à Spiritu ſancto, abierunt Seleuciam. Et in alio loco: Et cùm conſtituiſſent illis per ſingulas eccleſias presbyteros, & oraſſent cum ieiuniis, commendauerunt eos Domino, in quem crediderunt. Quamuis & cōtinuatum ieiunium per aliquod ſpatium poſſit intelligi in ſupradictis verbis Domini Bedę, tamen non excluditur ieiuniū pro ordinandis. Et quia mentio eſt introducta de xij. lectionibus, oportet eam inchoare à tempore primi menſis. In duodecim lectionibus conſecratio ſacrorū ordinū celebratur. Ipſa enim conſecratione hoc agitur, vt homo Deo coniungatur, monſtrante hoc ſancto Gregorio ad interrogationē Auguſtini Anglorum epiſcopi, quādò interrogauit, ſi ſolus epiſcopū ordinare poſſet, illo reſpondente, ſi difficultas eſſet aliorum epiſcoporū, poſſe: ſin autem, eſſent tres aut quatuor. Qua de cauſa ita inquit: Nam in ipſis rebus ſpiritalibus, vt ſapienter & maturè diſponantur, exemplū trahere à rebus carnalibus poſſumus. Certè enim, dum coniugia in mundo celebrantur, coniugati quiq; vocantur, vt qui in via iam coniugij præceſſerunt, in ſubſequentis quoq; copulę gaudio miſceantur. Cur nō ergò & in hac ſpiritali ordinatione, qua per ſacrum miniſterium homo Deo coniungitur, tales conueniant, qui vel in profectu ordinati epiſcopi gaudeāt, vel pro eius cuſtodia omnipotenti Deo preces pariter fundant. Primi Apoſtolici ſemper in Decembrio mēſe, in quo natiuitas Domini noſtri Ieſu Chriſti celebratur, conſecrationes miniſtrabant vſq; ad Simplicium, qui fuit à B. Petro quadrageſimusnonus. Ipſe primus ſacrauit in Februario, ni fallor, nullam ob aliam cauſam, niſi intimando coniungēdos propinquiùs Chriſti corpori, qui per ſacrum miniſteriū prouehuntur. Quod nullo modo ſatiùs fieri poteſt quàm ſi per eos patriarchas, ex quibus Chriſtus, natus eſt, generentur. Quod impoſſibile eſt ſecundùm carnē, ſecundùm verò ſpiritū dignum & habile hoc eſt, vt per interpretationes patriarcharum nominum naſcantur mente, qui genealogiæ Chriſti videntur familiarius adſciſci. Et quia incongruum eſt, ſicut vnicuiq; generationi ſingularis hebdomada deputatur, ità per vnamquamq; hebdomadam conſecrationē celebrari, cauſa congruenti per ſingula tempora quæ conuenire poſſunt virtutibus & interpretationibus patriarcharū, qui in articulis genealogiæ poſiti ſunt, conſecratio celebratur. Per tres τεσσαρακοστὰς annuales, fiunt hebdomadæ quadragintaduæ. Tot generationes ſecundùm Matthęum Chriſti ſunt cū ipſo. Tot etiàm hebdomadæ inueniuntur à primo ſabbato primi menſis, vſque ad quartum ſabbatum decimi menſis. Cōſecratio prima celebratur primo ſabbato primi menſis, quæ quaſi in loco Abrahæ generat Chriſtum. Abraham interpretatur pater multarum gentium, cui dictum eſt: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Si quia conſecratus ſtat in ſemine multorū conuertentium, per ſua exempla ad Dominum, eſt primo patriarcha Abraham genitus: et ipſum ſemen Chriſtus, in quo ſemine promiſſum eſt Abrahę benedici omnes gentes. Ipſa conſecratio tempore verno celebratur, quod tempus habile eſt procreationibus. Nam & Abrahā tertia ætate fuit huius mundi, quæ ætas comparatur adoleſcentiæ, quæ habilis eſt generationi filiorum. Secunda conſecratio eſt in quarto mēſe ſecundo ſabbato, quod eſt initium ſecundi catalogi quatuordecim hebdomadarum. Hæc deputatur in loco Dauid filiorum. Dauid interpretatur fortis manu, ipſe proſtrauit Goliam, id eſt, humilitas ſuperbiam. Qui conſecrantur, proptereà cōſecrantur, vt fortes ſint per humilitatē, & ſuperbiam deiiciant. Ipſa celebratur in Iunio menſe, quandò feruor magnus ſolis eſt ſuper terram. Omnibus notum eſt, Dauid bellicoſum fuiſſe, & valdè arſiſſe in Marte. Tēpus Iunij aptum eſt bellis. Tertia conſecratio celebratur in Septembrio tertio ſabbato, quod eſt initium tertij catalogi. Hæc deputatur generationi Iechoniæ. Iechonias interpretatur præparatio Domini. Nulliq́ue dubium ſi omnes oportet præ-

prępatari in aduentu Chriſti, quin potiſſimùm eos qui conſecrantur, quæ conſecratio habet finē in ipſa natiuitate Chriſti, quæ aliquando in tertia hebdomada finitur propter anticipationem dierum natiuitatis Domini, & habet tredecim hebdomadas, aliquandò in quarta proper tarditatem, & habet quatuordecim. Neque hoc ſine ratione eſt, quia ſi computatur catalogus nouiſſimæ teſſeradecadis, & ſemel computetur Iechonias, non amplius inueniuntur cum ipſo Chriſto, quàm tredecim generationes: ſi ipſe bis computetur, quatuordecim inueniuntur.

De Ieiunio annuo Quatuor temporum.

Cap. 2.

Diximus de ieiunio quod fit in duodecim lectionibus pro his qui ad ordinationem accedunt; deſideramus, ſi Dominus dederit, cuius muneri ingratus nullus debet eſſe, nec diues, nec pauper, ea demonſtratione ſancti Auguſtini mōſtrare medicamina ieiunij Quatuor temporum: quod quamuìs ordinatio in memoratis temporibus non celebretur, ſicut nec à primis epiſcopis celebrata fuit: tamen neceſſariò oportere noſtræ religioni quatuor ieiunia annuatìm celebrare. Qua de re cogito, quia illa præceſſerunt, in his duodecim lectiones ſtatutas eſſe, & nō ieiunium propter ipſas, ſed ipſas propter ieiunium præcedens. Atque ipſa quatuor ieiunia opinamur eſſe initiū quadrageſimalis temporis. Denarius numerus totam diſciplinam noſtram continet. Noſtra diſciplina talis eſt, vt creatura ſeruiat creatori. Creator Deus in tribus perſonis colitur. Colitur ab animo, qui eum diligit ex toto corde, ex tota anima ex tota virtute: cui ſubijcit corpus ad regendū ea quatuor elemētis, id eſt, calido, ſicco, frigido, humido. Quod ſi benè rexerit, id eſt, tria & quatuor, quæ fiunt ſeptē, deuotiſſimè ſubditur homo creatori, & ſunt decem. Quatuor temporibus annus voluitur: vere, æſtate, autumno, hyeme. Hæc quatuor tempora ſolent nos per delectamenta ſua reuocare ab amore Creatoris, qua de re ieiunandum eſt in vnoquoque tempore, vt caſtigentur noſtra quatuor elementa, nè ſubripiantur à * delectationibus mundi. Ipſa enim quatuor elementa cōiuncta ſunt in ſua natura quatuor temporibus anni: Ver eſt calidum & humidum, in eo facimus vnum ieiunium, vt elementum humoris in nobis caſtigetur, nè conſentiat falſæ pulchritudini vera. Ea humore & calore naſcitur pulchritudo terræ. Aeſtas ſicca eſt & calida, in qua alterum ieiunium facimus, vt caſtigetur elementum caloris in nobis, nè conſentiat incendio carnali. Tertium ieiunium fit in autumno, qui eſt humidus & ſiccus, nè aliquo languore animi areſcamus ac defluamus, & inueniamur ſinè pinguedine oleæ in æterno tabernaculo. Etenim illo tempore cōgregamus, quo fruamur in futuro. Quartū ieiunium fit in hyeme, quę eſt frigida & humida: nè membra noſtra fluxu atq; luxu ſoluantur in comeſſationibus & potationibus, ac per hoc negligatur amor Dei. At quia quatuor tempora annorum nos impediunt ab amore Dei, quatuor ieiunia facimus, per ſingula quoq; tempora ſuum ieiunium, vnumquodq; ieiunium pro ſuo tempore. Simili modo diurna curricula quatuor, nos impediunt ab amore cæleſtium, ſcilicet, matutinum, meridianum, veſpertinum, nocturnum: per hæc etiam quotidiè ab amore æternorum retrahimur. In vnoquoque ieiunio tres dies ſunt, quia vnumquodq; tempus tres menſes habet, pro vnoquoq; mēſe ſinguli dies ieiunio cōſecrātur. Aſt verò quia quotidiana peccata aggrauant, non ſufficit vnum ieiunium per vnumquodq; tempus, ac per hoc quadrageſimale tēpus inducimus, quo quotidiana peccata affliguntur. Denarius, qui pertinet ad diſciplinam noſtrā, quatèr ductus, quadraginta facit. In ipſo denario prēſidet ſancta DEI Trinitas, & regit creaturam ſuam, vt aliena ſit à deceptione primi parentis: quod nos boni facimus, ipſe facit in nobis. Modò ponamus verba Sancti Auguſtini. Dicit in lib. quæſtionū cap. LXXXIII. Omnis ſapientia & diſciplina eſt, quę ad homines erudiendos pertinet, creatorē creaturamq; dinoſcere, & illum colere dominantē, iſtam ſubiectam fateri. Eſt autem creator Deus, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia: & ideò Trinitas, Pater & Filius & Spiritus ſanctus. Creatura verò partim eſt inuiſibilis ſicut animus: partim viſibilis, ſicut corpus. Inuiſibiliter ternarius numerus tribuitur, qua de re diligere Deum tripliciter iubemur, ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente: Corpori quaternarius, propter euidentiſſimam naturam eius, id eſt, calidam & frigidam, humidam & ſiccam. Vniuerſę ergò creaturæ eſt ſeptenarius numerus. Quaprorer omnis diſciplina dinoſcens & diſcernens creatorem atq; creaturam denario numero inſinuatur. Et iterùm in libro de doctrina Chriſtiana ſecundo: Quaternario nāq; numero & diurna & annua curricula peraguntur: diurna, matutinis & meridianis, veſpertinis nocturniſq; horarū ſpatiis: Annua, vernis, æſtiuis, autumnalibus, hyemalibuſq; menſibus. A temporum autē dilectione, dum in temporibus viuimus, propter æternitatē, in qua viuere volumus, abſtinendū & ieiunandū eſt, quamuìs tēporum curſibus ipſa nobis inſinuetur doctrina contemnendorum temporum, & appetendorū æternorum. Porrò autem denarius numerus, creatoris atquę creaturæ ſignificat ſcientiam. Nam trinitas creatoris eſt, ſeptenarius autem numerus creaturā indicat propter vitā & corpus: Nā illa tria ſunt: vndè etiam toto corde, tota anima, tota mēte diligendus eſt Deus: in corpore autē manifeſtiſſima quatuor apparēt, quibus conſtat, elementa. In hoc ergò denario dum temporaliter nobis inſinuatur, id eſt, quater ducitur, caſtè & continenter à temporum

dilectione

*dilectione

dilectione viuere, hoc eſt, quadraginta diebus
ieiunare. Quibus diebus eadem ieiunia cele-
brentur, oportet memorari, ſcilicet quarta fe-
ria, ſexta & ſeptima. Quarta, quia in ea fecerũt
Iudæi conſilium, vt occiderent Chriſtum: ſexta
eum occiderunt: ſeptima, Romanorum more,
ieiunio concluditur propter triſtitiam Apoſto-
lorum de morte Domini, vt Innocẽtius narrat
in Decretalibus. Sabbato, inquit, ieiunandum
eſſe ratio euidentiſſima demonſtrat. Nam ſi
diem Dominicum & venerabilẽ reſurrectionẽ
Domini noſtri Ieſu Chriſti, non ſolùm in Paſ-
cha celebramus, verùm etiam per ſingulos cir-
culos hebdomadarum ipſius diei imaginem
frequentamus, ac ſi ſexta feria propter paſſio-
nem Domini ieiunamus, ſabbatum prætermit-
tere non debemus, qui inter triſtitiam atq; læ-
titiam temporis illius videtur incluſus. † Cur in
ea potiſſimùm die conſecratio celebretur, Au-
guſtinus ſcribit ad Ianuarium: Sabbatum com-
mendatum eſt priori populo in ocio corporali-
ter celebrando, vt figura eſſet ſanctificationis
in requie Spiritus ſancti. Nunquàm enim legi-
mus in Geneſi ſanctificationẽ per omnes prio-
res dies, ſed de ſolo ſabbato dictum eſt, Sancti-
ficauit Deus diem ſeptimum. Quia ergò chari-
tas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiri-
tũ ſanctum, qui datus eſt nobis, ideò ſãctifica-
tio in ſeptimo die cõmemorata eſt, vbi requies
commendatur. † Epiſcopi conſecratio tranſit
ad Dominicum diem. Ipſe eſt vicarius Apo-
ſtolorum, immò etiam Chriſti. Eo die accipit
donum Spiritus ſancti, qua die dignatus eſt il-
luſtrare corda Apoſtolorum.

De numero lectionum per tres memoratos dies. Cap. 3.

QVarta feria leguntur duæ lectiones, quo-
niam debent hi qui ad ſacrum ordinem
tranſeunt, admoneri, vt habeant notitiam le-
gis & prophetarum. Quarta ætate mundi, lex
& prophetæ viguerunt. Apoſtolus admonet de
doctrina, dicens ad Titum: Amplectentẽ eum
qui ſecundùm doctrinam eſt, fidelem ſermo-
nem, vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, &
eos qui reſiſtunt, redarguere. Quod ita Hiero-
nymus in epiſtola ad Titum: Obtineat eũ qui
ſecundùm doctrinam eſt, fidelem ſermonem,
vt quomodò ſermo Dei, fidelis & omni acce-
ptione dignus: ſic & ille talem ſe præbeat, vt
omne quod loquitur, fide dignũ exiſtimetur,
& verba ipſius ſint regula veritatis. Potens quo-
que ſit eos, qui ſeculi huius turbinibus exagi-
tantur, conſolari, & per ſuam doctrinam infir-
ma præcepta deſtruere. Sana autem doctrina
dicitur ad diſtinctionem languidæ infirmæq;
doctrinæ. Talis quoquè ſit, vt contradicentes
arguat hæreticos, ſiue Iudæos, & ſeculi iſtius ſa-
pientes. Et ſuperiora quidem quæ in epiſcopi
virtutibus poſuit, ad vitam pertinent: hoc ve-
rò, quod ait, vt potens ſit conſolari in doctrina
ſana, & contradicentes arguere, referendum

A eſt ad ſcientiam: quia ſi epiſcopi tantùm ſan-
cta ſit vita, ſibi prodeſſe poteſt ſic viuens: por-
rò ſi & doctrina & ſermone fuerit eruditus, po-
teſt cæteros quoq; inſtruere, & non ſolùm doce-
re ſuos, ſed & aduerſarios repercutere, qui ni-
ſi confutati fuerint atq; conuicti, facilè queunt
ſimplicium corda peruertere. Hic locus aduer-
ſus eos facit, qui inertiæ ſe & ocio ſomno dan-
tes, putant peccatum eſſe ſi ſcripturas lege-
rint, & eos qui in lege Domini meditantur diẽ
ac nocte, quaſi garrulos inutilesq; contemnũt,
non animaduertentes Apoſtolum poſt catalo-
B gum conuerſationis epiſcopi, etiam doctri-
nam ſimiliter præcepiſſe. † Hæc præterea in-
terpoſui, vt intentum facerem ordinandum
ad notitiam legis & prophetarum. Sexta feria
vna legitur. Apparet, quia lex & prophetia in
vno Euangelio recapitulantur, quod legitur in
ſexta ætate mundi. De reſponſoriis non eſt ne-
ceſsè hic aliud dicere, quam quòd ſingulis le-
ctionibus ſinguli reſponſorij reſpondeant, vt
mos eſt. In futuro eos reſeruamus. In ſabbato
quandò benedictio datur, quatuor leguntur.
Quatuor ordines ſunt benedicentium Domi-
C num, quos Pſalmiſta commemorat, dicens: Do-
mus Iſrael, benedicite Domino: domus Aaron,
benedicite Domino: domus Leui, benedicite
Domino: qui timetis Dominũ, benedicite Do-
mino. Illas benedictiones ità explanat Augu-
ſtinus in libro Pſalmorũ: Benedicite populi Do-
minũ, hoc eſt, domus Iſrael generaliter: Benedi-
cite præpoſiti, hoc eſt, domus Aaron: Benedici-
te miniſtri Dei, hoc eſt, domus Leui: Qui de cæ-
teris nationibus timetis Dominum, benedicite
Domino. Omnes ergò vna voce dicamus, quod
ſequitur, Benedictus Dominus ex Siõ, qui habi-
D tat in Ieruſalẽ. In iſtis lectionibus imbuuntur or-
dinandi ad exempla ſanctorum quatuor ordi-
num patrum, quæ ſi ſequuti fuerint, poterunt
habere partem cum eis benedicendi Domino,
ſiue quòd benedictio illorum ſuper eos veniat.
Ex lectionibus præſentibus ieiunij primi poſt
Pentecoſten diſcamus, ſi quatuor ordines me-
morati, quatuor lectionibus conueniant. Pri-
ma lectio dicit: Effundam ſpiritum meum ſu-
per omnẽ carnem, & reliqua. In his verbis &
in ſequentibus demonſtratur generaliter do-
mus Iſrael. Sequens lectio dicit, Offeretis ſa-
E crificium nouum Domino ex omnibus habita-
culis veſtris, panes primitiarum duos de dua-
bus decimis, quos eleuabit ſacerdos coram
Domino. Sacerdos præpoſitos demonſtrat,
quod eſt domus Aaron. Tertia lectio dicit,
Accedesque ad ſacerdotem qui fuerit in die-
bus illis, & dices ad illum: Profiteor hodiè co-
ram Domino Deo tuo qui exaudiuit nos. & poſt
pauca: Et idcircò nunc offerro primitias frugũ
terræ, quam Dominus dedit mihi. Et dimittes
eas in conſpectu Domini Dei tui, & adorato
Domino Deo tuo, epulaberis in omnibus bo-
nis. Hìc non refertur de oblatione ſacerdotis,
ſed de miniſtro qui eam portauit, quẽ continet

tertius ordo benedicentium. Qnarta lectio dicit: Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea cuſtodieritis, & reliqua, nulliq; dubiū, quin hi qui timent Dominum, mandata eius cuſtodiant. Proxima lectio ordinationi de camino ignis legitur. Non poteſt homo ritè accedere ad conſecrationem, niſi priùs tranſeat per fornacem, atq; in fornace benedicat Domino. Dicit ſapientia: Vaſa figuli probat fornaa, & homines iuſtos tentatio tribulationis: Secundùm Paulum qui dicit, Et hi probentur primò, & ſic miniſtrent, probati eſſe debent per fornacem, id eſt, per multas tribulationes, qui acceſſuri ſunt ad miniſterium ſacrum. Probationem præſentem Apoſtolus oſtendit ea epiſtola ad Miſſam, dicens: Scientes quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò ſpem, ſpes autem non confundit, & reliq. Grauitatem quam debet ſacratus ſeruare, tractus demonſtrat, Laudate Dominum omnes gentes, Nè in ſuperbiam elatus, in iudicium & in laqueum incidat diaboli. Tractus tempore humilitatis ſolet celebrari, & ſemper in cauſa humilitatis ponitur: per ſingulas orationes in duodecim lectionibus ſolemus mentis humilitatem per genuflexionem oſtendere, excepto in octauis Pentecoſtes. In ſola de camino ignis non flectimus genua, quandò Nabuchodonoſor compellebat populum, vt adorarent ſtatuam quam fecit: vt ſeparata ſit noſtra oratio, quæ eſt ad vnum verum Deum, ab errore gentilium. In ſola illa oratione qua deprecamur eripi ab incendio vitiorū, ſicut tres pueri erepti ſunt de camino ignis, prætermittimus genuflexionem.

De clericis, quo nomine generaliter nos vocamur. Cap. 4.

Dicit Hieronymus ad Nepotianum presbyterum de vita clericorum vel monachorū: Clericus eſt, qui Chriſti ſeruit eccleſiæ. Interpretetur primum vocabulum ſuum, & nominis diffinitione prælata, nitatur eſſe quod dicitur. Si enim clerus ſors Latinè appellatur, propterеà vocantur clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini: vel quia Dominus ipſe ſors, id eſt, pars clericorum eſt. Qui autem vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominum partem habet, talem ſe exhibere debet, vt poſſideat Dominum, & ipſe poſſideatur à Domino. Qui Dominū poſſidet, & cū propheta dicit, Pars mea Dominus, nihil extra Dominum habere poteſt: Quòd ſi quippiam aliud habuerit præter Dominū, pars eius non erit Dominus. Verbi gratia, ſi aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, & cætera: ſiue comatus, ſiue Papa ſit, ſi non habuerit aliquid præter Dominum, clericus eſt.

De Tonſura. Cap. 5.

Caput noſtrum ſignificat principale mentis noſtræ, vbi agnitio Dei eſt, Agnitio Dei eſt in mente, quod eſt caput noſtrū. Capilli

A in capite, ſignificāt cogitationes in mente. Duę ſunt partes animi, ſuperior & inferior. Superior eſt mens, in qua eſt agnitio Dei, illam radere debemus à ſuperfluis cogitationibus, vt oculus intellectus noſtri æterna poſſit intueri. De qua re dicit Gregorius in Moralibus: Quid verò per caput, niſi ea quæ principale vniuſcuiuſq; actionis mens ipſa ſignatur? Et poſt pauca: Caput ergo tondere, eſt cogitationes ſuperfluas à mente reſecare. Inferior verò pars habet capillos, id eſt, multifluas cogitationes, in qua ſolemus de temporalibus ſępè cogitare. B Quæ pars non eſt ad imaginē Dei, vt Auguſtinus in libro de trinitate duodecimo, titulo ſeptimo. Sed quia ſexu differt à viſu corporis, quin mulier ritè potuit in eius corporali velamēto figurari pars illa rationis, quę ad tēporalia gubernanda deflectitur, vt non maneat imago Dei, niſi ex qua parte mēs hominis æternis rationibus cōſpiciendis vel conſulendis adhæreſcit †. Non enim pręcipitur Chriſtiano, nè aliquandò cogitet de tēporalibus, ſinè quibus pręſens vita non trāſigitur, ſed eſſe debere partē animę, quæ temporalia regit, ſubditam menti, ſicut mulier eſt viro. C Quapropter capilli in inferiori parte capitis manent. Circulus verò, capillorū virtutē, æqualitatis rationi vndiquè cōſentientē, ſignificat †. Tunc gubernātur benè res temporariæ, ſi rationi conuenerint. De qua re protulit idē qui ſuprà, in libro de quātitate animæ, verſum Horatij, de ſapiētia loquentē:

Fortis, & in ſeipſo totus teres atque rotundus.

Sequitur poſt verſum memoratus Auguſtinus, dicens: Et rectè: nam neque in animo boni quicquam inuenis, quod magis ſibi ex omni parte conſentiat, quàm virtutem: neque in planis figuris, quàm circulum. Superiorem partem D capitis raſorio ſæpè renouamus, cùm forti ſolicitudine ſuperfluas temporariasq; cogitationes de ſuperiore parte animi reſecamus. In inferiore parte coronam portamus, cùm ea, quæ ſecundùm mundū neceſſariò gubernare debemus, concorditer cum ratione æquamus. Hoc præuidendum eſt, vt nè ipſi capilli, id eſt, curæ huiusmundi ſuperfluè creſcant, nè aures cordis cooperiant, & oculos impediant, quæ ſolēt ſæpè ſuffocare verbū ſeminantes. Vndè Dominus dicit in Euangelio: Quod autem cecidit in ſpinis, hi ſunt qui audierunt, & à ſolicitudini- E bus & diuitiis & voluptatibus vitę eūtes ſuffocantur, & non referunt fructum. Diſcamus etiā ex verbis ſancti Gregorij, quid illud ſignificet, quòd in tempore ieiunij extra morem ſolitum capillos occipitij ſiue barbam permittimus creſcere. Idem in eodē quo ſuprà: Quid eſt enim quòd Nazaręi capillos nutriunt? niſi, quòd per vitā magnæ continentiæ, præſumptionum cogitationes creſcunt? Sed quid eſt, quòd deuotione completa, caput Nazaræus radere, capilloſque in igne ſacrificij ponere iubetur, niſi quòd tunc ad perfectionis ſummam pertingimus, cùm ſic exteriora vitia vincimus, vt etiam

cogitatio-

cogitationes ſuperfluas mēte reſecemus? Quas nimirùm ſacrificij igne concremare, eſt, flāma eas diuini amoris incendere †. Pias cogitationes quæ ſolent accreſcere tempore abſtinētiæ, nullus prohibere debet: ſed antequā perducant noſtram fragilitatem ad aliquam periculoſam præſumptionem, tadere eas debemus. Interrogatur ab aliquibus, quis primus tōſus ſit in noſtro more. Legi in epiſtola cuiuſdam viri, Petrus: ſed quia nō tantæ auctoritatis eſt, vt ex illa firmare valeamus noſtrā ſententiam, malumus eam ſilentio præterire. Non tamen ab re eſt, ſi dixerimus illum aut aliquem ſucceſſorē eius primò fuiſſe tonſum noſtro more, quoniā ab illa eccleſia ſumptus eſt talis vſus, in qua illi ſederunt. Sed quid ad nos, cùm multa agamus ex conſuetudine præſentis eccleſię, quorū auctores non proferuntur ſpecialiter: ſicut nec obſeruationes quadrageſimalis temporis ante Paſcha? Scimus tamen ex demonſtratione ſancti Auguſtini, conſenſione Eccleſiæ eam eſſe roboratam. Sic & nos dicimus, tonſuram noſtram ex auctoritate & conſuetudine Romanę Eccleſiæ eſſe roboratā. Dicamus quod Gregorius dicit in Moralibus de ſcriptore libri Iob: Sed quis hæc ſcripſerit, valdè ſuperuacuè quæritur, cùm tamen auctor libri Spiritus ſanctus fideliter credatur: ſic & nobis non magnoperè curandum ſit, quis primus ſchema ſtemmatis capiti impoſuiſſet, cùm ſcimus magiſtra ratione compoſitum eſſe.

De ordinibus ſacris, quos noſtri epiſcopi conſueto more frequentant. *Cap. 6.*

PRimò notandum eſt, eos ordines qui potiſſimùm neceſſarij ſunt in Eccleſia, Apoſtolum Paulum denominaſſe, & eorum mores depinxiſſe, ſinè quibus non poteſt ritè immolatio altaris celebrari, ſcilicet ſinè ſacerdote & diacono. Vt ſinè retractatione ſacerdos vigilet circa hoſtias, neceſſarius eſt diaconus, ad miniſtrandum ea, quę neceſſaria ſunt ſacerdoti: Cęteri ordines his adiecti ſunt. Creſcēte eccleſia, creuit officium eccleſiaſticum: vt multitudini eccleſiæ ſubueniri poſſet, adiiciuntur inferiores in adiutorio præpoſitorum. Vndè Ambroſius in tractatu epiſtolæ ad Timotheum: illud verò dictis noſtris adiici dignum eſt, quoniam non conuenit demirari, ſi neque ſubdiaconorū, neque lectorum memoriam Apoſtolus feciſſe videatur: Illis etenim gradibus functionum qui in eccleſia neceſſariò habentur, iſti poſteà magis ſunt adiecti propter vtilitatem miniſterij, quod propter multitudinē credentium per alteros poſteà impleri debere neceſſitas flagitauit. Vndè nec ordinationem ante altare aſſequuntur, eo quòd nec myſteriis miniſtrare ſtatuuntur: ſed alij quidem eorum, lectionum officium implent, alij verò intra diaconium illa præparant, quę ad diaconi pertinēt miniſteria,

A necnon ſolicitudinem implent luminariorum. Nam myſterij miniſterium presbyteri ſoli implent & diaconi: alij quidem eorum ſacerdotale opus implentes, alij verò ſacris miniſtrātes. Iuxta verba Ambroſij intelligimus ſubiectos ordines diacono & presbytero nō debere ordinationem accipere circa altaria: nec quandò epiſcopus proſternitur ante altare, debere ſecum proſternere alios, niſì eos qui prouehendi ſunt ad ſacerdotale miniſteriū, vel ad diaconatus officiū. Sic ſunt inferiores ordines in adiutorio ſuperiorū, vt tamen non excludant

B ſuperiores ab officiis ſibi commiſſis: Secundum Auguſtinum, ipſum ſummū pontificem Chriſtum, oſtiariū poſſumus accipere. Ità ſcribit in homilia quadrageſimatertia ſuper Ioānis euangeliū. Non ergò pigeat nos, fratres, ſecundùm quaſdam ſimilitudines ipſum videlicet Chriſtū accipere oſtium, ipſum oſtiarium. Quid eſt enim oſtium? Quo intramus. Quid eſt oſtiarius? Qui aperit. Quis ergò ſe aperit? niſì qui ſeipſum exponit? Chriſtus dignatus eſt lector eſſe, vbi ſecundū Lucā aperuit librum, & legit. Exorciſtæ officium ad ſacerdotis miniſteriū coniūgit ſan-

C ctus Gregorius, vbì dicit. Nam ſacerdotes cùm per exorciſmi gratiā manum credentibus imponunt. & reliqua, Acolyti miniſterium inuenimus Aaron ſummum pontificem in lege celebraſſe, vbì dicitur in Exodo de lucerna, Et collocabunt eam Aaron & filij eius. De iſtis ſat eſt ad demonſtrandū vnumquemq; ſacerdotem habere in ſe ſubiecta miniſteria: ſed propter multitudinem hominū non poſſe illū omnia adimplere, ac ideò adiectos eſſe ſibi ſocios, qui minora adimpleant. Nunc ordo depoſcit, quan-

D tùm Dominus dederit, vt de ſingulis ordinibus dicamus ſpecialiter.

De Oſtiariis. *Cap. 7.*

OStiarij habent exordium à veteri teſtamento: hi enim ianitores vocabātur. Scriptum eſt in libro Paralipomenon primo: Per quatuor ventos erant oſtiarij, id eſt, ad Orientem, & ad Occidentem: ad Aquilonem, & ad Auſtrum: Fratres autem eorum in viculis morabātur, & veniebant in Sabbatis ſuis de tempore vſq; ad tēpus. His quatuor Leuitis, ſcilicet Sel-

E lum & Acub & Elmon & Achimā, creditus eſt omnis numerus ianitorū, & erāt ſuper exedras & theſauros domus Domini. Per gyrum quoq; templi Domini morabantur in cuſtodijs ſuis, & cùm tēpus fuiſſet vt ipſi manè aperirent fores: de eorū grege erāt & ſuper vaſa miniſterij. Ad numerū enim inferebantur vaſa, & efferebātur. Iterùm de miniſterio eorū in ſecūdo: Conſtituit quoquè ianitores in partes domus Dñi, vt non ingrederetur eam immundus in omni tēpore. Et iterū: Ianitores verò per portas ſingulas obſeruabant, ità vt ne puncto quidē diſcederent à miniſterio, quamobrem & fratres eorum Leuitæ parauerunt eis cibos. Hi quandò ordinantur, ſuſcipiunt claues eccleſiæ, &

 audiunt

audiunt ab epiſcopo: Ità agite, ac ſi rationem poſſitis Deo reddere pro rebus quę iſtis claulbus includuntur:& accipiunt oſtium. Nos quia generaliter ſumus genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, ſcrutari debemus quali modo oſtiarij officium peragamus. Oſtiarius aperit oſtium eccleſię. Eccleſia, Chriſti eſt populus. Si quis per fidem aliquem introduxerit in eccleſiā, ipſe oſtiarius eſt. Vndè Auguſtinus in tractatu ſuper Ioannē quadrageſimoſecundo: Ego veni vt vitam habeant, hoc eſt, fidem quę per dilectionem operatur, per quam fidem in ouile ingrediuntur vt viuant, quia iuſtus ex fide viuit. Hoc donū gratię Spiritus ſancti dinumerat Apoſtolus Paulus, vbi dicit: Alij fides in eodem ſpiritu. Tria habet fides: vnum eſt, vt ſit oſtiū, quo vtitur in præſenti oſtiarius, & alterū, vt ſit eapulſio quo vtitur eaorciſta: & tertium, vt ſit munimē, quo vtitur presbyter in olei vnctione, qđ in ſuo loco, Dño miſerāte dictū eſt.

De Lectoribus. Cap. 8.

ESdram lectorem accipiamus in veteri teſtamento. Ille nos docebit, qualitec legere debeamus, ſicut ſcriptum eſt in eodem: Cōgregatusq́; eſt omnis populus quaſi vic vnus ad plateā, quæ eſt ante portam aquarum, vt dixerunt Eſdræ ſcribæ, vt afferret libcum legis Moyſis. Et poſt pauca: Stetit autē Eſdras ſcriba ſuper gradū ligneum, quē fecerat ad loquendum, & apecuit Eſdras libcum corā omni populo: ſuper omnem quippe populum eminebat. Leuitæ ſilentium faciebant in populo ad audiendā legē: populus autem ſtabat in gradu ſuo & legerunt in libro legis Dei diſtinctè & apertè ad intelligendū. Huius ſacerdotis & ſccibæ, ſcilicet Eſdrę, opera repllcat epiſcopus in ocatione ſua ad lectorem, diceos, vt aſſiduitate lectionū ſit aptus pronunciare verba vitæ, & mētis ac vocis diſtinctione populo mōſtrare intelligibilia. Hoc miniſteriū continetur in dono gratiæ Dei, de quo dicit Apoſtolus: Alij ſermo ſcientię ſecundùm eundem ſpiritum. Nos enim ſpiritualiter lectorea ſumus, quandò de mocibus inſtruimus aliquem intrantem in Chriſtianum populum.

De Exorciſtis. Cap. 9.

DIcit Beda in tractatu ſuper actus Apoſtolorum: Referi Ioſephus regem Solomonē excogitaſſe, ſuamq́ue gentem docuiſſe modos eaorciſmi, id eſt, coniurationis, quibus immundi ſpiritus expulſi ab homine, vlteriùs reuerti non ſunt auſi: Quandò idem ordinatur, accipit libellum, in quo ſcripta eſt eaorcizatio, & audit ab epiſcopo, vt habeat poteſtatē manum imponendi ſuper energumenū. Hoc donum gratię Dei ad fidem pertinet. Iſte eſt ſecūdus modus fidei per eapulſionem diaboli. Vndè dicic Matthæus: Amen dico vobis, ſi habuecitis fidem, & non hæſitaueritis, non ſolùm de ficulena facietis, ſed & ſi monti huic diaeritis, tolle te, & iacta te in mare, fiet. Moraliter: Si quis per A oratlones ſuas vitium diaboli potuerit expellere de homine, exorciſta eſt.

De Acolytis. Cap. 10.

ACOlytus ab Aaron & filiis eius ſumat eaēplum ſui miniſterij. Scriptum eſt in Exodo Præcipe filiis Iſrael, vt afferantū tibi ole de arboribus oliuarū puriſſimū, piloq́; contuſum, vt ardeat lucerna ſemper in tabernaculo teſtimonij eatra velū, qnod appenſum eſt teſtimonio, & collocabit eam Aaron & filij eius. Quod ità Beda in libro tertio de tabernaculo: Diſpoſito B omni ornatu tabernaculi, conſequenter etiàm lumen lucernę præuidetur, vt decor eius admirabilis ſicut interdiù lumine ſolari, ità etiā noctù flammis lucernalibus illuſtretur, neq; vnquam in domo Dei aliquis tenebrarū locus aliqua vmbrarū poſſit hora ſuppetere. Ille cū ordinatur, accipit ab archidiacono ceroferariū. Quarè hoc faciat, Iſidorus dicit: Acolyti orę cè, Latinè ceroſerarij dicuntur à deportandis cereis, quandò legendū eſt Euangeliū, aut ſacrificium offerendum. Tunc enim accēduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad effugandas tenebras, dum ſol eo tempore rutilet, ſed ad ſi- C gnum lętitiæ demonſtrandum. Hoc donum ad prophetiam pertinet. Poſtquàm imbutus fuerit homo de moribus, quod eſt primum donum ſcientiæ, neceſsè eſt vt frequenter admoneatur ſeotentüs ſccipturarum ſacrarum. Sicut enim ignis iocenſus eatinguitur, ſi non addiderimus fomēta: ſic pcima doctrina eatinguitur, niſi frequenter eadem reparatur diuerſis ſententiis. Duo ſunt officia Prophetæ: vnum, vt obſcuros ſenſus ſcripturæ dilucidet: alterum, vt futura nunciet. Ille eſt enim ſpiritualiter acolytus, qui iguem verbi cęleſtis, quo & illuminentur D fratres ad agnoſcendum, & inflamentur ad diligendum Deum, prædicando miniſtrat.

De Subdiaconis. Cap. 11.

SVbdiaconi In veteri teſtamento multis in locis Nathinæi appellātur, quale eſt illud in Eſdra: Nathinęi filij Iſai, filij Suſan, & reliqua. Et iterùm: Habitabat vnuſquiſque in poſſeſſione & in vrbibus ſuis, Sacerdotes, Leuitæ, Nathinæi, & filij Salomonis & cęt. Vt Iſidorus dicit, Nathinæi interpretantur, in humilitate Domino ſeruientes. De miniſteriis eorū idem dicit: E Deniquè iſti oblationes in tēplo Domini ſuſcipiunt à populis, iſti obediunt officiis leuitarū, iſti quoquè vaſa corporis & ſanguinis Chriſti diaconis ad altaria Domini offecunt. Ipſi vocantur apud Græcos ὑποδιάκονοι, apud nos ſubdiaconi. Hi quandò ordinantur, ſuſcipiunt ab Epiſcopo patenam & calicem. Subdiacooi ſequentes qui accipiunt ab acchidiacooo vrceolum ad miniſtrandum vinum in Euchaciſtiam, corporis Chciſti: Ipſi etiam accipiunt ſcyphum manile cū manutergio. Meritò ab archidiacono ſuſcipiuntur, qa in eius adiutorio cōſecrati ſunt. Subdiaconus regionarius tēpore ſaccificij

ſtat

ſtat in fatie Pontificis: ideò neceſsè eſt, vt ſubſequentes, neceſſaria à foris miniſtrene. Subdiaconus ideò dicitur, quia ſub diacono eſt. Ad vnum myſterium conſecrãtur: ſubdiaconus vaſa altaris ad eum defert, ipſe verò ad altare, vt in eo diſponat, quę diſponenda ſunt, atque indè recipiat, vt bonus diſpenſator de menſa Domini ſui. Miror qua de re ſumptus vſus, in Eccleſia noſtra, vt ſubdiaconus frequentiſſimè legat lectionem ad Miſſam, cùm hoc non repe riatur ex miniſterio ſibi dato in conſecratione commiſſum, neque ex litteris canonicis, neq; ex nomine ſuo. Subdiaconus, vt monſtratum eſt, dicitur, quia ſub diacono eſt poſitus. In quibus rebus illi ſubditus ſit, conſecratio eius & canonica inſtitutio monſtrant, id eſt, vt in his miniſtret diacono, quæ aguntur circa altaris officia. Nam primæuo tempore diaconus non legebat Euangelium, quod nondùm erat ſcriptum: Sed poſtquàm ſtatutum eſt à patribus noſtris, vt diaconus legeret Euangelium, ſtatuerunt vt & ſubdiaconus legeret epiſtolam ſiue lectionem.

De Diaconis. Cap. 12.

ORdinem vel auctoritatẽ diaconi & presbyteri atque epiſcopi, ſiue differentiam aſſumendam à veteri teſtamento ſanctus Hieronymus nobis demonſtrat ex epiſtola ad Euagrium presbyterum, dicens: Et vt ſciamus traditiones Apoſtolicas ſumptas de veteri teſtamento, quod Aaron & filij eius atque Leuitæ, in templo fuerunt, hoc ſibi epiſcopi & presbyteri & diaconi in Eccleſia vendicent. Ac per hos recurramus ad vetus teſtamentum, & inquiramus quale eſſet miniſterium Leuitarum in templo: Scriptum eſt in libro Numerorum, capitulo quinto: Locutusq; eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Applica tribũ Leui, & fac ſtare in conſpectu Aaron ſacerdotis, vt miniſtrẽt ei, & excubent & obſeruẽt quicquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo teſti monij, & cuſtodiant vaſa tabernaculi, ſeruien tes in miniſterio eius. Ecce miniſterium audiuimus Leuitarum, id eſt, vigilias in templo, & obſeruationes rerum, quę pertinent ad cultum tabernaculi ſiue vaſorum. Et paulò poſt, Cùmq; inuoluerint Aaron & filij eius ſanctuarium & omnia vaſa eius in commotione caſtrorum, tunc intrabunt filij Caath, vt portent inuoluta. Et iſtud miniſterium eorum, vt portent in itinere omnem ſupellectilem tabernaculi, quin & ipſum tabernaculum, ſicut in ſequentibus demonſtrabitur. Hoc eſt officium familiæ Gerſonitarum, vt portent cortinas tabernaculi, & tectum fœderis, operimentũ aliud & reliqua. De filiis Caath dicitur, vt ſint ſub manu Eleazar filij Aaron ſacerdotis: De iſtis, vt ſint ſub manu Ithamar filij Aaron ſacerdotis. & dicitur, vt à trigeſimo anno vſq; ad quin quageſimum miniſtrent in tabernaculo fœde-

A ris. Ex iſto libro Numerorum & ex verbis ſancti Hieronymi, qui nos iubet differẽtias ſacrorum ordinum ſumere à veteri teſtamento, diſcimus miniſterium eſſe Leuitarum, vt epiſtoliane eccleſiam & vaſa eius, atque ſupellectilem, necnon etiam & quæ neceſſaria ſunt eccleſiæ portare per iter, portent. Quapropter in Sardicenſi concilio ſtatutum eſt, vt qualeſcunque preces habuerint epiſcopi ad palatium, diaconi eas perferant. Itẽ ſcriptum eſt in nono capitulo memorati concilij: Quicunque ergò, quales ſuperiùs memorauimus preces ha-
B buerint, vel acceperint, per diaconum ſuum mittant, quia perſona miniſtri inuidioſa non eſt, & reliqua. Quia audiuimus miniſterium diaconi ex veteri teſtamento, videamus cauſam conſecrationis eius ex nouo. Scriptum eſt in Actibus Apoſtolorum: Conuocantes duodecim multitudinem diſcipulorũ, dixerunt: Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Conſiderate ergò, fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptẽ, plenos Spiritu ſancto & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus: nos verò orationi & miniſterio
C verbi inſtantes erimus. Vndè Hieronymus ad eundem quem ſupra: Non eſt dignum, vt relinquentes verbum Dei, miniſtremus menſis. Sciant quare diaconi conſtituti ſunt. Legant Acta Apoſtolorum, recordentur conditionis ſuę. Et in eadem ſuperius, quid patitur menſarum & viduarum miniſter? Perſpicuum eſt eſſe miniſterium illorum in nouo teſtamento, vt afferant quæ ponenda ſunt in menſa Domini ad cæleſte conuiuium, & diſponant ea ſuper illam. Audiamus nunc conſecrationem. Scriptũ eſt in libro memorato actus Apoſtolorum:
D Et placuit ſermo coram omni multitudine, & elegerunt Stephanum virum plenum fide & Spiritu ſancto, & Philippum. & paulò poſt. Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum: & orantes, impoſuerunt eis manus. Eſt libellus quidam apud nos de ſacris ordinibus, neſcio cuius auctoris, qui dicit, ſolum epiſcopum debere manus imponere ſuper diaconum: quia non ad ſacerdotium conſecratur, ſed ad miniſterium. Nunquid ſcriptor libelli doctior atq; ſanctior Apoſtolis? qui poſuerunt plures manus ſuper diaconos quandò conſecrabantur, &
E propterea ſolus epiſcopus ponat manum ſuper diaconum, ac ſi ſolus poſſit precari virtutem gratiarum, quam plures Apoſtoli precabantur? An fortè ideò non imponit ſacerdos manũ ſuper eum, qui ad diaconatus officium conſecratur, vt non fiat quod ipſe eſt, id eſt ſacerdos? Si ità eſt, nec epiſcopum oportet ei manum imponere, vt non fiat epiſcopus. Quòd ſi propterea oportet ei ep̃m manũ imponere quia ipſe orat ꝓ eo, nõ ſolus ille orat, ſed omnes qui piè intendunt verbis epiſcopi, ac mente retinent. Imitatio epiſcoporum, Apoſtolorum chorus eſt. Optimum eſt, bonos duces ſequi, qui certauerunt vſque ad plenam victoriam. Quia

de im

de impoſitione manus legimus, quæ aſſumpta
eſt à veteri teſtamento, bonum eſt inquirere
quid ſignificet. Myſterium eſt, quæcunque
ſit. quæ in veteri teſtamento agebantur, vmbra
erant futurorum. Dicamus breuiter quod ſen-
timus. Deus dabit doctores, qui melius explana
bunt conatum noſtrum. Per manus, opera in-
telligimus; per digitos, dona Spiritus ſancti. In
mēbris humanis non eſt maior diſcretio mem-
brorum, quàm in digitis, ac per hoc diſcreta
dona Spiritus ſancti per eos monſtrantur. Ca-
put enim, principale mentis deſignat: Scripſi-
mus in præſenti opuſculo ex dictis ſancti Augu-
ſtini, non dare Apoſtolos Spiritum ſanctum:
ſed orare vt veniret ſuper eos quibus manus im
ponebant. Vnde ſcriptum eſt in libro Numero-
rum: Et dixit Dominus ad Moyſen: Congrega
mihi ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſrael,
quos tu noſti quòd ſenes populi ſint ac magi-
ſtri, & duces eos ad oſtium tabernaculi fœde-
ris, facieſque ibi ſtare tecum, & deſcendam &
loquar tibi, & auferam de ſpiritu tuo tradam-
que eis. Non dixit: Aufer de ſpiritu tuo, &
trade eis; ſed, auferam & tradā. Et paulò poſt:
Deſcenditq; Dominus per nubem, & locutus
eſt ad eū, Auferens de ſpiritu qui erat in Moy
ſe, & dans ſeptuaginta viris. Neque hic dixit,
quòd Moyſes daret, ſed Dominus dedit. Per
impoſitionem manuum, opera Spiritus ſancti
intelligimus. Non enim adhuc eſt Deus om-
nia in omnibus. In aliquo eſt ſapientia, in ali-
quo fides, in aliquo pietas, in aliquo caſtitas,
in aliquo humilitas. Hoc valent plurimæ ma-
nus ſuper caput eius, qui conſecratur, vt vnuſ-
quiſque deprecetur Dominum, quatenus par-
tem de ſpiritu ſuo det ei. Si enim quis voluerit
dicere quid neceſsè eſt totiès imponere manus
ſuper capita eorum qui conſecrantur? Impo-
nuntur enim ſuper diaconum, imponuntur po-
ſteà ſuper presbyterum: Quarè hoc? niſi quia
per conſecrationem de opere ad opus tranſit,
ſicut de miniſterio diaconi tranſit ad immola-
tionem ſacerdotalem. Quoniam nec illud opus,
nec illud poſſumus agere, niſi dono gratiæ Dei
adiuti, vt Apoſtolus, Deus enim eſt, qui ope-
ratur in vobis & velle & operari pro bona vo-
luntate. Repetitur manus impoſitio, ac ſic
deprecatio primi operis tranſit ad depreca-
tionem ſecundi. Additur vnum miniſterium
diacono, id eſt, vt legat Euangelium quod
in primo tempore non legebatur, quandò Ste-
phanus fuit factus diaconus. Vt opinor, non-
dum erant Euangelia ſcripta. Diacono Euan-
gelij lectio conuenit, quia miniſter eſt. Imita-
tur eum qui dixit, Non veni miniſtrari, ſed mi
niſtrare. Quàmdiù Euangeliū Chriſtus prædi-
cauit, miniſter nobis Chriſtus factus eſt, quod
in nouiſſimo oſtendit ante immolationē ſuam,
quandò lauit pedes diſcipulorum. Habet diaco
nus & donum prophetię. Et meritò, quia eius
fungitur officio, de quo dictum eſt: Prophetam
vobis ſuſcitabit Dominus de fratribus veſtris

A tamquàm me, ipſum audite. Et iterùm in
Euāgelio: Propheta magnus ſurrexit in nobis.

De Presbyteris. Cap. 15.

PResbyteri deputantur in loco filiorum Aa-
ron. Scriptum eſt in libro Numerorum,
Hæc nomina filiorum Aaron ſacerdotum, qui
vncti ſunt, quorum repleta eſt conſecratione
manus, vt ſacerdotio fungerentur. Hunc mo-
rem tenent epiſcopi noſtri, manus presbyte-
rorum vngunt de oleo. Manifeſtum eſt cur
B hoc faciant, vt mundæ ſint, ad offerendam ho-
ſtiam Deo, & largę ad cætera officia pietatis.
Vtrumque deſignatur per oleum, & gratia cu
rationis, & charitas dilectionis. Hi præſunt Le
uitis, vt idem liber Numerorum demonſtrat:
Princeps autem principum Eleazar filius Aa-
ron ſacerdotis, erit ſuper excubitores cuſtodię
ſanctuarij. Et paulò poſt: Hic eſt cultus fami-
liæ Gerſonitarū in tabernaculo fœderis, erunt-
que ſub manu Ithamar filij Aaron ſacerdotis.
Ipſi enim quandò conſecrantur, manus impo-
ſitionem accipiunt. Quid illud ſignificet, ſecun
C dùm quod nobis Dominus dedit, miniſtraui-
mus. In quo ordine eſſent presbyteri tempo-
re Apoſtolorum, diſcamus ex auctoritate ſan-
ctorum patrum. Dicit Ambroſius in tractatu
ſuper Timotheum: Opinabitur quiſquis vſum
diuinarum non habet ſcripturarum. B. Paulum
presbyteros prætermiſiſſe: ſed non ita ſe res
habet: Illa enim quæ de epiſcopo in anteriori-
bus dixit, etiam & de illis dicit, qui nunc no-
minantur presbyteri, eo quòd antiquis tem-
poribus vtriſque nominibus vocabātur presby
teri. Et poſt pauca: Melius autem quis cogno
D ſcere poterit illud ex illis quæ ad Titū ſcripſit
Apoſtolus: Dixit enim, vt conſtituas per ſin-
gulas ciuitates presbyteros, ſicut ego pręcepi ti
bi: & dicens, quales debeant ordinari, addidit:
Oportet enim epiſcopum irreprehenſibilem eſ
ſe, ſicut Dei diſpenſatorem: cum conueniret
vtique, vt presbyterum eum diceret: ſed eui-
denter eundem & presbyterum & epiſcopum
nominauit. Et Hieronymus in epiſtola ad Ti-
tum: Attendamus verba dicentis, vt conſtituas
per ciuitates presbyteros ſicut ego tibi diſpo-
ſui. Qui, qualis presbyter debeat ordinari, in
E conſequentibus diſſerens, hoc eſt, ſi quis ſine
crimine eſt, vnius vxoris vir, &c. Poſteà intu-
lit: Oportet enim epiſcopum ſinè crimine eſſe
tanquàm Dei diſpenſatorem. Idem ergò eſt
presbyter, qui & epiſcopus. Et paulò poſt: Pu
tet non ſcripturarum, ſed noſtram eſſe ſenten-
tiam, epiſcopum & presbyterum vnum eſſe, &
aliud ætatis, aliud eſſe nomen officij, relegat
Apoſtoli ad Philippenſes verba, dicentis: Pau-
lus & Timotheus ſerui Chriſti Ieſu, omnibus
ſanctis in Chriſto Ieſu qui ſunt Philippis, cum
epiſcopis & diaconis, gratia vobis & pax, & re-
liqua. Philippis, vna eſt vrbs Macedoniæ, & cer
tè in vna ciuitate plures, vt nuncupantur, epi-
ſcopos

ſcopi eſſe non poterant. Sed quia eoſdem epi-
ſcopos illo tempore quos presbyteros appella
bant, propterea indifferēter de epiſcopis qua-
ſi presbyteris eſt locutus. Adhuc ſi alicui hoc vi
deatur ambiguū, niſi altero teſtimonio cōpro-
betur in actibus in Actibus Apoſtolorū ſcriptū
eſt, quòd cum veniſſet Apoſtolus Paulus Mi-
letū, miſerit Ephesū, & vocaverit presbyteros
eiuſdem eccleſiæ, quibus poſteà inter cætera
ſit locutus: Attendite vobis & omni gregi, in
quo vos Spiritus ſanctus poſuit epiſcopos pa-
ſcere Eccleſiam Domini, quam acquiſiuit per
ſanguinem ſuum. Et hic diligentiùs obſeruate,
quomodò vnius ciuitatis Epheſi presbyteros
vocans, poſteà eoſdem epiſcopos dixerit. Eiuſ-
dem ad Euagrium: Sed & Petrus in prima Epi
ſtola, Presbyteros, inquit, in vobis precor com
presbyter, & teſtis paſſionum Chriſti, & futu-
ræ gloriæ, quæ reuelanda eſt, particeps, regere
Eccleſiam Chriſti, & inſpicere non ex neceſſi-
tate, ſed voluntariè iuxta Deum: Quod quidē
Græcè ſignificantiùs dicitur ἐπισκοποῦντες. Vn
dè & nomen Epiſcopi tractum eſt. Parua tibi
videntur tantorum virorum teſtimonia? clan-
gat tuba Euangelica filius tonitrui, quem Ieſus
amauit plurimùm, qui de pectore Saluatoris
doctrinæ fluenta potauit: Presbyter electæ Do
minæ & filiis eius, quos ego diligo in veritate.
Et in alia Epiſtola: Presbyter Caio chariſſimo,
quem ego diligo in veritate†. Comites non de-
dignentur eſſe, quod duces fuerunt. A ducatu
accepit nomen ſacerdos, vt Beda exponit in ex-
poſitione de templo Salomonis. Sacerdos nāq;
ab eo nomē Latinè accepit, quòd ſacrum pre-
bere ducatum minoribus debeat. Qualis eſſet
eorum cōſecratio, Hieronymus in epiſtola me
morata ad Euagrium exponit. Nam & Alexan
driæ à Marco Euangeliſta vſq; ad Eraclam &
Dionyſium epiſcopos, presbyterum ſemper
vnum eſſe electum, & in excelſiori gradu col-
locatum epiſcopum nominabant, quomodò ſi
exercitus Imperatorem faciat, aut diaconi eli-
gant de ſe quem induſtrium nouerunt, & Ar-
chidiaconum vocent†. Archidiaconi conſecra
tio nobis notiſſima eſt. Archidiaconus eādem
conſecrationem habet, quam cæteri diaconi:
ſed electione fratrum præponitur. Idem Hie-
ronymus exponit, quarè vnus eligeretur, ſu-
per Epiſtolam ad Titum: Antequam diaboli
inſtinctu ſtudia in religione fierēt, & diceretur
in populis, Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego au
tem Cephæ, communi presbyterorum conſilio
eccleſiæ gubernabantur. Poſtquam verò vnuſ-
quiſque eos, quos baptizauerat, ſuos eſſe puta
bat, non Chriſti, in toto decretum eſt orbe, vt
vnus de presbyteris electus ſuperponeretur cæ
teris, ad quem omnis cura eccleſiæ pertineret,
& ſchiſmatum ſemina tollerentur. Idem vndè
ſupra in epiſtola ad memoratum Euagrium:
Quòd autem poſteà vnus electus eſt, qui cæte-
ris præponeretur presbyterorum, in ſchiſma-
tis remedium factum eſt, nè vnuſquiſque ad ſe
A trahēs Chriſti Eccleſiam rumperet. Videamus
cur presbyteri nomē tranſeat ad epiſcopi. Am
broſius dicit in Epiſtola ad Timotheum: Quæ
autem ſit cauſa, non eſt iuſtum eam ſilentio
præterire ob illam immutationem nominum,
quæ ad præſens eſſe videtur, & qua ex cauſa di
ſcreta ſunt nunc nomina, & neq; epiſcopus di-
ci poteſt presbyter, neq; presbyter vnquam epi
ſcopi nuncupationē poterit ſibi vendicare, vſq;
dum presbyter eſſe deſiſtit. Antiquis etenim
temporibus quando pietati ſtudebant presby-
teri, omni in loco ordinabantur, hoc quidem
B nomen contemplatione honoris accipientes:
ſicut & apud Iudæos presbyteri dicebantur, qui
populo præerant. Vocabantur autem & Epi-
ſcopi ab illo opere, quod & implere videbātur,
eo quòd cōſiderare omnia, quæ ad cultum per-
tinent pietatis, fuerant conſtituti, ita vt vni-
uerſorum diſpēſationem haberent commiſſam.
Nam & perfectam diſpenſationem & auctori-
tatem eccleſiaſtici miniſterij ipſi tunc commiſ-
ſam habebant, & omnia regebantur pro eorum
arbitrio. Et in ſequentibus: Beatis verò Apo-
ſtolis decedentibus, illi, qui poſt illos ordina-
C ti ſunt vt præeſſent eccleſiis, illis primis exęqua
ri non poterant, neq; miraculorū teſtimonium
par illis habere, ſed & in multis aliis inferiores
illis eſſe videbantur: graue exiſtimauerūt Apo
ſtolorum ſibi vendicare nuncupationem: diui-
ſerunt ergò nomina ipſa, & ab eiſdem, i. presby
teris presbyterij nomen reliquerunt. Alij verò
epiſcopi ſunt nuncupati, hi qui & ordinationis
præditi poteſtate, ita vt pleniſſimè iidem præ-
poſitos ſe eccleſiarum eſſe cognoſcerent†. Hie-
ronymus exponit quòd plus habeat Epiſcopus
quàm presbyteri, dicens in epiſtola ad Eua-
D grium ſæpè repetitum: Quid enim facit exce-
pta ordinatione Epiſcopus, quod presbyter nō
facit?† Et exponit, cuius conſtitutione Epi-
ſcopus ſit conſtitutus, in tractatu ſuper Titum,
dicens: Sicut ergò presbyteri ſciunt ſe ex Eccle-
ſiæ conſuetudine ei qui ſibi præpoſitus fuerit, eſ
ſe ſubiectos: ita Epiſcopi nouerint ſe magis cō-
ſuetudine, quàm diſpoſitionis Dominicæ ve-
ritate presbyteris eſſe maiores, & in commu-
ne debere Eccleſiam regere, imitantes Moy-
ſen, qui cum haberet in poteſtate ſolus præeſſe
populo Iſrael: ſeptuaginta elegit, cum quibus
E populum iudicaret. De eiſdē ſeptuaginta men-
tio facta eſt in conſecratione presbyteri, dicen
do, vt cùm pontifices ſummos regendis popu-
lis præfeciſſet, ad eorum ſocietatis & operis
adiumētum ſequentis ordinis viros & ſecundæ
dignitatis eligeres: ſic in eremo per ſeptuagin
ta virorum prudentium mentem, Moyſis ſpiri-
tum propagaſti, & reliqua. Opus presbyteri,
ad donum ſpiritus ſapientiæ pertinet, propter
bonam conuerſationem.

De Pontifice. Cap. 14.

PONtificem Aaron præfigurat in ſua vnctio-
ne, de quo ſcriptum eſt in Leuitico: Sancti-
ficauit

ficauit oleum Moyſes, quod fundēs ſuper caput A
Aaron, vnxit eum & conſecrauit. Et iterum in
eodem: Pontifex, id eſt, ſacerdos maximus in-
ter fratres ſuos, ſuper cuius caput fuſum eſt vn
ctionis oleum, & cuius manus in ſacerdotio cō-
ſecratæ ſunt. Et paulò poſt: Nec egredietur de
ſanctis. Secundùm auctoritatem patrum, ſcili
cet, Paulum Apoſtolum, Ambroſium Archie-
piſcopum, & Hieronymum presbyterum, con
ſecratio ad immolandum facta eſt Epiſcopi, in
ordinatione presbyteri: Sed quod additur ex
canonica auctoritate, vt plures adſint Epiſco-
pi: dicendum eſt, cur addatur. Gregorius Apo B
ſtolicus interrogationi Auguſtini reſpondit,
quod iam prætulimus in ſuperioribus præſen-
tis opuſculi: Et quidem, inquiens, in Anglo-
rum eccleſia, in qua adhuc ſolus tu Epiſcopus
inueniris, ordinare Epiſcopum non aliter niſi
ſinè Epiſcopis potes. Et paulò poſt: Cùm igi-
tur, auctore Deo, ita fuerint Epiſcopi in pro-
pinquis ſibi locis ordinati, per omnia Epiſco-
porū ordinatio ſinè aggregatis tribus vel qua-
tuor Epiſcopis fieri non debet: In ſequentibus
exponit cur aduentus eorum neceſſarius ſit.
Cur non ergò & in hac ſpiritali ordinatione, C
qua per ſacrum miniſterium homo Deo con-
iungitur, tales conueniant, qui vel in profectu
ordinati Epiſcopi gaudeant, vel pro eius cuſto
dia omnipotenti Deo preces fundant? Grego-
rius dicit, quarè debeant conuenire plurimi:
frater eius Innocentius monſtrat, quarè prohi
bitum ſit vni hoc facere, in decretalibus nono
capitulo: Nec vnus Epiſcopus ordinare præ-
ſumat, nè furtiuum beneficium præſtitum vi-
deatur. Additur etiam ad conſecrationē eius
infuſio olei ſuper caput. Vndè dicit Beda in li-
bro tertio de tabernaculo & vaſis eius: Indutus D
verò ſacris veſtibus Pontifex, mox oleo vnctio-
nis perfunditur, vt per gratiam Spiritus ſancti
conſecratio perficiatur: non quòd ea quæ præ-
miſſa ſunt indumenta virtutum, abſque gratia
Dei poſſimus habere: ſed quia maius neceſsè
eſt auxilium gratiæ tribuatur à Domino, vbi
quis vel maiorem conſcenderit gradum, vel
plurimorum fuerit regimini prælatus. Myſti-
cè dicit Pſalmiſta: Sicut vnguentum in capite,
quod deſcendit in barbam, barbam Aaron. Au
guſtinus in tractatu Pſalmorum: Quis erat ſa-
cerdos, niſi vnus ſacerdos, qui intrauit in ſan- E
cta ſanctorum? Quis eſt ſacerdos? niſi qui fuit
& victima & ſacerdos, niſi ille, qui cum in mun
do non inueniret quod offerret, ſeipſum obtu-
lit? Vicarius Chriſti Pontifex efficitur: ideò in
capite vngitur. Caput noſtrum Chriſtus. Ca-
put noſtrum vnctum eſt oleo inuiſibili: Epiſco
pus, quia Vicarius Chriſti eſt, in capite vngi-
tur: ab illo enim ſignificatur ſe accipere hanc
vnctionis gratiam, qui caput eſt totius corpo-
ris. Imitando illum, qui caput eſt totius Eccle
ſiæ, per vnctionis gratiā fit & ipſe caput eccle-
ſiæ ſibi cōmiſſæ. Chriſtus pro vniuerſa Eccleſia
interpellat: Epiſcopus pro ſibi commiſſa. Vice

Chriſti regat eccleſiam ſibi commiſſam, ſicut
Chriſtus totam Eccleſiam. Hoc ſonant verba
conſecrationis eius: Tribuas ei cathedram epi
ſcopalem ad regendam Eccleſiam tuam & ple-
bem vniuerſam. Et aliter: Dicit Gregorius
in Moralibus, oleum in capite, charitas in mē-
te. Quia Vicarius Chriſti eſt, dilectionem
quam Chriſtus nobis monſtrauit & docuit, in
eo debemus inuenire: atque ab eo ad cumulum
noſtri profectus trahere. Omnia hæc quæ ex-
trinſecus gerūtur, ſigna ſunt rerum intimarum.
Si quis in mente habuerit ipſas res, ipſe eſt ve-
rus ſacerdos: Ac ideò verum, quod Petrus di-
cit de vniuerſis catholicis, Gens ſancta, regale
ſacerdotium. Dicit libellus, ſecundùm cuius
ordinem celebratur ordinatio apud quoſdam,
vt duo Epiſcopi teneant Euangelium ſuperca
put eius, quod neq; vetus auctoritas intimat,
neq; Apoſtolica traditio, neq; canonica aucto
ritas. Poteſt tamen Euangelij poſitio ſuper ca
put, monere tenentes, vt quo Dominus idem
Euangelium firmet in corde eius, deprecentur.
aut vt moneant eum qui conſecratur, recorda-
ri ſe amplius eſſe ſub iugo Euangelij, quàm fo
ret. Generaliter enim de benedictione omniū
electorum dicit Beda in expoſitione de templo
Salomonis: Qui enim dixit, Benedixit omnes
timentes Dominum, puſillos cum maioribus:
ipſe dixit: Quia tu reddes ſingulis ſecundùm
opera eorum. Communis ergò ibi benedictio
omnium erit electorum, at tamen pro diſtin-
cta operum qualitate, multæ ſunt manſiones
beatorum in vna eademque domo patris æter-
na in cælis.

De habitu ſacrorum Ducum. Cap. 25.

PRimò notandum eſt, ita eſſe clericorum ha
bitum conſtitutum in eccleſiaſticis officiis,
vt in omnibus Chriſtiano populo poſſit præbe
re exemplum bonæ conuerſationis. Quod quo-
dammodò ſignificat Hieronymus in libro de
veſte ſacerdotali ad Fabiolam: Legimus, lo-
quēs in Leuitico, iuxta præceptum Dei Moy-
ſen lauiſſe Aaron & filios eius. Iam tunc purga
tionem mundi, & rerum omnium ſanctitatem
baptiſmi ſacramenta ſignabant. Non accipiunt
veſtes, niſi loti prius ſordibus: nec coronantur
ad ſacra, niſi in Chriſto noui homines rena-
ſcantur †. Ex his verbis intelligimus, veſtes
ſacerdotales ad conuerſationem populi Chri-
ſtiani pertinere.

De non vtendis veſtibus ſacratis in quoti-diano vſu. Cap. 16.

STephanus natione Romanus ex patre Iobio,
vt legitur in geſtis Epiſcopalibus, conſtituit
ſacerdotibus Leuitiſque veſtes ſacratas in vſu
quotidiano non vti in eccleſia. Tale quid Do-
minus per Ezechielem loquitur: Hæc ſunt gazo-
phylacia ſancta, in quibus veſtiuntur ſacerdo-
tes,

tes, qui appropinquant ante Dominum in ſancta ſanctorum. Et paulò poſt: Cùm autem ingreſſi fuerint ſacerdotes, non egredientur de ſanctis in atrium exterius, & ibi reponent veſtimenta ſua, in quibus miniſtrant, quia ſancta ſunt, veſtienturq; veſtimentis aliis, & ſic procedent ad populum. Et iterùm: Cùmq; ingrediuntur portas atrii interioris, veſtibus lineis induentur, nec aſcẽdat ſuper eos quicquã laneum, quandò miniſtrant in portis atrii interioris & intrinſecus. Et poſt pauca: Cùmq; egredientur atriũ exterius ad populum, exuent ſe veſtibus ſuis, in quibus miniſtrauerant, & reponent ea in gazophylacia ſanctuarij, & veſtient ſe veſtimentis aliis. Quamuis hæc ſpiritaliter intelligere debeamus, tamen admoniti ſumus à ſupra memorato Apoſtolico, vt mutationem veſtimenti iuxta literam compleamus. Nobis enim qui ſpiritu ſumus renati, ante oculos bonum eſt frequentare, quod in mentem tranſeat. Per lineam veſtem, qua tantummodò vtimur in ſanctis, intelligimus ſubtilem orationem, exutam ab omni carnali cogitatione ante Dominum. Locutio verò ad populum alia debet eſſe, tamq; groſſa, vt intelligi valeat à populo. Vndè & Hieronymus in libro decimotertio ſuper Ezechielem: Et quia ſemèl præceperat, quibus veſtibus vti deberent ſacerdotes quando intrinſecus in miniſteriis ſunt, rurſùm iubet, vt egredientes, in gazophylaciis ſiue in exedris Sãctorum ſe exuant priſtinis veſtibus, & induantur aliis, nè ſi ſanctas veſtes habuerint, ſanctificent populum foris poſitum, qui necdùm fuerit ſanctificatus, nec ſe præparauerit in ſanctificatione templi, vt ſit Domini Nazaræus. Per quæ diſcimus, non quotidianis & quibuſlibet pro vſu vitæ communis pollutis veſtibus nos ingredi debere in ſancta ſanctorum: ſed munda conſcientia & mundis veſtibus tenere Domini ſacramenta. Et iterùm in eodem: Porrò, religio diuina alterum habitum habet in miniſterio, alterum in vſu vitaq; communi. Namque & hìc ex verbis Hieronymi admoniti ſumus mutatione veſtimẽti. Sequitur eiuſdem in eodem: Hæc veſtimenta proprio nobis labore conficimus, quæ texta ſunt deſuper, qualem & Dominus habebat tunicam, quæ ſcindi nõ poteſt: quibus induimur, quãdo ſecreta Domini, & arcana cognoſcimus, & habemus ſpiritum qui ſcrutatur etiam alta & profunda Dei, quæ non ſunt monſtrãda vulgo, nec proferẽda ad populum, qui non eſt ſanctificatus, nec Dei ſanctitudini præparatus: nè ſi maiora ſe audierint, maieſtatem ſcientiæ ferre non poſſint: & quaſi ſolido ſuffocentur cibo, qui adhuc lacte infantiæ nutriendi ſunt†. Inter regulas ſacræ ſcripturæ ſeptem hæc vna ex illis conſtat, vt à litera tranſeamus ad ſpiritum, & à ſpiritu ad literam: Ac ideò non abhorret à vero, quamuis de laneo veſtimento accipiamus ſecundum ſpiritum, ſi ſecundùm literam perfecerimus mutationem veſtimenti, quod & ſe-

A cundùm literam & ſecundùm ſpiritum ritè poſ
ſumus intelligere.

De Amictu. Cap. 17.

AMictus eſt primum veſtimentum noſtrum,
quo collum vndique cingimus: In collo eſt
namque vox, ideoq; per collum loquendi vſus
exprimitur. Per amictum intelligimus cuſto-
diam vocis, de qua Pſalmiſta dicebat: Dixi, cu-
ſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua
mea: poſui ori meo cuſtodiam. Et in alio Pſal
B mo: Pone Domine cuſtodiam ori meo. Ami-
ctus ideò dicitur, quia circumiicitur. In iſto
primo veſtimento admonetur caſtigatio vocis.

De Alba. Cap. 18.

POſteà camiſiam induimus, quam Albam vo
camus, de qua Hieronymus in Epiſtola me
morata de veſte ſacerdotali ad Fabiolam: Se-
cunda ex lino tunica, eſt poderis, id eſt, tala-
ris. & in ſequẽtibus, Hæc adhæret corpori, &
ita arcta eſt & ſtrictis manicis, vt nulla omnino
in veſte ſit ruga, & vſq; ad crura deſcendat. Vo
C lo pro legentis facilitate, abuti ſermone vulga-
ro: Solent militantes habere lineas, quas cami
ſias vocant, ſic aptas membris & adſtrictas cor
poribus, vt expediti ſint vel ad curſum vel ad
prælia, dirigendo iaculo, tenendo clypeo, en-
ſe librando, & quocumq; neceſſitas traxerit. Er
gò & ſacerdotes parati in miniſterio Dei vtan
tur hac tunica, vt habẽtes pulchritudinem ve-
ſtimentorum nudorum, celeritate diſcurrant.
In eo diſtat veſtimentum illud à noſtro, quòd
illud ſtrictum eſt, noſtrum verò largum. Ete-
nim hi, qui in veteri teſtamento ſpiritu ſerui-
D tutis erãt adſtricti, de quo dicebat Paulus, Nõ
enim accepiſtis ſpiritum ſeruituris in timore.
Nos verò quia filius liberauit, liberi ſumus, nõ
accepimus ſpiritum ſeruituris in timore, ſpiri-
tum adoptionis filiorum. Ac ideò ſic illorum
ſtrictum, noſtrum largum propter libertatem,
qua Chriſtus nos liberauit. Quia primum ve
ſtimentum diximus eſſe caſtigationem vocis, vi
deamus ſi ſecundum habeat aliquam caſtigatio
nem corporis. Dicit Beda in libro de taberna-
culo: Hæc etenim linea, manus ac brachia de-
bet ſtringere ſacerdotis, nè quid niſi vtile fa-
E ciant: pectus, nè quid inane cogitet: ventrem,
nè delicias vltra modum appetendo, deum ſe
guloſum facere præſumat: ſubiecta ventri mem
bra, nè laſciuiendo totam ſacerdotalis habitus
pulchritudinem corrumpant: genua nè ab ora-
tionis inſtantia torpeant: tibias & pedes, nè ad
malum currant. Induatur ergò ſacerdos primò
linea ſtricta, vt & corpus ab iniquis operibus,
& à prauis cogitationibus mentem compeſcat.
Quod ibì ſignificatur ſtrictura veſtimenti, hoc
apud nos lini caſtigatio. Quia vſq; ad pedes Be
da peruenit diſſerendo de lineis veſtibus, con-
gruum eſt, vt noſmetipſos abſoluamus de ſan-
daliis, ſiuè vt alio nomine campobis, qui ſu-
perſunt

pet ſunt in pedibus : Sandalia ſubtus cooperiũt pedem , deſuper nudum relinquunt, de quibus dicit idem , qui ſupra in tractatu ſuper Marcũ: Marcus dicendo calceari eos ſandaliis , vel ſoleis , aliquid hoc calceamentum myſticæ ſignificationis habere admonet , vt pes neq; tectus ſit, neq; nudus ad terram , id eſt , nec occultetur Euangelium, nec terrenis commodis innitatur . Sicut per linum , quo pedes veſtiuntur , caſtigatio pedum ſignificatur, ita per ſandalia profectus ad prædicandum.

De Caſula. Cap. 19.

CAſulam, quæ eſt generale indumentum ſacrorum ducum, ante cæteras veſtes quæ ſequuntur, præponimus . In illis quæ ſupra prætulimus, caſtigatio corporis à vitiis deſignatur, excepto in ſandaliis . In ſequentibus verò opera iuſtitiæ demonſtrabuntur . Dicit Beda in libro memorato de tabernaculo : Veſtes ſanctæ Aaron, quas illi fecit Moyſes, opera ſunt iuſtitiæ & ſanctitatis . Caſula verò, quæ pertinet generaliter ad omnes clericos , debet ſignificare opera, quæ pertineant ad omnes: hæc enim ſunt fames, ſitis, vigiliæ, nuditas, lectio, pſalmodia, oratio , labor operandi, doctrina, ſilentium, & cætera huiuſmodi . In iſtis enim nullus ſacrorũ Dux negligens debet eſſe . Quando iſtis operibus veſtitur , caſula indutus eſt . Hæc in aperto ſunt, & tam ad minores gradus pertinẽt, quàm ad ſupremos. Caſula dupla eſt, poſt tergum inter humeros, & ante pectus . Per humeros opera exprimuntur. In eis duplex ſit veſtimentum, quia ſic debemus bona opera foris proximis oſtendere , vt eadem intùs coram Domino integra ſeruemus . In pectore duplex, quia in eo vtrunque debet eſſe , & doctrina & veritas: veritas interius , doctrina ad homines . Hæc duo duplicia ſint coniuncta , quia tunc benè miniſtratur , cùm opus & ratio in vnum conueniũt. Opus ad humeros , ratio ad pectus .

De Stola. Cap. 20.

STolam accipit diaconus, quando ordinatur ab Epiſcopo. Ipſa enim ſemper vtitur in opere miniſterij . Per ſtolam deſignatur onus leue ac ſuaue. De quo Dominus dicit : Tollite iugũ meum ſuper vos , iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue . Per iugum , Euangelium intelligimus. de quo dicit Hieronymus in commentariis Matthæi : Quomodò leuius , lege Euangelium, cum in lege homicidium, in Euangelio ira dãnetur? Et paulò poſt: In lege multa præcepta ſunt, quæ Apoſtolus non poſſe compleri pleniſſimè docet. In lege opera requiruntur, quæ qui fecerit , viuet in eis : In Euangelio voluntas requiritur; quę ſi etiam effectum non habuerit, tamen præmium non amittet. In eo quòd ſtola ad genua tendit , quæ ſolent curuari cauſa humilitatis, hoc intelligimus , quod Dominus dicit : Diſcite à me, quia mitis

A ſum & humilis corde. Sciat ſe diaconus in ſtola ſuperpoſita collo , miniſtrum Euangelij eſſe , non præpoſitum . Euangelium Chriſtus eſt.

De Dalmatica. Cap. 21.

DAlmatica à Siluestro Papa inſtituta eſt. per Dalmaticam intelligimus religionem ſanctam immaculatam, quæ eſt apud Deum & patrem , vt viſitentur pupilli & viduæ in tribulationibus eorum , & viſitatores immaculatos ſe cuſtodiant ab hoc ſeculo . Ipſa Dalmatica duas coccineas lineas habet retrò , ſimiliterq;
B in anteriori parte : Quia vetus teſtamentum & nouum rutilant dilectione Dei & proximi. Immaculatum eſſe, ad Deum pertinet: viſitare fratres , ad proximum . Per colorem coccineum opera miſericordiæ , quæ ea charitate fiunt in pupillis & viduis, intelligimus : per candorem, viſitatorum mũditia deſignatur . Ipſa eſt enim veſtis, de qua dicitur in Pſalmo quadrageſimo quarto : Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate. Vndè Auguſtinus in eodem pſalmo : In veſte iſta varietas ſit, ſciſſura non ſit . Ecce varietatem intelleximus
C de diuerſitate linguarum , & veſtem intelleximus propter vnitatem : Et in ſequentibus , Circumamicta varietate, Pulchritudo intrinſecus. In fimbriis autem aureis , varietas linguarum doctrinæ decus . Fimbriæ , quæ procedunt de Dalmatica , verba ſunt eius prædicatoris , cuius religio ſancta & immaculata eſt. Sicut verba ab aura aeris raptantur, ita fimbriæ ſpiramine venti . Profert Paulus candidas fimbrias circa manus ad vtilitatem gentium, quandò dicit, Magìs autem laboret operando manibus ſuis , quod bonum eſt, vt habeat vndè tribuat neceſ-
D ſitatem patienti. Quod Paulus prædicauit, opere compleuit, dicens ad Corinthios de ſe: In tribulationibus , in laboribus . Quod ita Ambroſius in eadem Epiſtola : Laborare non deſtitit manibus ſuis, nè cui grauis eſſet. Fert fimbrias candidas in latere , quando dicit : Caſtigo corpus meum , & in ſeruitutem redigo . & in alio loco: In caſtitate , hoc eſt, caſtitate corporis, & in vigiliis. Qui hanc cuſtodit, immaculatum ſe cuſtodit ab hoc ſeculo . Fert coccineas circa humeros & pectora , quandò dicit : In charitate nõ ficta. Ficta charitas eſt, quæ dimittit viduas
E & pupillos in tribulatione, & ſubuertit in proſperitate. Quæ fimbriæ antè ſunt & retrò, quia mandatũ dilectionis & in veteri teſtamento, & in nouo manet. Vndè Ioannes: Chariſſimi, non mandatum nouum ſcribo vobis, ſed mandatum vetus , quod habuiſtis ab initio. Mandatum vetus, eſt verbum quod audiſtis. Iterùm mandatum nouum ſcribo vobis . Quod ita Beda : Eadem charitas & mandatum vetus eſt , quòd ab initio commendata: & mandatum nouum, quia tenebris eiectis , deſiderium nouæ lucis infundit . Aliquæ Dalmaticæ habent viginti octo fimbrias antè & retrò. Vbi eſt octiès repetitus ſeptiformis ſpiritus propter genera hominum,

quos

quos replet, vt laudent Deum, hoc eſt, reges terræ,& omnes populi,principes & iudices,iuuenes & virgines, ſenes & iuniores: & aliquæ triginta & triginta, ſingulæ lineæ altrinſecùs quindecim, quia charitas & in veteri teſtamento, & in nouo quindecim ramos ex ſe producit. Quiſquis ſtudet prodeſſe fratribus in aduerſitate & in proſperitate, iſte habet fimbrias coccineas in vtroque humero. Hæ duæ fortunæ ſignantur per ſiniſtrum & dextrum humerum. Quindecim ramos charitatis enumerat: Patiẽs eſt, benigna eſt:non æmulatur, non agit perperam,non inflatur,non eſt ambitioſa,non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malũ, non gaudet ſuper iniquitate,congaudet autem veritati. Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat,omnia ſuſtinet. Linea quæ in medio eſt, eſt quaſi ſtipes charitatis. Quod enim ſignificant lineæ ſiue fimbriæ in dextro humero ſiue ſiniſtro, hoc ſignificant in anteriori parte hominis quæ pertinet ad nouum teſtamentũ. Siniſtrum latus habet fimbrias, quia actualis vita ſolicita eſt, & turbatur erga plurima: At dextrũ latus non habet, quia contemplatiua vita quieta eſt. Per ipſam figuratur regina,quæ ſtat à dextris. Ipſa eſt vna columba, perfecta & proxima ſtat à dextris,& nihil in ſe ſiniſtrũ habet. Largitas brachiorum, largitatẽ & hilaritatem datoris demonſtrat. Diaconus qui non eſt indutus Dalmatica, caſula legit circumcinctus, vt expeditè poſſit miniſtrare,vel quia ſuum eſt ire ad comitatum propter inſtantes neceſſitates. Ipſa habet pertuſas ſubtus alas, quoniam Chriſtum vult imitari, qui lancea perfoſſus eſt in latere,& vult vt nos ſequamur eius veſtigia, quod ſignificat pertuſus in latere.

De tunica, quam ſacerdos induit ſuper camiſiam. Cap. 22.

SIcut in camiſia deſignatur caſtigatio corporis, ita in tunica virtutes intimæ, quæ ad ſolos ſublimes pertinent, de qua Hieronymus in Epiſtola ad Fabiolam. Hęc ipſa hyacinthina tunica,ſubucula nominatur, & propriè pontificis eſt, ſignificatq; rationem ſublimiũ non patẽre omnibus,ſed maioribus,atq; perfectis. Ipſa eſt interior, ipſaq; deſignat virtutes animæ, quæ non multis cognitæ ſunt, & quas ſemper debet habere perfectus. Vndè Beda in tractatu ſuper Lucam. Quis etenim neſciat viſcera miſericordiæ,benignitatem,humilitatẽ,patientiam,modeſtiam, caſtitatem, fidem,ſpem & his ſimilia, ſinè vlla tẽporum intercapedine à fidelibus eſſe ſeruanda? Ipſa non cingitur,ſed camiſia. Quæ ita eſt fabrefacta, vt non impediat curſum noſtrum ad miniſtrationem,quoniam memoratæ virtutes liberum nobis iter præbent ad contemplationem Dei. Camiſia cingulo continentiæ conſtringitur,præcipiente Domino:Sint lumbi veſtri præcincti, vt per duas virtutes, id eſt,obe A dientiam Domini, & naturalem diſputationem conſtringatur omnis voluptas. Hæc ſunt veſtimẽta,de quibus ſcribitur in parabolis Salomonis, Fortitudo & decor indumentum eius. Et in ſuperioribus, Et cingulum tradidit Chananæo. Si quis voluerit vti duabus tunicis,oſtendet ſe eſſe diaconum & ſacerdotẽ, ſiue ut octo ſint veſtimenta ſecundùm numerum veſtimentorum ſummi pontificis Aaron,cuius veſtimenta narrantur fuiſſe circa caput & corpus vſque ad pedes. De veſtimento pedum & manuum retiecetur. Ad illius normam,vt dixi, habet ſummus pontifex noſter à capite vſque ad pedes B octo veſtimenta. Primum eſt amictus, ſecundum camiſia,tertium cingulum,quartum ſtola, quintum & ſextum duę tunicæ,ſeptimum caſula, octauum pallium. Porrò veſtimentum pedũ potiùs pertinet ad noſtros pontifices,quàm ad Aaron. Dicitur noſtris pontificibus: Euntes docete omnes gentes: Aaron tantùm in Iudæa verſabatur. Sudarium in manu,potiùs ad noſtros quàm ad Aaron: quoniam maior munditia eſt in nouo teſtamento,quàm eſſet in veteri:& illa bona habemus, quæ illi habuerunt, & plura per Ieſum Chriſtum Dominũ noſtrum. C Sacerdos in ſuo officio nõ ſe exuit caſula, quia præcipiente Domino per Moyſen non debet exire de ſanctis,ſicut ſcriptum eſt:Nec egredietur de ſanctis. vbi intelligi datur, debere eum iugiter in continentia & abſtinentia manere.

De pallio quo vtuntur Archiepiſcopi. Cap. 23.

PAllium archiepiſcoporum ſuper omnia indumenta eſt,vt lamina in fronte ſolius pon D tificis. Illo diſcernitur Archiepiſcopus à cæteris Epiſcopis. Pallium ſignificat torquẽ,quem ſolebant legitimè certantes accipere. Quo dono admonentur cæteri ad legitimum certamen Quod habet duas lineas à ſummo vſque deorſum antè & retrò. Significat enim ſummæ doctrinæ decorem per diſciplinam mandatorum Domini acceptabilem. Circulus circa collum, diſciplina eſt Domini circa ſermonem prædicatoris, vt non ſit alter ſermo prædicationis, & aliud opus, dicente Paulo, Nemini dãtes vllam offenſionem, vt non vituperetur miniſterium E noſtrum. Quod ita Ambroſius in tractatu Epiſtolę ad Corinthios: Vituperatur enim miniſterium ipſorum, ſi ea quæ verbis docebant, operibus ſuis, vt fierent, exempla non darent. Mandata veteris teſtamenti, à principio Geneſeos vſq; in finem, in humerali linea operando & docendo portet pontifex In pectorali: Noui, à primitiua Eccleſia vſque in finem. De torque dicebat Salomon in Parabolis, Vt addatur gratia capiti tuo,& torques collo tuo. Quod ita Beda in eodem: Mos apud veteres fuit, vt legitimè certantes, coronam in capite, torquem in collo acciperent. Et nobis ergò ſi diſciplinam conditoris noſtri, ſi gratiæ matris ſcita cuſto-

N dimus

dimus, maior inde virtutum ſpiritalium claritas augetur. A Additur gratia capiti, cùm charitas quæ principale mentis ornabat, ardētiùs inflammatur. Additur & collo torques, cum fulgore perfectæ operationis ſermo prædicationis, qui per collum procedit, confirmatur: ac nè contemni ab auditoribus debeat, indeficienti virtutum connexione ducitur. Sed & his qui Moſaicæ legis decreta Domino veniente ſeruabant, addita eſt gratia noui teſtamenti cū ſpe regni cæleſtis, cuius ſplendor eximius ad exemplum coronæ, vel torquis nullo vnquam fino claudetur. B

De Sudario. Cap. 24.

SVdario ſolemus tergere pituitam oculorum & narium atque ſuperfluā ſaliuam decurrentem per labia. Ac ideò ſudarium ſignificat iſto in loco ſtudium mundandæ cogitationis, quo naturales & velut ingenitas noſtras delectationes ſtudemus tergere, ſiue propter effuſionem lachrymarum tergēdum fertur ſudarium, vt in martyrologio Bedæ legitur, quòd pater noſter Arſenius propter redundationē lachrymarum C tergendam, ſudarium ſemper in ſinu vel in manu habuerit. In manu ſiniſtra portatur, vt oſtēdatur in temporali vita tædium nos pari ſuperflui humoris, hoc eſt, carnalis delectationis. Et iterùm: Sudarium ad hoc portamus, vt eo detergamus ſudorem, qui fit ex labore proprij corporis, quod legimus vſitatum fuiſſe circa corpus Chriſti, Vndè legitur, Et ſudarium quod fuit ſuper caput eius. Sudor tædium noſtro corpori eſt; ſi non eſſet tædium, non toties tergeretur. Habet aliquoties mens tędium, dicente Pſalmiſta: Dormitauit anima mea prę tę D dio. Tędium in anima, quaſi ſudor in corpore. Tędium animi aliquoties ſolet fieri ex cōſcientia peccarorum, aliquotiès ex accidentibus, vt eſt omne flagellum quod patitur ab alieno corpore: aliquoties ex infirmitate proprij corporis, quæ infirmitas aliquoties ſolet accidere ex peccatis. Quandò tædium ex infirmitate peccatorum frontem conſcientię noſtræ tegit, habeamus ſudarium ex lino caſtigatum & mundum, qualia ſunt verba Dauid Prophetę, Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. E Et ſi fuerit infirmitas ex approbatione, ſicut in Iob, dicamus quod dixit: Sicut Domino placuit, ità factum eſt: ſit nomen Domini benedictum. Munda cogitatio in Dauid fuit, quandò dixit, Cor mundum crea in me Deus: mundaque in Iob, quandò dixit: Sicut Domino placuit, ita factum eſt. Sic & nos, quandò tędio aliquo afficimur, ne maiore triſtitia abſorbeamur, in cōſolationē noſtri quaſi quoddā ſudarium exempla prędicta ſanctorum patrū ad corroborandam patientiam, & detergendum tędium ſumamus. Per ſudarium intelligimus mundos affectus & pios in labore.

De varietate ſandaliorum. Cap. 25.

VArietas ſandaliorum, varietatem miniſtrorum pingit. Epiſcopi & ſacerdotis penè vnum eſt officium: At quia nomine & honore diſcernuntur, diſcernuntur etiam varietate ſandaliorum, vt viſibus noſtris error auferatur, qui poteſt intereſſe propter ſimilitudinem officij. Epiſcopus habet ligaturam in ſuis ſandaliis, quam non habet presbyter. Epiſcopi eſt, huc illucque diſcurrere per parochiam ad regendam plebem: nè fortè cadant ſandalia de pedibus, ligata ſunt. Ex eo poteſt ſciri, quantùm neceſſe ſit ei firmare greſſus mentis, qui in turbis populorum verſatur. Presbyter qui domi hoſtias immolat, ſecuriùs incedit. Diaconus quia diſſimilis eſt epiſcopo ab officio, non eſt neceſsè vt habeat diſſimilia ſandalia, & ipſe ligaturam habet, quia ſuum eſt ire ad comitatum. Subdiaconus quia in adiutorio eſt diacono, & penè in eodem officio, neceſsè eſt vt habeat diſſimilia ſandalia, nè fortè æſtimetur diaconus. Myſticè, quia ſandalia prædicatoris curſum ſignant, ſolea quæ ſubtus eſt, admonet prædicatorem, vt non ſe implicet terrenis negociis. Lingua de albo corio, quæ ſubtus calcaneum eſt, monſtrat, debere eſſe eandem ſeparationem innocentem & ſinè dolo, vt poſſit de eo dici, Ecce verè Iſraelita, in quo dolus non eſt. Non ſit talis, quales pſeudoapoſtoli erant, qui prædicabant per inuidiam & contentionem. Lingua quæ indè ſurgit, & eſt ſeparata à corio ſandaliorum, linguam eorum monſtrat, qui prædicatori bonum teſtimonium debent proferre, de quibus dicebat Paulus: Oportet & eum teſtimonium bonum habere ab his qui foris ſunt. Hi ſunt in Inferiore parte, & ſunt quodammodò ſeparati à conuerſatione ſpiritalium. Lingua ſuperior, ſpiritalium lingua eſt, qui prædicatorem introducunt in opus prædicationis. Hæc requiruntur in poſteriore vita prædicatoris. At intrinſecus de albo corio circumdata ſunt ſandalia: Ita oportet eſſe prædicatoris intentionem candidam coram Deo ex pura conſcientia: extrinſecùs verò nigrum apparet, quoniam videtur prędicatorum vita deſpecta à ſecularibus propter multitudinem preſſurarum præſentis mundi. Superior pars ſandaliorum, per quam pes intrat, multis filis conſuta eſt, vt non diſſoluantur duo coria. In initio enim debet ſtudere prędicator pluribus virtutibus atq; ſententiis ſcripturarum, vt opera forinſeca cum his quæ intrinſecùs nitent coram Deo, non diſiungantur. Lingua ſandaliorum quę ſuper pedem eſt, linguam prædicatoris poteſt figurare. Linea opere ſutoris facta procedens à lingua ſandalij vſque ad finem eius, Euangelicam perfectionem: lineæ procedentes ex vtraque parte, legem & prophetias, quę in Euangelio recapitulantur. Etenim ipſę recapitulatę ſunt ad medianam lineam, quę vſque ad

finem

finem currit. Ligatura myſterium incarnationis Chriſti, quæ incarnatio, quia in aliquibus aperta eſt humanis ſenſibus humano more, ſicuti eſt, poni in præſepio, pannis inuolui, & cætera. Aliqua ſandalia ſine ligaturis tenet prædicatio. Et aliter: Dicit Dominus in Euangelio: Quodcumque ſupererogaueris, ego cùm rediero, reddam tibi. Diſponit Dominus his qui Euangelium prædicarent, de Euangelio viuere: ſupererogauit Paulus, quia ſinè ſumptu expoſuit Euangeliũ, operabatur manibus ſuis victua ſibi neceſſaria. Opus Pauli quod ſupererogauit Euangelio, poſſumus intelligere corrigias ſupererogatas ſandaliis, quæ manibus huc illucque ducuntur vt ligentur. Firmo greſſu it prædicator, qui nulli oneroſus eſt.

Recapitulatio veſtimentorum. Cap. 26.

Breuiter deſideramus recapitulare omnem ornatum clericorum. Caput clerici mens eſt. In ſuperiore parte diſcopertum, vbi eſt imago Dei, in inferiore parte circumdatum capillis, quaſi aliquibus cogitationibus de præſenti neceſſitate. Amictus eſt caſtigatio vocis. Alba cæterorum inferiorum ſenſuum, præſidente magiſtra ratione, interius per diſciplinam continentiæ conſtringente quaſi quodam cingulo voluptatem carnis. Calceamenti linea, prohibitio pedum ad malum feſtinando. Sandalia ornatus, iter prædicatoria, quia cæleſtia non debet abſcondere, neque terrenis inhiare. Secunda tunica, opera mentis ſunt: caſula, opera corporis pia. Stola, iugum Chriſti, quod eſt Euangelium. Dalmatica Diaconi & ſui miniſtri, quæ eſt itineri habilis, cura proximorum eſt. Sudarium, piæ & mundæ cogitationes, quibus detergimus moleſtias animi ex infirmitate corporis. Pallium Archiepiſcoporum, torques deuotiſſimæ prædicationis, & in veteri teſtamento, & in nouo.

Explicit libellus ſecundus.

TERTIUS LIBER INCIPIT.

Capitula Libri Tertij.

1 De ſignis, quibus congregamur in idipſum.
2 De ſitu eccleſiæ.
3 De choro Cantorum.
4 De veſtimento Cantorum.
5 De Introitu Epiſcopi ad Miſſam.
6 De Kyrie eleiſon.
7 De Cereis.
8 De Gloria in excelſis Deo.
9 De prima oratione Miſſæ.
10 De ſeſſione Epiſcopi.
11 De officio lectoris & cantoris.
12 Quid ſit inter reſponſorium & tractum.
13 De Alleluia.
14 Quid ſit inter Alleluia & tractum.
15 De expoliatione caſularum.
16 De tabulis.
17 De aſcenſu in pulpitum.
18 De aſcenſione diaconi in tribunal.
19 De officio quod vocatur Offerenda.
20 De Secreta.
21 De Hymno ante paſſionem Domini ſiue preparationem.
22 De Hymno, Sanctus ſanctus ſanctus.
23 De Te igitur.
24 De inſtitutione Dominica in conficiendo corpus & ſanguinem.
25 De aſcenſione Chriſti in crucem.
26 De corpore Domini poſt emiſſum ſpiritum in cruce, & noſtra mortificatione in idipſum.
27 De præſentatione patenæ.
28 De officio quod memorat requiem Domini in ſepulchro.
29 De oratione Dominica.
30 De præſentatione ſubdiaconorum, vt ſuſcipiant corpus Domini de altari.
31 De immiſſione panis in vinum.
32 De oſculo pacis.
33 De Agnus Dei.
34 De Euchariſtia.
35 De parte oblatæ quæ remanet in altari.
36 De vltima benedictione.
37 De vlteriore vltima benedictione.
38 De Miſſa in feſtiuitate S. Ioannis Baptiſtæ manè prima.
39 De offerenda, vir erat in terris.
40 De Aduentu Domini.
41 De Natiuitate Domini.
42 De conſueto tempore Miſſæ.
43 De hypante.
44 De Miſſa pro mortuis.
45 De nomine Domini Ieſu.

DOmino opitulante, intercedente beato Medardo confeſſore, cuius feſtiuitas hodie apud nos celebratur in gaudio Sanctorum, prompti ſumus animo ad ſuſcipiendum Dei munus: ſi tamen ipſe dignatur purgare & ſerenare oculum, in quo diſcamus de officio Miſſæ, quid rationis in ſe contineat diuerſitas illa, quæ ibi agitur: cum ſatis eſſet, ſine cantoribus & lectoribus & cæteris quæ ibi aguntur, ſola benedictio Epiſcoporum, aut presbyterorum ad benedicendum panem & vinum, quo reficeretur populus ad animarum ſalutem: ſicut primæuis temporibus fiebat apud Apoſtolos. Ac ideò primum dicendum eſt de ſignis.

Qualis fuit Miſſa apud Apoſtolos.

De ſignis, quibus congregamur in idipſum. Cap. 1.

Num. 10. Tubæ duæ ductiles argenteæ.

SIgnorum vſus à veteri teſtaméto ſumptus eſt. ſcriptum eſt in libro Numer. Locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare poſſis multitudinem. Et paulò poſt: Quando autem congregandus eſt populus, ſimplex tubarum clangor erit, & non conciſè vlulabunt. Filij Aaron ſacerdotis clangent tubis. Et iterùm: Si quando habebitis epulum, & dies feſtos & Kalendas, canetis tubis ſuper holocauſtis, & pacificis victimis, vt ſint vobis in recordationem Dei veſtri. Audiuimus clangorem tubarum in recordatione Dei noſtri reſonare. Det q; nobis Deus, vt quicquid boni facere poterimus, ſiue ſingulariter in cauſa noſtra, ſiue communiter in cauſa fratrum, vt eſt ſigna moueri, in memoriam eius faciamus. Audiamus & tubam vocantem nos ad pænitentiam, quando in aduerſis affligimur, dicente Ioel: Canite tuba in Sion: ſanctificate ieiunium, vocate cœtum, congregate populū, ſanctificate eccleſiam coadunate ſenes, congregate paruulos & ſugentes vbera. Quod ita Hieronymus in eodē: Clangite tuba in Sion: & pænitentiam populis prædicate. Sanctificate ieiunium, prædicate curationem, ſiue cœtum, de quibus iam diximus. Congregate populum, vt qui diſperſus peccauerat, congregatus peccare deſiſtat. Sanctificate Eccleſiam, vt nullus in eccleſia non ſanctus ſit: nè fortè impediantur orationes veſtræ, & modicum fermentum totam maſſam corrumpat. Et adunate ſiue eligite ſenes, vt non ętas in eis, ſed ſanctitas eligatur. Congregate quoque paruulos & ſugētes vbera, nè vlla ſit ętas, quæ non cōuertatur ad Dominum. Paruulos atq; lactentes, de quibus in Pſalmis & in Euāgelio legimus: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem. Prędicationem quam ſignificat clangor tubarum, Hieronymo exponēte, ſignat ſignum, quod in noſtra eccleſia reboat. Signū noſtrum eſt ea metallo æris. Æs eſt metallum durabile & ſonorum. Habet idem ſignum interius plectrum ferreum, quo tūditur, vt audiatur. Oraq; prędicatorum ſignificat noui teſtamenti, quæ plus durant quàm tubæ veteris teſtamenti, atq; altius reſonant. Ora prędicatorum noſtrorum durabunt vſque in finem, & auditur lōgè ſonus eorum vſq; in fines terræ. Tēpore Iudęorum notus erat tantùm in Iudæa Deus: at nunc in omni terra. Vas metalli ęris ora ſignificat, vt diximus, prędicatorum: ferrum interius, linguā eorum: per funem, intelligimus menſuram vitę noſtræ. Vndè dicebat Paulus: Sed ipſi in nobis, noſmetipſis metientes & comparantes. Menſura meę cōuerſationis nuſquā mihi ſatius oſtenditur, quàm in ſcriptura: ac ideò funem ſcripturam intelligo. Funis, qui habet initium à ligno, ſcripturam ſacram ſignificat noui teſtamenti, deſcendentem à ligno Dominicæ crùcis. Quod tamen lignum à ſuperioribus continetur, quia Dominica crux à prophetis & antiquis patribus continetur: qui funis vſque ad manus ſacerdotis pertranſit. etenim ſcriptura ad opera ſacerdotum debet tranſire. De qua dicit Gregorius in libro de ædificatione templi: Quiſquis hanc legit, in ea ſemetipſum metitur, vel quantum in ſpiritali virtute proficit, vel quantum à bonis quæ præcepta ſunt, longè disiunctus remanſit: quantum iam aſſurgat ad bona facienda, quantum adhuc in prauis proſtratus iaceat. Hæc verba nouiſſima valdè congruunt operi presbyteri, qui ſignum mouet: quando funem ſequitur ſurſum, id agit, vt in ſeipſo recogitet quantū ad bona opera ſit erectus: quando deorſum trahit, id conſiderat quātum iaceat adhuc in prauis. Qui ſecundum verba ſancti Gregorij, ſemetipſum metitur, ipſe habilis eſt, fratres vocare ad vnū cor & vnam animam. Nè deſpiciat presbyter hoc opus agere, vt in iſto imitator ſit filiorum Aaron, ſicut & in multis cæteris. Qui ſe cognoſcit debitorem eſſe prędicationis, non debet ſe retrahere à mouendis ſignis, cùm ea eiſdem poſſit prædicare populo. Vinculum, quo plectrum ligatur vaſi, quædam moderatio eſt, quæ ſcit ad tempus mouere plectrum linguæ, vt labia feriant te. Vinculum ad tactum funis mouet plectrum, quando modeſtia ad auctoritatem ſacrę ſcripturę linguam prędicatoris mouet.

Vuba vocās nos ad pænitentiam.

Ioel. 2.

1. Cor. 15.

Pſal. 8. Matth. 21.

Campana ſignum, & typus prædicatorum.

Pſal. 75.

Quid vas plectrū, & funis campanæ ſignificant.

2. Cor. 10.

Myſterium funis campanæ.

Trahere funē ſurſum ac deorſū.

Ne deſpiciat presbyter pulſare campanam

Vinculum plectri qd ſignificet.

De ſitu Eccleſiæ. Cap. 2.

ECcleſia eſt conuocatus populus per miniſtros eccleſię ab eo qui facit vnanimes habitare in domo. Ipſa domus vocatur Eccleſia, quia eccleſiam continet. Ipſa vocatur κυριακὴ, quia eſt Dominicalis. κύριος Gręce, Latine dominus: ac ideò κυριακὴ dominicalis. Ipſa vocatur βασιλικὴ, id eſt, regalis. à βασιλεύω, βασιλεὺς rex dicitur, quaſi baſis populi. λαὸς populus dicitur, βασιλεὺς baſis populi. Vndè Iſidorus: Baſilicę prius vocabantur regum habitacula, vndè & nomen habent. Nam βασιλεὺς rex & baſilicę, regię habitationes. Nunc autē ideò diuina templa baſilicę nominātur, quia ibi regi Deo cultus &

Pſal. 67.

Baſilica pro templo accipitur.

Ioſephus 8 antiq. lib. 8 cap. 3. & de bel. Iud. l. 6 c. 3.

Baſilica Salomonis.

& ſacrificia offeruntur. Ioſephus ſimili modo A nominat domum, quam ædificauit Salomon ad ſuum opus, dicens: Poſt templi fabricam, quam ſeptē annis prædiximus fuiſſe perfectam ędificiū domus regalis conſtituere cœpit, quod tredecim annis vix impleuit. Non enim huiuſmodi feruens ſtudium erat, ſicut in templo. Et poſt pauca: Hæc quidem ſecundum felicitatem Hebraicæ regionis, ac merito regis ædificata ſunt. Quorum totam expoſitionem & ordinem dicere neceſſarium eſt, vt ex hoc omnes coniiciant magnitudinem, cùm legentes viderint huius rei deſcriptionem. Erat magna baſilica B nimis & pulchra. Hæc innumera columnarum multitudine portabatur, quam ad iudicia rerumque cognitiones diſtribuit. Audiſtis ex auctoritate veteri, ideò conueniſſe populum ad baſilicam, vt audiret iudicia. Audite Apoſtolum, cur conueniatur in Eccleſia. Itaque fratres mei, inquit, cùm conuenitis ad manducandum, inuicem expectate. Si quis autem eſurit, domi manducet, vt non in iudicium conueniatis. Monſtrante Paulo propterea conuenimus ad Eccleſiam, vt manducemus cœnam Domini. Duo autem audiſtis cur conueniat C populus. Vnum ex antiqua traditione, vt iudicia rerum & cognitiones accipiat: alterum ex nouo teſtamento, vt manducet. Vtraque quærimus ad eccleſiam, ſcilicet, vt in ea audiamus iudicia noſtra, mala ſiue bona, & cognitionem Dei, & vt manducemus corpus Domini. Idcircò quæ præter iſta ſunt, poſtponamus eo tempore, vt iudicia Domini percipere & retinere queamus, & panem Domini māducare, ſtudentes noſmetipſos probare, ſi dignè poſſit à nobis manducari. In conuentu eccleſiaſtico ſeorſum maſculi, & ſeorsū fœminæ ſtant. Quod D accepimus à veteri conſuetudine, dicente Beda in tractatu ſuper Lucā: Quærit aliquis, quomodò Dei filius tanta parentum cura nutritus, his abeuntibus, potuerit obliui ſcēdo relinqui. Cui reſpondendum, quia filiis Iſrael moris fuerit, vt temporibus feſtis, vel Hieroſolymā confluentes, vel ad propria redeūtes, ſeorſum viri, & ſeorſum fœminæ choros ducentes incederēt, infantesq; vel pueri cum quolibet parente indifferenter ire potuerint. Ideòq; beatam Mariam vel Ioſeph viciſſim putaſſe puerum Ieſum quem ſecum comitari non cernebant, cum al- E tero parente reuerſum. Quamuis & aliud hac in re poſſimus tenere, quòd caro viri & mulieris, ſi propiùs acceſſerint, vnumquodq; ex altero accendatur ad libidinem. qua de re dicit Salomon: Longè fac ab ea viam tuā. Quoniā proptereà venimus, vt defleamus carnales delectationes, neceſsè eſt vitare fomenta earū. De habitu mulierū docet Paulus Corinthios: Decet mulierē non velatam orare Deū? nec ipſa natura docet vos, q vir quidē ſi comā nutriat, ignominia eſt illi: mulier verò ſi comā nutriat, gloria eſt illi, quoniā capilli pro velamine ei dati ſunt? Ambroſius in epiſtola ad Corinthios: Mulier, inquit, idcircò debet velare caput, quia nō eſt imago Dei, ſed vt oſtendatur ſubiecta: & qa præuaricatio per illam inchoata eſt, hoc ſigni debet habere, vt in eccleſia propter reuerentiā ſacerdotalē non habeat caput liberum, ſed velamine tectum: nec habeat poteſtatē loquendi, quia ſacerdos perſonā habet Chriſti. Quaſi ergò ante iudicē, ſic ante ſacerdotē, quia vicarius Dñi eſt. propter reatus originē ſubiecta debet videri. Et alio modo: Quia & viri quidā comam nutriebāt, & mulieres nudo capite procedebāt in eccleſiam, gloriantes in crinibus, quod non ſolùm inhoneſtum erat, ſed etiam concupiſcentiæ fomenta præſtabat. Maſculi ſtant in Auſtrali parte, & fœminæ in Boreali, vt oſtendatur per fortiorem ſexum, firmiores ſanctos ſemper conſtitui in maioribus tentationibus æſtus huius mundi: & per fragiliorem ſexum, infirmiores ſanctos aptiori loco, ſicut dicit Paulus Apoſtolus: fidelis eſt Deus, qui nō patietur vos tentari, ſuper id quod poteſtis. Ad hoc quidē pertinet quod Ioannes in Apocalypſi ſua vidit angelum fortem, qui poſuit pedem ſuum dextrū ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper terrā. Fortiora etenim membra in maioribus periculis, & alia in cōpetentibus ſiſtuntur. Locutionē quā homines debēt habere in eccleſia, Paulus manifeſtat dicens ad Epheſios: Loquentes vobiſmetipſis in Pſalmis & Hymnis & canticis ſpiritalibus. Quod ita Hierony. in tractatu memoratæ epiſtolæ: Qui ſe abſtinuerit ab ebrietate vini in quo eſt luxuria, & pro hoc ſpiritu fuerit impletus, iſte omnia poteſt accipere ſpiritaliter, Pſalmos, Hymnos, & cantica. Quid autem interſit inter Pſalmū, Hymnū, & canticū, in pſalterio pleniſſimè diſcimus. Hic autem breuiter, Hymnos eſſe dicendum, qui fortitudinē & maieſtatem prædicāt Dei, & eiuſdem ſemper vel beneficia vel facta mirātur. Quod omnes Pſalmi cōtinent, quibus Alleluia vel præpoſitum, vel ſubiectum eſt. Pſalmi autem propriè ad ethicū locum pertinent, vt per organū corporis, quid faciendum & quid vitandum ſit nouerimus. Qui verò de ſuperioribus diſputat, & conuentum mundi, omniumq; creaturarum ordinē atque concordiā ſubtilis diſputator ediſſerit, iſte ſpiritale canticum canit. Vel certè, vt propter ſimpliciores manifeſtiùs, quod volumus, eloquamur, Pſalmus ad corpus, canticum refertur ad mentem. Et canere igitur, & pſallere, & laudare Deum magis animo, quàm voce debemus. Quod prætermiſimus, quis Apoſtolicorum primus ſtatuerit, vt fœminæ velatæ intrarent in eccleſiam, hic temur intromittere. Linus natione Italus, vt legitur in geſtis Epiſcopalibus, ex præcepto beati Petri conſtituit, vt mulier in eccleſiam velato capite introiret.

1. Cor. 11. — Duplex cā conueniendi ad eccleſiam. — In eccleſia ſeorſum viros & ſeorſum fœminas ſtare. To. 2. — Luc. 2. — Cur ſeparatim ſtāt viri & mulieres. — Prou. 5. — 1. Cor. 11. — Cur mulier velato debet eſſe capite. — Cur viri in Auſtrali, fœminæ in Boreali parte ſtant. — 1. Cor. 10. — Apoc. 10. — Quid in templo loquendum ſit. Epheſ. 5. — Quō differ Hymnū Pſalmi & Cantica.

De Choro Cantorum. Cap. 3.

Quid chorus ex Auguſt. to. 8.

AVguſtinus in Pſalmo centeſimo quadrageſimonono: Et chorus quid ſignificet, multi

multi norunt. Chorum, quia in ciuitate loquimur, propè omnes norunt. Chorus eſt conſenſio cantantium. Si in choro cantamus, corde cantamus. In choro cantantium quiſquis voce diſcrepuerit, offendit auditum, & perturbat chorum. Iſidorus: Chorus eſt multitudo in ſacris collecta: & dictus chorus, quòd initio in modum coronæ circum aras ſtarent, & ita pſallerent.

Cantorum ordo à Dauide inſtitutus.

Cantorum ordinem ſuſcipimus ex Dauidica Inſtitutione. Quandò reportanda erat arca Domini de domo Obededom in ciuitate

1. Paral. 16.

Dauid, præcepit Dauid (vt verba dierum narrant) conſtituere Leuitas de fratribus ſuis cantores in organis Muſicorum. Conſtituerunt Leuitæ Eman, Aſaph, Ethan, vt concreparent in cymbalis æneis. Et poſt reliqua: Aſaph autem vt cymbalis perſonaret, Bananias verò & Aziel ſacerdotes canerent tubis iugiter coram arca fœderis Domini. In illo die fecit Dauid principem ad confitendum Domino, Aſaph & fratres eius. Et iterùm: Eman quoq; & Idithun canentes tuba: & quatientes cymbala, & omnia muſicorum organa ad canendum Deo: Et Iterùm: Cantores filij Aſaph ſtabant in ordine ſuo iuxta præceptum Dauid, & Aſaph & Emã & Idithun prophetarum regis. Cantorum primus (vt verba dierum narrant) Eman extitit.

1. Par. 6. Al. Heman & Helcana

Hi verò ſunt qui aſſiſtebant cum filiis ſuis, De filiis Caath: Eman cantor filius Iohel, filij Samuel, filij Élcana, filij Geroan, filij Heliel, filij Thohu, filij Suph, filij Elcana, filij Maath, filij Maſai, filij Elcana, filij Iohel, filij Azariæ, filij Sophoniæ, filij Thahath, filij Aſir, filij Abiaſaph, filij Chore, filij Saar, filij Caath, filij Leui, filij Iſrael, & fratres eius qui ſtabant à dextris eius. Officij tamen illorum auctor extitit Dauid. De qua re dicit Auguſtinus in lib. decimoſeptimo de ciuitate Dei cap. xiiij. Erat autem Dauid in canticis eruditus, qui harmoniam muſicam non vulgari voluptate, ſed fideli voluntate dilexerit, ea Deo ſuo, qui verus eſt Deus, myſtica rei magnæ figuratione ſeruierit. Diuerſorum enim ſonorum rationabilis & moderatus concentus, concordi varietate compactam benè ordinatæ ciuitatis ſignificat vnitatem.

Symphonia chori quid.

Hinc tractent cantores quid ſignificet ſymphonia eorum. Ea admonent plebem, vt in vnitate vnius Dei cultus perſeuerēt. Etiamſi aliquis ſurdus adfuerit, idipſum ſtatu illorum in choro ordinatiſſimo inſinuant: Vt qui auribus capere non poſſunt vnitatem, viſu capiant. Porrò cantores laudatores Dei ſunt, & ad laudem cæteros excitantes.

Cantorum officium. 1. Paral 6. & 16.

De quo Hieronymus in tractatu Eſaiæ libro primo: Et ſuper choros (qui in libro dierum pleniùs deſcribuntur) Aſaph & Idithun & Eman, & filij Chore cõſtituti ſunt, vt paulatim à ſacrificiis victimarũ ad laudẽ Dñi tranſiret religio. Id frequentiſſimè reperitur in veteri teſtamento, vbi eorum officium narratur, opus eorum eſſe confeſſionem Domini. Hic verſus ſæpiſſimè cantoribus imputatur: Cõfitemini Domino quoniam

A bonus, quoniam in æternum miſericordia eius. Noſtri cantores non tenent cymbala, neq; lyram, neq; citharam manibus, neq; cætera genera muſicorum, ſed corde. Quanto cor maius eſt corpore, tanto Deo deuotius exhibetur quod per cor fit, quàm per corpus. Ipſi cantores ſunt tuba, ipſi pſalterium, ipſi cithara, ipſi tympanum, ipſi chorus, ipſi chordæ, ipſi organum, ipſi cymbala.

To. 8.

Vnde Auguſtinus in libro Pſalmorum nouiſſimi pſalmi: Idem ipſi ſancti ſunt in omnibus muſicis organis. Et paulò poſt: Laudate Dominum in ſanctis eius. Hoc

B exequitur variè, ſignificans eoſdem ipſos ſanctos eius: Laudate eum in ſono tubæ, propter laudis excellentiſſimam claritatem. Laudate eum in pſalterio & cithara.

Differunt pſalterium & cithara.

Pſalterium eſt de ſuperioribus laudans Deum: Cithara de inferioribus laudans Deum, tamquam de cæleſtibus & terreſtribus, tamquàm eum qui fecit cælum & terram. Iam quippe in alio Pſalmo expoſuimus pſalteriũ deſuper habere ſonorum illud lignum, cui neruorũ ſeries, vt meliorẽ ſonum reddat, incumbit, quod lignum cithara inferius habet. Laudate eũ in tympano & choro.

Laudare in tympano & choro.

C Tympanum laudat Dominum, cùm iam in carne mutata, nulla eſt terrenæ corruptionis infirmitas: De corio quippe fit tympanum exiccato atq; firmato. Chorus laudat Dominũ, quando eum laudat pacata ſocietas. Laudate eum in cordis & organo. Chordas habet & pſalteriũ, & cithara, quæ ſuperius commemorata ſunt.

Quid organum.

Organum autem generale nomen eſt vaſorum omnium muſicorum. Quamuis iam obtinuerit conſuetudo, vt organa propriè dicantur ea, quę inflantur follibus. Quod genus ſignificatũ hic eſſe non arbitror. Nam cum organum vocabu-

D lum Græcum ſit, vt dixi, generale omnibus muſicis inſtrumentis, hoc cui folles adhibentur, alio Græci nomine appellant. Vt autem organum dicatur, magis Latina & ea vulgaris eſt conſuetudo. Quòd ergò ait, in chordis & organo, videtur mihi aliquod organũ quod chordas habeat, ſignificare voluiſſe. Non. n. pſalteria ſola & citharæ chordas habent, ſed quia in pſalterio & cithara propter ſonum ab inferioribus & ſuperioribus inuentum eſt aliquid, qđ ſecundùm hanc diſtinctionem poſſit intelligi, aliud nos in ipſis chordis quærere admonuit:

E quia ipſæ caro ſunt, ſed iam corruptione liberata.

Myſterium in chordis

Quibus ideò fortaſſe addidit organum, non vt ſingulæ ſonent, ſed vt diuerſitate concordiſſima conſonent: ſicut ordinatur in organo. Habebunt enim etiam hanc ſancti differentiam ad ſuos conſonantes, non diſſonantes, id eſt, conſentientes, non diſſentientes, ſicut fit ſuauiſſimus cantus ex diuerſis quidem, ſed non aduerſis inter ſe. Stella enim differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum.

1. Cor. 15.

Laudate eum in cymbalis benè ſonantibus, laudate eum in cymbalis iubilationis.

Laudare in cymbalis.

Cymbala inuicẽ tanguntur vt ſonent: ideò à quibuſdam labiis noſtris comparata ſunt. Sed melius intelligi

puto

puto in cymbalis quodammodò laudare Dominum, dum quiſque honoratur à proximo, non à ſeipſo, & inuicèm honorantes dant laudem Deo.

Rom. 12.

De veſtimento Cantorum. Cap. 4.

2. Paral. 5.

PRimi cantores veſtiti erant byſſinis, vt verba dierum narrant, dicendo: Tam Leuitæ, quàm cantores, id eſt, qui ſub Aſaph erant, & qui ſub Eman, & qui ſub Idithun filij & fratres eorum veſtiti byſſinis, cymbalis & pſalterijs & citharis concrepabant. Ex natura byſſi poſſumus intelligere, quàm proxima ſint inter ſe hæc duo, byſſus & linum, quo noſtri cantores vtuntur. Dicit Beda in libro de tabernaculo & vaſis eius: Byſſus namque, vt ſæpiùs commemoratum eſt, de terra viridis naſcitur: ſed eruta de terra, ſiccatur, * contunditur, coquitur, torquetur, & magno & longo exercitio ad candidum de viridi producitur colorem: Sic & caro noſtra, vt ad virtutem decoremque caſtitatis perueniat, arctis ſe neceſſè eſt ieiuniorũ, orationis, vigiliarum, & totius continentiæ laboribus ſubigat, quibus naturales & velut ingenitas eius delectationes exiccare, atq; ad eã, quam deſideramus, dignitatem virtutis accedere queamus. Et in alio loco eiuſdem: Quid per byſſum, niſi candens decore mũditiæ corporalis caſtitas deſignatur? † In ſignificatione non diſcrepat noſtrum linum, quo noſtri cantores veſtiuntur à byſſo. Ipſi enim labores quos ſuprà diximus, non ſunt candor: ſed per eos peruenitur ad candorem: ac ideò, vt prætulimus, per caſulã poſſumus intelligere ipſos labores: in camiſia verò ipſam munditiam carnis, quæ ſplendet ante Dominum. E nobis ipſis poſſumus addiſcere, aliud eſſe ieiunium, orationes, & vigilias, & aliud munditiam carnis. Multi enim ieiunant, & orant, ac vigilant, &, quod grauius eſt, delinquunt per carnis appetitum. Vndè & Hieronymus in tractatu epiſtolæ ad Epheſios: Quanti enim diligunt Dominum, parati exilia, parati martyria, parati inopiam & omnia pro eo cõtumeliarum genera ſuſtinere, & nihilominùs carnis paſſione ſuperantur?

Cur byſſinis & lineis veſtiũtur cantores. L. 2. cap. 13. *quoque

Byſſo & lino caſtitas deſignatur.

De Introitu Epiſcopi ad Miſſam. Cap. 5.

Introitus quid ſignificet.

OFficium quod vocatur Introitus Miſſę, habet initium à prima antiphona, quæ dicitur Introitus, & finitur in oratione, quæ à ſacerdote dicitur ante lectionem. Introitus Epiſcopi ad Miſſam, qui vicarius eſt Chriſti, ipſius aduentum nobis ad memoriam reducit, & populi adunationem ad eum, ſiue per ſuam prædicationem, ſiue ſuorum Prędicatorum. Introitus Epiſcopi celebratur vſq; ad ſeſſionem ſuam. Tangit enim ea parte officium, quod Chriſtus corporaliter geſſit in terra, ſiue diſcipuli eius vſquequo aſcendit ad ſedem paternam. Hoc officium addidit Miſſæ Cęleſtinus.

A Ille vt in geſtis pontificalibus continetur, conſtituit, vt pſalmi Dauid centum quinquaginta, ante ſacrificium pſallerentur antiphonatim ex omnibus, quod ante non fiebat, niſi tantùm epiſtola beati Apoſtoli Pauli recitabatur, & ſanctum Euangelium, & ſic Miſſa celebrabatur. Quod nos ita intelligimus, vt ex omnibus pſalmis excerperet antiphonas, quæ pſallerentur in officio Miſſæ. Nam antea inchoabatur Miſſa à lectione. Qui mos adhuc retinetur in vigiliis Paſchę, & in vigiliis Pẽtecoſtes: Chriſtus filius Dei, qui elegit ſuos ante mundi conſtitutionem, vt eſſent ſancti & immaculati, miſit præcones in veteri teſtamento, vt de aliis taceam, qui ſuauitate ac modulatione vocis populum ſuum congregarent ad vnius Dei cultum. Quorum auctor fuit Dauid, de quo Auguſtinum præmiſimus dicentem in ſuperioribus: Erat autem Dauid vir in canticis eruditus, qui harmoniam muſicam non vulgari voluptate, ſed fideli voluntate dilexerit, & rel. Poſt eum Eman, Aſaph, Ethan & Idithun, de quibus iam prædictum eſt, & quid ſignificet eorum pſalterium, cithara, tympanum, chordæ, organum, & cętera. Hæc omnia ſunt in opere & cantu. Vndè mos inoleuit, vt non ſedeatur in eccleſia, quamdiù præſens officium agitur, quoniam operarij & laborarij Chriſti ſiue præconum eius deputantur, qui prędeſtinati ad cultum vnius Dei vocantur. De quo ſtatu dicit libellus, qui inſcribitur de Ordine Romano; Pontifex incipit Gloria in excelſis Deo, ſi tempus fuerit, & non ſedet antequã dicat poſt orationem primam Amen. Quicunque enim Deo attrahitur, delectatione attrahitur, non neceſſitate. Vndè Auguſtinus in tractatu ſuper Ioannem, ſermone vicesimotertio: Porrò ſi Poetæ dicere licuit, Trahit ſua quemque voluptas: non neceſſitas, ſed voluptas: non obligatio ſed delectatio: quanto fortiùs nos dicere debemus trahi hominem ad CHRISTVM qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur iuſtitia, delectatur ſempiterna vita? Ac ideò cãtorum dulcis vox huic operi dedita eſt, vt ſua dulcedine idonea ſit hortari populum ad confitendum Domino. Ita enim ſcriptum eſt in libro Paralipomenon: Igitur cunctis pariter & tubis & voce, cymbalis & organis, & diuerſi generis muſicorum concinentibus, & vocem in ſublime tollentibus, longè ſonitus audiebatur: vt cùm Dominum laudare cœpiſſent, & dicerent: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum miſericordia eius, impleretur domus DEI nube, nec poſſent ſacerdotes ſtare & miniſtrare propter caliginẽ. Compleuerat enim gloria Domini domum Domini. Præconibus pſallentibus, quandò placuit CHRISTO Domino pſallentiũ venire, aſcendit ſuper currum ſuum, & venit in mundum, diſponere eundem currum per loca congrua. De quo curru dicit Pſalmiſta: Currus DEI decem millibus multiplex. Vndè iterùm Auguſtinus

Ephe. 1.

Sup. c. 3. Auguſt. de ciuit. Dei l. 17. cap. 14.

Cur non ſedetur ſub introitus officio.

Quomodo trahimur ad Chriſtũ To. 9.

Vir. in Buc col.

Cantorum vox dulcis.

2. Paral. 5.

Quid currus Chriſti per quẽ venit.

Pſal. 67. To. 8.

ſtinus

ſtinus in pſalmo ſexageſimo ſeptimo: Mulsitudinem ſanctorum atque fidelium, qui portando DEVM fiuns quodammodò eutrus DEI, ſignauit hoc nomine. Hanc in * manendo & regendo perducit in finem tanquàm eurrum ſuũ, velut in locum aliquem deſtinatum. Multitudo decem millium ſanctorum, eſt in ordinibus eccleſiaſticis, & in auditoribus eorum. Septem gradus ſunt ordinatorum, octauus cantorum, nonus & decimus auditorum vtriuſqua ſexus. Millium additur, ad inſinuandam perfectionẽ eorum. Veniente Domino, ducit ſecum prophetas & ſapientes & ſcribas. hos in Euangelio promittit ſe mittere ad inuitandum populũ. Eccè ego, inquit, mittam ad vos prophetas & ſapientes & ſcribas, & reliqua. Diaconi in loco prophetarum ſont, qui annunciant ex Euãgelio futuram vitam. Subdiaconi in loco ſapiẽtum, qui ſciunt ordinatè vaſa Domini diſponere, & quod primùm ferendum ſit, quodq; poſteriùs. Acolyti in loco ſcribarum, qui accendunt corda fidelium ea ſcriptura ſacra. Præuenit in thuribulo thymiama, quod ſignificat corpus CHRISTI plenum odore bono. Hoc enim corpus primò neceſsè eſt prędicari in omnibus gentibus. Vndè Paulus dicebat ad rudes Corinthios: Nihil me iudicaui ſcire inter vos, niſi CHRISTVM IESVM, & hunc crucifixũ. Dein ferantur candelabra, vt ſuper fundamentum iam poſitum luceat lux prædicatorum coram hominibus: Iam eos illuminatos ſequantur ſubdiaconi, vt poſſit Prædicatorum ordo dicere, Sapientiam loquimur inter perfectos. Euangelium illis iungatur, in quo eſt declarata perfectio. Si vis, inquit, perfectus eſſe, vade, vende omnia. Epiſcopus & ſibi coniuncti, Euãgelium ſequantur, iuxta illud Euangelicum: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Ante oculos habeat ſæpiſſimè epiſcopus, quod in mente ſemper oportet retinere. Septem prophetæ ſiue diaconi ſunt in miniſterio, quia ſeptempliciter diuiditur ſcriptura inter nouum teſtamentum, & vetus, quæ Euangelio miniſtrant. Epiſcopus in medio vicarius Chriſti quaſi Euangelium, habet in Nouo Teſtamento miniſtros hiſtoriæ, vt Lucam in Actibus Apoſtolorum: habet miniſtros in ſeptem epiſtolis canonicis: habet miniſtros in quatuordecim Epiſtolis Pauli: habet miniſtros in Apocalypſi: In veteri teſtamento, in lege, prophetis, & pſalmis. Vndè ſcriptum eſt in Euangelio Lucæ: Quæ ſcripta ſunt in lega Moyſis, & prophetis, & pſalmis de me. At ſi quinque fuerint, quinque miniſtros librorum demonſtrant in Euãgelio miniſtrare. Epiſcopus in medio quaſi Euangelii, habet in nouo teſtamento primum ordinem prædicatorum hiſtoriæ, ſecundum epiſtolarũ, tertium prophetarum, vt eſt Apocalypſis: In veteri teſtamento vnum legis, & alterum prophetiæ. Hæc duo Philippus in Ioannis Euangelio ad medium deducit, dicens: Quem ſcripſit Moyſes in lege, & prophetæ, inuenimus Ieſum filium Ioſeph à Nazareth. At ſi fuerint tres, tres miniſtrationes trium librorum. Fons omnis ſapientiæ Euangeliũ, in medio duos libros in nouo teſtamento, ſcilicet epiſtolarum, & prophetarum. Liber Actus Apoſtolorum, qui mittitur Theophilo, Epiſtolis cõiungitur, Ex vna re eſt epiſtola, qoia mittitur alicui homini: ex altera, quia hiſtoriam tantùm continet, ſtat per ſe: In veteri teſtamento vnum: Omnis ſcriptura apud veteres lex nominatur, ſicut de pſalmis dicitur: Et in lege veſtra ſcriptum eſt, quia ego dixi, Dij eſtis. Vndè Auguſtinus memoratus in tractatu ſuper Ioannem ſermone quadrageſimoquarto: Legem appellauit Dominus generaliter omnes illas ſcripturas, quãuis alibì ſpecialiter dicat legem, à prophetis eam diſtinguens, ſicoti eſt, Lex & prophetæ vſque ad Ioannem prophetauerunt. Et, In bis duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ. Aliquandò autem in tria diuiſit eaſdem ſcripturas, vbi ait, Oportebat omnia impleri, quæ ſcripta ſunt in lege & prophetis & pſalmis de me. Si vnus fuerit, vnum præceptum dilectionis oſtendit, vt Apoſtolus ad Galatas: Omnis lex in hoc ſermone impletur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Miniſterium Prophetæ eſt, ex memoratis libris Euangelicam veritatem approbare. Vt moderatè prophetia diſponatur, habeat ante ſe ſubdiaconorum ſapiẽtiam, ſcilicet vt congruo tempore prophetẽt, & ità ordinatè, vt poſſis capi ab auditoribus quod dicitur. Acolytorum lux, doctorum opus expleat, vt in manifeſtam lucem perducãt memoratos libros. Qui enim Chriſtum præcedit ad aliquem locum, vt Euangelium prædicet, ità ſapienter debet præcedere, vt profit auditoribus, & explanet obſcuros ſenſus ſcripturarum. Poſtquàm tranſit vicarius in medio adoleſcentularum tympaniſtriarũ, de quibus Auguſtinus qui ſuprà: In miniſterio, inquit, honorabili, nam ità ſunt in medio miniſtri, præpoſiti eccleſiarum nouarum, hoc enim ſunt adoleſcentularum, carne edomita DEVM laudãtium: Sapientia, id eſt, ſubdiaconi, vadunt in medio adoleſcentularum tympaniſtriarum, vt doceant, quem laudare debeant tympaniſtriæ. Tympaniſtriæ cantores ſunt. Miniſterium cãtorum laudem reſonat, vt idem in pſalmo ſeptuageſimoſecundo: Qui enim cantat laudem, non ſolùm laudat, ſed etiam hilariter laudat. Qui cantat laudem, non ſolùm laudat, ſed & amat eum quem cantat. Notum eſt, quid veteres cantores in lege amabant, de quorũ perſona dicebat Dauid, Vt iumentum factus ſum apud te, ſcilicet, vt liberos haberent, opibus abundarent, honore fruerentur, & ſanitate gauderent. CHRISTO homine nouo veniente, cor eorum mutari oportebat ad meliora, Sapientia ſubdiaconorũ innouat eos, vt qui vnum anteà tantum DEVM dicebant, non in tribus perſonis: dicant nunc, Gloria Patri & Filio & Spiritui

Pſal. miſõdo | Currus Dei decem millium myſtice. | Myſterium proceſſionis | Matth. 23. | Qui ſunt prophetæ ſapiẽtes & ſcribæ in nouo Teſtamento | Thymiama ſignificat corp' Chriſti. | 1. Cor. 2. | Cãdelabra illuminationem pdicatorum. | 1. Cor. 2 | Matth. 19. | Matth. 16. | Myſterium ſeptem diaconorum. | Luc. 24. | Diac'i quinque. | Ioan. 1. Diacõi tres | Generaliter totũ vetus teſtamẽtum lex dicitur. | Ioan. 10. Pſal 81. | Vetus Teſtamentum aliquando in duo aliquando in tria diuiditur. | Matth. 11. Matth. 22. Gal. 5 | Miniſteriũ diaconorũ. | Tympaniſtriæ cantores dicunt. | Pſal. 72. | Cãtare laudẽ quid eſt. | Cantores vet. teſt. vt iumenta erant. | Cantores no. teſt. innouati aũt. Cur epiſcopus oſculã miniſtros inclinatur.

Cant. 1. Philp. 2. Chriſt⁹ pax noſtra. Ephe. 2.

A Spiritui ſancto. Sed expectandũ eſt vſquedùm id fiat, quod precatur ſponſa in Canticis canticorum, Oſculetur me oſculo oris ſui. Scitis, dicente Apoſtolo, CHRISTVM ſemetipſum exinaniuiſſe, & formam ſerui accepiſſe. Quapropter poſtquàm præſentatus eſt eccleſiæ, inclinatus ſtat vſque ad impletionem ſuę humiliratis, in qua factus eſt patri obediens vſque ad mortem. In ipſa inclinatione dat pacem miniſtris, qui à dextris læuaque ſunt. Ipſe eſt enim pax, per quem reconciliatur Eccleſia DEO, ſiue de nouo teſtamento, ſiue de veteri: Ipſe deſtruxit medium parietem inimicitiarum, & fecit vtrunque vnum: Pacem dedit bis qui longè, & pacem his qui propè. Eandem pacem offert cantoribus, qui retrò ſtant, adimplens quæ dixit diſcipulis: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. præſentibus dat, abſentibus, ſiue veteris teſtamenti, ſiue noui, relinquit. Hoc eſt, quod ſolemus dicere, Innuit Epiſcopus cantori. Quo facto ſapientia Dei quaſi aduentu ſubdiaconorum, intelligunt cãtores mutati iam de veteri, trinitate DEVM laudare, & dicunt, Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto. Diaconi quaſi chorus prophetarum, ſtant enim eo humiliari, & dicunt, Domine doce nos orare: & ſpiritu prophetiæ, id eſt, ſpiritu reuelationis cognoſcunt non ſe poſſe habere affectum in oratione ad patrem, niſi ab eodem vnigenito filio eius, qui eſt in ſinu patris, edoceantur. Quod ſeparatìm diximus de diaconis, & ſubdiaconis, & acolytis, de vnoquoque diſcipulo CHRISTI intelligimus: ſed propter quoſdam profectus affectuum, vnius prædicatoris opus diſtinguitur per multiplices ordines. Cæterùm propheta, diaconus ſapiens, & ſcriba: Sapiens ſubdiaconus, propheta & ſcriba: Scriba acolytus, propheta & ſapiens. Docet CHRISTVS orare diſcipulos. Quapropter cantores, id eſt, laudatores aduentus Domini, annunciant tempus eſſe, vt corda patrum conuertantur in filios: Sicut Abraham tres angelos vidit, & tamen vnum Deum adorauit, & credidit trinitatem in vnitate: ſic & modò filios Abrahæ oportet credere. Et dicũt, Sicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & reliqua. Eccè meſſis multa, de qua dicitur in Euãgelio, Meſſis quidem multa, operarij autem pauci: rogate ergò Dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam. Chriſtus Dominus meſſis, mittit operarios in meſſem ſuam, vt ſcriptũ eſt in Luca: Poſt hæc autem deſignauit Dominus & alios ſeptuagintaduos, & miſit illos binos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem & locum, quò erat ipſe venturus. Eodem modo viciſsim duo & duo diaconi altrinſecùs vadũt oſculari latera altaris. Per oſculum eorum demonſtratur pax, quam eis commendauit Dominus, dicens: In quamcunque domum intraueritis, primùm dicite, Pax huic domui. Altare, vel alio modo menſa quæ oſculatur, corda electorum ſignificat, ſiue in Hieruſalẽ, ſiue extra Hieruſalem. Vndè Gregorius in libro de ędificatione templi: Corda itaque ſanctorum, menſæ Dei ſunt. Poſteà reuertuntur ad epiſcopum. Sic &, Euangelio dicente, legimus feciſſe miſſos illo tempore. Et reuerſi, inquit, Apoſtoli, nunciauerunt illa quæ fecerunt. Et in ſequentibus, Et factum eſt, cùm ſolus eſſet orans, erant cum illo diſcipuli eius. Sunt diſcipuli cum Chriſto, Chriſtus ſolus orat. Dein poſtquàm tempus aduenit præconij Dominicę paſſionis, cantores vt ad memoriam reducant

Ioan. 14.

Innuẽre epiſcopo, cã tores dicũt Gloria patri, &c.

Matth. 6. Luc. 11.

Diuerſorũ ordinũ vnũ opus.

Gen. 18. Fides trinitatis.

Luc. 10.

Matth. 9. meſſis multa operarij pauci.

Luc. 10.

Cur duo Diaconi oſculantur latera altaris

Matth. 10.

Luc. 10.

Luc. 11.

Cantores introit⁹ verſum ex pſal terio dicũt

B Chriſti nouiſſimam humiliationem, dicunt verſum de pſalterio. Pſalterium ex inferiori parte percutitur, & ex ſuperiore parte habet in quo reboat: ſic & opus paſſionis Chriſti ab inferiore parte habet penſſurã, à ſuperiore parte dulcedinem reſurrectionis, quæ reſultat longè lateque per ora prædicatorum. Adimpleto tempore præconatus præconum, vadit Chriſtus ad Hieruſalem, In qua eſt altare quod oſculatur in medio: quoniam ipſe eſt de quo dicitur in Canticis canticorum: Media charitate conſtrauit propter filias Hieruſalem. Vicarius Chriſti

Cantic. 3.

C hæc omnia agit in memoriam primi aduentus Chriſti. Oſculatur altare, vt oſtendat aduentum Chriſti fuiſſe in Hieruſalem: oſculatur Euangelium, in quo duo populi ad pacem redeunt, vt & nos eos diligamus, qui diſiuncti erant à nobis. Oſcula vicarij Chriſti, oſculo Chriſti congruunt: Sicut Chriſtus primò oſculum his præbuit, qui primò crediderunt: ſic Epiſcopus miniſtris primis: Et, ſicut Chriſtus his ſe offert vltrò, quibus dicit, miſſus ſum ad oues quæ perierant domus Iſrael, ſic epiſcopus altari per quod recolimus Hieruſalem, in qua Dominus ſuos dilexit vſque in finem ſecundũ

Cur epiſcopus oſculatur altare & Euãgeliũ.

Repræſentatio oſculorũ Chriſti per Epiſcopum. Matt. 15.

D Ioannem: Et ſicut Chriſtus adſciuit ſibi poſteà gentilem populum, qui reconciliatus eſt Deo in nouo teſtamento: ſic Epiſcopus Euangeliũ, quod eſt nouum teſtamentum. Remanet euangelium in altari ab initio officij vſque dùm à miniſtro aſſumatur ad legendum: Quia ab initio aduentus Chriſti, euangelica doctrina reſonuit in Hieruſalem, & indè exiuit ad publicum, ſicut ſcriptum eſt: De Sion exiuit lex, & verbum Domini de Hieruſalem. Deindè tranſit epiſcopus ad dexteram altaris. Liquet omnibus quòd ſemper Chriſtus egit dexteram vi-

Liber Euãgelij in altari.

Eſa. 2.

E tam, poſtquàm reſurrexit à mortuis. Diaconi poſteà ſtant in ordine, quibus ille dixit: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollit crucem ſuam, & ſequatur me. Qui poſt eũ ſtant, firmati ſunt, vt eum ſequantur vſque ad mortem, & cum eo tranſeant ad æternam vitã. Maior pars in dextera parte ſtat, & minor in ſiniſtra. Quid numerus illorũ ſignificet, prædictum eſt. Ad inſinuandũ nobis liberè vetus teſtamentum legere & tenere, vt Apoſtolus, Omnia autem probate: aliqua pars miniſtrorum in ſiniſtra parte ſtat, per quam tẽporalis

Matth. 16.

1. Theſſ. 5.

benedictio

benedictio deſignatur. Certè & noſtra eccleſia vtrunq; petit à Domino, & temporalem benedictionem, & æternam. Temporalem petimus, quandò precamur, vt Deus cõſeruet Dominos noſtros, filios eorum, fructus terræ, & pacem in terra noſtra: At æternam, quandò iuſtitiam, ſapientiam, & charitatem, & cætera. Inter hæc omnia ſtant acolyti, & tenent cereos in manibus. Quid aliud ſignificat, niſi vnumquemq; doctorem debere habere in manibus doctrinam ſuam, vt magis ſtudeat opere docere, quàm verbis?

Cerei in manibus acolyterum.

De Kyrie eleiſon. Cap. 6.

HOc opere completo, id eſt, adunato per prædicationem Chriſti populo DEI ea magna parte, in quo cantores magno certamine laborauerunt, nè aliqua præſumptio inutilis ſubripiat corda eorum, hortatur eos Dominus dicere: Dicite, ſerui inutiles ſumus. Vndè Beda in tractatu ſuper Lucam: Serui inutiles ſumus, quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad ſuperuenturam gloriam quæ reuelabitur in nobis. & alibì, Qui coronat te in miſeratione & miſericordia. Non ait, in meritis & operibus tuis, quia cuius miſericordia præuenimur, vt Deo ſeruiamus, eius munere coronamur, vt ſublimiter cum illo regnemus. Quod debuimus facere, fecimus. Re vera debuimus: quia qui non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, debitores ſibi nos fecit, non noſtris videlicet operibus confidentes, ſed de eius ſemper examine pauentes. Ac ideò dicant cantores Kyrie eleiſon, Dñe pater miſerere. Chriſte eleiſon, miſerere, qui nos redemiſti ſanguine tuo. & iterùm: Kyrie eleiſon, Domine Spiritus ſancte, miſerere. Poteſt & ſimpliciter intelligi de Kyrie eleiſon, neceſſariò conſtitutum eſſe à præceptoribus eccleſiæ, vt cantores poſt finitam antiphonam deprecentur Domini miſericordiam, quæ deprimat inanem iactantiam, quæ ſolet ſequi cantores. Habent enim quandam exultationem propter egregiam cõpoſitionem melodiarum, & non humiliationẽ lectionis, qua illuminantur ad ſtudium humilitatis. Qua de re poſſunt fallaciter decipi per philoſophiam & inanem fallaciam, ſecundùm traditionem hominum. Vbi eſt vera philoſophia, non ſequitur inanis fallacia: Vbi eſt põpoſa doctrina, ſequitur iactãtia animi. Et alio modo: Ante omnem orationem ſpecialem ſacerdotum neceſſè eſt præcedere miſericordiã Domini propter tres cauſas, quæ mihi in prõptu occurrunt. Vna eſt, vt ſerenetur mens ſacerdotis ad ea intendenda quæ ore dicit: Altera, vt dignus ſit loqui Deo, quantùm ad naturam humanam pertinet. Tertia, quòd, ſi tædio aliquo corporali affectus ſpiritus ſine mente orauerit, Dominus non in furore ſuo reſpiciat ſuper illum, ſed in iudicio miſericordiæ, oportet vt præcedat aliquid tale, quod repellat redundantes cogitationes à mente, quæ acciduot

Ne quis pſumat de merito operis ſui.
Luc. 17.
Rom. 8.
Pſal. 102.
Matth. 20.
Cur Kyrie eleiſon dicitur.
Cantorum iactantia in melodijs
Coloſſ. 2.
Opus eſt oranti miſericordia ꝓpter tria

A viſu, auditu, ceteriſq; ſenſibus, vt in oratione mẽs ſola inuiſibilia cogitet, quoniam inuiſibili loquitur. Ac ideò in omnibus peractis officijs ſequitur Kyrie eleiſon ante orationem Dominicam, vt eſt in matutinali & veſpertinali ſynaxi. Nam quod nos Galli finitis pſalmis nocturnalibus ſolemus cantare orationem Dominicam, Romana eccleſia prætermittit.

Kyrie eleiſon ante orationẽ Dominicam in officijs horarum præmittitur.

De Cereis. Cap. 7.

DIcentibus Kyrie eleiſon cantoribus, acolyti è manibus ponunt cereos in terram al B trinſecùs, & vnum in medio: quoniam poſt peracta bona opera, ad tantam humilitatem nos deducit Spiritus ſanctus, cuius lumen ſignatur lumine cereorum, qui ſuperbis reſiſtit, & humilibus dat gratiam, vt verè nos cognoſcamus eſſe cinerem & puluerem. Quo lumine illuminatus eſt patriarcha Abraham, quandò poſt locutionem Domini ad ſe factam, dixit: Quia ſemèl cœpi, loquar ad Dominum meũ, cùm ſim puluis & cinis. Cereus in medio ſtãs, eum deſignat qui dixit: Vbì duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum ſum. C Numerus cereoſtatorum non pertranſit ſeptenarium numerum, quoniam ſeptiformi ſpiritu illuminatur omnis eccleſia, qui ſeptiformis ſpiritus ſingulariter in Chriſto habitat. Epiſcopo aſcendente ad ſedem, cereoſtata mutantur de locis ſuis in ordine vnius lineæ, excepto primo vſq; ad altare. Per cereoſtata varia dona gratiarũ Spiritus ſancti figurantur, per quæ illuminatur eccleſia. In donis memoratis duo debemus memorari, id eſt, multifaria dona, & vnitatem ſpiritùs. Per cereoſtata altrinſecùs poſita, D vſque nunc diſtributa dona per corda electorum ſignantur: Per compoſitionem vnius lineæ, vnitas Spiritus ſãcti in ſingulis donis, quę cõpoſitio examuſsìm habet à primo cereo, quem diximus ſignificare Chriſtum, à quo procedit Spiritus ſanctus, & in quo æternaliter manet. Ab ipſo enim miſſus eſt die Pentecoſtes ceu vſque ad altare, id eſt, vſque ad corda electorum Apoſtolorum in igneis linguis. Ac ideò quod poſteà agitur in officio Miſſæ, illud tempus figuratè exprimit, quo Apoſtoli Apoſtolorumque ſucceſſores negocia E Domini exercent: quod finitur euangelio perlecto. Poteſt & ſimpliciter intelligi diſpoſitio cereorum, expeditus curſus circa altare miniſtrandi.

Humilitas poſt peracta opera.
Iac. 4.
Gen. 18.
Matt. 18.
Cereus in medio ſtãs Chriſtum deſignat.
Cereoſtata ſunt varia dona Spiritus ſancti.
Spiritus ſanctus etiam à filio procedit.
Act. 2.

De Gloria in excelſis. Cap. 8.

TEleſphorus natione Græcus ex anachorita, conſtituit, vt hymnus diceretur angelicus, hoc eſt, Gloria in excelſis Deo ante ſacrificium. Symmachus quadrageſimus quintus poſt Teleſphorum conſtituit, vt omni die Dominico & natalitiis martyrum, idem hymnus cantaretur. Hymnus, Gloria in excelſis Deo, laus Dei eſt, vt in Euangelio legimus: Et ſubito facta eſt cum angelo multitudo militiæ cæleſtis

Hymnus laudis.
Luc. 2.

A cæleſtis laudantium Deum, & dicentium, Gloria in excelſis Deo. Sacerdos quando dicit, Gloria in excelſis Deo, Orientis partes ſolet reſpicere, in quibus ità ſolemus Dominum requirere, quaſi ibì propria eius ſedes ſit, cùm potiùs eum ſciamus vbiquè eſſe. Non eſt ordo, vt qui Dominum laudare voluerit, tergum ad eũ vertat, & pectus ad ſeruos. Ipſum ſtatum ea qualitate loci, vbì angeli cecinerunt memoratum hymnum poſſumus conijcere. Dominus qui vbique eſt, ſecundũ formam ſerui in Bethleẽ erat, quæ Bethleem noſtram eccleſiam ſignat, B quę eſt domus panis. Angeli ad Orientem cecinerunt. De quo ſtatu dicit Michæas: Et tu turris gregis nebuloſa filia Sion, vſque ad te veniet. Turris quippe gregis, quæ Hebraicè dicitur turris Ader, mille circiter paſſibus à ciuitate Bethleem ad Orientem diſtat. Diximus ſuperiùs, tranſitum epiſcopi de altari in dexteram partem, ſignificare Chriſti tranſitum de paſſione ad æternam vitam: Ac ideò hoc in loco dicimus, Gloria in excelſis Deo cantandum, quoniam gloria ineffabilis in excelſis facta eſt, quando Chriſtus tranſitu ſuo animas Sanctorũ C copulauit conſortio Angelorum. Hoc gaudium annunciauit angelus in natiuitate eius dicens: Eccè ego euangelizo vobis gaudium magnum, quia natus eſt vobis hodiè Saluator. Manifeſtum eſt, quibus extitit Saluator: Quando gloria reſurrectionis eius celebrata eſt, tũc in terra pax hominibus fuit, quibus dicebat: Pax vobis. Pax magna eſt, quando ſub vno Domino copulantur cęleſtia & terrena. Ita factum eſſe poſt reſurrectionem ſuam denunciat Saluator, dicens: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.

Cur ad oriẽtẽ dicitur hic Hymnus.

Bethleem Eccleſiam ſignificat. Mich. 4.

Gloria Chriſti in tranſitu de paſſione ad cælũ.

Luc. 2.

Pax magna per Chriſtum.

Matth. vlt.

De prima Oratione Miſſæ. Cap. 9.

D QVandò dicimus, Pax vobiſcum, ſiue Dominus vobiſcum, quod eſt ſalutatio, ad populum ſumus verſi. Quos ſalutamus eis faciem præſentamus: excepto in vno, quod eſt in præparatione hymni ante Te igitur. Ibì iam occupati circa altare, ità vt congruentius ſit vno modo verſos nos eſſe, quàm retrò aſpicere ad inſinuandam intentionem deuotiſſimam, quam habemus in offerendo ſacrificio. Nec debet arator dignum opus exercens, vultum in ſua terga referre. De iſtis ſat eſt, reuertamur E ad ſalutationem. Salutauit enim in veteri teſtamento Angelus Gedeon, dicens: Dominus tecum virorum fortiſſime, Et iterùm: Dixit Dominus, Pax tecum. Et iterùm in Ruth: Dixit Booz meſſoribus ſuis, Dominus vobiſcum: Et reſponderunt ei, Benedicat te Dominus. nulliq; dubium, quin in Booz ipſe Chriſtus ſalutaſſet, qui in lumbis eius erat. Scriptum eſt in libro Paralipomenon ſecundo: Audi me Aſa & omnis Iuda & Beniamin: Dominus vobiſcũ, quia fuiſtis cum eo. Noſtra reſponſio, Et cum ſpiritu tuo, ex Pauli epiſtola ſecunda ad Timotheum ſumpta eſt. Sic enim in illa ſcriptum

Cur in præfatione nõ cõuertitur ad populũ ſacerdos.

Luc. 9.
Exempla ſalutationis in vet. Teſt.
Iudith. 6.
Ruth. 2.

2. Paral. 15.

Et cum ſpiritu tuo.

A eſt: Dominus Ieſus Chriſtus cum ſpiritu tuo. Quandò ſacerdos dicit, Pax vobis, ſecundum euangelicam ſcripturam, ſiue Dominus vobiſcum, hoc agit quod Paulus quandò dicit, Dominus IESVS Chriſtus cum ſpiritu tuo. Hac ſalutatione epiſcopi & reſpõſione populi intelligimus, vnum debere eſſe affectum epiſcopi & populi, ſicut hoſpitum vnius * Domini. Poſtquàm Chriſtus reſurrexit, manifeſtum eſt dixiſſe diſcipulis, Pax vobis: Deindè reuertitur Epiſcopus ad Orientem, & dicit, Oremus: ac dein ſequitur benedictio. Sic & Chriſtus ante- B quàm aſcenderet in cælum, benedixit eos, ſicut ſcriptum eſt in Euangelio Lucæ: Eduxit autem eos foras in Bethaniam: & eleuatis manibus ſuis, benedixit eis. Vtroque nomine, id eſt, benedictionis & orationis, vocatur oratio ſacerdotis. De benedictione dicit Apoſtolus: Si benedixeris ſpiritu, qui ſupplet locum idiotæ, quomodò dicit Amen, ſuper tuam benedictionem, quia neſcit quid dicas? Hanc benedictionẽ vocat Ambroſius orationem, dicens: Imperitus enim audiens quod nõ intelligit, neſcit finem orationis, & non reſpondet, Amen, C id eſt verum, vt confirmetur benedictio. Per hos enim impletur confirmatio precis qui reſpondent, Amen †. Finis præſentis officij noſcitur experimento aliorum officiorum. In fine aliorum ſolemus dicere Kyrieeleiſon, ac deincèps orationem, & ſic tandem vnumquemque remeare ad ſua. Eundem ad demonſtrandum finem mutantur cerei de loco in locum. Libet hìc proferre auctoritatem ſancti Auguſtini, quarè mos obtinuit eccleſię ſuas orationes verſum Orientem dirigere. Dicit in ſermone Domini in monte: Cùm ad orationem ſtamus, conuertimur ad Orientem, vndè cælum ſurgit, D non tamquam ibì ſit Deus & quaſi cæteras mũdi partes deſeruerit, qui vbiq; præſens eſt non locorum ſpatiis, ſed maieſtatis potentia: ſed vt admoneatur animus ad naturam excellentiorem ſe conuertere, id eſt, ad Dominum; cùm ipſum corpus eius quod terrenum eſt, ad corpus excellentius, id eſt, ad corpus cæleſte conuertatur. Ideò dicitur Deus in cælis habitare, quia maior cognitio eſt in cælis illius ſummæ maieſtatis & eſſentiæ in angelis vel in animabus ſanctorum, quàm in terra habitantibus ſanctis, propter grauedinẽ carnalis habitationis, E quæ via permittit animam ad purum veritatis lumen aduolare.

2. Tim. 4.

*domus.

Luc. 24.
Oremus.

1. Cor. 14.
Collecta dicitur & benedictio & oratio.

To. 4. c. 9.

Cur verſus Orientem dicuntur collectę.

Cur Deus in cęlis habitare dicatur.

De Seſſione Epiſcopi. Cap. 10.

DEindè Chriſtus aſcendit in cęlum, vt ſedeat ad dexterã patris. Epiſcopus, quia vicarius eſt Chriſti in omnibus memoratis ſuperius, debet & hìc ad memoriã nobis inthronizare Chriſti aſcenſionem & ſedem. Quapropter aſcendit in ſedem poſt opus & laborẽ miniſterij commiſſi. Chriſtus diſpoſito curru ſuo per conuenientia loca, id eſt, presbyteros in ſuo ordine, diaconos in ſuo, ſubdiaconos in ſuo,

Cur Epiſcopus aſcendit in ſedẽ poſt orationem.

ſuo, cæteroſq; gradus in ſuis, necnon & auditores, vnumquemq; in ſuo aſcendit ad ſedem, & ſedet. Sedent cum eo quibus promiſit: Cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. De quibus dicit Paulus Apoſtolus ad Epheſios: Et conreſuſcitauit & cōſedere fecit in cæleſtibus in Chriſto Ieſu. De his qui aſcenderunt ſecum, aliqui ſedent, & aliqui ſtant. Per eos, qui ſedent, demonſtrantur membra Chriſti in pace quieſcentia: per eos qui ſtant, in certamine poſita. Caput & mēbra vnum corpus: quomodò Chriſtus in aliquibus ſedet, in aliquibus ſtat, (vt illum vidit Stephanus in certamine poſitus) aliqui aſcendentium ſedent, aliqui ſtant. Dominus in alto cælorum ſedens, cuſtodit currum ſuum, id eſt, ciuitatem, de qua dicit Pſalmiſta, Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtrà vigilat qui cuſtodit eam. Paulus, quia vice Chriſti fungebatur, dicente Auguſtino in pſal. 126. dicebat: Timeo nè fortè ſicut ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua, ſic & veſtræ mentes corrumpantur à caſtitate, quæ eſt in Chriſto. Cuſtodiebat cuſtos erat, vigilabat quantùm poterat ſuper eos quibus præerat: Et Epiſcopi hoc faciunt. Nam ideò altior locus poſitus eſt in Epiſcopis, vt ipſi intendant & tamquam cuſtodiant populum. Nam & Græcè quod dicitur Epiſcopus, hoc Latinè Superintentor interpretatur, quia ſuperintendat, quia deſuper videt. Quomodò enim vinitori altior ſit locus ad cuſtodiendam vineam: ſic & Epiſcopis altior locus factus eſt. Et de iſto loco alto periculoſa ratio redditur, niſi eo corde ſtemus hîc, vt humilitate ſub pedibus veſtris ſimus, & pro vobis oremus.

Matt. 19.
Epheſ. 2.
Quidā eum epiſcopo ſedent, quidam ſtant.
Act. 7.
Pſal. 126.
2. Cor. 11.
Cur altior locus debetur epiſcopo.

De officio Lectoris & Cantoris. Cap. II.

LEctor dicitur, quia lectione fungitur, vt Iſidorus ait. Lectio dicitur, quia non cantatur vt pſalmus vel hymnus, ſed legitur tantùm: Illic enim modulatio, hîc ſola pronunciatio quæritur. Cantor multa officia habet. Vnūquodq; officium ex illo quod efficit, nomen habet. Lectionem quæ legitur poſt ſeſſionem, ſequitur cantus, qui vocatur Reſponſorius. Reſponſorium, vt idem qui ſuprà, Itali tradiderunt. Quos indè reſponſorios cantus vocant, quòd alio deſinente, id alter reſpondeat. Vſus lectionis & cātus, ſumptus eſt à veteri teſtamēto; vt legitur in libro Eſdræ, quod ponendum eſt in nocturnali officio, ſi Dominus dederit. Poſſumus etiā officio cantoris, officiū prophetæ intelligere. Lectio legis & prophetarum frequentabatur à populo antiquo. Vndè ſcriptum eſt in Act. Apoſt. Et ingreſſi ſynagogam die ſabbatorum, ſederunt. Poſt lectionum autem legis & prophetarum, miſerunt principes ſynagogæ ad eos, id eſt, ad Paulum & Barnabam, dicentes: Viri fratres, ſi quis eſt in vobis ſermo exhortationis ad plebem, dicite: Surgens autem Paulus, & manu ſilentium indicens, ait: & reliq. Quandiù hæc duo celebrantur, id eſt, lectio & prophetia, ſolemus ſedere more antiquorum. Vnde Ambroſius in tractatu ad Corinthios: Hæc traditio ſynagogæ eſt, quam nos vult ſectari Apoſtolus, quia Chriſtianis quidem ſcribit, ſed ex gentibus factis, non ex Iudæis, vt ſedentes diſputent ſeniores dignitate in cathedris: ſequentes, in ſubſellijs: nouiſſimi, in pauimento ſuper mattas. Et iterùm: Per lectoris officium & cantoris, poſſumus intelligere patremfamilias, qui profert de theſauro ſuo noua & vetera. Vnde Gregorius in ſuis homilijs, In eo quod veritas dicit: Omnis ſcriba doctus in regno cælorum, ſimilis eſt patri familias, intelligi valet, quia non de his, qui fuerant, ſed de his qui eſſe in eccleſia poterant, loquebantur. Qui tunc noua & vetera proferunt, cùm vtriuſq; teſtamenti prædicamenta vocibus & moribus loquuntur. Per lectionem, prędicationem veteris teſtamenti, quæ humilior eſt, poſſumus intelligere: per reſponſorium, noui teſtamēti, quæ excellentior eſt. Hæc duo prędicamenta, per Ioannis vitam & Chriſti deſignantur. Nam, quod ait Lucas Euangeliſta, Lamentauimus, & non ploraſtis, ad Ioannem pertinet, cuius abſtinentia à cibis & potu, luctum pœnitentiæ ſignificabat. Quod autem ait, Cantauimus tibiis, & nō ſaltaſtis, ad ipſum Dominum, qui vtendo cum cæteris cibo & potu, lætitiam regni præfigurabat. At Iudæi nec humiliari cum Ioanne, nec cum Chriſto gaudere voluerunt. Sicut ſuauius eſt nouum teſtamentū veteri, ita vulgò ſuauior cantus lectione. Præſentes lectores & cantores, quibus eſt ſurgere, ſicut de Paulo legimus ſupèriùs, negocia Domini habent, quibus dicitur, Negociamini dum venio. Lector legem Domini debet tradere auditoribus, quaſi incipientibus in ſchola Domini exerceri. Nupèr vocati ſunt per officia cātorum ad nuptias. Neoterici ſunt, audiant doctorem neceſſè eſt. Doctor & lector vnum ſunt. De Eſdra enim ſcriptum eſt, quod ipſe legē Domini faceret & doceret in Iſrael. Eundem Eſdram idem liber inducit poſtea legentem in gradu ligneo. De Doctoribus dicit Ambroſius in epiſtola ad Corinthios: Illos dicit doctores, inquit, Paulus, qui in eccleſia litteris & lectionibus retinēdis pueros imbuebant more ſynagogæ, quia traditio illorum ad nos tranſitum fecit. Iterùm mihi videtur eſſe inter lectionem & reſponſorium, quod eſt inter elementa & artes ipſas. Ars quoq; Muſica habet elementa ſua, & Geometria ab elementis incipit linearum, & Dialectica atq; medicina habent Iſagogas ſuas. Sic elementis veteris teſtamenti, vt ad euangelicam plenitudinem veniat ſancti viri eruditur infantia. Elementa, lex Moyſis & omne vetus inſtrumentum intelligendum eſt, quibus quaſi elementis & reli-

gionis

Lectio differt à pſalmo & hymno.
Cantus Reſponſorius.
2. Eſd. 8.
Lectio legis & Prophetarū in vet. teſt.
Act. 13.
Dū legitur ſedēdū eſt.
Lector ſcriba doct' in regno cælorum. Matth. 13.
Lectio & reſpōſorius & Cantus quomodo differunt.
Luc. 7.
Lectorū & cantor ū eſt ſurgere ad opus ſuum.
Act. 13.
Luc. 19.
Auditores Neoterici
Lector & doctor vnū ſunt.
Differūt lectio & Reſponſorium quod gradale dicitur.

gionis exordiis Deum diſcimus. Dent lectores, ſiue Doctores, precium Domini, id eſt, verba legis, & recipiant ſcholaſticas mentes, ſcilicet vacantes ab emptione villæ, ab emptione boum, quinque iugorũ, a ductu vxoris. Schola vacatio dicitur. At ſi adhuc aliquis ſurdus obturatis auribus cordis torpeſcit, veniat cantor eum excelſa tuba more prophetarũ, ſonetq́; in aures eius dulcedinem melodię: forſan excitabitur. Fiat in eo, quod de populo narratur factum eſſe in libro Eſdræ. Sic enim ſcriptum eſt in eo: Steterunt ſacerdotes in ornatu ſuo cum tubis, & Leuitæ filij Aſaph in cymbalis, vt laudarent Deũ per manus Dauid regis Iſrael, & concinebant hymnis & cõfeſſione Domini, quoniam bonus, quoniam in æternum miſericordia eius ſuper Iſrael. Omnis quoq; populus vociferabatur clamore magno in laudando Dominũ, in eo quòd fundatum eſt templum Domini. Et paulò pòſt: Multi vociferantes in lætitia leuabant vocem, nec poterat quiſquam agnoſcere vocẽ clamoris lætantium, & vocem fletus populi. Vndè Beda in tractatu Eſdrę: Sacerdotes quidem ſanctis ornati veſtibus, prout ſtante adhuc templo conſueuerant, tubis perſonantes, & cor populi ad ſuauitatem ſupernæ laudis accendentes: Leuitæ autem in cymbalis benè ſonantibus hymnos Domino concinentes: populus verò clamore communi affectũ ſui cordis in laudando Dominum oſtendens. Cantores qui reſpondent primo canenti, vocem auditorum proferunt, quos teſtificantur laudare Dominum. Non immeritò ipſi cãtores agunt cauſas prophetarum, quia de filiis principis eorum, id eſt, Aſaph ſcriptum eſt in Paralipomenon: Filij eius ſub manu ipſius erant, prophetantes iuxta regem: Ipſi exaltant vocem vt tuba. ipſis dicitur in pſalmo octuageſimo, Tuba canite, hoc eſt, vt Auguſtinus, Clarius & fidentiùs prædicate, nè terreamini, ſicut ait propheta quodam loco, Exclama & exalta vocem tuam ſicut tuba. Lex enim ſcripta data eſt in tabulis. Scriptura enim pertinet ad lectoris officium: Prophetia menti inſcripta erat, quam voce fidenti prophetæ proferebant, quod pertinet ad cantoris officium. Fidi prędicatoris officium gerit cantor, quẽ oportet poſt obedientiam auditorum verſum cantare. Quid ſignificet verſus in officio prędicatoris, ex euãgelica parabola addiſcere poſſumus, quæ narrat de ſeruo arante, ità dicens: Quis autem veſtrum habens ſeruum arantem, aut paſcentem, qui regreſſo de agro dicit illi ſtatim, tranſi & recũbe: & non dicit ei, para quod cœnem? Arat, qui aratro compunctionis ſcindit corda. Nulli dubium quin per modulationis dulcedinem ſcindantur corda, etiam carnalia, & ſeſe aperiant more ſulci in confeſſione vocis & lachrymarum. Muſica habet quandam naturalẽ vim ad flectendum animum, ſicut Boethius in ſuo libro ſcribit, quem de Muſica fecit. Vulgatũ quippe eſt, quàm ſæpè iracundias cantilena repreſſerit, quàm multa vel in corporum vel

Auditores vacẽt a terrenis curis. Luc. 14.

1. Eſd. 3. Cantores vet. teſt. in tubis & cymbalis.

cantores vicem prophetarum gerunt. 1. Paral. 15.

Eſa. 58.

Officium prædicatoris gerit cãtor.

Luc. 17.

cantor modulatione flectit ac ſcindit corda.

A in animorum affectionibus mirãda perfecerit. Abſit vt vigorem Chriſtiani animi in mollitiẽ caducam poſſit conuertere, quod genus etiam ipſi gentiles vitabant. Vndè ſcriptum eſt in memorato libro, ſuperiori loco: Idcircò Timotheo Mileſio Spartiatas ſuccenſuiſſe, quòd multiplicem muſicam reddens puerorum animis, quos acceperat erudiendos, officeret, & à virtutis modeſtia præpediret, & quòd harmoniã quam modeſtam ſuſceperat, in genus chromaticum, quod eſt mollius, inuertiſſet. Tanta igitur apud eos muſicæ fuit diligentia, vt eam

B animos quoque obtinere arbitrarentur. Sufficiant hæc pauca de naturali vi Muſicæ inſeruiſſe, reuertendum eſt ad euangelicam parabolam. Seruus qui arat, nõ debet ilicò, de agro reuertens, recumbere, ſed parare cœnam Domini. De quo ſeruo dicit Beda in tractatu ſuper Lucam: Seruus de agro reuertitur, cùm intermiſſo ad tempus opere prędicandi, ad conſcientiam doctor recurrit, atque à publico locutionis, ad curiam cordis rediens, ſua ſecum ſecretius acta vel dicta retractat. Iuxta diſciplinã ſerui arantis admonetur cantor, vt non ilicò poſt actum ſui of-

C ficij requiem ſpectet, & torpore ſecuritatis torpeſcat. Perfecit enim opus ſuum, quandò quodammodò ſua iubilatione bonos in exercitium aratri induxit, id eſt, cantores prouocauit, vt ſcinderent corda aratro cõpunctionis. Ac poſteà verſus ſequitur. In verſu neceſſe eſt, vt ſuas cogitationes ad ſe retrahat, & ſecum cogitet, quomodò aut quid à magiſtro didiciſſet. Verſus timore nõ eſt auſus altè leuare reſponſoriũ: neſcit quomodò finiat verſum. Et hic imitatur aliud exemplum doctrinæ Domini, qua iube-

D tur, vt qui voluerit turrim ædificare, priùs ſumptus cogitet, ſi habet quę neceſſaria ſunt ad perficiendum. Sequitur Beda memoratus: Poſt paſtum atq; agriculturam, domi ſibi iubet parare quod cœnet. Hoc eſt, poſt laborem apertę locutionis humilitatem quoq; propriæ conſiderationis exhibere. Hoc facit ille, qui verſum cantat. In repetitione reſponſorij exaltat vocem fiducialiter, iam non timens verſum. Illum qui prędicatorẽ ſignat, qui curſum ſuum conſummatum habet, qualis erat Paulus cùm diceret, Bonum certamen certaui, curſum conſummaui

E fidẽ ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ. Diximus, quòd excitentur per reſponſorium, qui ſunt quodammodò ſurdi ad epiſtolam: dicamus qualiter obedientes, ilicò proficiant per reſponſorium. In lectione paſcitur auditor, quaſi quodammodò bos. Ad hoc enim paſcitur bos, vt in eo exerceatur opus agriculturæ. Bos enim prædicator eſt. Vndè ſcriptum eſt in libro legis: Non alligabis os boui trituranti. Paſtus eſt enim bos, exerceatur opus. Cantor enim eſt quaſi bubulcus, qui iubilat bobus, vt hilariùs aratrum trahant. Cantor eſt de his, de quibus dicit Paulus: nei adiutores ſumus. Boues ſunt qui reſpõdent primo cantori, de quibus iterum dicit: Dei agricultura eſtis.

Spartiatæ cur ſuccẽſuerũt Timotheo muſico.

Luc. 17.

Tali ſeruo aſſimilatur cantor.

Myſterium in cantãdo verſum Reſponſorij.

Luc. 14.

curſus conſummatio fiduciã præbet.

2. Tim. 4.

In lectione paſcitur auditor vt bos.

Deut. 25.

primus cantor tanquam bubulcus. 1. Cor. 3.

Alij cantores vt boues ſunt arātes.

Alia ſimilitudo de litteris & picturis.

Trahentibus bobus aratrum, ſcinditur terra, A quandò cantores intimos anhelitus cõmouentes, dulcem trahunt vocem, & proferunt ad publicum, qua corda ſuorum ſiue cęterorum compungunt ad lachrymas, ſiue ad confitenda peccata, quaſi ſecreta patefaciendo terræ. Et alio modo: Ideò ſcribuntur literæ, vt per eas memoriæ reddatur, quod obliuione deletũ eſt. Simili modo ea pictura recordamur quod interiùs commendari memoriæ poteſt. Ità & reſponſorio admonetur prædicator, quomodò doctrinã, quæ præceſſit in lectione, ea erceat. Primò, vt dulcedine ſuæ imitationis plurimos ſibi adſci- B ſcat: Coniuncti, corda multorum eacitent ad compunctionem & lachrymas: & nè ſe eatollere debeat de opere prædicationis pulſatur verſu, quatenus ad memoriam reducat ſibi, de propriis cauſis iudicandum ante Dominum.

Quid ſit inter Reſponſorium & Tractum. Cap. 12.

psal. 109.

psal. 59. psal. 116.

Quid myſticè ſignificant columbæ & turtures.

HOc differt inter Reſpõſorium cui chorus reſpondet, & Tractum cui nemo, quod eſt inter duo ſacrificia, ſcilicet, columbarum, C & turturum. Tractus verba congruentia ſui officij habent. Illa quæ ſunt in ſeptuageſima, tribulationem ſonant, vt eſt illud, De profundis clamaui ad te Domine: Quæ in ſexageſima, opportunitatem fugæ quærunt, vt eſt illud. Vt fugiant à facie arcus, & ſic cętera deincèps conijcere poſſumus. Laudate Dominum omnes gentes, lætitiam Neophytorum & nuper ordinatorum ſignificat. De iſtis ſat eſt. Reuertendũ eſt ad volucres, ſcilicet columbás & turtures, quæ ſignificant reſponſorium & tractum, de quibus dicit Beda in tractatu ſuper Lucam: Volucres D hæ pro cantu gemitus habent. Non immeritò lachrymas humilium deſignant, quibus plurimùm in ipſis etiam bonis operibus indigemus quia etſi bona eſſe quæ agimus, nouerimus, quæ tamen diſtrictione à Domino examinanda, quæ à nobis perſeuerantia ſint conſummanda, neſcimus. Et iterùm: Hoc ſane inter turturis & columbæ ſignificãtiam diſtat, quòd columba, quæ gregatim conuerſari, volare, & gemere conſueuit, actiuæ vitæ frequentiam demonſtrat, de qua dicitur: Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna, nec quiſquam eorum, quæ poſſidebant, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed e- E rant illis omnia communia. Turtur verò, qui ſingularitate gaudet, adeò, vt ſi coniugem caſu perdiderit, ſolus eaindè permaneat, ſpeculatiuę vitæ columna denunciat, quia & paucorum eſt iſta virtus. Et poſt pauca: Item cum intrans cubiculũ clauſo oſtio oro patrẽ in abſcondito, turturem offerro: At cùm euſdem operis compares quęro, canendo cũ propheta, Venite, adoremus & procidamus ante Deum: ploremus coram Domino, qui fecit nos, columbas ad altare deporto. Moyſes quaſi tractũ decantat tribulationis, qui ſolus aſcendit ad Domi-

columba actiuã, turtur contemplatiuam vitam ſignificat.

Act. 4.

Matth. 6.

Quid eſt offerre turturem, quid columbam.

psal. 94.

A num, & nè idem populus feriatur, lachrymoſis precibus impetrat. Daniel tractum lætitiæ cantat, quãdo ſolus fugiẽtibus ſociis, inter angelos remanet. Solus Ezechiel quadrigas Cherubin & ſupernæ ciuitatis ędificia celſa miratur.

Exempla contemplationis.

Exo. 19. & 32.

Dan. 10.

Ezech. 40.

De Alleluia. Cap. 13.

Alleluia quid ſignificat.

ALleluia, quod cantatur per feſtos dies in recordatione æternæ lętitiæ, tam lętitiam electorum, quàm laudẽ Domini ad memoriam reducit. In quo non oportet aliquid ſiniſtrum B ſonare, ſed totum dexterum, quale eſt in futura vita. Illi ſunt recti verſus, per quos reuertimur ad Alleluia, qui lætitiam eccleſiæ & Domini laudem ſine triſtitia retinent. ſicut ſunt, Dominus regnauit, decorem induit. Et, Dominus regnauit, exultet terra. Et, Lauda anima mea Dominum. Et, Iubilate Deo omnis terra, & cæteri tales. In reſponſorio ſeminauimus, in alleluia metimus. De qua re dicit Pſalmiſta: Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent.

Lætitiam. Eccleſię, & Domini laudem.

psal. 29. 96.

psal. 145.

psal. 99.

psal. 125.

Quid ſit inter Alleluia & Tractum. Cap. 14.

C

Tractuũ alij tribulationis alij lætitiæ.

psal. 129. 59. 90. 122. 62. 65. 124. 150

HOc eſt inter alleluia & tractum, quòd alleluia lætitiam ſiue laudem Domino, tractus verò aliquandò tribulationem, aliquando lætitiam ſonat. Tribulationem, vt, De profundis: vt, Commouiſti: vt, Qui habitat; vt, Ad te leuaui oculos meos: vt, Sæpè expugnauerunt me: vt, Deus Deus meus. Lætitiam, vt Iubilate Domino: vt, Qui cõfidunt in Domino: vt, Laudate Dominum. Poſt duos tribulationis tertius occurrit lętitiæ, quoniam poſt duos dies ſepulturæ, tertius occurrit reſurre- D ctionis. Sunt etenim duo genera compunctionis: vnum, timoris: & alterũ, amoris. Timor in duobus diuiditur, de quibus dicit Eſaias. Eccè ego venio, cogitationes & opera vt congregem. Verba in cogitationibus cõprehenduntur. Cogitationes verba ſunt animi, & radices verborum ſonantium. Amor ſingularis eſt. Vnum ſcit amare & petere, vnum illud, de quo propheta dicit: Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt in habitem in domo Domini.

Duo genera compunctionis.

Eſa. 66.

cogitationes aũt verba animæ.

psal. 24.

De expoliatione Caſularum. Cap. 15.

E MInistri caſula ſe exuunt, quando lectoris ſiue cantoris officium aſſumunt. In lectoris officio & cantoris, aliquod genus militię exprimitur. ſoli enim militant in lectione, ſiue in vocis modulatione. Hæc officia agendo, extra chorum exeunt. Quid hoc aliud ſignificat, niſi iter quod arripuimus pro communi neceſſitate fratrum? Et iam talia ſunt illa opera, quæ ſignantur per caſulam, vt non poſſint obſeruari in itinere. Vndè Beda in tractatu ſuper Lucam: At verò famem, ſitim, vigilias, nuditatem, lectionem, pſalmodiam, orationem, laborem operandi, doctinam, ſilentium,

Militia lectoris & cãtoris.

Opera quæ in itinere ſeruari non poſſunt.

& cæ.

& cætera huiuſmodi,ſi quis ſemper eaequenda A puraucrit,non modò ſe horum fructu priuabit, ſed & notã indiſcretę obſtinationis, immò ſtultitiæ peruicacis,incurret. † Albam ſine caſula portat lector ſeu cantor in ſingulari officio quandò prudenter & ſtrenuè agit contra oblectamenta mundi,& talẽ ſe prębet fratribus in neceſſitatibus tempoɾalibus, vt à pluribus poſſit imitari.

Alba ſine caſula quid ſignificat.

De Tabulis. Cap. 16.

SCribit Beda in tractatu Eſdræ: Laudabunt autem Dominum Leuitæ per manus Dauid B ſiue in organis quę ipſe fecit, ſiue pſalmos quos ipſe inſtituit, concinentes. Eorum vice cantor ſine aliqua neceſſitate legendi tenet tabulas in manibus,vt figuret illud Pſalmiſtæ: Laudẽt nomẽ eius in choro & tympano,& pſalterio pſallãt ei. Vndè Auguſtinus in eodem Pſalmo: Quarè aſſumit tympanum & pſalterium? vt nõ ſola voce laudet,ſed & opere. Tabulæ quas cantor in manu tenet,ſolent fieri de oſſe, quia fortem perſeuerantiam ſignãt bonarum cogitationum & bonorum operum, iuxta Euangelium: Qui autem perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus C erit: Vel ſignant dilectionem Dei & proximi: Quæ dilectio niſi opera habeat, vana eſt. Quapropter tenentur in manu,vt dilectio vocis exerceatur per opus. Vndè idẽ qui ſuprà in pſalmo centeſimo quadrageſimonono: Quando aſſumit tympanum & pſalterium, manus concinunt voci: Sic & tu ſi quando cantas Alleluia, porrigas & panem eſurienti, veſtias nudum, ſuſcipias peregrinũ, non ſola vox ſonat,ſed & manus conſonant,quia verbis facta concordant.† Verſus Alleluia tangit cantorem interius,vt cogitet in quo debeat laudare Dominum, aut in quo lętari. Hęc iubilatio,quam cantores Sequẽtiam vocant, ſtatum illum ad mentem noſtram D ducit, quandò non erit neceſſaria locutio verborum, ſed ſola cogitatione mens menti monſtrabit, quod retinet in ſe. Finitur hic ſecunda periocha prędicationis. Vſque ad memoratum ſtatum currit ſermo prædicationis: quæ vltrà ſunt, velata ſunt alis Seraphin.

Tabulæ vice organorum ſunt. Pſal. 149.

Tabulæ ex oſſe fiunt.

Matth. 10. & 24.

Dilectio in verbo & opere.

De Aſcenſu in pulpitum. Cap. 17.

LEctor & cantor in gradum aſcendunt more antiquorum, iuxta quod ſcriptum eſt in E Eſdra: Stetit autẽ Eſdras ſcriba ſuper gradum ligneum,quem fecerat ad loquendum. & paulò poſt, Super vniuerſum quippe populum eminebat. Huius loci,vt Beda ait in eodẽ,videtur meminiſſe ſcriptura Paralipomenon, vbì dictum eſt, quia ſtetit Salomon coram altari Domini exaduersò vniuerſæ multitudinis Iſrael, & extendit manus ſuas. Siquidem fecerat Salomon baſim æneã,& poſuerat eam in medio baſilicę, habentẽ quinq; cubitos longitudinis,& quinq; cubitos latitudinis,& tres cubitos in altum,ſtetitq; ſuper eã. In medio namq; baſilicæ, in medio dicit atrij ſacerdotum, quæ baſilica maior atriorum exteriorum omni ex parte tẽpli erat circundata. De quibus ſuperiùs in eodem libro ſcriptum eſt: Fecit etiam atrium ſacerdotũ,& baſilicam grandẽ. Verùm quia Salomon quaſi rex,baſem fecit æneã, porrò Eſdras quaſi minoris potentiæ, gradum ad loquendum ligneum cõſtituit. Sicut etiam Salomon ſiue Moyſes altare holocauſti fecerunt æneum, pro quo filij tranſmigrationis repoſuerunt lapideum. Sed non eſt putandum, minoris ſacramentum perfectionis ligneũ gradum, quàm baſem habere æneam. Quod enim ſæpè dictũ eſt,ſicut æs pro diuturnitate perdurandi, vel ſuauitate ſonandi, diuinis competit ſacramẽtis, que nulla ſeculorũ longitudine deficiunt, & in omnem terrã exiuit ſonus eorum: ità etiam lignum eiſdẽ aptiſſimè congruit, propter videlicet trophæum Dominicæ paſſionis. Super vniuerſum ergò populum pontifex eminet, quando is qui gradũ Doctoris accipit, merito vitæ perfectioris actionẽ vulgi tranſcendit. Stat autem in gradu ligneo, quem fecerat ad loquendum, quando ſingulari imitatione Dominicæ paſſionis altiorem ſe cęteris facit. Vndè meritò fiduciam liberè verbũ Dei prędicandi obtinet. Nam qui paſſionem Domini pro ſuo modulo contemnit imitari, needum gradum ligneũ, vndè infimis ſupereminear, aſcendit. Ideoque neceſſe eſt, talis ſcriba trepidus præcepta Domini prędicet, timens ſiue erubeſcens ea, quę ipſe non fecit, aliis facienda proponere.

2. Eſd. 8.

2. Paral. 6.

Salomon ſtetit ſuper baſim æneã

Eſdras ſtetit ſup gradũ ligneũ.

Pſal. 18. Ligneus gradus Dominicę paſſionis typus.

Prædicatorum alius fidit, alius timet.

De Diaconi aſcenſione in tribunal. Cap. 18.

TRribunal vocat Cyprianus gradum, ſuper quem aſcendit diaconus ad legendũ, ſcribens ad clerum & plebẽ de Celerino cõfeſſore lectore ordinato. Aeſtimatum eſt à mea paruitate,vt ſanctior cognoſcatur dignitas diaconi, & magnitudo miniſterij eius. verba ipſius Cypriani ponenda, ac poſteà noſtrũ ordinẽ: Hunc ad nos, fratres dilectiſſimi, cum tanta Domini dignatione venientem, teſtimonio & miraculo eius ipſius, qui ſe perſecutus fuerat, illuſtrem, quid aliud quàm ſuper pulpitum, id eſt, ſuper tribunal eccleſię oportebat imponi, vt loci altioris celſitate ſubnixus, & plebi vniuerſæ pro honoris ſui claritate cõſpicuus, legat pręcepta & Euangeliũ Domini, quæ fortiter ac fideliter ſequitur? Vox Dominum confeſſa, in his quæ Dominus locutus eſt audiatur? Viderit an ſit vlterior gradus ad quem* proficiſci in eccleſia poſſit? Nihil eſt in quo magis confeſſor fratribus proſit, quàm vt cum euangelica lectio de ore eius auditur, lectoris fidem quiſquis audierit, imitetur. Iungẽdus in lectione Aurelio fuerat, cum quo & diuini honoris ſocietate coniunctus eſt. Et paulò pòſt: Hos tamẽ lectores interim cõſtitutos ſciatis, quia oportebat lucernã ſuper candelabrum poni, vndè omnibus luceat: & glo-

lib. 4. ep. 5. ſublimitas officij diaconorum.

*profici

Luc. 11.

& glorioſos vultus in loco altiore conſtitui, vbi ab omni fraternitate circunſtante conſpecti, incitamentũ gloriæ vidẽtibus præbeant. Nunc reuertamur ad ordinem. Vſque nunc ſedimus more veteris conſuetudinis, vt prætulimus, ſiue ob admonitionẽ, qua monemur, quomodo Deo cantare debeamus, ſecundùm Apoſtolum dicentem, Canentes & pſallentes in cordibus veſtris. Modò ſurgendum eſt ad verba Euãgelij.

Epheſ. 5.
Dum legitur Euangeliũ, qualiter ſtandum.

Anaſtaſius natione Romanus, ex patre Maximo, vt legitur in geſtis epiſcopalibus: Hic conſtituit, vt quotieſcunq; Euangelia ſancta recitantur, ſacerdotes non ſederent, ſed curui ſtarent. Deindè ponit epiſcopus thymiama in thuribulum ſuper prunas, vt ſuauem odorem excitet. Thuribulum corpus Chriſti ſignificat, in quo eſt ignis, ſcilicet Spiritus ſanctus: ex quo bonus odor procedit, quem vnuſquiſq; electorũ ad ſe vult rapere. Idem odor bonam operationem de Chriſto exire demonſtrat, quam, q viuere vult, in ſuũ cor traijcit. Poſt hoc diaconus petit à ſacerdote benedictionem: Sacerdos ei dicit: Dñs ſit in corde tuo, & in labiis tuis.

Tymiama in thuribulo.

Benedicit epiſcopus diacono.

Intendat diligenter diaconus, vt cor eius cum Dominicis verbis vadat, & non ſit infructuoſa oratio ſacerdotis. Dominum in mente teneat, quem ſuſcipit per benedictionem ſacerdotis: & vt non exhalẽt verba impoſita, nève introeant nociua, ſigno crucis facto manu ſacerdotis ſup caput ipſius, munitur. Deindè vadit ad altare, vt indè ſumat Euangelium ad legendum. Altare Hieruſalem poteſt deſignare, vt prętulimus, de qua exiuit euangelica prædicatio, ſicut ſcriptum eſt: De Sion exiuit lex, & verbum Domini de Hieruſalem: vel ipſius Domini corpus, in quo ſunt verba Euangelij, videlicet bonæ nunciationis. Ipſe præcepit Apoſtolis prędicare Euangeliũ omni creaturę. Ipſe dixit, Verba quæ ego loquor vobis, ſpiritus & vita ſunt. Chriſtus vita. Verba quę locutus eſt, in Euangelio cõtinẽtur. Diaconus qui portat Euangeliũ, Chriſti pes eſt. Portat Euangeliũ in ſiniſtro brachio, p quod ſignificatur tẽporalis vita, vbi neceſsè eſt prædicari Euangelium. Salutante diacono, congruit vt omnis populus ad eum verſus ſit. Poſt hoc ſacerdos & omnis populus vertit ſe ad Orientẽ, vſquedũ diaconus incipiat Dominũ loqui & faciunt crucẽ in frontibus eorum. Neq; hoc fruſtrà accipiendum eſt: Quòd infixit ſacerdos per ſuam deprecationem in corde diaconi: hoc vnuſquiſq; fidelis ſtudeat infigere animo ſuo. Diacono quia non eſt licitũ propter verba cõpoſita, ſequentia ſancti Euangelij ſecundùm quemcunq; Euangeliſtam orare, pręuenit eũ maior benedicere: ſiue, quia maiore benedictione indiget, qui tradit ſemina Euangelij, quàm qui accipit. Sed populus interim deprecetur Deum, nè diabolus auferat verba Euangelij de corde eius, neq; petroſa ſint corda, nève dumoſa vel ſpinoſa: ſed terra bona, vt fructũ bonum poſſit accipere & fructificare. Dicat ſaltẽ, qui promptior non eſt, vt capiat verba Euangelij,

Euangelij librum de altari ſumere.
Eſa. 2.

Mar. 16.
Ioa. 6.

Euangeliũ in ſiniſtro brachio portare.

cruce ſe ſignat populus.

Luc. 8.

A Gloria tibi Domine. Hoc orato, muniat ſe ſigno S. Crucis ad confirmanda ea, quæ benè cogitãdo & loquẽdo plantauerunt in mẽte. Quia mentio facta eſt de ſigno crucis in fronte, bonũ eſt intimare, cur eam potiſſimũ in ea parte corporis faciamus. Sedes verecundiæ in fronte ſolet eſſe. Siquidem Iudæi erubeſcunt credere in illũ quẽ norunt crucifixum: vt Apoſtolus Paulus dicit, Nos autẽ prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidẽ ſcandalũ. Sed nos credimus per crucifixũ ſaluari, de cuius nomine Iudæi erubeſcunt, eiusque nomine nos credimus B muniri. Atq; ideò in fronte ſignũ facimus, vbi ſedes verecundiæ eſt, ſicut iam diximus. Vſque ad iſtud officium baculis ſuſtẽtabamur; modò, vt oportet ſeruos ante Dominũ ſtare, humiliter ſtamus, deponentes baculos è manibus. Qđ poteſt nos ſeparare ab opere Iudęorum, qui dabant arundinẽ in manu Chriſti: Sed non abhorret à vero, ſi noſtra humilitas per baculorum poſitionẽ demonſtretur in conſpectu Domini. Duo cerei, qui portantur ante Euangelium, legem & prophetas deſignant præceſſiſſe euangelicam doctrinam: thuribulum verò, opinionẽ C bonarum virtutum, procedentem de Chriſto. Ipſum thuribulũ in tribunal aſcendit ante Euãgelium, vt ibì ſuauem odorem miniſtret. Chriſti enim bona opera præceſſerunt euangelicã doctrinam, vt Lucas teſtatur in Act. Apoſto. Quæ cœpit Ieſus facere & docere. Priùs fecit, & poſteà docuit. Excellentior locus, in quo Euangeliũ legitur, eminentiſſimam doctrinam euangelicæ prædicationis, atq; manifeſtiſſimã auctoritatẽ iudicandi ſignat. Status ceterorum, monſtrat inferiorẽ eſſe legẽ & prophetas Euãgelio. Euangelio repoſito poſt lectionẽ in loco D ſuo cerei extinguũtur, quia finita prædicationẽ Euangelij, lex & prophetia ceſſabunt. Euãgeliũ quod à primo tpe aduẽtus epiſcopi quieuit in altari vſq; ad nouiſſimã tubam diaconi, illud tempus ſignificat, quo neceſſe eſt illud p̄dicari. Præcedens officium, prædicationẽ Chriſti vſque ad horam paſſionis demõſtrat, & ſuorum prędicatorũ vſq; in finem mundi, & vltra. Sequens opus paſſionis Chriſti, & reſurrectionis, atque in cælos aſcenſionis, ſimiliter ſuorũ vel ſacrificium, vel mortificationem, & reſurrectionem per confeſſionem atque ſuſpirium in E cælum, vbi audituri ſunt, Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum.

cur fronti ſignum crucis ſ figitur.

1. Cor. 1.

cur deponuntur baculi è manibus.

Duo cerei lex & prophetæ. Thuribulum.

Act. 1.
Altior locus Euãgelij quam ceterorum.

Euangeliũ vſque ad finem mũdi.

Matth. 25.

De officio, quod vocatur Offerenda.

Cap. 19.

FInitis prioribus officijs, ſuperiùs memoratis, officiũ introducitur, in quo celebratur oblatio eorũ, qui Domino vota ſua perſoluũt. Primùm ad memoriam reducenda eſt oblatio legalis, ac deindè Chriſti, poſtremò noſtra. Oblatio legalis habebat duo altaria: vnum, in introitu tabernaculi: alterum, in tabernaculo. Altare in introitu, præfigurabat præſens officium, de quo ſcriptum eſt in libro Exodi: Poſuit

Oblatio legalis duo habuit altaria.
Exo. vlt.

ſuit & tentorium in introitu tabernaculi,& altare holocauſti in veſtibulo teſtimonij, offerēs in eo holocauſtum & ſacrificia, vt Dominus imperarat. Pro quibus cauſis offerebatur, Numerorum liber manifeſtat, dicens in capitulo decimoquinto: Loquere ad filios Iſrael, & dices ad eos: Cùm ingreſſi fueritis terram habitationis veſtræ, quam ego dabo vobis, & feceritis oblationem Domino in holocauſtum,& victimam pacificam, vota ſoluentes, vel ſpontè offerentes munera. Eſt & alterum genus ſacrificij, quia duæ ſunt noſtræ oblationes: Vna eſt per mortificationē carnis, altera in oblatione bonorum operum, quę vtræque offeruntur in introitu tabernaculi: In præſenti vita mortificare carnē oportet, & bona opera reddere. De ſecundo ſacrificio memoratus liber ità memorat: Erit ſacrificium ſimilæ duarum decimarū, quæ conſperſa ſit oleo tertię partis hin,& vinū ad libamentum tertiæ partis eiuſdem mēſuræ offeret in odorē ſuauitatis Domino. Et quòd per ſacerdotis manum debeat offerri, manifeſtatur in Leuitico capitulo decimoſeptimo: Ideò offerre debent ſacerdoti filij Iſrael hoſtias ſuas, quas occidunt in agro, vt ſanctificentur Domino ad oſtium tabernaculi teſtimonij, & immolēt eas hoſtias pacificas Domino. Et iterùm in Paralipomenon monſtratur, pro quibus rebus ſit offerendum. Ingreſſi ſunt quoque ſacerdotes ad Ezechiam regem,& dixerunt ei: Sanctificauimus omnē domum Domini, & altare holocauſti.& poſt pauca: Conſurgensq́; diluculo Ezechias rex, adunauit omnes principes ciuitatis, & aſcendit domum Domini, obtuleruntq́ue ſimul tauros ſeptem, arietes ſeptem, agnos ſeptem, & hircos ſeptem pro peccato, pro regno, pro ſanctuario, pro Iuda. Dixit quoquè ſacerdotibus filiis Aaron, vt offerrēt ſuper altare Domino. Docti ſumus veteri teſtamēto, pro quibus offerre debeamus ſacrificia, ſcilicet, pro votis, pro ſpontaneis, pro peccato, pro regno, pro ſanctuario, pro Iuda. Quando adimplemus ea, quæ in tribulatione promiſimus, pro votis facimus: Quandò gratias agimus de perceptis, pro ſpontaneis: Quandò compungimur de commiſſis, pro peccato: Quandò recta corda petimus regibus, pro regno: Quandò ſtabilitatem ſacrorum graduum, pro ſanctuario: Quandò pacem & vnanimitatem populi, pro Iuda. Interim cantus celebratur in templo Domini, dicēte eodem Paralipomenon: Conſtituit quoquè Leuitas in domo Domini cum cymbalis & pſalteriis & citharis, ſecundùm diſpoſitionem Dauid. Et paulò pòſt, Cumq́; offerrentur holocauſta cœperūt laudes canere Domino, & clangere tubis, atque in diuerſis organis, quæ Dauid rex repererat, concrepare. Omni autem turba adorante cantores, qui tenebant tubas, erant in officio ſuo, donèc cōpleretur holocauſtum. Cumq́ue finita eſſet oblatio, incuruatus eſt rex,& omnes, qui erant cum eo,& adorauerunt. Sed antequam ingrederentur ſacerdotes

Duæ ſunt oblationes noſtræ.

Num. 15.

Offerre p manum ſacerdotis.

2. Par. 29. Pro quibus rebus offerebant ſacerdotes Domino.

Myſtica ſacrificia pro diuerſis.

Cantus inter offerendum. 2. Paral. 29

A ad holocauſta, lauabant manus ſuas, vt ſcriptū eſt in libro Exodi. Locutusq́; eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Facies & labrum æneum cum baſi ſua ad lauandum, ponesq́; illud in tabernaculo teſtimonij ad altare: & miſſa aqua, lauabunt in ea Aaron & filij eius manus ſuas & pedes, quandò ingreſſuri ſunt tabernaculum teſtimonij, & quandò acceſſuri ad altare. Sufficiant iſta interìm de oblatione veteri: nunc videamus Chriſti oblationem. Officium, quod nos dicimus offerenda, ab illo loco inchoatur, vbì ſacerdos dicit, Dominus vobiſcū: & finitur, B vbì excelſa voce dicit, Per omnia ſecula ſeculorum. Ideò excelſe nouiſſimum profertur, vt audiatur à populo.& populi reſponſione confirmetur oratio. Chriſtus enim venire dignatus eſt Hieruſalem die palmarum, & ibì expectare diem immolationis ſuæ. Omnis retrò immolatio illum pręfigurabat: in illo conſummata eſt omnis immolatio. In eo die deſcēdit Dominus de monte oliueti, veniente ei obuiā turba multa. Non eſt dubium, quin ſalutaret eam ſecundùm morem bonum antiquæ traditionis, quē etiā noſtra nō ſolùm perita eccleſia, ſed etiam C vulgaris tenet. Solet ſibi obuianti aliquid bonū optare cauſa ſalutationis. Et præcipuè proptereà dicimus Dominum ſalutaſſe turbam venientē ſibi obuiam, quoniam talis erat conſuetudo Iudæorum, vt Auguſtinus in pſalmo, Sæpè expugnauerunt me. Noſtis enim, ait fratres, quandò tranſitur per operantes, eſt cōſuetudo, vt dicatur illis, benedictio Domini ſuper vos. Et magis iſta conſuetudo erat in gente Iudæorum. Nemo tranſibat,& videbat aliquod opus in agro, vel in vinea, vel in meſſe, vel aliquid eiuſmodi, non licebat tranſire ſinè benedictione. Hęc conſuetudo manet vſque hodiè in no- D ſtra eccleſia, quandò tranſitū facimus de vno officio ad alterum, quaſi nuper intrauimus ad operarios, ſalutamus eos verbis benedictione plenis. Poſteà dicit ſacerdos, Oremus. Niſi Chriſti virtus repleſſet corda turbarū ad orationē, non ei canerent tam magnificas laudes. Oratione enim ſerenatur cor ad cognoſcendū Dñm. Puritas lintei, quod ponitur in altari, puritatē mentiū eorū ſignat, q Dño cantabāt. Eandē puritatē, qua repleuerat corda cantantiū, requirebat in templo, quandò eiecit indè vendentes & ementes, dicens: Scriptū eſt, Do- E mus mea domus orationis vocabitur. Dū enim ſacerdos ſuſcipit oblationes, cantores cantant. Quandiù enim turba cantabat, Oſanna in excelſis, Chriſtus vota eorū ſuſcipiebat. Oblatione ſuſcepta, ſacerdos redit ad altare, vt in eo diſponat ſiue ipſe, ſiue diaconus oblationes corā Dño. quas illi immolaturus eſt in ſequentibus Miſſæ. Chriſtus. n. poſt accepta vota cantātiū, Hieruſalē & tēplū Dñi intrauit, in quo erat altare, ibiq́; ſe præſentauit ſibi Deoq́; patri ad immolationē futurā. Poſteà dicit ſacerdos Secretā, vt ſecreta Chriſti, q̄ illo tēpore agebant, nobis ad memoriā ducantur. Auguſt. legamus

Exo. 30. Labiū ęneū in templo ad lauandū.

Principiū & finis offerendæ.

Matth. 21. Immolatio Chriſti.

Turba à Chriſto ſalutata.

Pſal 128. Conſuetudo ſalutandi operantes.

Oremus.

Puritas lintei puritatem mētiū deſignat.

Matth. 21.

Ioa. 2. Eſa. 56.

Sacerdos redit ab oblatis ad altare.

Tract. 28. to. 9.

Secreta quid repræſentat. Aug. tract. 28. to. 9. Vmbræ futurorum in lege.

ſuper Ioannem', vbi exponit Chriſtum veniſſe ad diem feſtum ſcenopegiæ, non manifeſtè, ſed quaſi in occulto, ità inquit: Manifeſtetur ergò, tollatur velum, appareat, quod erat ſecretum. Omnia quæ dicta ſunt antiquo populo Iſrael in multiplici ſcriptura ſanctæ legis, quæ agerent ſiue in ſacrificijs, ſiue in ſacerdotijs, ſiue in diebus feſtis, & omninò in quibuſlibet rebus, quibus Deum colebant, quæcunque illis dicta & præcepta ſunt, vmbræ fuerunt futurorum, quæ implentur in Chriſto. Vndè dicit Apoſtolus: Quotquot enim promiſſiones Dei, in illo etiam, id eſt, in Chriſto impletæ ſunt. Ex his dictis intelligere poſſumus, cuius vice Secretam dicat ſacerdos. Agnus paſchalis latebat in Chriſto, qui immolandus erat. Hoc erat ſecretum Apoſtolis, erat ſecretum cæteris fidelibus, qui cum eo erant: erat ſecretum populo Iudæorum vſque ad diem cœnæ, quo ipſe apertiùs manifeſtare dignatus eſt paſſionem ſuam. Vſque ad illum diem protéditur ſecreta ſacerdotis. Moraliter in præſenti officio altare noſtrum præfiguratur ab altari holocauſti, quo immolabantur victimę pro peccato, pro regno, pro ſanctuario, pro Iuda, pro votis, pro ſpontaneis. Has oblationes quotidiè habemus in noſtra eccleſia: eaſdem per manus ſacerdotis offerimus. Altare noſtrum deſignat in pręſenti generalem vitam iuſtorum, qui carnem ſuam crucifigere quotidiè cum vitijs & concupiſcentijs, atque in hoſtiam viuentem Deo afferre ſolent: Si altare quod præfiguratur ab altari holocauſti, ſignificat generalem vitam iuſtorum, oblationes quæ in eo offeruntur, eorũ cogitationes & bona opera deſignant. Redeamus ad initium pręſentis officij. Salutat epiſcopus populum, deprecando, vt Dominus ſit cum illo. Populus econtrà orat pro ſacerdote, vt ſimul cum ſuo ſpiritu ſit Dominus cum eis. Hæc ſalutatio introitũ demonſtrat ad aliud officiũ. Poſteà dicit, Oremus, admonetq́; vt vnuſquiſque offerentium ſeſe ad ſuam conſcientiam introducat. Si quis habet ad immolandum, immolet, id eſt, ſi quis conſcius eſt proprij vitij, roget, vt mucrone inuiſibili feriatur: Si quis habet voluntarium ſacrificium, ſiue ſpontaneum, ſiue pro quacunq; re ſit, precetur antequàm de manu eius exeat, vt acceptabile ſit Domino, nec deſpiciatur, ſicut deſpectum eſt Cain, quia non rectè offerebat. Interim ponitur ſindon in altare. Sindone, quam ſolemus corporale nominare, admonetur omnis, ſcilicet populus & miniſtri altaris, necnon & ſacerdos, vt ſicut illud linteum caſtigatum eſt ab omni naturali viriditate & humore, ità ſit mens offerentium ab omni carnali cupiditate: & ſicut illud nitet ſuo ſplendore, ità intentio offerentium, ſimplicitate niteat coram Deo. Dein tranſit ſacerdos ad ſuſcipiendas oblationes: Interim cantores cantant more antiquorum, vt iam prętulimus, ſiue turbarum, quæ cantabant Chriſto venienti Hieruſalē, Populus dat obla-

1. Cor. 1.

Chriſtus agnus qui latebat.

Altare holocauſti figura fuit altaris noſtri

Gal. 5. Rom. 12.

Expoſitio officij ſecretæ.

Offerentes examinent cõſcientias ſuas.

Gen. 4. Myſterium in ſindone id eſt corporali.

A tiones ſuas, id eſt, panem & vinum ſecundùm ordinem Melchiſedech. Panis quem offert & vinum, exprimunt omnia deſideria pia intrinſecùs latentia, ſiue ſint pro immolatione, ſeu pro hoſtia viua. Quod foris agitur, ſignum eſt illius quod intrinſecùs latet. Vnde Auguſtinus in libro decimo de ciuitate Dei cap. 19. Qui autē putant hęc viſibilia ſacrificia dijs alijs cōgruere: illi verò tāquā inuiſibili inuiſibilia, maiora maiori, melioriq́; meliora, qualia ſunt puræ mentis & bonæ voluntatis officia, profectò B neſciunt hæc ità eſſe ſigna illorum, ſicut verba ſonantia, ſigna ſunt rerum. Quocircà ſicut orantes atque laudantes ad eum dirigimus ſacrificantes voces, cui res ipſas in corde quas ſignificamus, offerimus: ità ſacrificantes non alteri viſibile ſacrificium offerendũ eſſe nouerimus, quàm illi, cuius in cordibus noſtris inuiſibile ſacrificium nos ipſi eſſe debemus †. Suſceptis oblationibus, reuertitur ſacerdos ad altare, diſponente diacono oblatas ſuper altare, more primorum ſeptem diaconorum. Lauat ſacerdos manus ſuas more priorum ſacerdotum, vt C exterſæ ſint à tactu communium manuum, atque terreno pane. Quę lauatio manus, munditiam cordis ſignat per lachrymas & compunctiones, ſicut Beda in libro de tabernaculo & vaſis eius refert. Rectè, inquit,* pro altari holocauſti labrum ponitur, in quo abluti ſacerdotes, ingrediantur tabernaculum, & thymiama Domino incendant. Duobus namque modis lachrymarum & compunctionum ſtatus diſtinguitur. Et poſt pauca: Neque enim quiſquam de plebe ibi lauari, ſed ipſe Pontifex iuſſus eſt, & filij eius, videlicet ſacerdotes gradus inferio- D ris: quia magnorum virorum ſicut perfectior vita, ſic & compunctio ſolet eſſe ſublimior. Et iterùm: Quòd ſi in perſona Aaron ipſum magnum Pontificem Dominum ſaluatorem accipere volumus, conſtat etiàm, eum huius aqua labri priùs, quàm ad altare oblaturus intraret, eſſe lotum: Quia, priuſquàm thymiama ſui ſacroſancti corporis propter ſalutem noſtram in altari crucis incéderet, pro noſtri amore etiam lachrymas fudit, quod in reſurrectione Lazari celeberrimè innotuit. Cantantibus adhuc cantoribus, vadit ſacerdos ad altare, & orat, E Quod cæteros præmonuit facere, agit. Orat pro ſuis proprijs delictis remiſſionem, vt dignus ſit accedere ad altare, & ad tactum oblatarum: nè fiat illi, quod factum eſt Bethſamitibus, qui temerè viderunt arcam Domini, de quo ſcribitur in libro Samuelis: Percuſſit autē de viris Bethſamitibus, eo quòd vidiſſent arcam Domini, & percuſſit de populo ſeptuaginta viros, & quinquaginta millia plebis. Deindè ſuſcipit oblationes Sacerdotum & Diaconorum, quibus licitum eſt accedere ad altare. Accipit etiam ab archidiacono duas: vnam, pro ſe, & alteram pro diacono. Ex thuribulo quod ſuperimponit poſt orationem, demonſtrat per quem ei propitiari poſſit Deus, videlicet per Dominum

Oblationes populi, panis, & vinũ.

To. 5. Viſibile ſacrificiũ ſignum eſt inuiſibilis ſacrificij, quod nos ipſi ſumus.

Lauat Sacerdos manus.

Beda lib. 5. cap. 14. * prope altare. Labrum æneũ ſiue labium.

Chriſtus lachrymis lotus eſt antequam in cruce offerret. Ioan. 11.

Oratio ſacerdotis pro ſeipſo.

1. Reg. 6.

Turribulũ deſignat corpus Chriſti.

Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cuius corpus deſignat, thuribulum, de quo ſcriptum eſt in Exodo, vt offerāt in ea thymiama Domino, nè fortè moriantur. Vndè Beda memoratus: Mors erenim timenda eſt animæ ſpiritalis & æterna, ſi qui ad miniſterium altaris electus, Thymiama orationnm Deo reddere negligit.

Exod. 30.

Diaconus aquam miſcet vino. Cur hoc faciat, Cyprianus monſtrat ad Quirinū, de ſacramento Dominici calicis, dicens: Quandò autem in calice vino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & iungitur. Quæ copulatio & coniunctio aquæ & vini ſic miſcetur in calice Domini, vt commiatio illa ab inuicem non poſſit ſeparari. Vndè Eccleſiam, id eſt, plebem in eccleſia conſtitutam, fideliter & firmiter in eo quod credidit, perſcuerauerit, nulla res ſeparare poterit à Chriſto, quo minus hæreat ſemper & maneat indiuidua dilectio. Sic autem in ſanctificando calice Domini offerri aqua ſola non poteſt, quomodò & vinum ſolum non poteſt. Nam ſi vinum tantùm quis offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſinè nobis: ſi verò aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſinè Chriſto. Quandò autem vtrunque miſcetur, & adunatione confuſa ſibi inuicèm copulatur, tunc ſacramentum ſpiritale & cæleſte perficitur. Sic verò calix Domini non eſt aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi vtrumque ſibi miſceatur: quomodò nec corpus Dñi poteſt eſſe farina ſola, aut aqua ſola, niſi vtrumq; adunatum fuerit & copulatum, & panis vnius compage ſolidatum. Quo & ipſo ſacramento populus noſter oſtenditur adunatus: Vt, quemadmodùm grana multa in vnum collecta & commolita & commiata, panem vnum faciũt: ſic in Chriſto, qui eſt panis cæleſtis vnũ ſcimus eſſe corpus, cui coniunctus ſit noſter numerus & adunatus.

Cypr. lib. 2 epiſt. 3.
Vini & aquæ commixtio in calice.
B
C
Ex farina & aqua cõmixtis fit panis.
D

Omnis populus intrans eccleſiam, debet ſacrificium Deo offerre: At cantores, qui ſunt de genere Leuitarum, propter inſtantem neceſſitatem cantandi, non habent licentiam huc illucque diſcurrendi, vt ſinguli offerant cum cæteris. Statutum eſt eis, vt penitus non ſint eatorres à ſacrificio, cuſtodire aquam, & hanc vnum offerre pro cæteris. Populus offert vinum, cantores aquam. Sicut vinum & aqua vnum fiunt in calice, ſic populus & cantores in corpore Chriſti. Cantores more Leuitarum antiquorum, qui omnia neceſſaria tabernaculi prouidebant, quærant aquam ad fontem, & ſeruent eam coopertam vſq; ad tempus ſacrificij, & tunc mundam eã offerant.

Populus vinum, cantores aquam offerunt.
E

Poſteà ponit calicẽ in altari diaconus, & ſudarium ſuum in dextro cornu altaris: Eſt habile ad hoc, vt quicquid acceſſerit ſordidi, illo tergatur, & ſacerdotis mundiſſimum maneat. Si per incuriam ſacerdotis ante horam ſacrificij aliquæ maculæ inhæſerunt variarum tentationum, has ſuo ſudario detergat. Hora ſacrificij ita vigilet, vt nullæ poſſint inhærere, quantùm humana fragilitas ſinit, quin illicò repellantur

Sudaria diaconi & ſacerdotis.
Ne inhæreant ſacerdoti tentationes.

A

in oſtio ſuggeſtionis, ac quieta mente pro peccatis aliorum intercedat. Vndè Cyprianus in ſermone de oratione Dominica: Quandò autẽ ſtamus ad orationem, dilectiſſimi, vigilare & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis carnalis & ſecularis abſcedat, nec quicquam tunc animus, quàm id ſolùm cogitet quod precatur. Ideò & ſacerdos ante orationem præfatione præmiſſa, parat fratrũ mentes, dicendo, Surſum corda: vt dum reſpondet plebs, Habemus ad Dominum, admoneatur, nihil aliud ſe quàm Deum cogitare debere. Clau-

Ser. 6.
Surſum corda.

B

datur contra aduerſarium pectus, & ſoli Deo pateat, nec ad ſe hoſtem Dei tempore orationis adire patiatur. Obrepit enim frequenter, & penetrat, & ſubtiliter fallens, preces noſtras à Deo auocat, vt aliud habeamus in corde, & aliud in voce, quando intẽtione ſincera Deum debeat nõ vocis ſonus, ſed animus & ſenſus orare: quæ autem ſegnitia eſt, alienari & capi ineptis cogitationibus & prophanis, cùm Deum deprecaris? quaſi ſit aliud, quod magis debeas cogitare, quàm id quod cũ Deo loqueris. Quomodò te à Deo audiri poſtulas, cum te ipſe non

Nè ſit locus ineptis cogitationibus in oratione.

C

audias? vis eſſe Deum tuì memorem, cùm rogas, quandò tu ipſe tui memor non ſis? Hoc eſt de eo hoſte in totum non cauere, hoc eſt, quandò oras Deum, maieſtatem Dei orationis negligentia offendere: hoc eſt vigilare oculis, & corde dormire: cum debeat Chriſtianus, & cum dormit oculis, corde vigilare, ſicut ſcriptum eſt ex perſona Eccleſiæ loquentis in Cantico canticorum: Ego dormio, & cor meum vigilat. Quapropter ſolicitè & cautè Apoſtolus admonet, dicens: Inſtantes orationi, vigilantes in ea: docens ſcilicet, & oſtendens, eos impe-

Vigilare in oratione.
Cant. 5.
Coloſſ. 4.

D

trare quod poſtulãt de Deo poſſe, quos Deus videat in oratione vigilare. Orantes autẽ, non infructuoſis & nudis precibus ad Deũ veniant. Inefficax petitio eſt, cùm precatur Deum ſterilis oratio. Nam cùm omnis arbor non faciens fructum, excidatur, & in ignem mittatur: vtiq; & ſermo nõ habens fructum, promereri Deum nõ poteſt, quia nulla operatione fœcundus eſt. Et idcircò ſcriptura diuina inſtruit, dicens: Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna. Quo facto, reuertitur ad populum ſacerdos, & precatur, vt orent pro illo, quatenus dignus ſit

Nè ſit oratio ſterilis ſine fructibus.
Matth. 3. & 7.
Tobiæ 12.
Orate pro me peccatore fratres.

E

vniuerſæ plebis oblationem offerre Domino. Præſentes adorationes prelibatæ ſunt in Paralipomenon, vbi orat turba cantantibus Leuitis. Poſt holocauſtũ nempe incuruatus eſt rex, & omnis populus. Audiui dicere, quòd plebs eadem hora tres verſiculos cantet pro ſacerdote: Mittat tibi Doniinua auxilium de ſancto, & duos ſequentes.

2. Paral. 7.
Pſal. 19.

De Secreta. Cap. 20.

SEquitur Secreta. Secreta ideò nominatur, quia ſecretò dicitur. In hac primò nominatur hoſtia ſiue ſacrificium, oblatio: in hac precatur

Oratio q̃ ſecreta dr.

catue ſacerdos pee eandem hoſtiam purgari vſquequaque. Sacerdotis ſolius eſt, ſoli Deo offerre ſacrificium, ac ideò quia Deo cogitationibus loquimur, non eſt neceſſaria vox rebõas, ſed verba ad hoc tantùm, vt eiſdem admoneatur ſacerdos, quid cogitare debeat. In ſequenti namq; oratione clamat ad populum, vt quod ipſe iam habet, habeat & ille, hoc eſt, ſurſum cor: ac deindè, vt gratias agat Deo pro ſerenitate mentis. Igitur hoc neceſſariò extollitur voce. Quod omnibus licet ſimul agere, id eſt, gratias referre Deo, hoc acclamatur: Quod ad ſolum ſacerdotem pertinet, id eſt, immolatio panis & vini, ſecretò agitur. Quantùm enim victima pręſtabat in veteri teſtamẽto ad Domini ſacrificium, poſtquàm ducta erat ad oſtium tabernaculi: tantùm præſtat ſacrificium in prima poſitione altaris. Non poteſt iam mutari neque in melius neque in deterius.

Cur alte dicit Surſum corda.

Leuit. 4.

De Hymno ante paßionem Domini, ſiue Præparatione. Cap. 21.

HYmnus ideò dicitur, quia refertus eſt gratiarũ actione, & laudibus Angelorum. Præparatio, quia parat fratrum mentes ad honeſtatem decentem conuentui ſanctorum Angelorum, qui ſolent adeſſe conſecrationi corporis Chriſti, & ad ipſam reuerentiam tantæ conſecrationis. Ac ideò excelſa voce cantatur. Officium hoc inchoatur à ſalutatione quæ dicitur antè Surſum corda, & finitur in hymno, Sãctus, ſanctus, ſanctus: pręſens officium tempus illud nobis ad memoriam reducit, quãdò Chriſtus in cœna aſcendit in cœnaculum magnum ſtratum, & ibi multa locutus eſt cum diſcipulis, & hymnum retulit Deo patri, quem Ioannes commemorat, vſquedum exiret in montem Oliueti. Ibi gratias egit Deo, ibì hymnum cantauit, in quo precatus eſt Patrem, vt ſeruaret diſcipulos ſuos à malo, dicendo: Non rogo vt tollas eos de mundo, ſed vt ſerues eos à malo: Et vt ſancti permaneant, ſubiunxit: Sanctifica eos in veritate. & iterùm: Et pro eis ſanctifico meipſum, vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate: Et vt in cęlũ tranſeant, dicit in ſequentibus, Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum, vt videant claritatem meam, quam dediſti mihi. iuxta hunc ſenſum, altare eſt menſa Domini, in qua conuiuabatur cum diſcipulis ſuis: Corporale, linteum quo erat ipſe præcinctus: Sudarium, labor de Iuda proditore. Hunc ordinem ſequitur ſacerdos: Cum ſuis auditoribus aſcendit in cœnaculum, quando dicit, Surſum corda: Auditores reſpondent, Habemus ad Dominum. Quod precatus eſt pro ſe in pręfatione, vt cor ſuum eſſet alienum à vinculis mundanis, hoc nunc monet auditores ſuos, vt pro tantu dono gratias agant Deo: Auditores confirmant dignum & iuſtum ita eſſe, & cætera, vſque, per Chriſtum Dominum noſtrum. Per quem reconciliati ſumus

Hymnus Angelorũ qui & Præparatio dr.

Præfationis principiũ & finis.

matth. 26. Ioan. 17.

Hymnus Chriſti poſt cœnã in horto.

Altare menſa Dñi dr.

Pręfationis verba.

Per Chriſtum Dñm

A Deo, per illum noſtras gratiarum actiones offerimus: & quia non ſolùm ea renouata ſunt per Chriſtum, quæ ſunt in terra, ſed etiam quę in cælis, recolit cæleſtium laudes. Quia enim de ſacrificio agitur, reſtat vt & gratiarũ actiones, quas ſacerdos offert, pro ſacrificio eius accipiamus: & miniſteria Angelorum quæ recoluntur in præſenti hymno, pro eorum ſacrificio. Illud intendendum eſt in omnibus officiis immolationis, tali nomine cenſendum eſſe viſibile altare, quale eſt cor offerentium. Tempore quo hymnus ante paſſionem celebratur, B altare noſtrum aptatur altare thymiamatum, quod ſignificat ſpecialem quorumdam perfectorum vitam, eorum ſcilicet, qui maiori mentis perfectione, extinctis prorſus ac ſopitis illecebris omnibus carnis, ſola Domino orationũ vota offerunt, nihil quidem de carne quod ſe impugnet, nihil de conſcientia peccati, vndè conturbentur ac paueant, habentes: ſed dulcium profuſione lachrymarum optantes venire & parére ante faciem Domini. Oblatio quę ſuperpoſita eſt in priore officio, Deo deputata eſt, ac per hoc ſanctificata, id eſt, à terrenis ſeparata, C & cæleſtibus deputata: In iſta obſeruatur, vſquedum ex ea fiat corpus Domini, ac poſteà aſſumatur in cælum. Intimatum eſt, hanc præparationem quæ celebratur in altari thymiamatis, ſacrificium Angelorum ad memoriam nobis reducere, ac ideò quod dicit ſacerdos, Quam laudant Angeli, Angelorum ſacrificiũ eſt. In Angelis, Archangelos intelligimus. Dominationum ſacrificium, adhortatio, in quibus Principatus intelligimus. Sicut Dominationes ſubiecta ſibi habẽt Angelorum agmina, quibus mira potentia præminent: ſic & principatus D ſpiritus bonorum Angelorum, quibus ad explenda diuina miniſteria principantur. Qui dominantur, principantur. Poteſtatũ tremor, cælorumque Virtutumque ac beatorum Seraphin agminum ſocietas ſancta. Cælos pro thronis poſitos intelligimus, quia cælum ſedes Dei dicitur: Hisque coniungimus Cherubin. ſuper quæ dicitũ Deus ſedere, ſicut Pſalmus, Qui ſedes, inquit, ſuper Cherubin, appare. His nouem ordinibus prælibatis, ordo decimus cõditionis humanæ adnexus eſt: ex cuius voce dicit ſacerdos, Cum quibus & noſtras voces vt admitti iubeas E deprecamur. Hymnus ſequens, qui additus eſt primæuo hymno, à Siato Papa additus eſt, vt in geſtis pontificalibus legitur. Ita enim ſcriptum eſt: Hic conſtituit, vt intra actionem ſacerdotis incipiens populus hymnum decantaret: Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus Sabaoth. Idem hymnus horum duorum ordinum voces continet: Ordo Angelorum dicit, Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus ſabaoth, Pleni ſunt cæli & terra gloria tua: ordo hominum dicit, Oſanna in excelſis, benedictus qui venit in nomine Domini. Quam partem hymni cantauit turba die palmarum præcedens Dominum Hieruſalẽ. Iam diximus dę altari, quid ſignifi-

Sacrificiũ

thymiama perfectiorũ vitam ſignificat.

Oblatio ex qua fit corpus chriſti.

Sacrificiũ Angelorũ

Nouẽ chori Angelorum.

Eſa. 66. pſal. 79.

Decimus chorus ex hominibus eſt.

Hymnus partim Angelorũ partim hominum eſt.

matth 21.

ſignificet : dicẽdum eſt de ſudario. Sudarium ia A
Sudarium quid ſignificat.
eens in altari, ſignificat laborem, quem habẽt
Angeli in miniſterio humano, ſiue perfecti vi-
ei, qui non ceſſant orare pro noſtra fragilitate.
Diuerſus ſtatus circa altare.
Corporale verò intentionem non fictam. Stant
interim epiſcopi ſiue ſacerdotes ſeu diaconi
poſt pontificem : ſubdiaconi verò in facie eius.
Ibi illud adimpletur, quod in memorato cœna-
culo dicit Dominus diſcipulis ſuis ſecũdum Lu-
Luc 22.
cam : Reges gentium dominantur eorum, &
qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vo-
cantur : vos autem non ſic; ſed qui maior eſt in
vobis, fiat ſicut iunior : & qui præceſſor eſt, ſi- B
cut miniſtrator. Nã quis maior eſt, qui recum
bit, an qui miniſtrat? Nonnè qui recumbit?
Ego autem in medio veſtri ſum, tanquàm qui
Multi diſcipuli Chriſti extra xij Apoſt. Io. 19. Luc. 22.
miniſtrat. Multos diſcipulos Chriſti doctrina
habebat, de quibus erant illi centum viginti,
qui die Pentecoſtes ſimul inuenti ſunt in vna
domo. De ipſis erat Ioſeph ab Arimathia, di-
ſcipulus Ieſu occultus propter metum Iudæo-
eum : & ipſe baiulator aquæ, qui ſuſcepit eum
in cœnaculo ſuo, cui Dominus mandauit, Di
Illi diſcipuli per ſubdiaconos repreſentantur.
cit tibi magiſter. Hi denique ſiue eſſent corpo-
rali poſitione in cęnaculo, quandò Dominus C
cœnauit, ſeu non forent; tamen eius obſequio
non deerant : ſicut is non defuit, qui ſtrauit
cœnaculum magnum. Hos credimus deſigna-
ri per ſubdiaconos, qui in facie ſtant, ſicut
ſtetit ille ſiue per præſentiam ſuam, ſeu per
miniſterium, cuius erat cœnaculum : ſiue mu
lieres, quæ perſeuerarunt in paſſione Domini,
lib. 14. c. 23
de quibus Gregorius in Moralibus ſcribit: Sed
cum ad crucis horam ventum eſt, eius diſcipu-
los grauis ea perſecutione Iudæorum timor in-
uaſit, fugerunt ſinguli, mulieres adſtiterunt.
Iob 19.
Quaſi ergò conſumpta carne, os Domini pelli D
ſuæ adhæſit, quia fortitudo eius, paſſionis tem
pore, fugientibus diſcipulis, iuxta ſe mulieres
Petrus & Ioannes in paſſione Chriſti. Ioan. 19. Mar. 14.
inuenit. Stetit equidem aliquandiù Petrus :
ſed poſt territus, negauit. Stetit etiam Ioan-
nes, cui ipſo crucis tempore dictum eſt, Eccè
mater tua: ſed perſeuerare minimè potuit, quia
de ipſo quoque ſcriptum eſt, quòd adoleſcens
quidam ſequebatur illum amictus ſindone ſu-
per nudo, & tenuerunt eum : at ille reiecta
ſindone, nudus profugit ab eis. Qui etſi po-
ſteà vt verba ſui Redemptoris audiret, ad ho
ram crucis rediit, prius tamen territus fugit. E
Mulieres nõ fugerũt ſicut Apoſtoli. Iob 19.
Mulieres autem non ſolùm non timuiſſe neque
fugiſſe, ſed etiam vſque ad ſepulchrum ſtetiſſe
memorantur. Dicit ergò, Pelli meæ conſum-
ptis carnibus adhæſit os meum, hoc eſt, Hi
qui meæ fortitudini propinquiùs inhærere de-
buerunt, paſſionis meæ tempore timore cõſum
pti ſunt, & eas quas ad exteriora miniſteria po-
ſui, in paſſione mea ſinè formidine inhærere
mihi fideliter inueni.

De Hymno, Sanctus, ſanctus, ſanctus. A
Cap. 22.

POſt hymnum inchoatum, Sanctus, ſanctus,
ſanctus, inclinant ſe, & qui retrò ſtant, &
qui in facie, venerando ſcilicet maieſtatem di-
uinam, & incarnationem Domini, quæ intro-
ducta ſunt per cãtum Angelorum & turbarum. Duę partes Hymni, Angelorũ vna, turbarum altera.
Angelorum concentus, dicendo, Sanctus, ſan-
ctus, ſanctus, Dominus Deus ſabaoth, maie-
ſtatẽ diuinam introducit: Turbarum verò, Do-
B mini incarnationem, dicendo : Benedictus qui
venit in nomine Domini, Oſanna in excelſis.

De Te igitur. Cap. 23.

PErſeuerant retrò ſtantes inclinati vſquedũ
finiatur omnis præſens oratio, id eſt, vſque-
dum dicatur poſt orationem Dominicam, Sed
libera nos à malo. Quod enim ſequitur, vſque,
Per omnia ſecula ſeculorum, expoſitio eſt no-
uiſſimæ petitionis Dominicæ orationis. Illi.n.
ſunt, quibus Dominus dixit, vos autem eſtis, Luc. 22.
C qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis,
& ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pa-
ter meus regnum. Vndè Beda in tractatu ſupee
Lucam: Non inchoationi patientiæ, ſed perſeue
rantię cęleſtis regni gloria donatur, quia nimi-
rum perſeuerantia, quæ alio nomine conſtan-
tia vocatur, robur quoddam & fortitudo men- Virtus perſeuerantię.
tis, cunctarumque, vt ita dixerim, eſt columna
virtutum, quæ cùm benè recta & firma conſi-
ſtit, nihil eſt certiùs, nihil tutius bonis mori-
bus †. Ipſi ſtant inclinati, donèc liberentur à Qui ſunt qui ſtãt inclinati.
malo. Hi enim ſunt Apoſtoli, qui magna tri-
D bulatione erant oppreſſi : Antequàm audirent
Domini reſurrectionem nõ ſe audebant erige-
re, vt confiterentue ſe eſſe Chriſti diſcipulos.
Hi quamuis in paſſione non forent præſentes,
tamen perſeuerãt poſt Chriſti reſurrectionem
in tentationibus. Non enim ſurgunt ante lucẽ,
de qua Pſalmiſta dicit, Vanum eſt vobis ante Pſal. 126.
lucem ſurgere, id eſt, vanum eſt gloriari ante-
quam reſurgatis à mortuis: At qui in facie ſtãt, ſubdiaconi qui ſtant in faciẽ epĩ
ſignant diſcipulos occultos propter metum Iu-
dæorum, ſiue mulieres, quæ Chriſti pote-
rant in facie perſiſtere. Sua inclinatione ſub-
E diaconi mœſtitiam eorum ſignant, de quibus
dicit idem qui ſupra in eodem. Nõ autem ideò
ſolus mulierum planctus eum ſequebatur, quia
non innumerus etiam virorum præſentium cœ-
tus de eius erat paſſione mœſtiſſimus: ſed quia
fœmineus quaſi contemptibilior ſexus, liberius
poterat præſentibus ſacerdotibus, & principi-
bus, & magiſtratibus, quid contra eos ſenſerit,
oſtentare, qui poterant non dolere, quando
eum, quem nimio amore dilexerunt, & noue-
runt innocentem, ab impiis comprehendi, liga
ti, duci ante eos, ſpui in faciem, flagellari, cru-
cifigi viderunt? Quid ſignificet eorum erectio
ante finitam orationem, ſi Dominus dederit,

congruis

Te igitur.

congruis in locis monſtrabitur: Nunc de TE IGITVR, dicendum eſt: Ab initio orationis vſq; ad locum vbi dicitur, Et in electorum tuorum iubeas grege numerari per Chriſtum Dominum noſtrum, celebratur ſacrificium electorum, qui non habent in carne quod eis repugnet, neque in conſcientia quod conturbet.

Duo altaria
Duo ſacrificia.

Sicut enim duo altaria erant in tabernaculo Moyſis, ſiue in templo Salomonis, vnum thymiamatis, alterum, holocauſti: ita ſunt duo ſacrificia ſanctæ Eccleſiæ. Vnum eſt, in quo omnes carnales motus ſopiti ſunt, de quo commemorauimus, & nunc iterùm commemorandum eſt. Alterum eſt, in quo neceſſe eſt quotidiè carnales motus mactare: de quo in poſterioribus dicendum eſt. In promptu altare thymiamatis eſt, ea vtroque officio capitis ſcilicet & corporis, vſque ad locum de quo ſuperiùs titulatum eſt.

Oro canonis ſecreto dicenda.
ſerm. 6.

Nunc verò reddendum eſt, cur oratio præſens & præfatio ſecretè dicantur, ea ſermone Cypriani de Dominica oratione: Sit, inquit, orantibus ſermo & precatio cū diſciplina, quietem continens & pudorem. Cogitemus nos ſub conſpectu Dei ſtare, placendum eſt diuinis oculis & habitu corporis, & modo vocis. Nā vt impudentis eſt clamoribus ſtrepere, ita cōtra congruit verecūdo, modeſtis precibus orare. Deniq.

Matth. 6.

magiſterio ſuo Dominus ſecretò nos orare præcepit, in abditis & remotis locis, in cubilibus

Secreta oratio.

ipſis. Quod magis conuenit fidei, vt ſciamus Dominum vbique eſſe præſentem, audire omnes & videre, & maieſtatis ſuæ plenitudine in abdita quoque & occulta penetrare, ſicut ſcri-

Hier. 23.

ptum eſt: Ego Deus appropinquans, & non Deus de longè: ſi abſconditus fuerit homo in abſconditis, ego ergò non videbo eum? Nonnè cælum & terram ego impleo? Et iterùm: In

Prou. 15.
Qualis debet eſſe oro in publico fratrū cōuentu.

omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos. Et quando in vnum cum fratribus cōuenimus, & ſacrificia diuina cum Dei ſacerdote celebramus, verecundiæ & diſciplinæ memores eſſe debemus, non paſſim ventilare preces noſtras incomditis vocibus, nec petitionē commendandam modeſto Deo tumultuoſa loquacitate iactare, quia Deus non vocis, ſed cordis auditor eſt: nec admonendus eſt clamoribus, qui cogitationes hominum videt, probante Do-

Luc. 5.
Hier. 17.

mino & dicente, Quid cogitatis nequam in cordibus veſtris? & alio loco: Et ſcient omnes Eccleſiæ, quia ego ſum ſcrutator renum & cordis.

Anna mater ſamuelis.
1. Reg. 1.

Quod Anna in primo Regnorum libro, Eccleſiæ typū portans, cuſtodit & ſeruat, quæ Deum non clamoſa petitione, ſed tacitè & modeſtè intra ipſas pectoris latebras precabatur, & loquebatur prece occulta, ſed manifeſta fide. Loquebatur non voce, ſed corde, quia ſic Dominum ſciebat audire, & impetrauit efficaciter, quod petiit, quia fideliter poſtulauit. Declarat

1. Reg. 1.

ſcriptura diuina quæ dicit, Loquebatur in corde ſuo, & labia eius mouebantur, & vox eius non audiebatur, & exaudiuit eam Dominus.

Pſal. 4.

Item legimus in Pſalmis, Dicite in cordibus ve-

A ſtris, & in cubilibus veſtris compungimini. Per Hieremiam quoque hæc eadem Spiritus ſanctus ſuggerit, & docet, dicens: In ſenſu autem tibi debet adorari Dominus.

Hier. 29.

Adorans autem, fratres dilectiſsimi, nec illud ignoret, quemadmodū in templo cum Phariſæo publicanus orauerit, non alleuatis in cælum impudenter oculis, nec manibus inſolenter erectis, ſed pectus ſuum pulſans, & peccata intùs incluſa conteſtans, diuinæ miſericordiæ implorabat auxilium: & cum ſibi Phariſæus placeret, ſanctificari hic magis meruit qui ſic rogauit: Qui ſpē

Oro publicani in templo.
Luc. 18.

B ſalutis non in fiducia innocentię ſuæ poſuit, cū innocens nemo ſit, ſed peccata confeſſus, humiliter rogauit, & exaudiuit orantem, qui humilibus ignoſcit. Quia audiuimus ex Cypriano modum orationis, audiamus ex TE IGITVR, orationes.

Triplex oratio in Te igitur.

Primò vice Chriſti ſacerdos tres orationes exercet, ſicut Dominus fecit poſtquam exiuit in montem Oliueti ante traditionem ſuam, id eſt, pro vniuerſali Eccleſia, & pro fratribus ſpecialibus, & pro choro ſacerdotum. Prima oratio Chriſti eſt: Mi pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: Verumta-

Triplex oratio Chriſti in horto
Luc. 22.

C men non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Transferri à ſe calicem poſtulat, non quidem timore patiendi, ſed miſericordia prioris populi, nè ab illo bibat calicem propinatum. Vndè & ſignanter non dixit, Transfer à me calicem; ſed, Calicem iſtum, hoc eſt, populi Iudæorum. Secunda oratio Chriſti eſt: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum, fiat voluntas tua.

Ionę 4.

Quod ita Hieronymus: Secundo orat, vt ſi Niniue aliter ſaluari non poteſt, niſi aruerit cucurbita, fiat voluntas patris. Tertiò orauit Chriſtus eundem ſermonem, vt ex memorato

D Hieronymo diſcimus, qui dicit, Apoſtolorum timorem ſequenti pœnitentia magiſtrum impetraſſe corrigendum: Intelligimus eum pro ſuo corpore, id eſt Apoſtolis nunc oraſſe. Eodem numero, id eſt, ternario ſacerdos voce electorum complet orationem ſuam. Sacrificium eſt electorum ad Deum patrem, per Chriſtū Dominum noſtrum. Hæc dona, hęc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata.

Hæc dona, hæc munera, &c.
Dan. 5.

Dona & munera vnū ſunt, iuxta quod Daniel reſpondit Balthaſari, quandò ei promiſit purpuram & torquem auream. Munera, inquit, tua ſint tibi, & dona

E domus tuæ alteri da. Hoc vnum bis repetitur, quia duæ res offeruntur Deo, id eſt, panis & vinum. Quæ vtræque non incongruenter poſſunt plurali numero appellari. Etenim in pane eſt aqua & farina, in vino aqua & vinū. Idipſum tertiò repetitur: Hęc ſancta ſacrificia illibata.

Sacrificia illibata.

Singulari repetitione duo ſuperiora recapitulantur, quoniam in vno corpore Chriſti hæc ſacramenta continentur. Sed quoniam potius requirit Deus ſacrificium cordis, quàm hoc, quod extrinſecus miniſtratur, in corde ſacerdotis volumus interpretari dona, & munera, & ſacrificia illibata. Vndè dicit Auguſtinus in lib. decimo de ciuitate Dei, cap. tertio: Dona eius

in no-

in nobis, nos quoque ipſos vouemus & reddimus ei. Beneficiorum eius ſolennitatibus, feſtis, & diebus ſtatutis dicamus, ſacramusq; memoriam, ne voluinine temporum ingrata ſubrepat obliuio, ei ſacrificamus hoſtiam humilitatis & laudis in ara cordis igne feruidam charitatis. Iuxta eundem Auguſt. ſi quis vult dona offerre Deo, ſeipſum offerat: ſi quis munera ſępius memoretur beneficiorum eius: ſi quis ſacrificia illibata, humilitatem laudemq; & charitatem offerat. Dicit idem in libro memorato, cap. quinto: Sacrificium ergò viſibile, inuiſibilis ſacrificij ſacramentum, id eſt, ſacrum ſignũ eſt. Et in ſequentibus in eodem, cap. decimonono: Quocircà, ſicut orantes atque laudantes ad eum dirigimus ſacrificantes voces, cuius res ipſas in corde quas ſignificamus, offerimus: ita ſacrificantes, non alteri viſibile ſacrificium offerendum eſſe nouerimus, quàm illi, cuius in cordibus noſtris inuiſibile ſacrificium noſipſi eſſe debemus. Quia Domino miſerante, ſacrificium verum inuenimus, ſequentia TE IGITVR, proſequamur. Sequitur: In primis quæ tibi offerimus pro Eccleſia tua ſancta catholica, & reliq. Memoratum ſacrificium pro tribus offertur, id eſt, pro Eccleſia ſancta vniuerſali, pro ſpecialibus fratribus, quorum eleemoſynas ſuſcepimus aut munus, aut quorum ſponſores ſumus facti, vel quorum præſentiam intuemur in officio Miſſæ noſtræ, quorum tamen ſacrificium eſt laus: Pro nobis ipſis ſacerdotibus, qui communicamus ſanctæ Mariæ & Apoſtolis in vno Domino, vt in omnibus protectione Domini muniamur. Et iterùm: Tria ſunt ſacrificia iuxta Prophetam, quæ requirit Deus à nobis, ſcilicet facere iudicium & iuſtitiam, & diligere miſericordiam, & paratum eſſe ire cum Domino Deo. Facit iudicium, qui ſe ei vouet & reddit, cuius totus eſt, & omne quod in eo eſſe poteſt ex his quæ ſunt. Idem facit, quando indicat primò orandum eſſe pro pace Eccleſiæ vniuerſalis: Dein diligit miſericordiam, qui ex præteritis beneficiis gratias agendo, futura ſibi acquirit. Ipſe ſibi multam miſericordiam acquirit, qui Deum ad potiora prouocat. Idẽ facit miſericordiam circa fratres, quandò ſpecialiter pro eis deprecatur Dominum. Vult paratus eſſe vt eat cum Domino Deo, qui ſe dicit conſortio vnius Domini communicare cum Maria & choro Apoſtolorum. Iſti vadunt quocunque ierit Dominus. Vt non exorbitet mortalis à recto tramite, propter periculum præſentis vitæ rogat, vt in omnibus protectione Domini muniatur. In hac oratione deſignat ſindon, quantùm ad caput pertinet, humilitatem Chriſti, quam aſſumpſit ex terreno habitu, in qua orauit Deum patrem. Sudarium verò quod iacet in cornu altaris, laborem ſuum, quem ſuſtinuit in oratione, ſicut Lucas dicit: Et factus eſt in agonia, & prolixius orabat, & factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. His ità prælibatis, dicit pium cor: Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ, quæſumus Domine, vt placidè accipias. In hac oratione deprecatur Deus, vt dignetur vota electorum ſuorum ſuſcipere: atque ideò ei præſentantur per pronomen demonſtratiuũ, dicendo, Hanc igitur oblationem cui poſteà additũ eſt à ſancto Gregorio, Dieſque noſtros in tua pace diſponas, & cætera. Oſtendit nullum ſecurum eſſe poſſe in præſenti ſeculo de ſua ſtabilitate, quamuis eſſe perfectus videatur, ac ideo neceſſè fore, vt ſemper deprecetur in pace diſponi ſuos dies in præſenti ſeculo, & in futuro eripi ab æterna damnatione, & in electorum grege numerari. De corporali & ſudario dictum eſt, quantùm ad corpus pertinet: Chriſtus poſtquàm orauit pro membris ſuis, dixit diſcipulis ſuis: ſurgite eamus. eccè appropinquabit qui me traditurus eſt. Explanatio Hieronymi: Non nos inueniãt quaſi timentes & retractantes. vltrò pergamus ad mortem, vt confidentiam & gaudium paſſuri videãt. Præſentat piũ cor electorũ ſuorũ, oblationẽ ſuã Dño: pręſentat & pius Dñs ſeipſum his, per quos immolandus erat Deo patri. In hac oratione ſignificat ſindon ſubſiſtens, humilitatem maximam, in qua non ſolùm dignatus eſt orare pro ſuis, ſed etiam tradi in manus impiorum: Sudarium verò, laborem quem ſuſtinuit ex traditore.

Sacrificiũ in ara cordis.

Sacrificiũ viſibile & inuiſibile.

Sacrificiũ iſtud pro tribus offert.

Michęæ 6.

Tria requirit à nobis Deus ſacrificia.

Facere iudicium.

Diligere miſericordiam.

Paratum eſſe cũ Deo ire.

Apoc. 14.

Quid deſignat ſindõ.

Quid ſudarium.

Luc. 22.

Hãc igitur oblationẽ.

Additio S. Gregorij.

Matth. 26.

Chriſti pietas dum ſe vltrò obtulit immolãdum.

De inſtitutione Dominica in conficiendo Corpus & ſanguinem. Cap. 24.

IMmolato priore ſacrificio perfectorum, quod conſtat orationibus, & eſt coniunctũ ſacrificio Angelorum, deſcenditur ad vniuerſale ſacrificium, immolationem ſcilicet Chriſti, quod celebratur ante, Nobis quoque peccatoribus. Etenim Chriſtus pro peccatoribus deſcendit ad immolandum, dicente Paulo ad Timotheum: Humanus ſermo & omni acceptione dignus, quia Chriſtus Ieſus venit in hũc mundum peccatores ſaluos facere. Ipſe eſt, per quem omne ſacrificium Deo offertur, quia in eo condita ſunt omnia, quæ in cælis ſunt, & quæ in terris. Ipſe cùm ſit Dominus omnium, voluit hoſtia fieri pro peccatoribus, qui non poterant Deo ſacrificium offerre, vt ſua immolatione reconciliarentur Deo: quatenus & ipſi non forent infructuoſi, ſed poſſent offerre ſacrificium. Quoniam vna hoſtia Chriſtus oblatus eſt pro iuſtis & iniuſtis: idem ſacrificium permanet in altari, quod ante poſitum eſt. Vndè modò dicit ſacerdos: Quam oblationem tu Deus in omnibus, quæſumus, benedictam, aſcriptam, ratam, rationabilem, acceptabilem facere digneris. Quod ſic exponendum arbitror, ſaluo magiſtrorum intellectu: Quam oblationem, quæ ſic oblata eſt, vt iſta, id eſt, ea deuotione, in omnibus, hoc eſt, tota cogitatione, tota vita, toto intellectu: benedictam, ſicut hęc benedicta eſt, ſacerdote dicente, Vt accepta

Sacrificiũ vniuerſale.

1. Tim. 1.

Per Chriſtum oẽ ſacrificium offert Deo

Coloſſ. 1.

Rom. 5.

Heb. 10.

Quã oblationem tu Deus benedictã, &c.

ptæ habeas & benedicas, aſcriptam tibi, vt hæc, de qua dictum eſt, quæſumus Domine, vt placatus accipias ratam, id eſt, fidelem, ſicut hæc quæ tibi porrecta eſt per Chriſtum Dominum noſtrum: Tu Deus, quæſumus, rationabilem, acceptabilemque facere digneris, quatenùs hæc nobis fiat corpus & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Quo ordine ad perficiendum ſit, ex Domini inſtitutione addiſcitur: Accipit ſacerdos panem manibus ſuis exemplo Chriſti, de quo dictum eſt: Accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, & reliqua. ſimiliter & calicem, dicente Cypriano ad Cæcilium de ſacramento Dominici calicis: Inuenimus non obſeruari à nobis quod mandatum eſt, niſi eadem quæ Dominus fecit, nos quoque faciamus, & calicem pari ratione miſcentes, à diuino magiſterio nõ recedamus. Quamuis hoc ille de commixtione vini & aquæ concluſiſſet, tamen de tota inſtitutione Dominica intelligere poſſumus adimplẽdum, in quo ſuum mandatum eſt, & Apoſtolorum obſeruatio. Cæterum de crucibus, quas ſolemus diuerſo modo facere ſuper panem & vinum, non eſt quid dicam, cur tali & in tali loco figantur, vel quare plures in aliquo, vel pauciores in aliquo. Si Dominus quando benedixit panem, feciſſet crucis ſignaculum, ipſi norunt, qui præſentes fuerunt, præſertim cum nondùm erat erectum vexillum ſanctæ Crucis: Ac modò facimus, quia neceſſaria eſt, dicente Auguſtino in expoſitione Euangelij Ioannis Homilia lxiiij. Quid, inquit, quod omnes nouerunt, ſignum Chriſti, niſi crucifixi Chriſti? Quod ſignum niſi adhibeatur ſiue frontibus credentium, ſiue ipſi aquæ, ex qua regenerantur, ſiue oleo quo chriſmate vnguntur, ſiue ſacrificio quo aluntur, nihil horum ritè perficitur †. Videtur mihi, ſi ſemèl fuerit facta crux ſuper panem & vinum, poſſe ſufficere, quia Dominus ſemèl crucifixus eſt. Non abre eſt ſi bis figatur, quia pro duobus populis fixus eſt Chriſtus. At ſi figi neceſſe eſt in loco vbi dicitur: Accipiens panem, ſeorſum neceſſe eſt figuretur ſuper panem, & ſeorſum ſuper vinum, ſecundùm modum quo Chriſtus vſus eſt in acceptione panis & calicis. In eo pane commendauit Chriſtus corpus ſuum, & in calice ſanguinem ſuum, atque ſubiunxit: Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis. Hic concrepant verba Dominicæ menſæ cum toto officio Miſſæ. Canitur hìc, Accipiens panem, & reliqua quod actitatur à ſacerdote, quandò ſuſcipit oblatam in ſecreta Miſſæ, aut quandò hìc eam eleuat. Gratias agit in Hymno, Verè dignum & iuſtum eſt: benedicit in præſenti loco, frangit circa communionem. Hic credimus naturam ſimplicem panis & vini mixti, verti in naturam rationabilem, ſcilicet corporis & ſanguinis Chriſti. Sindon iacens in altari, ſignat linteum, quo erat Dominus præcinctus, & ſudarium, laborem quem aſſumpſit in lauatione pedum, ſiue quem ſuſtinuit pro labore Iudæ. Altare, menſam Domini.

Dñi inſtitutio obſeruanda eſt.

Cypr. lib. 2. epiſt. 3.

De crucib. cur & quot fiant in ſacrificio, nõ eſt curioſe diſceptandum.

ſine ſigno crucis nihil ritè perficitur.

Officium Miſſę conſonat cœnæ Dñicæ.

Tranſubſtãtiatio ſindon. Ioan. 13. ſudarium.

De aſcenſione Chriſti in Crucem.

Cap. 25.

IN ſacramento panis & vini, necnon etiam in memoria mea, paſſio Chriſti in promptu eſt. Dicit ipſe: Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis: id eſt, quotieſcunq; hunc panem & calicem benedixeritis, recordamini meæ natiuitatis ſecundùm humanitatem paſſionis & reſurrectionis. Quarè ſubdit ſacerdos ea voce ſua & plebis: Vndè & memores Domine nos tui ſerui, ſed & plebs tua eiuſdẽ Chriſti filij tui Domini noſtri tam beatæ paſſionis, necnon & ab inferis reſurrectionis, ſed & in cœlos glorioſæ aſcenſionis, offerimus præclaræ maieſtati tuæ de tuis donis ac datis hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam. Sicut in ſuperioribus Chriſti corpus eſt viuum in ſacramento panis & vini, atque in memoria mea, ita in præſenti aſcendit in crucem. Cordis ſacrificio intendit Deus. Vndè Cyprianus in ſermone de oratione Dominica. Neq; enim in ſacrificiis, quæ Abel & Cain primi obtulerũt, munera eorum Deus reſpexit, ſed corda intuebatur: vt ille placeret in munere, qui placebat in corde. † De donis Dei ac datis hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, offerimus, quandò charitate accenſi hoſtiam offerimus de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. De qua hoſtia in promptu dicat, inſtitutio ſacramenti ſubdendo manifeſtat, Panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuę. Panis vitæ ęternę, & calix ſalutis perpetuæ, Chriſtus eſt. vel, ſicut ſuperius dixi, hoſtia pura eſt panis: hoſtia ſancta, calix hoſtia immaculata, vtrumque ſimul: quia vnum corpus efficiunt. De donis ac datis ita poſſumus dicere: Dona ſunt in re æterna, data in opere temporali. Et quoniam à nobis peccatoribus vult Deus offerri ſibi ſua ipſa dona, obnixè precandum eſt, vt dignetur ſuper ea reſpicere. Vndè ſubditur: Supra quæ propitio ac ſereno vultu reſpicere digneris, & accepta habere, ſicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iuſti Abel, & ſacrificium Patriarchæ noſtri Abrahæ, & quod tibi obtulit ſummus ſacerdos tuus Melchiſedech, ſanctum ſacrificium, & immaculatam hoſtiam. Rogat ſacerdos Deum patrem, vt ſicut illo tempore reſpicere dignatus eſt ſuper munera Abel, & ſacrificium Patriarchæ, necnon & Melchiſedech, ita ſuper præſentia vota, quæ initium acceperunt ab immolatione Chriſti. Dein precatur vt ſuſcipiantur, dicendo, Supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum, in conſpectũ diuinę maieſtatis tuæ, vt quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctũ filij tui corpus & ſanguinẽ sũpſerimus, omni benedictione cæleſti & gratia repleamur per Chriſtum Dominum noſtrum.

In memoriã Chriſti fit Miſſa. 1. Cor. 11.

Cordis ſacrificio intẽdit Deus. Cyp ſer. 6. Gen. 4.

1. Tim. 1.

De tuis donis ac datis.

Verba canonis.

Pre-

Precatur ſacerdos, vt præſens oblatio ita ſit acce-pta in conſpectu diuinæ maieſtatis, quatenus ſumpturi eam, ſimul fiant cæleſtes, & gratia Dei repleri. Mira & magna fides ſanctę Eccleſię, quæ ſuis oculis videt, quod mortalibus deeſt: videt, quid credere debeat, quamuis nondum videat, quod in ſpecie eſt. Credit ſacrificium præſens per Angelorum manus deferri ante conſpectum Domini, & ſentit mandendum eſſe ab humano ore. Credit namque corpus & ſanguinem Domini eſſe, ac hoc morſu, cęleſti benedictione impleri animas ſumentiũ. Nempe Chriſtus orauit in cruce, incipiens à Pſalmo, Deus Deus meus, vſque ad verſum, In manus tuas commendo ſpiritum meum. Poſteà inclinato capite, emiſit ſpiritum. Sacerdos inclinat ſe, & hoc quod vice Chriſti immolatum eſt, Deo patri commendat. Sancita eſt paſſio Chriſti pro nobis vſque ad iſtum locum, ab eo loco vbi dicitur, Vndè & memores. Altare pręſens, altare eſt Crucis. In iſto nos peccatores qui ex gentibus venimus, reconciliati ſumus Deo ad offerenda ei ſacrificia. Sindon in iſto, humilitatem illam ſignat, qua humiliatus eſt patri vſque ad mortem. Non abhorret à vero, ſi humilitas deſignetur per ſindonem. Auguſtinus ſcribit in Pſalmo nonageſimo ſecundo. Qui enim humilis tunc fuit, quando linteo præcinctus eſt, & lauit pedes diſcipulorum. Sudarium verò, laborem paſſionis. Inclinatio ſubdiaconorum vſquemodò, mœſtitiam demonſtrat eorum diſcipulorum, quibus licitum erat perſeuerare in præſentia Chriſti, quandò flagellabatur, & omnia illa agebantur, quæ de eius paſſione leguntur, tunc potiſſimùm dolebant qui eius erant ſectatores: At poſtquàm emiſit ſpiritum, ſcientes non iam habere perſecutores, vndè rabiem ſuam amplius in Chriſti corpus expleant, vt ipſe dicit in Euangelio Lucæ, Nè terreamini ab his qui occidunt corpus, & poſt hęc non habent ampliùs quid faciant: conſolantur aliquo modo, & erigunt ſe, adſpicientes in dilectum ſibi corpus quouſque pendet in cruce: maximè cùm vidēt multa miracula fieri, vndè conturbari poterant perſecutores, & obſequentes ſolari. In eodem officio lauant diaconi manus, quia omnia opera ſordida prioris cōuerſationis, Chriſti paſſione mundantur. Quòd ſi nihil aliud voluiſſet ordo miniſterij noſtri ſignificare in lauatione manus, quàm vt cautiore cura prius actus ſuos cogitatusq́; diaconi diſcuterent, euentilarent, purgarent, ac ſic ad participanda fidei ſacramenta procederent, quod vnuſquiſque fidelium debet obſeruare, nè manducet & bibat indignè corpus Domini, nullo modo tali in loco manus lauarent, quia aptiùs poſſent eas lauare erecti quàm inclinati.

Mira & magna fides Eccleſiæ circa hoc ſacramentũ.

Pſalmi à Chriſto dicti in cruce. Pſal. 21. pſal. 30

Paſſio Chriſti in canone repræſentata.

Humilitas Chriſti per ſindonem ſignificata.

Inclinatio ſubdiaconorũ quid ſignificat.

Luc. 12.

Cur ibi lauāt manus Diaconi.

A

De corpore Domini poſt emiſſum ſpiritum in cruce, & noſtra mortificatione in idipſum. Cap. 26.

CHriſtus enim prægustauit mortem, vt nos cōmoreremur peccatis. Chriſtus mortuus eſt peccato ſemèl, vt nos moreremur vitiis. Dicit Paulus: Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs & concupiſcentiis. Hęc crucifixio præcipuè agitur per pænitentiam. Plures ſunt, qui per anguſtum foramen tranſeunt ad ſtabilitatem continentiæ, ac ideò quantùm ad moralem ſenſum pertinet, rectè præſens ſacrificium, ſacrificium pęnitentiæ dicitur. Et benè ante ſacrificium pænitentium celebratur paſſio Chriſti, vt magis infirmos prouocet ad ſalubrem potionem. Vndè dicit Ioannes Chryſoſtomus in ſermone quarto ad Hebræos: Sicut enim medicus non habens neceſſitatem ex cibis, qui ægroto præparantur, guſtare: ſed ille conſolans, primus ex illius cibo deguſtat, vt perſuadeat ęgroto promptiùs illos cibos accipere: ſic etiam Dominus, quoniam homines mortem timebant, perſuadens eis, vt fiducialiter ad mortem accederent, & ipſe guſtauit mortem, nullam habens neceſſitatem. Ex verbis beati Ioannis oſtenſum eſt, ideò coniunctim prolatam eſſe paſſionem Chriſti, & noſtram confeſſionem peccatorum, vt non timeremus dura pati pro peccatis noſtris: Chriſtus iam emiſit ſpiritum, exiuit ab eius latere ſanguis & aqua. Sine his ſacramentis nemo intrat in vitam æternam. De his ſacramentis dicit Auguſtinus in ſermone lxv. ſuper Ioannem, Ille ſanguis in remiſſionem fuſus eſt peccatorum: Aqua illa ſalutare temperat poculum: hæc & lauacrum præſtat & potum. Et poſt pauca: Hic ſecundus Adam inclinato capite in cruce dormiuit, vt indè formaretur ei coniunx, quod è latere dormientis defluxit. Coniunx iſta centurionem illum ſignat, de quo narratur in Euangelio: Videns autem Centurio quod factum erat, glorificauit Deum, dicens: Verè hic homo iuſtus erat. Niſi futurum eſſet, vt ſacramento ſanguinis & aquæ inſereretur gentilitas, non illicò ſe Centurio mutaret ad tantam compunctionē, vt apertè clamaret ex intimo cordis affectu, Verè hic homo iuſtus erat. Hanc mutationē deſignat ſacerdos per mutationē vocis, quandò exaltat vocem ſuam, dicendo, Nobis quoque peccatoribus. Dicit de eo Beda in tractatu ſuper Lucam: Notanda diſtantia gentis & gentis. Et gentiles quippe moriente Chriſto, Deum timentes, aperta confeſſionis voce glorificant: Iudæi percutientes ſolùm pectora, domum redeunt. Percuſſura pectoris, pęnitentiæ eſt & luctus indiciũ. Interim ſtabant autē omnes noti eius à lōgè, & mulieres quæ ſecutæ erat à Galilęa hæc vidētes. Hoc eſt qđ ipſe Dñs in Pſalmo, explicata ſuę paſſionis ſerie, patri queritur, dicēs: Elongaſti à me amicũ, &

B

C

D

E

Chriſtus prægustauit mortē. Gal. 5.

Sacrificiũ pænitentię

Tom. 4.

De latere Chriſti exiuit ſanguis & aqua. Tom. 9.

Eccleſia de gentibus ex latere Chriſti credente Centurione. Matth. 27.

Cur voce altiore dr: Nobis quoque peccatoribus.

Amici Ieſu ſtabant à longe.

Pſal. 87.

proximum, & notos meos à miſeria. Hos amicos & proximos ad memoriam nobis ducunt ſubdiaconi erecti, & intuentes in presbyteri opus. His ita intuentibus venit vir nomine Ioſeph, qui erat decurio, vir bonus & iuſtus: hic non conſenſerat conſilio & actibus eorum, ab Arimathia ciuitate Iudææ, qui expectabat & ipſe regnum Dei: Hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu, & depoſitum inuoluit in ſindone, & poſuit eum in monumento exciſo, in quo nondùm quiſquam poſitus fuerat. Qui quamuis ex numero foret occultorum diſcipulorũ, tamen in promptu omnes tranſcendit, ſcilicet & diſcipulos & Apoſtolos: Diſcipulis tantùmmodò à longè ſtantibus, & intuẽtibus, Apoſtolis latentibus in abditis, Ioſeph mercatus eſt ſindonem, vt depoſitũ corpus Ieſu inuolueret. Quantæ dignitatis foret iſte Ioſeph in tractatu Bedæ legitur ſuper Lucam, ita dicendo: Magnæ quidem iſte Ioſeph dignitatis apud ſeculũ, ſed maioris apud Deum meriti fuiſſe laudatur: vt per iuſtitiam meritorum ſepeliendo corpori Dominico dignus foret, & per nobilitatem potentiæ ſecularis, idem corpus accipere poſſet. Non enim quilibet ignotus ad Præſidem accedere, & crucifixi corpus poterat impetrare. Hunc Ioſeph ad memoriam ducit archidiaconus, qui eleuat calicem de altari, & inuoluit ſudario, ſcilicet ab aure calicis vſque ad aurem. Sicut ille diaconus primatum tenet inter cæteros diaconos, qui leuat calicem cum ſacerdote: Ita iſte Ioſeph tenuit inter cæteros diſcipulos, qui meruit corpus Domini de cruce deponere, & ſepelire in monumento ſuo. Idem deputatur retrò ſtare cum diſcipulis, quoniam timore Iudæorũ occultus erat. Sacerdos qui eleuat oblatam, præſentat Nicodemũ, de quo narrat Ioannes dicẽs: Venit autem & Nicodemus, qui venerat ad Ieſum nocte primùm, ferens mixturam myrrhæ & aloes quaſi libras centum. Acceperunt ergò corpus Ieſu, & ligauerunt eũ linteis cũ aromatibus, ſicut mos Iudæis eſt ſepelire. Sacerdos facit de oblata duas cruces, iuxta calicẽ, vt doceat eum depoſitum eſſe de cruce, qui pro duobus populis crucifixus eſt. Chriſti depoſitione de cruce, mõſtrat eleuatio ſacerdotis & diaconi. Sudariũ ſuper caput Ieſu, notum eſt fuiſſe, narrante eodem Ioanne, quòd viderit Petrus linteamina, poſita & ſudariũ, quod fuerat ſuper caput Ieſu. Oblata & calix, Dominicum corpus ſignant. Quãdò Chriſtus dixit: Hic eſt calix ſanguinis mei, ſuum ſanguinem ſignauit, qui ſanguis ſicut vinum eſt intra calicem, ita erat intra corpus. Hoc peracto quid agerẽt, quos præſentant ſubdiaconi, Beda in memorato lib. narrat: Supra legimus, inquiens, quia ſtabãt omnes noti eius à longè, & mulieres quæ ſecutæ erant eum: His ergò notis Ieſu poſt depoſitum eius cadauer ad ſua remeãtibus, ſolæ mulieres quæ arctius amabant, funus ſubſecutæ, quomodò poneretur, inſpicere cupiebant. † Hæc oratio, Nobis quoque peccatoribus, tendit vſque, Per omnia ſecula ſeculorum. Vſque ad iſtum locum quantum pertinet ad exequias ſepulturæ Chriſti. Altare crucem præſentat: quantùm ad noſtram mortificationem, altare holocauſti. Sindon & ſudarium ſunt, quæ ſupra memoraui. Moraliter, voce pœnitentium qui confitentur peccata ſua, eleuat ſacerdos vocem, quaſi quodam ſtimulo pũctus nimij timoris. Talis compunctio vocatur & rectè dicitur ſacrificium ſpiritus contribulati. Vox eleuata ſacerdotis in ſacrificio pœnitentium, ſignat clamorem debere magnum eſſe in corde pœnitentis.

Luc. 23.

Matth. 27.

Ioſeph hic oibus Apoſtolis & diſcipulis promptior.

Repræſentatio iſtius Ioſeph. Duæ aures calicis.

Ioan. 19.

Sudarium ſuper caput Chriſti Ioan. 20.

Mulieres ſecutæ funus Chriſti.

Moralis ſenſus de ſacrificio pœnitentium.

B Vndè Auguſtinus in tractatu ſuper Ioannem ſermone lxvj. Quarè fremuit, inquit, Ieſus, & turbauit ſeipſum, niſi quia fides hominis ſibi immeritò diſplicentis fremere quodammodò, debet in accuſatione malorum operum, vt violentiæ pœnitendi, cedat conſuetudo peccandi? Et iterùm in eodem: Et cùm hæc dixiſſet, exclamauit voce magna, fremuit, lachrymauit. Voce magna clamauit. Quàm difficilè ſurgit, quem moles malæ conſuetudinis premit? ſed tamen ſurgit, occulta gratia intùs viuificatus: ſurgit poſt vocem magnam.

To. 9. Ioan. 11. Fremitus pœnitentiæ.

C Sat eſt de eleuatione vocis, dicendum eſt de ſacrificio. Sacrificium pœnitentium, eſt ſpiritus contribulatus & cor contritum. Pœnitentia ſepeliuntur peccata noſtra. Altare pœnitentium, eſt altare holocauſti. Altare holocauſti ſignat cor eorum, quibus neceſſè eſt carnales motus conſumere feruore Spiritus ſancti. Sindon eſt ipſa caſtigatio carnis per ieiunia & vigilias, & cæteras virtutes, quibus de genuina carnali delectatione, quaſi de humore natiuo perducitur affectus hominis, ceu quoddam linum ad candorem, vt fiat de eo corporale, in quo

Sindon caſtigatio carnis.

D poſſit Dominum recipere. Ille in munda ſindone inuoluit Ieſum, qui pura cum mente ſuſceperit. Sudarium eſt ipſa intentio, qua feſtinat omnes venientes motus tentationum priſtinarum tergere, antequàm oculos ſaucient. Poſtquàm vox pœnitentium prolata eſt, impetratio ſuccedit, vt partem ſibi ſocietatis concedat Dominus cum ſanctis ſuis. Quibus denominatis, ſequitur: Intra quorum nos conſortium quæſumus admitte tu, qui es largitor veniæ, non æſtimator meriti. In cõpletione prioris officij, quod fungebatur tantummodò orationibus, ibi memoratur communio

Sudariũ myſticè.

E ſanctorum, quorum penè conuerſatio eſt æqualis: In iſto, quia longè diſtamus ab eorum conuerſatione, venia precamur introduci Per Chriſtũ Dominum noſtrum. Per quem hæc omnia ſemper Domine bona, ſcilicet quæ retrò memorata ſunt, creas, vt ſint: ſanctificas, tibi ea deputando: viuificas, vt viua ſint: benedicis, vt vtilia ſint nobis, & præſtas ad fruendum, per ipſum eundemque videlicet, per quem ſuperius memorata concedis. Et cum ipſo qui tecũ ſemper viuit, Et in ipſo, in quo reſtaurata ſunt oĩa. Eſt tibi Deo patri in vnitate Spiritus ſancti oĩs honor & gloria per omnia ſecula ſeculorũ. Hoc

Duplex eſt memoratio ſanctorum. Per Chriſtum nobis oĩa bona.

ipſum

ipſum volendo tibi omni niſu monſtrare, tota fide me ita tenere, eleuo præſentia munera ad te, ego indignus ſacerdos, & diaconus vice præpoſitorum & auditorum, quia tibi ab omni eccleſia tua, omnia bona deputantur. Subdiaconi qui ſtant vſq; modò in facie ſacrificij, & nũc recedunt, miniſteria fœminarum ad memoriam nobis ducunt, quæ receſſerunt de monumento, ſepulto Domino. Non enim ita receſſerunt à ſepulcro, vt abeſſent miniſterio Domini, ſed ſabbato ſiluerunt: quo tranſacto, parauerunt aromata vt vngerent corpus eius. Eo modo præſentes ſubdiaconi recedunt à præſentia ſacrificij, vt ſabbato quidem, hoc eſt, quandiu ſeptem petitiones Dominicæ orationis dicuntur, ſint in ſilentio, & inclinati, ſicut erant Apoſtoli illo tempore & ſanctæ mulieres. Qui poſteà ſatagunt cum patenis ad requirendum corpus Domini circa altare, vt mulieres quæſierunt Domini corpus circa ſepulcrum. Moraliter poſſumus ſubdiaconos nos peccatores intelligere, qui faciem, id eſt, conſcientiam peccatorum noſtrorum ſacerdoti oſtendimus, vt noſtram confeſſionem offerat Deo: quo peracto, non illicò ſaltum facimus in locum magiſtrorum, ſed poſt diutinam humiliationem, feruore creſcente Spiritus ſancti, dilatãtur corda noſtra, quaſi patena ad ſuſcipienda ſacramenta Eccleſiæ.

Subdiaconi mulieres repræſentant circa ſepulcrum Domini.

De præſentatione Patenæ. Cap. 27.

DIcit libellus Romanus, quem iam memorauimus. Quandò inchoatur canon, venit Acolytus ſub humero habens ſindonem in collo ligatam, tenens patenam ante pectus in parte dextera vſque medium canonem. Tunc ſubdiaconus ſequens, ſuſcipit eam ſuper planetam, & venit ante altare, expectans quandò eam ſuſcipiat ſubdiaconus regionarius: finito verò canone, ſubdiaconus regionarius ſtat cum patena poſt archidiaconum: Quandò dixerit, Et ab omni perturbatione ſecuri: vertit ſe archidiaconus, & oſculatam patenam, dat eam tenendam ſecundo diacono. Ordo talis eſt: ſubdiaconus ſequens, non eſt auſus oſtia altaris relinquere ſecũdùm canones Laodicenſis concilij, qui dicunt capitulo quadrageſimo tertio, quòd non oporteat ſubdiaconum ſaltem paululùm ianuas deſerere, & orationibus vacare: ac ideò acolytus educit patenam de exedris quandò dicitur, Surſum corda. Mea humilitas dicit quod ſibi videtur rationi congruere, relinquens magiſtrorum arbitrio, quid potiſſimùm tenendum ſit. Videtur mihi, vt ea hora præſentanda ſit patena, qua circa ſepulturam Domini satagebant diſcipuli vel mulieres. Poſtquàm enim iuit ad menſam, ſtuduerunt circa myſteria paſſionis. Sequens verò ſubdiaconus medio canone, id eſt, cùm dicitur, Te igitur, ſuſcipit illam ab acolyto, & ſtat ante altare cum patena vſquedùm ſuſcipiatur à ſubdiacono regionario. ſuſcipitur enim cùm dicitur, Per omnia ſecula ſeculorum. Regionarius ſuſcipit illam finito canone, id eſt, vbi dicitur, Per omnia ſecula ſeculorum: & tenet illam vſque ad ſuſceptionem diaconi. Poteſt etiam intelligi ſimpliciter receſſio ſubdiaconi de facie Pontificis, acceſſio ad patenam. Vbi notandum, quòd acolytus inuolutam tenet linteo patenam, ſubdiaconus nudam. Vndè liquidò apparet, quòd cõſecrata vaſa à conſecratis clericis meritò debeant tantummodò attingi. Hoc denique Eſdras ſacerdos expreſſit, quandò reuerſus eſt de Babylone, & vaſa ſancta ſanctis commendauit, dicens: Separaui de principibus ſacerdotum duodecim. Et paulò poſt, Appendiq; eis argentum & aurum & vaſa conſecrata domus Dei noſtri. Et iterũ, Et dixi, Vos ſancti Domini, & vaſa ſancta, & argentum & aurum, quod ſpontè oblatum eſt Domino Deo patrum noſtrorum, vigilate & cuſtodite. Vndè in concilio Carthaginenſi capit. 25. ſcribitur: Aurelius epiſcopus dixit, Addimus fratres chariſſimi præterea, cũ de quorumdam clericorum, quamuis lectorum, erga vxores proprias incontinentia referretur, placuit quod in diuerſis conciliis firmatum eſt: Subdiaconi qui ſacra myſteria contrectant, & diaconi & presbyteri, ſed & epiſcopi, ſecũdum propria ſtatuta, etiã ab vxoribus ſe contineant. Necnon & Sixtus Papa natione Romanus ex patre Paſtore, conſtituit, vt miniſteria ſacrata non tangerentur niſi à miniſtris. Verùm & in hoc culpauit Daniel Balthaſar regem, quia in conſecratis vaſis bibebat, ſicut ſcriptum eſt: Tu quoque Balthaſar filius eius non humiliaſti cor tuum, cùm ſcires hæc omnia, ſed aduerſus dominatorem cæli eleuatus es, & vaſa domus eius allata ſunt coram te. Tu & optimates tui, & vxores tuæ, & concubinæ tuæ vinum bibiſtis in eis. Patena dicitur eo quòd pateat: Corda ampla charitate ſignificat: ſicut alabaſtrum, in quo portauit vnguentum Maria ad vngendum Dominum, ſignificauit cor eius, in quo erat fides ſine impoſtura: ità & patena poteſt corda ſanctarum fœminarum deſignare, quæ patebant latitudine charitatis in obſequio Chriſti. Nam & ipſæ inerant, vt prætuli, non minima executione in miniſterio diſcipulatus Chriſti, de quibus dicit Matthæus Euangeliſta Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ ſecutæ erant Ieſum à Galilæa, miniſtrantes ei, inter quas erat Maria Magdalenæ & Maria Iacobi, & Ioſeph mater, & Mater filiorum Zebedæi. Tamen ipſæ non ſuſceperunt corpus Domini de cruce, ſed Ioſeph: ſicut nec ſubdiaconi, ſed diaconi ſuſcipiunt calicem de altari.

Cæremoniæ circa patenam.

Modeſtia Auctoris.

Quibus clericis licet attingere ſacra vaſa. 1. Eſd. 8.

Concil. Carthag.

Continentia ſacris ordinibus indicta.

Exemplum Balthaſar Regis. Dan. 5.

Patena latitudiné charitatis in mulieribus ſignificat. Mar. 14. Matth. 27.

De officio quod memorat requiem Domini in ſepulcro. Cap. 28.

SVbdiaconus regionarius accipit patenam finito canone, quia lætitiam Dominicæ reſurrectionis mulieres primò audierũt. Illæ huc

huc illucque diſcurrebant feruēti ſtudio circa ſepulturam Domini. Stant diaconi, ſtantque ſubdiaconi inclinati vſquedùm audiant, Sed libera nos à malo, Ipſa eſt enim ſeptima petitio de oratione Dominica. Septenario enim numero vniuerſitas deſignatur. Septima petitione Dominicæ orationis, finis ſignatur totius triſtitiæ ac perturbationis Apoſtolorum, quam habebant de Domini morte. Sequens oratio quæ inchoatur, Libera nos, quæſumus Domine, ab omnibus malis: * embolis eſt Dominicæ orationis, vt per illud veniatur ad finem conſuetę concluſionis, Per Dominum noſtrum. Quod apertius in ſequentibus demonſtrabitur, ſi Dominus dederit. Quid illo tempore, hoc eſt, quandò Chriſtus quieuit in ſepulcro, Apoſtoli agerent, non legitur apertè: ſed ex Ioannis Euangelio metum eorum cognoſcimus, qui dicit, Cùm eſſet ergò ſerò die illa vna ſabbatorum, & fores eſſent clauſæ, vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum. Ex quo diſcimus, triſtes fuiſſe Apoſtolos timore. Iſta triſtitia demonſtratur per diaconorum inclinationem. Diſcipulorum verò triſtitiam cognoſcimus ex Domini ſermone, qui dicit ſecùdùm Lucam, ad duos qui ibant in die reſurrectionis in caſtellum Emaus. Qui ſunt hi ſermones, quos confertis adinuicem, ambulantes, & eſtis triſtes? Ideò & ſubdiaconi inclinati manent. Secundùm modulum lucubrationis meæ demõſtratum eſt, quid velit inclinatio diaconorum, excepto quòd oratio interna ſolet demonſtrari per habitum corporis. Vndè Auguſtinus in libro ad Paulinum de cura agẽda pro mortuis: Nam & orantes de membris ſui corporis faciunt, quod ſupplicantibus congruit, cùm genua figunt, cùm extendunt manus vel etiam proſternuntur ſolo, & ſi quid aliud faciunt viſibiliter, quamuis eorum inuiſibilis voluntas, & cordis intentio Deo nota ſit, nec ille indigeat his indiciis, vt animus ei pandatur humanus: ſed his magis ſeipſum excitat homo ad orandum gemendumque humiliùs atque ferventiùs. Et neſcio quomodò cùm hi motus corporis fieri niſi motu animi præcedente non poſſint, eiſdẽ rurſus exteriùs viſibiliter factis, ille interior inuiſibilis, qui eos facit, augetur: ac per hoc cordis affectus, qui vt fierent iſta, præceſſit, quia facta ſunt, creſcit. Verumtamen ſi eo modo quiſque teneatur, vel etiam ligetur, vt hæc de ſuis mẽbris facere nequeat, non ideò non orat interior homo, & ante oculos Dei in ſecretiſſimo cubili cõpungitur, ſternitur. Celebratio huius officij ita currit, vt oſtendatur, quid illo in tempore actum ſit circa paſſionem Domini & ſepulturam eius, & quomodò nos ad memoriam reducere debeamus per obſequium noſtrum, quod pro nobis factum eſt.

Septima petitio orationis Dominicæ.
Oro ſuper adiecta.
** embolion*
Quid egerint Apoſtoli in triduo ſepulchri. Ioan. 20.
Diſcipulorũ triſtitia ex morte Domini.
Luc. 24.
Tom. 4.
Animi habitus ex motu corporis cognoſcitur.
Augetur deuotio exteriori motu corporis.
Repræſentatio paſſionis Dñi in Miſſa.

De oratione Dominica. Cap. 29.

Dicendum quarè Dominica oratio dicatur excelſa voce, cùm cæteræ ſecretò dicantur. Dicit Cyprianus in ſermone de oratione Dominica: Ante omnia pacis doctor, atque vnitatis magiſter, ſingulatim noluit, & priuatim precem fieri. Non, vt quis, cùm precatur, pro ſe tantùm precetur. Non dicimus, Pater meus, qui es in cælis, nec panem meum da mihi hodie, nec dimitti ſibi tantùm vnuſquiſque debitum poſtulat, aut vt in tentationem non inducatur, atque à malo liberetur, pro ſe ſolo rogat. Publica eſt nobis & communis oratio, & quandò oramus, non pro vno oramus, ſed pro toto populo, quia totus populus vnum ſumus. Deus pacis & concordiæ magiſter, qui docuit vnitatem, ſic orare vnum pro omnibus voluit, quomodò in vno omnes ipſe portauit. Hanc orationis legem ſeruauerunt tres pueri in camino ignis incluſi, conſonantes in prece, & ſpiritu conſenſionis concordes. Declarat ſcripturæ diuinæ fides, & cùm docet quomodò orauerint, tale dat exemplum, quod imitari in precibus debeamus, vt tales eſſe poſſimus. Tunc, inquit, illi tres quaſi ex vno ore hymnũ canebant, & benedicebant Deum. Loquebantur quaſi ex vno ore, & nondum illos Chriſtus docuerat orare: & idcircò orantibus fuit impetrabilis & efficax ſermo, quia promerebatur Deum pacifica, ſimplex & ſpiritalis oratio. Quæ oratio ſic inchoatur: Oremus, præceptis ſalutaribus moniti, & diuina inſtitutione formati audemus dicere. Præcepta ſalutaria dicimus Euãgelicam doctrinam: Dicimus inſtitutionem, traditionem, quam ipſe dignatus eſt tradere in conficiendo ſacramento corporis & ſanguinis. Vndè idem qui ſupra, in ſermone de ſacramento Dominici calicis, Cæcilio: Quamquam ſciam, frater chariſſime, epiſcopos plurimos Dominicis eccleſiis in toto mundo diuina dignatione præpoſitos, Euangelicæ veritatis, ac Dominicæ traditionis tenere rationẽ, nec ab eo quod Chriſtus magiſter & præcepit & geſſit, humanam & nouellam inſtitutionem docere, & reliqua. Et iterum in eodem: Ab Euãgelicis autem preceptis omninò non recedendum eſſe, & eadẽ quæ Magiſter docuit & fecit, diſcipulos quoque obſeruare & facere debere. Vbi Cyprianus dicit, Euãgelicę veritatis: & in poſterioribus, Ab Euãgelicis autem præceptis omnino non recedendũ eſſe, Euangelicã doctrinam monſtrat: vbi dicit, Ac Dominicę eruditionis tenere rationem. & In ſequentibus, Eadem quę magiſter docuit, & fecit, Dominicam inſtitutionem. Qua audacia intrandum ſit ad orationẽ Dominicam, demonſtratum eſt, id eſt, poſtquàm præcepta ſalutaria, id eſt, Euangelica mundauerint cor noſtrum, & formauerint diuina inſtituta, quę dicimus in loco, vbi ſcriptum eſt, Accipiens panẽ in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, & reliq.

Ser. 6.
Oramus nõ ſingulariter, ſed cõmuniter.
Dan. 3. Oro trium puerorũ in camino ignis.
Diuina inſtitutio.
Cyp. lib. 2. epiſt. 3. Non eſt recedendum ab inſtitutione chriſti.
Audemus dicere Pater noſter, &c.

audemus intrare ad orationem Dominicã. Vbi notandum, quòd non eſt præſumptuosè intrandum ad eum, ſed cum reuerentia & ſereno corde.

Pater noſter dr̃ in memoriam ſepulci Dñi.

In recordatione ſeptimæ diei, quandò Chriſtus quieuit in ſepulcro, agitur Dominica oratio, quæ ſeptem petitiones continet, in quo ſeptimo die laborabant Apoſtoli triſtitia ac metu Iudęorum: Et, ni fallor, orabant, vt liberarentur à malo, & conſecuti ſunt quod orabant, reſurrectione Domini. Orat & nunc ſancta Eccleſia quaſi in ſeptima die, quãdò iam quieſcentibus animabus ſanctorum, inſtat ieiunando, vigilando, orando, certãdo in charitate, ne abrũpatur periculis huius mundi à ſpe cęleſtium gaudiorum. B Quis eſt, qui non deprecetur quan diu hìc eſt in præſenti ſeculo, vt liberetur à malo? Nec hoc negligenter curandum eſſe, vt ante participationẽ corporis & ſanguinis Domini interueniat oratio, quę nos purget à peccatis, ne indignè manducemus & bibamus corpus & ſanguinem Domini. Quomodò compleatur oratio Dominica, in ſeptima petitione, idẽ qui ſupra, oſtendit in libro de oratione Dominica, dicens: Poſt iſta oĩa in conſũmmatione orationis venit clauſula, vniuerſas petitiones & preces C noſtras collecta breuitate cõcludens: In nouiſſimo.n. ponimus: Sed libera nos à malo, cõprehẽdẽtes aduerſa cũcta, q̃ cõtra nos in hoc mundo molitur inimicus, à quibus pòt eſſe firma tutela, ſi nos Deus liberet, ſi deprecantibus atq; implorantibus opem ſuam præſtet. Quandò autẽ dicimus, libera nos à malo, nihil remanet quod vltrà adhuc debeat poſtulari, quãdò ſemel protectionem Dei aduerſus malum petimus, qua impetrata, contra omnia quæ diabolus in mundum operatur, ſecuri ſtamus & tuti. Quis enim ei de ſeculo metus eſt, cui Deus tutor eſt? Quid D mirum, fratres dilectiſſimi, ſi oratio talis eſt, quam Deus docuit, qui magiſterio ſuo omnem precẽ noſtram ſalutari ſermone breuiauit? Hoc iam per Eſaiam propheta m fuerat antè pręedictum, cùm plenus Spiritu ſancto, de Dei maieſtate ac pietate loqueretur: Verbum conſummans, inquit, & breuians in iuſtitia, quoniam ſermonem breuiatum faciet Deus in toto orbe terræ. Quando dicit Cyprianus, quòd illa vna petitione cõcluſa ſit oĩs oratio noſtra, ideſt, Sed libera nos à malo, in eo poſſumus intelligere, E poſſe ſignificari per finem orationis, finem noſtrę perſecutionis. Sequens oratio, expoſitio eſt nouiſſimę petitionis. Illa dicit, Sed libera nos à malo. Iſta dicit, à quibus malis, ſcilicet pręteritis, præſentibus, & futuris, & vt non ſit domus vacans, precatur pax à Deo intercedẽtibus ſanctis. Igitur ſubditur, Et da pacem in diebus noſtris. Nulla pax tutior, quàm obedire Domini præceptis, declinare à malo, & facere bonum. Indè dicit Propheta: Declina à malo, & fac bonum. Et Apoſtolus, Odientes malum, adhærentes bono. Replicat in ſequentibus eandẽ orationem. Non ſe confidit ſuis meritis hoc poſſe impetrare apud Deum. Quapropter di-

Cyp. ſer. 6.

Sed libera nos à malo

Eſa. 10.

Oratio canonis. Libera nos quæſumus, &c.

Pſal. 36. Rom 12.

A cit, vt ope miſericordię tuæ adiuti: Ac deindè ſubdit apertius, à quibus malis precetur erui, videlicet, vt à peccato ſimus liberi: & quam pacem precetur, ſubdit iterum, & ab omni perturbatione ſecuri. Quod non poteſt fieri, niſi ſtudeatur virtutibus. Vt diximus, nihil aliud continet ſequens, niſi vt exponat memoratam petitionem. Poſſunt tres articuli pręſentis orationis coaptari tempori triduanę ſepulturę Domini. Ac ideò hoc ſolùm de Miſſa poſſe intelligi, celebrari in paraſceue pro tribus continentibus diebus ſepulturę.

B

De præſentatione Subdiaconorum, vt ſuſcipiant corpus Domini de altari. Cap. 30.

HOc officium ad memoriam ducit deuotiſſimas mulieres, quæ ſeipſas pręſentauerunt in exequiis ſepulturę Domini. Pręſentantibus ſe ſanctis mulieribus ad ſepulcrum Domini, inueniunt ſpiritum rediiſſe ad corpus, & Angelorum viſionem circa ſepulcrum, ac annunC ciant Apoſtolis quę viderunt. De quo vtilem admonitionem dat Beda in tractatu ſuper Lucam: Quomodò, inquit, poſito in ſepulcro corpore Saluatoris, angeli adſtitiſſe leguntur, ita etiam celebrandis eiuſdem ſanctiſſimi corporis myſteriis, tempore conſecrationis aſſiſtere ſunt credendi, monente Apoſtolo, mulieres velamen habere propter Angelos. Cùm timerent autem & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quęritis viuentem cum mortuis? Non eſt hìc, ſurrexit. Nolite, inquiũt, cum mortuis, hoc eſt, in monumento, qui locus D vtique eſt propriè mortuorum, quęrere eum, qui ad vitam iam reſurrexit à mortuis. Et nos exemplo deuotarum Deo fœminarum quoties eccleſiam intramus, myſteriis cæleſtibus appropinquamus, ſiue propter Angelicę pręſentiam virtutis, ſeu propter reuerentiam ſacrę oblationis, cum omni humilitate & timore debemus ingredi. Ad conſpectum quidem Angelorum, vultum declinamus in terram, cum ſupernorum ciuium, quę ſunt gaudia ęterna, contemplantes, humiliter nos cinerem eſſe terramque recolimus. Poſt hęc pręſentat ſe ſubdiacoE nus cum patena ſua ad ſepulcrũ Domini, quam accepit à ſubdiacono ſequente, qui ad memoriam, vt ſupra diximus, reducit ſanctarum fœminarum ſtudioſiſſimum affectum circa ſepulturam Domini. Non eſt mirandum, ſi ſanctę fęminę iungantur in officio diaconis, cùm Paulus eas coniungat in ordinatione eis, ſcribit ad Timotheum poſt ordinationem diaconi: Mulieres ſimiliter pudicas, & reliqua. In omni admonitione ordinationis, vult eas ſimiles eſſe diaconis. Qua de cauſa ſint ſeiunctæ à conſortio diaconorum, cùm Paulus eas coniungat ordinationi illorum, & ſubdiaconi ſuccedant, de quibus nihil dixit Paulus, norunt

Mulieres circa ſepulcrum Angelos viderũt

Luc. 24.

Ioan. 20.

1. Cor. 11. Angelorũ præſentia in Miſſa.

Mar. 16.

Fœminæ iunctæ in ordinatione Diaconis.

1. Tim. 3.

A qui caſtè volunt viuere. Nã & in choro Apoſtolorum legimus fuiſſe fœminas. Vndè Paulus ad Corinthius, Numquid non habemus poteſtatem mulieres circunducẽdi, ſicut & cęteri Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas? Poſtquam ſacerdos dicit, Pax domini ſit ſemper vobiſcũ, ponuntur oblatæ in patena. Poſtquam enim Chriſtus ſua ſalutatione lætificauit corda diſcipulorum, vota fœminarum completa ſunt, percepto gaudio reſurrectionis.

1. Cor. 9.

Pax vobis.

De Immiſſione panis in vinum. Cap. 31.

Varietas circa immiſſionem hoſtiæ in calicem.

B IMmiſſionẽ panis in vinum, cerno apud quoſdam variè actitari, ità vt aliqui primò mittãt de ſancta in calicem, & poſteà dicant, Pax Domini: econtrà aliqui reſeruent immiſſionem, vſquedũ pax celebrata ſit, & fractio panis. Ac ideò ſtudet paruitas mea, vt verba libelli Romani de eadem re ponam, & quod à Domino impetrare potero, vt opinor, in indagine memoratę rei promam. Dicit libellus memoratus: Cùm dixerit, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, mittit in calicem de ſancta: Vt reor, non fruſtrà. Corporalis vita ex ſanguine conſtat & carne. Quandiù hęc duo vigent in homine, ſpiritus adeſt. In iſto officio monſtratur, ſanguinem fuſum pro noſtra anima, & carnem mortuam pro noſtro corpore redire ad propriam ſubſtantiã, atq; ſpiritu viuificante vegetari hominem nouum, vt vltrà non moriatur, qui pro nobis mortuus fuit & reſurrexit. Crux quæ formatur ſuper calicem particula oblatę, ipſum nobis corpus ante oculos præſcribit, quod pro nobis crucifixum eſt. Ideò tangit quatuor latera calicis, quia per illud, hominum genus quatuor climatum, ad vnitatem vnius corporis acceſſit, & ad pacem catholicæ eccleſię. Talia verba ſacerdos hoc agendo profert: Fiat commixtio corporis & ſanguinis Domini accipientibus nobis in vitam æternam. Quæ verba precantur, vt fiat corpus Domini præſens oblatio per reſurrectionem, per quam veneranda & æterna pax data eſt, non ſolùm in terra, ſed etiam in cælo. Tunc ceſſauerunt murmurare operarij vineæ horæ primæ, tertiæ, & ſextæ: Tunc data eſt pax, quam promiſerunt Angeli in ſanctiſſima nocte, dicentes, Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Eandem ſacerdos nunc ad memoriam reuocat, dicens: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Eandẽ populus inſequitur per baſia blanda. Aeſtimo ſecundùm hunc ſenſum, quòd non erret, ſi quis primò ſancta ponat in calicem, & dein dixerit, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, ſaluo magiſterio didaſcalorum. Sequitur in libello memorato: Sed archidiaconus pacem dat Epiſcopo priori, deindè cęteri per ordinẽ, & populus. Tũc pontifex rumpit oblatam ex latere dextro, & particulã quam rumpit, ſup altare relinquit: reliquas verò oblationes ponit in patenã, quã tenet diaconus. Et poſt pauca: Tunc Acolyti vadunt dextera læuaq; per Epiſcopos circa altare: reliqui deſcendunt ad presbyteros, vt frãgant hoſtias. Patena præcedit iuxta ſedem, ferentibus eam duobus ſubdiaconibus regionarijs ad diaconos, vt frangant. Et iterùm poſt aliqua: Expleta confractione, diaconus minor leuata de ſubdiacono patena, fert ad ſedem, vt communicet pontifex: Qui dum communicauerit de ipſa, quam momorderat, ponit inter manus archidiaconi in calicem. Si hoc ita agitur in Romana eccleſia, ab illis poteſt addiſci, quid ſignificet bis poſitus panis in calicem. Nõ enim vacat à myſterio, quicquid in eo officio agitur iuxta conſtitutionem patrum. Quid nobis videtur poſſe ſignificare immiſſio panis in vinum, & pax populo porrecta per vocem ſacerdotis, magiſtris obtulimus ad dilucidandũ.

Traditio libelli Romani.

C

Crux per particulã oblatæ ſuper calicem.

D

Fiat hęc cõmixtio corporis & ſanguinis.

Dare pacẽ per oſculũ.

E

Particula oblatæ in altari.

Communicatio poſt fractionẽ.

De Pacis oſculo. Cap. 32.

Grat. diſt. 11. cap. fin. & de cõſec. diſt. 2. cap. pacem.

COntentum me oportet eſſe de pace in eo quod Innocentius de ea ſcribit ad Decentium Epiſcopum in Decretalibus primo capitulo, propter auctoritatem tanti viri: Pacem igitur aſſeris ante cõfecta myſteria quoſdam populis imperare, vel ſibi inuicèm ſacerdotes tradere, cum poſt omnia, quę aperire non debeo, pax ſit neceſſaria indicenda, per quam cõſtet, populum ad omnia quę in myſterjis aguntur, atque in eccleſia celebrantur, præbuiſſe cõſenſum, ac finita eſſe pacis concludentis ſignaculo demonſtrentur. Interrogatus ſum ab aliquibus, quarè non inuicèm porrigant ſibi oſcula viri & fœminę in officio Miſſæ? Quibus quãuis tunc non reſponderem, reſpondendũ nunc fore arbitror. Carnales amplexus, quibus iunguntur ſæpiſſimè viri & fœminę, vitandi ſunt in eccleſiæ conuentu. Ac ideò ſequeſtrantur viri & fœminæ in eccleſia, non ſolùm ab oſculo carnali, ſed etiam ſitu locali. Ab his perſonis dãtur oſcula mutua in eccleſia, quæ nullã titillatione libidinoſæ ſuggeſtionis cogunt excitare.

Quare nõ oſculantur in Miſſa viri & fœminæ inuicẽ, ſed ſequeſtrantur.

De Agnus Dei. Cap. 33.

SErgius Papa conſtituit, vt Agnus Dei cantaretur, ſicut ſcriptum eſt in geſtis pontificalibus. Hic ſtatuit, vt tempore confractionis Dominici corporis, Agnus Dei à clero & populo decantetur. Deprecatio eſt pro populo, q ſumpturus eſt corpus Domini, vt miſericordia innocentis agni, peccata ſubitanea & irruentia auferantur, ſcilicet cogitationũ verborumq;: &, ſicut paſſione ſua totius mundi tulit offenſa, ità & nunc eccleſiæ, quæ eum ſuſceptura eſt per Euchariſtiam. Antiphona ſequens, id eſt, vox reciproca, iura fraternitatis oſtendit, vt vnuſquiſque alterius vtilitati ſtudeat, & prouocare curet ad gaudia reſurrectionis. Quem typũ geſſerunt illi duo, qui Dominum cognouerunt in fractione panis, & ilicò perrexerunt Hieruſalem, & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum ipſis erant dicentes, quia ſurrexit Dominus verè, & apparuit Simoni: &

Depcatio per Agnus Dei.

Quid reprę ſentat Antiphona poſt communionẽ.

Luc. 24.

ipſi

ipſi narrabant quę erant geſta in via, & quomodò cognouerunt eum in fractione panis. Illi nempe cantauerunt antiphonam, vicisſim narrando de reſurrectione Domini.

De Euchariſtia. Cap. 34.

Vnitas Eccleſię in ſumptione Euchariſtiæ.

EVchariſtia ſumenda eſt poſt oſculum pacis. Sicut vnus panis ſumus in Chriſto, ſic & vnum cor debemus habere. Ipſa vnitas vt teneatur, admonetur per oſcula pacis. Vndè Beda in Tractatu ſuper Lucam: Nè quiſquam ſe Chriſtum agnouiſſe arbitretur, ſi eius corporis particeps non eſt, id eſt, Eccleſiæ. Cuius vnitatem in ſacramento panis commendat Apoſtolus, dicens: Vnus panis, vnum corpus multi ſumus. Per Euchariſtiam Chriſtus in nobis manet, & nos in illo per aſſumptum hominē. Ipſe eſt Deus pacis, per quem pacata ſunt cæleſtia & terreſtria. Sunt autem intra ſanctam Eccleſiam, qui tardò communicant, & qui quotidiè. quibus vtriſque dat aptum conſiliū ſanctus Auguſtinus ad inquiſitionem Ianuarij de eadem re. Rectiùs, inquit, inter eos fortaſsè quiſpiā dirimit litem, qui monet, vt præcipuè in Chriſti pace permaneant. Faciat autem vnuſquiſque quod ſecundùm fidem ſuam piè credit eſſe faciendum. Neuter enim eorum exhorreat corpus & ſanguinem Domini: ſed ſaluberrimum ſacramentum certatim honorare cōtendat. Neque enim litigauerunt inter ſe, aut quiſquam eorum ſe alteri præpoſuit, Zachæus & ille centurio, cùm alter eorum gaudens in domum ſuam ſuſceperit Dominum, alter dixerit, Non ſum dignus, vt ſub tectum meū intres. Ambo Saluatorem honorificantes diuerſo & quaſi contrario modo, ambo peccatis miſeri, ambo miſericordiam conſecuti. Idem exponit Apoſtoli dictum, Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, in ſequentibus ità: Indè etenim Apoſtolus indignè dicit acceptum ab eis, qui hoc non diſcernebant à cæteris cibis veneratione ſingulariter debita. Continuò quippe, cùm dixiſſet; iudiciū ſibi & manducat & bibit, addidit, vt diceret, non dijudicans corpus Domini. Vt à ieiunis ſuſcipiatur, idem dicit in eodem libro: Namque Saluator quò vehementiùs commendaret myſterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ diſcipulorum, à quibus ad paſſionem digreſſurus erat. Et ideò non præcepit, quo deincèps ordine ſumeretur, vt Apoſtolis, per quos eccleſias diſpoſiturus erat, ſeruaret hunc locum. Nam ſi hoc ille monuiſſet, vt poſt cibos alios ſemper acciperetur, credo, quòd eum morem nemo variaſſet †. Ex quo tempore debeat ſe ſanctificare homo ad perceptionem tanti muneris, vetus hiſtoria docet. Dicit in Exodo Dominus Moyſi: Vade ad populum, & ſanctifica illos hodiè & cràs, lauentq; veſtimenta ſua, & ſint parati ad diem tertium. In die enim tertio deſcendet

1. Cor. 10. Ioa. 6. Epheſ. 2.

Aug. ep. 118 De cōſecr. diſt. 2. c. Quotidie.

Luc. 19.

Matth. 8.

1. Cor. 11.

Vt ſuſcipiatur à ieiunis.

Vt ſumatur à ſanctificatis per triduum. Exod. 19.

A Dominus coram omni plebe ſuper montem Sina. Eodē numero Dauid ſe & omnes pueros ſuos ſanctificatum dixit, vt comedat panes propoſitionis. Ità ſcriptum eſt in libro Samuelis: Dixit Abimelech ſacerdos, Non habeo panes laicos ad manum, ſed tantùm panem ſanctum, ſi mundi ſunt pueri, maximè à mulieribus. Et reſpondit Dauid ſacerdoti, & dixit ei: Et quidem ſi de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudiuſtertiùs, quādò egrediebamur, & fuerunt vaſa puerorum ſancta. Porrò via hæc polluta eſt, ſed & ipſa hodiè ſanctificabi-
B tur in vaſis. Dedit ergò ei ſacerdos ſanctificatum panem.

1. Reg. 21. Exemplum Dauid circa panem ſanctum.

De parte oblata, quæ remanet in altari. Cap. 35.

TRiforme eſt corpus Chriſti, eorum ſcilicet, qui guſtauerunt mortem, & morituri ſunt. Primum videlicet, ſanctum & immaculatum, quod aſſumptum eſt ex Maria Virgine: Alterum, quod ambulat in terra: Tertium, quod iacet in ſepulcris. Per particulam oblatæ
C immiſſæ in calicem, oſtenditur Chriſti corpus, quod iam reſurrexit à mortuis: Per comeſtam à ſacerdote vel à populo, ambulās adhuc ſuper terram: Per relictam in altari, iacens in ſepulcris. Idem corpus oblatam ducit ſecum ad ſepulcrum, & vocat illam ſancta Eccleſia viaticū morientis, vt oſtendatur, non eos debere, qui in Chriſto moriuntur, deputari mortuos, ſed dormientes. Vndè & locus ſepulcrorum Græcè vocatur cœmeterium, id eſt, dormitorium. Vndè & Paulus ad Corinthios: Mulier alligata eſt legi, quanto tēpore vir eius viuit: Quòd ſi dormierit vir eius, liberata eſt. Remanetque
D in altari ipſa particula vſque ad finem Miſſę. Quia vſque in finem ſeculi corpora ſanctorum quieſcent in ſepulcris. Munditiam mentis docet corporale, quod remanet in altari poſt Domini reſurrectionem, cui debet vnuſquiſque ſemper ſtudere accipiens corpus Domini, ſed præcipuè in fine.

Tres partes oblatæ ſecundum triplex corpus Chriſti.

Mortui in Chriſto, dicuntur dormientes. 1. Cor 7.

De vltima benedictione. Cap. 36.

ETenim Dominus ante Aſcenſionem in cælos, duxit diſcipulos in Bethaniam, ibiq;
E benedixit eos, & aſcendit in cælum. Hunc morem tenet ſacerdos, vt poſt omnia ſacramenta conſummata, benedicat populo, atq; ſalutet. Deindè reuertitur ad Orientem, vt ſe commendet Domini aſcenſioni: Dicitq; diaconus, Ite, Miſſa eſt. Singularis etenim legatio * Chriſtus miſſa eſt pro nobis ad patrem, habens indicia ſuæ ſecum paſſionis. Primò, vt per hęc diſcipulis fidem ſuæ reſurrectionis adſtruat: Deindè, vt patri pro nobis ſupplicans, quale genus mortis pro mortalium vita pertulerit, ſemper oſtēdat. Tertiò, vt ſua morte redemptis, quàm miſericorditer ſint adiuti, propoſitis ſemper

Luc. vlt.

* Chriſti

eiuſdem

eiuſdē mortis innouet indicijs: ideoque miſericordias Domini in æternum cantare non ceſſent: ſed dicant qui redempti ſunt à Domino, quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius. Poſtremò, vt etiam perfidis in iudicio quàm iuſtè damnentur, oſtenſę inter alia flagitia etiam vulnerum, quæ ab eis ſuſcepit, cicatrices denuncient. De qua legatione dicit Ioannes Apoſtolus: Sed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrē Ieſum Chriſtum iuſtum. ipſe Ioannes certè vir iuſtus erat, & magnus, qui de pectore Domini myſteriorū ſecreta bibebat: Non tamen dixit, aduocatum me habetis apud patrem, ſed aduocatum, inquit, habemus: &, habemus, dixit, non habetis. Maluit ſe ponere in numero peccatorum, vt haberet aduocatum Chriſtum, quàm ponere ſe pro Chriſto aduocatum, & inueniri inter damnandos ſuperbos. Nec tamen dicendum, quia epiſcopi vel præpoſiti non petant pro populo. Orat enim Apoſtolus pro plebe, orat plebs pro Apoſtolo, qui dicit, Orantes ſimul & ꝓ nobis, vt Deus aperiat nobis oſtium verbi. Et pro Petro orabat Eccleſia, cùm eſſet in vinculis Petrus, & exaudita eſt. Quomodò & Petrus pro Eccleſia, quia omnia pro inuicē membra orant. Caput pro omnibus interpellat, de quo ſcriptum eſt, Qui eſt ad dexteram Dei, qui & interpellat ꝓ nobis. Vnigenito enim filio pro homine interpellare, eſt, apud coæternum patrem ſeipſum hominem demonſtrare: eique ꝓ humana natura rogaſſe, eſt, eandem naturam in diuinitatis ſuæ celſitudinem ſuſcepiſſe. Interpellat igitur pro nobis Dominus, non voce, ſed miſeratione. O vtinam quandò audiuimus à diacono, Ite Miſſa eſt, mens noſtra ad illam patriam tendat, quò caput noſtrum præceſſit, vt ibì ſimus deſiderio, vbì deſideratus cunctis gentibus, nos expectat cum ſuo tropheo, quatenùs ſic deſiderando, aliquandò ad eum peruenire poſſimus, qui ità patrem ſupplicat pro nobis: Volo pater, vt vbi ego ſum, ibì ſit & miniſter meus. Solet vulgus indoctum requirere, à quo loco totius officij Miſſa inchoetur, vt ſi fortè ad totum nō occurrerit, poſſit ſcire, quibus officijs ſe præſentare debeat ſinè tetractatione. Nobis videtur Miſſa vocari ab eo loco, quo incipit ſacerdos ſacrificium offerre Deo, vſque ad vltimam benedictionem, id eſt, ab Offerenda vſque ad, Ite, Miſſa eſt. A tempore ſacrificij Iſidorus officium Miſſæ deputat, inquiens in libro Etymologiarum: Miſſa tempore ſacrificij eſt, quandò Catechumeni mittuntur foràs, clamante Leuita: Si quis catechumenus remanſit, exeat foràs. Et indè Miſſa, quia ſacramentis altaris intereſſe non poſſunt, qui nondùm regenerati noſcuntur. Cōſuetudo noſtra tenet, vt catechumenos repellamus ante Euangelium. Non mihi hoc videtur ex ratione incumbere, cùm proculdubiò prædicatoribus gentium præceptum ſit, vt Euangelium eis prædicent: ſed ſacrificio omninò intereſſe non

Pſal. 117.

1. Ioan. 2. Chriſtus aduocatus noſter.

Coloſſ. 1. & 4.

Act. 12. Rom. 8. Quomodo Chriſtus ꝓ nobis interpellat.

Ioan. 17. A quo loco incipit officium miſſę.

Emiſſio catechumenorum.

A poſſunt, niſi renati, quia neque pro eis rogatur à ſacerdote in cōſecratione corporis Domini, neque confectum illis porrigitur. Sic orat ſacerdos pro circumſtantibus: Memento Domine famulorum famularumq; tuarum, & omniū adſtantium, quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio. Nondum renati, infideles vocātur, non fideles. Igitur non poſſumus animaduertere pro illis conſtitutam eſſe orationem in officio confectionis corporis Chriſti. Quapropter meritò eo tempore recedunt, quo ſacrificium celebratur.

B

De vlteriore vltima benedictione. Cap. 37.

Eſt vltima benedictio, de qua nunc agimus, quam potiſſimùm frequentamus tempore quadrageſimali: hoc eſt, poſt illam vltimam continuatam, in qua ſpiritalis refectio commendatur. reſtat hæc vlterior, de qua nunc, vt diximus, agitur, in qua milites Chriſti commēdantur pugnæ contra antiquum hoſtem. Si omni tempore neceſſè eſt paratū eſſe bellicoſum aduerſus inſidias ſiue impetus inimicorum: C quanto magìs in procinctu? Quadrageſimali tempore ſcit aduerſarius noſter à ſancta Eccleſia ſingulare certamen commiſſum eſſe contra ſe, ac ideò inſtat fortiùs ad rapiendum atque proſternendum, ſi fortè aliquem inuenerit negligentem. Sacerdos noſter, vt prudens agonotheta & pugnator, quantum in maiore periculo videt milites fore, tantum munit eos ampliùs ſua benedictione. Arma noſtra cōtra diabolum, ſunt humilitas & cæterę virtutes. Vult ſacerdos noſter, vt noſtris armis veſtiti ſimus: proptereà iubet per miniſtrum, vt humiliemus D capita noſtra Deo, & ità tandèm infundit ſuper milites protectionem benedictionis ſuæ. Benedictio ſacerdotis morem antiquū tenet, vt in nouiſſimo porrigatur. Iacob Patriarcha in nouiſſimo vitæ ſuæ benedixit filijs ſuis. Scriptum eſt in Geneſi, Benedixit ſingulis benedictionibus proprijs, & præcepit eis, dicens: Ego congregor ad populum meum. ſepelite me cū patribus meis. Et iterùm, Finitisque mandatis, quibus filios inſtituebat, collegit pedes ſuos ſuper lectum, & obijt. Similiter ſcriptū eſt de Moyſe in libro Deuteronomij: Hæc benediE ctio qua benedixit Moyſes homo Dei filijs Iſrael ante mortem ſuam. Denique & ipſe Dominus Saluator, vt ſuperiùs prætulimus, ante aſcenſionem ſuam in cælum, benedixit diſcipulis ſuis. Et vt cætera prætermittam ſanctorum patrum exempla, cauſa compendij breuiter dico: Quandò familiarem affatum habemus cum ſeruis Dei, more religioſis noſtræ, antequàm ſeparemur ab illis, in vltimo benedictionem petimus.

Specialis benedictio ꝓ pugnantibus in Quadrageſima.

Agonotheta is eſt, qui agonis eſt præfectus, & præmiū certātibus præponit: vnde latine numerarius appellari poteſt.

Inclinate capita veſtra Deo.

Exēpla vltimę benedictionis.

Gen. 49. Deut 33. Luc. 24.

De

De Miſſa in feſtiuitate ſancti Ioannis Baptiſtæ manè prima. Cap. 38.

Luc. 1. BEatus Ioannes Baptiſta legitur in Euangelio Lucæ repletus eſſe Spiritu ſancto ex vtero matris. Quapropter in exordio lucis diei quaſi in exordio natiuitatis ſacrificium Deo offertur in honore eius ad laudem creatoris, q̃ illum dignatus eſt honorare ex vtero matris. Ideò autem tres Miſſæ celebrantur in feſtiuitate beati Ioannis, quia tribus inſignibus triumphis excellenter refulſit. Ad hoc enim venit, vt viam Domino præpararet exemplo ſuæ conuerſationis. Qui triumphus celebratur in vigilia eius. Per baptiſmi miniſterium claruit inſignis: Huius miniſterij triumphus recolitur in prima Miſſa. Nazaræus verò permanſit ex vtero matris: Hoc donum recolitur in ſecunda Miſſa in die.

De offerenda, Vir erat in terra. Cap. 39.

INterim occurrit mihi repetitio verborum, quæ eſt in verſibus offerrorij, Vir erat. noluí prætermittere quod ſenſi de illa, quamuis ordo rerum teneat poſt ſcriptionem natiuitatis S. Ioannis, natiuitatem Chriſti ſcribere. In offertorio non eſt repetitio verborum, in verſibus eſt. Verba hiſtorici continentur in offertorio: verba Iob ægroti & dolentis continentur in verſibus. Aegrotus cuius anhelitus non eſt ſanus, neque fortis, ſolet verba imperfecta ſæpiùs repetere. Officij auctor, vt affectanter nobis ad memoriam reduceret ægrotantem Iob, repetiuit ſæpiùs verba more ægrotātiū. In offertorio vt dixi, non ſunt verba repetita, quia Hiſtoricus ſcribens hiſtoriam, non ægrotabat.

De Aduentu Domini. Cap. 40.

IN antiquis libris Miſſalium & lectionariorum reperitur ſcriptum, Hebdomada quinta ante Natalem Domini. Totidem enim lectiones habentur in lectionario, & totidem Euangelia à tempore memorato per dies Dominicos vſque ad natiuitatem Domini. Antiphonarius habet tria officia diurna, & quartū in die Dominico, qui vacat poſt lectiones duodecim: Nocturna verò quatuor, vt ſuperiùs dixi, per dies Dominicos. Auctor lectionarij excitat fidem noſtram ad recolendum Domini noſtri Ieſu Chriſti venturi in mundum præconium per quinque ætates mundi. Auctor Miſſalis, qui vocatur Gregorialis, & antiphonarij, nos rangit, vt recolamus natiuitatem Domini celebratam per tres ordines librorum, ſcilicet legis, prophetarum, & pſalmorum, necnon & per quartum, id eſt, principium Euangelij, in quo narratur Gabriel Archangelus miſſus ad Zachariam, videlicet nuncius natiuitatis præcurſoris Domini, verū etiam & prophetia Za-

A chariæ de aduentu Domini, & Gabriel miſſus ad Mariam virginem, narrans ei conceptionem Saluatoris noſtri, & cætera talia vſque ad natiuitatem. Nempe & ipſa quarta hebdomada, hoc eſt, quæ proxima eſt ante natiuitatem Domini, ſiue in qua celebratur, ſingularis eſt, & habet in matutinali officio per quamq; feriam antiphonas proprias in pſalmis. Et alio modo. Auctor lectionarij docet nos, quàm fortis ſit Dominus, qui venturus eſt ad nos, & intraturus domum noſtram, vt in ea habitet, quam ſolemus ſordidare quinq; ſenſibus noſtris. Illices formæ intrant per oculos: ſuſpicio mala de fratre, per aures: odor libidinoſus, per nares: per os ingluuies polluit, per tactum crudelitas. In ſordibus non vult habitare rex venturus: niſi ità purgetur hoſpitium, vt nec ſaltem puluis talium phantaſmatum remaneat, non dignabitur hoſpes venturus in illud intrare. Ideò ſcribit auctor quinque lectiones quinque hebdomadarum, vt nos hortetur circuncidere quinque ſenſus noſtros ab omni vitio, & parare manſionem dignam Regi, & Domino, atque vero prophetæ. De ipſo rege dicit prima lectio: Ecce dies venient, dicit Dominus, & ſuſcitabo Dauid germem iuſtum, & regnabit rex, & ſapiens erit. Et iterùm de Domino: Et hoc eſt nomen quod vocabunt eum, Dominus iuſtus noſter. Et iterùm in Euangelio de propheta, Quia hic eſt verè propheta, qui venturus eſt in mundum. Auctor Miſſalis ſiue antiphonarij, eandem præparationem hortatur nos facere per quatuor hebdomadas. Sicut enim homo internunciis quinque ſenſibus ad animam benè aut malè operatur, ità per quatuor elementa aut ruit ad mala corporalia, aut ſurgit ad bona. Quapropter, vt dixi, hortatur nos auctor memoratus, vt ſi vſque modò torpuimus negligentia, dehinc ſurgamus ad mundandam domum noſtram, vt qui non excitatus eſt in quinta hebdomada, ſaltem ſurgat in quarta. Ipſum enim ſonat lectio, quæ legitur in quarta hebdomada: Scimus quia hora eſt iam nos de ſomno ſurgere, & reliqua. Non dubito proptereà, cantorem in memorata hebdomada cum tuba ſua exaltare vocem, Ad te leuaui animam meam, vt excitet eos qui in quinta hebdomada ſopore negligentię oppreſſi ſunt. Quomodò domum noſtram præparare debeamus, in ſequentibus memorata lectio mōſtrat: Non in commeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione, ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum. Eandem præparationem inculcat in aures noſtras Sacramentarium: Suſcipiamus, inquiens, Domine miſericordiam tuam in medio templi tui, vt reparationis noſtræ ventura ſolennia congruis honoribus præcedamus. Si quis voluerit noſtra dicta infringere, quaſi nō ſint quatuor hebdomadæ plenè à memorata Dominica vſque in natiuitatem Domini, videtur mihi ignarus eſſe regulæ ſanctę ſcripturæ, quæ a

quæ à parte totũ ſolet implere. Vidi tempore priſco, Gloria in excelſis Deo, prætermitti in diebus aduentus Domini, & in aliquibus locis dalmaticas. Habet enim & iſtud aliquid rationis, ad inſinuandum tempus veteris teſtamenti. Nulli dubium quin maior gloria ſit in eccleſia Dei tempore noui teſtamenti, quàm foret veteris. Et alio modo: Quicquid enim raro ſit, precioſius ſit cum ſit. Vndè ſcribitur in libro Samuelis: Puer Samuel miniſtrabat ante Dominum coram Heli, & ſermo Domini erat precioſus. Ideò dicitur precioſus, quia illo in tempore erat rarus. Vndè Hieronymus ad Euagrium in epiſtola ſua: Omne quod rarum eſt, plùs appetitur. Pulegium apud Indos pipere precioſius eſt. Ac ideò quando intermittitur Gloria in excelſis DEO, ſine alia claritas ſacri ordinis ad tempus, multo auidiùs ſumitur quandò redditur; & clariùs in animis deuotorum reſplendet, quandò ab æruginoſis reparatur. Quaſi nouum canticum redditur, Gloria in excelſis Deo, in nocte natiuitatis Domini, vt eo magìs ad memoriam nobis reducatur, tunc primùm celebratum eſſe eundem cãtum hymnis Angelorum.

De Natiuitate Domini. Cap. 41.

MIſſam, quam celebramus in nocte Natiuitatis Domini, Teleſphorus apoſtolicus conſtituit. Ità ſcriptum eſt in geſtis epiſcopalibus: Conſtituit vt natali Domini noctù Miſſæ celebrarentur. Vt opinor, propter recordationem Angelorum, qui nocte illa cecinerunt, Gloria in excelſis Deo. In eadem Natiuitate ſtatuit auctor officij Miſſam celebrari manè ſecundam. Quod ſuperiùs prætulimus de natiuitate Ioannis, quæ habet Miſſam in initio lucis, hoc & in iſta retinemus, quamuìs multùm diſtet inter ſeruum & dominum. Nemo dubitat quòd homo Chriſtus Ieſus poſtquàm cœpit homo eſſe, ſemper Deus manſit. Vndè dicit Cyrillus Alexandriæ Epiſcopus in epiſtola ad Neſtorium Epiſcopum Conſtantinopolitanæ vrbis: Non enim priùs homo cõmunis ex ſancta eſt genitus virgine, & ſic poſteà Verbum ſuperuenit in eo: ſed ea ipſa vulua vnitus, natiuitatẽ carnalẽ creditur & dicitur pertuliſſe.

De conſueto tempore Miſſæ. Cap. 42.

MEmoratus Papa Teleſphorus ſcripſit, quo tempore primo diei liceret Miſſam celebrare. Legitur in geſtis epiſcopalibus dixiſſe memoratum Papam, vt ante horæ tertiæ curſum nullus præſumeret Miſſas celebrare, qua hora Dominus noſter aſcendit in crucem. Si enim propterea aptum eſt, iuxta memoratũ Papam, tempus horæ tertiæ celebrationi Miſſæ, quia in eo legitur ſecundùm Marcum crucem Chriſtum aſcendiſſe: & nos poſſumus cõuenienter dicere, aptum eſſe tempus horæ ſextæ, quo ſecundùm Matthæum crucem aſcendit: ſed & tempus horæ nonæ, quandò emiſit ſpiritum. Hæc tria tempora ſacrata ſunt Chriſti fixione linguis Iudæorum & ligno. Hi qui ante horam tertiam, ſiue poſt horam nonam neceſſariò offerunt ſacrificium Deo amore diuino infecti, vt non prætereat dies ſinè illorum ſacrificio, vt reor, non hoc agunt, quaſi proteruè contra inſtituta Apoſtolica: ſed habent cauſam ſeriam, qua excuſare probabiliter ſe poſſint, vt Dominus diſcipulos defendit reprehenſos à Iudæis, quãdò vellebant ſpicas, quaſi hoc facerent quod non licebat in ſabbatis, exẽplo Dauid, quandò neceſſitate famis tranſgreſſus eſt legem, vt manducaret panes conſecratos. Fames vtiquè in cauſa fuit, vt probabili excuſatione tranſgrederetur legem Dauid. Huic rei aliquid ſimile ſcribit Innocentius Papa cap. Iv. Ergò quod neceſſitas pro remedio reperit, ceſſante neceſſitate, debet vtiquè ceſſare pariter quod vrgebat: quia alius eſt ordo legitimus, alia vſurpatio, quam ad præſens fieri tempus impellit. Namque vidi Leonem Apoſtolicum diluculò intrare ad Miſſam, neſcio vtrum cauſa neceſſitatis intercedente hoc ageret, an ſola poteſtate. Quod legimus in geſtis pontificalibus, hoc ſcripſimus. Fulget enim poteſtas ratione decoràta. Protulit enim Teleſphorus memoratus rationem de hora Miſſæ, qua de re ſpontè incumbimus ſuæ auctoritati.

De ὑπαντῇ. Cap. 43.

SCriptum eſt in geſtis pontificalibus, quod Sergius Papa præciperet litanias fieri in die præſentationis Domini in templo. Ità enim ſcriptum eſt: Vt diebus annunciationis Domini, dormitionis, & natiuitatis ſanctæ Dei genitricis Mariæ, & ſancti Simeonis, quod ὑπαντὴ dicitur grecè, cum litania exeãt à ſancto Adriano, & ad ſanctam Mariam populus occurrat. De qua feſtiuitate dixit Beda ſacerdos & doctor eximius in libro de temporibus: Secũdum menſem Numa dicauit Februo, id eſt, Plutoni, qui luſtrationum potens credebatur, luſtrarique eo menſe ciuitatem neceſſè erat, quo ſtatuit, vt iura diis Manibus ſoluerentur. Sed hanc luſtrandi conſuetudinem benè mutauit Chriſtiana religio, cùm in menſe eodem die ſanctæ Mariæ plebs vniuerſa cum ſacerdotibus ac miniſtris hymnis modulatæ vocis per eccleſias, perque congrua vrbis loca procedit, datoſque à pontifice cereos manibus geſtat ardentes, & augeſcente bona conſuetudine, idipſum in cæteris quoquè eiuſdem Matris & perpetuæ Virginis feſtiuitatibus agere didicit, non vtiquè in luſtrationem terreſtris imperij quinquennem, ſed perennem regni cæleſtis memoriam, quandò iuxta parabolam virginum prudentum, omnes electi lucentibus bonorũ actuum lãpadibus obuiam ſponſo ac regi ſuo venientes, mox cum eo ad nuptias ſupernæ ciuitatis intrabunt.

De Miſſa pro mortuis. Cap. 44.

Cur Miſſa pro defunctis ſine Gloria, Alleluia, & pacis oſculo celebratur.

Orig. To. 1

MIſſa pro mortuis, in hoc differt à conſueta Miſſa, quòd ſinè Gloria & Alleluia & pacis oſculo celebratur. Gloria & Alleluia ſuauitatem & lætitiam noſtris mentibus inculcant. Quid cogitem ex hoc dicere, verbis Origenis explicabo. Scribit enim idem in homilia quinta Leuitici libri: Sacrificium verò pro peccato, non fit ex oleo. Dicit enim, Non ſuperponit ei oleum cùm iam pro peccato eſt. Quod ergò pro peccato eſt, nec oleum lætitiæ ei, nec thus ſuauitatis imponitur †. Nulli dubium, quin mors ſit vindicta primi peccati, ac ideò ſinè gloria & alleluia celebratur, quaſi ſinè oleo & thure. Notandum eſt etiam, quòd officium pro mortuis ad imitationem agitur officiorum, quæ aguntur in morte Domini. Iam prætulimus, quod nouimus; quarè in officiis paſſionis Domini pacis oſculum non demus: hìc neſcimus aliud proferre, niſi quod ibi prælibauimus, quoniam ibi non agitur oſculum pacis, nec hìc agitur. Recordatio mortuorum, nuncupatiuè agitur ante, NOBIS quoquè peccatoribus. Ibi finitur memoria mortis Domini, & inchoatur mors noſtra, per confeſſionem peccatorum. Ac ideò meritò ibi agitur memoria tranſeuntium, qui in Domino moriuntur. Chriſtus enim præceſſit eos, nos ſequimur. Solemus eorum memorias generaliter celebrare tertia, ac ſeptima, & tricefima die. Vndè talem habemus auctoritatem in veteri teſtamento: Scriptum eſt in libro Numerorum, capitulo quadrageſimoſeptimo: Qui tetigerit cadauer hominis, & propter hoc fuerit immundus, ſeptem dies adſpergetur ex hac aqua, die tertia & ſeptima, & ſic mundabitur. In celebratione triginta dierum ſuffulti ſumus Moyſis & Aaron celebratione. Ità ſcriptum eſt in eodem libro, capitulo primo: Omnis enim multitudo videns occubuiſſe Aaron, fleuit ſuper eum triginta diebus per cunctas familias ſuas. Et iterùm de Moyſe in Deuteronomio, capitulo trigeſimoquarto: Fleueruntq; ſuper eum filij Iſrael in campeſtribus Moab triginta diebus. Immundus propter cadauer hominis, pollutam animam ſignificat mortuis operibus. Purgatio mortui hominis per ſacrificium ſacerdotis, tertia die & ſeptima cõgruit naturæ humanæ. Conſtat homo ex anima & corpore. Anima tribus quaſi quandammodò columnis erigitur, vt diligat DEVM ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente. Corpus verò quatuor notiſſimis elementis ſubſiſtit. Peccatum animæ, quæ neglexit cultum Dei in cogitatione, in vita & intellectu, humiliter confitendo, offerimus DEO tertia die, vt ab his peccatis purgetur. Similiter peccatum quod per corpus geſſit, cupimus purgare in quarto die poſt tertium diem, id eſt, ſeptimo poſt mortem ſuam. Duobus modis committitur peccatum, aut faciendo ea, quæ non debuimus facere, aut omittendo ea, quæ debuimus facere. Vſque ad ſeptimum diem, in quo numero deſignatur vniuerſitas, omnia peccata quæ egit, & non debuit agere defleamus, & pro his rogamus, ſeorſùm pro anima, & ſeorſùm pro corpore: deincèps vſq; ad tricefimum: & pro his, quæ modò in ſuperioribus memorauimus, & pro illis quæ debuit facere, & non fecit. Triginta enim diebus completur menſis. Per menſem deſignatur curriculum præſentis vitæ, vt ex ſtatu lunæ facilè dinoſcitur. Vndè Gregorius in Moralibus Iob, libro octauo: Menſium quippe nomine, dierum collectio & ſumma ſignatur. Per diem ergò vnaquæq; actio exprimi poteſt: per menſem autem, actionum finis innuitur. Quandò ſtudemus vt opera amicorum noſtrorum ſint plena coram Deo, triginta diebus pro eis ſacrificamus. Non opinor vt aliquis velit dicere; quòd non liceat nobis orare quotidie & ſacrificare Deo pro mortuis. Sed quod agitur in tertia & ſeptima & tricefima die, publicè agitur, & generaliter ab omnibus amicis, ac conuenitur ſimul ad hoc in precibus Miſſarũ; atque eleemoſynis & cęteris bonis ſtudiis. Legimus in hiſtoria Anglorum, quendam presbyterum opinatum eſſe de fratre ſuo quòd mortuus eſſet in prœlio, qui tamen non erat mortuus, ſed vulneratus & vinculatus. Mox memoratus presbyter nõ expectauit tertium diẽ, neque ſeptimum, neque trigeſimum: ſed frequentiſſimè celebrauit pro eo Miſſas. Tempore Miſſæ quotidiè ſoluta ſunt vincula vulnerati. Scriptũ eſt volumine memorato, libri quarti capite viceſimo quarto: Cumq; vidiſſet qui emerat, eum ſe vinculis non potuiſſe cohibere, donauit ei facultatem redeundi, ſi poſſet. A tertia autem hora, quandò Miſſę fieri ſolebant, ſæpiſſimè vincula ſoluebantur. At ille iureiurando promiſit vt rediret, vel pecuniam illi pro ſe mitteret. Et poſt pauca: Qui poſt hæc in patriam reuerſus, atque ad ſuum fratrem perueniens, replicauit ex ordine cuncta, quæ ſibi aduerſa, quæve in aduerſis ſolatia proueniſſent. Cognouitque reuertente eo, illis maximè temporibus ſua fuiſſe vincula ſoluta, quibus pro ſe Miſſarum fuerant celebrata ſolennia. Solet vulgus requirere, ſi pro omnibus Chriſtianis licitum ſit Miſſam celebrare. Quibus Auguſtinus reſpondet in libro Enchiridion: Neque negandum eſt, defunctorum animas pietate ſuorum viuentium poſſe releuari, cùm pro illis ſacrificium mediatori offertur, vel eleemoſynę in Eccleſia fiunt: ſed eis hæc proſunt, qui cùm viuerent, hæc ſibi vt poſteà poſſint prodeſſe, meruerunt. Eſt enim quidam viuendi modus, nec tam bonus, vt non requirat iſta poſt mortem: nec tam malus, vt ei non proſint iſta poſt mortem. Eſt verò talis in bono, vt is hæc non requirat: & eſt rurſùs talis in malo, vt nec his valeat, cùm hæc vita trãſierit, adiuuari. Quocircà hic omne meritũ comparatur, quo poſſit poſt hanc vitam releuari

Margin notes:

Dies exequiarum p mortuis. Num. 19.

Num. 20.

Deut. 34.

Senſus myſticus de diebus exequiarum.

De die tertia.

De die ſeptima.

De die tricefima.

To. 1. Orare quotidie pro mortuis.

Ex hiſtoria Anglorum.

In Enchir. cap 110. Quibus proſunt poſt mortẽ exequiæ.

Section letters: A, B, C, D, E

mè duodecim patriarchæ viguerunt, ſcilicet intantùm, vt ab his duodecim Tribus poſteà fierent; Sicut ex duodecim Apoſtolis in nouo teſtamento propagatus eſt Chriſtianus populus, ità in veteri teſtamento populus peculiaris Deo ex duodecim patriarchis. Iſti duodecim pſalmi recolunt annum primum viſitationis vineæ, in quo ficus inutilis ſtetit. Vt nos inutiles non ſimus, recolimus duodecim pſalmos inſtar bonorum morum ſanctorum patriarcharum. Quos diuiſos cantamus per quaternarium numerum, quia quatuor virtutes ſunt, quibus credimus ſanctos patriarchas coluiſſe ſanctam Trinitatem, ſcilicet, prudentia, fortitudo, iuſtitia, & temperantia. Iſtæ virtutes non ſeparantur ab inuicem: ſed vbì vna ex illis eſt, tres ſemper oportet adeſſe. Vndè Auguſtinus in epiſtola ad Hieronymum. Porrò ſi prudentia tunc erit, ſi & fortis, & iuſta, & temperaus ſit, profectò vbì fuerit, ſecum habet cæteras: Sic & fortitudo imprudens eſſe non poteſt, vel intemperans vel iniuſta: Sic & temperantia neceſsè eſt vt prudens, fortis & iuſta ſit: Sic iuſtitia non eſt, ſi non ſit prudens, fortis, & temperans: Ità vt vbì vera eſt aliqua eorum, & aliæ ſimiliter ſint: vbì autem aliç deſunt, vera illa non eſt, etiamſi aliquo modo ſimiles eſſe videantur. † Sequentes tres pſalmi cum antiphonis recolunt ſecundum annum, in quo Dominus per legem viſitauit vineam ſuam, permanente adhuc ficu inutili: Vt non ſimus inutiles, cantamus tres pſalmos, quatenùs conſortes ſimus ordini trium electorum, qui fuerunt ſub lege Moſaica, ſcilicet legiſlatorum, pſalmiſtarum, & prophetarum. Hoc eſt inter duodecim pſalmos, qui ſine antiphona cātantur, & tres qui cum antiphona, quod erat inter duodecim patriarchas, qui peregrini erant, & ſperabant hæreditatem, quam poſteri eorum poſſederunt, & eoſdem poſteros, qui hereditauerunt terram promiſſam patribus eorum. Gloriati ſunt duodecim patriarchæ de promiſſis, ſed poſteri eorum magìs de perceptis. Tres nouiſſimi pſalmi cum Alleluía, recolunt annum tertium in nouo teſtamento, ficu inutili manente, coruſcante iam Euangelica gratia. Laudamus Dominum in primitiua Eccleſia ex Iudaico populo: Laudamus in ſequenti ex gentilitate: Simili modo in reuocatione populi Iudaici, vt noſtra ficus fructum pariat, noſter videlicet populus, verbis & moribus colimus illam per exempla ſanctorum patrum. Hoc enim diſtat inter illos tres pſalmos, qui cum antiphonis cantantur, & iſtos tres, qui cum Alleluia, quod eſt inter illos, qui habuerunt teſtamentum mutandum: & eos, qui habent teſtamentum non mutandum. Maior clarificatio eſt in nouo teſtamento, quàm in veteri. Horum omnium reſurrectionem celebramus in Dominica noſtra: horum participes nos credimus futuros. Tres articulos memo-

A ratorum temporum dicit Gregorius in homilia ſua ſignificatos eſſe in tribus annis, quibus Dominus quæſiuit fructum ficulneæ, & non inuenit. Quandò eorum recordamur, qui migrauerunt de mundo, fodimus foſſam circa ficulneam, quia humiliamus nos vſque ad puluerem mortis: & ſtercus addimus, quandò peccata noſtra recolimus. Hic dicendum eſt, quid ſit inter ſtatum præſentium lectionum, & earum quæ per paſtores domeſticis adminiſtrantur. Lectiones quæ per paſtores cantantur, domeſticos & ſcientes admonent, vt non

B deficiant. Sicut ligna in focis adduntur lignis, vt non deficiat ignis, ità ignitis ſenſibus domeſticorum, adduntur verba ignita paſtorum, vt non deficiant. Lectiones in nocturnali officio, typum gerunt earum lectionum, quæ ſolebant fieri in ſcholis patrum, in quibus neſcientes imbuebantur, & licitum erat eis interrogare in quibus dubitabant. Quarum exempla prætulimus in libello de officio Miſſæ, & hic vnum proſcrimus. Scriptum eſt in Actibus Apoſtolorum: Hi autem erant nobiliores

C eorum qui ſunt Theſſalonicæ, qui ſuſceperunt verbum cum omni auiditate, quotidiè ſcrutantes ſcripturas, ſi hæc ità ſe haberent. Ipſa enim dubitatio, quæ eſt in mentibus audientium, antequàm ad plenam cognitionem veniant, deſignatur per ſtatum noctis. Eſt varietas vna de verſu, qui fit altero ordine in iſto officio, quàm in cæteris officijs. In cęteris officijs poſt lectionem ſequitur verſus: in iſto præcedit. Verſus cauſa eſt, vt oſtendat totam intentionem, quam gerit chorus in officio ſuo. Igitur, quia finis continet futurum effectum ſiue in malo ſeu in bono, meritò poſt

D completum officium ante ſpecialem orationem verſus ponitur: At in iſto officio quoniam ſedetur ad lectionem poſt pſalmos, pręcedit verſus lectionem. Nulli dubium, quin aliqua quies ſit feſſis, ſeſſio, & quaſi aliqua præſumptio de ocio. Ac ideò quia DEVS non ſpernit preces afflictorum, conſtitutum eſt, vt ilicò pòſt afflictionem corporum ſeqnatur oratio verſus. Coniungunt nos nouem lectiones conuerſationi nouem ordinum Angelorum: Coniungunt nos nouē reſponſorij gaudijs eorundem nouem ordinum Angelorum. Et quoniam orandum eſt, antequàm ad illorum ſocie-

E tatem perueniamus, celebratur verſus orationis communis chori ante lectionē. Primus verſus dicit, Memor fui nocte nominis tui, & cætera. Ipſa verba oſtendunt, cur ſurrexerimus de ſtatu noſtro. Secundus verſus, Media nocte ſurgebam. Iſte oſtendit, qua hora noctis oporteat ſurgere: ſed quoniam negligentes ſumus de tempore quo ſoliti erant ſurgere patres noſtri, non audemus mentiri, mutamus verſum iſtum, & dicimus alterum, Quoniam tu illuminas lucernam meam. Tertius verſus dicit: Exaltare Domine. Iſte apertè nouum teſtamentum

R recolit,

recolit, in quo CHRISTVS exaltauit hominem aſſumptum ad cælos in virtute ſua: Quia diximus quòd media nocte ſurgendum eſſet in nocturnali officio, ex verbis ſancti Auguſtini & Hieronymi, oportet nos confirmare noſtra. Dauid dicit in Pſalmo, Beati immaculati, quo tempore ipſe ſolitus eſſet ſurgere ad confitendum Domino, Media nocte ſurgebam. Et in alio loco, Præueni in maturitate, & clamaui. Quod ità Auguſtinus, Præueni intempeſta nocte, & clamaui. Plures codices non habent, intempeſta nocte, ſed, in maturitate: vix autem vnus inuentus eſt, qui haberet geminata I N præpoſitione, id eſt, in immaturitate. Immaturitas itaque hoc loco nocturnũ tempus eſt, quod non eſt maturum, id eſt, opportunum, vt agatur aliquid vigilando, quod etiam vulgò dici ſolet hora importuna: nox quoquè intempeſta, id eſt, media, quandò quieſcendum eſt. Hinc procul dubio nuncupata eſt, quia importuna eſt actionibus vigilantium. Tempeſtiuũ enim dixerunt veteres opportunum, & intempeſtiuum importunum, à tempore ducto vocabulo, non ab illa tempeſtate, quæ conſuetudine Latinæ linguæ cæli perturbatio iam vocatur, quamquàm iſto verbo libenter vtantur hiſtorici, vt dicant, Ea tempeſtate, quòd volunt, Eo tempore, intelligi. Vndè & Hieronymus in libro de vita Paulæ, Poſt alleluia cantatum, quo ſigno vocabantur ad collectam, nulli reſidere licitum erat, ſed prima vel inter primas veniens, cæteras operiebatur, pudore & exemplo ad laborem eas prouocans, non terrore. Mane, hora tertia, ſexta, nona, veſpere, noctis medio, per ordinem pſalterium canebant. Itẽ eiuſdem ad Demetriadem virginem: Nunc tãtùm ad virginem loquar, id eſt, non ea, quæ extra te, ſed in te ſunt, tantùm conſiderans. Præter pſalmorum & orationis ordinem, quod tibi hora tertia, ſexta, nona, ad veſperum, noctis medio, & manè ſemper eſt exercendum: ſtatue quot horis ſanctam ſcripturam ediſcere debeas, quanto tempore legere, non ad laborem, ſed ad delectationem, & inſtructionem animæ, cumque hæc finieris ſpatia, & frequenter te ad figenda genua ſolicitudo animi ſuſcitauerit, habeto lanam ſemper in manibus, vel ſtaminis pollice fila deducito, vel ad torquenda ſubtegmina, in alueolis fuſa vertantur, aliarumque neta aut in globum collige, aut texenda compone, & reliqua. Et iterùm eiuſdem ad aliam de inſtitutione filiæ. Præponatur ei probæ fidei, morum, ac pudicitiæ virgo veterana, quę illam doceat, & aſſueſcat exemplo ad orationes & pſalmos nocte cõſurgere, manè hymnos canere, tertia, ſexta, nona hora ſtare in acie quaſi bellatricẽ CHRISTI, accenſaque lucerna reddere ſacrificium veſpertinum. Sic dies tranſeat, ſic nox inueniat laborantem, Oratio lectioni, lectio ſuccedat orationi. Sufficiant nobis hęc exempla ad demonſtrandum, qua hora ſurgendum ſit in nocturnali officio, & hic habeant finem tres ſtationes vigiliarum, quę per ternas horas diuiſæ exercitę ſunt, & in quarta oriente iam Lucifero, excuſſis corporibus tædij noſtri, ſobriè & ſtrenuè pręſtolemur aduentum Domini noſtri IESV CHRISTI, qui ſua reſurrectione nos lętificauit, & informauit ad reſurrectionem noſtram, quam deſiderauerunt patres, ſed in nobis impleta eſt, in quos fines ſeculorum deuenerunt. Quos fines recolimus in matutinali officio vſque ad reſurrectionem corporum.

De Matutinali officio. Cap. 10.

MAtutinale officium, tempus noui teſtamenti mentibus noſtris intimat, hoc eſt, ab initio baptiſmi vſque ad plenam remunerationem, quam promiſit Deus cum iureiurando Abrahę, & filijs ſuis in ęternum. Eo enim tempore, id eſt, matutinali, baptizati ſunt filij Iſrael in mari rubro, vt Exodus narrat: Factum eſt, inquiens, in vigilia matutina, & eccè reſpiciens Dominus ſuper caſtra Aegyptiorum per columnam ignis & nubis, & interfecit exercitum eorum, & ſubuertit rotas curruum, & reliqua. Quandò iſti ſunt interfecti, tunc baptizati ſunt filij Iſrael. Quę ſit vigilia matutina, Beda in tractatu ſuper Marcum monſtrat, vbi diſputat de quarta vigilia noctis. Et circa, inquit, vigiliam quartam noctis, venit ad eos, ambulans ſuper mare. Stationes & vigiliæ militares, in terna horarum ſpatia diuiduntur. Quandò ergò dicit, quarta vigilia noctis veniſſe ad eos Dominum, oſtendit tota nocte periclitatos, & extremo noctis tempore eis auxilium præbitum. & paulò pòſt, Cùm verò mentem quis niſi iuſtus ad ſuperni lumen pręſidij & perpetuę dona retributionis erexerit, quaſi inter noctis vmbras repentè exortum Luciferi conſpicit, quod diem proximũ nunciat. Lucifer nanque cum pluribus tres horas noctis, id eſt, totam vigiliam matutinam illuminare perhibetur. Aderitque Dominus, qui ſopitis tentationum periculis, plenam libertatis fiduciam ſuę protectionis attribuat. Quod tẽpus, id eſt, baptiſmi, pręfiguratum eſt in arca Noe, in qua pauci, id eſt, octo animę ſaluę factę ſunt. Docet Petrus Apoſtolus hoc præceſſiſſe in forma noſtri baptiſmatis, dicens: In qua pauci, id eſt, octo animę ſaluæ factæ ſunt per aquam: quod & nos nunc ſimilis formę ſaluos baptiſma facit. & reliqua †. Sicut tunc octo animę fuerunt in arca, ità poſſumus inuenire octo ordines electorum ſub tempore baptiſmi. Primus ordo eſt primitiuæ Eccleſię verſantis in populo Iudaico: ſecundus, eiuſdem primitiuæ Eccleſię intrantis ad gentes: tertius, credentis gentilitatis: quartus, reſipiſcentis populi Iudaici: quintus, eorum, qui futuri ſub tempore Antichriſti: ſextus & ſeptimus & octauus, eorum, qui vniuerſaliter colligendi

ſunt

ſunt ex Aſia, & Europa, & Africa, & fruentur maiori pace, quàm nunc fruatur Eccleſia. Vndè Gregorius: Quæ ſagena ſcilicet vniuerſaliter tunc repletur, cùm in fine ſuo humani generis ſumma concluditur. Primus pſalmus monſtrat primitiuam Eccleſiam, quæ reformata & ædificata eſt Chriſti prædicatione, eo iam regnante, ſicut ipſe dicit, Data eſt mihi omnia poteſtas in cælo & in terra. Quod primus & ſecundus verſus dilucidāt, Dominus regnauit, decorē induit, induit Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe. Iſte regnantem Chriſtum monſtrat: At ſecundus ædificationem membrorum ſuorum, dicens: Etenim firmauit orbem terræ, qui non commouebitur. Quid iſte pſalmus in ſe contineat, addiſcimus verbis ſancti Auguſtini in expoſitione tituli ipſius. Ità enim infit: In titulo enim tamquàm admonemur in limine, quid intùs quæramus. Inſcriptus ergò eſt ità: Laus cantici ipſi Dauid in die ante ſabbatum, quandò fundata eſt terra. & poſt aliqua, Cùm omnes qui credunt per vniuerſam terram, immobiles ſunt in fide, fundata eſt terra: tunc fit homo ad imaginē Dei, quod ſignificat ſextus ille dies de Geneſi. Sed quomodò illum fecit Deus? Quomodò fundata eſt terra? Chriſtus venit vt fundaret terram. Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus †. Super hoc fundamentum Apoſtolica Eccleſia primò fundata eſt. Ipſa venit ad cæteras nationes, annuncians eis Chriſti aduentum, & præcipiens, vt ei iubilarent & ſeruirent. Vndè idem, qui ſuprà, dicit in tractatu pſalmi nonageſiminoni. Iubilate ergò Domino vniuerſa terra. Nunquìd modò vocem meam audit vniuerſa terra? Et tamen hanc vocem audiuit vniuerſa terra: Iam iubilat Domino vniuerſa terra: & quod adhuc non iubilat, iubilabit. Prætendens enim benedictio incipiente Eccleſia ab Hieruſalem per omnes gentes, & reliqua. Ex his verbis noſtram vocationem ſentimus in ſecundo pſalmo per prædicationem Apoſtolorum, Ac in tertio noſtram beneuolentiam offerimus Apoſtolorum vocationi, & dicimus: Deus Deus meus, ad te de luce vigilo: Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi & caro mea. Titulus pſalmi monſtrat præſentem pſalmum cantatum eſſe ex perſona gentilitatis. Titulum habet iſte Pſalmus, Ipſius Dauid, cùm eſſet in deſerto Idumææ. Quod ità idem Auguſtinus in tractatu pſalmi eiuſdem: Per Idumææ nomen intelligitur ſeculum iſtud. Idumæa enim gens erat quædam errantium hominum, vbì idola colebantur. Arca enim Noe, quæ octo animas continebat, bicamerata erat. De qua re ſcribit idem qui ſuprà, in libro quintodecimo de ciuitate Dei: Et fieri quidem poteſt, vt & nobis quiſpiam, & alius alio modo exponat hæc aptiùs, dum tamen ea quæ dicuntur, ad hanc de qua loquimur, Dei ciuitatē in hoc ſeculo maligno tamquàm in diluuio

A peregrinantem omnia referantur, ſi ab eius ſenſu, qui iſta conſcripſit, non vult longè aberrare, qui exponit. Exempli gratia, velut ſi quiſpiam quod hìc ſcriptum eſt, inferiora bicamerata, & tricamerata facies ea, non quod ego in illo opere dixi velit intelligi, quia ex omnibus gentibus Eccleſia congregatur: bicameratam dictam, propter duo genera hominum, circunciſionem ſcilicet, & præputiū, quos Apoſtolus & alio modo dicit Iudæos & Græcos, & reliqua. Quia futurum eſt ante perſecutionem Antichriſti, vt populus ex præputio & circūciſione B vnum ſint in fide, ideò duo pſalmi in tertio ordine continentur ſub vna antiphona. Quæ cōtinentur in pſalmo, Deus miſereatur noſtri, vtrunque populum deſignant, ſcilicet Iudæum, & gentilem. Poſtquàm hi fuerint coniuncti, veniet tribulatio Antichriſti, in cuius figuram præceſſit Nabuchodonoſor, & mittet in caminū tribulationis tres filios Noe, quaſi tres pueros, quos non ſolùm liberabit DEVS de eius malignitate, quia electi ſunt: ſed & benedicent Dño in ſimilitudinē trium puerorum. Quapropter cùm ī cęteris pſalmis ſolemus dicere Alleluia, C in iſta benedictione Latinis verbis vtimur, ad commendandam tribulationem, quam paſſuri ſunt ſancti in diebus memorati Antichriſti, ſiue modò patiuntur à membris eius. Et non eſt neceſsè ibì cantare, Gloria patri & Filio, quia in ipſa benedictione commemoramus eandem ſanctam Trinitatem, dicendo: Benedicamus Deo patri & Filio & Spiritui ſancto. Diximus de Gloria patri, quòd eius vſum ſcripſerit beatus Hieronymus ad Papam Damaſum. Poſt hoc ſecundùm Danielem erit quies aliqua, qui ità dicit: Beatus qui expectat, & peruenit vſ- D que ad dies mille trecentos trigintaquinque. Quod beatus Hieronymus ſic exponit, Beatus, inquit, qui interfecto Antichriſto ſupra mille ducentos nonaginta dies, id eſt, tres ſemis annos, dies quadragintaquinque præſtolatur, quibus eſt Dominus atque Saluator in ſua maieſtate venturus. In qua quiete celebrabitur laus Dei, quæ continetur in tribus pſalmis, ſcilicet, Laudate Dominum de cælis. &, Cantate Domino canticum nouum. &, Laudate Dominum in ſanctis eius, ab vniuerſo genere humano, quod euadet de tribulatione, quod E genus humanum à tribus filijs Noe propagatum eſt. Vndè Auguſtinus in memorato libro quintodecimo de ciuitate DEI: Tricamerata verò, quæ in arca erat, eò quòd omnes gentes de tribus filijs Noe poſt diluuium reparatæ ſunt: Siue alio modo, vt idem Auguſtinus in libro quæſtionum Euangeliorum titulo quadrageſimoſeptimo, Ad ipſa tria genera quę aſſumuntur, arbitror pertinere etiam illa tria nomina ſanctorum virorum, quos ſolos liberatos Ezechiel propheta prænunciat, Noe, Daniel, & Iob. Videtur enim Noe pertinere ad eos, per quos Eccleſia regitur, ſicut per illū in aquis arca gubernata eſt, quæ figurā geſtabat

Eccleſiæ: Daniel autem, quia cælibem elegit vitam, id eſt, nuptias terrenas contempſit, vt, ſicut dicit Apoſtolus, ſinè ſolicitudine viueret cogitans quæ ſunt Dei, genus eorũ ſignificat, qui ſunt in ocio, ſed tamen fortiſſimi in tentationibus vt poſſint aſſumi: Iob autem quia & vxorem habuit, & filios, & amplas terrenarũ rerum copias, ad illud genus pertinet, cui molendinum deputatum eſt: ſed tamen vt ſint fortiſſimi in tentationibus, ſicut ille fuit. nõ enim aliter aſſumi poterunt: nec puto alia eſſe genera hominũ quibus conſtat Eccleſia, quàm iſta tria. Quoniam futura ſunt hęc vnius virtutis, ſcilicet patientiæ conſortia, & communia, ſub vna antiphona ſiue Alleluia canuntur tres pſalmi, qui nos inuitant ad eorũ ſocietatem. Dein ſequitur lectio, quæ pro admonitione fraterna recitatur in choro, quę ſemper placita erit quãdiù in præſenti ſeculo deget Eccleſia. Poſt eã ſequitur verſus aptus tẽpori tali. dicit enim, Dominus regnauit, & cætera. Tunc fiet illud quod Apoſtolus dicit, Cùm tradiderit regnũ Deo & patri. Quandò regnum DEO tradit, ſibi ipſi qui DEVS eſt, coniungit illud ad perpetuum regnum ſuum. At hymnus Zachariæ prophetæ recolit remunerationem promiſſam Abrahæ, id eſt, vt ſeruiamus Domino ſine timore in ſanctitate & iuſtitia omnibus diebus. Tale ſeruitium reperitur modò in raris, qui ſunt iam perfecti: Sed tunc ab electis omnibus celebrabitur, quia omnes erunt perfecti.

De nocturnali officio per quotidianas noctes. Cap. 11.

VT enim Dominica nox recolit ciues Hieruſalem ab initio mundi vſque in finem, ità quotidianæ noctes peregrinationem mortalium, & abalienationem à patria inter inimicos degentem. Et quia duodecim horæ ſunt noctis, in quibus neceſſe habemus cuſtodia Domini muniri, duodecim pſalmos cantamus. Et quia hæc cuſtodia ſeria eſt per ſex ætates mundi, ſex antiphonis coniungimus pſalmos. Et quia ſex ætates mundi tribus temporibus concluduntur, ſcilicet naturalis legis, literæ, & legis gratiæ, tres lectiones leguntur, & tres reſponſorij canuntur.

De Matutinali officio per quotidianas noctes. Cap. 12.

IN Dominicis noctibus per quinq; antiphonas recolimus ſtatũ Eccleſiæ ab initio Apoſtolicæ ſtabilitatis vſque ad perfectionem electorum, qui in fine mundi venturi ſunt: At quotidianis noctibus altero modo eundem ſtatum recolimus per mutationem pſalmorum, & canticorum à ſecunda feria vſque in ſabbato. Primus pſalmus, Miſerere mei Deus, continet pœnitentium conuerſionem. Iudæi conuerſi, qui deputantur in primitiua Eccleſia, iſtius pſalmi vigorem frequentabant, quandò ad prædi-

A cationem Petri pœnitentiam egerunt, & compuncti ſunt corde. De quibus ſcriptum eſt in
Actibus Apoſtolorum: His auditis, compuncti
ſunt corde, & dixerunt ad Petrum & ad reliquos
Apoſtolos, Quid faciemus viri fratres? Petrus
verò ait illis: Pœnitentiã, inquit, agite, &
baptizetur vnuſquiſq; veſtrum in nomine Ieſu
Chriſti. Simili modo per ſequentes noctes idẽ
pſalmus nos, qui de gentili conuerſatione conuerſi
ſumus, ad pęnitentiã prouocat. Sufficit de
præſenti pſalmo. De cæteris, id eſt, Deus Deus
meus ad te de luce vigilo. &, Deus miſereatur
B noſtri. &, Laudate Dominũ de cælis, ac, Cantate
Domino, atque, Laudate Dominũ in ſanctis
eius, iam dictum eſt: reſtat ordo vt ad ſecundã
feriam reuertamur, & tranſeamus per mutationem
pſalmorum & canticorum. Illud primò
oportet intueri, vt pſalmus & canticum ſicut
ſunt in officio deputata vnius noctis, ità ſint in
rebus ſimilia & ſignificationibus. Pſalmus, Verba
mea, habet hunc titulum, Pro ea, quę hæreditatẽ
accepit. Quem ità exponit Auguſtinus:
Intelligitur ergò Eccleſia, quæ accepit hæreditatem,
vitam ęternam per Dominum noſtrum
C IESVM CHRISTVM, vt poſſideat ipſum
Deum, cui adhærens, beata ſit ſecundùm illud,
Beati mites, quoniam ipſi hæreditate poſſidebunt
terram. Hanc hæreditatem primitiua Eccleſia
accepit, quæ ſimul cum Apoſtolis in præſenti
ſeculo vixit. Ex eius perſona cantatur
canticum Eſaiæ prophetæ, Confitebor tibi Domine,
quoniam iratus es mihi: conuerſus eſt furor
tuus, & conſolatus es me. & cætera. Canticum
iſtud, illud tempus recolit, quandò primũ
vexillum ſanctæ crucis erectum eſt. Vndè in
D ſuperioribus partibus in eodẽ propheta ſcriptũ
eſt, Et leuabit ſignum in nationes, & congregabit
profugos Iſrael, & reliqua. Quod ſic Hieronymus
in eodem exponit, In die illa, hoc eſt, in
illo tempore, de quo & ſupradictum eſt, cùm
reſurrexerit radix Ieſſe in ſignum populorum,
ſiue vt dominetur gentium, apponet Dominus
ſecundò manũ ſuam, vt nequaquàm iuxta eos
noſtros Iudaizantes in finem mundi, cùm intrauerit
plenitudo gentium, tunc omnis Iſrael ſaluus
fiat: ſed omnia hæc in primo intelligamus
aduentu. Et paulò pòſt: Leuabit igitur ſignum
E crucis in nationes vniuerſas, & de ſynagogis Iudæorum
primùm Iſrael populos congregabit,
vt Apoſtoli præceptum Saluatoris implerent,
qui dixerat: Ite ad oues perditas domus Iſrael.
Idem in ſequentibus in memorato libro monſtrat,
de quibus canticum narret, dicens: Qui
priùs in ſolitudine dixeratis, quandò aſcendiſtis
de terra Aegypti, & mare ſiccatum eſt
rubrum: Cantemus Domino, glorioſè enim
magnificatus eſt: & nunc percuſſa lingua maris
Aegypti, & flumine illius arefacto, atq; cõſciſſo
& humiliato, glorificate Dominum, &
dicite: Confitebor tibi Domine, quoniam iram
merui & furorem. Tuam miſericordiam cõſecutus
ſum, Tu es .n. Saluator meus, id eſt, Ieſus:
& nequa-

& nequaquàm fiduciam habebo in idolis, nec timebo quæ non ſunt timenda: ſed tu es fortitudo mea, & laus mea. Hoc eſt inter pſalmum & canticum, quod eſt inter opera iuſti, & gratiarum actionem: vt pſalmus demonſtret, opera iuſti poſt conuerſionem, vt eſt in præſenti pſalmo: Quoniam ad te orabo Domine, manè exaudies vocem meam: Manè adſtabo tibi & videbo, & cætera: & canticum, Laudem Dei pro eodem opere. Verſus poſt lectionem per quotidianas noctes, illud tempus ad memoriam reducit, quandò merces recumpenſabitur poſt laborem præſentis ſeculi iuſtis à Domino. Verſus dicit, Repleti ſumus manè miſericordia tua, & reliqua. Quem ita exponit Auguſtinus in eodem pſalmo, vndè ſumptus eſt: Deindè, inquit, illa bona quæ futura ſunt, ſpe anticipans, & velut facta iam deputans, repleti ſumus, inquit, manè miſericordia tua. Ergò in his velut nocturnis laboribus & doloribus prophetia nobis accenſa eſt. ſicut lucerna in obſcuro loco, donec dies illuceſcat, & Lucifer oriatur in cordibus noſtris. Beati enim mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Tunc replebuntur eo bono iuſti, quod nunc eſuriunt & ſitiunt, cùm per fidem ambulantes peregrinantur à Domino. Vndè & illud dicitur, Replebis me lætitia cum vultu tuo: manè adſtabunt & contemplabuntur. Et, ſicut alij dixerunt interpretes, Satiati ſumus manè miſericordia tua. Tunc ſatiabuntur: Sicut enim alibi ait, Satiabor cùm apparuerit gloria tua. Vndè dicitur, Oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. Atq; ipſe Dominus, Oſtendam meipſum illi. Quod donèc fiat, nihil boni nobis ſufficit, nec ſufficere debet: nè deſiderium noſtrum in via remaneat. Et poſt pauca: Repleti ſumus manè miſericordia tua, & exultauimus, & *delectati ſumus in omnibus diebus noſtris. Dies ille, dies eſt ſine fine, ſimul ſunt omnes illi dies †. Quod per quotidianas noctes ſequitur poſt hymnum Zachariæ, qui nos introducit poſt reſurrectionem corporum in æternam vitam, oratio conſueta hoc innuit, quòd illa omnia bona peccatores per pœnitentiam ſperant.

* lætati

De tertia feria. Cap. 13.

TErtia feria illud tempus recolit, quandò ab impiis Imperatoribus perſequebatur Eccleſia, qui conabantur auferre lucrum Apoſtolorum, nè filios ſpiritales generarent. Tempus illud præcipuè fuit à prima perſecutione Neronis, vſque ad tempora Diocletiani, & Maximiani. Qui ſancti eo tempore paſſi ſunt, pſalmus monſtrat, dicens: Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta, &c. Sequentia non minùs demonſtrant triſtitiam ſanctæ Eccleſiæ, quam habebat, quia non ei apertè licebat Chriſtum generare in cordibus electorum. Enaſit ſancta Eccleſia de hac tribulatione, & cantat canticum, quod cantauit Ezechias poſtquàm liberatus eſt de Sēnacherib, & poſtquàm eum Deus viſitauit per flagellum infirmitatis, nè eleuaretur cor eius de victoria conceſſa. Vndè & dicit, Viuens viuens ipſe confitebitur tibi, ſicut & ego hodie: pater filiis notam faciet veritatē tuam. Nam & ipſe ideò flebat, quia dolebat orbitatem filiorum.

De quarta feria. Cap. 14.

FEria quarta tempus illud recolit, in quo ſancta Eccleſia exaltata eſt ſuper omnes inimicos ſuos. Quod ex titulo pſalmi qui in ea cantatur, cognoſcere poſſumus. Titulus talis eſt, In finem pſalmus Dauid, Canticum Hieremiæ, & Ezechiel ex populo tranſmigrationis cùm inciperent exire. Iſte pſalmus ex perſona eorum cantatur, qui intuentur reditum ad Hieruſalem, & libertatem populi Dei. Sicut Iudæi quondam liberati ſunt de Babylonia, & trāſducti Hieruſalem: ita & Eccleſia noſtra liberata eſt de manu impiorum Imperatorum, & donata libertati tempore Conſtantini Imperatoris. Vndè exultat in cantico, quod cantauit Anna Samuelis mater, poſtquàm liberata eſt de afflictione Phenennę æmulæ ſuæ: Exultauit, inquit, cor meum in Domino, & exaltatum eſt cornu meum in Deo meo. Ab illo enim tēpore poſtquàm reſpublica & poteſtas Romanorum ſubdita eſt Apoſtolicis viris & Chriſtianis Imperatoribus, dilatatum eſt os Eccleſiæ ſuper inimicos ſuos, ſcilicet & Paganos & perfidos Iudæos. Iſta dilatatio hodierna die permanet: det Deus, vt diù permaneat & impleatur illud Apoſtoli, Donec plenitudo gentium introierit, & ſic omnis Iſrael ſaluus fiet.

De quinta feria. Cap. 15.

ISte articulus ſub vna virga, id eſt, ſub vno regimine ſuſcipit populum Iudaicum, & populum gentilem. Quia in iſto articulo recipiendus eſt populus Iudaicus, cantatur pſalmus in quinta feria, qui prætitulatur ex oratione Moyſis. Talis eſt titulus, Oratio Moyſis hominis Dei. Sequitur canticum, Cantemus Domino. Quod olim cantauere in figura futuræ victorię percipient quandò implebitur quod Dominus in Euāgelio dixit, Amodò nō me videbitis, donec dicatis, Benedictus qui venit in noīe Dñi.

De ſexta feria. Cap. 16.

SExta feria celebratur in memoriam paſſionis Saluatoris noſtri. Pſalmus qui in ea cantatur, hunc titulum habet, Ipſi Dauid, quandò eum filius eius perſequebatur. De quo titulo ita dicit Auguſtinus in prologo eiuſdem pſalmi: Agnoſcamus ergò quemadmodùm Chriſtum perſequebatur filius ſuus: Habebat enim filios de quibus dicebat, Non ieiunant filij ſponſi quamdiu cum illis eſt ſponſus, cum autem ablatus fuerit ſponſus, tunc ieiunabunt filij ſponſi. Ergò filij ſponſi Apoſtoli, & inter hos perſecutor diabolus Iudas. Paſſionem itaquę

ſuã in hoc pſalmo prædicaturus eſt Chriſtus.
Canticum paſſionem eius nihilominus ſonat,
dicens: Cornua in manibus eius, ibi abſcon-
dita eſt fortitudo eius. Quod ſic Hieronymus
exponit: Vexilla & trophea crucis, & i ipſis cor
nibus abſcondita eſt fortitudo eius. & Paulò
pòſt in cruce ergò paulispèr fortitudo eius ab-
ſcondita eſt, quando dicebat ad patrem: Triſtis
eſt anima mea vſque ad mortem: &, Pater, ſi
poſſibile eſt tranſeat à me calix iſte. & in ipſa
cruce, Pater, in manus tuas commendo ſpiri-
tum meum. Iſta eſt quinta noa à ſecunda feria.
Sicut in quinto pſalmo per Dominicas noctes
celebratur contemptus Nabuchodonoſoris, &
victoria trium puerorum, inter quos erat quar-
tus adſpectus filij hominis: ita & nunc in quin-
to loco contemptus totius mundi, & victoria
ſummi & ſolius triumphatoris illius, cuius ad-
ſpectus olim videbatur inter tres pueros. Di-
gneq; in ſexta feria memoratur eius paſſio præ
cæteris noctibus, quia in ea peracta eſt.

De Sabbato. Cap. 17.

SAbbatum recolit memoriam electorum Iu-
dæorum, qui iuncti erunt eccleſiæ in fine
mundi. Sabbatum quod fingebant & fingunt
Iudæi carnales ſe obſeruare, Iudæi fideles in ve-
ritate cuſtodient in fine. Pſalmus qui in eo can
tatur, talem titulum habet: Pſalmus cantici in
die ſabbati. Ex titulo pſalmi conueniens eſt
pſalmus ſabbato. Quomodò congruat populo
Iudaico, verſus quidam demonſtrat, dicens: In
decachordo pſalterio cum cantico & cithara.
Quod ità Auguſtinus, Decachordum pſalteriũ
modò audiſtis: Dechachordum pſalterium ſi-
gnificat decem præcepta legis. Sed cantare in
illo opus eſt, non portare pſalterium. Nã & Iu-
dæi habent legem: portant, non pſallunt. Qui
ſunt qui pſallunt? Qui operantur. Qui operan-
tur cum triſtitia, nondùm pſallunt, Qui ſunt
qui pſallunt? Qui cũ hilaritate faciunt benè, &
reliqua. Hoc credimus futurum eſſe in populo
Iudaico, quandò populus vnus erit cum ſancta
Eccleſia, quod modo beatus Auguſtinus narrat
de ſancta Eccleſia. Canticũ quod ſequitur, Au-
dite cæli, quomodò ſabbato conueniat & popu-
lo Iudaico, dominus Beda explanat in ſecundo
libro tractatus ſuper Lucam: Confluebant autẽ
die ſabbati in ſynagogis, vt iuxta quod Domi-
nus præcipit, Vacate & videte, quoniã ego ſum
Deus, feriatis mundi negociis, ad meditanda
legis monita quieto corde reſiderent, Cuius
quotidie deuotionis agendæ hactenus in eccle-
ſia perdurat indicium: quia ad memoriam pri-
ſcæ religionis canticum Deuteronomij, in quo
vniuerſus veteris populi ſtatus, quid videlicet
offenſò, quid propitio Deo meruerit, continè-
tur, nonnullis in locis ſabbato dicere cõſueuit:
Alioquin eſſet præpoſterum, vt in prioribus ſe-
ptimanæ diebus prophetarum dictis carmini-
bus, Moyſis vltimum diceretur. Valet enim

A ad opuſculum huiuſce fabricationis, ſi conſide-
remus ex ſenſibus & intellectu pſalmorum Do-
minicæ noctis in matutinali officio, quomodò
eis colligentur pſalmi & cantica, quæ ſunt per
ſex dies hebdomadis. Primus pſalmus, Domi-
nus regnauit, Domini regnum demonſtrat poſt
eius reſurrectionem, de quo ipſe dicit: Data eſt
mihi omnis poteſtas in cælo & in terra: econ-
tra, Miſerere mei Deus, pœnitentiam mortui
hominis peccato, ſed etiam reſpirantis per bo-
num odorem, quem accepit à nunciis verbo-
rum Dei. Pro illo enim venit Chriſtus mori &
B reſurgere à mortuis, vt ipſe in Euãgelio mani-
feſtat, dicens: Non veni vocare iuſtos, ſed pec-
catores. & Iterùm: Veni enim ſaluare quod pe-
rierat, & vt manifeſtius dicam, propterea ſurre-
xit, vt nos reſurgeremus. Sua reſurrectio extitit
per corpus immortale, noſtra extat per pœni-
tentiam. Vndè non immeritò ſicut vice reſur-
rectionis ſuæ, Dominus regnauit, cantamus in
Dominicis, & in feſtiuis noctibus: ità congruit
vice noſtræ reſurrectionis in ſequentibus no-
ctibus, Miſerere mei Deus, cantare. Quoniam
duo continet memoratus pſalmus, Dominus
C regnauit, Chriſti regnum acceptum per trium-
phum crucis, & firmationem ſanctæ eccleſiæ
non commouendam à ſtatu ſuo, pſalmus de ſe-
cunda feria & canticum huic, id eſt, pſalmo,
Dominus regnauit, propter conſtructionem
Eccleſiæ, adnectuntur. Pſalmus, Verba mea,
vocem Eccleſiæ continet, quæ in primo tem-
pore coniuncta eſt Apoſtolis. De qua dicit Au
guſtinus in pſalmo quinto: Vox eccleſiæ eſt in
hoc pſalmo, * vocatæ ad hæreditatem Domi- *vocat te
ni, Verba mea, Exaudi me Domine: vocata in-
uocat Dominum, vt eodem opitulante, per-
D tranſeat nequitiam ſeculi huius, & ad eum per-
ueniat. Canticum. Confitebor tibi Domine, vt
ſuperiùs demonſtratum eſt, eãdem Eccleſiam
præſentat. Pſalmus, Iubilate Domino omnis
terra, chorum prædicatorum continet, qui non
timentes minas principum, eruerunt Eccle-
ſiam de Babylone ad ſeruiendũ Domino ſoli:
Quid idem chorus paſſus ſit à ciuibus Babylo-
niæ ciuitatis, pſalmus, Iudica me Deus & diſcer
ne cauſam meam de gente non ſancta, diluci-
dat. Cãticum minimè latet anguſtiam Ezechiæ
regis, qui dixit, Ego dixi, in dimidio dierum
E meorum vadam ad portas inferi, & cætera quæ
ſequuntur. Ezechias bonus & iuſtus rex annu-
meratur in corpore prædicantium. Satis indi-
cat præſens canticum anguſtiam præſentis Ec-
cleſiæ, de qua anguſtia dicit verſus, Recogitabo
omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.
Pſalmus, Deus Deus meus, continet vocem
gentilis populi, qui à ſomno animæ euigilat
poſt introductam illuminationem prædicato-
rum. Quis ſit ſomnus, de quo euigilat, quandò
dicit, Deus Deus meus ad te de luce vigilo,
Auguſtinus memoratus dilucidat in tractatu
eiuſdẽ pſalmi: Illud autẽ, inquiens, cauere debe
mus, nè ipſa anima noſtra dormiat. Malus .n.

eſt

eſt ſomnus animæ, bonus ſomnus corporis, A quo reparatur valetudo corporis. Somnus autem animæ, eſt obliuiſci Deum ſuum. Quæcunque anima oblita fuerit Deum ſuum, dormit. Et infrà: Deus Deus meus, ad te de luce vigilo: ſitiuit in te anima mea. Ecce illud deſertū Idumææ videte quomodò hìc ſitit. Et paulò pòſt, Quandò anima ſitit, fontem ſapientiæ ſitit. De ipſo fonte ſapientiæ inebriabuntur animæ noſtræ, ſicut alius pſalmus dicit, Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente deliciarum tuarum potabis eos. Sitienda eſt ergò B ſapientia, ſitienda iuſtitia. Eandem reuerſionem ſonat pſalmus in quarta feria, id eſt, de obliuione DEI ad eius recordationem, quaſi, de Babylone ad Hieruſalem. In eodem pſalmo aliqua ſitis memoratur ſimilis de pſalmo, Deus Deus meus. Infit iſte pſalmus, Sulcos eius inebria, multiplica generationes eius. Vndè idem qui ſuprà in tractatu pſalmi, Te decet hymnus Deus, videmus, credunt, & ex credētibus alij credunt, & ex illis alij credunt, & nō ſufficit vni homini vt factus ipſe fidelis vnum lucretur. Canticum, Exultauit cor meum in C Domino, liquidò monſtrat, ſanctam Eccleſiā ſuperiorem eſſe Babylonia. Pſalmus, Deus miſereatur noſtri, in quo per voces prædicantiū colligitur populus Iudaicus, dicentium: Confiteantur tibi populi Deus, conuenit cum pſalmo de quinta feria, Domine refugium factus es nobis, qui habet titulum, Oratio Moyſis hominis Dei: Cui aptè reſpondet canticum, Cantemus Domino. Hymnus trium puerorum, Benedicite, paſſionem Domini ac triumphum eius ad memoriam nobis reducit. Nabuchodonoſor diabolum ſignificat: miniſtri eius, qui accenderunt flammam ignis in fornace, Iudæos clamantes, Crucifige crucifige. Miſſi ſunt D tres pueri in caminum ignis. futurū enim erat, vt furorem incendij Iudęorum ſuſtineret Chriſtus. Tres fuerunt pueri, qui vna voce confitebantur Domino. Tria pura ſacramenta exierūt de homine Chriſto in paſſione eius, ſpiritus, aqua & ſanguis, quæ tria vnum monſtrant Chriſtum. Erat in fornace adſpectus quarti, quaſi ſimilitudo filij Dei: Etenim pendebat ſiue ſepeliebatur corpus Chriſti aſſumptum ex Maria Virgine. Puerorum corpora non ſunt corrupta in fornace: futurum erat vt Chriſti corpus non corrumperetur putredine mortis. E Liberati ſunt tres pueri de camino: Liberatus Chriſtus de ore leonis. Propter hoc ſacramentum, vt opinor, audiui cantari in vigilijs Paſchæ in eccleſia Turonenſi poſt lectiones, Benedicite. Omnes qui piè volunt viuere, perſecutionem patiuntur, & pertinent ad corpus triū puerorum, qui miſſi ſunt in caminum, cuius corporis caput eſt Chriſtus: At hi qui perſecutiones ingerunt, ad corpus diaboli, cuius membrum extitit Nabuchodonoſor, & omnes perſecutores vſque ad maximum membrum Antichriſtum. Et meritò in quintò ordine recolitur euaſio electorum de perſecutoribus, qui in corpus, quod quinque ſenſibus regitur, poſſunt occidere: ampliùs autem quid faciant, non habent. Pſalmus de ſexta feria, vt prætulimus, & canticum, Chriſti paſſionem detinent. Laudate Dominum de cælis, &, Cantate Domino, &, Laudate Dominum in ſanctis eius, actum ſanctę Eccleſię monſtrant poſt tranſactam perſecutionem, quem continet verſus, Bonum eſt confiteri Domino, & pſallere nomini tuo altiſſime. At canticum, Audite cæli quæ loquor, quamuis duo in ſe contineat, id eſt, remunerationem Domini pro bonis, & retributionem pro offenſis: tamen propter ſabbati quietem, in qua cantatur, ad eos illud dirigimus, qui bona pace vtuntur poſt perſecutionē in eccleſia noſtra. De quibus dicit verſus, Pars autem Domini populus eius, Iacob ſuniculus hæreditatis eius.

De Dominicis noctibus in Matutinali officio à Septuageſima vſque in Paſcha. Cap. 18.

PEr Dominicas noctes à Septuageſima vſq; in Paſcha Domini, in Matutinali officio duo pſalmi mutantur, Miſerere mei Deus. &, Confitemini Domino. Per hos duos pſalmos informantur hi, qui nondùm ſunt perfecti, etiam illo modo quo homines hìc perfecti eſſe poſſunt. De quibus dicebat Paulus: Quicunque perfecti, hoc ſapite. Quibus non congruit præceptoribus & doctoribus auferre timorem & ſpem. Timorem, quem oportet nobis peccatoribus habere in præſenti peregrinatione de vindicta Dei inculcat pſalmus, Miſerere mei DEVS, qui reſultat vocem peccatoris pœnitentis. Plangamus peccata in pſalmo, Miſerere mei Deus: Poſt planctum aderit charitas, quæ foras mittit timorem per ſpiritum, qui conſolatur corda lugentium. Ac ideò quia poſt dolorem cordis, & indignationem reatus ſolet charitas præbere fiduciam accedendi ad Dominū, aſcendamus ſpe ſortis electorum ad bona opera laudandi Deum, & dicamus ad alterutrum, Confitemini Domino quoniam bonus. De his duobus gradibus ſcribitur in Deuteronomio: Non accipies loco pignoris inferiorem & ſuperiorem molam, quia animam ſuam appoſuit tibi: Quod ſic ſanctus Gregorius exponit: Accipere namque aliquandò dicimus auferre. vndè & aues illę, quæ rapiendi ſunt auidæ, Accipitres vocantur. Et paulò pòſt: Pignus verò debitoris, eſt confeſſio peccatoris. A debitore enim pignus accipitur, cùm à peccatore iam peccati confeſſio tenetur. Superior autem & inferior mola, eſt ſpes & timor. Et iterùm poſt pauca: In peccatoris itaque confeſſione inceſſanter debet ſpes & formido coniungi, quia incaſſùm miſericordiam ſperat, ſi non etiam timeat: & incaſſùm iuſtitiā metuit, ſi non etiam

de

de miſericordia cõfidit. Et iterùm: Tollit enim A ſuperiorem, ſi flenti peccatum, dicat, Non habebis veniam de commiſſis: Tollit inferiorẽ, ſi peccantem palpet, & dicat, Age mala inquantùm vis: Nam Deus pius eſt, & ad indulgentiam paratus, & reliqua. Pſalmus, Dominus regnauit, perfectos informat, quales fuerunt Apoſtoli: Miſerere mei Deus, fragiles & infirmos, quos oportet plorare & plangere, quod ſignificat tempus Septuageſimæ. Videtur paruitati noſtræ congruere propter numerum Septuageſimæ, qui tenet peregrinationẽ noſtram, vt cũ Alleluia & cum altitudine pſalmi, B Dominus regnauit, Gloria in excelſis DEO introducatur in theſauros ſuos vſque ad diem exultationis Eccleſiæ per reſurrectionem capitis noſtri.

De verſibus, qui in Quadrageſima ſunt, vſque in paſſionem Domini. Cap. 19.

SAepè dictum eſt quòd pſalmus, Qui habitat in adiutorio altiſſimi, mentionem eorum informet, qui in certamine poſiti, in Domino C ponunt ſpem ſuam, & omne adiutorium ab eo deprecantur. Eſt enim ſancta Eccleſia in maiori certamine cõſtituta diebus Quadrageſimę, quàm in alio tempore. Ideò hunc pſalmum eo tempore frequentat in verſibus, qui Domini protectionem inſinuat & adiutorium.

De Paſſione Domini. Cap. 20.

DIes paſſionis Domini computantur duabus hebdomadibus ante paſcha Domini. Neque enim ab re eſt, quòd in duabus hebdo- D madibus recolitur ipſa paſſio: quoniam in duobus temporibus huius mundi ſcribitur & informatur eadem paſſio. quale eſt illud primi temporis de Noe, qui inebriatus eſt vino, & denudatus iacuit, & ab vno filio dehoneſtatus, & à duobus veneratus: & illud iam ſub lege, Et erit vita tua quaſi pendens ante te, timebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ. In illis diebus amittimus per vndecim dies in ſolis reſpõſoriis gloriam ſanctæ Trinitatis, quoniam per humilitatẽ veniendum eſt ad paſſionẽ CHRI- E STI. Paſſio & perſecutio humiliant, quantùm ad præſens cernitur, maſſam, quæ ex Adam ſumpta eſt. Hanc humiliationem humilitatis deſignant turbæ, quæ obuiam venerunt Domino die Palmarum ad deſcenſum montis Oliueti. Hymnus ſcilicet, Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto, gloriam ſanctæ Trinitatis recolit. Quoniam vna eſt perſona filij D E I & filij hominis, qui pati venerat, conformat ſe ſancta Eccleſia capiti ſuo, & de glorificatione eius reticeet vſquedùm exaltetur per triumphum victoriæ. Hæc humiliatio priùs, & iterùm exaltatio per vnum verſum pſalmi centeſimi noni monſtratur, qui dicit, De torrente in bibet, propterea exaltabit caput. De hoc torrente Dominus in via bibit, quoniam mortẽ in tranſitu guſtauit, atq; ideò exaltauit caput, quia hoc quod moriendo in ſepulcro poſuit, ſurgendo ſuper angelos eleuauit. Quamuis ritè congruat, vt propter humiliationem capitis noſtri proximam, omittamus glorificationem ſanctæ Trinitatis, in qua honoratur filius hominis propter vnitatem perſonæ filij Dei. Vndè & ipſe præcepit Apoſtolis, nè alicui dicerẽt transfigurationem ſuam in monte, antequàm reſurgerẽt à mortuis: poteſt tamen & ſimpliciter intelligi, quatenùs ad memoriam nobis reducat, quòd aliquandò eſſet tempus, quando memoratus hymnus non dicebatur in Eccleſia noſtra. A ſancto Hieronymo ſcriptum eſt de eodem hymno ad Damaſum Papam. Simile eſt & illud, quod Innocentius Papa ſcripſit, non Miſſam celebrari in Paraſceue, & in ſabbato ſancto: tamen celebratur Miſſa, quæ celebrabatur ab Apoſtolis, ſcilicet, per ſolam orationem Dominicam. Si hoc voluit monſtrare verbis ſuis, vbi dicit, ſacramenta penitùs non celebrari, vt nullo modo celebrarẽtur, nemo id ſeruat apud nos. Sed vt populus qui reficiendus erat ipſo die haberet in fundamentum corpus Dominicum, & nihilominùs reducatur nobis ad memoriam Miſſa Apoſtolorum, celebratur eadem: Quod non eſt neceſſe fieri in ſabbato ſancto, quia expectant omnes ieiuni vſque ad noctem, quandò Miſſa celebratur reſurrectionis Domini. Ab illo die quandò omiſimus Gloria patri, duæ hebdomadæ ſunt, hoc eſt, quatuordecim dies vſque in Paſcha Domini, Dies Paſchę iam de tertia hebdomada eſt, in qua reſtauratur omnis amiſſa glorificatio. In tertio tempore legis gratię omnia beneficia redduntur eccleſiæ, quę expectauerunt patres noſtri, qui tenebãtur in clauſtris inferni, tempore naturalis legis, & tempore legis literæ. Neque abhorret a vero, ſi dies paſſionis Domini, qui per duas hebdomadas celebrantur, quaſi per duo tempora eorum murmurationem ad memoriam nobis reducant, qui meritis ſuis cęleſte regnum promerebantur, & tamen humiliati erant in clauſtris inferni vſque ad tertiam hebdomadam legis gratiæ.

De Cœna Domini, & Paraſceue, ac Sabbato ſancto. Cap. 21.

QVantùm potuit, inſtitutor officij conformari nos voluit ſua admonitione Chriſti paſſioni, & cauſis Apoſtolorum, qui obſtricti erãt tempore paſſionis, necnon & diſiungi moribus perſecutorum. Primò dicendũ eſt, quòd omnis doctrina paſtoris taceatur in eccleſia his diebus, id eſt, cœna Domini, & paraſceue, ac ſabbato ſancto. Non dicitur, Domine labia mea aperies: non datur benedictio legentibus, admunitio lectionis non miniſtratur in matutinali officio: poſt hymnum Zachariæ non gubernatur

gubernatur oratio ſolito more à paſtore. Ideò hæc non fiunt, quia paſtor noſter Chriſtus receſſit, & arietes gregis, qui iam prædeſtinati erant, vt paſtores forent eccleſiæ, diſperſi ſunt. Minores quique faciunt ſuum officium typo diſcipulorum, qui forſan minùs cogniti erant diſcipuli eſſe Chriſti, & typo mulierum, quæ præſentes adeſſe poterant humiliationi Chriſti. Solent enim aliqui cantores omittere verſum ante, Benedictus dominus DEVS Iſrael, quia non præcedit lectio, quod non oportet illis facere. Suum officium illi celebrant, ſed paſtoris officium reticetur. Inuitatorium non cantant, vt doceant malum conuentum vitare ſuos qualis fuit apud Iudæos de nece Chriſti. Quanto propius inſtæ paſſioni, tanto ſe plùs humiliant in officio ſuo. Igitur in iſtis noctibus ſiue diebus penitus omittunt, Gloria patri & Filio & Spiritui ſancto. Omnis ſalutatio deeſt in iſtis tribus diebus, ſiue noctibus, ad vitandam ſalutationem peſtiferam, qualem diabolus Iudas exercuit. Necnon etiam altitudo ſignorum, quæ fiebat per vaſa ærea, deponitur, & lignorum ſonus vſquequaque humilior æris ſono, neceſſariò pulſatur, vt conueniat populos ad eccleſiam. Poteſt & in hoc humilior vſus Eccleſiæ Romanæ deſignari antiquis temporibus, quàm nunc ſit, & præcipuè tunc, quandò latitabat per cryptas propter perſecutores: Nã adhuc iunior Roma, quæ antiquis temporibus ſub vno Domino cum antiqua Roma regebatur, vſum lignorum tenet, non propter æris penuriam, ſed propter vetuſtatem. Et quia Saluatoris noſtri humiliatio per ſepulturam, triduo celebratur, conuenit vt per tres dies, id eſt, quintam feriam & ſextam & ſeptimam, humiliatio noſtri officij ſubſequatur. Nouem pſalmi, & nouem lectiones, & nouem reſponſorij, qui celebrãtur per tres noctes, inſinuant, quòd Dominus deſcendens ad inferiora loca terræ, indè tria hominum genera rapuit, & tranſuexit ad ſocietatem nouem ordinum Angelorũ. Hæc tria genera diſtinguuntur in Euangelio per eos, qui in agro ſunt, & per eos, qui in molendino ſunt, atque per eos qui in lecto ſunt. Et quia hæc tria genera creduntur fuiſſe in naturali lege, & in tempore legis literæ, ſeu tempore prophetarum, meritò per tres noctes recoluntur: & propter nouem ordines Angelorũ, quorum nomina legimus per nouenarium numerum, eorum reductio colitur ad ſocietatem eorundem Angelorum. Memorata tria genera electorũ Auguſtinus ità dilucidat in libro quæſtionum Euangeliorum, titulo quadrageſimoſeptimo: Qui ſunt in illa nocte duo in lecto, & duæ molentes in vnum, & duo in agro, de quibus omnibus binis ſinguli aſſumentur, & ſinguli relinquentur? Tria genera hominum hic videntur ſignificari. Vnum eorum qui ocium & quietem eligunt, neque in negociis ſecularibus neque negociis eccleſiaſticis occupati, quę illorum quies lecti nomine ſignificata eſt. Alterum

A eorum qui in plebibus conſtituti, reguntur à Doctoribus, agentes ea, quæ ſunt huius ſeculi, quos & fœminarum nomine ſignificauit, quia conſiliis (vt dixi) peritiorum eis expedit; & molentes dixit, propter temporum aliunegociorum orbem atque circuitum: quas tamen in vno molentes dixit, inquantum de ipſis rebus & negociis ſuis præbent vſibus Eccleſiæ. Tertium eorum, qui operantur in Eccleſiæ miniſterio, tam, quam in agro Dei, de qua agricultura Apoſtolus loquitur. Quoniam iſta tria genera non abfuiſſe credimus in omnibus articulis temporum,
B quæ tamen quamuis electa eſſent, deſcendebant ad inferni clauſtra, & ea in iſtis diebus deſcendit Dominus indè auferre, & ſociare actioni & cognitioni & gaudio ſcilicet Angelorum, non immeritò per nouem pſalmos, qui pertinent ad actionem, & nouem lectiones, quæ pertinent ad cognitionem operum Dei, & nouem reſponſorios, qui pertinent ad cantica ſanctorum Angelorum, nocturnalia officia celebrantur.

De Extinctione luminum. Cap. 22.

C QVod lumẽ Eccleſiæ extinguitur in his noctibus, videtur nobis aptari ipſi ſoli iuſtitiæ, qui extinctus eſt, & ſepultus tribus diebus & tribus noctibus. Sol enim Chriſtus illuminauit Eccleſiam ſuam per diem & noctem, vt in proſperitate diei ſciret ſe moderatè exaltare, & in aduerſitate noctis æquanimiter ſubſiſtere. Sol qui præſentẽ mundum illuminat per diem & noctem vigintiquatuor horis perluſtrat orbẽ ſuum, & ſunt ſimul inter tres dies & noctes ſeptuagintaduæ horæ: Tot enim diſcipulos miſit Chriſtus binos & binos prædicare ante faciem ſuam. Igitur per ſingulas noctes memo-
D ratarum Feriarum vigintiquatuor lumina accenduntur. Et quia ipſe ſol ſignificat ſolem noſtrum, qui occubuit veſpere paſſionis, per lumen, quod nos poſſumus accendere & extinguere, inſtar ortus ſolis & occaſus demonſtramus ortum & occubitum veri ſolis aliquo modo. Illuminatur noſtra Eccleſia vigintiquatuor luminibus, & per ſingula cantica, in quibus nos oportet exultare, decidimus mœſtitia, quia verus ſol noſter occubuit, & ſic quaſi per ſingulas horas defectus ſolis augetur, vſque ad plenam extinctionem. Hoc enim fit ter, quia triduo re-
E colitur ſepultura Domini. In die enim renouatur iſte ignis. Non enim aliter poteſt recuperari ad vtilitatẽ noſtræ Eccleſiæ niſi extrinſecùs accipiat fomentum. De qua re dicit Gregorius in Moralibus, Ignis namque corporeus, vt eſſe ignis valeat, corporeis indiget fomentis. Qui, cum neceſſe eſt vt ſeruetur, per congeſta ligna proculdubio nutritur, nec valet niſi ſucceſſus eſſe, & niſi refotus, ſubſiſtere. † Propter noſtram infirmitatem reaccenditur, quia ſinè lumine non poſſumus noſtra officia peragere in Eccleſia. Alioquin conueniret potiùs, vt poſt primam extinctionem extinctus

eſſet vſque ad gloriam reſurrectionis & renouationis noui teſtamenti.

De tribus Pſalmis, qui cantantur in nocturnali officio per ſeptem dies Baptiſmales. Cap. 23.

TRes pſalmi, qui cantãtur in Dominica nocte reſurrectionis Domini, opera triũ dierum monſtrant, quæ Dominus ſecundùm Lucam promiſit ſe perficere in præſenti ſeculo. Dicit Lucas: In ipſo autem die acceſſerunt quidam phariſæorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Et ait illis: Ite, dicite vulpi illi, ecce dæmonia eiicio, & ſanitates perficio hodiè & cras, & tertia die conſummor: Verumtamen oportet me hodiè & cras & ſequenti die ambulare, quia non capit prophetam perire extra Hieruſalem. Hæc tria opera, id eſt, dæmonia eiicere, & ſanitates perficere, & tertia die conſummari, promiſit ſe acturum, & ſtatim ſubiicit de ſua paſſione, quæ futura erat in Hieruſalem. De dæmonibus eiiciendis dicit ſecundùm Ioannem: Nunc iudicium mundi eſt. Quod ſic exponit ſanctus Auguſtinus in ſermone quadrageſimonono ſuper eundem Ioannem: Seruato illo in fine iudicio: vbi nouiſſimè viui & mortui iudicandi ſunt. Poſſidebat ergò diabolus genus humanũ, & reos ſuppliciorum tenebat chirographo peccatorum, Dominabatur in cordibus infideliũ; ad creaturam colendam deſerto creatore deceptos captiuosque pertrahebat. Per Chriſti autem fidem, quæ morte eius & reſurrectione firmata eſt, per ſanguinem eius, qui in remiſſionem peccatorum fuſus eſt, millia credentium à dominatu diaboli liberantur, Chriſti corpori copulantur, & ſub vno capite vno eius ſpiritu fidelia membra vegetantur: hoc vocabat iudicium, diſcretionem hanc, à ſuis redemptis diaboli expulſionem. De eadem expulſione dicit idem Ioannes Euangeliſta in ſequentibus: Nunc princeps mundi huius eiicietur forás. Ipſa eſt prima dies, de qua Dominus dicit ſecundùm Lucam; Ecce dæmonia eiicio hodiè. Ipſam diem monſtrat prima antiphona, quæ dicit, Ego ſum qui ſum, & conſilium meum non eſt cum impiis. Hoc eſt iudicium, id eſt, diſcretio de qua dicit Ioannes, vt ſeparati ſint fideles, cum quibus eſt conſilium Domini, ab impiis. Eandem monſtrat primus Pſalmus, Beatus vir, qui deſcribit primò, quid beatitudo debeat fugere, & quid appetere: ac poſtea expulſionẽ impiorum nihilominùs deſcribit, dicendo, Non ſic impij, non ſic, ſed tamquam puluis, quem proiicit ventus à facie terræ, & cætera quæ ſequuntur. Secunda antiphona monſtrat, quòd in craſtino dixit Dominus ſe perficere ſecundùm Lucam hoc eſt, ſanitates. Quæ ſint iſtæ ſanitates, Ioannes continuatim poſtquam dixit, Ecce princeps mundi eiicietur forás, ſubiunxit, dicens: Et ego ſi exaltatus fue-

A ro à terra, omnia traham poſt me. Quod ità Auguſtinus in ſermone memorato: Nõ itaque hoc ad diuerſitatem hominum retulit, ſed ad creaturæ integritatem, aut certè omnia hominum genera, ſiue in linguis omnibus, ſiue in ætatibus omnibus, ſiue in gradibus honorum omnibus. Et poſt paululùm: Vt ſit caput eorum, & illi membra eius. De qua re dicit antiphona ſecunda, Poſtulaui patrem meum, dedit mihi gentes in hæreditatem. Quæ traxit poſt ſe, ſunt gentes, quas pater dedit filio in hæreditatem. Tertia antiphona tangit conſum-
B mationem, quam Dominus ſe promiſit perfecturum in tertia die. Tertia dies eſt, quando eos de quibus diabolum eiecit, & ſanitati reſtituit, per coniunctionem corporis ſui perducit ad ſocietatem ſanctorum Angelorum. Antiphona dicit, Ego dormiui, & ſomnum cepi, & reſurrexi. Reſurrexit Chriſtus, ſed non ſolus. Hoc teſtificati ſunt illi, qui in die reſurrectionis eius per reſurrectionem apparuerunt multis in ſancta ciuitate. Caput ſurrexit, neceſſe eſt vt membra ſequantur. Propterea non dixit Paulus, Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in vir-
C tute ſecundum ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortui IESV Chriſti Domini noſtri: ſed dixit, Ex reſurrectione mortuorum. Inſtitutor officij congruentius non potuit ſingula opera trium dierum monſtrare, quàm per tres pſalmos, & tres antiphonas. In reſurrectione Domini omnia hæc impleta ſunt: Diabolus eiectus eſt à fidelibus, ipſi coniuncti ſunt capiti, caput ſurrexit: humana natura in ſua reſurrectione coniuncta eſt naturę Angelorũ; quamuis nimis exaltata ſit ſuper omnes angelos. Angeli vbiquè eſſe poſſunt citato tranſi-
D tu, & in cælo & in terra: & illa humana natura à ſua ipſa perſona, ità quod ipſa eademque perſona diſpoſuit, potuit, quando voluit, eſſe in terra & ſublimari in cælum per immortalitatis triumphum. Angelorum natura non eget cibo, nec eget potu, nec veſtimento, neque vehiculo aliquo quo diſcurrat, neq; eguit iſta, poſteà illa humana natura. Quapropter dixit Apoſtolus, Et ſi noueramus Chriſtum ſecundum carnem, ſed nunc iam non nouimus. Per iſtos tres dies informantur catechumeni noſtri in membris Chriſti. Primò quando per exor-
E cizationem & abrenunciationem expellitur diabolus: deindè, per fidem perficitur ſanitas in eis: poſtremò per manus impoſitionem Epiſcoporum iuſtificantur. Reſurrectio Chriſti, noſtra iuſtificatio eſt. Ibi reſurgimus cum Chriſto, vbi iuſtificamur. Nempe per iſtos tres dies quaſi per tres antiphonas, ſcilicet primam, quæ nos diſiungit ab impiis, & poſteà alteram, quæ coniungit capiti Chriſto, atque tertiam, quæ nos facit ſurgere per iuſtificationem ingreſſi ſumus in Eccleſiã. Ex perſona Neophytorum dico: Sequentes dies & noctes baptiſmales oſtendunt, qualiter in ipſa Eccleſia ſecundùm Chriſti doctrinã viuere debeamus. Dies oſten-

dunt

dunt reſurrectionem Chriſti. Igitur quia vno
die reſurrexit Chriſtus, ſic currũt noſtra officia
per illos ſeptem dies quaſi adhuc ſit dies Do-
minica. In Sacramentario cantamus, Verè di-
gnum & iuſtum eſt, æquum & ſalutare, te qui-
dem omni tempore, ſed in hac potiſſimùm die
glorioſiùs prędicare: Cãtores quotidiè cantãt,
Hæc dies quam fecit Dominns. Vnam eandem-
que diem per ſacramenta baptiſmalia ſeptem
dierum celebramus, quandò electi per omne
curriculum huius vitę non declinant per ope-
ra tenebrarum à capite ſuo, quòd ità ſurrexit,
vt vltra non moriatur. Sicut dies recolit reſur-
rectionem Domini, ità nos ſepulturam eius.
Si fecimus de ſeptem diebus vnum diem prò-
pter iugem reſurrectionem bonorum operum,
debemus noctes præcedentes quaſi vni diei
aptare. Triduana ſepultura præceſſit reſurre-
ctionem Domini, & triduana ſepultura præce-
dit iuſtificationem noſtram. Conſepulti enim
ſumus cum illo, Dicit Apoſtolus, per baptiſ-
mum in mortem, vt quomodò ſurrexit CHRI-
STVS à mortuis per gloriam patris, ità & nos
in nouitate vitę ambulemus. Qui enim mori-
tur ac ſepelitur, nullum peccatum poteſt ope-
rari. Per noctem enim deſignatur tempus quie-
tis, vt Dominus in Euangelio: Veniet autem
nox, quando nemo poteſt operari. Quamuis
hìc dicatur mixtim de bonis & malis operibus,
poſſumus tamen noctem intelligere, quando
quieſcit homo à prauis operibus. Hanc quie-
tem in qua ceſſamus à malis, & vigilamus in
bonis, recolimus per tres pſalmos, qui fiunt
in nocturnali officio per dies baptiſmales. Quã
do mergimur ter in aqua conſepelimur Chri-
ſto triduano ſepulcro. Ille enim cantat tres
pſalmos in nocte, qui mente retinet conſepul-
tum ſe eſſe Chriſto, & idcircò mortuum eſſe
peccato. Ille mortuus eſt peccato, qui non
operatur peccatum, Ille enim cantat in die,
Hæc eſt dies quam fecit Dominus, exultemus
& lætemur in ea, qui perſeuerat in innocentia
& in bonis operibus. Et quia hæc certatim de-
bemus meditari, & ſatagere quamdiù in præ-
ſenti ſeculo ſumus, id eſt, vſquedùm veniat
ſeptima dies, in qua ſeparatur anima à corpo-
re, cantemus in die, Hęc eſt dies quam fecit
Dominus, & in nocte celebremus ſepulturam
Domini. Et ſi in nobis pluribus non recolimus
hanc mortificationem carnis, quę deſignatur
per tres pſalmos, & iuſtificationem, quæ de-
ſignatur per vnius coloria officium, ſaltem in
his, qui nuper baptizati ſunt, recolamus. Ali-
ter: Qui baptizantur ſimplici corde, ſeptifor-
mem ſpiritum percipiunt, quem Iſaias prophe-
ta decantat ſuper Dominum noſtrum IESVM
CHRISTVM ſingulariter requieſcere. Niſi
crederetur percipi poſſe ab eis idem ſpiritus,
qui baptizantur, non deprecaretur ab Epiſco-
pis, qui manus impoſitionem exercent, mitti
in Neophytos. Vt eidem ſeptiformi ſpiritui
concinamus, per ſeptem dies religioſiùs, & cum

A maiori cautela ſolito, noſtros conuentus cele-
bramus. Per ſingulos dies ſingulis donis ſatagi-
mus concinere. Vitamus pigritiã, ne iuxta Do-
mini vocem corripiamur, qui dixit: Cantaui-
mus vobis, & non ſaltaſtis. Aduenit Spiritus
ſanctus nonus hoſpes, exercet canticum lætitię
inenarrabilis, ſcilicet ſapientiæ & intellectus,
conſilij & fortitudinis, ſcientiæ & pietatis, ac
timoris Domini. Hoſpes ſuſcipiens debet ſalta-
re huic cantico fide, ſpe & charitate. Propter
hanc viciſſitudinem per ſingulos dies cãtamus
aliquid ſiue in reſponſorio, ſeu in alleluia de
B Pſalmo Confitemini Domino, qui recolit bo-
nitatem & miſericodiam Dei in ſeculum: & in
nocte, tres antiphonas ſiue alleluia cum tribus
pſalmis. Vnuſquiſq; Chriſtianus Spiritum ſan-
ctum debet colere fide, ſpe & charitate. Has
tres ſorores habet vnumquodq; donum Spiri-
tus ſancti: & omnium ſeptem ſunt tres hę ſoro-
res, & ſingulorum. Quod in noſtro vſu poſſu-
mus experiri, ſi ſeptem fratres habuerint tres
ſorores, & omnium ſunt, & ſingulorum. Vt
recolamus vnum ſpiritum, qui hæc omnia ope
ratur, vnum diem ducimus in religione per ſe-
C ptem dies: & vt recolamus ſeptem dona eius,
dies multiplicantur per ſeptenarium numerũ:
&, vt recolamus noſtram fidem, ſpem & chari-
tatem, quæ vſque in finem mundi uobiſcum
manere debent ſecundùm Apoſtolum, qui di-
cit: Nunc autem manet fides, ſpes, charitas, vſ-
que in ſeptimum diem tres pſalmos in nocte
cantamus. Baptiſmalia ſacramenta vſque ad
completionem dierum ſeptem tendunt, quia
ſeptiformi ſpiritu ditantur nuper baptizati: ſi-
ue, quia vniuerſitas temporis, quæ ſine ſeptem
dierum voluitur, ſignificatur per ſeptem dies,
D in qua neceſſe eſt ſatagere, vt nullus Chriſtia-
nus à fide, & ſpe, ac charitate alienus ſit, quam-
uìs cætera omnia bona opera non poſſit cape-
re: ſeu, quia vnaquæque anima electa rece-
dens à corpore, ilico inuenit ſabbatum, & ha-
bet ſuum opus completum, quia Deus die ſe-
ptimo compleuit opus ſuum. Deinceps in ſe-
quenti tempore quaſi creſcentium arborũ fron
des multiplicantur, & recoluntur mores boni
diuerſorum operum per plures pſalmos. Agi-
mus DEO gratias, qui dedit in corde ſeruo-
rum ſuorum, vt eo ordine ſtatuerent officia no-
E ſtra, quo poſſit populus Dei ex eo ꝓdicari pro-
pemodùm, ſicut ex lectione. Habemus ſcriptum
in Romano ordine, vt non dicatur Kyrie elei-
ſon, ſiue Chriſte eleiſon ad vllum curſum in
memoratis diebus, ſed ſine retractatione can-
temus, Hæc dies quam fecit Dominus: exulte-
mus & lætemur in ea. Collectam ſolam ſolet
ſacerdos dicere in fine officij. Si eſſet iam in
re quod agimus, non ea diceretur: Quoniam
eſt in ſpe oratio ſacerdotis, ſubſequitur, vt fir-
metur quod tenetur: & quod nondùm tene-
tur, accipiatur. De qua re dicit Auguſtinus in
tractatu pſalmi cẽteſimi quadrageſimioctaui:
Laus noſtra lætitiam habet, oratio gemitum.

Pro-

Promiſſum eſt nobis aliquid quod nondùm habemus; & quia verax eſt qui promittit, in ſpe gaudemus: quia tamen nondùm habemus, in deſiderio gemimus. Bonum eſt perſeuerare in deſiderio, donec veniat quod promiſſum eſt, & tranſeat gemitus, ſuccedat ſola laudatio: Quicquid orationis fit ab his, qui veraciter Paſcha celebrant, ſiue in collecta, ſeu in cubiculo cordis, propterea fit, vt quòd promiſſum eſt, & nondùm tenetur, adueniat vice deſiderij, quod ſanctus Auguſtinus memorat, celebratur oratio ſacerdotis. Idem in ſequentibus oſtêdit, quam lætitiam recolat ſancta Eccleſia in diebus omnibus Pentecoſtes. Propter hæc, inquit, duo tempora vnum, quod nunc eſt in tribulationibus & tentationibus huius vitæ, alterum quod tunc erit in ſecuritate & exultatione perpetua, inſtituta eſt nobis etiam celebratio duorum temporum ante paſcha & poſt paſcha. Illud, quod eſt ante paſcha ſignificat tribulationem, in qua modò ſumus: Quod verò nunc agimus poſt paſcha, ſignificat beatitudinem in qua poſteà erimus. Ante Paſcha ergò quod celebramus, hoc & agimus: Poſt Paſcha autem quod celebramus, ſignificamus quod nondùm tenemus. Propterea illud tempus in ieiuniis & orationibus exercemus: Hoc vero tempus, relaxatis ieiuniis, in laudibus agimus. Hoc eſt enim Alleluia, quod cantamus, quod Latinè interpretatur, vt noſtis, Laudate Dominum. Ideò illud tempus ante reſurrectionem, Hoc tempus poſt reſurrectionem Domini eſt, quo tempore ſignificatur vita futura, quam nondùm tenemus. Quia quod ſignificamus poſt reſurrectionem Domini, tenebimus poſt reſurrectionem noſtram. In capite enim noſtro vtrumque nobis figuratum eſt, vtrumque demonſtratum eſt. Paſſio Domini oſtendit nobis vitam præſentis neceſſitatis, quia oportet & laborare & tribulari, & ad extremum mori: Reſurrectio verò & clarificatio Domini oſtendit nobis vitam, quam accepturi ſumus cùm venerit retribuere digna dignis, mala malis, bona bonis. Et quidem modò mali omnes nobiſcum cantare poſſunt Alleluia. Si autem in malitia ſua perſeuerauerint, canticum vitæ noſtræ futuræ labiis poterunt dicere: ipſam verò vitam quæ tunc erit in ea veritate, quæ nunc ſignificatur, obtinere non poſſunt: quia noluerunt meditari antequam veniret, tenere quod venturum erat. Nunc ergò fratres exhortamur vos vt laudetis Dominum, & hoc eſt, quod omnes dicimus, quandò dicimus Alleluia, Laudate Deum.

Repetitio de Litania maiore Cap. 24.

QVando ſcripſi de litania maiore in ſuperioribus, id eſt in primo libello huiuſce operis, nondùm legeram illam ſtatutam eſſe à ſancto Gregorio. Dixi illam ſtatutam eſſe ob duas cauſas, ſcilicet, propter imminentia bel-

A la, quæ eo tempore excitari poſſunt, & propter fruges conſeruandas. At poſtquam legi ſtatutum ſancti Gregorij, curaui illud hìc interponere eodem modo, vt legitur in volumine Epiſtolarum eius. Poſt quod ſimiliter curaui Epiſtolam quandam ad Phocam Imperatorem ſubnectere, in qua demonſtratur, à Longobardorum gente eo tempore debacchari terminos Romanorum.

Sequuntur dicta ex Epiſtolis Gregorij. Cap. 25.

B IN nomine Dei Saluatoris noſtri IESV Chriſti per indictionem ſextam, die viceſima tertia menſis Nouembris, temporibus Domini & beatiſſimi papæ Gregorij, coronatus eſt Phocas & Leontia Auguſta in ſeptimo, in palatio quod dicitur Secundianas. Et occiſus eſt Mauritius Imperator cũ omnibus filiis ſuis maſculis, id eſt, Theodoſio iam coronato, Tiberio, Petro, Paulo, & Iuſtiniano, ſimul & Petro fratre ſupraſcripti Mauritij Auguſti, ſed & aliqui procerum qui ei cohærebant, id eſt, Conſtan-

C tinus patricius, & curator de Placidias, ſed & Gregorius notarius princlpis. Venit autem Icona ſupraſcriptorum Phocæ & Leontiæ Auguſtæ Romæ ſeptimo Kalendarum Maiarum, & acclamatum eſt eis in Lateranis in baſilica Iuliana ab omni clero vel ſenatu, Exaudi Chriſte, Phocæ Auguſto & Leontiæ Auguſtæ vita, Tunc iuſſit ipſam Iconam Dominus beatiſſimus & Apoſtolicus Gregorius Papa reponi in oratorio ſancti Cęſarij intra Palatium. Oportet fratres chariſſimi, vt flagella Dei, quæ metuere ventura debuimus, ſaltem pręſentia &

D experta timeamus. Conuerſionis nobis aditum dolor aperiat, & noſtri cordis duritiam ipſa iam, quam patimur, pœna diſſoluat. Vt enim, Propheta teſte prædictum eſt, peruenit gladius vſque ad animam. Ecce etenim cuncta plebs cæleſtis iræ mucrone percutitur, & repentina ſinguli cęde vaſtantur, nec languor mortem præuenit, ſed lãguoris moras, vt cernitis, mors præcurrit. Percuſſus quiſq; antè rapitur, quàm ad lamenta pœnitentiæ conuertatur. Penſate ergò qualis ante conſpectum diſtricti iudicis peruenit, cui non vacat flere quod fecit. Ha-

E bitatores quique non ex parte ſubtrahuntur, ſed pariter corruunt: Domus vacuæ relinquuntur, filiorum funera parentes adſpiciunt, & ſui eos ad interitum hæredes præcedunt. Vnuſquiſque ergò noſtrum ad pœnitentię lamenta confugiat, dum flere ante percuſſionem vacat. Reuocemus ante oculos mentis quicquid errando commiſimus, & quod nequiter egimus, flendo puniamus. Pręueniamus faciem eius in confeſſione, & ſicut Propheta admonet, leuemus corda noſtra cum manibus ad Deum. Ad Deum quippe corda cum manibus leuare, eſt orationis noſtræ ſtudium cum merito bonæ operationis erigere. Dat profectò, dat tremori

noſtro

22 De extinctione luminum.
23 De tribus Pſalmis, qui cantantur in nocturnali officio per ſeptem dies baptiſmales.
24 Repetitio de Litania maiore.
25 Sequuntur dicta ex epiſtolis S. Gregorij.
26 Repetitio de Alleluia, quod canitur in Miſſa, & de veſtimento ſubdiaconorum, & Kyrie eleiſon, & Dominica oratione ex epiſtola S. Gregorij.
27 De completione dierum Pentecoſtes.
28 De hora baptiſterij in die ſancto ſabbato, ſiue in vigiliis Pentecoſtes.
29 De octauis Pentecoſtes.
30 Iterum de aduentu Domini.
31 De Natiuitate Domini.
32 De octauis in Natiuitate Domini.
33 De theophania & ὑπαπαντῇ.
34 De octauis theophaniæ.
35 De natalitiis Sanctorum.
36 De octauis natalitiorum Sanctorum.
37 De obſeruatione dierum per annum.
38 Qua reuerentia & metu ſtandum ſit in eccleſia, quando celebrantur diuina myſteria.
39 Iterùm de tonſura clericorum.
40 Mentio iterùm, qua hora diei Miſſa celebranda ſit à liberè vacantibus.
41 De exequiis mortuorum.
42 De officiis mortuorum.
43 Repetitio de tribus pſalmis baptiſmalibus.
44 Repetitio de antiphona, Fluminis impetus quæ canitur in Theophania.
45 Repetitio de verſu, & de Pentecoſte, & de calice.

Ut ea quæ Dei ſunt, Deo reddamus: quot horis ſol orbem luſtrat, totidem repetitionibus nosmetipſos offerrimus Deo interdiù noctuq́; exceptis veſpertinis, completoriisq́; & matutinis officiis, de quibus ſeorſum dicendum eſt. Cap. I.

NOs qui cenſemur nomine Chriſtiano, redempti ſumus à ſeruitute diabolica Chriſti precioſo ſanguine. Ideò non ſumus noſtri, ſed redemptoris noſtri. De quo precio dicit Apoſtolus: Empti enim eſtis precio magno. Et ideo quid agere debeamus, ſubiungit: Glorificate & portate Deum in corpore veſtro. Glorificamus illũ, quando ei gratias referimus de ſua redemptione: Portamusque in corpore noſtro, quando in anima noſtra, quæ portatur à corpore, inhabitat per dilectionem ſuam in cõgitatu, & vita & intellectu. Ac ideò ſæpiùs per memoriam noſtram, & ſuam ſanctificationem portando illum in mente ſecundùm ſuum beneplácitum ei, id eſt, corpori mens memora-

A ta præcipit ad obedientiã, per quam etiam plùs placet redemptori noſtro inhærere ei, quæ portatur à corpore. Eidem redemptori, vt fidelis ſeruus Domino ſuo, ſemper debitores ſumus ſeruire, ſicut ſeruitur iuſtitiæ & ſanctificationi, & cæteris bonis moribus per amorem. De qua ſeruitute dicit Zacharias propheta: Vt ſinè timore, de manu inimicorum noſtrorum liberari, ſeruiamus illi in iuſtitia & ſanctitate coram ipſo omnibus diebus noſtris. Conceſſit nobis Idem Dominus noſter duo lumina temporum, ſcilicet, diei & noctis, vt ſol nobis luceret per
B diem, & luna per noctem. Ex his duobus luminibus profectum noſtræ fruges aſſumunt, vt ad vtilitatem noſtram perueniant. Ex luna habent humorẽ vt creſcant: ex ſole temperatiuum ardorem, vt ad maturitatem perueniant. poſſumus hæc manifeſtare ex dictis Domini Bedæ, (Sit aſſumptum ab illo, à quocunq; ipſe voluit: mihi ſufficit eius auctoritas) Denique, inquit: Cùm ſerenior nox eſt, & luna pernox, tunc largior ros refertur arua perfundere, & [illegible]ctique ſub aere quieſcẽtes, quò magis ſub lumine fuiſſent lunæ, eò plus humoris ſe capite collegiſſe ſenſerunt. Et in alio loco de ſole: Tempora ſunt
C anni quatuor, quibus ſol per diuerſa cęli ſpatia diſcurrendo ſubiectum temperat orbẽ, diuina vtiquè procurante ſapientia, vt non ſemper eiſdem commoratus in locis feruoris auiditate mundanum depopuletur ornatum: ſed paulatim per diuerſa commigrans terrenis fructibus naſcendis maturandisq́; temperamenta cuſtodiat. Ex frugibus terræ corpus noſtrum ſuſtentatur. Corpus, animæ in obſequio eſt, vt hîc in præſenti ſeculo poſſit ſeruire Deo m[illegible]feſtum eſt, poſtquam a[illegible] per nimiam afflictionem corporis receſſerit ab eo, non ei deputetur la-
D bor ad fructum: ſed quandiù in c[illegible] eſt, oportet operari, [illegible] placeat Deo. Non enim ſolùm pro iis, quæ nobis [illegible] ancur in præſenti ſeculo, Deo [illegible] in noſtris officiis, ſed etiam quia debitores nos eſſe cognoſcimus iugis ſeruitij eius, vt fidelis ſeruus qui ſemper vult in ſeruitio adeſſe ſenioris ſui. Et ideò duodecim repetitiones de di[illegible] facimus, per primã, & tertiam, & ſextam, & nonam horam, vt per vnamquamque repetitionẽ Deo præſentes ſimus in omni hora: Similiter in nocte per duodecim pſalmos. Et quia pater noſter au-
E diuit, In ſudore vultus tui veſcéris pane tuo, conuertimus nos aliquandò ad opera temporalia. Atque vt propter hæc neceſſaria non omittamus [illegible], quam Deo debemus in anima exhibere, ſtatuerunt patres noſtri, vt tot orationes [illegible] fierent, quot horæ ſunt nobis datæ ad laborandum pro ſuſtentatione corporis. Et quia nõ poſſumus ità ſemper operari, niſi quies aliquandò ſubſequatur, ſequitur nox, in qua non poſſumus operari, ſed quieti otium damus, vt & pro ipſa quiete Deo ſeruitium reddamus, cantamus duodecim pſalmos pro duodecim horis noctis. Tendimus

Q ad tale

ad tale ſeruitiũ, quale primus Adam pater noſter eahibuit Deo, antequam peccaret, & quale ſpetamus futurum poſt hanc vitam, hoc eſt, vt continui ſimus in Dei præſentia. Non enim neceſſe eſt, aliquem in hac diſcretione muſſitare propter diſparem longitudinem dierum & noctium: etiam calculatores horarum tempora ſic diuidunt dierum & noctium, vt luna per noctem luceat ſiue æſtiuo ſeu hyemali tempore duodecim horis. Vndè idem qui ſuprà Beda in libro de temporibus: Verùm longiſſimis in bruma noctibus, vel item æſtate breuiſſimis, quarum alias duodecim horarum ſpatium longè tranſcendere, alias nequaquam ad hoc pertingere poſſe conſtat, qua ratione lunam duodecim horas lucere credamus, niſi fortè putemus non æquinoctiales horas intelligendas; ſed ſingulas quaſq; noctes pro ſuę menſura longitudinis aut breuitatis, in duodecim particulas, quas horas vocitamus, æqua diſtributione ſindendas.

De Prima. Cap. 2.

MAgnificentiſſime & glorioſiſſime atque Criſtianiſſime Imperator, quoniam profeſſus eſt ſe ſeruus veſter, quãuis minimus omniũ, aliqua pingere de operariis, qui omni hora volunt aſſiſtere in ſeruitio Dei, videtur paruitati meæ per Dei donum, quod veſtrum animum ad ſe rapit in proſperis & aduerſis, vt ab illa hora inchoem, qua paterfamilias conducit operarios in vineam ſuam. Sancta eccleſia proculdubiò eſt vinea patrisfamilias, quæ ità operatur per operarios in vinea ſua, vt ſibi fructificet: Nos ſumus vinea, quæ colitur per cultores, ſcilicet præpoſitos ſanctæ eccleſiæ, aut per noſmetipſos. Præpoſiti oſtẽdunt culturam, noſq; ſimul cum illis exercemus illam. Fodiunt cultores vineam & ſtercorant, quandò corda noſtra dura per verba increpationis ſcindunt, & fœtida peccata noſtra infundunt: fodimus & nos terram circa vitem, ac facimus foſſam, quãdò noſtram naturam ad memoriam nobis inducimus, & humiliamur ſub potenti manu DEI, adſpiciendo nos puluerem & cinerem eſſe. Inſuper etiam quia ipſam naturam corrumpimus peccando, inducimus ſtercus, vt peccata noſtra circa nos ſint in præſenti ſeculo, atq; in futuro deſint, & per duas res, id eſt, per conſiderationem noſtræ naturæ, & per pœnitentiam noſtrorum peccatorũ creſcat noſter fructus vberiùs, fiatq; viuum per anguſtiam torcularis, & expoliationem carnalium delectationum, quod quaſi per quoddam torcular introcat in cellarium æternæ domus. Vinum quod exprimitur ab vua per preſſuram torcularis, deſideriũ noſtrũ feruens eſt, quod exuitur à carnali deſiderio, vt dignum ſit recondi in promptuario Domini. Fructui vineæ, multæ aduerſæ feræ inſidiantur, vt eum furentur & traiiciant in corpus ſuum. Eis quidem feris poſſunt comparari Ziphæi quodammodò apparitores Saul, qui voluerunt

A rapere Dauid, vt traderent eum in manus Saul ad interficiendum. Non enim deſunt nobis iidem Ziphęi, qui interpretantur florentes: Quos intelligimus diaboli membra eſſe, ſiue ipſum diabolũ, qui poteſt dici propterea florens; quia proſperitatem caducam ſuis oſtentat. Ipſe enim ſiue per ſe, ſiue per mẽbra ſua inſidiatur nobis, vel apertè perſequitur, vt tradat æternæ morti. Et fieret, niſi vinea Domini, que nos ſumus, haberet ſepẽ circùm ſe, atq; cultores infra ſe. Sepes enim, cuſtodia Dñi eſt circa electos ſuos: Cultores enim, vt prędiaimus, ſunt

B Doctores & præpoſiti eccleſiæ. Illa ſepe circundatus erat Dauid quando, Ziphæi eum circundederunt: ac ideò ſaluatus eſt, & cecinit Pſalmũ, Deus in nomine tuo ſaluum me fac, & cætera. Quia Domino miſerante inchoaturi ſumus diurnalia officia ab hora, qua paterfamilias vocauit operarios in vineam ſuam, ſat nobis videtur, vt ab eodẽ tempore ea inchoemus, quandò illud Euangelium legitur, quod ordinationem operariorum continet per competentes horas, id eſt, ſeptuageſima, Sicut enim ouibus quæ nocte cuſtodiũtur in ouilibus, & poſt matutinam

C cuſtodiam exeuntibus de vico ad paſcua in latitudinẽ camporum, neceſſe eſt vt ilico habeant opilionem, qui eas defendat à lupis irruẽtibus: ità nobis neceſſe eſt primo diluculo ſurgẽtibus ad mandata Domini, vt habeamus paſtorem & doctorem qui nos introducat ad eadem mandata, & defendat à lupis, de quibus lupis legitur in Euangelio ſecundùm Ioannem: Et lupus rapit & diſpergit oues: ac nihilominùs à leone, qui rugiens circuit quærens quẽ deuoret. Quomodò lupus rapiat, ſiue leò deuoret, manifeſtũ

D eſt his, qui impugnantur à vitijs. Vnuſquiſq; enim qui videt quomodò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus, cognoſcit, quem memoratæ feræ per gulam rapiant, quẽ per luxuriam, quem per curioſitatem nefariarum artium, quem per contemplationem ſpectaculorum turpium & ſuperuacuorum, quem per acquiſitionem rerum temporalium, quem per curioſitatem inquiſitionis ſiue detractionis vitiorum proximorum, quem per ſuperbiã, quem per iactantiam. Hæc ſunt vitia, quæ ſubijciuntur tribus concupiſcentijs, quibus totus

E mundus inuoluitur, dicente Apoſtolo: Omne quod in mundo eſt, aut concupiſcentia carnis eſt, aut concupiſcentia oculorum aut ſuperbia vitæ. Propter ſupraſcriptas feras dicit opilio noſter: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. In officij initio precatur, vt non poſſint tantum præualere, quatenùs ab eodem conciliabulo aliquem ſeparent per aſtutiam ſuam. Simili modo faciebat Moyſes, quandò arca eleuabatur ad portandum. Dicebat enim: Surge Domine, & diſſipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, à facie tua. Nos enim ſpiritaliter ſumus illa arca. Sicut enim quotidiè circundabatur illa ab inimicis: ſic & ſancta Eccleſia

vſque

vſque in finem circundabitur à perſecuroribus
ſiue apertis, ſiue occultis. Sequirur poſt depre-
cationem noſtri opilionis, Gloria ſanctæ Tri-
nitatis, quam deprecamur adeſſe noſtro adiu-
torio. Recordarur opilio noſter ſermonis Do-
mini, quem dixit, Sinè me nihil poreſtis face-
re. De addirione, Gloria patri, per diuerſa
loca, Hieronymus ſcripſit in epiſtola ſua ad
Damaſum Papam. Cur in memoraco rempore,
id eſt, ſeptuageſima, allelnia non ſupponarur
gloriæ ſanctæ Trinitatis, quę eſt per omnia ſe-
cula ſeculorum: ſed Laus ribi Domine rex æter-
næ gloriæ, diximus in libello quem fecimus de
ſepruageſima, ſcilicet non ob aliud, niſi vt hu-
miliore lingua Latina, quàm Hebræa, admo-
neamur nos debere informari ad humiliorem
conuerſationem in rẽpore ſeptuageſimæ, quàm
in alio tẽpore. Poſt cà ſequitur pſalmus, quem
Dauid cantauit, quandò Ziphæi voluerunt
eum rapere, & rradere in manu Saul. Quem
nobis neceſſe eſt cantare dilucnlo, iuxta quod
ſcriptum eſt, Iuſtus cor ſuum tradet ad vigi-
landũ diluculo: vt velit nos Deus ſaluare, quo-
niam alieni inſurgunr ſuper nos, qui non pro-
ponunt Deum ante conſpectum ſuum: atq; vt
ex omnibus rribulatiooibus oos eripiat, & ſu-
per omnes inimicos noſtros deſpiciat oculus
noſter, vt Dauid ſuo in rempore fecit. Poſteà
ſequũtur duę repetitiones Pſalmi, Beati imma-
culati, qui plenus eſt moribus. Oporrèt enim, vt
quos Deus liberauerit de vĩculis & carcere ini-
micorũ, moribus bonis & piis ei aſſiſtãt in om-
ni deuotione, ſicut ex duobus verſibus duarum
repetitionum poſſumus coniicere. Vnus dicit,
Vtinàm dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas
iuſtificationes ruas: Alter ità, Reuela oculos
meos, & conſiderabo mirabilia de lege tuà. Iſtę
tres repetitiones ſuſtẽtant & defendunt arcam
Domini vſq; ad plenam rertiam, id eſt, per ho-
ram primam, & ſecundam, & terriam. Deindè
ſequitur verſus, Exurge Domine, adiuua nos, &
libera nos propter nomen tuum. Simile quid
dicebat Moyſes, quandò arca deponebatur. Sic
enim ſcriptum eſt in libro Numerorum, capi-
tulo vigeſimo ſexto: Quandò autem deponere-
tur, aiebat: Reuertere Domine ad multitudinẽ
filiorum Iſrael. Reuerſio Dei ad exercitum
Iſrael, non eſt aliud, quàm vt reuerti faciat
Iſrael toto corde ad ſe. Deus non haber quò
reuertarur, cui totum præſens eſt. Ita enim,
Exurge Domine, non eſt aliud intelligendum,
quàm, Nos fac exurgere à ſomno rorporis, &
fac induſtrios atq; ſtrenuos in opere mãdato-
rum tuorum. Ab ipſa reuerſione accepit idem
cantus nomen Verſus. Eandem enim reuerſio-
nem, de qua admonemur per verſum, exerce-
mus ſtatu corporis noſtri. Quandò audimus
verſum, ilicò vertimus nos ad Orientem. Qua-
rè hoc? niſi vt omnis cogitatio quę foras caiuit,
adſpiciendo & vidẽdo hæc temporalia, reuerta-
tur infra nos, & dicamus: Domine, da mihi cor,
vt orẽ ad te. Poſtea inchoamus implorare mi-

A ſericordiã Domini per Kyrie eleiſon & Chri-
ſte eleiſon, & iterũ Kyrie eleiſon. Tres articu-
los aliquo modo diuinę maieſtatis & Trinitatis
celebramus in eccleſia. Primus eſt ante aſſum-
ptã humanitatem, quandò Trinitas inuocaba-
tur ſinè copulatione humanæ naturæ, ac ideo
meritò ter dicimus Kyrie eleiſon, ſiuè ſemel
propter vnã ſubſtantiam. Secundus eſt poſt aſ-
ſumptum hominẽ, quandò Chriſtus videbatur
in rerra, & nihilominùs à ſuis credebatur Deus,
& filius Dei: vt Petrus, Tu es, inquit, Chriſtus
filius Dei viui. & Paulus de eodẽ filio: Proprio,
B inquit, filio ſuo nõ pepercit. Quoniam propter
aſſumptam naturam vocatur Chriſtus, quæ vn-
cta eſt ſpirituali oleo, in medio articulorum di-
cimus, Chriſte eleiſon. Quandò ſemel dicimus
ei, Chriſte eleiſon, oſtendimus eum ſolum fuiſſe
inrer homines, & neminem habuiſſe ſui ſimilẽ
per omnia. Et ſi rertiò, oſtendimus nunquam
eum fuiſſe ſeparatum à ſubſtantia ſanctæ Tri-
nitatis propter vnitatem perſonæ. Tertius arti-
culus eſt ex eo rempore, quo voluit clarificare
illum aſſumptum hominem plùs, quàm eſſet
quãdiù mortalis erat. Vndè ipſe dicebat ad pa-
C trem: Clarifica me tu pater apud temetipſum
claritate quã habui priuſquàm mundus fieret.
Ac ideò ſimili modo, vt in primo, p̄camur Do-
minum, vt ignoſcat nobis in ralibus tentationi-
bus, ſinè quibus hæc vita non poreſt trãſigi. De
quibus dicirur in parabolis Salomonis: Septies
enim cadit iuſtus in die, & reſurgit, id eſt, per
ignorantiam, per obliuionem, per cogitatio-
nem, per ſermonem, per ſubreptionem, per
neceſſitatem, per fragilitatem carnis. Singulis
diebus vel inuiti, vel volentes frequenter reatũ
incurrimus, & tamen reſurgit iuſtus, videlicet
D quia iuſtitiæ eius non pręiudicat lapſus fragi-
litatis humanæ. Ac deindè ſequitur oratio Do-
minica, quam cũ magna cautela oportet cãta-
re, vt ipſas res in mente teneamus, quas verbis
pronunciamus. Sæpiſſimè pręcedit Kyrie elei-
ſon, per quod reconciliatur primò Deus, vt cũ
ſua miſeratione & dignatione poſſimus cõgruẽ
ter illũ inuocare patrem noſtrum, & intẽdere
verbis orationis. Poſt orationem Dominicam
ſequitur noſtra credulitas, quam ſancti Apo-
ſtoli conſtituerunt de fide ſanctę Trinitatis,
atque diſpenſatione incarnationis Domini, ac
E ſtatu noſtræ eccleſiæ. Modus orationis, quem
prætulimus, ad eos adſpicit, qui de leuibus pec-
catis & quotidianis compunguntur. Sunt enim
vtriq; in noſtra eccleſia, ſcilicet, & qui in boni-
tate permanſerunt, & qui corruerunt peccãdo;
ſed feſtinant quotidiè reſurgere per pœniten-
tiam. Ex perſona illorũ dicitur, Viuet anima
mea, & laudabit te, & iudicia tua adiuuabunt
me. Ac ſi diceret: Si mortua fuerit anima mea
pro erratibus meis, at dein viuet per conuer-
ſionem. Et iudicia tua adiuuabunt me. Quia di-
xiſti: Nolo mortem peccatoris, ſed magis vt cõ-
uertatur & viuat. Et iterùm: Gaudeum ſuper vno
peccatore pœnitentiã agente, quàm ſuper no-

enim vera ſolicitudinem maximam habet pro A
viduis & confectis ætate atq; ægritudine, ſiue
pupillis, ſeu debilibus: atque ideò ſtudet ope-
rari manibus, vt habeat, vndè eis benè faciat.
Recolit dicta Salomonis, Honora Dominum
de tua ſubſtantia, Et iterùm, Redẽptio animę
viri propriæ diuitiæ. Vt enim calx & terra va-
lear ad ædificium muri, aquę commixtione glu
tinantur. Aqua Spiritus ſanctus eſt, dicente
Euãgeliſta Ioanne: Fluent de ventre eius aquæ
viuæ, Hoc autẽ dicebat de Spiritu ſancto, & re-
liqua. Sicut enim ſine cęmento lapides muri nõ
iunguntur ſimul ad ſtabilitatẽ muri: ſic nec ho B
mines ad ædificiũ cæleſtis Hieruſalẽ poſſunt ſi-
mul coniungi ſinè charitate, quã Spiritus ſan-
ctus operatur. Aedificantibus nobis hunc mu-
rum adſunt Sanabalath, & Tobias, & Arabes, &
Amanitæ, & Azoti, qui volunt impedire opus
noſtrum. Per nominatos gentiles videmus dia
bolũ impugnare nos cum armis ſuis, quæ ſunt
vitia ſiue praui homines: At nos iuxta morem
populi Iudaici teneamus arma noſtra manibus
noſtris, & defendamus nos de inimicis noſtris
ad Deũ clamãtes. Ità enim ſcriptũ eſt in libro
memorato Eſdrę: Et orauimus Dñm Deũ no- C
ſtrũ, & poſuimus cuſtodes ſuper murum die ac
nocte contra eos. Et paulò pòſt: Et factũ eſt, à
die illa media pars iuuenũ eorũ faciebat opus,
& media parata erat ad bellũ, & lanceæ, & ſcu-
ta, & arcus, & loricæ, & principes poſt eos in
omni domo Iuda, & reliqua. Noſtra arma ſunt
protectio Dei. Per ſcutũ fidei, & galeã ſalutis
& gladiũ verbi protegimur. Hæc teneamus in
mente, quãdò ſumus congregati ſimul, & prin-
ceps noſter ſit nobiſcũ vice Chriſti, qui dicat,
Deus in adiutoriũ meũ intende: & doceat nos
p lectionem, & muniat nos per orationem ſuã: D
Quis ſcit, ſi ſic poterimus euadere de manibus
inimicorum noſtrorum? Inerant etiam tam
ſtudioſi viri in memorato populo Dei, vt vna
manu tenerent arma pro defenſione, alteraq;
murum facerent: ità ſint & manus noſtræ, id
eſt, intentiones porrectæ, quatenùs vna reſi-
ſtatur inimicis, & altera agatur bonum opus.
Eadem enim reſonant aliqui verſus de tertia.
In prima periocha dicitur verſus, Et reſpondẽ
bo exprobrantibus mihi verbum, quia ſperaui
in ſermonibus tuis: In ſecunda dicitur, Super-
bi iniquè agebant vſquequaque, à lege autem E
tua non declinaui: In tertia ità, Multiplicata
eſt ſuper me iniquitas ſuperborũ, ego autem in
toto corde ſcrutabor mãdata tua. Quid velint
tres repetitiones in curſu tertiæ, in prima mõ-
ſtratũ eſt: Hoc eſt, vt hic protegamur per tres
horas vſquedùm iterùm conueniatur, vna ſci-
licet per quartam & quintam, ac per ſextam;
ità tamen, vt pertingamus ad ſextam curſu ho
ræ tertię, & intrante ſexta, inchoemus alterum
curſum. Si Dominus voluerit, qui ſolem ſuum
oriri facit ſuper bonos & malos, dare nobis, vt
aliquid dignè poſſimus hic dicere de varieta-
te, quæ fit in curſibus, id eſt, in pſalmodia, & le

A ctionibus, & reſponſorijs, ac verſibus; fortè in
ſequentibus liberè incedemus. Dicit Paulus ad
Epheſios, Nolite fieri imprudentes, ſed intelli-
gentes quæ ſit voluntas Dei. Nolite inebriari
vino, in quo eſt luxuria, ſed implemini Spiri-
tu ſancto, loquentes vobiſmetipſis in pſalmis
& hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantantes
& pſallentes in cordibus veſtris Domino. Vt
de expoſitione ſancti Hieronymi mihi mõſtra-
tum eſt, tres mutationes noſtri curſus in iſtis
tribus præceptis Apoſtolicis intelligo comple
ri, videlicet vt pſalmi ſint in noſtra locutione,
B quandò pſalmos cantamus: & hymni, quandò
ex lectione dictorum ſanctorum patrum ad
laudes Dei compungimur: & cantica, quandò
per cantum reſponſorij noſtra mens ſubleua-
tur aliqua lætitia ad concentũ ſupernæ patriæ.
Cantus enim ſæpiſſimè in lętitia celebratur.
Sanctorum mens non habet maiorem lætitiã,
quàm vt per anagogen ſubleuetur ad cæleſte
regnum. Ipſius memorati ſummi Doctoris ver
ba ponenda ſunt, vt eius auctoritate figatur
in mente audientium, quod cupimus diſſerere.
Quid, inquit, interſit inter pſalmum, hymnũ,
C & canticum, in pſalterio pleniſſimè diximus.
hic autem breuiter hymnos eſſe dicendum, qui
fortitudinem & maieſtatem prædicant Dei, &
eiuſdem ſemper vel beneficia, vel facta mirã-
tur. Quod omnes Pſalmi continent, quibus
Alleluia vel præpoſitum, vel ſubiectum eſt.
Pſalmi autem propriè ad Ethicum locum per-
tinent, vt per organum vocis quid faciendum,
& quid vitandum ſit, nouerimus. Qui verò de
ſuperioribus diſputat, & conuentum mundi,
omniumque creaturarũ ordinem atq; concor-
diam, ſubtilis diſputator diſſerit, iſte ſpirituale
D canticũ canit. Opus pſalterij, quod manu per-
cutitur vt reſonet, ad opera noſtra pertinet.
Opera ſanctorum ſunt mores boni, quos exer-
ceemus ſiue in profectione ſpiritualis itineris;
ſiue in occiſione carnalium voluptatum. Hi
enim mores ſinè labore non poſſunt exerceri.
Quapropter quandò cantamus pſalmos, ſole-
mus ſtare, vt ex ſtatu corporis demonſtremus
effectũ noſtræ mentis, hoc eſt, paratos nos eſſe
ſiue ad domandam carnem noſtram, ſeu ad ex-
ercitium operis in cauſa noſtra & fratrũ. Poſt
iſtam tropologicam locutionem, id eſt, quæ de
E moribus diſputat, ſubſequitur lectio, ĩ qua illa
repetiuntur, quæ ſanctus Hieronymus deputa
uit hymnis, id eſt, quę ad laudẽ DEI pertinẽt.
Ibi maieſtatem Domini inuenimus, quomo-
dò incircunſcriptus omnia in ſe contineat. Ibi
fortitudinem eius, quomodò creatum popu-
lum ſuum redimat in manu forti & brachio ex-
tento. Ibi beneficia eius, quomodò ipſum quẽ
redemit, ditet omnibus bonis. Ibi facta eius;
quomodò fecit cælum & terram, & mare, & om
nia quæ in eis ſunt. In illa non deeſt hiſtoria,
non deeſt allegoria, non deeſt tropologia,
non deeſt anagoge, quamuis tropologia ſeor-
ſùm celebretur, vt prætulimus, in pſalmis. In

Q 3 tropologia

tropologia pſalmorũ noſtra opera recolimus: & in tropologia lectionum aliorum. Non enim in Domini maieſtate, ſiue in ſua fortitudine, ſeu in beneficiis, vel factis laboramus: quapropter ſolemus ſedere in recitatione lectionis, aut ſilendo ſtare. In reſponſoriis namque ſolemus vocem altiùs leuare, quàm in ſuperioribus, id eſt, pſalmis & hymnis. Per altitudinem vocis altitudinem mentis monſtramus, quæ ſe erigit in gaudium ſupernæ ciuitatis. Poſt bona opera & refectionem mentis de ſancta ſcriptura, ſequitur gaudium cæleſte. Cur reſponſorius dicatur, in ſcriptione Miſſæ dictum eſt. Reſponſorium in iſto loco canticis ſpiritualibus comparamus. Cantica ſunt, quia cantãtur: ſpiritualia, quia præcedunt ex iubilatione ſpiritalis mentis. Alia enim ſunt cantica, quæ de ſingulari munere gaudent, vt ſunt ea de quibus ſcripſimus in baptiſterio: vbi gaudium tripudiat neophytorum de ſingulari innocentia, quibus nemo reſpondet: & alia ſunt iſta, quibus vnuſquiſque alterum incitat ad manſiones cæleſtes, quę multæ ſunt in domo patris. Quid verſus reſponſorij ſignificet, in memorato officio Miſſæ deſcripſimus, hoc eſt, vt duo ſint in eccleſiaſtico viro, ſcilicet, exhortatio ad fratres, & ſingularis deprecatio ad Dominum. Gloria ſubſequitur in anagogico officio. Nulli dubium quòd nullo in loco tanta gloria referatur Deo, quãta in cœtu ſanctorũ Angelorum, & eorum Sanctorũ qui in cõſpectu Domini ſunt. In iſtis lectionibus, ſcilicet diurnalibus non petitur benedictio à maiore, quoniam maior cantat eas, qui ſolet vicem Chriſti tenere in eccleſia. Hoc intereſt inter has lectiones, & illam quæ ad Miſſam celebratur, quod eſt inter domeſticam admonitionem, & illam, quæ ad concionem agitur. Illam enim quam ad Miſſam agimus, ex gradu ſolemus proferre, vt omnis populus eam audiat. Quam prætulimus in officio de baptiſterio propter ſtatum temporis, id eſt, diei, ad ſapientes fieri, in qua & auctor ad memoriam reducitur, vt ſi fortè aliquis eorum, qui congregantur ex vniuerſis locis propter raritatem lectionis, incognitam habet hiſtoriam, audiat auctorem, qui fortè non eſt incognitus; & ex eius auctoritate firmius infigantur verba lectionis in corde, qui tamen ſapientes poſſunt eſſe propter rectam conuerſationem: At hi qui ſemper in eccleſiaſticis rebus inſiſtũt, & in lectione diuina, vt ſunt domeſtici eccleſiæ, non habent neceſſe audire auctorẽ: quia ex lectione cognoſcunt auctorem. Vt legimus in Eſdra, quatuor lectiones fiebant, in die ab antiquo Dei populo. Et meritò quatuor, quia quatuor elementis conſtat homo, vt vnumquodque elementum per competentes horas ſe offerat creatori ſuo. Primam namq; iuxta morem noſtrum prætulimus ſine lectione. Si illa non habuerit lectionem, non erunt noſtræ lectiones tot, quot fuerunt in illo antiquo Dei populo. Quapropter procuratũ eſt à ſanctis patribus,

A vt in capitulo legeretur illa lectio, quæ ſilentio prætermiſſa eſt in Prima. Et nõ fruſtrà ibi prætermiſſa eſt, ſed quoniam paſtor loci doctorem vult inſinuare, ideo ibi prætermittit ſuam doctrinam, vt doceat vnumquenq; doctorem, primò oportere operari, & poſteà docere. De qua dicit Moyſes in libro Deuteronomij, Non arabis in primogenito bouis. Poteſt etiam in iſtis tribus varietatibus omne genus muſicorum accipi, quod antiquus populus exercebat in laudem Dei. Triformis eſt natura muſicæ artis. Aut enim per pulſum digitorum fit, vt in pſal-

B terio & cithara, & cæteris vaſis, quæ pulſu digitorum tanguntur: aut per vocem, vt eſt cantus: aut per flatum, ſicut eſt in tubis. Hæc etiā memorantur in pſalterio. Dicit pſalmus triceſimus ſecundus: Confitemini Domino in cithara, in pſalterio decẽ chordarum pſallite illi: Cantate ei canticum nouum, benè pſallite ei in vociferatione. Et iterùm in pſalmo tertio: Voce mea ad Dominum clamaui. Item in pſalmo centeſimo quinquageſimo: Laudate eum in ſono tubæ, laudate eum in pſalterio & cithara: Laudate eum in tympano &

C choro, laudate eum in chordis & organo. Laudate eum in cymbalis bene ſonantibus, & reliqua. Quandò enim pſalmos cantamus, genus exercemus Muſicæ, quod fit per pulſum digitorum. Nam & pſalterij volumen, accepit nomen à pſalterio Muſicæ artis. Quando legimus, genus illud exercemus, quod per vocem fit. Lectionem, voces vocauit Paulus Apoſtolus in Actibus Apoſtolorum, Ignorantes, inquit, Ieſum & voces prophetarum, quæ per omne ſabbatum leguntur, quandò reſponſoria cantamus, quaſi per tubam exaltamus vocem, excitando ad altiora fratres, vſque adeò vt per-

D ueniatur ad laudem ſanctę Trinitatis, & dicamus, Gloria patri, & Filio, & Spiritui ſancto. Quantò enim melius eſt corpus noſtrum vaſis muſicis, quæ ædificabantur per homines: tantò acceptius eſt DEO obſequiũ in tẽpore iſto, quàm eſſet in priſco. Et quantò melior eſt lex libertatis, quæ eſt per gratiam noui teſtamenti, lege ſeruitutis: tantò dignius eſt, vt in proprio corpore habeamus laudes, quas illi ſemper & vbiquè referamus, quàm in ligneis vaſis & æreis. Hic iterùm cupimus dicere de verſu. Verſus hanc vim habet, vt conuerti chorum

E totum faciat ad vnum, atque totam intẽtionem illius ad rem, pro qua agitur officium. Sicuti eſt primo manè, Exurge Domine, adiuua nos, & libera nos propter nomen tuum. Ac ſi dicat: Exurgere nos fac Domine ad opera, & adiuua virtute brachij tui ad operandum, & libera de inſidiis, quæ paratæ ſunt contra nos. Hãc petitionem intentio mentis debet in ſe retinere in officio Primæ. At hic in Tertia dicit verſus, Adiutor meus eſto, nè derelinquas me, neque deſpicias me DEVS ſalutaris meus: Ac ſi dicat, Adiuuiſti nos vſque ad præſens tempus, adiuua & deincèps. Nondùm peruenimus

nimus

niatus, ad id, quò tendimus, id eſt, ad meridiem, in quo tu paſcis, in quo tu accubas, iuxta Cantica Canticorum. Ne derelinquas nos in iſto itinere, neque deſpicias nos DEVS ſalutaris noſter. Deindè ſequitur Kyrie eleiſon, & Chriſte eleiſon.

De Oratione, quam conuentus fratrum celebrat per aliquos curſus diurnos, nocturnosq́. Cap. 4.

EST ſacerdos in terra, cui neceſsè eſt quotidiè pro ſe & pro populo DEI intercedere: Et eſt ſacerdos in cælo, cui non eſt neceſsè intercedere: ſed tamen vult, & interpellat quotidiè pro nobis: ſacerdos, qui eſt in terra, non vult neque poteſt dicere, quòd abſque peccato ſit, dicente Ioanne: Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Qui tamen quamuis ſit peccator, non debet à conſcientia ſua morderi, vt tantùm ſit peccator, quantùm multos cognoſcit eſſe in populo terræ. Qui populus in aliquibus eſt minùs obligatus peccatis, in aliquibus magìs. Pro his qui minora cōmittunt, & pro ſe orat ſacerdos, quādò dicit, Kyrie eleiſon, & orationem Dominicam, in qua nemo poteſt ſe excuſare, niſì veraciter dicat, Et dimitte nobis debita noſtra. Dein proſequitur ſacerdos modum orationis, quem Paulus dinumerat, dicens: Obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones, & cætera quæ ſequuntur. Vndè dicit Ambroſius in tractatu ſuo ſuper eandem epiſtolam: Ante omnia, inquit, illud obſecro, quod vel maximè vos ſcire operis eſſe debet, vt conuenientes ſcire poſſitis, quid fieri conueniens ſit. Dicit autem, Orationes, obſecrationes, poſtulationes. Et poſt pauca: Aut enim bona nobis à Deo dari poſtulamus, quod orationes vocauit; aut malorum ſolutionem, quod obſecrationes nuncupauit. Et iterùm poſt pauca: Illa verò quæ ad hoc nobis ſunt contraria, multa ſunt & aſſidua. Vnum quidem quia dæmonum ſubreptio variè nos à bono auertere cupit: alterum verò moleſtia paſſionū, quæ nobis ineſſe videtur, à quibus & à bonis excluſi contra noſtrum propoſitum ſæpè in illis, quæ nobis non conueniunt, concluſimur. Sed neceſſarium eſt, nos, qui multam ſuper hoc pugnam ſuſtinemus, ad Dominum recurrere, qui potens eſt ſuo auxilio ſedare vniuerſa illa, quæ ad noſtram pertinent moleſtiam. Hoc dixit, poſtulationes. Et iterùm infrà, Gratiarum verò actio pro his, quæ iam præſtita ſunt, efficitur: Et pro quibus hæc fieri conueniant, doceris: Pro omnibus hominibus. In commune pro omnibus hominibus debere eos ſolicitos eſſe præcepit. & iterùm infrà, Deindè ad illa quę ſumma eſſe videntur inter homines, tranſit: Pro regibus, inquit, & omnibus qui in ſublimitate ſunt. Noſtri enim codices habent primò obſecrationes, & poſteà orationes. Hunc ordinem ſequitur noſtra oratio. Primus verſus poſt orationem Dominicam eſt, Ego dixi, Domine miſerere mei, ſana animā meam, quia peccaui tibi. In hoc verſu obſecratio eſt, per quam precatur abſolutio malorum. Quandò dicit, Sana animam meam, quia peccaui tibi, medicinam Domini precatur, vt à languore abſoluatur. Sit ſecundus verſus, Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam, & ſalutare tuum da nobis. In eo verſu bona nobis poſtulamus, quod pertinet ad orationem. Sit tertius, Conuertere Domine vſquequò, & deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos. In eo verſu poſtulamus, vt omnia contraria bonis noſtris ſuperentur per Domini auxilium. Hoc pertinet ad poſtulationem. De quo verſu dicit Auguſtinus in Tractatu ſuper pſalmos: Cōuertere Domine vſquequò, & deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos: Vox eſt eorum, vel pro eis, qui multas perſecutiones in iſto ſeculo malas tolerantes innoteſcunt * compeditos corde in ſapientia, vt nec tamen malis coacti refugiant à Domino ad huius ſeculi bona. Sit quartus, Confiteantur tibi Domine, qui pertinent ad gratiarum actiones, Hucuſq; oratum eſt ſecūdum Apoſtolum pro omnibus hominibus. Deindè ſequitur, pro regibus & omnibus qui in ſublimitate ſunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. Quoniam ſunt intra noſtram eccleſiam qui minima committunt, pro his tamen neceſsè eſt præcedens oratio. Sunt & qui maiora, pro quibus neceſsè eſt addere Pſalmum: Miſerere mei Deus, qui propriè pertinet ad pœnitentes. Alio modo, Oratio præcedens pro minimis peccatis: Pſalmus, fit pro maximis. Poſtremò ſurgit ſacerdos vice illius ſacerdotis, qui in cælo eſt, & quotidiè interpellat pro nobis, & dicit ſtando orationem. Hæc oratio in omni tempore ſubſequitur; id eſt, Paſchali, Pentecoſtes, Dominicis diebus & feſtis. Vt reſurrectionem recolat eius ſacerdotis, cuius vicem tenet, ſurgit ab accubitu, & ſtando dicit hanc orationem. Qui tamen priùs iacendo orat cum cæteris, quoniam peccator eſt, cum peccatoribus proſtratus eſt; & quia vicem tenet Chriſti, ſtando dicit ſpecialem orationem. Hæc ſpecialis oratio ſacerdotum, quæ quodammodò libertatē & glorificationem monſtrat futuri regni, & tamen ſemper eſſe interceſſorem ibì pro nobis, per omnes memoratos dies feſtos currit. Reliqua oratio reticetur, quoniam ibì peccator nullus eſt, neque erit. Si quis voluerit dicere, quoniam hæc oratio vicem tenet interpellationis Chriſti, qui interpellat pro nobis quotidiè patrem, quarè dicat, Per Dn̄m noſtrum IESVM Chriſtum: dicatur ei, Chriſtus qui eſt in patre naturaliter, & per quem aſſumptus eſt homo in Deum propter vnam eandemq; perſonam filij Dei, oſtium nobis fieri dignatus eſt, per quod nos & orationes noſtræ, & omnia bona no-

na noſtra tranſeant ad patrem. Idcircò meritò ſacerdos dicit ſuam orationem ad Deum patrem per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quia per illum accepit hanc gratiam, vt viciſſitudinem ſuæ interpellationis fratribus atque condiſcipulis miniſtret, & recolat, atq; ad memoriam reducat. Quam orationem præcedit ſalutatio, & ſubſequitur Benedictio, quæ & gratiarum actio ſequitur. Poſt reſurrectionem ſuam Dominus ſalutauit diſcipulos, ſalutauit & iterum, benedixitque eos in monte Oliueti, & illi gratias referẽdo, adorauerunt in loco vbi ſteterunt pedes eius. Quòd eædem precum orationes celebrandæ ſint veſpertina hora, quæ & nona, in Laodicenſi concilio, capitulo octauodecimo ſcriptum eſt, Quod idipſum officium precum nona & veſpera ſemper debeat exhiberi. Secundùm hoc capitulum in feſtis & in cæteris diebus vno modo celebretur oratio in veſpertino & hora nona. Vt reor, ſimiliter poſſumus dicere de tertia & ſexta. Poſt veſpertinalia & matutinalia officia, quę aguntur pro mortuis, ſolemus cantare Pſalmum in loco, Miſerere mei Deus, Domine, nè in furore tuo. Ipſe eſt ſeatus in ordine Pſalmorum, & tamen inſcribitur pro octaua. Idcircò, quia nos, qui in ſexta ætate mundi ſumus, debemus pro ſeptima & octaua ætate rogare Deum per hũc Pſalmum, vt euadamus tormenta, quæ malis debentur in memoratis ætatibus, de quo dicit Auguſtinus in prologo eiuſdem Pſalmi: Veniet octauus iudicij dies, qui meritis tribuens quod debetur, iam non ad opera temporalia, ſed ad vitam æternam ſanctos transferet, impios verò damnet in æternum. Quam damnationem metuens, orat Eccleſia in hoc Pſalmo, dicens: Domine, nè in ira tua arguas me. Et Beda in libro de temporibus: Ipſa eſt octaua, pro qua ſextus Pſalmus inſcribitur. Credo, quia in ſex huius ſeculi ętatibus pro ſeptima vel octaua huius ſeculi eſt ætate ſupplicandum. In qua quia iuſti gaudia, ſed reprobi ſunt ſupplicia perpetui, Pſalmus iſte ingenti pauore incipit, currit, finitur: Domine, nè in furore tuo arguas me.

De Sexta. *Cap. 5.*

DE tribus repetitionibus ſextæ ſiue nonæ, prout potui, miniſtraui in curſu primæ, & tertiæ, & de lectionibus atque reſponſoriis. Præſentes tres repetitiones ſtatuunt nos in famulatu Domini, ſiue muniunt ab inſidiis inimici per ſeptimam horam, & octauã, & nonam, ita tamen, vt in ipſa nona habeant initium reliquæ tres repetitiones, quæ nos perducant vſque ad finem diei. Reſtat ex ſtatu temporis conſiderare verſum, qui dicitur ad ſextam. Status temporis eſt meridies, quando ſol in centro cęli eſt, & feruentiſſimum ardorem præſtat terris. Idem ſtatus perfectionem mentium deuotorum hominum monſtrat, quorum feruor ita coniunctus eſt igni inuiſibili, vt ab ipſo paſcatur delectatione, & illuminetur lumine in-

A telligentiæ. Eadem hora aſcendit Petrus in cœnaculum, & voluit comedere. In prima ſunt initia virtutum, in tertia profectus, in meridie perfectio. Quam perfectionem denunciant nonnulli aliqui verſus curſus ſextę. Prima periocha dicit: Defecit in ſalutare tuum anima mea, & in verbo tuo ſuperſperaui. Secunda dicit, Quomodò dilexi legem tuam Domine? tota die meditatio mea eſt. Tertia ita, Oculi mei defecerunt in ſalutari tuo, & in eloquium iuſtitiæ tuę. Statum talium mentium verſus monſtrat, dicens: Dominus regit me, & nihil mihi deerit,
B in loco paſcuæ ibi me collocauit. Vbi nos dicimus, Dominus regit me, tranſlatio quæ aſſumpta eſt à ſancto Hieronymo ex Hebraica veritate, habet, Dominus paſcit me. Quem Dominus paſcit aduentu ſpiritus ſui, eundem regit, id eſt, in illis moribus facit eum ſpiritus Dei delectari, qui ſecundum rationem ſunt, & deducunt per rectum iter ad ciuitatem munitiſſimam Hieruſalem. Ei nihil deeſt, ſicut Paulus Apoſtolus dicit, Omnia poſſum in eo qui me confortat. Omnia illi cooperantur ſecundùm Deum: Proſpera & aduerſa æquanimiter tole-
C rat: Ac ideò ſubſequitur, In loco paſcuæ ibi me collocauit, ſiue in abundantia intellectualium rerum in præſenti, ſiue in futuro in lætitia & gloria ſempiterna, vbi erit ſatietas omnium gaudiorum ſine fine.

De Nona. *Cap. 6.*

NOna cõtinet nos per decimam horam & vndecimam & duodecimam. Status temporis, quandò nona celebratur, deſignat feruorem ſtudiorum, quem exercebat mens in al-
D titudine virtutum, aliquantulùm tepefactum eſſe propter tentationes accidentes. Vndè Gregorius in Moralibus Iob: Vitia, dum nos tentant, proficientes in * nos virtutes humiliant. Sicut tunc ſol deſcendit à centro ad inferiores partes, ità mens quando tentatur, deſcendit ab altitudine intimi gaudij ad conſiderandam ſuam naturam atque fragilitatẽ, & videt quàm facilis ſit ad occaſum. Tentabatur Paulus, quãdò dicebat, Nè magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, angelus ſatanæ qui me colaphizet. Qua
E de cauſa tentetur electus, prꝫſens noſter magiſter Paulus hic demonſtrat. Atque in ſequentibus moleſtiam quam patiebatur ex tentatione, manifeſtat, dicens: Propter quod ter Dominum rogaui, vt diſcederet à me. Vt opinor, niſi ei moleſtiam faceret ſtimulus ſatanæ, non Deũ precaretur, vt diſcederet ab eo. Eandem precationem ſonant aliqui verſus curſus Nonę. Prima periocha dicit, Tribulationes & anguſtiæ inuenerunt me, mandata tua meditatio mea eſt. Quod ità Auguſtinus in eodem pſalmo: Sæuiant, perſequantur, dum tamen mandata Dei non relinquantur, & ex ipſis mandatis, etiam qui ſæuiunt, diligantur. Secunda dicit,

cit, Multi qui perſequuntur me, & tribulant
me; à teſtimoniis tuis non declinaui. Tertia
ita, Erraui ſicut ouis quę periit, require ſeruū
tuum, quia mandata tua non ſum oblitus. Ver
ſus præſentis curſus memorat tétationem, quæ
deſignatur per ſolis declinationem: Ab occul-
tis meis, inquit, munda me Domine, & ab alie
nis parce ſeruo tuo. Quod ita memoratus Au
guſtinus in Pſalmo decimooctauo: Tolle mihi
ex corde malam cogitationem, repelle à me
malum ſuaſorem: hoc eſt, Ab occultis meis
munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo.

De veſpertinali ſynaxi. Cap. 7.

Legimus in Eſdra, quod iam memoraui-
mus, quater in die populum Dei confeſ-
ſum eſſe Domino, & quater in nocte: Et ea ver
bis domini Bedæ, qui tractat in eodem Eſdra:
Opinionem eſſe cognoſcimus ſanctæ Eccle-
ſiæ, iuxta illum morem ſe quatuor officia ce-
lebrare in die, & quatuor in nocte. Non enim
immeritò nos qui militamus Deo, quater in
nocte vigilias renouamus, cùm hi qui ſeculo
militabant, per quatuor vigilias ſindebant no
ctem in caſtris, nè irrumperentur caſtra ab ini
micis inſidiantibus. Noſtras quatuor vigilias,
in nocte ſolemus vocitare, Veſpertinum, Com
pletorium, Nocturnum, & Matutinum. Ex ety
mologia Veſpertini nominis addiſcere poſſu-
mus, Veſpertinum officium ad noctem perti-
nere. Dicit Iſidorus in libro etymologiarum,
Veſpertinum officium eſt in noctis initio, voca
tum ab ſtella veſpere, quæ ſurgit oriente no-
cte. Et Auguſtinus in Pſalmo vigeſimonono,
Veſpere demorabitur fletus. Quid eſt veſperę
demorabitur fletus? Veſpera fit quando ſol oc
cidit. Hinc poſſumus coniicere, quando feria-
tos dies obſeruamus, quòd eos obſeruare debe
mus à veſpera vſque ad veſperam, vt à ſolis oc
cubitu vſq; ad eius iterùm occaſum, eos legiti
mè obſeruare, neceſsè ſit. Iſte ſtatus noctis in-
format fletum eorum peccatorum, quibus occi
dit verus ſol. Illis neceſse eſt plorare quinque
carnales ſenſus ſuos, qui obedire ſolent ad pec
candum, vt in matutino, id eſt, in euaſione pec-
catorum, quandò ſol eis iterùm inchoat oriri,
quibus occidit veſpere, poſſint lætari. Vndè
idem qui ſupra in memorato Pſalmo: Veſpere
demorabitur fletus, & in matutino exultatio,
quandò cœperit oriri fidelibus lux, quæ occi-
derat peccatoribus †. Informat etiam altero
modo ſtatum eorum, qui aliqua infirmitate
opprimuntur, per quam appropinquant mor-
ti. Hi enim quanto plus timent mori, & ſenten
tiam percipere veram peccatorum, tanto plùs
ante oculos mentis ſuæ reducunt carnales mo-
tus, qui generati ſunt per quinque ſenſus cor-
poris, & eos deflent. Timor ſolet occupare
mentes hominum, quandò morti appropin-
quãt, ſicut de ipſo Domino ſcriptũ eſt, (quam-
uis non timeret infirmitate, ſed diſpenſatiuè)

A cœpit contriſtari & mœſtus eſſe. Tamen multi
ſunt, qui gaudent de matutino, quandò reſur-
gent à mortuis propter conſortium reſurrectio
nis Chriſti. His duobus modis tranſcurſis, de-
bemus venire ad quotidianum vſum noſtrum.
quotidianus vſus noſter tenet, vt quinque Pſal
mos cantemus in veſpertinali ſynaxi. Quis
enim neſcit, quamuis per quatuor horas de-
precemur Dominum, quanta impedimenta &
quot triſtitiæ occupent mẽtem Iuſti per diem?
Oculi adducunt ad eã formas illices, quæ quia
ſinè voluntate iuſti animæ intrant ad eam, tæ-
B dio afficitur. Simili modo per aures intrant
verba aut detractionis, aut luxùs, quæ nihilo-
minus moleſtiam ingerunt mẽti. Nares etiam
non ſunt alienæ ab hoc peſtifero internuncio.
Os nõ ſe poteſt excuſare, niſi delinquat. Vnuſ-
quiſque cognoſcit quandò loquatur verba cri-
minalia, quandò verba ocioſa, & cætera talia,
quibus per os polluitur mens. Manus procul-
dubiò & pedes ſæpè id tangunt, vndè anima fit
deterior per cogitationẽ. At quia in iſtis quin-
que ſenſibus tendimus quotidiano affectu ad
tenebras, neceſse eſt, vt noctis initio pro eis ve-
C niam Deum precemur. Iſti ſunt quinque ſen-
ſus, quos mane commendamus Domino diri-
gendos, dicendo: Dirige Domine corda, ſen-
ſus, & ſermones noſtros, & opera manuum no-
ſtrarum. Inter ſenſus, & ſermones, & opera,
comprehenduntur quinque ſenſus corporis.
De cordibus eſt ſeorſum dicendum, poſtquàm
venerimus, ſi Dominus dederit, ad Hymnum
Mariæ. Propter hos videlicet quinque ſenſus,
quia fortè non fuimus digni, vt dirigerentur
per omnia ſecundùm Domini placitum, quin-
que Pſalmi cantantur, vt ignoſcatur nobis. Hos
D quinque Pſalmos Antiphonatim cantare ſole-
mus. Vt TRIPARTITA narrat hiſtoria in
libro decimo, cap. nono: ab IGNATIO Epo
Antiochię Antiphonarum vſus in Eccleſiis pri-
mo cœpit actitari. Ita enim narrat: Dicendum
tamen eſt, vndè ſumpſit initium, vt in Eccle-
ſia antiphonæ decantentur. Ignatius Antiochię
Syriæ tertius poſt Apoſtolum Petrum epiſco-
pus, qui etiam cum ipſis degebat Apoſtolis,
vidit Angelorum viſionem, quomodò per an-
tiphonas ſanctæ Trinitati dicebant Hymnos,
iſq; modũ viſionis Antiochenæ tradidiſſe pro-
E batur Eccleſiæ, & ex hoc ad cunctas tranſiuit
Eccleſias.

Antiphona dicitur vox reciproca. Antipho-
na inchoatur ab vno vnius chori, & ad eius
ſymphoniam Pſalmus cantatur per duos cho-
ros. Ipſa enim, id eſt, antiphona coniunguntur
ſimul duo chori. Quanto enim melior eſt ani-
ma corpore, tanto melior eſt cantus animæ,
quàm corporis. Igitur intendendum eſt, quæ
ſit antiphona animæ. Videtur nobis virtus di-
lectionis eſſe, quæ coniungit opera duorum
fratrum ſimul: Pſalmi ad opera referuntur:
Antiphona ad illam dilectionem, qua vnuſ-
quiſque fratri ſuo porrigit ſuum opus. Verbi

gratia

gratia: Vnus legit & diſcit doctrinam in ſchola, alter ſeminat in campo: tempore fructus doctor ſeminanti porrigit doctrinam, ſator doctori panem. Duobus choris alternatur antiphona, quoniam non poteſt minus eſſe charitas, quàm inter duos. Hanc viciſſitudinem charitatis ſignificant cantores, qui alternatim ex vtraque parte antiphonas leuant. Hos duos choros deſignauerunt pennæ animalium inuicem porrectæ, quas vidit Ezechiel in figura aduentus Christi, & noui teſtamenti. Coniunctio duarum pennarum antiphona eſt, quæ vicem tenet charitatis. Vndè Gregorius ſcribit in homilia ſeptima ſuper eundem Ezechielem. Nam dum ille verbum prædicationis exhibet, & lumine veritatis ex corde meo ignorantiæ tenebras repellit, & dum illi ego quia fortaſſe à mundi huius potente opprimitur, ſolatium meæ defenſionis impertior, atque hunc de violentis manibus euello, viciſſim nobis pennas noſtras tendimus, vt nos affectu & ope vicaria ex bono quod accepimus, tangamus. Vndè benè primus paſtor admonet, dicens: Omnium finis appropinquabit: Eſtote itaque prudentes, & vigilate in orationibus; ante omnia mutuam in vobiſmetipſis charitatem continuam habētes: quia charitas operit multitudinem peccatorum. Poſt hoc ſequitur lectio à paſtore prolata. Ipſa eſt lectio, quam paſtor debet domeſticis ſuis ſolerter adminiſtrare. Audiui olim reſponſorios cantari apud quoſdam poſt lectionem veſpertinalem, qui continentur in aliquibus antiphonariis: ſed apud nonnullos modò ac penè omnes, poſt lectionem ſequitur coniunctim verſus. Sæpè.n. reuoluo apud me, ſi decātari oportet rñſoriū poſt lectionē veſpertinalē, quarè nō ſimili modo decantetur poſt lectionē matutinalē. In hac reuolutione cogitationum occurrit mihi, vt ſicut hymnus Zachariæ excludit reſponſorium poſt matutinalem lectionem, ita excludat reſponſorium hymnus ſanctæ Mariæ poſt veſpertinalem lectionem. De verſu ſoret hìc dicendum: ſed quia nos inchoamus hæc officia à Septuageſima, non poſſumus hìc referre aliquid de verſu, quem ſolemus dicere in veſpertinali officio, antequàm dicamus aliquid de Alleluia, quod cantatur in Septuageſima. In eodem veſpere, & in nocte ſequenti, Alleluia per omnia officia cantoris currit. Ita agimus de Alleluia, quando illud recondimus in theſauris ſuis, id eſt, in cordibus electorum & Angelorum vocibus, Sicut ſolet dilectus circa dilectum agere, qui porrecturus eſt iter longinquum, oſculatur os eius, collum, oculos, frontem, & cætera. Dictum ſit ſtrictim de Alleluia, quod propterea totiès frequentamus, quia diligimus illud, & in propinquo recondēdum ſit. Dicendum eſt de verſibus, qui fiunt per Dominicas noctes cæteras, & per ſex dies hebdomadis. Per Dominicas noctes ſolemus dicere: Veſpertina oratio aſcendat ad te Domine, & deſcendat ſuper nos miſericordia tua. In cæteris

A autem noctibus ſolemus dicere, Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. Vnam rationem habent iſti verſus: Dominicalis verſus ex ſuis verbis monſtrat recitari veſpertinā orationem. Talis namq; debet eſſe omnis verſus, vt vel ſtatum officij ad memoriam reducat, vel ſtatum temporis: ſicut illi faciunt, qui circa paſſionem Domini & reſurrectionē cantantur: At quotidianus verſus in poſterioribus verbis ſuis, quàmuis non cantentur, eadem aperit dicēdo, Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum. Propter hæc verba, verſus memo**B** ratus, Dirigatur oratio mea, inchoatur, ſed neſcio cur non cantentur; forſitan, quia cantoribus diſplicet, quod non conueniunt eorum modulationibus. Cum ipſo verſu offertur incenſum, quod Dominus præcepit offerri, de quo ſcriptum eſt in libro Exodi: Ponesq; altare contra velum, quod ante arcam pendet teſtimonij coram propitiatorio, quo tegitur teſtimonium, vbi loquar tibi. Et adolebit incenſum ſuper eo Aaron ſuaue fragrās: manè quandò componit lucernas, incendet illud, & quandò collocat eas ad veſperam, vret thymiama **C** ſempiternum coram Domino, & reliqua. Intendat ſummus ſacerdos, qui vicem tenet Aaron in Eccleſia, quis debeat incenſum offerre Domino ſuper altare. Poſt hoc ſequitur hymnus ſanctæ Mariæ. Sicut quinque Pſalmi deplorant, quod quinq; ſenſus corporis deliquerant; ita hymnus ſanctæ Mariæ caſtigat cogitationes, quæ ſe inani iactātia extulerunt in proſperitate diei, dicendo, Diſperſit ſuperbos mēte cordis ſui, depoſuit potentes de ſede. Vſq; huc, modum eorum hominum diximus, excepto de verſu Dominicali, qui aliqua negligen**D** tia percutiuntur, vndè habent plangere. At nunc dicendū eſt de illis, qui in Domino triumphant, & nihilominus ei laudē veſpertinalem offerunt per quinq; Pſalmos, quos ſolemus cantare in Dominicis noctibus. Sicut Dominica nox, victrix extitit Dominica reſurrectione: ita Pſalmi qui in ea cantantur, victoriam electorum Domini, & laudem eius reſonant. Primus Pſalmus, id eſt, Benedictus Dominus Deus meus, victoriam continet Dauid contra Goliam. Sequentes Pſalmi reſonant laudem Dei. De ſecundo dicit Auguſtinus in tractatu Pſal**E** morum, Exaltabo te Deus meus rex, & benedicam nomini tuo in ſeculum, & in ſeculum ſeculi: Videtis inchoatam eſſe Dei laudem, & vſq; in finem Pſalmi laus ipſa perducitur. De tertio ita, Eccè Pſalmus ſonat, Cuius vox eſt? Quæ, ſi vultis, veſtra eſt exhortantis animam ſuam ad laudandum Deum, & dicētis ſibi: Lauda anima mea Dominum. Et de quarto ita: Nobis dicitur, Laudate Dominum. Dicitur hoc omnibus gentibus, non ſolis nobis. Et iſtam vocem per loca ſingula ſonantem, à lectoribus ſingulatim audiunt Eccleſiæ. Vna vox tamen Dei ſuper omnes non tacet; vt laudemus eum. Et quaſi quæreremus, quare laudare Deum debeamus

beamus, videte quam cauſam attulit: Lau-
date Dominum, inquit, quoniam bonus eſt
pſalmus. Quintus continet laudẽ Hieruſalem,
quæ reſtaurata eſt poſt peregrinationem. De
quo idem qui ſupra, in eodem: Quid enim fa-
ctura es ô Hieruſalem? Tranſiit enim labor &
gemitus. quid factura es? Aratura es? ſemi-
natura? nouellatura? nauigatura es? negocia-
tura es? quid factura es? An in illis operibus,
quamuis bonis, & de miſericordia venie̋tibus,
exercerl adhuc te oportet? Conſidera nume-
rum tuum. conſidera vndique ſocietatẽ tuam:
vide, vtrũ aliquis eſuriat, cui porrigas panem:
vide ſi aliquis ſitiat, cui des calicem aquæ fri-
gidæ: vide vtrum aliquis apud te modò peregri
nus eſt, quem hoſpitio recipias: vide vtrum ali-
quis æger, quem viſites: vide, vtrum aliquis
litiget, quem concordes: vide, vtrum aliquis
moriatur, quem ſepelias. Quid ergò factura
es? Collauda Hieruſalem Dominum. De hym
no ſanctæ Mariæ ita tractat dominus Beda in
homiliis ſuis: Verba igitur Euangelicæ lectio-
nis frequenti meditatione reuoluamus, exem-
pla beatæ Dei genitricis ſemper animo retinea-
mus, vt in conſpectu Dei humiles inuenti, &
proximis quoque debito honore ſubmiſſi, me-
reamur vnà cum ipſa perpetuo ſublimari gau-
dio. Studeamus ſolicitè, nè nos indebitè lau-
dantium fauor extollat, cùm illam videamus
inter verba veræ laudationis inconcuſſam hu-
militatis tenuiſſe conſtantiam: Si immodera-
tùs tẽporalium rerum nos appetitus delectat,
reminiſcamur quia iudex noſter diuites dimit-
tit inanes: Si temporalis afflictio fortè mẽtem
conturbat, recogitemus, quia & humiles exal-
tat: Numquàm de impetranda admiſſorum vè
nia deſperemus, quia miſericordia eius à proge
nie in progenies timentibus eum: Nulli inter
mala quæ fecit, grauior Impœnitendi culpa ſub-
repat, quia Deus ſuperbis reſiſtit, eoſq; bea-
torum ſorte ſecernens, per varia pœnarum lo-
ca pro peccatorum varietate diſpergit. Fit au
tem, largiente Domino, vt ſi beatæ Mariæ ſem
per acta & dicta recolamus, ſemper in nobis
& obſeruantia caſtitatis, & virtutis opera per-
ſeuerent. Nam & optimus ac ſaluberrimus in
ſancta Eccleſia mos inoleuit, vt hymnus ipſius
quotidiè cum pſalmodia veſpertinæ laudis ab
omnibus canatur: quatenus ex hoc animos fi-
delium & frequentior Dominicæ incarnatio-
nis memoria, ad affectum deuotionis accẽdat,
& recogitata ſæpiùs exempla genitricis illius
in virtutum ſoliditate confirment. Et hoc op-
portunè ad veſperas fieri complacuit, vt videli-
cet fatigata per diem ac diſtenta diuerſis cogi-
tationibus mens noſtra, incumbente tempore
quietis, ad vnionem ſe ſuæ conſiderationis col
ligeret, iamq; ſalubriter admonita, quicquid
ſuperfluum vel nociuum diurna vagatione con
traxiſſet, totum hoc nocturnis denuò precibus
& lacbrymis ex tempore mundaret. Poſt hunc
hymnum per noctes Dominicas aliquibus in

A locis dicitur Kyrie eleiſon, vt audiui Romæ, &
poſteà Collecta: aliquibus in locis Collecta
tantummodò ſequitur. Sicut genuflexionem
omittimus, recolẽdo reſurrectionem noſtram:
ita & preces flebiles præſentis vitæ, quas ſole-
mus cum genuflexione promere; in eis nocti-
bus omittimus. Vt ſuperiùs demonſtratum eſt
ex verbis Auguſtini, in illa cæleſti Hieruſalem,
vbi reſurrectio eſt vera & in re, nulla precario
pro miſeriis exercebitur. Quapropter tantùm
ſequitur Collecta, quam ſolet presbyter ſtãdo
proferre ob recordationem futuræ reſurrectio-
B nis per Dominicas noctes. Quoniam in præſen
ti ſeculo ſumus, neceſsè eſt nobis, vt munia-
mur orationibus ſanctorum presbyterorum. Et
quia quodammodò recolimus feſtiuitatem ci-
uium cæleſtis Hieruſalem, oportet nos celebra-
re illam maiori lętitia & ſecuritate, quàm eùm
celebramus noſtram peregrinationem. Quo-
niam in Septuageſima inchoamus hanc * con *cautionẽ
ſtitutionem, volumus ſubiungere dicta ſancti
Auguſtini de Sepruageſima, quæ dicit in tra-
ctatu Pſalmi, Lauda Hieruſalem Dominum:
Poſt ſeptuaginta ergò annos cùm prophetat
C Hieremias reparari ciuitatem Hieruſalem, &
factum eſt, vt ibi ſignificaretur imago futuro-
rum, ſignificatum eſt nobis poſt omnem iſtam
volubilitatem temporis, quæ ſeptenario nume
ro voluitur, futuram illam ciuitatem noſtram
in æternitate in vno die. In illa quippe habita-
tione tempus non voluitur quia habitatoribus
non labitur. Ex verbis beati Auguſtini doce-
mur, per Sepruageſimam deſignari præſens tem
pus, quod voluitur ſeptenario numero: & per
paſchales dies, qui ſequuntur Septuageſimam,
futuram patriam.

D

De Completorio. Cap. 8.

COmpletorium ideò dicitur, quia in eo
complerur quotidianus vſus cibi ſiue po-
tus, qui neceſſariò ſumitur ad ſuſtentationem
corporis, ſeu locutio communis. Vnde & apud
monachos tenetur vſus ex regula ſancti Bene-
dicti, vt ab eo officio clauſtra oris muniant, &
ea aliena faciant à communi colloquio, vſque-
dùm iterùm ad opera redeãt. Non enim immeri-
tò poteſt hæc pars noctis conticinium voca-
E ri, in qua conticeſcunt omnia: Apud eos qui
noctem diuidunt in ſeptẽ partes, prima pars
vocatur crepuſculum, ſecunda, veſperum, ter-
tia conticinium, de qua nunc agimus, quam
ideo ſic poſſe vocari arbitror, quia in eo conti-
ceſcunt omnia. In eo officiò quatuor pſalmi
recoluntur vſq; ad verſum. In quatuor pſalmis
quatuor elementa corporis noſtri commenda-
mus Domino. Quod verſus apertè dilucidat,
dicens: Cuſtodi me Domine vt pupillam oculi
ſub vmbra alarum tuarum protege me. Quæ
pericula poſſint hominem inuadere, dormien-
do extrinſecùs pluſquàm vigilando, vnuſquiſ-
que recognoſcit, qui vel tenuiter ſapit. Apra

tur

noſtro fiduciam, qui per prophetam clamat, Nolo mortem peccatoris, ſed conuertatur & viuat. Nullus autem de iniquitatum ſuarum immanitate deſperet. Veternoſas namque Niniuitarum culpas triduana pœnitentia adſperſit, & conuerſus latro, vitæ præmia etiam in ipſa ſententia ſuæ mortis emeruit. Mutemus igitur corda, & præſumamus nos iam percepiſſe quod petimus. Citiùs ad precem iudex flectitur, ſi à prauitate ſua petitor corrigatur. Imminente ergò tantæ animaduerſionis gladio, nos importunis fletibus inſiſtamus. Ea namque, quę ingrata eſſe hominibus importunitas ſolet, iudicio veritatis placet. Quia pius ac miſericors Deus vult à ſe precibus veniã exigi, qui quantùm meremur, non vult iraſci. Hinc etenim per pſalmiſtã dicit: Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eruam te, & magnificabis me. Ipſe ergò ſibi teſtis eſt, quia inuocantibus miſereri deſiderat, qui admonet vt inuocetur. Proindè fratres chariſſimi, cõtrito corde & correctis operibus craſtina die primo diluculo ad ſeptiformem litaniam iuxta diſtributionem inferiùs deſignatã, deuota cũ lachrymis mente veniamus. Nullus veſtrũ ad terrena opera in agro exeat, nullus quodlibet negociũ agere præſumat, quatenùs ad ſanctæ genitricis Domini Eccleſiam conuenientes, qui ſimul omnes peccauimus: ſimul omnes mala quæ facimus, deploremus, vt diſtrictus iudex dum culpas noſtras nos punire conſiderat, ipſe à ſententia propoſitæ damnationis parcat. Sequitur: Litania clericorũ exeat ab eccleſia B. Ioannis baptiſtæ. Litania virorum, ab Eccleſia ſancti martyris Marcelli. Litania monachorũ, ab Eccleſia martyrum Ioannis & Pauli. Litania ancillarum Dei, ab eccleſia beatorũ martyrũ Coſmę & Damiani. Litania fœminarũ coniugatarum, ab eccleſia beati Petri & Martyris Stephani. Litania viduarũ, ab eccleſia beati martyris Vitalis. Litania pauperũ & infantũ, ab eccleſia beatæ martyris Cæciliæ. In ſequẽti epiſtola monſtrabitur, quòd importunitate bellorum poteſt proculdubiò videri litania inſtituta eſſe. Et ex qualitate temporis colligimus eam neceſſariam eſſe ad fruges conſeruandas.

Gregorius Phocæ Auguſto.

Conſiderare cum gaudijs & magnis actionibus gratiarum libet, quantas omnipotenti Domino laudes debemus, quòd remoto iugo triſtitiæ ad libertatis tempora ſub imperiali benignitatis veſtræ pietate peruenimus. Nam quòd permanere in palatio, iuxta antiquam conſuetudinem Apoſtolicæ ſedis, diaconem veſtra ſerenitas non inuenit, non hoc meæ negligentię, ſed grauiſſimæ neceſſitatis fuit. Quia dum miniſtri omnes huius veſtræ eccleſiæ tam contrita aſperaque tempora cum formidine declinarent, atque refugerent, nulli eorum poterat imponi, vt ad vrbem regiam in palatio permãſurus accederet: At poſtquàm veſtram clementiam, omnipotentis Dei gratia diſponente, ad culmẽ imperij perueniſſe cognouerũt, ipſi quoquè ſuccedente lætitia ad veſtra veſtigia venire feſtinabant: quia illuc priùs accedere valdè timuerant. Sed quia eorum quidam ità ſenectute ſunt debiles, vt laborem ferre vix poſſint, quidã verò eccleſiaſticis curis vehementer implicantur: & lator præſentium, qui primus omnium defenſorum fuit: benè mihi ex longa aſſiduitate compertus eſt vita, fide, ac moribus approbatus, hunc aptum pietatis veſtræ veſtigijs eſſe iudicaui. Vndè eum, auctore Domino, diaconem feci, & ſub celeritate ſtans mittere ſtudui, qui cuncta quę in ijs partibus aguntur, inuẽto opportuno tẽpore, valeat clementiæ veſtræ ſuggerrre. Cui rogo vt ſerenitas veſtra pias aures inclinare dignetur: vt tanto nobis celeriùs valeat miſereri, quanto adflictionem noſtram veriùs eius relatione cognouerit. Qualiter .n. quotidianis gladijs & quantis Longobardorũ incurſionibus, eccè iam per triginta & quinque annorum longitudinem premimur, nullis explere ſuggeſtionum vocibus valemus, ſed in omnipotenti Deo confidimus, quia ea quæ cœpit, conſolationis ſuæ nobis bona perficiet, & qui ſuſcitauit in re publica pios dominos, extinguet crudeles tyrannos. Sancta itaq; Trinitas vitam veſtram per tempora longa cuſtodiat, vt de bono veſtræ pietatis, quod tardè ſuſcepimus, diutiùs gaudeamus.

Repetitio de Alleluia quod cantatur in Miſſa, & de veſtimento ſubdiaconorum, & Kyrie eleiſon ac Dominica oratione, ex epiſtola ſancti Gregorij. Cap. 26.

Quandò ſcripſit noſtra paruitas de officio Miſſæ, ſimili modo me latebant, quæ ſequuntur vt ea quæ ſuperiùs dixi de Litania maiore. Nondùm legeram quod poſteà inueni in epiſtola ſancti Gregorij, quo tẽpore Alleluia in Miſſa primo cantatum eſſet in Eccleſia Romana, & cætera quæ manifeſtabuntur verbis ipſius epiſtolæ ad Ioannem Syracuſanum. Quibus Inuentis non potui præterire, niſi ea hìc introducerem, quamuis non in competenti loco, quia magis competebat ea ſcribi in officio Miſſę, quàm in officio nocturnali. ſequitur textus epiſtolæ.

Gregorius Ioanni Epiſcopo Syracuſano.

Veniens quidã de Sicilia, dixit mihi, quòd aliqui amici eius, vel Græci vel Latini neſcio, quaſi ſub zelo ſanctæ Romanæ Eccleſiæ de meis diſpoſitionibus murmurarent, dicentes: Quomodò Eccleſiam Conſtantinopolitanam diſponit comprimere, qui eius conſuetudines per omnia ſequitur? Cùm dicerent, quas conſuetudines ſequitur, reſponſum eſt, quia Alleluia dici ad Miſſas extra Pentecoſtes tẽpus feciſtis,

quia ſubdiaconos ſpoliatos procedere, quia Kyrie eleiſon dici, quia orationem Dominicã mox poſt canonem dici ſtatuiſtis. Cui ego reſpondi: Quia in nullo eorum aliam Eccleſiã ſecuti ſumus. Nam vt Alleluia hìc diceretur, de Hieroſolymorũ Eccleſia ex beati Hieronymi traditione tẽpore beatæ memoriæ Damaſi Papæ traditur tractum. Et paulò pòſt, Subdiaconos autẽ vt ſpoliatos ꝓcedere facerẽ, antiqua conſuetudo Eccleſiæ fuit. ſed quid placuit cuidã noſtro pontifici, neſcio qui eos veſtitos procedere præcepit. Nã noſtræ Eccleſiæ nunquid traditionẽ à Græcis acceperũt? vndè habent ergò hodiè, vt ſubdiaconi in eis in tunicis procedãt, niſì quia hoc à matre ſua Romana Eccleſia perceperunt? Kyrie eleiſon autem, nos neq; diximus, neq; dicimus, ſicut à Græcis dicitur: Quia in Græcis ſimul omnes dicunt, apud nos autem à clericis dicitur, à populo reſpondetur, & totidem vocibus etiam Chriſte eleiſon dicitur, quod apud Græcos nullo modo dicitur. In quotidianis autem Miſſis alia quæ dici ſolent, tacemus. Tantummodò Kyrie eleiſon & Chriſte eleiſon dicimus, vt in his deprecantibus vocibus paulò diutiùs occupemur. Orationem verò Dominicam idcircò mox poſt precem dicimus, quia mos Apoſtolorum fuit, vt ad ipſam ſolummodò orationem oblationis hoſtiam cõſecrarent. Et valdè mihi inconueniens viſum eſt, vt precem, quam ſcholaſticus compoſuerat, ſuper oblationem diceremus, & ipſam traditionẽ, quam redemptor noſter compoſuit, ſuper eius corpus & ſanguinẽ non diceremus. Sed & Dominica oratio apud Græcos ab omni populo dicitur, apud nos verò à ſolo ſacerdote: In quo ergò Græcorũ conſuetudines ſecuti ſumus? Quia aut veteres noſtras reparauimus, aut nouas & vtiles cõſtituimus, in quibus tamẽ alios non probamur imitari. Ergò veſtra charitas cùm occaſio dederit, vt ad Catanenſium ciuitatem pergat, vel in Syracuſana Eccleſia eos, quos credit aut intelligit, quia de hac re murmurare potuerunt, facta collocutione doceat, & quaſi alia ex occaſione eos inſtruere non deſiſtat. Nam de Conſtantinopolitana Eccleſia quod dicunt, quis eam dubitet ſedi Apoſtolicæ eſſe ſubiectã? Quod & piiſſimus Dominus Imperator, & frater noſter eiuſdẽ ciuitatis Epiſcopus aſſiduè profitentur. Tamen ſi quid boni vel ipſa, vel altera Eccleſia habet, ego & minores meos, quos ab illicitis ꝓhibeo, in bono imitari paratus ſum. Stultus eſt enim, qui in eo ſe primum exiſtimat, vt bona quæ viderit, diſcere contemnat. Ex præſenti Epiſtola docemur, quicquid boni ab alijs Eccleſijs diſcere poſſumus, non ea cõtemnamus. Simulq; & docemur quòd aliquo tempore cantabatur Miſſa in Romana Eccleſia abſq; Alleluia. Si eo tempore cãtabantur tractus per omnes Dominicos dies, & poſt Alleluia aſſumptum in ſolis Dominicis diebus de Septuageſima reſeruarentur, neſcio. Vnum habeo notũ, ex eo quòd Alleluia diuul-

A gatum ſit, cantatum eſſe apud S. Auguſtinum, & apud Romanam Eccleſiã atq; Conſtantinopolitanam priſcis temporibus, per dies Pentecoſtes debere Alleluia decantari, ad recordandum de lætitia reſurrectionis ſanctorũ. Reſtat adhuc quod pulſat intẽtionem ad requirendũ, hoc eſt, vt ſicut per Dominicos dies & feſtos cantatur Alleluia ad Miſſam, ità debeat cãtari per communes dies, an non. Niſì fortè imbui poſſimus ex præſenti ſcriptura ſancti Gregorij ex eo. Nam ex eo, vbì ſanctus Gregorius dicit, alia quæ dici ſolent in quotidianis Miſſis, tace-
B mus, tantummodò Kyrie eleiſon, & Chriſte eleiſon dicimus, poſſumus intelligere, quòd non Alleluia cantabatur apud illum per quotidianos dies in officio Miſſæ.

De completione dierum Pentecoſtes. Cap. 27.

PRæcepit Dominus diſcipulis ſuis quandò aſcendit in cælum, nè ab Hieroſolymis diſcederent, ſed expectarent promiſſionẽ patris, quam audierunt per os eius: Quia Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autẽ baptizabimini
C Spiritu ſancto, non poſt multos hos dies: id eſt, poſt decem dies. Meritò expectant decem dies, quia futurum erat, vt myſterium denarij numeri, poſt decem dies perfectiùs, Spiritu ſancto veniente, perceperint. Ità Lucas narrat: Vos autem ſedete hic in ciuitate quoaduſquè induamini virtute ex alto. Eduxit autem eos foràs vſq; in Bethaniam, & eleuatis manibus ſuis, benedixit eis. Et factum eſt, dum benediceret illis, receſſit ab eis, & ferebatur in cælum, & ipſi adorantes eũ, regreſſi ſunt in Hieruſalẽ cũ gau-
D dio magno, & erant ſemper in templo laudantes Deum, & benedicentes Dominum. In ciuitate ſedere eſt, aliqua tacita mente & quieta cogitare de promiſſis Domini, & à ſtatu perpetuæ pacis non recedere: Firmare ſenſus corporis, nè mors per eos introeat: Et cogitare quòd ſe ipſum debeat totum integrum reddere Deo. Hoc eſt, habere integra quatuor elementa in ſe, qualia illi Deus ea præſtitit, totũ ſe verſum eſſe in dilectionem Dei, ex toto corde & ex tota anima, & ex tota mente, & ſcire imaginem ſanctæ Trinitatis ſignatam in ſe. Si quis iſtum
E denariũ deſiderat in ſe habere, & cognoſcit ſe minùs aliquid habere ab eo, debet adorare Dominum, & precari, vt ſibi concedat illum. Et ſi ſenſerit per charitatem, quę foràs mittit timorem, poſſe eum impetrare, maneat in templo, laudans & benedicens Deum. Hoc eſt, expectare per decem dies promiſſum patris, deſiderare iugiter integritatem ſuæ creationis, & creatoris ſui cognitionem. Hunc denarium perceperunt Apoſtoli ampliùs & perfectiùs, quàm priùs haberent in die Pentecoſtes. Eodem præcepto admonitus eſt ſanctus Auguſtinus à Spiritu ſancto antequàm tranſiret de corpore, qui poſtulauit vt ſpatium ei daretur per decẽ dies meditandi ſe & ſua. Ità ſcriptũ eſt in eius vita:

Nam

Nam ſibi iuſſerat pſalmos Dauidicos, qui ſunt pauciſſimi, de pœnitentia ſcribi, ipſos quaterniones iacens in lecto contra parietem poſitos, diebus ſuæ infirmitatis intuebatur & legebat, & vbertim ac iugiter flebat. Et nè intentio eius à quoquam impediretur, ante dies fermè decé quàm exiret de corpore, à nobis poſtulauit præſentibus, nè quis ad eum ingrederetur, niſi his tantùm horis, quibus medici ad inſpiciendum intrabant, vel cùm ei refectio inferretur. Vſque huc de vita ſancti Auguſtini. †Aliter: Scribit idem ſanctus Auguſtinus in ſermone ſeptimodecimo ſuper Ioannem: Ieiunium autē magnum & generale eſt, abſtinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus ſeculi, quod eſt perfectum ieiunium, vt abnegantes impietates, & ſeculares cupiditates, temperanter & iuſtè viuamus in hoc ſeculo. Huic ieiunio quam mercedem addit Apoſtolus, ſequitur & dicit: Expectantes illam beatam ſpem & manifeſtationem, gloriæ beati Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti. In hoc ergò ſeculo quaſi quadrageſimam abſtinētiæ celebramus, cùm benè viuimus, cùm ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus abſtinemus. Sed quia hæc abſtinentia ſine mercede non erit, expectamus beatam illam ſpem, & reuelationem gloriæ magni Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti. In illa ſpe cū fuerit de ſpe facta res, accepturi ſumus mercedem denarium. Et paulò pòſt: Denarius ergò qui accepit nomen à numero decem, redditur: & coniunctus quadragenario, fit quinquagenarius. Vndè cum labore celebrámus Quadrageſimā ante Paſcha, cum lætitia verò tamquàm acceptā mercedé, quinquageſimā poſt Paſcha. Nā huic tāquàm ſalutari labori boni operis, qui pertinet ad quadragenarium numerum, additur quietis & felicitatis denarius, vt quinquagenarius fiat: ſignificauit hoc ipſe Dominus Ieſus multo apertiùs, quandò poſt reſurrectionē quadraginta diebus conuerſatus eſt in terra cum diſcipulis ſuis: quadrageſima autē die cum aſcendiſſet in cælum, peractis decem diebus, miſit mercedē Spiritus ſancti †. Nā in decima die poſt Aſcēſionem Dñi, hoc eſt, in vigilijs Pentecoſtes, celebrat ſancta Eccleſia baptiſterium, & Litaniā exercet ante ſolennia Miſſarum. Orat. n. ſiue vt ipſa mereatur frui aduētu Spiritus ſancti, ſicut Apoſtoli fructi ſunt, qui baptizati ſunt ab eo in Pentecoſte, ſeu vt neophyti perſeuerent in vnitate Eccleſię. Cātat poſteà memorata Eccleſia, Gloria in excelſis Deo, more Apoſtolorū, qui priuſquàm acciperēt Spiritū ſanctum, in tēplo erāt, ſemper laudantes Deum & benedicētes Dōm. Quamuis dimiſſo Eccleſiæ officio, nō proponerem aliquid dicere in iſtis literis, tamē qa occurrit in hac feſtiuitate de Baptiſmo ſcribere, deſideraui voluntarium me demonſtrare de his quę circa baptiſteria aguntur, ſcire aliquid. Nunc tranſeo ad tres pſalmos, qui cantātur in nocte Pentecoſtes. Vt mihi videtur, hoc differt inter iſtos tres pſalmos, q in Pentecoſte

A cantantur, & inter tres qui in Paſcha Domini, quod eſt inter baptiſmū, quem acceperūt Apoſtoli per aquam, & baptiſmum, quem acceperunt per Spiritum ſanctum in die Pentecoſtes, de quo eis dixit Dominus, Vos autem baptizabimini Spiritu ſancto. Iam baptizati erāt aqua, iam acceperant Spiritum ſanctū: tamen dicitur eis poſteà, Vos autē baptizabimini Spiritu ſancto. De baptiſmo aquę dicit Auguſtinus in Epiſtola ad Seleucianum. Tunc ergò quandò Hieroſolymis exijt cum diſcipulis ſuis in Iudæam, & illic morabatur cum eis, baptizabat non per

B ſe ipſum, ſed per diſcipulos ſuos. Quos intelligimus iam fuiſſe baptizatos ſiue baptiſmo Ioānis, ſicut nonnulli arbitrantur, ſiue, quod magìs credibile eſt, baptiſmo Chriſti. Neq; enim miniſterium baptizandi defugeret, vt haberet baptizatos ſeruos, per quos cęteros baptizaret, qui nō defugit memorabilis illius humilitatis miniſterium, quandò eis lauit pedes. Quòd ante diē Pentecoſtes acceperint Spiritū ſanctum, Ioannes manifeſtat, dicens: Cùm ergò eſſet ſerò die illa vna ſabbatorū, & fores eſſent

C clauſæ. & poſt pauca, Hoc cùm dixiſſet, inſufflauit, & dicit eis, Accipite Spiritum ſanctū: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & reliqua. Iam acceperunt Spiritū ſanctū in remiſſionē peccatorū: ſed adhuc reſtabat donum, qđ nondùm acceperant, ſed accepturi erant in die Pentecoſtes, id eſt, vt prædicationem ſuam firmarent ſignis miraculorum, & vt non timerent rabiem perſequentium, neque irretiri poſſent vinculo terreni deſiderij, neque labefactari errore aliquo. Credimus Petrū iam baptizatum fuiſſe, quando negauit ad vocem ancillæ. Simili modo & Thomam, qui dubitauit de Domini

D reſurrectione. Sicut tunc duo baptiſteria legūtur in Apoſtolis, vnum per aquam, & alterum per baptiſmum Spiritus ſancti: ità ſunt hodiè in noſtra Eccleſia duo genera electorum, qui baptizati ſunt. Vnum genus eſt in actiua vita, alterū in contēplatiua. Quæ duo genera Martha & Maria ſoror eius ſignificabant. Optima pars Mariæ deputata eſt à Dño, ſed Marthæ non eſt reprehenſa, quia bona eſt. Hęc diſtinctio poteſt inueniri in antiphonis, quæ dicuntur in Paſcha Domini, & in Pentecoſte. In Paſcha Dñi dicit prima antiphona, Conſiliū meum non eſt cum

E impijs: prima de Pentecoſte dicit, Factus eſt repentè de cælo ſonus tāquàm aduenientis Spiritus vehementis. ſpiritus vehemens puluerē terræ ſolet diſpergere. Diſtat multum inter donū Dei, quod ſeparat fideles ab impijs, & illud donum, quod terrenas cogitationes expurgat de pectore. Ibì dicit ſecunda antiphona, Poſtulaui patrem meum: hìc dicit: Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis, à templo ſancto tuo quod eſt in Hieruſalē, Alleluia Alleluia. Simili modo diſtat inter eos qui in hæreditate Dñi deputantur, qa fideles ſunt, & tamen in actuali vita, & inter eos qui omnia terrena reſpuerunt, & peccātur Deū, vt ad hæc non reuertantur, ſed

confirmet donum ſuum in eis, vt poſſint Deo ſemper à templo quod eſt in Hiernſalem, Alleluia cātare. Ibi dicit tertia antiphona, Ego dormiui & ſomnum cepi, & reſurreai: hic dicit tertia, Emitte ſpiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Chriſtus enim reſurrexit à morte, & nos quotidiè poſſumus reſurgere à vitijs, & poteſt nobis veraciter dici, Nolite contriſtare ſpiritum Dei. Hæc antiphona, quæ dicit, Emitte ſpiritum tuum, & creabuntur, ſpiritum Dei precatur obniaè aduenire, vt neq; in cogitationibus, neq; in verbis regnet ſpiritus ſuperbiæ, ſed ſpiritus Dei vtrinq; deducat per ſuā creationē, vt ſcriptum eſt in Euangelio, Cū vos ceperint, & adduxerint, nolite cogitare quomodò aut quid loquamini: non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Precatur renouari faciem terræ, vt nouus homo ſit confitens ſe iuſtificatum non à ſe, ſed gratia Dei. Sicut in Paſcha Domini tres pſalmi recolunt opera Chriſti triū dierum, ſic & in aduentu Spiritus ſancti eadē opera. Vt demonſtretur vnū opus eſſe in potentia miraculorū totius S. Trinitatis, vnus ordo pſalmorū continetur & in reſurrectione Domini, & in aduentu Spiritus ſancti. Sed in aliquibus minus operatur Chriſtus, & in aliquibus plus. Stella .n. à ſtella differt in claritate. Quod in Paſcha diximus de ſequentibus baptiſmalibus noctibus, hoc & hìc dicimus, vt tres pſalmi recolant ſepulturā Dñi triduanā in his præcipuè, qui nuper cōſepulti ſunt Dño. Hoc agitur per ſeptē dies propter ſacramentū præſentis vitæ, & propter ſeptimā diē, quam animæ ſanctorum recipiunt exutæ à corporibus, vel ſeptiformē Spiritum ſanctum, qui per vnumquenq; diē diuerſo cibo alit ſuos. Poſſunt & tres pſalmi recolere tres virtutes, id eſt, fidē, ſpem, & charitatem, ſine quibus nemo poteſt placere Deo. Adnectimus etiā conuiuiū, quod vnumquodq; donum quaſi vnuſquiſq; frater parat ſuis conuiuis per dies ſeptē, & tres virtutes, quaſi tres ſorores conuiuantes, ex libro ſancti Gregorij primo de Moralibus: Vt enim, inquit, hæc ipſa dona breuiter ſeptiformis ſpiritus replicē, alium diē habet ſapientia, alium intellectus, aliū conſiliū, alium fortitudo, alium ſcientia, alium pietas, alium timor. Neq; enim hoc eſt ſapere, quod intelligere, quia multi æterna quidē ſapiunt, ſed hæc intelligere nequaquam poſſunt. Sapiētia ergò in die ſuo conuiuiū facit, quia mentē ab æternorum ſpe & certitudine reficit. Intellectus in die ſuo conuiuium parat, quia in eo, quòd audita penetrat, reficiendo cor, tenebras eius illuſtrat. Conſilium in die ſuo conuiuium exhibet, quia dum eſſe præcipitem prohibet, ratione animum replet. Fortitudo in die ſuo conuiuium facit, quia dum aduerſa nō metuit, trepidanti menti cibos confidentiæ apponit. Scientia in die ſuo conuiuium parat, quia in ventre mentis, ignorantiæ ieiunium ſuperat. Pietas in die ſuo conuiuium exhibet, quia cordis viſcera miſericordiæ operibus replet. Timor in die ſuo conuiuium facit, quia dum premit mentem, nè de præſentibus ſuperbiat, de futuris illam ſpei cibo confortat. Sed in hoc filiorum conuiuio illud perſcrutandum video, quod ſemetipſos inuicèm paſcunt. Valdè enim ſingula quælibet deſtituitur, ſi non vna alij virtus virtuti ſuffragetur. Minor quippe eſt ſapientia, ſi intellectu careat: & valdè inutilis intellectus eſt, ſi ex ſapientia non ſubſiſtat. Quia cùm altiora ſinè ſapientiæ pondere penetrat, ſua illū leuitas grauiùs ruiturum leuat. Vile eſt cōſilium, cui robur fortitudinis deeſt, quia quod tractando inuenit, carens viribus vſque ad perfectionem operis non perducit. Et valdè fortitudo deſtruitur, niſì per conſilium fulciatur: quia quo plus ſe poſſe conſpicit, eo virtus ſinè rationis moderamine deteriùs in præceps ruit. Nulla eſt ſcientia, ſi vtilitatē pietatis nō habet: quia dum bona cognita exequi negligit, ſeſe ad iudicium arctiùs ſtringit: Et valdè inutilis eſt pietas, ſi ſcientiæ diſcretione caret: quia dum nulla hanc ſcientia illuminat, quomodò miſereatur, ignorat. Timor quoq; ipſe ſi non has etiam virtutes habuerit, ad nullum opus procul dubiò bonæ actionis ſurgit: quia dum ad cūcta trepidat, ipſa ſua formidine à bonis omnibus torpens vacat. Quia ergò alternato miniſterio virtus à virtute reficitur, rectè dicitur, quod apud ſe vicisſim filij conuiuantur. Cumq; vnā alia ſubleuandā ſubleuat, quaſi per dies ſuos numeroſa ſobbles paſcenda conuiuium parat. Sequitur: Et mittebāt & vocabant tres ſorores ſuas, vt comederent & biberent cum eis. Cùm virtutes noſtræ in omni, quod agunt, ſpem, fidem, & charitatem ſciunt, quaſi operatores filij tres ad conuiuium ſorores vocant, vt fides, ſpes & charitas gaudeant in opus bonum, quod vnaquæq; virtus adminiſtrat. Quæ quaſi ea cibo vires accipiūt, dum bonis operibus fidentiores fiunt: Et dum poſt cibum contemplationis rore infundi appetunt, quaſi ex poculo ebriantur. Non abhorret à vero, ſi ſiue propter ſepulturā Domini, vt memorauimus, tres pſalmi in nocte cantentur in diebus neophytorum, ſeu propter fidem, ſpē & charitatē, quæ vnuſquiſq; Chriſtianus debet tenere ab ipſo initio intellectùs ſui.

De hora baptiſterij in ſabbato, ſiue in vigilia Pentecoſtes. Cap. 28.

NOtandum eſt, quòd ea hora diei nunc celebret ſancta Eccleſia baptiſmum, qua hora Angelus Domini venit ad Cornelium, annuncians ei, quòd orationes eius & eleemoſynæ aſcenderant in memoriam in conſpectu Dei, & vt mitteret ad Petrum, qui eum baptizaret. Eadē hora venit baptiſta Petrus ad eundē Corneliū baptizadū. Ità .n. interrogauit Petrus Cornelium, vt in Actibus Apoſtolorum ſcriptū eſt: Interrogo ergò, ob quā cauſam accerſiſti me: Et Cornelius ait, A nudiuſquartana die vſq; ad hanc horā, orans erā hora nona in domo mea, & reli.

& reliqua. Quem concinuò imbuit Pecrus ſymbolo fidei, vt in memoratis Actibus cōtinetur, moxq; cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes q audiebant verbum. Quo peracto, reſpondit Petrus, Nunquid aquam quis prohibere poteſt, vt non baptizentur hi, qui Spiritū ſanctum acceperunt ſicut & nos? Et iuſſit eos in nomine Ieſu Chriſti baptizari. Igitur eo in tempore circa primitiuam Eccleſiā hora nona baptiſmus celebratus eſt, vt & ipſa, & imitatrix eius, quæ hodierna die eſt, retineret in mente, quòd in morte Chriſti, qui hora nona emiſit ſpiritum, oporteat eam baptizare. Hunc morē tenet nunc noſtra Eccleſia in vigilia Pentecoſtes, quem præſignauit Cornelius, qui vt mereretur accipere baptiſmum, hora nona erat orans & ieiunans in domo ſua.

De octauis Pentecoſtes. Cap. 29.

QVinquaginta dies poſt Paſcha Domini, hoc eſt, totum tempus Pentecoſtes, figurant illam lætitiam, quæ erit in alia vita: ſiue, quia quadragenarius numerus partibus ſuis multiplicatus, quinquaginta facit, ſeu, quòd quadraginta habent in ſe perfectionē operum bonorum: cui numero ſi addatur denarius, qui tenet remunerationem operum, quinquaginta facit: ſeu quæcunq; alia ratio ſit, hoc procul dubio tenetur, quòd præſentes quinquaginta dies futuram quietem & ſecuritatem atq; lætitiam ſignificāt. Septem dies qui ſequuntur, recolūt aduentum ſeptiformis ſpiritus, ſiue noſtram lætitiam, in qua congratulamur nuper baptizatis, qui nimirùm informantur in corpore Chriſti. Habemus in noſtris libris officialibus ſcriptum, Poſt octauas Pentecoſtes. Ideò de eodē ſcripto tractare debemus. Satis manifeſtum eſt, pentecoſten exprimere numerum quinquageſimū: Non enim mea ſimplicitas nouit, quas octauas habeat pentecoſte, ſed quoniam hæc feſtiuitas, quæ (vt diximus) recolit aduentum Spiritus ſancti, & remunerationē nuper baptizatorū nomen obtinuit Pentecoſtes, ipſę octauæ quæ huic myſterio poſſunt congruere, retinuerant nomen, quod habet prima dies huius feſtiuitatis. Quomodò aduentui Spiritus ſancti octauæ conueniant, vel regenerationi noui hominis, ex verbis ſancti Auguſtini de ſermone Domini in monte, aliquam ſcintillam luminis carpimus. Poſt enumeratas ſententias octo beatitudinū, dicit inter cætera, Octaua tāquàm in caput redit, quia conſummatū perfectumq; oſtendit & probat. Et paulò pòſt: Septem ſunt ergò quæ perficiunt. nam octaua clarificat, & quod perfectum eſt, demonſtrat, vt per hos gradus perficiantur, & cæteri tāquàm à capite rurſùs exordiens. Videtur ergò mihi etiā ſeptiformis operatio Spiritus ſancti, de quo Eſaias loquitur, his gradibus ſententijsq; congruere. Et iterùm: Hæc octaua ſententia, quæ ad caput redit, perfectumq; hominem declarat, ſignificat fortaſſè & circumciſionem octaua die in veteri

A teſtamento, & Domini reſurrectionē poſt ſabbatum, qui eſt vtiq; octauus idem qui primus dies, & celebrationem octauarum feriarum, quas in regeneratione noui hominis celebramus. Huculquè Auguſtini. Octauus dies eſt, qui & primus ſecundùm formā octo beatitudinū: Prima beatitudo dicit, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Octaua, Beati qui perſecutionē patiuntur propter iuſtitiam, quoniā ipſorum eſt regnum cælorū. Ad regeneratos pertinent hæ ſententiæ, vt qui pauperes ſunt, in hac vita propter regnum cæ-

B lorum vſq; ad finem vitæ perſeuerantes ſint, & accipiant regnum pro quo laborauerunt hic. Baptiſmus Neophytorum quamuis in ſabbato agitur, ad illum baptiſmum pertinet, quem Apoſtoli acceperunt in die Pentecoſtes, cuius octauus dies, eſt dies Dominica ſequens, quam ſolemus appellare octauas Pētecoſtes. Iſtæ ſunt feriæ, quas B. Auguſtinus memorat ſuperiùs octauarum feriarum regenerati hominis. Hoc eſt inter noſtrū baptiſma, & Apoſtolorū, quòd illi primò aqua baptizati ſunt, deindè acceperunt ſemel per inſufflationem Chriſti Spiritū

C ſanctum adhuc in terra Chriſto ſiſtente, poſtremò de cælo in die Pentecoſtes. Nos verò præſente Epiſcopo ſimul baptizamur, & per impoſitionem manus Epiſcopi Spiritum ſanctū accipimus. Imitando Chriſti mortem & eius reſurrectionē, debemus conſummationem noſtri baptiſmatis in die Dominica cogitare, nè præcedant membra caput. Et ſecundùm modum primitiuæ Eccleſiæ donationem Spiritus ſancti in eadem die hora tertia. Quamuis non eiſdem diebus vel horis propter aliquas occaſiones fluctuantis mūdi celebretur aliquādò baptiſmus

D vel impoſitio manus: tamen propter ſacramentum quod in ſe continet, eiſdem diebus & horis deputantur. Si enim propterea acceperunt Apoſtoli Spiritum ſanctū hora tertia, quia fidē ſanctæ Trinitatis prædicaturi erant, voluamus & nos in mente eadem hora percepiſſe eundē ſpiritum, in quo copulatur Trinitas, quæ monſtrat eandem Trinitatem. Propiùs pertinet noſtrū baptiſma aliquo modo ad baptiſmū Apoſtolorum, quàm ad baptiſmū Chriſti. Non propter ſua abluenda peccata baptizatus eſt Chriſtus, ſed propter formam membrorum ſuorū,

E quia eſſe in futuro poterant aliqui, qui ſibi placerent de ſua innocentia, & cogitarent nō ſibi eſſe neceſſarium baptiſma: ac ideò præceſſit Chriſti baptiſmus, qui ſinè peccato fuit, vt nemo deceptus per ſtultam ſecuritatem, periret ſinè baptiſmo. Non propterea aduenit Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie ſuper Chriſti baptiſmum, vt daret tunc ei donū, quod nō habebat: ſed vt nobis noſtro in baptiſmate ſuam præſentiam monſtraret adeſſe, & per colūbæ ſimplicitatem demonſtraret Chriſti ſimplicitatē & puritatem. Apoſtoli propterea baptizati ſunt, vt peccata eorum delerentur in baptiſmo, ſicut & noſtra delētur: & ideò venit Spiritus ſanctus

per ignem ad eos, quia rubigo peccati ex eorū fragilitate potuit eis inhærere, & hanc voluit vis Spiritus ſancti in perpetuū conſumere. Vis enim ignis vnam materiam conſumit, & alterā reficit & fouet. Ligna conſumit, & materiā noſtri corporis reficit. Itá & ignis Spiritus ſancti rubiginem peccatorum conſumit, & animā noſtram calefacit ad amorē Dei & proximi. Iſti duo effectus ſunt duo denarij, quos Dñs dedit ſtabulario iuxta Lucā Euangeliſtam altera die, id eſt, ſecunda die, poſtquàm alligauit vulnera ſemiuiui quaſi ſecunda die poſt baptiſmū. B Benè duo ſunt, qui ſignificāt ordinem dilectionis, quia Deum nō poteſt diligere, qui non diligit proximum: neq; rectè diligit proximum, qui non eum propter Deū diligit. Sicut in baptiſmate cōformamur Chriſti morti & ſepulturæ, itá in acceptione Spiritus ſancti ſpiritui viuificanti, qui operatur in nobis rectū ordinē dilectionis. Propter mortē Chriſti, quæ memoratur hora nona eſſe peracta, hora nona baptizātur, qui in Chriſti morte baptizātur, ꝓpterq; myſterium conſepulturæ Chriſti, quæ recolitur in ſabbato, baptizatur Chriſti corpus in ſabbato, vt poſt hanc ſepulturam in die Dominica C reſurgat. Initiū enim reſurrectionis à Dominica die debemus celebrare. Sit illa Dominica dies initium noui hominis, qui reſurrexit à mortuis: & iterùm ſepultura eius, quandò anima tranſit in requiem ſinè corpore in ſabbato die, quandò veſtimenta mutantur baptizatorū: & receptio eorum corporū celebretur in octaua Pentecoſtes. Vel ideò celebretur octaua Pentecoſtes, quia ſeptiformis ſpiritus opus tunc perficitur, quandò perfectum hominem monſtrat, de quo dicebat Apoſtolus: Si quis autē in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. D Celebretur per ſeptem dies opus ſeptiformis ſpiritus, & in octaua die conſūmatio, & declaratio, atq; glorificatio eiuſdem operis. Quod ſi itá eſt, meritò eandem glorificationem in noſtris officijs recolit octaua dies, quæ redit ad caput, quam & prima dies. Itaque ſicut celebrauimus maieſtatem Spiritus ſancti in Pentecoſte, celebramus & in octauis eiuſdem feſtiuitatis, quatenùs ſæpiſſimè recolendo eius dona, dignetur eius charitas ſe profuſiùs infundere cordibus noſtris, vſquedùm, ſecundùm Euangelicum E ſenſum, tria ſata farinæ fermententur in vnum, & totum quod cogitamus, aut intelligimus, aut viuimus, ad eius dilectionem referatur. In commemoratione harum trium menſurarum farinæ, cantamus in eadem nocte tres pſalmos in nocturnis, & vſque ad finem diei præſentis Dominici, Alleluia cantamus. Sic enim celebratur auctoritate diuinæ legis feſtiuitas à veſpera vſque ad veſperam, id eſt, à ſolis occubitu vſque ad ſolis occubitum.

De Aduentu Domini. Cap. 30.

SCripſimus in ſuperioribus libellis, in quinta hebdomada ac quarta ante natiuitatem A Domini, inchoari præparationē aduentus Domini: In quinta hebdomada propter quinque ætates mundi, in quibus fuerunt tales electi, qui crediderunt, & ſperauerunt, & dilexerunt aduē tum Domini: In quarta, propter quatuor ordines librorum ſcilicet legis, pſalmorum, prophetarum, & initium Euangelij. Quamuìs liber Moyſis narret electos viros extitiſſe in prima & ſecunda & tertia ætate mundi, tamen eo tēpore ſcripſit illum Moyſes totum, in quo deputatur legiſlatio. Addidimus etiam alterum ſenſum, poſſe initiari aduentū Domini in quin B ta ſeu quarta hebdomada, ſequendo auctores lectionarij & antiphonarij, ac Miſſalis, cuius auctorem credimus eſſe beatum Papā Gregorium. Quæ vtraq; tempora intimant nobis rationabilem præparationem propter quinque ſenſus hominis, qui inſunt corpori noſtro, & quatuor elementá quibus conſtat corpus noſtrū: At nunc tertiū intellectum addimus, qui non minùs conuenit præparationi aduentus Dñi. Dicimus duos ordines eſſe iuſtorum in Eccleſia noſtra, qui ſtudent ſe præparare ad recipiendum Dominum venturum, Vnus ordo in C ſeculari conuerſatione ſtudet, alter in ſpiritali. De ordine ſecularium poſſumus intelligere, ꝙ lectio dicit in quinta hebdomada ante natiuitatem Domini. Propter hoc eccè dies veniunt, dicit Dominus, & non dicent vltrà, Viuit Dominus qui eduxit filios Iſrael de terra Aegypti: ſed, Viuit Dominus, qui eduxit & adduxit ſemen domus Iſrael de terra Aquilonis. †Adduxit Dñs filios Iſrael de terra Aquilonis, quandò de Babylonia reuerſi ſunt in Iudæam: Sed meliùs adducit noſtros bonos ſeculares Dñs ad Iudæam, id eſt, ad veram confeſſionem de D confuſione Babyloniæ, quandò eos liberat de poteſtate diaboli & de corpore eius. Hoc fit per baptiſmum, quem habent ſeculares fideles & ſpiritales communem. Qui in animo patiuntur Aquilonis rigiditatē, mēbra diaboli ſunt. Quanto peior eſt diabolus totus cum capite in ſuo corpore, quàm vnum membrum eius: tanto meliùs nos liberati ſumus à diaboli poteſtate, quàm eſſent filij Iſrael à regibus Chaldæorum. De ipſis ſecularibus memorat Euangeliū, quod ī quinta memorata hebdomada legitur. Narrat enim quinq; millia hominū Dñm pauiſ E ſe ex quinque panibus. Quod itá Beda exponit in Euangelio ſuper Lucam: Erant autem ferè viri quinq; millia, quia quinque ſunt exterioria hominis ſenſus. Quinque millia viri Dominum ſequuti deſignant eos, qui ſeculari adhuc habitu poſiti, exterioribus quæ poſſident, benè vti nouerunt. Qui rectè quinq; panibus alūtur, quia tales neceſsè eſt legalibus adhuc præceptis inſtitui. †Officia cantorum & presbyterorū, quæ celebrantur in ſacramentario, & habent initiū in quarta hebdomada ante natiuitatē Domini, ſpiritales per quatuor Euangelia ad potiorem perfectionem excitant. Vndè dicit epiſtola, quæ eodem die legitur, Scientes

A quia hora eſt iam nos de ſomno ſurgere: Nunc autem propior eſt noſtra ſalus, quàm cum credidimus. De eiſdem ſpiritalibus dicit memoratus Beda in memorato libro. Nam qui mundo ad integrum renunciant, & quatuor ſunt millia, & ſeptem panibus refecti, hoc eſt, euangelica refectione ſublimes, & ſpiritali ſunt gratia docti: Cuius ſignificandæ diſtantiæ cauſa myſticè reor in introitu quidem tabernaculi quinque columnas deauratas, ante oraculum verò, id eſt, ſancta ſanctorum, quatuor fieri iuſſas: quia videlicet incipientes per legem caſtigantur, nè peccent: B perfecti autem, per gratiam vt deuotius Deo viuant, admonentur.

Typicè per cantum qui renouatur in quarta hebdomada ante natiuitatem Domini, gaudium mentium perfectorum intelligimus. Si per quinque hebdomadas illi intelliguntur, qui adhuc per pœnitentiã deplorant recentia peccata, meritò per quatuor hebdomadas eos intelligimus, qui gaudio ſpiritali proficiunt de virtute in virtutem, in qua videbitur Deus deorum in Sion. Iſti duo ordines fuerunt in veteri teſtamento, iſti ſunt modò. Renouatio cantus ſignificat gaudium electorum, qui plurimùm C gaudent in aduentu dilecti Domini. Ad quos dicit verſus, qui canitur in veſpertinali officio: Rorate cæli deſupèr, & nubes pluant iuſtum: aperiatur terra, & germinet ſaluatorem. Ipſi perfecti ſunt cæli, ipſi ſunt nubes, ipſi ſubtilia annunciant inſtàr roris de incarnatione Domini, quando exponunt, Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Ipſi pluunt groſſiora, quando narrant, quomodò Ioſeph deſponſauit Mariam, & Chriſtus natus eſt in Bethlehem & inuentus eſt in præſepio, & cætera talia. Aperta eſt terra, vterus ſcilicet ſanctæ Mariæ D virginis ſine damno virginitatis, & protulit germen totius mundi odoria, qui bonus odor redolet per vniuerſum mundum. At nunc multa corda fidelium ad vocem prædicatorum caleſiunt, & germinant fidem rectam in Chriſto: proferunt gaudium, pacem, longanimitatem, & cætera germina, quæ fœcundat Spiritus ſanctus. Alter verſus in matutinali officio, dicit, Vox clamantis in deſerto, parate viam Domino, rectas facite ſemitas eius. Quod eſt dicere, Et bona opera ſatagite, & cogitationes pias. Hoc miniſterium, quod prædicatores debent E ſatagere in diebus aduentus Domini, memorati verſus recolunt. Quamuis cum gaudio boni ſerui expectent aduentum Domini ſui, tamen maximum gaudiũ recolunt in præſentia eius. Idcirco aliqua de noſtro officio reſeruamus vſque ad præſentiam natiuitatis Domini, hoc eſt Gloria in excelſis Deo, & clarum veſtimentum Dalmaticarum: ſi fortè nunc ità agitur, vt vidi actitari in aliquibus locis. Præparationem nobis neceſſariam inſinuat Paulus Apoſtolus in memorata Epiſtola, quæ legitur quarta hebdomada ante natiuitatem Domini. Nox, inquiens, præceſſit, dies autem appropinquauit. Abiiciamus ergò opera tenebrarum, & induamur arma lucis, ſicut in die honeſtè ambulemus, non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione: ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum. Sicut per plures & frequentiores nũcios mouetur magìs ac magìs animus ſubditi ad ſolicitudinem ſuſcipiendi prælatum: ità renouatione cantus mouemur magis ac magìs ad curã noſtræ præparationis in ſuſceptionem Domini. Ideò octo dies ante Natiuitatem Domini renouantur fermè tota nocte reſponſorij & Antiphonę, vt per hoc frequentiùs nos excitemur ad purgandas omnes quiſquilias turpium cogitationum ac terrenarum, & dignum habitaculum, ornatum videlicet piis cogitationibus, paremus regi regum & Domino dominantium.

De Natiuitate Domini. Cap. 31.

DEI filius, cùm eſſet vnigenitus filius, voluit ſibi fratres adiungere. Deſcendit ad humanum genus, & aſſumpſit hominem, vt faceret ſibi fratres, nullum deſpiciens in fraterno loco ſuſcipere, quem cognouit obedientem in mandatis præceptorum ſuorum. Vt ſæpè dictum eſt, tempus præſentis ſeculi tribus temporibus diſtinguitur, videlicet naturalis legis, & legis literæ, & noui teſtamenti. Præcipui viri in naturali lege extiterunt tres, Abraham, Iſaac, & Iacob. Quamquàm multi forent ſimiles illis, tamen eorum ſe eſſe Deum ſpecialiter Deus idem ſępiſſimè memorat per ſcripturam, dicens: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob. Iſtis tribus tres pſalmos primę periochæ nocturnalis officij deputamus: præcipuè cum hi tres primi ponantur in genealogia Chriſti, & per hos ad memoriam reducimus omnes electos patres, qui in naturali lege fuerunt, & per Chriſti aduentum ſociati ſunt choro ſanctorum Angelorum, vt ſicut Angeli ſanctæ Trinitati congaudent, ità & illi congaudeant. Secunda periocha recolit eos, quos ſibi Chriſtus fratres fecit ex lege Moſaica, qui exercebantur per legem & pſalmos & prophetas. Eos nihilominus perduxit ad ſocietatem ſanctorum Angelorum, vt & illi congaudeant ſanctæ Trinitati. Adſciuit ſibi etiam fratres in nouo teſtamento per primitiuam Eccleſiam, & per gentilitatis obedientiam, & Iudaicam recognitionem. Quoniam iſtos plùs honorauit ſuus aduentus, quàm præcedentes patres, ità vt ſi digni habeantur, quandò tranſeunt de mundo, ilicò transferantur in cælum, & coniungantur ſocietati ſanctorum Angelorum, quod longo tempore expectauerunt patres, murmurantes infra clauſtra inferni; ideò in illis antiphonis, quæ eos recolunt, Alleluia celebratur, ſicuti eſt: Ipſe inuocauit me, Alleluia: & iterùm, Notum fecit Dominus *, Alleluia.

De octauis in Natiuitate Domini. Cap. 32.

OCtauæ ideò celebrantur, quia primis diebus concurrunt, ſicut vnus Dominicus dies ad alterum, qui eodem ritu celebrantur. Quandò ſequentia bona opera ad prima recurrunt, aliquo modo octauas exercemus. Tanta miſeria fuit in hominibus ante Chriſti aduētum, vt nemo ad eandem innocentiam perueniret, quam habuit primus homo antequàm peccaret. B Nam & circuncifio, quæ octaua die celebratur, in recordatione primæ innocentiæ agebatur, id eſt, vt mens circuncifa eſſet ab omni cogitatione carnali, quamuìs ſit & ipſa figura futurorum verorū. Chriſtus per baptiſmum reſtituit in genere humano eandem innocentiam, ideoque octaua die, id eſt, Dominica ex baptiſmo reſurrectio recolitur. Hoc eſt inter iſtos, qui primi innocentiam hominis imitantur, & illos qui in veteri teſtamento erant, quòd quamuìs illi iuſti eſſent, tamen detinebantur infra clauſtra inferni ante Chriſti aduentum: C iſti penetrant regna cęlorum. Et quoniam ad meliorem ſtatum vult nos redemptor noſter perducere, quàm haberet primus Adā, adhuc expectatur octaua dies, quę erit in reſurrectione corporum. Primus Adam ità erat innocens, vt poſſet peccare, ſi vellet: Et nos ità accipimus innocentiam per baptiſmum, vt poſſimus peccare, & poſſimus velle: ſed poſt receptionem corporum nemo poterit, nemo volet peccare. Igitur quia ad hoc inſtitutæ ſunt octauæ, vt redeant ad primum, oportet conſiderare quid in octauis Domini redeat ad pri- D mum diem natiuitatis. Primo die natiuitatis exiuit de vtero virginis, & inuentus eſt in præſepio pannis inuolutus: Numquid octaua die exiuit iterùm de vtero virginis, & inuentus eſt in præſepio, & celebrata ſunt ea quę de Angelorum affatu leguntur prima die acta? Poſſumus tamen inuenire, in quo congruenter octaua dies congruat primæ. Duas cauſas intelligimus in Chriſti natiuitate, ſcilicet primam, Chriſtum aduenisse ad homines: ſecundam, homines veniſſe ad Chriſtum. De qua re dicit Auguſtinus in libro primo de doctrina Chri- E ſtiana: Non enim ad eum, qui vbiquè præſens eſt, locis mouemur, ſed bono ſtudio bonisque moribus. Quod non poſſemus, niſì ipſa ſapientia tantæ etiam noſtræ infirmitati congruere dignaretur, vt viuendi nobis præberet exemplum. Non enim aliter, quàm in homine, quóniam & nos homines ſumus. Sed quia nos cùm ad illam venimus, ſapienter facimus, ipſa cùm ad nos venit, ab hominibus ſuperbis quaſi ſtultè feciſſe putata eſt. Et quoniam nos cùm ad illam venimus, conualeſcimus, ipſa cùm ad nos venit, quaſi infirma exiſtimata eſt. Sed quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus: & quod infirmum eſt DEI, fortius eſt, quàm ho-

A minis. Cùm ergò ipſa ſit patria, viam ſe quoque nobìs fecit ad patriam. Et cùm ſano & puro interiori oculo vbiquè ſit præſens, eorum qui oculum illum infirmum immundumq; habent, oculis etiam carneis apparere dignata eſt. Quia enim in ſapientia Dei non poterat mundus per ſapientiam cognoſcere Deum, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes. Non igitur per locorum ſpatia veniendo, ſed in carne mortali mortalibus apparendo, veniſſe ad nos dicitur. Illuc ergò venit vbì erat: Quia in hoc mundo erat & mun- B dus per eum factus eſt, Chriſti aduentum ad homines colimus in die natiuitatis eius: hominum aduentum ad Chriſtum, colimus in octauis eius. Quod facile dinoſcitur ex antiphonis, quæ cantantur in matutinali officio. Prima antiphona in natiuitate Domini, Genuit puerpera regem, de pura natiuitate Domini narrat: prima in octauis Domini, dicit, O admirabile commercium. Quando dicit, commercium, oſtendit aliud dari, & aliud accipi. Dedit CHRISTVS ſuam Deitatem, & accepit noſtram humanitatem. Quod dedit, coli- C mus in natiuitate eius; & quod accepit, in octauis. Membra iuncta capiti, congratulantur in præſenti feſtiuitate. De ſequentibus antiphonis ſi quis cōſiderare voluerit, poteſt agnoſcere, quòd antiphonæ de natiuitate Domini ſuam natiuitatem ſpecialiter monſtrant, & de octauis Domini, membrorum ſuorum copulationem. In antiphona, Quandò natus es, ex perſona hominis Dominus appellatur: & in nouiſſimo homo loquitur ad DEVM, TE laudamus DEVS noſter. Tertia, Rubum quem D viderat Moyſes ſic loquitur ex perſona membrorum ad DEI Genitricem, intercede pro nobis. Quarta habet iterùm in fine, TE laudamus DEVS noſter. Quinta tenet verba Ioannis Baptiſtæ, quibus demonſtrauit vtilitatem noſtram, quæ data eſt nobis ex aduētu CHRISTI, dicentis: Eccè agnus DEI, eccè qui tollit peccata mundi. Antiphona, quæ in Euangelio dicitur, & Domini præſentiam ad homines monſtrat, & hominis aſumptionem ad eum. Sic enim dicit: Mirabile myſterium declaratur, hodiè innouantur naturæ. Quomodò in- E nouantur naturæ Gregorius Nazianzenus manifeſtat in libro de ſecundis Epiphaniis, dicens: Quid de nobis agitur, vel pro nobis? Noua quędam & inaudita efficitur permutatio naturatum, Et DEVS homo fit, & paulò pòſt, DEI filius cœpit eſſe filius hominis, non conuerſus ex eo quod erat, ſed aſſumens quod non erat, vt capi poſſit qui capi non poterat, & per mediantem carnem ſicut velamine quodam interpoſito, alloqui nos poſſit. Quoniam quidem ferre ſincerá diuinitatis eius naturam non erat corruptibilis huius noſtræ fragilisque naturæ, ideircò ergò incommiſta miſcentur, & non ſolùm natiuitati noſtræ Deus vel carni ſupernæ mens, vel tempori illud quod ante omne tem-

pus

pus eſt, verùm etiam virginitati partus imponitur, & impaſſibili paſſio cōciliatur, & immortali mortis poculum propinatur. Sequitur in Antiphona: id quod fuit, permanſit: hoc eſt, verbum quod ſe nobis voluit demonſtrare per materiam carnis, vt fuit incommutabile lumen, & DEVS æternus, ſic permanſit, non mutatum in aliquam creaturam. Sequitur: Et quod non erat, aſſumpſit. His verbis monſtratur aſſumptio hominis: Quoniam CHRISTVS hominem dignatus eſt aſſumere in vnam eandemq; perſonam DEI, merito membra capitis dicuntur tranſiſſe in DEVM. Vndè Auguſtinus in ſermone viceſimoſexto ſuper Ioannem: Quid eſt ergò credere in eum? Credendo amare, credendo diligere, credendo in eum ire, & eius membris incorporari. Sequitur: Non commixtionem paſſus, neque diuiſionem, ſcilicet non eſt paſſus illam commixtionem, quam dicit Sabellius in vnam perſonam Patris & Filij, neque illam diuiſionem, quam blaterat Arrius. De circūciſione Domini me abundè facit ſecurum lucubratio ſanctorum interpretum.

De Theophania & ὑπαντῆ. Cap. 33.

VNū omittimus in theophania ex his quæ celebramus in natiuitate Domini, id eſt, Inuitatorium. Sæpè dictum eſt, quod inſtitutor officij, inquantùm potuit, actionem omnē illius temporis quandò illa agebantur, quæ recolimus in vſitato officio, voluit ad memoriam nobis reducere. Igitur quia voluit in iſto diſtinguere noſtram bonam inuitationem, qua inuitantur & excitantur fideles ad Deum deprecandum ab inuitatione Herodis, qui propterea congregauit ſcribas & principes Iudæorum, vt ſciret vbì Chriſtus naſceretur, quem cogitabat interficere, Inuitatorium officij præſentis omiſit. Præſens officiū nocturnale certat intimare tria inſignia nobis manifeſtata per aduentum Chriſti, id eſt, Aduentum Magorum, & baptiſmum Chriſti, & miraculum ex aqua factum à Chriſto. De ſecundo & tertio ſummatìm memoratur in tertia nocturna, & in Antiphona, Hodiè cæleſti ſpōſo iuncta eſt Eccleſia. Apertè verò & plenè de aduentu Magorum canit in duabus ſuperioribus nocturnis. Nam & hoc videtur ordini potiſſimùm congruere cæterorum officiorum. Verùm officium, quod in nocte natiuitatis eius canitur, de infantia eius reſonat. Memoria quæ recolit per officia Cantorum de octauis Domini, & circunciſione eius ſcintillas mittit de infantia, ſimiliqúe modo quod agitur in ὑπαντῆ. Idcircò congruebat, vt præſens officium plurimùm illa tangeret, quæ circa infantiam eius geſta ſunt. Necnon & Apoſtolici viri ſatagebant baptiſmum generalem transferre de præſenti feſtiuitate in feſtiuitatem Paſchæ & Pentecoſtes: Quem propterea multi cerrabant frequentare in iſta feſtiuitate, quia in ipſa à multis creditur Dominus baptizatus eſſe à Ioanne. Vndè poteſt videri ab officio * præſentis ſummatìm dictū eſſe de baptiſmo eius, & plenè de aduentu Magorum. Vt pleniùs hæc clareſcant, inſero quod S. Leo Papa ſcripſit de memoratis feſtiuitatibus, dicens in capitulo octauo Decretalium: Ordo rerum per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum temporaliter gerendarum in incarnatione verbi ſumpſit exordium. Vndè aliud tempus eſt, quo, adnunciāte Angelo, beata virgo Maria fœcundandam ſe per Spiritum ſanctum credidit & concepit: Aliud, quo, ſalua integritate virginea, puer editus, exultante gaudio cæleſtium miniſtrorum, paſtoribus indicatur: Aliud, quo infans circunciditur: Aliud, quo hoſtia pro eo legalis offertur: Aliud, cùm tres Magi, claritate noui ſideris incitati, in Bethlehem ab Oriente perueniunt, & adorant paruulum, myſtica munerum oblatione venerantur. Nec iidē ſunt dies, quibus impio Herodi ordinata diuinitùs in Aegyptum tranſlatione ſubtractus eſt, vel quibus ab Aegypto in Galilæam, mortuo perſecutore, vocatus eſt. Inter has autem diſpenſationum varietates accedunt augmenta corporea. Creſcit Dominus ſicut Euangeliſta teſtatur, profectibus & ætatis & gratiæ. Tertia nocturna præſentis feſtiuitatis recolit tres terminos credentium, id eſt, populi Iudaici ante receptionem gentilium, gentilis populi poſt repulſionem Iudaicæ plebis, iterùm populi Iudaici in finem mundi. In prima nocturna recolitur intellectus Magorum, qui Chriſtum intellexerunt Deum eſſe. In ſecunda nocturna idem intellectus, qui conſpicit Chriſtum regem eſſe: In tertia qui conſpicit Chriſtum ad hoc veniſſe, vt doceret homines ſuo baptiſmo, neceſſarium eis eſſe baptizari, & per baptiſmum mori patri diabolo & operibus eius, & pompis eius. In baptiſmo Chriſti mors & ſepultura eius recolitur. Hanc tertiam periocham recolimus per Introitus Miſſæ ab octauis Theophaniæ vſque in præſentationem Domini, niſi fortè anticipet nos tempus Septuageſimæ. Primus introitus eſt poſt octauas Theophaniæ, iuxta ordinem Antiphonarij noſtri, In excelſo throno vidi ſedere virum, quem adorat multitudo Angelorum. Apoſtolorum & Apoſtolicorum virorum eſt iſta viſio, hoc eſt, vt mente intelligant eundem Dominum, qui à Magis adoratus eſt quaſi infans, & cuius præſentatio iſto in tempore expectatur vſque ad quadrageſimam diem natiuitatis gubernare virtutes cælorum, & ab his adorari. Secundus eſt, Omnis terra adoret te Deus, qui pertinet ad multitudinem credentium, vt quē primò adorauerunt tres Magi, poſteà adorent omnes credentes ex Aſia, & Africa, & Europa. Iam circa hebdomadam, in qua celebratur præſentatio Domini, cantatur, Adorate eum omnes Angeli eius. vndè dicit Apoſtolus, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum. Quod ita exponit Ambroſius in Epiſtola ad Philippenſes: Hoc enim

illi

illi donauit, vt omnes illud adorent, & vt omnes Deum confiteantur Ieſum Chriſtum in gloria Dei patris effectum, hoc eſt, talem potitum gloriam qualem fas eſt illum qui ſibi patrem adſcribitur Deum, potiri, propter illam copulationẽ quam habet ad vnigenitum. Et poſt pauca: Cęleſtium quidem arcit inuiſibilium virtutum. Et Petrus de eodem filio Dei dicit: Profectus, inquit, In cęlum ſubiectis ſibi angelis & poteſtatibus & virtutibus. Vndè Beda in tractatu epiſtolæ eiuſdem Petri: Nulli dubium quin filio DEI ſemper erant Angeli & omnes patris cæleſtis virtutes ac poteſtates ſubiectæ, quem cũ Patre & Spiritu ſancto vnum ſinè initio Deum laudant, tremunt, adorant. Sed neceſſariò admonendum beatus Petrus æſtimauit, quòd aſſumpta humanitas in tãtam ſit gloriam reſurgendo ſublimata, vt incomparabili culmine omni angelicę dignitatis potentiæ præferatur. † Iſte introitus aut intra ſe habet ὑπαντὴ, aut initium poſſidet infra octo dies eiuſdem ὑπαντὴ, niſi per anticipationem Paſchæ præcurrat Septuageſima. Memorati introitus beneficia Chriſti inſinuant præſtita nobis ad lætificanda corda noſtra. Idcirco cum duobus cantamus offertoria, Iubilate. Lætari enim nos oportet, quia non ſolùm de inferno inferiori beneficia Chriſti nos liberant, ſed etiam de clauſtris inferni, & perducunt vſque ad viſionem ſempiternæ glorię. Vndè verſus reſpõſorij, qui cantatur in hebdomada ὑπαντὴ, dicit, Quoniam ædificauit Dominus Sion, & videbitur in gloria ſua. De quo ita Auguſtinus in tractatu pſalmorum: At verò cùm venerit iudicare cum Angelis ſuis, quandò congregabuntur ante eum omnes gentes. Et poſt pauca: Aedificauit Dominus Sion, & videbitur in gloria ſua, qui in illa primò viſus eſt ĩ infirmitate ſua. Ex hoc verſu poſſumus conijcere inſtitutorem officiorum inſinuare voluiſſe præſentationem Domini in templo excitare nos ad pręſentationem ſibi & patri. Quadraginta dies, in quibus expectatur Domini præſentatio, omnem ſtatum ſanctæ Eccleſiæ demonſtrant hìc in pręſenti ſeculo, quandiù neceſſe eſt ei per quatuor partes mundi ſatagere, vt impleat decem præcepta legis, hoc eſt, vt iuſtè & piè viuat in hoc ſeculo, expectans beatam ſpem, quadò videat Dominum in gloria ſua & choros Angelorum adorantes Deum. Eandem perſeuerantiam in bono ſtudio figurat tunica talaris, quam induit Ioſeph in præfiguratione corporis Chriſti, & nos clerici eam portamus ſiue in quotidiano vſu, ſiue in eccleſiaſtico, Ex ea nempe admonemus populum Dei vt vſque ad finem mundi ſatagat ſe operire bonis operibus. Vndè Gregorius in primo libro de Moralibus: Nam quid eſt talaris tunica, niſi actio conſummata? Quaſi enim propenſa tunica talum corporis operit, cùm bona actio ante DEI oculos vſque ad vitæ terminum tegit. Hoc eſt cereos accenſos manibus portare in ὑπαντὴ, quod eſt in præſentatione ſui vnumquemque ſecum habere opera ſua, in quibus clarus & lucidus appareat in cœtu ſanctorum Angelorum, in quorum commemoratione celebratur in nocturnali officio ὑπαντὴ, nouenarius numerus. Poſt commemorata officia, veniente Septuageſima, mutamus cantum lætitię in tribulationem, vt ex eo trahamus ad noſtrã memoriam, cui affectui debitores ſimus ex noſtris meritis, & vt è ducatu humilitatis perueniamus ad paſſionem Domini.

De octauis Theophaniæ. Cap. 34.

NAtus eſt Chriſtus ex Maria virgine temporaliter non propter ſe, vt tunc inciperet eſſe, quaſi non antea eſſet: ante omnia tempora fuit cum Patre, per quem hęc omnia tempora creata ſunt: ſed vt mentibus noſtris noua lux appareret, per quam reuerteremur ad creatorem noſtrum, qui eramus, in tenebris. Simili modo baptizatus eſt, non quòd eguerit baptiſterio, vt in eo ablueret ſua peccata, quę nulla erant: ſed vt formam daret ſuę Eccleſiæ, quomodò quæreret ablui ſua peccata: Vndè ipſe dicebat in Euangelio: Sic enim decet nos implere omnem iuſtitiam. Mortuus eſt Chriſtus, vt ſuum corpus quod eſt ſancta Eccleſia, morti moreretur. Erat priùs genus humanum Deo mortuum, quia morti obediebat. Viuebamus morti, cùm ei ſeruiebamus: morimur morti, cùm ei renunciamus. Vt ad memoriam reducamus, quòd CHRISTVS propterea paſſus ſit, vt nos moreremur peccato, in quarta feria ante cœnam Domini & noſtra mortificatio recolitur in aliquibus officiis, & Domini paſſio legitur. Vndè dictum eſt in iam ſcripto libello de quinta varietate. Si ſequerentur dies poſt ſextam feriam, in quibus oporteret triſtari, fortè octauas paſſionis Domini celebraſſemus, hoc eſt, per celebrationem officij ad memoriam reduceremus morti obuiaè mori nos debere. Moritur homo luxuriæ, qui caſtitatem ſeruat: moritur inuidiæ, qui charitate pollet: moritur incredulitati, cuius cor fide mũdatur.

In duabus lectionibus quę leguntur in ſexta feria paſſionis Domini, animaduertimus duas mortes in eodẽ die celebratas. Lectio de Exodo, CHRISTI mortem manifeſtat: de Oſee verò, membrorum ſuorum, de quibus dicit Paulus: Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcẽtiis. Tractus qui ſequitur poſt lectiones, Qui habitat in adiutorio altiſſimi, informat omne pręſidiũ quo adiuuantur à Domino ſancti in certamine poſiti. Hunc pſalmum congruit potiſſimùm meditari, cùm quis periculis appropinquat, & circundatur inſidiis aut anguſtiis, velut beſtia multis laqueis irretita, vt poſſit audiri à Domino: Inuocabit me, & ego exaudiam eum: cum ipſo ſum in tribulatione. Idcircò nunc cãtatur ex perſona membrorum, quia affectum

illorum

illorum non dedignatus eſt Dominus in ſe aſ- A
ſumere. Cantatur & per ſingulas noctes propter timores nocturnos, vel quia ſomnus habet imaginem mortis. In paſſione Saluatoris noſtri paries inimicitiarum ruptus eſt, & coniuncti ſunt duo populi in vno lapide angulari, quod non potuit fieri, niſi gentilitas priùs moreretur morti vitiorum. Quoniam iſta non propoſuimus hîc inquirere, ſed precamur ſupplices, vt ab eo ſpiritu inſerta ſint, qui vbi vult ſpirat: nunc ad propoſitum redeundum eſt. In Theophania celebramus, quomodò Dominus à Magis ſit inquiſitus, & inuentus, ac adora- B
tus: quomodò lætari ſint conuiuæ in nuptiis: quomodò ſit baptizatus. Quæ omnia poſſumus dinoſcere ex antiphonis, quæ cantantur in matutino. In octauis eius celebratur res pro qua CHRISTVS baptizatus eſt, hoc eſt, noſtrum lauacrum, per quod noſtra peccata abluuntur, quale eſt illud de prima antiphona in octauis Theophaniæ. Veterem hominem renouans Saluator & in ſecunda Te qui in ſpiritu & igne purificas humana contagia. Idipſum poterit reperire diligens inquiſitor in ſequentibus. Quia duo præcepta ſunt dilectionis, DEI ſcilicet, C
& proximi, ſicut honorando baptiſmū CHRISTI DEI & ſaluatoris noſtri celebrauimus in Theophania, celebremus & noſtrum initiatum iam in capite noſtro, in octauis Epiphaniæ, hoc eſt, ad memoriam reducamus, qua de cauſa CHRISTVS baptizatus ſit, ſcilicet, quia neceſſe erat vt baptizaremur. Et quid proſit baptiſmus, Antiphonæ monſtrant in octauis Theophaniæ. Vndè dicit vna ex illis, Baptizato Domino, facta eſt peccatorum noſtrorum remiſſio. ὑπαπαντὴ non habet octauas, quoniam legaliter præſentatus eſt in tēplo CHRISTVS. Ad D
quod nullus doctor nos coarctat, vt infantes noſtri quadrageſima die natiuitatis ſuæ præſententur in templo.

De Natalitiis Sanctorum. Cap. 35.

QVæ ſint natalitia Sanctorum, ex vno reſponſorio, qui cantatur in feſtiuitate beati Stephani, cognoſcere poſſumus. Dicit reſponſorius: Heſterna die natus eſt Dominus in terris, vt Stephanus naſceretur in cælis. Natalitia ſanctorum, natiuitates eorū monſtrant, quibus naſcuntur in ſocietatem nouẽ ordinum E
Angelorum, & in ſocietatē ſanctorum patrum naturalis legis, & legis literæ, & noui teſtamenti. Propter gloriam noui teſtamenti continent antiphonæ de tertia periocha Alleluia, veluti ſunt: Exaltabuntur cornua iuſti, Alleluia. Lux orta eſt iuſto, Alleluia. Cuſtodiebant teſtimonia eius & præcepta eius, Alleluia. In feſtiuitatibus, quas recolimus per nouenarium numerum, ſtantes oramus, recolendo ſanctam ſocietatem Angelorum, & patrum ſanctorum, qui iam ſunt in lætitia ſempiterna.

De octauis Natalitiorum Sanctorum. Cap. 36.

SOlemus octauas natalitiorum aliquorum Sanctorum celebrare, eorum ſcilicet, quorum feſtiuitas apud nos clarior habetur, veluti eſt, in octauis Apoſtolorum Petri & Pauli, & cæterorum Sanctorum, quorum conſuetudo diuerſarum eccleſiarum octauas celebrat. Si non valemus omnium Sanctorum natalitia celebrare, quanto minùs octauas eorum? Non eſt nobis differendum, quæ eccleſiæ illas vel illas colant octauas, ſed quid nobis innuant ipſę octauæ. In natalitiis Sanctorū frequentamus receptiones illas, in quibus animæ Sanctorum recipiuntur, quandò exeunt de corpore. De his receptionibus dicit Auguſtinus in ſermone quadrageſimoſexto ſuper Ioannem: Sicut ergò diuerſæ cuſtodiæ agentium in * officia, ſic diuerſæ cuſtodiæ mortuorum, & diuerſa merita reſurgentium. Receptus eſt pauper, receptus eſt diues: ſed ille in ſinu Abrahæ, ille vbi ſitiret, & aquæ guttam non inueniret. Habent ergò omnes animę (vt ex hac occaſione inſtruā charitatē veſtram) habent omnes animę cum de ſeculo exierint, diuerſas receptationes ſuas: habent gaudium bonæ, & malæ tormenta. Sed cùm facta fuerit reſurrectio, & bonorum gaudium amplius erit, & malorum tormenta grauiora, quandò cum corpore torquebuntur. Recepti ſunt in pace ſancti patriarchæ, prophetæ, Apoſtoli, martyres, boni fideles, omnes tamen adhuc in fine accepturi ſunt quod promiſit Deus. Promiſſa eſt enim reſurrectio etiam carnis, mortis conſumptio, vita æterna cum Angelis: hoc omnes ſimul accepturi ſumus. Nam requiem, quæ continuò poſt mortem datur, ſi ea dignus eſt, tunc accipit quiſque cum moritur. Priores acceperunt patriarchę, videte ex quo requieſcunt: poſteriores prophetæ, recentiùs Apoſtoli, multò recentiùs martyres ſancti, quotidiè boni fideles. Et alij in iſta requie tam diù ſunt, alij non tam diù, alij annis paucioribus, alij nec recenti tempore. Cùm verò ab hoc ſomno euigilabunt ſimul omnes, quod promiſſum eſt, accepturi ſunt †. In natalitiis Sanctorum memoratę requiei congratulamur: in octauis verò eorū, reſurrectioni corporum. Quo honore digna ſit octaua dies, liber Leuiticus monſtrat: & quid habeat in myſterio, Eſychius presbyter tractat ſuper eundem Leuiticum in libro ſexto. Dicit Leuiticus, & locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Loquere filiis Iſrael: A quintodecimo die menſis huius ſeptimi erunt feriæ tabernaculorum ſeptē diebus Domini, dies primus vocabitur celeberrimus atq; ſanctiſſimus: Omne opus ſeruile non facietis, & ſeptem diebus offeretis holocauſta Domino, dies quoquè octauus erit celeberrimus atq; ſanctiſſimus. Vndè dicit memoratus Eſychius: Et primam autem ſeptem dierum celeber-

celeberrimam atque ſanctiſſimam appellauit. Qui enim ſcit præſentibus tamquàm tabernaculo vti, prima dies, id eſt, initium & principium à ſanctificatione vacationis incipit. Propterea & nimir conſequenter ait, Omne opus ſeruile non facietis: quia nulli in ſeculo ſeruiunt qui tamquàm tabernaculum & tranſitoria ea quæ in eo ſunt, intendunt. Sed & ſeptem diebus holocauſta offerri præcepit, oſtendens oportere per omne tempus perfectam conuerſationem ſequi. Quandò ergò iſtam præſentem vitam percurrerimus, tunc celeberrimum atque ſanctiſſimum octauum diem, ſeculum videlicet futurum, habebimus. Et infrà: Die autem primo requies, & in octaua die requies, non tam ſeprimo, cùm numero ſeptem dierum feſtiuitatem agi propoſuiſſet, ſed octauo. Primùm quidem, quia his, qui ſecundùm literam legem tenent, feſtiuitatem celebrare non licet. A nouo enim ſegregatus eſt populo qui ſcit legem ſecundùm ſpiritum accipere, & octauum honorare, quem diximus ſignificare mortuorum reſurrectionem.

De obſeruatione dierum per annum. *Cap.* 37.

VBì ſanctus Hieronymus exponit illud ad Galatas, Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos, Timeo vobis, nè fortè ſine cauſa laborauerim in vobis, ibi ſententiam Chriſtianorum ſubiecit contra eos, volunt nobis opponere, quòd obſeruemus dies & tempora, vndè arguti ſunt à Paulo neoterici Chriſtiani. Dicit inter alia ità: Dicat aliquis, ſi dies obſeruare non licet, & menſes, & tempora, & annos: nos quoquè ſimiliter crimen incurrimus. quartam ſabbati obſeruantes, & paraſceuen, & diẽ Dominicam, & ieiunium quadrageſimæ, & paſchæ feſtiuitatem, & pentecoſtes lætitiam, & pro varietate regionum diuerſa in honore martyrum tempora conſtituta. Ad quod qui ſimpliciter reſpondebit, dicit: Non eoſdem Iudaicæ obſeruationis dies eſſe, quos noſtros. Nos enim nò azymorum paſcha celebramus, ſed reſurrectionis & crucis: nec ſeptem iuxta morẽ Iſrael numeramus hebdomadas in pentecoſten, ſed Spiritus ſancti veneramur aduentum: & ne inordinatè congregati populi fides minueretur in Chriſto, proptereà dies aliqui conſtituti ſunt, vt in vnum omnes pariter veniremus: non quòd celebrior ſit dies illa, qua conuenimus, ſed quacumque die conueniendum ſit, ex conſpectu mutuo lætitia maior oriatur. Qui verò oppoſitæ quæſtioni acutiùs reſpondere conatur, ille affirmat, omnes dies æquales eſſe: nec paraſceue tantùm Chriſtum crucifigi, die Dominica reſurgere: ſed ſemper ſanctum reſurrectionis eſſe diẽ, & ſemper cum carne veſci Dominica: Ieiunia autem, & congregationes inter dies propter eos à vi-

A ris prudentibus conſtituta ſunt, qui magìs ſeculo vacant quàm Deo: nec poſſunt, immo nolunt toto in Eccleſiam vitæ ſuæ tempore congregari, & ante humanos actus Deo orationum ſuarum offerre ſacrificium. Quotus enim quiſque eſt qui ſaltem hæc pauca, quæ ſtatuta ſunt vel orandi tempora, vel ieiunandi, ſemper exerceat? Itaque ſicut nobis licet vel ieiunare ſemper, vel ſemper orare, & diem Dominicam accepto Domini corpore indeſinenter celebrare gaudentibus: non ità & Iudæis fas eſt omni tempore immolare agnum, pentecoſten agere, ta-

B bernacula figere, ieiunare quotidiè. Poſt enumerationem temporum, quæ obſeruabantur tempore in illo, quandò Beatus Hieronymus hæc ſcripſit, illata eſt cauſa, quarè Chriſtiani tempora memorata obſeruantes, crimen non incurrant. hoc eſt, qui ſimpliciter reſpondebit, dicit, Non eoſdem Iudaicæ obſeruationis dies eſſe, quos noſtros, & cętera quæ ſequuntur. Et iterùm infrà: Qui verò oppoſitæ quæſtioni acutiùs reſpondere conatur, illud affirmat, omnes dies æquales eſſe, nec paraſceue tantùm Chriſtum crucifigi, & die Dominica reſurgere,

C ſed ſemper ſanctum reſurrectionis eſſe diem, & ſemper cum carne veſci Dominica. Superior excuſatio, in qua dicitur, non eoſdem dies eſſe in obſeruatione apud nos, qui apud Iudæos obſeruantur, aliquod nobis ſupplementum accomodat, qui propterea tempore paſſionis Domini omittimus ſalutationem ſolitam, quia Iudas ſalutauit Dominum falsò, & genuflexionem in oratione die paraſceues, quę fit pro Iudæis, quia Ieſu illudendo genuflectebant, & in oratione duodecim lectionum, quandò memoratur paſſio trium puerorum in fornace, quia

D nolebant poplite flexo adorare ſtatuam Nabuchodonoſoris cum perfidis, & Inuitatorium in diebus paſſionis Domini, quandò videlicet congregabantur ad peſſima conſilia de nece Domini. Similiter in Theophania inuitatoriũ omittimus; quandò Herodes congregauit ſapientes Iudæorum prauo animo ad inquirendum, vbì Chriſtus naſceretur. Quartam feriam & paraſceuen, & diem Dominicam, & ieiunium quadrageſimę, & paſchæ feſtiuitatem, & pentecoſtes lętitiam, & pro varietate regionum diuerſa in honore martyrum tempora conſti-

E tuta obſeruamus. Quartam feriam obſeruamus quia, vt ait Auguſtinus ad Caſulanum, in ea die congregati ſunt Iudæi, & conſiliati ſunt de nece ſaluatoris. Paraſceuen, quia in eo paſſus eſt idem ſaluator. Quoniam iſti dies antiquitùs erant in obſeruatione, ritus Romanæ Eccleſię obtinuit, vt iiſdem diebus mutaret officia, & Miſſam celebraret hora nona: per quod forinſecùs populus congregaretur in vnum, quandò aliqua cauſa noua imminebat ad deprecandum in quibus obſeruatio celebrabatur. Vndè dicit Hieronymus memoratus in ſuperioribus: Ieiunia autem & congregationes inter dies propter eos ſunt à viris prudentibus inſtituta,

ſtituta,qui magìs ſeculo vacant,quàm Deo, nec
poſſunt, immò nec volunt toto in Eccleſiam
vitæ ſuæ tempore congregari,& ante humanos
actus Deo orationum ſuarum offerre ſacrifi-
cium.Quotus enim quiſque eſt,qui ſaltem hęc
pauca, quæ ſtatuta ſunt vel orandi tempora,
vel ieiunandi,ſemper exerceat ? & reliq. Habe-
mus ex Romano Ordine ſabbati diem in obſer
uatione, quem non computauit Hieronymus
in ordine dierū obſeruationis. Nouimus enim
ea multis auctoribus, quòd dies ſabbati ſicut
quarta ſabbati, & ſexta incluſa erat ieiunio
apud Romanos, & in eo officium mutatū ſæpè
habemus,ſicut in quarta & ſexta ſabbati,& præ
cipuè in ea benedictio datur, quia ipſa eſt, quā
benedixit Dominus. & propriè ſignificatio ad
Spiritum ſanctum pertinet,qui eſt ſeptiformis.
Vndè cùm & pater ſpiritus ſit, & filius ſpiritus
ſit,quoniam Deus ſpiritus eſt:& pater ſanctus,
& filius ſanctus ſit,proprio tamen nomine am-
borum ſpiritus vocatur Spiritus ſanctus. De
eodem ſabbato diuerſo modo obſeruatum eſt
apud orientes,& apud aliquos occidentes, nec-
non & apud Romanam vrbem. De qua te ſuffi-
cienter à S. Auguſtino tractatum eſt in epiſto-
la ad Caſulanum presbyterum, de quibus pau
ca hìc inſeram:De varietate, inquit,ad Caſula-
num de Vrbico: Non tibi perſuadeat vrbem
Chriſtianam ſic laudare ſabbato ieiunantem,
vt cogaris orbē Cbriſtiąnum damnare prandē-
tem. Et iterùm ex reſponſione ſancti Ambro-
ſij in eadē epiſtola,qui inquit:Quandò hìc ſum,
non ieiuno ſabbato: quādò Romæ ſum,ieiuno
ſabbato.Et ad quamcunq; Eccleſiā veneritis,
eius morē ſeruate, ſi pati ſcandalū non vultis,
aut facere.Scriptū eſt in vita beati Ambroſij,qđ
ipſe Ambroſius ieiunaret cæteros dies hebdo-
madæ,ſabbato & Dominico pranderet. Quare
prandio vteretur in ſabbato aut in Dñica, me-
moratus Auguſtinus mōſtrat ī memorata Epi
ſtola,ſcribens de ſabbato ſic: Quibus autē die-
bus non oportet ieiunare, & quibus oporteat:
pręcepto Dñi vel Apoſtolorū, nō inuenio defi-
nitū: Ac per hoc ſentio quidē non ad obtinen-
dam veritatem, quam fides obtinet,atq; iuſti-
tiam, in qua eſt pulchritudo filiæ regis intrin-
ſecùs:ſed tamen ad ſignificandam requiē ſem-
piternam,vbì eſt verum ſabbatum, relaxationē
quàm conſtrictionem ieiunij aptiùs cōuenire.
Et infrà: Duo quippe ſunt,quę iuſtorum bea-
titudinem, & omnis miſeriæ finem ſperare fa-
ciunt,mors,& reſurrectio mortuorum.In mor-
te requies eſt, de qua dicitur per prophetam:
Plebs mea,intra in cellaria tua:abſcōdere puſil-
lùm,donec pertranſeat ira Domini: In reſurre-
ctione autem in homine toto,id eſt,in carne &
ſpiritu, perfecta felicitas. Hinc factum eſt, vt
horum duorum vtrumque ad ſignificandū non
putaretur labore ieiunij, ſed potiùs refectionis
hilaritate; excepto vno paſchali ſabbato, quo
diſcipulorum, ſicut diximus, luctus propter
rei geſtæ memoriam fuerat ieiunio prolixiore

A ſignificādus. Huic enim ſenſui poteſt congrue-
re,quandò feſtiuitates Sanctorum celebramus,
vt in prioribus feſtiuitatibus cōgratulemur ani
mabus Sanctorum, & in octauis eorundē San-
ctorum,reſurrectioni corporum.Pro hac re ſo-
lebāt omnes Romani omnia ſabbata ieiunare,
quam modò dixit Auguſtinus in vno ſabbato
obſeruari. Propterea dico præteritum, quia
neſcio quomodò nunc agunt. Si quis voluerit
Epiſcoporum Ambroſium imitari vſquequa-
què,non erit extorris à conſortio Sanctorum.
Ponatur populus in doctrina ſancti Auguſtini,
B vbì dicit in memorata Epiſtola: Libenter ac-
quieſcas Epiſcopo tuo in hac re, noli reſiſtere:
& quod facit ipſe,ſinè vllo ſcrupulo vel diſcepta
tione ſectare †. Vt omnis diſceptatio dyſcolis
abſit propter diuerſa hæc ieiunia,dummodò te-
neatur fides,ſpes,& charitas in idipſum,quibus
omnis doctrina prophetarum & ſcientia ſcri-
pturarum ſeruit, repetit verſum ſæpè ſanctus
Auguſtinus in memorata Epiſtola,Adſtitit re-
gina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circum-
amicta varietate. Obſeruatur etiam apud nos
in aliquibus locis vnus dies, id eſt, ſecunda fe-
C ria,qui non eſt deputatus in obſeruatione à me
moratis auctoribus,id eſt,à ſancto Innocentio,
& ſancto Ambroſio,& ſancto Auguſtino, nec-
non & beato Hieronymo,quē adhuc ſolent no-
ſtri principes in ieiunio libare, quandò indici-
tur triduanum ieiunium inſtàr Niniuitarum.
Quod, vt reor, poteſt habere normam à præ-
dicatione Pauli, qui dixit, Alius iudicat diem
inter diem,alius iudicat omnem diem. Tamen
exponens illud Ambroſius, de cæteris ſilet,
quartā & ſextam ſabbati introducit,iuxta mo-
rē quē tenebat populus, qui ei tunc notus erat.
D Veriùs tamen implent,quod dicit Paulus, qui
inter Dominicum diē & tertiam ſabbati refe-
ctionis, medium ieiunabant ſecundam ſabbati:
iterùm inter tertiam ſabbati & quintā refectio-
nis ieiunant quartam:& iterùm inter quintam
ſabbati & ſeptimā refectionis ieiunant ſextam.
dies Dominicus interdictus eſt ad ieiunandum
in libro qui propriè vocatur Canones. Rationē
interdictionis S. Auguſtinus aperit in memora-
ta Epiſtola ad Caſulanum: Die,inquit, Domi-
nico ieiunare ſcandalum magnum eſt,maximè,
poſteaquàm innotuit deteſtabilis multumque
E fidei Catholicæ ſcripturiſque diuinis apertiſſi-
mè contraria hæreſis Manichæorum, qui ſuis
auditoribus ad ieiunandum iſtum,tamquàm le-
gitimum conſtituerunt diem. per quod factum
eſt, vt ieiuniū diei Dominici horribilius habe-
retur. Sanctus Hieronymus vnam quadrageſi-
mam ponit in obſeruatione: nos obſeruamus
tres quadrageſimas,id eſt, ante paſcha Domi-
ni,circaque feſtiuitatem ſancti Ioannis,& ante
natiuitatem Domini. Sit à piis mentibus fre-
quentatum apud nos: apud ſanctum Hierony-
mum manifeſtum eſt, quòd Montanus hæ-
reticus illam obſeruationem trium quadra-
geſimarum ſtatuerit apud ſuos, id eſt, tres

quadrageſimas per annum : Apud nos quo-
quènon eſt dubium,quin præparare nos debea-
mus in aduentu Domini multis piis operibus.
Natalitia Sanctorum obſeruantur apud nos,de
quibus dicit Auguſtinus in memorata epiſtola:
Diebus Dominicis omnibus, & quinquaginta
poſt paſcha,& per diuerſa loca diebus ſolenni-
bus martyrum, & feſtis quibuſque prandetur.
ſolemus poſt octauas natiuitatis Domini octa-
uas celebrare S. Stephani, & S. Ioannis Euan-
geliſtæ, atque Innocentum,vt earũ octauarum
cãtu perueniamus fermè vſq; ad vigilias Theo-
phanię.De ieiunio quod facimus ante Aſcenſio-
nem Domini, manifeſtum eſt, à quo auctore
habeat exordium,de quo nihil mihi dicendum
eſt,quoniam dicit idem beatus Auguſtinus: In
his enim rebus,de quibus nihil certi ſtatuit ſcri-
ptura diuina, mos populi Dei, & inſtituta Ma-
iorum pro lege tenenda ſunt. Tamen non
poſſumus dicere,quòd de lætitia dierum Pente-
coſtes non ſit ſcriptum à ſanctis auctoribus.

Quando celebrantur diuina myſteria, qua reuerentia & metu ſtandum ſit in Eccleſia. Cap. 38.

QVoniam de natalitiis Sanctorum pauca
prælibauimus, iuuat ſubnectere verba S.
Ioannis Chryſoſtomi, vt his admoneat, quo-
modò meipſum debeam coercere à ſuperfluis
verbis & riſu, quandò coram ſancto altari ad-
ſtitero. Dicit idẽ in tractatu duodecimo ſuper
epiſtolam ad Hebræos: Stat ſacerdos Dei, ora-
tionem offerens cunctorum:tu autem rides,ni-
hil timens?Et ille quidem tremens pro te ora-
tionem offert,tu autem contemnis? Non auer-
tis ſcripturam dicentem, Væ contemptoribus?
Non contremiſcis? Non colligis temetipſum?
Et in aulam quidem regiam intraturus, & ha-
bitu,& oculis,& inceſſu,& cunctis aliis compo-
nis & ornas temetipſum:huc autẽ ingreſſurus,
vbi verè eſt aula regia, & talis, qualis cæleſtis
eſt,rides?Et tu quidem neſcis, quia non vides;
audi tamen quia Angeli pręſentes ſunt vbiq; &
maximè in domo Dei adſtãt regi, & omnia ple-
na ſunt incorporeis illis virtutibus. Iſte mihi
ſermo etiam ad mulieres dicitur. Et ante viros
quidẽ non citiùs hoc audẽt facere,ac ſi faciunt,
non tamen ſemper,ſed in tempore remiſſionis.
Hic autem & velas & obnubis caput tuum.Dic
mihi,rides o mulier,in Eccleſia ſedẽs? Ingreſſa
es confiteri peccata tua,procidere Deo, poſtu-
lare, & deprecari pro delictis tuis, & cum riſu
hoc facis? Quomodò ergò eum propitiare po-
teris?Et quid malum eſt riſus,inquit?Nõ eſt ma
lus riſus: Ità ne non eſt malum; ſed valdè ma-
lum, importuno tempore immoderatè? Riſus
enim ineſt nobis,vt quandò amicos viderimus,
poſt multum temporis hoc facimus; quandò
aliquos delinquentes & timentes, vt fouea-
A mus eos riſu, non vt cogamus nos ipſos, &
ſemper rideamus. Riſus ineſt animæ noſtræ,
vt remiſſionem habeat aliquandò anima, non
vt diffundatur.

Iterùm de Tonſura clericorum. Cap. 39.

MEmini me dixiſſe in ſuperioribus dubi-
tãdo, Vtrùm corona clericorum noſtro-
rum formã primò acciperet à ſancto Petro,an
à ſucceſſoribus eius,ſcilicet Epiſcopis vrbis Ro
mę. Reperi poſteà auctoritatem huiuſce rei
B Bedæ famuli Dei in hiſtoria Anglorum, capi-
tulo vigeſimoprimo, ex Epiſtola Ceolfrid ab-
batis ad Aytanum regẽ Pictorum. Verùm etſi
profiteri nobis liberum eſt,quia tonſuræ diſcri
men non noceat, quibus pura in Deum fides &
charitas in proximũ ſyncera eſt, maximè cum
numquàm patribus catholicis ſicut de Paſchæ
vel fidei diuerſitate conflictus,ità etiam de ton
ſuræ differentia legatur aliqua fuiſſe contro-
uerſia. Inter omnes tamen,quas vel in Eccleſia,
vel in vniuerſo hominũ genere reperimus ton-
ſuras,nullam magis ſequendam nobis ample-
C ctendamque iure dixerim, quam in capite ſuo
geſtabat ille,cui ſe confitenti Dominus ait,Tu
es Petrus: nullam magis abominandam dete-
ſtandamq; meritò cũctis fidelibus credideram
ea,quam habebat ille cui gratiam Spiritus ſan-
cti comparare volenti idem Petrus ait:Pecunia
tua tecum ſit in perditione: quoniam donum
Dei exiſtimaſti per pecuniam poſſideri,non eſt
tibi pars neq; ſors in ſermone hoc. Neque ve-
rò ob id tamen in coronam attondemur, quia
Petrus ità attonſus eſt: ſed quia Petrus in me-
moriam Dominicę paſſionis ità attonſus eſt,Id-
D circò & nos qui per eandem paſſionem ſaluari
deſideramus, ipſius paſſionis ſignum cum illo
in vertice,ſumma videlicet corporis noſtri par
te,geſtamus.Sicut enim omnis Eccleſia quia p
mortẽ ſui viuificatoris Eccleſia facta eſt, ſignũ
ſanctæ Crucis eius in fronte portare cõſueuit,
vt crebrò vexili huius munimine à malignorũ
ſpirituũ defendatur incurſibus,crebra huius ad-
monitione doceatur, ſe quoquè carnem ſuam
cũ vitiis & concupiſcentiis crucifigere debere:
ità etiam oportet eos,qui vel monachi votum,
vel gradũ clericatus habentes altioribus ſe ne-
E ceſſe habẽt pro Domino continentiæ frenis ad-
ſtringere:formã quoq; coronæ,quã ipſe in paſ-
ſione ſpineã portauit,in capite,vt ſpinas & tri-
bulos peccatorum noſtrorum portaret, id eſt,
exportaret & auferret à nobis,ſuo quemque in
capite per tonſuram proferre, vt ſe etiã irriſio-
nes & opprobria pro illo libenter: ac promptè
omnia ſufferre ex ipſo etiã frontiſpicio doceãt,
vt coronam vitæ æternæ, quã repromiſit Deus
diligentibus ſe, ſe ſemper expectare, proque
huius perceptione & aduerſa mundi ſe & pro-
ſpera contemnere deſignent. Dicit idem Be-
da de tonſura in vita venerabilis & ſanctiſſi-
mi Cuthberti Epiſcopi: Poſtquam ſeruitutis

Chriſti

Chriſti iugum tonſureque Petri formã in modum coronæ ſpineæ caput Chriſti cingentis; Domino adiuuante, ſuſceperat. Sufficiant hæc ad demonſtrandum, quid memoratus Dei famulus Beda de auctore coronæ noſtrę ſentiret.

Mentio iterùm, qua hora diei Miſſa ſit celebranda à liberè vacantibus. Cap. 40.

REtulimus in huiuſce operis verbis, prohibitum eſſe ab Apoſtolicis viris celebrari ante horam tertiam, & Miſſam tamen indidi quòd vidi, hoc eſt, Leonem nuper Miſſam celebrare diluculo. Additum eſt in geſtis pontificalibus, qua de re Miſſa celebranda ſit circa horam tertiam, ſcilicet, quia eadem hora Dominicus crucifixus eſt linguis Iudæorum. Addidimus etiam propter noſtram conſuetudinem inolitam, ſexta hora rationabiliter poſſe Miſſam celebrari, quia ſexta hora diei Dominus crucifixus eſt manibus perſecutorum: ſimiliter & hora nona, quia tunc emiſit ſpiritum. Manifeſtum eſt, Miſſam celebrari præcipuè in recordatione paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti: in cuius commemoratione agatur, ex ipſis verbis quæ in canone legũtur, manifeſtè liquet. Hæc, inquit, quotieſcunquè feceritis, in mei memoriam facietis, Vndè & memores ſumus Domine nos tui ſerui, ſed & plebs tua ſancta Chriſti filij tui Domini Dei noſtri, tam beatæ paſſionis, necnon & ab inferis reſurrectionis, ſed & in cęlosglorioſæ Aſcenſionis. Quæ aguntur in celebratione Miſſæ poſt initiatum canonem, Domini paſſionem & reſurrectionem, ac in cælos Aſcenſionem recolunt. de quibus omnibus quæ mihi occurrerunt, tetigi, quandò de officio Miſſæ ſcripſi. Poſteà recordatus ſum ſanctum Gregorium inſinuaſſe nobis Caſſiũ Narnienſem epiſcopũ accedere hora tertia ad Miſſarum ſolennia. quod diligenti cura ſtudui hìc inſerere, vt meipſum admonerem, quamuìs vidiſſem Apoſtolicum Leonem diluculo Miſſam celebraſſe, ſeu cæteros presbyteros in Romana Eccleſia, non tamen excidiſſe à S. Gregorio, quòd hora tertia celebrãda eſſet Miſſa, præſertim cùm idem Papa referat in homilia ſua habita in baſilica S. Sebaſtiani die feſtiuitatis ipſius, memorato Caſſio Epiſcopo mandatũ eſſe, vt inſtaret operi quod operabatur, per presbyterũ quendam Domino noſtro Ieſu Chriſto dicente: Age quod agis, operare quod operaris. non ceſſet manus tua, non ceſſet pes tuus, natali Apoſtolorum venies ad me, & reddam tibi mercedẽ tuam†. Quid idem Epiſcopus ageret, idẽ S. Gregorius manifeſtat in eadem homilia, ſcilicet, Miſſam quotidiè celebrauit. Et qua hora ad Miſſam iret, in ſequentibus aperit, dicẽs. Quibus auditis, Epiſcopus in oratione ſe cum magna cordis cõtritione ꝓſtrauit: Et qui oblaturus ſacrificium ad horam tertiã venerat, hoc pro extenſę orationis magnitudine ad horam
A nonam vſq; protelauit. Vt opinor, S. Gregorius eandẽ horam voluit celebrare in celebratione Miſſæ, quam cognouit acceptabilem eſſe Domino per exhortationem factam ab eo ad illum Epiſcopum, quẽ dixit ad horam tertiam veniſſe ad Miſſarum ſolemnia, ſaluo tamen cõſtituto circa horam nonam per dies abſtinentiæ. Si enim in cæteris horis ex conſtituto agitur Miſſa, ratio quædam adeſt, qua defendatur eadem hora: Velutì eſt in natiuitate Domini, in qua in nocte celebratur Miſſa propter natiuitatem panis, qui nunc quotidiè manditur ex al-
B tari, ſiue propter concentum Angelorum, quòd iam retinimus. In eodem manè celebratur Miſſa propter exortum nouæ lucis, ſeu propter viſitationem paſtorũ ad præſepe Domini, in quo inuenerũt pabulum, vndè quotidiè ſanctorum animæ reficiuntur. Similiter habemus officia conſtituta in feſtiuitate Ioannis Euangeliſtę, & Ioannis Baptiſtæ primo diluculo, qui vtrique ex vtero matris, id eſt, ab accepto lumine huius mundi, in ſemetipſis ſacrificiũ ſingulare quoddam Deo obtulerunt: Ioannes euangeliſta obtulit ab initio huius lucis virginitatis ſacrificiũ
C Ioannes Baptiſta ſacrificiũ abſtinentię, qui nec vinum bibit nec ſiceram, & Nazaræus permanſit omni tempore. In nocte ſancta reſurrectionis Domini Miſſam celebramus propter eandem reſurrectionem, quæ in ea completa eſt, & propter viſitationem ſanctarum mulierum ad ſepulcrum Domini.

De Exequiis mortuorum. Cap. 41.

APertè Dominus Beda declarat in exequiis ſancti Cuthberti, quomodò veſtiri oportear ſacerdotẽ defunctum. Ità enim ſcribit de
D eius exequiis: Poſtquàm ergò ſanctæ memoriæ Cuthbertus Epiſcopus peracta communione, eleuatis oculis & manibus ad Deum, commendans ei animam ſuam, & emittens ſpiritum, ſedensq; ſinè gemitu obiit in via patrum, à nauigantibus ad inſulã noſtram delatus, toto corpore leuato, capite ſudario circundato, oblata ſuper pectus ſanctum poſita, veſtimento ſacerdotali indutus, in obuiàm Chriſti calceamẽtis ſuis præparatus, in ſindone cerata inuolutus, animam habens cũ Chriſto gaudentem†. Non eſt dubitandum, quin ipſe mos eſſet apud Roma-
E nam Eccleſiam in hac re, qui apud Anglos fuit, præſertìm cùm ex illa primum Epiſcopum Auguſtinũ haberent angliſaxones, & eo tempore quãdò celeberrima fuit Romana Eccleſia propter auctoritatẽ doctiſſimi eius Epiſcopi Gregorij, & poſteà ex eadem Eccleſia habuerũt archiepiſcopum Theodorum in vtraq; lingua, ſcilicet Græca & Latina peritiſſimũ. Sed mirari cępi, quid vellet dominus Beda dicere, vbì dixit, in obuiàm Chriſti calceamẽtis ſuis pręparatus, vtrùm vellet dicere, quòd cũ eodẽ veſtimẽto reſurrecturus eſſet Cuthbertus, an moribus bonis, qui deſignantur per veſtimenta. Inte-

xim occurrit mihi cogitare de Chriſto, vtrum
ille veſtitus eſſet veſtimentis aliquibus poſt-
quàm reſurrexit à mortuis;& ſi fuit, vtrùm cum
ipſis aſcenderet in cęlum, an ſolo naturali cor-
pore, quod ſpiritale erat. Cœpi cogitare, vtrùm
illis duobus qui eum in via conſpexerunt, ap-
paruit veſtitus, quandò eum cogitabant pere-
grinum eſſe: etiàm & Marię Magdalenæ, quan-
dò eum credidit hortulanum eſſe: ſimiliter &
diſcipulis, quandò cum eis comędit & bibit, vel
vbicúquè apparuit eis. Similiter cogitaui quòd
Angeli apparuiſſent veſtiti. Vndè legitur de il-
lis ſecundum Ioannem, Vidit Angelos in albis
ſedentes. Et in die Aſſumptionis eius ad cælos
legitur, Ecce duo viri adſtiterunt iuxta illos in
veſtibus albis, qui & dixerunt: Hic Ieſus qui aſ-
ſumptus eſt à vobis in cęlū ſic veniet, quemad-
modum vidiſtis eum euntem in cælum. Et hîc
neſcio, vtrùm veſtitus tunc eſſet, an non. Sci-
mus enim dixiſſe Angelos eum in ea forma ven-
turum eſſe ad iudicium, qua tunc aſcēdit ad cę-
los. Simili modo cogitaui, quádò transfigura-
tus eſt in monte, non amiſiſſe eū veſtiméta ſua,
ſed ea facta eſſe alba ſicut nix. Poſt hoc occur-
rit quòd primi homines Adam & Eua, nudi
erant antequàm peccarent: Ad quorum condi-
tionem nos venit reuocare redemptor noſter,
ſed multo meliorem. Quibus, poſtquàm pecca-
uerunt, fecit Deus tunicas pelliceas. Salua fide,
quamuìs neſciam, vtrùm ità veſtiti venturi ſint
homines, vt Chriſtus apparuit poſt reſurrectio
nem, & Angeli viſi ſunt: an ità nudi vt primi ho-
mines fuerunt, credo tamen nullam deformita-
tem fieri in ſpiritalibus corporibus, quæ poſſit
offendere vel nauſeā facere ſpiritalibus oculis.
Inter has ambiguitates occurrit mihi, vt lege-
rem Auguſtinū de ciuitate Dei, & ad Paulinum
de cura pro mortuis gerenda. Pauca indè excer-
pſi, quibus tamen intelligi poteſt, exequias nos
debere facere circa mortuos noſtros potiùs ꝑ
noſtra ſalute, quàm pro illorum. & ſi non fue-
rint exequiæ, ipſis, qui in Chriſto mortui ſunt,
nihil obeſſe. & quòd qui eis facit exequias, ob
amorem illius facit, qui promiſit corpora re-
ſurrectura. Dicit idem in primo libro de ciui-
tate Dei, capitulo duodecimo: Multa itaque
corpora Chriſtianorū terra non texit: ſed nul-
lum eorum quiſquam à cęlo & terra ſeparauit,
quam totam implet præſentia ſui, qui nouit vn-
dè reſuſcitet quod creauit. Dicitur quidem in
pſalmo: Poſuerunt morticina ſeruorum tuorū
eſcas volatilibus cęli, carnes Sanctorū tuorum
beſtiis terræ: Effuderunt ſanguiné eorum tam-
quàm aquam in circuitu Hieruſalem, & nó erat
qui ſepeliret. Et paulò pòſt: Quamuìs enim
hæc in conſpectu hominū dura & dira videan-
tur, ſed precioſa eſt in conſpectu Domini mors
Sanctorum eius. Proindè omnia iſta, curatio fu-
neris, conditio ſepulturæ, pompa exequiarum,
magis ſunt viuorū ſolaria, quàm ſubſidia mor-
tuorum. Iterùm in eodem libro, cap. decimo-
tertio: Nec ideò tamen contemnenda & abii-

A cienda ſunt corpora defunctorum, maximè iu-
ſtorum atque fidelium, quibus tamquàm orga-
nis & vaſis ad omnia bona opera ſanctus vſus
eſt ſpiritus. Si enim paterna veſtis & anulus, ac
ſi quid huiuſmodi, tanto charius eſt poſteris,
quanto erga parentes maior affectus, nullo mo
do ipſa ſpernenda ſunt corpora, quæ vtiq; mul-
to familiariùs atque coniunctius, quàm qualí-
bet indumenta geſtamus. Hæc enim non ad or-
namentum vel adiutorium, quod adhibetur ex-
trinſecùs, ſed ad ipſam naturam hominis perti-
nent. Vndè & antiquorum iuſtorum funera of-
B ficioſa pietate curata ſunt, exequiæ celebratæ,
& ſepultura prouiſa, ipſiq; cùm viuerent, de ſe-
peliendis vel etiā transferēdis ſuis corporibus
filiis mandauerunt. Et Tobias ſepeliendo mor-
tuos Deum promeruiſſe, teſte Angelo, commē-
datur. Ipſe quoquè Dominus die tertio reſur-
recturus, religioſæ mulieris bonum opus prędi
cat, prædicandumq; commendat, quod vnguē-
tum precioſum ſuper mēbra eius effuderit, atq;
hoc ad eum ſepeliendum fecerit. Et laudabili-
ter commemorantur in Euangelio, qui corpus
eius de cruce acceptum, diligenter atque ho-
C norificè tegendum ſepeliendumque curarunt.
Verùm iſtæ auctoritates non hoc admonent,
quòd inſit vllus cadaueribus ſenſus: ſed ad Dei
prouidentiam, cui placent etiam talia pietatis
officia, corpora quoquè mortuorum pertinere
ſignificant propter fidē reſurrectionis adſtruē-
dam. Vbi & illud ſalubriter diſcitur, quāta poſ-
ſit eſſe remuneratio pro eleemoſynis, quas vi-
uentibus & ſcientibus exhibemus, ſi neque hoc
perit apud Deum, quòd exanimis hominum
membris officia diligentięq; perſoluuntur. Ex
D iſtis verbis ſancti Auguſtini apparet, quòd pro
pterеà debeamus exequias celebrare circa mor
tuorum hominum corpora, quia Deus vult ea
reſuſcitare. Eccè manifeſtæ ſunt exequiæ mor-
tuorum, manifeſtatuſq; eſt affectus hominis,
qui debet eſſe circa exequias mortuorum: Nūc
dicendum eſt de officiis veſpertinalibus, & no-
cturnalibus, atque matutinalibus.

De officiis mortuorum. Cap. 42.

HAbemus ſcriptum in quodam Sacramen-
E tario, quòd officia mortuorum agenda
ſunt circa tertiam diem, & ſeptimam, & trice-
ſimam. Quod nō ità intelligo, quaſi ille, qui ter-
tia die agere vult officia mortuorum, debeat
prætermittere priores duos dies ſinè ſupplica-
tionibus: aut qui in ſeptima die, ſex ſuperiori-
bus debeat tenere in ocio: aut qui in triceſima,
viginti & nouem vacare ocio: Sed quòd tertia
die dicūtur celebrari officia mortuorum, duo-
bus modis poſſit, id eſt, vt tertia die infra ſe-
ptem, ſeptima infra triginta celebriùs aguntur
circa officia mortuorum, quàm in cæteris die-
bus ſiue vt tertia die conſumet illa. Simili mo-
do dicimus de ſeptima & trigeſima. De his
tribus terminis ponemus auctoritatem ſan-
ctarum

ctarum ſcripturarum. Dicitur in libro ſa-
pientiæ de exequiis: Fili, in mortuum produc
lachrymas, & quaſi dira paſſus, incipe plorare,
& ſecundùm iudicium contege corpus illius,
& non deſpicias ſepulturam illius. Propter
delaturam autem amarè fer luctum illius vna
die, & conſolare propter triſtitiam. & fac lu-
ctum ſecundùm meritū illius vno die, vel duo-
bus propter detractionem. Vbì primò dicit,
propter delaturam vno die ferre luctum, & po-
ſteà, propter detractionē vno vel duobus die-
bus, tres dies introducit in luctum. Poſſumus
per tertiam diem commendati defuncti, ter-
tiam diē reſurrectionis Domini ad memoriam
reducere: vt eo dictum numero deprecemur
pro noſtro defuncto, quatenùs mereatur per
remiſſionem peccatorum, particeps fieri reſur-
rectionis Chriſti. Pro qua re triduanum ieiu-
nium Niniuitæ fecerunt ſecundùm ſeptuagin-
ta, vt in Chriſti glorificatione per reſurrectio-
nem ex mortuis, delerentur peccata eorum. Vn-
dè dicit Auguſtinus in libro quæſtionum Gene
ſis: Nec ſeptuaginta interpretes, quos legere
conſueuit Eccleſia, erraſſe credendi ſunt, vt nō
dicerent quadraginta dies, ſed triduum, & Ni-
niue euerteretur. Et poſt pauca: Triduum poſue-
runt, quamuìs non ignorarent, quòd dies qua-
draginta in Hebręis codicibus legerentur, vt in
Domini Noſtri Ieſu Chriſti clarificatione in-
telligerentur diſſolui aboleriq; peccata. De quo
dictum eſt, Qui traditus eſt propter delicta no-
ſtra, & reſurrexit propter iuſtificationē noſtrā.
Clarificatio autē Domini & in reſurrectione,
& in cęlos Aſcenſione cognoſcitur. Secunda igi
tur celebratio pro defunctis in ſeptimo die, ha-
bet auctoritatem in Geneſi memorato. Habuit
quoquè, inquit, Ioſeph in comitatu currus &
equites, & facta eſt turba non modica. Vene-
runtque ad aream quę ſita eſt trans Iordanem,
vbì celebrantes exequias planctu magno atq;
vehementi, impleuerunt ſeptem dies. Vndè
memoratus Auguſtinus in memorato libro quę
ſtionum ſcribit: Et fecit luctum patri ſuo ſeptē
dies. Neſcio vtrùm inueniatur alicui Sanctorū
in ſcripturis celebratum eſſe luctum nouē dies,
quod apud Latinos nouendia appellant. Vndè
mihi videntur ab hac conſuetudine prohibēdi,
ſi qui Chriſtianorum iſtum in mortuis ſuis nu-
merum ſeruant, qui magìs eſt in gentilium con-
ſuetudine. Septimus verò dies auctoritatem in
ſcripturis habet. Vndè alio loco ſcriptum eſt,
Luctus mortui, ſeptem dierum: Fatui autem,
omnes dies vitę eius. Septenarius autem nume-
rus propter Sabbati ſacramentum, præcipuę
quietis indiciū eſt. Vndè meritò mortuis tam-
quàm requieſcentibus exhibetur. Tertia agi-
tur triceſimo die, quam nobis Aaron & Moyſes
in auctoritatē ducunt, de quo dictum eſt in
ſcriptione de Miſſa: Quoniam ſic certamus pro
noſtris defunctis, quatenùs poſſint participes
fieri eorū, quos CHRISTVS reuocauit à clau-
ſtris inferni, in ea commemoratione ſimili mo-
A do celebramus officia pro ipſis, quomodò ce-
lebrantur in illis diebus, quando CHRISTVS
deſcendit ad inferna, & in quibus creditur mor
tuus. Non enim poſſumus intelligere de omni-
bus, qui ſint, qui ilicò poſtquàm receſſerint de
corpore, penetrent regna cælorum, aut qui in
aliis cuſtodiis recipiantur. Igitur vno modo fa-
cimus mortuorum officia. Sunt etiàm loca, in
quibus generaliter pro omnibus defunctis om-
ni tempore, excepto Pentecoſtes & feſtis die-
bus, in officio veſpertinali & matutinali oratur.
Sunt & alia, in quibus Miſſa pro iiſdem quoti-
B diè celebratur: Sunt etiam & alia, in quibus in
initio menſis nouem pſalmi, & nouem lectio-
nes totidemq; reſponſorij pro eis cantantur.
Quid hoc valeat, Auguſtinus in libro ad Pauli-
num de cura gerenda pro mortuis, monſtrat:
Non ſunt, inquit, prætermittendæ ſupplicatio-
nes pro ſpiritibus mortuorum, quas faciendas
pro omnibus in Chriſtiana ſocietate defunctis
etiam tacitis nominibus, quorum ſub generali
commemoratione ſuſcepit Eccleſia: vt quibus
in iſta vita deſunt parentes, aut filij, aut quale-
ſcunq; cognati, vel amici, ab vna eis exhibeatur
C pia matre communi. Si autem deeſſent iſtæ ſup-
plicationes, quæ fiunt recta & pia fide ac pieta-
te pro mortuis, puto quòd nihil prodeſſet ſpi-
ritibus eorum, ſi quamlibèt locis ſanctis exani-
ma corpora ponerentur.

Repetitio de tribus Pſalmis bapti-ſmalibus. Cap. 43.

DIximus in ſuperioribus, tres pſalmos ba-
ptiſmales per noctes nobis ad memoriam
reducere tria opera Chriſti, hoc eſt, repulſio-
D nem dæmonum, effectum ſanitatum, & reſur-
rectionem noſtram, ſimulq; triduanam ſepul-
turam Domini: Atq; alio modo, Officia die-
rum baptiſmalium, Spiritus ſancti deductionē
in terra recta, & tres pſalmos noctium, fidem,
ſpem, & charitatem: At nunc addimus, in operi-
bus tenebrarum ceu in nocte, tria eſſe vitia ori-
ginalia, id eſt, ſuggeſtionem diaboli, carnis de-
lectationem, & conſenſum animi. Propter hæc
tria vitia vice trium virtutū, ſcilicet fidei, ſpei,
& charitatis, tres pſalmos cantamus, quibus
memorata vitia repellantur de noſtris catechu-
E menis. Qualiter celebrandū ſit officium in Do-
minica nocte, quę eſt octaua poſt paſcha Do-
mini, ex ſuperioribus verbis monſtratur: In qui
bus narratur de octo beatitudinibus, & de ope-
re ſeptiformis ſpiritus, atque eius perfectione,
ac de octo feriis regenerari hominis.

Repetitio de Antiphona, Fluminis impetus, quæ cantatur in Theophania. Cap. 44.

SOlent muſſitare de pſalmo, Deus noſter re-
fugiū, quarè præpoſtero ordine ponatur in
tertia periocha. De qua re ita dicimus, ſequen-

tes ordinem Euangelij: Priùs venerunt Magi A adorare Dominũ, quàm baptizatus eſſet: ideò officia quæ celebrantur in prima periocha, deſignant Chriſtianos, & quodammodò imitantur munera & obſequia Magorum. Magi obtulerunt aurum, thus, & myrrham. Sicut enim præcipuum metallum eſt aurum, ita hoc munus mancipatur præcipuo officio, id eſt, regali. Per hoc munus Chriſto oblatum, poteſt deſignari regalis poteſtas cum omnibus ſuis ſubditis ventura ad Chriſtum. Hec enim ſignant ſecundæ periochæ Antiphonæ. Thus igne aduſtum, redolet ſuauiter, & pertinet ad miniſterium ſa- B cerdotum. Thus quod tunc fuit oblatum Chriſto, poteſt ſignare ſacerdotes & religioſos miniſtros eccleſiæ, qui ex igne cordis thus orationum oblaturi erant Chriſto. Per myrrham poteſt deſignari omnis ſumma electorum. Myrrha eſt pigmentum feruens. Quicunque parati ſunt animo ad commoriendum pro Chriſti nomine, myrrham offerunt: In qua ſumma colligitur plebs & populus, qui notati ſunt in Antiphonis: Afferte Domino filij Dei: &, Omnes gentes quaſcunq; feciſti: ac, Venite, adoremus. Porrò tertia periocha Chriſti baptiſ- C mũ celebrat: Vndè & reſponſorium, In columbæ ſpecie: &, Hodiè in Iordane, in ea cantamus. Antiphona, Fluminis impetus, Apoſtolorum corda repleta de Spiritu ſancto in die Pentecoſtes, monſtrat, qui poſtrà ſemper & vbique baptiſmum prædicauerunt. Tertia periocha per ſuos pſalmos continet euctum illum, qui fuit eo tempore, quandò Apoſtoli prædicauerunt baptiſmum, cui euentui congruit pſalmus, Deus noſter refugium. Antiphona monſtrat, quomodò Spiritus ſanctus lætificauit Apoſtolos, vt ſanctificarent tabernaculum Do- D mini per baptiſmum. Cæteri verſus ſonant, quòd homines mundi contra hoc agerent, ſicuti ſunt iſti, Propterea non timebimus dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris: Sonuerunt & turbatæ ſunt aquæ eorum, conturbati ſunt montes in fortitudine eius. Pſalmus, Cantate Domino, monſtrat, quòd omnes dij gentium ſunt dæmonia, Et iterùm de atrocitate gentilium infidelium, & lætitia credentium dicit, Commoueàtur mare & plenitudo eius: gaudebunt campi, & omnia quæ in eis ſunt, & reliqua. Dominus regnauit, E exultet terra, lætentur inſulæ multæ, prædicationem Apoſtolorum monſtrauit, nihilominus & ſubuerſionem idolorum. Ita inquit verſus: Alluxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit & commota eſt. Montes ſicut cera fluxerunt a facie Domini, à facie Domini omnis terra. & in ſequentibus, Confundãtur omnes qui adorãt ſculptilia.

De verſu repetitio, & de Pentecoſte, & de Calice. Cap. 45.

VErſus hoc habet ſingulare, vt excitet corda cantantium ad requirendum faciem Domini in oratione. Idcircò ſæpiſſimè ante orationem præcedit. Verſus, qui dicitur in nocturnali officio ante orationem, quę præcedit lectionem, intenta vult facere corda præſentium ad lectionem. Notum eſt quòd ſeſſio plùs pertinet ad ſecuritatem, quàm ſtatio. Securitas enim parit negligentiam inter ignauos. Ideò præcedit oratio ante ſeſſionem, vt Domini protectio noſtra corda eripiat ab omni ſecuritate fallaci. Ante hymnos, Magnificat, & Benedictus Dominus Deus Iſrael, præcedit Verſus, quoniam ſic debemus eſſe vigilantes & intenti ad verba hymnorum memoratorum, vt in oratione. In cæteris curſibus ante nouiſſimam orationem præcedit. Oratio & benedictio ſemper in fine ſunt, antequàm diſiungantur fratres ſinguli ad propria. Morem tenet iſte vſus antiquæ Eccleſiæ. Ità legitur in Actibus Apoſtolorum de Paulo, quandò receſſit ab Epheſo, & Epheſiis prędixit, iam faciem ſuam non viſuros eos ampliùs: Et cùm hęc dixiſſet, poſitis genibus ſuis, cum omnibus illis orauit. Similiter quandò de Tyro receſſit, Deducentibus nos omnibus cum vxoribus & filiis vſque foras ciuitatem, & poſitis genibus in littore orabamus: & cùm valefeciſſemus inuicèm, aſcendimus in nauim: illi autem redierunt ad ſua. Oratio nouiſſima ideò communiter celebratur in nouiſſimo, vt vnuſquiſque tali ſcuto, id eſt, communi oratione rediens ad ſua, muniatur contra omnia aduerſa. Hanc orationem vocauit Sanctus Ambroſius poſtulationem. Poſtulationem namq; Auguſtinus deputat in oratione Miſſę, quam ſolet ſacerdos dicere poſt communionem. Quam orationem vbiq; ſubſequitur benedictio & gratiarum actio: hoc enim ſonant verba, Benedicamus Domino: & Deo gratias. Hæc enim vtraq; ad gratiarum actionem referenda ſunt, qua oratione Paulus concludit cæteras orationes.

Repetitio de Pentecoſte. Cap. 46.

POſt ſuperiora deſcripta inuèni iterum authenticum perſpicuum Ambroſianum de quinquaginta diebus poſt Paſcha. Quod malui hìc introducere, quãuis non in ſuo locò, quàm pigritia præterire. Dicit Ambroſius in tractatu ſuper Lucam: Maiores nobis tradidere, Pentecoſtes omnes quinquaginta dies vt paſchæ celebrandos. & poſt pauca: Ergò per hos quinquaginta dies ieiunium neſcit Eccleſia, ſicut Dominica, qua Dominus reſurrexit, & ſunt omnes dies tamquàm Dominica.

Repetitio de Pentecoſte. Cap. 47.

NVperrimè munſtratum eſt mihi, vt puto ab eo, qui quod aperit, nemo claudit, quid rationabiliter poſſit dici de corpore Domini poſito in altari, & de calice ex latere eius, ſaluo magiſterio eorum qui aliàs & meliùs mihi volunt aperire, quomodò & quarè aliter panis ponẽdus ſit in altari, & calia iuxta eum. Altare, crux Chriſti eſt, ab eo loco, vbì ſcriptum eſt in canone, Vndè & memores ſumus, vſquedùm inuoluitur calix de ſudario diaconi vice Ioſeph, qui inuoluit corpus Domini ſindone & ſudario. De quo altari dicit Beda ſecundo libro ſuper Apocalypſin: Alia editio habet, ſuper aram, eo quòd ſuper altare crucis thuribulum ſuum aureum, id eſt, corpus immaculatum & ſpiritu ſancto conceptum obtulerit patri pro nobis. Panis extenſus ſuper altare, corpus Domini monſtrat extenſum in cruce, quod nos manducamus. Vinum & aqua in calice, monſtrant ſacramenta, quæ de latere Domini in cruce fluxerunt, id eſt, ſanguinem & aquã, quibus nos potat Dominus noſter. De quo potu myſticè dicit memoratus Ambroſius in libro memorato, Quæro etiam, cur ante mortem non inueniamus eſſe percuſſum, poſt mortem inueniamus, niſì forte vt potus eius fuiſſe doceatur, & ordinem myſticum nouerimus: quia non antè altaris ſacramenta, pòſt baptiſmum: ſed baptiſmum antè, & ſic poculum. Et paulò pòſt: Aqua enim & ſanguis exiuit. Illa, quæ diluat: iſte, qui redimat. Bibamus ergò preciũ noſtrum, vt bibẽdo redimamur.

Explicit liber quartus Amalarij de diuinis officijs.

A

AMALARII FORTVNATI TREVIRENSIS EPISCOPI DE ORDINE ANTIPHONARII LIBER.

B

Incipit Prologus de ordine Antiphonarij.

CVM longo tempore tædio affectus eſſem propter Antiphonarios diſcordantes inter ſe in noſtra prouincia, moderni enim alio ordine currebant, quàm vetuſti: & quid plùs retinendum eſſet, neſciebam: placuit ei qui omnibus tribuit affluenter, ab hoc ſcrupulo liberare me, inuenta copia Antiphonariorum in monaſterio Corbieñ, id eſt, tria volumina de nocturnali offi-
C cio, & quartum, quod ſolummodò continebat diurnale: certaui à pelago curioſitatis, carbaſa rendere ad portum tranquillitatis. Nam quandò fui miſſus Romam à ſancto & Chriſtianiſſ. Imperatore Hludouico ad ſanctum & Reuerẽdiſſimum Papam Gregorium de memoratis voluminibus, retulit mihiità idem Papa: Antiphonarium non habeo, quem poſſim mittere filio meo Domino Imperatori, quoniam hos quos habuimus, Vuala quandò functus eſt huc legatione aliqua, abduxit eos hinc ſecum in Franciam. Quæ memorata volumina contuli
D cum noſtris antiphonarijs, inueniq́ue ea diſcrepare à noſtris non ſolùm in ordine, verùm etiã in verbis & multitudine Reſponſoriorũ & Antiphonarum, quas nos non cantamus. Nam in multis rationabiliùs ſtatuta reperi noſtra volumina, quàm eſſent illa. Mirabar quomodò factum ſit, quòd mater & filia tantum à ſe diſcreparent. Inuéni in vno volumine memoratorum Antiphonariorum ex his quæ infrà continebantur, eſſe illud ordinatum priſco tempore ab Adriano Apoſtolico. Cognoui noſtra volumina antiquiora eſſe aliquanto tempore volumine illo Romanæ vrbis. In quibus tamen
E alicubì cognoui corrigi poſſe noſtra ab illis, & in aliquibus noſtra eſſe rationabiliùs & ſatiùs ſtatuta, vt prætuli: arripui medium inter vtraque, vt à noſtris, vbì meliùs erant ordinata, nõ diſcederem: & vbì poterant corrigi à voluminibus Vrbis, non negligerem, ſeu in ordine, ſeu in verbis. Vbì noſtri moderni cantores rationabiliùs authenticis verbis ſtatuerunt officia ſua, diuidendo antiphonas per ferias, necnon & reſponſorios, & in feſtiuitatibus Sanctorum antiphonas diſtribuendo ſingulis vigilijs ſuas, ſcripſi primò ordinem Romanum, dein noſtrorum cantorum. Et vbì talem ordinem

reperi

A reperi deficere, addidimus illum ex vtriſque voluminibus, vt ſe demonſtrabunt feriæ & hebdomadæ ante natiuitatem Domini, & hebdomada Paſchalis. Vbi ordo reſponſoriorum & antiphonarum in perſpectis voluminibus diſſonare videbatur ab ordine librorum, de quibus ſumpta ſunt, & à conſonantia quę ratione adſtipulatur, non dubitaui ſequi in noſtro Antiphonario ea potiùs, quæ hiſtoriæ & rationi iſtius vel illius feſtiuitatis viſa ſunt congruere. Vbi ordinabiliùs viſum eſt mihi ſcriptum haberi in Antiphonario Romano, quàm in noſtro, ibi B ſcripſi in margine, R. propter nomen Vrbis Romæ: Et vbi in noſtro, M. propter Metenſẽ ciuitatem: Vbi noſtrum ingenium cogitauit aliquid poſſe rationabiliùs illis ordinare, I.C. propter indulgentiam & charitatem. Idcircò precor Cantores, vt non priùs deſpiciant noſtra, quàm diſcutiant ea, iuxta ordinem librorum & rotunditatem rationis. Et ſi inuenerint minùs congruè ea ordini librorum & rationi alicui, dent indulgentiam meæ imperitiæ: Sin autem, non deſpiciant edere noſtra olera, quæ rubra teſta illis miniſtrat. In verſibus, quos penè mutatos reperiet, ſi fortè quis dignum C duxerit præſens volumen frequentare, laborauit & ſudauit ſacerdos Dei Eliſagarus apprimè eruditus, & ſtudioſiſſimus in lectione & diuino cultu, necnon & inter priores primus palatij excellentiſſimi Hludouici Imperatoris. Non ſolùm ille, ſed & quoſcunque de eruditis viris ad ſe potuit conuocare, in præſenti negocio ſudauerunt. Quamuis enucleatiſſimè mutati verſus coniuncti ſint reſponſorijs ſuis: tamen quos aptos reperi, tranſcurrendo in prioribus Antiphonarijs, non dubitaui inſerere in noſtro Antiphonario, vt inueni inſertos. Notandum eſt, D neceſſarium nobis eſſe, vt alteros verſus habeat noſter Antiphonarius, quàm Romanus: quoniam altero ordine cantamus noſtros reſponſorios, quàm Romani. Illi à capite incipiunt reſponſorium, finito verſu: nos verſum finitum informamus in reſponſorium per latera eius, ac ſic facimus de duobus corporibus vnum corpus. Ideò neceſſe eſt, vt hos verſus quæramus, quorum ſenſus cum medijs reſponſoriorum cõueniat, vt fiat vnus ſenſus ex verbis reſponſorij, & verbis verſus. Hoc proſpexit memoratus E vir & glorioſus presbyter Eliſagrus: qua de re certauit, vt ex diuerſis libris congregaret verſus conuenientes reſponſorijs, quos nos & alij multi cupiunt frequentare in nocturnali officio. In omnibus iſtis aſſenſus me adiuuat ſummi ac ſanctiſſimi Apoſtolici Gregorij, qui interrogationi ſancti Auguſtini ſatisfecit, vt vndecunque vellet colligere Eccleſiaſtica officia, & addere ſeu inſerere Romano ordini, licenter colligeret, & viuâ ſuorum tribueret. Vndè ſcriptum eſt in hiſtoria Anglorum libro primo, capite quinto. Interrogatio Auguſtini: Cum vna ſit fides, ſunt Eccleſiarum diuerſæ conſuetudines, & altera conſuetudo Miſſarum in Romana Eccleſia, atque altera in Gallia tenetur. Reſpondit Gregorius Papa: Nouit fraternitas tua Romanæ Eccleſię conſuetudinem, in qua ſe meminit nutritam: ſed mihi placet, vt ſiue in Romana, ſiue in Galliarum, ſeu in qualibet Eccleſia aliquid inueniſti, quod pliùs omnipotenti Deo poſſit placere, ſolicitè eligas, & in Anglorum Eccleſia, quæ adhuc ad fidem noua eſt, inſtitutione præcipua, quæ de multis Eccleſijs colligere potuiſti, infundas: Non enim pro locis res, ſed pro bonis rebus loca amanda ſunt. Ex ſingulis ergò quibuſq; Eccleſijs quę pia, quę religioſa, quę recta ſunt elige, & hæc quaſi in faſciculum collecta, apud Anglorum mentes in conſuetudinẽ depone. Huc uſquè beati Gregorij. In multis locis prænotaui in priori ordine nomina Reſponſoriorum & Antiphonarum iuxta ordinem Antiphonarij Vrbis, & coniunctim in ſecundo iuxta ordinem noſtrę conſuetudinis: vt vtraq; haberet pſalta prę oculis, & illud caneret, quod iudicio mentis potiùs eligeret. Notandum eſt, volumen, quod nos vocamus Antiphonarium, tria habere nomina apud Romanos. Quod dicimus Gradale, illi vocant Cantatorium: qui adhuc iuxta morem antiquum apud illos in aliquibus Eccleſijs in vno volumine continetur. Sequentem partem diuidunt in duobus nominibus: Pars quæ continet reſponſorios, vocatur Reſponſoriale: Et pars quę continet antiphonas, vocatur Antiphonarius. Ego ſecutus ſum noſtrum vſum, & poſui mixtim reſponſoria & antiphonas ſecundùm ordinem temporum, in quibus ſolennitates noſtræ celebrantur.

De his quæ meo interrogatui reſponſa ſunt à Magiſtris Romanæ Eccleſiæ.

INterrogaui Archidiaconum Theodorum ſanctæ Romanæ Eccleſię, quem rogauit Domnus Apoſtolicus, vt me inſtrueret iuxta interrogationem meam de ordine Romani officij, quot verſus cantaret Romana Eccleſia in reſponſorio, *Adſpiciens à longè*, reſpondit, Duos. Sciſcitatus ſum, cur duos cantaſſet extra ſolitum morem in illo reſponſorio: Reſpondit, Propter honorem magnæ feſtiuitatis. Reperi poſteà non ſolùm in iſto, id eſt, *Adſpiciens à longè*, tres verſus, vt in noſtro Antiphonario continetur: ſed etiam in alijs multis in Romano Antiphonario ſunt duos, aut tres ſcriptos. Viſum eſt mihi, vt ratio talis reddi poſſit de tot verſibus. Quandò contingit bis aut ter vnũ reſponſorium cantari in vna hebdomada, aut in hebdomadis, cui ſubnexi ſunt tres verſus aut duo conuenientes, vt vnus cantetur in vna nocte, alter in altera, tertius in tertia. Interrogaui, quotus ordo reſponſoriorum celebraretur in Dominica nocte, quam ſolemus nominare Octauas Paſchæ. Reſponſum eſt, Nouenarius, in ea cantamus de auctoritate. Similiter interrogaui

rogaui de officio Pentecoſtes. Reſponſum eſt, A
Nouem cantamus, vt in cæteris Dominicis no-
ctibus. Interrogaui memoratum Archidiaco-
num, quo ordine reſponſorios cantarent poſt
octauas Pentecoſtes vſque in Aduentum Do-
mini. Reſponſum eſt, In octauis Pentecoſtes
incipimus legere librum Regum: In eadem pri
ma hebdomada cantamus reſponſorios de pſal
mis. In ſequentibus hebdomadis vſque in Au-
guſtum menſem, de hiſtoria Regum. In pri-
ma hebdomada Auguſti, legimus Salomonem,
& reſponſorios cantamus de Pſalmis. In ſequẽ
tibus vſq; in Septembrem menſem de Salomo- B
ne. In prima hebdomada Septembris legimus
Iob, & cantamus reſponſorios de pſalmis: In
duabus ſequentibus de Iob, In nouiſſima heb-
domada menſis memorati, de Tobia. In primis
duabus hebdomadis mẽſis Octobris, de Iudith
& de Heſter & Eſdra, in duabus nouiſſimis mẽ
ſis ſupraſcripti de Machabæis. In prima hebdo
mada menſis Nouembris, legimus de Prophe-
tis, reſponſorios cantamus de pſalmis. In cæ-
teris ſequentibus vſq; in Aduentum Domini
de Prophetis. Interrogaui ſi aliquid dicerent,
Magiſtri Romanorum inter interſtitium no- C
cturnalis officij, & matutinalis. Reſponſum
eſt mihi, Nihil, ſed continuò poſt nocturnale
officium dicunt, *Deus in adiutorium meum inten-
de*. Orationem Dominicam non cantant poſt
pſalmos nocturnales: ſed dicunt aliquod capi-
tulum tale, quale iſtud eſt: *Intercedente* Bea-
to principe Apoſtolorum Petro, ſaluet, & cu-
ſtodiat nos Dominus. Sæpè in octo reſponſo-
rijs & nouem lectionibus finiunt nocturnale of
ficium. Interrogaui ſi cantarent per Dominicas
noctes, *Te Deum laudamus*. Reſponſum eſt, Tan
tùm in natalitijs pontificum, TE Deum lau- D
damus, canimus. Hic inſerimus, quomodò in
uenimus ſcriptum de auctoritate Adriani Apo
ſtolici: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti
incipit reſponſoriale de circulo anni tempori-
bus ter beatiſſimi & Apoſtolici Domini Adria
ni Papæ per Indictionem ſeptimam. Item in
fine: Hoc opus ſummus reparat Pontifex do-
minus Adrianus ſibi memoriale per ſecla.

Prænotaui obelo Alleluia, quod ſequitur
pſalmum, Confitebor tibi Domine, in Paſcha
Domini ad veſperum. Scripſi illud, vt inuéni
in Romano Ordine, quod tamen apud noſtrũ E
ordinem videtur ſuperfluum eſſe. Scripſi olim
in libello qui vocatur Officialis, de tempore
Septuageſimæ, & de myſterio eiuſdem nume-
ri, & de cæteris officijs, quæ aguntur in Eccle-
ſia per annum, ſiue ſint nocturnalia, ſiue diur-
nalia: Nunc dicturus, Deo miſerante, de ordi-
ne Antiphonarij, cupio ſummatim aliquid ſcri
bere, quaſi quoddam manuale de ſolis noctur
nalibus officijs, & de his, quæ vocantur vulgò
Curſus. Quo ad memoriam reducto, renoue-
tur mens ad deſiderium cæleſtis patriæ, recor-
deturq; quomodò ad eam reuocata ſit, & quo-
modò quotidiè reuocetur, & quod per ſingulas

A horas noctis & diei poſſit ſeruire Domino per
eoſdem curſus, atque in nouiſſimo diei vota
ſua reddere pro eo, quòd quinque ſenſus virgi-
nitatis ſuæ, ſuam pulchritudinem ſeruauerint,
& ſuum habitum ſponſo ſuo: Quandò affecti-
bus his attingitur animus meus, quos ſubtèr
notare cupio per ſingulos curſus, afficior nem-
pe dulcedine dilectionis Dei, & dilectionis pro
ximi, æternæq; patriæ, & præſentiæ ſaluatoris
noſtri: Simulq; notandum, quòd deficit ani-
mus meus ab adiutorio humano; & confirmat
ſe in adiutorium Domini, ſeparaturque à ter-
B renis & caducis, & coniungitur cæleſtibus &
ſpiritalibus.

Explicit Prologus.

Incipit adnotatio de nocturnalibus officijs & Diurnalibus, quæ vulgò Curſus vocantur. Cap. I.

Reſtauratio & renouatio ſtatus noſtræ in-
nocentiæ, in Chriſti Reſurrectione reddi-
ta eſt nobis. Idcircò locuturi, quod Dominus
C dederit, de nocturnalibus & diurnalibus offi-
cijs à Dominica nocte, quam Dominus ſua re-
ſurrectione prætulit cæteris noctibus, incipiẽ-
dum eſt. In Dominica nocte congruè iuxta cõ-
ſuetudinem Romanæ Eccleſiæ à ſomno ſurgẽ-
tes, dicimus primò, [*Domine labia mea aperies*]
& poſt hunc verſum glorificamus S. Trinita-
tẽ, quę glorificanda eſt & de præteritis, & de
præſentibus, & de futuris. Poſteà dat tuba cã-
toris ſignum per antiphonam inuitatoriam, vt
excitentur Chriſtiani circumquaque, & con-
currant ad ſcholam doctorum & paſtorum ec-
D cleſiarum. Vndè Dominus Beda in tractatu
ſuo ſuper Lucam de quodam verſu pſalmi in-
uitatorij ſic: At, inquit, cùm eiſdem operis cõ-
pares quæro canendo cum Propheta, Venite,
adoremus & procidamus ante Dominum, plo-
remus coram Domino, qui fecit nos, colum-
bas ad altare deporto. Poſt hanc antiphonam,
canuntur duodecim pſalmi ante lectiones & re
ſponſorios. Duodenarius numerus vniuerſita-
tem temporis & rerum continet in ſe. In duo-
decim pſalmis imbuitur apud eccleſiaſticos vi
ros memoria ſanctorum Patrum, qui ante le-
E gem excoluerunt vineam Domini. Per hunc
numerum inſtruuntur, qui ad nocturnale offi-
cium occurrunt de eo, quod Dominus ab ini-
tio mundi habuit prædicatores in ſua Eccleſia,
qui populum Dei coluerunt ſuis laboribus, vt
reditum quærerer ad propriam patriam per
Chriſti reſurrectionem. Primus pſalmus, *Bea-
tus vir*, concinit quodammodò Abel iuſto ho-
mini, cuius ſanguis effuſus eſt in typo ſangui-
nis Chriſti. Et Pſal. [Domine Deus meus in
te ſperaui] Noe & filijs eius, atque vxoribus
eorum, quæ ſaluę factæ ſunt per aquam. Et,
[Saluum me fac Domine, quoniam defecit ſan
ctus] Abrahę, qui ſolus reſtitit, nè adoraret
idola,

idola, cæteris corruentibus in ea. Dehinc ſequitur verſus. Verſus dicitur ille cantus, per quem reuertitur intentio mentis in aliam intẽtionem, quaſi quædam compoſitio officialis, diſponens iter mentis ſuaui cantilena de vno affectu ad alterum. Verbi gratia, De pſalmodia ad lectionem: de ſolicitudine omnium Eccleſiarum ad propriam conſcientiam, quæ cõuerſio addiſcitur in reſponſorijs: Iterùm de pſalmodia ad Euangelicum hymnum, ſiue ad orationem Dominicam, cuius prologus ſolet eſſe [Kyrie eleiſon & Chriſte eleiſon] ſeu ad orationem, quam ſolet proferre ſolus ſacerdos. Iſte ſtatus mentis in multis Eccleſijs demõſtratur per ſtatum membrorum. In multis Eccleſijs in principio cantus, qui vocatur Verſus, vertit ſe chorus ad altare. Poſt verſum ſequuntur tres lectiones cum ſuis reſponſorijs. Meritò noſtra Eccleſia poſt cultum Abrahę, tranſit ad ſcholam diſciplinæ. Abel & Enoch ſancti & iuſti viri fuerunt: ſed non ſunt vocati patres gẽtium, neque patres Chriſti, neque in ſigno poſiti ſunt fidei gentilis populi: Abraham à Matthæo Euangeliſta ponitur in primo ordine genealogię Chriſti: Abraham dicitur pater multarum gentium: Abraham accepit ſignũ fidei, quæ eſt in præputio. Talis agricolæ excipienda eſt doctrina, & tenenda. Nam & ſtatus tẽporis admonet nos, ab Abraham lectiones & reſponſorios celebrare. Sexta diei hora legitur in Euangelio Matthæi Abraham intraſſe ad agriculturam: Nos verò mediæ noctis tempore admonemur procedere ante Dominum exẽplo pſalmographi, dicentis: Præueni in maturitate, hoc eſt, in media nocte. Quod aliquandò noſtra infirmitas ſolet protrahere vſque ad gallicinium. Meritò memoria eorum mortuorum, qui in Chriſto mortui ſunt, recolitur per noctem, quoniam eorum tranſitus & quies nocti comparatur, dicente Euangelio: Veniet autem nox quandò nemo poterit operari. Per pſalmos opus prædicatorum monſtratur, per lectiones doctrina. In iſto ordine ſequimur textum Lucę Euangeliſtæ, dicentis: Primum quidẽ ſermonem feci de omnibus, ô Theophile, quæ cœpit Ieſus facere & docere. Doctrina namque prędicatorum quęrit imitatores. Ad hoc enim ſurgit cantor à ſede, & exaltat vocẽ in reſponſorio, vt excitet mentes quæ audierunt doctrinam ad actiones bonas. Surgunt nãque deuotæ mentes per deuotionem bonorum operum in reſponſorio, vt reſpondeant exhortatori. Ordo poſtulat exhortatoriæ functionis, vt tale aliquid præcedat exhortationem quod intentum faciat audientem, & afficiat ad ſequẽdum: vt in promptu monſtratur, vbi vtilitas lectionis diuinarum ſcripturarum præcedit exhortatoriam vocem cantoris. Et vt nullatenùs mens exhortatoris poſſit per aliquam arrogantiam propter citatam reſponſionem ſubiectorum eleuari, conſtringitur verſu, in quo ſolus debet laborare. Quo facto admonetur ex pro-
A prijs laboribus & ex propria conſcientia, ſe ſcire eſſe menſurandum ante tribunal Chriſti, nõ ex opinione populi & diſcipulorum. Priſcis tẽporibus non cantabatur Gloria poſt Verſum, ſed repetebatur reſponſorius. Ordo rationi cõgruus, vt qui cœpit exhortator fieri propter reditum ad cæleſtem patriam, perſeueret in eo vſque in finem. A modernis verò Apoſtolicis additus eſt hymnus, [Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto] poſt verſum, quo admonemur, vt ex omnibus donis aequę datis ſemper laudemus creatorem. Ad quam patriam & ſocieta-
B tem nos intenter exhortari chorus ſanctorum prædicatorum per Chriſti reſurrectionem, numerus lectionum & reſponſoriorum, qui celebratur in Dominica nocte, euidenter manifeſtat, ſcilicet ad cęleſtem Hieruſalem & nouem ordines Angelorum. Qui rectiùs & ęqualiùs nõ poſſunt diuidi, quàm ternario numero per interſtitia pſalmorum trium vigiliarum, in quibus recoluntur tria tempora nominata in Euangelio, id eſt, prima vigilia, & ſecunda vigilia, & tertia vigilia. Nam in prima vigilia recolitur eorum reſurrectio futura in Chriſto, qui
C ante legem coluerunt vineam Domini: In ſecũda, eorum qui poſt legem datam vſque in aduentum Chriſti: In tertia, Chriſti diſcipulorũ. Huius enim excellentia in tribus nouiſſimis pſalmis canitur Alleluia. Horum pſalmorum diuiſio ſic ſe habet: [Conſerua me Domine] memorat quieſcentes in Chriſto de Leuitico genere. [Exaudi Domine iuſtitiam meam] requiem iudicum: [Diligam te Domine] regum veteris teſtamenti palmam. [Cęli enarrant] prędicatorum noui Teſtamenti. [Exaudiat te Dominus in die tribulationis,] martyrũ Chri-
D ſtianorum triumphum. [Domine, in virtute tua,] regnum manens ſpiritualium regum. Hæ perſonæ membra ſunt capitis illius, cuius regnum memoratur in pſalmo, Dominus regnauit, decorem induit. Hoc differt inter tres nocturnas Dominicales, & tres quæ per cæteras noctes canuntur, quandò feſtiuitas eſt ſanctorum, quòd illæ recolunt reſurrectionem corporum, iſtæ autem beatitudinem animarum ſanctarum, quam tunc percipiunt, quandò fiunt ciues ſpirituum cæleſtium & bonorum.

E *De Matutinali officio per Dominicas noctes.* Cap. 2.

OFficium matutinale Dominicalium noctium admonet Eccleſiaſticos viros proſpicere, quomodò primò poſt Chriſti reſurrectionem fugatis tenebris errorum & vitiorum, primitiua Eccleſia ſurrexerit ad lucem veræ fidei, quæ eſt in nouo teſtamento, & quomodò in poſteriore tempore adiungeret ſibi Eccleſiã de gentibus, atque iterùm in vnum coniunctas duas eccleſias oporteat eam tribulationibus ꝓbari, & per patientiam probatam inueniri, necnon & per probationem ad ſupernam beatitudinem

dinem peruenire. Primus verſus primi pſalmi matutinalis officij, demonſtrat Chriſtum regnaſſe poſt reſurrectionem ſuam, & induiſſe ſe decorem & fortitudinem. Secundus verſus mõſtrat firmatum eſſe orbem terræ, videlicet Apoſtolos roboratos Chriſti reſurrectione atque aſcenſione ad cælos, necnon & effuſione Spiritus ſancti. Secundus pſalmus monſtrat eorum intentionem, quam habuerunt, vt multos ſibi coniungerent ex Iudæa, & vt vna eademq; fides eſſet in magiſtris & ſubditis, & vna ſalutatio atque vna glorificatio. Tertius pſalmus admonet, vt intendatur quòd poſt Iudæorum ſalutem eadẽ ſalus perueniret ad gentes. Ex perſona gentium cantatur pſalmus, [Deus Deus meus, ad te de luce vigilo.] Interim repulſa Iudæa, colligetur & ipſa iterùm per prædicationem Enoch & Heliæ, & fiet vna eccleſia ex duobus populis. Idcircò præſentes duo pſalmi, id eſt, [Deus Deus meus ad te de luce vigilo:] &, [Deus miſereatur noſtri,] non diuiduntur, vt ſiut in ſignum illius temporis, quando nulla diſtantia erit inter fidem gentilis populi & Iudaici: Adunata Eccleſia ex duobus populis ꝓſpetabitur per patientiam, vt ſcriptura dicit, Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis. Tribulatio enim patientiam operatur. Tres pueri in caminum miſſi, quorum hymnus canitur in quinto ordine Pſalmorum, in tribulatione extiterunt patientes, & non ceſſerũt minis Nabuchodonoſor regis, & miniſtrorum eius. In ſua conſtantia præfigurant conſtantiam illorum ſanctorum, qui in tempore Antichriſti non cedent inſidijs & minis eius, ſed perſeuerabunt in fide catholica. Ipſi erunt patientes in tribulatione, & per patientiam probati inuenientur, & per probationẽ ſpe beati, De quibus ſcriptum eſt: Beati qui expectant & perueniunt vſque ad dies mille trecentos trigintaquinque. Spes autem nõ eſt ſine fide & charitate. Idcircò in noſtra eccleſia tres Pſalmi canuntur coniunctìm, qui referti ſunt laude Dei. Docent enim iſti tres pſalmi, ſanctos victuros poſt interſectionem Antichriſti in firmitate fidei, & beatitudine ſpei, & lætitia dilectionis, atque vnanimitate inſeparabili. Poſt hos pſalmos canitur aliqua lectio. Non deerit enim illo tempore cibus ſpiritalis in Eccleſia, qui augeat lætitiam ſemèl cœptã. Poſt quam lectionem dicitur verſus, [Dominus regnauit, decorem induit.] Iſte verſus nos docet iterùm electos recitaturos triumphum Chriſti: poſt interfectionem Antichriſti, qui eius tempore quaſi in latibulis ſilebant. Sicut poſt triſtitiam diſcipulorũ Chriſti de eius morte, renouàta eſt mens eorum lætitia de reſurrectione eius, vt ruminarent verſum, [Dominus regnauit] ità & poſt triſtitiam Chriſtianorum de perſecutione Antichriſti, renouabitur mens eorum lætitia de eius intefectione, vt cantent, [Dominus regnauit, decorem induit.] Poſt hoc tempus ſequitur vt hymnus dicatur.

A [Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ.] Sicut eo tempore, quandò hunc cantauit Zacharias, in proximo erat Chriſti aduentus primus: ità & in nouiſſimo tempore, de quo ſuperiùs dixi, in proximo erit ſecundus aduentus eius, in quo ſancti ſeruient Domino ſine timore, de manu inimicorum liberati, in ſanctitate & iuſtitia coram ipſo omnibus diebus, & cætera bona attribuentur electis Dei, quæ in præſenti hymno canuntur. Vſque ad verſus, qui propriè reſultant de Ioanne, id eſt, Tu puer propheta. &
B deincèps.

De nocturnali officio quotidianarum noctium. Cap. 3.

NVmerus pſalmorum qui currit per quotidianas noctes in nocturnali officio, id eſt, duodenarius, certat per clerum Eccleſiaſticum orare pro proprijs peccatis, & pro eorum, quorum oblationibus ſuſtentatur Eccleſia. Scriptũ eſt in Euangelio Ioannis: Nonne duodecim horæ ſunt diei? Si quis ambulauerit in die, non
C offendit, quia lucem huius mundi videt: Qui autem ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non eſt in eo. Per 12. pſalmos comprehenditur vniuerſalis admonitio ad clerũ, vt intercedant pro offenſis populorum, quæ in nocte operantur. Et per ſtatum noctis, comprehenditur qualitas peccatorum, dicente Paulo in epiſt. ad Theſſalonicenſ. Omnes enim vos filij lucis eſtis, & filii diei: non eſtis noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus ſicut & cæteri, ſed vigilemus & ſobrij ſimus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij ſunt, nocte
D ebrij ſunt. Nos autem qui diei ſumus, ſobrii ſimus. Debitores enim ſumus nos, qui ex oblationibus fidelium viuimus, tam pro eorum peccatis intercedere, quàm pro noſtris. De qua re ſcribit ſanctus Gregorius in homilia ſua: Penſemus cuius damnationis ſit, ſine labore hìc ꝑcipere mercedem laboris. Eccè ex oblatione fidelium viuimus: Sed nunquid pro animabus fidelium laboramus? Illa in noſtrum ſtipendiũ ſumimus, quæ pro redimendis peccatis ſuis fideles obtulerunt, nec tamen contra peccata eadem vel orationis ſtudio, vel prædicationis, vt dignum eſt, inſudamus. Nos fratres cantemus
E in nocturnali officio totidem pſalmos, quot horæ ſunt in nocte æquinoctiali: & ex ſtatu temporis, diſcamus, debitores nos eſſe pro peccatis eorum intercedere, quorum oblationibus ſuſtentamur. Et ex ſenis antiphonis, quas viciſſim chori per ſingulos verſus repetunt, admonemur, vt noſtra intentio tendat ad perfectionem bonorum operum, qui pro aliorum peccatis debitores ſumus intercedere. Si fecerimus, non erit periculoſa & reprehenſibilis ſuſcepta oblatio fidelium à nobis, dicente Euangelio: Dignus eſt enim operarius cibo ſuo. Recordemurq; ſententiæ Iacobi Apoſtoli, dicentis: Con-

A tis: Confitemini alterutrùm peccata veſtra,& orate pro inuicèm, vt ſaluemini: Multū enim valet deprecatio iuſti aſſidua. Qualitatem peccatorum, quæ tam facilè remittitur, ex ſcriptis ſancti patris noſtri Bedę hìc inſeruimus. In hac autem ſententia debet eſſe diſcretio, vt quotidiana leuiaque peccata alterutrùm coæqualibus confiteamur, eaq́; quotidiana credamus oratione ſaluari. Et S. Auguſtinus in libro Enchiridion: De quotidianis autem breuibus leuibusq́ue peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium ſatisfaciat.

B

De numero Lectionum & Reſponſoriorū ſupraſcriptarum noctium. Cap. 4.

SAepè inculcatum eſt, reſponſorios ſequi lectiones propter diſciplinam eccleſiaſticam, quæ non vult auditores legis tantum habere in ſua ſchola, ſed factores, ſcribente S. Gregorio in ſuis reſponſis, ad Auguſtinum ità: Nam in ipſis rebus ſpiritalibus, vt ſapienter & maturè diſponantur, exemplum trahere à rebus etiā carnalibus poſſumus. Addiſcimus ex vigilijs militaribus, ad quid inſtruamur ex tribus lectionibus & reſponſorijs. Dicit S. Ambroſius:
C Imitare milites iſtius ſeculi, & te militem eſſe Chriſti exiſtima. Armiductores conſtituerunt in militia ſua dormientibus militibus caſtra tueri per tres vigilias in nocte. Quarta autem eſt in matutinali tempore, quandò nos matutinos cantamus. In memoratis tribus vigilijs vigiles conſtituti ſunt, qui cuſtodiunt militum dormientium corpora, & ſupellectilem eorum. In militia ſeculari viciſsìm dormiunt milites, & viciſsìm vigilant. In Chriſtianorum verò militia dictum eſt in Euangelio Marci: Quod
D autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate. Tres lectiones & tres reſponſorij per quotidianas noctes inſinuant ſanctæ plebi, clerum Eccleſiæ Dei ad hoc eſſe intentum, vt admoneat per lectionem, hoc eſt, ſuam doctrinam; & per reſponſorium, hoc eſt, clamorem non paruum mentis prædicando & exhortando populū Dei ad vigilias, ſi Dominus domus repentè venerit, ſerò an media nocte, an galli cantu, an manè, nè inueniat eum dormientem. Si enim venerit Dominus domus ſecundùm Lucam, in ſecunda vigilia, & ſi in tertia vigilia venerit,
E & pulſanti confeſtìm aperitur, beati ſunt ſerui illi. Hæc eſt intentio cleri Dei, vt ſi quis graui ſomno addictus, in prima vigilia negligens extiterit, in ſecunda vigilia ſolerti cura expectet Dominum reuertentem à nuptijs: Quòd ſi etiā in ſecunda vigilia negligens extiterit, ſaltem in tertia vigilans inueniatur. Notandum eſt, quòd ſicut vnaquęque anima fidelis quacunq; die exuta fuerit corpore, ſeptimā ſabbati recipit, & reſurrectio ſanctorum corporū octauā diem expectat: ità quæcunque anima euigilauerit à graui ſomno negligentię per curam eccleſiaſticam, ſiue in prima vigilia, ſiue in ſecū-

A da, ſiue in tertia, ſtatìm attingit matutinum tēpus in quarta vigilia. Vt reor, S. Romana Eccleſia hoc ſpeciatìm nobis inſinuat per ſuam cōſuetudinem. Ipſa enim quotocunque ordine vel numero lectionum viderit * maturam procedere, vt audiui, dimittit nocturnale officiū, & incipit matutinale. Periculoſum eſt enim tranſgredi terminos patrum, hoc eſt, niſi aut in maturitate, iuxta auctoritatem prophetæ Dauid ſurgamus, aut iuxta conſuetudinem noſtrę fragilitatis, in gallicinio. * maturam

B

De Matutinali officio quotidianarum noctium. Cap. 5.

QVoniam homo pars eſt mundi, apud Græcos appellatur μικρόκοσμος, id eſt, minor mundus: & ideò non immeritò ſtatui temporū cōparatur tota actiuitatis humanę. Nox enim dicta eſt, quòd noceat adſpectibus vel negocijs humanis, ſiue quia ſures latronesq́; in ea nocēdi aliis occaſionem nanciſcantur. Ignorantia mentis, quę ſolet euenire ex tenebris peccatorum, comparatur nocti. De quo peccato dicit
C S. Auguſtinus in libro Enchiridion: Duabus ex cauſis peccamus, aut nondùm videndo quid facere debeamus: aut non faciendo quod debere fieri iam videmus. Quorum duorum illud ignorantiæ malum eſt, hoc infirmitatis. Pro his enim, quorum mens obcæcata eſt ignorātia peccatorum, orant eccleſiaſtici viri, vt & ipſi reſipiſcant, & cognoſcant ſua peccata. Taliū mentes ſolet Chriſtus propter ſuam miſericordiam interuenientibus meritis ſanctorū, viſitare quodammodò hora matutina. Matutinum eſt, receſſus tenebrarum, & aduentus au-
D roræ. Eo tempore ſol appropinquat ad ſuperiora, vt expellat tenebras à ſuperficie terræ. Adueniente ſole vero, expellitur caligo ignorantiæ à mente humana, ſicut factum eſt ſuper Petrum quandò fleuit amarè, & quandò miſit Deus Nathan prophetam ad Dauid, vt recognoſceret peccatum ſuum. Iam enim aduentāte aurora dixit Dauid, Peccaui Domino. pro tali ſtatu mentium conuerſarum, cantat ſancta Eccleſia in matutinali tempore pſalmum, [Miſerere mei Deus,] quem cantauit Dauid, poſtquam cognouit peccatum ſuum. In iſto pſalmo
E fides purificans corda, innuit menti remiſſionem peccatorum, per ſymbolum, dicens: Credo in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiā Catholicam, ſanctorum communionem, remiſſionem peccatorum. Sicut in pſalmo, [Dominus regnauit] qui cantatur in libera nocte, recolitur ſtatus eorum qui poſt baptiſmum in curſu cœpto perſeuerant: ità in pſalmo, [Miſerere mei Deus] qui cantatur in ſeruilibus noctibus eorum, qui poſt baptiſmum declinant à curſu ſuo, & poſteà per orationes fidelium corriguntur, & illuminantur. Poſt matutinum tempus ſequitur diluculum. Diluculum eſt quaſi iam incipiens parua lux diei. Niſi hæc pars perti-

neat

A neat ad noctẽ, non erunt ſeptem partes noctis, quas Doctores enumerant, id eſt, crepuſculũ, veſperũ, conticiniũ, intempeſta, gallicinium, matutinũ, diluculũ. De eadẽ hora dicitur in Euangelio, Vna ſabbati valdè diluculo veniũt ad monumentũ. Eadẽ hora vocatur & manè. Scribit & Ioãnes de eadẽ hora, Maria venit manè cùm adhuc tenebræ eſſent. Et Marcus, quod iã prætulit, Serò an media nocte, an galli cantu, an manè. Oẽs pſalmi qui ſunt poſiti in ſecundo ordine per quotidianas noctes, aliquid de manè reſonant. Primus dicit, [Quoniã ad te orabo Dñe, manè exaudies vocem meã: manè adſta- B bo tibi.] Secundus, [Emitte lucem tuã & veritatẽ tuã.] Tertius, [Exitus matutini, & veſpere delectabis.] Quartus, [Manè ſicut herba tranſeat, manè floreat.] Et iterùm, [Repleti ſumus manè.] Quintus, [Auditam fac mihi manè.] Sextus, [Ad annunciandũ manè miſericordiã tuã.] In iſto pſalmo operatur ſpes, In primo vitantur mala. in ſecundo appetuntur bona per ſpem. Quamuis pœnitens ſpẽ habeat, tamen ex nocte, id eſt, ex peccato habet vndè triſtetur, De qua triſtitia dicit Apoſtolus: Triſtitia autẽ C quę ſecundùm Deum eſt, pœnitentiã in ſalutẽ ſtabilẽ operatur. Ipſa triſtitia pars eſt noctis. In tertiò ordine ſũt duo pſalmi cõiuncti ſimul. In iſtis duobus celebratur pręceptũ dilectionis, quod eſt geminũ. In primo pſalmo dicit homo imbutus dilectione Dei, [Deus Deus meus ad te de luce vigilo,] id eſt, poſtquàm receſſerunt tenebræ, & aurora venit fidei, atq; diluculũ reſtaurationis per ſpẽ bonã mihi illuxit, ad te vigilo, & per amorẽ, quo rapior ad te: ſitiuit in te aĩa mea, quàm multipliciter tibi & caro mea. In iſto pſalmo dilectio Dei memoratur, in ſe- D cundo pſalmo dilectio proximi. Iſta duo præcepta nulla interpoſitione disiunguntur. Quapropter nõ inuenitur vlla disiunctio inter præſentes duos pſalmos. Dicit diuina ſcriptura, Flagellat Deus omnem filiũ quem recipit. Iſte homo, cuius ſtatus nunc recolitur, fuit primò tẽtatus & victus. Vult iterùm Deus, vt tentetur & vincat, atq; poſſideat triumphũ victoriæ. Huius documenti cauſa & admonitionis ſequũtur cantica, quę cantauerunt patres noſtri, poſtquàm tentati ſunt, & Deus triumphũ præſtitit E illis. Primum canticum dicit: [Confitebor tibi Dñe, quoniã iratus es mihi] Audiſtis flagellũ: audi triumphum. Conuerſus eſt furor tuus, & conſolatus es me. Et iterùm: Fiducialiter agã, & non timebo. Et iterùm: Exulta & lauda habitatio Sion. Secundum canticum cantatum eſt ab Ezechia, poſtquàm conualuit de infirmitate. Tertium ab Anna, poſtquàm æmula eius humiliata eſt, & illa exaltata partu filij. Quartum celebratum eſt poſtquàm ꝓſtrati ſunt Aegyptij, qui perſequebantur populũ Dei. Quintum ab Abacuc propheta, de quo dicit Hieronymus, Interim ſecundũ literã cauſatur aduerſus Dñm propheta, cur Nabuchodonoſor templum vaſtet & Iudam, cur Hieruſalem quon-

A dàm vrbs Domini deſtruatur, quarè clamet populus & non audiatur, vociferetur ad Dominũ oppreſſus à Chaldæis, & non ſaluetur: quarè etiam ipſe propheta, vel populus, ex cuius perſona nunc loquitur, adhuc vixerit, vt huiuſquè perductus ſit, vt iniquitatem hoſtium, & ſuum videat laborem: cur in iuſtitia præualeat aduerſùm ſe. Et hoc dicit præ mentis anguſtia, neſciens aurũ in igne conflari, & tres pueros de camino puriores exiſſe, quàm intrauerant. Et infrà: Dñs noſter ſciens clementię ſuæ pondera atque menſuras, interdùm non exaudit clamã- B tem, vt eum probet, & magis prouocet ad rogãdum, & quaſi igne excoctũ, iuſtiorẽ & puriorẽ facit. Sextũ à Moyſe, qui vexatus eſt ꝓpter Iudæos, qui exacerbauerunt ſpiritum eius, & tali fine concluditur: Laudate gentes populũ eius, quia ſanguinem ſeruorum ſuorum vlciſcetur. Et vindictam retribuet in hoſtes eorum, & propitius erit terræ populi ſui. Poſt hæc Epinicia introducitur perſona exhortantis ad laudem Dei iuxta pſalmiſtæ vocem, dicentis: In Domino laudabitur anima mea, audiant manſueti & lætentur. Magnificate Dominũ mecum, & exal- C temus nomen eius in inuicèm. In iſto ordine incipit exhortari conſortes, & conciues ſuos ad laudem ſanctæ Trinitatis, quę ſeparata eſt tribus perſonis, & coniuncta in vna eademq; ſubſtantia. Ideò tres pſalmi q laude diuina pleni, huius exhortationis vice canuntur, canuntur ſine aliqua defunctione apud noſtrã Eccleſiã. Poſt hos pſalmos, qui finem faciunt pſalterii, & perfectè reſtauratum hominẽ monſtrant, ſequitur lectio. Etenim perfectum hominẽ oppidò delectat docere & admonere negligentes mo- D re Dauid, qui tribus verſibus memorat renouationem mentis ſuæ, id eſt, Cor mundum crea in me Deus. &, Nè proijcias me à facie tua. &, Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & illicò ſubiungit: Doceam iniquos vias tuas, impij ad te conuertentur. Poſt lectionem ſequitur verſus. Noſtra prouincia ſolita eſt p omnes quotidianas noctes canere in iſto ordine *ſuper verſum, Repleti ſumus manè miſericordia tua. In Romano verò antiphonario inuẽni plures. Idcircò cœpi ex hoc canere verſum in matutinis, Dñe meditabor in te, per ſecundã feriã & tertiam. E Repleti ſumus miſericordia tua,] per quartam & quintam feriã. [Auditã fac mihi manè,] per ſextã & ſeptimam. Omnes iſti verſus precantur bona Dñi, quę neceſſaria ſunt in mente conuerſum retinere in matutina hora vnumquemque; ſiue pro præſenti cõuerſione, ſiue pro futuro manè, quod expectatur in reſurrectione. Poſt hos gradus aſcẽditur ad ipſum Dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ, q viſitauit & fecit redemptionẽ plebis ſuæ. Apoſtropha fit de conuerſo homine per pœnitentiã ad Euangelicum virum, qui exhortatus eſt laudare ſanctam Trinitatem pro beneficijs præſtitis conuerſo, & dicit: Benedictus Dñs Deus Iſrael, quia viſitauit miſeriam humanam, & fecit redemptionem illius, ſicut locutus

* fortè, ſemper

eſt per os ſanctorum. Per eorum os promiſit, in quacunque die impius conuerſus eſſet ab impietate ſua, quòd omnes iniuſtitię eius obliuioni traderentur. Reddiditq; iuſiurandū, quod iurauit Abraham patri noſtro daturū ſe nobis, hoc eſt, vt ſine timore de manu inimicorū noſtrorum liberati, ſeruiremus Dño in iuſtitia & ſanctitate. ac ſi dicat eccleſiaſticus vir: iſte, qui infirmus fuit, profectò ſanitati redditus eſt. Omnes partes noctis, cuius caligine iſte obſcuratus erat, repulſæ ſunt. Agamus Deo gratias, quoniam nunc poterit deinceps ſeruire Dño, & honeſtè ambulare, ſicut decet in die. Dona Dei, quæ in iſto hymno memorantur, partim percipit ſancta Eccleſia in primo aduentu Domini, ſed pleniùs accipiet in ſecundo.

De curſibus diei. *Cap. 6.*

PRoprię vulgus omnem diem, ſolis præſentiam ſupra terras, appellat. Ex hac definitione datur intelligi, diem duodecim horarum inchoari debere ab ortu ſolis, & finiri in eius occaſu. Manè eſt quidam angulus noctis & diei. Diluculum & exortus ſolis, manè vocantur, vt prætuli, in Euangelio. Iam dictum eſt de manè in ſuperioribus, Cùm adhuc tenebræ eſſent. Et iterùm dicitur, Et valde manè vna ſabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam ſole. Et iterùm: Simile eſt regnum cælorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam ſuam: Conuentione autem facta cū operariis ex denario diurno. Ex iſto diurno intelligitur in iſto loco manè pertinere ad diem. Scriptū eſt in altero Euangelio: Si quis ambulauerit in die, non offendit. Conuētus ſanctorum fratrum, qui congregatur prima hora, tertia, ac ſexta, atq; nona, illorum ſtatū in ſuo officio recolit, qui poſt ablutionē aquæ, ſiue poſt ſanitatē receptā per pœnitentiā, ſine retractatione currunt per viā Domini, hoc eſt, per legē eius, ſcilicet vſq; ad veſperū, id eſt, vſq; ad finē vitæ ſuæ. De quo curſu Paulus dicebat in nouiſſimis ſuis diebus: Certamē certaui, curſum cōſummaui, fidē ſeruaui. Etenim pſalmus *Beati immaculati*, plenus eſt ſanctis moribus, per quos oportet ambulare vnumquenque, qui legem Domini certat implere. Pſalmus, Deus in nomine tuo ſaluum me fac,] qui præponitur centeſimo octauodecimo, non eſt ità præpoſitus, quaſi neceſſarius ſit tantùm vni parti diei, quæ vocatur prima, ſed toti ſpatio diei. Homo qui incipit ambulare in lege Dñi, ſciat ſe ex vna parte habere leonē, & ex altera parte draconē: Leonē in apertis perſecutionibus, draconem in inſidiis. Quandò inſidiati ſunt Dauid Ziphęi, vt eū cōprehenderent, & traderent in manus Saul, qui eum volebat occidere, cantauit pſalmum iſtum. Et nos quandò inchoamus in prima hora diei vitare perſecutiones & inſidias diaboli, cantemus pſalmum pro toto itinere diei, Deus in nomine tuo ſaluum me fac, & in virtute tua

A liberа me. Quare hoc? quoniā alieni inſurrexerunt aduerſum me. Et cætera. Quid enim volūt precari ambulantes per viā, niſi quod ſequens verſus monſtrat, dicens: Auerte mala inimicis meis, & in veritate tua diſperde illos. In iſto pſalmo oratum eſt pro cuſtodia vtriuſq; partis viæ. In prima parte pſalmi, Beati immaculati, intramus in viā Dñi. Quæ ſit intentio ambulādi, per iſtum pſalmū ex verbis S. Auguſtini edocemur. Dicit inter cætera in tractatu præſentis pſalmi: Nam profectò qui exhortatur, id agit, vt excitetur voluntas eius cū quo agit, ad illud B propter quod exhortationis adhibetur alloquiū. Vt quid ergò nobiſcum agitur, vt velimus quod velle non poſſumus, niſi quia omnes quidem beatitudinem concupiſcunt: ſed quonam modo ad eam perueniatur, plurimi neſciunt? Ideoque hoc docet iſte, qui dicit, Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Tamquàm diceret: Scio quid velis, beatitudinem quæris: ſi ergò eſſe vis beatus, eſto immaculatus. Illud enim omnes, hoc autem pauci volunt, ſine quo non peruenitur ad illud, quod omnes volunt. Sed vbi erit quiſq; immaculatus, niſi in via? In C qua via, niſi in lege Dñi? Sermocinationi huius legis cōmittimus nos per primā partem pſalmi octauidecimi in prima hora diei. Per ſecundā partē anticipamus ſecundā partem diei. Sicut in prima parte, ità in ea facimus mentionē de lege Domini: Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua. Et iterùm: Viam iniquitatis amoue à me, & * lege tua miſerere mei. Verſus qui ſequitur, Exurge Dñe, adiuua nos, ſicut & pſalmus, Deus in nomine tuo ſaluū me fac, pertinet ad ſpatium totius diurni itineris, ſic & iſte verſus pertinet ad orationem, vt D Dominus ſit ſui gregis per totū curſum itineris adiutor & liberator propter ſuam miſericordiam. Tertia pars memorati pſalmi, celebratur in hora tertia diei, necnon & ibi mentio ſit de lege Dei, dicendo: Legē pone mihi Dñe viam iuſtificationum tuarum. Et iterùm: Da mihi intellectum, & ſcrutabor legem tuā. Et cætera. Quarta pars pſalmi cantatur pro quarta hora diei. Et ibi mentio fit de lege Domini: Portio mea Domine, dixi cuſtodire legē tuā. Quinta pars pſalmi canitur pro quinta hora diei. Et ibi mentio fit de lege Dñi: Coagulatum eſt ſi-E cut lac cor eorum, ego verò legem tuam meditatus ſum. Et iterùm: Bonum mihi lex oris tui. Lectio quæ legitur per ſingulos curſus, hoc docet, vt quandocunq; congregati fuerint ſancti viri, exceptis bonis operibus, quæ ſecū ſinguli ſtudent agere, paſſim diuino colloquio reficiātur. In ſexta parte pſalmi, intratur ad ſextā horam diei. Et ibi mentio fit de lege Dñi. Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non vt lex tua. Et iterùm: Niſi quòd lex tua meditatio mea eſt, & cætera. Septima pars pſalmi canitur pro ſeptima hora diei. Et ibi mentio eſt de lege Domini. Quomodo dilexi legem tuam Domine, tota die meditatio mea eſt, Octaua pars pſalmi,

pſalmi, pro octaua hora diei canitur. Eſt & ibi
mentio de lege Domini: Iniquos odio habui, &
legem tuam dilexi. In nona hora diei canitur
nona pars pſalmi. ibi habemus legem Domini:
Iuſtitia tua iuſtitia in æternum, & lex tua veri-
tas. Decima pars pſalmi, canitur pro decima
parte diei. Ibi eſt mentio de lege Domini: Vide
humilitatē meam, & eripe me, quia legem tuā
nō ſum oblitus. Vndecima pars pſalmi canitur
pro vndecima hora diei. Et ibi habemus de le-
ge Domini: Iniquitatem odio habui & abomi-
natus ſum, legē autem tuam dilexi. Et iterùm:
Pax multa diligentibus legem tuam Domine.
In duodecima hora diei reddit Dominus ope-
rarijs ſuis denarium promiſſum. Scripſi nuper-
rimè in libello officiali de veſpertina hora iux-
ta etymologiam eiuſdem nominis, id eſt, veſpe
ra. veſpertina hora iuxta ſuam etymologiam
eſt poſt ſolis occubitum, & pertinet ad noctē.
Si quis veſpertinale officiū in ea hora celebra-
uerit, vndè etymologiam habet, id eſt, quando
ſtella, quæ veſper nuncupatur, apparet, habet
in libello officiali de eo ſcriptū quod potui ſen-
tire: Nos verò ſæpiſſimè ſolemus veſpertinale
officium celebrare ante ſolis occubitū. Vt ordo
ille in noſtra Eccleſia celebretur, q deſcriptus
eſt in lib. Eſdræ, Quater in die confitebantur
Dño peccata ſua, oportet veſpertinū officium
computare ad partem diei. Dñs Beda ex ſcri-
pto huius hiſtoriæ dicit, inoleuiſſe conſuetu-
dinem in noſtra Eccleſia, vt quatuor lectiones
recitentur fratribus in die, quod non fit niſi le-
ctio veſpertinalis computetur parti diei, cum
lectionibus de nona, & ſexta, & tertia. In prima
non recitatur lectio. Officium primum diei in-
choamus ab ortu ſolis. Veſpertinalem ſynaxin
agimus circa duodecimam horam, quę hora eſt
circa finem diei. Finis diei, poteſt vniuſcuiuſq;
hominis finem deſignare. dies enim ponitur
pro toto tempore vnius hominis. Vndè dicit
Dominus in Euangelio: Me oportet operari
opera eius, qui miſit me, donèc dies eſt: Ve-
niet hora quandò nemo poterit operari. Dicit
ſic ſanctus Auguſtinus, vbi exponit ſententiā
Euangelij de quinque virginibus ſapientibus,
quarum deuotioni optabam comparare eorū,
qui quinque pſalmos cantant veſperæ. Nam
interrogatus Dominus ſecretò à diſcipulis de
conſummatione ſeculi, inter multa quæ locu-
tus eſt, hoc quoquè dixit: Tunc ſimile æſtima-
bitur regnum cælorum decem virginibus. Et
cætera. Et infrà: Videntur itaque mihi quin-
que virgines ſignificare quinquepartitam con-
tinentiam à carnis illecebris. continendus eſt
enim animæ appetitus, hoc eſt, à voluptate
oculorum, à voluptate aurium, à voluptate ol-
faciendi, guſtandi, tangendi. Sed quia iſta con-
tinentia partim corā Deo fit, vt illi placeatur
interioris gaudio conſcientiæ, partim coram
hominibus, tantùm vt gloria humana capiatur,
quinque dicuntur ſapientes, & quinque ſtul-
tæ: Vtræque tamen virgines, quia vtraque cō-

A tinentia eſt, quàmuis aduerſo fomite gaude-
ant. Qui coram Deo gaudent gloriari de ſuis
operibus, illi ambulauerunt per diem in lege
ſua, ipſi vocantur ſapientes virgines. Iſtæ ſapiē-
tes virgines habebūnt veniente ſponſo lampa-
des in manibus cum oleo in fine mundi. Per lā-
pades deſignantur bona opera, quæ ſecum
quiſque habet, qui ea operatus eſt, & non quę-
ſiuit retributionem pro illis fallacem. Simili
modo per pſalmos deſignantur bona opera.
Quinque virginum vice in nouiſſima parte diei
B quinque pſalmos canit chorus, ac ſi teneat vnuſ
quiſque ſecum ſua bona opera, quæ operatus
eſt per quinque ſenſus corporis, cum quibus
quaſi quibuſdam lampadibus habentibus oleū
in ſe, feſtināt venire obuiàm ſponſo. Qui enim
contendit obuiàm ſponſo venire, gradus aſcen-
ſionis diſponit in corde ſuo. Idcircò non abſq;
prouidentia pſalmi quindecim graduum inclu-
duntur in veſpertinali officio. Et quoniam ſi
non ſufficiunt ad numerum dierum ſeptem, ex-
trinſecùs aſſumuntur qui derelicti ſunt à cæte-
ris officijs. Poſt hos pſalmos ſequitur confabu-
C latio Sanctorū mutua per lectionem, vt ea ad
moneantur, quomodò ornatum amoris ſui reno
uent, & componant ſe ſicut oportet ornari ſingu
los, qui intrant præſentiam regis. Verſus qui
ſequuntur, id eſt, Veſpertina oratio: Et, Diri-
gatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu
tuo, pulſant oſtium conclauis, vbi rex ſedet.
Nam in Romano antiphonario inuéni verſus,
Exaltabo te Deus meus rex meus: Et, Magnus
Dominus noſter: Sed quos prætuli, ipſi euidē-
ter demonſtrant, quantùm fieri poteſt, totam
deuotionem veſpertinalis officii. Poſt hoc in
hymno Euangelico, quem cantauit ſancta Ma-
D ria, chorus virginum ſecum recolit illuc ſe o-
portere contendere, quò præceſſit virgo virgi-
num, hoc eſt, in præſentiam Saluatoris. Sancta
Maria, poſtquàm audiuit ſalutationem Archā-
geli, & illius verba retinuit in corde ſuo, can-
tauit præſentem hymnum, id eſt, Magnificat
anima mea Dominum. Ideò enim dixit de ſe,
Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, eccè
enim ex hoc beatam me dicent omnes genera-
tiones. Nam & chorus virginum ſi poſtquàm
audierit verba Euāgelii, dicentis, Attendite nè
faciatis iuſtitiam veſtram coram hominibus,
vt videamini ab eis, retinuerit in corde ſuo,
E beatus vocabitur apud omnes. De eadem re ſcri
ptum eſt in Euangelio Lucę: Extollens quædam
mulier vocem de turba, dixit illi: Beatus ven-
ter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti: At Ie-
ſus dixit ei: Quinimmò, beati qui audiunt ver-
bum Dei, & cuſtodiunt illud. Beata dicitur ſan
cta Maria, quia audiuit ſalutationem Angeli:
Beatus dicitur chorus virginum, quia audiuit
à Domino ſententiam Euangelicam ſuprà ſcri-
ptam, & cuſtodiuit illam. Cantet chorus vir-
ginum hymnum, quem cantauit Virgo virginū,
& omni niſu illuc contendat intrare, quò per-
uenit ſancta Maria.

De Completorio. Cap. 7.

SEpte m officiis commemoraris, de quibus dicit Propheta, Septiès in die laudem dixi tibi, & in alio loco, Benedicam Dominũ in omni tẽpore, ſemper laus eius in ore meo: Et alia ſcriptura, ſeptiès cadit iuſtus in die, & reſurgit: remanet octauũ, quod vocatur Completoriũ. In eo ſumma perfectio eſt cæterorum officiorum. Quæ enim ſeptem officiorum gradus proficiſcendo operantur, hæc octauus demonſtrat perfectum, id eſt, conſummatum. Iſtud officiũ ad noctem pertinet: ſed propter effectum ſui nominis, in fine cæterorum officiorũ ponitur. In iſto conſumitur eſus, potus, & collatio, & omne commune opus, omnia membra derelinquuntur à ſuffugio humano: ſoli Deo, qui nõ dormit, neque dormitat, committuntur. Somnus enim eſt imago mortis. Idcircò aliquos pſalmos in iſto officio cantamus, quos ſolemus cantare in nocte ſabbati, quandò Dominus requieuit in ſepulcro: & quos ipſe cãtauit in cruce, & noſtra Eccleſia canit in officio mortuorum. Pſalmus, Cùm inuocarem, exaudiuit me Deus iuſtitiæ meæ, cantatur in nocte ſabbati memorata. Ipſe cantatur in completorio propter orationem, quam in ſe continet, In pace in idipſum dormiã & requieſcam. Pſalmus, In te Domine ſperaui, cantatus eſt à Chriſto in cruce, & in eo loco vbì ſe commendauit patri, dicens, In manus tuas commendo ſpiritum meum, finitur in iſto officio. Pſalmus, Qui habitat in adiutorio altiſſimi, ſcutum eſt contra inſidias diaboli. Quot latẽtes inſidiæ poſſunt ingruere ſuper dormientes per ipſum diabolũ, & per ſua membra, & pericula vermium ac beſtiarũ, non valeo explanare. Contra quas præſens pſalmus habet congrua verba in oratione, dicentia: Scuto circundabit te veritas eius, non timebis à timore nocturuo. Etenim veraciter dicimus Saluatori noſtro: Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Non recolo vtrùm ſcripſiſſem in libello officiali aut in altero De ordine cantatorii ſenſum, quem mihi miſericordia Domini miniſtrauit, ſi verus eſt, eo tempore quandò deprecatus ſum pro officio completorii, ideò nõ me piget illud ſcribere in iſto loco: quamuis prius ſit temporibus illis, quandò tractus, Qui habitat in adiutorio altiſſimi, cantatur: Admonet nos tractus, Qui habitat in adiutorio altiſſimi, vt quotieſcunque diabolus nobis perſuadere voluerit, linguis hominũ ſuccumbere ſibi per gulam & inanem gloriam, atque auaritiã, toties in corde noſtro verſentur verba pſalmi præſentis, in quo ſcriptum eſt, Suſceptor meus es tu, & refugium meum Deus meus: ſperabo in eum, quoniam ipſe liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aſpero. In initio quadrageſimę legitur Euangelium, in quo DOMINVS tentatus eſt, qui ſua tentatione noſtram tentationem deuicit: vt admoneamus ex eo, A quòd pręcipuè in illo tempore ſe inferat diabolus ad tentandos Chriſti ſeruos: Tractus verò monſtrat nobis, quem murum debeamus opponere contra eius tentationem. Poſt quadraginta dies, id eſt, in Paraſceue canitur idem Tractus iuxta morẽ antiquum Romanæ Eccleſię. Qui ſtatus recolit ordinem temporum & rerũ. Poſtquàm enim Dominus ieiunauit quadraginta diebus, cœpit eum diabolus tentare, & cantauit ei verſus de præſenti tractu. Et receſſit victus ad tẽpus, vſquedùm iterùm reuerteretur, non iam ad tentandum, ſed ad perſequendum B per membra ſua, ſicut legitur in paſſione feciſſe, quæ ſequitur poſt tractum. Nos verò quandò perſequimur à mẽbris diaboli vſq; ad martyrium, nihilominùs frequentare oportet verba Tractus, quę dicunt, Ipſe liberauit me de laqueo venantium, & à verbo aſpero, à ſagitta volante per diem, à negocio perambulante in tenebris, à ruina & dæmonio meridiano. Cantatur etiam quartus pſalmus in Completorio, propter verba in quibus continetur, In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Dominum. Quatuor elementa ſunt, pro C quibus cuſtodia poſtulatur: Quamobrem quatuor pſalmos canimus, ſiue quia quatuor vigiliæ celebrabantur apud antiquos in nocte. Petitionem noſtram in præſenti cõpletorio eliquat verſus, Cuſtodi me Domine vt pupillam oculi, ſub vmbra alarum tuarum protege me. Vt feſſa membra quiete potiantur, credit ſe hoc ſancta Eccleſia profuſiùs percipere, ſi euangelici viri Simeonis memoriam fecerit: cantat ideò hymnum quem Simeon cantauit, poſtquàm Chriſtum vidit & ſuſcepit, atque deprecatus eſt pacem ſempiternam. In illo officio & in Prima, nõ D eſt confabulatiu lectionis. Habet tamen conſuetudinem noſtra Eccleſia, vt poſt officiũ Primæ, conueniant in vnum fratres ad lectionem, & ante iſtud officium ſimiliter. Lectio eſt quædam refectio mentis. In Prima dirigatur grex Domini in via, vt veniat ad paſcua. Oportetur primò, vt poſteà impleatur refectione in hora tertia. In iſto verò officio conſummantur omnia ſicut prędixi. Hoc incipit fieri à primo pſalmo vbì dicitur, In pace in idipſum dormiam & requieſcam: Et in ſecundo, In manus tuas cõmendo ſpiritum meum. Poſt iſtam commenE dationem non eſt ordo, vt ſequatur collatio conſueta: ſed tantummodò poſtulatio pro cuſtodia deprecetur.

De officio, Adſpiciens à longè. Cap. 8.

PRopter verſum, qui præponitur in veſpertinali ſynaxi, Rorate cæli deſupèr, officiis cantorum de aduentu Domini, ſequentes verſus ſimili modo prępono, qui currunt per omne tẽpus aduentus Domini in nocturnali officio, & matutinali, ac veſpertinali. Non de ſingulis reſponſoriis propoſui dicere, ſed de ſingulis officiis Dominicalium noctium. Prima duo reſpon-

reſponſoria, id eſt, Adſpiciens à longè. &, Ad- A
ſpiciebam in viſu noctis, * figunt in capite libri
perſonam illius Chriſti, qui eſt Deus & homo
& rex vniuerſalis. Huius aduentum certat nūc
ſancta Eccleſia diuulgare longè lateque. In
primo reſponſorio introducit cantor dicta ſeu
facta Ioannis præcurſoris. Ex perſona Ioannis
poteſt dici, Adſpiciens à longè, ſcilicet tantum
à longè, quantum diſtat cælum à terra. Ipſe
enim Ioannes dicit de ſe: Qui de terra eſt, de
terra loquitur: De Chriſto, ſic: Qui de cælo
venit, ſuper omnes eſt: Quid adſpiciendo vide- B
rit, ſubinfertur: Eccè video Dei potentiam ve-
nientem. De eadem potentia dicit S. Grego-
rius in homilia ſua vice præcurſoris: Qui & hu-
militatem ſuam, & diuinitatis potentiam cō-
ſiderans, dicit: Qui de terra eſt, de terra lo-
quitur. Et cætera. Sequitur, Et nebulam to-
tam terram tegentem, id eſt, video caliginem
ignorantiæ tegentem terrena corda Iudæorū,
qui præſentem Deum non cognoſcunt in homi-
ne Chriſto. Iſte reſponſorius diuinam naturā
in Chriſto recolit. Dicit Ioannes, Dirigite viā
Domini. Quod ſic exponit S. Gregorius: Via
C Domini ad cor dirigitur, cùm veritatis ſermo
humiliter auditur. Hucuſquè Gregorij. Quādò
veritatis ſermo ad cor vadit, Chriſtus vadit ad
mentem hominis: Cùm idem ſermo humiliter
auditur, cor hominis Chriſto obuiàm vadit.
Iſte ſenſus recolitur in reſponſorio, dicente: Ite
obuiàm ei. Sequitur, Et dicite, nuncia nobis ſi
tu es ipſe qui regnaturus es in populo Iſrael.
Nēpe præcurſor mittit diſcipulos ſuos ad Chri-
ſtum, vt dicant ei: Tu es qui venturus es, an aliū
expectamus? vndè ſic B. Gregorius: Sicut pro
D hominibus naſci dignatus es, an etiàm pro ho-
minibus mori digneris inſinua. Non immeritò
interrogatio præpoſita in reſponſorio, Ioannis
interrogationi comparatur. Qui enim neſciuit
vtrum mori dignaretur Chriſtus pro populo
Iſrael, aut per ſe ad clauſtra inferni deſcēdere,
* neſcire, ipſe poterat * vtrùm Chriſtus per ſe vellet re-
gnare in populo Iſrael, an per alios, ſicut per mul
tos fecit. In ſecundo reſponſorio manifeſtatur
humana natiuitas, dicendo: Et eccè in nubibus
cæli filius hominis venit, atq; indè reſpondetur
ſuperiori reſpūſorio, quod interrogat, ſi Chri-
E ſtus debeat regnare in populo Iſrael. Iſte reſpō
ſorius dicit: Et datum eſt ei regnum & honor,
& non ſolùm vt regnet in populo Iſrael, ſed vt
tribus Iudaica & populus Iſrael & omnes lin-
guę ſeruiant ei. Signo poſito in eminenti loco,
id eſt, manifeſtato rege, qui Deus & homo eſt,
ſequentes reſponſorij currant per ordinē libro
rum & hiſtoriarum, vbì hoc perſpicere occurre
rit nobis. Hìc notandum, quòd indifferenter in an
tiphonario poſita ſunt verba ſecundi aduentus
Saluatoris & primi. Multa enim prophetata ſunt
de primo aduentu Dñi, & multa de ſecundo, ex
his quæ in aduētu Dñi canuntur. Poſt præſcrip-
tos duos reſponſorios ſequitur, Obſecro Domi
ne, mitte quem miſſurus es, de noſtro, Ipſe eſt

A enim primus in contextu librorum. Poſt hunc
ſequitur, Audite verbū Domini. Qui quàmuis
poſterior ſit in contextu reſponſorio, Eccè vir-
go concipiet, tamen conuenientiam habet ali-
quam vt præponatur. In ipſo enim reſponde-
tur Moyſis deprecationi, dicentis: Obſecro Do-
mine, mitte quem miſſurus es: cum dicit, Audi-
te verbum Domini gentes. Et infrà, Saluator
noſter adueniet. Et iterùm, Conuenit rationi,
vt reſponſorii, qui conceptum ſanctę Mariæ pro-
nunciant, coniunctìm ponantur. Reſponſorius,
Eccè virgo concipiet, apertè de conceptu ſan-
B ctæ Mariæ prophetat: Sequens verò, Miſſus eſt
Gabriel angelus, ea quæ prophetata ſunt, præ
ſentia monſtrat. Aue gratia plena, ordinem
contextus tenet. Compoſitus verò reſponſori-
us, Suſcipe verbum virgo Maria, ſuperioribus
concinens, de Romano in noſtrum tranſlatus
eſt. Sequitur ordo, vt poſt euangelicos reſpūſo-
rios ſequatur Apoſtolicus, Saluatorē expecta-
mus Dominum Ieſum Chriſtū. Propter cœptū
ordinem reſponſoriorum ſequuntur reſponſo-
rii ad tertiam, & ſextā, ac nonā. Idē prologus
quòd ſtat in capite tertii voluminis, quod vocatur
C apud Romanos Antiphonarius, præponitur
primis antiphonis, id eſt. In illa die ſtillabunt
montes dulcedinem, &, Iocundare, atq; cęteris
ſequentibus in noſtro antiphonario. Currit
idem ordo antiphonarum in noſtro antiphona
rio, qui continetur in Romano vſque ad anti-
phonam, Angelus Domini nunciauit Mariæ.
Dein ordo, quem accepimus de Metenſi anti-
phonario. In iſto officio antiphonas mutaui de
vrbis Metenſis antiphonario in noſtrum anti-
phonarium de quarta feria. Inuenimus in me-
D morato Antiphonario in quarta feria antipho
nam, Veniet fortior me poſt me, de verbis ſan-
cti Ioannis Baptiſtę. Et in ſequenti hebdoma-
da antiphonam de Eſaia propheta, Vos clamā-
tis. Reſeruaui eas vſque ad illud tempus quan
dò legitur Euangelium de Ioanne, vndè ipſæ
Antiphonę aſſumptę ſunt. Et poſui de Eſaia pro-
pheta, Egredietur virga de radice Ieſſæ, in fe-
ria quarta primi officii. & præcipuè in feria
quarta & in feria ſexta de aduentu Domini po
ſui antiphonas de Prophetis, quoniam ipſæ fe-
riæ in prophetia Chriſti & Eccleſię extiterunt
E ab initio. Feria quarta ſol & luna collocata
ſunt in cælo, quæ ſunt in prophetia Chriſti &
Eccleſiæ. Sexta feria, homo qui fuit forma fu-
turi Adam, creatus eſt.

De Reſponſorijs, Hieruſalem, citò veniet ſalus tua. Cap. 9.

PRiores reſponſorii ex perſona familiarum
Dei cantati ſunt, hoc eſt, ex perſona eccle-
ſiaſticorum virorum. Ideò aliqui reſponſorii
de collato ſibi beneficio ſibimet congratulādo,
propriæ perſonæ loquūtur. Sicuti eſt in primo
reſponſorio: Eccè video Dei potentiam veniē-
tem. & in ſecundo, Adſpiciebam in viſu noctis,
& eccè in nubibus cęli filius hominis venit: &,

A Saluatorem expectamus Dominum IESVM Chriſtum: Et Moyſes ipſe per ſe loquitur, Domino dicens: Obſecro Domine, mitte quem miſſurus es. At in præſenti hebdomada loquitur aut eccleſiaſticus chorus, aut propheticus aliquis ſermo internuncius ad Hieruſalem, quæ quondàm erat metropolis & ciuitas regis magni, & per Hieruſalē ad primates totius Dei famoſæ congregationis. Abſentia enim Chriſti nequaquàm ſine triſtitia poteſt recordari. Illo modo loquuntur præſentes reſponſorij, quaſi conſolantes ſint populum de aduentu Regis & B defenſoris ſui: Hieruſalē, citò veniet ſalus tua, hoc loquitur. Ciuitas Hieruſalem, idipſum ſimili modo: Eccè Dominus veniet, & omnes ſancti eius cum eo. Quartus, Sicut mater conſolatur filios ſuos, conſolatur ciues & vicinos Hieroſolymitanos. Quintus, Hieruſalem plantabis vineam in montibus tuis: de Hieremia, conſolatur captiuos, qui erāt in Babylone. Sextus, Virgo Iſrael, iterùm de Hieremia, conſolatur decē tribus, ſup quas regnauit domus Effraim. Iuxta ordinem prophetiæ Hieremiæ, ſtant iſti duo in ſupradicto ordine. Reſpōſorius, Egredietur C Dominus de Samaria, mentionē facit Bethlehem, de qua reges oriundi ſunt, qui regebant populum Dei, ſcilicet, Dauid & Chriſtus rex regum. Reſponſorius, Bethlehem ciuitas Dei ſummi, declarat Dominium regis regum. Ideòque ſubiunxi illum priori. Reſponſorius, Eccè veniet Dominus protector noſter, habet in ſe ſtemma regum, ideoque ſequitur, Bethlehem reſponſorium. Antiphonæ vadunt per ordinē iuxta Romanum antiphonarium, vſquequò, Benedicta tu inter mulieres. Deindè ſequitur ordo Metenſis antiphonarij. Vbicunque potui, D inſerui antiphonas, quæ præconium habent declaratione & conſolatione Hieruſalem, id eſt, primatu qui deſiderat aduentum Domini.

De Reſponſorijs, Gaudete in Domino ſemper. &, Eccè apparebit Dominus.

Cap. 10.

IN Metenſi antiphonario quem legi, non cōtinetur reſponſorius, Gaudete in Domino: ſed de Romano tranſtuli illum in noſtrum. Per præſentes reſponſorios loquitur nuncius Dei E ad pauperes & plebem, quæ facilè opprimitur à potentibus. Sicut in prioribus reſponſorijs cōſolatus eſt dignitatem poteſtatis, ità in iſtis conſolatur ſubiectam plebem. Reſponſorius, Gaudete in Domino, plenus eſt conſolatorijs verbis. Eccè apparebit Dominus, ipſe conſigit in capite regem regū, qui venturus eſt liberare pauperes & afflictos de manu potentiæ ſecularis. Vtrunq; demonſtrant præſentes reſponſorij, & liberatorem venturum pauperum, & eundem proximo tempore venturum. Hoc certat facere ſecūdus reſpōſorius, Prope eſt vt veniat tēpus eius. & tertius, Qui vēturus eſt: hoc etiā quartus, Aegypte noli flere. Orietur ſtella, trāſtuli de aliis reſponſoriis hic in quintum ordinem, vt ex eo eliquetur, qui ſit ille qui in ſuperiori reſpōſorio dictus eſt dominator, ante cuius conſpectum mouentur abyſſi. Sequentes reſponſorij ſunt iidem, qui in cæteris antiphonarijs continētur. Excipitur, Lætētur cæli & exultet terra, qui præ omnibus corda pauperum cōſolatur. Antiphonæ ordinem Romani antiphonarii ſequuntur vſque ad antiphonam, Hæc eſt teſtimonium. Dein Metenſis antiphonarii, Certaui in iſta hebdomada antiphonas inſerere de proprio Euangelio, & de prophetis ea quæ plurimùm conſolantur puſillanimes.

De Reſponſorijs, Canite tuba in Sion.

Cap. 11.

IN hac hebdomada continentur mixtim in Romanis voluminibus Reſponſorij, quos ſolemus cantare in Dominica, quę habet primū reſponſorium, [Canite tuba,] & illi, quos per ſequentes noctes infra hebdomadam diſtinctè canimus. Prætermiſi ordinem confuſum, & conatus ſum ordinare numerum reſponſoriorū, qui diſtinctus eſt à noſtris à Dominica nocte p ferias ſingulas, vt in ſequentibus continetur. Præſentes reſponſorij & ſequentis hebdomadæ, certant multitudinem populi congregare, vt præſtò ſint & parati ad ſuſcipiendum Dominum Dominorū. Idcircò plurimi [Eccè] quod eſt aduerbium demonſtratiuum, continent in ſe, ſicut eſt in reſponſorio, [Canite tuba in Siō, Eccè Deus ſaluator noſter.] Et in reſponſorio, [Clama in fortitudine, eccè Deus noſter quem expectabamus.] & in reſponſorio, [Ecce iam veniet plenitudo temporis.] Primus reſponſorius, [Canite tuba in Sion,] cōmonet ciues, vt ſciant regis aduentum, & annuncient illum vicinis. Secundus reſponſorius, [Intuemini quantus ſit glorioſus iſte,] admonet conſiderare ciues, quòd vltra reges ſit iſte, qui ingreditur ad ſaluandas gentes. Tertius reſponſorius, [Non auferetur ſceptrū de Iuda,] docet reges Iudæorum ſuo in tempore deficere. Quartus, [Clama in fortitudine,] nunciat ciuitati Hieruſalem, regem longo tempore expectatum, in foribus eſſe. Quintus admonet ciues, vt ſe veſtiāt dignis veſtimentis ad ſuſcipiendum tantum regem, id eſt, vt viceſimaquarta die ieiunent. Notandum quòd iſte reſponſorius canebatur in Gallijs octauadecima die decimi menſis. Pro quo inuéni ſcriptum in Romano, viceſimaquarta die decimi menſis, necnon & de ipſo interrogaui Apoſtolicum Gregorium. Qui reſpondit: Non cantamus octauadecima die decimi menſis, ſed viceſimaquarta die. Sextus reſponſorius, [Eccè iam veniet plenitudo temporis,] oſtendit modum ingreſſus maximi regis. Tres enim reſponſorios ſequentes aptaui conuenientiæ Euangelij, quod in propria Dominica legitur. Euangelium dicit ex perſona Ioannis Baptiſtæ: Ego vox clamantis in

deſerto,

deſerto, parate viam Domini, ſicut dicit
Eſaias propheta. Reſponſorius ſeptimus di-
cit, [Rex noſter adueniet Chriſtus,] quem
Ioannes prædicauit ſponſum eſſe venturum.
Euangelium dicit, Qui poſt me venit, ante me
factus eſt, cuius ego non ſum dignus vt ſoluam
eius corrigiam calceamenti. Reſpōſorius octa-
uus dicit, [Eccè agnus Dei, eccè qui tollit pec-
cata mundi, eccè de quo dicebam vobis, qui
poſt me venit, ante me factus eſt.] Nonus re-
ſponſorius dicit, [Me oportet minui, illum au-
tem creſcere: qui poſt me venit, ante me factus
eſt, cuius non ſum dignus corrigiam calceamē-
ti eius ſoluere.] Antiphonæ vadunt per ordi-
nem iuxta Romanum antiphonarium, vſq; ad
Antiphonam, Eccè apparebit Dominus.

De Antiphonis feriarum in proxima hebdomada ante Natiuitatem Domini. Cap 12.

PEr ſeptem dies renouantur Antiphonæ de
matutinis in omnibus Antiphonariis ante
Natiuitatem Domini, id eſt, à prima Antipho-
na, Canite tuba in Sion, de Dominica nocte
vſq; ad primam Antiphonam. [Iudæa & Hie-
ruſalem,] de ſabbati nocte, Septiformis ſpiri-
tus, cuius opus eſt conceptio S. Mariæ & partus
nobis ad memoriam reducitur per ſeptenariū
numerum. Vndè & in eadem hebdomada le-
gitur Eſaias propheta, qui numerat ſeptem
dona Spiritus ſancti in ſexta feria quandò pri-
mus homo creatus eſt, quē modò venit ſecun-
dus homo reformare. Cōgruit enim itineri no-
ſtro, quo pergendum eſt obuiàm Chriſto in-
fanti, frequentatio ſeptenarij numeri, quate-
nùs eo diſcamus neceſſe nobis eſſe precari do-
na ſeptiformis ſpiritùs, quibus renouati & or-
nati, poſſumus dignè præſentari myſteriis na-
tiuitatis Chriſti. Etenim ſanctę Mariæ, vt po-
tuiſſet ipſa eum, id eſt, Chriſtum Dominum
noſtrum, ſuſcipere & portare, & fieri eius ha-
bitaculum, idem Spiritus ſanctus obumbrabit.
Reſponſorios, vt dixi non inuéni diſtinctos ab
antiquis patribus per ferias memoratas, ideò
ſileo de eis. [Naſcetur nobis paruulus,] inue-
ni inter reſponſorios, qui habent initiū à [Ca-
nite tuba in Sion,] in Romano Antiphonario,
& in Metenſi Antiphonario inter ferias poſitū,
vt reor, quia de futuro ſcriptum eſt in Anti-
phonario, [Naſcetur nobis paruulus.] Non
enim legimus Eſaiam prophetam, vndè iſte re-
ſponſorius aſſumptus eſt, & inuentum eſt in il-
lo, & in Hebraica tranſlatione, & ſeptuaginta,
de pręterito ibi dictum eſſe, [Natus eſt nobis.]
Secuti ſumus prophetam, & ſcripſimus illum in
nocte natiuitatis Domini, quandò leguntur
verba reſponſorij in nocturnali officio, & in le-
ctione ad Miſſam: Præcipuè cùm audirem il-
lum priùs in natiuitate Domini cantare, ſic ta-
men, vt vſq; modò cantatus eſt, [Naſcetur no-
A bis,] quem nos mutauimus iuxta Eſaiam pro-
phetam, [Natus eſt nobis.]

De Antiphonis quæ in principio habent, O. Cap. 13.

ANtiphonę quæ canuntur per pręſentē heb-
domadam, cum hymno S. Mariæ, & ha-
bent omnes O, in capite, ſignum quoddam ad-
mirabile & inueſtigabile oſtēdunt nobis in his
diebus celebrari, De quo ſigno dicit Eſaias
propheta: Propter hoc vobis dabit Dominus
B ſignum, Eccè virgo concipiet & pariet filium.
De quo partu dicit Ioannes Baptiſta, Cuius
non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamen-
ti. O, Interiectio eſt admirantis. Per illud O,
voluit cantor intimare verba ſequentia perti-
nere ad aliquam mirabilem viſionem, quę plùs
pertinet ad mentis ruminationē, quàm ad con-
cionatoris narrationem. Et quoniam per con-
ceptionem & partum ſanctæ Mariæ, facta eſt
hæc admiratio, ampliùs congruunt memo-
ratæ Antiphonę hymno ſanctæ Mariæ quàm
Zachariæ. Et ſi quis voluerit octauam addere
C propter ſummā pfectionis, habet rationē aper-
tam, quam ſanctus Auguſtinus ſcribit de ſer-
mone Domini in monte, dicens: Beati ergò qui
perſecutionē patiuntur propter iuſtitiam, quo-
niam ipſorum eſt regnum cælorum. Hæc octa-
ua ſententia, quæ ad caput redit, perfectumq;
hominem declarat. Antiphona quæ prima eſt
ex octo præſentibus in contextu Antiphonarij,
& inſcribitur, [O ſapientia, quæ ex ore altiſ-
ſimi prodiſti,] partìm aſſumpta eſt ex libro Ie-
ſu filij Sirach, partìm ex Sapientia, quæ vulgò
inſcribitur Salomonis. Ipſa enim mirabiliter
D laudat ſapientiam. Ità enim ſcriptum eſt in li-
bro Ieſu filij Sirach de laude ſapientię: Ego ex
ore altiſſimi prodij, primogenita ante omnem
creaturam. Non enim cogitare debemus mem-
bra & lineamenta corporis humani Dominum
habere, ſicut homo habet: ſed propter diuerſa
opera, quæ operatur in ſingulis hominibus,
membra humana nominantur in eo: quia non
deſinit quotidiè operari, quæ ſimul creauit: ma-
nus ei inſcribuntur, vt eſt illud, Manus tuæ fe-
cerunt me, & plaſmauerunt me: Quia generat
perpetualiter filium ex ſua ſubſtantia, vterus:
vt eſt, Ante Luciferum genui te. Quandò tri-
E buit ſapientiam & ſermonem rectum ad mani-
feſtationem hominum, Os ei inſcribitur, vt hìc
eſt, Ex ore altiſſimi prodij. Et iterùm de Eſaia:
Tunc delectaberis ſuper Dominum, & ſuſtol-
lam te ſuper altitudinem terræ, & cibabo te hę-
reditate Iacob patris tui. Os enim Domini lo-
cutum eſt. De fine huius capituli ità ſcripſit S.
Hieronymus in tractatu ſuper Eſaiam ſextode-
cimo libro, dicens: Os Domini locutum eſt, vt
quomodò in manibus opus, & in pedibus inceſ-
ſum, & in ventre generationem, & in auribus
oculiſque auditum atque intuitum, ſic in ore
Dei ſermonem intelligimus. Cæterùm ſimplex
& in-

& incômutabilis Dei natura, ſemper & vbiq; eſt. Sequitur, [Attingis à fine vſque ad finem fortiter, & diſponis omnia ſuauiter: Quod ità continetur in memorato libro: Sapientia vincit malitiam, attingit ergò à fine vſq; ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Hanc amaui, & exquiſiui à iuuentute mea. Iuxta ſuperiora præſentis libri, poſſunt hæc verba hiſtorialiter intelligi. Ità enim ſcriptum eſt: Ipſe enim mihi dedit horum, quæ ſunt, ſcientiam veram, vt ſciam diſpoſitiooem terrarum, & virtutes elementorum, initium & conſummationem, & medieratem temporum, & meditatiooem omnium, & cætera quæ ſequuntur. Et paulò pòſt: Et quæcunque ſunt abſcondita & improuiſa, didici. Omnium enim artifex docuit me ſapientia. Et infrà: Omnibus mutabilibus melior eſt ſapientia. Attingit autem vbique propter ſuam munditiam, Quæ attingit vbique propter ſuam munditiam, attingit vbiq; à fine vniuſcuiuſque operis, cuius ipſa artifex eſt vſque ad finem alterius perfecti operis. De qua ſapiẽtia ſanctus Auguſtinus dicit in opere ſuo contra Arrianos: Vbi autem non eſt ſapientia Dei * quod eſt Chriſtus, de qua legitur, Attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter? Cùm ergò vbique ſit etiam filius, quo mittẽdus erat? Fortiter attingit à fine vſq; ad finẽ, quia numquã & nuſquàm & à nullo reſiſtitur. Diſponit omnia ſuauiter, ſcilicet ſine lite, ſine clamore, ſine angore, ſine tædio. Hæc interim. De cæterò tentemus cantoris affectum depingere circa natiuitatem Chriſti. O quàm mira es apud homines tu ſapientia, quæ ex ore altiſſimi prodiſti, vſque ad humanam conſabulationem. Attingis à fine vſque ad finem fortiter, quoniam es æterna, & vbique regnas & inſuperabilis. Ex ore altiſſimi prodiſti, quandò viſibiliter apparuiſti hominibus. Vnde tu ipſa dixiſti, Exiui à patre, & veni in mundum. De te enim dicit Apoſtolus Paulus, Finis enim legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. In Chriſto apparuiſti, in eo finiſti legem & impleſti: Non ſolùm in illo, ſed & in omnibus credentibus in ſe: Attingis tu ab homine Chriſto, qui eſt finis legis, vſque ad finem credentium in ſe, ità fortiter, vt fortis armatus non inueniat rupturam & ſciſſuram, quo introeat in ouile electi gregis ſui. Adimpletum eſt quod longè prædixit propheta Dauid: Tu Domine ſeruabis nos, & cuſtodies nos à generatiooe hac in æternum, in circuitu impij ambulant. Iterùm tu ſapientia attingis à fine vſque ad finem fortiter, quãdò à Chriſto qui in fine mundi venit, & impleuit legem, vſque ad conſummationem ſeculi es cum diſcipulis ſuis innatùm, vt omnes aduerſarij non poſſint reſiſtere & contradicere ori & rationi eorum quam dediſti, Et diſponis illis omnia dona Spiritus ſancti in vno eodemque ſpiritu ſuauiter. Quoniam præſentes Antiphonæ dulcedine ſua decorant ſeptem ferias vel octo, in quibus recolitur ſeptiformis ſpiri-

A tus, qui in Chriſto homine ſemper habitauit, ex quo cœpit homo eſſe, & Verbũ caro factum eſt vt habitaret in nobis, fas eſt vt demonſtrem inquantùm poſſum, quàm conſonantiam habeant ſingulæ cum ſingulis gradibus Spiritus ſancti. Licèt alter ordo ſcriptus inueniatur præſentium Antiphonarum in Romano Antiphonario & in Metenſi. Prima Antiphona, O ſapientia, congruit primo gradui ſpiritus ſapientiæ. Aliud eſt enim ſapere, & aliud intelligere. Multi enim æterna ſapiunt: ſed hæc intelligere nequaquàm poſſunt. Sapientia enim quæ in
B Chriſto eſt, mentem de æternorum certitudine & ſpe fortiter reficit, & maturè diſponit omnia. Sapientia ſumma eſt in Chriſto. Sapientia, quæ in cæteris hominibus eſt, ſcintilla eſt ſummæ ſapientiæ. Secunda Antiphona mirabilem oſtiarium demonſtrat Chriſtum, quod ipſe claudit, non eſt qui aperiat: & quod aperit, non eſt qui claudat. Ità ſcriptum eſt in Apocalypſi de eo: Hoc dicit ſanctus & verus, qui habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Quod ita intelligitur: Qui habet clauẽ Dauid, id eſt, regiam
C poteſtatem quaſi ex Dauid ſtirpe ortus, ſiue quia prophetia Dauid Chriſti eſt diſpenſatione pateſacta. Qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Legis diuinæ ſecreta, ſoliua Chriſti poteſtate panduntur fidelibus, clauduntur incredulis. Hæc Antiphona aptat gradui ſpiritus intellectus, Spiritus intellectus q in Chriſto eſt, acumine luminis ſui abdita penetrat, & tenebras cordis illuſtrat. Hoc, n. agit, qui quando vult aperit, qđ nemo poteſt claudere. Chriſtus eſt lux vera, quæ illuminat omnẽ hominẽ. Tertia Antiphona dicit. O Emmanuel rex & le-
D gifer noſter: Quod eſt mirabile dictu, vt Deus ſit cum hominibus, manducet cum illis, & bibat, & ad eorum interrogata, quotieſcunque voluerint, reſpondeat: Ipſe rex Dauid, non temporaliter, ſed æternaliter: Ipſe eſt, quodammodò alter Moyſes, qui legem nobis dat permanentem in ſecula ſeculorum. Illum nos qui de gentibus ſumus, expectauimus: Ipſe ſaluabit nos in æternum: Hæc Antiphona conuenit tertio gradui ſpiritus conſilij. Spiritus conſilij, qui in Chriſto eſt, prouidendo præmunit membra ſua, ne in præceps ruant. Hoc eſt regis
E miniſterium & legiferi, vt ſecundùm rationem regat ſibi populum ſubiectum, & prouideat quid agere eum oporteat, & quid vitare, Chriſtus eſt conſiliarius, Deus fortis. Quarta, mira laude & quodammodo ineffabili ſe profert, quæ dicit radicem Ieſſæ ſtare in ſignum populorum, & in præſentia eius ſilere reges, & eum gentes deprecaturas. Ità enim canit, [O radix Ieſſe, qui ſtas in cruce, in cuius manibus cornua ſunt, & es in ſignum populorum, quandò ſol obſcuratus eſt, & terræmotus factus eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt. Super quẽ continebunt reges os ſuum, id eſt, principes huius ſeculi, qui cũ rhetorica & dialectica

ſua

ſuæ ſilebunt aduenlente prædicatione ſanctæ A crucis & ſancti Euangelij: Vndè bodierna die gẽtes eacitaię ſunt ad prędicandū Crucifixum. Hæc Antiphona quarto gradui, ſpiritus fortitudinis, aptatur. Spiritus fortitudinis, qui in Chriſto eſt, facit aduerſa non metuere, & trepidanti menti fiduciā præſtat. De radice enim Ieſſæ Dauid rex ortus eſt, id eſt, fortis manu. Qui rex fortis manu, ipſe ſtat in ſignum populorum, ſcilicet Dominus Ieſus Chriſtus in cruce crucifixus, vt ad eum multi reſpiciant, & velint ſub eius fortitudine tueri. Super quẽ continent, qui ſunt nominetenùs reges, os ſuum; B quia non poſſunt, neque audent contra fortitudinem eius inire certamen. Idcircò multæ gentes ad eum confluunt, deprecantes eius protectionem. Quinta nempe miratur inauditum Orientem, qui non more viciſſitudinum temporũm mutatur de die in diem, ſed eſt ęternus: Cuius ſol non ſolùm corporis oculos illuminat, ſed etiam mentis. Iuſtitia enim ad adſpectum mentis pertinet. Hæc Antiphona congruit quinto gradui, ſpiritus ſcientiæ. Spiritus enim ſcientiæ, qui in Chriſto eſt, ſcit quid miſericorditer puniat, & quid miſericorditer dimittat. C Ortus enim ſcientiæ, quæ charitate radicata eſt, Chriſtus eſt. Eſt opus ſolius iuſtitiæ, vt ſcientes reddat oculos ſe intuentes mentis. Sexta Antiphona mirũ quid narrat, id eſt, quòd Dominus in igne flammæ rubi apparuiſſet Moyſi, & rubus non combureretur. Hæc Antiphona congruit ſexto gradui, ſpiritus pietatis. Spiritus pietatis, qui in Chriſto eſt, parcit miſericorditer eis, qui ſibi mala ingerunt. Illo enim ſpiritu repletus erat Moyſes, de quo legitur quòd mitiſſimus fuiſſet ſuper omnes homines: Sed nullus mitior Chriſto. Chriſtus D qui verſatus eſt inter populum Iudaicum, reſplenduit in flamma ignis. Miracula fecit, peccata dimiſit humilibus, & quietis, & trementibus verbum Domini: Sed ſuperbi cordis Iudęorum ſpineta non ſunt cõbuſta, qui contra Chriſtum inſidias & perſecutiones parabant: Tamen pietas Chriſti omnia hæc tolerauit, adeò ſcilicet, vt pro perſecutoribus ſuis oraret in cruce. Septima verò regem gentium memorat, & miro modo ponit lapidẽ in capite anguli. Quẽ lapidem nos credimus viuere, & vult eſſe opus ſuum ſicut Antiphona dicit, vt vtraque vnum E faciat, id eſt, duos parietes ex diuerſo venientes, ſcilicet, de populo Iudaico & populo gentili ſimul coniungat, & vnam Eccleſiam faciat. Hæc Antiphona conuenit ſeptimo gradui, ſpiritus timoris. Spiritus timoris, qui in Chriſto eſt, timere facit gentes, ſicut ſcriptum eſt: Timebunt gentes nomen tuum Domine, & omnes reges terræ gloriam tuam. Octaua, O virgo virginum, inſinuat mirabilem partum Eccleſiam mirari, dicens; Filię Hieruſalem, quid me admiramini? diuinum eſt myſterium hoc quod cernitis. Hæc Antiphona monſtrat illum hominem, qui ex Maria carnem aſſumpſit, ſolum & perfectum eſſe inter cęteros homines, quia in ipſo ſolo habitat ſeptiformis ſpiritus, qui ſuperiùs memoratus eſt. De qua re ſcribit ſanctus Auguſtinus in libro primo de ſermone Domini in monte. Septem ſunt ergo quæ perficiunt, nam octaua clarificat, & quod perfectum eſt, demonſtrat. Si quem delectat ordo præſentium Antiphonarum, qui in Romano Antiphonario continetur, reperiet illum in noſtro Antiphonario prętitulatum in ſequentibus.

De officio, Sanctificamini. Cap. 14.

PRæſens officium certat hoc, vt diem certum monſtret Natiuitatis Domini, & ſalutẽ noſtrā quam adfert ſecū ipſa natiuitas, inſtar admonitionis Moyſis, qui præcepit populo ſe ſanctificare antequam Dominus deſcenderet in montem. Vndè ità ſcriptum eſt in Exodo, capitulo decimo nono, Vade ad populum, dixit Dominus Moyſi, & ſanctifica illum hodiè & cràs, Lauentque veſtimenta ſua, & ſint parati in die tertio. In die enim tertio deſcendet Dominus coram omni plebe ſuper montem Sina. Et infrà: Deſcenditq; Moyſes de monte ad populum, & ſanctificauit eos. Cumque lauiſſent veſtimenta ſua, ait ad eos: Eſtote parati in die tertio, nè appropinquetis vxoribus veſtris. Iſtam ſanctificationem multi ſequuntur in noſtra Eccleſia: Sed qui ſpiritualiter ſunt renati, ſpiritualiter debent veſtimenta lauare, id eſt, lacbrymis & compunctionibus abluere mala perpetrata, vt poſſint deſcenſui Domini occurrere ſinè offenſione.

De Natiuitate Domini. Cap. 15.

REperi in Romano Antiphonario duo officia nocturnalia in vna eademque nocte poſita. Primum officium poſt Antiphonā [Dominus dixit ad me,] habebat Antiphonas [Tamquam ſponſus,] &, [Diffuſa eſt gratia.] Secundum, [In ſole poſuit tabernaculum ſuum,] &, [Eleuamini portæ æternales.] Vnde interrogaui quendam clericum educatum ab incunabulis in ſancta Romana Eccleſia, cur eſſent hęc duo officia in vna nocte poſita, id eſt, vnum quod currit per Antiphonas, Dominus dixit ad me, &, [Tamquam ſponſus,] & [Diffuſa eſt gratia:] & alterum quod habet primam Antiphonam, Dominus dixit ad me: ſecundam, [In ſole poſuit:] tertiam, [Eleuamini portæ æternales.] Qui reſpondit: Illud quod habet ſecundam Antiphonam, [In ſole poſuit: & tertiam, Eleuamini, ſolet Apoſtolicus canere in vigiliis & in Eccleſia S. Mariæ ad præſepe ſine Inuitatorio. Alterum quod habet ſecundā Antiphonam, [Tamquam ſponſus,] ſolent clerici canere in Eccleſia S. Petri, cum Inuitatorio, [Chriſtus natus eſt nobis,] nocturnali tempore quando populus ſolet ad officium ſurgere. Propterea primò poſuimus Antiphonas in noſtro

ptores antiquos, qui Antiphonas ſcripſerunt, A quàm apud cantores modernos. Adhuc ſolent dicere interrogati de veſpertinali ſynaxi, Benedictus Dominus Deus meus, pertinere illam ad diem Dominicum. Si enim voluiſſent intendere, quòd pſalmi huius veſperi in fine pſalmorum veſpertinalium eſſent poſiti, numquàm hoc dicerent: quoniam ille, qui pſalmos veſpertinales conſtituit, procul dubio à Dominica die cœpit initium pſalmorum veſpertinaliũ componere, & non à fine hebdomadis. Idcirco, [Dixit Dominus Domino meo,] ad Dominicam diem pertinet: [Dilexi quoniã exaudiet Dominus vocem orationis meę,] ad ſecundam feriam: [Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi,] ad tertiam: [Niſi Dominus ædificauerit domum,] ad quartam: [Memento Domine Dauid,] ad quintam: [Confitebor tibi Domine in toto corde meo,] ad ſextam: [Benedictus Dominus Deus meus,] ad ſeptimam. B Niſi iſte ordo ſeruetur, non erit verum, iuxta expoſitionẽ Domini Bedæ, quod in Eſdra ſcribitur, Quater in die confitebantur Domino, id eſt, hora tertia, ſexta, & nona & veſperẽ. Qui enim Antiphonas volunt celebrare de Euangelijs, quæ leguntur per Dominicos dies, ritè C celebrant eas in matutinali, officio pertinente ad Dominicam diem, & ad veſperum, in quo canitur pſalmus, [Dixit Dominus Domino meo.] Quòd ſi ſuperabundauerint Antiphonæ, indifferenter dici poſſunt per ſingulas quaſq; ferias quamdiù idem Euangelium legitur. In feſtiuitatibus Sanctorum & aliis ſolennitatibus, ſi verò fuerint veſpertinalia officia celebrata, ita vt ſol ad occaſum tranſierit, ritè poſſunt dici Antiphonæ feſti diei in præcedẽtibus veſperis: quia ſcriptum habemus, Feſta veſtra celebrabitis à veſpera vſque ad veſperam, id D eſt, à ſolis occaſu vſq; ad ſolis occaſum. Quòd ſi voluerit dicere cantor, quamuis ſol ad occaſum nondum tranſierit, tamen quia officium agimus in memoriam iſtius & illius ſolennitatis, in mente noſtra iam illa ſolennitas agitur, idcircò officium illius ritè peragimus, cuius ſolennitas in mente noſtra agitur: Agimus Deo gratias de amore mentium illarum, quia charitas quæ omnia credit, omnia accepta facit apud Deum. Compoſitor Antiphonarij, qui poſuit Antiphonam veſpertinalem, [Tecum principium,] & cæteras ſequentes in fine diei E Natiuitatis Domini, poſt celebrata cętera officia hoc intendit, quòd ipſa veſpera magis pertineat ad feſta Natiuitatis Domini, quàm præcedens ante ſolis occaſum. Hæccine ratio eſt per feſtiuitates Apoſtolorum, & cæterorum Sanctorum, quòd magis pertineat ad diem natalitium eorum veſpera in fine diei poſt celebrata cætera officia, quàm præcedens veſpera ante ſolis occaſum. De duodecim noctibus ſcripſi in prologo lectionarij, & cogito ſcribere in commentario diurnalis officij.

De feſtiuitate S. Stephani protomartyris. Cap. 17.

DIxi in ſuperioribus, more antiquo ratione miniſtrante, quoniam præſcripſi, habere Antiphonas de tertia nocturna, quæ canitur circa quartam vigiliam noctis, Alleluia. ſimiliter & Antiphonas matutinales magnarum feſtiuitatum: quòd non inuenitur in feſtiuitate ſancti Stephani, & ſancti Ioannis, & Innocentium. Sunt feſtiuitates, quarum officia celebrantur nocturnalia circa veſpertinam horam, quæ vulgò appellatur propria: & in poſteriore parte noctis canitur alterum officium ſiue de propria feria, ſeu de communibus ſanctis. Ità enim reor actitatum eſſe apud antiquos de illis feſtiuitatibus, quarum Antiphonæ in matutino officio non habent Alleluia. Antiphonæ, quas ſolemus canere in nocturnali officio in feſtiuitatibus Sanctorũ, & habẽt initiũ in Antiphona IN lege Domini fuit voluntas eius die ac nocte, exceptæ ſunt, vt reor, à * mordis de multitudine Antiphonarum, quas habemus ſcri- * modernis ptas in noſtro Antiphonario de Romano. Si quis voluerit eas legere, reperiet eas non à principio ità eſſe ſtatutas, vt cantantur apud nos. Reſponſorios ità ordinaui, vt ratio docuit hiſtoriæ & geſtorum ordo. Vbi verba mutaui de Romano Antiphonario, in margine eiuſdem paginæ e regione R. poſui.

De feſtiuitate ſancti Ioãnis. Cap. 18.

IN feſtiuitate ſancti Ioannis ſex reſpõſorios reperi, quibus præponimus tres, id eſt, Iuſtus germinabit ſicut lilium: & , Iſte eſt qui ante Deũ magnas virtutes operatus eſt: &, Iſte homo perfecit omnia quæ locutus eſt ei Deus; vt tres nocturnas faciamus. In nouiſſimo reſponſorio, id eſt, In medio Eccleſiæ contra conſuetudinem cæterorũ reſponſoriorum cantatur neuma triplex, & Verſus eius atque gloria, extra morem neumate protelantur. Non enim fruſtrà hoc actum eſt à prioribus. Voluerunt nobis per hoc aliquam doctrinam inſinuare, quæ fortè poterat excedere mentem cantorum, quorum pars aliqua ſępè mutatur à tranſitoriis ad æterna, & lętatur potiùs in æternis, quàm in tranſitoriis. Fit enim neuma memoratum inter cætera verba circa verbum intellectus. Quando veneris cantor ad intellectum, celebra neuma, id eſt, fige gradum in ſtantibus & manentibus rebus. Quid hoc vult? Vult nempe te docere, ſi aliquandò veneris ad intellectum, in quo cõſpicitur diuinitas & ęternitas, vt deſiderio mentis preceris moras in eo. Si enim intellexeris illa, ibi te delectabit morari in his, quæ iubilabis, id eſt, lætaberis ſine verbis tranſitoriis. intellectus verò erat intra viſcera Ioannis, qui ei præſtabat ructum quendam, quandò dixit: In principio erat verbum

bum,& verbum erat apud Deum. Verſus, [Miſit Dominus manum ſuam,& tetigit os meum,] ſic fatur, quaſi reſpondeat Ioannes interroganti. Vndè tibi Ioannes hic intellectus, in quo cantores neuma faciunt? Reſpondet inquiens: Miſit Dominus manũ ſuã & tetigit os meum. Cur inquam in iſto verſu neuma facis cantor? Inquit, Quia hæc miſſio manus & tactus oris, per intellectum debent conſpici. Cantus gloriæ Patris & Filij & Spiritus ſancti, ipſa virtute debet ſanctã Trinitatem laudare, qua Deus vtcumque conſpicitur, id eſt, intellectu. Non enim Romanos verſus debemus ad hoc conſtringere, vt ſenſus qui in fine verſus eſt, conueniat ſenſu lateri reſponſorij. Non enim ſancta Romana, & noſtra regio vno ordine canũt reſponſorios & verſus. Apud eam pręcentor in primo ordine finit reſponſorium. Succentores verò eodem modo reſpondent. Dein præcẽtor canit verſum. Finito verſu, ſuccentores verò ſecundò incipiunt reſponſorium à capite,& vſque ad finem perducunt. Deinde pręcentor canit gloriam Patri & Filio & Spiritui ſancto. Quo finito, ſuccentores circa mediam partem intrant in reſponſorium, & perducunt vſque in finem. Poſtremò præcentor incipit reſponſorium à capite, & perducit illum ad finem. Quo finito, ſuccentores tertiò repetunt reſpõſorium à capite, & perducunt illum vſque ad finem. Idcirco quoniam ſuccẽtores ter canunt reſponſorium, trifarium neuma eſt circa verbum intellectus. Succentorum eſt, neuma canere propter fortitudinem coniunctarum vocum. Ab initio tertiò cantabantur reſponſorij à cantoribus, quem ordinem monſtrãt reſponſorij de paſſione Domini. Non enim ab initio cum reſponſoriis cantabatur Gloria. Habemus & alium Verſum in noſtro Antiphonario ſcriptum, cuius ſenſus conueniens eſt cum latere reſponſorij, vt ſi alicui ſuperfluum videatur neuma canere, habeat noſtro more Verſum aptum ad cantandum. Poteſt & altero modo intelligi neuma pertinere ad cãtores circa verbum intellectus. Maxima pars cantorum ſtudet ſono placere auribus hominum,& in eo toto ſtudio & ingenio laborat,& inuigilat. Eorũ pars quanto plùs certat ſono placere, tanto minùs imbuitur de intellectualibus rebus. Eorum inſcitiam poteſt neuma eliquare circa verbum intellectus. Neuma Græcum eſt, & interpretatur mutus, vt Comminianus Grammaticus dicit. In fronte enim percutit neuma cantores ſtolidos in verbo intellectus, quando eos monſtrat ſolo ſono delectari, circa intellectum ſcripturarum. Canunt etiam moderni cantores præſens neuma in reſponſorio. [Deſcendit de cęlis, & in verbo, [Fabricæ mundi.] In quo verbo poteſt neuma aptè conuenire. Eo neumare monſtrant difficultatem magnam inẽſſe in ſchola cantorũ verbis explicare, quomodò idem qui natus eſt hodierna die ex Maria virgine, fabricaſſet mundum & ornaſſet,&

A quomodò ipſe ſit lux & decus vniuerſæ fabricæ mundi. Eadem ſententia eſt in verſu. [Tamquàm ſponſus Dominus proceſſit de thalamo ſuo. Impoſſibile eſt apud ſcholam cantorum de ordine proceſſionis CHRISTI de vtero virginis narrare, quæ comparatur ſponſo procedenti de thalamo.

De Octauis Domini. *Cap.* 19.

NOs enim non ſolemus canere, niſi vnum officium nocturnale in natiuitate Domini: Idcircò vnum de duobus quæ celebrantur B à Romana Eccleſia, & ſcripta ſunt in Antiphonario Romano, & noſtro in nocte natiuitatis Domini, cantamus in octauis Domini. Antiphonas in matutinis, de eadem nocte ſcripſimus, vt reperimus in Antiphonario Romano. Quid de octauis Domini & ſanctorum audierim à Romanis clericis, & quid noſtra regio frequentent ex eis, partim ſcripſi in libello Officiali, partim conor ſcribere in libello de diurnali officio.

De Dominica prima poſt Natiuitatem C *Domini.* *Cap.* 20.

ANtiphona, [Puer Ieſus,] eſt aſſumpta de contextu Euangelij, qui continet locum poſt officium Simeonis. Quod omninò peractũ eſt ante aduentũ Magorum ideoque teneat locum in Dominicis ante Epiphaniam, quandò legitur Euangelium, Vnde aſſumpta eſt.

De Epiphania, id eſt, apparitione ſiue manifeſtatione. *Cap.* 21.

D ANtiphonam, [Chriſto datus eſt principatus,] inueni in Romano Antiphonario inter Antiphonas de natiuitate Domini, & in Metenſi inter Antiphonas de Epiphania, Etenim in ſuo ſenſu vtrique feſtiuitati congrua eſt: & Antiphonam [Eccè aduenit] inter illàs de natiuitate Domini. Quæ huic feſtiuitati congrua eſt, quod poteſt dinoſci ex Introitu Ipſius diei. Idcircò inſeribo eam ad primam veſpertinalem ſynaxim: Et, [Chriſto datus eſt principatus,] ad veſperum ipſius diei Epiphaniæ. Noſtra regio in præſenti officio ſolita E eſt vnũ omittere de conſueto more, id eſt, Inuitatorium. Inuitatorius eſt pſalmus, [Venite, exultemus Domino.] Illo conuocantur fratres in vnum,& docentur quid agere eos oporteat poſtquam conuenerint. Venite, inquit, exultemus Domino, iubilemus Deo ſalutari noſtro: præoccupemus faciem eius in confeſſione, quandiù tempus eſt acceptabile. Dein reddit cauſas, qua de re oporteat præoccupari faciem eius in confeſſione. Quoniam Deus magnus Dominus,& in manu eius omnes fines ſunt terræ,& altitudines montiũ ipſe conſpicit. Iterùm docet pſalmus quid agamus. Venite, inquiens, adoremus & procidamus, & ploremus,

mus ante Dominum, qui fecit nos. Atque for- A
ti inſtinctu nos pulſat, dicens: Hodiè ſi vocem
eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra;
ſicut fecerunt filij Iſrael, qui opera Domini vi-
derunt per quadraginta annos, & propter duri-
tiam cordis eorum non intrauerunt in requiē
Domini. Hunc pſalmum audiui Conſtantino-
poli in Eccleſia ſanctæ Sophiæ in principio Miſ-
ſæ celebrari. Mentio dualis facta eſt in præſen-
ti ſolennitate verborum adorandi Dominum:
Vna eſt Magorum, qui in veritate quærebant
Dominum, vt eum adorarent & ſalutarent mu-
neribus: Altera eſt Herodis, qui doloſè dicebat B
Magis: Ite, & interrogate diligenter de puero:
& cùm inueneritis, renunciate mihi, vt & ego
veniens adorem eum. Magorum beneuolen-
tia, qui communes erant homines, nobis imitā-
da eſt: Verſutia Herodis, qui videbatur prin-
ceps & rex eſſe in populo Iudaico, vitanda eſt.
Propter hanc admonitionem & caſtigationem
poteſt rationi congruere, vt omittatur in præ-
ſenti officio in primo ordine pſalmorum, [Ve-
nite, exultemus Domino:] & ponatur in ſexto
ordine. Antiphonæ ſex per duas nocturnas, ma-
gorum obſequia recolunt circa Chriſti natiui- C
tatem. Tres magi, qui venerunt in iſta nocte ad
Dominum, legati extiterunt myſticis ſuis mu-
neribus gentilis populi, qui in terra inſuliſque
habitat. Tria munera eorum, triplicem perſo-
nam Chriſti præſignabant; id eſt, regis, & ſa-
cerdotis, & mortalis hominis: necnon & tres fun-
ctiones membrorum CHRISTI, id eſt, ſapien-
tiam, virtutem orationis, & mortificationem
carnis. Harum trium functionum legationem
munera Magorum portauerunt. Ex munere
thuris dicunt per primam antiphonam, [Affer-
te Domino filij Dei: ad inſulas ſacerdotum, qui D
inhabitant terram: Afferte Domino filij Dei,
qui propterea poteſtis dici filij Dei, quia ſa-
cerdotes eſtis. Quid debeant afferre, ſubaudi-
tur, Thura. Ac ſi dicatur, Virtutem orationis
veſtræ Chriſto afferte, quoniam veſtræ preces
per illum diriguntur DEO patri. Thus enim
ſacerdotio congruit. Ex munere auri dicitur ſa-
pientibus & intelligentibus per ſecundam anti-
phonam, [Pſallite DEO noſtro, pſallite: pſal-
lite regi noſtro, pſallite ſapienter.] Per aurum
ſapientia offertur. Scriptum eſt enim, Theſau-
rus deſiderabilis requieſcit in ore ſapientis. Au- E
rū DEO & regi congruit. Ex munere myrrhæ
dicitur de omni populo mortali & ſtudium ha-
benti ad meliora per tertiam antiphonā, Om-
nis terra adoret te, & pſallat tibi, pſalmum di-
cat nomini tuo Domine: Ac ſi dicat præſens an-
tiphona, Omnis terra adoret te, & pſallat tibi
per mortificationem carnis: dicatque tibi, Pro-
pter te mortificamur tota die. Myrrha enim
condimento conuenit mortuorum corporum.
Iſta vigilia mentionem facit de gentibus, quæ
habitant in terra: Secunda vigilia de eis, quæ
habitant in inſulis, dicit, per primam antipho-

nam de ſapientibus, [Reges Tharſis & Inſulę A
munera offerent. Reges enim qui propterea vo-
cātur reges, quia ſemetipſos regunt & cęteros,
ſapientes vocantur. Per ſecundam antiphonā
dicitur de omni populo. [Omnes gentes quaſ-
cunque feciſti, venient, & adorabunt coram te
Domine. Per tertiam antiphonam hortantur
ſe inuicèm ſacerdotes, & dicunt: [Venite, ado-
remus eū, quia ipſe eſt Dominus Deus noſter.
Aſt tertia vigilia, de baptiſmo Chriſti mentio-
nem facit. Tertia vigilia ſolet nobis ad memo-
riam reducere nouum Teſtamentum. Nouum
B verò teſtamentum, fundatum eſt per baptiſ-
mum. In tertia vigilia, legatio Magorum com-
pletur. In prioribus vigiliis dicitur allegationi-
bus Magorum de futuro. [Omnis terra adoret
te.] Et iterùm: [Reges Tharſis & Inſulæ mune-
ra offerent: At in iſta, in qua recolitur nouum
Teſtamentum, per frequentationem alleluia cā-
tat in pręſenti omnis terra Domino, dicitque
ſuis ſubditis, [Adorate Dominum:] & iterùm,
Lætentur inſulæ multæ: dicunt, Adorate Do-
minum. Pſalmus, [Deus noſter refugium] pro-
pterea in iſta vigilia ponitur, quoniam in eo
C memoratur perturbatio hominum, qui contur-
babantur propter prædicationē noui teſtamen-
ti, & voluerunt reſiſtere prædicationi Apoſto-
lorum: & tamen, DEO diſponente, fluminis
impetus, qui miniſtratus eſt ab Apoſtolis per
officia bapriſterii, ſuperauit commotionē ter-
renorum hominum, & lætificauit ciuitatem
Dei. Nam & hæc Dei ciuitas conſtat ex incolis
terræ & inſularum. Eccleſia in nouo teſtamen-
to dicit ad eos qui in Chriſto baptizati ſunt, &
in terra habitant, per ſecundum pſalmum, [Cā-
tate Domino canticum nouum, cantate Domi-
D no omnis terra:] & per antiphonam, [Adora-
te Dominū in aula ſancta eius.] Dicit ad eos,
qui habitant in inſulis, per tertium Pſalmum,
[Dominus regnauit, exultet terra, lętentur in-
ſulę multæ:] & per antiphonam, [Adorate
Dominum omnes angeli eius.

De Reſponſoriis. Cap. 22.

IN ordine reſponſoriorum habemus ſcriptū
primum reſponſorium, [Dies ſanctificatus:]
dein, [Illuminare Hieruſalem.] Ipſe enim de
tranſlatione LXX. ſcriptus eſt. In Hebraica
E verò legitur, [Surge, illuminare, quia venit
lumen tuū.] Aſſumptus eſt enim de Eſaia pro-
pheta, narratq; illuminationem ſanctę Eccle-
ſię per Chriſti aduentum. Si ità oportet dice-
re, vt verè oportet, de Magis, ſicut ſanctus Am-
broſius dicit: qui enim viderant Chriſtū, Chri-
ſtum intellexerant, debemus intelligere Ma-
gos factos Hieruſalem. Non enim intelligerēt
Chriſtum, niſi illuminati eſſent ab eo. Poſt il-
lum ſequitur reſponſorius tertius de memo-
rato propheta, iuxta ordinem contextus hi-
ſtoriæ, [Omnes de Saba venient, aurum &

X thus

thus deferentes.] In memoratis Magis, quos credimus fuiſſe legatos totius mundi, omnes de Saba venientes poſſumus intelligere. Per eos qui de Saba, id eſt, de captiuitate veniunt ad Dominum, intelligimus multitudinem gentium conuertentium ad Dominum. Saba, vt ſanctus Hieronymus dicit in tractatu ſuo ſuper Eſaiam prophetam libro decimoſeptimo, tota prouincia eſt, in qua ſunt regiones Madian & Epha. Saba interpretatur conuerſio, vel captiuitas, Et omnes de captiuitate venientes, & conuerſione ſua aurum fidei deferentes & thus ſacrificij, & per hæc munera nequaquàm propria ſalute contenti, proficient vt cæteris prædicent ſalutare Dei. Hucuſquè Hieronymus. Poſt hos duos ſequuntur reſponſorij de Euangelio iuxta ordinem Euangelii, quod narrat ordinem aduentus Magorum, & oblationem munerum ſuorum, necnon & declarat incitamentum eorum itineris fore apparitionem nouæ ſtellæ. Et poſt receſſum ab Herode, eandē præuiam conſtare vſq; ad domum, In qua erat Chriſtus. Poſt hanc hiſtoriam poſui reſponſorios in tertia nocturna de baptiſmo Chriſti, & nouiſſimo loco de miraculo ex aqua vino facto, iuxta ordinem rerum geſtarum.

De Antiphonis in Matutinis. Cap. 23.

PRimò notandum eſt, intentionem eſſe cantorum, vt in iſta nocte præcipuè celebrent, quod primò actum eſt, de præſenti ſolennitate, id eſt, aduentum Magorum. Ideò in præſentibus antiphonis certaui, iuxta tenorem reſponſoriorum antiphonas ordinare de aduentu Magorum. Et vbi ratio conſtrinxit ad hoc, vt de cæteris ſolennitatibus cantaretur, quæ in iſta nocte recoluntur, non diſtuli ſcribere. Prima antiphona, [Ante Luciferum genitus,] demonſtrat præſentem ſolennitatem, id eſt, apparitionem Domini. Secunda, [Venit lumen tuū Hieruſalem,] monſtrat ex prophetia ſua, quem fructum perciperet ſancta Eccleſia ex apparitione DOMINI. Tertia ex prophetia eadē, [Venient ad te, qui detrahebant tibi,] recolit lucrum ſanctæ Eccleſiæ. Quarta, [Maria & flumina,] quæ ex hymno trium puerorum aſſumpta eſt, de baptiſmo Dñi reſonat. In quinto loco ponitur antiphona, [Magi viderunt ſtellā,] quæ prima eſt in contextu Euangelij de aduentu Magorum. Antiphona, [Hodie cœleſti ſponſo,] tres ſolennitates præſentes recolit. Sequētes antiphonę, vt prætuli, manifeſtant Magorum aduentum, & ſeruant textum Euangelij, quę ex eo aſſumptę ſunt.

De Dominica prima poſt Epiphaniam. Cap. 24.

ANtiphonas duas, id eſt, [Tolle puerum & matrem eius,] &, [Reuertere in terram

A Iuda.] ſcribo in iſto loco. Sunt enim aſſumptę de Euangelio, [Defuncto Herode,] quod legitur in eadem Dominica. Continetur in eo Euangelio reuerſio Chriſti de Aegypto poſt Magorum aduentum antequàm baptizaretur.

De Octauis Theophaniæ. Cap. 25.

SIcut certauit ſchola cantorum in Epiphania frequentare aduentum Magorum, ſimili modo certat in octauis Epiphaniæ frequentare baptiſmum Chriſti, quaſi ipſa die baptizatus eſſet.
B Qua de re non dubitaui ſcribere antiphonam de Euangelio, vt primò audiui illam canere, hoc eſt, [Hodiè Ioannes exultat.] Notandum eſt, quòd vbì deficiunt antiphonę de ſolēnitate Magorum, ibì cœpi ſcribere de antiphonis, quę baptiſmum Chriſti reſultant, & deindè tendunt ad octauas Epiphaniæ. Plures enim ſunt, quàm ſit neceſſe celebrare, in vna nocte octauarum. Neque enim tot ſunt ſcriptę de aduentu Magorum, vt illis ordinatim cantando poſſimus peruenire ad octauas Epiphanię.

C De Dominica prima poſt octauas Epiphaniæ. Cap. 26.

IN Dominica prima poſt octauas Epiphanię celebratur miraculum, quod Dominus fecit de aqua in ipſa Epiphania: Ideoque hic ſcribimus antiphonas de eodem Euangelio.

De Reſponſorijs, qui à pſalterio ſunt excerpti. Cap. 27.

D DE reſponſoriis pſalmorum non debet nos pigere, neque audientibus faſtidium fore, ſi eos recitauero in ſuo ordine. Manifeſtū eſt, quòd caſtigatio corporis per ieiunium, & humiliatio mentis, & amor Chriſti excludat Diabolum de peribolo ſanctæ Eccleſię. Excluſus eſt diabolus ante natiuitatem Domini per hæc obſtacula: Excluditur & tempore natiuitatis Chriſti per ipſam Chriſti pręſentiam. Triſtatur diabolus, quia excluſus eſt lætatur Eccleſia, quia Chriſtus intrauit in mūdū. Sic enim cecinit Angelus paſtoribus: Ecce enim Euangelizo vobis gaudiū magnū, quia natus eſt vobis hodiè Saluator.
E De pace Eccleſię triſtatur diabolus, Angelorum chorus gaudendo canit, Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis. Omnes ſancti admonent Eccleſiā, vt gaudeat in pręſenti feſtiuitate, quam celebrans ſolenniter: ſicut Angelus paſtoribus cecinit, vt gauderent de videndo oculis corporeis nato Saluatore. Ex quibus vnus, id eſt, Gregorius Nazanzenus ordinē gaudij in homilia de ſecundis Epiphaniis exponit. Nos, inquiens, exultemus in Chriſti baptiſmo, & diē feſtum celebremus, non ventri indulgentes, ſed ſpiritu exultātes. De qua re quidem Magiſter Grecorū dicit in homilia ſecunda ſuper librum Numerorum:

Paulus

Paulus dicit, Omnia honeſtè & ſecundùm ordinem fiant: Paulus verò tamquàm Euangelij miniſter non ſolùm in actibus, ſed in ipſo habitu ordinatum vult eſſe Chriſtianum. Et paulò pòſt: Vnuſquiſq; noſtrum ſi de cibo & potu ſolicitus ſit, & omnē curam in rebus ſecularibus gerat, vnam verò aut duas horas ex integrò die etiam Deo deputet, & ad orationem veniat in Eccleſiam, vel in tranſitu verbum Dei audiat, præcipuam verò curam erga ſolicitudinem ſeculi & ventris expendat, iſte non complet mandatum, quod dicit, vt homo ſecundùm ordinem ſuum incedat. Hucuſquè Magiſter Græcorum. Tranſgrediendo præſens mandatū pleríque, inſiſtendo ſeruitio ventris, delinquunt in feſtiuis diebus Natiuitatis & Epiphaniæ Domini. Diabolus ſemper eſt paratus, vt recedente parumpèr paſtore, ouem rapiat incautam. Credimus enim Chriſtū ſemper adeſſe, vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine eius: Ità & in Eccleſia per memoratas feſtiuitates, quæ de ſuo aduentu lætatur. Idcircò, eo quòd lætitia eſt ſuſcepta feſtiuitatum in nomine ſuo, præcipuè ad ipſis præcinente angelo, Chriſtus eſt in circuitu populi ſui, & cuſtodit eum. Feſtiuitatibus celebratis, neceſſe eſt vt Eccleſia curam ſui adhibeat altero modo: ſiue quia in peregrinatione eſt adhuc: ſeu quia in diebus feſtiuis ſpiritum gaudij fragilitate humana & genuino vſu declinauit ad curam & ſolicitudinem & lætitiam ventris. Contra hoc oportet nos pugnare, & ideò ſubſequuntur reſpōſorii de pſalmis, qui continent in ſe plurimā orationem, & habent initium à pſalmo primo pœnitentum, id eſt, Domine nè in ira tua arguas me. Et iterùm: Tempus enim præſens, id eſt, à feſtiuitate Theophaniæ, vſque in ſeptuageſimam, recolit deuotionem & miniſterium prædicatorum à primis prædicatoribus Eccleſiæ, vſque ad nouiſſimos noui teſtamenti. Idipſum inſinuant nobis epiſtolæ ſummi prædicatoris Pauli, quæ eodem tēpore leguntur. Prædicatoribus enim congruit oratio, vt apertum oſtium habeat prædicatio eorum. De ordine pſalmorum per cōmunes Dominicas noctes & ferias in diurnali officio & in nocturnali, ſcripſimus libello officiali.

De officio ſancti Marcelli. Cap. 28.

De ſancto Marcello vnum reſponſorium reperi in Romano antiphonario, id eſt; Hic eſt verè famulus Dei. Qui reſponſorius cātatur ſæpè in feſtiuitatibus cæterorum luminorum pontificum. In eo loco vbi Metenſis antiphonarius habet, Ideoq; in ſtadio poſitus: in Romano verò continetur, ideoq; in oratione poſitus. Legens ergò ſermonem ſancti Auguſtini de pœnitentia, inueni, Sanctos in ſtadio poſitos. Itaq; non mutaui hoc quod dudùm noſtra Eccleſia cœpit canere, id eſt, Ideoq; in ſtadio poſitus, Domini Ieſu Chriſti confeſſor effectus eſt. Vt enim ſcriptum reperi, ità ſcribo hic:

A vtrunque, inquit, veriſſimè ſcriptum eſt. Et qui natus eſt ex Deo, non peccat: &, quod in eadem Ioannis Epiſtola legimus, Si dixerimus quia peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: Illud enim ex primitijs noui hominis, hoc ex reliquijs veteris dictum eſt. Vtrunque enim agimus in hac vita. Paulatim autem nouitas accedit, & paulatim vetuſtate cedente ſuccedit. Cùm verò vtrumque agitur, in ſtadio ſumus. In præſenti reſponſorio de feſtiuitate ſancti Marcelli inſcribitur, [Ideoq; in ſtabulo poſitus.] Quarè reſponſorius, B [Hic eſt verè famulus Dei,] hoc propriū habeat in feſtiuitate ſancti Marcelli, ſcribam ex verbis Domini Bedæ, quæ excerpſit de vita ſancti Marcelli in Martyrologio ſuo: Decimoſeptimo Kalendas Februarij natale ſācti Marcelli Papæ, qui iubente * Maximino Imperatore primò fuſtibus cæſus, & à facie eius, quē corripiebat, expulſus eſt. Deindè audiens quòd domum ſanctæ Lucinæ, quam ipſe damnauerat proſcriptione, eo quòd de facultatibus ſuis Chriſtianis donauerit, Eccleſiam faceret, atque in ea Miſſam celebraret, in media ciuitate C iuſſit in eadē Eccleſia planeas extrui ad animalia catabuli publici, & eundem ſtabulo epiſcopum ad ſeruitium animalium deputauit cū cuſtodia publica. Multa officia ſanctorum indidi in noſtro Antiphonario ex Romano, quæ nō habet Metenſis antiphonarius. Cogitaui cur ea omitterem, cùm eadem auctoritate fulciantur, qua & illa, quæ ſcripta inuenimus in Metenſi antiphonario, ſcilicet ſanctæ matris noſtræ Romanæ Eccleſiæ. Addidimus etiam pauca, quæ noſtra regio ſola continet, vt ſunt antiphonæ D de ſancto Medardo, & de ſancto Mauritio. Vtraq; enim deſignantur ex ſignis præſcriptis in prologo antiphonarii.

*Maxentio

De varia. Cap. 29.

Olìm quandò ſolus Antiphonarius Metenſis erat mihi notus, in quo reperi antiphonas ſuper pſalmos nocturnales de cōmunibus virginibus, quæ non videbantur mihi congruere feſtiuitati præſentationis Domini in templo, cœpi inquirere antiphonas de diuerſis locis, quæ congruerent memoratæ feſtiuitati, at- E que eas cœpi canere cū meis fratribus in choro. Poſteà reperi in Romano antiphonario proprias, quas vtraſque poſui in noſtro antiphonario. Si quis tenet Romanas, cantet illas: Si quis eas non tenuerit, videat, ſi poſſint aptari in ſuis locis quas ſcripſi. Reſponſorios ſcripſi ex Romano antiphonario. addidi; [Hic qui aduenit, nemo ſcit nomen eius.] Antiphonas in matutinis diuerſo ordine poſitas inueni inter Metenſem antiphonarium & Romanum: Ipſe enim ſcriptus eſt in noſtro antiphonario. In ſecundo ordine ſcripſi eaſdem antiphonas, iuxta ordinem hiſtoriæ Euangelij.

De officio Septuageſimæ, *Cap.* 30.

PRimò notandum eſt, quorum hominum ſtatus celebratus ſit à natiuitate Domini vſq; in ſeptuageſimam, & à ſeptuageſima vſque in mediam quadrageſimam: Scilicet, Chriſti generatio & ſanctorum prædicatorum liberalitas celebrata eſt à natiuitate Chriſti vſq; in ſeptuageſimam, & à ſeptuageſima generatio eorum, qui de captiuitate emergi deſiderant, & de anguſtijs præſentis peregrinationis vſquedùm iterùm renaſcatur Chriſti generatio circa paſchalia ſacramenta. Chriſti generatio, & ſuorum prædicatorũ liberalitas, maxima ex parte migrauit de præſenti ſeculo, vt regnet cum angelis coram Deo. Tempus talis demigrationis vocatur nox, dicente Domino in Euangelio, Venit nox quandò nemo poteſt operari. Præſens Eccleſia, quæ in iſta peregrinatione eſt, ſeptuageſimæ in nocte recolit gloriam, quæ celebratur apud ciues, qui demigrauerunt: In die verò eorum, qui detinentur in captiuitate, & ſuſpirant, vt ad libertatem redeant: Apud illos verò non celebratur claritas Alleluia, quia triſtitia captiuitatis conſtringuntur: Apud eos verò qui demigrauerunt, celebratur Alleluia, quoniã ipſi non recedunt de laude Dei. In antiphonarijs eſt primus reſponſorius, Alleluia, dũ præſens eſt, imitantur illam. Quantùm ad nomen alleluia pertinet, non poſſumus dicere, dũ præſens eſt, imitantur illam. Alleluia, neutri generis eſt. Poteſt enim fieri, vt pro aliqua re intelligatur Alleluia, & indicatur, dum præſens eſt, imitantur illam. Hiſtoria enim vndè præſens reſponſorius aſſumptus eſt, docet cui rei reſpondeat perſona pronominis. Ità enim in illa ſcriptum eſt, O quàm pulchra eſt caſta generatio cum claritate. Immortalis eſt enim memoria illius, quoniam & apud Deum nota eſt, & apud homines: Cùm præſens eſt, imitantur illam: & deſiderant illam, dum ſe ſubduxerit: & in perpetuum coronata triumphat. Ordo verborum ratus eſt, ſi præponatur nomen rei, & ſupponatur poſteà perſona pronominis. Ideò propoſui in iſto ordine reſponſoriũ, Alleluia: Nomen bonum melius eſt quàm diuitiæ multę, vt aliquod nomen præcederet, cui ſubderetur, imitantur illam. De hoc nomine bono ſcribit Dominus Beda in expoſitione ſuper parabolas Salomonis: Nomen ergò bonum, eſt nomen religionis, quod diuitiis mundialibus iure præfertur. Nam etſi mundum quis lucraretur vniuerſum, meritò hunc contemneret tantùm, vt nomen eius ſcriberetur in cælo, eius memoria inter angelos & inter homines ſanctos figeretur æterna. Hæc eſt generatio pulchra & caſta, cuius memoria figitur inter angelos & inter homines ſanctos. De ipſa generatione dicit reſponſorius, Dum præſens eſt, imitantur illam. Vſque ad noctem ſeptuageſimam, videbatur nobis illam habere præſentem, quia illam frequentabamus cum Alleluia per plura officia à Natiuitate Domini vſq; ad illud tempus. Primus reſponſorius, Alleluia, Nomen bonum, ſic præponitur, quaſi ſignũ aliquod in monte poſitum, ad quod viatores oportet intendere. Tota intentio eſt in iſta nocte cantorum, vt magnificent nomen Alleluia. Secundus reſponſorius habet in capite Alleluia, dum præſens eſt, imitantur illam. Hoc nomen Alleluia pro ipſa re accipiendum eſt, hoc eſt; pro verbis hiſtoriæ, dicentis: O quàm pulchra & clara & caſta eſt generatio ſpiritalis: dum præſens eſt, imitantur illã; & dum ſe ſubduxerit, deſiderant illã. Qui, niſi filij & filiæ remanentes in præſenti ſeculo? Tertius reſponſorius in ſuo Alleluia, laudem ſapientiæ recolit. Ac ſi dicatur: O laus ſapientiæ, ſola tenes principatũ in cõſpectu Domini. Per ipſam omnia facta ſunt, Diciturq; rebus in eo reſponſorio à matre, quæ hìc relicta eſt in ſeculo ad perficiendum corpus Chriſti. Mihi congruit, vt declinem ad eam prolem noſtram, quæ in anguſtiis poſita eſt, & celebrem pro ea laudem Latinè compatiendo eius tribulationi. Tu laus ſapientiæ, reuertere in theſauros tuos, id eſt, in frequentationem prolis noſtræ cum Hebręa lingua, quæ triumphat ante Dominũ: ibi enim te benedicent angeli. Quartus reſponſorius ex eodem corpore eſt, vt plures reſponſorii ſunt. Quintus reſponſorius, MANE APVD NOS HODIE, eſt aſſumptus de libro Iudicum. Ità enim ſcriptũ eſt in illo, capitulo decimonono: Fuit quidam vir Leuites, habitans in latere mõtis Effraim, qui accepit vxorem de Bethleem Iuda, quę reliquit eum, & reuerſa eſt in domum patris ſui Bethleem, manſitq; apud eum quatuor mẽſibus, ſecutusq; eſt eam vir ſuus. Et infrà: Die autẽ quarto de nocte conſurgens, haud dubium quin vir mulieris voluit proficiſci. Quem tenuit ſocer. Et iterùm infrà: Cui rursùm locutus eſt ſocer: Conſidera quòd dies ad occaſum decliuior ſit, & propinquat ad veſperã: mane apud me etiam hodiè, & duc lætum diem, & cràs proficiſcéris, vt vadas in domum tuam. Ille habet in ſuo Alleluia laudem charitatis. Gener iſte in quinta die receſſit à lætitia communi, quã habuit cũ ſocero ſuo. Reſponſorius, Mane apud nos hodiè, quintam regionem tenet. Ex iſto ordine reſidui reſponſorii frequẽtant in ſua oratione, vt Alleluia iterùm reuertatur ad præſentem Eccleſiam, cùm ſponſus dignatus fuerit reſurgere à mortuis. Sextus reſponſorius aſſumptus eſt de Tobia. Ità enim ibì ſcriptum eſt: Dixit autem illi angelus: Ego ſaluum ducam, & ſanum tibi reducam filium tuum. Reſpondens autem Tobias, dixit. Benè ambuletis, & ſit Dominus in itinere veſtro, & angelus eius comitetur vobiſcũ. Et iterùm: Credo enim quòd angelus Dei bonus comitetur ei, & benè diſponat omnia, quæ circa ipſum geruntur, ità, vt cum gaudio reuertatur ad nos. Iſte tangit aliquam conſolationem, quam non audiuimus in ſuperioribus, id eſt, vt iterùm reuertaris cum gaudio ad nos,

ac ſi

A ut ſi dicatur, Cum glorioſa frequentatione Alleluia comitetur angelus Domini bonus, & benè diſponat itinera tua. & cùm iterùm aduenerit tempore reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, & natiuitas pulchra & clara & caſta per baptiſmalia ſacramenta: cum gaudio reuertatur ad nos, & ex ore noſtro per omnes Eccleſias audiatur Alleluia. Septimus reſponſorius, Multiplicentur à Domino anni tui, penè eundem ſenſum habet. Poteſt conuenienter ſubdi reſponſoriis iſtis, Narrabo nomen tuum fratribus meis: ac ſi dicat mater noſtra, quæ com- B mendauit Alleluia apud ciues cęleſtes, & iterùm deprecatur eius aduentum: Cùm * reuerſum fueris ad me, Alleluia, narrabo nomen tuū fratribus meis. Hunc ſequitur reſponſorius, Bonum eſt confiteri. In eo declaratur, quid ſit narrare & laudare nomen Alleluia.

De Sexageſima. Cap. 31.

PRæſentes reſponſorii cōueniunt & præſenti celebrationi, id eſt, ſeptuageſimæ, & ſtatui temporum, id eſt, principio anni. In iſtis C enim reuelatur miſeria hominis, quali modo cōmeruiſſet captiuitatē: & primordia creaturarum decantantur. Vernum tempus principiū eſt anni. In eo cantantur reſponſorii, qui aſumpti ſunt de hiſtoriis primorum ſanctorum patrum, per quos ſancta religio primæuis temporibus reformata eſt poſt damnationem primæ maſſæ. Reſponſorij de Sexageſima, admonent nos de ſat felice creatione primi hominis, & ſatis miſera mutatione eius, id eſt, de luce in tenebras, de felicitate in miſeriam. Quod poteſt admoneri ex duobus reſponſorijs, ſcili- D cet, Dum deambularet Dominus in paradiſo: &, In ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Reſponſorios huius concluſionis ordinaui iuxta tenorem hiſtoriæ, de qua aſſumpti ſunt.

De Antiphonis matutinalibus in Sexageſima. Cap. 32.

SExageſimæ nomen per obliquum deſcendit à ſeptuageſima. Sexageſima creuit ea ſenario numero & denario. In ſupputatione numerorum ſunt decem inter ſeptuageſimā & ſexageſimā. In hac conſueta denominatione libro- E rum noſtrorū, non ſunt plus quàm ſeptem dies inter ſeptuageſimā & ſexageſimam. Quod non aſtrictà denominatum abſq; prouidentia. Quiſquis enim myſticos ſenſus voluerit ſcrutari, reperiet in ſeptenario numero denariū, hoc eſt, in ſeptem donis Spiritus ſancti perceptionem decem præceptorum legis. Septuageſima perficitur, vt ſæpè dictum eſt, in ſabbato, quod vocatur, clauſum Paſcha. Et ſexageſima in quarta feria, quæ nominatur, medium Paſcha. Tres enim dies ſunt integri à feria quarta vſque in ſabbatum. Vbi datur intelligi, quòd ſi quis peccatorum remiſſionem dignè & ordi-

A narè quęſierit in primordio ſuæ conuerſionis, ad contemplationem perueniet ſanctę Trinitatis. Septuaginta annis fuerunt patres noſtri in captiuitate, circa terminum ſeptuageſimæ ſupputationis meruerunt reuocari de captiuitate. Illa captiuitas præfigurabat captiuitatē Chriſtiani populi, quam patitur ſub diabolo & miniſtris eius. Ipſa deploratur in pſalmo, Miſerere mei Deus. Pſalmus, Miſerere mei Deus, continetur numero quinquageſimo: Qui numerus orditur ex quinario numero. Quinario enim ſenſu noſtrum peccatum colligitur. Pſalmus, B Confitemini Domino, continetur numero centeſimo ſeptimodecimo. Per hunc numerum deſignatur regnum Dei perpetuū. Qui in pſalmo, Miſerere mei Deus, ſatisfacit pœnitendo, & publicè confitendo peccata ſua in terra aliena, hic meretur reuocari & reſtitui regno Chriſti per pſalmum, Confitemini Domino. Satisfactionē memorāt pœnitentis primæ antiphonæ de pſalmo, Miſerere mei Deus. Duabus ex cauſis peccamus: aut quandò dimittimus quod facere debuimus: aut quandò facimus, quod non debuimus facere: contra quæ quidem pugnare nos C conuenit. Pro peccato delicti clamat prima antiphona, Miſerere mei Deus, & à delicto meo mūda me: quia tibi ſoli peccaui. Poſtquàm mens hanc ſcintillam lucis perceperit ea dono Spiritus ſancti, & perſeuerauerit clamare verba antiphonę, iam initium capit redeundi ex captiuitate. Poſt præſentem pſalmum, id eſt, Miſerere mei Deus, ſequitur pſalmus, Confitemini Domino quoniā bonus. Huius pſalmi, id eſt, cēteſimi ſeptimidecimi, initia, & concluſio quinquageſimi pſalmi, conueniunt: Vtræq; partes beneficia Dei recolunt. Initia verò quinquageſi- D mi pſalmi, & termini centeſimi ſeptimidecimi pſalmi, mutuò reſpōdent. In initiis pſalmi quinquageſimi, eſt confeſſio peccatorum ad abluenda peccata: in terminis centeſimi ſeptimidecimi, eſt confeſſio lætitiæ ꝓ perceptis beneficiis & gratiarum actio. Tanta eſt Dei miſericordia erga pœnitentes, vt à gradu timoris ſuſcipiantur gradu pietatis, & à gradu humilitatis ſuſcipiantur gradu exaltationis. Antiphonæ primę de pſalmo, Miſerere mei Deus, recolunt ſententiam dicentē: Iuſtus in principio accuſator eſt ſui: Et antiphonæ de pſalmo, Confitemini Do- E mino, tenent ordinē Euangelii, dicentis: Cùm vocatus fueris, vade, recumbe in nouiſſimo loco, vt cùm venerit, qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, aſcende ſuperiùs: tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus. Iuxta hanc ſententiam verſus, ſurſùm tendunt antiphonæ præſentis pſalmi: Qui per pœnitentiam reuocātur ad Eccleſiam, per gradus humilitatis debent aſcendere. Antiphona, Confitebor tibi, ad lætitiam pertinet, dicente Caſſiodoro in tractatu eiuſdem pſalmi: Breuiter edicimus, vt hanc confeſſionem lætiſſimam, poſt percepta beneficia ſuſam intelligere debeamus: At cæteræ antiphonæ ſequentium pſalmorum, vadunt per

ordinem conteatus ſingulorum pſalmorum. Cùm enim venerimus, Deo miſeraote, ad luca, vbi ordo ſe commutauerit, dicemus ibi quod Dominus dederit.

De Quinquageſima. Cap. 33.

QVinquageſima per obliquum deſcendens, ſtat à ſeptuageſima in tertio gradu. Nam & Abraham tertia ętate mundi eatitit. Quinquageſima habet denominationem à quinario numero. Quinarius enim numerus congruit exteriori homini, qui quinq; ſenſibus vegetatur, ſiue ad bonum, ſiue ad malum. Quinquageſimus pſalmus habet vocem pœnitentis. Quinquageſimus aonus ponitur in iubileo. Quinquageſima habet reſponſum in ipſa die reſurrectionis Domini. Nam à quinquageſima ſunt quinquaginta dies vſque ad Paſcha Domini. Qui in quinquageſima orat pro peccato, conſequitur lætitiam in Paſcha Domini. Reſponſorios de Noe, qui in iſto ordine habent locum, inuéni coniunctos in Romanis antiphonarijs cum antiquis reſponſoriis de Quadrageſima. De qua coniunctione non eſt mihi aliquid dicendum, præſertìm cùm in ipſo ſequar modernos in noſtra Eccleſia, qui cum reſponſoriis de quinquageſima ante Abraham poſuerunt eos. Iuxta conteatum ſcilicet hiſtoriæ ordo eſt, vt inter reſpooſorios de Adam & Abraham, inſerti ſint de Noe. Quomodò conueniens ſit numeri ſacramentum quadraginta dierum & noctium, quibus cæli aperti ſunt, cum hebdomada præſenti, occaſionem intelligendi ponam ex dictis ſancti Auguſtini, vt inuéni in volumine Eugypij, capitulo ſeaageſimoprimo: Quadraginta diebus & quadraginta noctibus pluit, quia omnis reatus peccatorum in decem præceptis legis amittitur per vniuerſum orbem terrarum, qui quatuor partibus continetur. Decem quippe quater ducta, quadraginta faciunt. Siue ergò ille reatus, qui ad dies pertinet ex rerum proſperitate, ſiue qui ad noctes ex rerum aduerſitate contractus ſit, ſacramento baptiſmi cæleſtis abluitur. Hi enim qui reformandi ſunt per baptiſmum, oportet rimas tangere quadrageſimarii & ſenarii numeri. Per baptiſmum recolligitur diſperſus primus homo Adam per quatuor partes mundi ad vnum corpus Chriſti: Corpus Chriſti legitur fabricatum per quadraginta & ſex annos. De quo myſterio ex dictis Auguſtini habemus ſcriptum in libello officiali, in loco vbi ſcribitur de feria quarta, quæ vocatur caput ieiunii. A præſenti feria quarta ſunt quadragintaſex dies vſque ad publicum baptiſmum. Quamuis ordo non teneat, vt in eadem feria quarta primò cantetur reſponſorius, Quadraginta dies & noctes: tamen iuxta ordinem Hiſtoriæ primus cantatur in ea Dominica nocte, cui ſubditur in ſua hebdomada feria quarta caput ieiunii. Et iuxta ordinem hiſtoriæ & iuxta ſacramentum, quod cuditur de ratiocinatione quadrageſimi numeri, congruum locũ habent reſpooſorii de Noe in quinquageſima ante Abraham. Reſponſorios de Abraham, vt priores ordinaui, iuxta ordinem hiſtoriæ, & in nouiſſimo poſui duo de Euangeliis, quæ in eadẽ hebdomada leguntur.

De Antiphonis in matutinis in Quinquageſima. Cap. 34.

IN iſto ordine dicit antiphona: Secundùm multitudinẽ miſerationum tuarum dele iniquitatem meam. In iſta oratur venia pro his, quę operati ſumus contra legem Domini. In priore Dominica deprecati ſumus pro his, quia ea quę debuimus facere, non ſecimus: in iſta deprecamur pro his, quia fecimus quæ non debueramus facere. Poſt has duas antiphonas datur gratiarum actio in antiphona de pſalmo ſecundo, ac ſi ſe credat mens adeptam eſſe qđ deprecata eſt. Vndè dicit Caſſiodorus in tractatu memorato: Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus meus es tu, & exaltabo te. In primo enim commate dicit, Confitebor tibi: quod ad gratiarum pertinet actionem: in ſecũdo, Exaltabo te: quia prædicationibus beatorum per cunctas gentes exaltatur Dominus Chriſtus, qui reddit bonum pro malo.

De Quadrageſima. Cap. 35.

MEtenſes ſolent canere inuitatoriũ in media quadrageſima, Non ſit vobis vanum manè ſurgere ante lucem, quia promiſit Dominus coronam vigilantibus. Hæc enim antiphona continet quandam exhortationem congruam ad præſens tempus. Idcircò viſum eſt mihi, vt in capite quadrageſimalis temporis prępona illam. Reſponſorii de quadrageſima, ſunt clauis & tituli de conuerſatione & ſtatu totius quadrageſimæ. In his enim diebus oportet corrigere mores noſtros, ieiunare, plorare, orare, patientes eſſe, vigilare, pœnitere, eleemoſynam dare prę cæteris temporibus anni. In iſto catalogo ſpurcitia hominum abſtergitur, & lauatur homo ab omnibus inquinamentis. Reſpõſorios de ieiunio ſic mihi viſum fuit ſcribendos, vt primus ſtatueretur, Emendemus in melius, quę ignorãtes peccauimus. Ordo eſt, ſi quis voluerit conuerſionis iter arripere, vt primò dimittat vitia. Quid poſteà agendũ ſit, ſecundus reſponſorius monſtrat, In ieiunio & fletu. Quid per hanc caſtigationẽ conſequatur pia mens, tertius reſponſorius monſtrat, Paradiſi portas aperiet nobis ieiunii tẽpus. Prępoſitis enim reſponſoriis, qui de ieiunio prædicant, ſequitur alter modus ablutionis, id eſt, per cor pœnitens: Necnon & tertius, id eſt, eleemoſynarũ. Proptereà de ieiunio præponuntur, quia præcipuè quadrageſimale tempus ieiunio conſecratum eſt. Reſponſoriũ, (Pater peccaui in cęlum,) abſtuli de iſto loco, & poſui illum in ea hebdomada quandò id Euangelium legimus; vndè

vndè aſſumptus eſt. More noſtro ſubdidi poſt hos reſponſorios, reſponſorios ad tertiam & ſextam & nonam, Quos ſcripſi duobus ordinibus. Noſtra regio ſolita eſt ad tertiã canere p duas hebdomadas, Participem me fac Deus, & cæteros qui inſcribuntur in Metenſi Antiphonario. De memorato reſponſorio facta eſt mẽtio in vita S. Ambroſij. Ipſe de ſe narrat, quid ſenſus memorati verſus apud ſe recoleretur in ſua oratione, id eſt, vt participem eum faceret Deus in quadrageſimali tempore omniũ timentium ſe, quandò ei reuelatum fuit de ſanctis martyribus Geruaſio & Protaſio. Etenim inuéni alteros reſponſorios breuiores in Romano Antiphonario. Scripſi vtrumque ordinem in noſtro Antiphonario. Aliquoties enim iſtos cantamus, aliquoties illos. Quadrageſima denominatur à quatuor. Hæc denominatio in quarto loco ſtat à ſuo authentico, id eſt, à ſeptuageſima, & habet ſuam perfectionem in cęna Domini, quandò lauantur pedes fratrum, & pauimenta Eccleſiarum. Verè qui quadraginta dies ſtuduerit ſub diſciplina conſtringi, quæ oſtenſa eſt in reſponſoriis de Quadrageſima, nõ eſt dubium quin in cœna Domini poſſit notari cultui munditiæ.

De Antiphonis matutinalibus in Quadrageſima. Cap. 36.

PRima Antiphona in matutinis dicit, Cor mundum crea in me Deus, ſpiritum rectũ innoua in viſceribus meis. Nam & præſentes Antiphonæ, ſicut & cætera officia, quæ pertinent ad iſtum diem, inſtruunt, qualem intentionem abſtinentes debeant exhibere ſuam coram Deo in tempore emundationis ſuæ. Antiphona, Cor mundũ crea in me Deus, poſtulat rectam cogitationẽ in abſtinente. Quod enim eſt, Cor mundum crea in me Deus: idipſum repetitur, Spiritum rectum innoua in viſceribus meis. Spiritus rectus ad cor mundum pertinet: Crea, & innoua, vnum poſtulant. Antiphona, O Domine ſaluum me fac, O Domine benè proſperare, poſtulat, per interiectionem, O, id eſt, per magnum deſiderium, vt Dominus abſtinentẽ ſaluum faciat à peccatis, & quod aſperum videtur & naufragoſum in diebus abſtinẽtiæ, Dominus faciat illud tranquillum & portabile atque ſerenum. Quod eſt alio modo dicere, Hanc proſperitatem tribuat Dominus abſtinentibus, vt in abſtinentia, quam inchoauerunt in iſto tempore, perſeuerent vſque in finem. Tertia Antiphona, Sic benedicam te in vita mea: rogat, vt ſic ſe firmato in his, quæ ſuperiùs dixi, de in inſiſtat bonis operibus: hoc eſt enim benedicere Dominum, vigilanter inſiſtere in bonis operibus. Et deincèps, Leuabo manus meas, in oratione in modum crucis. Nè ventus elationis deſtituat tale ædificium, poſtulatur in quarta Antiphona ſpiritus humilitatis & anima contrita, & in his oblationibus

A & holocauſtis ſuſcipi mitiorem à Domino. Antiphona quinta, Laudate Dominum cæli cælorum, tenet ordinem pſalmi. Excipitur ſol & luna, quæ reſeruantur ad hiſtoriam Ioſeph.

De Reſponſoriis, qui canuntur de Iſaac & Iacob. Cap. 37.

REſponſorij de Iſaac & Iacob, iuxta ordinem hiſtoriæ, ſtant poſt Abraham patrem illorum. Nam & hos iuxta ordinem hiſtoriæ ſtatui. In nouiſſimo loco præſentium reſpon-
B ſoriorũ ſtat reſponſorius, Pater peccaui in cælum, propter Euangelium quod legitur in ſabbato præſentis hebdomadę, vndè aſſumptus eſt. Rato ordine ſtat iſte reſponſorius poſt reſponſorios de Iacob, qui memorat exulẽ reuerſum de exilio. Vtique Iacob reuerſus eſt de exilio ad patriam. potuit inſtitutor officiorum, denominationem triceſimam ponere in iſto ordine iuxta quantitatem numerorum: ſed quia denominatio ſeptuageſimę & ſexageſimę & quinquageſimę præfationes ſunt quadrageſimæ, quę denominatio currit per totum tempus ieiunij
C vſque in paſcha Domini, ab illa, id eſt, quadrageſima ceſſant ſequentes denominationes.

De Antiphonis in Matutinis. Cap. 38.

PRima Antiphona dicit: [Domine, labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.] In iſta hebdomada memoratur conſolatio illa, quam populus Dei audiuit per os Aggæi & Zacharię prophetarum poſt tribulationem, quam paſſi ſunt ſub Aſſuero rege. Renouatio mentis illius populi ad gaudia ædificandi templi, memoratur per pręſentes An-
D tiphonas. Poſt intermiſſum opus, & iterùm inceptum, dicitur Antiphona, [Domine, labia mea aperies.] Iſte mos adhuc ſeruatur in Eccleſia. Poſt intermiſſum colloquium tempore noctis per præſentem verſum repetitur iterùm colloquium. Sequitur Antiphona, Dextera Domini fecit virtutem, Dextera Domini fecit hanc virtutem, vt inciperetur reædificari domus Domini, & ad hoc factus eſt Dominus adiutor. Ereptus populus de camino, quem præparauit ei Aſſuerus, alius ſcilicet Nabuchodonoſor, meritò Antiphonam cantat Deo, [Trium puerorum cantemus hymnum.] Mul-
E ti aduerſarij voluerũt turbare populum Dei, ne ædificaret domum Dei: ſed quia à Domino erat hoc ſtatutum, nõ valebant deſtruere opus illud: hoc memorat Antiphona, [Statuit ea in æternum, & in ſeculum ſeculi]

De Reſponſoriis Ioſeph. Cap. 39.

FRatres Ioſeph adorauerunt Ioſeph: quoniam venturum erat vt Eccleſia adoraret Chriſtum. Idcircò ſuis reſponſoriis præponitur Antiphona inuitatoria, [Adoremus Deum. Reſponſorios verò de eodem Ioſeph, ordinaui iuxta contextum hiſtoriæ

De

De Antiphonis in Matutinis. Cap. 40.

A Prima Antiphona eſt, Benignè fac: vel, vt quidam dicunt, Fac benignè: quod non continetur in tranſlatione propria, vndè Antiphonarius aſſumptus eſt, ſed, Benignè fac in bona voluntate tua. In iſta hebdomada recolitur conſummatio murorum Hieruſalem, quæ facta eſt ſub Neemia. Pro qua conſummatione præuenit precatio in præſenti Antiphona, dicente: Benignè fac in bona voluntate tua Domine, vt ædificentur muri Hieruſalem. B Impedimentum aduerſariorum Neemiæ, qui volebant infatuare opus illud, explanatur in libro Eſdræ: Sed Dominus reſiſtebat illis, hortante Neemia ſic: Nolite timere à facie eorum, Domini magni & terribilis memètote. Vice iſtius ſententiæ cantatur Antiphona, Dominus mihi adiutor eſt, non timebo quid faciat mihi homo. In iſta nocte mutantur de ſuo ordine duæ Antiphonæ, id eſt, iſta, quæ iuxta ordinem, versùs caput pſalmi poſt Antiphonam, Bonum eſt ſperare in Domino, deberet ſtare, Et, ſol & luna, quæ deſcendendo à capite pſalmi, C deberet ſtare ante Antiphonã, Statuit ea in æternum: verſo ordine, iſta ſtat in priore loco, & illa in poſteriore. Iſta conſolatur fratres in magna tribulatione, quam patiebantur ab inſurgentibus in ſe, quibus conuenit Dei ſolius recordari, & non timere hominem. Idcirco iuxta verſum, De tribulatione inuocaui Dominũ, ſtat Antiphona maximæ conſolationis, Dominus mihi adiutor eſt. Spes enim tepidis ſolet arridere. Qui cogitant ſe defendere contra imminentem hoſtem neceſsè habent dicere Antiphonam: D Deus miſereatur & benedicat nobis. Legitur in inferioribus partibus hiſtoriæ memoratæ. Factum eſt autem cùm audiſſent omnes inimici noſtri vt timerent vniuerſæ gentes, quæ erant in circuitu noſtro, & conciderent inter ſemetipſos. Hæc ſententia poteſt non inconuenienter aptari Antiphonæ, [Vim virtutis ſuæ oblitus eſt ignis, vt pueri tui liberarentur illæſi.] Furor ignis, qui erat contra Neemiam, & pueros ſuos in vniuerſis gentibus, quę erant in circuitu Hieruſalem, ſopitus eſt, cùm conſummatus fuit murus Hieruſalem. Poteſt E hæc Antiphona, [Vim virtutis ſuæ oblitus eſt ignis,] ſpecialiter accipi de caſtitate Ioſeph inuiolabili: Quandò domina ſua exarſit libidine in eum, vis ignis libidinoſi extincta eſt in Ioſeph, vt ipſe puer innocens permaneret. Antiphonæ de pſalmo, Laudate Dominum de cælis, ceperunt currere per ordinem: Sed iſte ordo mutatur in verſu, Laudate eũ ſol & luna. Népe hoc factum eſt propter hanc cõuenientiam, quam habent inter ſe reſponſorij de Ioſeph, & iſta Antiphona, quę facit aliquam mentionem de ſomnio Ioſeph, in quo vidit ſolem & lunam ſe adorare, quæ eſt prophetia de Chriſto. Reſeruata ea de ſuo ordine vſque ad hanc noctẽ, propter dictam cauſam, ordo poſtulabat poſt laudem Angelorum, ſequi laudem cæli cælorum & omnium aquarum: iuxta ordinem ſequitur tunc Antiphona, [Statuit ea,] quæ iuxta congruentiam ſuæ interpretationis, ſtat in conuenienti loco.

De media Quadrageſima. Cap. 41.

Reſponſorij de Moyſe, vadunt per contextum hiſtoriæ, vſque ad reſponſorios de Ioſue. Inter reſponſorios de Ioſue, inueni vnũ de Micheą propheta, id eſt, popule meus, quid feci tibi, quem prænotaui ex auctore proprio, de quo aſſumptus eſt. Qui ideircò conueniens eſt præſenti loco, quoniam ſuperiorem hiſtoriam depingit.

De Antiphonis Matutinalibus. Cap. 42.

Antiphonæ pręſentes, temporibus Moyſis & Ioſuę coaptantur, & temporibus Neemiæ. In nocte quandò iſtæ Antiphonæ cantantur, cantantur reſponſorij de Moyſe & Ioſue: Moyſes docuit ſacrificium offerre Deo. De ſacrificio nempe dicit prima Antiphona, Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ. Tempora patrũ antiquorum replicantur in hiſtoria Neemiæ. Inter cætera ſic in ea ſcribitur de tempore Ioſuę: Dediſti eis regna & populos, & partitus es eis ſortes, vt poſſiderent terram Seon. Et cætera. Vbi ſors intercedit, humanum conſilium abſcedit: Vbi humanum conſilium aut refugium abeſt, ibi eſt ſpes ſola in Domino, de qua Antiphona dicit: Bonum eſt ſperare in Domino. Et infrà: Et venerunt filij, & poſſederunt terram, & humiliaſti coram eis habitatores terrę. Huius ſententiæ proximus eſt ſenſus nouiſſimi pſalmi, DEVS miſereatur noſtri, Vndè Antiphona eſt, Benedicat nos DEVS Deus noſter, & benedicat nobis. In benedictione enim poſſederunt filij terram. Tunc metuebant Dominum omnes habitatores terrę, quos Deus humiliauit ante filios Iſrael. Et infrà, vndè ſuprà: In tempore tribulationis ſuę, clamauerunt ad te, & tu de cælo exaudiſti, & ſecundum miſerationes tuas multas dediſti eis ſaluatores, qui ſaluauerunt eos de manu hoſtiũ ſuorum. Verbis huius ſententię arrident verba antiphonæ, dicentis: Potens es Domine eripere nos, & de manu mortis liberare. In ſubſequentibus hiſtorię memoratæ, ſequitur catalogus regum Iudæorum, qui peccauerunt in Dominum. Pro quo, verſa vice, cantatur Antiphona in iſto ordine: Reges terræ & omnes populi, laudate Deum. Tẽporibus Neemię conueniunt memoratę Antiphonę ſic: Scriptũ eſt in inferioribus partibus hiſtorię: Statuemus ſuper nos pręcepta, vt demus tertiam partem ſicli per annum ad opus DEI noſtri domus, ad panes propoſitionis, & ad ſacrificium ſempiternum

num in ſabbatis & Kalendis, in ſolennitatibus & in ſanctificatis, & pro peccato, vt exoretur pro Iſrael. Huic ſententiæ congruit Antiphona, [Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ.] Sequitur: Reliqua verò plebs miſit ſortẽ, vt tollerent vnam partem de decem, qui habitaturi ſunt in Hieruſalem. Notum eſt his qui hiſtoriam Eſdræ legunt, plebem iſtam, quæ nunc ſortem miſit pro his qui habitaturi ſunt Hieruſalem, & Neemiam confiſos eſſe in ſola ſpe cæleſti & in via & in patria: ideò ex eorum perſona non immeritò cantatur Antiphona, Bonum eſt ſperare in DOMINO. Et ſequitur infrà: Benedixit autem populus omnibus viris, qui ſe ſpontè obtulerant, vt habitarent in Hieruſalem. Pro iſtis verbis ſtat Antiphona [Benedicat nos DEVS DEVS noſter.] Sequitur in fine libri, [De filiis Ioiadæ filij Eliaſib, gener erat Sanaballath Oronites, quem fugaui à me: Recordare Domine D E V S meus aduerſus eos, qui polluunt ſacerdotium. Et cætera: Mente canebat Neemias Antiphonam, [Potens es Domine, eripe nos,] qui effugauit generum ducis: Non timuit mortem ab homine ſibi inferri, qui contra potentiam ſeculorum certabat, nè pollueretur ſacerdotium. Poſt hoc ſequitur in hiſtoria, conſtituiſſe eundem Neemiam ordinem totum miniſtrorum DEI. Huius, id eſt, Neemiæ intentionis vice, poteſt Antiphona decantari. [Reges terræ & omnes populi laudate Deum, quia exaltatum eſt nomen eius ſolius.] Repetam quod in ſuperioribus partibus omiſi de ratione Antiphonarum quę ſunt de benedictione. Ab illa Dominica die quandò iã ab Alleluia ſe cõtinet os Eccleſię, id eſt, à ſexageſima vſq; ad reſponſorios de Ioſeph, tres Antiphonæ ſunt, de memorata benedictione, videlicet, [Benedictus es in firmamento cæli:] &, [Hymnum dicite, & ſuperexaltate:] &, [Trium puerorum cantemus hymnum.] Hæ tres Antiphonæ memorant tres pueros, laudantes ſanctam Trinitatem in camino. Antiphona, [In ſpiritu humilitatis,] quæ cantatur in quadrageſima, eſt quædam prædicatio ad totam Eccleſiam pro toto tempore quadrageſimæ afflictionis. Antiphona verò in ſeptuageſima, [Benedicat terra Dominum, & omnia naſcentia in ea, hymnum dicant ei,] humiliter coniungit humanam laudem cum laude Angelorum. Alleluia, cantus eſt Angelorum in cælo. Monſtratur hoc in Apocalypſi Ioannis Apoſtoli, et Benedictio, vndè Antiphona aſſumpta eſt, [Benedicat terra Dominum.] Laus eſt hominum in tribulatione poſitorum, ad ſignificandum, ſocietatem ſanctorum Angelorum eſſe cum his qui pro Deo patiuntur. Cum tribus pueris in camino ignis viſus eſt vir ſimilis filio D E I, & pro hac ſignificatione in ſeptuageſima cũ continuo Alleluia miſcetur Antiphona, [Benedicat terra Dominum, & omnia naſcentia in ea, hymnum ei dicant.]

De Paſſione Domini. Cap. 43.

A DE numero noctium, quæ ad celebrandam paſſionem Domini pertinent, & de amiſſione Gloriæ, dictum eſt in libello ſuprascripto officiali. In duabus hebdomadibus ante paſcha Domini vndecumque potuit colligere cõpoſitor Antiphonarij ſermones conuenientes paſſioni Domini, ſuper eos fecit ſonum cantùs habilem ad id tempus, id eſt, lugubrem, iuxta numerum neceſſariũ reſponſoriorum & Antiphonarum. Antiphonas de vnguento Mariæ mutaui de prima

B feria Metenſis Antiphonarij in ſeptimam feriam. Illa enim die celebrata eſt eadem vnctio, id eſt, pridiè ante Palmas. In die Palmarum inuéni Antiphonam, [Cum Angelis & pueris in benedictione,] & in aliquibus, [Videns Dominus:] ad laudes, [Confundantur.] Viſum eſt mihi, [Confundantur] congruere Chaldæis & Iudæis, qui ſuccẽderunt ignem iræ: [Cum Angelis & pueris,] his, qui laudant Dominum de cælis.] In cœna Domini congregaui illos reſponſorios, in quibus Dominus prędixit diſcipulis ſuis de ſua traditione, & quid egerit orando, & quid Iudas

C econtrà inſidiando & tradendo. Eos quos reperi de Euangelio, excerptos iuxta ordinem Euangeliorum poſui: Cæteros conatus ſum iuxta conſequentiam rerum geſtarum ponere. In nocte paraſceues mutaui de cœna Domini reſponſorium de Eſaia propheta, [Eccè vidimus eum,] qui propriè pertinet ad tempus crucis. Illum ſequitur de Hieremia propheta, [Animã meam dilectam tradidi in manus iniquorum.] Hos duos de prophetis præmiſi. In contextu ſequentium Reſponſoriorũ inſeribitur reſponſorius de Eſaia propheta, [Expandi manus

D meas,] quem non cantamus in iſtis noctibus, ſed in feſtiuitate ſancti Andreæ. Idcircò poſui illum in iſto ordine, quia inuentus eſt in Romano Antiphonario. Cæteri compoſiti ſunt à magiſtris ſanctæ Romanę Eccleſiæ, in quibus compunctio traditionis eius frequentatur, & dolor crucifixionis eius ſtimulat corda fideliũ. In nouiſſimis duobus de Euangelio celebrantur ea, quæ in nouiſſimo peracta ſunt circa paſſionem eius, vſque ad celebrationem ſepulturę in die paraſceues. In ſabbato ſancto recolitur ſepultura eius in aliquibus reſponſoriis, in ali-

E quibus verò planctus & fletus dolentium de nece iniuſta.

De Extinctione luminum circa ſepulturam Domini. Cap. 44.

MOs Eccleſię noſtrę obtinet per três noctes, id eſt, per feriam quintam, quę vocatur Cœna Domini, & per ſextam, quę vocatur Paraſceue, & per ſeptimam, quę vocatur Sabbatum ſanctum, vt extinguantur luminaria Eccleſiæ in nocte. De more ſanctæ matris noſtrę Romanę Eccleſię interrogaui Archidiaconum

num Theodorum memoratæ Eccleſiæ, ſcilicet Romanæ: Qui reſpondit: Soleo eſſe cum Apoſtolico in Lateranis, quando officium celebratur de cœna Domini. Nihil enim ibi in eadem nocte obſeruatur de extinctione luminum. In feria ſexta nullum lumen habetur lampadum ſiue cereorum in Eccleſia in Hieruſalem, quamdiù dominus Apoſtolicus ibi orationes ſolennes facit, aut quamdiù crux ſalutatur: Sed tamen in ipſa die nouus ignis accenditur, de quo reſeruatur vſq; ad nocturnale officium. Vtriq; mores per rationabile iter gradiuntur. Noſter mos qui extinguit lumina cereorum aut lampadum per tres noctes, docet nos apoſtropham facere de lætitia in triſtitiam, de gaudio in mœſtitiam. Cognitum eſt omnibus, ſignificari Eccleſiæ lætitiam per lumen cereorum & lampadum. Simili modo cantus magìs pertinet ad delectationem & lætitiam mentium, quàm ad luctum & mœſtitiam. Per tres enim noctes extinguuntur lumina, quæ continent in ſe cum ſuis diebus ſeptuagintaduas horas. Per præſentem extinctionem deſignatur extinctio lætitiæ, quæ recolitur facta eſſe in cordibus diſcipulorum Chriſti, quamdiù Chriſtus iacuit in ſepulcro. Siue illa extinctio lætitiæ, quæ facta eſt in cordibus Apoſtolorum poſt traditionẽ Domini vſquedùm intrauit ad eos ianuis clauſis, & oſtendit eis manus & pedes, atque manducauit coram eis. Et benè in eo loco extinguuntur, vbi cantus renouatur, vt innoteſcat in vnoquoque articulo alicuius improuiſæ ſtruturæ affuiſſe ſemper obicem triſtitiæ. De hac re & numero cereorum habemus ſcriptum in libello officiali. Vt enim in ſexta feria iuxta Romanum morem redaccẽditur lumen nouum, hanc habet rationem: In eadem die ſol obſcuratus eſt à ſexta hora vſque ad horam nonam: Inſtar eius obſcurationis extinguuntur lumina conſueta in Eccleſia, & iterùm renouantur, quoniam circa horam nonam reuerſum eſt lumen ſolis ad orbem illuminandum. Per tres enim horas non dedit lumen ſuum, vt prædicaret orbi, tribus diebus & tribus noctibus creatorem ſuum & operatorem obſcuraturum ſe in ſepulcro. Et propter neceſſitatem communem redaccẽditur in ſancta Romana Eccleſia eodem die, vt ex illo cibi coquantur, & reſeruetur ad vſum noctis neceſſarium. In eadem verò nocte, id eſt, Dominica quæ pertinet ad reſurrectionem Chriſti, cauſa ſignificandi myſterij, omnia lumina renouantur. Propter ſacramentum Dominicæ ſepulturæ & reſurrectionis in Dominica nocte, liquet ratum eſſe ordinem, vt cùm ventum fuerit ad officium, quod pertinet ad reſurrectionem Chriſti, nouus ignis & permanſurus exurgat, qui illuminet totam Eccleſiam. Hoc eſt quod dico: Reſeruetur ignis de ſexta feria, vt illuminetur cereus, qui ponitur in vice columnæ ignis ad benedicendum, qui ab initio benedictionis illuminatus eſt. Et cùm benedictus eſt, ab eo illuminentur ſecundus

nium

duo cereus. Cætera luminaria extincta permaneant vſque ad nouiſſimam litaniam, quæ pertinet ad officium Miſſæ de reſurrectione Domini. Tunc accendantur luminaria Eccleſiæ & neophytorum, vt ſignificetur, reſurrectione CHRISTI de terra, illuminandum orbem terrarum.

De Reſurrectione Domini. Cap. 45.

DE numero pſalmorum per paſchales noctes, ſcripſimus quod potuimus, in memorato libello, qui vocatur, officialis. In noſtro Antiphonario reperitur ordo, qui in Romano Antiphonario eſt, Antiphonarum & reſponſoriorum de Paſchalibus diebus. In eo ordine non inueniuntur Antiphonæ, quas ſolemus canere in nocte reſurrectionis Domini ſuper nocturnales pſalmos, id eſt, [Ego ſum qui ſum:] &, [Poſtulaui patrem meum:] &, [Ego dormiui.] Neſcio vndè eas collegiſſent Metenſes. Vnum ſcio, quia verba habent conſonantia reſurrectioni Chriſti. Prima Antiphona, [Ego ſum qui ſum, oſtendit CHRISTVM crucifixum Deum eſſe, & Dei voluntatẽ non eſſe cum impiis qui Chriſtum voluerunt extinguere: ſed cum illis Iudæis, qui in lege DEI veraciter perſeuerauerunt, ſicut Petrus & Paulus fecerunt. Antiphona, [Poſtulaui patrem meum,] docet gentilẽ populum additum eſſe gregi Chriſti per paſſionem ſuam. Tertia verò, [Ego dormiui,] Chriſti reſurrectionem monſtrat. Reſponſorios diſtinctos reperi in Antiphonario Metenſi per ſingulas quaſque ferias vſque ad quintam feriam. Viſum mihi fuit rationi congruere, vt quia quinque feriæ deputatos reſponſorios habuerunt, ſextæ & ſeptimæ non deeſſet hęc proprietas, iuxta ordinem Euangelij in capite debui reſponſorium depingere, [Dum tranſiſſet ſabbatum:] Sed propter nobilitatem cantus, & manifeſtam explanationẽ reſurrectionis Domini iuxta tenorem plurimorum Antiphonariorum poſui in capite, [Angelus Domini deſcendit de cęlo,] Quem ſequuntur duo iuxta textum Euangelij, id eſt, [Dum tranſiſſet Sabbatum,] Et, [Angelus Domini locutus eſt mulieribus.]

De Feria ſecunda. Cap. 46.

MAria Magdalene reſurrectionem Domini declarat. Introduxit vos Dominus,] competentibus Iudæis loquitur. [De ore prudentis,] conuenit ſuperioribus verbis, ſcilicet melli & legi Domini.

De Feria tertia. Cap. 47.

SVrgens IESVS Dominus noſter,] de reſurrectione Domini ſonat: [Virtute magna,] conſtantiam primorum prædicatorum decantat.

tat. [Si conſurrexiſtis cum Chriſto,] attrahit miniſtros ad locum, vbi victor certaminis eſt,

De Feria quarta. Cap. 48.

IN feria quarta eſt adhuc allocutio ad Iudæos, qui iam inuitantur ad regnum Chriſti. Chriſtus eſt leo de tribu Iuda,& radice Dauid, qui vicit & aperuit ſuis portas cæli. Reſpõſorius, [Expurgate vetus fermentum,] continet in ſe hęc verba, [Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaque epulemur in Domino.] De hac epulatione dicit offertorium, quòd ea die canitur, Panem Angelorum manducauit homo. Reſponſorius, [Chriſtus reſurgens à mortuis,] conſummatam victoriam Chriſti & primitiuæ Eccleſię manifeſtat.

De Feria quinta. Cap. 49.

TVlerunt Dominum meum,] aſſumptus eſt de Euangelio, quod legitur in quinta feria. In reſponſorio [Congratulamini mihi omnes qui diligitis Dominum:] Maria circa monumentum quærit Dominum,& inuenit. In monumento ſepultus eſt Dominus. In reſponſorio, [Populus acquiſitionis,] monſtratur in hac feria mentionem eius populi fieri, qui de præputio acquiſitus eſt Chriſti ſanguine.

De Feria ſexta. Cap. 50.

REſponſorius [Surrexit paſtor bonus,] Oſtẽdit eum reſurrexiſſe, qui in ſexta die animam poſuit pro ouibus ſuis. In hac ſexta die memoratur baptiſmus gẽtium: In reſponſorio, [Dignus es Domine,] prædicatores præcipui laudes dignas dant Chriſto. Etenim, cuius ſanguis effuſus eſt pro noſtra redemptione, dignus eſt reuelare arcana ſcripturæ, quæ de eadem redemptione prelibata ſunt. Reſponſorius, [Data eſt mihi,] de proprio Euangelio excerptus eſt,

De Sabbato. Cap. 51.

OStendit mihi Angelus fontẽ aquæ viuę,] ſic loquitur, quaſi hi loquantur ad Eccleſiam, qui in Chriſto baptizati ſunt; & ſunt agni nouelli, & hodiè reuertuntur ad fontes, vt exuant ſe albis. Quibus ſubditur reſponſorius: [Omnes qui in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.]

De glorioſo Officio, quod fit circa veſpertinales terminos in Paſchali hebdomada in Romana Eccleſia. Cap. 52.

NOtum ſolenniter eſt, canere matrem noſtram Romanam Eccleſiam tres pſalmos ante hymnum Euangelij,& poſt hymnum duos

A per diuerſa altaria diuerſorum locorum. Sępiſſimè tamen ad crucem & ad fontes, vt ex ſcriptis diſcimus, quę continent per diuerſos libellos ordinem Romanum. Simili modò notum eſt, quòd in fine pſalmorum verſum ſolemus dicere ante orationem, quam ſolemus facere genua flectendo, ſiue, vultum declinando in terram. Verſu enim commonemur ad aliquam mutationem, & renouationem mentis, continentem habitũ orationis. De eodem verſu ſcriptum habemus in libello officiali,& in prologo iſtius. Ea enim hic oportet dicere de illo, qui-
B bus intelligatur, qua de re conſuetudo S. Romanę Eccleſię amittat verſum in Paſchalibus diebus, & alter cantus conſtituatur pro eo. Paſchalis enim dies, qui per ſeptẽ dies quaſi vnus dies celebratur, apud nos ordine officij ſui prædicat nobis illud tempus, de quo Ieſus Chriſtus dixit in Euangelio Ioannis: Iterùm autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrũ,& gaudium veſtrum nemo tollet à vobis: &, in illo die me non rogabitis quicquam. Orando enim rogamus quod nondùm habemus. Quod non erit
C neceſſarium, quandò cor electorum gaudebit, & gaudium eorum nemo tollet ab illis, & non erit neceſſe vt aliquid rogent. Vt iam gaudeamus in ſpe ex eo, quod expectamus futurum in re, verſus qui ſolet animum noſtrum reuocare ad aliquam introducendam orationem, aufertur in paſchalibus diebus, & cantatur pro eo ad aliquos curſus diurnales reſponſorius, [Hęc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea,] Exultatio & lętitia vndè reſpõſorius pręſens dicit, clariores efficiuntur in mente noſtra, ſi clariore lingua, id eſt, Hebręa, pronunciatę apud nos fuerint. Ideò in ea ſtatio-
D ne, in qua Apoſtolicus celebrat veſpertinale officium, Alleluia canitur cum omni ſupplemento & excellentia Verſuum & Sequentiarum. In cęteris officiis diurnalibus pro verſibus canitur reſponſorius, Hęc dies. In veſpertinali poſt tres pſalmos canitur vnum Alleluia ante hymnum ſanctę Marię, poſt quartum vnum, poſt quintum vnum, quę pertinent ad crucem & ad fontes. In Romano enim ordine inuenitur in ipſa die reſurrectionis Domini repetitus pſalmus, [In exitu Iſrael.] Hoc enim fit propter multiplicia altaria illius loci, vbi illa die ſtatio fit, Inuenitur etiam à quarta fe-
E ria reſponſorius inditus, [Hęc dies quam fecit Dominus] poſt duo Alleluia, vt demonſtretur, illum fuiſſe primo ſtatutum pro verſibus, ſed dignitate Apoſtolica Alleluia mutatũ eſt pro eis. Eadem enim re factum eſt, vt multi verſus Alleluia, gręca lingua in memorato officio cantantur. In ſexta feria interponitur reſponſorius, [Hæc dies quam fecit Dominus,] inter duo Alleluia, vt opinor, propter loca ſtationum, quę priùs deſignantur per loca vilia, & poſteà nobilia. De quibus ſcribitur in Romano ordine: Vſque ad diem octauum paſchę, iuxta Romanam conſuetudinem, memoratum

curſum celebramus. In nocte enim ſolemus ver- A ſus canere. Scimus duo curricula temporum, diei ſcilicet & noctis, diſtincta eſſe à Domino in Euãgelio Ioannis: Si quis ambulauerit in die, nõ offendit, quia lucẽ huius mũdi videt: Si autẽ ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non eſt in eo. Præſumimus.n. in die, id eſt, in meliore parte huius mundi, in ſpe lætari de futura re: pertimeſcimus verò in nocte, id eſt, in deteriore parte huius mundi, dicẽdo verſum: Nè forte offendamus præſumendo de ſpe, quę poteſt in nobis corrumpi ex noſtra fragilitate, niſi Dominus cuſtodierit nos. Eoſdem pſalmos cãtamus per B ſingulos veſperos, quia vna eademq; dies celebratur. In nocturnali officio eos recolimus, quos ſolemus in ſingulis quibuſq; Dominicis noctibus celebrare.

De reſponſoriis, qui prætitulantur de auctoritate ex perſona ſynagogæ credentis. Cap. 53.

RESponſorij qui prætitulantur de auctoritate, memorant introitum Apoſtolorum ad C Eccleſiam, quæ ex Iudæis collecta eſt ad fidem noui teſtamenti. Proptereà iidem prætitulantur de auctoritate, quoniam, Apoſtoli, quorum habitus præſentibus reſponſoriis decantatur, vice Chriſti auctores extiterunt Iudaicæ Eccleſiæ & gentilis. Primus reſponſorius, [Ego ſicut vitis fructificaui,] blandè colligit partem Iudaicæ plebis ad vnitatem fidei. Sapiẽtia enim illa loquitur in præſenti reſponſorio, de qua dicit Dominus Apoſtolis: Ego enim dabo vobis os & ſapientiam. Ipſa ſapientia blandè & ſuauiter alloquitur populum Iu- D daicum per ora Apoſtolorum, dicens: Tranſite ad me omnes qui concupiſcitis me, hoc eſt, qui concupiſcitis ſapientiam, & à generationibus meis adimplemini, id eſt, à myſteriis, quæ reuelantur per nos Apoſtolos in tempore hoc. In multis antiphonariis inuenitur reſponſorius in ſecundo loco, [Specioſa facta es & ſuauis, altitudo tua ſimilis palmæ indeficienti:] Quem nos ponimus in tertio loco propter reſponſorij conuenientiam: [Delectatio bona] cum primo. Iſte reſponſorius ſecundus, per laudem ſapientiæ hortatur auditores tranſire ad doctores E ſapientiæ. Sapientia eſt delectatio bona: in operibus manuũ illius, diuitiæ multæ. Reſponſorius tertius, [Specioſa facta es,] quodammodò poteſt concinere formidanti animo auditorum, qui non fidunt ſe poſſe aſcendere ad altitudinẽ palmæ, neque viriditati eius indeficienti comparari. Cuius altitudini & pulchritudini altitudo ſapientiæ Apoſtolorum aſſimilata eſt. Ex eorum cœtu fuit aliquando Petrus qui dixit Domino: Exi à me, quia homo peccator ſum. Tali querimoniæ ſubuenit quartus reſponſorius, dicens: Veniens à Libano quàm pulcra facta es, & odor veſtimentorum tuorum ſuper omnia aromata: Ac ſi dicatur rudi auditori: Noli timere: Cùm veneris à Libano baptiſmi, pulchra eris, & odor veſtimentorũ tuorũ erit ſuper omnia aromata veteris teſtamẽti. Poſt hos ſequitur quintus reſpõſorius de Apocalypſi, [Audiui vocem in cælo tamquàm vocem tonitrui magni, Regnabit Deus noſter, & cætera.] In iſto reſponſorio eſt locutio ad baptizatos, & memoratur victoria Chriſti, qui dixit, Confidite, ego vici mundum. Sequitur ſextus: [Audiui vocem in cęlo Angelorum multorum, dicentium: Timete Dominum, & date claritatem illi.] Ac ſi dicatur, Illum timete, & illi date claritatem, cuius victoria vobis intonuit in ſuperiore reſponſorio, quia ipſe Chriſtus, qui vos eripuit de regno diaboli, & fecit eſſe ſuum regnum; ipſe eſt, qui fecit cælum & terram, mare & fontes aquarum. In primis reſponſoriis narratur adunatio ad vnam fidem auditorum & præpoſitorum: In ſequentibus reſponſoriis monſtratur Eccleſiæ, quæ nunc collecta eſt, myſterium ſponſi & ſponſæ de quibus ipſa procreata eſt. Ipſa ſponſa eſt Hieruſalem, & idcircò frequenter præſens ſponſa memoratur per Hieruſalem, vt per hoc mens vertatur cantorum in iſtis reſponſoriis ad primitiuam Eccleſiam, quæ primò cœpit creſcere in Hieruſalem. Septimus reſponſorius, [Locutus eſt ad me vnus ex ſeptem Angelis,] profert perſonam alicuius eximij auditoris, dicẽtis ad ciues ſuos, Locutus eſt ad me vnus ex ſeptem, id eſt, ex perfectis prædicatoribus: Veni, oſtendam tibi nouam nuptam ſponſam agni. Quòd eſt aperte dicere, Myſterium illud oſtendam tibi, quòd eſt in Chriſto & in Eccleſia. Narratur in octauo reſponſorio, quid vidiſſet adſpiciens, [Vidi Hieruſalem deſcendentem de cælo, ornatam auro mundo, & cætera.] Ideò vidi Hieruſalem deſcendentem de cælo, quia ſic mihi dixit vnus ex Angelis, Omne datum optimum, & omne donum perfectum, de ſurſùm eſt, deſcendens à patre luminum. In ceteris reſponſoriis narratur pulchritudo ſtructuræ Hieruſalem, quæ omnia oportet intelligi myſticè de ſpiritualibus ædificiis, & cæleſti Hieruſalem. In nono deſcribitur porta eius: in decimo, plateæ eius: in vndecimo aperitur, quòd ipſa Hieruſalem ſit ciuitas magna cęleſtis, quæ tamen adhuc in ſeculo retinetur pro tabernaculo Dei. In duodecimo eliquatur, quòd populus Iſrael credens in Deum, Deo laudes decantet in eadem ciuitate, in qua priùs Dauid regnauit & cũ ſuis cantoribus DEO laudes canebat. In tertiodecimo, more Moyſis, qui per verba reſponſorij, [Docete filios veſtros,] admonuit populum antequàm moreretur, vt memoriter teneret legem DOMINI, admonetur populus Chriſtianus ex circumciſione, vt doceat poſteritatem ſuam legem Chriſtianam memoriter tenere. Iuxta tenorem officiorũ, quę continẽt in ſe perſonã primitiuæ Eccleſię, oportet præſentes reſpõſorios p tres hebdomadas decãtari.

De

De Reſponſorijs Pſalmorum cum Alleluia ex perſona filiæ. Cap. 54.

PRæſentes reſponſorii, qui præticulantur de pſalmis, conantur monſtrare intentionem eorum, qui olim habitauerunt in Babylone, id eſt, in confuſione iſtius mundi,& poſteà deſiderium habuerũt indè reuocari per prædicationem, & orationem, & doctrinam eorũ prædicatorum, qui de Hieruſalem deſcenderunt viſere eos. Idcircò primus reſponſorius eſt de pſalmo, [Super flumina Babylonis, illic ſedimus & fleuimus dum recordaremur Sion.] Ipſe reſponſorius nominatus, [Si oblitus fuero tui Hieruſalem, obliuiſcatur me dextera mea.] Iſte reſponſorius feruens ſtudium gentilitatis monſtrat poſt conuerſionem eius, adeò, vt mala ſibi optet, ſi deincèps oblitus fuerit matris ſuæ Hieruſalem. Secundus reſponſorius, [In toto corde meo exquiſiui te,] iuxta ſenſum verborum ſuorum præponi potuiſſet, quia exponit cuiuſdam cor gentilis tale, quale fuit Cornelij. Sed, vt prędixi, ad manifeſtandam totã ſeriem præſentium reſponſoriorum, de memorato pſalmo primus reſponſorius ſumptus eſt, in quo plurimùm queritur propter repagula Babyloniæ captiuitatis. In tertio reſponſorio, id eſt, [Deduc me in ſemita mandatorum tuorum] poſtulatur via exeundi de Babylone, & intrandi Hieruſalem. Ipſe qui fuit Babylon, profiteruc errorem ſuũ in quinto reſponſorio, [Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquę, & timuerunt.] Ac ſi dicat, Quàm diù meritò bruto animali comparatus fui, non potui te videre: Nunc rationabili ſenſu deditus ego & populus meus, videmus te DEVM eſſe, & timemus. Quomodò hoc ſit factum, in ſequentibus eliquatur: Vocem dederunt nubes, Hanc vocẽ audiuit populus iſte primò in Effrata, vt reſpõſorius ſextus dicit, quoniam ibi natus eſt Chriſtus, Ipſa inuenta eſt in campis gentium. Qui deſcenderunt de Hieruſalẽ, adocauerunt Deũ cum populo, qui de Babylone reuocatus eſt, in ſua eccleſia. In ipſa eccleſia perſeuerant pedes Domini, id eſt,* viſiones Euangelicæ. Poſt quàm pedes Domini ſteterunt in gentili populo, cœperunt habitatores Babyloniæ ciuitatis iccidere eum, & conari euellere eum de ſtatione ſua, dicuntque ei in ſeptimo reſponſorio, [Hymnum cantate nobis.] Superbus Babylonius & arrogans, vult ſibi luſus & delicias de Dei canticis exhiberi. Quibus reſpondendum eſt, Quomodò cantabimus canticum Domini in terra aliena? Miror cur ſubiunctum ſit Alleluia prauæ irriſioni, id eſt, [Hymnum cantate nobis Alleluia,] pro quo mutaui, [Alleluia, ait Babylon.] Ob defenſionem contra iſtos Babylonios cantatur reſponſorius octauus, [Iudica iudicium meum,] & iterùm nonus, [Fac cum ſeruo tuo.] Poſt hanc perſecutionem ſequitur liberatio Domini. Pro qua liberatione dicit reſponſorius decimus: [Dicant nunc qui redé-
A pti ſunt à Domino.] Quid habeant dicere, vndecimus reſponſorius manifeſtat: [Bonum eſt confiteri Domino, & pſallere.] Quarè? quia ex omnibus tribulationibus noſtris liberauit nos Dominus. Sequitur duodecimus reſponſorius, [Deus canticum nouum cantabo tibi. De quo Caſſiodorus in tractatu pſalmi, Benedictus Dominus DEVS meus, ità: Venit, inquit, ad ordinem ſecundum, in quo ſe poſt liberationem ſpiritalium nequitiarum & immaniũ populorum per nouum canticum propheta gratias agere Deo pollicetur. Et infrà: Nouum
B enim meritò dicitur, quia dum non ſit à Iudęis receptus, quibus promiſſus fuerat vt veniret, tranſiuit ad gentes. Sequitur, In pſalterio decem chordarum pſallam tibi. Et infrà: Pſalterium decem chordarum eſt decalogus, qui datus eſt tribubus Hebræorum. Et, vt ambo teſtamenta vnum habere manifeſtaret auctorẽ, in vtriſq; ſe Chriſto Domino pſallere compromiſit. Præſens Eccleſia nõ eſt contenta, vt ipſa ſola cantet Deo: Mauult diuulgare nomen eius toto orbe per reſponſorium tertiumdecimum; [Narrabo nomen tuum fratribus meis. Quid di
C cat fratribus ſuis quartusdecimus reſponſorius monſtrat, dicens: [In Eccleſijs benedicite Dominum.] In iſto reſponſorio ſeparat fideles à conuenticulis hæreticorum, & prauorum, ac rogat Deũ laudare in Eccleſijs, in quibus vna fides eſt, & doctrina Apoſtolorum. Et iterùm decimusquintus, [Cantate Deo, pſalmum dicite ei,] hortatur populos, vt in his quæ audierant, fideli mente præſumentes, laudes DEO hymnica exultatione concelebrent: Idcircò aſſumuntur præſentes reſponſorij de pſalterio,
D quod eſt decem chordarum; in quibus dilectio Dei propter tria, & dilectio proximi propter ſeptem deſignatur, vt ex reſponſorijs pſalterij proles ſe inſinuet diligere ſponſum matris ſuæ, & matrem ſuam, & loqui ſe, ac reſpondere ciuitati Hieruſalẽ, quæ in cælo habitat. Tria enim officia diurnalia, id eſt, [Cantare Domino,] &, [Vocem iocunditatis,] &, [Exaudi Domine vocem meam,] recolunt eadem tempora, quæ memorantur per pręſentes reſponſorios. Idcircò nil delinquit qui præſentes reſponſorios cantauerit per tres hebdomadas, id eſt, ab of-
E ficio [Cantare Domino,] vſque ad Pentecoſtẽ, ſalua & celebrata feſtiuitate Aſcenſionis Chriſti. Neq; reprehendo conſuetudinem Eccleſiæ noſtræ, quæ ob amorem exaltationis Chriſti in cælis, & deſiderium illius regni, quò iam ipſe præceſſit, cantat reſponſorios de Aſcenſione per decem dies. Habeant finem reſponſorii de pſalmis in quocunque tempore, cantor rationabiliter iudicauerit: initium ratum non poſſunt habere ante Dominicàm, in qua cantatur Introitus, [Cantate Domino canticum nouum.]

De feſtiuitatibus Sanctorum. Cap. 55.

OFficia Sanctorum, quæ celebrantur infra dies Pentecoſtes, in noſtro antiphonario

Y inſerui

inſerui inter reſponſorios de auctoritate, & reſponſorios de pſalmis, de quibus nunc ſcripſi. Etenim aliqua tempora illa, in quibus celebrātur feſtiuitates ſanctorū, de quibus ſuprà memoraui, ſolent occurrere, priuſquàm cantentur reſponſorii de pſalmis.

De vigilijs in Aſcenſione Domini. Cap. 56.

REſponſorios de Aſcenſione Domini, notaui iuxta hanc conſequentiam, quam teuet, vt nobis videtur, ordo rerum geſtarum de eadem aſcenſione. Notaui in principio illos, qui continent quandam prçlocutionem CHRISTI ad diſcipulos de ſua aſcenſione, qui continentur ordine ſubſcripto. Primus eſt, [Tēpus eſt vt reuertar ad eum qui me miſit:] ſecundus, [Non turbetur cor veſtrum:] tertius, [Non relinquam vos orphanos.] Per iſtos tres conſolātur corda diſcipulorū, nè conturbentur de eius aſcenſione, cùm eius aduentus procul dubio iterùm promittatur poſt decem dies. In quarto reſponſorio, id eſt, [Exaltare Domine in virtute tua,] eſt allocutio diſcipulorum ad Chriſtum illo genere locutionis, quo mater Eccleſia prælocuta eſt in canticis canticorum, Fuge dilecte mi, aſſimilare capreç hinnuloque ceruorum ſuper montes aromatum: Ac ſi dicat, Quoniam docente te credimus, quia exiſti à patre, & veniſti in mundum, vbi pro nobis multa flagella paſſus es à perfidis, qui ſunt mundi amatores, & non fuiſti honoratus in mundo vt decuit, nunc præſertim cùm audiuimus abs te nobis neceſſe eſſe, vt eas, & mittas nobis paraclatum tuum, cùm te deceat hymnus in Sion, relinque mundum, & vade ad patrem: Tu exaltaberis in virtute tua, paraclatus tuus veniet, & docebit nos de tua clarificatione, quam habes apud patrem tuum: interim cantabimus & pſallemus Alleluia. Poſt hanc concordiam magiſtri & diſcipulorum, Magiſter diſcipulos commendat patri in reſponſorio quinto, [Pater, in quiens, cùm eſſem cum eis, ego ſeruabam eos, quos dediſti mihi. In quatuor ſequentibus narratur ipſa Aſcenſio Domini ad cçlos. In reſpōſorio, [Poſt paſſionem ſuam, loquitur perſona cantoeum ad concionem, narrans ei ordinem CHRISTI Aſcenſionis. In Romano antiphonario reperi reſponſorium ſcriptum, Viri Galilæi, quem nos non piguit notare in noſtro antiphonario. Si quis voluerit eum cantare inter nocturnales reſponſorios, habet eum præſtò. In nouiſſimo ordine poſitus eſt, [Omnis pulchritudo Domini, exaltata eſt ſuper ſidera.] CHRISTI corpus iam in re exaltatum eſt ſuper ſidera: membra videlicet eius ibi ſunt in ſpe, vbi caput eſt in re. Et ideò non fruſtrà ponitur reſponſorius, [Omnis pulchritudo Domini] in nouiſſimo loco, in quo narratur perfecta & ſumma receptio pulchritudinis Domini ſuper ſidera. Antiphonæ ſuper pſalmos matutinales, tenorem hiſtoriæ, qui ſcriptus eſt in Euangeliſtis & in Actibus Apoſtolorū, ſeruāt.

Officium nocturnale de feſtiuitate Pentecoſtes. Cap. 57.

PRimò notandū eſt, antiphonas tres, id eſt, [Factus eſt repentè de cælo ſonus] &, [Cōfirma hoc Deus,] &, [Emitte ſpiritum tuum,] quas noſtra regio canit, Romanos non canere. ex Metenſi Antiphonario ſcripſimus eas in noſtro. De ordine huius officij, id eſt, nocturnalis in feſtiuitate Pentecoſtes, quomodò apud Romanos celebretur, ſcriptum habeo in prologo huiuſce opuſculi. Numerum Pſalmorum & Reſponſoriorum totum adimplet Romana Eccleſia, quem ſolemus canere per cęteras Dominicales noctes. De numero verò, quem noſtra regio tenet per aliqua loca, ſcriptum habemus in libello officiali.

Propter ſacramenta baptiſmalia, numero trium pſalmorum complemus nocturnalia officia per octo dies vltimæ hebdomadis Pentecoſtes. Vndè, quod potui, vt memoraui, ſcriptum habeo in libello officiali. Reſtat ſolummodò hìc ſcribere ordinem reſponſoriorum, quē noſter antiphonarius tenet. Primus reſponſorius, [Dum complerentur dies Pentecoſtes, monſtrat chorum diſcipulorum ſimul fuiſſe in quodam cœnaculo, & expectaſſe promiſſionē CHRISTI. Monſtrat etiam figuratè, qualiter promiſſio CHRISTI aduenirer, inſtāte videlicet ſonitus vehementis ſpiritus. Secundus, [Spiritus ſanctus procedens à throno,] exponit cui rei miniſtraret ſonus ſpiritùs vehementis, id eſt, Spiritus ſancto procedenti à throno. Hic ſonus ſpiritùs vehementis excitat corda, vt intendant operi Spiritus ſancti, qui inuiſibiliter pectora Apoſtolorum penetrauit. Tertius reſponſorius, [Factus eſt repentè de cælo ſonus aduenientis ſpiritus vehementis, vbì erant ſedentes, & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto,] hoc habet ampliùs in ſua doctrina præ cæteris ſuperioribus duobus, vt demonſtret Apoſtolos repletos eſſe Spiritu ſancto. Quartus, [Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, ſcientiam habet vocis.] Hoc iſte præ cęteris habet amplius, vt demonſtret ſcientiam vocis diuerſarum linguarum, datam eſſe diſcipulis per aduētum Spiritus ſancti. Quintus, [Apparuerunt Apoſtolis diſpartitæ linguæ tamquàm ignis,] monſtrat, quod in ſuperioribus nō audiuimus, hoc eſt, vt linguæ igneç ſederint ſuper Apoſtolos. Sextus reſponſorius, [Repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœperunt loqui prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis.] Hìc monſtrat quandā fabricam peractam eſſe: Fabricā dico, quam fabricauit Spiritus ſanctus per ſuum aduentum in Apoſtolis, id eſt, vt prædicatores exiſterēt ſuæ operationis. Hoc oſtendit prçſens

Reſpon-

Reſponſorius in verbis ſuis, dicens: Et cœperunt loqui prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis. Hucuſquè hiſtoria præſentis feſtiuitatis declarata eſt: Cæteri reſponſorii qui ſuperſunt, id eſt, [Vltimo feſtiuitatis die] Et, [Iam non dico vos ſeruos,] de dictis verbis Domini in aliis locis ſumpti ſunt: Qui tamen in ſuo textu aliqua verba habent de præſenti feſtiuitate, vt in [Vltimo feſtiuitatis die] continetur inter alia: Hoc autem dixit de ſpiritu, quē accepturi erant. Et, [Iam non dico vos ſeruos, Accipite Spiritum ſanctum in vobis paraclitum. Et idcircò hæc tenēt loca, id eſt, ſeptimū & octauum in noſtro antiphonario: Reſponſorius, [Diſciplinam & ſapientiam docebat eos Dominus,] non minimam partem operis Spiritus ſancti declarat. Tria enim declarat maxima, id eſt, primò docuiſſe eos Dominum diſciplinam & ſapientiam: Secundò gratiam ſpiritus ſui firmaſſe in illis: Tertiò impleſſe corda eorū intellectu. De diſciplina exponit ſanctus Auguſtinus in tractatu ſuper pſalmū octauūdecimū in ſermone decimoſeptimo ita: Addidit autem & eruditionem: vel, ſicut plures codices habent, diſciplinam, ſed diſciplinā, quam Græci appellant pædiam, ibi ſcripturæ noſtræ ponere conſueuerunt, vbi intelligenda eſt per moleſtias eruditio, ſecundùm illud: Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autē omnem filium, quem recipit. Hæc apud eccleſiaſticas literas dici aſſolet diſciplina, interpretata de Græco, vbi legitur pædia. Hoc enim verbum in Græco poſitum, eſt in epiſtola ad Hebræos, vbi Latinus interpres ait: Omnis enim diſciplina ad præſens, non gaudij videtur eſſe, ſed triſtitiæ, poſteà autem fructum pacificum his, qui per eam certarunt, reddet iuſtitiæ. Cū quo ergò facit Deus ſuauitatem, id eſt, cui ꝓpitius inſpirat boni delectationem, atque, vt apertiùs id explicem, cui donatur à DEO charitas DEI, & propter Deum charitas proximi, profectò inſtanter orare debet, quo tantū ſibi augeatur hoc donum, vt non ſolùm pro illo cōtemnat delectationes cæteras, ſed etiā pro illo quaslibet perferat paſſiones. Hucuſquè Auguſtinus: In reſponſorio ſequitur poſt diſciplinam ſapientia. Sapientia eſt quę facit ſapere æterna, & pro eis inſtanter laborare & operari. Tenet enim iſte ordo morem noſtræ ſcholę, vt primò erudiantur noſtri ſcholaſtici per diſciplinam, & poſteà ſapientes fiant per ſapientiam. Neque enim iſte mos deeſt doctrinæ Chriſti, dicentis: Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ità intrare in gloriam ſuam? Dixit ſuperiùs ſanctus Auguſtinus, diſciplinam pertinere ad flagella ſalubria, quę perducunt hominem ad receptionem Dei. Quæ nobis initiauit Chriſtus, vt ſuperiùs audiuimus, Nonne hæc oportuit pati CHRISTVM? Sapientiam dicimus verò iuxta affectum eorum, qui æterna ſapiunt. Qui æterna ſapiunt, certant & inter proſpera & inter aduerſa aditum arripere, quo

A perueniant ad gloriam cæleſtem. Eundem ordinem ſequitur reſponſorius, vt dicat Dominū docuiſſe diſciplinam primò diſcipulos, & poſteà cibaſſe eos per ſapientiam de ſpe æternorum. Gratiam ſanitatum & curationū, & operationem virtutum, quam tribuit illis ante paſſionem ſuam, firmauit in illis per aduentū ſpiritus ſui, & intellectu, quem illis primò dedit, quando aperuit ſenſum eis, vt intelligerēt ſcripturas, impleuit perfectius corda eorum. Quoniam in iſto reſpōſorio quodammodò ſumma operatio Spiritus ſancti declaratur, teneat &

B iſte nouiſſimum locum reſponſoriorum in præſenti feſtiuitate. Antiphonę ſuper matutinas, ordinem hiſtoriæ ſequuntur. Antiphona, in benedictione fontes, & omnia quę mouentur in aquis, conſonat fontibus baptiſterij. Hic notandum eſt, quòd conſueti ſimus per principia feſtorum dierum, vt eſt in Paſcha Domini, & in Aſcenſione eius, & in præſenti feſtiuitate antiphonas canere ſuper Pſalmos in matutinis & in cęteris ſequentibus noctibus Alleluia, excepto in benedictione. Quare hoc? niſi quia in his noctibus in quibus celebratur ipſa res geſta,

C certant cantores hiſtoriā præſentis feſtiuitatis declarare: At in cęteris noſtram deuotionem, quam ſemper & vbiq; debemus recolere pro beneficiis Dei, quę accepimus ex ſua reſurrectione, & Aſcenſione, & ex aduentu Spiritus ſancti. Quarè noſtro more Antiphonę in benedictione cantentur, ſcriptum habemus in libello officiali, ſcilicet, quia in eo hymno, id eſt, [Benedicite:] memoratur tempus maximę tribulationis, quę futura eſt: Et Latina lingua eſt humilior Hebræa & Græca, ideò humiliore illa tempus humilitatis & afflictionis maximæ re-

D memoratur per antiphonam ſuæ linguæ, [In benedictione.]

De Reſponſoriis Pſalmorum. Cap. 58.

DE Reſponſoriis Pſalmorū, ſcripſi in prologo huius ſomatis, quod tunc fuit mihi viſum ſcribere. Vndè iterùm non piget me ſcribere aliqua ex illis, quoniam véni ad ordinem temporum, in quo ſolemus illos canere. Eccleſiæ noſtræ regionis, cōſueto & vſitatiſſimo more canunt illos ab octauis Epiphaniæ vſque in

E ſexageſimā. Mos verò noſtrę humilitatis apud noſtros obtinet, vt canamus illos ibi, & hic, id eſt, ab octauis Pentecoſtes vſque in Kalendas Iulij. Audiui illos canere in iſto ordine, quandò videbar puer eſſe ante ALBINVM doctiſſimum Magiſtrum totius regionis noſtrę. Cuius auctoritate delectatus ac fretus, poſtquàm libertate vſus ſum canendi quæ congrua mihi videbantur, cępi illos canere tempore ſupraſcripto, id eſt, ab octauis Pentecoſtes vſque in Kalendas Iulij. Poſt hoc veniens Romam, anno ab incarnatione DOMINI octingenteſimo triceſimo primo, indictione nona, ſub imperio DOMINI, &

Y 2 piiſſimi

piiſſimi Imperatoris Lodouici, & Apoſtolatu
glorioſiſſimi Apoſtolici Gregorii, interrogaui
de ordine reſponſoriorum à feſtiuitate Pente-
coſtes vſque in aduentum DOMINI. Reſpon-
ſum eſt mihi à viris eruditis ſanctæ matris no-
ſtrę Eccleſiæ: Prima hebdomada ante reſpon-
ſorios Regum, reſponſorios de Pſalmis cani-
mus: Similiter ante reſponſorios de Sapientia,
ſimiliter ante reſponſorios de Iob, ſimiliter an
te Reſponſorios de prophetis. Si iſtum ordinē
à præterito tempore audirem, nō cantarem al-
terum, neque ſcriberem de altero. Talis enim
ratio poteſt reddi de ordine pſalmorum ante
ſeptuageſimam, qualis ſequitur. Simili modo
& de reſponſoriis, qui canuntur inter octauas
Pentecoſtes, & aduentum Domini. Dies enim
à natiuitate Domini vſque ad octauas Epipha-
niæ, memorant pręſentiam ſponſi cum ſponſa:
Simili modo dies à reſurrectione Domini vſq;
ad octauas Pentecoſtes. De his enim diebus vi
detur ſcriptum eſſe, Nunquid poſſunt filii ſpōſi
ieiunare quandiu cum illis eſt ſponſus? Dies ve
rò ab octauis Epiphaniæ vſq; in ſeptuageſimā,
& à feſtiuitate Pentecoſtes vſque in aduentum
Domini, recolunt dies de quibus iterùm ſcri-
bitur in Euangelio: Venient autem dies, cùm
auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt. In
ſeptuageſima verò renouatur alter ordo die-
rum, qui videtur maiorem afflictionem infer-
re in Eccleſiam. Maiorem afflictionem ſuſtinet
homo, qui captiuus eſt & exul, quàm ille, qui
infra patriam expectat ſponſi aduentum. Tem-
pus ab octauis Pentecoſtes vſque in aduentum
Domini, humiliationem illam inſinuat, quam
ſolet ſuſtinere ſancta Eccleſia à propria domi-
natione propter abſentiam ſponſi ſui. Vt ſapiē
ter & maturè agamus circa tale tempus, fre-
quenter repetimus reſponſorios de pſalmis,
quibus admonemur, vt in eo tempore humilie-
mus nos ſub manu potentis Dei, & ieiunemus,
& oremus, quatenùs eruamur de periculis in-
ſtantibus, & reſeruemur ſobriè vſque ad aduē-
tum Domini. Ieiunandum eſt eo tempore, quo
niā oblatus eſt nobis ſponſus, & lætitia vultùs
eius. Ieiunium & oratio vnum medicamentum
pręſtant: immundorum ſpirituum vel hominū
tentamenta ſuperant. His duabus virtutibus
monſtrat ſponſus nobis medelam pręſtari con-
tra quendam morbum, dicens: Hoc genus in
nullo poteſt exire, niſi in ieiunio & oratione.
His diebus, de quibus ſuprà dixi, qui recolunt
præſentiam ſponſi eſſe cum ſponſa, maioribus
epulis dedita eſt ſancta Eccleſia ex conſuetudi-
ne Maiorum, quàm in cæteris: Idcircò in his
diebus non habet occaſionem diabolus tantam
quantam vult habere, per Cererem & Liberum
maculandi honeſtorum hominum animas. Ex-
pletis his diebus, conſuetudine vetere & volup
tate carnali imbuta humanitas, attrahitur ap-
petitu ſuo ad epulas licitas dierum feſtorum:
Cui non oportet obedire, quoniam ablatus eſt
ſponſus, ſed atteri & ieiunare. Vt hoc poſſit

A fieri, neceſſè eſt adiungatur oratio. Hæccine
cauſa eſt, quę nos docet reſponſorios de pſal-
mis, quę continent orationes plures, quàm cæ-
teri libri, canere in memoratis temporibus? Et
vt ampliùs inſtruamur, pertinere eos ad tem-
pus pœnitentię, primus reſponſorius aſſump-
tus eſt de pſalmo, qui primus deputatus eſt in
ordine eorū qui vocantur pſalmi pœnitentię.

De feſtiuitate Sancti Ioannis Baptiſtæ. Cap. 59.

B

PRęſens feſtiuitas Antiphonas & Reſponſo-
rios habet de prophetia Hieremiæ, & Eſa-
iæ, & de Euangelio. Hieremias & Ioannes vtri-
que ſanctificati ſunt in vtero matris, vtrique
fortiſſimi prædicatores extiterunt contra duel
les. Ideò verba quæ facta ſunt Hieremiæ, con-
gruenter deputantur Ioanni Baptiſtæ. Anti-
phonæ quæ excerptæ ſunt in præſenti feſtiuita-
te de Eſaia propheta, CHRISTI IESV pro-
priæ perſonæ conueniunt: Sed quia Ioannes
Baptiſta præcuſor eius meruit fieri, & ex ven-
C tre matris ſanctificari, conueniunt quodam-
modò ei antiphonæ, Dominus ab vtero voca-
uit me, &, Poſuit os meum, formanſque me ex
vtero, atque, Reges videbunt, & conſurgent
principes. Reſponſorios & antiphonas in ma-
tutinis, iuxta ordinem Euangelij, vt reor, nota-
ui. Sed & hoc inquirendum eſt, cùm antiphonæ
de feſtiuitatibus Apoſtolorum in tertia noctur
na, & antiphonæ de matutino habent Alleluia
in fine, quarè & iſtæ non habeant. Duas cau-
ſas hic poſſumus inſpicere. Prima eſt, quòd an-
tiphonæ de tertia nocturna, & antiphonæ de
D matutino, pulſent animum audientem, vt intē-
dat cogitare, quòd maior ſit gloria ſub tempo-
re gratiæ noui teſtamenti, quàm foret ſub tem-
pore legis naturæ, & legis literę. Ioannis enim
natiuitas extitit ante reſurrectionem Domini:
Apoſtolorū verò natiuitas in cælo extitit poſt
clarificationem Eccleſię per nouum donū Spi-
ritus ſancti. Ideò iſtæ antiphonæ non decoran-
tur Alleluia, illæque decorantur. Altera eſt,
quam comperio ex Romano Antiphonario,
qui ad nos peruenit. In pręclariſſimis feſtiuita-
tibus Sanctorum, conſuetudo eſt ſanctæ matris
E noſtrę Romanę Eccleſię, duo officia peragere
in nocte, quorum officia pręitulantur, De vigi-
liis. Primum eorum, quod canitur in initio no-
ctis, ſine Alleluia peragitur: Alterū verò, quod
habet initium circa medium noctis, & finitur in
die, habet in tertia nocturna in ſuis antiphonis
Alleluia, & in antiphonis de matutino: quaſi
primùm recolat illa tempora, quandò circa
Apoſtolicum chorum legalis mos obſeruaba-
tur, & ſabbata celebrabantur: Alterum verò,
quandò penitùs illa poſtpoſita ſunt, & reſurre-
ctio Dñi cœpit celebrari per Dominicos dies,
vt hodiè cernitur. Officia primitiuę Eccleſię
non ſolùm ea procurabant, quę tantummodò
neceſſaria

neceſſaria erant ad nouum teſtamentum: ſed & ea, quæ poterant ſubuenire infirmitati rudis Eccleſię; & obſiſtere falſitati Iudaicæ ſubintroductionis. Idcircò ea, quæ nunc aguntur in noſtra Eccleſia in commemoratione illius temporis; quandò mixta erant noua cum veteribus, quæ vt ſtercora deputata ſunt à Paulo in Epiſtola ad Philippenſes, non tam præclara ſunt, quantùm illa, quæ recolunt illa tempora, quandò ea tantùm cœperunt obſeruari, quæ pertinent ad nouum teſtamentum. Ideò illa ſine Alleluia peraguntur: Iſta, quæ tranſeunt vſque ad conſortia ſanctorum Angelorum, habent in ſuis antiphonis prope finem poſitis Alleluia. Quę ſententia in initio apud perfectos ſemper teneretur, manifeſtatur ex dictis Bedæ presbyteri in tractatu ſuper Lucam: Prudentia verò, inquit, iuſtorum eſt, non de legis operibus iuſtitiā præſumere, ſed ex fide ſalutē quærere, vt quamuis in lege poſiti, legis iuſſa perficiant, gratia ſe tamen Dei per CHRISTVM ſaluandos intelligant. De ordine nocturnalis & matutinalis officii ſcripſi in libello officiali.

De vigilijs Apoſtolorum Petri & Pauli. Cap. 60.

DE numero pſalmorum & antiphonarū & reſponſoriorum, quod potui, ſcripſi in libello officiali: Nunc verò quia ſcripſi in noſtro antiphonario duas vigilias, quę non continentur in Metenſi antiphonario, & ordinem mutaui reſponſoriorum, hinc dicenda ſunt pauca. Ex Romano Antiphonario poſui duas vigilias in noſtro Antiphonario. Primam ſolet Apoſtolicus facere in initio noctis, quæ fit ſine inuitatorio, quoniam ea hora non inuitatur populus ad vigilias. Populus enim inuitatur ad vigilias ea hora noctis, de qua dicebat Dauid propheta: Præuéni in maturitate, & clamaui. Si quis vult diſcere, quę ſit illa hora, legat ſanctum Auguſtinum ſuper pſalmum decimumoctauū, inuenietq; ibì maturitatem eſſe poſitā pro media nocte. Ea hora ingreditur clerus & populus ad ſecundam vigiliam, & cantatur inuitatoriū. Reſponſorios more noſtro ſcripſi iuxta conſequentiam rerum geſtarum, & ordinem hiſtoriæ, vndè ſumpti ſunt. In antiphonis ſecutus ſum ordinem Romani antiphonarij tam in vigilijs S. Petri, quàm in vigilijs ſancti Pauli. Quatè antiphonæ cantantur ſuper pſalmos veſpertinales in fine diei feſti, ſcriptum habemus in officio de Natiuitate Domini.

De vigilia ſancti Laurentij. Cap. 61.

IN vigilia ſancti Laurentij inuéni in Romano antiphonario duo nocturnalia officia. Eūdem ordinem inſerui in noſtro antiphonario.

De vigilia ſanctæ Mariæ in die Aſſumptionis eius. Cap. 62.

SImili modo vt ſuperiùs, duo nocturnalia officia inuéni in Romano antiphonario in vigilia ſanctę Mariæ de Aſſumptione eius: Idcircò & nos duplicia officia poſuimus in ea feſtiuitate in noſtro antiphonario.

De vigilia S. Andreæ. Cap. 63.

IN vigilia ſancti Andreæ inuéni, vt ſupra, duplicia nocturnalia, quod ſecutus ſum in noſtro antiphonario. Reſponſorios & antiphonas proprias ſanctorum plures ſcripſi de antiphonario Romano, quas non inuéni in Metenſi antiphonario.

De Reſponſorijs communibus Sanctorum. Cap. 64.

REſponſorios communes omnium Sanctorum, iuxta Romanum antiphonarium prętitulaui. Poſt hæc ſcripſi ſeorſum de Apoſtolis, de Martyribus, de Confeſſoribus, Iterum de eo ſancto, qui non fuit vocatus epiſcopus.

De officio pro mortuis. Cap. 65.

POſt officia Sanctorum inſerui officium pro mortuis. Multi enim tranſeunt de præſenti ſeculo, qui ilicò Sanctis coniunguntur. Pro quibus ſolito more officium agitur. Qui autem minor eſt in illo regno, maior eſt iſto Sancto, qui in pręſenti ſeculo eſt.

De Natalitijs Pontificum. Cap. 66.

RAtio reddi[illegible] eſt, quatè ſubiūgatur officiis Sanctorum, officium pro mortuis. Scilicet quoniam iuſti defuncti abſq; periculo inſidiarū antiqui hoſtis liberè viuunt, & meliora ſperant: Pro quibus tamen agitur officium, quod pro mortuis ſtatutum eſt, vt ſuperiùs intimatū eſt. Iuſti verò viuentes in carne, quamuis religioſiſſimè viuant, ſemper poſſunt eſſe ſoliciti & ſuſpecti, nè aliqua fraude diaboli, aut ſua ipſius negligentia torpẽtes, debilitẽtur à recto curſu.

De officio in Dedicatione Eccleſiæ. Cap. 67.

POſt officium Pontificum inſeritur officium quò dedicantur loca, quæ vocantur propriè Eccleſię. Niſi priùs fuerit Epiſcopus, non ſequitur dedicatio Eccleſiæ. Epiſcopus perficit officium, quo dedicantur loca Eccleſiæ. Maior eſt enim Pontifex, qui benedicit, quàm domus quæ benedicitur. Quia mentionem feci de dedicatione Eccleſiæ, congruum eſt, vt dicam de officio, quod canitur in dedicatione Eccleſiæ ſancti Michaelis, quod officium ſtat in ſuo ordine, id eſt, tertio Kalendas Octobris. Confiteor me in nocturnali officio poſuiſſe ibì antiphonas, quæ propriè poſitæ ſunt in dedicatione communium Eccleſiarum: Et hoc non ex me. Audiui illas in ea feſtiuitate canere Albinum doctiſſimum Magiſtrum noſtræ regionis, de quo ſæpè mentionem facio. Reſponſorios quoſdam qui in ea feſtiuitate ſcribebantur in plurimis antiphonariis, & cantabantur à multis ſtultis cantoribus, audiui illum

 reſpuere.

reſpuere. Quos non ſeripſi in noſtro antiphonario, ſed pro eis ſtatui de diuerſis officijs reſponſorios, in quibus tamen aliqua mentio recolitur de miniſterijs Angelorum. Quos itá ordinaui, vt ratio & hiſtoria librorum docet.

De Antiphonis, quæ ſunt ex Euangelijs quotidianis. Cap. 68.

POſt officiũ quo dedicatur Eccleſia, ſcripſi antiphonas de Euangelijs, de quibus interrogaui magiſtros Romanę Eccleſię, ſi illas canerent, Reſponderunt, nequaquàm: Noſtri tamen magiſtri dicunt ſe eas ab eis percepiſſe, p primos magiſtros quos melodiam cantus Romani docuerunt infra terminos Francorum. Deus ſcit ſi iſti fallant, aut ſi ipſi fefelliſſent, q gloriati ſunt ſe eas percepiſſe à magiſtris Romanę Eccleſię, aut Romani propter incuriam & negligentiam eas amiſiſſent, aut ſi nunquàm cantaſſent eas, tamen nos cantamus illas, propter verba ſaluberrima, & auctoritatem noſtrorum cantorum, qui gloriantur magiſterio ſe vti cantilenæ exercitationis.

De Inuitatorijs Antiphonis. Cap. 69.

POſt hoc ſcripſi Inuitatorias antiphonas, quę currunt per Dominicas noctes, Et ſcripſi eas per ordinem iuxta contextum pſalmi, [Venite, exultemus Domino. Nam de quotidianis noctibus ſcripſi ante ſeptuageſimam.

De Antiphonis trium puerorũ. Cap 70.

POſt inuitatorias antiphonas ſequitur ordo, vt ſcribantur antiphonę Trium puerorum. Eas non aliter ordinaui, niſi iuxta ordinem cæterorum antiphonariorum. Quamuis hæc omnia initium habeant ab octauis Pentecoſtes, necnon & reſponſorij de pſalmis, & regum, & Salomonis, & Iob, & ſequentes. Nolui his interpolare officia ſanctorum, vt expeditè in noſtro antiphonario poſſint inueniri officia ſanctorum & officia de quotidianis diebus. Nam & Romani in omnibus ſuis libris officialibus quotidiana officia in fine ponunt, pręter capitula de Euangeliis. Vbi notandum, quòd maximè per dominicas noctes ab octauis Pentecoſtes vſque in aduentum Domini, Romani canant antiphonas de hiſtoriis librorum, vndè reſponſorii aſſumpti ſunt, aut Alleluia cum hymnis Zachariæ & ſanctę Mariæ. Eaſdem antiphonas præpoſui in capite reſponſoriorum. Eo tẽpore non fui recordatus, quòd illa hora diei ſe ptimæ feriæ, quandò canitur pſalmus ad veſperos, Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, frequentiùs pertineat ad pręteritam hebdomadam, quàm ad ſequentem. Manifeſtum eſt, à Chriſti reſurrectione haberi initium diei ac noctis. Non enim ſequentis diei non poteſt dici priuſquàm ſol pręteriti diei ad occaſum redactus ſit, ante cuius occaſum frequentiſſimè celebratur ſynaxis veſpertina, in quo canitur pſalmus, Benedictus

A Dominus Deus meus, & cæteri ſequentes. Ideò conuenit ſcribere antiphonas, quæ pertinent ad Dominicam noctem illius noctis, quandò cantantur reſponſorii Regum poſt reſponſorios. Simili modo dico de reſponſoriis cæteris & antiphonis. Vndè precor, ſi aliquis dignatus fuerit noſtra opuſcula ſcribere, in fine reſponſoriorum dignetur eas ſcribere.

De Reſponſorijs, qui prætitulantur Regum. Cap. 71.

B VT prædixi, itá audiui à Magiſtris Eccleſiæ Romanæ, hoc eſt, vt in prima hebdomada ante reſponſorios Regum canerentur reſponſorii de pſalmis: Quibus commendatur iterùm inchoari tempus ieiunii & orationis. Quid impedit ordini, ſi contigerit per ſeptem hebdomadas, aut per ſex, aut per quinque decantari reſponſorios regum ante Auguſtũ menſem, aut per duas vel tres cantari de pſalmis, & quatuor Regum, cùm neceſſe ſit in iſto tempore, vt fiat admonitio & doctrina humilitatis & ſubiectionis? Admonitione hac perfuncta, reſtat spũ tempus quatuor hebdomadarum ad recordan-
C dum exemplorum ſanctorum patrum, id eſt, Samuelis, Dauid, Heliæ & Heliſæi. Horum omnium perſonæ, iuxta contextum hiſtorię, repetiuntur in reſponſoriis & antiphonis, quæ prætitulantur Regum. Iuxta ordinem hiſtoriæ conatus ſum ordinare reſpõſorios & antiphonas, quas cantamus in noſtro antiphonario. Eo præcipuè tempore cantamus illas, quo habile eſt ire ad pugnam. Vir bellicoſus fuit Dauid.

De Reſponſorijs, qui prætitulantur de Salomone, ſiue de ſapientia. Cap. 72.

D REſponſorios de Salomone & ſapientia, vt ſuperiores, iuxta ordinem hiſtorię certaui ordinare. Hic contextus officiorum iuxta ordinem canonicum currit. Tempus Salomonis concluditur in libris regum: coniunguntur ei de Sapientia reſponſorii, quoniã ſapientiſſimus fuit. Dauid ſtrenuus in bellicis rebus, Salomon ſtrenuus præ cæteris in ſapientia: Nã & ſapiens vir, fortis dicitur, Vndè Horatius Poeta:

Fortis, & in ſeipſo totus teres atque rotundus.

Meritò qui ſapientia pollet, fortis dicitur. De
E qua ſcriptum eſt, Sapientia vincit malitiam. Hi duo menſes fortiſſimi ſunt calore, vt quidam verſus referunt:

Solſtitio ardentis cancri fert Iulius aſtrum,
Auguſtum menſem leo feruidus igne perurit.

Ex traditione ſanctorum patrum diſcimus proprium eſſe ſapientię, vt feruorem præſtet ſuis executoribus. Vt de pluribus vnum dicã, dicit Hieronymus in epiſtola ad Nepotianũ de Monachorum & clericorum vita. Porrò Sunamitis in lingua noſtra coccinea dicitur, vt ſignificet calere ſapientia, & diuina lectione feruere. Idcircò cõgruere videtur Auguſto menſi feruido, vt in eo cantentur reſponſorii de ſapientia,

quatenùs

quatenùs torũ cãtu inſtruantur, oportere illos qui aliquam ſcintillam ſapientiæ perceperint, precari augmentum eius à ſumma ſapientia & perfecta, quæ in cælo habitat, iuxta præſentiũ reſponſoriorũ verba: Emitte Domine ſapientiam de ſede magnitudinis tuæ. Et iterum, Da mihi Domine ſedium tuarũ aſſiſtricem ſapientiam. Feruor mẽſis nos admonet & inſtruit per ſuos reſponſorios feruorẽ & amorem ſapientiæ ſitire. In pręſentibus duobus menſibus finitur fortitudo, decorq́; & altitudo ſapientię, quantum ad hiſtoriam pertinet veteris Teſtamenti Iſraeliticæ plebis. Quod manifeſtiùs demõſtrabitur ex hiſtoriis Eſdræ, & libro primo Machabæorum, cùm per ordinem venero ad illos.

De Reſponſoriis Iob & Tobiæ. Cap. 73.

IN Septembri menſe iuxta doctrinam Romanę Eccleſię, canimus propter admonitionem neceſſariam de afflictione, quam debemus recolere in diebus incolatus noſtri, reſponſorios de pſalmis in prima hebdomada, ſecunda & tertia de Iob, in quarta de Tobia. Iob de gentili populo electus eſt: Tobias in captiuitate meruit probari, & probatus inueniri: Vtrique propter coronam patientiæ flagellati, vtrique probati inueniri per patientiam. Idcircò memoria eorum coniunctim & in vno mẽſe celebratur. Quibus deficit numerus reſponſoriorum, id eſt, nouenarius, his poteſt addi ad perfectionem nouenarij numeri ſufficientia de reſponſoriis Iob, in quibus dolor & planctus continetur. Neuter enim eorum apice regni ſublimatus erat. Quamobrẽ non poſſident ſinguli ſingulos mẽſes, ſed in vno, In quo Aſſyriorum regnum memoramus, concluduntur. Vt comperi ab his qui in plaga Orientali degunt, oppidò infirmus eſt Septembris mẽſis: Idcircò reſponſorij de Iob & Tobia infirmis in Septembri menſe canuntur, vt ęgrotantes in eo diſcãt iuxta exemplum beatorum patrum Iob & Tobiæ, flagella Dei patienter tolerare. Narrant enim Orientales propter abundantiam nouarum frugum & muſti nouitatem, mutari in infirmitatem corpora ſumentia, vt quidam verſificator canit, abundantis muſti repletus eſt September:

Sidere virgo tuo Bacchum September opimat.

Quantùm pertinet ad hiſtoriã, quę per reſponſorios pręſentis temporis aliquatur, finitur regnum Aſſyriorũ in reſponſoriis de Tobia. Reſponſorij de Iudith, Eſdra & de Heſter, vſque ad reſponſorios Machabæorum, ſub tempore Perſarum & Medorum iacent.

De Reſponſoriis Iudith, Eſdræ & Heſter. Cap. 74.

LIber Tobiæ & Iudith & Heſter non recipiuntur in canone apud Hebræos: Tamen quia nos legimus illos in Eccleſia, cantamus ex illis reſponſorios. Ità ſcribit Euſebius in Chronica ſua de Iudith: Cambyſes Perſarũ Rex ſecundus annis octo. Hunc aiunt ab Hebræis ſe-

A cundũ Nabuchodonoſor vocari, ſub quo Iudith hiſtoria conſcribitur. De Heſter ſic: Septimus Artaxerxes annis quadraginta. Ea, quę de Heſter & Mardochęo ſcripta ſunt, quidã affirmant ſub hoc rege geſta, quod ego non puto. Numquàm enim Eſdras de Heſter ſiluiſſet, qui ſcribit hoc tẽpore Eſdrã & Neemiam reuerſos ex Babylone, & ea deincèps conſecuta, quæ ab his geſta referuntur. Hucuſq; diuina ſcriptura tẽporum ſeriem continet. Memorat memoratus Euſebius ea, quæ ſunt ſcripta de Mardochęo & Heſter, cõtineri tempore Artaxerxis regis, qui

B fuit vndecimus Perſarum, ſic dicens: Perſarum vndecimus Artaxerxes, qui cognominatus eſt Mnemon, Darij & Paryſatidis filius, annis quadraginta. Sub hoc rege mihi videtur hiſtoria, q̃ in Heſter libro continetur, expleta. Ipſe quippe eſt, qui ab Hebræis Aſſuerus, & à Septuaginta interpretibus Artaxerxes vocatur. De quo rege ſcribit S. Hieronymus in expoſitione Ezechielis, ſic: Artaxerxes cognomento Mnemon, Darij & Paryſatidis filius, regnauit annis quadraginta, qui ab Hebræis Aſſuerus appellatur, ſub quo Mardochęi & Heſter narratur hiſtoria,

C quandò omnis populus Iudæorum de mortis periculo liberatus, recepit priſtinam libertatẽ. Fiuntq́; à ſecũdo anno Darij vſq; ad extremum Aſſueri, anni centum quinquagintaquinq;, mẽſes quatuor, qui additi ſuperioribus annis ducentis trigintaquatuor, faciunt annos trecẽtos octuaginta nouẽ, menſes quatuor. Idcircò iuxta ordinem hiſtoriæ poſt Iudith ordinãdus eſt reſponſorius de Eſdra, & poſt hunc reſponſorij de Heſter. Hos & ſuperiores reſponſorios more ſolito iuxta contextum hiſtorię ſtudui ordinare. In iſtis reſponſoriis conſummatur regnum Perſarum & Medorum. Hos enim reſpõ-

D ſorios, id eſt, de Iudith, Eſdra & Heſter, cantamus in priore parte Octobris menſis.

De Reſponſoriis Machabæorũ. Cap. 75.

MAchabęorum hiſtoria tempora & regna Græcorũ memorat. Nam & hos reſponſorios curaui, prout potui, ſtatuere iuxta ordinem hiſtoriæ. Reſponſoriũ, [Diſrumpã vincula populi mei,] non reperi in libro Machabæorum. Ideò poſui illum inter reſponſorios, de quacumque tribulatione ſit neceſſe clamare. Regnum Medorum præceſſit regnum Græco-

E rum, Quod ſuperiùs memoraui defeciſſe in officio Auguſti menſis fortitudinem & decorem in populo Iſrael, ex hiſtoria Eſdrę, ex libro Machabæorum in iſto loco monſtrabitur. Scriptũ eſt in primo libro Eſdræ, Plurimi etiam de ſacerdotibus & Leuitis, & principes patrum, & ſeniores, qui viderant templum priuſquàm fundatum eſſet, & hoc tẽplum in oculis eorum flebant voce magna. Et multi vociferantes in lætitia leuabant vocem, nec poterat quiſquã agnoſcere vocem clamoris lætantium, & vocẽ fletus populi. Et iterùm in libro primo Machabæorum: Væ mihi, vt quid natus ſum videre contri-

tionem

tionem populi mei, & contritionem ciuitatis ſanctæ; & ſedere illic cum datur inimicorum in manibus, ſancta in manus extraneorum? Factũ eſt templũ eius, ſicut homo ignobilis. Vaſa gloriæ eius captiua abducta ſunt: trucidati ſunt iuuenes eius in plateis, & iuuenes eius ceciderunt gladio inimicorum. Quæ gens non hæreditauit regnum eius? Omnis compoſitio eius ablata eſt. Reſponſorij de Iudith & Eſdra & Heſter, qui ſubiacent temporibus Perſarũ & Medorum, & reſponſorij de Machabæis, qui ſubiacent temporibus Græcorum, vno menſe concluduntur: ob ſignificationem minoris poteſtatis regnorũ B Medorum & Græcorum, quàm fuiſſet Aſſyriorum & Romanorum. Quanto enim humiliora & viliora fuiſſent hæc duo regna, id eſt, Medorum & Græcorum, quàm Aſſyriorum & Romanorum, Oroſius in primo libro hiſtoriarum ità manifeſtat, dicens: Ineffabili ordinatione per quatuor mundi cardines quatuor regnorũ principatus diſtinctis gradibus eminentes, & vt Babylonium regnum ab Oriente, à Meridie Carthaginenſe, à Septentrione Macedonicum, ab Occidente Romanum. Quorum inter primum & nouiſſimum, id eſt, inter Babylonium & Ro- C manũ, quaſi inter patrẽ ſenẽ, ac filium paruum, Africanũ ac Macedonicũ breuia ac media, quaſi tutor curatorq; venerũt, poteſtate tẽporis nõ iure hæreditatis admiſſi. Vt opinor, ſatis monſtratum eſt ex hiſtoria ſupraſcripta, quarè vno menſe cõcludantur reſponſorij de tot hiſtoriis.

De reſponſoriis Prophetarum. Cap. 76.

IN Nouembri menſe iuxta morem Romanæ Eccleſiæ, in prima hebdomada cantamus reſponſorios de pſalmis, in tribus ſequentibus de prophetis. Non requiratur in prophetis ordo D hiſtoriæ: nec enim mos eſt prophetarum, vt ordinem hiſtoriarum ſequantur: ſed tactum Spiritus ſancti, qui vbicumque vult, ſpirat, & cùm vocem eius audieris, neſcis vndè veniat, & quò vadat. Iſti .n. reſponſorij vice diuerſorum miſſorum Spiritus ſancti, præmittuntur ante aduentum Chriſti. In nullis libris veteris teſtamenti totiès reperitur admonitio Spiritus ſancti ad populum, vt conuertatur ad Deum, quotiès in prophetis. Et ideo quia in proximo eſt, vt veniat ſalus mundi, id eſt, in menſe Decembri, vt eadem admonitio in nouembri menſe frequẽ- E ter celebretur, neceſſe eſt. Aduenientе tempore, quod nominatur, Aduentus Domini, ea quę lucidiùs narrãt de Chriſti natiuitate leguntur & cantantur. Nemo prophetarum tam lucidè & apertè prophetat de Chriſti natiuitate, quantùm Eſaias. Propterea ipſe legitur in aduentu Domini. Quem ſtatim ſequuntur & reſponſorij, qui euidẽtiſſimè reboãt de natiuitate Chriſti. Omnes prophetæ de Chriſto prophetauerunt: idcircò in Nouembri menſe & eorum libri leguntur, & de ipſis ſumpti ſunt reſponſorij. Hieremias qui pluriorũ narrat de paſſione Domini, reſeruatur vſque ad tempus paſſionis. Tamen vna lectio legitur de eo quinta Dominica ante natiuitatem Domini. Nouẽber menſis regno Romanorum quodammodò reſpondet. Aſſyriorum regnum quoddã præſagiũ fuit regni Chriſtiani populi, quamuis à longè. Iſtud eſt .n. æternum, & illud temporale. Prophetæ ſeminauerũt tẽporibus regnorũ Aſſyriorũ, & Africanorum, atque Græcorum, quod Chriſtiani colligunt tẽpore Romani imperij. Idcircò fas eſt vt mentionem faciamus eorum ſacrorum nos, qui Chriſtiani ſumus, & à Chriſto ita vocati tẽpore memorati imperij, qui ad opus noſtrum ſeminauerunt meſſem, quã colligimus, de qua nutrimur. Et hoc nullo in tẽpore ſaliùs, quàm in Nouembri menſe, qui eſt coniunctus & affinis Decembri, in quo Chriſtus natus eſt, qui ad maturitatẽ perduxit ſationẽ prophetarum, & nobis dedit poteſtatem colligendi eam. Finitis reſpõſoriis ſuperiorum regnorum, ordo eſt vt ſequantur reſponſorij prophetarũ, qui nobis laborauerunt in quos fines ſęculorum deuenerunt. Vt liquidius monſtretur quod cupio intimare, ſcribatur pars hiſtoriæ memorati Oroſij presbyteri de eadem re. A primo anno imperij C Nini vſquequò Babylõ à Semiramide inſtaurari cœpta eſt, interueniũt anni ſexaginta & quatuor: Et à primo anno Procæ, cùm regnare cœpit, vſq; ad conditionẽ vrbis factam à Romulo, interſunt anni æque ſexagintaquatuor. Ita regnante Proca, futuræ Romæ ſementis iacta eſt, etſi nondùm germen appareret. Eodem anno regni ipſius Procæ, Babylonis regnum defecit. Et infrà: Babylon nouiſſimè eo tẽpore à Cyro Rege ſubuerſa, quo primùm Roma à Tarquiniorũ regum Dominatione liberata eſt. Siquidem ſub vna eademq; conuenientia tẽporum D illa cecidit, iſta ſurrexit: Illa tunc primùm alienigenarum perpeſſa Dominatum, hæc tunc primùm etiam ſuorũ aſpernata faſtigiũ. Illa tunc moriens, quaſi dimiſit hæreditatẽ: hæc verò pubeſcens, tunc ſe agnouit hæredem. Tunc Orientis occidit, & ortum eſt Occidentis imperiũ. Et iterùm infra: Babylon poſt annos mille cẽtum ſexagintaquatuor, quàm condita erat à Media & Arbato rege eorum, præfecto autem ſuo ſpoliata, opibus & regno atque ipſo rege priuata eſt: ipſa tamen poſteà aliquamdiù manſit incolumis: Similiter & Roma poſt annos totidem, E hoc eſt, mille centum ſexagintaquatuor, à Gothis & Alarico rege eorũ, comite autẽ ſuo irrupta & opibus ſpoliata, nũc regno manet adhuc & regnat incolumis. Quamuis ità tùm arcanis ſtatutis inter vtramque vrbem conuenientiæ totius ordo ſeruatus ſit, vt & ibi pſectus eius Arbatus regnũ inuaſerit, & hic præfectus eius Attalus regnare tentauerit, tametſi apud hanc ſolam meritò Chriſtiani imperatoris attentatio prophana vacuata ſit: itaq; hæc ad hoc pcipuè commemoranda credidi, vt tanto arcano ineffabilium iudiciorum Dei ex parte patefacto, intelligant hi, qui inſipienter vtiquè de temporibus chriſtianis murmurant, vnum Deum diſpoſuiſſe

ſpoſuiſſe tempora, & in principio Babylonis,& in fine Romani imperij, illius clementię eſſe, quòd viuimus: quòd autẽ miſerè viuimus, intempetantiæ noſtrę. Eccè ſimilis Babylonię ortus & Romæ, ſimilis potentia, ſimilis magnitudo, ſimilia tẽpora, ſimilia bona, ſimilia mala: tamen non ſimilis exitus, ſimilisve defectus. Illa enim regnũ amiſit, hæc retinet: Illa interfectione regis orbata, hæc incolumi Imperatore ſecura eſt. Et hoc quare? Quoniam ibi in rege libidinum turpitudo punita, hic Chriſtianæ religionis cõtinentiſſima ęquitas in rege ſeruata eſt. Ibi abſq; religionis reuerentia auiditatem voluntatis licentia furoris impleuit: hîc & Chriſtiani fuere, qui parcerent: & Chriſtiani, quibus parcerẽt: & Chriſtiani, propter quorum memoriã, & in quorũ memoria parceretur. Regnum Chriſtiani populi ſine fine perſeuerabit. Hoc enim certauit regnum Romanorũ, vt totus orbis in vnum concurreret, & conueniret, vt vni Auguſto cenſus totius orbis deſcriberetur. Hoc Deo auctore, pręſtitum eſt Chriſtiano populo. Ipſe nominatur per vniuerſum orbẽ terrarum, ipſe vni Chriſto verè & perpetualiter deſcribitur. Non erit inane quod propheta dixit: In omnẽ terrã exiuit ſonus eorũ, & in fines orbis terrę verba eorũ. Et in Euãgelio Marci: Et in omnes gentes primũ oportet prędicari Euangeliũ.

De Reſponſoriis de diuerſis officiis collectis. Cap. 77.

INuéni quoſdam reſpõſorios diſpersè poſitos per diuerſa officia nocturnalia, qui non conueniebant cũ cęteris, quales ſunt: [Diſrumpam vincula populi mei,] quem inuẽni inter reſpõſorios de Machabæis: & tamen in hiſtoria Machabæorum non inuenitur. &, [Peccata mea ſicut ſagittę infixæ ſunt in me,] reperi inter eos qui de pſalmis ſunt: & tamen ipſe nõ eſt aſſumptus de pſalmis. Eadem ratio eſt de cęteris ſequentibus, qui ſimul in vnum collecti, politi ſunt in noſtro Antiphunario poſt reſponſorios de prophetis. Collegiq; ſimul quaſdã Antiphonas, quæ conſonant tempori exomologeſeos, & ſolemus eos & eas canere per noctes, quando obſeruatur ieiunium indictum, & ieiunium quatuor temporum anni.

De Antiphonis conuerſis per conuenientiam ſoni in Alleluia Cap. 78.

ANtiphonę aliquæ ſunt poſt reſponſorios collectę, quarum ſonus redactus eſt in ſola Alleluia ſibi inuicem cõiuncta, vt per Dominicas noctes ſuper pſalmos matutinales ſolùm Alleluia audiatur, ad memorandam lætitiam futurę reſurrectionis, quæ reſtat in octaua die. Excipitur hymnus trium puerorũ, de quo ſcriptum habemus in libello officiali.

A *De ordine Sepulturæ cuiuſcunque Chriſtianæ. Cap. 79.*

INuéni in Romano & in Metenſi Antiphonariis ordinem ſcriptum, quomodò fungi officio coueniat circa fines hominum, & circa ſepulturam eorum. Ex vtriſq; collegi ea, quæ recta mihi videbantur & rationabili curſui congruere, atque ea redacta in vnum corpus, poſui ſub vno textu in fine Antiphonarij noſtri.

B *De Reſponſoriis, quæ cantabantur ab antiquis ante hymnum ſanctæ Mariæ. Cap. 80.*

INuéni in vetuſto Romano Antiphonario reſponſoria ad veſperos, quæ ego ſubindè audiui canere, & cantaui: Sed quoniã maxima pars regionis noſtræ non ea cantabat, neq; potui rationem inuenire cantandi ea ante hymnũ ſanctæ Marię, cùm ante hymnum Zachariæ nõ cantarẽtur, prætermiſi ea: At nunc quia inuẽni ea in Romano Antphonario, hîc ſubiungo illa. In aduẽtu Dñi Reſpõſorius, Tu exurgẽs Domi- C ne miſereberis Sion, quia tẽpus miſerendi eius, quia venit tempus. In natiuitate Domini, Reſpõſorius, Benedictus qui venit in nomine Domini, Alleluia. Verſus, Deus Dominus & illuxit nobis. In Epiphania Reſponſorius, Dies ſanctificatus illuxit nobis, Alleluia Alleluia. Verſus, Venite gentes, & adorate Dominum, Alleluia Alleluia. In Dominicis noctibus, Reſponſorius Quàm magnificata ſunt opera tua Domine. Verſus, Omnia in ſapientia feciſti, repleta eſt terra opera tua Deus. Et iterùm: Reſpõſorius, Vſq; ad veſperũ, Quàm magnificata ſunt ope- D ra tua Domine. Verſus, Omnia in ſapientia, vt ſuprà. Infra hebdomadã Reſponſorius, Adiutorium noſtrum in nomine Domini. Verſus, Quĩ fecit cælum & terrã. Per duas hebdomadas infra Quadrageſimã, Reſponſorius: Educ de carcere animam meam, vt confiteatur nomini tuo Domine. Verſus, Periit fuga à me, & nõ eſt qui requirat animã meam. In ſequentibus duabus hebdomadibus Reſponſorius, Eſto nobis Domine turris fortitudinis à facie inimici. In nouiſſimis duabus hebdomadibus Reſponſorius, Vſquequò exaltabitur inimicus meus ſuper me? reſpice & exaudi me Domine Deus meus. E Verſus, Qui tribulant me, exultabunt ſi motus fuero, ego autem in miſericordia tua ſperaui. In paſchalibus diebus, Reſponſorius, Alleluia Alleluia. Verſus, Cantate Domino canticum nouum, cantate Domino omnis terra. In Aſcenſione Domini, Alleluia Alleluia. Verſus, Aſcendit Deus in iubilatione, & Dominus in voce tubæ. In diebus Pentecoſtes Reſpõſorius, Alleluia Alleluia. Verſus Repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœperunt loqui Alleluia Alleluia. In feſtiuitatibus Sanctorum de reſponſoriis propriis quę in nocte cantantur.

FINIS.

HRA-

Quòdquàm H litera hoc loco ocioſa videtur, tamen exemplaria vetera eam ſic habent: & apparet vſũ eius apud veteres eum fuiſſe, vt aut herum Latinè, aut **herrn** Teutonice ſignaret, quemadmodum apud nos hodiè D.

HRABANI MAVRI
DE INSTITVTIONE CLERICORVM,
AD HEISTVLPHVM ARCHIEPISCOPVM, LIBRI III.

Rabanus, cum hæc ſcriberet, nondum erat Archiepiſcopus Moguntin. Ideoque nõ mireberis illũ hic ita nõ vocari.

PRAEFATIO.

DOMINO REVERENDISſimo ac Religioſiſſimo Heiſtulpho Archiepiſcopo, Rabanus minimus ſeruorum Dei, æternã in Chriſto optat ſalutem.

CVM te ſanctè pater pro merito ſummæ pietatis plurimi venerentur, & omnibus fidelibus cauſa magnæ fidei & ſanæ doctrinę honnrabilis ac que amabilis eiſtas: cõgruum eſſe iudicaui, vt egn, in quem plurimum tuorum beneficinrum contuliſti, aliquod munuſculum, licet non condignum, tamen, vt credo, non ingratum, tuę venerationi deferrem, nihil verens de precio, quia animus in bonitate diues, magis æſtimat deuotionem offerentis, quàm donum: & hac fiducia auſus ſum partem laboris mei, quam in ſtudio ſacræ lectionis elaboraui, tibi, quem benigniſſimum atq; æquiſſimum eſſe ſcio, vice muneris dirigere, vt à te, qualiſcumque ſit, recipetetur, ac tuo ſacro iudicio probareturatque ad purum examinaretur. Quęſtionibus ergo diuerſis fratrum noſtrorum, & maximè eorum, qui in ſacris ordinibus pollebant, reſpondere compellebar, qui me de officio ſuo, & variis obſeruatinnibus, quæ in Eccleſia Dei decentiſſimè obſeruãtut, ſæpiſſimè interrogabant, & aliquibus eorũ tunc dictis, aliquibus verò, ſcriptis, prout opportunitas loci ac tẽporis erat, ſecundũ auctoritatem & ſtylum Maiorum ad interrogata reſpondi: ſed non in hoc ſatis eis facere potui, qui me inſtantiſſimè poſtulabant, immò cogebant, vt baberent quo aliquo modo inquiſitionibus ſuis facerent ſatis, & in vno codice ſimul ſcriptum reperirent, quæ anteà non ſimul, ſed ſpeciatim ſinguli, prout interrogabant, in foliis ſcripta babuerant. Quibus conſenſi, & quod rogabant, feci quantùm potui. Nam de hoc tres libros edidi. Quorum primus de Eccleſiaſticis ordinibus, & de veſte ſacerdotali continet. Item, de quatuor charitmatibus Eccleſię, id eſt, Baptiſmo & Chriſmate, Corpore & ſanguine Domini, & de officio Miſſæ ſecundùm morem Romanæ Eccleſiæ. Secundus autem liber continet de officio canonicarum horarum, & de ieiunio, confeſſione, ac pænitentia:

A de legitimis quoquè Ieiuniis, & feſtiuitatibus variis, de lectionibus & cantu eccleſiaſtico: de fide catholica, & è contrario de variis hęreſibus. Tertius verò liber edocet, quomodo omnia quę in diuinis libris ſcripta ſunt, inueſtiganda atq; diſcenda ſunt: necnon & ea quæ in gentilium ſtudiis & artibus eccleſiaſtico viro ſcrutari vtilia ſunt: Nouiſſimè verò liber ipſe exponit, quomodo oportet eos, qui docendi officium gerunt, diuerſos auditores diuerſis allocutionibus admonere, & in doctrina eccleſiaſtica fideliter erudire. Et quia hæc omnia, quę diximus, ad clericorum officium maximè pertinẽt,
B qui locum regiminis in Eccleſia tenent, & de vniuerſis legitimis Dei populum inſtruere debent, placuit ipſos libros de inſtitutione clericorum nuncupari, id eſt, cum qua ſe vel ſibi ſubditos ad ſeruitiũ diuinum inſtruere debent. Proindè obſecro te, ſanctè pater, vt oblatum tibi opus ſuſcipias, ac piè relegens, diligenter illud examines: & ita quę in eo rationabiliter inueneris dictata, ei hoc tribuas, à quo eſt omnis ratio creata: ſi qua verò inconſideratè repe reris prolata, tuo ſtudio citiùs reddas illa emẽdata, & (ſic credo) legentibus erunt vtilia. Tuo enim magiſterio ſemper me libens ſubdam, à
C quo recordor me accepiſſe dignitatẽ eccleſiaſticam. Confido tamen omnipotẽtis Dei gratię, quòd fidem & ſenſum catholicum in omnibus tenuerim, nec per me quaſi ex me ea protuli, ſed auctoritati innitens Maiorum, per omnia illorum veſtigia ſum ſecutus: Cyprianum dico atque Hilarium, Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, Gregorium, Ioannem Damaſcenum, Caſſiodorum atque Iſidorum, & cæteros nonnullos, quorum dicta alicubi in ipſo opere (ità vt abeis ſcripta ſunt) pro conuenientia poſui: alicubi quoq; eorum ſenſum meis verbis propter breuitatem operis ſtrictim enunciaui:
D Interdùm verò, vbi neceſſe fuit, ſecundũ exemplar eorum quędam ſenſu meo protuli: In omnibus tamen (ni fallor) catholicã imitatus, ſum veritatem, à qua (ſi Dominus adiuuerit) nõ patiar vllo modo diuelli, quam & te præ omnibus habere atque amare confido: & ideò tua ſuffragia ſupplex peto, vt ipſa veritas, omnium creatrix atque gubernatrix, licet non meis meritis, tamen propter tuam ſacratiſſimam orationem me in ſe ſine vllo deuio erroris in æternum conſeruare dignetur. Beatitudinem tuam opto ſemper bene valere in omnibus, ſanctè pater, memorem noſtri.

EPI-

EPICEDION RABANI MAVRI IN SVAM VITAM.

LEctor honeſte, meam ſi vis cognoſcere vitam
Tempore mortali, diſcere ſic poteris:
Vrbe quidē hac genitus ſum, ac ſacro fonte renatus
In Fulda, poſt hac dogma ſacrum didici.
Quo monachus factus, ſeniorum iuſſa ſequebar.
Norma mihi vitæ regula ſancta fuit.
Sed licèt incautè hanc, nec fixè ſemper haberem,
Cella tamen mihimet manſio grata fuit.
Aſt vbì iam plures tranſiſſent temporis anni,
Conuenere viri, vertere facta loci.
Me abſtraxere domo inualidum, regiq́; tulere,
Poſcentes fungi præſulis officio.
In quo nec meritum vitæ, nec dogma repertum eſt,
Nec paſtoris opus iure benè placitum,
Promptus erat animus, ſed tardus: debile corpus:
Feci quod poteram, quodq́; Deus dederat.
Nunc rogo te ex tumulo, frater dilecte, iuuando,
Commendes Chriſto me vt precibus Domino.
Iudicis æterni me vt gratia ſaluet in æuum,
Non meritum adſpiciens, ſed pietatis opus.
Raban nempè mihi nomen, & lectio dulcis
Diuinæ legis ſemper vbique fuit.
Cui Deus omnipotens tribuas cæleſtia regna,
Et verām requiem ſemper in arce poli.

FINIS.

EIVSDEM AD FRATRES FVLDENSES EPIGRAMMA.

CErnite quid voluit, fratres, ſententia legis,
Quæ mandat ritè noſcere verba Dei.
Aures quiſquis habet, hic audiat, inquit, apertas,
Quid dicat ſanctus Spiritus Eccleſiis.
Cui Pſalmiſta pari concordat grammate, plebem
In legem Domini cernere ritè iubens.
Sic quoque nos ſemper oculis atque auribus eſt fas,
Intentis fratres diſcere verba Dei.
Quid mandet dictis, quid factis indicet ipſis,
Quæ codex geminus continet ille ſuus:
Quid celebrando piis ſignet chariſſima Chriſti
Sponſa ſacramentis, & ſtudiis variis.
Namque popoſciſtis hæc vobis reddere ſcriptis,
Exhibui paruis hæc tribus ipſe libris.
Quid cultura velit, gradibus quid nunciet almis,
Quid prece, quid feſtis ſancta Dei Eccleſia.
Dogmata quæ cunctis pia diſcere, quæ ve docere,
Condecet ordinibus myſtica dicta Dei.
Sed licèt hæc tota non poſſum carpere ſcriptis,
Plurima complexus hic tamen arte dedi.
Hæc ego peccator HRabanus dona tonantis,
Vobiſcum capiens, nunc pia participo.

A *Supplex vos poſco, teſtans per ſceptra tonantis,*
Me vt commendetis vos precibus Domino.
Quatenùs ipſe pius concedat dona ſalutis,
Vobiſcum mihimet regna beata poli.
Chriſtus dux veſter, Chriſtus rex, Chriſtus amator,
Semper vos ſaluet ſummus in arce Deus.

Libri Primi Capita.

DE vna Dei Eccleſia catholica. Cap. 1
De tribus ordinibus Eccleſię. 2
De tonſura clericorum. 3
B De gradibus eccleſiaſticis. 4
De ordine rripartito epiſcoporum. 5
De presbyteris. 6
De diaconis. 7
De ſubdiaconis. 8
De acolytis. 9
De caorciſtis. 10
De lectoribus ac pſalmiſtis. 11
De oſtiariis. 12
Quos oporteat ad ſacrum ordinem accedere, & quo ordine. 13
De veſtimentis ſacerdotalibus. 14
De ſuperhumerali. 15
C De podére, id eſt, tunica linea. 16
De cingulo. 17
De fanone. 18
De orario. 19
De Dalmatica. 20
De caſula. 21
De ſandaliis. 22
De pallio. 23
De ſacramentis Eccleſiæ. 24
De baptiſmatis ſacramento. 25
De carechumenis. 26
De catechizandi ordine. 27
D De tictione baptiſmi, & vnctione chriſmatis. 28
De indumento baprizati, & Euchariſtia. 29
De impoſirione manus Epiſcopalis, & chriſmatis ſacramento. 30
De ſacramento corporis & ſanguinis Dñi. 31
De officio Miſſæ. 32
De ordine Miſſæ. 33

Secundi Libri Capita.

De officiis atque orationibus canonicarum horarum. 1
E De maturina celebratione. 2
De officio primæ Horę. 3
De rertiæ Horæ celebratione. 4
De officio ſextæ Horę. 5
De officio nonę Horæ. 6
De veſperrina celebratione. 7
De completorio. 8
De nocturna vigiliarum celebratione. 9
De cæteris legitimis orationibus. 10
De peculiaribus orationibus. 11
De quadripartira ſpecie orationum. 12
Quomodò ex his ſpeciebus compunctio naſcatur. 13

De

De exomologeſi, id eſt, confeſſione. 14
De litaniis. 15
De diſcretione orationis Dominicæ. 16
De ieiunio. 17
Quid ſit inter ieiunium & ſtationem. 18
De ieiunio quarti, v. vij. & x. menſis. 19
De quadrageſimali ieiunio. 20
De ieiunio Pentecoſtes. 21
De ieiunio ante natiuitatem Domini, quod ſit in nono & decimo menſe. 22
De cæteris legitimis ieiuniis. 23
De ieiunio quatuor ſabatorũ, in quibus duodecim lectiones fiunt & ſacræ ordinationes. 24
De priuatis ieiuniis. 25
De origine biduanæ ſiue triduanæ. 26
De eſu carnium, & de potione vini. 27
De eleemoſynarum differentia. 28
De pœnitentia. 29
De ſatisfactione & reconciliatione. 30
De natiuitate Domini. 31
De epiphania Domini. 32
De ὑπαπαντῆ. 33
De ſeptuageſima, & ſexageſima, & quinquageſima, & quadrageſima. 34
De die Palmarum. 35
De cœna Domini. 36
De Paraſceue. 37
De ſabbato ſancto Paſchæ. 38
De Paſcha Domini. 39
De Aſcenſione Domini. 40
De Pentecoſte. 41
De die Dominica. 42
De feſtiuitatibus Sanctorum. 43
De ſacrificiis pro defunctis offerendis. 44
De encæniis, & vndè omnis ille ordo originem duxerit. 45
De feſtiuitatibus veterum, & vndè feſta vel feriæ ſint dictæ. 46
De cantico. 47
De pſalmis. 48
De hymnis. 49
De antiphonis. 50
De reſponſoriis. 51
De lectionibus. 52
De libris duorum teſtamentorum. 53
De ſcriptoribus ſacrorum librorum. 54
De benedictionibus. 55
De ſymbolo. 56
De regula fidei. 57
De hæreſibus variis. 58

Libri Tertij Capita.

Quid eos ſcire & habere conueniat, qui ad ſacrum ordinem accedere volunt. 1
De eminentia ſanctarum ſcripturarum, & ad quid omnis ſcientia referenda ſit. 2
Quibus obſcuritatibus ſcriptura ſacra ſit inuoluta, & quòd eam temerè alicui legere non liceat. 3
A De gradibus ſapientiæ & charitatis. 4
Quod is qui ad ſapientiæ integritatẽ peruenit, ad charitatis perfectionem perueniat. 5
De modo legendi ſacras ſcripturas. 6
De Canone Hebræorum, quomodò apud eos tripartitus eſt ordo diuinarũ ſcripturarũ. 7
Vndè ſit quòd non intelliguntur quæ ſcripta ſunt. 8
De ignotis ſignis. 9
De tranſlatis ſignis. 10
De ambiguis ſignis quomodò conſtant. 11
De ambiguis propriis. 12
B Modus inueniendi, vtrum locutio propria ſit, an tranſlata. 13
De varia ſignificatione verborum, quæ conſtat in contrarietate & diuerſitate. 14
Quòd non ſit periculum varius intellectus in eiſdem ſcripturæ verbis, ſi ſenſus ipſe congruat veritati. 15
De duobus generibus doctrinarũ gentilium, & quæ ſunt illa quæ inſtituerunt homines. 16
Quæ diuinitùs inſtituta inueſtigauerunt. 17
De arte grammatica & ſpeciebus eius. 18
De Rhetorica. 19
C De Dialectica. 20
De Mathematica. 21
De Arithmetica. 22
De Geometria. 23
De Muſica. 24
De Aſtronomia. 25
De Philoſophorum libris. 26
De acquiſitione & exercitio virtutum. 27
Quid debeat doctor catholicus in dicendo agere. 28
Quòd auctores canonicorum librorum, & ſapientes & eloquentes fuerunt. 29
D Quòd facili locutione vulgus debeat doceri. 30
De optimo modo dicendi, & quid oporteat prædicatorem in dicendo obſeruare. 31
De triplici genere locutionis, quod Romani auctor eloquij ita diſtinxit. 32
Quando ſubmiſſo genere, & quãdo temperato, quandoq; grandi vtendum ſit dicenti. 33
Exempla in Apoſtolo de prædictis generibus tribus. 34
Quomodò debeant inter ſe hæc tria permiſceri. 35
E Quid ſit ſapienter & eloquẽter dicere, & quòd alienum non dicat, qui ab alio prolata, benè viuens prædicat. 36
De diſcretione dogmatum iuxta qualitatem auditorum. 37
Quæ virtutum ſpecies contrariæ ſint ſingulis ſpeciebus vitiorum. 38
Quòd oporteat poſtulari à Domino poſſibilitas prædicationis. 39

FINIS.

HRABANI MAVRI
DE INSTITVTIONE CLERICORVM
LIBER PRIMVS.

De vna Dei Eccleſia Catholica. Cap. 1.

ECCLESIA ergò Dei Catholica, quæ per totum orbem dilatata diffunditur, Chriſti nomine nobilitata glorificatur. Omnis enim homo qui rectę fidei exiſtit particeps, & ſacro baptiſmate regeneratur, à Chriſto Chriſtianus vocatur, & Dei patris atque Eccleſiæ matris noſcitur eſſe filius. ἐκκλησία Græcum eſt, quod in Latinum vertitur Conuocatio ſiue Conuentus, eo quòd omnes conuocat ad ſe. Catholica autem dicitur, id eſt, vniuerſalis: quia in toto mundo vna eſt Eccleſia Chriſti, quæ & ſponſa & corpus eius eſt.

De tribus ordinibus Eccleſiæ. Cap. 2.

SVnt tamen tres ordines in Eccleſia: Conuerſantium, id eſt, Laicorũ, Monachorum, & Clericorum. Quorum primus, id eſt, laicus ordo, popularis interpretatur. λαὸς enim Gręcè, populus Latinè dicitur. Secundus eſt Monachicus, id eſt, ſingulariter conuerſans, hoc eſt, à ſeculari cõuerſatione remotus. μονὰς enim Gręcè ſingularitas dicitur, & monachus ſingularis vel ſolitarius. Tertius eſt ordo clericalis. κλῆρος quippe Græcè, ſors vel hęreditas dicitur. (Hęc ſunt Iſid. lib. 2. cap. 1.) Cleros autem vel clericos hinc appellatos doctores noſtri dicunt, quia Matthias ſorte electus eſt, (Act. 1.) quem primum ab Apoſtolis legimus ordinatum: ſic & eos quos illis temporibus eccleſiarum principes ordinabant, ſorte legebãt. Nam & hæreditas Gręcè κληρονομία appellatur, & hæres cleronomos. Propterea ergò dicti ſunt clerici, quia de ſorte ſunt Domini, vel quia Dominum partem habent, ſicut de eis ſcriptum eſt loquente Domino (Ezec. 44.): Ego, hæreditas eorum. Vndè oportet vt qui Deũ hęreditate poſſident, abſque vllo impedimento ſeculi, Deo ſeruire ſtudeant, vt congruè illud Pſalmiſtæ dicere poſſint (Pſal. 15.): Dominus pars hæreditatis meæ. Iſte autem ordo iure prępònitur in Eccleſia, quia in ſanctis deſeruit, & ſacramenta populis diſpenſat. Sicut enim in veteri teſtamento tribus Leui prę cæteris tribubus peculiariter à Domino electa eſt ad ſeruiendum illi per diuerſa officia in tabernaculo, quod eſt Eccleſia præſens, vt ſeruiant ei die ac nocte in templo ſancto eius, vt ſint populo in his quę ad Deum pertinent, doceãtque populum Dei omnia pręcepta eius, & offerant Deo dona & ſacrificia pro ſua & populi ignorantia, & iudicent inter iuſtum & iniuſtum, & diſcernant inter ſanctum & prophanum, inter pollutum & mundum.

De Tonſura Clericorum. Cap. 3.

TOnſuræ eccleſiaſticæ vſus à Nazaræis (ni fallor) exortus eſt, (Iſid. lib. 2. cap. 4.) qui prius crine ſeruato, denuò poſt vitę magnæ continentiam deuotione completa, caput radebant, & capillos in ignem ſacrificij ponere iubebantur, ſcilicet vt perfectionem deuotionis ſuæ Domino conſecrarent. Huius ergò exempli vſus ab Apoſtolis introductus eſt, vt hi qui in diuinis cultibus mancipati Domino conſecrantur: quaſi Nazaræi, id eſt, ſancti Dei crine præciſo innouentur. Hoc quippe & Ezechieli prophetæ iubetur (Ezec. 5.) dicente Domino. Tu fili hominis ſume tibi gladium acutum, & duces per caput tuum & barbam: videlicet quia & ipſe ex ſacerdotali genere Deo in miniſterio ſanctificationis deſeruiebat. Hoc & Nazaręos illos Priſcillam & Aquilam (Act. 18.) in Actibus Apoſtolorum primos feciſſe legimus, Paulum quoque Apoſtolum, (Act. 21.) & quoſdam diſcipulorum Chriſti, qui in huiuſmodi cultu imitandi extiterunt. Eſt autem in clericis tonſura ſignum quoddam, quod in corpore figuratur, ſed in animo agitur: ſcilicet vt hoc ſigno vitia in religione reſecentur, & criminibus carnis noſtræ quaſi crinibus exuamur, atque indè innouatis ſenſibus vt comis rudibus eniteſcamus, expoliantes nos, iuxta Apoſtolum (Coloſſ. 3.), veterem hominem cum actibus eius, & induentes nouum, qui renouatur in agnitionem Dei. Quam renouationem in mente oportet fieri, ſed in capite demonſtrari, vbi ipſa mens noſcitur habitare. Quòd verò detonſo ſuperiùs capite, inferiùs circuli corona relinquitur, ſacerdotium, regnumque Eccleſię in eis exiſtimo figurari. Tiara enim apud veteres cõſtituebatur in capite ſacerdotũ. Hæc ex byſſo confecta, rotunda erat quaſi ſphæra media, & hoc ſignificatur in parte capitis tonſa. Corona autem aurea, latitudo eſt circuli, quę regum capita cingit. Vtrumque itaque ſignum exprimitur in capite clericorum, vt impleatur etiam corporis quadam ſimilitudine, quod ſcriptum eſt, Petro Apoſtolo dicente (1. Pet. 2.): Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium. Quęritur autem, cur modò (ſicut apud antiquos Nazaręos) non ante coma nutritur, & ſic tondetur? Sed qui hæc exquirunt, aduertant quid ſit inter illud propheticum velamentum, & hãc

Euangelij reuelationem, de qua dicit Apoſto- A
2.Cor. 3. lus, Cùm tranſiéris ad Chriſtum, aufertur velamē. Quod autem ſignificabát velamen interpoſitum inter faciem Moyſis, & adſpectum filiorum Iſrael, hoc ſignificabat illis temporibus etiam coma Sanctorum. Nam & Apoſtolus comam pro velamento eſſe dicit. Proindè iā non oportet, vt velentur crinibus capita eorū, qui Domino conſecrantur, ſed tantùm vt reuelentur: quia quod erat occultum in ſacramento prophetiæ, iam in Euangelio declaratum eſt.
B Sunt quoque quidam doctorum, qui aſſerunt, diuerſas ob cauſas Petrum Apoſtolum hunc ritum primum ſumpſiſſe primitùs, vt formam & ſimilitudinem Chriſti in capite geſtaret, dum pro redemptione noſtra crucis patibulum ſubiturus, à nefanda Iudæorum gente acutis ſpinarum aculeis crudeliter coronaretur. Deindè, vt ſacerdotes veteris & noui teſtamenti, in tonſura & habitu diſcernerentur. Poſtremò, vt idē Apoſtolus ſuique ſucceſſores, & ſequipedes ridiculoſum* gamaturæ ludibriū in populo Romano portarent: quia & horum barones, hoſtes exercitus ſuperatos ſub corona vendere ſo-
C lebant. Sed de his quid ſuſcipiatur, lectoris iudicio derelinquimus. Veniamus ergò nunc ad ſacratiſſimos ordines clericorum, eorumque originem, & gradus ſingulariter demonſtremus.

De Gradibus Eccleſiaſticis. Cap. 4.

SVnt autem gradus Eccleſiaſtici octo, quorum nomina hæc ſunt: Oſtiarius, Pſalmiſta ſiue Lector, Exorciſta, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter atque Epiſcopus.
D Initium quidem ſacerdotij in veteri teſtamento Aaron fuit: quamquàm & Melchiſedech prior obtulerit ſacrificium, & poſt hunc Abraham, Iſaac, & Iacob, legitur & Noe altare ædificaſſe, & ſuper illud Domino holocauſtum obtuliſſe: Sed iſti ſpontanea voluntate, non ſacerdotali auctoritate, iſta fecerunt. Cæterùm Aaron primus in lege ſacerdotale nomen accepit, primusque pontificali ſtola infulatus victimas obtulit, iubente Domino ac loquente ad Moy-
Exo. 29. ſen: Accipe, inquit, Aaron & filios eius, & applicabis ad oſtium tabernaculi teſtimonij: cūque laueris patrem cum filiis aqua, indues Aa-
E ron veſtimentis ſuis id eſt, linea & tunica, & Superhumerali, & Rationali quod cōſtringes balteo, & pones tiaram in capite eius, & laminam ſanctam ſuper tiaram, & oleum vnctionis fundes ſuper caput eius, atque hoc ritu conſecrabitur, filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingesq; balteo, Aaron ſcilicet & liberos eius, & impones eis mitras, eruntque ſacerdotes mei religione perpetua. Quo loco contemplari oportet Aaron ſacerdotē ſummum, id eſt, epiſcopum fuiſſe, nam filios eius presbyterorum figuram præmonſtraſſe. Fuerunt enim filij Aaron & ipſi ſacerdotes, quibus

A meritò adſtare debuiſſent Leuitæ ſicut ſummo ſacerdoti. Moyſes verò huius facti mediator Chriſtum ſignificat. In nouo autem teſtamento poſt Chriſtū ſacerdotalis ordo à Petro cœpit. Ipſi enim primùm datus eſt Pontificatus in Eccleſia Chriſti. Sic enim loquitur ad eum Chriſtus Dominus: Tu es, inquit, Petrus, & Matt. 16.
ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiā meam, & portæ inferorum non vincent eam: & tibi dabo claues regni cælorum. Hìc ergò ligandi, atque ſoluendi poteſtatem primus accepit, pri-
B musque ad fidem populum virtute ſuæ prædicationis adduxit. Siquidem cæteri Apoſtoli cū Petro par conſortium honoris & poteſtatis acceperunt, qui etiam in toto orbe diſperſi, Euangelium prædicauerunt, quibus decedentibus ſucceſſerunt Epiſcopi, qui ſunt conſtituti per totum mundum in ſedibus Apoſtolorum, qui iam non genere carnis & ſanguinis eliguntur, ſicut primùm ſecundùm ordinem Aaron, ſed pro vniuſcuiuſque merito, fide & doctrina, quæ in eum gratia diuina contulerit. Quòd verò per manus impoſitionem à prædeceſſoribus
C Dei ſacerdoribus epiſcopi ordinantur, antiqua eſt inſtitutio. Iſaac enim patriarcha ſanctus, ponens manum ſuam ſuper caput Iacob benedixit ei, & Iacob filiis. Sed & Moyſes ſuper caput Ieſu Naue manum ſuam imponens, dedit ei ſpiritum virtutis & ducatus in populo Iſrael: ſic & impletor legis & prophetarū Dominus noſter Ieſus Chriſtus, per manus impoſitionem Apoſtolis ſuis benedixit, ſicut in Euangelio Lucæ ſcriptum eſt: Et produxit illos foras in Betha- Luc. 24.
niam, & eleuauit manus ſuas, & benedixit eis, Factumque eſt cùm benedixiſſet illis, diſceſſit ab eis, & ipſi reuerſi ſunt in Hieruſalem cū gau-
D dio magno. Et in Actibus Apoſtolorū ex præ- Act. 13.
cepto Spiritus ſancti Paulo & Barnabę ab Apoſtolis manus impoſita eſt in epiſcopatum, & ſic miſſi ſunt ad euangelizandum. Porrò quòd epiſcopus non ab vno, ſed à cunctis comprouincialibus epiſcopis ordinatur, id propter hæreſes agnoſcitur inſtitutum, nè aliquid contra fidem Eccleſiæ, vnius tyrannica auctoritas moliretur. Ideoque ab omnibus conuenientibus inſtituitur, aut non minùs, quàm à tribus præſentibus, cæteris tamen conſentientibus teſtimonio literarum. Huic autem dum conſecratur, datur baculus, vt eius indicio ſubditam plebem vel
E regat, vel corrigat, vel infirmitates infirmorū ſuſtineat. Datur & annulus, propter ſignum pontificalis honoris, vel ſignaculum ſecretorum. Nam multa ſunt, quæ ante carnalium minusque intelligentium ſenſus occultātes ſacerdotes, quaſi ſub ſignaculo condunt, nè indignis quibuſque Dei ſacramenta aperiantur.

De ordine tripartito Epiſcoporum. Cap. 5.

ORdo autem epiſcoporum tripartitus eſt, id eſt, in Patriarchis, Archiepiſcopis, qui

A qui & metropolitani ſunt, & in Epiſcopis. πατριάρχης Græca lingua, pater principū ſiue ſummus patrum interpretatur, quia primum, id eſt, Apoſtolicum retinet locum: & ideò quod ſummo honore fungitur, tali nomine cenſetur, ſicut archiepiſcopus *Antiochenus Epiſcopus, atque Alexandrinus antiſtes. (ſec. *Ro.) ἀρχιεπίσκοπος Græco vocabulo dicitur, quòd ſit ſummus vel princeps epiſcoporum. tenet enim vicem Apoſtolicam, & præſidet Epiſcopis cæteris. Singulis enim prouincijs præeminet, quorum auctoritate & doctrina cęteri ſacerdotes ſubiecti ſunt, B ſine quibus reliquis Epiſcopis nihil agere licet, niſi quod ſingulis in propria parochia cōmendatum eſt. Solicitudo enim totius prouinciæ ipſi commiſſa eſt, & omnes ſuperiùs deſignati ordines, vno eodemque vocabulo Epiſcopi nominantur, ſed priuato nomine quidem vtuntur propter diſtinctionē poteſtatum, quā ſingulariter acceperunt. Metropolitanus autē idem vocatur, eò quòd præſideat illi ciuitati, quæ cæteris ciuitatibus in eadem prouincia cōſtitutis quodammodò mater ſit. μητρόπολις ergò Græcè, mater ciuitatum interpretatur. C Epiſcopatùs autem vocabulum indè dictum, quòd ille qui ſuperefficitur, ſuperintendat, curam ſcilicet ſubditorum gerens. σκοπεῖν enim, Latinè intendere dicitur. ἐπίσκοποι autem Græcè, Latinè ſpeculatores ſiue Superintendentes interpretantur. Nam ſpeculator eſt præpoſitus in Eccleſia dictus, eò quòd ſpeculetur atq; proſpiciat populorum infra ſe poſitorum mores & vitam: intimet vnicuique actus ſuos, ſicut Dominus ad Ezechielem dixit prophetā: (Eze. 33.) Et tu, inquit, fili hominis, ſpeculatorem dedi te domui Iſrael. Audiens ergò ex ore meo ſer-D monem, annunciabis eis ex me. Si me dicente ad impium, morte morieris, non fueris locutus, vt ſe cuſtodiat impius à via ſua, ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram. & reliqua. Pontifex princeps ſacerdotum eſt, quaſi via ſequentium: ipſe & ſummus ſacerdos, ipſe pontifex maximus nuncupatur. Ipſe enim efficit ſacerdotes atque Leuitas, ipſe omnes ordines eccleſiaſticos diſponit, ipſe quid vnuſquiſque facere debeat, oſtendit. Antiſtes autem idem dictus eſt, eò quòd anteſtet. primus enim eſt E in ordine eccleſiæ, & ſupra ſe nullum habet ſacerdotem. Sacerdos quidem nomen habet compoſitum ex Græco & Latino, quaſi ſacrū dans. Diſpenſat ergò myſteria cęleſtia, fidelibus baptiſmum tradit, corpus & ſanguinem Chriſti diſtribuit, & verbum Dei prædicat. Sacerdos autem vocari poteſt, ſiue Epiſcopus ſit, ſiue presbyter. Epiſcopi autem Apoſtolorum vicem in Eccleſia tenent, ſicut ſuprà diximus. Et chorepiſcopi, qui vicarij ſunt epiſcoporum, ad exemplum LXX. ſeniorum conſtituti ſunt: nec aliquid eis magis licet in Eccleſia ordinare aut conſtituere, niſi quantùm eis conceditur à legitimis Epiſcopis, qui ſedem &

A regimen integrum in Eccleſijs obtinent. Ordinati ſunt autem chorepiſcopi propter pauperum curam, qui in agris & villis conſiſtunt, nè eis ſolatium confirmationis deeſſet. Dicti ſunt autem chorepiſcopi, quia de choro ſunt ſacerdotum: hi autem à ſolo Epiſcopo ciuitatis cui adiacent, ordinantur, ſicut presbyteri.

De Presbyteris. Cap. 6.

PResbyterorum ordo exordium ſumpſit à filiis, vt dictum eſt, Aaron. Qui enim ſacer-B dotes in veteri teſtamento vocabantur, hi ſunt qui nunc appellantur presbyteri: & qui tunc princeps ſacerdotum, nunc Epiſcopus vocatur. πρεσβύτερος enim Græcè, Latinè ſenior interpretatur. Non pro ætate autem vel decrepita ſenectute, ſed propter honorem & dignitatem & doctrinam ſapientiæ quam acceperunt, presbyteri nominantur, ſicut per Sapientiam dicitur: (Pro. 20.) Gloria ſenum canities. & item: Canities hominum prudentia eius. Vndè & apud veteres idem & Epiſcopi & presbyteri fuerunt: quia illud nomen dignitatis eſt, hoc ætatis. Et C Paulus Apoſtolus ad Titum ſcribens: (Tit. 1.) Huius, inquit, rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut ego tibi diſpoſui, ſi quis ſine crimine eſt, vnius vxoris vir, filios habens fideles, non in accuſatione luxurię, aut non ſubditos. (Ibid.) & ſtatim ſubiungit: Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorē; non ſuperbum, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem, & reliqua. Et ad Philippenſes, Epiſcopis & diaconibus ſcribit, cùm D vna ciuitas plures epiſcopos habere non poſſit; ſed ſub epiſcoporum nomine presbyteros cōplexus eſt. Ideò autem presbyteri ſacerdotes vocantur, quia ſacrum dant, ſicut Epiſcopi; id eſt, in confectione diuini corporis & ſanguinis, & in baptiſmate, & in officio prædicandi: Sed licèt ſint ſacerdotes, tamen pontificatus apicem non habent, quòd nec chriſmate frontem ſignant, nec paraclitum ſpiritum dant, quod ſolis Epiſcopis deberi, lectio Actuum Apoſtolorum demonſtrat: nec ordinare clericos in ſacris ordinibus poſſunt, quod Epiſcopis pro-E pter vnitatem & concordiam reſeruatur. Secūdi verò ordinis viri, presbyteri ſunt, quorum typum præferebant ſeptuaginta viri in veteri teſtamento, in quibus Dominus ſpiritum Moyſis propagauit, vt talibus adiutoribus vſus in populo, innumeras multitudines facilè gubernaret. Sic & paternæ plenitudinis abundantia transfuſa eſt in Eleazaro & Ithamaro, vt ad hoſtias ſalutares & frequentioris officij ſacramentum, miniſterium ſufficeret ſacerdotum. Sic & Apoſtolis Chriſti, doctores, fidei comites additi ſunt, quibus illi orbem totum ſecundis prædicatoribus impleuerunt, & per euangelicam doctrinam dilatauerunt.

De Diaconis. Cap. 7.

A LEuitæ ex nomine auctoris vocati, de nomine Leui Leuitæ exorti ſunt, à quibus in templo Dei, myſtici ſacramenti myſteria explebantur. Exod. 29. Præcepit enim Dominus, & dixit ad Moſen, vt poſt ordinationem Aaron ſacerdotis & filiorum eius, ruraùs Leui tribus in diuini cultus myſterio ordinaretur, & conſecrarentur Domino pro omnibus primogenitis, & ſeruirent pro Iſrael coram Aaron & filijs eius in tabernaculo Domini, excubantes in templo die ac nocte, ipſique geſtarent arcam & taber B naculum, & omnia vaſa eius, & in circuitu tabernaculi caſtra ipſi conſtituerent, & in promouendo tabernaculo ipſi deponerent, & rursùs ipſi deponerent, & rursùs ipſi componerent. Hi Græcè διάκονοι, Latinè miniſtri dicuntur, quòd ſicut in ſacerdote conſecratio, ità & in diacono miniſterij diſpenſatio habetur. In veteri teſtamento excubabant in tabernaculo teſtimonii ad præcepta Aaron, & ad cuncta opera tabernaculi: veruntamen ad vaſa ſanctuarii & ad altare non accedebant, ſicut mandauerat Num. 18. Dominus Aarō, dicens: Eccè dedi vobis fratres C veſtros Leuitas de medio filiorum Iſrael, & tradidi donum Domino, vt ſeruiant in miniſteriis tabernaculi eius: tu autem & filii tui cuſtodite ſacerdotium veſtrum, & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum ſunt, per ſacerdotes adminiſtrabuntur. & reliqua. Hi à viginſiquinque annis & ſupra ingrediebantur, vt miniſtrarent in tabernaculo fœderis: cumque quinquageſimum annum ætatis explebant, ſeruire ceſſabant, & erant miniſtri fratrum ſuorū in tabernaculo fœderis, vt cuſtodirent quæ ſibi fuerant commendata. In nouo autem teſtamē D to Apoſtoli ſeptem diaconos, propter ſacramentum eiuſdem numeri, ordinauerunt ad miniſterium ſacrum & officium altaris, qui leguntur etiam & prædicaſſe, & baptizaſſe non paucos, ſicut ſanctus Stephanus diſputauit contra Iudæos, & Philippus baptizato eunucho euangelizauit ciuitatibus cunctis donèc veniret Cæſaream, & in Samaria prædicabat, & baptizabat eos qui ab Apoſtolis Petro & Ioanne poſtmodùm confirmabantur. Sed baptizare eis modò coram Epiſcopis ſiue presbyteris licitum eſt. Cæteris autem non licet, niſi prędictis for E taſsis officijs longiùs conſtitutis, neceſſitas extrema compellat. Hi enim ſunt (quos in Apocalypſi legimus) Apoc. 8. ſeptem Angeli, tubis canentes: Hi ſunt ſeptem candelabra aurea. Hi ſunt voces tonitruorum ſeptem. Ipſi enim clara voce in modum pręconis admonent cunctos, ſiue in pſallēdo, ſiue in lectionibus audiendis. Ipſi enim, vt aures habeamus ad Deum, acclamant. Ipſi quoquè euangelizant. Sine his ſacerdos nomen habet, officium non habet. Nam ſicut in ſacerdote conſecratio, ità in miniſtro diſpenſatio ſacramenti eſt. Ille oblata ſanctificat, hic ſanctificata diſpenſat. Ipſis etiàm ſa-

A cerdotibus, propter pręſumptionem non licet de menſa Domini tollere calicem, niſi eis traditus fuerit à diacono. Leuitæ offerunt oblationes in altaria. Leuitæ componunt menſam Domini. Leuitæ operiunt arcam teſtamenti: Non enim omnes videns altare myſteriorum, quæ operiuntur à Leuitis, nè videant, qui videre non debent, & ſumant qui ſeruare non poſſunt: quique proptereà altari albis induti aſſiſtunt, vt hinc admoniti, cæleſtem vitam habeant, cādidique ad hoſtias & immaculati accedant. Quos primus fecit Syluester Papa, triceſimus B quartus Pontifex in Romana Eccleſia poſt Petrum Dalmaticis vti, & conſtituit vt pallio linoſtimo eorum læua tegeretur, ſicut in geſtis pontificalibus continetur.

De Subdiaconis. Cap. 8.

HYpodiacones Gręcè, quos nos ſubdiacones dicimus, ὑποδιάκονοι qui ideò ſic appellantur, quia ſubiacent pręceptis & officijs Leuitarum. Oblationes in templo DEI à fidelibus ipſi ſuſcipiunt, & Leuitis ſuperponendas altaribus de C ferunt. Hi apud Hebræos Nathinnęi vocantur, vt liber Paralipomenō & Eſdræ teſtatur, quod interpretatur, in humilitate Domino ſeruientes. Ex eorum ordine fuit ille Nathanael, qui in Euangelio Ioannis diuina proditione commonitus, Saluatorem meruit confiteri, quiq; etiam ad primum diuinitatis indicium fidelis enituit, proteſtante Domino ac dicente: Eccè Ioan. 1. verè Iſraelita, in quo dolus non eſt. Iſti quoquè vaſa corporis & ſanguinis Domini diaconibus ad altare offerunt. De quibus quidem placuit patribus, vt quia ſacra myſteria con D trectant, caſti & continentes ab vxoribus ſint, & ab omni carnali immunditia liberi, iuxta quod illis, Propheta docente, iubetur: Mundamini qui fertis vaſa Domini. Eſa 52. Hi ergò cùm ordinantur, non ſuſcipiunt manùs impoſitionem ſicut ſacerdotes & Leuitę, ſed patenam tantùm & calicem de manu Epiſcopi, & ab archidiacono ſcyphum aquæ cum aquamanili & manutergium.

De Acolytis. Cap. 9.

E ΑΚόλουθοι Græcè, Latinè ceroferarii dicuntur, à deportandis cereis, quandò legendum eſt Euangelium, aut ſacrificium offerendum: tunc enim accenduntur luminaria ab eis & deportantur, non ad fugandas tenebras dū ſol eodem tempore rutilet, ſed ad ſignum lætitię demonſtrandum, vt ſub typo luminis corporalis illa lux oſtendatur, de qua in Euangelio legitur: Erat lux vera quæ illuminat omnē Ioan. 1. hominem venientem in hunc mundum, quorum typum præferebant illi, qui Domini mādato in tabernaculo lucernas quotidiè accendebant ſuper candelabrum poſitas.

De

De Exorciſtis. Cap. 10.

Ἐξορκισταί, ex Græco in Latinum adiurantes ſeu increpantes vocantur. Inuocant .n. ſuper catechumenos, vel ſuper eos qui habent ſpiritum immundum, nomen Domini Ieſu, adiurantes per eũ vt egrediatur ab eis. Refert Ioſephus, regem Salomonem excogitaſſe, ſuáque gentem docuiſſe modos exorciſmi, id eſt, adiurationis, quibus immundi ſpiritus expulſi ab homine, vlteriùs reuerti non ſunt auſi. Teſtatur & de eis liber Actus Apoſtolorum, ità *Act. 19.* dicens: Tentauerunt autem quidam & de circumeuntibus Iudæis exorciſtis inuocare nomẽ Domini IESV, & cęt. Inuenimus eos quos Eſdras actores memorat templi, eos nunc eſſe exorciſtas in Eccleſia Dei. fuerunt enim ſub Eſdra actores templi, ſeruorum Salomonis filij, qui actum templi totius ſub cura ſua haberent, non tamen ſacerdotalibus officijs miniſtrarent, aut ſacris oblationibus deſeruirent. Nullam ergò aliam curam habebant actores templi, niſi ad ſarta tecta reficienda, vt quæcũque fuiſſent veterata in ædificio templi aut delapſa per, eoſdem actores de theſauris Dominicis reficerentur atque excolerentur. Ergò exactores templi, exorciſtæ ſunt in populo Dei. Quomodò enim actor prudens & bonus ſcit, quia ſit Domini ſui cenſus, & omnis ſubſtantiæ modus, & redigit apud ſe totius poſſeſſionis inſtrumẽta originalia, ſic exorciſta redigit in ſua diligentia totius regni Domini ſecreta, vt memorię mandet de ſcripturarum ſacramentis, vndè exerceat ſcilicet donum, quod illi eſt à Spiritu ſancto conceſſum ſecundùm Apoſtoli præconiũ. Exorciſtas enim memorat Apoſtolus cùm *1. cor. 12.* dicit: Nunquid omnes donationes habent ſanationum? Hi enim cùm ordinantur, accipiunt de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, dicente eis Epiſcopo: Accipite & commendate memoriæ, & habete poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos ſiue catechumenos, vt imperetis immundis ſpiritibus, & abijciatis.

De Lectoribus. Cap. 11

Lectores à legendo, Pſalmiſtę à pſalmis canendis vocati. Illi prędicant populis quid ſequantur: iſti canunt, vt excitent ad compũctiones animos audientium. Licèt & quidam lectores ità miſeranter pronuncient, vt quoſdam ad luctum lamentationemq; compellant. Iidem etiam & pronũciatores vocantur, quòd porrò adnunciant. tanta enim & tam clara eorum erit vox, vt quantuiuis longè poſitorum aures adimpleant. Lectorum ordo formam & initium à prophetis ſumpſit. Sunt ergò lectores, qui verbum DEI prædicant, quibus dici- *Esa. 58.* tur: Clama, nè ceſſes: quaſi tuba exalta vocẽ tuam. Iſti quippe dum ordinantur, primùm de eorum conuerſatione Epiſcopus verbum facit ad populum, deindè coram plebe tradit eis codicẽ apicum diuinorum ad Dei verbum adnunciandum. Iſte ergò doctrina & libris debet eſſe imbutus, ſenſuumque ac verborum ſcientia perornatus, vt diſtinctè & apertè ſonans, audientium corda poſſit inſtruere. Pſalmiſtarum, id eſt, cantatorum principes ſiue auctores, fuere Dauid ſiue Aſaph. Iſti enim poſt Moyſen pſalmos primi compoſuere & cantauere. Mortuo Aſaph, filij eius in hunc ordinẽ ſubrogati ſunt à Dauid, erantq; pſalmiſtæ per ſucceſſionem generis, ſicut & ordo ſacerdotalis, ipſique ſoli continuis diebus in templo canebant, candidis induti ſtolis, ad vocem vnius reſpondente choro. Ex hoc veteri more Eccleſia ſumpſit exemplum nutriendi pſalmiſtas, quorum cantibus ad affectum Dei, mentes audientium excitentur. Pſalmiſtam autem & voce & arte præclarum, illuſtremque eſſe oportet, ità vt ad delectamentum dulcedinis animos incitet auditorum. Solent autem ad hoc officium etiam abſque ſcientia Epiſcopi, ſola iuſſione presbyteri eligi quique, quos in cantandi arte probabiles eſſe conſtiterit.

De Oſtiarijs. Cap. 12.

Oſtiarii ſunt, qui & æditui & ianitores in lege dicebantur. Hi apud Hebræos in veteri teſtamento electi ſunt ad cuſtodiam templi, quique ordinati per vices ſuas, omnia interiora templi vel exteriora cuſtodiebant, vt nõ ingrederetur in illud immundus in omni re. Dicti autem oſtiarii, quòd pręſint oſtijs templi. ipſi enim tenentes clauem, omnia intùs ex vtraque parte cuſtodiunt, atque inter bonos & malos habentes iudicium, fideles recipiunt, reſpuunt infideles.

Quos oporteat ad ſacrum ordinem accedere, & quo ordine. Cap. 13.

Canones & decreta Zoſimi Papæ decernũt vt clericus, qui ad ſacrum ordinem accedit, inter lectores ſiue exorciſtas quinque annos exoluat, exindè acolytus vel ſubdiaconus quatuor annis fiat. Ad benedictionem quoq; diaconatùs non minoris ætatis quàm xxv. annorum accedat, in quo ordine quinque annis expletis, ſi inculpabiliter miniſtrauerit, ad presbyterarùs honorem promoueri poterit, non tamen ante triginta annos ętatis, licèt valdè dignus ſit: quia & Dominus noſter non ante tricesimũ annũ prędicare exorſus eſt. De quo gradu ſi eũ auctior ad bonos mores vita perduxerit, ſummũ pontificatũ accipere poterit: hac tamẽ lege ſeruata, vt neq; bigamus pœnitens, nec neophytus ad hos gradus poſſit admitti.

De Veſtibus ſacerdotalibus. Cap. 14.

De veſte ergò ſacerdotali moderna, ad antiquum veteris teſtamenti habitum, cõpara-

tionē facientes, ſecundùm Maiorum ſenſum, quid myſticè ſignificet, proſequamur.

De Superhumerali. Cap. 15.

PRimum ergò eorum indumentū eſt Ephod Bad, quod interpretatur ſuperhumerale lineum, quod ſignificat munditiam bonorum operum. Hinc benè in lege, cùm Dominus de veſte ſacerdotali Moyſen inſtituit, primùm de Superhumerali faciendo præcepit: quia quiſquis ad ſacerdotium magiſteriumq́ue populi Dei promouendus eſt, primùm eius debent opera cognoſci, vt dum hoc, quod foris omnibus patet, inreprehenſibile patuerit, conuenienter ex tempore & integritas cordis eius, & fidei ſynceritas ſcrutetur.

De Podere, id eſt, tunica linea. Cap. 16.

SEcundum eſt linea tunica, quę Græcè ποδήρης, Latinè talaris dicitur, eò quòd ad talos vſque deſcendat. Hanc Ioſephus byſſinam vocat, cuius ſignificatio myſtica in promptu eſt. Cùm enim conſtet, lino vel byſſo continentiam & caſtitatem ſignificari, ſtrictam habent lineam ſacerdotes, cùm propoſitum continentiæ non eneruiter, ſed ſtudioſè cūſeruāt. Hæc ad talos vſque deſcendit, quia vſque ad finem vitę huius bonis operibus inſiſtere debet
Apoc. 2. ſacerdos, pręcipiēte ac promittente Dño, Eſto fidelis vſq; ad mortē, & dabo tibi coronā vitæ.

De Cingulo. Cap. 17.

TErtium veſtimentū eſt cingulum ſiue balteum, quo vtuntur, nè tunica ipſa defluat, & greſſum impediat, hoc nimirùm cuſtodiam mentis ſignificat. Qui enim tunica talari indutus abſque cingulo incedit, defluit tunica, ac relicto corpore, ventis & frigoribus intrandi ſpatium tribuit: quin & præpeditis greſſibus, incedendi vſum retardat, vel etiam calcantibus ſe, cauſa efficitur ruinæ. Ergò lineas induunt ſacerdotes, vt caſtitatem habeant: accinguntur balteis, nè ipſa caſtitas ſit remiſſa & negligens, nè vento elationis animum perflandi aditum impendat, nè creſcente iniquitate refrigeſcere faciat charitatem ipſorum, nè bonorum greſſus operum iactantia ſuæ pręſumptionis impediat, nè præpedito virtutum curſu ipſa etiam terreſtris concupiſcentiæ ſordibus polluta vileſcat, & ad vltimum, auctorem ſuum ad ruinam ſuperbiendo impellat.

De Phanone. Cap. 18.

QVartum verò, mappula ſiue mantile, ſacerdotis indumentum eſt, quod vulgò phanonem vocant, quod ob hoc eorum tunc manibus tenetur, quandò Miſſæ officium agitur, vt paratos ad miniſterium menſæ Domini populus conſpiciat. Mappæ ergò, conuiuij & epularum appoſitarum linteamina ſunt, vndè diminutiuum mappula, ſicut & mantilia, nunc pro operiendis menſis ſunt: quæ, vt nomen ipſorum indicat, olìm tergendis manibus præbebantur. Oportet ergò ſacerdotes & miniſtros altaris mappulas manibus tenere, quorū officium eſt, diuina ſacramenta conficere, vt cum deuotione mentis opus ſpontaneum concordet: dignè exerceatur officium, quod piè diuino eſt munere collatum.

De Orario, id eſt, ſtola. Cap. 19.

QVintum quoquè eſt, quod orarium dicitur, licèt hoc quidam ſtolam vocent. Hoc enim genere veſtis ſolummodò eis perſonis vel eſt conceſſum, quibus prędicandi officium eſt delegatum. Bene etiam oratoribus Chriſti, orarium habere conuenit, quia cùm indumentum eorum officio proprio concinat, & ipſi ſedulò ad verbi miniſterium cohortentur, & plebs ipſis commiſſa, indicium ſalutare conſpiciens, ad meditationem legis concurrere feruentiùs admonetur. Aptè ergò orarium collum ſimul & pectus tegit ſacerdotis, vt inde inſtruatur, quòd quicquid ore proferat, tractatu ſummæ rationis attendat, vt illud Apoſtoli ſemper
in eo impleatur quo dicit: Orabo ſpiritu, ora- 1. cor. 14.
bo & mente: pſallam ſpiritu, pſallam & mente. & iterùm: Os noſtrum ad vos ò Corinthij, 2. cor. 6.
cor noſtrum dilatatum eſt: Nè fortè ſi improuiſè & irrationabiliter loquatur, damnum patiatur, Salomone atteſtante, qui ait: Cor ſa- Pro. 16.
pientis erudiet os eius, & labijs illius addet gratiam. item, Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit Pro. 21.
animam ſuam: qui inconſideratus eſt ad loquendum, ſentiet mala.

De Dalmatica. Cap. 20.

SExtum namque eſt, quòd dalmatica à Dalmatia Gręciæ prouincia, in qua primò texta eſt, nuncupatur. Hæc veſtis in modum eſt crucis facta, & paſſionis Domini indicium eſt. Habet quoquè & purpureos tramites ipſa tunica, à ſummo vſque ad ima, antè ac retrò deſcendens, necnon & per vtranque manicam: vt admoneatur miniſter Domini per habitus ſui ſpeciem, cuius muneris particeps eſt, vt cùm per myſticam oblationem paſſionis Dominicæ commemorationem agit, ipſe in eo fiat hoſtia Deo acceptabilis.

De Caſula. Cap. 21.

SEptimum ſacerdotale indumentū eſt, quod caſulam vocant. dicta eſt autem per diminutionem à caſa, eò quòd totum hominem tegat, quaſi minor caſa. hanc Gręci planetam nominant. Hęc ſupremum omnium indumentorum eſt, & cætera omnia interiùs per ſuū munimē

tegit

tegit & ſeruat. Hanc ergò veſtem poſſumus intelligere charitatem, quę cunctis virtutibus ſupereminet, & earum decorem ſuo tutamine protegit & illuſtrat. Nec enim vllus iam erit virtutum ſplendor, ſi non eas charitatis irradiauerit fulgor, quod oſtendit Apoſtolus, dicēs: 1. Cor. 13. Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum ſicut æs ſonans, aut cymbalum tinniēs: Et ſi habuero prophetiam, & nouerim myſteria omnia, & omnē ſcientiam: & ſi habuero omnē fidem, ità vt montes trāſferam, charitatem autē non habuero nihil mihi prodeſt. Charitas patiens eſt, benigna eſt: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quę ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Charitas numquàm excidit, & reliqua. Sine hac, nec ſacerdos ipſe ad altare appropinquare debet, nec munus offerre, nec preces fundere. Vndè veritas ipſa dicit: Matt. 6. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Et item: Mar. 11. Cùm ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduerſùm aliquem, & reliqua. De hoc itaque ſpiritali virtutum indumento, Apoſtolus ad coloſſ. 3. Coloſſenſes ità ſcripſit: Induite, inquit, vos ſicut electi Dei, ſancti & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiā, patientiam, & cætera: Et de charitatis eminentia paulò pòſt ſubiunxit, dicens: Super omnia autem hæc charitatem habentes, quod eſt vinculum perfectionis.

De Sandaliis. Cap. 22.

INduunt quoquè ſacerdotes pedes ſandaliis ſiue ſoleis, quod genus calceamenti euangelica auctoritate eis eſt conceſſum vt Marci Mat. 6. euangelium teſtatur: quia hoc calceamentum myſticam ſignificationem habet, vt pes neque tectus ſit, neque nudus ad terram, id eſt, vt nec occultetur Euāgelium, nec terrenis commodis innitatur. Nam ſcriptum eſt in Apoſtolo: Et Ephe. 6. calceati pedes in præparatione Euangelij pacis. Sicut ergò ſandalia partem pedis tegunt, partem inopertam relinquunt: ità & Euangelij doctores partim Euangelium operire, partimque aperire debent: ità videlicet, vt fidelis & deuotus ſufficientem habeat doctrinam, & infidelis & contēptor non inueniat blaſphemandi materiam. Admonet etiam & nos hoc genus calceamenti, vt carni noſtræ & corpori in neceſſitatibus cōſulamus, non in libidinis laſciuiā defluamus, de quibus vtriſq; nos diuina lex Eſa. 58. inſtruit. Scriptum eſt enim, Carnem tuam nè Rom. 13. deſpexeris. & item: Carnis curam nè feceritis in concupiſcentiis.

A

De Pallio. Cap. 23.

SVper hæc autem omnia ſummo pontifici (qui Archiepiſcopus vocatur) propter Apoſtolicam vicem pallij honor decernitur, quod genus indumenti crucis ſignaculum purpureo colore exprimit, vt ipſo indutus pontifex, à tergo & pectore crucem habeat, ſuaque mente piè & dignè de paſſione redemptoris cogitet, ac populo, pro quo Dominum deprecatur, redemptionis ſuæ ſignaculum demon-
B ſtret. Condecet quoque benè, vt ipſa Apoſtolica dignitas Apoſtolicum virum faciat, vt plena deuotione, ſano ſermone, & digna operatione poſſit dicere cum Apoſtolo: Mihi autem abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Gal. 6. Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Hęc quæque de habitu ſacerdotali ad ſenſum ſecundùm modulum ingenioli noſtri breuiter diximus, non præiudicantes his, qui congruentiùs & digniùs de eadem re poſſint ſcribere, & pleniùs diſputare.

C

De Sacramentis Eccleſiæ. Cap. 24.

DE ſacramētis autem quę in Eccleſia fiunt, oportet vt ſequens ſermo exponat, atque declaret ritum ſacerdotalem. Sunt autem ſacramenta, Baptiſmum & Chriſma, Corpus & ſanguis, quæ ob id ſacramenta dicuntur, quia ſub regumento corporalium rerum, virtus diuina ſecretiùs ſalutem eorundem ſacramentorum operatur: vndè & à ſecretis virtutibus vel ſacris, ſacramenta dicuntur. Quæ ideò fructuosè penès Eccleſiam fiunt, quia ſanctus in ea ma-
D nens ſpiritus, eundem ſacramentorum latēter operatur effectū. Vndè ſeu per bonos, ſeu per malos miniſtros intra Eccleſiam Dei diſpenſentur, nec bonorum meritis diſpenſatorum amplificantur hæc dona, nec malorum attenuantur: quia neque qui plantat, eſt aliquid, neque 1. cor. 3. qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus, vndè & Græce μυστήριον dicitur, quod ſecretam & reconditam habeat repoſitionem.

De Baptiſmatis ſacramento. Cap. 25.

E PRimum autem ſacramentorum eſt Baptiſmum, quia antequàm ſancto chriſmate vngatur aliquis, aut corporis & ſanguinis CHRISTI particeps exiſtat, facta regeneratione purgari debet, ac deindè ad cętera ritè accedere. βάπτισμα Grecè, Latinè tinctio interpretatur, quæ nō tantùm ob hoc, qđ homo in aquā mergitur, tinctio dicitur: ſed quia ſpiritu gratię ibi in melius immutatur, & longè aliud quàm erat, efficitur. Primùm homines fœdi eramus deformitate peccatorum: in ipſa tinctione pulchri dealbatione virtutum efficimur. Vnde & in Canticis ſcribitur Canticorum: Quę eſt iſta cant. 8. quæ aſcendit quaſi dealbata? Cuius myſterium iuxta lxx.

non

A non aliter niſi ſub Trinitatis deſignatione, id eſt, Patris & Filij & Spiritus ſancti cognitione, Matt. vlt. completur. dicente Domino ad Apoſtolos: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Sicut enim in tribus teſtibus ſtat omne verbum, ità ſacramentum cõfirmat ternarius numerus nominũ diuinorum. Quòd autem per aquam baptiſmum datur, hæc ratio eſt: Voluit enim Dominus, vt res illa inuiſibilis per congruentiam, ſed profectò incontrectabile & inuiſibile impenderetur elementum, ſuper quod etiam in principio ferebatur Spiritus ſanctus. B Nã ſicut oleum naturali pondere ſuperfertur omni liquori, ità in principio ſuperferebatur Spiritus ſanctus aquis. Sicut aqua expurgat exteriùs corpus, ità latenter eius myſterio per Spiritum ſanctum purificatur & animus; cuius ſanctificatio ità eſt: Inuocato enim Deo, deſcendit Spiritus ſanctus de cælis, & medicatis aquis, ſanctificat eas de ſemetipſo, & accipiunt vim purgationis, vt in eis caro & anima delictis inquinata mundetur. Vtrumque enim baptizando neceſſe eſt adhiberi, & baptiſmi lauacrum, & Spiritus ſancti purgatio, Ioan. 3. C quia ait Saluator: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Sed ante baptiſmum, catechizandi debet in hominem peruenire officium, vt fidei primum catechumenus accipiat rudimentum. Matt. 28. Nam in Euangelio ſecundùm Matthæum legitur, quòd poſt reſurrectionem Dominus Apoſtolis præceperit, vt in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti docerent, & baptizarent omnes gentes, id eſt, priùs fidem Dei illis inſinuarent, & ſic credentes in remiſſionem peccatorum baptizarent. Hinc eſt Mar. 16. D quòd ſecundùm Marcũ idem Dominus legitur præpoſuiſſe fidẽ baptiſmati, cùm ità dixit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui Ioann. 9. verò non crediderit, condemnabitur. & Ioanne teſte, priùs ipſe Ieſus cæci nati oculos luto ex ſputo facto ſuperliniuit, & ſic ad aquas Siloæ miſit: quia priùs debet baptizandus fide Incarnationis Chriſti inſtrui, & ſic ad baptiſmum iam credulus admitti, vt ſciat cuius gratiæ in eo eſt particeps, & cui iam debitor fiat deincèps.

De Catechumenis. Cap. 26.

E Catechumenus autem dicitur, pro eo quòd adhue doctrinam fidei audit, necdùm tamen baptiſmum recepit. Iſid. lib. 2. c. 20. & 21. Nam κατηχουμένος, Græcè, latinè auditor interpretatur. & quia primum exhortationis præceptũ in lege eſt, Audi Iſrael, Dominus Deus tuus Deus vnus eſt, Deut. 6. indè eſt, vt is cui per ſacerdotem quaſi per Moyſen Deus loquitur, catechumenus, id eſt, audiens nominetur: ſcilicet vt verum agnoſcens Dominum, relinquat errores varios idolorum. Puto autem omnes à Ioanne in pœnitentiam baptizatos, catechumenorum prætuliſſe figuram. Poſt catechumenos autem, ſecundus gradus eſt Competentium. Competentes autem ſunt, qui iam poſt doctrinam fidei, poſt continentiam vitę, ad gratiã Chriſti percipiendam feſtinant: ideoque appellantur competentes, id eſt, gratiam Chriſti petentes. Nam catechumeni tantùm audiunt, necdùm petunt. Sunt enim quaſi hoſpites & vicini fidelium, deforis audiunt myſteria, audiunt gratiam, ſed adhuc non appellantur fideles. Competentes autem iam petunt, iam accipiunt, iam catechizantur, id eſt, imbuuntur inſtructione fidei & ſacramẽtorum. Iſtis enim traditur ſalutare ſymbolum: quaſi commonitorium fidei, & ſanctæ cõfeſſionis indicium, quo inſtructi agnoſcant, quales iam ad gratiam Chriſti exhibere ſe debeãt. Notandum autẽ quòd in Eccleſia Saluatoris, paruulorum, qui per ætatem adhuc abrenunciare diabolo, nec credere in Deum poſſunt, per corda & ora geſtantium ſalus adimpleatur: quia & in Euangelio legitur, quòd Ieſus fidem illorum intuens, qui paralyticum ad ſanandum ſibi adferebant, dixerit ipſi: Homo, remittuntur tibi peccata tua: & quòd filium viduæ à mortuis ſuſcitauit, miſericordia motus ſuper ea. Matt. 9. Luc. 7. Manifeſtum enim, quòd paruuli ſicut ex aliis ea, quę illis remittuntur in baptiſmo, peccata traxerunt: ſic & per alios ad ſalutem credunt. Necnon ſi quidam muti & ſurdi, qui nec audire, neque profiteri fidem poſſunt, ab aliquibus Chriſtianis ad baptizandum offeruntur, per credulitatem offerentium ſaluari creduntur: quia non obſiſtit omnipotentis Dei gratię, naturę infirmitas humanæ.

D Catechizandi ordine. Cap. 27.

Catechizandi enim ordo hic eſt: Primùm interrogatur paganus, ſi abrenunciat diabolo & omnibus damnoſis eius operibus, atque fallacibus pompis: vt primùm reſpuat errorem & ſic appropinquet ad veritatem, poſſitque iuxta Apôſtolum deponere veterem hominem ſecundum priſtinam conuerſationem, qui corrumpitur ſecundùm deſideria erroris, abnegans impietatem & ſecularia deſideria. 2. Tim. 2.

Deindè Apoſtolicæ fidei oſtenditur ei ſymbolum, & exquiritur ab eo, ſi credat in Deum patrem omnipotentem, & in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum Dominum noſtrum, & in Spiritum ſanctum vnum Deum in Trinitate & vnitate: ſi confiteatur vnam eſſe ſanctam Eccleſiam catholicam, & ſi credat remiſſionem peccatorum, & carnis reſurrectionem. Hæc ergò omnia ſi ſe verè profitetur credere, iam incipit per fidẽ induere nouum hominẽ, qui ſecundũ Deũ creatus eſt, in iuſtitia & ſanctitate veritatis: quo tamen plenè induitur, quando per baptiſmi lauacrum regeneratur. At poſtquàm ſe per confeſſionem verę fidei in alterius commendauerit dominium, & per abrenunciationẽ à prioris poſſeſſoris ſe alienauerit ſeruitio,

tio,exuſſlatur ab eo ſæua poteſtas,vt per pium ſacerdotis miniſterium Spiritui ſancto cedat fuglens ſpiritus malignus:ſignaturque in ſe homo ſignaculo ſanctæ crucis tã in fronte quàm in corde, vt ipſe apoſtata diabolus, in vaſe ſuo priſtino ſuæ interéptionis cognoſcens ſignum, iam ſibi deinceps ſciat illud eſſe alienum. Exindè iam dicuntur ſuper eum orationes,vt fiat catechumenus. Tunc datur ei ſal benedictũ in os, vt per ſal typicum,ſapientiæ ſale conditus, fœtore careat iniquitatis ,& nec à vermibus peccatorũ vltra putreſiat: ſed magis illæſus ſeruetur ad maiorem gratiam percipiendã. Dehinc iterũm exorcizatur diabolus, vt ſuam nequitiã agnoſcens ,& iuſtum ſuper ſe iudicium Dei timens , recedat ab homine , nec iam contendat eum arte ſua ſubuertere, nè baptiſmum conſequatur:ſed magis honorẽ Deo creatori ſuo exhibens,reddat opus factori ſuo. Poſtea tanguntur ei nares & aures eum ſaliua,& dicitur ei illud verbum euangelicum , quòd Ieſus quandò ſurdum & mutum ſanauit ,tangens cum ſputo linguam eius,& mittens digitos ſuos in auricu-

Marc. 7. las eius , dixit : Ephera , quod eſt, adaperire . Hoc enim ſacramentum hìc agitur, vt per ſaliuam typicam ſacerdotis & tactum,ſapientia & virtus diuina ſalute eiuſdem catechumeni operetur, vt aperiantur ei nares ad accipiendum odorem notitię Dei , vt aperiantur illi & aures ad audiendum mandata Dei, ſenſuq; intimo cordis reponendum. Deindè benedictione ſacerdotali munitur, vt ad ſacrum baptiſmum eum fide accepta cuſtodiatur. Vngetur illius tunc pectus de oleo ſanctificato cũ inuocatione ſanctę Trinitatis , vt nullæ reliquię latentis inimici in eo reſideant , ſed in fide ſanctę Trinitatis mens eius confortetur : Vngetur & inter ſcapulas de eodem oleo, vt vndiquè muniatur,& ad bona opera facienda per Dei gloriam roboretur .

De tinctione Baptiſmi, & vnctione Chriſmatis. Cap. 28.

POſt hæc igitur conſecratur fons , & ad ipſum baptiſmum catechumenus accedit , & ſic in nomine ſanctę Trinitatis trina ſubmerſione baptizatur . Et rectè homo, qui ad imaginem ſanctæ Trinitatis conditus eſt , per inuocationem ſanctæ Trinitatis ad eandem renouatur imaginem , & qui tertio gradu peccati, id eſt,conſenſu cecidit in mortem,tertiò eleuatus de fonte,per gratiam reſurget ad vitam. Poteſt & hæc trina merſio triduanam Domini ſepulturam ſignificare , maximè cùm dicit Apoſtolus : Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus : conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, vt quomodò ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris , ità & nos in nouitate vitę ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis eri-

A mus, & reliqua. Oportet ergò cum inuocatione ſanctæ Trinitatis ſub trina merſione baptiſmum confici, vt ſecundùm perſonarũ differentiam myſterium Baptiſmi celebretur, & ſecundùm vnitatem ſubſtantiæ vnum baptiſma fiat, vndè dicit Apoſtolus : Vnus Dominus , vna fides, vnum baptiſma, & reliqua . Poſtquàm enim aſcenderit baptizatus de fonte , ſtatim ſignatur in cerebro à presbytero cũ ſacro chriſmate, ſequente ſimul & oratione, vt regni Chriſti particeps fiat, & à CHRISTO Chriſtianus poſſit vocari. Scriptum eſt in Euangelio ità : Eph. 4.

B Baptizatus autem Ieſus, confeſtìm aſcendit de aqua, & ecce aperti ſunt cæli , & vidit ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſupra ſe. Benè quidem baptiſmo continuatur chriſmatis vnctio : quia Spiritus ſanctus, qui per illud Chriſma ſuæ virtutis admiſtione ſanctificat credentes , baptizato Ieſu , ſtatim ſuper illum in columbæ ſpecie deſcendit: cuius videlicet typum præferebat columba illa, quæ in diluuio ad arcam reportauit ramum oliuę virentibus foliis , ſignificãs vtiquè quòd Spiritus ſanctus per chriſmatis vnctionem in baptiſma- Matth. 3.

C te virorem confert fidelibus cæleſtis gratię. Sed de hoc pleniùs in ſequentibus dicemus . Legimus & in Geſtis patrum , quòd Syluester Papa in Eccleſia Romana conſtituerit , vt ſicut poteſtas & priuilegium apud ſolum Epiſcopum conſtat , quòd ſacrum chriſma ipſe conficiat , & baptizatum per manus impoſitionem cũ ipſo chriſmate cõſignet propter hæreticam ſuaſionem : ità presbyter eodem chriſmate liniat baptizatum leuatum ex aqua propter occaſionem tranſitus mortis , quia ſcriptum eſt in Apoſtolo : Vos autem fratres in carne nõ eſtis, Rom. 8.

D ſed in ſpiritu , ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius, &c. Ac deindè profectò patet, quia quicunque non eſt Chriſti , regni ſui particeps fieri nequit. Ideoq; neceſſarium eſt, vt ſtatim ſuccurratur baptizato cũ chriſmatis vnctione, vt Spiritus ſancti participationem accipiens, alienus à Chriſto non exiſtat.

De indumento baptizati & Euchariſtia. Cap. 29.

E POſt baptiſmum autem traditur Chriſtiano veſtis candida deſignans innocentiam & puritatem Chriſtianam, quam poſt ablutas veteres maculas , ſtudio ſanctæ conuerſationis immaculatam ſeruare debet, ad præſentãdum ante tribunal Chriſti: Cuncti verò renati albis induuntur veſtibus, ad myſterium reſurgentis Eccleſiæ , ſicut ipſe Dominus coram diſcipulis transfiguratus eſt, vt diceretur, Reſplenduit facies eius ſicut ſol , veſtimenta eius facta ſunt candida ſicut nix: quo facto ſplendorem, vt dictum eſt, reſurgentis in futurum figurauit Eccleſię. Vtuntur ergò albis veſtibus, vt quorum primæ natiuitatis infantia vetuſti erroris pan-

nus

nus fuſcauerat, habitus ſecundæ generationis [A] gloriæ preferat indumentum. Tegitur enim poſt ſacram vnctionem caput eius myſtico velamine, vt intelligat ſe diadematis regni & ſacerdotalis dignitatis portitorem, iuxta Apoſtolum: [1. Pet. 2.] Vos eſtis, inquit, genus regale & ſacerdotale, offerentes voſmetipſos Deo hoſtiam viuam, ſanctam, Deo placentem, & reliqua. Nam ſacerdotes in veteri teſtamento quodam myſtico velamine caput ſemper ornabāt. Deindè corpore & ſanguine Dominico omne precedens ſacramentum in eo confirmatur, quia hęc ideo accipere debet, vt Deum habere merea-[B]tur in ſe habitatorem, & illius ſit capitis membrum, qui paſſus eſt & reſurrexit pro nobis. Dicit enim ipſa veritas: [Ioan. 6.] Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem: ipſe in me manet, & ego in eo. Et item: Niſi manducaueritis, inquit, carnem filij hominis, & biberitis eius [Ibid.] ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.

De impoſitione manus Epiſcopalis, & chriſmatis ſacramento. Cap. 30.

NOuiſſimè autem à ſummo ſacerdote per [C] impoſitionem manus, paracletus traditur illi Spiritus ſanctus, vt roboretur per Spiritum ſanctum ad prædicandum aliis idem donum, quod ipſe in baptiſmate conſecutus eſt, per gratiam vitæ donatus æternæ. Signatur enim baptizatus cum chriſmate per ſacerdotem in capitis ſummitate; per pontificem verò in fronte, vt priori vnctione ſignificetur Spiritus ſancti ſuper ipſum deſcēſio ad habitationem DEO conſecrandam: in ſecunda quoquè vt eiuſdem Spiritus ſancti ſeptiformis gratia cum omni plenitudine ſanctitatis & ſcientiæ & virtutis, veni-[D]re in hominem declaretur. Tunc enim ipſe Spiritus ſanctus poſt mundata & benedicta corpora atque animas, libens à patre deſcendit, vt vas ſuū ſua viſitatione ſanctificaret, & illuſtraret: & nunc in hominem ad hoc venit, vt ſignaculum fidei quod in fronte ſuſcepit, faciat eum donis cæleſtibus repletum, & ſua gratia confortatum, intrepidè & audacter coram regibus & poteſtatibus huius ſæculi portare, ac nomen Chriſti libera voce prædicare. Nec mirum, ſi homo bis eodē chriſmate ad accipiendum Spiritum ſanctum vngatur, cùm idem ſpiritus bis [E] ſit ipſis Apoſtolis datus, id eſt, in terra ſemel, quandò poſt reſurrectionem ſuam Dominus inſufflauit in eos, & dixit: Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retēta ſunt: & de cælis ſemel, quandò poſt Aſcenſionem Domini in die Pentecoſtes in linguis igneis ſuper Apoſtolos venit, & omnium gentiū linguis eis loqui conceſſit. Ergò Spiritus ſanctus digitus Dei in Euangelio nominatur, & digito Dei ſcripta eſt lex. Ideò autem digitus Dei dicitur, vt eis operatoria virtus ſimul cū Patre & Filio ſignificetur. Sicut autem per baptiſmum in

[A] Chriſto morimur & renaſcimur, ità Spiritu ſancto ſignamur, qui eſt digitus Dei, & ſpiritale ſignaculum. Benè quippe conuenit, vt per ſacrum chriſma & per pinguedinem oliuę gratia Spiritus ſancti tribuatur: quia in pſalmo ſcriptum eſt de ipſo Saluatore, quòd vnxerit eum [Psal. 44.] Deus pater oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis, & item de nobis, quòd exhilaret faciē noſtram in oleo. χρίσμα Grecè, Latinè vnctio nominatur, ex cuius nomine & Chriſtus dicitur, & ex ipſo homo poſt lauacrum ſanctificatur. Nam ſicut in baptiſmate peccatorum remiſſio datur [B] ad veniā, ità per vnctionem * ſanctificatio ſpi-[al. ſanctificato.]ritus adhibetur ad gloriā. Et hoc de priſtina vnctione tractum eſt exemplum, qua vngi in ſacerdotium & regnum ſolebant antiqui, vndè & Aaron & filij eius poſt lauacrum à Moyſe vncti ſunt, vt ſacerdotes Domini fierent. Et Dauid, & Salomon & cæteri reges per prophetas & ſacerdotes perfuſi ſunt cornu olei, vt regni gubernacula tenerent. Quod dum carnaliter fit, ſpiritaliter proficit, quomodò & ipſa baptiſmi gratia viſibilis actus eſt, quòd in aqua mergimur: ſed ſpiritalis effectus, quòd à de- [illegible] [C] lictis mundamur. Videamus ergò & ipſam olei naturam ſi quid in ea huic ſignificationi conueniens poſſit intelligi. Oleum namque ardens illuminat, & medicans ſanat, & aquis infuſum perſpicuas eas reddit, quod benè gratiam Spiritus ſancti poteſt demonſtrare. ipſe enim flamma charitatis & ſplendore ſapientiæ, animas illuminat. Ipſe medicamine clementiæ ſuæ per veniam peccatorum vulnera ſanat. ipſe admixtione virtutis ſuę, aquas baptiſmi ad effugandas peccatorum tenebras veraciter illuſtrat. Teſtatur etiam hoc ſacra ſcriptura. ait enim [D] Paulus: Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus [Rom. 5.] noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Et Ioannes: Qui diligit, inquit, fiarrem [1. Ioa. 2.] ſuum, in lumine manet. Et item: Vos inquit, vnctionem habetis à Spiritu ſancto, & noſtis omnia. Eccè Apoſtolorum ſententiæ manifeſtant, per vnctionem Spiritus ſancti lumen charitatis & ſcientiæ nos habere. Namque Saluator in Euangelio Spiritum ſanctum mrditiná eſſe peccatorum oſtendit, cùm per ipſum poteſtatem Apoſtolis dedit peccata remittere, dicens: Accipite ſpiritum ſanctum: quorum re-[Ioa. 20.][E]miſeritis peccata remittuntur eis & rel. Quòd autē gratia Spiritus ſancti aquas baptiſmi fœcundās illuſtret inſinuat Ioannes baptiſta, cùm [Ioan. 1.] ipſum Dominum in Spiritu ſancto baptizare teſtatus eſt, dicens: Sed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris ſpiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Numquàm enim aqua baptiſmatis filios lucis generare poſſet, niſi ipſa priùs dono eiuſdem Spiritus ſancti illuminata eſſet, vt in ipſa mirabiliter partum ſpiritalis lucis efficeret idē ſpiritus, qui in primordio ſimul cum Patre & Filio illam purgationi aptam creauit. Abluit

ergò

ergo nos Dominus à peccatis in baptiſmate, A & vnxit nos & conſignauit nos ſpiritu promiſſionis ſancto, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris, qui eſt vtiquè pignus hæreditatis noſtræ in redemptionem acquiſitionis in laudem gloriæ ipſius, vt adoptionē filiorum reciperemus. Gal. 4. Rom. 8. Quoniam autem eſtis, ait Apoſtolus, filij Dei, miſit ſpiritum filij ſui in corda noſtra clamantem, abba pater. Nam confirmatio totius ſanctitatis & virtutis & iuſtitiæ in ipſo cōſtat: ipſe eſt remiſſio omnium peccatorum, ipſe filios Dei à filiis diaboli ſecernit. quicumque enim ſpiritu Dei aguntur, hi filij ſunt Dei. B Ipſe iuſtificat ſanctos & illuminat, ipſe eſt Deus, ipſe Dei donum, eo quòd datur à Deo. Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem per ipſum: Alij datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ ſecundùm eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu, alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Sicut enim corpus vnum eſt, & membra habet multa: C omnia autem membra corporis, cùm ſint multa, vnum corpus ſunt, ità & Chriſtus. Etenim in vno ſpiritu omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi, & omnes nos vno ſpiritu potati ſumus. Spiritum enim ſanctum aquæ nomine appellatum in Euangelio legimus, ipſo Domino Ioann. 7. clamante & dicente: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc Euangeliſta expoſuit vndè diceret, ſecutus enim ait, Hoc enim dicebat de ſpiritu, quem accepturi erant credentes D in eum. Sed aliud eſt aqua ſacramenti, aliud aqua quæ ſignificat Spiritum ſanctum. Aqua enim ſacramenti, viſibilis eſt: aqua ſpiritus, inuiſibilis eſt. Illa abluit corpus, & ſignificat quod fit in anima: per iſtam autem, id eſt, per Spiritum ſanctum, ipſa anima mundatur. Sicut etiam aqua corporalis corpus lauat & potat, ità ſpiritalis ſpiritum abluit & paſcit. Ideò autem Spiritus ſanctus ſeptiformis nuncupatur, propter dona, quæ diuinitatis eius plenitudine particulariter quique, vt digni ſunt, E conſequi promerentur. Ipſe enim ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, atque ſpiritus timoris Domini appellatur.

De Sacramento Corporis & Sanguinis Domini. Cap. 31.

SEd quia de duobus ſacramentis, id eſt, baptiſmo & chriſmate, iam, quantum nobis Dominus dedit, ſuprà diſſeruimus; ſupereſt, vt de reliquis duobus, id eſt, Corpore & Sanguine Domini, etiam nunc, quantùm Dominus annuerit, diligentiùs * inueſtigemus. *pandamus Ac primùm nobis quærendum eſt, cur Dominus corporis & ſanguinis ſui myſteria in his rebus ſanciri voluiſſet, quæ comedi & conſumi poſſunt: & nō potiùs in his quæ maiore honore ſeruata diutiùs integra haberi potuiſſent: deindè, cùm in cibo & potu idem ſacramentum fieri voluiſſet, cur ex terrenis fructibus, quibus communi vſu terreſtres vterentur, & non magis ex alia aliqua re illud traderet, quæ ſimiliter percipientes reficeret? Sed tamen aliquatenus res inuſitata pro maiori miraculo etiam ab imperitis veneraretur, ſicut manna cibus cæleſtis pauit in deſerto populum Iſraeliticum, & omnibus admirandus de cælo pluit. Deindè illud etiam quæri poteſt, cur inter omnes fructus terræ potiſſimùm ad hoc elegerit frumentum atque vinum, quaſi ipſa cunctos fructus terræ dignitate præcellant, & precioſiores omnibus fiant: quæ videlicet omnia ità ſolui poſſe credimus. Maluit enim Dominus corporis & ſanguinis ſui ſacramenta fidelium ore percipi, & in paſtum eorum redigi, vt per viſibile opus, inuiſibilis oſtenderetur effectus. Sicut enim cibus materialis forinſecùs nutrit corpus & vegetat, ità etiam verbum Dei intùs animam nutrit & roborat: quia non in ſolo pane viuit homo, Matt. 4. ſed in omni verbo quod procedit de ore DEI: & , Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Ioan. 1. Ait ergò veritas: Caro enim mea Ioan. 6. verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Verè ſcilicet caro CHRISTI eſt cibus, quia verè paſcit, & ad æternam vitam hominem nutrit: & ſanguis eius verè eſt potus, quia eſurientem & ſitientē animam iuſtitiam, in æternum veraciter ſatiat. Temporalem quippe vitam ſine iſto cibo & potu habere poſſunt homines, æternam omninò non poſſunt, quia iſte cibus & potus æternam * ſocietatem capitis membrorumque ſuorum ſignificat. *ſatietatē Qui manducat, inquit, Ioan. 6. carnem meam, & bibit ſanguinem meum, ipſe in me manet, & ego in eo. quapropter neceſſe habemus ſumere corpus & ſanguinē eius, vt in ipſo maneamus, & eius corporis membra ſimus: quia nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis qui eſt in cælo. Ioan 3. Quòd autem ex terræ fructibus voluit hæc ſacramenta confici, hæc ratio eſt: Quia ergo ipſe filius Dei homo in terra inter homines factus eſt, & ex terrenis parentibus, ſcilicet ex ſtirpe Adam progenitus, veritas de terra orta eſt, Pſal. 84. vt ex terrigenis cælicolas faceret, de terrenis fructibus cibum cæleſtem homo cæleſtis fecit, vt ſicut ipſe Deus inuiſibilis in carne viſibili ad ſaluandos mortales mortalis apparuit, ità etiam ex materia viſibili rem inuiſibilem congruè ipſis demonſtraret, vt in eadem re ſimul ediſcerent, & quid Deus propter nos factus eſt, & quid nos per ipſum futuri ſumus. Ait enim Apoſtolus Ioannes: Chariſſimi, nunc filij Dei ſumus, & nondùm apparuit quid erimus: 1. Ioan. 3. ſcimus quoniam cùm apparuerit, ſimiles ei erimus. Cur autem panem & vinum in hanc

dignitatem

A dignitatem potiſſimùm elegerit, exponit ſcriptura, quæ teſtatur Spiritum ſanctum prænunciaſſe ſecundum ordinem Melchiſedech Chriſtum ſacerdotem eſſe futurum. Melchiſedech ergò Geneſis narrat, panem & vinum obtuliſſe. Oportebat enim, vt qui ſecundum ordinem Melchiſedech ſacerdos factus fuerat, oblationem eiuſdem pontificis ipſe pontifex factus (Gen. 14.) imitaretur, vt ſcriptura de eo prænuncians, veridica eſſe probaretur: quia Ieſus non venit ſoluere legem, ſed adimplere, ſicut ipſa veritas (Matth. 5.) teſtatur: Quoniam neceſſe eſt, inquit, impleri (Luc. 24.) omnia, quæ ſcripta ſunt in lege & prophetis

B & pſalmis de me. Proptereà quippe Dominus noſter corpus & ſanguinem ſuum in eis rebus commendauit, quæ ad vnum aliquid rediguntur ex multis ſiue granis ſiue acinis, vt ſanctorum charitatis vnitatem ſignificaret, & intelligi daret corporis membrorumq; ſuorum vnitatem, quod eſt ſancta Eccleſia in prædeſtinatis & vocatis & iuſtificatis atque glorificatis, ſanctis & fidelibus eius: quorum primum iam factum eſt, id eſt, in prædeſtinatione, ſecundum & tertium & factum eſt, & fit, & fiet, id

C eſt, vocatio & iuſtificatio: quartum autem in re futurum eſt, id eſt, glorificatio. Huius rei ſacramentum, id eſt, vnitatis corporis & ſanguinis Chriſti, de menſa Dominica aſſumitur quibuſdam ad vitam, quibuſdam ad exitium: res verò ipſa, omni homini ad vitam, nulli ad exitium, quicumque eius particeps fuerit, id eſt, Chriſto capiti membrum adſociatus fuerit in regno cœleſti, quia aliud eſt ſacramẽtum, aliud virtus ſacramenti. Sacramentum enim ore percipitur, virtute ſacramenti interior homo ſatiatur: Sacramentum in alimentum corporis redigitur, virtute autem ſacramenti,

D æterna vita adipiſcitur. In ſacramento fideles quique communicantes, pactum ſocietatis & pacis ineunt: In virtute autem ſacramẽti omnia membra capiti ſuo coniuncta & coadunata, in æterna claritate gaudebunt. Sicut ergò in nos id conuertitur, cùm id manducamus & bibimus, ſic & nos in corpus Chriſti cõuertimur, dum obedienter & piè viuimus. Sed tamen ipſius ſacramenti (ſicut ſuprà diximus) tanta eſt dignitas & tanta potentia, vt quicunque illud indignè perceperit, magis ſibi damnationem quàm ſalutẽ acquirat, quod oſtendit

E Apoſtolus, dicens: (1. Cor. 11.) Quicumque enim manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Tunc enim verè & ſalubriter corpus & ſanguinem CHRISTI percipimus, ſi non tantùm volumus, vt in ſacramento carnem & ſanguinem Chriſti edamus, ſed vſque ad ſpiritùs participationem manducemus & bibamus, vt in Domini corpore tamquàm membra maneamus, vt

A eius ſpiritu vegetemur. Sumũt ergò fideles benè & veraciter corpus Chriſti, ſi corpus Chriſti nõ negligant eſſe. fiunt corpus Chriſti, ſi volũt viuere de ſpiritu Chriſti. De ſpiritu Chriſti nõ viuit niſi corpus Chriſti. Indè eſt quòd exponẽs nobis Apoſtolus hunc panẽ vnum, vnũ corpus Chriſti ſignificare intelligi voluit: Calix, inquit, benedictionis, cui benedicimus, nonne cõ (1. Cor. 10.) municatio ſanguinis Chriſti eſt? Et panis quẽ frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt? Quoniam vnus panis & vnum corpus multi ſumus, omneſque de vno pane & de vno

B calice participamus. Nec enim in ſacramentis aliud offerri licet, niſi quod Dominus ipſe conſtituit, & ſuo exemplo facere nos docuit. Quoniam Dominus Ieſus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens, fre- (1. Cor. 11.) git & dixit: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquam cœnauit, dicens; Hic calix noui teſtamenti eſt in meo ſanguine: hoc facite quotieſcunque; bibetis, in meam commemorationem. Ergò panem infermentatum, & vinum aqua mixtum,

C in ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti ſanctificari oportet: quia ipſas res de ſe Dominum teſtificare Euangelium narrat. Ait enim ipſe Dominus: Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi: ſi quis manducauerit ex hoc pane, (Ioan. 6.) viuet in æternum: Et panis quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita. Et item: Ego ſum, (Ioan. 15.) inquit, vitis vera. Panis enim Dei deſcendit de cælo, & dat vitam mundo, quem pater ſigna- (Ioan. 6.) uit Deus, & miſit in mundum. Hic eſt panis vitæ: hunc qui manducat, non eſuriet in æternũ. Iſte panis cor hominis confirmat: iſte quidem

D de terra naturę noſtræ productus eſt. Iſtudque vinum lætificat cor hominis, quod ex vite vera proceſſit. Nec enim aliud ex vite quàm vinum naſci poteſt. Ergo quia panis corpus confirmat, ideò ilic corpus Chriſti congruenter nuncupatur. Vinum autem, quia ſanguinem operatur in carne, ideò ad ſanguinem Chriſti refertur: Hęc autem dum ſunt viſibilia, ſanctificata tamen per Spiritum ſanctum, in ſacramentum diuini corporis tranſeunt. Quod autem panem ſacrificij ſine fermento eſſe oporteat, teſtatur liber Leuiticus, vbi commemoratur, Dominũ (Leuit. 2.)

E per Moyſen filiis Iſrael ità præcepiſſe: Omnis, inquit, oblatio quæ offertur Domino, abſque fermento fiat, nec quicquam fermenti ac mellis adolebitur in ſacrificio Domini. Credimus ergò & panem illum, quem primum Dominus in cœna myſtica in myſterium corporis ſui cõſecrauit, infermentatum eſſe, maximè cùm in tempore paſchę nullum fermẽtum cuiquam veſci, ſed nec in domo habere vlli minimè licebat, Domino illud in lege præcipiente ac dicente, ſicut Exodus teſtatur: Primo menſe (inquit) (Exod. 12.) quartadecima die menſis ad veſperam, comedetis azyma vſq; ad diem vigeſimam eiuſdem menſis ad veſperam. Septem diebus non inue-

nietur

nietur fermentatum in domibus veſtris, qui
comederit fermentatum, peribit anima ſua de
cœtu filiorum Iſrael tam de aduenis, quàm de
Ibid. indigenis terrę. Et paulò pòſt: Azyma (inquit)
comedetis ſeptem diebus: non apparebit apud
te aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus
tuis, & reliqua. Quod ergò neq; in domo, neq;
in finibus cunctis eorum populo Dei habere
licebat, ſuperfluum eſt arbitrari id Dominum
foris exquiſiſſe. Quid autem fermentum illud
ſignificet, quod in Paſcha comedi vetitum erat,
oſtendit Apoſtolus, & paſchę & azymorum ra-
tionem manifeſtiſſima narratione exponens:
Etenim (inquit) Paſcha noſtrum immolatus
1. Cor. 11. eſt Chriſtus: itaque epulemur, non in fermen-
to malitię & nequitię, ſed in azymis ſyncerita-
tis & veritatis. Quicumque ergò ad menſam
Domini, vbì agni immaculati & incontaminati
caro mactatur, & vbi veneranda myſteria paſſio
nis & reſurrectionis eius à fidelibus celebrantur,
plenus dolo atq; malitia accedit, & aut odij aut
inuidiæ, aut auaritię, aut luxuriæ facibus accẽ-
ſus corpus Domini percipere nõ meruit, veren-
dũ eſt, nè vbì vitam accipere debuit, iudicium
damnationis inueniat: & magìs incitetur ad
pœnam, quàm retrahatur ad veniam. Scriptum
eſt enim de Iuda proditore, qui malignus ad
menſam Domini acceſſit, & ſacri conuiuij par-
ticeps eſſe non timuit, quòd poſt bucellam ſta-
tim introiſſet in eum ſatanas, Dominusque ei
Ioa. 13. dixerit: Quod facis, fac citiùs, qui mox id, quod
priùs latendo machinabatur, continuò exiens,
inſaniæ ſuæ manifeſtũ effudit virus, ità vt cùm
turba multa gladiis & fuſtibus, facibus & armis
inſtructa, ad eum tamquam ad latronem capi-
endum veniret, qui mori vltrò venerat. Qui er-
gò inſidiis mente conditis, qui præcordiis ali-
quo ſcelere pollutis myſteriorũ Chriſti obla-
tionibus ſacroſanctis participare nõ meruit: il-
lẽ in exemplum Iudæ, filium hominis tradit,
non quidẽ Iudæis peccatoribus, ſed tamen pec-
catoribus, membris videlicet ſuis, quibus illud
inęſtimabile & inuiolabile Dominici corporis
ac ſanguinis ſacramentum temerare præſumit.
Ille Dominũ vendit, qui eius timore atq; amo-
re neglecto, terrena pro illo & caduca, immò
etiam criminoſa diligere & curare cõuincitur.
Sed in ſacramento vinum aqua mixtum offer-
ri debet, quia in Euangelio legitur, quòd cùm
Ioan. 19. aperuiſſet vnus militum lancea latus IESV,
continuò exierit ſanguis & aqua. Ille enim ſan-
guis in remiſſionem fuſus eſt peccatorum,
aqua illa ſalutare temperat poculum, hæc & la-
uacrum præſtat & potum. Neuter ergò horum
ſine altero in ſacrificio debet offerri, nec vinũ
ſine aqua, nec aqua ſine vino: quia & nos in
Chriſto, & in nobis CHRISTVM manere opor
tet, quod oſtendit ſanctus Cyprianus, ità di-
cens: Calix, inquit, Dominicus vino mixtus of-
fertur, quia videmus in aqua populum intel-
ligi, in vino verò oſtendi ſanguinem CHRI-
STI. Quandò autem in calice aqua vino mi-

A ſcetur, CHRISTO populus adunatur, &
credentium plebs ei, in quem credit, copula-
tur & iungitur. Quæ copulatio & coniunctio
aquæ & vini, ſic miſcetur in calice Domini, vt
commixtio illa ab inuicem non poſſit ſeparari,
ſicut nec Eccleſia à Chriſto poteſt diuidi & ſe-
parari, & reliqua. Atteſtante enim Ioanne, Apoc. 17.
aquæ populi ſunt: & neque aquam ſolam neq;
vinum ſolum, ſicut nec granum frumenti ſo-
lum ſine aquę admixtione & confectione in pa-
nem cuiquã licet offerre, ne videlicet talis obla
tio caput à membris ſecernendum eſſe ſignifi-
B cet, & vel CHRISTVM ſine noſtrę redemptio-
nis amore potuiſſe pati, vel nos ſine illius paſ-
ſione ſaluari, ac patri offerri poſſe confingat.
Neque enim illi audiendi ſunt, qui aquam ſine
vino in calice Dominico offerunt, contra quos
etiam partem capituli de libro prędicti marty
ris Cypriani, in quo de ſacramento calicis
diſputat, ponamus. Soluitur quippe ibì quæ-
ſtio in qua quæritur, vtrum calix Dominicus
aquam ſolam, an eam in vino mixtam debeat
habere. Poſt principium ergò Epiſtolæ idem
martyr iam ſoluere incipiens præpoſitam quæ-
C ſtionem, ità loquitur: Admonitos autem nos
ſcias, inquit, vt in calice offerendo Domi-
nica traditio ſeruetur. neque enim aliud fi-
at à nobis, quàm quod pro nobis Dominus
prior fecit, Vt calix qui in commemorationem
eius offertur, mixtus vino offeratur. Nam cùm Ioan 15.
dicat CHRISTVS, Ego ſum vitis vera, San
guis Chriſti non aqua eſt vtiquè, ſed vinum:
Nec poteſt videri ſanguis eius, quo redempti
& iuſtificati ſumus, eſſe in calice, quandò vi-
num deſit calici, quo Chriſti ſanguis oſtendi-
D tur, qui ſcripturarum omnium ſacramento ac
teſtimonio prædicetur. Inuenimus enim in Ge- Gen. 9.
neſi circa ſacramentum Noe hoc idem præcu-
curriſſe, & figuram Dominicæ paſſionis illic
extitiſſe, quòd vinum bibit, quòd inebriatus
eſt, quòd in domo ſua nudatus eſt, quòd fuit
recumbens nudis & patẽribus femoribus, quòd
nuditas illa patris à medio filio nudata eſt, à
maiore verò & minore contecta, & cætera quæ
non eſt neceſſe nunc exequi, cùm ſatìs ſit hoc
ſolum complecti, quòd Noe typum futuræ ve-
ritatis oſtendens, non aquam, ſed vinum bi-
berit, & ſic imaginem Dominicæ paſſionis ex-
E preſſerit. Item in ſacerdote Melchiſedech, hoc
Dominici ſacramenti præfiguratum videmus
myſterium, ſecundum quod ſcriptura diuina te
ſtatur, & dicit: Et Melchiſedech rex Salẽ pro- Gen. 14.
tulit panem & vinum: fuit autem ſacerdos Dei
ſummi, & benedixit Abraham. Quòd autem
Melchiſedech typum Chriſti portaret, declarat
in pſalmis Spiritus ſanctus, ea perſona patris
ad filium dicens, Ante luciferum genui te, Tu Pſal. 109.
es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinẽ Mel-
chiſedech. Dicunt aliqui, niſi aliquo interce-
dente peccato, Euchariſtiam quotidie acci-
piendam. Hunc enim panẽ quotidiè dari nobis
(iubente Domino) poſtulamus, dicentes: Panẽ Matth. 6.

noſtrum quotidianum da nobis hodiè, Quod
quidem benè dicunt, ſi hoc cum religione &
deuotione & bumilitate ſuſcipiunt, nè fidendo
de iuſticia, ſuperba præſumptione id faciant.
Cæterùm ſi talia ſunt crimina, quę quaſi mor-
tuum ab altari remoueant, priùs agenda
pœnitentia eſt, ac ſic indè ſaluriferum me-
4. Cor. 11. dicamentum ſuſcipiendum. Qui enim mandu-
cauerit indignè, iudicium ſibi mãducat & bibit.
Hoc enim indignè accipere eſt, ſi eotempore
quis accipiat, quo debet agere pœnitenriam.
Cęterùm ſi tanta ſint peccata, vt excommuni-
candus quiſque iudicetur, non ſe debet à medi-
cina Dominici corporis ſeparare, nè, dum quis
prohibetur, à Chriſti corpore ſeparetur. Ma-
nifeſtum eſt enim eos viuere, qui corpus eius
attingunt: vndè timendum eſt, nè, dum diù quis
ſeparatur à Cbriſti corpore, alienus remaneat
Ioan. 6. à ſalute, ipſo dicente: Niſi comederitis carnem
filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non
habebitis vitam in vobis. Qui enim iam pec-
care quieuit, communicare non deſinat.

De officio Miſſæ. Cap. 32.

DE ſacramentis (vt reor) ſatis ſuperiùs diximus: nunc de officio Miſſæ, quo ipſa ſacramenta corporis & ſanguinis Chriſti conficiuntur, quia ordo poſtulat, breuiter dicamus. Officiorum autem plurima licèt ſint genera, tamen illud præcipuè, quod in ſacris diuiniſque rebus habetur, officij nomine cenſebitur eſſe nuncupandum: quia quanto ipſa res maioris dignitatis eſt, tanto paratiorem & promptiorem ipſius miniſterij quęrit effectum. Officium autem dicitur ab efficiendo, quaſi efficium, propter decorem ſermonis, vna mutata litera. Sacrificium dictum, quaſi ſacrum factum, quia prece myſtica cõſecratur in memoriam Dominicæ paſſionis, vndè hæc, eo iubente, in corpus Cbriſti & ſanguinem Domini, quod dum fit ex fructibus terræ, ſanctificatur, & fit ſacramentum, operante inuiſibiliter ſpiritu Dei, cuius panis & calicis ſacramentum, Græci ευχαριστιαν dicunt, quod Latinè bona gratia interpretatur. Et quid melius corpore & ſanguine Cbriſti? Sacramentum eſt in aliqua celebratione cum re geſta: ità fit, vt aliquid ſignificare intelligatur, quod ſanctè accipiendum eſt.

Miſſa eſt tempore ſacrificij, quãdò catechumeni foras mittuntur, clamante Leuita: Si quis catecbumenus remanſit, exeat foràs: & indè Miſſa, quia ſacramẽtis altaris intereſſe nõ poſſunt, qui nondùm regenerati noſcuntur. Miſſa autem, eſt legatio inter Deum & homines, cuius legationis officio fungitur ſacerdos, cũ populi vota per preces & ſupplicationes ad Deũ offert. Et benè hoc tempore ſacrificij fit, quandò illius paſſionis memoria celebratur, Chriſti videlicet, mediatoris Dei & hominum: qui ſemetipſum obtulit patri pro nobis. Hunc autem morem ſacrificij primùm Dominus noſter Ieſus Chriſtus & magiſter inſtituit, quandò commendauit Apoſtolis ſuis corpus & ſanguinem ſuum, priuſquàm traderetur, ſicut legitur in
Euangelio: Accepit, inquit, panẽ IESVS, & be- Matth. 26.
nedicens fregit & dedit eis, & ait: Sumite, Hoc
eſt corpus meum. Et accepto calice, gratias Mar. 14.
agens, dedit eis: & biberunt omnes ex illo. & reliqua. Cum benedictione enim & gratiarum actione primùm Dominus corporis & ſanguinis ſui ſacramenta dedicauit, & Apoſtolis tradidit, quod eaindè Apoſtoli imitati fecere, & ſucceſſores ſuos facere docuerũt, quod & nunc per totum orbem terrarum generaliter tota cuſtodit Eccleſia. Sed enim in initio mos iſte cãrandi non erat, qui nunc in Eccleſia ante ſacrificium celebratur, ſed tamen Epiſtolæ Pauli recitabantur, & ſanctum Euangelium. Cæleſtinus autem XLV. Epiſcopus poſt Petrum Romanæ Eccleſiæ, traditur primus ſtatuiſſe, vt pſalmi CL. ante ſacrificium pſallerentur Antiphonatim ex omnibus. Fertur etiam & longè antè Teleſphorus Papa conſtituiſſe, id eſt, IX. poſt Petrum, vt ante ſacrificium hymnus Gloria in excelſis Deo, diceretur: quod tamen modò non ſemper agitur, ſed in diebus tantùm Dominicis, & in ſanctorum feſtiuitatibus, quod Symmachus Papa LIII. poſt Petrum ità fieri mandauit. Verùm quia de ſacrificij celebratione ſermonem facere incipiebamus, ſecundùm quam conuenientiam omnis ordo ille inſtitutus ſit, perſequamur.

De ordine Miſſæ. Cap. 33.

PRimùm autem in celebratione Miſſæ ad introitum ſacerdotis ad altare Antiphona cãtatur à clero, vt audiatur ſonitus, quandò ingreditur ſanctuarium in conſpectu Domini, ſicut in veteri teſtamento per tintinnabulorum ſonitum ingreſſus innotuit Pontificis. Bene ergò in ingreſſu ſacerdotis, concrepantibus choris, auditur modulatio Diuinæ laudis, vt Dominicę celebrationis myſteria miniſtrorum piè pręcedat conſonantia, & corporis & ſanguinis Chriſti venerabile ſacramentum antecedat dignæ laudis ſacrificium. Namq; chorus eſt multitudo in ſacris collecta: & dictus chorus, quòd in initio in modum coronæ circũm aras ſtarẽt, & ità pſallerent. Vnde & Eccleſiaſticus liber ſcribit ſtantem ſacerdotem ante aram, & in circuitu eius coronam fratrum. Alij chorum dixerunt a concordia, quę in caritate conſiſtat, ſiue de concinentia ſoni. Cùm autem vnus canit, Græcè μονῳδία, Latinè ſicinium dicitur: & cùm duo canunt, bicinium dicitur: cùm autem multi, chorus vocatur. ἀντιφωνὰ Gręcè, vox reciproca, ex duobus ſcilicet Choris alternatim pſallẽtibus dicitur. Poſt introitum autẽ ſacerdotis ad altare, litanię aguntur à clero, vt generalis oratio præueniat ſpecialẽ ſacerdotis: ſubſequitur autẽ oratio ſacerdotis, & pacifica primùm ſalutatione populũ ſalutans, pacis reſponſum ab illo accipiet, vt vera concordia & charitatis pura

dcuotio

deuotio facilius postulata impetret ab eo, qui corda adſpicit & interna diiudicat. Tunc lector legit lectionem canonicam, vt animus auditorum per hanc instructus, ad cætera intentior adſurgat. Poſt hanc ergò cantor dicit reſponſorium: vt ad compunctionem prouocet, & lenea animos audientium faciat. Reſponſorius ergò cātus indè dicitur, quod alio deſinente, id alter reſpondeat. Inter reſponſoria quoq; & Antiphonas hoc differt, quòd in reſpōſoria vnus dicat verſum, in Antiphonis autem alternent verſibus chori. Antiphonas Græci, reſponſoria verò Itali traduntur primùm inueniſſe. Reſponſorium enim iſtud quidam gradale vocāt, eo quòd iuxta gradus pulpiti cantatur. Poſt reſponſorium cantatur Alleluia, ſcilicet vt ad cæleſtia mentē populi ſubleuet, & ad diuinam contemplationem erigat. Alleluia enim duorum verborum interpretatio eſt, hoc eſt, laus Dei, & eſt Hebræum. Id enim, de decē nominibus, quibus apud Hebræos Deus vocatur, vnum eſt. Similiter & Amen Hebræum eſt, quod ad omnem ſacerdotis orationē ſeu benedictionem reſpondet populus fidelium. Interpretari quoquè poteſt Amen in Latinum, vere, ſiue fideliter, ſeu fiat, Hieronymo teſte in Pſalterio, vbi ait, Fiat fiat, in Hebraico legitur, Amen amen. Hæc duo tamen verba, id eſt, Amen & Alleluia, nec Græcis, nec Latinis, nec Barbaris licet in ſuam linguam omninò trāsferre, vel alia lingua annunciare. Nā quāuis interpretari poſſunt, propter ſanctiorem tamen auctoritatem, ſeruata eſt ab Apoſtolis in his propriæ linguæ antiquitas. Tātùm enim ſacra ſunt nomina, vt etiam Ioannes in Apocalypſi referat, ſpiritu reuelāte ſe vidiſſe & audiſſe vocē cæleſtis exercitus, tamquàm vocē aquarum multarum, & tonitruum validorum dicentium, Amen & Alleluia: ac per hoc ſic oportet in terris vtraque dici ſicut in cælo reſonant. Deindè à diacono cum ſumma auctoritate in auribus populi recitatur Euangelium, vt ipſius ibidē audiatur doctrina, ad quem feruet intentio tota, ipſiusque virtus intelligatur per Euangeliū, cuius tunc corporis ſacroſanctū celebratur myſteriū. Per hoc oblationes offeruntur à populo, & offertorium cantatur à clero, quod ex ipſa cauſa vocabulū ſumpſit, quaſi offertorium canticum: immittiturq; ſuper altare corporale pallium, quod ſignificat linteū, quo corpus Saluatoris inuoluebatur. Quod ex lino puro textum eſſe debet, & nō ex ſerico vel purpura, neq; ex pāno tincto, ſicut à Syluestro Papa inſtitutum inuenimus, quia in Euangelio legitur, Sindone mūda inuolutū eſſe à Ioſeph corpus Saluatoris, & ſudarium capitis eius poſt reſurrectionē Domini nō cum linteaminibus poſitum, ſed ſeorſùm inuolutum inueniri. Ponuntur quoque tunc vaſa ſancta (quod calix eſt & patena) ſuper altare, quæ quodammodò Dominici ſepulcri typum habent: quia ſicut tunc corpus Chriſti aromatibus vnctum in ſepulcro nouo per piorum officiū condebatur, ità modò

Apoc. 19.

in Eccleſia myſticum corpus illius cū vnguentis ſacræ orationis conditum, in ſacris vaſis ad percipiendum fidelibus per ſacerdotum officiū adminiſtratur. Poſteà cantatur Miſſa à ſacerdote, qui poſtquàm loquitur ad populū de eleuatione cordis ad Deū, exhortaturq; eos ad gratias agendas Domino, laudibus os implet, rogatq; vt ipſe omnipotens Deus pater, cui deſeruiunt cæleſtes poteſtates, ſua gratia illorū vocibus iubeat humanas aſſociare confeſſiones: quam deprecationē mox ſubſequitur laus, ex angelicis & humanis cātibus confecta: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus ſabaoth, pleni ſunt cæli & terra gloria tua, &c. Dehinc iā conſecratio corporis & ſanguinis Domini fit, & deprecatio valida ad Deū, inter quæ & Dominica oratio decantatur. Poſtquàm enim ad cōmunicandū, & ad percipiendum corpus peruentum fuerit, pacis oſculum ſibi inuicèm tradunt, cantantes: Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miſerere nobis: vt pacifici ſacramentorum percipientes, in filiorum Dei numero (remiſſis delictis omnibus) mereantur copulari. Poſt cōmunionem ergò, & poſt eiuſdem nominis canticum, data benedictione à ſacerdote ad plebem, diaconus prædicat Miſſæ officium eſſe peractum, dans licentiā abeundi. Iſtum ergò ordinem ab Apoſtolis, & ab Apoſtolicis viris traditum Romana tenet Eccleſia, & per totū penè occidentē, omnes Eccleſiæ eandē traditionē ſeruāt. Sed q̃a de ordinib' ſacris, & de quatuor ſacramētis necnō & de officio Miſſæ ſermonem explicauimus, huic libro terminū hic ponendū eſſe cenſemus, in ſequētibus, de cæteris officiis atq; obſeruationibus (ſi Dñus annuerit) plura relaturi.

Additio quæ ſequitur, in duobus quibus nos vſi ſumus exemplaribus, non erat. Quod te monere Lector volui, vt impreſſum hactenùs ſecutor, nos, hoc loco eam reliquiſſe non ignorares.

Additio de Miſſa.

ANaſtaſius natione Romanus, ex patre Maximo, (vt legitur in geſtis Epiſcopalibus) hic conſtituit, vt quotieſcunquè ſancta recitarentur Euangelia, ſacerdotes & reliquū vulgus non ſederent, ſed ſtarent. Deindè orationem pro ſuis propriis delictis & plebis remiſſione, vt dignus ſit accedere ad altare, & ad tactū oblatarum, nè fiat illi quod factum eſt Bethſamitis, qui temerè arcam Domini tangebant. Susceptis oblationibus, reuertitur ſacerdos ad altare, & lauat manus ſuas, & extergit ab actu communium manuum atque terreno pane; ſacerdos facit de oblata duas cruces iuxta calicem, vt doceat Chriſtum depoſitum eſſe de cruce, pro duobus populis & crucifixum. Eleuatio ſacerdotis & diaconi corporis & ſanguinis Chriſti, eleuationem eius ad crucē inſinuat pro totius mūdi ſalute. Pānus extēſus ſuper altare, corpus Domini monſtrat extenſum in cruce, & ſuper

co corpus & ſanguis Domini conſecratum, A
quòd nos manducamus, aqua & vinum in Ca-
lice monſtrant ſacramenta, quæ de latere Do-
mini in cruce fluxerunt, quibus nos potati ſu-
mus. Immiſſio panis in vinum, variè apud quoſ-
dam habetur & agitur. Itali quoq; primò mit-
tunt de ſancto pane in calicem, & poſteà dicũt,
Pax Domini. aliqui verò reſeruant immiſſio-
nem vſquedùm pax celebrata ſit, & fractio pa-
nis. Romani verò cùm dicunt, Pax Domini ſit
ſemper vobiſcum, mittunt corpus Domini in
calicem oblatæ particulæ. Ipſum corpus nobis
ante oculos oſtendit, quod pro nobis eſt cru- B
cifixum. Ideò verò tangit quatuor latera cali-
cis: quia per illud humanum genus per qua-
tuor climata mundi ad vnitatem vnius corpo-
ris coniungit, & ad pacem Eccleſiæ catholicæ
& Apoſtolicæ producit. talibus namque verbis
mittit in calicem corpus Domini: Fiat com-
mixtio corporis & ſanguinis Domini acci-
pientibus nobis ad ſalutem mentis & corpo-
ris in vitam æternam. tunc populus facit pa-
cem, vt oſtendatur quòd nos membra eius ſu-
mus, qui pro nobis crucifixus eſt & reſurrexit.
facta pace, ſacerdos rumpat oblatam ex late-
re dextro, vna particula relicta ſuper altari, &
reliquas oblationes ponat in patenam, tenente
eam diacono. Per particulam oblatæ immiſſæ
in calicem, oſtendit Chriſti corpus, quod iam
reſurrexit à mortuis. Per comeſtam à ſacerdo-
te & populo, quod poſt reſurrectionem adhuc
cum diſcipulis ambulans in terra & ſeipſum
viuum præbens. Per relictam in altari, inſinuat
eum iacere in ſepulcro, & à diſcipulis in paſſio-
ne derelictum. Quæritur, in quo loco inchoa-
tur officium Miſſę, & ſi fortè ad totum officium
non occurrerit, vbì pręſentare debeat in initio
Miſſæ? Nobis videtur, Miſſam vocari ab eo lo-
co, vbì incipit ſacerdos ſacrificium Deo offer-
re vſque ad vltimam benedictionem, qua, cla-
mante Leuita, dicit: Ite, Miſſa eſt.

Primi libri finis.

HRABANI MAVRI DE INSTITVTIONE CLERICORVM

LIBER SECVNDVS.

De Officiis & orationibus Canonicarum horarum. Cap. 1.

OFficium ergò Miſſę, quod in ſu
periori libro contexuimus,
maxima ex parte ad ſolũ per-
tinet ſacerdotem, cui ſacrifi-
candi data licentia eſt, & ve-
neranda myſteria cõſecrare.
Sed quia iſtud pro ſua reuerentia & dignitate
primo loco poſitum eſt, de cæteris officiis diur-
nalium ſiue nocturnalium horarum, quibus
certis ſpatiorum terminis, preces & orationes
generaliter ſine differentia vniuerſæ Domino
offerre decet Eccleſiæ, conſequenter expona-
mus. Oratio enim petitio dicitur: Nam orare
eſt petere, ſicut exorare impetrare. Conſtat
autem oratio loco & tempore. Loco quoniam
vbiquè & in publico ſiue in plateis more Phari-
ſæorum orare à CHRISTO prohibemur: ſed
vbì opportunitas dederit, aut neceſſitas impor
tauerit. Neque enim huic illud Apoſtoli con-
trarium eſt, quod dicit, ad Timotheum ſcribẽs:
Volo, inquit, viros orare in omni loco, leuan-
1. Tim. 2. tes puras manus ſine ira & diſceptatione. & re-
liqua. Et neque illud Pſalmiſtę, quod dicit: In
omni loco Dominationis eius, benedic anima
Pſal. 102. mea Dominum. Sed hęc ad interna reſpectant,
quibus ſemper D E V M orare & benedicere
oportet: Ille ergò in omni loco orat DEVM,
qui per charitatis officia & bona opera vbiquè
C manus cordis mundas eleuare ad Deum ſata-
git. Tempore autem, quoniam canonicas ho-
ras ad orandum à patribus conſtitutas inceſ-
ſanter ſeruat Eccleſia, quas quaſi pro debito
exorandi officio ſtatutas, nullo modo neglige-
re fas eſt vt ſunt Prima, Tertia, Sexta, Nona,
Veſpera, & cæterę quæ ſimiliter obſeruantur.
Nec enim illud hanc conſtitutionem con-
fundit, quod Pſalmiſta dicit: Benedicam Do- Pſal. 33.
minum in omni tempore, ſemper laus eius in
ore meo. & Apoſtolus, Sine intermiſſione, in- 1. Theſ. 5.
quit, orate. & reliqua. Benedicere enim Deum
in omni tempore, eſt, ſemper illum digna con-
uerſatione laudare: & ſine intermiſſione orare,
eſt, omnia in gloriam Dei agere, ſicut dicit Idẽ
Apoſtolus. Siue enim manducatis, ſiue bibitis, 1. cor. 10.
ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam D E I
D facite. Supradictę enim horæ ideò ſpecialiter
ad orandum diſcretæ ſunt, vt ſi fortè aliquo
opere fuerimus detenti, ipſum nos ad officium
tempus admoneat. Quæ tempora in ſcripturis
diuinis præſtituta inueniuntur. Nam in veteri
teſtamento pręceptum eſt, quotidiè, mane & Leu. 24.
veſpere Domino adolere incenſum. Et Dauid
dicit: Veſpere, mane, & meridie narrabo, & Pſal. 54.
annunciabo, & exaudiet vocem meam. Et item:
Septies in die laudem dixi tibi. Sed & ſanctus Pſal. 118.
Daniel propheta tertia, & ſexta, & nona hora
diei ad deprecandum Dominum aſcendit in ſo
larium ſuum, expanſis manibus ad cęlum,
Deũ deprecabatur pro ſe & pro populo Iſrael.

De

De Matutina celebratione. Cap. 2.

PRimùm ergo de matutinorum antiquitate David propheta teſtatus eſt, dicens: DEVS Deus meus, ad te de luce vigilo. (Pſal. 62.) & item: In matutinis meditabor in te. (Pſal. 118.) & item: Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua. Diluculo autem proindè oratur, vt reſurrectio CHRISTI celebretur. In vigilia ergò matutina Dominus Iſrael ducens per mare rubrum, Pharaonem & Aegyptios in ipſo dimerſit: & matutina hora CHRISTVS à morte reſurgens, populum ſuum ſaluans, diabolum & ſatellites eius æterna captiuitate damnauit. Matutina enim luce radiante, Dominus & ſaluator noſter ab inferis reſurrexit, quandò cœpit oriri fidelibus lux, quæ moriente CHRISTO occiderat peccatoribus. Si quidem & eodem tempore cunctis ſpes futuræ reſurrectionis creditur, cùm iuſti & omnes ab hac temporali morte, quaſi à ſopore ſomni reſurgentes euigilabunt.

De Officio primæ horæ. Cap. 3.

PRimæ autem horæ celebratio proindè fit, quia in exortu diei quandò ſol ab Oriente primùm apparet, oportet vt ſolem iuſtitiæ oriri nobis poſtulemus, vt in illius lumine ambulantes, peccatorum tenebras & laqueos mortis euadamus, iuxta illud, quòd ipſa veritas nos admonet, dicens: Ambulate dum lucē habetis, (Ioa. 12.) ne fortè tenebræ vos comprehendant. Et item Qui ambulat in die, non offendit. (Ioan. 10.)

De Tertiæ horæ celebratione. Cap. 4.

TErtiæ horæ officium ideò fit, quia tertia hora CHRISTI paſſio cœpit, cum per Iudæorum linguas iam tunc Dominus crucifixus eſt: & poſt reſurrectionem eius in die Pentecoſtes, tertia hora Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos deſcendit. Suo vtique loco & numero ad probationem venerabilis Trinitatis, ſpiritus paraclitus deſcendit ad terras, impleturus gratiam quam Chriſtus promiſit.

De Officio ſextæ horæ. Cap. 5.

SExta autem hora Chriſtus in aram crucis aſcendit, æterno patri ſeipſum offerens, vt nos à poteſtate inimici & à perpetua morte liberaret: atque ideò conuenit, vt ea nos hora orantes & deprecantes in laudibus eius inueniat, qua ipſe nos per ſuam paſſionem ad vitam æternam reſtaurauit.

De Officio nonæ horæ. Cap. 6.

NOna vtiquè hora indè conſecratur, quia in ea Dominus pro inimicis poſtulans, in manus Patris ſpiritum commendauit, qua videlicet fideles quoſque oportet vt ſe Deo commendent cum deuota oratione, qua caput ſuū cognoſcunt propriam animam patri ſuo commendaſſe, vt in eius corpus coadunati, cum ipſo regnum poſſint intrare perpetuum. Hocque conſideratione dignum eſt, quòd per cuncta hæc temporum ſpatia ternarius numerus ſatis venerabilis emicat, nos admonens, vt poſt triū horarum curricula vnumquodque horum officiorum peragentes, ſanctam Trinitatem ſacris laudibus celebremus. Horum quoquè officiorum ſtatuta obſeruaſſe ipſi Apoſtoli legū-B tur, ſicut in Actibus Apoſtolorū legitur, quòd (Act. 10.) Petrus qua die viſionem communicationis in illo vaſculo expertus eſt, ſexta hora orādi gratia aſcenderit. Et item Petrus, inquit, & Ioannes aſcendebant in templum ad horam orationis nonam. (Act. 3.)

De Veſpertina celebratione. Cap. 7.

VEſpertinum officium in diurnæ lucis occaſu eſt, cuius ex veteri teſtamento ſolennis eſt celebratio. Deniquè hoc tempore veterum ſacrificia offerri adolerique altario aromata & thura (ſicut ſuprà diximus) mos erat, cuius rei teſtis eſt hymnidicus ille, regio ac ſacerdotali functus officio, dicens: Dirigatur oratio (Pſal. 140.) mea ſicut incenſum, in conſpectu tuo: eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum. in nouo quoquè teſtamēto eo tempore Dominus & Saluator noſter cœnantibus Apoſtolis myſterium ſui corporis & ſanguinis in initio tradidit, vt tempus ipſum ſacrificij, veſperū oſtenderet ſeculi. Proindè in honorē ac memoriam tantorum ſacramentorum in his temporibus adeſſe nos decet Dei conſpectibus, & perſonare in eius cultibus, orationum noſtrarum illi ſacrificium offerentes, atque in eius laudibus pariter exultantes. Veſperum autem nominatur à ſidere, quod veſper vocatur, & decidente ſole exoritur, de quo propheta dicit: Et veſperum ſuper filios hominum producere facit. (Iob. 38.)

De Completorio. Cap. 8.

DE completis autem celebrandis, etiam in patrum inuenimus exēplis, David propheta dicēte: (Pſal. 131.) Si aſcēdero in lectum ſtrati mei, ſi dedero ſomnū oculis meis, & palpebris meis dormitationē, aut requiem temporibus meis, donèc inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob. Quis non ſtupeat tantam in amore Dei deuotionem animi, vt ſomnum ſibi, ſine quo vtiquè corpora humana deficiunt, penitùs interdixerit, donec locum ac templū Domino fabricandum, in pectore ſuo rex & propheta reperiret: Quæ res nos debet fortitèr admonere, vt ſi ipſi locus Domini eſſe volumus, & tabernaculum eius, ac templum cupimus haberi, inquantùm poſſumus exempla ſanctorū imitemur, nè de nobis dicatur quod legitur:

Pſal. 75. Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerũt.
& reliqua. Circa vndecimam autem horam, id
eſt, in fine diei, quando huius officij tempus eſt,
credimus Saluatoris corpus poſitum eſſe in ſe-
pulcro, ac perindè iſtius quoquè curſus ſolen-
nis debet eſſe celebratio: atque magnoperè po
ſtulare debemus, vt ipſe qui hac hora quietem
ſepulcri intrauit, nobis æternam requiem in
cælis concedere dignetur.

De Nocturna Vigiliarũ celebratione. Cap. 9.

DE vigiliarum quoquè nocturnalium cele-
bratione antiqua eſt inſtitutio. Vigiliarũ
deuotio, familiare bonum eſt omnibus ſanctis.
Eſaias quoq; propheta exclamat ad Deum;
Eſa. 26 dicens: De nocte vigilat ſpiritus meus ad te Do
mine: quia lua præcepta lua ſunt ſuper terram.
Itẽ Dauid & regio & prophetico ſanctificatus
Pſal. 118. vnguento, ità canit: Media nocte ſurgebam ad
confitendum tibi ſuper iudicia iuſtitię tuę. Hoc
Exo. 12. namque tempore vaſtator Angelus tranſiens,
primogenita Aegyptiorum percuſſit. Vndè &
nos euigilare oportet, nè periculo Aegyptiorũ
admiſceamur. Eiſdem etiam horis venturum
ſe eſſe in Euangelio Saluator adſtruxit, vndè &
ad vigilandum auditores ſuos excitans, dixit:
Luc. 12. Beati ſerui illi, quos, cùm venerit Dominus
inuenerit vigilantes. Vigilate ergò, neſcitis
enim quando Dominus veniat: ſerò, an me-
dia nocte, an gallicantu, an manè; nè, cùm ve-
nerit, inueniat vos dormiẽtes. Et nè ſolis Apo-
ſtolis illud præceptum eſſe crederetur, mox
Mar. 13. ſubiunxit: Quod autem, inquit, vobis dico,
omnibus dico, Vigilate. ſiquidem nec verbis
ſolùm docuit vigilias, ſed etiã confirmauit exẽ-
Luc. 6. plo. Namque teſtatur Euangelium, quia erat Ie-
ſus pernoctans in oratione Dei. Paulus quoq; &
Silas in cuſtodia publica circa mediũ noctis orã-
Act. 16 tes, hymnũ (audientibus cunctis) vincti dixiſſe
memorantur, vbi terræmotu repentè facto, &
concuſſis carceris fundamentis, & ianuę ſponte
apertæ, & omnium vincula ſunt ſoluta. Vndè
oportet his horis pſallendi orandique frequen
tiam nos in ſanctis habere officiis, finemq; no-
ſtrũ, vel ſi aduenerit, ſub tali actu expectare ſe-
curos. Eſt autẽ quoddam genus hæreticorum,
ſuperfluas exiſtimantium ſacras vigilias, & ſpi-
rituali opere infructuoſas, dicentes: Iura temera
ri diuina, qui noctẽ fecit ad requiem, ſicut diẽ
ad laborem. Qui hæretici Græco ſermone νυ-
σταγῖν, hoc eſt, ſomniculoſi vocantur. Iſte au-
tem eſt catholicus ordo diuinarum celebratio-
num, qui ab vniuerſa Eccleſia Chriſti incom-
mutabiliter ſeruatur.

De cæteris legitimis Orationibus. Ca. 10.

SVnt & alię orationes legitimæ, quę ſine vlla
admonitione debentur, vt eſt illa, quam dici-
mus ante inceptionem alicuius operis, Domini
adjutorium poſtulantes. Nec enim decet Chri-
A ſtianum, aliquod opus ſua præſumptione inci-
pere, antequam ſtudeat Dominum in auxiliũ
aduocare, quia ipſe dixit: Sine me nihil poteſtis Ioan. 15.
facere. Humiliter ergò aduocatus, dignatur
nos adiuuare, ſicut de ipſo ſcriptum eſt: Inuo- Pſal. 90.
cabit me, inquit, & ego exaudiam eum: cum
ipſo ſum in tribulatione; eripiam eum, & glori-
ficabo eum. & reliqua. Sed & cibum non priùs
ſumere licet, quàm interpoſita oratione: prio-
B ra enim habenda ſunt ſpiritus refrigeria quàm
carnis, quia priora ſunt cæleſtia quàm terrena.
Similiter autem & poſt cibum orare cõuenit, vt
Domino pro ſuis donis gratię referantur, vt il-
lud in hoc compleatur Pſalmiſtæ, quod dixit:
Edent pauperes & ſaturabuntur, & laudabunt Pſal. 21.
Dominum qui requirunt eum.

De peculiaribus Orationibus. Cap. 11.

PEculiares autem orationes purè & frequen-
ter facere, & bonum & laudabile eſt: quia
C multorum patrum exempla id nos facere ſua-
dent, & ipſe Dominus etiam ſuo magiſterio
hoc docere nos dignatus eſt, dicens: Tu autem Matt. 6.
cùm oraueris, intra in cubiculũ, & clauſo oſtio,
ora patrem tuum: & pater tuus, qui videt in
abſcondito, reddet tibi. Sed & hoc non in cla-
moſa voce faciendum eſt, ſed cum intentione
cordis, & compunctione lachrymarũ, quia hoc
modo nos exaudiri à Domino credimus, dicen-
te Pſalmiſta: Exaudiuit Dominus vocem fle- Pſalm. 6.
tus mei, & reliqua. Et item: Sacrificium Deo Pſalm 50.
ſpiritus contribulatus: cor contritum & humi-
liatũ Deus non ſpernit. Nam aſſiduè & inſtan-
D ter orare ipſa veritas nos docuit, cùm dixit: Pe- Matt. 7.
tite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pul
ſate, & aperietur vobis. omnis enim qui petit,
accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperi-
etur. Et vt exemplo aliquo eandem rem magis
ſuaderet, parabolã de homine protulit in me-
diũ, qui amicum ſuum in conclaui poſitum de
tribus panibus poſtulauit, & panis & lapidis pi- Lucæ 11.
ſcis & ſerpentis, oui & ſcorpionis comparatio-
nem faciens, nouiſſimè in à narrationem conclu-
ſit: Si ergò vos, inquit, cùm ſitis mali, noſtis bo- Ibidem.
na data dare filiis veſtris, quanto magis pater
E veſter de cælo, dabit ſpiritũ bonũ petẽtibus ſe?

De quadripartita ſpecie Orationum. Cap. 12

ORationum ergò ſpeciem Apoſtolus qua-
dripartita ratione diſtinxit, dicens: De- 1. Tim. 2.
precor itaque primò omnium fieri obſecratio-
nes, orationes, poſtulationes, gratiarum actio-
nes: quę non inaniter ab Apoſtolo ita fuiſſe di-
uiſa minimè dubitandum eſt. Non enim cre-
dendùm, eſt aliquid tranſitoriè ac ſine ratione
Spiritum ſanctum per Apoſtolum protuliſſe: ac
ideò primitùs indagandũ eſt, quid obſecratio-
ne, quid oratione, quid poſtulatione, quid gra-
tiarũ actione ſignetur: deinde perquirendum,
verùm

vtrùm hæ quatuor ſpecies ab vnoquoq. orante ſint pariter aſſumendæ: an alius quidem obſecrationes, alius orationes, alius verò poſtulationes, aliusque gratiarũ actiones Deo debeat exhibere. Sed menſuram ſcilicet ætatis ſuæ, in qua vnaquæque mens per intẽtionem proficit, & induſtriam vnumquemque oportet intendere. Obſecrationes itaque ſunt, implorationes ſeu petitiones pro peccatis, quibus vel pro præſentibus, vel pro præteritis admiſſis ſuis vnuſquiſque compunctus veniam deprecatur: Orationes ſunt, quibus aliquid offerimus ſeu vouemus Deo, verbi gratia: Oramus, cùm renunciantes huic mundo & actibus, atque conuerſationi mundanæ, ſpondemus nos tota intentione cordis Domino ſeruituros. Oramus, cùm promittimus nos puriſſimam corporis caſtitatem, ſeu immobilem patientiam exhibituros eſſe perpetuò, vel cùm de corde noſtro radices iræ ſiue triſtitiæ, mortem operantes, vouemus nos funditus eruére. Tertio loco ponuntur poſtulationes, quas pro aliis quoque, dum ſumus in feruore ſpiritus conſtituti, ſolemus emittere, vel pro charis ſcilicet noſtris, vel pro totius mundi pace poſcentes, vt ipſius Apoſtoli verbis eloquar, cùm pro omnibus hominibus, pro regibus, & pro his qui in ſublimitate ſunt, ſupplicamus. [1. Tim. 2.] Quarto deindè loco gratiarum actiones ponuntur, quas mens vel cùm præterita Dei recolit beneficia, vel cùm præſentia complectitur, ſeu cùm in futurum, quæ & quanta præparauerit Deus his qui diligunt eũ, proſpicit, per ineffabiles exceſſus Domino refert. Qua intentione nonnumquàm preces vberiores emitti ſolent, dum illa, quæ poſita ſunt in futuro præmia, puriſſimis oculis intuendo, gratias cum immenſo gaudio ſpiritus noſter inſtigatur infundere.

Quomodo ex his ſpeciebus Compunctio naſcatur. Cap. 13.

EX his quoque quatuor ſpeciebus ſolent occaſiones ſupplicationum pinguium generari. Nam & de obſecrationis ſpecie, quæ compunctione naſcitur peccatorum: & de orationis ſtatu, quæ de fiducia oblationum, & conſummatione futurorum pro conſciẽtię profluit puritate, & de poſtulatione, quæ de charitatis ardore procedit, & de gratiarum actione, quæ beneficiorum ac magnitudinis ac pietatis eius conſideratione generatur, feruentiſſimas ſæpiſſimè nouimus preces, ignitasq́ue prodire. Ita & conſtat omnes has, quas prædiximus ſpecies omnibus hominibus vtiles ac neceſſarias inuenire, vt in vno eodemq́; viro, nunc quidẽ obſecrationum, nunc autem orationum, nunc poſtulationum, & nunc gratiarum actionum puras ac feruentiſſimas ſupplicationes variatos emittat affectus. Prima ad illos peculiariùs videtur pertinere, qui adhuc vitiorũ ſuorum aculeis ac memoria remordentur. Secũda ad illos, qui in profectu iam ſpiritali appetitu virtutum quadam mentis ſublimitate conſiſtunt. Tertia ad eos, qui perfectionem votorum ſuorum operibus adimplentes, intercedere pro aliis quoque conſideratione fragilitatis eorum charitatis ſtudio prouocantur. Quarta ad illos, qui iã pœnali conſcientiæ ſpina de cordibus pulſa, ſingulares iam munificentias Domini ac miſerationes, quas vel in præterito tribuit, vel in præſenti largitur, vel præparat in futuro, mente puriſſima retractantes ad illã ignitam, & quæ ore hominum nec comprehendi, nec exprimi poteſt, orationem feruentiſſimo corde raptantur. Nonnumquàm tamen mens, quæ in illum verũ puritatis proficit affectum, atque in eo iam cœperit radicari, ſolet hæc omnia ſimul pariterq́; concipiens, atque in modum cuiuſdam incomprehenſibilis, atque rapaciſſimæ flammæ cuncta peruolitans, ineffabiles ad Deum preces puriſſimi vigoris effundere, quas ipſe ſpiritus interpellans gemitibus inenarrabilibus ignorantibus nobis immittit ad Deum, tanta ſcilicet in illius horæ momento concipiens, & ineffabiliter in ſupplicatione profundens, quanta non dicam ore percurrere, ſed ne ipſa quidem mente valeat alio tempore recordari.

De Exomologeſi, id eſt, confeßione. Cap. 14.

Eξομολόγησιν Græco vocabulo dicitur, quod Latinè confeſſio interpretatur. Cuius nominis duplex ſignificatio eſt: aut enim in laude intelligitur confeſſio, ſicut eſt: Confiteor tibi Domine pater cæli & terrę, aut denudatione peccatorum, cùm quiſque Deo confitetur ſua peccata ab eo indulgenda, cuius indeficiens eſt miſericordia. [Luc. 10.] Ex hoc igitur Græco vocabulo exprimitur, & frequentatur Exomologeſis, quòd delictum noſtrum Domino confitemur, non quidem vt ignaro, cuius cognitioni nihil occultum eſt. Vndè per Sapiẽtiam dicitur: Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur: qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiã conſequetur. [Pro. 28.] Confeſſio eſt rei ſcilicet eius quæ ignoratur, profeſſa cognitio. Vtile enim ac iocundum quiſquam eſſe exiſtimanetat rapere, adulterare, furari: Sed vbi hæc æternæ damnationis obnoxia cognouit, cognitis his, confitetur errorem. Confeſſio autem erroris, profeſſio eſt deſinendi. Deſinendum ergò eſt à peccatis, dum confeſſio eſt: confeſſio autem antecedit, remiſſio ſequitur. Cæterum autem extra viam qui eſt peccatum cognoſcit, nec cognitum confitetur, de quo inſtruxit nos Pſalmiſta, dicens: Reuela Domino viam tuam, & cæt. [Pſal. 36.] Nam idem & ſe feciſſe teſtatur, dicens: Dixi, pronunciabo aduerſum me iniuſtitias meas Domino, &c. [Pſal. 31.] Apoſtolus verò Iacobus idem nos facere exhortatur, dicens: Confitemini alterutrùm peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini. [Iaco. 5.] Itaque exomologeſis;

proſter-

proſternendi & humile faciendi hominibus di-
ſciplina, eſt, habitu vili atque victu gracili,
ſacco & cinere corpus incuruare, ac ſordibus
obſcurare, animum mœroribus deijcere, illa
quæ peccauit, triſti tractatione mutare.

De Litaniis. Cap. 15.

LItaniæ autem Greco nomine appellantur,
quæ Latinè dicuntur Rogationes. Inter li-
tanias verò & exomologeſin hoc differt, quòd
exomologeſis ex ſola confeſſione peccatorum
agitur: litaniẹ verò, quæ indicuntur propter
rogandum Dominum, & impetrandã aliquam
eius miſericordiã. Supplicationis nomen quo-
dammodò nunc ex gentilitate retinetur. Nam
feriæ, aut legitimæ erant apud eos, aut indi-
ctæ. Indictæ autem, quia paupertas antiqua
Romanorum ex collatione ſacrificabat, aut cer
tè de bonis damnatorum. Vndè ſupplicia dicun-
tur, ſupplicationes, quæ fiebant de bonis ex
paſſorum ſupplicio. Sacræ enim rea, de rebus
execrandorum fiebant.

De diſcretione orationis Dominicæ.
Cap. 16.

APud Euangeliſtam Matthæum ſeptem pe-
titiones Dominica continere videtur ora-
tio, quarum tribus æterna poſcuntur, reliquis
quatuor temporalia, quæ tamen propter æter-
na conſequenda ſunt neceſſaria. Nam quod
Matt. 6. dicimus, Sanctificetur nomen tuum, adueniat
regnum tuum, fiat voluntas tua ſicut in cælo &
in terra: quod non abſurdè quidam intellexe-
runt, in ſpiritu & corpore, omninò ſinè fine
retinenda ſunt: quæ hìc quidem inchoantur,
& quantumcumque proficimus, augẽtur in no-
bis: perfectè verò, quod in alia vita ſperandum
eſt, ſemper poſſidebuntur. Quòd verò dicimus,
Panem noſtrum quotidianum da nobis ho-
diè, & dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos
dimittimus debitoribus noſtris, & nè inferas
nos in tentationẽ, ſed libera nos à malo: Quis
non videat ad prẹſentis vitæ indigentiam per-
tinere? In illa itaque vita ẹterna, vbi nos ſpe-
ramus ſemper futuros & nominis Dei ſanctifi-
catio, & regnum eius & voluntas eius in noſtro
ſpiritu & corpore perfectè atque immortaliter
permanebunt. Panis verò quotidianus ideò di-
ctus eſt, quia hìc eſt neceſſarius, quantus ani-
mæ carniq́ue tribuendus eſt, ſiue ſpiritualiter,
ſiue corporaliter, ſiue vtroque intelligatur mo-
do. Hìc eſt etiam, quam poſcimus, remiſſio,
vbi eſt, omnis commiſſio peccatorum. Hìc ten-
tationes, quæ nos ad peccandum vel alliciunt,
vel impellunt, hìc denique malum vnde cupi-
mus liberari: illic autem nihil horum eſt. Euã-
geliſta verò Lucas in oratione Dominica peti-
tiones non ſeptem, ſed quinque complexus eſt,
nec ab iſto vtique diſcrepauit, ſed quomodo
iſta ſeptem ſunt intelligenda, ipſe ſub breuita-
te commonuit. Nomen quippe Dei ſanctifica-
A tur in ſpiritu, Dei autem regnum in carnis re-
ſurrectione venturum eſt. Oſtendens ergò Lu-
cas, tertiam petitionem duarum ſuperiorum
eſſe quodammodò repetitionem, magis eã præ-
mittendo fecit intelligi: deindè tres alias adiun
git de pane quotidiano, de remiſſione peccato-
rum, de tentatione vitanda. At verò quod ille
in vltimo poſuit, Sed libera nos à malo, iſte
non poſuit, vt intelligeremus ad illud ſuperius,
quod de tentatione dictum eſt, pertinere. Ideò
quippe ait, Sed libera: non ait, Et libera, tam-
quam vnam petitionem eſſe demonſtrans: noli
B hoc, ſed hoc: vt ſciat vnuſquiſque in eo ſe li-
berari à malo, quo non infertur in tentationẽ.
Hæc igitur oratio licet omnem videatur perfe-
ctionis plenitudinem continere, vtpotè quæ
ipſius Domini auctoritate vel initiata ſit vel ſta
tuta, prouehit tamen domeſticos ſuos ad illum
præcelſiorem quẽ ſuperius commemorauimus
ſtatum, eosq́; ad illam igneam ac perpaucis co-
gnitam vel expertam, immò (vt prius dixerã)
ineffabilem orationem gradu eminẽtiore per-
ducit, quem ſtatum Dominus quoque noſter
illarum ſupplicationum formula, quas vel ſo- Luc. 6.
C lus in monte ſecedens, vel tacitè fudiſſe deſcri-
bitur, ſimiliter figurauit, cum in orationis ago Luc. 22.
niã conſtitutus, etiam guttas ſanguinis, inimi-
tabili intentionis profudit exẽplo. Qui enim
vult orationem ſuam ad Dominum volare, fa-
ciat illi duas alas, ieiunium & eleemoſynam, &
aſcendet celeriter & exaudietur. Ieiunium er-
gò cum orationẽ, omn virtutem Inimici ſupe-
rat, & cunctam proteruitatem eius expellit:
quod oſtendit in Euangelio Dominus, cum
Apoſtoli conqueſti fuerant, quòd lunaticum Matt. 17.
curare non poterant, ità reſpondens eis: Hoc
D autem genus non eiicitur niſi per orationem
& ieiunium. Eleemoſynas autem orationem
adiuuare, confirmat liber Actus Apoſtolorum,
cùm narrat Angelum Cornelio Centurioni ità
dixiſſe: Corneli orationes tuæ & eleemoſynẹ Act. 10.
tuẹ aſcenderunt in memoriam in conſpectu
Domini. Sed priùs de ieiunio, poſteà de ele-
emoſynis dicemus. Quis enim parſimoniam
nõ laudet, qui recolit primi hominis lapſum
per gulæ appetitum accidiſſe? quis ieiuniũ non
prædicet, qui nouit protoplaſtum parentem
noſtrum per eſum victum, & Saluatorem per
E Ieiunium diabolum viciſſe?

De Ieiunio. Cap. 17.

IEiunium res eſt ſancta, opus cæleſte, ianua
regni, forma futuri. Quod qui ſanctè agit,
Deo iungitur, alienatur mundo, ſpiritalis ef-
ficitur. Per hoc enim proſternuntur vitia, hu-
miliatur caro, diaboli tentamenta vincuntur.

Quid ſit inter ieiunium & ſtationem.
Cap. 18.

IEiunium eſt & parſimonia victus, abſtinen-
tiaque ciborum, cui nomen inditum eſt ex
qua-

quadam parte viſcerum tenui ſemper & vacua, A quod vulgò ieiunium vocatur. Vndè ieiunio nomen creditur deriuatum, quòd ſui inedia viſcera vacua & exinanita exiſtant. Ieiunium autem & ſtatio dicitur: Statio autem de militari exemplo nomen accepit, pro eo quòd nulla lætitia obueniens caſtris, ſtationem militum reſcindit. Nam lætitia libentiùs, triſtitia ſolicitiùs adminiſtrat diſciplinam. Diſcernunt autẽ quidam inter ieiunium & ſtationem. Nam ieiunium indifferenter cuiuslibet diei eſt abſtinentia, non per legem, ſed ſecundum propriam voluntatẽ: Statio obſeruatio ſtatutorum dierũ B vel tẽporũ: dierũ, vt quartę ferię & ſextæ ferię ieiuniũ, ex vetere lege præceptum, de qua ſtatione in Euangelio dicit ille: Ieiuno bis in ſabbato, id eſt, in quarta & ſexta ſabbati: temporum autem, quæ legalibus aut propheticis inſtitutionibus terminatis temporibus ſtatuta ſunt, vt ieiunium quarti, ieiunium quinti, ieiunium ſeptimi, & ieiunium decimi: vel ſicut in Euangelio dies illi, in quibus ablatus eſt ſponſus: vel ſicut obſeruatio Quadrageſimæ, quæ in vniuerſo orbe inſtitutione Apoſtolica obſeruatur circa confinium Dominicæ paſſionis. C

Luc. 18.

De Ieiunio quarti, quinti, ſeptimi, & decimi menſis. Cap. 19.

IEiunium ergò quarti eſt in menſe Iulio, ſeptimadecima die menſis eiuſdem, quando deſcendens Moyſes de monte, tabulas legis confregit. in eo etiam die Nabuchodonoſor vrbis Hieruſalem primùm muros deſtruxit. Dies ieiunij quinti in menſe Auguſto eſt, quando pro ſpeculatoribus ad terram ſanctam miſſis, ſeditio in caſtris Hebræorum exorta eſt, & factum D eſt, vt per deſertum quadraginta annos diſcurrerent laborioſè, & in annis quadraginta in eremo omnes perirent. Siquidem & in eo menſe à Nabuchodonoſor, & multo poſt tempore à Cæſare Tito templum euerſum eſt, atque ſuccenſum, & in opprobrium gentis perditæ exaratum. Dies ieiunij ſeptimi, in ſeptimo menſe eſt, qui appellatur September, in quo occiſus eſt Godolias, & reliqui qui erant in Hieruſalem, interfecti ſunt, iuxta quod loquitur Ieremias. Dies ieiunij decimi, eſt in menſe decimo, qui apud nos vocatur December, quandò E cognouerunt cuncti Babylonij capti, quinto menſe templum fuiſſe deſtructum, & fecerunt planctum atque ieiunium. Hæc beatiſſimus Hieronymus in commentariis Zachariæ ſcripſit. Sed quia hæc ieiunia magis in veteri teſtamento, quàm in nouo celebrata ſunt, nè penitùs illa prætermiſiſſe videremur (quia in propheta Zacharia commemorata ſunt) breuiter adnotauimus, ad noui teſtamenti ieiunia exponenda tranſeuntes.

4. Reg. 25. Hier. 40. & 41.

De Quadrageſimali ieiunio. Cap. 20.

PRimum enim ieiunium Quadrageſimæ eſt, quod à veteribus libris cœpit ex ieiunio Moyſis & Heliæ, & ex Euangelio, quia totidẽ diebus Dominus ieiunauit, demonſtrãs Euangelium non diſſentire à Lege & Prophetis. In perſona quippe Moyſis, lex: in perſona Heliæ, prophetæ accipiuntur, inter quos in monte Chriſtus glorioſus apparuit, vt euidentius emineret, quod de illo dicit Apoſtolus, Teſtimonium habens à lege & prophetis. Act. 22. In qua ergò parte anni congruẽtiùs obſeruatio Quadrageſimæ conſtitueretur, niſi confinis atque contigua Dominicę paſſionis, quia in ea ſignificatur hæc vita laborioſa? Cui etiam opus eſt continentia, vt ab ipſius mundi illecebris ieiunemus, viuentes in ſola manna, id eſt, in cæleſtibus ſpiritualibusq; præceptis. Numero autem quadragenario vita iſta propterea figuratur: quia denarius eſt perfectio beatitudinis noſtræ. Creatura autem ſeptenario figuratur, quę adhæret creatori, in quo declaratur vnitas Trinitatis per vniuerſum mundum temporaliter annunciata. Et quia mundus quatuor ventis deſcribitur, & à quatuor elementis erigitur, & à quatuor anni temporum vicibus variatur, decem quater ducta, in quadraginta conſummantur: quo numero oſtenditur ab omni temporum delectatione abſtinendum & ieiunandũ eſſe, & caſtè continenterque viuendum, licèt & aliud ſacramenti myſterium exprimitur in hoc, quòd quadraginta diebus eadem ieiunia celebrantur. Lege enim Moſaica generaliter vniuerſo populo eſt præceptum, decimas & primitias offerre Domino Deo. Itaque cum in hac ſententia principia voluptatum, conſummationesq́; operum noſtrorum referre ad Dei gratiam admonemur, in ſupputatione tamen Quadrageſimę ſumma iſta legaliũ decimatum expletur. Totum enim anni tempus triginta ſex dierum numero decimatur: ſubtractis enim à Quadrageſima diebus Dominicis, quibus ieiunia reſoluuntur, his diebus quaſi pro totius anni decimis ad Eccleſiam concurrimus, actuumque noſtrorum operationem Deo in hoſtiam iubilationis offerimus, cuius quidem Quadrageſimæ lege (ſicut ait noſter Caſſianus) quique perfecti ſunt, non tenentur, nec exigui huius canonis ſubiectione contenti ſunt. Quem profectò illis, qui per totum anni ſpacium deliciis ac negociis ſecularibus implicantur, eccleſiarum principes ſtatuerunt, vt vel hac legali quodammodo neceſſitate conſtricti, his ſaltem diebus vacare Domino cogerentur, ac dierum vitæ ſuę, quos totos quaſi fructus quoſdam fuerant voraturi, velut decimas Domino dedicarent.

De Ieiunio Pentecoſtes. Cap. 21.

SEcundum ieiunium eſt, quod iuxta canones poſt Pentecoſten alia die inchoatur, ſecun-

dum

Exo.34. dùm quod & Moyſes ait: In initio menſis ordi A nariè facietis vobis hebdomadas ſeptem. Hoc ieiunium à pleriſque ex auctoritate Euangelij poſt Domini Aſcenſionem completur, teſtimonium illud Dominicum hiſtorialiter accipientes, vbi dicit: Numquid poſſunt filij ſponſi lu- Mat.2. gere, quàm diù cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies cùm auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt. Dicunt enim poſt reſurrectionem Domini quadraginta illis diebus, quibus cum diſcipulis poſteà legitur conuerſatus, non oportere nec ieiunare, nec lugere, quia in lætitia ſumus: Poſteà verò B quàm tempus illud expletur, quo Chriſtus aduolans ad cælos, præſentia corporali receſsit, tunc indicendum eſſe ieiunium, vt per cordis humilitatem & abſtinentiam carnis mereamur è cælis promiſſum ſuſcipere Spiritum ſanctum: ſed ſicut diximus, benè & regulariter hoc poſt Pentecoſten à patribus conſtitutum eſt inchoare, vt gaudio promiſsi Spiritus ſancti exultantes in laudibus Dei aduentum ipſius expectemus, & tunc per eius gratiam innouati, ac zelo ſpirituali inflammati, abſtinentię & ieiunio operam demus. Cui rei concordant verba Lu- C cę, quibus Dominum aſcenſurum in cælos di- Luc.24. ſcipulis pręcepiſſe narrauit: Vos autē, inquit, ſedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Tamen ſi qui Monachorum vel Clericorum ieiunare cupiunt, non ſunt prohibendi, quia & Antonius, & Paulus, & cæteri patres antiqui his diebus in eremo leguntur abſtinuiſſe, nec ſoluiſſe abſtinentiam, niſi tantùm Dominico die.

De Ieiunio ante Natiuitatem Domini, quod fit in nono, & decimo menſe. Cap. 22.

TErtium ieiunium eſt, quod conſtat in menſe Nouembrio, quod diuina auctoritate inſtitutum vel initiatum, Hieremię prophetæ teſtimonio declaratur, dicente ad eum Domi- Hier 36. no: Tolle volumen libri, & ſcribes in eo omnia verba quę locutus ſum tibi aduerſus Iſrael & Iudam, & aduerſus omnem gentem: ſi fortè reuertatur vnuſquiſque à via ſua peſsima, propi- Hier. 4. tius ero iniquitati eorum. Vocauit ergò Hieremias Baruch filium Neriæ, & ſcripſit Baruch ex ore Hieremiæ omnes ſermones Domini, quos locutus eſt ad eum, in volumine libri. Et præcepit Hieremias Baruch, dicens: Ingredere & lege de volumine, quod ſcripſiſti ex ore meo, verba Domini audiente populo in domo Domini in die ieiunij legis, ſi fortè cadat oratio eorum in conſpectum Domini, & reuertatur vnuſquiſq; à via ſua mala, quoniā magnus furor & indignatio, quam locutus eſt Dominus aduerſum populum hunc. Et fecit Baruch filius Neriæ iuxta omnia quæ pręceperat Hieremias propheta, legens ex volumine ſermo- A nes in domo Domini. Et factum eſt in menſe nono, prædicauerunt ieiunium in conſpectu Domini omni populo in Hieruſalem. Hac ergò auctoritate diuinæ ſcripturæ Eccleſia morem obtinuit, & vniuerſale ieiunium hac obſeruatione celebrat quod tamen ieiunium incipiens in nono menſe, in decimum extenditur, id eſt, vſque ad diem Natalis Domini pertingit. Congrua itaque diſpoſitione à magiſtris Eccleſiæ hoc loco ieiunium quadrageſimale fieri conſtitutum eſt, vt ante diem Natalis Domini ieiunio & abſtinētia noſmetipſos caſtigemus, qua- B tenus venientem Redemptorem digna conuerſatione ſuſcipere poſsimus, ſicut ante tempus reſurrectionis eius carnē noſtram affligimus, vt reſurrectionis gratiam, quæ per ipſum fit, conſequi mereamur. Sed hæc de tribus quadrageſimis dicta ſufficiant.

De cæteris legitimis Ieiuniis. Cap. 23.

PRæter hæc autem & alia legitima tempora ieiuniorum ſunt: ſicut eſt omnis ſexta feria, in qua propter paſsionem Domini à fideli- C bus ieiunatur: & Sabbati dies, qui à pleriſque, * propter quod in eo Chriſtus iacuit in ſepul- *propterea q cro, ieiunio conſecratus habetur, ſicut in decretis Innocentij Papæ cōſtitutum inuenimus: ſcilicet nè Iudęis exultando prębeatur, quod Chriſtus ſuſtulit moriendo. Nam vtique conſtat, Apoſtolos biduo iſto & in mœrore fuiſſe, & propter metum Iudęorū ſe occuluiſſe, quod vtique non dubium eſt & ieiunaſſe eos biduo memorato, quæ forma vtique per ſingulas tenenda eſt hebdomadas, propter id quòd commemoratio illius diei ſemper eſt celebranda. D Quòd ſi putant ſemèl, atque vno tantùm ſabbato ieiunandum, ergò & Dominicum, & ſexta feria ſemèl in Paſcha erit vtiq; celebrandum

De Ieiunio quatuor ſabbatorum, in quibus duodecim lectiones fiunt, & ſacræ ordinationes. Cap. 24.

SVnt quoque & quatuor ſabbata, in quatuor menſibus, ſingula per ſingulos, in quibus ſpecialia ieiunia ſunt conſtituta, & officia his diebus maiora orationum & lectionum in Ec- E cleſia celebrantur, id eſt, in Martio menſe, primo ſabbato, & in ſecundo ſabbato quarti menſis, id eſt, Iunij. In ſeptimi quoque menſis, id eſt, Septembris tertio Sabbato, & in quarto ſabbato decimi menſis, id eſt, Decembris. Quorum primum iuxta obſeruationem Quadrageſimæ verno tempore celebratur, quando menſis nouorum apud Iudæos habebatur.

Secundum autem in ieiunio poſt Pētecoſten æſtatis tempore, quandò apud Iudęos dies primitiarum ex legis pręcepto cuſtodiebantur, id eſt, de frugibus primi panes Deo offerebantur, & ocium legitimum ipſius diei colebatur.

Tertium

Leu. 23. Tertium eſt in ſeptimo menſe, Autumni videlicet tempore, qui totus in lege variis ſolennitatibus Deo dicatus erat, in quo dies expiationum erat, dicente Domino ad Moyſen: Decima die menſis huius ſeptimi, dies expiationum erit, ac celeberrimus, & vocabitur ſanctus, affligetisq; animas veſtras in eo,, & offereris holocauſtum Domino. Omne opus non facietis in tempore diei huius, quia dies propitiationis eſt, vt propitietur vobis Dominus Deus veſter. Omnis anima q̃ afflicta nõ fuerit die hoc, peribit de populis ſuis, & reliqua. In quo & dies ſcenopegiæ fuerant, i. tabernaculorum. Nam quintadecima die menſis huius veteres ſolennitates tabernaculorũ celebrabant, ſeptem diebus eandem ſolennitatem exigẽtes, quo quidem ieiunio vſos fuiſſe antiquos Eſdræ liber meminit. Poſtquàm enim redierunt, inquit, filij Iſrael in Hieruſalem, & fecerunt ſibi tabernaculorum lætitiam magnam, dehinc conuenerunt in ieiunio in ſaccis, & humus ſuper eos, & ſteterunt, & confitebantur peccata ſua & iniquitates patrum ſuorum, & conſurrexerunt ad ſtandum, & legerunt in volumine legis Domini Dei ſui quater in die, & quater in nocte confitebantur, & adorabant Dominum Deum ſuum.

Quartum verò eſt ieiuniũ ſabbati in decimo menſe ante diem Natalis Domini, quãdò venturi Saluatoris ſalubris in ſacris lectionibus prædicatur aduentus, vt fideles quique hac religione inſtructi, & medicamine ſanctarũ orationum ſimul cũ ſacro ieiunio confirmati, Natiuitatem Redemptoris læti expectent. Ante hæc videlicet quatuor ſabbata in eadem hebdomada, ſemper quarta & ſexta feria legitima ieiunia fieri, & canon orationum & lectionum in eiſdem feriis ad ſacra Miſſarum ſolennia cõſtitutus indicat, & exempla præcedentium patrum confirmant. Sacras autem ordinationes his diebus oportere fieri, decreta Gelaſij Papæ teſtantur, in quibus ita ſcriptum continetur: Ordinationes autem presbyterorum, diaconorumq; niſi certis temporibus & diebus exercere non debeant, id eſt, in quarti menſis ieiunio, ſeptimi & decimi, ſed etiam Quadrageſimalis: ac mediana in initio Quadrageſimæ die ſabbati ieiunio circa veſperã nouerint celebrandas. Officia autem horum quatuor ſabbatorum, vulgò duodecim lectiones vocantur, eo quòd cum lectionibus quæ leguntur, & cum pſalmis qui canuntur, duodenarius numerus adimpletur, qui benè lectiones poſſunt vocari, eo quòd inter canonicas ſcripturas annumerãtur.

De priuatis Ieiuniis. Cap. 25.

PRæterea vnicuique licet, vt libet, ieiuniorum modum habere, ſeu inediam extendere, ſeruata præ omnibus conſtitutione legitimorum ieiuniorum, quæ ſupra memorauimus, quæ generaliter ſancta & Apoſtolica ſeruat Eccleſia. Necnon & illa omnimodò cuſtodire oportet vnumquemque, quæ communiter omnibus facere ſiue pro tribulatione, ſiue pro gratiarum actione proprius Eccleſiæ mandat epiſcopus: quia qui conſtituta atque demandata ieiunia ſeruare neglexerit, peccat: qui autem expletis legitimis, priuata ſuperaddiderit, propriam mercedem habebit. Nam leguntur aliqui ſanctorum per biduanas, ſiue per triduanas, ſiue etiam per totam hebdomadam ieiunium extendere: plerique quòd nec vinum nec ſiceram biberint, nec aliquid manducauerint, præter panem ſiccum & olera: alij, quòd ab omni carne ſe abſtinuerint: alij quòd in tantum ſe abſtinuerint, quòd nec pane in cibo vſi ſunt, ſed paucis carycis corpus ſuum ſuſtentauerint. Et alia plurima ſunt genera abſtinentiæ: Sed ante omnia cauere debet, qui ſe abſtinere vult ab aliquo cibo vel potu, nè mens eius occulta cogitatione polluatur, ita vt aliquam creaturam Dei damnet, Iudaica ſuperſtitione ſeductus, dicens, hoc licere, illud autem non: hoc mundum, illud autem immundum eſſe cogitet: quem huiuſmodi cogitatio pulſat, Apoſtolum dixiſſe: Omnis creatura Dei munda eſt, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. 1. Tim 4. &, Malum eſt homini qui per offendiculum manducat. Rom. 14.

De origine biduanæ ſiue triduanæ. Cap. 26.

BIduanum autem morem ieiunij reor indè ſumptum, quòd Apoſtoli ieiunauerunt illo biduo, quo Dominus paſſus ac ſepultus eſt. Triduanis ergò ieiunare, ab exemplo ductum eſt Niniuitarum, qui damnatis priſtinis vitiis, totos ſe tribus diebus ieiunio ac pœnitẽtiæ contulerunt, & operti ſaccis, Deum ad miſericordiam prouocauerunt. Sed illius ſolummodò ieiunium Deo acceptabile eſt, qui ſic ieiunat à cibis, vt abſtineat à peccatis: cæterum qui ventre tantùm ieiunat, reprobatum erit eius ieiunium coram Deo, qui dixit per Prophetam: Eſa. 58. Eccè in diebus ieiunij veſtri inuenietur voluntas veſtra, & omnes debitores veſtrós repetitis. Eccè ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite ieiunare, ſicut vſque ad hanc diem, vt audiatur in excelſis clamor veſter. Numquid tale eſt ieiunium quod elegi, per diem affligere hominem animã ſuam? Et deindè, Nonnè hoc eſt magis ieiuniũ quod elegi? Ibid. Diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes, dimitte eos qui confracti ſunt, liberos, & omne onus dirrumpe: Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam: Cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam nè deſpexeris: tunc erumpet quaſi mane lumen tuum, & ſanitas tua citiùs orietur, & reliqua.

De eſu carnium, & potione vini. *Cap.* 27.

CArnes autem & vinum poſt diluuium ſunt hominibus in vſum conceſſa, nam in initio permiſſum non fuerat, niſi tantùm illud, vt ſcriptum eſt: Lignum fructiferum & herbam ſeminalem dedi vobis in eſcam. Poſtea verò per Noe data ſunt in eſum cuncta animalia, vinique attributa licẽtia eſt. Sed poſtquàm Chriſtus (qui eſt principium & finis) apparuit, hoc quod in principio ſuſpenderat, etiam in tem-
Rom. 14. porum fine retraxit, loquens per Apoſtolum ſuum, Bonum eſt non manducare carnem, &
Ibid. non bibere vinum. Et iterùm: Qui infirmus eſt, olera manducet. Non ergò quia carnes malæ ſunt, ideo prohibentur, ſed quia eorum epulæ carnis luxuriam gignunt. Fomes enim ac nutrimentum eſt omnium vitiorum, Eſca ventri,
1. Cor. 6. & venter eſcis, Deus autem (vt ſcriptum eſt) & hunc & hanc deſtruet. Piſcẽ ſanè (quia eum poſt reſurrectionem accepit Dominus) poſſumus manducare. hoc enim nec Saluator, nec Apoſtoli vetuerunt. Auium quoque eſum credo indè à patribus permiſſum eſſe, eo quòd ex eodem elemento, de quo & piſces, creatæ ſunt. Nam in regula monachorum non inuenimus aliarum carnium eſum eis contraditum eſſe, niſi quadrupedum.

De Eleemoſynarum differentia. *Cap.* 28.

Ἐλεημοσύνη ergò Græcum vocabulum, Latinè interpretatur opus miſericordiæ, ſiue miſerationis: indè, vt reor, dicta, quòd miſeria humanæ infirmitatis, cor ſiue animum pulſet. Sed hæc apud homines, quibus varij animo accidunt affectus. Cæterum apud Deum, qui ſecundùm naturam ſemper eſt benignus & miſericors, non eſt huiuſcemodi credenda eſſe affectio. Neque enim temporaliter illic aliquid accidere valet, vbi æternitas ſine vlla ſui mutatione fixa manet: ſed cùm dicitur miſericors, intelligi debet eſſe pius & clemens, quæ magìs nomina proprietatem ipſius naturæ videntur oſtendere. Sunt & eleemoſynarum ſpecies plurimæ, quamquàm in diſpenſationibus pauperum hoc vocabulum quidam haberi debere arbitrentur. Eleemoſynam facit, qui fratri ſuo in ſe delinquenti, peccata dimittit. Eleemoſynam facit, qui peccantem & prauis operibus inſiſtentem, aliquo modo ſiue per admonitionem, ſiue per diſciplinam corrigit. Nec enim ſine miſericordia eſſe credendus eſt, qui regulariter, ſiue per excommunicationem, ſeu per verbera hominem à peccatis & vitiis coercere ſtudet, quia non ſecundùm eius voluntatem, ſed ſecundùm vtilitatem ipſius miſeretur. Eleemoſynam facit, qui errantem in viam veritatis deducit. Eleemoſynam facit, qui indo-

A ctum docet, qui verbum Dei proximis ſuis prędicat. Eleemoſynam facit, qui bona temporalia cum fratribus ſuis, id eſt, cæteris hominibus participare non deſinit. Eleemoſynam facit, qui victum & veſtitum indigẽtibus præbet, qui hoſpitio ſuſcipit, qui infirmos viſitat, qui in carcere & in tribulationibus conſtitutis, de bonis ſuis ſubminiſtrat, qui ad mortem & ad ſupplicia deſtinatos eruere nõ ceſſat. Omnia enim bona opera, quæ in hac præſenti vita iuſtus quiſque operatur, hoc vno nomine comprehendi poſſunt: nec ſolùm vtique in aliis homi-
B nibus, ſed etiam in nobiſmetipſis eleemoſynas
facere poſſumus, ſicut ſcriptum eſt: Miſerere Eccli 30.
animæ tuæ placens Deo. Cùm ergò nos à peccatis ad bona opera conuertimus, à ſuperbia ad humilitatem, à luxuria ad continentiam, à liuore & inuidia ad charitatem & dilectionem, ab ira & diſceptatione ab manſuetudinem & patientiam, à gula ad ſobrietatem, ab auaritia ad largitatem, à triſtitia ſeculari ad ſpiritualem lætitiam, ab acedia temporali ad ſtudium bonum: quid aliud facimus, quàm eleemoſynas in noſmetipſos impendimus, cùm no-
C ſtrimet miſeremur, nè per inobedientiam mandatorum Dei ſuppliciis æternis deputemur?
Quid enim (ait ipſe Saluator) proderit homi- Mat. 16.
ni, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur, aut quam commutationem dabit homo pro anima ſua? & reliqua. Benè ergò & ordinatè artem miſericordiæ exercet, qui primùm ſemetipſum bonis operibus, & ſancta conuerſatione, ac virtutum fructibus egére non ſinit, & deindè in quocumque poteſt, ſiue in ſpiritalibus rebus, ſiue in corporalibus proximos ſuos adiuuare non deſiſtit.

D

De Pænitentia. *Cap.* 29.

PÆnitentibus exemplum Iob primus exhibuit, quando poſt funera vel flagella adhuc in ſui redargutione, etiam in cilicio & ci-
nere lamenta pœnitudinis ſumpſit, dicens: Iob 42.
Idcircò ago pœnitentiam in fauilla & cine-
re. Poſt hunc Dauid nobis pænitentię magi- 2. Reg. 12.
ſterium præbuit, quando graui vulnere lapſus, dum audiſſet à Propheta peccatum ſuum, confeſtim pęnituit, & culpam ſuam pænitentię con-
E feſſione ſanauit. Sic Niniuitæ & alij multi pec- Ion. 3.
cata ſua confeſſi ſunt, pęnitentiam egérunt, diſplicuerunt ſibi quales fuerunt, & quales per Deum facti ſunt, illi placuerunt. Eſt autem pænitentia medicamentum vulneris, ſpes ſalutis per quam peccatores ſaluantur, per quam Dominus ad miſericordiam prouocatur, quæ non tempore penſatur, ſed profunditate luctus & lachrymarum. Pænitentia autem nomen ſumpſit à pœna, qua anima cruciatur, & mortificatur caro. Dicta eſt autem pænitentia quaſi punientia, eo quòd ipſe homo puniendo puniat, quod malè admiſit. Hi verò qui pænitentiam gerunt, proindè capillos & barbam

barbam nutriunt, vt demonſtrent abundantiam criminum, quibus caput peccatoris grauatur. Capilli enim pro vitijs accipiuntur, ſicut ſcriptum eſt, Et crinibus peccatorum ſuorum vnuſquiſq; conſtringitur. Vir quippe ſi comã nutriat, vt ait Apoſtolus, ignominia eſt illi. Ipſam ergò ignominiam ſuſcipiunt pœnitentes pro merito peccatorum. Quòd verò in cilicio proſternuntur, memoriam peccatorum ſuorũ eos habere ſignificat. Per ciliciũ quippe eſt recordatio peccatorum, propter hœdos ad ſiniſtram futuros. Indè ergò pœnitentes in cilicio proſternimur, tamquàm dicentes: Et peccatũ meum coram me eſt ſemper. Quòd autem cinere adſperguntur, vel, vt ſint memores, quia cinis & puluis ſunt, vel quia puluis facti ſunt, id eſt, impij facti ſunt: vndè & illi præuaricatores, primi homines recedentes à Deo, maliſq; factis offendentes creatorem, in puluerẽ, vndè ſumpti ſunt, redierunt. Benè ergò in cilicio & cinere pœnitens deplorat peccatum, quia in cilicio aſperitas & punctio peccatorũ, in cinere autem puluis oſtenditur mortuorũ, & idcircò in vtroq; pœnitentiam agimus, vt & in pũctione cilicij, cognoſcamus vitia quę per culpam commiſimus, & per fauillam cineris, perpendamus mortis ſententiam, ad quam peccando* peruenimus. Pœnitentię autem remedium Eccleſia catholica in ſpe indulgentiæ fideliter alligat exercendum, & poſt vnum baptiſmi ſacramentum, quod ſingulari traditione commendatum, ſolicitè prohibet iterandum, medicinali remedio pœnitentiæ ſubrogat adiumentum: cuius remedio egére ſe cuncti agnoſcere debent, pro quotidianis humanæ fragilitatis exceſſibus, ſine quibus in hac vita eſſe non poſſumus, honorum duntaxàt dignitate ſeruata, ità vt à ſacerdotibus & Leuitis Deo tantùm teſte fiat: à cæteris verò, adſtante corã Deo ſolenniter ſacerdote, vt hic tegat fructuoſa confeſſio, quod temerarius appetitus, aut ignorantiæ notatur contraxiſſe neglectus: vt ſicut in baptiſmo omnes iniquitates remitti, vel per martyrium nulli peccatum credimus imputari: ità pœnitentię compunctione fructuoſa, vniuerſa fateamur deleri peccata. Lachrymæ enim pœnitentium apud Deum pro baptiſmo reputantur: vndè & quamlibèt ſint magna delicta, quamuis grauia, non eſt tamen in illis Dei miſericordia deſperanda. In actione autem pœnitudinis (vt ſuprà dictum eſt) non tam conſideranda eſt menſura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non ſpernit. Veruntamen quãta in peccato fuit ad malum abruptæ mentis intentio, tanta neceſſè eſt in lamentatione deuotio. Duplex autem eſt pœnitentiæ gemitus, vel dum plangimus quod malè geſſimus, vel dũ non agimus quod agere debeamus. Ille autem verè pœnitentiam agit, qui nec pœnitere præterita negligit, nec adhuc pœnitenda committit. Qui verò lachrymas indeſinenter fundit, & tamen peccare non deſinit, hic lamentum habet, ſed mundationem non habet. Si qui autem per gratiam Dei ad pœnitentiam conuertuntur, perturbari non debent, ſi rursùs poſt emendationem relicta vitia cor pulſent, dum non poſſint bonę conuerſationi nocere, ſi talis cogitatio non erumpat in conſenſu vel opere. Ferre enim ſine perfectione vitiorum cogitationes, non eſt ad damnationem, ſed ad probationem, nec eſt occaſio ſubeundi diſcriminis, ſed potiùs augendę virtutis. Nam & ſi quis circa finem ſuum per pœnitentiam deſinet eſſe malus, non ideò debet deſperare, quia in termino eſt vltimo vitæ, quoniam Deus non reſpicit quales anteà fuimus, ſed quales circa finem vitæ exiſtimus. Ex fine enim ſuo vnumquenq; aut iuſtificat, aut condemnat, ſicut ſcriptum eſt: Ipſe iudicat extrema terrę. & alibi: Vniuerſorum finem ipſe conſiderat. Proindè non dubitamus circa finem iuſtificari hominẽ per pœnitentię compunctionem: ſed quia rarò id fieri ſolet, metuendum eſt, nè, dum ad finem differtur confeſſio ſperata, antè occupet mors, quàm ſubueniat pœnitentia. Pro qua re & ſi bona eſt ad extremum conuerſio, melior tamen eſt quæ longè ante finem agitur, vt ab hac vita ſecuriùs tranſeatur.

[Margin: Pro. 5. — 1. Cor. 11. — * peruenis ſemus. — Pſalm. 50. — Hier. 12.]

De Satisfactione & reconciliatione.

Cap. 30.

Satisfactio autem eſt, cauſas peccatorum & ſuggeſtionem excludere, & vltrà peccatum non iterare. Reconciliatio verò eſt, quę poſt complementum pœnitentiæ adhibetur. Nam ſicut conciliamur Deo, quandò primùm à gẽtilitate conuertimur, ità reconciliamur, quandò poſt peccatũ pœnitendo regredimur. Quorum autem peccata in publico ſunt, in publico debet eſſe pœnitentia per tempora, quæ Epiſcopi arbitrio pœnitentibus ſecundùm differẽtiam peccatorum decernuntur: eorumque reconciliatio in publico eſſe debet ab Epiſcopo, ſiue à presbyteris, iuſſu tamen Epiſcoporum, ſicut canones Africani concilij teſtantur, vbi ità ſcriptum eſt: Cuiuſcunque autem pœnitẽtis publicum & vulgatiſſimũ crimen eſt, quod vniuerſam Eccleſiam commouerit, ante abſidam manus ei imponatur. Quorum ergò peccata occulta ſunt, & ſpontanea confeſſione ſoli tantummodò presbytero, ſiue Epiſcopo ab eis fuerint reuelata, horum occulta debet eſſe pœnitentia, ſecundùm iudicium presbyteri, ſiue Epiſcopi cui confeſſi ſunt: nè infirmi in Eccleſia ſcandalizentur, videntes eorum pœnas, quorum penitùs ignorant cauſas. Quali autẽ tempore pœnitentium reconciliatio fieri debeat, oſtendunt decreta Innocentij Papæ, vbi ità ſcriptum reperitur: De pænitentibus autem, qui ſiue ex grauioribus commiſſis, ſiue ex leuioribus pænitentiam gerunt, ſi nulla interuenit ægritudo, quinta feria ante Paſcha

eis remittendum, Romanæ Eccleſiæ conſuetudo demonſtrat. Cæterùm de pondere æſtimando delictorum, ſacerdotis eſt iudicare, vt attendat ad confeſſionē pœnitentis, & ad fletus atq; ad lachrymas corrigentis: ac tum iubere dimitti, cùm viderit congruam ſatisfactionē. Sanè ſi quis ægritudinem inciderit, atq; vſque ad deſperationem deuenerit, ei eſt ante tempus Paſchę relaxandum, nè de ſeculo abſque communione diſcedat. Hoc ergò ante omnia cauendum eſt, nè in extremis pœnitenti pœnitentia & reconciliatio denegetur, nè in deſperatione pereat: quia pietas omnipotentis Dei ad ſe quouis tempore concurrenti ſuccurrere valet, & periclitantem ſub onere peccatorum poteſt ſubleuare. Perdidiſſet latro in cruce præmium ad Chriſti dexteram pendens, ſi illam vnius horæ pœnitentia non iuuiſſet: eùm eſſet in pœna, pœnituit: & per vnius ſermonis profeſſionē, habitaculū paradiſi (Deo promittente) promeruit. Vera ergò ad Deum conuerſio in vltimis poſitorum, mente potiùs eſt æſtimanda, quàm tempore, propheta hoc taliter aſſerente: Cùm conuerſus, inquit, ingemueris, tunc ſaluus eris.

Lucæ 23.

Eze. 18. iuxta lxx.

De Natiuitate Domini. Cap. 31.

NAtalis Domini dies ea de cauſa à patribus votiuæ ſolennitatis inſtitutus eſt, quia in ea Chriſtus pro redemptione mundi naſci corporaliter voluit, prodiens ex Virginis vtero, qui erat in Patris imperio: cuius ſuſceptæ carnis cauſa hæc eſt: Poſtquàm enim inuidia diaboli parens ille primus ſpe ductus inani cecidit, confeſtim exul & perditus in omni genere ſuo, radicem malitiæ & peccati transfudit, creſcebatq; in malum vehementius omne genus mortaliū, diffuſis vbiquè ſceleribus, & quòd eſt nequius, oīm cultibus idolorum. Volens ergò Deus terminare peccatum, conſuluit verbo, lege, prophetis, ſignis, prodigijs: Sed cùm ſic quidem errores ſuos admonitus agnoſceret mundus, miſit Deus filium ſuum, vt carnem indueret, & omnibus appareret, & peccatores ſanaret. Qui ideò in homine venit, quia ꝑ ſeipſum ab hominibus cognoſci non potuit: Vt autem videretur, Verbum caro factū eſt, aſſumendo carnem, non mutatū in carnē. Aſſumpſit enim humanitatē, nō amiſit diuinitatem: ità idem Deus & idē homo, in natura Dei æqualis Patri, in natura hominis factus mortalis, in nobis, ꝓ nobis, de nobis, manens quod erat, ſuſcipiens quod non erat, vt liberaret quod fecerat. Hæc eſt ergò Dominicæ natiuitatis magna ſolennitas. Hęc eſt diei huius noua & glorioſa feſtiuitas, aduētus Dei factus ad homines. Itaq; dies iſte pro eo ꝙ in eo Chriſtus natus eſt, natalis dicitur: quemq; ideò obſeruare per reuolutū circulū anni feſtiua ſolennitate ſolemus, vt in memoriam reuocetur, Chriſtus ꝙ natus eſt. In Bethleem quoquè Chriſtus natus eſt, & in Nazareth nutritus: vt ita locorum vocabulis, ce-

A rum ipſarū appareret euentus. Ergò quòd in Bethlehē naſceretur, oportuit: quia cibus cęleſtis, de cælis ad terras venit. Bethlehē quippe domus panis dicitur. Et Saluator de ſeipſo dixit: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi. Ergò Bethlehē verè domus panis eſt, quia Chriſtus homo in ea naſci dignatus eſt: panis videlicet vitæ, de quo qui manducauerit, viuet in æternū. Et hac etiam cauſa credimus in Ec-

Ioan. 6.

B cleſia hunc morē inoleuiſſe, vt in ea nocte qua Chriſtus creditur eſſe natus, ſacra Miſſarum ſolennia celebrentur: vt ea hora fideles quique ſacramentū corporis & ſanguinis Chriſti perciperent, qua eū inter homines miſericorditer natū ſcirent. Cuius tamen celebrationis Teleſphorus Papa apud Romanos, primus auctor legitur extitiſſe. Nā quòd in Nazareth nutritus erat, ea cauſa fuit, vt quia Nazareth flos ſiue munditia interpretatur, æternæ puritatis eius index exiſteret, cùm foret floris ipſius nutrix, ꝗ de virga radicis Ieſſę aſcendens, ſeptiformē

C ſpiritū haberet, & perpetua puritate inſignis, meritò Nazaræus, quod eſt mundus, vocaretur.

De Epiphania Domini Cap. 32.

EPiphaniorum proindè feſta ſolennitati viri Apoſtolici ſignauerunt, quia in eo eſt proditus ſtella Saluator, quandò inuenerunt Magi Chriſtum in præſepi iacentem, adorauerunt eum, offerentes ei competentia munera Trinitatis, aurum, thus, & myrrham, regi, Deo, atq; paſſuro. Ideò ergò diem hunc annua celebritate ſacrauerunt, vt mundus agnoſcat Do-

D minum, quem elementa cælitùs prodiderunt. Siquidem eodem die idem Ieſus etiam Iordanis lauacro tingitur, diuiſoque cælo Spiritusſāēti deſcendentis teſtimonio, Dei eſſe filius declaratur. Cuius diei nomen ea eo ꝙ apparuit gentibus, Epiphania nuncupatur. ἐπιφάνεια enim Græcè, apparitio vel oſtenſio dicitur. Tribus ergò ex cauſis hic dies hoc vocabulum ſumpſit: ſiue quòd tunc in baptiſmo ſuo Chriſtus populis fuerit oſtenſus, ſiue ꝙ ea die ſideris ortu Magis eſt proditus: ſiue quòd primo ſigno per aquā in vinum conuerſam, multis eſt

E manifeſtatus. Illud tamen ſciendum, quòd licet ea die baptiſmus Chriſti ab Ioanne fieri credatur, vniuerſale tamen baptiſma celebrari in ea, canonica contradicit auctoritas. Paſchæ ergò tempus tantummodò & Pentecoſtes, ad hoc ab Apoſtolis & apoſtolicis viris decretum, Romana cuſtodit Eccleſia; quæ videlicet duo tempora ad hoc opportuna eſſe, Chriſti Domini noſtri à mortuis reſurrectio, & Spiritus ſancti ſuper primitiuam Eccleſiam declarat aduētus. Quicunque ergò (ait Apoſtolus) baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. & reliqua. Et Saluator aſcenſurus in cælum, Apoſtolis dixit: Ioannes quidē baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto, non poſt multos hos dies.

Rom. 6.

Act. 1.

De

De Hypanti. Cap. 33.

PVrificationis ergò matris Domini tempus, poſt dies quadraginta à natiuitate eius celebratur: quia ex legis præcepto hoc tempus ſtatutum eſt parentibus fœminis, quo purificari deberent. Scriptum eſt enim in libro Leuitico, quòd Dominus per Moyſen mandauerit
Leui. 12.
Iſrael, vt mulier quæ in ſuſcepto ſemine pararet maſculum, immunda eſſet ſeptem diebus, & die octaua circunciderетur infantulus: ipſa verò triginta tribus diebus maneret in ſanguine purificationis ſuę, omne ſanctum non tangeret, nec ingrederetur ſanctuarium, donèc implerentur dies purgationis eius: Sin autem fœminam pareret, immunda eſſet duabus hebdomadibus, & ſexaginta & ſex diebus maneret in ſanguine purificationis ſuæ. Cumque impleti eſſent dies purgationis eius, pro filio ſiue filia, deferret agnum annieulum in holocauſtum, & pullum columbæ, ſiue turturem pro peccato. Quòd ſi non potuerit agnum offerre, ſumeret duos turtures vel duos pullos columbæ, vnum in holocauſtum, & alterum pro peccato, oraretque pro ea ſacerdos, & ſic mundaretur. Hac ergò de cauſa ſtatuta eſt in Eccleſia Feſtiuitas hæc, quia matrem Domini ſecundùm legem in hac die conſtabat purgari: ſed non ideò, quòd aliqua legali purgatione indiguerit, quæ Dominum geſtabat legis: ſed quia Ieſus non venit legem ſoluere, ſed adimplere,
Matt. 5.
Venit ergò mater Domini ad templum ſecundùm legem, ducens ſecum puerum, ac deferens hoſtias, quæ lex præcepit, vt in nullo patribus fieret diſſimilis, ac illud in ſe prima oſtenderet, quod ſcriptum eſt: Quanto magnus es, humilia te in omnibus.
Eccl. 3.
Obuios habuit grandęuum Simeonem, & Annam multorum annorum viduam, & cæteras perſonas, quas neceſſè erat in hoc ſacro miniſterio affuiſſe, quæ benedixerunt & glorificauerunt DEVM, & multa de eo vaticinauerunt, vt ſacer Euangelij textus luculento ſermone demonſtrat. Ob hanc quippe cauſam eadem feſtiuitas ὑπαντὴ nuncupatur, quia prædictæ perſonę ad templum obuiàm Chriſto aduenerunt, deuoto corde & obſequio. ὑπαντάν enim Græco ſermone dicitur, quod obuio Latinè interpretatur. Eſt quoquè feſtiuitas hæc purificationis incipiente Februario menſe, qui à Februo, id eſt, Plutone, qui luſtrationum potens à gentibus credebatur, ità vocatus eſt, luſtrariſque eo menſe apud Romanos ciuitatem conſuetudo erat, vt iuſta dijs mánibus ſoluerétur: Sed hanc luſtrandi conſuetudinem benè mutauit Chriſtiana religio, cùm in menſe eodem, die ſanctę Mariæ plebs vniuerſa cũ ſacerdotibus ac miniſtris, hymnis & modulationibus deuotis, per eccleſias, perque congrua vrbis loca procedit, datoſque à Pontifice cuncti cereos in manibus geſtant ardentes: non vtiq; in luſtrationẽ terreſtris imperij quinquennẽ, ſed in perennem regni cęleſtis memoriam, quandò iuxta parabolam virginum prudentium omnes electi lucentibus bonorum operum lampadibus, obuiàm ſponſo ac regi ſuo venientes, mox cum eo ad nuptias ſupernæ ciuitatis intrabunt.
Mat. 25.

De Septuageſima, & Sexageſima, & Quinquageſima, & Quadrageſima. Cap. 34.

DE Septuageſima quoquè & Sexageſima, Quinquageſima atque Quadrageſima, cur Dominici dies ante quadrageſimale ieiunium ſic appellentur, diuerſa multorum opinio eſt: & ideò maximè, quia nec ipſa Dominica, quæ Septuageſima dicitur, ſeptuageſima dies ante Paſcha eſſe reperitur: nec ea quæ Sexageſima, ſexagenarium numerum plenum habet vſque in Paſcha. Nam alij ſimpliciter narrant hanc eccleſiæ eſſe conſuetudinem, & Romana auctoritate ritum huius religionis eſſe firmatum: Alij dicunt quòd ſynecdochicè totum habendum ſit dictum, id eſt, vbì maior denominatio numero dierũ inuenitur: vt eſt Septuageſima, ac ſexageſima, à toto partem intelligi debere: Vbì verò minor, vt eſt Quadrageſima, à parte totum intelligi oportere. Alij quoquè neſcio quorum ore ducti aſſeuerant, quòd Orientales populi nouem hebdomadas, & Gręci octo, & Latini ſeptem ieiunare ſoleant, & ob hoc his omnibus diebus Alleluia minimè in Eccleſia debere cantari. Alij etiam, quorum ratio præ cęteris laudabilior mihi eſſe videtur, dicunt, Septuageſimam dictam eſſe propter decẽ hebdomadas, quę ſunt ab ipſo die vſque ad clauſum Paſcha, quo die alba tolluntur veſtimenta à nuper baptizatis. igitur in Apoſtolo legimus, Regnauit mors ab Adam vſque ad Moyſen, & ſignificat vſque ad vltima tempora legis, quæ per Moyſen data decurrit in Chriſti Dei noſtri tempora.
Rom. 5.
Porrò Sexageſimam indè dici poſſe, quia ſexaginta dies ſunt vſq; ad medium Paſchæ, quod erit feria quarta paſchalis hebdomadis. Quinquageſimam verò ritè dictã eſſe, eò * quòd tali numero peruenit vſque in diem ſanctum reſurrectionis.
*quòd æquali
Quadragenariũ etiam numerum ità ibì poſitum, quòd cum Dominica ſua concurrat ad myſticum Paſcha Hebræorum, quod Dominus noſter IESVS CHRISTVS cum diſcipulis ſuis celebrauit, & nos dicimus Cœnam Domini: Sed hæc omnia nos ità hìc poſuimus, ſicut in aliorũ dictis, vel ſcriptis comperimus, Lectori viam dantes, ſi quæ veraciùs & rationabiliùs exquiſita inuenerit, obtinere. Notandum tamen eſt, quòd à Quinquageſima ieiuniũ incipere apud Romanos, Teleſphorus ſæpè memoratus Papa conſtituit, vt per ſeptem hebdomadas ante Paſcha corpus ieiunijs caſtigemus, qui alias ſeptem poſt Paſcha vſque in Pentecoſten in lætitia à ieiunijs relaxare volumus: vt priorem

quinquageſimam in pœnitudine peccatorum A
noſtrorum exigamus ad promerendam miſe-
ricordiam: & in ſecunda laudibus & orationi-
bus operam dantes, ſtudeamus peruenire ad
promiſſam Spiritus ſancti gratiam.

De die Palmarum. Cap. 35.

DIes Palmarum ideò celebratur, quia in
eo Dominus & Saluator noſter, ſicut pro-
pheta cecinit, Hieruſalem tendens, ſuper a-
ſellum ſediſſe perhibetur. Tunc gradiens cum
ramis palmarum multitudo plebium obuiàm B
Matt. 21. ei, clamauerunt: Oſanna, benedictus qui ve-
nit in nomine Domini rex Iſrael. In ramis
enim palmarū ſignificabatur victoria, qua erat
Dominus mortē moriendo ſuperaturus, & tro-
phæo crucis, de diabolo mortis principe trium
phaturus. In aſello autem, ſuper quem ſeden-
do Hieroſolymam venit, indicabat ſimplicia
corda gentilitatis, quam præſidendo atque re-
gendo, perducebat ad viſionem pacis. Hoc au-
tem die ſymbolū competentibus traditur, pro-
pter confinem Dominicæ Paſchæ ſolennitatē:
vt qui iam ad Dei gratiam percipiendam feſti C
nant, fidem, quam confitetur, agnoſcant. Vul
gus autem ideò eum diē capitulauium vocat,
quia tunc moris eſt lauandi capita infantium,
qui vngendi ſunt, nè fortè obſeruatione Qua-
drageſimæ ſordidata, ad vnctionem accederēt.

De Cœna Domini. Cap. 36.

COena Domini hæc, eſt feria quinta vlti-
mæ hebdomadis Quadrageſimæ, quandò
Dominus & Saluator noſter poſt typicum il-
lud Paſcha completum, ad verum Paſcha trā-
ſiens, myſterium corporis & ſanguinis ſui pri- D
mùm Apoſtolis tradidit: quādò poſt ſacramē-
ta cæleſtia diſcipulus fallax & proditor preciū
à Iudæis accepit, & Chriſti ſanguinē vendidit.
Eo etiàm die Saluator ſurgens à cœna, pedes
diſcipulorum lauit, propter humilitatis formā
commendandam, quam docendam venerat,
ſicut & ipſe conſequenter expoſuit: quod etiā
decebat potiſſimùm, vt facto doceret, quod
obſeruare diſcipulos præmoneret. Hinc eſt q
eodem die altaria templi, parietes & pauimē-
ta lauantur, vaſaq; purificantur, quæ ſunt Do
mino conſecrata. Quo die proindè etiam ſan- E
ctū chriſma conficitur, quia ante biduum Paſ-
chæ, Maria caput ac pedes Domini vnguento
Matt. 26. perfudiſſe perhibetur. Vndè & Dominus diſci-
pulis ſuis dixit: Scitis quia poſt biduum Paſ-
cha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifiga-
tur. Eodem etiam die (ſicut ſuprà oſtendimus)
pœnitentes reconciliantur: quia ſcilicet ipſa
die, qua ſacramenta corporis & ſanguinis ſui
Dominus primùm confecit, ac diſcipulis ſuis
percipienda tradidit, oporrebat ad hæc reſu-
menda pœnitentes reſtaurarentur: eo videli-
cet tempore, quo ſanguis Chriſti in remiſſio-
nem omnium fuſus eſt peccatorum.

De Paraſceue. Cap. 37.

PAraſceue, id eſt, ſexta ſabbati, ideò in ſolē-
nitate habetur, quia in eo die Chriſtus my-
ſterium crucis expleuit, propter quod venerat
in hunc mundum: vt qui ligno percuſſi fuera-
mus in Adam, rurſùs per ligni myſterium ſa-
naremur. Huius enim cauſa triumphi, humana
puſillitas Chriſto per omnem mundū celebri-
tatem annuam præber, pro eo quòd dignatus
eſt ſanguine paſſionis ſuæ ſeculum redimere, &
peccatū mundi per crucem morte deuicta ab-
B ſoluere: cuius quidem crucis iniuriam non per-
tulit illa diuinitatis ſubſtātia, ſed ſola ſuſceptæ
humanitatis natura. Paſſio enim corporis fuit:
diuinitas verò exors iniuriæ manſit. Tripartita
autem ratio Dominicæ Paſſionis oſtenditur.
Prima itaque cauſa eſt, vt Chriſtus pro reatu
mundi redemptio daretur: ſcilicet, vt quos ſer-
pens abſorbuerat, euomeret, & prædam quam
tenebat, amitteret, non potentia victus, ſed iu-
ſtitia, non dominatione, ſed ratione. Secunda
cauſa eſt, vt ſecuturis hominibus vitæ magiſte-
rium præberetur. Aſcendit enim in crucem
C Chriſtus, vt nobis paſſionis & reſurrectionis
præberet exemplum: paſſionis, ad firmandam
patientiam: reſurrectionis, ad excitandā ſpem:
vt duas vitas nobis oſtenderet in carne: vnam
laborioſam, alteram beatam: Laborioſam, quā
tolerare debemus: beatam, quam ſperare de-
bemus. Tertia cauſa eſt ſuſceptæ crucis, vt ſu-
perba ſeculi & inflata ſapientia, per crucis ſtul
tam, vt putatur, prædicationem humiliata, cor-
rueret: vt pateret id quod ſtultū Dei eſt, quan-
to ſit hominibus ſapientius: & quod infirmum
Dei eſt, quanto ſit fortius tota hominum for-
D titudine. Docet autem Apoſtolus Paulus illu-
minatos nos debere oculos cordis habere, ad
intelligendum quæ ſit latitudo crucis, & longi
tudo, & altitudo, & profundum. Crucis lati-
tudo, eſt tranſuerſum lignum quo extenduntur
manus. Longitudo, à latitudine deorſùm vſq;
ad terram. Altitudo, à latitudine ſurſùm vſ-
que ad caput. Profundum verò, quod terræ
infixum abſconditur. Dicitur enim homini:
Tolle crucem tuam, & ſequere me. Dum enim Matt. 16. Mar. 8.
cruciatur caro, cùm mortificantur mēbra no-
ſtra ſuper terram, fornicatio, immunditia, luxu
E ria & cætera, dumque exterior homo corrum-
pitur, vt interior renouetur de die in diem,
paſſio eſt crucis. Et hæc quidem dum ſint bo-
na opera, tamen adhuc laborioſa, quorum mer
ces requies eſt. Ideoque dicitur, Spe gauden- Rom. 12.
tes: vt cogitantes ſcilicet requiem futuram, cū
hilaritate & laboribus operemur. Hanc hilari-
tatem ſignificat crucis latitudo in tranſuerſo
ligno, vbi figuntur manus: per manus enim
opus intelligitur: per latitudinem, hilaritas
operantis, quia triſtitia facit anguſtias. Porrò
per altitudinem crucis, cui caput adiungitur,
expectatio ſupernæ retributionis de ſublimi
iuſtitia Dei ſignificatur: vt & ipſa opera bona

non

nō propter beneficia Dei terrena ac tēporalia facienda credantur, ſed potiùs propter illud quod deſupèr ſperat fides, quæ per dilectionē operatur. Iam verò per longitudinem, qua totum corpus extenditur, ipſa tolerantia ſignificatur, vt longanimes permaneamus. Vndè longanimes dicuntur, qui tolerant. Per profundum autem, hoc eſt, partem illam ligni, quæ in terræ abdito defixa latet, ſed indè cōſurget omne quod eminet, inſcrutabilia indicantur iudicia Dei: de quibus occulta eius voluntate vocatur homo ad participationē tantæ gratiæ Dei. Hac ergò die Eccleſię altaria indumentis ſuis ſpoliata denudantur, quia in ea Chriſtus ſuis veſtimentis exutus eſſe legitur, & velum templi ſciſſum eſſe, occiſo Chriſto, per Euangeliū prędicatur. Hac die in Eccleſia luminaria non accenduntur, quia in ipſo, Redemptore crucifixo, ſidera obſcurabantur. In hac die ſanctarum plebium prę ſules, qui mandata ſibimet legatione funguntur, apud diuinam clementiam humani generis agunt cauſam, & tota ſecum Eccleſia congemiſcente, poſtulant & precantur: primum, pro ſtatu totius Eccleſię Chriſti: Deindè, vt infidelibus donetur fides, & idololatrę ab impietatis ſuæ liberentur erroribus: vt Iudęis ablato cordis velamine, lux veritatis appareat: vt hęretici catholicę fidei receptione reſipiſcant: vt ſchiſmatici ſpiritū rediuiuę charitatis accipiant: vt lapſis pænitentię remedia cōferantur: vt deniq; catechumenis ad regenerationis ſacramenta perductis, cęleſtis miſericordię aula referetur: quia pro horum omnium redemptione, in hac die ſanguis effuſus eſt Chriſti. Hęc autem non inaniter à Domino peti, rerum ipſarum monſtrat effectus: quomodo quidem ex omni errorum genere plurimos Deus dignatur attrahere, quos erutos de poteſtate tenebrarum transferat in regnum filij charitatis: ex vaſis irę, faciat vaſa miſericordiæ. Quod adeò totum diuini operis eſſe ſentitur, vt hęc efficienti Deo ſemper gratiarum actio, laudiſque confeſſio pro illuminatione talium vel correctione referatur. Ipſa die à Pontifice & à clero & ab omni Populo ſpecies ſanctæ Crucis ſalutatur: quia paſſio Redemptoris à fidelibus in hora redemptionis ſuę digna laude veneratur. In hac die ſacramenta penitus non celebrantur: ſed Euchariſtiam in cœna Domini conſecratam, peracto officio lectionū & orationum, & ſanctę Crucis ſalutatione, reſumunt: quia vt Innocentius Papa teſtis eſt, ea eo quòd Apoſtoli & amatores Chriſti eo biduo quo crucifixus & ſepultus Saluator eſt, in mœrore conſtituti, ab omni cibo abſtinuerunt ſe; hinc traditio Eccleſiæ habet, biduo memorato ſacramenta non celebrari: ſed magis ſanctam reſurrectionis noctem expectari, & in ipſa cum lętitia & gaudio ſpeciali ſacrificium offerri. In hac die veſpera cum ſilentio celebratur, vt quieti Dominicę ſepulturę veneratio exhibeatur.

Matt. 27.

A

De Sabbato ſancto Paſcha. *Cap. 38.*

SAbbati Paſchalis veneratio hinc celebratur, pro eo quòd eadem die Dominus in ſepulcro quieuit: vndè & benè in Hebręo ſermone ſabbatū requies interpretatur: ſiue, quòd Deus in eo requieuit die, mundo perfecto: ſiue, quòd in eo Dominus & Redemptor noſter requieuit in ſepulchro. Hic autem dies inter mortem Domini & Reſurrectionem medius eſt, ſignificans requiem quandam animarum ab omni labore, omniumque moleſtiarum poſt mortem, per

B

quam fit tranſitus per reſurrectionem carnis ad illam vitam, quam Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſua reſurrectione prę mōſtraſſe dignatus eſt. In hac die cum omni ſilentio & tranquillitate oportet nos manere, & cum oratione & pſalmodia ſanctam reſurrectionis horam expectare: nè nos magis cura ſecularis infeſtet, & terrena negocia inquietent, quàm ſpiritalia ſtudia, & cura ſalutaris animarum noſtrarum occupent. Hac autē die inclinante ad veſperam, ſtatuta celebratio noctis Dominicæ in Eccleſia incipitur: & primùm, ſecundùm inſtitutionem

C

Zoſimi Papę, archidiacono cereum benedicente, aptè quidem fit, vt in conſecratione luminis, Paſchalis celebratio incipiat, quæ æternæ lucis nobis contulit claritatem. Deindè lectionum veteris teſtamenti & orationum ordo peragitur, vt innoteſcat quanta expectatione à primordio mundi, per patriarchas & prophetas ſalus noſtra præſagiebatur, quæ in Saluatoris noſtri paſſione & reſurrectione cōpleta eſt. Deindè litaniæ aguntur, vt communicatio & memoria & oratio ſanctorum, nos ad ventura gaudia conſequenda adiuuet, quas ſequitur baptiſmi ſacramentum, & aſcendit grex dealbatorum de lauacro. Quicumque autem ſcire deſiderat, quanta auctoritate & ratione baptiſ-

D

tuus iſtius temporis nobis commendatur, legat decreta Leonis Papæ, & inueniet. Poſt baptiſmum verò & litanias, ſequitur ſancta Miſſarū celebratio, & cōmunicatio corporis & ſanguinis Domini: cuius participatione quicumque fidelium ſe hac nocte abſtinuerit, neſcio quomodò dicam illum Chriſtianum, exceptis his qui pro capitalibus criminibus excommunicati pænitentiam gerunt. Notandum verò quòd

E

apud Hieronymum legimus, quòd in orientalibus eccleſiis mos ſit in hac nocte, ante mediā noctem fideles ab Eccleſia nō recedere, horam illam expectantes in ſacris vigiliis, de qua ſcriptum eſt, Media nocte clamor factus eſt, & reliqua. Matt. 25.

De Paſcha Domini. *Cap. 39.*

IAm verò Paſchale ſacramentum, quòd nūc in Saluatoris noſtri myſterium manifeſtiſſimè celebratur, in veteri teſtamento figuraliter primū geſtū eſt, quandò agno occiſo Paſcha celebrauit populus Dei in Ægypto: cuius figura

A in veritate cōpleta eſt in Chriſto, qui ſicut ouis ad immolandum ductus eſt: cuius ſanguine inlinitis poſtibus noſtris, id eſt, cuius ſigno crucis ſignatis frontibus noſtris, à periclitatione huius ſeculi, tamquàm à captiuitate Aegyptia liberamur. Cuius quidem diem Paſchalis reſurrectionis non ſolùm pro eo celebramus, quòd in eodem à mortuis reſurrexit, ſed etiam & pro aliis ſacramentis quæ per eumdem ſignificantur. Rom. 4. Quia enim, ſicut dicit Apoſtolus, mortuus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram, tranſitus quidem de morte ad vitam, in illa paſſione Domini & reſurrectione ſacratus eſt. B Nam & vocabulum ipſum, quod Paſcha dicitur, non Græcum, ſed Hebræum eſt. Neque enim à paſſione (quoniam πάχειν Græcè pati dicitur) ſed à tranſitu Hebręo verbo Paſcha, appellatum eſt: quod & maximè Euangeliſta expreſſit, cùm celebraretur à Domino Paſcha cum diſcipulis: Ioan 13. Cùm vidiſſet, inquit, Ieſus quia venit hora vt tranſiret de mundo ad Patrem. Tranſitus ergò de hac vita mortali in aliam vitã immortalem, hoc eſt, de morte ad vitam, in paſſione & reſurrectione Domini commendatur. C Hic tranſitus à nobis modò agitur per fidem, quæ nobis datur in remiſſionem peccatorum, quandò conſepelimur cum Chriſto per baptiſmum, quaſi à mortuis tranſeuntes de peioribus ad meliora, de corporalibus ad ſpiritualia, de conuerſatione huius vitæ, ad ſpem futuræ reſurrectionis & gloriæ. Propter ipſum ergò initium nouæ vitæ ad quam tranſimus, & propter nouum hominem quem iubemur induere, & exuere veterē, 1. Cor. 5. expurgantes vetus fermentum, vt ſimus noua conſperſio, quoniam Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, propter hanc vitæ nouitatem, D primus menſis in anni menſibus celebrationi huic attributus eſt: Nam ipſe dicitur & menſis nouorum. Quia verò in toto tempore ſeculi nūc tertium tempus apparuit, ideò reſurrectio Domini triduana eſt. Primum enim tempus eſt ante legem, ſecundum ſub lege, tertium ſub gratia: vbi iam manifeſtatum eſt ſacramētum, quod erat in prophetico ænigmate occultum. Hoc ergò & in lunari numero ſignificatur: quia enim numerus ſeptenarius ſolet in ſcripturis ad quandam perfectionem myſticus apparere, E in tertia hebdomada lunæ Paſcha celebratur, id eſt, qui dies occurrerit à decimoquinto in vigeſimum primum, ſed nec ſolùm propter tempus tertium, quia inde incipit hebdomada tertia, ſed etiam propter illam conuerſionem lunæ, (tunc enim illa ab inferioribus ad ſuperiora conuertitur) & hæc nobis de luna ſimilitudo aſſumitur, de viſibilibus ad inuiſibilia, de corporalibus ad ſpiritualia ſacramenta tranſire, vt magis magiſque huic ſeculo moriamur, & vita noſtra abſcondatur cum Chriſto, omnemque lucem ſtudij noſtri, quę ad inferiora vergebat, ad ſuperiora conuertamus, ad illam ſcilicet æternam contēplationem immutabilis veritatis. Vſque ad viceſimam verò & primam ideò Paſcha obſeruatur, propter numerum ſeptenariū, quo vniuerſitatis ſignificatio ſæpè figuratur, qui etiã ipſi Eccleſiæ tribuitur, propter inſtar vniuerſitatis: ideoq; & Ioānes Apoſtolus in Apocalypſi ſeptem ſcripſit eccleſiis. Eccleſia vero adhuc in iſta mortalitatis carne conſtituta, propter iſtam mutabilitatem, lunæ nomine in ſcripturis ſæpè vocatur. Quòd verò anniuerſarius dies Paſchalis nō ad eumdem redit anni diem, ſicut putà dies quo creditur Dominus natus, hoc fit propter Dominicum diem & lunam. Manifeſtum eſt enim, quo die Dominus crucifixus ſit, & in ſepulcro fuerit, & reſurrexerit. Adiuncta eſt enim ipſorum dierum obſeruatio per Nicænum concilium, & orbi vniuerſo Chriſtiano perſuaſum, eo modo Paſcha celebrari oportere, vt non ſolùm lunam paſchalem, ſed & diē Dominicum, in quo reſurrexit à mortuis, expectare debeamus. Inde eſt, quòd ad eundē anni diem non reuertatur Paſcha. Nam Iudęi tantumdē menſem nouorum & lunam obſeruant: diē autem addendum patres noſtri cenſuerunt, vt & noſtra feſtiuitas à Iudæorū feſtiuitate diſtingueretur. Initium videlicet primi menſis obſeruandum eſt, ab octauo Iduum Martiarum, vſq; in Nonarum Aprilium diem. Quartadecima verò luna Paſchæ, à duodecima Kalendas Aprilis, vſque in decimamquartā Kalendas Maij, quærenda eſt. Porrò dies Paſchæ Dominica, ab vndecima Kalendas Aprilis vſque in ſeptimā Kalendas Maij: & hoc à luna quintadecima, vſque ad viceſimamprimam. Nunquàm ergò contingere poteſt, vt luna xiiij. primi menſis, ante vernale ęquinoctium, quod fit in xij. Kalendas Aprilis eueniat: quia luminare minus, luminare maius ſequi in plenitudine ſua, non præcedere debet. Nam cum in veteri teſtamento tribus argumentorum indiciis paſchale tempus obſeruari ſit præceptum, videlicet, vt poſt æquinoctium, vt menſe primo, vt tertia eius ſeptimana, id eſt, à veſpera xiiij. lunæ, quod eſt initium xv. vſque in veſperam, id eſt, terminum * viceſimæprimę *al. viceſimæ celebretur: quarta in eiuſdem obſeruatione regula eſt nobis à tēpore Dominicæ reſurrectionis impoſita, vt cum æquinoctio tranſcenſo, lunam primi menſis quartamdecimam veſpere ortum facere viderimus, non ſtatim ad faciendum Paſcha proſiliamus, ſed Dominicum diem expectantes, in ipſo congruè Paſcha celebremus. Et ſi fieri poſſet, vt eadem omnibus annis ſabbati die luna quartadecima cōtigiſſet, nihil noſtrę paſchalis obſeruantię tempus à legali diſcreparet. Nam & nos ipſi iuxta legis edicta, ſemper quartadecima luna primi menſis ad veſperā, immolantes & comedentes agni immaculati carnem, ſanguinemque illius ad repellendum exterminatorē noſtris poſtibus adſpergentes, id eſt, baptiſmi, & Paſchalium celebrantes ſolennia Miſſarum, ſpiritalem ſuperamus Ægyptum: atque illuceſcente mane in luna xv.

menſis

mensis eiuſdem, primum azymorum diem in- A
ſtraremus, ſeptemque dies eiuſdem celebritatis
legitimos à manè xv. diei, vſque in veſperam
viceſimiprimi menſis ipſius, id eſt à Dominico
Paſchæ, vſque in Dominicum octauum Paſchæ,
debita veneratione compleremus: Sed quo-
niam lunæ dies eadem diuerſas ſeptimanæ de-
uoluitur in ferias, inde fit, vt qui propter re-
ſurrectionem redemptoris noſtri Dominicum
diem, Paſchæ initium ſeruare docemur aliquo- B
ties noſtra feſtiuitas ſeptimo poſt legaliũ azy-
morum exordium die ſumat ingreſſum: non ta-
men vnquam contingat, vt non noſtra ſolenni-
tas paſchalis, aliquem legalium paſchæ dierũ,
ſæpè autem omnes intra ſe complectatur. No-
tandum tamen quòd inter paſcha & azyma le-
gis hoc diſtat, quòd illa vna dies, qua agnum
occidi neceſſe erat, & nocte ſequenti tranſiens
Dominus primogenita Aegyptiorum percuſ-
Exo. 12. ſit, liberans domus filiorũ Iſrael ſignatas agni
ſanguine, Paſcha dicebatur: Sequentes verò
dies vij. id eſt, à xv. vſque ad viceſimam pri- C
mam menſis eiuſdem, azymorum propriè vo-
cabantur. Quem legalium morem Eccleſia
non ignobiliter etiam nunc imitatur: vnam
videlicet noctem tranſitus Dominicæ reſurre-
ctionis à mortuis, qua impios triumphando,
fideles ſaluare dignatus eſt, principaliter obſer-
uans, ac deindè alios ſeptẽ dies in memoriam
eiuſdem Dominicæ reſurrectionis congrua fe-
ſtiuitate ſubiungens, quos vij. dies Albas voci-
tamus, propter eos qui in ſancta nocte baptiza
ti, albis per totam hebdomadam vtuntur veſti-
bus: & tunc maximè dum alba tolluntur à ba-
ptizatis veſtimenta, per manus impoſitionem D
à Pontifice Spiritum ſanctum accipere conue-
niens eſt, qui in baptiſmo omnium receperunt
remiſſionem peccatorum, & per vij. dies in an-
gelico caſtitatis habitu, & luminibus cæleſtis
claritatis, ſanctis aſſiſtere ſacrificiis ſolent.

De Aſcenſione Domini. Cap. 40.

AScenſionis Dominicæ ſolennitas ideò ce-
lebratur, quia eodem die poſt mundi vi-
ctoriã poſt inferni regreſſum, aſcendere Chri-
ſtus memoratur ad cælos, ſicut ſcriptum eſt, E
Pſal. 67. Aſcendens in altum, cepit captiuitatem, dedit
dona hominibus. Quæ feſtiuitas ideò per reuo-
lutum circulum annorum celebratur, vt huma-
nitas aſſumptæ carnis aſcendẽtis ad dexteram
patris in memoriã reuocetur: cuius corpus ità
in cælo eſſe credimus, vt erat quandò aſcendit:
quod & vox angelica proteſtatur, dicens: Sic
Act. 1. veniet quemadmodũm vidiſtis eum euntem in
cælum, id eſt, in eadem carnis ſpecie atq; ſub-
ſtantia, cui profectò carni immortalitatem de-
dit, naturam non abſtulit. Dextera autem pa-
tris, ad quam idem filius ſedere creditur, non
eſt corporea, quod nefas eſt de Deo ſentire: ſed
dextera patris, eſt beatitudo perpetua, quæ ſan
ctis in reſurrectione promittitur, id eſt, vniuer-

A ſæ Eccleſię quæ eſt corpus Chriſti: ſicut & ſini-
ſtra eius rectè intelligitur miſeria & pœna per
petua, quæ impiis dabitur. Ante hanc ergò diẽ
Aſcenſionis Domini, mos eſt Eccleſiarum Oc-
cidentis, per tres dies proximos ieiunium exer-
cere, & litanias agere: & hoc congruè. Nam ſi
credimus Chriſtum in hoc tempore ad cælos
aſcendiſſe, dignum eſt etiam, vt ante Aſcenſio-
nis diem operam demus ieiuniis & orationibus
B caſtigantes carnem noſtram, & crucem eius
in nobiſmetipſis geſtantes: quatenùs illum ſe-
qui mereamur. Qui enim, inquit, vult poſt me Luca 9.
venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem
ſuam, & ſequatur me. Sicut ergò portamus in
manibus noſtris ſpeciem crucis eius, ità porte-
mus & in carne noſtra ſimilitudinem paſſionis
eius, Qui autem ſunt Chriſti, dicit Apoſtolus, Gala. 5.
carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & con-
cupiſcentiis. Et ità fiet, vt vbì Chriſtus poſt re-
ſurrectionem ſuam cũ gloria aſcendit, illuc &
nos reſurgentes à mortuis, in carne incorru-
C ptibili per eius gratiam aſcendere valeamus,
ſicut dicit idem Apoſtolus: Si enim, inquit, Rom. 6.
complantati facti ſumus ſimilitudini mortis
eius, ſimul & reſurrectionis erimus.

De Pentecoſte. Cap. 41.

INitium ſanè & cauſa feſtiuitatis Pẽtecoſtes,
id eſt, quinquageſimæ, Paulo altiùs repeten-
da eſt. Pentecoſtes, enim dies hinc cepit exor-
dium, quandò Dei vox in Sina monte deſuper
intonans audita eſt, & lex data eſt Moyſi: In
nouo autem teſtamento Pentecoſtes cœpit,
D quandò aduentum ſancti Spiritus quem Chri-
ſtus promiſit, exhibuit: quem ait non eſſe ven-
turum, niſì Ipſe aſcendiſſet in cęlum. Denique
dum portam cæli Chriſtus intraſſet, decem die
bus interpoſitis, intremuit ſubitò orantibus
Apoſtolis locus, & deſcendente Spiritu ſancto
ſuper eos, inflammati ſunt, ità vt linguis om-
nium gentium, DEI magnalia loquerentur.
Aduentus itaque Spiritus ſancti de cælo ſuper
Apoſtolos in varietate linguarũ diffuſa, ſolen-
nitatem tranſmiſit in poſteros, ea que de cauſa
Pentecoſte celebratur, & dies ipſe proindè in-
E ſignis habetur. Cõcordat autem hæc feſtiuitas
Euangelij, cum feſtiuitate legis. Illic enim po-
ſteaquàm agnus immolatus eſt, interpoſitis
quinquaginta diebus, data eſt lex Moyſi ſcri-
pta digito Dei: Hic poſtquàm occiſus eſt Chri- Exo. 12. & 20.
ſtus, qui tamquam ouis ad immolandum du-
ctus eſt celebratur verum Paſcha, & interpoſi-
tis quinquaginta diebus, Spiritus ſanctus datur
qui eſt digitus Dei, ſuper CXX. diſcipulos,
Moſaicæ ætatis numero conſtitutos. Siquidem
& hæc feſtiuitas aliud obtinet ſacramentum.
Conſtat enim ex vij. ſeptimanis. Sed dierum
quidem ſeptimanæ generant eandem Penteco-
ſten, in quo fit peccati remiſſio per Spiritum
ſanctum: Annorum verò ſeptimanæ, quinqua
geſimum annum faciunt, qui apud Hebræos

iubileus

Iubilęus nominatur, in quo ſimiliter terræ fit remiſſio, & ſeruorum libertas, & poſſeſſionum reſtitutio, quę precio fuerāt comparata. Septē etenim ſepties multiplicati, quinquagenarium ex ſe generant numerum, aſſumpta monade, quam ex futuri ſeculi figura pręſumptam eſſe, Maiorum auctoritas tradit. Fit enim ipſa & octaua ſemper, & prima: immo ipſa eſt ſemper vna, quæ eſt omnis dies. Neceſsè eſt enim ſabbatiſmum animarum populi Dei, illic occurrere, atque ibi compleri, vbì datur pars his qui octo: ſicut quidam diſſerens, Salomonis dicta ſapienter expoſuit: idcircò autem totius quinquageſimæ dies poſt Domini reſurrectionem reſoluta abſtinentia in ſola lętitia celebrantur, propter figuram futuræ reſurrectionis, vbi iam non labor, ſed requies erit lætitię. Ideò his diebus nec genua in oratione flectuntur, quia ſicut quidam ſapientum ait, Inflexio genuum, pęnitentiæ & luctus indicium eſt. Vndè etiam per omnia eandem in illis ſolennitatem, quam Dominico die cuſtodimus, in qua Maiores noſtri nec ieiunium agendum, nec genua eſſe flectenda, ob reuerentiam Dominicę reſurrectionis, tradiderunt. His diebus ſanctis Alleluia propter gaudium reſurrectionis aſſiduè eſſe cantandum in Eccleſia, magiſtri ſanciuerūt Eccleſię. Quia verò à Dominica Septuageſimę toto tempore ieiunij vſque in Paſcha, quo pænitentię & corporis noſtri mortificationi inſtare debemus, ab iſta laude abſtinendum eſt, licet nullo tempore in Eccleſia laus Dei deſit: ita in diebus ſolennitatis Paſchalis, immò per totam Quinquageſimam vſq; in Pentecoſten, atque in Dominicis diebus, quando lętari nos conuenit, & ieiunio relaxari, ſine ceſſatione illam in cantu frequentare debemus. Ante Paſcha ergò tempus ieiunij, pręſentis vitę ſignificationem tenet, quia propter peccata noſtra pęnis ęrumniſque quotidiè affligimur: Tempus verò Quinquageſimę paſchalis, futuram reſurrectionem corporum noſtrorum, & æternam in cęlis vitam, eò quòd caput noſtrum eo tempore reſurrexerit, demonſtrat, ac ideò cæleſte canticum Alleluia, quod Ioannes Apoſtolus in cęlis ſanctorum turbam multam canere in Apocalypſi commemorat, eo tempore frequentandum eſt, quo immortalitatem noſtram deſideramus. Saluatoris noſtri glorificationem celebrantes: & hoc optandum, vt qui in terra aliena poſiti, canticum Domini cantare dignè non poſſumus, ad terram viuentium perueniamus, quò ſine fine gaudentes, canticum nouū Domino ſine ceſſatione in æternum decantemus. In ſabbato autem ſancto Pentecoſtes, ſicut in ſabbato ſancto Paſchę, baptiſmum celebratur, lectionibus veteris teſtamenti antè recitatis, & orationibus atq; litaniis antè peractis, ſubſequente ſancta Miſſarū celebratione. Benè quoquè ſabbatum ſanctum Pentecoſtes ſimili celebratione ſabbato ſancto Paſchę veneratur, quia ipſe vnigenitus Dei filius in fide credentium, & in virtute operum, nullam inter ſe & Spiritum ſanctum voluit eſſe diſtantiam, quia nulla eſt diuerſitas in natura, dicēs: Ego rogabo Patrem, & alium paraclętum dabit vobis, vt vobiſcum ſit in ęternum, ſpiritum veritatis. (Ioan. 14.) & iterum: Paraclętus autem Spiritus ſanctus, quem mittet pater meus in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vniuerſa quęcumque dixero vobis. & iterum: Cùm venerit ille Spiritus veritatis, diriget vos in omnem veritatem. cùm itaq; veritas Chriſtus ſit, & Spiritus ſanctus ſpiritus veritatis, nomenq; paraclęti vtriq; ſit proprium, non diſſimile eſt feſtum, vbì vnum eſt ſacramentum.

De die Dominico. Cap. 42.

Dominicum diem Apoſtoli ideò religioſa ſolennitate ſanxerunt, quia in eodem Redemptor noſter à mortuis reſurrexit. Ideò Dominicus appellatur, vt in eo à terrenis operibus, vel mundi illecebris abſtinentes, tantū diuinis cultibus ſeruiamus, dantes ſcilicet diei huic honorē & reuerentiam, propter ſpem reſurrectionis noſtrę, quam habemus in illa. Nā ſicut ipſe Dominus Ieſus Chriſtus & Saluator noſter tertia die reſurrexit à mortuis, ita & nos reſurrecturos in nouiſſimo die ſperamus. Vndè etiam in Dominico die ſtantes oramus, quod eſt ſignum futurę reſurrectionis. Hoc agit Eccleſia vniuerſa, quę in peregrinatione mortalitatis inuenta eſt, expectans in fine ſeculi, quod in Domini noſtri Ieſu Chriſti corpore pręmonſtratum eſt, qui eſt primogenitus à mortuis. Sabbatum autem à priore populo in ocio corporaliter celebratum legimus, vt figura eſſet in requiē: vndè & ſabbatum requies interpretatur: Dies autē Dominicus, non Iudęis, ſed Chriſtianis per reſurrectionē Domini declaratus eſt: & ex illo cœpit habere feſtiuitatē ſuam. Ipſe eſt enim dies primus, qui poſt ſeptimum reperitur octauus. vndè & in Eccleſiaſte ad duorum teſtamentorum ſignificationem dicitur: Illi ſeptem, eidē illi octo. (Eccleſ. 11.) Primo enim ſolum celebrandum ſabbatum traditū eſt, quia erat antea requies mortuorum: reſurrectio autē nullius erat vſq; ad Chriſtum Dominum, qui reſurgēs à mortuis non moritur, mors illi vltra non dominabitur. (Rom. 6.) Iam poſtquàm facta eſt talis reſurrectio in corpore Dñi, vt præiret in capite Eccleſię, quod corpus Eccleſię ſperaret in fine, dies Dñicus octauus, qui & primus, in feſtiuitate ſucceſſit. Appáret autē hūc diē etiam in ſcripturis ſanctis eſſe ſolēnem. Ipſe enim eſt dies primus ſeculi: in ipſo formata ſunt elementa mundi: in ipſo creati ſunt Angeli, in ipſo quoque à mortuis reſurrexit Chriſtus: in ipſo de cęlis Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos deſcendit: manna in eo die in eremo primò de cęlo datum eſt. Sic enim dicit Dominus: Sex diebus colligetis manna: in die autē ſexto duplum colligetis. (Exo. 16.) Sextus enim dies eſt paraſceue, qui

ante

A ante ſabbatum ponitur: ſabbatum autem ſeptimus dies eſt, quem ſequitur Dominicus, in quo primùm manna de cælo venit. Vndè intelligāt Iudæi, iam tunc prælatam eſſe Iudaico ſabbato Dominicam noſtram: iam tunc indicatū, quòd in ſabbato ipſorum, gratia Dei de cælo ad eos nulla deſcenderit: ſed in noſtra Dominica, in qua primum Dominus eam pluit.

De feſtiuitatibus Sanctorum. Cap. 43.

FEſtiuitates Apoſtolorum ſiue in honorem B martyrum ſolennitates, antiqui patres in venerationis myſterio celebrare ſanxerunt: vel ad excitandam imitationem, vel, vt meritis eorum conſociemur, atq; orationibus adiuuemur, ita tamen, vt nulli martyrum, ſed ipſi Deo martyrum, quamuis in memoriis martyrum conſtituamus altaria. Quis enim antiſtitum in locis ſanctorum corporum aſſiſtens altari, aliquando dixit, Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed quod offertur, Deo offertur, qui martyres coronauit, apud memorias eorū quos coronauit, quòd ex ipſorum locorum admonitione maior affectus exurgat ad acuendam charitatem, & in illos quos imitari poſſumus, & in C *illo quo adiuuāte poſſimus. Colimus ergò martyres eo cultu dilectionis & ſocietatis, quo & in hac vita coluntur ſancti homines Dei: quorum cor ad talem pro Euangelica veritate paſſionem paratum eſſe ſentimus: ſed illos tanto deuotiùs, quanto ſecuriùs poſt incerta omnia ſuperata, quanto etiam fidentiori laude prædicamus, iam in vita feliciore victores, quàm in iſta adhuc uſq; pugnantes. At verò illo cultu, qui Græcè λατρεία dicitur, Latinè vno verbo dici non poteſt, cùm propriè ſit quædam diuini D tati debita ſeruitus: nec colimus, nec colendum docemus, niſi vnum Deum. Cùm autem ad hūc cultum pertineat oblatio ſacrificij, vndè Idololatria dicitur eorum, qui hoc etiam idolis exhibent, nullo modo aliquid tale offerimus aut offerendum præcipimus, vel cuiquā martyri, vel cuiquam ſanctæ animæ, vel cuiquam angelo: & quiſquis in hunc errorem dilabitur, corripiatur per ſanam doctrinam: ſiue vt corrigatur, ſiue vt caueatur, dum etiam ipſi ſancti vel homines, vel angeli, exhiberi ſibi nolint, quod vni Deo deberi norint. Apparuit hoc in Paulo E & Barnaba, cùm moti miraculis, quæ per eos facta ſunt, Lycaonij, tamquam deis immolare voluerunt. Conſciſſis enim veſtimētis ſuis confitentes & perſuadentes ſe deos non eſſe, iſta ſibi fieri vetuerunt. Apparuit & in Angelis ſicut & in Apocalypſi legimus, Angelū ſe adorari prohibentē, ac dicentē adoratori ſuo: Cōſeruus tuus ſum, & fratrum tuorū, Deū adora. Rectè itaque ſcribitur, homini ab angelo prohibitum eſſe adorare ſe: ſed vnum Deum, ſub quo ei eſſet & ille conſeruus. Non ergo ſit nobis ille diuinæ religionis cultus in angelos aut martyres; quia non ſic habētur, vt tales quærant honores

Aug. de ciuit. Dei.

*illum

Act. 14.

Apoc. 19.

A vt Deus: quia nec ipſi volūt ſe coli pro Deo: ſed illum à nobis coli volunt, quo illuminante lætantur. Honorandi ergò ſunt martyres propter imitationem, non adorandi propter religionem; honorandi charitate, non ſeruitute. Notandum verò, quòd Felix Papa Romanus vigeſimusſeptimus poſt ſanctum Petrum, primus legitur conſtituiſſe, ſupra memorias martyrum, Miſſas celebrari. Attamen beatus Gregorius Papa ſexageſimus ſextus Romanæ vrbis conſtituit ſupra corpus Miſſas celebrari. Dicuntur quidem ſanctorum feſtiuitates natalitia, & B meritò. Quomodò enim naſci dicitur, cū quia de vtero matris procedens in lucē egreditur: ità rectiſſimè poteſt natus dici, q à vinculis carnis ſolutus, ad lucem ſublimatur æternam: & indè mos obtinuit eccleſiaſticus, vt dies beatorum martyrum ſiue confeſſorum Chriſti, qui de ſeculo tranſierunt, natales vocitemus, eorumque ſolennia, non funebria, ſed natalitia dicantur.

De Sacrificiis pro defunctis offerendis. Cap. 44.

C SAcrificium pro defunctorum fideliū requie offerre, vel pro eis orare, quia per totum orbem hoc cuſtoditur credimus, quòd ab ipſis Apoſtolis traditum ſit. Hoc enim vbique catholica tenet Eccleſia: quæ niſi crederet fidelibus defunctis dimitti peccata, non pro eorum ſpiritibus vel eleemoſynam faceret, vel ſacrificiū Deo offerret. Nam & cum Dominus dicit, Qui peccauerit in Spiritum ſanctum, non remittetur ei in hoc ſeculo, neque in futuro, demōſtrat quibuſdam illic dimittēda peccata, & quodam D purgatorio igne purganda. Ergò vt in libris dialog. S. Gregorius narrat, & Beda magiſter in geſtis Anglorum, frequenter exemplo oſtenſum ſeu viſione reuelatum eſt, animabus defunctorum multum prodeſſe oblata pro eis ſacrificia. Et in quodam loco dictum eſt à S. Auguſtino, defunctorum animas ſine dubio pietate ſuorum viuentium releuari, cùm pro illis ſacrificium offertur, vel eleemoſynæ fiunt: ſi tamen aliquod quiſq; ſibi meritum præparauit, dum adhuc in corpore viueret, pro quo iſta proſint, quæcumque pro illo fiunt. Nam non omnibus E proſunt, niſi propter differentiam vitæ, quam quiſque geſſit in corpore. Nam pro valde bonis gratiarum actiones ſunt: pro non valdè bonis, & non valdè malis, propitiationes ſunt: pro valdè malis, etiamſi nulla ſunt adiumenta mortuorum, qualeſcunque tamen viuorum conſolationes ſunt. Quibus autem proſunt, aut ad hoc proſunt, vt ſit plena remiſſio: aut certè vt tolerabilior fiat ipſa damnatio.

Matth. 12.

***

De

De Encæniis, & vndè omnis ordo ille originem duxerit. Cap. 45.

FEſtiuitates annuas dedicationis eccleſiarũ
ea more veterum celebrari in Euãgelio le-
Ioan 10. gimus, vbi dicitur, Facta ſunt autem encænia
Hieroſolymis. Encænia quippe feſtiuitates erãt
dedicationis tẽpli. Græcè enim καινὸν, dicitur
nouum. Quandocunque enim aliquid nouum
fuerit dedicatum, encænia vocatur. Illum enim
diem quo dedicatum eſt tẽplum à Salomone,
ſicut Regum liber & Paralipomenon narrat, Iu
B dæi ſolenniter celebrabant, & ipſe dies apud
eos feſtus habebatur: qui vſus videlicet in illis
exoleuit, qui caruerunt & cultu & templo.
Chriſtiani autem ſeruant morẽ illum patrum,
in quibus gloria tranſlata videtur. Nam quod
in dedicatione templi in nocte præcedente diẽ
dedicationis, reliquiæ ſanctorum feretro condi
tæ in tentorio vigiliis cuſtodiuntur: quid aliud
demonſtrat, quàm quòd arca teſtamenti cum
ſanctis quæ in ea erant, in tabernaculo Moſai-
co ante ædificationem templi per excubias Le
uitarum ſeruabatur? Et quòd in tempore dedi
C cationis multitudine vndique conuocata, fere-
2. paral. 5. trum cum reliquiis ſanctorum per ſacerdotes
de tentorio ad templum defertur, quid aliud
intimat, quàm quod liber Paralipomenon nar-
rat, quòd venerunt omnes viri Iſrael ad regem
Salomonem in die ſolenni, & portauerunt Le-
uitæ arcam fœderis Domini cum omni appara-
tu tabernaculi, & intulerunt eam ſacerdotes in
locum ſuum, id eſt, oraculum templi in ſancta
ſanctorum? Quòd verò Pontifex ſimul cum ſa-
cerdotibus feretrum portantibus, & omni cle-
ro ac cætero populo laudes & litanias canendo
D antequàm ingrediatur in templum, ter foris il
lud circumit: quid aliud ſignificat, quàm quòd
in aduentu Domini & ſanctorum eius, qui fit
per inuocationẽ nominis eius, ſicut Ipſe dixit:
Matt. 18. Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine
meo, in medio eorum ſum, omnis ſuperbia &
virtus diaboli, ſi qua in domo latitauerat, cor-
ruat & diſſipetur, & quod ſecundum Prophe-
Eſa. 2. tam, exaltabitur Dominus ſolus in die illa, &
vocabitur deincèps nomen loci illius, Domi-
Ioſ. 6. nus ibidem? Legimus etiã in Ieſu Naue, quòd
ſacerdotes & Leuitæ, atque vniuerſus Iſrael ſi-
E mul cum arca Domini circumierint vrbem Ie-
richo, & ſacerdotibus clangentibus buccinis, &
conclamãte vniuerſo populo, ſubitò corruerint
muri ciuitatis: quod vtiq; ſignificat, ad vocem
prædicationis & laudis Domini, poſt Saluato-
ris aduentum, ſuperbiam mundanam corruiſſe,
& regnum diaboli deſtructum eſſe. Quòd verò
duodecim lucernæ intùs iuxta parietes templi,
ponũtur, duodenariũ numerũ exprimit Apoſto
lorum & Patriarcharum: quem etiam Ioannes
Apoſtolus in Apocalypſi commemorat in ędifi
Gen. 28. cio cæleſtis Hieruſalem eſſe inſignem. Quòd ve
rò altare poſt aſperſionem aquę chriſmate per-
ungitur, ad imitationem Patriarchæ Iacob fa-

A ctum eſt, qui poſt viſionem illam terribilem,
erexit lapidem in titulum, fundens oleum deſu
pèr, vocans locum, domus Dei. Legitur in Exo Exo. 30.
do, quòd Moyſes faceret ſanctum vnctionis
oleum, vngeretq; ex eo tabernaculum teſtimo-
nij, & arcam teſtamenti, menſamq; cum vaſis
ſuis, candelabrum & vtenſilia eius, altare thy-
miamatis & holocauſti, & vniuerſam ſupelle-
ctilem, quæ ad cultum eorum pertinet. Aaron
quoque & filios eius, vt ſacerdotio Domini
fungerentur. Et benè decet, vt res ſacrifican-
dæ, ſacro chriſmatis liniantur vnguento, vt de-
B monſtretur, quòd omnis ſanctificatio conſtat
in Spiritu ſancto, cuius virtus Inuiſibilis ſancto
chriſmati ad ſanctificationem præbendam per-
mixta eſt. Quòd verò tunc incenſum à Pontifi-
ce ſuper altare ponitur, ſignificat ſacerdotis pu
ram ſuper illud orationem eſſe debere, vt poſ-
ſit dicere Domino cum Propheta, Dirigatur Pſal. 140.
oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.
Quòd autem ſubtus tabulam altaris reliquiæ
ſanctorũ ponuntur, ſignificat ſanctos ſub thro
no Dei ſedes & requiẽ habere. Teſtatur etiam
hoc Ioannes in Apocal. cum dicit: Vidi ſubtus Apoc. 6.
C altare animas interfectorum propter verbum
Dei, & propter teſtimonium quod habebant:
& clamabant voce magna, dicentes, Vſquequò
Domine ſanctus & verus, non vindicas & iudi-
cas ſanguinem noſtrum de his qui habitant in
terra? Et datæ ſunt his ſingulæ ſtolæ albæ, &
dictum eſt illis, vt requieſcerent tempus adhuc
modicum, donec impleantur cõſerui eorum &
fratres eorum, qui interficiendi ſunt ſicut & il-
li. Perfecta verò dedicatione templi & altaris,
induit ſe Pontifex & clerus veſtimentis aliis, &
celebrant ſolenniter ſanctam Miſſarum cele-
D brationem. Et hoc ex veteri vſu ſeruatum eſt:
quia legitur in Paralipomenõ, quòd poſtquàm 2. paral. 5.
collocata ſit arca in loco ſuo, id eſt, in ſanctis
ſanctorum, & egreſſis ſacerdotibus de ſanctua
rio, omnes ſacerdotes ſanctificati ſint, & tam
Leuitæ quàm cantores, id eſt, & qui ſub Aſaph
erant, & qui ſub Eman, & qui ſub Idithun, filij
& fratres veſtiti byſſinis, cymbalis & pſalteriis
& citharis concrepabant, ſtantes ad orientalẽ
plagam altaris, & reliq. & item: Rex autem &
omnis populus, immolabant victimas coram
Domino. Et paulò poſt: Et dedicauit domum
E Dei rex & vniuerſus populus. Sacerdotes autẽ
ſtabant in officiis ſuis, & Leuitæ in organis car-
minum Domini, quæ fecit Dauid rex ad lau-
dandum Dominum, quoniam in æternum mi-
ſericordia eius. In hoc autem iſtud præſtantius
eſt veteri illa dedicatione, quòd illic mactá-
bantur boum & ouium multa millia: hìc verò
immolatur agni illius corpus, qui abſtulit pec-
cata mundi: illic concrepabat multitudo tuba-
rum & cymbalorum, & cætera inſtrumenta mu
ſicorum: hìc autem iubilus ex deuoto pectore
prolatus, ſuauiter ſonat per voces hominum.
Quantum autẽ diſtat ab vmbra veritas, tantum
diſtat à legali victima noſtrum ſacrificium: &
quan-

quantum præſtat inſenſibili ſenſibile, tantum præſtat laus vocis humanæ ex puro corde prolata inani flatui tubarum & percuſſioni cymbalorum. Sed quia omnia in figuram contingebant illis, & nos reuelata facie gloriã Dñi contemplamur, morem illum veterũ translatum in noſtra religione tanto congruentius, quanto verius obſeruamus. Omnes autem feſtiuitates pro varietate regionum, diuerſaq; in honorem martyrum tempora, ideò à viris prudentibus inſtituta ſunt, nè fortè rara congregatio populi fidem minueret in Chriſto. Propterea ergò dies aliqui conſtituti ſunt, vt in vnum omnes pariter conuenirent, & ex conſpectu mutuo & fides creſcat, & lætitia maior oriatur.

De Feſtiuitatibus veterum, & vnde vel feſta vel feriæ ſint dictæ.
Cap. 46.

FEſti autem dies in veteri lege iſti fuerunt, dies azymorum & Phaſe, quando luna pleniſſima abiecto fermento agnus immolabatur: dies Pentecoſtes, in qua in vertice montis Sina lex data eſt Moyſi, in quo de frugibus primi panes offerebantur propoſitionis: dies ſabbatorum eſt, in quo ocia celebrabantur, & in quo manna in deſerto non licebat colligere: dies Neomeniorũ, celebratio nouæ lunæ. Semper autem Iudæi in menſium principio, hoc eſt, prima luna, diem feſtum agebant. Sed idcircò in principio menſis hoc faciebant, quia deficiente luna, tempus finitur, & iterùm naſcente, incipitur. Dies autẽ tubarum, ſeptimi menſis principium eſt, quandò Iudæi ſolennitatem agentes, amplius tuba canebant, & plura offerebant in eo ſacrificia, quàm per ſingulos menſes. In hoc menſe, id eſt, decimo die menſis huius, dies propitiationum, ſiue expiationũ erat, quãdo Pontifex ſemèl in anno introibat in ſancta ſanctorum, & expiabat aſperſione ſanguinis ſancta ſanctorum, & populo foris orante, ipſe ſolus intus orabat: tam pro ſua quàm populi ignorantia offerens incenſum Domino ſuper altare thymiamatis. In quo menſe & dies erant celeberrimi ſcenopegiæ, id eſt, tabernaculorum, quando à quintodecimo die menſis huius, per ſeptem dies in vmbraculis habitabant, ſumentes ſibi ſpatulas palmarum, & ramos ligni denſarum frondium, & ſalices de torrente, & lętabantur coram Domino Deo ſuo, in commemoratione exitus illorum de Ægypto, quia Dominus eos in tabernaculis habitare fecerit, cùm educeret eos de terra Ægypti. Dies Ieiunij, primi, quarti, ſeptimi, & decimi menſis ob eas cauſas celebres apud eos fuerunt, ob quas ſupra commemorauimus, cùm de ieiunio diſputabamus. Feſti autem dies inde vocantur, quòd ius in eis fatur, id eſt, dicitur: Vt nefaſti quibus non dicitur. Similiter & feriæ à fando dicuntur, ob quam cauſam Silue-

A ſter Papa primus apud Romanos conſtituit, vt dierum nomina, quæ anteà ſecundùm nomina deorum ſuorum vocabant, id eſt, Solis, Lunæ, Martis, Mercurij, Veneris, Saturni, ferias deinceps vocarent, id eſt, prima feria, ſecunda feria, tertia feria, quarta feria, quinta feria, ſexta feria: quia in principio Geneſis ſcriptum Gen. 1. eſt, quòd Deus per ſingulos dies dixerit, id eſt prima, fiat lux: ſecunda, fiat firmamẽtum: tertia producat terra herbam virentem, ſimiliter & cętera. Sabbatum autem antiquo legis vocabulo vocari præcepit, & primam feriam B diem Dominicam, eò quòd Dominus in illà reſurrexit. Statuit autem idem Papa, vt ocium ſabbati magis in diem Dominicam transferretur, vt ea die à terrenis operibus ad laudãdum Deum vacaremus, iuxta illud quod ſcriptũ eſt: Vacate & videte, quoniam ego ſum Deus. Se- Pſal. 45. cundùm hunc autem morem in natalitiis ſanctorum vacare, id eſt, ad laudes Dei celebrandas, ſancta nos iubet Eccleſia. Cæterum qui his diebus ad hoc vacare vult ab agri cultura, vt crapulæ & ebrietati deſeruiat, vel iocis inanibus operam det, agnoſcat ſe magis peccare C per tale ocium, quàm ſi alicui vtili operi inſiſteret, Salomone teſte, qui ait: Væ illis qui mo- Pro. 23. cantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis. & item: Acceptus, inquit, regi miniſter Pro. 14. eſt intelligens. iracundiam eius inutilis ſuſtinebit. Sed quia de feſtiuitatibus celebrioribus, ad inſtructionem eorum qui in Eccleſia Deo ſeruiunt, & populo præſunt, ſecundùm ſenſum maiorum iam ſupra diximus, de origine quoque cantus & lectionum, & auctoritate Symboli, adhuc in præſenti libro dicamus.

D *De Cantico.* *Cap.* 47.

CAnticum enim primus omnium Moyſes legitur inſtituiſſe, quando percuſſa Ægypto decem plagis, & Pharaone ſubmerſo, cum populo per inſueta maris itinera, ad deſertum gratulabundus egreſſus eſt, dicens: Cantemus Exod. 15. Domino, glorioſè enim honorificatus eſt. Itẽ, idem auctor in Deuteronomio canticum præſa- Deut. 32. gum futurorum conſcripſit. Deindè quoque Debbora non ignobilis fœmina, in libro Iudi- Iudic. 5. cum hoc miniſterio functa reperitur: poſtea E multos non ſolùm viros, ſed etiam fœminas ſpiritu diuino completas, Dei cecinisse myſteria. Canticum autem, vox humana eſt: pſalmus autem, qui canitur ad pſalterium.

De Pſalmis. *Cap.* 48.

PSallere autem vſum eſſe primum poſt Moyſen, Dauid Prophetam in magno myſterio prodit Eccleſia. Hic enim à pueritia in hoc munus à Domino ſpecialiter electus, & cantorum princeps, Pſalmorumq; theſaurus eſſe promeruit. Cuius Pſalterium idcircò cum melodia cantilenarum ſuauium ab Eccleſia frequenta-

tur,

tur, quo faciliùs animi ad compunctionem flectantur. Primitiua autem Eccleſia ita pſallebat, vt modico flexu vocis faceret reſonare pſallentem: ita vt pronũcianti vicinior eſſet quàm canenti. Propter carnales autem in Eccleſia, non propter ſpiritales, conſuetudo cantandi eſt inſtituta: vt quia verbis non compunguntur, ſuauitate modulaminis moueantur. Sic namq; & beatiſſimus Auguſtinus in libris cõfeſſionum ſuarum, conſuetudinẽ canendi approbat in Eccleſia, vt per oblectamenta, inquit, aurium, infirmior animus ad affectum pietatis exurgat. Nam in ipſis ſanctis dictis, religioſiùs & ardentiùs mouentur animi noſtri ad flammam pietatis cùm cantatur, quàm ſi non cantetur. Omnes enim affectus noſtri præ ſonorum diuerſitate vel nouitate, neſcio qua occulta familiaritate excitantur magis, cùm ſuaui & artificioſa voce cantatur. Pſalmiſtam autem & voce & arte præclarum illuſtremque eſſe oportet, ità vt oblectamento dulcedinis, animos incitet auditorum. Vox autem eius non aſpera vel rauca, vel diſſona, ſed canora erit, ſuauis, liquida, atque acuta, habens ſonum & melodiam ſanctæ religionis congruentem, non quæ tragicam exclamet artem, ſed quæ Chriſtianam ſimplicitatẽ in ipſa modulatione demonſtret: neque quę muſico geſtu, vel theatrali arte redoleat, ſed quæ compunctionem magis audiẽtibus faciat. Perfecta autem vox eſt, alta, clara, & ſuauis. alta, vt in ſublime ſufficiat: clara, vt aures adimpleat: ſuauis, vt animis audientium blandiatur. Si autem ea his aliquid defuerit, perfecta vox non erit. Antiqui enim pridiè quàm cantandũ erat, cibis abſtinebant: pulmentia tãtùm leguminis cauſa vocis ſumebant: vndè & vulgò cantores fabarij dicti ſunt. Si ergò hoc apud Gentiles tãtùm ſeruãdæ vocis cauſa agebatur, quanto magis apud Chriſtianos, quos non tam vocis quàm virtutis ipſius tenet cura, ab omni illecebra voluptatum abſtinere oportet?

De Hymnis. Cap. 49.

HYmnos primum eumdem Dauid Prophetam condidiſſe ac cecinisſe, manifeſtum eſt: deinde & alios Prophetas. Poſteà quidem & tres pueri in fornace poſiti, conuocata omni creatura, creatori omnium hymnum eſſe nentea dixerunt. Itaque & in Hymnis & Pſalmis canendis, non ſolùm Prophetarum, ſed etiam ipſius Domini & Apoſtolorum habemus exemplum: & præcepta de hac re vtilia ad mouendum piè animum, & inflammandum diuinæ dilectionis affectum. Sunt autem diuini Hymni, ſunt & ingenio humano compoſiti. Hilarius autem Gallus Epiſcopus, Pictauis genitus, eloquentia conſpicuus, Hymnorum carmine floruit primus: poſt quem Ambroſius Epiſcopus, vir magnæ gloriæ in Chriſto, & in Eccleſia clariſſimus doctor, copioſus in huiuſmodi carmine floruiſſe cognoſcitur, atq; indè Hym-

A ni ea eius nomine Ambroſiani vocantur, quia eius tempore primùm in Eccleſia Mediolanẽſi celebrari cœperunt, cuius celebritatis deuotio, dehinc per totius occidentis Eccleſias obſeruatur. Carmina autem quæcumque in laudem Dei dicuntur, Hymni vocantur.

De Antiphonis. Cap. 50.

ANtiphonas Græci primi compoſuerunt, duobus choris alternatim concinentibus, quaſi duo Seraphim, duoque teſtamenta inui-
B cèm ſibi conclamantia. Apud Latinos autẽ primus idem beatiſſimus Ambroſius Antiphonas inſtituit, Græcorum exemplum imitatus: ex hinc in cunctis occiduis regionibus, earũ vſus increbruit.

De Reſponſoriis. Cap. 51.

REſponſoria ab Italis longo tempore antè ſunt reperta & vocata hoc nomine, quòd vno canente, chorus conſonando reſpondeat. Anteà autem id ſolus quiſquè agebat: nunc in-
C terdum duo vel tres communiter canunt, choro in plurimis reſpondente.

De Lectionibus. Cap. 52.

LEctiones pronunciare, antiquæ inſtitutionis eſſe, Iudæorum traditio habet. Nam & ipſi legitimis præfinitisque diebus, ea lege & Prophetis, lectionibus in Synagogis vtuntur: & hoc de veteri patrum inſtitutione ſeruantes. Eſt autem lectio non parua audientium ædificatio: vndè oportet, vt quandò pſal-
D litur, pſallatur ab omnibus: cùm oratur, oretur ab omnibus: cùm lectio legitur, facto ſilentio æquè audiatur à cunctis. Nam & ſi tunc ſuperueniat quiſq; cùm lectio celebratur, adoret tantùm Deum & præſignata fronte, aurem ſolicitè accommodet. Patet tempus orandi, cùm omnes oramus, patet, cùm volueris orare priuatim. Obtentu orationis nè perdideris lectionem, quia non ſemper eam quilibet paratam poteſt habere, cùm orandi poteſtas in promptu ſit, nec putes paruam naſci vtilitatem ea lectionis auditu: ſiquidem oratio ipſa
E fit pinguior, dum mens recenti lectione ſaginata, per diuinarum rerum, quas nuper audiuit, imagines currit. Nam & Maria ſoror Marthæ, quæ ſedens ad pedes Ieſu, ſorore neglecta, verbum intentiùs audiebat, bonam partem ſibi elegiſſe Domini voce firmatur. Luc. 10. Ideò & diaconus clara voce ſilentium admonet, vt ſiue dum pſallitur, ſiue dum lectio pronunciatur, ab omnibus vnitas conſeruetur: vt quod omnibus prædicatur, æqualiter ab omnibus audiatur. Quicumque enim legendi officium decenter & ritè peragere vult, doctrina & libris debet eſſe imbutus, ſenſuumque ac verborum ſcientia perornatus: ita vt in diſtinctionibus

ſenten-

ſententiarum intelligat, vbì finiatur iunctu-
ra, vbì adhuc pendeat oratio, vbì ſententia ex-
trema claudatur: ſicq; expeditus, vim pronun
ciationis obtinebit, vt ad intellectum mentes
omnium, ſenſusq; permoueat diſcernendo ge-
nera pronunciationum, atq; exprimendo pro-
prios ſententiarum affectus, modò voce indi-
cantis ſimpliciter, modò dolentis, modò indi-
gnantis, modò increpantis, modò exhortan-
tis, modò miſerantis, modò percontantis, &
his ſimilia ſecundùm genus propriæ pronuncia
tionis, exprimenda ſunt. Multa ſunt enim in
ſcripturis, quæ niſi proprio modo pronuncien
tur, in contrariam recedunt ſententiam, ſicut
Rom. 8. eſt illud Apoſtoli. Quis accuſabit aduerſùs ele
ctos Dei? Deus qui iuſtificat. Quod ſi quaſi
confirmatiuè non ſeruato genere pronũciatio-
nis ſuæ dicatur, magna peruerſitas oritur. Sic
ergò pronunciandum eſt, vt præcedat percon-
tatio, ſequatur interrogatio. Inter percont a-
tionem autem & interrogationem, hoc veteres
intereſſe dixerunt, quòd ad percontationem
multa reſponderi poſſunt, ad interrogationem
verò, aut non, aut etiam. Pronunciabitur er-
gò ità, vt poſt percontationem qua dicimus,
Quis accuſabit aduerſus electos Dei, illud
quod ſequitur, ſono interrogantis enuncietur,
Deus qui iuſtificat? vt tacitè reſpondeatur nõ.
Et item percontemur: Quis eſt qui condem-
nat? ruſuſque interrogemus, Chriſtus Ieſus
qui mortuus eſt? magis autem qui reſurrexit?
qui eſt in dextera Dei? qui & interpellat pro
nobis? vt vbique tacitè reſpondeatur, non. At
Rom. 9. verò in illo loco vbì ait: Quid ergò dicemus?
quia gentes quæ non ſectabantur iuſtitiam, ap-
prehenderunt iuſtitiam, niſi poſt percontatio-
nem qua dictum eſt, Quid ergò dicemus? item
reſponſio ſubiiciatur, quia gentes quæ non ſe-
ctabantur iuſtitiam, apprehenderunt iuſtitiam,
textus conſequens non cohærebit. Et alia mul
ta ſunt, quæ propriam ſimiliter vim pronun-
ciationis quærunt. Præterea & accentuum vim
oportet lectorem ſcire, vt nouerit, in qua ſyl-
laba vox protendatur pronunciantis: quia mul-
tæ ſunt dictiones, quæ ſolummodo accentu di-
ſcerni debent à pronunciante, nè in ſenſu ea-
rum erretur. Sed hæc à Grammaticis diſcere
oportet. Porrò vox lectoris ſimplex eſſe debet
& clara, & ad omne pronunciationis genus ac-
commodata, plena ſucco virili, agreſtem &
ſubruſticum effugiens ſonum: non humilis, nec
adeò ſublimis: non fracta, non tenera, nihil-
que fœmineum ſonans: non habens inflata, vel
anhelantia verba, non in faucibus frendentia,
nec oris inanitate reſonantia: nec aſpera fren-
dentibus dentibus, non hiantibus labiis prola-
ta, ſed preſsìm & æqualiter & leniter & clarè
pronunciata: vt ſuis quæque literæ ſonis enun
cientur, & vnumquodque verbum legitimo ac-
centu decoretur, nec oſtentationis cauſa fran-
gatur oratio. Corporis quoque motum impu-
dentem habere non debet, ſed grauitatis ſpe-

A ciem: auribus enim & cordi conſulere debet
lector, non oculis: nè potiùs ex ſeipſo ſpecta-
tores magis, quàm auditores faciat. Vetus opi
nio eſt, lectores pronunciandi cauſa præcipuam
curam vocis habuiſſe, vt exaudiri in tumultu
poſſint: vnde & dudum lectores præcones vel
proclamatores vocabantur.

De libris duorum Teſtamentorum. Cap. 53.

PRonunciantur autem lectiones in Chriſti
B Eccleſiis, de ſcripturis ſanctis. Conſtat au
tem eadem ſacra ſcriptura ex veteri lege & no-
ua. Vetus lex illa eſt, quæ data eſt primùm
Iudæis per Moyſen & Prophetas: quæ dicitur
vetus teſtamentum. Teſtamentum autem di-
citur, quia idoneis teſtibus, vtique à prophe-
tis, ſcriptum eſt atque ſignatum. Noua ve-
rò lex eſt Euangelium, quod dicitur nouum
teſtamentum: quod per ipſum filium Dei Chri
ſtum & ſuos Apoſtolos dedit. Illa lex vetus ve
lut radix eſt: hæc noua velut fructus ex radi-
ce. Ex lege enim venitur ad Euangelium. Si-
C quidem Chriſtus, qui hìc manifeſtatus eſt, an-
tè in lege prędictus eſt, immò ipſe locutus in
Prophetis, ſicut ſcriptum eſt: Qui loquebar,
ecce adſum: legem præmittens velut infanti-
bus pędagogum, Euangelium verò, perfe-
ctum vitæ magiſterium, iam adultis omni-
bus præſtans: ideò in illa operantibus, bo-
na terrę promittebantur: hìc verò ſub gratia
ex fide viuentibus regnum cęleſte tribuitur.
Euangelium autem dicitur bonum nuncium, &
reuerà bonum nuncium, vt qui id ſuſceperint,
filij Dei vocentur.

D

HI SVNT ERGO LIBRI VETERIS TESTAMENTI, quos ob amorem doctrinę & pietatis legendos recipiendosq; Eccleſiarum Principes tradiderunt.

PRimi namq; legis, id eſt, Moyſis, libri, quin-
que ſunt: Geneſis, Exodus, Leuiticus, Nu
meri, Deuteronomium. Hos ſequuntur Hiſto-
E rici libri quindecim, Ieſu Naue ſcilicet, & Iudi
cum libri ſinguli, ſiue Ruth, Regum etiam libri
quatuor, Paralipomenon duo: Tobię quoque
& Heſter & Iudith, ſinguli: Eſdræ duo, & duo
Machabęorum. Super hos prophetici libri ſe-
decim ſunt, Eſaias, Hieremias, Ezechiel & Da-
niel, libri ſinguli. Duodecim quoque propheta-
rum libri ſinguli, & hęc quidẽ prophetica ſunt.
Poſt hęc verſuum octo libri habentur, qui di-
uerſo apud Hebræos metro ſcribuntur, id eſt,
Iob liber, & liber Pſalmorum, & Prouerbio-
rum, & Eccleſiaſtes, & Cantica canticorum, Sa
pientię, & Eccleſiaſticus, Lamentationesque
Hieremię. Sic cõplentur libri veteris teſtamẽti

quadragintaquinque. Noui autem teſtamenti primùm quatuor Euangelia ſunt, Matthæi, Marci, Lucę, Ioannis. Hos quatuordecim Pauli Apoſtoli Epiſtolæ ſequuntur: quibus etiam ſubiunctæ ſunt ſeptem Catholicę epiſtolę, Iacobi, Petri, Ioannis & Iudæ. Actus quoq; duodecim Apoſtolorum: quorum omnium ſignaculum eſt Apocalypſis Ioannis, quod eſt reuelatio Ieſu Chriſti, qui omnes libros & tempore concludit & ordine. Hi ſunt libri canonici ſeptuagintaduo, & ob hoc Moyſes ſeptuaginta elegit presbyteros, qui prophetarent: Ob hoc & Ieſus Dominus noſter ſeptuagintaduos diſcipulos prædicare mandauit. (Luc. 10.) Et quoniam ſeptuagintaduæ linguę in hoc mundo erant diffuſę, congruè prouidit Spiritus ſanctus, vt tot libri eſſent, quot nationes, quibus populi & gentes ad perficiendam fidei gratiam ędificarentur.

De Scriptoribus ſacrorum librorum. Cap. 34.

VEteris autem teſtamenti ſecundùm Hebręorum traditionem, hi ſcriptores habentur. Primū Moyſes ſcripſit Pentateuchū. Ieſus Naue edidit librū ſuū. Iudicū autē & Ruth, & Samuelis primā partē ſcripſit Samuel: ſequētia Samuelis vſq; ad calcē, ſcripſit Dauid. Malachim totū edidit Hieremias: Nam ante ſparſus erat per ſingulorum regum hiſtorias. Iob librum Hebręi Moyſen ſcripſiſſe putant: alij vnum ex prophetis. Pſalterium verò ſcripſerunt decem prophetę: id eſt, Moyſes, Dauid, Salomon, Aſaph, Ethan, Idithun, Eman, & filij Churæ: id eſt, Aſir, Elchana, Ephiaſab. Sunt qui & Eſdram, & Aggęum, & Zachariam ſcripſiſſe dicant. Salomon ſcripſit Prouerbia, & Eccleſiaſten, & Cantica canticorum. Eſaias ſcripſit librūm ſuum: Hieremias librū ſuū cum lamentationibus eius. Viri Synagogę ſapientes ſcripſerunt Ezechielem, Danielem, & Paralipomenon, & Heſter. Eſdra ſcripſit librū ſuum. Omnes autem hos libros idē Eſdra ſcriba poſt incenſam legem à Chaldęis, dum Iudęi ingreſſi fuiſſent in Hieruſalem diuino afflatus ſpiritu reparauit: cunctaque Prophetarum volumina, quæ fuerant à gentibus corrupta, correxit: totumque teſtamētum in vigintiduos libros conſtituit, vt tot libri eſſent in lege, quot habentur & literæ. Primam poſt Eſdram editionem de Hebręo in Gręcum, Septuaginta interpretes ediderunt, ſub Ptolemæo Ægyptiorum rege, ſucceſſore Alexandri, qui in legendo ſtudioſus fuit, omniumque gentium libros congregauit. Iſte enim ab Eleazaro, qui erat princeps ſacerdotum, multa dona mittens ad templum, petiit vt ſenes de duodecim tribubus Iſrael tranſmitterentur, qui interpretarentur omnes libros & vt fidem interpretationis aduerteret, ſingulis eorum qui fuerant deſtinati, ſingulas cellulas dedit & aſſignans omnibus omnes ſcripturas iuſſit interpretari. Qui cū per LXX. dies iſtius rei negociū adimpleſſent, omnium ſimul interpretationes, quas per diuerſas cellas ſegregati, nullo ad nullum propinquante, fecerunt, congregauit in vnum: atque ita omnes libri interpretati per Spiritum ſanctum inuenti ſunt, vt non ſolùm intellectu, verùm etiam & in ſermonibus conſonantes inuenirentur. Hæc fuit prima interpretatio vera ac diuina. Hos libros meditari omnium gentium Eccleſię primùm cœperunt: eoſdemq; de Gręco in Latinum interpretantes, primi Eccleſiarum prouiſores tradiderunt. Poſt hæc ſecundam editionem Aquila, tertiam & quartam Theodotion & Symmachus ediderunt, ambo Iudęi Proſelyti: quintam verò & ſextam editionem Origenes reperit, & cum cęteris ſupradictis editionibus comparauit. Hi ſunt itaque tantùm, qui ſcripturas ſacras de Hebręo in Gręcum ſermonem verterunt: quique etiam & numerantur. Nam Latinorum interpretum, qui de Gręco in noſtrum eloquium tranſtulerunt, vt meminit ſanctus Auguſtinus, infinitus numerus eſt. Si cui enim, inquit, primis fidei temporibus ad manus venit codex Gręcus, atque aliquantulum eſſe ſibi vtriuſque linguę peritiam ſenſit, auſus eſt ſtatim interpretari, atque indè accidit, tam innumerabiles apud Latinos extitiſſe interpretes. De Hebręo autem in Latinum eloquium, tantummodò Hieronymus Presbyter ſacras Scripturas conuertit: cuius editione generaliter omnes Eccleſię vſquequaque vtuntur, pro eo quòd veracior ſit in ſententiis, & clarior in verbis. Librum Sapientię Salomon ſcripſiſſe probatur, teſtimoniis illis quibus ibì legitur: Tu me, inquit, elegiſti regem populo tuo, & dixiſti mihi ædificare templum in nomine ſancto tuo; in ciuitate ſanctę habitationis tuæ. (Sap. 9.) Hoc opus Hebręi (vt quidam ſapientum meminit) inter canonicas ſcripturas recipiebant. Sed poſtquàm comprehendentes Chriſtum interfecerunt, memorantes in eodem libro tam euidentiſſima de Chriſto teſtimonia, quibus dicitur, Dixerunt inter ſe impij, Comprehendamus iuſtum, quia inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & promittit ſe ſcientiam Dei habere, & filium Dei ſe nominat. (Sap. 2.) & infra: Si enim eſt verè filius Dei, ſuſcipiet illum, & liberabit illum de manu contrariorum. (Ibidem.) ac deindè: Vt ſciamus reuerentiam illius, & probemus patientiam eius, morte turpiſſima condemnemus eum: collatione facta, nè noſtri eos pro tam aperto ſacrilegio derogarent, à propheticis eum voluminibus reciderunt, legendumque ſuis prohibuerunt. Librum autem Eccleſiaſticum cōpoſuit Ieſus filius Sirach Hieroſolymitanus, nepos Ieſu ſacerdotis, de quo meminit Zacharias. Qui liber apud Latinos propter eloquij ſimilitudinem, Salomonis titulo pręnotatur. Præterea Iudith & Tobię, ſiue Machabęorum libros, qui auctores ſcripſerint, minimè conſtat.

Nouum

Nouum autem teſtamentum, quatuor libros Euangeliorum, quatuor Euangeliſtæ ſinguli ſcripſerunt: quorum ſolus Matthæus Hebræo ſcripſiſſe perhibetur eloquio, cæteri Græco. Paulus Apoſtolus ſuas ſcripſit Epiſtolas: ex quibus nouem, ſeptem Eccleſiis ſcripſit, reliquas diſcipulis ſuis, Timotheo, Tito, & Philemoni. Ad Hebræos autem epiſtola pleriſq; Latinis eius eſſe incerta eſt, propter diſſonantiam ſermonis, eandemq; alij Barnabam conſcripſiſſe, alij à Clemente ſcriptam fuiſſe ſuſpicantur. Petrus ſcripſit duas nomine ſuo epiſtolas, quæ Catholicę nominantur: quarum ſecunda à quibuſdam eius eſſe non creditur, propter ſtyli, ſermoniſque diſtantiam. Iacobus ſuam ſcripſit epiſtolam, quæ & ipſa à nonnullis eius eſſe negatur: ſed ſub nomine eius ab alio dictata æſtimatur. Ioannis epiſtolas idem Ioannes edidit: quarum tantùm prima à quibuſdam eius eſſe aſſeritur, reliquæ duæ Ioannis cuiuſdã preſbyteri exiſtimantur: cuius iuxta Hieronymi ſententiam, alterum ſepulcrum apud Epheſum demonſtratur. Iudas ſuam edidit epiſtolam. Actus Apoſtolorum Lucas compoſuit, ſicut audiuit vel vidit. Apocalypſin Ioannes Euangeliſta ſcripſit, eodem tempore, quo ob Euãgelij prædicationem in inſulam Patmos traditur relegatus. Hi ſunt ſcriptores ſacrorum librorum, diuina inſpiratione loquentes, atque ad eruditionem noſtram præcepta cæleſtia in Eccleſia diſpenſantes. Auctor autem earumdem ſcripturarum Spiritus ſanctus eſſe creditur. Ipſe enim ſcripſit, qui per prophetas ſuos ſcribenda dictauit.

De Benedictionibus. Cap. 55.

Benedictionem autem dari à ſacerdotibus populo, antiqua per Moyſen benedictio pandit & comprobat, qua benedicere populo ſuo, ſub ſacramẽto trinæ inuocationis iubetur. Deut. 28. Ait enim ad Moyſen Dominus: Sic benedices populum meum, & ego benedicam illos. Benedicat te Dominus, & cuſtodiat te: illuminet Dominus faciem ſuam ſuper te, & miſereatur tui: conuertatque Dominus vultum ſuum ad te, & det tibi pacem. Hinc quoquè vſus Eccleſiæ multiplices benedictiones in diuerſis rebus habet. Benedicitur oleum ex Apoſtolica auctoritate, ad infirmorum medicamentum. Iacobo Iaco. 5. Apoſtolo hoc ita præcipiente: Infirmatur, inquit, quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Benedicitur ſal & aqua in diuerſos vſus fidelium ad homines infirmos, contra phantaſiam inimici, ad pecorum ſanitatem, ad morbos auferendos, & cætera: ſicut legitur, Alexander ſeptimus poſt Petrum Romanæ vrbis Epiſcopus, & martyr conſtituiſſe, aquam ſparſionis cum ſale benedici in habitaculis hominũ. Nam nullum eſt aliud elementum, quod in hoc mundo purget vniuerſa, quàm aqua: quodq; viuificet cuncta: ideoq;

A cùm baptizamur in Chriſto, per ipſam renaſcimur, vt purificati viuificemur: quod in tempore paſſionis vnà cùm ſanguine de latere Chriſti profluxit, ad oſtendendum vtiq; omnis ſanctificationis & munditiæ validum ſe indè habere ſacramentum. Quòd autem ſal ſanctificatum aquæ immiſcetur, ex diuina auctoritate proceſſit: quia illud per Eliſæum in fontẽ mitti iuſſit, vt ſanaretur ſterilitas aquarũ Iericho. Ergò natura ſalis naturæ aquæ vicina & coniunctiſſima eſt: quia eiuſdem elementi ambo ſunt, & idem officium & ſignificationẽ habent.

B Nam aqua à ſordibus mundat: ſal putredinem * fugat: aqua nitorem prębet: ſal ſynceritatem adhibet: aqua potum ſapientiæ ſignificat, & ſal guſtum prudentiæ indicat: quod ſcilicet ſacrorum librorum ſatis teſtatur auctoritas, & multiplicia eorum produnt teſtimonia. Fit enim hic mirabilis operationis diuinæ effectus, vt per ſacerdotum ora Deus ipſe benedicat, & per ſenſibile eorum miniſterium, virtus diuina inuiſibiliter efficiat ſacramentum. Deprecatur quidem pro ſalute hominum pia ſacerdotis intentio, & præſtat eam diuinæ pietatis deuotio: C ſicq; fit, vt charitas quæ exhibet in ſacerdote deprecationem, ipſa præſtet à Domino integram ſanitatem. * al purgat.

De Symbolo. Cap. 56.

Symbolum tali ratione inſtitutum, Maiores noſtri tradunt, quòd poſt Aſcenſionẽ Domini & Saluatoris noſtri ad Patrem, cùm poſt aduentum ſancti Spiritus diſcipuli eius inflammati, linguis omnium gentium loquerentur, quod pręſagium conſecutum eſt, vt nulla illis gens D extera, nulla lingua barbaris inacceſſa, vel inuia videretur, præceptum eis eſt à Domino datum ad prædicãdum Dei verbum, ad ſingulas quaſque nationes adire. Diſceſſuri itaque ab inuicẽ, normam prius ſibi futuræ pręedicationis in commune conſtituunt: nè localiter ab inuicèm diſcedentes, diuerſum aliquod vel diſſonum prędicaretur his, qui ad fidem Chriſti inuitabantur. Omnes ergò in vno poſiti, & Spiritu ſancto repleti, breue ſibi prædicationis indicium, conferẽdo in vnum quæ ſentiebant, componũt atque hanc credentibus dandam eſſe regulam E ſtatuunt. Symbolum autem, hoc multis & iuſtiſſimis cauſis appellare voluerunt. σύμβολον enim Græcè, & indicium dici poteſt, & collatio: hoc eſt, quod plures in vnum conferunt. Id enim fecerunt Apoſtoli, in his ſermonibus in vnum conferendo vnuſquiſque quod ſenſit. Indicium autem vel ſignum idcircò dicitur, quòd illo in tempore ſicut Paulus Apoſtolus dicit, & 1 Cor. 11. in Actibus Apoſtolorum refertur, multi ſimu- Act. 19. labant ſe eſſe Apoſtolos Chriſti, nominantes quidem Chriſtum, ſed nõ integris traditionum lineis nunciantes. Idcircò ergò iſtud indiciũ poſuére, per quod agnoſceretur is, qui Chriſtum verũ ſecũdùm Apoſtolicas litteras prędicaret.

Eſt autem ſymbolum ſignum, per quod agnoſcitur Deus: quodq́; proindè credentes accipiunt, vt nouerint qualiter contra diabolum fidei certamina præparent: in quo quidem pauca ſunt verba, ſed omnia contineantur ſacramenta. De totis enim ſcripturis, hæc breuiatìm collecta ſunt ab Apoſtolis, vt quoniã plures credentiũ literas neſciunt, vel qui ſciunt, præ occupatione ſeculi ſcripturas legere non poſſunt, hæc corde retinentes, habeant ſufficientẽ ſibi ſcientiam ſalutarem. Eſt enim breue fidei verbum, & olìm à propheta prædictũ: Quoniam verbũ breuiatum faciet Dominus ſuper terrã. Rom. 9.

De Regula fidei. Cap. 57.

HÆc eſt autem poſt Apoſtolicum ſymbolum certiſſima fides, quam doctores noſtri tradiderũt, vt profiteamur Patrẽ, & Filiũ, & Spiritum ſanctum vnius eſſe eſſentiæ, eiuſdẽque poteſtatis & ſempiternitatis: vnum inuiſibilem, ità vt in ſingulis perſonarum proprietate ſeruata, nec ſubſtantialiter Trinitas diuidi, nec perſonaliter debeat omninò confundi: Patrem quoquè confiteri ingenitum, filium vnigenitum, Spiritum autem ſanctum nec genitũ, nec ingenitum, ſed ex patre & filio procedentem. Filium à Patre naſcendo procedere, Spiritum verò ſanctum procedendo non naſci: ipſum quoquè filium perfectum ex virgine, ſine peccato hominem ſuſcepiſſe, vt quem ſola bonitate creauerat, ſpontè lapſum miſericorditer repararet: quem veraciter crucifixũ, & tertia die reſurrexiſſe, & cum eadem ipſa carne glorificata aſcendiſſe in cælum, in qua & ad iudicium viuorum & mortuorum expectatur venturus: & quòd diuinam humanamq́ue ſubſtantiam in vtroque perfectus vna Chriſtus perſona geſtauerit: quia nec geminauit vtriuſque ſubſtantiæ integritas perſonam, nec confudit geminam vnitas perſonæ ſubſtantiam: altero quippe neutrum excluſit, quia vtrunque vnus intemerato iure ſeruauit. Quod noui & veteris teſtamenti ſalubris commendat auctoritas: illa per prophetiam, iſta per hiſtoriam veraciter perſoluta. Et quòd neque de Deo, neque de creatura ſeculi ſit cum paganis aut cum hereticis aliquid ſentiendum in his rebus, in quibus à veritate diſſentiunt: Sed quod in vtroque teſtamento diuina proteſtantur eloquia, hoc tantummodò ſentiendum, quòd ſiue hominem ſiue vniuerſa, nulla Deus neceſſitate creauerit, nec vllum eſſe omninò viſibilem inuiſibilemq́ue ſubſtantiam, niſi aut quæ Deus ſit, aut à bono Deo bona creata ſit: ſed Deus ſummè & incommutabiliter bonus, creatura verò inferiùs & mutabiliter bona. Et quòd animæ origo incerta ſit: & quòd angelorum natura vel animæ, non ſit pars diuinæ ſubſtantiæ: ſed Dei creatura ex nihilo condita, ideoq́; incorporea, quia ad imaginem Dei creata eſt. De pietate morum ſine qua fides diuini cultùs otioſa torpeſcit, & cum qua integritas diuini A cultùs perficitur, & vt vnuſquiſq; Deum propter Deum, & proximum in Deo diligat, vſq; ad dilectionem quoquè inimicorum pertendẽdo proficiat, vt proficiendo perueniat. Alterũ quoquè alterius non pollui poſſe peccato, vbi par voluntatis non tenetur conſenſio. Legitimas nuptias non credi damnandas, licèt ex eis quoquè originali peccato obnoxia credatur naſci poſteritas, eiſq́ue iure fidelium virginũ & continentium præferenda doceatur integritas. Nè vnum baptiſmum Trinitatis (quod nefas eſt) iteretur: neque pro diuerſitate tradẽ- B tium miniſtrorum ſingulis putetur quibuſque conferri: ſed ab eo ſingulari poteſtate donari, de quo dictum legimus: Super quem videris Ioan. 1. ſpiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. & ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei. Et nè pænitentiæ remedijs nos egẽre non putemus, pro quotidianis humanæ fragilitatis exceſſibus, ſine quibus in hac vita eſſe non poſſumus: ità vt pænitentiæ compunctione fructuoſa, vniuerſa fateamur deleri peccata, ſicut ſcriptum eſt: Beati quorum remiſſæ Pſal. 31. C ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum. Nullum quoquè ſuis viribus, ſed per diuinam gratiam capiti Chriſto ſubiungi, atq; indiruptę pacis perſeuerantia in vnitate Eccleſiæ Ipſius ſolidari. Nec humanę voluntatis arbitrio boni quidquam deputandũ exiſtimari: ſed ſecundùm propoſitum voluntatis Dei, omnem numerum electorum acquiri. Bona quoq́; temporalia, bonis maliſq́; communia, à Deo creari: eiuſq́ue diſpenſatione ſingulis quibuſque vel tribui, vel negari: quorum bonorum D in vnoquoque fidelium non habitus, ſed vſus aut improbandus eſt, aut probandus. Certa verò æternaq́; bona, ſolos poſſe bonos in futuro conſequi: quorum pignore Eccleſiam nunc informatam credimus detineri, hìc habentem primitias ſpiritus, in futuro perfectionem: hìc ſuſtentari in ſpe, poſteà paſci in re: hìc videri per ſpeculum in ænigmate, in futuro autem facie ad faciem, cùm ad ſpeciem fuerit perducta per fidem. 1.Cor.13. Quod donèc perficiatur, vt ſummi Dei bonis fruamur æternis, fruendum, indè nõ oberimus & proximis. Eam quoq́; nos ſpem E reſurrectionis habere, vt eodem ordine eadẽque forma, qua ipſe Dominus reſurrexit à mortuis, nos quoquè reſurrecturos eſſe credamus, in eodem corpore in quo ſumus vel viuimus, non naturam aut ſexum mutantes, ſed tantùm fragilitatem & vitia deponentes. Ipſum quoque ſatanã cum angelis ſuis atque cultoribus æterno incendio condemnandum: neque ſecũdùm quorundam ſacrilegam diſputationem, ad priſtinam, id eſt, angelicam dignitatem, ex qua propria malignitate cecidit, reducendũ. Hæc eſt catholicę traditionis fidei vera integritas, de qua ſi vnum quodlibet reſpuatur, tota fidei credulitas amittitur.

De

De Hæreſibus variis. Cap. 38.

HOc ergò cauēdum eſt omni animæ timenti Deum, vt non à fide catholica décidēs, & relinquens doctrinam veritatis, in errores hæreticorum cadat: quia hoc certiſſimum mortis eſt genus. Sed vt hoc faciliùs poſſit præcauere, quaſcunque ſectas de erroribus hæreticorum atq; ſchiſmaticorum, denotatas à Catholicis doctoribus inuenimus, ſimul cum earum auctoribus ſiue ſectatoribus, in hoc libro determinamus.

Αἵρεσις Græcè ab electione vocatur, quòd ſcilicet vnuſquiſque id ſibi eligat, quod melius illi eſſe videtur, vt Philoſophi, Peripatetici, Academici, Epicurei, & Stoici: vel ſicut alij, qui peruerſum dogma cogitantes, arbitrio ſuo de Eccleſia receſſerunt. Indè ergò hæreſes ſunt dictæ Græca voce ex interpretatione electionis, quas quiſque arbitrio ſuo ad inſtituenda ſiue ad ſuſcipienda qualibet, ipſe elegit. Nobis verò nihil ex noſtro arbitrio inducere licet, ſed nec eligere quod aliquis de arbitrio ſuo induxerit. Apoſtolos Dei habemus auctores, qui nec ipſi quiquam ex ſuo arbitrio, quod inducerent, elegerunt: ſed acceptam à Chriſto diſciplinam, fideliter nationibus aſſignauerunt. Secta, à ſectando & tenendo nominata: nam ſectas dicimus habitus animorum ac inſtituta, circa diſciplinam fideliter propoſitam, quæ tenendo ſequuntur, longè alia in religionis cultu opinantes, quàm cæteri.

Schiſma à ſciſſura animorum nomen accepit: eodem enim cultu vt cæteri, ſolo congregationis delectatur diſſidio. Fit autem ſchiſma cùm dicunt omnes, Nos iuſti ſumus, Nos ſanctificamus immundos, & cætera ſimilia.

Superſtitio dicta, eo quòd ſit ſuperflua aut ſuperinſtituta obſeruatio. Alij dicunt à ſenibus quia multis annis ſuperſtites, per ætatem delirant & errant.

Apud Iudæos autē hæ fuerunt hæreſes: Phariſæorum, Saducæorum, * Eſneiſtarum, Marbonenſium, Geniſtarum, Meriſtæorum.

Phariſęi ergò & Saducæi inter ſe contrarij ſunt. Nam Phariſęi ex Hebræo, in Latinum interpretantur, diuiſi: eò quod traditionum & obſeruationum, quas illi deuteroſes vocant, iuſtitiam præferunt. Vndè & diuiſi vocantur à populo quaſi per iuſtitiam.

Saducæi interpretantur iuſti: vendicāt enim ſibi quod non ſunt. corporis reſurrectionem negant, & animam interire cum corpore prædicant. Sed nec ſpiritus eſſe, nec angelos credunt. Hi quinque tantùm libros legis recipiūt: Prophetarum vaticinia reſpuunt.

*fort. Eſſæi * Eſnęi dicunt ipſum eſſe Chriſtum, qui docuit illos omnem abſtinentiam.

Marbonęi dicunt ipſum eſſe Chriſtum, qui docuit illos in omni re ſabbatizare.

Geniſtę dicti, eò quòd de genere Abrahę eſſe glorian tur. Nam cùm in Babyloniam veniſ-

A ſet populus Dei, plerique relinquentes vxores ſuas, Babyloniicis mulieribus adhæſeruer: quidam Iſraeliticis tantùm coniugibus contenti, vel ex eis geniti, dum reuerſi eſſent de Babylonia, diuiſerunt ſe ab omni populo, & aſſumpſerunt ſibi hoc nomen iactantię.

Meriſęi appellati, eò quòd ſeparant ſcripturas, non credentes omnibus Prophetis, dicentes aliis & aliis ſpiritibus prophetaſſe. μέρος enim Gręcè, Latinè pars dicitur.

Samaritę dicti, quòd legē ſolam cuſtodiunt: nam prophetas non recipiunt.

B Hemerobaptiſtæ, eò quòd quotidiè veſtimenta ſua & corpora lauent.

Quidam hęretici qui de Eccleſia receſſerūt, ex nominibus ſuorum auctorum nuncupantur: quidam verò ex cauſis quas eligentes inſtituerunt.

Simoniani dicti à Simone magieę diſciplinę perito, cui Petrus in Actibus Apoſtolorum maledixit, pro eò quòd ab Apoſtolis Spiritus ſancti gratiam pecunia emere voluiſſet. Hi dicunt creaturam non à Deo, ſed à virtute quadam ſuperna creatam. Act. 8.

C Menandrini à Menandrò mago diſcipulo Simonis nuncupati, qui mundum non à Deo, ſed ab angelis factum eſſe aſſerunt.

Baſilidiani à Baſilide appellati, qui inter reliquas blaſphemias, paſſum Ieſum abnegauit.

Nicolaitæ dicti à Nicolao diacono Eccleſię Hieroſolymorum, qui cum Stephano & cęteris conſtitutus eſt à Petro: qui propter pulchritudinem relinquens vxorem, dixerat, vt qui vellet, ea vteretur: Verſaq; eſt in ſtuprum talis conſuetudo, vt inuicem coniugia commutarentur.

D Gnoſtici propter excellentiam ſciētię, ſe ita appellare voluerunt: animam, naturam Dei eſſe dicunt: bonum & malum Deum ſuis dogmatibus fingunt.

Carpocratiani à Carpocrate quodam vocantur, qui dixit Chriſtum hominem fuiſſe tantùm, & de vtroque ſexu progenitum.

Cerinthiani à Cerintho quodam nuncupati hi, qui inter cęteta circumciſionem obſeruant, mille annos poſt reſurrectionem in voluptate carnis futuros prędicant. Vndè & Gręcè χιλιασταὶ, Latinè Millennarij ſunt appellati.

E Nazaręi dicti, qui dum Chriſtum qui à vico Nazaręus eſt appellatus, filium Dei confiteantur, omnia tamen veteris legis cuſtodiunt.

Ophitę à colubro nominati ſunt. Coluber enim Gręcè ὄφις dicitur. Colunt enim ſerpentem, dicentes ipſum in paradiſo induxiſſe virtutis cognitionem.

Valentiniani à Valentino quodam Platonico ſectatore vocati: qui αἰῶνας, id eſt, ſecula quędam in originem Dei creatoris induxit. Chriſtum quoque de virgine nihil corporis aſſumpſiſſe, ſed per eam quaſi per fiſtulam tranſiſſe aſſerunt.

Apellitę, quorum Apelles princeps fuit: qui

Cc 3 creato-

creatorem, angelum neſcio quem glorioſum ſuperioris Dei faciens, Deum legis Iſrael, illum igneum affirmans. Apellitæ, quorum auctor Apelles, qui dixit Chriſtum non Deum in veritate, ſed hominem in phantaſia apparuiſſe.

Archontiaci à principibus appellantur: qui vniuerſitatem quam Deus condidit, opera eſſe Archangelorum defendunt.

Adamiani vocati, quòd Adæ imitantur nuditatem: vndè & nudi orant, & nudi inter ſe mares, fœminæq; conueniunt.

Cainani proindè ſic appellati, quoniã Cain adorant.

Sethiani nomen acceperunt à filio Adam, qui vocatus eſt Seth, dicentes eum eſſe Chriſtum.

Melchiſedechiani vocati pro eo, quòd Melchiſedech ſacerdotem Dei, non hominem fuiſſe, ſed virtutem Dei eſſe arbitrantur.

* Angelici ** Angeli vocati, quia angelos colunt.

Apoſtolici, hoc ſibi nomen ideò ſumpſerunt, quòd nihil poſſidentes proprium, nequaquam recipiunt eos, qui aliquo in hoc mundo vtuntur.

Cerdoniani à Cerdone quodam nominati, qui duo contraria principia aſſeruit.

Marcioniſtæ à Marcione Stoico Philoſopho appellati, qui Cerdonis dogma ſecutus, alterum bonum, alterum iuſtum Deum aſſeruit, tamquàm duo principia creatoris & bonitatis.

Artotyritę, ab oblatione vocati: panẽ enim & caſeum offerunt, dicentes, primis hominibus oblationem à fructibus terræ, & à fructibus ouium fuiſſe celebratam.

Aquarij appellati, eo quòd aquam ſolam offerunt in calice ſacramenti.

Seueriani à Seuero exorti, vinum non bibunt, & vetus teſtamentum, & reſurrectionem non recipiunt.

Tatiani, à Tatiano quodam vocati, qui & Encratitę dicti, quia carnes abominantur.

Alogij vocantur tamquàm ſine verbo. λόγος enim Græcè, verbum dicitur: Deum enim verbum non credunt, reſpuentes Ioannis Euangelium & Apocalypſin.

Cataphrygis nomen prouincia Phrygia dedit, quia ibi extiterunt. auctores eorum Montanus, Priſca & Maximilla fuerunt: ij aduentum Spiritus ſancti non Apoſtolis, ſed in ſe traditum aſſerunt.

Cathari propter munditiam ita ſe nominauerunt. glorIantes enim de ſuis meritis, negant pœnitentibus veniam peccatorum: viduas, ſi nupſerint, tamquàm adulteras damnant: *mundiores ſe cęteris prædicant: qui nomen ſuum ſi cognoſcere vellent, mundanos ſe potiùs, quàm mundos, vocarent.

Pauliani à Paulo Samoſateno exorti ſunt, qui dixit non ſemper fuiſſe Chriſtum, ſed à Maria ſumpſiſſe initium.

Hermogeniani, ab Hermogene quodam vocati, qui materiam non natam introducens, Deo non nato eam comparauit, matremq; elementorum & deam aſſeruit, quos Apoſtolus improbat elementis ſeruientes.

Manichæi à quodam Perſa extiterunt, qui vocatus eſt Manes. Hic duas naturas & ſubſtãtias introduxit, id eſt, bonam & malam, & animas ex Deo quaſi ex aliquo fonte manare aſſeruit. vetus teſtamentum reſpuit, nouum ex parte recipit.

Antropomorphitę dicti, pro eo quòd ſimplicitate ruſtica Deum humana membra habere, quę in diuinis libris ſcripta ſunt, arbitrantur, (ἄνθρωπος enim Gręcè, Latinè homo interpretatur) ignorantes vocem Domini, qui ait, Spiritus Deus eſt. Incorporeus eſt enim, nec mẽbris diſtinguitur, nec corporis mole cẽſetur. Ioan. 4

Hierachitę ab Hieracha auctore exorti, Monachos tantùm recipiunt, coniugia reſpuunt, regna cælorum paruulos habere non credunt.

Nouatiani, à Nouato Romanæ vrbis presbytero exorti, qui aduerſus Cornelium cathedram ſacerdotalẽ conatus inuadere hęreſim inſtituit, nolens apoſtatas ſuſcipere, & rebaptizans baptizatos.

Montani hæretici dicti, quòd tempore perſecutionis in montibus latuerunt, qua occaſione ſe à corpore catholicæ Eccleſię diuiſerunt.

Ebionitę ab Ebione dicti, ſiue à paupertate. Chriſtum enim per prouectum ſolùm iuſtum putant effectum. Vndè competenter Ebionęi, pro paupertate intelligentiæ appellati ſunt. Hi ſemiiudęi ſunt, & ita tenent Euangelium, vt legem carnaliter ſeruent, aduerſus quos ad Galatas Apoſtolus ſcribens * inuenitur. * for. inuehitur.

Photiniani, à Photino Gallogręcię Syrmiæ Epiſcopo nuncupati, qui Ebionitarum hęreſim ſuſcitãs, aſſeruit Chriſtum à Maria per Ioſeph nuptiali coitu fuiſſe conceptum.

Aëriani ab Aërio quodam nuncupati ſunt, hi offerre ſacrificium pro defunctis ſpernunt.

* Ethiani ab Ethio ſunt vocati, idemq; Eunomiani ab Eunomio quodã dialectico Ethij diſcipulo, ex cuius nomine magis innotuerunt, diſſimilem Patri aſſerentes Filium, & Filio Spiritum ſanctum: dicunt etiam nullum imputari peccatum in fide * manentium. * Aëtiani. * manentibus

Origeniani, ab Origene auctore exorti ſunt, dicentes, quòd non poſſit Filius videre Patrẽ, nec Spiritus ſanctus Filium. animas quoque in mundi principio dicunt peccaſſe, & pro diuerſitate peccatorum è cęlis vſq; ad terram diuerſa corpora quaſi vincula meruiſſe, eaq; de cauſa factum fuiſſe mundum.

Noëtiani à quodam Noëto vocati, qui dicebant Chriſtum eumdem eſſe Patrem & Spiritum ſanctum, ipſamque Trinitatem in officiorum nominibus, non in perſonis accipiunt: vndè & Patripaſſiani vocantur, quia Patrem paſſum dicunt.

Sabelliani ab eodem Noëto pullulaſſe dicũtur, cuius diſcipulũ perhibent fuiſſe Sabellium,

ex

ex cuius nomine maximè innotuerunt, vndè
& Sabelliani vocati ſunt. hi vnam perſonam
Patris & Filij & Spiritus ſancti adſtruunt.
Ariani ab Ario Alexandrino presbytero
orti ſunt, qui coæternũ Patri Filium non agno
ſcens, diuerſas in Trinitate ſubſtantias aſſer-
Ioan. 10. uit, contra illud quod ait Dominus, Ego &
Pater vnum ſumus.
Macedoniani à Macedonio Conſtantinopo
litano Epiſcopo dicti ſunt, negantes Deum eſ-
ſe Spiritum ſanctum.
Apollinariſtæ ab Apollinare vocati ſunt, di-
centes Chriſtum corpus tantummodò ſine ani
ma ſuſcepiſſe.
Antidicomaritæ appellati ſunt, pro eo quòd
Mariæ virginitati contradicunt; aſſerentes eã
poſt Chriſtũ natum viro ſuo fuiſſe commiatã.
Metangiſmonitæ ideò tale nomen accepe-
runt, quia ἀγγεῖον Græcè vas dicitur. Aſſerunt
enim ſic eſſe in Patre Filium, tamquàm vas
minus intra vas maius.
Patriciani à quodã patricio nuncupati ſunt,
qui ſubſtantiam humanæ carnis à diabolo con-
ditam eſſe dicunt.
*colutho Colithiani à quodam * Colitho nominati,
qui dicunt Deum non facere malum, contra il-
Eſa. 45 lud quod ſcriptum eſt, Ego Dominus creans
mala.
Floriani à Floriano, qui è contrario dicunt
Deum creaſſe mala, contra id quod ſcriptum
Gen 1. eſt: Fecit Deus omnia bona.
Mat. 7. Donatiſtæ à Donato quodam Afro nuncu-
pati, qui de Numidia veniens, totam penè A-
fricam ſua perſuaſione decepit: aſſerens mino-
rem Patre Filium, & minorem Filio Spiritum
ſanctum, & rebaptizans catholicos.
Bonoſiani à Bonoſo quodam Epiſcopo ex-
orti produntur, qui Chriſtum filium Dei ado-
ptiuum, non proprium, aſſerunt.
Circuncelliones, dicti eò quòd agreſtes sũt,
quos Cothopitas vocant, ſupradictæ hæreſis
habentes doctrinam: hi amore martyrij ſe-
metipſos perimunt, vt violenter de hac vita
diſcedentes, martyres nominentur.
Priſcillianiſtæ à Priſcilliano vocati, qui in
Hiſpania ex errore Gnoſticorum, & Manichæ
orum permixtum dogma compoſuit.
*Sirmiæ. Luciferiani, à Lucifero * Caralitano epiſco
po orti, qui eos epiſcopos catholicos, qui in
Conſtantiana perſecutione perfidiæ Ariano-
rum conſentientes erant, & poſteà correcti,
redire in Eccleſiam catholicam delegerunt, dã
nantes ſiue quod crediderant, ſiue quod credi
diſſe ſe ſimulauerant, quos Eccleſia catholica
materno recepit ſinu, tamquàm Petrum poſt
fletum negationis: Hanc illi matris charitatẽ
ſuperbè accipientes, eoſque recipere nolen-
tes, ab Eccleſiæ communione receſſerunt, &
cum ipſo Lucifero auctore ſuo, qui manè o-
riebatur, cadere meruerunt.
Iouinianiſtæ à Iouiniano quodam monacho
dicti, aſſerentes nullam nuptiarum & virginũ

A eſſe diſtantiam, nullumque inter abſtinentes
& ſimpliciter ambulantes eſſe diſcrimen.
Eluidiani ab Eluidio nominati, qui dicunt,
poſt natum Chriſtum alios Mariam filios de
viro Ioſeph peperiſſe.
Paterniani à Paterno quodam exorti, qui
inferiores corporis partes à diabolo factas opi
nantur.
Arabici, nuncupati eò quòd in Arabia exor
ti ſunt, dicentes animam cum corpore mori,
atque in nouiſſimo vtrunque reſurgere.
Tertullianiſtæ dicti à Tertulliano, presby-
B tero Africanæ prouinciæ & ciuitatis Cartha-
gineñ, animam immortalem eſſe, ſed corpo-
reã prædicantes, & animas hominũ peccatorũ,
poſt mortem in dæmones conuerti putantes.
Teſſareſcædecatitæ dicti, quòd quartadeci
ma luna Paſcha cum Iudæis obſeruandũ contẽ
dunt: nã teſſares quatuor, deca decẽ ſignificat.
Nyctages à ſomno nuncupati, quòd vigi-
lias noctis reſpuant, ſuperſtitionem eſſe dicen
tes, iura temerare diuina, qui noctem ad re-
quiem tribuit.
Pelagiani à Pelagio monacho exorti. Hi libe
C rum arbitrium diuinæ gratiæ anteponunt, dicẽ
tes, ſufficere voluntatem ad implenda diuina
iuſſa.
Neſtoriani à Neſtorio Conſtantinopolita-
no epiſcopo nuncupati, qui beatam virginem
Mariam non Dei, ſed hominis tantummodò
aſſeruit genitricem, vt aliam perſonam carnis,
aliam faceret Deitatis: nec vnum Chriſtum in
verbo Dei & carne credidit, ſed ſeparatim at-
que ſeiunctim, alterum filium Dei, alterum
filium hominis prædicauit.
Eutychiani ab Eutyche Conſtantinopoli-
D tano abbate, qui Chriſtum poſt humanam aſ-
ſumptionem negauit exiſtere duabus naturis,
ſed ſola in eo diuinam aſſeruit eſſe naturam.
Acephali dicti, id eſt, ſine capite, quem ſe-
quuntur hæretici: nullus enim eorum reperitur
auctor, à quo exorti ſint: hi trium Chalcedo-
nenſium capitulorum impugnatores, duarum
in Chriſto ſubſtantiarũ proprietatem negant,
& vnam in eius perſona naturam prædicant.
Theodoſiani, & Gaianitæ appellati à Theo-
doſio & Gaiano, qui tẽporibus Iuſtiniani prin-
cipis in Alexandria, populi peruerſi electione,
E vno die ſunt ordinati epiſcopi. Hi errores Eu-
tychetis & Dioſcori ſequentes, Chalcedonen-
ſe conciliũ reſpuunt: ex duabus vnam in Chri-
ſto naturam aſſerunt, quam Theodoſiani cor-
ruptam, Gaianitæ incorruptam contendunt.
Agnoitæ & Tritheitæ à Theodoſianis exorti
ſunt, ex quibus Gnoitæ ab ignorantia dicti,
quia peruerſitati à qua exorti ſunt, id adijci-
unt, quòd Chriſti diuinitas ignoret futura,
quæ ſunt ſcripta de die & hora nouiſſima, non
recordantes Chriſti perſonam in Eſaia loquẽ-
tis: Dies iudicij in corde meo. Eſa. 63.
Tritheitæ verò vocati, quòd ſicut tres per-
ſonas in Trinitate, ità quoquè tres adſtruunt
deos

Deut. 6. deos eſſe, contra illud quod ſcriptum eſt: Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt. Sunt & aliæ hæreſes ſine auctore, & ſine nominibus, ex quibus alij triformem putant Deum eſſe, alij Chriſti diuinitatem paſſibilem eſſe dicunt, alij Chriſti de patre natiuitati initium temporis dant, alij liberationem hominum, apud inferos factam Chriſti deſcenſione, non credunt, alij animam Dei negant, alij animas con uerti in dæmones, & in quæcunq; animalia exiſtimant: alij de mundi ſtatu diſſentiunt, alij innumerabiles mundos opinantur: alij aquam Deo coæternam faciunt: alij nudis pedibus ambulant, alij cum hominibus non manducant.

A Hæ ſunt hæreſes aduerſùs catholicam fidē exortæ, & ab Apoſtolis & ſanctis patribus, vel concilijs prædamnatæ, quæ dum in ſe multis erroribus diuiſæ inuicèm ſibi diſſentiunt, communi tamen nomine aduerſùs Eccleſiam Dei conſpirant. Sed & quicunque aliter ſcripturam ſacram intelligit, quàm ſenſus Spiritus ſancti flagitat, à quo conſcripta eſt, licèt de Eccleſia non receſſerit, tamen hæreticus appellari poteſt.

B

Secundi libri finis.

HRABANI MAVRI DE INSTITVTIONE CLERICORVM LIBER TERTIVS.

Quid eos ſcire & habere conueniat, qui ſacrum ordinem accedere volunt. *Cap. I.*

INſtitutio ergò Eccleſiaſtica, qualiter ad diuinum officium inſtrui oporteat ſanctiſſimum ordinem clericorum, multimoda narratione declarat, quia & ſcientiæ plenitudinem, & vitæ rectitudinem, & eruditionis perfectionem maximè eos habere decet, qui in quodā culmine conſtituti, gubernaculum regiminis in Eccleſia tenent. Nec enim eis aliqua eorum ignorare licet, cum quibus vel ſe, vel ſubiectos inſtruere debent, id eſt, ſcientiam ſanctarum ſcripturarum, puram veritatem hiſtoriarum, modos tropicarum locutionum, ſignificationem rerum myſticarum vtilitatem omnium diſciplinarum, honeſtatem vitæ in probitate morum, elegantiam in prolatione ſermonum, diſcretionem in exhibitione dogmatum, differentiam medicaminum, contra varietatem ęgritudinum. Hæc ergò qui neſcit, non dico aliorum, ſed nec ſuam benè poteſt diſponere vtilitatem: ac ideò neceſſè eſt, vt futurus populi rector dum vacat, paret ſibi antè arma, in quibus poſtmodùm hoſtes fortiter ſuperet, & gregem ſibi cōmiſſum opportunè defendat. Turpe eſt enim, tunc primùm quemlibet velle diſcere, dum debet (paſtor conſtitutus) docere: & periculoſum eſt, eum magiſterij pondus ſubire, qui non ſcientię præſidio ſuffultus, potens eſt illud ſufferre. Nulla ars doceri pręſumitur, niſi priùs intēta meditatione diſcatur: ab imperitis ergò paſtorale magiſterium qua temeritate ſuſcipitur, quandò ars eſt artium, regimen animarum? Quis autem cogitationum vulnera, occultiora eſſe neſciat vulneribus viſcerum? Et tamen ſæpè, qui nequaquàm ſpiritualia præcepta cognouerunt,

C corde ſe medicos profiteri non metuunt, dum qui pigmentorum vim neſciunt, videri medici eānis erubeſcunt. Nam ſunt nonnulli, qui intra ſanctam Eccleſiam ſola ambitione honoris culmen appetunt regiminis, atque atteſtantè veritate primas ſalutationes in foro, primos in cœnis recubitus, primas in conuentionibus cathedras quærunt: qui ſuſceptum curæ paſtoralis officium, miniſtrare dignè tanto magis nequeunt, quanto ad humilitatis magiſteriū ex ſola elatione peruenerunt. Quos contra Dñs per prophetam queritur, dicēs: Ipſi regna- Oſeæ 8.

D uerūt, & non ex me: principes extiterunt, & ego ignoraui. Ex ſe nanque, & non ex arbitrio ſūmi rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, nequaquam diuinitùs vocati, ſed ſua cupiditate accenſi, culmen regiminis rapiunt plùs, quàm aſſequuntur, quos tamen internus iudex prouehit, & neſcit, quia quos permittendo tolerat, profectò per iudicium reprobationis ignorat. Paſtorū ergò imperitia, voce veritatis increpatur, cùm per prophetam dicitur: Ipſi paſtores ignorauerunt intelligentiam, & Eſa. 56. tenentes legem, neſciérunt me. Neſcire ergò

E ſi ab eis quæritur veritas, & neſcire ſe principatum neſcientium proteſtatur, quia profectò hi, qui ea quæ ſunt Domini, neſciunt, à Domino neſciuntur, Paulo atteſtante qui ait: Si quis 1. Cor. 4. autem ignorat, ignorabitur. Quæ nimirum paſtorum ſæpè imperitia meritis congruit ſubiectorum, qui quamuis lumen ſcientiæ ſua culpa exigente non habeant, diſtricto tamen iudicio agitur, vt per eorum ignorantiam hi etiam qui ſequuntur, offendant. Hinc nanq; in Euangelio per ſemetipſam veritas dicit: Si cæcus cæco ducatum præſtat, ambo in foueam Mat. 15. cadunt. Et ſunt nonnulli, qui ſolerti cura ſpiritalia præcepta perſcrutantur, ſed quę intelligendo

gendo penetrant, viuendò conculcant: repentè
docent, quæ non opere, ſed meditatione didi-
cerunt; & quod verbis prędicant, moribus im
pugnant. Vndè fir, vt cùm paſtor per abrupta
graditur, ad præcipirium grex ſeqnatur. Hinc
nanque per prophetam Dominus contra con-
temptibilem paſtorum ſcienriam queritur, di-
Ezec. 34. cens: Cùm ipſi limpidiſſimam aquam biberi-
tis, reliquam pedibus veſtris turbabatis, & o-
ues meæ quę conculcata pedibus veſtris fue-
rant, paſcebantur: & quæ pedes veſtri turba-
uerunt, hæc bibebant. Aquam quippe limpi-
diſſimam paſtores habent, cùm fluenta verita-
tis rectè intelligentes hauriunt: ſed eandem a-
quam pedibus turbare, eſt ſanctæ meditationis
ſtudia malè viuendo corrumpere. Aquam ſci-
licet eorũ pedibus turbatam oues bibunt, cùm
ſubiecti quique non ſectantur verba quæ audi-
unt, ſed ea ſola quæ conſpiciunt, exempla pra
uitatis imitantur. Hinc rurſùs Dominus pee
Eze.38. prophetam dicit: Facti ſunt domui Iſrael in of
fendiculũ iniquitatis. Nemo quippe ampliùs
in Eccleſia nocet, quàm qui peruersè agens,
nomen vel ordinem ſanctitatis habet. Refuge-
rent autem indigni quique tanti reatùs ponde
ra, ſi veritatis ſententiam ſollcita cordis aure
Matt. 18. penſarent, qui ait: Qui ſcandalizauerit vnum
de puſillis iſtis, melius erat ei vt ligaretur mo
la aſinaria in collo eius, & proijceretur in pro-
fundum maris. Per molam quippe aſinariam,
ſecularis vitę circuitus, & labor exprimitur:
& per profundum maris, extrema damnatio
deſignatur. Qui ergò ad ſanctitatis ſpeciem
deductus, vel verbo, vel exemplo cæteros de-
ſtruit, meliùs profectò fuerat, vt hunc ad mor-
tem ſub exteriori habitu terrena acta conſtrin-
gerent, quàm hunc ſacra officia in culpa cęte-
ris imitabilem demonſtrarent, quia nimirùm
ſi ſolus caderet, vtcunquè hunc tolerabilior in-
ferni pœna cruciaret. Sed quia vtrunque ne-
ceſſe eſt, & vt bonam vitam ſapientia illuſtret,
& ſapientiam bona vita commendet, vtrunq;
in hoc libro (ſi Dominus annuerit) digere-
mus, id eſt, vt ſciant hi qui in ſacris ordinibus
Eccleſię, aut iam Domino deſeruiunt, aut de-
ſeruituri erunt, quantæ eruditionis eis opùs ſit
in animo, & quàm ſobriæ vitæ in exemplo,
quantæq; virtutis & diſcretionis in docendo,
vt nec diſcordet vita prudentiæ, neque ſermo
diſſentiat diſciplinæ.

De eminentia ſacrarum Scripturarum, & ad quid omnis ſcientia referenda ſit. Cap. 2.

FVndamentum autem, ſtatus, & perfectio
prudentiæ, ſcientia eſt ſanctarum ſcriptu-
rarum, quæ ab illa incommutabili æternaque
ſapientia profluens, quæ ex ore altiſſimi pro-
dijt, primogenita ſcilicet ante omnem creatu-
ram Spiritus ſancti diſtributionis, p vaſa ſcri-
A pturæ lumen indeficiens, quaſi per laternas
orbi lucet vniuerſo, ac ſi quid aliud eſt, quod
ſapientiæ nomine ritè cenſeri poſſit, ab vno ſa-
pientiæ fonte deriuatum, ad eius reſpectat ori-
ginem. Quidquid enim veri à quocunque re-
peritur, à veritate verum eſſe per ipſam veri-
tatem dinoſcitur: & quicquid vbiquè boni in-
uenitur, à bonitate bonum eſſe deprehẽditur:
ſic & quicquid ſapientiæ à quoquam inueſtiga
B tur, à ſapientia ſapiens eſſe intelligitur. Nec
enim illa quæ in libris prudentium huius ſecu-
li, vera & ſapientia reperiuntur, alij quàm ve
ritati & ſapientię attribuenda ſunt, quia non
ab illis hæc primùm ſtatuta ſunt, in quorum di
ctis hæc leguntur, ſed ab æterno manentia ma-
gis inueſtigata ſunt, quantum ipſa doctrix &
illuminatrix omnium veritas, & ſapientia eis
inueſtigare poſſe conceſſit: ac ideò ad vnum
terminum cuncta referenda ſunt, & quæ in li-
bris gentilium vtilia, & quæ in ſcripturis ſacris
ſalubria inueniuntur, vt ad cognitionem per-
C fectam veritatis, & ſapientiæ perueniamus,
qua cernitur & tenetur ſummum bonum. Sum
mo autem bono aſſecuto & adepto, verè bea-
tus quiſque ſit, cùm ſumma ſapientia plenè &
perfectè in æternum perfruitur: quia ſine hac
ſapientia nemo fieri beatus poteſt, ſicut ipſa
veritas & ſapientia CHRISTVS ad patrẽ
loquens, teſtatur: Hæc eſt autem, inquit, vita Ioan. 17.
ęterna, vt cognoſcant te ſolum verũ DEVM,
& quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Conſequen-
ter autem hic intelligitur Spiritus ſanctus, qui
eſt patris filijq; tanquàm charitas conſubſtan-
tialis amborum. Tunc ergò cognitio Dei erit
D perfecta, quandò mors erit nulla. Tunc & bea-
titudo erit plena, quandò Dei clarificatio erit
ſumma. Sed priùs hìc quodammodò clarifi-
catur Deus, dum per fidem credentium, & ſan
ctarum ſcripturarum manifeſtationem in tota
mundi latitudine prædicatur. Nunc enim vi- 1. Cor. 13.
demus enim per ſpeculum in ænigmate, tunc
autem facie ad faciem: nunc cognoſcimus ex
parte, tunc autem cognoſcemus, ſicut & co-
gniti ſumus.

E *Quibus obſcuritatibus Scriptura ſacra ſit inuoluta, & quòd eam temerè alicui legere non liceat. Cap. 3.*

IGitur ſcriptura diuina, qua tantis morbis
humanarum voluntatũ ſubuenitur, ab vna
lingua profecta, qua opportunè potuit per or-
bem terrarum diſſeminari, per varias interpre
tum linguas longẽ lateque diffuſa eſt, vt inno-
teſceret gentibus ad ſalutem. Quam legentes,
nihil appetunt aliud, quàm cogitationes volũ-
tatemq; illorum, à quibus conſcripta eſt, inue-
nire, & per illas voluntatẽ Dei ſecundùm quã
tales homines locutos credimus. Sed multis
& multiplicibus obſcuritatibus & ambiguita-
tibus decipiuntur, qui temerè legunt, aliud pro

alio

alio ſentientes, quibuſdam autem locis quid vel falsò ſuſpicentur, non inueniunt, ità obſcurè dicta quædam, denſiſſimam caliginem obducunt. Quod totum prouiſum eſſe diuinitùs non dubito, ad edomandam labore ſuperbiam, & intellectum à faſtidio renouandum, cui facilè inueſtigata plerunque vileſcunt. Sũt enim in diuinis libris plurima loca tropicis locutionibus difficilia: ſunt quoquè multa rerũ magnitudine eximia, atque ideò neceſsè eſt, vt & ſenſus & ingenij ſagacitate inueſtigẽtur, & ſecundùm ſuam ſignificantiam inueſtigata intelligantur, & pro ſuì dignitate intellecta venerentur. Nemo enim ambigit, per ſimilitudines libentius quæque cognoſci, & cùm aliqua difficultate quæſita, multo gratiùs inueniri. Qui enim prorsùs non inueniunt quod quærunt, fame laborant: qui autem non quærunt, quia in promptu habent, faſtidioſè perinarceſcunt. In vtroque autem languor cauendus eſt. Magnificè ergò & ſalubriter Spiritus ſanctus ità ſcripturas ſanctas modificauit, vt lucis apertioribus fami occurreret, obſcurioribus autem faſtidia detergeret. Nihil autem ferè de illis obſcuritatibus eruitur, quod non planiſſimè dictum alibì reperiatur.

De Gradibus Sapientiæ & Charitatis. Cap. 4.

ANte omnia enim opùs eſt ei qui deſiderat ad ſapientiæ peruenire culmen, Dei timore conuerti, ad cognoſcendam eius voluntatẽ, quid nobis appetendum fugiendomq; præcipiat. Timor autẽ iſte cogitationem de noſtra mortalitate, & de futura morte neceſsè eſt incutiat, & quaſi clauatis carnibus, omnes ſuperbiæ motus ligno crucis affigat. Deindè miteſcere opùs eſt pietate, neq; contradicere diuinæ ſcripturæ ſiue intellectæ, ſi aliqua vitia noſtra percutit, ſiue non intellectæ, quaſi nos meliùs ſapere, meliusq; percipere poſſimus. Sed cogitare potiùs, & credere id eſſe melius & verius, quod ibì ſcriptum eſt, etiàm ſi lateat, quàm id quod nos per noſipſos ſapere poſſumus. Poſt iſtos duos gradus timoris atq; pietatis, ad tertium venitur ſcientiæ gradum, de quo nunc agere conſtitui. Nam in eo ſe exercet omnis diuinarum ſcripturarum ſtudioſus, nihil in eis aliud inuenturus, quàm diligendum eſſe Deũ propter Deum, & proximum propter Deum: & illum quidem ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, proximum verò tamquàm ſeipſum, id eſt, vt tota proximi dilectio, ſicut etiã noſtri, referatur in Deum. Quiſquis ergò ſcripturas ſacras vel quamlibet partem earum intelligere ſibi videtur, ità vt eo intellectu non ædificet iſtam geminam charitatẽ Dei & proximi, nondùm intellexit quemadmodùm oportebat eum ſcire. Itaq; tria hæc ſunt, quibus & ſcientia omnis, & prophetia militat, fides, ſpes, charitas: ſed fidei ſuccedit ſpes, & ſpei ſuccedit beatitudo, charitas autem etiam iſtis decedentibus augebitur potius. Cùm ergò quatuor diligenda ſunt, vnum quod ſuper nos, id eſt, Deus: alterum, quod nos ſumus, id eſt, anima ad imaginem Dei creata: tertium, quod iuxta nos eſt, id eſt, alter homo: quartum quod infra nos, id eſt, corpus, de ſecundo & quarto nulla præcepta danda erant. Quantumlibèt enim homo eacidat à charitate, remanet illi tamen dilectio ſui, & dilectio corporis ſui, reſtabat vt de illo quod ſupra nos eſt, & de illo quod iuxta nos eſt, præcepta ſumeremus: Diliges (inquit) Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & reliqua. Omnis quippe homo, inquantùm homo eſt, diligendus eſt propter Deum: Deus verò propter ſeipſum. Ampliùs quiſque Deum debet diligere quàm ſeipſum: item ampliùs alios homo diligeodus eſt quàm corpus noſtrum, quia propter Deum omnia iſta diligenda ſunt, & poteſt oobiſcum alius homo Deo perfrui, quod non poteſt corpus, quia corpus per animam viuit, qua fruimur Deo. Omnes autem homines æquè diligendi ſunt: ſed cùm omnibus prodeſſe non poſſimus, his potiſſimùm conſulendum eſt, qui locorum & temporum vel quarumlibet rerum opportunitatibus conſtrictiùs nobis, quaſi quadam ſorte, iunguntur. Velle tamen debemus, vt omnes homines nobiſcum diligant Deum, & totum quòd eos vel adiuuamus, vel adiuuamur ab eis, ad vnum illum finẽ referendum eſt. Iure enim continuatur ſcientiæ charitas, quia ſolummodò ſcientiæ fructus in charitate conſiſtit. Sciẽtia (ait Apoſtolus) inflat, charitas verò ædificat. [1.Cor.8.] Si ergò appetendũ eſt quod inflat, multo magis quod ædificat, vt cùm ſciamus voluntatem Dei, diligamus obedire Deo, vt perueniamus ad Deũ. Nam iſta ſcientia bonæ ſpei, non ſe hominem iactantem, ſed lamentantem facit, quo affectu impetrat ſedulis precibus cõſolationem diuini adiutorij, nè deſperatione frangatur, & eſſe incipit in quarto gradu, hoc eſt, fortitudinis, quæritur & ſititur iuſtitia; hoc enim affectu ab omni mortifera iocunditate rerum tranſeuntium ſeſe extrahit, & indè ſe auertens, conuertit ad dilectionem æternorum, immutabilem ſcilicet vnitatem, eandemque trinitatem, quam vbì adſpexerit quantùm poteſt, in longinquo radiantem, ſuiq; adſpectùs infirmitate ſuſtinere ſe illam lucem non poſſe perſenſerit, inquinto gradu, hoc eſt, in conſilio miſericordiæ purgat animam tumultuantem quodammodò atque obſtrepentem ſibi de appetitu inferiorum conceptis ſordibus. Hic verò ſe in dilectione proximi non ignauiter exercet, in eaq; perficitur, & ſpe iam plenus atque integer viribus, cùm peruenerit vſque ad inimici dilectionem, aſcendit in ſextũ gradum, vbì iam ipſum oculum purgat, quo videri Deus poteſt ab eis, qui huic ſeculo moriuntur: nam intantùm vident, inquantùm moriuntur huic ſeculo: inquantùm autem huic

viuunt,

viuunt, non vident: & ideò quamuis iã certior, & non ſolùm tolerabilior, ſed etiam iocundior ſpecies lucis illius incipit apparere in ænigmate: adhuc tamen & per ſpeculú videri dicitur, quia magìs ꝑ fidẽ quàm per ſpeciẽ ambulatur, cùm in hac vita peregrinamur, quamuis conuerſationem habeamus in cælis. In hoc autem gradu ità purgat oculú cordis, vt veritati nec ſeipſum quidem præferat, vt conferat proximum, ergò nec ſeipſum, quia nec illum quem diligit ſicut ſeipſum. Erit ergò iſte ſanctus tam ſimplici corde, atq; mundato, vt neq; hominibus placendi ſtudio detorqueatur à vero, nec reſpectu deuitandorum quorumlibet incommodorum ſuorum quæ aduerſantur huic vitæ. Talis filius ad ſapientiam aſcendit, quæ vltima & ſeptima eſt, qua pacatur tranquilluſque perfruitur. Initium enim ſapientiæ, timor Domini. ab illo enim vſque ad ipſam, per hos gradus aſcenditur & venitur.

Quòd is qui ad ſapientiæ integritatem peruenit, ad charitatis perfectionem perueniat. Cap. 5.

QVicunq; igitur ad ſapientię culmen peruenit, ad faſtigium charitatis perueniat neceſsè eſt, quia nemo perfectè ſapit, niſi is qui perfectè diligit. Quãdò enim quis per gradus ſuprà dictos ad ſapientiæ plenitudinẽ ſtudet peruenire, nihil aliud agit, niſì vt ad perfectionem charitatis perueniat; & quantum proficit in ſapientia, tantum proficit in charitate. Prędiximus enim quòd in * cognitione
* cogitatione.
perfecta ſapientiæ, beatitudo vera conſiſteret: hoc idem dicimus & de charitate, quia in dilectione perfecta charitatis, beatitudo ſumma conſiſtit. Nam creator omnium Deus, qui beatitudo noſtra eſt, vtrorumque nomine æqualiter nuncupatur, ſicut in libro Sapientiæ de eo
Sap. 7.
ſcriptum eſt: Omnium, inquit, artifex docuit me ſapientia. Eſt enim illa ſpiritus intellectũs, ſanctus, vnicus, & reliqua. Et Apoſtolus Ioannes: Deus, inquit, charitas eſt: & qui manet
1. Ioan. 4.
in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Nã Saluator in Euangelio ſapientiam & charitatem vnum eſſe intelligi volens, ad Patrem dixit: Pater iuſte, mundus te non cognouit, ego
Ioan. 17.
autem te cognoui, & hi cognouerunt, quia me miſiſti, & notum feci eis nomen tuum, & notú faciam, vt dilectio qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis. Quiſquis ergò percipit plenam notitiam Dei, ſimul habet in ſe perfectam dilectionem Dei: & his ambobus fruens, æternã beatitudinem adepto ſummo bono tenebit.

De modo legendi ſacras Scripturas. Cap. 6.

SEd nos his ità prelibatis, ad tertium illum gradum, id eſt, ſcientiam, conſiderationẽ
A referamus: de quo diſſerere quod Dominus ſuggeſſerit, atq; tractare inſtituimus. Erit igitur diuinarum ſcripturarum ſolertiſſimus indagator, qui primò totas legerit, notaſq; habuerit, & ſi nondùm intellectu, iam tamen lectione, dumtaxàt eas, quæ appellantur Canonicæ: nam cęteras ſecuriùs legat, fide veritatis inſtructus, nè præoccupent imbecillum animum, & periculoſis mendacijs atque phantaſmatibus eludentes, præiudicent aliquid contra ſanam intelligentiam. In Canonicis autem ſcripturis Eccleſiarũ catholicarum quàm plu-
B rium auctoritatem ſequatur, inter quas ſanè illæ ſunt, quæ Apoſtolicas ſedes habere, & Epiſtolas accipere meruerunt. Tenebit igitur húc modum in ſcripturis canonicis, vt eas quæ ab omnibus accipiuntur Eccleſijs Catholicis, præponat eis, quas quidam non accipiunt: in eis verò quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas quas plures grauioreſq; accipiunt, eis, quas pauciores minoriſq; auctoritatis Eccleſiæ tenent. Si autẽ alias inuenerit à pluribus, alias à grauioribus haberi, quanquàm hoc inuenire non poſſit, æqualis tamen auctoritatis
C eas habendas puto: totus autem canon ſcripturarum, in quo iſtam conſiderationem verſandam dicimus, his libris continetur (vt breuiter dicam) veteris teſtamenti, 45. noui autẽ, 27. qui ſunt 72. Quorum omnium nomina & ſeriem & auctoritatem, quia in ſuperiori libro, quantùm potui, deſcripſi, non neceſsè credimus iterare.

De Canone Hebræorum, quomodò apud eos tripartitus eſt ordo diuinarum
D
ſcripturarum. Cap. 7.

NOtandum tamen, quòd Hebræi vetus teſtamentum, Eſdra auctore, iuxta numerum literarum ſuarum in 22. libris accipiunt, diuidentes eos in tres ordines, legis ſcilicet, prophetarum, & hagiographorum. Primus ordo legis in quinq; libris accipitur, quorum primus eſt Bereſith, qui eſt Geneſis. Secundus Veelleſemoth, qui eſt Exodus. Tertius Vaijcra, qui eſt Leuiticus. Quartus Vaiedabber, qui eſt Numerus. Quintus Ellehaddebarim,
E quod eſt Deuteronomium. Hi ſunt quinq; libri Moyſis, quos Hebræi Thorath, Latini legẽ appellant: propriè autem lex appellatur, quę per Moyſen data eſt. Secundus ordo prophetarum, in quo continentur libri octo, quorum primus Ioſue Ben Nun, qui Latinè, Ieſu Naue dicitur. Secundus Sophthim, qui eſt Iudicum. Tertius Samuel, qui eſt Regum primus. Quartus Melachim, qui eſt Regum ſecundus, Quintus Eſaias. Sextus Hieremias. Septimus Ezechiel. Octauus Thereaſar, qui dicitur duodecim prophetarum, qui libri quia ſibi pro paruitate adiuncti ſunt, pro vno accipiuntur. Tertius ordo hagiographorum, id eſt, ſancta

ſcriben-

ſcribentium, in quo ſunt libri nouem, quorum A primus Iob, ſecundus Pſalterium, qui in quinque inciſionibus diuiditur: tertius * Miſſeleth; * Miſſe. quod eſt Prouerbia Salomonis: quartus Choëleth, qui eſt Eccleſiaſtes: quintus Siraſirim, quod eſt Canticum Canticorum: ſextus Daniel, ſeptimus Dibrehaiamim, quod eſt verba dierũ, id eſt, Paralipomenon: octauus Eſdras: nonus eſt Heſter, qui ſimul omnes 5. & 8. & 9. fiunt 22. ſicut ſuperiùs ſunt cõprehenſi. Quidam autem Ruth, & Cinoth, quod Latinè dicitur lamentatio Hieremiæ, hagiographis adijciunt, & vigintiquatuor volumina veteris teſtamenti faciunt, iuxta 24. ſeniores, qui ante conſpectum Dei aſſiſtunt. Iſti ſunt libri, qui apud Hebræos canonicam auctoritatem habent. Quartus eſt apud nos ordo veteris teſtamenti, eorum librorum qui in Canone Hebraico non ſunt, quorum primus, Sapientiæ liber eſt: ſecundus, Eccleſiaſticus: tertius, Tobiæ: quartus, Iudith: quintus & ſextus, Machabæorum, quos licèt Iudæi inter apocrypha ſeparent, Eccleſia tamen Chriſti inter diuinos libros honorat & prædicat. In nouo autem teſtamento duo ſunt ordines: primus Euangelicus, in quo ſunt Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes: ſecundus Apoſtolicus, in quo ſunt Epiſtolæ Apoſtolorum Petri, Iacobi, Ioannis, Iudæ & Pauli: & liber Actus Apoſtolorum, & Apocalypſis. In his omnibus libris timentes Deum & pietate manſueti, quærunt voluntatem Dei, cuius operis & laboris prima obſeruatio eſt, vt diximus, noſſe iſtos libros, & ſi nondùm ad intellectum, legendo tamen vel mandare memoriæ, vel omninò incognitos non habere. Deindè illa, quæ in eis apertè poſita ſunt, vel præcepta viuendi, vel regulæ credendi, ſolertiùs diligentiùsque inueſtiganda ſunt: quæ tanto quiſque plura inuenit, quanto eſt intelligentia capacior. In his enim quæ apertè in ſcripturis poſita ſunt, inueniuntur illa omnia quæ continent fidem, mores viuendi, ſpem ſcilicet atq; charitatem: cùm verò facta quadam familiaritate cum ipſa lingua diuinarum ſcripturarũ, in ea quæ obſcura ſunt, aperienda & diſcutienda pergendum eſt, vt ad obſcuriores locutiones illuſtrandas, de manifeſtioribus ſumantur exempla, & quædam certarum ſententiarum teſtimonia, dubitationem incertis auferant: in qua re memoria valet pluriműm, quæ ſi defuerit, non poteſt his præceptis dari.

Undè ſit, quòd non intelliguntur quæ ſcripta ſunt. Cap. 8.

DVabus autem cauſis nõ intelliguntur quæ ſcripta ſunt, ſi aut ignotis, aut ambiguis ſignis obteguntur. Sunt autem ſigna propria vel tranſlata. Propria dicuntur, cùm his rebus ſignificandis adhibentur, propter quas ſunt inſtituta, ſicut dicimus bouem, cùm intelligimus pecus, quod omnes nobiſcum Latinæ linguæ A homines hoc nomine vocant: Tranſlata ſunt, cùm & ipſæ res, quas proprijs verbis ſignificamus, ad aliquid aliud ſignificandum vſurpantur, ſicut dicimus bouem, & per has duas ſyllabas intelligimus pecus, quod iſto nomine appellari ſolet: ſed rurſùs per illud pecus intelligimus Euangeliſtam, quem ſignificauit ſcriptura, interpretante Apoſtolo & dicente: Bouẽ 1. Cor. 9. triturantem non infrenabis. Ad propria autẽ ſigna pertinent verba, quæ prorſùs inter homines obtinuerunt principatum ſignificandi, quæcunque animo concipiuntur, ſi ea quiſq; prodere velit. B Sed quia verberato aere ſtatim trãſeunt, nec diutiùs manent, quàm ſonant, inſtituta ſunt per literas ſigna verborum, & ita voces oculis oſtenduntur, nõ per ſeipſas, ſed per ſigna quædam ſua. Iſta ſigna ergò non potuerunt communia eſſe omnibus gentibus, peccato quodã diſſenſionis humanæ, cùm ad ſe quiſque principatum rapit, cuius ſuperbiæ ſignum eſt erecta illa turris in cęlum, vbi homines im- Gen. 11. pij non ſolùm animos, ſed etiam voces diſſonas habere meruerunt. Sed gratia Dei miſericorditer prouiſum eſt, vt ſcriptura diuina quę C in prima illa lingua, qua homines primi locuti ſunt, primitùs conſcripta eſt, ab ipſa per varia interpretum officia ad notitiam hominum deferretur, nè humana miſeria fame verbi Dei deficiens, ſine remedio in ęternum periret, ſeruato tamen ordine, quia maximè canon cõuenit harum ſcripturarũ illis tribus linguis, quæ in cruce redemptoris & ſaluatoris noſtri dedicatæ ſunt, Hebræa videlicet, Græca & Latina, ad inſinuandam ſanctæ Trinitatis fidem, in tribus mundi partibus tripertito humano generi principaliter commendari: vt ex his vnaquæq; D gens & natio propriæ linguæ adminiculo, intellectum ſibi ſalubrem attraheret, interpretando ac colloquendo ſenſum eundem canonicum proprijs verbis. Sed quia prædiximus, quòd aut in ignotis ſignis, aut in ambiguis hæreret intellectus, vt non facilè intelligerentur quæ ſcripta ſunt de ambiguis ſignis pòſt loquemur: nũc de incognitis agimus. Agere enim decreuimus vt ſi Dominus vellet, quæcunq; in prædictis duobus ſignis neceſſaria eſſent ad diſcendum nobis, diſtributo ordine modoque diſpoſito, quantùm poſſemus, conſcriberemus: vndè oportebat, vt de ignotis proprijs ſignis priùs a- E geremus, in quibus radix & initium diſcendi conſiſtit. Deindè de ignotis tranſlatis, in quibus ſubtilitas & vtilitas lectionis habetur, poſtea verò de ambiguis ſignis proprijs atq; trãſlatis, quibus ad purum elicitis, & ſecundùm veritatem inuentis, firmitas & integritas lectionis generatur.

De ignotis ſignis proprijs. Cap. 9.

IGnotorum autem ſignorum duæ formę sũt, quantùm ad verba pertinet: nanq; aut ignotum verbum facit hęrere lectorem, aut ignota

locutio,

A locutio, quæ ſi ex alienis linguis veniunt, aut quærenda ſunt ab earum linguarum hominibus, aut linguæ eædem, ſi aut ocium eſt, aut ingenium, ediſcendæ; aut plurium interpretũ conſulenda collatio eſt. Si autem ipſius linguæ noſtræ, id eſt, Latinæ, aliqua verba locutionesq́ue ignoramus, legendi conſuetudine audiendiq; innoteſcunt. Nulla ſanè ſunt magis mandanda memoriæ, quàm illa verborum locutionumq́ue genera, quæ ignoramus, vt cùm peritior occurrerit, de eo quæri poſſint: vel talis B lectio, quæ vel præcedentibus, vel conſequentibus, vel vtriſque oſtendat, quam vim habeat, quidve ſignificet quod ignoramus, facilè ad iuuante memoria poſſimus aduertere & diſcere. Debet autem ſtudere is qui propriorum ſignorum peritus eſſe vult, id eſt, quantùm ad ſermones pertinet, vt & certam cognoſcat vim verborum, & proprium ſciat modum locutionum, quod à Grammaticis & Rhetoribus non mediocriter diſcere, qui vult, valet.

De Tranſlatis ignotis. Cap. 10.

IN tranſlatis verò ſignis, ſi qua fortè ignota cogunt hærere lectorem, partìm linguarum notitia, partim rerum inueſtiganda ſunt: aliquid enim ad ſimilitudinem valet, & proculdubiò ſecretum quiddam inſinuat. Siloa piſcina Ioan. 9. vbì faciem lauare iuſſus eſt, cui oculos Dñs luto de ſputo facto inunxerat, quod tamen nomen linguæ incognitæ niſi Euangeliſta interpretatus eſſet, tam magnus intellectus lateret: ſic etiam multa quæ ab auctoribus eorundem librorũ interpretata non ſunt nomina Hebræa, D non eſt dubitandum habere non paruam vim atq; adiutorium ad ſoluenda ænigmata ſcripturarum, ſi quis ea poſſit interpretari. Quod nõnulli eiuſdem linguę periti viri, non ſanè paruum beneficium poſteris cõtulerunt, qui ſeparata de ſcripturis eadẽ omnia verba interpretati ſunt, & quid ſit Adam, quid Eua, quid Abraham, quid Moyſes: ſiue etiam locorum nomina, quid ſit Hieruſalẽ, vel Sion, vel Iericho, vel Libanus, vel Iordanis, & quæcunq; alia in illa nobis ſunt incognita nomina: quibus apertis & interpretatis, multæ in ſcripturis figura- E tæ locutiones manifeſtantur. Rerum autem ignorãtia facit obſcuras figuratas locutiones, cum ignoramus vel animaliũ, vel lapidum, vel herbarum naturas, aliarùmve rerum, quæ plerunq; in ſcripturis ſimilitudinis alicuius gratia ponuntur. Nam & de ſerpente, quod notũ eſt, totum corpus eum pro capite obijcere ferientibus, quantùm illuſtrat ſenſum illum, Matth. 10. quòd Dominus iubet aſtutos nos eſſe ſicut ſerpentes, vt ſcilicet pro capite noſtro, quod eſt Chriſtus, corpus potiùs perſequentibus offeramus, nè fides Chriſtiana tamquàm necetur in nobis, ſi parcentes corpori, negemus Deum. Vel illud quod per cauernæ anguſtias coarctatus, depoſita veteri tunica, veſtes nouas accipere dicitur, quantùm concinit ad imitandam ipſam ſerpentis aſtutiam, exuendumq́ue veterem hominem, ſicut Apoſtolus dicit, vt induamur nouo: & exeundum per anguſtias, dicente Domino, Intrate per anguſtam portã. Coloſſ. 3. Matt. 7. Vt ergò notitia naturę ſerpẽtis illuſtrat multas ſimilitudines, quas de hoc animante ſcriptura dare conſueuit, ſic ignorantia nonnullorũ animalium, quæ non minùs per ſimilitudines cõmemorat, impedit plurimùm intellectorem: B ſic lapidum, ſic herbarum, vel quæque tenentur radicibus. Nam & carbũculi notitia, quòd lucet in tenebris, multa illuminat, etiam obſcura librorum, vbicunquè propter ſimilitudinem ponitur: & ignorantia berylli vel adamãtis, claudit plerunquè intelligentiæ fores: nec aliam ob cauſam facile eſt intelligere, pacem perpetuam ſignificari oleæ ramulo, quem rediens ad arcam columba pertulit, niſì quia nouimus & olei lenem contactum, non facilè alieno humore corrumpi, & arborem ipſam fron- C dere perenniter. Multi autem per ignorantiã hyſſopi, dum neſciunt quam vim habeat, vel ad purgandum pulmonem, vel ad ſaxa radicibus penetranda, cùm ſit herba breuis atque humilis, omninò inuenire non poſſunt dictum: Pſal. 50. Aſperges me hyſſopo, & mundabor. Numerorum etiam imperitia, & muſicarum rerum ignorantia, multa faciunt non intelligi tranſlatè ac myſticè poſita in ſcripturis: de quibus quandò de ſingulis diſciplinis diſputabimus, apertiùs ediſſeremus, de ambiguis ſignis nunc dicturi.

De Ambiguis ſignis quomodò conſtant. Cap. 11.

D AMbiguitas autem ſcripturæ, aut in verbis proprijs eſt, aut in tranſlatis: ſed cum verba propria faciunt ambiguam ſcripturam, primò videndum eſt, nè malè diſtinxerimus, aut pronunciauerimus. Cùm ergò adhibita intentio incertum eſſe præuiderit, quomodò diſtinguendum aut quomodò pronunciandũ ſit, conſulat regulam fidei, quam de ſcripturarum planioribus locis & Eccleſię auctoritate percepit. Aug. cap. 2. lib. 3. de Doctrina Chri. Quòd ſi ambæ vel etiam omnes, ſi plures fue- E rint partes ambiguitatis, ſecundùm fidem ſonuerint, textus ipſe ſermonis à pręcedentibus & conſequentibus partibus, quæ ambiguitatẽ illam in medio poſuerunt, reſtat conſulendus: vt videamus cuiuſ ſententiæ de pluribus quę ſe oſtendunt, ferat ſuffragium, eamq́ue ſibi cõtexi patiatur. Iam nunc exempla conſidera: Illa hęretica diſtinctio: In principio erat verbũ, Ioan. 1. & verbũ erat apud Deum, & Deus erat: Vt alius ſit ſenſus, Verbũ hoc erat in principio apud Deum, non vult verbum Deum confiteri: ſed hoc regula fidei refellendum eſt, qua nobis de Trinitatis æqualitate præſcribitur, vt dicamus, Et Deus erat verbum. Deindè ſubiungamus, Hoc erat in principio apud Deum. Illa verò diſtinctionis ambiguitas, neutra parte

reſiſtit fidei: & ideò textu ipſo ſermonis diju- A
dicanda eſt, vbi ait Apoſtolus: Et quid eligam
ignoro. Compellor autem ex duobus, concu-
piſcentiā habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto.
multo enim magis optimum: Manere in carne,
neceſſarium propter vos. Incertū enim, vtrùm
ex duobus, concupiſcentiam habens, an, com-
pellor autem ex duobus, vt illud adiungatur,
concupiſcentiam habens diſſolui, & eſſe cum
Chriſto. Sed quoniā ità ſequitur, multò enim
magis optimum, apparet eum eius optimi di-
cere ſe habere concupiſcentiam, vt cùm ex duo
bus compellatur, alterius tamen habeat concu B
piſcentiam, alterius neceſſitatem: concupiſcen-
tiam ſcilicet, eſſe cum Chriſto: neceſſitatē, ma-
nere in carne. Quę ambiguitas vno conſequen
ti verbo diiudicatur, quod poſitum eſt, enim.
Quam particulam qui abſtulerunt interpre-
tes, illa potiùs ſententia ducti ſunt, vt non ſo-
lùm compelli ex duobus, ſed etiam duorum ha
bere concupiſcentiā videretur. Sic ergò diſtin-
guendum eſt: Et quid eligam, ignoro. Compel-
lor autem ex duobus: quam dictionem ſequi-
tur, concupiſcentiam habens diſſolui, & eſſe cū
Chriſto: & tanquàm quęreretur, quarè huius C
rei potiùs habeat concupiſcentiā, multo enim
magis optimum, inquit. Cur autem è duobus
compellitur? quia manendi eſt neceſſitas, quā
ità ſubiecit: Manere in carne, neceſſarium pro
pter vos. Vbi neque ſcripto fidei, neq; ipſius
ſermonis textu, ambiguitas explicari poteſt,
nihil obeſt ſecundùm quamlibet earum, quæ
oſtenduntur, ſententiam diſtinguere licet,
veluti eſt illa ad Corinthios: Has ergò haben-
tes promiſſiones, chariſſimi, mundemus nos
ab omni coinquinatione carnis & ſpiritùs, per-
ficientes ſanctificationem in timore Dei. Du- D
bium eſt quippe, vtrum mundemus nos ab om-
ni coinquinatione carnis & ſpiritus, ſecundùm
illam ſententiam, vt ſit ſancta corpore & ſpiri-
tu: an, mundemus ab omni coinquinatione car
nis: vt alius ſit ſenſus, & ſpiritùs perficientes
ſanctificationem in timore Dei. Tales ergò di
ſtinctionum ambiguitates, in poteſtate legen-
tis ſunt. Quæcunq; autem de ambiguis diſtin-
ctionibus diximus, eadem obſeruanda ſunt, &
in ambiguis pronunciationibus: quæ ſi lecto-
ris perturbantur incuria, aut regulis fidei cor-
rigantur, aut præcedentis vel conſequentis cū E
textione ſermonis. Quòd ſi neutrum horum
adhibetur ad correctionē, nihilominùs dubiæ
remanebunt: vt quolibet modo lector pronun
ciauerit, non ſit in culpa. Quali autem voce ꝓ
nuncietur illud, quod Nathanael dixit, A Na-
zareth poteſt aliquid boni eſſe, ſiue affirman-
tis, vt illud ſolùm ad interrogationem pertine-
at quod ait, A Nazareth? ſiue totum cum du-
bitatione interrogantis, non video quomodò
diſcernatur. Vterque autem ſenſus fidem non
impedit.

Philip. 1.

2. cor. 7.

Ioan 1.

De ambiguis proprijs ſiue tranſlatis.
Cap. 12.

Rariſſimè ergò & difficillimè inueniri po-
teſt ambiguitas in proprijs verbis, quan-
tùm ad libros diuinarum ſcripturarū ſpectat,
quam nō aut circunſtantia ipſa ſermonis qua
cognoſcitur ſcriptorum intentio, aut interpre-
tum collatio, aut præcedentis linguæ ſoluat in
ſpectio. Nam quod ſcriptum eſt, Non eſt ab- Pſal. 138.
ſconditum os meum, quod feciſti in abſcondi-
to, non elucet legenti, vtrùm correpta litera
os pronunciet, an producta. Si enim corripiat,
ab eo quod ſunt oſſa: ſi autem producat, ab eo
quod ſunt ora, intelligitur numerus ſingularis.
Sed talia linguæ præcedentis inſpectione diju- 2. cor. 13.
dicantur. Nam in Græco non στόμα, ſed ὀστέον
poſitum eſt. Item illud Apoſtoli. Quæ prædico
vobis, ſicut prædixi: quoniam qui talia agunt,
regnum Dei non poſſidebunt. Si tantummo-
dò dixiſſet, quæ prędico vobis: neque ſubiun-
xiſſet, prædixi: dubiū eſſet, vtrùm in eo quod
dixit, prædico, producenda an corripienda eſ-
ſet ſyllaba media: nunc autem manifeſtum eſt,
producendam eſſe: non enim ait, ſicut prædi- C
caui, ſed, ſicut prædixi. Sed quia hæc rarò (vt
prædiximus) verba inueniuntur, quæ non faci-
lem habeant ſolutionem, ad verborum tranſla
torum ambiguitates ſtylum vertamus, quæ nō
mediocrem curam induſtriamq; deſiderant.
Nam in principio cauendum eſt, nè figuratam
locutionem ad literam accipias. Ad hoc enim 2. cor. 3.
pertinet quod ait Apoſtolus: Litera occidit,
ſpiritus autem viuificat. Neque vlla mors ani-
mę congruentius appellatur, quàm cùm id eti-
am quod in ea beſtias antecellit, hoc eſt, intel-
ligentia carni ſubijcitur, ſequendo literā. Qui D
enim ſequitur literam, tranſlata verba ſicut
propria tenet, neq; illud quod proprio verbo
ſignificatur, refert ad aliam ſignificationem.
Et ea eſt miſerabilis animæ ſeruitus, ſigna pro
rebus accipere, & ſupra creaturam corpoream
oculum mentis ad hauriendum æternum lumē
leuare non poſſe. Quæ tamen ſeruitus in Iuda-
ico populo longè à cæterarum gentium more
diſtabat: quandoquidem rebus temporalibus
ità ſubiugati erant, vt vnus eis in omnibus cō-
mendaretur Deus. Gentes autē ſimulacra ma- E
nufacta deos habebant: & ſi quandò aliqui eo-
rum illa tamquàm ſigna interpretari conaban-
tur, ad creaturam colendam venerandamque
referebant. Sed ab hac vtraq; ſeruitute, veni-
ens Chriſtus veritatis ſuæ luce mundū illumi-
nans, omnes in ſe credētes veraciter liberauit.

Modus inueniendi, vtrùm locutio pro-
pria ſit, an tranſlata. Cap. 13.

Hvic autem obſeruationi, qua cauemus ſi
guratam locutionem, id eſt, tranſlatam
quaſi propriā ſequi, adiungenda etiam illa eſt,
nè propriam quaſi figuratā velimus accipere.
Demon-

Demonſtrandus eſt igitur priùs modus inueni
endæ locutionis, propriáne an figurata ſit: &
iſte omninò modus eſt, vt quicquid in ſermo-
ne diuino neque ad morum honeſtatem, neq;
ad fidei veritatem propriè referri poteſt, figu-
ratum eſſe cognoſcas. Morum honeſtas, ad di-
ligendum Deum & proximum: fidei veritas,
ad cognoſcendum Deum & proximum perti-
net: ſpes autem ſua cuique eſt in conſcientia
propria, quemadmodùm ſe ſentit ad dilectio-
nem Dei & proximi cognitionemq; proficere.
Non enim præcipit ſcriptura niſi charitatem:
B nec culpat niſi cupiditatem: & eo modo infor-
mat mores hominum. Charitatem voco motũ
animi ad fruendum Deo propter ipſum, & ſe
atque proximum propter Deum. Cupiditatẽ
autem, motum animi ad fruendum ſe & proxi-
mo, & quolibet corpore non propter Deum.
Quod autem agit indomita cupiditas ad cor-
rumpendum animum & corpus ſuum, flagitiũ
vocatur: quod autem agit vt alteri noceat, fa-
cinus dicitur. Et hæc ſunt duo genera omnium
peccatorũ: ſed flagitia priora ſunt: quæ cùm
exinaniuerint animum, & ad quandam egeſta-
C tẽ perduxerint, in facinora proſilitur: quibus
remoueantur impedimenta flagitiorũ, aut ad-
iumenta quærantur. Itẽ quod agit charitas,
quòd ſibi proſit, vtilitas eſt: quod autem agit
vt proſit proximo, beneficentia nominatur. Et
hìc præcedit vtilitas: quia nemo poteſt ex eo
quod nõ habet, prodeſſe alteri. Quanto autem
magìs regnũ cupiditatis deſtruitur, tanto cha-
ritatis augetur. Quicquid ergò aſperũ & quaſi
ſæuũ factu dictúq; in ſanctis ſcripturis legitur,
ex perſona Dei vel ſanctorũ eius, ad cupidita-
tis regnũ deſtruendũ valet. Quod ſi perſpicuè
D ſonat, non eſt ad aliud referendum, quaſi figu-
ratè dictũ ſit, ſicuti eſt illud Apoſtoli: Theſau-
Rom. 2. rizaſti tibi, inquit, iram in die iræ, & reuelatio
nis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuiq; ſecun
dùm opera ſua: & reliqua. Ergò in locutioni-
bus figuratis regula ſit huiuſmodi, vt tam diù
verſetur diligenti cõſideratione quod legitur,
donèc ad regnum charitatis interpretatio per-
ducatur: Si autem hoc iam propriè ſonat, nulla
putetur figurata locutio. Si præceptiua locutio
eſt, *aut* flagitiũ aut facinus vetans, vtilitatem
aut beneficentiam iubens, non eſt figurata. Si
E autẽ flagitium aut facinus videtur iubere, aut
vtilitatem & beneficentiã vetare, figurata eſt.
Ioan 6. Niſi manducaueritis, inquit, carnem filij ho-
minis, & ſanguinẽ eius biberitis, non habebitis
vitam in vobis. Facinus vel flagitiũ videtur iu-
bere. Figurata ergò eſt, præcipiens paſſioni Do
mini eſſe communicandum: & ſuauiter atq; vti-
liter recolendum in memoria, quòd pro nobis
caro eius crucifixa & vulnerata ſit. Ait ſcriptu
ra: Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſi-
tit, potum da illi. Hìc nullo dubitante benefi-
Rom. 12. centiã præcipit: ſed quod ſequitur, Hoc enim
faciens, carbones ignis congeres ſuper caput
eius, maleuolentiæ facinus putes iuberi. Nè igi-

A tur putaueris figuratè dictum, & cùm poſſit du
plicitet interpretari, vno modo ad nocendum,
altero ad præſtandum, ad beneficentiam te po
tiùs charitas reuocet, vt intelligas carbones
ignis, eſſe vrentes pœnitentiæ gemitus, quibus
ſuperbia ſanatur eius, qui dolet ſe inimicũ fuiſ-
ſe hominis, à quo eius miſeriæ ſubuenitur. Itẽ
cùm ait Dominus: Qui amat animam ſuam, Mat. 10.
perdat eam: non vtilitatem vetare putandus
eſt, qua debet quiſq; conſeruare animã ſuam:
ſed figuratè dictum, perdat animam, id eſt, pe-
rimat, atq; amittat vſum eius, quem nunc ha-
B bet, peruerſum ſcilicet atq; præpoſterum, quo
inclinatur tẽporalibus, vt æterna non quærat.
Scriptum eſt: Da miſericordiam, & nè ſuſcipias Eccl. 12.
peccatorem. Poſterior pars huius ſententiæ vi
detur vetare beneficentiam. Intelligas ergò
figuratè poſitum, pro peccato peccatorem: vt
peccatum eius non ſuſcipias.

De varia ſignificatione verborum, quæ conſtat in contrarietate & diuerſitate. Cap. 14.

C SEd quoniam multis modis res ſimiles ap-
parent, non putemus ità eſſe ſcriptum, vt
quod in aliquo loco res aliqua per ſimilitudi-
nem ſignificauerit, hoc eam ſemper ſignificare
credamus. Nam & in vituperatione poſuit fer
mentum Dominus, cùm diceret: Cauete à fer- Mat. 8.
mento Phariſæorum: & in laude cùm diceret:
Simile eſt regnũ cælorum mulieri, quæ abſcon Luc. 12.
dit fermentũ in tribus menſuris farinæ, donèc Luc. 13.
totum fermentaretur. Huius igitur varietatis
obſeruatio, duas habet formas: ſic enim aliud
D atq; aliud res quæ ſignificant, vt aut contraria,
aut diuerſa ſignificẽt. Contraria ſcilicet, cùm
aliàs in bono, aliàs in malo res eadẽ per ſimili-
tudinem ponitur: ſicut hoc eſt, quod de fermẽ-
tò ſuprà diximus. Tale eſt etiam quòd leo ſigni
ficat Chriſtum, vbi dicitur: Vicit leo de tribu Apoc. 5.
Iuda. Significat & diabolum, vbì ſcriptum eſt:
Aduerſarius veſter diabolus tamquàm leo ru- 1. Pet. 5.
giens circuit, quærens quem deuoret. Serpens
in bono: Eſtote aſtuti vt ſerpentes: in malo au Matt. 10.
tem: Serpens Euam ſeduxit aſtutia ſua. In bo- 2. Cor. 11.
no, panis: Ego ſum panis viuus, qui de cælo de- Ioan. 6.
E ſcendi: in malo, panis: Panis occultus libenter
editur. Sic & alia plurima. Et hæc quidẽ quæ Pro. 9.
cõmemoraui, minimè dubiam ſignificationem
gerunt: quia exempli gratia, non niſi manifeſta
commemorari debuerunt. Sunt autem, quæ in-
certũ eſt, in quam partẽ accipi debeant: ſicut:
Calix in manu Dñi vini meri plenus eſt mix- Pſal. 74.
to: incertum eſt enim, vtrùm iram Dñi ſignifi-
cet non vſq; ad nouiſſimã pœnã, id eſt, vſq; ad
fæcem, an potiùs gratiã ſcripturarũ à Iudæis
ad gentẽ tranſeuntẽ, quia inclinauit ex hoc in
hoc, remanentibus apud Iudæos obſeruationi-
bus, quas carnaliter ſapiunt: q͞a fæx eius non eſt
exinanita. Cùm verò res eadẽ nõ in contraria,

ſed tamen in ſignificatione ponitur diuerſa, illud eſt in exemplo, quòd aqua & populum ſignificet: ſicut in Apocalypſi legimus, & Spiritũ
Ioan 7. ſanctum: vndè eſt illud: Flumina de ventre eius fluẽt aquæ viuæ: & ſi quid aliud atq; aliud pro locis in quibus ponitur aqua, ſignificare intelligitur. Vbi autem apertiùs ponuntur, ibi diſcendum eſt, quomodò in locis intelligatur obſcuris. Neque enim meliùs poteſt intelligi
Pſal. 34. quod dictum eſt Deo: Apprehende arma & ſcutum, & exurge in adiutorium mihi, quàm
Pſal 5. ex hoc loco vbi legitur: Domine, vt ſcuto bonæ voluntatis tuæ coronaſti nos.

Quòd non ſit periculum varius intellectus in eiſdem ſcripturæ verbis, ſi ſenſus ipſe cõgruat veritati. Cap. 15.

QVandò autem ex eiſdem ſcripturę verbis non vnum aliquid, ſed duo; vel plura ſentiuntur, etiam ſi latet quid ſenſerit ille, qui ſcripſit; nihil periculi eſt, ſi quodlibet eorum congruere veritati, ex alijs locis ſanctarũ ſcripturarum doceri poteſt: id tamen eo conante, qui diuina ſcrutatur eloquia, vt ad voluntatẽ
C perueniatur auctoris, per quem ſcripturam illam ſanctus operatus eſt ſpiritus: ſiue hoc aſſequatur, ſiue aliam ſententiam de illis verbis, quæ fidei rectæ non refragatur, exculpat, teſtimonium habens à quocunque alio loco diuinorum eloquiorum. Ille quippe auctor in eiſdem verbis quæ intelligere volumus, & ipſam ſententiam forſitan vidit, & certè Dei ſpiritus qui per hæc operatus eſt, etiam ipſam occurſuram lectori vel auditori ſine dubitatione præuidit, imò vt occurreret, quia & ipſa eſt veri-
D tate ſubnixa, præuidit. Nam quid in diuinis eloquijs largiùs & vberiùs potuit diuinitùs prouideri, quàm vt eadem verba pluribus intelligantur modis? quos alia non minùs diuina cõteſtantia faciant approbari. Vbi autem talis ſenſus eruitur, cuius incertum certis ſanctarum ſcripturarum teſtimonijs non poſſit aperiri, reſtat vt ratione reddita manifeſtus appareat, etiam ſi ille cuius verba intelligere quærimus, eum fortè non ſenſit. Sed hæc conſuetudo periculoſa eſt. Per ſcripturas enim diuinas ità multo tutiùs ambulatur, ſi hoc exhibemus, vt cùm
E aliqua verbis tranſlatis opaca ſcrutari volumus, aut hoc indè exeat, quod non habeat cõtrouerſiam: aut ſi habeat, ex eadem ſcriptura vbicunq; eius inuentis atq; adhibitis teſtibus, terminetur. Sed hæc in præſẽti de ſignis dicta ſufficiant. Cæterùm qui pleniùs de his ſcire deſiderat, in libris ſancti Auguſtini de doctrina Christiana, vndè hæc excerpſimus, quærat & inueniet. Nunc de his quæ in gentilibus doctrinis exercentur, & quæ liberales dicũtur artes, quid conferant vtilitatis, ſi perſcrutentur, his qui Canonicas ſcripturas legunt, quantùm valeo, explicabo.

A *De duobus generibus doctrinarum gentilium: & quæ ſint illa, quæ inſtituerunt homines. Cap. 16.*

DVo ſunt genera doctrinarum, quæ in gentilibus etiam moribus exercentur: vnum earum rerum, quas inſtituerunt homines: alterum earũ, quas animaduerterũt iam peractas, aut diuinitùs inſtitutas. Illud quod eſt ſecundùm inſtitutiones hominũ, partim ſuperſtitioſum eſt, partim non eſt. Superſtitioſum eſt,
B quicquid inſtitutum eſt ab hominibus, ad facienda & colenda idola pertinens, vel ad colendum, ſicut Deum, creaturam, partémve vllam creaturæ: vel ad conſultationes & pacta quædam ſignificationũ cũ dæmonibus placita atq; fœderata: qualia ſunt molimina magicarũ artium, quæ quidem cõmemorare potiùs, quàm docere aſſolent poëtę, ex quo genere ſunt, ſed quaſi licentiore vanitate, aruſpicum & augurũ libri. Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ atque remedia, quæ medicorum quoq; diſciplina contemnit, ſiue in præcantationibus,
C ſiue in quibuſdam notis, quas characteres vocant: ſiue in quibuſque rebus ſuſpendendis atque inligandis, non propter vim naturæ quodã modò ad temperationem corporum, ſed ad quaſdam ſignificationes occultas aut manifeſtas. Neque illi ab hoc genere perniciosæ ſuperſtitionis ſegregandi ſunt, qui genethliaci propter natalium dierum conſiderationes, nunc autẽ vulgò mathematici vocantur. Nam & ipſi quãuis verã ſtellarum poſitionẽ, cùm quiſq; naſcitur, conſectentur, & aliquandò etiam peruestigent, tamen quòd indè conantur, vel actiones
D noſtras, vel actionum euenta prædicere, nimis errant, & vendunt imperitis hominibus miſerabilem ſeruitutem. Cõmoda verò & neceſſaria hominum cum hominibus inſtituta ſunt, quęcunque in habitu & cultu corporis ad ſexus vel honores diſcernendos differentia placuit, & innumerabilia genera ſignificationũ, ſine quibus humana ſocietas, aut non omninò, aut minùs commodè geritur, quæque in ponderibus atq; menſuris, & nummorum impreſſionibus vel æſtimationibus, ſua cuique ciuitati & populo ſunt propria, & cætera huiuſmodi: quæ niſi hominum inſtituta eſſent, non per diuerſos po-
E pulos variæ eſſent: nec in ipſis populis ſingulis, pro arbitrio ſuorum principũ mutarentur: ſed hæc tota pars humanorum inſtitutorum, quæ ad vſum vitę neceſſarium proficiunt, nequaquàm eſt fugienda Chriſtiano: imò etiã quantùm ſatis eſt intuenda, memoriaq; retinẽda. Ad hanc partem etiam pertinent literarũ figuræ, quæ pro libito hominũ conſtitutæ ſunt: nec tamen omnibus gentibus communes, ſed alias Hebræa, alias Græca, alias Latina gens habet: & cæterę quædam gentes ſimiliter ad proprietatem linguæ ſuę, literas ſibi ſecundùm ſuum placitum formauerunt.

Quæ

Quæ diuinitùs inſtituta inueſtigauerunt. *Cap.* 17.

IAm verò illa, quæ non inſtituendo, ſed aut tranſacta temporibus, aut diuinitus inſtituta inueſtigando homines prodiderunt, vbicunque diſcantur, nō ſunt hominum inſtituta exiſtimanda: quorum ſunt alia ad ſenſus corporis, alia verò ad rationem animi pertinentia. Sed illa quæ ad ſenſus corporis attinguntur, vel narrata credimus, vel demonſtrata ſentimus, vel experta conijcimus. Quicquid ergò de ordine temporum tranſactorum indicat ea quæ appellatur hiſtoria, plurimùm nos adiuuat ad libros ſanctos intelligendos, etiā ſi præter Eccleſiam puerili eruditione diſcatur. Nā & per Olympiadas, & per Conſulum nomina, multa ſæpè quæruntur à nobis. Et ignorantia conſulatus quo natus eſt Dominus, & quo paſſus eſt, nonnullos coegit errare, vt putarent quadrageſimaſexta annorū ætate paſſum eſſe Dominū: quia per tot annos ædificatū templū eſſe, dictum eſt à Iudæis, quod imaginem Dominici corporis habebat. Sed annorum ferè triginta baptizatum eſſe retinemus auctoritate Euangelica: ſed poſteà quot annos in hac vita egerit, quamquàm textu ipſo actionum eius animaduerti poſſit, tamē nè aliundè caligo dubitationis oriatur, de hiſtoria gentium collata cum Euangelio, liquidiùs certiuſq; colligitur. Tunc enim videbitur non fruſtrà eſſe dictum, quòd quadraginta annis templum ædificatum ſit, vt cùm referri iſte numerus ad ætatem Domini non potuerit, ad ſecretiorē inſtructionē humani corporis referatur, quod induere propter nos non dedignatus eſt vnicus Dei filius, per quem facta ſunt omnia. Aliud eſt enim facta narrare, aliud docere facienda. Hiſtoria, facta narrat fideliter atque vtiliter: libri autē aruſpicū & quæq; ſimiles literæ, facienda vel obſeruanda intendunt docere, monitoris audacia, non indicis fide. Eſt etiam narratio ſimilis demonſtrationi, qua non præterita, ſed præſentia indicantur ignaris, in quo genere ſunt, quæ de locorum ſitu, naturiſq; animaliū, lignorum, herbarū, lapidum, aliorùm ve corporū ſcripta ſunt: de quo genere ſuperiùs egimus: eamq; cognitionem valere ad ænigmata ſcripturarum ſoluenda, docuimus: non vt pro quibuſdam ſignis adhibeantur, tanquam ad remedia, vel machinamenta ſuperſtitionis alicuius. Siderū autem cognoſcendorū non narratio, ſed demōſtratio eſt, quorū perpauca ſcriptura commemorat. Habet autem præter demonſtrationē præſentium, etiam præteritorum narrationi ſimile aliquid, quod à præſenti poſitione, motuque ſiderum ad præterita eorum veſtigia regulariter licet recurrere. Habet etiam futurorum regulares coniecturas non ſuſpicioſas & ominoſas, ſed ratas & certas: non vt ex eis aliquid trahere in noſtra facta & euenta tentemus, qualia genethliacorum deliramenta ſunt: ſed quā- A tùm ad ipſa pertinet ſidera. Nam ſicut is qui computat lunam cùm hodiè inſpexerit, quota ſit, & ante quotlibet ānos quota fuerit, & poſt quotlibet annos, quota futura ſit, poteſt dicere: ſic de vnoquoque ſiderum, qui ea peritè cōputant, reſpondere conſueuerunt. Artium etiam cæterarum, quibus aliquid fabricatur, vel quod remaneat poſt operationem artificis ab illo effectum, ſicut domus & ſcamnum, vel quæ B miniſterium quoddā exhibent operanti Deo, ſicut medicina & agricultura & gubernatio. Harum ergò cunctarum artiū de præteritis faciunt experimenta, etiam futura conijcienda. Nullus earum artifex membra mouet in operando, niſi præteritorum memoriam cum futurorum expectatione contexat. Sed hæc non ob aliud commemorauimus, niſi vt non omninò neſciamus, quid ſcriptura velit inſinuare, cùm de his artibus aliquas figuratas locutiones inſerit. Reſtant ea quæ non ad corporis ſenſus, ſed ad rationem animi pertinent, vbi diſci- C plina regnat diſputationis & numeri: ſed diſputationis diſciplina ad omnia genera quæſtionum, quæ in literis ſanctis ſunt penetranda & diſſoluenda, plurimùm valet: tantùm ibi cauenda eſt libido rixandi, & puerilis quædam oſtenſio decipiendi aduerſarium. Sed de hoc pleniùs dicemus, cùm de dialectica atq; rhetorica diſputabimus. Iam verò numeri diſciplina cuilibet tardiſſimo clarum eſt, quòd non ſit ab hominibus inſtituta, ſed potiùs indagata & inuenta. Non enim ſicut primam ſyllabam Italiæ, quam breuem pronunciauerunt veteres, voluit Virgilius, & longa facta eſt, ità quiſquā D poteſt efficere cùm voluerit, vt ter terna aut non ſint nouem, aut non poſſint efficere quadratam figuram, aut non ad ternarium numerum tripla ſint, ad ſenarium ſeſcupla, ad nullū dupla: quia intelligibiles numeri ſemiſſem nō habent. Siue ergò in ſeipſis conſiderentur, ſiue ad figurarum, aut ad ſonorum aliarùmue motionum leges numeri adhibeantur, incommutabiles regulas habent: neque vllo modo ab hominibus inſtitutas, ſed ingenioſorum ſagacitate compertas. Quæ tamen omnia quiſquis ità dilexerit, vt iactare ſe inter imperitos velit, & E non potiùs quærere vndè ſint vera, quæ tantùmmodò vera eſſe perſenſerit, & vndè quædā nō ſolùm vera, ſed etiam incommutabilia, quæ incommutabilia eſſe comprehenderit, ac ſic ab ſpecie corporum vſque ad humanam mentem perueniens, cùm & ipſam mutabilem inuenerit, quòd nunc docta, nunc indocta ſit, conſtituta tamen inter incommutabilem ſupra ſe veritatem, & mutabilia infra ſe cætera, ad vnius Dei laudem atque dilectionem cuncta conuertere, à quo cuncta eſſe cognoſcit, doctus videri poteſt, eſſe autem ſapiens nullo modo. Hucuſquè generaliter atque permiſtim dixi de diſciplinis gentilium, deincèps ſeorsùm de ſingulis dicturus.

De arte Grammatica, & ſpeciebus eius. *Cap.* 18.

PRima ergò liberalium artium eſt Grammatica: ſecunda Rhetorica, tertia Dialectica, quarta Arithmetica, quinta Geometria, ſexta Muſica, ſeptima Aſtronomia. Gramatica enim à literis nomen accepit, ſicut vocabuli illius deriuatus ſonus oſtendit. Diffinitio autem eius talis eſt: Grammatica eſt ſcientia interpretandi poëtas atque hiſtoricos, & rectè ſcribendi loquendique ratio. Hæc & origo & fundamentum eſt artium liberalium. Hanc B itaque ſcholam Dominicam legere conuenit, quia ſcientia rectè loquendi, & ſcribendi ratio, in ipſa conſiſtit. Quomodò ergò quis vim vocis articulatæ ſeu literarum & ſyllabarum poteſtatem cognoſcit, ſi non priùs per eam id didicit? Aut quomodò pedum, accentuum & poſiturarum diſcretionem ſcit, ſi non per hãc diſciplinam eius ſcientiam antè percepit? Aut quomodò partium orationis iura, ſchematum decorem, troporum virtutem, etymologiarũ rationem, & orthographiæ rectitudinem nouit, ſi non Grammaticam artem antè ſibi notã C fecit? Inculpabiliter enim, immò laudabiliter hanc artem diſcit, quiſquis in ea non inanem pugnam verborum facere diligit, ſed rectæ locutionis ſcientiam & ſcribendi peritiam habere appetit. Ipſa eſt enim omnium iudex librariorum: quia vbicunquè errorem perſpexerit, reprehendit: & vbì benè dicta ſunt, ſuo iudicio comprobabit. Schemata autem omnia, quotquot ſecularis diſciplina conſcripſit, in ſanctis libris ſæpiùs poſita reperiuntur. Necnon & tropis auctores noſtros vſos fuiſſe, & multipliciùs atque copioſiùs quàm poſſit aliquis D æſtimare vel credere, quiſquis libros diuinos diligenter legit, inueniet. Iſtorum autem troporum non ſolùm exempla ſicut omniũ, ſed quorundam etiam nomina in diuinis libris leguntur: ſicut allegoria, ænigma, parabola. Quorum omnium cognitio proptereà ſcripturarũ ambiguitati diſſoluendæ eſt neceſſaria, quia ſenſus ad proprietatẽ verborum ſi accipiatur, abſurdus eſt. Quærendum eſt vtiquè, nè fortè illo vel illo tropo dictum ſit: quod non intelligimus, & ſic pleraque inuenta ſunt quæ latebant. Metricam autem rationem, quæ per ar- E tem grammaticam diſcitur, non ignobile eſt ſcire: quia apud Hebræos Pſalterium (vt beatus Hieronymus teſtatur) nunc iambo currit, nunc alchaico perſonat, nunc ſapphico tumet, nunc ſemipede ingreditur. Deuteronomium verò, & Eſaiæ canticum, necnon & Salomon & Iob, hexametris & pentametris verſibus (vt Ioſephus & Origenes ſcribunt) apud ſuos compoſita decurrunt. Quamobrem non eſt ſpernenda hæc, quaſi gentilibus communis ratio, ſed quantùm ſatis eſt perdiſcenda: quia vtiq; multi Euangelici viri inſignes libros hac arte condiderunt, & Deo placere per id ſategerũt. A vt fuit Iuuencus, Sedulius, Arator,* Alcimus, Clemens, Paulinus & Fortunatus, & cæteri multi. Poëmata autem & libros gentilium ſi velimus propter florem eloquentiæ legere, typus mulieris captiuæ tenendus eſt, quam Deuteronomium deſcribit, & Dominum ità præcepiſſe commemorat, vt ſi Iſraelites eam habere vellet vxorem, caluitium ei faciat, vngues præſecet, pilos auferat: & cùm munda fuerit effecta, tunc tranſeat in victoris amplexus. Hæc ſi ſecundùm literam intelligimus, nónne ridicula ſunt? Itaq; & nos hoc facere ſolemus, B hocque facere debemus, quandò poëtas gentiles legimus, quandò in manus noſtras libri veniunt ſapientiæ ſecularis: ſi quid in eis vtile reperimus, ad noſtrum dogma conuertimus: ſi quid verò ſuperfluum de idolis, de amore, de cura ſecularium rerum, hæc radamus, his caluitium inducamus, hæc in vnguium more ferro acutiſſimo deſecemus. Hoc tamen præ omnibus cauere debemus, nè hæc licentia noſtra offendiculum fiat infirmis: nè pereat qui infirmus eſt, in ſcientia noſtra frater, propter quẽ Chriſtus mortuus eſt, ſi viderit in idolio nos C recumbentes.

* Alchimus

Deut. 21.

1. cor. 8.

De Rhetorica. *Cap.* 19.

RHetorica eſt (ſicut magiſtri tradunt) ſecularium literarum benè dicendi ſcientia in ciuilibus quæſtionibus. Sed hęc diffinitio licèt ad mundanam ſapientiam videatur pertinere, tamen non eſt extranea ab Eccleſiaſtica diſciplina. Quidquid enim Orator & prędicator diuinę legis, diſertè & decenter profert in docendo, vel quicquid aptè & eleganter depro- D mit in dictando, ad huius artis congruit peritiam: nec vtiquè peccare debet arbitrari, qui hanc artem in congrua ętate legit: quique eius pręcepta ſeruat in dictando, ac proloquendo ſermonem: immò bonum opus facit, qui eam ad hoc pleniter diſcit, vt ad prædicandum verbum Dei idoneus ſit. Nam cùm per artem Rhetoricam & vera ſuadeantur & falſa, quis audeat dicere aduerſus mendacium, in defenſoribus ſuis inermem debere conſiſtere veritatẽ? vt videlicet illi qui res falſas perſuadere conãtur, nouerint auditorem vel beneuolum, vel intentum, vel facere docilem proœmio, iſti E autem non nouerint? Illi falſa breuiter, apertè, veriſimiliter, & iſti vera ſic narrent, vt audire tędeat, intelligere non pateat, credere poſtremò non libeat? illi fallacibus argumentis veritatem oppugnent, aſſerant falſitatem: iſti nec vera defendere, nec falſa valeant refutare? illi animos audientium in errorem mouentes, impellentesque dicendo terreant, contriſtent, exhilarent, exhortentur ardenter: iſti pro veritate lenti, frigidi dormitent? Quis ità deſipiat, vt hoc ſapiat? Cùm ergò ſit in medio poſita facultas eloquij, quæ ad perſuadenda ſeu praua ſeu recta valeat plurimùm, cur non bo-

norum ſtudio comparatur, vt militet veritati,
ſi eam mali ad obtinendas peruerſas vanasque
cauſas in vſus iniquitatis & erroris vſurpant?
Sed quæcumque ſunt de hac re obſeruationes,
atque pręcepta, quibus cùm accedit in pluri-
bus verbis ornamentisque verborum, præexer-
citatioois, linguæ ſolertiſſima conſuetudo, fit
illa, quæ facundia vel eloqueotia nominatur:
hæcque, repoſito ad hoc cõgruo temporis ſpa-
tio, apta & conuenienti ætate diſcẽda ſunt eis,
qui hoc celeriter poſſunt. Nam & ipſos Roma-
næ principes eloquẽtiæ nõ piguit dicere, quòd
B hanc artem, niſi qui citò poſſit perdiſcere, nuo
quàm omninò poſſit. Sed nos non ea tanti pen-
dimus, vt eis diſcendis iam maturas, vel etiã
graues hominum ætates velimus impendi. Sa-
tis eſt, vt adoleſceotulorum iſta ſit cura, nec ip
ſorum omnium, quos vtilitati Eccleſiaſticæ cu
pimus erudiri: ſed eorum, quos oondùm ma-
gis vrgens, vt huic rei ſioe dubio præpooenda
neceſſitas occupauit: quoniam ſi acutum & fer
uens adſit ingenium, faciliùs adhæret eloquen
tia legentibus, & audientibus eloquentes,
quàm eloquentiæ præcepta ſectantibus. Nec
C deſunt Eccleſiaſticæ literæ, etiam præter cano-
nem in auctoritatis arce ſalubriter collocatæ,
quas legendo homo capaa, etſi id non agat, ſed
tantũmodo rebus quæ ibì dicũtur, inteotus ſit,
etiã eloquio quo dicuntur, dum in his verſatur,
imbuitur, accedente vel maximè exercitatio-
ne ſiue ſcribendi, ſiue dictãdi: poſtremò etiam
dicendi, quæ ſecundùm pietatis ac fidei regu-
lam ſentit. Sed hæc de Rhetorica nunc dicta
ſufficiant, cùm reſeroamus paulò poſt iura
eiuſdem in dicendi genere planiùs demon-
ſtranda.

D

De dialectica. Cap. 20.

Dialectica eſt diſciplina rationalis quæren-
di, diffiniendi & diſſerendi, etiam & ve-
ra a falſis diſcernendi potens. Hæc ergò diſci-
plina diſciplinarum eſt: hæc docet docere, hæc
docet diſcere: in hac ſe ipſa ratio demonſtrat,
atque aperit, quæ ſit, quid velit, quid valeat.
Scit ſcire ſola, & ſcientes facere nõ ſolùm vult,
ſed etiam poteſt. In hac ratiocinantes cogno-
ſcimus, quid ſumus & vndè ſumus: per hanc in-
E relligimus quid ſit facieos bonum, & quid ſit
factum bonum, quid creator, & quid creatu-
ra: per hanc inueſtigamos veritatem, & depre-
hendimus falſitatem: per hanc argumenta-
mur & inuenimus quid ſit conſequens, quid
non conſequens, & quid repugnans in re-
rnm natura, quid verum, quid veriſimi-
le: & quid penitus falſum in diſputationibus.
in hac etiam diſciplioa vnamquamque rẽ quæ-
rimus ſagaciter, & diffinimus veraciter, & diſ-
ſerimus prudenter. Quapropter oportet cleri-
cos hanc artem nobiliſſimam ſcire, eiusq; iura
in aſſidnis meditationibus habere, vt ſubtilem
hæreticorum verſutiam hac poſſint dinoſcere:

A eorumq; dicta venefica, veris ſyllogiſmorum
concluſionibus confutare. Sunt enim multa
quæ appellantur ſophiſmata, falſæ concluſio-
nes rationum, & plerumque ita veras imitan-
tes, vt non ſolùm tardos, ſed ingenioſos etiam
minus diligenter attentos decipiant. Propoſuit
enim quidam, dicens ei cum quo loquebatur:
Quod ego ſum, tu non es. At ille conſenſit. Ve
rum enim erat ea parte, vel eo ipſo, quòd iſte
inſidioſus, ille ſimplex erat. Tum iſte addidit,
Ego autem homo ſum: hoc qnoque cum ille
accepiſſet, concluſit dicens: tu igitur non es ho
B mo. Quod genus captioſarum cooclufionum
ſcriptura, quantùm exiſtimo, deteſtatur illo
loco, vbi dictũ eſt: Qui ſophiſticè loquitur, odi- Ecclẽs 37.
bilis eſt. Quamquàm etiam ſermo non captio-
ſus, ſed tamen abundantiùs quàm grauitatem
decet, verborum ornamenta conſectans, ſophi
ſticus dicatur. Sunt etiam veræ conneaiooes
ratiocinationum, falſas habentes ſententias,
quæ conſequuntur errorem illius cum quo agi-
tur: Quæ tamen ad hoc inſeruntur à bono &
docto homine, vt io his erubeſcens ille, cuius
errorem ſequitur, eumdem relinquat errorem,
C qui ſi io eodem manere voluerit, neceſsè eſt vt
etiam illa quæ damnat, tenere cogatur. Non
enim vera inferebat Apoſtolus cùm diceret,
Neque Chriſtus reſurrexit. Et illa alia, Ina- 1.cor.15.
nis eſt fides noſtra, inanis eſt & prædicatio no Ibid.
ſtra. Quæ omnino falſa ſunt, quia & Chriſtus
reſurrexit, & non erat inanis prædicatio eo-
rum qui hoc annunciabant, nec fides eorum
qui hoc crediderant. At quia falſum eſt quod
conſequitur, neceſsè eſt vt falſum ſit quod prę-
cedit. Præcedit enim, non eſſe reſurrectionem
mortuorum, quod dicebant illi, quorum erro-
D rem deſtruere volebat Apoſtolus. Porrò illam
ſententiam præcedentem, qua dicebant, non eſ
ſe reſurrectionem mortuorum, neceſſariò ſe-
quitur, Neque Chriſtus reſurrexit. Hoc autem
quod ſequitur, falſum eſt. Chriſtus enim reſur-
rexit. Falſum eſt ergò & quod præcedit: Præce
dit autem, non eſſe reſurrectionem mortuo-
rum. Eſt igitur reſurrectio mortuorum. Quod
totum breuiter ita dicitur: Si nnn eſt reſurre-
ctio mortuorum, neque Chriſtus reſurrexit:
Chriſtus autem reſurrexit, eſt igitur reſurre-
ctio mortuorum. Cùm ergò ſint veræ conne-
E xiones, nnn ſolum verarum, ſed etiam falſa-
rum ſeotentiarum, facile eſt, veritatem con-
nexionum etiã in ſcholis illis diſcere, quæ præ-
ter Eccleſiam ſunt: ſententiarum autem veri-
tas in ſanctis libris Eccleſiaſticis inueſtiganda
eſt. Ipſa tamen veritas conoexionnm non inſti
tuta, ſed animaduerſa eſt ab hominibus & no-
tata, vt eã poſſint vel diſcere, vel docere. Nam
eſt in rerum ratione perpetua & diuinitùs inſti
tuta, quę à Deo auctore ſunt facta. Sed qoia
de Logica iam diximus, de Mathematica con-
ſequenter dicemus.

intentè diſcant: & cùm didicerint, myſticos numeros in diuinis libris faciliùs hinc intelligãt.

De Geometria. Cap. 23.

NVnc ad Geometriam veniamus, quæ eſt deſcriptio contemplatiua formarum: documentum etiam vſuale philoſophorum: quod, vt præconijs celeberrimis referant Iouem ſuũ, in operibus proprijs geometriare teſtantur. Quod neſcio vtrùm laudibus, an vituperationibus applicetur: quandò quod illi pingunt in puluere coloreo, Iouem facere mentiuntur in cælo. Quod ſi vero creatori & omnipotenti Deo ſalubriter applicetur, poteſt ex ſententia forſitan conuenire veritati. Geometriat enim, ſi fas eſt dicere, ſancta Diuinitas, quandò creaturæ ſuæ, quam vſque hodiè facit exiſtere, diuerſas ſpecies formulasq; concedit: quandò curſus ſtellarũ potentia veneranda diſtribuit, & ſtatutis lineis fecit currere quæ mouentur, certaque ſede, quæ ſunt, fixa conſtituit. Quicquid enim benè diſponitur atque completur, poteſt diſciplinæ huius qualitatibus applicari. Geometria Latinè dicitur terræ dimenſio, ſicq; diffinitur: Geometria eſt diſciplina magnitudinis immobilis & formarum, quod per diuerſas formas ipſius diſciplinæ, vt nonnulli dicunt, primùm Aegyptus dominis proprijs fertur eſſe * partitus. Cuius diſciplinæ magiſtri, menſores antè dicebantur: ſed Varro peritiſſimus Latinorum, huius nominis cauſam ſic extitiſſe commemorat, dicens, priùs quidem homines per dimenſiones terrarum terminis poſitis, vagantibus populis, pacis vtilia præſtitiſſe: deindè totius anni circulũ menſtruali numero fuiſſe partitos: vndè & ipſi menſes, quòd annum metiantur, edicti ſunt. Verùm poſtquàm ità reperta ſunt, prouocati ſtudioſi ad illa inuiſibilia cognoſcenda, cœperunt quęrere, quanto ſpatio à terra luna, à luna ſol ipſe diſtaret: & vſque ad verticem cæli quanta ſe menſura diſtenderet, quod peritiſſimos geometras aſſecutos eſſe cõmemorat. Tunc & dimenſionem vniuerſæ terræ probabili refert ratione collectam: ideoque factum, vt diſciplina ipſa Geometriæ nomen acceperit, quod per ſecula longa cuſtodit. Hęc igitur diſciplina in tabernaculi templique ędificatione ſeruata eſt: vbi linealis menſuræ vſus & circuli ac ſphęræ atque hemiſphęrion, quadrangulę quoque formę, & cęterarum figurarum diſpoſitio habita eſt: quorum omnium notitia, ad ſpiritalem intellectum non parùm adiuuat tractatorem.

De Muſica. Cap. 24.

MVſica eſt diſciplina, quę de numeris loquitur, qui ad aliquid ſunt: id eſt, his, qui inueniuntur in ſonis: vt duplum, triplum, quadruplum, & his ſimilia, quę dicuntur ad aliquid. Hęc ergò diſciplina tam nobilis eſt, tam-

A que vtilis, vt qui ea caruerit, Eccleſiaſticum officium congruè implere non poſſit. Quicquid enim in lectionibus decenter pronunciatur, ac quicquid de pſalmis ſuauiter in Eccleſia modulatur, huius diſciplinæ ſcientia ità temperatur, & non ſolùm per hanc legimus & pſallimus in Eccleſia, immò omne ſeruitium Dei ritè implemus. Muſica autem diſciplina per omnes actus vitæ noſtræ hac ratione diffunditur, primùm, ſi Creatoris mandata faciamus, & puris mentibus, ſtatutis ab eo regulis, ſeruiamus. Quicquid enim loquimur vel intrinſecùs venarum

B pulſibus commouemur, per muſicos rhythmos harmoniæ virtutibus probatur eſſe ſociatum. Muſica quippe ſcientia eſt benè modulandi. Quod ſi nos bona conuerſatione tractamus, tali diſciplinę probamur ſemper eſſe ſociari: quando verò iniquitates gerimus, Muſicam non habemus. Cælum quoque & terra, vel omnia quæ in eis ſuperna diſpenſatione peraguntur, non ſunt niſi Muſica diſciplina: cum Pythagoras hunc mundũ per Muſicam conditum, & per eam gubernari poſſe, teſtatur. Hæc & in ipſa quoque religione Chriſtiana valdè per-

C mixta eſt: ac indè fit, vt non pauca etiam claudat atque obtegat nonnullarum rerum muſicarum ignorantia. Nam & de Pſalterij & citharę differentia, quidam non inconcinnè aliquas rerum figuras aperuit: & decem chordarum pſalterium non importunè inter doctos quæritur, vtrum habeat aliquàm Muſicę legem, quæ ad tantum neruorum numerum cogat, an verò ſi non habet, eo ipſo magis ſacratè accipiendus ſit ipſe numerus, vel propter decalogum legis. de quo item numero ſi quæratur, non niſi ad creatorem creaturamque referendus eſt, vel

D propter expoſitum ipſum denarium. Et ille numerus ędificationis templi, qui commemoratur in Euangelio, xl. ſcilicet & vj. annorũ, neſcio quid Muſicum ſonat: & relatus ad fabricam Dominici corporis, propter quam templi mentio facta eſt, cogit nonnullos hęreticos confiteri filium Dei, non falſo, ſed vero & humano corpore indutum. Itaque & numerum & Muſicam pleriſque locis in ſanctis ſcripturis honorabiliter poſita, inuenimus. Non enim audiendi ſunt errores gentilium ſuperſtitionum, qui nouẽ Muſas, & Iouis & Memorię filias eſſe finxerunt. Refellit eos Varro: quo neſcio vtrùm

E apud eos quibuſdam talium rerum doctior vel curioſior eſſe poſſit. Dicit enim ciuitatem neſcio quam (non enim nomen recolo) locaſſe apud tres artifices terna ſimulacra Muſarum, quod in templo Apollinis donum poneret: vt quiſquis artificum pulchriora formaſſet, ab illo potiſſimùm electa emeret, ita contigiſſe, vt opera ſua illi quoque artifices ęquè pulchrè explicarent, & placuiſſe ciuitati omnes nouem, & omnes eſſe emptas, vt in Apollinis templo dedicarentur: quibus poſteà dicit Heſiodum poetam impoſuiſſe vocabula. Non ergò Iupiter nouem Muſas genuit, ſed tres fabri ternas creauerunt.

Varronis laus.

ſunt. Tres autem non propterea illa ciuitas lo
cauerat, quia in ſomnis eas viderat, aut tot ſe
cuiuſquam illorum oculis demonſtrauerāt: ſed
quia facilè erat animaduertere, omnem ſonum
quæ materies cantilenarum eſt, triformem eſ-
ſe natura. Aut enim voce editur, ſicuti eorum
eſt qui faucibus ſiue organo canunt: aut flatu,
ſicut tubarum & tibiarum: aut pulſu, ſicut in ci
tharis & tympanis, & quibuslibet aliis, quæ
percutiendo canora ſunt. Sed ſiue ſe ita habeat
quod Varro retulit, ſiue non ita, nos tamen nō
debemus propter ſuperſtitionem profanorum
B muſicam fugere, ſi quid indè vtile ad intelligen
das ſanctas ſcripturas capere poterimus: nec
ad illorum theatricas nugas conuerti, ſi aliquid
de citharis & de organis, quod ad ſpiritalia ca
pienda valeat, diſputemus. Neque enim &
litteras diſcere non debemus, quia earū Deum
dicunt eſſe Mercurium: aut quia Iuſtitiæ Vir-
tutiq; templa dedicarunt, & quæ corde geſtan
da ſunt, in lapidibus adorare maluerunt, pro-
pterea nobis iuſtitia virtusq; fugienda eſt. Im-
mò verò quiſquis bonus verusque Chriſtianus
eſt, Deum ſuum intelligat eſſe vbicumque inue
C nerit veritatem.

De Aſtronomia. Cap. 25.

Aſtronomia ergò ſupereſt, quæ (vt quidam
dixit) dignum eſt religioſis argumentum,
magnumque curioſis tormentum. Hanc ergò ſi
caſta ac moderata mente perquirimus, ſenſus
quoque noſtros (vt & veteres dicunt) magna
claritate perfundit. Quale eſt enim ad cælos
animo ſubire, totamq; illam machinam ſu-
pernam indagabili ratione diſcutere, & inſpe-
D ctiua mentis ſublimitate ex aliqua parte colli-
gere, quod tantæ magnitudinis arcana velaue-
runt? Nam mundus ipſe (vt quidam dicunt)
ſphærica fertur rotunditate collectus, vt diuer
ſas rerum formas, ambitus ſui circuitione con
cluderet. Vndè librum Seneca conſentanea
philoſophis diſputatione formauit, cui titulus
eſt, De forma mundi. Aſtronomia itaq; dicitur
(vndè nobis ſermo eſt) aſtrorum lex: quia ne-
ſciunt vllo modo aliter, quàm à ſuo creatore
diſpoſita ſunt, vel conſiſtere, vel moueri: niſi
fortè quando aliquo miraculo facto diuinitatis
E arbitrio commutantur: ſicuti Ieſus Naue Soli
Ioſ. 10. in Gabaon, vt ſtaret, legitur imperaſſe: & tem
4. Reg. 20 poribus Ezechiæ regis, retrorſum decem gra-
Luc. 23. dibus reuerſum fuiſſe: & in paſſione Domini
Chriſti tribus horis ſol tenebroſus effectus eſt,
& his ſimilia. Ideò enim miracula dicūtur, quo-
niam contra conſuetudinem rerum admiran-
da contingunt. Feruntur enim (ſicut dicunt
Aſtronomi) quæ cælo fixa ſunt: mouentur ve-
rò planetæ, id eſt, erraticæ, quæ curſus ſuos cer
ta tamen diffinitione conficiunt. Aſtronomia
eſt itaque (ſicut iam dictum eſt) diſciplina, quę
curſus cæleſtium ſiderum & figuras contempla-
tur: omnes & habitudines ſtellarum circa ſe, &

A circa terram, indagabili ratione percurrit. In-
ter Aſtronomiam autem & Aſtrologiam ali-
quid differt, licèt ad vnam diſciplinam ambæ
pertineant. Nam Aſtronomia cæli conuerſio-
nem, ortus, obitus, motusq; ſiderum continet,
vel ex qua cauſa ita vocentur: Aſtrologia verò
partim naturalis, partim ſuperſtitioſa eſt. Na-
turalis, dum exequitur ſolis lunæq; curſus vel
ſtellarum, certas temporum quæſtiones. Su-
perſtitioſa verò eſt illa, quam Mathematici ſe-
quuntur, qui ſtellis augurantur: quique etiam
duodecim cæli ſigna per ſingula animæ vel cor-
B poris membra diſponunt, ſiderumq; curſu na-
tiuitates hominum & mores prædicare conan-
tur. Hanc quidem partem Aſtrologiæ, quæ na
turali inquiſitione exequitur ſolis lunæq; cur-
ſus atque ſtellarum, & certas temporum diſtin
ctiones cautè rimatur, oportet à clero Domi-
ni ſolerti medicamine diſci: vt per certas regu-
larum coniecturas, & ratas ac veras argumen-
torum æſtimationes, non ſolùm prętęrita an-
norum curricula veraciter inueſtiget, ſed & de
futuris nouerit fideliter ratiocinari tēporibus:
vtque Paſchalis feſti exordia, & certa loca om
C nium ſolennitatum atque celebrationum, ſibi
ſciat intimare obſeruanda, & populo Dei ritè
valeat indicare celebranda.

De Philoſophorum libris. Cap. 26.

Eccè de ſeptem liberalibus artibus Philoſo
phorum, ad quam vtilitatem diſcendæ ſint
catholicis, ſatis (vt reor) ſuperius diximus: il-
lud adhuc adiicimus, quæ Philoſophi ipſi qui
vocantur, ſi qua fortè vera & fidei noſtræ ac-
commodata in diſpēſationibus ſuis ſeu ſcriptis
D dixerunt, maximè Platonici, non ſolùm formi-
danda non ſunt, ſed ab eis etiam tamquàm in-
iuſtis poſſeſſoribus in vſum noſtrum vendican-
da. Sicut enim Ægyptij non tantùm idola ha- Exo. 3.
bebant, & onera grauia quæ populus Iſrael de- & 12.
teſtaretur & fugeret, ſed etiam vaſa atque or-
namenta de auro & argento & veſte, quæ ille
populus exiens de Ægypto ſibi tamquàm ad
vſum meliorem clanculo vendicauit, non au-
ctoritate propria, ſed præcepto & mandato
Dei, ipſis Ægyptiis neſcienter commodantibus
ea, quibus non benè vtebantur: ſic doctrinæ
E omnes gentilium, non ſolùm ſimulata & ſuper-
ſtitioſa figmenta, grauesq; ſarcinas ſuperuaca
nei laboris habent, quæ vnuſquiſque noſtrum,
duce Chriſto, ſocietatem gentilium exiens,
debet abominari atque deuitare: ſed etiam li-
berales diſciplinas, de quibus paulò antè egi-
mus, vſui veritatis aptiores, & quædam morum
præcepta vtiliſſima continent: de quo ipſo vno
Deo colendo nonnulla vera inueniuntur apud
eos, quòd eorum tamquàm aurum & argen-
tum, quod non ipſi inſtituerunt, ſed de quibuſ-
dam quaſi metallis diuinæ prouidentiæ, quæ
vbiquè infuſa eſt, eruérunt: & quo peruersè at-
que iniurioſè ad obſequia dęmonū abutuntur,

cùm

cùm ab eorum miſera ſocietate ſeſe animo ſe- A
parat, debet ab eis auferre Chriſtianus ad vſum
iuſtum prædicandi Euangelij: veſtem quoque
illorum, id eſt, hominum quidem inſtituta,
ſed tamen accommodata humanæ ſocietati,
quibus in hac vita carere non poſſumus, acci-
pere atque habere licuerit, in vſum conuerten
da Chriſtianum. Nam quid aliud fecerunt bo
ni multi fideles noſtri? Nonnè adſpicimus,
quanto auro & argento & veſte ſuffarcinati
exiérunt de Ægypto, Cyprianus & doctor
ſuauiſſimus, & martyr beatiſſimus? quan-
to Lactantius? quanto Victorinus? Opta- B
tus? Hilarius? quanto innumerabiles Græci?
Quod prior ipſe fideliſſimus Dei famulus Moy
ſes fecerat, de quo ſcriptum eſt, quòd erudi-
Act. 7. tus fuerit omni ſapientia Ægyptiorum. Qui-
bus omnibus viris ſuperſtitioſa Gentium con-
ſuetudo, & maximè illis temporibus cùm Chri
ſti recutiens iugum, Chriſtianos perſequeba-
tur, diſciplinas quas vtiles habebat, nunquàm
commodaret, ſi eas in vſum colendi vnius Dei,
quo vanus idolorum cultus exscinderetur, con
uerſum ſuſpicaretur. Sed dederunt aurum &
argentum & veſtem ſuam exeunti de Ægypto C
populo Dei, neſcientes quemadmodùm illa
quæ dabant, in Chriſti obſequium redderen-
tur. Illud enim in Exodo factum ſine dubio fi-
guratum eſt, vt hoc præſignaret, quod ſine præ-
iudicio alterius aut paris aut melioris intelli-
gentiæ dixerim. Sed hoc modo inſtructus diui-
narũ ſcripturarum ſtudioſus, cùm ad eas ſcru-
tandas accedere cœperit, illud Apoſtolicum
1. cor. 8. cogitare non ceſſet: Scientia inflat, charitas
ædificat. Ita enim ſentit, quamuis de Ægypto
diues exeat, tamen niſi Paſcha egerit, ſaluum
1. Cor. 5. ſe eſſe non poſſe. Paſcha autem noſtrum immo- D
latus eſt Chriſtus: nihilque magis immolatio
Chriſti nos docet, quàm illud, quod ipſe cla-
mat, tamquàm ad eos, quos in Ægypto ſub
Matt. 11. Pharaone laborare videt: Venite ad me om-
nes qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos re
ficiam. Tollite iugum meum ſuper vos, & di-
ſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, &
inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum
enim meum ſuaue eſt, & ſarcina mea leuis.

De acquiſitione & exercitio virtutum.
Cap. 27. E

INtereà quippe dum intenta meditatione
ſcientiam ſpiritualem optat adipiſci, neceſ-
ſe eſt, vt iugi exercitio virtutum ſibi quærat
opulentiam: ne, dum in vno diues eſſe cupit,
& alterius opes quærere negligit, veræ opulen
tiæ fructus perdat: ac non ſolum ipſi eueniat,
quia quæſitarum rerum vtilitatem nõ habeat,
immò pœnas iniuſtus poſſeſſor pro eis Domi-
Lucæ. 12. no ſoluat. Ait enim ipſa veritas ſeruis: Qui
ſcit voluntatem Domini ſui, & non facit, va-
pulabit multis: qui autem neſcit & non facit,
vapulabit paucis. Quid ergò proderit homini

A ingentes diuitias congregare, & earum vſum
minimè habere, cùm multo melior ſit ille, qui
paupertate ſua contentus eſt, & lætabitur de
labore ſuo, * ei, qui totam vitam ſuam, diui- *co
tias habens in egeſtate conſumit, Salomone at-
teſtante qui ait: Melior eſt pauper & ſufficiẽs Pro. 12.
ſibi, quàm glorioſus & indigens pane. Sancta Hierony.
ruſticitas ſolum ſibi prodeſt, & quantum ædi-
ficat ex vitę merito, tantum nocet, ſi non & va
let contradicentibus reſiſtere. Sed ex duobus
imperfectis, magis eligo ſanctam ruſticitatem,
quàm eloquentiam peccatricem: quia Sapien
B tia dicit: Melior eſt pauper ambulans in ſimpli- pro. 19.
citate ſua, quàm diues prauis itineribus: qui
autem cuſtodit legem, filius ſapiens eſt. Opor
tet quidem eum qui ſapientiæ ſtudet, virtuti
ſtudere: vt id quod ſapienter intelligit in men
te, vtiliter exerceat in opere: & quodcumque
boni verbis aliis facere præcipit, ſuis operibus
faciendum eſſe priùs doceat; vt faciens & do-
cens mandata Dei, maior vocetur in regno cæ- Matt. 5.
lorum, non minimus, ſi docuerit ore, & ſolue-
rit actione vnum de mandatis Dei minimis.
Omnis enim (inquit Saluator) qui venit ad me, Lucæ 6.
C & audit ſermones meos, & facit eos, ſimilis eſt
homini ædificanti domum, qui fodit in altum,
& poſuit fundamenta ſupra petram: Inunda-
tione autem facta, illiſum eſt flumen domui il
li, & non potuit eã mouere fundata enim erat
ſuper petram. Qui autem audit, & non facit,
ſimilis eſt homini ædificanti domum ſuam ſu-
pra arenam ſine fundamento, in quam illiſus
eſt fluuius, & continuò cecidit: & facta eſt rui-
na domus illius magna. Debet autem vnuſ-
quiſque catholicus vniuerſis virtutibus æquali-
ter operam dare: vt & intùs & foris nobiliter
D ornatus, æterni regis conuiuio dignus exiſtat:
& quadriga ſpiritali vectus, ad æternã patriam
conſcendat. Debet autem prudentiæ intende-
re, vt prudenter prouideat, veraciter intelli-
gat, intellectaque memoriter retineat. Debet
iuſtitiæ, vt religioſus, pius, humiliſque fiat: vt
gratiam & vindicationem, obſeruantiam & ve
ritatem conſeruet: pactumq; & par, iudicatum
& legem cuſtodiat. Debet fortitudini ſtudium
impendere, vt magnificentiam & fidentiam, pa
tientiam & perſeuerantiam habeat. Debet tem
perantiæ, vt continens, clemens & moderatus
E fiat: & ſuper hęc omnia, vt pacis & charitatis
fidus executor exiſtat, quæ ſcilicet eſt vincu-
lum perfectionis. His autem ſpeciebus virtu-
tum perfectè adornatus, & ſapientiæ lumine
illuſtratus homo Dei, ritè & cõgruè ſeruitium
eius poteſt agere: atque oratoris officium di-
gne poteſt in Eccleſia implere: quem antiqua
diffinitio affirmat, virum bonum & dicendi pe-
ritũ eſſe debere. Si ergò hæc diffinitio in orato Oratoris
ribus gẽtiliũ obſeruabatur, multò magis in ora definitio.
toribus Chriſti, obſeruari conuenit, quorum
non ſolùm ſermo, immò etiam tota vita, do-
ctrina virtutùm debet eſſe. Sed quia de modo
inueniendi ea, quæ intelligenda ſunt in ſcriptu

ris, multa iam diximus, adiuuante Domino, de proferendo ea, quę intellecta ſunt, pauca dicemus, vt hoc nouiſſimo libro totum hoc opus claudamus.

Quid debeat doctor catholicus in dicendo agere. Cap. 28.

DEbet igitur diuinarum ſcripturarum tractator & doctor, defenſor rectæ fidei, ac debellator erroris, & bona docere, & mala dedocere: atque in hoc opere, ſermone conciliare auerſos, remiſſos erigere, neſcientibus, quę agere, quid expectare debeant, intimare. Vbi autem beneuolos, intentos, dociles aut inuenerit, aut ipſe fecerit, cætera peragenda ſunt ſicut poſtulat cauſa. Si docendi ſunt, qui audiũt, narratione faciendum eſt, ſi tamen indigeat, vt res de qua agitur, innoteſcat: vt autem quæ dubia ſunt, certa fiant, documentis adhibitis ratiocinandum eſt. Qui verò audiunt, monendi ſunt potius quàm docendi, vt in eo quod iam ſciunt, agendo non torpeant, & rebus quas veras eſſe fatentur, aſſenſum accommodent. Maioribus dicendi viribus opus eſt, vbi obſecrationes & increpationes, concitationes & exercitationes, & quęcumque alia valent ad commouendos animos, ſunt neceſſaria. Et hæc quidē cuncta quæ dixi, omnes ferè homines in his quæ loquẽdo agunt, facere non quieſcunt, ſed cùm alij faciant obtuſè, deformiter, frigidè, alij acutè, ornatè, vehementer, illum ad hoc opus vndè agimus, oportet accedere: iam qui poteſt diſputare vel dicere ſapienter, etiam ſi non poteſt eloquenter, vt proſit audientibus etiam ſapienter, ſi minùs quàm prodeſſet, eloquẽter poſſet dicere. Qui verò affluit inſipienti eloquentia, tanto magis cauendus eſt, quanto magis ab eo in his quæ audire inutile eſt, delectatur auditor, & eum quem diſertè dicere audit, etiam verè dicere æſtimat. Hęc autem ſcientia nec illos fugit, qui artem rhetoricam docendam putauerunt. Faſſi ſunt enim ſapientiam ſine eloquentia parum prodeſſe ciuitatibus: eloquentiam verò ſine ſapientia, nimium obeſſe plerumque, prodeſſe numquàm. Sapienter autem dicit homo tanto magis vel minus, quanto in ſcripturis ſanctis maius minusve proficit, non dico in eis multum legendis memoriæque mandandis, ſed benè intelligendis, & diligenter earum ſenſibus indagandis. Sunt enim qui eas & legunt, & negligunt: legunt, vt teneant: negligunt, nè intelligant: quibus longè ſine dubio præferendi ſunt, qui verba earum minus tenent, & cor earum ſui cordis oculis vident: ſed vtriſque qui & cùm volet eas dicit, & ſicut oportet, intelligit. Huic ergò qui ſapienter debet dicere, etiam quod non poteſt eloquenter, verba ſcripturarum tenere maximè neceſſarium eſt. Quanto enim ſe pauperiorem cernit in ſuis, tanto in iſtis oportet eum eſſe ditiorem, vt quod dixerit ſuis ver-

A bia, præbeat & illis. Porrò qui non ſolùm ſapienter, verùm etiam eloquenter vult dicere, quo profectò plus proderit, ſi vtrumque potuerit, ad legendos vel audiendos & exercitatione imitandos eloquentes, cum multo magis, quàm magiſtris artis Rhetoricæ vacare pręcipio, ſi tunc hi qui legunt & audiuntur, non ſolùm eloquenter, ſed etiam ſapienter dixiſſe, vel dicere veraci prędicatione laudantur. Qui enim eloquenter dicunt, ſuauiter: qui ſapienter, ſalubriter audiuntur. Sunt ergò Eccleſiaſtici viri, qui diuina eloquentia non ſolùm ſapienter, ſed & eloquenter tractauerunt, quibus legendis, magis non ſufficit tempus, quàm deeſſe ipſi ſtudentibus & vacantibus poſſunt.

B

Quòd auctores Canonicorum librorum, & ſapientes & eloquentes fuerunt. Cap. 29.

HIc aliquis forſitan quęrit, verum auctores noſtri, quorum ſcripta diuinitus inſpirata, canonem nobis ſaluberrima auctoritate fecerunt, ſapientes tantummodò, an eloquentes etiam nuncupandi ſint. Quæ quidem quæſtio apud meipſum, & apud eos, qui mecum quod dico, ſentiunt, facillimè ſoluitur. Videri poteſt, & audeo dicere, omnes qui rectè intelligunt, quod illi loquuntur, ſimul intelligere non eos aliter loqui debuiſſe. Sicut autem eſt quędam eloquentia, quę magis ętatem iuuenilem decet, eſt quę ſenilem, nec iam dicenda eloquentia, ſi perſonę non congruat eloquentis. Vbi verò non eos intelligo, minus quidem apparet mihi eorum eloquentia: ſed eam non dubito eſſe talem, qualis eſt, vbi intelligo. Sic quippe illi locuti ſunt, vt poſteriores, qui eos rectè intelligerent & exponerent, alteram gratiam, diſparem quidem, verumtamen ſubſequentem, in Dei Eccleſia reperirent. Non ergò expoſitores eorum ita loqui debent, tàquàm ſeipſos exponendos ſimili auctoritate proponant, ſed in omnibus ſermonibus ſuis, primitus ac maximè vt intelligantur elaborent, ea quantum poſſunt perſpicuitate dicendi, vt aut multum tardus ſit qui nòn intelligat, aut in rebus (quas explicare atq; oſtendere volumus) difficultate ac ſubtilitate, non in noſtra locutione ſit cauſa, quo minùs tardiùsve quæ dicimus, poſſint intelligi. Sunt enim quędam, quę vi ſua non intelliguntur, aut vix intelliguntur, quamuis planiſſimè dicentis verſentur eloquio, quę in populi audientiam vel rarò, ſi aliquid vrget, vel numquàm omnino mittenda ſunt.

Quòd facili locutione vulgus debeat doceri. Cap. 30.

QVamuis in bonis doctoribus tanta docendi cura ſit vel eſſe debeat, vt verbum quod nimis

nimis obſcurum ſit vel ambiguum,Latinum eſſe non poſſit: vulgi autem more ſic dicatur, vt ambiguitas obſcuritasq; vitetur, non ſic dicatur, vt à doctis, ſed potiùs vt ab indoctis dici ſolet. Quid enim prodeſt locutionis integritas, quam non ſequitur intellectus audientis, cùm loquendi omnino nulla ſit cauſa, ſi quæ loquimur,non intelligūt,propter quos vt intelligant,loquimur.Qui ergò docet,vitabit verba omnia quæ non docent:& ſi pro eis aliqua quæ intelligātur,integra poteſt dicere,id magis eliget: ſi autem non poteſt, ſiue quia non ſunt, ſiue quia in præſentia non occurrunt, vtetur etiam verbis minus integris, dum tamen res ipſa doceatur,atque diſcatur integrè: & hoc quidem non ſolùm in collocutionibus, ſiue fiant cum aliquo vno, ſiue cùm pluribus, verùm etiàm multo magis in populis, quandò ſermo promitur, vt intelligamur, inſtandum eſt. Quia in collocutionibus eſt cuique interrogandi poteſtas: vbi autem omnes tacent vt audiatur vnus, & in eum intenta ora conuertunt, ibi vt requirat vnuſquiſque quæ non intellexerit, nec moris eſt, nec decoris: ac per hoc debet maximè tacenti ſubuenire cura dicētis. Solet autem motu ſuo ſignificare, verùm intellexerit cognoſcendi auida multitudo, quæ donèc ſignificet, verſandum eſt quod agitur multimoda varietate dicendi, quæ in poteſtate nō habent,qui præparata, & ad verbum memoriter retenta, pronunciant. Mox autem vt intellectum eſſe conſtiterit,aut ſermo finiendus eſt, aut in alia tranſeundum. Sicut enim gratus eſt qui agnoſcenda enubilat, ſic oneroſus, qui cognita inculcat.

De optimo modo dicendi, & quid oporteat prædicatorem in dicendo obſeruare. Cap. 31.

EST autem optimus modus dicendi, quo fit vt qui audit, verum audiat: & quæ audit, intelligat, bonorumque ingeniorum inſignis eſt indoles, in verbis verum amare, non verba. Quid enim prodeſt clauis aurea, ſi aperire quæ volumus non poteſt? aut quid obeſt lignea, ſi hoc poteſt, quando nihil quærimus, niſi vt pateat quod clauſum eſt? Dixit ergò quidam eloquens, & verum dixit, ita debere eloquentem loqui,vt doceat,vt delectet,vt flectat. Deindè addidit: Docere neceſſitatis eſt, delectare ſuauitatis,& flectere victoriæ. Horū trium quod primo loco poſitum eſt,hoc eſt,docendi neceſſitas,in rebus eſt conſtituta,quas dicimus:reliqua duo,in modo quo dicimus.Prorſus hæc ſit in docendo eloquentia,non vt libeat quod horrebat,aut vt fiat quod pigebat:ſed vt appareat quod latebat. Quòd ſi etiam delectare vult eum, cui dicit,aut flectere,non quocunque modo hoc dixerit, faciet,ſed intereſt,quomodò dicat, vt faciat.Sicut eſt autem vt teneatur ad audiendum,delectandus auditor,ità flectendus, vt moueatur ad agendū:& ſicut delectatur,ſi ſuauiter loqueris,ita flectetur,ſi amet quod polliceris,timeat qđ minaris,oderit,quod arguis:quod commendas,amplectitur:quod dolendum exaggeras, doleat; cùm quid lætandū prædicas,gaudeat:miſereatur eorum, quos miſerandos ante oculos dicendo cōſtituis: fugiat eos,quos cauendos terrendo proponis,& quicquid aliud grandi eloquentia fieri poteſt, ad commouendos animos auditorum, non quid agendum ſit, vt ſciant, ſed vt agant, quæ agendum eſſe iam ſciunt. Oportet ergò eloquentem eccleſiaſticū,quando ſuadet aliquid quod agendum eſt,non ſolùm docere vt inſtruat, & delectare vt vniat,verū etiā flectere vt vincat.

Auguſt.

De triplici genere locutionis, quæ Romani doctor eloquij ita diſtinxit. Cap. 32.

AD hæc enim tria,i. vt doceat,vt delectet, vt flectat,etiam illa tria videtur pertinere voluiſſe idem ipſe Romani auctor eloquij,cùm totidem dicit:Is erit igitur eloquens,qui poterit parua ſummiſsè,modica temperatè, magna grāditer dicere:tamquàm ſi adderet illa etiam tria,& ſic explicaret unam eandemque ſententiam, dicens:Is erit ergò eloquens, qui vt doceat,poterit parua ſummiſsè: ut delectet,modica temperatè:ut flectat, magna dicere granditer.Hæc autem tria ille ſicut ab eo dicta ſunt,in cauſis forenſibus poſſet oſtendere,non autē hîc, hoc eſt, in Eccleſiaſticis quæſtionibus, in quibus huius quem uolumus informare,ſermo uerſatur.In illis enim ea parua dicuntur,ubi de rebus pecuniariis iudicandum eſt:ea magna, ubi de ſalute ac capite omniū. Ea verò ubi horum nihil iudicandum eſt,nihilq́; agitur,ut agat ſiue diſcernat,ſed tantummodò ut delectetur auditor,inter utrumque, quorum media, & ob hoc modica,hoc eſt,moderata dixerunt:modicis enim modus nomen impoſuit: nam modica,pro paruis abuſiuè,non propriè,dicimus.In iſtis autem noſtris quādoquidem omnia,maximè quæ de loco ſuperiore populis dicimus, ad hominū ſalutem,nec temporariam,ſed æternam,referre debemus: ubi etiam cauendus eſt æternus interitus, omnia ſunt magna quę dicimus: uſqueadeò, ut nec de ipſis pecuniariis rebus uel acquirendis uel amittendis, parua uideri debeant,quæ doctor Eccleſiaſticus dicit:ſiue ſit illa magna,ſiue parua pecunia. Neque enim parua eſt iuſtitia, quam profectò & in parua pecunia cuſtodire debemus,dicente Domiuo:

Qui in minimo fidelis eſt, & in magno fidelis eſt. Quod ergò minimum eſt,minimum eſt: ſed in minimo fidelem eſſe, magnum eſt — Luca 16.

Ec Quando

Quandò ſummiſſo genere, & quando temperato, quandoque grandi vtendum ſit dicenti. Cap. 53.

Auguſt. Atamen cùm doctor iſte debeat rerum dictor eſſe magnarum, non ſemper eas debet granditer dicere: ſed ſummiſsè, cùm aliquid docetur: temperatè, cùm aliquid vituperatur ſiue laudatur. Cùm verò aliquid agendum eſt, & ad eos loquimur, qui hoc agere debent, nec tamen volunt, tunc ea quæ magna ſunt, dicenda ſunt granditer: & ad flecten- B dos animos congruenter: & aliquando de vna eademque re magna & ſummiſsè dicitur, ſi docetur: & temperatè, ſi prædicatur: & granditer, ſi auerſus indè animus, vt conuertatur, impellitur. Quid enim Deo ipſo maius eſt? Numquid ideò non dicitur? aut qui docet vnitatem Trinitatis, debet niſi ſummiſſa diſputatione agere, vt res ad dinoſcendum difficilis quantùm datur, poſſit intelligi? Numquid hìc ornamenta, & non documenta quæruntur? Numquid vt aliquid agat, eſt flectendus vel auditor, & non vt diſcat, pòtius inſtruendus? C Porrò cùm laudatur Deus ſiue de ipſo, ſiue de operibus ſuis, quanta facies pulchræ ac ſplendidæ dictionis ſuboritur ei, qui poteſt, quantum poteſt, laudare, quem nemo conuenienter laudat, nemo quomodocumque laudat? At ſi noo colatur, aut cum illo vel etiam pro illo colantur idola ſiue dæmonia, ſiue quæcumque creatura, quaotum hoc malum ſit, atque vt ab hoc malo auertantur homines, debet vtique granditer dici.

Exempla in Apoſtolo, de prædictis generibus tribus. Cap. 34.

D

Auguſt. Svmmiſſæ dictionis exemplum eſt apud Apoſtolum Paulum; (vt planius aliquid Gal. 4. commemorem) vbi ait ad Galatas: Dicite mihi ſub lege volentes eſſe, legem non legiſtis? Scriptum eſt enim, quoniam Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera: Sed qui de ancilla, ſecundùm carnem natus eſt: qui autem de libera, per repromiſ- E ſionem: quæ ſunt per allegoriam dicta: Hæc enim ſunt duo teſtamenta, &c. Item ibi ratio- Gal. 3. cinatur & dicit: Fratres ſecundùm hominem dico: Tamen hominis confirmatum teſtamentum nemo irritum facit aut ſuperordinat. Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones & ſemini eius. Non dicit, & ſeminibus, quaſi in multis, ſed tamquàm in vno, & ſemini tuo qui eſt Chriſtus. Hoc autem dico teſtamentum confirmatum à Deo, quæ poſt quadringentos & triginta annos facta eſt lex, nõ infirmat ad euacuandas promiſſiones. Si enim ex lege hæreditas, iam non ex promiſſione. Ababæ autem per A repromiſſionem donauit Deus. Et quia occurrere poterat audientis cogitationi, vt quid ergò lex data eſt, ſi ex illa non eſt hæreditas? ipſe ſibi hoc obiecit, atque ait velut interrogans: Quid ergò lex? Deindè reſpondit: Tranſgreſſionis gratia poſita eſt, donèc veniret ſemen, cui promiſſum eſt, diſpoſita per angelos in manu mediatoris, &c. Pertinet ergò ad docendi curam non ſolùm aperire clauſa, & nodos ſoluere quæſtionum, ſed etiam dum hoc agitur, aliis quæſtionibus, quæ fortaſſis inciderint, nè id quod dicimus, improbetur per illas, aut re- B fellatur, occurrere: ſi tamen ipſa eorum ſolutio pariter occurrerit, nè moueamus quod auferre non poſſumus. Fit autem, vt cùm incidentes quæſtioni aliæ quæſtiones, & aliæ rurſus incidentibus incidentes, pertractantur atque ſoluuotur, in eam longitudinem ratiocinationis extendatur intentio, vt niſi memoria plurimùm valeat atque vigeat, ad caput vndè agebatur, diſputator redire non poſſit. Valdè autem bonum eſt, vt quicquid contradici poteſt, ſi occurrerit, refutetur: nè ibi occurrat vbi non eſt qui reſpondeat, aut præſenti qui- C dem, ſed tacenti occurrãt, & minus ſanatus abſcedat. In illis autem Apoſtolicis verbis dictio eſt temperata: Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem: iuniores vt fratres, anus vt matres, adoleſcentulas vt ſorores. & in illis: Obſecro autem vos fratres per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuam, ſanctam, Deo placentem, & totus ferè ipſius exhortationis locus, temperatum habet locutionis genus: vbì illa pulchriora ſunt, vbì propria propriis tamquam debita reddita, decenter excurrunt, ſicutì eſt: Habentes dona di- D uerſa ſecundùm gratiam, quæ data eſt nobis, ſiue prophetiam ſecundùm regulam fidei, ſiue miniſterium in miniſtrando, ſiue qui docet in doctrina, ſiue qui exhortatur in exhortatione, qui tribuit in ſimplicitate, qui præeſt in ſolicitudine, qui miſeretur in hilaritate, &c. & aliquanto poſt: Reddite, inquit, omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Quæ membratim fuſa clauduntur etiam ipſo circuitu, quem duo membra contexunt. Nemini quicquam debeatis, ni- E ſi vt inuicem diligatis. Grande autem dicendi genus, hoc maximè diſtat ab iſto genere temperato, quòd non tantùm verborum ornatibus cœptum eſt, quàm violentum eſt animi affectibus. Nam capit etiam illa ornamenta penè omnia: ſed ea ſi non habuerit, non requirit. Fertur enim impetu ſuo, & elocutionis pulchritudinem, ſi occurrerit, vi rerum rapit, non cura decoris aſſumit. Satìs eſt enim ei propter quod agitur, vt verba congruentia non oris eligantur induſtria, ſed pectoris ſequantur ardorem. Nam ſi aurato gemmatoq; ferro vir fortis armetur intentiſſimus pugnæ, agit quidem illis armis quod agit, non quia precioſa, ſed quia

1. Tim 5. — Rom. 12. — Rom. 12. — Rom. 13.

arma

arma ſunt, Ait Apoſtolus, vt pro Euangelico miniſterio patienter mala huius temporis cum ſolatio donorum Dei omnia tolerentur. Magna res eſt, & granditer agitur, nec deſunt ornamenta dicendi. 2. Cor. 6. Ecce nunc, inquit, tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, nullam in quoquam dantes offenſionẽ, vt non reprehendatur miniſterium noſtrum, ſed in omnibus commendantes noſmetipſos vt Dei miniſtros, in multa patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, & cætera, quę perſequi longum eſt. Itemque ad Romanos ait, Vt perſecutiones huius mundi charitate vincantur, ſpe certa in adiutorio Dei. Ait autem & granditer & ornatè: Rom. 8. Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum his, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti: quoniam quos ante præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filii ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Et reliqua quæ in eodem capitulo ſequuntur.

Quomodò debeant inter ſe hæc tria genera permiſceri. Cap. 35.

INtereſt enim quod genus cui generi interponatur vel adhibeatur, certis & neceſſariis locis. Nam quando prolixa eſt in vno genere, minus detinet auditorem: cùm verò fit in aliud ab alio tranſitus, etiam ſi longius eat, decentius procedit oratio. In grandi ergò genere ſemper aut penè ſemper, temperata decet eſſe principia: & in poteſtate eſt eloquentis, vt dicantur nonnulla ſubmiſſè etiam quæ poſſent granditer dici, vt ea quæ dicuntur granditer, ex illorum fiant comparatione grandiora, & eorum tamquàm vmbris luminoſiora reddantur. In quocumque autem genere aliqua quæſtionum vincula ſoluenda ſunt, acumine opus eſt, quod ſibi ſummiſſum genus propriè vendicat, ac per hoc eo genere vtendum eſt: & aliis duobus generibus, quando eis iſta incidunt, ſicut eſt laudandum aliquid vel vituperandum. Vbi nec damnatio cuiuſquam, nec liberatio, nec ad actionem quælibet aſſenſio requiritur, in quocumque alio genere occurrit, genus adhibendum & interponendum eſt temperatum. In grãdi ergò genere inueniunt locos ſuos duo cætera: & in ſummiſſo ſimiliter, ſicut dixi, quæſtio cuius nodus ſoluendus eſt, incurrat: vel quando nonnulla quæ ornari poſſent, ideò non ornantur, vt quibuſdam quorum toris ornamentorum præbeant eminentiorem locum. Summiſſum genus dicendi ſilentes docet: & temperatum genus delectatione ſua acclamationes audientium excitat: grande autem genus plerumque pondere ſuo voces premit, ſed lachrymas exprimit: & hoc vndè, niſi quia veritas ſic demonſtrata, ſic defenſa, ſic inuicta delectat? Iſte ergò doctor noſter & dictor magnoperè curare debet, vt non ſolùm intelligen-

A ter, verùm etiam libenter & obedienter audiatur: idque verbis agat, vt veritas pateat, veritas placeat, veritas moueat: quoniam nec ipſa, quæ præcepti finis & plenitudo legis eſt, charitas ullo modo recta eſſe poteſt, ſi ea quæ diliguntur, non vera, ſed falſa ſunt. Sicut autem cuius eſt pulchrum corpus, & deformis eſt animus, magis eſt dolendus, quàm ſi deforme haberet corpus: ita qui eloquenter ea, quæ falſa, dicunt, magis miſerandi ſunt, quàm ſi talia deformiter dicerent.

B *Quid ſit ſapienter & eloquenter dicere: & quòd alienum non dicat, qui ab alio prolata, bene viuens prædicat. Cap. 36.*

QVid ergò eſt nõ ſolùm eloquenter, verùm etiam ſapienter dicere, niſi verba in ſummiſſo genere ſufficientia, in temperato ſplendentia, in grandi vehementia, veris tamen rebus quibus audiri oporteat, adhibere? Sed qui C vtrumque non poteſt, dicat ſapienter, quod non dicit eloquenter, potiùs quàm dicat eloquenter, quod dicit inſipienter. Si autem nec hoc quidem poteſt, ità conuerſetur, vt non ſolùm ſibi præmium comparet, ſed & præbeat aliis exemplum: & ſit eius quaſi copia dicendi, forma viuendi. Sunt ſanè quidam, qui benè pronunciare poſſunt: quid autem pronuncient, excogitare non poſſunt. Quòd ſi ab aliis ſumant eloquenter ſapienterque conſcriptum, memoriæque commendent, atque ad populum proferant, ſi eam perſonam gerunt, non im- D propriè faciunt etiam. Sic enim quod profectò vtile eſt, multi prædicatores veritatis fiunt, nec multi magiſtri, ſi vnius verè magiſtri, idipſum dicant omnes, & non ſint in eis ſchiſmata: nec deterrendi ſunt iſti, voce Hieremiæ prophetę, per quem Deus arguit eos, qui furantur verba eius, vnuſquiſque à proximo ſuo. Hier. 14. Qui enim furantur, alienum auferunt: verbum autem Dei non eſt alienum ab eis, qui obtemperant ei: potiuſque dicit ille aliena, qui cùm dicit benè, viuit malè. Quicumque enim bona dicit, eius videntur excogitari ingenio: ſed E ab eius moribus aliena ſunt. Eos itaque dixit Deus furari verba ſua, qui boni volunt videri loquendo quæ Dei ſunt, quum mali ſunt, faciendo quæ ſua ſunt. Cùm verò boni fideles bonis fidelibus hanc operam accommodant, vtrique ſua dicunt: quòd & Deus ipſorum eſt, cuius ſunt illa quæ dicunt: & ea ſua faciunt, quæ ipſi componere non potuerunt, qui ſecundùm illa compoſitè viuunt.

***

De diſcretione dogmatum, iuxta qualitatem auditorum.

Cap. 37.

HOc quoque nôſſe conuenit vnumquemque catholicum doctorem, quomodò ſibi conciliet ſui ſermonis auditorem, vt dum ſciat per ſupradictam rationem modos locutionum & ſpecies, benè diſpenſando fructus inueniat ſuæ prædicationis & laudes. Cùm enim oratio in ſe exhibet perfectionem, neceſſè eſt vt perpendat auditorum qualitatẽ: quia vt reuerendæ memoriæ Gregorius Nazianzenus edocuit, non vna eademque cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos par morum qualitas adſtringit. Sæpè namque alios offendunt, quæ aliis proſunt, quia & plerumq; herbæ, quæ hæc animalia nutriunt, alia occidunt, & lenis ſibilus equos mitigat, catulos inſtigat: & medicamentum quod hunc morbum imminuit, alteri vires iungit: & panis qui vitam fortium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate ergò audientium, formari debet ſermo doctorum, vt per ſingula ſingulis congruat, & à communis ædificationis arte nunquàm recedat. Quid enim ſunt intentæ mentes auditorum, niſi (vt ita dixerim) quædam in cithara tenſiones ſtratæ chordarum? Quas artifex tangendo, vt non ſibimetipſis diſſimile canticum faciant, diſſimiliter pulſat; & idcircò chordæ conſonam modulationem reddunt, quia vno quidem plectro, ſed non vno impulſu feriuntur. Vndè & doctor quiſque vt in vna cunctos virtute charitatis ædificet, examinata doctrina non vna eadem exhortatione, corda audien-

Gregor. paſtoralis curæ lib. 3.

tium tangere debet. Aliter namque admonendi ſunt viri, aliter fœminæ: quia illis ſecundũ ſexũ ſuũ grauia, iſtis verò iniungẽda ſunt leuiora: vt illos magna exerceant, iſtas verò leuia demulcendo conuertant. Aliter iuuenes, atque aliter ſenes: quia illos plerumque ſeueritas commonitionis ad perfectum dirigit, iſtos verò ad meliora opera deprecatio blanda componit. Aliter inopes, atq; aliter locupletes: illis namque conferre conſolationis ſolatium contra tribulationem, iſtis verò inferre metum contra elationem debemus. Plerumque tamen habitum perſonarum permutat qualitas morum, vt ſit diues humilis, pauper elatus: vndè mox prædicantis lingua cum audientis debet vita opponi, vt tanto diſtrictiùs in paupere elationem feriat, quanto eum nec illata paupertas inclinat: & tanto leniùs humilitatem diuitum mulceat, quanto eos nec abundantia quæ ſubleuat, exaltat. Aliter admonendi ſunt læti, atque aliter triſtes. Lætis videlicet inferẽda ſunt triſtia, quæ ſequuntur ex ſupplicio: triſtibus verò inferenda ſunt lęta, quæ promittuntur ex regno. Aliter ſubditi, atque aliter prælati: illos nè ſubiectio conterat, iſtos nè locus ſuperior eatollat: illi nè minùs impleãt quàm iubentur, iſti nè plus iuſto iubeant, quàm compleant. Aliter ſerui, atque aliter domini: ſerui quidem, vt ſemper humilitatem conditionis adſpiciant: domini verò, vt naturæ ſuæ, qua ęqualiter ſint cum ſeruis conditi, memoriam non amittant. Iſti admonendi ſunt, vt ſciant ſe ſeruos eſſe dominorum: illi admonendi ſunt, vt cognoſcant ſe conſeruos eſse ſeruorum. Aliter admonendi ſunt ſapientes huius ſeculi, atque aliter hebetes. Sapientes quippe admonendi ſunt, vt non omittant ſcire quæ ſciunt: hebetes quoque, vt appetant ſcire quę neſciunt: illi vt ſtultam ſapientiam deſerant, & ſapientiam Dei non ſtultam diſcant: iſti verò vt ab ea quæ putatur ſtultitia, ad veram ſapientiam viciniùs currant. Aliter impudentes admonendi ſunt, atque aliter verecundi: illos namque ab impudicitiæ vitio non niſi increpatio dura compeſcit: iſtos autem plerumque ad melius exortatio modeſta componit: illi ſe delinquere neſciũt; niſi etiam à pluribus increpentur, iſtis plerumque ad conuerſionem ſufficit, quia eis doctor mala ſua ſaltem leniter ad memoriam reducit. Aliter admonendi ſunt prorerui, atque aliter puſillanimes. Illi enim dum valde de ſe præſumunt, exprobrando cæteros dedignantur: iſti autem dum nimis infirmitatis ſuæ ſunt conſcij, plerunque in deſperationem cadunt. Aliter admonendi ſunt impatientes, atque aliter patientes. Diceridum namque eſt impatientibus, quia dum frenare ſpiritum negligunt, per multa etiam quæ non appetunt, in iniquitatum abrupta rapiuntur: quia videlicet mentẽ impellit furor, quò non trahit deſiderium, & agit commota velut neſciens, vndè poſt doleat ſciens. Dicendum itaque eſt patientibus, vt ſtudeant diligere, quod ſibi neceſſè eſt tolerare: ne ſi patientiam dilectio non ſequitur, in deteriorem culpam odij virtus oſtenſa vertatur. Aliter admonendi beneuoli, atque aliter inuidi. Admonendi namque ſunt beneuoli, vt ſic alienis bonis gaudeant, quatenus habere propria concupiſcant: ſic proximorũ facta diligendo laudent, vt ea etiam imitando multiplicent: quia nihil mercedis ſibi agunt, ſi ea quæ diligunt, inquantum poſſunt, non imitantur. Admonendi ſunt inuidi, vt perpendant quantę cæcitatis & infelicitatis ſunt, quia alieno profectu deficiũt, aliena exultatione contabeſcunt: qui melioratione proximi, deteriores ſunt. Aliter admonendi ſunt ſimplices, atque aliter impuri. Laudandi ſunt ſimplices, vt ſtudeant numquam falſa dicere: ſed admonendi ſunt, vt nouerint nonnunquam vera reticere: vt ſimplicitatis bono prudentiam adiungãt, quatenus ſic ſecuritatem de ſimplicitate poſſideant, vt circumſpectionem prudentię non amittant. At contra admonendi ſunt impuri, vt quàm grauis ſit culpa quam ſuſtinent, duplicitatis laborem agnoſcant. Dum enim deprehendi metuunt, ſemper improbas defenſiones quærunt. Aliter admonẽdi ſunt incolumes, atq; aliter ægri. Admonendi

ſunt

ſunt incolumes, nè opportunitatem ſalutis in perpetuum promerendæ deſpiciant, nè placere Deo, ſi cùm poſſint, noluerint, eùm voluerint ſerò, non poſſint. At contra admonendi ſunt ægri, vt & ſe filios Dei ſentiant, quoniam illos diſciplinæ flagella caſtigant. Niſi enim correctis hæredjtatem dare diſponeret, erudire eos per moleſtias non curaret. Aliter admonendi ſunt qui flagella metuunt, & propterea innocenter viuunt: atque aliter qui ſic in iniquitate durauerunt, vt neque per flagella corrigantur. Dicendum namque eſt his, qui propterea bona faciunt, quia tormentorum mala metuunt: quia nullam ſpiritus libertatem tenent. Nam niſi pœnam non metuerent, culpam proculdubiò perpetrarent. Vndè luce clariùs conſtat, quia coram Deo innocentia amittitur, ante cuius oculos deſiderio peccatur: atque ab iniquitatibus contra hi, quos nec flagella compeſcunt, tanto acriore inuectione feriendi ſunt, quanto maiore inſenſibilitate durauerunt. Aliter admonendi ſunt nimis taciti, aliter multiloquio vacantes. Inſinuari namque nimis tacitis debet, quia dum quædam vitia incautè fugiunt, occultè deterioribus implicentur. Nam ſæpè linguam quia immoderatiùs frenant, in corde grauius multiloquium tolerant. At contra admonendi ſunt multiloquio vacantes, vt vigilanter inſpiciant, à quanto rectitudinis ſtatu depereunt, dum per multiplicia verba dilabuntur. Reliqua vide apud Gregorium loco quo ſupra dictum eſt.

Quæ virtutum ſpecies contrariæ ſint ſingulis ſpeciebus vitiorum. *Cap.* 38.

HÆc igitur tanto congruentius vnuſquiſque prædicator valet exprimere, quanto veraciùs ſpecies virtutum, & econtra vitiorum nouit diſcernere: vt cùm ſingula ſingulis nouit opponere, cuique vulneri aptum poſſit medicamentum inuenire. Sunt autem in virtutibus quædam ſpecies, quæ quodammodo ex aliis ſpeciebus quaſi ex arboribus rami procedunt: quæ quia ab vna virtutis radice generantur, in vno eiuſdem radicis ſtipite frondes pulcherrimi geſtantur. Sunt & econtrariò in vitiis quædam virulenta germina, de quibus omnis illa multitudo peſtifera nequitiarum generatur: & ſicut in virtutibus aliæ ex aliis procedunt, quaſi ex genitricibus proles precioſæ, ſic & in iſtis quædam quaſi nequiſſimæ ſoboles, ex ſpurciſſimis matribus prodeunt. Sed quia cum virtutibus vitiorum diuturna ſunt bella, vtriuſque malitiæ qui ſunt duces, quique eorum ſint comites, ſpecialiter quantum poſſumus, exponamus: ita tamen, vt quæ virtus cum quo vitio propriè pugnam gerat, pariter oſtendamus. Nec enim

A aliter poſſumus ignita vitiorum iacula deuitare, niſi ſciamus opportuna virtutum tegmina illis opponere: vt ea ipſis deſenſi, proteruum illum exercitum ſimul cum eius ducibus, Chriſto ſuper nos regnante, poſſimus ſuperare. Tentantia quippe vitia, quæ inuiſibili contra nos prælio regnanti ſuper ſe ſuperbiæ militant, alia more ducum præeunt, alia more exercitus ſubſequuntur. Nec enim culpæ omnes pari acceſſu cor occupant: ſed dum maiores & paucæ neglectam menẽt preueniunt, minores innumeræ ad illã ſe cateruatim fundũt.

B Ipſa namque vitiorum regina ſuperbia, cùm deuictum cor plenè ceperit, mox illud ſeptem principalibus vitiis, quaſi quibuſdam ſuis ducibus deuaſtandum trahit: quos videlicet duces exercitus ſequitur: quia ex eis proculdubiò importunæ vitiorum multitudines oriuntur. Radix quippe cuncti mali, ſuperbia eſt, de qua ſcriptura atteſtante dicitur: Initium omnis peccati ſuperbia eſt. Primæ autem eius ſoboles, ſeptem nimirum principalia vitia, de hac virulenta radice proferuntur: ſcilicet inanis gloria, inuidia, ira, triſtitia, auaritia, ven- Eccle. 10.

C tris ingluuies, luxuria. Nam quia his ſeptem vitiis ſuperbiæ nos captos doluit, idcircò Redemptor noſter ad ſpiritale liberationis prælium ſpiritu ſeptiformis gratiæ plenus uenit. Sed habent contra nos hæc ſingula exercitum ſuum. Nam de inani gloria, inobedientia, iactantia, hypocriſis, contentiones, pertinaciæ, diſcordię & nouitatum pręſumptiones oriuntur. De inuidia odium, ſuſurratio, detractio, exultatio in aduerſis proximi, afflictio autem in proſperis naſcitur. De ira, rixa, & tumor mentis, contumeliæ, clamor, in-

D dignatio, blaſphemię proferuntur. De triſtitia, malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis erga illicita naſcitur. De auaritia, proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentię, & contra miſericordiam obdurationes cordis oriuntur. De ventris ingluuie, inepta lętitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo ſenſus circa intelligentiam propagatur. De luxuria, cęcitas mentis, inconſideratio, inconſtantia, pręcipitatio, amor ſui, odium Dei, affectus ſeculi pręſentis, horror autem

E vel deſperatio futuri generantur. Sed enumeratis ſeptem ſuperbię ſobolibus, quę vitiorum exercitum contra nos ducunt, videamus quę ſint virtutum duces, & agmina exercitus, quę humilitatis auctor Chriſtus nobis pręſtat, ad pugnandum contra vitiorum cohortes: & opponamus ſingulis ducibus vitiorum, duces contrarios virtutum, exercitibuſque exercitus. Duci igitur inani gloriæ contra ſtatuenda eſt dua humilitas, quę maximè generat in homine deſpectionem ſui, & contemptum caducarum rerum: comitibuſque eius comites contrarij, id eſt, inobedientię obedientia: iactantię, humilis profeſſio: hypocriſi, ſimplicitas: con-

tentioni, innocentia: pertinaciæ, ſubiectio: diſcordiæ, pax: nouitatum præſumptioni, timor Dei, & honoratio patrum. Duci quoque inuidiæ, opponenda eſt dua beneuolentia: comitibus eius contrarij comites, id eſt, odio, dilectio vera: ſuſurrationi, locutio vera: detractioni, pia laudatio: exultationi in aduerſis proximi, compaſſio infirmitati eius: afflictioni in proſperis ipſius, lætitia in ſoſpitate eius. Iræ duci, contraria eſt dux manſuetudo: comitibusq; illius, eius comites. Iſtius tumori mentis, placiditas animi: contumeliæ, benignitas: clamori, grauitas verborum: indignationi, ſuauitas morum: blaſphemiæ, puritas oris. Triſtitiæ namque duci, obſiſtit dua ſpiritalis lætitia: exercituiq; eius, exercitus iſtius, id eſt, malitiæ bonitas: rancori, lenitas: puſillanimitati, longanimitas: deſperationi, perſeuerantia: torpori circa præcepta, ſtudium ſpiritale: vagationi mentis erga illicita, intentio diuinæ lectionis. Auaritiæ duci, aduerſa eſt dux largitas: agminibusque eius agmina iſtius, id eſt, proditioni, fides non ficta: fraudi ſinceritas: fallaciæ, veritas: periuriis, non iurare: inquietudini, tranquillitas: violentiæ, patientia: duritiæ, miſericordia. Duci quippe gaſtrimargiæ, id eſt, horrendæ voracitati, contraria eſt dua abſtinentia: cohortibusque illius, cohortes iſtius, id eſt, ineptæ lætitię, modeſtia: ſcurrilitati, ratio ſermonum: immunditię, ſobrietas: multiloquio, taciturnitas: hebetudini ſenſus circa intelligentiam, feruor diſcendi ſapientiam: ſomnolentiæ, vigilantia. Luxuriæque duci ac plebi eius, reluctatur dux caſtitas cum plebe ſua: id eſt, cęcitati mentis, contemplatio Dei: inconſiderationi, prouiſio: inconſtantiæ, conſtantia: præcipitationi, continentia: amori ſui, mortificatio deſideriorum carnis ſuæ: odio Dei, charitas perfecta Dei. Eccè hæc ſunt, quę preſulem animarum oportet ſcire: & quę debet in prędicationis diuerſitate cuſtodire, vt ſolicitus infirmitates ſingulorum perpendat, & congrua eorum vulneribus medicamina opponat. Sed cum magni ſtudij ſit, vt exhortandis ſingulis ſeruiatur ad ſingula, cùm valdè laborioſum ſit, vnumquemque de propriis ſub diſpenſatione debitæ conſiderationis inſtruere, longè tamen eſt laborioſius, auditores innumeros, ac diuerſis paſſionibus laborantes, vno eodemque tempore, voce vnius & communis exhortationis admonere. Ibì quippe tanta arte vox temperanda eſt, vt cùm diuerſa ſint auditorum vitia, & ſingulis inueniantur congrua, & tamen ſibimetipſis non ſint diuerſa, vt inter medias paſſiones vno quidem ductu tranſeat, ſed more ancipitis gladij, tumores cogitationum carnalium, ex diuerſo latere incidat, quatenus ſic ſuperbis prædicetur humilitas, vt tamen timidis non augeatur metus: ſic timidis infundatur auctoritas, vt tamen ſuperbis nõ creſcat effrenatio: ocioſis ac torpentibus prędicetur ſollicitudo boni ope-

A ris, vt tamen inquietis immoderatę licentia non augeatur actionis: ſic inquietis ponatur modus, vt tamen ocioſis non fiat torpor ſecurus: ſic ab impatientibus extinguatur ira, vt tamen remiſſis ac lenibus non creſcat negligentia: ſic lenes accendantur ad zęlum, vt tamen iracundis non addatur incendium: ſic tenacibus infundatur tribuendi largitas, vt tamen prodigis effuſionis frena minimè laxentur: ſic prodigis prędicetur parcitas, vt tamen tenacibus peritura rerum cuſtodia non augeatur. Sic incontinentibus laudetur coniugium, vt tamen
B continentes non reuocentur ad luxum: ſic continẽtibus laudetur virginitas, vt tamen in coniugibus deſpecta non fiat fœcũditas carnis. Sic prędicanda ſunt bona, nè ex latere iubeantur & mala: ſic laudanda ſunt bona ſumma, nè deſperentur vltima: ſic nutrienda ſunt vltima, nè dum creduntur ſufficere, nequaquam tendatur ad ſumma. Curandum eſt itaque prędicatori, quatenus ſic tergatur triſtitia, quę venit ex tempore, vt non augeatur lętitia, quę venit ex conſperſione: & ſic frenetur lętitia, quæ ex conſperſione eſt, vt tamen non creſcat triſtitia quę
C venit ex tempore: ſic itaque in iſto reprimatur ſubitò oborta formido, vt tamen non excreſcat enutrita diù prçcipitatio: ſic in illo reprimatur diù oborta prçcipitatio, vt tamen non valeſcat impreſſa ex conſperſione formido.

Quòd oporteat poſtulari à Domino poſsibilitas prædicandi.

Cap. 39.

D ET hęc ſe poſſe, ſi potuerit, & inquantum potuerit, pietate magis orationum, quàm Oratorum facultate non dubitet, vt orando pro ſe ac pro illis, quos eſt allocuturus, ſit Orator antequàm dictor. Ipſa hora iam vt dicat accedens, priuſquàm exerat proferentem linguam, ad Deum leuet animam ſitientem: vt ructet quod biberit, vel quod impleuerit fundat. Cùm enim de vnaquaque re, quę ſecundùm fidem dilectationemque tractanda ſunt, multa ſint quę dicantur, & multi modi quibus dicantur, ab eis qui hęc ſciunt, quis no-
E uit quid ad pręſens tempus vel nobis dicere, vel per nos expediat audiri, niſi qui corda omnium videt? & quis facit, vt quod oportet, & quemadmodum oportet, dicatur à nobis, niſi in cuius manu ſunt & nos, & ſermones noſtri? Ac per hoc diſcat quid eſt * omnia quę docenda ſunt, qui & noſſe vult & docere, facultatemque dicendi, vt decet virum eccleſiaſticum comparet. Ad horam verò ipſius dictionis illud potius benę menti cogitet conuenire, quod Dominus ait: Nolite cogitare quomodò aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, Matt. 10.

qui

qui loquitur in vobis. Si ergò loquitur in eis Spiritus ſanctus, qui perſequentibus tradũtur pro Chriſto, cur non & in eis, qui tradunt diſcentibus Chriſtum? Qui autem dicit, hominibus non eſſe præcipiendum, quid vel quemadmodùm doceant, ſi doctores efficit Spiritus ſanctus, poteſt dicere, nec orandum eſſe nobis, quòd Dominus ait: Scit pater veſter, quid vobis neceſſarium ſit, priuſquàm petatis ab eo. (Matt. 6.) Siue autem apud populum vel apud quoſlibet iamiamq́ue dicturus, ſiue quod apud populum dicendum, vel ab eis qui voluerint aut potuerint, legendum eſt dictaturus, oret vt Deus ſermonem bonum det in os eius. Si enim regina orauit Heſter pro ſuæ gentis temporali ſalute locutura apud regem, vt in os eius Deus congruum ſermonem daret; quanto magis orare debet, vt tale munus accipiat, qui pro æterna hominum ſalute in doctrina & verbo laborat. Illi verò qui ea dicturi ſunt, quæ ab alijs acceperunt, & antequàm accipiant, orent pro ipſis à quibus accipiunt, vt eis detur, quod

A per eos accipere volunt: & cùm acceperint, orent vt benè & ipſi proferant: & illi ad quos proferant, ſumant: & proſpero exitu dictionis, eidem gratias agant, à quo id ſe accepiſſe non dubitant: vt qui gloriatur, in illo glorietur, in cuius manu ſunt & nos, & ſermones noſtri.

Hac tibi ſancte pater deuoto munera trado,
Quæ tu dignanter qualiacunque cape.
Tu decus es noſtrum, doctor, ſummusq; ſacerdos,
Dux ſacer, & princeps, lux, via, paſtor, honor.
B *Nam quia tu templum dedicaſti martyris almi,*
Per ſeruum donum hoc martyr & ipſe dedit.
Nam eſt nonus & decimus octingenteſimus annus,
Ex quo Saluator venit in arua pius.
Qui te præfectum tribuat, faciatq; beatum,
Inſerat & lætum cœtibus angelicis.
Abbas nanq; meus, veſterq; fidelis amicus,
Egil hac voluit reddere dona tibi.
Se totũ atq; offert, ſuaq; omnia ſpontè miniſtrat,
Quem tecum ſummus ſaluet in arce Deus.

HRabani Mauri De inſtitutione clericorum libri tertij & vltimi, Finis,

VVALAFRIDI STRABONIS DE EXORDIIS ET INCREMENTIS RERVM ECCLESIASTICARVM, LIBER VNVS.

PRAEFATIO AVCTORIS AD REGINBERTVM.

IN nomine Dei Patris & Filij & Spiritûs ſancti. De miniſtris Eccleſiæ & miniſterijs ipſorum, necnon & de multiplicibus Sacramentorum, officiorum, & obſeruationũ rationibus, multi multa dixerunt: ità vt pauca vel penè nulla remãſerint, quæ non iam per illuminationem Spiritus ſancti ſint demonſtrata: non ſolùm qualiter debeant fieri, verùm etiam quomodò ſingula myſticè debeant vel poſſint intelligi, diligenti examinatione excuſſa. Quorum omniũ copiam, cùm ſecundùm ſolertiſſimũ in rebus Eccleſiaſticis ſtudium tuum, & libris habeas & memoria comprehenſam, ò venerande in Chriſto pater Reginberte, ſalubri curioſitate ardens, quædam non à prioribus penitùs omiſſa, ſed breuiùs quàm volueras tacta, à me addi deſideras: quaſi aliquid illos aufugerit, quod nos poſſimus inſpicere: cùm potius verè fateri debeamus, omnia quę illi inuenta, nobis ſcriptis ſuis reliquerunt, nec ipſa diſcendi inſtantia nos aſſequi poſſe. Sed eſt quod huiuſcemodi incœptis ſenſus ſui viuacitate videbantur perſpicua. Scribam igitur, inquantùm Dominus dederit facultatem, ſicut ex authenticorũ dictis, quæ adhuc attigimus, addiſcere potui, de quarundam Eccleſiaſticarum exordijs & cauſis rerum, & vndè hoc vel illud in conſuetudinem venerit, & quomodò proceſſu temporis auctũ ſit, indicabo: habiturus & ſi non pro ſcientia laudem, tamen pro obedientia certam mercedem. Et primùm de ſacris ædibus, in quibus ipſa celebrantur ſacra, dicendum videtur.

Spiritus humilitatis in auctore.

Argumentum libri.

Carmen auctoris, ad lectorem.

Hoc opus exiguum Vualafridus pauper hebes
Collegit, Patrum dogmata lata ſequens.
Sed non ſpontè ſua tam magnos venit in auſus.
Dura Reginberti iuſſio adegit eum.
Si quid in hoc Lector placet, aſſignare memento,
Id Domino: Quicquid diſplicet, hocce mihi.

A *Elenchus Capitulorum.*

1 DE Exordijs templorum & altarium.
2 Qualiter religiones diuerſę ſe inuicèm imitatæ ſint, & quid commune habuerint, quid diuerſum.
3 De profectu Religionis Chriſtianæ.
4 In quas plagas cęli, orationes vertantur.
5 De vaſis quæ ſimpliciter ſigna dicuntur.
6 Expoſitio Nominum quorundam, ſacris rebus adiacentium.
7 Quomodò Theotiſcè domus Dei dicatur.
B 8 De imaginibus & picturis.
9 De templis & altaribus dedicandis.
10 Quid fieri debeat in locis Deo cõſecratis.
11 Quid item fieri non debeat.
12 De orandi modis ac diſtantia vocum.
13 Quibus proſit cultus diuinus, & quibus non.
14 Iuſtas oblationes, & magìs virtutes, quàm corporalia munera Deum deſiderare.
15 De oblationibus veterum.
16 De ſacrificijs Noui teſtamenti, & cur mutata ſint per Chriſtum ſacrificia.
C 17 De virtute ſacramentorum, & cur ab eis criminoſi ſuſpendantur.
18 Quid offerendum ſit in altari.
19 Non ab alijs quàm ieiunis communicandum.
20 Quòd alij rariùs, alij crebriùs, alij quotidiè communicandum dicant.
21 Vtrùm ſemèl vel ſæpiùs in die offerre conueniat & communicare.
22 De ordine Miſſæ & offerendi ratione.
23 De tempore Miſſæ.
24 De vaſis & veſtibus ſacris.
D 25 De horis canonicis & genuum flexione, De hymnis item & Cantilenis, & incrementis eorum.
26 De Baptiſmi incremento, & merſione & cauſis Baptizandorum.
27 De decimis dandis.
28 De litanijs agendis.
29 De aqua ſparſionis.
30 De benedictione cerei.
31 Comparatio Eccleſiaſticorum ordinum & ſecularium.

De

De Exordijs templorum & altarium. *Cap. 1.*

Gen. 8. 12. 26. 33. Altaria antiquiora tabernaculo & templo.

ALtaria quidem, Noe, Abraham, Iſaac, & Iacob, Domino (vt legitur) extruxerunt. Moyſes verò primus tabernaculum, iuxta exẽplar diuinitus ſibi demonſtratum, in deſerto Sinai, filijs Iſrael de ſeruitute Aegyptia liberatis erexit. Salomon quoquè longo iam tempore eodẽ populo in terra repromiſſionis degente, & regiæ dignitatis apice, gentibus circumpoſitis præminente, templum illud mirificum, in Hieruſalem (quam Dauid Pater caput eius regni inſtituit) magnis ædificauit ſumptibus, & diuerſis dotauit ornatibus. In quorum vtroque, tabernaculo videlicet ac tẽplo, & arca teſtamenti, & altaria cum vtenſilibus ſuis, aliæq́ue ſpecies religioni illius temporis congruæ fuiſſe leguntur: tam multiplices & tã conſulta ratione prouiſæ, vt quicquid modò ſpiritalibus Eccleſiæ celebratur in ſtudijs, totum in illis conſtructionum figuris pleniter & (vt ità dicam) conſignanter delineatum atque conſtructum videatur. Paganos etiàm templa feciſſe dijs ſuis, vel potiùs dæmonibus, ſeductoribus ſuis, nõ ſolùm ex ipſorum libris, ſed etiã ex diuinæ ſcripturæ teſtimonijs agnoſcimus: Quia & templum Dagon in Samuele legimus, & Regem Sennacherib in templo Neſerach trucidatum: Danielem quoquè in templo Belis, ſacerdotum eius ſtrophas deprẹhendiſſe: Et Antiochum reliquiarum populi Dei perſecutorem grauiſſimum, & templi, quod poſt reuerſionem de captiuitate reædificatum eſt, violatorem: in templo Naneæ corruiſſe cognoſcimus. Et multa alia, quibus approbatur quod dicimus. Nolumus autem de libris Paganorũ eiuſdem rei teſtes adſciſcere, nè inter eccleſiaſticę ędificationis eloquia, lectoris animum inutilibus fabulis occupemus.

Quid in tabernaculo & templo fuerit.

1. Reg. 5. 4. Reg. 19. Dan. 14.

2. Mach. 1.

Qualiter religiones diuerſæ, ſe inuicèm imitatæ ſint, & quid commune habuerint, quid diuerſum. *Cap. 2.*

Idololatria per dæmones introducta.

Rom. 1.

ET primis quidem temporibus, tam veros Dei cultores, quàm etiàm dæmonum veneratores, in locis congruis, ſuæ religionis cultum, ſub diuo celebraſſe credendum eſt. Sed quia dæmones hominibus perſuaſerunt, in contumeliam creatoris, imaginem incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentum cõmutare, & ſeruire creaturæ potiùs, quàm creatori: conſequenter etiam ædificationem templorum, & ſanguinis non ſolùm animalis, ſed etiam humani immolationem, ad maiorem perſuaſi erroris vindictam, ſibi fieri expoſcebant. Ideoq́ue omnipotens & patiens creator, facturę ſuæ volens vndecunq; conſulere, (quia
A verò propter fraglitatem carnalium, omnes conſuetudines pariter tolli non poſſe ſciebat) permiſit & iuſſit quædam ſibi obedienter à pijs exhiberi, quę dæmonibus dãnabiliter ab impijs ſoluebantur: ſicutì ſunt ædium conſtructiones, & diuerſorum genera ſacrificiorum. Et factũ eſt, vt quæ prioribus propter infirmitatem cõceſſa ſunt, ad exclusionem erroris: nobis ſequẽtibus per Chriſti paſſionem patefacta, proficerent ad cauſam perfectionis, dum & in illis materialibus ſtructuris ædificium Eccleſiæ ſpiritale, & in carnalibus victimis ac ſolennitatibus, paſſionem Chriſti & virtutum documenta ſentimus. Sicut autem quædam præcepta moralia nobis & veteribus voluit Deus eſſe communia: vt ſunt ea, quæ ad morum honeſtatem, & ad ius inter homines pertinent conſeruandũ: ità quędam flagitioſa, quę dęmonum voluptate inſtituta, & illis & nobis ſtatuit omnimodìs fugienda, maleficia videlicet ac mendacia, ſtupra, & ſuperſtitioſos errores, & ſimilia. Hæc
C cùm ità ſint dicta, ſciendum eſt, quædam eſſe omni religioni communia, vt eſt: Quod tibi non vis fieri, alij nè feceris: & quicquid ex naturali lege, diuinis congruum inuenitur mandatis. Hoc tamen in illis diſtat, quòd quidam illa propter honeſtatem, vt philoſophi: quidã propter timorem, vt Iudæi: alij propter dilectionem, vt Chriſtiani, obſeruant. Vt autem ad propoſita reuertamur, ſicut Deus, vt deſtrueret opera diaboli, quædam ſibi exhiberi voluit à cultoribus ſuis, quæ dæmones priùs perſuaſerunt errantibus: ità cultum à Deo inſtitutum, maximè in ſacrificiorum & cæremoniarũ
D multiplicitate, ſibi deincèps dæmones expoſcebant, ſicut ſcriptum eſt de libris legis Dei: de quibus ſcrutabantur gentes, ſimilitudinem ſimulacrorum ſuorum, vt ſcilicet, quomodò lex Domino ſeruire pręcepit, eiſdem ritibus, deceptores ſuos dęmones, deceptæ gentes venerarentur. Nam & temporibus Tiberij & Caij Cæſarum, Idola in templo Domini legimus collocata. Et Iulianus Apoſtata totum Eccleſiaſtici ordinem ritùs, ad diabolorum honorẽ detorquere conatus eſt. Et ipſe diabolus, à Chriſto ſe pro Deo voluit adorari.

Cauſa inſtituendi templa & ſacrificia.

Legis naturalis præcepta. Matt. 7. Tob. 4.

Imitatio gentilium in cultu deorum ſuorũ

Ioſephus de bello Iud. lib. 2. ca. 3.

Iulianus Imper.

Matt. 4.

De profectu religionis Chriſtianæ. *Cap. 3.*

E
POſtquàm itaque venit tempus, quandò veri adoratores in ſpiritu & veritate, non in Hieruſalem tantùm vel monte Samarię, id eſt, non localiter, ſed ſpiritualiter cœperunt adorare patrem, & in omnes gentes ſecundùm Domini iuſsionem doctrina ſalutaris emiſſa eſt: cœperunt fideles loca munda quærere, & à tumultibus ac negocijs carnaliter cõuerſantium ſemota: in quibus orationes mundas, & ſacroſancta myſteria, & mutuę ædificationis ſolatia celebrarent. Quamuis enim ſecundùm Euangeliſtam, erant diſcipuli cum credẽtibus ſemper

Ioan 4.

Loca orandi in primitiua Eccleſ.

Lucæ vlt.

in

in templo vel cœnaculo laodantes Deum, & orationi ac ieiunio inſiſtentes: tamen poſt aduentum Spiritûs ſancti, legimus eos circa domos orationes & fractiones panis celebraſſe. Et non ſolùm inter vrbium ædificia, verùm & extra in locis ſecretis conueniſſe. Nam & Paulus proceſſiſſe legitur in Philippis extra portam, iuxta flumen, vbi videbatur oratio eſſe, & ipſe cum Epheſijs orauit in littore. Cùm autem multiplicaretur numerus credentium, cœperunt domos ſuas facere Eccleſias, vt in geſtis ſanctorum creberrimè legitur: & priuatas habitationes, ad publicas fideliũ contulerunt vtilitates. Sæpè etiam perſecutorũ rabiem declinantes, in cryptis & in cœmeterijs, & ſpelũcis, atque deſertis montibus & vallibus conuenticula faciebant. Deindè magìs magiſque proficiente Chriſtianę religionis miraculo, & per lucra Chriſti, damno ſuccedente diaboli: non ſolùm nouę ad orandum domus conſtructę ſunt, ſed etiam templa deorum, abiectis & exterminatis idolis cum ſpurciſſimis cultibus ſuis, in Dei mutabantur Eccleſias.

Act. 1. & 2.
Act. 16. 20.
Diuerſa olim loca orandi.

In quas plagas cæli, Orantes vertantur. Cap. 4.

ET quia diuerſitas idololatrię, diuerſis modis templa conſtruxerat, non magnoperè curabant illius temporis iuſti, quam in partẽ orationis loca conuerterent, dum tantùm videretur, vbi eliminatæ ſunt dęmonum ſordes, ibì Deum creatorem omnium, qui vbiquè eſt, coli & adorari. Quanquàm itaque ſapiens dicat, nos ad Orientem lucis adorare Deum, & reuerà congruum eſt, & ſalubri more inſtitutum, vt Orientem versùs, facies orando vertamus: quia ſicut ab Oriente lucis aduentum ſuſcipimus corporeę, ſic in orationibus illuminari ſuper nos vultum illius depoſcimus, de quo ſcriptum eſt: Eccè vir, Oriens nomen eius: Et, Viſitauit nos Oriens ex alto. Tamen quia & templi & tabernaculi introitus ab Oriẽte fuit, vbì altare & labrum erat, & omnes victimarum & ſacrificiorum ritus fiebant: certũ eſt in vtroq;, ab Oriente multos oraſſe contra Occidentem. Siquidẽ & Salomon dedicans tẽplũ, ſtetit ante altare & extendit manus in cælum, & effudit orationẽ tam deuotione, quàm prolixitate mirabilẽ. Priora autẽ & anteriora tẽpli vel altaris, Orientẽ reſpiciebant. Vndè & apud veteres, Orientales templorũ *, antica: Occidẽtales, poſtica: Aquilonares, ſiniſtra: Meridianæ, dextra dicebantur. Quod & de tẽpli Domini latere meridiano ſic ſcribitur: Oſtium lateris medij, erat in parte domus dextræ. Quia ergò portę trium atriorum vna contra alteram poſitæ, recta linea ad Orientem patebant, ità & ſol æquinoctialis exoriens, radios ſuos per illas ęqualiter contra medietatem tẽpli dirigeret, eodemq; modo per oſtia porticus & ipſius templi, in oſtia ſancti ſanctorum altrinſecùs poſita, pertenderet: ſicut traditur à Maioribus, illi qui in exterioribus atrijs poſiti, ab introitu interioris, quibuſdam quaſi rationabilibus cauſis prohibebantur; per portarum contra ſe poſitarum, patulum proſpectũ, oculos vſque ad introitum templi dirigentes; quò pedibus non audebant, precibus & votis, & ſalutationibus accedebant. Sed & ipſe Salomon, in illa celebri oratione de populo, in peregrinationem propter peccata ſua venturo, dixit ad Deum: Si orauerit contra ciuitatem quã elegiſti, & templi quod ædificaui nomini tuo, & reliqua. Quod Daniel quoquè Propheta, & talis in quo ſuſpicio nulla potuit reperiri, legitur feciſſe. Apertis enim feneſtris cœnaculi ſui contra Hieruſalem, tribus vicibus orauit per ſingulos dies. His & alijs exemplis edocti cognoſcimus, non erraſſe illos vel errare, qui tẽplis vel nuuiter Deo conſtructis, vel ab idolorum ſqualore mundatis, propter aliquam locorum opportunitatem, in diuerſas plagas altaria ſtatuerunt: Quia non eſt locus, vbi non ſit Deus. Veriſſima enim relatione didicimus, in Eccleſia quam apud Æliam Conſtantinus Imperator cum matre Helena, ſuper ſepulcrũ Domini miræ magnitudinis in rotunditate cõſtituit: Itemque Romæ in templo, quod ab antiquis Pantheon dictum, à beato Bonifacio Papa, permittente Foca Imperatore, in honorem omnium Sanctorum conſecratum eſt, In Eccleſia quoquè beati Petri principis Apoſtolorum, altaria non tantùm ad Orientem, ſed etiam in alias partes eſſe diſtributa. Hæc cùm ſecundùm voluntatem vel neceſſitatem fuerint ità diſpoſita, improbare non audemus. Sed tamen vſus frequentior (ſecundùm quod & ſuprà memorauimus) & rationi vicinior habet, in Orientem orantes conuerti, & pluralitatem maximam eccleſiarum eo tenore conſtitui.

Orare verſùs Orientem.
Zach 6.
Luce 1.
Iudæi orauerunt verſus occidẽtem.
3. Reg. 8.
for. partes, Anticã & poſtica tẽpli
3. Reg. 6.
Orare verſùs templũ
3. Par. 6.
Dan. 6.
Altaria in diuerſas plagas reſpicientia.
Ælia ab Ælio Hadriano Imp. dicta fuit Hieruſalem reædificata.
Pantheon Romæ
Eccleſia S. Petri.

Vnuſquiſque in ſenſu ſuo abundet. Propè eſt Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate, & longè à peccatoribus ſalus: Appropinquemus Domino, & appropinquabit vobis. Alioquin peccator, etiam ſi fugerit, eum qui vbiquè eſt, euitare non poterit. Quia neque ab Oriente, nec ab Occidente, neque à deſertis montibus, ſubaudi, patet locus fugiendi, quoniam Deus iudex eſt, hunc humiliat, & hunc exaltat. Cui etiam Propheta dicit: Quò ibo à ſpiritu tuo? & quò à facie tua fugiam? Si aſcẽdero in cęlum, tu ibì es: ſi deſcendero in infernum, ades.

Deus vbiquè eſt.
Pſal. 144.
Pſal. 118.
Iac. 4.
Pſal. 74.
Pſal. 138.

De Vaſis quæ ſimpliciter ſigna dicuntur. Cap. 5.

DE vaſis verò fuſilibus vel etiam productilibus, quæ ſimpliciter ſigna vocantur, quia eorum ſonoritate quibuſdam pulſibus excitata, ſignificantur horę, quibus in domo Dei ſtatuta celebrantur officia: de his, inquam, hìc

Varia olim ſigna conuocandi ad Eccleſiam.

dicendum

diecendum videtur, quòd eorum vſus non adeò apud antiquos habitus proditur: quia nec tam multiplex apud eos conuentuum aſſiduitas, vt modò eſt, habebatur. Apud alios enim deuotio ſola cogebat ad ſtarutas horas concurrere. Alij prænunclationibus publicis inuitabantur, & in vna ſolennirate proximè futuras diſcebant. Apud quoſdam tabulis, apud nonnullos cornibus horæ prodebantur. Vaſorum autem, de quibus ſermo ortus eſt, vſum primò apud Italos affirmant inuentum.

Campanæ & nolæ.

Vndè & à Cãpania, quæ eſt Italia prouincia, eadem vaſa maiora quidem campanæ dicuntur: Minora verò, quæ & à ſono tintinnabula vocantur, nolas appellant, à Nola eiuſdem ciuitate Campaniæ, vbi eadem vaſa primò ſunt commentata.

Num. 10. Eſa. 58.

Quia verò tubas æreas & argenteas in lege habemus, & Propheta quaſi tuba vocem prędicationis exaltare iubet: congruè his vaſis vtimur in conuocatione fidelium, vt prædicatio noſtra in Eccleſia, pura in argenro, in ære ſignificetur durabilis & ſonora, id eſt, vt nec hęretica fœdetur rubigine, nec negligentiæ laſſetur pigritudine, nec humana ſupprimatur formidine.

Quid ſignificent tubæ æreæ & argenteæ.

Expoſitio nominum quorundam, ſacris rebus adiacentium. Cap. 6.

HÆc à nobis, vt potuimus, dicta ſunt: Nunc de nominibus, quæ ipſis ſacris locis vel ædificijs, non fortuitò, ſed rationabiliter impoſita ſunt, pauca dicamus: vt lector dum cauſas ædificiorum & exordia didicerit, cur etiam ità vel ità dicta ſint, poſſit aduertere.

Eccleſia variè accipitur.

Eccleſia quidem Græcum nomen eſt, & interpretatur conuocatio vel conuentus: cùm ſit vel generalis ſanctorum vnitas, in vna fide & dilectione coniuncta, vndè vna & Catholica dicitur Eccleſia: vel ſingulorum ſocietas ſancta locorum, vndè & multę dicuntur Eccleſię. Tamen etiam ipſa domus, in qua ad diuina vel diſcenda vel celebranda, conuenit multitudo fidelium, Eccleſia vocatur: à re quę ibì geritur, illud vocabulum mutuamus. Horum exẽpla Apoſtolus inſinuat, dicens:

Ephe. 5. 1. Cor. 4. 1. Tim. 2.

Vt exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam neque rugam: Et, Sicut in omnibus Eccleſijs ſanctorum doceo. Et, Mulieres in Eccleſia taceant, & multa his ſimilia. Vnuſquiſque etiam electorum, domus & templum Dei dicitur, ſicut Apoſtolus & in ſuo, & Prophetico confirmat exemplo:

1 Cor. 3. 2. Cor. 6.

Templum, inquiens, Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos: ſicut dicit Dominus, quia inhabitabo & inambulabo in vobis, & reliqua.

1. Pet. 2.

Et Petrus, Vos tamquàm lapides viui, ſuperædificamini domus ſpiritales, & reliqua. Sicut ergò Eccleſia in Eccleſia, ſic multæ domus & tẽpla in domo Dei & tẽplo cõueniunt.

Domus.

Domus autẽ dicta eſt à domate, quod Grecè tectum vocatur. Dicitur etiam domus, familię totius ſub vno tecto commorantis conſortium, ſicut vrbs totius populi, & orbis totius generis humani eſt domicilium.

Templum.

Templum eſt dictum quaſi tectum amplũ. Vndè & excellentioribus ędificijs, hoc congruit nomen: Sicut Rex Salomon ſapientiſſimus in regia vrbe, templum: Moyſes verò in itinere dicitur tabernaculum condidiſſe.

Tabernaculum.

Dictum eſt autem tabernaculum, à tabulis & cortinis, eò quòd interſtantibus tabulis, cortinæ deſuper tenderentur. Vndè & militum tentoria, quibus in itinere Solis ardores, tempeſtates imbrium, frigoriſque iniurias vitant, tabernacula dicuntur.

Aedes.

Aedes & ædificia, ab edendo putant dicta, quaſi primitùs ad edendum facta. Vndè Plautus dicit: Si vocaſſem vos in ędem ad prandium. Poteſt enim fieri, vt ædes ad edendum in eis, ſicut cœnacula ad cœnandum, primò ſint facta, & poſteà longò vſu in aliud verterentur. Sicut tabernę primitùs plebeiorum domunculæ, quòd ſex tabulis ligneis fierent, dicebantur: vndè & tabernaculum deriuari quidam volunt. Nunc autem cauponũ Eccleſię ſic vocantur.

Baſilicę.

Baſilica Grecè, Latinè regalis vel regia dicitur, à Baſileo, id eſt, rege. Nam & carnaliũ regum palatia ità dicuntur, ſicut ſcriptum eſt de Heſter:

Heſter. 5.

Stetit in atrio domùs regię, quod erat interius contra Baſilicam regis: Noſtra autem domus orationis, ideò regia dicitur, quia regi regum in ea ſeruitur, vel quia reges & ſacerdotes, id eſt, ſummi regis & ſacerdotis membra, qui motibus corporis imperant, & ſpiritales hoſtias immolant Deo: ibì regenerantur ex aqua & ſpiritu, & ſalutari nutriuntur doctrina.

Abſida.

Abſida Grecè, Latinè lucida dicitur, quia lumen acceptum per arcum intromittit.

Exedra.

Exedra, eſt abſida quędam, ſeparata modicùm quidem à templo vel palatio. Et dicta indè, quòd extrà hęreat: Grecè autem cyclon vocatur.

Ara.

Aram quidam vocatam dixerunt, quòd ibì incenſę victimæ arderent: Alij à precationibus, quas Græci aras vocant. Vndè & imprecationes * antara dicuntur.

Altare. Porticus.

Altare autem, quaſi altæ arę nominatur. Porticus à porta, vel quòd ſit aperta, dicitur. Ad hoc maximè fit, vt per eãm intretur & tranſeatur.

Cœmeterium.

Cœmeterium recubitorium vel dormitorium eſt mortuorum, qui & ideò ab Eccleſia dormientes dicuntur, quia reſurrecturi non dubitantur.

Cryptæ.

Cryptæ, ſunt ſpecus ſubterranei, dictę à profunditate abrupta, ſicut & crepidines dicimus abruptas ſummitates quorumlibet corporum.

Martyria.

Martyria vocabantur Eccleſiæ, quæ in honore aliquorum martyrum fiebant. Quorum ſepulcris & Eccleſijs, honor congruus exhibendus in Canonibus decernitur. Qui & loca, quę ſub incertis nominibus & reliquijs, vel tantùm mortuorum appellatione conſtruuntur, nullo honore colenda conſtituunt. Quod beatus Martinus & Germanus Pariſienſis ſuis leguntur confirmaſſe exemplis.

Sacrarium.

Sacrarium dicitur, quia ibì ſacra reponuntur & ſeruantur. Analo-

gium,

Analogiũ. gium, quòd in eo verbum DEI legatur & annuncietur. Logos enim Græcè, verbum vel ratio dicitur. Pulpitum. Pulpitum, quòd ſit in publico ſtatutum, vt qui ibi ſtant, ab omnibus videantur. Ambo. Ambo, ab ambiendo dicitur, quia intrantem ambit & cingit. Cancelli. Cancelli videntur dici, quia minoribus columnis fiunt. Cancri enim vocantur maiores columnæ, & * maximę quadrę: *maxime vel Cancelli dicuntur à cubito, qui Græcè Ancos dicitur. Solent enim plurimi non altiùs cõſtrui, quàm vt ſtantes deſuper, inniti cubitis poſſint. Ianuæ. Ianuę à Iano quodam dictę, cui gentiles omnem introitum & exitum conſecrârunt. Oſtia. Oſtia ab obſtando extrà poſitis, vel oſtendendo aditum vocãtur. Valuæ. Valuæ, à voluendo: Fores. Fores, quòd forinſecùs ſint poſitę. Portæ. Portę, quia per eas portantur quęque & feruntur. Sunt autem ianuæ propriè, primi ingreſſus in domum: oſtia, intra ianuam aditus ad loca quęlibet: Valuę, quę intrò voluuntur, id eſt, vertuntur & complicantur, ſicut fores quæ foràs vertuntur. Portæ autem propriè ſunt murorum & atriorum. Camera. Camera dicitur à curuitate, quæ ſolet in his ædificijs fieri, quę cœmenticio opere deſuper concluduntur. Hæc etiam à concauitate ſuperiori, ad ſimilitudinem cuiuſdam animalis, teſtudo nominatur. Grȩcè enim * camyron curuum dicitur. Laquearia. Lacunaria vel laquearia, pendentia ſunt templorũ ornamenta, indè dicta, quòd luceant in aëre. Quia verò longum eſt, ſingulas ſacrarum ædium partes exponendo percurrere, multiplex eſt in eis, æquè vt in cęteris ſtructuris, nominum & ſpecierum diuerſitas: ſufficiant hęc de eminentioribus earum partibus dicta. Ad cętera quæ reſtant, per hæc ſigna ingreſſuum, facilior ſtudioſis patebit introitus.

Quomodò Theotiſcè domus Dei dicatur. Cap. 7.

Theotiſca, id eſt, Teutonica. Dicam tamen etiam ſecundùm noſtram barbariem, quæ eſt Theotiſca, quo nomine eadem domus Dei appellatur: ridiculo futurus Latinis, ſi qui fortè hæc legerint, qui velint ſimiarum informes natos, inter auguſtorum liberos computare. Scimus tamen & Salomoni (qui in multis typum geſſit Domini ſaluatoris) inter pauones, ſimias fuiſſe delatas. 3.Reg. 10. Et Dominus qui paſcit columbas, dat eſcam pullis coruorum inuocantibus eum. pſalm.145. Legant ergò noſtri, & ſicut religione, ſic quoq; rationabili locutione, nos in multis veram imitari Græcorum & Romanorũ intelligant philoſophiam. Multæ res ſunt apud ſingulas gentes, quorum nomina, ante cognitionem ipſarum rerum, apud alias incognita ſunt. Sicq; fit ſæpiſſimè, vt rerum intellectus, alij ab alijs addiſcentes, nomina quoque & appellationes earum vel integrè, vel corruptè, cum noua intelligentia in ſuam proprietatem trahãt. Nomina ab alijs lingua mutuata. Vt ab Hebræis Grǽci, Latini, & Barbari, Amen, Alleluia, & Oſanna mutuati ſunt. A Græcis, Latini & omnes qui libris Latinorum & lingua vtũtur, Eccleſiam, Baptiſmum, Chriſma, & omnium penè radices dictorum acceperunt. A Latinis autem Theotiſci multa & in communi locutione, vt *ſchamel fenſter lectar*: in rebus autem diuino ſeruitio adiacentibus penè omnia: Item à Græcis ſequẽtes Latinos, vt *Kylch* calicem *Vatter* Pater, mater *Mutter*, genez à gynæceo, quę Grȩcè dicuntur *κύλιξ*, *πατήρ*, *μήτηρ*, & *γυναικῶν*. Cùm in quibuſdam horũ non ſolùm Latini, vt genitor & genitrix, ſed etiam Theotiſci proprias habeant voces, vt *atto* & *amatodo* & *toda* Ab ipſis autem Græcis *Kyrch* à Kyrios, & *Papſt* à Papa, quod cuiuſdã paternitatis nomen eſt, & Clericorum cõgruit dignitati: & *herr* ab eo quod eſt heros, & *monn* & *monath*, à *μήνη*, & alia multa accepimus. Sicut itaque domus Dei, Baſilica, id eſt, Regia, à Rege: ſic etiam * Kyrica, id eſt, Dominica, *Kyriaca à Domino nuncupatur: quia Domino dominantium, & Regi regum in illa ſeruitur. Si autem quęritur, qua occaſione ad nos, veſtigia hęc Grȩcitatis aduenerint, dicendum & Barbaros in Romana Republica militaſſe, & multos prædicatorum Grȩcę & Latinę locutionis peritos, inter has beſtias cum erroribus pugnaturos veniſſe: & eis pro cauſis, multa noſtros, quæ priùs non nouerant, vtilia didiciſſe, pręcipueque à Gothis, qui & Getę, cùm eo tempore, quo ad fidem CHRISTI, licèt non recto itinere, perducti ſunt, in Grȩcorum prouincijs commorantes, noſtrum, id eſt, Theotiſcum ſermonem habuerint. Et (vt hiſtoriæ teſtantur) poſtmodum ſtudioſi illius gentis, diuinos libros in ſuę locutionis proprietatẽ tranſtulerint, quorum adhuc monumenta apud nonnullos habetur. Tranſlationes ſacrarum literarum. Et fidelium fratrum relatione didicimus, apud quaſdam Scytharum gentes, maximè Tomitanos, eadem locutione, diuina hactenùs celebrari officia. Hę autem permixtiones & tranſlationes verborum, in omnibus linguis tam multiplices ſunt, vt propria ſingularum iam non ſint penè plura, quàm cum alijs communia, vel ab alijs tranſlata.

De Imaginibus & picturis. Cap. 8.

Cultus imaginum. Nunc iam de imaginibus & picturis, quibus decus Eccleſiarum augetur, dicenda ſunt aliqua. Quia & earum varietas nec quodam cultu immoderato colenda eſt, vt quibuſdam ſtultis videtur: nec iterùm ſpecioſitas ità eſt quodam deſpectu calcanda, vt quidam vanitatis aſſertores exiſtimant. Quis enim ſanũ ſapiens, contra id quod ſcriptum eſt: Dominũ Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Deut. 6. Et iterùm, Non facies tibi omnem ſimilitudinem eorum, quę in cælo, vel in terra, vel in aquis ſub terra ſunt: Exodi 20. putabit in tabernaculi vel templi conſtructione, feciſſe Moyſen & Salomonem? Cùm & ille ſecundùm diuinam iuſſionẽ, cortinarum

cortinarum varietatem & indumentum ſacerdotale, diuerſis ornauerit figuris: & iſte ſecundùm ſapientiam diuinitùs ſibi attributam, pi-

Exo. 26.
3.Reg. 6.

ctutis & ſculpturis non tantùm animaliũ, ſed etiam arborum & herbarum, penè omne opus templi diſtinxerit? Vtetque inſuper Cherubin

Ad quid valet vſus imaginum.

ſimilitudinem ſuper Arcam & Propiciatoriũ ſtatuerit? Cùm certum ſit & illos ità ſenſiſſe, & nos ità ſentire debere, quòd videlicet non ſint Deo debitis cultibus & honoribus colẽda, quæ ab illis vel nobis facta ſint vel fuerint, aut ſignificandi alicuius myſterij cauſa: vt tabernaculi & templi ſtructura omnis, aut ob commemorationem rerum geſtarum, vt picturę hiſtoriarum: aut ob amorẽ eorum, quorum ſimilitudines ſunt, animis videntium arctius imprimendę, vt imagines Domini & Sanctorũ eius. Neque enim fruſtrà ſuperiori ſententiæ ſubiunctum eſt, Non adorabis, neq; coles ea. Vndè videlicet intelligamus, in his faciendis deuotionem & vtilitatem, qua commoueri vel inſtrui appetimus, non eſſe culpandum: ſed in his colendis, ſuperſtitionem & hebetudinem, qua ſpiritalem cultum ad corporalia traducere erronei nituntur, eſſe damnandam. Sanè, ſi

Abuſus culpandus eſt, nõ res ipſa

cui videtur ars pictorum vel fabrorum ob hoc culpanda, quaſi ea quę ab ipſis fiunt, propter artis decorem & conuenientiam, ad cultum ſui illiciant inſipientes: poterit conſequenter & DEI obtrectare facturis, quarè ipſe vel luminaria cæli tanti ſplendoris, vel herbas & oleta tantę creauerit venuſtatis & odoris: cùm ipſa ſicut & aliæ creaturæ, à quibuſdam errantibus, diuinis honoribus adorata ſint & culta. qui error nõ auctori bonorũ aſcribendus eſt, ſed dæmonum perſuaſioni, & hominum conſenſui iniquo, qui bonis in malum abuti didicerunt. No-

Diſſenſio de imaginibus.

tandum verò, quòd ſicut quidam eaſdem imagines, vltrà quàm ſatis eſt, venerantur: ità alij, dum volunt cautiores cæteris in religione videri, illas vt quaſdam idololatrię ſpecies reſpuunt, & pręſumptionis faſtu, ſimplicium corda

Grego. 2.

ſcandalizant. Huius rei quæſtio, apud Græcos ſæpè tantas contentiones excitauit, vt ſub

Grego. 3.

Gregorio Papa iuniore, Conſtantinus Imperator apud Conſtantinopolim omnes imagines depoſuerit: & ſub Gregorio tertio Romæ Synodus ſit facta contra ſupradictam (vt dixerunt) hæreſim: in qua firmatum eſt, vt Sanctorum imagines, ſecundùm priſcum Catholicæ Eccleſiæ ritum, reſtituerentur. Ipſa deniquè querela Græcorum, temporibus bonæ memorię Ludouici Imperatoris, in Franciã perlata, eiuſdem Principis prouidẽtia ſcriptis Synodalibus eſt confutata. Quam etiam Claudius qui-

Claudius Epiſcopus Taurinẽſis hæreticus.

dam, Taurinenſis Epiſcopus, ſed in veritatis itinere, nominis ſui ſimilitudine nutabundus, inter cęteras vanitatum ſuarum ineptias, cupiens renouare, antequàm diuerſorum contra eum ſcribentium iaculis perfoderetur, ſuo iudicio damnatus interijt: & fortaſsè qui Imperatoris, fidelium veluti in numero contempſit ima-

A

ginem, ante tribunal ipſius, proterultans ſuæ pariter & inquietudinis pœnas exoluit. Non enim leuem iniuriam ſeculi potentes ſibi putabant illatam, ſi imaginem ſuam vel nomen in quolibet numiſmate, à ſubiectis deſpici cognouerint & calcari. Non autem (quia populus

Exod. 32.
3.Reg. 12.
Num. 21.

Iſrael in deſerto, vel Ieroboam Rex vitulorum fabricatione Deũ offenderant) ſerpens æneus, quem ea iuſſu Domini Moyſes fecit, contemnẽdus erat: quippe cùm percuſſi à veris ſerpentibus, imaginarij ſerpentis contemplatione, ſanarentur: Quem quia populus, ſemper ad ido-

B

lolatriam procliuis, poſtmodùm quadam ſuperſtitioſa veneratus eſt religione, Ezechias

4.Reg. 18.

Rex Iuda religioſiſſimus legitur fregiſſe. Ergò cùm Chriſtianus populus tanta ſit in diuinis rebus docilitate, in interiora ſapientiæ ſpiritalis inductus cellaria, vt non dicam picturã & imagines, ſed ne ipſos quidẽ ſanctos homines viuos vel mortuos, diuinis credat colendos honoribus, vel adorandos: Rogamus .n. Sanctos, non vt ipſi pręſtent per ſe, quę ſaluti noſtrę neceſſaria ſunt: ſed vt ab auctore bonorũ, à quo eſt omne datũ optimũ, & omne donum perfe-

C

Iac. 1.

ctum, vtpotè illi proximiores meritis, & ideò certiùs audiendi, impetrent quę ſaluti petentiũ opportuna nõ neſciunt. Deum autem oramus, vt ſua bonitate gratuita, meritis & interceſſionibus ſanctorum, quæ nobis iudicat cõmoda, largiatur. Et huic quidem vt Deo, Domino, iudici, creatori, omnipotenti, & ſaluatori, ſupplicamus: Illos verò, vt Dei amicos, Domini famulos, patronos, verè honoratos, & pleniter ſaluatos, in adiutoriũ vocamus. Tales eſſe preces fidelium, qui publicas Eccleſiæ orationes

Non ſunt imagines delendæ.

conſiderare norunt, dubitare non poterunt. Cũ

D

itaq; talis ſit Chriſtiani perfectio ſenſus, non ſunt omnimodis honeſti & moderati imaginũ honores abijciẽdi. Si enim ideò, quia nouimus non adorandas nec colendas iconas, conculcãdę ſunt & delendæ picturæ, quaſi non neceſſariæ vel nociuæ: Ergò & quia credimus, quòd creator omnium, qui vbiquè eſt, & cælum & terram implet, non habitat in manufactis, deſtruẽda ſunt templa, nè videamur parietibus & tectis incluſum credere creatorem: Sicq; poterit euenire, vt dum cauemus, nè vſpiàm ſit aliquid, vbi inſipientium mens poſſit errare, ni-

E

hil penè habeamus, quo vel deuotionẽ noſtrã exerceamus, vel ſimplices & ignaros ad amorem inuiſibilium trahere valeamus. Quantum

Vtilitas ex picturis.

autem vtilitatis ex picturę ratione proueniat, multipliciter patet. Primùm quidem, quia pictura eſt quædam literatura illiterato, adeò vt quidam priorum, legatur ex picturis didiciſſe antiquorum hiſtorias. Deindè (vt breuitatis cauſa prætermittã plurima) in geſtis Syluestri Papæ legitur, Conſtantinũ Imperatorem, per thoracidas Apoſtolorum, quòd ipſos in viſione viderit, cognouiſſe. Et videmus aliquandò ſimplices & idiotas, qui verbis vix ad fidem geſtorum poſſunt perduci, ex pictura paſſionis

Dominicę, vel aliorum mirabiliū ità compungi, vt lachrymis teſtentur, exteriores figuras cordi ſuo quaſi * lituris impreſſas. Ergo ſicut omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum, quia inquinatę ſunt eorum & mens & conſcientia: ità malis, omnea vitæ offenſionis plenę ſunt. Et ſicut boni etiam malis benè, ſic mali etiam bonis malè vtuntur. Sic itaque imagines & picturę habendæ ſunt & amandę, vt nec deſpectu vtilitas adnulletur, & hæc irreuerentia in ipſorum, quorum ſimilitudines ſunt, redundet iniuriam: Nec cultu immoderato fidei ſanitas vulneretur, & corporalibus rebus honor nimiè impenſus arguat nos minus ſpiritualia contemplari.

* literis

Tit. 1.

Concluſio de imaginibus.

B

De Templis & Altaribus dedicandis. Cap. 9.

Antiquiſſima exēpla dedicandi Eccleſias. Gen. 28.

QVòd templa DEI, dedicatione ſolenni conſecranda ſint, exemplis antiquorum & congrua ratione docemur: Quia & Iacob Patriarcha erexiſſe lapidem legitur, & oleo deſupèr ſuſo vnxiſſe eum, & vocaſſe domum Dei: Idemq; ſuper altare erectum inuocaſſe fortiſſimum Deum Iſrael. Tabernaculum autē Moyſes & Salomon templum, celeberrimis dedicationibus conſecraſſe leguntur. Vndè in teſtimonium diuinæ oſtenſionis & viſitationis, ignis de cęlo deſcendens, oblata conſumpſit, & ſupra vtranque domum ſumus ac nebula diuinæ protectionis apparuit.

Exod. 40. 3 Reg. 8.

Reiterata templi dedicatio.

Notandum verò, quòd nō tantùm in prima conſtructione templi dedicatio eſt celebrata, ſed etiam ſecundò vel tertiò, poſt euerſionem & profanationem eiuſdem templi, propter peccata populi perpetratam à Gentibus, cum reædificatum ſub Zorobabel, ſiue ſub Machabęis fuiſſet purificatum, iterata dedicatione ſubſecuta. Vndè ea, quæ nouiſſimè facta eſt hyemis tempore, vſque ad tempora paſſionis Christi obſeruata cognoſcitur, ſicut ſcriptum eſt in Euangelio Ioannis: Facta ſunt Encænia in Hieroſolymis, & hyems erat, & reliqua. Nam cæteræ duæ alijs anni temporibus factæ, ſeptimo videlicet & primo menſe, narrantur. Inuenitur etiam Concilio Agathenſi ſtatutū, vt altare vngatur & benedicatur. Hęc quidem & alia exempla dedicandorum habemus templorum & altarium, non minus ad hanc obſeruantiam probabili ratione perducti. Si enim Pagani templa & ſtatuas, erroris ſui teſtimonia, dæmonijs deceptoribus ſuis, per quædam excramenta magis, quàm Sacramenta, deuouére & dedicare noſcuntur, vt & ſuam deuotionem dijs, quibus placere deſiderant, arctius inſinuent, & ad ſe inuiſendos dæmonum gratiam hac familiaritate ſibi concilient: ſicut legitur Nabuchodonoſor Rex Babylonis feciſſe dedicationem ſtatuæ, quam erexerat in campo Duran. Quarè non potius nos, templa & altaria, noſtræ religioſitatis indicia, Deo ſaluatori noſtro per illibata & vera Sacramenta dedicare curemus, vt & cum noſtræ deuotionis officijs diuinæ maieſtati placeamus: & ipſe nos ſemper inuiſere, & manſionem ſibi in nobis facere dignetur, qui per Propheram dicit: Pauete ad ſanctuarium meum, & reliqua.

Agg. 2.

1. Machab. 4

Ioan. 10.

De conſ. diſt. 1. cap. ſummopere.

Dedicationes à Paganis factæ.

Dan. 3.

Ratio dedicandi tēpla

Ioan. 14.

Leuit. 26.

Quid fieri debeat in locis Deo conſecratis. Cap. 10.

QVid autem fieri debeat in locis Deo conſecratis, Dominus per Prophetam & per ſeipſum manifeſtat, dicens: Domus mea, domus orationis vocabitur cunctis gentibus. Et Pſalmiſta: Introibo in domum tuam, adorabo ad templum ſanctum tuum, & multa his ſimilia. Angelorum etiam præſentiam in locis talibus haberi, & Iacob agnouit, quandò ſcala in Bethel erecta, vidit Angelos aſcendentes & deſcendentes. Et Dauid teſtatur, dicens: In conſpectu Angelorum pſallam tibi, & adorabo ad templum ſanctum tuum.

Matt. 21. Eſa. 56. Pſalm. 5.

Gen. 28.

Pſal. 137.

Vota etiam & ſacrificia in his Deo offerri debere, & lex Moyſis pleniter docet, & pſalmiſta commemorat: Vota mea (inquiens) Domino reddam in conſpectu omnis populi eius, &c. Doctrinæ quoquè verbum populo in Eccleſia diſpenſari, & Moyſes oſtendit, cùm ad oſtium tabernaculi mandata Domini populo expoſuit: & ipſe Dominus in templo duodennis inuentus eſt, in medio doctorum ſedens: Et creberrimè in Euangelio reperitur, in templo ſermonem feciſſe, ſicut & in paſſione ſua fatetur, ſe palàm in Synagogis docuiſſe & in templo, quò omnes Iudæi conueniunt. Sed & Petrus cū Ioanne in templo orauit, & Paulus vota perſoluit, & omnes Apoſtoli docuerūt. Vndè cùm eadem domus DEI, Oratoriū dicatur, poteſt & à deprecationibus in ea faciendis, & à locutione doctrinę, ità dicta putari, quia oratio, id eſt, oris ratio, & nō tātùm humilis poſtulatio, verùm & rationabilis intelligitur hoc nomine locutio. Indè eſt quòd primi ordines in Eccleſia vtuntur oratijs, quia ad ipſos pertinet docendi officium. Et publici declamatores, ac ſapientes dictionum compoſitores, Oratores vocantur. Baptiſmum quoquè ibi conuenientiſſimè celebratur, quia ante tabernaculum labrum, & ante templum mare ac decem luteres poſitos legimus, in quibus & oblaturi ſacerdotes, & victimarum carnes lauarentur. Et dignum profectò eſt, vt in Chriſti templo Chriſtiani regenerentur.

C

Deut. 12. Pſal. 115.

Deut. 5.

Luc. 2.

Ioann. 18.

Act. 3. Act. 21.

D

E

Exo. 30. 3. Reg. 7.

Quid item fieri non debeat. Cap. 11.

ALia verò negociorum carnalium, in Deo conſecratis ędificijs opera, fieri non debere, vt non dicam, quæ nuſquàm licent: ſed & quædā alia, quæ alibi interdùm venialiter exercentur, indè eſſe mouenda, Dominus ipſe oſtendit, cùm zelo domùs Dei ductus, vendētes

Abuſus in templis.

& emen-

Ioan. 2. & ementes eiecit de templo. Et per Prophetā
Hier. 11. quodam loco queritur, dicens: Dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa. Apoſtolus quoq; Corinthios in Eccleſia diſſenſiones habentes, itemq́; conuiuantes increpat, dicens: Primùm quidem conuenientibus vobis audio
1. Cor. 11. ſciſſuras eſſe, & reliqua. & in conſequentibus, Conuenientibus vobis in vnum, iam nō eſt Dominicam cœnā manducare. Vnuſquiſq; enim ſuam cœnam præſumit ad manducandum. Et alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt. Nū quid domos non habetis ad manducandum & bibendum? aut Eccleſiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent? Et poſt multa ſubiungit: Itaque fratres mei, cùm conuenitis ad manducandum, inuicèm expectate. Si quis eſurit, domi manducet, vt non in iudiciū conueniatis. Et ſuperius de inordinatis orantium geſtibus præmittit: Hoc autem præcipio, non laudans, quòd non in melius, ſed in deteri-
Regula S. Benedicti de Oratorio. us conuenitis. Vnde beatus pater Benedictus in regula Monachorum præcipit, vt Oratoriū hoc ſit quod dicitur, nec ibi quicquam aliud geratur aut condatur. Vbi oſtenditur, eos culpabiles eſſe, qui nulla neceſſitate coacti, indigna ibi committunt, vel loca ſancta in horrea & apothecas conuertunt: Cùm in Canonibus quoquè ſæpiùs ſit interdictum, nè in Eccleſijs conuiuia vel prandia fiant, niſi quis itineris neceſſitate cogatur.

De orandi modis ac diſtantia vocum. *Cap.* 12.

Qualis debet eſſe oratio. QValiter autem orandum ſit, idem pater breuibus verbis, & maximè iſtis concludit, dicens: Breuis & pura debet eſſe oratio, D & non in multiloquio, ſed in puritate cordis, & compunctione lachrymarum, nos exaudiri ſciamus, & non in clamoſa voce, ſed in lachrymis & intentione cordis. Et item: Conſideremus, qualiter in conſpectu Diuinitatis & ſanctorum Angelorum eſſe oporteat, & ſic ſtemus ad pſallendum, vt mens noſtra concordet voci noſtræ. Intelligamus ergò his exemplis, quid Dominus in templis ſuis fieri velit, vel quid prohibeat. Qui & filios Heli, propter ſcelera circa tabernaculum commiſſa, puniuit: & Annam matrem beati Samuelis, in ſecreto cordis, motu tantùm labiorū ſine ſtrepitu vocis orantem, in filij petitione exaudiuit, ipſumq́; Samuelem, quia fideliter in domo Domini miniſtrauit, reprobato ſene, in Prophetam, ſacer-
Qualis fuit oratio Annæ. dotem, & ducem elegit. De cuius matre modeſtiſſima, & in oratione diſcenda eſt inſtantia humilis, & poſt orationem perſeuerantia ſalutaris. Legitur ſiquidē de illa, quia vultus illius non ſunt ampliùs in diuerſa mutati. Qui enim aut in oratione aliud, quàm debet, petit: aut alio modo, quā magiſter humilitatis inſinuat, deprecatur: vel orare neſcit, vel minùs quàm potuit, proficit. Qui verò peracta oratione,

A vel ad malam conſuetudinem, vel ad noua facinora, ſine reſpectu mora proſilit, fructum orationis perdit. Nam quidam in oratione pectus pugnis pauimentant, caput contundunt, voces muliebri gracilitate ſubmittunt: & in proximo vel verbis vel factis alios conturbare, & ſemetipſos non metuunt culpabiles exhibere. Hi nimirùm contra iudicem, quem orando hono- Vox apud Deū valida
rant, moribus pugnant. De vocum autem differentia dicendum, illam eſſe diuinis laudibus
B aptam, quę qualitercunque ſonuerit, ex bono theſauro cordis profecta, internę intentioni concordat. Nam & in bono legitur vox alta, dum dicitur in dedicatione templi Salomonis, vox Sacerdotum & Leuitarum in tubis, & hymnis exclamantium, longiùs ſonuiſſe. & ſancti 3. Reg. 8.
martyres ſub ara Dei, voce magna clamaſſe leguntur. Vbi quiuis intelligi poſſit, ſicut & in a- Apoc. 6.
lijs multis locis, illam eſſe magnā vocem, quæ Quō clamatur ad Deum.
quamuis ſit ſono humilis, ex bona deuotione procedit, ſicut ad Moyſen dicit Deus, Quid Exo. 14.
clamas ad me, cùm non legatur ibi aliquid clamaſſe: Tamen bonum eſt, & omni quiete præ-
C ferendum, in laudem Dei decenter & ſimpliciter laborare. Cumq; omne genus laudationis diuinę, ſecundùm rationem exhibitæ, ſit laudādum: illud probabilius eſt dicendum, quod habuerit vanitatis & iactantiæ minimum. Lege libros confeſſionum ſancti Auguſtini, & inuenies, quantum ille iudicauerit eſſe periculi in cantilenarum cum melodia dulcedine.

Quibus proſit cultus diuinus, & quibus non. *Cap.* 13.

SCiendum ſanè, ità demùm templorū & officiorū ſacrorum Deo vniuerſorū creatori, cultus eſſe acceptos, ſi hominum pectora, quorū Quorū cultus Deo gratus eſt.
ob cauſā hæc ſibi exhiberi permittit vel iubet, ipſius inhabitatione fuerint digna. In vanum enim ligna & lapides poliunt, qui mores non cōponunt. Fruſtrà dona & pecunias cōportāt, qui interiùs diuinæ ſubtilitatis oculū non placant. Nam quia Iudæi Dominū interiùs non audierunt, exteriora eorum cōtempſit & abiecit, per prophetam dicens: Reliqui domum meā, Hier. 12. Matt. 23.
dimiſi hæreditatem meam. Et per ſeipſum: Relinquetur vobis domus veſtra deſerta. Ergò ꝓ- 1. Reg. 4.
E pter peccata hominum loca ſacrata à Deo negligi, teſtis eſt arca ab Allophylis capta, templū totiès euerſum vel ꝓfanatū, & multę Chriſtianorum Eccleſię nunc à barbaris vaſtatæ vel ſubuerſæ, nunc ignibus vel fulminibus deſolatæ, nunc terræmotibus vel turbinibus dirutę. Loca ſacra ꝓpter peccata deſtruuntur à Deo.
Vndè & Dñs per Hieremiam peccatori populo confidentiam vel maximam aufert, dicens: Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes: Hiere. 7
Templum Domini, templum Domini, &c. Nō ſolum autem Dei ꝓtectionem, ſed etiā angelorum cuſtodiam, & ſanctorū curam à locis quōdam ſanctis diſcedere, cum prius habitatores vel cultores locorum à Deo diſceſſerint: ex eo

certum eſt, quòd omnis militia ſanctorum ſolio Dei aſſiſtit: & vbi Deus non fuerit, ibi eſſe non poſſunt. Secundùm gratiæ oſtenſionem dico, non ſecundùm diuinæ potentiæ immenſitatem: quia neque infernalibus deeſt, qui cælum implet ac terram.

Ioſephus de bello Iuda. lib. 7. c. 17.

Scribit enim Ioſephus, imminente propter peccata vrbis excidio, auditam fuiſſe cuſtodum inuiſibilium vocem de interioribus templi, Tranſeamus ex his ſedibus. Neque verò ſacra loca illis proſunt, qui ſanctitatem proiiciunt: ſicut nec loca horrida obſunt his, qui Domini gratia proteguntur.

B

Nam & in prædicta Hieruſalem ſubuerſione, omnibus malis attriti, ſuffuſos lachrymis oculos retorquentes ad templum, liberari non meruerunt, ſicut ſcriptum eſt: Clamauerunt, nec erat qui ſaluos faceret, ad Dominum: nec exaudiuit eos.

Pſal. 17. Percuſſi in loco ſancto

Subiungitur enim in eodem Pſalmo, quo merito: Filii alieni mentiti ſunt mihi, & reliqua. Præſumptores enim & negligentes in locis ſanctis mulctantur, vt Nadab & * Abiud, offerentes ignem alienum.

Leui. 10. Num. 16.

Item Core cum ſeditioſis, ante tabernaculum igne Dei deuoratur. Heli ſacerdos in loco ſancto, fractis ceruicibus expirauit, Bethſamitæ in cõſpectu Arcæ damnantur.

C

1. Reg. 4. 1. Reg. 6. 3. Reg. 2. 2. Para. 26.

Iuxta arcam permittitur Ioab, iuxta altare trucidatur. Ozias ſacerdotium indignè vſurpans, lepra perfunditur. Econtrà humiles & Deum timentes, in locis infimis & exitialibus, iuſtitia tuente, ſaluantur. Ioſeph in ciſterna non perit, in carcere nõ dimittitur. Moyſes in fluuio non necatur, Iob de ſterquilinio erigitur, Hieremias de lacu cœnoſo ſuſtollitur. Daniel inter leones, Tres pueri inter ignem illæſi ſeruantur. Petrus liberatur de carcere, Paulus euadit de mari.

Gen. 37. & 41. Exod. 2. Iob. 42. Hier. 38. Dan. 6. & 3. Act. 12. Act. 27. Apoc. 12.

D

Et quid ampliùs dicam? Iniquitas de cælo Angelos deiecit, Iuſtitia de inferno homines liberauit.

Iuſtas oblationes et magis virtutes quàm corporalia munera Deum deſiderare. Cap. 14.

Eſa. 61.

POſtremò admonendi ſacrarum ſtructores ædium vel ornatores, vt ſuæ deuotionis affectum rebus iuſtè acquiſitis oſtendant: Quia Dominus per Prophetam teſtatur, ſe odio habere rapinam in holocauſto.

Eccle. 34.

E

Et alibi ſcriptũ eſt: Qui offert victimam de rapina pauperis, quaſi qui mactet filium ante patrem.

Pro. 21. Pro. 3.

Et in Prouerbijs: Hoſtiæ impiorum abominabiles, quia offeruntur à ſcelere. Itemque, Honora Dominum de tuis iuſtis laboribus, & reliqua.

2. Reg. vlt.

Meminerit etiam Dauid Regem noluiſſe accipere aream Areuna Iebuſæi, ad ædificandum altare Dño, ipſo gratis dare volẽte niſi primùm iuſti precij rependeret quantitatem. Et reuerà non eſt remediũ peccati, ſi contẽpto ſalutis præcepto, Ipſius ſigna contemptus obijcias præceptori. Deindè qui iuſtè quidem offert, ſed maiora & vtiliora legis mandata poſtponit, audit cum

A

Gen. 4.

Cain: Nonne ſi rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccaſti? quieſce. Qualibus Saluator dicit: Væ vobis qui decimatis mentham & rutam, & omne olus: & quæ grauiora ſunt legis, præteritis miſericordiam, iudicium, & veritatem.

Matt. 23.

Elemoſyna præferẽda templorum ornatui.

Hæc autem dicimus, non quò ædificantium & ornantium loca ſancta deuotionem culpemus, ſed quò doceamus, eleemoſynam in pauperes, huic præferendam. Quia vt beatus Hieronymus ait, Superſtitioſum eſt, parietes auro fulgere, Chriſtumq; ante ianuas fame & nuditate torqueri.

Matt. 6.

B

Ipſe enim ibì nos iubet theſaurizare, vbì neque ærugo, nec tinea demolitur: vbì fures non effodiunt, nec furantur.

Matt. 25.

Et in iudicio veniens, non vtrùm Eccleſias ædificaſſemus, ſed vtrùm membris eius minimis profuiſſemus, inquiſiturus eſt.

Heb. 9.

Hæc quidem ornamenta, ſanctum ſeculare Apoſtolus nominat: quia ſunt alia quaſi ſancta cæleſtia, ſicuti ſunt ornamenta animarum: Quæ quo minùs apud homines habent ſplendoris, tantò plus apud Dominum habent meriti & mercedis.

Greg. pauperum ſtudioſior q̃ templorũ.

C

Legitur enim de B. Gregorio Papa, quòd, non ſicut alij in extructione Eccleſiarum laborauerit, ſed in doctrina & eleemoſynarum largitate: quam non ſolùm apud ſuos, verùm etiam apud longè & in exteris prouinciis poſitos, exercere curauit. Si ergò in condendis vel ornandis ſacris ædificijs, ſumma ſanctitas eſſet, debuerunt earundem ſtudioſiſſimi rerum, aliis qui minùs his faciendis inſtiterunt, meritorum præminere diſtantia.

Num. 20.

Sed quia legimus Moyſen tabernaculi ſtructorem, ad aquam contradictionis Dominum offendiſſe, & idcircò ad terram repromiſſionis non perueniſſe:

3. Reg. 11.

D

Salomonem quoque poſt ſingularem templi mirabilis extructionẽ, mulierum ſeductum amore, Domini incurriſſe offenſam. Vndè & regni eatenùs vniti potentia, à ſemine eius diſciſſa, in aliam tribum pernicioſa diuiſione partim conceſſit. Intelligimus, & omni poſtpoſita dubietate fatemur, ità cõſtructionem ſacrarũ ædium ea religioſa deuotione laudandam, vt tamen virtutes, quæ ſunt ſpiritales ſtructuræ, & animarum in quibus Deus habitat, ornamenta perennia, his multùm prælatas. Quia terrena ornamenta, quantalibet formoſitate fingantur, ſine virtutibus

E

Deo vileſcunt. Virtutes verò, quas & in Angelis ſuis diligit, etiam ſinè materiali cõpoſitione ſemper tibi placere demonſtrat, dicens per Michæam Prophetam: Indicabo tibi ò homo quid ſit bonum, & quid Dominus quærat à te: Vtiquè facere iudicium, & diligere miſericordiam, & ſolicitum ambulare cum Deo tuo.

Mich. 6.

Vndè multos ſanctorum & ante vſum templorũ ſacrorũ placuiſſe DEO. Alios verò, poſtquàm Deo per loca diuerſa ſanctuaria ſunt conſtituta, in deſertis & ſqualentibus locis commorãtes, ſcimus Omnipotenti Domino ſolis virtutibus militaſſe.

De Oblationibus veterum. Cap. 15.

HÆc de ſacrorum fabricis & vſibus locorum; nos pro modulo tarditatis & ignauiæ noſtrę commemoraſſe ſufficiat. Nunc de ſacrificijs & oblationibus, quę in eis Deo exhibentur, quod ipſe dederit, adiungamus. Abel & Cain, primi Domino munera obtuliſſe leguntur: Ille quidem de naturalibus ouium, quas paſcebat, fœtibus: de terrenis iſte, quas arte & labore acquiſiuit, frugibus. Sed dona amborum non vna dignatione ſuſcepta, quia diſpari fuerant ratione oblata, teſtis eſt diuini cenſura reſpectus, & inuidentis fraternæ felicitati Cain vſque ad homicidij reatum prolapſa dementia. Noë quoque poſt diluuium, de mūdis animantibus obtulit Domino in odorem ſuauitatis. Abraham etiam & Iacob, & patientię Iob exemplar, ſacrificia & holocauſta Domino immolaſſe leguntur, Iam verò in lege quàm multiplicia ſint oblationum præcepta, ex ipſis libris diſcendum eſt. Vbi quadrupedum & volucrum carnes & ſanguis, terrę fruges, & fructus arborum, diuerſis modis offerri iubentur. Quæ omnia, cum legalium obſeruationū vmbris, licèt Euangelij veritatem ſua præſigurauerint exhibitione: tamen infirmo, & quaſi carnem & ſanguinem ſapienti populo, impoſita ſunt eatenus obſeruanda, donec veniret Dominus legis & Prophetarum, & omnia quæ de ſe fuerant apertis vel myſticis dictis prænunciata, vel imaginarijs victimarum, ſacrificiorum, & ſolennitatum ritibus præſignata, compleret: ità ſanè, vt illuceſcente Euangelij veritate: nec credentes ex Iudæis ab illis obſeruandis, quaſi rebus ſacrilegis & prophanis prohiberentur: nec de gentibus ad fidem venientes, ad ea ſuſcipienda, quaſi ſaluti Chriſtianorum neceſſaria, cogerentur.

Gen 4.

Gen. 8.

Legalia ante aduentū Chriſti, figuræ fuerunt.

De ſacrificijs Noui teſtamenti, & cur mutata ſunt per Chriſtum ſacrificia. Cap. 16.

ITaque Chriſtus, qui credentibus finis eſt legis, carnis diſpenſationem ſubiens, legis ſtatuta vt potè à Deo non reſpuit, quin potiùs in ſe, vt terminaret, expleuit. Noui verò teſtamenti, noua myſteria ad inſtruendum nouum hominem tradidit: Et morte ſua vetera perficiens, reſurrectione ſua, noua firmauit. In cœna ſiquidem, quam ante traditionem ſuā vltimam cum diſcipulis habuit, poſt Paſchæ veteris ſolennia, corporis & ſanguinis ſui Sacramenta in panis & vini ſubſtantia eiſdem diſcipulis tradidit, & ea in commemorationem ſanctiſſimę ſuæ paſſionis celebrare perdocuit. Nihil ergò congruentius his ſpeciebus, ad ſignificandam capitis atque membrorum vnitatem, potuit inueniri: Quia videlicet, ſicut panis de multis granis aquæ coagulo in vnū cor-

Noui Teſt. ſacrificiū, in cœna à Chriſto inſtitutum.

A pus redigitur, & vinum ex multis acinis exprimitur: ſic & corpus Chriſti, ex multitudine Sanctorum coadunata, completur. Vnde conſultè à prioribus ſtatutum eſt, nè vinum in ſacrificio ſine aquę admixtione offeratur, vt videlicet per hoc indicetur, populos, qui ſecūdùm Ioannem aquę ſunt, à Chriſto, cuius ſanguis in calice eſt, diuidi non debere. Ergò nec vinum ſine aqua, nec aqua ſine vino offertur:

Aquæ admixtio.

Apoc. 17.

B quia nec Chriſtus aliter, quàm pro populo ſuo paſſus eſt, nec aliter populus, quàm per paſſionem Chriſti poteſt ſaluari. Quia verò Chriſtus ſacerdos eſſe dicitur ſecundùm ordinem Melchiſedech, quod Apoſtolus Paulus copioſiſſimè adſtruit, ſalua multiplicium ratione figurarum, quibus idem ſacerdos Dei ſummi, Ieſus Chriſtus filius Dei, qui ſemetipſum patri pro nobis obtulit, pnunciaſſe cognoſcitur: congruum genus ſacrificij Dominus noſter, ſacerdos verus, in corporis & ſanguinis ſui myſterium prouidere dignatus eſt, vt videlicet ſi-

Heb 7.

C cut Melchiſedech ante circumciſionem & legis ceremonias, viuens ea fide, panem & vinum legitur obtuliſſe: ità ipſe Dominus, Pontifex factus ſecundùm ordinem, non Aaron, ſed Melchiſedech, iuſtus, & iuſtificans eum, qui ex fide eſt, poſt expletionem legis, eaſdem ſpecies ſacrificij fidelibus ſuis tradidit. Nec dubitemus, nos ſine operibus legis, iuſtificari per fidem: dum illos imitamur libertate fidei & deuotionis, quos ſine ſeruitute legis coactiua, Deo cognoſcimus placuiſſe per fidem. Ergò dum notus eſſet in Iudæa Deus, dumq; in vno tabernaculi vel templi loco ſacrificia deberēt

D offerri, præceptum eſt, vel potiùs permiſſum carnalibus, varias & ſumptuoſas oblationes exhibere, vt ſeruilis religio grauibus deſudaret obſequijs. At verò poſtquàm ſuper omnē terram laudabile nomen Domini illuxit, dumque in omnibus locis & gentibus, nō ſpeciale, ſed generale ſacerdotium geritur, tota fidelium vnitate, non in vnum corporaliter locū, ſed in vnam ſpiritaliter fidem concurrente, ſtatutum eſt fidelibus, oblationes ſimplices Domino conſecrare, quæ & veritatem myſterij continerent, & filios adoptionis nulla ſumptuum difficultate comprimerent.

Grauiora & ſumptuoſiora fuerunt legis ſacrificia, quā noſtra.

E Non eſt autem diſcutiendum ratione mortalium, cur hæc vel illa, iſto vel illo tempore, quaſi diuerſa & diſcrepantia, ille, qui ſemper idem eſt, & mutari non poteſt, ſtatuerit vel tulerit: cùm ipſorum conditor & ordinator temporum, quicquid in tempore fit, non temporali ſapientiæ ſuæ ratione, ſed æterna, iuſtè, conuenienter & vtiliter, quamuis ſæpiùs occultè, diſponat. Notandum tamen, quòd non de maioribus, fortioribus, ſanctioribus, vtilioribus, ad minora, infirmiora, viliora, inutiliora genus humanum vocauerit: ſed ſicut perſona filij ſeruis præmiſſis, vel angelis videlicet vel hominibus, naturæ ſuæ præminet maieſtate: ſic ipſe in carne adueniens, illis maiora inſtituit,

Non ſcrutandum curioſè de factis Dei. Pſalm. 101.

Ad meliora vocati ſumus ſacrificia.

& à carnalibus ad ſpiritalia, à terrenis ad cæleſtia, à temporalibus ad ęterna, ab imperfectis ad perfecta, ab vmbra ad corpus, ab imaginibus ad veritatem docuit tranſeundum.

De virtute Sacramentorum, & cur ab eis criminoſi ſuſpendantur. Cap. 17.

Ioan. 6. Vnio noſtra ad chriſtū per Sacramentum.

IGitur cùm ipſe filius Dei dicat, Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus: ità intelligendum eſt, eadem redemptionis noſtræ myſteria, & verè eſſe corpus & ſanguinem Domini, vt illius vnitatis perfectæ, quam cum capite noſtro, iam ſpe, poſteà re, tenebimus, pignora credere debemus. Indè & Sacramenta, à ſanctificatione vel ſecreta virtute, dicuntur. Vndè etiam criminum fœditate capitalium, à membris Chriſti deuiantes, ab ipſis ſacramentis Eccleſiaſtico ſuſpenduntur iudicio. Qui enim corpus & ſanguinē Domini dignè manducat & bibit, deſignat ſe eſſe in Deo, & Deum in eo: Qui verò medicinam vel non habet, vel ea indignè vtitur, longè ſe à medico eſſe, languendo teſtatur. Non enim mentitur qui dicit, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, & reliqua. Sciendum enim à ſanctis patribus ob hoc vel maximè conſtitutum, vt mortaliter peccantes, à Sacramentis Dominicis arceantur, nè indignè ea percipientes, vel maiori reatu inuoluantur, vt Iudas, quem poſt panem temerè à Magiſtro ſuſceptum, diabolus dicitur pleniùs inuaſiſſe: vt crimen quod priùs ſcelerata præmeditatione conceperat, iam ſceleratiſſimo conſummaret effectu. Vel nè (quod Apoſtolus de Corinthijs dicit) infirmitatem corporis & imbecillitatem, ipſamq; mortem præſumptores incurrant. Et vt à communione ſuſpenſi, terrore eius excluſionis, & quodam condemnationis anathemate compellantur, ſtudioſiùs pœnitentię medicamentum appetere, & auidiùs recuperandæ ſalutis deſiderijs inhiare.

criminoſi non debēt communicare.

Nè quis cōmunicet indignè.

Excōmunicatio medicinalis.

Quid offerendum ſit in altari. Cap. 18.

QVamuis autem eorundem Sacramentorū vſus, ab ipſo Domino traditus, & ab Apoſtolis, Apoſtolicisque viris in totam Eccleſię Catholicę latitudinem ſit tranſmiſſus: tamen primis temporibus, quoſdam alia quędam genera oblationum offerre ſolitos, intelligimus ex Canonibus, & maximè Apoſtolorum, in quorum tertio capitulo ità ſcribitur: Si quis Epiſcopus aut presbyter, præter ordinationē Domini, alia quædam in ſacrificio offerat ſuper altare, id eſt, aut mel, aut lac, aut pro vino ſiceram, confectaq; quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra

canones Apoſtolorum.

A conſtitutionem Domini faciens, congruo tēpore deponatur. Et in quarto, Offerri non liceat aliquid ad altare, præter nouas ſpicas & vuas, & oleum ad luminaria, & thymiama, id eſt, incenſum, tempore quo ſancta celebratur oblatio.

Dum ergò quædam prohibentur offerri, oſtenditur, ea à quibuſdam (licèt extraordinariè) oblationibus adhibita. Vndè Eutychianus xxviij. ſedis Romanæ præſul conſtituit, fruges ſuper altare tantùm fabæ & vuę benedici. Et hæc idcircò fortaſsè, quia vino, ſanguinis B Dominici myſterium celebratur: faba verò, abſtinentium cibus eſt: Alias autem diuerſarum ſpecies rerum ſtatutum eſt vbilibèt benedici à ſacerdotibus: vel ſi ad altare benedicenda quęlibet deferantur, ſpeciali benedictione à conſecratione Dominicorum Sacramentorū omnimodis diſcernenda: vt ſicut pro innumeris legis mandatis, breuiatum Euangelij verbum Dominus fecit ſuper terram, ità pro diuerſis ſacrificiorum ritibus, ſimplex oblatio panis & vini fidelibus ſufficiat, qui non in multitudine vmbrarum appariturum quærunt veritatem, C ſed eam in manifeſtatione factorum tenent perſpicuam. Vndè quorundam ſimpliciū error de Iudaicarum ſuperſtitionum ſeminario natus, & ad noſtra vſque tempora quędā vetuſtatis extendens veſtigia, iam ex magna parte ſapientium ſtudio compreſſus eſt. Et ſicubi adhuc perniciosum huius peſtis germen reuireſcere fuerit comprobatum, mucrone ſpiritali radicitùs eſt amputandum: Illum dico errorem, quo quidam agni carnes in Paſcha, iuxta vel ſub altari eas ponentes, benedictione ꝓpria cōſectabant, & in ipſa reſurrectionis die, D ante cæteros corporales cibos de ipſis carnibus percipiebant. Cuius benedictionis ſeries adhuc à multis habetur. Quod quàm ſit ſuper uacuum, & à Sacramentis Chriſtianæ perfectionis abhorrens, facilè perſpicit, qui veraciter intelligit, quòd Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, & vult epulari non in fermento veteri, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis.

Benedictiones rerum corporalium.

Eſa. 10.

Error de agno Paſchali ſuperſtitioſus.

1. cor. 5.

Non ab alijs, quàm à ieiunis, communicandum. Cap. 19.

E HOc quoque commemorandum videtur, quòd ipſa ſacramenta quidam interdùm ieiuni, interdùm pranſi percepiſſe leguntur, vt legitur in Canonibus Concilij Africani capitulo octauo, his verbis: Vt Sacramenta altaris non niſi à ieiunis hominibus celebrentur, excepto vno die Anniuerſario, quo cœna Domini celebratur, & reliqua. Iſti quidem eo die poſt prandium cōmunicandum eſſe cenſebant, quia Dominus poſt legalis paſchæ cœnam, noui teſtamenti Sacramēta legitur diſcipulis tradidiſſe. Alij verò, ſecta quadam ſingulari, nō ſemel in anno ſicut ſuperiores, ſed crebriùs ante

Olim à nō ieiunis cōmunicatio celebrata fuit.

ante Sacramentorum perceptionem cibis cor- A poralibus refici debere iudicantes: poſt prandia & plenitudinem ſtomachi, quaſi confirmati, ſacris rebus neceſſitate corporea communicabant, vt teſtatur Socrates in hiſtoria ſua Eccleſiaſtica, vbi de diuerſis Eccleſiarum conſuetudinibus faciens mentionem, poſt multas ieiuniorum & ſolennitatũ varietates, hæc inter cætera ponit: Sed etiam circa celebritatem collectarum, quædam diuerſitas inuenitur. Nam dum per Eccleſias in vniuerſo terrarum orbe conſtitutas, die ſabbatorum per ſingulas hebdomadas ſacrificia celebrentur, hoc B in Alexandria & Roma quidem priſca traditione non faciunt. Aegyptij verò Alexandriæ vicini, & Thebaidis habitatores ſabbato quidem collectas agunt, ſed non, ſicut moris eſt, Sacramenta percipiunt. Nam poſtquàm fuerint epulati, & cibis omnibus adimpleti, circa veſperam oblatione facta communicant. Et paulò inferiùs: In Antiochia verò Syriæ, altare non ad Orientem Eccleſiæ, ſed magìs ad Occidentem habent. De qua re etiam nos quidẽ ſuperiùs diſſeruimus. Et hi quidem, inquit, ſingulis ſabbatis, iſti poſt prandium vel cœnã C communicabant: Qua auctoritate id facere voluerint, non adeò liquet. Illud verò, quòd ſuperiores in Anniuerſario cœnæ Dominicæ pranſi, communicare permiſſi ſunt, ex occaſione ſuprà expoſita, emerſiſſe videtur. Sed à ſequentibus honeſta & rationabili deliberatione ſtatutum eſſe cognoſcitur, vt omni tempore à ieiunis ſacroſancta celebrentur myſteria. Non enim ideò priùs prandere, & poſteà cõmunicare debemus, quia Dominus completor legis, auctor gratię, priùs legale Paſcha perfecit, deindè Sacramenta Euangelica inſtituit: D Sicut nec priùs corporaliter cogimur circuncidi, & poſtmodùm baptizari, cùm ſciamus Dominum noſtrum factum ex muliere, factũ ſub lege, primò ſecundùm legis ſtatuta circũciſum, ac deinceps ad expletionem omnis iuſtitiæ, lauacri ſalutaris ſubiſſe, nobiſque conſecraſſe primordia.

Hiſt. Trip. lib. 9. ca. 38

Suprà c. 14.

Non licet ampliùs celebrari myſteria à nõ ieiunis.

Ergò à ieiunis ſemper celebrari debere eadem Sacramenta, & generalis totius iam cõprobat vſus Eccleſiæ, & dicta Synodi Bracarenſis oſtendunt. Vbi etiam ſuprà memorata in die cœnæ Dominicæ communicatio, poſt ſo- E lutum ieiunium, anathematis interpoſitione abſcinditur. Si itaque illo die, poſt prandium communicare non licet, cui & exemplum Domini, & quorundam aſſenſus ſuffragari videbatur: multo minùs alijs temporibus licet, quibus horum neutrum cognoſcitur attributum. Hoc autem ità fieri, non ſolùm honeſtas ſobrietatis, per quam receptacula pectorum tãtæ ſanctitati percipiendæ præparari conuenit, nè ſi indignè ſumatur, in iudicium tranſeat medicina: ſed etiam ratio neceſſitatis magna poſcebat, quia videlicet prandentes ante cõmunicationem, proficiente (vt adſolet) in peius mala conſuetudine, de paruis refectionibus, vſque ad ebrietatis ingluuiem, interdùm prolapſos credibile eſt. Et quid tam abſurdũ, quàm tunc ſpiritalem atque vitalem percipere victum, cùm ex nimietate ingeſtorum, nec corporalia alimenta poteſt crapulatus honeſtè tractare? Apoſtolus autem præcipit, dicens: Omnia veſtra honeſtè & ſecundum ordinẽ fiant. Quæ moderationes, quamuis in ſingulis ſanctorum operibus neceſſariæ ſint, tamen etiam atque etiam in ſanctiſſimi ſanguinis & corporis Domini veneratione debent ſeruari, vt videlicet honeſtè, hoc eſt, humiliter pacem & charitatem in corde tenentes, ieiuni & ſobrij, cum munditia corporis & cordis, quantùm fieri poteſt, ipſa ſacramenta cõtingamus. Secundùm ordinem autem, vt ſanctificationem eorum à cibis cæteris, vtpotè animæ vitã ſignificantium, longè diſtare ſciamus. Et primò horum conſolatione refecti, deindè corporis ſuſtentacula capiamus. Quòd autem neq; ante, neque poſt communicationem in Eccleſijs ſit conuiuandum: & Canones diſcretè & manifeſtè loquuntur, & nos ſuperiùs commemorauimus.

Rationabile decretũ.

Omnia honeſtè & ſecũdùm ordinem fiãt in nobis. 1. cor. 14.

Sup. cap. 21.

Quòd alij rariùs, alij crebriùs, alij quotidiè communicandum dicant.

Cap. 20.

QVia verò de ratione Sacramentorum pauca perſtrinximus, videtur ſubnectendum, qualiter ad quotidianam celebrationem eorũdem myſteriorum vſus peruenerit. Et quoniã multiplex eſt eius rei apud doctores relatio, colligamus ſummatim, quæ poſſumus, ità vt nomina ſingulorum auctorum propter prolixitatem non ponamus. Nihil verò conemur adſtruere, quod non vel ità legimus, vel ex lectione coniectauimus, vel veracium verbis percepimus, vel vſu inſinuante cognouimus. Alij, vt ex patrum collationibus diſcimus, ſemèl in anno communicandum cenſebant, vt videlicet diuturna præparatione corpus & animam purificantes, tandem ad communionem menſæ cæleſtis dignè pertingerent. Et quidem horũ alij ipſam celebrationem annuam, in die cœnæ Dominicæ faciebant, vt ibi ſolùm Sacramẽtorum gratia iteraretur illorum, vbi primitùs eſt oſtenſa. Vndè & ipſa die ſoluebant ieiunium, ſicut in feſtis actitare ſolemus: & ante meridiem collectas explebant. Quod in Canonibus partim oſtenditur, & penitùs prohibetur. Sed alijs cautioribus viſum eſt, iſtos eo indigniores ad annuam ſuæ obſeruationis celebritatem peruenire, quo ſe putabant longa dilatione defæcatos, quandoq; ad ſacrorum perceptionem ſatis dignos accedere: meliuſq; credebant, quamuis animus indignus ſit, crebriùs iterari quę ſancta ſunt: Quia talis eſt illa ſpiritalis medicina, vt & ſanos adiuuet ad perſeue-

communicarunt alij ſemel in anno ex humilitate.

Spiritualis medicina.

A perſeuerantiam ſanitatia, & vulneratis ſubueniat ad redintegrationem virtutis. Et eo digniùs percipitur, quo percipientes per humilitatis cuſtodiam ſubſtrati, nũquam ſe ad eius pceptionẽ ſatis dignos arbitrantur. Qui autẽ tardiùs ſecundùm iudicium ſpiritalium medicorum ipſi admittuntur medelæ, ideò ad tempus abſtinere debent, nè præproperè incõgrua ſuis valetudinibus ingerẽtes medicamina, grauiùs ægrotent: & quod aliis eſt reparatio, illis fiat damnatio.

Alij oĩ die Dñica communicarũt.

Alij omni Dominica vel omni ſabbato apud Orientem & Hiſpanias Miſſas facientes, commemorationem paſſionis Dominicę omni ſeptimana ſi facerent, ſufficere credebant. B Vndè etiam orationem Dominicam, quæ ab ipſis (vt credimus) Apoſtolis, vel Apoſtolorum temporibus, ante communicationem & panis fractionem dicebatur: quidam illo tantùm tempore recitandam crediderunt, quo ſacrificia celebrabant. Quia panem illum, qui in eadem oratione petitur, ſuperſubſtantialem intelligi, non quotidianum, voluerunt. Et ſic fiebat, ut qui ſemel per hebdomadam communicabant, ſemèl etiam orationem Dominicam recenſerent. C

Panis noſter quotidianus.

Cyprianus autem quotidiè dicendam eſſe oſtendit, dicens: Itaque in oratione Dominica panem noſtrum, id eſt, Chriſtum dari nobis quotidiè petimus, vt qui in Chriſto manemus & viuimus, à ſanctificatione & corpore eius non recedamus. Item Hilarius: Et quia quotidiana oratio eſt, quotidiè quoquè panis vitæ, vt detur, oratur.

Quotidiana ſeparatio.

S. Auguſt. dicit: De quotidianis paruiſq; peccatis, ſine quibus vita hæc non ducitur, quotidiana oratio fidelium, ſatisfacit errori. Superioribus quidem, ita vt prædictum eſt, complacuit: Aliis uerò non ſolùm in Dominicis & feſtis generalibus, vt ſunt D

Miſſæ in ſãctorum Natalitiis.

Natiuitas, Epiphania, Paſcha, Aſcenſio Domini, & Pentecoſte: verùm etiam in Natalitiis Sanctorum, diuinorum munerum celebranda eſſe myſteria. Legitur enim Felix xxvij. Papa conſtituiſſe, vt ſuper memorias Martyrum Miſſæ celebrarentur. Sed B. Gregor. Papa in ordine lxvj. præcepit, ſuper corpus B. Petri Apoſtoli fieri Miſſas. His ita obſeruatis, cœperunt iuniores tempore ſequenti ferias ieiuniorum augere, veraciter intelligentes, panem illum quotidianum & quotidiè petendum, & quotidiè ab illis, quibus competit, offerendum E & accipiendum. Quia verò Melchiades xxxiij. ordine, Romæ præſulatum agens, ſtatuit, vt nulla ratione Dominico aut v. feria ieiunium quis fidelium ageret. Pagani enim his diebus quaſi ieiunia frequentabant, ideò B. Gregorius ſupradictus, in diſpoſitione officiorum anni, infra Quadrageſimam, v. feriam vacantem dimiſit, vt quia feſtiua erat veluti Dominica, etiã officio diei Dominicę celebris haberetur.

Diuinorum offic. diſpoſitio à Gregor. facta.

Quæ v. feria, quoniam poſtmodum cœpit vt cæterę ieiuniis applicari, Gregorius Iunior ſtatuit, eam Miſſis & orationibus eſſe ſolennem, & vndecumq; colligens, eiuſdem diei augmentauit officia. A Cùm ergò Hebræi carnales ſuas oblationes quotidiè ex iuſſione Domini celebraſſe legantur, quarè non Chriſtiani hoſtias ſuas ſpiritales quotidiè offerant, & in monimentum ſuæ ſalutis frequentent? Legimus etenim, B. Gregorio (cuius ſupra fecimus mentionem) teſtante, Caſſium Narnien. Epiſcopum, poſt ordinationem ſuam, omni die ſacræ oblationis hoſtiam Domino immolaſſe, & diuina dignatione, vt ſolitis inſtaret operibus, commonitum, ac magna promiſſionis gratia, ad perſeuerantiam confortatum.

Quotidie celebrare Miſſam.

B Gennadius autem Maſſilien. presbyter, in dogmate Eccleſiaſtico, quaſi inter veteres & iuniores medius exiſtens, id eſt, cum adhuc alij Dominicis tantùm, iam quoque nonnulli quotidianis communicarent diebus huiuſmodi libramine ſententiam ſuam temperat, vt quotidianam Euchariſtię perceptionẽ nec laudare, nec vituperare ſe dicat: Omni verò Dominica communicare, ſi capitalia peccata non prohibeant, & mens in delectatione peccandi poſita non ſit, hortatur. Apud Græcos quoque, illi qui duas Dominicas vel tres ſine communione tranſiérint, excommunicari dicuntur. C Quia verò venerabilis Papa Silueſter xxxiiij. à beato Petro, ferias Clerum habere docuit, vt ſicut apud Paganos feriæ tantùm dies aliquibus feſtis inſigniti dicebantur: (ſic enim per Moyſen dicitur, Hæ ſunt feriæ Domini) ità Chriſtianis & maximè clericis, omnes dies in ferias deputentur: videtur ratione pleniſſimum, vt per ſingulos dies, ſacris occupemur officiis.

Silueſter ferias inſtituit.

Leuit. 23.

Et* quantum mentis vel corporis grauiores maculæ non obſiſtunt, panem & ſanguinẽ Dominicum, quibus ſine uiuere non poſſumus, iugiter ambiamus, & deſiderio illius tuitionis D potiùs, quàm præſumptione noſtræ puritatis, ſumamus, imitantes primitiuæ Eccleſiæ ſtudiũ ſalutare, de quo in Actibus Apoſtolorum ita ſcriptum eſt, Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Et infra: Quotidiè quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, ſumebant cibum cum exultatione, & ſimplicitate cordis, laudantes Deum. Et iterùm, Omni autẽ die in templo & circa domos non ceſſabant, E docentes & Euangelizantes Chriſtum Ieſum. Nota quòd dicit, priùs eos fregiſſe panem, ac deindè ſumpſiſſe cibum.

*quandò

Cõmunio quotidiana in primitiua Eccleſia

Act. 2.

Ibid.

Act. 5.

Utrùm ſemèl vel ſæpiùs in die offerre conueniat, & communicare.

Cap. 21.

Diuerſitas autem quædam inter ſacerdotes oboriri ſolet, Quia eſt talis, qui ſemèl tantum in die Miſſam celebrare velit, nimiùm credentes, idem myſterium paſſionis Chriſti, cũctarum neceſſitatũ eſſe generale ſubſidium:

Semel in die celebrare Miſſam.

quia

quia vnus, qui dominator & iudex eſt viuorum ac mortuorum, ſemèl pro peccatis noſtris mortuus eſt, ad multorum eahaurienda peccata. Alius verò bis, ter, vel quotiès libet, eadem myſteria in die iterare congruum putat, credentes tanto ampliùs Deum ad miſericordiam flecti, quanto crebriùs paſſio Chriſti commemoratur. Et fortaſsè conſuetudinem ſuam indè confirmandam exiſtimat, quia Romanorum vſus habet, duas vel tres interdum vniùs ſolennitatis facere Miſſas: vt in Natiuitate Domini Saluatoris, & aliquorum feſtis Sanctorum. Siquidem Teleſphorus nonus in ordine Romanæ ſedis Epiſcopus, in Narali Domini noctù tres Miſſas celebrari conſtituit. Et reuera non eſſe abſurdum crediderim, ſi dum plures in vna die faciendę ſunt Miſſæ, vnus ſacerdos duas vel tres neceſſitate, vel voluntate perſuadente, celebret potiùs, quàm quaſdam dimittat. Ad hoc accedit, quòd totius vſus Eecleſiæ habet, ſæpius Miſſas agere pro viuis, pro defunctis, pro eleemoſynis, & aliis diuerſis cauſis, quod etiam officia his attributa teſtantur. In diebus itaque publica celebritate conſpicuis, aut illæ diuerſarum rerum neceſſitates ſunt intermittendæ, aut concurrentibus ſibimet, publica obſeruatione & priuata neceſſitate, vtriuſque expletio ſuis eſt diſcernenda officiis, vel (quod ſuperius commemorauimus) vna oblatione diuerſæ cauſæ ſunt explendæ.

Plures vno die celebrare Miſſas.

Fidelium relatione virorum in noſtram vſq; peruenit notitiam, Leonem Papam (ſicut ipſe fatebatur) vna die vii. vel ix. Miſſarum ſolennia ſe pius celebraſſe. Bonifacium verò Archiepiſcopum & martyrem, ſemèl tantùm per diem Miſſas feciſſe: Qui & non longè ante noſtra fuerũt tempora, & ambo tam ſciẽtia quàm gradu præcipui. Itaque vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet, dum fides concordet, vt nec ſæpius offerentes, æſtiment Deum aliter petitiones non poſſe diſcernere: nec ſemèl hoſtias per diẽ immolantes, putent ſuæ fidei ſubtilitatem potius quàm ſuperiorum deuotionem diuinis acceptam conſpectibus.

Leo Papa ſæpius, Bonifacius martyr ſemel in die celebrauit.

Rom. 14.

De ordine Miſſæ, & offerendi ratione. Cap. 22.

QVoniam Igitur, qualiter ad celebrationẽ quotidianam Miſſarum ſolennia peruenerint, qualitercumque monſtrauimus, hinc de officio Miſſæ, quid, quando, & à quibus ſtatutum ſit, quantùm inuenire potuimus, exponamus. Quod nunc agimus multiplici orationum, lectionum, cantilenarum, & conſecrationum officio, totum hoc Apoſtoli, & poſt ipſos proximi, (vt creditur) orationibus, & commemoratione paſſionis Dominicæ, ſicut ipſe præcepit, agebant ſimpliciter. Vndè circa domos, ſecundùm ſuperius commemorata teſtimonia frangebant panem. Quod etiam alia ſententia Lucas declarat, dicens: Vna autem ſabbati, cùm conueniſſemus ad frangendum panem, & reliqua. Et relatio Maiorum eſt, ita primis tẽporibus Miſſas fieri ſolitas, ſicut modò in Paraſceue Paſchæ (in quo die apud Romanos Miſſæ non aguntur) communicationem facere ſolemus, id eſt, præmiſſa oratione Dominica, & ſicut ipſe Dominus noſter præcepit, commemoratione paſſionis eius adhibita eos corpori Dñico cõmunicaſſe & ſanguini, quos ratio permittebat.

Quid fuit Miſſa tempore Apoſtolorum.

Act. 10.

Proficiente dehinc religione, amplius aucta ſunt à Chriſti cultoribus officia Miſſarum, quòd vel pax præſtita latius terminos propagauit Eccleſiæ, vel Sanctorum copia, vſu facta eſt convaleſcente frequentior. Quod & in ſacrarum ædium conſtructione vel ornatibus ita proueniſſe, iam diximus: non quòd aliqui ſequentium, Apoſtolis fuerint ſcientia vel religioſitate maiores: ſed quia illi maximè curabant, ab infidelitate ad fidem, à tenebris homines ad lucem vocare, & in veritate ſtabiles reddere, ipſa facilitate religionis, meliùs quod volebant, rudibus perſuadere potuerunt. Vndè etiam (ſicut legitur) credentes primi de gentibus, legalium pondere mandatorum deprimi voluerunt.

Aucta cum tẽpore Miſſarũ officia

Act. 15.

Multi itaque apud Græcos & Latinos Miſſæ ordinem, vt ſibi viſum eſt, ſtatuerunt. Et Romani quidem vſum obſeruationum à beato Petro principe Apoſtolorum accipientes, ſuis quique temporibus, quæ congrua iudicata ſunt, addiderunt. quorum morem ideò in ſacris rebus tam multæ gentes imitantur, quia & tanti magiſterij ex apice Apoſtolico primordiis clarent, & nulla per orbem Eccleſia, æquè vt Romana, ab omni fæce hæreſeon cunctis retrò temporibus pura permanſit. Ambroſius quoque Mediolanenſis Epiſcopus, tam Miſſæ quàm cæterorum diſpoſitionem officiorum, ſuæ Eccleſiæ* & aliis Liguribus ordinauit. Quæ & vſque hodiè in Mediolanenſi tenẽtur Eccleſia.

Romani à Petro acceperunt ordinẽ Miſſę.

* aliis legibus

Igitur ordinem Miſſæ Romanæ, vt poſſumus, exequamur. Antiphonas ad introitum dicere, Cæleſtinus Papa xlv. inſtituit, ſicut legitur in geſtis Pontificum Romanorum, cùm ad eius vſque tempora, ante ſacrificiũ lectio vna Apoſtoli tantùm, & Euangelium legeretur. Litanię autem quæ ſequuntur, id eſt, Kyrieleiſon & Chriſte eleiſon, à Græcorum vſu ſumptæ creduntur: quia & Græca ſunt verba, & ea ipſi Græci ſæpius in ſuis iterant Miſſis.

Introitus Miſſæ à Cæ leſtino.

Hymnum autem Angelicum, in quo paucis verbis, quædam ab Angelis circa Natiuitatem Dominicam, in laudem Dei ſunt prolata, ſequentes ſancti patres ad communem ſanctæ & indiuiduę Trinitatis laudationem, dulciſſimas & congruentiſſimas dictiones addiderunt, vt ſicut eius principium à cæleſtibus eſt ordinatum miniſtris, ità etiam tota eius ſeries diuinis eſſet plena myſteriis. Illum, inquam, hymnum ante ſacrificium dici, Teleſphorus ix. Romanorum præſul cõſtituit, vt ad tãtæ ſanctitatis celebrationem, congregatorum animi Angelicæ modulationis dulcedine

Hymnus Angelicus à Teleſphoro.

dine mulcerentur. Sed in hoc loco quæri poteſt, Si idem hymnus huius Papę temporibus ante ſacrificium cœpit dici:cur longo tempore poſt ſub Cæleſtino legatur, tantùm ante ſacrificium lectionem Apoſtoli & Euangelium pręceſſiſſe, vt ille neceſſariò de Pſalmis Dauid antiphonas, quæ ante ipſas lectiones cantarẽtur, præpoſuiſſe videatur? Vbi reſpondendum eſt, vel conſtitutum quidem fuiſſe à Theleſphoro, vt idem hymnus in capite Miſſę diceretur, ſed apud poſteros ipſam eius cõſtitutionem intermiſſam, donec à ſequentibus pleniùs totus ordo Miſſæ componeretur: vel ita ſtatutum ab B eo, vt ipſe hymnus in ſummis feſtiuitatibus & à ſolis Epiſcopis vſurparetur, quod etiam in capite libri Sacramentorum deſignatum videtur, & ideò ſcriptum eſſe, vſque ad tempora Cæleſtini ante ſacrificium lectiones tãtùm habitas: vt ſubintelligatur, quàmuis ille hymnus interdum ante miſſas diceretur, vt prædiximus, non fuiſſe tamen, quòd iugiter in omnibus Miſſis ab omnibus ſacerdotibus ante lectiones poneretur, antequàm idem Cęleſtinus antiphonas ad introitum dicendas inſtituit: vel ita potuit euenire, vt idem Cæleſtinus, Sanctus, ſan- C ctus, ſanctus Dominus Deus, & reliqua ante ſacrificium docuerit dicere, quòd nihilominus hymnus Angelicus dici poteſt, quia principiũ eius Eſaias Propheta Seraphim pronunciaſſe commemorat: ſed ab imperitis quibuſlibet in eodem loco, vbi Teleſphorus dicitur hymnum Angelicum ante ſacrificium poſuiſſe, additum ſit, Gloria in excelſis Deo, putantibus nullum alium intelligi hymnum Angelicum, niſi quem Angeli nato Domino cecinerunt. Quæ verba, id eſt, Gloria in excelſis Deo, ſi non eſſent poſita in capitulo Teleſphori, non naſceretur quæ- D ſtio ſupraſcripta, & intelligeretur hymnus Angelicus ille, qui ante actionem cantatur. Huic aſſertioni videtur illud ſuffragari, quòd legitur, Symmachum liij. Romanorum præſulem conſtituiſſe, vt omni Dominica, vel Natalitiis Sanctorum, Gloria in excelſis Deo, diceretur. Aut enim (ſicut prædiximus) illum hymnum Teleſphorus non appoſuit, aut ſi fecit, ſtatutum illius longo tempore imperfectum remanſit. Orationes, quas Collectas dicimus, quia neceſſarias earum petitiones compendioſa breuitate colligimus, id eſt, concludimus, diuerſi E auctores, vtcumque videbatur congruum, confecerunt. Solebant enim non ſolùm inter officia Miſſæ, verùm etiã in aliis orationibus conuenientibus, & collocutionibus, quo cæteris aderant eminentiores, breui oratione opus cõcludere. Quod & in Sanctorum patrum exemplis agnoſcimus, dum alij alios honorificentię cauſa, orationes colligere poſtulabant. Et venerabilis doctor Auguſtinus in quibuſdam ſermonibus ſuis ad populum, ita terminauit locutionem, vt diceret extremò, Conuerſi ad Dominum. Vbi intelligitur, oratione ſubiuncta, communem petitionem ad Dominum di-

Alius hymnus angelicus.

Eſa. 6.

Gloria in excelſis, à Symmacho

Collectæ, à diuerſis.

A rexiſſe: Sicut etiam nunc ſolent ſacerdotes in concluſionibus nocturnę vel diurnæ ſynaxeos, orationes breues, id eſt, Collectas ſubiungere. Sunt enim tales, vt non alibì quàm circa ſacrificij celebrationem, ſint dicendę. Sunt verò alię, quibus & in officio Miſſæ, & non minus in aliis locis poſſumus vti. Creſcente autem (ſicut prędiximus) religionis cultu diuinæ, creſcebat etiã paulatìm orationum & officiorũ Eccleſiæ compoſitio, multis & ex ſumma ſcientia, & ea mediocri, & ex minima addentibus, quæ congrua rebus explicandis videbantur. Ideòque credi- B mus Conciliis, Carthaginenſi & Mileuitano ſtatutum, vt preces & orationes à quibuſlibet compoſitæ, niſi probatæ fuiſſent in Concilio, non dicerentur. Nam & Gelaſius Papa in ordine L I. ita tam à ſe, quàm ab aliis compoſitas preces, dicitur ordinaſſe. Et Galliarum Eccleſiæ ſuis orationibus vtebantur, quæ & adhuc à multis habentur. Et quia tam incertis auctoribus multa videbantur * incerta, & ſenſus integritatem non habentia, curauit beatus Gregorius rationabilia quæque coadunare, & ſeclusis his, quæ vel nimia vel inconcinna vide- C bantur, compoſuit librũ qui dicitur Sacramentorum, ſicut ex titulo eius manifeſtiſſimè declaratur: In quo ſi aliqua inueniuntur ad hunc ſenſum claudicantia, non ab illo inſerta, ſed ab aliis minus diligentibus poſteà credenda ſunt ſuperaddita. Lectiones Apoſtolicas, vel Euangelicas, quis ante celebrationem ſacrificij primùm ſtatuerit, non adeò certum eſt. Creditur tamen à primis ſucceſſoribus Apoſtolorum eandem diſpenſationem factam, ea pręcipuè cauſa, quia in Euangeliis eadem ſacrificia celebrari iubentur: & in Apoſtolo, qualiter celebrari debeant, docetur: Et vt ante ſan- D ctiſſimæ * actionis myſterium, ex Euangelio ſalutis, & fidei ſuæ recognoſcerent fundamentum: & ex Apoſtolo, eiuſdem fidei & morum Deo placentium caperent inſtrumentum. Anteponitur autem in ordine, quod inferius eſt dignitate, vt ex minoribus animus audientium ad maiora ſentienda proficiat, & gradatim ab imis ad ſumma conſcendat. Statuit autem Anaſtaſius xlj. Papa, vt quotieſcunque ſanctum Euangelium recitaretur, ſacerdotes non recti, ſed curui ſtarent, vt videlicet humilitatem, quę à Domino docetur, etiam corpore demonſtra- E rent. Videtur autem, non alias lectiones ante Euangeliũ fuiſſe tunc poſitas, niſi tantùm Apoſtoli Pauli, quas ſolùm nominauit, qui geſta Pontificum ſcripſit, cùm Antiphonarum mentionem ſubiunxit, Quod ante non fiebat, niſi tantùm Epiſtola beati Pauli Apoſtoli legebatur, & ſanctum Euangelium. Quod etiam ſanctus Damaſus Papa ad Hieronymum ſcribens, penè iiſdem verbis oſtendit. Et fortaſſe imprimis ſolius Pauli lectiones eo loco legebantur. Poſteà autem omnibus latius augmentatis, alię lectiones, non tantùm de nouo, verùm etiam de veteri (prout feſtorum ratio poſcebat) in-

termixtæ

Diuerſitas Collectarũ

* inſerta,

Liber ſacramentorũ à Greg.

Epiſtola & Euangeliũ cur leguntur.

* id eſt, canonis.

Paulatim aucta officia.

A ternixtæ ſunt Teſtamentо. Nec mirum videri debet, quòd paulatim aucta narrantur officia, dum adhuc multa in rebus neceſſariis defuiſſent: Cùm videamus vſque hodiè, & lectiones & collectas, & diuerſas laudum ſpecies, iam penè abundantibus omnibus, ſuperaddi, vt & in hoc illud Propheticum videatur impleri:

Dan. 12.

Pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia. Sed videndum eſt (ſicut beatus Auguſtinus ait) vt ea cantentur, quæ ſcripta ſunt vt cantentur: Reſponſoria, & Alleluia, quæ ante

Graduale & Alleluia.

Euangelium cantantur, deinde adiuncta viden

B tur, poſtquàm antiphonæ ad ingreſſum dici expirarunt, quæ & videntur prohibita Canonibus Hiſpanorum, qui longo poſt tempore ſunt conſtituti. In illis enim iubetur, nè aliquis hymnus inter lectionem Apoſtolicam, & Euangelium in ordine Miſſæ ponatur. Ex quo intelligitur, id aliquos tentaſſe tunc temporis, ſed propter nouitatem rei, ſtudiũ eorum nondum fuiſſe à quibuſdam receptum. Quod tamen poſteà vſu Romano commendatum, ad omnes Latinorum peruenit Eccleſias. Symbolum quoq; fidei catholicæ, rectè in Miſſarum ſolẽniis poſt

Symbolũ, non Nicenũ, ſed Cõſtantinopolitanum eſt

C Euangelium recenſetur, vt per ſanctum Euangelium corde credatur ad iuſtitiam: per Symbolum autem, ore confeſſio fiat ad ſalutem. Et notandum, Græcos illud Symbolum, quod nos ad imitationem eorum intra Miſſas adſumimus, potiùs quàm alia, in cantilenæ dulcedinem ideò tranſtuliſſe, quia Conſtantinopolitani Concilij proprium eſt, & fortaſſe aptius videbatur modulis ſonorum, quàm Nicænum, quod tempore prius eſt. Et vt contra hæreticorum venena, in ipſis etiam Sacramentorum celebrationibus, medicamenta apud regiæ ſuę

D vrbis ſedẽ confecta, fideliũ deuotio replicaret. Ab ipſis ergò ad Romanos ille vſus creditur peruenisse. Sed apud Gallos & Germanos, poſt

Felix eps ſub Carolo Magno de hæreſi damnatus Francfordiæ.

deiectionem Felicis hæretici, ſub glorioſiſſimo Carolo Francorum Rectore damnati, idem Symbolum latiùs & crebriùs in Miſſarum cœpit officiis iterari. Concilio quoque Toletano ſtatutum eſt, omni Dominica idem Symbolum ſecundùm morem Orientalium Eccleſiarum recitari: vt priuſquàm Dominica dicatur oratio, fides vera manifeſtius teſtimonium habeat, & ad corpus Chriſti ac ſanguinem prælibandum,

Hymnus trium puerorum.

E pectora populorũ purificata accedant. In eiuſdem loci Concilio ſtatutum eſt, vt etiam hymnus trium puerorum, ad Miſſam omni Dominica in pulpito cantaretur. Quod Romani, propter multiplicitatem officiorum, non faciunt, niſi quatuor per annum diebus, quibus lectionum XII. numerus adimpletur. Offertorium,

Offertoriũ & antiphona cõmunis.

quod inter offerendum cantatur, quàmuis à prioris populi conſuetudine in vſum Chriſtianorum veniſſe dicatur: tamen quis ſpecialiter addiderit officiis noſtris, apertè non legimus, ſicut & de antiphona, quæ ad communionem dicitur, poſſumus fateri: cùm verè credamus, priſcis temporibus patres ſanctos ſilentio obtu

A liſſe vel communicaſſe, quod etiam hactenus in ſabbato ſancto Paſchæ obſeruamus. Sed ſicut ſupradictum eſt, diuerſis modis & partibus per tempora decus proceſſit Eccleſiæ, & vſque in finem augeri non deſinet. Traditur denique,

Cãtus Gregorianus.

beatum Gregorium, ſicut ordinationem Miſſarum & Conſecrationum, ita etiam cantilenæ diſciplinam, maxima ex parte in eam, quæ hactenus quaſi decentiſſima obſeruatur, diſpoſitionem perduxiſſe, ſicut & in capite Antiphonarij commemoratur. Sciendum autem, quoſdam inordinatè offerre, qui attendentes nume

Offerẽtes non debẽt abire ante Miſſę actionem.

B rum oblationum potiùs, quàm virtutem Sacramentorum, ſæpè in illis tranſeunter offerũt Miſſis, ad quas perſiſtere nolunt. Rationabilius ſi quidem eſt ibì offerre, vbi velis perſiſtere, vt qui munus Domino obtuliſti, offeras pariter pro eodem munere ſuſcipiendo poſtulationem deuotam. Non enim fruſtra in actione dicitur, Qui tibi offerunt: non dicit, Qui obtulerunt, vt intelligamus eos perſiſtere debere in offerendo, donèc oblata ad hoc perueniant, ad quod oblata ſunt. Sed & in hoc er-

Vna oblatio Miſſę pro multis fieri poteſt

C ror non modicus videtur, quòd quidam ſe non poſſe aliter plenã commemorationem eorum facere, pro quibus offerunt, niſi ſingulas oblationes, pro ſingulis offerant, vel pro viuis & defunctis non ſimul ęſtimant immolandũ, cùm verè ſciamus, vnum pro omnibus mortuum, & vnum panem eſſe & ſanguinem, quem vniuerſalis Eccleſia offert. Quòd ſi cui placet, pro ſin-

Offerre ſingulatim pro ſingulis quõ liceat.

gulis ſingulatim offerre: pro ſolius deuotionis amplitudine, & orationum augendarum delectatione id faciat, non autem pro ſtulta opinatione, qua putet vnum Dei Sacramentum non eſſe generale medicamentum. Quodam modò

D enim in fide imperfectus eſt, qui putat Dominum non diſcernere, quãdo vna petitione pro multis rogatur, quid cui ſit neceſsè: vel faſtidire eum ęſtimat, cùm eadem oblatio nũc pro vno, nunc pro alio exhibetur. Pręfationem actionis, qua populi affectus ad gratiarum actiones incitatur, ac deindè humanæ vocis ſupplicatio, cæleſtium virtutum laudibus admitti depoſcitur, vel ipſam actionem, qua conficitur ſacroſanctum corporis & ſanguinis Dominici myſterium, (quam quoque Romani Canonem, vt in Pontificalibus ſæpiùs inuenitur,

E appellant) quis primus ordinauerit, nobis ignotum eſt: Auctam tamen fuiſſe, non ſemèl, ſed ſæpiùs, ex partibus additis intelligimus: quia & præfatio in quibuſdam feſtis aliter, quàm diebus quotidianis dicitur: Et interdùm non ipſa mutatur, ſed inſeruntur in medio ſpeciales quarundam rerum commemorationes. Actio

Actio ſeu canon Miſſæ.

verò ſiue Canon ex eo cognoſcitur maximè per partes compoſitus, quòd nomina ſanctorum, quorum ibì communio & ſocietas flagitatur,

Duo ordines ſanctorum nominum in canone.

duobus in locis poſita repeciuntur. Non enim verum eſt, quod quidam dicunt, Ideò duos ordines nominum ibi factos, quia poſteriùs poſiti nondùm coronati fuiſſent, cùm priores in

illo

illo Canone poneretur, cùm ſciamus Ioannem A
Baptiſtam, ipſis Apoſtolis non tantùm parem
tempore, verùm & priorem: Stephanum verò
parem, & vtrumq; ante Apoſtolos coronatum.
Cæteros quoque, qui in ſequenti ordine nu-
merantur, eiſdem fuiſſe temporibus, quibus
fuére, qui priùs ſunt poſiti. Vndè conſtat, ſe-
quentes Eccleſiæ Doctores, antiquis Patrum
ſtatutis, quæ congrua viſa ſunt, addidiſſe, vt
ſicut religioſorum aucta eſt multitudo, ità &

Antiquitas ſacri Canonis.

religionis creſcerent inſtituta. Primam verò
partem Canonis prædicti, ex eo vel maximè
antiquam eſſe cognoſcimus, quia in eo ordo B
Apoſtolorum non ita eſt poſitus, ſicut in emen
datioribus Euangeliis inuenitur. Quod ideò
fortaſsè euenit, quia pars illa prius compoſita
eſt, quàm Euangelia ad eam veritatem, quæ
nunc habetur apud Latinos, corrigerentur. In
prioribus enim editionibus (vt Hieronymus te
ſtis eſt) non ſolùm Euangeliſtarum mutatus
eſt ordo, ſed etiam verborum & ſententiarum
erat confuſa commixtio. Alexander, ſepti-

Additio Alexandri papæ I.

mus Papa in numero, miſcuit paſſionem Domi
ni in precatione ſacerdotum, quando Miſſæ
celebrantur. Quod cum ita de eo in Pontifica- C
libus ſcriptum ſit, dubium videtur, verùm illa
eam tantùm partem actionis, qua paſſio Do-
mini commemoratur, ordinauerit, vel totam à
capite vſque ad ipſum locum. Sed huic ſecun-
dæ æſtimationi videtur contrarium, quòd in
ea parte ſancti nominantur, qui & ante illum,
& qui poſt illius tempora longè fuerunt: niſi di-
camus, ab illo eos tantùm, qui ante illum fue-
runt, commemoratos: Cæterorum verò nomi-
na, ſuis quæque temporibus, ab aliis ſuperim
miſſa. Vndè & ipſius nomen Alexandri in ſe-

Additio Gregorij I.

quenti ordine reperitur. Gregorius verò (de D
quo ſuperiùs ſæpiùs fecimus mentionem) aug-
mentauit in precatione Canonis, Dieſque no-
ſtros in tua pace diſponas: Vbi quidam volunt
intelligi, totam ab eo loco canonis conſequen
tiam, vſque in finem, per illum fuiſſe compo-
ſitam. Cui ſenſui repugnare videtur, quòd
paſſio Domini, quam Alexander eidem preca
tioni inſeruit, poſt hos verſus habetur. Vndè
nonnulli credunt, non ampliùs Gregorium,
quàm illas tres petitiones, id eſt, pro pace tem
porum, & ereptione ab æternis ſuppliciis, &
conſortio ſanctorum obtinendo, prioribus ſu- E

Additio Leonis I.

peraddidiſſe ſtatutis. Leo quoque xlvij. loco
apud Romanos Pontificatum agens, conſtituit,
vt intra Actionem ſacrificij diceretur, Sãctum
ſacrificium, & reliqua. De hoc etiam quæri po
teſt, vtrum ab eo loco, quæ ſequuntur addide
rit, vel ipſa tantùm verba, id eſt, Sanctum ſa-
crificium, immaculatam hoſtiam, eo loco in-
termiſcuerit. Quod quia manifeſtè non legi-
mus, nolumus diffinire. Ex hoc tamen appá-
ret, Gregorium, qui longè poſt Leonem fuit,
non totum Canonem, ab eo loco quo ſua inſe-

Additio Gregor. iij.

ruit, vſque in finem compoſuiſſe. Gregorius
deindè iij. eiuſdem nominis Pápa, faciens ora

A torium in Baſilicá beati Petri in honorem om-
nium Sanctorum, & quotidiana ibidem offi-
cia, ac Miſſas in eorum veneratiōnẽ conſtituẽs
celebrari, pariter inſtituit in Canone à ſacerdo
re dicendũ: Quorum ſolẽnitas hodiè in conſpe-
ctu tuæ maieſtatis celebratur, Domine Deus
noſter, toto in orbe terrarum: quod quia ſpe
cialiter ad illam pertinet celebritatem, non eſt
Canoni, qui generaliter dicitur, adnotatum.
Actio dicitur ipſe Canon, quia in eo ſacramen-
ta conficiuntur Dominica. Canon verò eadem
actio nominatur, quia in ea eſt legitima & re-
B gularis Sacramentorum confectio. Sequitur

Oratio Dominica in Canone.

oratio Dominica, cum appoſitionibus cõgruis,
Vna enim præcedens, eam fiduciam prædicat,
qua Dominum creatorem, patrem dicere præ-
ſumamus: altera ſubſequens explicat, quo mo
do, & à quibus malis, per Dominum nos libe-
rari petamus. Quæ oratio Dominica, quia
priùs quàm cætera, in cõſecratione ſacrificio-
rum aſſumpta eſt, in expletione eiuſdem ſacra-
tiſſimę actionis dignè ponitur: vt per hanc pu-
rificati, qui communicaturi ſunt, quæ ſanctè
confecta ſunt, dignè ad ſalutem veram perci-
C piant. Pacem ante communionem dari, Inno-

Oſculum pacis. Innoc. I.

centius Papa decretis ſuis inſtituit: ſcilicet, vt
quod in oratione ſancta ſub ſponſione remiſ-
ſionis permittimus, pacatos nos ipſo opere de-
monſtremus. Agnus Dei in confractione cor-

Agnus Dei

poris Domini, à clero & populo decantari Ser-
gius lxxxvj. Romanorum Antiſtes conſtituit,
vt dum præparatur ad diſpenſandum corpus
Dominicum, rogent accepturi, quatenus ille,
qui pro eis oblatus eſt innocens, faciat eos ſa-
lubriter pignora ſalutis æternę percipere. Por-
ro quòd Canones præcipiunt, eum ad pacem

Pacem accipere poſſunt etiam ij; qui non cõicant, ni ſi fuerint excõicati.

D non accedere, qui non communicat, quidam
ſic intelligunt: Quòd non debeat pacem acci-
pere quis in aliis Miſſis, niſi in quibus commu
nicat. Alij verò volunt, illum tantùm à pace
prohiberi, qui iudicio ſacerdotali à cõmunio-
ne ſuſpenſus eſt. Illum autem, qui quadam ra-
tione* illo tempore differt communicationem,

* temporẽ

cùm tamen non ſit extra communionem, non
debere à pacis gratia ſeparari, nè humilitas e-
ius, grauiorum criminum ſuſpicione notetur.
Et quia de communicandi varietate quædam

An vno die ſæpius cõicare liceat Supra c. 19.

præmiſimus, hoc addendum videtur: Eſſe quoſ-
E dam, qui ſemèl in die communicare, etiam
ſi pluribus interfuerint Miſſis, pro dignitate Sa
cramentorum ſufficere credãt: Eſſe verò alios,
qui ſicut in vna, ſic in omnibus quibus affue-
rint Miſſis, in die communicare velint. Quo-
rũ neutros culpandos exiſtimo, quia ſicut Au-
guſtinus ait de his, qui quotidiè communicant,
& illis qui rariùs, Iſtos reuerentia ſanctarum
retrahit rerum, illos verò amor ſalubrium in-
uitat ſacramentorum. Nam & ipſe ſacerdos,

De conſ. d. 2. c. Relatũ

quoties in die Miſſas facit, communicare non
omittit. Quod ſi non faciat, Canonico eſt fe-
riendus iudicio. Et hoc non eſt mirum, ita de
ſacerdote Cæſarauguſtano & Toletano, com-
muniter

Quandò in Miſſa communicari ſolet.

muniter ſit ſtatutum de omnibus, vt qui acceperit Euchariſtiam, & non ſumpſerit, quaſi ſacrilegus repellatur. Eſt autem legitimum tempus communicandi, ante vltimam orationem, quæ dicitur ad complendum: Quia eius peritio maximè pro eis eſt, qui communicant. Vndè etiam eorum, qui per ſingulas Miſſas communicare volunt, accendi videtur voluntas. Quia per totã Miſſam pro eis quàm maximè, & quaſi nominatim oratur, qui ibi offerunt atq; communicant. Poſſumus autem & debemus (vt eadem ſancta Miſſarũ celebratio, non paucis, ſed multis prodeſſe credatur) dicere: cæteros in fide & in deuotione offerẽtium & communicantium perſiſtentes, eiuſdem oblationis & communionis diei & eſſe participes. Quamuis autem, cùm ſoli ſacerdotes Miſſas celebrant, intelligi poſſit, illos eiuſdem actionis eſſe cooperatores, pro quibus tunc ipſa celebrantur officia, & quorum perſonam in quibuſdã Reſponſionibus ſacerdos exequitur: tamen fatendum eſt, illam eſſe legitimam Miſſam, cui interſunt ſacerdos, reſpondens, offerens, atque communicans, ſicut ipſa compoſitio precum, euidenti ratione demonſtrat. Statutum eſt autem Aurelianenſi Concilio, vt populus ante benedictionem ſacerdotis non egrediatur de Miſſa. Quæ benedictio intelligitur illa vltima ſacerdotis oratio.

Si non oẽs cõicant.

Si ſolus ſacerdos cõicat.

De tempore Miſſæ. Cap. 25.

Quo tẽpore celebrãda eſt Miſſa.

TEmpus autem Miſſæ faciendæ, ſecundùm rationem ſolennitatum, diuerſum eſt. Interdũ enim ante Meridiem, interdum circa nonam: aliquando ad veſperam, interdum noctu celebratur. Nam Teleſphorus Papa conſtituit, vt nullo tempore ante horæ tertiæ curſum, vllus præſumeret Miſſam celebrare: qua hora Dominus noſter, ſecundùm Marci Euangelium crucifixus aſſeritur. Inter hæc notandum, neque ieiunandum in Dominicis & feſtis maioribus, vti non cogit neceſſitas, ſicut & canones oſtendunt: nec in diebus ieiuniorum, vel vnquã poſt meridiem, Hymnum Angelicum, id eſt, Gloria in excelſis Deo, * vel Alleluia dicendum, niſi in duobus ſabbatis Paſchæ & Pentecoſtes, quæ ſpecialibus myſteriis adornantur.

Marc. 16.
Alia eſt obſeruatio in diebus feſtis, quàm eſt in dieb⁹ ieiunij.
* &

De Vaſis & Veſtibus ſacris. Cap. 24.

Calix & patena.

VAſa quoque, quibus præcipuè noſtra Sacramenta imponuntur & conſecrantur. Calices ſunt & Patenæ. Calix dicitur à Græco nomine κύλιξ. Patena à patendo, quod patula ſit. Ampulla, quaſi parum ampla. Zepherinus Rom. Pontifex xvj. patenis vitreis Miſſas celebrare conſtituit. Tum deindè Vrbanus xviij. Papa, omnia miniſteria ſacrata, fecit argentea, & patenas * 25. In hoc ſicut & in reliquis cultibus, magis & magis per incrementa tem-A porum, decus ſuccreuit Eccleſiæ. Bonifacius martyr & Epiſcopus interrogatus, Si liceret in vaſis ligneis ſacramenta conficere, reſpondit: Quondam ſacerdotes aurei, ligneis calicibus vtebantur: Nunc ècontra, lignei ſacerdotes aureis vtuntur calicibus. Syluester Papa cõſtituit, Sacrificiũ altaris non in ſerico, nõ in panno tincto celebrari, niſi tantùm lineo è terra procreato: ſicut corpus Domini Ieſu Chriſti in ſindone munda ſepultũ eſt. Veſtes etiã ſacerdotales per incrementa ad eum, qui nunc habetur, auctæ ſunt ornatum. Nam primis tẽporibus commu-B ni indumento veſtiti, Miſſas agebant, ſicut & hactenus quidam Orientalium facere perhibentur. Stephanus autem xxiiij. conſtituit, ſacerdotes & Leuitas veſtibus ſacratis in vſu quotidiano non vti, niſi in Eccleſia tantùm. Et Syluester ordinauit, vt diaconi Dalmaticis in Eccleſia vterentur, & pallio linoſtimo eorum læua tegeretur. Et primo quidem ſacerdotes Dalmaticis ante caſularum vſum induebãtur: poſteà verò cum Caſulis, vti cœpiſſent, Dalmaticas diaconibus conceſſerunt. Ipſos tamen Pontifices eis vti debere, ex eo clarum eſt, quòd Grego-C rius vel alij Romanorum præſules, aliis Epiſcopis earum vſum permiſerunt, aliis interdixerunt. Vbi intelligitur non omnibus tunc fuiſſe conceſſum, quod nunc penè omnes Epiſcopi, & nonnulli presbyterorũ ſibi licere exiſtimant, id eſt, vt ſub Caſula, Dalmatica veſtiantur.

Dictum celebre Bonifacij mart.

Sacratarum veſtiũ vſus.

Dalmaticæ

Statutum eſt autem Concilio Bracarenſi, Nè ſacerdos ſine orario celebret Miſſam. Addiderunt in veſtibus ſacris alij alia, vel ad imitationem eorum, quibus veteres vtebantur ſacerdotes, vel ad myſticæ ſignificationis expreſſionẽ. Quid enim ſingula deſignent, quibus vtimur D nunc, à prioribus noſtris ſatis expoſitũ eſt. Numero autẽ ſuo antiquis reſpõdẽt: Quia ſicut ibì tunica, ſuperhumeralis linea, ſuperhumerale, rationale, balteus, feminalia, tiara, & lamina, ſic hìc dalmatica, alba, mappula, orarium, cingulum, ſandalia, caſula, & pallium. Vndè ſicut illorum extremo ſoli Pontifices, ſic horũ vltimo ſummi tantùm paſtores vtuntur.

Additio in veſtibus ſacris.

Numerus veſtiũ veteris, & noui Teſtamenti.

De horis Canonicis, & genuum flexione. De Hymnis item & Cantilenis, & incrementis eorum.

E

Cap. 25.

PRæmiſſis his, quæ de ordine Miſſæ videbantur dicenda, de Canonicarum ſtatutis horarum, quæ Dominus dederit, adiungamus. Sciendum eſt, multa poſt reuelationem Euangelij, tempora tranſiſſe, antequam ita ordinarentur quarumdam per diem & noctem horarum ſolennia, ſicuti nunc habentur. In veteri autem teſtamento legimus, quaſdam certas orationis horas, vt tempus matutini & veſpertini ſacrificij. Et quod Daniel legitur ter in die genu in oratione flexiſſe, nõ abſq; ra-

Inſtitutio horarũ Canonicarum

Exod. 29.

Dan. 6.

A tione feciſſe credendum eſt. In nouo quoque, non tantùm orandi, ſed etiam genua flectendi, copioſa reperiuntur exempla. Nam Dominus Ieſus Chriſtus ante paſſionem ſuam, procidens in faciem ſuam, adorauit Patrē. Et Stephanus, poſitis genibus, pro lapidantibus exorauit. De Bartholomæo etiā legitur Apoſtolo, quòd centiès in die, centiès in nocte flexerit genua. Quāuis autē geniculationis morē tota ſeruet Eccleſia, tamen præcipuè huic operi Scotorū inſiſtit Natio: quorum multi pluribus, multi paucioribus, ſed tamen certis vicibus, & dinumeratis

Lucæ 22. Act. 7.

Natio Scotorū in geniculationibus præcelſit.

B per diem vel noctem genuflectentes, non ſolùm pro peccatis deplorandis, ſed etiam pro quotidianæ deuotionis expletione, ſtudium iſtud frequentare videntur. Quibus autem horis vel temporibus inter publica officia ſine genuum flexione orandum ſit, Canones loquuntur, id eſt, in Dominicis & feſtis maioribus, & Quinquageſima, iuxta quos Canones, publicè pœnitentes, ſemper genua flectere debent. Horæ igitur Canonicæ, quamuis omnes rationali auctoritate celebrentur, & nihil in eis obſeruetur, quod non exempla vel dicta Sanctorum patrum confirment, tamen quædam mani-

Quibus diebus geniculari non licet.

Exempla Chriſti & Sanctorū.

C feſtioribus ſunt dedicatæ documentis, vt ipſum Dominum noſtrum in oratione legimus pernoctaſſe: Paulum quoque & Silam noctis medio oraſſe in carcere, terræmotus oſtendit. Circa tertiam in Apoſtolos orantes Spiritus ſanctus deſcendit. Hora ſexta Petrus aſcendit in cœnaculum, vt oraret: itemque cum Ioanne in templum ad horam orationis nonam, in qua etiam oranti Cornelio Angelus apparuit. Teſtis enim etiam Philo, primitiuam apud Alexandrinos Eccleſiam inter alia bona, hymnos ante Gallicantus lucanos celebraſſe. Ex his ita-

Luc. 6. Act. 16.

Act. 2. & 3.

Vide Euſe. lib. 2 c. 17. in hiſt. Ecc.

D que & ſimilibus intelligimus, apud multos horas, quæ & nunc celeberrimæ ſunt, obſeruatas; ſed nō ea diſtributione Pſalmorum vel orationum, qua nunc vtimur. Quam & circa tempora Theodoſij ſenioris inchoatā, ac deinceps expletam multis animaduertimus cauſis. Ambroſius enim Mediolanenſis (vt in libris confeſſionum ſuarum, beatus Auguſtinus teſtatur) hymnos diuinæ laudationis populo componens, perſecutionem Iuſtinæ Auguſtæ, rerum nouitate leniuit. Quo in tempore (ſicut etiam in vita ipſius Ambroſij ſcribitur) Antiphonæ, Hymni &

Hymni S. Ambroſij.

E Vigiliæ, in Eccleſia Mediolanenſi celebrari cœperunt. Hilarius quoque Pictauienſis hymnos compoſuit. Et de Gelaſio Papa ſcribitur, quòd tractatus & hymnos in morē B. Ambroſij compoſuerit. Damaſus verò conſtituit, vt pſalmi die noctuq; canerentur per omnes Eccleſias vel Monaſteria: & præcepit hoc Epiſcopis & preſbyteris. Deindè Ioannes Conſtantinopolitanus primus auxit in nocturnis hymnis orationes, ob hanc vel maximè cauſam: Arriani extra ciuitatem collectas agebant. Sabbato autem atque Dominica intra portas & porticus congregati, hymnos & antiphonas ex Arria-

Hilarij.

Gelaſij.

Damaſi.

Io. Chryſo.

Hymni Arrianorum.

A no dogmate compoſitas, decantabant: Et hoc maxima noctis parte facientes, diluculo cum ipſis Antiphonis, per mediam ciuitatem egreſſi portam, ad ſuam Eccleſiam concurrebant. Cumque hoc crebrò, quaſi ad vituperationem Orthodoxorum, facere non ceſſarent, (Frequenter enim etiam hoc cantabant: Vbi ſunt, qui dicunt tria virtute vnum?) tunc Ioannes, nè ſimplices huiuſmodi cantibus traherentur, inſtituit ſuum populū, vt & ipſi nocturnis occuparentur hymnis: quatenus & illorum obſcuraretur opus, & fidelium profeſſio firmaretur. Stu-

B dium ergò Ioannis nimis vtile, cum turba periculiſque finitum eſt. Hæc in decimo libro Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, quæ Tripartita dicitur, ità inſeruntur: in quibus & hoc ſubnectitur paulò inferius: Dicendum tamen eſt, vndè ſumpſit initium, vt in Eccleſia Antiphonæ decantentur. Ignatius Antiochiæ Syriæ, tertius poſt Apoſtolum Petrum Epiſcopus, qui etiam cum ipſis degebat Apoſtolis, vidit Angelorum viſionem quomodò Antiphonas ſanctæ Trinitati dicebant & Hymnos: Iſque modum viſionis Antiochenæ tradidiſſe probatur Eccleſiæ, & ex hoc

Antiphonæ ab Ignatio inſtitutæ.

C ad cunctas tranſiuit Eccleſias. Notandum autem, Hymnos dici non tantum qui metris, vel rhythmis decurrunt, quales compoſuerunt Ambroſius, Hilarius & Beda Anglorum pater, & Prudentius Hiſpaniarum Scholaſticus, & alij multi: verùm etiam cæteras laudationes, quæ verbis conuenientibus, & ſonis dulcibus proferuntur. Vndè & liber Pſalmorum, apud Hebræos liber hymnorum vocatur. Et quamuis in quibuſdam Eccleſiis hymni metrici non cantentur, tamen in omnibus generales Hymni, id eſt, laudes dicuntur. Cantan-

Compoſitores hymnorum metricorum.

D dos etiam illos, qui legitimè componuntur, Toletani auctoritas Concilij oſtendit, inter alia ſic dicens: Et quia à nonnullis magno ſtudio, in laudem Dei atque Apoſtolorum, & martyrum triumphos, compoſiti eſſe noſcuntur, ſicut ſunt hi, quos beatiſſimi Doctores Hilarius atque Ambroſius ediderunt: Quos tamen quidam ſpecialiter reprobant, eo quòd de ſcripturis ſanctorum Canonum, vel Apoſtolica traditione non exiſtunt. Reſpuant ergò & illum Hymnū ab omnibus * compoſitum, quem quotidiè publico priuatoque officio, in fine

Multa in eccleſiis cātantur, quæ non ſunt ex ſacra ſcriptura.

**comprobatum.*

E omnium Pſalmorum dicimus: Gloria & honor patri & filio & ſpiritui ſancto, in ſecula ſeculorum, Amen. Sed & ille Hymnus, quem nato in carne Chriſto, Angeli cecinerunt, Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: reliqua quæ ibi ſequuntur, Eccleſiaſtici Doctores compoſuerunt. Ergò nec ipſi in Eccleſiis canendi ſunt, quia in ſanctarum ſcripturarum libris non inueniuntur. Componuntur Miſſæ ſiue preces vel orationes, ſiue cōmendationes, ſeu manus impoſitiones, ex quibus, ſi nulla decantantur in Eccleſia, vacant omnia officia Eccleſiaſtica. His verbis oſtenditur, multa in Eccleſia nouiter componi, quæ non

ſint

ſint (ſi à fide veritatis nõ abhorreant) abijcien-
da. Porrò hymni metrici ac rhythmici, in Am-
broſianis officijs dicũtur, quos etiam aliqui in
Miſſarum ſolennijs, propter cõpunctionis gra-
tiã, quæ ex dulcedine concinna augetur, inter-
dùm aſſumere cõſueuerunt. Traditur ſiquidẽ,
Paulinum Foriulienſem Patriarchã, ſæpiùs &
maximè in priuatis Miſſis, circa immolationem
Sacramentorum, hymnos vel ab alijs, vel à ſe
compoſitos, celebráſſe. Egò verò crediderim
tantum tantæque ſcientiæ virum, hoc nec ſine
auctoritate, nec ſine rationis ponderatione fe-
Hymni à S. Benedicto inſtituti in regula.
B ciſſe. In officijs quoquè, quę beatus Benedictus
Abbas, omni ſanctitate præcipuus, ordinauit,
hymni dicuntur per horas Canonicas, quos
Ambroſianos ipſe nominans, vel illos vult in-
telligi, quos confecit Ambroſius, vel alios ad
imitationẽ Ambroſianorum cõpoſitos. Scien-
dũ tamen, multos putari ab Ambroſio factos,
qui nequaquàm ab illo ſunt editi. Incredibile
enim videtur, illum tales aliquos feciſſe, quales
multi inueniuntur, id eſt, qui nullam ſenſus cõ-
ſequentiã habentes, inſolitam Ambroſio in ip-
Hymnus, Gloria patri, &c.
ſis dictionibus ruſticitatẽ demonſtrant. Dicen-
C dum verò de hymno, qui ob honorem ſanctæ
& vnicæ Trinitatis officijs omnibus interſeri-
tur, eum à ſanctis patribus aliter atque aliter
ordinatum. Nam Hiſpani (ſicut ſuperiùs com-
memorauimus) ità eũ dici omnimodis volue-
runt. Gręci autẽ, Gloria patri & filio & ſpiritui
ſancto, & nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorũ,
Amen. Latini verò, eodem ordine & eiſdẽ ver-
bis hunc hymnum decantant, addentes tãtùm
Calumnia Græcorũ, de Sicut erat.
in medio, Sicut erat in principio. Pro quibus
etiam particulis, quidã Græci minùs ſapiẽtes,
Latinos, proximis ante nos temporibus, calum-
D nijs impetere conati ſunt. Intelligimus tamen
nos in hoc non errare, credita conſempiterni-
tate gloriæ patris & filij & ſpiritus ſancti: pari-
terq; ſcientes, ꝙ Romani firmiſſimi fidei ſerua-
tores, remotis cæteris compoſitionibus, hunc
huius hymni tenorem non aliter ſuſcepiſſent,
niſi eum purum ab omni errore cognouerint:
Affirmant ſiquidẽ multi, hymnum iſtũ Niceni
concilij ſacratiſſima ſanctione prolatũ, vt om-
nibus officijs, & orationibus intermixtus, & fi-
dẽ coæternæ Trinitatis inculcet, & in ſingulis
petitionibus ipſa confeſſio meliùs fauorẽ diui-
Vſus huius hymni in Pſalmis & Reſponſor.
E næ exauditionis obtineat. Hunc itaq; hymnũ,
nonnulli omnibus penè Pſalmis, & interdùm
inciſionibus Pſalmorũ coaptant: Reſponſorijs
verò paucioribus, vt illi qui ſtatuta patris Be-
nedicti in horis ſequuntur Canonicis. Roma-
ni eum in Pſalmis rariùs, in reſponſorijs cre-
briùs iterãt. Sanè verſum, qui in capite omniũ
(pręter Miſſas) officiorum, quæ horis Canoni-
Deus in adiutorium meum &c.
cis exhibentur, dici ſolet, id eſt, Deus in adiuto-
riũ meũ intende, & reliqua, Patres antiqui ſuis
collationibus inueniũtur ſtatuiſſe omnibus, nõ
tantùm officijs, ſed etiam operibus præmitten-
dum, vt inuocatio diuinæ opitulationis, initio
cuiuslibet actionis aſſumpta, faciliorem faciat

A & poſtulandi conſtantiã, & obtinendi virtutẽ.
In Agendis autẽ mortuorum, & circa paſſionis
Dominicæ ſolennitatẽ, inchoationes & exple-
tiones officiorũ, nõ vt in cæteris fiunt: triſtitiæ
videlicet ſignificãdæ cauſa, niſi aliquo grauio-
ri decreto. Quia verò tanta eſt in ipſis diuerſi-
Magna in diuinis officijs diuerſitas.
tas officijs, non ſolùm pro varietate gentiũ ac
linguarũ, verùm etiam in vna gente vel lingua,
pro temporũ mutatione, vel magiſtrorum ſtu-
dioſa inſtitutione: vt ſi velim cũcta replicare,
quæ de hac multiplicitate iam legimus, magis
oneroſus, quàm profructuoſus, videar auditu-
Ordo officiorum Ro. Eccleſię cæteris præferendus.
B ris: Omittã igitur quę infinita ſunt, hoc tãtùm
affirmãs, ꝙ plenarius officiorũ ordo, qui nunc
per Romanum orbẽ ſeruatur, poſt antiquitatẽ
multis tẽporibus euolutã, inſtitutus, & ad om-
nem eminentiã ſanctæ religionis eſt dilatatus.
Creſcente enim fidelium numero, & hæreſum
peſtilentia multipliciùs pacẽ maculãre Catho-
licã, neceſsè erat augeri cultũ veræ obſeruatio-
nis: vt & clarior religio accedentium ad fidem
animos inuitaret, & auctior cultus veritatis cõ-
ſtantiã Catholicorũ aduersùs inimicos oſten-
Cultus Dei in Pſalmis & alijs Cãticis auct⁹.
deret. Intantùm deniq; vel cantilenæ, vel Pſal-
C modiæ memoriter exercendæ vſus erat rarus
apud priores, vt de nouiſſimis penè Romano-
rum Præſulibus, & qui nec ducentis annis no-
ſtra tempora præceſſerunt, quaſi memorabile
quiddã & ſingulare ſcribatur, ſi qui eorum in
rebus prædictis eminentiores cæteris videren-
tur. Hormiſda enim in ordine LIIII. Clerum
Hic eſt Leo II.
compoſuit, & Pſalmis erudiuit. Leo LXXXII.
& Benedictus poſt eum proximus, itemq; Ser-
gius LXXXVI. Pſalmodia & cantilenæ ſciẽtia
Grego. III.
floruiſſe dicuntur. De Gregorio autẽ III. velut
inauditum quiddã & nouum refertur, ꝙ omnes
D Pſalmos memoriter tenuerit. Vbi intelligi da-
tur, paucos priorũ ità Pſalterium didiciſſe. So-
lebant enim Pſalmos, æquè vt cæteras ſcriptu-
ras, partim etiam lectitando, ſuis officijs inſe-
rere. Quod ſi diligenter aduertas, multis ſcri-
pturarum documentis appáret. Ordinem autem
cantilenæ, diurnis ſeu nocturnis horis dicẽdæ,
Ordo cantandi à Gregor. I.
B. Gregorius plenaria creditur ordinatione di-
ſtribuiſſe, ſicut & ſuprà de Sacramentorũ dixi-
mus libro: cùm multi ante, ſiue poſt eũ Oratio-
nes, Antiphonas, vel Reſpõſoria cõpoſuerint.
sup. c. 22.
Nam & de Antiphonarũ inchoatione ſuperiùs
Ritus eccleſiæ Gallicanæ.
E diximus: & Reſponſoria ab Italis primùm in-
uenta traduntur, vel Ambroſio videlicet, vel
alij noua diuinarum laudum augmentatione
gaudenti. Et quia Gallicana Eccleſia, viris non
minùs peritiſſimis inſtructa, ſacrorum officio-
rum inſtrumenta habebat non minima, ex eis
aliqua Romanorum officijs immixta dicun-
tur, quæ plerique & verbis & ſono ſe à cęte-
ris cantibus diſcernere poſſe fateantur. Sed
priuilegio Romanæ ſedis obſeruato, & con-
gruentia rationabili diſpoſitionum apud eam
factarũ perſuadente, factum eſt, vt in omnibus
penè Latinorum eccleſijs, conſuetudo & magi-
ſterium eiuſdem Sedis præualeret: Quia non

Ordo officiorũ diuini cultus à S. Benedicto datus.

A eſt alia traditio æquè ſequenda, vel in fidei regula, vel in obſeruationum doctrina. Eſt etiam ille ordo officiorum laudabilis, quẽ beatus Pater Benedictus monachis conſtituit obſeruandum, ſcilicet, vt qui propoſito à cæteris diſcernuntur, etiam continuæ ſeruitutis penſo, aliquid amplius cæteris perſoluere ſtudeant. Quam diſpoſitionem ideò à paſtoribus Eccleſiarum non interdici putamus, quia & vicina eſt auctoritati Romanæ: Et quia B. Gregorius vitam egregiè patris Benedicti deſcribens, regulam ab eo conſcriptam, in qua idem officiorum ordo habetur, collaudans ſua auctoritate,

Præſũptio contra S. Benedictũ.

B ſtatutis eius fauere videtur. Sunt tamen, qui neſcio qua præſumptione, non ea velint conſtitutione vti, volentes pigritiam vel proteruitatem ſuam illo excuſare permiſſu, quo ſanctiſſimus vir per humilitatis ſuæ magnitudinem videtur concedere, vt ſi cui diſplicuerit diſtributio eius, quàm fecit, Pſalmorum, ordinet: ſi aliter melius iudicauerit, quaſi quiddam melius poſſint, ſuoque ordini congruentius inuenire, quàm ille, qui ſpiritu omnium Sanctorum dicitur plenus fuiſſe. Pſalmos autem, cùm ſecundùm lxx. Interpretes Romani adhuc habeant,

Pſalterium Gallicanũ.

C Galli & Germanorũ aliqui, ſecundùm emendationem, quam Hieronymus pater de lxx. editione compoſuit, Pſalterium cantant. Quam Gregorius Turonẽſis Epiſcopus à patribus Romanis mutuatam, in Galliarum dicitur Eccleſias tranſtuliſſe. Cantilenæ verò perfectiorem ſcientiam, quam penè iam tota Francia diligit, Stephanus Papa, cùm ad Pipinum patrem Caroli Magni (in primis in Franciam) pro iuſtitia ſancti Petri à Longobardis expetẽda, veniſſet, per ſuos clericos, petente eodem Pipino, inuexit, indèq; vſus eius longè latèq; conualuit.

D

De Baptiſmi incremento & merſione, et cauſis baptizandorum. Cap. 26.

Exo. 14. Ioſ. 3.

DE Baptiſmo etiam dicenda ſunt aliqua, quod præfiguratum in tranſitu maris rubri vel Iordanis manifeſtè, ſecretius autẽ aliis multis figuris præfiguratum cognoſcitur. Hoc

Baptiſmus Ioannis.

Ioannes, primus initio nouæ gratię ad fidẽ Chriſti conuerſis oſtendit, non ſua adinuentione, ſed diuina conſtitutione prouiſum, ſicut ipſe teſtatur, dicens: Qui miſit me baptizare in aqua,

Ioan. 1.

E & reliqua. Baptizauit autem non in remiſſionem peccatorum, quod Chriſti baptiſmo agi conſueuit: ſed in pænitentiam, dicens in eum, qui venturus erat, vt crederent, hoc eſt, in Ieſum. De quo etiam teſtimonium perhibuit, dicens: Ego quidem vos baptizo in aqua in pænitentiam. Qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt: cuius non ſum dignus calceamenta portare, ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne. Et planè dignum erat, vt in noua generis humani, per aduentum filij Dei in carne, ſaluatione, nouum panderetur purificationis myſterium: quatenus, ſicut ſacerdotes Leuitici

Matt. 3.

A generis, lauari conſueuerant ante oblationem carnalium hoſtiarum: ita omnes Chriſtiani nominis hæredes, (qui dicuntur regale ſacerdotium) lauacro ſpiritali à peccatorum labe mundati, offerant Deo hoſtias ſpiritales in odorem ſuauitatis. Sciendũ autem, primò ſimpliciter in fluuiis vel fontibus baptizatos credentes. Ipſe enim Dominus noſter Ieſus Chriſtus, vt in nobis idem conſecraret lauacrum, in Iordane baptizatus eſt à Ioanne, & ſicut alibi legitur: Erat Ioannes baptizans in Aenon iuxta Salim, quia aquæ multæ erant ibi. Et Philippus Euangeli-

Lauacrum regenerationis. 1. Pet. 2.

ſimplex olim baptiſmus.

Ioan 3.

Act. 8.

B ſta eunuchum baptizauit in fonte, quem reperit in via. Sicut autem ſupra oſtendimus, creſcente proceſſu temporum, religionis honore, inſtitutionum Eccleſiaſticarum vſque ad plenitudinem decus creuiſſe: ita & huius myſtici lauacri, gradatim per temporum augmenta, in maius celebratio creuit. Addiderunt alij Chriſmatis vnctionẽ, quam ex veteri ſumptam conſuetudine, nemo qui dubitet: cùm primis temporibus impoſitione manuum, baptiſmum confirmari ſoleret, quod in Samaria feciſſe Petrũ legitur & Ioannem. Quæ confirmatio & tunc

chriſmatis vnctio.

Act. 8.

C ad primos Eccleſiæ paſtores pertinuit, & nunc pertinere non dubitatur. Vndè in Canonibus ſæpè interdicitur presbyteris, nè Chriſma conficiant, neque baptizatos in fronte conſignent: quod ſolis debetur Epiſcopis. Teſtantur hoc decreta Innocentij Papæ, & ſtatuta Silueſtri: quia & ipſe inſtituit, vt presbyter baptizatum Chriſmate liniat, propter occaſionem tranſitus mortis. Quòd ſi à Diacono, vel quolibet alio homine baptizatus, caſu ante confirmationem tranſierit, credendum non eſt perire propter hoc, quia ſub fide qua credidit, poterit eſ-

D ſe ſaluus, ſi eum poſt commiſſa peccata non perimant. Lege Concilij Eliberitani decreta. Alij addiderunt in Baptiſmatis Sacramento Exorciſmos, alij conſecrationem fontis, alij ſalis vel ſaliuæ infuſionem, alij Catechumenorum ordinabilem inſtructionem, alij ſcrutinia diligentiſſimè ad tantum myſterium præparationis ſtatuerunt. Sed & multa alia, quæ & exemplis diuinorum actuum, vel dictorum inuenta ſunt, & congruentiſſimis ſpiritalium profectuum ſignificationibus plena noſcuntur: ſicut copioſa priorum de eiſdem rebus documenta demon-

Multa ad baptiſmi ſolemnitatẽ addita.

E ſtrant. Celebratur autem ipſum baptiſma verum, non niſi in nomine ſummæ Trinitatis, quod & Dominus ipſe oſtendit, & Canones Apoſtolorum docent. Vndè quicumque vel ab hæreticis in Trinitate baptizantibus, vel ab alio quolibet homine, ſub appellatione legitima eiuſdem ſanctæ Trinitatis fuerit baptizatus, rebaptizari non debet, nè inuocatio ſummæ diuinitatis adnullari videatur: ſed Chriſmate & manus impoſitione, quod imperfectum erat, perfici debet. Hoc in Canonibus & decretis patrum frequens habetur. Legitur quoque in vltimo Eccleſiaſticę hiſtoriæ libro, quòd Athanaſius adhuc puer, inter coæuos baptiſma-

Baptizati in nomine Trinitatis, non rebaptizantur.

Athanaſij baptiſmum per luſum puerorum.

baptiſmatis ſimilitudinem per ludum exercuerit. Alexandrum etiã Alexandriæ præſulem, cognita interrogatione Baptiſtæ & reſponſione baptizatorum, & cæteris, quæ quamuis per ludum, tandem iuxta noſtram religionem geſta ſunt, non rebaptizandos iudicaſſe, ſed vſitatis Eccleſiæ confirmandos myſteriis. Concilio quoque Eliberitano, fidelibus plenum baptiſma habẽtibus, in neceſſitate baptizare permittitur. Victor etiam xv. Romanorum Pontifex conſtituit, vt neceſſitate faciente, liceat vbi inuentum fuiſſet, ſiue in flumine, ſiue in mari, ſiue in fontibus, Chriſtianæ credulitatis
B confeſſione clarificata, quicumque ex gentilitate veniens, baptizaretur. In hoc tamen & ſimilibus nõ tribuitur quibuſcumq; baptizandi indiſcreta licentia, cùm Concilio Carthaginen. mulieres prohibeantur baptizare: ſed demonſtratur per hæc vbi ineuitabilis neceſſitas poſcit, meliùs baptizari vbicumque & à quocumq; in nomine Trinitatis, quàm periclitantem, ſine remedio deperire. Vndè etiam tẽpora baptizandi legitima in talibus neceſſitatibus obſeruanda non ſunt: ſed iuxta decreta Leonis, ægritudine, perſecutione, obſidione & naufragio peri-
C clitantibus, ſemper eſt ſuccurrendum: Et Concilio Gerundenſi, vnius diei infans, ſi in diſcrimine ſit, baptizari iubetur. Eos autem, de quibus incertum eſt, id eſt, qui nullo teſtimonio probare poſſunt, ſe eſſe baptizatos, ex Concilio Carthaginen. & decretis Leonis diſcimus, baptizari debere. Illos verò, qui baptizatos ſe quidem nouerunt, ſed in qua profeſſione ignorant, eiuſdem Leonis Papæ decreta, ſub manus impoſitione ſuſcipiendos conſtituunt. Tempora autem baptizandi legitima, Paſcha & Pente-
D coſte præfiguntur, ſecundùm decreta Siricij, Leonis vel Gelaſij Epiſcoporum, quamuis concilio Gerundenſi Natalis Domini & Paſcha ponantur. Alij quoque in Epiphania Domini baptizare voluerunt, quia eo tempore Dominum noſtrum traditur baptizatum, quod & ipſum ab aliis prohibetur. Quia verò ſecundùm Apoſtolum in morte Saluatoris baptizamur, & ipſe Dominus intraturos regnum cælorum, ex aqua & Spiritu renaſci debere præmonſtrat, congruè à præſulibus Romanorum, hæc duo tempora ſola ad celebrationẽ præfixa ſunt ba-
E ptizatis, i. Paſcha & Pentecoſte: quorum vno, Paſſio Domini & Reſurrectio: altero, Aduentus celebratur Spiritus ſancti. Alij trinam immerſionem volunt, in ſimilitudinem triduanæ ſepulturæ, vt in Canonibus Apoſtolorum ſtatutũ habetur, & Romanorum conſuetudo obſeruat. Alij vnã, propter diuinitatis vnitatẽ contendunt, vt in concilio Toletano pleniſſimè habetur: vbi etiã commemoratur, quòd B. Gregorius interroganti ſuper hoc Leandro, inter cætera ita reſponderit, quia in vna fide nihil officit Eccleſiæ conſuetudo diuerſa. Nos autem quòd tertiò mergimus, triduanæ ſepulturæ Sacramenta ſignamus, vt dum tertiò ab aquis in-

Licẽtia baptizandi in neceſſitate

Legitima tempora baptizãdi Paſcha & Pẽtecoſte.

Rom. 6.

Ioan. 3.

Trina immerſio.

A fans educitur, reſurrectio triduani temporis exprimatur. Quod ſi quis fortè etiam pro ſummæ Trinitatis veneratione exiſtimet fieri, neque ob hoc aliquid obſiſtit, baptizandum ſemel in aquis mergere: quia dum in tribus ſubſiſtentiis vna ſubſtantia eſt, reprehenſibile eſſe nullatenus poterit, infantem baptiſmate ter, vel ſemel mergere, quando & in tribus merſionibus perſonarum Trinitas, & in vna poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari. Quæ ſingularis merſio quamuis tunc ita Hiſpanis complacuit, dicentibus, Trinam merſionem ideò vitandam,
B quia hæretici quidam diſſimiles in Trinitate ſubſtantias dogmatizare auſi ſint, ad conſubſtantialitatem S. Trinitatis negandam: tamen antiquior vſus præualuit, & ratio ſupradicta. Si enim omnia deſerimus, quæ hæretici in ſuã peruerſitatem traxerunt, nihil nobis reſtabit: cùm illi in ipſo Deo errantes, omnia quæ ad eius cultum pertinere viſa ſunt, ſuis erroribus quaſi propria applicárint. Notandum autem, non ſolum mergendo, verùm etiam deſuper fundendo, multos baptizatos fuiſſe, & adhuc poſſe ita baptizari, ſi neceſſitas ſit, ſicut in paſ-
C ſione B. Laurentij quendã vrceo allato legimus baptizatũ. Hoc etiam ſolet euenire, cùm prouectiorum granditas corporum in minoribus vaſis hominem tingi non patitur. Notandum deindè, primis temporibus, illis ſolummodo baptiſmi gratiam dari ſolitam, qui & corporis & mentis integritate iam ad hoc peruenerant, vt ſcire & intelligere poſſent, quid emolumenti in baptiſmo conſequendũ, quid confitendum atque credendũ, quid poſtremò renatis in Chriſto eſſet ſeruandum. Refert ſiquidem venerabilis pater Auguſtinus de ſeipſo in libris confeſ-
D ſionum ſuarum, quòd penè vſq; ad xxv. annorum ætatem catechumenus perdurarit: & ea videlicet intentione, vt per hanc tẽporis moram, de ſingulis edoctus, ad eligendum quodlibet libero duceretur arbitrio: & deferueſcentibus lubricæ ætatis incendiis, melius quod ſequẽdum erat, ſeruare potuiſſet. Sed augeſcente diuinæ religionis diligentia, intelligentes Chriſtiani dogmatis amatores, peccatum Adæ originale non ſolos eos tenere obnoxios, qui ſuis operibus præuaricationem auxerunt, ſed etiam eos, qui ſine ſuis commiſſis: quia ſecundùm Pſalmi-
E ſtam, in iniquitatibus concepti & nati ſunt, immunes à peccato eſſe non poſſunt, dum de polluta radice procedunt: vt meritò de omnibus dicatur per Apoſtolum, Omnes peccauerunt, & egẽt gloria Dei, iuſtificati gratis per gratiã ipſius. Et de Adã, In quo omnes peccauerunt. Hoc ergò ſentientes ſanę fidei ſectatores, nè perirẽt paruuli, ſi ſine remedio regenerationis gratiæ defungerentur, ſtatuerunt eos baptizari in remiſſionem peccatorum. Non ſicut hæretici quidã gratię Dei repugnantes, contendebant, nulla neceſſitate paruulos baptizari, quia nondùm peccaſſent. Quod ſi verũ eſſet, vel non baptizandi erant, vel ſi extra neceſſitatem baptizarẽtur,

Mergere aut ſuperfundere.

Catechumenorum olim inſtructio.

Baptiſmus paruulorũ.

Pſalm. 50.

Rom. 3.

Error Pelagianorum.

imperfectum & non verum in eis erat baptiſmi A
ſacramentum, quod in Symbolo confitemur
dari in remiſſionem peccatorum. Ergò quia
omnes quos gratia Dei non liberat, pereunt in
originali delicto, etiam qui ſui ſceleris non ad-
iecerunt augmenta, neceſſariò paruuli bapti-
zantur. Quod & S. Auguſtinus in lib. de Ba-
ptiſmo paruulorum oſtendit, & Africana te-
ſtantur Concilia, & aliorum patrum documen
Patrini & matrinæ.
ta quàm plurima. Ex hac igitur occaſione in-
uentum eſt, vt Patrini vel Matrinæ adhibean-
tur, ſuſcepturi paruulos de lauacro: & pro eis
reſpondeant omnia, quæ ipſi per ætatis infir- B
mitatem confiteri non poſſunt: Pariterq; de-
bet ſpiritalis pater vel mater ei, quem de fon-
te regenerationis ſuſcepit, cum ad intelligibi-
lem peruenerit ætaté, inſinuare confeſſionem,
quam pro eo fecit, vt qui aliena confeſſione, ſi-
Luc. 5.
cut paralyticus fide portantium meruit à pec-
catorum ſolui languore, ſtudeat saluti præſti-
tę viuere non indignè, & ſua impleat executio-
ne quod illorum confeſſus eſt ore, ſi non vult
ſaluatione carere, quam illorum meruit fide.
Nè pater aut mater ſuum baptizet filium.
Non autem Pater debet vel Mater de fonte,
ſuam ſuſcipere ſobolem, vt ſit diſcretio inter C
ſpiritalem generationem, atq; carnalem. Quod
ſi caſu euenerit, non habebunt carnalis copu-
læ deinceps adinuicèm conſortium, qui in com
muni filio, compaternitatis ſpiritale vinculum
ſuſceperunt. Baptizandi ſunt itaque, non ſolùm
per ætaté loquétes, & intelligentes quę agũtur,
ſed etiam nondum per ſe vel pro ſe loquentes.
Sicut etiã Synodus Carthaginéſis baptizandos
ſtatuit ægrotos, qui iã loqui non poſſunt, cùm
voluntatis eorum teſtimonium, ſui dixerint,
aut ipſi aliquibus ſignis cõprobare potuerint.
Ne quis pro mortuis baptizetur.
Mortuis verò Baptiſma vel Euchariſtiam dari, D
ſupradicti loci prohibetur Concilio: quamuis
primis prædicationis Euangelicæ temporibus,
tanti feruoris quidam in diuina credulitate re-
feruntur fuiſſe, vt pro quibuſdam chariſſimis,
ante annunciationem veritatis, vel baptiſmi
perceptionem defunctis, baptizari ſtuderent.
Quod Apoſtolus Paulus ad adſtruendam reſur
1. Cor. 15.
rectionis fidem commemorat: Quia niſi crede-
rentur reſurrecturi, ſtultum erat pro eis qui
iam non exiſterent laborare.

De Decimis dandis. Cap. 27. E

Gen. 14. & 28. Leuit. 27. Num. 18.
DEcimas Deo & ſacerdotibus Dei dandas,
Abraham factis, Iacob promiſſis inſinuat,
deindè lex ſtatuit, & omnes doctores ſancti
Rationes, cur dandæ ſint Decimæ.
commemorant. Et profectò dignum erat, vt
Iſraelitæ decimas pecorum & frugum, & om-
nium pecuniarũ Domino darent: qui vt eos li
beraret, decem plagis percuſſit Ægyptios, & in
nouiſſima plaga primogenita cunctorũ diſper-
didit, gratiamq; ſuis præſtitit, vt impetratis pe
cuniis ſpoliarét Ægyptum. De quibus decimis
Verba Auguſt.
Auguſtinus Doctor mirabilis dicit: Decimæ ex
debito requiruntur. Quid ſi diceret Deus? nem
pe, Meus es ò homo, mea eſt terra quam colis, A
mea ſunt ſemina quæ ſpargis, mea animalia
quæ fatigas, meus eſt calor ſolis, & cùm omnia
mea ſint, tu qui minus accomodas, ſolam deci-
mam merebaris: Sed reſeruo tibi nomen, da
mihi decimam. Si non dederis decimam mihi,
auferam nouem. Si dederis mihi decimam, mul
tiplicabo nouem. Cùm itaque Iudaicus popu-
lus, præceptum decimarum tanta diligentia ob-
ſeruaret, vt de minimis quibuſque oluſculis,
ruta videlicet, mentha & cymino (vt ipſe Do-
minus teſtatur) decimas daret: cur non maio- Mat. 23.
B ri ſtudio plebs Euangelica eãdem impleat iuſ-
ſionem? cui & maior eſt numerus ſacerdotum,
& ſyncerior cultus ſacramentorum? Ideò ergò
dandæ ſunt decimæ, vt hac deuotione Deus
placatus, largiùs præſtet quæ neceſſaria ſunt,
ſicut ſuperiùs oſtendimus. Ac vt ſacerdotes & Cur ſacerdotibus debentur decimę.
miniſtri Eccleſiæ cura & ſolicitudine neceſſita-
tum corporalium, quibus ſine hæc vita tranſi-
gi non poteſt, releuati, liberiores fiant ad me-
ditationem diuinæ legis, & doctrinæ admini-
ſtrationem, atque ſpiritalis ſeruitij volunta-
riam expletionem: & vt munus populi, in quo-
C tidianam oblationem Domino immoletur, nec-
non ſecundùm ſtatuta Canonica, in ſuſtenta-
tionem pauperum, & reſtaurationem Eccleſia-
rum proficiat. Quatuor enim partes iuxta cano Quatuor partes ex oblationibus.
nes fieri, de fideliũ oblationibus debét: vt vna
ſit Epiſcopi, altera clericorũ, tertia pauperum,
quarta reſtaurationi Eccleſiarum ſeruetur.

De Litaniis agendis. Cap. 28.

LItanias, id eſt, Rogationes publicas (quas Litania maior.
Maiores vocamus) Romani vna die deno-
minata, id eſt, vij. Calend. Maij annuatim face-
D re ſolent: Quas Gregorius Papa initio ordina
tionis ſuæ inſtituit, dum poſt aquarum inunda
tionem inſolita, inguinaria & inſolitam lues,
primò Pelagio Papa extincto, populum vaſta- Septena proceſſio.
ret Romanum. Quia tunc eo modo ſeptená or-
dinauit Litaniam, ſicut Paulus in geſtis Longo Paulus Diaconus in Mauritio Imp.
bardorum commemorat, vt precaturós Domi-
num, in ſeptem turmas diſtribueret: quo pie-
taté Domini multipliciùs implorarent. In pri-
mo choro fuit Clerus, In ſecundo Abbates om-
nes cum monachis ſuis, In tertio omnes Abba-
tiſſæ cum congregationibus ſuis, In quarto om
E nes pueri, In quinto omnes Laici, In ſexto om-
nes Viduæ, In ſeptimo omnes mulieres coniu-
gatæ. Triduanæ autem Litaniæ, quæ proximis Litania minor iij. diebus Rogationum.
diebus ante Aſcenſionem Domini, annuè per
omnes Galliarum vel Germaniæ Eccleſias ce-
lebrantur, in Galliis ſunt conſtitutæ. Tempori-
bus ſiquidem Clodouei Regis Francorum, qui
enim gente ſua primus Chriſtianus effectus eſt,
dũ ciuitas Viennenſiũ crebro terręmotu ſubrue
retur, & beſtiarũ deſolaretur incurſu, Sanctus Mamertus Eps Viennenſis in Gallia.
Mamertus eiuſdem ciuitatis Epiſcopus, eas le
gitur pro malis, quæ præmiſimus, ordinaſſe.
Quas Aurelianenſis Synodus & eo tempore iu
bet fieri, & ab opere ſeruili, vt pleniùs celebren
tur,

Hiſpani. tur, omnes vacare. Hiſpani autem, propter hoc quod ſcriptum eſt, Non poſſunt filij ſponſi (Matt. 9.) lugere, quàm diù cùm illis eſt ſponſus, infra Quinquageſimã Paſchę recuſantes ieiunare, litanias ſuas poſt Pentecoſten poſuerunt; quinta, ſexta & ſeptima feriis eiuſdem hebdomadis, eas facientes. Alij eorum Idibus Decembribus triduanum ſtatuerunt ieiunium. Alij Calendis * Decembribus. Notandum autem, Litanias non tantùm dici illam recitationem nominum, qua Sancti in adiutorium vocantur infirmitatis humanę: ſed etiam cuncta quæ ſupplicationibus fiunt, * orationes appellari. Litania autem ſanctorum nominum, poſteà creditur in vſum aſſumpta, quàm Hieronymus Martyrologium, ſecutus Euſebium Cæſareenſem, per anni circulum conſcripſit, ea occaſione ab Epiſcopis Chromatio & Eliodoro, illud opus rogatus componere, Quia Theodoſius religioſus Imperator, in Concilio Epiſcoporũ laudauit Gregorium Cordubenſem Epiſcopũ, quòd omni die Miſſas explicans, eorum martyrum, quorum natalitia eſſent, nomina pluꝛima commemoraret.

* Nouemb.

Inuocatio ſanctorũ in Litanijs.

* rogatiões

De Aqua ſparſionis. Cap. 29.

AQuam ſparſionis cum ſale benedici, & in habitaculis fidelium ſpargi, Alexander Papa conſtituit. Sicut enim populus prior legalibus inſtitutis deſeruiens, ſanguine luſtrabatur: ità nouus Chriſtianorum populus, Baptiſmi Sacramento renatus, dignè aqua benedicta adſpergitur, vt ſicut ſanguis agni in poſtibus ad repellendum percuſſorem ponebatur, ità myſterium aquę, corpora & loca mundat renatorum.

Exod. 12. & 24.

De benedictione Cerei. Cap. 30

CEreum autem benedici, nõ ſolùm in principalibus Eccleſijs, ſed etiam in parochijs Zoſimus Papa conſtituit. Quod ipſum Concilio Toletano oſtenditur, quoſdam Hiſpanorũ obſeruaſſe, quoſdam neglexiſſe.

Comparatio Eccleſiaſticorum ordinum & ſecularium. Cap. 31.

CIrca harum calcem rerum, placet inſerere quandam ſecularium atque Eccleſiaſticarum comparationem dignitatum: quamuis non neſciam, ordinationes poteſtatum & officiorum, tanta diuerſitate pro varietate gentium, locorum & temporum perplexas, vt de eis vix aliqd certi poſſit exponi. Quotus enim quiſque eſt, qui ſe ſcire fateatur, quibus, (nõ dico Aſſyriorum, Medorum & Macedonum, ſed vel Romanorum, quod notius & proximius nobis eſt) Imperium diſtributum fuerit & ordinatum adminiſtrationibus & officijs: cùm per longitudinem temporum, aliæ poteſtates

Magna ſecularium poteſtatũ diuerſitas.

A alijs mutatæ ſint, aliæ ſubditæ, aliæ additæ, vt ipſa inſtabilitate rerum, humanum eſſe & temporarium comprobetur, quod quadam inconſtantia, & in maius extenditur, & in minus eõ trahitur? Omiſſis ergò incertis, quæ notiora ſunt, inuicèm comparemus: vt oſtendamus ordinationes mundanæ ſapientiæ, in ſpiritalem Eccleſiæ vniuerſalis rempublicam ſacris diſtinctionibus commutatas, in ſimilitudinem antiquę hiſtoriæ, qua vel pecuniæ Aegyptiorum, in vſum tabernaculi, vel Cedri de Libano cæſi, in templi ædificationem profeciſſe. Raab quoque & Ruth & Achior, in numerum populi

Ro. Pontifex in Eccleſia ſupremus monarcha.

Exod. 11. 3. Reg. 5. Ioſu. 2. Ruth 4. Iudic. 6.

B Dei tranſlati narrantur. Sicut autem gens Romanorum, totius orbis monarchiam tenuiſſe fertur: ità ſummus Pontifex in ſede Romana, vicem B. Petri gerens, totius Eccleſiæ apice ſublimatur. De quo Sardicenſi Concilio ſtatuitur, cunctorum ſtatuta ad eum referri debere, idq; obſeruandum, quod ipſe ſtatuerit. Sicut verò ſummus ſeculi principatus, non tantùm apud Romanos, verùm etiam apud aliarum partium gentes interdùm fuit: ità & aliæ Eccleſiæ, dignitati ſedis Romanæ conſociantur,

Alij Patriarchæ.

C id eſt, Antiochenſis in Aſia, Alexandrina in Africa. In Concilio enim Niceno, harum trium priuilegium Eccleſiarum, cæteris omnibus anteferendum oſtenditur: ſed poteſt triũ locorum eminentia, ad vnam dignitatem referri: Quia in duobus horum ipſe Petrus ſedit, Tertium nihilominùs, id eſt, Alexandriã, per Marcum filium ſuum & Euangelium, quod ex ore eius ipſe Marcus deſcripſerat, ſuam effecerat ſedem. Similiter intelligẽdum de Principatibus ſeculi, quòd quamuis in diuerſis orbis partibus, per tempora ſua fulſerint, tamen

D ad ius Romanum, quaſi vnum apicem poſtremò omnes penè relati ſunt. Comparetur ergò Papa Romanus Auguſtis & Cæſaribus. Patriarchæ verò Patricijs, qui primi poſt Cæſares, in Imperijs fuiſſe videntur: Ità & iſti, qui ſatis pauci ſunt, primi poſt trium ſedium præſules habentur. Deindè Archiepiſcopos, qui ipſis Metropolitanis præminent, Regibus conferamus. Metropolitanos autem ducibus comparemus, Quia ſicut duces ſingularum ſunt prouinciarum, ità & illi in ſingulis prouincijs ſinguli ponuntur. Vndè in Chalcedonenſi Con-

Cõparatio inter ſeculares & Eccleſiaſticas poteſtates.

E cilio iubetur, Nè vna prouincia in duos Metropolitanos diuidatur. Quod Comites vel præfecti in ſeculo, hoc Epiſcopi cæteri in Eccleſia explent. Fertur enim in Orientis partibus, per ſingulas vrbes & præfecturas, ſingulas eſſe Epiſcoporum gubernationes. Sicut Tribuni militibus præerant, ità Abbates Monachis, athletis ſpiritalibus præeſſe noſcuntur. Quemadmodùm ſunt in palatijs præceptores vel comites palatij, qui ſecularium cauſas ventilant, ità ſunt & illi, quos ſummos Cappellanos Franci appellant, Clericorum cauſis prælati. Cappellani minores ità ſunt, ſicut hi, quos Vaſſos Dominicos Gallica conſuetudine nominamus.

Cappellani vndè dicti. namus. Dicti ſunt autem primitùs Cappella- A
ni, à cappa beati Martini, quam Reges Fran-
corum, ob adiutoriuu victoriẹ, in prẹlijs ſo-
lebaut ſecum habere: quam ferentes & custo-
dientes, cum cæteris Sanctorum reliquijs Cle-
rici, cappellani cœperunt vocari. Porrò ſicut
Comites quidam miſſos ſuos præponunt popu
laribus, qui minores cauſas determinent, ipſis
Coepiſcopi. maiora referuent: ità quidam epiſcopi coepiſ-
copos habent, qui in rebus ſibi congruentibus,
quæ iniunguntur, efficiunt. Centenarij, qui &
centenariones, vel vicarij, qui per pagos ſtatu-
ti ſunt, Presbyteris plebium, qui Baptiſmales B
Eccleſias teneut, & minoribus presbyteris prę-
ſunt, conferri queunt. Decuriones vel Deca-
ni, qui ſub ipſis vicarijs quædam minora exer
Presbyteri titulorum. cent, minoribus presbyteris titulorum poſ-
ſunt comparari. Sub ipſis miniſtris centenario
rum, ſunt adhuc minores, qui Collectarij qua
terniones, vel duumuiri poſſunt appellari: quia
Grecarum poteſtatū nomina. colligunt populum, & ipſo numero oſtendunt
ſe Decanis eſſe minores. Sunt autem ipſa vo-
cabula, ab antiqua conſuetudine mutuata, in
qua officia prælatorum, dicebantur ex nume-
ro ſubiectorum: Vt ſunt Chiliarchi Grecè, La C
tinè millenarij, centenarij vel centuriones.
Pentacontarchi, vel quinquagenarij: Decani,
vel decuriones, Quaterniones, duumuiri. Ad
horum ſimilitudinem ſunt Diaconi & ſubdia-
coni, presbyterorum adiutores in verbo, Ba-
Archipresbyteri. ptiſmo & quotidiano officio. Sunt etiam archi
presbyteri, in Epiſcopijs Canonicorum curam
gerentes. Habent & poteſtates ſeculi conſilia-
rios in domeſticis, & liberorum Pædagogos
ſuorum, habent ipſi procuratores rei familia-
ris: Similiter in quibuſdam Eccleſijs Archidia
conos, quos familiæ reſpicit gubernatio. Sunt
in ſecularibus quæſtionarij, id eſt, qui reos
examinant: Sunt in Eccleſia Exorciſtæ, dæ-

A monum excluſores. Habent aulæ potentium Vtriuſque poteſtatis membra in vnum Eccleſiæ corpus coniuncta.
ianitores, habet & domus Dei oſtiarios: Habet
mundus veredarios, commentarienſes, ludo-
rum exhibitores, carminum pompaticos rela-
tores; habet Eccleſia acolytos, lectores, can-
tores, atque Pſalmiſtas. Cæterùm ex vtriuſ-
que ordinis coniunctione & dilectione, vna do
mus Dei conſtruitur, vnum corpus Chriſti ef-
ficitur, cunctis membris officiorum ſuorum
fructus mutuę vtilitati conferentibus, dum o-
culus eſt in ſapientibus, qui veram lucem &
percipiunt & inſinuant: os in doctoribus, au-
B ris in beneuolis auditoribus, naſus in diſcretio
nis amatoribus, manus in operatoribus, pedes
in proficientibus, venter in compatientibus,
humeri in laborum toleratoribus, & cuncta
in cęteris: vt non ſit ſchiſma in corpore, ſed ſi 1. Cor. 12.
gloriatur vnum membrum, congaudeant om-
nia membra: ſi contriſtatur vnum, cuncta con-
doleant. Iſta conuenientia euſque tenenda
eſt, donèc occurramus omnes in virum perfe-
ctum, vt ſit Deus omnia in omnibus.

C

CONCLVSIO LIBELLI.

GRaui pondere tandèm ſolutus, & vtinàm
tam profectuoſo quàm magno, in fine cō
cluſionis lecturos obteſtor, nè quod obedien-
tia ſubij, iſti tribuant temerariẹ præſumptioni. Modeſtia auctoris.
Fateor enim, me nec repriſſe cuncta, quę di-
lucidare cupiui, nec cuncta poſuiſſe, quæ rep-
peri: cùm & rerum magnitudo ſciendi cupidi
tatem ſuccenderet, & diuerſitatum confuſio
faſtidij nimietatem prẹberet. Habebit tamen
in his lectoris mei curioſa veſtigatio, & ſi non
copiam ſatietatis qua delectetur, qualemcun-
que tamen cauſam inquiſitionis, qua meliùs
exerceatur.

Explicit Vualafridi Strabonis liber de Eccleſiaſtica-
rum rerum exordijs & incrementis.

BERNO-

BERNONIS AVGIENSIS ABBATIS,

DE QVIBVSDAM REBVS AD MISSAE OFFICIVM PERTINENTIBVS LIBELLVS,

CVIVS HÆC SVNT CAPITA.

1 QValiter priſcis Apoſtolorum temporibus Miſſarum celebritas agererur.

2 De Gloria in eacelſis Deo.

3 De Octaua Pentecoſtes.

4 Quarè auctor officiorum, in Aduentu Domini quatuor tantùm hebdomadas numeret, cùm ordinator lectionarij quinque numeret.

5 De Miſſa, *Deprecationem noſtram*, & concordia Euangeliorum & Apoſtolicarum lectionum cum cęteris officijs, ac pręcipuè cum Miſſis, & de officio, *Exultate Deo.*

6 Quarè auctor officiorum ab octaua Pentecoſtes vſque ad Aduentum Domini, vigintitria ſolùmodò poſuerit officia, eùm Ordinator Lectionarij vigintiquinque lectiones conſtituerit, eaceptis his lectionibus & Euangelijs, quę leguntur in hebdomada octauæ Pentecoſtes, & in Dominica quinta ante Natiuitatem Domini, & de S. Trinitate, quę ſuperioribus vigintiquinque coniunctę, videntur vigeſimumoctauum numerum implere.

7 De ieiunio quatuor temporum.

Qualiter priſcis Apoſtolorum temporibus Miſſarum celebritas ageretur. Cap. I.

IGITVR in eaordio naſcentis Eccleſię non eo, quo nūc, modo vel ordine ſacra celebrabantur Miſſarum ſolennia, teſte etiam beatiſſimo Gregorio Papa, qui inter multa quę cōſtituit vtilia, cùm in celebratione Miſſarum, tum eriam in vario Eccleſiaſticarum rerum vſu, ad conficiendum corpus & ſanguinem Chriſti, orationem Dominicam fecit decantari, ſicut de eo ſcriptum eſt: Orationem Dominicam mox poſt Canonem ſuper hoſtiam cenſuit recitari. De hoc & de alijs cum quoſdam murmurare ſentiret, pijſſimus Pater inter alia non dedignatus eſt huiuſmodi rationem reddere, dicens: Orationem Dominicam idcircò mox poſt precem dicimus, quia mos Apoſtolorum fuit, vt ad ipſam ſolummodò orationem, oblationis hoſtiā conſecrarent. Et valdè mihi inconueniens viſum eſt, vt precem, quam Scholaſticus compoſuerat, ſuper oblationem diceremus, & ipſam traditionem, quam Redemptor noſter compoſuit, ſuper eius corpus & ſanguinem non diceremus. Sed creſcente ſtatu religionis, ſimul accreuit decus Eccleſiaſtici honoris. Attamen ipſum canonem non vnus ſolus totum compoſuit, ſed per tempora aliud alius interpoſuit vel adiecit, ſicut de hoc ſanctiſſimo Papa legimus: In Canone appoſuit, Dieſque noſtros in tua pace diſpone, atque ab ęterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari. De Alexandro quoqne Papa, qui à B. Petro ſeptimus erat in ordine, ità legimus: Hic paſſionem Domini miſcuit in precatione ſacerdotum, quandò Miſſæ celebrantur. Leo Papa conſtituit, vt intra actionem ſacrificii diceretur, Sanctum ſacrificium, & cętera. Deindè Gregorius tertius eiuſdem nominis Papa, faciens oratorium in baſilica ſancti Petri Apoſtoli in honorem omnium Sanctorum, quotidiana Miſſarum ſolennia ibidèm celebrare conſtituit, pariterq; in Canone à Sacerdote dicendum ordinauit: Quorum ſolennitas hodiè in conſpectu tuæ maieſtatis celebratur, Domine Deus noſter, toto in orbe terrarum. Quod quia ſpecialiter ad illam pertinet celebritatem, non eſt canoni, qui generaliter dicitur, adnotatum. Hęc de canone, qui & actio dicitur, dicta ſunt: nunc de cęteris quę Dominus dederit, videamus. Cęleſtinus Papa conſtituit, vt Pſalmi Dauid centum quinquaginta ante ſacrificium pſallerentur in ordine Antiphonarum ex omnibus, quod anteà non fiebat, niſi tantùm epiſtola B. Pauli recitabatur, & ſanctum Euangelium. *L*itanię, id eſt, kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, quæ ſequuntur, à Gręcorum vſu ſumptę creduntur. Orationes autē, quas Collectas dicimus, à diuerſis auctoribus compoſitę creduntur, à Gelaſio pręſule Romano, & beato Gregorio Papa. Vnde & in vita ipſius legimus: Sed & Gelaſianum codicem de Miſſarum ſolennijs, multa ſubtrahens, pauca conuertens, nonnulla ſuperadiiciens, in vnius libelli volumine coarctauit. Quod volumen librum Sacramentorū pręitulauit. Et fortaſsè primis temporibus ſolius Pauli Epiſtolę legebantur, poſtmodum intermixtę alię lectiones ſunt, non tantùm de nouo, verùm etiam de veteri,

teri, prout ſolennitatum ordo poſcebar, teſta-
mento. Vbì notandum, vt ſicut ſanctum Gre-
gorium, quicunque has vel has cantilenas cõ
poſuiſſet libri Sacramentorum & Antiphona-
rum: ità & beatum Hieronymum credimus or
dinatorem lectionarij, vt ipſius teſtatur prolo-
gus appoſitus in capite eiuſdem Comitis: (ſic
eum appellauit.) Poſteà cùm Gradalia & Alle-
luia inter Apoſtolicam & Euangelicam lectio-
nem cœperunt frequentari, Hiſpani quaſi no-
uitate rei perculſi, multùm reſtiterunt, dicen-
tes: In quibuſdam Hiſpaniarum Eccleſijs lau-
des poſt Apoſtolum decantantur, priuſquàm
Euangelium prædicetur, dum Canones præci
piant, poſt Apoſtolum non laudes, ſed Euan-
Con. Tole. gelium annunciare. Præſumptio enim eſt, vt
4. cap. 15. anteponant ea, quæ ſequi debent. Nam laudes
ideò Euangelium ſequuntur, propter gloriam
Chriſti, quę per idem Euangelium prędicatur.
Verumtamen ex auctoritate ſanctæ Romanæ
Eccleſiæ, poſteà eſt conſtitutum, vt reſponſo-
ria & Alleluia canantur ante ſanctum Euange
lium. Iidem etiàm in Toletano ſtatuerunt cõ-
cilio, vt hymnus trium puerorum omni Domi
nico die, & in ſolennitatibus martyrum in pul-
pito decantetur: quod tamen Romani mini-
mè faciunt, niſi quater in anno, bis ſabbatorũ
diebus, qui prætitulantur, In duodecim lectio-
nibus. Symbolum quoque fidei catholicæ poſt
Euangelium recitatur, vt per ſanctum Euange
Rom. 10. lium corde credatur ad iuſtitiam, per Symbo-
lum autem ore confeſſio fiat in ſalutem. Quod
Conc. Tole. 3. cap. 11. tamen non ſecundum Nicenum concilium, ſed
ſecundùm Conſtantinopolitanũ canimus trãſ-
latum. Concilio quoque Toletano ſtatutum
eſt, id omni die Dominico ſecundùm morem
Orientalium eccleſiarum decantari.

Agnus Dei, in confractione corporis Domi-
ni, à clero & à populo Sergius Papa dici con-
ſtituit. Offertorium, quod inter offerendum
cantatur, quamuis à prioris populi conſuetudi-
ne in vſum Chriſtianorum veniſſe dicatur, ta-
men quis ſpecialiter addiderit, apertè non le-
gimus, quemadmodùm de illo Angelico hym-
no, Sanctus, Sanctus, Sanctus: vel de illa anti-
phona, quæ poſt communionem dicitur, fateri
poſſumus, cùm veraciter credi poſſit, priores
Sanctos ſilentiò obtuliſſe vel communicáſſe,
quod etiàm hactenùs in ſabbato S. Paſchæ ſo-
lemus obſeruare. Quanquàm non deſint, qui
affirment * Xiſtum Papam, ſupradictum hym-
num, Sanctus, Sanctus, Sanctus, ad Miſſam ad-
didiſſe. Verùm in his omnibus eſt attendendũ,
quia ſicut ſapientiſſimus Papa Gregorius li-
brum Sacramentorum diligentiſſime ad veri-
tatis lineam correxit, ità muſicæ quoque mo-
dulationis harmoniam ſatis vtiliter compo-
ſuit ac ordinauit.

De Gloria in excelſis. Cap. 2.

NVnc ſtylus ad mouendam quæſtionem ſe
ſe vertat, ad quam totus hactenùs ſermo
A habitus intendebat, videlicet, cur non liceat
omni die Dominico vel natalitijs Sanctorum,
presbyteros illum hymnum canere, quem na-
to in carne Domino Angeli cecinére, dicentes:
Gloria in excelſis Deo. Quòd ſi conceſſum eſt il-
lum cantare in Paſcha ſecundùm prætitulatio-
nem Miſſalis, non multo minùs licitum puto
in natiuitate Domini, quando primùm cœpit
audiri ab hominibus in terris, qualiter ab An-
gelis canebatur in cœlis. Proferant contra-
dictores in medium, vbinam ſit à ſanctis Pa-
tribus, vel ab ipſo ſanctiſſimo Papa Gregorio
B interdictum, & ſi ad hæc reſpondere non vale-
mus, meritò manus damus. Quiſquis enim vult
ea ſacræ ſcripturæ auctoritate aliquid confir-
mare, debet ex prophetarum oraculis, Apoſto-
lorum dictis, antiquorũ Patrum concilijs, nec-
non & eorum ſcriptis vel geſtis, & quod om-
nibus his maius eſt, ex ſancti Euangelij veri-
tate locum oſtendere, vndè velit ſententiam
ſuam corroborare. Vndè ſolemus dicere, Scri-
ptum eſt in illo, & in illo loco: & legimus in
decretis Pontificum, vel in tali concilio, in illo
capitulo: Sed cùm ſanctum Gregorium nuſ-
C quàm legamus ipſum hymnum interdixiſſe, li-
ceat noſtros quoquè teſtes idoneos introduce-
re, quo eorũ teſtimonio poſſit probari, vtrum-
nàm iurè debeat decantari. Nam cùm ſcriptũ Matt. 5.
ſit, In ore duorum aut trium teſtium ſtat omne
verbum, priùs proferam duos, deindè multos.
Deniquè Teleſphorus Papa à beato Petro octa-
uus, conſtituit, vt ante ſacrificium hymnus di-
ceretur Angelicus, hoc eſt, Gloria in excelſis
Deo. Qualiter eius debeat credi teſtimonio,
teſtatur martyrium quod ſuſtinuit pro Domi-
no. De Symmacho quoquè Papa ità legimus:
D Hic conſtituit, vt omni die Dominica vel na-
talitijs martyrum, Gloria in excelſis, hymnus
diceretur. Cuius ſanctitatis vir iſte fuerit, de
bonis eius operibus, quæ fecit, ex libro Dialo-
gorum legere volentibus, ſatis liquebit: Vbì
beatus Papa Gregorius narrat, quòd quidam
Paſchaſius ſanctæ Romanę Eccleſię diaconus,
cùm tanti meriti apud Deum eſſet, vt quidam
dæmoniacus tacta eius poſt mortem Dalmati-
ca, à dæmone ſit liberatus: tamen quia tanti
Pontificis ordinationi reſtitit, cuidam religio-
ſo viro in purgatorijs pœnis conſtitutus, non
E per ſomnium, ſed viſibiliter apparuit, ac pro
qua culpa hęc pateretur, innotuit. Eccè de hoc
hymno Angelico duo teſtes inuenti ſunt ido-
nei, qui à nemine, vt puto, poſsũt refelli. Quòd
ſi adhuc tertius quæritur, non iam vnius, ſed
ſexaginta epiſcoporum in medium proferam te-
ſtimonium, qui in quarto Toletano concilio,
in nomine Domini congregati, tam ſuper hoc,
quàm ſuper alijs huiuſmodi hymnis promul-
gauerunt decretum cap. 12. De hymnis, in- Tol. con. 2. pa. 730.
quiunt, etiàm canendis & ſaluatoris & Apoſto
lorum habemus exemplum. Nam & ipſe Do-
minus hymnum dixiſſe perhibetur, Matthæo Matt. 26
Euangeliſta teſtante: Et hymno dicto, exié-
runt

Eph. 5. runt in montem olueti. Et Paulus Apoſtolus ad Epheſios ſubſcripſit, dicens: Implemini ſpiritu ſancto, loquentes vobis in pſalmis & hymnis & canticis ſpiritualibus. Et quia cernebant nonnullos in Eccleſia eos hymnos ſpernere, qui humano ingenio videbantur in laudẽ Apoſtolorum & martyrum triumphos compoſiti eſſe, vehementer arguebant eos huiuſmodi verbis, dicentes: Reſpuant & illum ergò ab hominibus compoſitum, quem quotidiè publico priuatóq; officio in fine omnium pſalmorũ dicimus: Gloria, honor patri & filio & ſpiritui ſancto in ſecula ſeculorũ, Amen. Pro quo nos canimus, Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto vſque in finẽ. Et poſt hæc inferunt: Nam & ille hymnus quem nato in carne Chriſto angeli cecinerũt, Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, angelicus eſt: Reliqua quæ ibì ſequuntur eccleſiaſtici doctores compoſuerunt. Ergò nec ipſi in eccleſijs canẽdi ſunt, quia in ſanctarum ſcripturarum locis non inueniuntur. Cõponuntur Miſſæ ſiue preces, vel orationes ſiue commendationes, ſeu manus impoſitiones, ex quibus ſi nulla decantantur in eccleſia, vacant officia omnia eccleſiaſtica. Et paulò pòſt: Sicut igitur orationes, ità & hymnos in laudem Dei compoſitos, nullus noſtrorum vlteriùs improbet, ſed pari modo * Gallia Hiſpaniaque celebrent, ſintque excommunicatione plectendi, qui hymnos reijcere fuerint auſi. *in Gallicia. Vndè ſanctus Pater Benedictus iubet nos monachos ad omnes regulares curſus celebrare hymnos, quos ille vocat Ambroſianos. Ad hæc poteſt aliquis dicere, tunc temporis Gallos & Hiſpanos in Miſſarum ſuarum celebritate nondùm habuiſſe vſum ſanctæ Rom. Eccleſiæ. Quod & nos nõ negamus. Teſtatur hoc Abbas Hilduuinus, vir in diuina legè adprimè eruditus, in ea epiſtola quam ad * Ludeuuicum Imperatorem direxit pro paſſione ſanctorum martyrum Dionyſij & ſociorum eius. *extat hæc epiſtola. vbì inter alia, quæ ſuæ narrationi videbantur congrua, hæc adiecit: Cui adſtipulari videntur antiquiſſimi & nimia vetuſtate penè conſumpti Miſſales libri, continentes Miſſæ ordinem more Gallico, qui ab initio receptæ fidei vſus in hac Occidentali plaga eſt habitus, vſquequò tenorem, quo nunc vtitur, Romanũ ſuſcepit. In noſtri quoquè monaſterij archiuo habetur Miſſalis longè aliter ordinatus, quàm Romanæ Eccleſiæ ſe habeat vſus. Et quod ijs omnibus maius eſt, cùm vna ſit fides, cur ſuper Miſſarum celebratione, Galliarum Eccleſiæ à Romana diſcordent, Auguſtino requirenti, Gregorius reſpondit: Nouit fraternitas tua Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem, in qua ſe meminit enutritam. Sed mihi placet, vt ſiue in Romana, ſiue in qualibet eccleſia aliquid inueniſti, quod plùs omnipotenti Deo poſſit placere, ſolicitè eligas, & Anglorum Eccleſiæ, quæ adhuc noua eſt, ad fidem inſtitutione præcipua, quæ de multis Eccleſijs colligere potuiſti,

A infundas. Non enim pro locis res, ſed pro bonis rebus loca amanda ſunt. Ex ſingulis ergò quibuſque eccleſijs, quæ pia, quæ religioſa, quę recta ſunt, eligas, & hæc quaſi vaſculo collecta, apud Anglorum mentes in conſuetudinem vertas. His ſatis inſtruimur exemplis, nil nos delinquere, ſi ea, quæ ex auctoritate Pontificũ, qui illum ſanctũ virum tempore præceſſerunt, inſtituta ſuſcepimus, & vel ex Gallicanarũ Eccléſiarum, aut Hiſpanicarum vſu mutuauimus, fideli deuotione ſeruamus, imitãtes ipſius beatiſſimi Papę prædicandam humilitatem. Qui B cùm reprehenderetur à quibuſdã, quòd aliarũ eccleſiarũ morẽ ſequeretur, inter alia fatetur, dicens: Si quid boni vel ipſa, videlicet Conſtãtinopolitana, vel altera Eccleſia habet, ego & minores meos, quos ab illicitis prohibebo, in bono imitari paratus ſum. Stultus eſt enim, qui in eo ſe primũ exiſtimat, vt bona, quæ viderit, diſcere contemnat. Nam ſi ideò, vt ſæpè dictũ, illũ Angelicum hymnum prohibemur in feſtiuis diebus canere, eò quòd Romanorum preſbyteri non ſolent eum canere, poſſumus ſimili modo poſt Euangelium Symbolum reticere, C quòd Romani vſque ad hæc tempora diuæ memoriæ Henrici Imperatoris, nullo modò cecinerunt. Sed ab eodem interrogati, cur ità agerent, me coram aſſiſtente, audiui eos huiuſmodi reſponſum reddere, videlicet, quòd Romana eccleſia non fuiſſet aliquandò vlla hęreſeos fæce infecta, ſed ſecundùm ſancti Petri doctrinam, in ſoliditate Catholicæ fidei permaneret inconcuſſa: & ideò magis his neceſſarium eſſe illud Symbolum ſæpiùs cantando frequentare, qui aliquandò vlla hæreſi potuerunt maculari. At dominus Imperator non anteà de- D ſijt, quàm omnium conſenſu id domino Benedicto Apoſtolico perſuaſit, vt ad publicã Miſſam illud decantarent. Sed vtrùm hanc conſuetudinem ſeruent adhuc, affirmare non poſſumus, quia certum nõ tenemus. Eo etiàm modo poſſunt abijci multa, quæ poſt Sancti Gregorij tempora cauſa decoris videntur * adducta, cùm econtrariò pſalmiſta dicat: Adijciam ſuper omnem laudem tuam. *for. adiecta. Pſal. 70. Et mirum valdè videtur, cùm certa ſit ratione diſcretum, quid ſoli liceat epiſcopo, non autem presbytero: videlicet, vt ad Epiſcopum pertineant ordina- E tiones clericorum, dedicationes eccleſiarum, ſacri Chriſmatis confectio, ad dandum Spiritum paraclitum ſacra impoſitio manuum, quid aliud eſſe poſſit in ſacramẽtis diuinis, quod nõ ſit presbyteris commune cum epiſcopis, pręcipuè cum id quod excellentiſſimum eſt in omnibus ſacramentis, ſanctum videlicet corpus & ſanguinem Chriſti, quotidiè ſicut Epiſcopi, ità & conficerent presbyteri, nec ſanctius ſit illorum, quàm iſtorum. Vndè ſanctus Hieronymus dicit de ijſdem presbyteris: Hi namque in benedictione cum epiſcopis conſortes ſunt myſteriorũ, ac nulla in conficiendo corpore Chriſti ac ſanguine inter vos & epiſcopos credenda diſtan-

A diſtantia eſt, quia & Eucharistiam pridèm per presbyteros benedictam, ſi neceſſitas exegerit, accipere debeat. Et poſt pauca: Nam ſi quis ad iniuriam reuocat, vt putet non debere ſe accipere Euchariſtiam, quam presbyter benedicit, is profectò peruerſus eſt, credens Deum duo corpora habuiſſe, vnum maius, aliud minus: quòd epiſcopus conficit maius, quòd presbyteri minus: qui Chriſtum ità diuidit, Deo iniuriam facit. Super hæc omnia cùm in capite libri Miſſalis, quandò presbyteri Romani Gloria in excelſis Deo, canere & non canere ſoleant, legimus ſolummodò prætitulatum: nuſ-B quàm autẽ vel à beato Papa Gregorio, vel aliquo ſanctorum patrum nobis interdictum puto, quin omni die Dominica vel in ſanctorum natalitijs liceat nobis ſæpè dictum hymnum canere ad augmentum laudis diuinæ.

De octaua Pentecoſtes. Cap. 3.

HIs ità vtcunquè digeſtis, non abſimile videtur, ſi quid de octauis Pẽtecoſtes loquamur. Nam dum adhuc apud Gallos eſſem conſtitutus, non modicam ſuper hac re quæſtionẽ C cognoui exortam in illis regionibus, alijs adfirmantibus, quòd ſicut Dominicę Natiuitatis ac Reſurrectionis, ità oporteret celebrare & octauas Pentecoſtes, præcipuè cùm ſæpiùs in noſtris officialibus libris ſcriptum legamus, poſt octauam Pentecoſtes. Alijs è regione contendentibus, in hac ſolennitate, qua ſpiritus ſanctus ſuper Apoſtolos in linguis igneis apparuit, non plus quàm ſeptem dies debere expendi, iuxta dona eiuſdem ſpiritus ſancti. Sed ad hanc litem inter vtraſque partes dirimendam, ipſo ſancto Spiritu adiuuante, oſtendamus cui D parti meritò fauere debeamus. Nã cùm S. Auguſtinus doctor egregius de ſermone Domini in monte habito diſputaret, & ſingulas beatitudines ſeptem donis Spiritus ſancti compararet: nam prima beatitudo incepit, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum, cùm ad octauam perueniret, ità intulit: Octaua tanquam ad caput redit, quia conſummatum perfectumq; oſtendit & probat. Itaq; in prima & octaua nominatum eſt regnum cœlorum. Cùm dicitur autẽ, Quis nos ſeparabit à charitate? tribulatio? an anguſtia? an perſecu- E tio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Septem ſunt ergò quæ perficiunt. nam octaua clarificat, & quod perfectũ eſt demonſtrat, vt per hos gradus perficiantur & cæteri, tanquàm à capite rurſum exordiens: Videtur ergò mihi etiam ſeptiformis operatio Spiritus ſancti, de qua Eſaias loquitur, his gradibus ſententijsque congruere. Et poſt aliquanta: Hæc octaua ſententia, quæ ad caput redit, perfectũque hominẽ declarat, ſignificat fortaſsè & circumciſionem octaua die in veteri teſtamento, & Domini reſurrectionem poſt Sabbatum, qui eſt vtiquè octauus dies, idemque primus dies,

Matt. 5.

Rom. 8.

Eſa. 11.

A & celebrationem octauarum feriarum, quas in regeneratione noui hominis celebramus & numero ipſo Pentecoſtes. Nam ſeptenario numero ſeptiès multiplicato, quo fiunt 49. quaſi octauus additur, vt 50. cõpleantur, & tanquàm redeatur ad caput, quo die miſſus eſt Spiritus ſanctus, quo in regnum cælorum inducimur, & hæreditatem accipimus & conſolamur, & paſcimur, & miſericordiam conſequimur, & mũdamur, & pacificamur, atque ità perfecti omnes extrinſecus illatas moleſtias pro veritate & iuſtitia ſuſtinemus. Ex his S. Auguſtini ver-B bis liquidò poteſt intelligi, qd de octauis Pentecoſtes poſſit ſentiri. Sed interìm vel breuiter de Sacramento noſtri baptiſmatis aliquid loquamur, quod in ſimilitudinem mortis, ſepulturæ, reſurrectionis Chriſti regitur, Apoſtolo teſte qui ait: Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmũ in mortẽ, vt quomodò ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ità & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurre-C ctionis erimus, & cætera. Vndè & beatus Papa Leo: In baptiſmatis, inquit, regula & mors interuenit interfectione peccati: ſepulturam triduanam imitatur dimerſio, & ab aquis eleuatio, reſurgentis inſtar eſt de ſepulcro. Vndè rectiſſimè ſancti patres duo tantùm legitima tempora ad baptizandum, ſi nulla neceſſitas interuenit, conſtituerunt, ſabbatum videlicet Paſchæ, & ſabbatum Pentecoſtes. Quæ vtraque per octo dies celebrantur. Meritò cõſepeliuntur CHRISTO baptizati in ſabbato, vt cum ipſo valeant reſurgere die Dominico. Sicut D enim ſabbatum requiem animarum, ſic Dominicus dies, qui eſt primus & octauus, ſignificat reſurrectionem corporum. Si enim certi gratia myſterij per octo dies noſter baptiſmus colitur, ità vt octaua die veſtimenta mutentur baptizatorum, cur non magìs celebratur per octo dies baptiſmus Apoſtolorũ? Quòd enim Apoſtoli per aduentum Spiritus ſancti, qui in igne apparuit, baptizati ſunt in die ſancto Pentecoſtes, teſtatur in Euangelio Ioannes Baptiſta, qui confluentibus ad ſe turbis, ait: Ego quidẽ vos baptizo in aqua in pœnitentiam. Qui autẽ E poſt me venturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum dignus calceamenta portare. Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne. Et ipſe Dominus ad Apoſtolos ait: Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimi ſpiritu ſancto non poſt multos hos dies. De qua quidem octauæ Pentecoſtes ſolennitate dicit quidam doctor egregiè: Octauus dies eſt, qui & prim⁹, ſecundùm formam octo beatitudinum. Prima beatitudo dicit: Beati pauperes ſpiritu, quoniã ipſorum eſt regnum cælorum. Octaua ità, Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorũ: Ad regeneratos pertinent hæ ſententiæ, vt qui paupe-

Rom. 6.

Matt. 3.

Act. 1.

Matt. 5.

pauperes ſunt, in hac vita propter regnum cæ-
lotum vſque ad finem vitæ perſeuerautes ſint,
vt accipiant regnũ, pro quo hic laborauerunt.
Baptiſmus verò Neophytorũ, quamuis in ſab-
bato agatur, ad illum baptiſmum pertinet,
quem Apoſtoli acceperunt in die ſancto Pen-
tecoſtes, cuius octaua eſt dies Dominica ſe-
quens, quam ſolemus appellare octauas Pente
coſtes. Et iterùm poſt aliqua: Celebratur per
ſeptem dies opus ſeptiformis ſpiritus, & octa-
ua die conſummatio & declaratio & glorifica-
tio eiuſdẽ operis. Quod ſi ità eſt, meritò eandẽ
glorificationẽ in noſtris officijs recolit octaua
dies, quæ redit ad caput, q̃ & prima dies. Itaq;
ſicut celebrauimus maieſtatem Spiritus ſancti
in Pentecoſte, celebremus & in octauis eiuſdẽ
feſtiuitatis, quatenùs ſæpiſſimè recolendo eius
dona, dignetur charitas eius ſe profuſiùs infun
dere cordibus noſtris. Ex his omnibus manife
ſta ratio patet, quòd hi qui octauã Pentecoſtes
celebrant, rectiùs agunt, quàm qui hoc agere
nolunt. Igitur iuſtiſſimè & rectiſſimè, à ſancta
matre Catholica Eccleſia toto orbe terrarum
diffuſa, octauæ Pẽtecoſtes ſolẽnitas celebratur,
veneratur, & colitur. Si quis verò huic ſanę dif
finitioni contradicit, eiuſdẽ matris Eccleſiæ vni
tatẽ ſcindit. Finito tãdèm eo, quo hactenus vte
bamur, ſermone, libet aliã rationẽ inchoare:

De Aduentu Domini. Cap. 4.

DOminica prima de aduentu Domini, Do-
minica ſecunda, Dominica tertia, Domi-
nica quarta, quæ proxima eſt ante Natiuitatẽ
Domini. Aliter verò in Lectionario, quem li-
brum comitis appellauit, ſic: Dominica quin-
ta ante Natiuitatem Domini, quam Amalarius
pręparationẽ Dominici aduentus nominauit.
Deindè Dominica quarta ante natiuitatẽ Do-
mini, Dominica 3. ante Natiuitatem Domini,
Dominica ſecunda ante Natiuitatem Domini,
Dominica prima ante Natiuitatem Domini,
vt conuerſo modo quæ apud Hieronymum di-
citur prima vel proxima ante Natiuitatem Do
mini, apud Gregoriũ dicatur Dominica quar
ta de Aduentu Domini, nõ inconuenienter, vt
reor, propter quinq; huius ſeculi ętates, In qui-
bus hominum genus ſub iugo diaboli captiuũ
tenebatur, quouſq; per intactæ virginis vterũ
naſcendo in carne appareret, qui carnis pec-
cata per ſui corporis hoſtiam abluerer, & ini-
tium ſextæ ſequentis ætatis ſanctificaret: vel
quia interior noſter homo per quinq; ſenſus
Iere.9. corporis corrumpitur, ità vt in nobis mors ope
retur, ſicut propheta dicit: Introiuit mors per
feneſtras veſtras, quatenùs in bis quinque heb
domadibus hoſpitium mentis illi regi noſtro
præparetur, quẽ ꝓphetica lectio in ipſa hebdo
mada quinta his verbis pronunciat venturum:
Eccè dies veniunt, dicit Dominus, & ſuſcitabo
Dauid germen iuſtũ, & regnabit rex, & ſapiẽs
erit, & faciet iudiciũ & iuſtitiã in terra. Quater

A narium verò numerũ, quem, vt ſuprà notauit
ſanctus Gregorius, in quatuor Dominicis de
Aduentu Domini diebus poſuit, tali celebrant
ſacramento, vt homo qui quatuor conſiſtit ele
mẽtis, per quatuor hebdomadas eius expectet
aduentũ, quem per tres ordines librorũ, legis
ſcilicet, prophetarũ, pſalmorum, olìm promiſ-
ſum, & per quartũ, id eſt, principiũ Euangelij
Angelo ſanctę Mariæ ſemper virgini cõceptũ,
ac natiuitatis eius ordinem narrante, ad ſalutẽ
humani generis certiſſimè ſciunt huic mundo
præſentatum. Et nè tantilla paruitatis meę at-
B teſtatio, quam ex aliorum magìs, quàm ex pro-
pria protuli ſententia, videatur paruipenden-
da, Maiorũ dicta ponantur in medio, vt vel ex
his liquidò comprobetur, quorũ vſus rectior
habeatur. Ait nempe Amalarius diuinorũ of-
ficiorum ſcrutator non contemnendus: In anti
quis libris Miſſalium & lectionariorũ reperi-
tur ſcriptum, hebdomada quinta ante Natiui-
tatẽ Dñi. Totidem enim lectiones habemus in
lectionario, & totidem Euangelia à tẽpore me-
morato per dies Dominicos vſque ad Natiui-
tatem Domini. Antiphonarius habet tria offi-
C cia diurna, & quartum in die Dominico, qui vã
cat poſt lectiones duodecim: Nocturna verò
quatuor, vt ſuperiùs dixi, per dies Dominicos.
Auctor lectionarij excitat fidem noſtrã ad re-
colendum Domini noſtri Ieſu Chriſti venturi
in mundum præconium per quinq; ætates mũ-
di. Auctor Miſſalis, qui nominatur Gregoria-
lis, & Antiphonarij nos tangit, vt recolamus
Natiuitatẽ Dñi celebratam per tres ordines li-
brorũ, ſcilicet legis, prophetarum, & Pſalmorũ,
necnon & per quartum, id eſt, principium Euã-
gelij, in quo narratur Gabriel Archãgelus miſ- Luc. 1.
D ſus ad Zachariã, videlicet nuncius pręcurſoris
Natiuitatis Domini, verùm etiam & prophe-
tia Zacharię de aduẽtu Dñi, & Gabriel miſſus
ad Mariam Virginem, narrans ei conceptionẽ
Saluatoris noſtri, & cætera talia vſq; ad ipſam
Natiuitatem. Nempe & ipſa quarta hebdoma-
da, hoc eſt, quæ proxima eſt ante Natiuitatem
Domini, ſiue in qua celebratur, ſingularis eſt:
Habet in matutinali officio per vnamquanque
feriã antiphonas proprias in pſalmis. Et alio
modo auctor lectionarij docet nos, q̃ fortis ſit
Dominus, qui venturus eſt ad nos, & intraturus
E domum noſtram, vt in ea habitet, quam nos ſo-
lemus ſordidare quinque ſenſibus noſtris: Illi-
ces formę intrant per oculos: Suſpicio mala de
fratre per aures: odor libidinoſus per nares:
per os ingluuies polluit, per tactũ crudelitas.
In ſordibus nõ vult habitare rex venturus, niſi
ità purgetur hoſpitium, vt nec ſaltem puluis ta
lium phantaſmatũ remaneat, non dignabitur
hoſpes vẽturus intrare in illud. Ideò ſcribit au-
ctor lectionarij quinq; lectiones quinq; hebdo
madarum, vt nos hortetur circuncidere quinq;
ſenſus noſtros ab omni vitio, & parare manſio
nem dignam regi & Dño atque vero prophe-
tę. De ipſo rege dicit prima lectio: Eccè dies Iere.31.

veniunt, dicit Dominus, & ſuſcitabo Dauid ger
men iuſtum, & regnabit rex, & ſapiens erit. At
verò de Domino, Et hoc eſt nomen, quod vo-
cabunt eum, Dominus iuſtus noſter. Et iterùm
Ioan 6. in Euangelio de propheta: Quia hic eſt verè
propheta, qui venturus eſt in mundum. Auctor
Miſſalis ſiue antiphonarij, eandem præparatio
nem hortatur nos facere per quatuor hebdo-
madas. Sicut enim homo internus quinque ſen
ſibus ad animã benè aut male operatur, ità per
quatuor elementa aut ruit ad mala opera, aut
ſurgit ad bona. Quapropter, vt dixi, hortatur
B nos auctor memoratus, vt ſi vſque modò tor-
puimus negligentia, dehinc ſurgamus ad mun-
dandam domum noſtram, vt qui nõ excitatus
eſt in quinta hebdomada, ſaltem in quarta ſur
gat. Ipſum enim ſonat lectio, quæ legitur in
Rom. 13. quarta hebdomada, Scimus quia hora eſt iam
nos de ſomno ſurgere, & reliqua. Non dubito
propterea cantorem in memorata hebdoma-
Pſal. 24. da cum tuba ſua exaltare vocem, Ad te leuaui
animam meam, vt excitet eos qui in quinta
hebdomada ſopore negligentiæ oppreſſi ſunt.
Quomodò noſtram domum præparare debea-
C mus, in ſequentibus memorata lectio mon-
ſtrat: Non in comeſſationibus & ebrietatibus,
non in cubilibus & impudicitijs, non in contẽ-
tione & æmulatione, ſed induimini Dominum
Ieſum Chriſtum. Eandem præparationem in-
for* aures culcat in * aras cordis noſtri ſacramentarium:
Pſal. 47. Suſcipiamus, inquiens, Domine miſericordiã
tuam in medio templi tui, vt reparationis no-
ſtræ ventura ſolennia congruis honoribus præ-
cedamus. Hæc autem cauſa eſt, qua patrũ ſen-
fortè deeſt tentia fulcitur, *Omnis enim omnipotẽtis ver
hic, q. tria bi humanati diſpenſatio, ſanctæ Trinitatis in-
D in antipho- diuidua eſt operatio. Et quamquàm ad ſolum
nario ordi- filium reſpiciat humanitatis aſſumptio, tamen
narũt diur- ad totam Trinitatem pertinet effectiua noſtræ
na officia, redẽptionis conſummatio. Quapropter æquũ
aut aliquid per omnia fore & conducibile cenſetur, quate-
ſimile, nùs tres tantùm hebdomadæ obſeruẽtur in ad-
uentu Domini. Quòd ſi aliquid ſupercreuerit,
ſynecdochicῶs accipitur, nè tanti myſterij or-
do & regula præſumptuosè (quod abſit) annul-
letur. Eſt autẽ & alia eiuſdẽ negocij ratio haud
quaquàm vilipendenda, quo glorioſus Eccle-
ſiæ auctor & doctor eximius Hilarius in libro
E officiorum vtitur: Sicut, inquiens, pater ille fa
milias in Euangelio trino aduẽtu infructuoſã
ficulneã viſitauit, ſic ſancta mater Eccleſia Sal
uatoris annuo recurſu per triũ ſeptimanarũ ſe-
Luc. 19. cretum ſpatiũ ſibi incitauit. Venit enim filius
hominis quærere & ſaluum facere quod perie-
rat. Venit ante legem, quia per naturalem in-
tellectum, quid vnicuique ſequendum, quid-
ve agendum ſit, innotuit. Venit ſub lege, quia
patriarcharum exemplis & prophetarum præ-
conijs, ſemini Abrahæ legalia confirmauit de-
creta. Venit tertiò poſt legem per gratiam, ad
vocationem gentium, vt à ſolis ortu vſque ad
Pſal. 112. occaſum laudare diſcerent pueri nomen Do-

A mini, quos vſque ad finem mundi ad ſuæ ma-
ieſtatis cultum exhortari non deſinit.

De Miſſa, Deprecationem noſtram, & concordia officiorum Dominicalium. Cap. 5.

DE Miſſa, Deprecationem noſtram, quæ-
ſumus DOMINE, benignus exaudi, quæ
in quibuſdam ſacramentorum libris bis ſolet
poni, primò videlicet peracta Pentecoſtes heb
domada, poſt officia ieiunij menſis quarti, quæ
B prætitulatur in Miſſali, Dominica vacat. Item
ſecundò, poſt duas Dominicas, tertia incipien-
te. Vbi quærendum reor, quo loco rectiùs dica
tur: Nam per ſingula quatuor tẽpora peracto
ieiunio, ſequens Dominica vacat ab officio,
quamuis Miſſæ non deſint indè compoſitæ. Et
quia officia ieiunij primi menſis, in prima qua
dragesimæ hebdomada, & ieiunij quarti men-
ſis in hebdomada Pentecoſtes inueniuntur cõ-
ſcripta, licèt ſemper eodem perueniãt ordine,
tamen ſicut peracta prima quadrageſimæ heb-
domada, ea Dominica quæ ibi poſita eſt, dici-
C tur, & lectiones Apoſtoli & ſancti Euangelij
leguntur, ità & hic agendum eſſe, rectè & præci
puè cum eadem Miſſa lectio Apocalypſis Ioan
nis & Euangelium, quæ eodem die leguntur,
miro inter ſe concordant modo. Nã ſacerdos
& ſua & Eccleſiæ voce deprecatur ſibi præſtari
ſupplicandi affectum, & defenſionis auxilium:
& in lectione ſcriptum eſt, Et prociderunt vi- Apo. 4.
gintiquatuor ſeniores ante ſedentem in thro-
no, & adorabant viuentẽ in ſecula ſeculorum,
Amen. Et in Euangelio princeps Iudæorum Ni
codemus venit ad Ieſum nocte, rogans & inter- Ioan. 3.
D rogans de animæ ſuæ ſalute. Et deincèps finita
hac eadem hebdomada vſque ad aduentum Do
mini, par numerus inuenitur tam officiorum,
quàm & Miſſarum. Nam vigintitres hebdoma
dæ computantur, ità concordes, vt aliquando
omnis cantus, videlicet antiphonarum, quæ di-
cuntur Introitus gradualium, offertoriorũ, cõ-
munionũ, cum lectionibus Apoſtolicis & Euã
gelicis ità conueniant, vt velut quoddam orga
num diſtantis inter ſe vocis concordem Sym-
phoniam reddant. Vt enim exempli gratia pau
ca ex plurimis proferamus, primam Dominicã
E poſt octauam Pentecoſtes intendamus, vbi In-
troitus ità incipit: Domine, in tua miſericor- Pſal. 12.
dia ſperaui, & reſponſorium: Ego dixi Do-
mine, & verſ. Beatus qui intelligit ſuper ege-
num. Offerenda quoquè, Intende voci oratio- Pſal. 41.
nis meæ. Nònne ſuis vocibus videtur tibi, pro Pſal. 5.
phetam in voce pauperis Lazari vel in perſo-
na ſanctæ Eccleſiæ, hoc quidem tempore pau-
peris & afflictæ, ad Deũ proclamare, vt in hac
conualle lachrymarum dignetur miſereri mem
brorum ſuorum? Et quid ipſo die lectio Ioan-
nis, niſi tota charitatis melle redundat, dũ di- 1. Ioan. 4.
cit, Deus charitas eſt, & q manet in charitate,
in Deo manet, & Deus in eo? Et paulò ſuperiùs:

Deus

Ibid. Deus diligit nos,& nos debemus inuicèm diligere. Quid autem ſanctum Euangeliũ ſonat, niſi vt ad miſericordiæ opera nos prouocet, Luc. 16. quandò & pauperis Lazari patientiã in ſinu Abrahæ remuneratam,& diuitis ſuperbi auaritiã oſtendit damnatum? Pro huiuſmodi re ſacerdos illum deprecatur, qui eſt in ſe ſperantium fortitudo, vt adſit inuocationibus noſtris propitius:& quia ſine illo nihil poteſt noſtra mortalis infirmitas, ſicut nec Lazari ſine eius adiutorio potuit, præſtet nobis auxiliũ gratiæ ſuæ, vt in exequendis mandatis eius illum diligendo ex toto corde, & ex tota anima,& ex omnibus uiribus, & proximum noſtrũ ſicut noſmet ipſos,& voluntate illi & actione placeamus, vt quãdoq; poſt huius vitæ terminũ,in ſinu Abrahæ recepti, vnuſquiſque noſtrum, læto cordis Pſal. 9. iubilo cantare poſſit cum Lazaro:Narrabo omnia mirabilia tua, lætabor & exultabo in te, pſallam nomini tuo altiſſime.Et in hunc modũ per vigintitres hebdomadas, ſi illa Miſſa ſuperius dicta,tertio loco prætermittitur, aut omnia cum omnibus, aut aliqua cum aliquibus, maximè autem, ſi diligenter inſpicitur, Miſſæ concordant cũ Euangelicis lectionibus. Et nè multiplex ſermo lectori faſtidium gignat,prætermiſſis plurimis, pauca adhuc dicamus ſub exemplis:Qualiter illa Euangelica lectio, qua Luc. 5. Dominus Petro prædicit, Noli timere, ex hoc iam homines eris capiens: & ille ſubductis ad terram nauibus,cum ſocijs ſuis ſecutus eſt illũ, congruat orationi Miſſæ, nõ eſt laborioſum inueſtigare, quæ huiuſmodi componitur prece: DEVS qui diligentibus te bona inuiſibilia præparaſti,infunde cordibus noſtris tui amoris affectum, vt te in omnibus & ſuper omnia diligẽtes,promiſſiones tuas, quæ omne deſideriũ ſuperant, conſequamur. Vt hęc omnia cum Apoſtolis mereamur cõſequi, hortatur nos Petrus in lectione,omnes vnanimes in oratione exiſtere. Iterùm illi Euangelicę lectioni, vbi Dominus quatuor millia hominũ ſeptem panibus & piſciculis paucis pauit, hęc Miſſa congruit: DEVS,cuius prouidentia in ſui diſpoſitione non fallitur,te ſupplices exoramus, vt noxia cuncta ſubmoueas, & omnia nobis profutura concedas. Prouidit enim DEVS, quid eſurienti populo eſſet facturus. Meritò populi diuinę largitatis pabulo refecti,cum Daniele Propheta decantant læti: Sicut in holocauſto arietũ, rogantes, vt ſic fiat ſacrificiũ in conſpectu Domini,vt placeat ſibi. Et quia hęc verba ad legalia pertinebant ſacrificia, & ea nunc in myſterium corporis CHRISTI & ſanguinis ſunt mutata,teſtantur verba ſecreta,quę ità incipiunt: DEVS qui legalium differentia hoſtiarũ vnius ſacrificij perfectione ſanxiſti: Illi Euangelio, Luc. 19. in quo Dominus ſuper ciuitatem Hieruſalem fleuit,hęc oratio congruit: DEVS qui omnipotentiam tuam parcendo maximè & miſerando manifeſtas, multiplica ſuper nos miſericordiã Luc. 18. tuam. Illud Euangelium,Duo homines: & illa

A Apoſtolica lectio,quę ea die legitur,benè concordant,dum Apoſtolus dicit: Ego ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, quoniã perſecutus ſum Eccleſiã 1.Cor. 15. Dei. Et publicanus à longè ſtans, nolebat nec oculos ad cęlũ leuare, ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus,propitius eſto mihi peccatori. Inter hos medius ſtans Sacerdos, orat & dicit: Omnipotens ſempiterne Deus,qui abundantia pietatis tuę & merita ſupplicũ excedis & vota, effunde ſuper nos miſericordiam tuã, vt dimittas quę conſcientia metuit, & adijcias B quod oratio non pręſumit. Nunc videamus de duodecima Dominica poſt octauas Pentecoſtes, quę concordia in illo officio eſſe poſſit. Nam in Euangelio ſecundùm Marcum eo die Marc. 7. legimus,qualiter adducunt Domino ſurdum & mutum, & deprecabantur illum,vt imponat il li manus. Et poſt pauca: Et ſtatim apertę ſunt aures eius, & ſolutum eſt vinculũ linguę eius, & loquebatur rectè. Quod intuens propheta ex perſona infirmantis in Introitu deprecatur Deum, dicens: Deus in adiutorium meum intende, Dñe ad adiuuandum me feſtina. Congruit Pſal. 69. C etiam titulus eiuſdem pſalmi, qui ità inſcribitur: In finem Dauid in rememorationem, eo quòd ſaluum me facit Dñs. Cernens ſacerdos hanc ſanitatum gratiam,non niſi ex diuino munere euenire,orat ad Dominum huiuſmodi prece: Omnipotens & miſericors Deus, de cuius munere venit, vt tibi à fidelibus tuis dignè & laudabiliter ſeruiatur, tribue quęſumus nobis, vt ad promiſſiones tuas ſine offenſione curramus. Vndè & in lectione Apoſtolus ꝓfitetur fiduciam ſe habere per Chriſtum ad Deum. Et in reſponſorio iam quaſi ſoluto linguę vinculo D propheta laudes ſe Deo promittit referre, dicendo: Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. In Domino Pſal. 33. laudabitur anima mea. In lectione introducitur nomen Moyſis, & in offerenda, precatus eſt Moyſes in conſpectu Dñi pro peccatis populi ſui,vt ſicut in Euangelio corpore infirmũ, ità hìc ſanet Dominus populum in anima languidum. Vndè ſcriptum eſt:Et placatus factus Exo. 32. eſt Dominus de malignitate, quã dixit facere populo ſuo. Et in verſu, Dixit Dñs ad Moyſẽ, Inueniſti gratiam in conſpectu meo, & ſcio te E pręomnibus. Sic vterque populus noui ac ve- Exo. 33. teris teſtamenti curatus, diuina commemorat beneficia: ità canens cum propheta, De fructu Pſal. 103. operum tuorũ Dñe ſatiabitur terra, vt educas panẽ de terra, & vinum lętificet cor hominis. Terra quę in primo homine maledicta, ſpinas & tribulos germinauit, nunc cęleſti imbre perfuſa,ac bonorum operum fructu ſatiata, illum panẽ producit,qui de cęlo deſcendit,cuius guſtu reficimur, & vini poculo in myſterio ſanguinis Chriſti potamur, vt oleum diuinę miſericordię faciem interioris hominis exhilarere, & panis eiuſdem cor hominis confirmet. Illi Euangelio, vbi Dominus legiſperitum de

Hh 2 man-

mandato interrogat, & ille reſpondens, dixit:
Matt. 22. Diliges Dn̄m Deum tuū ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua, & proximum tuum ſicut
Luc. 10. teipſum. & Samaritanus curat illum vulneratum, & ſtabulario dat, & promittit præmium, cōgruit hæc oratio ad Dn̄m: Omnipotens ſempiterne Deus, da nobis fidei, ſpei, & charitatis augmentū, & vt mereamur aſſequi quod promittis, fac nos amare quod p̄cipis. Hæc & alia, quæ vel prætermiſſa, vel dicta ſunt, vel quæ adhuc reſtant, ſi diligenti cura obſeruentur, concordi fine concluduntur, ſi tamen illud officiū, Exultate Deo, nullo canitur die Dominico. Nam cùm cæteræ Dominicæ, quę poſt ieiunia vacant, lectiones & euangelia habeant cōſtituta, & hæc Dominica, quæ hic vacat, ità non habeat, iure illud officiū prætermittitur, vt in cæteris cōcordia reſeruetur. Si quis verò obijcit, cur officiū quartæ ferię non hic ſimiliter cātetur, ſicut in Aduentu Domini, & in Quadrageſima, reſpondemus, quia cum quatuor hebdomadæ in Dominico aduentu ante natale Domini ſint prænotatæ, & in quadrageſima per ſingulos dies ſingula ſint officia conſtituta, vt in Aduentu Domini quarta, & in Quadrageſima, ſecunda Dominica vacent, meritò ab eccleſiaſticis viris eſt conſtitutū, qualiter illi duo dies ſupplerētur per officia quartarum feriarū: At verò finita Pentecoſtes hebdomada, & ſeqnēti Dominica, quæ vacat, nō iam officium quartæ feriæ repetitur, ſed, ſpiritus Dn̄i canitur: ità & finito ſeptimi menſis ieiunio, nō repetendum puto quartæ feriæ officium, ſed magis, ſi neceſsè fuerit aliquod officium obſeruandū, & non occurrit aliqua feſtiuitas ſanctorum, rectiùs prioris hebdomadę officium, ſicut ſolet fieri in Galliarum eccleſijs, repetitur, quàm cōcordia Euangeliorum & officiorū diſſipetur. Nec ſatis mirari queo, quid cauſæ obſiſtat, cur nō liceat vnum officium, ſi ità euenerit, cantari per duas, ſicut & vnā hiſtoriam cum ſuis reſponſorijs, per duas vel per tres vel p quatuor hebdomadas. Nam finita hebdomada quæ vacat, in Introitu Miſſæ Cantor pacem à Dn̄o rogat, vt
Pſal. 121. prophetæ eius fideles inueniantur. Et reſpōſorio propheta Dauid, Lætatus ſum (inquit) in his, quæ dicta ſunt mihi, in domū Dn̄i ibimus: & in verſu, Fiat pax in virtute tua. In Euāgelio facit Dn̄s mentionē prophetæ Moyſis, dicens:
Matt. 23. Super cathedrā Moyſis ſederūt ſcribæ & Phariſæi. Sequens offerēda ità incipit: Sanctificauit Moyſes altare Dn̄o. & primus verſus, Locutus eſt Dn̄s ad Moyſen: Secundus verſus, Orauit Moyſes Dn̄m. Et in cōmunione hortatur nos
Pſal. 95. pſalmiſta cū Moyſe tollere hoſtias, & introire in atria Domini, adorare Dominū in aula ſancta eius. Et quia Deo nec in ſacrificio, nec in oblatione hoſtiarum ſine eius adiutorio placere poſſumus, nec in atria eius introire, nec in aula eius adorare eum, meritò ſacerdos ex ſua & noſtra voce Deum deprecatur, dicēs: Diri-

A gat corda noſtra Dn̄e quæſumus tuæ miſerationis operatio, q̄a tibi ſine te placere non poſſumus. In ſequenti Dominica in Introitu, conſolatur nos ipſe, dicens: Salus populi ego ſum, & cætera. Vndè & in Euangelio non ſolùm ſanat paralyticum, quem ei offerebant, iacentem in lecto, verùm etiam dimittit peccata, Matt. 9.
ſicut eidem dicit: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Vndè & meritò nos Dominum in oratione Miſſæ rogamus, vt omnipotens & miſericors Deus vniuerſa nobis aduerſantia p̄pitiatus excludat. & ſicut paralyticus ex miſe-
B ratione Dei libero greſſu incedebat, ità & nos mente & corpore expediti, quæ Dei ſunt liberis mentibus exequamur. Et quia Apoſtolus quoſdam de ſcribis ſciebat intra ſe dixiſſe, Hic blaſphemat: in epiſtola ſua præmonebat, dicēs: Propter quod loquimini veritatē vnuſquiſque Ephe. 4.
cum proximo ſuo, & nolite locum dare diabolo. Deindè occurrit illa Dominica, vbi illud Euangelium legitur, in quo quidam ad nuptias filij regis inuitati, neglexerūt venire, ſicut ſcriptum eſt: Et abierunt, alius in villam ſuam, alius ad negociationem ſuam: Reliqui verò te-
C nuerunt ſeruos eius, & contumelia affectos occiderunt. Quod nos præcauere volens Apoſtolus, in epiſtola ſua admonet, dicēs: Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria, ſed implemini Spiritu ſancto. Vbi etiam inter diſcumbentes Matt. 22.
rex videns hominem non veſtitū veſte nuptiali iuſſit eum ligatis manibus & pedibus mittere in tenebras exteriores: ibi erit fletus & ſtridor dentiū. Quod intuens populus pœnitens, ſup flumina, inquit, Babylonis ſedimus & fleuimus dum recordaremur Sion. Et cantor volēs iuſtū iudicē placare, & beneuolū reddere, huiuſmo-
D di verbis cōfitendo incipit canere: Omnia quæ feciſti nobis Dn̄e, in vero iudicio feciſti, quia Dan 3.
peccauimus tibi, & cætera. In reſponſorio iam adſpirans ad conuiuiū Dei, ità canit: Oculi om- Pſal. 144.
niū in te ſperant Dn̄e, & tu das illis eſcā in tēpore opportuno. Propter hæc omnia rogat ſacerdos piū iudicē, vt fidelibus ſuis largiatur indulgentiā placatus & pacem, vt pariter ab omnibus mundentur offenſis, & ſecura tibi mente deſeruiant. Et in cōmunione iam quadam ſpe ex diuino munere Propheta animatus, ex perſona fidelium canit lætus: Memento verbi tui Pſal. 118
E ſeruo tuo Domine, in quo mihi ſpem dediſti, hæc me conſolata eſt in humilitate mea. Concordia inter lectionem euangelicam & Apoſtolicam, offerendam & Miſſam, in ea, quæ ſubſequitur hebdomada, in proparulo eſt. Nam in Ioann. 5.
Euāgelio Dominus infirmum Reguli filium ſanat, & offerenda narrat de beato Iob, qualiter Iob 1.
Satan à Domino petijt, vt tentaret eum, & data ei poteſtate in facultatem & in carnē eius, p didit omnē ſubſtantiā ipſius, & filios, carnem quoquè eius graui vlcere vulnerauit. Ad reſiſtendum huiuſmodi inſidijs, hortatur nos Apoſtolus exemplo B. Iob, confortari in Dn̄o, & in potentia virtutis eius. Induite vos (inquit)

arma-

Ephe.6. armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus in-
ſidias diaboli, & cętera, vſque ad finem lectio-
Ioan.5. nis. Et in Euangelio legimus, quia poſtquàm
cognouit pater, quia illa hora ſanatus eſt puer,
in qua dixit ei Ieſus, filius tuus viuit, credidit
ipſe & domus eius tota. Domus eius, intelligi-
tur familia eius. Pro qua familia, id eſt, Eccle-
ſia de gentilitate collecta, rogat ſacerdos his
verbis: Familiã tuam, quęſumus Domine, con-
tinua pietate cuſtodi, vt à cunctis aduerſitati-
bus te protegente ſit libera, & in bonis actibus
tuo nomini ſit deuota. In Reſpõſorio Prophe
ta beneficia iuſti iudicis poteſtatemq; cõme- B
Pſal.89. morat, dicẽs: Domine, refugiũ factus es nobis,
&c. vſque ad finẽ ſubſequentis verſus. Vndè &
cantor in Introitu confitetur, q̃ in voluntate
Dñi vniuerſa ſint poſita, & nõ ſit qui poſſit re-
ſiſtere eius voluntati. In communione quoquè
propheta ex perſona B. Iob vel ſanctę eccleſię,
multimodis perſecutionibus ſubditę, orat ad
Pſal.118. Dñm, dicens: In ſalutari tuo anima mea, & in
verbo tuo ſuperſperaui, quando facies de per-
ſequentibus me iudiciũ. Iniqui perſecuti ſunt
me, adiuua me Dñe Deus meus. Nunc ſupereſt
tãtùm, vt dicamus de Dominica vigeſimaſecũ- C
da poſt octauas Pentecoſtes, quam cõuenientiã
illud officiũ totum cum Euangelio habeat: in
quo introducitur perſona regis, qui voluit ra-
Matt.18. tionẽ ponere cum ſeruis ſuis. Cui cùm oblatus
eſſet debitor decẽ millium talentorum, nec ha-
beret vndè redderet, miſertus eius, dimiſit ei
debitum. Sed quia ille noluit miſereri cõſerui
ſui, iratus Dominus, debitũ, quod dimiſit, repe-
tit, tradiditq; eum tortoribus, quoadusq; red-
deret vniuerſum debitum. Quò hęc parabola
tendat, Dominus manifeſtè denunciat, dicens:
Sic & pater meus cęleſtis faciet vobis, ſi nõ re- D
miſeritis vnuſquiſq; fratri ſuo de cordibus ve-
Pſal.129. ſtris. Quam ſententiã propheta pertimeſcens,
in Introitu clamat ad Dominum, dicẽs: Si ini-
quitates obſeruaueris Domine, Domine quis
ſuſtinebit? Et quoniam ſciebat eum iuſtum iu-
dicem eſſe, hac voce ſtudebat eum beneuolum
Pſal.45. reddere: Quia (inquit) apud te propitiatio eſt
Deus Iſrael. Vndè ſacerdos confidenter Do-
minum rogat, dicens: Deus refugium noſtrum
& virtus, adeſto pijs eccleſię tuę precibus, au-
ctor ipſe pietatis, & pręſta, vt quod fideliter
petimus, efficaciter conſequamur. Tunc enim E
fideliter petimus, ſi conſeruis noſtris debita
dimiſerimus, vt & nos à noſtris debitis per Do
minum abſolui valeamus. Nam & Apoſtolica
lectio de obſeruanda fraternę charitatis vni-
tate ſatis nos admonet, dum Apoſtolus ſeip-
ſum in exemplum ponens, inter cętera ſic di-
Philip. 2. cit: Teſtis enim mihi eſt Deus, quomodo cu-
piam vos omnes in viſceribus Ieſu Chriſti. Et
hoc oro, vt charitas veſtra magis ac magis abũ-
det in ſcientia & in omni ſenſu, vt probetis po
tiora, vt ſitis ſinceri, & ſine offenſa in diẽ Chri-
ſti, repleti fructu iuſtitię per Ieſum Chriſtum
Pſal.132. in gloriam & laudem Dei. Quam charitatem

A commendat reſponſorium, dicens: Eccè quàm bonum, & quàm iocundum, habitare fratres in vnum. In offerenda, beata Heſter eccleſię typum gerens, Dominum rogat recordari ſui, & vt det ſermonem rectum in os eius. Si enim rectus ſermo in ore noſtro ſonuerit, videlicet peccata noſtra confitendo, pœnitendo, proximis noſtris debita remittendo, ſtatìm in communione illa ad nos diuina dirigitur promiſ-
ſio: Dico vobis, gaudium eſt Angelis DEI Mat.16.
ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. De viceſima autem tertia Dominica, quoniam B tractaui in quadam epiſtola, quam ad Aribonem Archiepiſcopum de aduentu Domini cõpoſui, nunc aliquid dicere ſuperſedeo.

Cap. 6.

INter hæc non ocioſè quærendum puto, cur auctor officiorum tantummodò vigintitria inter octauas Pentecoſtes & aduentum Domini, Ordinator verò lectionarij vigintiquinque lectiones poſuerit, exceptis his, quæ in octaua Pentecoſtes & Dominica quinta ante C Natiuitatem Domini, & in ſancta Trinitate legi ſolent. Quæ ſi vigintiquinque adduntur, xxviij. numerus adimpletur. Qui officia ordinauit, emboliſmales annos in decennouenali cyclo attendit, in quibus Paſcha tardiùs ſolet occurrere, & breuiora temporum ſpatia, inter octauas Pentecoſtes & aduentum Domini conficere: alter verò communes, in quibus eadem paſchalis feſtiuitas maturiùs conſueuit prouenire. Dicamus ſub exemplo, quando vltimus terminus paſchalis xiiij. Kalendis Maij, & ipſe Paſchalis dies ſeptimo Kalendas eiuſdẽ menD ſis occurrit, qui diligenter computare voluerit, non plus quàm vigintitres hebdomadas ab octaua Pentecoſtes, vſque ad aduentum Domini inuenire poterit. Et ità accidit vt officium, *Domine in tua*, neceſſariò debeat cantari in ipſa octauæ Pentecoſtes hebdomada. Quando verò terminus primi paſchæ duodecimo Kalendas Aprilis, ipſum verò ſanctum Paſcha ſtatìm in craſtinum, hoc eſt, xi. Kalendas Aprilis euenit, tunc ab octaua Pentecoſtes vſque ad Aduentum Domini, complectur numerus viginti octo hebdomadarum, iuxta cõE putationem lectionarij, dignus profectò numerus, qui inter has ſolennitates Spiritus ſancti & Domini aduentus medius incedat, quia non ſolùm iuxta huius mundi ſapientes, eo q̃ partibus ſuis conſiſtat, perfectus eſſe dignoſcitur, verùm etiam magis propter ſacramentum ſeptiformis gratiæ & euangelicæ doctrinę. Nam ſeptenario quater ducto, in hanc perfectionis ſummam excreſcit, vt ſicut ſenarius infra denariũ, ità & iſte infra centenarium numerũ perfectus inuenitur. Quod prudens calculator facilè intelligere quibit; ſi partium eius diuiſiones diligenter in vnum colligit. Nulli verò dubium, quin ſeptẽ ad Spiritum ſanctũ, quatuor

verò pertineant ad Euangeliũ, quia per ſeptiformem gratiã Spiritus ſancti prędicatur Euãgelium per quatuor plagas mũdi. Si quis verò contentioſè conatus fuerit reprehendere, q̃ in prædictis officiis non æquè omnia omnibus ex toto cõueniant, huiuſmodi reſponſum à B. Auguſtino percipiat: Non ſanè omnia quæ geſta narrantur, aliquid etiam ſignificare putanda ſunt, ſed propter illa quæ aliquid ſignificant, adduntur. Solò enim vomere terra proſcinditur: ſed vt hoc fieri poſsit, etiam cætera aratri membra ſunt neceſſaria. Et ſoli nerui in cithsris atque huiuſmodi vaſis muſicis aptantur ad cantum, ſed vt aptari poſsint, inſunt & cætera in cõpagibus organorum, quæ non percutiuntur à canentibus, ſed ea quæ percuſſa reſonãt, his connectuntur: Ità in prophetica hiſtoria dicuntur etiam aliqua, quæ nihil ſignificant, ſed quibuſdam adhæreant, quæ ſignificant, & quodammodò religantur.

De Ieiunio Quatuor temporum. Cap. 7.

TErminos rectæ fidei ſanctæque doctrinæ poſuerunt ab initio patres Catholici, quos omninò nefas eſt tranſgredi. Sed & multæ cõſuetudines Eccleſiaſticæ inueniuntur à ſanctis Patribus infra canonicę regulę terminos conſtitutæ, ſicut ſunt aduentus Domini, ſeptuageſima, ſexageſima, quinquageſima, quadrageſima, Litania maior, dies rogationum ante aſcenſionem Domini, vigiliæ quorundam Sanctorum, necnon & hæc ipſa quatuor temporũ ieiunia, quæ præ manibus habentur, aliaque perplura, quæ omnia iure perpetuo abſq; vlla tranſgreſſione nobis ſunt obſeruanda, ac pro lege tenenda, dicente ſancto Auguſtino ad Caſulanum presbyterũ de ieiunio ſabbati: In his enim rebus, de quibus nihil certi ſtatuit ſcriptura diuina, mos populi Dei vel inſtituta Maiorum pro lege tenenda ſunt. Accedit etiam hoc, quòd nihil ſine ratione in eccleſiaſticis cõſuetudinibus à ſanctis patribus conſtitutum reperitur, ſi cauſa diligenter inquiritur. Vt ex veterum ac præcipuè S. Auguſtini ſermonibus intelligi poteſt, neceſſarium eſt noſtræ religioni, annuatim quatuor ieiunia celebrare. Nam quatuor temporibus voluitur annus: Vere, æſtate, autumno, hyeme. Hæc quatuor tempora ſolẽt nos per delectamenta ſua reuocare ab amore creatoris. Qua de re ieiunandum eſt in vnoquoq; tempore, vt caſtigentur noſtra quatuor elementa, nè ſurripiantur à delectatione mundi. Ipſa quatuor elementa coniuncta ſunt quatuor temporibus anni. Ver eſt humidum & calidum, & in eo facimus vnum ieiunium, vt elementum humoris in nobis caſtigetur, nè conſentiat falſæ pulchritudini veris. Ex humore enim & calore naſcitur pulchritudo terræ. Aeſtas ſicca eſt & calida, in qua alterum ieiuniũ facimus, vt caſtigetur elementum caloris in nobis, nè conſentiat incendio carnali. Tertium fit ieiunium in autumno, qui eſt frigidus & ſiccus, nè aliquo languore animi areſcamus ac defluamus, & inueniamur ſine pinguedine olei in æterno tabernaculo: etenim illo tempore congregamus, quo fruamur in futuro. Quartũ ieiunium fit in hyeme, quæ eſt frigida & humida, nè membra noſtra fluxu atque luxu ſoluantur in comeſſationibus & potationibus, & per hoc negligatur amor Dei. At quia quatuor tẽpora annorum nos impediunt* ad amorẽ Dei, quatuor ieiunia facimus, per ſingula quæq; tẽpora ſuum ieiunium, vnumquodq; pro ſuo tẽpore. Simili modo diurna curricula quatuor nos impediũt ab amore ſcilicet cæleſtium, Matutinum, meridianum, veſpertinum, nocturnum. Per hæc etiam quotidiè ab amore æternorũ retrahimur. In vnoquoq; tres dies ſunt. Quia vnumquodque tempus tres menſes habet, pro vnoquoq; menſe ſinguli dies ieiunii conſecrantur. At verò quia quotidiana peccata adgrauant, non ſufficit vnum ieiunium per vnumquodq; tempus, ac per hoc quadrageſimale tempus inductmus, quo quotidiana peccata affligantur. Eadem verò quatuor temporum ieiunia his diebus ſolent celebrari, ſcilicet quarta feria, ſexta, & ſabbato. Ideò quarta, quia Iudæi in ea fecerunt conſiliũ, vt occiderent Chriſtũ. Sexta, quoniã occiderũt eum: ſabbato, ex auctoritate ſanctæ Romanæ eccleſiæ, cõcluditur ieiunium, propter triſtitiã Apoſtolorum, quam de morte noſtri redemptoris habuerunt, ſicut Innocentius Papa in ſuis Decretalibus narrat. Sabbato (inquit) ieiunandũ eſſe ratio euidentiſſima demonſtrat. Nam ſi diem Dominicum ob venerabilẽ reſurrectionem Domini noſtri Ieſu Chriſti non ſolùm in Paſcha celebramus, verùm etiam per ſingulos circulos hebdomadarum ipſius diei imaginem frequentamus, ac ſi ſexta feria propter paſſionem Domini ieiunamus, ſabbatum prætermittere non debemus, qui inter triſtitiam atque lætitiam temporis illius videtur incluſus. In quo etiam ſabbato conſecratio ordinum eccleſiaſticorum celebratur, cauſam etiam eiuſdem conſecrationis, ſancto Auguſtino dicente ad Ianuarium: Sabbatum, inquit, commendatum eſt priori populo in ocio corporaliter celebrandum, vt figura eſſet ſanctificationis in requie Spiritus ſancti. Nuſquàm enim legimus in Geneſi ſanctificationem per omnes priores dies, ſed de ſolo ſabbato dictum eſt: Sanctificauit Deus diem ſeptimum. Quia ergò charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis, ideò ſanctificatio in ſeptimo die commemorata eſt, vbi requies commendatur. Nunc de lectionibus videamus. In quarta feria duę lectiones leguntur, vt hi qui in ſabbato ſunt conſecrandi, admoneantur, vt notitiam legis & prophetarum habeant, quę maximè in quarta ætate vigebant. Sexta feria vna

* ab amore

vna tantùm legitur, quia lex & prophetia in vno Euangelio recapitulantur, quod nunc in ſexta mundi ætate prædicatur ac legitur. De duodecim lectionibus, quæ prætitulantur in libro Sacramentorum, die ſabbati, ſic in litteris Patrum reperitur ſcriptum: Sex lectiones ab antiquis Romanis Græcè & Latinè legebantur. Qui mos apud Conſtantinopolim hodiè quoque ſeruatur propter duas cauſas: vnam, quia aderant Græci, quibus incognita erat Latina lingua: aderantq; Latini quibus incognita erat Græca: alteram quoque, propter vnanimitatem vtriuſque populi. Duodecim lectiones dicũtur propter duodecim lectores, nõ propter duodecim ſententiarum varietates. Sex lectiones ſunt tantummodò in ſententiis. Neq; enim ſi dixerimus Amen, verũ: propterea duas veritates intelligere debemus, ſed vnam. Sed de his hactenus. nunc ad propoſitum redeamus. Quæſtio tua, ſi ritè recordor, talis erat, vt ſcire optares, vtrumnam ſtatim in primo ſabbato Martij ſit ieiunandum, etiamſi idem menſis quinta, ſexta, aut ſeptima feria incipiãt, an ad aliud ſabbatum propter quartam feriam ſit differendum. Ad quod tibi ex conſuetudine ſanctæ Eccleſiæ, quæ pro maxima auctoritate tenenda eſt, reſpondeo, quòd abſque vlla refragatione ſemper eiuſdem menſis quarta feria debeat expectari, quoniam idem ieiunium, quod quarta feria incipitur, ſabbato finitur: nequaquam Februario, ſed totum Martio deputatur, ea videlicet ratione, vt in eo menſe primum ieiunium noſtrum Domino conſecretur, in quo principium anni, ac ipſa creatio mundi cœpit. Vndè iſte terminus firmiter eſt obſeruandus, vt nec ante iiij. Nonas Martij; nec poſt vj. Idus eiuſdem menſis aliquis ſtatuat ieiunandum, ſed in his ſeptem diebus vbicumque primum euenerit, ieiunare licitè valebit. Ex quo velut intellectuali quodam filo rectiſſimæ regulæ linea, per quatuordecim hebdomadas vſque in ſecundum Iunij menſis ſabbatum, itemq; indè per alias quatuordecim ad tertium Septembris ſabbatum: item ſiue per tredecim, ſiue per quatuordecim, ad illud proximum ante Natiuitatem Domini ſabbatum, vt abſque errore eorumdem ſabbatorum termini poſſint inueniri. Ad hoc demonſtrandum conſtituantur feriæ ſeptem cum diebus totidem menſis Martij, id eſt, à quarta Nonarum vſque in ſeptimam Idus, per quos primi ſabbati termini ſolent variari, vt his inſpectis res ipſa de nobis aperiat. Vt enim ab vltimo incipiamus, Martius aut quinta feria incipit, & ſabbatũ in quo eſt ieiunandum, ſexto Idus occurrit: aut menſis ſexta feria, ſabbatum verò ſeptimo Idus, aut ille feria ſeptima, iſtud verò octauo Idus: aut menſis prima, quæ eſt Dominica, & Sabbatum Nonis: aut ſi ille feria ſecunda, iſtud pridiè Nonarum: Si verò tertio, iſtud tertio Nonas, et ſi Martius, feria quarta, ſabbatum quarto Nonas. Si ex his ſingulis terminis adhibita cõputatione ad terminos Septembris per quatuordecim hebdomadas aciem rectè dirigis, aliquidò peruidebis, in quarto ſeu ſeptimo menſe quartas ferias intra ſui quantitatem ſuis ſabbatis minus deeſſe, excepto Septembri, quando ipſe incipit feria quinta, Iunius quarta, Martius tertia. Qua ex re ſic eueniat, prudenti calculatori ad indagandum nequaquàm erit difficile. Ex his omnibus ratio manifeſta docet, firmius ac ſtabilius eſſe argumentũ, quod ex hebdomadarum numero collectum numquam mutat, quàm quod ex feriarũ conſideratione compilatum aliquando vacillat. De menſe verò decimo nihil aliud dicendũ eſt, niſi vt proximum ante Natiuitatem Domini ſemper obſeruetur ſabbatum, excepto quando vigilia euenerit in ſexta feria. Scio me pro certo ita dixiſſe, & quàm verũ ſit etiam in hac re, de qua præſens tractatus habetur, qua potero breuitate ex dictis, maiorem curabo demonſtrare. Igitur Amalarius diuinorum officiorum indagator ſolertiſſimus, cuius dicta Catholicorum virorum ſententiis fulgent munita, cùm de iiſdem diſputaret ieiuniis, ſic inter alia dicit: Primi Apoſtolici ſemper in Decembri menſe, in quo Natiuitas Domini noſtri Ieſu Chriſti celebratur, conſecrationes miniſtrabant, vſque ad Simplicium, qui fuit à beato Petro quadrageſimus nonus. Ipſe primus conſecrauit in Februario, ni fallor, nullam ob aliam cauſam, niſi intimando coniungendos propinquius Chriſti corpori, qui per ſacrum myſterium prouehuntur. Quod nullo modo ſatius fieri poteſt, quàm ſi per eos patriarchas, ex quibus Chriſtus natus eſt, generentur. Quod impoſſibile eſt ſecundũ carnem, ſecundùm ſpiritum dignum & habile, hoc eſt, vt per interpretationes nominum Patriarcharum naſcantur mente, qui genealogiæ Chriſti videntur familiares adſciſci. Et quia incongruum eſt, ſicut vnicuique generationi ſingularis hebdomada deputatur, ità per vnamquamque hebdomadam conſecrationem celebrari, cauſa congruenti per ſingula tempora, quæ conuenire poſſunt virtutibus & interpretationibus Patriarcharum, qui in articulis genealogiæ poſiti ſunt, conſecratio celebratur ſpiritualis. Per tres teſſeradecades annuales, fiunt hebdomadæ quadragintaduæ. Tot generationes ſecundùm Matthæum Chriſti ſunt cum ipſo, tot enim hebdomadæ inueniuntur, à primo ſabbato primi menſis, vſque ad quartum ſabbatum decimi menſis. Conſecratio prima celebratur primo ſabbato primi menſis, quæ quaſi in loco Abrahæ generat Chriſtum. Abraham interpretatur pater multarum gentium, cui dictum eſt, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Si quis conſecratus ſtat in ſemine multorum conuertentium per ſua exempla ad Deũ eſt à primo Patriarcha Abraham genitus, eſt ipſum ſemen Chriſtus, in quo ſemine promiſſum eſt Abrahæ benedici omnes gentes. Ipſa conſecratio verno tempore celebratur, quod tem

pus

Amalarius lib. 2. c. 1.

Gen. 22.

pus habile eſt, procreationibus. Nã & Abrahã A terria ætate fuit huis mundi, quæ ætas comparatur adoleſcentiæ, quæ habilis eſt generationi filiorum. Secunda conſecratio eſt in quarto meaſe, ſecundo ſabbato, quod eſt initium ſecundi catalogi quatuordecim hebdomadarum. Hæc deputatur in loco filiorum Dauid. Dauid interpretatur manu fortis, ipſe proſtrauit Goliath, id eſt, humilitas ſuperbiam. Qui conſecrantur, propterea conſecraotur, vt fortes ſint & per humilitatem deiiciãt ſuperbiam. Ipſa celebratur in Iunio menſe, quando feruor magnus ſolis eſt ſuper terram. Omnibus notum B eſt, Dauid bellicoſum fuiſſe. Tẽpus Iunij aptum eſt bellis. Tertia conſecratio celebratur in Seprembrio tertio ſabbato, quod eſt initium tertij catalogi. Hæc deputatur generationi Iechòniç. Iechonias interpretatur præparatio Domini. Nulliq; dubium, ſi omnes oportet præparari in Aduentum Domini, quin potiſſimùm eos, qui coofecrantur. Neque hoc ſine ratione eſt, ſi computetur catalogus nouiſſimæ teſſeradecadis, & ſemèl computetur Iechonias, non amplius inueniuntur cum ipſo Chriſto quàm tredecim generationes; ſi ipſe bis computetur, C quatuordecim inueniuntur. Sanctus Auguſtinus cauſa myſterij perhibet factum eſſe, quòd Iechonias, qui interpretatur præparatio Domini, bis numeretur, in fine prioris, & in capite ſequentis catalogi, lapidem angularem, id eſt, Chriſtum ſignificans: in quo præparauit Deus pater duos populos quaſi parietes in vnam iungere domùm. Quamquàm beatus Hieronymus vitio ſcriptorum & longitudine temporum inter Græcos & Latinos confuſum eſſe narret, & patrem qui in Hebræo Ioachim nominatus eſt, non in Chaldæam ductum, ſed defunctum in D terra ſua, & filium Ioachim de captiuitate redeuntem Salathiel genuiſſe affirmet. Igitur ſupradictus doctor hoc voluit intelligi, vt tredecim & quatuordecim hebdomadæ præfigurarent in myſterio, quòd Iechonias ſemel aut bis poneretur io catalogo. Enimuerò omnibus annis tredecim inueniuntur, exceptis his, hoc eſt, quando Martius feria tertia vel quarta, Natiuitas verò Domini noſtri Ieſu Chriſti Dominica aut ſecunda feria acciderint. De hoc ieiunio, quod in ipſa ſolebant vigilia antiquiores celebrare, ſupra nominatus dixit Amalarius: E Quæ conſecratio habet finem in ipſa Natiuitate Chriſti, ſicut quorumdam Italorum, neſciò an omnium, adhuc mos eſt agere, vt ego ipſe ibidem poſitus cognoui: ſed vſus in noſtris excreuit eccleſiis, vt in anteriori hebdomada anticipetur, quia illa duo officia ieiunij & Natalis Domini, non conueniunt ſimul celebrari. Nam ſicut præueniendo iſtud anticipamus, ita ſecundum ſabbatum Iunij menſis cum vigilia Pentecoſtes ſi prouenerit, prolongãdo in proximum differimus, licèt noſtri anteceſſores vtrumque in ipſa vigilia ſancta ſimul celebrarent, ſicut præticulatione librorum euidens habemus teſtimonium. Quid adeò opus eſt, nunc inquit, A quod tam longo tempore cœpit dediſci? attamen ne huiuſmodi ſcientia frauderis, talis inſcriptio ſuper hac re habetur in libris noſtris: Si euenerint duodecim lectiones in ſabbato ſancto Pentecoſtes, tunc in quarta feria cantetur & legatur Antiphona, Exaudi Domine: * Miſſa, Preces noſtras quæſumus Domine. * oratio
Require in prima hebdomada Quadrageſimæ. Lectio, Dixit Salomon. Item oratio, Deuotionem populi. Lectio Eſaiæ prophetæ, Audi Iacob. Alleluia, Domine Deus ſalutis. Euangel. B ſecundùm Lucam, Accedentes diſcipuli. Offert. Viri Galilæi, Communio: Pater, cùm eſſem: Feria ſexta, Antiphona, Exaudi Domine: * Miſſa, Eſto Domine propitius. Lectio, Exultate * oratio
filij Sion. Alleluia, Domine refugium factus es. Euangelium ſecundùm Lucam, Venit ad Ieſum vir nomine Iairus. Offert. Viri Galilæi. Communio, Pater, cùm eſſem. Sabbato omnes parati primitus canteat Litaniam. Deindè Kyrieeleiſon. Gloria in excelſis Deo. Poſtea oratio, Mentibus noſtris. Alia, Illo nos igne. Tertia, Deus qui ad animarum. Quarta, Præ- C ſta quæſumus omnipotens Deus, vt ſalutaribus ieiuniis. Quinta, Præſta quæſumus omnipotens Deus, ſic nos. Subſequũtur lectiones cum Gradualibus: Propitius, Protector, Ad Dominum, Dirigatur, & Benedicite. Ad Miſſam, Præſta quæſumus omnipotens Deus, vt claritatis. Lectio, Cùm Apollos eſſet Corinthi. Alleluia, Confitemini. Tractus Laudate Dominum. Euangelium ſecundùm Ioannem, Si diligitis me. Offert. Emitte ſpiritum. Comm. Vltimo. Vtique ſecundùm conſuetudinem antiquam. Gradnalia, ſicut non ſolùm in noſtris D libris habetur inſertum, ſed etiam, vt in quodam ordine ſecundùm ſancti Gelaſij Papæ auctoritatem reperi præritulatum. Qui mos vſque hodiè, vt compertum habemus, in ſancta Romana ſeruatur Eccleſia. Videtur quoque id huic narrationi aſſenſum præbere, quòd in authenticis antiphonariis duo tantùm Alleluia inueniuntur deſcripta, hoc eſt, Emittes ſpiritũ. Spiritus Domini, cætera verò à modernis ſunt compoſita. Quapropter intuendum eſt, quia ſi in monaſteriis Alleluia cantus abundat, quid ſimplices villarum presbyteri agunt, qui vix E duorum tantùm notitiam habent? Vt omnium vulgari prouerbio vtar, Aut cantant quod ſciunt, aut tacere compelluntur quod neſciunt. Non tamen hæc ſcribens, ſanctiſſimorum auctoritatem ſacerdotum præiudico, quos in ſancto Spiritu congregatos, iamdudum audiui in Synodalibus ſuis decretis ſtatuiſſe, vt magis debeant Alleluia decãtari. Sed ſimpliciter quæ ſentire potui, ad interrogata reſpondere curaui, conſulere volens etiam, ſi poſſum, mei ſimillimis imperitiæ, qui tot Alleluia non norunt cantare. Sic in quodam libello de hoc ordine legi per ſingulas orationes, debemus mentis humilitatem per genuum flexionem oſtendere,

re, excepto, infra Pentecoſten. In ſola oratio- A ne de camino ignis, non flectimus genua, quando Nabuchodonoſor compellebat populũ adorare ſtatuam quam fecerat: ut ſeparata ſit noſtra oratio, quæ eſt ad vnum Deum, ab errore gentium. Similem ob cauſam etiam in paraſceue genua non flectimus pro perfidis Iudæis, qui illudendo genua flectebant coram Deo, nè videamur illos imitari, qui opus bonum ſtudebant male operari: quemadmodum tunc ab oſculo abſtinemus, propter Iudæ traditoris exemplum, qui per ſimulatæ pacis oſculum, tradidit Dominum Ieſum Chriſtum. Si quis ieiunia quatuor temporum legitimo ordine ce- B lebrare deſiderat, ſupra ſcriptum argumentum ex ſententiis ſanctorum patrum collectum, obſeruare non negligat. Primum ſabbatum Martij, cum præcedente eiuſdem menſis quarta feria, nota diligenter, & ab ipſo quatuordecim hebdomadas vſque in ſecundum Iunij menſis ſabbatum computa, iterumque alias quatuordecim hebdomadas abhinc vſque in tertium Se-

A ptembris ſabbatum, quod nullo modo te fallit, connumera, indeque proximum ſabbatum ante Natiuitatem Domini, ſiue quatuordecim, ſiue tredecim fuerint, ſemper obſerua, & in his ſingulis quatuor ſabbatorum diebus, abſque vllo errore occurret tibi legitimè illud ieiunium, quod in ſacramentorum libris pretitulatur cum duodecim lectionibus celebrandum. Quod ſi vigilia Natalis Domini in ſabbato venerit,
B in hebdomada priori idem ieiunium debet anticipari.

Explicit Bernonis Augienſis Abbatis Libellus, De quibuſdam rebus ad Miſſæ Officium pertinentibus.

LIBER

Vixit Auctor Libri anno Dom. ML.

LIBER PET. DAMIANI EPISCOPI QVONDAM OSTIENSIS

ET S. R. ECCLESIÆ CARDINALIS

QVI APPELLATVR, DOMINVS VOBISCVM.

Prologus ipſius Auctoris.

Leo, ſolitarius & ſponte incluſus.

DOMINO Leoni, amore ſupernæ libertatis incluſo, Petrus peccator Monachus, quicquid ſit, ſeruus & filius. Non ignorat ſanctitatis veſtræ prudentia, dilectiſſime pater, quia te non qualemcumque complicem vel amicum, ſed te patrem, te doctorem, te magiſtrum, & dominum electum mihi præ cunctis mortalibus habeo: meq; tuæ orationis inſtantia, apud diuinas aures miſericordiæ locum inuenire confido. Et quid amplius dicam? Quãdoquidem & meum te angelum eſſe conſtitui, vt dubiis rebus quodcumque hæſitanti, aut ſciſcitanti, mihi conſilium ex tuo ore procederet: ita protinus indubitanter acciperem, ac ſi vox cœleſtis mihi oraculi angelitus intonaret: atque ideò ſi quando ſcrupuloſè cuiuſlibet rei mihi ſubrepit articulus, antequam te conſulturus accedam, hoc apud me diuinam imploro clementiam, vt te, quaſi ſuæ voluntatis organum faciens, tuo mihi ore præcipiat, quid me facere in obiecta ambiguitate decernat. Quam & nunc quoque conſuetudinem tenens, hoc à te docendus inquiro, quod à multis ſæpè quaſi reſponſurus inquirentibus exigor. Nonnulli autem fratres Eremiticæ vitæ ſectatores, frequenter interrogant, cum ſingulares in cellula commorantur, vtrum illis liceat dicere, Dominus vobiſcum, Iube domine benedicere, atque ipſi, vt ſunt ſoli, iuxta morem Eccleſiaſticum ſibimet debeant reſpondere. Quidã autẽ inter ſe ratiocinantes dicunt,

Quæſtio ſolitariorum in precibus horarũ canonicarum

A Numquid nam lapidibus aut tabulis cellæ petenda benedictio eſt? aut illis dicendum eſt, vt Dominus ſit cum eis? Quidam autem, ſi quo modo Eccleſiaſticæ traditionis ordinem deſerant, peccare ſe, tamquam qui penſum diuini ſeruitij minuant, pertimeſcunt. Vndè nobis, dum ſolutio quæritur, ad percunctationem potius menſæque neſcia prouocatur. His itaque quæſtionum uallatus anguſtiis, ad B Angelum meum iuxta conſuetudinem recleo: ad fontẽ nõ Tullianæ eloquẽtiæ, ſed diuinæ potius ſapiẽtiæ trito calle recurro.

Elenchus capitulorum.

Quòd ſancta ſimplicitas, mundi Philoſophis in repræfertur. Cap. 1
Quare dicatur, Iube domine benedicere. cap. 2
Vnde ortum ſit dicere, Dominus vobiſcum. cap. 3
Quòd ſicut alia ſcriptura non ſubiacet mutabilitati, ita & Dominus vobiſcum. cap. 4
C *Quòd ſancta Eccleſia, & vna in multis, & tota videatur in ſingulis.* cap. 5
De vnitate vniuerſalis Eccleſiæ. cap. 6
Quòd ſi Dominus vobiſcum pro ſingularitate non dicitur, multa alia neceſſe eſt dimittantur. cap. 7
Quòd ſacrificium altaribus ſuperpoſitum, à viris ſimul & mulieribus offeratur. cap. 8
Quòd officium membri cuiuſlibet ſpeciale, toti corpori ſit commune. cap. 9
Quòd ſacerdos pars Eccleſiaſtici corporis, totius Eccleſiæ conuenienter vtitur verbis. cap. 10
D *Quòd populus Iſrael ad oſtendendam ſocietatem, altare conſtruxit.* cap. 11
Cur bigamus à ſacerdotio omnino repellatur, cũ in fornicationẽ ſæpe lapſus, in ordinem reuocetur. c. 12
Quòd ſi Dominus vobiſcum, inter duos rectè profertur, à ſolo etiam iure dicatur. cap. 13
Quod populus Iſrael Eccleſiaſticæ inter ſe vnitatis regulam tenuit. cap. 14
Quòd quædã feſtiuitates, nõ ſuo tpe celebrãtur. c. 15
Quòd in Eccleſia rectè alius ſupplet verba alterius. cap. 16
Quòd quicquid penè in diuinis officiis agatur, ſub figuris myſticis diſponatur. cap. 17

LIBER PETRI DAMIANI

Quod ſancta ſimplicitas, mundi Philoſophis iure præfertur. Caput 1.

Conſeptus mundanæ ſapientiæ.

PLatonem igitur latentis naturę ſecreta rimantem reſpuo, planetarum circulis metas, aſtrorumque meatibus calculos affigentem: cuncta etiam Sphærici orbis climata radio diſtinguentem Pythagoram paruipendo: Nicómachum quoque tritū Ephemeridibus digito abdico: Euclidem perplexis Geometricalium figurarum ſtudiis incuruum æqueque declino. Cunctos ſanè Rhetores cum ſuis coloribus, & enthymematibus indiſcretè prætereo. Omnes Dialecticos cum ſuis ſyllogiſmis, & ſophiſticis cauillationibus indignos hac quæſtione decernò. Tremant Gymnici, ſuam iugiter amare ſapientiæ nuditatem. Quærant peripatetici latentem in profundo putei veritatem. Ego à re ſummam quæro veritatem, illam videlicet, quæ de terra orta eſt, non iam in puteo ignobiliter latitantem, ſed omni manifeſtatam mundo, perpetua in cœlis maieſtate regnantem. Quid enim mihi Inſanientium Poetarum fabuloſa commenta? Quid mihi tumentium Tragicorum cothurnata diſcrimina? Deſinat iam Comicorum turba, venena libidinum crepantibus buccis effluere. Ceſſet Satyricorum vulgus, ſuos claros carptoriæ detractionis amaris dapibus onerare. Non mihi Tulliani oratores, accurata lepidæ vrbanitatis trutinent verba. Non Demoſthenici Rhetores captioſæ ſuadelæ argumenta verſutâ componant. Cedant in ſuas D tenebras omnes terrenæ ſapientiæ fecibus delibuti. Nihil mihi conferunt vel ſulphureo caliginoſæ doctrinæ ſplendore cæcati. Chriſti me ſimplicitas doceat, vera ſapientium ruſticitas, ambiguitatis meæ vinculum ſoluat. Quia enim iuxta Pauli vocem, non cognouit mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo per ſtudiū prædicationis ſaluos facere credentes. Litera igitur quæ occidit, abſcedat, ſpiritus viuificator aſſiſtat. Prudentia enim carnis (vt idem Apoſtolus dicit) mors eſt: prudentia autem ſpiritus, vita & pax: quoniam prudentia carnis ini E mica eſt Deo, legi autem Dei non ſubiicitur: nec enim poteſt. Si ergò prudentia carnis nequit legi Dei colla ſubmittere: quo pacto ſuffuſa oculos fumo ſuperbiæ, legem Dei præualet penetrare? Age igitur pater, nodum mihi propoſitæ quæſtionis ocyus ſolue. Nec patiaris humilitatis diſcipulum grandiloqua tumentium Philoſophorum gymnaſia circuire. Dicat mihi angelus meus, quod imperitum Dialecticorum vulgus ignorat. Dicat ſapiens imperitia, quod ſtulta ſapientia non apprehendit. Hæc ergò quæ propoſita ſunt, pater chariſſime, prudenter ediſſere, vt poſtquam ad diuinam per-

Veritas de terra orta, Chriſt⁹ eſt.

1. cor. 1.
1. cor. 3.
Rom. 8.

Prudentia carnis ſupbiam ſapit.

Diſcipulus humilitatis

A uentum eſt ſapiētiam, nulli vlterius in his quæſtionem expediat ventilare.

Quare dicatur, Iube Domine benedicere. Cap. 2.

SED huius quæſtionis nodum, qualitercumque à me prius ſolui fortaſſe præcipies, & ſic poſtmodum proprij intellectus ſententiam promes: Scholaſticorum more ſemel doctorum, qui ſciſcitantur à pueris ex quacumq; propoſiti thematis difficultate, quid ſentiant, B indocilitatis indolem ex eorum prius prolatione deprehendant. Ego itaque, te iubente, non moror exprimere, ſuper hac dubietate, quod ſentio, ſalua ſcilicet fide: vt vel inepte prolata corrigere: vel grauiter abſoluta, tua debes auctoritate probare. Sed non ab re videtur, ſi, quo ſtudio hæc Eccleſiis in conſuetudinem venerint, primo nitamur oſtendere. Deinde, quid nobis ſuper his quæ propoſita ſunt videatur prout ſupernę gratiæ facultas tulerit expedire. Lecturus namque magnæ humilitatis gratia, non à ſacerdote, ſed ab eo, cui ſacerdos iuſſe C rit, ſe poſtulat benedici, dicens: Iube domine benedicere. Sacerdos autem, vt tantæ humilitati vicem reddat, non ſubiecto cuiquam benedicendi delegat officium, non per ſemetipſum, benedictionem dare præſumit: ſed potius, vt à Deo, qui eſt ſuper omnia benedictus, prærogetur, expoſcit.

Modus docendi in ſcholis.

Iube dn̄e benedicere

Unde ortum ſit, Dominus vobiſcum. Cap. 3.

ID autem quod dicitur, Dominus vobiſcum, ſacerdotis ad populum eſt ſalutatio: Orat enim, vt Dominus ſit cum eis, ſicut dignatur dicere per Prophetam: Inhabitabo in illis: Et Saluator diſcipulis ſuis, cunctiſq; fidelibus: Ecce, inquit, ego vobiſcum ſum. Qui nimirum ſalutationis ſermo, non moderno humanæ adinuentionis arbitrio conſtitutus: ſed ex antiqua ſacri eloquij auctoritate probatur aſſumptus. Vbi ſi diligenter inquiritur, ſæpiùs ſingulariter, & pluraliter appoſitus inuenitur. Singulariter, ſicut ad Beatam Dei genitricem Angelus dicit. Aue gratia plena, Dominus tecum. E Ad Gedeonem quoque ait ſalutando: Dominus tecum virorum fortiſſime. Pluraliter autē, vt in libro Ruth, Booz ſalutando meſſoribus ſuis ait: Dominus vobiſcum. Et ſicut in Paralipomenon, Propheta à Deo miſſus inuenitur, ſalutaſſe Aſa Regem Iuda cum exercitu ſuo victorem de prælio reuertentem, dixit: Dominus vobiſcum, quia fuiſtis cum eo. Eccleſia ergò ſalubri ſalutatione accepta ſacerdotis, & ipſa reſalutando orat, & orando reſalutat: poſtulans, vt ſicut ille Dominum eſſe cum ipſis optauit, ita & cum eo eſſe dignetur, dicens: Et cum ſpiritu tuo, id eſt, cum anima tua ſit, vt cum dignè pro noſtra ſalute poſſis orare. Et notandum,

Leu. 26.

Matt. vlt.

Salutatio fit & ſingulariter & pluraliter.

Luc. 1.

Iudic. 6.

Ruth. 2.

2. paral. 15.

dum, quòd non dicit, tecum; ſed, cum ſpiritu tuo, vt totum, quod in Eccleſiaſticis officiis geritur, ſpiritualiter fieri perpendatur. Et bene cũ ſpiritu hominis optatur Deus, quia in mente & ſpiritu ad imaginem & ſimilitudinem Dei, homo rationalis eſt conditus, atque ibi diuinæ gratiæ, & illuminationis eſt capax. Sed illa ſalutatio Epiſcopalis ad populum, qua dicitur, Pax vobiſcum, ſiue, pax vobis, non ex humanę ſenſus ſtudio prodiit, ſed de ſacræ ſcripturæ ſimiliter auctoritate profluxit. Nam in veteri Teſtamento dixiſſe Danieli Angelus inuenitur, Noli timere vir deſideriorum: Pax tibi, & eſto robuſtus. Et in nouo, penè ſemper ita Dominus ſalutaſſe diſcipulos inuenitur, Pax vobis. Quibus nimirum diſcipulis eandem ſalutationis formam commendauit, dicens: In quamcunque domum, aut ciuitatem intraueritis, ſalutate eam dicentes: Pax huic domui. Meritò ergò Apoſtolorum ſucceſſores, id eſt, Eccleſiarum præſules, huius forma ſalutationis vtuntur: Domum ſcilicet Dei ſalutantes, vbi omnes oportet eſſe filios pacis, vt ſalutatio pacis ſuper eos requieſcens, & ſalutantibus, & ſalutatis poſſit eſſe fructuoſa.

Salutatio Epſalis, pax vobis.

Dan. 10.

Luc. 24.

Ioan. 20.

Matt. 10.

Quòd ſicut alia ſcriptura non ſubiacet mutabilitati, ita & Dominus vobiſcum. Cap. 4.

IAm ergò ex his, quæ præmiſſa ſunt, patet. Quia ſicut ſcriptura Prophetarum, Pſalmorũq; modulatio, vel etiam Euangelica gratia, diuinitus ad notitiam noſtrã prodiit: ſic etiam id quod dicitur, Dominus vobiſcum, non ex humani ſenſus arbitrio, ſed à veteris, nouiq; Teſtamenti auctoritate deſcendit. Sicut ergò diuinarum ſcripturarum auctoritati nil pro rerum varietate ſubtrahitur, nil augetur, ſed prorſus in his Eccleſiaſtica conſuetudo ſeruatur. Ita nimirum & hæc ſalutatio ſacerdotalis, nequaquam rerum caſibus eſt obnoxia, vt modò proferri, modò debeat ſilentio præteriri, ſed etiam ſi plures deſint, illicitum eſt, vt Eccleſiaſtica traditio permutetur.

Rſſio ad quæſtioné.

Quòd ſancta Eccleſia & vna in multis, & tota videatur in ſingulis. Cap. 5.

ECcleſia ſiquidem Chriſti tanta charitatis inuicem inter ſe compage connectitur, vt in pluribus vna, & in ſingulis ſit per myſterium tota, adeo vt & omnis vniuerſalis Eccleſia non immeritò perhibeatur vna Chriſti ſingulariter ſponſa, & vnaquæque electa anima, per ſacramenti myſterium plena eſſe credatur Eccleſia. Nam & propheticis Iſaac naribus tota præſens reddebat Eccleſia, cum ſuper vnius filii ſui perſonam dicebat: Ecce odor filii mei, ſicut odor

A agri pleni. Et debitrix illa mulier, quæ ex præcepto Heliſei parum olei, quaſi ſemen ſparſit; & vberes mox fruges eodem per vaſcula redundante permiſcuit: Eccleſiam vtique figurauit ſacræ ſcripturæ. Quòd ſi per campos diligenter inquiritur, iam vnius viri, vel mulieris perſona, deſignari Eccleſia crebriùs inuenitur. Licet enim multiplex videatur Eccleſia, propter numeroſitatem Gentium: Vna tamen & ſimplex eſt, vnius fidei & diuinæ regenerationis confœderata myſterio. Et quamquam ſeptem mulieres acceperint virum vnum, virgo tamen

B & vna, cœleſti illo viro dicitur deſponſata. De qua nimirum Apoſtolus, Deſpondi, inquit, vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Ex his ergò manifeſtè colligitur, ſicut ſuperius dictum eſt, quia cum vna hominis perſona, tota deſignetur Eccleſia, & ipſa conſequenter Eccleſia vna dicatur virgo, ſancta Eccleſia & in omnibus ſit vna, & in ſingulis tota, nimirum in pluribus per fidei vnitatem ſimplex, & in ſingulis per charitatis glutinum, diuerſaque dona chariſmatũ multiplex. Quia enim ex vno omnes, & ex omnibus vnus.

Gen. 27.

4. Reg. 4.

Multiplex Eccleſia & vna.

Eſa. 4.

2. cor. 11.

Eccleſia in omnibus vna & in ſingulis tota.

C

De vnitate vniuerſalis Eccleſiæ. Cap. 6.

SAncta Eccleſia namque, licet perſonarum ſit multiplicitate diuerſa, in vnum tamen eſt, ſancti Spiritus igne conflata. Atque ideò ſi per corporalem ſitum partibus videatur diuidi, vnitatis tamen intimæ Sacramentum nullatenus à ſua valet integritate corrumpi. Charitas enim Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Itaque iſte ſpiritus (qui eſt proculdubio & vnus & multiplex. Vnus in maieſtatis eſſentia: Multiplex

D per diuerſa chariſmatũ dona) dat Eccleſiæ ſanctæ quã replet, vt & in vniuerſitate ſit vna, & in ſuis partibus ſit tota. Quod nimirum indiuiduæ diuinitatis arcanum veritas commendabat, cum Patri de ſuis diſcipulis diceret. Non, inquit, pro his rogo tantùm, ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbũ illorum in me, vt mundus credat, quia tu me miſiſti. Et ego claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis, vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus. Si ergò credentes in Chriſto vnum ſunt, vbicumque videatur eſſe per corporalem ſpeciem

E membrorum: ibi etiam per Sacramenti myſterium totum eſt corpus. Et quicquid eſt, quod competit toti, quodammodo congruere videtur etiam parti: Quatenus & quod conuentus Eccleſiæ communiter ſonat, ſit non abſurdum, ſi vnus homo ſingulariter dicat: Et quod ab vno rectè depromitur, à pluribus etiam irreprehenſibiliter proferatur. Hinc eſt enim, quod in conuentu poſiti, rectè omnes dicimus: Inclina Domine aurem tuam ad me, & exaudi me: quoniam egenus & pauper ego ſum: Cuſtodi animam meam quoniam ſanctus ſum. Et ſingulariter conſtituti, non incongruè decantamus.

Rom. 5.

Spiritus ſãctus & vnus & multiplex eſt.

Quõ cuncti fideles vnũ ſunt.

Ioan. 17.

Vnitas per ſacramenti myſterium.

Vnus pro multis, & multi pro vno.

Pſal. 85.

Pſalm. 80.

Exul-

Exultate Deo adiutori noſtro, iubilate Deo Iacob. Nec ab re eſt, quod multi ſimul dicimus, Benedicam Dominũ omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Et ſoli ſæpè plurali voce profetimus, Magnificate Dominũ mecum, & exaltemus nomen eius in inuicem. Et multa id genus ſimilia. Quia nimirũm neque hic pluralibus verbis, vnius perſonæ ſolitudo præiudicat: neque illic multitudo fidelium à ſingularitate diſcordat: quia per virtutem ſancti Spiritus, qui & ſingulis ineſt, & omnes replet, & hic ſolitudo pluralis, & illic multitudo intelligitur ſingularis.

Pſal. 34.

Solitudo pluralis, & multitudo ſingularis per Spiritũ ſanctum.

Quòd ſi Dominus vobiſcum pro ſingularitate non dicitur, multa alia neceſſe eſt limitantur. Cap. 7.

Solutio obiectio.

IAM verò illi qui dicunt, Numquid lapidibus, aut tabulis cellæ petenda eſt benedictio? aut illi dicendũ eſt, vt Dominus ſit cum illis? Reſpondeant mihi & dicant, Cur ſingulares in eiſdem cellulis poſiti dicunt, Venite exultemus Dño? Dicite mihi fratres, dicite quæſo, pace veſtra loquar, Cũm ſoli eſtis, quos exhortamini? Quos ad diuinæ laudis excubias inuitatis, cũm dicitis, Venite exultemus Domino: vel illud, Regẽ magnum Dominũ venite adoremus? Inuitatorium namq; hoc dicitur, & ob id proculdubio, quod per hoc ad Dei laudes fideliũ populus inuitatur. Si autem vos à nullo tunc prorſus auditis, quos ad exultandum Domino exhortatoriis vocibus excitatis? Agite, inquam, fratres, dicite a[illegible] mihi, ſi nõ ad ſacramẽtum reſpicitis Eccleſiaſticæ vnitatis, ſed ad numerum potius præſentiæ corporalis: quibus dicitis, Nocte ſurgentes? vel quibus illud, Surgamus omnes ocyus? Cur certè nõ omnes hymnos, omnes deniq; orationes, quoniã nimirũm à doctoribus plurali ſunt ſtylo compoſitæ, vel ſilentio prætereuntes omittitis, vel ad ſingularem numerum violenter reuocatis? Iam verò cũm ad lectiones venitis, qui nefas ducitis nullis adſtantibus benedictionem petere vel date, Cur Patrum homilias, & Concionatorum ſermones legitis, quibus cogente lectionis modo populum alloquimini, & velut ad ſurdam perſonam, ſcilicet auditorem, verba veſtra dirigitis? Atque, vt ipſarum homiliarum verba ponamus: quibus, quæſo, dicitis, Audite fratres chariſſimi, & cætera quæ ſequũtur: cũm ibi fratres nulli ſint? Quæ videlicet, ſi vultis ad veſtram ſingularitatẽ ſtylo reclamante, violenter inflectite, quia id prorſus impoſſibile eſt: his omiſſis, neceſſe iam vobis erit, noua dictare. Cur etiã cũm ad orationes peruentum fuerit, dicitis, Oremus: cũm nemo illic ſit, qui vobiſcum orare debeat? Quem ad communionem orationis inuitatis, qui nullum adeſſe conſpicitis? Cur etiam in expleti officij clauſula, ex more ſubiungitis, Benedicamus Domino, cũm præſto nullus ſit, vel adſiſtat, qui vobiſcum dominũ benedicat? Hæc igitur & alia multa, quæ longum eſt enumerare, perpendite, & Eccleſiaſticæ traditionis regulam, ſiue ſoli, ſiue cum pluribus, vniformiter obſeruate. Si enim Doctores Eccleſiæ id expedire decernerent, in Eccleſiaſticis officiis alium multis ordinem tradidiſſent. Sed vnum contenti remota diuerſitate compoſuere, vnum nos docuere ordinem, inuiolabili ſemper obſeruatione tenere. Prouiderũt enim, quia quicquid in diuinis obſequiis à quolibet eccleſiæ mẽbro reuerenter offertur, id etiã fide & deuotione cunctorum vniuerſaliter exhibetur. Vnus enim Eccleſiæ Spiritus quo viuificatur vnum corpus, quod à Chriſto, videlicet ſuo capite, præſidetur. Tota igitur Eccleſia diuerſorum quidem conſtat compage membrorum, ſed vnum eſt proculdubio corpus, vnius fidei ſoliditate fundatum; vnã viuificantis ſpiritus virtute perfuſum. Vndè & Apoſtolus ait; Vnum corpus, vnus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ. Dignum ergò eſt, vt quicquid in ſacris officiis à quibuſcumque fidelibus particulariter agitur, hoc ipſa Eccleſia, per vnitatem fidei & charitatis amorem, vniuerſaliter agere videatur.

In hymnis.

In lectionibus.

In homiliis.

In orationibus collectarum.

ſolitarij poſſunt loqui & orare pluraliter.

Concluſio, vt preces vniformiter dicantur, ſiue à multis, ſiue a ſolitariis peragantur

Vnum corpus Eccleſiæ & vnus ſpiritus.

Ephe. 4.

Quòd ſacrificium altaribus ſuperpoſitum, à viris ſimul & mulieribus offeratur. Cap. 8.

HInc eſt * enim, quòd in ipſa celebratione Miſſarum, cũm dicitur, Memento Domine famulorum, famularũq; tuarum, paulò poſt ſubditur: Pro quibus tibi offerimus, uel qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis. In quibus uerbis patenter oſtenditur, quòd à cunctis fidelibus, non ſolum uiris, ſed & mulieribus, ſacrificium illud laudis offertur, licet ab uno ſpecialiter offerri ſacerdote uideatur. Quia quę ille Deo offerendo manibus tractat, hæc multitudo fidelium intentá mentium deuotione commendat. Quod illic quoque declaratur ubi dicitur, Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtrę, ſed & cunctæ familiæ tuæ, vt placatus accipias. Quibus verbis luce clarius conſtat, quia ſacrificium, quod à ſacerdote ſacris altaribus ſuperponitur, à cuncta Dei familia generaliter offeratur. Hanc autem Eccleſiæ vnitaté Apoſtolus manifeſtè declarat, cũm dicit, Vnum corpus, vnus panis, multi ſumus.

* etiam

ſacrificiũ altaris à multis offertur.

Tanta enim eſt Eccleſiæ unitas in Chriſto, ut unus ubique in toto orbe terrarum ſit panis corporis Chriſti, & calix ſanguinis eius. Quoniã diuinitas uerbi Dei una eſt, quæ totũ implet mundum: ita licet multis locis, multiſq; diebus illud corpus conſecretur: nõ ſunt tamẽ multa corpora, ſed unum corpus Chriſti. Et ſicut ille panis & ſanguis in corpus Chriſti

1. cor. 10.

Eccleſię vnitas per Chriſtum in Euchariſtia.

veraciter tranſierunt: ita omnes qui illud in Eccleſia dignè percipiunt, vnum abſque dubio Chriſti corpus fiunt, ipſo reſtante, cùm ait: Qui manducat meam carnem, & bibit ſanguinem meum, in me manet & ego in eo. Si ergò omnes vnum Chriſti corpus ſumus, & licet per corporalem ſpeciem videamur abiungi, ſpiritu tamen ab inuicem ſeparati non poſſumus, qui in eo manemus: Quid noceat ego non video, ſi communem Eccleſiæ conſuetudinem & ſinguli teneamus, qui per vnitatis indiuiduę Sacramẽtum ab ea numquàm receſſimus. Cùm enim communia Eccleſię verba ſolus profero, vnum cum ea me eſſe, ac per præſentiam ſpiritus in ea me veraciter manere demonſtro. Et ſi eius veraciter ſum membrum, non inconuenienter adimpleo meæ vniuerſitatis officium.

Ioann. 6. Vnum corpus Chriſti ſumus ſpiritu, non carne.

Quòd officium membri cuiuſlibet ſpeciale, toti corpori ſit commune. Cap. 9.

PORrò in humano corpore, aliud oculi, aliud lingua, aliud pes, aliud manus habent naturaliter officium proprium. Sed neque manus ſolæ ſibimet tangunt, nec ſibi pedes incedunt, aut lingua loquitur, vel ſibimet oculi contemplantur: ſed quicquid poteſt vnaquæque pars corporis ſpecialiter agere: hoc probatur omnibus in commune conferre. Et quod vnicuique membro, ſingulari iure conceditur, hoc ab ipſo corpore (quod eſt totum eius) fieri iudicatur, vt non incongruè & pars totius, & totum ſuæ partis exhibere dicatur officium. Hinc eſt enim, vt lingua Pauli veraciter dicat, Laboro in Euangelio Chriſti vſque ad vincula, cum lingua eius non ſit alligata. Nam vt illic ſequitur, Verbum Dei, non eſt alligatum. Et Petrus ad ſepulcrum Chriſti cum Ioanne cucurrit, cùm ſoli pedes currendi ſubeant miniſterium. Et Stephanus vidit cœlos apertos, cùm videre proprium ſit oculorum. Et Iſaac filium ſuum palpando tetigerit, cùm tangendi vel palpãdi facultas ſit ſpecialiter attributa. Quod ergò membrum quodlibet agere cernitur, hoc ab ipſo corpore fieri irreprehenſibiliter perhibetur. E diuerſo, quod corpus facit, multitudo partium cooperando conſentit.

Partes ſeruiunt toti.

Opera partium attribuũtur toti. 2. Tim. 2.

Ioan. 20.

Act. 7.

Gen. 27.

Quòd ſacerdos pars Eccleſiaſtici corporis, totius Eccleſiæ conuenienter vtitur verbis. Cap. 10.

QVid ergò mirum, ſi ſacerdos quilibet (qui ſine dubio pars Eccleſiaſtici eſt corporis) vicem ſalutantis, ac reſalutantis Eccleſiæ, ſolus expleat, dicens: Dominus Vobiſcum. Subindeque reſpondens, Et cum ſpiritu tuo. Rurſumque benedictionem ſolus petat, & reddat, cum per vnitatis intimę Sacramentum, tota

Per vnitatẽ fidei ſacerdos tota Eccleſia eſt, & eius vicẽ agis.

A ſpiritaliter ſit Eccleſia, vbi eiuſdem fidei ac fraternæ deuotionis fuerit vna perſona? Vbi nimirum vnitas fidei, nec in vno ſolitudinem recipit, nec in pluribus ſciſſuram diuerſitatis admittit. Enimuerò quid præiudicat, ſi ex vno ore vocum diuerſitas prodeat, quas & ſi per plures linguas, vna tamen fides alternat? Tota namque Eccleſia (ſicut iam dictũ eſt) vnum proculdubio corpus eſt. Nam teſte Apoſtolo, Sicut autem corpus vnum & mẽbra habet multa, omnia autem membra corporis cùm ſint multa, unum corpus ſunt: ita & Chriſtus. Etenim in uno ſpiritu omnes nos * unum corpus

Tota Eccleſia vnũ corpus eſt. 1. Cor. 12.

B baptizati ſumus. Et alibi: Cum corpore, inquit ſuo, quod eſt Eccleſia. Si ergò tota Eccleſia vnum corpus Chriſti eſt, & nos Eccleſiæ ſumus membra, quid obeſt ſi corporis noſtri, id eſt, Eccleſiæ, ſinguli quique uerbis utamur, qui cum ea unum ueraciter ſumus? Nempe ſi multi unum ſumus in Chriſto, totum noſtrum ſinguli poſſidemus in ipſo. Atque ideò, licet te mori procul ab Eccleſia uideamur per ſolitudinem corporum, in ea tamen præſentiſſimi ſemper aſſiſtimus, per unitatis inuiolabiliter ſacra-

* In vnum

Coloſſ. 1.

Verbis Eccleſię vnuſquiſq; vti poteſt.

C mentum. Sicq; fit, ut quod eſt omnium, ſit etiam ſingulorum. Et quod quibuſdam ſingulariter ſpeciale, omnibus quoque ſit in fidei, & charitatis integritate commune: Vt & populus rectè clamet, Miſerere mei Deus. & Deus in adiutorium meum intende: Domine ad adiuuandum me feſtina. Atque unus homo iure pronunciet, Deus miſereatur noſtri, & benedicat nos. Quia uidelicet fidelium Chriſti neceſſitudinem, & communionem, ſancti patres noſtri tantę certitudinis eſſe debere decreuere, ut hanc Symbolo Catholicæ profeſſionis apponerent,

Quod eſt omnium, etiam ſingulorum eſt.

Pſal. 50.

Pſal. 69.

Pſal. 66.

Credo Sanctorum cõmunionem

D & frequentandam nobis inter ipſa Chriſtianæ fidei rudimenta mandarent. Nam mox ut dicimus, Credo in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam Catholicam, protinus addimus, Sanctorum communionem, ut ubi Deo fidei noſtrę teſtimonium reddimus: ibi etiam communionem Eccleſię, quę cum eo unum eſt, conſequenter adſtruamus. Sanctorũ ſiquidem hæc eſt fidei in unitate communio, ut in unum Deum credentes, uno baptiſmate ſint renati, uno Spiritu ſancto cõfirmati: ad uitã æternam ſint per gratiam adoptionis aſciti. Sicut autem

E homo Græco eloquio dicitur Microcoſmus, hoc eſt, minor mundus, quoniam per materialem eſſentiam eiſdem quatuor elemẽtis homo conſtat, quibus & uniuerſalis hic mundus: Ita etiam vnuſquiſque fidelium, quaſi quędam minor eſſe uideatur Eccleſia, dum ſaluo unitatis myſterio, etiam cuncta redemptionis humanę, unus homo ſuſcipit Sacramenta, quæ ipſi uniuerſali Eccleſię ſunt diuinitus attributa. Si ergò unus homo nõ ambigitur communia totius Eccleſię ſacramenta ſuſcipere, cur prohibeatur communia Eccleſię uerba ſolus proferre: cùm uidelicet multò maioris momenti ſint ſacramenta, quàm uerba.

Homo Microcoſmus, & quaſi minor quędã Eccleſia.

Quòd

Quòd populus Iſrael, ad oſtendendam ſocietatem, altare conſtruxit. Cap. 11.

QVòd ſi quis adhuc his etiam noſtris diſputationibus calumniator exititerit, dicens. Vtique nõ debere à ſingulis vſurpari, quæ communi fidelium ſunt inſtituta conuentui: Vt non tam verbis quàm rationibus adquieſcat. Exemplum damus, quod ex ſacri eloquij auctoritate didicimus. Notum nanque eſt, ſicut Ioſue libro teſtante narratur, quòd filij Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manaſſe redeũtes à filijs Iſrael de Silo, vt intrarẽt Galaad terram poſſeſſionis ſuæ ædificauerunt altare infinitæ magnitudinis in terra Canaan. Cũq; iratus grauiter populus Iſrael, aduerſus eos arma corriperet, interrogati, cur altare conſtruere præter altare Domini temerè præſumpſiſſent? Reſponderunt, non hoc præuaricationis cauſa, ſed pro futuri teſtimonij feciſſe cautela. Nequando (inquiunt) filij veſtri dicerent filiis noſtris: Quid vobis & Domino Deo Iſrael? Terminum poſuit Dominus inter nos & vos, Iordanem fluuium, & idcircò partem non habetis in Dño: Et per hãc occaſionem auerterent filij veſtri filios noſtros à timore Domini. Cur autem hiſtoriæ huius articulum ad medium deduxerimus: ſi cui fortè non pateat, aperimus. Poterat nempe quorumdam ſimplicitas fratrum temptari, ut quodammodo ſegregatos ſe à ſocietate fidelium ducerent, ſi in ſolitudine poſiti etiam communia Eccleſiæ verba depromere in ſuis orationibus non auderent. Vtantur igitur communibus verbis Eccleſiæ, vt in Eccleſiaſtica ſe communione doceant permanere, atque ipſa verba animo ſatisfaciant fluctuanti, qui teſtimonium perhibent præſentiæ ſpiritali fidelium. Porrò autem, illi altare ædificauerunt, non ad vſum libaminum, ſed ad vicariæ cum Iſraelitica plebe ſocietatis indicium: ſicut & ipſi, quaſi iam ex perſona filiorũ dicunt: Ecce altare quod fecerũt patres noſtri, nõ in holocauſta, neq; in ſacrificiũ, ſed in teſtimoniũ noſtrum ac vnitatẽ. Illi nimirũ id fecerũt ad teſtimoniũ Iſraeliticæ ſocietatis: nos iſta dicimus ob ſignũ Eccleſiaſticę veraciter unitatis. Illi nè deſpicerẽtur à fratribus ſuis, nos ne remordeamur à cogitationibus noſtris. Illi terreni altaris extruxere ſimilitudinẽ: nos ſpiritalis concordię oſtẽdimus ueritatẽ. Illi ad oſtendendũ ſui generis teſtimoniũ: nos ad tenendũ nouæ regenerationis, & fraternæ communionis inuiolabile Sacramentum.

ſignũ vnitatis erectum altere à filiis Ruben, & Gad. Ioſ. 22.

ſimilitudinis de illo altari declaratio.

Teſtimonium Eccleſiaſticæ vnitatis.

Cur bigamus à ſacerdotio omnino repellatur, cùm in fornicationem ſæpè lapſus, in ordinem reuocetur. Cap. 12.

QVædam namque fiunt in Eccleſia, quæ ſuperflua quidem uidentur, quantum ad A humani ingenij rationem, diuina autem ſunt, ſi ad uirtutis intimæ Sacramentum reſpicias. Quis enim nõ miretur in canonicis eſſe ſententiis, *Bigamum quempiam nullatenus poſſe ad ſacerdotium promoueri: in fornicationem uerò lapſum, etiam ſacerdotem, peracta pænitentia, ad priſtini iuris officium reuocari? De fornicatione ſiquidem manifeſta eſt Apoſtolica ſententia, qua dicitur: quia neque fornicarij, neque idolis ſeruientes, neque adulteri regnum Dei poſſidebunt. De his autem, qui ſecundas contrahunt nuptias, ita proſequitur: B Mulier, inquit, alligata eſt legi quanto tempore vir eius viuit. Quod ſi dormierit vir eius, liberata eſt, cui vult nubat, tantùm in Domino. Quibus nimirum vtriuſque ſententiæ verbis, apertè monſtratur, quia & Bigami diuinæ legis regulam non offendunt, & fornicatores à Regno Dei, pro ſuæ carnis intemperantia, damnabiliter præciduntur. Quid eſt ergò, quod hi, qui non peccant, de ſpe ſacerdotij funditus corruunt: & illi, quos à Regno Dei reatus eliminat, Eccleſiaſtici gradus fiduciam, ſi dignè pænituerint, non amittunt; niſi quòd C in his, qui ſecundis nuptiis copulantur, non tam ad peccatum, quàm ad Eccleſiæ reſpicitur Sacramentum? Sicut enim Chriſtus, qui eſt Pontifex futurorum honorum, & ſacerdos iuxta ordinem Melchiſedech, qui videlicet obtulit agnum proprij corporis, in ara crucis Deo Patri, pro ſalute mundi, vir eſt vnius ſponſæ, totius ſcilicet ſanctæ Eccleſiæ, quæ proculdubio virgo eſt, quia fidei integritatem inuiolabiliter ſeruat: ita quilibet ſacerdos vnius vxoris vir eſſe præcipitur, vt illius ſummi ſponſi præferre imaginem videatur. In bigamis itaque, D non menſura peccati, ſed forma potius inquiritur Sacramenti; atque in eorum damnatione non reatus aliquis vltione abſciditur, ſed myſtica veri ſacerdotij regula cuſtoditur. Alioquin quomodo inter crimina nominetur, quod licenter fieri Apoſtolica doctrina permittitur? Sed ſacri Canones, eos qui ſecundas nuptias improbant, inter Nouatianorum hæreſim notant. Vt oſtendamus ergò nos Eccleſiaſticæ vnitatis ſemper tenere myſterium, irreprehenſibiliter vtimur, & ſi non adeò neceſſaria, prolatione verborum.

Mira traditio Eccleſiæ, de fornicatis & de bigamis. * cauſa 31. q. 1. c quõ. 1. Cor. 6. 1. Cor. 7.

Quæſtio.

Reſponſio.

Heb. 9. Ephe. 9.

Vnus ſponſus Eccleſię virginis

Bigamie de eſt typus Chriſti, qđ nõ eſt vni⁹ vxoris vir. Non improbantur tamen ſecundæ nuptię.

E

Quòd ſi Dominus vobiſcum, inter duos rectè profertur, à ſolo etiam iure dicatur. Cap. 13.

IAm ſanè & hoc à fratribus meis ſeruata charitate, perquiro, ſi duo ſunt fratres, vtrum alter alteri licenter dicat, Dominus vobiſcum? Nam ſi licet, quid eſt quòd ad vnam perſonam pluraliter loquitur, & poſtpoſita cenſura litteratoriæ diſciplinæ, Eccleſiaſtica conſuetudo tenetur?

Quantùm enim ad loquendi artem, tecum

Cur non dñ ad vnum in Miſſa, Dñs tecum.

potius quàm vobiſcum, ad ſingularem directus perſonam ſermo decurreret. Quod ſi non licet, vt ad vnam perſonam verbum plurale quis dirigat: Dominus tecum, ſingulariter neceſsè eſt dicat.

Quod vtique quantum à regula Eccleſiaſticæ inſtitutionis abhorreat: qui limen Eccleſiæ terit, nullus ignorat. Certum eſt enim, quòd neque beatiſſimus Apoſtolicæ Sedis Antiſtes, cùm videlicet obſequente miniſtro, priuata Deo reddit obſequia, nec quiſquam Pontificum, vel omnino Catholicorum aliquis ſacerdotum, his verbis ad alterum ſingulariter vtitur. Si verò venerabilium ſacerdotum conſuetudo laudatur, vt ſolus ſoli rectè dicat, Dominus vobiſcum, & neque abſonum ſit, neque ab Eccleſiaſtici ordinis cẽſura remotum, quid officit, ſi & ſingulariter quis poſitus idipſum dicat, dum quantum ad litteras ſicut vni minimè congruit: ita nec inter duos, pluralis ille ſermo procedit? Cùm ergò Eccleſiaſtica conſuetudo tantæ auctoritatis ſit, vt ſibi omnis artificioſæ eloquentiæ facultas humiliter cedat, nec illorum magnopere habeatur verborum cura, ſed ſenſuum: inter duos illa grammaticalis regula iure deſpicitur, conſequitur etiam, vt ab vno irreprehenſibiliter contemnatur. Sicut igitur Eccleſiaſticæ auctoritatis eſt, vt inter duos rectè dicatur, Dominus vobiſcum: ſic eidem auctoritati competit, nec eſt contrarium, vt ab eo, qui ſolus eſt, idipſum æquè dicatur. Denique & de reſponſione eius, videlicet quæ eſt, Et cum ſpiritu tuo: necnon & de lectoris benedictione ſingulariter petenda, idem eſt nihilominus ſciendum. Non enim hic digne numerus perſonarum, ſed Eccleſiaſticæ potius vnitatis attenditur Sacramẽtum: vbi ſcilicet, nec vnitas excludit multitudinem, nec multitudo violat vnitatem, quia & vnum corpus per multa membra diuiditur, & ex diuerſis membris, vnum corpus impletur. Nec in vnitate corporis, membrorum multitudo confunditur: Nec in pluralitate membrorum vnius corporis integritas violatur.

Ad ſolum quoq; rectè dicitur, Dominus vobiſcum.

Eccleſiæ locutiones non ſubiacent Grammaticæ regulis.

Ad vnitatis ſacramentũ reſpicit Eccleſia.

Quòd populus Iſrael Eccleſiaſticæ inter ſe vnitatis regulam tenuit.

Cap. 14.

VT quid mirum, ſi de ſancta Eccleſia dicitur, quòd & multiplex in vnitate, & vna credatur in multitudine: cùm ille carnalis Iſrael, quia ſocius erat genere, iam tunc huius vnitatis videatur inter ſe regulam tenuiſſe? Nam & Regi Edom, nuncios dirigit, qui dicunt. Hæc mandat frater tuus Iſrael. Et alibi Cùm Chananæus Rex Arath, pugnaret aduerſus Iſrael, atque ſublata ex eo præda victor exiſteret: teſtante ſcriptura, Iſrael ſe voto obligans, Domino ait: Si tradideris, inquit, populum iſtum in manu mea, delebo vrbes eius.

Exẽpla ex veteri teſtamento.
Num. 20.
Num. 21.

Quod ſimiliter & in libro Regum manifeſtè declaratur, cùm ab Iſraelitico populo ad viros Iuda; redeunte in regnum Dauid, dicitur: Decem, inquit, partibus maior ego ſum apud Regem, & primogenitus ego ſum, magisque ad me pertinet Dauid, quàm ad te: Cur mihi feciſti iniuriam, & non mihi priori nunciatum eſt, vt reducerem Regem meum? Si ergò populus ille, pro eo, quod ea vna ſtirpe originem duceret, vel ob id potius, quòd vnius Dei cultum teneret, tamquàm vna perſona ſingulariter loquitur, vt in multis ſe vnum eſſe teſtetur: Quid mirum, ſi ſancta Eccleſia, quæ vno Dei ſancto Spiritu ſanctificatur & regitur, vnius fidei & Baptiſmi Sacramentis imbuitur, ad eandem hæreditatẽ capeſſendam per adoptionis gratiam conuocatur, tantam inter ſe habeat communionem, vt & ſinguli verbis omnium, & omnes verbis vti valeant ſingulorum? Hinc eſt enim quòd diuinis officiis conſiſtentes, in vnius ſæpè Sancti veneratione cãtamus, quod toti ſimul Eccleſiæ conuenire cognoſcimus. Quod videlicet qui cantus Beatæ Dei genitricis, aliorumq; Sanctorum diligenter inſpicit, indubitanter agnoſcit.

2. Reg. 19.

Filij Eccleſiæ maiorẽ habent inter ſe vnitatẽ, q̃ habuerunt filij Iſrael.

Quòd quædam feſtiuitates, non ſuo tempore celebrantur.

Cap. 15.

ECcleſia ſiquidẽ Chriſti, quæ eſt columna immobilis, quæ regni cælorum claues accepit: nequaquam caſibus, numerisve deſeruit, ſed omnium locutionum modos, intra legis ſuæ iura conſtringit. Nec aucupatur verba, ſed animas. Non itaque magnipendit præſentiam corporum, vel articulos temporum, ſed ad deuotionem potius & vnitatẽ reſpicit animorum. Ipſa namque diiudicat omnia, & ipſa à nemine iudicatur. Hinc eſt enim, quòd in ſacroſancta ſolennitate Paſchali dicimus, Deus qui hodierna die per vnigenitũ tuum æternitatis nobis aditum deuicta morte reſeraſti: dum cuncti liquidò nouimus, quia iuxta calculantium ſupputationes Hebræorum Paſcha præcedat: circa quod Dominus paſſus eſt & reſurrexit. Deindè vbi quotuſlibet Dominicus dies occurrerit, Paſchalis nobis feſtiuitas illuceſcit. Nam & in Aſcenſione Domini, & ſancto Pentecoſte ſub eodem ſenſu dicimus hodiè: cùm & iſtæ feſtiuitates conſequenter, iuxta rationem Paſchalis temporis diſponantur. Decollatio quoq; B. Ioannis Baptiſtæ, menſe Auguſto celebratur: cùm tamẽ tẽpore Dñicæ paſſionis, trucidatus ab Herode fuiſſe minimè dubitetur. Eadem quoq; ratione & de feſtiuitate S. Iacobi, necnon & B. Petri, quæ dicitur à Vinculis. Cùm.n. Actus Apoſtolici ſcriptura dicat: Quia Herodes poſtquã occidit Iacobũ, fratrẽ Ioãnis gladio, vidẽs quia placeret Iudæis appoſuit apprehendere & Petrũ. Deindè ſubiungit:

Matt. 16.

1. Cor. 2.
Multæ feſtiuitates tẽpe non ſuo celebrãtur ab Eccleſia.

Decollatio Ioannis Baptiſtæ.
Vincula Petri feſtum Iacobi.

Act. 12.

Erant

Erant autem dies Azymorum. atque protinus
addit : Quem cum apprehendiſſet, miſit in car-
cerem,tradensq́; quatuor quaternionibus mili
tum cuſtodiendum , volens poſt Paſcha produ-
cere eum populo : Patet abſq; dubio, quia alio
anni tempore , hæc per executionem operum
ſunt facta, atque alio poſtmodum colendis ſo-
lennitatibus inſtituta . Feſtiuitates enim illæ
(vt notum eſt) celebrantur circa metas Iulij
menſis , quo videlicet tempore, neque Paſcha
celebraſſe , neque Azymorũ dies ille Hebræo-
rum populus inuenitur , ſi tota Teſtamenti ve-
teris ſeries recenſeatur . Sed quia in ſolennita-
te Paſchali venerari dignè non poterant, ad eo-
rum cultum , aliud tempus eſt Eccleſiaſtica di-
ſpoſitione prouiſum . Hæc autem idcirco de ſa
cris ſolennitatibus iuxta compẽdium dixerim,
vt manifeſtè elareſcat, quia ſancta Eccleſia nõ
tam conſtringitur lege temporum, quàm vices
ad ſuum cohibet nutum . Neque enim ſub ele-
mentis ſeruit Eccleſia , ſed ipſi potius ſubiecta
ſunt & obtemperant Elementa . Vndè & magi-
ſter Gentium dicit : Omnia enim veſtra ſunt ,
Paulus , ſiue Apollo , ſiue Cephas , ſiue mun-
dus , ſiue vita , ſiue mors , ſiue præſentia , ſiue
futura. Omnia enim veſtra ſunt, vos autẽ Chri
ſti : Chriſtus autem Dei . Atque vt oſtendat ,
quantæ auctoritatis prærogatiua ſancta præ-
cellat Eccleſia,rurſus ad eoſdẽ Corinth. An ne-
ſcitis,ait,quoniã ſancti de hoc mũdo iudicabũt?
Et ſi à vobis iudicabitur hic mũdus,indigni eſtis
qui de minimis iudicetis ? Neſcitis quia Ange-
los iudicabimus? Quantò magis ſæcularia?

Nec tẽpo-ſũ lege conſtringitur Eccleſia.

Non ſeruit ſub elementis Eccleſia

1. Cor. 3.

1. Cor. 6.

Quòd in Eccleſia rectè alius ſupplet verba alterius. Cap. 16.

IAM igitur,vt ad ſuperiora redeamus, quid
mirum ſi ſancta Eccleſia , cui tanta poteſtas
diuinitus conceſſa eſt , verba ſibi famulantia
ita ad ſuũ conuertat arbitriũ , vt vel ſinguli plu-
riũ,vel plures eloquia proferant ſingulorũ? Aut
quid obeſt, ſi ea quæ ſpecialiter aliis congruũt,
ab aliis proferuntur ? Certè non ignoramus ,
quia cùm pueri catechizantur , ſacerdos inter-
rogat , Quid petis ? Vbi non puer ſed alius vi-
ce eius reddit reſponſum , dicens , Fidem . Et
cætera,quæ propriè ad puerum pertinent:alius
in eius perſona reſpondet . Si ergò in ipſo rege
nerationis noſtræ myſterio , vbi ſcilicet totius
humanæ ſalutis conſtat origo , rectè alius ver-
ba reddit alterius ; quid prohibet , ſi & in aliis
Eccleſiaſticis ſalutationibus , vel petendis be-
nedictionibus , alter reſpondendo ſuppleat lo-
cum illius qui vocatur ? Nam vt alter pro al-
tero reſpondere in Eccleſia valeat , non mo-
derna temeritas reperit , ſed ab Apoſtolica po-
tius auctoritate deſcendit . Vndè & Paulus
ad Corinthios : Cæterum , inquit , ſi bene-
dixeris ſpiritu , quis ſupplet locum idiotæ :
Huc accedit , quòd ſi propter abſentiam perſo-
narum timet dicere , Dominus vobiſcum , vel
etiam reſpondere , Et cum ſpiritu tuo : ti-
meat quoque neceſſe eſt , nè dicat , Oremus ,
ſed potius , Orem : nè videatur illos ad ora-
tionem inuitare , qui deſunt . Et qui ſacrile-
gium ducit , nullis adſtantibus , benedictio-
nem petere vel dare , caueat in fine lectio-
nis dicere , Tu autem Domine miſerere no-
ſtri , ſed potius dicat , Miſerere mihi . Quod
ſi omnino præpoſterum omnino videatur ab-
ſurdum , non reuereatur Eccleſiæ verba ſo-
lus proferre , qui ab ea ſe mente & ſpiritu
numquam decernit abeſſe . Et cuius ſe profi-
tetur ſpecialiter membrum , non ſe à ſuo cor-
pore diuiſum aſſerat prolatione verborum, ſed
ſic cum Chriſti Eccleſia, veraciter vnum con-
fidenter capiat ſuæ vniuerſitatis officium:ma-
giſque in his Eccleſiaſtici Sacramenti virtu-
tem ſeruare ſtudeat , quàm congruentiam do-
meſticæ confabulationis attendat .

In baptiſmo infantium alius pro eis reſpondet. Vnus pro alio ſupplere poteſt.

1. Cor. 14.

Dominus vobiſcum.

Oremus.

Seruanda eſt ſolitario conſueta prolatio verborum Eccleſiæ.

Quòd quidquid penè in diuinis officiis agitur,ſub figuris myſticis diſponatur. Cap. 17.

SIcut enim ſuperius dictum eſt , nonnulla
in Eccleſiaſticis obſeruationibus fiunt,quę
in ſuperficie quidem friuola videntur &
leuia : conſiderata verò ſubtilius magnæ vir-
tutis videntur veritate ſubnixa . Vt enim pau-
ca perſtringamus è plurimis : quis , cùm ſa-
cerdotalia conſpicit indumenta , admiratio-
ne dignum ineſſe illis credat , niſi quid in
eis figuraliter innuatur intelligat ? At ſi
ſpiritualis intuitus clareſcat , animaduertit ,
cur ſandalia Clericorum , qui pedes à ter-
ra diuidunt , pedum autem ſuperiora ex par-
te tegunt , ſed ex parte non tegunt . Con-
ſiderat etiam , cur Poderis vſque ad talos de-
fluat , cur Humeralis ex lini materia ſemper
fiat . Perpendit etiam , quid Cingulum, quid
deſignat Orarium : Scrutatur quoque nihi-
lominus , cur in modum crucis ſit quadrata
Dalmàtica , cur reliquis indumentis ſit ſu-
perponenda caſula : cur etiam Manipulus in
ſiniſtra parte geſtetur : quia nimirum ſpiri-
tualium potius , quàm carnalium oculorum ,
vel narium pituita detergitur . Nec illud e-
tiam ſine cauſa decernit fieri , cur Diaconus ,
qui Dalmatica non eſt indutus , Caſula cir-
cumcinctus legat : cur etiam ipſa Dalmâtica
in ſiniſtra ſui parte Fimbrias habeat . Porrò
autẽ, nec illa conſuetudo inaniter tenuit, quod
Pallium Pontificalibus indumentis apponitur,
vt Lamina in fronte Pontificis ad decorem
& gloriam antiquitus ponebatur . In qua ni-
mirùm Lamina , nomen Domini Tetragram-
maton ſcriptum erat , quod Sanctum Domini
vocabatur: paucis quidẽ literis conſtans, ſed ma
gni intellectus virtutem interius continens .
Sed quid nos infinita perſequimur , dum quic-
quid ſub veteri , vel ſub nouo Teſtamento in

Significationes myſteriorum in veſtibus ſacerdotũ.

Exod. 28.

diuinis agitur officiis, totum penè per figuras myſticas, & ænigmata fieri videatur? Quid enim tota illius tabernaculi compoſitio, quid numerusq́ Leuitarum, quid cæremoniæ ſacerdotum, quid deoique vel moderni ſanctæ Eccleſiæ ritus exigunt, niſi vt virtus ſpiritualis intelligentiæ requiratur? Atque, vt ita loquar, myſterium latet in myſterio, dum exterioris cultus exercitio, arcanum allegoricæ Theoriæ comprehenditur ſacramentum.

Allegorica Theoria in veſtibus.

Peracti opuſculi breuis Epilogus.

VErùm his, quæ ab eruditis expoſitoribus expedita probatur, omiſſis: id quod tractandum ſuſcepimus, vt enucleatius clareſcat: adhuc breuiter replicemus. Lectoribus namq; nonnullis vitium arrogantiæ familiare eſt, præſertim ſi eis lepor eloquentiæ ſuppetit, dum patentes ſcripturæ campos effrenis lingua percurrit, populari fauori cor deditum, ſpiritus elationis inuadit. & dum alios per recti itineris tramitem dirigit, ipſe diuerticulum erroneę confuſionis incurrit. Hinc eſt etiam, quòd menſæ lectoribus ex more dicitur: Auferat à te Deus ſpiritum elationis. Vt ergò imminenti forſitan arrogantiæ, iam in ipſo lectionis exordio humilitas opponatur: rectè tãtæ ſubiectionis arte benedictio petitur, vt lecturo non ſacerdos, ſed cui ipſe iuſſerit, benedicat. Sacerdotalis autem ſalutatio idcirco fit in Eccleſia, vt ſacerdos pacem ſe habere cum tota plebe fidelium doceat. Præcipit enim in Euãgelio Dñs, dicens: Cùm ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduerſus aliquem, vt & pater veſter qui in cœlis eſt, dimittat vobis peccata veſtra. Et iterùm: Si offers, inquit, munus tuum ad altare, & reliqua. Sacerdos ergò, vt hoc Dominicum præceptũ non ſolùm corde cuſtodiat, ſed etiam per exterioris ſpeciem ritus oſtẽdat, antequam Deo fundendæ orationis offerat ſacrificium, per mutuæ ſalutationis officium, oſtendit ſe in fraterna charitate vnanimiter fœderatum. Quapropter ſi præſtò ſint, ipſe ſpiritaliter oculis præſentes attendit, pro quibus orare diſponit: nec abeſſe per ſpirituale contubernium credat, quos in oratione ſecum pariter comprehendit. Obtutus itaque fidei, ſalutationis eius verba intendit & accipit, quod adeſſe cominus per ſpiritalem præſentiam cernit. Quiſquis ergò frater in cellula ſingulariter habitat, communia Eccleſiæ verba proferre non timeat: Quem videlicet à conuentu fidelium, & ſi locale ſpacium diuidit, cum omnibus tamen vnitas fidei, in charitate coniungit. Qui licèt abſint per moles corporum, præſtò ſunt tamen per vnitatis Eccleſiaſticæ Sacramentum.

Spiritus elationis in eloquentia

Sacerdotalis ſalutatio pp pacem. Mar. 11.

Matt. 5.

Non corporalis ſed ſpiritalis attẽditur in orationibus præſentia.

Explicit Liber Petri Damiani, qui appellatur Dominus vobiſcum.

MICRO-

MICROLOGVS DE ECCLESIASTICIS OBSERVATIONIBVS

OPVSCVLVM ANTE ANNOS QVINGENTOS CONSCRIPTVM AB HOMINE ANTIQVITATIS ECCLESIASTICÆ STVDIOSISSIMO,

OPERA IACOBI PAMELII BRVGENSIS, S. THEOLOGIAE Licentiato in lucem primùm editum, & iam ſecundò ad manuſcripta exemplaria ab eodem recognitum.

IACOBVS PAMELIVS BRVGENSIS LECTORI CANDIDO S.

DVM totus ſum in conquirendis vndequaquè libris Rabani Mauri Archiepiſcopi Moguntini, viri citra dubitationem omnem eruditiſs. ac in ſacrarum litterarum expoſitione verſatiſs. (quippe qui exactiſsimũ in vniuerſa Biblia ſacra commẽtarium e veterum Theologorum monumentis collegerit) ad nos miſſus eſt è bibliotheca Septem fontium, Rabani titulo Micrologus de Eccleſiaſticis obſeruationibus. Quem vbi primùm inſpexi, ac ex ipſis capitum titulis totius operis argumentum didici, mirum quantoperè eo theſauro inuento ſim gauiſus, præſertim quòd ſpes certa affulgeret, poſſe me ſuo iam tandem auctori librum illum adſerere, quem alibi incerto auctore citatum reperiſſem, vt qui non ignorarem ſcripſiſſe Rabanum de diuinis officijs. Verùm dum paulò pòſt penitiùs codicem introſpicio, & mentionem in illo fieri video Gregorij Papæ ſeptimi, atque Epiſcoporum Amalarij Treuirenſis & Anſelmi Lucenſis, qui ſeculis aliquot Rabano ſunt poſteriores: illius non eſſe, certò deprehendi. Neque tamen id me deterruit ab editione ſemèl animo concepta: quin potiùs, quod tibi, Lector, gratum illum fore mihi perſuaderem, è blattis ac tineis iam tandem aliquandò eruendum ſuſcepi: hoc ipſo quoquè munuſculo litterario conciliare me poſſe ratus ſtudioſorũ animos, vt ſi quid penès ſe habeant Rabani, quo meum hoc inſtitutum tam piũ promouere queant, cõmunicare non grauentur: quod vt faciant, ad vnum omnes etiam atque etiam rogo atque adeò obteſtor. Acceſsit & alia occaſio, quæ me velis remisq; (quod aiunt) in hanc impulit ſententiam. Synodus nouiſsima Tridentina Patres quoſdam certo numero delegit, qui ad euitandam illam (quam calumniantur noſtri ſeculi Ariſtarchi) rituum Eccleſiaſticorum diſcrepantiam, Breuiarium ac Miſſale componerent: quæ ſuis numeris abſoluta, toto Chriſtiano orbi obſeruanda auctoritate Apoſtolica proponerent. Hos quum non dubitarem ad ritum veterẽ Eccleſiæ Romanæ omnia redintegraturos, atq; ad eam rem non parùm conducere poſſe noſtrum Micrologum, ego illum primo quoq; tempore euulgandum cenſui, vtpotè e quo reſarciri poſſe tantùm non exiſtimarẽ, quicquid à primaua illa Romani Ordinis inſtitutione variatum eſſet. Quam quidem ad rem cùm multùm etiam Amalarium, Vualafridum, Strabum, ac Honorij Gemmam

conferre,

conſerre, fatendum ſit: tamen huius mihi auctoritas non negligenda, immò cæteris etiam eſſe præponenda videtur: propter eam, quam longo harum rerũ vſu & non Amalarij tantùm, qui inter hos facile principem locum obtinet, verùm longè etiam antiquiorum, quorum apud omnes ſancta debet eſſe auctoritas, diligenti lectione ſibi acquiſiuit rerum Eccleſiaſticarum ſingularem peritiam. Hi ſunt, Magni Gregorij Sacramentarius & Antiphonarius, atque Hieronymi Lectionarius, quem Comitem inſcripſit. Quos in Diuinis officijs conſtituendis ſibi ob oculos ſemper poſuit, & ſicut ad cynoſuram nautæ, ità ad hos ſemper ſibi reſpiciendum eſſe putauit. Eos, cùm ad Eccleſiaſtica officia rectè conſtituenda plurimum obtineant momenti, nos propediem in lucẽ proferemus, & Deo approbante, cum omnibus communicabimus. Equibus, mea quidem ſententia, rectiùs priſtinæ integritati omnia reſtitui poſſint, quàm è Miſſalibus aut Breuiarijs, quæ hodiè circunferuntur: quæ quanquàm Ordinis Romani nunc noui, nunc antiqui præ ſe titulum ferant, non per omnia tamen cum illo conſentire, auctores citati, ac noſter hic manifeſtum faciunt. Exemplis, quod dico, comprobari poterat, tum de Euangelio ad Dominicam Aduentùs primam, ac Dominicarum vagantium intercalatione poſt Pentecoſten, tum de non obſeruata ad amuſſim Euangeliorum cum Orationibus concordia, quam præſcripſit D. Gregorius. Verùm hoc loco ijs ſuperſedendum putaui, nè cuiquam prolixitate nimia moleſtus ſim, nè ve Cenſoris mihi munus arrogare videar. Si quis eius rei ſit curioſior, conſulat XXIX. XXXI. XLI. ac poſtrema duo Micrologi capita. Hoc vnum dicere non verebor, minùs nouitatis ortum iri in cæteris per orbem Eccleſiis, ſi ritum illum veterem Romanũ ſequantur Patres; quàm ſi recentiorem hunc nulla ſui parte immutatum retineant. Ad illum enim quàm proximè accedunt omnes penè totius orbis Romani Eccleſiæ, ac noſtra quoquè Brugenſis, nunc cathedralis, iam indè verò ab annis ſeptingentis Canonicorũ collegio inſignis. Hunc verò non multis ab hinc ſeculis, ſiqua hiſtoriæ habenda fides, è Sacello Pontificio mutuati ſunt patres inſtituti Franciſcani, ac poſtmodùm ſoli ferè Romani in vſum receperunt. Teſtatum id reliquit ante annos propè ducentos circa annum Domini 1380. Radulphus de Riuo Tungrenſis Decanus, in libro (quem penès me manuſcriptum habeo) de Canonum obſeruantia. Apud illum Propoſitionis 22. hic eſt titulus: Ordo ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, non ex vſu fratrum Minorum; ſed ex ſacris Canonibus, ſcripturis authenticis, libris antiquis, generaliq́ & proportionali locorum conſuetudine, colligatur. Quod cùm multis argumentis è re ipſa petitis, collatione rituum inter ſe facta, ſparſim toto opere aſſeruiſſet: hoc loco idipſum duplici ratione hiſtorica latè deducit, nos verò in ſummam contraximus. Harum prior, quod ipſe Romæ didiciſſet, in Sacello Pontificio apud Lateranum, non tam plenè ſolere fieri officia Eccleſiſtica, atq; in alijs Collegiatis vrbis Eccleſiis, immò id Capellare officium (ità vocat) breuiùs fieri conſuetum, ac ſæpiùs à Pontificibus variatum: atque id eſſe quod fratres Minores obſeruandum ſuſceperunt, quippe cuius Ordinarium ipſe Romæ viderit à tempore Innocentij Papæ tertij collectum. Altera, quòd Nicolaus Papa tertius ſub annum Domini 1277. remotis à reliquis quoquè vrbis Eccleſiis libris antiquioribus, Breuiaria ac libros Miſſales ordinis fratrum Minorum in vſum introduxerit, ac per omnes vrbis Eccleſias obſeruari mandauerit, vſqueadeò, vt ætate ſua Romæ libros omnes Radulphus nouos repererit. Sed hæc extra ſcopum: illud verò ad inſtitutũ noſtrum propiùs pertinet, quod habet ille: Aliæ autem nationes, inquit, orbis Romani libros & officia ſua habent è directo ab ipſis Eccleſiis Romanis, & non à Capella Papæ, ſicut ex libris

& tra-

& tractatibus Amalarij, Uualafridi, Micrologi, Gemmæ, & cæterorum de officio diuino ſcribentium, colligitur euidenter. Quæ verba eò lubentiùs huc adduximus, quòd Micrologi noſtri argumentum paucis explicent, quem tanti fecit ille, vt præ reliquis, eius potiſſimùm auctoritate nitatur, ac integras aliquandò paginas in ſuum opus ex illo tranſcripſerit: vnde quædam etiam loca reſtituimus, vt hinc etiam innoteſcat, non à me primùm, ſed iam olim ab illo in precio habitum Micrologum. nec mirum cuiquam videatur, quòd ſine auctoris nomine emittere illum in lucem nō ſim veritus, quippe quod etiam id ætatis ignoratum ſit à viro antiquitatis ipſius perſcrutatore vigilantiſſimo. Ego verò, (vt ad illum noſtra redeat oratio) quiſquis tandem huius libri ſit auctor, humilitatis ergò prætermiſiſſe ſuum nomen arbitror, vti ab alijs multis factum reperimus. Nam quòd quidam Bernoldo Conſtantienſi aſcribant, ex coniectura eſt, eò quòd Romanum Ordinem ab illo deſcriptum teſtetur Tritenhemius: nec temporis ratio ſatis conuenit. Ab alijs Ioannis Micrologus inſcribitur: ſed quis ille Ioannes fuerit, neſcio. Vixiſſe autem conſtat Auctorem ætate Gregorij ſeptimi Pontificis, quem Romanæ ſedi ſuo tempore præſediſſe non obſcurè ſubindicat, quanquàm iam defunctum, cùm hæc ſcriberet: familiarem quoque fuiſſe ſe ſignificat Anſelmo Lucen. qui fuit Gregorij ſeptimi cooperator indefeſſus, quorum vterque floruit, atque adeò & auctor noſter, circa annum Domini milleſimum octogeſimum, ante annos propè quingentos: Qua ætate cùm obſeruata adhuc fuerit quibuſdam in locis communio Euchariſtiæ ſub vtraque ſpecie, non eſt quod miretur quiſquā, ſi quid alicubi in Micrologo ſcriptū repereris de eius generis cōmunione: Quanquàm tamen ſatis colligi detur ex capite decimoſeptimo, iam tum vſitatam fuiſſe Communionem infirmorum ſub altera, panis nempe ſpecie duntaxàt. Verùm de his aliàs fortaſſe latiùs, vti etiā de Miſſis tum publicis tum priuatis, quas vtraſque agnoſcit non vno in loco Micrologus. Quicquid præterea ille continet animaduerſione dignum, ad marginem adnotatum reperies. Cæterùm ſi quis me actum agere dicat in publicando Micrologo, quem iam pridem viderit ab alijs editum: hoc illi reſpondeo, non niſi mera illa eſſe fragmenta; hunc verò noſtrum 40. capitibus auctiorem: illa de Miſſa ritè celebranda duntaxàt, noſtrum de cæteris quoquè totius anni officijs pertractare. Quarè cùm tibi, Lector, ſatisfactum abundè exiſtimē, nè præfationis modum excedere videar, vela orationis contraham: tu quicquid id eſt, æqui, quæſo, boniq́ conſulas. Certè ſi placere intellexero, etiam alios aliquot eiuſdem argumenti libellos non viſos hactenùs, propediem in lucem proferre eſt animus. Tu intereà vale ac fruere.

MICROLOGVS DE ECCLESIASTICIS OBSERVATIONIBVS.

Capita ſequentis Opuſculi.

De introitu Miſſæ. 1
De Gloria in excelſis, & Dominus vobiſcum. 2
De prima oratione in Miſſa. 3
De numero orationum. 4
De Authenticis orationibus. 5
De concluſione orationum. 6
De concluſione ſeu confirmatione orationũ. 7
De epiſtola ad Miſſam legenda. 8
De Euangelio legendo. 9
De oblatione in altari componenda. 10
Quid ſuper oblationem ſit dicendum. 11
Quid auctum ſit in Canone. 12
Quid ſuperfluum ſit in Canone. 13
De ſignis ſuper oblationem. 14
De acceptione oblationis in manus. 15
De commemoratione Dominicæ paſſionis. 16
De commemoratione mortuorum, & reliquis obſeruantijs, vſque ad finem Canonis. 17
De panis fractione & communicatione. 18
De vitanda intinctione. 19
Repetitio à ſuperioribus. 20
De benedictione poſt Miſſam. 21
Quid agat ſacerdos poſt Miſſam. 22
Breuis deſcriptio celebrandæ Miſſæ. 23
De vernali Ieiunio. 24
De æſtiuali Ieiunio. 25
De autumnali Ieiunio. 26
De hyemali Ieiunio. 27
De officijs eorundem Ieiuniorum. 28
De vacantibus Dominicis. 29
De Aduentu Domini. 30
De Euangelio, Cùm appropinquaret. 31
De hiſtoria, Clama. 32
De ſeptem diebus ante natale Domini. 33
De Natali Domini. 34
De ſecunda veſpera ſancti Stephani. 35
De Innocentibus. 36
De officio, Dum medium ſilentium. 37
De eodem officio, in alia Dominica repetendo. 38
De octaua Domini. 39
De Epiphania. 40
De Dominicis poſt Epiphaniam. 41
De duobus feſtis in vnum diem concurrentibus. 42
De martyribus Rom. Pontificibus. 43
De octauis ſanctorum. 44
De priori veſpera Dominicarum. 45
De aqua adſperſionis, Gloria in excelſis, Ite Miſſa eſt, Credo in vnum. 46
De ſeptuageſima. 47
De feſtis infra ſeptuageſimã vel quinquageſimam concurrentibus. 48
De capite Ieiunij. 49
A De quadrageſima. 50
De oratione ſuper populum. 51
De diebus Dominicæ paſſionis. 52
De ſabbato ſancto. 53
De Paſchali obſeruatione. 54
De feſtis infra Paſchale tempus. 55
De Paſcha annotino. 56
De Litanijs. 57
De hebdomada Pentecoſtes. 58
De octaua Pentecoſtes. 59
De officio S. Trinitatis. 60
De concordia & ordine officiorum. 61
B De Dominicali officio non facilè prætermittendo. 62

De Introitu Miſſæ. Cap. I.

PResbyter, cùm ſe parat ad Miſsã, iuxta Romanam conſuetudinem decantat hos pſalmos: Quàm dilecta, Benedixiſti, Inclina Domine, Credidi: Deindè, κύριε ἐλέησον, Pater noſter, cum precibus & oratione pro peccatis: videlicet vt intùs & exteriùs ſummo ſacerdori placere valeat: quem cum ſacratiſſima oblatione ſibi, omnibusque Chriſtianis placare deſiderat. Paratus autem intrat ad altare, & facit confeſſionem: quia ſcriptum eſt, Sapiens accuſator eſt ſui in principio: & antiquæ legis ſacerdotes primùm pro ſe, deindè pro populo offerre ſoliti erant. Interim cantatur Antiphona ad Introitum, quæ ab Introitu ſacerdotis ad altare hoc nomen meruit habere. Hanc ad Introitum dici, Celeſtinus Papa in ordine quadrageſimusquintus inſtituit, cùm vſque ad eius tempora ante ſacrificium Epiſtola tantùm Pauli & Euangelium legeretur. Litaniæ quæ ſequuntur, propter ipſa Græca verba, à Græcis aſſumptæ creduntur.

(Margin: Pſal. 83. 84. 85. 115. — C — Confeſſio ſacerdotis cur inſtituta. Prouer. 18. Heb. 7. Leu. 16. — ſic etiam Amalarius è geſtis pōtificum c. 5 lib. 3. — D)

De Gloria in excelſis, & Dominus vobiſcum. Cap. 2.

IN omni feſto quod plenum habet officium, excepto intra aduentum Domini, & ſeptuageſimam, & natali Innocentium, tam presbyter quàm Epiſcopus, Gloria in excelſis, dicitur. Quod etiam nunquàm poſt Meridiem legitur dicendum, niſi in Cœna Domini, vbi Chriſma conficitur, & in ſabbatis Paſchę & Pentecoſtes. Deindè verſus ad populum, dicit: Dominus vobiſcum. Reſpondetur: Et cum ſpiritu tuo. Notandum ex his verbis, Plures eſſe debere reſpondentes, & vnum ſalutantem. Sicut enim ineptè reſponderetur, Et cum ſpiritu veſtro, cùm vnus eſſet ſaluator: ſic incongruè ſalutatur per, Dominus vobiſcum, cùm vnus tantùm

(Margin: E — Vide hac de re plura ſupra apud Damianum in tractatu inſcripto, Dominus vobiſcum.)

tantùm aſſit vel nullus. Hoc vtiquè beatiſſimi patres Apoſtolici, Anacletus,qui à beato Petro quintus, & Soter in ordine decimustertius decretis ſuis firmauere, vt ſacerdos ſemper vel tertius eſſet, dum Miſſas celebraret. Zacharias autem vir Apoſtolicus, in ordine nonageſimustertius, conſtituit, nè ſacerdotes ad celebranda Miſſarum ſolennia cum baculo intrarent, nec velato capite altari adſtarent. Sancti quoquè patres in Aurelianenſi Concilio, capitulo tertio, conſtituerunt, vt ad ſalutationes ſacerdotis non ſolùm clerici, & Deo dicati, ſed & omnis plebs conſona voce reſpondeat.

Tertius ſaltem eſſe debet ſacerdos Miſſas celebrans.

Velato capite ſacerdos altari adſtare, prohibetur.

De prima oratione in Miſſa. Cap. 3.

SEquitur oratio, quam Collectam dicunt, eò quòd ſacerdos, qui legatione fungitur pro populo ad Dominum, omnium petitiones ea oratione colligat atque concludat. Illæ tamen orationes ſpecialiùs Collectæ vocari videntur, quæ apud Romanos ſuper collectam populi fiunt, dum colligitur, vt procedat de vna Eccleſia in aliam, ad ſtationem faciendã: vt in capite Ieiunij illa oratio, Concede quæſumus, apud ſanctam Anaſtaſiam ſuprà Collectam populi dicitur, qui ſtationem apud ſanctam Sabinam celebraturus eſt.

2. Cor. 5.

Collectæ quæ propriè nuncupentur.

De numero orationum in Miſſa. Cap. 4.

IVxta Romanum Ordinem non niſi vnam orationem ante lectionem dicere debemus, vt Amalarius in prologo libri ſui De officijs, ſe ab ipſis Romanis didiciſſe fatetur. Hoc vtiquè & inſtitutio officiorum exigere videtur, vt, ſicut ad vnam Miſſam, vnam tantùm lectionẽ & Euangelium legimus, item vnum introitũ, immò vnum officium cantamus, nihilominùs & vnam orationem dicamus. Sed hoc iam pauci obſeruant; immò plures intantùm orationes multiplicant, vt auditores ſuos ſibi ingratos efficiant, & populum Dei potiùs a uettãt, quàm ad ſacrificandum illiciant. Hoc autem ſapientioribus multùm diſplicet, qui etſi aliquandò antiquam traditionem, alijs morigerando, excedunt: In ipſa tamen ſua exceſſione modum tenere, & aliquam rationem attendere ſolent. Vndè & in Miſſa, etſi non ſemper vna tantùm oratione ſint contenti, ſeptenariũ tamen numerum in orationibus rarò excedũt: quem vtiquè numerum nec Dominica oratio excedit, quę cum ſolis ſeptem petitionibus omnia corpori & animæ neceſſaria comprehendit. Hoc autem ſummoperè ſolent obſeruare, vt in Miſſa aut vnam, aut tres, aut quinque, aut ſeptem orationes dicant. Vnam propter Romanam traditionem: Tres, quia Dominus ante paſſionem ſuam ter oraſſe legitur: Quinque, propter quinquepartitam eius paſſionem, in cuius commemoratione hæc eadẽ

Septenariũ numerum rarò orationes excedunt.

A celebramus officia: Septem, quia & Apoſtoli ſeptem petitiones Dominicæ orationis ad conſecrationem eorundem myſteriorum frequentaſſe leguntur. In natiuitate tamen Domini ad Miſſam in manè, Romani orationem de ſancta Anaſtaſia adijciunt: quia ſtationem in Eccleſia eiuſdem martyris ad eandem Miſſam agunt. Et nos quoquè illos in illa adiectione imitamur, licèt non eandem adiectionis occaſionem habere videamur. Rariſſimè quidem diligentiores officiorum obſeruatores, alios in orationibus numeros admittunt, niſi & quos B nos ſuprà competenti myſterio inſignitos notauimus.

De Authenticis orationibus. Cap. 5.

ALias quoquè orationes, niſi antiquas & Gregorianas, difficillimè admittunt, vtpotè quas in antiquioribus & emendatioribus Sacramentarijs maximè inueniunt. Nam octauum Africanæ prouinciæ Concilium (cui ſanctus Auguſtinus, immò ducenti & quatuordecim ſancti patres interfuerunt) capitulo duo- C decimo ità conſtituit: Nullæ preces, vel orationes, vel Miſſæ, vel præfationes, vel commendationes, vel manus impoſitiones dicantur, niſi in Concilio fuerint probatæ. Item tertium Carthaginenſe Concilium (cui item ſanctus Auguſtinus interfuit) capitulo vigeſimotertio: Nullus ad altare Patrem pro Filio, vel Filium pro patre nominet, ſed ſemper oratio nem ad Patrem dirigat, nec qualibet oratione vtatur niſi probata. Oratio quidem ad Patrẽ dirigenda eſt, iuxta Domini præceptum, qui diſcipulos ſuos ità inſtruit, cùm eum interro- D garent, qualiter orare deberent: Cùm ſtabitis, inquit, ad orandum, dicite: Pater noſter, qui es in cęlis, &c.

Ve adprobatæ ſint orationes.

Concil. Mileuitanum Can. 12.

3. Carthag. cõc. Cã. 23.

Ad Patrem ſemper dirigenda oratio.

Mat. 11. Matt. 6.

De concluſione orationum. Cap. 6.

COncludimus autem orationes, per Dominum noſtrum, videlicet Patrem orando per Filium, iuxta eiuſdem Filij præceptũ, qui in Euangelio ità præcepit: Vſque modò non petiſtis quicquam Patrem in nomine meo: petite, & accipietis. qui & effectum noſtris pe- E titionibus, ſi per ipſum rogauerimus, promittit, dicens: Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Vndè & orationes plurimas, vel penè omnes, ſatis congruè ità concludimus: Per Dominum noſtrum. Pauciſſimæ * enim inueniuntur, quę pro competentia ſenſus, alia concluſione finiantur. Vt illa, Pręſta, quæſumus, omnipotens Deus, vt natus ſaluator. Qui tecum viuit & regnat. Item & illa: Deus, cuius filius in alta cęlorum. Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui tecum viuit. &c. In qualibet autem concluſione commemorationem ſanctæ Trinitatis obſeruare ſolemus, iuxta quod in emendatioribus Sacramentarijs expreſſum

Ioan. 16.

Ioan. 16.

** autem*

In qualibet cõcluſione obſeruãda ſanctæ Trinitatis cõmemoratio.

expreſſum inuenimus. [Adeò enim ſancti patres inuocationem ſanctæ Trinitatis in orationibus ſiue benedictionibus obſeruabant, vt nec in ipſis ſacramentis aliquid ratum cenſerent, quorum confectioni inuocatio S. Trinitatis defuiſſet, vt in ſacris Paulianiſtarum, quorum & baptiſmũ ſiue ordinationes in conuerſis iteranda cenſuerunt.] Sciendum autem, in illa vſitata concluſione, Per Dominum noſtrum, quòd Romanus ordo & antiquiſſima exemplaria nomen Dei interponũt, vbi dicitur: Qui tecum viuit & regnat Deus. quod tamen moderni poſt nomen Spiritus ſancti ſubiungere ſolẽt. Et hæc vtiquè conſuetudo etiam apud Romanos vſquequaquè adeò inualuit, vt antiquæ traditionis executio iam non ſine ſcandalo locum habere poſſit: quod iuxta Apoſtolum & Euangelium in tam leuibus cauſis ſummo ſtudio deuitare debemus.

Conc. Nic. Can. 19. & 6 ſynodus Can 97.

Non omittendum nomen, Deus.

Rom. 14. Matt. 18.

Iterùm de concluſione ſeu confirmatione orationum. Cap. 7.

Concluſio in exorciſmis.

SEcundùm Romanam auctoritatem, nullã orationem, Per eum qui venturus eſt, concludimus, niſi ſit exorciſmus, in quo diabolus per diuinum iudicium, vt à creatura Dei diſcedat, exorcizatur, ſiue adiuratur. Nam in aliis orationibus, quas, Per Dominum noſtrum, concludimus, patrem, vt nobis per amorem filij ſui ſubueniat, imploramus. In exorciſmo autem diabolũ per Dei iudicium, vt aufugiat, increpamus. Omnes autem adſtantes, iuxta antiquam ſanctorum patrum traditionem, in ſignum confirmationis: Amen, ſubiungere debent, vt communem orationem, quam ſacerdos pro omnibus Domino libauit, cõfirment. Vndè & in ipſa ſecreta, Per omnia ſecula ſeculorum, altiùs dicit, vt præmiſſa oratio, per Amen à populo poſſit confirmari.

Amen, orationum cõfirmatio.

De Epiſtola, ad Miſſam legenda. Cap. 8.

SOlis ſubdiaconibus inter inferiores gradus Romana auctoritas concedit; vt ſacris veſtibus induti, Epiſtolam legant ad Miſſam. Quod tamen non ex eorum conſecratione, ſed potiùs ex Eccleſiaſtica conceſſione meruerunt obtinere. Vndè & rationabilius eſſe videtur, vt ipſe ſacerdos ſibi Epiſtolã legat, quàm vt aliquem nondùm ordinatum, ſibi adſciſcat ad legendum. Nam beatus Hormiſda à ſancto Petro quinquageſimus * tertius Papa, capitulo tertio, illum deponit, quicunque non ordinatus, officium ordinati vſurpauerit, quod vtiquè non ex conſecratione, nec ex Eccleſiaſtica conſuetudine vnquàm promeruit. Canones etiam, alios niſi ad hoc ordinatos in Eccleſia legere, vel in * publico pſallere, vel Alleluia dicere, vel alicubì exorcizare, in diuerſis Cõcilijs prohibuere. Nihil autem obſtat, quin

* quartus

* pulpito

A ſacerdos in Miſſa inferiorum ordinum officia, ſi neceſſe fuerit, expleat: quem & omnea inferiores obtinere conſtat, qui & in Miſſa ſacris veſtibus eſt indutus, ſine quibus ad altare iuxta Romanum ordinẽ miniſtrare non debemus. Vndè & congruentiùs ipſe ſibi officium ſubdiaconi repræſentat, quàm quemlibet inordinatum, nec ſacris veſtibus indutum, hoc explere permittat.

De Euangelio, in qua parte ſit legendum. Cap. 9.

B DIaconi quoquè officium in Miſſa nihilominùs & ipſe conuenientiùs explebit, quàm alius qui ſacris veſtibus non fuerit indutus. Nam etiam Diaconus tempore oblationis & lectionis, Alba indutus eſſe debet, iuxta quadrageſimumprimum Carthaginenſis Concilij quarti capitulum, cui ſanctus Auguſtinus, immò ducenti ſeptem & decem ſancti patres interfuerunt. Iuxta decretum Anaſtaſij Papæ, non ſedetur * donèc Euangelium legitur; quæ reuerentia, vt aiunt, & Apoſtolicæ lectioni C apud Græcos exhibetur. Diaconus cùm legit Euangelium, iuxta Romanum Ordinem in ambone vertitur ad Meridiem, vbi & maſculi conueniunt: non ad Aquilonem, vbi fœminæ cõſiſtunt. Ad principalem enim ſexum meritò vertitur, cui, vt Apoſtolus inſtituit, infirmior ſexus domi inſtituendus committitur. Quòd autem presbyteri ad legendum Euangelium, non ſe ad Meridiem vertunt; hoc ideò inoleuiſſe credimus, quia nec ordo illis iniunxit, vt in ambonem ad legendum, ſicut Diacones, aſcenderent, vbi neceſſariò ad maſculos potiùs, D quàm ad fœminas, ſe vertere deberent. Nam iuxta Eccleſiaſticam conſuetudinem ad altare legunt, vbi nulla diuerſitas auditorum approximat, quæ legentes magis in hanc partem, quàm in aliam, conuerti exigat. Nuſquàm ibi fœminæ, ſed ſoli religioſi ad dexteram & ad ſiniſtram permittuntur ſtare. Ad ſiniſtrum verò cornu altaris habent librum, cùm legunt Euangeliũ, vel cùm ſacrificant: vt in dextera parte ſint expeditiores ad ſuſcipiendas oblationes, ſiue ad conficienda altaris ſacramenta. E Vndè ad Aquilonem magis, quàm ad Meridiem verſi videntur, cùm annunciant Euangelium. Hinc * itaque illa vſurpatio emerſiſſe videtur, vt etiam diacones in ambone, contra Romanum ordinem, ſe vertant ad Aquilonẽ; potiuſque ſe ad partem fœminarum, quàm maſculorum, vertere non vereantur. Quæ vſurpatio iam adeò inoleuit, vt apud pleroſque quaſi pro ordine teneatur. Sed quia certiſſimè contra ordinem eſt & inhoneſta, à diligentioribus ordinis ſeruatoribus meritò refutatur. Ordo quoquè præcipit, vt, qui lecturus eſt Euangelium, crucem ſibi faciat in fronte, videlicet, iuxta Auguſtinum, in ſede ipſius verecundiæ, vt eliminata omni verecundia, cum Apoſtolo

* dum Græ i ad epiſtolæ lectionem nõ ſedent.

Ambonem vocat quod pulpitũ priùs dixit.

Fœminæ ad altare ſtare non permittuntur.

* vtiquè

In fronte cur ſit crucis ſignum, & cur in pectore.

Rom. 1.

Apoſtolo non erubeſcat de Euangelio CHRISTI, qui ſe in fine de illo erubiturũ prædixit, quicunque eum hic, vel verba eius coram hominibus erubuerit. Faciat etiam ſibi in pectore crucem, nè aliqua ſuggeſtio diaboli eum impediat, quin puro corde Euangelium Dei annunciare valeat. Presbyter cum legit Euangelium, Romano more planetam in dexterũ leuat humerum, vt expeditum ſe terrenis affectibus eſſe demonſtret ad euangelizandum. Eadem quoquè ratione & Diaconi, cùm legunt, planetam tantùm in ſiniſtro humero ponere videntur. Item Romanus Ordo præcipit, vt incenſum ſemper præcedat Euangelium, cùm ad altare ſiue in ambonem portatur: non autem cõcedit, vt oblatio in altari thurificetur. quod & Amalarius in prologo libri ſui de officijs, Romanos deuitare fatetur: quamuìs modo à pluribus, immò penè ab omnibus, vſurpetur.

De oblatione in altari componenda.
Cap. 10.

FInito Euangelio, ſtatìm eſt offerendum, dum & offerenda canitur, quæ nomen de oblatione mutuauit. Nam ordine præpoſterò deincèps offertur, poſtquam in altari propoſita oblatione ſacerdos populum hortatur ad orandum. Sanctus Alexander Papa, quintus à beato Petro, conſtituit, vt panis tantùm & vinum aqua mixtum in ſacrificio Domini offeratur, quia de latere Domini ſanguis & aqua ſimul* profluxerunt. vndè ſanctus Cyprianus: In calice, inquit, Dominico aqua vino deeſſe non debet, nè populus, q per aquam iuxta Apocalypſin ſignificatur, à Chriſto ſeparatus eſſe videatur. ità autem iuxta Romanum ordinem in altari componenda ſunt, vt oblata in corporali poſita, calix ad dextrum latus oblatæ ponatur, quaſi ſanguinem Domini ſuſcepturus, quẽ de latere Dominico profluxiſſe credimus. Nã oblatam ſiue panem in verum Chriſti corpus, ſicut & vinũ in ſanguinem Dominicũ conuerti non dubitamus. Solent autem presbyteri, dum ſine miniſtris offerunt, depoſita oblata in altari pateuam abſcõdere ſub corporali, & fortaſsè ideò quia iuxta ordinem Acolytus debet eam tenere inuolutam inter ſacrificandũ. Cooperitur quoq; calix, non tam cauſa myſterij quàm cautelæ, vſquedùm finito Canone dicitur: Oremus. Præceptis ſalutaribus moniti. Diſcooperitur tamen, dũ leuatur, vbì dicitur, Accipiens & hunc præclarum calicem: & ibì, Per ipſum & cũ ipſo. & hoc fortaſsè ideò, quia cautius leuatur ſine operimento, quàm coopertus.

*profluxit Cyprianus epiſtola ad Cæcilium de ſacramẽto calicis.

Oblatã vocat hoſtiã.

Oblatio ſine miniſtris.

Quid ſuper oblatione ſit dicendum.
Cap. 11.

COmpoſita autem oblatione in altari, dicit ſacerdos hanc orationem iuxta Gallicanũ ordinem: Veni ſanctificator omnipotens, æterne Deus, benedic hoc ſacrificium tuo nomini præparatum. Per Chriſtum Dominum noſtrũ. Deindè ante altare inclinatus, dicat hanc orationem, non ex aliquo ordine, ſed ex eccleſiaſtica conſuetudine: Suſcipe ſancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus in memoriam paſſionis, reſurrectionis, aſcenſionis. Quę vtiquè oratio à diligentioribus ordinis & comprobatæ conſuetudinis obſeruatoribus tam pro defunctis, quàm pro viuis ſolà frequentatur: qui etſi multotiès plurimorum conſuetudini cedant, ſuperflua tamen ſummoperè deuitant. Romanus tamen Ordo nullam orationem inſtituit poſt offerendam ante ſecretam. Erectus autem presbyter, populum hortatur ad orandum, & ipſe poſt finitam ſecretam, præfationem orditur in Canonem: in qua ſupernorum ciuium ordines meritò connumerantur, quia eiſdem myſterijs quæ ibì cõficiuntur, iuxta atteſtationem ſanctorum patrum, intereſſe creduntur. Vndè & angelicus hymnus, id eſt, Sanctus ſanctus ſanctus, ſubſequitur, quem beatus Sixtus Papa in ordine octauus conſtituit, vt ante ſacrificiũ diceretur. Hunc autem hymnũ & ipſe ſacerdos cum alijs neceſſariò debet dicere, nè ſeipſum ſua prece videatur priuaſſe, qui & ſuas voces & aliorũ angelicis laudibus admitti deprecatus eſt in præfatione. Iuxta Romanũ ordinẽ nũquàm* Miſſã abſq; lumine celebramus: nõ vtiq; ad depellendas tenebras, cùm ſit clara dies: ſed potiùs typũ illius luminis, cuius ſacraméta ibì cõficimus, ſine quo & in meridie palpabimus vt in nocte.

Præfatio Canonis.

Myſterijs Miſſæ angeli intereſſe creduntur.

Hymnus Angelicus Sanctus, ſãctus &c.

*Miſſas

Quid auctum ſit in Canone. Cap. 12.

ORationem, quam Canonem, ſiue Actionem, propter regularem ſacramentorum confectionem, Romano more appellamus, quis compoſuerit, apertè non legimus: niſi quòd S. Gregorius quendam Scholaſticum illam compoſuiſſe teſtatur. Multa tamen eidẽ Canoni à ſanctis patribus inſerta legimus: ſicut à ſancto Alexandrino Papa in ordine quinto, ipſius Dominicæ paſſionis commemoratio interſeri iubetur. Itẽ ſanctus Gregorius Papa primus, Dieſq; noſtros in tua pace diſponas: vſq; Per Chriſtum Dñm noſtrum: Et magnus Leo, Sanctum ſacrificiũ, immaculatam hoſtiam, in Canone addiderunt.* Item quoquè Gregorius Dominicam orationem ſe Canoni adiecisse in regiſtro ſuo aſſerit, vbì quibuſdam indè murmurantibus, humili reſponſione ſatisfecit: inconueniens eſſe aſſerens, vt oratio quam Scholaſticus compoſuit, ſuper oblationem diceretur, & illa prętermitteretur, quam ipſi Apoſtoli ea inſtitutione Dominica in confectione eorundem ſacramentorũ vſitaſſe* crederentur. In ſummis quoquè feſtiuitatibus quędam Canoni in illo loco, vbì dicitur, Cõmunicantes, vel, Hanc igitur oblationem, interponimus, quę tamen ex antiquioribus & emẽdatioribus

D. Greg. Regiſtri lib 7. epiſt. 63. ad Ioannẽ Syracuſanum.

*Idem

*credãtur.

ſacramentarijs interponēda eſſe didicimus, videlicet in Natiuitate Domini, In Epiphania, in Cœna, in Paſcha, in Aſcenſione, in Pentecoſte. [Huiuſmodi interpoſitiones efficiunt, vt illud, Communicantes, apertiùs per ſe, quaſi in Catholica commuoione maoentes, intelligamus, quàm ad ſubſequentium ſanctorum cōmunionem ipſum referamus.] Nimis autem temerarium videtur, vt nos aliqua Canoni ad noſtrum libitum adijciamus, niſi quæ à ſanctis patribus adiecta, vel adijcienda eſſe cognouimus; præcipuè cùm inter ipſos ſanctos
B patres nulli aliquid adiecisse legantur, niſi qui & Apoſtolica auctoritate prædıtı, hoc facere potuerunt. Optimum ergò videtur, vt in hac cauſa terminos noſtrorum patrum non excedamus, nec nos Apoſtolicæ auctoritatis reos efficiamus, ſi, quod ſoli Apoſtolicæ auctoritati * competit, Canonem noſtris interpoſitionibus augmentare præſumamus.

** conuenit*

Quid ſuperfluum ſit in Canone. Cap. 13.

C INterponere enim ſolent quidam ibì ſuas orationes, vbì dicitur: Memento Domine famulorum famularumque, & ante commemorationem defunctorum. Item poſt nomen Domini Papæ ſiuè proprij epiſcopi, adiiciunt: Et omnibus orthodoxis atque Catholicæ & Apoſtolicæ fidei cultoribus, ſed ſuperfluò. Nam ordo ſtatìm in ſequenti verſu, vbì dicitur: Memēto Domine famulorum famularumque, nobis concedit, vt omnium viuorum commemoremus, quoſcunque voluerimus. Item poſt pauca addunt: Pro quibus tibi offerimus, cùm in
D antiquioribus & veracioribus ſacramentarijs, non niſi ſub tertia perſona offerentes * ibì reperiantur. Item ibì: Vndè & memores Domine nos tui ſerui, Natiuitatem Domini commemorant, cùm iuxta Apoſtolum in eiuſmodi ſacrificio, non Natiuitatem Domini, ſed mortem eius annunciare debeamus. Vndè & ſanctus Ambroſius, in libris Sacramenrorum: Quotieſcunquè, inquit, offertur ſacrificium, mors Domini, reſurrectio Dñi, aſcenſio Domini ſignificatur. Quod & ſanctus Auguſtinus ſua atteſtatione confirmat. Quapropter & nos
E ibì tantùm * paſſionis, reſurrectionis & aſcenſionis commemoramus. Hæc ergò omnia quæ nos adiectiua notauimus, ille proculdubiò ſuperflua & eradenda iudicabit, quicunque antiquiores & emendatiores ſacramentarios diligenter inſpexerit. Sciendum eſt autem, quòd Romana auctoritas nomina viuorum fideliū internumerare permittit, vbì dicitur: Memento Domine famulorum famularumque: ſimiliter & defunctorum, vbi iterùm dicitur: Memēto etiam & eorum nomina. Aliorum verò ſanctorum nomina annumerare nō debemus, niſi quos in Canone inuenimus antiquitùs deſcriptos, excepto poſt, Pater noſter, in illa ora-

** ſcripti*

Mors Chriſti, nō Natiuitas, i hoc ſacrificio commemoratur.

** paſſionē, reſurrectionē & aſcenſionem.*

A tione, vbì iuxta ordinem * quantumlibet ſanctorum nomina internumerare poſſumus. Et hoc etiam notandum, quòd perſonæ prælatorum & ſubiectorum in Canone diſtinguuntur. Vbì enim Dñi Apoſtolici ſiue Epiſcopi noſtri nomen aſſumimus, de prælatis agere videmur. De ſubiectis verò ſtatìm in ſequenti verſu, vbì dicimus: Memēto Dñe famulorum famularūque tuarum. Item illud, Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ, de prælatis ſonat. Nā quod ſequitur, Sed & cunctę familiæ tuæ, ſubiectos videtur intimare. Item, Vndè & me-
B mores Domine nos ſerui tui, de prælatis: & illud, Sed & plebs tua ſancta, de ſubiectis agere non dubitatur:

** …ber*

*De ſignis * ſuper oblationem. Cap. 14.*

** quæ ſuper oblatam fiunt.*

DE ſignis autem quæ ſuper oblationem à diuerſis diuersè fiunt, nos ab Apoſtolica ſede potiſſimùm formam ſumere decreuimus, vndè totius Chriſtianæ religionis ordinem & originem ſuſcepimus. Nam & illi ſedi noſtro
C tempore talem Deus gubernatorem, reuerendæ inquam memoriæ Gregorium Papam impoſuit, qui ſub decem ſuis anteceſſoribus, à puero Romæ nutritus & eruditus, omnes Apoſtolicas traditiones diligentiſſimè inueſtigauit, & inueſtigatas ſtudioſiſſimè in actum referre curauit. Hunc ergò doctorem religione & auctoritate præcipuum, immò Apoſtolicā traditionem per ipſum in conſecrandis myſterijs potiſſimùm imitari decreuimus. Sicut nos ipſi per ipſum & per Epiſcopos qui eum imitati ſunt, accepimus, imparem numerum ſemper
D in diſpenſatione ſignorum ſuper oblationem obſeruamus, videlicet vnam crucem, vel tres, vel quinque faciendo, & hoc vtiquè non ſine certi cauſa myſterij. Nam in vna & tribus, vnum & trinum Deum intimamus. In quinque autem, quinquepartitam Domini paſſionem ſignificamus. Meritò autem impar numerus in eccleſiaſticis officijs frequentatur, quia nūquàm in duo æqualia vnitate impediente diuiditur, ſicut vnitas ſanctæ Eccleſiæ nullatenùs, eam in duo ſecari patitur. Inprimìs vbì dicitur, Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſa-
E crificia, tres tantùm cruces ſuper panem & vinum communiter facimus, nec vnquàm panem à calice ſeparamus in conſignatione, niſi vbì ſeparatìm nominantur in Canone. Ità autem illa communiter ſignamus, vt erecta pars crucis, tantùm ſuper panem: tranſuerſa, autem, ſuper calicem protendatur. Nam erecta pars crucis, corpus Dominicum ſuſtinuit: tranſuerſa autem, ipſius brachia diſtendit. Vndè & calix congruè ſub * brachio eius collocatur, quaſi de latere Dominico ſanguinem Domini ſuſcepturus. Cum dicimus, Hanc igitur oblationem, vſque ad altare inclinamur: ad exemplar CHRISTI, qui ſe humiliauit pro nobis

vſque

Greg. Papa vij.

Signorum impar numerus ſemper obſeruandus.

** brachia*

Inclinatio vſque ad altare.

vſque ad mortem crucis. Erecti autem cùm dicimus, Benedictam, aſcriptam, ratam, tres cruces ſuper vtrunq; ſimul facimus. Non enim hic ſola oblata ſignanda eſt, vt quidam faciũt, ſed vtrunq; ſignatur in oblatione. Nam ſequitur: vt nobis fiat corpus & ſanguis, ſubauditur, hæc oblatio. Et hoc cùm dicitur, quarta crux ſuper panem, & quinta ſuper calicem ſeparatìm imponitur. Congruè autem priùs tres tantùm cruces ſuper vtrunq;* fecimus, licèt quinque voces ad ſigna facienda æquipollentes haberemus, id eſt, Benedictam, aſcriptam, ratã, rationabilem, acceptabilem, videlicet vt quinarium numerum non excederemus, & quintam crucem ſuper calicem quaſi quinti vulneris indicem, vndè ſanguis profluxit, competenter faceremus.

*facimus

De acceptione oblationis in manus. Cap. 15.

DEindè panis in manus accipitur, & antequàm reponatur in altare, benedicitur. Item & calix eleuatus, ante depoſitionem benedicitur. Nam & ipſe Dominus in Euangelio vtrunque legitur benedixiſſe antequàm dimitteret è manibus. Accepta enim in manibus benedixit, poſteà diſcipulis dedit. Item, vbi dicitur: Hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, tres cruces ſuper vtrunq; ſimul facimus: quia & vtrunque ſimul in eiſdẽ verbis intelligimus. Quartam autem crucem ſuper panem, & quintam ſuper calicem ſeparatìm inſigimus, iterùm ſanguinem Dominicũ de latere Dominico profluentem, deſignantes.

Matt. 26.

Quinque cruces poſt conſecrationem.

De commemoratione Dominicæ Paſſionis. Cap. 16.

NOtandum autem, per totum Canonem Dominicæ Paſſionis commemorationem potiſſimùm actitari; iuxta Domini præceptũ in Euangelio: Hæc, inquit, quotieſcunquè feceritis, in mei memoriam facietis, Et illud Apoſtoli: Quotieſcunq; hoc ſumpſeritis, mortem Domini anounciabitis. Vndè & ipſe ſacerdos per totum Canonem in expanſione manuum, non tam mentis deuotionem, quàm CHRISTI extenſionem in crucẽ deſignat, iuxta illud: Expandi manus meas tota die. Nõ ergò digiti ſunt contrahendi ſemper, vt quidã præ nimia cautela faciunt. Malè enim cauti ſumus, ſi CHRISTVM imitari ſummopere non ſtudemus. Congruum ergò eſt, vt manus expandamus infra Canonem, hoc tamen obſeruato, nè quid digitis tangamus præter Domini corpus. Notandum quoquè in ipſo Canone quinquiès, per CHRISTVM Dominũ noſtrum, haberi: & in ipſa quinaria concluſione non incongruè quinariam Domini vulnerationem intimari. Presbyter autem manus tarò remittere ſolet, niſi cùm neceſſariò propoſitã

Matt. 26. Luc. 22. 2. Cor. 11.

Expanſio manuũ qd ſignificet.

Eſa. 65.

A oblationem benedicere debet. Presbyter & humiliationem Domini vſque ad crucem, vt prædiximus, nobis indicat: cùm ſe vſque ad altare inclinat, dicendo: Hanc ergò oblationem. Statim enim in ſequentibus narrationẽ de Dominica Paſſione orditur, cuius typus vſque ad, Supplices te rogamus, obſeruatur. Ibi videlicet ſacerdos ſe iuxta altare inclinans, Chriſtum in Cruce inclinato capite ſpiritum tradidiſſe ſignificat.

B

De commemoratione mortuorum, & reliquis obſeruantijs, vſque in finem Canonis. Cap. 17.

POſt mortem Chriſti in cruce, commemoratio mortuorum ſubſequitur, quia nec aliorum* mortuorum commemoratio agenda eſt, niſi qui in CHRISTI morte redempti ſunt, & in Chriſto hanc vitam finierunt. Cùm autem ſacerdos vocem exaltat, dicens: Nobis quoquè peccatoribus, Centurionem illum deſignat, qui viſa morte Chriſti vocem exaltauit, dicendo, Verè filius Dei erat iſte. Tres verò cruces ſuper corpus & ſanguinem communiter facit, cùm dicit: Sanctificas, viuificas, benedicis: in honorẽ ſanctę Trinitatis. Poſteà cum corpore Dominico quatuor cruces ſuper calicem facimus, dicendo: Per ipſum & cum ipſo & in ipſo, & quintam in latere calicis, videlicet iterùm vulnus Dominici lateris ſignificando. Vndè & calicem ex eodem latere cum oblata tangimus iuxta Romanũ Ordinem. Multi tamen tres tantùm cruces ſuper calicem, & duas in latere eius faciunt: ſed videtur incongruum, cùm CHRISTVS nullum vulnus in latere habuerit* niſi vnum. Sed reuerendæ memoriæ Gregorius Papa fecit, vt prædiximus, quod beatus Anſelmus Lucenſis Epiſcopus ità ab eo ſe didiciſſe teſtatus eſt, & hoc ità ſemper obſeruauit, nobiſque itidèm obſeruandum firmiſſimè inculcauit. Cùm dicimus, Per omnia ſecula ſeculorũ, Corpus cum Calice leuamus; & ſtatìm in altari depoſita cooperimus: Quia & Ioſeph corpus Dominicũ de cruce leuauit, & in ſepulcro depoſitum, lapide cooperuit. Huſquè calix pro cautela coopertus videbatur, deincèps autem magìs pro myſterio cooperitur, quia ſicut CHRISTVS tres dies in ſepulcro fuit coopertus: ità & nos corpus Domini & calicem cooperimus, vſquedùm tres articulos orationis compleamus, quippe præfationẽ Dominicæ orationis, & ipſam Dominicam orationem, & illam quæ ſequitur, quę embolis Dominicę orationis nuncupatur. Iuxta Romanum Ordinem cùm dicitur, Et ab omni perturbatione ſecuri, accipit archidiaconus à ſubdiacono patenam nudam, quam acolytus tenuit inuolutam, & oſculatam dat vni ex diaconibus tenendam, ad confractionem in ea faciendam. Vndè ſacerdos ſine miniſtro ſacrificans,

*defunctorum.

Exaltatio vocis. Matt. 27.

C

Quinque cruces cum corpore Dominico.

D

*pręter

Anſelmus Lucenſis.

Cur calix operitur.

E

Patenę vſus.

ad eundem locum eam de ſub corporali abſcõditam reſumit, & oſculatam in altari deponit, vt hoſtiam in ea confringat. Cùm autem dicit, Per Dominum noſtrum, rumpit hoſtiã ex dextro latere iuxta Ordinem, ad deſignandam Dominici lateris percuſsionem. Deinde maiorem partem in duo confringit, vt tres portiones de corpore Dominico efficere poſsit. Nam vnam in calicem, faciendo crucem, mittere debet, cùm dicit: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, ad deſignandum corporis & animæ coniunctionem in reſurrectione CHRISTI. Alteram verò ipſe presbyter neceſſariò ſumit, ante calicis participationem, iuxta Dominicam inſtitutionem. Tertiam autem communicaturis ſiue infirmis neceſſariò dimittit, nec hoc vtiquè ſine certi cauſa myſterij. Tripliciter enim corpus Domini intelligitur: vnum quòd reſurrexit à mortuis, quod ſignificat particula in ſanguinem miſſa: Aliud, quod adhuc viuit in terra, ſignificatum per particulam à ſacerdote conſumptam: Tertium, quod iam requieſcit in CHRISTO, quod & à tertia particula in altari ſeruata aptè figuratur, quam viaticum morientium appellare ſolemus.

Hoſtiæ diuiſio i tres partes.

De panis fractione & communicatione. Cap. 18.

POſt immiſsionem autem panis in calicem, iuxta Romanum Ordinem, dicit ſacerdos ſub ſilentio: Fiat cõmixtio & conſecratio corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Beatus Innocentius Papa in ordine quadrageſimusquintus conſtituit, pacem dari poſt confectionem ſacramentorum. Cùm pacem damus, dicere ſolemus: Pax tecũ. ℟. Et cum ſpiritu tuo. Congruè autem pax datur ante communionem, quia iudicium ſibi manducat & bibit, quicunque non priùs fratri ſuo repacificatus, communicare præſumpſerit. Sergius Papa in ordine octogeſimus ſextus conſtituit, vt in tempore confractionis Dominici corporis, Agnus Dei, à clero & populo decantetur. Videlicet vt ille nobis propitietur, cuius corpus ibi confringi videmus & credimus. Facta autem confractione, debent omnes communicare, interim cùm & Antiphona cantatur, quæ de communione nomen mutuauit, cui & pſalmus ſubiungendus eſt cum Gloria patri, ſi neceſſè fuerit. Sciendum autem, eandem Antiphonam ſemper eundem pſalmum cum introitu habere, ſi non habet proprium ex quo ſumpta videatur. Orationem quam inclinati dicimus, antequàm communicemus, non ex ordine, ſed ex religioſorũ traditione habemus, ſcilicet [hanc:] Domine Ieſu CHRISTE, qui ex voluntate Patris. Item & illud. Corpus & ſanguis Domini noſtri IESV CHRISTI, quod dicimus, cum alijs Euchariſtiam diſtribuimus, Sunt & aliæ multæ orationes, quas quidam ad pacem & cõmunionem priuatùm

Sergius Papa Agnus Dei cantari inſtituit.

A frequentant: ſed diligentiores antiquiorum traditionum obſeruatores, nos in huiuſmodi priuatis orationibus breuitati ſtudere docuerunt, potiusq; publicis precibus in officio Miſſæ occupari voluerunt. Nam beatus Innocentius Papa, ſcribens ſancto Auguſtino & Aurelio Epiſcopis, aſſerit quòd nos plus communibus & publicis, quàm ſingularibus & priuatis orationibus, proficere poterimus.

De vitanda intinctione. Cap. 19.

B NOn eſt autem authenticum, quòd quidam corpus Domini intingunt, & intinctum pro complemento communionis populo diſtribuunt. Nam Ordo Romanus contradicit, quia & in Paraſceue vinum non conſecratum, cum Dominica oratione & Dominici corporis immiſſione iubet cõſecrare, vt populus plenè poſſit cõmunicare. Quod vtiquè ſuperfluò præciperet, ſi intinctum Dominicum à priori die corpus ſeruaretur, & ità intinctum populo ad cõmunicandũ ſufficere videretur. Iulius quoquè Papa, in ordine trigeſimus ſextus, Epis Aegypti ſcribens, huiuſmodi intinctionem penitùs prohibet, & ſeorsùm panẽ, & ſeorſum calicẽ, iuxta Dominicam inſtitutionem, ſumenda docet. Vndè & beatus Gelaſius Papa in ordine 51. ſcribens quibuſdam epiſcopis, excommunicari illos præcepit, quicunque ſumpto corpore Dominico, à calicis participatione ſe abſtinerent. Nam & ipſe in eodem decreto aſſerit: Huiuſmodi ſacramentorum diuiſio ſine grandi ſacrilegio prouenire nõ poterit. Poſtquàm omnes communicauerint, dicit ſacerdos hanc orationem ſub ſilentio [iuxta Romanum Ordinem:] Quod ore ſumpſimus. Qua finita, ſequitur oratio ſiue orationes poſt communionem dicendæ, quę eodẽ numero & ordine orationibus ante lectionem, ſiue pro ſecreta ante præfationem dictis, debent reſpondere. Quæ vtiquè orationes, non pro his qui communicaturi ſunt, ſed qui iam communicauerunt, iuxta proprietatem ſui nominis agunt. Ergò & ante ipſas communicare non negligant, quicunque earundem orationum benedictione foueri deſiderant. His ità finitis, ſubſequitur, Benedicamus Domino: vel, Ite Miſſa eſt: ſi tamen aliquod feſtum fuerit, quod, Gloria in excelſis, habere debuerit. Reſpondent omnes, DEO gratias, iuxta Apoſtolum, pro collatis beneficijs gratias agentes.

Intinctio prohibita a Iulio Pontifice.

Orationes poſt communione.

Repetitio à ſuperioribus Miſſæ. Cap. 20.

VT autem à ſuperioribus aliquantulum repetamus, poſtquàm ſacerdos reſurrectionem Domini per coniunctionem corporis & ſanguinis Domini denotauerit, ſubſequenter etiam pacẽ populo offerre debet, ſicut & Chriſtus poſt reſurrectionem diſcipulis ſuis pacem obtulit, dicens: Pax vobis. Fractio oblationis

illam

illam nobis fractionem Panis inſinuat, quam Dominus poſt reſurrectionem ſuam coram diſcipulis fecit. Communicatio populi, typum illius conuiuij gerit, quod nõ ſemel Dominus poſt reſurrectionem ſuã cum diſcipulis iniiſſe legitur. Hos etiam * poſt vltimum conuiuium ab eis diſceſſurus in cœlum, benedixit, ſicut & ſacerdos populum cum oratione poſt communionem benedicit, videlicet iam citò diſceſſurus ab eo: cui tamen priùs, vt ipſe diſcedat, per, Ire Miſſa eſt, denunciat, in figuram Angelorum, qui diſcipulis, diſcedente Domino ab eis, dixerunt: Viri Galilæi, quid ſtatis adſpicientes in cœlum? & reliqua. Quo audito, diſcipuli adorantes Dominum, reuerſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno: ſicut & populus, relata DEO gratiarum actione, ad propria cum gaudio reuertitur.

Luc. 24.

*vltimo cõuiuio

Ite, Miſſa eſt

Act. 1.

De benedictione poſt Miſſam. Cap. 21.

PRiùs tamen ab epiſcopo benedicitur, ſi adeſt: ſin autem, à presbytero qui Miſſas celebrauit: Quamuis beatus Damaſus Papa hoc presbyteris non licere dicat, vbi de vana chorepiſcoporũ ſuperſtitione tractat, ſi tamen nos mendoſitas exemplaris non fefellit. Sed magnus Leo Papa, & beatus Gelaſius Papa, eius ſucceſſores, in eccleſiaſticis officijs apprimè eruditi, in decretis ſuis, vbi diligẽtiſsimè, quid presbyteris liceat, quidve non liceat, deſcribunt: nullatenus illis benedictionem, niſi epiſcopo præſente, interdicunt. Beatus quoq; Hieronymus, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis presbyter, qui ſub beato Damaſo, & poſt ipſũ vſque ad * ſextum ſucceſſorem eius, eccleſiaſticis inſtitutis ſtudioſiſsimè inuigilauit: Ipſe, inquam, Ruſticio Narbonẽſi epiſcopo de eccleſiaſticis ordinibus ſcribens, presbyteros à benedictione ſuper populum non prohibendos eſſe aſſerit: Si, inquit, presbyter Chriſtũ conſecrat, cũ in altario Dei ſacramenta benedicit: benedicere populum non debet, qui Chriſtum meruit conſecrare? Et poſt pauca: Hoc in Eccleſijs * tuis presbyteri faciant, quod Romæ, ſiue quod in Oriente, quod in Africa, quod in Hiſpania, quod in Britãnia, quod in Gallia, quod in omnibus locis vbi humilitas perſeuerat. Ex his ergò conijcere poſſumus, beatum Damaſũ Papam huiuſmodi benedictionem presbyteris illicitam, aut penitùs non dixiſſe; aut ſi dixit, Eccleſiaſticam tamen conſuetudinem in hoc præualuiſſe, præcipuè cùm ipſius verba ità poſſint intelligi, vt presbyteros doceret, quòd eis quaſi ex proprio officio vſurpare non liceret, * quod eis ab epiſcopali auctoritate concedi poſſe non ignorarent. Sic enim conſirmatio Neophytorum penitus ſeparata eſt ab officio presbyterorũ: quam tamen ſanctus Gregorius Papa primus quibuſdam presbyteris conceſſiſſe legitur, ſcribens Ianuario Caſaritano Epiſcopo: Item & ſuſceptionem pœnitentium, non ea ſua conſecratione, ſed ex Epiſcoporum conceſſione, presbyteri habere meruerunt. Quod illum non latebit, quicunque ordinem conſecrationis eorum, ſiue ſtatuta ſanctorum patrum, diligenter inſpexerit. Agathẽſe quoque Concilium capitulo quadrageſimo quarto benedictionem ſuper populum Presbyteris prohibere videtur: ſed hanc prohibitionem de epiſcopali tantùm benedictione factã interpretantur: quæ vtiquè benedictio iuxta decimum octauum Toletani Concilij capitulum, & atteſtationem ſancti Auguſtini ad Paulinum Epiſcopum, ante communionem populo à ſolis epiſcopis * debet impendi. Si quis vero hoc de hac ipſa benedictione, de qua agimus, dictum putauerit, ſententia tamen Prouincialis Concilij tam generali Eccleſiaſticæ conſuetudini præiudicare non poterit. Ideò autem huiuſmodi benedictio fortaſsè antiquitùs presbyteris interdicta eſt: quia & ad epiſcopale officium pertinere videbatur, & eccleſiaſtico conuentui nondùm adeò neceſſaria reputabatur. Nam ſoli communicantes, confectioni ſacramentorum antiquitùs intererant: quibus & oratio poſt communionem, quæ pro ſolis communicantibus inſtituta eſt, pro benedictione potuit ſatisfacere. Apud modernos autem, cùm iam populus communicare ceſſaret, nec tamen à diuinis myſterijs ſe ſubtraheret: neceſſariò permiſſum eſt, vt à presbytero benediceretur, nè tam benedictione, quàm communione priuatus diſcedere videretur. Siue autem ea occaſione, ſiue alia hoc presbyteris permitteretur ab epiſcopis: adeò tamen in vſu iam vſquequaq; deuenit, vt nequaquam abſq; graui ſcandalo à presbyteris in populo * intermitti poſſit, niſi fortè Apoſtolica ſedes generaliter & ſynodaliter prohibere voluerit.

*Sixtum

*ſuis

*quid

Hodiè extat hic Canõ numero 30 citat tamẽ eũ Gratianus titulo cap 44.

*ſolet

Benedictio in locũ cõmunionis ſucceſſit.

*prætermitti.

Quid ſacerdos agat poſt Miſſam. Cap. 22.

FInitis omnibus, oſculatur *ſacerdos altare, dicens: Placeat tibi ſancta Trinitas. Deindè ſacris veſtibus ſe exuens, cantat hymnum trium * puerorum, iuxta quod patres in quarto Toletano Concilio decreuerũt capitulo 14. videlicet, vt excommunicationi ſubiaceret, quicunque ſacerdos eundem hymnum poſt Miſſã dicere negligeret. Pſalmum quoquè, Laudate Dominum in ſanctis eius, in gratiarum actionem ſubiungens, cũ, Pater noſter, & verſibus ad hoc competentibus, concludit eã cum oratione illa: Deus qui tribus pueris. Sciendum autem, iuxta decreta Pontificum, quòd presbytero non licet coram Epiſcopo, niſi eo iubente, vel ſacrificare, vel populum benedicere, vel ſalutare, vel exhortari. Vndè cùm legit Euangelium coram Epiſcopo, benedictionem petit ab eo. Item, cùm vult ſacrificare, inclinat ſe epiſcopo pro conceſſione, qui etiam cum populo inclinatur, pro vltima benedictione.

*presbyter

Hymnus trium puerorum cantari iuſſus poſt Miſſã, concil. Tolet. 4.

Benedicere presbytero coram epiſcopo, niſi eo iubente, non licet.

* inclinat cũ populo.

Breuis deſcriptio celebrandæ Miſſæ. Cap. 23.

Preparatio ad Miſſam.

PResbyter cùm ſe parat ad Miſſam, in primis cantat pſalmos: Quàm dilecta, Benedixiſti, Inclina, Credidi propter. Deindè: Kyrie eleiſon, Pater noſter, Et nè nos inducas, *Verſ.* Ego dixi Domine. Conuertere Domine, Fiat miſericordia, Sacerdotes, Protector noſter adſpice, Domine exaudi. *Oratio.* Aufer à nobis Domine iniquitates noſtras & peccata noſtra, vt mereamur puris mentibus introire, *Alia*: Actiones noſtras quæſumus Domine & adſpirando præueni, & adiuuando proſequere, vt cuncta noſtra operatio per te ſemper incipiat, & per te cœpta finiatur, Per Dominum noſtrum &c. *Paratus autem, venit ad altare, dicens.* Antiph. Introibo ad altare Dei. Pſal. Iudica me Deus & diſcerne. *Et facit confeſſionem*: Confiteor Deo omnipotenti, iſtis ſanctis & omnibus ſanctis & tibi frater, quia peccaui in cogitatione, in locutione, in opere, in pollutione mentis & corporis. Ideò precor te, ora pro me.

Confeſſio ante Miſſã.

Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimittat tibi omnia peccata tua, liberet te ab omni malo, & confirmet te in omni opere bono, & perducat nos pariter IESVS Chriſtus filius Dei viui, in vitam æternam. Amen. Indulgentiam & remiſſionem omnium peccatorum noſtrorum tribuat nobis omnipotens & miſericors Dominus, Amen.

Offertoriũ

Cùm ſacerdos accipit oblationem, dicit: Acceptabile ſit omnipotenti DEO ſacrificium noſtrum: *Deindè calice in altari ad dexteram oblata depoſito, dicit*: Veni ſanctificator omnipotens æterne DEVS, benedic hoc ſacrificium tuo nomini præparatum, Per Chriſtum &c. *Et inclinatus ante altarè, dicit*: Suſcipe ſancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus in memoriam paſſionis, reſurrectionis, aſcenſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in honorem ſanctæ Dei genitricis Mariæ, ſancti Petri, & ſancti Pauli, & iſtorum atque omniũ ſanctorum tuorum, vt illis proficiat ad honorem, nobis autem ad ſalutem, & illi pro nobis dignentur intercedere, quorum memoriã agimus in terris. Per Chriſtum &c. Deindè, Orate. Sequitur ſecreta.

Canon Miſſæ.

Canon iuxta Romanam auctoritatem eſt iſte: Te igitur clementiſſime Pater, per Ieſum Chriſtum filium tuum Dominum noſtrũ ſupplices rogamus & petimus, vti accepta habeas & benedicas. *hic ſignat ſacerdos oblationem & calicẽ tribus vicibus, ſub vna cruce.* hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata: Inprimis quæ tibi offerimus pro Eccleſia tua ſancta catholica, quam pacificare, cuſtodire, adunare, & regere digneris toto orbe terrarum, vnà cum famulo tuo Papa noſtro N. & antiſtite noſtro.

Memento Domine famulorum, famularumque tuarum. *hic nomina viuorum memorentur, ſi volueris, ſed non Dominica*, & omnium circũadſtantium, quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio, qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis pro ſe ſuiſque omnibus, pro redẽptione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis atq; incolumitatis ſuæ tibi reddunt vota ſua æterno Deo viuo & vero. Communicantes & memoriam venerantes in primis glorioſæ ſemper Virginis Mariæ genitricis DEI & Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſed & beatorum Apoſtolorũ ac martyrum tuorum, Petri, Pauli, Andreæ, Iacobi, Ioannis, Thomæ, Iacobi, Philippi, Bartholomæi, Matthæi, Simonis & Thaddæi, Lini, Cleti, Clementis, Sixti, Cornelij, Cypriani, Laurentij, Chryſogoni, Ioannis & Pauli, Coſmæ & Damiani, & omnium ſanctorum tuorũ, quorum meritis precibuſque concedas, vt in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio. Per Chriſtum Dominũ noſtrũ. *hic inclinatur vſque ad altare, dicens*: Hanc igitur oblationẽ ſeruitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ, quæſumus Domine, vt placatus accipias, dieſq; noſtros in tua pace diſponas, atq; ab æterna damnatione nos eripias, & in electorum tuorũ iubeas grege numerari. Per Chriſtum Dominũ noſtrũ. *Erectus autem, cum tribus crucibus benedicit*: Quam oblationem tu Deus in omnibus quæſumus benedictã, aſcriptã, ratam, rationabilem, acceptabilemq; facere digneris. *hic ſeparatim ſignat oblatam & calicẽ.* Vt nobis corpus & ſanguis fiat dilectiſsimi Filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui pridiè quàm pateretur, accepit panẽ in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, eleuatis oculis in cælum ad te Deum patrem ſuum omnipotentẽ, tibi gratias agens, benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis, dicens: Accipite & mãducate ex hoc omnes: HOC EST ENIM CORPVS MEVM. Simili modo poſtquàm cœnatum eſt, accipiens & hunc præclarũ calicem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, itẽ tibi gratias agens, benedixit, dedit diſcipulis ſuis, dicens: Accipite & bibite ex hoc omnes: HIC EST ENIM CALIX SANGVINIS MEI NOVI ET ÆTERNI TESTAMENTI, MYSTERIVM FIDEI, QVI PRO VOBIS ET PRO MVLTIS EFFVNDETVR IN REMISSIONEM PECCATORVM.

Commemoratio viuorum.

Inclinatio ad altare vſque.

Conſecratio.

Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis. Vndè & memores nos Domine ſerui tui, ſed & plebs tua ſancta, Chriſti filij tui Domini Dei noſtri tã beatæ Paſsionis, necnon & ab inferis reſurrectionis, ſed & in cælũ glorioſæ aſcenſionis, offerimus præclaræ Maieſtati tuæ de tuis donis ac datis: *Hic tres cruces ſuper vtrũque ſimul facit, & quartam ſuper oblationem, & quintam ſuper calicem.* Hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, panem ſanctum vitæ æternæ & calicem ſalutis perpetuæ. Supra quæ propitio ac ſereno vultu reſpicere digneris, & accepta habere, veluti accepta habere dignatus es munera pueri tui iuſti

Cõmemoratio paſſionis Dominicæ.

Iuſti Abel, & ſacrificium Patriarchæ noſtri Abrahæ,& quod tibi obtulit ſummus ſacerdos tuus Melchiſedech, ſanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam. *Hìc inclinat ſe iuxta altare, dicens*; Supplices te rogamus, omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum, in conſpectum diuinæ maieſtatis tuæ, *Hìc erigit ſe, dicens*: Vt quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctum filij tui corpus & ſanguinem ſumpſerimus, omni benedictione cæleſti,& gratia repleamur. Per Chriſtum Dominum noſtrum.

Commemoratio defunctorum.

B *Hìc duæ orationes dicuntur*: Memento etiam Domine & eorum nomina, qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis: *& recitantur nomina*. Ipſis Domine, & omnibus in Chriſto quieſcentibus locum refrigerij lucis & pacis vt indulgeas, deprecamur, Per Chriſtum Dominum noſtrum. Nobis quoq; peccatoribus famulis tuis de multitudine miſerationum tuarum ſperãtibus partẽ aliquam & ſocietatem donare digneris, cum tuis ſanctis Apoſtolis & Martyribus, cum Ioanne, Stephano, Matthia, Barnaba, Ignatio, Alexan-

C dro, Marcellino, Petro, Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnete, Cæcilia, Anaſtaſia, & cum omnibus ſanctis tuis, intra quorũ nos conſortium, non æſtimator meriti, ſed veniæ, quæſumus largitor, admitte. Per Chriſtũ Dominum noſtrum. Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas. *Hìc tres cruces ſuper vtrumque ſimul facit*. Sanctificas, viuificas, benedicis, & præſtas nobis. *Hìc cum oblata quatuor cruces facit ſuper calicem, & quintam in latere ipſius*. Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo eſt tibi Deo patri omnipotenti in vnitate Spi-

D ritus ſancti, omnis honor & gloria. *Hìc eleuat oblatam cum calice, dicens*: Per omnia ſecula ſeculorum. Reſponſio: Amen. *Et deponit oblatam, dicens*: Oremus. Præceptis ſalutaribus moniti, & diuina inſtitutione formati, audemus dicere: Pater noſter, qui es in cœlis, *vſque*, libera nos à malo. Libera nos Domine ab omnibus malis, præteritis, & præſentibus, & futuris. Et intercedentibus beata & glorioſa ſemper virgine Maria, & beatis Apoſtolis tuis Petro & Paulo atque Andrea. *Hìc nominat quotquot ſanctos voluerit*; cum omnibus ſanctis,

Oratio Dominica.

Embolis orationis dominicæ.

E da propitius pacem in diebus noſtris, vt ope miſericordiæ tuæ adiuti, & à peccato ſimus ſemper liberi. *Hìc patenam accipiat, & oſculatam deponat*. & ab omni perturbatione ſecuri. *Hìc corpus in patena ſuper tria diuidat, dicens*: Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: *vſque*, per omnia ſecula ſeculorum. Reſpon. Amen. *Hìc etiam tertiam partem in calicem mittat, dicens*: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Reſpon. & cum ſpiritu tuo. *Et ſubiungit orationem iſtam*: Fiat commixtio & conſecratio corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti accipientibus nobis in vitam æternã. Amen. *& oſculato altari, dat pacem adſtanti, iſta dicens*:

Confractio corporis Dominici.

Pacis datio.

A Pax tecum. Reſpon. Et cum ſpiritu tuo: *Inclinatus autem dicit, antè quam communicet*: Domine Ieſu Chriſte, qui voluntate patris, cooperãte Spiritu ſancto, per mortẽ propriã mundũ viuificaſti, libera me per hoc ſacroſanctum corpus & ſanguinẽ tuum ab omnibus iniquitatibus meis, & à malis meis, & fac me tuis inhærere mandatis, & à te nunquam in perpetuum ſeparari. Qui cum patre. *Cùm diſtribuit eucharistiam, dicit*: Corpus & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti proficiat tibi in vitam æternam. Amen. *Poſtquàm omnes communicauerunt, dicit*:

Orationes ante communionem

B Quod ore ſumpſimus; * mente capiamus, & de munere tẽporali fiat nobis remedium ſempiternum. *Finita Miſſa, dicit*: Placeat tibi ſancta Trinitas obſequium ſeruitutis meæ,& præſta, vt hoc ſacrificium, quod oculis tuæ maieſtatis ego indignè obtuli, mihi & omnibus, pro quibus illud obtuli, te miſerante ſit propiciabile, Per Chriſtum, &c. *Exuens ſe veſtibus ſacris dicit*. *Pſal*. Benedicite omnia, Laudate Dominũ in ſanctis, Kyrieeleiſon, Pater noſter. Confiteantur tibi Domine omnia opera tua. Exultabunt ſancti in gloria. Exultent iu-

*pura mẽte

Orationes poſt cõionẽ ac ad Miſſæ finem.

C ſti in conſpectu. Non nobis Domine, non nobis. Domine exaudi orationem. Deus qui tribus pueris. Actiones noſtras.

De Ieiunio vernali. *Cap. 24.*

GRegorius Papa ſeptimus cùm Apoſtolicæ ſedi præſideret, conſtituit, vt ieiuniũ quod dicitur Martij, in prima hebdomada Quadrageſimę omni anno celebretur, ſicut & ſancti Patres illud inſtituiſſe leguntur. Nam ſanctus Gregorius Papa primus, tam in Sa-

D cramentario quàm in Graduali libro, ſiue Antiphonario officia eiuſdem Ieiunij primæ Quadrageſimali hebdomadæ aſcripſit. Item ſanctus Hieronymus in libro Comitis, lectiones & Euangelia de eodem Ieiunio eidem hebdomadæ iniunxit. Ipſa etiam vacans Dominica, quam ſanctus Gregorius in Quadrageſima ſecundã eſſe voluit, euidentiſſimè inſinuat, quòd Ieiuniũ Martij nihilominus omni anno ipſam in prima hebdomada præcedere debeat. Non enim eadem Dominica propriè vacans diceretur, ſi non ſabbatum xij. lectionum e veſtigiò

E ſubſequeretur, quod proprium eſt omniũ Dominicarum vacantium, quæ cùm proprio careant officio, ex præcedenti hebdomada mutuantur, ſi tamen neceſſe fuerit vt aſſumantur. Vndè & hæc Dominica, de qua agimus, ex quarta feria præcedentis Ieiunij officium mutuauit. Neceſſarium eſt ergò, vt illud illam præcedat, cum non aliundè, niſi ex eius præceſſione eadem Dominica nomen & officium obtineat. Sed & Iunior Gregorius Papa, ſcribens de * ordinatione ſancti Bonifacij Archiepiſcopi ad Magontiacenſes, præcepit, vt ordinatio quæ ieiunio Martij aſcribitur, in ingreſſu Quadrageſimæ cum eodem Ieiunio ſemper

mus,

Greg. Papę I. ſacramẽtarium ac Antiphonarium extabant ætate huius Auctoris, breui et ã prodibit Deo fauente.

D. Hieron. quoq; Comitis liber, quem infrà cap. 25 Lectionarium vocat, facit eiuſdẽ mentionem Honorius lib. 1. cap. 88. ego quoq; manuſcriptum vidi, & propediẽ vnà emittetur.

Ieiuniũ vernale obſeruandum in Quadrageſima.

*ordine s. Bonifacio Moguntino Archiepiſcopo. 3. concil. to. pag. 15.

A celebretur. Beatiſſimus quoque Leo Papa primus, in ſermone de Ieiunio ſeptimi menſis, vernum Ieiunium in Quadrageſima, æſtiuū in Pentecoſte, autumnale in ſeptimo menſe celebrandum eſſe denunciauit. Item B. Gelaſius Papa in decretalibus ſuis capitulo 11. conſtituit, vt ordinationes presbyterorum & diaconorum, non niſi certis temporibus fiant, quippe in ieiunio quarti & ſeptimi & decimi menſis, id eſt, Iunij, Septembris, atque Decembris, necnon in quadrageſimalis initij ieiunio, quod proculdubiò Martij intelligitur. Videsnè ergò quàm apertè idem Ieiuniū cum ordinatione ſua primę quadrageſimali hebdomadę aſcribatur, cùm tam ſignanter quadrageſimalis initij Ieiunium cognominetur? Hoc autem initium Quadrageſimæ, non à capite Ieiunij, ſed à ſubſequenti Dominica eſt computandum. Nam quamuis à capite Ieiunij pro quodā complemento quadrageſimalis abſtinentiæ incipiamus: à ſubſequenti tàmen Dominica iuxta aſſertionem ſancti Ambroſij & ſancti Gregorij & aliorum Sanctorum patrum, Quadrageſimam propriè exordimur. Nullum autem commoueat, quòd tempore Henrici ſecundi Imperatoris, duodecim Epiſcopi Moguntiæ congregati, aliter de hoc ieiunio ſtatuiſſe leguntur. Cùm enim apud ipſos nō modica varietas de huiuſmodi Ieiuniis accideret, eo quòd antiquam ſanctorum Patrum traditioné in hac re minus attenderent, pro huiuſmodi cōfuſione corrigenda hanc ſibi regulam propoſuerūt, vt deinceps in prima quarta feria Martij, & in ſecunda Iunij, & in tertia Septembris, omni anno ieiunarent. Sed hæc regula Apoſtolicæ auctoritati pręiudicare, nec debet nec poteſt: præſertim cum euidentiſſimè ſtatutis ſanctorum Patrum videatur repugnare. Si enim prædictam regulam annuatim obſeruamus, multotiès non ſolùm in Quadrageſima, ſed etiam ante Quadrageſimam ieiunabimus. Cùm & ſtatuta Apoſtolicorum virorum, & inſtitutio officiorum, vt prelibatum eſt, illud infra Quadrageſimam, immò in prima Quadrageſimæ ſeptimana, ſemper celebrare decernant. Indubitanter ergò refutare debemus, quicquid tam euidenter Apoſtolicę auctoritati contraire videmus, vndè totius Chriſtianæ religionis, & ordinis exordium & formam accepimus. Nec mireris hoc Ieiunium potius Martio, quàm Februario aſcribi, quamuis in Februario, cùm ipſa Quadrageſima nonnumquàm occurrat. Semper enim idem Ieiuniū, aut Kalendaria aliquandò, aut Lunationē Martij, aut vtrumque ſimul incurrit: Februarij autem Kalendaria aliquando, Lunationem verò numquam attingit. Ergò multo congruentius Martio aſcribitur, quem numquàm relinquit, quàm Februario, quem multotiès penitus non attingit. Obſeruatur ſanè hoc Ieiunium cum ipſa Quadrageſima ſecundùm Lunationem, ſicut & Paſcha. Vndè non incongruè ipſum Martio propter Lunationem aſcribitur, quamuis in Februario occurrat. Sicut & Paſcha Aprili ſemper aſcribitur, quàmuis ſæpè in Martio contingat. Nec hoc vtique probabili exemplo carebit, ſi ſacrorum ordinum diſpenſatio nonnumquàm fiat in Februario, dum hoc exegerit quadrageſimalis initij * præmaturatio. (Nam Reuerendiſſimi patres noſtri, ſanctitate & Apoſtolica auctoritate præcipui, videlicet, Simplicius, Gelaſius, Symmachus, Felix, in Februario ordinationes feciſſe leguntur.) cùm iam Sancta Romana Eccleſia, Ieiunia quatuor **B** temporum in ordinatione obſeruare decreuerit, hocq; aliis quoque eccleſiis itâ obſeruandum promulgauerit. Ergò abſq; omni dubio obſeruare debemus. Vndè tam certa præcepta & exempla Sanctorum Patrum Apoſtolica auctoritate præditorum ſufficienter habemus; præſertim, cùm & faciliùs obſeruetur, quod prouida antiquitas & auctoritas inſtituit, q̄ quod inconſiderata nouitas & infirmitas adinuēnit. Nulli enim dubium eſt, quin facilius ſit omni anno idē Ieiunium Martij in eadem hebdomada cum eiſdem officiis inconfusè ce- **C** lebrare, quàm de hebdomada in hebdomadā non ſine confuſione officiorum, vt multi ſolēt, illud annuàtim mutare.

Extat c. 13. epiſt. ad epiſc. per Lucaniam. To. Conc. 2

Apoſtolicæ auctoritati Concilium prouinciale non pōt præiudicaſe.

Cur Ieiuniū hoc Martio inſcribatur

* ratio

De Ieiunio æſtiuali. Cap. 25.

GRegorius Papa ſeptimus Apoſtolicæ ſedi præſidens, conſtituit, vt æſtiuale Ieiunium infra octauam Pentecoſtes annuatim celebraretur. Quod quidem ſapientioribus reuerentia ſedis Apoſtolicæ facilè perſuaſit: ſimplicioribus autem nōnulla dubitatio ſuper hu- **D** ius ſtatuti promulgatione remanſit. Nam non parùm à conſuetudine eorum diſcrepat, quam à quibuſdam ſcriptis non adeò authenticis mutuauerant, id eſt, à Moguntiacenſi concilio, tempore Henrici ſecundi Imperatoris facto. hoc enim hanc regulam Ieiuniis quatuor temporum præfixit, vt in prima quarta feria Martij, in ſecunda Iunij, in tertia Septembris, omni anno ieiunetur. Præterea & hoc attendunt, quòd in quibuſdam ſacramentariis inueniūt, quòd & in primo ſabbato Martij, in ſecundo Iunij, in tertio Septēbris, ieiunare debeamus. **E** Illo etiam non minus obſeruato, vt de vno ſabbato xij. lectionum vſque in aliud, iuxta Amalarium quatuordecim hebdomadæ computentur. Si igitur, inquiunt, iuxta ſtatutum Domini Apoſtolici infra Pentecoſtē annuatim ieiunaueris, non ſemper ſecundam quartā feriam, vel ſecundum ſabbatum Iunij obſeruare poteris. Sed cur more Phariſæorum liquamus culicem, glutientes camelum? Cur, inquam, huiuſmodi ſcripta præuaricari, plus vereamur, quàm Sedis Apoſtolicæ decretum, preſertim cùm ob eorum adinuicèm repugnantiā, ſe obſeruare non permittant? Si enim iuxta Moguntiacenſe Conciliū, in prima quarta feria Martij,

Ieiunium æſtiuale.

Moguntinū Prouinciale conciliū tpe Henrici ſecundi. Can. 3. De quo etiam c. præced.

tij, in ſecunda Iunij, in tertia Sepeembris, omni anno ieiunatur: pimum ſabbatum Martij, ſecundum Iunij, tertium Septẽbris annuatim obſeruare nequibis, nec iuata Amalariũ quatuordecim hebdomadas eiſdem ieiuniis internumerare valebis: quod illum non latebit, quicumque diligenter interiacentes hebdomadas ſingulis annis dinumerabit. Numquam ſanè huiuſmodi regulæ ſimul obſeruari poterunt, niſi eo anno, cùm Kalendę Septembris in tertia vel in quarta feria occurrunt. Sed in hac cauſa Amalarius non adeò notandus eſt, qui non tam aliquam conſuetudinem inſtituere, quàm de inſtituta competentem aliquam figuram elicere conſueuit. Cur autem iſta replicamus, cùm etiam ſi prædictæ regulæ ſibi annuatim conuenirent, auctoritati tamen Sedis Apoſtolicæ nullatenus præiudicare poſſent, cui omnes per omnia abſque omni hæſitatione debemus obedire, cui numquam debitam eahibemus obedientiam, ſi eius ſtatuta potius indicare, quàm implere curamus? Hoc eſt enim priuilegium obedientiæ, de ſenrentia ſui præceptoris non iudicare, in iis dũtaxat rebus, quas canonicis ſcripturis contraire non videmus, immò ſtarim exequi qnod iubetur. Nam quicumque facere noluerit, niſi quod prius ſua ratione probauerit, eſſe faciendum: non tam præceptori ſuo, quàm propriæ volnntatis arbitrio ſatisfeciſſe iudicabitur. Hinc ergo puram obedientiam cùm omnibus ſpiritualibus noſtris præceptoribus certiſſimè debeamns, maximè tamen Apoſtolicę ſedi ex intimo corde debemus quæ totius Chriſtianæ religionis caput eſt & origo. Sed quia hęc ratio ſimplicioribus fortaſsè non ſufficit, operæprecium videtur de ſuperiori ſtatuto latius tractare, & quàm * rationale, quàm canonicum, quippe ſanctis patribus quàm conſonum reperiatur, elucidare. Beatiſſimus Leo Papa I. in ordine quadrageſimus vij. cuius auctoritate congregatũ & cõfirmatum eſt ſanctum Chalcedonenſe Conciliũ, in libro ſermonum quarti mẽſis ieiunium non niſi hebdomada Pentecoſtes celebrandum eſſe denunciauit. Nec hoc tantùm in vno ſermone, ſed in pluribus, quos de Pentecoſte in diuerſis annis feciſſe legitur: quod illum ſubterfugere non poterit, quicumque eumdem librum diligentet perlegerit. Ibi enim euidentiſſimè docebitur, ex Apoſtolica traditione huius ieiunij obſeruantiam deſcendere, nec * diuerſam ſed continuam poſt diem Pẽtecoſtes celebrari debere. Sed nè aliquis eum hoc de quadrageſimali ieiunio, quod poſt Pentecoſten agitur, non de ieiunio quarti menſis, pręcepiſſe putaret: ſubſequenter decernendo admonet, vt infra eãdem hebdomadam quarta & ſexta feria ieiunetur, & in ſabbato apud ſanctum Petrum vigiliæ celebrentur. quem denunciationis modũ penè in omnibus ſuis ſermonibus obtinuit, cùm ieiunia quatuor temporum denunciaret. Nam illa Quadrageſima poſt Pẽtecoſten, non

Auctoritas Sedis Apoſtolicæ.

* rationabile

Quarti mẽſis ieiunium celebrandũ in hebdomada pẽtecoſtes.

* diuiſam, ſed cõtiguã

Quadrageſima poſt pẽtecoſten

A omnibus vt hoc ieiunium, ſed ſolis pęnitentibus obſeruãda imponitur: Nec in hoc tantùm triduo infra Pentecoſten, ſed in omnibus triduis, vel etiam diebus ſex hebdomadarum cuſtodiri iubetur. Præterea idem vir Apoſtolicus, in ſermone de ieiunio ſeptimi menſis: Ieiunium, inquit, vernũ in Quadrageſima, æſtiuum in Pẽtecoſte, autumnale in ſeptimo menſe celebremus. Vbi euidentiſſimè indicauit, ieiunium quarti menſis non niſi in hebdomada Pentecoſtes eſſe celebraodum. Si enim iſtud in Iunio menſe, ſicut autumnale in Septembri,
B ſemper ieiunandũ decerneretur, non minus Iunium quàm Septembrem nominare poſſet. Ergò iuxta ſententiam huius Apoſtolici, ſicut autumnale ſemper in Septembri, ita æſtiuum in Pentecoſte ſemper debemus celebrare. Sanctus quoque Gregorius Papa primus, à quo omnia Eccleſiaſtica officia penè habemus, beato Leoni optimè concordat, qui & in Sacramentario, & in diurnali Antiphonario, eidem ieiunio nullas orationes vel cantus aſcribit, niſi infra Pentecoſten dicendos. Liber etiam Comitis ſiue Lectionarius, quem ſanctus Hiero-
C nymus compaginauit, eidem ieiunio lectiones ad feſtiuitatem Spiritus ſancti pertinentes attribuit. Sicut igitur ieiunium Decembris de Aduentu Domini, & ieiunium Martij de Quadrageſima, ſua mutuauerunt officia: ſic etiam illorum menſium ieiunia nunquàm alio tempore celebrantur, niſi eo ipſo, vndè & officium habere videntur. Denique ieiunium Martij, & ante ſtatutum noſtri Papæ Gregorij, cùm aliquãdo ante Quadrageſimam iuxta Moguntiacenſe Concilium eueniret, propter quadrageſimale tamen officium vſque ad Quadrageſi-
D mam differebatur. Incongruum enim eſſet, ut eiuſdem ieiunij lectiones ſpecialiter Quadrageſimam intimantes, & orationes ſuper populum, extra Quadrageſimam dicerentur. Eadem igitur ratione & æſtiuum ieiunium infra Pentecoſten obſeruamus competenter, propter officia de eadem ſolennitate mutuata. Qui enim illud extra Pentecoſten obſeruant, magnam officiorum cõfuſionem faciunt: cùm quadrageſimales cantus & orationes, lectionibus de Pentecoſte aſſocient. Concordiam quippe officiorum Pẽtecoſtes diſſipant, quam
E ſancti Patres maximè in huiuſmodi officiis obtinere ſtudebant: & cùm extra Pentecoſten de hoc ieiunio nullum inueniant officium, ipſi ſibi officia componere, immò confundere temerario auſu præſumunt. Non mireris autem, quòd hoc ieiunium Iunio potius quàm Maio adſcriptum reperiri malunt, quamuis iuxta ſuperiorem tractatum, & in Maio ſæpius celebretur: Ipſa enim Pentecoſte cũ qua hoc ieiunium ſemper obſeruatur in Maio ſæpius quàm in Iunio celebratur, quæ tamen iuxta computationem Lunæ, Iunio ſemper aſcribitur. Nam hoc feſtum, ſicut & Paſcha, non iuxta rationem menſium, ſed Lunationum, annua-

Liber Comitis ſiue Lectionari' D. Hie.

annuatim obſeruatur. Et illud quidem Aprili, hoc autem Iunio propter obſeruationem Lunationum eorumdem menſium, ſemper adſcribitur: quamuis eoſdem menſes multotiès anticipent, ſicut & ipſæ Lunationes. Eadem igitur ratione & hoc ieiunium Iunio aſcribimus, quod & cum Pentecoſte ſub eadem Lunatione annuatim obſeruare debemus. Hoc ſanè ieiunium ſemper Lunationem Iunij, ſæpè etiam & Kalendaria eius obſeruat, numquam autem Lunationem Maij, nec ſemper Kalēdaria eius attingit. Semper vtique aut Kalendaria, aut Lunationem Iunij poſſidet. Maij autem ſæpenumerò nec Kalendaria, nec Lunationem obtinet. Quarè & Iunio competentius attitulatur, quem numquam dimittit, quàm Maio, quem multotiès omninò prætermittit. Has igitur rationes quicumque, depoſito contentionis ſtudio, fideliter conſiderare voluerit, proculdubiò Dominum Apoſtolicum de ieiunio verno ſiue æſtiuo, non tam ſuum, quàm ſanctorum Patrum ſtatutum inſtituiſſe iudicabit, & idem ipſum authenticis rationibus confirmatum, generaliter obſeruandum eſſe non dubitabit.

De Autumnali Ieiunio. Cap. 26.

IEiunium autūnale iuxta ſtatuta ſanctorum Patrum Leonis, Gelaſij & reliquorum, in ſeptimo menſe debemus celebrare: quod tamen nec inſtitutio officiorum, nec ſuppoſitio vacantis Dominicæ, nec ſtatuta ſanctorum Patrum, alicui ſeptimanæ tam ſpecialiter, vt reliqua ieiunia, videntur aſſignaſſe. Eſt autem Eccleſiaſtica conſuetudo, vt in tertio ſabbato Septembris ieiunetur: quæ vtiquè conſuetudo & nobis debet ſufficere, præſertim cùm Apoſtolicis inſtitutis nuſquàm videatur contraire.

De Hyemali Ieiunio. Cap. 27.

IEiunium Hyemale, iuxta traditionem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſemper in tertia hebdomada de Aduentu Domini debet celebrari: ſicut & ſanct Patres inſtituerunt; qui eiuſdem ieiunij officia eidem hebdomadæ indiderunt, & ſequentem Dominicam vacantem vocauerunt. nec ad hoc vllo ſpeciali ſtatuto indigemus, in quo ſanctorum Patrum veſtigia non excedimus.

De officiis eorumdem Ieiuniorum. Cap. 28.

DE annua tranſmutatione officiorum in vernali ieiunio, vndè hactenus multum fruſtra laborauimus, non neceſſè eſt vt deinceps laboremus: cùm iuxta antiquam inſtitutionem, omnia huius ieiunij officia ſuo loco & ordine, ſicut inſtituta ſunt, obſeruare de-A beamus. In æſtino autem ieiunio illum ordinem officiorum competenter annuatim obſeruamus, quem & maiores noſtri in eodem ieiunio tenuerunt, cùm illud infra Pentecoſten aliquando obſeruarent: Videlicet vt in quarta & ſexta feria cantetur & legatur, quòd in eadem hebdomada eiſdem feriis aſcriptum reperitur. In ſabbato autem cum officio quod ibi habetur, hæ lectiones legantur: Lectio, Diligite iuſtitiā, Audi Iacob, Exultate, Effundam: ad Miſſam, Iuſtificati: quæ utique omnes feſtiuitati Spiritus ſancti optimè cōueniunt. Euan-B gelium, Egreſſus Ieſus, ſicut etiam in antiquis Breuiariis ordinatum reperimus. Et hoc vtique obſeruandum eſt, nè in quarta feria vel ſabbato quadrageſimalia offertoria, id eſt, Meditabar, Domine Deus ſalutis, dicamus, ſed in honorem Spiritus ſancti, Alleluiatum offertorium, Emitte ſpiritum, pro vtroque cantemus. Nec Gradualia, ſed, Alleluia prædictis lectionibus ſubiungere debemus: Spiritus Domini, Paraclitus, Emitte, * Veni ſancte Spiritus. In autumnali autem ieiunio omnia, vt inſtituta ſunt, obſeruamus. In quarta feria An-C tiphona, Exultate: Graduale, Quis ſicut: Graduale, Tribulationes: Offertorium, Meditabar: Communio, Comedite. Cum lectionibus, Ecce dies veniunt, Congregatus eſt. Euangelium, Reſpondens vnus. In ſexta feria Antiphona, Lætetur cor: Graduale, Conuertere, Offertorium, Benedic: Communio, Aufer à me. Lectio, Conuertere: Euangelium, Rogabat Ieſum. Quæ omnia adinuicēm magnam habent concordiam. In ſabbato Antiphona, Venite adoremus: Offertorium, Domine Deus ſalutis: Communio, Menſe ſeptimo. Lectiones, D Decimo die, Quintodecimo, Domine Deus noſter, Factum eſt. Euangelium, Arborem fici: Gradualia verò eadē, quæ & in ieiunio vernali. Quę etſi apud diuerſos diuersè aſſumuntur, in quamplurimis tamen libris ita repetiuntur: Protector, Propitius, Dirigatur, Saluum fac populum: Quæ & in autumnali ieiunio, vt in vernali ordinantur, niſi quòd in autumnali Graduale, Protector: poſt Graduale, Propitius canitur. Et hoc vtique concordia officiorum exigere videtur. Nam in vernali prima lectio, Reſpice Domine de ſanctuario, & benedic po-E pulo tuo, optimè congruit Graduali, Protector noſter, à quo & ſubſequens oratio initiatur, Protector. Secundæ autem lectioni Graduale, Propicius, non incongruè adaptatur. Nam quod in lectione de corporali liberatione populo Iſrael promittitur, hoc ſancta Eccleſia in Graduali ſpiritualiter nobis adimpleri ſupplicat: nè gentes dæmonum nobis præualeant, ſicut nec gentes paganorum illis præualuerunt. In autumnali autem Graduale, Propitius, pręponitur, quia & hoc magis primæ lectioni conuenit, quę nobis diem propiciationis, & vt Deus nobis propicietur, præſcribit. Secundæ verò lectioni Graduale, Protector, ma-

Vt. deeſſe: verbo, hoc enim Alleluia cantat poſt iiij. lectionem.

magis competit, qua filios Iſrael ſeptē diebus ſub protectione vmbraculorum annuatim ſolennitate præcepit. Tertium autem Graduale, Dirigatur, tertiæ lectioni in vtroque ieiunio optimè congruit: quia & in vernali Ionathas, & in Septembri Michæas orationes ſuas ad Dominum pro populo Dei dirigunt. Similiter quartum Graduale quartæ lectioni competit* vtrique. Nam in vernali, pro ſalute populi poſtulatur, quæ in autumnali promittitur populo: ſi tamen à veritate non diſceſſerit. Satis ergò congruum videtur, vt & nos eorum librorum traditionem ſequamur, qui eadem Gradualia vernali & autumnali ieiunio pariter aſcribunt. Nam eum lectionibus vtriuſque ieiunij magnam habent concordiam, vt prælibauimus: quam potiſſimùm in diſpoſitione officiorum nos attendere ſancti patres docuerunt. In hyemali ieiunio, quod in proximo Sabbato ante vigiliam Natiuitatis Dominicæ ſemper eſt obſeruandum, nihil in officiis variatur. Et notandum, omnes Apoſtolicos à beato Petro vſque ad Simplicium Papam, ordinationes tantùm in ieiunio Decembris celebraſſe, vt in Romano Pontificali legitur. Vndè & iſtud ieiunium non immeritò plenius quàm reliqua, ſuum habet officium. Nam reliqua, aliundè nunc ex toto, nunc ex magna parte per ſuas ferias inofficiantur. In omni ieiunio quatuor temporum, niſi infra Pentecoſten, genua flectimus. In quarta quidem feria, ad priorem tantùm orationem ſine ſalutatione prolatam. Nam ſecunda ſine genuflexione cum ſalutatione profertur. Oratio autem in ſexta feria cum ſalutatione & genuflexione recitatur. In ſabbato autem omnes orationes genuflexio ſine ſalutatione præcedit, præter illam de camino, quæ ſalutationē ſine genuflexione exigit. Ad illam nempe genua flectere prætermittimus, more trium puerorum, qui ſtatuam adorare noluerunt cū Gentilibus. Ordo etiam præcipit, vt infra Hymnum eorumdem puerorum non ſedeamus: nè, illis in camino laborantibus, nos inertię ſeſſionis dediti eſſe videamur. Hoc autem ſabbatum quamuis ſex lectiones tantùm habeat, dicitur tamen xij. lectionum, eò quòd antiquitus eædem lectiones bis legebantur, Græcè videlicet & Latinè. Sciendum autem, ſanctum Caliſtum Papam & martyrem, huiuſmodi ieiunia quater in anno celebrari conſtituiſſe, quæ prius ter tantùm in anno celebrata ſunt. Sicut idem Apoſtolicus ad Benedictum Epiſcopum ſcribens, teſtatur.

Epiſtola decretali prima.

De vacantibus Dominicis. Cap. 29.

QVatuor Dominicæ, quæ huiuſmodi ieiunia proximè ſubſequuntur, in libro ſacramentorū vacantes prætitulantur, eo quòd propriis careant officiis. Vndè & ex præcedentibus quartis feriis ieiuniorum, Romano more inofficiantur, vt illæ duæ quæ vernale ieiuniū ſubſequuntur, & hyemale. Illa autem poſt æſtiuale ieiunium, non cum quarta feria, ſed multo conuenientius cum officio Pentecoſtes ſuppletur, eo quòd ſit octaua eius. Poſt ieiunium etiam autumnale, quidam ex quarta feria, Dominicam ſequentem inofficiant, vt paucitati Dominicalium officiorum in æſtate hoc ſupplemento ſubueniant. Sed Romani huiuſmodi penuriam repetitione Dominicalium officiorum ſupplent. Vndè & prædictam* cōmpilationem ea quarta feria, quaſi non neceſſariam, ibì prætermittere ſolent. Hæ autem Dominicæ antiquitus ab officio vacabant, quia celebratio ordinationū iuxta decreta ſanctorum Patrum, tam ſerò fiebat in ſabbato, ut potius Dominicæ, quàm ſabbato, aſcriberetur. Nam beatiſſimus Leo Papa primus, vſque in manè Dominicæ diei ordinationes ritè celebrari poſſe teſtatus eſt, continuato tamen ſabbati ieiunio: immò ipſas Leuiticas ordinationes & ſacerdotales numquam, niſi in Dominica, iuſſit celebrari, Dioſcoro ſcribens Epiſcopo: Conſecrandis, inquit, nunquàm benedictio detur, niſi in Dominica, quæ à ſabbati veſpera initiatur. Item beatus Gelaſius Papa ſucceſſor eius, omnibus Epīs ſcribens, decreuit, vt in ſabbatis quatuor temporū ordinationes circa veſperā celebrarentur. Vndè & Romanus ordo in Quadrageſima in ſabbato ordinationū orationē ſuper populū interdicit, ad quam Antiqui non ſolùm capita, ſed & genua flectebant, quòd Nicæni canones in Dominica fieri penitus vetant. Sanctus quoque Gregorius dies ordinationum ſuis homiliis inſigniuit vt Dominicas. Videlicet hæc duo Euangelia: Anno quintodecimo, & Arborem fici, exponens ad populum. Item ſanctus Leo Papa illud Euangelium, Aſſumpſit Ieſus, de ieiunio vernali expoſuit: quaſi Dominicæ diei ſatisfaciens, infra quam ipſe ſemper ordinationes fieri conſtituit.

*completionem

Genuflexiones in Dñica p̄hibitę

De Aduentu Domini. Cap. 30.

AB Aduentu Domini vſque ad Natiuitatem eius, Te Deum laudamus, Gloria in excelſis Deo, Ite Miſſa eſt, dimittimus: quia maior gloria noui Teſtamenti, quàm veteris, cuius typum infra Aduentum Domini obſeruamus. *Aliquando etiam feſtiuius Natale Domini ſuſcipimus, ſi huiuſmodi glorificationes aliquandiu ſuppreſſas quaſi de nouo illa die incipimus. Quidam infra Aduentum Domini Caſulis pro Dalmaticis vtuntur. Quidam ſolito more veſtiuntur, eò quòd Miſſam ad tertiam & Alleluia, ſicut & tota æſtate dicunt. In natiuitate tamen Apoſtolorum, ſiue dedicatione Eccleſiæ, prædictas glorificationes nō omittimus. Hinc vſque poſt octauam Pentecoſtes ſolitam mentionem ſanctæ Crucis ad veſperam ſiue ad matutinas, & in feria ſexta, & de ſancta Trinitate Dominicis diebus, retice-

*Aliquanto

re

re ſolemus. Nam quod quidam illo breuiſſimo ſpatio, quod purificationem ſanctæ Mariæ & Septuageſimam aliquando diſiungit, mentioné ſanctæ Crucis reſumunt, non adeò congruum videtur, cùm illo tempore de infantia Chriſti potius, quàm paſſione cantetur atque legatur.

De Euangelio, Cùm appropinquaret. Cap. 31.

IN Dominica prima de Aduentu Domini, quidam legunt Euangelium, Erunt ſigna; eò quòd ſanctus Gregorius in libro Homiliarùm illud in primis poſuerit. Sed parum attendunt, quia idem Apoſtolicus in eodem libro huiuſmodi ordinem non attendit, in quo plura Euangelia penitus non tetigit: inſuper & quæ appoſuit, multotiès poſteriora prioribus anteponere conſueuit. Alij initium Marci Euangeliſtæ legunt, ſed quia inuſitatum eſt, pauci aſſentiuntur. Nos autem ex antiqua traditione, Cùm appropinquaret, legimus, non vtique ſedi Apoſtolicæ, ſi aliter iuſſerit, præiudicantes, ſed interim auctoritaté ſanctorum Patrum ſectantes. Nam & ſanctus Hieronymus in libro Comitis ita ordinauit, cuius libri ordinem & ſanctus Gregorius diligentiſſimè obſeruauit, ſiue dum lectionibus & Euangelijs Miſſales orationes in Sacramentario adaptaret, ſiue dum Antiphonas ex eiſdem Euangeliis quàm plurimis diebus in Antiphonario articularet. Ipſum quoque Euangelium, Cùm appropinquaret, etſi de itinere Domini ad paſſionem agere hiſtorialiter videatur, non tamen iſtius aduentus omninò obliuiſcitur, cùm pueri Hebræorum in laudem eius illud Pſalmiſtæ in altum proclament: Benedictus qui venit in nomine Domini. (Pſal. 117.) Quod auctor Antiphonarij de hoc aduentu proculdubio intellexit, cùm indè Reſponſorium in hiſtoriam Dominicæ Natiuitatis * compoſuerit. (* cõpoſuit)

De Hiſtoria, Clama. Cap. 32.

QVidam hiſtoriam, Clama, à quarta feria hyemalis ieiunij omni anno incipiunt, etiamſi adhuc duodecim dies vſque ad Natiuitatem Domini remaneant. Æſtimant enim hanc hiſtoriam pro eodem ieiunio eſſe inſtitutam, ſed falluntur. Si enim Romana auctoritas illam ad hoc inſtitueret, ante Dominicam vacantem, id eſt, Canite tuba, hanc quoque ſicut diurnalia eiuſdem ieiunij officia collocaret. Nam hoc in omnibus huiuſmodi ieiuniis obſeruatur, vt officia eorum ſemper Dominicam vacantem præcedant, quæ etiam poſt iſta ſemper obſeruatur, iuxta ſtatuta ſanctorum Patrum, aut penitus prætermittitur. Nec vtique aliqua Dominica vacans, propriè dicitur, niſi quæ huiuſmodi ieiunij officia indiuiſè ſequitur, à quibus & ipſa inofficiatur, ſi neceſſe fuerit, vt obſeruetur. Præterea ſi eadem hiſtoria pro ieiunio inſtituta eſſet, ſuperfluè ſecundam, tertiam, quartam, quintam feriam eodem modo, vt ſextam, inofficiatas haberet, cùm tamen nihil ad illas prædictum ieiunium pertineat. Patet ergò, hanc hiſtoriam non pro ieiunio, ſed potius ad hoc eſſe inſtitutam, vt proxima hebdomada ante Natiuitatem Domini, ſicut & ante Paſcha, tanto plus in officiis * habeat, quantò vicinior Dominicæ ſolennitati exiſtat. (* habeatur) Nam & Antiphonarius hoc innuere videtur, qui hiſtoriam, Canite tuba, proximam Dominicam ante Natiuitatem vocat; & hanc, id eſt, Clama, infra hebdomadam eiuſdem Dominicæ canendã ſubſequenter * innuit, ſingulis feriis ſingulas matutinales laudes attribuens. (* inſinuat) Sunt autem ita deſcriptæ, vt eo anno obſeruentur, cùm Natiuitas Domini in Dominicam, & vigilia in ſabbatum occurrit, quod & Antiphona, Nolite timere, in quarta feria præcedenti deſcripta, & Antiphona, Expectetur, de Cantico ſabbati vigiliæ aſcripta, demoſtrant. Vndè & ipſum ſabbatum ſpeciali matutinali laude inſigniri non neceſſè habuit. Nam omni anno, aut eiuſdem vigiliæ officium obtinebit, aut alterius feriæ, quam eadem vigilia eo anno occupauerit. Illo non negligenter obſeruato, vt ſabbatũ ſemper de vigilia ferialem pſalmum & canticum cum Antiphona obtineat, & vigilia illius feriæ, quam ſibi vendicauit, ferialem pſalmum & canticum Antiphona poſſideat.

De ſeptem diebus ante Natale Domini. Cap. 33.

SCiendum itaque eſt, quòd prædicta officia non ſunt ieiunij, ſed Dominicæ, & quinque feriarum ac vigiliæ, vndè & annuatim eadem officia ab octaua die, quæ Natiuitatem Domini præcedit, congruè incipimus, vt totam illam ſeptimanam ſtatutis officiis celebrem habeamus, nec tamen aliquem diem præter Sanctorum inſtitutionem huic celebritati ea noſtra parte applicemus. Et hoc quoque non ocioſe notandum, quia huius ſeptimanæ officia, etſi ſpecialiter pro ieiunio, vt probatum eſt, non ſint inſtituta, numquàm tamen illud omnino relinquunt, niſi eo anno, dum Natiuitas Domini in Dominica occurrit. Tunc enim vigilia in ſabbato euenit, & hoc ieiuniũ extra hanc ſeptimanam in præcedenti ſabbato celebrari compellit. Nam officium vigiliæ & ieiunij ſimul vna die competenter nequeunt obſeruari. In omnibus autem aliis annis, idem ieiunium aut ex integro, aut ex aliqua parte prædictæ ſeptimanæ includitur, & per legitimas eius ferias celebratur. Vndè & Antiphonę de Euangeliis huius ieiunij, quamuis cum ipſo multoties anticipentur, meritò tamen in quarta & ſexta feria & ſabbato eiuſdem ſeptimanę

deſcri-

deſcribuntur, quia eaſdem ferias idem ieiu-
nium adeò frequentat, vt vix vno anno illas
ex integro derelinquat. Hoc quoque proui-
dendum, quòd vigilia cùm in Dominica eue-
nerit, ſex ſibi reſponſoria de Dominicali hi-
ſtoria cum Dominicalibus Pſalmis aſſumat:
tria verò vltima & matutinales laudes cum fe-
rialibus Pſalmis ſabbato concedat. Ad Miſſam
omnia de vigilia, ſed feſtiuè cum alleluia, Ve-
ni Domine.

De Natali Domini. Cap. 34.

IN Natali Domini finito nono reſponſorio,
Euangelium, Liber generationis, legitur.
Deindè, Te Deum laudamus, cum pulſatione
ſignorum dicitur: ſicq; finitis nocturnalibus vi
giliis, Miſſa Dominus dixit, ante matutinales
laudes, cum, Benedicamus Domino, nō cum
Ite Miſſa eſt, completur: nè populo quaſi licen-
tiam abeundi infra matutinales laudes dediſ-
ſe videamur, quas ſtatim poſt Miſſam, iterùm
concrepantibus ſignis, incipere ſolemus.

Cur in Miſſa prima nō, Ite Miſſa eſt: ſed, Benedicamus Dño, decātetur.

De ſecunda Veſpera ſancti Stephani. Cap. 35.

OMnes authentici Antiphonarij ſecūdam
veſperam ſancto Stephano concedūt ex
integro. vndè & reliquis feſtiuitatibus per an-
num hoc exemplo ſecundam Veſperam ex to-
to concedimus, etiamſi maior feſtiuitas ſubſe
quatur. Non enim congruum eſt, vt Pſalmos
veſpertinales tantummodo præcedenti feſto,
reliqua verò ſubſequenti tribuamus. Nam ſan
cti Patres nullum nobis indè exemplum reli-
querunt, qui potiſſimùm nos concordiam offi
ciorum ſingulari diligentia ſeruare docuerūt.
Summa tamen feſtiuitas, ſi quando minorem
ſubſequitur, ſecundam veſperam prioris feſti
ex toto ſibi non incongruè vendicabit, vt octa
ua Domini ſecūdam veſperam ſancti Silueſtri.
Veſperam quidē de quolibet feſto vniformi-
ter perficimus, deindè alterius feſti, ſi neceſſe
fuerit, poſt Benedicamus Domino, memoriam
facimus, vt de ſancto Stephano, & de ſancto
Ioanne obſeruamus.

De Innocentibus. Cap. 36.

IN Natiuitate Innocentium, Gloria in ex-
celſis, & Alleluia ſecundùm ordinem reti-
cemus. Item, Te Deum laudamus, &, Ite Miſ-
ſa eſt, quæ cum Gloria in excelſis, Romano
more ſolent admitti vel prætermitti. Hæc, in-
quam, omnia omittuntur, niſi Dominica fue
rit. Gloria patri verò numquàm dimittimus,
niſi de paſſione Domini. Meritò autem paſ-
ſio ſanctorum Innocentiū minus feſtiuè quàm
aliorum ſanctorum celebratur, quia licèt mar
tyrio coronati, nondum tamen ad gloriam,
ſed ad infernalem pœnam diſceſſerunt. Nam
A ante deſcenſum Chriſti ad inferos, nullus ſan-
ctorum ad illam gloriam peruenit, ad quam
Chriſtus antiquos ſanctos perduxit, & dein-
ceps ſuos ſequaces perducere non deſinit. Sed
quia ipſi in reſurrectione Dominica, cum reli
quis ſanctis liberari & cōglorificari meruerūt,
conuenientiſſimè & ipſi iuxta ordinē, ſolitam
gloriam in officiis cum reliquis ſanctis obtine
bunt, ſi natalis eorum vſque ad diem reſurre-
ctionis, id eſt, Dominicam peruenerit. Octa-
uam quoque eorum eodem modo, vt aliorum
ſanctorum, celebramus: quia iam tranſacta
B die reſurrectionis, non dubitamus eos gloria-
ri cum aliis ſanctis.

De officio, Dum medium ſilentium. Cap. 37.

SI Natiuitas Domini, vel aliqua ſubſequen-
tium ſolennitatum in Dominica euenerit:
officium, Dum medium ſilētlum, poſt natalem
Innocentium ad priuatos dies congruè ſerua-
tur: ſicut & in aliis Dominicis agimus, ſi ali-
quando celebrius in iis feſtum habuerimus. vn
C dè etiam idem officium Romano more repeti-
tur, ſi quando ab Octaua Domini vſq; ad Epi
phaniam, Dominica euenerit. Omnis enim Do
minica à Natiuitate Domini, vſque ad Epipha
niā, ex antiqua traditione illud obtinebit: quæ
tamen celebriori feſto occupata non fuerit.
nam cùm hoc officium de Natiuitate Domini
agat, conuenientiſſimè illis Dominicis adapta-
tur, quæ & reliqua officia de eadem ſolenni-
tate ſolent obtinere. Non enim illi ſunt au-
diendi, qui hoc officium eo quòd de Natiui-
tate agat, numquàm poſt octauam Domini di
D cendum exiſtimant: cùm tamen ipſi vigiliam
Epiphaniæ de Natiuitate Domini ex integro
inofficiare ſoleant & debeant. Ipſi quoque ſi
Dominica in octaua ſancti Stephani vel aliorū
euenerit, Dñicam de octaua inofficiant, dū ta-
men Eccleſiaſtica ſolēnitas, non pro octaua S.
Stephani, ſed ꝑ octaua Dñi agatur. Hoc autē
S. Patres in diſpoſitione officiorū ſummoperè
procurauerunt, vt officium ſemper inſtanti ce
lebritati concordaret: nè clerus aliud quàm
populus, in eccleſiaſticis celebritatibus obſer-
uaret. Præterea omnes Dominicæ ſolennita-
E tes ſibi inuicèm affines, hoc habent priuilegiū,
vt obſeruatio earum adinuicem contineatur:
vt, Reſurrectionis vſque ad Aſcenſionem, &
Aſcenſionis vſque ad Pentecoſten commemo
ramus, & omnes Dominicas iis ſolennitatibus
interpoſitas de eiſdem inofficiamus. Sic quo-
que & natiuitatis Dominicæ, vſque ad Epipha
niam memoriam agimus, niſi inquātum feſtis
Sanctorum uel octauis eorum ſatisfacere co-
gimur. Eodem quoque modò infra hunc ter-
minum occurrentes Dominicæ, officium de
Natiuitate poſſidebunt.

De Dñica celebrandū Officiū, etiāſi in illa Octaua ſancti Stephani aut aliorū eueniat.

De eodem officio in alia Dominica repetendo. Cap. 38.

QVamuis autem duæ Dominicæ multotiès
eueniant eo tempore, numquàm tamen
ambas Dominicali officio occupati feſta San-
ctorum permittent: niſi eo tantùm anno, dum
vigilia Epiphaniæ in Dominica euenerit. Vn-
de & ſanctus Gregorius ſatis competẽter vnũ
Dominicale officium eo tempore ordinauit,
eo quòd & ibì vna tantùm Dominica, omni pe-
nè anno occurrat, quæ huiuſmodi officio indi-
geat. Nec hoc vtique ſanctus Gregorius, vel
poſt Epiphaniam, vel poſt Pentecoſten ſerua-
re curauit, vt tot officia ſemper haberemus,
quot Dominicæ poſſent euenire. Nam optimè
præuidit huiuſmodi inæqualitatem, repetitio-
ne officiorum facilè emendari poſſe. Vndè &
nos, cùm vigilia Epiphaniæ in Dominica oc-
currit, priora Dominicæ officium pleniter re-
petimus. Sic & in Dominicis poſt Epiphaniam
& poſt Pentecoſten, quotiès neceſſè fuerit, iu-
xta Romanam cõſuetudinem facere debemus.
Sicut enim hiſtorias Dominicarum, inquan-
tum tempori ſufficit, repetimus, nihilominus
& officia earum repetere poſſumus. Nã & Do
minicale officiũ alij Dominicæ, quæ eiuſdem
obſeruantiæ eſt, non * competentius adhibebi-
tur, quàm ſingulis priuatis diebus, qui Domi-
nicarum officia dum recipiunt, ex feſtiuis fe-
rialia efficiunt: hoc tamen non tam ea Eccle-
ſiaſtici conuentus neceſſitate, quàm ea propria
deuotione vſquequaque vſitamus. Non ergò
magis incongruum videatur, ſi idem officium
in alia Dominica, vt Eccleſiaſtico conuentui
ſatisfiat, repetatur.

* incompetentes

De Octaua Domini. Cap. 39.

IN octaua Domini, iuxta Romanam au-
ctoritatem, non officium, Puer natus eſt:
ſed, Vultum tuum, vt in Graduali libro habe-
tur, cum Alleluia, Poſt partum virgo: canta-
mus, & orationem Gregorianam, Deus qui ſa-
lutis æternæ: non illam, Deus qui nos Nati-
uit. dicimus. Et notandum, huius octauæ offi-
cium euidentiſſimè de ſancta Maria agere. Vn
dè & Romani ea die ad ſanctam Mariam ſta-
tionem faciunt, nec immeritò: nupèr enim,
cùm Natiuitatem Domini celebraremus, nul-
lum tam ſpeciale officium matri eius attribue-
re potuimus. Vndè non incongruè illam ſpe-
cialius in octaua Domini veneramur, ne ſolen-
nitate Filij ſui expers eſſe videatur, quam ta-
men in eadem ſolennitate poſt Dominum ma-
ximè honorandam eſſe non dubitamus. Matu-
tinales quoque laudes huius octauę, de ſancta
Maria agunt expreſſiſſimè. Vndè & illa reſpon-
ſoria de Natiuitate Domini, quę de ſancta Ma
riæ commemorant, huic diei congruè attitulan-
tur, nè à Gregoriano eiuſdẽ diei officio diſcre-
pemus in aliquo. Aptè autem omnia in hunc
A modum ordinari poſſunt. Ad Veſperã Antiph.
Tecum principium, cũ reliquis. Reſponſorium
Congratulamini. Hymnus, A ſolis. In Euan-
gelio Antiph. Magnum hæreditatis. Inuitato-
rium, Chriſtus natus eſt. Antiph. Dñs dixit.
Antiph. In ſole. Antiph. Eleuamini. Reſp. De-
ſcendit. Reſpõſ. O magnum. Reſponſoriũ, San
cta & immaculata. Antiph. Specioſus. Antiph.
Rex omnis. Antiphona, Suſcepimus. Reſpon-
ſorium, Beata & veneranda. Reſponſoriũ, Con
gratulamini. Reſponſorium, Continet in gre-
mio. Antiph. Homo natus. Antiph. Exultabũt.
B Antiph. Notum fecit. Reſponſorium, Confir-
matum eſt. Reſponſorium, Neſciens mater:
Reſponſorium, Verbum caro. Matutinales
laudes, O admirabile, per ordinem. Eædem
Antiphonæ, in ſecunda veſpera ſuper Pſalmos
de Natiuitate Domini leguntur. In Euangelio
Antiphona, Qui de terra eſt. In Dominica au-
tem poſt Natiuitatem Domini, ita ordinabi-
tur: Inuitatorium, Chriſtus natus eſt. Pſalmi
Dominicales, cum tribus antiphonis de Nati-
uitate Domini. Reſponſorium, Deſcendit. Re
ſponſorium, Quem vidiſtis. Reſponſ. O ma-
C gnum. In 2. noct. Reſponſorium, Continet in
gremio. Reſponſorium. Confirmatum eſt.
Reſponſorium. Hic qui aduenit. In tertio no-
cturno Reſponſorium, Eccè Agnus Dei: Reſp.
Benedictus. Reſp. O regem. Matutinales lau-
des, Quem vidiſtis. In Euangelio: Dum mediũ.
Notandum autem, in octaua Domini noctur-
nalem cantum de ſancta Maria multùm agere,
quia & diurnale officium in honorem eius vi-
detur inſtitutum. In Dominicali autem nocte,
non tam de ſanctà Maria, quàm de Natiuitate
Dñi agimus: quia & in diurnali officio ſpeciali
D ter de Natiuitate Domini commemoramus:
Eſt autem traditio ſanctorum Patrum, vt in
huiuſmodi feſtiuitatibus officio Miſſæ, reli-
qua concordent officia.

De Epiphania. Cap. 40.

SI vigilia Epiphaniæ in Dominicam euene-
rit, in nocte, vt prædictum eſt, canimus. In
die quoq; officium, Dum medium, vt in prio-
ri Dominica, pleniter obſeruamus. Si autem in
alia die occurrit, idem quidem officium, ſed
E cum lectione, Scimus: & Euangelio, Defun-
cto Herode. vnde & communio, Tolle puerũ,
ſumpta eſt, cantamus: quia hoc officium ante
vſum huius vigiliæ ibì cantabatur, vt potè Do-
minica eiuſdem hebdomadæ, ſicut &, Vocẽ io-
cunditatis, canitur in vigilia Aſcenſionis, & aſ
ſumitur Communio de eiuſdem diei Euange-
lio. In Epiphania ad nocturnas, iuxta Roma-
num Ordinem, inuitatorium reticemus: vt à
doloſa inuitatione Herodis diſcrepemus: ab
Antiphona Afferte, ea nocte incipitur. Anti-
phona, Fluminis, cùm Pſalmo in tertiã noctur
nam differtur: quia maior laudatio, quàm Al
leluia ſonat, ſub gratia eſt, cuius typũ tertia no
cturna

Vide Guil. Durãti Rationale diuinorum.

Cur nocte Epiphaniæ Inuitatoriũ nõ dicatur. Vide eadẽ de re Guil. Durantum.

ctúrna gerit, quàm ante legem vel ſub lege, quod præcedentes nocturnæ ſignificant. Vndè & omnes hiſtoriæ, quæ ſibi Alleluia vendicant, plus Alleluia in tertia nocturna frequentant. Si Epiphania in Dominicam euenerit, nihil in ea die de officio Dominicæ tangimus. Quod tamen infra Octauam eius ideò obſeruare ſolemus, vt lectiones & Euangelia ferialia, quæ de baptiſmo Domini ſonant, eo tempore recitentur, cùm & feſtum de Baptiſmo Domini agitur.

De Dominicis poſt Epiphaniam. Cap. 41.

SI autem per interiacentes dies ab Epiphania vſque in octauam eius, Dominica euenerit, neceſſariò eo die Eccleſiaſtico conuentui, cùm Dominicali officio * ſatisfacimus, quem non pro Epiphania, ſed pro Dominica conueniſſe ſcimus. Dominicales quoque Pſalmi, cum cantu de Epiphania, ſunt recitandi. Sic enim omnem Dominicam, Dominicis ſolennitatibus interpoſitã, nec tamen celebriori officio occupatam, de eiſdem inofficiare ſolemus. Priuatos quoque dies ſolennitatibus interuenientes, ita obſeruamus, vt Inuitatorium & vnam Antiphonam, ſuper ferialem Nocturnam; item verſ. Reſponſorium, & Matutinales laudes, & cætera, de feſto dicamus. Iuxta Romanum enim ordinem, ferialem nocturnam numquàm dimittimus, cùm tria tantùm Reſponſoria dicimus, niſi in hebdomada Paſchæ & Pentecoſtes. Primæ ergò Dominicæ officium infra hanc octauam omni anno ritè obſeruatur, etiamſi propter pluralitatem hebdomadarũ vſq; ad Septuageſimam, repetendum videatur: ſicut & alia duo officia, Omnis terra, Adorate, cùm multotiès ſex occurrant hebdomadæ, his officiis inofficiandæ. Cùm autem vna tantùm Dominica inter Epiphaniam & Septuageſimam accidit, duo officia, nullo Eccleſiaſtico conuentu fieri hoc exigente, in vnam hebdomadam coniungere debebit, quicumque nullum eo annò ex ſtatutis officiis prætermittere voluerit. Non ergò minus competenter idem officium aliquando in alia Dominica repetimus, cùm nullum celebrius officium habuerimus, vndè Eccleſiaſtico conuentui ritè ſatisfacere valeamus. Ipſi quoque priuati dies Romano more officium prioris Dominicæ recipiunt, ſi non aliundè competenter inofficiari poſſunt. tamen & aquæ benedictæ adſperſionem, iuxta decretum ſancti Alexandri Papæ, &, Credo in vnum, non dimittimus.

* ſatisfacie-mus,

Aquæ benedictæ adſperſio.

De duobus feſtis in vnum diem concurrentibus. Cap. 42.

CVm duæ feſtiuitates nouem lectionum in vnum diem concurrunt, quarum vtraque

A plenum per ſe exigit officium, celebriorem ex integro obſeruamus, alterius verò poſtea tantùm memoriam agimus. Si autem vtraq; pleniter obſeruanda videtur, aut in ipſa die ambabus ſingula officia perſoluantur, iuxta quod & ſanctus Gregorius in Sacramentario, & in Graduali libro aliquotiès vni diei bina * aſcribſit officia, aut vna earum in ſequentem diem differatur, ſicut ſanctus Gregorius Papa feſtũ ſancti Pauli, poſt feſtum ſancti Petri voluit obſeruare. Nam illam vſurpationem, quæ ex duobus officiis in vna die obſeruandis, vnum B incompoſitè compingit, ſanctorum Patrum auctoritas non admittit, (quæ ſemper nos in officiis concordiam cuſtodire præmonuit) videlicet vt vnam nocturnam de vno feſto, reliquas de alio obſeruemus. Eo enim pacto ſi vtrique feſto ſatisfacere niteremur, neutrum debita officiorum reuerẽtia celebraſſe conuinceremur. Vt autem duorum feſtorum officia in vno die ſeparatim compleantur, vel vnum eorum in alium diem differatur: non tam generali totius Eccleſiæ obſeruationi, quàm priuatæ religioſorum vacationi adiacere videtur, qui nullum C de ſtatutis officiis prætermittere volunt.

* aſcribit

Feſtum cõmemorationis Pauli à D. Greg. inſtitutum.

De Martyribus Romanis Pontificibus. Cap. 43.

GRegorius huius nominis Papa ſeptimus, Apoſtolicæ ſedi præſidens conſtituit, vt Sanctorum omnium Romanorum Põtificum & Martyrum feſtiuitates, ſolenniter vbique cum pleno officio celebrentur. Nam cùm quælibet Eccleſia ſui patroni, etiamſi Confeſſor fuerit, feſtum ſolenniter obſeruet, quanto ma- D gis eorum, qui totius Eccleſiæ non tam patroni, quàm patres extiterunt, quàm etiam vſque ad martyriũ verbis & exemplis inſtituere non deſtiterunt? Nota autem ſanctum Gregorium Papam primum in Graduali libro de his martyribus ſicut de confeſſoribus, Pontificalia inſtituiſſe officia, vt de ſancto Marcello, Antiph. Statuit, & de S. Felice, Antiph. Sacerdotes, & hoc vtique ſatis congruè, propter excellentiam dignitatis Apoſtolicæ. Hoc etiam attendendo, Maiores noſtri de eiſdẽ Sanctis confeſſorum officia ad curſum diei & noctis leguntur obſer- E uaſſe, quæ & Pontificij dignitatem eodem modo inſinuant, nec tamen in aliquo eorum martyrio præiudicant. Idem & de ſancto Apollinare obſeruandum eſſe Gradualis liber demonſtrat. Et de iis quidem ſanctis Hymnus, Inuitatoriũ, Verſus: Gloria & honore, Poſuiſti Domine, Magna eſt gloria eius, cantantur vt de Martyribus: reliqua verò per ordinẽ & de Confeſſoribus. Quidam autẽ moderni, minus concordiam officiorum attendentes, de illis omnẽ cantum, vt de Martyribus obſeruant, præter ad Miſſam: aſſerentes congruum eſſe, vt nocte de martyrio eorũ: ad Miſſam autem, de ſacerdotali eorum dignitate agatur. Sed conuenientius

videtur ſuperiorum obſeruatio. Nam Miſſæ in quolibet feſto, reliqua ſolet informare officia:

De Octauis Sanctorum. Cap. 44.

IVxta Romanam auctoritatem, nullorum Sanctorum octauas obſeruare debemus, niſi vndè certam aliquam traditionem à ſanctis Patribus habemus. Eorum quoque, quorum octauas celebramus, nullam quotidianam mentionem per interiacêtes dies agimus, quia nullam auctoritatem indè habemus: exceptis de ſancta Maria, & de ſancto Petro, quorum memoriam & alio tempore non ceſſamus frequêtare. In feſto cuiuſlibet ſancti trium Reſponſoriorum, * nocturnam non dimittimus: ſancto tamen Inuitatorium, Reſponſorium, & matutinales laudes, & alia vſque ad finem Miſſæ, concedimus: Reliqua de ferialibus. Nam iuxta Romanam conſuetudinem, nullius ſancti trium Reſponſoriorũ, mentionem facimus poſt Miſſam, ſiue illa canatur ad tertiam, ſiue ad ſextam. Immò cum ipſa Miſſa mentionem ſancti finimus. In feſto autem nouem lectionum, omnia vſque ad ſecundam veſperam de feſto agimus.

* nocturnas De feſtis triũ Reſpõſoriorum, ac nouem lectionum.

De priori Veſpera Dominicali. Cap. 45.

Epiſtolæ Pauli poſt oct. Epiph. legendæ quotidiè.

POſt octauam Epiphaniæ, ſiue priuata dies ſit, ſiue Dominica, leguntur Epiſtolæ Pauli vſque ad Septuageſimam. Prior veſpera cuiuſlibet Dominicę craſtinam exigit orationem: quia capitulum ante Magnificat, ſequêti aſcribitur Dominicæ: ſicut in Dominica de Aduentu Domini, & Quadrageſimæ, ſiue paſſionis Dominicæ comprobatur, quod & in aliis ſolennitatibus penè vſquequaque frequentatur. Hoc vtique & Reſponſoria & Antiphonę indicant, quæ de craſtina hiſtoria ad priorem veſperam ſolent anticipari. Aliquando tamen vltima Antiphona de Euãgelio prioris Dominicæ, ad veſperam prædictã reſeruatur, vt in Dominicis poſt Epiphaniam & Paſcha, quæ tamen adeò concordant, vt Antiphona præcedentis Dominicæ, orationi ſubſequentis optimè conueniat.

De Aqua adſperſionis, Gloria in excelſis, Ite Miſſa eſt, & Credo. Cap. 46.

ALexander Papa quintus à beato Petro, cõſtituit, vt ſal & aqua benediceretur ad conſpergendum populum, & habitacula eorum: quod & nos in omni Dominica iuxta Canones ſequimur. Symmachus Papa in ordine 50. conſtituit, vt in Dominicis diebus & natalitiis Martyrum, hymnus, Gloria in excelſis, dicatur. quod & nos obſeruamus in omni

A Dominica, & in feſtis nouem lectionum, excepto infra Aduẽtum Domini, & à Septuageſima vſq; in Paſcha. in iis tamen diebus natalitia Apoſtolorum, & feſta ſanctæ Mariæ iuxta Romanam conſuetudinem, Gloria in excelſis, recipiunt. Semper autem cum Gloria in excelſis, etiam, Te Deum, &, Ite Miſſa eſt, recitamus niſi de Natiuitate Domini in nocte, & in cœna Domini, & in vigilia Paſchæ & Pentecoſtes. Congruè autem & in feſtiuis diebus, Ite Miſſa eſt dicitur, quia tunc generalis conuentus celebrari ſolet, qui per huiuſmodi denunciationẽ B licentiam diſcedendi accipere ſolet. Ad quotidiana autem Miſſarum ſolennia, non generaliter ab omnibus, ſed à religioſis conuenitur, qui plus ſpiritualibus negociis quàm ſecularibus inuigilant, qui & reliqua, dum licet, officia quotidiè frequentant. Ergò conueniẽter illis poſt Miſſam, vt non ſtatim diſcedant, ſed vt Dominum benedicant, denunciatur. Huic aſſertioni & Eccleſiaſtica conſuetudo videtur adſtipulari: quia cùm, Ite Miſſa eſt, dicimus, ad populum vertimur, quem diſcedere iubemus: cùm autem, Benedicamus Domino, dici- C mus, non ad populum, ſed ad altare, id eſt, ad Dominum vertimur, noſq; ipſos non ad diſcedendum, ſed ad benedicendum Domino adhortamur. Sciendum tamen, quòd, Ite Miſſa eſt, infra Aduentum Domini, & Septuageſimam, non recitatur: non quaſi eo tempore nullus fiat conuentus, qui ſit demittendus, ſed potius pro triſtitia temporis inſinuanda. Sic &, Gloria in excelſis, dimittitur. Credo in vnum, iuxta Canones, in omni Dominica, & in omnibus Dominicis ſolennitatibus, item in feſtis ſanctæ Mariæ & Apoſtolorum, & ſanctæ Cru- D cis, & omnium Sanctorum, & dedicationis, debet cantari, nec immeritò: nam & de iis ſingulis in eodem ſymbolo aliqua reperitur commemoratio. Hoc quoque notandum, quòd cùm, Gloria in excelſis, ſemper Dalmaticæ & ſubdiaconalia reſumuntur.

De Septuageſima. Cap. 47.

IN Septuageſima Heptateuchum incipiũt. Vndè & Alexander Papa ſecundus conſtituit, vt reſponſoria de eadem hiſtoria in ea- E dem Dominica incipiantur, quæ & in ſequentes Dominica repetantur, Alleluia etiam in ſabbato ad veſperam iuſſit dimitti ante Septuageſimam. Ab hinc vſque, in cœnam Domini, Te Deum, Gloria in excelſis, Ite Miſſa eſt, Item Dalmaticæ, & ſubdiaconalia antiquo more dimittuntur. In biſſextili anno Natiuitatem ſancti Matthiæ Apoſtoli colimus in illa die, quæ vigiliam eius proximè ſequitur, non in alia, quæ propter biſſextũ eo anno in eodem Kalendario iteratur.

Annus biſſextilis.

De

De feſtis infra Septuageſimā, vel Quinquageſimam occurrentibus.
Cap. 48.

SI Purificatio ſanctæ Mariæ infra ſeptuageſimam euenerit, nihil in ea iuxta Romanā conſuetudinē præter Alleluia de ſolita glorificatione mutamus. Sergius Papa à beato Petro 1aaavj. conſtituit, vt diebus Annunciationis Domini, & Dormitionis & Natiuitatis ſanctæ Mariæ, & ſancti Simeonis, quod Græci ὑπαντὴ vocant, Litania exeat à ſancto Adriano, & ad ſanctam Mariam populus occurrat: ὑπαντὴ autem nuncupatur obuiatio, quia venerabiles perſonæ Simeon & Anna eo die obuiauerunt Domino, dum præſentaretur in templo. Item Cathedram ſancti Petri etiam infra Septuageſimā, & Annunciationē S. Mariæ infra Quadrageſimam ſolenniſſimè cū Dalmaticis, & Gloria in excelſis, Romano more celebramus. Sciendum autē, quòd Laodicenſe Conciliū cap. 51. conſtituit, vt nataliria Martyrū in Quadrageſima non celebrentur, ſed eorū commemoratio fiat in diebus ſabbatorum, vel Dominicorum. Quòd hic ſoli Martyres nominantur, hoc ideò, quia nondum apud antiquos memoria Confeſſorum adeò celebris fuit. Sancti quoq; Patres in Toletano concilio de Annunciatione S. Mariæ conſtituerunt, vt de Quadrageſima in 15. Kalendas Ianuarij transferretur, vbi annuatim ſolenniter & conuenienter ante Natale Domini poſſet celebrari: reputa cùm omnia illius temporis officia de eadem reſonent Annunciatione, vt in Ambroſiana obſeruatur Eccleſia. Sed nos magis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ morem gerētes, infra Quadrageſimam, illam celebramus, ſicut & aliorum quorumdam Sanctorum. Synodaliter autem legitur ſtatutum, vt eadem Annunciatio, ſi in triduo ante Paſcha occurrat, in ſabbato ante Palmas anticipetur. qui dies & proprio officio caret, & per totum annū venerationi ſanctæ Mariæ ſolet obſecundare; quæ anticipatio & omni neceſſaria videretur anno, dum eadē feſtiuitas idem ſabbatum ſubſequitur, eo quòd duæ ſubſequētes ſeptimanæ propriis officiis intantùm ſunt occupatæ, ut tantæ ſolennitati dignè nequeant deſeruire. Sed nos nihil in hac editione temerè canonizatum deprehendimus. Cùm autē feſtiuitates nouē lectionum in Quadrageſima agimus, omnia de feſto, die ac nocte, & Miſſā de ipſo ad tertiā feſtiuè dicimus. De Quadrageſima verò poſt Benedicamus, Antiphonā ferialē cū precibus & oratione, & hoc ad matutinū & veſperū tantùm: Miſſam quoq; de Quadrageſima, ad Nonā cum genuflexione.

Vide Bedā Retract. in Act. Apoſt. cap. 16.

De Capite Ieiunij. Cap. 49.

IN capite Ieiunij, Miſſam dicimus ad Nonā, & omnia facimus vt in Quadrageſima. Cùm A enim illi quatuor dies pro complemento quadrageſimalis ieiunij recipiantur, neceſſariò quadrageſimalem obſeruantiam obtinebunt, videlicet vt * tandèm poſt veſperā ieiuniū ſoluatur, ſicut in Canonibus præcipitur. quod tamē alio tempore ſtatim poſt nonam ſoluitur, cùm & Miſſa ad ſextam celebratur. In hoc enim quadrageſimale ieiunium ab aliis differt diebus, quòd in aliis poſt nonā, in hoc autem poſt veſperā reficere debemus. Nec iuxta canones quadrageſimaliter ieiunare cenſemur, ſi ante veſperam reficimur. Ergò & in his quaB tuor diebus, ſimiliter ieiunare debemus, ſi cum iis quadrageſimale ieiunium adimplere volumus. Vndè & Miſſa in iis diebus, non ad ſextā, ſed ad nonam meritò celebratur. Eſt enim Eccleſiaſtica conſuetudo, vt ad nonā reficiamur, cùm ad ſextam Miſſam celebramus: ad veſperam autem, cùm ad nonam ſacrificamus, vt ergò & in his diebus vſque ad veſperam ieiunemus, Canonicum eſt, vt & Miſſam ad nonam differamus. Sciendum autem, non ſolùm modernos, vt quidam putant, ſed & antiquos à capite Ieiunij incepiſſe, cū & ſanctus Gregorius C ibì quadrageſimalia officia videatur initiaſſe. Sic enim in Gregorianis Sacramentariis ſiue Gradualibus libris euidentiſſimè declaratur. Subſequens tamen Dominica propriè initium Quadrageſimæ dicitur: vndè & alij dies vſque in Paſcha computantur, quibus cùm ſex Dominicas ſubtrahimus, non niſi trigintaſex in abſtinentia obſeruamus. Ergò à capite ieiunij neceſſariò incipimus, ſi cum Domino ieiunium quadraginta dierum complere volumus. Exinde etiam orationem ſuper populum iuxta Gregorij inſtitutionem exordimur, quā nunquàm D dicimus, niſi cùm & quadrageſimaliter ieiunare debemus.

* non niſi

Initiū Quadrageſimæ.

De Quadrageſima. Cap. 50.

IN Quadrageſima dicitur præfatio, Qui corporali ieiunio, iuxta ſtatutum Pelagij Papæ non minus in Dominicis, quàm in earum feriis. A Dominica tamen Palmarum, eò quòd ibi paſſiones legere incipimus, præfationem de Cruce dicimus vſque in Cœnam Domini, videlicet per illos quinque dies quinquepartiE tam Domini paſſionem intimantes: ipſamque hebdomadam, quam ſancti Patres maiorē vocant, eadem præfatione adornantes: nam & cōuenientiſſimè eo tempore dicitur, cùm de paſſione Domini tam ſpecialiter agitur. In prima hebdomada Quadrageſimæ celebrandum eſt ieiuniū vernale, ſicut & ſancti Patres, Leo Magnus, Gelaſius, Gregorius Papa primus, & ſecundus & ſeptimus, conſtituiſſe leguntur. Tractum, Domine non ſecundùm, quem in Quadrageſima frequentamus, non tam ex Romano Ordine, quàm ex noſtra conſuetudine vſurpamus. Melchiades Papa à B. Petro 33. conſtituit, vt nullus in Dominica nec in quinta feria

ieiunaret. Vndè ſanctus Gregorius in diſpoſitione officiorum quintam feriā infra Quadrageſimam, vacantem dimiſit, vt quia feſtiua erat, ſicut Dominica, etiam officio Dominicali honoraretur. Sed quia eadem feria ieiuniis poſtmodù applicata eſt, * vt reliquæ Gregorius Iunior ſtatuit eſſe ſolennem, officiis vndecumque collectis, & maximè ex æſtiualibus Dominicis, vndè & Antiphonæ ex Dominicalibus Euangeliis quintis feriis adhuc aſcriptæ reperiuntur, vt ea Euangelio, Homo quidam erat diues: &, Ibat Ieſus: & in hebdomada quoque Pentecoſtes, quinta feria officio Dominicæ inofficiatur. Sabbata ante Quadrageſimam & ante Palmas Dominicarum ſuarum officia recipiunt: nec immeritò, cùm quilibet dies priuati, de ſuis Dominicis ſoleant inofficiari. Ad omnes horas quadrageſimales genua flectimus. Item ad Miſſam, etiamſi ſalutario præcedat orationem, niſi alia oratio ſine ſalutatione præceſſerit: tunc enim ad priorem tantùm genua flectimus: excepto, in quarta feria poſt Palmas, vbi ad vtraſque iuxta Romanum ordinem genua flectimus.

* Greg Iunior, vt reliquas ſtatuit.

De oratione ſuper populum. Cap. 51.

ORationem ſuper populum in Quadrageſima, ideò frequentamus: quia cùm maiorem conflictū in ieiuniis & orationibus contra ſpirituales nequitias ſumimus, neceſſariò nos inſtantiùs Deo commendare debemus. Nam oratio poſt communionem, pro ſolis communicantibus ſolet orare. Populus autem etſi quotidiè in Quadrageſima conueniat, non tamen quotidiè, vt deberet, communicat. Nè ergò populus ita oratione vt communione careret, adiecta eſt oratio ſuper populum. In qua non de communicatione, ſed pro populi protectione ſpecialiter oratur. In Dominicis tamen diebus non dicitur, quia genuflexio vitatur, quæ huic orationi à populo antiquitus perſoluebatur, vel potius ideò, quia omnes, iuxta atteſtationem ſancti Ambroſij, in Dominicis diebus communicare deberent, quibus & oratio poſt communionem pro benedictione ſufficere poſſet. Sciendum eſt autem, iuxta antiquos Patres, quòd ſoli communicantes diuinis myſteriis intereſſe conſueuerunt, vndè & ante oblationem iuxta Canones iubebantur exire Catechumeni & pœnitentes, * videlicet qui nódum ſe parauerunt ad communicandū. Hoc quoque ipſa ſacramentorum iunuit confectio. In qua ſacerdos non pro ſola ſua oblatione & communicatione, ſed & aliorum rogat, & maximè in oratione poſt communionem, pro ſolis communicantibus orare videtur. Nec propriè communio dici poteſt, niſi plures de eodem ſacrificio participēt. Apud Græcos etiam, vt legitur, excommunicandus eſt, qui vſque ad tertiam Dominicam nō communicauerit. Beatiſſimi quoq; patres noſtri Ambroſius & Auguſtinus, ad quotidianam nos hortātur communionem. Sed quia hoc modò nec ab omnibus presbyteris in Quadrageſima nedùm à laicis obſeruatur, congruè adiecta eſt oratio ſuper populum, vt vel eo tempore vltima benedictione populus nō careret, dum tamen communicare non ſoleret. Hinc quoque & illa cōſuetudo apud modernos, quę non fuit apud antiquos, inoleuiſſe videtur, vt & in aliis temporibus, etiam presbyteri poſt finem Miſſæ benedicant, ne populū ita benedictione vt cōmunione, priuatum diſcedere permittāt.

* vt qui

De diebus Dominicæ paſſionis. Cap. 52.

A Dominica de paſſione Domini, non dicitur vſque in Paſcha, Gloria patri ad Reſponſoria vel ad Introitus, vel ad Pſalmum, Venite, ad quem etiam repetitio Inuitatorij ſolet mutari, id eſt, vt ad primum verſum à medio, ad ſecundum autem à principio repetatur, & ſic vſque in finem, alternetur. In Pſalmis ad tertiam nocturnam, legitur Homilia de Euangelio, Cùm appropinquaret. Iuxta ordinē non dimittitur ſalutatio ad paſſiones, niſi in Paraſceue, * vbi & ſacerdotale officium reticetur, ſed, Gloria tibi Domine, non ſubiungimus. Sciendum autem, ſi quando infra paſſionem Domini de aliquo Sancto agimus, Gloria patri, non omittimus. In feria ſecunda & tertia poſt Palmas, duæ lectiones leguntur continuatim ad Miſſam, vt in Natiuitate Domini. Item in ſabbato poſt mediam Quadrageſimam, & in quarta feria, poſt Palmas, duæ lectiones leguntur, & * ſingulæ accipiunt genuflexiones, nec immeritò: Nā & Apoſtolus in eadē die in Antiphona ad Introitū, Omnia cæleſtia & terreſtria & infernalia ad genuflexionem pro paſſione Domini hortatur, quæ in hac die conſilio Iudæorum facta legitur: quod enim in hac die Iudæi cōſiliati ſunt, hoc in Paraſceue peractum eſt. Sicut ergò Paraſceue plus quàm aliæ feriæ ſextæ in genuflexionibus celebris habetur: ſic & in hac quarta feria plus quàm in aliis, genuflectere meritò debemus. Cùm enim omnes quartas ferias pro paſſione Domini ſeruemus, quis negat illam nobis maximè obſeruandā, quæ nobis eandem ſpecialius paſſionē annuatim repręſentat? Iuxta Romanum quoq; ordinē, eaſdem orationes cum genuflexionibus in quarta feria dicere debemus, quas & in Paraſceue ante ſalutationem Crucis ſancta Eccleſia ſolet obſeruare. Præterea hæc hebdomada iuxta * Romanū Ordinē maior appellatur, eò q ex ſanctiſſimo Dñicæ paſſionis ſacramento inſignior cęteris habeat. Iure ergò eandē & lectionibus & genuflexionibus ſiue in aliis obſeruationibus celebriorem, quàm alias habemus, iuxta Romanum Ordinem in Cœna Domini in Paraſceue & ſabbato ſancto, ad matutinales laudes poſt Benedictus, ſub ſilentio dicendum eſt, Kyrieeleiſon pre-

* à ſacerdote officium

* ſingulas recipiunt

* Romanā auctoritatē

preces & orationes. In Cœna Domini, Gloria Patri, & Gloria in excelſis reticetur, niſi vbi Chriſma conſecratur: Diaconi tamen Dalmaticis, & ſubdiaconi ſubdiaconalibus vtuntur. In qua die ſub anathemate interdicitur, nè qs ſoluat Quadrageſimale ieiunium, vt Priſcillianiſtæ faciunt. Sic enim ſancti patres noſtri in Laodicenſi & in Toletano concilio conſtituiſſe leguntur. Hinc beatus Leo in ſermone de quadrageſima: Qui, inquit, in quadrageſima vnũ diem prętermittit, totam Quadrageſimã violauit, precipuè * illam diem, quæ cùm finis ſit quadrageſimæ, magis eſt obſeruanda, quàm alij. quia omnis laus in fine canitur quàm maximè. In Paraſceue officium à lectione, non ab oratione, iuxta ordinem incipitur. Nam oratio finis eſſe ſolet potiùs officiorũ, quàm principium, vt in ipſa Miſſa patet, & in ſingularibus curſibus. In eadem die ante ſingulas orationes, præter illam de Iudęis, Flectamus genua, dicimus: ſtatimque, Leuate: Poſteà orationem ſubiungimus, Romano more, ſicut & in aliјs diebus continuamus.

* illa precipuè die,

De Sabbato ſancto. Cap. 53.

IN ſabbato ſancto Zozimus Papa cereũ magnum benedici conſtituit, qui & ante benedictionem illuminandus eſt, & in octauis Paſchæ populo diſtribuendus ad ſuffumigandum rebus eorum, quem Diaconus accepta benedictione ab aliquo ſacerdote debet benedicere. Duodecim lectiones iuxta Romanum Ordinem legendæ ſunt abſque titulis, ante baptiſmum. Poſt baptiſmum presbyteri demùm poſſunt Miſſam, ſi neceſsè fuerit, priuatim celebrare, quia iam renati ſunt, de quibus ſpecialiter in Miſſa agere debemus: nec poſteà à lectionibus, quas iam audiuimus, ſed à Litania, incipere ſolemus.

Miſſa priuata.

De Paſchali obſeruatione. Cap. 54.

IVxta Romanam auctoritatem, Agnus in Paſcha benedicitur, non ad altare, ſed ad communem menſam. Credo in vnum, & alia huiuſmodi, quotidiè vſque in octauam dicimus, vt in die ſancto. Verſum Gradualis, Benedictus qui venit, in quinta feria: Lapidem, in ſexta feria congruè dicimus, in qua Dominus à Iudæis reprobatus eſt. In ſabbato infra octauas Paſchæ, Antiphona: Cùm eſſet ſerò, ad veſperam cantatur, eò quòd idem Euangelium apud antiquos vſque ad, Thomas autẽ, in eodem ſabbato legebatur, ſicut adhuc breuiaria Euangeliorum teſtantur. Ad hanc veſperam feriales pſalmi dicuntur cum Alleluia, & in nocte Dominica nocturna & nouem lectiones iuxta Romanum Ordinem. Et ſic deinceps feriales pſalmos ad veſperam & ad nocturnam cum Alleluia dicimus, niſi feſtum occurrat nouem lectionum. Semper tamen ad matutinas, Dominus regnauit, recitamus. Sed quia quamplures, omnes dies hinc vſque in Octauam Pentecoſtes cum tribus pſalmis & lectionibus obſeruare volunt, operæpreciũ videtur, vt ad auctoritatem ſedis Apoſtolicę recurramus, & indè, quid nobis faciendum ſit, explorenius, vndè totius Chriſtianę religionis formam accepimus. Gregorius Papa in Apoſtolica ſede conſtitutus, * in hac cauſa tale ſtatutum promulgauit: A die, inquit, reſurrectionis, vſque in ſabbatum in albis, & à die Pentecoſtes vſque in ſabbatum eiuſdem hebdomadæ, tres pſalmos tantùm ad nocturnas, treſq; lectiones antiquo more cantamus & legimus. Omnibus alijs diebus per totum annum, ſi feſtiuitas eſt, nouem pſalmos & nouem lectiones & Reſpon. dicimus: alijs autem diebus duodecim pſalmos & tres lectiones recitamus. In diebus Dominicis octodecim pſalmos, excepto die Paſchæ, & die Pentecoſtes, & nouem lectiones dicimus. Hoc etiam vſquequaquè iuxta Romanum Ordinem ità fieri ſtatuimus, vt ſuprà notauimus. In octaua Paſchæ hiſtoriam, Dignus es Domine, & Apocalypſin, iuxta ordinem incipimus.

* de hoc

De feſtis infra Paſchale tempus. Cap. 55.

AB octaua Paſchę vſque in Pentecoſten, in feſto trium Reſponſoriorũ, vnũ Alleluia tantùm: Nouem verò lectionum, duo Alleluia ad Miſſam cantamus, ſiue de reſurrectione, ſiue de alio feſto. Et cùm duo Alleluia dicimus, nõ primum, ſed ſecundum repetimus. Præfationem quoquè vſque in Aſcenſionem Domini, non omittimus, quia die & nocte Paſchale officium celebramus. Incongruum enim eſſet, vt ſola præfatio ſerialiter, & omnia alia Paſchaliter obſeruarentur. In natiuitate tamen Apoſtolorum Philippi & Iacobi, prętationem de Apoſtolis dicimus: ſicut & de Cruce in Inuentione ipſius. Hoc tempore nullius feſti vigiliã ieiunare vel obſeruare iubemur, niſi Aſceſionis & Pentecoſtes. Hoc quoquè congruè in omnibus vigilijs obſeruatur, vt Nona de futuro feſto peragatur, ſi tamen poſt Miſſam differtur, videlicet, vt poſtquàm de feſto poſt Miſſam incipimus, nullam deincèps cum nona diſſonãtiam officiorum faciamus: quàm maximè ſancti Patres in diſpoſitione eorundem deuitare ſtuduerunt. Sciendum autem quòd Antiqui de ſanctis communiter in Paſchalibus cantare ſolebant, vndè & adhuc de vno quæ ad plures pertinent, cantantur, vt Alleluia, Gaudete t & offertorium, Confitebuntur: & Reſponſoriũ, In ſeruis ſuis. Et hoc ideò, quia vniuerſali reſurrectione, cuius typus eo tempore agitur, communis eſt lętitia & feſtiuitas iuſtorũ, Ideò etiam inuenitur in Martyrologijs, ſiue in ſacramentarijs, feſtiuitas ſanctorum Iacobi & Philippi, & omnium Apoſtolorum, Euſebius Papa

à beato.

à beato Petro 3a. conſtituit, vt omnes Chriſtiani Inuentionem ſanctæ Crucis V. Nonas Maij ſolenniter celebrarent. Vndè & nos illam cum pleno officio obſeruare debemus, quod nō incongruè ità ordinare poſſumus. Antiphona, Helena. Inuitatorium, Alleluia, Regem crucifixū. In I. nocturno, Antiphona, Adoremus. Antiphona, Adoramus. Antiphona, Tuam crucem. Pſal. * Domine Deus noſter. Conſerua me. Domine in virtute, Verſ. Omnis terra. Reſponſorium, Hoc ſignum crucis. Reſponſorium, Agnus Dei Chriſtus. Reſponſorium, Eccè vicit leo. In ſecundo nocturno, Antiphonæ, Crucem ſanctam, Per ſignum crucis. Nos autem. Pſalmi, Domini eſt terra, Magnus Dominus, Iubilate. Verſus, Dicite in nationib. Dominus regnauit à ligno. Reſponſorium, Dignus es Domine. Reſponſorium, Audiui. Reſponſor. Dulce lignum. In tertio nocturno, Antiphona, Saluator mundi. Antiphona, Salua nos. Antiphon. O magnum. Pſalmi, Cantate, prim. Dominus regnauit, exultet, Cantate, ſecund. Verſ. Mihi autem abſit gloriari. Reſponſo. Bonum eſt confiteri Domino. Reſponſorium, Dicant nunc. Reſpon. O crux benedicta. Ad laudes matutinales, Antiphona: Helena Conſtantini. Antiphona. Tunc præcepit. Antipho. Helena ſancta. Antiphona, Cūque aſcend. Antiphona, Orabat Iudas, In Euāgelio, Antiphona: Cùm oraſſet Iudas. De ſancto autem Alexandro & ſocijs eius poſt Benedicamus, commemorare ſolemus. Exaltatio autem ſanctæ crucis non adeò generaliter & ſolenniter celebratur, & hoc fortaſsè ideò, quia nullum indè tam ſpeciale ſtatutum, vt de inuentione, reperitur.

*Domini eſt terra.

De Paſcha annotino. Cap. 56.

ROmani annotinum Paſcha quaſi anniuerſarium paſcha dicunt, quia antiquitus apud illos, qui in priori Paſcha baptizati erāt, in ſequenti anno eadem die ad Eccleſiam conuenere, ſuæque regenerationis anniuerſarium diem cum oblationibus ſolenniter celebrauerunt. Cuius diei hoc erat officium, Reſurrexi, per totum. Lectio, Vidi Oſtium. Euan. Erat homo ex phariſæis, cum orationibus ad hoc competentibus: quæ omnia expertiſſimè de gratia regeneratorum agere videntur. Sed quamuis huiuſmodi anniuerſarius à paucis vſpiàm obſeruetur, authentici tamen libri ipſum obſeruari debere innuunt, qui nobis lectionem & Euangelium ſub titulo Paſchæ annotini, annuatim præſcribunt. Si enim quiliber ſuum natalem, quo ad æternam mortem natus eſt, obſeruat: quanto magìs illum obſeruare deberet, quo ad æternam vitam regeneratus eſt?

De Litaniis. Cap. 57.

MAior Litania à beato Gregorio Papa primo, pro peſtilentia ipſius temporis inſtituta eſt, quia & Ioanni Epiſcopo Rauennati ſcribens, diem Litaniæ, tempus cineris & cilicij appellat. Triduanæ autem Litaniæ ante Aſcenſionem Domini non Romanæ, ſed Gallicanæ ſunt: * quia illas ſanctus Mamertus Vienenſis Epiſcopus inſtituiſſe legitur: quas ſancti patres non equitando, non veſtibus precioſis vtendo, ſed in cinere & cilicio, ſicut & maiorem Litaniam, obſeruari ſtatuerunt. In quarū vltima die, id eſt, in vigilia Aſcenſionis Domini, canitur officium, Vocem Iocunditatis. Offertor. Viri Galilæi. Cōmunio, Pater cùm eſsē.

*quas

De hebdomada Pentecoſtes. Cap. 58.

IEiunium æſtiuale ſemper infra Pentecoſten eſt celebrandum. Nam orationes & lectiones de eodem ieiunio, agunt de * ſpiritu ſancto. Sicut ergò ieiunium vernale ſemper infra quadrageſimam eſt celebrandum, eò quòd quadrageſimalia habeat officia: ità & iſtud infra feſtum Spiritus ſancti, vndè habet officia, aptè celebratur. Sic enim ſancti patres de vtroque ieiunio conſtituiſſe leguntur. In ieiunio Pentecoſtes, genua non flectimus, iuxta Romanum Ordinem. Quidam etiam ad Miſſam ieiunij, nec Gloria in excelſis prætermittunt, ſed incongruè, cùm eadem Miſſa de tertia mutetur ad ſextam. Sunt enim tres horæ in die, ex Dominica paſſione ad celebranda myſteria conſecratæ, videlicet, Tertia, in qua linguis Iudæorum: Sexta, in qua manibus gentilium crucifixus eſt. Nona, in qua emiſit ſpiritum. Inter quas hora tertia in feſtiuis diebus maximè obſeruatur, ea fortaſsè ratione, quia inter reliquas paſſionis horas, tempori Dominicæ reſurrectionis ſiue Natiuitatis propinquior eſſe videatur. Sexta verò vel nona, ieiuniorum officijs deputantur. Excepto autem in Cœna Dñi, In ſabbato ſancto Paſchæ & Pentecoſtes, nunquàm alicui Miſſæ, Gloria in excelſis ſubſcribitur, niſi illi, quam & feſtiuè ad tertiam celebrare debemus. Ergò non incongruè & Miſſis huius ieiunij, Gloria in excelſis, ſubtrahimus, quas nō feſtiuè ad Tertiam, ſed ad Sextam obſeruare ſolemus. Quidam autem ſatis aptè in hoc ieiunio duas Miſſas cantant, vnam ad Tertiam ſolenniter, cum Gloria in excelſis, vt feſto Spiritus ſancti ſatisfaciant: Alteram poſt Sextam pro ieiunio, ſicut feſto S. Thomæ ſatisfaciunt in ieiunio hyemali, & feſto ſancti Matthæi in ieiunio autumnali. Item ſancto Marco in Litania maiore, & annunciationi ſanctæ Mariæ in quadrageſima, videlicet vt prior Miſſa feſto, ſecunda verò ſatisfaciat ieiunio. Ad * quam etiam non gradualia, vt antiquitùs, ſed Alleluia cantamus.

*feſto ſancti Spiritus

Horæ tertia ſexta, ac nona.

*quod

De octauis Pentecoſtes. Cap. 59.

SEquitur Dominica vacans, cui attitulatur lectio, Vidi oſtium: orationem verò, id eſt,

Depreca-

Deprecationem, ex quadrageſima, & Euangelium de Paſcha annotino mutuauit; officium autem de ipſo die Pentecoſtes, eò quòd octaua eius ſit, competenter accipit. Ad nocturnã, nouem lectiones iuxta Romanum ordinem dicimus, licèt totidem reſponſoria de Spiritu ſancto, in antiquis Antiphonarijs non inueniamus. Et hoc fortaſsè ideò, quia Romani nõ ſingulis lectionibus ſingula ſemper ſubiungunt reſponſoria. nam Tertium ſiue nonum multotiès prætermittunt. Nos tamen prædictis nouem lectionibus totidem Reſponſoria Alleluiata vndecumque collecta, Gregoriano more ſubnectimus, id eſt, communiones pro Reſpõſorijs recipientes, vt in aliquibus libris reperitur. In craſtinum autem de libris Regum ad nocturnam legimus & canimus, & officium ad Miſſam: Domine in tua, niſi aliquod * celebre feſtum habeamus. [*feſtum celebrare debeamus.] Ipſum etiàm officium in ſequenti Dominica Romano more poſſumus repetere, ſi tamen eo anno vſque in aduẽtum Domini plures hebdomadę fuerint. Sin autem, officio: Domine in tua, ſolæ feriæ * ſufficiant, [*ſufficiunt] ſicut cuilibet Dominicali officio ferię ſufficiunt, cuius Dominicam aliquod celebre officium occupauerit.

De officio ſanctæ Trinitatis. Cap. 60.

QVidam autem officium de ſancta Trinitate, in octaua Pentecoſtes inſtituunt, licèt non ſit Alleluiatum, quod & per totam ſubſequentem hebdomadam obſeruandum putant, ſed non eſt authenticum. Nam quidam Leodienſis Stephanus idem officium, ſicut & hiſtoriam de inuentione ſancti Stephani, compoſuiſſe aſſeritur, quæ vtraq; ab Apoſtolica ſede reſpuuntur. Vndè piæ memoriæ Alexander Papa de * hac re inquiſitus, [*hoc inquiſitus,] reſpondit, iuxta Romanum Ordinem nullum diem ſpecialiter aſcribi debere ſolennitati ſanctæ Trinitatis, ſicut nec ſanctæ vnitatis, præcipuè cùm in omni Dominica, immò quotidiè, vtriuſque memoria celebretur. Sciendum autem quendam* Alboinum [* Albinum] magiſtrum Karoli Imp. rogatu ſancti Bonifacij archiepiſcopi, vt aiunt, Miſſales orationes de ſancta Trinitate compoſuiſſe, & in ſecunda feria de ſapientia, In tertia de ſpiritu ſancto, In quarta de charitate, In quinta de angelis, In ſexta de Cruce, In ſabbato de ſancta Maria. Et hoc ideò, vt presbyteri illius temporis nuper ad fidem conuerſi, nondùm Eccleſiaſticis officijs inſtructi, nondùm etiàm librorum copia prẹditi, vel aliquid haberent, cum quo officium ſuum qualibet die poſſent explere. Vndè & adhuc quidam eaſdem orationes quotidiè, etiam cùm * proprio abundent* officio, [*propria *officia] nolunt prętermittere. In ſingulis quoq; hebdomadibus, ſexta feria de Cruce, & ſabbato de ſancta Maria penè vſquequaquè ſeruatur, non tam ea auctoritate quàm ex deuotione. Sicut igitur huiuſmodi obſeruationes nulli magìs hebdomadæ, quàm alij, aſcribuntur. Ità nihilominùs & illa de ſancta Trinitate. Incongruum ergò videtur, vnam Dominicam cum orationibus Albini, & cantu Stephani, De ſancta Trinitate celebrari: cùm omnes Dominicę authenticis abundent officijs, quæ non minùs nobis intimant honorem ſanctæ Trinitatis. Præfationem autem de ſancta Trinitate, quam in diebus Dominicis frequentamus, non ex Albino, ſed ex Romana auctoritate ſuſcepimus. Nam hæc eſt vna ex illis nouem, quas ſolas Pelagius Papa anteceſſor Gregorij conſtituit obſeruari. Fecit tamen idem* Albinus [* Alboinus] in ſancta Eccleſia non contemnendum opus: nam Gregorianas orationes in libris ſacramentorum collegiſſe aſſeritur, paucis alijs adiectis, quas tamen ſub obelo notandas eſſe indicauit. Deindè alias orationes ſiue præfationes, etſi non Gregorianas, eccleſiaſticæ tamen celebritati idoneas collegit, ſicut prologus teſtatur, quem poſt Gregorianas orationes, in medio eiuſdem libri, collocauit.

De concordia & ordine officiorum. Cap. 61.

SCiendum autem, quòd ſanctus Gregorius ità Eccleſiaſtica ordinauit officia, vt prima oratio in Miſſa, officio, lectioni & Euangelio ſemper concordet: ſicut in omnibus ſolennitatibus deprehendi poteſt. Sed hanc cõcordiam in ęſtiualibus Dominicis illi maximè confundunt, qui vacantium Dominicarũ orationes incongruè aſſumunt. Verbi gratia, vt illam orationem, Deprecationem, quæ etſi in octaua Pentecoſtes poſt ieiunium quatuor tẽporum legitimè ponatur, multotiès tamen & inter Dominicas in tertio loco reperitur: & hoc ideò, quia & prædictum ieiunium in ſecunda hebdomada poſt Pentecoſten aliquandò, licèt incongruè, celebretur. Qui ergò prædictam orationem tertio Dominicali officio applicauerit, concordiam officiorum vſque in aduentum Domini ſecundùm ordinem diſturbabit. Eodem modo & ille peccabat, ſi quis poſt ieiuniũ autumnale orationi vacantis Dominicæ, ſiue illi orationi, Abſolue, quæ ieiunium præcedit,* aliquid ex Dominicalibus officijs adaptauerit. [*aliquod] Ijs ergò prẹmiſſis, ità Miſſales orationes ſingulis officijs feriatìm copulẽtur, vt illa oratio, Omnipotens ſempiterne Deus, qui abundantia pietatis, illi Euangelio, Duo homines, ſocietur, quæ adinuicèm adeò concordant, vt deuotio Publicani in ipſa oratione exprimi videatur. Item illa ſecreta, Deus qui legalium † differentia ſacrificiorum, ſemper iungenda eſt illi offertorio, Sicut in holocauſto. [† differentiam hoſtiarum,] Nam quamuìs & aliæ huiuſmodi orationes ſuis officijs indubitanter concordent, in prædictis tamen euidentior concordia notatur: quam qui diligenter obſeruauerit, nec anteà, nec poſteà concordiam officiorum diſturbabit,

habit, ſi per ordinem officijs orationes viritim A ſociare voluerit.

De Dominicali officio non facilè prætermittendo. Cap. 62.

IVxta Romanam conſuetudinem, in omni Dominica eccleſiaſtico conuentui cum officio * Dominicæ ſatisfacimus, niſi aliqua multùm celebris feſtiuitas in ipſa die occurrat, vt feſtum Ioannis Baptiſtæ, vel ſancti Petri Apoſtoli: pro quibus non minùs quàm pro Dominica populus ſolet congregari, quas & in alijs B diebus ſolenniſſimè celebraremus. Item cùm plures * ſint Dominicæ quàm officia, non vt quidam differimus, ſed quoties neceſsè fuit, aliqua repetimus: illo duntaxat obſeruato, vt vltimum officium in proxima tantùm hebdomada ante aduentum Domini cantetur. Eſt enim præparatio Dominici aduentùs, qui ſemper in quinta Dominica ante Natale Domini debet initiari, videlicet vt ſicut antiqui patres per quinque ætatum curricula, ſiue per quinque libros Moyſis, de aduentu Chriſti edocti ſunt, nihilominùs & nos per quinque Dominicas de aduentu eius inſtruamur, vt iuxta Euangelium eiuſdem diei, de quinque panibus, cum quinque millibus hominum, ſaturari mereamur.

* Dominicali

* ſunt

Explicit μικρόλογος.

His libellus Catholicus eſt, neque indignus qui in lucem emittatur.

Antonius Ganſpoel.

B. IVO-

B. IVONIS CARNOTENSIS EPISCOPI

DE ECCLESIASTICIS SACRAMENTIS ET OFFICIIS, AC PRAECIPVIS PER ANNVM FESTIS SERMONES, NVNC PRIMVM EDITI.

SERMONVM ELENCHVS.

DE Sacramentis Neophytorum ſermo in Synodo habitus.
De excellentia ſacrorum ordinum, & de vita ordinandorum, ſermo in ſynodo habitus.
De ſignificationibus indumentorum ſacerdotalium.
De ſacramentis dedicationis.
De conuenientia veteris & noui ſacrificij, vt au ctor ipſe nominauit, opuſculum.
Quarè Deus natus & paſſus ſit.
De Aduentu Domini ſermo.
De Natiuitate Domini ſermo.
De Circuncisione Domini ſermo.
De Epiphanis Domini ſermo.
In Purificatione S. Mariæ ſermo.
De Septuageſima ſermo.
De capite ieiunij ſermo.
De Quadrageſima ſermo.
De Annunciatione B. Mariæ ſermo.
In Ramis Palmarum ſermo.
De Cœna Domini ſermo.
De Paſcha ſermo.
In Aſcenſione Domini ſermo.
In die ſancto Pentecoſtes ſermo.
De Cathedra S. Petri ſermo.

B. Iuonis Carnotenſis Epiſcopi ſermo de ſacramentis Neophytorum, habitus in Synodo.

QVoniam populus ad fidem vocatus, viſibilibus ſacramentis inſtruendus eſt, vt per exhibitionem viſibilium, pertingere poſſit ad intellectum inuiſibilium: noſſe oportet Domini ſacerdotes, qui hæc ſacramenta contrectant, modum & ordinem ſacramentorum, & veritatem rerum ſignificatarum: Alioquì diſpenſatores tantorum myſteriorum, ſunt tamquàm cæci duces cæcorum, tantum vtilitatis indè habituri, quantum capiunt iumenta, quæ portant panes ad vſus aliorum, licèt diuina gratia non deſerat ſacramentum, quod per eos operatur ſalutem populorum. Attendant erA gò Dominicorum ſacramentorum diſpenſatores, quia Eccleſia Chriſti, quotidiè ex gentibus, operantibus eiſdem ſacramentis, aggregatur populus adquiſitionis, cuius caput eſt Chriſtus, per fidem generatur: per charitatè in virum perfectum nutritur, ſpe æternitatis in eadem fide & charitate ſolidatur: & omnium ſacramentorum adminiſtrationem ad hunc finem referant, vt intelligant Eccleſiam Dei tamquàm domum DEI in fide fundari. Dilectionem Dei & proximi, tamquàm parietes benè ſibi cohærentes, ſuperædificari: eiuſdem B altitudinem, ſpe æternitatis glorioſiſſimæ cumulari. Hoc corpus CHRISTI, licet natiuitatem capitis ſui conſueto naſcendi ordine ſub ſecutum eſt, tamen huius capitis natiuitatem in vnitate ſubſecuturi corporis, quædam membra præceſſerunt, patriarchæ ſcilicet & prophetæ, & multi inſti, qui prodigijs & præconijs multis, natiuitatem capitis conſecuturi corporis præmonſtrauerunt. Quod benè oſtenſum eſt in Iacobi, interioris populi typum gerente, qui ad ortum feſtinans, manum præmiſit, plantam C fratris maioris natû manu tenens: hoc facto ſignificans, quia reprobato priori populo, cuius typum gerebat Eſau, naſciturus eſſet minor populus, Chriſtianorum videlicet, qui benedictionem Dei patris æterna hęreditate poſſideret. Illius quippe patris ſacramenta ſunt noſtra documenta, quibus ille populus tamquàm paruulus eſt lactatus: & circa vnius veri Dei cultû, nè poſt deos vel falſos vel alienos oberraret, occupatus. Vndè ab initio ſeculi in omni ętate ſacramenta Chriſti & Eccleſię celebrata ſunt, quibus & ille populus nutritetur, & noſtrę redemptionis modus inſinuare D tur. Nam prima ętate Adam de terra matre, ſine terreno patre, homo ad eandem imaginè à DEO ſexto die plaſmatus eſt, & in nouiſſima ętate ſeculi, per Chriſtum de terrena matre natum, ſine terreno patre homo ad eandè imaginem Dei reformatus eſt. Ad eius rei cōſonantiam, eadem ætate de latere Adę qui erat forma Chriſti futuri, Eua formata eſt, & per ſanguinem de Chriſti latere manantem, cum aqua ſanctificationis Eccleſia fabricata eſt. Secunda verò ætate mundi, per octo animas à ſubmerſione diluuij per arcam liberatas, eadè Eccleſia

Gen. 26.
Gen. 1.
Gen. 2.

Eccleſia figurata eſt, quæ in ſpe octauę, id eſt, reſurrectionis, per aquas baptiſmi non ſine auxilio ligni ſalutaris, à ſubmerſione exuberantium tentationum liberata eſt. Tertia deniq; ętate populus DEI ab Aegyptiaca ſeruitute liberatus, tranſit mare rubrum: cedit mare, virga Moyſis percuſſum: præbet viam populo DEI, hoſtes à tergo ſequuutur, & ſubmerguntur: & hìc repetita eſt baptiſmi, per lignũ ſalutiferum *conſecuti, ſanctificatio. Nam tubet mare rubrum: ruber & baptiſmus, Chriſti ſanguine conſecratus. Hoſtes à tergo ſequentes, moriuntur, quia peccata præterita per baptiſmum delentur. B Dehinc quarta ætate in illa terrena Hieruſalem claruit regnum Dauid, Chriſti & Eccleſiæ regnum præfigurans: de cuius ſemine idem Chriſtus natus eſt, in Eccleſia ſua ſpiritualiter regnans, & eam ſibi obtemperantem poſt tempora glorioſè coronans. Indè eſt quòd qui in ſabbato ſancto ſunt baptizandi, quarta hebdomada quadrageſimalis obſeruantiæ, quæ cõtinentiæ nobis arma miniſtrat, & quarta eiuſdem hebdomadæ feria, catechizandi & exorcizandi, deferuntur ad Eccleſiã, ibi audituri & inſtruendi, qualiter contra ſpirituales nequitias ſint pugnaturi: C ſed tamen vſque in ſabbatum Paſchale baptiſmus eorum differtur, hoc attendente Eccleſia, quia qui ad agonem in præſenti vita vocantur, in ſpe futuræ quietis baptizantur. Sic enim contra viſibiles hoſtes pugnaturi, non antè, quàm in vita, id eſt, iuuenili ætate, ad militiam eliguntur, vt ſicut in hac ætate pugnaturi, validiores ad viſibiles hoſtes repellendos, ſic ad Chriſtianã militiam ſub typo huius numeri electi, Chriſtianum agonem viriliter exerceant, & vt coronati mereantur, ab acie non recedant. D Poſt tempora verò regum Iſrael, quinta ætate inchoante, propter peruerſitatem prætaxati populi captiuante Babyloniæ rege, tranſmigrauit ea parte idem populus in Babyloniam, & qui confuſioni ſeruierat voluntarius, regi Babylonis, quod interpretatur confuſio, ſeruiuit inuitus. Poſt ſeptuaginta annos, faciente Chriſto Cyro, reuerſus eſt idem populus in Hieruſalem, ſicut prædixerat Eſaias, deindè Ieremias. Quod benè ad ſtatum pertinet Eccleſiæ, quæ poſt huius ſeculi *, quod ſeptenario voluitur numero dierum, multas angarias, E quas paſſa eſt vel paſſura eſt ſub regibus huius ſpiritualis Babyloniæ, in cæleſtem Hieruſalem reuerſura eſt, vbi viſione pacis fruitura eſt, nulli vlterius confuſioni ſeruitura. Vndè dicit Apoſtolus: Vanitati creatura ſubiecta eſt non volens, ſed propter eum qui ſubiecit eam in ſpe, quia & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis huius, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Per hęc omnia tempora non defuerunt viri iuſti futuræ Eccleſiæ membra: non defuerunt cuique tempori congrua ſacramenta, tanquàm populi nutrimenta. De quibus multa poſſent recitari, niſi ſtuderemus breuitati. A Ad vltimum ſexta ætate de virgine natus eſt Chriſtus, ſicut ſexta die de terra virgine plaſmatus eſt protoplaſtus. Hic Chriſtus eſt finis legis, & veritas, complens omnia, quæ præceſſerant in vmbra ſacramentorum. In plenitudine temporis, ſicut dictum eſt, natus Chriſtus, creuit, ad virilem ętatem peruenit, triceſimo * anno vitę ſuę, ſicut tradunt Euangeliſtę, à Ioanne baptizatus: non quia indiguit, ſed quia eius vita Chriſtianis diſciplina morum fuit. Dehinc elegit Apoſtolos, prędicauit Euãgelium, crucifixus eſt, dans nobis exemplum B humilitatis & patientię, tertia die reſurrexit, in quo membra ſua reſurrectionis ſuę ſpe confirmauit: proximè cęlos aſcenſurus, diſcipulos, quid agere deberent, admonuit, dicens: Ite, docete omnes gentes, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Hìc paucis verbis docentur Domini ſacerdotes, Apoſtolorum ſucceſſores & vicarij, de quibus dicitur, Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, qualiter debeant rudes populos, terreni hominis imaginem adhuc portantes, catechizare: qualiter in nouiC tate vitæ in Chriſti conformitatem lauacro aquæ in verbo transformare. Hoc ità factũ eſt temporibus Apoſtolorum & Martyrum, qui in Iudæis & gentibus Euangelium Chriſti viris intelligentibus & quibuſcunque perſonis verbi Dei capacibus annunciauerunt. Poſtquàm verò Eccleſia dilatata eſt &* congregata in gentibus, nec inter fideles repertus eſt aliquis adultæ fidei non fidelis, nè paruuli eorum de hac vita ante rationabiles annos exeuntes, alieni remanerent à conſortio Chriſti, prouiſa eſt etiam in illis medicina ſalutis: vt in ſacramenD to fidei baptizarentur, & per alterius fidem reconciliarentur Deo, ſicut per alterius peccatum alienati erant à DEO. Inſtitutum eſt itaq; ad hoc, nouum ſacramentorum genus ad catechizandos paruulos, exorcizandos, initiãdos, & demùm baptizandos, in quibus pro paruulo audit Eccleſia, & ad interrogata reſpondet, donèc paruulus ad intelligibiles annos perueniat, & ſacramenta fidei, charitatis & ſpei, ſibi impoſita, per ſe intelligat. De quibus, quid ſignificent, ſacramentis, prout Dominus inſpirare voluerit, charitati veſtræ aliquid dicere E propoſuimus, vt & ipſi virtutem ſacramentorum intelligatis, & auditores veſtros docere ſtudeatis.

¶ Notandum ergò priùs eſt, quomodò baptizandus in vtero matris Eccleſiæ, puer concipiatur, quibus alimentis vſque ad natiuitatẽ noui hominis in eodem vtero nutriatur. Tria quippè ſunt, quibus vſque ad indumentum nouitatis, baptizandus concipitur, alitur, & vſq; ad nouitatis integritatẽ prouehitur, catechiſmi ſcilicet, exorciſmi & orationes. Catechizatur ob hoc qui ad fidem vocatur, vt ad quod vocatur, proprio moueatur voluntatis arbitrio. Exorcizatur, vt ab eo diaboli poteſtas

*cõſecrati

* tempora: quæ ſeptenario voluuntur, poſt multas.

Rom. 8.

*ætatis ſuæ anno, ſicut

Matt. 28.
Marc. 16.

Pſal 44.

*aggregata

iniqua

iniqua depellatur. Additur pro eo oratio, vt
gratia præueniat, & ſequatur, quæ vires præ-
beat libero arbitrio, & per quam procùl fiat
vniuerſa maligni ſpiritus illuſio. Signatur ita-
que primò baptizandus crucis ſignaculo in frõ
te, in pectore, in oculis, in auribus, in naribus,
in ore, cuius virtute victus eſt diabolus, & exal
Abac. 3. tatus eſt Chriſtus. Vndè Abacuc dicit: Cornua
in manibus eius, ibi repoſita eſt fortitudo eius.
Hoc ergò ſigno muniuntur totius corporis ſen-
ſus, cuius virtute & omnia noſtra ſacramenta
complentur, & omnia diaboli figmenta fruſtrã
Exod. 12. tur. Sic cùm primogenita delerentur Aegypti,
populus Hebræorum ſignatis poſtibus domo-
rum ſuarum ſanguine agni paſchalis, in typo
Dominicæ paſſionis, ſaluatus eſt: & populus
Aegyptius, quia hoc ſigno caruit, in primo-
genitis ſuis grauiter percuſſus eſt. Sic apud E-
Ezec. 9. zechielem Hieruſalem ab imminente clade li-
beranda eſſe promittitur, ſi Thau, quæ figurã
crucis exprimit, in frontibus gementium atq;
dolentium, id eſt, pœnitentiũ, ſignaretur. Poſt-
eà datur ſal benedictum in os pueri, vt per ty-
picum ſapientiæ ſalem conditus, fœtore careat
iniquitatis: nec à vermibus vitiorum vltrà pu-
treſcat, ſed incorruptus ſeruetur, ad percipien-
dam plenã Chriſti gratiam: neq; vltrà à con-
dimento ſapientiæ deſipiat, neq; retrò adſpici-
Gen. 19. at, ſicut vxor Loth. Exufflatur poſteà malignus
ſpiritus foràs, quod myſteria ſacra ſignificant,
quãdò paruulus exufflatur & exorcizatur: Nõ
enim creatura Dei in infantibus exorcizatur
& exufflatur, ſed ille, ſub quo ſunt, qui ſub pec-
cato naſcuntur. Nondùm per ſacrum baptiſma
renati ſunt: ſed iam per crucis ſignum in vtero
matris Eccleſiæ concepti ſunt. Omnia enim
chariſmata ſacerdotalis miniſterij, crucis figu-
ra perficiuntur. Omnia autẽ ſacramenta quæ
acta ſunt, & aguntur exorciſmis, orationibus,
inſufflationibus, quaſi eſcæ ſunt, quæ paruulos
reficiunt in vtero, vt renatos aqua ſalutis, hila-
res mater Eccleſia Chriſto exhibeat. Poſteà tã
gũtur ei aures & nares cũ ſaliua. Saliua quippe
à capite deſcendit in os, ſupernã ſignificans ſa-
piẽtiã, cuius tactu & aures cordis aperiũtur, ad
intelligendũ verbũ Dei, & nares ad repellendũ
fœtorẽ noxiarũ delectationum. Vndè ait bea-
tus Ambroſius in libro de ſacramentis: Quid
egimus in ſabbato? nempe apertionem, quia ſa
cramenta celebrata ſunt apertionis, quia aures
tibi tetigit & nares. Quod ſignificat in Euange
Mar. 7. lio Dominus Ieſus Chriſtus, cùm ei oblatus eſ
ſet ſurdus & mutus, cuius os tetigit, quia mu-
tus: & aures, quia ſurdus erat, & ait: Effera,
quod eſt, Adaperire. Deindè venit ſacerdos
ad fontem, conſecratur fons in nomine Patris,
& Filij, & Spiritus ſancti, quibus verbis ſi aqua
ſalutis conſecretur, nec à bono, meliùs, nec à
malo peiùs baptiſmus accipitur. Vndè Augu-
ſtinus in libro tertio de vnico baptiſmo: Non
eſt aqua profana, nec adultera, ſuper quã Dei
nomen inuocatur, etſi à profanis & ab adulte-
A ris inuocetur: quia nec ipſa creatura, nec ipſum
nomen eſt adulterũ. Traditur etiam nouæ vitæ
auditoribus ſymbolum fidei, quod per duode-
cim Apoſtolos ordinatum eſt, & totidem ſen-
tentijs comprehenſum. Poſtremò paruulus ad
baptiſmum interrogatur à ſacerdote: Abrenun
cias ſatanę & omnibus operibus eius & põpis
eius? vt primùm reſpuat errorem, & ſic adpro
ximet ad veritatẽ, vt poſſit iuxta Apoſtolum, Ephe. 4.
deponere veterem hominem cum actibus ſuis,
ſecundùm priſtinam conuerſationem, abnega- Tit. 2.
ns impietatem & ſecularia deſideria. Reſpon-
B det paruulus per ora geſtantium, Abrenuncio.
Vndè Auguſtinus contra Iulianum in libro 4.
Quiſquis negat per ora geſtantium paruulos
abrenunciare & credere, negetur eos accipere
baptiſmum, quia in manibus geſtantium relu-
ctantur. Idem in libro de pœnitentia: Paruulis
ad conſecrationem remiſſionemq́ue originalis
peccati prodeſt eorum fides, à quibus offerun-
tur: vt quaſcunq; maculas delictorũ per alios,
à quibus nati ſunt, contraxerunt, aliorũ etiam
interrogatione purgentur. Poſt abrenunciatio-
nẽ vngitur catechumenus oleo ſacro in pecto-
C re, tamquàm muniatur aduersùs hoſtem inuiſi
bilem, nè ei immunda & noxia perſuadeat deſi
deria. Vngitur & inter ſcapulas, vbi eſt vigor
portandi oneris, vt fortitudinem accipiat ad
portandum pondus diei & æſtus, ſicut bonus
athleta. Exindè exquiritur ab eo, ſi credat in
Deum patrem omnipotentẽ, & in Ieſum Chri-
ſtum filium eius vnicũ, Dñm noſtrum, & in ſpi
ritum ſanctum, vnum Deum in Trinitate & in
vnitate, ſi cõfiteatur vnam eſſe ſanctam Eccle-
ſiam Catholicam, & ſi credat remiſſionem pec
catorum, & vitam æternam. Hæc omnia ſi pro
D fiteatur ſe credere, iam incipit in eo mori ve-
tus homo, & p fidem viuere nouus homo, qui
ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia & ſan- Ephe. 4.
ctitate veritatis. In abrenunciatione prioris
poſſeſſoris, ſuadente charitate, iam vult in legi
timi poſſeſſoris tranſire domum, in quem iam
profitetur ſe credere, & ab eo æterna præmia
expectare. Iam expurgatum eſt vetus fermen- 1. Cor. 5.
tum: ſed nondùm eſt noua conſperſio, niſi ſacri
fontis ſequatur ablutio. Sub reſponſione igi-
tur trinæ interrogationis, trina merſione cate-
chumenus à ſordibus vetuſtatis abluitur, & no
E uum hominem indutus, triduanæ Domini ſe- Rom. 6.
pulturæ conſepelitur. Vndè ait Apoſtolus: Qui
cunq; in Chriſto Ieſu baptizati ſumus, in mor-
tem ipſius baptizati ſumus. Conſepulti enim
ei ſumus per baptiſmũ in morte, vt quomodò
Chriſtus reſurrexit à mortuis, ità & nos in no-
uitate vitæ ambulemus. Si enim complantati
facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul re-
ſurrectionis erimus. Hinc etiam beatus Am-
broſius in libro de ſacramentis: Interrogatus
es, Credis in Deum patrem omnipotentem? di
xiſti, Credo, & merſus es, id eſt, ſepultus es.
Iterùm interrogatus es, Credis in Dominum
noſtrũ Ieſum Chriſtũ, natũ & paſſum? dixiſti,

Credo. & merſus es, id eſt, Chriſto conſepultus es. Qui autem Chriſto conſepelitur, cum Chriſto reſurget. Tertiò interrogatus es, Credis & in Spiritum ſanctum? dixiſti, Credo, & tertiò merſus es, vt multiplicem lapſum cogitationis, locutionis, operationis, aboleret terrena confeſſio. Hanc ſacri baptiſmatis emũdationem in ſimilitudinem mortis Chriſti celebratam,
Num. 19. tam, præfigurabat aqua adſperſionis in veteri lege, qua emundabatur qui morticinũ tetigerat, vt in caſtra reuerteretur, cui immixtus erat cinis vitulæ ruſę extra caſtra cõbuſtę, hyſopus quoq; coccus, & cedrus. Vitula quippe illa, quia fœmineus eſt ſexus, fragilitatem, id eſt, paſſibilitatem carnis Chriſti ſignificat. Rufa propter effuſionem ſanguinis, quę etiã extra caſtra eiecta eſt: quo figurabatur, quia & Dominus paſſurus, extra ciuitatem ductus eſt. Quòd verò ſanguine eiuſdem vitulę ſeptiès adſpergebatur tabernaculum & omnia vaſa tabernaculi, plenam ſignificat emundationem, quam intùs &
* foris * extrà contulit ſanguis Chriſti. Anima enim conſtat triplici virtute, corpus verò quaterna elementorum complexione: quæ vtraq; mundata ſunt Chriſti ſanguinis adſperſione. Quòd verò carnes eiuſdem vitulæ, & coriũ, & ſtercora comburebantur, hoc ſignificatum eſt, quia tota humilitas & ignominia paſſionis, verſa eſt in gloriam reſurrectionis: quam benè ignis ſignificat, qui ſemper ad ſuperiora tendit, & quod aſſumit, in ſe conuertit. Quòd autem hyſopus huic adſperſioni admiſcetur: hoc ſignificatur, quia in fide mortis Chriſti peccata mũ-
Act. 15. dantur. Vndè ait Apoſtolus: Fide mundans corda eorũ. Hyſopus quippe ideò fidẽ ſignificat: quia cùm ſit herba humilis, firmiter hæret in petra. Coccus ideò huic mundationi adhibetur, quia flammeo colore charitatẽ ſignificat, ſine qua mortuũ eſt, quicquid fides operatur. Cedrus quoq; huic mundationi opitulatur, q̃ imputribilis arbor dicitur, & in excelſis montibus radicat, & ideò ſpem incorruptionis, & ſupernæ glorię ſignificat. Horum omniũ coniunctio aqua adſperſionis conſecratur, quia qui mortuum tetigerat, vt dictum eſt, emundatur, quia qui operibus mortuis, id eſt, peccatis originalibus liberatur, baptiſmate ſacro in fide mortuus Chriſti & reſurrectionis, cum ſponſione charitatis & ſpei baptizatur. Vndè Apoſto-
Heb. 9. lus ad Hebræos: Si ſanguis vitulæ adſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationẽ carnis, quanto magìs Chriſti ſanguis, qui per Spiritũ ſanctum obtulit ſe Deo, emundauit conſcientias noſtras ad ſeruiendum Deo viuenti? Notãdum eſt quod dicit, ſi fuerit mortuus ante purificationem, manere in immunditia, & perire animam illam ex Iſrael, id eſt, à conſortio populi Dei. Quo quid aliud vult dicere, niſi manere pœnam animæ illi & poſt mortem, ſi dum viuit, non fuerit mundata iſto ſacramẽto, quo figuratur Chriſti baptiſmus? A viro autem mũdo dicit hanc purificationem fieri: vbi ſignificantur miniſtri portantes perſonam Domini ſui, qui eſt vir mundus. Vndè in ſequentibus de eo, qui conſpergit aquam adſperſionis, vt lauet veſtimenta ſua, id eſt, vt ſit mundus mente & corpore. Completis iã baptiſmi ſacramentis, cùm baptizatus de fonte aſcenderit, ſacro chriſmate vngitur in vertice, vt cognoſcat ſe promotũ eſſe in regium genus & ſacerdotale, id eſt, vt à Chriſti conſortio vocetur Chriſtianus, & æterni regni ſit cohæres. hoc ſacramento * poſt a- * poſtquàm quam perfectio fit, quandò ad inuocationem ſacerdotis Spiritus ſanctus infunditur. Exindè traditur Chriſtiano veſtis candida, vt qui primæ natiuitatis decorem, vetuſtatis pannis obfuſcauerat, habitu regenerationis gloriæ præferat indumentum. Tegitur etiam poſt ſacram vnctionem eius caput ſacro velamine, vt intelligat ſe diademate regni, & ſacerdotali, ſicut dictum eſt, dignitate potiri. Ad vltimũ datur cereus accenſus in manu baptizati, quatenùs implere doceatur illud Euangelij: Sic luceat Matt. 5. lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrẽ veſtrum qui in cælis eſt. Quod ſi perſeueranter fecerit, non cũ fatuis virginibus, extincta lampade, à ianua ſponſi repelletur, ſed cum prudentibus glorifi- Matt. 25. candus colligetur. His omnibus ſuprà memoratis ſacramentis nouus homo in vtero eccleſię inchoatur, prouehitur, conſummatur, & vnitati eccleſiæ aggregatur: vndè etiam, ſi eius eſt valitudinis, ſacramentis vnitatis, id eſt, Chriſti corpore & ſanguine confirmatur. Cùm verò ad intelligibiles annos peruenerit, monendus eſt à presbyteris, & ab his, per quorum vocem abrenunciauit, & fidei ſymbolum accepit, quatenùs quæ per aliorum ora, promiſit, iam ſtudeat corde credere, & proprio ore confiteri, & opere imitari. Vndè Auguſtinus in ſermone habito Dominica prima poſt Paſcha: Vos ante omnia tam viros quàm fœminas moneo, qui filios in baptiſmo ſuſcepiſtis, vt vos cognoſcatis fideiuſſores extitiſſe apud DEVM pro illis, quos de ſacro fonte ſuſcepiſtis. Ideò ſemper eos admonete, vt caſtitatem cuſtodiant, iuſtitiam diligant, charitatem teneant: hoc omnibus faciant, quod ſibi fieri volunt: auguria non ſeruent: ad arbores & * frondes vota non * fontes reddant: præcantatores aut caragios & ſacrilegia aut phylacteria, veluti diaboli venena, fugiant: nec furtum faciant, nec falſum teſtimoniũ dicant. Ante omnia ſymbolum & orationem Dominicam & vos ipſi tenete, & illis quos excepiſtis, oſtendite. Præterea docendus eſt vnuſquiſque Chriſtianus, vt eum qui ſe de ſacro fonte ſuſcepit, ità diligat ſicut patrem: nec filius cum filia, nec filia cum filio patris ſui ſpiritualis coniugium ineat: quod non eſſet dicendum coniugium, ſed potiùs inceſtum contubernium. Vndè Papa Nicolaus ad reſponſa Bulgarorum. Eſt inter fratres & filios ſpirituales gratuita & ſancta communio: quæ non eſt dicenda conſanguinitas, ſed potiùs

ſpiritualis

ſpiritualis germanitas; Vndè arbitramur, in-
tar eos non poſſe fieri aliquod Iugale coniu-
gium. Hæc & alia ſimilia neceſſaria & hone-
ſta debent noſſe Domini ſacerdotes, & doce-
re ſuos auditores, quatenùs qui audiunt, eo-
rum ductu rectè viuant, & ipſi de bona admi-
niſtratione mercedam accipiant, & non gemen
tes, ſed cum gaudio rationem reddant.

B. IVONIS CARNOTENſis Epiſcopi Sermo, De excellentia ſacrorum ordinum, & de vita ordinandorum, in Synodo habitus.

QVia Chriſtianam militiam in baptiſ-
mare profeſſi eſtis, & arma ſpiritua-
lia contra hoſtes inuiſibilea p manùs
impoſitionem accepiſtis, in caſtris Domini tã-
quàm gregarij milites aliquandiù militaſtis, ſi
tamen ea quæ Chriſtiano nomini ſunt inimica
ceſpuiſtis, & ea quæ conueniunt, facere ſtudui-
ſtis: De Chriſtiana militia, quæ vobis cum cæte
ris fidelibus communis erat, alericatum alegi-
ſtis, id eſt, mundo renunciare, & cum habitu
humilitatis, affectum promittere humilitatis,
vt illud Pſalmiſtæ meritò dicere poſſetis: Ele-
Pſal. 83. gi abiectus eſſe in domo Dei mei, magis quàm
habitare in tabernaculis peccatorũ. Non eſt ve
ſtrum, primũ locum quærere in menſa Domini
veſtri, niſi qui vos inuitauit, dicat alicui veſtrũ:
Luc. 14. Amice, aſcende ſuperius: vt ſit ei honor coram
ſimul diſcumbentibus. Nemo enim ad hoc de-
bet fieri clericus, vt ſeruiat voluptati, ſtudeat
curioſitati, inhiet ambitioni: nec aliud quærat,
niſi vt DEVM hæreditate poſſideat, qué ele-
git, & à quo electus eſt, quandò in clericum aſ
ſumptus eſt. Hoc enim in Græco nomen cleri-
ci ſonat, quòd de ſorte ſit Dñi, quia & DEVS
ſortitus ſit eũ, & ipſe ſortitus ſit DEVM. Quòd
clericus ſortitus ſit DEVM, benè dicitur in
Pſalmo, in perſona ipſius clerici, cùm ſtigmate
Pſal. 15. clericatus inſignitur. Dicitur enim Deo: Do-
minus pars hæreditatis meæ. & in alio Pſalmo:
Pſal. 23. Hæc eſt generatio quærentium Dñm, quæren-
tium faciem Dei Iacob. Quòd verò Dominus
ſortitus ſit ipſum clericum, in ipſius clerici ton-
ſione dicitur ex ſuperiori Pſalmo in perſona
Pſal. 15. Domini: Funes ceciderunt mihi in præclaris, etc.
enim hæreditas mea præclara eſt mihi. Vndè
qui per clericatus officiũ aliud quærit q̃ Deũ,
nec à Deo electus eſt, nec Deum alegit: qui in
ſorte ſua creaturam creatori aut prępoſuit, aut
æquiparauit. Hæc dicentes, non interdicimus
vobis huius vitæ neceſſaria, ſed de oblationi-
bus, vel de opere manuum, vel de alijs innocẽ-
tibus artibus conquiſita, non de vſuris, non de
turpibus lucris, non de negociationibus, vel de
alijs illicitis artibus cõpilata. Sic enim tribus

A Leui, quę in figurã clericalis ordinis præceſſit,
partem non habuit inter reliquas tribus, ſed vi
uebat de primitijs, decimis & oblationibus,
quas offerebant aliæ tribus. Si ergò & vos de
ſtipe tẽpli viuere diſponitis, ſi extra Deũ nihil
quæritis, qui ſi eo contenti fueritis, erit vobis
ampliſſimum & vberrimum prædiũ: & ſalubri-
ter ad clericatum acceſſiſtis, qa & vita veſtra
concordat cũ nomine, & profeſſio apparet in
opere. Alioquin, ſi paupertatem & humilitatẽ,
quã præfert habitus corporis, & figura capitis,
in corda non habetis: timeo nè cum hypocritis
B ſit pars veſtra, & ſpes veſtra ab æterna merce-
da ſit vacua: qui non vt clerici, ſed vt acephali
in clericali militia ſola quæritis lucra tempora
lia. Ad hoc enim capillos in modũ coronæ in
ſummitate capitis raditis, vt & regnum ſpiri-
tuale, quo cæteris pręminetis, tali figura oſten-
datis, & curæ mortalis illecebras frequentes
redeuntes, ſic amputetis de corde, ſicut crines
frequenter reſurgentes, abraditis de capite.
Reſiduos autem capillos eo ordine præcidere
debetis, vt aures, oculos, & alios ſenſus capitis
liberos reddant: & curã exteriorum non in ſu-
C perfluis deſiderijs carnis, ſed neceſſarijs tantũ
exercendam agnoſcant. Si ergò ad ambulandũ
in via Dei, ſicut prætaxatum eſt, affecti eſtis: &
clerici vocari digni eſtis, & ad maiora militiæ
clericalis officia promoueri. Hæc officia ſeptẽ
gradibus ſunt diſtincta, qa ſancta eccleſia ſepti
formis gratię eſt munere decorata. Hęc officia
in ꝓpria perſona Dñs noſter oſtendit, & eccle
ſiæ ſuæ exhibenda reliquit: vt forma quæ præ-
ceſſerat in capite, repræſentaretur in corpore.
In his ſeptẽ officijs primus gradus eſt oſtia-
riorum, qui poſſunt diſcernere inter bonos &
D malos, dignos & indignos, & admittere in Ec-
cleſiam quos ſciunt eſſe dignos, & repellere
quos ſciunt eſſe indignos. Iſtis cura eſt & intro
itum eccleſiæ ſeruare, & res eccleſiæ peruigili
cura cuſtodire. Vndè & eis, cùm ordinantur,
claues eccleſiæ ab Epiſcopo traduntur, & dici-
tur eis: Sic agite, tamquàm rationem Deo red-
dituri pro rebus quę his clauibus recluduntur.
Hoc officium Dñs noſter nobis initiauit, quan
dò flagello de funiculis facto, vendentes & e- Ioan. 2.
mentes de templo eiecit, & cathedras nummu-
lariorum euertit: hoc facto ſignificans, quòd
E omnis negociatio rerum eccleſiaſticarum, ab
eccleſia pellẽda ſit. Vndè & ipſe oſtiarius præ-
taxatus dicit: Ego ſum oſtiũ: per me ſi quis in- Ioan. 10.
troierit, ingredietur & egredietur, id eſt, qui ca
nonicè adminiſtrationem eccleſiaſticæ rei ac-
ceperit, ingredietur, id eſt, à me recipietur: &
egredietur, quia peracta diſpenſatione ſibi cre
dita, à ſeruitute huius corruptionis liberabitur.
¶ Indè promouetur ad officium lectorum,
vt iam ex traditione eccleſiæ legat in eccleſia
propheticas & Apoſtolicas lectiones. Vndè &
eis, vidẽte populo, traditur codex diuinarũ ſcri
pturarũ, & dicitur eis: Accipite, & eſtote ver-
bi Dei relatores habituri, ſi fideliter & vtiliter

implenerítis officium, partem cum his, qui benè miniſtrauerunt. Hic quidem, qui ad hunc gradum prouehitur, literarum ſcientia debet eſſe inſtructus, vt & ſenſum verborum intelligat, vim accentuum ſciat, diſtinctè legat, nè confuſione pronunciationis, intellectum auditoribus auferat. Attendat quid ſit indicatiuè legendum, quid ſub interrogatione: vbi ſit in oratione ſubdiſtinctio, media diſtinctio: quia & hæc malè ſeruata, intellectum perturbant, & grammaticorum typū ad riſum prouocant. Auribus enim & cordi conſulere debet lector. Hoc officium Dominus noſter in propria perſona oſtendit, quandò in medio ſeniorum, librum Eſaiæ prophetæ aperiens, diſtinctè ad intelligendum legit: Spiritus Domini ſuper me, ad Euangelizandum pauperibus miſit me, & cætera quæ in eodem ſequuntur capitulo: vt hoc exemplo cognoſcat lector, quia ſpirituali gratia debet clarere, & ſic auditoribus verbum Dei prædicare.

Luc. 4.
Eſa. 61.

¶ Tertio loco ſequitur ordo exorciſtarum, qui ſuper catechumenos faciunt ſacramenta apertionis, & habent ſpirituale imperium ſup ſpiritus immundos, ad eijciendos eos de corporibus obſeſſis. Debet autem habere ſpiritū mundum, qui ſpiritibus imperat immundis, vt concordet vita cum officio, & malignum, quē per acceptum officiū expellit de corpore alieno, per mundiciam vitæ expellat de corde ſuo: nè medicina quam alij facit, ſibi non proſit, & nè dicatur ei: Medice, cura teipſum, ſi per immunditiam conſcientiæ ſpiritum retinet immundum. Hi cùm ordinantur, accipiunt de manu Epiſcopi librum exorciſmorum, & dicitur eis: Accipite & habetote poteſtatem ponendi manum ſuper energumenum ſiue catechumenum. Hoc officio vſus eſt Dominus, quandò ſaliua ſua tetigit aures ſurdi & muti, & dixit, Effeta, quod eſt, adaperire.* quo exemplo docuit nos, tali ſacramento aperire debere aures præcordiorum ad intelligendum, & os ad cōfitendum: * quod fit, cùm expulſo dæmone, verus poſſeſſor recipit vas ſuum.

Lucæ 4.
Mar. 7.
* hoc exēplo
* quid fit

¶ Quarto loco accedunt acolyti, qui Latinè dicuntur ceroferarij, quia cereos accenſos deferunt dum legitur Euangelium, vel dum offertur ſacrificium, non vt tenebras huius aëris illuminent, ſed ob hoc, vt ſicut viſibile lumen manibus geſtant, ità opera lucis proximis oſtendant: & more lucis errantibus viam in tenebris palpantibus ducatum præbeant. hoc officium Dominus ſe habere teſtatur, in Euangelio dicens: Ego ſum lux mundi: qui ſequitur me, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitæ. Hi cùm ordinantur, poſtquàm edocti fuerint ab Epiſcopo, qualiter in officio ſuo agere debeant, accipiunt ab archidiacono candelabrū cum cereo: vt ſciant ſe ad accendenda luminaria mancipari. Accipiunt vrceolum vacuum ad infundendam aquam in calicem, quo conſecrandus eſt ſanguis Chriſti. Vbi fit commemoratio ſanguinis, de Chriſti latere profluentis, & aquæ indè procedentis. Quæ duo idcircò in calicem commiſcentur, quia CHRISTI ſanguine ſumus redempti, & aqua baptiſmi à peccatis abluti.

Ioan. 8.
Ioan. 19.

¶ Quinto loco ordinantur ſubdiaconi, qui iam miniſterio altaris approximant: quia vaſa corporis & ſanguinis CHRISTI portant. Vnde lex continentiæ eis imponitur, quatenùs impleant illud Prophetæ: Mundamini, qui fertis vaſa Domini; id eſt, vt & ſeipſos exhibeant vaſa in honorem, non in contumeliam: & vaſa iſta quibus miniſtratur * corpus Domini, deferant ad altare, & referant ab altari ad DEI gloriam, ſcilicet, vt fugiant omnem carnis immunditiam. Iſti miniſtrant officijs Leuitarum: & in templo Domini oblationes ſuſcipiunt à populis. Ad iſtorum prouiſionem pertinet, tantum de oblationibus ponere in altari, quantum poſſit populo ſufficere. Ad horum pertinet officium, Corporales, pallas, & ſubſtratoria lauare, & aquam in baptiſterium * ingerere. Hi cùm ordinantur, accipiunt patenam vacuam, & calicem vacuum de manu Epiſcopi. De manu verò archidiaconi, accipiunt vrceolum cum * aqua, manile & manutergium, quibus mundare debent manus ſacerdos & Leuita, tractaturi Dominica ſacramēta. Hoc officio vſus eſt Dominus, quandò facta cœna cum diſcipulis, linteo ſe præcinxit: & mittens aquam in peluim, pedes diſcipulorum lauit, & linteo extersit. Vna ſignificatio eſt lintei & manutergij, quæ de lino fiunt: & multis caſtigationibus & ablutionibus ad candorem perueniunt. Linteo ergò pedes puluere fœdati, priùs aqua lauantur, deindè linteo extergūtur. Sic cum Pſalmiſta dicimus, Lauabo per ſingulas noctes, id eſt, per ſingulas offenſiones, lectum meum, id eſt, conſcientiam meam, in qua ſanus quieſco, æger laboro, & cum Apoſtolo, Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo. Eodem modo miniſtri manus lauant & tergunt ter, cùm omnem terrenam concupiſcentiam de operibus ſuis excutiunt.

Eſa. 52.
* corpori
* vrgere.
* aquamanili &
Ioan. 13.
Pſal. 6.
1. Cor. 9.

¶ Diaconorum ordo eſt in ſexto loco, nō ſine aliquo ſenarij myſterio: quo, propter ſui perfectionem, ſignificatur operum perfectio. Hic ordo in veteri teſtamento à tribu Leui habet exordium: præcepit enim Dominus Moyſi, vt poſt ordinationē Aaron & filiorū eius, rursùs tribus Leui ad diuini cultus miniſteria ordinaretur, & cōſecraretur Dn̄o, & ſeruiret pro Iſrael coram Aaron & filijs in tabernaculo Dei, ipſiq; geſtarent arcam, & tabernaculū, & omnia vaſa eius, & in circuitu tabernaculi ipſi caſtra conſtruerent, & tranſportando tabernaculū ipſi deponerent, rursùs ipſi cō ponerent. A viginti autem annis & ſupra, iuſſi ſunt ſeruire in tabernaculo, quā regulā ſancti Patres & in nouo teſtamento conſtituerunt: quoniam hæc ætas ad portanda onera robuſta eſt, quod illi

Num. 3. & 4.

ordini

ordini à Moyſe inſtitutum eſt, quod etiam in
nouo teſtamento repræſentatur, cùm diaco-
nus ſuper ſiniſtrum humerum ſtola ponitur, &
taſula in diebus ieiunij ſuper eundem humerũ
complicatur. Quia quicquid laboris & ſuſtinẽ
tiæ in hac vita toleramus, tãquàm in ſiniſtra
portamus, donèc in dextra, id eſt, in æternita-
te requiem habeamus. Hic ordo in nouo teſta-
mento ab Apoſtolis initium ſumpſit, quandò,
Act. 6. ſicut legitur in Actibus Apoſtolorum, ſeptem
viros boni teſtimonij plenos Spiritu ſancto ad
hoc officium elegerunt, & oratione præmiſſa,
manus eis impoſuerũt. Exindè Apoſtoli & eo-
* matre rum ſucceſſores decreuerunt, vt in omni * matri
ce Eccleſia ſeptem diaconos circa aram Chri-
ſti ſublimiori gradu tamquàm columnæ alta-
ris aſſiſterent, non ſine aliquo ſeptenarij my-
ſterio. In quo ſignificatur, vt ſeptiformis gra-
tiæ ſpiritu præfulgentes, ſancti ſint corpore &
ſpiritu. Hic enim numerus cùm conſtet quater-
nario & ternario, quaternarius refertur ad cor-
pus, propter quatuor elementorũ in corpore
conſonã complexionẽ: Ternarius verò ad ani-
mã, propter triplicẽ animæ virtutem, propter
quã iubemur DEVM tripliciter diligere, id
eſt, toto corde, quod refertur ad intellectum:
tota anima, quod refertur ad voluntatẽ: tota
mente, quod refertur ad memoriam: hi ſunt ſe-
Apoc 8. ptem angeli, quos legimus in Apocalypſi tuba
canentes: Angeli, quia nuncij: tuba canentes,
id eſt, alta myſteria de interna adſpiratione
foris reſonantes. Hi ſunt ſeptem candelabra
aurea, id eſt, lucẽ Euangelij in manibus, id eſt,
in operibus preferentia, & ad omnem ignis, id
eſt, tribulationis examinationem probata. Hi
quoque ſunt tonitrua ſeptem, beſtiales men-
tes terribili comminatione velut quodam ter-
ribili tonitru commouentia. Tale tonitru emit
tebat Ioannes Baptiſta, quandò dicebat: Geni-
Matt. 3. mina viperarum, quis dabit vobis fugere à ven-
Matt. 7. tura ira? Et Dominus in Euangelio: Omnis ar-
bor quæ non facit fructum bonũ, excidetur, &
in ignem mittetur. & in hunc modũ plurima.
Iſti in modum præconis, manifeſtè admonent
cunctos ad orandum, & ad genu flectendum:
Iſti euangelizant, iſti ſacramenta diſpenſant.
* menſa Sacerdotibus non licet calicẽ Domini in * Miſ
ſa tollere, niſi traditus eis fuerit à diacono.
Leuitæ hoſtias ſuper altare ponunt: ipſi men-
* alta myſte ſam Domini componunt, ipſi * altare myſte-
ria riorum operiunt: ipſi albis veſtibus induti, alta
ri aſſiſtunt. Qua in re ſignificatur, quia mundi-
tiam candoris, quam præferunt in corpore,
debeant habere in mente. Tales enim Deum
decet habere miniſtros, qui nullo carnis conta-
minentur contagio, ſed plena mentis & corpo-
ris caſtitate præfulgeant. Quales enim diaco-
nes ordinandi ſint, Apoſtolus pleniſſimè docet
ſcribẽs ad Timotheũ. Nã cùm de ſacerdotibus
1. Tim. 3. præmiſiſſet, ſubiunxit: Diacones ſimiliter opor
tet eſſe irreprehenſibiles, id eſt, ſine crimine,
ſicut Epiſcopos: pudicos, id eſt, à libidine cõ-

A tinentes: non bilingues, ſcilicet nè conturbẽt
pacem habentes: non multo vino deditos, quia
vbì ebrietas, ibì libido & furor dominatur: non
turpe lucrum ſectantes, nè de ſpirituali miniſte
rio terrena lucra ſectentur. Poſt hæc adiecit:
Hi autem probẽtur primùm, & ſic miniſtrent,
nullum crimen habentes. Hi itaque ſicut Epi-
ſcopi, ante ordinationem examinati debent,
& ſi digni inuenti fuerint, ad ſacrum miniſte-
rium ſunt applicandi. Hoc officio vſus eſt Do-
minus, quandò poſt cœnam proprio ore & pro Ioan. 13.
prijs manibus ſacramẽta confecta diſpenſauit;
B & quandò Apoſtolos dormientes ad orationẽ
* Inuitauit, dicens: Vigilate & orate, nè intrea *incitauit
tis in tentationem. Hi cùm ordinantur, ſolus Matt. 26.
Epiſcopus eis manus imponit, quia * ad mini- *ad ſacrifi-
ſterium, non ad ſacerdotium applicantur. Po- cium
nitur eis orarium ab Epiſcopo ſuper ſiniſtrum
humerum: vt per hoc agnoſcant ſe accepiſſe
iugum Dñi, quo omnia quæ ad ſiniſtram, id
eſt, præſentem vitam pertinent, & premant, &
iugo Domini ſubijciant. Accipiunt & textum
Euangeliorum de manu Epiſcopi, per quod
intelligant ſe debere eſſe præcones Euangelij.
C ¶ Presbyterorum ordo à filijs Aaron ſum-
pſit exordium, qui cum Epiſcopis in pluribus
commune habent officium: & qui nunc pres-
byteri vocantur, tunc ſacerdotes vocabantur:
& qui nunc ſunt pontifices, tunc dicebantur ſa
cerdotum principes. Diſtat autem hoc tantùm
inter pontifices, & huius temporis ſacerdotes,
quia ſcilicet ſolis pontificibus addicta eſt cleri
corum ordinatio, baſilicarum dedicatio, chriſ-
matis conſecratio, & manus impoſitio, & com
munis ſuper populum benedictio: cùm in alijs
ſacramentis, catechizandi, Miſſam celebrandi,
D in Eccleſia verbum faciendi ad populum, com-
munis vtriuſq; ſit diſpenſatio. Sed ſummis ſa-
cerdotibus ea quæ prætaxauimus, idcircò re-
ſeruata ſunt, nè eadem poteſtatis auctoritas,
ab omnibus vendicata, inſolentes redderet, &
ſoluto obedientiæ vinculo, ſcandalum genera-
ret. Qui autem Græcè dicuntur presbyteri, La
tinè dicuntur ſeniores, non tam ætate, quàm
prudentia, & morum maturitate. Vndè dicitur
in libro Sapientiæ: Cani ſunt ſenſus hominũ, Sap 4.
& ſenectus hominis, vita immaculata. Pres-
byteri quippe, ſucceſſores & vicarij ſunt ſep-
E tuaginta diſcipulorum: qui præcedebant Do-
minum Ieſum in omnem ciuitatem & locum, Luc. 10.
quo ipſe erat venturus. Ità presbyteri, quia
adiutores ſunt epiſcoporũ, rudes populos ini-
tiant, baptizando vnitati Eccleſiæ incorporãt:
& omnibus ſacramentis vſque ad manus impo
ſitionẽ populo Dei miniſtrant. Epi verò ſucceſ
ſores ſunt Apoſtolorũ, qui ex neceſſitate adiu
toriũ & ſupplementum ſui officij, quo faciliùs
plebes innumeras regere poſſint, miniſterium
ſibi expetunt ſacerdotum. Sicut Moyſes in ere Num. 11.
mo LXX. viros prudentes elegit, quorũ cõſilio
& auxilio immenſam multitudinẽ populi Iſra-
el facilè gubernaret: Siue autem ſint minoris

ordinis, ſiue ſummi ordinis ſacerdotes, vicem Chriſti ſummi pontificis gerunt, dum populos delinquentes ad pœnitentiam vocant: & orationum ſuarum medicamento ſanant. Vndè
2. Cor. 5. Apoſtolus dicit: Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi, & poſuit in nobis verbũ reconciliationis. Obſecro ergò pro Chriſto, reconciliamini Deo. Funguntur itaque, vt dictum eſt, officio mediatoris, dum pro populo DEVM interpellant, dum pœnitentes abſoluendo reconciliant. Vndè oportet, vt ſicut mediator Dei & hominum, per hoc quòd fuit particeps noſtræ mortalitatis, mundum reconciliauit: per hoc quòd fuit particeps diuinitatis, abſoluit: ità vtriuſq; ordinis ſacerdotes tamquàm boni mediatores, & peccatoribus compatiantur per conſcientiam ſuæ infirmitatis, & * Dei pacem habeant per eminentiam
* cum Deo
Gal. 3. ſanctitatis. Mediator enim, vt ait Apoſtolus, vnius non eſt, quia vtrique parti quam pacificare vult, amicus eſt. Quales debeant eſſe preſ-
Tit. 1. byteri, idem Apoſtolus ſcribens ad Titum, ità commemorat: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt conſtituas per ciuitates presbyteros, quemadmodum ego tibi diſpoſui. Si quis ſine crimine eſt, vnius vxoris virum, filios habentem fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut nõ ſubditos. Oportet enim epiſcopum ſine crimine eſſe. Qua ſententia oſtendit etiam presbyteros ſub epiſcoporum nomine taxari. Vndè &
1. Tim. 3. ad Timotheũ de ordinatione Epiſcopi & Diaconi, ſcribit, de presbyteris verò tacuit, ſub nomine Epiſcoporum eos intelligens. Vndè etiam tales in Eccleſia presbyteros conſtituen-
Tit. 1. dos eſſe ſicut epiſcopos, & Apoſtolus ad Titũ loquitur, & canones ipſi teſtantur: Hi cùm ordinantur, epiſcopo eos benedicente, & manum ſuper capita eorum tenente, omnes presbyteri, qui præſentes ſunt, manus ſuas iuxta manum epiſcopi ſuper capita eorum leuant, & Spiritum ſanctum ſuper eos qui ordinantur, inuocant: hi poſt inuocationem ſancti Spiritus, ſtolam ſuper vtrunque humerum accipiunt, quæ in modum ſuſtentaculorum, dextrum latus munit & ſiniſtrum: vt per hoc intelligant ſe per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris eſſe munitos, vt eos nec aduerſa frangant, nec proſpera extollant. Accipiunt & calicem cum vino, & patenam cum hoſtijs de manu epiſcopi, quatenùs his inſtrumentis poteſtatẽ accipiant
Matt. 26.
Mar. 14. placabiles hoſtias DEO offerendi. Hoc officio vſus eſt Dominus Ieſus Chriſtus, quandò poſt cœnam panem & vinum in corpus & ſanguinẽ ſuum commutauit, & vt in memoriam ſuæ paſſionis idem facerent, diſcipulis ſuis ordinauit. Hoc etiam manifeſtiùs & excellentiùs officiũ impleuit, quandò ipſe idem ſacerdos & hoſtia, ſeipſum in ara crucis propter peccata humani generis obtulit, & per proprium ſanguinem ſancta æterna introiens, cæleſtia & terreſtria pacificauit. In quo apparet, quanta ſit excellentia ſacerdotalis officij, per quod quotidiè

A in altari Chriſti paſſio celebratur, & reus quiſque à peccatis conuerſus, Deo reconciliatur. Quibus omnibus de ſacerdotali ordine breuiter pertractatis, admonendi ſunt Chriſti ſacerdotes, quatenùs ſicut excellunt ordinis dignitate, ſic excellant vitæ ſanctitate: vt & plebs eis commiſſa, eorum diſciplinis edocta, gratanter eis obediat, & eorum imitatione de die in diem proficiat.

B
SERMO EIVSDEM IN ſynodo, De ſignificationibus indumentorum ſacerdotalium.

QVia ſanctitas miniſterij, ſanctitatem exigit miniſtrorum, quales ad ſacerdotium promoueri debeant perſonæ, in ſuperiori ſermone breuiter ex Apoſtolica inſtitutione commemorauimus: ſed in quo habitu ordinari vel ad altare accedere debeant, illi ſermoni non inſeruimus. De indumentis ergò ſacerdotalibus, vel de pontificalibus diligenter conſiderandum eſt, quid in moribus ſa-
C cerdotum ſignificet illa varietas veſtium, quid fulgor auri, quid nitor gemmarum: cùm nihil ibi debeat eſſe ratione carens, ſed forma ſãctitatis & omnium imago virtutũ. Sicut enim bona domus in ipſo veſtibulo agnoſcitur, ſic Chriſti ſacerdos cultu ſacrarum veſtium oſtendit exteriùs, qualis apud ſe eſſe debeat interiùs. Iſte autem ſacrarum veſtium ritus, per Moyſen ſumpſit exordium: quamuìs Chriſtiana religio plùs intenta rebus, quàm figuris, ſacerdotes ſuos non omnibus illis veteribus induit ornamentis. Inſpiciamus ergò priùs vete-
D rum ornamenta pontificum, vel quo ordine illis vtebantur, vel cùm ordinarentur, vel cùm thymiama oblaturi, ſancta ſanctorum ingrederentur. Deindè noſtra cum illorum indumẽtis conferentes, quid ſimile, quid diſſimile inter ſe habeant, & quomodò etiam in rebus ſignificatis cõueniant, attendamus. Duo enim Cherubin propitiatorium adſpiciunt, quia ſa- Exod. 25.
cramenta vtriuſque teſtamenti ad diuinæ propitiationis fidem intendunt, quæ in ſacerdotio veteri ſub multiplici eſt ſacrificiorum velamine adumbrata: in nouo autem teſtamento per
E vnum verum perfectumq; eſt ſacrificium completa. In ornamentis itaq; vtrorunq; ſacerdotum & ſublimitas ſacerdotij commendatur, & ſacerdotum caſta dignitas ſignificatur, quatenùs per exteriorem habitum diſcant, quales intra ſe debeant eſſe, qui vices illius veri ſummiq; pontificis gerunt, in quo fuit omnis plenitudo virtutum, quam profitentur exteriora ornamenta membrorum. Sed iam ad id, quod propoſuimus, veniamus: & primùm, qualiter Moyſes Aaron & filios eius, Domino iubente, ornauerit, & poſteà induerit, videamus. Sic enim legitur in Leuitico: Et fecit Moyſes, ſi- Leuit. 8.
cut præcepit ei Dominus: & conuocauit ſyna-

gogam

gogam ad ianuam tabernaculi teſtimonij, & applicuit Moyſes Aaron fratrem ſuum & filios eius, & lauit eos aqua, & veſtiuit eum tunica, & præcinxit eum zona, & veſtiuit eum tunica interiore, & impoſuit ei ſuperhumerale, & cinxit eum ſecundum facturam humeralis, & impoſuit ſuper eum logion, & ſuper logion manifeſtationem & veritatem, & impoſuit ſuper caput eius mitram, & poſuit ſuper mitrã antè faciem eius laminam auream, in qua ſcriptum erat nomen Domini.

Notandus eſt ordo verborum. Licèt enim de conſtituendo Pontifice præcepiſſet Dominus, B & elegiſſet, tamen vocatur Synagoga. Idcircò enim requiritur præſentia populi in eligendo ſacerdote, vt ſciant omnes, quia qui doctior eſt ex omni populo, qui omni virtute præſtantior, hic eligi debet ad ſacerdotium, & bonorum conſenſu Eccleſiæ, nè qua poſtea retractatio, nè quis ſcrupulus remaneat, ſed omnium teſtimonio commendetur, ſecundùm [1. Tim. 3.] Apoſtolum: Oportet epiſcopum bonum habere teſtimonium ab his qui foris ſunt. Ita plebis teſtimonio approbatos primò lauat, poſteà induit. Moyſes quippe in hoc facto typum legis C gerit, qui ordinandos ſacerdotes prius lauat, antequàm induat. Niſi enim quis prius fuerit per legis obſeruationem probatus, non eſt ad ſacerdotium promouendus. Ita verò probatus, induitur tunica, quæ apud eos byſſina eſt, apud nos linea. Byſſus enim eſt genus lini candidiſſimi, & ad ſummum candorem multa vexatione & ablutione perductum. Significat autem perfectam carnis munditiã, ſecundum [Apoc. 19.] illud quod in Apocalypſi legitur: Byſſus ſunt iuſtificationes Sanctorum. hanc munditiam caro ſacerdotis ex ſe non habet, ſicut nec li- D num ex ſe eſt candidum: ſed ſicut dictum eſt, multis caſtigationibus & ablutionibus redditur candidum, vt aptum fiat indumentis Pontificum. Forma eſt ſacerdotalis munditiæ, vt [1. Cor. 9.] ſecundùm Apoſtolum, ſacerdotes carnem ſuam caſtigent, & in ſeruitutem redigant: & præeunte gratia, habeant per induſtriã quod non potuerunt habere per naturam. Hæc veſtis Græcè ποδήρης, id eſt, taláris, appellatur, quia à collo vſque ad talos extenditur: & ita eſt arcta, & membris corporis contemperata, vt ſua forma teſtificetur, ſacerdotem nihil ha- E bere diſſolutum, nihil remiſſum, ſed ad omne opus bonum eſſe expeditum. Hæc eadem veſtis circa renes zona fortius adſtringitur, vt caſtitas ſacerdotis, nullo incentiuorum æſtu diſſoluatur: Quod bene ſignificatur in quatuor coloribus, quibus zona illa variata erat, byſſo, purpura, hyacintho, & cocco: quibus coloribus quatuor elementa ſignificantur: quorum complexione natura cõſtat humana, quorum diſtemperantia fluxus carnis generat, niſi medicinali cohibeatur continentia. Talium enim coniectores naturarum, per byſſum, quia de terra oritur, terram: per purpuram, quia ſan-

A guine cochlearum marinarum tingitur, aquã: per hyacinthum, quia colorem ſereni aeris imitatur, aerem: per coccum, qui colore flammeo rutilat, ſignificari ignem voluerunt. Quorum, vt dictum eſt, exuberantia in renibus maximè ſuperfluos humores, praui humores illicitos motus generant: qui niſi freno parſimoniæ reprimantur, caſtitatis dignitas in eis facili impulſu periclitatur. Vbi autẽ maior eſt pugna, maior eſt adhibenda cuſtodia. Indè eſt, quòd inter indumenta pontificalia adhuc circa renes applicantur linea feminalia, non tam ad B velandam carnis turpitudinem, quæ iam ſolitis operta eſt veſtimentis, quàm propter ſignũ caſtitatis conſeruandæ. Vndè & Apoſtolus [1. Cor. 12.] dicit: Honeſta noſtra nullius egent: Quæ autem inhoneſta ſunt, his abundantiorem honorem circundamus. Feminalibus non vtuntur noui ſacerdotij pontifices, quibus eſt iniuncta ſeruandæ caſtitatis quotidiana neceſſitas, ſicut eſt quotidiè offerendi conceſſa poteſtas: cùm pontifices vmbræ ſeruientes, expleta vice ſua, feminalia ſua ſoluerent, tempore vicis ſuæ tamen ea induerent. Reliqua duo, pode- C ris & zona, veteribus & nouis ſacerdotibus ſunt indumenta communia: quamuis zona noſtrorum ſacerdotum nõ ſit quatuor intexta coloribus, aut propter penuriam materiarum, aut propter abſentiam artificum: vndecumq; tamen ſit, & hæc & illa vnum gerunt temperantiæ typum. Sequitur quartũ indumentum, tunica interior, vel hyacinthina, qua & in veteri & in nouo teſtamento ſoli vtuntur pontifices. Duabus enim tunicis meritò induitur pontifex, quia debet de theſauro ſuo proferre noua & vetera, id eſt, legem intelligere ſecun- [Matt. 13.] D dum literam, quemadmodum ante aduentùm Chriſti obſeruabatur, & ſecundùm ſpiritum, quemadmodum poſt aduentum Chriſti intelligitur: vndè & ſecunda tunica interior appellatur vel hyacinthina, cuius color cæli ſerenitatem imitatur: vt per hoc intelligatur, quia pontifex plus debet de cæleſtibus cogitare, quàm de terrenis. Rectus quippe ordo eſt, vt primùm ſtudeamus mũditiæ carnis, per quam veniamus ad munditiam cordis, quæ nos prouehat ad intellectum diuinitatis, iuxta illud: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum vi- [Matt. 5.] E debunt. Quinta veſtis eſt ſuperhumerale, quę Hebraicè vocatur * ephot. Hæc veſtis, ſacer- [* ephod] dotalis ſimul & pontificalis apud nos eſt: apud Hebræos verò, tantùm pontificalis, & apud eos eiſdem eſt variata coloribus, quibus & zona pontificalis, de qua dicitur in ordinatione pontificis: Et circumcinxit eum (de Moyſe loquens) ſecundùm facturã humeralis. Humeri quippe fortes ſunt ad agenda opera, & portanda onera, quæ ex circumductione humeralis, ſuis ligaturis conſtringuntur, quia pontificem & innocẽtia & operibus iuſtitiæ oportet eſſe conſtrictum, vt in eo nihil inueniatur diſſolutum, nihil remiſſum. Quod verò ſignificant varij

colo-

colores in zona, idem ſignificant in ſuperhumerali: quia quicquid de terrenis operamur, ſiue in largitione, ſiue in reſtrictione temporalium, totum ſumimus ex contemperantia quatuor elementorum. Vndè eſt, quòd quaternariùs deciès ductus, ſurgat in quadragenarium, quia elementorum quatuor abundantia legitimè diſpenſata, quod ſignificat denarius, ad verum perducit iubilæum, qui exhibitione acquiritur bonorum operum. Quadragenarius enim numerus partibus ſuis denominatis quinquagenarium facit. Quo numero in lege ſupradictus iubilæus, id eſt, remiſſionis annus Leu. 25.
exprimitur, veram præfigurans liberratem, quam qui adeptus fuerit, nullam timebit vlterius ſeruitutem. Huic bonorum operum ſignificationi concinit, quòd in humerali duobus precioſis lapidibus inſculpta erant nomina duodecim Patriarcharum, ſex in vno, & ſex in altero: quorum alter ſuperpoſitus erat dextro humero, alter ſiniſtro. Nihil horum vacat à myſterio. Senarius enim propter ſui perfectionem, opera iuſtitiæ ſignificat: Nomina Patriarcharum, memoriam Sanctorum, quam ſemper in exemplum bonorum operum habere debemus à dextris & à ſiniſtris, id eſt, in proſperis & in aduerſis, ſignificant. Et ideò illa nomina in lapidibus ſcribûtur: quia quod in lapide ſculpitur, vix aut nunquàm indè abolerur. Nec illud vacat à myſterio, quòd pontifex cingitur ſecundùm factutam ſuperhumeralis, quia ſecundùm opera ſua vnicuique retribuetur. Quòd autem noſtrorum Pontificum ſuperhumerale non eſt tot coloribus intextum, nec eſt tam precioſis gemmis redimitum, nihil refert, cùm Chriſtiana religio veritati ſeruiens, compendioſis figuris idem intelligi faciat, quod vetus obſeruâtia ſumptuoſis. Matt. 16.

Poſtquàm pontificis verenda velata ſunt ſuis indumentis, poſtquàm cæleſtia iam cœpit meditari, poſtquàm iuſtitiæ operibus ornatus eſt, poſtquàm vtroque cingulo, vt in omnibus fortiter & perſeueranter ſtaret, confirmatus eſt, imponitur rationale pectori pontificis, quòd Græcè logion dicitur, per quod ſapientia, quæ in ratione conſiſtit, indicatur. Imponitur rationali manifeſtatio & veritas. Manifeſtatio ideò, quia non ſufficit pontifici habere ſapientiam, niſi etiam poſſit manifeſtare quæ nouit, & reddere rationem de ea, quæ in nobis eſt, fide & ſpe. Veritas verò, quia non debet pontifex de ſuo corde prophetare, ſed ea tantùm quæ veritas habet, manifeſtare. Sunt autem adinuicèm concatenata rationale & humerale: quia cohærere ſibi inuicem debent ratio & opera: vt quod mentis ratione concepimus, opere impleamus. Et notandus eſt ordo rerum: quia nõ prius rationale, quàm humerale: quia non prius ſapientia quàm opera: ſed prius opera, deindè ſapientia. Vndè habetur in Pſalmo: A mandatis tuis intellexi: & de Domino Ieſu dicitur, Quæ cœpit Ieſus facere & docere. Deindè non prius manifeſtatio, quàm rationale: quia nemo docere debet quæ non nouit. Huic ordini concordat Propheta cùm dicit: Seminate vobis ad iuſtitiam, & metite fructum vitæ, & illuminate vobis lumen ſcientiæ. In hoc pectoris ornamento duodecim lapides inſerti erant, duodecim Patriarcharum nomina in ſe ſculpta habentes: quia ſanctorum Patrum exempla pontifex ſemper debet habere in memoria, & ſecundùm ea moderari facta ſua. In duodenario autem numero lapidum, poteſt * ſignificari Apoſtolica doctrina: quia & ipſi lapides per quatuor ordines ſunt diſtributi, & terni & terni in ſingulis angulis rationalis poſiti. Quod Apoſtolicę doctrinæ benè congruit, quæ fidem Trinitatis per quatuor Euangelia in omni parte mundi prædicauit. Hic ornatus ſolius erat pontificis, ſicut & nunc eſt apud eos, quibus eo vti conceſſum eſt, propter diſtantiam maiorum & minorum ſacerdotum. Ita ornato pontifice, ſuperponitur capiti eius mitra, quæ alio nomine cidaris vel tiara vocatur, qua regnum quinque ſenſuum, quo præminere pontifex debet, intelligitur. In capite enim viſus habetur omnium corporalium ſenſuum: quod cùm benè regitur, caput viri, id eſt, Chriſtus decenter ornatur. Et quia caput Chriſti Deus eſt, Lamina aurea ſuperponitur, cui inſculptum eſt nomen Dei, quod Hebræi vocant ineffabile: vt per hoc intelligatur, Deum ſicut omnium conditorem, ita eſſe rectorem: & ad honorem & gloriam eius eſſe, referendum quicquid à Domini ſacerdotibus benè fuerit diſpēſatum. Hæc indumenta, octo eſſe debere conſtituit Moyſes in Exodo: ſed in Leuitico de eiſdem indumentis tractans, de octauo, id eſt, feminalibus, tacuit. Vndè Hieronymus in epiſtola ad Fabiolam, ſcribit: Vbi refertur quomodò Moyſes Aaron fratrem ſuum veſtimentis pontificalibus induerit, de ſolis feminalibus nihil dicitur, hac, arbitror, cauſa: quia ad genitalia noſtra & verenda, lex non miſit manum, quia ipſi ſecretiora noſtra * confeſſione digna regere debemus & velare, & conſcientiam puritatis Deo iudici ſeruare. De cæteris vero virtutibus, fortitudine, iuſtitia, humilitate, manſuetudine, liberalitate poſſunt & alij iudicare: Pudicitiam ſola nouit conſcientia, & humani oculi certi huius rei eſſe iudices non poſſunt, abſque his, qui paſſim in morem brutorum animalium in libidinem feruntur. Vndè Apoſtolus: De virginibus autem præceptum Domini non habeo. Et in Euangelio cùm Dominus de eunuchis voluntariis & non volũtariis ageret, addidit in fine, Qui poteſt capere, capiat. Tãquàm diceretur: Feminalibus ego vos non veſtio, nec impono alicui neceſſitatem. Qui vult ſacerdos eſſe, ipſe ſe veſtiat, ipſe ſe caſtratè muniat. Igitur ipſi aſſumamus feminalia, ipſi noſtra * verecunda operiamus: non quæramus alienos oculos: ita tegantur genitalia, vt cùm intra-

Marginal notes: Pſal. 118. Act. 1. Oſe. 10. * figurati. 1. Cor. 11. * & confuſione digna tegere & velare debemus. 1. Cor. 7. Matt. 19. * verenda

intramus ſancta ſanctorum, nulla appareat
turpitudo, ne moriamur.

Notandum verò eſt, quòd minoribus ſacer
dotibus neque duplex tunica datur, neque hu-
merale, neque rationale, neque lamina aurea,
ſed tantùm podéris, & mitra, & zona, qua ſtrin
gatur tunica byſſina. Funguntur tamen ſacer-
dotio, ſed non illa ſublimitate, qua fungun-
tur, qui omnibus octo indumentis decoran-
tur. Noui quoque teſtamenti ſacerdotes non
omnibus illis vtuntur indumentis, quia nec
duabus vtuntur tunicis, nec rationali, præter
ſolos pontifices: nulli autem lamina aurea,
quia ſicut dicit B. Hieronymus in ſupramemo
rata epiſtola, quod olim in lamina monſtraba
tur, nunc in ſigno Crucis oſtenditur. Auro
enim legis, ſanguis Euangelij precioſior eſt.

Vtuntur autem tunica linea, quæ podéris
dicitur, vel talaris, quæ omnium figurat caſti
gationem membrorum, & zona quæ tunicam
* ſuccingit * ſtringit, quæ diſſolutam & remiſſam prohi-
bet eſſe caſtitatem. Vtuntur & ſuperhumera-
li, per quod exiguntur opera iuſtitiæ à ſacer-
dote, quia non ſufficit temperantia, & à malo
abſtinentia; quæ ſuperioribus duobus indu-
mentis figurabatur, niſi opera iuſtitiæ & mi-
Pſal. 33. ſericordiæ ſubſequantur. Vndè & in Pſalmo
1. pet. 3. dicitur: Deſine à malo & fac bonum. Vndè ip
* affigitur ſum humerale poderi * adſtringitur. Vtuntur
& ſtola; quæ alio nomine orariū vocatur: qua
vetus ſacerdotium non vtebatur. Hoc tam-
quàm iugum bobus arãtibus vel triturantibus
collo iuxta humeros ſuperponitur, vt illud
Matt. 11. Euangelicum ab eis impleatur: Tollite iugum
meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis
ſum & humilis corde: Iugum enim meum ſua-
ue eſt, & onus meum leue. Hæc à collo per an-
teriora deſcendens, dextrum latus ornat &
ſiniſtrum, vt doceat ſacerdotem per arma iu-
ſtitiæ à dextris & à ſiniſtris, id eſt, in proſperis
& aduerſis, debere eſſe munitum: quod ad for
titudinem pertinet, ſine qua cæteræ virtutes
facilè expugnantur, & minimè coronantur.
Heb. 10. Vndè dicit Apoſtolus: Patientia vobis neceſ-
ſaria eſt, vt reportetis repromiſſiones. & in
Matt. 10. & 24. Euangelio Dominus: Qui perſeuerauerit vſ-
que in finem, hic ſaluus erit. Indè eſt quòd ſto
la cum zona podéris quibuſdam nexibus colli-
gatur: quia virtutes virtutibus adiuuantur, nè
aliquo tentationis impulſu moueãtur. His om
nibus indumentis ſuperponitur caſula, quæ a-
lio nomine planeta vocatur: quæ quia commu
nis eſt veſtis, charitatem ſignificat, quæ vni-
uerſis virtutibus ſuperponitur: quia cæteræ vir
tutes nihil ſine ea vtile operantur. Vndè dicit
1. cor. 12. Apoſtolus: Et adhuc excellentiorem viam do
cebo vos: Æmulamini charitatem. Et quàm
inutiles abſque ea ſint cæteræ virtutes, ſubſe-
quenter approbatur, cùm præcipuas virtutes,
ſcientiam ſcilicet linguarum, diſtributionem
rerum propriarum, ipſum quoque martyrium
* valere. ſine ea nihil * eſſe confirmat. Et ideò pruden-

A dentiæ ponitur loco, quia plenitudo legis eſt
dilectio: & quia mentibus benè compoſitis, &
diuino cultui mancipatis, frequenter ſubrepit
accedia, oportet vt ad eam frequenter deter-
gendam, diligens adhibeatur vigilantia, qua
ab oculis cordis emergens talis ſæpè munde-
tur pituita. Vndè in ſiniſtra manu ponitur
quædam mappula, quæ ſæpè fluentem oculo-
rum pituitam tergat, & oculorum lippitudi-
nem remoueat. Hæc quippe ornamenta, vt di-
ctum eſt, non ſunt ipſæ virtutes, ſed virtutum
inſignia, quibus tamquàm ſcripturis admonen
B tur vtentes, quid debeant appetere, quid vita-
re, & ad quem finem ſua facta dirigere. Adi-
iciendum eſt ſupradictis, quia Leuitæ ſuo mo-
do vtuntur ſupramemoratis indumentis, idem
ſignificantibus, quod ſignificant in presbyte-
ris. Vtuntur Leuitæ Dalmatica, quæ propter
ſui latitudinem, curam proximorū ſignificat,
quod ſignificabat in presbyteris caſula, quia
vtrorumque iſtorum miniſtrorum, ad implen-
dam dilectionem, eadem debet eſſe cuſtodia.

Vtuntur Epiſcopi & Cardinales presbyteri
ſandaliis, quæ calceamenta ſunt prædicatorū.
C Habent autem * ad terram ſoleam integram, * à terra
nè pes tangat terram: ſupra verò conſtat ex co
rio, quibuſdā locis pertuſo: quia Euangelium
non debet terrenis commodis inniti, nec om-
nia * Euangelica ſacramēta omnibus reuelari, * Eccleſiaſtica
nec omnibus abſcondi. Vndè & Dominus di-
ſcipulis ita dicebat: Vobis datum eſt noſſe my Matt. 13.
ſterium regni Dei: cæteris autem in parabo-
lis, vt videntes non videant, & audientes non
intelligant. Hanc ſandaliorum ſignificationem Eſa. 52.
Propheta intelligebat, quando dicebat: Quam Rom. 10.
ſpecioſi pedes annunciantium pacem, euange-
D lizantium bona.

Antequàm induantur ſandaliis, veſtiuntur
caligis byſſinis vel lineis, vſque ad genua pro-
tenſis, & ibi benè conſtrictis: per quas ſignifi-
catur, quia debent rectos greſſus facere pedi-
bus ſuis: & genua debilia, id eſt, negligentiis
reſoluta, roborare, & ſic ad prædicandum
Euangelium feſtinare. Vnguntur præterea ma
nus presbyteris & epiſcopis, vt cognoſcant ſe
in virtute ſancti Spiritus hoc ſacramento gra-
tiam conſecrandi accipere, & opera miſericor
diæ erga omnes pro viribus exercere debere,
E Epiſcopo verò ſpecialiter caput vngitur, vt in-
telligat ſe eſſe illius vicarium, de quo dici-
tur in Pſalmo: Vnxit te Deus Deus tuus oleo Pſal. 44.
lætitiæ præ conſortibus tuis. Accipiunt hac
vnctione claues regni cęlorum, vt quæcumque Mat. 18.
ligauerint ſuper terram, ſint ligata & in cælis;
& quæcumque ſoluerint ſuper terram, ſint ſo-
luta & in cælo: & quorum peccata detinuerint,
ſint detenta: & quorum peccata dimiſerint,
ſint dimiſſa. His ità de ornatu ſacerdotali & Ioan. 20.
pontificali breuiter prælibatis, admonendi
eſtis, vt ſicut ſacramenta profunda audiſtis,
ſic ea ſtudeatis & corde intelligere & opere im
plere. Nō enim auditores legis iuſti ſunt apud Rom. 2.
Deum,

Deum, ſed factores. Poreſt enim vnuſquiſq; A
veſtrum intra ſe regale habere ſacerdotium &
ſacerdotales ornatus, ſi quem abluerit & mun
dum fecerit legis obſeruatio, & ſi gratia ba-
ptiſmi, & vnctio chriſmatis illibata permanſe
rit, & ſi indutus duplicibus indumentis, literæ
ſcilicet & ſpiritus, fuerit: & ſi in his fortiter ac-
cingatur, vt ſit caſtus mente & corpore, ſi e-
tiam ſuperhumerali operum iuſtificetur, ſi ſto
la fortitudinis à dextris & à ſiniſtris muniatur,
ſi plenitudine ſciẽtiæ, quam planeta ſignificat,
cumuletur: poteſt, inquam, ità ornatus intra
Dei templum, quod ipſe eſt, verum habere ſa B
cerdotium. Qui autem nec ſacris veſtibus in-
duti, nec honeſtis moribus ornati, ad altare
Dei accedere præſumpſerint, ſicut filij Aaron,
Leuit. 10. Nadab & Abihu, igne alieno, quem offere-
bant ante Dominum, conſumpti ſunt: ita iſti
non diuina ordinatione, ſed ſua præſumptio-
Matt. 22. ne ſacerdotium ſibi vſurpantes, cum his, qui
ad regales nuptias ſine veſte nuptiali intraue-
runt, æternis ignibus ſunt cruciandi. Vndè di
Leu. 16. citur in Leuitico: & dixit Dominus ad Moy-
ſen: Loquere ad Aaron fratrem tuũ, nè intret
omni hora in ſancta interiora, vt non moria- C
tur. Vndè oſtenditur, quòd ſi inordinatè in-
traret ſancta ſanctorum, non præparatus,
non indutus ſacerdotalibus indumentis, non
propitiato ſibi prius Deo, morietur: & meri-
tò, tamquàm qui non fecerit ea, quæ oporter
fieri, antequàm accedatur ad altare Dei: ad
omnes enim nos pertinet, nos omnes inſtruit
lex Dei, vt ſciamus quomodo debeamus acce
dere ad altare Dei, & offerre, ſcilicet vt depo-
namus veſtimenta ſordida, id eſt, carnis im-
munditiam prauitatem morum, inquinamen-
ta libidinum. Vndè & in eodem Leuitico, cùm D
enumeraſſet Dominus veſtes, quibus induen-
Exo. 28. dus erat Aaron & filij eius, adiunxit: Veſties
his omnibus fratrem tuum, & filios eius cũ eo
& cunctorum conſecrabis manus, ſanctifica-
biſque illos vt ſacerdotio fungantur mihi. Se-
quitur: Et vtentur eis Aaron & filij eius, quan
do ingredientur teſtimonij tabernaculum,
quando appropinquabunt ad altare, vt mini-
ſtrent in ſanctuario, nè iniquitatis rei morian
tur. Ex his omnibus colligitur, quanta ſit di-
gnitas ſacerdotalis miniſterij, & quanta eſſe
debeat ſanctitas miniſtrorum: quam qui ha- E
buerit, ſacerdotij merito non carebit. Qui ve-
rò non habuerit, & ſacerdotij officium vſur-
pauerit, meritò cum ſupramemoratis præ-
ſumptoribus interibit. Multa de ſacerdotij di-
gnitate, multa de indumentorum ſacerdota-
lium myſtica pulchritudine, vitãtes prolixita-
tem ſermonis, præterimus: hoc intenden-
tes, quia ad ædificationem morum, & ad vti-
litatem audientium iſta ſufficiunt.

SERMO EIVSDEM DE *Sacramentis dedicationis.*

QVoniam ad dedicationem præſentis
Baſilicæ hodiè deuotè conueniſtis,
oportet, vt, quod in his ſanctis ma-
nufactis fieri videtis, totum impletum eſſe in
vobis cognoſcatis. Primò enim manibus pa-
trinorum ad Eccleſiam fuiſtis allati, & ſacer-
dotibus vel exorciſtis ad catechizandum obla
ti. Qui dum vos catechizarent, dum Chriſti
B legibus initiarent, de maſſa antiqua præuari-
catione corrupta, præcidebant: & ipſa fidei
profeſſio, & prauorũ morum abrenunciatio,
quæ à vobis exigebatur, interiorem parturie-
bat in vobis nouitatem, qua Chriſti imaginem
de cælo portaretis, renati per gratiam, ſicut
antea portaueratis imaginem terreni parẽtis,
ex eo geniti per naturam. His documentis in-
ſtructi, acceſſiſtis ad aquam, & fonte ſalutis
abluti eſtis, vbi ſecundùm Apoſtolum per tri-
nam merſionem Chriſto conſepulti eſtis: vt
quemadmodum ipſe ſemel carne eſt mortuus, Rom. 6.
C & reſurgens ex mortuis, iam non moritur: ita
vos à peccatis abluti, & prima reſurrectione
regenerati, morti animæ, id eſt, peccato, non
ſubiiciamini. Deindè oleo ſancto vncti fuiſtis
in capite, vt charitas, quæ per Spiritum ſan-
ctum datur, ſemper abundet in corde, ſecun-
dum illud verbum Sapientiæ: Oleum de capi- Eccleſ. 9.
te tuo numquàm deficiat: Vndè & Apoſtolus, Rom. 5.
Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris,
per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Da-
tus eſt tamen & idem Spiritus, cùm aquis ſa-
lutaribus ablueremini: ſed ibi ad præteritorũ
D criminum remiſſionem, hìc verò ad ædifican-
dam in cordibus veſtris Dei & proximi dile-
ctionem. Hæc charitas in Chriſti corpore non
præfert indigenam alienigenæ, non nobilem
ignobili, non virum mulieri: ſed omnes per
adoptionem ſpiritus facit filios, quicumque
per eumdem Spiritum clamant, Pater noſter, Matt 6.
dimitte nobis debita noſtra. In hoc ergò Chri-
ſti corpore ille ſolus habetur ſublimior, qui
fuerit in Dei amore potentior: Accepiſtis etiã
oleum ſanctum in pectore, vt vigeret in corde
veſtro ſapientia. Accepiſtis & in humero de-
E xtro, vt in exercitiis bonorum operum indefi-
ciens ſeruetur patientia; neque aliquando no-
uerit ſiniſtra veſtra, quid * faciat dextera ve- *feceris
ſtra. Quia verò in humeris vigor conſtat por-
tandi oneris, huius partis vnctione Chriſti
athletæ dedicati eſtis, vt ſciatis vos ad certa-
men eſſe vocatos: & per totum vitæ veſtræ cur
ſum, contra antiquum hoſtem publicis & pri-
uatis congreſſionibus eſſe pugnaturos. Data
eſt vobis ad vltimum veſtis candida, caput &
membra cooperiens, quæ candore ſuo figurã
præferebat, acceptæ nouitatis, & ſpem futuræ
immortalitatis, ad quam de ſpe ad ſpeciem
venietis, ſi cum veſte candida, id eſt, vitæ in-
nocentia,

nocentia, ad nuptias regis intraueritis. His ergò ſacramentis initiati & confirmati, facti eſtis templum Dei viui, fundati in fide ſuperædificati in charitate, cumulati ſpe de promiſſa æternitate.

¶ His igitur de ſpirituali templo Dei breuiter prælibatis, nunc ad ea quæ in his viſibilibus templis aguntur, ſacramenta veniamus, & ea latiùs exponentes, prout Dominus donauerit, cum ſuperioribus conſeceamus. Primò enim lapides, qui ad hanc fabricam ædificandam comportati ſunt, aut de montibus ſunt præciſi, aut de locis ſubterraneis eruti, aut de agris collecti. Adhibita eſt dehinc cæmentariorum manus, quæ tundente frequenter ferro, ſuperlecta regula, ſcrupuloſitatem & informitatem lapidum complanaret, & ad debitam quadraturam, qua maiores minoribus in paritate comparari poſſent, artis ſuæ diſciplina perducerent. Videmus hæc in ſancto Dei templo ſpiritaliter impleta, cùm vos de omni genere hominum, ſublimium, humilium, mediocrium, ad audiendum verbum vitæ conueniſtis, & cæleſtis diſciplinæ dolabro tortitudinem veteris vitæ deponere voluiſtis, vt in Dei ædificio tamquàm perpoliti lapides ordinari poſſetis, vbi iam nõ aſpernaretur nobilis ignobilem, diues pauperem, quem cognoſceret ſecum in cælis eumdem habere patrem. Addita eſt etiam complanatis lapidibus, cum in parietibus ad ordinem vnius lineæ collocarentur, ſicut noſtis, cæmenti glutinoſa tenacitas, quæ lapides inuicèm conſtringeret, & ab impoſito ſibi ordine ſeparari non permitteret, quamuis alicubi maior minori ſuppoſitus videretur, alicubi verò minor maiore premeretur: & hoc iu templo non manufacto fieri videmus, cùm eos quos congregat fidei vnitas, ligat indiſſolubilis charitas: nè indignetur maior de prælatione minoris: nè conqueratur minor de * coeceptione maioris, cùm dicat Apoſtolus: Inuicem onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Ædificato itaque templo, & quaſi in vnius lapidis formam cæmento conſtringente redacto, vt templum Dei nomen & honorem habere mereatur, ad commendandum baptiſmi ſacramentum, per quod in eodem templo noui populi creandi ſunt, ipſum templum primum ſuo modo & ſuo ordine baptizamus, & deinceps multiplici ſacramentorum ſanctitate dedicamus. Primò itaq; aquam benedicimus, cui & ſal admiſcetur. Aqua etenim pœnitentiæ figuram gerit, quæ velut aqua, peccatorum maculas abluit: quam tunc benedicimus, cùm virtutem pœnitentiæ populis ad fidem veniẽtibus prædicamus. Vndè & Petrus quibuſdam corde cõpunctis, in Actibus Apoſtolorum dicit: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. Cui admiſcetur ſal, id eſt, Euangelica doctrina, fluxa auditorum corda ſuaui * mordacitate conſtringens, & ad conſeruandam vitæ nouitatem ſapienter com-

* correctione

Gal.6.

Act.2.

* moderatione.

A ponens. Iſta aqua ad quandam baptiſmi imaginem gyrando Eccleſiã tunc exterius adſpergimus: quia ubi more baptizatorum non poteſt fieri trina merſio, neceſsè eſt, vt quia poſſumus ſacramẽti ſimilitudine trina fiat adſperſio. Vnam enim habet hanc ſignificationem trina merſio, & trina adſperſio, quia quicquid cogitatione, locutione & actione committitur, totum ſalutari fonte diluitur: Interim autem in circuitu dedicandæ eccleſiæ duodecim ſunt accenſa luminaria: quibus ſignificatur, quòd commendanda ſit lucens & ardens Apo-

B ſtolica doctrina. Sic cùm templum à Salomone conſtructum, Domino iubente fuiſſet dedicatum, duodecim duces eadem munera detulerunt, ſed ea ſinguli ſingulis diebus obtulerũt: hoc ſignificante Spiritu ſancto, quòd in eccleſiæ ædificatione doctrina Apoſtolica, vnanimis & concors eſſet prædicanda, & tamẽ quæque gens ſuum prædicatorem ſortitura. Ad ſingulos verò circuitus accedit Pontifex ad oſtium baſilicæ, clero & populo ſubſequente: & percutit ſuperliminare virga paſtorali, cantando Antiphonam: Tollite portas principes Pſal.23.

C veſtras, & eleuamini portæ æternales. Virga enim paſtoralis poteſtas intelligitur ſacerdotalis, quam Dominus diſcipulis ſuis contulit, Matt.10. quando eos ad prædicationem mittens, nihil Mar.6. eos in via ferre niſi virgam tantùm permiſit. Qua virga, ſancti ſacerdotes & ſolantur humiles, & terrent ſuperbos, & feriunt impœnitentes. Quam poteſtatem à patre filius accepit, cùm per humilitatem aſſumptæ humanitatis, cæleſtium, terreſtrium & infernorum dominatum accepit. Eamdem ergò poteſtatem Dominus ſuis largitus eſt præſulibus, cùm Petro

D & in eo eccleſiæ principibus, poteſtatem dedit, dicens: Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam: & quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cęlis: & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis. Cui ergò portæ inferi non prębualebunt, & cui ligandi atque ſoluendi in cęlo & in terra priuilegiũ traditur, conſtat quia & cælo & terræ & inferno principetur. Cùm ergò Pontifex ſuperliminare futuræ Eccleſiæ virga paſtorali ter percutit, oſtendit quia ſibi cæli & terræ & inferi poteſtas cedit. Vndè Matt. 16.

E & poſt trinam percuſſionem oſtium aperitur, quia ſacerdoti poteſtatem ſuam dignè conſecuanti, pars aduerſa reſiſtere non poteſt. Nam ipſa eccleſia, antequàm pontifex eam ingrediatur, populi ignorantis, & perfidiæ tenebris incluſi figuram tenet. Huius populi ignorantis typum gerit, qui intus admonitionem pontificis quaſi admirans, interrogat: Quis eſt iſte Pſal.23. rex gloriæ? Imperat autem pontifex dæmonibus ſeu vitiis, dicendo: Tollite portas princi- Ibidem. pes veſtras, vt tollant portas ſuas, quatenus portę cęleſtes, id eſt, virtutes eleuentur, per quas introeat rex glorię. Econtrariò portæ mortis, ſunt peccata. Vndè & Propheta glo-

tiatur

Pſalm. 9. riatur in Domino: Qui exaltas me de portis A
mortis. Sunt autem portæ, quæ eleuantur in
Eccleſia, maximè tres, id eſt, ſacri verbi prædi-
*vnctio catio, baptiſmi gratia, chriſmatis * honor: per
quas rex gloriæ ad corda eorum qui ad fidem
veniunt, intrat. Aperto verò oſtio, intrat pon
Matt. 10. tifex cum clero & populo, dicens: Pax huic do-
mui: ter, quia Chriſtus mundum ingrediens
per aſumptionem carnis noſtræ, parietem ini-
micitiarum peccatis noſtris erectum, deſtru-
xit: & pacem inter Deum & hominem, inter
terréſtria & cæleſtia ſui aduentus mediatione
reformauit. Pontifex ergò Eccleſiam ingredi- B
ens, pax huic domui, clamat: quia ſancti do-
ctores hoc intendunt, vt populus qui à Deo
diſcordauerat per peccata, ei reconciliaretur
per bonorum operum exercicia. Quòd verò,
intrante pontifice Eccleſiam, clerus, ſacerdos
& leuitæ proſtrati in terram, ad Dominũ cla-
Ioan. 17. mant, pro ſanctificatione ipſius domus: Hoc
eſt quod Dominus ante paſſionem fecit, pro
diſcipulis & cæteris fidelibus orans: Pater, ſan
ctifica eos, quos mihi dediſti. Ità enim Paulus
tamquàm Eccleſiam ingreſſus, cohortatur om
1. Tim. 2. nes ad orationem, dicens: Obſecro primùm C
omnium fieri orationes, poſtulationes, pro om
nibus hominibus, & cætera. Pontifex ergò
dum in nouã Eccleſiam, eam ſanctificaturus,
ingreditur, & ſtatim ad orationem ſe confert,
Apoſtoli vocem complet: qui primùm omniũ
pro omnibus hominibus orationem fieri mo-
net: & ità adhuc eorum typum tenet, qui ru-
dem populum docere incipiunt. Indè eſt quòd
ſurgens ab oratione, nondùm ſalutat populũ,
dicendo, Dominus vobiſcum: ſed tantùm ad
orationem cunctos hortatur, quia nouellus po
pulus necdùm ſacerdotis ſalutatione dignus vi D
deatur. Orandum ergò eſt pro talibus, qui nõ-
dùm initiati ſunt: non tamen ſalutandi ſunt,
quia non eſt eis conſentiendum, vel applauden
Luc. 10. dum. Vndè ipſis prædicatoribus Dominus di-
cit, vt neminem ſalutent in via: id eſt, nemiuẽ
tranſitoria appetentem vana ſpe demulceant.
Quid ſignificet deſcriptio alphabeti in baſilica. His completis, incipit pontifex de ſiniſtro an-
gulo ab oriente ſcribere per pauimentũ alpha-
betum, vſque in dextrum angulum occidentis:
atque iterùm à dextro angulo orientis, vſque
in ſiniſtrum angulum occidentalem baſilicæ.
Quid autem per alphabetum, niſi initia & ru- E
dimenta doctrinæ ſacræ intelligi conuenit? Vn-
Heb. 5. dè Paulus ad Hebræos: Cùm deberetis eſſe ma
giſtri propter tempus, rurſùm indigetis vt in-
ſtruamini quæ ſint elementa ſermonum Dei.
Scribit etiam pontifex quaſi alphabeti ordinẽ,
cùm docet fidei ſimplicitatem. Nam ſicut par-
uulorum conuenit eruditioni, primùm litera-
rum elementa cognoſcere, deindè ad ſyllabas,
ac poſt verba paulatim ad ſententiarum cogni-
tionem peruenire: ſic ſunt quidam gradus in-
tellectus in eruditione ſanctæ Eccleſiæ. Quòd
verò ab angulo orientali ſiniſtro in occidenta-
lem dextrum prior verſus deſinit, & rurſùs ab

A angulo orientali dextro verſus, reuertitur in ſi-
niſtrum occidentalem, duplici figuræ adgau-
det. Quarum prima eſt, quia in tali ſchemate
crux figuratur, vt doctrinæ Euangelicæ, qua
ſimplices imbuendi ſunt, mors Chriſti princi-
paliter inſeratur. Vndè Paulus Corinthijs ad- 1. Cor. 2.
huc rudibus ità dixit: Neſciui me ſcire aliquid
inter vos, niſi Chriſtum Ieſum, & hunc cruci-
fixum. Siniſter autẽ angulus orientalis, à quo
primus verſus incipit: populus intelligitur Iu-
daicus, ex quo ortus eſt Dominus. Peruenit au-
tem vſque in angulum occidentalem: quia cũ
B Dominus noſter ex Iudæis ſit ortus, fides incar
nationis eius & mortis, à gentibus eſt ſuſcepta.
Sed cùm idem verſus ab angulo orientali dex-
tro, reuertitur ad angulum occidentalem ſini-
ſtrum, hòc ſignificari videtur, cùm plenitudo
gentium introierit, tunc omnis Iſrael ſaluus
erit. Vtriuſque ergò populi collectionem illi Rom. 11.
duo verſus ſignificant in vnam crucis compagi
nem. Hinc eſt quòd Iacob filijs Ioſeph bene- Gen. 48.
dicens, & cancellatis manibus effigiem crucis
faciens, dextram manum ſupra Effraim iunio-
ris, ſiniſtram ſuper caput Manaſſæ maioris po-
C ſuit: ſignificans quia populus quondàm dexter,
in ſiniſtrum vertetur, ſiniſterque in dextrum.
Quòd verò eadem ſcriptura virga paſtorali pe
ragitur, ſignificatur quòd iſte tranſitus de Iu-
dæis ad gentes, & ea denuò conuerſio quæ in
fine mundi conſummanda eſt, per officium ſa-
cerdotum perficietur. Dehinc pontifex ad al-
tiora conſcendit: & ſtans ante altare, DEVM
ſibi in adiutorium inuocat, velutì iam incipiẽs
operari. Nam pręterita quaſi quędam proœ-
mia fuerunt. Dicit ergò, Deus in adiutorium
meum intende, & cętera * abſque Alleluia. Hęc *vſque ad
D enim vox eſt in hac vita laborantium, & con-
tra hoſtes viſibiles & inuiſibiles colluctantiũ:
& ideò Deum in ſuum adiutorium inuocantiũ.
Necdùm tamen laudibus Dei Alleluia adiun-
gunt, quia adhuc in laboribus & ſudoribus ſe
eſſe conſpiciunt. Alleluia enim non huius tẽ-
poris laudes, ſed ęternę vitę gloriã ſignificat:
vndè mos inoleuit, vt in diebus Septuageſimę
ante Paſcha Alleluia non cantetur, quia ſunt
dies luctus & pœnitentię. Pontifex ergò qui
cum ſubditorum imperitia & contradictione
adhuc certat, adiutorium quidem Dei poſtu-
E lat: Alleluia nondùm cum eis pleniter cantat,
de quorũ ſalute nondùm pleniter ſperat. Poſt-
eà verò benedicitur aqua, commixto ſale & ci
nere. Et aqua quidem ſignificari populum te-
ſtatur Apocalypſis, dicens: Aquę multę, populi Apoc 17.
multi. Sal autem doctrinã verbi diuini ſignat.
Vndè in lege pręcipitur: In omni ſacrificio ſal Leuit 2.
offeres: nec auferes ſal fœderis Domini Dei
tui de ſacrificio eius. Quod eſt dicere: Non
placent Deo illa opera, quę non condiuntur
diuina ſapientia. Cinis autem reliquias, id eſt,
memoriam ſignat Dominicę paſſionis: quam
ſignificabat cinis vitulę adſperſus, ad expiatio
nem populi. Aqua ergò benedicitur, vt ſancti-
ficetur.

ficetur. Sal cum cinere miſcetur, cùm populus, vt ſanctificari poſſit diuina * ſapientia & fide Dominicæ paſſionis, inſtruitur. [* ſcientia] Fit autẽ crux ter ſuper aquam & ſale & cinere, cùm fidei diuinitatis & paſſionis, fides additur trinitatis. Huic ergò mixturæ & vinum additur cũ aqua. Quæ duo geminam naturam ſignificant in vna perſona, diuinitatem ſcilicet & humanitatem. Et eſt ordo intuendus. Primùm pontifex oſtiũ * intrat: [* aperit] deindè pro populo orat: poſt hoc, alphabetum ſcribit: indè aquam cum ſale & cinere benedicit, cui vinum admiſcet: quia vnuſquiſq; primùm ſibi per confeſſionem portam ſalutis aperit, deindè eſt ſacerdotis pro eo orare: poſt hoc primordia fidei ei tradere, & quaſi catechumenum facere: deindè inſtrui, qualiter iungi poſſit corpori ſui Saluatoris per ſacram doctrinam: docere eiam, quia Chriſtus Ieſus Deus eſt & homo: poſtremò, ſacro fonte purificari. Hoc idem ſignificatum eſt in exteriori parietum adſperſione, ſed non ideo hic fieri ad interiorem parietum adſperſionem, ſuperuacuum videri debet: quia quicquid in exteriori ſanctificatione agitur, ſuperſtitioſum eſt, niſi in interiori homine compleatur. Poſt hæc tingit ſacerdos digitum in aqua, & facit crucem per quatuor cornua altaris. Altare enim Eccleſiæ figuram pręfert: quod per quatuor cornua diſtenditur, quia per quatuor mũdi cardines dilatatur. Pro cuius typo Abrahæ dictum eſt, Dilataberis vſque ad Orientem & Occidentem, Septemtrionem & Meridiem. [Gen. 28.] Benè ergò crux de aqua fit per quatuor altaris cornua: vt oſtendatur, omnem Eccleſiam eſſe mundandam à ſordibus peccatorum per lauacrum aquæ & fidem paſſionis. Indè venit ante altare, & adſpergit illud ſeptem vicibus. [Eſa. 11.] Quo numero ſignificatur plenitudo Spiritus ſancti, id eſt, ſpiritus ſapientiæ & intellectûs, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & ſpiritus timoris Domini. Adſpergitur autem eadem aqua cum hyſopo, quę herba eſt humilis, interiora pectoris purgans, & duritiam ſaxorum radicibus penetrans, cuius adſpergine munditiæ fiebant in lege. Significabat autem humilitatem Chriſti, qui ſuperbiæ noſtræ tumores, ſui ſanguinis adſperſione ſanauit. A qua ergò cũ hyſopo adſpergitur, cum baptiſmus Chriſti ſanguine cõſecratus Eccleſiæ tribuitur. Circuit autem altare, ſpargendo eandem aquam, vt oſtendat doctorem nõ debere ocio vacare, ſed eorum quos initiauerit, mundationi operam dare, & vt Dominus mittat angelũ in circuitu eorum, qui eos * erudiat, [* eripiat] ſemper orare. Circuit dehinc totam eccleſiam & adſpergit parietes illius: vt demonſtret, ſe omnem curam impendere omni ętati, omni ſexui. Facit hoc idem ſecundò & tertiò, vt oſtendat eos, qui baptizantur, non ſolùm eſſe mundandos à peccato cogitationis, ſed etiam locutionis & operis. Canitur autem interim Pſal. Exurgat Deus, cum antiphona, vt viribus de- [Pſal. 67.]

A ſtituantur, qui ſacramentis fidei aduerſantur. Cantãt etiam antiphonam, Qui habitat in adiutorio altiſſimi, [Pſal. 90.] aſſerentes nullum à Deo protegi niſi eum, qui de viribus ſuis nihil præſumens, Dei adiutorium ſemper implorauerit. Ipſe tamen pontifex non debet quieſcere, ſed quaſi conſpicuus per mediam eccleſiam incedere, omnes ſuo exemplo informare, omnibus ſacramẽta crucis ac mortis Dñi intimare, & cãtare, Domus mea domus orationis vocabitur: [Eſa. 56. Matt. 21.] videlicet, vt talem eccleſiã præparet, quæ non ſit ſpelunca latronum, ſed domus orationis, id B eſt, non fures & latrones, ſed qui benedicant Dominũ omni tempore: qualiter verſum ſubſequentem poſſit liberè cãtare, Narrabo nomẽ tuũ fratribus meis, in medio eccleſiæ laudabo te. [Pſal. 21.] Hæc tunc benè pontifex agit, cùm omnia bona quæ inchoat, per Dei conſilium conſummari poſtulat. Vndè his peractis, Pontifex ſe ad orationẽ confert, petens, vt omnes, qui eandem domum oraturi intrauerint, exauditos ſe eſſe gaudeant, vt oſtendat pontifex ſe omniũ ſubditorum curam cũ Paulo gerere, & eorum memoriam ſe in orationibus ſuis frequentare. [2. cor. 11.] C Completa expiatione, pontifex cõuertitur ad altare, incipiens Antiphonam: Introibo ad altare Dei, cum Pſalmo, & fundit quod remãſit [Pſal 42.] de aqua purificationis, ad baſim altaris: quia quod ipſe nequit, Dño humiliter committit, purgationem ſcilicet ſubditorum, cui ipſe tamquàm homo cooperari & collaborare poteſt: Interior autem & perfecta mundatio, ſolius eſt Dei. Hinc eſt, quod in ſacrificiis veteris teſtamenti, ſanguis hoſtiarum vel in cornibus altaris ponebatur, vel ex aliquibus hoſtiis digito ſacerdotis contra Dominum aſpergebatur: & D quod reliquum erat, ad baſim altaris fundebatur. Quia ſacerdotum eſt, quicquid poſſunt, ad vtilitatem gregis ſibi commiſſi facere: Quod autem vires ſuas excedit, Domino deuotiſſimè commendare. Quam formam primus paſtor paſtoribus reliquit, cum paſſioni appropinquans, patri dixit: Pater, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi. [Ioan. 17.] Sic & Paulus in articulo vitæ præſentis, quaſi ad baſim altaris aquam fundens, diſcipulos Domino commendabat, dicens: & nunc commendo vos Domino, & verbo gratiæ eius. Quod etiam innuit an E tiphona: dicit enim ſe introiturum ad altare Dei, id eſt, ad illud altare, quod ſignificatur per iſtud viſibile, ad quod non penetrat oculus carnis, ſed pura intentio mẽtis: & hoc eſt quod ſequitur, Ad Deum qui lætificat iuuentutem meam. [Pſal. 42.] Poſtea extergitur altare linteo: linum enim de terra ortum, magno labore ad candorem perducitur: ita caro Chriſti orta de terra, id eſt, B. Maria virgine, per anguſtias paſſionis peruenit ad honorẽ reſurrectionis. Doctor itaque quaſi linteo altare detergit, cum imitationẽ Dñicę paſſionis auditorum mẽtibus imprimit, dicens cũ Apoſtolo: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplũ vt ſequamini [1. Pet. 2.]

veſtigia eius. Dum ergò doctor talia facit, quaſi altare madidum labore humanitatis, abſtergit linteo Dominicæ imitationis. Deindè * fit incenſum, quod ſignificat orationes Sanctorum, ſecundum quod Ioannes dixit de angelo, quòd data ſunt ei incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum ſuper altare, quod eſt in conſpectu Domini. Poſt effuſionem ergò aquæ ad baſim altaris, extergitur altare linteo, & offertur incenſum: quia neceſſè eſt, vt ſacerdos, qui ſalutem populi ſibi commiſſi Domino commendat, & per afflictionem corporis & per intentionem illud agat piæ interceſſionis. Vndè & Dominus, poſtquàm diſcipulos patri commendauit, mox ſubiturus paſſionem pro ipſis orauit. Interea mittit pōtifex oleum, ſuper altare in medio altaris crucem ex eo faciēs, & ſuper quatuor angulos altaris. Eſt quidem ſatis congruè ordo ſeruatus, vt poſt emūdationem per aquam, & reliqua quæ dicta ſunt, perfundatur oleo altare: quia & ſācta Eccleſia prius aqua mundatur in fonte baptiſmatis, & ſic vnctione inſignitur per manus pōtificis, vt Spiritus ſancti in ſe mereatur aduentum. Nam oleum gratiam ſignificat Spiritus ſancti, quo charitas diffunditur in cordibus electorum ad diligendum Deum & proximū. Dehinc inſignitur altare ſacroſancti chriſmatis vnctione, & interim cantatur antiphona: Vnxit te Deus oleo lætitiæ præ cōſortibus tuis: vt hac vnctione intelligamus plenitudinē gratiæ, quæ præceſſit in capite, & poſtea refulſit in corpore, cùm miſſo deſuper ſpiritu, data eſt Apoſtolis manifeſta chariſmatum gratia, de qua dicit Apoſtolus: Omnes de plenitudine eius accepimus, gratiam * per gratiam, id eſt, per gratiā fidei diuerſa chariſmata. Hinc eſt, quòd de conſecrato altari chriſmantur in parietibus illę duodecim cruces, quæ typum gerunt Apoſtolicū, qui & primitias ſpiritus acceperunt, & crucis myſterium populis & gentibus manifeſtare ſtuduerunt. Peracta deniq; conſecratione, albis velaminibus cooperitur altare, quibus & ſacramentum intelligitur nouitatis, & prænunciatur, ſicut, cùm de baptizatis loqueremur dictum eſt, gloria futuræ incorruptionis. Huius enim templi non manufacti, tunc vera & plena erit conſecratio, cùm paſſibile hoc induerit impaſſibilitatem, & mortale hoc acceperit immortalitatem: & completum fuerit in corpore, quod iam præceſſit in capite. Vndè in Pſalmo, qui iam intitulatur, In dedicatione domus, ex voce mediatoris tam pro ſe, quàm pro membris ſuis, ita continetur: Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi: conſcidiſti ſaccum meum, & circumdediſti me lætitia. Planctum, dicit mortalitatem noſtram, quæ tamdiu deflenda eſt, quamdiu peregrinamur à Deo, & differtur à nobis viſio pacis, qua perfruentur, quibus ſuaue eſt dolere in doloribus, & ærumnis huius vitæ, & ad æternæ vitæ gaudia ſuſpirare. Hic plāctus, hic dolor in gaudium vertitur, cum ad patriam, à qua nūc exulamus, peracta peregrinatione peruenitur. Vndè & ſequitur: Conſcidiſti ſaccum meum. Saccus quippe ex lanis caprarum & hœdorum cōtexitur. Hœdi verò quia petulca animalia ſunt, pro peccatoribus in ſcriptura ponuntur. Saccus ergò noſter conſcinditur cùm paſſibilitas & mortalitas humanæ naturæ de peccato veniens, in immortalitatem commutatur, & lætitia incommutabilis, de reparata immortalitate commutatur. & hoc eſt, quod ſequitur: Vt cantet tibi gloria mea, cui ſuſpirabat & flebat miſeria mea: & non compungar, quia deleto in carne peccato, non punget conſcientiam ſpina peccati: quæ tanto eſſet in recordatione triſtior, quanto fuiſſet perpetratione iocundior: Domine Deus meus in æternum confitebor tibi, id eſt, æternas laudes de ſempiterna gloria reddam tibi. Beati enim qui habitant in domo tua, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Huic tam iocundæ tamq; feſtiuę dedicationi gaudens feſtiuusq; intererit, qui in hoc templo manufacto, accepta veſte nuptiali tēplum Dei, quod ipſe eſt ſanctū inuiolatumq; vſque ad hanc æternam inuiolabilemq; dedicationē cuſtodierit. His igitur breuiter declaratis, fraternitatē veſtrā cōmonemus, vt qđ aure audiſtis, corde credatis, & opere implere ſtudeatis. Præſtāte Dño noſtro Ieſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorū. Amen.

Margin notes (left column): * offert incenſum. — Apoc. 8. — Ioan. 17. — Rom. 5. — Pſal. 44. — Act. 2. — Ioan. 1. — * pro gratia — Pſalm. 29. (right column): Ibid. — Matt. 25. — Pſal. 29. — Ibid. — Pſal. 83. Section letters: A, B, C.

DE CONVENIENTIA *veteris & noui ſacrificij, Iuonis Carnotenſis Opuſculum.*

D

BEneficia, quæ pro ſaluandorū reconciliatione Saluator in terris exhibuit, longè antè Patriarcharū ænigmatibus pręſignata, prophetarum viſionibus & oraculis prænunciata, ex parte commemorare propoſui: quę licèt eccleſia Dei ſuis temporibus annua celebritate recordetur, in quotidianis tamen Miſſarū ſacramentis, eadē pia deuotione cōmemorat, vt per fiduciā exhibitorū, * fideliter interpellet mediatorē, vel ad impetrandā indulgentiā commiſſorum, vel ad conſequendum præmia meritorū. Hæc, inquā, ex parte commemorare propoſui, quia cuncta colligere & vires meas excedit, & faſtidioſis auditorum mentibus non expedit. Quæ autem dicturus ſum, ad hoc intendunt, vt mediante * eccleſiaſtica veritate pateat, qualiter conueniant vetera ſacramenta cum nouis, cùm Eccleſia eadem ſacramēta qua poteſt imitatione, ex Euangelica traditione ſurro ritu bonorat, & teſtificatur eſſe præteritum, quod vetera ſacramenta prænūciauere venturū. Colligamus ergò aliqua, neceſſaria de veterū libris, q̃ Chriſtū & Eccleſiā præloquūtur, vt cū ea in

Margin notes: * fidenter — * euāgelica. Section letter: E.

Chriſti

Chriſti Natiuitate, Paſſione, Reſurrectione,
Aſcenſione,& Spiritus ſancti miſſione comple
ta viderimus, tunc facilius vtrorumque ſacra-
mentorum concordiam intelligere poſſimus,
cum quod illa futurum fatētur,hæc,prout Do-
minus inſtituit,imitentur. quæ ergò diximus,
appoſitis teſtimoniis, oſtendamus, vt primò
vmbram cum veritate cōſonare videamus. Ac
Exo. 3. primò veniat Moyſes in medium, in rubo ſuc-
cenſo,& non combuſto cum Deo loquēs. Quo
facto figuratur, quia de populo Iudaico pec-
catorum ſpinis obſito, ille erat exiturus, qui
in igne Deitatis, carnis noſtræ peccata, quaſi
rubi ſpinam acciperet, & inconſumptam no-
ſtræ humanitatis ſubſtantiam, etiam in ipſa
diuinitatis flamma ſeruaret. Item apud eun-
Num. 17. dem virga Aaron,quæ poſt ariditatem floruit,
& nuces protulit,Chriſtus eſt,qui nullo extrin
ſecus infuſo humore, de carne virginis geni-
tus,amaritudinem paſſionis in carne tanquàm
in cortice pertulit,& Sanctorū mentes internę
dulcedinis ſuæ guſtu, tamquàm nuclei dulce-
Iudic. 7. dine paſcit. Dehinc in libro Iudicum, quid in
vellere Gedeonis compluto intelligitur, niſi
quod pſalmus de Chriſti natiuitate prædixit,
Pſal. 71. Deſcendet ſicut pluuia in vellus:Chriſtū ſigni-
ficans virgineis viſceribus ſe cælitus infudiſſe
ſine ſtrepitu, ſine carnis corruptione: quippe
qui matris viſcera non vulnerauit, ſed mun-
dando ſacrauit. Hæc de multiplicibus futuræ
Chriſti Natiuitatis velut oraculis, pauca huic
opuſculo inſeruimus:nunc ad ipſa prophetarū
pręconia veniamus,prætermiſſis ſignis, & Euan-
gelicę veritati conſonātia:quibus pręnunciatū
eſt,Chriſtū de virgine naſciturū,& nouū teſta-
mentū,& nouū ſacerdotiū Iudęis & Gētibus al
Deut. 18. laturū.Primus.n.Moyſes dicit:Prophetā ſuſci-
tabit vobis Deus ex fratribus veſtris:ipſum au
dietis tāquàm me.Quòd ipſe Chriſtus in prin-
cipio verbum ſit,& Deus apud Deum, teſtatur
Pſal. 44. Pſalmus, dicens:Eructauit cor meum verbum
bonum,dico ego opera mea regi.Et alius Pſal
Pſal. 32. mus:Verbo Dei cæli firmati ſunt,& ſpiritu oris
eius omnis virtus eorum.Quòd idem Chriſtus
Dei filius, Dei ſit ſapientia, & de ſacramento
incarnationis eius,paſſionis,& calicis, & alta-
ris & Apoſtolorum, qui miſſi prædicauerunt,
pro. 9. apud Salomonem legitur in Parabolis:Sapien-
tia ædificauit ſibi domum, & ſubdidit colum-
nas ſeptem:mactauit hoſtiam ſuam,& miſcuit
in cratera vinum ſuum,& parauit menſam ſuā,
& miſit ſeruos ſuos,conuocans cū excelſa præ-
dicatione ad craterā,dicens:Qui eſt inſipiēs,
declinet ad me:& egentibus ſenſu,dicit:Veni-
te, edite de panibus meis, & bibite vinū, quod
miſcui vobis. Derelinquite inſipientiam, &
quærite prudentiam, & corrigite ſcientiæ in-
telligentiam. Quòd Deus venturus eſſet illu-
minator generis humani & Saluator, apud E-
Eſa. 35. ſaiam: Conſolamini puſillanimes,nolite time-
re:Deus iudicium retribuet: ipſe veniet,& ſal
uabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum,&

A aures ſurdorum * audient. Quodq́; cùm eſſet * patebunt
à principio Dei filius, generationem denuò ha
biturus eſſet ſecundùm carnem, ita habetur in
Pſalmo: Dominus dixit ad me, filius meus es Pſal. 2.
tu, ego hodie genui te. Item quòd naſciturus
eſſet de virgine,apud Eſaiam:Ecce virgo con- Eſa. 7.
cipiet & pariet filium, & vocabitur nomē eius
Emanuel.
Itē quòd
Chriſtus
Deus &
homo, ex
B vtroq; ge-
nere ſit cō-
cretus, vt mediator eſſe poſſet inter nos & Pa-
trem,apud Hieremiam:Et homo eſt,& quis co Hie. 17.
gnoſcet eum. Item in Numeris:Orietur ſtella Num. 24.
ex Iacob, & conſurget homo de Iſrael. Itē ibi,
Procedet homo ex ſemine eius, & dominabi-
tur gentium multarum:& exaltabitur & auge-
bitur regnū eius. Itē apud Eſaiam:Spiritus Do Eſa. 61.
mini ſuper me,eò ꝙ vnxerit me, euangelizare Luc. 4.
pauperibus miſit me.Item apud Eſaiā:Et exiet Eſa. 11.
virga de radice Ieſſe,& flos de radice eius aſcē
C der,& requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini,
ſpiritus ſapientiæ & intellectus,ſpiritus conſi-
lij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis,
& replebit eum ſpiritus timoris Domini.Item
in Pſalmo 131. Iurauit Dominus Dauid veri-
tatem,& non fruſtrabitur eum: De fructu ven-
tris tui ponā ſuper ſedem tuam. Quòd eſſet in
Bethleem naſciturus, apud Michæā:Et tu Be- Mich. 5.
thleem Effrata, nunquid exigua es in millibus Matt. 2.
Iuda? Ex te mihi procedet qui ſit princeps a-
pud Iſrael, & egreſſus eius à principio, à die-
bus ſeculi. In hunc modum multa de veteribus
D ſcripturis colligi poſſunt,quæ temporalē Chri
ſti natiuitatem præloquuntur,& confirmandę
veritatis Euangelicæ conteſtantur. Quòd verò
in aduentu Chriſti circūciſio carnalis euacuan
da eſſet,& ſpiritualis ſucceſſura, Moyſes dicit:
In nouiſſimis diebus circūcidet Deus cor tuū: Deut. 30.
& cor ſeminis tui, ad Dominum Deum tuum
amandum. Item apud Ieſum Naue: Et dixit Ioſ. 5.
Dominus ad Ieſum:Fac tibi cultellos petrinos
nimis acutos,& circūcide ſecundò filios Iſrael.
Item apud Hieremiā:Hæc dicit Dominus:Vi- Hier. 4.
ri Iuda,& qui inhabitant Hieruſalē: Renouate
E inter vos nouitatem,& ne ſeminaueritis in Spi
nis: circūcidite vos Deo veſtro,& circumcidite
præputia cordis veſtri, nè exeat ſicut ignis ira
mea,& non ſit qui extinguat. Quòd lex prior,
quæ per Moyſen data eſt, ceſſatura eſſet, apud
Eſaiā:Tunc manifeſti erunt, qui ſignant legē, Eſa. 8.
ne diſcant,& dices, expecto Dūm, qui auertit
faciē ſuam à domo Iacob,* confidēs ero in eū. * fidens
Quòd lex noua danda eſſet, apud Michæam: Mich. 4.
Lex de Sion proficiſcetur,& ſermo Domini de
Hieruſalem, & iudicabit plurimos populos.
Itē apud Eſaiam:De Sion procedet lex,& ver- Eſa. 2.
bum Dñi de Hieruſalem,& iudicabit inter gen
tes, Itē apud Hieremiā:Ecce dies venient, dicit Hier. 31.

Non de naturarum cōfuſione & commixtione, quod eſt nefandū Eutychis dogma, ſed de perſonarum vnitate, hæc contra Neſtorium accipiantur, vt Chriſtum vnum in diuinitate & humanitate perſonam, ex vtroque genere concretum eſſe, hoc eſt, conſtare ex diuinitate & humanitate, hoc eſt, Deum & hominem eſſe, dicere volueris, inconfuſa Dei & hominis ſubſtantia permanente.

Dominus, & conſummabo ſuper domum Iſrael, & ſuper domum Iuda teſtamentum nouũ, non ſecundum teſtamentum quod diſpoſui patribus eorum in die, qua apprehendi manum eorum, vt educerẽ eos de terra Aegypti. Quòd
* euacuaretur. ſacrificium vetus * expelleretur, & nouum ce-
Eſa. 1. lebraretur, apud Eſaiam dicitur: Quò mihi multitudinem ſacrificiorum veſtrorum, dicit Dominus? Plenus ſum holocauſta mate arietũ & pinguedine agnorum, & ſanguinem taurorum & hircorum nolo. Item apud Malachiam:
Mala. 1. Non eſt mihi voluntas circa vos, dicit Dominus: & ſacrificium acceptum non habeo de ma-
B nibus veſtris: Quoniam à ſolis ortu vſque in occaſum clarificatum eſt nomen meum apud gẽtes, & in omni loco odores incenſi offeruntur nomini meo, & ſacrificium mundum, quoniam magnum eſt nomen meum apud gentes. Item
* cix. in pſalmo centeſimo * vndecimo: Ante Luciferum genui te: Iurauit Dominus, & non pœnitebit eũ, tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. Item in libro Regum
1. Reg. 2. dicit Dominus Deus ad Heli ſacerdotem: Suſcitabo mihi ſacerdotem fidelem, qui omnia
C quæ ſunt in corde meo, faciet, & ædificabo ei domum fidelem, & tranſibit in conſpectu Chriſtorum meorum diebus omnibus. Et erit qui remanſerit in domo, veniet adorare in obolo pecuniæ, & pane & vino. His locutionibus propheticis de Chriſti natiuitate & prædicatione, & Apoſtolorum miſſione, & ſacerdotij mutatione præmiſſis, addamus aliqua de eiſdem auctoribus prolata, Chriſti paſſionem & reſurrectionem præloquentia. Inſeramus etiam principalia veterum ſacrificia, quæ in exteriori tabernaculo offerebantur, in idipſum
D conſonantia, vt deincèps commodiùs aptare poſſimus ſacerdotio veteri & Euangelicę veritati noſtra ſacramenta. Primò itaque in Ge-
Gen. 4. neſi morte Abel, mors Chriſti figuratur: quia ſicut ille à fratre maiore occiditur in campo, ità Chriſtus caput minoris populi natù, à Iudaico populo maiore natù occiditur in caluariæ
Gen. 22. loco. Item in Geneſi, quis per immolationem filij ſignificabatur in Abraham, niſi pater excelſus? Quis in Iſaac, niſi Chriſtus? Nam ſicut Abraham vnicum filium ſuum & dilectũ,
Rom. 8. victimam Deo obtulit: ità Deus pater proprio
E filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis tradidit illum: & ſicut Iſaac ligna ſibi portauit, in qui-
Matt. 27. bus erat imponendus, ità Chriſtus portauit lignum crucis ſuæ in humeris, in qua erat crucifigendus. Aſinus autẽ, qui hæc portabat, inſenſata eſt ſtultitia Iudæorum, quæ portabat omnia noſtra ſacramenta, & neſciebat. Sed quid
Gen. 22. ſignificat aries in vepribus hærens cornibus; niſi Chriſtum, qui & ouis dicitur, cuius caro, intacta diuinitate, cruci affigitur? inter ſpinas enim Iudaicorum peccatorum ſuſpenſus eſt. Quem Samſon in libro Iudicũ præfigurabat, q in Gaza ciuitate Philiſtinorum clauſus, & diligenti cuſtodia circumſeptus, media nocte por-

A tas tulit, & non ſolũ liber exijt, ſed etiã montis verticẽ aſcendit? Hoc facto quẽ ſignificat, niſi Chriſtũ, qui ante lucẽ reſurgens, nõ ſolùm de inferno liber exijt, ſed & ipſa inferni clauſtra deſtruxit, & cælorum alta penetrauit? Quòd humilis in primo aduentu ſuo veniret, apud Eſa-
iã: Dñe, qs credidit auditui noſtro? Et brachiũ Eſa. 53.
Dñi cui reuelatũ eſt? Annunciauimus corã ipſo ſicut pueri, ſicut radix in terra ſitienti: non eſt figura ei, neque claritas: & vidimus illũ, & non habuit figurã neque ſpeciẽ: ſed figura eius ſine honore, & deficiens præter cæteros homines:
B homo in plaga poſitus, & ſciens ferre imbecillitatẽ, qa auerſa eſt facies eius: inhonoratus eſt, & non eſt cõputatus. Hic peccata noſtra portat, & pro nobis dolet: & nos putamus eſſe illũ in dolore, & in plaga, & in vexatione: Ipſe autẽ vulneratus eſt propter facinora noſtra, & infirmatus eſt propter peccata noſtra, doctrina pacis noſtræ ſuper illũ: liuore eius ſanati ſumus, omnes ſicut oues errauimus. Homo à via ſua errauit, & Dñs tradidit illũ ꝓ peccatis noſtris, & ipſe ꝓpterea quod vexatus eſt, non aperuit os ſuũ. Itẽ apud eundẽ dicit: Non ſum contumax,
C neq; cõtradico: dorsũ meũ poſui ad flagella, & maxillas ad palmas: Faciẽ autẽ meã nõ auerti à fœditate ſputorũ: & fuit Deus auxiliator meus.

Quòd ipſe ſit iuſtus iudex, quem Iudæi occi-
ſuri eſſent, in ſapientia Salomonis dicitur: Cir- Sap. 2.
cumueniamus iuſtum, quoniam inſuauis nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & exprobrat nobis peccata legis: promittit ſe ſcientiã Dei habere, & filium Dei ſe nominat: factus eſt no-
bis in * traductionem cogitationum noſtrarũ; * contradictionem
grauis eſt nobis ad videndum, quoniam diſſimilis eſt alijs vita illius, & mutatæ ſunt viæ eius:
D Tãquàm nugaces æſtimati ſumus ab illo: continet ſe à vijs noſtris tãquàm ab immunditijs: & præfert nouiſſima iuſtorum, & gloriatur ſe habere patrem DEVM. Videamus ergò ſi ſermones illius veri ſint, & tentemus quæ ventura ſunt illi: contumelia & tormento interrogemus eum, vt ſciamus reuerentiam illius, & ꝓbemus patientiam illius: morte turpiſſima condemnemus eum. Hæc cogitauerunt, & errauerunt. Excæcauit enim illos malitia ipſorum, & neſcierunt ſacramenta Dei.

Quòd ipſe dictus ſit ouis & agnus qui occi-
E di deberet: & de ſacramento paſſionis, apud
Eſaiam: Sicut ouis * ad victimam ductus eſt, & * ad occiſionem
ſicut agnus coram tondente ſe ſine voce, ſic nõ Eſa. 53.
aperuit os ſuum. In humilitate iudicium eius ſublatum eſt: Natiuitatem autem eius quis enarrabit? Quoniã auferetur à terra vita eius. A facinoribus populi mei adductus eſt ad mortem, & dabo malos pro ſepultura eius, & ipſos diuites pro morte eius: quia facinus non fecit, neq; inſidias ore ſuo: Propterea ipſe conſequetur multos, & fortiũ diuidet ſpolia: propterea quòd tradita eſt ad mortem anima eius, & inter facinoroſos deputatus eſt: & ipſe peccata
multorum * tulit, & propter facinora illorum * pertulit

traditus

Iere. 11. traditus eſt. Item apud Ieremiam: Domine, ſignifica mihi, & cognoſcam. Tunc vidi meditationes eorum. Ego ſicut agnus ſine malitia, perductus ſum vſque ad victimam: in me cogitauerunt cogitatum, dicentes: Venite, mittamus lignum in panem eius, & eradamus à terra vitam eius, & nomen eius nõ erit in memoria amplius. Item in Exodo Dominus Exod. 12. ad Moyſen: Accipiant ſibi ſinguli ouem per domus tribuum, ouem ſine vitio: perfectum, maſculũ, anniculum ab agnis & ab hœdis accipietis: & occidẽt eum omne vulgus ſynagogę filiorum Iſrael ad veſperam: & accipient de ſanguine, & ponent ſuper duos poſtes & ſuper limen in domibus, in quibus comedent carnes * pigridiis ipſa nocte aſſatas igni: & azyma cum * pigridiis edent. Non edetis ex eis crudam, nec coctam in aqua, niſi aſſatam igni. Caput cũ pedibus & inteſtinis vorabitis, nihil derelinquetis ex his in manè, & os nõ cõfringetis ex eo: quæ autẽ relicta fuerint de eo vſque in manè, igne crementur. Sic autẽ comedetis eum: Lumbi veſtri præcincti, calceamentaq́; veſtra in pedibus veſtris, & baculi veſtri in manibus veſtris: & edetis eum feſtinanter. Paſcha enim eſt Dñi. C

¶ Quòd cruci illum fixuri eſſent Iudęi, apud Eſa. 65. Eſaiã: Expãdi manus meas tota die ad plebem contumacem, & contradicentem mihi, qui ambulant vias non bonas, ſed poſt peccata ſua. Hier. 11. Item apud Hieremiam: Venite, mittamus lignum in panem eius, & eradamus à terra vitam eius. Item in Deuteronomio: & erit pendens vita tua ante oculos tuos: & timebis die & nocte, & non credes vitæ tuæ. Item in Pſal. xxj. Effoderunt manus meas, & pedes meos dinumerauerunt omnia oſſa mea.

¶ Quòd in paſſione crucis & ſigno virtus om D nis ſit & poteſtas, apud Abacuc: Texit cælos Abac. 3. virtus eius, & laudis eius plena eſt terra, & ſplendor eius vt lux erit: cornua in manibus eius erunt, & illic conſtabilita eſt virtus gloriæ eius: & conſtituet dilectionem validam: ante faciem ſuam ibit verbum, & præcedet in campos ſecundùm greſſus ſuns. Itẽ apud Eſaiã: Eſa. 9. Ecce natus eſt vobis puer, & datus eſt vobis filius, cuius imperium ſuper humeros eius: & vocatum eſt nomen eius magnæ cogitationis nũcius. Hoc ſigno crucis & Amalech victus eſt ab Exo. 17. Ieſu per Moyſen. E

¶ Quòd in hoc ſigno crucis ſalus ſit omnibus, qui in frontibus notantur, apud Ezechielem Dominus dicit: Tranſi mediam Hieruſa- Ezec. 9. lem, & notabis ſigno thau ſuper frontes virorum, qui ingemunt, & mœrens ob iniquitates Ibid. quæ fiunt in medio ipſorum. Item illic, Vadite & cędite, & nolite parcere oculis veſtris, nolite miſereri. Seniores, ac iuuenes, & virgines, & paruulos, & mulieres interficite, vt perdantur. Omnem autem ſuper quem ſignum ſcriptum eſt, nè tetigeritis. Itẽ in Exodo Deus ad Exod. 12. Moyſen: Et erit ſanguis vobis in ſigno ſuper domos vbi eritis: & videbo ſanguinem, & pro- A tegam vos, & non erit in vobis plaga diminutionis, cum percutiam terram Ægypti.

¶ Quòd medio die in paſſione eius tenebræ futuræ eſſent, apud Amos: Et erit in illa die, di Amos 8. cit Dominus, occidet ſol meridie, & obtenebrabitur dies lucis: & conuertam dies feſtos in luctum, & omnia cantica veſtra in lamentationem. Item apud Hieremiam: Exterrita eſt quę Iere. 15. parit, & tæduit anima eius: ſubiit ſol, & cùm adhuc medius dies eſſet, confuſa eſt & maledicta. Reliquos eorum in gladio dabo in conſpectu inimicorum ſuorum. Item in Euange- Matt. 27. B lio: A ſexta autẽ hora tenebræ factæ ſunt per totam terram, vſque in horam nonam.

¶ Quòd à morte non vinceretur, nec apud inferos remanſurus eſſet, in Pſalmo xxix. Domine, eduxiſti ab inferis animam. Item in Pſalmo iij. Ego dormiui, & ſomnum cepi, & ſurrexi, quoniam auxiliatus es mihi. Item in Euangelio ſancti Ioannis: Nemo auferet animam Ioan. 10. meam à me, ſed ego à me pono eam: & poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Hoc enim mãdatum accepi à patre meo.

C ¶ Quòd ab inferis tertia die reſurgeret apud Oſeæ: Viuificabit nos poſt biduum: die tertia Oſe. 6. reſurgemus. Item in Exodo: Et dixit Dominus ad Moyſen: Deſcende, & teſtificare populo Exo. 19. & ſanctifica illos hodiè & cras, & lauent veſtem ſuam, & ſint parati in perendinum diem: Die enim tertia deſcendet Dominus in montẽ Sina. Item in Euangelio: Progenies nequam Matt. 12. & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ. Quomodò Ionę 2. enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ. Hoc ipſum figuratum eſt in verbis Iacob, cùm benediceret Iudæ patriarchæ, hoc modo: Catulus leonis Iuda, ad prædam fili Gen. 49. mi aſcendiſti: requieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leæna: quis ſuſcitabit eum? Typicè catulum leonis, Dominum ſaluatorẽ appellat, tamquam leonina ortum proſapia, videlicet regia ſtirpe progenitum. Bene autem catulus leonis vocatur, cuius natura eſſe dicitur, vt naſcens, tribus diebus dormiat, deindè rugitu paterno excitatus aſſurgat. Quę figura pulcherrimè arridet Dominicæ dormitioni, qui tribus diebus dormiens, ad patrem clamat: Tu autem Domi Pſal. 40. ne miſerere mei, & reſuſcita me. Sed reſuſcitatus ad prædam aſcendit: quia expolians infernum, iuſtos quoſque ad ſuperna ſecum tamquàm prædam egregiam triumphando euexit. Qui vt leo, & quaſi leæna accubauit: quia qui dormire per carnem in ſepulchro voluit, quaſi leo victor de hoſtibus triumphauit. Quod au- Gen. 49. tem ſubiungit, Quis ſuſcitabit eum? ſubauditur, quis niſi pater?

¶ Quòd cùm reſurrexiſſet, acciperet à patre omnẽ poteſtatẽ, & poteſtas eius æterna ſit, apud Danielẽ: Videbam in viſu nocte, & eccè Dan. 7. in nubibus cęli tãquàm filius hominis veniens,

venit vſque ad veterem dierũ, & ſtetit in con-
ſpectu eius:& qui aſſiſtebant,obtulerunt eum:
& data eſt ei poteſtas regia,& omnes reges ter
• gens ræ, & * genus omnis claritatis ſeruiẽs ei:& po
teſtas eius ęterna, quę non auferetur, & re-
gnum eius quod non corrumpetur. Item apud
Eſa. 33. Eſaiam: Nunc exurgam, dicit Dominus, nũc
clarificabor, nunc exaltabor: nunc videbitis,
nunc intelligetis, nunc confundemini: vana
• cõfundes erit fortitudo ſpiritus veſtri: ignis vos conſu-
met. Item in Pſalmo centeſimonono: Dixit Do
minus Domino meo, ſede à dextris meis: quo-
B vſque ponam inimicos tuos ſuppedaneum pe-
dum tuorum. Virgam virtutis tuę emittet Do
minus ex Sion, & dominaberis in medio inimi
corum tuorum.

¶ Quòd ipſe ſit rex regum, in ęternum re-
Zach. 9. gnaturus, apud Zachariam: Dicite filiæ Sion;
Eccè rex tuus venit tibi iuſtus, & ſaluans mi-
tes, & ſedens ſuper aſinum indomitum. Item
Eſa. 33. apud Eſaiam: Quis nunciauit vobis, quia ignis
ardet? Quis nunciauit vobis locum ęternum?
Ambulans in iuſtitia, & manus abſtinẽs à mu-
neribus, grauans aurem nè audiat iudicium
C ſanguinis, & comprimens oculos ſuos, nè vi-
deat iniuſtitiam: hic habitabit in alta ſpelun-
ca petrę: fortis panis illi dabitur, & aqua eius
fidelis: Regem cum claritate videbitis. Item
Malac. 1. apud Malachiam: Rex magnus ſum ego, dicit
Dominus: & nomen meum illuſtre apud gen-
tes. Item in Pſalmo ſecundo, Ego autem con-
ſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montem ſan
ctum eius, prędicans imperium eius. Item in
Pſalmo vigeſimoprimo: Commemorabuntur,
& conuertentur ad Dominũ vniuerſi fines ter-
rę, & adorabunt in conſpectu eius omnes pa-
D trię gentium: quoniam Domini eſt regnum,
& dominabitur omnium gentium. Ad hęc,
quid illa Leuitica ſacrificia ſignificant, niſi
Chriſtum paſſum, reſurgentem, cęlos aſcẽden-
tem, & adſperſione ſui ſanguinis in aqua ba-
ptiſmi populos noui teſtamenti ſanctificantẽ?
Quod vt manifeſtius videatur, nunc ipſa prin
cipalia ſacrificia, quæ in altari exterioris taber
naculi cremabantur, cum ſuis expoſitionibus
ad mediũ deducamus: ſuo poſtea loco ea, quę
fiebant in altari thymiamatis, quod erat in
interiori tabernaculo, reſeruabimus: quia ſic
E propoſito operi conuenire intelligimus. Ho-
ſtiarum enim diuerſitates, imaginem paſſio-
nis Chriſti pręfigurabant, Nam poſtquàm ip-
ſe oblatus eſt, omnes illę hoſtię ceſſauerunt,
quæ in typo vel vmbra eiuſdem pręceſſerunt,
pręfigurantes illud ſacrificium, quod vnus &
verus ſacerdos obtulit, mediator Dei & homi
num. Cuius ſacrificij pręmiſſas figuras in vi-
ctimis animaliũ celebrari oportebat propter
emundationem carnis & ſanguinis: Per quam
vnam victimam fieret remiſſio peccatorum,
de carne & ſanguine contractorum, quę re-
gnũ Dei nõ poſſidebũt: quia eadẽ ſubſtãtia cor
poralis, in cęleſtẽ commutabitur qualitatem.

A Ipſe enim in vitulo propter virtutem crucis
offerebatur: Ipſe in agno propter innocentiã:
In ariete propter principatum: In hirco pro-
pter ſimilitudinem carnis peccati, vt de pec-
cato damnaret peccatum: In turture & colum
ba, propter Deum & hominem: quia media-
tor Dei & hominum, in duarum ſubſtãtiarum
coniunctione oſtendebatur. Portò in ſimilagi-
ne conſperſionis, credẽtium per aquam bapti-
ſmatis collectam Eccleſiã, quę eſt corpus Chri-
ſti, perſpicuè demõſtrabat. Nos autẽ moraliter
munus Deo vitulũ offerimus, cùm carnis ſuper
B biam vincimus: Agnũ, cùm irrationabiles mo-
tus & inſipientes corrigimus: Hœdum, cùm la
ſciuiam ſuperamus: Columbam, dum ſimplici-
tatem mentis oſtendimus: Turturem, dum car-
nis ſeruamus caſtitatem: Panes azymos, dum
non in fermento malitię, ſed in azymis ſynce-
ritatis & veritatis ambulamus. Ignis in ſacri-
ficio id ſignificabat, velut abſorbens mortem
victoria In eo autem populo hęc ritè celebra-
ta ſunt, cuius regnum ac ſacerdotium, prophe
tia erant venturi regis & ſacerdotis ad regen-
dos & congregandos fideles in omnibus genti-
C bus, & introducendos in regnum cęlorum, ad
ſacrarium angelorum, ad vitam ęternam. Hu-
ius itaque veri ſacrificij vera ſacramenta ſicut
Hebręi celebrauerunt, ita ſacrilega imitantur
pagani. Quę immolant gentes, ait Apoſtolus
demoniis immolant, & non Deo; Antiqua e- 1. Cor. 10.
nim res eſt, & pręnunciatiua, immolatio ſan-
guinis, futuram paſſionem mediatoris ab
initio humani generis teſtificans. Hanc e- Gen. 4.
nim primus Abel obtuliſſe in ſacris literis in-
uenitur. In exordio autem Leuitici, quatuor Leu. 5.
genera principalium oblationum deſcribũtur,
D quæ in odorem ſuauitatis Domino offerri iu-
bentur. Id eſt, primum, vitulum de armentis
ſine macula: Secundum, agnum de ouibus: Ter-
tium, turturem & columbam: Quartum ſimila-
ginem conſperſam, azyma oleo vncta, clibano
cocta. Reliqua verò ſacrificia pro qualitati-
bus cauſarum in perſona Domini offerebãtur.

¶ Primum itaque ſacrificium vitulus ex ar-
mentis, Chriſtum demonſtrabat ex Patriar-
charum progenie deſcendentem, hic aratro
crucis ſuę, noſtrę carnis terram perdomuit: at-
que Spiritus ſancti ſemen, virtutum fruge di-
E tauit. Iſte vitulus ſine macula eſt, quia ſine pec
cato ad paſſionem ducitur. Offertur autem nõ Heb. 13.
in tabernaculo, ſed ad oſtium eius, quia extra
caſtra paſſus eſt Chriſtus, per filios autem Aa-
ron ſacerdotis offertur ſanguis eius, quod de
Anna & Caipha intelligi poteſt: qui conſilium
aduerſus eum facientes effuderunt ſanguinem
Chriſti. Secunda hoſtia de ouibus agnus obla
tus, id eſt, Chriſtus propter innocentiam figu
ratur. Hic eſt agnus, qui apud Eſaiam in ſacri- Eſa. 53.
ficium adducitur, & ab Ioanne omnibus de-
monſtrabatur: Eccè agnus Dei, eccè qui tol- Ioan. 1.
lit peccata mũdi. Benè ergò in ſacrificio agnus
offerebatur, vt innocentię & paſſionis Chriſti

figuta demonſtraretur. Benè & hœdus, quia
per eius motté auctor peccati diabolus, agno-
ſcitur iugulatus. Tertium ſacrificium dicitur
turtur & columba. Turturem, carnem Chri-
Cant. 11 ſti eſſe, manifeſtum eſt, Salomone dicente: Spe
cioſæ genæ tuæ ſicut turturis. Columbam, Spi
Ioan. 1. ritus ſancti habere figuram, Ioannes Baptiſta
declarat, dicens: Super quem videris Spiritũ
ſanctum deſcendentem ſicut columbam, hic
eſt filius meus: At per hoc turturem & colum
bam, id eſt, carnem Chriſti Spiritui ſancto ſo-
ciatam, per myſterium paſſionis, ſacrificium
Deo in odorem ſuauitatis. Iſta tria ſacrificia
offert homo, id eſt, Chriſtus Ieſus. Quartum
autem anima offert, id eſt, Eccleſia offert ſa-
crificium de ſimila, Eccleſiæ Catholicæ figu-
ram prænuncians, quæ ex conuenientibus mẽ-
bris, quaſi ſimila ex multis granis credentium
collecta eſt; & legis & Euangeliorum molam
inter literam & ſpiritum ſeparat. Per aquam
enim baptiſmatis adiuncta, chriſmatis oleo p-
uncta, ſancti Spiritus igne ſolidata, per humili
tatis ſpiritum DEO hoſtia placens effecta. Hę
ſunt quatuor oblationes, quadriformem Chri-
ſti & Eccleſiæ habitum demonſtrantes.

De iuuenca rufa cuius cinerem ad aquam
adſperſionis, eorumque mundationem, qui
mortuum tetigerint, proficere lex mandauit,
aliqua dicere conabimur.

Euidentiſſimum enim ſignum in ea noui te-
ſtamenti præfiguratur: nec ſatis dignè feſtinã-
tes dicere de tanto ſacramento valemus. Pri-
mùm enim quòd ità cœpit de hac re loqui ſcri
ptura, quem non moueat, & intentiſſimum
faciat in altitudinem ſacramenti? Et locutus
Num. 19. eſt, inquit, Dominus ad Moyſen & ad Aaron,
dicens: iſta eſt diſtinctio legis quæcunque cõ-
ſtituit Dominus. Proculdubiò non eſt diſtin-
ctio, niſi inter aliqua duo vel plura. Nam di-
ſtinctionem ſingularitas non requirit, nec di-
ſtinctionem cuiuſlibet rei commemorauit, ſed
addidit, legis: nec cuiuſcunque legis, aſſiduè
quippe in ſcriptura dicitur de vnaquaque re,
de qua legitimè præcipitur: Hæc eſt lex illius
vel illius rei non vniuerſalis, quæ continet om-
nia, quæ legitimè præcipiuntur. Hic verò cùm
dixiſſet, Hæc eſt diſtinctio legis, ſecutus adiun
xit, Quæcunque conſtituit Dominus, præci-
piendo vtiquè, non creando. Nam etiam non-
nulli interpretes, Quæcunque præcepit Domi
nus, tranſtulerunt: Si ergò hæc eſt diſtinctio le-
gis, quæcunque præcepit Dominus, proculdu-
biò magna eſt iſta diſtinctio, & rectè intelligi-
tur, duo teſtamenta diſtinguere. Eadẽ quippe
ſunt in veteri & in nouo: ibì obumbrata, hìc re-
uelata: ibì præfigurata, hìc manifeſtata. Nam
non ſolùm ſacramenta diuerſa ſunt, verum e-
tiam promiſſa: ibì videntur temporalia propo-
ni, quibus ſpirituale præmium occultè ſignifi-
cetur: Hìc autem manifeſtiſsimè ſpiritualia
promittuntur & æterna. Temporalium autem
bonorum atque carnalium, & ſpiritualiũ atq;

A æternorum, quæ clarior certiorque diſtinctio
eſt, quàm paſsio Domini noſtri Ieſu Chriſti?
In cuius morte ſatis conſtitit, non iſtam terre-
nam tranſitoriamque felicitatem à Domino
Deo pro magno munere ſperandam & optan-
dam, quum quod in vnigenito ſuo filio, quem
tanta illa perpeti voluit, ideò longè aliud à
ſe peti expectatique oportere, apertiſsima di-
ſtinctione declarauit. Hanc igitur paſsionem
Domini noſtri Ieſu Chriſti, velut diſtinctionẽ
duorum teſtamentorum, hoc, quod de iuuen-
cæ rufæ mactatione narratur, ſatis congruè
B præfigurat. Locutus eſt enim Dominus ad Moy
ſen & Aaron, dicens: Iſta diſtinctio legis quę- Num. 19.
cunque conſtituit Dominus, ac deindè manda-
re incipit, hoc adiungens & dicens: Loquere
filijs Iſrael. Poteſt etiam ità diſtingui, & locu
tus eſt Dominus ad Moyſen & Aaron, dicens:
Iſta diſtinctio legis, quæcunque conſtituit Do
minus dicens, non quæcunque conſtituit Do-
minus creans, ſicut cælum & terram, & omnia
quæ in eis ſunt: ſed quæcunque conſtituit Do
minus dicens, in duobus ſcilicet teſtamentis,
vt deindè ſequatur: Loquere filijs Iſrael, & ac
C cipiant à te iuuencã rufam ſine vitio. Iuuenca
rufa carnem Chriſti ſignificat: ſexus fœmineus
eſt, propter infirmitatem carnis: Rufa eſt, ꝓ-
pter ipſam cruentam paſsionem. Quòd autẽ
ait, Accipiant à te, in ipſo Moyſe figuram le-
gis oſtendit, quoniam ſecundũ legem ſibi viſi
ſunt Chriſtum occidere, quia ſoluebat ſecundũ
ipſos ſabbatum, & ſicut putabant, obſeruatio
nes legitimas profanabat. Quòd ergò ſine vi-
tio dicitur hæc iuuenca, mirum non eſt. Hanc
enim carnem etiam ceteræ beſtiæ figurabant,
vbi ſimiliter ſine vitio pecora immolari iuben-
D tur. Erat quippe illa caro in ſimilitudine car-
nis peccati, ſed non caro peccati. Veruntamẽ
hìc, vbi euidentius legis diſtinctionem DEVS
voluit commendare, parum fuit dicere, ſine
vitio, niſi diceretur quæ in ſe non habet vitiũ.
Quod ſi repetendi cauſa dictũ eſt, fortaſsè non
fruſtratur: quia eam rem ipſa repetitio firmi-
ùs commendauit: quamquàm & illud non a-
berret à vero, vt idem additum intelligatur,
quæ non habet in ſe vitium, cùm iam dictum
eſſet, iuuencã ſine vitio, quia in ſe non habuit
vitium caro Chriſti, in alijs autem habuit, quę
E membra ſunt eius. Quæ enim caro in hac vita
ſine peccato, niſi illa ſola, quæ non habuit in
ſe vitium? Et non eſt ſuperpoſitum ſuper eam
iugum: non enim ſubiugata eſt iniquitati, cui
* ſubiugatos inueniens liberauit, & eorum vin- *quos ſub-
cula diſrupit, vt ei dicatur: Diſrupiſti vincula iugatos in-
mea: tibi ſacrificabo hoſtiam laudis? Super il- uenit, &
lius quippe carnem non eſt ſuperpoſitum iugũ, Pſal. 115.
qui poteſtatem habuit ponendi animam ſuã,
& iterùm ſumendi eam. Et * applicabis eam *dabis eã
quidem ad Eleazarum ſacerdotem. Cur non
ad Aaron, niſi ità forte præfiguratum eſt, non
ad tempus quod tunc erat, ſed ad poſteros hu-
ius ſacerdotij, paſsionem Domini peruenturã?

Et

Et eijcient eam extra caſtra, ſicut & eiectus eſt
Hebr. 13. Dominus, paſſurus extra ciuitatem. Quòd au-
tem ait, in locum mundum: ità ſignificatū eſt,
quia non habuit cauſam malam. Et occident
eā in conſpectu eius, ſicut occiſa eſt caro Chri-
ſti in conſpectu eorum, qui iam futuri erant in
nouo teſtamento Domini ſacerdotes. Et acci
piet Eleazar ſanguinem eius, & adſperget cō-
tra faciem tabernaculi teſtimonij à ſanguine
eius ſeptiès. Hic teſtificatio eſt, Chriſtum fu-
diſſe ſecundùm ſcripturas ſanguinem in remiſ-
ſionem peccatorum. Ideò contra faciem taber
naculi teſtimonij, quia non aliter declaratum
eſt, quàm fuerat diuino teſtimonio prænuncia
tum. Et ideò ſeptiès, quia ipſe numerus ad e-
mendationem pertinet ſpiritualem. Et crema-
bunt eam in conſpectu eius. Puto, quia crema
tio ad ſignum pertinet reſurrectionis. Natura
quippe eſt ignis, vt in ſuperna moueatur: & in
eum conuertitur quod crematur. Nam ipſum
cremare, de Græco in Latinum ductum verbū
eſt à ſuſpenſione. Quod verò additum eſt, in
conſpectu eius, id eſt, in conſpectu ſacerdotis:
hoc mihi inſinuatum videtur, quia illis appa-
ruit reſurrectio Chriſti, qui futuri erāt regale
ſacerdotium. Iam quod ſequitur, Et pellis, &
carnes, & ſanguis eius cum ſtercore eius com-
buratur, idipſum expoſitum eſt, quomodò &
cremabitur: & ſignificatum eſt, quòd non ſo-
lùm ſubſtantia mortalis corporis Chriſti, quæ
commemoratione pellis & carnis & ſanguinis
intimata eſt, verùm etiam contumelia & abie-
ctio plebis, quam nomine ſtercoris ſignificatā
puto, conuertetur in gloriam, quam combu-
ſtionis flamma ſignificat. Et accipiet ſacerdos
lignum cedrinum, & hyſopum, & coccinum,
& immittet in medium combuſtionis iuuencæ.
Lignū cedrinum ſpes eſt, quæ debet in ſuper-
nis firmiter habitare: hyſopus fides, quæ cùm
ſit herba humilis, radicibus hæret in petra. Coc
cinum, charitas: quod feruorem ſpiritùs igneo
colore teſtatur. Hæc tria debemus mittere in
reſurrectionem Chriſti, tamquàm in medio cō
buſtionis illius, vt cum illo ſit abſcondita vita
Coloſſ. 3. noſtra, ſicut dicit Apoſtolus: Et vita noſtra
abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Et lauabit
veſtimenta ſua ſacerdos, & lauabit corpus ſuū
aqua, & poſteà introibit in caſtra, & immundus
erit ſacerdos vſque in veſperum. Lauatio veſti
mentorum & corporis quid eſt, niſi mundatio
exteriorum & interiorum? Hoc ſacerdos. De-
indè ſequitur: Et qui combuſſerit eam, lauabit
veſtimenta ſua & corpus ſuum aqua, & immū-
dus erit vſque in veſperum. In eo qui combu
rit, hos figuratos arbitror, qui Chriſti carnē
ſepelierunt, reſurrectioni eam veluti confla-
grationi mandantes. Et congregabit homo mū
dus cinerem iuuencæ, & ponet extra caſtra in
locum mundum. Quid dicimus cinerem iuuē-
cæ, reliquias videlicet interfectionis & com-
buſtionis, niſi famam quæ conſecuta eſt paſſio-
nem & reſurrectionem Chriſti, quoniam ſunt

A reliquiæ homini pacifico? Nam cinis erat, quia Pſal. 36.
velut mortuus ab infidelibus contemnebatur,
& tamen mundabat, quia reſurrexiſſe à fideli-
bus credebatur. Et quia hæc fama apud eos
maximè claruit, qui in cæteris gentibus erant,
& non erant de conſortio Iudæorum, ideò di-
ctum eſſe exiſtimo, Et congregabit homo mū
dus cinerem iuuencæ. Mundus vtiquè ab inter
fectione Chriſti, quæ Iudæos fecerat reos. Et
reponet in locum mundum, id eſt, honorabili-
ter tractet, tamen extra caſtra, quia citra cé-
lebrationē Iudaicæ conſuetudinis, honor Euan
B gelicus claruit. Et erit ſynagogæ filiorum Iſra
el in obſeruationem. Aqua adſperſionis, puri
ficatio eſt. Poſteà declarat pleniùs, quemad-
modùm ex iſto cinere fiebat aqua adſperſionis
vndè mundabantur à contactu mortuorum:
quod vtiquè ſignificat ab iniquitate eius mori-
bundæ vel morticinæ vitæ. Sed mirum eſt,
quod ſequitur: Et qui congregat, inquit, ci-
nerem iuuencæ, lauabit veſtimenta ſua, & im-
mundus erit vſque ad veſperam. Quomodò
erit ex hoc immundus, qui mundus acceſſerat,
niſi quia & hi qui ſibi videntur mundi, in fide Rom. 3.
C Chriſti ſe agnoſcunt, quia omnes peccauerūt,
& egent gloria Dei, iuſtificati gratis per ſan-
guinem ipſius? Hunc tamen veſtimenta ſua la-
uare dixit, non etiam corpus ſuū. Credo, quòd
illius cineris congregatione, & repoſitione in
hoc loco mundo, ſi hæc ſpiritaliter intelligan-
tur, ità iam intrinſecùs vult intelligi fuiſſe mū-
datū, ſicut Cornelius audiens & credens quod
prædicauerat Petrus, ità mundatus eſt, vt ante Act. 10.
viſibilem baptiſmum, cum ſuis qui aderant,
acciperet dona Spiritus ſancti. Veruntamen
nec viſibile ſacramentum contemni potuit: vt
D ablutus etiā * intrinſecùs lauaret quodammo- * extrinſe-
dò veſtimenta ſua. Et erit, inquit, filijs Iſrael cus
& proſelytis, qui apponuntur, legitimū æter-
num. Quid aliud oſtendit, niſi baptiſmū Chri-
ſti quē ſignificabat aqua adſperſionis, & Iudæis
& gentibus profuturum, id eſt, filijs Iſrael, &
proſelytis, tamquàm naturalibus ramis, & in-
ſerto pinguedini radicis oleaſtro? Quem autē
non faciat intentum, quòd poſt ablutionem de
ſingulis quibuſque dicitur, & immundus erit
vſque ad veſperam. Neque hìc tantùm, ſed in
omnibus aut penè in omnibus talibus mūdatio
E nibus hoc dicitur: Vbi neſcio, vtrum aliquid
aliud poſſit intelligi, niſi quòd omnis homo
poſt remiſſionem pleniſſimam peccatorum, p-
manendo in hac vita, contrahit aliquid vndè
ſit immundus vſq; ad eiuſdem vitæ finem, vbi
ei dies iſte quodāmodò clauditur, quòd ſigni-
ficat veſpera. Deindè incipit ſcriptura dicere,
& exequitur, quemadmodùm immundi facti
homines, aqua illa adſperſionis purificentur.
Qui tetigerit, inquit, morticinum, omnis ani-
ma hominis immunda erit vij. diebus. Hic pu-
rificabitur die tertio, & die ſeptimo, & immū-
dus erit. Et hìc nihil aliud intelligendum vi-
deo, niſi contractum mortui, eſſe hominis ini-
quitatem.

quitatem. Semptem verò dieruni immunditiam, propter animam & corpus dictam puto: animam in ternario, corpus in quaternario. Quod quarè ità ſit, longum eſt diſputare. Secundùm hoc arbitror per prophetam dictum: [Amos 1. & 2.] In tribus & in quatuor impietatibus non auerſabor. Adiungit autem & dicit: Si autem non purificatus fuerit die tertio, & in die ſeptimo, non erit mundus: omnis qui tetigerit mortuũ ab omni anima hominis, & mortuus fuerit, & non fuerit purificatus, id eſt, antè mortuus fuerit tacto mortuo, quàm fuerit purificatus, tabernaculum Domini polluit: exterminetur anima illa ex Iſrael. Notandum eſt, quòd difficillimè reperitur in his libris aliquid euidentiùs de vita animæ poſt mortem, fuiſſe conſcriptũ. Hìc ergò cùm dicit, ſi fuerit mortuus ante purificationem, manere in illo immunditiam, & exterminari animam illam ex Iſrael, id eſt, à conſortio populi Dei, quid aliud vult intelligi, niſi manere animæ pœnam etiam poſt mortem, ſi, cùm viuit, mundata non fuerit ſacramento iſto, quo Chriſti baptiſmus figuratur? Quoniam aqua adſperſionis, inquit, non eſt circum adſperſa ſuper eum, immundus eſt: adhuc immunditia eius in ipſo eſt, adhuc ſcilicet poſt mortem. Quòd verò ſuprà dixit, tabernaculum Domini polluit, quantùm in ipſo eſt, [1. Theſ. 5.] vtiquè dixit ſicut Apoſtolus, Spiritum nolite extinguere, cùm extingui ille non poſſit. Nam ſi ex hoc tabernaculum immundum factũ vellet intelligi, mundari vtiquè iuberet. Poſteà verò immundos à mortuis operibus, quæ ſunt iniquitates, omnes iſta mundari iubet: Et accipiant illi immundum, inquit, à cinere illius cauſtæ purificationis, & effundent ſuper eum eundem cinerem aquam viuam in vaſe: & accipiens hyſopum, & tingens in aqua vir mundus, circunſperget ſuper domum, & ſuper vaſa, & ſuper animas, quotquot fuerint illic: & ſuper eum, qui tetigerit os humanum, aut vulneratum, aut mortuum, aut monumentum. Et adſperget mundus ſuper immundum die tertio & in die ſeptimo, & purificabitur die vij. & lauabit veſtimenta ſua, & lauabitur aqua, quam puto ſpiritualem intelligendã, per ſignificationem, non per proprietatem. Nam ſine dubio viſibilis erat, ſicut omnes illæ vmbræ futurorum. Proindè qui ſacramento baptiſmi rectè abluitur, quod illa adſperſionis aqua figurabat, mundatur & ſpiritualiter, id eſt, inuiſibiliter, & in carne, & in anima, vt ſit mundus & corpore & ſpiritu. Quod verò hyſopum dixit aqua adſperſionis adſpergi, quam herbã ſuprà diximus fidem ſignificare, quid aliter occurrit; niſi quod ſcriptum eſt, fide mundans corda eorum? Non enim prodeſt baptiſmus, ſi [Act. 15.] deſit fides. A viro autem mundo dixit hoc fieri, vbì ſignificantur miniſtri portantes perſonam Domini ſui, qui verè vir mundus eſt. Nã de his miniſtris in cõſequentibus dicit: Et qui circumadſperget aquam adſperſionis, lauabit veſtimenta ſua, id eſt, obſeruabit & corpora. Et qui tetigerit aquam adſperſionis, immundus erit vſque ad veſperam: & omnis qui tetigerit illud immundum, immundus erit: & anima quæ tetigerit, immunda erit vſque ad veſperam. Iam dixi ſuperius, quid mihi ſignificare videatur, Vſque ad veſperam. Hæc quæ commemorauimus, & alia quæ pro diuerſis occaſionibus in lege offerri mandantur, Chriſti ſacerdotium præfigurantia, & res geſtas, quas illæ figuræ præloquuntur, Eccleſia compendioſa imitatione repræſentat, cùm Miſſarum ſacramenta per orbem terrarum quotidiana celebratione frequentat.

Et primò Introitus Miſſæ collectus de pſalmis, * & de alijs propheticis ſcripturis cũ ſanctæ Trinitatis glorificatione cantatur, & ſequens litania deuotam eorum expectationem repræſentat, qui aduentum Chriſti toto corde deſiderabant, & in hac fideli expectatione differri ſibi ſuum deſiderium ſuſpirabant. Qualis [Luc. 2.] fuit Simeon, qualis fuit Anna, & multi alij, quos DEVS nouit, ſed non omnes ſcriptura commemorat. Sub hoc ſanctorum deſiderio, ſecundùm quod prædictum fuerat à prophetis, Chriſtus de virgine natus eſt. Secundùm illud quod in perſona eius dicit pſalmiſta, ad patrem loquens: Holocauſtum & pro [Pſal. 39.] peccato non poſtulaſti, tunc dixi, ecce venio. Quod benè repræſentatur, cùm ſacerdos Chriſti perſonam imitans, choro concinente ſuprà memoratum introitum, procedit ad dexteram partem altaris, in hoc ſignificans mediatorem Dei & hominum, qui de ſeipſo dicit, Non ſũ [Matt. 15.] miſſus niſi ad oues, quæ perierũt, domus Iſrael: qui populus, tamquàm dexter, ſolus vnius Dei cultum tenuerat, nec poſt deos alienos, quos populus gentilis colebat, tamquàm ſiniſtra aberrauerat. Poſt introitum ſequitur hymnus angelicus, temporali Chriſti Natiuitati teſtimonium perhibens, cùm & cæleſtes ciues pronunciarent ſe Deum indè glorificaſſe, & murum inimicitiarum, pace hominibus reddita, cecidiſſe. Sequitur deindè oratio, adhuc in eadem parte altaris ſacerdote morante. Orandum autem eſſe, inter prædicationis ſuæ primordia Dominus præcepit, quandò congre- [Matt. 6.] gatis in monte Apoſtolis, tradita Dominica oratione, orandi formam inſtituit: Hæc oratio quibuſdam generalibus vocibus alias orationis ſpecies breuiter comprehendit, quibus vel appetimus diligenda, vel vitamus fugienda, vel ſanamus commiſſa. Sequitur dehinc lectio prophetica, vel Apoſtolica, repræſentãs [Lucæ 10.] diſcipulorum Chriſti prædicationem, quos Dominus binos & binos ante ſe miſit in omnẽ ciuitatem & locum, ad quem ipſe erat venturus. Poſt lectionem concinendo reſpõdet chorus, oſtendens ſacræ lectioni ſe * habuiſſe auditum & * affectum. Et quia hæc diuini muneris eſſe intelliguntur, ſequitur Alleluia, quod interpretatur, Laudate Deũ, vt impleatur illud

*vel
*adhibuiſſe
*effectum

Apoſto-

1. Cor. 1. Apoſtolicum præceptum, Qui gloriatur, in Do
2. Cor. 10. mino glorietur. Quibus ità ſuo ordine pera-
ctis, tranſit Leuita aut ſacerdos ad ſiniſtram
partem Eccleſiæ, lecturus Euangelium. Quo
facto ſignificatur illud, quòd Iudæis credere
nolentibus, Apoſtoli dixerũt: Primùm oporte-
Act. 13. bat vobis loqui verbum Dei, ſed quia repuli-
ſtis illud, & indignos vos exhibuiſtis, eccè con-
uertimur ad gentes. Aduersùs gentilitatem er-
gò, in qua frigus infidelitatis diù regnauit,
tamquàm in plaga ſeptentrionali, adhuc præ-
Rom. 11. dicatur Euangelium, donec introeat plenitudo
gentium, & tandèm ſub Helia & Enoch ad fi-
dem veniant reliquiæ Iudæorum. Et hoc ſigni-
ficatur, cùm ſacerdos ob complenda Miſſæ ſa-
craměta, ad dexteram partem reuertitur. Poſt
Euangelium profitetur Eccleſia fidem ſuam,
cantando ſymbolum Apoſtolicum, vt oſten-
dat, quantùm profecerit per Euangelium. Sa-
* hoſtias lutato denique populo, dum ſacerdos* hoſtiam
* oblatiões accipit à miniſtris, & diuerſi generis * oblatio-
nem à populis, offertorium cantatur à clericis.
Quam conſuetudinem accepit Eccleſia ex eo,
quod in libro dierum dedicato templo à Salo-
2. Pa. 5. mone, legitur populus clangentibus Leuitis &
tubis & tibiis & cymbalis, voce & omni genere
muſicorum, multiplices hoſtias obtuliſſe. Ad
huiuſmodi hoſtias ſpiritualiter offerendas, ad-
Pſal. 28. monemur per Pſalmiſtã: Afferte Domino filij
Dei, afferte Domino filios arietum, id eſt, nos
ipſos, quos genuerunt Apoſtoli duces gregis
Pſal. 95. Dominici. Et alibì: Tollite hoſtias, & introite
in atria eius. Offertur autem principaliter à
miniſtris panis & vinum, in corpus Chriſti ſa-
cerdotali benedictione commutanda, quę pri-
Gen. 14. mus Melchiſedec Abrahæ, à cæde v. regum
reuertenti, legitur obtuliſſe, hoc ſignificante
Spiritu ſancto, ſacramenta Dominici corporis
& ſanguinis aliis non eſſe communicanda, niſi
his, qui regnum v. ſenſuum ſuperauerunt, id
eſt, qui ſe vitiis & cõcupiſcentiis crucifixerunt.
Quod benè ſignificatur illo numero vernaculo-
rum, in quo Abraham ſuprà dictos reges vi-
cit, quem numerum thau T litera, formam cru-
cis repræſentans, ſecundùm literarum ſuppu-
Lucæ. 2. tationem exprimit. In ſimilitudinem talium
oblationum voluit Dominus, vt à parentibus,
ſub lege factus, in templo offerretur & ſacrifi-
cium columbarum & turturum pro eo offerre-
tur, quamuis ipſe talibus non indigeret, ſed
per hoc ſignificaret, Eccleſiam ſuam aut per
communes orationes, quas ſignificant colum-
bæ, vel per priuatas, quas ſignificant turtures,
Matt. 2. eſſe mundandam. Simile quid prænotauerunt
vota trium Magorum, qui Chriſto nupèr na-
to tria munera obtulerunt: Aurum, quo mo-
raliter ſpiritualis intelligẽtia declaratur: Thus
quo puritas deuotæ orationis intelligitur. Mir-
* ſignifica- rham, qua carnalis corruptionis mortificatio
tur *figuratur. Attendendum verò eſt, quòd hæc
omnia, quæ ab introitu Miſſæ commemorata
ſunt, illis ſacrificijs congruè comparantur,

A quæ ſacerdotes in exteriori tabernaculo immo
labant, quia ſicut ab illis contuendis populus
non amouebatur, ità hæc omnia in audientia
omnium celebrantur. Sed nitabitur aliquis,
quæ ſit iſta comparatio ſacramentorum, cùm
illa vetera fierẽt de corporibus, noua verò iſta
fiant in vocibus. Sed in ſignificatis benè con-
ueniunt, quia diſpenſationem incarnati verbi,
ſicut ſuperiùs dictum eſt, quam pręfigurabant
ænigmata rerum, eandem eſſe completam cõ-
memorant enunciationes figuratarum vocũ.
Siue ergò oremus, ſiue pſalmum cantemus, ſi-
B ue lectionem de propheticis, ſiue de Apoſtoli-
cis, ſiue de Euangelicis verbis proferamus,
quod fidei adſtruat veritatem, vel morum com
mendet honeſtatem, quaſi vitulum labiorum
noſtrorum ad altare offerimus, quia myſteriũ
verbi Dei mentibus alta ſapientibus, in quibus
ignis diuini amoris ardet, & caro crematur, a-
perimus. Vndè & ab hoc vitulo quaſi corium
detrahitur, cùm remoto velamine literæ, ſpi-
ritualis intelligentia reuelatur. Huius etiam
vituli carnes in fruſta conciduntur, cùm paruu
lis in CHRISTO lac, infirmis olus, ſoli- 1. Cor. 3.
C dus cibus perfectis, ſecundùm Apoſtolicam Heb. 5.
traditionem miniſtratur. Et notandum, quòd
hic vitulus ad oſtium tabernaculi teſtimonij
offertur, cùm ea, quæ lex & prophetæ prædixe
runt, in CHRISTI aduentu impleta eſſe & re-
uelata creduntur, qui de ſeipſo ait: Ego ſum Ioan. 10.
oſtium. Per me ſi quis introierit, ſaluabitur.
Ipſe eſt enim clauis Dauid, qui aperit, & nemo
claudit: claudit, & nemo aperit. Super caput Apoc. 3.
huius vituli ponũt filij Aaron manus ſuas, cùm
Chriſto, qui caput eſt Eccleſiæ, omnia bona
opera ſua CHRISTI ſacerdotes attribuunt,
D de quo dicitur: Miſit verbum ſuum, & ſana- Pſal. 106.
uit eos. & qui de ſe diſcipulis ſuis dicit, Sine
me nihil poteſtis facere. Huius quoquè vituli Ioan. 15.
inteſtina lauantur, cùm ſanæ doctrinæ, quam
illa ſacramenta celabant, nihil contrarium ad-
miſcetur: & pedes, cùm ipſius verbi prædica-
tio, carnalis concupiſcentię puluere non fœda
tur. Vndè ait Propheta: Quàm ſpecioſi pedes Eſa. 52.
Euangelizantium pacem, Euangelizantium Rom. 10.
bona. Stercora verò huius vituli extra caſtra
cremantur, cùm ſputa, colaphi, & omnis con-
tumelia verbo Dei illata; ipſa etiam crucis
E ignominia, in gloriam reſurrectionis, remota
omni carnali obſcuratione, cõmutatur. Quod
bene ſignificatur per ignem, qui quod aſſumit,
in ſe conuertit, & ſemper ad ſuperiora conten-
dit. Sicut antè deſignatum diximus verbum
Dñi per vitulum, tamquàm aratro crucis cor-
da noſtra exarantem, ità ipſum poſſumus intel
ligere per arietem, cum Chriſtum ducem no-
ſtrum prædicamus, vel cùm eius innocentiam
commendamus, iuxta illud prophetæ: Tãquàm Eſa. 53.
ouis ad victimam ductus eſt, & non aperuit
os ſuum. Per hœdum quoquè idem verbum
ſignificamus, cùm Chriſtum in ſimilitudinem
carnis peccati veniſſe, & pro peccato generis
humani

humani oblatum fuiſſe commemoramus. Per turturem & columbã idem ſignificamus, cùm naturam humanam Spiritui ſancto in Chriſto ſociatam conteſtamur. Per turturem quippe meritò Chriſti caro figuratur, quæ gemitum aſumpſit noſtræ paſſibilitatis & humanitatis Pſal. 83. & mortalitatis. Vndè & Pſalmiſta: Turtur inuenit ſibi nidum, id eſt, diſpenſationem ſuæ incarnationis, in qua pullos fecit, id eſt, fideles generauit. Per columbam verò Spiritus ſanctus intelligitur, qui in ſpecie columbę ſuper Ioan. 1. Dominum apparuit. Vndè dictum eſt ad Ioannem: Super quem videris ſpiritum deſcendentẽ, & manentem, ipſe eſt qui baptizat. In eodem Dei verbo ſimilaginem offerimus, cùm expurgato fermento malitiæ & nequitiæ, populos ad vnitatem Eccleſiaſticam conuocamus. Qui dũ catechizantur, quaſi moluntur: cùm baptizãtur, in vnum corpus, vt vnus panis fiant, adunantur: cùm ad agonem inſtruuntur, quaſi clibani decoctione roborantur, ſecundùm illud: Eccli. 27. Vaſa figuli probat fornax, homines autem iu- Eccli. 2. ſtos tentatio tribulationis. Et illud: Fili accedens ad ſeruitutem Dei, præpara animam tuã ad tentationem. Tum verò iidem populi, quaſi panis oblationis oleo liniuntur, cùm ꝑ manus impoſitionem ſacro chriſmate ad eundem agonem fortiter tolerandum contra ſpirituales nequitias confirmantur. Nos quoquè ſi Deo placere contendimus, moraliter hæc omnia Deo offerre iubemur. Vitulum namque offerimus, cùm ſuperbiam humilitate ſuperamus: Ouem vel arietem immolamus, cùm veram innocentiam conſeruamus: Hœdum autem offerimus, cùm fœtorem luxuriæ, carnis caſtigatione & contriti cordis compunctione lauamus: Turturem offerimus, cùm huius exilij ærumnas in ſolitudine mentis deploramus, dicendo cum Pſal. 119. pſalmiſta: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt. Columbam offerimus, cùm ſimplicitatem columbæ imitamur, vt nulli machinemur dolos. Panes in clibano coctos offerimus, cùm nullis tribulationibus ab vnitate Eccleſiæ non diuidimur. Panes azymos à ſartagine Deo offerimus, cum zelum iuſtitiæ ex miſericordiæ viſceribus moderamur. Panem etiam in craticula coctum offerimus, cùm ob zelum abſtinentiæ, ieiunijs & laboribus carnem noſtram maceramus. Hæc Chriſti & Eccleſiæ ſacrificia, lectiones noſtræ de quibuſcunque libris hiſtorico vel allegorico ſtylo dictante cõmendant: hæc melodiæ cantorum, ad pietatis affectum ſuauitate canora animos populorum excitantes, reſonant: hæc hymni & pſalmi cõcrepant, & quicquid in officijs Eccleſiaſticis ſiue nocturnis ſiue diurnis, vel in ſilentio ſecretorum, vel in audientia populorum frequentatur, non ocioſè fit, ſed totum vel ad ædificationem fidei, vel ad compoſitionem morum, ab his, qui non ſeruiunt literæ occidenti, ſed ſpiritui viuificanti, reflectitur. Sunt & aliæ multiplices hoſtiæ, quæ pro diuerſis occaſionibus of-

A feruntur, ſiue pro gratiarum actione, ſiue ꝓ pontificis ordinatione, ſiue pro lepræ emundatione, ſiue pro nocturna illuſione, quæ ſimiliter hanc vnam hoſtiam, de qua dictum eſt, figurabant, & fidem ac mores ædificant, quæ ideò multæ erant, & ſæpè iterabantur, quia ſecundùm Apoſtolum, perfectum facere non Heb. 9. poterant ſeruientem: hæc autem ſemèl oblata, peccata originalia & actualia purgauit, & cæleſtia ac terreſtria pacificauit.

Qualiter veteris ac noui ſacerdotij ſacramẽta in aperto celebrata conueniant, in ſupradi- B ctis, prout potuimus, breuiter oſtendimus: Nũc reſtat, vt ea præcipuè, quæ in myſticis orationibus vel operationibus ſacerdotes noſtri faciunt, qualiter cum his conueniant, quæ pontifices intra ſancta ſanctorum faciebant, prout Dominus dederit, oſtendamus. Ac primò ſecretæ orationes, quas poſt offertorium facit ſacerdos, in quibus panis & vinũ, quæ in CHRISTI corpus & ſanguinem Dominicis verbis cõmutanda ſunt, hoſtiæ vel oblationes, vel ſacrificia nominantur, quid cum Euangelio ſimile habeant, videamus. In Euangelio quippe C legimus quòd Dominus facta cœna in hortum cum diſcipulis exiuit, & ibi antequàm ad eum peruenirent, qui comprehenſuri eum erant, remotus à diſcipulis, eandem orationem in ſilentio ter orauit, cõmiſerando miſeris Iudæis, dicens: Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me ca- Matt. 16. lix iſte. Sed quia ab originali præuaricatione per obedientiam eius redimẽdus erat mundus, elegit magis Iudæam in ſua cæcitate * derelinquere, quàm Dei filios in æterna morte relin- *delinquere quere, ſecundùm illud: Non ſaluaretur Niniue, Ionę. 4. niſi aruiſſet cucurbita. Hanc trinam oratio- D nem, in qua ſe paternæ voluntati deuouebat filius, tamquàm arietem in holocauſtum, imitabantur pontifices in veteri teſtamento, in die propoſitionis ſancta ſanctorum intraturi, cùm etiam vitulus offerebatur pro pontifice, aries in holocauſtum, hircus, in quem ſors Domini ceciderat, pro peccato populorum, cùm ſanguis eorum, id eſt, vituli & hirci, inferendus erat in ſancta, crematis eorum corporibus extra caſtra. His omnibus ſacrificij generibus Chriſtus præfigurabatur, qui in illa trina oratione offerendum ſe eſſe patri præſentabat, tam- E quàm vitulum pro peccato pontificum, tamquàm arietem in holocauſtum, tamquàm hircum pro omni præuaricatione populorum. Expletis dehinc orationibus ſecretis, admonet populum ſacerdos primùm ſalutando, poſteà, vt quæ ſunt ſurſùm ſapiat, & redemptori ſuo ingratus non exiſtat, exhortando, & vt hæc omnia mediatoris gratiæ aſcribat, conſulendo. Quod & Dominus Ieſus feciſſe intelligi commodè poteſt, inter ipſa trinæ orationis interualla, quandò ad diſcipulos ter veniens, dicebat: Vigilate & orate, nè intretis in tentatio- Matt. 26. nem. Quid eſt autem vigilare, niſi de ſuis meritis nil præſumere, ſed in omnibus ad media-

toris

toris gratiam recurrere? Et ità dignum eſſe, ab A
humana fragilitate fieri ſalubriter docemur,
cum Angelos, Archangelos, & omnes cæleſtes
eacrcitus Deum indè laudare & adorare noue-
rimus, quòd beatitudinem ſuam per mediato-
ris beneficium ſe obtinere fateantur. Indè erat
quòd duo cherubin alis ſuis propitiatorium ve
labant, quia de collatis ſibi virtutibus angeli-
cæ poteſtates Deum honorant, & in propitia-
torium adſpiciunt, quia ea propritia Dei bo-
nitate excellentiam, quam habent, ſe habere
confidunt. Vndè orat ſacerdos, vt in confeſſio
ne ſanctæ Trinitatis, laudes noſtræ laudibus B
Phil. 2. iungantur Angelorũ, cùm in nomine Ieſu om-
ne genu flectatur cæleſtium, & terreſtrium, &
infernorum. Quia ergò mediatori noſtro, ſi-
cut ipſe dicit, Data eſt mihi omnis poteſtas in
cælo & in terra, proſequitur ſacerdos & rogat
Deum patrem, vt per eum benedicantur obla-
ta myſteria, id eſt, in eam veritatem transfe-
rantur, quam gerebant in vmbra prædicta illa
ſacrificia, in die propitiationis oblata. Quia
enim illa tria ſunt, vitulus, aries, duo hirci,
tribus nominibus eorum ſignificata commemo
rantur, quia dona, munera, ſacrificia nomi- C
nantur, quamuìs vnum repræſentent ſacramẽ-
*qua tũ Dominicæ paſſionis, * quia pacificata ſunt
diuina & humana. Duo quippe hirci, duas ſi-
gnificant in Chriſto naturas: humanã, in qua
paſſus eſt pro reconciliatione noſtra, quam ſi-
gnificat mactatus hircus pro peccato: alteram
diuinam, quam ſignificat hircus, qui per ho-
minem paratum, id eſt, per ſeipſum mittitur
viuens in deſertum illud ſcilicet, in quo relictis
nonagintanouem ouibus, bonus paſtor vnam
Luc. 15. venit quærere, quæ perierat. Cum ſanguine
horum animalium, vituli videlicet & hirci, in- D
trabat pontifex in ſancta ſanctorum, & Domi-
nus Ieſus per proprium ſanguinem, qui præ-
dictorum animalium ſanguine figurabatur, in-
Heb. 9. troiuit in ſancta ſanctorum, æterna redemptio-
ne inuenta, noſter quoquè ſacerdos cum ſan-
guine Chriſti, id eſt, cum memoria Dominicæ
paſſionis, ingreditur ad ſancta myſteria cele-
Leuit 16. branda. Orat Leuiticus ſacerdos, ingrediens
tabernaculum teſtimonij, pro ſe & pro fami-
Ioan. 12. lia ſua. Orat Chriſtus pro ſe, cælos aſcenſurus
dicens: Pater clarifica filium tuum, vt filius
tuus clarificet te. Orat & pro familia ſua, di- E
Ioan. 17. cens: Pater, ſerua illos, quos dediſti mihi, in
nomine tuo, Orat & ſacerdos noſter incipiens
tractare ſacra myſteria pro ſummo põtifice, &
ſancta Dei Eccleſia, & pro his q. in ſublimitate
1. Tim. 2. ſunt, ſecundùm Apoſtolum, quatenùs quie-
tam & tranquillam vitam agamus in omni pie
Leu. 16. tate & ſanctitate: Defert ſacerdos Leuiticus
carbones de altari, in quibus cremantur ani-
malium carnes, ſecum in ſancta, implens indè
thuribulum. Aſcendit ſummus ſacerdos noſter
in tabernaculum non manufactum, portans
ſecum corpus omni bono odore virtutum * re-
*refertum fectum, quas tamquàm carbones viuos acce-

A pit humanitas ab igne ſancti Spiritus tãquàm
de altari, qui cremat carnes mali deſiderij. De
fert & noſter ſacerdos ſecum carbones de eo-
dem altari acceptos, cùm memoriã facit Apo-
ſtolorum, & quorundam martyrum, qui per
amorem ſpiritus de mortuis viuificati, & ipſi
in ſe diuino ardent amore, & alios ſuo exem-
plo ſtudent de mortuis viuos facere. Hanc com
memorationem ſanctorum inter ſecreta faciẽ-
dam, à veteri teſtamento habemus, præci-
piente Moyſe, vt Aaron ſanctuarium ingredi- Exod. 28.
ens, rationale haberet in pectore, in quo deſcri
B pta eſſent nomina xij. patriarcharum, ſculpta
in xij. lapidibus, diſtributis per ternos ordines
in capitibus iiij. angulorum. Qua in re ſignifi-
catur, quòd cum fide Trinitatis, & doctrina
Euangelica, in mente ſacerdotis ſemper debet
eſſe memoria præcedentium patrum, quorum
exemplis ad benè viuendum informetur, & pa-
trocinijs muniatur. Impoſitis aromatibus, pro-
cedebat fumus de thuribulo, qui obumbraret
oraculum, nè videretur ſummus pontifex, dũ
eſſet in ſanctuario. Legitur & in Apocalypſi Apoc. 8.
de noſtro ſummo pontifice, qui fuit Angelus
C magni conſilij, quòd impleto thuribulo de ig-
ne altaris, id eſt, habitante in CHRISTI cor- Coloſſ. 2.
pore omni plenitudine diuinitatis, tanta pro-
ceſſit ex eo plenitudo & aſcenſus virtutum, vt
excederet omnem humanũ intellectum dicen-
te Ioanne: Non enim ad menſurã dat ſpiritum. Ioa. 3.
Orante quoq; ſacerdote noſtro dũ ſacramenta
noui teſtamẽti celebrat, iãta puritas orationis
tamquàm fumus incenſorum aromatum dirigi
tur ad Deum, quæ & rationem humanam, &
omnem ſupereminear intellectum. Orat enim
ſacerdos, vt oblationem altari ſuperpoſitam di
D gnetur Dominus facere benedictam, id eſt,
transferat in illam ſingulariter benedictam, id
eſt, ab omni peccato immunem, aſcriptam,
id eſt, non nouiter inſtitutam, ſed veteribus fi-
guris & ſcripturis aſſignatam: Ratã, id eſt, non
tranſitoriam, quia vetus hoſtia irrita facta eſt,
poſtquàm Chriſtus vera hoſtia in cruce obla-
tus eſt: Rationabilem, id eſt, non pecualem, Heb. 9.
quæ ſanguine taurorum nõ poterat perfectum
facere ſeruientem. Hæc verò hoſtia noſtra ra-
tionalis eſt, quia ipſa eadem & ſacrificans eſt,
& ſacrificium. Cùm enim cauſam redderet
E Apoſtolus, quarè ſeipſum CHRISTVS ob-
tuliſſet, ſubiunxit: Si enim eſſet ſuper terram,
nec eſſet ſacerdos, ac ſi diceret: Idcircò ipſe
factus eſt hoſtia, quia ſuper terram non fuit
æquè digna, ità ſufficiens ad exhaurienda mun-
di crimina. Idcircò ipſe offerens, quia non eſ-
ſet ſacerdos æquè dignus, quia lex conſtituit
ſacerdotes peccatores, qui primò offerrẽt pro
peccatis ſuis, deindè pro populi. Peccator er-
gò ſacerdos, qui ſibi ſufficere non poterat, tam
ſanctam hoſtiam offerre non valuit: ſed ipſa
ſancta & innocẽs ſeipſam obtulit, quia voluit.
Vndè & in Euangelio dicit: Nemo tollit à me Ioan. 10.
animam meam, ſed ego pono eam. Poſt illa
verba

verba cõmunia ſpitiraliter exponit ſacerdos, quid petat, ſcilicet vt illæ corporeæ materiæ fiant nobis corpus & ſanguis CHRISTI. Hęc oratio tamquàm ſubtiliſſimorum fumo aromatum obumbrat propitiatorium, quæ terreſtrem materiã & corruptibilem, cæleſti & incorruptibili corpori poſtulat incorporari. Sed huic diuini conſilij altitudini ſola fides adhibenda eſt, quæ procedit vſque ad interiora velaminis: quæ initium non haberet, ſi ſacramenta, quæ continet, perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis probare contenderet. Adſpergit ſacerdos, vmbræ deſeruiens, ad Orientem versùs propitiatorium, ſanctuarium & tabernaculum ſanguine vituli, & eodem ritu ſanguine hirci immolati: quia idem Chriſtus qui figurabatur per vitulũ, ſignificabatur & per hircum pro peccato oblatum. Adſpergit & Chriſtus ad Orientem, id eſt, ad patrẽ, à quo ortus eſt aſcendens, ipſum ſcilicet patrem, quem adſperſione ſui ſanguinis propitium nobis fecit. Adſpergit & ſanctuarium & tabernaculum, quia per proprium ſanguinem introiens in ſancta, pacificauit diuina & humana: quia, ſicut
Col.1. dicit Apoſtolus, complacuit patri in ipſo inſtaurare omnia, quæ ſunt in cælis, & quæ ſunt in terra, id eſt, Eccleſiam, quæ in terris propter inobedientiam primi parentis erat perdita, in cælis verò propter ruinam apoſtatæ angeli imminuta. Imitatur ſacerdos noſter intra ſacra myſteria, tamquàm intra velum, hanc Chriſti ſanguinis adſperſionem, quotiès ſacramenta ipſa ad Orientẽ versùs, vndè nobis Saluator aduenit, typicis vel propriis nominibus nominãs, eadem ſigno crucis conſignat. Quid eſt enim, inter ipſa myſteria rebus ſacratis vel ſacrãdis ſignum crucis ſuperponere, niſì mortem Do-
1.Cor. 11. mini commemorare? Vndè & Dominus formã conſecrandi corporis & ſanguinis ſui tradens, ait inter cætera: Hoc facite in meã commemorationem. Quotieſcunquè hoc facitis, mortem Domini annunciabitis donèc veniat. Commemorata deniquè adſperſione ſanguinis Chriſti verbis Dominicis, ſequuntur verba ſacramentorum, eandem ſanguinis adſperſionem commemorantia, ex voce ſacerdotis orationem ſuam ad patrem intendentis: Vndè & memores Domine nos tui ſerui paſſionis filij tui, reſurrectionis & aſcenſionis, offerimus maieſtati tuæ, id eſt, oblatam commemoramus per hęc dona tua viſibilia, tibi hoſtiam puram, id eſt, ſine fermento malitiæ, ſanctam, id eſt, tibi conſecratam, immaculatam, id eſt, talem qualem ſignificabãt animalia, quæ immolanda ſine macula quęrebantur. Et hanc veris ſacrificiis commemorationem poſtulat ſacerdos ità Deo patri fore acceptam, ſicut accepta fuerunt munera Abel, Abrahę, Melchiſedech, in quorum oblationibus initiata ſunt noui ſacerdotij ſacramenta, nondùm inſtituto Leuitici ordinis ſacerdotio. Quid per Abel figuratur niſì Chriſtus, qui innocens à nocentibus occiſus eſt?

A Quid per Abraham, niſì obedientia, qua patri obediens fuit vſq; ad mortem? Quid item per Melchiſedec, niſi idem Chriſtus, panem & vinum in corpus ſuum commutans, & hunc noui ſacerdotij ritum diſcipulis ſuis cõmendans? Philip. 2.
Nec mirandum eſt, nec ſuperfluitati aſcribendum, ſi in ſacramentis noſtris hoc frequenter commemoratur, quod in veteribus vmbris nõ ocioſè frequenter figurabatur. Poſt thymiamatis oblationem, poſt adſperſum ſanguinem vituli & hirci, ſanctuarium, & tabernaculum & altare, mittunt filij Aarõ manus ſuas ſuper caput
B arietis capri emiſſarij, & imprecãtes ei, mittũt eum viuum in ſolitudinem portantẽ peccata filiorum Iſrael. Dehinc reuertitur ſummus ſacerdos in caſtra, orans pro domo ſua, & pro omni cœtu filiorum Iſrael. Mittunt quippe manus ſuas Iudęi, veteri vmbræ ſeruientes, in Chriſtum, id eſt, diuinitati eius, quæ caput humanitatis erat, ſecundùm Apoſtolum dicentem, caput Chriſti Deus: reſiſtentes, imprecati ſunt ſibi, Chriſto imprecantes, Sãguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros: eũ viuum miſerunt in ſolitudinem, qui diuinitati eius nocere non potu- 1.Cor. 11. Matt. 27.
C erunt, quia ad illam ſolitariam gloriam, quam habet cum patre, de morte carnis liberum aſcẽdere dimiſerunt, per hominem paratum, id eſt, per ſeipſum, portantem peccata filiorũ Iſrael, id eſt, tollentem peccata mundi, non habẽtẽ. Hoc commemorat ſacerdos noſter, dicendo Deo patri: Iube hæc perferri per manus angeli tui in ſublime altare tuum. Quis eſt iſte angelus, niſì, angelus magni conſilij, qui proprijs manibus, id eſt, ſingulari dignitate præditis operibus cęlos meruit aſcendere, & in ſublime altare, id eſt, ad dexteram patris pro nobis in- Rom. 8.
D terpellans, ſeipſum ſubleuare? Remittitur dehinc ſummus pontifex in caſtra, & Dominus dicit diſcipulis, inſtruens eos de aſſumptione ſua, Ego vobiſcum ſum * vſq; ad conſummationem ſeculi. Hoc vtrunque ſacerdos imitatur. *omnibus diebus Matt. 28.
Primùm, ſuis precibus leuans Chriſti corpus ſuper oẽm cęleſtium ſublimitatem. Indè quaſi rediens ad caſtra, dicit: Vt quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctũ corpus & ſanguinẽ dilectiſſimi filij tui ſumpſerimus, omni benedictione cęleſti repleamur. Eccè ad memoriam veniunt verba beati Andreę Apoſtoli,
E quibus aſſerit & in cęlis eſſe corpus Domini, & de altari poſſe ſumi corpus Domini. Cuius, inquit, carnes cùm ſint comeſtę in terra à populo, & ſanguis eius bibitus, ipſe tamen vſque in tempora * reſtitutionis omnium, in cæleſtibus ad dexterã patris integer perſeuerat & viuus. *reſurrectionis
Si quęris, qualiter id fieri poſſit, breuiter reſpõdebo: Quia ſacramentũ fidei eſt, ſalubriter credi poteſt: inueſtigari, niſì periculoſè, nõ poteſt. Indè eſt quòd quidã carnales diſcipuli receſſerunt ab eo, cùm dixiſſet: Niſì manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitã. Putauerunt enim qđ erogaturus eſſet eis corpus ſuum, vel elixũ in Ioan. 6.

lebetibus, vel aſſum in veribus. Vndè & Dominus eos qui remanſerant, inſtruit, dicens: Si videritis filium hominis aſcendentem, vbi erat priùs. Ac ſi diceret: Tunc intelligetis, qa non eo modo quo putabatis, erogat corpus ſuum, & quia gratia Dei non conſumitur morſibus. Vndè Auguſtinus in expoſitione pſalmi quinquageſimiquarti: Donèc finiatur ſeculum, ſurſùm eſt Dominus: ſed tamen hîc etiam nobiſcum veritas eſt Dominus. Ecce habemus Chriſtum integrum in cœlo per oſtenſionem carnis, patrem interpellantem pro nobis: Habemus & corpus integrum in ſacramento altaris. In ſupernis oratio filij eius eſt: Volo pater, vt vbi ego ſum, illic ſit & meus miniſter: Hæc oratio eſt pro familia ſua, pro membris ſuis. Et hoc eſt, quod legitur ſummus ſacerdos in caſtra reuerſus, lauare veſtimenta ſua. Chriſtus enim in caſtris, id eſt, in Eccleſia, lauat veſtimenta ſua, cùm mundat per baptiſmum, vel per confeſſionem peccata noſtra, qui veſtis eius ſumus, ſicut dicitur per prophetam: His omnibus ſicut veſtimento veſtiêris. Lauat & ſacerdos, poſt altitudinem ſecretorum ad curam inferiorum deſcendens, veſtimenta ſua: cùm ſibi adhærentium populorum luget peccata, & eos DEO reconciliare ſtudet per orationum ſuffragia, dicens cum propheta: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacbrymarum, vt lugeam interfectos populi mei? Hæc cōtinent * ſequentes orationes, tam mortuorum quàm viuorum mentionem facientes. Sed notandum, quòd inter iſtas orationes adhibentur Sanctorum ſuffragia, Apoſtolorum ſcilicet & Martyrum, quorum eorem plis informari, & meritis muniri præſens poſcit Eccleſia. Concinit autem veteri ſacerdotio iſta præcedētium patrum commemoratio. In duobus enim veſtimentis portabat pontifex, ſancta ingrediens, patriarcharum nomina, in rationali & in ſuperhumerali, quæ colligata erant adinuicèm, ſignificāte Spiritu ſancto, vt ſacerdos Chriſti iuſtitiam & veritatem, quā habet in corde, ſtudeat habere in operatione: Pectus enim locus eſt cordis, humerus verò locus eſt portandi oneris ad hanc ſimilitudinē inter ſacramēta noſtra bis habetur ſanctorum commemoratio: Vt ſacerdos noſter geſta ſanctorum & corde meditetur, & factis imitetur. Facta ſanctorum commemoratione, ſacerdos de meritis ſuis non præſumens, orat, vt ſanctorum meritis aſſequamur quod noſtris meritis non valemus: & hoc tantùm per mediatorem, qui factus eſt nobis propitiatio, redemptio & ſanctificatio. Per quem nobis hæc ſacramenta inſtituta ſunt ad medicinam vulnerum noſtrorum. Et hoc eſt, quod ſequitur: Per quem hæc omnia creas, i. in aliam eſſentiā & efficientiam mutas, quàm eorum prima conditio habeat, & viſus oſtendat. Sanctificas, viuificas, i. ſanctitatis & vitæ ſacramenta efficis. Sequitur: Per ipſum eſt tibi omnis honor & gloria, id eſt,

Ibid.
Ioan. 17. & 12.
Eſa. 45.
Iere. 9.
*frequētes
1. Ioan. 2. 1. Cor. 1.

A quia per ipſum cuncta operaris, meritò per ipſum, qui etiam ex te eſt, ab omnibus ſuper omnia DEVS honoraris, & omnium laude glorificaris. Et cum ipſo eſt tibi gloria, quia & ipſe filius in operibus quæ per eum facis, ſicut coæqualis tecum honoratur, & conglorificatur: & in ipſo eſt tibi ſpiritalis gloria, ſicut ipſe per columbæ tuæ vocem dixiſti: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui. In his verbis aſcenſionem Domini manifeſtè commemoramus, in quibus filium cum patre honorari pari gloria profitemur. Quibus laudibus tāquàm de interioribus ad exteriora procedens,

B aſſenſum quærit Eccleſiæ ſacerdos, dicens ſonora voce: Per omnia ſecula ſeculorum. Suppler populus ſuper orationem eius locum idiotæ, & reſponder, Amen. Hac vna participe vque ſe faciens omnium chariſmatum, quæ ſacerdos multiplici ſacramentorum diuerſitate ſtuduit impetrare. Iam ergò quaſi mutato habitu, quo vtebatur dum ſacra myſteria tractaret, mutat vocē: & deincèps tamquàm in exteriori æde, quæ reſtant ſacramēta Miſſæ perficit, hortans ſecum populum ad faciendā Dominicam

C orationem, qua & ſacramentorum conſecratio perficiatur, & populus ad perficienda eadē ſacramenta, orando præparetur. Sequitur indè ſacramentorū comminutio, quam ex Domini noſtri traditione accepimus: qui corpus ſuum propriis manibus conſecratum, fregit, & diſcipulis ſuis diſtribuit. In qua fractione paſſionē ſuam deſignauit mox futuram: & ſigillum veterū ſcripturarum, ſub quo ſpiritualis intelligentia ſuperſubſtantialis animæ panis claudebatur, aperuit. Quòd verò idē corpus diſcipulis diſtribuit, incorporandā ſibi Eccleſiam cæleſti

D victuram pane figurauit. Hoc & in oblatione ſummi ſacerdotis præfiguratum fuit, qui de fragmentis ſimilaginis oleo conſperſæ, manè, & poſt meridem offerre iubetur, vt interni panis ſuauitas, quæ manè, id eſt, primitùs in litera latebat, poſt meridiem, id eſt, luce veritatis apparente, credentibus miſericorditer guſtanda præberetur. Nos quoq; non ocioſè ſacramentum corporis Chriſti in tres partes diuidimus, quia & Chriſti paſſionem per hoc cōmemoramus præteritam, quā ille ſignificabat venturam: Et hoc numero tria intelligimus,

E quibus capitis (id eſt, Chriſti,) & Eccleſiæ vnitatem commendamus. Prima enim portione ſubſtantiuum Chriſti corpus figuramus, quod ſabbato quieuit in ſepulcro, de quo ipſe Dñs dicit in pſalmo: Caro mea requieſcet in ſpe. Et ſequentibus verbis ſuā promittit reſurrectionem, & ad dexteram patris conſeſſionē. Nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi feciſti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vſque in finem. Secunda portio, quam cum prima in patena ponimus, illam Chriſti corporis, id eſt, Eccleſiæ partem ſignificat, quæ iam cum capite ſuo quaſi in ſabbato quieſcit, & poſtea

Matt. 3. & 17.
1. Cor. 14.
Col. 1.
1. Cor. 1.
Pſal. 15.

iam

iam immortalitatis ſtolam poſſidet, in qua illũ
latronem credimus eſſe, cui in cruce confitenti
Lucæ 23. Dominus dixit: Hodiè mecũ eris in paradiſo,
& de qua cantat Eccleſia, Gaudent in cælis ani
mæ ſanctorum. Tertia portio, quam in ſangui-
ne ponimus, illam Eccleſiæ partem ſignificat,
quæ calicem Domini bibit, id eſt, Chriſti paſ-
ſionem imitatur, cùm Apoſtolis à Domino di-
Ioan. 16. ctum eſt: In me pacem habebitis, in mundo au-
tem preſſuram habebitis. Facta comminutione
ſacramenti, & completa oratione, quæ ſubne-
ctitur Dominicæ orationi, communicat ſacer-
*cunctis dos & miniſtri, * certis diebus fideles populi.
In qua re iterùm ſignificatur vnitas capitis, id
eſt, Chriſti & Eccleſiæ, id eſt, corporis Chriſti,
Ioan. 6. ſicut ipſe dicit: Qui manducat carnem meam,
& bibit ſanguinem meũ, in me manet, & ego
in eo. Conſideratione trium portionum ſuprà
memoratarum, dum ſacramenta ſumuntur, ter
agnus Dei à choro cantatur. Primò orat eccle-
ſia agnum non figurantem iſtum agnum, ſed
verum, tollentem peccata mundi, vt inter eius
membra numeretur, cuius corpori cõmunicat
& ſanguini, id eſt, vt adhæreat ei tamquàm ca-
piti. Orat ſecundò eundem agnum, quatenus ſo-
cietur illi parti corporis Chriſti, quæ iam cum
capite quieſcit in pace. Hoc in ſuperioribus
orauit ſacerdos, cùm memoratis Apoſtolis &
martyribus addidit, Intra quorum nos conſor-
tiũ non æſtimator meriti, ſed veniæ quæſumus
largitor, admitte. Tertiò orat eundem agnũ,
vt mundi preſſuris non ſuperetur, & malitia,
quod ſuperius comprehendebat oratio Domi-
Matt. 6. nica, Et nè nos inducas in tentationem, ſed li-
bera nos à malo, Amen. Et hoc ipſum cõtinet
Dominicæ orationi connexa oratio. Nihil iam
reſtat de carnibus agni, quod non aſſumat hæc
oratio. Deuorat caput, cùm ſeipſam facit ei
corpus: deuorat inteſtina, cùm cõputari vult
& concorporari inter intima eius membra: de-
uorat pedes, dum illos ſibi incorporare ſtudet,
qui cum capite laboraturi ſunt in terra. Vndè
in hac tertia oratione, pacem ſibi dari poſcit
Eccleſia. Redit poſt hæc ſacerdos ad dexterã
partem altaris, & ibì officium Miſſæ conſum-
mat, ſignificans quia cùm plenitudo gentium
intrauerit, tunc omnis Iſrael ſaluus erit. Notã-
Rom. 11. dum eſt, quòd poſt contrectata & ſumpta ſa-
cramenta, ſacerdos antè quàm ſe conuertat ad
conuentum Eccleſiæ, qui tantæ ſanctitatis par
ticipatione mundatus eſſe debuerat, tamquàm
à contactu immundæ & moribundæ rei manus
lauat, & in locum ſacrum huic cultui deputa-
tum, ipſa aqua vergitur, quæ omnia ſine ma-
gnæ rei ſacramento fieri non videntur. Vbì mi-
hi occurrit, quod huic facto concinit, videli-
cet, quòd ſacerdos in die propitiationis, poſt-
quàm crematæ fuerant carnes vituli, & hirci
extra caſtra, non antè in caſtra reuertebatur,
donèc veſtimenta eius & carnes eius, quæ ex-
teriora & interiora ſignificant, abluerentur.
Et tamen ità lotus ſecundùm legem, vſque ad

A veſperam immundus reputabatur. Qui enim
carnes victimarum extra caſtra cremabant,
Chriſti paſſionem extra ciuitatem factam præ
figurabant. Noſtri autẽ ſacerdotes paſſionem,
quam illi (vt dictum eſt) præfigurabant, in
celebrationibus Miſſarum factam eſſe comme
morant, & tamen ſe immundos vſque ad veſ-
perã, id eſt, quandiù viuunt, & tantis myſterijs
exequendis indignos ſe indicant. Vndè ait bea
tus Ioannes: Si dixerimus quia peccatum non 1. Ioan. 1.
habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in no-
bis non eſt. Indè & Dominus in Euangelio: Luc. 17.
B Cùm feceritis quæ præcipio vobis, dicite, quia
ſerui inutiles ſumus: fecimus quæ facere debui-
mus. Idcircò manus lauant, & aquam ablutio-
nis honeſtè tractant, per quod altitudinẽ ſacra
menti honorant, & indignitatẽ ſuam tali ablu-
tione cõmemorant. Ità & ſacerdos antequàm
ad ſacramenta tractãda accedat, manus lauat:
ſicut pontifex ſancta ſanctorum ingreſſurus, in
introitu tabernaculi teſtimonij manus ſuas la-
uabit, & ſic ad incendenda aromata veniebat.
Hæc munditia exhibetur exteriùs, ſed interiùs Pſal. 44.
perfici iubetur, quia omnis gloria filię regis ab
C intùs. Non enim lutum manuum noſtrarum
ſacroſancta ſacramenta contaminat: ſed nos,
qui niſi correctis moribus & caſtigatis actibus
ad ea tractanda & ſumenda accedamus, non in-
dè medicinã vitæ accipimus, ſed iudicium mor
tis incurrimus. Teſtis eſt Apoſtolus, dicens: 1. Cor 11.
Qui indignè manducat & bibit, iudicium ſibi
manducat & bibit. Vndè ſatagendum eſt, vt ſi-
cùt exteriora abluuntur inquinamenta manuũ,
ſic interiora purgentur illecebroſa deſideria
mentium. Sequuntur dehinc orationes, in qui-
bus fit perceptorum beneficiorum commemo-
D ratio, & gratiarum actio: quæ duo ſunt tãquàm
cineres vitulæ extra caſtra combuſtæ, quos re-
ponit homo mundus ab interfectione Chriſti
in loco mundo, id eſt, retinet in corde mundo:
Extra caſtra, id eſt, extra obſeruantiã Iudaicã,
extra quam fides Chriſtiana enituit. Quibus
omnibus expletis, dicit ſacerdos vel Leuita: Ite, *inſumpſe-
Miſſa eſt, id eſt, meditatio & interceſſio quam ram
* miniſtrauerã, conſummata eſt. Poſſent quæ
ſcripſimus, multis veterum figuris replicari, &
multis expoſitionũ diuerſitatibus dilatari, mul-
tis ſchematum phaleris exornari: ſed non fuit
E propoſitum noſtrum in hoc opuſculo ità exe-
qui, & plantare nemus in domo Domini. Tan-
tùm fuit propoſitum noſtrum, conuenientiam
quærere inter vetus & nouum ſacerdotium:
vt quod ibì multiplici ſacrificiorum ritu præ-
figurabatur, in nouo ſacerdotio pauciſſimis
& factu facillimis & auguſtiſſimis ſacramen-
torum obſeruationibus completum eſſe mon-
ſtretur. Nec nos hæc ſufficienter feciſſe con-
fidimus: ſed confidimus de eo, qui per quen-
dam ſapientem dixit: Pertranſibunt plurimi, Dan 12.
& multiplex erit ſcientia: quia contempora-
nei noſtri vel ſucceſſores, noſtra pia præſum-
ptione prouocati, prout eis Deus donauerit,

dicent maiores maiora, & meliores meliora:
& ſi quid impolitum vel minùs perfectum,
quantùm ad propoſitum meum, in hoc opuſ-
culo inuenerint, parcent charitati, quæ forſitã
ad vnguem dicere non valuit, quod voluit.

QVARE DEVS NATVS & paſſus ſit.

CORruptum peccatis originalibus &
actualibus mundum, mundi conditor
ſecreto & mirabili cõſilio per myſte-
rium verbi incarnati eiuſdẽ mundi lapſum vo-
luit reparare: qui eo verbo, quo potuit de nihi-
lo cuncta creare: potuit, quæ perdita fuerant,
Pſal. 32. & reformare. Ipſe namque dixit, & facta ſunt:
148. ipſe mandauit, & creata ſunt. Hanc eius poten-
tiam non credimus minoratam, non credimus
immutatam, apud quem non eſt transforma-
Iac. 1. tio, nec viciſſitudinis obũbratio: quo minùs eſ-
ſet potens, & ſapiens in reformando, quàm fue-
Pſal. 24. rat in plaſmando. Omnipotentis quippe figuli
manus, cuius vniuerſæ viæ miſericordia & veri-
tas, quæ lutum de terra leuatum, rationalis na-
turæ dignitate ſublimauerat, ſic voluit ruinam
vaſis fragilis reformare, vt nec peccatum ho-
minis dimitteret impunitum, quia iuſtus eſt:
Sap. 8. nec inſanabile, quia miſericors eſt. Si iuſtus
tantùm eſſet, cuius ſapientia attingit à fine vſ-
que ad finem fortiter, & diſponit omnia ſua-
uiter, potuit ſua fortitudine aduersùs ſeducto-
rem humani generis contendere, & ouem per-
ditam ad gregem reductam, ſuo Domino reſti-
tuere: Sed hoc modo videretur eminentiã tan-
tùm oſtendiſſe virtutis ſuæ, non medicinalem
miſericordiã impendiſſe redemptis: nec appa-
réret, quanta charitate conditor creaturã dili-
gebat, à qua ſe diligendũ eſſe multiplici benefi
cio expetebat: quatenùs miſer homo, præcedẽ
te gratia, obtineret etiam per meritum, quod
ei malè merito rependebatur indebitũ. Quod
ergò Dei ſapientia potuit facere ſapienter &
fortiter, voluit facere ſuauiter, volens ſibi infir
mitatem carnis noſtræ, quam primò in ſe ſana
ret, & per hanc quaſi medicinalem confectio-
nem, generi humano ſanitatem reſtitueret: nõ
quòd non potuerit aliter fieri, quantùm ad pe-
ritiam & potentiã medici, ſed quia non potuit
commodius antidotum procurari, quantùm ad
complexionem ægroti. Quod enim infirmum
1. cor. 1. eſt Dei, fortius eſt hominibus: & quod ſtultum
*cauſa eſt Dei, ſapientius eſt hominibus. Hæc *conuer
ſatio nobis ſpecialis eſſe videtur, cùr Dei filius
hominem induere voluerit, & inter homines
conuerſari, vt mortalitatem quam à nobis ac-
ceperat, moriendo ſuperaret: & naturam no-
ſtram ſupra primæ originis dignitatem repara
tam ſecum ad immortalitatem reuocaret, vt eò
ſequeretur humilitas gregis, quò præceſsit cel-
ſitudo paſtoris. Sic radius ſolis humorem, quẽ
adſe trahit, exiccat: ipſe tamen virtutem calo-
ris ſui & ſplendoris nec minorat, nec immutat.

A Sic ignis materiam quam aſſumit, in ſe conuer
tit: naturã verò ſuam ideò nec mutat, nec mi-
nuit. Multo fortiùs ille ignis, de quo dicitur,
Deus noſter ignis conſumens eſt, mortalitatẽ Heb. 12.
noſtrã & paſsibilitatem in ſe aſſumpſit: & indè
gratia *ſanitatis totum corpus reſumpſit. Mira- *ſalutatem
bile & incomparabile genus medicinæ, propter
quam medicus voluit ægrotare: & ægrotos, q-
bus ſalutis remedium procurabat, ſua decreuit
infirmitate ſanare. In hoc appáret, quàm in-
cõparabili charitate nos dilexerit: quia in eo,
quod deſertores ſuos quæſiuit, ſemen Abrahæ
B apprehẽdit, errãtes reduxit, ſaucios curauit, ni
hil ſibi addidit: non eſt indè factus altior, non
eſt factus indè beatior: Tota hæc diſpenſatio
noſtræ vtilitati conſuluit: noſtræ ſaluti vtilita-
tis: diuinæ potentiæ nil contulit. Nam & cùm
eſſemus vaſa contumeliæ, omnipotentis figuli
manum effugere non potuimus, vtebatur vaſis
iræ, prout volebat, ad manifeſtationẽ ſuæ glo-
riæ. Sic enim dictum eſt Pharaoni: In hoc ipſũ Exod. 9.
excitaui te, vt oſtendam in te virtutem meam, Rom. 9.
& annuncietur nomẽ meum in vniuerſa terra.
Nònne & dæmones, cùm eijcerentur à Domi-
C no de corporibus obſeſsis, Dominum glorifica
bant, quandò dicebant: Quid nobis & tibi Ieſu
fili Dei viui? quid veniſti ante tempus torque-
re nos? Conſtat ergò ex his & huiuſmodi aliis, Mar. 1.
quia diuina virtus noſtra reparatione non e-
guit: ſed tamen ea bonitate, qua nos condidit,
eadem reformare nos voluit: & ad hoc, medi-
camen non quàm forte potuit, ſed quod lenius
complexioni ægrotatis competere conſpexit,
appoſuit. Solent quippe medici periti ægritudi-
nes, quas curandas ſuſcipiunt, aliquandò cura-
re per contraria, aliquandò per ſimilia. Hoc
D fecit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſua paup
tate nos ditans, ſua humilitate nos ſubleuans,
ſua infirmitate nos ſanans, ſua morte nos vi-
uificans. Sic ratione medicinæ ſicca humidis,
humida ſiccis, calida frigidis apponuntur, &
minùs fortia contraria, à fortioribus contra-
rijs superuenientibus ſuperantur. Simili ratio-
ne, ſimilia ſimilibus apponuntur, cum ſecun-
dùm quantitatem vulnerum vel tumorum,
menſurantur longitudo vel latitudo epithema-
tum. Sic ſcorpionis carnes oleo coctæ, percuſ-
ſionibus medentur ſcorpionum. Sic theriaca
E de ſerpentis carne confectum morſibus ſerpen
tis ocurrit: & potiones veneno infectas, in po-
tu ſumptum expellit. Ad hanc ſimilitudinem
medicus noſter mortem noſtræ carni, de ſer-
pente venientem, carnis ſuæ morte ſanauit,
& ad immortalitatis ſuæ ſpeciem in tempore
reſtitutionis complendam, reformauit. Vbi
diligentiùs attendendum eſt, quòd mors quæ
per lignum venit, per lignum ſuperata eſt. Et
ipſa ligni forma, longitudini & latitudini & al-
titudini humani configurata eſt corporis, quo
ſicut totum corpus motum eſt, vt manus ad
vetitum extenderentur, ità corpus per omnia
membra ſua in cruce diſtenderetur, & totum
quod

quod reatu paterni delicti confractum fuerat, A
huius emplaſtri malaxatione conſolidaretur.
Sed huic medicamento per ſimilia compoſito,
admixtum eſt medicamentum factum per oppoſitum.
Nam hìc ſanauit obedientia, quod
ibì corruperat inobedientia: Et quòd ibì contaminauit
gulæ oblectamentum, hìc reformauit
crucis tormentum. Continetur in hac crucis
figura altius ſacramentum: quod quanto eſt
altius, tanto eſt attendendum diligentiùs. Intelligitur
namque in latitudine crucis dilectio
proximi: quæ non tantùm vſque ad amicos,
ſed etiam extendenda eſt vſque ad diligendos B
inimicos. Intelligitur quoquè in eiuſdem longitudine
longa & perſeuerans laborũ & perſecutionũ
ſuſtinentia, quã patiẽter ferre debet ad
patriam ſpirans noſtra peregrinatio, tam pro
dilectione proximorum, quàm pro exhibitione
omnium bonorum operum. Figuratur ſimili
ratione in altitudine eius, eminentia ſpei penetrans
vſq; ad interiora velaminis, vbi viſione
pacis perfruentur, qui hìc à ciuibus Babyloniæ
multipliciter exercentur: donec in libertatem
gloriæ filiorũ Dei, à ſeruitute corruptionis
huius liberentur. Significauit hanc latitudinẽ C
charitatis Dominus Ieſus in cruce, caput
ad Orientem ſubrigens, pedes ad Occidentem
ſummittens, manus ad Aquilonẽ & Auſtrum
extendens: vt adimpleret quod de ſe ante paſſionem
ſuam prædixerat: Cùm exaltatus fuero
à terra, id eſt, cùm crucifixus fuero, omnia (Ioan. 12.)
traham ad meipſum, id eſt, conuocabo ad me
totum mundum. Hoc ſacramento crucis, ſanctus
Heliſæus filium Sunamitis, os ori, manus
ſuas manibus eius applicans, ſuſcitauit, & viuũ
matri reſtituit. Eiuſdem virtute ſacramenti, (4. Reg. 4.)
Moyſes in deſerto bis ſilicem virga percuſſit, & D
ſitienti populo aquam de petra produxit. Bina
quippe percuſſio duum lignorum, figuratè intelligitur
in cruce facta compactio. Bis ergò
petra percutitur, cùm CHRISTVS, de quo
dicit Apoſtolus, petra autem erat CHRISTVS, (1. Cor. 10.)
in duobus lignis crucis extenſus, lancea
perforatur. De hac petra aqua profluxit,
cùm ſanguis redemptionis & aqua baptiſmatis,
quibus in nouum hominem transformamur,
de latere CHRISTI manauit. Præterea
inter has crucis dimenſiones, ſolerter attendẽda
eſt crucis profunditas, quia profundum eſt E
myſterium crucis: in quo multorum, qui ſapiẽtes
videbãtur eſſe, ingenia defecerunt, qui hoc
auſi ſunt reprehendere, quod non potuerunt
humana ratione comprehendere: videlicet,
cur verbum Deo patri coæternum, omnia continens,
omnia implens, in aſſumpto homine totum
ſe incluſerit, & tamen totum mundum regere,
complere, & continere non deſierit, non
ſatis conſiderantes, quod valet in minori, multo
magis poſſe valere in maiori, cùm vox vna
& tota de ore loquentis prodeat, & tota ad
aures multorũ perueniat. Qui de hac quæſtione
ſcrupuloſiùs diſputant, & tamquàm clauſo

A oſtio ad parietem palpant, audiant primùm
dicentem Apoſtolum: O homo, tu quis es qui (Rom 9.)
reſpondeas Deo? Deindè miteſcant, & cum
pietate pulſent, vt aperiatur eis, & intelligent
iuſtum fuiſſe conditorem in condemnando, &
miſericordem in redimendo: Nec potuiſſe ſanari
ſine miſericordia, quod iuſtè condemnauerat
omnipotentis iuſtitia. Hinc conſequenter
aduertent, cùm vſque ad captiuati hominis
paupertatem & crucis ignominiam ſe humiliauerit (Philip. 2.)
diuina omnipotentia, quæ in paradiſo
reum hominem iuſta condemnauerit ſen-
B tentia. Cùm enim de perpetrata à Domino argueretur
inobedientia, non ſe humiliter, vt culpa
exigebat, accuſauit, ſed auctorem ſuperbè
accuſauit, dicens: Mulier quam dediſti mihi (Gen. 3.)
ſociam, dedit mihi de fructu, & comedi. Hæc
dicendo, ſe putauit excuſatum: & creatorem,
mulieris conditorem, quæ ad peccandum virum
traxerat, eſſe inculpatum. Qui ſi humiliter
ſe accuſaſſet, & in auctorem ſuum culpam
non retorſiſſet, à paradiſo non exulaſſet.
Erat autem contra diuinam iuſtitiam, ſi reum
impœnitentem in priſtinum gradum reſtituiſ-
C ſet, & non vſque ad dignum pœnitentiæ fructum
qua vellet ratione compelleret. Diuina
itaque ſententia morti eſt adiudicatus, & cum
tota poſteritate, quæ de lumbis eius erat proceſſura,
eiectus eſt de paradiſo, & ærumnoſo
condemnatus exilio: & qui ſine pœnitentia in
ſtatum ſuum redire non poterat, mouendus &
admonendus erat ad pœnitentiam, vt reformaret
voluntarium * ſubdita humilitas, quem (*voluntaria & ſubiecta humilitas,)
corruperat malè erecta iniquitas. Non enim
conueniens erat, vt inuitus traheretur ad pœnitentiam,
qui ſpontaneus corruerat in pœ-
D nam: nè itidèm ingratus exiſteret ſuæ reformationi,
ſicut extiterat primæ conditioni.
Prouiſum eſt igitur tale medicamentum, quale
conueniebat ægroto, quod duritiam tumoris
ſic emolliret, vt mollefactus, ſpontè mortiferum
virus effunderet, dicente pſalmiſta: Effundite (Pſal. 61.)
coram illo corda veſtra, id eſt, per confeſſionem
eijcite de conſcientijs veſtris omnia
immunda. Quod quandiù tardauit facere
mundus, tandiù remanſit immundus. Vt ergò
hoc fieret, miſit medicus noſter præcones
& teſtes ſuos ante ſe legiſlatores & prophe-
E tas, qui corda auditorum ad pœnitentiam
præpararent, & ei in tempore gratię teſtimonium
perhiberent. Venit ipſe medicus in tempore
plenitudinis, publicè prædicauit cauſam
aduentus ſui, factus eſt doctor medicinę, dicens:
Pœnitentiam agite, appropinquabit (Matt 4.)
enim regnum cælorum. Et item: Qui crediderit
& baptizatus fuerit, ſaluus erit. Hoc (Mar. 16.)
conſilium medicinæ acceperunt multi, contempſerunt
multi. Contemptoribus placuit
adhuc magis ſibilus ſerpentis perimentis,
quàm perſuaſio medici * redimentis. Filius (*redemptoris.)
verò adoptionis audiuit, & obaudiuit voci
promittentis, qui in paradiſo non obediẽras

obedierat præcepto mortẽ cõminantis. Expleta
diſpenſatione doctrinæ ſuæ, & cæcitate in Iſra-
el ex parte perdurante, tandem exhibuit ſe me
dicum, & fecit de ſeipſo medicamentum: exhi-
buit ſe ſacerdotẽ, & fecit ſeipſum ſacrificiũ, vt
compleret ad quod venerat, & probaret, quã-
ta dilectione dilexerat eos, pro quibus corpus
ſuum in ara crucis offerebat. Vndè & in Euan-
Ioan. 15. gelio ſuo antè prædixerat: Maiorem charitatẽ
nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat q̃s
Rom. 5. pro amicis ſuis. Hinc eſt quòd Apoſtolus dicit:
Commendat charitatem ſuam Deus in nobis,
quia cùm inimici eſſemus, reconciliauit nos ſi- B
bi per mortem filij ſui. Et quia naturale eſt,
vt homines diligentes ſe diligant, hac humili-
tate & charitate humiliata eſt & liquefacta du
ritia mundi, vt agnoſceret beneficium ſuæ re-
parationis, qua non agnouerat excellentiã ſuæ
Pſal. 48. conditionis. Vndè pſalmiſta: Homo cùm in
honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt
iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.
Poſtquàm verò ad ſe reuerſus eſt, & per dile-
ctionem redimentis, & eruditionem admo-
nentis cognouit de quanta corruiſſet gloria,
& in quanta verſaretur miſeria: expertus eſt, C
quòd magna indigeret miſericordia, & imple-
Pſal. 15. tũ eſt quod dicit pſalmiſta: Multiplicatæ ſunt
infirmitates eorum, poſteà accelerauerunt.
Prædicata eſt exindè virtus crucis p̃ vniuerſũ
mundũ, quæ partibus ſuis per quatuor mundi
partes eſt extenſa, & totum mundũ ſua malaxa
tione cõplexata compleuit. Nec iam potuit ex
toto mũdus eſſe ingratus, qui tanta fuerat cha-
ritate ſanatus. Crucifixus noſter à morte ſurre
xit, cælos aſcendit, crucẽ nobis in memoriã ſuę
paſſionis reliquit. Crucẽ reliquit ad ſanitatẽ,
crucem reliquit ad ſanctificationẽ. Hoc ſigno D
dæmones fugantur, hoc antidoto ſanitates per-
ficiũtur: hoc ſignum præſidiũ eſt amicis, obſta-
culum inimicis. Huius crucis myſterio rudes
catechizantur, eodem myſterio fons regene-
rationis conſecratur: eiuſdem crucis ſigno p̃
manus impoſitionem baptizati, dona gratia-
rum accipiunt: cum eiuſdem crucis ſigno cha-
ractere baſilicæ dedicantur, altaria conſecran
*impoſitione tur, altaris ſacramenta cum * interpoſitione
Dominicorum verborum conficiuntur. Sacer-
dotes & Leuitę per hoc idem ad ſacros ordi-
nes promouentur, & vniuerſaliter omnia ſa- E
cramenta eccleſiaſtica in eis perficiuntur. Qui
hoc mare magnum & ſpatioſum, in quo ſunt
reptilia, quorum non eſt numerus, abſq; nau-
fragio tranſire deſiderat, crucem ſequatur, cru
cem teneat, & eam non deſerat, donec ad opta
tum ſalutis portum perueniat. Hoc curſum no-
ſtrum dirigit, hoc ad agonem nos inſtruit, hoc
in luctamine adiuuat, hoc ad victoriam proue-
hit, hoc maleficia deſtruit: & omnia dæmonũ
machinamenta ad nihilum redigit. Et quòd
faciebat in terris corporalis Chriſti præſentia,
hoc facit cum fideli inuocatione nominis Chri
ſti, victorioſæ crucis inſignita memoria. Loq-

A gum eſt per ſingula virtutem crucis exponere.
Qui verò in angaria Chriſti crucem portat,
poterit plura de eius virtute experimento co-
gnoſcere, quàm poſſit ſermo retexere, vel hu-
mana cogitatio comprehendere.

DE ADVENTV DOMINI ſermo.

QVoniam præſentium obſeruatione die
rum, vtrunque Chriſti aduentum ce-
lebramus, diſtinguendum eſt frater-
B nitati veſtræ, quid hac obſeruatione præteri-
tum debeatis credere, quid futurum expecta-
re, quatenus expectatio futurorum, per timo-
rem ſolicitos vos compeſcat à malis: præteri-
torum autem fides, per charitatem non tepe-
ſcentes, confirmet in bonis. Dominum enim
iam in forma ſerui veniſſe, vt indicaretur, ne-
mo eſt veſtrum qui dubitet: eum in eadem for-
ma venturum vt iudicet, nemo eſt veſtrum qui
neget. Primus ergò aduentus eius occultus,
ſecundus manifeſtus. De primo enim aduentu
eius ità legitur: Et homo eſt, & quis cognoſcet Pſal. 86.
C eum? Et in Euangelio: Lux in tenebris lucet, Ioan. 1.
& tenebræ eum non cognouerunt, & multa in
hunc modum. De ſecundo autem ità habetur
in pſalmo: DEVS noſter manifeſtè veniet, Pſal. 49.
& non ſilebit. Primo quidem aduentu ſiluit,
non à præcepto, ſed à iudicio. Cùm enim ma-
lediceretur, non maledicebat: cum percutere- 1. Pet. 2.
tur, non comminabatur, & ſicut agnus coram Eſa. 53.
tondente ſe, ſic non aperuit os ſuum. Secundo
non ſilebit, cùm vnicuique reddet ſecundùm Matt. 16.
opera ſua. Ità enim dicturus eſt eis, qui à ſini-
ſtris eius erunt: Ite maledicti in ignem æter- Matt. 25.
D num. Ità verò his qui à dextris eius erunt: Ve-
nite benedicti patris mei: percipite regnum
quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Pri
mus aduentus cum humilitate & manſuetudi-
ne, ſecundus cum terrore & maieſtate. De pri Zach. 9.
mo enim per prophetam dicitur Eccleſiæ: Ec- Matt. 21.
cè rex tuus venit tibi manſuetus & humilis. De
terrore ſecundi ità dicitur in pſalmo: Ignis in Pſal. 49.
conſpectu eius exardeſcet, & in circuitu eius
tempeſtas valida, vt reprobos à gloria viſionis
eius tempeſtas procul pellat, quos deinceps
ignis * exurat. De hac tempeſtate ſcriptũ eſt: * vrat.
E Tollatur impius, nè videat gloriam Dei. De Eſa. 26.
igne autem, cui tradendi ſunt reprobi, ità dicit
Dominus per Moyſen: Ignis ſucceſus eſt in fu Deut. 32.
rore meo, & ardebit vſque inferni nouiſſima.
Cum maieſtate quoquè ſe venturum ad iudi-
cium, ipſe ſic dicit: Cùm venerit filius homi- Mat. 25.
nis in maieſtate ſua, congregabuntur ante eũ
omnes gentes. Primo aduentu venit impios
iuſtificare, ſecundo venturus eſt impios condẽ-
nare. Primo venit auerſos reuocare, ſecundo
conuerſos glorificare. Primo aduentu Chri-
ſtus pro impijs indebitæ morti traditus eſt; ſe-
cundo impios debitæ morti traditurus eſt. Pri-
mo aduentu venit nos intus reformare ad ima

ginem

ginem Dei. Secundò autem reformabit corpus A
Phil. 3. humilitatis noſtræ, configuratum corpori cla-
ritatis ſuæ. Sicut enim per primum hominem
terrenum, peccatum intrauit in mundum, &
Rom. 5. per peccatum mors, ita congruum erat, vt per
ſecundum hominem cæleſtem, homo primùm
1. cor. 15. à peccato iuſtificaretur, poſtmodum per eun-
dem immortalitati reſtitueretur. Eo enim or-
dine quo perierat, eo ordine reparandus erat.
Prima quippe mors, præuaricatio: ex qua ge-
nerata eſt ſecunda, per ſubtractionem animæ,
carnis corruptio. Ità ergò prima reſurrectio,
iuſtificatio: ſecunda, in immortalitatem carnis B
corruptæ reformatio. Quia verò vterque ad-
uẽtus noſtræ reſtaurationi fuit neceſſarius, vtrũ-
que ſub vnius temporis obſeruatione ſancta ve
nerari conſueuit Eccleſia, vt inchoata prioris
beneficia recolat cum gratiarum actione, con-
ſummata verò futuri aduentus bona, cum pia
expectet trepidatione. Idcircò ea quæ de vtro-
que Domini aduentu in lege & Prophetis &
Pſalmis & Euangelio ſcripta ſunt, his quatuor
hebdomadibus ſpecialius legẽdo & cantando
recitantur in Eccleſia, vt his quatuor teſtimo-
niorum generibus, de perceptis beneficiis ad C
* moueamur gratiarum actionem * muniamur, ad futuram
verò, ſolicitudine non pigra præparemur. Con
ſeruemus igitur primam innocentiæ ſtolam,
quam in primo aduentu recepimus, vt cum
ea ad nuptias patrisfamilias occurrentes, alte-
ram quoque ſtolam immortalitatis percipere
mereamur. Mundemus nos ab omni inquina-
mento carnis & ſpiritus: vt quem redempto-
rem læti ſuſcipimus, venientem quoque iudicẽ
1. Cor. 3. ſecuri videamus. Dies Domini, ſicut ait Apoſto
lus, quale ſit opus vniuſcuiuſque declarabit,
quia in igne reuelabitur. In die quippe Domi- D
ni iſte aer terræ vicinus, quouſque aquę dilu
uij aſcenderunt, igne replebitur: per quẽ tran-
ſibit omnis reſurgẽs, qui ante tribunal Chriſti
præſentabitur. Sicut verò ignis aurum & ar-
gentum aut probat, aut purgat: ſic ignis iſte
reſurgentium opera perfecta probabit, imper-
Ibid. fecta purgabit. Sic enim dicit Apoſtolus: Si
cuius opus manſerit, igne probabitur: Si cuius
opus arſerit, ipſe ſaluus erit, ſic tamen quaſi
per ignem. Hæc ſcientes chariſſimi, præpare-
* ad mus nos * in aduentum iudicis: vt non quod
condemnet, ſed quod coronet, in nobis inue-
Pſal. 94. niat. Preoccupemus aduentum eius in confeſ-
ſione; plangamus mala, quæ fecimus: ſtatua-
mus iudices cõſcientias noſtras aduerſum nos:
1. cor. 11. quia ſicut ait Apoſtolus, Si nos iudicaremus,
non vtique iudicaremur. Sumious euim Pon-
Heb. 9. tifex, qui ſeipſum pro nobis obtulit Deo pa-
Rom. 8. tri, adhuc interpellat pro nobis ad dexteram
patris: adhuc reſeruat peccantibus locum ve-
niæ, qui auerſis & non reuerſis poſtmodum ſo
lum reſeruat locum vindictę. Dum igitur tem
pus habemus, vitemus vindictam prioris * vi-
* vitæ correptione tæ per correctionem, quęramus miſericordiã
per obſeruantiam iuſtitię, nè poſtremò aduer-
A ſum nos diſtrictus iudex ſedeat, qui nunc pius Rom. 8.
pontifex pro nobis interpellat Ieſus Chriſtus Heb. 7.
Dominus noſter.

SERMO DE NATIuitate Domini.

IN diuinę miſerationis magnitudi-
nem liber aciem mentis intendere,
& quantum rationalis creatura ſuo
debeat redemptori, ex beneficiorũ
B cõmemoratione colligere. Primò quidẽ quia
hominẽ cũ non eſſet, mirabiliter de terra plaſ-
mauit, dehinc cum aſtutia ſerpentis & fallacia
mulieris perditus eſſet, mirabilius reforma-
uit. In plaſmando mira poteſtas, in reformã
do mirabilior poteſtatis apparuit humilitas.
Nec enim adeò humana miratur infirmitas,
ſi potens aliquis innumeros ſeruos ſuę ditioni
ſeruituros potenter acquirat, quàm ſi eoſdem
fugitiuos interim abſcondita poteſtate, minis
remiſſis, indebitæ humilitatis blandimentis
reuocatos apprehendat. In primo ſtatu con-
C ditionis homo deſipiens, quia timuit poteſta-
tem, non dilexit maieſtatem: appetiuit liber-
tatem, incurrit ſeruitutem: & qui per obedien
tiam potuit deificari, ex hoc ambiens vanita-
ti meruit ſubiugari. Benignus ergò conditor
nolens perire quod creauerat, in habitu ſerui
conſeruis apparuit, vt familiari colloquio in-
ſinuaret maieſtatem, excitaret ad charitatem.
Facto itaque collyrio de terra & ſaliua, cęci Ioan. 9.
nati oculos aperuit, quia Dei ſapiẽtia, in vnita
te perſonę noſtrę naturę coniuncta, in humano
genere excæcato à prima origine intellectu, quo
Deum cognoſceret & amorem quo agnitum di
D ligeret, reformauit, vt iam multiplici benefi-
cio obligatum eum non amare non poſſet, cu-
ius tam multa beneficia in ſe pręceſſiſſe cogno
ſceret. In beneficio enim primę conditionis,
ſapientia & virtus conditoris enituit: in benefi-
cio autem reconciliationis, quo auerſos, & ma
lè meritos ad ſe reuocauit, pœnas remiſit, prę-
mia repromiſit: quantum, quod condidit ama
rèt, euidenter oſtendit, & ſic in iis, quos prior
dilexerat, ignem ſui amoris accendit. Agnouit
enim ęgrotus medicũ ſuę ſalutis affectuoſum
& peritum, miratus eſt humilitatem, miratus
E & ſapientiam, dilexit ſanitatem. Agnouit
quòd pretioſum eſſet antidotum, quod cùm
fecerat medicus ſuus ad euadendum morbum
tam acutum, tam inueteratum: etiam ingra-
tus eſſe non potuit, qui tot beneficia ſui redẽ-
ptoris accepit. Humilitatem quippe agnouit,
quia ipſe medicus noſter in infirmitate carnis
noſtrę tamquàm in lecto diſcubuit infirman-
tium, vt experiretur quid ſanandum infirmis
ſuis eſſet neceſſarium. Sapientiam quoque hu
ius medici nouit ęgrotus, quia iuxta rationem
medicinę, in quibuſdam ſanitatem contulit
ęgrotis per ſimilia, in quibuſdam morbos eua

cuauit

euauit per contraria. Per ſimilia quidem,
quia natus eſt vt renaſceremur: infirmatus eſt,
paſſibilia noſtræ mortalitatis perferendo, vt
nos ab omni paſſibilitate ſeruaremur: Cruci-
fixus eſt, nè nos cruciatibus æternis ſubiicere-
mur. Mortuus eſt temporaliter, nè nos in
æternum moreremur: Suſcitatus eſt, vt ei con
ſuſcitaremur: Aſcendit, vt per ſuam ad dexte
ram Patris ſeſſionem ſecum traheret deuoti
gregis humilitatem. Si verò quibus contrariis
contrarios morbos euacuauerit, attendatur:
videmus, quia per perſonam ſerui noſtram re-
parauit libertatem, per humilitatem ſuam de-
iecit antiqui hoſtis ſuperbiam, per ſuam obe-
dientiam, noſtram ſanauit inobedientiam.
Hæc omnia & verbo docuit, & exemplo pro-
bauit, vt quæ imitanda propoſuit, obedienter
impleremus: quæ ſperanda promiſit, ſine hæſi-
tatione ſperaremus. Quantũ autem precium
pro nobis redimendis ſoluerit iſte medicus, à
montibus audiamus. De profundo enim cla-
mat ille mons altus, cui à monte mõtium com
Matt. 16. miſſæ ſunt claues regni cælorum: Non enim
1. Pet. 1. corruptibilibus auro & argẽto redempti eſtis
de vana veſtra conuerſatione, ſed precioſo ſan
guine agni immaculati. Huic conſonat alius
mons, à ſole iuſtitiæ illuſtratus doctor Gen-
1. Cor. 6. tium: Empti eſtis precio magno, glorificate
Deum & portate in corpore veſtro. Agnus
iſte immaculatus non ille eſt, qui in veteri ſa-
crificio requirebatur abſque maculæ varieta-
te de pecoribus natus: ſed verus & innocens, de
immaculato virginis vtero generatus: Non il
le, cuius ſanguine poſtes tingebantur, ſed in
cuius fide fidelium frontes crucis impreſſione
ſignantur: Non ille, cuius ſanguis ſacerdotum
manibus fundebatur, ſed qui à ſeipſo ſacerdo
te verò pro ſalute noſtra offerendus præfigu-
rabatur. Neque enim æquè digna hoſtia, æquè
munda potuit inueniri, quæ pro nobis emun-
dandis offerretur, neq; ſacerdos æquè dignus,
æque mũdus, à quo tam digna hoſtia dignè of
Ioan. 10. ferretur. Ipſe enim de ſeipſo ſic ait: Nemo tol
lit animam meam à me, ſed ego pono eam, &
iterum ſumo eam. Iſte agnus ſine macula &
ruga virginem ſibi ſponſam ſociauit, ſicut ſibi
matrem virginem antea ſanctificauit. Vndè na
tiuitas, qua temporaliter natus eſt Chriſtus,
non diſſimilis eſt natiuitati, à qua ſpiritualiter
naſcitur Chriſtianus. Sicut enim Chriſti ma-
ter virgo concepit, virgo peperit, virgo per-
manſit: ſic mater Eccleſia Chriſti ſponſa, laua-
cro aquæ in verbo Chriſtianos populos quoti-
diè generat, vt virgo permaneat. In illa carnis
integritas, in hac commendatur fidei puritas.
Audiamus Paulum amicum ſponſi caſto amo-
re zelantem ſponſam non ſibi, ſed ſponſo, Ec-
2. Cor. 11. cleſiæ Corinthiorum ſic dicentem: Æmulor
enim vos Dei æmulatione: deſpondi enim
vos vni viro virginẽ caſtam exhibere Chriſto.
Hic quidẽ pignore ſpiritus ſubarrhata in inte
gritate fidei, in morumq; honeſtate, fidei virgo

A eſt de ſpe ad ſpem producenda, vt ibi plena io
cunditate in pleno ſponſi amore gaudeat, cu-
ius * artes, contẽpta omni ſerpentis ſeductio- * artes
ne, conſeruat. Quomodo autem matrem car
nis ſuę ſanctificauerit, deincèps audiamus, vt
indè lętetur catholicus, immundus confutetur
hæreticus. Omnem quippe neuum tam origi-
nalis, quàm actualis culpę, in ea deleuit: ſicq;
carnem de carne eius ſumens, eandem in diui-
nam munditiam transformauit. Etenim ſic ait
Scriptura: Deus noſter ignis conſumens eſt. Deut. 4.
Sicut ergò ignis materialis omnem materiam Heb. 12.
B quam aſſumit, mundans, in ſe conuertit: ſic ma
teriale carnis noſtrę, quod diuinus ignis aſ-
ſumpſit, diuinitatis experte eſſe nõ potuit, qua-
tenus, quod Deus eſt per naturam, hoc inci-
peret habere per gratiam. Prima etenim hu-
mani generis parens, quia ſerpentinę perſua-
ſionis virus excepit, duplici maledicto ſuccu-
buit, vt & cum viro mortem incurreret, & vt
filios quos carnis delectatione conciperet, cum
dolore parturiret. Huius maledictionis omnes
filię Euę hęredes ſucceſſerunt, & omnes filios
ſuos ſub neceſſatię mortis condemnatione ge-
C nuerunt. Sola hęc mater, quę non ſibilo ſerpẽ-
tis, ſed angeli nunciantis verbis credidit bene-
dictionem, quæ vtrumque maledictum exclu-
deret, audire promeruit: Benedicta tu in mulie Luc. 1.
ribus, quia nec per cõcupiſcentiam carnis con
cipies, nec filium in dolore paries: & benedi-
ctus fructus vẽtris tui, ipſe videlicet filius, qui
nec ex ſanguinibus, neque ex voluntate viri na
tus, non neceſſitate, ſed voluntate tempora-
lem mortem ſubiit, & ab ęterna nos morte li-
berauit. In hac Chriſti natiuitate Deus homo
natus eſt, vt homines renaſcerentur dii. In hac
D inclinatur diuinitas, vt ſublimetur humanitas.
Inclinans ſe Deus tamquàm humilis & fortis
adiutor, quaſi humerum ſupponit ad ſubleuan
dum, & inter tantam diſſimilitudinem corru-
ptibilis naturæ & incommutabilis ſubſtantię,
perſonam ſuam vtriuſque naturæ participem,
mediatricem oppoſuit, quę per id, quod nobis
habet æquale, ſubleuaret, & tamquàm de la-
terna carnis lippientibus oculis, & ſolem niſi
ſub nube videre volentibus, temperati luminis
iubar effudit, & ignorantię noſtrę tenebras il-
luſtrauit. Miſer etenim homo ad imaginem
E Dei conditus, cùm in honore eſſet, non intel- Pſal. 48.
lexit: & ideò ſimilis factus eſt iumentis inſi-
pientibus. Hęc iumẽta fœnum, quo alerentur,
non habebant: panem ſuum comedere fuerant
obliti, ſicut deplorans ait Pſalmiſta: Aruit cor Pſal. 101.
meum, quia oblitus ſum comedere panem
meum. Ideò panis angelorũ factus eſt fœnum
animalium, id eſt, alimentum ſimplicium, vt
indè lac ſugeret paruulus, vndè forti cibo pa-
ſcitur Angelus: ſicque in virile robur educatus
per alimoniam lactis, quandoq; pertingat ad
internum & æternum guſtũ diuinę maieſtatis,
id eſt, quòd Verbum caro factum eſt, & habi
tauit in nobis. Verbum Domini in principio
apud

apud Deum contempletur cum angelis, interim per ſpeculum in ænigmate, poſtea verò manifeſta viſione: Hìc ſicut in via, ibì ſicut in patria: Hìc beneficia per medium noſtræ ſalutis ſapienter, fortiter, mirabiliter & miſericorditer nobis eſſe collata gaudeamus. Horum recordatione peregrinationis noſtræ labores releuemus, quatenus ſic longanimiter militemus in via, vt donatiuum recipiamus in patria.

SERMO DE CIRCVMCIſione Domini.

Dominici Natalis hodiè diem celebramus octauum, in quo puer Ieſus à parentibus carnis ſuæ, carnale ſuſcepit circumciſionis ſacramentum. Non enim, ſicut ipſe ait, legem venerat ſoluere, ſed adimplere. (Matt. 5.) Legem quidem adimpleuit, quia de fęce carnalium obſeruationum ſpiritualē intellectum eliquauit, & quædam ardua præcepta moralia, quæ Iudæis propter imbecillitatem ſuam remiſſa fuerant, in Euangelio præceptis eorum ſuperaddidit, & ipſas obſeruantias carnales vſque ad tempus correctionis carnaliter obſeruauit. Indè eſt, quòd puer à parentibus octaua die circumciſus, (Luc. 2.) quadrageſimo die ab eiſdem cum legalibus hoſtiis in templo eſt pręſentatus. Iuuenis etiam ad diem dedicationis, & ad cæteros dies feſtos Hieroſolymis, ſicut in Euangelio legimus, (Ibidem.) frequenter occurrit, & in nullo ſacramenta illa legalia refutauit: Donèc in ſancto die cœnæ immolato veteri Paſcha, vetus ſacerdotium in nouũ commutauit, quando ſeipſum conuiuam & conuiuium exhibuit diſcipulis. Tranſlato ergò ſacerdotio, ſicut ait Apoſtolus, (Heb. 7.) neceſſè erat vt fieret etiã legis trãſlatio. Et hoc erat tempus correctionis, quando renouandæ erant carnales vmbræ, ſub quibus natus & vſque ad virilem ętatem educatus eſt Chriſtus. Vndè dicit Apoſtolus: (Gal. 4.) Poſtquàm venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, natum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant, redimeret. Si enim aliquis obſeruatione extraneus, ſcientibus legem, ſacramenta legis exponeret, quis ei auditum præberet? Recto ergò ordine magiſterij, prius voluit auditor legis eſſe, quàm doctor: prius eam ſeruare, quàm eius ſacramenta reſerare: vt per vitam & doctrinam ſuam, ipſe eſſe cognoſceretur, cui teſtimonium dabant lex & Prophetæ. Nunc ergò, quia quaſdam cauſas reddidimus, quarè ſub lege natus ſit Dominus, de circumciſionis ſacramento, quam in manibus habemus, quæ Dominus dederit, pertractemus. Octaua & circumciſio vni concinunt ſacramento. Octaua in ſcripturis, pro æternitate poni conſueuit. Sicut enim ſeptenarij numeri circuitu rerum temporalium volubilitas, ita per octauam, quæ ſeptenario ſuccedit, congruè deſignatur æternitas. Vndè non inconuenienter colligitur, quia ſicut præcedẽti ſeptem dierum ſpatio temporalē Chriſti natiuitatem repręſentauimus, qua venit inter homines huius exilij mala perferre, & languenti mundo ſua bona conferre: ita præſenti octaua, Chriſti natiuitatem in figura celebramus, qua in aſſumpto homine tranſiuit de hoc mundo ad patrem, qua transformata eſt eius caro de corruptione in incorruptionē, de mortalitate in immortalitatē. In carne illius iam (1. Cor. 15.) abſorpta eſt mors in victoria, quam ſicut in ea completam certa fide iam credimus, ita in noſtra carne futuram certa ſpe non dubitamus: Ita enim dicit Apoſtolus: (Rom. 6.) Si complantati ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. Quæ autem ſit illa mortis ſimilitudo, audiamus ab ipſo: Conſepulti enim ſumus ei per baptiſmum in mortem, vt quomodò Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Hæc mortis ſimilitudo, perfecta eſt peccati abolitio, nouitas vitæ, obſeruatio iuſtitiæ. Hæc ipſa eſt prima reſurrectio in anima, de qua dicit Ioannes: (Apoc. 20.) Beati qui habent partem in prima reſurrectione: in his ſecunda mors, id eſt, æterna, non habebit poteſtatem. Hæc eadem eſt vera circumciſio, per quam non cutem carnis petrinis cultris expoliamus, ſed veterem hominem, id eſt, veteris hominis ſimilitudinē, Chriſto conformati, cum ſuis actibus deponimus. De qua alibì dicit Apoſtolus: (Rom. 2.) Non enim circumciſio, quæ fit in manifeſto, id eſt, in carne, ſed circumciſio cordis, non litera, ſed ſpiritu circumciſio vera. Illa ergò exterior, huius interioris figura eſt, ſicut de Abraham iam per fidem iuſtificato, dicit idem Apoſtolus, quia ſignũ circumciſionis accepit ſignaculum iuſtitiæ fidei. Benè autem conuenit octauæ noſtræ, quòd circumciſio carnis in ea parte fit corporis, per quã humana mortalitas propagatur. Vera enim circumciſio in noſtra octaua, id eſt, in generali reſurrectione complebitur, cùm corruptibile hoc incorruptione, & mortale hoc immortalitate veſtietur. Sicut autem in hac parte carnis iuſſa eſt impleri carnaliter, vt ſignificaretur implenda ſpiritualiter, ſic in reliquis membris corporis implenda eſt ſpiritualiter, licèt non exhibeatur corporaliter, quatenus, ſecundùm Apoſtolum, (Rom. 6.) non exhibeamus mẽbra noſtra arma iniquitatis peccato, ſed arma iuſtitiæ Deo. Circumcidimus igitur aures ab illicito auditu, oculos ab illicito viſu, nares ab illicito olfactu, os ab illicito guſtu, cor ab illicita cogitatione: Linguam ab illicita locutione, manus ab illicito tactu, pedes ab illicitó inceſſu, nè, ſecundùm Prophetam, (Hier. 9.) Mors intret ad animas noſtras per feneſtras noſtras. Vndè Primicerius martyrum Iudæis, ſenſus corporis ab illicitis non obſeruãtibus, dicit: (Act. 7.) Incircumciſi cordibus & auribus vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis. Quotiès ergò feſtiuitatem iſtam annuis recurſibus frequenta-

quemamus, & ſecundùm fidem geſtorum, quæ de Chriſto leguntur, honoremus, vt eadem ad morum iuſtificationem & ædificationem referentes, fidem firmam, charitatem nõ fictam, ſpem certam, tam diu teneamus, donec euacuato quod ex parte eſt, perfectionem nobis promiſſam comprehendere mereamur. His enim inconcuſsè manentibus, diſſoluta huius habitationis domo, domum non manufactam, æternam in cælis [a] habeamus.

a habebimus

SERMO DE EPIPHANIA Domini.

NVnc Epiphaniorum diem maiores noſtri tribus de cauſis ſanxerunt haberi ſolennem. Quas cauſas fidelis quiſque cognoſcit, qui Euãgelicam hiſtoriam legere vel audire conſueuit. De quibus pauca dicenda ſunt. Quoniam & diuino militent honori, & quòd noſtræ conferant ædificationi. Prima cauſa contigit, quam hodiernum declarat Euangeliũ, quando noua ſtella oriente, ortũ veri luminis indicante, Magi in Orientis partibus excitati, Hieroſolymam venerunt, & inquiſito loco natiuitatis Chriſti, præfata ſtella præeunte, & ſuper domum, vbi puer erat, ſtante, puerum inuenerunt; & ei myſtica munera obtulerunt, aurum, thus, & myrrham. Primò ad ædificationem fidei noſtræ proficit, quòd exorta noua ſtella ortũ diuini luminis in terris apparuiſſe nũciauit, nè ſe rationalis creatura poſſet ab eius agnitione excuſare, cui videret etiam elementa ſeruire. Qua in re Iudæus minus excuſabilis fuit, cùm eũ non credens, cuius ortum ex ſcripturis didicit, magos tãquàm primitias Gentium videt per præſentia ſigna commotos adorare, & myſticis muneribus honorare. Iſti etenim Magi, non Nigromantici, vt quidam putant, ſed Gentium erant Philoſophi, qui vſu didicerant ex ſignis ſignificata perpendere, & ex circumſtantiis rerum, cognatos euentus agnoſcere. Vndè congrua ſignificatione per aurum, quod regibus in tributum dari ſolet, regiã nati infantis potentiam: Per thus, quod in Dei ſacrificio adoletur, diuinam eiuſdem infantis eſſentiam: Per myrrham qua mortuorum corpora condiuntur, mortalẽ figurare naturam. Hæc tria in Chriſti fuiſſe perſona, catholica Mater & credit & prædicat, & in cælis regnantem nõ myſticis muneribus, ſed auro, thure, & myrrha de cordis ſui apotheca prolatis honorat & adorat. Aurum etenim Deo offerimus, cum per patientiam probati, in tribulationibus nõ deficimus. Aurum quippe ſicut cum malleis tũditur, producitur: ita pia anima, cùm tribulatur, per patientiam ad meliora prouehitur: & eſt ei tribulatio, tunſio: perſeuerantia, productio. Vndè dicit Apoſtolus: Tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio verò ſpem. Thus

Matt. 2.
Rom. 5.
Iaco. 1.

quoque ei intra cordis incendimus, cùm internò eius amore flagrantes, per ſtudium compunctæ & lachrymoſæ orationis ei placere contendimus. Myrrham quoque de noſtri cordis arca proferimus, cùm pro eius amore vigilando, orando, ieiunando, & aliis honeſtis exercitiis intendendo, petulantiam carnis edomamus. Vnde in Cantico Canticorum dicit ſponſa: Digiti mei diſtillauerunt myrrham primam. Eſt quidem myrrha prima, caſtigatio carnis, cum diſcretione aſſumpta, quæ non laudem vendicat populorum, ſed ad vegetationem tranſit animarum. Hanc diſtillabant manus Pauli cùm diceret: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, nè cùm aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Nunc iſta de prima Chriſti Epiphania, ſiue ad fidei, ſiue ad morum ædificationem, pro breuitate ſermonis dicta ſufficiant.

Alia huius feſtiuitatis eſt ratio, quòd Ieſus impleto trigeſimo ætatis ſuæ anno, in Iordanẽ venit ad Ioannem, vt ab eo baptizatus, apertis cælis, per Spiritum ſanctum in columbæ ſpecie apparentem, & paternam vocem, Dei filius eſt declaratus. Quibus rebus & de Chriſti natiuitate noſtræ fidei veritas approbatur, & de appetendo baptiſmo, & de eiuſdem baptiſmi vtilitate ad fidem venientium ſimplicitas informatur. Vita etenim Chriſti, vitam inſtituit Chriſtiani. Cùm ergò credis Chriſtum non ſolùm in ſe mundum, ſed etiam ſcelerum mundi mundatorem, videlicet baptiſmi ſacramentũ à ſeruo ſuſcepiſſe, qua ratione quilibet mundus, quilibet ſanctus, nè idem ſacramentum à conſeruo ſuſcipiat, ſe poterit excuſare? His enim omnibus neceſſaria eſt regeneratio, quorum vitioſa præceſſit generatio. Quod quia in eo non fuit, de quo legitur: Generationem eius quis enarrabit? ſolummodo propter formam implendæ iuſtitiæ poſteris relinquẽdam hoc ſacramentum accepit. Quòd verò eo deſcendente in aquas cæli aperti ſunt ſuper eum, & Spiritu ſancto deſcendẽte in eum, filius Dei eſt appellatus; ſublimitatem Chriſtianæ gratiæ valdè commendat, quia in aquis baptiſmi & flammeus gladius paradiſum nobis intercludens, extinguitur, & paradiſi aditus aperitur, & vnuſquiſque baptizatus pignus ſpiritus accipiens, per adoptionem Dei filius efficitur.

Tertia huius feſtiuitatis eſt cauſa, quam Dominus anniuerſaria baptiſmi ſui die, coram poſitis diſcipulis ſuis, bonum coniugale ſua præſentia & ſignorum ſuorum initio comprobauit & eo quòd in nuptiis aquam in vinum mutauit, magnum nobis myſterium commendauit: Primò, per miraculi oſtenſionem, ſuam diſcipulis adhuc rudibus inſinuauit diuinitatẽ. Myſticè aqua verò in vinũ in nuptiis mutata, hoc inſinuat, quòd quando Deus humanæ naturæ ſociatus eſt, & facti ſunt duo in carne vna, Chriſtus & Eccleſia, tunc lex quæ hactenus carnaliter fuerat obſeruata, per diſpenſationem humanitatis

Can. 5.
1. Cor. 9.
Luc 3.
Eſa. 53.
Matt. 3.
Ioan. 2.

manitatis Chriſti ſpiritualiter eſt intellecta. A
Nos quoq; de futura & inſipida veteris homi
nis vita per hanc Chriſti & Eccleſiæ ſocietatẽ
tranſlati ſumus in filiorum Dei adoptionem.
Poſſent quidem de his plura & prolixiora di-
ci, & ſcripturarum teſtimoniis comprobari:
ſed ne prolixitate ſermonis onerentur audito-
res, nunc iſta ſufficiant. Modeſtus enim ci-
bum tanto ſumit vtilius, quanto auidius: &
tanto magis eſt faſtidioſus, quanto magis eſt
copioſus. His ergò ſupradictis, dilectiſſimi,
ſecundum recordationem geſtorum, de Chri-
ſti diuinitate & humanitate fidem noſtrã con- B
firmemus, & his ſolennitatibus, quas tempo-
raliter celebramus, moribus & conuerſatio-
ne congruamus, vt per temporalia feſta quæ
agimus, pertingere ad gaudia æterna me-
reamur.

SERMO IN PVRIFICA-tione S. Mariæ.

COnſuetudo Eccleſiaſtica multas ex
rebus geſtis retinet ſimilitudines, C
quibus & rerum geſtarũ repræſen-
tat veritatem, & ſimplicium cor-
da excitat ad pietatem, vt per
ea quæ foris venerantur, ad internorum a-
morem rapiantur. Hinc eſt, quòd ad recor-
dationẽ Dominicæ paſſionis in Eccleſia cruces
erigimus, quòd tẽpore Aſcẽſionis vexilla, triũ-
phum Chriſti ſignificantia, in eminentiori loco
Eccleſiæ, tamquàm in arcu triumphali ſubli-
mamus quòd Sanctorum miracula vel mar-
tyria picturæ imaginatione recordamur. Ex
huiuſmodi conſuetudine hoc inoleuit, vt ho- D
dierna feſtiuitate fideles populi cum cereis
luminaribus ad Eccleſiam procedant, &
eadem benedicta in Miſſarum ſolennitati-
bus ſacerdotibus offerant. Nouit enim ve-
ſtra fraternitas, quòd ſecundùm Euange-
licam hiſtoriam Dominus Ieſus quadrage-
ſimo die à Natiuitate ſua, hoc eſt, ho-
diè à parentibus in Templum eſt delatus,
& ibi à ſancto Simeone ſuſceptus, & bene-
dictus in templo eſt præſentatus. Hoc ho-
dierna feſtiuitate ſancta repræſentat Eccleſia.
Lucæ. 2. Sicut enim ſanctus Simeõ in manibus accepit E
infirmitatem, ſed intus agnouit maieſtatem,
infidelitatis noſtræ tenebras interiores illuſtrã-
tem: ſic quiſque fidelis hoc ſacramentum re-
præſentans, ceram in manibus portat, quaſi
carnem fragilem, ſed ſuperferri videt lucem,
exteriores huius aeris tenebras illuminantem.
Sicut enim caro Chriſti de mundiſſimo & bo-
no odore virtutum referta carne proceſſit, &
nec in concipiendo, nec in egrediendo ma-
tris integritatem violauit: ſic cera quæ hodiè
geſtatur fidelium manibus, de mundis & odo-
riferis floribus collecta, fructus eſt apis, vir-
ginis videlicet animantis, cuius, ſicut legitur,
A ſexum nec maſculi violant, nec fœtus quaſ-
ſant. Cùm ergò eam ſub hac ſignificatione
portamus, CHISTVM portemus in ore,
Chriſtum portemus in corde, Chriſtum por-
temus in manibus, vt dimiſſi in pace, cum Si-
meone ſancto ſalutare Dei videre mereamur.
Vultis ſcire quomodò Chriſtum portetis in
ore? Ipſe de ſe dicit: Ego ſum veritas. Sit Ioan. 14.
ergò in ore veſtro veritas, abſit falſitas, ab-
ſint vaniloquia & turpiloquia, & erit in ore
veſtro Chriſtus. Sit in corde veſtro chari-
tas, & erit ibi Chriſtus. Sic enim dicit in
B Epiſtola ſua Ioannes: Deus charitas eſt: & 1. Ioa. 4.
qui manet in charitate, in Deo manet, &
Deus in eo. Sit in operibus veſtris innocen-
tia, vt nemini quicquam ſuum auferatis: ſit
iuſtitia, vt cuique quod ſuum eſt, tribuatis;
& habebitis in manibus Chriſtum. Ipſe enim 1. Cor. 1.
nobis factus eſt à Deo, & iuſtificatio & iuſti-
tia. Hunc ergò vobiſcum ad Eccleſiam ap-
portate, hunc vobiſcum reportate: & habe-
bitis Chriſtum vobiſcum. Sic enim monet
ſanctus Apoſtolus Paulus: Empti eſtis pre- 1. Cor. 6.
cio magno, glorificate & portate Deum in
C corpore veſtro. Quid eſt Deum portare?
Imaginem Dei repræſentare, Chriſtum imi-
tari. Hanc imaginem portat innocentia, por-
tat iuſtitia, hanc portat veritas, hanc portat
caſtitas, hanc portat ſobrietas, & omnis ho-
neſtas. Sicut enim portauimus imaginem ter- 1. cor. 15.
reni, portemus & imaginem cæleſtis. Depo-
nentes ergò veteris hominis lutulenta nego-
cia, abiiciamus opera tenebrarum, & exercea- Rom. 13.
mus nos in operibus lucis, vt videntes opera Matt. 5.
noſtra bona, glorificent patrem noſtrum, qui
in cælis eſt. His virtutum ornamentis exor-
D nemus domum cordis noſtri, vt Deum inhabi-
tatorem habere poſſimus. Sic enim hodiè ſub
typo ſponſæ ſancta monetur Eccleſia: Ador-
na thalamum tuum Sion, & ſuſcipe regem re-
gum Chriſtum. Admonitio iſta, ornamenta
deſiderat morum, non palliata veſtimenta mu
rorũ, vt in ſanctis moribus caſtæ mentis ama-
tor requieſcat Dominus, ſicut in ornato tha-
lamo delectabiliter requieſcit ſponſus. Vn-
dè etiam in Euangelio iubemur lumbos præ- Luc. 12.
cingere, id eſt, carnis fluxa frenare, & lu-
cernas in manibus tenere, id eſt, proxi-
E mis lucis exempla monſtrare, vt parati inue-
niamur conuiuio cæleſtis ſponſi intereſſe, & cũ
eo ſine fine gaudere. Quod nobis miſericor-
diter præſtare dignetur Ieſus Chriſtus,
Dominus noſter, qui pro nobis
dignatus eſt temporaliter
naſci, vt per eum poſſi
mus in æterni-
tate rena-
ſci.

SER-

SERMO DE SEPTVAGESIMA.

SCientes dilectiſsimi, quia quàm diù ſumus in mundo, peregrinamur à Domino, quotidianis lachrymis oportet nos huius exilij mala deflere, & ad æternam patriam toto deſiderio anhelare. Sed quia Eccleſia multis honorata ſacramentis, hoc publicis conuentibus quotidiè frequentare non valet, ſub typo vniuerſi temporis cõmendati ſunt nobis ſpecialiter hi ſeptuaginta dies, quibus recitatione lectionum & canticorum, caſũ generis humani recolimus, & mortalitatis noſtræ dolores attendentes, quotidiè doleamus. Vndè in Introitu hodiernæ Miſſæ ſancta Eccleſia per lapſum primi parentis mortem ſibi illatam eſſe deplorat, & in doloribus huius vitæ ad hæc inferiora detruſæ, dolere ſe clamat:

Pſal. 57. Circundederunt me gemitus mortis, dolores inferni circundederunt me. Ad hoc etiam ſignificandum vocem vſitatiſsimam in Eccleſia, Alleluia ſcilicet, ab hodierna die vſque ad Paſcha intermittimus, & pro hac Hebraica voce, Latinam, id eſt, Laus tibi Domine, rex æternæ gloriæ, frequentamus. Sicut enim terrena Hieruſalem gerit imaginem patriæ cæleſtis, ſic vox iſta, à ſupradicta ciuitate quondã in Dei laudibus frequentata, ſignat laudes ciuium ſupernæ Hieruſalem matris noſtræ, de quibus

Pſal. 83. canitur in Pſalmo: Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te. Dum ergò Latina voce, qua in Hieruſalem peregrinatione Deum laudamus, exilij noſtri peregrinationem ſignificamus. Huic ſignationi ſeptuaginta dierum concordat ſignificatio Septuaginta annorum, quibus ciues terrenæ huius Hieruſalem ſub rege Aſſyriorum ducti ſunt captiui, & in Babylonia ſeruitute detenti: quo tempore Dei laudes patrio more celebrare non poterant, ſed exilij ſui mala deflebãt,

Pſalm. 86. Hoc Pſalmiſta præuidens prophetico more futurum, quaſi iam præteritum canebat, dicens: Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur Sion: In ſalicibus in medio eius ſuſpendimus organa noſtra. Aſſur quippe, elatus interpretatur: Babylon, confuſio: Hieruſalem, pacis viſio. Ergò rex Aſſyriorum rex ſuperborum, idem rex Babyloniorum, id eſt, inordinatè viuentium rex diabolus eſt, qui filios pacis, populum ad ſupernam viſionem ſuſpirantem, duro premit iugo ſeruitutis, & quantum præualet, retardat à reditu & introitu ſupernæ ciuitatis, de qua ſeruitute

Eccli 40. dicit ſcriptura: Graue iugum ſuper filios Adam, à die exitus à ventre matris eorum, vſque in diem reuerſionis in matrem omnium. Nos ergò in hac ſeruitute detenti, quaſi ſuper flumina Babylonis ſedemus, dum tranſitorijs huius mundi concupiſcentijs mentem nõ immergimus, & tamen flemus, quia miſeri ſumus,

A & frequenti deſiderio viſionis ſupernæ & æternæ ſuſpiramus. Vndè Apoſtolus dicit: Omnis creatura ingemiſcit & parturit vſq; adhuc.

Rom. 8. Et nos ipſi primitias ſpiritus habentes, ingemiſcimus, expectantes adoptionem filiorum, redemptionem corporis noſtri. Hæc quidem creatura, eſt anima de corruptione peccati ad imaginem Dei recreata, quæ intra ſe de vanitate, cui ſubiecta eſt, gemens, & more parturiẽtis nimio deſiderio fit anxia, quòd tam diù differtur à patria. Sic parturiebat Pſalmiſta, cùm

Pſal. 119. diceret: Heu mihi quia incolatus meus prolon-

B gatus eſt. Et ipſe Apoſtolus, qui inter prima Eccleſiæ membra Spiritum ſanctũ acceperat, adoptionem filiorum deſiderans habere in re, quam iam habebat in ſpe: ſic parturiebat, cùm

Phil. 1. dicebat: Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Malorum itaque Babyloniæ tædio fatigati, & ſupernæ ciuitatis deſiderio afflati, quaſi in ſalicibus organa noſtra ſuſpendimus, dum in mũdi cupiditatibus radicatis oppreſſoribus ſeculi noſtri, immò contemptoribus diuinæ gratiæ, cæleſtis regni gaudia prędicare diſsimulamus, nè margaritas ſpargere ante porcos, & ſanctũ

C dare canibus videamur. Vndè captiuati ſuis

Pſal. 86. captiuatoribus dicunt: Quomodò cantabimus canticum Domini in terra aliena? Terra aliena, reproborum eſt multitudo, ad ſupernam non pertinens ciuitatem, quæ more porcorum margaritas, lucidũ videlicet Dei verbum negligendo conculcat, aut more canum contra ſanctum DEI Dei verbum malè credendo diſceptat. Nunc his de noſtra captiuitate ex antiqua & moderna ſignificatione prælibatis, cur ſeptuagenarius numerus ſub typo vniuerſi temporis ponatur, breuiter audiamus. Septe-

D nario quippe dierum circulo, totum tempus vitæ præſentis euoluitur, quibus nobis decalogi mandata ſeruanda mandantur. Dum ergò decem legis præcepta in hoc vitæ noſtræ ſpatio cuſtodimus, quaſi denarium per ſeptenarium numerum multiplicamus, & ſeptuagenarij numeri ſummam implemus. His ergò diebus, quod omni tempore faciendum eſt, ſpecialiùs & propenſiùs gemitibus & fletibus operam demus, vt ad patriam noſtram, à qua, mortifera delectatione corruimus, per amaritudinem cordis & lamenta redeamus. Ibì nũc

E intermiſſum Alleluia recuperabimus, & cum ſupernis ciuibus Deum ſine fine laudabimus. Quod quinquaginta diebus Dominicæ reſurrectionis ſignificamus, dum in vnoquoq; cantu alleluia frequentamus. Interim ergò lugeamus in via, vt poſtmodùm gaudeamus in patria. Amareſcat nobis quicquid dulce eſt in rebus ſeculi prę dulcedine Dei, & decore domùs Dei: quantò quiſque præ omnibus diligit, tanto ſe ampliùs ad ſupernam patriã pertinere intelligat. Sic in retorto oculo ſtadium vitæ præſentis percurramus, vt brauium ſupernæ vocationis cõprehendere valeamus. Quacunque hora in vinea Domini cõducti ſumus,

indefi-

Matt. 20. indeficienter pondus diei & æſtus portemus, vt in veſpero, diurno denario non priuemur. Matt. 10. & 24. Sic enim Dominus dicit: Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Non ſimus ſtulti viatores, vt obliti patrię noſtræ, exilium diligamus pro patria, & remaneamus in via. Non ſimus inſenſibiles, vt dolere in doloribus paſſibilitatis & mortalitatis noſtrę neſciamus, & in ipſis doloribus medicinæ remedium non quæramus. Solet enim de vita eorum deſperari, qui ægrotantes ſe non ſentiunt infirmari. Curramus igitur ad medicum ſalutis æternæ. Oſtendamus ei per confeſſionem vulnera noſtra, intimo clamore ad eum clamet vnuſquiſque: Pſal. 6. Miſerere mei Domine, quoniam infirmus ſum: ſana me Domine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea. Ita enim medicus noſter propitiabitur iniquitatibus noſtris, Pſal. 102. ſanabit omnem languorem noſtrum, & replebit in bonis deſiderium noſtrum.

SERMO DE CAPITE *ieiunij.*

HOdiè mater Eccleſia filios ſuos, in quibus detrimētum ſe ſenſiſſe cognoſcit, paterna corripit ſeueritate, vt poſſit eos medicinali parſimonia reformatos, materna pietate colligere. Inuitat ſaucios ad oſtendenda vulnera ſua, nè, non oſtenſa, incurata putreſcant: indicit oſtendentibus diuerſa genera correptionum, vt ſecundùm quantitatem vulnerum, adhibeantur congrua fomenta curationum. Audite ergò filij matrem veſtram, iterum uos parturientem, & imaginem Dei iterum per peccatum deiectam, iterum reformare cupientem. Audite eam voce angelica vobis clamantem: Mat. 3. & 4. Pœnitentiam agite, prope eſt regnum cœlorum. Quomodo autem pœnitentiam agere debeatis, Dominus prophetica voce uos admonet, dicens: Ioel 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio & fletu & planctu, & ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra. Præcipitur * aduerſis, ut cunctis iniquitatibus ſuis renuncient, & conuerſionem ſuam Deo aliter placere non æſtiment, quia non poteſt fieri, ut una pars cordis ueſtri mundetur Deo, & altera immunda reſeruetur diabolo. Quomodo autem conuerti debeatis, ſubinfertur cùm dicitur: In ieiunio & fletu & planctu, ut exterius carnem caſtigetis per ieiunia; intus autem affligatis mentem per gemitus & lamenta. Subditur: Et ſcindite corda ueſtra ut intus nihil clauſum remaneat, quod compunctio cordis non expellat, & oris confeſſio nō aperiat. Hoc eſt quod canitur in Pſalmo: Pſal. 61. Effundite coram illo corda ueſtra, id eſt, omnem immunditiam cordis ueſtri per confeſſionem euomite, nè tamquàm fœtidum humorem continentia uaſa, remoto operculo, fœtorem tantùm emittatis, & intus immunditiam retineatis. Non enim coram Deo cor

*for. uerſis

A ſuum effundit qui aperit os ſuum in confeſſione, & concupiſcentiam malam non aufert à corde. Vndè & Dominus conqueritur de huiuſmodi: Eſa. 29. Mat. 15. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me: Item, cor ſuum coram Deo non effundit, qui culpam ſuam in confeſſione defendit, qui ſe non humiliat, cum Pſalmiſta dicens: Pſal. 31. Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. Aduerſum ſe quippe confitetur, qui ſeipſum accuſat, & horis uel fato uel ſtellis peccatum ſuum non imputat. B Quæcumque à uobis uel occulta ſuggeſtione, uel aliena perſuaſione commiſſa ſunt, ſic in confeſſione aperiantur, ut etiam de corde pellantur, quia tali confeſſione cuncta lauantur. A manibus ergò procul ſint homicidia, ita ut à cordibus procul ſint odia, quia ſecundū Apoſtolicam doctrinam, qui odit fratrem ſuum, homicida eſt: 1. Ioan. 3. & omnis homicida nō habet partē in regno Chriſti & Dei. Qui fornicabatur, iam non fornicetur: Qui mœchabatur, iā non mœchetur: quia ſicut ait Apoſtolus, Heb. 13. Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. C Non quærat etiam aliquis noſtrum opportunitatem uidendi mulierē quam concupiſcat: quia ſecundum ſcripturam, Matt. 5. Qui uiderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Fornicatio autem generali nomine eſt omnis uolūtaria carnis pollutio, quæ qualicumque modo contrahitur, excepto legitimo coniugio. Ephe. 4. Qui furabatur, iam non furetur: qui raptor erat, raptor eſſe deſiſtat, nè illud maledictum incurrat, quod dicitur: Eſa 33. Væ qui prędaris, quia pręda eris. Tollantur de ore ueſtro falſa teſtimonia, uerba turpia & ioc̄oſa, quia ſecundum ſcripturam, D Pro. 19. falſus teſtis non erit impunitus. Et de omni uerbo ocioſo, Matt. 12. quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Abſit à uobis inuidia, Sap. 2. quia inuidia diaboli mors intrauit in orbē terrarum. Auaritia nec nominetur in uobis, quę comparatur idolorum ſeruituti. Nam ſicut in idolorum cultura, amatur pro creatore creatura, ſic auarus Deum negligit ut poſſit retinere uel adipiſci pecuniam quam diligit. Pſal 35. Non ueniat uobis pes ſuperbię, quo à Deo recedatis, quia ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: E expulſi ſunt, nec potuerunt ſtare. Non ſeminetis diſcordiam inter fratres, quia ſicut concorditer uiuentibus fratribus mādauit Dominus benedictionem, ſic amatoribus diſcordię ęternam intentat maledictionem. Tollite de conſuetudine loquendi iuramenta non neceſſaria, nè frequenter iurando incurratis periuria, & ad condemnationem ueſtram, teſtem adducatis ueritatem ad ueſtram falſitatem. Hęc, fratres chariſſimi, quę dicta ſunt, cum omni malitia deponite, & tempus ueſtrum in his hactenus conſumptum, uigilando, orando, flendo, ieiunando, eleemoſynas largiendo redimite, & regnum Dei, quod

vobis vicinum eſſe promittitur, his impenſis poſſitis acquirere. Ad hoc enim indulta ſunt uobis pænitentiæ tempora, vt attendente Dei patientiam, quæ ad pænitentiam vos adducit, nequaquam theſaurizetis vobis iram in die re-
Rom. 2. uelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera ſua. Attendat quiſque
Matt. 16. quàm miſer ſit, & quàm beatus futurus ſit, & non formidet in hoc tempore vilia quæque, & dura pro Dei amore ſufferre, vt per hoc těporale purgatorium, æternum poſſit adipiſci remedium. Non enim condignæ ſunt, vt ait
Rom. 8. Apoſtolus, paſſiones huius temporis, ad illam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Vobis ergò, qui criminalibus culpis irretiti, ad remedium pœnitentiæ confugiſtis, non indignum videatur, quòd mater Eccleſia à gremio ſuo vos abiicit: quia ſicut oportuit eam de ſua in vobis diminutione triſtari, ſic oportet eam veſtra ſatisfactione placari, vt poſt ſatisfactio-
Matt. 16. & 18. nem per eam, cui Deus in paſtoribus veſtris dedit licentiam ligandi & ſoluendi, veſtro poſſitis capiti reconciliari, & per ipſum & cum ipſo gloriari. Sicut enim patienter tolerat ægrotus, quando in eo putridas carnes vrit vel ſecat medicus, ſic æquo animo ſunt vobis hæc pœnitentiæ toleranda ſacramenta, quòd in cinere & cilicio extra Eccleſiã eſtis poſiti, quòd,
1. Cor. 5. quaſi ſatanæ traditi eſſe videamini: Quia hic rubor ſequeſtrationis ſit vobis ad interitum carnis, vt Spiritus ſaluus ſit in die veſtræ reſurrectionis.

SERMO DE QUAdrageſima.

1. Ioan. 2. Audiuit fraternitas veſtra ex prædicatione Apoſtolica, quoniam qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut Chriſtus ambulauit, & ipſe ambulare. Diſcat ergò Chriſtianus, quomodo ambulauerit Chriſtus, vt ex vita Chriſti, informeť vita Chriſtiani. Diſcat neophytus, quid à baptiſmo recedẽs fecerit Chriſtus. Audiat prouectus, quæ lucis exempla à principio ſuæ prædicationis diſcipulis ſuis oſtenderit Chriſtus. Attendat perfectus, quòd per acerbitatem paſſionis conſummatus eſt Chriſtus. Inueniet enim in capite ſuo omnes gradus, vndè imbuatur, vndè prouehatur, vndè conſummetur. Diſcat ergò neo-
Lucæ. 4. phytus, quia Ieſus regreſſus ab Iordane, à Spiritu ſancto ductus eſt in deſertum: ibi quadraginta diebus ieiunauit, & poſt ieiuniũ eſuriens, tentari ſe permiſit. Abiit in deſertum, vt neophytis monſtraret exemplum, nè recenter à conuerſione ſua ad publicum prodeant, nè ſtatim officium prædicationis arripiant, nè iterum tumultuoſis huius mundi actionibus ſe immergant, ſed quaſi in ſolitudinem mentis fugientes, ſolummodo caſtigandæ vitæ ſuæ intendant, ibique expectent eum, qui ſaluos fa-

A ciat eos à puſillo animo & inquieto. Sic Dominus diſcipulos ſuos adhuc rudes, & nondum in tribulatione probatos, à prædicationis ſuſpendit officio, dicens: Sedete in ciuitate quo- Lac. 24.
uſque induamini virtute ex alto. Et per Moſen dicit: Non arabis in primogenito bouis, id Deut. 15.
eſt, non prædicabis in principio bonæ actionis. Ideò ieiunauit, vt appetitum gulæ nos refrenare doceret, & ab illecebris vitæ temporalis nos abſtinere moneret. Sicut enim baptiſmo non indiguit, quo in ſe peccatum originale purgaret: ſic & ei ieiunium non fuit neceſſa-
B rium, quo in ſe, quæ non habebat, carnis incentiua refrenaret. Tẽtari voluit, in ſeipſo inſinuans, quia omni piè viuere inchoanti tentatio non deerit. Sed ſicut tentatorem ſuum in omnibus repulit, ſic & nos poſt concupiſcentias noſtras non eamus, & à voluntate noſtra cohibeamur: Fortitudinem mentis noſtræ non reſoluat carnis delectatio, non nos retardet curioſitas à bono propoſito, non nos in ſiniſtram partem deflectat ſecularis ambitio. In quacumque enim tentatione vicit Chriſtus, vincere debet Chriſtianus. Huic myſtico ieiu-
C nio conuenit etiam myſticus numerus, quadragenarius videlicet, quaternarij decies ducti multiplicatione collectus, quo intelligatur, non tantùm nos ab eſcis corporalibus ieiunare debere, ſed etiam ab omnibus temporalibus delectationibus abſtinere. Quaternarium nanque quaſi per denarium multiplicamus, dum, fragilitatem noſtrã ex quatuor elementorum connexione, vel ex quatuor temporum varietate contractam ad laborioſam decalogi diſciplinam violenter inflectimus. Ideóq; ſub vniuerſi temporis typo, hæc nobis eſt quadrageſi-
D malis obſeruantia cõmendata, quatenus quod ex multiplici occaſione reliquo tẽpore minus expleuimus, nũc ſine excuſatione reddamus, nõ tm̃ in parcitate ciborũ, ſed etiam in extirpatione vitiorũ, & exercitatione uirtutũ. Tãtum, n. valet ieiunium ſine eleemoſyna & aliis operibus pietatis, quantum valet veteri tunicæ inſertus pannus rudis, Domino atteſtante: Nemo mittit commiſſuram rudis panni in vete- Matt. 9. Mar. 2.
rem tunicam, ne maior ſciſſura fiat. Sicut enim, pannus nouus veterem tunicam totam non innouat, ſed aut facta ſciſſura, aut ſola nouitate
E vetuſtatem eius deformat, ſic ſola abſtinentia ciborum non reddit perfectum hominem, ſed notabiliorem facit reliquam eius turpitudinẽ. Sentiant ergò ieiunium veſtrum lãguores decumbentium, eſuries mendicantium, laſſitudo peregrinantium, vt quod corpori veſtro ſubtrahitis, neceſſitati indigentium miniſtretis. Eſtote quaſi ſtudioſi meſſores, vt hoc tempore & præteriti anni damna reparetis, & in futurum vndè viuat anima veſtra, præpareris. Sic appetitum gulæ coerceatis, vt etiam verba detrahentia, ſcurrilia, otioſa & maledica, nec ipſi dicatis, nec dicentes libenter audiatis. Hoc tempore ex conſenſu

mulier

mulier viro debitum ſubtrahat, & vir vaſculo
muliebri honorem deferat, vt ſecundùm prin-
cipem Apoſtolorum non impediantur oratio-
nes veſtræ. Nec enim debet quis eo tempore
dare operam voluptati, quo per pœnitentiam
deſiderat à perpetratis voluptatibus emunda-
ri. Quamuis enim Chriſtus mox à Iordane re-
uerſus, ſicut iam dictum eſt, hoc ieiunium ſuo
exemplo dedicauerit, ideò tamen tempora pa
ſchali feſtiuitati vicina huic obſeruantiæ de-
putata ſunt, vt & populus Chriſtianus caput
ſuum etiam in hoc ieiunio pro poſſe ſuo imita-
ri ſtuderet, & nos hoc ieiunio purificatos dies
ſanctificatus exciperet: & valdè congruũ erat,
vt poſt tempus afflictionis, ſuccederet lætitia
Dñicæ reſurrectionis, quatenus poſt toleratas
tribulationes, poſt ſuperatas tentationes vitæ
pſentis, ſperemus & ipſi nos accepturos gaudia
noſtræ reſurrectionis, quando liberabimur à
ſeruitute corruptionis huius, in libertatem glo
Rom. 8. riæ filiorum Dei. Sicut enim genuflexionibus
& afflictione huius temporis, nos peccatorum
pondere preſſos & dura ſeruitute incuruatos
ſignificamus, ita ſolutione ieiunij quinquagin-
ta dierum poſt Reſurrectionem, & eo, quòd
ſtãtes oramus, libertatem noſtræ incorruptio-
nis, qua poſſumus imagine præfiguramus. Er-
gò, fratres, ſic interim iſtam teneamus ima-
ginem, vt illam nunc habeamus in ſpe, & tan-
dem percipiamus in re: Quoniam hæc peregri-
nantibus congrua ſunt in via, illa autem exple
ta militia iam emeritis retribuetur in patria.

SERMO DE ANNVN-
ciatione beatæ Mariæ.

GAudeamus in Domino, dilectiſſimi,
& licèt non quantas debemus, quan-
tas tamen poſſumus, eo donante, gra
tias noſtro referamus auctori, ne ſuperabun-
danti eius in nobis gratiæ reperiamur ingrati.
Nouum etenim virginis conceptum nobis fe-
ſtiuitas hodierna commendat, qua noſtræ re-
parationis celebratur exordiũ, certumq; pro-
ponitur diuinæ pietatis & poteſtatis indicium.
Si enim rerum Dominus, fugitiuos ſeruos re-
quirens, iudicium exercere, & non pietatem
exhibere veniret, nequaquam vaſis lutei huius
fragilitatem, qua nobis compati, & pro nobis
1. Cor. 1. pati poſſet, indueret: & quamuis hoc ipſum
ſtultum & infirmũ, iuxta vocem Pauli, videa-
tur gentibus, inanis philoſophiæ ratione nitẽ-
tibus, ſecundùm leges creaturæ de creatore
iudicantibus: quid tamen potentius, quàm
contra iura naturæ virgini conceptum dare, &
per mortem carnis aſſumptæ, mortalem ſub-
ſtãtiam ad immortalitatis gloriam reuocare?
1. Cor. 1. Vndè eſt illud Apoſtoli: Quod infirmum eſt
Dei, fortius eſt hominibus. Sapientes denique
iudicamus medicos, corporaliũ ægritudinum,
qui nouerunt pro qualitate morborum ſimi-

A lia ſimilibus apponere, Quanto prudentior
hic medicus, qui venit genus humanum, ſer-
uata proportione medicinæ, non tantùm in
corpore, ſed etiam in anima de omni corru-
ptionis huius ſeruitute liberare? Venit enim
in ſimilitudine carnis peccati, vt per omnia tẽ-
taretur pro ſimilitudine abſque peccato, qua-
tenus in quo tentaretur & vinceret, vincendi
gratiam tentatis de cælo miniſtraret. Oppo-
ſuit etiam nouitatem ſuam vetuſtati noſtræ,
iuſtitiam ſuam iniuſtitiæ noſtræ, obedientiam
ſuam inobedientiæ noſtræ, humilitatem ſuam
B ſuperbiæ noſtræ: quatenus qui ſuperbiendo,
inobediendo, à florigera ſede beatorum deci-
deramus, per eius humilitatem atque obe-
dientiam reformati quandoque ad paradiſi
gaudia redeamus: & hoc eſt, quod ait Apoſto-
lus: Quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt ho- Ibid.
minibus. Stultum enim eſt viſum ſapientibus
huius ſeculi, quòd qui in forma Dei erat per
formam ſerui voluit humiliari. Dominus à ſer
uis reprobari, conſpui, colaphizari & occidi:
ſed hæc ſtultitia facta eſt nobis à Deo magna
& incomprehenſibilis ſapientia, quoniam vitæ
C perditæ reparatrix nobis extitit medicina. Po
tuiſſet vtiq; lapſibus humanis alio modo diui-
na ſubuenire potentia, ſed tamquàm bonus o-
rator iſtis modis & auditorum circa ſe compa-
rare, & ſuam apud auditores beneuolentiam
voluit commendare, quæ minus appareret, ſi
inuiſibilis omnino permanens, recuſaſſet ab
omnibus videri, & inter homines conuerſari.
Interrogemus noſipſos, chariſſimi, ſi nobis æter
na hereditate priuatis, & in obſcuriſſimo car-
cere poſitis, regia vel aliqua compotens per-
ſona, regio decore depoſito, ſic nobis conde-
D ſcenderet, vt tamquàm vnus ex nobis noſtræ
captiuitatis ærumnas toleraret, quatenus op-
portunitate inuenta, nos ab ipſa captiuitate
liberaret: qua ratione poſſet melius & ſuam
nobis dilectionem intimare, & noſtram erga
ſe excitare? Vndè per ſe ipſam veritas dicit:
Maiorem hac dilectionem nemo habet, Ioan. 15.
quàm vt animam ſuam ponat quis pro ami-
cis ſuis. Simili itaque ratione Dominus no-
ſter, medicus noſter, liberator noſter, de-
ſcendit ad ſeruos ſuos, captiuos ſuos, humi-
lis & ſublimis: humilis compatiendo, ſublimis
E de ſeruitute diaboli potenter liberando. Qui-
cumque ergò in Chriſto vocati ſumus, huius
tam iocundæ tam neceſſariæ liberationis admi-
randa initia præſenti feſtiuitate nobis ad me-
moriam reuocata, toto mentis intuitu conſi-
deremus, toto mentis affectu diligamus, de-
bitis obſequiis honoremus, quatenus de iocun
dis & admirabilibus principiis mirabiles & io-
cundos exitus expectare mereamur. Fit ho-
die porta cæli virginis vterus, per quam
Deus deſcendit ad homines, vt eis aſcenſum
præberet ad cælum. Audit enim miraturque
beatiſſima virgo filiũ ſe eſſe pariturã, quæ viri
lis amplexus penitus ſe eſſe ſciebat ignarã; ſed

 confor-

confortatur ac informatur ab Angelo, qua virtute, quo merito poſſet in ea compleri, quod in aliis mulieribus nõ patitur natura fieri: Ne (Luc. 1.) timeas (inquit) Maria: inueniſti gratiam apud Dominum. tamquàm ſi diceret: Quod tibi pronuncio, non habet ius naturæ, ſed donum eſt incomparabilis gratiæ. Vndè ſequitur: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Non enim, ſicut quidam fatui & erronei cogitant, Spiritus ſanctus in ea vicem exhibuit ſeminis, ſed quia tanta ei diuini conceſſa eſt vis amoris, quæ ita illam mente & corpore inuiolatam cuſtodiret, vt nullus ei concupiſcentiæ carnalis æſtus præualere poſſet: ſola meruit eligi, de cuius immaculato corpore corpus immaculatũ ſibi aptaret, qui ante tempora prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute. Vndè & eidem beatiſſimæ Virgini dicitur: (Ibid.) Quod enim ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei. Oportebat vtique eſſe ſanctũ, quod pro ſanctificandis peccatoribus erat offerendum. Decebat quoque vt vitio careret eius generatio, per quam purganda erat filiorum Euæ vitioſa generatio. Tria enim mala Eua ſequacibus ſuis intulit, videlicet, vt viris ſubiectæ eſſent, & in delicto carnalis concupiſcentiæ conciperent, & in dolore filios parerent. In hoc verò conceptu, nulla carnalis concupiſcentiæ delectatio ſeſe admiſcuit, vbi maritante foris verbo per auditũ Virgo Verbum cõcepit, & fœcundante Spiritu ſancto, eiuſdẽ cor virginis in thalamo virginali diuina ſe ſublimitas in vnitate perſonæ, noſtræ humilitati ſociauit. Hoc ſplendore Dei filius concipitur, hac munditia generatur. Nulla potuit fieri triſtitia concipienti, nulla difficultas parienti. Qui enim lætificare venerat triſte ſeculum, contriſtare non debuit ventris hoſpitium. Sicut ergò omni corruptione caruit iſte conceptus, ita, quicquid hæretici garriunt, in concipiendo & pariendo virginis vterus permanſit intemeratus. Quod indubitanter cognoſcere poteſt, & rationabiliter aliis approbare manſuetudo Chriſtiana, transſumptionem faciendo de minoribus ad maiora, de prioribus ad poſteriora. Si enim ſolis radius cryſtallum penetrans, nec ingrediendo perforat, nec egrediendo diſſipat: quanto magis ad ingreſſum vel egreſſum veri & æterni ſolis, vterus virginalis clauſus & integer perſeuerat? Sic ille rubus ardẽs, & non cõbuſtus, in typũ virginitatis intemeratæ Moyſi ſancto legitur eſſe demõſtratus: ſic idipſum præſignans virga Aaron ſummi ſacerdotis, nec ſucco animata, nec ſemine (Gen. 1.) fœcundata, quod natura non habuit, flores fructumque produxit. Quæ ergò ratio eſt, vt non credatur Deus hominem poſſe facere ſine viro de fœmina, qui primum hominem nec de viro fecit, nec de fœmina? Nimirum veram humanitatem teſtatur cõceptus & partus humanus, & verã diuinitatẽ comprobat vterus intemeratus. Continetur in hoc cõceptu, fratres chariſ-

A ſimi, magnum & mirabile ſacramentũ, quo, deleto præuaricationis chirographo, diuina confœderarentur & humana, fierentq; duo in carne vna, Chriſtus videlicet & Eccleſia. Cuius coniunctionis quaſi thalamus, vterus virginalis extitit, de quo, diſcurſis nouem menſibus, ſecundum legẽ parientium, cũ vxore ſua, i. carne noſtra, tamquàm ſpõſus è thalamo prodiens, tabernaculũ ſuum, i. carnem aſſumptã in ſole poſuit, quia carnẽ ſuã, per quã debellaturus erat hoſtẽ, viſibilẽ cunctis exhibuit. (Pſal. 18.) Factus eſt itaque per cõdeſcenſionẽ noſtræ humanitatis tam B quàm lac paruulorũ, qui in ſublimitate ſuæ diuinitatis panis eſt Angelorũ. Per carnẽ enim ſuximus maieſtatẽ. Sic nimirum piæ matres lacteſcentẽ in ſe ſolidũ cibũ per vbera miniſtrãt indigentiæ paruulorũ, fitq; in iis per vbera, vt iam non egeant vberibus, quando confortati per alimoniam lactis, donec fiant ad conterendam ſolidam eſcam panis. Ita quoque reparator ac nutritor noſter, longè à ſe remotos in regione diſſimilitudinis alere voluit lacte ſuæ incarnationis, quo creſcere nos faceret ad ſuauiſſimum & ineffabilẽ guſtum ſuæ diuinitatis; C qui tamen quamdiu per ſpem ambulamus, & non per ſpeciem, nulli quamlibet mundo corde plenè conceditur, ſed perfecta eius ſatietas, cum gloria Domini manifeſtabitur, in æterna iuſtorum retributione ſeruatur, quia nulli poſſibile eſt viatori poſſidere in peregrinatione, quod ei promittitur in peruentione. Hæc igitur fratres chariſſimi, ſedula meditatione penſemus, hanc ineſtimabilem Dei ſuauitatẽ, tota mentis auiditate guſtemus, conſiderantes quæ & quanta ſint, quæ promittuntur in cælis, nè à brauio ſupernæ vocationis curſum noſtrũ D reuocent ea, quæ cæcis & cupidis mentibus appetenda videntur in terris. Diligamus miſericordiam, per quam redempti ſumus cùm perditi eſſemus. Conſeruemus caſtitatem, cuius amatorem ſe eſſe monſtrauit qui de caſtæ mulieris viſceribus immaculatum ſibi corpus aptauit. Conformemur ei, qui vitam ſuam in terris regulam nobis propoſuit Chriſtianæ cõuerſationis, qui primo aduentu ſuo voluit nos intus ad imaginem ſuam reformare: ſecundo verò, etiam reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ, Ieſus E Chriſtus Dominus noſter, qui viuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

SERMO IN RAMIS *palmarum*.

QVi vult hominem exhibere perfectũ, in Chriſto reperiet omnia documenta virtutum. Inter quas humilitate & patientia ſe tamquàm in potentioribus armis accinxit, cum quibus mundum intrauit, cum quibus de mundo migrauit, per quas mundum ſubiugauit. His etenim diabolum ſtrauit,

& nos

& nos de eius poteſtate liberauit. Cum his for A
tem armatũ alligauit, & ipſe fortior vaſa quæ
in poteſtate & pace poſſidebat, cripuit, & ſibi
mundata retinuit. Humilitas fuit, quòd inter
homines degens, cum publicanis & peccatori-
Matt. 9. bus manducauit: quòd fatigatus ex itinere,
Ioan. 4. à muliere Samaritana potum poſtulauit: quòd
peccatricis mulieris tactũ non recuſauit: quòd
Lucæ 7. diſcipulorum pedes lauit: Humilitas & patien
Ioan. 13 tia ſimul, quòd corpus ſuum percutientibus
dedit, quòd faciem ſuam à conſpuentibus non
auertit, quòd maledicentes non maledixit, quin
etiam vſq; ad ignominioſam mortẽ, mortem B
videlicet crucis, quæ tantummodo ſceleratis
debebatur, ſe tandem inclinauit. Vndè per
Eſa. 53. Prophetam dicitur: Et cum ſceleratis deputa-
Mar. 15. tus eſt. Et in Pſalmo: Propter verba labiorum
Luc. 22.
Pſal. 16. tuorum ego cuſtodiui vias duras. Hæc arma
ſerpens ille antiquus non cognouit. Hæc arma
per ſuperbiam dedignatus eſt, & incautus per
hæc ſuperatus eſt. Eſcam ſenſit & momordit
ſed hamus eum diuinitatis aduncauit, maxil-
lam eius perforauit, & à poteſtate ſolita religa-
uit. Accubuit catulus leonis ad vocem patris,
eum fortitudine ſurrecturus, pro humilitate C
Phil. 2. ſuã nomen, quod eſt ſuper omne nomen, acce
pturus. Hunc exaltationis modum, Scribarum
& Phariſæorum ſuperſtitio ſuperba non credi-
dit: venientem ad ſe Dominum in humilitate,
contempſit: ſuperbiam eorum redarguentem,
dæmonia eiicientem, miracula facientem, tan
quàm in Beelzebub iſta faceret, blaſphemauit.
Sola eum pauperum turba proſequitur, pue-
rorum innocentia comitatur, quia comple-
ctitur innocentia innocentiam, humilitas
humilitatem, ac per hoc illuminari mere-
Iac. 4. tur, vt intus agnoſcat maieſtatem. Sic enim
1. Pet. 5. dicit ſcriptura: Deus ſuperbis reſiſtit, humili- D
bus autem dat gratiam. Tales Domino hodiè
ad locum paſſionis ſuæ venienti occurrunt: ho-
minem humilem ſuper aſinam ſedentem vide-
runt, & tamen triumphalem ei gloriam, ramos
arborum portãdo, & per viam ſternendo exhi
buerunt, laudes ei imperiales cecinerunt, quia
præſago ſpiritu eum triumphatorem diaboli
& mortis, & vitæ largitorem cognouerunt. Hu
ius turbæ, chariſſimi fratres, formam repræ-
ſentatis, cùm virentes ramos arborum poſt ve-
xillum ſanctæ Crucis in manibus portatis. Et E
benè repræſentatis, ſi quod virore ſignatur in
manibus, ſemper teneatur in moribus, ſi non
hyeme decidat, ſi non æſtate marceſcat, vt di
Pſal. 33. cere poſſitis cum Pſalmiſta: Benedicam Do-
mino in omni tempore, ſemper laus eius in ore
meo. Sed mementote quia non inuitantur ad
Pſal. 112. has laudes, niſi pueri: Laudate pueri Domi-
num, dicit Pſalmiſta: Qui verò ſint iſti pueri,
1. cor. 14. Apoſtolus exponit, dicens: Malitia paruuli
eſtote, ſenſibus autem perfecti. Et Dominus
Matt. 18. ad diſcipulos: Niſi quis ſe humiliauerit ſicut
iſte paruulus, non intrabit in regnũ Dei. Par-
uulum ſeipſum vocat, ad cuius imitationẽ nos

A monet humiliari, vt introire mereamur regnũ
Dei. Non enim ſunt membra, quæ non ſequun
tur caput. Quibus igitur armis diabolum vicit
Chriſtus, vincere debet & Chriſtianus. Sicut
per humilitatem exaltatus eſt Chriſtus, exalta
ri debet & Chriſtianus. Sic enim Dominus di-
cit: Qui ſe humiliat, exaltabitur. & Petrus: Hu
miliamini ſub potenti manu Dei, vt vos exal- Luc. 18.
tet in tẽpore tribulationis: Humiliauit ſe Chri- Iac. 4.
ſtus pro nobis, humiliemus nos ipſos pro no- 1. Pet. 5.
bis. Inclinauit ſe ſicut camelus, ſubiit onera pec
catorum noſtrorũ, tranſiuit per foramen acus,
B quia pertranſiit anguſtias paſſionis, vt nos in
latitudinẽ gaudiorũ educeret. Humiliemus &
nos ad portanda onera proximorum, nemo no
ſtrum ſublime ſapiat, nec ſperet in incerto di-
uitiarum, ſed depoſita quaſi ſtruma cupidita-
tis & ſuperbię, tamquàm per foramen acus in-
grediatur, id eſt, arctam & arduã viam adgre-
grediatur. Quòd enim his diebus paſſio Domi-
ni in Eccleſia recitatur, quòd ligna Dominicæ
paſſionis in Eccleſia producũtur, hóc intendi-
tur, vt Dominica paſſio per hoc ad memoriam
reuocetur, & fidelium deuotio ad compatien-
C dũ excitetur, vt ille ſanguis dignè ſuſcipiatur
ab ore fidelium, qui indignè effuſus eſt ma-
nibus infidelium. Hoc ſanguine agni immacu-
lati, vtrique poſtes ſignentur, id eſt, mentes &
frontes, vt corde credatur ad iuſtitiam, ore au- Rom 10.
tem confeſſio fiat ad ſalutem: & memoria cru-
cis ſuauiter inhæreat menti, cuius ſignum im-
primatur & fronti. Ergò fratres in hac recor-
datione Dominicæ paſſionis Chriſto dignè cõ-
patiamur, vt Chriſto reſurgenti conſuſcitari
mereamur. Dimittamus debita ſua debitori-
bus noſtris, quia ipſe Chriſtus, qui ad imitan-
dum nobis propoſitus eſt, cum pateretur, ora-
D uit pro perſecutoribus ſuis. Sic enim ipſe Do-
minus iubet: Orate pro perſequentibus & calũ
niantibus vos; vt ſitis filij patris veſtri qui in Rom. 8.
cælis eſt. Si autem filij, & hæredes, hæredes
quidem Dei, cohæredes autem Ieſu Chriſti.

SERMO DE COENA Domini.

OPtatus nobis, dilectiſſimi, dies remiſ
ſionis aduenit, quo mater Eccleſia
membra ſua tamquam putrida ha-
E ctenus à ſe proiecta, intra ſocietatẽ commem-
brorum ſuorum recipit, quo peccantes filios
ſuos pęnitentiæ legibus emendatos, ſequeſtra-
tionis rubore caſtigatos, ad ſacramentum re-
cõciliationis admittit. Et meritò hic dies huic
ſacramẽto eſt deputatus, quo Dominus noſter
ſter Ieſus Chriſtus corpus illud, quod pro no-
bis proximè erat traditurus diſcipulis ad mãdu-
candũ ſanguinẽ, quẽ pro nobis fuſurus erat, tra-
didit ad bibendũ. Eo ergò die nullus fidelis ex-
tortis debet eſſe à corpore Chriſti, quod eſt Eccle
ſia, quo die medicinã ſuæ reconciliationis, cor-
pus. ſ. & ſanguinem Chriſti ſuſcepit Eccleſia.

Hodie veteris ſacerdotij ritus, quo ſanguis vi-
Num. 19. tulorum & hircorum ſundebatur, & cinis vitu
læ extra caſtra crematæ adſpergebatur ad e-
mundationem tantummodo carnis, de medio
ſublatus eſt, & noui ſacerdotij ritus, quo caro
Chriſti extra portam paſſa, & ſanguis Chriſti
pro nobis fuſus, emundatos carne & ſpiritu
ſanctificat, veteri ſacerdotio ſubrogatus eſt.
2. Cor. 5. Dicit enim Apoſtolus: Deus erat in Chriſto,
mundum reconcilians ſibi, & poſuit in nobis
verbum reconciliationis. Quo ergò die conue
nientius debent miniſtri noui ſacerdotij hoc
reconciliationis celebrare ſacramẽtum, quàm
eo die, quo ab auctore noui ſacerdotij hoc pri
Ioan. 13. mitus eſt inſtitutum? Huic etiam reconcilia-
tionis ſacramento congruit, quòd hodie diſci-
pulorum pedes lauit, quòd hoc diſcipulis ſer-
uandum eſſe mandauit, non quòd indigerent
lauari, ſicut ipſe ait, qui loti erant aqua ſalu-
tari, ſed quia affectus hominum, quibus tan-
quàm pedibus ad Deum acceditur, vel à Deo
receditur, non poſſunt terreno puluere non
fœdari, quos oportet inter mundi turbines
in medio hominum polluta labia habentium
& habitantium, & inter lutulenta mundi nego
cia conuerſari. Hæc ergò ablutio pedum, mun-
datio eſt affectuum, vt ſi quas de terrena con-
uerſatione fœdas imagines introrſum traxi-
mus, hoc ſacramento diluamus. Et pulchrè
huic ſacramento reconciliationis conſonat,
quòd caput, id eſt, Chriſtus, corporis pedes
lauat, id eſt, vltima membra ſua per officium
paſtorum ſibi reconciliat. Nos enim dicti pa-
ſtores & veluti capiti viciniora membra, dum
pro peccatis veſtris oramus, cùm pro exceſſi-
bus veſtris lachrymas fundimus, quid aliud
facimus, niſi quòd vobis pedes quibus ad Deũ
redeatis, abluimus? Cùm etiam peccatorum
*veſtrorum *noſtrorum memoria conterriti, in oratione
noſtra de capite lachrymas fundimus, an nè
conſcientias noſtras tamquàm pedes immun-
dos, à terreni contactus ſordibus emũdamus?
Quia ergò vos hodierna die fratres ad tam de
ſiderabile ſacramentum reconciliationis ad-
mittimus, ſub Dei miſeratione, quantum in
vobis eſt, laborate, vt quod vobis foris per of
ficium noſtrum miniſtratur, in veſtris menti-
bus rei veritate compleatur. Non ſitis domus
illa ſcopis mundata, id eſt, pænitentiæ ſacra-
mentis palliata, ad quam reuertitur immun-
dus ſpiritus, qui indè per confeſſionem exierat,
& inueniens eam vacantem, id eſt, nulli veræ
virtuti operam dantem, ingreditur ibi cum ſe-
ptẽ aliis ſpiritibus ſe nequioribus, id eſt, omni
Matt. 12. bus ſuperſtitionis generibus, & fiũt nouiſſima
Luc 8. hominis illius peiora prioribus. Nouiſſima.n.
eorum peiora prioribus fiunt, quia peccata,
quibus in confeſſione renunciauerant, occultè
committunt, & ea diuerſis coloribus ſuperſti-
tionis operire contendunt. Huiuſmodi hypo
Matt. 23. critas æquiparat Dominus ſepulcris foris deal
batis, & vaſis extra mundatis, quæ intus plena

A ſunt fœtore & ſordibus. Mundate ergò fratres
conſcientias veſtras, vt vaſa honeſta & apta
ſitis ad accipiendum corpus & ſanguinem Do-
mini noſtri Ieſu Chriſti, per quem redempti
eſtis cùm perditi eſſetis, per quem reconcilia-
mini, cum iterum auerſi fuiſſetis, per quem
ſaluandi eſtis, ſi intra ſocietatem membrorum
Chriſti inuenti fueritis, cui reconciliati eſtis.
Qui enim manducat indignè, reus eſt mortis 1. Cor. 11.
Domini. Quis eſt qui manducat indignè?
Qui capit ore, & non capit corde. Qui non eſt
membrum capitis, nec pars Chriſti corporis.
B Hic accipiẽs corpus Domini, pœnas dabit mor
tis Domini, quia tali pœna plectetur, quali ple
ctuntur qui indignè ad mortem tradiderunt
corpus Domini. Manete ergò in Chriſto, vt
Chriſtus maneat in vobis, & dignè accedatis
ad participationem Dominici corporis & ſan-
guinis.

SERMO IN DIE Paſchatis.

C CVm cæteræ feſtiuitates in recorda-
tione geſtarum rerum lætitia ſpiri
tuali fideliũ mẽtes afficiãt, in Chri
ſti reſurrectione ſimili ratione cor
da ſimul lætantur & corpora, quia Chriſto re-
ſurgente, homo noſter interior à morte pecca-
ti eſt conſuſcitatus eſt, & exteriori ſpes ſuæ re-
ſurrectionis probatiſſimo argumento confir-
mata eſt. Meritò ergò vterumque lætatur, quia
vterumque Chriſto conſuſcitatur: interior in
re, exterior autem in ſpe. Idcircò hæc ſolenni-
tas ad anniuerſarium diẽ ſuum non recurrit, ſi-
cut reliquæ ſolennitates, in quibus præteritorũ
D tantùm fit recordatio, ſed huic obſeruantiæ
dies Dominica deputatur, & lunæ decurſus
poſt plenilunium vicinum vernali æquinoctio.
Dominica enim dies quæ octaua eſt, & Domi
nicam congruè repræſentat reſurrectionem,
quæ eo die facta eſt, & noſtrã præfigurat, quæ
poſt ſeptenarium huius temporis volubilita-
tem futura eſt, Lunæ verò decurſus certi my-
ſterij cauſa huic obſeruantiæ eſt deputatus,
quia ſecundùm Aſtrologorum inquiſitionem,
globus lunæ ſemper dimidius lucet & dimidius
non lucet. Luna enim creſcente, illuminatur
E pars inferior: luna decreſcente, illuminatur
pars ſuperior. Luna quippe in ſcriptura ſacra
typum gerit Eccleſiæ, quæ & defectũ ſuæ mor
talitatis ex originis neceſſitate tolerat, & ta-
men in medio nationis prauæ & peruerſæ, pro
modo intelligentiæ ſuæ, humanæ ignorantiæ
noctem illuminat. Huic innouatæ & cum Chri
ſto ſuſcitatæ, per Apoſtolum dicitur. Quæ ſur- Col. 3.
ſum ſunt quærite, quæ ſurſũ ſunt ſapite, nõ quæ
ſuper terrã. Hoc nobis Paſchali myſterio inſi-
nuatur, hoc lunæ paſchali tpe inferius deficien
tis, & ſuperius creſcẽtis figura cõmẽdatur, vt à
tẽpore innouationis noſtræ ſemp in appetitu
terrenorũ noſter amor minuatur, & ſupernorũ
deſi-

deſiderio quotidianis profectibus augeatur. A
Tunc ergò verum paſcha celebramus, ſi quod
rerum & temporum myſterijs ſignificamus, vi-
ta & moribus ſemper teneamus. Idcircò ſanctũ
Paſcha in albis veſtibus ſeptem diebus celebra-
mus, vt munditiam corporis & lætitiam reſur-
rectionis ſemper habere moneamur. Vndè per
Eccl. 9. ſapientiam dicitur: Omni tempore ſint veſti-
menta tua alba, & oleum de capite tuo nun-
quam deficiat. Quod eſt dicere, Nunquam
munditia à corpore, nunquam lætitia ſpiritua-
lis abſit à corde. Hoc idẽ ſignificabatur, cùm
Iudaicus populus poſt eſum agni, ſeptem die- B
bus azymis veſcebatur. Quod Apoſtolus in re
1. Cor. 5. ſignificata ità interpretatur: Expurgate vetus
fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut e-
ſtis azymi. Etenim Paſcha noſtrũ immolatus
eſt Chriſtus. Ac ſi dicat: Vt ad celebrandum
verum Paſcha & edendam carnem veri agni
& immaculati ſitis idonei, expurgate vetus fer-
mentum, id eſt, tollite vetus peccatum, vt ſitis
noua conſperſio, id eſt, nouitatem vitæ nouæ
recuperetis, quam in lauacro ſancto accepiſtis.
Cùm enim populus ad fidem veniẽs catechiza-
tur, quaſi molitur: quia ſicut diuerſitas grano- C
rum per molam in vnitatem cogitur, ſic diuer-
ſitas populorum per inſtructionẽ fidei in quã-
dam vnanimitatem adunatur. Sed nondùm eſt
conſperſio. Accedit aqua, & fit panis. Sic in
alio loco dicit Apoſtolus: Vnus panis, vnum
1. Cor. 10. corpus ſumus in Chriſto, quicunque de pane
eius edimus, & de calice eius bibimus. Itaque
epulemur, nõ in fermento veteri, neque in fer-
1. Cor. 5. mento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſince-
ritatis & veritatis. Ac ſi dicat: Quia verus eſt
agnus, quem epulamur, ſic ad carnem eius edẽ-
dam accedamus, vt cor mundum à malitia, & D
linguam immunem conſeruemus à fallacia. Ità
enim tamquàm panis ſuauis in Chriſti corpus
tranſibimus, & Chriſtum nobis incorporabi-
mus, vt Chriſtum in nobis manentem ſemper
habeamus, & in Chriſto ſemper maneamus,
& ità non tantùm ſeptem diebus, ſed omni tẽ-
pore verum Paſcha celebremus, id eſt, vt de
imis ad ſumma cælorum gaudia toto deſiderio
tranſeamus.

IN ASCENSIONE DOMINI ſermo.

E

HOdiè, fratres, victoria Chriſti com-
pleta eſt, hodiè triumphalia vexilla
eius eriguntur: de ſpoliatione ſua do-
let cum principe ſuo tartarus: de reſtauratio-
ne damni ſui gaudet cæleſtis exercitus. Hodiè
caro illa quæ de terris ſubleuata eſt, ad dexte-
ram patris collocata eſt, quia omni creaturæ
prælata eſt, & omnis principatus & poteſtas an-
te eam incuruata eſt. Hodiè via noua, de qua
Heb. 10. dicit Apoſtolus, nobis initiata eſt, quia per
carnem Chriſti, aditus cæli per quem nulla pri-
ùs caro tranſierat, reſeratus eſt. quam adhuc

A viuentem idem Apoſtolus dicit, quia membris
Chriſti ſuo tẽpore per eandem intraturis præ-
parata eſt. hodiè apertio libri perfecta eſt, quẽ
nemo potuit aperire, niſi agnus ille, qui occi-
ſus eſt, quoniã ſacramenta eius reuelata ſunt, Apoc. 5.
cùm ea quæ in lege & prophetis inueniuntur
de Chriſto, conſummata diſpenſatione huma-
nitatis eius, hodiè completa ſunt. Deſcendit
primò Chriſtus, vt noſtræ particeps fieret natu-
ræ: poſtremò aſcendit, vt ſuæ nos participes
faceret gloriæ. Deſcendens, temporali conuer-
ſatione & viſibilibus miraculis quaſi lactauit
B infantes: aſcendens, dedit dona hominibus.
Quibus eruditi, & quaſi in virile robur educa-
ti, iam temporalem eius viſionem non appete-
rent: ſed quò eos præceſſerat, toto eum deſi-
derio ſequi ſtuderent. Quia igitur temporali
eius præſentia viduati ſumus, ad æternam eius
viſionem tota intentione feſtinemus: dicamus
ei ea voce Pſalmiſtæ: Tibi dixit cor meũ, quæ- Pſal. 26.
ſiui vultum tuum, vultum tuum Domine requi-
ram, nè auertas faciem tuam à me. Tota enim
diſpenſatio humanitatis Chriſti nihil aliud in-
tendit, nihil aliud fecit, niſi vt intentionem no-
C ſtram ad ſuperna dirigeret, & expleto tempo-
re noſtræ mortalitatis, ad manifeſtam viſionẽ
ſui perduceret, perductos æterna vultùs ſui
gloria ſatiaret, quia teſtante Apoſtolo, videbi- 1. Ioan. 3.
mus eum ſicuti eſt. Vndè Pſalmiſta: Satiabor Pſal. 16.
cum manifeſtabitur gloria tua. Hæc ſunt bona 1. Cor. 2.
Hieruſalem, quæ oculus non vidit, nec auris au-
diuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præ-
parauit Deus his qui diligunt eum. Hęc bona 1. Cor. 2.
quantùm potuit in ęnigmate cõtuebatur Pſal-
miſta, cùm diceret: Quid enim mihi eſt in cę- Pſal. 72.
lo? & à te quid volui ſuper terram? Admiran-
D do dicebat, quid mihi eſt in cęlo? quia cęleſtis
glorię magnitudinem nec dicendo explicare,
nec cogitando ſufficiebat comprehendere. Hęc
ergò eſuriamus, hęc ſitiamus, quoniam ad hoc
pontifex ſummus pro nobis precurſor in vera
ſancta ſanctorum, ad dexteram ſcilicet patris,
aſcendit, vt ſpem membrorum ſuorum confir-
maret, cò ſecuturam gregis humilitatem, quò
ſuum credit pręceſſiſſe paſtorem. Sic enim ipſe Lucæ 17.
Dominus promittit diſcipulis: Vbi fuerit cor- Matt. 24.
pus, ibi congregabuntur & aquilę. Aquilas vo- Phil. 1.
cat ſanctos, qui cupiunt diſſolui & eſſe cum
E Chriſto. Fertur enim natura eſſe aquilarum,
vltra mare odoratu ſuo cadauera ſentire, &
eò celeri volatu ſuo ad ſaturandam eſuriem
ſuam feſtinare. Hęc ergò eſuries aquilarum,
deſiderium ſignificat ſanctarum animarum, quę
caput ſuum extra mundi turbines in ſumma
quiete locatum, fidei naribus ſentientes, ſpei
volatu pręſentię cõditoris vellent aſſiſtere, &
ſatietate vultùs eius ſine fine gaudere. Hęc qui-
pe huius ſolennitatis eſt ratio, vt Chriſtum ad
dexteram patris iam regnare credamus, & in-
terim cum quaſi geminis virtutum alis, chari-
tatis ſcilicet & ſpei, ſubſequamur, vt cùm tra-
diderit regnum Deo & patri, cum eo ſine fine
regnemus.

regnemus. Igitur ſecundùm quod hortatur
Pſal. 96. Pſalmiſta, quia Dominus regnauit, exultet
terra, id eſt, Eccleſia exultet in fide, quoniam
tu Dominus altiſsimus ſuper omnem terram,
nimis exaltatus es ſuper omnes deos? Exultet
in ſpe, quoniam replebimur in bonis domus
tuę. Exclamemus ex medullis cordis cũ Apo-
Rom. 8. ſtolo: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti?
Tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas?
an gladius? Cùm enim de ſpe produxerit nos
1. Cor. 15. ad ſpeciem, erit Deus omnia in omnibus. ipſe
cibus & potus, ipſe veſtitus & omnia, quę ho-
neſtè cogitari & deſiderari poſſunt ab omni-
bus. Hoc donatiuum Chriſti milites concupi-
ſcant, & militiam ſuam non deſerant, donèc
hęreditatem immarceſcibilem ab imperatore
ſuo, completo agone, percipiant.

SERMO IN DIE SANcto Pentecoſtes.

Dies Pentecoſtes ſacratus eſt in lege,
& in Euãgelio. In lege, quia die quin-
quageſimo à die quo Ægyptus ſpo-
Exod. 19 liata eſt, in tabulis lapideis digito Dei ſcripta,
populo Dei in monte Sinai, data eſt. In Euan-
gelio, quia die quinquageſimo à die quo infer
Act. 2. nus ſpoliatus eſt, lex charitatis in tabulis cor-
dis carnalibus populo Nazareno ſpiritu Dei
Rom. 6. ſcripta eſt. Vndè dicit Apoſtolus: Charitas
DEI diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiri-
tum ſanctum, qui datus eſt nobis. Sed illa qui-
dem in ſeruitutem data eſt, hæc autem in liber
Gal. 4. tatem. De illa dicit Apoſtolus: Vnum quidẽ
teſtamentum, quod eſt in monte Sina, in ſerui-
tutem generans: De iſta autem, Vbì ſpiritus
2. Cor. 3. Domini, ibì libertas. Et alio loco; Non enim
Rom. 8. accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterùm in timo-
re, ſed ſpiritum adoptionis filiorum, in quo cla-
mamus, abba pater. Sub hac ſignificatione an-
tiquus Hebræorum populus anno quinquage-
ſimo, qui iubileus appellabatur, ab omni opere
ſeruili vacabat, & his qui annis retroactis ſub
ſeruitutis iugo ſeruierant, libertatem dare cõ-
ſueuerant. Septenarius enim ſeptiès ductus,
quadragintanouem facit, & vt quinquagena-
rius fiat, vnitas ſuperadditur in 49. quia à ſep
tenario non recedit temporum volubilitas, in
vnitate quæ ſequitur, tempori ſuccedens ſigni
ficatur æternitas, in qua vera dabitur libertas.
Congruè ergò quinquageſimo die Spiritũ ſan-
ctum accepimus: quia ſicut poſt huius tempo-
Rom. 8. ris decurſum, à ſeruitute corruptionis huius in
libertatem gloriæ filiorum Dei liberandi ſu-
mus, ſic iſto die ipſum Spiritum ſanctum æter
næ hæreditatis & veræ libertatis pignus acce-
pimus. Hinc eſt etiam, quòd decimo die poſt
aſcenſionem Domini, miſſus eſt idem Spiritus
ſanctus, quia in mercedem denarius promitti-
tur operariis, perſeueranter in vinea Domini
laborantibus. Igitur quia temerarium eſt, ali-
qđ diffinire de ineffabili eius eſſentia, dicamus

A aliqua, quæ ipſe ſpiritus donauerit de mirabi-
li & amabili eius efficientia. Hic Spiritus ſan-
ctus gratiarum diſtributor eſt, hic cogitatio-
num & intentionum cordis diſcretor eſt, hic ſe
cretorũ diuinorum reuelator eſt. Spiritus enim
ſcrutatur omnia, etiam profunda Dei. Et ſicut 1. Cor. 2.
nemo ea nouit, quæ ſunt in homine, niſì ſpiri-
tus hominis qui eſt in homine: ità nemo nouit
quæ Dei ſunt, niſì ſpiritus Dei. Hic digna po-
ſtulantibus pium ſupplicandi prębet affectum,
& apud eum qui pia vota intuetur, velocem ob-
tinere donat effectum. Hic peccatoribus inſpi-
B rat pœnitentiam, hic impœnitentium peccata
detinet, hic pœnitentium peccata delet. Sic e-
nim Dominus dicit ad diſcipulos: Accipite Spi
ritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, Ioan. 20.
remittuntur eis: & quorum retinueritis, reten
ta ſunt. Hic conuerſos ad iter iuſtitiæ facit per
timorem humiles, per pietatem mites, per ſciẽ
tiam lugentes, per amorem iuſtitiæ fortes, per
conſilium miſericordes, per intellectum mun-
di cordis, per ſapientiam contemplantes, per
tolerantiam perſecutionum patientes, quibus
Dominus regnum cælorum repromittit, quo-
C niam quos timor inchoat, ſeptimo gradu per-
ficit ſapientia, in octaua tamquàm in vero iu-
bileo, liberat & coronat patientia. Ad huius
perfectionis apicem, Apoſtolorum principem
prouexit hodierna die Spiritus ſanctus, vt qui
in paſſione Domini vnius ancillæ voce exhor- Matt. 26.
ruerat, iam perfidam Iudæorum multitudinẽ
prophetico teſtimonio manifeſtè confutare
non timeat. Talem reddidit Thomam, vt qui Act. 2.
reſuſcitati ſaluatoris dubitando palpandas po
ſtulauerat cicatrices, poſt collatam gratiam Ioan. 20.
Spiritus ſancti, facta diuiſione Apoſtolorum,
D confidenter Euangelium prædicaturus mitta-
tur ad gentes. Tales per eandem gratiam effe-
cti ſunt Chriſti diſcipuli, vt qui, relicto Do- Act. 5.
mino in tempore paſſionis, præ timore latuea-
rant, deinceps gaudentes irent à conſpectu
concilij, quoniam digni habiti erant pro nomi
ne Ieſu contumeliã pati. Tam velox & efficax
doctor demõſtratus eſt hodiè Spiritus ſanctus,
vt idiotarum corda vno momento erudiret ad
ſcientiam, & eorundem linguas formaret ad
omnem linguarum facundiam. Vt etiam attẽ-
damus, quantus opifex ſit iſte Spiritus ſanctus,
E audiamus Apoſtolum dicentem: Vnicuique da 1. Cor. 12.
tur manifeſta gratia ſpiritus ad vtilitatem: Alij
quidem per Spiritum datur ſermo ſapientiæ,
alij ſermo ſcientiæ ſecundùm eundem ſpiri-
tum, alteri fides in eodem ſpiritu, alij gratia
ſanitatum in vno ſpiritu, alij operatio virtutũ, Ibid.
alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij gra-
tia linguarum, alij interpretatio ſermonum.
Hæc omnia operatur vnus atque idem ſpiri-
tus, diuidens ſingulis prout vult. Iſte Spiritus
ſanctus, qui patris & filij vnus eſt ſpiritus, à
patre procedit, & à filio, & ad corda creden-
tium pariter mittitur & à patre & à filio. Vndè
& Dominus dicit in Euangelio: Cùm venerit Ioan. 15.
ſpiritus

ſpiritus veritatis, qui à patre procedit, ille vos A
Ioan. 16. docebit omnem veritatem. Ille me clarifica-
bit, quia de meo accipiet, & annunciabit vo-
bis. Hæc verba ità interpretatur Didymus, il-
luſtrium virorum titulo clarus: Inſeparabilis
eſt ſpiritus à mea & patris voluntate: & am-
plius, quia non ea ſe eſt, ſed ex patre & me eſt.
Hoc enim ipſum quòd ſubſiſtit & loquitur, à
patre & à me illi eſt. Quid eſt ergò, Spiritum
ſanctum à patre filioq; ſubſiſtere, niſi eundem
ſpiritum à patre filioque procedere? Vndè &
in ſequentibus dicit: Conſenſus ſignificatio eſt
B Spiritus ſanctus, qui eſt ſpiritus veritatis, ſpi-
ritusq́ue ſapientiæ. Non potes audire filio lo-
quentæ quæ neſcit, cùm ipſum ſit quod pro-
fertur à filio, id eſt, procedens Deus de Deo,
ſpiritus veritatis procedens à veritate, conſola
tor manans de conſolatore. Hęc aduersùs hæ-
reſin quorundam Gręcorum, Græci auctoris
auctoritate protalimus, qui dicunt Spiritum
ſanctum à ſolo patre procedere, nè quis Lati-
norum omnes Græcos hoc errore infatuatos
arbitretur, & eorum auctoritati innitens, ſal
infatuatum eſſe mereatur. Idem in ſymbolo
C Epheſini concilij, quod Græcorum fuiſſe con-
ſtat, manifeſtè his verbis adſtruitur: Quam-
uis in ſua ſubſtantia ſit ſpiritus filij, & intelliga
tur in perſona proprietas, iuxta id quòd ſpiri-
tus eſt, & non filius, non eſt tamen alienus ab
ipſo. Nam ſpiritus appellatur veritatis, & ve-
ritas Chriſtus eſt. Vndè & ab ipſo ſimiliter ſi-
Ioan. 14. cut à Deo patre procedit. Deniq; hic ipſe ſpi-
ritus etiam per ſanctorum manus Apoſtolorũ
miracula glorioſa perficiens; glorificauit Do-
minum Ieſum Chriſtum; poſtquàm aſcendit
in cęlum. Præterea ſicut filius appellatus eſt
D manus Dei patris, non quòd ei ſit aliqua cum
maieſtate patris inæqualitàs, ſed propter ſub-
ſtantiæ identitatem, & propter manifeſtã ope-
rum exhibitionem: Ità Spiritus ſanctus appel-
latus eſt digitus Dei propter eam, quam habet
cum pàtre & filio, ſubſtantiæ vnitatem, & ma-
nifeſtam chariſmatum diſtributionem: quia p
manum, in vnitate corporis exiſtentem, fieri
ſolet operatio: & per digitum in vnitate ma-
nùs manentem, ſuis tamen articulis diſtinctũ,
ſolet notari diſcretio. Cùm verò per verba ali-
undè tranſlata, aliqua nominatur in diuinitate
E perſona, non vſquequaquè earum natura rerũ
de quibus hæc tranſlata ſunt, diuinitati eſt ar-
roganda, ſed illæ tantùm cauſæ attendendæ
ſunt, propter quas res corporeæ rebus incor-
poreis aſſimilari poſſunt: Quia omnis huma-
na vox nihil poteſt aliud dicere, niſi corpora-
lia: Et Trinitas, de qua nunc nobis ſermo eſt,
omnes materiales ſubſtantias ſuperat: Idcircò
nullum verbũ poteſt ei propriè aptari, & eius
propriè & dignè intimare ſubſtantiam. Et quia
ipſe ſpiritus chariſmatum diſtributor eſt, inuo
cemus ipſum paracletum, cuius hodiè ſolem-
nitatem colimus; cuius hodiè dona fidelibus
collata miramur, vt augeat in nobis fidem, di-
A latet charitatem, confirmet ſpem, & cætera
virtutum chariſmata, quæ nobis in hac pere-
grinatione ſunt neceſſaria, cooperante patre
& filio, cum quibus idem paracletus viuit &
regnat per æterna ſecula. Amen.

IN CATHEDRA S. Petri ſermo.

NON inconuenienter, fratres, iſte pſal
mi verſiculus olim diuino præſagio
decantatus, hodiernæ celebritatis tri-
B pudio interponitur, in qua beatus in Epiſco-
pali cathedra collocatur. Videtur enim beato
Petro debere coaptari, quem in ſede iudicia-
ria proteſtantur hodierna Eccleſiarum obſe-
quia ſublimatum. Ait enim Dauid ſanctus, Pſal. 106.
ſpiritu quoquè ſancto præuentus: Exaltent eũ
in Eccleſia plebis, & in cathedra ſeniorum lau
dent eũ. Hodiè ſiquidem & in Eccleſia plebis
Petrus exaltatur, & in cathedra ſeniorum lau-
datur, quoniam & in Eccleſia in qua populus
acquiſitionis conuenit, conſtituitur poſt Deũ
primicerius, & in cathedra ſeniorum collau-
C datur Epiſcopus. Hæc etenim hodiernæ feſtiui
tatis ſacra inſtitutio, quandò Epiſcopalis ſe-
dis honoratus eſt magiſterio. Hodiè fratres
beatus Petrus Antiochenæ Eccleſiæ Epiſco-
pus ordinatur; hodiè plebi, quã ipſemet Deo
acquiſiuit, paſtor præficitur. Hodiè etiam in
beati Petri ordinatione ſancta Eccleſia exalta
ta eſt, quoniam & ipſe promouetur, cui ſpecia
liter à Domino ipſa talibus alloquijs cõmiſſa
eſt: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædifica Matt. 16.
bo Eccleſiam meam. Felix vocabuli denuncia-
tio, vt à petra de qua ſcriptum eſt, Petra autẽ 1. Cor. 10.
D erat Chriſtus, Petrus denominetur, nominis
Chriſti participatione decoretur, ipſo Chriſto
ſibi nomen imponente, vt Petrus ſit, & Petrus
vocetur. Super hanc etiam Petram Dominus
Eccleſiam ſuam ædificandam prouidit, quate-
nùs cuius fidei confeſſio pro ſui ſoliditate pe-
træ comparanda erat, nominis etiam ſui ap-
plauderet appellationi. Non ergò ambitione
humana, vt in talibus aſſolet, Petrus Epiſco-
palem hodiè ſortitur cathedram, non muneri-
bus primos occupat recubitus, non ingerit ſe
pompoſis ceruicalibus. Ipſo Deo Dei filio at-
E teſtante, Petrus eruditur: carnis & ſanguinis
ab eo doctrina remouetur: patris, qui in cælis
eſt, efficaciſſima reuelatio exhibetur, cuius in-
ſtinctu veridico intonuit Petrus: Tu es, inquit, Matt. 16.
filius Dei viui; O iocunda regis & militis con-
fabulatio, in qua miles regem ſuum, regis æter
ni filium confitetur: rex verò viciſſitudine reci
proca militem ſuum à carnalibus diſciplinis ſe-
queſtratum, patris ſui tantummodò diſcipulũ
atteſtatur, dignis etiam ſtipendijs remunerã-
dum arbitratur, quatenùs ſic adijciens ſubin-
ferat: Tibi dabo claues regni cælorum. O re- Ibid.
uera beatus cæli ianitor, cui non tantùm cla-
ues regni cælorum commiſſæ ſunt, ſed etiam
arcanorum

arcanorum cæleſtium conſilia concredita ſunt. Ligandi atque ſoluendi licentia poteſtatiuo perfungitur priuilegio, atq; ouilis Dominici cura ipſius mancipatur arbitrio. Ità enim ſpeciali familiaritate ad eũ dicit Dominus: (Ibid.) Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cęlis: Non ergò repentina fautorum acclamatione, ſed prouida Dei diſpenſatione Eccleſiarum excubijs deputatus eſt Petrus generali ſanctione, hodiè quoque Antiochiæ aſſumitur peculiari familiaritate. Quẽ ouibus ſuis Deus paſtorem præfecerat generalem, plebs Antiochena hodiè ſibi collocat põtificem generalem. Nec tamen DEI nutibus populus Antiochenus obuiare contendit, ſed opportuna importunitate Dei vicariũ honorare ſatagit. A pontificum pontifice iam dudùm Petrus ordinatus erat, oleum exultationis Christi manu infundente per Spiritùs ſancti * debriationẽ ſuſceperat, (*deriuationem) negocij ſui miniſterium ſibi iniunctum iam diù exercuerat, necdùm tamen aliquo in loco propriè deputatus fuerat. Hodiè ergò de totius orbis amplitudine adſciſcitur, quibus propriè præſit & pſit: hodiè populis prærogatur. Nec tamen curæ ſuæ amplitudo proptereà decurtatur, ſed Apoſtolatus ſui ſolicitudo dupliciter dilatatur. Adſunt enim præſentium ouium balatus, qui eum quotidianis profectibus ſolicitent, nec ſibi deſunt fraternæ dilectionis præcordia. in finea etiam orbis terratũ pertingentia, quę eum defatigent. Sed futurum eſt tibi, futurum eſt (inquam) ciuitas Antiochena, vt adhuc Petrus de ſede ad ſedem demutetur, vt neceſſitate & vtilitate populorum exigente, *aliàs trãſportetur. (*alio) Nec poteris habere proprium, quẽ ſancta Eccleſia in commune ſuſcepit miniſterium. Fratrum ergò diſperſioni charitatiuè cõmunica, & quem charis amplexibus tibi obligaſti, aliquantulùm relaxa. (Matt. 5.) Dilige proximum tuum ſicut teipſum, & æquanimiter Petrum tolerabis ad alium deſtinari præſulatum, Interreà vrbs beata, de Petri gloriare præſentia, pijs eum demulce obſequijs, inuiſcera eum tibi reſponſionibus obedientiæ deuotiſſimis. Præcordialem Dei amicum, quibus potes dilibutionibus tibimet concilia: conuiuijs atque eius ſermonibus participa, futuræque tuæ ruditati circunſpectiùs inulgila. Multos opima degrauauit ſecuritas, & quoniam in hodierna confidunt opulentia, de craſtina non ſatis ſolicitãtur penuria. Non nouerunt ſibi proſpectare de craſtino, qui totam ſpem defixerunt in tempore hodierno. Tu autem Antiochia de beati Petri præſenti affabilitate congaude, ipſius colloquio tamquàm omni diuitiarum affluẽtia perfruere, deque futura ſui abſentia tibi circunſpice. Dum vacat, materna ſuge vbera: interroga patrem tuum, (Deut. 32.) & annunciabit tibi: maiorẽ tuum, & dicet tibi. Hodiè Apoſtolorum principem tibi delegiſti ſacerdotem, hodiè cæli ia-

A nitorem inthronizaſti pontificem. O admirabilis in ſingulis Dei diſpenſatio, ò diuinæ diſpenſationis admiranda diſcretio. Quid dicam fratres? Vadam quò me ducit impetus ſpiritus? Eloquar, an ſileã? Eloqui tamen melius cenſemus, quàm ſilere, quoniam & ſilere quaſi aliquid deeſſet, de beati Petri laudibus defraudare. Dicit de ſe in quodam loco Dominus: Ego ſum oſtium: Per me ſi quis introierit, ſaluabitur. (Ioan. 10.) Se oſtium equidem Dominus confitetur, per ſe introeuntibus ſalutem pollicetur, & tamen ad Petrum ità exorditur: Tibi, inquit, (Matt. 16.) B dabo claues regni cælorum. Iam videre poteſtis, fratres chariſſimi, & videtis quid veſter exprimere geſtiat affectus, ſed præ abundantia ſpiritus totum quod voluero, efferre non valeo. Ità enim perſæpè fit, vt præ abundantis lætitię vel triſtitiæ cumulo, verborum ſufficientia deſit ſpiritui, cùm ipſe ſpiritus nondùm diſcreuerit, cui potiùs debeat cedere patri. Fitque in abundantia ſpiritus error quàm maximus, tãquàm ſi cuilibet auaro multimodæ apponantur diuitię. Ipſe ſiquidem præ alacritate nimia hæſitat, quid priùs rapiat: & dum anhelat ad C ſingula, manum porrigit ad omnia. Ità & nos: Impedit nos ſuper tanto ac tali myſterio cogitationum multiplicitas, ſed tamen Deo proſperante expediet nos orationum veſtrarum officioſitas. Noſtis, fratres chariſſimi, quoniam oſtio ſera & claues opponuntur, quibus * iubẽtibus (for. *iuuantibus) eiuſdem oſtij valuæ reſerantur & claudũtur. Oſtijs etiam oſtiarij addicuntur, ad quorũ ſuggeſtionem penetralium Domini, de oſtiorum, vti libet, commoditate præloquuntur. Ergò quandoquidem Christus ſicur ait, Oſtium eſt, Petrus verò clauicularius eſt. Quid a- D liud, quàm oſtij huius Petrus oſtiarius eſt, vt quodammodò per Petri villicationem, in ipſum, qui oſtium eſt, habeamus introgreſſionẽ? De numero Apoſtolico, ſacerdotali coagulatur collegio, vt altius aliquid admiteris in Petri ſacerdotio, quàm (ſi dici liceat) in Apoſtoli vocabulo. Dicitur de Chriſto, Tu es ſacerdos (Pſal. 109.) in ęternum ſecundùm ordinem Melchiſedec, Non dicitur quòd ſit Apoſtolus, etſi fuerit ab angelis minoratus, ſed quòd fuerit ſacerdos, authentica voce conclamatur. Factus eſt ergò Petrus Apoſtolus, quod non factus eſt Chri- E ſtus: ſacerdos quoquè adoptatus eſt, quod & erat Dominus. Factus eſt Chriſti conſacerdos & cohæres, nec factus eſt coapoſtolus. Forſitan tamen & Chriſtus vocari poſſet Apoſtolus, (Heb. 3.) ſed ipſe patris, Petrus verò Apoſtolus Chriſti. Videtur quoque hodiernæ feſtiuitati cõnſonare illud ſapientis præconium: Eccè ſacerdos magnus (Eccli. 50.) qui in diebus ſuis placuit Deo, & inuentus eſt iuſtus. Iſte ſiquidẽ præter Chriſtum, ſacerdotum * opinatiſſimus, (*optatiſſimus,) Deo in diebus ſuis ſacerdos acceptatiſſimus, iuſtitiæ inſignis titulo, totum vitæ ſuæ curſum Chriſti dedicauit obſequio. Voluntariè Deo ſacrificauit, ſuper ouile ſibi creditum competenter inuigilauit,

lauit, pedetentim quos potuit cælorum ciuibus inuiſceravit, triticum Domini ſui cautiſſimè ad vſuram erogauit. In amore Dei feruentiſſimus, in fidei aſſertione robuſtiſsimus, in proximi dilectione accommodatiſsimus, in

Act. 3. terris cælibem ducebat vitam. Deniquè in miraculis ità erat copioſiſsimus, quatenùs in plateis ponerentur infirmi in lectulis, vt veniente Petro, ſaltem vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis. Spiritus ſancti gratia intantùm ei linguæ ſuppeditarat facundiam, vt ante reges & præſides nec quid loqueretur excogitaret, nec quod diſertiſsimè loqueretur, aliquandò deeſſet. Ab ineſcatione piſciũ ad capturam tranſlatus hominum, fidei retia vagabundis huius procelloſi mundi piſcibus obtendebat. Hodiè quoquè ſummi Dei ſacerdos effectus, per odoriferi thuris & thymiamatis concremationem ſummo ſacerdotum gratanter & iocundè eſt acceptus. Immolauit ſeipſum hoſtiam viuam in odorem ſuauitatis, & altiſsimo accuratiſsimè vota ſua reddidit. Quocircà benedictionẽ omnium gentium dedit illi Dominus, & teſtamentum ſuum confirmauit ſuper caput ipſius. Ideò quoque ſtabilita ſunt bona illius in Domino, & enarrabit eleemoſynas omnis Eccleſia ſanctorum. Beatus ergò quem elegiſti & aſ-

Pſal. 64. ſumpſiſti Domine, eccè enim tripudians habitabit in atrijs tuis. Nulli ergò ſanctorum beatum Petrum credo ſecundũ, quem ſanctus ſanctorum in fundamento ſuarum collocauit Eccleſiarum, & exaltauit in ſpecula ſuarum omniũ altiſsimum. Nemo coapoſtolorum in amore Ieſu feruidior, nemo in ipſa traditionis deſperatione fuit animoſior. Promotus eſt à na-

Pſal. 1. uicula ſua Petrus, & hodiè in cathedra non peſtilentiæ, non columbas vendentium, ſed epi-

1. Reg. 2. ſcopali collocatus, vt ſedeat cum principibus, & ſolium gloriæ teneat. Statuit ei Dominus teſtamentum pacis, vt fungeretur ſacerdotio, & offerret illi incenſum dignum in odorem ſuauiſsimum. Agite ergò pontifices, qui beati Petri reſidetis in loco, quos epiſcopalis ſublima-

A uit præpoſitio, conſiderate quem imitamini, imitamini, de cuius dignitate gloriamini, ne cura commiſſa abuti videamini. Non ſit vobis ad iactantiæ ſupercilium, vocitari pontifices, ſed velitis & deſiderate eſſe pontifices. Qui e- 1. Tim. 3.
nim epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Operamini ergò quod competat, quod gregem Domini vobis commiſſum fœcundando confoueat, nè fortè cùm alijs prædicaueri- 1. Cor 9.
tis, ipſi reprobi efficiamini. Vos quoquè reliqui ſacerdotes, inferiores domus Domini manſiunculæ, quorum labia cuſtodiunt ſcientiam,

B angeli enim Domini exercituum eſtis, lex ſiq- Malac. 2.
dem requiritur ex ore veſtro, qui peccata populi Domini comeditis, tandem expergiſcimini, & quamuis non ſitis, iuxta diſtinctionis momenta pontifices, tamen recolite vos Petri conſacerdotes. State ergò in gradu veſtro, ſuccincti lumbos viriliter, & ſequimini Petrum ſacerdotem magnum efficaciter. Quòd enim hodiè infula decoratus, ſacerdotali collocatur in cathedra, magiſterij veſtri humilitatem ſuſtollit, iudiciariæ veſtræ poteſtatis deliberatiuam corroborat diſcretionem, & totius veſtri

C officij exornat dignitatem. Vos quoquè pro capacitate veſtra Dei cooperarij & coadiutores eſtis, inſtar Petri ſacerdotium ſuſcepiſtis. Mundamini igitur, qui fertis vaſa DOMINI. Eſa. 52.
Si manus veſtræ tetigerunt aliquid morticinũ, lauate manus, mundate conſcientias, nè de ſordium iniquarum inquinationibus vaſa DOMINI ſordeſcant, & pro negligentijs veſtris cum ſuis portionibus ipſa vaſa diſpliceant. Habetis beatum Petrum ſanctitatis exemplar, munditiæ formam, totius ſtrenuitatis normã, qui precum veſtrarum eulogias & vota Deo

D noſtro gratificet, oblationibus que ſuis nos omnes ei commendet, qui viuit & regnat Deus per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

HIL-

HILDEBERTI CENOMANENSIS EPISCOPI VERSVS DE MYSTERIO MISSAE.

SCribere propoſui, quid myſtica ſacra priorum
Miſſa repræſentet, quidve miniſter agat.
Pro multis vna, pro quotidie repetitis
Eſt oblata ſemel hoſtia vera Deus.
Inuolucrum legis Chriſtus patefecit, ouemq́;
Significatiuam vera remouit ouis.
Presbyter hanc offert, & in hac ceſſare figuras,
*Remq́; * figurarum teſtificatur agi.* *figuratam
Sic etenim templi, ſic & crucis exprimit aram,
Vt ſacra commemoret illius, huius agat.
Ergò quid in Miſſa vel agatur, vel memoretur,
Quæ quibus aſſimiles, ſub breuitate canam.
TVrba Prophetarum venturi nuncia Chriſti,
Myſterium fertur præcinuiſſe crucis.
Hunc deſiderijs, hunc laudibus, hunc prece multa
Præſuſpirauit, extulit, expetijt.
Hæc tria commemorat, ſimiliq́; ſub ordine ponit
Introitus Miſſæ, quem chorus antè canit.
Antè recenſentur ſuſpiria, poſteà laudes,
Indè preces, in quo quæq; notentur, habe.
Exprimit officium ſuſpiria: gloria; laudes:
Kyrie eleiſon ter triplicata preces.
Intereà veniens in ſacra veſte ſacerdos,
Altaris dextram, dona daturus, adit.
Illius aduentus, quibus ò Iudæa reuiſit
Te tuus Emanuel, tempora plena notat.
Secreta ſiquidem procedit ab æde miniſter,
Ortu ſecreto venit ad ima Deus.
Veſtibus ille ſacris tegitur, texit caro verbum,
Tota carens macula, tota ſacrata Deo.
Ille ſtat à dextris, quia quæſijt auctor inanes,
Execrata Deos gens, quaſi dextra fuit.
Angelicum poſt hæc ſacrifex pater incipit hymnũ,
Inceptum complet vociferando chorus.
Incipiens memorat, quæ ſaluatoris in ortu
Gaudia paſtores angelus edocuit.
Cantica quæ poſt hunc Superi cecinere, recenſet
Gloria, quam complet vociferando chorus.
Hinc oraturus, alios hortatur vt orent,
Diſcipulis Chriſtus iuſſit, & egit idem:
Nam turbas in monte docens, orauit, & ipſis
Orandi formam fratribus inſtituit.
LEctio quæ ſequitur, doctrinam ſignat eorum,
Qui ſunt præmiſſi ſeptuaginta duo.
Illorum monitis, dum reſponſoria cantat,
Edocet aſſenſum ſe tribuiſſe chorus.
Alleluia ſequens, memorat, quæ gloria mentis,
Quam pia laus oris ſit comitata fidem.
INde ſiniſtrorsùm Dñi ſacra verba leguntur:
Plebs baculos ponit, ſtat, retegitq́; caput.
Nève ſuperueniens zizania ſeminet hoſtis
Frontibus imprimitur myſtica forma crucis.
Reijciente fidem Iudæa, gratia Chriſti
Tranſiit ad gentes: Iſrael errat adhuc.
Tranſitus is, quoties Euangelium recitatur,
Mentibus occurrit, exprimiturq́; loco.
Ad læuam legitur, quia quò tranſiit aberrans,
Et velut à læua gens idolatra fuit.
Vt ſis attentus, patiens, erectus in hoſtem,
Et caput, & baculus, & ſtatus ipſe docet.
Quippe caput retegens, attentè audire moneris:
Parcere, cùm baculum reijcis, inſtrueris.
Stans diſcis, quoniam ſtantes pugnare ſolemus,
Quòd te pugna grauis ſub vigili hoſte manet.
Succinit ecce chorus fidei compendia noſtræ,
Aſſenſum verbo ſe tribuiſſe docens.
Hinc etenim monſtrat, quantùm profecerit, in quẽ
Crediderit, quæ ſit, quidve datura fides.
Ordo bonus, quoniam quò rex vocat atq; magiſter,
Reſpondet miles, diſcipulusq́; ſequor.
Quamq́; notam paſtor nouit, propriamq́; fatetur,
Hac ſe ſignatam teſtificatur ouis.
Quæq́; probant opifex, & ſignifer, & caput idem,
Hic opus, his proceres, his ſua membra fouent.
Sic confeſſa fidem pia plebs, orare monetur,
Vt ſit in hac ſtabilis, inſuper aptet opus.
Effectum ſpondet chorus, offertoria cantans:
Tamquam ſi dicat, credo, fatebor, agam.
Hinc eſt quòd poſt hæc offert ſacranda miniſter
Dona, dehinc populus, quod ſibi lege licet,
Ordo decens: Euangelium præcedere cernis,
Pone fidem pandi, dona deinde dari.
Audis, vt credas: & credis, vt hoſtia fias:
Taliter incipimus eſſe, ſumusq́; Dei.
Prætereà donis, quæ plebs deuotior offert,
Dona domus Iudæ commemorare licet:
Cùm Salomon templum, Salomon altare ſacraret,
Oblata à populo victima multa fuit.
Exemplo, Iudæa, tuo plebs vſa fidelis,
Altari dat ſe, dat ſua, tu neutrum.
Non ſine myſterio, ſine re, vel panis ad aram,
Vel vinum fertur, cui ſuperaddis aquam.
Vtraque danda Deo præſignauere figuræ,
Traditio docuit, ſanctior vſus habet.
Vtraque ſub typico ritu formaq́; futuri
Melchiſedech Domino ſacrificaſſe ferunt.
Vtraque diſcipulis cœnantibus ipſe redemptor
Tradidit, in corpus vtraque verſa ſuum.
Vſus & ipſe placet, quo ſic mactetur in imis,
Vt ſit in excelſis inuiolata caro.
Admixtum vino laticem miraris, at ipſum
Grande ſacramentum eſt, nec ratione vacat.
*Vnda fluens, homo præteriens: ea * mixta Lyæo,* *iuncta
Eſt Chriſto Chriſti ſanguine iunctus homo.
Diuidit vnitos, vel aquam, vel vina miniſtrans,
Et caput à membris ſeparat ipſe ſuis.
Prætereà nil fons ſine ſanguine, nil ſine fonte
Sanguis, vtrunque ſimul ſaluat, vtrunq; ſacrat.
Cùm rimaretur pendentis viſcera Chriſti
Lancea, manauit ſanguis & vnda ſimul:
Sicut vtrunque ſimul fluxit, ſimul offer vtrunque:
Vnum deme, crucis non imitaris opus.
His ità præmiſſis, ſecretò presbyter oras,

Secretas

Secretas memorans, aſſimilansq́ preces,
Quas egit Chriſtus,*cùm te iam Iuda remoto*,
Abſceſſit *modicùm,terq́ precatus* ait:
(In exemplari manuſcripto erant hic inſerta verba hæc minio deſcripta:) PATER, SI FIERI POTEST, TRANSEAT A ME CALIX ISTE. (Ea ipſa metro ſic reddi poterant:
Velle tuo ſaluo, poterit ſi ritè precari,
Alme parens, à me tranſeat iſte calix.)

H*Is precibus velutì labiorũ victima quædam*
Eſt oblata,typum legis & ipſa gerens.
Pro *ſe,pro populo, pro principibusq́*, Sacerdos
Supremus Domino *myſtica dona dedit.*
Nam ſua, nam populi, nam pontificum malefacta
Portarunt aries & caper, & vitulus.
Pontificum vitulus,populi mala pertulit hircus,
Ipſius exceſſum dux gregis ipſe luit.
Hæc tria Saluator *triplici prece commemorauit,*
Iam tunc pro nobis omnibus vnus agens.
Nam ter humi ſtrato contritio cordis,& ille
Sanguineus ſudor,trux fuit ante crucem.
Iam tunc anxietas finem ſpondentibus vmbris
evna *Et veteri riſu gratior * vnda fuit.*
His actis,populum ſublimi voce ſalutat
Presbyter, & ſurſùm corda leuare monet:
Inde patri grates per Chriſtum *ſemper agendas*
Aſſerit,& poſt hæc, dona ſacranda ſacrat.
Si *benè cuncta notes, hoc totum filius egit,*
A prece diſcipulos,inde, petendo crucem,
Primùm iuſſit eos vigilare,ſtatimq́ precari,
Poſt dormire, dehinc agnus & ara ſuit.
Nimirùm dum dicit eis, vigilate, ſalutat:
Quippe ſalus anima,ſi vigilemus, adeſt.
Dum *iubet orari, ſurſùm cor ſuadet habere,*
Orari ſiquidem ſola ſuperna iubet.
Dum *tandem vocat ad requiē, monet edere grates.*
Mentis enim requie gratificamur ei.
Nam grates agere eſt Domino, *nos reddere gratos,*
Quod facit, à vitijs mens, manus, osq́ vacans.
Vt talis fiat, quiſquis ſub iudice Chriſto
Sacrificat, ſub quo iuſtus & ipſe tremit.
Cum Superum *cantu, quos ara conſtat adeſſe,*
Admitti proprias poſtulat ille preces.

CVM QVIBVS ET NOSTRAS VOCES VT ADMITTI.

P*Oſtulat vt ſua vox laudi concordet eorum,*
Quos adſtare ſacris pagina multa docet.
S. Gregorius eſt. Si *verbis * hominis, quem nectar vbiquè ſupernum*
Eructaſſe liquet, vis adhibere fidem,
Tempore quo ſupplex aſſiſtit Presbyter aris,
Mactaturq́ patri filius ipſe manens:
Aethra patet, cæleſtis adeſt chorus, ima ſupernis
Iunguntur:fiunt auctor & actus idem.
Cœtibus *his dum mens dũ vox, dum vita miniſtri*
Concordant, *grates indubitanter agit.*
Hinc benè cum populo,ter ſanctus,quaq́ ſequuntur
Anteà quàm ſacret myſtica dona, canit.
end. Credimus *has laudes aſſumptas ex Iſaia,*
In quibus innuitur trinus & vnus apex.
Ter poſitum ſanctus,trinum notat eſſe: ſed vnum
Declamat Dominus,*atque* Deus Sabaoth.

A *His tribus,huic vni ſacrifex litat, angelus offert,*
Aſcribit clerus, plebs veneratur idem.
Et quia percipiunt in ſacro munere quiddam,
Pro ſacro Dominum *munere glorificant.*
Laudibus his venerantur eũ,quibus æthra reſultat,
Quas duo de Seraphin, *nocte dieq́ canunt.*
Has pro perceptis quaſi grates ritè rependunt,
Ne quandò fruſtrà percipienda petant.

H*Actenus explicui, quid repræſentet in ipſo*
Officio Miſſa,quid ve miniſter agat.
Ex quibus hoc totum, quod in æde priore iubetur
Offerri, coràm commemorare licet.
B *Quicquid enim fit in* Eccleſia, *tantummodò proſit*
Moribus *aut fidei, victima grata* Deo *eſt.*
Offerimus vitulos lingua, mactamus & hircos,
Soluimus in cineres thus, ouiumq́ virum.
Dũ canimus, vel dũ legimus quod praua refrenet,
Quod populum,quod nos ad meliora vocet:
Tunc etiam vitulus,tunc ſacrificatur & hircus,
Cùm *faſtum calcas, luxuriamq́ premis*
Agnus ab innocuis, à ſimplicibusq́ columba,
Turtur ab his qui flent, gaudia ſumma procùl.
In clibano coctos panes altaribus offers,
Si robur mentis nulla flagella mouent:
C Conſperſos *oleo, ſi ius pietas moderetur*
Inq́ reos infrà, quàm liceat, libeat.
Non fermentatos,ſi mens tibi purior aſſit,
Excoquat & carnis fluxa ſupernus amor.
Offers & ſimilam, ſi quos diuiſerat error,
Colligis, inq́ fidem iungis,idemq́ facis.
Hos catechizans,molis:in baptiſmate mergens,
Vnis: informans aſpera ferre,coquis.
Sic eadem moresq́ docent, Chriſtumq́ *figurant,*
Sic geminos vſus cætera legis habent.
Quod verò Miſſa *ſupereſt,ità ſacra recenſet*
Legis,vt exhibeat ſub cruce ſacra crucis.
D *Quippe recenſetur,quicquid lex præco futuri*
Intra ſanctorum ſancta iubebat agi.
Hæc aperire labor,quia metro, nominibusq́
Ignaris metri,materiaq́ premor.
Da veniam Lector:*rem tantùm pandere & vſum,*
Non ſpeciem,noſtris verſibus eſſe ſat eſt.
Non tamen expectes, vt ſingula verba vel actus
Quoſlibet aggrediar clarificare tibi.
Ad ſummã rerũ curret ſtylus, & quibus vmbram
Legis opusq́ crucis exprimat ara, canam.
Et ſemèl & ſoli ſanctorum ſancta patebant
Pontifici,precibus plebe vacante forìs.
E *Angulus is * velo diſtabat ab æde priori,* *verò
Aduentu Superùm, *colloquioq́ ſacer.*
Idem thuribulo,ſimul & thymiamatis ara,
Et teſtamenti fœdere clarus erat.
Clarus & inſigni tabula qua præminet arca,
Quam ſupèr obnubit pronus vterque Cherub.
Summus eò præſul ſemèl accedebat in anno,
Pro ſe, pro populo myſtica dona ferens.
Scilicet illius hirci vituliq́ cruorem,
Quos proles Aaron *immolat ante fores,*
Carbonesq́ ſimul, quos deſuper exteriorem
Sumendos aram pagina ſacra docet.
Hos in thuribulo ponit, tantumq́ ſacerdos
Thus cremat, vt fumus vber obnumbret eum.

Adſpergit tabulam, poſt hac adſpergit & aram A
Exteriùs ſacram ſanguine pacifica.
Hinc redit ad populum, veſtem laaat, attamē idem
Noa niſi ſab ſero veſpere mundus erat.
Hic locus, hic ſacrifex, ea munera ſigna fuere:
Sigaa receſſerant, ſignificata manent.
Exprimit Eccleſiam prior ades, altera calum,
Antiſtes Chriſtum: ſanguis, amara cracis:
Carbones, ſummam virtatum Chriſte tuarum:
Tharibalum, caraem: thara cremata, preces.
Summa tabella patrem, caleſtes ara cohortes,
Veſte notatur homo, veſpere mors hominis.
Hac perſtricta tibi rerum velamina pandunt, B
His ea, ſed veluti ſemirete cta, vides.
Ex his non aliter fit res tibi peruia, quàm ſi
E foribus ſpectes iateriora domus.
Interiora ſacri, te Chriſte docente, patebunt,
Cuius morte patent interiora poli.
Quas igitur partes perſtringere nitor, eaſdem
Sicat habat ſeries Canonis, expoſat.
Sic leniùs diſces qaod opus, quæ verba miniſtri
Quid reminiſcantur legis, agant ve crucis.

TE IGITVR CLEMENTISSIME PATER. *vſque,* ILLIBATA.

INtrabat praſul vitulorum ſaagaine ſacrum,
Intrauit proprio Chriſtus & ipſe polum.
Intrat agens ſacrifex ia ſanguine ſemper ad aram,
Effuſi ſemper ſanguinis ipſe memor.
Nam quoties fuſum, verbo, cruce mente retractat,
Hunc ſpecie toties in ſacroſancta gerit.
Quippe velut quidam cruor eſt, meminiſſe cruoris,
Huius nos memores crux iterata facit.
Mentio mortis adeſt, vbicumque perennibus eſcis
Imprimit vncta manus myſtica ſigaa crucis.
Sic Aaron, Chriſtumq; ſequens altara freqaentat, D
Presbyter, hunc hauſtum ſanguinis ipſe gerit.
In primo ſiquidem verſa vexilla ſalatis
Ter ſaper appoſitas prærogat ille dapes.
In qaoiam mortis, mitisq; primusq; recordans,
Appellat triplici nomine munus idem.
Dona vocat primum, mox munera nuacupat eſcas,
Pòſt ſacrificij nomine cenſet eas.
Dona vocat, quoniam Deus has donauit, vt inde.
Suſtentaretur lege modaq; caro.
Munera ſunt, qaoniam Deus his donatur, & inde,
Maaerat auctorem, cai dedit auctor eas.
Nam quòd ſacrifici ceaſentur nomine, monſtrat, E
Qas ratione priùs munera dicat eas.
Scilicet idcircò, qaia ſacrificantar, & aptè
Munerat auctorem, qui data reddit ei.
Sic eadem quæ dona vocat, cùm ſacrificantur,
Munera ſunt, quoniam muneras inde Deum.
His qaoque nominibas pulchre ſatìs hoſtia triplex
Inaaitur, ſcipto iam recitata meo.
Hoc etenim totum quod ſpondebatar in illis,
Completum memorant, ſub ſpecieq; gerunt.
Nam quod ſperauit priùs ia veruece ſacerdos,
In capro populus, in vituloq; duces:
Crux dedit, eſca ſapit, totum canit eſſe tributum.
Nominibus trinis hæc tria ſacra notans.

A IN PRIMIS QVAE TIBI OFFERIMVS. *vſque,* ANTISTITE NOSTRO.
MEMENTO DOMINE FAMVLORVM. *vſque,* DEO VIVO ET VERO.

INgrediens ſacra ſanctorum Leuiticus, orat
Pro ſe, pro ſuo principe, gente, domo.
Ante crucem Chriſtus rogat & ſe clarificari,
Et cuſtodiri, qaos dedit ipſe Deus:
In cælis etiam ſemper pro plebe Sacerdos,
Pro ſeruo Dominus, pro grege paſtor agit.
Noſter in hoc ſacrifex Aaron, Chriſtumq; ſecutus,
B *Pro tota primùm ſupplicat Eccleſia.*
Hinc etiam pro pontificis, regisq; ſalute,
Pro reliqais infra ſicut oportet agens.

COMMVNICANTES ET MEMORIAM. *vſque,* MVNIAMVR AVXILIO.

LEge iubebatur ſumptos altaris ab igne
Carbones viuos in ſacroſancta geri.
Lege iubebatur Aaron feſtinus eiſdem
Thuribulo poſitis thus adolere Deo.
Thuribalum carnis tamquàm carbone refertum
Virtutum cumulo Chriſtus ad aſtra tulit.
C *Hos ex igne Deo quo mentis fluxa cremantur,*
Qua laxa carnis lubrica ſumpſit homo.
Tamquàm carbones inter ſacroſancta Sacerdos,
Nomina ſanctorum commemoranda gerit.
Has etenim viuis carbonibus aſſimilamus,
Qai ſplendent actu, iuris amore calent.
Deniq; qai ſequitur, quod lex iubet, vmbra figurat,
Dum litat, hanc iguem mente miniſter habet.
Ingrediens etenim ſanctorum ſancta ſacerdas,
Pectore geſtabat nomina ſcripta patrum.
Scilicet inſinuans exempla, fidemq; priorum
His imitaada, quibus myſtica menſa patet.
Nec ſatis eſſe Deo, verbis meminiſſe bonorum,
Si non exhibeas moribus ipſe bonos.
Sic ſacrifex, intuſq; calens, extraq; coruſcans,
Carbones carbo factus & ipſe gerit.
Sic beaè contexit multorum nomiaa patrum,
Sic meritis multos exprimit ipſe patres.

HANC IGITVR OBLATIONEM. *vſque,* NVMERARI. PER CHRISTVM. QVI PRIDIE QVAM PATERETVR. *vſque,* HOC EST ENIM CORPVS MEVM. SIMILI MODO POSTEAQVAM COENATVM. *vſque,* MEMORIAM FACIETIS. VNDE ET MEMORES DOMINE. *vſque,* IMMACVLATAM HOSTIAM.

HAc nebula fumi tegitur Leuiticus orans,
Vt pateat nulli, dum thymiama cremat.
Hac prece pro nobis, hic ſedulitatè precatur
Chriſtus, vt angelicum tranſeat intuitum.
Neſcitur quantùm ſumpta pratentia carnis
Poſſit apa patrem, quid ſinè voce preces.
His precibus cedit, quicquid Leuiticus offert,
*Et quocunque modo, tempore, * ſiue gradu.* *fine,
His patrem precibus dediſcere indicit iras,
Et flecti conſtat, & meminiſſe patris.
Tamq̄ ſub nebula ſacra dona frequentat & offert,
Qaiſ-

Quiſquis agit Chriſti, Chriſtus & ipſe, vices. A
Hac etenim virtus, hac efficientia verbi
Et crucis eſt, vt mens, linguaq́; cedat eis.
Neſcit, homo, latet & ſuperos, quò proueat eſcas
Gratia verborum, myſteriumq́; crucis.
Incipit his verbis ſupplex inſtare ſacerdos,
Quæ ſalua ſpecie munus vtrumque nouant.
Incipit, & toto contritus corde, cremansq́;
Thuribulo mentis lucida thura precum.

QVÆSVMVS VT PLACATVS.

ORat vt accipiat placatus dona, ſuaq́;
Ordinet in pace tempora noſtra Deus. B
Orat vt accipiat de maſſa perditionis,
Inter & electos nos numerare velit.
Orat vt hic idem benedicat, quas dedit, eſcas:
Orat vt aſcriptas, atque ratas faciat.
ORat vt hoc altaris opus ratione geratur,
Sitq́; quod acceptet, quod probet ipſe Deus:
Dū rogat vt Dominus, quæ condidit, hæc benedicat,
Vt nouet in melius, promoueatq́; rogat.
Dum rogat aſcribi, quòd eam ſibi præroget eſcam,
Atque dicet propriam ſanctificando rogat.
Dum rogat eſſe ratam, ne fruſtrà ſperet in illa,
Sed ſit quæ proſit, ſint rata vota, rogat. C
Dum rogat hanc ratione geri, quæ munera recte
Offert, vt recte diuidat, ipſe rogat.
Iſtius ergò dapis benedictio, gratia maior,
Vberior fructus, perpetuansq́; vigor.
Hoc ſane totum verbis confertur in illis,
Quæ ſubdit ſacrifex, non ſua, ſed Domini.
Quippe recenſurus, quæ protulit ille vel egit,
Cùm cœnans idem, cœna beata fuit.

QVI PRIDIE QVAM PATERETVR, ACCEPIT PANEM.

PAnis in hoc verbo, ſed adhuc communis, ab ara D
Sumitur, & ſumptum tollit vtraque manu,
Presbyter hinc idem, cùm peruenit ad Benedixit,
Imprimit elato myſtica ſigna crucis.
Nec priùs in menſam demittit, quàm tua Chriſte
Verba repræſentans explicet iſta ſuper:

ACCIPITE ET MANDVCATE EX HOC OMNES.

HInc leuat & calicē, ſignatq́;, nec ante repónit,
Quàm ſuper auctoris verba retractet ita:

ACCIPITE ET BIBITE EX EO OMNES *vſque*, IN REMISSIONEM PECCATORVM. E

SI qua fides patribus, quos vita beata perennat.
Eſca fit hæc animæ, quæ modò carnis erat.
His verbis vtrumque nouas acquirere vires,
Maioresq́; ſuis ſcripta probata docent.
Sub cruce, ſub verbo natura nouatur, & aram
Panis honorificat carne, cruore calix.
Presbyter idcircò, cùm verba venitur ad illa,
In quibus altari gratia tanta datur:
Tollit vtrumq;, notans, quòd ſit communibus eſcis
Altior, & quiddam maius vtrumque gerat.
Quaq́; parens anima, carnis fomenta parauit,

A *Omnia ſacratis inferiora cibis.*
ET quoniam quotiès libauerit iſta Sacerdos,
Chriſtus eum memorem præcipit eſſe ſui,
Hoc ſacramento nos commemorare fatemur,
Quòd mortem tulerit omnicreator homo.
Quòd ſurgens cælos aſcenderit, hæc tria ſanè,
Qualem ſacrificem vult cibus ille, notant:
Scilicet vt carne moriatur, mente reſurgat,
Ter quinis gradibus templa ſuperna petat.
*Sic memores paſſi, ſurgentis, ad aſtra * volantis,* * meantis
Et nos & pariter plebs tua, magne Deus.
De donis propriisq́; datis tibi munera pura,
B *Munera ſancta, ſed & immaculata damus.*
Dona quidē nobis Domino data: nam quod in eſcā
Donat, nos ipſi ſacrificando damus.
*Pura damus, quoniam non his * eſt mixta vetuſtas,* *admixtu
Aut ad ſaluandum non ope legis egent.
Sancta damus, quia qui ſacras diiudicat eſcas,
Proficit, & libans ſanctificatur eis.
Immaculata damus, quia quod fuit immaculata
*Hoſtia, quodq́; dedit, noſtra * ſit & dat idem.* * fit,
Presbyter inſiſtens implorat, vt illa ſerenus
*Reſpiciat clemens, * ac beet illa Deus.* approbet*
Nec minùs hæc placeant, q̃ quod puer obtulit Abel,
C *Quā quod Abrā, quā quod rex ſacrifexq́; Salem.*
His tribus innuitur variorum forma ſacrorum,
Quæ ratio, quæ lex, quæ ſacra cœna dedit.
Lex naturalis, lex tradita, lex breuiata,
Placauere Deum munere quæq́; ſuo.
Et tamen impariter, quia ſpeq́; fideq́; ſupremè
Dicitur in reliquis plena fuiſſe ſalus.
Hæc ſibi ſufficiens, nec eget perfecta futuris,
Nec de præteritis, vnde iuuetur, habet.

SVPPLICES TE ROGAMVS. MEMENTO ETIAM DOMINE. NOBIS QVOQVE PECCATORIBVS. *vſque*, OMNIS HONOR ET GLORIA.

D

ADſpergi tabulā lex, vmbra iubebat & aram,
Exteriusq́; ſacrum ſanguine pacifico.
Filius aſſeritur totiès adſpergere patrem,
Adſperſo quotiès ſanguine placat eum.
Adſpergit ſemper ſuperos, quia ſemper eorum
Adſperſo reparat, reſtituitq́; gregem.
Adſpergit ſemper homines, quia ſemper & ipſos
Adſperſos renouat, conciliatq́; patri.
Hos adſtans aris adſpergit & ipſe ſacerdos,
E *Cum memor adſperſi ſanguinis vnit eos.*
Vnit eos placando Deum, ſupplendo ruinam
Spirituum, vitam reſtituendo reis.
Vita Deus moriens, hoc totum præſtitit orbi,
Hoc per eum mortis mentio præſtat adhuc.
Tunc igitur ſacrifex adſpergit ſanguine patrem,
Cùm ſemel adſperſi mentio placat eum.
Tunc idem cœtus adſpergit cælicolarum,
Cùm ſemel adſperſi mentio ſupplet eos.
Tunc adſpergit & hos, quos abluit vnda ſalutis,
Cùm ſemel adſperſi mentio purgat eos.
Presbyter hæc ſatagēs, ſumpta ſibi ſupplice forma,
In ſublime geri myſtica dona rogat.
Addit & erectus, vt participatio menſæ,

Quotquot eam ſument, proſit, & intùs alat.
Neve ſepultorum pia mentio prætereatur,
Et bene defunctis, & ſibi poſcit idem.
Poſcit idem ſibi, dum ſanctis rogat aſſociari,
Quos & nominibus nominat ipſe ſuis.*
*exprimit *Angelus is, cuius manibus ſacer ille miniſter*
In ſublime geri munus vtrunque rogat,
Angelus eſt eius, vel quos reuerenda vetuſtas
De ſurſùm miſſos dicit adeſſe ſacris.
Ara ſuperna, Dei conſpectus, eò ſacra ferri,
Eſt etiam meritis ſacra placere Deo.
Angelicas ea ferre manus, eſt plaudere noſtro
Affectu ſuperos, myſterijsq́; ſacris.
Quæ tam ſecreto plauſu perlata, feruntur
In ſublime: placant, pacificantq́; Deum.
Ergò pius ſacrifex adſpergit ſanguine patrem,
Cùm ſic adſperſi mentio placat eum,
Cum viuis veniam, refrigeriumq́; ſepultis,
Impetrat & partem, quam petit ipſe ſibi,
Et ſuperos & mortales adſpergere fertur:
Nam quæ nos purgat mentio, ſupplet eos.
Porrò cùm ſacrifex ſublimem nominat aram,
Quò ſupplex orat dona ſacrata geri.
Commemorat liquidò velaminis interiora,
Quò ſemel intrabat pontificalis apex.
Cùm ſacra perferri ſurſùm rogat, innuit hircum,
Quem lex deſerti vaſta ſubire iubet.
Quippe duos foribus templi lex applicat hircos,
Vni deſertum deſtinat, alter obit.
Chriſtus diuerſis reſpectibus hircus vterque:
Nam tulit in ligno, viuit in arce poli.
Viuit & hìc humilis, deſerto regnat in illo,
*reuexit *Quò proprijs humeris, ipſe* reduxit ouem.*
Sic meminit logis, meminit crucis ipſe Sacerdos,
In ſublime vehi munus vtrumque petens.
Idem dum memorat ſanctos, humerale recenſet,
Quod bis ſena patrum nomina ſcripta gerit.
Pectus enim logion, ſcapulas humerale tegebat
Præſulis, intrantis interiora ſacri.
Hic in vtroque gerens gemmis inſculpta priorum
Nomina, *venturi præco typusq́; fuit.*
Nos etenim gerimus logion, cum nomina patrum
Circa principium Canonis *exprimimus.*
Nos humeralis onus gerimus, cùm nomina patrum
Hac in parte ſacri Canonis *inſcrimus.*
Tunc etiam logion, tunc fert humerale miniſter,
Cùm mores patrum, cùm labor ipſe placet.
Eccè ſubinfertur, quòd tu bone conditor orbis,
Per Chriſtum ſemper hæc bona cuncta creas.
Sanctificas, & viuificas, idem benedicis,
Glorificans primæ conditionis opus.
Nam quia ſic homini verbum Deus hæret, vt vna
Sint perſona, creans atque creatus homo,
Quidquid per verbum Deus ordinat aut operatur,
Per Chriſtum fieri dicitur illud idem.
Ergò per Chriſtum rerum natura nouatur,
Communisq́; cibus fit ſpeciale bonum.
Per Chriſtum quoquè ſanctificat Deus vnus vtrûq́;
Viuificat pariter & benedicit idem.
Sanctificat, quoniã datur hæc quoquè gratia rebus,
Vt bene percipiens, ſanctificetur eis.
Viuificat, quoniam datur hæc vegetatio rebus,
Vt moriens, intùs viuificetur eis.
Hic idem benedicit eas, quia prouenit inde,
Vt benedicatur, qui benè ſumit eas.
Eſt honor, eſt etiam per Chriſtum gloria patri,
Per quem cuncta pater glorificanda facit.
Eſt & cum Chriſto, quia glorificatur & ipſe,
Cum quo cuncta pater glorificanda facit.
Eſt ſimul in Chriſto quoniam Deus vnus vterq́;
Et quod in hoc vno eſt, eſt in vtroque ſimul.

OREMVS. PRÆCEPT. PATER NOSTER. LIBERA NOS QVÆSVMVS, &c.

AD populum regredi, veſtesq́; lauare, ſupremum
Pontificem, legis myſtica iuſſa volunt.
Ipſe tamen mundus, eadem ſic iuſſa canebant,
Non niſi, cùm iam Sol occubuiſſet, erat.
Eccleſia Chriſtus, quia non abeundo reliquit,* * quam
Subueniens, ad eam compatiendo redit.
Has eius veſtes, has viuis abluit vndis
Fons, qui perpetuò vulnera noſtra ſanat.* *menſtrua noſtra lauat
Fons tamen illa lauans, donèc famulabitur orbi
Sol, velut immundus, atque lauandus erit.
Eius enim membris, dum Sol aget iſte labores,
Hærebunt maculæ, quodq́; lauetur, erit.
Dicitur ad populum tamquàm remeare Sacerdos
Pro populo rursùm multiplicando preces.
Iamq́; velut foris eſt, cùm vocem mutat, & orans
Admonet, vt pariter oret & ipſe chorus.
Admonet orandi formam, ſublimè retractans,
Quam ſtatuit Chriſtus, edocuitq́; ſuos.
Talibus officijs, interuentuq́; ſacrorum,
Et ſimul intinctu ſanctificantis aquæ
Ipſe lauans populum, ſua veſtimenta lauare
Fertur, & apta Deo reddere fonte precum.
Eſt tameu immundus, donec Sol occidat, idem.
Nam dum viuit, habet, quod lauet, omnis homo.
Sic ſacrifex remeans, vt dignus percipiendis
Fiat, *& ad vitam ſumat vtrunque ſimul:*
Iam quaſi cum populo ſeptem ſibi dona precatur,
Quæ voluit Chriſtus, inſtituitq́; peti.
Illorum tria prima quidem ſine fine manebunt,
Sed reliquis finem ſpondet amara dies.
Semper enim ſanctum nomen patris, idq́; beato
Quod metuat, quod amet, quod vereatur, erit.
Semper & ipſe bonus, regnũ patris, vnde profectò
Scandala cuncta procùl, quodq́; reſiſtat, erit.
Semper vt in cælo, ſic in tellure voluntas
Fiet, & in neutro, quod reprobetur, erit.
Fit verò pariter in vtroque paterna voluntas,
Cũ quod amat, quod vult angelus, hoc & homo.
Prætereà ſicut quidam ſenſere priorum,
Terra, caro: cælum, ſpiritus accipitur.
Conſummatur in his pariter diuina voluntas,
Cùm caro ſubijcitur, ſpirituiq́; fauet.
Hæc tria nunc iuſto varijs euentibus adſunt,
Poſt mundi finem neſcia finis erunt.
Quatuor eſſe ſinent, nam paſci nullus egebit,
Cuive remittantur debita, nullus erit.
Tentari nemo poterit: mala nulla deinceps,
A quibus electos liberet auctor, erit.
Nam verbum vitæ, panem puto quotidianum,
Siue ſacramentum, quo viget intùs homo.

Tunc

Tunc neque doctrina, nec ea dape iuſtus egebit,
Qui ſciet omne bonum, cui Deus ipſe cibus.

ET quia præteriti meminit, præſente grauatur,
Venturum metuit Presbyter ipſe malum.
Vt prece ſanctorum Deus illum liberet, vtq́,
Pax data tranquillet tempora noſtra, rogat.
Officit Eccleſiæ cùm perturbatio feruet:
Pax in ſpe fructus ſemina iacta fouet.
Hinc ſequitur panis infractio tradita nobis
A Domino, quiddam legis & ipſa gerens.
Legis præcepto minui ſimilago iubetur,
Non niſi fruſtatìm ſacrificanda Deo.
Sic ſacrum panem cœnans fregiſſe Redemptor
Dicitur, & fractum diſtribuiſſe ſuis.
Nos quoquè non fruſtrà legē Chriſtumq́, ſequentes,
Aptè partimur dona dicata Deo.
Nam tres eccleſiæ ſunt partes, vna laborat
In terris, partem iam fouet alta quies.
Partem quæ reſtat, clementior excoquit ignis,
Excoctaq́, patet tranſitus ad requiem.
Diuerſas meritis, diuerſas ſorte locorum,
Tres iſtas partes hoſtia fracta notat.
Pars intincta mero, viuis aptatur, opusq́,
Sanguinis & carnis expiat ipſa caro.
Pro benè defunctis, quorum purgatior vnus
Hoc interuentu non eget, alter eget.
Offerri reliquas ratio * iubet, obtinet vſus, *docet
Nec tamen hinc idem fructus vtrique datur.
Nam dum pro iuſto ſacris aſſiſtitur aris,
Pro iuſto grates ipſe miniſter agit.
Cùm pro ſaluandis nunc pœnam temperat vltor,
Nunc & plena quies acceleratur eis,
His epulis epulas illius ſumimus agni,
Quem lex præcinuit, crux tulit, ara ſapit.
Presbyter hunc in myſterio ſumpturus, ab ipſo
Tam ſibi quàm populo munera trina petit.
Inter eos ſiquidem primùm rogat enumerari,
Quos in carne pudet turbine carnis agi.
Hinc in eo regno petit idem glorificari,
Quò ſua membra caput glorificanda trahit.

Poſtremò quia ſpiritui caro lenta reſiſtit,
Cedit & infelix ſpiritus, ipſe caro.
Implorat pacem, qua fiat vterque quod alter,
Concordesq́, velint, atque ſequantur idem.
Nam niſi re benè compoſita, nec iuſtificatur
Nunc, nec in æternum, glorificatur homo.
Hoc intellectu diſtinguit priſca vetuſtas,
Quod clerus triplici voce precatur ità.
Ad Chriſti reditura fidem Iudæa notatur, Agnus Dei, tet.
Cùm * pater ad dextram cedit, & explet opus. *partem

TOllimur è medio fatis vrgentibus omnes,
Et trahimur, quò nos vita peracta vocat:
Hi numquàm, hi ſemper, alij plectuntur ad horā,
Purgatisq́, datur tranſitus ad requiem.
Hanc illis altare ſacrum vel criminis expers
Vita, vel obſequijs emptus amicus emit.
Perfectos, valdeq́, malos nil vota ſuorum,
Nil impenſa precum, nil holocauſta iuuant.
Nam nec iuſtus eget, nec peſſimus iſta meretur:
In medio eſt, veniam cui ſacra menſa parat.
Ipſa tamen viuos à vitæ calle vagantes,
Vt redeant, ſaltem ſerò iuuare ſolet.
Vndè fit vt ſacris quotiès aſſiſtitur aris,
Particulis cedat hoſtia fracta tribus.
Pars intincta mero pro viuis orat, opusq́,
Sanguinis & carnis expiat ipſa caro.
Pro bene defunctis, quorum purgatior vnus
Hoc interuentu non eget, alter eget.
Offerimus tibi ſumme duas, ſed propter eoſdem
Oblatæ pariter non operantur idem.
Nam pars pro ſanctis, pars eſt pro ſanctificandis,
Mentio pro reliquis, cauſam agit alterius.
Fit cibus hic ex pane caro, Deus ex elemento,
Myſterio ſimplex, vtilitate triplex,
Fit cibus hic ouis in ligno, leo fortis in vrna,
Ales ad aſtra volans, rex ſuper aſtra ſedens.
Neve putes illi tumulúmve crucemve deeſſe,
Ipſe calix tumulum denotat, ara crucem.*
Vtq́, fides adſit, terrorq́, recedat & horror,
Fit cibus ipſe caro, panis imago manet.

ara, crucis: tumulique, calix: lapidisque, patena Sindonis officiũ cãd da byſſus habet.

RVPERTI ABBATIS MONASTERII TVITIENSIS,

E REGIONE COLONIÆ AGRIPPINÆ, ORDINIS Sancti Benedicti, viri & vitæ ſanctimonia, & ſacrarum litterarum peritia præclari,

DE DIVINIS OFFICIIS LIBRI DVODECIM.

AD VENERABILEM ECCLESIAE RATISPONENSIS Epiſcopum Cunonem, Epiſtola Ruperti Abbatis, pro libro De Diuinis officiis.

Deut. 20. *PRimitias frugum terræ, quam Dominus dedit mihi, nunc offero*
ſecundum præceptum ſanctæ ac myſticæ legis, dum præſens o-
puſculum, quod de diuinis ſcripſeram officijs, diu expetitum
mitto tibi, Cuno pater mi, hactenus Abbas cœnobij Segeber-
Primitię cũctorum operum Ruperti sũt hi xii libri. *genſis, nunc autem, adaucta ſuper te Domini gratia, pontifex*
Eccleſiæ Ratiſponenſis. Primitiæ namque ſunt iſtæ cuncto-
rum operum, quæ mihi à Domino proueniſſe gauiſus es, & li-
benter legiſti, non dubitans ea commendare, & teſtificari, quòd veraciter ſint fruges
1. pet. 1. *terræ, quam Dominus dedit, id eſt, veri ſenſus ſanctæ Scripturæ, quam Spiritus*
ſanctus condidit. Multa eorundem operum tuo nomine attitulaui, nonnulla nomine
domini Colonienſis Archiepiſcopi Frederici. Hoc autem quod primum erat, & alia
pauca ſine ſplendore cuiuſquam tituli dimiſeram, vt ipſe noſti. Itaque primitias qui-
dem frugum obtuleram, & dimiſeram eas in conſpectu Domini Dei, & adorato Do-
mino, epulabar in ſcripturis, iuxta quod ibidem protinus lex ſancta dicit: Et adorato
Deut. 26. *Domino Deo tuo, epulaberis in omnibus bonis, quæ Dominus Deus tuus dederit tibi.*
Sed primitias iſtas ſub nullius obtuleram præſentia ſacerdotis, cùm lex hoc modo fieri
Ritus offerendi primitias. *decreuerit. Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesq́;*
ad locum, quem Dominus Deus tuus elegerit, vt ibi inuocetur nomen eius, accedesq́;
ad ſacerdotem, qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: Profiteor hodie coram Do-
Num. 34. Pſal. 77. *mino Deo tuo, quòd ingreſſus ſim terram, pro qua iurauit patribus noſtris, vt daret*
eam nobis: ſuſcipiensq́; ſacerdos cartallum de manu eius, ponet ante altare Domini
Dei tui. Cur non ſecundum ritum hunc myſticum ad ſacerdotem acceſſerim, dicam.
Nondum alicui notus Pontifici, & ſacerdos, qui erat in diebus illis non curaret, neque
admitteret me ad profeſſionem huiuſmodi, neque crederet ſaltem, quod mihi exiguo
ſorte diuiſum fuiſſet quicquã de terra iſta intra tribus Iſrael, in funiculo diſtributionis.
Ioſ. 15. *Ego autem ſciebam, quod neque Moyſes neque ſacerdotes, ſed ſolus Ieſus ſorte diuiſiſ-*
ſet terram trans Iordanem tribus Iſrael, & proinde de ſacerdotum patrocinio non mul-
tum curans, tenebam cartallum, & primitias frugum huiuſmodi congerebam, & po-
nebam ante altare Domini Dei: habebam enim intentionem hanc, & deſiderium hoc,
vt placeret oblatio mea in conſpectu Domini. Audiebam interea tale quippiam, quod

me re-

*me recordare faceret illius ex hiſtoria veteri, quòd cum locutus fuiſſet Dominus ad Moyſen dicens, Loquere filijs Iſrael, vt tollant mihi primitias ab omni homine, qui offert vltroneus; accipietis eas, & illi certatim offerrent, venerunt artifices & dixerunt Moyſi: Plus offert populus quàm neceſſarium eſt, oblata ſufficiunt & ſuperabundant. Simile huic audiebam, quia dicebatur aduerſum me: Iſte ſcribit quod neceſſarium non eſt. Sancti ſcripſerunt, ſanctorum ſcripta ſufficiunt & ſuperabundant, non ſufficimus legere quæ ſancti ſcripſerunt, nedum hæc quæ iſti ignoti ſine auctoritate de corde ſuo ſcribunt. Hæc & alia multo grauiora ſurda aure præteriens, vt totus eram poſſeſſus ab ea, quæ me tacere non ſinebat, dilectione verbi Dei, & primitias iſtas & alia nonnulla in cartallo meo congeſſi, donec venires tu amicus & patronus fidelis, per quem ego innoteſcerem ſacerdoti Domini Eccleſiæ Agrippinenſi. Ecce autem tu ſacerdos gratuita vocatione Domini, tu pontifex factus ex ſpontanea electione cleri & populi, ad quem cum primitiis, immo & cum cunctis frugibus huiuſmodi fiducialiter accedam & dicam: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, quòd ingreſſus ſim terram, pro qua iurauit patribus noſtris, vt daret eam nobis. Scio enim quòd profeſſionem iſtam libenter accipias, vt dicam, quia Dominus Ieſus, qui populo ſuo traducto per aquas Iordanis, ſorte diuiſit terram in funiculo diſtributionis, id eſt, qui credentibus & iuſtificatis gratia ipſius per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti diuiſiones gratiarum diſtribuit, meam quoque paruitatem in eadem diſtributione cognouit ſecundum funiculum hunc, quem exprimens Euangeliſta: Tunc (inquit) aperuit illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas. Parum dixi, quòd libenter accipias profeſſionem huiuſmodi, immo & hoc veraciter dicere poſſum, quia nimis, & plus quàm vellem inſiſtens, etiam me adiuraſti, vt non contentus dixiſſe tibi, ſcriberem quoque, qualiter in hanc terræ optimæ partem ingreſſus ſim, cui adiuramento cur obedire necdum auſus ſim, Deus ſcit, & tu mihi conſcius, ex parte noſti. Suſcipies ergò ò ſacerdos Domini cartallum de manu mea, & pones ante altare Domini, maiori cum auctoritate quàm hactenus feceris, & ego loquar in conſpectu Domini, quoties vel tu, vel aliquis exemplo tuo, ſcripta noſtra relegere dignatus fuerit, tamquam fruges terræ, quam Dominus dedit, cui Dominus benedixit. Sunt autem præſentium primitiarum libelli XII. & deinde cæterorum, quæcumque obtuli, numerum ſubſcribere curaui. Commentariolum in Iob librorum X. abbreuiatum ex abundantia ſenſuum atque dictorum B. Gregorij. Tractatus in Euangelium Ioannis librorum XIIII. Opus de operibus ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis librorum XLII. Opus in Apocalypſin Ioannis librorum XII. Opus in XII. minores Prophetas librorum XXX. Opuſculum de victoria verbi Dei (quod penè tuum proprium eſt) librorum *XII. Et Opus de gloria & honore filij hominis ſecundum Euangelium Matthæi, in quod tu more tuo me impuliſti. Et opus ex libris Regum, de glorioſo rege Dauid, in quod me dominus meus Colonienſis Archipræſul vehementer impulit, quorum in altero vſque ad octauum, in altero vſque ad vndecimum librum proceſſi, in quibus nunc teneor; quæ cùm, vita comite, perfecero, dimittam & iſta per manum tuam in conſpectu Domini, & adorato Domino epulabor in omnibus bonis, quæ dederit mihi. Opuſculum quoque in Canticis canticorum VII. libellis explicui, quod tu tanto libentius legiſti, quanto fidelius ac deuotius beatam virginem Mariam, dilecti filij Dei genitricem diligis, cuius honori idem opus totum dedicari ſtudui. Hæc commemorans*

Calumnioſa detractio in auctorem.
Exod. 25.
Exo. 35. 36.
Cunonis benignitas
Deut. 26.
Tit. 3.
1. Cor. 12.
Luc. 24.
Alibi fatetur ipſe auctor ex diuina reuelatione ſe in ſcripturis verſatū eſſe
Catalogus operum Ruperti.
* XIII.
Compleuit autē poſtea in Matthęū ſanè libros XIII. i Dau. d XV.

Commēdatio Cunonis. *rans plurimùm congratulor tibi, quòd aliquem iam fructum perceperis magnæ dilectionis, qua verbum Dei te ſemper dilexiſſe & diligere optimè noui. Hoc verbum flamma tua eſt, lux tua eſt, & hoc habens in corde & in ore tuo, lucerna tu es, quam Deus, qui accendit, non ſolùm abſconditam eſſe noluit, verùm etiam maiore quàm*
Matt. 5. *erat in domo maius ſuper candelabrum, quàm ſteterat, poni ac lucere voluit. Nec dubito, quin omnis ſimplex oculus te videns; congaudeat propter lucem verbi, qua ex ore tuo radiat, credo tantò abundantius, quantò plures in domo ſunt, in qua lucem huiuſmodi miniſtrare debes. Ego præcipue exultare debeô in lumine tuo. Nec verò ad*
Ioan. 5. *horam exultare volo aut debeo in hoc lumine tuo, ſed in exultationem ſempiternam tendo, quo & te tendere ſcio. In hoc eſt enim vera exultatio, non quia ditior, aut glo-*
Matt. 6. *rioſior factus es in hoc ſeculo, ſed quia diuitiarum præſentium & huius gloria cumulus atque perfectio manet in cælo, dum diuitiæ præſentes manum implent ad faciendam eleemoſynam, cupienti theſaurizare in cælo, Et gloria præſens, quoniam ſecundum Deum eſt, materia ſit amplioris dilectionis, et gratiarum actionis, quia miſericordiam hanc ſocia roborat veritatis ſpes, iuxta il-*
Pſal. 88. *lud: Miſericordia & veritas præcedent faciem tuam Domine. Miſericordia te hic exaltauit. Veritas illic te beatum faciet, ſcientem nunc, et perfectius ſciturum tunc Sanctorum iubilationem, de quibus ita dictum eſt: Domine*
Ibidem. *in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iuſtitia tua exaltabuntur.*

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS

DE DIVINIS OFFICIIS, PER ANNI CIRCVLVM, PROLOGVS.

EA quæ per anni circulum, ordine conſtituto in diuinis aguntur officiis,
& attentum auditorem, & eruditum, vt benè exponantur, expetunt ve-
nerabilium ſcripturarum didaſcalum atque ſymmyſten. Altiſſimarum
namque ſigna ſunt rerum, & maxima quæque continent cæleſtium ſa-
cramenta ſecretorum: quorum ad maieſtatem contemplandam, non niſi Ephe 1.
eruditus & religioſus quiſpiam aſpirare idoneus eſt. Si quidē ab his viris ordinata hæc,
atque in obſequium Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt caput Eccleſiæ, inſtituta ſunt:
qui ſacramenta Incarnationis, Natiuitatis, Paſſionis, Reſurrectionis, & Aſcenſionis
eius, & ſublimiter intellexerunt, & prædicare voce, litteris atque huiuſmodi ſignis fi-
deliter & ſapienter curauerūt. Videlicet imitati ſunt hoc pacto benedictos filios Noe, Gen 9.
Sem & Iaphet, qui nuditatem patris, ridente maledicto Cham, aſſumpto pallio poſt
dorſum ſuum, reuerenti diligentia contexerunt. Nam quid aliud Noe de vinea ſua,
quam plantauit, ipſe inebriatus, dormienſq; & in tabernaculo ſuo nudatus, niſi Do-
minum Ieſum Chriſtum præfigurauit, qui à vinea ſua, quam de Aegypto tranſtulit &
plantauit, inebriatus aceto pœnarum, ſopitus ſomno mortis, id eſt, habitu inuentus
vt homo, palàm quòd paſſibilis mortaliſq; eſſet, apparuit? Sed exeat & foris nunciet, Psal 79.
eumq; infirmitatis arguat Cham, quod interpretatur calidus, ſcilicet omnis hæreticus Ioan. 19.
calens ad rixam, contentioſus & impatiens. Nam inclytus Sem, & dilatatus Iaphet, Phil. 2.
videlicet Catholici atque Apoſtolici Patres, honeſto ſacramentorum pallio, propter
nos aſſumptam ornant & venerantur infirmitatem, & hoc poſt dorſum ſuum, quia ſa-
nè infirma illa tranſierunt, nec ea præſentes ipſi viderunt. Hæc verò ſacramenta cele-
brare, & cauſas eorum non intelligere, quaſi lingua loqui eſt, & interpretationem ne-
ſcire. Qui autem lingua loquitur, inquit Apoſtolus, oret vt interpretetur. Hoc inter
ſpiritualia chariſmatum dona, quibus Eccleſiam ſuam Spiritus ſanctus exornat, ma- 1. cor. 14.
gis æmulari nos hortatur, vt prophetemus, id eſt, vt ea, quæ ſpiritu oramus aut pſal-
limus mentis quoque intelligentia capiamus. Sed non omninò, quemadmodū ſi orem
lingua, ſpiritus quidē meus orat, mēs autē ſine fructu eſt, ita de his quoq; ſentiendū eſt.
Nā qui myſteria vel ſigna Eccleſiæ fideliter & piè frequentant, quāuis cauſas eorū ſcire
non potuerint, non tamē ſine fructu ſunt. Ideo quippe hæc inſtituta ſunt, vt miro modo
ſecreta Dei, quę à paucis poſſunt intelligi, penè ab omnibus poſſint agi. Nūquid quia in
operādo ſoli vident oculi, cætera mēbra, quæ non vident & tamē operātur, ſine fructu
ſunt? Sed vnumquodque membrum ſuam dignitatem habet. Præeminent autem ocu-
li, qui cætera ducunt & dirigunt. Igitur ſacramentorum omnium opificem inuoco Spi
ritum ſanctum, vt qua per ſanctos Patres hæc ordinauit, eadem mihi ſecundum ſen-
ſum & auctoritatem ſcripturarum, aperire dignetur gratia. Viſum eſt autem hoc opu-
ſculum ſic ordinari, vt primùm ea, quæ penè quotidiana ſunt; deindè quæ certis tem-
poribus & cauſis variantur, digeram ipſo adiuuante Chriſto; cuius pio ſanguine vni-
uerſa terra purpurata eſt, cuius victoriis cælum floret, cuius myſteriis tempora inſigni-
ta ſunt, cuius memoria dies & horæ ornatæ ſunt. Illud à bonis omnibus huiuſce ſtudij
meritū vel dignitas impetrare debebit, vt quamuis vetus cum ſuauitate vinum bibere
aſſueti ſint, noſtra tamen muſta deſpuenda non iudicent. Neque enim auctoritati ve-
terum quicquam detrahimus, Amalarij ſcilicet & aliorum, ſi qui forte ſcripſerunt de
huiuſmodi: ſed licuit, ſemperq; licebit cuique dicere ſalua fide quod ſenſerit. Pri-
mùm quidem quotidianum noſtræ ſeruitutis penſum, videlicet ſeptem diei horæ, quas
Canonicas, id eſt, regulares dicimus, vndè cauſas inſtitutionis acceperint, iam di-
cendum eſt.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS
DE DIVINIS OFFICIIS
LIBER PRIMVS.

De Horis Canonicis. Cap. I.

A

SEptem Canonicas horas diei
non licet à quoquam, qui in
conſpectu Dei vacuus & in-
gratus apparere nolit, negli-
genter præteriri. Hæ ſiquidẽ
creatori noſtro deferunt lau-
des, & ꝓ certis ac magnis eius beneficiis qua-
ſi vectigales ſunt gratiarum actiones. Sol nan-
Ioan. 11. que verus & dies æternus Chriſtus, duodecim
habens horas ſpirituales, & ſempiternè ſecum
ſtantes has ſeptem horas temporaliter curren
B tes, clariſſimis miſericordiæ ſuæ radiis illuſtra
uit atque dedicauit. Singularum rationes de
theſauro ſcripturarum proferemus.

De Prima. Cap. 2.

PRima hora creatori noſtro laudes referre
Matt. 27. debemus, ante omnem curam corporis, qua
ſcilicet hora Dñs noſter iam conſputus & illu-
ſus, atq; alapis cæſus, & adhuc opprobriis ſatu-
Ioan. 21. randus, Pilato propter nos ligatus aſtitit: itẽq;
rediuiuus ſtans in littore, cum in captura pi-
ſciũ, ĩ quibus retia rupta non ſunt, ſignificaſſet
Eccleſiam, qualis futura eſt in reſurrectione
mortuorũ, mellitũ cũ ſeptẽ diſcipulis celebra-
uit conuiuiũ. Quia ergò primum quærendũ eſt
Matt. 6. regnũ Dei, & cætera adiicientur nobis: & in lege
Exo. 13. 23. iubet Dñs omne ſibi primitiuũ offerri, primã
offeramus horã diei noſtro redẽptori, & quæra
Rom. 4. mus regnũ eius, q paſſus eſt ꝓꝓ delicta noſtra,
& reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.

De Tertia. Cap. 3.

HOra tertia duplici ratione ſplendet inſi-
gnis. Nanq; hac hora Dñs Ieſus ſpinis co
Matt. 27. ronatus & linguis Iudæorũ crucifixus eſt, iuxta
Mar. 15. illud: Filii hominũ, dentes eorum arma & ſagit
Pſal. 56. tæ, & lingua eorũ gladius acutus: videlicet quia
Pſalm 93. Pilato iudicante illũ dimitti, firmauerunt ſibi
ſermonẽ nequã, pertinaciter clamando, Cruci-
Ioan. 19. fige, crucifige. Et Spiritus ſanctus, qui in remiſ
ſionem peccatorũ non fuerat datus, antequam
Ieſus eſſet glorificatus, ſuper naſcentem Eccle
ſiam, in igneis linguis effuſus eſt: & eſt implerũ
Act. 21. diſcipulis ꝓmiſsũ Dñi dicẽtis: Vos aũt baptiza
bimini Spiritu ſãcto nõ poſt multos hos dies.

De Sexta. Cap. 4.

HOra ſexta Chriſtus Dñs ꝓpter nos in cru
ce exaltatus eſt, vt ad ſe omnia traheret,
& extincto modico lumine Iudæorum, de quo
ipſa lux vera dixerat. Adhuc modicum lumen Ioan. 12.
in vobis eſt, currite dum lumen uitæ habetis, vt Ibid.
non tenebræ uos cõprehendant. Corporalibus
quoque ſuper terram irruentibus tenebris, lu-
mẽ verũ trãſiuit ad illuminationẽ Gentium.

De Nona. Cap. 5.

NOna quoque hora, iure in laudem Dei cla
mamus, quando clamans Dñs Ieſus voce Matt. 27.
magna emiſit ſpiritum, latrone admiſſo in Pa- Luc. 23.
radiſũ, & uenia quãuis ſerò, ueraciter pæniten Mar. 15.
tibus & confitentibus dedicata, & reſciſſo uelo
legis & prophetarũ cœpimus reuelata facie cõ
templari gloriã Dñi. Tunc etiã latere eius per- Ioan. 19.
forato, formãdę Eccleſię profluxerunt * elemẽ 2 Cor 3.
ta, ſãguis, quo redimimur, aqua, qua abluimur. *alias ſacr.

De Matutina & Veſpertina Synaxi. Cap. 6.

C

VEſpertinæ atq; matutinæ laudis ſacrificiũ,
magnis eſt nobis ſacramentis dedicatum.
Omiſſo quod in umbra ueteris inſtrumẽti ma
ne & ueſpere iugiter offerebatur holocauſtũ,
de quo dicit lex: Sacrificium eſt Dño in odorẽ Exo. 20.
ſuauitatis, oblatione perpetua in generationes
ueſtras. Ad Euangelicã n. propero gratiã. Inde
harũ ſplẽdida clareſcit horarũ dignitas. Veſpe
re Dñs panẽ & uinum aſſumens, & ueritatem Matt. 29.
ſui corporis & ſanguinis repræſentãs, tuis por- Luc. 22.
tatus in manibus teſtamẽtum ſcribit ſuis hære- Heb. 9.
D dibus: humilitatẽ ſcilicet & charitatẽ, lauando Ioan 13.
pedes diſcipulorũ, maximè cõmendans, iterũq; Matt. 27.
recumbẽs, longi ſolẽnitate ſermonis, amicis &
filiolis iã moriturus ultimũ vale dixit. Itẽ in ue Lucæ 24.
ſpera ſepelitur, in ueſpera nihilò minus appa-
rens uiuus in habitu peregrini, cognoſcitur in
fractione panis, & hoſpitalis diſcipulorum cor
da iniecto ſuę charitatis igne ſuccendit. In ma- Matt. 26.
tutino Petrũ, qui ter negauerat, galli cantus re
darguit. Dñs reſpicit, & negator penitẽs ad la-
chrymas cõfugit. Itẽ diluculo ſanctis mulieri-
bus reſurrectione Dñi iã dealbatis angelis an- Mat. 14.
nunciata, triſtitia fideliũ iã incipit conuerti in Luc. 22.
gaudiũ. Quæritur uiuẽs cum mortuis, & uiuũ ſe
oſten-

oſtendit,tangi quoq; dignatur & adorari. No
Matth. vit. tandũ, quòd cũ cęterarum ſeptenæ ſint partes
Mat.vit. horarum,i.verſus, Deus in adiutorium meum
Luc. vit. Ioan. 20. intende,cũ Gloria Patri,Hymnus,Pſalmi,Le-
ctio,Reſponſoriũ vel verſus,ſupplicatio Leta-
niæ,& oratio completina. His horis octauum
additur canticum de Euangelio, quia ſcilicet
canuntur pro octaua:ſpectant enim in beatitu-
dinem reſurrectionis, qua maximè inſignitæ
ſunt, iuxta ſenſum illius Euangelici capituli,
Veſpere ſabbati,quę luceſcit in prima ſabbati.

De Completorio. Cap. 7.

Matt. 28. HOra completorij nobis illud commemo-
Matth. 14. rat de paſſione Domini,quòd jam egreſ-
ſo Iuda,pauere cœpit & tędere,factusq; in ago
nia,prolixius orauit,& ſanguineas guttas pro-
Luc. 22. ſtrato corpore ſudauit, torcular tunc ſolus cal
Eſa. 63. cans, & in futuro ſanguinem Martyrum pro
poſſe fundendum præſignans: Itemq; illud de
reſurrectione eius, quòd prius quàm fecerat pacẽ
Ephe. 2. inter Deum & homines,legatus fidelis rediens
euangelizauit nobis, ſtans in medio diſcipulo-
Ioan. 20. rum ſuorum, & dicens eis: Pax vobis.

De Vigiliis nocturnis. Cap. 8.

VIgilias nocturnas,de quibus & Propheta,
Pſal. 118. Media,inquit,nocte ſurgebam ad cõfiten
dum tibi.Item Euangelicę nobis gratię clari-
Luc. 2. tas magnificentius inſtituit.Nam Dominus no
ſter media nocte de virgine natus, itidem, vt
Iudic. 16. Samſon quondam obſeſſus ab Allophylis,me-
dia nocte, confractis portis Inferi, ſurrexit à
mortuis.Media nihilominus nocte venturus aſ
Matth. ult. ſeritur in ſimilitudinem Aegyptij temporis,
Matt. 25. quando paſcha celebratum eſt, & exterminà-
Exo. 12. tor venit, & dominus ſuper tabernacula tran-
ſiit, & in typum noſtrarũ frontium ſanguine
Apoc. 7. agni poſtes conſecrati ſunt. Vndè reor (inquit
B. Hieronymus) traditionem Apoſtolicã per-
manſiſſe, vt die vigiliarum Paſchę ante noctis
medium dimittere nõ liceat populos expectan
tes aduentum Chriſti,& poſtquam aduenerit
illud tempus, ſecuritate pręſumpta feſtum
cunctos agere diem.

Cur Veſperæ vel matutini, ordine à cæteris differunt horis. Cap. 9.

CVm autem,exceptis nocturnis vigiliis, hæ
ſeptem ſint horę diei,Matutini,Prima,Ter
tia, Sexta, Nona, Veſpera,Completoriũ:Ma-
tutini & veſperę à cęteris horis & numero Pſal
morum & ordine hymnorũ,non immeritò dif
ferunt.Nam ex ueteri quoq; teſtamento,anti-
quam (vt dictum eſt) auctoritatem trahunt.
Nec enim nihil momenti habere debuit in his
antiquitas illa matutini & veſpertini ſacrifi-
cij, & vt ſupra repetam, immolatio Paſchalis
Exod. 27. agni,quę fiebat in ueſpera,& illud quod fiebat
in vigilia matutina,quia reſpexit Dominus ſu
pra caſtra Ægyptiorũ, & interfecit exercitum

A eorum,& ſubuertit rotas currnũ,ferebanturq;
in profundũ.Itẽq; illud quod in mũdi creatio- Deu. 16.
ne, aliis horis tacitis cõmemorantur veſpere
& manę, in ſenaria diuinorũ operũ diſtinctio- Exo. 14.
ne.Iure ergò hymnum,qui eſt Euangelicæ lęti
tię,exemplo Dñi, qui hymno dicto exiuit in Matt. 26.
montẽ oliuarum,his dumtaxat horis pſalmi ue
tuſtę auctoritatis antecedunt,& quia ex Euan- Mar. 14.
gelio maxima ſacramenta cõmemorant,& ob
hoc Euangelicis decorati ſunt cãticis,hymnos
eiſdẽ penè cõiunctos habẽt.Cõpletorium quo-
que, quia apud quoſdã canticum de Euãgelio
B habet,cũ eodẽ cantico poſt pſalmos,hymnum Pſal. 29.
habet contiguum.Nec mirũ, cùm in Pſalmorũ Pſal. 65.
quoq; titulis,nũc pſalmus cãtici,nunc canticũ
pſalmi inuenias,& ipſa cõmutatio rõne nõ ca-
reat.Oĩum in cõe horarum dignitatẽ reueren-
dã, & hoc indicat, quòd earũ initiũ & finẽ pariter
referimus ad Deum.Nam initio Deũ in adiu-
riũ inuocamus, in fine Deo gratias referimus.

De ordine horarum in feſtiuitatibus. Cap. 10.

C QVoties de tempore gratiæ,materiam lau-
dis ſumptã habemus,verbi gratia, diebus
Dominicis & Sãctorum natalitiis, genua in ip-
ſis horis non flectimus, ſtando proferentes li- Gal. 4.
bertatem,& gratiam,quę colli noſtri, qui era- Ephe. 2.
mus curui,iugum ferreũ confregit,ut incedere- Hier. 28.
mus recti.Tũc & uigilias in tribus diſpartimur Eſa. 45.
nocturnis,ut non ſolum uerbo,ſed etiam facto
tres uigilias prędicemus, de quibus ait Dñs:
Beati ſerui illi, quos cum uenerit dñs, inuene- Luc. 12.
rit uigilãtes:& ſi uenerit in ſecunda uigilia,& ſi
in tertia uigilia,& ita inuenerit,beati ſunt ſer-
ui illi.Tunc legendi atque canendi officia, quę
D ad ędificandã Eccleſiã,inſtituta ſunt, numero-
ſius concrepant,ut nos pręparemus ad aperien
dũ Dño quacunq; hora pulſauerit,ad modum Apoc. 3.
duarum ueteris teſtamẽti tubarum,quę ad mo Num. 10.
uendum caſtra crebrius atq; conciſius clãgere
iuſsę ſunt. Ipſa autẽ lectionum pluralitas, non
eadem in omni ordine eſt.Nã clerici nouẽ, mo
nachi duodecim legunt. Illis nouenarius eſt te-
tragonus,i. ęqs undiq; quadrus lateribus,hoc
innuit,quòd uerbum & opus prędicatorum, ęqua-
lia ſemper eſſe debent, his uerò duodenarius
E inęqualibus conſtãs lateribus.Nã ter quatuor
uel quater tria,duodecim faciũt. Hoc inſinuat, Gen. 32.
ut in uno magis extẽdantur,& exemplo Iacob
cum Dño luctantes claudicẽt,ſ. minus operan
tes ut amplius meditari queant hi,qui fidẽ Tri
nitatis mundo quadrifido prędicant. Nam in
utroq; ordine pluralitas lectionũ, pluralitatẽ
ſignificat prędicatorum, qui ex tẽpore gratię
plures in mundum miſſi ſunt. Sic.n. profunda
nocte gallus rariores atq; productiores cantus
edere ſolet, vicina uerò die crebriores atq; ci-
tatiores: ſic ante incarnationem Dñicam pau-
ci & rari,poſt uerò multi & crebri pręcones ui
tæ miſſi ſunt, paucitatẽ anteriorum in tribus
priuatarum noctiũ lectionibus, multitudinem
poſte-

poſteriorum, in Natalibus Dñi vel Sanctorū
noui teſtamenti ſignificamus. Adeò autem eau
ſa hęc vim rationis obtinuit, vt Romanus ordo
(qui diuinarum rerum cauſas ſecundū Apoſto
licam fidē, laudabiliter executus eſt) in ipſa no
cte Paſchali non plus, quàm tres lectiones ha
bere decreuerit. Illa namq; nocte prædicato-
res ſancti, ſ. Apoſtoli, & numero pauci, & metu
Iudæorum muti, & de morte Dñi mœſti, vide-
ri fugiebant, audiri metuebãt. Nã in ipſo cre-
puſculo, referentibus ſanctis mulieribus, ꝙ re-
Luc. 24. ſurrexiſſet Dominus, & ꝙ viſus eſſet ab eis, nō
crediderunt, & viſa ſunt corã eis quaſi delira-
menta verba hæc. Nec ſolū illa nocte, ſed exin-
de quoq; vſq; Pentecoſten, cauſam eãdem in
paucitate lectionū conſiderat: quando prædi-
catores ſancti, & numero plures, & feruore S.
Spiritus facundi ſunt. Non tamē minus ratio-
ni appropinquant, qui maieſtatē ſolennitatis
attendentes, integrū & ſolennē lectionū obſer
uant numerū: quia etſi Apoſtoli muti fuerunt,
Matt. 28. Angelorum alloquia, & ipſius Dñi frequēs viſi
Ioan. 20. 21 tatio, valde celebris & ſequēda prædicatio eſt.

Cur Lectiones Oratione præuenimus. Cap. 11.

PRædictas lectiones ideò oratione præueni-
Matt. 9. mus, quia rogare debemus Dominum meſ-
2. mach. 5. ſis, vt mittat operarios in meſſem, & ut aperiat
Matt. 13. cor noſtrum in lege ſua, & in præceptis ſuis, ne
Luc. 8. ſemen verbi Dei, quod audituri ſumus, aut vo
lucres comedant, aut ſpinæ ſuffocent, aut duri-
tia petræ fruſtrata radice ſupplantet.

De Iube Domine. Cap. 12.

LEctarus verò, benedictionē petens, hoc ſi-
gnificat, ꝙ nemo niſi miſſus aut permiſſus,
Rom. 10. officiū prædicandi vſurpare debeat. Q̃uo enim
prædicabunt, inquit Apoſtolus, niſi mittantur?

De Tu autem Domine. Cap. 13.

QVodq; in fine dicit: Tu autem Dñe miſere
Matt. 10. re noſtri: hoc innuit, ne ipſum quidem bo
num officium prędicãdi ſine alicuius vel leuis
culpę puluere poſſe peragi. Nam (vt ait B. Au-
guſtinus) verbum prædicationis ſecurius audi-
tur quàm dicitur. Prædicator quippe cùm be-
nedicere ſe ſentit, difficile nimis eſt, vt nō quã-
tulumcunq; ſpiritu elationis tangatur. Et quia
quaſi per terram ambulat, & pedes eius aliquo
puluere ſordidantur, idcircò miſericordia Dei
indiget, vt in hac parte lauetur, etiamſi mun-
dus ſit totus.

De Deo gratias. Cap. 14.

QVòd verò Deo gratias ſuccinit chorus, nō
ad vltimam precē lectoris, ſed ad totam
lectionem reſpicit. Gratias namq; agimus Deo
ꝙ doctrinæ ſuæ panem nobis frangere digna- A
tur, nè fame audiendi verbum Dei pereamus. Eſa. 32.
Nam & ad lectiones, quarum in fine, tu autem Lucæ 15.
Domine, non dicitur, ſcilicet ad capitula hora- Deut. 8.
rum regularium, quia verbum Dei eſt, in quo Matth. 4.
viuit omnis homo, Deo gratias ſucclamamus.

De Reſponſoriis. Cap. 15.

REſponſoria, quæ poſt lectiones canimus, Matt. 11.
nobis innuunt, ſanctis monitis Dei factis
nos reſpondere debere, ne ſimus ſimiles pueris
ſedentibus in foro, ludentibus ac dicentibus:
Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis, lamentaui-
B mus uobis, & non ploraſtis. Dicuntur enim à
reſpondendo. Triſtia namq; triſtibus, & læta
lætis debemus ſuccinere lectionibus. Siquidem
neque moris eſt, neque decoris, ut cùm lector
triſtia dixerit, verbi gratia, quæ ſunt pœniten
tię, ſiue lamentū aliquod Dñicę paſſionis, cho-
rus in reſpōſorio ſaltet de gaudio regni, & glo
ria reſurrectionis. Sed dū lector, velut Ioannes,
non manducans neque bibens, prędicat pœni-
tentiam, nos itidem in reſponſorio ploramus:
dum ille, velut filius hominis manducans & bi
bens, cantat nobis de gaudio regni, ſuccinētes
C eidem, aptè ſaltamus. Quodq́ue vno pręcinen-
te, tam in his, quàm in cęteris eiuſmodi, chorus
concorditer ſequitur, illud aſtruit, quod Apo-
ſtolus obſecrat, vt idipſum dicamus omnes, & 1. Cor. 1.
non ſint in nobis ſchiſmata.

De Campanis. Cap. 16.

SOnora eſſe inſtrumenta in Eccleſia, quibus
ad laudē Dei populus excitetur, diuinæ au-
ctoritatis & antiquę conſuetudinis eſt. Nam
olim tubæ, aut campanę, diuerſa quidem ſpe-
cie, ſed eadē habentur ratione. Legimus in Le- Leu. 23. 25.
D uitico tubas ex iuſſu Domini factas, quarum Num. 10.
vſus eſſet in Iubileo, tantę virtutis, vt ad crepi- Ioſu. 7.
tum earū corrueret Hiericho. Et Paralipome- 1. Par. 15.
non inter cantores, nablis arcana cantantes, &
inter Leuitas pro octaua canentes, concinente
& ſubſiliente Dauid, ſeptem tubarum clangorē
perſonante corã arca fœderis Dñi. At nunc ad
confitendum Dño, & ad annunciandū mane mi Pſal. 91.
ſericordiam eius, & veritatē eius per noctē &
ęnea ſigna perſonant, & ad omnē horam diui-
ni officij, tãquam in exordio pręclaræ oratio-
nis, has partes tenent, vt attentos dociléſq́; ac
E beneuolos diuinę laudis auditores efficiat. Hęc
igitur Eccleſię ſigna, atq; illę legales tubę, vnū
atque idem ſignificant, ſcilicet ſanctos Eccle-
ſię prędicatores, qui ad Sion montē & ciuitatē
ſanctã, cæleſtē Hieruſalē, & multorū milliū An
gelorū frequentiã, & ad futurū Dei iudiciū po-
pulum inuitant & prępatant, magnitudinē rei,
magnitudine dicēdi, qua poſſunt exprimere cō
tendunt: vt repoſitas intrinſecus aures cordis
percellere, ſenſumq; ſurdi auditoris ad audien
dum flectere & vincere contendant. Quamuis
ad potiora feſtinet oratio, prætereundum non
eſt, quomodo ꝓdicator perfectus, huiuſce ſigni
quadã ſimilitudine formetur. Duritiã metalli
forti-

fortitudine mẽtis,plectrũq; ferreum,quo ſonus
eliditur conſtãtia ſermonis imitetur. Ecce de-
Ezec. 3. di,ait Dñs,faciẽ tuã valentiorem faciebus eo-
rum,& frontẽ tuam duriorẽ frontibus eorum ,
& vt adamantem & ſilicẽ faciem tuã . Fugiens
quoq; terrenã habitationem,& dicens : noſtra
Phil. 3. autem conuerſatio in cælis eſt , ſurſum cor ſu-
ſpendat,pendensq; de turri fortitudinis , quæ
Pſal. 60. ſtat contra faciẽ inimici , ſpeculatorem ſe me-
Ezec. 3. minerit poſitũ eſſe domui Iſrael.Geſtet autẽ li
gnũ crucis in capite,i.in principali ſuo, quod
eſt mẽs, funẽq; exinde colligatum,i. vinculum
charitatis,vſq; ad infirmos fratres , quaſi vſq;
ad terrã porrigat,quo commonitus,perſonare
& os ſuum dilatare nunq̃ deſiſtat,dicens:Chari
2.Cor.5. tas.n.Chriſti vrget nos.Ita cuſtos ſuper muros
Hieruſalẽ conſtitutus,non taceat,ſed quodcũ-
que viderit vel audierit,annunciet,iuxta illud:
Eſa.62. Qui reminiſcimini Dñi,nè taceatis,& nè detis
ſilentiũ ei,& tota die & tota nocte,inſtãs opor
2.Tim. 4. tunè,importune his qui dormiũt in lectis ebur
neis,& laſciuitũ in ſtratis ſuis, nõ taceat lauda-
Amos 6. re nomẽ Dñi,nè vſq; ad matutinũ,i.vſq; ad tre
mendum Dei iudiciũ male pacato conſepuiti
ſomno pereant. Ad poſtremũ illud notandum,
ꝙ quẽadmodum ex tẽpore gratiæ plures prędi
catores miſſi,crebrius theologicis concrepant
ſymbolis,habentes donationes ſecundum gra-
tiã,quæ data eſt eis, differẽtes:ita ſigna ꝓdictã
quantitate & ſono differentia , quoties aliqua
donationis Euãgelicę feſtiuã commemoratio
fit,tumultuoſius tinniunt,& pertonãt crebrius,
& productius reboant,vt dormientes in nocte
Rom. 13. & ebrios (qui enim dormiunt,nocte dormiũt,
1.Theſ. 5. & qui enim ebrij ſunt,nocte ebrij ſunt)ad lau-
dem Dei quaſi violenter excitent,& ſi nõ euin
cunt ſic, vt eos exurgere cogant ad orandum ,
ne intrent in tentationem , ſaltem ſecurè dor-
mire non permittant. Trinum itaque ſolennis
diei claſſicũ,id eſt, matutinum, veſpertinũ, &
& quod ad Miſſę pulſatur initium, ſic imitetur
Euangelicus prędicatorum chorus , vt ſemper
prædicet lamentationes pręſentis vitę,carmen
futurę , vę gehonnę .

De miniſterio Altaris. *Cap.* 17.

IAm nunc ad theſaurum ſummi ſacramenti ,
ſcilicet ad Miſſę ſecretarium accedere,quo-
tidiani curſus ordo ſitus expoſcit.Quòd ſi mihi
peruiũ feceris theſaurarius ſalutis atq; ordina-
Apoc. 3. tor charitatis, ſi aperuerit clauis Dauid qui a-
Cant. 2. perit,& nemo claudit, claudit & nemo aperit ,
gratulari & cantare licebit animę meę, ꝙ eam
Exo. 25. rea in cellã vinariam introduxerit. Hoc.n. ſa-
crariũ propitiationis eſt : hoc illud propitiato-
rium,in quod verſis vultibus duo Cherubin, i.
Heb. 9. 10. duo teſtamenta mutuo ſe aſpiciunt. Nã quod
in veteri teſtamento promiſſum , pręſignatum
& à longè ſalutatum,in nouo autẽ datum,reue-
latum & palã eſt factum,hìc pręſentãliter exhi
betur,non in vmbra ſed in veritate,non in figu
ra ſed in re.Hic illud agitur,in quo noſter Da-

A uid inſanire videbatur regi Achis,qñ tympani- 1.Reg. 21.
zabat pendens in cruce,& impingebat ad oſtia
ciuitatis,i.ad cõcluſa corda nõ credentia ſibi:
qñ ferebatur in manibus ſuis tenens panẽ & vi Matt. 26.
nũ,& dicens: Hoc eſt corpus meum,hic eſt ſan- Lucæ 22.
guis meus nouũ teſtamentũ:qñ defluebant ſali
uæ in barba,i.videbatur loqui infantilia,dicẽs,
Niſi manducaueritis carnẽ meam & biberitis
meum ſanguinẽ,non habebitis vitã in uobis.Fu
git quippe ab illo populo ſuo,quẽ nunc vocat
Achis,i. quomodo eſt?eo quod dixerit , Quo-
modo poteſt hic nobis carnẽ ſuã dare ad man 1. Reg. 21.
B ducãdum?Vocabat autẽ eũ prius Abimelech,i. Ioan. 6.
patris mei regnum, & accepto regno ſuper ue- 1. paral. 15.
rum Iudam,verumq́ue Iſrael , nunc myſticum
ſenſum Paralipomenon, indutus ſtola byſſina,
veſtitus Ephod lineo,præcentor inclytus, cho- 1. Par. 16.
ros ducit ſacrificans,& ſubſilit coram arca fœ
deris Dñi.O regem,ò ſacrorũ principẽ. Quid
ſibi uult tantũ,tã clari capitis tripudiũ,dũ ten-
dit arcæ Dei tabernaculũ,& indutus Ephod of Pſal. 77.
fert holocauſtum, & in nomine Dñi benedicit Matt. 22.
populũ:ad quẽ cùm eſſet de tribu Iuda,nõ per-
tinebat ſacerdotiũ?Sed repulit Dñs tabernacu
C lũ Sylo,& occiſis ſacerdotibus Sylo, elegit tri-
bum Iuda,elegit Dauid ſeruũ ſuũ.Ecce prægе-
ſtit rex de tribu Iuda cõfidenter agere in his,q̃
deberi ſciebat filio ſuo dño ſuo, in quẽ hæc di-
cebat:Iurauit Dñs & nõ pęnitebit eũ,tu es ſacer Pſal. 109.
dos in æternũ ſecundũ ordinẽ Melchiſedech. 1.Par. 15.
Ecce imperat ſacerdotibus,mãdat Leuitis , vt
ſanctificentur,cãtores cõſtituit,eligit qui can-
tẽt arcana,qui canant pro octaua,qui clãgant
tubis,qui perſonẽt buccinis,q̨ cõcrepent lyris,
cymbalis,nablis,organis . In his oĩbus ad filiũ
reſpicit. Aſcendẽs.n.in altum captiuã duxit ca Pſal.67.
ptiuitatẽ,dedit dona hominibus. Sciendũ nan- Epheſ.4.
D que,arcã Dñi(quę interdũ pro quouis rectore
eccleſię accipi conſueuit)multò magis cõueniẽ
ter deſignare humanitatẽ ſaluatoris Chriſti, q̃
in latere feneſtrã habet,i.vulnus lãceę,quo flu
xerunt aqua & ſanguis:intus cõtinens mãna,i.
vnitũ ſibi uerbum Dei:& tabulas teſtamẽti, q̨a Ioan. 19.
in ipſo ſunt oẽs theſauri ſapiẽtiæ & ſciẽtię ab- Heb. 9.
ſconditi,& virga ſacerdotalis & regię poteſta- Col. 2.
tis. Arcã ergò Dei noſter Dauid, mortis impe- 2.Reg. 6.
rio,quaſi regno Saul deſtructo,deducit in Hie- 1.paral. 15.
ruſalẽ,& collocat in tabernaculo cæli,quod ip-
ſe tetendit.Quod reſpiciẽs eccleſia diebus pro-
E ximis ſanctæ reſurrectionis, exẽplo prioris po
puli ſe excitat ad concinendũ ſuo Dauid, dum
hoc reſponſoriũ cantat : Decantabat populus
ĩ Iſrael Alleluia. Canit ergò uniuerſa multitu
do Iacob legitimè,& ipſe Dauid cũ cantoribus
citharã percutit in domo Dñi.Quicquid enim
Iſrael canit, hoc magiſtro, hoc ꝓcentore,citha
ras cordiũ digito Dei ꝓcuriẽte,didicit:Ab hoc
cõcitatus iubilus cordis in uoces corporeas cho
riq; cõcentũ,nũc grauiter,nũc acutè aut excel-
lẽter erũpit,& magni corporis Eccleſię ꝑ oẽs gẽ
tes diffuſę,q̨ a una fide reſonat,cãtus pariter & ĩ
ſimul vbiq; & undiq; multiplex & unus ab ipſo

ſuauiter auditur. Igitur ordinē altaris, ordinē magnæ & interminatæ rationis iam libet attingere & eorū, quę præceſſerunt in capite, ſ. Chriſto, ſacrorum principe ſacerdotibus, qui ſunt mēbra corporis, imitationē, ipſo aperiēte, vel ea parte cognoſcere. Et primùm de ſacerdotalibus veſtibus dicendum.

De habitu Sacerdotis. Cap. 18.

IN habitu ſacerdotali nihil eſſe, quod vacet à ratione, apud ueteres quoq; conſtitit, ſicut B. Hieronymus ſcribēs ad Fabiolam teſtis eſt. Apud nos ergò quātò ſacerdotium Chriſti ueteri ſacerdotio dignius eſt, tantò in habitu ſacerdotali, cauſas habere probatur digniores. Illi enim ſacras veſtes ſecundum colorē, materiam, poſitionemq; cuiuſque ad quatuor elemēta mūdi, ad duo hemiſphæria cæli, parteſq; Zodiaci, ipſumq; cælū referentes, ad ultimum in auri lamina, quę in fronte pōtificis erat, inſcriptum habens ineffabile Dei nomen: hoc ſignificari uolentes, ꝙ omnia quę ſubter ſunt,
Exo. 28. Dei arbitrio gubernētur, iuſtum eſſe cōmemo
*creatorē rabant, ut pontifex * creatoris non ſolùm pro Iſrael, ſed & pro uniuerſo mundo rogaret: licèt noſtri & B. Hieronymus, iuxta morem ſuum, in his quoq; ſpiritualis intelligentię uela pādere ſoleant. Quoniā ergò nec uetera rōne carnerint, nos exēplaria cæleſtiū ſupergreſſi, ipſa potius in ueto ſacerdotio cæleſtia cōtemplemur.

De Amictu. Cap. 19.

SAcerdos in officio altaris, capitis ſui, ſcilicet Chriſti, cuius mēbrum eſt, perſonam gerit. Quidā amictu caput ſuum obnubit, donec ſuper os caſulę illum reuoluat, & uelut caput aut coronā illi coaptet. Illud eſt quod in Apo-
Apoc. 10. calypſi legimus, Angelum fortem deſcendiſſe
Pſal. 10. de cælo, amictum nube. & in Eſaia: Ecce Domi-
Eſa. 61. nus aſcendit ſuper nubem candidam. Veniens enim ad ſaluationem mundi, Dei filius, Angelus magni conſilij, nube amictus eſt: dum diuinitatē ſuam, quę eſt caput & principium, in noſtra carne abſcōdit. Hoc ergò carnis latibulum prima ueſtis ſacerdotis, i. amictus ſignificat.

De Alba. Cap. 20.

ALba lineum ueſtimentum & ſtrictum, quę (ut Hieronymus ait) Hebraice dicit Ephobad, & eſt ab antiquo ſacerdotalis ac Leuitici generis, longiſſimè diſtans à tunicis pelliceis. quę de mortuis animalibus fiunt, quibus poſt peccatum ueſtitus eſt Adā: vtpotè nihil mortis habens, ſed tota candida nouam uitā ſacerdotij eius deſignat, quā docuit, & in baptiſmo de-
Gen. 3. dit, ut de baptiſmo ſurgētes, cinganius lumbos
Apoc. 1. 5. in ueritate, & tota priſtinorū peccatorum tur-
Luc. 12. pitudo celetur. Vndè & Dauid: Beati quorum
Ephe. 6. remiſſę ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt
Pſal. 31.

A peccata. Lingua eiuſdē ueſtimēti ſurſum affixa, cęleſtē eius doctrinā inſinuat. Vndè Ioannes, Ioan. 3.
Qui de cęlo uenit, inquit, ſuper oēs eſt, cuius teſtimoniū q accipit, ſignauit, qa Deus uetaa eſt.

De Stola. Cap. 21.

STola, quæ ſuper amictum collo ſacerdotis incumbit, obedientiā ſignificat filij Dei, & ſeruitutem quam Dñs omnium propter ſeculorum ſalutem obiit. Nam, quod cum magna Gal. 4.
reuerentia cogitandum eſt, obedienter paſſus
B & mortuus eſt filius Dei, cauſam quippe mor- Philip. 2.
talitatis, ſ. peccatū, nec origine contraxit, nec actu admiſit, & idcirco morti nil debuit, ſed dedit illi calicem pater, non iudex: amore, nō irā:
voluntate, non neceſſitate: gratia, nō vindicta. Gen. 38. 39
Et ſicut Iacob liber & ingenuus, præcepto patris Iſaac, & matris conſilio Rebeccæ parens, ſeruiuit Laban, vt Rachel & Lyam in coniugiū duceret: ſic filius Dei præcepto patris, & conſilio Spiritus ſancti obediens, ſeruiuit mundo, ſubiectis humeris eius peccata portando, vt ſynagogam de Iudæis, & Eccleſiam de Gentibus
C aſſumeret. Cùm ergo ſacerdos ſtolam accipit, meminiſſe debet & ſcire, quia grande iugum, li- Matt. 11.
cet ſuaue: grande, licet leue, ſuper ſe tollit.

De Caſula. Cap. 22.

CAſula magni ſacerdotis noſtri, Chriſti veſtimentū, ſignificat illud veſtimētum veri Aaron, cuius in orā deſcendit vnguentū, quod
eſt in capite. Primum deſcendens in barbā ip- Pſal. 132.
ſius Aaron. Quod eſt illud veſtimentum? Sācta Eccleſia catholica. Nā barba Aaron, quod interpretatur mons fortitudinis, barba (inquam)
D Aaron, i. Chriſti Apoſtoli ſunt, atq; Apoſtolici viri fortes & perfecti. Vnguentum autē regale & ſacerdotale, Spiritus ſanctus eſt, cuius tota plenitudo eſt in capite, ſ. Chriſto, atq; indè primum in Apoſtolos, quaſi in barbā, deinde in
totā Eccleſiam, & vſque in extrema mēbra Ec- Coloſſ. 1.
cleſiæ, quaſi in oram veſtimenti deſcendit. Caſula ergo, veſtimentum Chriſti, quod eſt Eccle-
ſia, ſignificat. Eſt autem integra, & vndique Sup. c. 19.
clauſa, vt vnitatem uel integritatē veræ fidei Ephe 1.
demonſtret. Huic autē ſuperducitur, & ori cius 1. Cor. 12.
aptè circūponitur amictus, quo ante caput ſa-
E cerdotis tegebaē. Quē, nubē humanitatis eius, in qua latuit diuinitas, ſignificare, iā diximus: quia videlicet, caput, corona & decus Eccleſiæ ſuæ humanitas Chriſti eſt: caput aūt humanitatis Deus. In eo verò ꝙ caſula, cū ſit vna & tota integra, aptatione manuū, quæ extenſionē manuū crucifixi Dñi aptè depingit, in anteriorē & poſteriorem partem quodammodo diuiditur, antiquæ Eccleſiæ, quæ paſſionem Domini præceſſit, & nouæ quæ ſubſequitur, ſignum eſt.

De Tunica. Cap. 23.

QVæ hactenus dicta ſunt, presbyteris & Epiſcopis ſunt cōmunia: quę uerò ſequūtur, Epiſco-

Epiſcoporum propria. Tunicam quam ſubter A
caſulam habet pontifex, in veteri ſacerdotio
coloris erat hyacinthini, tintinnabulis, & ma-
lis punicis in inferiori parte pendentibus, vt
totus vocalis incederet pōtifex, ne moreretur.
Significat autem (vt Hieronymus ait) rationē
ſublimium, quæ non patet omnibus, ſed maio-
ribus & perfectis. Hanc habuerunt Moyſes &
Eſa. 40. Aaron & Prophetę, omnesq; quibus dicitur:
In montem excelſum aſcende tu, qui euangeliſ
zas Sion. Præcipuè verò hanc habuit tunicam
Euangelicæ testrix doctrinæ, ſapientia Dei,
Chriſtus dominus, & dedit illā Apoſtolis ſuis. B
Ioan. 15. Omnia enim quæcunq; audiui à patre meo, in
quit, nota feci vobis, ſed non niſi Spiritu ſan-
cto ſuperueniente, induere vel portare potue-
Ioan. 19. runt. Hanc quoq; ſignauit illa tunica Domini,
quā ſcindere milites noluerunt, eò quòd eſſet
inconſutilis, deſuper cōtexta per totū: damnū
fore maximū ſignificantes his, qui Chriſtianæ
fidei ſcripturā hæreſibus ſcindere conatētur.

De Sandalijs. Cap. 24.

SAndalia pontificis illud ſignificant Domini
cæ incarnationis calceamentum, de quo ip- C
Pſal. 59. ſe in Pſalmo: in Idumæam, inquit, extendam
calceamentum meum, id eſt, gentibus notam
faciam incarnationem meam. Vt enim ſacer-
dotio fungeretur pro nobis filius Dei, noſtra
carne quaſi calceatus in hunc mundum venit.
Sandalia ergo pontificis, incarnationem (vt
dictū eſt) ſignificant filij Dei. Et pulchrè quod
in amictu capitis idem in calceamento pedum
ſignatur, nam & in carne diuinitas latuit, & p
carnem eius notitia vniuerſum mundum per-
currit. Per ſingulas, quibus ipſa pedibus ſan-
dalia conſtringūtur, id ipſum accipimus, quod D
Ioannes Baptiſta per corrigiam calceamenti
ſignaſſe probatur, cum de ſponſo Chriſto lo-
Mat. 1. quens, cuius, inquit, non ſum dignus corrigiā
Luc. 3. calceamenti eius ſoluere. Copulam ergo illam
ineffabilem, charitatem inæſtimabilem, vincu
la ſancti Spiritus inſolubilia, quibus diuinitas
verbi noſtræ carni ſe coniunxit, per ſandalio-
rum corrigias deſignari accipimus. Præterea
dum tam ſacrum, tamq́ue myſticum ponti-
fex pedis ſui ſpectat ornatum, meminiſſe de-
bet & ſcire, ſe quoque pedem eſſe ſpecioſum,
Eſa. 52. iuxta illud: Quàm pulchri ſupra montem pe- E
des annunciantis & prædicantis pacem, &c.

De Anulo. Cap. 25.

ANulus digiti, donum ſignificat Spiritus
ſancti, quo diues & ornatus ad Eccleſiā
ſuam deſcendit filius Dei, quodq; credentibus
in ſe permultas & differentes donationes ſe-
cundum beneplacitum ſuū diſtribuit, alij dans
ſermonem ſapientiæ, alij ſermonem ſcientiæ,
Rom. 12. &c. Harum diuiſiones gratiarum inuiſibiles
1. Cor. 12. imitatur viſibiliter, vtpote Chriſti vicarius, ca-
tholicus pontifex, per ſacrorū diuiſiones ordi-
num, ponēs quoſdam in Eccleſia ſacerdotes,

A alios diaconos, & cæteros ſacri altaris officia-
les. Latius autem ſignificatio prædicti extendi
tur anuli, quia dum omni Eccleſiæ ſanam do-
ctrinam, & fidem integram prædicat, velut op
pignoratam anulo ſponſam Chriſto ſubarrhat.
Non ergo ab re in eius digito gēmatus fulget
anulus, per cuius miniſterium Chriſtus Domi-
nus tā fulgida diſtribuit dona ſancti Spiritus.

Quòd ſigno crucis aurea lamina ceſſit. Cap. 26.

SIgno crucis Chriſti aurea lamina veterum
B pontificum ceſſit, quod olim erat in fronte Exod. 28.
micans octauum decus pontificum: Inſcripta
nunc eſt penè eadem ineffabilis maieſtas no-
minis. Illic enim erat ineffabile nomen Dei,
hic eſt inæſtimabile myſterium crucis.

Crux namq; inæſtimabile lignum eſt, admi
rabilis virtus eſt. Crux ſpes Chriſtianorum, re
ſurrectio mortuorum, cæcorum dux, claudorū
baculus, deſtructio ſuperborū, conſolatio pau-
perum, ſuſtentatio inopum, ſpes deſperatorū.
Crux regum magnificentia, ſacerdotū gloria.
Crux igitur aurea lamina ſacratius ornamen-
C tum. Nec ſtatim occurrat, decus hoc ideo non
eſſe pontificis, q̄a cum illo toti quoq; cōmune
eſt plebi. Nā illa dignitas habet in hoc aliqd,
quod nec inferioris ordinis ſacerdotibus com
mune ſit. Sic enim in fronte ſua chriſticolarū
ſignifer hoc vexillū baiulat, vt in ſubiectæ ple-
bis frontibus ſoli ſibi ſacro chriſmate pingere
liceat. Sicut Apoſtolorū erat, baptizatis impo
nere manus, vt acciperent Spiritū ſanctū: ſic &
hoc ad diem valens, propriū eſt Epiſcoporum.
Ecce quale quantumq; ornamentū accepit in
ſuis ſacerdotibus filius ille prodigus, cui reuer- Luc. 15.
D renti de longinqua regione, vbi porcos paue-
rat, benignus pater occurrens vitulū ſaginatū
fecit occidi. Applaudit ſibi tota familia patris
in gloria pœnitentis filij: frater autē eius ma-
ior ille agrarius foris ſtans inuidia torquetur,
& fraternæ ſalutis cōuiuio participari noluit.

De Pallio Archiepiſcopi. Cap. 27.

EſT tamen octauum Archiepiſcopis indu-
mentum pro aurea lamina, quod dicitur
pallium, ab Apoſtolica ſede datū: quod à col-
lo circa pectus dependens, ſitu ſuo illam (quæ
E valde condecet Epiſcoporum patrem, & corū
concilij principē) patenter deſignat humilita-
tis vel ſapientiæ torquem. Quam hoc illorum
priuilegium habeat rationē, non videtur præ-
tereundum. Poſtquàm duodecim Apoſtoli p
vniuerſum mundum diſperſi, ſingulis ciuitati-
bus præſiderent, tā ipſi quàm ſucceſſores corū,
miſere per contiguas ſuis ſedibus prouincias
prædicatores, quos & Epiſcopos ordinauerūt
vt vbi recepti fuiſſent, omnia Chriſtianitatis
ſacramenta, velut ipſi Apoſtoli peragerent, vt
p vrbes cōprouinciales Epiſcopos ordinarēt.
Et aliorum quidem Apoſtolorum ſucceſſores
Patriarchæ ſunt dicti. Petri autē ſucceſſor pro

excellentia principis Apoſtolorum, Apoſtoli-
cus nominatur. Qui autem ab eis per prouin-
cias miſſi ſunt, tam ipſi quàm ſucceſſores corũ,
Archiepiſcopi uocãtur, & qui ab his per vrbes
comprouinciales, ordinati ſunt, & qui illis ſuc
cedunt, vſque hodie ſimpliciter Epiſcopi nomi
nantur. Initium ergo fidei habentes ab Apoſto
lica ſede, regulã hanc metropolitanæ obſeruãt
Eccleſiæ, vt neminem habeãt pontificẽ, niſi ab
eadẽ ſede miſſũ, à qua primus illis prędicator fi
dei miſſus eſt. Illa autem miſſio, ſupradicti pal
lij largitio eſt, quod (vt dictum eſt) à collo de-
pendẽs, humilitatem Domini ſignificat, dicen-
Ioan. 20. tis, ſicut miſit me pater, & ego mitto vos. Inter
cęteros verò Galliarũ Archipræſules, meritò
Remenſis auctoritate præminet, quia videli-
cet antiqua metropolis cũ eſſet, acceſſit & hoc,
quod eius põtifex beatus Remigius (quod ma
gnum eſt) ab ipſo Deo miſſus, & antequàm na
ſceretur, magnificè promiſſus, gentẽ Francorũ
ſimul cum rege primus perduxit ad fidem Ca-
tholicam. Quam eius miſſionẽ * Ormiſda pon-
tifex Romanus à B. Petro liij. vt debuit appro
bans, eidem Remenſi pontifici vices ſuas dele
gauit per omne regnum Ludouici, & Remenſis
Eccleſiæ primatum adaugens, ſumma auctori-
tate confirmauit. Treuirenſi autem Eccleſiæ
Maternus à B. Petro Apoſtolo miſſus, hæredi-
tatem pallij ſuis ſucceſſoribus dereliquit. Mo-
guntinæ Creſcens, Apoſtoli Pauli diſcipulus,
prædicauit. Traiecti ſanctus Vuillibrórdus, à
Sergio Papa miſſus.

Sed primatũ Colonia metropolis obtinuit,
ea maximè cauſa, quia Creſcens prædictus Co-
loniæ quoque Apoſtolicã verbi Dei viſitatio-
nem primus intulit. Cantuariæ verò, nobili An
glorum Metropoli, Auguſtinus à B. Gregorio
miſſus eſt pontifex primus, qui toti Anglorum
genti, vt Chriſtum cognoſceret, ſtrenua præ-
dicationis adminiſtratione ſubuenit. Et de ve-
ſtibus quidem ſacris, quantum ad præſens at-
tinet pro poſſe ſatis dictum.

De Ante Introitum. Cap. 28.

SAcerdote tandẽ ad ſanctum altare ingreſſu
ro, debet tã ipſe ſacerdos, quàm & tota prę-
ſens Eccleſia, dilatare animã ſuam, & amplo fi-
dei ſinu tenere memoriã Incarnationis, Paſſio-
nis, Reſurrectionis & Aſcenſionis Dñi noſtri
Ieſu Chriſti, & memoriam omniũ ſanctorum,
qui tum ab initio mundi votis expectauerunt,
geſtis præfigurauerũt, dictiſq; aut ſcriptis pro-
phetauerunt, & in eorũ contemplatione in vo-
ces erumpere, præcinendo antiphonã, quæ di-
citur ad introitũ. Nam ſicut introitus ſacerdo
tis ingreſſum filij Dei in hunc mundũ, ſic anti-
phona, quæ dicitur ad introitum, voces & expe
ctationẽ pręferunt Patriarcharum & Prophe-
tarũ. Ingreditur ergò antiphona prædicta, non
minus quàm ſemel decantata, cũ eiuſmodi põ-
pa, quæ ſignificatę rei aptiſſimè cogruit. Proce-
dunt flammãtes cereoli, videlicet in ſignũ gau-

A dij, quod in ortu Saluatoris omni mundo effel-
ſit, de quo Angelus ad Paſtores: Annuntio vo- Luc. 2.
bis gaudium magnũ, &c. Præcedũt ſacerdotem
miniſtri duo, non pariter, neq; à latere incedẽ-
tes, ſed ante ſubdiaconos. Signãt. n. hi duo ve-
tus & nouũ teſtamentũ, i. legẽ & Euangelium,
quorũ lex tẽpore prior, Euangeliũ vero digni-
tate maius eſt. Hæc namq; ſalutis miniſteria Matth. 5.
Saluator inuexit, qui Euangeliũ quidem attu-
lit, legẽ verò non ſoluere, ſed adimplere venit.
Iſti ſunt duo pedes Angeli, qui (vt ſupra dictũ Apoc. 10.
eſt) deſcendit de cælo amictus nube, & poſuit
B pedẽ ſuum dextrum ſupra mare, ſiniſtrũ ſuper
terrã. Legalis. n. moralitas, Ioanne Baptiſta vel Luc. 3.
ipſo Dño docente, tranquillius audita eſt, con
tra Euangelicã verò dignitatẽ, i. manifeſtam fi
dei doctrinam, verbi gratia, cũ diceret: Ego &
Pater vnũ ſumus, & antequã Abrahã fieret, ego Mat. 12 23.
ſum, veluti mirabiles elationes maris fluxa &
ſalſa corda tumuerũt. Subdiaconus quoq; prę- Pſal. 92.
fert textũ Euãgelij, quia profectò lex teſtimo-
nia continet Chriſti, Sicut ipſe dicit Iudæis: Si
crederetis Moyſi, crederetis forſitã & mihi. De Ioa 5.
me. n. ille ſcripſit: Portat verò clauſũ, q. a videli
C cet anteq̃ agnus occiſus aperuiſſet ſignacula 7. Apoc. 5.
clauſũ erat in lib. legis ſacramẽtũ eius paſſionis.

De incenſo. Cap. 29.

INgreſſus ergò ſacerdos, vbi ſancto altari aſ-
ſiſtit, thuribulũ ei qui incenſum adoleat, da-
tur in manu. Nam prædictus Angelus, ſicut in Apoc. 8.
alia periocha Apocalypſeos legimus, ſtetit iu-
xta arã, habens thuribulũ aureũ in manu ſua,
dũ in conſpectu Eccleſiæ ſe oſtẽdit Dei filius, Col. 2.
habens immaculatũ corpus, quod & impleuit
igne, quia corporaliter in ipſo ſeptiformis Spi
ritus ſancti gratia requieuit. Interim chorus cũ
D cinit Kyrie eleiſon, quod ſignificat omnes v-
niuerſales Eccleſiæ preces, quæ ſunt incẽſa ve-
ra, de quibus ibidẽ dicitur: Data ſunt ei incẽſa
multa, vt daret de orationibus Sãctorũ oium ſu Apoc. 8.
per altare aureum, quod eſt ante thronũ Dei.

De Gloria in excelſis. Cap. 30.

MOx ſequitur hymnus, Gloria in excelſis,
quem ab ore angelorũ Eccleſia ſancta ra
puit. Hic hymnus & angelorũ eſt & hominum.
Primùm autẽ Angelorũ congratulantiũ, quod
nato Dño accenſa iam eſſet lucerna clariſſima,
E cũ qua ſine dubio perditam drachmã inuentu-
ra eſſet æterna ſapientia. Indè eſt, q̃ iã præoccu
pantes dicunt, Et in terra pax hominibus bonę Luc. 2. 15.
volũtatis, quia pacem nemo omnium, qui ſunt
in cælo, vel qui ſubtus terrã, poterat facere in-
ter Deum & homines, hic factor omniũ Deus, Apoc. 5.
propter homines homo factus, iamiã facturus Ephe. 2.
eſſet in carne ſua, ſoluto pariete inimicitiarũ.

De Collecta. Cap. 31.

QVæ poſt hæc ſequuntur orationes, à ſacer-
dote ſalutatione præmiſſa, per quã attenti
fiant

fiant auditores, ſecundum orationes dicuntur
ipſius Dñi, cuius tota vita continua pro nobis
& perpes oratio fuit, quæ & deſignatur in Apo
Apoc. 8. calypſi per fumum aromatum, qui aſcendit in
conſpectu Dei de manu Angeli. Homo namq;
Pſal. 37. verus, paſſioni propter nos deſtinatus (cuius il
la vox eſt: Holocauſtũ & pro peccato nõ poſtu
laſti, tunc dixi: Ecce venio) ſemper uiuẽs ſibi
pro nobis orabat verbum Dñi, patremq; & ſpi
Heb. 5. ritum ſanctum, & (vt ait Apoſtolus) in diebus
carnis ſuę preces ſupplicationesq; ad Dñm, qui
ſaluum illũ poſſet facere à morte, cum clamo-
re valido, & lachrymis offerens, exauditus eſt
pro ſua reuerentia. Quam eius orationem be-
nè Pſalmus ſeptimus innuit, cuius titulus in-
ſcribitur, Pſalmus ipſe Dauid, quem cantauit
Domino pro verbis Cuſi, id eſt, Æthiopis, ſci-
licet malitioſi populi, qui iã cum Herode, vel
poſt Herodẽ illũ perſecuti ſunt, & maximè Pha
riſæorũ, qui vt mali agricolæ vineæ dñi, dixe-
Lucæ. 13. runt: Hic eſt hæres, venite occidamus eũ, & no
Matth. 21. ſtra erit hęreditas. Quod autẽ in fine orationis
ſubiungitur: Per Dñm noſtrũ, eo reſpectu fit, ꝙ
dñs noſter Ieſus Chriſtus mediator eſt Dei &
hominũ, & impoſſibile eſt æterna Dei benefi-
cia per aliã viã decurrere ad nos, q̃ per ipſum.
Per ipſũ ergò petimus & impetramus, ſicut ſæ-
pè per mediantẽ cryſtalli lapidẽ ſubiectã eſcã,
à longinquo ſole cæleſtem mutuamus ignem.
Hucuſq; Miſſæ initiũ, quod dicitur Introitus,
cõmemorans nobis introitũ Saluatoris in hũc
mundum, i. à Natiuitate eius vſq; ad Ioannis
prædicationẽ: quando baptizatus ipſe & orãs,
quadraginta dierum ieiunium celebrauit.

De Epiſtola. Cap. 32.

EPiſtola perſonã gerẽs legis & prophetarũ,
præcurſionis debitũ agit, officiũ ante ſan-
ctum Chriſti Euangelium. Lex. n. per manum
Moyſi infantẽ Dei populũ, velut pædagogus,
cuſtodiendum ſuſcipiens, futurũ Chriſti aduẽ-
tũ expectare docuit, & per os digitumq; Ioan-
nis, jam præſentem Chriſtũ eidem alumno ſuo
iam adulto, vt eum ſequeretur, indicauit. Præ-
ceſſit nanq; lex Euangeliũ, ſicut virga Spiritũ
manſuetudinis, ſicut timor charitatẽ, ſicut ini-
tium perfectionem, ſicut dominantis pręceptũ
Matt. 3. pręcedit amãtis conſiliũ. Epiſtola verò vox le-
Ioan. 3. gis eſt, ſuam in Ioanne imperfectionẽ profiten
tis, & ad perfectionẽ Euangelicã ſuos audito-
res tranſmittentis. Quamuis autẽ ſępe de Apo
ſtolicis ſumatur litteris, tamen in eo gradu eſt
ac ſi ſemper de lege ſit & prophetis. Semper
enim moralitatem vitamq; actiuam magis, q̃
contemplatiuæ ſublimitatẽ, quæ in Euangelio
radiat, Apoſtolica quoq; lectio inſtruit & di-
ſpenſat. Epiſtola verò Græcè, latine dicitur
ſupermiſſio, vel ſupererogatio. Quod nomen
bene congruit litteris Apoſtolicis, quia videli-
cet Euãgelio Chriſti ſupererogatæ ſunt. Siqui-
dem ordo Apoſtolicus ſtabularius ille eſt, cui
noſter Samaritanus, i. cuſtos, dñs noſter Ieſus

A Chriſtus, hominẽ illũ, quem latronibus deſpo-
liatum, vulneratũ, & ſemiuiuum relictũ inuene
rat, commiſit. Proferẽs duos denarios, i. legem
& prophetas, & dicẽs ei, Curam illius habe, & Luc. 10.
quodcunq; ſupererogaueris, ego cùm rediero,
reddam tibi. Benè ergò litteræ, quas Apoſtoli
Euangelio Chriſti ſupererogauerunt, Epiſtolę
appellatæ ſunt. Differunt autẽ penè pariter vt
lex aut prophetæ, à maieſtate ſancti Euangelij,
quia videlicet pariter de moribus tractant. Et
Euangelij ſacramenta illi ventura denuntiant,
hi iam præterita commemorant. Igitur (vt ſu-
B pra dictum eſt) morale legis officium agit Epi
ſtola, tantũ diſtãs ab eo, quod in officio Miſſæ
præcedit ſancto Euãgelio: quantũ ſeruus à Do-
mino, præco à iudice, legatus ab eo, qui miſit il
lũ. Quapropter cum legitur, non iniuria ſede-
mus: cũ autem ſanctum Euangelium audimus,
demiſſis reuerenter aſpectibus, ſicut Domino
noſtro aſſiſtimus. In eo, quod ſanctum præue-
nit Euãgelium, Baptiſtę Ioannis imitatur, offi-
ciũ, qui præuaricatores legis corrigens, & mo-
res eorum Euangelicæ fidei ſuſcipiẽdæ præpa-
tans, implebat quod de illo dixerat Angelus: Lucæ 3.
C Ipſe præibit ante Dominum in ſpiritu & virtu Matt. 3.
te Heliæ, parare Domino plebem perfectam. Luc. 1.

De Manipulo. Cap. 33.

MAnipulus, quem in brachio ſiniſtro geſtat
ſubdiaconus, dextro vacante, vt expeditũ
ſit ad adminiſtrandum: illud nobis innuit, quòd
ſi timentes ſecurim iudicij ęterni (quæ iam ad
radices arborũ poſita eſt, vt omnis arbor, quæ Matt. 3.
non facit fructum bonũ, excidatur, & in ignem
mittatur) prædictam pęnitentiã ſuſceperimus,
& dignos pęnitentiæ fructus fecerimus, mani-
D pulos iuſtitię reportabimus, iuxta illud: Euntes Pſal. 125.
ibant & flebant, mittentes ſemina ſua: Venien-
tes autem venient cum exultatione, portantes
manipulos ſuos. Fimbrię verò manipuli vel ſto
læ, vel cuiuſlibet ſacræ veſtis perſeuerãtiam ſi-
gnificant eorumdẽ bonorum operum, vel com
pletionem morum, quia fimbria eſt ulterior
pars ueſtis. His fimbriis glorioſa in Pſal. circũa Pſal. 44.
micta eſt filia regis, ſicut talari tunica filius ac-
creſcẽs, & decor⁹ erat inter fratres ſuos Ioſeph. Gen. 37.

De Graduali. Cap. 34.

E GRaduale ad pęnitẽtię reſpicit lamentum,
cantus aſper & grauis adeo, vt illud excel
lentibus efferre vocibus nec vſus nec decus ſit.
Significat enim nõ iam requiẽ remuneratorũ,
ſed laborem operãtium. Propter quod diebus
poſt Pentecoſten de officio tollitur, quia vide-
licet dies illi futurum in regno Dei felicẽ ſan-
ctæ Eccleſiæ ſtatum ſignificant: quando iã area
Chriſti ventilabro (quod eſt in manu eius) pur- Matth. 3.
gata erit, nullumq; ex reſiduis granis iam time Luc 3.
bit, ꝙ ab horreo Dominico debeat in ignẽ pa-
learũ inextinguibilẽ proiici. Attamen in prima
Paſchæ hebdomada cantari conſueuit, cuius

conſuetudinis cauſa ſuo melius loco reddetur. Dicitur autem graduale à gradibus humilitatis: vtpote illi conueniens, qui necdum aſcendit de virtute in virtutem, ſed in conualle plorationis poſitus, iam tamen aſcenſiones in
Pſal. 83. corde ſuo diſpoſuit. Quarum ratio cum in multis inueniatur locis, in myſticis maximè quindecim graduum cãticis diſtincta eſt. Eiuſmodi aſcenſoris initium & imperfectioné cantor innuẽs, ad gradũ ſępius cõſiſtit, & inferior eo ſtare conſueuit, qui ſubſequens Allelnia cõcinit.

De Alleluia. Cap. 35.

ALleluia Latinæ linguæ peregrinum nomẽ eſt, cuius myſterium, velut quoddam gaudij ſtillicidiũ, de diuitiis ſupernæ Hieruſalem, primum in mentẽ Patriarcharum & Prophetarũ, poſt in Apoſtolorum ora plenius per Spiritum ſanctũ delapſum eſt. Significat enim æternum Angelorum, & beatarum animarum conuiuium, quod eſt ſemper laudare Dñm, & præ-
Rom. 8. ſentis ſemperq; videndi vultus Dei, nouum ſi-
Philip. 3. ne fine cantare miraculum. Ad hoc vitæ præſentis inopia nullatenus aſpirare meretur, ſcire autẽ vbi ſit & prægustare illud gaudio ſpei, ſitire, & eſurire quod guſtaueris, hæc illa, quę dicitũ, Sanctorũ in hac vita perfectio eſt. Quapropter interpretatũ hoc Hebraicũ nomen remanſit, vt peregrinũ ab hac vita gaudiũ, peregrinũ nihilominus ſignaret, potius q̃ exprimeret vocabulũ. Quoniã igitur futuræ beatitudinis, quaſi propriũ eſt vocabulum, iure eo tempore magis frequentatur, quo reſurgens Dominus, eiuſdem beatitudinis ſpem nobis propinauit & promiſſum. Vt aũt aliis quoq; tẽporibus ad miſſam caueretur, olim Romanæ Eccleſię cõſuetudo non erat, ſed à B. Gregorio inſtitutũ, imò reſtitutũ eſt. Namq; à tpe Damaſi Papæ, cũ prius fuiſſet eadẽ conſuetudo, defecerat. Deniq; cũ de hoc & de aliis nonnullis quoſdã murmurare ſentiret, taquã cõſtanter Eccleſiæ cõſuetudines ſequeretur, nõ dedignatus eſt rationẽ reddere, dicẽs: Nos in nullo horũ aliã Eccleſiã ſecuti ſumus. Nã vt Alleluia hîc diceret de Hieroſolymorũ Eccleſia, ex B. Hieronymi traditione, tpe B. memoriæ Damaſi Papæ traditur tractũ. Et ideò in hac magis ſede Alleluia conſuetudinẽ amputauimus, quæ hîc à Græcis fuerat tradita. Canitur ergò Alleluia poſt graduale, canticũ lætitiæ, poſt luctũ pœnitentiæ: & ſummopere nitentes exprimere magnitudinẽ cõſolationis, q̃ repoſita eſt illis, qui nũc lugẽt, iubilamus magis q̃ canimus, vnãq; breuẽ digni ſermonis ſyllabã in plures neumas, vel neumarũ diſtinctiones ꝓtrahimus, vt iucũdo auditu mẽs attonita repleatũ, & rapiatũ illuc, vbi ſancti
Pſal. 149. exultabũt in gloria, lætabunt in cubilib. ſuis.

De Euangelio. Cap. 36.

HActenus ſeorſum ſedebat ſacerdos malarũ victor cogitationũ, dñiq; victoriã ſedẽdo ſignificans, cui victo tentatore, ſedẽti & imperanti miniſtrabant Angeli, ſicut ſcriptũ eſt:
Matt. 4. reliquit eum tentator, & acceſſerunt Angeli & miniſtrabant ei. Surgit tandem ad altare accedens, ita vt opportunè veniat nobis in mẽtem Dñs Ieſus, præparata ſibi per Ioannẽ via ad corda hominũ de deſerto rediens, vt doceat ipſe & diſcipulos ſuos eligens, mittat ad prædicandũ. Mittit namq; ſacerdos diaconũ ad legendũ ſanctum Euangelium, petitã dãdo benedictionẽ, quod ſubdiacono prius Epiſtolam lecturo non fecerat. Legẽ. n. & Prophetas inuiſibilis inuiſibiliter miſit. Apoſtolos autẽ & Euãgeliſtas, quorũ diaconus perſonã gerit, viſibilis factus,
Can. 4. & ſanctã Eccleſiã, ſponſam videlicet ſuã oſculans oſculo oris ſui uiſibiliter miſit & docuit. Accipit diaconus textũ ſancti Euangelij, quod baiulãs ad lectriciũ, efficitur pes Chriſti. Præcedunt ceroferarij cum thuribulo, per quæ ſignificantur gaudiũ & bona opinio. Gaudium enim ſemper eſt in bono nuntio. Bonæ quoq; opinionis ſe eſſe nouerunt, qui hoc bonum portant nunciũ, qui & confidenter dicunt. Chriſti
2. Cor. 2. bonus odor ſumus Deo in omni loco. Quapropter incenſum bonę opinionis ſignum, locũ ipſum aſpergit in quo legendũ eſt Euangelium. Qui locus ſi ſit dies feſtiuus, quãdo ſolet conuenire populus, eminẽtior eſt, vt ex ipſo ſtatu cõmoneatur diaconus, q̃ is, qui ſurſum ad Dñm ad fidem inuitat populũ, ſtare debeat in monte
Eſa. 40. uirtutum, iuxta illud: Supra montem excelſum aſcende tu, qui Euangelizas Sion: Exalta in fortitudine uocẽ tuã, qui euãgelizãs Hieruſalem. Quam eius fortitudinẽ & ſtola prædicat, quæ ſuper humerũ poſita, indè uſq; ad ſuccinctionẽ lumborum deducitur, q̃ fortitudinẽ ad uocem exaltandã tũc habeat, ſi fortis ſit ad operandũ & ſuccinctus cõtra pugnas libidinum. Euangelica namq; prædicatio, quæ eſt fons hortorũ, puteus aquarũ uiuentiũ, non fluit impetu aliũ-
Cant. 4. de, niſi de Libano, id eſt, de corde caſto, & de ore candido, quia ſordes uitiorũ, dum conſciẽtiã coarctant, os quoque anguſtant, nè aquæ uiuę cum impetu fluant. Quòd Dalmaticam non niſi feſtis diebus induit, hoc ſignificat, quòd rationem ſublimium ſacramentorum, non niſi poſtquã glorificatus eſt Dominus Ieſus, & Spiritus ſanctus aduenit, diſcipuli portare potuerunt. Nam tunicã eiuſmodi, ex auctoritate B. Hieronymi, rationem ſignificare ſublimium, ſupra diximus. Eſt autẽ clauſa circa collum, ut pectus ſit opertum: quia (ſicut ait Apoſtolus) Euangeliũ in his qui pereunt, eſt opertũ. Præcedit ſubdiaconus diaconũ, portans quẽ Euangelio ſubſternat puluillũ, quia uidelicet ad omne, quod loquitur Euangeliũ, lex cõpetens ſug-
2. Cor. 4. gerit teſtimonium. Summa uerò reuerẽtia debetur ad audiendum Euangelium, quod maximè eſt Verbum Dei: quam diaconus prima uoce, quam emittit, ſatis uenerabiliter exigit, dicendo: Dominus uobiſcum. Cuius enim melius quàm Domini præſentia, reuerẽtes & religioſi auditores petitũ debẽt prę ſtare ſilentiũ?

Attenti

Attenti ergo & beneuoli ſunt ilicò, & eò cordibus conuerſi & vultibus, reſpondent: Et cum A
ſpiritu tuo. Statim dociles quoque reddit, dicendo: Sequentia ſancti Euangelij. Hoc autẽ dicimus, non quòd maieſtas Euangelij dignata ſit vnquam regulis oratorum ſubijci, ſed quia quod in hominibus facere nititur ſtudiũ eloquentiæ, hoc in Eccleſia ſua melius perficit ſumma natura ſapientiæ. Nam, vt ait beatus Auguſtinus, eloquentia ſapientiæ comes eſt, & quocunque domina hæc progreditur, illa vt eius ancilla ſubſequitur. Reſpondemus, gloria tibi Domine, glorificantes Dominum, B
quod miſit nobis verbum ſalutis, iuxta illud
Act. 11. quod in Actibus Apoſtolorum legimus: Et glorificauerunt Dominum, dicentes: Ergo & gentibus Deus pœnitentiam ad vitam dedit.

Item de Euangelio. Cap. 37.

SAnctum Euangelium principale eſt omniũ, quæ dicuntur ad miſſæ officium. Sicut enim C
caput præminet corpori, & illi cætera membra ſubſeruiunt, ſic Euangelium toti officio præminet & omnia quæ ibi leguntur, vel canuntur, intellectuali ratione illi conſentiunt. Exẽpli gratia: Dominica prima aduentus Domini
hoc Euangelium legitur: Cùm appropinquaſſet Dominus Ieſus Hieroſolymam, &c. Matt. 21.
Vt intelligamus, quomodo huic Euangelicæ lectioni cætera mẽbra conſonent officij, quæramus primò, in quo eadem lectio congruat tempori. Ad hoc breui argumentatione hoc modo reſpondendum eſt. Idcirco aduenit Dei filius,
B vt genus humanum à diabolo peccatorum vinculis colligatum miſeratus abſolueret, & in cœleſtem Hieruſalem, vnde homo captiuus abductus fuerat vias ſuas docendo, placidus aſſeſſor cordium reduceret. Hoc autem proculdubio myſticus Euangelij eiuſdem continet intellectus.

FINIS LIBRI PRIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER SECVNDVS.

De Symbolo, Credo in vnum Deum. Cap. I.

LEcto Euangelio, maiore quæ ſequuntur egent intentione: D
quia videlicet maiora continent ſalutis noſtræ ſacramenta. Sicut enim poſt paſſionẽ Domini maiora, quàm ante, chariſmatum dona gratia largiente effuſa ſunt: ſic poſt Euangelij lectionẽ maiora ſacramenta ordinata ſunt. Tunc ergo, ſi ſit dies Dominica, vel aliqua condigna feſtiuitate decorata, cantatur ſymbolum, quod eſt, Credo in vnum Deum: Maximè enim dominicę Reſurrectionis, vel Pentecoſtes ſacramentum reſpicit hoc fidei tripudium: quando E
noua ſoboles Eccleſiæ vitalis fontis ingreſſura lauacrũ, reddebat eius, quam catechizata didicerat, * ſymbolum. Hoc igitur concentu benè * adde, fidei.
& conſonè chorus catholicus doctrinę reſpondet Euangelicæ, & ne dicat ei puer electus, cæleſtis cantilenæ doctor, iucundus muſicus:
Matth. 11. Cantauimus vobis, & non ſaltaſtis, cantando & alacri mente ſaltando oſtendit, quàm benè ſuauem cantilenæ eius modum retinuerit. Interim ſubdiaconus apertum circumfert Euangelij librum, omnibus religioſo oſculo ſalutãdum, quem ad introitum portauerat clauſum, quia poſt prædicationem Chriſti cœpit lex credentibus, quam antea geſtabat clauſam, apertam oſtendere fidem Euangelicam.

De Offerenda. Cap. 2.

D POſt ſymbolum cantatur offerenda. Offerẽda cantus eſt Eccleſiæ, nomen hoc habens ab offerendo tractum, eo quòd tunc canitur, quando omnipotenti creatori noſtro incorruptum laudis offerimus vel præparamus ſacrificium. Hic magis ac magis aperiendum fidei Pſal. 94.
oſtium, & animæ triclinia ponenda ſunt, vt ingrediatur veritatis opus, quo panis & vinum
in verum corpus & ſanguinem Domini tranſferuntur: ne efficiamur ſicut Achis ille, de quo Sup. lib. 1. cap. 7.
ſuprà dictum eſt. Multi namque fidei oculos 1. Reg. 21.
E non habentes, & in ſancto ſacrificio præter panem & vinum nihil amplius inuenientes, cùm diceretur eis, corpus & ſanguis Domini eſt, murmurauerunt dicentes, quomodo eſt? Latuit enim eos, quas voces ſuas ſeptem tonitrua locuta ſint, cùm clamaſſet angelus ille fortis voce magna, quemadmodum cùm leo rugit, & Apoc. 10.
quòd illę voces quicquam attineant ad myſterium ſacrificij iuxta Pſalmiſtã dicentem: Circuibo & immolabo in tabernaculo eius hoſtiã Pſal. 26.
vociferationis. Nos autem credimus propter 2. Cor. 4.
quod & loquimur, quia quicquid angelus ille
clamauit magno clamore Euangelij æterni, Apoc. 14.
quicquid poſt clamorem eius, Eccleſiæ ſuę locutus

eutus eſt Spiritus ſanctus, donorum ſuorum ſe-
ptiformi tonitru, verum Dei verbum, verum
Rom. 10. Dei filiũ, ſancta Eccleſia catholica offert crea-
Mat. 26. tori ſuo, credens corde, & ore confitens, pari-
Luc. 22. terq; manibus panem & vinum, ſicut ſibi tra-
didit ipſe Saluator, offerens. Nam pro quota
ſuorum parte beneficiorum gratias ageret Ec-
cleſia creatori, ſaluatori, & illuminatori ſuo,
ſi nihil aliud ei, quàm panẽ & vinum offerret?
Solum denique terrenum corpus huiuſmodi
fructibus alitur & ſuſtentatur? Etiã antequàm
Apo. 12. creuiſſet Eccleſia, tempuſque nuptiarum atti-
giſſet, antequam coniuncta viro ſuo filium ex
eo ſuſcepiſſet, quem in acceptabile ſacrificiũ
offerre poſſet, non erat ſacrificium eius adeo
vacuum, vt nihil præter id quod videbatur, in
ſe contineret. Habebat namque cauſas inuiſi-
biles, propter quas inuiſibiles hoſtias offerret,
videlicet opera Dei memoria digna, verbi gra-
tia, manum quam extendit Dominus ſuper
Exod. 12. primogenita Ægypti, tranſiens ſuper taberna
cula Iſrael ſignata ſanguine agni, tranſiens &
ſaluans, protegens & liberans, tranſitumque
Iſrael per mare rubrum, & ſubmerſionem Pha
raonis & exercitus eius & curruum, cæteraq;
Coloſſ. 1. Dei magnalia. Hæc autem omnia vmbræ futu
1. Cor. 10. rorum erant, quæ in figura contingebant illis.
Igitur & ipſa ſacrificia, quæ propter has fie-
bant cauſas, ſancta quidem, ſed ſanctiorum
vmbræ: bona quidem, ſed meliorum erant figu
ræ. Quales cauſæ, tales & cauſarum memoriæ.
Non ergo ſolum panem & vinum, quæ corpo-
raliter videntur, ſed & quod non niſi fidei o-
culis aſpicitur, verbum Dei, filium Dei offert
ſancta Eccleſia, nouum & verum immolans ſa-
crificium, quia iam concipit, corde credendo
Rom. 10. ad iuſtitiam, iamque parit, ore confitendo ad
ſalutem. Ipſa enim eſt mulier illa magna, quæ
Apoc 12. in Apocalypſi viſa eſt amicta ſole, ſcilicet Chri-
Eccleſ. 27. ſto, quem induit in baptiſmo, lunam habens
ſub pedibus videlicet omnia mutabilia calcãs.
Luna enim mutabilis eſt, atq; ideo mutabilem
mundum deſignat, & in capite ſuo geſtans co-
ronam ſtellarum duodecim, id eſt, chorũ duo-
decim Apoſtolorum, qui in eius initio præful-
ſerunt, & in vtero habens, & clamabat parturi-
ens, & cruciatur vt pariat. Huius in vtero ha-
bentis, clamantis & parturientis ſalubrem cru-
ciatum, Offerendæ, de qua loquimur, grauis
& grandiſonus imitatur cantus: quæ neumis
diſtenta frequentibus, & ſuis fœcunda verſi-
bus, quantumuis longa iubilatione non valet
Deu. 30. ſatis exprimere quod ſignificat. Ne ergo di-
cas in corde tuo, quis aſcendit in cælum, hoc
eſt Chriſtũ inde deducere: vt is qui in ſe reſur-
Rom. 10. 6. gens ex mortuis iam non moritur, adhuc per
Deut. 6. ſacri altaris hoſtiam in ſuo myſterio pro nobis
iterum immoletur. Propè eſt enim verbum in
Rom. 10. ore tuo & in corde tuo, hoc eſt, verbum fidei
quod prædicamus, inquit Apoſtolus. Quoniã
ergo propè eſt in ore tuo, & in corde tuo ver-
bum Dei, verbum crucis, Chriſtus Dominus,

A ſi huius verbi flamen ſuper panem & vinum ef
fuderis, & ordine (qui ab ipſo ſtatutus eſt) ve-
ritatem huius verbi protuleris, ſtatim de ſan-
cto altari panem ipſum & vinum, in corpus &
ſanguinem ſuum transferendo ſuſcipit, eadem
virtute, eadem potentia vel gratia, qua noſtrã
de Maria virgine carnẽ ſuſcipere potuit, quo-
modo voluit. Nec duo corpora dicuntur aut
ſunt, hoc quod de altari, & illud quod accep-
tum eſt de vtero virginis: quia videlicet vnum
idemque verbum, vnus idemque Deus, ſurſum
eſt in carne, hic in pane: Alioquin & ille panis,
B quẽ heri ſacrificauimus, & ille quem hodie vel
cras ſacrificabimus, plura ſunt corpora, nec
rectè dicimus offerri ab Eccleſia corpus Domi-
ni, meliusq; diceremus corpora, quia quoti-
die penè tot offeruntur panes, quot habentur
in Eccleſia ſacerdotes: ſed hoc prohibet cauſa,
conuincit ratio, religio reſpuit. Vnitas enim
verbi vnitatem efficit ſacrificij. Similiter enim
vnum verbum, & olim carnem de Maria virgi-
ne ſumpſit, & nunc de altari ſalutarem hoſtiã
accipit. Igitur vnum corpus eſt, & quod de
Maria genitum in cruce pependit, & in ſancto
C altari oblatum, quotidie nobis ipſam innouat
paſſionem Domini. Cùm autem Eccleſia quo-
que corpus ſit Chriſti, propter eiuſdem verbi
vel ſpiritus vnitatem, nam eundem ſpiritum
Chriſti idemque in ſe manens habet verbum
Dei quod vniuit ſeſe carni de carne Mariæ vir-
ginis: ſciendum eſt, quòd non tantum de ver-
bo Dei, ſacræ hoſtiæ accedit, quantam habet
gratiam eiuſdem verbi vnus quilibet ſacerdos,
qui ad ſacrificandũ aſsiſtit. Vnuſquiſque enim
ſuam diuiſiuam habet gratiam vel donationẽ
verbi aut Spiritus ſancti, In ſacram autem ho-
D ſtiam tanta ſe plenitudo diuinitatis infundit,
quanta in Mariæ virginis vterum deſcendit,
quanta in corpus Eccleſiæ per gratiarum diui-
ſiones ſeſe diſtribuit. Nam quomodo deifer pa
nis ille non de vno, ſed de multis conficitur gra
nis, & vinum illud ſacroſanctum non de vno,
ſed de multis confluxit acinis: Sic nimirùm nõ
tantũ habet verbi Dei, quanta eſt gratia vni-
us hominis, ſed quanta eſt plenitudo totius cor
poris Chriſti, quod eſt Eccleſia, quæ de mul- Ephe. 5.
tis hominibus conſiſtit, quæque per vnũ quẽ-
libet Catholicæ fidei hominem vniuerſa ad ſan
E ctum altare in loco vel tempore quolibet aſ-
ſiſtit. Sed iam cœptũ ordinem proſequamur,
& qualiter hęc fiant, non ſicut ſupradictus A-
chis, qui ſemper dicit quomodo eſt, ſed ſicut
verus Abimelech, id eſt, patris mei regnum,
cui verè dicitur: Regnum Dei intra vos eſt, 1. Reg. 21
quantum poſſumus, admota fide ſpeculemur, Luc. 17.

Item de oblatione. Cap. 3.

CVm concentu memorato, ſuſcepta ſacra
panis & vini oblatio, ſic ad ſanctum alta-
re peruenit, vt ſubdiaconus ad diaconum, dia-
conus ad manus perferat ſacerdotis: Vel quod
apud

apud dillgentiores fit, in ipſo componat alta-
Pſal 109. ri. Lex enim, quam per ſubdiaconum ſignifi-
Heb. 7. cari iam diximus, ſacrificium noſtræ ſalutis
tantum præfigurauit in Melchiſedech, ſed per
Euangelicam traditionem ad altare, hoc eſt, ad
ſolennem ritum Eccleſię peruenit.

De ſilentio poſt Offerendam. Cap. 4.

POſt hæc iam ſacerdos ſilentij ſolitudinem
expetit, inſtante memoria Dominicæ paſ-
ſionis, conuerſus ad altare contentu chori fi-
nito, & omni Eccleſia conticeſcente. Hoc au-
tem ſignificat illud, quòd Dominus noſter iã
non palàm ambulabat apud Iudæos, cùm co-
gitarent eum interficere, ſed abijt in regioné
iuxta deſertum in ciuitatem, quæ dicitur Eſ-
Ioan. 1. frem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis.
Ioan. 11. Collegerunt ergo Pontifices & Phariſæi con-
ſilium, dicentes: Quid facimus? videtis quia
Ioan. 11. nihil proficimus, Ecce mundus totus poſt illũ
abijt. Et prophetauit vnus ex illis, nomine Cai
phas, Pontifex anni illius, quòd expedit, vt
vnus homo moriatur pro gente, & ab illo die
cogitauerunt, vt interficerent eum. Hoc ipſum
autem à myſterio non vacat. Non enim timo-
re paſſionis ſe abſcondit, qui ad hoc venit, vt
pateretur. ſed hoc prætendebat foris, quod
intus agebatur in illorum cordibus. Nam verè
abiturus erat in regionem gentium pedibus
Matt. 23. euangelizantium, quæ erant iuxta deſertum
illorum, quibus iam tunc dicebat: Ecce relin-
quetur vobis domus veſtra deſerta, non in ip-
ſum deſertum, quod erat illi incredulitas Iu-
dæorum. Sacerdos ergo in ſilentio ſtans, & ſi-
lenter ſuper oblata dicens orationem, ſanctũ
Ioan. 11. præparat ſacrificium, quia Dominus noſter,
etiam cùm ſe abſconderet, nec palàm apud Iu-
dæos ambularet, ſalutare nobis paſſionis ſuæ
meditabatur ſacramentũ. Quia verò proximo
Ioan. 12. iam paſcha, cùm multi aſcendiſſent in Hiero-
ſolymam, vt ſanctificarẽt ſeipſos ante Paſcha,
& requirerẽt eum, dicentes: Quid putatis, quia
non venit ad diem feſtum? Dederant auté pon-
tifices & phariſæi mandatum, vt ſi quis cogno-
uerit vbi ſit, indicet, vt apprehendant eum. Ve-
nit Dominus Ieſus Bethaniã ante ſex dies Pa-
ſchę, vbi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcita-
uit, & fecerunt cœnam ibi, & Martha miniſtra-
bat, quia tũc iterum ambulabat palam, ita vt
Lazarus eſſet vnus ex diſcumbentibus cum eo.
Leuat iterùm ſacerdos vocem ſuam dicendo:
Per omnia ſecula ſeculorum. Dicturuſq; rem
attentione dignam, præmittit ſalutationé, op-
tans nos quoque tales eſſe, eum quibus mane-
re Dominus, & apud quos cõuiuium facere di-
gnetur. In mente enim tũc habere debet Eccle-
ſia mulieré illam formoſam, quæ attulit ad con
uiuium illud alabaſtrum vnguenti nardi piſtici
pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumben-
tis: & audire, quod dicere incipit ſacerdos, Sur-
ſum corda, habemus ad Dominum, vt & ipſa,
A ſicut verè mulier vnguentaria, ſurſum ad ipſam
diuinitatem filij Dei leuet cor ſuum, & illud ca
put æquale Deo patri fide contingens, vnguen
to perungat Catholicæ cõfeſſionis, quam ſacer
dos ſubſequendo canit. Gratias enim agere de-
bemus omnipotenti Deo noſtro per Chriſtum
Dominũ noſtrum, credendo & confitẽdo, quòd
per ipſum maieſtatem eius laudãt Angeli, ado-
rant dominationes, tremunt poteſtates, &c. Ni-
mirum hoc eſt, diuinitatis eius arcanum con-
tingere principium, & odoriferum ſuper caput
eius effundere pietatis vnguẽtum. Hoc vnguen-
B tum ex medulla pigmenti confectum eſt Euan
gelici, ſcilicet ex eo, quod Ioannes ait de ver-
bo, quod in principio erat Deus apud Deum.
Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum
eſt nihil. Huius nunc odore domus Eccleſiæ re-
pleta eſt, ſed muſcæ morientes pdiderunt eius Eccleſ. 10.
ſuauitatem, videlicet omnes hæretici ſordibus
obuoluti, quos erroris ſtercora fœtore paſcũt,
& verba veritatis bono odore interficiunt. Igi-
tur ſacerdos poſt interiectum (vt dictum eſt)
ſilentium, quaſi poſt Domini latibulum, vo-
cem leuans, ipſum palàm venientem in Betha-
C niam, palàm conuiuantem, & vnguento delibu-
tum quodammodo repræſentat. Et illam ſacrę
confeſſionis vnctionem ſic determinat mulier
illa magna, quæ eſt ſancta Eccleſia, vt cum an-
gelis & pueris, qui in craſtinum obuiauerunt
Domino canentes, ramoſq; Palmarum ſuble-
uãtes, decantet hunc deuoti pectoris hymnum:
Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus Sa- Matt. 21.
baoth, &c. Vbi enim dicitur, Oſanna in ex- Eſa. 6.
celſis. Benedictus qui venit in nomine Domi-
ni, prædictum piæ confeſſionis vnguentum de-
mittit, vt non ſolùm caput, ſed & pedes vngat
D Domini, paſſionem mortalis hominis fideliter
reſpiciens, ad quam cum prædictis turbę mul-
tæ laudibus benedictus aduenit.

De Secreta. Cap. 5.

POſt lætam populi acclamationem ſequitur
hiſtoria ſecreti mœroris, & profundi cauſa
ſilentij. Secreta namque memoria Dominicæ
paſſionis eſt, quàm diu choro ſilentium indicit
quę per hebdomadam ante Paſchalem ordine
hoc cucurrit. Eadem die, qua laudes acclama-
E tę ſunt ipſi filio Dauid, decima luna, quando
inferebatur in domos Iudæorũ typicus ille Pa- Exo. 12.
ſchalis agnus, ingreſſus eſt hic agnus Dei ciui-
tatem Hieruſalem, & à nequiſſimis laniſtis ob-
ſeſſus, multis inſidiis quærebatur ad mortem,
traditus à Deo patre, qui proprio filio ſuo non Rom 8.
pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illũ, Ephe. 5.
traditus nihilominus à ſemetipſo, quia dilexit
nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. Secun-
da feria & tertia nihil proficiunt, dum eum cõ
tingere non audent populi metu, qui circa illũ
multus adque audiendum illum totus erat.
Quarta feria Iudas, vnus ex duodecim, à dia- Luc. 21.
bolo ſupplantatus, vendidit illum Phariſęis &
tradere

Matth. 16. tradere ſpopondit, vt caperent eum ſine turbis. Feria quinta iam agone propinquo, teſta-
Mar. 14. mentum ſuũ ſcribit hæredibus ſuis, conſignans eis theſaurum corporis & ſanguinis ſui. Eadem
Lucæ. 22. nocte capitur, ligatur, & illuditur. Feria ſexta
Mar. 15. crucifigitur, primo linguis Iudæorum, poſt manibus gentilium, tãdem hora nona facto terræ-
Mat. 27. motu tradidit ſpiritum. Sabbato quieuit in ſe-
Luc. 23. pulchro. Prima ſabbati reſurgens à mortuis, pacem diſcipulis, pacem omni mundo annũciauit. Horum omnium forma facieſq; vera, ita
Matt. 28. ſecreto repræſentatur in Canone, eorumq; ꝑ
Ioan. 20. curſu, & verè viuo flumine ſuper panem & vinum confluente, tam veram diuinitatem veramq; humanitatem Chriſti in cælo ſedentis & regnantis excipimus: quam veram ſubſtantiam ignis à ſole ſuppoſita cryſtal i ſphæra exigua, fere quotidie mutuare poſſumus. Hæc ſo-
Cant. 5. læ operantur manus Chriſti, tornatiles, aureæ,
Ioan. 15. plenæ hyacinthis, eius, qui dixit: Sine me nihil poteſtis facere Manus, inquam, Chriſti hoc operantur per manus ſacerdotis, quæ manibus ſuis confortatæ ſunt, maximè: quia vt hoc operari cum ipſo & per ipſum & in ipſo poſſint, oleo ſancto ꝑ clauis paſſionis eius ſignatæ ſunt. Igitur ſingula eorum quæ ſupra digeſta ſunt, quibus in locis commemorentur in Canone, laborioſum non eſt inueſtigare, præſertim cùm quædã ex ipſis per ſe ſatis euidenter appareãt.

Te igitur. Cap. 6.

AB initio Canonis, quod eſt· Te igitur clementiſsime pater, vſque ad eum locum,
Rom. 8. q pridie quàm pateretur, quatuor dictũ ratio-
Ephe. 5. nes adnotantur, quorũ in primo verus, agnus à Deo patre vel à ſeipſo (vt dictum eſt) traditus, illatus eſt in domos Iſrael, veniens in ciuitatem Hieruſalem. Quæ illatio vel traditio trina crucis figura ſignatur, dicendo, vti accepta habeas hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata. In quarto autem à Iuda traditus & venditus eſt: quæ venditio vel traditio item tribus crucibus inſignitur, dicendo, benedictam, aſcriptam, ratam. Illic Eccleſia, quę prius pre nimia paupertate non habens hoſtiam, quam offerret, dicebat: Quid retribuam
Pſal. 115. Domino pro omnibus quæ retribuit mihi, gratias agit ſanctæ Trinitati, quòd meruit calicẽ ſalutaris accipere, & nomen eius inuocare. Hæc dona, inquit, hæc munera. Eadem ſacrificia dona ſunt, munera ſunt. Dona quia nobis ab ipſo data. Munera, quia à nobis illi oblata: Donum enim eſt, quod à ſuperiore datur. Munus quod ab inferiore. Illic inquam, iam in prima oratione commemoratio omnium fit, quorum idem ſacrificium, quique illi vera ſimilitudine conueniunt, in eo quòd cum ſint multi, ſic per vnam fidem vnumq; ſpiritum, in vnum corpus Eccleſiæ ſunt coniuncti, quomodo panis ille de multis confectus eſt granis, & vinum illud de multis confluxit acinis. Hi autẽ

A ſunt, non ſolùm Apoſtoli & martyres, ſed & omnes fideles, illorum meritis ſpectantes, hoc ſibi proficere ad ſalutem, quibus iam proficit ad honorem. Igitur *quomodo & ſcriptum eſt, *quoniam
alienigena non veſcetur ex eis, quoniam ſancta ſunt: ſolum illum aſſumimus ad eſum huius Exod. 12.
agni, qui noſtræ coniunctus eſt domui, ſcilicet omnem domeſticum fidei à principe vſque ad Leu. 2.
plebeium, ab Apoſtolo vſque ad publicanum. Gal. 6.

Hanc igitur oblationem. Cap. 7.

B IN orationis tomo ſequenti, ſic ſacram oblationem, quomodo diligentem publicæ ſalutis legationem, benedictam, aſcriptam, ratam rationabilemq; fore depoſcimus. Legatio nam-
que eſt regis eius, qui cum decem millibus non Luc. 14.
valens occurrere ei, qui cum viginti millibus
venit ad ſe, mittens rogat ea quæ pacis ſunt. Rom. 8.
Nam quia de ſolis factis iuſtificari non valemus coram illo, qui non ſolùm de factis, ſed & de cogitationibus rationem exacturus, quaſi cũ duplici venit exercitu: præſentis ſacrificij legationem mittentes, rogamus ea quæ pacis ſunt.
C Magnæ autẽ laudis eſt, ſic legationẽ hanc peragere, vt ab illo, cui mittitur, mereatur benedici eloquium Eccleſiæ, ſicut benedixit Dauid ſapienti Abigail, dicens: Benedictus Dominus Deus Iſrael, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu quæ prohibuiſti me hodie, ne irẽ ad ſanguinem, & vlciſcerer de manu mea. Abigail namque (quod interpretatur patris mei exultatio) ſcilicet ſancta Eccleſia, quondam vxor Nabal, id eſt, ſtulti, videlicet diaboli, legatione præſentis ſacrificij, præuenit verum Dauid, id eſt, manu fortem vel deſiderabilem
D Chriſtum, perferentem perſecutiones Saul, id eſt, in paſſione mortis agonizantem, rogatque pacem, ne ſe vlciſcatur manu ſua propter ſtultum Nabal, ita vt ipſa quoque cum illo æterna damnatione pereat. Quæ quoniam abſque cõſilio vel conſcientia ſtulti illius feſtinat, & præmiſſa munera oratione ſubſequitur, & adorans loquitur ſapienter quę pacis ſunt, oblationem perficit benedictam, dum benedicitur eloquiũ eius: & aſcriptã, dum nulla obliuione deletur: & ratam, dum data remiſſio peccatorũ, nulla vlterius ſententię mutatione conuellitur.

E *Qui pridie quàm pateretur, vſque, in mei memoriam facite. Cap. 8.*

MIraculum tantæ nouitatis inteѕgreſcit, & quicquid dicere conamur, collatus cum re ſermo, vix vllius apparet eſſe momenti. Nã maximè, cùm ad ſummum ſacramenti verticem, cùm ad ipſam peruentum eſt ſancti ſacrificij mentem, diſparet ſermo, lingua deficit, & incircumciſa labia mentem nihilominus incircumciſam in ſuis cœptis, temeritatis, impudentię, coarguunt. Quis enim nouit ordinẽ
cæli, aut ponet rationes eius in terra? Ordo Iob. 38.
namque

namq; cęli præſenti ex capitulo nobis effulſit, A cuius claritatem ferre non valuit ſæpe nominatus & nominandus Achis. Abiturus hinc in ſacrarium cæli pontifex ſummus per viam paſſionis, ſacrificat modo mirabili ſecundum ordi-
1.Reg. 21. nem ſuum, ſecundum cęleſtis ſacrificij ritum, accipiens panem in ſanctas ac venerabiles ma-
Matt. 26. nus ſuas, & dicens: Hoc eſt corpus meum, accipiens præclarum calicem vini, & dicens: Hic eſt calix ſanguinis mei. Quid ergo? ſilebimus, & ſilentio noſtro videbimur conſentientes eſſe
Eſa. 6. his, quorũ polluta labia non tetigit Seraphim rubenti calculo, quem attulit de altari, & di- B cunt ſemper: Quomodo eſt? quomodo eſt? Immo clamemus. Et ne deſit quid clamemus, pulſemus & oſtium amici, qui tres panes cõ-
Luc. 11. modare conſueuit, id eſt, fidem, ſpem, charitatem, quæ in hoc maximè negocio neceſſaria ſunt. Patitur enim nos; non contradicentes, ſed noſſe cupientes. Igitur ne omninò neſciamus, quomodo eſt, libet nunc intueri in ordine tam admirabilis ſacrificij tria, quæ in opere cuiuslibet auctoris egregij requirere conſueuimus, id eſt, materiam, intentionem, cauſamque finalem, ſiue vtilitatem. Quæ cùm ſingula nobis, fidei manu pulſantibus, gratiæ cla- C uicula ſecretarius veritatis aperuit, & ſi nondũ
1.cor.13. facie ad faciem, ſaltem per ſpeculum & in ænigmate, videbimus, quomodo eſt.

Materia. Cap. 9.

MAteria vel ſubſtantia ſacrificij, quod érat tunc & nunc eſt in manibus pontificis noſtri, non ſimpla eſt, ſicut nec pontifex ipſe ſolius diuinæ vel ſolius humanæ ſubſtantiæ eſt. Eſt enim tam in Pontifice, quàm in ſa- D crificio diuina ſubſtantia, eſt & terrena. Terrena in vtroque eſt, id quod corporaliter vel localiter videri poteſt: diuina, in vtroque, verbum inuiſibile eſt, quod in principio erat Deus apud Deum. Nam cùm diceret idem Magnus Pontifex panem & vinum tenens, hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus, vox erat verbi incarnati, vox æterni principij, verbum antiqui conſilij. Verbum quod humanam acceperat naturam, id eſt, in carne manens, panis & vini accipiebat ſubſtantiam. Vita media, panem cum ſua carne, vinum cum ſuo iungebat ſanguine. Quemadmodum in corporeis E ſenſibus menti & corpulento aeri media lingua interuenit, & vtrunque coniungens vnum ſermonẽ efficit, quo in aures dimiſſo, id quod audibile eſt, citò abſumitur & tranſit: ſenſus autem ſermonis & in dicente & in eo, qui audit, integer permanet & inconſumptus: Sic verbũ patris, carni & ſanguini, quem de vtero Virginis aſſumpſerat, & pani ac vino, quod de altari aſſumpſit, medium interueniens, vnum ſacrificium efficit, quod cùm in ora fidelium ſacerdos diſtribuit, panis & vinum abſumitur & tranſit. Partus autem virginis cum vnito ſibi verbo patris, & in cælo & in hominibus integer permanet & inconſumptus. Sed in illum, in quo fides non eſt, pręter viſibiles ſpecies panis & vini, nihil de ſacrificio peruenit. Quemadmodum aſinus ad lyram, cùm irrationales aures arrigit, ſonum quidem audit, ſed modũ cantilenæ non percipit. Tales comparantur Iudæis, vel patribus eorum, de quibus Dominus:
Patres, inquit, veſtri manducauerunt manna, & Ioan. 6.
mortui ſunt. Qui autem cum fide accipiunt, illis comparantur, de quibus Apoſtolus: Pa-
tres noſtri, inquit, omnes eandem eſcam ſpiri- 1.cor.10.
tualem manducauerunt, & omnes eundem põtum ſpiritualem biberunt. Nam alij per incredulitatem patres ſunt Iudæorum & hæreticorum, alij per fidem patres Apoſtolorum atq; credentium. Panis ergo inuiſibilis, qui de cælo deſcendit, vita eſt. Panis viſibilis, qui de terra creuit, vnus tamen panis eſt, quomodo qui de cęlo deſcendit, & qui conceptus & natus eſt de vtero virginis, Chriſtus vnus eſt. Quapropter qui viſibilem panem ſacrificij comedit, & inui-
ſibilẽ à corde ſuo non credendo repellit, Chri- 1.Cor.11.
ſtum occidit, quia vitam à viuificato ſeiungit, & dentibus ſuis mortuum laniat corpus ſacrificij, atque per hoc reus eſt corporis & ſanguinis Domini. Sed dicit aduerſarius. Viuens & ſenſibilis in corpore ſuo, mobilisque eſt Deus & homo Chriſtus. Corpus autem ſacrificij vitã non habet, ſenſum non habet, mobile non eſt. Hoc aſſumpto concludit ſic. Corpus igitur Domini non eſt, Chriſtus non eſt. Ad hęc, inquã, obſecro te, quam in corpore Domini vitam requiris? Eſt enim vita animalis, eſt & vita ſpiritualis. Animalis vita quinque ſenſibus fungitur, viſu, auditu, guſtu, odoratu, & tactu. Hęc vita animalia eſt, carnalis eſt, caro eſt: Domi-
nus autem dicit, quia caro non prodeſt quic- Ioan. 6.
quam. Si enim Iudæi carnem, quam crucifixerunt, concidere & deuorare ſicut carnem agni maluiſſent, aut potuiſſent integram viuamque
abſorbere, ſicut cetus maris viuentem abſor- Ionę 2.
buit Ionam, nihil illis profuiſſet, immo maiori ſacrilegio cõſcientias ſuas polluiſſent. Animalis igitur vita, quia caro eſt, ſi in corpore Domini adeſſet, nihil nobis prodeſſet, ac propter hoc illam requirere ſuperfluum eſt. Nam quid cœleſtis homo per ſacrificium cæleſte hoc adminiſtraret, quod nobis nõ deeſſet? Non enim prudentiæ eius eſt, curioſitatem noſtram non
neceſſarijs paſcere miraculis. Quærebat hoc Luc 23.
curioſus Herodes, quando erat ex multo tempore cupiens Ieſum videre, quia ſperabat ſignum aliquod ab eo fieri. Quod quia non fecit, ſpreuit illum, & remiſit indutum veſte alba. Solam ergo vitam ſpiritualem in ſacrificio nobis adminiſtrare ſapientiam eius decebat. Et noſtræ neceſſitati expediebat, quę eſt ſanctificatio & benedictio, miſericordia & veritas, triſtitia & pax. Hæc autem eius vita ſpiritualis ſic eſt in corpore ſacrificij, abſque vita eius animali, quomodo lux ſolis abſque calore eius in corpore

corpore lunæ nobis repræſentatur: Igitur his pariter ea rebus ſacrificium nobis cõſtruit põtifex ſummus, quibus totus homo vegetatur, Deut. 8. id eſt, ex verbo Dei, in quo viuit homo, & ex terræ fructibus, quibus ſolum viuit corpus, his duntaxat qui omnium primi ſunt. Panis enim eorum, quæ ad eſum, vinum eorum, quæ ad potum pertinent, primum eſt.

Intentio. Cap. 10.

INtentionem tanti operis, puriſſimum oculum tam lucidi corporis dum quærimus, noſter quoque ſimplex oculus, & lucidum debet eſſe noſtrum corpus, id eſt, vt ducamur diſcendi voto, non contradicendi propoſito. Vbi ergo inueniemus admirabilẽ huius pulchritudinis oculum, ſcilicet quò tendat tãtum tam pulchri operis ſacramentum? In capite ipſo in eodem, quod ſonuit nobis, verbo veritatis. Ait enim: Hæc quotieſcunq; feceritis, in mei memoriam facietis. Matt. 26. Qni habet aures audiendi, ſic accipit hoc dictum, ſicut lachrymabileni morientis pro filiis patris affectum, ſicut germanæ pietatis eloquium, ſicut præacutum vulnificæ charitatis ſpiculum. Ioan. 13. Ibid. Quia venerat eius hora, vt tranſiret ex hoc mũdo ad patrem, quia verum erat quod dicebat diſcipulis, quò ego vado, vos non poteſtis venire. Et Petro dicenti: Domine, quò vadis? quò ego vado, inquit, non potes me ſequi: quia inquam non poterat eum tunc ſequi, hæreditatem illis competentem ſcribens, viſibilem ſui memoriam commendabat. Non enim ſcripturarum ſolam commonitionem ad hoc ſufficere iudicabat. Obliuioſum namque & ea magna parte indocilem, ęgrotum ſcilicet genus humanum curandum ſuſceperat. Ecce videmus eius, quæ in ſacris ſcripturis eſt, medicinalis diſciplinę difficultatem. Quota enim pars noſtri capit illã, quæ in ſancto Euangelio fragrat tam optimis vnguẽtis, antidotum illud quod in principio erat verbũ, Deus apud Deum, per quod omnia facta ſunt, quodque Ioan. 1. caro factum eſt? Nam illud quidem ruminare, medela eſt probatiſſima, & dulcis faucibus amantis animæ, ſed tantus cibus valde paucorum eſt. Prætereà meditatio hæc ſolius mentis pabulum eſt, ſolius animæ ſanctificatio eſt. At ille vtrumque noſtrum corpus & animam ſibi aſtringere ardebat, vtrumque infirmum, imo vtrumq; mortuum, immortalitatis medicamẽto ſanare properabat. Magna igitur charitatis arte pigmenta ſua Dei ſapientia compoſuit, quibus lethargicam magni ægroti mentem, renouata quotidie ſuæ ſalutis commemoratione, percelleret, & infantilium edentulam plebem animarum, quæ verbi antiqui & æterni principij ſolidum non poterat terere & ruminare cibum, dulciſſimo hoc liquamine confecto, verbi eiuſdem diuinitatẽ, in panis & vini ſacramento ſorbillare conſuefaceret. Auſer à cœtu Eccleſię quotidianas Saluatoris noſtri huiuſmodi exequias, & vide quàm meritò dicat ipſe Saluator: quæ vtilitas in ſanguine meo? Refrigeſcente enim ea, quæ hoc modo nũc vbiq; calet, eius memoria, refrigeſcet vniuerſa charitas, muta erit fides, claudicabit ſpes, conticeſcet magnus ille clamnr ſanguinis iuſti Abel, qui Psal. 29. per traditum tanti ſacrificij ritum quotidie reparat vocem, quotidie laxat os bibentis, & vociferantis terræ, ſcilicet Eccleſiæ, maledictum coarguens Cain, & maturam indignè fuſi ſanguinis vindictam repoſcens. Gen. 4. Calente ergo memoria tam celebri, charitas Chriſti concaleſcit, Matth. 24. perſtat ſuper fundamentum ſuum ædificium fidei, ſpes quotidiana peccatorum remiſſione reuiuiſcit.

Vtilitas. Cap. 11.

VTilitas hæc eſt in virtute huius ſacramenti, quod eius ope ſit poſſibile his, qui in terra ſunt, in cælum aſcendere. Aliter namq; illud poſſibile non eſt. ait enim Saluator: Nemo aſcendit in cælum, niſi filius hominis qui eſt in cælo. Ioan. 3. Vni & ſoli, qui deſcendit de cælo, filio hominis, quia vna perſona eſt cum filio Dei, cum verbo patris, quod de cælo deſcendit, & de corde patris, in vterum venit virginis, vni, inquam, & ſoli filio Dei filioque hominis tamquàm ſuo capiti cuncta membra corporis annectuntur, Col. 1. omnes qui in fide huius ſacramenti, in plenitudine huius charitatis ſunt recepti, & ſic vnum corpus, vna perſona, vnus Chriſtus, caput cum ſuis membris in cælum aſcendit, dicitq; gratulabũdus glorioſam Deo Eph. 5. aſſignans Eccleſiam: Hoc nunc os ex oſſibus meis & caro de carne mea. Gen. 2. Et oſtendens ſe atq; illam in perſonę conueniſſe vnitatem, & erunt, inquit, duo in carne vna. Magnum hoc ſacramentum eſt. Ephe. 5. Caro Chriſti, quæ ante paſſionem ſolius erat caro verbi Dei, per paſſionem ita creuit, adeo dilatata eſt, ita mundum vniuerſum impleuit, vt omnes electos, qui fuerunt ab initio mundi, vel futuri ſunt, vſque ad vltimum electum in fine ſeculi, 1. Cor. 5. noua conſperſione huius ſacramenti, in vnam Eccleſiam faciat Deum & homines ęternaliter copulari. Caro illa vnum erat granum frumenti, Ioan. 12. quod antequàm cadens in terram mortuum fuiſſet, nunc poſtquàm mortuum eſt, creſcit in altari, fructificat in manibus & corporibus noſtris, & aſcendente magno & diuite domino meſſis terram fructiferam, in qua creuit, ſecum vehit in horrea cæli.

Unde & memores Domine: vſque, & calicem ſalutis perpetuæ. Cap. 12.

QVoniam ergo tanta eſt commendatæ vtilitas memoriæ, tria ſibi beata Eccleſia deinceps eiuſdem memorię proponit inſignia, ſcilicet tam beatam paſſionem, nec non & ab inferis reſurrectionẽ, ſed & in cælos glorioſam

aſcen-

aſcenſionem. Quorum primum Eccleſiæ vulne-
rat charitatem, alterum confortat fidem, tertiū
lætificat ſpem. Vbi enim dicens, hoſtiā puram,
hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, panē
ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpe-
tuę, quinarium crucis ſignaculum panis, & vini
imprimit ſubſtantiæ, Chriſto ſedenti ad dex-
teram patris veraciter (vt dictum eſt) concorpo-
ratæ, eruditum contemplatorem rerum, ad illā
B. paſſionem mittit. Nam ab hinc vſque dum
corporale deſuper auferat, pendentis in cruce
ſpirat agon, & paſſio Domini. Hæc ergo ſunt il-
la viuentis petræ foramina, in quibus formoſa
eſt & immaculata columba, ſcilicet Eccleſia: in
quibus tunc certius nidificat, cum inter verba
prædicta, vel quinque crucis ſignacula quinq;
dilecti ſui plagas, videlicet duas manuum toti-
demque pedum, & vnam lateris, fida tenet &
contemplatur memoria.

Sicuti accepta habere dignatus es munera Abel, & reliqua. Cap. 13.

SIcut ſimilitudinis eſt, non quantitatis. Mul-
tò enim acceptius hoc ſacrificium eſt Deo,
quam quod obtulit Abel, quod obtulit Abra-
ham, quod obtulit Melchiſedec. Valet nam-
que amplius res, quàm vmbra: veritas, quàm fi-
gura. Ipſam ergo ſimilitudinem deſideremus
Gen. 4. magis quàm acceptionis quantitatem. Similes
offerendo ſumus Abel, ſi rectè offerentes, ni-
hilominus rectè diuidimus, quod quia Cain nō
fecit, peccauit. Sua namque cui debebat, Deo
rectè obtulit: ſed ſeipſum ſibi retinens, & cor
ſuum Deo auferens, malè diuiſit. Abel verò in-
tus in corde ſuo ſacrificiū iuſtitiæ obtulit, quia
non ſeipſum ſibi retinuit, ſed Deo ſubdidit, ac
propter hoc ad exteriora eius munera Domi-
Gen. 22. nus placidè reſpexit. Similiter Abraham, egre-
gia fide totū ſe prius offerebat, & propter hoc
cum offerret ſua, placidas offerebat hoſtias.
Quod vt ſciremus & imitaremur nos, patrios
* Adde, filiū ab illo Deus affectus exegit, & * immolari ſibi
iuſſit, ſtatimq; promptum eius animum inue-
Gen. 14. nit, imò nobis oſtendit. Melchiſedec quoque
niſi ſeipſum prius obtuliſſet, & in ſublime alta-
re Dei cor ſuum depoſuiſſet, non potuiſſet præ-
uidere cauſas, quarum intuitu panis & vini ſa-
crificium ſine exemplo primus obtulit. Itaque
& nos, ſi aſſiſtentes ad offerendum rectè (vt di-
ctum eſt) diuidimus, id eſt, prius noſipſos offe-
rentes, arietinam ſpiritus proteruiā, taurinamq́ue
feritatem, hyrcinamq; libidinem iugulan-
tes, mortificamus, iuxta illud quod in pſalmo
Pſal. 65. canimus, Holocauſta medullata offeram tibi
cum incenſo arietum, offeram tibi boues cum
hyrcis: rectè diuiſimus, & idcirco, ſicut munera
Abel, ſicut ſacrificium Abrahæ, ſicut Melchiſe-
dec immaculatā hoſtiam, noſtra ſacrificia Do-
minus accepta habere dignatur. Et iuxta con-
ſequentē orationē, iubet hæc per manus ſancti
angeli ſui perferri in ſublime altare ſuum, &
A in conſpectu diuinæ maieſtatis ſuæ inlocaliter
atq; inuiſibiliter. Vbiq; enim eſt maieſtas inlo-
calis & inuiſibilis, vbique ſublime altare eius,
quod eſt Eccleſiæ Catholicæ fides.

Nobis quoque peccatoribus. Cap. 14.

MOris eſt pleriſq; Eccleſijs, cùm ad id ven-
tum eſt: Nobis quoq; peccatoribus famu-
lis tuis, paululum expreſſa voce ſilentium rum-
pere. Nanque in illo Dominicæ paſſionis articu-
lo ſubuenire nobis debet in mentem latronis
B confeſſio, ſimulque reſponſio Domini de tribu- Luc. 23.
nali crucis, illum Paradiſo adiudicantis.

Per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas. Cap. 15.

TAndem cum tribus illis crucibus, quibus
edicit ſacerdos, per quem hæc omnia Do-
mine ſemper bona creas, ſanctificas, viuificas,
benedicis, paſſio Domini conſummatur, & il-
lud nobis commemoratur, quod clamans voce Matt. 27.
magna emiſit ſpiritum. Quapropter ſtatim cor-
C porale aufertur, quia velum templi ſciſſum eſt,
imò quia quæ de illo ſcripta erant, hactenus Luc 18.
clauſa & operta fuerant, & erat verbum abſcō-
ditum ab eis, quicquid ipſe de paſſione ſua præ-
dixerat, nunc autem vbi conſummatum, etiam
reuelatum eſt. Quódque diſcooperto calice tri-
num de hoſtia ſuper calice pingitur crucis ſi-
gnaculum, dicendo, Per ipſum, & cum ipſo, & in
ipſo, confeſſionem exprimit cum voce Centu- Matt. 27.
rionis, qui viſo terræmotu, & his quæ fiebant,
clamauit voce magna: Verè filius Dei erat iſte.
Duæ verò cruces, quæ pinguntur in latere ca-
D licis, dicēdo, Omnis honor & gloria, ſacramen-
ta nobis ſanguinis & aquæ repræſentant, quæ
patefacto latere Domini lancea militis, in re-
demptionem ſalutis noſtræ profluxerunt. Tūc
accedit diaconus, & exaltatum parumper ſacri-
ficium de altari reuerenter, tam ipſe quàm ſa-
cerdos iterum deponit, quia venit Ioſeph ab
Arimathæa cum Centurione, & Nicodemus
quoque & impetratum à Pilato corpus Ieſu de-
ponentes ſepelierunt. Sepelierunt, inquam,
quod nobis in eo ſignificatur, quòd calix iterū
corporali cooperitur. Ibi competenter B. Gre-
E gorius Dominicam orationem dici conſtituit,
incongruum eſſe aſtruens, vt cùm ſuper Eucha-
riſtiā oratio diceretur, quā Scholaſticus com-
poſuit, ipſa oratio non diceretur, quam per ſe
ipſe Dominus noſter dictiauit. Quod cùm à
Græcis accepiſſe videretur, in hoc tamen differ-
re voluit, vt cū apud Gręcos ab omni populo di-
catur, apud nos à ſolo ſacerdote cantetur. Tūc
ergo quia Ieſus (vt dictum eſt) clamans voce
magna tradidit ſpiritum, Centurio clamauit di-
cēs: Verè filius Dei erat iſte, & mulieres lamen-
tabantur flentes Dominum, leuat ſacerdos vo-
cem, dicendo: Per omnia ſecula ſeculorum, &
Dominicā orationem. Similiter chorus reſpon-

dendo, imitãtes paucos fideles, qui contrito & A
confracto corde lugebant Dominum, veluti
quondam occiſum Abel inuidi furore fratris
maligno, pauci parentes impatienti dolore &
inconſueto cordis dolore lamentati ſunt. Poſt
hoc iterum breue ſilentium fit, ſabbatum reſpi-
ciens, quo Dominus in ſepulchro quieuit.

Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Cap. 16.

TVnc rurſus eleuatio vocis bonum ſignifi-
cat nuntiũ Dominicæ reſurrectionis, dicen B
te Sacerdote: Pax Domini ſit ſemper vobiſcũ.
Ioan 20. Quod nobis illud commendat, quia Dominus
Luc. 24. noſter ſtans in medio diſcipulorum ſuorum, di
xit eis: Pax vobis. Interim tenens corpus Do-
mini, quia cognitus eſt in fractione panis, tri-
partita fractura ſuã ſanctę trinitati aſſignat ho
ſtiam, particulamq; vnam, quæ perſonam inſi-
nuat filij, ſacro ſanguini demiſſam immergit.

Agnus Dei qui tollis. Cap. 17.

STatim ad gloriam aſcenſionis memoria gau C
dentis Eccleſiæ tranſcurrit, dicendo: Agnus
Dei qui tollis peccata mundi, miſerere nobis.
Heb. 18. Qui ſedes ad dexteram Dei patris, miſerere
Act. 5. nobis. Ad dandam enim pœnitentiam, & remiſ
ſionem peccatorum Deus illum ſuſcitauit, &
principem & ſaluatorem exaltauit.

De Communione. Cap. 18.

TVnc religioſa conſuetudine legatum nobis
à ſacerdote damus & accipimus inuicem
Rom. 5. pacis oſculum, gaudẽtes atque hoc commemo- D
Ephe. 4. rãtes, quia recõciliati ſumus Deo per mortem
Coloſſ. 5. filij eius, noſq; colligari debere ſignantes oſcu
lo pacis, quod eſt vinculum perfectionis. Can-
tus, quem communionem dicimus, quem poſt
cibum ſalutarem canimus, gratiarum actio eſt,
iuxta illud: Edent pauperes & ſaturabuntur, &
Pſal. 21. laudabunt Dominum, qui requirunt eum.

De Collecta. Cap. 19.

COllectæ, quæ dicuntur ad cõplendum, ora-
tiones ſedentis in cœlo capitis noſtri Ieſu
Chriſti ſignant, qui mortuus eſt, inquit Apo- E
Rom. 8. ſtolus, imò qui & reſurrexit, qui eſt in dextra
Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Interpel-
lat enim pro nobis Pontifex ſummus, quia nos
per id, quòd noſtri eſt ſimilis, recõciliat; & per
id, quòd patri eſt æqualis, abſoluit.

De Benedicamus Domino. Cap. 20.

VLtimam particulam diaconus adijcit, id
eſt, Benedicamus Domino, & hoc dicto po
pulũ excitat ad agendas Deo gratias pro acce-
ptis beneficijs, quia profectò redemptore ad

A dexteram patris ſedente & interpellante pro
nobis, perſeuerant eius Apoſtoli, dicentes no- Ephe. 5.
bis; Semper gratias agite, ſine intermiſſione ora 1. Theſ. 5.
te. Si autem ſolennitas aliqua ſit, in illud tem-
pus reſpiciens, quo noſtræ ſalutis miſſio cele-
brata eſt, & diaconus Dalmatica indutus, per-
fectionem deſignat futurę beatitudinis, tunc di
citur Ite miſſa eſt. Hæc enim populi ſolennis di-
miſſio eſt, reuerenda modulantis enunciatione,
nitens rei dignitatem exprimere, & quaſi extre
ma manu in abeuntis populi cordibus memo-
riam eius ſtabilire. Hoc autem ſacroſanctum
B altaris myſterium idcirco Miſſa dicitur, quia
ad placationem, & ſolutionem inimicitiarum, Ephe. 5.
quæ erant inter Deum & homines, ſola valens
& idonea miſſio eſt.

Quomodo vel à quibus Miſſæ officium ordinatum ſit. Cap. 21.

OLim non tanto exterioris apparatu deco-
ris miſſarum ſolennia celebrabantur, nec
ab vnoquolibet hæc omnis religioſi obſequij
gloria conſummata & perpolita eſt. Põtifices
C quippe ſacri, ſplendida Romanæ ſedis lumina-
ria, ſicut diuerſis tẽporibus affulſerunt, ita pau-
latim ſtudij ſui claritate, venuſtatem huius ſa-
lutaris officij perfecerunt. Et ſicut traditum à
Domino per Moyſen ſacrificij veteris ordinẽ, 5. Reg. 9.
præcipuè David & Salomon, ſacerdotum & 1. Par. 28.
Leuitarum miniſterio cantorum multiplici nu
mero pſalmorum diuinorum tripudio, templi
vel altaris illuſtri gloria, ſacrorumq; multitu-
dine vaſorum, ſplendidius amplificauerunt: Sic
traditum à Domino mirabilem noui ſacrificij
ritum, per primos Apoſtolos ſancta Romana
D Eccleſia ſuſcipiens, religioſa fide amplexata
eſt, fideli cura conſeruauit, diligenti apparatu
exornauit. Quæ ergo quique eorum contule-
rint, iam dicemus, magis ſecundum ordinem
illorum, quæ ordinata ſunt, quàm eorum, qui
ordinauerunt.

INSTITVTIO COELESTINI PAPAE.

COeleſtinus, Papa quadrageſimus primus
conſtituerat, vt Pſalmi Dauid centũ quin-
quaginta ante ſacrificium canerentur antipho
natim ex omnibus, quod ante non fiebat, ſed
tantùm Epiſtola & Euangelium recitaban-
E tur. Ex hoc inſtituto excerpti de Pſalmis in-
troitus, gradualia, offertoria, communiones
cum modulatione ad Miſſam in Eccleſia Ro-
mana cantari cœperunt.

GREGORII.

Gregorius, LXI. Antiphonariũ regulariter cen
tonizauit & compilauit, kyrie eleiſon à clero
ad Miſſas cantari præcepit, quod apud Græcos
ab omni populo cantabatur. Alleluia extra
Pẽtecoſten ad Miſſas dici fecit. In Canone tria
verba hoſtiæ ſupaddidit, dieſq; noſtros in tua
pace diſponas ab æterna dãnatione nos eripi,

& in

& in electorum tuorum iubeaa grege numerari.Orationem quoque Dominicam poſt Canonem ſuper hoſtiam cenſuit recirati. A

SYMMACHI.

Symmachns, XLIX. conſtituit omni dle Dominico,vel natalitijs martyrum, Gloria in excelſis ad Miſſas cantari: quem hymnum Teleſphorus Papa, à beato Perro VII. nocte tantum naralis Domini ad Miſſas, à ſe in ipſa nocte conſtitutas, cantari inſtituit, & in eo, ad angelorum verba, quæ ſequuntur, adiecit.

GELASII.

Gelaſius, XLVII. tractus & hymnos compoſuit, & ſacramentorum præfationes cauto & elimato ſermone dictauit. B

INNOCENTII.

Innocentius, XXXVIII. pacis oſculum ante communionem dari decreuit.

LEONIS.

Leo, XLIII. qui in homilijs declamandis multum valuit,addidit in Canone ſanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam.

DAMASI.

Damaſus, XXXV. Credo in vnum Deũ cantari inſtituit,ex decreto ſanctæ vniuerſalis Synodi,à CL. Epiſcopis Conſtãtinopoli celebratæ. C

ALEXANDRI.

Alexander, VI. ad conſecrationẽ Euchariſtiæ inſtituit, quòd ſicut de latere crucifixi Domini effluxit ſanguis & aqua, ita aqua vino miſceatur in ipſa conſecratione:nec vinum ſine aqua, nec aquam ſine vino debere offerri,decernens. Ioan. 19.

SIXTI.

Sixtus, VII. hymnum, Sanctus,Sanctus,Sanctus cantari inſtituit.

SERGII.

Sergius, LXXX. vltimum hoc inſtituit, vt inter communicandum, agnus Dei à clero cantetur. Sic ſtudioſa diuinæ legis Eccleſia Romana paulatim protulit de theſauro ſuo noua pietatis monumenta, & quoddam velut ex auro lapidibusque pretioſis religioſi officij ſancto ſacrificio fabrefecit diadema. Non quidẽ ſanctius hinc eſt, quàm erat prius*ad ſola verbi Domini ſolamque Dominicam orationem conſecrabatur, ſed maximè decuit, vt fides, quæ adhuc erat illo tempore rudis, & (vt ait quidam, tam doctus quàm fidelis) agreſti turbida cultu, nuda humeros, intonſa comas,exerta lacertos. Vbi ornari potuit, maximè in hac parte, tãquam in capite ſuo,deauraretur, & earum rerum, quæ ſuperiùs dictæ ſunt, veneranda ſimilitudine fulgeret. D

* Adde quãdo

De Azymo. Cap 22.

CVr ſancta Romana Eccleſia nunquam in ſacrificio fermentum admiſerit, non otioſe quæritur, nec inutiliter ſcitur,maxime quia conſuetudini huic tota hactenus Græcia refragatur. Nam de fermentato Græci immolant, & neſcio qua auctoritate ſuffragante (quæ procul dubio de authenticis nunquam profecta eſt ſcripturis) tam legalem, quàm Euangelicam Romanæ Eccleſię conſuetudinem nimis pertinaciter abhorrent. Veris perſæpe rationibus ſuperati ſunt, ſed Conſtantinopolitanę ſedis arrogantia multarum hæreſium genetrix, cedere dedignata eſt. Leo, IX. huius nominis Papa, à B. Petro CXLVIII. per epiſtolam ad Imperatorem Conſtantinum ſcriptam, animũ eius concilians, apocriſiarios ſuos Hunibertũ Syluæ candidę Epiſcopum, & Petrum Amalitanorum Archiepiſcopum,Fredericum quoque VII. Leuitam & Cancellarium, Conſtantinopolim dirigens, multas Græcorum confutauit hæreſes, qui inter cætera Latinos vocabant Azymitas,& eos nimis perſequentes, eorum Eccleſias claudebant, & Michaelẽ patriarcham, à gratia & palatio Imperatoris remotum, excommunicationis gladio percuſsit. Tãtis autem hæreſibus fermentata eſt Græcia, vt mirum videri nõ debeat hoc, quod de fermento immolat. Tantæ ecõtrà ſynceritatis ſemper fuit ſancta Romana Eccleſia, vt cui deeſt ſcripturarum notitia, vel argumentandi facultas, ſola illi de azymo contra Græcos ſufficere debeat eius auctoritas. Nam Conſtantinopolitana non ſolùm hæreticos,ſed & Hęreſiarchas protulit multos.Romana verò Eccleſia,ſuper Apoſtolicæ fidei petram altius fundata, firmiter ſtetit, & tam Græciæ quàm totius orbis hæreticos ſemper confutauit, & de excelſo fidei tribunali data ſententia iudicauit. Scripturarum tamen ſuffragia deeſſe non debent,ne vllam tã ſyncera auctoritas videatur paſſa eſſe iacturam. Quæ certius atque commodius peterentur, ſi vel ſcripto vel auctore certo conſtaret, quid rationis ſuper fermentato ſibi videantur habere Græci. Nam Romanæ Eccleſiæ conſuetudo legalibus, propheticis, Euangelicis atque Apoſtolicis rationibus conſona eſt. Ferunt tamen quidam, hanc à Græcis fermentati ſe audiuiſſe rationẽ,eò quod Maria prægnãs de Spiritu ſancto facta fuerit, atque ideo per fermentatum ſignari rectè Dominicam incarnationem, & manifeſtum virginei ventris tumorem. Quicunque ex eis huic innituntur rationi, longius à ſanæ doctrinæ regula abſunt, quàm ſi nullas omninò ſupradictæ rei cauſas redderent. Quid enim ideo fermentatum offerunt,vt impręgnatum & tumidum Mariæ ſignificent vterum? Nempe hoc reſpectu panem ſacrificij Mariam, vitium autem panis,id eſt, fermentũ, Chriſtum eius filium eſſe volunt. Hæc ratio duabus ex cauſis euidentibus infirmata contemnitur. Primò,quia non Mariæ,ſed Chriſti ſolius,qui ſolus pro nobis crucifixus eſt,corpus offerre debemus. Secundò,quia fermento, vt aliquid boni ſignificari mereatur,nulla omninò ſacræ Scripturę de veteri aut nouo teſtamento auctoritas ſuffragatur.Pulchrius atque rationabilius memoriã Dominicę incarnationis ex ſancto Euangelio recognoſcimus. Nã quod

Matt. 26. dixit Dominus de pane, quem accepit, hoc eſt A corpus meum, quoties illa ſacroſancta actione iteramus, incarnationem eius ita nobis reparamus, vt ad hoc non vterum B. Mariæ, ſed ſolam eius fidem, per quam concepit, neceſſariam habeamus. Eſt autem eius fidei ſignum altare viſibile, ſicut rectè placet doctoribus Eccleſiæ. Igitur cùm Dei verbum per fidem Eccleſię deſcendens, panem accipit de ſigno fidei, quod eſt altare, renouatur nobis illud, quod idem verbum Dei, per fidem virginis deſcendens in vterum eius, carnem aſſumpſit. Atque B ita incarnationem Dominicam nobis reparamus, non ſicut fermentum in pane ſignificante Mariam, ſed ſicut Dei verbum in pane Catholicam ſignificante Eccleſiam, in eo, quod ſicut vnus ille panis de multis confectus eſt granis, ſic Eccleſia de multis hominibus vna conſiſtit per fidei vnitatem. Significari autem pane illo dixi Eccleſiam, non in eo, quod offertur & conſecratur, ſed in eo, quod de multis (vt dictū eſt) granis conficitur. Nam in eo quod conſecratur, nec ipſum indiuiduum corpus Domini ſignificat, ſed eſt transfuſio in ſe Dei verbo p fidem paſsionis, reſurrectionis, & aſcenſionis C Domini. Dominus enim non, hoc ſignificat, ſed, hoc eſt corpus meum, inquit. Infirma ergo & meritò contemptibilis eſt ſupradicta fermēti ratio. At verò azyma tam ea Euangelica, quàm ea legali auctoritate profecta ſunt. Nā Exo. 12. Deu. 16. Dominus & in lege, vbi typicum paſchæ ſacrificium mandauit, fermentum abijci iuſsit, & in Euangelio, vbi nouum ſacrificium primus celebrauit, azyma nihilominus ipſe conſecrauit. Et ne fortè aliter ſuſpiceris, fermentum in domibus Iſrael tunc non inueniebatur, lege e- Apoc. 29. nim Domini ſancitum erat. Dum ergo à vete- D re ad nouum ſacrificium proficiſcens, azyma Mar. 14. Luc. 22. non reliquit, ſed azyma benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis dicens, hoc facite in meam cōmemorationem, nunquid de fermento quicquam dixit, aut queſtus eſt, quod cogente cōſuetudine legis fermentū ſibi defuerit? Immò qui in lege de azymis iuſſit, in gratia quod cōtrarium erat, ſtatuere non debuit. Notandum quippe eſt, & animo memori retinendū, nullas antiquæ legis conſuetudines, contrarijs ſuperuenientibus ex Euangelio decretis, eſſe deſtructas. Sed quæ abolitæ ſunt vel deſtructæ, E melioribus non contrarijs ceſſerunt, vt circuncisio baptiſmo. Nam circuncisio bona quidē, ſed baptiſmus melior. Nec mutabilitate vſus eſt Deus, dum bono prętulit melius, præſertim cùm bonum illud irritum feciſſet ille populus, ſicut ipſe Deus improperat illis per Prophetā Malac. 2. dicentem: Et irritum feciſtis pactum meum, &c. Magis autem præputium oppoſitum videtur circuncisioni, ſcilicet vt habitus priuationi. Sed Dominus de pręputio nihil dixit, immo de vtroque tacuit, quia circuncisio nihil eſt, præputium nihil eſt, ait Apoſtolus, ſed fides, quæ Gal. 5. per dilectionem operatur. At verò azymum & A fermentum manifeſtè oppoſita ſunt, vt contraria immediata. Igitur non decebat Deum, vt tamquàm ſibimet contraria, abiecto azymo de fermento, præciperet, de quo ante prohibuerat, dicens: Non immolabis ſuper fermento Exo. 35. ſanguinem hoſtiæ tuæ. Approbat verò Deus azymum, non propter ipſum, ſed propter id, cuius eſt ſignum. Significat quippe ſacrificantibus nobis, vt epulemur paſchali conuiuio, nō in fermento malitiæ & nequitię, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis. Nec ideo rei tam ne- 1. Cor. 5. ceſſariæ ſignificatio hæc reijcienda eſt, quia de B legis antiquæ cęremonijs illam conſtas eſſe ꝓfectam. Non enim cunctas legis antiquæ ſignificatiuas conſuetudines abiecimus. Adhuc quippe plenariam lunę faciē conſideramus, nec vnquam in defectu eius Paſcha celebramus, & eo Exo. 12. Leuit. 2. Exod. 30. Num. 10. ſidie thus ſactum Dn̄o in odorem ſuauitatis adolemus, & oleum vnctionis ſanctum apud nos eſt, & pro tubis campanas habemus, & multa eiuſmodi. Nam illa quæ ſignificantur, quoniā bona ſunt moralia, ſignificationes ipſas omnes quidem lectione, quaſdam verò actu quoq; celebramus, vt ſignificata ipſa noſtris ſenſibus, C opportunè, importunè ingerantur. Quis hoc improbare audeat? De gentibus quoq; exemplo Deu. 21. Apoſtolorū atq; doctorum, ſolemus auferre, ſi qua ab illis probè dicta vel facta ſunt, & tamquam captiuæ mulieris vngues piloſq; ſuperfluos amputare, vt ab alienigena falſitate mundata ſententia, thalamū veritatis digna ſit introire. Nonne ergo familiarius aut iuſtius antiquitatū ſuarū reminiſcitur Eccleſia? quæ in Cāticis Canticorū gloriatur & dicit: Omnia poma noua & vetera dilecte mi ſeruaui tibi. Igi- Cant 7. tur azyma non propter hoc abijcienda erant, D q̄a ſignificationis gratia in antiqua lége tradita fuerant, quin potius ideo retinēda, quia q̄d ſignificant, optimum, & huic tempori gratiæ magis congruū eſt. Significant enim id, quod Apoſtolica tuba probabiliter ſentiendum perſonat, videlicet vt inter Chriſtum, q de maſſa 1. Cor. 5. peccatrice carnem ſine peccato, tamquam azymum aſſumpſit de fermentato, & Chriſtianum populum, ita nequitiæ & malitiæ nihil interſit, quomodo in azymo pane cū fermento, & aqua nihil veteris maſſæ aut alienæ confeſſionis interuenit. Aqua namq; populū ſignificat, iuxta E illud: Beati qui ſeminatis ſuper aquas. Frumento aūt ſignificari Chriſtum, nullo melius quàm ipſo auctore probamus, q ſeipſum mortificandū infidelitate Iudæorū, multiplicandū fide po- Eſa. 32. Ioan. 15. pulorum, figuratè prędicans: Niſi, inquit, granum frumenti cadens in terram mortuum, fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Aqua frumento mixta ſine fermento, ſimplices debere eſſe ſignificat populos, Chriſto per fidem coniunctos. Cùm ergo monimentū ſit ſynceritatis & veritatis eius, in cuius azymis nos epulari hortatur Apoſtolus expurgato veteri fermento, vt 1. Cor. 5. ſimus noua conſperſio, iure inter vtilia legis

antiquæ

antiquæ ſigna, reſeruata ſunt azyma, auctore magno pontifice Chriſto, & per ſuccedentem ſibi beatum Petrum, Romanæ Eccleſiæ fideliter delegata. Matt. 16. Quæ beata, quòd in fundamento ſuo petram illam excepit, quam in ſuo veritas ore laudauit & beatificauit, tali ſtructura ſuper illam ædificata eſt, vt contra omnes hæreſes perſtaret murus inexpugnabilis. Et quacunque mundi ex parte periclitata fides ad illā Cant. 4. confugit, mille clypeos ex ea, omnemque armaturam fortium, qua ſe defenderet, pendentem & præparatam inuenit.

De Ornatu altaris vel templi. Cap. 23.

SAcro ſanctum altaris miniſterium idcirco (vt dictum eſt) Miſſa dicitur: quia ad placationem inimicitiarum, quæ erant inter Deum & homines, ſola valens & idonea mittitur legatio. Cuius diuina ratio, quamuis aſſidui ſplēdoris ſit, cultus tamē exterior, in vaſis ſacris, in apparatu altaris & miniſtrorum eius, ſemper quidem ſancta, ſed pro dierum vel temporum diuerſa ratione interdum ſplendidior eſt. Auro & argento, lapidibus precioſis, propoſſe fidelium ſingulis in locis ſplendet feſtiua deuotio, quæ cùm in ſecularibus ambitionis inſignia ſint, in Eccleſiaſticis & diuinis rebus pietatis officia ſunt: non quia Deum, qui Spiritus eſt, plus aurea, quàm lutea, plus gemmata, quàm nuda delectent corpora: ſed quia homines quod diligunt, cùm Deo libenter offerunt, dilectione Dei, quā illud à ſe ſeparant, quicquid illud ſit, Deo precioſum efficiunt. Diligūt 1. Ioan. 2. enim aurum, quo maximè concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum. Cum ergo 2. Reg. 23. illud offerunt non indigenti Deo, ſicut Dauid concupitam libauit aquam Domino, proculdubiò ſanctū & Deo placitum eſt quod offerunt. Nimis reprehenſibiliter ſic vngerentur pedes luxurioſorum & nequam hominum, quomodo ſuper pedes Domini vnguentum effuſum eſt, Matth. 26. quod potuit venundari multo, & dari pauperi-Ioan. 12. bus. Sed hoc ideo laudabiliter fecit Domino deuota mulier, quia Dominus, cui non indigenti hoc factum eſt, in libra vnguenti piſtici libram appendit potius pietatis & fidei, & ideo pro odore, qui reſperſus eſt in vna domo, memoriā prædicandæ mulieris ſpirare fecit in toto mundo. Igitur dum auro & lapidibus, ac ſericis veſtibus honoratur Chriſtus in altaris apparatu, poterat & hoc dari pauperibus, ſed non ideo iure ornatus menſæ Domini reprehenditur, cuius habitus, dum eſt incultus, non ſine culpa eorum deſpicitur, qui illam ornare poſſe videtur. Nam quod Dominus per prophetam ar-Malac. 1. guit populum, dicentem: Menſa Domini contaminata eſt, ideo facere videtur, quia ſine culpa tunc erat, quæ putabatur contaminatio eſſe altaris, nuda paupertas. Reuerſus namque de Exod. 25. Babylone populus, altare tantum fecerat for-28 & 27. tuitis (vt ait Hieronymus) & impolitis lapidibus, abſque templo, abſque vrbis ædificijs, abſque extructione murorum, & putabant minorem eſſe cultum religionis, quia templi ornatus deerat, nec intelligebant, omnipotentem Deum non aurum gemmaſque & hoſtiarum multitudinem quærere, ſed offerentium voluntatem. Cæterum vbi opportunitas & opes non deerant, Dominus ipſe aurea ſibi & argentea fieri mandauit opera, ſumma artificū induſtria. Nec ſtatim nobis illud obijciatur ex dictis B. Hieronymi: Quòd ſi hæc ex veteri teſtamento ſuſcipimus, conſequenter & victimarum ritum, & legem ſabbati, & his ſimilia ſuſcipere deberemus. Pugnat enim hæc eius ſētentia, ne aurea vel gemmata diuini cultus or- Rom. 14. namenta, velut neceſſaria requirantur. Nam ſcribens aduerſus Vigilantium, itemque ad Demetriadem virginem, eleemoſynam quidem pauperum præfert, ſed de huiuſmodi vnuſquiſque, inquit, in ſuo ſenſu abundat, non damno, non reprehendo. Sed & manifeſta ratione colligimus, figuras eiuſmodi, quales de conſtructione tabernaculi B. Gregorius moraliter exponit, præſentia veritatis non ita diſsipari, vt non debeant etiam nunc in exteriori cultu Eccleſiæ ſimili vel eadem ratione proponi: vt in illo nobis eluceat, qualis interioris domus Dei, quod ſumus nos, ornatus eſſe debeat.

Quamuis enim auctor veterum & nouorum ſignificatarum promiſſionum ſacramenta mutauerit, quia promiſſa perfecit, & denuntiationibus (vt ait magnus Leo) ceſſationem impoſuit, quoniam denunciatus aduenit: in præceptis tamen vel figuris moralibus, nulla prioris teſtamenti reprobata decreta, ſed Euangelico ma- 1. Cor. 3. giſterio multa ſunt aucta. Dictis, factis, pulchrius Euangeliū quàm lex, frequentius Chriſtus quàm prophetæ, parabolas vel allegoricas proponit ſimilitudines, cuius magiſterium ſequens Eccleſia, rerum habitu viſibilium, res imitatur inuiſibiles, non ſolùm in eorum (de quibus ſupra dictum eſt) miniſtrorum ſacro cultu, ſed in cæterorum quoque templi vel altaris ornatu. Nam ſi nulla ſignificantur in hoc quoque ſpiritualia, cur precioſa pallia, & holoſerica dorſalia parietibus appenduntur, & ſacroſanctum Domini corpus lineo corporali ſuperpoſitum obtegitur? Nam iuxta dignitatem eius, quod precioſiſſimum habere poſſemus, meritò illi circumponeremus. Arcana ergo aliqua, quæſitu & intellectu digna, cum hac diſcretione animaduerſa ſunt. Nam corporale lineum, in quo Dominicæ paſſionis celebramus memoriam, tribulationem eius, & ſingularem deſignat in eo carnis munditiam. Linum quippe de terra natum, multis atteritur preſſuris, ad niuei candoris honorem & leuem ſubtilitatem peruenit. Groſſum & inglorium è terra conſurgit, ſed inter manus præmentium opificum ſubtiliatur, & candeſcit. Tribulationem ergo Domini in lineo corporali aduertimus. Aſcendit enim Esa. 53.

Eſa. 53. ſicut virgultum & ſicut radix de terra ſitienti, A
non habens ſpeciem neque decorem: ſed pro-
pter mundiriam animæ ſuæ, quam pro pecca-
to noſtro poſuit, videbit ſemen longæuum, &
voluntas Domini in manu eius directa. Quod
diligentiores obſeruant, vt duplex corporale
ſit, linteamina ſignificans capitis Domini, qui-
bus corpus eius aromatibus conditum inuol-
Matt. 23. uit Ioſeph. Pallia verò, quæ (vt dictum eſt)
Luc. 23. ſolenniter appenduntur templi parietibus, fu-
turam ſanctæ Eccleſiæ gloriam ſignificant in
regno Chriſti, quod nobis præſentes ſolennita
tes commemorant, vbi exhibebit ſibi Chriſtus B
Ephe. 5. glorioſam ſponſam, non habentem maculam
vel rugam. Codices quoque Euangelici auro
& argento, lapidibusque precioſis non imme-
ritò decorantur, in quibus rutilat aurum cęle-
ſtis ſapientię, nitet argentum fidelis eloquen-
tiæ, fulgent miraculorum precioſi lapides, quæ
manus Chriſti tornatiles aureæ plenæ hyacin-
this operatæ ſunt. His atque alijs huiuſmodi
ornatibus loquitur quodammodo regina, quæ
aſſiſtit à dextris ſpecioſi ac potentiſsimi regis,
vt veſtitum deauratum, & varietates, quibus
ipſa circumamicta eſt, omnemq; gloriam eius,
quæ eſt ab intus in fimbrijs aureis, id eſt, in per C
ſeuerantia bonorum operum, recogitemus &
ad memoriam reuocemus, & admoniti de vi-
ſibilibus, inuiſibiles ornatus & repoſitam in cę
lis eius gloriam auida mẽte ſpeculemur. Tunc
Pſal. 44. ſolenne eſt cantoribus, ſed & omni choro pſal
lentium, precioſum de ſacrario capere veſtitũ,
& magnis vocibus atq; amplificatis cantibus iu
cundum ſacri ſacrificij celebrare conuiuium.
Cauſa poſtulat quiddam noſtri ordinis, id eſt,
monachorum, non præterire proprium. Sole-
mus enim in huiuſmodi feſtis omnes in albis D
ſtare vel procedere: qua veſte nouam ſancto-
rum vitam deſignari ſuperius expoſitum eſt.
Tunc namque in contemplatione eius nouita-
tis poſiti ſumus, de qua nos hortatur Apoſto-
Rom. 6. lus, dicens: Vt quomodo ſurrexit Chriſtus à
mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouj-
tate vitæ ambulemus. Itaque cùm ſimus comę
Cant. 5. illæ, de quibus ſcriptum eſt: Comæ eius ſicut
elatæ palmarum, nigrę quaſi coruus, quia ſci-
licet capiti noſtro adhærentes, humili conſciẽ-
tia nigri eſſe, & victo mundo ſurſum tendere
debemus: tunc tamen quando commemoratur E
eius ſeculi ſtatus, quo cum filijs ſemper eſt ſpõ
ſus, conuenienter lætitiam pręferentes, quoti-
dianam ſalubris triſtitiæ nigredinem læto can-
Matt. 9. dore obducimus, iuxta illud: Non poſſunt filij
ſponſi lugere, quandiu cum illis eſt ſponſus.
Conuenienter ergo in albis procedentes, ſimul
etiam omnes à ſenibus vſque ad infantes, ma-
nipulos portamus, quia videlicet in illa vita,
quæ per albas ſignificatur, propriam vnuſquiſ-
1. Cor. 3. que mercedem accipiet, ſecundum ſuum labo
Pſal 125. rem, & venientes venient cum exultatione,
portantes manipulos ſuos.

De Cappis. *Cap. 24.*

CAppas quoque in maioribus feſtis ſuper-
induimus, vt amplius in Deo glorięmur,
aſpicientes in futuram reſurrectionem, quan- Apoc. 6.
do omnes electi, (quibus nunc poſt depoſitio-
nem carnis in anima tantùm remuneratis, ſin-
gulæ ſtolæ albæ datæ ſunt) binas accipient ſto- 1. Cor. 15.
las, ſcilicet requiem animarum, & reſuſcitato-
rum glorioſam immortalitatem corporum.
Quę cappæ benè ab interiori parte patulæ ſũt,
& omninò præter ſolam neceſſariam fibulam
inconſutæ: quia profectò immutata iam & im
mortalia corpora nullis animam obcludent an
guſtijs, corda non contegent, nec obſiſtent in-
ternæ ſanctæ Trinitatis contemplationi. Fim-
brijs quoq; ſubterornatæ ſunt, quia nil noſtrę
tunc deerit perfectioni, ſed quod nunc ex par-
te cognoſcimus, & ex parte prophetamus, cog- 1. Cor. 13.
noſcemus ſicut & cogniti ſumus, quia facie ad
faciem videbimus.

De Raſura capitum. *Cap. 25.*

VEruntamen ſic ſubornati, caput intactum
præferimus, & raſuram, quam coronam
nominamus, nullo ornamẽto contegimus. Nõ
eſt enim plenum gaudium noſtrum, quia non
in re præſentium, ſed in ſpe gaudemus futuro-
rum. Idcirco autem raſi ſumus, quia filij ſu-
mus Chore, id eſt, calui, ſcilicet Domini noſtri 4. Reg. 2.
Ieſu Chriſti, q in caluarię loco crucifixus eſt, Num. 6.
dictumque eſt ei, videlicet vero Heliſæo, à Iudic. 13.
ſtultis & inſenſatis pueris cum illuſione: Aſcẽ- Iudic. 5.
de calue, Aſcede calue. Raſis ergo capitibus,
antiquam Nazaręorum legem immutauimus.
Olim nanque Nazaræi capillos nutriebant,
nos econtrà capillos decidimus, quia Nazarę-
rum princeps Dominus Chriſtus decaluatus,
id eſt, in loco caluarię, vbi damnatorum ca-
pita abſcindebantur, crucifixus eſt. Dalila,
id eſt, paupercula & mẽtis inops ſynagoga ra-
ſit caput fortiſſimi Samſon, id eſt, ſolis noſtri,
& tradidit in manus Philiſtinorum. At ille cap
tus, quaſi victus, eos qui ſe ceperant vicit, plu-
resque hoſtium occidit mortuus, quàm occide
rat viuus. Mortuus enim Dominus infernum
confregit, mortem vicit, vitam reddidit. Nos
quamuis in ſupradictis ornatibus de victoria
eius gaudeamus, tamen in raſura capitum de-
caluationem eius per cõpaſsionem lugemus.
Hoc autem humilitatis inſigne vocamus coro-
nam, id eſt, victoriam, quia fidelis illa Domi-
ni decaluatio, cuius hęc raſura ſignum eſt, p-
culdubiò victoria eſt, triumphus eſt, honor &
gloria noſtra eſt. Mihi autem abſit gloriari, Gal. 6.
ait vas electionis, niſi in cruce Domini noſtri
Ieſu Chriſti. Sed nondum apparuit hęc gloria Ioan. 16.
quid erit, habetq; adhuc triſtitiæ ſpeciem, do-
nec triſtitia conuertatur in gaudium, & gaudiũ
noſtrum plenum ſit.

FINIS LIBRI SECVNDI.

RVPER.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS LIBER TERTIVS.

De ordine Eccleſiaſtico ab Aduentu Domini, Prologus.

A Nguſtioribus atq; profundioribus enauigauit oratio, dum ſuperius ſacramentum Domini corporis & ſanguinis pertentans potius quàm perluſtrans, nullum fidei paſſa eſt periculum, ſatiſque confidit in Deo B iam adulta vel exercitata fide: quia quotieſcunque per hoc profundum fuerit nauigandum, nullum alicuius obice ſaxi incurrit naufragium. Nunc iuxta propoſitum noſtrum, ad ordinem anni, qui circa ipſum agitur ſacramentum, ingredientes, ipſum, quo regimur, ſanctum poſcimus Spiritum, vt placida ſui fauoris aura noſtrum implere velum non deſinat, donec propoſitum C opus ad optatæ cõſummationis portum perducat. Quod ab Aduentu Domini inchoantes, primùm cur illud tempus ſic nuncupetur, vel quid hoc ſignificetur vocabulo, conſulta cauſarum ratione noſſe debemus.

De Aduentu. Cap. I.

TEmpus, quod Dominicæ Natiuitatis memoriam antecedit, ideò Aduẽtus D nũcupatur, quia totus eius Eccleſiaſticus ordo iuxta contemplationem Aduentus Domini diſpoſitus eſt. Aduenire autem Dominus rectè dicitur, qui vbiq; eſt inuiſibili præſentia maieſtatis, dum aſſumpto eo quod viſibile eſt noſtrum, viſibus carnis viſibilem ſe oſtendit. (Ioan. 1.) Quod tunc factum eſt, quando uerbum, per quod omnia facta ſunt, quod erat in mundo, & mundus per ipſum factus eſt, ſed mundus eum non cognouit, caro factum eſt, vt viſibiliter habitaret in nobis: itemq; futurum eſt, quando is, qui nunc à dexteris Dei ſedet, & licèt nobiſcum ſit vſque ad conſummationem A ſeculi, non aliud aſſumendo, ſed quod ſemel aſſumpſit nobis repræſentando, & ſicut ipſe dixit: Videbimus filium hominis venientem in nubibus cæli, cum poteſtate magna & maieſtate. (Matt. vlt. Matt. 24 Luc. 21.) Illud igitur tempus, quod Dominicæ Natiuitatis memoriam antecedit, idcircò Aduentus nuncupatur, quia hæc, quæ dicta ſunt, partim præterita, partim futura commemorãtur. Nam prima Dominica, primus aduentus iam præteritus quaſi futurus, in perſona antiquæ cõmemoratur Eccleſiæ. Secunda & tertia Dñica, ſecũdus aduentus expectãtibus & deſiderantibus B iamiã inſtare, propheticis atq; Apoſtolicis tubis denũciatur. Ideo verò ſecũdus aduentus duabus Dominicis declamatur, quia primũ aduentum ſola, quæ præceſſit incarnationem Domini Eccleſia promiſſum expectauit, ſecundum autem tam præcedens quàm ſubſequens audiuit, illa propheticis tantùm, hæc autẽ propheticis pariter, atq; Apoſtolicis edocta præconiis. Quapropter in ſecunda ex ipſis Dominicis propheticum perſonat officium, quod eſt populus Sion. In tertio verò Apoſtolicũ: Gaudete in Domino ſemper. Quarta Dominica, (Matt. 3. Luc. 1.) C quæ ſemper Dominici Natalis diẽ nouiſſima reſpicit, tempus illud commemorat, quo impregnato iam & tumido vtero virginis propè erat Dominus, & calcians ſe diuinitas corrigiam illam ſuæ ligabat incarnationis, quam in Euangelio eiuſdem Dominicæ Ioannes ſe non eſſe dignum ſoluere profitetur.

De prima Dominica Aduẽtus Domini. Cap. 2.

QVod hæc ita ſint, ex ipſis earumdem Dominicarum patenter cognoſci poteſt D officiis. Nam prima Dominica non iam retributionem, ſed initiũ iuſtitię poſtulat humanum genus. Nec iam patriam attingit, ſed viam ſibi poſtulat oſtendi. Ait enim: Vias tuas Domine demonſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me. (pſal. 24.) Vox hęc veteris hominis eſt, originalis peccati vinculis alligati, & in ſuam cæleſtem patriam, neſcientis redire, nec valentis. Propter quod illa tunc Euangelij lectio recitatur, in qua vel maximè commendantur illę Domini viæ, per quas illuc, vndè corruit homo, debeat & poſſit redire, ſcilicet obedientia, manſuetudo, & humilitas, charitasque ſumma. Obediens namque

que patri, ut pateretur pro nobis, ultrò ad paſſionis locum uenit manſuetus & humilis, ſicut (Zach 9.) propheta de illo prædixit: Dicite filiæ Sion, ecce rex tuus uenit tibi manſuetus, ſedens ſuper pullum aſinæ. (Ioan. 5.) Charitas autem erat illa, qua maior non eſt, ſicuṭ ipſe dixit: Maiorẽ hac dilectione nemo habet, &c. Præterea tota primi aduentus cauſa, in illa ſancti Euangelij lectione typicè continetur. Sed de hoc ſuperius dictum eſt, vbi ad comprobandum quòd Euangelio cohæreant, & conſentiant cætera mẽbra officij quẽadmodum corpus capiti huius Dominicæ officium exẽpli gratia propoſitum eſt. Aſinam namque alligatam uel pullum eius, humanum genus ſignificare nouimus, ad cuius ſolutionem Dominum aduenisse manifeſtũ eſt. vt ſeſſor & poſſeſſor noſtri factus, in cæleſtem Hieruſalem per vias ſuas equitatu ſalutis nos reduceret. Igitur ex officio conſtat primã Dominicam primum Domini ſpectare aduentum. Cuius officij conſtat hanc eſſe intentionem, vt his, quibus needum uenit Dominus (illis enim needum aduenit, qui fidem incarnationis eius nondum receperunt, illis, inquam, qui needum (Pſal 14.) in aduentu eius crediderunt) adueniat tanta ſalus per fidem, vt confidentes in Domino non erubeſcant, neque irrideant inimici, id eſt, dæmones diutins aſinam illam, quam alligauerunt vinculis peccatorum, ſed ſolutæ, vias Dominus demonſtret illi, & ſemitas ſuas doceat. Hoc in introitu, in graduali, & in Alleluia manifeſtè cõclamatur. (Rom. 13.) Interuenit Apoſtolus Paulus, & in lectione Epiſtolæ demonſtrat aſinæ vias, quas ambulare, vel quas non ambulare debeat. Quarũ demonſtrationem ſic inchoat: Scientes quia hora eſt iam nos de ſomno ſurgere. Nimirum hæc & reliqua dicens, quaſi fides auriga, aſcenſuro Domino, ut dietam ſuam perficiat. Aſinam infrenat, quo rectas vias teneat, ad ſummum dicens, ſed induimini Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quod idẽ eſt, ac ſi dicat eidem aſinæ: Aſcenſorem ſuſcipe regem Sion. Quod autem poſt Euangelium idem clamat offerẽda, quod antiphona ad introitum, hoc innuit, quòd aſina illa, etiã cum acceperit ſeſſorem ſuum Dominũ, ſecura eſſe non debet, priuſquam perueniat, cum equite ſuo in ſupernam ciuitatem Hieruſalem. Poteſt enim fieri, vt offenſus eques ſuum velit mutare vehiculum, quod prius probaſſe viſus eſt, ideò perſeuerat in offertorio dicere Eccleſia, (Pſal 24.) quod in introitu dixerat, addendo. Dirige me in ueritate tua, &c. Communio quoque: Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum. Manifeſtè vox eſt antiquæ Eccleſiæ primum Domini expectantis aduentum: quando de benignitate Spiritus ſancti terra noſtra, id eſt, vterus Virginis concipiens, dedit fructum ſuum, Deum & hominem proferens, benedicta in æternum. Ea quæ dicta eſt ad introitum collecta, quæque ſuper oblata, quæque ad complendam, manifeſtè ad idem, ſcilicet ad primum Domini reſpiciunt Aduentum.

Cur ſtatio ad ſanctum Petrum fiat.

NOtandum quoque, quia ſtatio Dominica hac iuxta ſacratiſſimã ordinationem vigilantiſſimi Papæ Gregorij, iure ad ſanctũ Petrũ fit: ipſe eſt unus, immo primus diſcipulorum, qui ad ſoluendam illam magnam aſinam miſſi ſunt. Siquidem & in Apoſtolatu circumciſionis Deus illi operatus eſt, & inter gentes cum cõſorte ſuo beato Paulo eadem legatione functus, pro Chriſto Romam ingreſſus eſt, ut imperium orbis tamquam prædictæ caput aſinæ ſolueret, ita ut pulchrè nobis illi duo, qui à mõte oliuarum miſſi ſunt, ad ſoluendam illam animalem aſinam, in typum omnium prædicatorũ, in his duobus, uidelicet Petro & Paulo (Gal. 2.) repræſentari videntur, qui caput mũdi Romã Dñi Chriſti regis æterni uehiculum & habitaculum, currum atque thronum effecerunt.

Cur in Aduentu non utuntur conſuetis veſtibus ſacris Diaconus & Subdiaconus.

EX tunc uſque ad ſacram Dominici Natalis noctem, diaconus & ſubdiaconus inuiti procedunt. Nam neque diaconus dalmaticam, neque ſubdiaconus induit tunicam. Subdiaconus tamquam lex, quæ ante incarnationem Domini carebat ornatu Euangelij, diaconus tamquam ipſum Euangelium, cuius claritas, quanta ſit, nondum apparuerat ante ſacramenta Natiuitatis, Paſſionis, Reſurrectionis & Aſcenſionis Domini. Horum enim non præſentiam, ſed expectationem ſignificat tempus illud; propter quod & aduentus Domini (ut dictum eſt) nuncupatur. Vtuntur autem interdum caſulis, quam ueſtem ſacerdotis eſſe diximus, cùm de habitu eius loqueremur. Quòd neminem mouere debet. Non enim ſic utuntur caſulis ſubdiaconus aut diaconus, ut in ipſis legant, uel miniſtrent, ſed lecturi aut miniſtraturi illas exuunt, manifeſte profitentes, illam ſuam non eſſe ueſtem, nec propter ſuum ordinem ſibi debitam, ſed propter Dominicæ uel alicuius feſti reuerentiam ſe accipere accommodatam, ut inopem atque indecentem conſolentur expoliationem. Eamdem ob cauſam, Gloria in excelſis Deo, tunc non dicitur, & Ite Miſſa eſt intermittitur, quia uidelicet illud tempus ſignat (vt dictum eſt) quo adhuc expectabatur gaudium pacis, & illud, quo nunc uſque ſoliciti præſtolamur conſummationem noſtrę ſalutis.

DE

De Dominica ſecunda. Cap. 3.

DOminica ſecunda ſtatio ad ſanctam Hie-
ruſalem. Totum enim officium eiuſdem
Dominicæ ad lætificandum cor illius decanta-
tur, quæ primum filij Dei recepit aduentum,
quæque per fidem iuſtificata,& pacem habens
ad Deum, deſiderat in ſecundo aduentu videre
Rom. 5. glorioſum regem ſuum. Mulier quippe caſta
Pſal. 41. eſt, quæ viri ſui abſentiam plorat, præſentiam
deſiderat: & ſic vnici ſponſi ſui ſuſpirat thala-
mum,quemadmodum deſiderat ceruus ad fon
tes aquarum. Huic ergò deſideranti, feſtinan-
ti, atque anhelanti, præſens officium lætitiam
pręnunciat, ſpem inculcat, patientiam prædi-
cat. Primum Euangelij ſententiam contemple
mur, cui cæteræ officij partes, plenæ gaudij,
plenæ conſolationis & pacis, conſonsre pro-
bentur, præmiſſis ſignis, quæ glorioſum illum
Luc. 21. aduentum præceſſura ſunt. His ergò, inquit
Dominus, fieri incipientibus, leuate capita
veſtra, quoniam appropinquabit redemptio
veſtra. Leuate capita veſtra,ait beatus Grego
rius, id eſt, exhilarate corda. Iuxta huius ve-
ridici promiſſi conſolationem, præcinit ad in-
troitum tuba prophetica populo Sion. Eccè,
Eſa. 30. inquiens, Dominus veniet ad ſaluandas Gen-
tes, & auditam faciet Dominus gloriam vocis
ſuæ in lætitia cordis ueſtri. Paruulus enim &
pupillus eſt in hoc exilio natus populus Sion,
peregrina matre,& illo,quem numquam vidit
genitus patre: patrem abſentem gemitibus
quærens, & aſſiduis cælum pulſans vagitibus,
quo patrem ſuum abiſſe, matre narrante, au-
diuit, & vix infantulus intellexit. Cui flenti &
in orationibus vagienti commiſerens mater
totum hoc officium canit, iamiam imminere
conteſtans deſideranti reditum patris, & au-
Act. 1. diendam eſſe gloriam vocis eius, quando di-
Mat. 25. cet. Venite benedicti patris mei,percipite re-
gnum in lętitia, inquit, cordis veſtri, quæ to-
ta erit, vt ſignis eius fieri incipientibus, iuxta
Domini dictum, debeamus leuare capita no-
ſtra, id eſt, exhilarare corda. Quod quia per
nos fieri non poteſt, niſi nos ipſe gaudio ſpiri-
tus ſui lætificet, rectè in collecta deprecamur,
dicentes: Excita Domine corda noſtra, id eſt,
leua atque exhilara ad præparandas vnigeniti
tui vias, ſcilicet, vt parata ſint occurrere illi:
non per timorem fugiendo,ſed cum amore ad-
uentum eius excipiendo. Ad hæc opportunè
Rom. 15. nobis hæc Apoſtolica lectio recitatur. Quæ-
cumque ſcripta ſunt, ad noſtram doctri-
nam ſcripta ſunt, vt per patientiam & con-
ſolationem ſcripturarum ſpem habeamus, &
reliqua. Valet enim ad correptioné impatien-
Phil. 1. tis animæ, nimis ægræ, cupientis diſſolui, & eſ
ſe cum Chriſto, dum abundantiam ſpei nobis
Pſal. 49. optando, moras venturi Domini noſtri ferre
Ioan. 4. ſuadet, cùm pace & gaudio. Graduale manife-
Pſalm. 49. ſtè venturum eum canens, cuius ſpecies deco-
ris ex Siō eſt, iuxta illud, quia ſalus ex Iudæis
A eſt, eandem lætitiam ſanctis eis prædicat, qui
congregandi ſunt ad dextram eius, eò quòd
ordinauerint teſtamentum eius nouum ſuper
vetera ſacrificia. Alleluia duobus ſecundum
verſibus primo verſu gaudium ſpei prædicat Pſal. 121.
eius,cui dictum eſt,in domum domini ibimus,
lętitiamq; ex re futuram, vbi ſtabūt pedes eius
in atriis Hieruſalem. Lecto autem ſupradicto
Euangelio præcentore gaudij, & confirmata Luc. 21.
promiſſione veritatis, vbi dicit: Cælum & ter- Pſal 8 [illegible]
ra tranſibunt,verba autem mea non tranſibūt,
iam velut conſolatione recepta, gratulatur po
B pulus Sion, & dicit credens veritati: Deus tu
conuertens viuificabis nos, & plebs tua lęta-
bitur in te. Viuificabis nos, inquit, ſcilicet per
reſurrectionem,conuertens nunc per fidem,& Ioan. 16.
plebs tua lætabitur in te. Lætabuntur filij ſpon
ſi reddita ſibi eius præſentia, & priſtina triſti-
tia in gaudium conuerſa,pleno gaudebunt gau
dio. Longum nimis eſt, neque à nobis propo-
ſitum exponētis more omnia perſequi. Solam
enim concordiam cuiuſque officij, velut com-
pagem cuiuſque corporis perquirere propoſi-
tum eſt. Summa igitur huius officij eſt, vt pe- Baruch 3.
C regrina Hieruſalem, id eſt, Eccleſia præſens,
huius vitæ exilium ſpe patientiſſima perferat,
& cùm ſecundùm Euāgelij iam dicti præmon-
ſtrationem, mundi ruinā imminere cognoue-
rit, leuet caput ſuum, & iuxta communionis
cohortationem ſurgat, & ſtet in excelſo, terre-
na reſpuens & amans cæleſtia, ſicut petit colle
cta, quæ dicitur ad complendum, & videat
iucunditatem, quæ ueniet ſibi à Deo ſuo, ac
velut propinquante æſtate męroris ſui nubila
diſcutiat, quia vitę dies æterni ſolis clarita- Apo. 21.
te fulgeſcunt.

D *De Dominicæ tertiæ officio. Cap. 4.*

DOminicę tertię totum officium conſola-
tionem decantat, maximè rectoribus Ec-
cleſiarum, quorum ſtatus quanto eminentior,
tanto vita iudiciis hominum ſubiectior, & tan
to magis perſępè apud homines laceratur opi-
nio, quantò eorum meritum in diuino fulget
iudicio. Venturum namq; illis annunciat, qui
harum illuminet abſcondita tenebrarum: quia
ipſe iudex eorum eſt & conſcius, qui omnino
errare non nouit iudicio, Vt ergò tanto teſtę
vel iudice uenturo gaudeant, uel quid de illo
E ſperent ut ſciant, opportunè recitatur illud
pręclarum atque famoſum, quod de Ioanne
Baptiſta perhibuit, teſtimonium, dicens: Amē Matt. 11.
dico uobis, inter natos mulierum non ſurre-
xit maior Ioanne Baptiſta. Magnum teſtimo-
nium, grande pręconium. Negauit Deus ho-
minem eſſe illum mollibus ueſtitum, negauit
arundinem eſſe vento agitatam, enunciauit
officio vel meritis eſſe angelum. Oſtendit in
vno, quod in omnibus facturus eſt, quoniam
ueniens ad iudicium in cōſpectu patris & ſan-
ctorum Angelorum, congrua ſingulis teſtimo
nia reddet. Quis ergò non erubeſcet flere, eo
quod

quod competens ſuis meritis nõ habeat ea ho- A
minibus teſtimonium,tanto ſibi repoſito in cę
lis præcone meritorũ? Gaudete potius in Do-
Phil. 4. mino ſemper,iterum dico gaudete,inquit Apo
ſtolus,(quod cantans in introitu)modeſtia ve-
ſtra nota ſit omnibus hominibus. Quòd ſi ocu-
los ſuos compreſſerint, & lucem veſtrã coram
eis lucentem videre noluerint, nihil ſoliciti ſi-
tis, Dominus prope eſt,qui lucẽ veſtram vide-
re nolentibus ingeret, tantummodò petitio-
nes veſtræ innoteſcãt apud Deum. Vnus enim
ille teſtis contra omnes criminatores præuale-
bit. Promiſſam conſolationem hanc ſubſequẽs B
compleri collecta poſtulat, dicens: Aurẽ tuam
Domine precibus noſtris accommoda,& men
tis noſtrę tenebras gratia tuę viſitationis illu-
ſtra. Tenebras enim quas patimur,in eo, quod
errãtes falſo iudicamur & iudicamus,illuſtra-
bit eius aduentus,quem non tardari poſcimus,
ſicut in ſubſequenti lectione epiſtolę ait idem
1 Cor. 4. Matt. 11. Apoſtolus, Nolite ante tempus iudicare, quo-
adusque veniat Dominus, qui & illuminabit
abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſi
lia cordiũ. Tota enim hæc lectio tendit in hoc,
vt nobis pro minimò ſit iudicari ab humano C
die, ſicut fuit Ioanni,qui(vt ſupra dictum eſt)
in Euangelio prædicatur à Domino arundo
vento agitata non eſſe. De eadem re Dominus
flebiliter poſtulatur in graduali, præmiſſa lau-
Pſal. 79. de competenti: Qui ſedes Domine ſuper Che
rubim,&c. Nam in eo quod ſedet ſuper Cheru
bim, id eſt, ſuper plenitudinem ſcientiæ,nouit
& poteſt occultam cordium noſtrorum abyſ-
ſum penetrare, & quæcumque ibi latent, vero
teſtimonio in publicũ proferre. Ad hoc iuxta
uocem Pſalmi, quæ in Alleluia perſonat,exci-
tabit potentiam ſuam, & ueniet. Et ſicut in of- D
ferenda, quaſi iam factum, quia proculdubiò
Pſal. 84. futurum eſt, præſumimus dicendo, Benedixi-
ſti Domine terram tuam, auertiſti captiuita-
tem Iacob, gaudebunt electi ſtantes à dextris,
Rom 8. teſtimonio ſibi reddito à uero iudice, & liber-
tatem accipient filiorum Dei, iuxta quod in
Pſal. 13. alio loco ſcriptũ eſt: Cum auerterit Dominus
captiuitatem plebis ſuæ,exultabit Iacob,& læ-
Eſa. 35. tabitur Iſrael. Cuius libertatis ſpe confortat
puſillanimes tuba prophetica in cõmunione:
Dicite puſillanimes, confortamini, & nolite
timere, qui ſæpe dum humana contra ſe audi- E
uit præiudicia, quamuis de repoſito in cõſcien
tia theſauro debeant cõſolari,tamen ualde tre
pidant, quia necdum ſciunt, quales in illo tre-
mendo Dei iudicio inueniendi ſunt. Vnde B.
Gregorius,qui multis hominum prę iudiciis fa
tigatus, ſatis & plus aliis multis erat expertus
quid paterentur, uel quanta intra hæc conſo-
latione indigerent rectores Eccleſiæ,& iccirco
hoc illis celebri ſtatione officiũ dedicauit,ſcri-
bens ad Mauritium Imperatorem, inter cæte-
ra dicit: Quod autem dominorum pietas illud
mihi pauendum,& terribile omnipotentis Dei
iudicium intentat, rogo per eumdem omnipo

A tentem Dominum, ne hoc ulterius faciat. Nã
adhuc neſcimus, quis ibi qualis ſit. Et Paulus
egregius prædicator admonet, dicens: Nolite 1. Cor. 4.
ante tempus iudicare,donec ueniat Dominus,
qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, &
manifeſtabit cogitationes cordium.

Cur ſtatio ad ſanctum Petrum.

SCiendum verò eſt, præſentis Dominicæ
officio ſtationem congruè fieri ad ſanctum
Petrum,quia videlicet ille rectorum Eccle
B ſiæ, primus & præcipuus eſt: quibus idem offi-
cium prędicat gaudium & patientiam in tribu
latione, longanimitatẽ in ſpe, quorum in ani-
mo quanta preſſura ſit,& præter illa, quæ ex-
trinſecus ſunt, quanta inſtantia quotidiana,
quanta ſolicitudo commiſſarũ ſibi animarum, 2. Cor. 11.
nulli præter ipſos, qui experti ſunt,perfectè &
liquidò nouerunt,quamuis frequẽti lectione,
maximè ea libris beati Gregorij nonnulla ea
parte à ſtudioſis & cordatis lectoribus queant
cognoſci. Ipſe autem B. Gregorius egregium
Romanæ ſedis poſt Petrum Apoſtolum decus,
C qui optimè (ut dictum eſt) angoris eius con-
ſcius extitit, hoc ſeſe cum illis officio conſola-
tus eſt,quippe qui (ut in libro uitæ ipſius legi-
mus) ſtationes per baſilicas uel beatorum Mar
tyrum cœmiteria (ſecundum quod hactenus
plebs Romana, quaſi eo viuente, certatim di-
ſcurrit,) ſolicitus ordinauit: per quas & ipſe ſi-
mul diſcurrens, dum adhuc loqui præualuit,
uiginti homilias Euãgelij diuerſo tpe declama
uit, reliquas uerò eiuſdẽ numeri dictauit qui-
dem,ſed laſſeſcente ſtomacho, languore conti-
nuo aliis pronũtiandas commiſit. Qui ſicut ue-
D rè dulciſſimum ſancti Spiritus organum, quic
quid ſcripſit, digito Dei dictante concepit: ſic
eaſdem ſtationes non ſine eodem Spiritu depo
ſuit, & tam hæc,quàm cætera eius opera, tam-
quam aurum rutilant in Chriſti Eccleſia.

De Quatuor temporum ieiuniis.
Cap. 5.

INter cæteras hebdomadę ferias, quarta &
ſexta feria maximè ieiuniis ideo deputãtur,
quia Dominicæ paſſionis memoria prę aliis in-
E ſignitæ ſunt. Quarta namque feria Dominus à Matt. 26.
Iuda traditore uenditus, & ſexta à Iudæis cru
cifixus eſt. Itaque & per ſingulas Dominicas
proprias Euangeliorum & Epiſtolarum le-
ctiones habent,& ieiuniis, letaniis, atque ab-
ſtinentiis pænitentium magis idoneę iudica-
tę ſunt: vt quibus diebus innocẽs Dominus ven
ditus,& pro ſeruis ſuis paſſus eſt,ſeruus pecca-
tor fleat & ieiunet, & lectionem ſanctã (quę
eſt animæ pabulum) ſolennius audiat. Quapro
pter quatuor temporum ieiunia per eaſdem fe-
rias celebrari inſtituta ſunt, addita Dominicę
ſepulturę die, ſcilicet ſabbato, vt tres dies ie-
iunij ſint, quatenus trium menſium cuiuſque
temporis

temporis temperiem bonam, trium dierum,
quibus ieiunamus, ſalubri commerclo impetre
mus, & pro menſe diẽ vnum Domino offeren-
Eph. 6. tes, tranquillam & quietam hanc vitam ſub
elementis mũdi, à ſpiritualibus nequitiis, & ab
acriarum malignitate tempeſtatũ peragamus.

De Ieiunio in Aduentu Domini. Cap. 6.

TErtia igitur Dominici Aduentus hebdo-
mada, quarta feria brumalis temporis ie-
iuniũ pręſiaum eſt: quod propter Aduentum
Domini aliorum temporum ieiuniis celebrius
eſt, & officium tam diurnum quàm nocturnum
magis plenarium habet, ad ipſum Domini per-
tinẽs aduentum, vt dum caro ieiuniis affligitur,
anima redẽptionis ſuę teſtimoniis, ea lectione
ſacra, vel concentu Eccleſię, copioſius lętetur.
Prima ieiunij die, ſcilicet quarta feria ſtatio
ad ſanctam Mariam cõuenienter ordinata eſt.
Ad illud enim templum Domini, ad illud ſa-
crarium Spiritus ſancti, in quo totus Deus no
Luc. 1. uem menſibus habitans, dignatus eſt homo fie
ri, totum eius diei officium propriè pertinere
manifeſtum eſt. Nam ex Euangelio Domini-
ca recitatur annũciatio vel incarnatio, prophe
ticis tubis antè declamata, per Angelum præ-
ſentialiter allata, per fidem beatę Virginis ſu-
ſcepta, per incorruptum eius vterum comple-
ta & reddita. Quę omnia propheticus clãgor
Eſa. 45. in introitu breuiter pręcinens: Rorate cęli, in-
quit, & cętera. Dicendo rorate cęli deſuper, mi
niſterium angelicę expreſſit allocutionis, qua
uerbum Deus in interiorem aurem credulę vir
ginis, ſicut pluuia in uellus, deſcendit: & per
Iudic. 16. hoc quod ait, & nubes pluant iuſtum, ſe atque
cęteros prophetas, qui vt nubes iuſtum, ſcili-
cet Chriſtum, & fideles eius in terra cordis no
Eſa. 2. ſtri cęleſti doctrina depluunt. Aperiatur, in-
quit, terra ſuſcipiendo verbum, & dicendo,
Luc. 1. Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum ver
bum tuum, & germinet Saluatorem benedicta
in ęternum, Deum nobis proferens & hominẽ.
Quę poſt hæc ſequũtur, omnia ſimiliter Euan-
Dan. 2. gelico ſenſui conſonant. Epiſtolaris lectio ieiu
nantium animas dupliciter reficiens. Primò
montem illum prædicat, qui ſecundum conſo
Pſal. 65. num Euangelium, ſedem ſuſcipiens Dauid pa-
tris ſui, & de lapide paruo creſcens in mõtem,
& implens orbem terrarum, regnabit in domo
Pſal. 23. Iacob in æternum. Cui lectioni pulchrę ſucci-
nit uerſus ſubſequens gradualis, Quis aſcendit
in montem Domini, &c. Quia videlicet non ni
ſi innocens manibus & mundo corde, & cuius
vita concordat cum fide, partem habebit in il-
la Domini Incarnatione. Reliqua officij mem-
bra patenter ad eũdem Euangelij ſenſum per-
tinent, nec ad hoc probandum immorari opus
eſt, quoniam manifeſtum eſt. Igitur hàc die ſe-
cundum huiuſmodi officium ſtatio ad ſanctam
Mariam conuenienter odinata eſt.

A ## *De feria ſexta Ieiunij. Cap. 7.*

SExta verò feria ſtatio ad ſanctos Apoſtolos
præſcripta eſt. Ratio quidem occultior eſt,
ſed quærẽtibus parua ex ſcintilla citius elucet.
Nam in Euangelio diei pręſentis, in cantico B. Lucæ 1.
Virginis dignum illud memoria dictum eſt,
quod patenter ad ipſos Apoſtolos attinet: De-
poſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles.
Nã de ſede ſpiritualis magiſterij, de cathedra
Moyſi depoſuit potẽtes de ſede, id eſt, ſupbos
Scribas & Phariſęos, & exaltauit in eamdẽ ſedẽ
B humiles Apoſtolos. Sicut aliàs ipſe Dominus:
Confiteor tibi, inquit, pater Domine cęli & ter Math. 11.
rę, quia abſcondiſti hęc à ſapientibus; & reue-
laſti ea paruulis. Quod quia in ueritate iudicij
factum eſt, & cum hæc diceret B. Virgo, pro-
pè erat Dominus, ſcilicet, in utero eius, benè
congruit hic introitus: Propè eſto Domine, & Pſal 118.
omnes vię tuę veritas. Et quia florente tũc vir-
ga de radice Ieſſe, iam requieſcebat ſuper flo-
rem eius ſpiritus Domini, vt de plenitudine Ioan. 1.
eius accipiens Ioannes, exultaret in vtero Eli- Luc. 1.
zabet: aptè concinit Euangelio hæc Epiſtola:
C Egredietur virga de radice Ieſſe; &c. Singula Eſa. 11.
percurrere nimis longum eſt, & quia per ſe pa
tent, quòd ad eandem rẽ pertineant, faſtidio-
ſum eſt. Cõmunio tandem, Eccè Dominus ve- Zach. 14.
niet, & omnes ſancti eius cum eo, ad eorum-
dem perſpicuè ſpectat glorificationem Apo-
ſtolorum, qui cum eo venturi ſunt in ſecundo
Aduentu eius ad iudicium.

Cur vna tantùm lectio legatur ad Miſ-ſam. Cap. 8.

D QVęri autem poteſt, cur quarta feria pri-
ma. ſ. diei ieiunij, duę ſint lectiones, duo-
que aſcripta gradualia, ſexta feria una tantùm
lectio, ſequenti uerò ſabbato legantur ſex? Ad
quod reſpondendum, quia cùm quarta feria
duas legerimus, ſexta ſecundum profectum ie-
iunij tres legere deberemus; ſabbato autẽ qua-
tuor. Verùm quia ſabbato ſolent ordinationes
fieri, tranſlatę à feria ſexta duę, quatuor ſab-
bati lectionibus appoſitę ſunt, vt his maximè
ſacri officij proferenda reſeruetur opulentia;
E qua & ieiunantes & ſacrorum ordinum tyro-
nes deſcripti ſunt.

Cur ſabbato ieiunij duodecim lectiones titulentur, cùm ſex tantùm legantur.

SCiendum quoque, quod cum ſabbato ſex tan-
tùm legendę ſint, duodecim in titulis lectio-
nes ea de cauſa prænotantur, quia cùm Roma-
na Eccleſia de Latinis & Gręcis eſſet permi-
xta, ſingulę lectiones in utraque lingua recita-
bantur. Nã in vna lingua recitatę, ab vtriuſque
lin-

[A] linguæ populis intelligi non poterant. Itaque dum unaquęque bis legitur, duplicato ſenatio lectionum numero, duodecim computantur. Præterea notandum eſt, ordinationum ſacramenta Dominicæ diei deputari, cuius in veſpera fiunt, & tam veſpera ſabbati, quàm mane prima ſabbati poſſe & licere ieiunis à ieiunantibus celebrari.

Sententia Leonis Papæ, quòd ordinationes, cùm ſabbati veſperæ fiant, ad diem Dominicam pertineant. Cap. 9.

[B] DIcit enim magnus Leo, ſcribens ad Dioſcorum Alexādrinæ ciuitatis Epiſcopum. Quod à Patribus noſtris propenſiore cura ſeruatum eſſe nouimus, à vobis quoque volumus cuſtodiri: vt non paſſim diebus omnibus ſacerdotalis uel Leuica ordinatio celebretur: ſed poſt diem ſabbati, hoc eſt, noctis eius, quæ in prima ſabbati luceſcit, exordio, ſub lege diuini officij ſubſtituatur, in quibus his, qui conſe- [C] crandi ſunt, ieiunis à ieiunantibus ſacra benedictio conferatur, quod eiuſdem obſeruantiæ erit, ſi mane ipſo die Dominico continuato ſabbati ieiunio celebretur, à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt: quam ad diē reſurrectionis (ſicut etiam in Paſcha Domini declaratur) pertinere non dubium eſt. Nam propter auctoritatem conſuetudinis, quam ex Apoſtolica nouimus venire doctrina, etiā ſacra ſcriptura manifeſtat, q̄ cum Apoſtoli Paulum & Barnabam ex præcepto ſancti Spiritus [Act. 13.] ad euangelizandum Gentibus mitterent, ieiu- [D] nantes & orantes impoſuerunt eis manus, vt intelligamus, quanta & dantium & accipientium deuotione curandum ſit, nè tantæ benedictionis ſacramentum negligenter videatur impletum. Et ideò piè & laudabiliter Apoſtolicis mores geſſeris inſtitutis, ſi hanc ordinandorum ſacerdotum formam per Eccleſias, quibus Dominus præeſſe te voluit, etiam ipſe ſeruaueris, ut his, qui conſecrandi ſunt, numquā benedictio, niſi in die reſurrectionis Dominicę tribuatur, cui à veſpere ſabbati initium cōſtat adſcribi, & quæ tantis diuinarum diſpenſatio- [E] num myſteriis eſt conſecrata, vt quicquid à Domino eſt inſignius conſtitutū, in huius diei dignitate ſit geſtū. In hac mūdus ſumpſit exordiū, in hac per reſurrectionē Chriſti, & mors interitum, & vita ſumpſit initiū. In hac Apoſtoli à Dño prædicandi omnibus Gentibus Euangelij tubam ſumunt, & inferēdū vniuerſo mundo ſacramentū regenerationis accipiūt. In hac [Ioan. 20.] (ſicut B. Euāgeliſta Ioannes teſtatur) cùm congregatis in vnū diſcipulis, clauſis ianuis, ad eos [Act. 2.] Dominus introiſſet, inſufflauit & dixit: Accipite Spiritum ſanctum, & quorū remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum detinueritis, [A] detenta erunt. In hac deniq; promiſſus à Dño Apoſtolis Spiritus ſanctus aduenit. Ita cæleſti quadā regula inſinuatū & traditū nouerimus, in illa die celebrāda nobis eſſe myſteria ſacerdotaliū, in qua collecta ſūt oīum dona gratiarū.

Item de Sabbato, & cur ſtatio ad ſanctum Petrum. Cap. 10.

HOc ſabbato, & omnibus horum quatuor temporum ſabbatis, ſtatio ad S. Petrum congruè celebratur. Cui enim primò poſt [B] Chriſtum Eccleſiæ ſummum collatum eſt Pontificium, quiq; primus & princeps ſacras in Eccleſia celebrauit ordinationes, cuius vice maximè fungitur Romanus Pontifex, cùm Eccleſię ſanctæ miniſtros & ouibus Chriſti paſtores ordinat neceſſarios, congruè, vt tāquam ad ſummum recurratur, apud ipſum ſtatio celebratur. Conuenientes igitur ad B. Petrum ieiunos mater Eccleſia filios, velut ex ore Ipſius Petri multiplicatis in anima reficit ſacramentis, & ex ipſius auctoritate ſpiritualium diuiſiones miniſtrationū diſtribuit. Vbi notandū, quintā ſem- [C] per lectionē, quæ ſuperadditæ doctrinæ nouiſſima eſt, non mutari, ſemperq; illam eſſe, qua legitur Angelus Domini cum Azaria & ſociis [Dan. 3] eius in fornacē ignis deſcendiſſe. Quod magna & myſtica non vacat ratione. Nā quemadmodū pueris à Babylonio rege miſſis in fornacē ignis, cæleſtis gratia ſubuenit, & fecit medium fornacis quaſi uentum roris flantem: ſic nos à confuſionis rege diabolo, libidinū flammis appetitos ieiuniorum & orationū inſtantia liberat. Hoc deniq; genus non eiicitur, niſi in oratione & ieiunio. Hac ergò lectione prælecta, [Matt. 17.] [D] ſequitur & hymnus eorūdem puerorum, quo ad benedicendum creatorem omnis creaturæ commonetur, prioſquā ſacerdotes ordinētur, vt animaduertamus, illorū ora, manuſq; ad benedictiones dandas, & quod maximū eſt, conficiendum corpus & ſanguinē Dñi, iure admitti, qui à confuſionis rege ſuccenſam fornacē vitiorum potenti fide ſuperauerunt. Iam quæ ſequuntur, manifeſtè ſecundū Dñi prædicant aduentū, & voci conſonant clamantis in deſerto, Parare viam Dño, &c. Hoc enim Euangelium [Eſa. 40.] eius diei eſt, principium. ſ. prædicationis, qua [Matt. 3.] [E] Ioannes peccatorum corda percutit, & ad pœnitentiam inuitat, genimina viperarū, ſecurim dicens iam eſſe poſitā ad radices arboris, & ventilabrū in manu iudicis, vt purgās areā ſuam, triticum congreget in horreum, paleas autem comburat igne inextinguibili.

Hoc Euāgelium eodem Epiſtola ſenſu præcurrit, ſ. ſecundum prædicando aduentum Domini, quo reuelatum prius hominē peccati, filium perditionis interficiet ſpiritu oris ſui, & [2. Theſſ. 2.] deſtruet illuſtratione aduentus ſui. Sed & antiphona ad introitum: Veni & oſtende nobis faciem tuā Domine, qui ſedes ſuper Che rubim, [Pſal. 79.] & ſalui erimus, manifeſtè tēpus illud reſpicit, quo

quo (ſicut in offerenda qunque canimus) eaul- A
Zach. 9. tanti filiæ Sion. Veniet rex ſuus ſanctus, & ſal-
uatnr mundi:& ſicut in tractu præmiſſum eſt:
Pſal. 79. Eacitans potentiam ſuam veniet,& eum quem
deducit,velut ouem Ioſeph, ſegregatum ab hę-
Matth. 25. dis,qui à ſiniſtris eius erunt, ad deatram ſuam
conſtituet. Interim ramen plorandum eſt ante
Pſal. 94. eum qui fecit nos, ne fortis & terribilis, qui iu-
Pſal. 81. xta communionem eaultauit vt gygas ad cur-
rendam viam, nemine aduerſantium paruulo-
rum valente ſibi reſiſtere, de quibus ſcriptum
Pſal. 63. eſt: Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eo-
rum, cùm venerit, item gygas nobis ſit, & mul- B
ta fortitudine ſua nobiſcum in iudicio conten-
dat, & magnitudinis ſuæ mole præmat nos.

Cur Dominica quarta vacat. Cap. 11.

DOminicæ quartæ officio præſcriptum eſt.
Vacat: videlicet, quia nulli Sanctorũ Apo
ſtolica cantione ſtationi deputatum eſt. Quod
quàm rectè cautum ſit, conſiderata eiuſdem of
ficij ratione perpendere licebit. In Euangelio
Dominicæ huius, agitante vento phariſaicæ
interrogationis, hæc ſcintilla ſplendidæ veri- C
tatis emicat de flãma ignis diuini, qui calebat
ardens & lucens in ſancta mente Ioannis. Ipſe
Ioan. 5. eſt, inquit, qui poſt me venturus eſt, qui ante
Ioan. 1. me factus eſt, cuius ego non ſum dignus, vt ſol-
uam eius corrigiam calceamenti. Ab hac pro-
babilis teſtimonij ſententia graui & digna cor-
de & ore tanti præcurſoris, omnia pendent mẽ
bra concrepantis officij. Stat Idumæa illa, quæ
viſitationis ſuæ propheticum illud audierat
Pſal. 59. 107 promiſſum. In Idumæam extendam calceamen
tum meum, & reſpiciens in illud tẽpus, quo de
accubitu ſuo, ſ. de ſinu patris, egreſſus rex ille, D
qui hoc promiſerat, iam in vtero virginis cal-
ceabatur, mirabilem illam atque inſolubilem
incarnationis corrigiam ſuis circumdans greſ-
ſibus. Illud, inquam, reſpiciens, Idumæa ſcili-
cet alienigena gentilitas, clamat in introitu:
Pſal. 105. Memento noſtri Domine in beneplacito popu
li tui, videlicet in filio tuo, in quo tibi benepla
cuiſti ſolo ex millibus populi, quicumque tuus
Matt. 3. 17. fuit ab initio mundi, viſita nos in eodem saluta
ri tuo, ad modum medici iacentem ægrotum
dignatione gratuita viſitantis. Quæ deinde ſe-
quũtur, i. Collecta, Epiſtola, Graduale, Allelu- E
ia, cũcta pariter iuxta cõſiderationẽ impręgna
ti vteri virginalis ꝓpe eſſe Dñm, & celerẽ eius
aduentum conſonant. In offerenda verò palàm
eſt, nos exemplo Angeli, ſalutare illud tẽplum
Domini, ſacrarium Spiritus ſancti, thalamum
ſanctitatis, triclinium diuini conſilij: in quo, vt
dictum eſt, diuinitas veniens ad noſtram ſalu-
tem, noſtra carne calceata eſt. Hoc tantum re-
gis Chriſti myſterium, cui Sanctorum, qui om
nes officiales eius ſunt, ita fuit creditum, vt me
ritò decantetur hoc officium præſcripta ſtatio-
ne apud quemlibet illorum? Nã quæ apud ſin-
gulos eorum officia ſolennibus deputata ſunt
ſtationibus, ſi ritè conſiderentur, ſingulorum A
virtutibus vel meritis cõſonare probantur. Sic
apud beatum Petrum, qui principaliter ius ob-
tinet ligandi atque ſoluendi, ſtatio fit, quando,
vt dictum eſt, in typum Eccleſiæ nobis Euãge-
lizatur ſolutio aſinæ: ſic quando agimus ſcru-
tinia, & catechumeni pręſignantur, ad cate-
chizatorem Gentium Paulum ſtatio celebra-
tur. Hanc autem ligaturam corrigię ſoluere, i. Matt. 16.
ſanctę incarnationis Chriſti myſterium denu-
dare, ipſe Ioannes ſe indignum aſſerit, quo ma Mat. 11.
ior inter natos mulierum nemo ſurrexit. Inue-
ſtigare enim quis poteſt, quomodo corpora- B
tur verbum, quomodo ſummus & viuificator
Spiritus intra vterũ matris animatur, quomo- Ioan. 1.
do is, qui initium non habet, & exitit & conci
pitur? Nulli ergò Sanctorum hoc myſterium Matt. 11.
ita fuit creditum, vt apud illum propria ſtatio-
ne hoc aſſignari debeat officium. Proinde va-
cat, non quod (ut nonnullis videtur) minus ſit
authẽticum, ſed quod de ordinatiſſima ſtatio-
num diſpoſitione, rationabiliter ſit exceptum;
vtpotè materiam habens totius ſalutis & ſan-
ctitatis effectricem, ſed nulli Sanctorum inue-
ſtigabilem: omnibus impenſam, ſed per ſolum C
Spiritum ſanctum adminiſtratam, qui in tricli Luc. 1.
nio virginalis vteri ſolus medius, ſolus cõſcius,
& vnus cęleſtium fuit architriclinus nuptiarũ.
Nocturnalia, ſtudio vitandæ prolixitatis, præ-
terimus officia, maximè quia per ſe ſatis patet,
quod à diurnalibus non diſcrepent. Notandum
verò, quod antiqua & vniuerſali ſanctæ Eccle-
ſiæ conſuetudine per hoc tempus rationabili-
ter legitur Eſaias propheta, qui tam primum,
quàm ſecundùm Domini aduentum eloquen-
ter euidens, & euidenter eloquens, nobilis pro-
pheta, imò magnus & verus nunciat Euange- D
liſta. Nã per totũ annũ iuxta rationes cauſarũ
uel tẽporũ ſacræ lectiones probabiliter (ſicut
in ſequentib. locis ſuis liquebit) ordinatæ ſunt.

De officio in Vigilia Natalis Domini. Cap. 12.

IN vigilia Natalis Domini, frequens ac ce-
leberrimum eſt in ore Eccleſiæ pulchrum il
lud diuinæ conſolationis oraculũ: Hodie ſcie- Exo. 16.
tis, quia veniet Dñs, & mane videbitis gloriam
eius. Iudæa & Hieruſalem, nolite timere, &c. E
Per hoc mittit quẽquam noſtrum ad hiſtoriã
libri Paralipomenon, quando regnante Ioſa-
phat, congregati ſunt filij Ammon & Moab, 2. paral. 20.
cũ habitatoribus montis Seir aduerſus Iudam.
Conueniꝗ; omnis Iuda in Hieruſalem, & in
templum Domini, ad deprecandam faciẽ eius.
Et ſtantibus illis coram Domino cũ vxoribus
& paruulis aut liberis, & uociferantibus ad Do
minum, exclamauit Hiaziel, filius Zachariæ, fi
lij Barachiæ, Leuites de medio multitudinis,
facto ſuper ſe ſpiritu Dñi: O Iuda & Hieruſalẽ
nolite timere, cras egrediemini, & Dominus
erit uobiſcum, &c. Illuc (ut dictum eſt) mittit

Tt quem

quemquam noſtrum Eccleſia, ſumma cura ni-
tens excitare corda noſtra, ut vigilauter aduer
tamus per hanc ſimilitudinē quàm opportunè
ſubuenit nobis Natiuitas filij Dei ſecūdū car-
nem. Non.n. parua ſimilitudo eſt. Nam quem-
admodum tunc viſibiliter cōgregati fuerant vi
ſibiles hoſtes aduerſus Iudam.ſ. filij Ammon &
Deu. 53. Moab, & habitatores mōtis Seir, qui ſæpè in
Hier. 48. ſcriptura ſacra pro peccatis & vitiis & mali-
Ezec. 35. gnis ſpiritibus ponuntur, nominibus quoq; ad
Gen. 19. hoc ipſum congruentibus. Ammon.n. interpre
tatur populus turbidus: Moab ex patre ſcilicet
diabolo: Seir piloſus vel hiſpidus: ſic ad interi-
tum noſtrum congregabantur peccata & vitia
noſtra, nec erat qui adiuuaret.

De officio eiuſdem diei. Cap. 13.

IPſum nomē, quod dicitur vigilia, nos excita-
re debet, vt vigilanter aduertamus ea, quę in
officio diei huius congeſta ſunt. Quæ cùm per-
ſpexerimus, quibus ex ſcripturarum locis con-
quiſita ſint, miranda nobis ſignificatio potius,
quàm expreſſio ſeſe offeret profundę intentio-
nis, qua compoſitor officij noſtras in medita-
tione diuina mentes occupare per huiuſmodi
Exo. 16. officium intendit. Primum itaq; de introitu di
cēdum, Hodie ſcietis, quia veniet Dñs. Hoc de
Exodo parua mutatione ſumptū eſt. Nam cum
dixiſſet Dominus filiis Iſrael, Eccè ego pluam
vobis panes de cęlo, dixerūt Moyſes & Aaron
ad illos: Veſpere ſcietis, quòd eduxerit vos Do
minus de terra Ægypti & mane videbitis glo-
riā eius. Cùm ergo nobis in expectatione Do-
minicæ Natiuitatis mente vigilantibus, hoc
in introitu canitur, quod dictum eſt, tunc pa-
nem de cælo, i. manna ſuſcipientibus, & facile
perſentit chorus eruditus, quid innuat præ ca-
lidus intentionis oculus, i. quò tendat, vel ad
quid ſenſus noſtros initii & officij cōpoſitor ve
rè ſapiens, & ſcriba doctus magni ſibi theſauri
cōſcius. Deniq; ad hoc inuitat nos, vt recogite-
mus, manna illud (quod datum eſt filiis Iſrael,
de Aegypto egreſſis, & tendentibus ad terram
repromiſſionis) figuram fuiſſe verbi Dei, quod
Matt. 13. per Virginem carnem aſſumens, nos in ſe crè-
dentes paſcere venit, qui eramus à Deo ieiuni,
ſolis carnis vitiis, tamquàm carnibus Aegypti
diſtenti, atque crapulati. Huius interpres ſimi
litudinis non quiuis hominū, ſed ipſe eſt, qui
Ioan. 6. dixit: Ego ſum panis vitæ, patres veſtri mandu
cauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt: Hic
eſt panis de cælo deſcendens, vt ſi quis ex illo
manducauerit, non moriatur: Ego ſum panis vi
uus, qui de cælo deſcēdi. Hoc igitur intelligen-
tes, & magnificè exultantes, amplius ex ſubiun
ctione pſalmi dilatamur in intellectu gaudio
Pſal. 23. ſpirituali, dicentes: Domini eſt terra & pleni-
tudo eius. Quod de Pſalmo, ſumpta eſt offeren
da quoq; cum verſibus ſuis. Conuenit namque
diei vel rei Pſalmus hic per omnia, quia totius
hodierni officij Pſalmiq; huius vna fere inten-
A tio eſt. Nā & iu vigilia præſenti contēplari iu-
bemur, nō ſolū quod natus ſit, ſed & cur natus, vel Heb. 7.
quando natus ſit Chriſtus, ſicut & cātamus: In-
ueniemini quātus ſit glorioſus iſte. Et in Pſalmo
iuxta titulū, qui talis eſt: Pſalmus Dauid in pri
ma ſabbati. Agit Propheta de victoria Chri-
ſti, quæ facta eſt in reſurrectione, in prima ſab
bati, exhortans fideles, vt tanto regi ſemetip-
ſos (ſicut decet) præparent aduenienti, tollen- Lucæ 11.
tes, ſicut in offertorio cantamus, portas ſuas,
portas mortis, i. vitia, vel eleuantes portas iu-
ſtitię, virtutes, vt introeat rex gloriæ, dominus
B virtutum, ad debellandum fortē armatum, cu-
ius eſt orbis terrarū, quia ipſe ſuper maria fun- Pſal. 135.
dauit eum, dū ſicut olim diuiſit mare rubrū in
diuiſiones, ita & nunc orbem, i. populum Chri-
ſtianum, educens inter diſſenſiones amaricau-
tium populorum, fundauit in fide, & ſuper flu-
mina præparauit, i. ſuper principes ſeculi ſta-
biliuit eum. Nihilominus & hoc, quod eidē in-
troitui, in graduale transformato, verſus iſte
ſubiungitur: Qui regis Iſrael, intende, ſenſum Pſal. 79.
vigilantem ædificat. Nam Pſalmus ille oratio
eſt pro Iudæis, & Gentibus, qui citò apparen-
C te Dño Ieſu commutandi erant in eū. Et pro
perfidis quoq; Iudęis, qui in titulo appellātur Rom. 10.
Aſſyrij, i. ſeipſos dirigentes ſecundum reputa-
tionem ſuā, qui iuſtitiam ſuam ſtatuere volen
tes, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti: pro perfidis,
inquam, Iudęis orant in illo Pſalmo fideles, vt
tandem conuertantur. quod ipſi tandem futu-
rum præuident. Et in ſupradicto verſu ſub no-
mine Iſrael Iudaicus populus ſub nomine Io-
ſeph, quod interpretatur accreſcens, Gētium
deſignatur multitudo, quæ illis addita eſt, iu-
xta illud: Alias oues habeo, quę nō ſunt ex hoc Ioan. 10.
D ouili, & illas oportet me adducere, &c. De Euā
gelio uel Epiſtola palàm eſt, quòd eis introi- Rom. 1.
tus ſupradictus cōueniat, uidelicet quia ſenſus
utriuſque hoc maximè intendit atteſtari, qua-
lem per portam cęli ſupradictū manna nobis
Dñs plnerit, ſ. per Virginem, dicente Angelo
in Euangelio: Quod enim ex ea natum eſt, de Matt. 1.
Spiritu ſancto eſt, pariet autē filium, &c. Pauli
autem in Epiſtola: Qui factus eſt ei ex ſemine
Dauid. Maxima namq; portarū cæli, quas Do-
minus, vt hoc māna plueret, nobis aperuit, Ma
ria extitit, per quam ad nos Verbum Dei, caro
E factum, de cælo deſcendit. Siquidem alię por-
tę, id eſt, omnes Sāctorum animę, quę ab initio
Verbum illud in gremio fidęi meruerunt ſuſci-
pere, ore ſuo verbum ſalutis pepererunt, i. prę-
dicauerunt, ſanctamq; ſcripturam compoſue-
runt, dicentes: A timore tuo Domine concē- Eſa. 26.
pimus & peperimus. Spiritum ſalutis tuę feci-
mus ſuper terram. Hæc autē verbum illud ita
plena gratia cōcepit, vt viſibilem hominem fa-
ctum pareret, in veritate carnis, eodem Spiri-
tu ſancto, & per ora prophetarū Verbum hoc
eloquēte, & conceptionē eius in vtero Virginis
operāte. Quod & ipſum cælitùs ſignificatū eſt,
in eo quod de ſupradicto manna ſcriptum eſt:

Cùm

Exod. 15. Cumq; deſcenderet mane ros ſupra caſtra, de-
ſcendebat pariter & manna. Ros.n.Spiritũ ſan-
ctum, de quo nunc dictũ eſt, quod enim in ea
natum eſt, de Spiritu ſancto eſt: mãna verò (vt
ſæpè dictum eſt) verbũ Dei ſignificabat, quod
per operationem eius humanę naturæ vnitum
eſt. Et quod populus inobediens, de eo quod
collegerat, reſeruauit, nec totũ, vt iuſſum erat,
comedit, hoc illud eſt, quod non totum quod
accepit à ſanctis prophetis de verbo Dei, cre-
dere voluit; Quod autem de manna reſerua-
tum eſt, quale fuit? Computruit, inquit, &
ſcatere cœpit vermibus. Nimirum, hoc eſt,
quod vſq; hodie Iudæa de manna comedere, i.
de verbo Dei credere refugit: Quòd videlicet
putredinem, id eſt, carnẽ noſtram aſſumpſerit,
& verè ſit vermis, quod purum manna fuerat,
id eſt, homo verè mortalis ſit factus, qui Deus,
immo verbũ Dei erat. Quòd autẽ die ſabbati
non cõputruit, neq; vermis eſt inuentus in eo,
q̃a pulchrè illud ſignificat, quòd vt ait Apoſto-
Rom. 6. lus Chriſtus reſurgens ex mortuis, iã non mori
tur, mors illi vltra non dominabitur. Rectè igi
tur in introitu cantamus: Hodie ſcietis quia ve
nier Dñs, & mane videbitis, &c. quia hodie, i.
in præſenti vita ſcimus & credimus, quia de cę
lo deſcẽdit panis viuus, mane, i. in reſurrectio-
nis gloria, videbimus non ſolam humanã, ſed
Eſa. 40. glorioſam diuinitatis eius formã, & (ut in com
munione canimus) Reuelabitur gloria Domi-
ni, & videbit omnis caro ſalutare Dei noſtri.

De eo quod ſolet quæri, cur Deus lapſum hominis euenire permiſerit, pro quo incarnatio eius neceſſaria fuit. Cap. 14.

IMportuna plerumq; à nonnullis hæc nobis
impingitur quæſtio. Cur Deus lapſum ho-
minis euenire permiſerit, cùm vtique, vt om-
nipotens, impedire potuerit, ſaltẽ ipſum tenta
torem ab ingreſſu paradiſi procul arcendo, ma
lueritq; ſuã incarnationem humano generi nę-
ceſſariã exiſtere, quàm compendio ſerpentem
1. Cor. 1. ab hominis collocutione abigere. Hoc Apoſto
lus Iudæis ſcandalũ, Gentibus autẽ ait eſſe ſtul
titiam: nos autẽ, ſi ſpiritu pietatis regimur, vt
mites ſimus, & ideò quęrimus vt inueniamus,
ſcienter profitebimur hoc ſtultũ Dei ſapiẽtius
eſſe hominibus. Quod vt ꝓbari poſſit faciliius,
libet prius rei tantę maieſtatis aliquam appo-
nere ſimilitudinẽ, vt quia diuinã iuſtitiam uel
ſapientiam in ſemetipſa radiantẽ, infirmi per-
ſpicere non queunt oculi, tamquã in ſubiecto
ſpeculo contemplantes, ſpecioſam illã eſſe in-
Pſal. 104. telligant per ipſius imaginem. Nũc ergò ab eo,
quod ſcriptum eſt, & vocauit famem ſuper ter
ram, & omne firmamentum panis contriuit, &
paulò poſt: Et intrauit Iſrael in Ægyptum, &c.
competentem licet capere ſimilitudinem. Quę-
rimus nunc ab eis, qui ſupradicta quæſtione

A moueri ſolent. Cur Deus voluerit, vel Iſrael in
Ægyptum intraret, vnde poſtea ſignis, atque
portentis, cùm ipſorum grãdi labore, per Moy
ſen & Aaron educerentur. Nam teſtamentum
ſuum, quod diſpoſuit ad Abraham, quod iurã-
uit ad Iſaac, quod ſtatuit Iacob in præceptum
dicens: Tibi dabo terram Chanaan, cùm eſ- Exod. 7. 8.
ſent incolæ eius, ſcilicet terrę Chanaan, illud, Pſal. 104.
inquam, teſtamentum ſic poterat ratum face-
re, vt non uocaret famem ſuper terram, ne-
que intraret Iſrael in Ægyptum, & ibidem, id
eſt, intra Chanaan, augere poterat populum
B ſuum vehementer, & firmare eum ſuper inimi
cos eius, non relinquens hominem nocere eis,
& corripiens pro eis reges: ſed maluit (vt di-
ctum eſt) cauſam euenire, propter quam intra-
ret Iſrael in Ægyptũ, & illuc mittere Moyſen
ſeruum ſuum & Aaron, ponens in eis verba ſi-
gnorum ſuorum, & increpare mare rubrum, vt
exiccaretur, & ſubuerſis hoſtibus deduceret Pſal. 105.
eos per deſertũ quadraginta annos, & porta-
ret mores eorum, & interim pluit illis manna
ad manducandum, & panẽ cæli dedit eis. Hoc Pſal. 77.
ergò reſpondeat qui altiora quęrit; cur tantis
C morarũ vel operũ diſpendijs reducendos, illuc
intrare permiſerit. Dicet fortaſſis quod in prõ
ptu eſt, & quod verum eſt, quia vt notam face-
ret in Gentibus virtutem ſuam, vt eſſent quæ
vtiliter annunciari poſſent inter Gentes opera
eius, vt ſciremus, quia ipſe Dñs Deus noſter, & Pſal. 75.
experimento probaremus, quia in vniuerſa Pſal. 104.
terra iudicia eius: vt, inquã, notus fieret Deus,
ſine cuius notitia nõ viuit omnis homo, idcirco
quod ſupradictum eſt fieri permiſit. Et rectè,
benè, irreprehenſibiliter. Si enim homo nõ de-
bet oblata occaſione omittere, quin proferat
D quod in ſe vtile habet, pro eo quod ſcriptũ eſt:
Sapientia abſcõdita & theſaurus occultus, quę Eccli. 20.
vtilitas in vtriſq.? quãnto magis beneuolẽtia Pſal. 104.
Dei oblatã ſibimet occaſionẽ debuit amplecti, Gen. 39.
i. mittere in ſeruum venundari Ioſeph, ut ſapiẽ
tię ſuę theſauros utiles oſtenderet, quia uideli
cet illa uẽditio captiuitatis illorũ cauſa uel ini
tiũ fuit. Non. n. Deo imputandũ eſt illius capti
uitatis initiũ, quia uocauit famem ſuper terrã,
ſed eis, à quibus in ſeruũ uenũdatus eſt Ioſeph.
Non ergo dubiũ eſt quin irreprehenſibile ſit,
quicq̃d illic à Deo permiſſũ eſt uel actũ. Qua-
E propter cũ deſcenderent in Aegyptũ, ſolus pa-
ter Iacob, q̃ culpę illius fuerat expers, ſpe pro-
miſſionis recreatus eſt. Audiuit.n. Deum ſibi
dicentẽ: Noli timere, deſcende in Ægyptum, Gen. 46.
ego deſcendam illuc tecum, & ego inde addu-
cam te. At verò illius diuinæ iuſtitię, de qua ſu
pra propoſitũ eſt, hęc imago eſt, atq; ad exem-
plar cęleſtiũ hęc in terrenis acta ſunt. Eadem
ſimplicitate oculi, id eſt, intẽtione utilia facien
di permiſit Adam uolentẽ deſcendere in hanc
Ægyptum, id eſt, in tenebras peccati, cùm po-
tuiſſet eum in amœnitate paradiſi, cuius illa
terra typum geſſit, in qua Abraham & Iſaac
& Iacob peregrinari iuſſit, repromittẽs eam il

 lis.

lis. Et cũcta vtilitas quæ prouenit ex eo, quòd Iſrael in Ægyptum intrare permiſit, tantò minor eſt illa, quæ de peccato Adæ prouenit, quantò minor eſt figura veritate, ſimilitudo re, vmbra corpore. Nam vt cætera nunc omittam, quorum latiſſimæ quidem ſignificationes ſunt, ſed aliis temporibus vel locis adhibendæ ſunt, illud quod pluit illis mãna ad manducandum, & panem cæli dedit eis, verè magnum, & mirificum bonum, quãtò minus eſt iſto, quem ſignificabat, pane Angelorum, qui eſt Dei verbum, Verbum Deus, Verbum caro factum. Siquidẽ illud manna Verbi huius incarnati fuiſ- B ſe ſignum, non ſolus in Euangelio teſtatur Dominus, vbi ait: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendit: (Ioan 6.) ſed & Moyſes in Deuteronomio præſcribit. (Deut. 8.) Qui cùm dixiſſet, Et dedit tibi cibum manna, quem ignorabas tu & patres tui: ſtatim addidit, Vt oſtenderet tibi, quia non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod egreditur de ore Dei. Et vt ſupradictam diuini oculi ſimplicitatem, id eſt, intentionis puritatem vtrobiq; planius perpendas, promptum eſt perſpicuis probare teſtimoniis, quo ad erudiendam creaturam, non ſolum humanam, ſed C & Angelicam, hæc vel illa fieri oportuit. Nã de manna cùm dixiſſet Moyſes, quod ſupra poſitũ eſt, paulò poſt adiecit, vtiq; hominibus loquẽs: Quia ſicut erudit homo filiũ ſuũ, ſic Dñs Deus tuus erudiuit te. De ſacramẽto aũt Verbi incarnati Paulus ad Epheſios ſcribens, (Eph. 3. 1. Cor. 1.) Vt innoteſcat (inquit) principib. & poteſtatibus in cæleſtib. per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei. Igitur quemadmodũ in ſpeculo patet, ſubiectæ ſimilitudinis clariſſimus & ab omni reprehẽſione vel nota ſtultitiæ (vt Gentibus viſum eſt) dignum ſit, puriſſimus iuſtitiæ ſol, in diſpenſa- D tione ſuæ incarnationis incedit, quia modorũ omnium, quibus omnipotens malitiã diaboli peruertere uel ceſſare potuiſſe vel debuiſſe aſſeritur, à mundi huius ſapientia, quam ſtultam fecit Deus, omniũ, inquã, modorum optimus hic modus eſt, qui Deo cõplacitus eſt, vt diabolus ad ſuæ damnationis cumulũ hominem decipere permitteretur, & ſuæ fraudis effectu potitus tum demum per hominem ad iudicium traheretur. Et ſedens in ſuperbię principatu Ægypti rex, i. tenebrarũ princeps, primum decem plagis, i. decẽ legis præceptorũ fla- E gris cõtunderetur, deinde nobis ad manducandum hoc manna per baptiſma concurrentibus, ipſe inſectator fluctibus eiuſdẽ enecaretur, nobiſq; hoc in manna verbi incarnati refectis atq; confortatis, terramq; eius, i. cæleſtem patriam, quam ille ſuperbiẽdo perdidit, inuadentibus ipſe cum ſatellitibus ſuis videlicet ſpiritualibus Chananæis trucidaretur, quod in die iudicij futurum eſt, quãdo mirabili & pulcherrima ordinatione hic Deus & homo puniet, & quod in Deum, & quod in hominem actum eſt, id eſt, & ſuperbiam, qua contra Deum tumuit, & inuidiam, qua hominem decepit. Hæc om- A nia Deus, priuſquã hominẽ cõderet, præſciuit & prædeſtinauit: ipſum autẽ hominis lapſum præſciuit quidẽ, ſed nõ prædeſtinauit, neq; voluit, quinimmò ſub intermination e mortis vetuit. (Gen. 2.) Nã bona ſola Deus præſciuit & prædeſtinauit, mala autẽ præſciuit tantùm, non etiam prædeſtinauit, ſed condigna eis loca iuſtè deputauit. Addit adhuc quærere aliquis: Cum præuaricatio nulla ſit, ſi præceptũ aut lex non fuerit, cur Deus homini præceptũ dedit, quod nõ ſeruandum præſciuit? Videlicet quia creator erat ille, iſte creatura, & à creatore creaturam B erudiri oportuerat, quippe quæ ita creari non potuerat, vt ſuapte natura perfecta eſſet, quod ſolius diuinæ naturæ eſt. neq; ſcire poſſet, quia Deus mitis & humilis corde eſt, niſi eruditione proficeret, At verò præceptum in omni diſciplina eruditionis initium eſt. Igitur præceptum dari oportuerat, illud præſertim, quo ad humilitatẽ creaturam diſponeret, videlicet prohibẽdo nè plus vellet ſapere, quàm oporteret ſapere, (Rom. 12. Ezec. 28.) quam ob culpam ceciderat diabolus, & ideò in Ezechiele cum improperio & ironia appellatur Cherub, i. plenitudo ſcientiæ. At ille, vt C ſcientiam boni & mali, i. omnium ſcientiã, ſicut Deus haberet, comedit lignum, quod exinde ita appellatur ſcientiæ boni & mali, non quod verè ita fuerit, ſed quod de illo diabolo fallente mulier credidit. His ergò breuiter præmiſſis, propter eos dumtaxat, qui nobiſcũ Dei ſcientiam inclinato corde expetũt, non propter eos qui inſidioſe agunt, qualibus dicit Apoſtolus: O homo tu quis es, qui reſpondeas Deo, numquid poteſt figmentum dicere ei, qui ſe finxit, (Rom. 9.) quare me feciſti ſic? quorũ inſidioſis reſpõdere quæſtiũculis, nec noſtræ facultatis, nec præſentis propoſiti eſt. His, inquã, præmiſſis, gloriam D prędicamus einſdem Dominicæ incarnationis, Deũ patrẽ laudãtes, qui per illã nobis faciem ſuam oſtendit, glorificantes filium ſalutare noſtrum, qui carnem noſtram aſſumpſit, gratias agentes ſanctu Spiritui, cuius proprium opus, illa noui hominis mirabilis conceptio fuit.

Cur duæ legantur in natali Dominico ad Miſſam Epiſtolæ. Cap. 15.

Illud quæſitu dignum eſt, cur in hac ſolennitate Dominicę natiuitatis, tam die quàm no- E cte duæ ad miſſarum ſolennia legantur Epiſtolæ, quod aliàs per totum annum eo modo non fit. Quodq; maximè prætereundum nõ eſt, prima ſemper de veteri, ſequẽs de nouo teſtamento ſumpta eſt. Quod inquirentibus nobis ſplendida beati Gregorij doctrina viam intelligentię protinus aperit. Ait namque: Benè duo Cherubim, quæ propitiatorium tegunt, ſeſe inuicem aſpiciunt, verſis vultibus in propitiatorium. Cherub quippe plenitudo ſcientiæ dicitur: Et quid per duo Cherubim, niſi vtraque teſtamenta ſignantur? Quid verò propitiatorium, niſi incarnatus Dominus figuratur?

De

Ioan. 2. De quo Ioãnes ita: Ipſe eſt.n. propitiatio pro peccatis noſtris. Et dum teſtamẽtũ vetus hoc faciend um denunciat, quod teſtamentum nouum de Domino factum clamat, quaſi vtraq; Cherubim inuicem aſpiciunt,dũ vultus in propitiatorium vertũt, quia dum inter ſe poſitum incarnatum Deum vident, à ſuo aſpectu non diſcrepant,quę diſpenſationis eius myſterium concorditer narrant. Redditam ergò nobis eãdem intelligimus ſimilitudinem, dũ, ſicut duo Cherubim uerſis vultibus in propitiatorium ſeſe mutuo reſpiciunt,ſic duę lectiones ex duobus teſtamentis, Euangelicam lectionem,qua B propitiatorium noſtrum, id incarnatum verbum prædicatur, concordibus teſtimoniis, & vno eodemque ſenſu reſpiciunt. Cur autem ad ſanctam Mariam hoc officio ſtatio celebretur, cauſa euidẽs eſt,ſ.quia de vtero hæc ſalus Iudę & Hieruſalem expectata & ſuſcepta eſt.

Quòd Chriſtus Dominica nocte natus ſit. Cap. 16.

Dominica nocte natum eſſe Chriſtum probabile eſt, quamuis ſacra Euangelij de hoc hiſtoria tacuerit. Namque ſi per regulam cõputi retrò percurras, inuenies eius anni quo C natus eſt,concurrentes quinque. Quos addẽs regularibus Decembris ſeptem vel(vt compẽdioſius fiat) regularibus Ianuarij tribus, inuenies diem illum,quo Decembrem inchoamus, quintam fuiſſe feriam,& eum quo Ianuarium, primam,id eſt, diem Dominicam, ſublatis videlicet ſeptem ex eo numero, qui regularibus & concurrẽtibus compoſitis accreſcunt. Cùm autem December quinta feria, vel Ianuarius inchoatur prima, neceſſe eſt diem natalis Domini, qui poſt calendas Decembris X X V. & D ante calẽdas Ianuarij eſt octauus, primã feriã, id eſt,diẽ exiſtere dominicã. Nocte ergo Dominica natus eſt Chriſtus, conſonante mirabiliũ ſuorũ ordine, vt quo die dixit, fiat lux, & facta eſt lux,eiuſdẽ diei nocte exoriretur in tenebris lumẽ rectis corde, & viſitaret nos oriẽs ex alto, illuminare his q in tenebris ſunt, & in vmbra mortis. Nocte verò congruè natus eſt, vt ipſo die ortus ſui tempore, ad illuminãdã noctem noſtram ſe aduenire ſignaret.

Pſal. 11. Luc. 1.

Cur duæ Miſſæ ea nocte celebrantur. Cap. 17.

E Idcirco nocte illius ſacratiſſimã memoriam duæ Miſſæ à ſanctæ memoriæ Theleſphoro Papa inſtitutæ, decentiſſima veneratione illuſtrant. Verè Apoſtolica ſanctæ Romanæ Eccleſiæ fides, quæ in vnius natiuitatis filij Dei anniuerſaria nocte, geminæ natiuitatis,diuinę ſcilicet & humanæ gloriã, ſolennibus vigiliis, ita commemorari conſtituit,vt in honorẽ eius natiuitatis,qua ex vtero ſuo,id eſt,ex propriæ Pſal. 109. ſecreto ſubſtantiæ,Deus pater illum genuit ante luciferum, id eſt, ante angelicam naturam, & antequam quicquam faceret,primam Miſ- A ſam ordinaret, & in veneratione eius, qui per vterum virginis benedictus aduenit in omnine Dñi, ſecundum laudans & exultãs ſuccineret. Pro. 9.

Cur tunc legitur, Liber generationis, ante primam Miſſam. Cap. 18.

Hac nocte ante miſſarum ſolenniã legitur nobis, Liber generationis Ieſu Chriſti, quod pulchro ſatis ordine & myſtica ſanctæ Eccleſiæ traditum eſt inſtitutione. Eccè enim verè diuini ſtructores ordinis, per huius ſeriẽ B lectionis, ſcalam illã nobis repręſentant profundo noctis tempore, quam nocte dormiens Iacob vidit, cui ſummitate ſua cælos tangenti Dominus innixus, eidem Iacob apparuit:& ſemini eius terram hæreditariã repromiſit,quando pro eiuſdem propagatione ſeminis ibat iuſſu patris ſui, vt acciperet vxorem de domo & cognatione patris & matris. Nam vt de mortalitate nunc taceam, quo ſecundum hoc, quod omnia in figura contingebãt illis,ſcala illa prę figurauit,cui Dominus innixus(vt dictum eſt) apparuit, niſi generationẽ Ieſu Chriſti, quam C ſanctus Euangeliſta diuino ore ita contexuit, vt per Ioſeph ad Chriſtũ perueniret. Cui videlicet Ioſeph,ſupremo ſcalæ gradu Dñs paruulus innixus eſt. An nõ illi beato innixus eſt, qñ pupillus in hoc ſeculo,i. abſq; carnali patre natus,ſolatio eius cũ puerpera matre ſuſtẽtari dignatus eſt?Et vt cætera taceã,nõnè tunc vel maximè illi innixus eſt, quando ne ab inimicis Herode vel cęteris inueniretur, qui quæſituri erãt animam eius, in Ægyptũ ab eodem nutricio ſuo deportatus eſt, iterumque defuncto Herode in terram Iuda relatus eſt? Cum igitur nos medio noctis, librum illum generationis Chriſti audimus, non ſomno corporeo,ſed ſupernorum contemplatione dormiẽtes,iuxta quod ſponſa dicit in Canticis: Ego dormio & cor meum vigilat:cùm,inquam,generationem illam audimus, tunc prædictam ſcalam nõ tam ſomniamus, quàm vigilanti animo & certa fide videmus. Et Dominum noſtrum paruulum propter nos factũ, & per portã cæli, quam ſupremus gradus ſcalæ, ſcilicet beatus Ioſeph, ſponſali dignitate contingit, per portam, inquam, cæli, id eſt, per beatam Virginem egreſſum Dominum noſtrum paruulum & vagientem, & eo modo, quo iam dictum eſt, ſcalę innixum audimus,noſtram, id eſt, Gentium ſalutem pro magna benedictione promittentem, immo promiſſam adimplentem. Nam quod in illo ſomno Iacob audiuit dicentem Dominum, atque in ſemine tuo benedicẽtur omnes tribus terræ, hoc impletur in hac Chriſti generatione. Quod & verè diuinus Euangeliſta reſpiciens Raab meretricem, & Ruth Moabitem generationi huic nominatim inſeruit, videlicet innuens, hoc quod Chriſtus non Iudæis tantùm,ſed & Gentibus, ſecundũ carnẽ venerit, quippe qui ex Gẽtibus

1. Cor. 10.

Matt. 2.

Cant. 5.

Gen. 28.

A matres habere dignatus ſit, quod & prophetæ
Pſal 86. ante teſtati ſunt, dicente Dauid: Memor ero
Raab & Babylonis, id eſt, latitudinis confuſa-
rum Gentium. Raab enim latitudo, Babylon
Eſa. 16. verò interpretatur confuſio. Eſaiæ verò dicen
te in viſione ſuper Moab: Emitte agnum Do-
mine dominatorem terræ de petra deſerti, ad
montem filię Sion. Ac ſi apertè diceret: Emit-
tes Domine agnum tuum Chriſtum de medio
Gentiū, vt non glorietur carnalis Iſrael, quod pro-
prius eius ſit Chriſtus: cui ęſtimationi eius hoc
manifeſtè repugnet, quod tu eūdem Chriſtum
B de Gentibus emittes ad montē filiæ Sion. Nam
Ruth. 14. per petram deſerti deſignatur Ruth Moabitis,
quæ ſtans firmiter in petra ſolidæ fidei, patrios
deos populumq; ſuum oblita venit cū Noemi,
iuncta viro Booz Bethleemitæ genuit Obed
auum regis Dauid, in quo facta eſt & parens
ſaluatoris. Duobus igitur ex populis, Iudaico
ſcilicet & Gentili, patres progeniti, tamquam
duobus ſcalæ lateribus, diuerſi gradus inſerti
Chriſtum Dñm ſuſtinent, egreſſum à ſummo
cœli, omnesq; Angeli ſancti deſcendunt, & a-
ſcendunt per eam, & omnes electi prius ad ſu-
C ſcipiendam incarnationis eius fidem humilian
tur, vt poſtmodum ad videndū diuinitatis eius
gloriam ſubleuentur. Vnde & alibi ipſe Domi-
nus: Amen, inquit, dico vobis, videbitis cœlum
Matt. 1. apertum, & Angelos Dei aſcendētes & deſcen
Luc. 3. dentes ſupra filium hominis, i. ſubportante &
ſubleuante filio hominis, videbitis ſanctos om
nes aſcendentes ad Deum, apertis ſibi cœlorū
clauſtris per redemptionem filij hominis, & vt
poſt aſcendere poſſint, prius deſcēdere ad ora-
tionem crucis vel paſſionis eius in ſpiritu hu-
militatis. Verumque.ſ. aſcenſum hūc & deſcen
D ſum Matthæus & Lucas innuere vidētur, dum
alter eorum deſcendendo, alter verò aſcenden
do Chriſti generationē contextuit: quia vide-
licet factus homo Deus, dum vagit in cunis,
inuitat nos vt humiliemur exemplo ſuæ humi-
litatis, baptizatus autem, dum cęleſtibus inci-
pit coruſcare miraculis, humiles ſuſcitat ad in-
telligendam gloriam ſuæ diuinitatis.

Lecta tādem prædicta generatione Chriſti,
protinus laudem Deo ſolennem chorus Eccle-
ſiæ concrepando ſuccinit. Et meritò. Si.n. Ia-
cob, cùm euigilaſſet à ſomno, ait: Verè Dñs eſt
E in loco iſto, &c. Si, inquam adeò demiratus eſt
propter vmbram uel figuram futurorum, quæ
in ſomnis viderat, quanto magis nos peractam
rei veritatem intuentes, excitari debemus in
laudem, & vocare locum hūc, i. ſanctam Eccle
ſiam Bethel, i. domum Dei, vbi verè non eſt a-
liud niſi domus Dei, & porta cæli, ſ. non aliud
quàm beata progenies, & glorioſa Virgo, quę
cæli regem genuit? Et ſi ſtatim ſurgens Iacob
Gen. 28. tulit lapidem, quem ſuppoſuerat capiti ſuo, &
erexit in titulum, fundēs oleum deſuper, quan-
to magis nos cōfeſtim, vbi nobis hæc genera-
tio recitata eſt, attollere debemus ſummis lau-
dibus lapidem ſummum, angularē, pretioſum,

A quem ſuppoſuimus capiti, id eſt, cordi noſtro,
ut ſtabile fundamentum, & ſuper illum funde- Pe. 2. 1.
re oleum pię confeſſionis & deuotę gratiarum
actionis? Benè ergò ſtatim Miſſarum ſolennia
celebramus, & ſicut viſi ſunt Angeli aſcenden-
tes, & deſcendentes, nos quoque aſcendimus
per fidem: primam Miſſam (vt dictum eſt) in
laudem diuinæ Natiuitatis, ſecundam cantan-
tes in confeſſione & honore humanæ, quam
propter nos ſubiit, generationis.

Cur Euangeliſta Chriſti generationem ita contexuit, vt illam ad Ioſeph po tius, quàm ad Mariam deduceret. Cap. 19.

B

QVærat nūc fortè aliquis, cur Euangeliſta,
cùm poſſit ab Abraham vel Dauid illam
tenere lineam generationis, qua carnalem bea
tæ Virginis patrem, & ipſam Virginē matrem,
filiumq; contingeret ex ſe naſcentē, cur ita con
texere maluit, vt ad Ioſeph deſcenderet, qui
C ſine dubio carnalis pater Chriſti non eſt? Ad
quod reſpondendum, quod ſic rectè fieri debuiſ-
ſet, ſi hoc Euangeliſta intendiſſet, quos vel
quales per patres carnalem Dauid vel abrahę
generationē caro Chriſti contingeret. Sed nō
hoc intēdit, quippe cū non ſit tā magnū carna-
liter Chriſti eſſe propinquum, vt Euangelico
ore opus eſſet per totum mundum declamari.
Siquidem multi & carnaliter eius propinqui
& mali eſſe potuerunt, de quibus dicit: Amici Pſal. 37.
mei & proximi mei aduerſum me appropin-
quauerunt, Quid ergò potius intendit? Illud
D vtique, vt eorum proſapiam texeret Deorum,
de quibus Pſalmiſta: Egò dixi dij eſtis, & filij Pſal. 81.
excelſi omnes: quos ipſe Dominus in Euange Ioan. 10.
lio teſtatur deos eſſe dictos, quia ad eos ſermo
Dei factus eſt. Conſtat verò ſermonem Dei,
qui ad illos factus eſt, non aliū eſſe quàm hoc
verbū, quod caro factū eſt, cuius incarnationē
aut ipſi per Spiritum ſanctū, vt Abraham, Da-
uid, aut per prophetas ad ſe miſſos audierunt,
vt Achaz, cui cùm dixiſſet propheta: Pete tibi
ſignū à Dño, paulò poſt intulit: Ecce virgo con Eſa. 7.
cipiet & pariet filium, &c. Igitur illā ob cauſam
E generationē huiuſmodi contexuit, quia per il-
los, aut ad illos huius incarnationis promiſſio
facta eſt. Nec verò dubiū, quin illorū omnium
primus Abrahā, vltimus B. Ioſeph extiterit: ad
quem tunc idē ſermo factus eſt Dei, quando il-
li dictum eſt: Ioſeph fili Dauid, noli timere ac- Matth. 1.
cipere Mariam coniugem tuā. Notandum dili-
genter, quod dicitur. Cùm in hac generatione
Dauid atq; Abrahā cęteris inſignius nominati
ſint, dicēte Euangeliſta: Liber generationis Ie-
ſu Chriſti, filij Dauid, filij Abrahā. Hic quoque
B. Ioſeph non natura carnis, ſed affectu & offi-
cio, pater Dñi non minus excellenter nomina-
tur, cùm in eadem generatione appellatur vir

Mariæ

A Mariæ. Hic autem dicitur ei ab angelo: Ioſeph
fili Dauid, &c. Cùm ergo ſint tres primi, tres
nominatiſſimi, Abraham, Dauid, Ioſeph nomi-
nati, inquam, inter omnes, ad quos repromiſſio
facta eſt, quærendũ ſummoperè eſt, quo Euan-
geliſta intendit, vt iſtos excellentius nomina-
ret. Nimirùm repromiſſionis incrementa con-
ſiderauit, quibus Chriſtus, homo, rex atque
Deus, diuerſis temporibus iſtis tribus repromiſ-
ſus eſt. Nam Chriſtum, quæ ad Abraham re-
promiſſio facta eſt, hominem verum proteſtata
Gen. 22. eſt. In ſemine, inquit, tuo benedicentur omnes
B gentes. Quæ autem ad Dauid facta eſt, non ſo-
lum hominem, ſed & regem fore ſignauit. De
Pſal. 131. fructu, inquit, ventris tui ponam ſuper ſedem
tuam. Quæ verò ad beatum Ioſeph facta eſt,
manifeſtè Deum pronunciat. Paries, inquit, fi-
Matth. 1. lium, & vocabis nomen eius Ieſum: Ipſe enim
ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorũ.
Saluare enim à peccatis ſolius Dei eſt. Hæc ea-
dem tria, id eſt, mortalem hominem regem, at-
que Deum tres magi poſtmodum myſticis mu-
neribus teſtati ſunt, mira ſancti Spiritus ope-
rante gratia, vt quæ diuerſis temporibus genti
C Iudaicæ promiſerat, eadem cuncta ſubitò ad-
diſceret bruta quondam & indocta gentilitas.
Igitur benè & quomodo cœleſtium myſterio-
rum inſpectatorem decuit, ſic ſacra Chriſti ge-
neratio cõtexta eſt, vt deduceretur ad Ioſeph,
ad quẽ (vt dictũ eſt) vltima quidẽ, ſed optima
repromiſſio facta eſt, quæ ſic finitur: Ipſe enim
ſaluũ faciet populũ ſuũ à peccatis eorũ. Quod
& proinde vel maximè delectat, quod hæc ea-
dem generatio, quaſi longa linea piſcatoris, ſe-
culi huius fluctibus iniecta eſt, in ſummo hamũ
ferreum habens in eſca, id eſt, verum Deum in
Iob. 40. carne vera ad capiendum Leuiathan, ſerpentẽ
D Eſa. 27. magnum, humanas, velut piſces exiguos, deuo-
rantem animas. Conſtat verò, quia non carni,
ſed ferro linea piſcatoris innexa eſt. In hoc igi-
tur ſimilitudinis pulchritudo perfecta eſt, quod
ſæpè dicta ſaluatoris proſapia, non ſecundum
carnalem genituram ad Mariam deducta eſt,
ſed ſecundum diuinam propinquitatem perue-
nit ad Ioſeph: qui eùm Chriſti non carnalis ſic
pater, ſed fidei, & ſupradictæ promiſſionis pe-
nultimus hæres, quaſi non carni, ſed hamo fer-
reo linea ſubligata eſt.

E Superius iam dictum eſt, Dominica nocte
Chriſtum natum fuiſſe, videlicet, vt qua die
dixit Deus, fiat lux, & facta eſt lux, eadem die
vera nobis lux in tenebris exoriretur. Addere
nunc libet & illud, quòd hic idem mirabilis Pla-
ſtes noſter, qui, vt dictum eſt, Dominica nocte
natus eſt, feria ſexta conceptus eſt. Nam ſi ſu-
perius ſcriptos illius anni quinque concurren-
tes vni Aprilis regulari adijcias, fiũt ſex. Cùm
autem ſexta feria menſis Aprilis incipitur, pro-
fectò octauo calendas Aprilis ſexta nihilomi-
nus feria habetur, quando Dominicam annun-
ciationem habemus. Igitur pium atque pul-
chrum ordinem prouidamque diſpoſitionem,

A in hoc ſalutis noſtræ opifice mirantes venera-
mur, qui die, qua veterem formauit Adam de Gen. 2.
limo terræ, nouum ſibi reformare cœpit homi- Luc. 1.
nem de vera carne virginis Mariæ, eadem nihi-
lominus die redempturus mortis paſſione.

De Officio primæ Miſſæ. Cap. 20.

PRimæ namque Miſſæ officium, Dominus di-
xit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui Introitus.
te, diuinam filij Dei natiuitatem penè per om- Pſal. 2.
nes partes ſuas manifeſtè commemorat. Nam
B hodie (vt ait beatus Auguſtinus) quia præſen- Hodie genui te.
tiam ſignificat, atque in æternitate nec præte-
ritum quicquam eſt, quaſi eſſe deſierit, nec fu-
turum, quaſi nondum ſit, ſed præſens tantùm,
quia quicquid æterni eſt, ſemper eſt: diuinitus
accipitur ſecũdum id dictum, Ego hodie genui
te, quo ſempiternam generationem virtutis &
ſapientiæ Dei, quæ eſt vnigenitus filius, fides
ſinceriſſima & catholica prædicat. Cum ergo
toties hoc ex perſona Dei patris venerabile di-
ctum repetitur, in introitu, in graduali in alle-
luia, & in communione. Nam offerenda: Læten-
C tur cœli, lætantibus angelis, & gloria in excelſis
canentibus ſuccinit, & in collectis natiuitatis In prima
quidem Domini commemoratio fit, ſed incar- Miſſa diuina Chriſti
natio verbi nec in illis adhuc exprimitur, ſed natiuitas præcipue
magis claritas veri luminis, perſpicuè diuinam commemoratur,
præcipuè generationem, filij Dei obſequium
huius venerarut officij. Quomodo ergo conſo- Pſal. 95.
nat Euangelio, manifeſtè humanam eius nati-
uitatem enarranti? Planè per vnum illud dictũ
ſplendidæ & venerandę dignitatis, quòd impu-
rus Heluidius cæcis non videns oculis, & vene- Error Heluidij de primogenito.
rari neſciens, in contumeliam vertit intemera-
D tæ & perpetuæ virginis. Hoc enim ibi legis, Et
peperit filium ſuum primogenitum. Heluidio Luc. 2.
quidem putidè argumentanti, quòd alios Bea-
ta Maria filios habuerit de Ioſeph, qui fratres
Domini dicti ſunt, eò quod primogenitum illũ
Euangeliſta dixerit primogenitum non dici
aſſerens eum, cui fratres nõ ſunt, atq; per illud
antecedens conſequenter hoc debere recipi.
Benè & diſertè reſponſum eſt à Beato Hiero- Reſponſio S. Hieronymi contra
nymo, primogenitum eſſe, omne quod vuluam Heluidium.
aperit, omnemque vnigenitum eſſe primogeni-
tum, ſed non conuerti: non enim omnis primo-
E genitus eſt etiam vnigenitus. Cæterum venera-
bilius accipiendum eſt, neque Euangeliſtam di-
ſertiſſimum tam ſuperfluè primogenitum po-
ſuiſſe, vt ad matrem referret, quam virginem
matrem eſſe, quod longè maius eſt, quàm cui- Alia reſpõſio ſup primogenito
uis matri ſit primogenitum parere, tota ſupe- ante omnẽ creaturam.
riori narratione firmauerat. Beda quoque ſu-
per eundem Lucam idipſum ſentiente. Nã pri-
mogenitus eſt omnis creaturæ dominus Chri- 1. Cor. 1.
ſtus, Dei virtus & ſapientia, quæ dicit: Ego ex Eccleſ. 24.
ore Altiſſimi prodiui, primogenita ante omnẽ
creaturam. Ipſe enim, qui ſecũdum humanam
naturam poſt Ioannem, & poſt alios multos
ſanctos venit, ſecũdum altiorem gloriã, & gra- Rom. 8.

A tiæ in labiis ſuis diffuſæ priuilegium, primogenitus eſt in multis fratribus. Ita ergo accipiendum eſt,& ſic diſtinguendum: Et peperit filiũ ſuum primogenitum, ſubauditur enim, ante omnem creaturam.

Eſa.53.

Quam generationem eius quis enarrabit? Quamobrem non poteſt fieri, vt iuxta tenorem ſupradicti ordinis, quæ in cantu laudatur vel memoratur diuina natiuitas in lectionibus enarretur.

De Officio ſecundæ Miſſæ. Cap. 21.

Luc. 2.
Paſtores animarum quid annũtient.
Pſal. 94.

B SEcundæ Miſſæ officium, totum dictis paſtorum conſonat dicentium: Tranſeamus vſque Bethleem, & videamus hoc verbum, &c. Paſtores animarum, quarum illa vox eſt: Nos autem populus eius & oues paſcuæ eius: paſtores inquam, ſancti, qui vigilantes & cuſtodientes vigilias noctis, id eſt, vitæ præſentis, ſupra gregem Dominicum, legendo & canendo cuſtodiunt animas eorum: referunt eidem gregi ſuo, quod viderint in Bethleem, id eſt, in domo panis, videlicet eius qui de cælo deſcendit.

Ioan. 6.
Introitus.
Eſa 9.
Pſal. 92.

Et gratulantes dicunt: Lux fulgebit hodie ſuper nos, &c. Et ſubiungitur: Dominus regnauit, C decorem indutus eſt. Dũ enim Dominus Deus homo factus eſt, regnauit ſuper nos, illum indutus decorem, de quo alibi dictum eſt:

Cant. 3.
Corona Chriſti, eſt eius humanitas
Ephe. 7.

Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in decore, quo coronauit eum mater ſua. Ipſa namque humanitas, quã propter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos, induit diuinitas, ornatus eſt, ornatus miſerationis, diadema pietatis, corona gloriæ, decor gratiæ, pulchritudo charitatis. Quæ deinde ſequuntur, cuncta ad eundem ſpectant ſenſum.

Duæ Epiſtolæ.
Eſa. 61.
Tit. 3.

Duæ lectiones, Spiritus Domini ſuper me. Apparuit benigni- D tas, tamquam duo Cherubin (vt ſupra dictum eſt) claris & apertis vultibus, id eſt, ſenſibus in illud reſpiciunt in Euangelio, quod eſt incarnatus Deus, propitiatorium.

Exo. 23.
Pſal. 92.

Ipſe in graduali benedicitur, in alleluia decorem indutus; de quo dictum eſt, prædicatur: in offerenda orbem terræ firmaſſe laudatur, eundem, qui in Euangelio per Bethleem, id eſt, domum panis, figuratur, videlicet ſanctam Eccleſiam, quam in eo firmauit, quod Ipſe homo natus eſt in ea, qui fundauit eam altiſſimus, & ex tunc parata eſt ſedes eius, ex quo in illa homo natus eſt, qui à ſeculo Deus eſt.

Bethleẽ figura eccleſiæ.
Pſal. 86.
Pſal. 92.

E Ipſa eſt eadem Bethleem domus eius, quam decent ſancta in longitudine dierum. Et quia primus paries ex Hebræis eſt, quorum primitiæ ſupradicti paſtores fuerunt, communio benè congruit: Exulta filia Sion.

Filia ſion, eccleſia ex Iudæis.
Ephe 2.
Luc. 12.
Zach 9.

Propriè namque Eccleſia, quæ ex Hebręis eſt, filia Sion & filia Hieruſalem dicitur. Ideo maximè, quia in Sion (quę & Hieruſalem) templum & ſancta eorum erant. Vtraque Miſſa ſtatio ad ſanctam Mariam eſſe debuit, ſed cauſa intercurrit, vt ad ſanctam Anaſtaſiam ageretur, videlicet paſſio eius, quæ Romanarum nobiliſſima matronarũ, ſub Diocletiano imperatore

Statio ad ſanctam Anaſtaſiam.

A poſt longum laborem caſtitatis, & miniſterium ſanctorum, poſt diutinos carceris ſqualores, tandem per manus & pedes extenſa, & ad palos ligata, circumpoſito igne cremata ipſo die natalis Domini cęlo nata eſt.

De Officio maioris Mißæ. Cap. 22.

DIe ſancto natalis Domini principalis illa clangoris Euãgelici tuba perſonat, quam Spiritus ſanctus perflans, maiore animauit gratia, dicens: In principio erat verbum, & ver-

Euangeliũ Ioannis.
Ioan. 1.

B bum erat apud Deum, & Deus erat verbum, & verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Hæc eſt tuba illa mirabilis, quæ dum caneret in Sion, vocauit gentes, annunciauit populis, annunciauit in finibus terræ & in inſulis (quæ procul erant, quia longè à Domino receſſerant) Dominum & ſaluatorẽ noſtrum aduenire dixit.

Eſa. 66.

Hic, inquam ſonus ille magnus cęlorum, gloriam Dei enarrantium, qui in omnem terram exiuit: hic tonitrus firmamenti, opera manuum eius annuncians, qui verba cęlorum eloquentium in fines terræ fecit audiri, C ſcilicet quòd verbum Deus, Deus abſconditus, in ſole poſuit tabernaculum ſuum, procedens tamquam ſponſus de thalamo ſuo. Nunciat enim gentibus cunctis pedibus pulchris, apportantibus nuntium bonum, prędicationẽ pacis, annunciationem ſalutis.

Ephe. 2.
Pſal. 18.
In omnem terram exiuit ſonus eorum.
Eſa. 51.
Rom 10.
Pſal. 75.

Erupit namque de anguſtis Iudęæ finibus, in qua ſola notus erat Deus, & de carnali Iſrael, in quo ſolo magnum erat nomen eius: & hoc ſalutare Dei Euangelica tuba cunctis locuta eſt gentibus, nec iam ſunt loquelæ neque ſermones, quorum non audiantur ſupradictæ voces cælorum. Hoc D eſt quod in introitu ſecundum prophetam canimus: Puer natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis.

Introitus.
Eſa 9.
Pſal. 9.
Eſa. 52.
Duplex epiſtola.
Heb. 1.

Hæc mirabilia, quorum cauſa in ſubiunctione cantare Domino canticum nouum debemus. Hoc illud eſt brachium, quod ſecundum prophetam huius diei lectionem, parauit Dominus in oculis omnium gentium: Hoc ſalutare Dei noſtri, quod omnes fines terrę viderunt. Hoc illud eſt quod ſecundum conſequentem lectionem Apoſtolicam, nouiſſimè diebus iſtis locutus eſt nobis Deus in filio, qui multifariam multiſq; modis olim patribus in prophetis locutus eſt.

Graduale.
Pſal. 97.

E Sic ſecundum graduale, viderunt omnes fines terrę ſalutare Dei noſtri, & notum fecit Deus ſalutare ſuum.

Alleluia.

Sic ſecundum alleluia, lux magna deſcendit ſuper terram, quia verbũ Deus, lux vera Deus, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: deſcendit per nubem carnis, deſcendit ſuper terrenam cõuerſationẽ noſtram. Hæc omnia per ſe ſatis elucent, quòd prædicto Euangelio capiti ſuo conſonent. Vnum eſt quod quæſitu dignum eſt, ſcilicet offerenda, in qua dominatio & poteſtas domini noſtri Ieſu Chriſti, magni & metuendi iudicis regiſq; victorioſi prædicatur, maximè in eo verſu: Tu humiliaſti ſicut vulneratũ ſuperbum.

Offerenda.
Pſal. 88.
Eſa 8.

ſuperbum. Nam arbitraremur, totum hoc officium ad ſolam noctem illam reſpicere, qua Dominus natus eſt. Sed in illa nocte necdum ſciebat puer, qui natus eſt nobis, vocare patrē, aut matrem videlicet per ætatem ſuſceptę carnis. In hac autem offerenda, & in ſupradicto maximè verſu, illa fortitudo laudatur, qua ſecundum illud propheticum nomen ſuum accelera, ſpolia detrahe, feſtina prædari, ſuperbū diabolum humiliauit ſicut vulneratum, & aſcēdens in altum & captiuam ducens captiuitatē, inimicos ſuos diſperſit in virtute brachij ſui, quod vltimam præmiſſi particulam ſpectat Euangelij, qua dictum eſt: Et vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre: Plenum gratia & veritate. Nam gloria hæc eſt incarnati verbi, quòd ſpolia detraxit, & feſtinanter infernum deprædatus eſt. Igitur non tantum vagitus infantis & præſepe abſconditum ſpectat hoc officium, ſed ſonus eſt Apoſtolorum, qui in omnem terram exiuit, dicentium: In ſole poſuit tabernaculum ſuum, totumq; annum Domini acceptabilem prædicantium, totam ſalutem annuntiātium, quam fecit verbum caro factum. Vnde cum pro excellentia tantæ diei, tum & ideo, quia beatus Petrus Apoſtolus hoc ſalutare Dei noſtri primus vidit, primuſque confeſſus eſt, reuelante ſibi patre, qui in cœlis eſt, & Romanæ arci nuntium bonum princeps intulit, iure apud ipſum ſtatio fit. O verè magnum ſacramentum pietatis, quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit Angelis, prædicatum eſt gentibus, creditum eſt mundo, aſſumptum eſt in gloria. Pulchrè cum legit hoc, vel quicquid ſanctum Chriſti continet Euangelium, penè omnibus Eccleſijs hæc vetus cōſuetudo eſt, vt diaconus tamquàm ab auſtro veniēs, ad aquilonē ſtet conuerſus. Ecce enim ab auſtro venio, dicit Dominus. & Abacuc, Deus, inquit, ab auſtro veniet: Ab auſtro quippe venit, quia ex operatione Spiritus ſancti, venit, & incarnatus eſt filius Dei, & per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Pulchrè ergo diaconus, tantam ſalutem recitaturus, ad aquilonē conuertitur: vt per hoc indicet, quòd quando hoc ſalutare Dei miſſum eſt gentibus, fortis contra diabolum legatio directa eſt, quod Deus dixerat, dicam aquiloni, da.

Deprædatio inferni per Chriſtum. Ibid. Pſal. 67. Ioan. 1. Pſal. 18. Statio ad ſanctum Petrum. Matt. 16. 1. Tim. 3. Cur diaconus ad aquilonem verſus legit Euangelium. Abacuc. 3. Ephe. 5. Eſa. 43. Eſa. 52.

De Officio dum medium ſilentium. Cap. 23.

DIe natalis Domini officium, gaudium eſt, vt diximus, gentium, quæ omnes viderunt ſalutare Dei, & quarum aſſumptio vita eſt ex mortuis ſcilicet Iudæis: hoc autem certè diei ſedem non habens, & penè viduum reuocandorum in fine ſeculi præconium eſt Iudæorum. Non enim gloriari debet oleaſter aduerſus ramos bonæ oliuæ, quod propter incredulitatem fracti ſunt & ceciderunt. Ipſe autem contra naturam inſertus eſt, & fide ſtat. Neque dignum eſt, vt exultet iunior frater, quod ſe recepto & conuiuante cum patre, maior frater iratus ingredi recuſat: ſed inter conuiuia rogat patrem ſuum, vt exeat, & blandis delinitum monitis introducat. Hęc ita eſſe vel ex communione præſentis officij ſatis elucet. Tolle, inquit, puerum & matrem eius, & vade in terram Iuda: defuncti ſunt enim qui quærebant animam pueri. Nunc enim puer ille, ſcilicet incarnatus Deus, reliquit domum ſuam, & dimiſit hæreditatem ſuam: quia ſicut ſcriptum eſt: Aſcendens ſuper nubem candidam, ingreſſus eſt Aegyptum, abiit ad gentes: quæ antiqui Pharaonis, id eſt, diaboli fuerant regnum. Tūc autem defunctis his, qui quærebant animam eius, id eſt, ſopita modernæ inuidiæ flamma, qua ſanctorum eius animas quæſierunt & ſanguinem fuderunt in terram ſuam, id eſt, in ſuæ gentis notitiam, reuertetur. Tunc, inquam, iuxta myſticum Euangelij ſenſum, illato Ieſu in templum, id eſt, in ſynagogam Iudæorum per fidem: Erant pater eius & mater, ſcilicet omnis parentela eius carnalis, mirantes ſuper his, quæ dicuntur de eo. Et benedixit illi Simeon, id eſt, ille populus iam iuſtus & timoratus, atque ita qui nunc poſitus eſt in ruinā, tunc ponetur in reſurrectionē in Iſrael. Cuius aduentus, quia ſciri à nobis non poteſt, tempus meritò nocti comparatur, atque ideo in introitu: Dum medium ſilentium, quod præteritum eſt, canitur propter hoc ſimile futurum. Tunc implebit id, propter quod miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos, qui ſub lege erant, redimeret: & liberabitur hæres, qui adhuc paruulus intellectu, ſub elementis, id eſt, literali ſenſu ſeruiens detinetur. Tandemque obtinebit regnum & ſedem Dauid patris ſui ipſe, de quo in graduali canitur: Specioſus forma.

Reuocandi ad fidem Iudæi in fine ſeculi. Rom. 11. Lucæ. 15. Myſterium reditus Chriſti ex Aegypto. Matt. 2. Hiere. 11. Eſa. 19. Myſterium de parentibus & ſimeone. Luc. 2. Sapi. 18. Gal. 4. Pſal. 44.

De Sancto die Epiphaniæ. Cap. 24.

SAnctus dies Epiphaniæ, cum tribus ex cauſis ſit celebris: eamque die à Chaldęis Dominus eſt adoratus, itemque annorum triginta iam eſſe incipiens, à Ioanne baptizatus eſt, atque redeunte anno ex aqua vinum fecit ad nuptias: cum, inquam, tribus ex cauſis his ſit celebris: Primam ſecundum diurni officij ſolennitatem rationabiliter accepit. Videtur in his tribus excedere, quod Dominus baptizatus eſt à Ioanne: propter quod & Græci baptiſmi ſacramentum hac die numeroſius atque ſolennius celebrare feruntur. Verùm ſancta Romana Eccleſia, ſemper illa reuelatione, qua Petrus Chriſtum filium Dei cognouit, illuſtrata, conſuetudinem hanc vitandam eſſe proclamat ſcriptis euidentibus. Dicit enim Leo magnus, ſcribens vniuerſis Epiſcopis per Siciliā conſtitutis, inter cætera: Miror vos vel præceſſores

Tres cauſæ huius feſti. Mat. 2. Lucæ 3. Ioan. 2. Non in Epiphania, ſed in paſchate celebrari debet baptiſmus.

ſores veſtros tam irrationabilem nouitatem vſurpare potuiſſe, vt confuſo temporis vtriuſque myſterio, nullam eſſe differentiam crederetis inter diem, quo adoratus eſt Christus à Magis, & diem, quo reſurrexit à mortuis. Ac deinceps: Propriè, inquit, in morte crucifixi, & in reſurrectione ex mortuis potentia baptiſmatis nouam creaturam condit ex veteri, vt in renaſcentibus & mors Christi operetur & vita, dicente beato Apoſtolo: An ignoratis, quia quicumque in Christo Ieſu baptizati ſumus, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortẽ. Et poſt pauca: Ipſa igitur operis qualitas docet celebrandæ generaliter gratiæ diem eſſe legitimum, in quo orta eſt & virtus muneris, & ſpecies actionis. Ad cuius rei confirmationem plurimum valet, quòd ipſe dominus Ieſus Christus, poſtquàm reſurrexit ex mortuis, diſcipulis ſuis, in quibus omnes eccleſiarum præſules docebantur, & formam & poteſtatem baptizandi tradidit, dicens: Euntes docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine patris, & filij & ſpiritus ſancti. De quo vtiq; eos etiam ante paſſionem potuiſſet inſtruere, niſi propriè voluiſſet intelligi, regenerationis gratiam ex ſua reſurrectione cœpiſſe. Item poſt aliqua. Si quis autem Epiphaniæ feſtiuitatem (quæ in ſuo ordine debito honore veneranda eſt) ob hoc exiſtimat habere priuilegium baptiſmatis, quia hoc quidam putant, quòd eadem die Dominus ad baptiſmum ſancti Ioannis acceſſerit, ſciat illius baptiſmi aliam fuiſſe gratiam, aliam rationem: nec ad eandem pertinuiſſe virtutem, qua per ſanctum Spiritum renaſcuntur, de quibus dicitur: Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt. Dominus autem nullius remiſſione indigens peccati, nec quærens remedium renaſcendi, ſic voluit baptizari quomodo & circuncidi, hoſtiamq; emundationis pro ſe offerri: vt qui factus erat ex muliere, ſicut Apoſtolus ait, fieret ſub lege, quam non venerat ſoluere, ſed adimplere, & adimplendo finire: & ſicut beatus Apoſtolus prædicat, dicens: Finis autem legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. Baptiſmi autem ſui in ſe condidit ſacramentum, quia in omnibus primatum tenẽs, ſe docuit eſſe principium: & tunc regenerationis potentiã ſanxit, quando de latere eius fluxerunt ſanguis redemptionis & aqua baptiſmatis. Nõ ergo in tribus cauſis illud eminet, quod Dominus à Ioanne baptizatus eſt: quia nõ tũc, ſed quando de latere eius ſanguis & aqua profluxerunt, baptiſmi ſui nobis condidit ſacramentum. Eminet autem & præcipuum eſt illud, quod à Magis vtique gentilibus adoratus eſt, & illuminatarum cordibus gẽtium magnũ ſpiritualium præſtat materiam gaudiorũ. Gentium namq; primitiæ iam tũc in illis aſſumptę ſunt. Aſſumpſit enim illos pax noſtra, quæ fecit vtraq; vnum Deum & hominem in ſe vnum Chriſtum, Iudæos atque gentiles in vnum coniungens populum. De hoc ergo dignè totum Miſſæ compoſitum eſt officium, in quo ſancta Eccleſia de gentibus electa, pro ſuæ vocationis initio gratioſum Deo pro ſua ſalute laudis offert præconium. Tota verò laudum materia, dona ſunt regum, aurum thus & myrrha. Dona quippe illa fuerunt, fide fœcunda cœleſti magiſterio diſpoſita, per Spiritum ſanctum intellecta. Quid enim cœleſti magiſterio dignius, quàm auro regem, thure Deum, myrrha confiteri mortalem? Nihil tale paries ille de proximo contulit, qui de Iudæis veniens, in paſtoribus angulari lapidi primus ſeſe coniunxit. Nec mirum: illos enim, ſcilicet Iudæos, paſtores, angelicum inſtruxit magiſterium: Hos autem, videlicet gentiles, nouam ſtellam ſuſcipientes, ſolum diuini Spiritus inuiſibiliter per docuit oraculum. Bene ergo regum munera ſanctę Eccleſiæ fidem integerrimam reſtituerit, totum huius diei officium propheticis teſtimoniis & laudibus perſonat, veneratur, honorat. De tertia iam dictæ feſtiuitatis cauſa, ſcilicet de eo, quod Dominus vinũ fecit de aqua, quęri ſolet, qualiter eodem die, qua Dominus baptizatus eſt, factum eſſe conueniat. Dominus namque qua die baptizatus eſt, neque diſcipulos elegit, neq; miracula fecit, ſed ſtatim ductus eſt in deſertum à ſpiritu ſuo, vt tentaretur à diabolo: vbi & quadraginta dierum celebrauit ieiunium, atque inde reuerſus tum demum diſcipulos elegit, quos & doctrinis inſtrueret & miraculis confirmaret. Numquid annũ ſuæ ætatis trigeſimum cuius in initio baptizatus eſt, totum ſine diſcipulis exegit, & ita redeunte anno eadẽ die illud admirabile ſignum primum coram diſcipulis fecit? Ita ſanè, credendum eſt, quomodo tria hæc, quę ſuperius dicta ſunt, vna die celebrata eſſe ſecundum ſanctæ Eccleſiæ auctoritatem negare non poſſumus. Nam antequam Ioannes traditus eſſet, Chriſtus neq; publicè prædicauit, neq; duodecim Apoſtolos elegit. Apertè quoque liquet ſecundum Lucæ narrationem, quòd egreſſus in virtute Spiritus in Galilęam publicè prædicans, non ſtatim diſcipulos elegit, ſed ita docebat in ſynagogis Iudæorum, & magnificabatur ab omnibus, & omnes teſtimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant ab ore ipſius. Et ante perſecutionem paſſus eſt, ita vt ad præcipitium duceretur, fugienſque de ciuitate in ciuitatem docebat per ſynagogas ſabbatis. Ante & ſocrum Simonis, quæ tenebatur magnis febribus, curauit, & alia nonnulla fecit, propter quæ dixerant ei conciues ſui vt ſibi veniens Nazareth, vbi nutritus fuerat: Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua. Tribus igitur miraculis ornatum ſanctum diem Epiphaniæ colimus. Nam, vt cãtauimus, hodie ſtella Magos duxit ad pręſepia, hac die Chriſtus à Ioanne baptizatus eſt, hac die ad nuptias vinum ex aqua factum eſt. Breui itaque,

id eſt,

Matth. 16.
Verba Leonis primi. De conſ. diſt. 4. cap. propriè.
Rom. 6.
Matth. 28.
Minus effi cax Ioãnis quàm Chriſti baptiſmus.
Ioa. 1.
Luc. 2.
Gal. 4.
Matt. 5.
Rom. 10.
Col. 1.
Ioan. 19.
Adoratio Magorum præcipua huius feſti.
Ephe. 2.
Myſterium Magorum in tribus donis.
Luc. 2.
Ioan. 1.
Chriſtus per annum ſine diſcipulis fuit, ex quo baptizatus eſt.
Luc. 14.
Ibid.

Tres dñicæ poſt Epiphaniã qd tractant.

id eſt, tredecim diebus, triginta annorum ætatis eius commemoratur. Reliqui tres anni, quibus ipſe prædicauit, miraculis diuinitatem ſuã declarauit, tribus illis, quæ ſequũtur poſt Epiphaniam, dominicalibus commemorãtur officijs. Quæ ideo ad Epiphaniç, id eſt, manifeſtationis rationem pertinent, quia quęcunque per tres ſuę prędicationis annos cæleſtia diuinitatis ſuæ ſacramenta docuit, quæcunque manibus ſuis tornatilibus & aureis, id eſt, facilè operantibus & diuinis fecit, documenta fuerunt, quibus vera per carnem diuinitas innotuit. Vnde in prima Dominica illud ponitur Euangelium, in quo primum teſtatus eſt, patrẽ ſe habere Deum, dicens parentibus ſuis. Quid eſt qđ me quærebatis? Neſciebaris quia in his, quę patris mei ſunt, oportet me eſſe? In ſecũda verò legitur Euangelium, quo inuitatus ad nuptias aquas conuerrit in vinum. Quod verè magnum diuinitatis fuit indiciũ: ſolus enim Deus mutare poteſt naturam, & noſtrę reparationis (qua mortale noſtrum induet immortalitatẽ, & corruptio incorruptelam poſſidebit.) venerabile ſignum, pulchrumque & conueniens ſignorum eius, fuit initium. In tertia nihilominus Dominica, qua dicimus, atque ad protegendum nos dexteram tuæ maieſtatis extende, ſecundum extenſionem manus, qua tetigit leproſum dicens: Volo, mundare. Vera diuinitas eius ſecundum fidem Centurionis elucet, dum abſens corpore ſanans puerum Centurionis, Deum ſe eſſe deſignat, qui pręſens eſt vbique. Tribus igitur dominicalibus officijs Domini manifeſtatio, ſcilicet tota trium annorum eius prędicatio commemoratur.

Cant. 5.
Luc. 2.
Ioan. 2.
1. Cor. 15.
Matth. 8.

Cur in Purificatione S. Mariæ candelas portemus. Cap. 25.

IN Purificatione ſanctæ Mariæ ideo candelas portamus, vt fœlici gaudio iuſti Simeonis aliquatenus participemur, qui Chriſtum infantem geſtans in vlnis agnouit, & confeſſus eſt paratum ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium: Hoc enim ſigno commoniti exterius, ipſum verum lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, in mente noſtra fidei vlnis arctius aſtringimus, & abſentiam eius corporalem, ſurſum tendentibus deſiderijs, gementes quærimus, quærentes gemimus. Profectus nam que in cælum eſt, antequam hinc abiret, iam ſupra infantiam, in qua portatus eſt à Simeone, ętate & ſapientia profecerat. Eius igitur viſibile ſignum portamus omnes in manibus, quẽ iam viſibiliter portare, ſicut Simeon, nec neceſſe habemus, nec poſſumus. Benè autem conſecrati cereoli, id quod viſibile erat Chriſti nobis ſignificant. Nam ſicut apes ceram cũin melle virginali producit opere, ſic Maria virgo Chriſtum, Deum & hominem, ſalua vteri ſui genuit integritate. Apes namque neque vllo concubitu naſcentur, neque libidine ſoluuntur, nullis partus doloribus concutiuntur, & ſubitò magnum filiorum examen emittunt, de folijs & herbis ore ſuo prolem legentes. Conuenienti igitur ſigno, vectatione infantis Chriſti, prout poſſumus, imaginamur, beatitudinẽ eius corde & ore prædicantes, qui tam diu vixit, vt Chriſtum Dominum videret, vidit vt adoraret; adorauit, vt in pace dimiſſus, feliciter hinc abiret.

Cãdelę gaudij ſignum.
Luc. 2.
Ioan. 1.
Virg neus partus Mariæ per cereolos deſignatur.

LIBRI TERTII FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER QVARTVS.

De Septuageſima. Cap. 1.

IN hoc capitulo multa quęrenda ſunt, videlicet quòd vocetur Septuageſima, & cur voce tur hoc nomine, qua ratione ante paſſionem Domini celebretur, & cur alleluia de ore Eccleſię tollatur. Hęc omnia tam veras tamq; certas habent rationes, vt quicquid aliud dixeris, recalcitret vndique tuta veritas, & oppoſitorum vel repugnantium multitudine inopem & deficientem conſcientiam reuerberet. Verbi gratia, cùm dixeris ſeptuageſimam ideo nominari, quòd ab hac Dominica vſque ad ſabbatum, quo albę deponuntur, ſeptuaginta dies computentur, & per hos dies ſignificari captiuitatem noſtram, qua peregrinamur à Deo in hoc ſeculo: Illud ſtatim valde repugnans noſtræ computationi occurrit, quòd dies Dominicę reſurrectionis, nobilitas anni, decus menſium, arma dierum, huic intra numerum computentur. Quis enim dies indignius captiuitatem ſignificare videtur, quàm ille, quo victo captiuatore, Dominus reſurrexit? Quis dies libertatem ſignificare merebitur, cùm primus Dominicæ reſurrectionis dies ſexageſimus quartus occurrat in numero dierum, qui captiuitatem noſtram ſignificant, ſignificatam quondam totidem annis, quando populus Dei ſub Nabucho-

Septuageſima quò computari non debet.
2. cor. 5.
Ephe. 4.

Hie. 55. 29. Dan. 9.

Nabuchodonoſor fuit caul in terra Babylonis? Itemque & illud repugnat, quòd cùm à prædicto ſabbato Dominica hæc ſeptuageſima ſit ſequens Dominica (quam ſeaageſimam dicunt) nullo modo ſeaageſima eſt, & quinquageſima nulln modo qnquageſima eſt, & quadrageſima nullo modo quadrageſima eſt. Qnid ergo ſeptuageſimam nomioemus, altius atque conſtantius pandendum eſt.

Quid ſeptuageſimam nominemus. Ca. 2.

Septuageſima à ſeptẽ dominicis.

Gen. 2.

SEptem Dominicas continuè ſequentes magnis ac myſticis officijs inſignes, ſeptuageſimam nnminamus, quarum in prima clamat homo, à Paradiſi felicitate & à creatoris ſui facie proiectus: Circundederunt me gemitus, &c. In ſeptima, redeunte de peregrinatione hac & de conualle lachrymarum, dicitur voce prophetica: Lætare Hieruſalem, & diem feſtum agite, qui diligitis eum, &c.

Cur ſeptuageſimam nominemus. Cap. 3.

Pſal. 136.

Septẽ ætatea mundi.

Eſa. 66.

IDcirco autem primam Dominicam, quæ ſeptima eſt ab vltima, ſeptuageſimam potius nominamus & ſeaageſimam, quæ ſexta eſt, & quinquageſimam, quæ quinta eſt, quia idem commemoratur officijs, quod ſignificatum eſt, illa ſeptuagenaria captiuitate populi Dei, qua realiter ſedit & fleuit ſuper flumina Babyloois. Quid autem illud eſt? Septenaria diſtinctio ætatum mundi, quarum prima eſt ab Adam vſque ad Noe, ſecunda à Noe vſque ad Abraham, vel ſecundum quoſdam, vſque ad Moyſen, tertia à Moyſe vſque ad Dauid, quarta à Dauid vſq; ad tranſmigrationem Babylonis, quinta à tranſmigratione Babylnnis vſq; ad aduentum Dñi, ſeata ab aduentu Chriſti vſq; ad finem ſeculi, ſeptima iam ętas mundi requies eſt illa, ad quã quotidie tranſeunt electorum animæ, & requieſcunt inter vbera lætantis matris ſuæ ſupernæ Hieruſalem. Quia ergo per has ſeptem Dominicas illud idem commemoratur, quod per ſeptuaginta Babylooiæ captiuitatis annos ſignificatum eſt, Dominica hæc prima de ſeptem, rectè ſeptuageſima dicitur, quòd quàm ratum ſit, poſterius ea ipſarum Dominicarum officiis clarius lucebit. Nunc qua ratione ante paſſionem Domini ordioatæ ſint, dicendum eſt.

Qua ratione ſic ante paſſionem Domini ſeptem Dominicæ ordinatæ ſint. Cap. 4.

Gregorius.

BEatus Papa Gregorius, qui (ſicut in libro vitæ eius contineri iam ſuprà diaimus) officiorum atqoe ſtationum ordinator eatitit ſolertiſſimus, intelleait eo ſenſu, quem illi ſpiritus ſanctus aperuit, dignam ac reuerendam memoriam ſalutiferę paſſionis Chriſti expetere, vt illi ab omnibus ſanctis & electis, quicunque fuerunt ab initio mundi, teſtimonia redderentur, cui quaſi communes per os præſentis Eccleſię redderentur eaequiæ. Omnium quippe ſanctorum à mundi conſtitutione vna fuit ſalus & expectatio, paſſio redẽptoris, & concordibus eorũ dictis prænunciata, geſtiſque præfigurata eſt, ac velut voi ſubiecta ſoli, diuerſis licet ex locis eandem imaginem multa reddunt ſpecularia: ſic plures ſancti diuerſis temporibus ac meritis venientes, præcurrentes ſaluatorem, vnam eamdemque variis figuris eius præfigurauerunt paſſionem. Cùm ergo iam dictus ordinator officiorum, commemorata iam Chriſti natiuitate, apparitione, & manifeſtata triennij eius prædicatione, paſſioois eius memoriã * anno noſtro inſcripturus eſſet, laudabilem fecit digreſſionem, ad mundi recurrens initium, & de diuerſis ætatibus congruas Eccleſiæ voces colligens, quaſi de diuerſis locis ſeptenos choros rationabili ac venerabili ordine produait. Quid, vel quomodo ſinguli chori præſenti Eccleſiæ concinant, paulò pòſt eaplicandum eſt. Nunc illud primitùs dicendum videtur, cur de ore Eccleſię diebus iſtis alleluia, quod eſt laus Dei tollatur.

Paſſio Chriſti variè prę figurata.

Ordinator officiorum Gregorius.

* animo

Cur Alleluia dimittatur. Cap. 5.

Non omnis laus Dei alleluia.

Gen. 1.

Alleluia noſtrum in filio Dei.

Pſal. 56. 107

Matt. 11.

SI rectè conſideremus, quam laudem Dei alleluia (quod nomen eſt antiquæ dignitatis, & auctoritatis) ſignificet, perpulchrum & rationabile videtur, vt verè eſt, quòd de ore ſanctæ Eccleſię voa hęc cõſuetudinaliter ablata eſt. Significat autem non quamlibet laudem Dei, non laudem maiorum aut minorum creaturarum cæli & terræ, & maris, & omnium quę in eis ſunt. Alioquin, ſi quamlibet laudem Dei ſignificet alleluia, fruſtra diebus iſtis de ore noſtro tollitur, cum à laudibus Dei noo ceſſantes, laudamus, quòd in principio fecit cælum & terrã, quòd diuiſerit lucem à tenebris, quòd fecerit firmamentum, & poſuerit in medio aquarum, quòd ad iuſſum eius germinauerit terra herbã virentem, lignumque afferens fructum iuata genus ſuum, quòd luminaria fecerit, & in firmamento poſuerit, quòd piſces, quòd volucres, quòd beſtias producere iuſſerit, quòd denique hominem ad imaginem ſuam creauerit. Quam ergo Dei laudem ſignificat alleluia? Illam vtique, illam cui dicit Deus pater in pſalmo; Eaurge gloria mea, eaurge pſalterium & cithara. Gloria patris, Dei filius, perfecta laus & ſempiterna muſica, vtpotè ſumma ſapientia, quæ de corde nata eiuſdem patris æterni muſici, citharam noſtræ humanitatis aſſumpſit, quam & confractam ab inuidis & ſtultis pueris, qui ad cantum eius ſaltare debuerant, rurſus per gloriam reſurrectionis reformauit, & inuiolabile pſalterium fecit, illa, inquam, gloria hęc cithara, ſiue pſalterium, alleluia noſtrum eſt. Quicquid enim ſupernæ iucunditatis audito-

ribus

Lucæ 10.

A ribus ſuis exhibnit, quorũ beati oculi qui viderunt, & aures quæ audierũt, quicquid, inqoam, de cęleſtibus gaudiis ore ſuo Dominns Ieſus Chriſtus præcinuit, alleluia eſt, canticum nouũ eſt, laus ſuauis eſt. Hoc antem neque veteres ſancti viderunt, aut audieruot, de quibus ait ipſe Dominus: Mulri reges & prophetæ voluerunt videre quæ videtis, & non viderunt, & audire qoæ auditis, & non audierunt, neq; nos, quãdiu ſumus in corpore (quia receſſit in cęlum) videre poſſumns, aut audire meremur. Quandiu enim ſumus in corpore, peregrinamur à Dño. Cùm

Cur allelu. ia in Lxx. tollitur.

Ibidem.

Matth. 13.

2. Cor. 5.

B verò probabilem antiquæ Eccleſiæ nondum redemptæ ſtatum commemoramus, noſtrumque incolatum, quia prolongatus eſt, deplangimus, pulchro ſatis ordine alleluia ab ore noſtro tollitur. Quia videlicet, qui per illud ſignificatur, ille nondum venerat, à nobis iam receſſit, & ablatus eſt ſponſus à filijs ſuis. Rectè hoc conſiderauit, qui hoc reſpõſorium cecinit alleluia. Dum præſens eſt imitantur illam, & deſiderãt illã cùm ſe eduxerit: Dum enim hic de alleluia ſe dixit hoc, qđ de ſapientia ſcriptum eſt (quæ ſine dubio Chriſtus eſt) profectò per alleluia

Matt. 9.

Alleluia noſtrum Chriſtus eſt.

Sapi. 4.

C Chriſtum intelligi voluit, qui dũ præſens eſſet, imitati ſunt illum, & deſiderauerunt eum, cùm ſe eduxit, aſcendens in cęlum, & in perpetuũ coronatus triũphat ante Dñm patrẽ, ſicut ſcriptũ eſt, Gloria & honore coronaſti eum Dñe, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarũ. Non ille nugas triuit, aut pueriles ineptias cõtexuit; cùm diceret, alleluia, reuertere in theſauros tuos, te benedicent angeli. Reuerſus eſt enim in theſauros ſuos Chriſtus Dñs, id eſt, in ſecreta cæli, vbi ab angelis benedicitur, & à filijs ſuis hic peregrinantibus deſideratur. Nõ ſolùm autem

Eph. 4.

Pſal. 8.

Cur in paſcha frequẽtatur alleluia.

D ipſe glorioſus Eccleſiæ ſpõſus, nouus homo Chriſtus, hoc nomine prædicatur, ſed & ſponſa eius noua, ſancta Eccleſia (quia corpus eius eſt) quia & ipſa muſicæ illi organum eſt, id eſt, diuinæ ſapiẽtię (cuius in homine Chriſto tota plenitudo corporaliter inhabitat) eodẽ nomine iure prædicari poteſt. Quapropter die Dominicæ reſurrectionis, quando noua ſoboles renaſcitur & claritate repletur agni nouelli, qui venerunt ad fontes, ipſam nouam Eccleſiam, noua cuncto mundo gaudia nuntiantem, non Inaniter tali compellamus nomine alleluia, quæ & placi-

Ephe. 5.

Col. 2.

E do nobis vultu & dulci voce reſpondet, quia totum eius diei, vel totius hebdomadæ paſchalis officium illorum eſt exultatio, qui tunc per aquam & ſpiritum renati ſunt. Sed de his ſuo loco melius dicemus, nunc ad ſuperiora redeamus.

De Officio Septuageſimæ, & cur ſtatio fiat ad ſanctum Laurentium. Cap. 6.

Cur in illo die fit ſtatio ad ſanctum Laurentium.

QVoniam ſeptem Dominicis, ſeptem ætates mundi ſignificari ſuprà dictum eſt, qua-

A liter officium ſeptuageſimæ primæ conueniat ætati, Iam dicendum eſt. Primoque non prætereundum, cur ſtatio fit ad ſanctum Laurentium. Cauſa namque conueniens & idonea eſt. Sicut enim in primæ ætatis Eccleſia protomartyris Abel ſanguis iuſtus clamat de terra ad Deum, quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit eum de manu Cain fratris ſui, ſic in Romana Eccleſia, pretioſa mors beati Laurentij, nouo & inaudito genere paſſionis clamauit in cælum; clamauit, & audita eſt per mundum vniuerſum.

B Quem clamorem ſuum ipſe ſanctus martyr iam præuidens, dicebat ad Hippolytum: Magis in abſcõditis, in homine interiore abſconde Chriſtum, & poſtmodum cùm clamauero, audi, & veni. Vox ergo primæ Eccleſiæ conueniens eſt, præcutore Abel: Circundederunt me, Circundederãt enim illũ gemitus mortis, vitæ gaudijs per primos parentes perditis. Siquidem ille languidus, qui deſcendens ab Hieruſalem in Hiericho, inciderat in latrones, ſpoliatusque & vulneratus, ſemiuiuus ab illis fuerat relictus, genuerat illum in ſuis doloribus languidus ægram, ſaucius morbidam, moriens mortalem. Et in tribulatione mea inuocaui, inquit,

Introitus.

Pſal. 17.

Luc. 10.

C Dominum, & exaudiuit de templo ſancto ſuo vocem meam. Hoc longè poſt futurum, per ſpei certitudinem, quaſi iam factum fideliter præſumit, iam enim diuinum de reparatione ſuæ ſalutis acceperat oraculum, dicente Domino ad ſerpentem: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & inter ſemen tuum & ſemen illius. Victoria namque redemptoris noſtri iam tunc promiſſa eſt, qui cùm ſit ſemen mulieris, inimicitias contra draconem antiquum in tantum exercuit, vt caput eius contereret, & om-

Prima Eccleſiæ ætas in Adam.

Gen. 3.

D nem poteſtatem auferret. Dicit ergo: Exaudiuit de templo ſancto ſuo vocem meam. Sed quanta expectatio? Quanta ſalutis dilatio? Generationes namque LXXVII. ab Adam vſque ad natiuitatem Chriſti ſunt. In Euangelio ſecundum Lucam ita inuenimus. Benè ergò hi, qui ſecundum Euangelium præſentis diei, mane conducti ſunt, murmurantes dicunt: Hi nouiſſimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtus. Pondus enim diei & æſtus portauerunt hi, quos à mundi initio, quia diu contingit hic

LXXVII. generationes ab Adã vſq; ad Chriſtũ.

Lucæ 3.

Euangeliũ. Matt. 20.

E viuere, neceſſe fuit etiam longiora carnis tentamenta ſuſtinere. Hoc igitur longiſſimum ſtadium eſt, de quo in Epiſtola, prędicto Euangelio conſonante: Neſcitis, inquit Apoſtolus, quòd hi, qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed vnus accipit brauium? ſed conſolabantur ſe longa nimis in ſpe, quodammodo dicentes, quod in Graduali canimus. Quoniam non in finẽ obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem. Tractus itidem ſicut collecta in qua dicimus: vt qui pro peccatis noſtris iuſtè affligimur, pro tui nominis gloria miſericorditer liberemur: tractus, inquam, de profundis, vox eſt homini ſub manu

Epiſtola. 1. Cor. 9.

Graduale. Pſal. 9.

Tractus.

Pſal. 129.

Dei iuſta inter verbera gementis & dicentis: Si iniquitates obſeruaueris Domine, Domine quis ſuſtinebit? Hoc autem in tractibus notandum eſt, quòd omnes fere grauioribus compoſiti ſunt vocibus, nec vnquàm iis, qui authentici dicũtur, modis exaltari merentur: ſed cuncti plagalium inferioribus terminis contenti, fletum & triſtitiam in humilitate ſonorum denunciant. Quod congruè ſatis obſeruatum eſt. Triſtitiæ namque tempus exigit, vt alleluia, quod lætantium carmen eſt, intermitteretur. Benè ergo tractus, qui interim pro Alleluia cantatur, altitudinem atque excellentiam gaudij, graui ſuccentu, & modeſtis declinat incenſibus. In offertorio. Bonum eſt confiteri Domino, quæ ſimiliter vox eſt flagellati, iuſtitiam ferientis inter verbera confitentis, ille vel maximè verſus primordiis conuenit infantis Eccleſię, exaltabitur ſicut vnicornis cornu meum, & ſenectus mea in miſericordia vberi. Non enim in infantia eius, quando iuſti Abel ſacrificio glorificata, primoque eius ſanguine purpurata eſt: non in pueritia eius, quando loquente Deo ad Noe vel ad Abraham, prima doctrinæ ſalutaris rudimenta percepit: non in adoleſcentia eius, quando pædagogum, id eſt, legem Moyſi, ne laſciuiret, accepit: non in iuuentute, quando ſanctis regibus à Dauid incipientibus coronata eſt; ſed in ſenecta eius, quando regum prophetarumque iam effœta erat, exaltatum eſt cornu eius, ſicut vnicornis, id eſt, Chriſtus rex potentiæ ſingularis: & ſenectus eius in miſericordia vberi, quia videlicet in multitudine miſericordiæ rex Iſrael benedictus aduenit. Communio quoque: Illumina faciem tuam ſuper ſeruum tuum, vox einſdem Eccleſiæ eſt, ſecundum primam ætatem mundi: vox, inquam, hominis ſpoliati gloria vultus Dei, & parietem inimicitiarum, quo interiecto, veri ſolis faciem humanarum animarum ſpecularia perdiderant, diſſolui ac dirui poſtulantis.

Tractus eũtus triſtis.

Offertoriũ.

Pſal. 91.

In ſenecta cõtigit miſericordia copioſa.

Gen. 4.

Gen. 6. 12. Exod. 14.

Gal. 3. Pſal. 118.

Ephe. 2.

Hactenus à die natiuitatis Dominicæ de nouo teſtamento erant quæcumque legebantur in vigiliis nocturnis, congruè ſcilicet propter præſentem vitam euidẽ noui hominis Chriſti, quam ſignificant dies illi, magnuſque præco ſanctæ nouitatis Paulus, cum veteri lege nouam conferens gratiam, legem factorum deprimebat, & legem fidei cum palma iuſtitiæ ſubleuabat. At nunc iuxta rationem ſuprà memoratam, antiqua repetitur hiſtoria, qua veteris vitæ narrantur miſeriæ, quas in officio præſcripto ſancta deplorat Eccleſia.

A Natali Chriſti vſque ad Sexageſimã nouum teſtamentum.

Rom. 5.

De Sexageſima. Cap. 7.

Præclarum huius Dominicæ officium tempus illud ſecundæ ætatis reſpicit, quo primum exiit, qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum, quo primùm reconciliationem mundi præparare incipiens locutus eſt ad Noe, & Eccleſiam iam infantiles annos egreſſam, primis præceptorum ſuorum

Secũda eccleſiæ ætas in Noe.

A elementis imbuere cœpit. Nam ex quo de tranquillo & quieto paradiſi vtero eiecta, in hanc nata eſt miſeriam, quam eius natiuitatem beatus Iob in eiuſdem Eccleſię perſona (vt ait beatus Gregorius) deplorat, dicens: Pereat dies in qua natus ſum, &c. nullam illi præceptorum ſuorum legitur tradidiſſe diſciplinam. At verò locutus cum Noe, dicens: quia ecce ego ſtatuam pactũ meum vobiſcum, & iterata benedictione, ſuperductam incipiens abolere maledictionem, paulatim pueritiam mundi ſuo magiſterio ſubiicit, dans præcepta quædam, primùm Noe, deinde Abraham,
B & in illis primoribus initians iuſtitiã fidei. Perfecit autem hæc in plenitudine gratię, dum exiit in hunc mundum, formam ſerui accipiens, per ſeipſum in populo Iudæorum, & per ſanctos Apoſtolos in omnibus gentibus ſeminare ſemen ſuum. Hac igitur Dominica legitur hoc Euangelium: Exiit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum: agiturque ſtatio ad ſanctum Paulum, digna ſanè & euidenti cauſa, quia dux verbi præcipuus, & verè ſeminator verborum ipſe eſt, per quem omnes gentes cognouerunt gratiam Dei. Antequàm ergo ſacerdos introeat, velut antequam ſeminator ille ad
C opus ſuum exeat, dum adhuc in accubitu ſuo eſt, & in ſinu Dei patris quieſcit, conclamat chorus: Exurge, quare obdormis Domine? exurgendo enim & ſemen ſuum ſeminando hoc effecturus erat, vt facies eius, quam propter peccatum auerterat, id eſt, notitia eius humano generi rurſus illuceſceret. Ignorantia namque Dei, terrę noſtræ ſterilitas fuit. Seminator igitur ſapientiæ cæleſtis quia ſuum ad opus (vt dictum eſt) exiens, & aratores ſuos, id eſt, ſanctos Apoſtolos conducens, maximè beatum Paulum, qui plus omnibus illis laborauit, operarium vtilem habuit, quem ad gen-
D tes miſit, & acuto vomere linguæ eius corda dura proſcindens, fidei & morum copioſum ſemen infudit. Ingreſſus ſacerdos ſtatim in collecta: Deus, qui conſpicis, celebrem eiuſdem doctoris gentiũ memoriam præmittit, vt ſtationem conuenienter aſcriptam egreſſa quoque proprietas manifeſtius commẽdet. Amplius autem ad hoc ſequens epiſtola pertinet, qua idem fortiſſimus cæleſtis agricolæ operarius veros labores ſuos enumerat & pericula, quibus illum affecerunt hi, qui Domini ſui fines inuaſerant, nec arari permittebant. Graduale ad vtramque partem hominum reſpicit,
E & eorum ſcilicet, qui tamquam bona terra, ſemen verbi Dei ſuſcipientes, fructum iuſtitiæ retulerunt, & eorum, qui rebellantes vniuerſæ terræ dominatori aratrum eius confregerunt, boueſque innocuos iugulauerunt. Diſſeminato namque verbo Dei factum eſt, quod ait: Sciant gentes, quoniam nomen tibi Deus, tu ſolus altiſſimus ſuper omnem terram, & hi qui illud repulerunt, poſiti ſunt vt rota, ſcilicet in eo quòd ſurgentes in his qui retrò ſunt, id eſt, in carnalibus, cadunt in anteriori parte, id eſt, in intellectualibus: & quemadmodum ſtipula diſpergitur ante faciem venti, ſic diſperierunt flante ſpiritu iræ Dei. In tractu gratias agit

Iob. 3.

Prima ſub Noe præcepta Dei. Gen. 9.

Philip. 2.

Euangeliũ Luc. 8.

Statio ad ſanctũ Paulum.

Act. 14.

Introitus.

Pſalm. 43.

1. Cor. 15.

Collecta. 2. Cor. 15.

Epiſtola.

Graduale.

Pſal. 82.

Tractus.

agit ſæpe dicto ſeminatori, commota terra & A
Pſal. 59. conturbara, id eſt, vniuerſi peccatores, qui quando culturas ſuas aduerterunt eſſe Deo execrabiles, commoti ſunt ad pœnitentiam, & per ſignificationem prædicationis incipientes timere, fugiunt à facie arcus, id eſt, à die iudicij, in quo duobus teſtamentis, quaſi duobus cornibus inflexis, rebelles verbi diuini, damnationis ęternę ſagitta ferientur. Lecto tandem Euangelio, cõſona ſequitur offeréda: Perfice greſſus meos in ſemitis tuis. Timendum eſt enim, ne ſuſcepto
Offerenda. Pſal. 16. ſemine verbi Dei ſecus viam expoſiti, & in exterioribus vagantes, à volucribus, id eſt, à ſpiritibus immundis diripiamur: aut à ſolicitudinibus & ſpinoſis diuitiis ſeculi ſuffocemur: aut humorem, id eſt, pinguedinem charitatis non habens, bonum ſemen areſcat in nobis, & ſic non perficiantur greſſus noſtri. Mirificat miſericordias ſuas, dum ſemen miſericorditer iniectum cuſtodit vt pupillam oculi, ne compungatur à ſuffocantibus ſpinis; protegit ſub vmbra alarũ ſuarum, ne ſiccetur ardoribus ſolis; eripit ab impio, ne auferat verbum de cordibus noſtris: vt dicat bona terra fructum afferens in patientia: Ego autem in iuſtitia apparebo in conſpectu tuo. Et ſicut in communione cantamus: in-
Cõmunio. pſal. 42. troibo ad altare Dei. Semen itaque Dei terram noſtram in qua creuit (quod mirabile eſt) ſurſum vehit ſecum in horrea cęli: quia cùm terra ſimus, niſi verbo Dei portemur, quod eſt Chriſtus, in cęlum non aſcendimus, ſicut ipſe ait: Nemo aſcendit in cælum, niſi filius hominis qui
Ioan. 3. eſt in cęlo. Cum ipſo ergo & per ipſum ſubleuabimur, portantes manipulos iuſtitiæ, lętificantes Deo iuuentutem noſtram, in vigore nouitatis æternæ.

De Quinquageſima. Cap. 8.

Tertia ętas Eccleſię ſub Moyſe.
DOminica hęc tertiam mundi ætatem ſignificat, qua adoleſcentulam, pubeſcentemque Eccleſiam reſpiciens Deus, cum iam tempus eius iuxta prophetã tempus eſſet amantium, eripuit illam de medio fornicatorum, mittens Moyſen & Aaron, & per ſigna magna atq; portenta filios Iſrael educens de ſeruitute Ae-
Ezec. 16. gyptiorum. Cui rei valde præſentis Dominicæ congruit officium, valde competit id, quod hac
Lucæ. 18. die legitur Euangelium. Nam ſicut hic ſedens cæcus ſecus viam poſtulabat lucem, ſed à turbis increpabatur vt taceret, ita illic filios Iſrael intendentes ad fidem patrum ſuorum Abraham, Iſaac & Iacob, & clamantes ad Dominum; vt
Exod. 5. educeret eos de Aegypto, quod in lingua noſtra tenebras ſonat, cultumque ſui nominis eos doceret, quæ vera & neceſſaria illuminatio eſt, increpabantur ab Aegyptijs opprimentibus, & ſuperbè dicentibus: Vacatis otio, & ideo dicitis, eamus & ſacrificemus Domino. Igitur cum Dominus mittens Moyſen, & Aaron, iuſſit populum ſuum adduci ad ſe, & coram illis fecit mirabilia, per quæ potuit verus Deus agnoſci, de-

A ditque legem ſcriptam & mandata vitæ, ritumque colendi, iam tunc magnus ille cæcus, id eſt, humanum genus, cœpit illuminari, & nunc vſque illuminatur magis ac magis, contradicentibus licèt atque increpantibus turbis, ſemper quidem inuiſibilibus, nonnunquàm autem etiã viſibilibus. Hoc enim Dominicę huius conſonat officium. Nam ingreſſuro iam ſacerdote quaſi præuenit clamoribus aduentum illuminatoris ſui cæcus ſupradictus, dum chorus concinit: Eſto mihi in Deum protectorem. Nempe quod ait: Propter nomen tuum dux mihi eris, & enutries me, ad viam ſpectat, iuxta quã ſedet cęcus mendicans. Via pariter & dux idem eſt Chriſtus. Sequens itidem collecta: Preces noſtras quęſumus Dñe clementer exaudi: clamor eſt cęci magis ac magis vt exaudiatur, inclamãtis. Nam vt ait, atq; à peccatorum vinculis abſolutos, ab omni nos aduerſitate cuſtodi, turbã percutit eorum, quę in oratione patitur, phantaſmatum, ſicut ille cęcus in Euangelio turbã increpantium, ſicut filij Iſrael Aegyptios prohibentes, & violenter ſe tenentes, ne irent ad ſacrificãdum Dño Deo patrum ſuorum. Epiſtolę quoq; lectio, ſi linguis hominum loquar & angelorum, nõ ex eo tantùm loco, quo dictum eſt: Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate, tũc autem facie ad faciem, ſed ex tota ſerie ſua, ad eiuſdem illuminationem cęci reſpicit, dum cunctis chariſmatibus excellentiorem viã demõſtrat, id eſt, charitatem. Charitas enim oculus cordis eſt, qua quiſquis caret, cęcus eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat. Nã & cùm illuminare cępiſſet Deus humanũ genus (vt dictum eſt) legẽ dando filiis Iſrael, hoc primùm collyrio oculos eius inunxit, dicẽs: Diliges Dñm Deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua, & ex tota mẽte tua, & proximum tuum ſicut teipſum. Graduale, cùm ſolã liberationẽ filiorũ Iſrael (de qua dictũ eſt) cunctis penè dictionibus perſonare videatur, tamen ex eo, quod dicitur: Notam feciſti in gentibus virtutem tuam, ad eandem ſpectat magni cæci illuminationẽ. Sic & in tractu, qđ dicitur: Intrate in conſpectu eius, &c. idẽ eſt, ac ſi diceret, accedite ad eũ & illuminamini. Quodq; lecto ſupradicto Euangelio, dicimus in offertorio: Benedictus es Dñe, doce me iuſtificationes tuas, nimirũ aliis verbis illuminari poſtulat cæcus. Statim vię laudes arripit, iuxta quã ſedens & mendicans illuminatus eſt, tantoq; cõcentu, tã grandi vociferatione viam teſtimoniorũ perſultat, viamq; veritatis, & viã mandatorũ congeminat, vt ſaxorũ quoq; duritiã ad glorificandum illuminatorem ſuum excitare queat. Quia verò non ſatis eſt, ad viam perueniſſe, & illuminationẽ ſcientiæ percepiſſe, niſi abiiciamus deſideria carnis, congruè terremur illorũ exẽplo, de quibus dicimus in communione: Manducauerunt & ſaturati ſunt nimis, quia propter deſideriorum incontinẽtiam proſtrati ſunt in deſerto, nec peruenerunt ad repromiſſionis terram.

Cæcus ſec⁹ viã, genus humanum.
Introitus.
Pſal. 30.
Collecta.
Luc. 18.
Exod. 5.
Epiſtola. 1. Cor. 13.
1. Ioan. 2.
Deut. 6.
Graduale.
Pſal. 67.
Tractus. Pſal. 99.
Offerenda Pſal. 110.
Cõmunio. Pſal. 77.
Num. 14.

1. Cor. 9. ram. Quorum nos exemplo Paulus quoq; ſolicitos reddens: ſic currite, inquit, vt comprehendatis. Quem autem ducem credimus fuiſſe vel paſtorem, cùm iterum populum ſuum & oues paſcuæ ſuæ Dominus educeret de terra Ægypti, diuidens illis per diuiſiones gratiarum mare rubrum baptiſmi, quod de latere eius pendentis in cruce profluxit? Nempè beatum Petrum

Statio ad S. Petrum. Apoſtolum, qui & in magno corpore ſępedicti huius cęci princeps illuminatus eſt, dicente ad

Matth. 16. eum Chriſto, filio Dei viui: Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis nō reuelabit tibi, ſed pater meus qui eſt in cęlis. Conuenienter ergo ad eūdem Apoſtolū Dominica hac ſtatio fit, vt omnis plebs videns magnificet Deum exemplo eius dicentis: Populus acquiſitionis, annunciate virtutes eius, qui vos de tenebris vocauit in admirabile lumen ſuum,

1. Pet. 2.

De prima Dominica Quadrageſima. Cap. 9.

DOminicæ huius officium, propheticum ſancti Spiritus perſonat vniformiter atq; cōgeminat oraculum, ſine mutatione rerum ac perſonarum, quo pugnanti contra draconem antiquum promittitur ſanctæ Eccleſię competens altiſſimum adiutorium. Spectat Dominica hæc quartam mundi ętatem, qua mundus plenaria iuuentute roboratus eſt, & populus Dei quaſi viriles annos ingreſſus, coronatus eſt diademate regum, & ornatus ſanctorum ſapientia prophetarum. Nam patriarcha Dauid electus ſecundum cor Domini remoto Saule, primus regum, pręcipuus prophetarum, manu fortem vel deſiderabilem Chriſtum nomine præſignat, victorijs prefigurat, propheticis oraculis ac ſpiritualibus canticis annunciat. Et quia clauſa fuit, vſque ad Chriſti aduentum, huius & cęterorum ſcriptura prophetarum, ac ſicut tenebroſa aqua in nubibus aëris, ita contenebrabatur occulta ſcientia in prophetis, donec agnus Dei, ſolus dignus accipere librum & ſoluere ſignacula eius, in paſſione ſua complēdo propheticas aperiret voces: idcirco ab hac Dominica vela dependent ante ſancta Eccleſię altaria, vt populus ſancta ſanctorum non videat, donec in ante paſchalia hebdomada depoſitione velorū, eadem renouetur ſignificatio, quę facta eſt per hoc, quod velum templi ſciſſum eſt, ſpiritum, tradente Domino. Hac igitur Dominica poſito hoc Euangelio, quo caput Eccleſię Chriſtus ieiunans in deſerto, tentatoris inſidias ſuperaſſe narratur, atque ita ſuper aſpidem & baſiliſcū ambulaſſe, leonemq; & draconem conculcaſſe, prophetice de toto officio circunſonant tubæ, victoriam eandem cunctis membris eiuſdem capitis, & toti repromittentes corpori Eccleſię. Cuius officij ſtatio ad ſanctum Ioannem ad Lateranas præſcripta, valde congruit. Sicut enim hoc officium totum in veram Saluatoris decantatur felicitatem, qui præ omnibus & pro omnibus ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulauit, & totum propheticum eſt: ſic eadem Lateranēſis Eccleſia, & in nomine eiuſdem ſancti Saluatoris, & in honore prophetæ & pluſquam prophetæ Ioannis ab imperatore Conſtantino conſtructa eſt. Itaque propheticæ laudes congruè illic Apoſtolica ſtatione celebrantur. Non ſolùm Dominica hæc quadrageſima dicitur quemadmodum illę, quæ præceſſerunt, quinquageſima, ſexageſima, atque ſeptuageſima, ſed & hoc omne tempus, quod ab hac die vſque ad ſacratiſſimam paſchæ ſolennitatem tenditur, quadrageſima nuncupatur, videlicet propter imitationē Dominici ieiunij, quam per hos dies extendimus. Sed ad hanc rationem quatuor dies deeſſe probantur. Nam licèt ab hinc vſque ad ſacram paſchæ noctem, quadraginta duo dies computentur, tamen non niſi triginta ſex Chriſtianæ deuotionis parſimonia ſibi dedicare præſumit. canonica namque vetat auctoritas, ne primam ſabbati Dominicæ reſurrectionis ſplendore illuſtratam, vlla vnquam ieiuniorum publica offuſcet nubecula. Vt igitur noſtri ſolemnitas ieiunij Dominico magis coaptetur exemplo, quatuor dies, qui hanc Dominicam præcedunt, additi ſunt ad pretextam totius anni decimā: Totius quippe anni, id eſt, dierum trecentorum ſexaginta, ſupradictus numerus, id eſt, triginta ſex, decima eſt. Quibus additis quatuor, fit quadrageſima, id eſt, quatuor cum decima. Et hæc verior eſt nominis etymologia: Alioquin vna dies, id eſt, huius hebdomadę tertia feria ſola à die paſchæ, quadrageſima eſt. Sanctæ memoriæ papa Teleſphorus, à beato Petro ſeptimus, hāc ſalutarem ante ſanctum paſcha conſtituit pręparationem, vt Chriſtiana plebs, quæ Apoſtolicę abſtinentię tenorem exequi non poſſet, non omnino relinqueret. Apoſtoli namque primi eius, qui ablatus fuerat, ſponſi filii, tota vita ſua ieiunium fletumque amauerunt, & renuit conſolari anima eorum, tantumq; in eo, quòd eius memores erant, delectati ſunt. At poſtquam multiplicari cœpit numerus credentium, tamq; indiſcretos piſces retia fidei contraxerunt, vt cum abſtinentibus, multitudo quoque intraret ebrioſorum, ſubuenit Eccleſiaſticę diſciplinæ magiſterium, & tanquam ſeuera mater, edaciū puerorum intemperantiā moderata eſt, vt quia de toto cogi non poterant, vel partem obſeruarent, vitæq; decimas abſtinentiæ dedicarent. Cùm ergo de vniuerſo tempore gratię dictum ſit illud Apoſtoli: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, & cætera: hac tamen Dominica illa lectio Epiſtolæ recitatur, quia temporalis ieiuniorum obſeruantia, quæ, vt dictum eſt, eſſe continua debuerat, inchoatur.

Marginalia: Quarta ætas eccleſię ſub regibus & prophetis. — Dauid. 1. Reg. 16. — Cur velantur altaria. — Apoc. 5. — Matth. 27. — Euangeliū. Matt. 4. — Pſal. 90. — Statio ad S. Ioannē ad Lateranas. — Matt. 11. — Quadrageſima. — Dñica die non eſt ieiunandum. Ieiunium quadrageſimale. — Apoſtoli ſemper in fletis & ieiunijs erant. Matt. 9. Pſal. 70. Matt. 13. — 2. Cor. 6.

Cur cineres capitib. imponimus. Cap. 10.

SI omnes lugendi ſcientiam haberemus, cuncti ſq; æqualiter ſaperet illud, quod propheta deplorans: Cecidit, inquit, corona capitis noſtri,

Marginalia: Lugendi ſcientia. Threno. 5.

Ioelis. 2.

ſtri, væ nobis, quia peccauimus: & omnibus in promptu eſſet facere, quod item dicitur nobis: ſcindite corda veſtra & non veſtimenta veſtra: tunc neque cineribus capita noſtra aſpergere, neque nudis pedibus opus eſſet ambulare. Núc autem maxima pars noſtrum neque ſponte meminit, qualem ornatum capitis, id eſt, cordis ſui, Deum offendendo, perdiderit, neque facilè poſſunt corda lapidea ſcindi, niſi extrinſecus adhabitis adiuuemur inſtrumentis. Igitur, vt noſtra nobis calamitas ad memoriam reuocetur, & meminerimus, quia puluis ſumus (quod oblitus fuerat pater noſter Adam, quando proiecit Deum coronam ſuam, & exinde ſenſit nuditatem ſuam) icçirco & cinere capita noſtra aſpergimus, & ſummas partes corporis, id eſt, pedes nudamus: Hoc habitu confitentes, quia non dij, neque de cælo ſumus, ſed homines ſumus, & de terra principium habuimus: & quia per peccatum gloria noſtra ſpoliati, & inter hoſtes nudi conſtituti, ornatu gratiæ Dei indigemus.

Cur cinere aſpgimur, pedeſq; nudamus.

De Secunda Dominica Quadrageſimæ cur vacat. Cap. 11.

DOminica Quadrageſimæ ſecunda, quæ in ordine & ratione Dominicarum ſeptem ſuprà dictarum, quinta eſt, pulchra & rationabili diſpoſitione vacat, tanquam non habeat Eccleſiæ Pontifex, iam defeſſus cantor, quæ vel quibus, aut vbi verba canticorum Domini decantet, aut certè infructuoſos faſtidiens auditores, organa ſua ſuſpenderit ad ſalices. Significat enim quintam mundi ætatem, quando templo Domini diruto, & populo Dei in Babyloniam abducto, duplici captiuitate Eccleſia Dei congemuit, peregrina in hoc mundo, captiua ſub Nabuchodonoſor: Tunc etenim populus Dei, neque templum neque altare habebat, & Babylonios Deos ſtatuamque regis Nabuchodonoſor, diaboli typum tenentis, minaci propoſita fornace, cogebatur adorare. Non ergo abſque rationabili diligentia diſpoſitum eſt, vt cum huius temporis omnes priuatæ quoque feriæ proprijs officijs locupletatæ, certiſque ſint ſtationibus inſignitæ, præter ſolum (quod eſt ante palmas) ſabbatum, de quo etiam ſuo loco ratio quærenda eſt: ſola hæc Dominica vacet, ſed nec officium niſi aliunde mutuatum habeat. Attamen ex narratione Euangelica lectionem habet, illi iam dictæ captiuitati populi Dei veriſſimè conſonantem. Nam quod ſignificauerat illa captiuatio, Nabuchodonoſor plebem Dei tyrânicè de illa nobili Sion & templo Domini abſtrahente, & barbarici ſtimuli imperio violenter fatigante, hoc idem ſignificatur in Euangelio præſentis Dominicæ, dæmonio vexante filium Chananeæ, ſcilicet humanas animas paſſionibus mali deſiderij nequiter à diabolo conflammari, & longo fune peccatorum ad miſeram ſeruitutem voluntatis eius, mala

Quinta Eccleſiæ ætas incaptiuitate.
Pſal. 136.
4. Reg. vlt.
Hiere. 52.
Dan. 3.
Cur Dñica Reminiſcere vacat ꝓprio officio
Euangelis.

A conſuetudine violenter trahi. Clamabat poſt Dominum mulier Chananæa, interueniebat fides patriarcharum, meritumque Danielis, & ſociorum eius, vt ſolueretur captiuitas Babylonia: clamat & nunc ſuperna mater noſtra Hieruſalem, vt pœnitẽtibus detur peccato reſiſtendi facultas. Epiſtolam quoq; habet de proprio, in qua cùm dicit Apoſtolus: Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuũ poſſidere in ſanctificatione, & honore, &c. ad illius ſeruitutis effugium prouocamur, quæ
B ſignificata eſt (vt dictũ eſt) per hoc, ꝙ vaſa domus Dñi Babylonia captiuitate trãſlata ſunt & polluta: ita vt biberet in eis rex Babylonis, & optimates eius, vxores & cõcubinæ eius: itemq; ſignificatur in Euangelio per hoc, ꝙ filiam Chananæę, vas vtique creatoris ſpiritus immundus inuaſerat. Cætera quamuis mutuata ſint, & de feria quarta ieiunij ſumpta, cunctis conſonant ſenſibus his, quæ dicta ſunt. Nam quod in introitu rogamus Dominum reminiſci miſerationum ſuarum, ne vnquàm dominentur nobis inimici noſtri. Et in collecta, vt à cunctis aduer-
C ſitatibus muniamur in corpore, & à prauis cogitationibus mundemur in mente. Et in graduali rogans Eccleſia, vt de neceſſitatibus ſuis eruatur: Ad te, inquit, leuaui animam meam. Et in offerendæ verſu: Miſerere mei ſecundum eloquium, itemq; in communione, intellige clamorem meum. Hęc omnia clamores ſunt magnæ illius mulieris, ſcilicet Eccleſię matris, pro qualibet peccatrice anima, videlicet ſua anima, poſt Dominum clamantis iugiter. Quę ideo competenter de ieiunij die mutuata ſunt, quia mali deſiderij paſſiones, quæ per dæmonioſam Cha-
D nanęæ filiam, itemque per captiuatorem populi Dei Nabuchodonoſor præſignatæ ſunt, non eijciuntur, niſi in oratione & ieiunio.

Matth. 15.
Dan. 9.
Epiſtola.
1. Theſſ. 4.
Dan. 5.
Mutuata huius officij conueniũt Euangelio.
Pſal. 24.
Ibidem.
Pſal 118.
Pſal. 5.
Apoc. 18.
Matt. 17.

De Dominica tertia Quadrageſimæ. Cap. 12.

POſt illius captiuitatis myſticam commemorationem, qua vaſa templi Domini ſuſtulit rex Babylonis, typum, vt dictum eſt, gerens diaboli, ſequenti hac Dominica, quæ ſextam mundi ætatem ſignificat, hoc Euangelium po-
E nitur, quo fortis armatus cuſtodiens atrium ſuum, fortiore ſuperueniente, vaſa vel arma, in quibus confidebat, amittere narratur, & immundus ſpiritus, qui exierat ab homine, quærens requiem, & non inueniens dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui. Sexta namque mundi ætate veniens in hunc mundum filius Dei per incarnationis myſterium, & pugnans digito Dei, mutum eiecit dæmonium, & locutus eſt mutus, qui iuxta alium Euangeliſtam erat & ſurdus. Tunc etenim eiecto dęmonio audiuit ſurdus, & locutus eſt mutus, quando foras miſſo principe mũdi, audiuit mundus verba Dei, & locutus eſt laudem Dei. Sic direpta

ſexta ætas eccleſię ſub Chriſto.
Euangeliſ.
Luc. 11.
Matt. 12.
Ioan. 12.

A

Gen. 3. 4. Reg. vlt. Matt. 12.

Immundus ſpiritus accipiẽs ſecũ ſeptem ſpiritus nequiores ſe.

ſunt vaſa forti armato illi, ſcilicet diabolo, quæ tranſtulerat de honore Paradiſi, velut ſupradictus Nabuchodonoſor filios Iſrael, & vaſa templi Domini ad contumelias Babylonis. Ecce autem immundus ſpiritus, qui exierat ab homine, videlicet à populo Iudaico, nunc iterum reuerſus eſt in eum, aſſumptis ſecum ſeptem alijs ſpiritibus nequioribus ſe, quia nunc deterius delinquunt Iudęi, in ſynagogis ſuis maledicentes Chriſtum, quàm olim in Aegypto dijs alienis ſeruientes.

Introitus.

In huius ergo Dominicæ officio dicit ad introitum gloriabundus hic mutus, qui eiecto dæmonio loquitur:

Pſal. 24.

B

Oculi mei ſemper ad Dominum, cauſamque reddit, quam audiuit à ſanctis prædicatoribus, qui fuerat ſurdus, quia ipſe, inquit, euellet de laqueo pedes meos, proſequitur facundia muti, cuius os ſapientia aperuit, reſpice in me, & miſerere mei, cauſamque nihilominus reddit ſatis oratoriã, qua Deum auditorem flectere poſſit, & patronam efficere miſericordiam, quoniam, inquiẽs, vnicus & pauper ſum ego.

Collecta.

Quodque in collecta dicimus, atque defenſionem noſtram, dexteram tuæ maieſtatis extende, inuocatio eſt eiuſdem fortioris, qui, vt dictum eſt, forti armato ſuperuenit.

Luc. 11.

C

Epiſtola.

Vaſa illa, quæ forti illi victo atque ligato direpta ſunt, alloquitur in Epiſtola Paulus, fortioris iam dicti miles & adiutor egregius, vt ſacro baptiſmate à priſcis emundata ſordibus, non iam rurſus inquinentur, cum dicit:

Ephe. 5.

Fornicatio autem & omnis immunditia nec nominetur in vobis, &c.

Graduale. Pſal. 9.

Graduale: Exurge domine, non præualeat homo, clamor eſt omnis vaſis electi aduerſus eundem fortem armatum, cuſtodientem atrium ſuum, & in pace ſua poſſidentem ante fortioris aduentum.

Tractus. Pſal. 122.

D

Tractus quoque: Ad te leuaui oculos meos, facunda vox eſt muti ſæpe iam dicti, ſalutem ſuam æternam eloquentiſſima prece depoſcentis, eandemque precem decenti ſimilitudine perornantis.

Offerenda.

In offerenda prædicat idem mutus, iam eloquẽs iuſtitias Domini rectas, quòd eiecto à ſe dæmonio, rurſus ad illum hominem, à quo dudum exierat, ſcilicet ad populum Iudaicum, permiſſus ſit reuerti, quia videlicet hoc in veritate iudicij Dei ſit factum: Iudicia, inquiens, Domini vera pro, ſui verò oris apertione gratias agens:

Pſal. 18.

Et erunt vt complaceant, inquit, eloquia oris mei, &c.

Cõmunio.

E

In communione gratulatur idẽ de muto redditus orator, quòd tanquam paſſer inuenerit ſibi domum, & ſicut turtur nidum, ſcilicet altaria tua Domine virtutum, id eſt, ſanctam patriarcharum eccleſiam, vt cum beatis, qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudet te.

Pſal. 83.

Huius autem officij prælibata ratio commendat, quod ſcriptum eſt, ſtatio ad ſanctum Laurentium.

Statio ad S. Laurentiũ.

Nam quorum niſi ſanctorum martyrum, & huius præcipuè prælijs hic, de quo dictum eſt, fortis armatus de atrio ſuo (quod Roma fuit) eiectus eſt? Dicit enim Prudentius: Iam Roma Chriſto dedita Laurentio victrix duce, ritum triumphas barbarum. Item qui ſuprà in perſona eiuſdem martyris: Diſcede adulter Iuppiter, ſtupro ſororis oblitæ, Romam relinque liberam. Rectè ergo ad victoris militem, victum canimus fortem.

De Lætare Hieruſalem, & Dominica media Quadrageſimæ Cap. 15.

DOminica hæc ab ea, quæ ſeptuageſima dicitur, ſeptima eſt, ſabbatum mundi eſt, requiem ſignificans, in qua ſanctorum & electorum animæ, depoſito carnis onere, & velut poſt bella victores depoſitis armis feriatæ lætantur, & nunc interim ijdem electi ſingulis ſtolis, id eſt, animæ beatitudine munerati reſurrectionẽ, in qua binas ſtolas, ſcilicet tã animarum quàm corporum immortalem gloriam recipient, præſtolantur.

Septima æras eccleſiæ in æterna beatitudine.

B

Apoc. 6.

Illic autem Hieruſalem illa, quæ de ſurſum eſt, quæ libera eſt, quæ omnium noſtrum mater eſt, lætatur, & diem feſtum agens pro numeroſitate filiorum ſuorum, de huius ſeculi peregrinatione redeuntium, repoſitas effundit epulas, & lacteas ex vberibus ſuis exprimit maternæ conſolationis delicias.

Errãt ergo & ĩ hoc Lutherani dũ negãt aias ſanctorũ in cælo eſſe. Gal. 4.

C

Illic, inquam, pater antiquus Deus, nouuſque ſponſus, Dei filius, reduces filios conſolatur, quemadmodum per Prophetam promiſerat dicens:

Eſa. 66.

Pueri eorum in humeris portabuntur, & ſuper genua conſolabuntur, quemadmodum mater conſolatur filios ſuos, ita conſolabor vos, & in Hieruſalem conſolabimini.

Dominica, Lætare.

In hac ergo Dominica, quæ (vt dictum eſt) illius ſabbati ſignum eſt, totum officium eiuſdem requiei, eiuſdem conſolationis præconium eſt, quo commoneantur nunc peregrinantes, illius tantæ tamque liberæ matris filij præſentem triſtitiam ſpe conſolationis futuræ ſupergredi: vt ſint iuxta Apoſtolum, ſpe gaudentes, in tribulatione patientes, qui in ſuperna Hieruſalem vberibus conſolationis potandi ſunt.

D

Rom. 12.

Euangeliũ.

Primoque dicendum, quod Euangelicum illud conuiuium, quo Dominus de quinque panibus, & duobus piſcibus ſatiauit quinque millia hominum prædictæ ſignificationi Dominicę huius ſub myſtico ſenſu valde congruit.

Ioan. 6.

Significat enim (vt auctoritas Eccleſiaſtica tradit) vitale illud ſanctarum ſcripturarum cõuiuium, quo de paucis Moyſi, prophetarumque libris creſcente copia diuinæ benedictionis, inter ora comedentium, i. inter ſtudia tractantium, affatim reficitur mundus, quondam à ſcientia Dei ieiunus, & affluentia dictorum ſenſuumque repletis armariis, laſſi atque victi conuiuæ abſiſtimus.

E

Diuinæ cognitionis conuiuium.

Hoc autem cõuiuium diuinę cognitionis hic incipitur, perficietur verò in illius ſabbati, de quo loquimur, perenni gloria. Nunc enim cognoſco ex parte, ait Apoſtolus, tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum, &c. Nam iuxta prophetam: iam non dicet vir fratri ſuo, cognoſce Dominum: omnes enim à minimo vſque ad maximũ cognoſcent me, dicit Dominus. Igitur illam diuinę cognitionis

1. Cor. 13. Hier. 31.

tionis ac viſionis abundantiam ſignificat hęc quę
de Euangelio recitatur hac Dominica, ſatietas ho-
minum quinq; millium. Tunc Ieſus, qui verè abiit
trans mare Galilęę, quia reſurgens à mortuis om-
nes amaritudines ſeculi turbulenti & inquieti
tranſgreſſus eſt ſequêtium ſe credentium turbam
Gen. 21. omnes ſupernæ Hieruſalem filios iam grandes,
iam ablactatos grandi ſaturabit conuiuio: cuius
in typũ pater Abraham, ablactato filio liberæ vni-
co Iſaac, grande conuiuium feciſſe legitur in die
Introitus. Eſa. 65. ablactationis eius. Igitur eiuſmodi cõuiuio mani-
feſtè conſonat illa gratulabunda ſancti Spiritus al-
locutio, prophetali ore præmiſſa: Lętare Hie- B
ruſalem, &c. conſolatio, de qua hic canitur: Et
ſatiemini ab vberibus conſolationis veſtræ: ipſa
Collecta. eſt, quam in collecta ſubſequenti poſcimus dicen
do: vt qui ex merito noſtræ iniquitatis affligimur,
tuæ gratiæ conſolatione reſpiremus: videlicet quã-
pſal. 125. do anhelantes peregrini poſt laborem captiuita-
tis huius ſedebimus in illa Hieruſalem cæleſti, di-
Epiſtola. Galat. 4. centes: Facti ſumus ſicut conſolati. Ipſa eſt conſo-
latio libertatis, de qua itidem gratulamur in Epi-
ſtola, dicente Apoſtolo, Illa autem quæ ſurſum eſt
Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater omnium no
ſtrum: ipſa eadem pax in virtute eius, & abundan- C
gradule. Pſal. 121. tia in turribus eius, de qua in graduali canimus: læ-
tantes in his quæ dicta ſunt nobis à ſanctis Apoſto
lis & doctoribus noſtris, in domum Domini ibi-
mus, ad quam cum peruenerimus, complebitur:
Tractus. Pſal. 124. & quod in tractu dicitur: Non commouebitur in
æternum, qui habitat in Hieruſalem: cum ablata
virga fuerit, id eſt, poteſtas peccatorum, quam etſi
ad tempus dimittit ad probationem, nõ relinquet
Offertoriũ. Dominus ſuper ſortẽ iuſtorum. In offertorio quo-
que conſolationis eiuſdem beatificamus conuiuas
lætantes in epulis laudum, ipſumque conuiuij pa-
Pſal. 134. trem benedicimus ex Sion, qui habitat in Hieruſa D
lem: vt ex præſenti Eccleſia, quæ dicitur Sion, id
1. Cor. 13. eſt, ſpecula, in qua poſiti uidemus nunc per ſpecu
lum & in ænigmate, laudem, donum & benedi-
ctionem perſonare incipientes, perficiamus in ea,
communio qua habitat ipſe in cæleſti Hieruſalem. Ipſa eſt,
quæ ſecũdum communionis verum & myſticum
ſenſum, necdum conſummata eſt, & adhuc ædi-
ficatur vt ciuitas de viuis & electis lapidibus, in
Pſal. 121. quo aſcenderunt tribus, tribus Domini, tribus
nobiles, tribus regales, tribus ſacerdotales. Ip-
ſtatio ad s. Hieruſalẽ. ſa quoque eccleſia, ad quam ſtatio præſenti of-
ficio præſcripta eſt, eandem ciuitatem Dei, cę- E
leſtem Hieruſalem, nomine ipſo deſignat. Di-
Heb. 13. citur enim & ipſa ſancta Hieruſalem, vt peregri-
nantibus in hoc ſeculo cęli ciuibus, non ha-
bentibus hic manentem ciuitatem, ſed futuram
inquirentibus, nomine ipſo memoriam atque de-
ſiderium excitet eius ciuitatis, quam inquirunt,
& à longè peregrini ſalutant. Differt autem hu-
ius ſtationis ratio ab ea, quæ eſt Dominica aduen-
tus Domini ſecunda, quia videlicet illa futu-
ræ beatitudinis eſt annuntiatio, hęc quaſi præ-
ſentis contemplatio. Vnde & feſtiuius agimus,
Feſtiuitas huius dominicę. quia ſpei noſtræ ſolennitas eſt. Lętatur Chri-
ſtiana plebs, & ſicut in die ſolenni Chriſtianus

A imperator coronatur, & ludis innocentibus fu- Eſa. 6.
turæ pacis otium, quo feriabimur in illius ſu-
pernæ matris ſinu, meditari admonetur. Huius
ſolennitatis amplitudinem, & hoc indicat, quod
ad complendum duæ collectæ Romani ordinis
auctoritate dicuntur: ſicut & annuntiatione Do-
minica duæ nihilominus ad introitũ præſcribun-
tur, vt quaſi duplex officium pro dignitate ſolen-
nitatum huiuſcemodi perſoluiſſe videamur. Et ne
quis illud obiiciat, cur ergo in maximis ſolenni-
tatibus natiuitatis ac reſurrectionis Dominicæ,
cæteriſq; pręcipuis feſtis, nihil tale obſeruatur?
B Illud dicendum eſt, nihil hac duplicatione in illis
ſolennitatibus opus eſſe, quia per octauas produ-
cuntur, nec ad earum rationem vnius diei coan-
guſtantur obſeruãtia. Poſt ſeptem Dominicarum
ordinatiſſimam diſpoſitionem, quibus (vt dictum
eſt) ſeptem ætates mundi figurantur, quæ omnes
paſſione Domini redemptæ, & ſanguine eius re-
ſperſę ſunt, ipſius Dominicæ paſſionis inchoatur
celebratio, & quaſi longa funeris pompa præmiſ-
ſa, ſequitur ipſa ſalutis noſtræ victima, noſtrarum
mentium ingerens oculis ea, quæ noſtri cauſa per-
tulit vulnera. Inchoatur autem à catechumenis
C noſtris, ſcilicet feria quarta, quando celebramus
ſcrutinia. Quæ quam habeant rationem, vel cur
ea potius die celebrentur, poſterius (pro vt Domi-
nus dederit) dicemus. Nunc ne officia feriarum
Quadrageſimæ omnino intacta relinquantur, con-
cordiam Euangeliorum atque Epiſtolarum tan-
tum Spiritus ſancti luce præeunte contemplemur,
quæ tanta eſt, tamq; vtilis, vt abſq; conſideratio-
ne nullatenus debeat præteriri. Nam cętera pro-
ſequi nimis longum eſt atque faſtidioſum, pręſer-
tim cum his perſpectis, illa quoque per ſe quęren-
tibus ſatis clareſcere poſſint.

D *De Euangeliis & Epiſtolis feriarũ Quadrageſimæ, in quibus ſibi concordent. Cap. 14.*

SEcunda feria primę hebdomadę hoc Euange- Math. 25.
lium legitur, quo filius hominis venturus in
maieſtate ſua, ore ſuo declaratur, congregatiſ-
que ante ſe omnes gentes ſeparaturus, ſicut paſtor
ſeparat oues ab hœdis, & ſtatuet, inquit, oues à dex-
tris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris, &c. Hoc nimi-
rum ſermo propheticus Euangelij pręcurſor, iux-
E ta eundem ſenſum pręuenit, dicente Domino: Ec- Ezech. 34.
ce ego ipſe requiram oues meas, & viſitabo eas,
ſicut paſtor viſitat gregem ſuum, &c. Educam eas,
inquit, de gentibus, videlicet, ſicut paſtor ſegregat
oues ab hœdis, in paſcuis uberrimis paſcam eas.
Quæ profectò non ſunt alia quàm regnum, de quo
ait: Venite benedicti, &c. Math. 25.

FEria tertia in Euangelio eiectis his, qui ven-
debant & emebant in templo, cùm calũnian-
tibus & interrogantibus phariſęis reſpondiſſet Do
minus: & relictis illis inquit, Euangeliſta, abiit fo
ras extra ciuitatem in Bethaniam, ibiq; manſit.
Hoc

Hieronym. Hoc autem, vt ait beatus Hieronymus, præfigurabat illud, quod illos ob incredulitatem relicturus, & ad Gentium ſalutem eſſet migraturus, quæ per Bethaniam, id eſt, domū obedientiæ deſignantur, ideo quia verbo Dei obedien-
Pſal. 17. tes factæ ſunt, iuxta illud: Populus, quem non cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obedi-
Eſa. 55. uit mihi. Benè ergò in lectione ꝓphetica præmittitur: quærite Dominum, dum inueniri poteſt, inuocate eum, dum prope eſt, & cætera, quæ ſequuntur, ad quærendum Dominum idonea, & inuentionem eius efficientia. Nam cum hęc diceret Propheta, profectò futurum præuidebat tempus, quando à Iudæis inueniri non poſſet, & ad gentes tranſiens, tanquam ad domum obedientiæ, illis inobedientibus iam prope non eſſet.

Math. 12. Feria quarta, duplicata ſolennitate ieiunij legitur Euangelium, quo ſpiritus immundus egreſſus ab homine, ambulans per loca inaquoſa, quærere requiem & non inuenire aſſe-
Iob 38. ritur: quia proculdubiò, iuxta B. Iob, magis cubat in locis humentibus, dum exiccata ieiuniis faſtidit corpora. Huic doctrinæ Euangelicæ
Exod. 24. præmittuntur exempla Moyſi & Heliæ, quorum vterque in ſingulis lectionibus, quadra-
3. Reg. 19. ginta diebus & quadraginta noctibus ieiunaſſe perhibetur.

Ioa. 8. Feria quinta, Iudæos in Euangelio gloriantes & dicentes: Pater noſter Abraham eſt, conuincit Dñs, eò quod opera Abrahę non fa-
Luc. 16. ciant, & concludit, quod potius ex patre diabolo ſint, faciendo operę diaboli; & quærendo eum interficere, quod Abraham non fecit: vel (vt quibuſdam hac die legere moris eſt) diues
Ioan. 3. cruciatus apud inferos, patremq; vocans Abraham, & deprecās eum, non exauditur vt filius. Ad hoc manifeſtè ſpectat illud propheticum, quod in Epiſtola præmittitur: quia vir iuſtus,
Ezech. 18. ſi genuerit filium latronem, effundentem ſanguinem, & vniuerſa deteſtanda facientem, ipſe quidem in iuſtitia ſua uiuet, filius autem eius, qui operatus eſt iniquitatem, morte morietur.

Feria ſexta ſignificatur in Euangelio baptiſmi gratia, qua renouatur ſicut aquilæ iu-
Pſal. 102. uentus animę, & redimitur de interitu vita eius, & coronatur in miſericordia & miſerationibus. Angelus enim, qui deſcendebat in piſcinā, ſignificabat Chriſtum magni cōſilij Angelum, ipſa autem piſcinæ aqua, quæ mouebatur, populum Iudaicum, qui motus eſt ſeditionibus, deſcendente in illum eodem magni conſilij Angelo per aſſumptionē carnis, & ita motus aquæ
Eſa. 9. turbatus eſt, vt illum crucifigeret. Ille vnus, qui deſcendebat in aquam & ſanabatur, vnam ſanctam Eccleſiam Catholicam, quæ deſcendens in baptiſmum Chriſti, ſanatur ab infirmitatibus, figurabat: Qui autem triginta octo annos iacuerat, vniuerſitatem eorum, qui grauibus ſceleribus languentes, & ipſi nihilominus per fidem Chriſti ſanantur. Hoc autem Iudæi velut iniquum reprehendunt: ſemper enim Gentium ſalutem oderunt. Benè ergò le- Ezech. 9.
ctio prophetica præmittitur, in qua dicente Domino, Si auerterit ſe impius ab impietate ſua, & fecerit iudicium, &c. in quacumq; die ingemuerit, ſaluus erit, murmurant & dicunt: Non eſt ęqua via Domini. Non autem perſunctoriè ſi quis ingemuerit, ſed ſi ad baptiſmum Chriſti peccator ingemiſcens conuolauerit, ſtatim ſaluus erit, quia omnes præteritæ eius iniuſtitiæ non recordabuntur. Priuata verò pœnitentia laborioſa eſt, nec inter labores pœnitentem adeo ſecurum reddit de venia.

Sabbato ſacerdotibus ordinatis, & cæteris altaris Chriſti miniſtris hoc Euangelium Matth. 19.
competenter legitur: Aſſumpſit Ieſus Petrum & Iacobum & Ioannem, & duxit eos in montem, & transfiguratus eſt ante eos. Sacerdotes enim & cæteri altaris miniſtri, dum ad tantum miniſterium promouentur, quaſi in mon 2. Cor. 3.
tem altiſſimum cum Domino aſcendunt, vt reuelata facie ſpeculandam eius gloriam ſpecu- 1. Pet. 3.
lentur, & intelligant, quid cum ipſo vel de ipſo Moyſes & Helias, id eſt, lex & Prophetæ loquantur, & populo inferiori annuncient, & cum fide Chriſti Legalem moralitatem Propheticamq́ue doctrinam habentes, parati ſint reddere rationem omni poſcenti. Aptè igitur illa præmittitur Apoſtoli lectio, quam dicit: 1. Theſ. 5.
Rogamus vos fratres corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, &c. Ipſorum eſt enim hoc officiū, qui ad hoc vt paſtores animarum ſint, ordinati ſunt.

De Ferijs ſecundæ hebdomadæ.
Cap. 15.

Hebdomadæ ſecundę feria ſecunda illa legitur Euangelij lectio, qua Iudæis com- Ioan. 8.
minatur Dominus, ſe ab illis propter perfidiā ipſorum receſſurum, dicens: Ego vado & quęretis me & in peccato veſtro moriemini: Quod vtique dicendo, ad Gentes migraturum ſe eſſe ſignificabat. Vndè & illi quaſi diuinantes di Ioan. 7.
cunt: Nunquid in diſperſionem Gentium iturus eſt, & docturus Gentes? Huic ſanè Euange- Dan. 9.
lio congruit prophetica Danielis, quæ præmittitur, oratio, qua furorem & iram Domini ab eodem poſtulat auferri. Hunc enim furorem & hanc iram maximè lachrymoſa Prophetæ deplorat conqueſtio.

Feria tertia Dominus in Euangelio culpans ſcribas & phariſæos, quòd ſedentes ſuper cathedram Moyſi, vanè ſibi magiſterium arrogent, dicendo & non faciendo: & quod ament 3. Reg. 17.
ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi, tandem eos percutit, dicens: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: Videlicet quia ſuperbi illi, à magiſterio ſcientiæ Dei remouēdi, & humiles magiſtri eccleſię de Gentibus cathedram illorum erant accepturi. Quod per illam viduam Sareptanam, de qua in præmiſſa narra-

tur.

tur lectione, præſignatum eſt: ad quam ex præ-
cepto Domini perrexit Helias, cum multę vi-
duę eſſent in Iſrael. Sic enim Eccleſia de Gen-
tibus, legis prophetarumq; doctrinam miſſam
Reg. 5. ſibi à Deo, fidei hoſpitio ſuſcepit, remanente
apud Synagogam ſiccitate & ſterilitate: quia
ſicut alibi comminatus fuerat Dominus illi, mã-
dauerat nubibus ſuis, ſcilicet gratiæ ſuę prędi-
3. Reg. 17. catoribus ſanctis, ne pluerent ſuper eam im-
brem, atque ita hęc ſe humilians à Chriſto, dũ
colligit duo ligna crucis, vt faceret ſibi ſubcine
ricium panem, panem pœnitentię, exaltata eſt,
non deficiente apud eam hydria farinę, nec in
minuto lecytho olei, id eſt, perſeuerante ſcien
tia legis, pariter & gratia Euangelij. Illa autem
ſe exaltans humiliata ſit, adeo ut nec legis fa-
rinã molitores eius phariſęi molere ſciant, nec
oleum Euangelij in philacteriis ſuis & magnifi
Matt. 23. cis fimbriis ambulantes, inuenire queant.

FEria quarta illa Euangelij lectio ponitur,
qua Dominus conſilium ſuum diſcipulis
Matt. 20. ſuis ſecretò reuelat, dicens: Ecce aſcendimus
Hieroſolymam, & filius hominis tradetur ad
crucifigendum, &c. Per hæc autem diabolus,
hoſtis noſter & inimicus capiendus & iudican-
dus erat. Beoè ergò illa lectio pręmittitur, qua
Heſt. 13. Heſter aduerſus Aman, Dei implorat auxiliũ.
Aman quippe diaboli typum geſſit, in eo quod
adorari affectans, populum Dei morti trade-
re uoluit, & Mardochęo crucem parauit. Qui
ſicut in eandem crucem, quã parauerat, actus
Coloſſ. 2. eſt, ita diabolum Chriſtus, ut ait Apoſtolus, pa
lam traduxit confidenter in ſemetipſo, & ipſum
chirographum tulit de medio affigẽs illud cru-
ci. Hoc ergò ſola commẽdatur oratio Heſter,
quia totam narrare hiſtoriam, quæ, ut dictum
eſt, Dominicę paſſionis typus eſt, nimis longũ
& oneroſum fuiſſet. Nobis quoque diabolum
uincendum, non niſi per paſſionis eiuſdem com
municationem, ex occaſione duorum Zebedęi
filiorum inſinuat.

FEria quinta Dominus in Euangelio ſui exẽ-
plo docet, non in hominum, ſed in ſolius
Dei confidendum eſſe teſtimonio, dum dicit,
loquens ſecundũ fragilitatem carnis: Et ſi ego
Ioan. 5. teſtimonium perhibeo de me, teſtimonium
meum uerum eſt: Alius eſt qui teſtimonium
perhibet de me. Et ſubiungit, Et teſtimonium
perhibet de me, qui miſit me pater. Vos, inquit,
miſiſtis ad Ioannem, & ille teſtimonium perhi
buit ueritati: Ego autem habeo teſtimoniũ ma
ius Ioanne. Itemque: Ego teſtimonium ab ho
Iere. 17. minibus non accipio. His proculdubiò conſo-
nat, quæ præmiſſa eſt prophetica lectio de Hie
remia, in hæc uerba: Maledictus vir qui confi
dit in homine, & ponit carnem brachiũ ſuum,
ut à Deo recedat cor eius, erit enim quaſi miri
cę in deſerto. Et poſt pauca: Benedictus vir qui
confidit in Domino, &c.

FEria ſexta legitur illa parabola, quam dixit
Dominus ad phariſęos malos, & malè per-
Matt. 21. dendos diuinę legis agricolas, eo quòd miſſum

A à ſe vnicum filium patris familias, id eſt, ſeip-
ſum, quem vereri debuerant, occidere delibe-
rabant, dicentes: Hic eſt hęres, venite occida-
mus eum, & noſtra erit hæreditas, quibus ideir
co auferendum erat regnum Dei, & dandum Gen. 37.
genti, facienti fructus eius. Huic parabolæ
profectò illa de libro Geneſis, quę pręmiſſa
eſt lectio, pulcherrimè congruit, in qua miſ-
ſum ad ſe Ioſeph videntes fratres à longè lo-
quebantur mutuò dicentes: Ecce ſomniator ve-
nit, venite occidamus eum, & videamus, quid
illi proſint ſomnia ſua. Ioſeph namque in eo,
B quod vẽditus & in carcere miſſus eſt, ipſius Do
mini typum geſſit, qui venditus & morti tradi-
tus ac ſepultus eſt, & ſic eiectus de vinea ſua,
tamquam lapis inutilis ab ædificantibus repro
batus, cum regno Dei ad gentes facientes fru-
ctus eius tranſmigrauit, quemadmodum Io-
ſeph à ſuis venditus & eiectus, Ægyptios
pauit.

SAbbato tam in Euangelio, quàm in Epiſto- Luc. 15.
la duorum populorum Iudaici atque Gen-
tilis continetur figura, quorum prior quãtum
ad vnius Dei cultum, ſcilicet, Iudaicus, mino-
C ris, id eſt, Gentilis populi pœnitentiam pio pa
tre ſuſcipiente, inuidia torquetur, foris ſtans,
quẽ gaudere oportuerat, quia frater ſuus mor-
tuus fuerat, & reuixit; perierat, & inuentus eſt: Pſal. 18.
quia ſicut eadem die cantamus, lex Domini ir-
reprehenſibilis conuertens animas, & ſapien-
tiam pręſtans paruulis. Benè itaque conſonat
Euangelio pręcurrens Epiſtola, cũ illic iuniore
fratre epulãte cũ patre, maior foris remanet in
agro: Hic Eſau Iacob fratre ſuo offerẽte epulas, Gen. 27.
& ad benedictionem feſtinãte, conſilio matris
ſuę Rebeccę (quę Spiritum ſanctum ſignificat)
D foris in venationibus occupatus tardat. Ter-
renis enim ſenſibus & carnalibus obſeruationi-
bus detentus populus Iudaicus, ſpiritalem amit
tit gratiam.

De Feriis tertiæ hebdomadæ.

Cap. 16.

HEbdomadę tertię feria ſecunda præſignat
in Euangelio Dominus ſe in patria ſua, Luc. 4.
ſcilicet in Iudęa honorem non habiturum, & ad
Gentes, vbi honoretur, tranſiturum, dum di-
E centibus phariſęis: Quanta audiuimus de te fa-
cta in Capharnaum, fac & hic in patria tua, re-
ſpondet: Amen dico vobis quia nemo prophe-
ta acceptus eſt in patria ſua, iterumque cum
terribili illo ac venerabili iuramento ſuo per ſi-
mile, non tantum omnino expreſſe docet, illis
poſthabitis, gentes potius à peccatis ſuis eſſe
curandas, in veritate, inquiens, Dico vobis:
Multę viduę erant in Iſrael in diebus Helię, & 3. Reg. 17.
ad nullam illarum miſſus eſt Helias, niſi in Sa-
repta Sydoniorum: & multi leproſi erant in
Iſrael ſub Heliſęo propheta, & nemo illorum
mundatus eſt, niſi Naaman Syrus. Amplius au-
tem in eo, quòd ſurrexerunt & eiecerunt illum

extra

extra ciuitatem, & duxerunt illum in ſupercilium montis, ſupra quem ciuitas illorum poſita erat, vt præcipitarent eum, ſignificatur ab illis tranſitura ſalus, dum dicitur: Ieſus autem tranſiens per medium illorum ibat. Cum enim illum Iudæi crucifigentes in profundum obliuionis præcipitare vellent, ipſe aduerſus & per medium illorum tranſiens, iuit ad Gentium populos pedibus ſuis, pedibus ſpecioſis, id eſt, prædicatoribus ſanctis. Benè ergò huic Euan-
4. Reg. 5. gelio præmittitur lectio illa de Naaman Syro. Heliſæus Chriſtum, leproſus Naaman Gentilem populum ſignificat, immundum & idololatram. Quòd non ipſe Heliſæus exiuit ad illum foras, ſed mandauit illi dicens: Vade & lauare in Iordane ſepties, & mundaberis: hoc prophericè innuit, quod factum eſt, quia per ſemetipſum Chriſtus non prædicauit Gentibus,
Matt. 28. ſed mittens præcipit eos baptizari: Euntes, inquit, docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Septies autem lauatur leproſus, quia in baptiſmo propria eſt operatio ſeptiformis Spiritus ſancti, ex quo & renaſcimur & remiſſionê peccatorum accipientes, noui reſtituimur.

FEria tertia in Euangelio commendatur lu-
Mat. 18. cidum opus miſericordiæ, dicente Domino: Si peccauerit in te, id eſt, te ſciente, frater tuus; vade, corripe eum inter te & ipſum ſolum, &c. Et quia vbi duo conſentiunt, ſcilicet correctus & auditor, neque opus eſt, vt alium adhibeas, neque Eccleſiæ dicas, eo quem corripis inter te & ipſum ſolum, ſponte audiente: quia, inquam, tunc parata venia confeſtim impetratur à Domino. Amen, inquit, dico vobis, ſi duo ex vobis conſenſerint, ex omni re quamcumque petierint, fiet illis à patre meo, & quia de impetratione veniæ dixerit, hoc teſtatur ipſe, dum præmittit: Amen dico vobis, quia quæcumq; alligaueritis ſuper terram, alligata erũt & in cælo: & quæcũq; ſolueritis ſuper terrã, ſoluta erunt & in cælo. Terminatur autẽ ſic: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Vſque ſepties? Et dicit illi Ieſus, Non dico tibi Petre vſque ſepties, ſed vſque ſe-
4. Reg. 4. ptuagies ſepties: Ad hæc pulchrè lectio, quæ præmiſſa eſt, concinit. Mulier namque, quæ clamat ad Heliſæum pro duobus filiis, quos creditor in ſeruitutem tollere contendit, ipſa eſt Eccleſia, quæ pro filiorum peccatis, quos in baptiſmate genuit, ſolicita eſt, nè exactor diabolus pro nummo malæ voluptatis, quem illis credidit, debitores trahat in damnationem perpetuæ mortis. Cui verus Heliſæus, ſcilicet Chriſtus, præcepit oleum infundere vaſis, oſtio clauſo: quia peccatoribus priuata correptione conuentis, præcipit remiſſionem & abſolutionem indulgeri, data poteſtate ligandi, atq; ſoluendi, ſicut in Euangelio iam dictũ promiſit, & veritate interpoſita, id eſt, amen, promiſſionem confirmauit. Clauſo ergò oſtio vaſis infuſis redundat oleum, quia per priuatam correctionem pœnitentibus confeſtim venia peccatorum affluit. Cùm autem quis ſecretò correptus inter te & ipſum ſolum non audierit, poſtquàm Eccleſiæ dictum fuerit, non tam facilis indulgentiæ leniendus erit oleo, ſed congruè pœnitentiæ ſecandus cauterio.

FEria quarta calumniãtibus Phariſæis, quòd Matt. 15.
diſcipuli Domini tranſgrederẽtur traditiones ſeniorum non lauando manus ſuas, dum panem manducarent, redarguit eos Dominus, & criminationis ſpiculum retorquet in auctores: Quare, inquiẽs, vos trãſgredimini traditiones Dei, propter traditiones hominum? Nã Deus dicit, Honora patrem tuum & matrem tuam: Vos autem dicitis, Quicumque dixerit patri ſuo aut matri, munus, quodcumque eſt ex me, tibi proderit, &c. Docuerat enim auaritia Phariſæorum iuuenes, quorum laqueis omnes facti erant, vt iniuſſu parentum, immò præcepta parentibus donaria deferentes ad templum, reclamantibus parentibus ſe hoc pacto inhonorari à filiis, cùm Deus dicat, Honora patrẽ tuum & matrem tuam, illud obiicerent, immo hoc pacto honoramus patrẽ. Nam Deus pater noſter eſt, ad cuius hæc deferimus templum; & quod illi offerimus filij, vobis parentibus proderit. Hæc & huiuſmodi culpat Dominus in traditionibus hominũ, quas traditionibus Dei præferebant, ſimulq; edocet, quòd ſola tranſgreſſio mãdatorum Dei coinquinet hominem. Benè ergò in lectione libri Exodi ipſa Dei man-
Exo. 20. data præferuntur: Honora patrem tuum & matrem tuam, &c. De quibus in Euangelio conuincuntur hypocritæ, foris quidem obſeruando traditiones hominum, intus autem coinquinati tranſgrediendo traditiones Dei, quia non quod intrat in os, ſed quod exit de corde, coinquinat hominem.

FEria quinta venientes ad ſe turbas, vt ſeſe fa- Ioan. 6.
cerent regem, quia manducauerãt de panibus eius, & ſaturati fuerant, hortatur Dominus: Operamini, inquiens, non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, &c. Dixerat autem eis: Amen dico vobis, veniſtis ad me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis de panibus, & ſaturati eſtis. In quo ſacerdotum quoq; turbam percutit, qui turmatim veniunt ad altare Domini, non quia delectat eos contemplari myſteria, quæ illic commemorantur Incarnationis, Natiuitatis, Paſſionis, Reſurrectionis & Aſcenſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti: ſed quia manducant de panibus eius, & ſaturantur, videlicet de decimis & oblationibus fidelium, ſola quærentes ſtipendia corporis. Quapropter illa congruè lectio præmit- Iere. 7.
titur, qua Hieremiæ dicitur à Domino, Sta in porta domus Domini, & prædica ibi verbum iſtud, &c. Sic enim & alij, qui pompaticè ingrediebantur portas domus Domini, & cupiditates ſuas paſcentes applaudebant ſibimet, dicendo, templum Domini, templum Domini, templum Domini eſt, magis per illud

prædas

prædas agere de populo; quàm (ſecundum
Ioan. 4. quod in eadem lectione iubetur) bonas facere
vias ſuas, & benè dirigere ſtudentes.

FEria ſexta legitur in Euangelio, Dominus
Ieſus fatigatus ex itinere hora ſexta ſediſ-
ſe ſuper puteum, loquensq́ue cum muliere Sa-
maritana, quæ venerat haurire aquã, Si ſcires,
inquit, donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi,
Da mihi bibere, tu forſitan petiſſes ab eo, &
dediſſet tibi aquam viuam, &c. Notum atque
celebre eſt fidei ſanctę Eccleſię lectionis huius
myſterium, videlicet Dominum noſtrum Chri
ſtum ex itinere, quò ad noſtram ſalutem venit, B
Phil. 2. fatigatum vſque ad mortem, mortem autẽ cru
cis, ſediſſe ſuper puteum, id eſt, mundanæ ſa-
pientiæ exuperaſſe profundum, mulieremq́ue
Samaritanam, id eſt, Eccleſiam alienigenam,
quę de profundis, immò obſcuris Philoſopho-
rum doctrinis mortuam aquam haurire cõſue-
uerat, de qua ſitientem animam, vt non ſiti-
ret iterum, ſatiare non poterat, didiciſſe quia
qui biberit ex aqua hac, ſitiet iterum, qui au-
tem biberit ex aqua, quam Ipſe dederit, id eſt,
de Spiritu ſancto, non ſitiet vmquam, ſed fiet
in eo fons aquæ ſalientis in vitã æternam. Huic C
Num. 20. Euãgelio valdè congruit pręmiſſa lectio, in qua
congregatis filijs Iirsel adnerſus Moyſen, atq;
dicentibus, Da nobis aquam, iubente Domino
ducit eos ad aquam, ad Petram Oreb, & quã-
quam diffidens, percutit virga bis ſilicem, &
egreſſæ ſunt aquæ largiſſimę, ita ut populus bi
beret & iumenta. Moyſes namque ſignificat
hac in re Iudaicum populum incredulum, po-
pulus ſitiens humani generis expectationem,
petra Chriſtum. Percuſſit bis ſilicẽ virga Moy-
ſes, i. Iudaicus populus duobus lignis crucis ap-
pendit Chriſtũ, & egreſſę ſunt aquę largiſſimæ,
aquæ viuę, quas in Euẽgelio ſupradicto ſe habe D
re indicat Dominus mulieri Samaritanę. Aqua
hęc Spiritus ſanctus eſt, qui tunc datus eſt, quã-
do petra Chriſtus virga crucis percuſſus, imò
poſt percuſſionem reſurrectione atque aſcen-
ſione glorificatus eſt.

Ioan. 8. SAbbato mulierem in adulterio deprehẽſam
legimus in Euangelio, & adductam ad Do-
minum Ieſum à ſcribis & Phariſęis tentãtibus,
ſicamq; latrocinij ſui ancipitem occultantibus,
vt quicquid reſpondiſſet, calumniantes crimi-
narentur, id eſt, ſi vt miſericos dimittendam di-
ceret, accuſaretur iniuſtus, & legis aduerſarius, E
ſi puniendam, velut immiſericors infamaretur.
Quibus ita obuiauit manſuetudo cum iuſtitia,
vt cedentibus accuſatoribus, quippe quos ſua
ſubtraxerat conſcientia, ſoli duo remanerent
Dan. 13. miſera & miſericordia. Huic Euangelio, illa,
quæ pręmittitur, Danielis lectio congruit: quã-
uis (vt ait beatus Hieronymus) in Hebraico
nõ habeatur, qua legitur Suſanna à falſa crimi-
natione adulterij Dei auxilio liberata. Nam
hęc per miſericordiam, illa lapidationẽ euaſit
per iuſtitiam. Atque ita in eiuſdem diei offi-
ficio quodammodo miſericordia, & veritas

A obuiant ſibi paribus in perſonis, eodem- Pſal. 84.
q́ue pręſidio pietatis, quamuis diſparibus
cauſis.

De Ferijs quartæ Hebdomadæ.

Cap. 17.

QVartæ hebdomadæ ſecunda feria in Euan-
gelio Phariſęis interrogantibus ac dicen-
tibus, In qua poteſtate hæc facis, & quod ſignũ
tu oſtendis nobis, cum reſpondiſſet Dominus:
Soluite templum hoc, & poſt triduum excita-
B bo illud: quod de templo dicebat corporis ſui, Ioan. 2.
paulò poſt Euangeliſta ſubiungit: Ipſe autem
Ieſus nõ credebat ſemetipſum eis, eo quòd ipſe
noſſet omnes: & quia non erat ei opus, vt quis
teſtimonium perhiberet de homine, ipſe enim
ſciebat quid eſſet in homine. Huic Euangelio
rectè pręmittitur illa lectio de duabus meretri 3. Reg 3.
cibus, quæ corã Salomone de viuente filio con
tenderunt: quarum alteri, quæ dixit, nec mihi
nec tibi ſit, ſed diuidatur; non credidit infan-
tem viuum ſapientiſſimus Salomon. Nam illæ
mulieres Synagogæ atque Eccleſiæ typum geſ-
C ſerunt, infans autem Chriſti, quem ſynagoga
vtero fidei nec concepit, nec peperit, immò &
deſiderabat occidi, & adhuc memoriam eius cu
peret extingui; vt nec apud ſe, nec apud Eccle
ſiam Gentium viueret. Benè ergò verus & ve-
rè ſapientiſſimus Salomon (vt ait Euangeliſta)
non credebat ſemetipſum Iudæis, tendens ad
Eccleſiam de Gentibus, & quodammodo dicẽs
Apoſtolis ſuis: Date huic infantem viuum, hęc
eſt enim mater eius. Ioan. 2.

FEria tertia loquens Dominus ad Iudæos, &
arguens homicidas atque impios, Moyſen,
cui quondam oranti pro illis, quando fecerunt Exo. 38.
D vitulum in Oreb, dixerat, Dimiſi ſecundum
verbum tuum, verumtamen in die vltionis vi-
ſitabo & hoc peccatum eorum: Moyſen, in-
quam, hactenus orantem pro ipſis iratus remo
uet dicendo: Nonnę Moyſes dedit vobis legẽ,
& nemo ex vobis facit legem? Remouet enim
quem ad illos non pertinere omnimodò, pręua Ioan. 7.
ricatione eos ſeparãte oſtẽdit. Statimq; Moy-
ſe interceſſore remoto, de crimine reos conuin
cit: Quid me, inquit, quæritis interficere? At
illi ſuo more inſanientes dicunt: Dæmonium
habes, quis te quærit interficere? Ipſe verò
E Moyſen, quem perdebant, tertio cõmemorans Exod. 30.
magis ac magis reos conuincit. Benè ergò ip-
ſa præmittitur lectio, qua Moyſi dicitur: De-
ſcende de monte, peccauit populus tuus, quem
eduxiſti de Ægypto. Receſſerunt citò de via,
quam oſtendiſti eis, & fecerunt ſibi vitulum
conflatilem. Et dicente Domino: Permitte me,
vt deleam eos, ſequitur: Moyſes autem orabat
Dominum Deum ſuum, dicens: Cur Domine
iraſceris in populo tuo, &c. Hæc oratio Moy-
ſi valuit pro illis, donec veniret hoc tempus,
quo tantum facturi erant homicidium, cruci-
figendo Dei filium, qui nunc ait illis, quid me
quę-

quæritis interficere? Propter quod iam nunc
remnuendus erat Moyſes interceſſor,ſicut tūc
placatus dixerat illi: Dimiſi iuxta verbū tuum:
Verumtamen in die vltionis viſitabo & hoc
peccatum eorum.

De Feria quarta Scrutiniorum. Cap. 18.

FEria quarta ſacramenta quę nouæ Eccleſiæ
propria ſunt, inchoantur: quibus ſacroſan-
cta Redemptoris noſtri paſſio, venerabili ritu
ſanctæ Eccleſię in filiis adoptionis ſanctam no
uitatē ſpirtus operādo figuratur. Hac enim die
catechumeni noſtri ex antiqua traditione ſan-
ctæ Romanæ Eccleſię ſignantur, vt ſacroſancta
Ioan. 3. ſolēnitate noſtræ redemptionis ex aqua & Spi
ritu ſancto renaſcantur, Chriſto in baptiſmate
commorientes, & conreſurgentes, iuxta Apo-
Rom 6. ſtolum, qui ait: Quicumque baptizati ſumus
in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſu-
mus, conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſ
mum in mortem: vt quomodo ſurrexit Chri-
ſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in
nouitate vitæ ambulemus. Moris quippe erat
olim in ſancta Eccleſia, non alio tempore rege-
nerationis huius celebrari ſacramētū, niſi in his
quibus forte ſuperueniēte infirmitate vel ęgri-
tudine, mortis immineret periculum. Cuncta
penè Eccleſiæ proles, quam per annum verbo
prædicationis nouam gignere poterat inſtante
ſolēnitate Paſchali, hac die ſua nomina dabat,
& per ſequentes dies vſque ad ipſam Paſchę ſo-
lennitatem, audiens quiſque regulam fidei, vn-
dè & catechumenus dicitur (catechumenus nā-
que auditor interpretatur) lactatus & gran-
deſcens, tandem in plenitudine temporis, poſt-
quam luna plena eſt, plena fide in ſolennitate
ſancti baptiſterij ſymbolum reddens, Chriſto
cōmoriebatur & conreſurgebat. At poſtquàm
Chriſtianitas creuit, & ſagena illa verbi Dei
piſcibus impleta eſt, quia periculoſum erat tan
tam multitudinem differre, propter occaſiones
mortis, quæ in multitudine hominum multæ
ſunt, maximè propter turbam infantum, ex
Chriſtianis parentibus succreſcētium, quorum
tenera vita perſæpè leui occaſione ſuccidiur:
Viſum eſt ſanctæ Eccleſiæ, paſſim indulgentia
baptizandi conceſſa, inimò oblata, cuncta an-
teuenire pericula, baptiſmi tamen ſolennitatē
vel in paucis cum Dominica reſurrectione, cui
ſimilis eſt, celebrare. Quarta ergò feria nouæ
Eccleſiæ celebrantur initia, quæ appellantur
ſcrutinia. Scrutinia verò dicuntur à ſcrutando,
videlicet, quia perſcrutandum erat in his, qui
accedebant, nè qua radix amaritudinis ſubeſ-
Act. 8. ſet, velut fuit in Simone Mago, in hæreticis &
hæreſiarchis quàm plurimis, vt ſancta non illis
darentur, niſi prius Chriſtiana fides in menti-
bus eorum radices altas fixiſſet. Cur autē hac
potiſſimum die celebrentur, vel quod ſubſe-
quentium vſque ad paſſionis Dominicæ dierum

A numerus dierum myſterium contineat, iam
dicendum eſt.

Cur quarta feria fiant Scrutinia. Cap. 19.

ICcirco quarta feria potius quàm quinta vel
ſexta maximum ſcrutinium celebratur, vt ie-
iunantes, & vaſa ſua ſuſcipiendæ gratiæ præpa
rantes, quindecim dies ieiunij vſque ad diem
quo Dominus eſt crucifixus, habeāt, quia quin-
tadecima luna Dominus noſter, verus agnus,
B immolatus eſt. Quod à magno myſterio non
vacat. Luna namque Paſchalis, de qua Domi
nus ait ad Moyſen: Menſis iſte principium vo-
bis menſium, primus erit in menſibus anni. De- Exod. 12. Leu. 23.
cima die menſis huius, tollet vnuſquiſque ve-
ſtrum agnum, & ſeruabitis eum vſque ad quar-
tumdecimum diem. Luna, inquam, hæc paſcha-
lis (lunares enim ſolos menſes nouerunt, & cō-
putant Hæbrei) ſanctam Eccleſiam ſignificat,
ab eodem verò ſole illuminatam, quæ in pleni-
tudine fidei paſſionem eius ſuſcipiens, commo-
ritur illi & conſepelitur in ſacramento baptiſ-
C matis. Igitur quoties Eccleſię noua ſoboles ad cō
moriendum Chriſto præparatur, vt numerus
dierum præparationis eius, id eſt, arctioris ie-
iunij ætati lunę, quæ illam ſignificat, æquetur,
feria quarta ſcrutinia celebrantur. Nam
ſi ſexta feria potius celebrarentur (quæ quinta-
decima eſt die Dominicæ crucis) non niſi tredo
cim ieiunij dies eorum præparationi reſtarent.
Duæ namque Dominicæ intercurrunt. Domi-
nicis autem diebus ieiunare non licet. Igitur
dum quarta feria ſcrutinia celebrātur, & ſequē
tes quindecim dies ieiuniis atque doctrinæ fi-
D dei expenduntur, noua Eccleſia, pulchra vt lu-
na, ad plenitudinem proficit, vt crucifixo ple-
na luna Chriſto commoriens & conreſurgens,
illi in baptiſmo copuletur.

Quòd hoc Scrutinium præcipuum ſit ſeptem Scrutiniorum. Cap. 20.

SCiendum autē hoc nō ſolùm agi antiqui mo
ris fuiſſe ſcrutinium, ſed omnium eſſe præci
puum. Nam iuxta ordinem Romanum, vſque
E in ſabbatum ſanctum in vigilia Paſchæ, ſeptem
agebantur ſcrutinia, vt dum ſeptenario nume-
ro implerentur catechumeni, daretur illis gra-
tia ſeptiformis Spiritus ſancti. Quorum pri-
mum erat tertia quadrageſimæ hebdomada, fe-
ria ſecunda, qua magnum huius diei, ſcilicet
quartæ feriæ ſcrutinium ſic erat ad catechume
nos pronunciandū. Scrutinij diem, dilectiſſimi
fratres, quo electi noſtri diuinitus inſtruantur,
imminere, cognoſcite, ibidemq; ſolicita deuo
tione ſequenti quarta feria, circa horam ter-
tiam conuenire dignemini, vt cæleſte myſte-
rium, quo diabolus cum ſua pompa deſtruitur,
& ianua regni cæleſtis aperitur, inculpabili mi

niſterio

niſterio peragere valeamus. Item feria quarta, finitis miſſarum ſolenniis, annunciabat presbyter, vt in ipſa hebdomada reuerterētur ad ſcrutinium, ita dicendo: Die ſabbati veniente, colligite vos temperius ad Eccleſiam illam. Iterum atque iterum annunciabat presbyter, qualem diem voluiſſet, ita dicendo: Illa feria veniente, colligite vos temperius ad Eccleſiam illam, donec ſeptem, vt dictum eſt, ſcrutinia complerentur.

De officio eiuſdem quartæ feriæ. Cap. 21.

IAm verò hac feria, quàm ſanctū, quàm pium quàm myſticum, ſecundū ea quæ dicta ſunt, ſequitur Miſſæ officium: Primùm in Euāgelio, quod, vt ſæpè dictum eſt, totius officij principale eſt, catechiſmi ſimul atque baptiſmi ſacramentum, ſpecioſè à ſpecioſo noſtræ ſalutis opifice Dei filio præfiguratum eſt. Homo enim cæcus à natiuitate, genus ſignificat humanum, magnum vtique cæcum, & valde cęcum, qui pulchros oculos ad videndū creatorem, mentis (vbi fulget imago factoris) inditos, in primo parente, principem tenebrarum reſpiciente, perdidit: atque ideò per hominem à natiuitate cęcum, congruè ſignificatur. Cui reuocato ad veritatis lumen, dum prædicatur à miniſtris Chriſti incarnatio ipſius filij Dei, cæteraq; myſteria, quę in carne pro noſtra ſalute geſſit, lutum ipſe facit ex ipſo ſputo, & linit ſuper oculos cæci. Sputum enim oris & labiorum eius, in quibus gratia diffuſa eſt. Sputum, inquam, quod à capite deſcendit, ſignificat diuinitatē Chriſti filij Dei, verbum bonum, quod eructauit cor patris, qui, vt ait Apoſtolus, Chriſti caput eſt. Expuit nanque caput Deus in terram, & ſputum ſuum pulueri, quem omnis ventus agitabat & circumferebat, vniuit, quando verbum ſuum eructauit cor eius in terrenum vterum Virginis, & pulueri noſtrę naturæ in vnam perſonam coniunxit, vt à tali tantoq; ſputo tātillus puluis formā ſtabilē, ſpeciemq; atq; decorem accipiens, conſeruaretur. Igitur dum huius incarnationis fides humano generi prædicatur, magni cæci, vt dictum eſt, oculi luto, quod fecit Dominus, liniuntur. Cùm autem ita catechizatus idem cæcus ad ſacros fontes peruenit, & lauatur fonte viſibili, purificaturq; virtute inuiſibili, hoc vtique agit, quod Dominus imperauit. Vade ad natatoriam Syloe, & laua. Fons namq; viſibilis, inuocata virtute Spiritus ſancti, factus eſt natatoria Syloe, id eſt, miſſi, quem aſcendens ad patrem, miſſurum ſe eſſe dixit, & miſit diſcipulis ſuis, filius Dei. Ille (inquam) miſſus in natatoriam ſuam deſcendit, & illitos oculos fide Chriſti, ſua remiſſione lauat à peccatis, illuminat agnitione Dei. Ab hoc quaſi capite vniuerſa membra pendent officij. Primum in introitu, vox prophetica, dum ſanctificatus fuero in vobis, congregabo vos de vniuerſis terris, & ef-

Ioa. 9. · Pſal. 44. · 1. Cor. 11. · Ioan. 9. · Ezech. 36.

A fundam ſuper vos aquam mundam, &c. Sanctificatur enim Dominus in catechumenis, dum audiunt, & credunt quia ſanctus eſt, & ideo effuſa ſuper ſe aqua munda, id eſt, Spiritu ſancto, per quem hæc viſibilis aqua mundatur & mundificat, emundati ab omnibus inquinamentis ſuis, ſic deinceps viuunt, vt teſtimonio ſint ei, quòd ſanctus ſit, cuius præcepto & ipſi ſancti ſunt. Hoc in vtraque lectione diuerſis verbis, ſed eodem ſenſu reperitur. Nam in prima, quæ eſt Ezechielis prophetæ, idem, quod in introitu cantatum eſt, legitur & additur. Et B auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum, &c. Cor namque carneum, id eſt, molle ac tenerum, & facile cedens nouam legem ſcribenti digito Dei, habēt catechumeni noſtri, dum inſcriptam ſibi capiunt doctrinam fidei, quam non capiunt, quæ confringuntur lapidea corda Iudæorum, quorum in typum confractæ ſunt priores tabulæ, quas pręciderat Moyſes, & alię præciſæ in typum Gentium. In ſecunda, dum dicit Eſaias; Lauamini, mundi eſtote, & ſi fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur: & ſi C fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt: nihilominus remiſſio peccatorum, quæ accipitur in baptiſmate, commendatur. Gradualia quoque pulchrè atque conſonè ad eundem ſenſum cōcinunt. Cuius enim, niſi catechizantis nouam ſobolem Eccleſiæ, vox eſt? Venite filij, audite me, accedite ad eum, & illuminamini? Nam vt iuxta Euangelium paucis immutetur verbis, idem eſt, ac ſi dicat: Venite cęci, vt luto, quod fecit Dominus ex ſputo, veſtri liniantur oculi, accedite ad natatoriam Syloe, & illuminamini. Hoc autem quod duæ lectiones D totidemque gradualia præſens accumulat officium, ſacramenti celebritas popoſcit, uidelicet ut propter augmentum filiorum habeat quoq; ſpiritualium augmenta ciborum. Lecto autem Euāgelio, in quo ſæpè dictus cęcus illuminatus & extra ſynagogam eiectus, filium Dei foras inuenit, immo à filio Dei foras inuentus eſt, & procidens adorauit, conueniens huic ſignificationi ſequitur offerenda: Benedicite Gentes Deum noſtrū. Nam in Pſalmo illo, de quo ſumpta eſt, iuxta ſacram expoſitionē venerabilium doctorum, loquūtur Apoſtoli, exhortādo Gentiles laude inenarrabili & opere & voce Deum E laudare, & de occulto & terribili iudicio eius, quo illos aſſumpſit, & populum ſibi ante peculiarē & electum repudiauit, intra ſe expauēſcere & timere, ne fortè, ſi naturalibus ramis non pepercit, quia inobedientes fuerunt, imò quia cæcum illuminatum extra ſynagogā eiecerunt, i. Gentibus cadētibus cōmunicare noluerūt, nec ipſis parcat, ſi ſuperbiant. Benè ergo de Pſalmo illo, ut pote de uoce Apoſtolorū, qui magnum cęcum, i. omnes Gentes, catechizauerunt, offerenda hęc ſumpta cum verſibus ſuis ad rem concinit, maximè in eo, quod dicimus: In multitudine uirtutis tuæ mētientur tibi inimici tui, &c.

Leu. 20. 31. · Ezech. 36. · Exod. 38. · Eſa. 1. · Pſal. 33. · Pſal. 65. · Rom. 11.

Pſal. 95. Mentiti ſunt enim inimici eius,dicẽtes:In Beel A
Matt. 12. zebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia,
cùm ipſe in digito Dei eiecerit. Hoc autem il-
lud præibat agendũ,quod in catechiſmo Chri-
ſtianæ fidei ſpiritus immũdus eiiceretur de ho-
minibus per idololatriam poſſeſſis, quos ipſe
fortis armatus malè pacato cuſtodiebat atrio.
Benè ergò & venerabiliter cantamus hac die,
qua de hac eiectione muti dæmonij mentiũtur
vſque nunc inimici eius Iudæi,quòd non fiat in ſpi
ritu Dei:Sed fruſtra. Nam illis blaſphemanti-
bus, hoc fit quod ſequitur: Omnis terra ado-
Pſal. 65. ret te. Venite & videte opera Dei,quàm terri- B
bilis in conſiliis ſuper filios hominum, videli-
cet in illius prioris populi abiectione,& Gentiũ
aſſumptione. Cõmunio quoq; canora, ac ſuaui
modulatione acutas voces efferens,gratulabun
da prædicatio ſiue teſtificatio eſt humani gene
ris, incarnationem filij Dei confitentis,iuxta il
Pſal. 115. lud, Credidi,propter quod locutus ſum. Et ſi-
cut indignantibus & maledicentibus Phariſæis
& extra ſynagogam eiicientibus,non tacebat il
Ioan 9. le,dicens:Ille homo, qui dicitur Ieſus, lutum
fecit ex ſputo, & liniuit oculos meos, & modo
Matt. 5. video, ſic beati illi,quibus ait Dominus: Beati C
Luc. 6. eritis,cùm oderint vos homines, & cùm ſepa-
rauerint vos,& exprobrauerint,& eiecerint no
men veſtrum tamquàm malum propter filium
hominis, quantò magis maledicunt eis inimici
Chriſti, & os eorum opprimunt, tantò magis
prędicant ſcientes & intelligentes lutum illud,
id eſt, incarnationem Chriſti, illuminationem
omnium eſſe videntium.

AD INTROITVM.

Vbi aguntur ſcrutinia, propriè quoque colle-
ctæ pro catechumenis dicuntur.

ORATIO.

Omnipotens, ſempiterne Deus, Eccleſiam D
tuam ſpirituali fœcunditate multiplica, vt qui
ſunt generatione terreni, fiant regeneratione
cæleſtes.

SECRETA.

Remedij ſempiterni munera Domine lętantes
offerimus,ſuppliciter exorantes, vt eadem nos
& dignè venerari, & pro ſaluandis congruen-
ter exhibere perficias. Per Chriſtum.

COMPLENDA.

Tu ſemper quęſumus Domine, tuam attolle be
nignus familiam, tu diſpone correctam,tu pro- E
pitius tuere ſubiectam,tu guberna perpetua bo
nitate ſaluandam, per Dominum noſtrum.

Cur ſtatio ad ſanctum Paulum.

COnſiderata, vt dictum eſt, ſcrutiniorum
ratione, perſpicuum eſt,quòd ſtatio ad ſan
1. Tim. 2. ctum Paulum præſcripta, valde rei conueniat.
Ipſe enim magnus & mirabilis catechizator
orbis terrarum,& (vt ipſe ait) doctor Gẽtium,
in fide & veritate, ipſe idem magnificè & mira-
biliter catechizatus eſt, quia non ab homine,
neque per hominem (ſicut ipſe ait ad Galatas)
A Euangelium meum, quod Euangelizatum eſt, Galat. 1.
non eſt à me, neque enim ab homine accepi il-
lud, neque didici, ſed per reuelationem Ieſu
Chriſti. Cum voce namque,quam de cælo cor- Act. 9.
poraliter audiuit, qua carnalis eius ſenſus per-
cuſſus & occiſus eſt, incorpoream quoque vo-
cem accepit cæleſtis magiſterij, quam per tri-
duum audiens, iuxta magiſtri catechizantis ef-
ficaciſſimam potentiam, ipſe quoque catechu-
menus mirabilis, perfectus redditus eſt doctor
Euangelij. Nec longè diſſimilis illi cæco Euan
gelico, vtpote corporaliter cæcus ad natatoriũ
B baptiſmi ſalutaris miſſus eſt, vbi & corpore &
anima illuminatus,diſceptãtibus contra ſe Pha Act. 20.
riſæis,omnibus Chriſti inimicis, enarrare non
deſiit,quid fecerit ſibi homo, qui dicitur Ieſus,
quomodo ſibi aperti ſunt oculi,& lutum ipſum
quod fecit ex ſputo Dominus, id eſt, in-
carnationem verbi Dei, omnibus oſtẽdere non
ceſſauit. Propter quod & maledixerunt ei, &
extra ſynagogam ſuam eiecerunt, quinquies 2. cor. 11.
quadragenis vna minus cæſum.

De Feria quinta. Cap. 22.

C FEria quinta in Euangelio, vbi ait Dominus:
Pater meus vſque modò operatur, & ego Ioan. 5.
operor, vt indicet nobis, quomodo operetur,&
non falſum dixerit Scriptura per Moyſen mini Gen. 2.
ſtrata, Quia Deus requieuit ab omnibus operi-
bus ſuis in die ſeptimo, vt, inquam, indicet, quia
tunc operatus eſt, cùm fecit mundum, & vſque
nunc operatur, cùm regit mundum, paulò poſt
ſubiungit: Sicut enim pater ſuſcitat mortuos &
viuificat, ſic & filius quos vult, viuificat. Quod
ſe dixiſſe oſtendens de reſurrectione, quę nunc
D fit, qua tranſeunt homines (vt ait beatiſſimus
Auguſtinus) à morte infidelitatis ad vitam fi-
dei, a morte falſitatis ad vitam veritatis, à
morte iniquitatis ad vitam iuſtitiæ. Amen, in-
quit, dico vobis, quia qui verbum meum au-
dit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æter-
nam, & in iudicium non venit, ſed trãſit à mor
te ad vitam. Et hoc attendite, inquit idem Au-
guſtinus, Non, nunc tranſit, ſed iam tranſit à
morte in vitam. Ac deinceps: Amen, inquit, di-
co vobis, quia venit hora, & nunc eſt, quando Ioan. 5.
mortui qui in monumentis ſunt, audiẽt vocem
E filij Dei, & qui audierint, viuẽt: Nõ, inquit, quia
viuunt, audiunt, ſed quia audiũt, reuiuiſcũt. Per
quod amplius claret de hac reſurrectione hæc
dici, qua mortui in infidelitate & ignorantia
Dei ſic reſurgunt, vt prius audiant, & audien-
do reuiuiſcant. Iſta reſurrectione, ſi rectè cre-
dimus, reſurreximus, & nos ipſi, qui iam reſur-
reximus: alteram in fine reſurrectionẽ expecta-
mus. Huic Euangelio rectè præmittitur illa le-
ctio libri Regũ, de filio Sunamitis, quem puer 4. Reg. 4.
ab Heliſæo miſſus cum baculo, non reſuſcita-
uit. Per ſemetipſum verò Heliſęus veniens,
ſeque ſuper mortuum ſternens, atque ad eius
membra ſe colligens, huc illucq; deambulans,
&

& in ore pueri ſepties aſpirans, hunc ad rediuiuam lucem protinus per myſterium compaſſionis animauit. Eandem enim reſuſcitationem humani generis, quæ fit per fidem, de qua ſuprà dictum eſt in Euangelio, teſte Beato Gregorio, hæc pueri reſuſcitatio ſignificauit. Auctor, inquit, humani generis Deus mortuum puerum doluit, cum extinctos nos iniquitatis aculeo miſeratus aſpexit: & quia per Moyſen terrorem legis protulit, quaſi per puerum virgam miſit. Per legem quippe virgam Deus tenuerat, cùm dicebat: Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur. A peccati igitur morte, timor ſuſcitare non valuit, ſed ad ſtatum vitæ apparata manſuetudinis gratia erexit. Sed puer cum baculo mortuum ſuſcitare non valuit, quia Paulo atteſtante, nihil ad perfectum adduxit lex. (Heb. 7.) Ipſe autem per ſemetipſum veniens, & ſuper cadauer ſe humiliter ſternens, ad coæquanda ſibi mortui membra ſe collegit, quia cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, (Phil. 2.) formam ſerui accipiens, in ſimilitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Hoc illucque deambulabat, quia, & Iudæam iuxta, & longè poſitas gentes vocat. Super mortuum ſepties ſpirat, quia per operationem diuini muneris gratiæ ſeptiformis ſpiritum in peccati morte iacentibus aſpirat. Moxque iuuenis erigitur: quia is, quem terrons virga ſuſcitare non potuit, per amoris ſpiritum puer ad vitam rediit.

De Feria ſexta. Cap. 23.

FEria ſexta legitur Euangelium de reſurrectione Lazari. (Ioan. 11.) Notum eſt myſterium huius miraculi, & penè à cunctis doctoribus celebratum, D quòd videlicet Lazarus, quem amabat Dominus, de quo ipſe ait: Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno excitem illum: & cuius ſorores ſæpè Domino miniſtrauerant, typum geſſerit iam fidelis & intra Eccleſiam poſiti hominis, qui cùm ſit amicus Domini noſtri Ieſu Chriſti per fidem, moritur illi per iniquam operationem, & in ſepulchro malæ conſcientiæ, conſuetudine ſcelerum obrutus, iamque fœtens per infamiam, tandem per occultam inſpirationem Dei magno timore futuri iudicij, quaſi magno ſaluatoris clamore concuſſus, ad vitam pœ- E nitendo reſilit, & malæ ſepulchrum conſcientiæ per vltroneam aperiens confeſſionem, vinculis peccatorum meretur abſolui, quia viuit.

(3. Reg. 17.) Hoc autem in filio mulieris Sareptanæ præfiguratum eſt, ad quam Helias Domino iubente ierat, relicta apud carnalem Iſraël ſiccitate & fame. Nam & illa mulier (vt iam ſuperius dictum eſt) Eccleſiam de gentibus myſticè ſignificauit, quæ legem & prophetas, imo Chriſtum, qui in ipſis agnoſcitur, tamquàm Heliam hoſpitio fidei ſuſcepit. Filius verò huius viduæ, vnuſquiſque fidelis eſt, qui tunc moritur, quando dignum morte peccatum admittit. Et quòd in cla- A more Domini Lazarum euocantis ſignificatum eſt, in cuius domo & ipſe à ſororibus eius paſcebatur, hoc idem in clamore Heliæ præceſſit clamantis ad Dominum, & dicentis: Obſecro Domine etiam ne viduam, apud quam ego vtcumque ſuſtentor, afflixiſti, vt interficeres filium eius? Ad hoc quoque, quòd Lazarum amicum ſuum appellauit Dominus, pulchrè conuenit illud, quòd hic fuiſſe dicitur filius Amathi, id eſt, veritatis. Affirmant enim Iudæi, quòd Ionas fuerat iſte Sareptanæ viduæ filius, quem reſuſcitauit Helias, matre poſtea dicente ad eum: Nunc B cognoui quoniam vir Dei es tu, & verbum Dei in ore tuo verum eſt, & ob hanc cauſam, ipſum puerum Amathi vocitatum. Amathi namque ex Hebræo in Latinam linguam, veritas dicitur, & ex eo quod Helias verum locutus eſt, ille qui ſuſcitatus eſt, filius nuncupatus eſt veritatis. Sed & hoc quòd mortuum vt ſuſcitaret Helias ſupra lectum ſuum poſuit, à myſterio non vacat: Lectus namque Heliæ, Catholicam Chriſti deſignat Eccleſiam, in qua ſola per remiſſionem peccatorum mortuæ reuiuiſcunt animæ. Nam de hac Eccleſia dicitur in canticis canticorum: C En lectulum Salomonis, ſexaginta fortes ambiunt. Supradictam ergo lectionem Euangelij benè, vt conſonanter iſta de libro Regum lectio præcurrit.

De Feria ſeptima Sabbato. Cap. 24.

SAbbato hoc Euangelium ponitur, in quo Dominus cùm dixiſſet: Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, (Ioan. 8.) D ſed habebit lumen vitæ: obuiantibus Iudæis & dicentibus, tu de te ipſo teſtimonium dicis, teſtimonium tuum non eſt verum, euincit eos firmo & vero argumento, dum dicit: Etſi ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum verum eſt. Et ſtatim proponit, quod neceſſario concedendum ſit: In lege veſtra ſcriptum eſt, quoniam duorum hominum teſtimonium verum eſt. (Deut. 17.) Et protinus aſſumit: Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me pater. Quod & ipſum concedi oportet. Palàm E namque eſt auditum teſtimonium patris, dicentis: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. (Matt. 3. 17.) Et mortui reſuſcitati, & cætera, quæ oſtendebat eis ex patre ſuo opera bona, teſtimonia erant de ipſo, tam patris, quàm filij. Teſtimonium ergo verum atque fidele falſo calumniabantur, contra legem ſuam præuaricatores legis. Ad hæc, quæ præcurrit lectio prophetica, pulchrè accedit in eo quod ait: Ecce teſtem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus: (Eſa. 55.) Ecce gentem, quam neſciebas, vocabis, videlicet tuus ipſe teſtis, & gentes quæ non cognouerunt te, ad te current, propter Dominum Deum tuum, & ſanctum

Iſrael, quia glorificauit te, videlicet iuxta hoc A quod de illo dicis, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me pater. Iccirco namque gentes credendo ad filium currũt, quas neſciebat, quia ipſum filium patremque Deum, qui duo teſtes ſunt, quia duæ perſonę, ſed non duo dij ſunt, fideles & idoneos comprobant, quorum teſtimonia recipiant, ex dictis & ex factis vtriuſque, certum tenentes, quòd ipſe filius ad ipſorum ſalutem à patre miſſus ſit. Sed & in eo, qđ ait in Euangelicæ principio lectionis: Ego ſum lux mundi, &c. (Ioan. 8.) Et in eo quod in propheticę lectionis exordio prædictum eſt (Eſa. 55.): Omnes ſitientes venite ad aquas, &c. ſumma vtriuſque conſonantia eſt. Nam & illa lux inebriat, & hęc aqua ſapientiæ potatos illuminat, teſtante Pſalmiſta, (Pſal. 35.) qui cùm dixiſſet, quoniam apud te eſt fons vitę, protinus ſubiunxit: Et in lumine tuo videbimus lumen. Vna eademq; ſapientia Dei patris, fons eſt vitæ, lumenq; de lumine. Et de vtroque præmiſſum eſt: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ.

FINIS LIBRI QVARTI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS
DE DIVINIS OFFICIIS
LIBER QVINTVS.

De Dominica in Paſsione Domini. Cap. 1.

PRæcedenti veſpera Dominicæ huius, annua Dominicę paſſionis celebritas inchoatur. Cur autem tot dies ante illũ diem, quo crucifixus eſt Dominus, incipiatur, ex Euangelio Ioannis animaduertere poſſumus. (Ioan. 11.) Ait enim, Collegerunt Pontifices & Pharisæi cõcilium aduerſus Ieſum, & dicebãt: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? Et cùm pro- D phetaſſet vnus ex ipſis Caiphas nomine, qui erat Pontifex anni illius, quòd expediret vnum hominem mori pro gente, & non tantum pro gente, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum, ſecutus adiungit Euangeliſta: Ab illo ergo die cogitauerunt, vt interficerent eum. Ac deinceps: Ieſus ergo iam non palàm apud Iudæos ambulabat, ſed relictis illis, abijt iuxta deſertum in ciuitatem, quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis. Et quando concilium illud habitum ſit, item ex conſequentibus colligi poteſt. Sequitur E enim: proximum autem erat paſcha Iudæorum, & aſcenderunt multi in Hieroſolymam de regione ante paſcha, vt ſanctificarent ſeipſos. Planè per hoc, initium primi menſis tunc extitiſſe commendatur, quando Lazarus ſuſcitatus eſt, propter quod ſignum non multò pòſt concilium habitum eſt. Moris enim Iudæis erat, ex pręcepto legis ſanctificare ſeipſos ante paſcha, ipſamque ſanctificationem initiare prima die Menſis primi: qua die & ta- C bernaculum dedicatum eſt, ſicut in Exodo legimus, (Exod. 40.) loquente Domino ad Moyſen: Menſe primo, prima die Menſis eriges tabernaculũ teſtimonij, & pones in eo arcam, &c. Et paulò pòſt: Aſſumpto vnctionis oleo vnges tabernaculum cum vaſis ſuis, vt ſanctificentur, &c. Illud quoque non prætereundum, quod eiuſdem Menſis initium, id eſt, luna prima in ſexta feria tunc extiterit. Siquidem ſexta feria, qua Dominus crucifixus eſt, quinta decima extitit, ac per hoc ita eſſe, vt dictum eſt, nemo qui dubitat. Nam quintadecima in eandem feriam ſemper occurrit, in quam & prima. Igitur ex his quæ dicta ſunt, quoniam Eccleſiaſtici compoſitor officij ſupradictum Euangelium de reſuſcitatione Lazari non ſine cauſa ſexta feria legi voluit, quę quinta decima dies eſt ab illa, qua Dominus crucifixus eſt. Ex his, inquam, quæ dicta ſunt, datur intelligi, quòd Dominus ipſo die Neomeniæ Lazarum ſuſcitauerit. Delectat valde legitimus hic regis noſtri proceſſus, legitimus & ſanctus ſummi ſacerdotis noſtri clangor in die Neomeniæ huius. Ipſe qui quondam iuſſerat filiis Iſrael per Moyſen, dicens, (Num. 10.) Quando exibitis ad bellum contra hoſtes, qui dimicant aduerſum vos. Si quando habebitis epulum, & dies feſtos & calendas clangetis tubis ſuper holocauſtis & pacificis victimis: ipſe rex noſter exiturus ad bellum paſſionis, contra diabolum principem mundi, ipſe ſummus ſacerdos noſter habiturus epulum corporis & ſanguinis ſui, quod cum traderet diſcipulis ſuis: Deſiderio, inquit, deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum, (Luc. 22.) antequàm patiar. Habiturus diem feſtum ſuæ ſacroſanctæ reſurrectionis. Habens, inquam,

quam, calendas, i. Initium Menſis vel lunæ, cuius in plenitudine hac facturus erat, clangit tuba tanti tamq; excellentis miraculi, quo & hoſtes ſuos attonitos reddidit, & corda piorum magis ac magis ad credendum animauit. Namque & hoſtes eius turbati dicunt: Si dimittimus eum, ſic omnes credent in eum, & plebs ad credendum magis animata præcipuè propter hoc ſignum, poſtmodum illi venienti Hieroſolymam cum palmis & laudibus obuiam proceſſit. Suſcitato autem Lazaro, non longum erat vt hoc Phariſæi audirent. Bethania nanq; ab Hieroſolymis quindecim tantùm ſtadiis, i. non integris duobus diſtat miliariis. Et ea Iudæis, qui fuerant cum Ieſu quando illum ſuſcitauit, quidam inquit Euangeliſta, abierunt ad Phariſæos & narrauerunt eis quæ fecit Ieſus. Nec mora fuit poſt hoc colligendi cõcilij. Mox enim ſic Euangeliſta coniungit, Collegerunt ergò Pontifices & Phariſæi concilium. Rurſus non longũ erat, aut difficile tunc illud colligi. Cùm enim, vt ait Euangeliſta, quia proximum erat Paſcha Iudæorum, multi aſcenderunt Hieroſolymam, vt ſanctificarent ſeipſos, tunc verò præcipuè Pontifices & Phariſæi, qui erant clerici Iudæorum. Si qui fortè ea ipſis procul aberant, ſolenniter conuenerant. Continuata quoque duorum ſolennitas dierum, i. ſabbati & Neomeniæ, quæ, vt ſupradictum eſt, pridie fuerat, agendo concilio frequentiores atque expeditiores reddiderat. Nihil igitur repugnat, quin eodem ſabbato (cuius in veſpera Dominicę paſſionis annuã inchoamus memoriam) illud impiorum concilium collectum fuerit, & quia ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum, iccirco in veſpera, quaſi poſt horam eiuſdem concilij, luctum publicũ incipiat Eccleſia ſuo Domino per omnia compatiens, vt corpus capiti. Hac ergò Dominicę paſſionis, vt dictum eſt, commemoratione inchoata, res digna ſpectaculo procedit. Pręmiſſa namq; per ſeptẽ Dominicas ſuperius digeſtas, quaſi pompa funeris, & ſecundũ ritum officij procedente Eccleſia in ordine ſuo per totidem ętates ſeculi, tandẽ ipſa mors Chriſti, cui omnis illa pompa prærordinata eſt, effertur prę oculis & piis fideliũ mentibus, ingeruntur vulnera, cunctaq; mortis inſignia, quę pertulit pro cunctis vnica ſalus, Deus & homo Chriſtus, Dei vnigenitus. Nihil quippe tam frequẽs, quàm prodeuntia vexilla regis, fulgidũq; myſterium crucis. Acetum quoque, fel & arundinẽ, clauos & lanceam perforati corporis, tã in nocturnis, quàm in diurnis meditamur cãticis, quę de authenticis veteris pariter ac noui teſtamẽti ſcripturis congeſta ſunt. Sicq; fiunt comæ capitis Eccleſiæ, i. cogitationes cordis eius, quaſi purpura regis iuncta canalibus, dum paſſionem redemptoris meditatur, ſenſum ſuum authenticis adhibens ſcripturis, videlicet pretioſis purpuræ tincturis, quę per ora prophetarum & Apoſtolorum, velut per quoſdam canales, Spiritu ſancto conficiente, profluxerunt. Cant. 7.

Cur Gloria patri non dicimus. Cap. 2.

A Verumtamen hac Dominica totaq; hebdomada luctus ille remiſſior eſt, quia nõ ſtatim poſt habitum concilium traditus eſt agnus in manus laniſtarum impiorum, vt portaretur ad victimam, ſed quia iam ex tunc quæri cœpit. Et quia mandatum dederant pontifices, & phariſæi, vt ſi quis cognouerit, vbi ſit, indicet, vt apprehendant eum. Et quia Ieſus iam non palam ambulabat apud Iudęos, nos quoque cum illo quodammodo ſecedimus, dum vocem lętitiæ & laudis aliquantulum ſupprimimus. B Nam de reſponſoriis, gloria patri ſubtrahimus, & apud quoſdam ad Miſſas quoque cum introitu officij non dicitur. Siquidẽ breuis licet verſiculus, quia ſanctæ Trinitatis magis expreſſa, magiſq; propria laus eſt, benè capitis noſtri ſolitudinem atque ſilentium, nõ palam ambulantis, dum non dicitur, ſignificat.

Cur hac Dominica Hieremias legatur. Cap. 3.

C Hieremias quoque Propheta competenter per hos dies & nocturnas legitur vigilias. Hier. 38. Hic enim non ſolùm dictis, ſed & paſſionibus ſuis, redemptoris noſtri paſſionem præfigurauit, & in eo quoque, quod in eiſdem tribulationibus ſuis non deceſſit, ſed ruinæ ciuitatis vel templi ſuperſtes fuit, quamuis poſt hæc à populo deſcendente in Ægyptum lapidatũ illum Iudęi autument. & in eo, quod ſecundum prophetiam eius, captus eſt Sedechias, & occiſis filiis eius oculos quoq; ipſius eruit rex Babylonis. Nam & redemptor noſter cum putaretur & deſideraretur extingui & cõteri de terra viuentiũ, D iuxta illud, Inimici mei dixerũt mala mihi, quã- Pſal. 40. do morietur & peribit nomen eius, cunctis tribulationibus ſuis & morti atque inferis emerſit, & ſuperſtes fuit, imò eſt atq; erit peccatrici ciuitati, quæ cùm vocaretur Hieruſalẽ, pars illius meritis effecta eſt, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma & Ægyptus. Et ſecundũ prophetiã Apoc 12. eius, qua dixit: In iudicium ego veni in hũc mundũ, vt nõ videntes videant, & videntes cæci fiãt, captus eſt, in ſuperbia ſua Iudaicus populus, & Ioan. 9. occiſis filijs eius, id eſt, carnalibus legis operib. E in quibus nihil vitalis gratię Dei remanſit, inſuper oculos eius eruit ſpiritualis Nabuchodonoſor, ſcilicet diabolus, & obſcurati ſunt oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incuruatur. Pſal. 68. Benè itaq; Hieremias propheta per hos dies legitur, Chriſti Dñi paſſionẽ in ſuis preſſuris deſignãs, futuramq; abiectionem gentis Iudaicæ ſub typo eius captiuitatis, quæ tunc accidit, lachrymoſis lamentationibus deplorans.

De officio eiuſdem diei. Cap. 4.

Totum Miſſæ officium illud perſonat, quod per eamdem paſſionem Domini erat futu-

futurum, videlicet quòd deſerendum erat vetus ſacerdotium Iudæorum, per ipſum noui teſtamenti mediatorem, nouique ſacrificij pontificem. A

Quod & ſanctum Euangelium myſticè ſignificat, & præcurrens Apoſtolica lectio manifeſtè de-
Ioan. 8. nunciat. Nam cùm dixiſſet Euangeliſta: Tulerunt lapides Iudæi, vt iacerent in eum, ſtatim adiecit: Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo. Et quid abſcondendo ſe (ait B. Gregorius) Dñs deſignat niſi quod eis ipſa veritas abſconditur, qui eius verba ſequi contemnunt? Eam quippe, quam non inuenit humilem, veritas fugit mentem. Hoc ergo innuit, quòd templum & vniuerſa Iudæorum ſancta propter ſuperbiam & duritiam cordis eorum B deſerturus eſſet, cunctæque præſides templi virtutes, quas Ioſephus teſtatur auditas eſſe, dicentes: Tranſeamus ex his ſedibus, eſſent meliores adituræ ſedes, quas inhabitante Domino & ipſæ prote-
Heb. 9. gerent. In lectione autem Epiſtolæ dicit Apoſtolus: Chriſtus aſſiſtens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, &c. Quibus dictis apertè declarat,
Pſal. 42. ad quæ meliora de templo Iudæorum exiens Pontifex noſter emigrauerit. Introitus verò: Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta, &c. Itemque illud in graduali: Eripe me de ini- C micis meis, voces ſunt eius exeuntis téplo & oran-
Pſal. 17. tis ſecundum humanitatem, vt manifeſto diſcrimine diſcernatur cauſa eius, ſcilicet fides Euangelij à iuſtificationibus legis, quod & factum eſt in eo, quòd & templum deſtructum eſt, & ſacrificia Iudæorum abolita ſunt. Nam etſi ſtetiſſet potentia Iudaici regni, cultusq́; templi veteris maiori fuiſſent impedimento Chriſtianæ fidei, quia non facilè diſcernere poſſent carnales, & infirmi vacuitatē veteris ſacerdotij, ſi fulciretur proſperitate & gloria temporali. Quomodo ergo prius mortuus eſt Moyſes, & poſtmodum filij Iſrael Ieſu duce tranſierunt Iordanem, ſic expediebat prius deſtrui tem- D plum, vetusq́; ſacerdotium, vt abſq; ſcrupulo ad ſalutarem Chriſti tranſiremus baptiſmum. Quod autem in graduali ſequitur: doce me facere voluntatem tuam, illud eſt quod cum imminente mortis
Pſal. 142. articulo, dixiſſet orans. Mi pater, ſi poſſibile eſt,
Matth. 26. tranſeat à me calix iſte, poſtulans nõ timore patiendi, ſed miſericordia prioris populi, ne ab illis propinatũ biberet calicē, vnde & ſignãter non dixit, tranſeat à me calix, ſed calix iſte: cùm (inquã) hoc oraſſet, reuertens in ſemetipſum, quod ex hominis perſona trepidanter rogauerat, ex Dei filijque confirmat: Verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Deinde, tãquàm ſi requiras cur de tẽplo auerſus E & iratus exierit, ſequitur in tractu. Sæpè (inquiens)
Pſal. 128. expugnauerunt me à iuuẽtute mea, i. ab Eccleſiæ primordijs à ſanguine Abel iuſti: ſæpe (inquam) expugnauerunt me, in membris meis, in corpore
Matt. 24. meo (quod eſt Eccleſia) occidendo prophetas, & lapidando eos, qui ad ſe miſſi ſunt, & prolongauerunt iniquitatem ſuam perſeueranter occidendo vſque ad meipſum, de quo nunc dicunt: Hic eſt
Matt. 21. hæres, venite occidamus eum, & noſtra erit hære-
Pſal. 118. ditas. In offerenda, confitebor tibi Domine in toto

A corde meo, præmium repoſcit obedientiæ, factus obediens vſque ad mortem, dum dicit ſecundum formam ſerui: Retribue ſeruo tuo vt viuam, id eſt, vt reſurgam, & tunc cuſtodiam, id eſt, cuſtodiri faciam, ſermones tuos: viuifica me ſecundum verbũ tuum, id eſt, per inhabitantis in me verbi tui potentiam. Sequens verſus iuxta Euangelica verba, Ioan. 8.
quæ prædicta ſunt, quis ex vobis arguet me de peccato? qui eſt ex Deo, verba Dei audit, immaculatos beatificat, qui ambulant in lege Domini, & ſcrutan- Pſal. 118.
tur teſtimonia eius. Alius quoque verſus, viam veritatis elegi, totus vocalis, dictis elegans neumisq́; canorus, vox eſt deuotæ fidei, conterritæ & excitatę B de hoc, quod paulò antè audiuit. Si veritatem dico, quare non creditis mihi? Cùm enim hunc Ec- Ioan. 8.
cleſię chorus cum vociferatione extollit, exilire videtur de cœtu illorum, qui coarguuntur non credentes veritatem dicenti, quique propterea verba Dei non audiunt, quia ex Deo non ſunt, apprehen-
densq́ue vexillum veritatis. Da mihi (inquit) intel- Pſal. 118.
lectum, &c. Iuxta quod alibi dicunt Apoſtoli: Ad- Luc 17.
auge nobis fidem. Communio, hoc corpus quod pro vobis tradetur, notiſſima & percelebris eſt vox hæc ſummi ſacerdotis Chriſti, noui teſtamẽti me- Heb. 9.
diatoris, de templo ſæpè dicto egreſſi, & ſecundũ C præeuntis Epiſtolæ dicta, neque per ſanguinem hyrcorum aut vitulorum, ſed per proprium ſan-
guinem introeuntis ſemel in ſancta. Cuius ſacer- Heb. 9.
dotij, quia Beatus Petrus primus hæres, primusq́ue poſt Chriſtum tempore & dignitate Pontifex
eſt, quem & dicentem; Sequere me, ſecutus eſt ſimi- Ioan. 21.
li more cinctus, & quo nolebat abductus, rectè ad ipſum ſtatio præſenti officio præſcripta eſt.

De conſonantia ferialium lectionum. Cap. 5.

FEria ſecunda legitur hoc Euangelium, in quo Ioan. 7.
D dictum eſt, Miſerunt pontifices & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent Ieſum, ſequitur: Ieſus autem dixit eis, adhuc modicum tempus vobiſcũ ſum, & vado ad eum qui miſit me. Et quid deinde illis euenturum eſſet, ſubiungit: quæretis me, & vbi ego ſum, vos non poteſtis venire, ſcilicet more infidelitatis obſiſtente. Quo dicto perſpicuè ſe relictis illis, ad gentes commigraturum eſſe minabatur. Vnde illi quoque quaſi diuinantes dicunt: Nunquid in diſperſionem gentium iturus eſt, & docturus gentes? Huic Euangelio rectè illa præmittitur
lectio de Iona, qui prædicare nolens Niniuę ciuita- Ionę 3.
ti magnæ, fugit in Tarſis, & fluctibus maris ſe tra- E didit, deſertionem vtique gentis ſuæ veritus futuram (vt ait Hieronymus) cùm gentilibus Deus innoteſceret. Ionas enim, quod interpretatur columba, qui miſſus prædicare Niniuæ ciuitati gratiam Dei, Chriſtum ſignificat Dominum, ad ſalutem totius mundi à Deo patre miſſum. Nam ſicut Ionas magnam Niniuem nolens adire, potius maris fluctibus ſe tradidit: ſic Dominus noſter corporali præſentia gentes adire nolens, intra ſeditiones Iu-
dæorum perſequentium remanſit. Efferbuit mare, Ioan. 8.
& timuerunt nautæ, Audiens enim Pilatus accu- Matth. 27.

ſationem

ſationem dicentium, quia filium Dei ſe fecit, magis timuit, tandemq́; perſiſtente graui fluctuatione clamantium, crucifige, crucifige, lotis manibus in modum nautarum, qui dixerunt, quæſumus Domine, ne des ſuper nos ſanguinem innocentem, dicensq́ue, innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius, tradidit illis Ieſum, vt crucifigerẽt, quaſi mari, immittens. Et abſorbuit eum cetus, ideſt, mors, ſed adurente ventrem eius diuinitatis igne, tertia die viuum rurſus euomuit. Et tunc demum ad prædicationem eius territa Niniue magna, ſcilicet mundus, trina merſione baptiſmi, quaſi triduana pœnitentia ſaluatur, & hedera, quę obumbrabat capiti Ionæ, videlicet Iudæa, quōdam habitaculum Chriſti, aruit.

Ioan. 7. FEria tertia, vbi dictum eſt in Euangelio, Ambulabat Ieſus in Galilæam, non enim volebat ire in Iudæam, quia quærebant eum Iudæi interficere, & paulò pòſt tamen & ipſe aſcendit ad diẽ feſtum non manifeſtè, ſed quaſi in occulto. Sequitur, Iudęi ergo quærebant eum in die feſto dicentes. Vbi eſt ille? Et murmur multus erat de eo in turba. Alij dicebant, quia bonus eſt: alij non, ſed ſeducit turbam. Huic ſanè Euangelio nõnulla ſimilitudine cõgruit
Danie. 14. illa, quæ præmittitur lectio de propheta Daniele, licèt in Hebraico non habeatur, quòd congregati Babylonij aduerſus regem, dixerunt: Trade nobis Danielem, qui Bel deſtruxit, & draconem interfecit, &c. Nam & Iudæi verè & ſpiritualiter Babylo-
1. Pet. 5. nij, qui nunc quærebant Ieſum, tandem congregati aduerſus pręſidem Romanę poteſtatis Pilatum,
Apoc. 17. quæ Roma ſcribitur, & eſt ſpiritualiter Babylon, petierunt excitata ſeditione, vt ſibi traderet illum, feceruntque ſicut ipſe queritur per prophetam:
Thre. 3. Deduxerunt in lacum mortis vitam meam, & poſuerunt lapidem ſuper me. Cumq́; victor leonum, ſcilicet malignorum ſpirituum, viuum ſe iterum præbuiſſet, exclamauit rex Babylonis, videlicet Romanum imperium, voce magna dicens: Magnus eſt Deus Danielis. Voce, inquam, magna. Magnus quippe ſonus exiuit, cum primùm imperator Romanæ vrbis, magnæ vtique Babylonis
1. Pet. 5. fidem Chriſti ſuſcepit. Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta, inquit Apoſtolus Petrus, Romam tropicè percutiens.

Ioan. 10. FEria quarta in Euangelio circundantes Iudæi Dominum, dicunt: Quouſq; animam noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palam. Et reſpondens Ieſus: Loquor, inquit, vobis & non creditis. Opera, quæ ego facio in nomine patris mei, ipſa teſtimonium perhibent de me. Et poſt aliqua ſubiecit: Ego & pater vnum ſumus. Audiat Arrius, vnum ſumus, audiat Sabellius, quia non dixit vnus, ſed vnum. Volentibusq́; eum lapidare, & de blaſphemia calumniantibus. Et ſi mihi, in-
Leuit. 19. quit, non vultis credere, operibus credite. Hic, quia non ſolum Chriſtum, quod quęrebant, ſed & Deum ſe eſſe proteſtans, eſt, quod intelligere nolunt hęretici, cum intellexerint Iudæi, dixerunt: Quia tu homo cùm ſis, facis teipſum Deum, rectè illa præmittitur lectio, qua patribus eorum per ſingula penè præcepta Dominum ſe proteſtatur &

A Deum tamquam contumacis ſerui ceruicẽ duram contundens. Nam & iſti, filij rebellium & incredulorum tentatorum & murmuroſorum tẽtantes & ceruicem ſuam obdurantes hoc merebantur, vt quemadmodum corpora illorum proſtrata ſunt in deſerto, ſic ipſi longè à repromiſſione pellerentur, ſtantes contra ſanguinem proximi, & cuncta Num. 14.
ſupradictæ lectionis præcepta tranſgredientes.

FEria quinta totum lugubre officium, ſterilitatem deplorat Iudaicæ gentis, quæ in morem ſalicum viriditatem habens per legis ſcientiam, nullum tamen fidei aut boni operis fructum refe-
B rebat. Ipſi namque, ipſi pręcipuè Iudæi, qui Domino prædicante obſurduerant, quibus ipſe dixe- Matt. 11.
rat, Cantauimus vobis & non ſaltaſtis, ſalices erant Pſal. 136.
illæ, de quibus eadem die ſub perſona antiquorum ſanctorum atque nouorum luctuoſe cantatur in ſalicibus, in medio eius ſuſpendimus organa noſtra, &c. Nam ex quo precioſum illud huma- Pſa. 56. 107
nitatis Chriſti organum in ligno crucis confregerunt, cui dicit pater in pſalmo, Exurge gloria mea, Pſal. 136.
exurge pſalterium & cithara, ſuſpenderunt organa ſua ſancti patres & Prophetæ ad ſalices illas: quia Propheta nullus ad Iudęos ex tunc miſſus eſt, &
C ipſos Prophetarum libros, quos legunt, quia non intelligunt, velut organa ſuſpenſa vacare permittunt. Videndum ergo quid tam lugubri officio conſonum ſit in eiuſdem diei Euangelio: Reuerſi Ioa. 7.
miniſtri, quos miſerant Pontifices & Phariſæi vt apprehenderent Ieſum, reuerſi (inquam) ſine crimine, pleni admiratione, cùm dicerent eis illi: Quare non adduxiſtis eum, reſpõderunt: Numquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo loquitur. Planè hoc dicendo, cunctis organis cunctiſq́ue cantoribus, quicumque ab initio cantauerunt nobis hymnum de canticis Sion, dul- Pſal. 136.
D ciſſimam illius cantionem, id eſt, doctrinam veraciter prætulerunt. At illi inuidentes & intra ſemetipſos rixantes, attende quid tandem fecerint. Reuerſi ſunt, inquit Euangeliſta, vnuſquiſque in domum ſuam. O ſalices infructuoſæ. Expreſſius ſignificari non potuit ſummæ ac ſalutaris cantilenæ contemptus. Meritò ergo in domibus ſuis ha- * recluſi
ctenus * retruſi, quas diſtribuere non potuerunt hi, qui diſtribuunt domos Sion, ſicut illis in Pſal- Pſal. 47.
mo præcipitur: Ponite corda veſtra in virtute eius, & diſtribuite domo eius. In domibus, inquam, ſuis, id eſt, in malis conſcientiis concluſi non me-
E rentur ad publicum reuocari, vt audiant organa ſcripturarum, quę illis ſuſpenſa ſunt, nobis autem dulciter & apertè canunt. At illi coniuncti filiis Edom, imò caput illorum effecti, commixti, inquam, terrenis & ſanguineis perſecutoribus ſanctæ Sion, de quibus eodem die cantamus: Me- Pſal. 136.
mẽto Domine filiorum Edom in die Hieruſalem, Matth. 23.
primum illud proprium diuinitatis organum ſupplicio crucis confregerunt, & inde ſapientes & ſcribas ad ſe miſſos occiderunt, flagellauerunt, lapidauerunt, & perſecuti ſunt de ciuitate in ciuitatem, & in ciuitatibus quoque gentium perſecutionem Apoſtolis per ſeditionem excitauerunt, Act. 13. 14.
quodammodo dicentes: Exinanite, exinanite vſq; ad fun-

ad fundamentum, in ea, vt funditus tunc, ſi poſ- A ſent, naſcentem Eccleſiã ſubruerent. Et ſicut in Eccleſiaſticis hiſtorijs legimus, cum ſpiritualia Nabuchodonoſor, ſ. diabolus, Chriſtianos compelleret ad idololatriã, iſti nonnunquàm vehementius vrgebant. Benè ergo ſupradictũ Euan-
Dan. 3. gelium lectio præcurrit de libro Danielis prophetæ, quę eſt oratio triũ pueorũ, qui ſecundũ hiſtoriam ſuper flumina Babylonis ſedentes & flentes, & in medio eius ſalicibus, id eſt, infructuoſis hominibus laudem Dei ſe fruſtra canere dolentes, iuſuper ſtatuam auream adorare iuſſi, & quia noluerunt, in fornacem proiecti, B martyria victoriaſque Eccleſiæ præcurrerunt. Idcirco autem hac potiſſimum die conuenienter poſitum eſt hoc officium, quia poſt hanc diẽ nulla legitur Euangelij lectio de eo, quod Dominus Iudęis publicè pręd icauerit: & ecce illud diuinitatis organum in illis ſalicibus Babylonis ſuſpenſum eſt.

Feria ſexta legitur hoc Euangelium: Collegerunt Pontifices & Phariſæi concilium ad-
Ioan. 11. uerſus Ieſum, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo ſigna multa facit? Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, cauſamq; ſuæ ſolici- C tudinis, quaſi rationabilem adhibentes: Et venient, inquiunt, Romani, & tollent noſtrum locum & gentem. Nam ſub imperio Romanorum erant, quia iam ablatum erat ſceptrũ de Iuda, &
Gen. 49. dux de femore eius, & Pilatum Romanæ poteſtatis præſidem habebant. At illi quia ſic timuerunt pruinam, irruit ſuper eos nix, & duplici
Iob. 6. contritione contriti ſunt. Nam & locum & gentem perdiderunt, & deleti de libro viuen-
Pſal 68. tium, in terra ſcripti ſunt. Bene ergo illa lectio Hieremiæ prophetæ præmittitur aduerſus ca-
Hiere. 17. nes illos, qui Dominum circundederunt, aduer- D ſus illud concilium malignantium, quod obſedit illum: Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur, & recedentes à te in terram ſcribẽtur. & poſt pauca prauam ſolicitudinem eorũ intuens, qua dicunt: Venient Romani & tollent noſtrum locum & gentem: Paueant, inquit, illi, & non paueam ego. Induc ſuper eos diem afflictionis, & duplici cõtritione contere eos. Quod factum eſt per Titum & Veſpaſianum, quando regno Dei iam perdito, locum quoque & gentẽ perdiderunt. Quamuis autem multoties Iudæi Dominum quæſierunt occidere, nam & lapides E non ſemel ſuſtulerunt vt illum lapidarent, miniſtros quoque miſerunt Pontifices & Phariſæi, vt illum apprehenderent: Rectè tamen de hoc concilio dixit Euangeliſta, Ab illo ergo die
Ioan 8. 10. cogitauerunt, vt interficerent eum. Nunc enim quaſi non tumultuariè vel populari ſeditione, aut cum præiudicio, ſed legitima iudicij ſeſſione ſibi videbantur actitare, ſolicitudinem ſuam (vt dictum eſt) prætendẽtes, ne cum rex appel-
* leſq. laretur, ipſi rei* maieſtatis apud Romanum imperium, ſub quo erant, addicerentur.

Cur vacat Sabbato ante Palmas. Cap. 6.

Sabbato vacat, quando Dominus Papa eleemoſynam dat: hoc ſabbatum illud eſt, quo Dominus Bethaniam venit, & in domo Lazari, quem ſuſcitauerat, cœnam habuit, ſicut Euangeliſta refert. Ieſus ergo ante ſex dies ſolenni- Ioan. 12.
tatis paſchæ venit Bethaniam, vbi fuerat Lazarus mortuus quem ſuſcitauit. Fecerunt autem ei cęnam ibi. Lazarus verò vnus erat ex diſcumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſticæ, & vnxit pedes Ieſu, & extersit capillis ſuis, & domus impleta eſt ex odore vnguenti. Ibi celebri myſterio commendatũ eſt odoriferum opus eleemoſynæ. Maria nanq; typum geſſit Eccleſiæ, pedes autem Domini, pauperes ſunt infimi, qui quamuis extrema, tamen eius membra ſunt per coniunctionem & vnitatem fidei. Mulier pedes Domini vngit, & capillis ſuis, qui vtique corpori ſuperfluunt, extergit, quoties diuites qui ſunt in Eccleſia, pauperes fideles miſericordiæ blandimento refouent, & de iis, quæ ſibi abũdant, illorum inopiã ſupplent. Vt ergo Romanus Papa celebrem cũ Maria Domino cœnam exhibeat, hoc ſabbato eleemoſynam dat, atque ita circa pedes Domini occupato eo, ſabbatum vacat.

Dominica in Palmis. Cap. 7.

Dominica hac, qua Dñs in ciuitatem Hieruſalem paſſurus venit, luna decima extitit. De hac die pręcepetat Dñs in lege filiis Iſrael: Deci Exo. 12.
ma die mẽſis primi tollet vnuſquiſq; agnum per familias & domos ſuas, & ſeruabitis eũ, vſq; ad quartumdecimũ diem menſis eiuſdẽ, & immolabit eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam. Nota & celebris eſt mirabilium hiſtoria, quę antè fuerant geſta, ſcilicet quòd decem plagis Pharaonem & totam Aegyptum Moyſes in virga manus ſuæ percuſſerit: quibus Pharao, quamuis afflictus, victus tamen non eſt, donec agnus immolaretur in domibus Iſrael. Verum quid hoc ſignificauerit, quomodo hæc om 1. Cor. 10.
nia in figura contingebant illis, & ad præſens negocium pertinet, prętereundum non eſt. Pharao, diaboli, Aegyptus, mundi, filij Iſrael, omniũ qui ad vitam præordinati ſunt, & populus Dei vocantur, typũ geſſerunt, Captiuitas ſeruituſque filiorum Iſrael, captiuitatẽ illam deſignãt, qua diabolus hominẽ in Paradiſi libertate conditum, per præuaricationem in tenebris huius ſeculi captiuauit, & morti obnoxium fecit. Stetit Moyſes cũ Aaron coram Pharaone, tenẽſq; virgam in manu, dixit: Hęc dicit Dominus: Di- Exod 7.
mitte populum meum. Nimirum in virga Moyſi, legis diſciplinã, in Aaron, eiuſdem legis agno ſcimus ſacerdotium. Hæc enim duo dicta ſunt, vt Dei populum à ſeruitute Pharaonis, id eſt, diaboli, eriperent. Decem plagę, quibus percuſſus eſt, decem legis præceptorum, quibus populus

lus Dei diabolo captiuatori humani generis re-
pugnare iuſſus eſt, ſimilitudinem prætulerunt.
Nam tunc primùm mors, quæ regnauit ab Adã
Rom. 5. vſque ad Moyſen, cœpit audire in regno ſuo cõ-
tradictionem, Deo debitum ſibi exigente ab ho-
minibus cultum, & ſuorum obedientiam præ-
ceptorum. Sed ſicut Pharao decem plagis non
adeo victus eſt, vt filios Iſrael dimitteret: ita dia-
bolus decem præceptorum legis obſeruatione
non adeo ſuperatus eſt, vt homo in paradiſum
rediret. Igitur ſicut poſt inefficacem virgam
Moyſi tandem agnus immolari iuſſus eſt, & tũc
mortua ſunt primogenita Ægypti, & hac vna
plaga tactus Pharao dimiſit populum & ipſe
cum reliquis Ægyptijs perſequens tranſeuntes,
in mari rubro ſubmerſus eſt: ſic poſtquàm con-
Heb. 7. ſtitit, quòd nihil ad perfectum adduceret lex,
Coloſſ. 2. agnus Dei Chriſtus immolatus eſt, & in morte
1. Cor. 10. eius primogenitum, id eſt, originale peccatum
deletum eſt, & in mari rubro baptiſmi Chriſti
ſanguine rubẽtis actualia quoque peccata cum
diabolo penitus abſorpta ſunt. Luna ergo deci-
ma (vt dictum eſt) Dominus Chriſtus, verus
agnus, præcepto patris obediens, ciuitatem Hie-
ruſalem paſſurus ingreſſus eſt. Sed nec ipſe in-
greſſus eius vacat à myſterijs. Quocunq; enim
verus hic ſol procedit, ſimilitudines eius, quam
operatur, ſalutis, quaſi vmbras interiecto cor-
pori ſimiles reddit. Veniens igitur ad paſſionẽ,
videamus quas iaciat vmbras fulgidę miſericor-
diæ, cuius in multitudine benedictus aduenit.
Matt. 21. Primum à monte Oliueti duos mittit diſcipu-
los in caſtellum, quod erat contra ipſos, vt aſi-
nam illic alligatam pullumque eius ſoluentes
ſibi adducerent, &c. In his profectò, quæ vtili-
tas in ſanguine ſuo, quis fructus ſuæ paſſionis,
ad quam veniebat, myſticè præſignauit. Aſcen-
ſurus enim propter paſſionem mortis, gloria &
Heb. 2. honore coronatus, ad dextram patris, qui eſt
mons Oliuarum, id eſt, pater miſericordiarũ, &
Deus totius conſolationis, Deus pacis, fonsq;
2. Cor. 5. & origo luminis, atque inde dando homini-
bus dona, miſſurus erat Apoſtolos ſuos, qui li-
gandi atque ſoluendi poteſtate accepta, aſinam
& pullum eius, id eſt, vtrumque populum Iudai-
cum atque gentiũ, ab erroris ſtultitia, pecca-
torumque oneribus abſoluerent, & abducto ſi-
bi humano genere per fidem, ipſe ſuperſedens,
iuxta quod ſcriptum eſt, Et equitatus tuus ſal-
Abacuc. 3. uatio, in cęleſtem Hieruſalem animas induce-
ret, turbis angelorum cum laude occurrentibus,
palmaſque victoriarum cum ramis oliuarum,
quæ ſunt pacis inſignia, ſubleuantibus.

Quòd propter proceſsionem palmarum, Dominicalis proceſsio non ſit omittenda. Cap. 8.

Diligentibus Euangelicæ auctoritatis inſpe-
ctoribus rectè complacuit, vt cum hodier-
na proceſſione palmarum, qua proculdubiò re-
A demptoris noſtri recolimus paſſionem, non cõ-
putent illam, quæ Dominicalis eſt, qua ſingulis
Dominicis glorioſam eiuſdem commemora-
mus reſurrectionem. Conſtat enim, quòd con-
traria ſiue repugnantia non poſſint ſimul vno
eodemque actu conuenienter exhiberi. Hęc au-
tem manifeſtè diſſident, ſibique contraria ſunt.
Quid enim magis contrarium, quàm triſtitiæ
gaudium, morti vita, occaſui reſurrectio? Singu-
lis Dominicis à prima ſabbati, qua Dominus
reſurrexit, dedicatis, hoc nobis proceſſionis or-
dine ſignificamus, quòd in Galilæam, id eſt,
B in tranſmigrationem, ad videndum Dominum
cum Apoſtolis eius exire debeamus, ſcilicet vt
non ſimus vetuſti homines quod fuimus, ſed in
nouitate vitæ ambulemus. Vnde ſemper in hu-
iuſmodi proceſſionibus prelatos noſtros præ-
euntes, quaſi Dominum in Galilęam ſequimur,
& locus ipſe, quo proceſſionem ſuprema ſta-
tione terminamus, rectè à nobis Galilæa nuncu-
patur. Hãc verò annuam palmarum proceſſio-
nem, nemo qui neſciat paſſionis eſſe præconiũ,
& illud nobis ob recreationem deuotionis actu
renouari, quod pueri Hebræorum tollentes ra- Rom. 6.
C mos oliuarum obuiauerunt Domino, claman-
tes & dicẽtes: O ſanna in excelſis. Rectius igitur
faciunt hi, à quibus accepimus ante tertiam me-
moriam Dominicæ reſurrectionis, quæ per to-
tum annum occurrit, de more peragentes, ſi-
cut in cæteris Dominicis, & poſt tertiam cum
proceſſione palmarum, Dominicę paſſionis ef-
ferentes ſacramentum.

Quòd hæc maior hebdomada mundanæ creationis hebdomadæ reſpondeat. Cap. 9.

D

MAgnum illud eſt & admiratione dignum,
quod die Dominica, quæ prima eſt, in
qua creationem mundi cœpit Deus operari, in-
greditur ſaluator ad laborem paſſionis, & per
totam hanc hebdomadam, quę maior hebdoma
da dicitur, ſalutem noſtram operatus, die ſepti
mo ceſſauit, & in ſepulchro requieuit. Tot die-
bus ſalutem hominis operatus eſt, quod die-
bus hominem & quicquid propter hominem
creauit, in mundo diſpoſuit: Et prout operum
diuerſorum creatione, alij plus, alij minus, rerũ
E & officiorum diuerſa quantitate cõſecrati ſunt.
Primus hic dies, qua cum tanta claritate opus
ingreditur ſalutiferę paſſionis, dignitati illius
reſplẽdet, in qua dixit: Fiat lux, & facta eſt lux. Gen. 1.
Et de ſingulis cęterorum ſuo loco dicetur, nunc
de huius diei officio pauca perſpiciamus.

De Miſſa eiuſdem diei. Cap. 10.

ILla noſtri traditio, qua pater illum tradidit,
ſicut Apoſtolus ait, qui proprio filio non pe- Rom. 8.
percit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: Il-
la, inquam, traditio materia vel cauſa tam ma-
gni

gni tamque ſolemnis eſt officij. Hac enim die A
pater illum tradidit in eo, quòd ex voluntate
patris in manus inimicorum venit, qui hactenus
Matth. 26. multoties cum ſeditione quæreretur, omnes eo-
rum fruſtrauerat impetus. Obediens namque vo-
lūtati patris, calicem paſſionis bibere venit, & cùm
caro infirma eſſet ad bibendum, ſpiritu promptus
dicebat: Veruntamen non mea voluntas, ſed tua
fiat. Quia ergo pater illum hac die tradidit, & ca-
licem paſſionis dedit illi, rectè paſſio legitur cum
eiſdem, cum quibus excepta eſt, palmarum ra-
mis, totique officio venerandam ipſa præbuit ma-
teriam. Nam ex eo, quòd ait pendens in cruce,
Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me, B
conſtat viceſimum primum pſalmum totum ex ip
ſius eſſe perſona conſcriptum, propter quod hac
ipſa die penè totus in eiuſdem nihilominus perſo-
na decātatur. Primum in introitu, Domine ne lon-
Pſal. 21. gè facias auxilium tuum à me, orat ipſe, qui tam-
quàm vermis & non homo abſq; vllo reſpectu, le-
uiter conculcabatur, propter nos relictus ad tem-
pus, orat inquam, patrem, ne elonget auxilium ſuū,
id eſt, feſtinet reſurrectionem ſuam, & à poteſtate
eorum, qui ſunt vnicornes, id eſt, ſingularis ſuper-
biæ, liberet humilitatem ſuam. Deinde in tractu
hoc ipſum amplius egit & ipſe noſter Dauid, ſe- C
cundum titulum eiuſdem pſalmi tendens in finē,
id eſt, in victoriam, pro aſſumptione matutina, id
eſt, pro reſurrectione, vt fiat valde mane, ſicut &
facta eſt, cùm adhuc tenebræ eſſent ad monumen-
tum. Epiſtola quoque non dubio paſſionem legen
dam præcurrit præconio. Nam quod orat Domi-
Matt. 26. nus ſecundò in paſſione dicens: Mi pater, ſi non po
teſt hic calix tranſire, niſi bibam illum: quod ſum-
Matt. 26. mus Deus in ſumma humilitate hominis illudi-
tur, conſpuitur, dorſum ſuum dat percutientibus,
& genas ſuas vellentibus, & cætera patienter fert,
Eſa. 53. obediens voluntati patris vſque ad mortem cru-
Philip. 2. cis, hæc omnia nobis Paulus in Epiſtola manifeſtè D
proponit imitanda, dicens: Hoc ſentite in vobis,
quod & in Chriſto Ieſu, &c. Item in graduali,
Pſal. 72. dum dicit: Tenuiſti manum dexteram meam, & in
voluntate tua deduxiſti me, pulcherrimè illud in-
ſinuat, quòd Deus pater, quaſi læua manu ſua dex-
teram illius tenuerit, id eſt, diuinā potentiam eius,
ne ſe defenderet, quodammodo compreſſit, & in
poteſtatem inimicorum, id eſt, in ciuitatem Hieru
ſalem in voluntate ſua deduxerit. Quęri poteſt, cur
graduale hoc cantetur hoc die, cùm non totum
eius perſonæ conueniat. Neque enim illi congruit,
vt dicat: Mei autem penè moti ſunt pedes, & penè
effuſi ſunt greſſus mei. Sed ſciēdum, quia pſalmus, E
de quo ſumptum eſt, correptio illorum eſt, qui pro
ſoſpitate corporis, & proſperitate vel affluentia re-
rum temporalium Deum tantummodo laudabāt.
Huiuſmodi autem laudes non defecerant, priuſ-
quàm Dominus noſter rex omnium ſeculorum
Pſal. 72. adueniret, & ex his quæ paſſus eſt, confirmaret nos,
ne ſcandalizaremur, malos proſperari, bonis autē
non rectè ſuccedere, videntes. Quis enim iuſtus, vi-
dens ipſam iuſtitiam eſſe crucifixam ab his, quo-
rum iniquitas quaſi ex adipe prodijt, qui in labore

A hominum non erant, & cum hominibus non fla-
gellabātur: quis, inquam, iuſtus, cum ſibi aliquid ſi-
mile acciderit, dicat iam, ergo ſine cauſa iuſtificaui
cor meum, & laui inter innocentes manus meas?
Nam ſi narrauerit ſic, ecce nationem filiorum Dei,
imo ipſam filij Dei paſſionem reprobauit. Benè
ergo in oſtenſione flagellati & crucifixi iuſti canta-
tur: Quam bonus Iſrael Deus rectis corde, vt non
moueantur pedes noſtri, id eſt, ratio, & iudicium
noſtrum, quando pacem peccatorum videmus. Pſal. 68.
Offerenda quoque cum verſibus ſumpta de pſal-
mo ſexageſimo octauo, qui totus ex perſona ſalua-
toris orantis in paſſionis agone conſcriptus eſt in-
B dicat, cum quanto deſiderio charitatis illa ſuſcepe-
rit, quæ in paſſionis ſerie prælecta ſunt, dum dicit:
Improperium expectauit cor meum & miſeriam,
improperium ſcilicet in verbis expectauit, id eſt,
deſiderauit cor meum, & miſeriam, ſcilicet in fa-
ctis. Et ſuſtinui, id eſt, expectaui, qui ſimul contri-
ſtaretur, videlicet de perditione ſua mecum dole-
ret, & non fuit, ſubauditur, qui id faceret: conſolan
tem me quæſiui, id eſt, benè operantem per pœni-
tentiam, & non inueni. Et dederunt in eſcā meam
fel, hoc eſt, amaros ſe mihi reddiderunt, &c.

C *De feria ſecunda hebdomadæ ſanctæ. Cap. 11.*

FEria ſecunda minus ornata videtur cæteris hu-
ius hebdomadæ diebus, quarum omnium offi
cia lectione paſſionis vel cæteris Dominicæ mor-
tis inſignibus purpurata ſunt. Nec mirum: nam &
eius primæ hebdomadæ, qua cuncta creata ſunt,
cuius hæc ſimilis eſt, vt ſuprà dictum eſt, dies ſe-
cundus minus aliquid quàm cæteri, creatoris pla-
cito commendatur. Cum enim dixiſſet, fiat firma-
mentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab
aquis, non eſt additum (ſicut in operibus cæterorū
D dierum) & vidit Deus quòd eſſet bonū. Hoc enim
in Septuaginta quidem additum eſt, ſed in Hebrai
co non habetur. In hoc quoque (vt ait Hierony-
mus) binarius numerus infamatur, quia primus ab
vnitate degenerat, & diuiſionis initiator eſt. Et quia
diuiſio aquarum ſuperiorum atque inferiorum,
diuiſionem ſignificat bonorū & malorum, quam-
uis iuſtam, tamen propter pœnam ipſorum qui di-
uiduntur, malam, ipſaque diuiſio ſecunda die fa-
cta eſt, ipſumque quod dicimus ſecundum, à bina-
rio non voce, ſed ſenſu proficiſcitur, rectè iuxta
Hebraicam veritatem non eſt additum in opere
E dici ſecundi, & vidit Deus quòd eſſet bonum. Igi-
tur cùm ſecunda dies mundanæ creationis laude
operis minus illuſtrata ſit, non mirum eſt, quod
huius hebdomadæ, quæ illam reſpicit, ſecūda dies
minus paſſionali officio purpurata ſit. Habet au-
tem Euangelium huius diei, quòd exceptus cum
ramis palmarum ciuitatem Hieruſalem ingreſſus
eſt. Et cum gentiles eum videre vellent, vtpote ſa-
lutem ſuam, de quo Iacob longè antè prophetaue Gen. 49.
rat, dicens: Et ipſe erit expectatio gentium, & pro-
pter hoc granum frumenti figuratè ſe appellaſſet, Ioan. 12.
mortificandum infidelitate Iudæorum, multipli-
candum

candũm infidelitate Iudæorum, multiplicandũ A
fide populorum, cum, inquam, clarificationem
ſuam ſaluti gentium diluceſcere poſtulaſſet,
orans ad patrem & dicens: Pater ſaluifica me
ex hac hora, pater clarifica tuum nomen, venit
vox de cęlo dicens: Et clarificaui, & iterum cla-
rificabo. Et quia voluntati obediens, in manus
quærentium animam ſuam tradidit ſeipſum,
veniens in ſępedictam ciuitatem, benè hæc pro-
phetica lectio præmittitur: Dominus Deus ape
ruit mihi aurem, ſcilicet, vt voluntati eius obe-
direm, ego autem non contradico, retrorſum
Eſa. 50. non abij: Corpus meum dedi percutientibus, & B
genas meas vellentibus, &c. quæ ad hoc conſo-
nant, quòd pati nõ refugiens, pro ſalute mundi
ſeipſum tradidit. Ad hoc autem, quòd in Euan
gelio ſeſe orat clarificari, ſcilicet gloria reſur-
rectionis, cuncta membra conſonant officij, quo
ſe eripi, ſeq; nocentes atque impugnantes, iudi
cari poſtulat atque expugnari.

De Feria tertia. Cap. 12.

Hier. 11. FEria tertia legendam paſſionem benè præ-
currit Hieremiæ lectio, qua in perſona eius C
dicit: Tu Domine demonſtraſti mihi, & cogno-
ui: tu oſtendiſti mihi ſtudia eorum, & ego quaſi
agnus, qui portatur ad victimam, & non cogno-
ui, quia concitauerunt aduerſum me conſilia,
dicentes: Venite, mittamus lignum in pane eius,
& conteramus eum de terra viuentium. Tu Do
mine Sabaoth, qui iudicas iuſtè, & probas renes
& corda, videam quæſo vltionem tuam ex eis.
Nam per hos dies vſq; in quartam feriam, hæc
ſtudia, hæc illorum conſilia magis ac magis fer
ueſcebat, ſed metuentibus, ne forte tumultus
fieret in populo, facultas deerat. Namque ipſe D
Luc. 21. Dñs noſter, diebus quidẽ (vt ait Lucas Euange
ſta) erat docens in templo, noctibus verò exibat
in montem, qui vocatur Oliueti, & populus ma-
gnificabat eum in tẽplo. Et in tãtum nulli vn-
quã adulatus eſt (vt ait Hyeronymus) vt in ma-
gna & ampla ciuitate vel vnius noctis hoſpitiũ
nunquã habuerit. Et quõ ſuperbiſſimus Aman
Heſter. 11. erecta cruce in domo ſua, quã parauerat Mar-
dochæo, quærebat opportunitatẽ, qua ſuggere-
ret regi de illo mane, vt appenderetur: ſic dia-
bolus inito cõſilio in domo ſua, id eſt, in cordi-
bus Iudæorũ, dicendo: Venite, mittamus lignũ E
in pane eius, i. crucem in corpus eius, quærebat
opportunitatẽ, vt Romanæ poteſtati traderet
Gal. 6. Ieſum. Vltionem ergo videntes ex eis, in Epiſto
la dictũ eſt, Gloriamur in cruce Domini noſtri
Ieſu Chriſti. Nam is, à quo cõſilium acceperũt,
vt mitterent lignum in pane eius, eodem ligno
transfixus & ſpoliatus eſt, vt crux Chriſti glo-
rioſa, à pœna reorum ſubleuata eſt in frontibus
Imperatorum. Itaque in Introitu cantamus: Glo
riari nos oportet in cruce Domini noſtri Ieſu
Chriſti, cætera quæ ſequuntur in officio, ma-
nifeſtè verba ſunt perſonæ eius agonizantis, &
reſurrectionem ſuam exorantis.

De quarta Feria. Cap. 13.

FEria quarta venditio capitis noſtri totius
corporis Eccleſiæ, contritionis & humilita-
tis inuſitatæ principiũ eſt. Hac nanque die abiit
Iudas, & locutus eſt cum principibus ſacerdo-
tum & magiſtratibus quemadmodũ Ieſum tra-
deret eis. Et gauiſi ſunt, & pacti ſunt illi pecuniã
dare. Et ſpopõdit. Igitur pro eo, quòd Eccleſia
hac die capite diminuta eſt, deponit hac eadem
die conſuetudinalem proceſſionis ſuæ cultum,
B totiuſque nocturni atque diurni pſallendi poſt
hanc diem, gaudium obſcurat vſitatum. Sed &
per totum anni circulum in pœnitentialium ob-
ſeruatione ieiuniorum, propter cauſam ſupradi
ctam, quarta feria poſt ſextam, in qua Dominus
noſter crucifixus eſt, ſecundum obtinet gradũ.
Nunc in officio huius quartæ feriæ, quia præ cæ
teris ſacra diſpoſitione præfulget: imò quia pe-
nè totum vẽditi capitis noſtri luctuoſa vox eſt,
pauliſper immorari libet. Primoque hoc dicen-
dum, quod geminas lectiones longumque ac lu
gubrem, pro ſecundo graduali, tractum, propter
C iam dictam Dñi venditionem, præſentis diei
meruit officium, cunctaque officij membra re-
uerentiæ Domini orantis, & in faciẽ ſuam pro-
ſtrati venerabiliter ſubſeruiunt, de quo hac die
legitur in paſſione ſecundum Lucam, hoc mo- Luc. 22.
do: Et ipſe auulſus eſt ab eis, quãtum iactus eſt
lapidis, & poſitis genibus orabat dicens: Pater,
ſi vis, transfer calicem iſtum à me. Et factus in
agonia prolixius orabat, & factus eſt ſudor eius
tanquàm guttæ ſanguinis decurrentis in terrã.
Apparuit autem illi angelus de cęlo confortans
eum. Et quidem cæteri quoque Euangeliſtæ
D oraſſe referunt eum ad Patrem, quo indubitan-
ter minor eſt ſecundum humanitatem, in qua
etiam minoratus eſt paulo minus ab Angelis. Pſal. 8.
Sed hic diſertus vitulus, ſcilicet Lucas, victima-
tionem ſalutaris vituli elegantius proſequens,
ex habitu eius in infirmitate noſtra orantis, ma
gis admirabile mundo & Angelis, & hominibus
præbet ſpectaculum. Vnde contremiſcit Eccle-
ſia tantorum mirabilium contemplatrix, & in
introitu, quaſi attonita repentino clamore con-
crepat. In nomine Domini omne genu flecta- Philip. 2.
tur, cęleſtium, terreſtrium, & infernorũ, &c. Ni-
E mirum omnium Angelorum hominumque Do
minum procidiſſe, & in ſudore ſanguinis ago-
nizari videns, humana corda hoc terrifico cla-
more percutit, ne quis audeat ſtare rigidus &
elatus, cum ille tantus in tam magna ſeſe pro-
pter nos humilitate deijciens genua poſuerit.
Magnum primumque huius diei dignumque ſpe-
ctaculo mentium noſtrarum officium, quod la-
borat ſancta Eccleſia ſingulorum corda filiorũ
ad tantæ rei præſentiam, per contemplationem
reducere, & per voces Apoſtolorum atque pro-
phetarum quaſi præſentium, & agonizantem
Dominum circunſtantium, in admirationem &
compaſſionem excitare. Conclamata namque
(vt di-

(vt dictũ eſt) antiphona introitus, quæ de Apoſtolo ſumpta eſt, quod valde rarum eſt, paucæ namque de nuuo teſtamento ſumptæ ſunt, protinus Eſaias propheta deſiderantiſſimus huius Dominicæ paſsionis expectator & præco, quaſi præſens accurrit, lectoris voce nos ad videndũ
Eſa. 62. agonem illum excitans atque dicens: Dicite filiæ Sion, ecce ſaluator tuus venit. & addit, ecce merces eius cum eo, & opus illius coram illo. Pulchrè ſatis breuiterq; commendans, & opus paſſionis, cui intendebat & mercedem gloriæ vel honoris, quo coronandus erat per diuinitatem, quæ cum eo eſt, ſcilicet in vnius eiuſdemq; B vnitate perſonæ. Statimq; admirans illius habitum, quis eſt (inquit) iſte, qui venit de Edom, id eſt, de ſanguineis ſiue terrenis Iudæis, tinctis veſtibus, id eſt, membris corporis, quæ ſunt veſtimenta diuinitatis, tincta ex purpura ſanguinis. Tinctis, inquit, veſtibus de Boſra? Boſra interpretatur firma atq; munita, ſignificatque ciuitatem Hieruſalem, quã ipſe, qui ab illa cruen
Ioan. 8. tatus eſt Dominus, ſuo quondam auxilio magis, quàm murorum ambitu firmauerat atque munierat. Eſt autem ciuitas in Moab. Quo nomine fortiter Hieroſolymitanos percutit. Iu- C dæos. Conſequitur enim, vt ipſi Moabitæ ſint, vt verè ſunt. Moab quippe interpretatur ex patre.
Ioan 8. Et Dominus cum dixiſſet Iudæis, ſi filij Abrahæ eſtis, opera vtique Abrahæ facite: nunc autem quæritis me interficere, hoc Abraham non fecit, ſubſecutus adiunxit: Vos ex patre diabolo eſtis. Itaq; cum dixiſſet, quis eſt iſte, illo reſpondente ac dicente: Ego, qui loquor iuſtitiam, & propugnator ſum ad ſaluandum. Rurſus interrogat: Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari? id eſt, cùm tu loqueris iuſtitiã, quare D cruentatus es preſſura crucis? At ille, torcular, inquit, calcaui ſolus, ſubauditur pro omnibus vt omnes liberarentur. His auditis Eccleſiæ chorus, ſciens agonem Domini, ſudoremq; ſanguineum, & orationem pro ſe, imò ſuam eſſe, ſuas adiungit voces, nec tamen loquitur pluraliter, eò quòd vna ſit perſona cum Chriſto, tanquam
Pſal. 68. corpus cum capite ſuo, ſuccinitq; graduale. Ne auertas faciẽ tuam à puero tuo, id eſt, à me, qui ſum puer tuus, id eſt, ſeruus tuus, quoniam tribulor, ſcilicet pro te, velociter exaudi me, id eſt, reſuſcita me. Saluum me fac, quoniam aquæ, id E eſt, Iudæi, qui ſemper ſunt in motu inuidiæ, intrauerunt vſque ad animam meam, id eſt, eouſque vt me occiderent, inter quos commorans, infixus ſum in limo profundi, qui ita ſunt, quòd non eſt ſubſtantia, quia verum eſſe amiſerunt. Itemque altera lectione eiuſdem prophetæ de-
Eſa. 53. clamata, quam ille, cum eloqueretur, præuidebat eum ſpirituali oculo in eodem ſchemate, in quo nunc ab Euangeliſta repræſentatur, ſcilicet non habentem ſpeciem neque decorem, aſcendentem ſicut virgultum, & ſicut radicem de terra ſitienti, deſpectũ, & nouiſſimũ virorũ, virum dolorũ, & ſcientẽ infirmitatẽ, vulneratũ

A propter iniquitates noſtras, & attritũ propter ſcelera noſtra, cũ ſceleratis reputatum, & pro tranſgreſſoribus exorantem. Hac, inquam, lectione pronunciata, fit, quod nunquam alia die per annum agitur præter hanc feriam, quartã; & magnum diem Paraſceuen, & præter ſabbata quatuor temporalium ieiuniorum, ſcilicet quod Epiſtolam non graduale, ſed tractus ſequitur. Nam præter ſuprà dictos dies, ſemper graduale ſequitur Epiſtolam aut alleluia, ſi ratio temporis graduale ſubmoueat, quod fit per dies Pentecoſtes. Cauſa autem hæc eſt, quia mu-
B ſicus ille, qui dixit: Cantauimus vobis & non Matt. 11.
ſaltaſtis, lamentauimus & non ploraſtis, cuius cantationi alleluia, quaſi ſaltatio, lamentationi verò graduale, quaſi ploratio pœnitentiæ reſpondet, ſicut ſuo loco iam dictum eſt: Ille, inquam, muſicus his diebus aufertur. Nam feria quarta venditur, feria ſexta ſequenti crucifigitur. Sed die paraſceues ſingulas lectiones ſinguli tractus ſub ſequuntur. Hac autẽ die, quia venditus, licet tamen adhuc cum diſcipulis habebatur, vnus tantum tractus pro graduali tamquã imperfectus adhuc luctus aſſumitur. Quòd
C autem tractus lugentium ſit, magiſque luctui congruat quàm graduale, quod eſt pœnitentiũ lamentum, Illud comprobat, quòd non cum al- Sap. 2.
leluia vt graduale, ſed pro alleluia canitur his diebus, quibus mortẽ, quæ ſubintrauit in mundum per inuidiam diaboli, id eſt, à Septuageſima vſque in Paſcha lugemus. Tractus autem hic de Pſalmo centeſimo primo eſt, qui rei & tempori valde congruit. Nam & titulus ad articulum temporis pertinet, quo vel in agoniam
factus prolixius orauit, ſanguineo ſudore ma- Luc. 22.
dens, quod ſignum erat ſanguinis plurimi cæde
D martyrum effundendi, vel quo pro tranſgreſſo-
ribus orauit, dicens: Pater dimitte illis, nõ enim Luc. 23.
ſciunt quid faciunt. Itemque pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Sic enim ſe ha-
bet titulus: Oratio pauperis, cum anxiaretur, & Pſal. 101.
coram Domino effunderet precem ſuam. Pauper hic ipſe eſt, qui, vt ait Apoſtolus, cum diues
eſſet gratia ſua, propter nos egenus factus eſt. 2. Cor. 8.
Cum hoc ergo paupere pro nobis orante, cuncti pauperes ſpiritu, qui corpus vnum cum illo ſunt, illo præorante, pariter orant. Aureumque
thuribulum immaculati corporis tenenti huic Apoc. 8.
ſummo Angelo, ſuæq; orationis incenſum præ-
E ferenti, ſuarum quoque chorus noſter orationũ incenſa certatim ſimul inijcit, dicendo ac re-
petendo: Domine exaudi orationem meam, &c. Pſal. 101.
Lecta quoque paſſione, ſacrificium eiuſdem iteratæ orationis in offerenda ſubijcit. Communio quoque de eodem Pſalmo eſt: Potum meũ cum fletu temperabam: vt aduertas totum hũc Pſalmum in perſona eius eſſe cõſcriptum. Qui,
vt ait Apoſtolus, in diebus carnis ſuæ preces Heb. 5.
ſupplicationeſque ad eum, qui illum ſaluum facere poſsit à morte, cum clamore valido ac multis lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. Illud ad ſummum non prætereundum,

A eundum, quòd hac die conuenienter hic ſol iuſtitiæ ad noſtram ſalutem venditus eſt, quia in illa mundanæ creationis hebdomada ſol iſte viſibilis ad lucendum mundo formatus eſt. Et ô verè mira diuinæ gratiæ diſpoſitio. Magna & mira charitatis vnicæ dignatio. Sic pro nobis perditis dignatus eſt pati, vt pro venditis quoque nõ dedignaretur venundari. Venditi quippe fueramus nos venditione miſerabili, ſicut & Iſa.61. ipſe per prophetam Dominus dicit: Gratis venundati eſtis, & ſine argento redimemini. Vera & diuini ponderis ſententia. Gratis, inquit, venundati eſtis, id eſt, falſis promiſſionibus decepti. B Quid enim ſaltem temporalis emolumenti miſer aſſecutua eſt homo, pro eo quod receſſit à Deo, ſeipſum tradens diabolo? Et ſine argento redimemini. Quid enim captiua filia Sion, pro redemptione tua dediſti? Nullis præcedentibus meritis, ſed ſola gratia, Chriſtus venditus, venundatos redemit.

De Feria quinta, quam Cœnam Domini nominamus. Cap. 14.

FEria quinta, quam cœnam Domini nominamus, partim lętarum, partim triſtium variatur commemoratione rerum: & ſecundum vtriuſque habitus lętitię.ſ.ac triſtitię diſtantiã, regularium quoq; officiorum diuerſas ac pene contrarias retinet qualitates. Miſſa nanq; integrum, & valde feſtiuũ, imò plus quàm vſitatũ habet officium: per regulares autem horas, neq; feſtiuũ, neq; more vſitato, integrum Deo debitum reddimus ſeruitium. Singulis horis capita, id eſt, initia pręcidimus, fines quoq; earum ſub ſilentio abſcondimus: miſſa verò & plenariè ſolenniterq; perficitur, & per manus Pontificis, multiplicibus pietatis ſacramentis ſingulariter fœcundatur. Et ſicut die quinta in hebdomada mundanę creationis genus ea aquis ortum, partim gurgiti remiſſum, partim in aera leuatũ eſt, vt ſtirpe vna prodita, diuerſa raperent loca: ſic feria quinta huius hebdomadæ, qua ſumus recreati, ſacramenta vnius eiuſdemq; ſalutis, partim nos deprimunt in triſtitiam, partim leuant in gaudium, vt pro vna ſalute edita, valde diuerſo cultu vel habitu celebrentur myſteria. Cauſas ergo iuata teatum requirentes Euangelicum, ab his quę lęta ſunt, ſumamus initium.

Cur ſolennis ſit Miſſa eiuſdem diei. Cap. 15.

SOlennitatis, qua prædictæ diei Miſſa triſtes inter horas exultat, ſicut medias inter nebulas ſol interdum ſubrutilat, cauſa hæc eſt, quòd Dominus Chriſtus ſanctus ſanctorum, cui à patre cum iuramento dictum eſt: Tu es ſacerdos Pſal. 109. in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Ipſe Pontifex, ipſe & hoſtia, noui nobis ſacrificij ritum inſtituit qua nocte tradebatur, acci- Matt.26. piens panem & calicem vini, benedicensq; ac dicens: Hoc eſt corpus meum, hic eſt calix ſanguinis mei. Tunc enim primum officio ſui functus eſt ſacerdotij, finem imponens ſacerdotio veteri: & poſt eſum agni typici ſeipſum, qui verus eſt agnus, Deo patri ſuis offerens manibus: 1.cor.11. atque hoc eſt, quod Apoſtolus ait, quia non per ſanguinem hyrcorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, Heb.9. æterna redemptionè inuenta. Ipſum namq; corpus, quod occiſum eſt ab impijs, ipſum eũdem ſanguinem, qui in cruce fuſus eſt, ipſe tunc ſempiternus ſacerdos obtulit, & de quo alio loco dictum eſt, cum illum Iudæi lapidare vellent, Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo: nũc Ioan. 8. verè de templo Iudęorum exiuit, & eorum ſacrificia dereliquit, ſeque in ſacrificio panis & vini ita abſcondit, vt ab impijs omnino agnoſci non valeat, quid ibi ſit. Igitur quia verum ſacrificium hodie contradidit, nouumq; teſtamentũ ſuis hęredibus moriturus ſuo ſanguine conſcripſit in ſpiritu humilitatis & in animo contrito, Heb.9. ſicut ipſe dicit: Triſtis eſt anima mea vſque ad Matth. 26. mortem, rectę in medio triſtitię, quę per omnes horas ſignificatur, ſola miſſa ſolennem concentum, lętumq; miniſtrorum altaris meretur ornatum. C Et ne quid venuſtatis ſancto ſacrificio deſit, vtpote in die ſuę inſtitutionis, Gloria in excelſis quoq; à pontifice decantatur. Et quiſq; pontifex quicquid ſui eſt officij, debet hac die de integro perficere. Itaque pœnitentes Eccleſiæ reſtituit, oleum benedicit, chriſma conficit, quo ſignati teſtimoniũ accipientes Spiritus ſancti dicimus Deo: Signatum eſt ſuper nos lumen Philip. 4. vultus tui: Venerabilis & pius eſt ordo conſecrationis, ſed ſi cauſas eorum, quæ in eadem conſecratione aguntur, vel tenuiter inſpexeris, multò amplius intima pietatis pulchritudine delectaberis. Ordo quippe ipſe ab omnibus videtur, D ſed nos iuata propoſitum cauſas quæremus. Quid ergo chriſma ſignificet, aut quid illo in nobis agatur, vel cur hac die conſecretur, quidve myſterij conſecrationis eius ordo contineat, veri luminis largitore præeunte, conſiderare cupimus.

De Chriſmate. Cap. 16.

CHriſma Grecè, Latinè dicitur vnctio, à quo nomine Dominus noſter Chriſtus, id eſt, vnctus nuncupatur. Chriſmate vngendum primus Moyſes inſtituit in Exodo, quòd & iu- Exod. 30. E bẽte Domino compoſuit, & eo primùm Aaron & filij eius vncti ſunt. Et atque eo tempore myſtica vnctio tantùm in regibus & ſacerdotibus, qua Chriſtus rex ſummus & ſacerdos verus præfigurabatur. Sed poſtquàm per ſeipſum veniens Chriſtus Dei filius, à Deo patre cœleſti, & vero vnguento eſt delibutus, iam non ſoli pontifices & reges, ſed & omnis Eccleſia vnctione chriſmatis per impoſitionem manuum conſecratur. Quòd ſolis debeatur Epiſcopis, vt conſignent, & ſpiritum paracletum tradant.

Quod non ſolum conſuetudo Eccleſiaſtica demonſtrat, verùm & illa lectio Actorum Apoſtolorum, quæ aſſerit, quibuſdam in nomine Domini Ieſu baptizatis, per impoſitionem manuū Act. 8. Pauli Apoſtoli datum eſſe Spiritum ſanctum, vt vbi legitur: Et cùm impoſuiſſet manus illis Paulus, venit ſuper eos Spiritus ſanctus, & reliqua. Item in alio loco ſcribitur, quòd Apoſtoli Hieroſolymis Petrum & Ioannem miſerunt Samariam, vt iam baptizatis traderent Spiritum ſanctum. Tunc imponebant illis manus, & accipiebant Spiritum ſanctum. Vbi apertè datur intelligi, ſolis pontificibus, Apoſtolorum vicarijs deberi, vt conſignent, & paracletum tradant. Legitur autem in geſtis Pontificalibus, quòd Syluester Papa conſtituit, vt baptizatum liniat presbyter chriſmate, leuatum de aqua, propter occaſiones tráſitus mortis, ne propter abſentiam Epiſcopi, & difficultatem eum conſequendi, ſine manus impoſitione baptizati migrent. Presbyteris itaque chriſmate baptizatos vngere licet, ſed quod ab Epiſcopo fuerit conſecratum, non tamen frontem (quod ſolis debetur Epiſcopis) ſed verticem. Forte aliquis dicat: Quid mihi prodeſt poſt baptiſmatis myſterium, myſterium confirmationis? Nam ſi poſt Gal. 4. fontem, adiectione noui generis indigemus, quantum video, non totum de fonte ſuſcepimus. Non ita intelligendum eſt. Nam quid prodeſt, ſi quiſquam parentum magnam paruulo conferat hæreditatem, niſi prouideat illi tutorem? Paracletus quippe regeneratis in Chriſto cuſtos & conſolator, & tutor eſt, qui poſſent ſuadente diabolo, ſicut paruuli facultatem, perdere baptiſmi vtilitatem, ſi hunc non haberent tutorem. Igitur chriſma Spiritus ſancti ſignum eſt, cuius & virtutem continent. Et pulchrè Spiritui ſancto, per hanc ſpeciem ſuam nobis com- Pſal. 22. placuit dare gratiam. Fructus nanq; & pinguedo eſt oleæ, quæ arbor pacis & luminis miniſtra eſt, commixto balſamo, cuius arbor odorifera vna eſt & præcipua arborum aromaticarum. Sanctus autem ſpiritus diuinæ ſubſtátiæ pinguedo eſt, ita vt quicunq; ea eo refectus fuerit, dicat: Impinguaſti in oleo caput meum. Et balſami odor in oleo ſuauitatem eiuſdem Spiritus ſancti ſignificat, qua cunctos qui naſum, id eſt, virtutem habent diſcretionis, bono odore allicit & ſui mei appetentes efficit. Quem quicunq; acci- 2. Cor. 2. Rom. 5. piūt, cum Apoſtolo dicunt, Chriſti bonus odor ſumus Deo, in omni loco. Benè ergo Spiritus ſanctus, qui propter nos iccirco agit viſibilia, quo per hæc facilius capere queamus inuiſibilia, per hoc ſimile ſuam nobis ſuauem & odoriferam infundit gratiam.

Quod rectè hac die chriſma conſecretur. Cap. 17.

NOtum eſt, hunc diem quartumdecimum diem primi menſis referre, quo agnus immolari ad veſperam iuſſus eſt, & de ſanguine A eius vterque poſtis ſignari, & ſuperliminare domorum, in quibus comedendus eſſet, vt eo ſigno viſo, exterminator Aegypti facti conuiuij domos intactas præteriret. Cóſtat autem, ideo frontibus noſtris ex ipſo chriſmate imprimi ſignum crucis Chriſti, vt exterminator diabolus in domibus animarum corporumq́; noſtrorum ius nocendi nullum habeat, & hoc illius typici agni ſanguine, quo poſtes ſignabãtur, fuiſſe præfiguratum. Rectè ergo, qua die figura tantum illud agebatur nobis hoc præſentis rei ſacrum ſolenniter conficitur. Secundum hanc ſimilitu- B dinem conſequens videretur, vt hac ipſa nocte domus eorum, in quibus agnus comedẽdus eſt, id eſt, frontes eorum, in quorum mentibus fides agni Dei Chriſti reconditur, ſacro chriſmate ſignarentur. Quod rectè videretur, ſi hac eadem nocte, Paſchale conuiuium celebrare conueniret cum eo, quod lugemus, ſcelere Iudæorum. Nūc autem, licet Dominica paſſio ſalutis noſtræ ſumma ſit, rationabiliter tamen ſancta Eccleſia diem illum, in quo paſſus eſt, luctui potius & ſilẽtio dedicauit, & gaudium ſolennitatis eiuſdem, qua ſumus redempti, vſque in diem C tertium, quo victor ille reſurrexit, differẽdum cenſuit, vt tunc demū & pro recuperata animarum ſalute, quæ ſexta feria patrata eſt, & pro futura corporū reſurrectione, quæ illo reſurgente prima ſabbati nobis donata eſt, conuiuium paſchalis agni celebremus in domibus noſtris, dicentes: Paſcha noſtrum immolatus eſt Chri- 1. Cor. 5. ſtus, itaque epulemur in azymis ſynceritatis & veritatis. Rectius ergo ſumentes illud, vnde poſtes noſtrarum frontium ſignemus, quieſcimus vſque in veſperam ſabbati, quæ nobis eſt veſpera paſchalis conuiuij, & tunc ſignatis fronti- D bus baptizatorum, qui verum Pharaonem, ſcilicet diabolum effugientes, per mare rubrum baptiſmi ad eum tendunt, illud noſtrum in voce exultationis & confeſſionis inchoamus conuiuium. Et ſi quæras, cur non ipſa quoq; chriſmatis conſecratio dilata eſt, ideo ſcilicet, quòd ab hac feria quinta vſque in veſperam ſabbati, qua hora vtendum eſt chriſmate, vacamus à miſſarum ſolennijs, eo loco, quo pacem accipimus, fas eſt conſecrare. Et ante hæc baptiſmū celebrari hoc ſabbato ſancto, ratio exigit, de quo dicendum eſt ſuo loco, id eſt, magno ſabbati ſancti officio. Non igitur chriſmatis quoque E conſecratio differri debuit aut potuit.

Quid myſterij contineat ordo conſecrandi chriſmatis. Cap. 18.

IN eo loco, vbi ſolemus vuas benedicere, conſecratur oleum pro infirmis, concluditurq́ue concluſione, per quem hæc omnia Domine ſemper bona creas, &c. Non enim proprium habet officium, id eſt, nec in capite verba ſalutationis, hoc eſt Dominus vobiſcum: nec in fine concluditur, vt cæteræ orationes, per Dominum noſtrum. Huius verò chriſmatis olei conſecratio,

quæ

quę dicitur principalis, quia ad eius vnctionem
principalis tribuitur ſpiritus, id eſt, ſeptiformis
paraclet us, habet officium per ſe. Primò exor-
cizatur, deinde ad Dominus vobiſcũ & ſurſum
corda, eius benedictio inchoatur, finiturq́; per
Dominum noſtrum. Conſecratur autem in eo
loco, vbi pacem ſolemus inter nos dare, & hoc
eſt opus diuinæ gratię, vt pax & concordia re-
gnet in nobis. Duodecim presbyteri, qui ordi-
nantur circa Epiſcopum, teſtes & auditores
eiuſdem myſterij, duodecim Apoſtolos ſignifi-
cant: quorum in præſentia ſummus Pontifex
Chriſtus hodie teſtamentũ conſcripſit, totamq́;
hæreditatem ſalutis, ſuęq; diſceſſionis fructum,
id eſt, ſpiritum paracletum oſtẽdit, dicens: Niſi
Ioan. 16. ego abiero, paracletus non veniet ad vos. Si au-
tem abiero, mittam eum ad vos. Eius namque
gratiæ ſacramentum chriſma continet, qui ea
quo mortis Chriſti precio quodammodo em-
ptus & acquiſitus eſt, cœpit (quod antè non fie-
bat) in remiſſionẽ peccatorũ dari. Vnde & para-
cletus tunc primùm appellatus eſt, quia pro dã-
natis nobis in primo parente, peccatorum re-
miſſio ſola paracleſis, id eſt, conſolatio eſt, quæ
non niſi abeunte, id eſt, moriente Chriſto no-
bis vnquam acquiſita fuiſſet. Dicit libellus Ro
mani ordinis de cõſecratione chriſmatis. Cõti-
nuò duo acolyti inuolutas ampullas cum ſindo-
ne alba de ſerico teneant in brachio dextro, ita
vt videri poſſint à medio. Ampulla, antequàm
veniat ante Epiſcopum ad altare, media eius
pars eſt cooperta, & media nuda. Ampulla cum
chriſmate quodãmodo ſignificat corpus Chri-
Coloſſ. 2. ſti, ſumptum ex virgine, corporaliter in ſe habi
Matt. 1. tantem, cõtinens Spiritus ſancti plenitudinem.
Lucæ. 2. Quod, antequam tranſiret ad altare crucis, ali-
quo tempore erat coopertum, & aliquo nudũ.
Primæuo tempore erat coopertum, quando ita
fugit in Aegyptum, quaſi non eſſet rex regum:
& quando ita portatus eſt ad templum, quaſi
non eſſet omnipotens, quando ita ſubditus erat
parentibus, quaſi non eſſet auctor parentum. In
his, & ſimilibus coopertũ latebat. Nudum erat,
poſtquàm miracula cœpit facere, ſimulq́; præ-
Ioan. 11. dicare, & ſe Deũ demonſtrare, vt ego & pater,
Ioan. 10. inquit, vnum ſumus. In his & alijs nudum erat.
Ampulla verò, poſtquàm benedicta fuerit, &
ab altari redit, à pontifice & miniſtris altaris
viſibiliter & nuda ſalutatur, hoc ſignificat, quod
Chriſtus, poſtquàm ab altari crucis tranſiuit,
Luc. 24. præſentiã ſuam corporalẽ eis prębuit, quos te-
ſtes ſuæ reſurrectionis eſſe voluit. Quòd cæteris
inuiſibilis & operta ad ſalutandum defertur, ſi-
gnificat, quòd Chriſtus rediens in cælum, inui-
ſibilis hominibus factus eſt, vt ipſe teſtatur. Exi
ui à patre, & veni in mundum, iterum relinquo
Ioan. 16. mundum & vado ad patrem. Nos verò, quam-
uis corporalem eius pręſentiam non videa-
mus, tamen venerando eum quotidie ſaluta-
mus.

Quòd rectè hac die pœnitentes Eccleſiæ reſtituantur. Cap. 19.

OMni quidem tempore illa debent Epiſco-
pi fungi legatione ad reconciliationem
peccatorũ, de qua Apoſtolus loquens, cùm di- 2 Cor. 10.
xiſſet: Deus erat in Chriſto, mundum reconci-
lians ſibi, & poſuit in nobis verbum reconcilia-
tionis, protinus adiunxit: Pro Chriſto ergo lega
tione fungimur, tanquam exhortante per nos.
Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo.
Maximè tamen hoc die huiuſmodi legatis ſo-
lenne eſt, hac legatione fungi, & peccatores, qui
baptiſmum criminibus ſuper ductis perdide-
runt, & propter hoc extra Eccleſiam miſſi ſunt,
& ſicut ablactatum ſuper matre ſua facti ſunt,
oblata reconciliatione, vltrò in ſinum matris
eorum reuocare, & vt ipſam reconciliationem
libenter acquieſcentes ſuſcipiant, palàm & ſo-
lenniter foras egrediendo obſecrare. Aſtitit Pſal. 130.
enim hac die vultui Dei pro nobis Chriſtus,
Pontifex ſummus in multitudine miſericor-
diæ, & ſicut ſuprà dictum eſt: Semel officio ſa- Heb 9.
cerdotij functus eſt, tradens ſacramentum cor-
poris & ſanguinis ſui, ſtatimque ſacerdos ipſe,
qui & hoſtia, captus & ligatus, ad paſſionem du
ctus eſt. Vt quid enim miſericordia ligata eſt,
niſi vt miſeros peccatores ſolueret pœniten-
tes? Vt quid Chriſtus, niſi pro impiis mortuus
eſt? Commendat autem, inquit, Apoſtolus,
charitatem ſuam Deus in nobis: quoniam cum Rom. 5.
Inimici eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus
eſt. Quamuis ergo à diuitijs bonitatis Dei ni-
hil temporis vacet, nunc tamen & largior eſt
per indulgentiam remiſſio peccatorum, & co-
pioſior per gratiam aſſumptio renaſcentium.
Augemur renouandis, creſcimus reuerſis. La-
uant aquæ, lauant lachrymæ. Inde eſt gaudium
de aſſumptione vocatorum, hinc lætitia de ab-
ſolutione pœnitentium. Cuius peccatoris cor
adeo frigore criminum indurnit, vt non colli-
queſcat calore pietatis, dum audit vocem ſæpè
dicti ſacerdotis Chriſti pro foribus Eccleſiæ
dicentis, per tubas ſuas rationales: Venite, ve-
nite, venite, filij audite me, timorem Domini
docebo vos? Nam vt probemus hanc eius eſſe
vocem, ſumptum eſt hoc de pſalmo triceſimo-
tertio, cui titulus inſcribitur, Pſalmus Dauid,
cùm commutauit vultum ſuum coram Abime- Pſal. 33.
lech, & ferebatur de manibus ſuis, & dimiſit 1. Reg. 21.
eum & abiit. Eſt autem celeberrimum in ſcri-
pturis ſacris & iam à nobis dictum eſt, Dauid,
id eſt, manu fortem & deſiderabilem, qui fugiẽs
perſecutionem Saul, venit ad Achis, qui hic ap
pellatur Abimelech, & coram illo immutauit
vultum ſuum, & ferebatur in manibus ſuis, ſigni
ficaſſe Dominum Ieſum, qui coram Abimelech,
quod interpretatur patris mei regnum, ſcili-
cet coram Iudæis immutauit vultum ſuum, id
eſt, ſacrificandi ritum, quando immolato iã pa-
ſchæ veteris agno, ſumens panem & vinum fe-

rebatur in manibus ſuis dicens: Hoc eſt corpus
meum, hic eſt ſanguis meus. Hoc autem hac re-
miſſionis & gratiæ die factum eſt. Cùm ergo
tantus Pontifex Deo patri aſſiſtit, tenens pa-
nem & vinum, & inuitat omnes ad corporis &
ſanguinis ſui conuiuium, nullum iuſtum, nul-
lum excipiens peccatorem, dicenſque per ora
Pontificum: Venite filij, audite me, cuius pec-
catoris vel ſaxeum pectus ad lamentum pœni-
tentiæ non emolliatur? Magna vox inuitantis
eſt, magnus & capax ſuſcipientis ſinus eſt, om-
nes Eccleſiæ patent ianuæ, vt aduertas neque
ab auſtro neque ab aquilone venientes, id eſt,
neque iuſtos, neque peccatores debere prohi-
beri, quin accedant ad apertos diuinæ miſeri-
cordiæ fontes.

De Lotione pedum, ſimul & officio. Cap. 20.

Ioan 13. QVod Dominus & Deus omniū pedes lauit
diſcipulis ſuis, dupliciter nos videlicet mo-
rali pariter atque allegorico ſenſu inſtruit. Si
enim, inquit, laui pedes veſtros, Dominus & ma-
Matt. 6. giſter, quantò magis vos debetis alter alterius
Luc. 12. lauare pedes? Exēplū enim dedi vobis, vt quem-
admodū ego feci vobis, ita & vos faciatis. Quo-
modo nos, cum ſimus puluis & cinis, non erube
ſcamus rigidam ceruicem, & ſtaturam, ad quā
nemo noſtrùm cogitans cubitum vnum poteſt
adijcere, in contemptum noſtri ſimilium erige
re, cùm audiuimus humani plaſmatis opificē,
ſolo flexis genibus curuatum, lauandis diſci-
pulorum ſe applicuiſſe veſtigijs? Hoc igitur fa-
cto, validum contra ſuperbiam noſtram ſuæ
humilitatis poſuit exemplum. Quod ideo iam
moriturus egit, vt eorum, quos ſuos conſcri-
bebat hæredes, mentibus arctius inhæreret.
Solent enim pijs & amantibus filijs arctius in-
hærere dicta vel facta, quæ pater moriens vlti
ma dixit, quæ mandauit, quæ locutus eſt, quæ
rogauit, aut iuſſit. Porrò per hoc humilitatis
opus, maius aliquid myſticè ſignificauit, quod
ideo prætereundum non eſt, quia totum inde
officium hodiernæ Miſſæ pendet. Per hoc nan-
que quodammodo elocutus eſt, quia ſurrexe-
rat à cœna, id eſt, à conuiuio paternæ gloriæ, &
poſuerat veſtimenta ſua, ſemetipſum cum exi-
Philip. 2. naniuit, formam ſerui accipiens, & terrena car-
ne noſtra, quaſi linteo (cuius vtiq; materia na-
ſcitur è terra) præcinctus, ſanguinem ſuum ef-
fudit velut aquam in peluim, atque inde quo-
tidie lauat pedes noſtros, cùm illum in remiſſio
nem peccatorum noſtrorum ſumimus. Pedes
Ioan. 13. quippe noſtros, id eſt, actus noſtros quotidie
neceſſe habemus lauari, quamuis ſemel loti per
1. Ioan. 1. baptiſmum, toti ſimus mundi per fidem. Si di-
xerimus, quia peccatum non habemus, & ſic la-
uari pedes noſtros recuſauerimus, noſipſos ſe-
ducimus, & veritas in nobis non eſt. Quamuis
lotus, quamuis mundus eſſet Petrus, & ſi, inquit
Ioan. 6. Dominus, non lauero te, non habebis partem

A mecum. Cui par eſt illud, quod alibi dicit: Niſi
manducaueritis carnem meam, & biberitis ſan
guinem meum, non habebitis vitam in vobis.
Secundum hunc veracem, & à patribus appro-
batum huius Euangelicę lectionis ſenſum, rectè
illa de Apoſtolo pręmittitur lectio: Conuenien
tibus vobis in vnum, iam non eſt Dominicam 1. Cor. 11.
cœnam manducare, &c. Illic enim oſtenditur,
qualiter hoc ſacramento lauemur, & non iudi-
cium nobis manducemus & bibamus, videlicet
vt probet ſe quiſque noſtrum, & ſic de pane il-
lo edat, & de calice bibat. Nullo quippe alio
B modo melius à ſordibus terrenorum actuum
purificamur, ſi nō peccata noſtra fouentes, ſed
odio habentes, & toto corde fugientes, ad hanc
menſam accedimus. Quoties ſancto altari aſſi-
ſtimus, Chriſti vtique perſonam, vicemque ge-
rentes, ſicut ſuo loco iam dictum eſt. Nam &
Apoſtolus dicit: An experimentum vultis eius,
qui in me loquitur Chriſtus? quoties hæc eius 2. Cor. 3.
verba ſuper panem vinumque effundimus: Hoc
eſt corpus meū: Hic eſt calix ſanguinis mei, &c.
ipſe miniſter ſpecioſus & elegans, qui non ve-
nit miniſtrari ſed miniſtrare, de Miſſa quodam
C modo atque complicata imperij ſui purpura,
byrrho ſuſtrictus byſſino, totuſque miniſtro-
rum in morem expeditus, propinaturus nobis
calicem ſalutis cum pane vitæ, aureū liquidum-
que diuinitatis ſuæ ſuperfundit pigmentum;
atque ita ſingulis ſubminiſtrans haurientibus
nobis in gaudio, infundit vſq; in interiores ſen
ſus animæ, purificat eos, qui terrena curantes,
& ſi non penitus ea conculcent, tamen non poſ-
ſunt omnino euadere, quin ex aliqua parte vel
leuiter ſordidentur. Quod, quanta charitate &
humilitate faciat, vt ſciremus, illud nobis ſui
corporis & ſanguinis ſacramentum traditurus,
D prius pedes lauit, ſicut iam dictum eſt, per hoc
ſimile purificationem illam decentiſſimè com-
mendans. Rectè ergo talis Apoſtolica lectio iā
dicto præmittitur Euangelio. Quia verò poſt-
quàm lauit pedes eorum, accepit veſtimenta Ioan. 13.
ſua: & cùm iterum recubuiſſet, dixit eis. Scitis,
quid fecerim vobis, &c. aptè hæc offerenda ſe-
quitur: Dextera Domini fecit virtutem, dextera
Domini exaltauit me. Non moriar, ſed viuam, Pſal. 118.
& narrabo opera Domini. Poſtquàm enim mi-
niſterium noſtræ ſalutis omne peregit, recepit
veſtimenta gloriæ & claritatem, de qua dixerat
E orás in forma ſerui: Clarifica me tu pater apud Ioan 7.
temetipſum claritate, quam habui prius quàm
mundus eſſet apud te: & recumbens iterum in
dextera Dei aperit illis ſenſum, dato Spiritu ſan Luc. 24.
cto vt intelligerent ſcripturas, & ſcirent quid
fecerit eis: & tūc impletum eſt, quod multò an-
te prophetatum, nunc eo reſpectu canitur, vt di-
ctum eſt. Quod enim hic dicitur: Non moriar,
ſed viuam, hoc eſt, quod Apoſtolus ait: Chri- Rom. 6.
ſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur,
mors illi vltrà non dominabitur, quòd enim vi-
uit, viuit Deo: ex illo recubitu ſuo. Narrabo, in-
quit, opera Domini, & dicit: Scitis quid fecerim
vobis,

vobis,per interpretem ſuum Spiritum ſanctum, A
quem dedit vobis. Reliqua patenter ad eundem ſenſum pertinent.

Cur à prælatis lauari debeant pedes ſubditorum. Cap. 21.

INtereà valdè notandum eſt,quàm verè,quàm ſapienter nobis conſuluit in eo quoque,quod exterius egit, dum Apoſtolos ſuos, omneſque prælatos Eccleſiæ, talis ſeruitij quodammodo vectigales eſſe voluit,vt ſolenni more ſubditorum ſuorum pedes exemplo ſuo lauare debeãt. B
Per hoc enim quotannis inculcat, & replicat id,quod ait Luc.xxij. Reges gentium dominan
Luc.22. tur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper illos, benefici vocantur, vos autem non ſic, ſed qui maior eſt veſtrûm,fiat ſicut minor,& q præceſſor eſt,ſicut miniſtrator. Valde nanque repugnantia ſunt,dominari vt reges gentium, & ex debito iuſſuque regulæ Euangelicæ lauare pedes in modum ſeruorum. Vnde vox ex magnis Apoſtolis. Non prædicamus,inquit, noſmetip-
2.Cor.4. ſos,ſed Ieſum Chriſtum, nos autem ſeruos veſtros per Deum. Sed quo in vitijs ſuis poſſunt C
ſubditi hac libertate vti.Cum enim homines vitioſe viuunt,beſtiales,id eſt,beſtiis ſimiles fiũt. Vt autem prælati Eccleſiæ beſtialibus dominentur, vetus quoque illis auctoritas ſuffragatur, qua creatis primis hominibus præcipitur,vt beſtiis terræ dominentur. Igitur vbi ſubditi ſi-
Gen.1. miles ſiunt beſtiis, illic Euangelicus homo dominari ſe debere iure recognoſcit. Dum ergo prælati ſubditis ſuis hac die pedes lauant, dum cibum reuerenter porrigunt, potumque miſcent,perit auctoritas Dominandi, totumq; regum gentium & eorũ,qui poteſtatem habentes benefici vocari affectãt, deprimitur in ipſis D
ſuperciliis.Quòd autem lotis pedibus diſcipulorum os ſuum aperuit Dominus, ſermonemq; edidit ſplendidiſſimum, quo paracletum illum tam ſedulè repromittit Spiritũ ſanctum,quod-
que & nos,lotis eius exemplo pedibus,eundem ſermonem legimus vel audimus,hoc ſignificat, quod non niſi lotis & mundis gratia ſancti Spi-
Apoc.21. ritus oſtenditur. Vnde & in Apocalypſi, cùm Ioannij dixiſſet angelus: Non intrabit in eam aliquid coinquinatum, & faciens iniquitatem & mendacium,protinus adiungitur:Et oſtendit E
mihi fluuium aquæ viuę,tanquàm cryſtallum, procedentem de ſede Dei & agni. De hoc flu-
Ezec.47. uio & in Ezechiele legimus: Vidi aquam egredientem de templo à latere dextro, & omnes, ad quos peruenit aqua iſta,ſalui facti ſunt. Nõ enim omnes, ad quoſcumque peruenit viſibilis
Act.8. baptiſmi fons, ſalui fiunt: Alioquin Simonem Magum,viſibiles baptiſmi aquas ingredientem, ſalus non refugiſſet: ſed de hoc viuo vitæ fonte, paciſque fluuio dictum eſt, penes quem eſt omne arbitrium ſalutis, quem Dominus ſupradicto modo purificatis hoc ſubſequenti ſermone ſe daturum repromittit.

De mandato pauperum. Cap. 22.

MAndatum quod agitur inter pauperes,nõ omnino eiuſdem rationis eſt. Illud enim Chriſti,hoc Eccleſiæ eſt. Illud dici præſentis, hoc præteriti ſpectat hiſtoriam ſabbati. Sabbatho namque, quando venit Dominus Ieſus Ioan.12.
Bethaniam,vbi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit,Maria accepit libram vnguenti nardi piſtici pretioſi, & vnxit pedes Ieſu, & exterſit capillis ſuis pedes eius, & domus impleta eſt ex odore vnguenti. Mulierem illam imitatur Eccleſia, pedes Domini vngens, id eſt, pauperes eleemoſynis reſouens, qui licet infima, tamen eius membra ſunt, & ſicut pedes, ita magni corporis eius, extremæ reputantur partes. Hos pedes capillis ſuis terſit, id eſt, ſuperfluis rerum ſuarum refecit, ſicut Apoſtolus ait: Veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat. Hoc ergo mandatum Eccleſiæ obſequiũ 2.Cor.8.
eſt, ideoque cuncta congregatio pedes lauat pauperum: in illo autem ſoli, vt dictum eſt prælati, vice Chriſti deſeruiũt.In quo pulchrè Dominum ſuum Eccleſia præuenit, vt antequã Chriſtus diſcipulorũ pedes lauet,ipſis diſcipuli pedes Chriſti, id eſt, pauperum & lauent, & eleemoſynæ vnguento vngant: & domus, in qua Chriſtus præſens futurus eſt, hora qua pedes noſtros ipſe per prælatos noſtros lauabit, præparetur, impleta huius odore vnguenti. Hæc ita eſſe, ex eo quoq; perſpicuum eſt,quod cantamus in diebus illis: mulier ergo Maria vnxit pedes Ieſu, & exterſit capillis, & domus impleta ex odore vnguenti, cauſæ huius reſpectu rationabilis mos inſtitutus eſt ab ijs,apud quos religionis ſtudium ſeruẽtius eſt, hoc modo teneatur. Primùm pauperes intra clauſtrales officinas introducuntur, & antequàm fratres debitum illis in lauandis pedibus charitatis exhibeant obſequium, diſcumbunt ad conuiuium, ſufficientibuſque ferculis reficiuntur. Nimirum tunc in illis Chriſtus ſuſcipitur in Bethaniam, Mat.10.25.
id eſt, domum obedientiæ, fideſque non vana gratulatur ibi ſe illi cœnam feciſſe. Tunc cuncta congregatio conſurgens tanquàm mulier illa Euangelica, Maria quippe illa typum Eccleſiæ geſſerat, conſurgens, inquam,de menſa, ad quam conſidens & modicè guſtans, ieiuniũ fregerat propter tantum hoſpitem (qui procul dubiò in pauperibus ſuſcipitur) conuenit ante pauperes, ferens libram vnguenti, id eſt, intentionem eleemoſynæ, ſuauiter coram Chriſto redolentis, & procumbens coram illis, ſic per omnia tamquàm Chriſto deſeruinit.

Quòd per horas trium dierum Eccleſia ſuum ordinem non ſeruat. Cap. 23.

CONſummatis Miſſarum ſolennijs, quæ ob cauſas ſupradictas feſtiuè celebrata, mediis triſtitiæ nebulis, vt iam dictum eſt, quaſi ſol interfulſerunt, ſtatim profundiora eiuſdem triſtitiæ ſequuntur & augeſcunt ſilentia. Non enim Eccleſia ſuum ordinem ſeruat, quem à vigilijs nocturnis eiuſdem diei mutare atque imminuere iam cœperat. A nocturnis ergo vigiliis incipientibus, tantæ mutationis ſeu diminutionis cauſas breuiter exequi cupimus.

De inuſitatis trium noctium vigilijs. Cap. 24.

PRimò dicendum eſt, harum trium noctium vigilias, quas & inuſitato ordine ordine decantamus, & in tenebris cõſummamus, exequias eſſe triduanæ mortis Domini, & ideo mortis eiuſdem luctui quintæ feriæ vigilias attributas, quia veſperam ſabbati, noctemque ipſam, quæ luceſcit in prima ſabbati, non decuit exequiarum planctui deputari, cuius medio reſurgens (Matt. 28.) Dominus, totam noctem ipſam cum præcedente veſpera victoriæ ſuæ gaudijs illuſtrauit. Ex tunc nanque cœptum eſt, vt in omni ſolemnitate diem præcedat nox, ſemperque veſpera futuræ diei claritate præfulgeat. (Luc. 23.) Vt ergo triduanæ mortis Domini, triduo peragamus exequias, noctem feriæ quintæ a ſciuimus ſimul, quia miſerrimi Iudę inſami commercio iam venditus fuerat Dominus. Itaque quod canonici nunquàm in priuatis diebus, monachi verò neque priuatis neque ſolennibus vnquam facere conſueuerunt, vterque ordo vigilias cum nouem expendit lectionibus, tali ordine, talique ſchemate, vt parum aut nihil ab officio defunctorum diſtare videatur.

Cur initia fineſq; omittimus. Cap. 25.

NOn ſolum autem, ſed & cunctæ diei ſic tranſiguntur horæ, vt neque initium neq; finem habeant conſueto more. Et rectè. Nam (Ioan. 8.) Dominus noſter, qui initium & finis eſt, ſicut (Apoc. 1.) ipſe ait: Ego principium, qui & loquor vobis. Et alibi: Ego ſum α & ω, initium & finis: ipſe, inquam, qui eſt caput noſtrum principiumque Ieſus Chriſtus, per hos dies ablatus eſt nobis, traditus in manus impiorum, & inter iniquos proiectus. Itaque rectè iucunditatis noſtræ laudibus, id eſt, regularibus horis capita præcidimus, fineſque earum ſub ſilentio abſcondimus, & inter pſallendum, Gloria patri omninò ſubtrahimus.

A

Cur candelæ extinguantur. Cap. 26.

QVòd candelę extinguũtur, illud ſignificat, quòd crucifixo Domino tenebræ factæ ſunt ſuper terram, ab hora ſexta vſque in horam nonam, imò idipſum ſignificat extinctio candelarum, quod tenebrę illę ſignificauerunt, (Mar. 5.) ſcilicet excæcationem Iudaicę gentis, quæ prius occiſis prophetis & lapidatis eis, qui ad ſe miſſi (Matth. 23) fuerant, tandem occiſo ipſo Domino prophetarum, meritò in tenebris perfidiæ proiecta & à lumine vultus derelicta eſt. B Numeroſa quippe luminaria, quæ ſurgentes ad vigilias ardentia reperimus, vniuerſos ſignificant ſanctos, qui prophetico ſermone lucentes, ſolemque iuſtitię naſciturum & paſſurum, tamquam ſtellę pręuię nunciãtes, lumen diuinæ ſcientiæ populo illi diuerſis temporibus infundere miſſi ſunt. At illi, vitam eorum extinguẽtes corporalem, cæcitatẽ ſibimet intulere ſpiritualem, tandemq; audire meruerunt, vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram à ſanguine Abel iuſti, &c. Igitur candelæ in eo, quòd ſingulæ poſt ſingulos extinguuntur pſalmos, C prophetas ſignificant, qui ſinguli expleto prophetię ſuę miniſterio, ab illis occiſi ſunt. Illa quoque, quæ vltima non maior cæteris extinguitur, ipſum Dominum ſignificat, qui reputatus quaſi vnus ex prophetis, tandem occiſus eſt: poſt quẽ nullus apud illos propheta ſurrexit, & hic extinctus, profundas illis erroris & perfidiæ tenebras reliquit.

Quid tropi ſignificant. Cap. 27.

D PLeriſque moris eſt, vt extinctis luminaribus, in ipſis tenebris lugubres tropi, præcinentibus cantatoribus & choro reſpondẽte, flebili modulatione decantentur, incipientibus à Kyrie eleiſon. Significant autem lamenta ſanctarum mulierum, quæ (vt in Euangelio legimus) lamentabantur Dominum, ſedentes contra ſepulchrum. (Matth. 27.)

De nouo igne. Cap. 28.

AMiſſo igne, qui ad matutinos, vt dictum eſt, extinguitur, ad lapidem per eoſdem E tres dies confugimus, vt vel lapidem percutientes, ex abſtruſis eius venis ignem occultum aliciamus, vel liquidum cryſtalli lapidem ſereno cælo ſoli obijcientes, radium eius traiectum, per eiuſdem cryſtalli orbiculum ſpectabili miraculo in ſubiectam ſuſcipiamus eſcam. Nimirum per hoc nobis pulchrè depingimus, quòd Deus, qui dixit de tenebris lucem ſplendere, illuceſcat in cordibus noſtris ad illuminationem claritatis ſuæ per mortem Chriſti, (2. Cor. 4.) quem (ſicut in matutinis pręfiguratum eſt) Iudæi ſibimet extinxarunt, & tenebræ factę ſunt. Lapis enim, cum de illo ignem ſic excipimus,

Chri-

Pſal. 117. Chriſtum ſignificat, quem lapidem reprobauerunt ædificantes, qui factus eſt in caput anguli. A Vnde & In benedictione eiuſdem ignis oratio talis eſt: Deus, qui per filiũ tuum, angularẽ ſcilicet lapidem, charitatis ignem tuis fidelibus contuliſti, productum è ſilice, noſtris profuturum vſibus, nouum hunc ignem ſanctifica, &c. Prudentius quoque in hymno ſuo, qui cantatur in ſabbato ſancto, cùm dixiſſet: Lumina nos tamen monſtras ſaxigeno ſemine quærere, vt oſtenderet fieri hoc ad commemorandum illud, quod de lapide Chriſto procedit nobis ignis ſancti Spiritus, protinus adiunxit, ne neſciret homo ſpem ſibi luminis in Chriſti ſolido B corpore conditam, qui dici ſtabilem ſe voluit petram, noſtris igniculis vnde genus venit. Lapis ergo, quem percutientes ignem elicimus, Chriſtum ſignificat, qui percuſſus verbere crucis, Spiritum ſanctum nobis effudit. Quòd ſi cryſtalli lapidem ſoli obiicimus, eſcamque ſubijcimus, vt mediante cryſtallo carbones extincti reuiuiſcant aſpectu phœbeæ lampadis, illud nobis gratiſſimè commemorari debet, quod me- 1. Tim. 2. diator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, inter Deum extinctoſq; homines medius inter- C ueniens, noſtræque infirmitati vſque ad mortem appropinquans, longè à nobis ſecretum ignem, id eſt, ſancti Spiritus altiſſimam diuini- Luc. 12. tatem infundit, ignem vtique Spiritus ſancti, quem, ſicut teſtatur ipſe, venit mittere in terram, & voluit vehementer accendi. Non enim vana religio eſt, ſolenni proceſſione ad noui Heb. 13. ignis benedictionem exire. Eamus, inquit Apoſtolus, ad eum extra caſtra, improperium eius portantes. Procedentes namque ad illum ignẽ, meminiſſe debemus exeundum nobis eſſe ad eum, quem Iudęi extra caſtra ciuitatemq; ſuam D proiecerũt, vt per ignem ſancti Spiritus vitam æternam habeamus, credentes in eum, quem illi à pręſenti vita extinxerunt. Deinceps imminente veſpera, maiora triſtitiæ ſequuntur incrementa. Altaria ſpoliantur, vino & aqua lauantur, campanæ conticeſcunt, omnes, præter vigilias nocturnas, regulares horas abſorbet triſte ſilentium. Vſum nouimus, myſteria requiramus.

Cur campanæ non ſonant. Cap. 29.

E SIgna Eccleſię, quæ campanas dicimus, ſanctos Chriſti præcones ſignificare, ſuo loco iam dictum eſt, qui charitatis igne excocti, & Pſal. 90. diuina inſtructione formari, in protectione Dei cæli, tamquàm in turri fortitudinis commanentes, imò ſuſpenſa mente pendentes quadam fraternæ dilectionis corda commouentur, totaque die, & tota nocte commouentur, vt non taceant pręedicare nomen Domini, dicentes: Qui reminiſcimini Domini, ne taceatis, & ne detis ſilentium ei. Notum eſt autem, primos Eſa. 62. huiuſmodi præcones, ſcilicet ſanctos Apoſtolos, non ſolum conticuiſſe, ſed & relicto eo om- A nes fugiſſe. Petrus quoq; cæterorum princeps, cuius ab ore primum veritatis præconium in omnem terram exiuit, dicentis: Tu es Chriſtus Matth. 16. filius Dei viui, vocem illam clariſſimam repreſ- Matth. 16. ſit, conticuit, Chriſtum reliquit, fugit, & negauit. Igitur ea hora, qua Dominus traditus eſt, rectè ſignis Eccleſiæ ſilentium indicimus, Chriſtumque ſolum torcular calcantem, ſolum in Eſa. 63. ligno crucis, extenſo corpore tympanizantem, teſtimonium veritati humili ac ſolitaria voce perhibentem, ligneo malleolo in tabula ſuſpenſo & perſonante, populumque ad Eccleſiam in- B uitante ſignificamus.

Cur altaria nudentur. Cap. 30.

CVr altare nudetur ſcire volentibus facilè liquet, ſi prius animaduerterint, quid ipſum altare ſignificet: Significat autem Chriſtũ, quia ſic illud in templo, quomodo Chriſtus toti corpori Eccleſię dignitate & honore pręeminet. Quòd ſi & auctoritas deſideratur, occurrit illa Domini dicentis per Moyſen: Altare de terra Exod. 20. facietis mihi. Quod Beatus Gregorius ſic expo C nit: Altare de terra facere, eſt in incarnatione mediatoris ſperare. Tunc quippe à Deo noſtrũ munus accipitur, quando in hoc altari noſtra humilitas, id eſt, ſuper Dominicæ incarnationis fidem poſuerit, quicquid operatur in altari ergo de terra oblatum munus ponimus, ſi actua noſtros Dominicæ incarnationis fide ſolidamus. Cum itaque nudum altare conſpicimus, dignum illud memoria, quod magnificè propheta, flebiliterq; deplorat, noſtris intimis perſo- Eſa. 53. nare auribus, noſtris internis pręſentialiter de- Pſal. 44. bet apparere conſpectibus. Ecce vidimus eum, D & non eſt ſpecies ei neque decor, & nos conſiderauimus eum deſpectum & nouiſſimum virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem. Verè languores noſtros ipſe tulit, & peccata noſtra ipſe portauit. Hęc de paſſione eius dicta eſ- Philip. 2. ſe perſpicuũ eſt. Ille enim ſpecioſus forma præ Cant. 5. filijs hominum, qui ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, maximè in paſſione ſua viſus eſt non habens ſpeciem, neque decorem, & quaſi abſconditus vultus eius. Nam anteà decorus incedebat, & magnificabatur ab omnibus: Eſa. 53. quia ſicut laudatur in cãticis: Venter eius eburneus, diſtinctus erat ſaphyris, id eſt, naturę in- E firmitas interdum cæleſtibus in illo reſplendebat miraculis. At tunc quia Dominus poſuit in eo iniquitatem omnium noſtrum, aſcendit ſicut virgultum coram eo & ſicut radix de terra ſitienti. Illa facies eius & oculi, ex quibus, vt ait Hieronymus, igneum quiddam & ſydereum ra- Matt. 21. diabat, verbi gratia, quando vendentes & ementes eiecit de templo, quod infinitus facere non poſſit exercitus, illa, inquam, facies nunc deſpiciebatur, alapis cędebatur, velabatur, conſpuebatur. Vellebantur genę eius, quę ſicut areolæ Ioan. 2. aromatum gratum propè accedentibus ſpirant odorem, ita cõtuentibus, benignitatem eius exprime-

primebant & manſuetudinem. Manus eius, quę ita faciles erant ad operanda miracula diuini beneficij, vt meritò dictę fuerint tornatiles, au- (Can. 5. Eſa. 53.) reæ, plenæ hyacinthis, vinculis aſtrictæ ſunt, clauis confixę ſunt. Propter talia dictum eſt: Et aſpectus in eo non eſt, & non eſt ei ſpecies neque decor. Inſuper hoc ad denudati altaris cauſam pertinet, quod idem Dominus veſtimentis (Ioan. 19.) ſuis ſpoliatus eſt. Milites namque, cùm crucifixiſſent eum, diuiſerunt ſibi veſtimenta eius, & fecerunt quatuor partes, vnicuique militi par- (Gen. 9.) tem. Et de tunica dixerunt: Non ſcindamus (Matt. 11.) eam, ſed ſortiamur de illa, cuius ſit. (Pſal. 79.) B Tale vinum bibit noſter Noe, quod interpretatur requies, ſcilicet Dominus Ieſus, in quo requiem inuenimus animabus noſtris: tale, inquam, vinum bibit ea vinea ſua, quam plantauit, ſcilicet ea gente Iudaica, quam de Ægypto tranſtulit, quia cunctis amaritudinibus inebriatus, ſoporatus eſt ſomno mortis, & in cunctis à diuinitatis ſuæ gloria nudatus ad tempus apparuit. Cùm ergò altare Chriſtum ſignificet, rectè ob commemorationem horum, veſtitu & ornatu ſuo ſpoliatum eſt.

C

Cur vino & aqua lauentur. Cap. 31.

CAuſa verò, cur lauentur altaria, non minus his, quæ dicta ſunt, ſcientem delectat. Vi- (Ioan. 19.) delicet idcirco illa lauari inſtitutum eſt, quia Dominus noſter, quem altare ſignificat, vt dictum eſt, de latere ſuo lancea militis perforato ſanguinem & aquam effudit. Ideo lauãtur vino & aqua. Vinum enim pro ſanguine, in ſacramento quoq; ſacrificij, ipſo Domino auctore, aſcitum eſt. Sanguinem, inquam, & aquam effudit de latere ſuo ſummus noſtræ opifex ſalu- D tis, quæ prima ſunt eiuſdem elementa ſalutis. Sãguine redimimur, aqua abluimur. Hæc enim aqua, prima ſui fuit origo baptiſmi, quo baptizamur nos, quem à nullo accepit, ſed ipſe primus eius auctor extitit. Hoc ideò dicimus ne putemus illum à Ioanne ſuum accepiſſe baptiſmum, quod Romana auctoritas non concedit, Græcorum contradicens traditioni, vt die Epiphaniæ baptiſmum celebremus, ſicut in nocte paſchali (quod & ſupra dictum eſt) vbi de die Epiphaniæ mentio facta eſt. Sed de origine baptiſmi opportunius dicemus, cum de morte E Domini in ſequenti paraſceue, vel ſabbati ſancti officio, tractatus vel ordo cauſarũ popoſcerit. Sciendum autem, quòd rectius faciunt hi, quos & nos imitamur, & ordini Euãgelico magis eorum propinquat conſuetudo, qui hodie quidem, id eſt, feria quinta, altaria nudant, ſed ipſa die paraſceue lauant. Nam hac feria

A quinta cœpit quidem Dominus ad veſperam agonizari, ſed feria ſexta ſanguinem & aquam de latere ſuo lanceatus effudit. Idcirco & cum cantu ad paſſionem pertinente, vel cum pſalmodia pænitentiali lauare conſueuimus. Hiſpidi quoque ramuſculi, cum quibus lauantur, flagella ſignificant, quæ pectus illud ſacratũ Deiq; capax atrociter ſecuerunt. Non enim diuinitas inhabitans, paſſibilitatem carnis excluſerat, ſed veros dolores, veraſque virgarum vibices in illo noſtra caro pertulit.

B

Cur horas ſub ſilentio cantamus. Cap. 32.

QVòd non ſolùm campanarum clangor ſileſcit, ſed regularium quoque concentum (Luc. 9.) horarum noſter omnino chorus abſcõdit, illud ſignificat, quòd Apoſtoli Chriſti nõ ſolùm prędicare (Matt. 26.) ceſſauerunt, vt ſoliti fuerant circuire per caſtella euangelizantes & curantes vbique, ſed & nocte hac, poſtquàm hymno dicto exierunt cum illo in montẽ Oliuarum, diffugientes & oppreſſi triſtitia, cuncti à laude cõi conticuerunt. C Idcircò autẽ à cõpletorio profundũ hoc incipitur, ſilentiũ quia circa hanc horã, cùm dixiſſet diſcipulis: Ecce appropinquauit qui me tradet, ipſi graues eſſe cœperunt, & præ triſtitia dormitabant, tandemque vbi turba, & qui vocabatur Iudas, venit, cùm tenerent eum, relicto eo, omnes fugerunt. Nec quiſquam ex illis ad eum propius iam acceſſit, niſi diſcipulus ille, qui, vt Ioannes ait, notus erat pontifici, quique dixit (Ioan. 18.) Oſtiariæ, & introduxit Petrum, quem Hieronymus ipſum fuiſſe Ioannem aſſerit.

D

Cur Matutinas ſicut horas ſub ſilentio non dicamus. Cap. 33.

QVæri hic poteſt, cur cùm diurnas horas triſte ſilentium operiat, nocturnas vigilias uel laudes intecta melodia depromat? Ad quod dicendum, tempus aliud per diem, aliud ſignificari per noctem. Nam diurnis horis præſentiam ſignificamus Dominicæ paſſionis, nocturnis autem vigiliis tempora priora, per quæ futuram eandem paſſionem prophetæ prænunciauerunt. Qui quia non tacentes interfecti ſunt, E idcirco nobis voces illorum proferentibus candelæ, vt ſupra dictum eſt, extinguuntur, quarum vltima, quæ extinguitur ad canticũ Euangelij, ipſum Dominum, qui Euangelizans occiſus eſt, ſignificat.

LIBRI QVINTI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS LIBER SEXTVS.

De Paraſceue. Cap. 1.

Matt. 21. DIes ſextus ab illo, quò Dominus noſter ciuitatem Hieruſalem cum gloria, quam mox inuidia ſequeretur, ingreſſus eſt, illud euidentius confirmat, quod ſuperius commendatum eſt, ſcilicet hanc hebdomadam humanæ reſtaurationis reſpondere myſteriorum ordine, primæ illi hebdomadæ mundanæ creationis. Nam hominem, quem in illius ſexta feria creator mirabiliter condidit, in huius nihilominus ſexta feria idē ipſe Saluator mirabilius redemit. Dies hic paraſceue vocatur, paraſceue autem præparatio interpretatur: Quo nomine Iudęi, qui inter Græcos conuerſabantur, ſextam ſabbati, quæ nunc à nobis ſexta feria nuncupatur, appellabant: quod eo videlicet die, quæ in ſabbatum forent neceſſaria, præpararent: iuxta quod de manna quondam erat præceptum, Sexta autem Exod. 16. die colligetis duplum, &c. Qui verò inter Romanos vitam ducebant Iudęi, vſitatius eam latinè cœnam puram cognominabant. Quia verò ſexta die homo factus, & tota mundi eſt creatura perfecta, ſeptima autem conditor ab opere ſuo requieuit, vndè & hanc ſabbatum, id eſt, requiē vocari pręcepit: rectè Dominus eadē die ſexta crucifixus, humanæ reſtaurationis impleuit arcanum. Vndè, cùm accepiſſet acetum, dixit, Ioan. 19. Conſummatum eſt, id eſt, ſexta die, quod pro mundi refectione ſuſcepit, totum eſt opus perfectum.

Cur hac die Miſſa non cantetur. Cap. 2.

DE hac die primum illud quæritur, cur officium non habeat, immo (quod maximè mirum videtur) cur à Miſſarum ſolennijs vacet, cùm paſſio Dominica, quæ hac die celebrata eſt, ſacrificij principium, noſtræq; ſalutis ſumma ſit. Videretur namque iure tanta res ſolennibus ſummè celebranda eſſe gaudiis. Si enim martyris vniuscuiuſlibet annua dies, qua per paſſionem mortis ad immortalitatis gloriam tranſmigrauit, feſtiuis honoratur gaudiis: & Pſal. 115. meritò, quia; precioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius: cur dies hęc ſolennium gaudiorū orbata eſt inſtrumentis, qua martyrum & ſanctorum omnium rex ſanctus omnibus an-A tiquis & nouis per mortem ſuā paradiſum aperuit, & latroni quoque, cui dixit: Hodie mecū eris in paradiſo, hoc die ſolutum eſt admirabile precium, cuius pondere, vt cantamus, captiuitas mundi redempta eſt, inferni clauſtra confracta ſunt, & cæleſtis nobis aperta eſt ianua regni. Quæritur ergò, cur adeo publicis gaudiis exempta ſit, vt nec Miſſarum lætitiam ordinis Eccleſiaſtici auctoritas illi aſcripſerit. Vndè conſulto gratiæ cæleſtis oraculo, breuiter aliquid ſuper hoc capitulo dicendum eſt. Gloriari quidem (vt Apoſtolus ait) nos oportet in cru- Galat. 6. B ce Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in gratia tanti precij, quod pro noſtra redemptione datum eſt, fideliter cunctis poſthabitis exultare gaudiis. Sed ſunt aliqua, quæ gloriam hanc, & exultationem noſtram nimium nimiumq; obnubilant. Primum noſtræ cōſcientia cauſæ, propter quam imprecioſa ſanctæ Trinitatis charitas hominem tantæ reuerētiæ, tantæq; dignitatis, qui cum Deo verbo vna perſona eſt, hominem innocentem, & morti nihil debentem, morti addixit, ſicut Apoſtolus ait: Proprio filio ſuo non Rom 8. pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tradi-C dit illum. Non enim ita gaudere debemus de gratia tradentis, vel de charitate morientis, vt non etiam doleamus, quòd tanto Domino tormentorum, & mortis cauſa fuimus. Siquidem non gaudere, ingratitudinis: non dolere autem, crudelitatis eſt. Non ita ſimus incauti laudatores prouidentiæ, vel præſcientię Dei, vt præſcientiam eius & ordinationem idem eſſe arbitremur. Non enim hęc, id eſt, præſcientia & ordinatio Dei, æqualia ſunt, aut cōuerti poſſunt, quia pręſciuit Deus quidem omnia, quæ ordinauit, ſed non præordinauit vel prædeſtinauit, D vt fierent omnia, quæ pręſciuit. Nam de homine, cum faceret eum, duo præſciuit, ſcilicet & quomodo per fraudem diaboli decipiendus eſſet, & quomodo per omnipotentiam ſuam deceptum & perditum reſtaurare poſſet. Hæc, inquam, duo præſciuit: ſed eorū alterum, id eſt, lapſum hominis, fieri permiſit, ad cumulū diabolo debitæ damnationis: alterum autē, id eſt, reſtaurationem eius, præordinauit, vt (ſicut ait Apoſtolus ad Epheſios) innoteſceret principa- Epheſ. 3. tibus & poteſtatibus in cęleſtibus, per Eccleſiā multiformis ſapientiæ Dei. Vndè & Hieronymus in commento eiuſdem Epiſtolę: Si, inquit, principatibus, & poteſtatibus in cælis, quas ſan

ctas

tas miniſtraſq. Dei accipere debemus, ignota fuit multiplex ſapientia Dei, quæ nunc eis per Eccleſiam reuelata eſt, quantò magis Patriarchis & Prophetis ignota fuit, quos ſuprà, nō ignoraſſe my- *Apoſtolos ſteria Chriſti, ſed ita vt * Apoſtolus neſciſſe, monſtrauimus. Multiplex quippe ſapientia Dei per Eccleſiam eius, nunc & principatibus & poteſtatibus reuelata eſt, quam olim Deus futuram in ſua mente decreuerat, & nunc eſſe perfectam ex eo, quod videmus, agnoſcimus. Crux itaq. Chriſti non ſolum nobis, ſed & angelis cunctiſq. in cęlo virtutibus profuit, & aperuit Sacramentum, quod ante neſciebant. Deniq. ad cœlum cum corpore Eſa. 63. reuertentem mirantur & dicunt: Quis eſt iſte, qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? Iſte for- Pſal. 23. moſus in ſtola ſua. Et in alio loco: Quis eſt iſte rex gloriæ, Dominus virtutum, ipſe eſt rex gloriæ? Non ergo putemus diuinæ ordinationis vtrunq; fuiſſe, & hominis lapſum, & eiuſdem reſtitutionem: ſed præſcitum quidem lapſum fieri permiſiſſe Deum, ad diaboli damnationem: reſtaurationem autem præordinaſſe, ad multiformis ſapientię ſuæ oſten- Rom. 3. tionem. Et non ſicut blaſphemamur, inquit, Apoſtolus, & ſicut aiunt quidam nos dicere: Faciamus mala, vt veniant bona, quorum damnatio iuſta eſt. Dixerat enim: Vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit gratia. Quod quidam iuſtè damnandi ſic peruertebant, vt illum dixiſſe aſſererent, quòd oporteat nos facere mala, vt veniant bona. Quorſum hæc? Videlicet vt aduertamus, quia multò magis Deus, cùm faceret hominem, nec voluit, nec vllo modo dixit: Fiant mala, vt veniant bona: ſed eo nolente, eo prohibente, mortemque comminante, diabolo conſentiens homo malum fecit: Deo autem diſponente, bonum venit. Et vbi abundauit peccatum, in tantum ſuperabundauit gratia, vt quia ſatisfactionem pro culpa nullus debebat, niſi homo nullusq. ſoluere poterat, niſi Deus miſeratus Deus homo fieret: qui cùm pro ſe nihil morti deberet, moriendo pro nobis debitum noſtrum ſolueret. Igitur noſtræ, vt ſuprà dictum eſt. conſcientia culpe gaudium noſtrum reuerberat, vt non exultemus hac die, ſed ambulemus demiſſo capite: quia vulnera illa noſtra fecerunt crimina, quia contumaces ſerui com- Pſal. 68. miſimus, quod vapulat ille omniū dominus, quia quæ ille exolnit, nos rapuimus. Deinde Euangelicæ quoq. auctoritatis eſt, & ex domini dictis accepimus, vt hac die gaudere Iudæis relinquamus, Ioan. 16. & nos contriſtemur. Nam cùm dixiſſet: Modicum & iam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, ſecutus adiunxit: Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Adhuc autem huic tantæ rei triſtitiam conuenire probabili exem- Apoc. 12. plo confirmat, dicens: Mulier cùm parit, triſti- Ioan. 20. tiam habet, quia venit hora eius: cùm autem peperit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Mulieri quippe Eccleſiam ſuam aſſimilat, quæ quia Chriſtum diligit, quem ex Deo patre geni-

A tum, in noſtram naturam ſuſcepit, rectè hac die moriente illo per mortem, quaſi per partum in vitam æternam & in immortalitatis gloriam exeunte, triſtitiam habet, & clamat vt in vtero habens, & clamat parturiens, & quia poſtquàm reſurrexit, æterno ſuo regno natus, gauiſi ſunt diſcipuli viſo domino, ſicut ipſe dixerat: Iterum Ioan. 16. autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis, perpulchrè perfecta eſt, quæ præmiſſa fuerat, mulieris ſimilitudo, quæ poſtquàm peperit, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt B homo in mundum.

Quòd celebritas noſtræ redemptionis à feria ſexta ad Dominicam transferatur. Cap. 3.

Differendum eſt igitur gaudium tantæ ſalutis, tantæ tamque neceſſariæ redemptionis tanti precij, cuius pondere captiuitas mundi redempta eſt; inferni clauſtra confracta ſunt, ianuæ cœ- C lorum apertæ ſunt, latro pænitentium exemplum, Luc. 23. cum Domino Paradiſum ingreſſus eſt. Differen- 1. Cor. 15. dum, inquam, vſque in diem tertium, quo tantus ille victor ſurrexit, quo nobis victoriam ſuam annunciauit, quo nobis in ſemetipſo, quid de nobis ſperemus, oſtendit: & tunc pro redemptione animarum, quæ hac die patrata eſt, & pro reſurrectione corporum, quæ illa luce condita eſt: pro hoc, inquam, duplici munere, inenarrabilis, inæſtimabilis infinitę ſolennitatis, dignitatis, toto corde, toto ore, totiſque viribus celebranda eſt. Hac interim die triſtitia regnet, hac, inquam, D die triſtitia denominata, id eſt, triſti die contriſtemur ad pænitentiam, feriam Dominicæ paſſionis noſtram pertranſeat animam, claui manuum ac pedum eius carnem noſtram configant, crux eius noſtram ſuſpendat concupiſcentiam. Compatiantur, vt conregnemus. Hodie non ſacrificemus, dum nobis hoſtia tollitur de mani- Rom. 1. bus. Non ſacrificent amici, dum trucidant inimici. Dominus, inquit Moyſes, pugnabit pro Exod. 14. uobis, & vos tacebitis. Quamdiu ergo torcular Eſa. 63. calcat ſolus, & indumentum eius ſanguine conſpergitur, quamdiu ligatus deridetur, velata fa- E cie colaphizatur, & alapatus, conſputus, quamdiu illuditur veſte alba indutus, itemque arundinem accipiens in dextera, veſtemque purpuream & ſpineam coronam, clauorumque fixuram, quibus in cruce pendens, legis factus eſt maledictum, Matt. 26. bibitque aceti poculum, quamdiu tot opprobriis Luc. 3. exaturatur. tandiu nos, id eſt, à mane vſque ad ho- Ioan. 19. rā nonam, inge ac profundū teneamus ſilentium, Deut. 21. mœrori amicū, & interiorem penetrantes medita- Exod. 3. tionis ſolitudinem, ſoluenteſq; eum Moyſe calceamenta de pedibus noſtris, audiamus illum tamquàm de medio rubi dicentē: Videns vidi afflictionem populi mei, qui eſt in Aegypto, & gemitum eius audiui, & deſcendi liberare eum. Nunc enim quaſi

quaſi in rubo ſpinis inhæret, clauis confixus, ſpinisq; coronatus, crucisq; arbuſtum guttis ſanguinis, quaſi rubentibus pullulat moris, vt (ſicut ait quidam.) Triſtes purgantur ſanguine culpæ, quem contorta rubus denſis cruciatibus edit.

Cur hora nona conuenimus adorare crucem. Cap. 4.

Matth. 17. Luc. 23. Ioan. 19.
HOra autē fere nona, quando mox traditurus ſpiritum clamauit voce magna, dicens
B Pater in manus tuas cōmendo ſpiritum meum: vidensq; quod factum fuerat, & quod ſic clamans emiſiſſet ſpiritum, Centurio, noſtræ fidei præcentor, clamauit & ipſe dicens: Vere filius Dei erat iſte, iuſſitq; Pilatus ad petitionem Ioſeph reddi corpus, venitque Nicodemus ferens myrrhæ & aloes quaſi libras centum, & acceperunt corpus Ieſu, & inuoluerunt linteis cum aromatibus: tunc, inquā, licuit his & aliis diſcipulis appropinquare, & querelas tanto funeri depromere, paulatim dilapſis perſecutoribus: vel quia diutino Dominicæ mortis ſatiati
C ſpectaculo diſceſſerant: vel quia viſo terræmo-
Matth. 27.
tu, quo velum templi ſciſſum eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt, territi diffugerant. Circa nonam igitur horam conueniamus & nos, & ſupremo funeri, non tam Miſſale officium, quàm funebrem exhibeamus planctum, quem & hoc ordine peragimus.

De officio vel ordine adorandæ Crucis. Cap. 5.

NArrandam ſacræ paſſionis hiſtoriam illa
D duo præeunt animalia, de quibus & can-
Abacuc 2.
tamus: In medio duum animalium innoteſceris: ſcilicet lex & prophetæ, quæ illi concordi-
Matth. 17.
ter atteſtantur, iuxta quod Moyſes & Helias apparuerunt in monte, quando transfiguratus
Oſe. 6.
eſt, cū eo loquentes. Nam prima lectio Oſeæ prophetæ eſt: In tribulatione ſua mane conſurgent ad me: Venite & reuertamur ad Dominū, quia cœpit & ſanabit nos, percutiet & curabit nos, viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos. Secunda de Exodo eſt: Dixit
Exo. 12.
Moyſes filiis Iſrael: Menſis iſte principium vo-
E bis menſium primus erit in menſibus anni. Decima die menſis huius, tollat vnuſquiſq. agnū per domos & familias veſtras, & immolabitis eum decimoquarto die menſis huius ad veſperam, & reliqua. Prima ſane reſurrectionis præconium eſt: ſecunda paſſionis, & eidem paſſioni, quæ hac die legenda eſt ſecūdum Ioannem, proprie congruit: maximè pro eo, quod idem
Ioan. 19.
Euangeliſta ſumpſit hoc ex illa teſtimonium: Os non comminuetis ex eo. Singulas lectiones ſinguli ſequuntur tractus, quem cantum proprium eſſe lugentium, longè ſupra in Septuageſima dictum eſt. Primus nos ad tremorem exci-
Abac. 3.
tare molitur, dicente Abacuc. Domine audiui
A auditum tuum & timui. Sic enim Abacuc hic ex eo, quod in certamen & luctamen, vt ita dicam amplexu cum Deo congreditur, amplexantis, id eſt, luctantis ſortitus eſt nomen: nullus enim, vt ait Hieronymus, tam audaci voce auſus eſt Deum ad diſputationem iuſtitiæ prouocare, & dicere ei, cur in rebus humanis tanta
verſatur iniquitas? Vſquequò Domine clamabo, & non exaudies? &c. Si, inquam, hic Dei Abac. 1. a. 3.
colluctator fortis & rigidus ſtās ſuper cuſtodiam ſuam, & figēs gradum ſuper munitionem, dum Chriſtum in cruce contemplatus, & videt cor-
B nua in manibus eius, & ibi abſconditam fortitudinem eius: timui, ait, & expaui, quid nos longe impares, longeq. minorem in die iudicij fiduciam habentes, quando videbimus manifeſtam in nubibus cęli fortitudinem illam, quam hic timet abſconditam in cornibus crucis, quæ erant in manibus eius? Quid facient tabulæ, ſi tremunt columnæ? Rectè ergo, vt noſtrum tractus hic magis ac magis excitet timorē, in pleriſq. eccleſiis religione imitandis ita cantatur, vt poſt ſingulos verſus ſemper primus viciſſim nunc à principio, nunc à medio repetatur. Se-
C quens tractus: Eripe me domine ab homine malo, ſecundum titulum eiuſdem Pſalmi, qui eſt Pſal. 139.
In finem pſalmus Dauid, vox eſt eiuſdem manu fortis propugnatoris noſtri, pro noſtra ſalute in paſſione ſua decertantis, & hæc illi oratio hac de cauſa attribuitur, vt nos quoque ſimili exemplo in periculo exiſtentes, orationis deuotione à domino liberari mereamur.

Cur hac die legitur Paſsio ſecundum Ioannem. Cap. 6.

D QVanuis & ipſe ordo ſcribendi popoſciſſe videatur, vt hac die poſt alios Euangeliſtas paſſio Domini ſecundum Ioannem legeretur, conſtat enim illum reuerſum de Pathmos inſula, vbi exilio relegatus fuerat, poſt omnes
Euangelium ſuum ſcripſiſſe vltimum: tamen & Ioa. 18. 19.
hæc altera maior cauſa eſt, quia pręſens interfuit, & cęteris adeſſe non audentibus ipſe, quia (ſicut de ſeipſo ait, & ſicut Hieronymus perhibet) notus erat pontifici, fiducialius ſecutus eſt, & iuxta crucem ſtetit. Stantibus enim iuxta crucem Ieſu, Maria matre eius, & ſorore matris eius, cùm vidiſſet Ieſus matrem ſuam,
E & diſcipulum ſtantem, quem diligebat, dicit matri ſuæ, Mulier ecce filius tuus, deindè dicit diſcipulo: Ecce mater tua: Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam. Et paulò poſt de ſe ait: Et qui vidit, teſtimonium perhibuit, & teſtimonium eius verum eſt.

Cur Euangeliſta ſuum interpoſuit teſtimonium. Cap. 7.

NOn prętereundū tantę huius rei ſacramentum, cui ſanctus Euangeliſta tam diligenter ſuum interpoſuit teſtimonium, & congrua

de

de ſcripturis ſubiecit exempla. Dixerat enim, quia milites, qui fregerunt crura latronum, cùm veniſſent ad Ieſum, & viderunt eum iam mortuum, non fregerunt crura eius, ſed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis & aqua. Facta ſunt, inquit, hæc, vt ſcriptura impleretur, quæ dicit de eo. Os non comminuetis ex eo. Et item alia ſcriptura dicit: Videbunt in quē transfixerunt. Exod. 11. Zach. 12. Cur agnus qui immolatus eſt, noluit vt os comminueretur ex eo? Non enim caſu, ſed eo nolente & diſponente actum eſt. Siquidem non alia quàm quæ voluit ac diſpoſuit ipſe ab his, qui eū voluntate ſua vel propria nequitia peremerunt, tormenta perpeſſus eſt. Vnum de ſimilibus nobis locutus eſt, hoc ſcilicet, quòd, vt nos mortalis ac paſſibilis homo natus eſt. Cætera diſſimilia nobis cuncta locutus eſt, quia quādo voluit, & quomodo voluit natus eſt; quando voluit, & quomodo voluit mortuus eſt. Cur ergo noluit, vt crura ſua frangerentur, ſicut & illorum ſceleratorum, inter quos reputatus eſt? Videlicet iccircò, quia oſſium fractura nullum vſquam bonum ſua ſimilitudine commendat.

Quòd ſingula eorum, quæ Dominus paſſus eſt, aliquid myſticè ſignificent. Cap. 8.

CONſideremus ea, quæ in paſſione ſua pertulit Dominus noſter, & inueniemus alia quædam, quæ nos ſpiritualiter amplius ædificent, per illa ſignificari. Nam non ſolum quæ geſſit, & quæ pati voluit, ſic diſpoſuit, vt cùm interiora perſpexeris, ſi exteriora hęc attendas, ſic vtrobique conſonam inuenies ſimilitudinem, quomodo ex qualitate, ſeu ex proprietate figurarum vel apicum eamdem ſcriptoris manum diuerſis in locis recognoſcis.

Quid Crucis figura ſignificet. Cap. 9.

PRimum ipſa crucis figura nihilne myſticū ſignificat? Taceo, quod decentiſſimum eſſe nullus abnuat, ſalutem humani generis in ligno crucis conſtitui, vt vnde mors oriebatur, indè vita reſurgeret: & qui in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Quodque ait quidam: Neue quis ignoret ſpeciem crucis eſſe colendam, quæ Dominum portauit, ouans ratione potenti, quatuor inde plagas quadrati colligit orbis. Illud non prætercam, quia ſalutis, quam operabatur primas ianuas, id eſt, fidem, ſpem & charitatem, quartamque illarum, perſeuerantiam in eiuſdem crucis, in qua pendebat, figura ſignificabat. Habet enim crux in longitudinem, latitudinem, ſublime atque profundum, id eſt, acumen, quo fixa terræ inhæret: longitudinem, id eſt, vſque ad brachia: latitudinem, in eorumdem expanſione brachiorum: altitudinē ab ipſis brachiis ſurſum verſus, quo caput imminet. His autem quatuor ſupradictæ virtutes ſignantur: Profundo, Fides, quæ occulta voluntatis Dei vocatione, prima in fundo cordis quaſi fundamentū in ędificio, ponitur: longitudine, perſeuerantia: altitudine, ſpes, quæ nobis in cæleſtibus repoſita eſt: latitudine, charitas. Ephes. 3. Nam de his, inquit Auguſtinus, Apoſtolum dixiſſe intelligo: vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit longitudo, latitudo, ſublimitas, & profundum. Salutis ergo primos aditus in ſupplicij ſui figura Saluator noſter prædicabat.

Quid ſignificet, quòd aceti poculum cùm guſtaſſet, noluit bibere. Cap. 10.

PEr hoc autem, quod oblatum ſibi acetum, felle mixtum, cum guſtaſſet, noluit bibere, Matt. 27. reprobationē ſignificat vineæ ſuæ, ſcilicet, gētis Iudaicæ. Vinea enim Domini Sabaoth, domus Iſrael eſt. Eſa. 5. At illa, quā ipſe expectauerat, vt faceret vuas, & fecit labruſcas, tādem illi mortis Mat. 26. miſcuit amaritudinem, qua guſtata modicè, id eſt per triduum, iam in genimine vitis illius bibere non vult. Reſurgens enim à mortuis iam Rom. 6. non moritur, mors illi vltra non dominabitur.

Cur chlamydem coccineam circumdari ſibi permiſerit. Cap. 11.

SEd & quod chlamydem coccineam, cum illuderetur, non dedignatus eſt circundari ſibi, Matt. 27. nunquid non congruit illi, quod propter nos in paſſione ſua fungebatur miniſterio charitatis? Coccus enim coloris ignei, qui in tabernaculo Domini offerri, & in veſte ſacerdotali bis tinctus iubetur aſſumi, geminam ſignificat dilectionem, Dei & proximi: qua fit, vt quicquid offerimus, ignitum, & quaſi bene coloratum coram diuinis placeat cōſpectibus. Exo. 26. 28 Ipſe autem propter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos, Ephes. 2. bibebat calicem paſſionis, ſicut ipſe vt cognoſcat, inquit, mundus, quia ego diligo patrem, Ioan. 14. 15 & maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Igitur huic regi noſtro chlamys coccinea benè congruebat, vt ipſo habitu ſe illum eſſe oſtenderet, qui in lege ſignificabatur per vitulam rufam, cuius corpus pro peccato iubebatur extra caſtra cremari, & cinis eius in aqua cum hyſſopo ſuper populum aſpergi. Num. 19.

Cur arundinem in manu acceperit. Cap. 12.

ARundinem quoq; ſiue calamum ab illudentibus accipere non recuſauit in manu ſua, quo (vt ait Hieronymus) ſacrilegium ſcriberet Iudæorum, ſiue venenata interficeret animalia. Habebat namque in manu ſua virgam, id eſt, Ioan. 10. ſuam in propria poteſtate animam, vt volens Exod. 7. poneret, atque iterum ſumeret eam. Et ſicut Moyſes corā Pharaone ſuam proiecit virgam, quæ verſa eſt in colubrum, deuorauitq; verſas Sap. 2.

in

incolubtos virgas Magorum,iterumq́ue rediit
in virgam, ſic ipſe nūc ſuam quodammodo po
ſiturus erat aoimam, vt deſcenderet in mortē,
quæ per colubrum intrauit in mundum, colu-
brosq; Aegypriorum, id eſt, mortes abſumeret
peccarorum,atque iterum in virgam,id eſt, in
poteſtatem rediit priſtinam.

Cur Spineam Coronā geſtauerit. Cap. 13.

PEr ſpineam autem coronam illud viſibiliter
quoq; ſignificat,quod de illo Propheta prę
Eſa.53. dixit, Et peccata noſtra ipſe portauit. Spinæ
namque peccata deſignant, quæ animā pungūt
& lacerant. Nā & propter peccatum homini da
Gene.3. tæ ſunt, dicente Domino ad Adam, Cùm ope-
ratus fueris terram, non dabit fructus ſuos, ſed
ſpinas & tribulos germinabit tibi. Cætera quo-
que omnia, quæ paſſus eſt, quibus illuſus eſt,
myſteria ſimul & moralia continēt documēta:
Nam in eo quòd facies eius velatur, ac deindè
colaphizatur, velamen illud ſignificat, qđ ſuper
corda Iudæorū expandebatur, vt videre illū nō
mereantur, quē nunc vſq; in ſynagogis ſuis cō-
uitiis colaphizant, & exalapāt maledictis. No
bis aūt fortiſſimū in his omnibus præbet humi
litatis exēplum. Quis.n. non erubeſcat collū eri
gere, & pingui armari ceruice, cū Deus & Dñs
omnium ab illudentibus ſit pro nobis colaphi-
zatus. Nā hominis humilitatē imitari ſuperbi
Ioh. 15. dedignaremur, humilitato ſub tot conuitiis
Deo, ſuperbire erubeſcamus.

Cur ſua crura frangi noluerit. Cap. 14.

QVi ergo cætera rationabiliter pertulit, nō
fruſtra, ſed diſponente eo frangi ſibi cru-
ra noluit. Oſſa namq; quæ vbique in ſcripturis
myſticè pro virtutibus accipiuntur, nihil nobis
myſterij prædicarent in eo, ꝙ frangerētur. Sed
econtra crura eius in eo, quòd integra conſer-
uata ſunt, illud nobis myſticant, quòd vniuerſę
Pſal. 118. viæ eius rectæ & inuiolabiles ſunt. Crura nam-
Cant. 5. que eius, vias eius ſignificant, vnde & in Canti
cis dicitur: Crura eius columnæ marmoreæ,
quę fundatæ ſunt ſuper baſes aureas, id eſt, iti-
nera eius pulchra ſuper diuinitatis ſapientiam
in rectitudine firmata. Quid igitur vitata cru-
rum fractura fieri maluit?

Cur ſanguinem & aquam de latere ſuo fuderit. Cap. 15.

Ioan. 9. SEd vnus militum (Inquit Euangeliſta) lan-
cea latus eius aperuit, & continuò exiuit ſan
guis & aqua. Cur igitur hoc fieri maluit? Vide-
licet, vt illam ſuper nos effunderet aquam cum
ſanguine ſuo, quā dum commendaret, dixerat:
Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſan-
Luc. 12. cto, non poteſt videre regnum Dei. Siquidē hu
ius aquæ ſacramentū ab hoc miraculo ſumpſit
exordium. Baptizatus ergo Dominus in paſſio
ne ſua, talem ad nos ſalutiferæ mortis partici-
Matt. 20. 10 pationem iam mortuus emiſit. Non eſt nouum

A hoc aut mirum, quod illum in paſſione ſua dici-
mus baptizatum, matre filiorum Zebedæi po-
ſtulante ac dicente: Magiſter, dic vt ſedeant hi
duo filij mei, vnus ad dexteram tuā, & alius ad
ſiniſtram tuam in regno tuo, reſpondens dixit:
Poteſtis bibere calicē quem ego bibiturus ſum,
aut baptiſmo quo ego baptizor, baptizari? Qui
cum reſpondiſſent, Poſſumus: Calicem, inquit,
meū bibetis, & baptiſmo, quo ego baptizor, ba
ptizabimini, &c. Nomine calicis ſiue baptiſmi
paſſionem voluit deſignare martyrij, qua & ip
ſum & illos decebat conſummari. Vnde & alibi
B de paſſione ſua loquitur: Baptiſmo autem ha- Luc. 12.
beo baptizari, & quomodo coartor vſque dum
perficiatur? Græcè autē baptiſmus, Latinè ablu
tio dicitur. Quas ergo ſordes habebat Domi-
nus, vt baptiſmo paſſionis ablueretur? Nempe
mortalitatem noſtram & paſſibilitatē, propter
quam ſordidus & contemptibilis apparebat ho
minibus, ſicut in Zacharia legimus: Ieſus autē Zach 3.
indutus erat ſordidis veſtibus. Dixit autē Ange
lus, his qui ſtabant coram ſe: Auferte ab eo ve-
ſtimenta ſordida. Ieſus, inquit Hieronymus, in-
dutus erat ſordidis veſtibus, qui quum non fe-
C ciſſet peccatum, pro nobis peccatum factus eſt,
& ipſe infirmitates noſtras tulit. Et in Apoſto- 2.Cor. 5.
lo legimus: Chriſtus nos redemit de maledicto Eſa. 53.
legis, factus pro nobis maledictio. Hic in viceſi Gal. 3.
moprimo Pſalmo loquitur: Lōgè à ſalute mea
verba delictorum meorum. Et in ſexageſimo
octauo: Deus, tu ſcis inſipientiam meā, & deli-
cta mea à te non ſunt abſcondita. Quæ vniuer-
ſa (inquit) appellantur ſordida veſtimenta, &
auferuntur ab eo, cùm in morte ſua noſtra de-
let peccata. Cùm igitur videmus Dominum Ie Heb. 2.
ſum propter paſſionem mortis gloria & hono-
D re coronatum, & à noſtris quæ ipſe portauerat,
ablutum, rectè illum accipimus ſuo baptiſmo
in morte ſua baptizatum, atque vt eūdem ſuum
ad nos transfunderet baptiſmum, ſanguinē &
aquam de latere ſuo profudiſſe iam mortuum.
Baptiſmū autem, quo à Ioanne baptizatus eſt,
non ad eandem pertinuiſſe virtutem, aliàs iam
dictum eſt.

Cur nec ſolus ſanguis, nec ſola aqua de latere eius exiuit, vel cur aqua ſanguini ſociata ſit. Cap. 16.

E IDcirco nec ſolus ſanguis, nec ſola de latere
Saluatoris aqua manauit, quia diuinus ordo
noſtræ ſalutis vtrumque depopoſcit. Sanguine
namq; redimimur, aqua abluimur. Nec ad hoc
redempti ſumus, vt tales nos ille poſſideret,
quales eramus prius. vnde & Apoſtolus: Non 1. Theſ. 4.
enim, inquit, vocauit nos Deus in immundi-
tiam, ſed in ſanctificationem in Chriſto Ieſu.
Et in alio loco, cùm priora cōmemoraſſet pec- 1.Cor. 6.
cata: & Hæc, inquit, fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed
ſanctificati eſtis, &c. Vt ergo eſſet vnde à pecca
tis lauaremur, aqua, quæ corporales tantum la-

uare poterat ſordes,ſanguini,qui eſt preciũ no
ſtræ redẽptionis,ſociata eſt, & ex eius ſocieta-
te virtutẽ atq; auctoritatẽ ſumpſit,vt ad abluẽ-
das inuiſibiles peccatorum ſordes,digna ſit ſan
cto cooperari ſpiritui.Societate,inquam,viui-
fici ac precioſi ſanguinis hoc accepit, vt com-
pareтur vera ſimilitudine rubro mari,per quod
ſaluatus populus tranſiuit, Pharaone ſubmerſo
Exo. 14. cum curribus & equitibus ſuis. Nam fugientes
Aegyptum huius ſeculi,mundatos in veram re-
promiſſionis terram tranſmittit,diabolum per-
ſequentem penitus abſorbet cũ præteritis acti-
bus & pompis ſuis. Igitur(vt ſupra dictum eſt) B
longè rationabilius fuit, vt lancea militis latus
Dñi aperiretur, quàm vt eius crura frangeren-
tur. Rationabilius,inquam, ac decentius tanto
fuit ſalutis artifici,valdeq; acceſſit ad pulchri-
tudinem operis, vt illud ſibi mortuo de latere
educeret, vnde naſceretur Eccleſia, qui dor-
mienti Adę coſtã eduxit,vnde formaretur Eua.
Gen. 2. Hac enim ſimilitudine quid pulchrius,quid ele
gãtius,quid dulcius? Siquidem ille primus Adã
obdormiuit, iſte ſecundus(vt dictum eſt)ſurre-
cturus obiit. Illi Dominus ſoporem immiſit,
huic pater calicem paſſionis dedit. C
Cant. 3. Egredimini ergo & videte filiæ Sion Regem
Salomonem in diademate,quo coronauit eum
mater ſua in die deſpõſationis eius,& in die læ-
titię cordis illius.Egredimini,inquam,de tene-
Matt. 27. bris illis,quę ſuper terrã factę ſunt, ab hora ſe-
xta vſque in horam nonã,imò de illis, quę per
illas ſignificatæ ſunt, & nunc operiunt faciem
1.Pet.2. cordis Iudęorum. De his ergo tenebris exite &
videte intenta contemplatione illum, qui vos
vocauit in admirabile lumen ſuum, Regem ma
gnum, regem pacificum in diademate ſpineo,
quod eſt charitatis, & magnæ miſerationis or- D
namẽtum,quo coronauit eum mater ſua ſyna-
goga in hac die deſponſationis eius, qua (vt di
ctum eſt) naſcituræ ſibi ſponſæ Eccleſię in lęti
tia cordis ſui prima elementa produxit.

Cur hac die ſolennes fiant orationes pro ſtatu Eccleſiæ. Cap. 17.

OMni quidem tempore pro ſtatu ſanctę Ec
cleſię fideliter orãdum eſt:ſed hac die prę
cipuè ſolennes pro illa orationes ſecũdum gra-
duum vel dignitatum ordines ac diuerſitates,à E
ſacerdote perorandę, rationabiliter inſtitutæ
ſunt.Hac enim die Saluator noſter pro cunctis
orauit, & commune pro omnibus ſacrificium
factus eſt,de quibus & paſſioni appropinquãs,
imò iã ad aram crucis pene aſſiſtens,cum pro di
Ioan. 17. ſcipulis ſuis rogaret,dixit:Non pro his tantum
Eſa.9. rogo,ſed & pro his, qui credituri ſunt per ver-
bum eorum in me. Nẽpè hic ille erat magni con
Apo.8. ſilij angelus, de quo in Apocalypſi legimus:Ste-
tit Angelus iuxta Aram templi,habẽs thuribu-
lum aureũ in manu ſua.Hodie iuxta aram tem-
pli,i.in cõnſpectu Eccleſiæ aſſiſtens,aureum im
maculati corporis thuribulum in cõſpectu Dei
A pendens in cruce ſuſtulit, & orationis incẽſum
dignum cum clamore valido & multis lachry-
mis(vt ait Apoſtolus) pro nobis adoleuit. Re- Heb. 5.
ctè ergo & nos cum illo ſolennes pro nobis &
pro cunctis orationes offerimus,iuxta quod il-
lic additũ eſt: Et data ſunt ei incenſa multa,&c. Apoc.8.

Cur pro Iudæis genua non flectimus. Cap. 18.

VBi notãdum, quod cùm in ſingulis oratio-
nibus ad pronunciationem diaconi genua
B flectamus,in ea tãtum,quæ pro Iudęis dicitur, Rom.11.
hoc non facimus:videlicet,quia donec plenitu-
do Gentium ſubintroeat, cæcitas, quę contin-
git in Iſrael, nullius orationis manu depelli vel
expelli poteſt.Itaq; diuinis nec debere,nec vel-
le,aut poſſe contraire iudiciis profitentes,vehe
mentem pro illis nunc intendendam non eſſe
orationem ſignificamus in eo,quòd genua non
flectimus, & tamen oramus vtcumque & pro
his,quia futurum eſt,vt illós quoque trahat ad Ioan.12.
ſe, qui idcircò in cruce exaltatus eſt, vt ad ſe-
ipſum omnia traheret.
C

Cur ab his,qui crucem apportant,cantatur,Popule meus, & aliæ antiphonæ: & ad ſingulas reſpõdetur Græcè ἅγιος, & Latinè Sanctus Deus. Cap. 19.

TRes iſtæ antiphonę, Popule meus, Quia e-
duxi te,quid vltra debui, quæ apportando
crucem decantãtur, ſenſibus parum aut nihil
differentes, verbis quoq; ac modulatione con-
ſimilea, triplicem ſignificant ſcripturam titu-
D li, ſenſumque eius conſonant, qui ſuper caput
Domini Hebraicè, Græcè ac Latinè deſcriptus
eſt:Ieſus Nazarenus Rex Iudęorum.Nam,quia
ibi ſcriptum eſt Ieſus Nazarenus,hic per ſingu-
las antiphonas in fine ſubiicitur,Saluatori tuo,
iuxta interpretationẽ eiuſdẽ nominis. Et quia
verè eſt Rex Iudęorũ,licèt hoc illi negauerint,
& titulũ quoq; mutare voluerint,dicẽtes:Noli
ſcribere Rex Iudæorũ,ſed quia ipſe dixit:Rex ſũ Ioan.19.
Iudæorum; hoc in eiſdẽ antiphonis adſtruitur
ab effectis, verũ & antiquum exponẽdo Regis Exod. 12.
officium, videlicet quòd eduxerit eos de terra Deut.2.
E Aegypti,quòd deduxerit per deſertum quadragin
ta annis,quòd mãna cibauerit, quòd in terrã ſatis bo-
nã introduxerit. Et quia cauſa hæc, Ieſus Naza
renus Rex Iudęorũ,tripliciter(vt dictũ eſt)ſcri
pta eſt,i. Hebraicè, Gręcè & Latinè, ad ſingu-
las antiphonas,quibus in fine ſubiicitur, Salua
tori tuo, quod eſt in illo titulo Ieſus, Græcè &
Latinè reſpõdetur ἅγιος, ἅγιος, Sanctus,ſanctus,
quod eſt in eodem titulo Nazarenus, Hebraicè
verò non reſpondetur, videlicet, quia gens il-
la regem ſuum adhuc negat, titulumq; illum
auerſo corde maledicit & deteſtatur. Supradictas
ergo cantando antiphonas illò defertur crux,
quo ſibi Græcè & Latinè fideliter reſpondetur,
quia

quia videlicet crucifians Dominus, à negantibus Iudæis ſeſe promouens, ad confeſſionem A
Gentium proficiſcitur, appropinquantibus A-
1.Cor. 1. poſtolis & cantantibus, i. totis viribus oppro-
2.Cor. 1. brium crucis, quam non erubeſcunt prædicantibus, & interdum multa paſſis grauiq; perſecutionum pondere feſſis: quod & pulchrè ſignificatur per hoc, quòd eiuſdem crucis portatores nunc eunt, nunc tamquam laſſi ſubſiſtunt.

Quid ſignificet, quòd crux hactenus operta, nunc diſcooperitur. Cap. 20.

B
VElamen, quo hactenus tegebatur eadem crux, quodq; aufertur, dicendo, Ecce lignũ crucis, velamen illud ſignificat, ſub quo ſeſe Dñs à Iudæis abſcondit, quodq; cordi eorum oppanſum eſt, nobis autem reuelatur, quia (vt
2.Cor. 3. ait Apoſtolus) in Chriſto aufertur. Nobis enim ſeipſum oſtendit in prophetis, ſenſumq; aperit vt intelligamus prophetas, non ſicut Moyſes ponebat velamen ſuper faciem ſuam, dum non poſſent filij Iſrael intendere in faciem eius, ſed
Exo. 34. faciem nobis reuelat, vt gloriam eius ſpeculantes, in candẽ imaginem transformemur à clari
C
tate legis in claritatem Euangelij, tamquàm à Domini ſpiritu. Hæc reuelatio primum per illud ſignificata eſt, quod eo tradẽte ſpiritum, velũ templi ſciſſum eſt, à ſummo vſque deorſum.
Matth. 27. Ex tunc enim oĩa legis ſacramenta patuerunt, atq; ad Gentilium fidem arcana Iudæorũ tranſierunt. In Euangelio quoq; ſecundũ Hebræos, ſuperliminare templi infinitę magnitudinis, inquit Hieronymus, fractum eſſe atque diuiſum legimus. Præterea Ioſephus refert, virtutes angelicas, præſules quondam templi, tunc pariter conclamaſſe: Transeamus ex his ſedibus.
Matt. 27. Sed & in hoc, quòd terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt, iuxta litteram quidem magnitudo ſignorũ eſt, quòd crucifixum Dominum cęlum & terra & omnia contremiſcant, ſed myſticè tremorẽ ſignificat credentium, quod priſtinis errorum vitiis derelictis & emollita cordis duritia, qui prius, erant ſimiles tumulis mortuorum, poſtea cognouerint creatorem. Vnde & in Pſalmo: Commouiſti Domine terram, & conturbaſti eam. Item: Commota eſt, & contremuit terra.

D

Item de Cruce. Cap. 21.

E
HÆc ergo crucis adorandæ reuelatio, ſicut & illa veli templi ſciſſio, nobis illud myſticè ſignificet, quòd credentibus in crucifixum clauſa prius ſcripturarum myſteria pateſiant. Nam per creditam Chriſti paſſionem vel crucem, nunc intelligimus ſacramenta legis & arcana prophetarum. Verbi gratia: Cur Pharao vel Aegyptus, quæ decem plagis verberata non ceſſit, ſolo ſanguine agni victa, filios Iſrael dimiſit, & quis ille ſit in prophetis, cuius factus
Eſa. 55. Pſal. 9. eſt principatus ſuper humerum eius: quisve ſicut ouis ad occiſionem ductus ſit, & ſicut agnus coram tondente ſe obmutuerit, & non aperuerit os ſuum. Hæc & cætera clauſa prius, nunc crucem Chriſti ſuſcipientibus aperta ſunt. Sicque factum eſt, vt bibere iam poſſimus de aquis Mara, quas (ſicut in Exodo legimus) non poterat bibere populus, donec clamante Moyſe ad Dominum, oſtendit ei Dominus lignum, quod cum miſiſſet in aquas, in dulcedinẽ verſæ ſunt. Aquæ enim Mara legem ſignificant, quæ non paruam in ſe amaritudinem habet, dum dicit: Oculum pro oculo, dentem pro dente, & ſimilia. Dulceſcit autem per lignum dum propoſito Dominicæ paſſionis exemplo, Ei qui te percuſſerit in maxillam, præbe & aliam, &c. Exod. 15. Leu. 24. Deut. 19. Matt. 5.

Adoramus igitur in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti opportunam (vt ait Paulus) gloriam, ſalutem acquiſitam, reducem vitam, ſalutationem perfectam, liberationem perpetuã. Adoramus crucem, fidei præſidiũ, ſpei firmamentum, charitatis ſolium, miſericordiæ titulum, pietatis argumentum, gratię vehiculum, pacis vexillum. Adoramus crucem, quæ ſuperbiam excidit, inuidiam obtriuit, culpam correxit, pęnam deſtruxit. Crux Chriſti, ianua cæli, clauis paradiſi, diaboli deiectio, hominis erectio, captiuitatis noſtræ ſolatium, libertatis precium. Crux expectatio patriarcharũ, promiſſio prophetarũ, triumphus Regum, dignitas ſacerdotum. Crux tyrannos increpat, potentes inclinat, afflictos ſubleuat, pauperes honeſtat. Crux tenebrarum excidium, lucis infuſorium, mortis effugium, vitę nauigium, ſalutis imperium. Quicquid Deo proficimus, quicquid acquirimus, quicquid ſperamus, adorandę crucis eſt fructus. Per crucẽ Chriſtus ad ſe traxit omnia. Ioan. 12. Regnum Patris, ſceptrum filij, ſigillum Spiritus ſancti, totius eſt teſtimonium Trinitatis.

Cur pridie Dominicum corpus in hodiernum diem reconditum ſit. Cap. 22.

CAuſa poſcere videtur, vt die Dñicum corpus conficientes, & indè vſque ad ſabbatũ recondentes, toto eodem ſabbato iugi ſilentio conſopiti, vſque in primã ſabbati ab omni diurno pſallentio cunctoq; ſacri altaris miniſterio vacaremus. Sic enim rei propiùs accedere putaremur, pro eo quod hac die Dñs noſter immolatus, ſabbato quieuit in ſepulchro, totãq; ſequentẽ noctẽ diſcipuli eius in triſtitia trãſegerũt, donec diluculo redeũtibus à monumẽto mulieribus, quęq; audierãt & viderant referẽtibus paulatim reſpirare & in gaudium reuiuiſcere cępe runt. Verius itaq; triduanam Dñi mortem obſeruare videremur, & illã de veteri hiſtoria ſimilitudinẽ rectius tenere, qua dictũ eſt de mãna, quod filiis Iſrael in figuram Dñici corporis datum eſt: Die ſexta colligant quod inferant, ſitq; duplum quàm per ſingulos dies colligere ſolebant, quia die ſeptima non inuenietur. Nũc au- Exod. 16. tem econtra die ſeptima apud nos inuenitur, quia poſt meridiẽ corpus ſolẽniter in voce exultationis & laudis conficimus. Hac verò die ſex-

ta quodammodo non inuenitur, quia non conficitur, ſed pridie (id eſt, feria quinta) illatum & reconditum eſt, quod hodie ſumamus. Cur ita fiat, quia ratione non vacat, vigilanter intuendum eſt. Dñs noſter non tunc ſolùm vel tunc primùm immolatus eſt, quando à Iudęis in cruce ſuſpenſus eſt, ſed & pridie, quàm pateretur, quando accipiens panem & calicem benedixit & dedit diſcipulis ſuis, dicens: Hoc eſt corpus meum: Hic eſt calix ſanguinis mei, ſuis manibus immolatus eſt, ſuis ipſe manibus nobis, vt iugiter immoletur, agnus commendatus eſt. Ab illa immolatione prima ſabbati, tertia dies, ab iſta verò ſabbatum ipſum tertia nihilominus dies eſt. Conſtat autem quòd (vt ſuperius dictum eſt) noctem ſiue veſperam ſabbati ab illo ſilentio vel triſtitia, quam exigebat requies ſepulchri, cauſa illa vehemens abſtrahit, quod in parte eiuſdem noctis Dominus reſurgens, totam illam incomparabilis gaudij iubare ſol verus illuſtrauit. Triduum ergo dominicæ mortis, quod perfici nequiuit, eo reſpectu quo ipſe à Iudæis eſt trucidatus, pulchrè & rationabiliter ad hunc reſpectum tranſponitur, quod ipſe ſuis manibus eſt immolatus. Cuius rei vel maximum illud eſt indicium, quòd tribus his noctibus minutas, extinctis luminaribus, canimus vigilias ad ſimilitudinem tenebrarum, quæ patiente Domino ſuper terram factæ ſunt, ſignificando (vt ſuprà dictum eſt) cęcitatem, quæ ex tunc accidit in Iſrael. (Rom. 11.) Sicque fit, vt ſacrificium nouum, quod mortem Domini pridie per manus ipſius præceſſerat, reſurrectioni eius nihilominus pridie, quod eſt in ſacroſancti ſabbati veſpera, ſolenniter occurrat. (Exod. 16.) Itaque quomodo hac die, quæ eſt feria ſexta, qua Chriſtus hoſtia ſalutaris à ſuis trucidatur inimicis rectè à nobis quaſi ſepultum eſt ſacrificij decus, & cœleſte illud manna, quia hodie non inuenitur, feria quinta parauimus & intulimus, quod hac die, ſumamus, fuitque duplum, quàm per ſingulos dies colligere conſueuimus.

De eo, quòd duo presbyteri corpus dominicum de loco, quo pridie reconditum fuerat, deferant: & quòd dicitur ſuper illud oratio Dominica tantum.

Cap. 23.

TAndem ſalutata cruce, duo presbyteri deferunt ad altare corpus dominicum, quod pridie reconditum eſt, & aſſiſtens ſacerdos præmiſſa oratione ſic incipit: Oremus, præceptis ſalutaribus moniti. Conſtat locum hunc eſſe in canone, vbi eleuato calice cum corpore domini dicitur: Per omnia ſecula ſeculorum, & ſequente dominica oratione, rurſus operitur calix: per quod nobis illud ex paſſione domini repræſentatur, quod depoſitum corpus eius de cruce, ſepultum eſt. Sed de hoc in ſecundo huius opuſculi libello iam dictum eſt, quo & cætera, quæ ſecundum ordinem dominicæ paſſionis in canone dicenda erant, annotata ſunt. Nunc illud dicendum eſt, duos presbyteros, qui corpus Domini ad altare deferunt, ſignificare Ioſeph iuſtum ab Arimatia & Nicodemum, qui petitum & conceſſum ſibi à Pilato corpus Ieſu, detulerunt ad ſepeliendum. (Ioan. 19.) Nos autem cum ſilentio communicamus, ſed ſanguis ille, quem ſumimus, ad Deum de ore noſtro clamat, ſicut ſcriptum eſt: (Gene. 4.) Ecce vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Nos enim (id eſt eccleſia) terra ſumus, quæ aperit os ſuum & ſanguinem Abel (id eſt) Chriſti, bibit fideliter, quam Cain (id eſt, populus Iudaicus) effudit crudeliter. At ille maledictus eſt ſuper terram eandem, (Pſal. 58.) vagusque & profugus eſt ſuper eam, ſicut ſcriptum eſt in Pſalmo: Diſperge illos in virtute tua. Maledictus, inquam, illa maledictione, (Matth. 27.) quam ſibi poſteriſque ſuis vltro arrogauit, dicendo: Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros.

Incipit de ſabbato ſancto.

Cap. 24.

SAbbato poſt profundam triſtitiæ noctem dieſcit nobis poſt meridiem in ſummam lætitiæ claritatem, imminentemque veſperam noctis eius, qua verus ſol Chriſtus ab inferis victor aſcendit. Omnis anima Chriſtiana vigilanter attendens & præexultans, plaudit ſibimet & dicit: Et nox vt dies illuminabitur, & nox illuminatio in delicijs meis. Quapropter quotquot ſacerdotalis aut Leuitici ſumus ordinis, iure pro tanti regis victoria tuba intonemus ſalutari, iuxta illud in Pſalmo: (Pſal. 138.) Buccinate in neomenia tuba, in inſigni die ſolennitatis veſtræ. (Pſal. 80.) Quis enim dies nocte hac inſignior? quæ ſolennitas hac victoria præſtantior? quę alia noſtra eſt neomenia, niſi illa, quæ hac nocte in Chriſto per baptiſmum renaſcitur noua Eccleſia? Iure ergo nunc angelica tuba cælorum exultat, tuba ſalutari inſonat, gaudet tellus, mater Eccleſia lætatur, & omnis aula diuini nominis magnis reſultat populorum vocibus.

Cur hoc ſabbatum vocetur ſanctum.

Cap. 25.

SAbbatum hoc pro magnitudine rei commune nomen exceſſit, quod eſt vigilia, ſcilicet attenta expectatio vel præparatio cuiuſlibet magnæ & cum deuotione ſuſcipiendæ feſtiuitatis Dicitur autem ſabbatum ſanctum, tum propter alia plura, tum maxime propter hoc, quòd ad ſuſcipiendam tanti luminis claritatem, noua Eccleſia ſacro baptiſmi fonte ſanctificatur. Hac enim die ſolenne eſt, iuxta veterem & Euangelicam patrum traditionem, fontes benedici, & præparata per fidem, tam corporum quàm animarum credentium vaſa, regeneratione noua ſanctificari. Præparantur animæ, quæ mortuæ fuerant, vitæ victrici (morte victa) de bello reuertenti, vt in magna regis Chriſti curia nullus ſit vernaculus aut ſeruus emptitius, qui non ad ingreſ- (Oſeę. 13. 1. Cor. 15.)

ſum

ſum triumphantis Domini gratiæ ſerico, caſtitatis auro veſtiatur. Sed de hoc in ſequentibus ſuo loco dicemus.

Quot vel quibus ex cauſis præfulgeat paſchalis ſolennitas. Cap. 26.

NVnc, antequam de ordine vel ratione officij diſſeramus, dicendum eſt, quot vel quibus ex cauſis Paſchæ ſolennitas tam illuſtris, tãq; celebris habeatur. Multi enim ſolùm hoc in illa reſpiciunt, quòd in prima ſabbati reſurrexit Dominus, vndè & dies Dominicæ reſurre-
Matt. 28. ctionis appellatur. Magna planè ſolennitatis & lætitiæ cordis noſtri materia: quia dum illo reſurgẽnte reſurrectionem mortuorũ eſſe credimus, nos quoq; reſurrecturos eſſe ſperantes, iure gaudemus. Verùm in huius contemplatione ſolennitatis nunquàm illud gaudium memoriæ noſtræ debet præterire oculum, de noſtrarum redemptione animarũ, quod (vt ſuperius dictum eſt) in hanc diem dilatum eſt à feria ſexta, qua per crucem & ſanguinem ſuum Saluator noſter illam operatus eſt. Hæc ſunt enim feſta paſchalia, in quibus vetus ille agnus occiditur, eiusq; ſanguine poſtes cõſecrantur. Paſcha quippe noſtrum immolatus eſt Chriſtus, qui
1. Cor. 5. mortem noſtram moriendo deſtruxit, & vitam
Exo. 12. reſurgendo reparauit. Duæ ſunt iſtæ paſchalia
1. Cor. 15. magnæ & innumerabiles cauſæ feſtiuitatis: redemptio animarum, quæ die paraſceues morte Chriſti parta eſt: & reſurrectio corporum, quę prima ſabbati Chriſto reſurgẽte data atq; cõfirmata eſt. Additur his tertia neceſſaria baptiſmatis ſolennitas, omnem nobis illarum conſerens vtilitatem vel fructum, quæ pro eo, quod ab illis exordium totumq; ſuæ rationis ſumpſit ſacramentum, rectè in eiſdem paſchalibus gau-
Pſal. 30. diis addita eſt. Tribus igitur ex cauſis nox hæc vt dies illuminata refulſit in deliciis noſtris. O verè feſta dies, verè beata nox, nobilitas anni, menſis decus, arma dierum, ſplẽdor horarum, nox in qua deſertus infernus, apertus eſt para-
Ioan. 13. diſus. Nox iſta, mortis exitus, vitæ reditus eſt. Lux gratiæ, ſplendor gloriæ, ſuauitatis poculũ, fluuius deliciarum, inundatio pacis, acquiſitio fortitudinis, laus conſilij diuini. Hac nocte ceſſauit exactor, quieuit tributum, captiui redditi ſunt, laſſi reſpirauerunt, cõfracta eſt virga perſequentium, computruit iugum dominantium. Pulchritudine noctis huius paradiſus refloruit, cælum purpuratum eſt, angeli candidati, homines exhilarati ſunt. Nox iſta Paſcha dicitur: Paſcha autem Hebraicè. Latinè dicitur tranſitus. Quis ergo tranſiuit? vnde & quò tranſiuit? Chriſtus Dñs tranſiuit de hoc mundo ad patrem, de morte ad vitam, de ignobilitate ad gloriam, de ſeruitio ad regnum, de contumeliis ad honorẽ, de fluctibus ſeculi ad portum cæli, de medio ignium ad patris conceſſum. Tranſiuimus & nos. Paſcha enim noſtrum Chriſtus eſt, tranſitus noſter immolatus Chriſtus eſt. Quò ergo tranſiuimus? Quàm ex longinquo? Tranſiuimus à duplici perditione ad duplicem corporis & animæ ſalutem: de diabolo ad Deum, de hoſte ad patrem, de tyranno, qui nec Deus eſt, nec homo, ad regem noſtrum, qui Deus eſt & homo. Tranſiuimus, inquam, de tenebris ad lucem, de fatigatione ad requiem, de planctu ad canticum, de nuditate ad tegumentum, de paupertate ad opulentiam, de reatu ad gratiam, de pœna ad gloriam.

Cur Paſcha non celebretur ante plenilunium, quod primum occurrit poſt vernum æquinoctium. Cap. 27.

TAm iucundam ſolennitatem, tam mirã veri luminis claritatem, tam ſplendidam gratiæ celſitudinem omnis ſexus agnoſcere, omnis ætas in mente habere, omnis debet conditio ſuſcipere. Neſcire enim, calamitatis: non habere, captiuitatis: non indigere, damnationis. Siquidem paganus, quia neſcit, miſer eſt: quia nõ habet Iudæus, captiuus eſt: quia non diligit hæreticus, damnatus eſt. Vt ergò tamen hoc bonum maiorum ſapientiam delectet, minorum infantiam lætificet, mediocrium profectus ædificet, diuina ſuffragatur auctoritas, elementorum cõcurrit natura, Eccleſiaſtica ſimul nititur induſtria. Diuinæ namq; auctoritatis eſt, & ex antiqua lege Moyſi traditum, vt nõ celebretur Exod. 12.
ante primi menſis plenilunium, videlicet vbi primum plena luna poſt vernale occurrit æquinoctiũ. Valde hoc delectat ingenia ſapientiũ, quia magnum & perpulchrũ in ſe continet myſterium. Luna quippe, quæ propriũ non habet, ſed à ſole mutuatur lumen, ſanctam ſignificat Eccleſiam, quæ non habet à ſemetipſa, ſed à vero ſole Chriſto interni luminis accepit gratiã. Aequinoctium verò, quo trãſacto, iam dies noctem ſupergreditur, noctisq; horas decerpens, illi minuit & ſibi adiicit, illud ſignificat, quod poſt ignorantiæ noctem dies ſcientiæ Dei lõga cœpit ſerenitate produci, & multitudinẽ ignorantium ſtudium & labor imminuit veritatem Dei cognoſcentium. Dum ergo paſchalis agnus immolatur, & populus Dei, ſubmerſo Pharaone Exod 14.
cum exercitu ſuo, de ſeruitute liberatur, plenilunium eſt, & nox vincente die ſuperatur, quia dum agnus Dei Chriſtus patitur, plenitudo gratiæ ſanctam illuſtrat Eccleſiã, vt tamquàm luna reuelata facie veri ſolis gloriam contempletur, & iam idonea iamq; placens, in thalamos eius ire meditetur. Sicq; dies noctem ſuperat, quemadmodum ſcriptum eſt: quia vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit gratia. Rom 9.

Elemẽta quoq; nos in hoc lætificãt, noſtriq; ſenſus lactant infantiam, quòd poſt hyemis aſperitatẽ mollis aer vernas ſpirat blãditias, tellusq; dudũ ſterili frigore decrepita, viridi iuuenescit herba, floresq; ac ſegetes rediuiuo fructu vernant, & volucres cæli gelu triſti terſo, dulce iubilant.

A jubilant. Nã inter gaudia, quæ celebramus, dũ hæc aſpicimus, ea ipſis viſibilibus ſimilitudine cõgrua cõmoueri debemus, qualiter in inuiſibilibus per Chriſti reſurrectionẽ profecerimus, ſ. quia pulſo perfidiæ gelu, vitiorumq; imbribus, fidei virtutũq; pulchritudine refloruit mũdus, vnde & in Canticis dicitur: Iã enim hyems trãſiit, imber abiit & receſſit, flores apparuerunt, vineæ florentes odorem dederunt, & vox turturis audita eſt in terra noſtra. (Cant. 2.) Tẽporis ergo ſiue elementorum conſiderata qualitas nonnihil gaudia piæ contemplationis amplificat.

B Quantum autẽ ad cognoſcendam ſolẽnitatis eiuſdem gratiã, carnales quoque Eccleſiaſtica iuuit induſtria. Nam quia nequeũt ad ſpiritualia videnda mentis oculos aperire, niſi cauſarũ corporaliter accidentiũ vi maiore excitentur, quæſitæ ſunt cauſæ quarum impulſu vehementer excitandi percellerentur. Ieiunium quippe Quadrageſimale (quod pro decimis dierũ offerri Deo alibi iam dictũ eſt,) ſic diſpoſitũ, ſicque præfixum eſt, vt non ante hanc ſacratiſſimã noctẽ ullo modo terminetur, ac deinde quinquaginta dierũ numerus cõtinuè ſequatur, in qui- C bus omnino ieiunia relaxantur. Itaq; dum per abſtinentiã corpus atteritur, nec aliũdè laxatio niſi ab hac paſchali nocte ſperatur, vel ſic eadẽ beata nox à carnalibus quoq; ambitur, & cum expectatione ſuſcipitur, & antequam veniat: ſic omnes dies Quadrageſimæ qui interſunt, tamquàm diuturna deſiderati viatoris itinera, pene quotidiè diligenter computantur. omnibus ergo (vt dictũ eſt) dulcis eſt, hæc ſacra ſolẽnitas, omnibus chara, cunctis deſiderabilis eſt, ſicut lux ambulantibus in tenebris, ſicut ſitientibus fons aquæ de petra ſalientis, ſicut peregrinantibus tabernaculum quod Deus fixit. D Sed iam nunc ipſum attingamus officium, quo tandem læta laxemus ora poſt triſte ſilentium.

De Cereo. Cap. 28.

PRopriũ quoddã huius tantę ſolennitatis decus eſt, cereus à Zozimo Romanæ Eccleſiæ Pontifice XXXIX. per Eccleſias benedici inſtitutus, à cuius dulciſona benedictione præconia ſanctæ reſurrectionis Chriſti inchoãtur. Significat verò eumdem Dñm noſtrum reſurgentem, ſuorum triſtitiam diſcipulorum, imò mundum E vniuerſum lætitiæ cõpetentis claritate ſerenantem. Hoc verè congruit, & vis ipſa ſignificationis expoſcit, vt ſicut prætéritis noctibus extincta luminaria faciem Eccleſiæ contriſtauerunt: ſic eadem nocte hac cereus illuminatus iugi flammæ tripudiantis iubare lætificet.

Quid Cereus ſignificet. Cap. 29.

SVpra dictũ eſt per candelas, q̃ extinctæ ſunt, mortes ſignificari prophetarũ & iuſtorũ, qui à ſanguine Abel iuſti, vſque ad Chriſtũ occiſi ſunt, ipſamque candelam, quæ ad Euangelium non maior cæteris extinguitur, Ipſum Dñm ſignificare, qui Euangelizans occiditur, vnus ex

A prophetis reputatus. Conſtat autẽ, quia qui cõtemptus & humilis occiſus eſt, hũc Deus ſuſcitauit, ac principem & Saluatorem exaltauit, ad dandã pænitentiã in remiſſionẽ peccatorũ. (Act. 5.) Benè ergo ſignificationis ordo procedit, dũ clarã reſurgẽtis magnitudinẽ, præclari ſignificat magnitudo cerei. Eò vel maximè cereus ad Chriſti ſimilitudinẽ accedit, q̧ paruula, quæ ſubſtantiã ceræ educit, apes mater abſq; concubitu cõcipit, & parit, cui rectè cõparatur virgo Maria Dei genitrix, q̃ inuiolata nobis Deũ in carne, quaſi mel in cera protulit. Cũ ergo rectè huma- B nitatis Chriſti ſimilitudinẽ gerat, annus illi ab incarnatione eiuſdẽ Dñi Chriſti conſequenter inſcribitur. Et quia crucifixus eſt, crucis quoq; figura congruè nihilominus inſculpitur. Amplius autem id quod dictũ eſt, eiuſdẽ cerei benedictio cõfirmat. Primo cũ in præfatione benedicẽs rogat. Vt q̧ me, nõ meis meritis, intra Leuitarũ numerũ dignatus eſt cõgregare, luminis ſui gratiã infundẽdo, cerei huius laudẽ implere præcipiat. Laus. n. cerei nullo modo nominãda eſſet, niſi Chriſtũ filiũ, q̧ cũ Patre & Spiritu ſancto Deus vnus & ſolus laudandus eſt, ſi- C gnificaret: præſertim cũ laus eadẽ cerei noctis huius iucundũ ac prædulce pręconium ſit, & reſurgentis gratiã atq; victoriam, vetera cum nouis conferẽs, tãquàm tuba clariſſima perſonet.

Sed iam colũnæ huius (inquit) pręconia nouimus, quam in honorẽ Dñi rutilans ignis accendit. Qui licèt diuiſus in partes, mutuati tamen luminis detrimẽta nõ nouit. Ex his quoq; duobus verſiculis magis ac magis ſæpe dicta cerei ſignificatio colluceſcit. Quod. n. ait, Colũnę huius præconia nouimus, apertè nobis innuit, q̧ illud idẽ per hanc pretioſam lampadem intelli- D gere debeamus, quod per illam præfigurabatur columnã, quę caſtra filiorũ Iſrael de Aegypto exeuntium per mare rubrũ pręcedebat. (Exo. 13. 14.) Significabat autem illa colũna nubis benè notã nobis nubẽ humanitatis Chriſti, in qua propriè thronũ ſuum poſuit ſapientia Dei, ſicut ipſa dicit: Thronus meus in colũna nubis: (Eccli. 24.) Siquidem nunc illa colũna nubis populũ ſuum à diaboli ſeruitute liberatum, & rubrũ mare baptiſmi tranſeuntem præcedit dux itineris, vt inducat in terram veram repromiſſionis, terram viuentiũ, quam (ſicut Moyſes ait) Dominus Deus noſter (Deut. 15.) E die ac nocte intuetur, nunc cęleſtibus doctrinis cõpluens, vt verè columna nubis, nũc igne ſui Spiritus accendẽs, vt verè columna ignis. Iã ergo verę columnę huius myſteria nouimus.

Quod autẽ adiicit de natura ignis dicẽs, Qui licèt diuiſus in partes, mutuati tamen luminis detrimẽta nõ nouit: multa namq; luminaria de vno videmus accendi, nec illud vnũ propterea ſibimet lumẽ diminuit, nihilominus ad idem argumentũ proficit: Numquid. n. rem talem tali in loco præſertim omnibus notam, non propter aliud, quàm propter ſemetipſam docere nos voluit? Siquidẽ ineptũ fuiſſet hoc abſq; myſterio tantis inſerere laudibus. Dum ergò columnam

cerea

A cęream rutilans ignis accendit, ſic de ſua natu-
rali copia laudatus,per hoc aliud perpulchrum
piumq; ſpectaculum noſtrarum mentium ocu-
lis ingeritur.Denique illud innuitur, quod ex-
tinctam in ſepulchro iacentem humanitatis
Chriſti ſubſtantiam de ſupernis aſpirans ignea
diuinitatis potentia rurſus animauit,& ſicut ve
rè rutilans ignis, gloria beatæ reſurrectionis
hac nocte in perpetuum nobis gaudium fœlici-
ter illuxit.

Item eodem igne conſecrati cerei cuncti,qui
in Eccleſia ſunt,illuminari debēt cereoli. Quod
B cum ſit,opportunè nobis illud in mentem ſub-
uenit,quòd Dominus noſter ea die, qua reſur-
rexit,cùm eſſet ſero, ſtans in medio diſcipulo-
Ioan. 20. rum ſuorum, manuſque & latus oſtendens eis,
Luc. 18. inſufflauit & dixit eis: Accipite Spiritum ſan-
ctum. Illic enim cœpit ille hominib. dari ignis;
quem per hunc viſibilem ignem conſtat ſignifi
cari,quem venit ipſe mittere in terram, & vo-
luit vehementer accendi.

Cur diaconus cereum benedicat. Cap. 30.

C HIc ipſa rei nouitas admonet, vt quæratur,
cur tantę materiæ,tantæ dignitatis benedi-
ctionem ſuper cereū pronunciet diaconus,præ-
ſente ſacerdote vel etiam pontifice, ſacriſque
indutum veſtibus, cauſa manifeſta ſeſe offert
quęrentibus. Conſtat enim,quia bonum ſanctę
reſurrectionis Chriſti nuncium per minorum
Luc. 23. ſexum(ideſt,per mulieres)ſanctis Apoſtolis flen
tibus & lugentibus, Euangelizatum eſt. Hoc au
tem tam rationabili diuinitatis diſpoſitione
actum eſt,vt inter illa, quæ ſignificatiuè fiunt
in Eccleſia, memoriale ſuum omnino iure ha-
bere debeat. Nam quia mulier à diabolo miſſa
D viro mortem obtulit,pulchrè ſexus idem à re-
diuiuo Chriſto miſſus,virili ſexui vitam Euan-
gelizauit. Rectè itaque gradus inferioris mini-
ſter,tam dulci, tam pulchra, tamque melliflua
cerei benedictione, tantæ ſolennitatis noſtræ
gaudium inchoat, quia per inferiorem ſexum
tam iucundum,tamque pium Dominicæ reſur-
rectionis miraculum,viris non quibuſlibet, ſed
ipſis Apoſtolis annunciatum eſt.

Cur ad benedicendum cereum quoq; portat incenſum. Cap. 31.

E CVmque diaconus cum cæteris ſubminiſtris
ad benedicendum accedit, fruſtula quoque
portantur incenſi, vt cruciculæ (quæ cereo in-
ſculpta eſt) offerendo infigat. Et hoc quoque
ad cauſam prædictam reſpicit. Illæ namque mu
lieres,quæ mortuum quærebant Dominum, &
viuum videre meruerunt,aromata ferebant, ſi-
Mar. 16. cut Euangeliſta refert: Maria Magdalena, &
Maria Iacobi, & Salomone emerunt atomata,
vt venientes vngerent Ieſum.

Cur dicatur, vel ſit ſacrificium veſpertinum. Cap. 32.

OFferens igitur incenſum dicit: In huius igi-
tur noctis gratia ſuſcipe ſancte pater in-
cenſi huius ſacrificium veſpertinum. Veſperti-
num eſſe ſacrificium,totumq; ad veſperam ſab
bati, quæ luceſcit in prima ſabbati diei præſen-
tis pertinere officium, clarum eſt. Cur autem
hæc ſacroſancta ſolennitas vtrumque, ſcilicet
matutinum & veſpertinū habeat ſacrificium,
ſupra dictis ea cauſis colligi poteſt. Suprà nam-
que dictum eſt,duabus ex cauſis pręſentē ſplen
dere ſolennitatem,ſ. ex redemptione animarū,
quæ die paraſceues morte Chriſti parta eſt, &
ex reſurrectione mortuorum,quæ illo reſurgen
te prima ſabbati confirmata eſt. Cōſtat autem,
quòd idem reſurrectionis noſtræ auctor, immi
nente veſpera, caput inclinans tradidit ſpiritū:
& hora,qua primus Adam requiſitus,clamante
Domino & dicente: Vbi es Adam, inobediens
deprehenſus eſt,eadem hic ſecundus Adam con
ſummata paſſione ſua,clamans & dicens: In ma Ioan. 19.
nus tuas commendo ſpiritum meum, obediens
inuentus eſt. Oblaturi igitur ſacrificium matu- Luc. 23.
tinum,pro eo,quod hic Lucifer matutinus, re-
ſurrectionis primogenitus,diem nobis ęternita-
tis reſurgendo aperuit. Sacrificium quoque ve-
ſpertinum primum offerimus pro eo, quod (vt
dictum eſt) imminente veſpera, ſpiritum tra-
dens,eandem veſperam ſua morte fecit memo-
rabilem,ſed eius celebritas dilata (vt dictū eſt)
& competenter in hanc tranſpoſita eſt.

De baptiſmo Cap 33.

AEqua victoriæ lex eſt inter homines, vt
quicumque ante bellum fuerant victi,poſt
bellum cedant in ius dominationemq; victoris,
mittanturque legati in vniuerſam victi poteſta
tem,qui victum eſſe priorem tyrannum annun
cient,tituloſque victoris recipiendos oſtendāt,
& eius iura prædicent. Vnde & ipſe Dominus,
qui ad debellandum humani generis inimicum
venerat,dicit in Euangelio: Cum fortis arma-
tus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia,
quæ poſſidet: ſi autem fortior illo ſuperueniens
vicerit eum, vniuerſa arma eius auferet, in
quibus confidebat,& ſpolia eius diſtribuet. Hac
nocte aduerſus illum fortem armatum,ſ. diabo
lum, fortior ſuperueniens filius Dei,cruciſque
vexillum eius bellator inferens,ipſum cepit, al-
ligauit, arma eius abſtulit, & ſpolia paradiſo
reddidit. Ille tam fortis, qui vniuerſam terram
conculcauit,hamo crucis captus eſt: quia dum
fragilitatem carnis in Chriſto morte appetiit,
diuinitatis aculeo trāſfixus eſt. Rectè igitur hac
eadem nocte celebratur baptiſmi ſacramētum,
quo conſtanter aduerſus victi poteſtatē iniquā
eunt ſacerdotes noſtri, legati vtique victorioſi
regis Chriſti, tituloſque victoriæ proferentes,
victi abrenunciationem, victoriſque ab homi-
nibus

nibus exigunt profeſſionem. De cuius magnitudine ſacramenti aliqua debere dici, tempus & officij eius ordo nunc exigit, atque in primis dicendum videtur, quomodo, vel quid mors Chriſti per baptiſmũ operetur in nobis. Conſequens enim eſſe videretur, vt quomodo propter peccatum mortales facti ſumus, in remiſſionem autem peccatorum baptizamur, iam poſt baptiſmum immortales exiſteremus.

Quomodo, vel quid per baptiſmum mors Chriſti operetur in nobis. Cap. 34.

Rom. 6. PAulus Apoſtolus dicit: An ignoratis fratres, quia quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem: vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriã patris, ita & nos in nouitate vitę ambulemus. Hic patenter oſtendit lucroſam commutationẽ factam eſſe noſtræ duplicis ac ſempiternæ mortis, cui iuſtè fueramus addicti, ſ. vt per baptiſmum cum Chriſto iniuſtę morti addicto morientes, mori vltrà non debeamus. Idcirco nanq; mortuus mortis ſuæ fluuium, ſ. ſanguinem & aquam de latere ſuo Chriſtus effudit, vt non deeſſet nobis, in quo eiuſdem mortis ſuæ poſſemus participes fieri, & ſic à noſtra liberari. Valde nanque repugnat iuſtitiæ, & cum iuſto Chriſto mori, & cũ peccatore diabolo damnari. Sed non eadem iuſtitia pariter & hoc admittit, vt quicumq; in morte Chriſti Ieſu baptizati ſumus, ſtatim quoque à morte corporis liberi ſimus. Nã in baptiſmo vnius ſimplæ mortis Chriſti, quam ſuſcepit, ſimilitudo eſt. Nos autẽ duplam, ſ. corporis & animæ mortem debentes, baptiſmi ſubimus remedium: Igitur propter vnam Chriſti mortẽ, cuius ſimilitudini cõplantati facti ſumus, vnã à nobis mortẽ, quę erat animę ſaluatrix gratia depulit, aliam verò quæ corporis eſt, iuſtitię cenſura reſeruauit. Corpus quidem (inquit Apoſtolus) mortuum, i. certiſſimè moriturum eſt propter peccatum, Spiritus verò viuit propter iuſtificationem. Sed habent ſpei ſuę conſolationem ipſa quoq; baptizatorum corpora: quia quorũ Spiritus nunc viuit propter iuſtificationẽ, ipſa quoq; immutabũtur per reſurrectionem. i. fient impaſſibilia, quã abſorbebitur id quod mortale eſt à vita. Nec hoc dictũ eſt, quod ideo reſurrectio conſequatur, quia baptizati ſumus, alioqui quicũq; nõ baptizantur, nõ reſurgerẽt: ſed quia baptizati ſumus, pręmiũ recipiet fides, vt cũ oẽs mortui reſurgãt, ſoli immutẽtur fideles. Oẽs quidẽ, inquit, reſurgemus, ſed non oẽs immutabimur. Canet enim tuba, & mortui reſurgẽt incorrupti, i. immortales effecti, & nos immutabimur, i. impaſſibilitatẽ quoq; obtinebimus, quę infideliũ non erit. Nã qui mala egerunt, procedent in reſurrectionẽ iudicij. Nũc ergo pręſentẽ accepimus in baptiſmo ſpũs iuſtificationẽ, futuræ verò immutationis ſpẽ. Et ſicut præcedens mors aiæ, cauſa extitit corporeę mortis oĩumq;

2. Cor. 5.

1. cor. 15.

A corruptionũ carnis: ſic nunc vita vel iuſtificatio Spiritus, quo in baptiſmo reuiuiſcimus, cauſa efficiẽs erit in reſurrectione, vt immutemur, i. impaſſibiles ſimus. De morte verò corporis argumentandũ non eſt, quod conſequenter & ipſam baptiſmi virtus abſorbere debuerit. Quãuis. n. & hæc ab originali peccato, quod in baptiſmo deletur, initiũ acceperit, modo tñ diuerſo mors vtraq; peccanti homini accidit. Nam mortem quidem animæ contumax diuinitatis appetitus intulit, corpori antẽ materiam ſemper viuendi, ſubueniendo potius quàm perſequendo Deus B abſtulit: Ecce inquiẽs, Adã quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malũ: nunc ergo videte, ne forte mittat manũ ſuam, & ſumat de ligno vitæ, & viuat in æternum. Videntur hæc irã ſonare vel vindictã: ſed ſi rectè cõſiderentur, verba ſunt paternæ prouidentiæ, noſq; iam tunc à longè circumuolantis quædam præparatio miſericordiæ. Quid enim eſſet iã vitiato homini vita æterna, niſi ęterna miſeria? Quod Plotinus quoq; gentilium quidam philoſophorũ rectè, Auguſtino teſte, intellexiſſe laudatur. Nã cùm de humanis aĩs ageret: Pater, inquit, miſericors C mortalia illis vincula faciebat. Ita hoc ipſum (ait Auguſtinus) quod mortales ſunt homines corpore, ad miſericordiã Dei patris pertinere arbitratus eſt, ne huius vitæ miſeria ſemper tenerentur. Tunc enim à dęmonibus quid differrent? Nunc aũt longè differunt, quia cũ ſit Dei beata æternitas, vel æterna beatitudo, dæmonũ aũt miſera æternitas vel ęterna miſeria: homo, cuius eſt miſeria mortalis vel mortalitas miſera, à Dei quidẽ beatitudine cecidit, ſed vſq; ad dęmonum miſeriã non peruenit, prouidente miſericordi Deo, ac dicente: Videte ne ſumat de D ligno vitę, & viuat in æternum. Non ergo conqueſtione vlla ventilandum arbitramur, cur in baptiſmo noſtra corporea mors non deleatur: quin potius viro fideli optanda eſt vt veniat, & tamquã miſericordiæ profectus, aĩam à miſeria vitæ præſentis abſoluat. Non enim eſt quaſi homo vt mentiatur, neq; vt filius hominis vt mutetur. Vnius eiuſdemq; gratiæ propoſitũ, quod tunc incepit, quando hominem immortalem eſſe vetuit, nunc in fide baptiſmatis oſtendit: perficiet autem in die reſurrectionis.

Ioan. 5.

Gen. 3.

Num. 23.

E *Quòd iuxta ſententiam Domini nullus vnquam, niſi renatus ex aqua et Spiritu ſancto, regnum Dei introierit, & quòd illa hora, qua Dominus noſter ſanguinem & aquam de latere ſuo fuderit, vniuerſa Eccleſia, quæ iam erat vel fuerat ab origine mundi vſque ad latronem, qui in cruce confeſſus eſt, baptizatus ſit. Cap. 35.*

TAntum autem, tamque neceſſarium eſt hoc baptiſmi ſacramentum, vt ſine illo, iuxta ſen- Ioan. 3.

tentiam

tentiam Domini, non poſſit quis videre regnū
Dei. Hic iã de illo latrone quæri poteſt, cui con
fitenti in cruce & dicenti: Memento mei Dñe,
Lucæ. 23. dum veneris in regnum tuum, Amen dico tibi,
inquit Dñs, quia hodie mecum eris in paradiſo.
Hic enim ſecundum regulam, qua ſinguli bapti-
zamur nos, baptizatus non eſt. Quomodo ergo
defenditur illa Dñi ſententia, dicẽtis: Niſi quis
renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, nõ po-
teſt videre regnũ Dei? Sed ſi de huiuſmodi per-
mouemur, anguſtus eſt adhuc cordis noſtri in-
tellectus, clara nq; maieſtatem ſacri baptiſma-
tis nondum ſatis apertis intuemur oculis. Solũ
riuum, quem ad nos, qui foris eramus, Chriſtus
Matt. 28. emiſit, dicens diſcipulis ſuis: Euntes docete
omnes gentes, baptizãtes eas in nomine Patris
& Filij & Spiritus ſancti: ſolum, inquam, riuum
ſacri baptiſmatis, qui ad nos exiuit, attendimus,
ipſumq; fontem domus Dauid, vbi quando, vel
Zach 13. quantum priuſquàm ad nos deriuaretur, inun-
dauerit, minus diligenter animaduertimus. At
ille fons ſalutaris vniuerſę Eccleſiæ, quæ ab ini-
tio per ſex mundi ætates collecta, propter ori-
ginale peccatũ ab ingreſſu paradiſi arcebatur,
cunctisq; qui adhuc viuentes iam corpore erãt
eiuſdẽ Eccleſiæ, Dñm noſtrũ audiendo ipſumq;
fideliter ſequendo: vniuerſæ, inquam, Eccleſiæ
ab Adam vſq; ad latronem ſupradictum, fons
ille baptiſmi ſalutaris inundauit: qua hora pate
facto lancea militis Chriſti latere, ſanguis &
aqua prorupit. Ibi pariter totam Eccleſiam,
quæ iam erat, vel ab initio mundi fuerat, lauit
Chriſtus à peccatis eius in ſanguine ſuo, vt exhi
beret ſibi ſponſam glorioſam, non habentem
Ephe. 5. maculam aut rugam. Nam ex quo primi paren-
tis peccato maculata, & propter hoc in medio
corruptionum veteraſcens, corrugata eſt, vel (vt
Eſaiæ verbis vtar) ex quo bibit de manu Domi-
ni calicem iræ eius, & vſq; ad fundum calicem
ſaporis bibit, & potauit vſq; ad feces, non fuit
(vt idẽ ait propheta) qui ſuſcitaret eam ex om-
nibus filiis, quos genuit, & non fuit, qui appre-
henderet manum eius ex oibus filiis, quos enu-
triuit. Filij tui, inquit, proiecti ſunt, dormierũt
in capite oium platearũ, ſicut beſtia illaqueata.
Quamuis. n. idem ſalutiferæ curationis auxiliũ,
circumciſio in lege cõtra originalis peccati vul
nus tunc ageret, quod nunc baptiſmus agere, re
uelatę gratiæ tempore, conſueuit, hoc oino ex-
ceptum eſt, quòd regni cęleſtis ianuam necdũ
intrare poterant: tantum in ſinu Abrahę poſt
mortem beata ſpe conſolati, ſupernæ pacis in-
greſſum fœliciter expectabant, donec adueni-
ret ipſe, qui in eodem propheta poſt pauca lo-
quitur: Propter hoc ſciet populus meus nomen
meum in die illa, quia ego ipſe qui loquebar, ec
ce adſum. Et paulòpòſt idem propheta de eo-
dem: Iſte, inquit, aſperget multas gentes. De
qua aſperſione loquitur Eccleſia per os Dauid,
qui ex ſupradictis Eccleſiæ filiis antiquæ vnus
Pſal. 50. erat: Aſperges me, inquit, hyſopo & mundabor,
lauabis me & ſuper niuem dealbabor. Per hyſo-

A pum, quæ herba humilis eſt, naſciturq; in pe-
troſis locis, & bibita tumorẽ pulmonis deponit: Leuit. 14.
de qua in lege quoq; pręceptũ erat, vt faſciculo
hyſopi intincto in ſanguine victimę aſpergeren Num. 19.
tur leproſi, & ſic mundarentur: per hyſopum, in-
quam, herbam humilem atq; ſalubrem, paſſionis
Chriſti ſignificat humilitatem, qua aſpergẽda,
lauanda & ſuper niuem dealbãda erat ipſa, quæ
per Dauid hoc loquitur, Eccleſia. Hinc & pro-
pheta Zacharias, cum dixiſſet de ingreſſu eius, Zach. 9.
quo in ciuitatem Hieruſalem paſſurus intrauit:
Ipſe pauper & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper
B pullum filium aſinę, poſt puſillum conuerſus ad
ipſum: Tu quoque, inquit, in ſanguine teſtamen
ti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non
eſt aqua, i. in ſanguine paſſionis tuæ eos, qui vin
cti in carcere tenebantur inferni, in quo non eſt
vlla miſericordia, tua clementia liberaſti. Hanc
autem munitionẽ, ad quam per eundem pro-
phetam eoſdẽ vinctos cohortatur dñs, ſtatim
adiungens: Conuertimini ad munitionẽ vincti
ſpei, non aliam debemus accipere, niſi habita-
tionem paradiſi, in quam primus cum Domino
latro ingreſſus eſt.

C Baptizatus ergo Ieſus in paſſione ſua, de qua
& ipſe dixerat: Baptiſmo autem habeo baptiza-
ri, & quomodo coarctor vſq; dũ perficiatur, qua Luc. 12.
hora ſanguinem & aquam de latere ſuo profu-
dit, eadem hora totum corpus eius, quod eſt
Eccleſia, quantacumq; ab initio mundi vſq; in
eandem horam concreuerat, ſemel ſimulq; ba-
ptizata eſt, & aſperſa hyſopo (vt ſuprà dictum
eſt) mundata eſt, & lota ſuper niuẽ dealbata eſt.
Propter eos autem, qui foris erant, nec adhuc
eiuſdem Eccleſiæ corpori per fidem vniti fue-
rant, idcirco non eos ille fluctus attigerat, nec
D enim baptizatur quis, priuſquam eiuſdẽ baptiſ
mi fidem habeat: propter eos, inquam, poſitum
eſt quaſi ante fores eiuſdẽ Eccleſiæ deriuatum
baptiſmi ſacramentum, vt quicunq; Iudæorum
ſiue gentilium Eccleſiam ingredi cupiunt, ba-
ptizentur: quia Eccleſia ipſa baptizata eſt. Inde
eſt, quòd ſingulariter Paulum quidem legimus Act. 9.
baptizatum, videlicet quia quando vniuerſali-
ter (vt dictum eſt) Eccleſia baptizata eſt, ipſe in
corpore eiuſdem Eccleſiæ nondum erat, ſed in
ſynagoga ſatanæ, quæ Chriſtum caput Eccleſiæ
crucifixerat. Petrum vel quemlibet cęterorum,
E qui Chriſto adhæſerãt, baptizatos ſingulariter
non legimus: nec ipſe Auguſtinus reperire po-
tuit in Epiſtola, quã ad Seleuciam interroga-
tus de baptiſmo Apoſtolorũ, ſcripſit. Nam ante
paſſionẽ ſuã Ieſus (inquit Euãgeliſta) nõ baptiza Ioan. 4.
bat, ſed diſcipuli eius. Quomodo aũt baptiza-
bant diſcipuli eius, niſi quemadmodum & diſci
puli Ioannis, videlicet in pœnitentiam? Siquidẽ
& Romana Papæ Leonis auctoritas ea Euange
lica ſerie comprobat, quia baptizandi regula
ante paſſionem Dñi data non fuerat, ſed poſt
paſſionem ac reſurrectionem eius ab ipſo data
eſt, dicente: Euntes docete omnes gentes, bapti-
zantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus
ſancti.

ſancti. Cæterum de his viderit quiſque, quid ſentiat, vtrum eos rebaptizatos eſſe aſſerat. De latrone ſupradicto illud nemo eſt qui dubitet, quin cum Domino Paradiſum ingreſſus ſit: & tamen non niſi in vniuerſali Eccleſia ſimul illo qui de latere Domini effluxit, flumine præſentialiter baptizatus eſt. Baptizata quippe (vt ſæpe dictum eſt) tūc eſt omnis, quæ ſuper terram, vel ſubtus terram erat Eccleſia, ſicque de mortui Chriſti latere renata, ſicut de latere dormientis Adæ fabricata eſt Eua. Nam ſicut coſta Gen. 2. Adæ cauſa materialis extitit vnde formaretur Eua, ſic fluuius ille, qui de latere Chriſti fluxit, B cauſa fuit effectiua, vt paradiſo vel cęlo, Chriſtique ſpirituali coniugio ſancta eius ſponſa renaſceretur Eccleſia. Siquidem nullus adhuc de omni genere humano regnum Dei viderat. Dixerat autem ipſe abſque vlla exceptione, tam præteritorum quàm pręſentium vel futurorum: Ioan. 3. quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt videre regnum Dei. Omnes igitur oportuit renaſci, omnem Eccleſiam veterum pariter ac nouorum, quia fuerat in præuaricatione primi Adæ generata, oportuit in fide ſecundi Adæ regenerari, vt poſſet videre regnum Dei. C

Cur nullius veterum ſanctorum ſua triſtitia ſufficerit vt per eam illuc, vnde primus homo lapſus eſt, poſſet reſtitui abſque baptiſmo ſanguinis Chriſti. Cap. 36.

Miretur aliquis, cur hactenus nemo iuſtorum, nemo ſanctorum patriarcharum aut Rom. 4. prophetarum, nec ipſe pater Abraham, cui primo contra ſpem in ſpem credenti fides ad iuſtitiam reputata eſt, quiq; ob eiuſdē fidei meritū D amicus Dei appellatus eſt, per laudabilē iuſtitiā ſaltē in ſeipſo, delere peccatū originale, ſeq; paradiſo reſtituere potuerit. Sed de hoc profectò quicūq; diuini vel etiā humani iuris peritiā habet, minimè miratur. Reus enim & condēnati capitis ſeruus quomodo redimet caput ſuum, ſi nihil addat ad ſeruitiū, vel etiā minuat, quod debuerat ante reatum? Alijs enim & minoribus debitis alia maiora debita non redimuntur. Verbi Luc. 10. gratia. Homo ille, qui deſcendebat ab Hieruſalem in Hierico, & incidit in latrones, debebat E regi ſuo Hieroſolymitano decem millia talenta (quis enim æſtimare poſſit, quantum creatura debeat creatori?) eratque diues & inclytus in illa ciuitate, nec illi tanti debiti perſoluendi facultas deerat. Præmonitus fuerat ab illo domino ſuo, fidelis vt eſſet ac ſubditus, præceptumq; acceperat, quo non difficulter obſeruato, tūc demum emeritus iure altiori dignitatis gradu promoueret. At ille ab anathemizato principe Hierichò domini ſui inimico, ſpe regnandi ſollicitatus vt deſcenderet, & tanquam regnare idoneus ſeruire contemneret, deſcendit, ſecumque omne domini ſui debitum abſtulit: ſtatimque A ab illo deceptore ſpoliatus, & plagis impoſitis, ſemiuiuus relictus eſt. Hic proditor iacens in Hiericho, qui antequam transfugeret, decē millia talenta debebat, nunquid pro ſatisfactione centum offerens denarios, debitum omne rependit, ſuis quoque medetur plagis, proditioniſque opprobrium diluit, vt infamis inter famoſos proceres in illa regali ſedet curia? Imo benè ac miſericorditer cum illo agitur, ſi tantū in illa ciuitate vel curia nō receptus, non etiam ignibus cruciatur, vel alia pœna funditus à vita, qua indignus eſt, extrudatur. Benè ergo cum Abraham & Iſaac & Iacob, vel quolibet iuſto B egit clemens diuinitas, q̄ à paradiſo excluſus, non etiā inferni cruciabatur ignibus, ſed in pace collocatus, illum expectabat legiſlatorē, qui veniens benedictionē daret, vt videretur Deus in Deorum Sion. Pſal. 83. Quicquid enim fidelis ſeruitij Deo quilibet iuſtus obtulit, tantum erat ad cōparationem eius laudis & glorificationis, quā homo conditus in paradiſo ſuo debuerat creatori, quārum ſi cōpares centū denarios decē millibus talentis. Vnde ergo peccatum quoq; originale redimeret? Ad hoc etiam accedebat, q̄ C vita hæc miſera ſine actualibus quoq; peccatis ſaltem leuibus, ſicut nunc, ita & tunc tranſigi omnino non poterat. Non ergo ſummæ Dei iuſtitiæ congruebat, qui in hoc terreſtri ſanctuario ſuo maculatum quippiam ſibi offerri prohibet, vt in illis cœleſtibus ſanctis ſanctorum aliquid niſi immaculatum ſuſciperet, & inemendatam humanam creaturam angelicæ dignitati penitus incorruptæ coæquaret, fieretque iniuſtus, ſicut & iuſtus, & clariſſima cæli reſpublica tali inordinatione confunderetur.

Et ne forte (quod abſit) iudicia Dei reprehendamus cum his, qui iuxta Ezechielem intra Ezec. 18. D ſe parabolam vertebant, dicentes: Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt, libet propoſitam ſimilitudinem, quoniam ex Euangelica parabola eſt, adhuc ſecundum humanæ legis æquitatem perſequi, quoniam homines ſunt, qui reprehendunt iudicia Dei. Audiant hoc & reſpondeant mundanæ legis æqui cenſores, & diuini examinis iniqui reprehenſores. Supradictus homo, poſtquam deſcēdit in Hierico, genuit (ſicut ſcriptura refert) Gen. 5. ad imaginem & ſimilitudinem ſuam filios & filias. Quid nanque eſt, quod ait, Genuit Adam E ad imaginem & ſimilitudinem ſuam? Hoc vtique voluit intelligi, quòd à latronibus deſpoliatus (vt ſupradictum eſt) genuit nudos, plagatus morbidos, ſemiuiuus & ipſos ſemiuiuos. Vitiatæ namque ſuccus radicis, nihilominus vitioſe in fructibus erupit. Et quod valde dolendum eſt, ſicut ſpoliatus & ſemiuiuus multo plures generauit, quàm generare debuerat, ſi in priori ſanitate cuſtos paradiſi fidelis & obediens permanſiſſet. Tunc enim ex illo ſoli naſcerentur hi, qui ad vitam præordinati ſunt, quique nunc per Chriſti gratiam ad eandem reuocantur vitam. Nam propter peccatum

Male-

Maledicta, inquit Deus, terra in opere tuo: cum operatus fueris eam, non dabit fructus ſuos, ſed ſpinas & tribulos germinabit tibi. Cui terræ,
Gen. 3. ſcilicet, mulieri, Multiplicabo, inquit, ærumnas tuas, & cõceptus tuos. Multiplices itaq; cõceptus de terra carnis, quæ propter ſuperbiam, qua diuinitatem appetiuit, luxuriæ ſubiecta eſt, tamquam tribulorum & ſpinarum denſitas excreuerunt ſuper numerum: & tanti naſcuntur reprobi, vt ad comparationem illorum pau-
Matt. 20. ci ſint electi. Dicant nunc hominis illius filij, qui omnes in Hiericho nati ſunt: hominis, inquam, qui ciuitatem Hieruſalem, quia ſponte dereliquit, iuſtè perdidit: dicant, vtrum iure hæreditatio ciuitatem eamdem repoſcant, legaliter patri adiudicatam. Dicant, inquam, legis periti, in qua Romanorum ſeu Barbarorum curia ſimile quid iudicare præſumant.

Sed dicet aliquis: Dominus ipſe (cuius in
Prou. 20. ore lex clementiæ eſt) Filius, inquit, non por-
Prou. 31. tabit iniquitatem patris, & pater non porta-
Ezech. 18. bit iniquitatem filij. Benè. Sed rurſum alius
Thren. 5.
Exod. 20. propheta dicit: Patres noſtri peccauerunt & non ſunt, nos autem iniquitates eorum portauimus. Et Moyſes ad Deum: Qui reddis, inquit, peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem. Quapropter quærenda eſt harum conſonantia tibiarum: quia cùm ſpiritus illas vnus idemque perflauerit, in ipſis diſſonantia non debet intelligi. Videlicet portant iniquitatem patrum filij, qui ſequuntur: non portant, qui non ſequuntur. Dicis itaque mihi: Abraham, Iſaac & cæteri iuſti non ſunt ſecuti primorum iniquitatem parentum, ſed omni teſtimonio fidei probati inuenti ſunt.
Heb. 11. Fateamur igitur, quia nec portare debuerunt: veruntamen, in quantum non ſecuti ſunt. Et qui omnino non ſecutus eſt, Chriſtus Deus carnem habens ex carne Adam, & oſſa ex oſſi-

A bus Adam, omninò nec portare debuit. At illi quàm longè ab illa parentum iniquitate in altitudinem iuſtitiæ prouecti ſunt. Vnus ex præcipuis Eſaias dicit: Facti ſumus vt immundi nos omnes, iuſtitiæ noſtræ ſicut pannus menſtruatæ. Non igitur æquum erat, vt illorum iuſtitia, quoniam menſtruata erat, cæleſte ſanctuarium introiret, donec fons ille domus David, fons baptiſmi, de quo nunc ſermo eſt, iuxta prophetam Zachariam in ablutionem menſtruatæ pateret, videlicet lancea aperiente latus Domini crucifixi. Interim illis ampla merces, & omnem illorum iuſtitiam ſupergrediens erat
Esa. 64.
Zach. 13.
B apud inferos præſens requies, & futuræ per Chriſtum glorificationis ſecura & beata ſpes. Gratias miſericordi Dei iuſtitiæ, & iuſtæ Dei miſericordiæ, qui ſic aduerſarius eſt, vt iubeneret; ſic percuſſit, vt ſanaret, & iuxta illud Pſal miſtę: Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, iuſtitia & pax oſculatę ſunt: ſic veritatem & iuſtitiam aduerſus culpam exercuit, vt miſericordiam & pacem reſeruaret homini. Nam quia ſatisfactionem pro culpa non niſi homo debebat, & non niſi Deus perficere poterat, Deus homo factus eſt, quatenus vnus idemque Chriſtus, & verus Deus ab homine exigeret, &
Esa. 19.
Psal. 84.
C vt verus homo perſolueret.

Igitur, ſicut ſuprà dicere cœpimus, vt participatione mortis Chriſti iuſtificaremur, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti cum illo per baptiſmum in mortem, vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita nos in nouitate vitæ ambulemus. De cuius renouationis ſacramento vel ordine, qui poſt ſuprà memoratam cerei conſecrationem celebratur, iam dictum eſt.
Rom. 6.

LIBRI SEXTI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER SEPTIMVS.

De ordine eiuſdem baptiſmi. Cap. 1.

EA, quæ in baptiſmo celebrantur, quæ dicuntur, quæ aguntur, carmina ſunt illa, propter quæ tamquàm maleficia martyres accuſabantur, rapiebantur, occidebantur. Diabolus enim, cui per Chriſtianæ fidei profeſſionem in ſacro fonte renunciatur, in quem iudiciales ſententiæ proferuntur, habens iram magnam, ſæuiebat in cordibus impiorum, & tuba diuini nominis offenſus, illorum cæcitate & inſania pro ſuis aduerſus Deum armis vtebatur, &
E ſicut in Apocalypſi legitur, quia canente tuba magnus mons ardens iracundia, confugiebat in profundum cordis impiorum, & diuinis, exorciſmis, per quos eiectus fuerat, maleficij crimen effingens, leges econtrà dictabat. Sed vos teſtes mei, dicit Dominus, videlicet quia nihil malæ artis nos à bono magiſtro didiciſſe, optime conſcij ſumus. In his igitur, quę dicuntur vel aguntur, virtutem, qua diabolus damnatur & confoditur, admoto fidei ſpeculo contẽplemur.
Apoc. 8.
Esa. 43.

Quod

Quòd lectiones & tractus præſentis diei ad baptiſmi pertineãt ſacramẽtũ C.2.

IN primis lectiones de veteri teſtamento ad nouum hoc ſacramentum pertinentes leguntur,& cantica ſimiliter, id eſt, tractus ad idem reſpondentes,ſuccinũtur. Difficile nanq; eſt numerare,quàm familiare,quàm frequẽs Spiritui ſancto fuerit, etiam ante aduentum Chriſti maximè circa aquas operari,& myſticis dictis aut factis gratiam præſignare baptiſmatis. Inde ergo lectiones ſacræ baptiſmo congruentes,ad inſtructionem baptizandorum ſolenniter recitantur.
Gen. 24. Et ſicut ſeruus Abrahæ miſſus, vt filio Domini ſui Iſaac vxorẽ acciperet, Sara matre eius mortua,Rebeccam inuenit ad fontem aquæ, & inaures dedit ad ornandum faciem eius, & armillas in manibus, & ita præornatam adduxit ad Iſaac: ſic legati Dei patris, id eſt, ſacerdotes eius,ad fontes baptiſmi venientes,nouam ſponſam,id eſt,nouam plebem Chriſto filio eiuſdem antiqui dierum, per fidei doctrinam acquirũt.
Danie. 7. Adiurauit enim eos Deus pater charitate magna,coæterni ſibi verbi incarnationẽ exhibens,
1. Cor. 15. cuius in typum ille ſenex Abraham prædictum ſeruũ adiurauit ſuper femur ſuum:& ipſi quoq; ferũt ſecum de omnibus bonis Domini ſui,quia diuites facti ſunt in verbo & in omni ſcientia, magnarumq; operatione virtutum. Adiurauit, inquam,eos Deus pater,vt filio ſuo vero Iſaac, id eſt,riſui vel gaudio noſtro, nouam ſponſam Eccleſiã de gentibus accipiant:quia mortua eſt, quæ ſecundum carnem illum genuit,ſynagoga mater eius,& eiuſdem filij ſui,quem occidit,ene-
Matth. 27. cata eſt ſanguine,quia dixit:Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros. Dum ergo lectiones ſacras baptizandis recitamus,quaſi Rebeccam, quæ interpretatur obedientia, ſeruus Abrahæ ad fontem aquæ alloquitur, datque inaures, id eſt,fidei doctrinam,quæ obedientem benè præornat aurem. Accipit illa & armillas in manibus,dum,quod credit,in mortificatione ſuę carnis operatur, propter quod & in morte Chriſti baptizatam ſe eſſe meminit. Nec mora,libenter ad Iſaac contendit, obliuiſcens populum
Pſal. 44. ſuum & domum patris ſui, totamq; expeditam cæleſtibus præbens nuptijs.

De lectione prima, quid ad baptiſmum pertineat. Cap. 3.

ILla, quæ prima ponitur lectio, libro Geneſis,In principio creauit Deus cælum & terrã, fortaſſe quærat aliquis, quid ad baptiſmi pertineat ſacramentum. Et qui talis eſt, quaſi clauſus adhuc ſacculus eſt, qui antequam excutiatur,non apparet quid in illo contineatur. Sed Prophetæ,quorũ Moyſes primus vel maximus eſt,iam excuſſi ſunt,vt inde,quæ clauſa & operta ſacramenta continebant,manifeſta procederent. Quod quia primitus Apoſtoli fecerunt,ipA ſi nanque primi poſt Chriſtum quaſi excutiendo nobis prophetias aperuerunt, idcirco dicuntur in Pſalmo,filij excuſſorum. Et hæc maximè Pſal. 116.
lectio iam à magnis & fortibus viris excuſſa & expoſita eſt, à quibus & vocatur Hexameron, id eſt,opus ſex dierum. De quorum dictis ſi omnia congregarentur,quæ ad baptiſmi pertinent ſacramentum, nimia prolixitas præſenti loco magnum afferret faſtidium. Breuiter ergo dicendum quia maximè ex hoc præclarum baptiſmo Chriſti perhibet teſtimonium,quod ait: Et ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas, ſimulq; diuini
B nominis in quo baptizamur,i. ſanctæ trinitatis ſemel & iterum euidens perſonat oraculum. Ait enim: In principio creauit Deus cęlum & terrã. Quod aliud principium intelligendum putabimus,niſi filium? Ipſe enim de ſeipſo interrogantibus Iudęis quis eſſet, Principium, ait, qui & loquor vobis. Ergo principium filius. Per filium Ioan. 8.
fecit Deus cęlum & terram. Oĩa per ipſum facta ſunt,ſicut Ioan. Euangeliſta narrat, Et ſine Ioan. 1.
ipſo factum eſt nihil. Nam proculdubiò in Dei nomine pater,in principij nomine filius intelligendus eſt. Profectò,cum dixiſſet, In principio
C fecit Deus cęlum & terram, ſubſecutus adiunxit: Et ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas, qui tertia eſt in trinitate perſona.

Item in eadem lectione, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Vnde Gregorius: Cuncta, inquit, dixit Deus,& facta ſunt. Cùm verò facere hominem decernit, hoc quod reuerenter penſandum eſt, pręmittit dicens: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram,vt videlicet quia rationalis creatura condebatur, quaſi cum conſilio facta videretur,quaſi per ſtudium de terra plaſmatur,
D & inſpiratione conditoris in virtutem vitalis ſpiritus erigitur: vt ſcilicet non per iuſſionis vocem,ſed per dignitatem operationis exiſteret, qui per imaginem Dei fiebat. De eo, quòd ſupradictũ,Et ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas, & de ſimilitudine,quę hic poſita eſt: Faciamus hoĩem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, plus aliquid eloqui præſenti negocio cõpetit. Nam verè idcirco nunc Spiritus ſanctus fertur ſuper aquas,vt ſimilitudinem Dei quę in homine per peccatum abolita fuerat,per regenerantem baptiſmi gratiam reſtituat. Quod vt com-
E modius fieri poſſit,dicendum prius eſt,quæ inter imaginẽ ſimilitudinemq; Dei diſtantia ſit.

Quæ imaginis & ſimilitudinis Dei diſtantia ſit, & quòd non imaginem, ſed ſimilitudinem homo peccando perdidit,ad quem reformatur per baptiſmum Chriſti. Cap. 4.

AD imaginem Dei homo factus eſt, in eo quòd rationalis eſt: ad ſimilitudinem verò in eo, quòd diuinæ bonitatis imitator conditus Heb. 1.
eſt. Imago namque Dei vel figura ſubſtantiæ eius,ſicut Apoſtolus ait,filius eſt: bonitas autem

vel

vel charitas Dei & imaginis eius, Spiritus ſanctus eſt. Et idcirco non eſt dictum, Faciamus hominem ad ſimilitudinem & imaginem meã, ſed, Ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, quia ſimilitudo non vnius tantum, ſed duarum perſonarum, ſcilicet Patris & Filij eſt, imago autem non duarum, ſed vnius. ſ. Patris eſt. Filius namque Patris tantum, non etiam Spiritus ſancti Filius eſt. Spiritus autem ſanctus non ſolùm Patris, ſed & Filij ſpiritus eſt. Potuit autẽ creatura rationalis amittere id, quod ad ſimilitudinem Dei facta eſt, non potuit verò eo carere, quod ad imaginem Dei condita eſt. Quare? quia videlicet diuinæ bonitatis imitatio, per quam Dei ſimilitudo retinetur, creaturæ quoque voluntatem exigit: rationalitas autem, quę impreſſione imaginis Dei humanæ animæ inſculpta eſt, à ſola creatoris arte proceſſit.

Igitur, vt ſimilitudinem Dei, quam noſtra voluntate perdidimus, noſtra nihilominus voluntate recuperare poſſimus, bonitas Dei Spiritus ſanctus illuc vſq; deſcendit, quò peruenire nos facilè poſſumus, dũ ſuperfertur aquis, quæ prẹſto ſunt, de noſtro ſolã voluntatẽ poſtulans, cætera gratis omnia procurãs. Nam & aquam illam, quę de mortuo Chriſti corpore profluxit, ipſe creauit, qui corpus ipſum Chriſti de noſtrę aqua naturæ fotu ſuo concreſcere fecit, ſicut habemus in ſymbolo: Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto, vel in Euangelio: Quod enim in ea natum eſt de Spiritu ſancto, & qui in mundi creatione (vt in præſenti lectione ſcriptum eſt) ſuperferebatur aquis, in modum volucris (vt ait Hieronymus) oua ſua calore animantis, ipſe nunc ſuperfertur aquis baptiſmi, vt ingredientes ſub gratiam ſuam conſouens, in veram regeneraret vitam, expandens alas ſuas, & aſſumens eos atq; portans in humeris ſuis. Etſi opus eſt, vt amplius appropinquet alicui, id eſt, ſi ab aqs arceatur aliquis, vt volens ad illas peruenire non poſſit, ſicut arcebatur Cornelius, Iudæis prohibentibus gentiles recipi: vel ſicut multi Chriſtum in perſecutione confitentes, necdum baptizati, ad aquas peruenire non poterant, artati carceribus & vinculis præpediti. Si, inquã, opus ſit propter aliquid huiuſmodi, tunc demũ aduolat mater gratia Dei, ſuasque vltra nidum aquarum alas extendit: ſicut adhuc loquente Petro cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum, & erant loquentes linguis & magnificantes Deum.

Matt. 1.
Deut. 32.
Act. 10. 12.

Quòd martyres baptiſmum non conſecuti, rectè dicantur in ſanguine & morte ſua baptizati. Cap. 5.

SEd illos, tanto defenſore tutos, iuſſit Petrus aqua baptizari in nõie Patris & Filij & Spiritus ſancti: multi aũt perſecutionis articulo præoccupati, ſine aquæ baptiſmo ſupplicijs affecti, pro Chriſto conſummati ſunt. Quid ergo? Nunquid hi baptizati ſunt? Imò tanto maiorem gratiam præ illis, qui in pace Eccleſiæ moriuntur, aſſecuti ſunt, quanto grauiori diſpendio morti & ſanguini Chriſti communicauerunt. Nam in baptiſmo communi, tantum ſimilitudo mortis eſt, ſicut ait Apoſtolus: Sic enim complantati facti ſumus ſimilitudinis mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus: in martyrio autem ipſa mors. Quòd ſi martyrium baptiſmus non eſſet, numquam Dominus de paſſione ſua dixiſſet, quod iam ſuprà commemoratum eſt: Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coartor, vſque dum perficiatur? Verum exceptis his, quos eiuſmodi articulus non intercipit, nulli Spiritus ſanctus extra fontem occurrit, totamque remiſſionem peccatorum intra aquas continet, nec vltrà extendit. Ex his maximè locis, de quibus dictum eſt, memorata lectio baptiſmi ſacramento congruit. Cęterum niſi vitandi ſubeſſet cauſa faſtidij, poterat ex authenticis doctorum tractatibus oſtendi, quòd tota ſeries mundanæ creationis, quæ in eadem lectione digeſta eſt, ſimilitudines præferat noſtræ, quæ per baptiſmum agitur, renouationis. Nam, qui in principio creauit Deus cælum & terram, & cætera fecit ſex dierum opera, nunc dicit: nouos cęlos & nouã ego terram creo, id eſt, nouos ſanctos, & nouam Eccleſiæ plebem: & diuidit aquas ab aquis, & poſitum eſt firmamentum Apoſtolorum & prophetarum, diuidens diuinæ aquas ſapientiæ, quas continet ab aquis humanæ vel carnalis prudentiæ. De quo Pſalmiſta: Extendens, inquit, cælum, ſicut pellem, qui tegis in aquis ſuperiora eius; & congregatis aquis in vnum locum, circumdedit Deus mari, id eſt, turbinibus huius ſeculi, terminos ſuos: poſuitque vectem & oſtia, & dixit: Huc vſque venies, & hic confringes tumentes fluctus tuos, & ſic terra Eccleſiæ à naufragio liberata, germinauerũt campi eremi, id eſt, latitudines gentilitatis, germen odoris Iſrael, quia floruit in gentibus Patriarcharum & prophetarum fides. Et poſita ſunt in firmamento propheticæ vel Euangelicę ſcripturæ: firmamentum enim inquit Auguſtinus, contra inſidioſos errores Deus ponere voluit in ſcripturis, in firmamento, inquam, ſacræ ſcripturæ, poſita ſunt Sol & luna, & numeroſitas ſtellarum, id eſt, maiorum minorumque ac mediocrium luminaria doctorum, & baptizatorum alij per contemplationem euoluunt dicentes, Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt, alij ſecularibus innatant curis, & proficiẽte cultu Chriſtianitatis, animalia quoque quadrupedia, id eſt, carnalium turbę, ad fidem Chriſti prorepſere. Et talis creaturæ Dominus, eſt nouus Adam, cuſtos & poſſeſſor tam terræ quàm cæleſtis paradiſi, quem ſerpens non decepit, mulier non ſeduxit, qui peccatum non fecit, & ideo morti nil debuit.

Rom. 6.
Luc. 12.
Eſa. 65.
Eph. 2.
Pſal. 103.
Ioelis. 2.
Iob. 38.
Philip. 3.
Act. 10.

Sed ipſum tempus anni primum, id eſt, vernum eidem congruit ſimilitudini, quia non ſolum in exitu Iſrael de Aegypto ſanguis agni reſtitutio fuit libertatis, ſed & totus mun-

dus initium ſuæ ſumpſit creationis. Vnde ma-
gnus Leo dixit. Nunc ad prænunciatum feſtis
omnibus feſtum, ſacer nouorum menſis enituit,
vt, in quo accepit mundus exordium, in eodem
haberet Chriſtiana creatura principium. De
qua noua creatura Paulus Apoſtolus dixit, Sci-
mus enim, quoniam omnis creatura ingemiſcit
& parturit vſq; adhuc: videlicet vſq; ad reuela-
tionem filiorum Dei, quam ipſe præmiſerat di-
Rom. 8. cens: Nam expectatio creaturæ reuelationem
filiorum Dei expectat. Ac deinde ſecutus: Non
ſolum autem illa, ſed & noſipſi primitias ſpiri-
tus habentes, id eſt, qui primi dona ſancti Spiri-
tus accepimus, ipſi intra nos gemimus, &c. Quã-
uis enim perfecti videamur, tamen (dum corru
Philip. 3. ptibiles ſumus) ſecuri non viuimus, neque com-
prehendiſſe nos arbitramur.

De Lectione ſecunda. Cap. 6.

Exod. 14. LEctio ſecunda eſt illa libri Exodi: Factum
eſt in vigilia matutina, & ecce reſpiciens
Dominus ſuper caſtra Aegyptiorum per colum
nam nubis & ignis, interfecit exercitũ eorum,
& ſubuertit rotas curruum, ferebanturque in
profundum. Non dubiè neque per partes, ſed
manifeſtè tota lectio hæc ſalutaris baptiſmi
Chriſti typum præfert, & notum eſt, quia paſ-
ſim in ſcripturis ſacris lectionis huius ſacra-
mentum à doctoribus concelebratum eſt. Et in
ſuprà memorata cerei benedictione ſic dictum
eſt. Hæc nox eſt, in qua primùm patres noſtros
filios Iſrael eduxiſti de Aegypto, quos poſteà
rubrum mare ſicco veſtigio tranſire feciſti.
Qualiter hoc fiat, nunc in ſingulis per baptiſmũ
Chriſti, ſola ſuia fides intuetur oculis: & ideo
Exod. 15. cantat Domino canticum Moyſi, id eſt, tractum
ſequentem: Cantemus Domino, glorioſe enim
magnificatus eſt, equum & aſcenſorem deie-
cit in mare. Qualiter autem hoc geſtum ſit in
patribus ſanctis & omnibus electis, qui apud in-
feros hunc expectabant tranſitum, quantus
Eſa. 64. beatarum animarum exercitus duce potenti
1. Cor. 2. anima Chriſti, per illud mare tranſierit, quod
de latere eius in aquam & ſanguinem diuiſum
exiit, quanta exultatio de tenebris exeuntium,
quanta lætitia paradiſum introeuntium, nec
oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor ho-
minis aſcendit.

De Lectione tertia. Cap. 7.

LEctio tertia: Apprehendent ſeptem mulie
Eſa. 4. res virum vnum in die illa, dicentes: Panem
noſtrum comedemus, & veſtimentis noſtris
operiemur, &c. Hæc quoque ad baptiſmi ſacra-
mentum, & ad inſtructionem manifeſtè perti-
net baptizandorum. Sed iam nunc dicendum,
cur quatuor legantur lectiones, de lege & pro-
pheris aſſumptæ. Videlicet lectio prima idcirco
legitur, quia, vt dictum eſt, de creatione mundi
& hominis conditione narrans, aquarum quo-
que myſteria, cùm Spiritus Dei auctoritate in-
terſeris. Tres verò reliquæ tria mundi tempora
A reſpiciunt, id eſt, primum ante legem, ſecũdum
ſub lege, tertium ſub gratia, quibus cunctis tem
poribus remedium baptiſmatis neceſſarium
fuiſſe commendatur. De his qui ante legem fue-
runt, claret: quia, ſicut iam dictum eſt in ſecũda
lectione, baptiſmum Chriſti præfigurauerunt
in eo, quod mare tranſierunt, & ſicut Apoſtolus di- 1. Cor. 10.
cit: Omnes ſub Moyſe baptizati ſunt in nube &
mari. Nondum enim data erat lex. De his au-
tem, qui ſub lege erant, in tertia lectione dicit
Eſaias: Si abluerit Dominus ſordem filiarum
Sion, & ſanguinem Hieruſalem lauerit de me-
dio eius in Spiritu iudicij, & Spiritu ardoris.
B De quo ardore dicit Ioannes Baptiſta in Euan
gelio: Ille vos baptizabit in Spũ ſancto & igni. Ioan. 3.
Vir ille Chriſtus eſt, quem iuxta hanc lectionẽ
apprehendent ſeptem mulieres, i. ſeptẽ gratiæ
Spiritus ſancti. De quibus idẽ propheta alibi di Eſa. 11.
cit; Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Dñi, ſpiri-
tus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij &
fortitudinis, ſpiritus ſciẽtiæ & pietatis, & reple
bit eũ ſpiritus timoris Dñi. Hę ſeptem gratiæ ap
prehenderunt Ieſum, quẽ (vt ait Hieronymus)
multo tẽpore deſiderauerunt, quia nullum aliũ
inuenire potuerunt, in quo æterna ſtatione re-
C quieſcerẽt. Quòd aũt gratia Spiritus ſancti eum
cta poſſideat, expoſi non indiget. Ideo panem
noſtrum, inquiunt, comedemus, & veſtimentis
noſtris operiemur. Sed quia in hominibus ſem-
per opprobrium, nullo viuente, vt ſancti Spiri-
tus dona poſcebant, propterea Ieſu nomen ſibi
cupiunt inuocari, vt quod in lege imperfectum
erat, in Euangelio compleretur.

De Lectione quarta. Cap. 8.

LEctio quarta: Scripſit Moyſes canticum ſi-
ue, hæc eſt hæreditas ſeruorum Domini. Deut. 31.
Vtræque enim viciſſim leguntur in Paſcha &
D in Pentecoſten, & ambæ hoc tempus gratię ma- 2. Cor. 5.
nifeſtius exprimũt. In ea, quæ eſt: Scripſit Moy
ſes canticum, ait idem Moyſes: Noui enim,
quòd poſt mortem meam iniquè agetis, &c. Deut. 31.
Mortem Moyſi finem legis accipiunt penè cun
cti doctores ſancti, id eſt, aduentum Chriſti cu
ius gratia ſic legi, quemadmodum Ioſue ſucceſ-
ſit Moyſi, qui populum Dei trans Iordanẽ edu-
ctum, ingentibus prælijs in terram repromiſſio-
nis, dux victorioſus introduxerit: Ieſum Chri-
ſtum nomine præfigurans & opere, qui omnem
electorum populum, quorum neminem lex ad
perfectum adduxerat, ſanguine ſuo contra dia-
E bolum dimicans, victor mortis per baptiſmi
gratiam, in paradiſum reduxit, profectò in hoc
tempore, iuxta canticum, quod Moyſes ſcrip-
ſit: Peccauerunt Domino non filij, ſcilicet Iu-
dæi, generatio praua atque peruerſa, populus
ſtultus & inſipiens, quem conſtituerat Domi-
nus & pater ſuus ſuper excelſam terram: ſcilicet
legis prophetarumq; notitiam, vt ſugerent mel
cæleſtis doctrinæ de petra, quæ Chriſtus erat,
oleumque, id eſt, gratiam Spiritus ſancti, de eo-
dem ſaxo duriſſimo, per reſurrectionis poten-

tiam,

tiam immortaliter ſolidato: & ecce econtrariò de vinea Sodomorum,& de ſuburbanis Gomorræ,vua eorum vua fellis,& botrus amariſſimus: & propter hæc abſcōdam,ait, faciem meam ab eis, &c. At verò cæli & terra, de quibus alibi per prophetam dicit: Nouos cælos & nouam
Eſa.65. terram ego creo. Noui,inquam,cęli & noua Eccleſiæ terra audiuit verba oris eius, ſicut in ſequenti tractu cantamus:& concreſcit in eis vt pluuia doctrina Domini, & fluit vt ros eloquiū Domini, quaſi hymber ſuper herbam, & quaſi
Matt.28. ſtillæ ſuper gramina,quia nomen Domini inuocatur ſuper nos, nomen Patris & Filij & Spiritus ſancti,quod totam vim continet eius, quæ per baptiſmum agitur, noſtræ regenerationis. Non minus illa Eſaiæ lectio. Hæc eſt hæreditas
Eſa.54.55. ſeruorum Domini, hoc idem, vt ſuprà dictum eſt,tempus gratiæ reſpicit, prouocans credentes & dicens:Omnes ſitientes venite ad aquas,
Pſal.64. vt veniant ad fluuium Dei,qui repletus eſt aqs,
Pſal.45. & cuius impetus lætificat ciuitatem Dei, vt bi-
Eſa.12. bant aquas de fontibus Saluatoris, qui loquitur ad Samaritanā:Si ſcires donum Dei, & quis
Ioan.4. eſt,qui dicit tibi:da mihi bibere,tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam, & aquam, quam ego dedero ei, fiet in eo fons aquę ſalientis in vitam æternam. Sciendum autem,quòd ait Hieronymus, homo aquam tribuat, Deus autem Spiritum ſanctum, quo ſordes abluuntur,& peccata purgantur.

De tractibus quos lectionibus eiuſdem ſuccinimus. Cap. 9.

TAntam, quæ his tribus lectionibus chorus ſuccinit,ſingula ſingulis exultationem indicant renatorum,ꝙ iure exultare debeant, quia ſubmerſis omnibus peccatis,ipſi per mare baptiſmi tranſeunt liberati. Verùm hæc exultatio in metu & tremore debet eſſe,& cum laborioſa & neceſſaria carnis mortificatione,quādiu ſumus
Apoc.15. in corpore,ſtantes (ſicut in Apocalyſi legimus) ſupra mare vitreum, quod graues & rurſus onera tos peccatis ſuſtinere non poteſt. Vnde oportet,vt abiectis oneribus ſeculi,& ſimplici tunica contenti,perſiſtamus, vel ambulemus ſuper hoc vitreum mare baptiſmi, mixtum igne Spiritus ſancti,tenentes(ſicut ibi legitur) citharas Dei, id eſt, tota carne mortificati, & in laude Dei extenti,canendo tremenes,& tremendo ca
Pſal. 2. nentes,iuxta illud:Seruite Domino in timore,& & exultate ei cum tremore. Benè ergo verba canticorum Moyſi & prophetarum,quæ ſuccinimus, in tractus efferimus, quem canticum lugentium eſſe,& miſeriæ præſentis exilij cōgruere,iam dictum eſt.

Quartus tractus in hoc differt à cæteris, ꝙ nulla lectione præmiſſa cantatur. Nec mirum. Non enim in officio præſenti ſic eſt vox vniuerſalis Eccleſiæ, quemadmodum & illi. Eorum quippe ſolūmodo vox eſt,qui in præſenti aſſunt baptizandi, adhuc peccati originalis veneno
Pſal.41. infecti,& ideo feſtinant ad baptiſmum, vt iuuenentur, quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum. Quod maximè ex ſubſequenti collecta confirmatur: Omnipotens ſempiterne Deus,reſpice propitius ad deuotionem populi renaſcentis,qui,ſicut ceruus, aquarum tuarum expetit fontem. Econtrà lectio prima nullo ſubſequēti cantico terminata eſt,videlicet,quia Num. 23.
creatis & completis mundi cunctis operibus, non cantauit dignas homo ingratus Deo creatori gratias:ſed obmutuit à laude Dei, & audito ſerpente,contra præceptum quod acceperat, obſurduit. Vnde & baptizando dicitur,ephpheta.quod eſt adaperire, ſumptum de Euangelio, quo Dominus noſter curationem humani generis,quod ſic obſurduerat & obmutuerat, vt dictum eſt,in eo, quem ſanauit, homine ſurdo & muto ſignificauit.Nec prætereundum, quia ne- Mar. 7.
que collectis ſalutatio,id eſt,Dominus vobiſcū, neque lectionibus ſupradictis vllæ ſuperſcriptiones,id eſt,tituli præferuntur:quos à nudiuſtertius cunctis lectionibus, tanquam corporibus capita præſcidimus, donec caput noſtrum Chriſtus reſurgendo nobis reddatur, cuius reſurrectionis ſimilitudo in his, qui baptizati de fontibus aſcendunt,Chriſtum induti,vt Apoſto- Gal.3.
lus ait,fidei oculis repræſentatur: nec ante hoc ſigna Eccleſiæ concrepant, quorum cauſa iam ſuperius dicta eſt.

De conſecratione fontis. Cap. 10.

COnſecratio fontis in nomine ſanctæ trinitatis,& maximè inuocatione perficitur Spiritus ſancti. Quod iccirco rectè fit,quia tota hominis regeneratio,licet totius ſit opus trinitatis,propria tamen eſt operatio Spiritus ſancti. Sancta quippe trinitas,vt ait Leo Magnus, ita ſibi diuiſit opus hominis,vt Pater conderet, Filius redimeret,Spiritus ſanctus regeneraret vel igniret. Veruntamen & Pater cum Filio & Spiritu ſancto condidit:& Filius cum patre & Spiritu ſancto redemit,& Spiritus ſanctus cum Patre & filio regenerat atque illuminat. Nam & Pater dum conderet:Faciamus, inquit, homi- Gen. 1.
nem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram,& Filius dum redimeret,Pater illi calicem paſſionis dedit: & ipſe Filius per Spiritum ſanctum bibit:ſicut Apoſtolus Paulus ait Hebręorum IX. Sanguis Chriſti qui per Spiritū ſanctum ſemetipſum obtulit Deo,& cætera: & vt Spiritus ſanctus regeneret, Pater eundem paracletum Spiritum dat, & Filius in eodem Spiritu baptizat, ſicut Ioannes Baptiſta in Euangelio ſibi dictum Ioan.1.
inſinuat: Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam,& manentem in eo,hic eſt,qui baptizat in Spiritu ſancto. Spiritus ergo ſanctus aquarum ſanctificator eſt, ſanctus Spiritus fontis noſtri ſanctificatio eſt,imo ſpiritus fons vitæ eſt, pacis fluuius eſt. Spiritus ſan- Pſal.35.
ctus illa paterni cordis benigna vena eſt,de qua Eſa. 6.
vſque ad nos miſeratio larga,tanquam flumen inundans,procurrit.Amor Dei,torrens voluptatis Dei,Spiritus ſanctus eſt. Hic illum duorū pa

trem filiorum,erga iuniorem filium,id eſt,gentilem populum,ingenita ſibi pietate fleait, qui luauriofe viuendo ſuam paternæ ſubſtantiæ partem conſumpſerat,porcos alienos in longinqua regione pauerat,id eſt,ſpurcos dęmones coluerat,& tunc reuerſum ſuſcipit, feſtum diem omnibus amicis, id eſt, cœtibus indicit angelicis, iubet primam cum anulo ſtolã proferri. Quid enim intelligimus per anulum,niſi fidei ſignaculum? Nam catechumenus, dum baptizandus fidei ſacræ, quam firmiter tenet ſymbolum reddit,profectò illam tabulis cordis ei' inſcripſit, decentem anulum in manu eius dedit, & in eo, quod cõſignatus eſt cruce Chriſti: vt dicat cum
Galat. 2. Apoſtolo: Chriſto confiaus ſum cruci, & quòd tertiò ſubmergitur, vt triduanæ morti Chriſti conformetur,& hoc mirabili pietatis officio viuus & incolumis crucifiao & mortuo atque ſepulro configitur, commoritur & conſepelitur, procuidubiò calceamenta accipit in pedibus. Calceamenta namque de mortuis animalibus fiunt. Et hæc manifeſtæ Dominicæ mortis inſignia ſunt, quæ ideo ſuſcipit, vt eius eaemplo, qui propter nos crucifixus eſt, deinceps crucifigat carnem ſuam cum vitijs & concupiſcentijs, & mortificans membra ſua,quæ ſunt ſuper terram,dicit:Viuo autem iam non ego, viuit verò
Gal. 5. in me Chriſtus. Cùm autem caodidam veſtem accipit,quæ vtique nouam Chriſti conſolatio-
Coloſſ. 3. nem ſignificat,dicente Apoſtolo:Omnes,qui in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Profectò primam illi ſtolam induit pater, & maoduccemus,inquit,& bibamus,quia filius hic meus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus eſt.

De miſſa eiuſdem diei, & cur illi conſuetudinalis cantus, id eſt, Introitus & Communio deſit. Cap. 11.

STatim ergo paſchale veſpertini ſacrificij conſtruitur conuiuium, trina præeunte lita-
Gal. 3. nia,in honore ſanctæ & indiuiduæ trinitatis, in
Luc. 15. cuius nomine trino baptizatus filius hic,de quo loquimur,qui mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus eſt,concrepant ſigna,quę hactenus fuerant muta,& perſonante ſymphonia chorus exultat. Gaudent nobiſcum angeli, & propter illorum gaudium nos repetimus omiſſum à ſeptuagesima hymnũ ipſorum,i. Gloria in excelſis. Adducitur vitulus ille ſaginatus, ſ. Deus & homo Chriſtus,cuius carnem manducare, & ſanguinem bibere debemus:qui ideo vitulus dicitur,quia homo pro nobis ſacrificatus eſt:ideo ſaginatus, quia in ipſo habitabat plenitudo diuinitatis corporaliter. Sed huic conuiuio ſenior frater, id eſt, Iudaicus populus, intereſſe non vult, ſtanſque foris & audiens ſymphoniam & chorum, detrahit fratri ſuo, inuidia tortus & odio,patriſque clementiam reprehendens, triſtitia mauult & fame conſumi, quàm cum fratre gaudere,& epulari. Eaibit autẽ pater quandoque, & faciem lætam auerſo & triſti filio dignanter ingerens,perſuadebit, & precabitur illum opportunis intereſſe gaudijs & epulis, retinens manũ eius,& blandis conſulens ſermonib. & tunc reliquiæ Iſrael ſaluæ fient. Interim,do-
nec illud fiat, plenum vel integrum non erit paternę domus,i. pręſentis Eccleſię gaudium:quia licet Iudaicus populus ſemper gentium oderit ſalutẽ,gentium tñ Eccleſia dolet,ꝗ ille populus ſtat foris,quodque ſua ſalus illi in ſcandala fit. Igitur huius diei ſacrificio veſpertino,tam feſtino, tamq; iucundo conuenienter quædam ornamenta detracta ſunt,ſ. introitus,graduale,offerenda atq; communio, quę de Pſalmis quondã à Cęleſtino Papa quadrageſimo,primùm ad canendũ inſtitutis ante ſacrificiũ excerpta, & cũ ſuaui modulatione in Romana Eccleſia cantari inſtituta ſunt. Interea dũ vitulus adducitur,conuiuiũ pręparatur,accedit coràm ille miniſtrorũ primus atq; fidiſſimus Paulus, filiumq; illum, qui reuerſus eſt, iã habentem anulum in manu, iam calceatũ,iamq; ſtola prima indutum,gratulabundus alloquitur in pręſenti Epiſtola,dicẽs: Si conſurrexiſtis cum Chriſto,quæ ſurſum ſunt
ſapire,nõ quæ ſuper terram. Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cũ Chriſto Deo. O fidi procuratoris elegans facũdia,& officioſa ſedulitas. Mortui,inquit,eſtis,quia videlicet mortuũ eſt in vobis quicquid ſuper terrã ſapiebatis. Quid enim prius ſapiebat ille filius deſertor patris,luxurioſus & prodigus,niſi cũ meretricibus conuiuia ſtruere,ſua diſſipare,alienis,inhiare,porcos alienos paſcere? Totum hoc mortuũ, & in baptiſmo Chriſti ſepultũ eſt. Vita autem noua,quæ de eodem baptiſmo ſurrexit, quæ filium talẽ longè alterum fecit: Vita,inquam, noua,quę cũ Chriſto in Deo abſcõdita eſt,ipſe idẽ nouus homo Chriſtus eſt, quẽ & candida veſtis baptizati ſignificat. Cùm enim,inquit,Chriſtus apparuerit vita veſtra,tũc & vos apparebitis cũ illo in gloria. Vitã eandẽ, diuina nouitate conditam; ſignificant & in Euangelio conſequenti veſtimenta angeli, quæ erãt candida ſicut nix. Ecce interea canorè cęleleſtis perſonat ſymphonia,quò lætificentur cõuiuę,tanquã de cælo remiſſum & ori noſtro redditũ alleluia:quod à ſeptuageſima noſtra nõ cecinerunt organa,videlicet,quia diebus his captiuitas præſentis vitæ ſignificata eſt,& ideo ꝙ futurę vitę iucunditatem ſignificat alleluia,tacẽdo velut ad ſalices Babylonis huius flentibus nobis pepẽderunt. At nũc, quia nox illa ſacratiſſima iam incũbit,qua Chriſtus libertatis auctor reſurrexit,in qua iam, vt dictum eſt,prima reſurrectione reſurgunt, qui baptizãtur noui Eccleſiæ filij,protinus tanquã de ſalicib. direpta noſtra certatim organa perſultant alleluia,dicuntque:Confitemini Domino,cauſamq; ſubijciunt:quoniã bonus,quod ab effectu comprobatur, quoniam in ſeculũ miſericordia eius, ſubauditur exhibita in remiſſionem peccatorum, quam eſt largitus in baptiſmo:& hũc meritò verſiculum alleluia primùm arripit.

Rom. 11. — Col. 3. — Luc. 15. — Pſal. 117.

arripit. Pſalmus quippe centeſimus ſeptimus
decimus, cuius hic primus verſus eſt alleluia, in
titulo habet, multũ hanc miſericordiam, & hãc
diem ſolennem, quam fecit Dominus, fidei no-
ſtræ commendat, vt exultemus & lętemur in ea.
Hoc alleluia ſicut & reliquum huius diei offi-
cium, maximè baptizatorũ eſt exultatio, eò ꝙ
prima, vt dictum eſt, reſurrectione iam conre-
ſurrexerunt cũ Chriſto. Reſtat verò grandis la-
bor, vt habeant partem in reſurrectione ſecun-
da, & inter ipſum laborem bonorum operum
ſupereſt metus, ſupereſt fletus, vel propter peri
culum gehennæ, vel propter deſiderium vitæ
æternæ. Rectè ergo, quia necdum plenum eſt
gaudium ſpei vocatorum, quod imminuit ſoli-
citudo eorundem adhuc à Deo peregrinantiũ,
cum alleluia tractus quoq; cantatur, quem can
tum lugentium eſſe ſuperius iam dictum eſt.
Itemque per totam paſchalem hebdomadam
vſque ad ſabbatum, quo albas ipſi deponunt, ea-
dem pro cauſa graduale cantatur, qui cantus eſt
laborantium, nec niſi propter eos pertineret ad
dies Pentecoſtes, quod tempus futuræ requiei,
paciſq; & gloriæ ſignum eſt. Nam & in canone
per hãc hebdomadã hoc pro ipſis additum eſt:
Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ: ſed
& cunctę familiæ tuę, quam tibi offerimus pro
his, quos regenerare dignatus es ex aqua & ſpi-
ritu ſancto, tribuens eis remiſſionem omnium
peccatorum. Et ab hac veſpera, qua baptizati
ſunt, per ſingulas huius hebdomadæ veſperas
clerus ad fontes procedit cum Chriſti reſurre-
ctione ſolennitatẽ ſancti celebrans baptiſterij.

Cur à nudiuſtertius omiſſum nunc reddatur pacis oſculum. Cap. 12.

CVr pacis oſculum, quod Papa Innocentius
à Beato Petro triceſimus octauus dari inſti
tuit, omiſſum fuerit à nudiuſtertius, & hodie
reddatur, ex ipſo canonis loco, in quo da-
tur, citius agnoſcitur. Datur enim eo loco, quo
iam ſecundò calicem diſcooperuimus, & dici-
mus. Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Hic au-
tem locus, ſicut in eiuſdem canonis tractatu di-
ctum eſt, illud ſignificat, quod Dominus no-
ſter reſurrexit à mortuis, & ſtans in medio diſci
Ioan. 20. pulorum ſuorum dixit eis: Pax vobis. Per quod
illud nobis innuit, quod paries inimicitiarũ in-
ter nos ac Deum erectus fuerat, id eſt peccatum, ad
Ephe. 2. quẽ diſſoluendum Dñs noſter tranſitu mortis
profectus eſt. Quo effecto reſurgendo rediens
pacem annũciauit, quã acquiſierat nobis prima
voce, quã emiſit in medio diſcipulorũ ſuorum,
dicendo: Pax vobis. Rectè igitur, ex quo ad fa-
ciendum eandem pacem profectus eſt, donec
rediens diceret: Pax vobis, intermiſimus: Pax
Dñi ſit ſemper vobiſcum, neque dedimus pacis
oſculum. Simul Iudæ traditoris probroſum exe
crantes & anathematizantes oſculum, quo filiũ
hominis tradens, ſanctum & innocens Apoſto-
lorum infamauit collegium apud eos, qui foris
erant, occaſionem maledicendi præbens, ac de-
teſtandi eos, quorum ſanctitatis æſtimatio ma-
gna fuerat, de vt illis tale quid cantitarent, qua-
le illud eſt: Et crimine ab vno diſce omnes.

De die Dominicæ reſurrectionis. Cap. 13.

OCtauam illam, quæ in Paralipomenon, & 1. paral. 7.
in ſuperſcriptionibus quorundam inueni
tur Pſalmorum, hæc ſacra ſpectat dies, quam fe Pſal. 6. 11.
cit dominus, vt eſſet ſolennitas ſolennitatum,
quemadmodum pro ſui magnitudine dicuntur
ſancta ſanctorũ, Cantica cãticorum. Sicut enim
illa cętera ſuperant ſancta vel cantica, ſic ſolen
nitates cęteras huius ſacroſanctę ſolennitatis
antecedit nobilitas. Octaua autẽ illa futura eſt
perfectæ atq; cõſummatę reſurrectionis gloria,
in qua electi omnes, qui nunc poſt depoſitionẽ
carnis vna & ſimplici ſolius animæ beatitudine
perfruuntur, ſicut in Apocalypſi legimus: quia Apoc. 6.
datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ: duplici, id eſt,
corporis & animæ felicitate remunerabuntur,
ſicque binas perennis gloriæ ſtolas accipient.
Quam octauam ſicut ſeptem mundi ætates or-
dine ſuo pręeunt, quarum ſexta nunc ab aduen
tu Chriſti voluitur, ſeptima verò animarum eſt
carne depoſita quieſcentium, ſicut alio loco iam
dictum eſt: ſic & hanc ſacratiſſimam ſolennita-
tem ſeptem Dominicæ præceſſerunt, quarum
in prima: Circundederunt me gemitus mortis,
in ſeptima cantauimus: Lętare Hieruſalem, ſin-
gulæ ſingulis ætatum earumdem proprietate
ſui reſpondẽtes officij, ſicut loco vel ordine ſuo
iam dictum eſt, & interpoſita Dominicæ paſ-
ſionis memoria per duas hebdomadas, quod ip-
ſum cur fiat, iam dictum eſt. Sequitur hæc octa-
uæ ætatis, quæ extra ſeptem eſt, quia æterna eſt
glorioſa Chriſti reſurrectione commendata
feſtiuitas, nobilis, admirabilis, decora & ſua-
uis, ſplendida & deſiderabilis. Non enim pa-
rum eſt, quod in illa nobis octaua repoſitum
eſt. Nam ſicut octaua dies eadem quæ prima
eſt, ſic in illa ætate reſtituitur homo in hoc ip-
ſum, ad quod conditus eſt, vtrque corpore &
anima immortaliter felix, & feliciter immorta-
lis, ſicut Angeli Dei, imò ſupra primæ originis
reparatus dignitatem, eò ꝙ ſuam in vnitate per-
ſonæ filij Dei reſpiciat naturã, perſonam ſuper
omnia opera manuum patris conſtitutam ado-
rari, laudari & glorificari ab angelis in coeſſen
tia ſummę & indiuiduæ trinitatis. Idcirco dum
ſanctorum recolimus natalitia, de quibus dubiũ
non eſt, ꝙ egreſſi à corporibus gloriam ſempi-
ternam iam adepti ſunt, diem quoque celebra-
mus octauum, beatificantes illos ex eo quoque,
quòd in futuro corporum receptorum immor-
talitatem glorioſam feliciter obtinebunt.

Hoc & per octo beatitudines Euangelicas Gen. 17.
ſignificatur, vbi octaua redit ad caput. Namque
& in prima, & in octaua hęc eadẽ beatitudinis Matt. 28.
ſententia eſt, quoniam ipſorum eſt regnum cæ-
lorum. Vnde Auguſtinus: Octaua, inquit, ſenten
tia, quæ ad caput redit, perfectumq; hominem

declarat, ſignificatur fortaſſe & circunciſione octa-
ua die in veteri teſtamento, & domini reſurrectio-
ne poſt ſabbatum, qui eſt vtiq; octauus, id eſt, pri-
mus dies, & celebratione octauarum feriarũ, quas
in regeneratione noui hominis celebramus. De illa
igitur octaua, quæ eſt reſurrectio, quæ iam comple
ta in capite noſtro, ſcilicet Chriſto, nunc ſecundum
diei pręſentis, in qua reſurrexit, officium, ordinem-
que myſticum, aliqua dicenda ſunt.

Cur Dominus non ante diem tertium re-ſurgere voluerit. Cap. 14.

TErnarius numerus, qui apud ſeculares quoq;
philoſophos inſignis habetur ꝓ eo, quòd im-
parium & eorum, qui pręter vnitatem nullã aliam
recipiunt ſectionem, primus eſt numerorum: apud
nos longè amplius præclari nominis, imo primæ ac
diuinæ eſt auctoritatis, tã propter ipſam eſſentiam
ſanctæ & indiuiduæ trinitatis, quàm pro eo, quòd
ſaluator noſter tertia die reſurrexit à mortuis. Et
profectò tertia dies hæc ad idem ipſum eiuſdẽ ſan-
ctæ trinitatis reſpicit ſacramentum. Idcirco namq;
Dominus non ante tertiã reſurrexit, quia cõgruum
fuit, vt propitiationem ſanctæ trinitatis triduana
nobis obtineret mors carnis Chriſti. Alioquin cur
cum ſub trina merſione baptizamur in nomine Pa
tris & Filij & Spiritus ſancti, complantati dicimur,
imo verè cõplantati facti ſumus ſimilitudini mor-
tis eius, niſi quia eandem mortem ſuam, quam an-
tea baptiſmum ſuum appellauerat, triduo pertulit
& ipſe in nomine & in obedientia Patris & Filij &
Spiritus ſancti. Siquidem & Pater Filio (ſicut & ip-
Ioan. 10. ſe filius teſtatur) calicem paſſionis dedit: & ipſe fi-
lius animæ ſuæ in ſua poteſtate propinauit, ſicut ip-
Heb 9. ſe ait: Poteſtatem habeo ponendi animam meam:
& Spiritus ſanctus illi propinari fecit, ſicut Apo-
ſtolus ait: quia Chriſtus per Spiritum ſanctum ſe-
metipſum obtulit. Congruenter ergo mors Domi
ni triduana extitit, quam ſancta trinitas diſpoſuit,
quamque ad obtinendam humano generi propi-
ciationem eiuſdem ſanctæ trinitatis, noſtra in illo
natura ſola pertulit. Non ſolum autem, ſed & tota
vita eius annorum ſuorum numero ſanctę trinitati
famulatum ſe exhibere, & eius præcepto ſe obedi-
re innuit. Nam in triginta tribus annis, quibus ſu-
per terram ambulauit, ternarius eſt repetitus hac
ſola differẽtia, quòd vnus ternarius, vt triginta ſint,
in decenum limitem conſurgit, alius vt ſimplex ſit,
Gen. 22. in ſingulari limite ſubſiſtit. Cuius in typum Iſaac
quoq; ad immolandum ternario dierum numero
ductus eſt. Nam de Geraris, vbi tunc habitabat
Abraham, vſque ad montem Moria, id eſt, ſedem
templi, dierum trium eſt, vt ait Hieronymus, & cõ-
ſequenter illuc die tertio peruenit, ſicut hiſtoria re-
fert, & venit in locum, quẽ dixit ei Deus in die ter-
tia. Sed vt ad inceptum redeam, mira velocitas, mi-
rabilis ille ſaluatricis gratiæ curſus, vt triduo triũ
temporum ſeculi peccata deleret, omnes, qui ante
legem fuerant, omnes, qui ſub lege erant, cunctos,
qui ſub gratia venturi erant, vna Chriſti morte pa-
riter ſolueret, pro ſingulis tẽporibus ſingulos dies
eiuſdem mortis appendens. Totam eius velocitatẽ

A Spiritus ſanctus innuebat, cùm prophetę imperãs
dicebat: Voca nomen eius, Accelera ſpolia detra- Eſa. 8.
here, feſtina prædari.

Item de celebritate reſurrectionis. Ca. 15.

DE huc & illud in Canticis, reuertere, ſimilis Can. 2.
eſto dilecte mi capreæ hinnuloque ceruorum
ſuper mõtes Bethel. Accelerauit enim inferni ſpo-
lia detrahere, feſtinauitque prædari, reuerſusq; vt
caprea aut ceruorum hinnulus, id eſt, patriarcha-
rum filius, ad ſaluandum velociſſimus, apparuit ſu-
per montes Bethel, id eſt, viſus eſt Apoſtolis vt eo-
B rum triſtitiã citò in gaudium conuerteret, qui ſunt
montis Bethel, id eſt, domus Dei, quæ eſt Eccleſia,
principes ſummis virtutibus eminentes. Accelera-
uit, inquam, inferni ſpolia detrahere, id eſt, electos
omnes iure victoris adducere. Quæ enim mora
fieret ad detrahendũ, aut quæ difficultas ad diſcer-
nendum? Sol erat iſte, illi autem qui quærebantur
tamquam ſpecularia. Illorum fides ſpeculum erat
reddendo ſolis aſpectum radio ſatis idoneum, ſed
ideo non ſplenduerat hactenus, quia ſoli obiectus
medius obſtabat paries inimicitiarum, ſcilicet ori- Epheſ. 2.
ginale peccatum. At illum in carne ſua moriens
C Chriſtus parietem ſoluerat ac diruerat, qui illa ſpe-
cularia animarum verum ſolem expectantium vm
bra tenebat aduerſa. Quæ ergo mora fieret, vt di- Pſal. 67.
ruto pariete, & deſcendente ad inferos vero ſole nõ
ſtatim relucerẽt illa vaſcula lucis exceptoria, id eſt,
electorum animæ? Statim vt illic deſcendit hic ſol,
id eſt, anima Chriſti præpotens, & inſita ſibi verbi
omnipotentis diuinitate coruſcans, illi reſplendue-
runt, & tenebrarum principes diſſipati ſunt ſicut
fumus, & ſicut fluit cera à facie ignis. Et iuſti exeun
tes de tenebris, & in paradiſum recepti, cœperunt Luc. 23.
epulari & exultare in cõſpectu Dei. Latrone ſimul
D epulante, cui dixerat dominus in cruce pendens,
hodie mecũ eris in paradiſo, totoq; ſabbato, requie- Cant. 4.
uit ab omni opere ſuo dñs Chriſtus cum illis, &
paſcebatur dilectus in liliis, donec aſpiraret tertia
dies & inclinarentur vmbrę. Die igitur tertia, pro-
picia nobis facta diuinitatis trinitate, cito mortem
quam guſtauerat, reiecit à ſe, ſicut ſignificauerat,
quando in cruce noſtram ſalutem ſitiens, & ideo ſe
veraciter ſitire dicens, cùm oblatum ſibi acetũ no-
luit bibere. Mortis enim acetum paululum guſta-
bat, quam cito, id eſt, tertia die reiecturus, nec vltrà
bibiturus erat. Reſurgens enim ex mortuis iã non
E moritur, mors illi vltrà non dominabitur.

Quid ſignificet, quòd Dominus noſter no-cte reſurrexit. Cap. 16.

CErtum tenet Chriſtiana fides, quòd Dominus
noſter, qui mortalis homo factus ad hoc ve- Zach. 12.
nit vt iudicaretur, ad hoc venturus eſt in fine vt iu-
dicet, & eandem formam ſerui, in qua iudicatus
eſt, cum ſuorum cicatricibus vulnerum iudicatori-
bus oſtendet ad damnationis cumulum, vt videant
in quem transfixerunt: dilectoribus autem ſuis ad
æternum charitatis monimentum. Illa autem dies
non cum expectatione, ſed ita ſicut fur in nocte ve-
niet, quemadmodum factum eſt in diebus Noe,

vel

Matth. 24. vel in diebus Loth: quando vendētibus cunctis & A
ementibus, plantantibus & ædificātibus, vxores du-
centibus & dantibus ad nuptias repentinus ſuper-
uenit interitus: & ſecundū hæc erit quando filius
reuelabitur. Cōuenienter ergo, dum iudex ventu-
rus iam cū iudiciaria poteſtate reſurrexit, noctis tē-
pus elegit, vt ſicut in cæteris tam factis, quàm di-
ctis exterioribus alia quædam ſignificare cōſueuit,
ſic & in hoc tempus ſignificaret ſecundi aduentus
Iudic. 16. ſui, quòd præuideri non poterit. Itaq; quemadmo-
dum Samſon, quod interpretatur ſol eorum, obſeſ-
ſus ab inimicis nocte ſurrexit, portas tulit, & in ver-
ticem montis aſcendit, ſic verus ſol noſter Christus B
obſeſſus cuſtodibus & armis, media nocte de ſom-
no mortis reſurgens portaſque inferni, id eſt, omne
ius mortis attollens, & ad dextram maieſtatis in ex-
celſis aſcendens, ipſo tēpore innuit, quòd ſemper
Luc. 12. debeamus eſſe parati: quia ſicut tunc nocte cunctis
quieſcentibus ſurrexit, ita qua hora non putamus,
ſe venturum eſſe prædixit.

Quid ſignificet, quòd cum terræmotu reſurrexit. Cap. 17.

C
Matth. 24. TErræmotus quoq; magnus, qui factus eſt, eiuſ-
Luc. 21. dem ſecundi aduentus ſignificationi coopera-
tur. Erit enim confuſio maris & fluctuum, & nō ſo-
lum terra, ſed etiam virtutes cœlorū mouebuntur,
& tunc videbimus filium hominis venientē in nu-
bibus cæli cum poteſtate magna & maieſtate. Paſſu-
rus quippe venit occultus, tunc autem iudicaturus
manifeſtus veniet Deus noſter, & tunc ſilebit, ignis
in conſpectu eius tēpeſtas valida. Et quia tunc are-
ſcentibus reprobis præ timore, iuſti leuabunt capi-
ta ſua, id eſt, exhilarabunt corda, & pulchrè hic
Luc. 21. vnius eiuſdemque angeli habitu vtrumq; præfigu- D
Matth. 28. ratur, cuius erat aſpectus ſicut fulgur, veſtimenta
Pſal. 49. autem ſicut nix. Nam impij cuſtodes præ fulgore
Luc. 28. aſpectus eius exterriti, facti ſunt velut mortui: mu-
lieres autem, quæ religioſè dominum quærebāt, ni-
ueis eius veſtimētis & dulci alloquio conſolatę ſunt
dicentis: Nolite timere vos, &c. Hinc eſt, quòd hac
Matt. 28. die cantamus: Terra tremuit, & quieuit, dum reſur-
Pſal. 63. geret in iudicio Deus. Dictum eſt enim hoc de die
illa, quando auditum faciet iudicium dicens his,
Matt. 25. qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris
mei, percipite regnum: his autem qui a ſiniſtris:
Ite maledicti in ignem æternum. Tunc enim exur- E
Iob. 22. gente Deo in iudicium, qui nunc videtur ſopitus
eſſe, vel non curare ea quæ ſub ſole fiunt, terra tre-
met & quieſcet, id eſt, impij qui terreni ſunt, time-
bunt, & quieſcent, quia nocere deſinent. Igitur
Luc. 21. dies hæc, cuius in nocte dominus noſter cum terræ-
motu reſurrexit, diem illum æternitatis, diem ſigni
ficat futuræ reſurrectionis, cuius diluculo idem do-
minus noſter improuiſus, vt dictum eſt, cœlis ar-
dentibus, cœlorumq; virtutibus trementibus ap-
parebit.

A *Quòd Matthæus non diſſentiat à ceteris Euangeliſtis in eo quòd dicit, mulieres veſpere ſabbati, & quòd vere veſpere venire cæperint, & diluculo peruenerint, & cur ita egerint. Cap. 18.*

SEd & illud myſticè nobis aliquid innuit, quòd
deuotæ Christo fœminæ, quæ illum & viuum
dilexerant, & mortuum deſiderabant per noctem
ambulantes, iuuante luna, venerunt ad monumen-
tū. Per noctem enim ambulauerunt, quæ diluculo
B ad monumentum fuerunt. Alioquin niſi per noctē
veniſſent, quomodo ad ſepulchrum tam mane ad-
fuiſſent? Verbi gratia: Maria Magdalena cuius do- Ioan. 20.
mus erat Bethaniæ, qui vicus quindecim ſtadiis di
ſtat ab Hieroſolymis, quomodo prima ante alias
vna ſabbati iuxta Ioannem, valde diluculo veniſſet,
dum adhuc tenebrę eſſent ad monumētum? Sepul-
to quippe Domino mulieres, quæ illum ſecutæ fue
rant, Hieroſolymis non remanſerant. Sed cū aſpe-
xiſſent vbi poneretur, reuertentes, inquit Lucas, pa-
rauerunt aromata. Quando autem parauerunt vel Luc. 23.
emerunt, manifeſtius Marcus indicat. Et cùm tran- Mar. 16.
C ſiſſet, inquit, ſabbatum, Maria Magdalena & Maria Luc. 23.
Iacobi & Salomone emerūt aromata, vt venientes
vngerent Ieſum. Siquidem ſabbato, vt ait Lucas,
quieuerunt ꝓpter mandatū, ſubauditur legis: quia Exo. 20.
lex ſabbato vetat operari. Conſtat itaque quia in la-
chrymis peruigiles amore, nimiumque longa re-
tardantis ſabbati mora fatigatæ, quo nec operari
nec plus mille paſſibus ambulare licitum erat Iu-
dæis: mox vt oneroſum illud ſabbatum abiit, receſ- Pſal. 131.
ſit, tranſiuit, non quieuerunt nec dederunt oculis
ſuis ſomnum, non luciferum ad proficiſcendum
prę ſtolatæ ſunt. Noctē pro die, deſiderium pro du-
D ce, lunam rapuere pro ſole. Luna quippe nocti non
defuit, quia tunc ſeptima decima extitit. Septima
decima verò luna, clauſo veſpere paulò pòſt, id eſt,
fere poſt horam dimidiā exurgit, toti deinceps lu-
men ſuum miniſtratura nocti. Falſo igitur quidam
Euangeliſtas calumniati ſunt, quòd contraria dixiſ
ſēt in eo, ꝙ Matthęus veſpere ſabbati, cæteri prima
ſabbati diluculo mulieres veniſſe dixerunt ad mo-
numentum. Matthæus enim, vt earū commenda-
ret deſiderium, quando venire cœperunt: cæteri di-
xerunt quando peruenerunt. Quid igitur illud my-
ſticè nobis innuit, quòd mulieres illæ ſic venerunt,
E niſi quòd animæ fideles paratæ, id eſt, mēte vigiles 1. Theſſ. 5.
diligentes & dominū quærentes, inuenire feſtinan- Pſal. 15.
ter ſatagunt, ad illum filij hominis aduentum, qui,
vt ſuprà dictum eſt, ſicut fur in nocte veniet. nō ſo- Ioan. 19.
lum cum terræ motu, ſed & trementibus cœlorum
virtutibus, vt conſolationem inueniant, dum im-
pij non iā velut, ſed verè fient mortui? Et ideo nūc
parant & ſecum portant aromata, id eſt, collecta de
ſcripturarum areolis cum virtutum odoribus, do- Luc. 23.
minicæ reſurrectionis teſtimonia, ſcilicet, quòd ve-
rè anima eius non ſit derelicta in inferno, & caro
eius non viderit corruptionem. Et ſicut illis non ſa-
tis fuit: quòd Ioſeph iuſtus, & Nicodemus condie-
rant illum cum linteis & aromatibus ipſis præſen-
tibus

tibus & adſpicientibus , niſi & ipſe aliquid de ſuo
tantæ pietatis operi addidiſſent ſic ſanctis & fideli-
bus ſemper mẽtibus optabile eſt,ad ea quæ Apoſto-
li, vel Apoſtolici viri ſcripſerunt,de fide reſurrectio-
nis aliquid proprij ſuperadijcere laboris,faciuntq;
Ioan. 20. hoc penè cunctis dictis aut factis,pauci etiã ſcriptis,
Idcirco quemadmodum illis viuum ſe præbuit,&
vt agnoſceretur,Mariã ſuo nomine vocauit , quod
Exod. 33. magnum eſt iudicium ſuæ dilectionis. Vnde Moy-
Pſal 144. ſen,noui te ex nomine,inquit,ſic omnibus tunc pro
Apoc 3. pè aderit quærentibus nunc eum in veritate,& no-
mina ipſorum oſtendet illis ſcripta in libro vitæ.

*Quanto rectius nunc ſancta ſit prima ſab
bati,qua mundi redemptor reſurrexit
à mortuis , quam olim ſabbatum, quo
idem mundi creator ab opere ſuo ceſ-
ſauit. Cap. 19.*

QVanto præponderet primæ ſabbati ſanctifica
tio,quæ nobis eſt data,ſanctificationi illi,quæ
Iudæis ſabbatum dedicatum eſt,ex comparatione
cauſarum , vel temporum vtriuſq; ſanctificationis
Gen. 2. aduertere licet. Diuerſis.n. ex cauſis longeq́;impa-
ribus,& ſabbatũ creator noſter benedixit,& primã
ſabbati idem ipſe Saluator noſter dedicauit. Cauſa
nãque benedictionis ſabbato fuit hæc, quòd Deus
in illo ceſſauit ab omni opere quod patrauit, cauſa
verò primæ ſabbati,quòd Deus homo factus,in il-
la reſurrexit à mortuis. Quis hæc longius à ſe dif-
ferre non videat? Si enim Dei requies,cauſa ſanctifi-
cationis diei eſt,conſequenter vbi maior & verior
eius requies,illic ſanctificatio copioſior eſt Itemq;
vbi maiorẽ in operante laborem attendimus,maio
rem nihilominus in ceſſante requiem agnoſcimus.
Conſtat verò,quia Deus dum conderet mundum
fatigatus non eſt, vtpote qui omnia per verbũ ſuũ
operatus eſt,& vniuerſa cõponens de ſingulis dixit
fiat,& factum eſt. At ipſe idem,cùm, vt mundum
redimeret, homo factus , vnus idemq́ue Chriſtus
Heb. 2. Deus & homo,paſſus & crucifixus & ſepultus eſt,pro-
Pſal. 44. culdubiò fatigatione non parua fatigatus eſt. Qua
ergo die reſurrexit, veram vtiq; requiem, gloria &
honore coronatus, introiuit,longè excellentius re-
quieuit,quàm cũ a mundi creatione ceſſauit. Deus
enim nõ in mundanæ creaturæ mole viſibili,ſed in
intellectualibus cœlis,id eſt,in ſanctis animabus re
Pſal. 55. quieſcit. Nũc enim gaudet ſponſus ſuper ſponſam,
quam ſuo ſanguine acquiſiuit, & gaudet ſuper nos
Deus noſter,& delectatur cum filiæ regum,imo quia
vna eſt Eccleſia,illa delectat eum regina , quæ aſti-
tit à dextris eius, quam & in præſenti præparat &
vocat amicam,& in futuro torrente voluptatis ſuæ
potabit eam. Nulli itaque dubium,quin prima ſab
bati tanto vberius ſanctificata ſit, quanto verius
ſuam in requiẽ,quæ ſanctificationis cauſa eſt,Deus
& homo Chriſtus reſurgẽs introiuit. Relinquamus
igitur Iudæis poſtremi ſabbati ſui vetus gaudium,
quod eſt illis de creatione mundi viſibilis,cuius ſo-
lius ſemper fructu tranſitorio delectati ſunt, cuius
ſolius proſperitatibus ſemper lætari appetuerunt,
pro cuius ſolius acquiſitione creatorem eius ſerui-

A liter timentes colere viſi ſunt. In tantum enim ter-
renis ſemper inhæſerunt,vt quæcumque de cæleſti-
bus illis promiſſa ſunt,terrenarũ,quas amant,ſem-
per velari oportuerit nominibus rerum,vt eſt illud
Audi Iſrael præcepta Domini , & ea in corde tuo
quaſi in libro ſcribe,& dabo tibi terram fluentem Deut. 6.
lac & mel. Nam & ipſum Deum & dominum, per
quẽ mũdus factus eſt, in propria venientẽ, idcirco
ipſi, qui ſui erant,non receperunt, nec intelligere
voluerunt,eum eſſe regem Iudæorum,quia contra
carnalis ſenſus eorum opinionem beatitudinẽ pau-
peribus, & væ prædicabat diuitibus, cùm ipſi exi-
B ſtimarent,quod nunc quoque ſomniãt regnante Chri-
ſto, auream, gemmatam Hieruſalem in terris,ſtra-
taſque auro mundo plateas eius ſe habituros. No-
ſter ſabbatiſmus hac die de ſeptima transfertur ad
octauam , quæ & prima eſt , Nam eadem octaua
dies,quæ & prima. Idcirco autem iure in octauam
transfertur ,quia de alio opere, quàm de creatione
mundi noſtrum,vt dictũ eſt gaudium ſumitur. Du-
pla namque operatio Dei,prima eſt creatio mũdi,
ſecunda, ſaluatio mundi . Secundum creationem,
nihil nouum fit ſub ſole,quia qui viuit in æternum, Eccle. 1. 18.
creauit omnia ſimul:ſecundum ſaluationem,pater
C meus,inquit Chriſtus,vſque modo operatur,& ego
operor . De creatione mundi ſabbatizant dilecto- Ioan. 5.
res mundi. Nobis autem de ſaluatione mundi gau-
dendum eſt , quorum vita & requies in Deo cum Coloſſ. 1.
Chriſto abſcondita eſt.

*Qua ratione vel auctoritate ab hac die do-
minicæ reſurrectionis , proceſſio cum
benedictione aquæ cunctis per annum
agatur dominicis. Cap. 20.*

D PRoprium hoc habet hæc dies,quã fecit Domi-
nus,idque ab ea ſumpſit omnis prima ſabbati,
quòd aqua benedicta populis aſperſis agitur pro-
ceſſio ſolennis. Veruntamen hac ipſa prima & prin
cipali dominicarum omniũ non benedicitur,neq;
die ſancto Pentecoſtes, quia in preteriti ſabbati ve-
ſpera ſumpta eſt de ſacro fonte baptiſmi, antequã
immergatur aliquis,& antequàm chriſma immiſ-
ſum ſit. Non enim ad hoc aſpergimur, vt rebapti-
zemur,ſed diuini nominis gratiam ſuper nos,cum
hoc memoriali baptiſmatis noſtri,frequenter inuo-
care debemus. Et idcirco ſingulis aſpergimur do-
E minicis,quia in ſacroſancta primæ huius dominicę
veſpera baptiſmũ vniuerſaliter ſancta celebrat Ec-
cleſia,pro cauſa ſuperius memorata. Vnde & inter
aſpergendum hac die cantamus: Vidi aquam egre-
dientem de templo à latere dextro,alleluia,&c. De
propheta Ezechiele ſumptum eſt hoc. Ciuitatẽ illi Ezech. 47.
oſtenderat manus domini facta ſuper eum,ædifica Apoc. 1.
tam ſuper montem excelſum, & vergentem ad au-
ſtrum,& in illa mirabile conſtitui tẽplum. Illa au-
tem ciuitas Eccleſiam ſignificabat,de qua dominus
in Euangelio. Non poteſt, inquit, ciuitas abſcondi Matth. 5.
ſuper montem poſita. Quid ergo templũ,niſi illud,
de quo ipſe idẽ. ſoluite tẽplum hoc,inquit , & poſt Ioan 22.
triduum excitabo illud,loquens de templo corpo-
ris ſui?

Apoca. 21. ris ſuit Sed & Ioannes in Apocalypſi, cùm de A
eadẽ ciuitate ſibi oſtenſa loqueretur: Et tẽplũ,
inquit, nõ vidi in ea, Dñs. n. Deus omnipotens,
templũ illius eſt & agnus. Quã de hoc templo
aquã vidit hic egredientẽ, niſi viuificũ ſacri ba-
ptiſmatis fontẽ? Cum. n. illud ſoluiſſent Iudæi,
ſanguis & aqua, ſicut ſupra dictum eſt, de late-
re eius exiuit. Et rectè de latere dextro aqua e-
xiuit, de qua dicitur, Et oẽs, ad quos peruenit
aqua iſta, ſalui facti ſunt. Nã huius quoq; tem-
pli non manufacti latera duo ſunt. Dextrum
quippe latus diuinum, læuũ latus humana natu
ra eſt. Signanter ergo dicendum fuit, quo de la B
tere aqua hæc exiuit, quæ ad quoſcumq; perue-
nit, ſalui facti ſunt: à latere dextro, inquit. Et re-
ctè. Nã de diuina Chriſti natura Spiritus ſan-
ctus aqua inuiſibilis procedit, qui aquæ viſibili,
quæ de latere læuo, i. de humanitate lanceata
profluxit, ſaluandi virtutem tribuit. Hac igitur
die Dñicæ reſurrectionis, quæ ſacri quoq; ba-
ptiſterij celebratione eſt ſolennis, rectè inter a-
ſpergendũ cãtamus illud in laudẽ fluminis hu-
ius, cuius inundatione per mortẽ Chriſti reuixi-
Pſal. 50. mus. Cæteris autẽ poſt Pentecoſtẽ Dñicis cantã
mus: Aſperges me Dñe hyſſopo & mundabor, C
lauabis me & ſuper niuẽ dealbabor, quod & ip-
ſum de fide baptiſmi propheta prędixit p hyſ-
ſopũ, quæ herba eſt humilis, medicinalis, qua
tumor pulmonis deponitur, fidem humilitatis
vel paſſionis Chriſti ſignificans: per nomen la-
uacri ſuper niuem dealbantis, baptiſmũ ipſius
manifeſtius exprimens. Deinde cum crucibus
Eſa. 55. & vexillis, quæ ſunt inſignia victoriæ Chriſti,
oẽs albati, & exultãtes in laude reſurrectionis
ſanctæ, procedimus cum tanta populi expecta-
tione, ſexus vtriuſq; maiorum pariter & mino-
rũ, vt corporaliter quoque illud propheticum D
in nobis impleri videatur, cum iucunditate exi-
bitis, & cum gaudio deducemini, nam & mõtes
& colles exilient expectantes vos cum gaudio.

Cur Dominus diſcipulos ad videndum ſe in Galilæam inuitauerit, cùm & Hieroſolymis viſus ſit, & quòd ideo proceſſio fiat ſingulis Dominicis. Cap. 21.

Mat. 16. VT autem proceſſio ageretur, ex myſtica
Ioan. 20. Euangelij auctoritate tractum eſt, i. ex eo,
quòd Angeli mulieribus præcipiunt, dicen
tes: Ite, dicite diſcipulis eius & Petro, quia præ- E
cedet vos in Galilæam, & ipſe Dñs occurrens il-
lis exeuntibus à monumento, cũ tenuiſſent, pe-
des eius & adoraſſent eum: Ite, inquit, nuncia-
te fratribus meis, vt eant in Galilæam, ibi me
videbunt. Primi huius mandati, quod Dñs re-
ſurgens per Angelos ſuos & per ſeipſum ſuis
mãdat diſcipulis, vt eant in Galilæam, & ibi me
videbunt, inquit, ſi cauſam agnouerimus, pro-
culdubio fatebimur merito fieri, quod manda-
tum illud hac die, cunctiſq; per annum Dñicis
memoria celebri, i. proceſſione frequentamus
ſolenni. Non enim ſine cauſa, non abſq; diuini

A pondere conſilij ſeſe in Galilæa videndũ eſſe
promittit cùm Hieroſolymis ſeſe illis oſtende-
re potuerit, immo & quinquies ipſa die, qua re-
ſurrexit, ibidẽ viſus ſit. Quod ſi non aliud q̃ la- Ioan. 20.
tus, manus & pedes palpandos, & contrectan- Luc. 27.
dos illis in Galilæa oſtendere diſponit, hoc fru-
ſtra vel ſine põdere rationis (quod omnino in-
congruum diuinæ eſt maieſtati) videbitur agi.
Hoc. n. tam ſecundũ Ioannẽ, q̃ ſecundũ Lucam,
hac eadẽ die Hieroſolymis fecit, cùm reuertis
Hieroſolymã duobus diſcipulis, quibus oſtẽſus
fuerat, euntibus Emaus, & referentibus quæ vi-
B derant illis ſecũ mitantibus, ſtetit Ieſus in me-
dio eorum, & dixit eis, Pax vobis: Et cùm hoc
dixiſſet, oſtendit eis manus & latus. Quid ergò
amplius in Galilæam euocatis oſtenderit, quæ-
rendũ eſt. Hoc nimirũ, quod Inimicũ erat Hie-
roſolymis terrenæ ciuitati, vnde illos euocauit
& tẽplo ſacerdotioq; veteri, propoſitũ ſuũ, imò
totius Trinitatis conſiliũ illis aperuit. Data eſt, Matth. 21.
inquit, mihi omnis poteſtas in cælo & in terra:
Euntes docete omnes gẽtes, baptizantes eas in
nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Ecce
hæc eſt illa magna trãſmigratio, quam Galilæa
quoq; ſuo cõmendat nomine. Magna, inquam,
C tranſmigratio Chriſti diſcipulis imperata, trãſ-
migrare de Iudæis ad docendas & baptizandas
omnes gẽtes, cùm ante dixiſſet: In viã gentium Matt. 10.
ne abieritis, & de vetuſtate circũciſionis ad no-
uam gratiã baptiſmi, cuius nunc regulam præ-
ſcripſit, quam hactenus nuſquam tradiderat il-
lis. Magna ſanè cauſa & digna, quã Dñs non ſo-
lùm verbis ediceret, ſed & facto præſenti præfi
guraret. Nã quo ante paſſionem ſuã pleriſq; di-
ctis aut factis ſuis ſimilitudines adhibere con-
ſueuit, verbi gratia, quomodo ſuperius octaua
ab hinc die veniens ad paſſionem, vt genus hu-
D manum redimeret, eandẽ generis humani re-
demptionem, per aſinæ & pulli eius ſignificauit
ſolutionẽ. Sic tunc Apoſtolis ſuis dicens, Eun- Matt. 21.
tes docete omnes Gentes, baptizãtes eas in no- Matt. 28.
mine Patris & Filij & Spiritus ſancti, eandẽ gra
tiæ ſuæ tranſmigrationẽ ſignificare voluit per
Galilæam, quæ Latinè vertitur in tranſmigra-
tionẽ. Totũ hoc ad nos, i. ad Eccleſiam de Gen-
tibus reſpicit, ad quã ſalus ex Iudæis hoc præce
pto tranſmigrauit. Rectè igitur & meritò in pri Ioan. 20.
mi huius mandati commemorationẽ, quod ſtatim
vt viſus eſt Dñs noſter poſt reſurrectionẽ. Nun
E ciate, inquit, fratribus meis, vt eant in Galilæã,
ibi me videbũt, nos proceſſionem agimus ſolẽ-
nẽ, nosq; & loca noſtra aſpergimus aqua bene-
dicta in honorẽ huius diei, quo iuſſi ſumus ba-
ptizari in noĩe Patris & Filij & Spiritus ſancti.

Quo die diſcipuli in Galilæa videntes Dominum adorauerunt, ſecundum Matthæum. Cap. 22.

ILlud quidẽ nemo qui dubitet, quod hac die, qua Matt. 18.
reſurrexit Dñs, i. prima die ſabbati, diſcipu-
los in Galilæã inuitauerit: ſed illud per ſe non
ſatis

ſatis liquet, qua die illuc abeuntes iuxta Matthæũ, illum videntes adorauerint. Verùm Hieronymus item prima ſabbati, id eſt, octaua die, factum hoc eſſe aſtruit,& hanc eandem eſſe apparitionẽ,de qua Iohannes ait: Et poſt dies octo iterum erant diſcipuli intus,& Thomas cum eis. (Ioan. 20.) Ait enim idem Hieronymus ſuper Matthæum: Poſt reſurrectionẽ Dominus in Galilææ monte conſpicitur, ibiq; adoratur, quod licet quidam dubitent. Tunc manifeſtius oſtenditur Thomæ,& latus lancea vulneratum, clauisq; fixas manus demonſtrat, vt verè, licet nonnulli numerando vices, quibus Dominus poſt reſurrectionem viſus eſſe deſcribitur aliter ſentire videantur: nos tamen prædicto doctori hunc ſenſum non improbandum eſſe arbitramur. Et ipſa ratio admittit, quòd diſcipuli eadem die, qua Dominus reſurrexit, toties in Galilæam ire iuſſi, nõ vltra dies octo diſtulerint, præſertim cum eadem die, ſerò illum videntes, quando Thomas non erat cum eis, ſpem feſtinantiſſimam iterum videndi eum, ardentiusque deſiderium concipere potuerint. Nihil enim eſt, in quo Hieronymo auctoritas Euangelica refragetur. Nam quod ait Ioannes, poſt dies octo iterum erant diſcipuli intus, nõ nos coartat in eodem loco intus eos fuiſſe fateamur. Intus erant, ſed in monte, id eſt in ciuitate Nazareth, quę in monte Galilęę ſita eſt. (Luc. 4.) Sic enim habemus in Luca: Qui cùm dixiſſet, quia Dominus poſtquàm ieiunauit XL. diebus, & XL. noctibus, reuerſus in virtute Spiritus in Galilæam, & iam magnificatus in Capharnaum, venit Nazareth vbi fuerat nutritus. Et cùm dixiſſent ei, quanta audiuimus de te facta in Capharnaũ, fac & hic in patria tua, ipſeque reſpondiſſet eis, in veritate dico vobis, multæ viduę erant in Iſrael,& ad nullam illarum miſſus eſt Helias, (3. Reg. 17.) niſi in Sarepta Sydoniæ ad mulierem viduam, cùm, inquam, hęc dixiſſet Euangeliſta, ſtatim ſecutus, repleti, inquit, ira ſurrexerunt, & eiecerũt eum extra ciuitatem, & duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis ſupra quem ciuitas illorũ erat ædificata, vt præcipitarent eum. Non ergo alium in montẽ, quàm in Nazareth, quæ ſuper mõtem ſita erat, Dominum præceſſiſſe,& diſcipulos ſuos euocaſſe, putandum eſt. Itaq; nulla, vt dictũ eſt, auctoritas Euangelico Hieronymo refragatur. Intus enim erant poſt dies octo, ſed non in eadem domo, nec in eadẽ ciuitate. Et pulchrè, vbi perſecutionem primam pertulit, primoq; deſertionem Iudæorum & tranſitum ad gentes præfigurauit, ſicut poſt ſuprà dicta ſcriptum eſt: Ieſus autem tranſiẽs per medium illorũ ibat, ibidẽ poſt omnes perſecutiones Iudęos deſeruit, ritumq; eorum mutauit, (Luc. 4.) circumciſione abolita, gentes omnes pręcipiens baptizari in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.

Quod de redemptore noſtro prophetice dictũ ſit: Neptalim ceruus emiſſus dans eloquia pulchritudinis. Cap. 23.

Simulque & hoc notandum, quòd, vbi ante paſſionem maximè prædicauit in finibus Zabulon & Neptalim, ſicut habemus in Euangelio, trans Iordanem Galilææ, & illic poſt reſurrectionem eandem conſummauit doctrinam, dando baptizandi & docendi præceptum, vt ſicut ab eodem, Euangeliſta teſtimonium ſubiunctum eſt de propheta: (Eſai. 19.) Populus gentium, qui ambulabat in tenebris, lucem videret magnam, complens illam quoque prophetiam, qua dictum eſt: (Gen. 49.) Neptalim ceruus emiſſarius dans eloquia pulchritudinis. Emiſſus.n. (Pſal. 21.) per diuinam potentiam à canum inſecutione, de quibus ipſe dicit per os Dauid: Circũdederunt me canes multi, emiſſus, inquam in plenam ſecuritatẽ, velociſſimo ſaltu reſurrectionis recurrit in fines Zabulon & Neptalim, vbi ante docere cœperat, factus & ipſe Neptalim, id eſt, dilatatus, videlicet expeditione charitatis,& hæc dedit, q̃ prædicta ſunt, eloquia pulchritudinis de nobis gentibus baptizandis, quæ ſic finiuit: (Matt. vlt.) Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.

Item de proceſſione, ſecundum quod variatur in diuerſis Monachorũ & Canonicorum ordinibus Cap. 24.

PRędicta proceſſio ſic agitur, vt ſacerdotem præcedentem,& officinas viſitantem, ſemper in eo loco, quo ſuprema ſtatione conſiſtimus, ante nos cum cruce inueniamus. Quod & ipſum ex eadem Euangelij pendet auctoritate. Nam Dominus noſter, cuius perſonã ſacerdos in ſuo gerit officio (ſicut alio loco iam dictum eſt)& antequàm pateretur,& poſtquam reſurrexit, hac die diſcipulos ſuos in Galilæam pręceſſurum ſe dixit. (Mat. 26. Mar. 16.) Nam qua nocte tradebatur: poſtquàm autem, inquit, rexurrexero, præcedã vos in Galilæam,& cùm reſurrexiſſet, ſicut hac die legimus, ite, inquit angelus, dicite diſcipulis eius & Petro, quia præcedet vos in Galilæã. Huic ſignificationi pulchrè & ipſa, quam ibidem, id eſt, in ſuprema ſtatione, ſacerdos dicit, oratio cõcinit, directa ad perſonã filij: Domine Ieſu Chriſte, qui introitum portarum Hieruſalẽ valuas ſanctificaſti,&c. Nam ad filij perſonã dirigitur,& ſub nomine Hieruſalem Eccleſiæ mentio fit, quæ de baptizatis omnibus gẽtibus conſtruitur,& ſub nomine portarum eius, nomen Patris & Filij & Spiritus ſancti, in quo baptizantur, ſignificatur ſecundum Apocalypſim, vbi in ſignificationem eiuſdem diuini nominis, patent ciuitatis, quæ ſignificat Eccleſiam, ab oriente portæ tres, & ab occidente portę tres, (Apoca. 21.) & ab aquilone portæ tres, & à meridie portæ tres, quia quacumque ætate veniãt ad fidem Chriſti, ſeu in pueritia, ſeu in adoloſcentia, ſeu in iuuentute, ſeu in ſenectute (vt ait Prudentius) occurrit quadrina ad compita nomen. Sicq; fit, vt tota hæc proceſſio nihil aliud, quàm gratiarum actio ſit, eò quòd reſurgens Dominus ſtatim memor noſtri, (Ephe. 2.) qui eramus abſque Deo, diſcipulos ſuos in Galilæam ad hoc conſilium euocauit, vt baptizaremur in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Vnde locum quoq;, quo ſuprema ſtatione proceſſionẽ terminamus, nos Galilæam nominamus, & præeuntem ſacerdotem ſemper in huiuſmodi, id eſt, dominicali proceſſione maiores quique poſt prælatum noſtrum, vt caput digniora mẽbra ſequuntur,

Et illud

Et illud quoque maiorum exẽplis edocti, quia
rei iam dictæ congruit, obſeruamus, vt in hac
proceſſione nulla vnquã Dñica quicquã quod
ſit veteris hiſtoriæ, cãtemus: ſed ſemper qđ de
nouo teſtamẽto ſit, gloriáq; perſonet Euãgelij.
Sed de hoc principali die Paſchæ ſermo nũc
eſt, à quo omnis prima ſabbati inſignita, & Dñi-
ca dies dicta eſt, quo Dñs noſter patres noſtros
Apoſtolos ad audiendũ, vt dictũ eſt, gratię con
filiũ in Galilæam euocare dignatus eſt. Huius
diei ſtatio, quo proceſſio terminanda eſt, in me
dio templi ſplendidè ordinata, rẽ ipſam, de qua
dictũ eſt, pulchrè cõmendat, dũ ſacer Eccleſiæ
chorus totus feſtiuus, ſexus vtriuſq; populo cir
cũſtante, totis viribus in vocem exultationis &
ſalutis feliciter erumpit, cantando antiphonã:
Mat. 16. Sedit Angelus ad ſepulchrũ Dñi. Hæc.n. anti-
phona rẽ ipſam patenter exprimit, quã perdo-
cere oẽs Gẽtes iuſſi ſunt Apoſtoli, ſ. quòd Deus
homo factus, mortẽ noſtrã moriendo deuicit,
& vitam nobis reſurgẽdo reparauit. Cui rei val
de & ipſa, quæ dictis inſita eſt, cõgruit melodia,
*tetradi dum cantus is *tetrardi garrulitate cõcinnus,
agili recurſu feſtiua dicta ſuſpendẽs, frequen-
ter tripudiat, & læta pronuncians, velut alauda
matutina per vocum ſuarũ ſæpe volitat acumi-
na. Hæc igitur ſtatio nobis illud feſtiuo cõcen-
tu commemorat, ꝙ in Galilæa iuſſi à creatore
Pſal. 18. ſuo cęli enarrauerunt gloriam Dei, gloriã reſur
rectionis Chriſti, ſicut legimus, quia virtute
Act. 4. magna reddebant Apoſtoli teſtimoniũ reſurre
ctionis Ieſu Chriſti Dñi noſtri. Quod ideo totis
viribus eſt concinendum, & toto corde, totoq;
ore in auditu populorum circũſtantium efferẽ-
dum, quia in omnem terram exiuit ſonus eo-
rum, & in fines orbis terræ verba eorum.

Quòd nos rectè beatam Mariam in principio noſtræ lætitiæ proponimus in hac proceſſione, omni Dominica ad eius memoriam prima ſtatione diuertentes, & quòd credendum non ſit, quòd Dominum reſurgentem ipſa non viderit, & quòd inter teſtes mater ſcribi non debuerit. Cap. 25.

REctè & laudabiliter à noſtri, i. monachi or-
dinis maioribus traditũ eſt, quod hacte-
nus pro lege fixum atq; inconuulſum conſerua
tur, vt in huiuſmodi proceſſionibus, cunctis per
annũ Dñicis beatæ Dei genitricis memoriã pri
ma ſtatione viſitemus, decantando quodlibet,
quod eius proprium ſit, eaq; ſalutata & oratio
ne dicta tunc demũ proceſſionẽ ordine ſupra-
dicto peragamus. Sicq; feruente ſacræ religio-
nis ſtudio prouiſum eſt, vt infra clauſtrũ habea
tur eiuſdem beatæ Virginis diuerſorium, ſ. ſa-
cratũ in ipſius honore, maximè propter hoc ip
ſum propriũ nominis eius oratoriũ. Quid Euã-
gelicæ fidei cõuenientius Chriſtiana ſedulitas

A cõminiſci potuit? Quid pulchrius, quid venera-
bilius, quã congratulari matri virgini ſuper re
ſurrectione vnigeniti, iã nõ morituri, in cuius Luc. 2.
paſſione gladius animã eius pertranſiuit? per-
pendere geſtit Chriſtiana deuotio quantus tor
rens gaudij repente inundans, locumq; vulne-
ris replens, animã eius ferro doloris cõfoſſam,
inebriauit, cũ rediuiuus filius, illi ante oẽs fortaſ
ſe mortales, materno virginẽ nõ defraudãs ho-
nore victoriã ſuã annunciauit, & dulcia carnis
ſuæ vulnera, quã illa verã de carne ſua carnem
conceptã peperit, deoſculanda præbuit. Quid
B ergo? repugnare videbitur Euãgelio, referenti
ꝙ ſurgens Ieſus primo Marię Magdalenæ appa
ruit? Abſit. Sed omnibus B. Virginem matrem
excipimus, teſtibus præordinatis, quos ſolos no
minare ad Euãgeliſtas pertinuit, vel quos Chri
ſti reſurrectionem annunciare decuit. Nũquid
illã nunciare decebat, vt verba eius tãquam de-
liramenta viderentur ante Apoſtolos? Si enim
extranearum verba fœminarũ viſa ſunt eis tan-
quam deliramenta, quomodo non magis ma-
trem amore filij delirare crederent? Veriſſimè Luc. 2.
ergo matri filius reſurgens apparuit, ſed illa
C vt ab initio cœperat, ita & nunc conſerua-
bat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. Luc. 24.
Quod ſi iccirco verum non videtur, quia nul-
lus Euangeliſtarum ſcriptis hoc atteſtatur, con
ſequens eſt, quòd nunquã poſt reſurrectionem
ſuam viſus ſit matri, quia quando, vel vbi appa
ruerit illi, nullus eorum nominatim edixit. Sed Exo. 20.
abſit hoc ab illo, qui in lege ſua patrem & ma- Matth. 15.
trem honorare præcepit: abſit, inquam, vt ma-
trem propter ſe doloris gladio trãſuerberatam,
tam dura negligẽtia talis filius inhonorauerit.
Non ſic Apoſtolica ſanctæ Romanæ Eccleſiæ
D ſenſit veritas, quę hanc beatã Hieruſalem in
principio lætitiæ ſuæ propoſuit. Nam cùm hac
prima die paſchæ ſtationem ad hanc, de qua lo
quimur, ſanctã Mariam Miſſæ officio præſcri-
pſit, quid aliud, quàm Hieruſalem in principio
lætitiæ ſuæ propoſuit. Si enim omnis anima ti- Pſal. 127.
mens Dominum ſic benedicitur, vt videat bo-
na Hieruſalem, & videat filios filiorũ ſuorum,
pacem ſuper Iſrael. Et ideo dicitur, & eſt ipſa
quoq; Hieruſalem, quod eſt viſio pacis: quanto
magis iſta ter quaterq; beata virgo dicenda eſt
Hieruſalem, quæ benedicta inter omnes mulie
res, vidit filium ſuum, pacẽ ſuper omnem verũ Luc. 1.
E Iſrael, ſ. Chriſtum, de quo Apoſtolus ait: Ipſe
eſt enim pax noſtra, qui fecit vtraque vnum. Ip- Epheſ. 2.
ſa præ omnibus ipſa ante omnes vidit hanc no-
ſtram pacem, ipſa eſt Hieruſalem, pulchra, ele-
cta ſuauis & formoſa, quam viderũt filiæ Sion, Cant. 6.
& beatam dixerunt, & reginæ laudauerunt. Dũ
ergo hanc hodierna ſtatione ſancta Romana
Eccleſia in principio lętitiæ ſuæ, vt dictum eſt,
propoſuit, non hoc æſtimauit, quòd pacem ſu-
per Iſrael venientẽ, i. filium ſuũ propter iuſtifi-
cationem noſtrã reſurgentẽ, ipſa non viderit. Rom. 4.
Sed vt ad propriã, de qua ſupra dictũ eſt, hodier
næ & omnium Dñicalium proceſſionum cauſam

ſermo

A ſermo recurrat:nunquid vel tunc quādo vndecim diſcipuli abierunt in Galilæā,in montem, ſicut conſtituit illis Dñs Ieſus hanc beatam,de
Matt. 28. qua loquimur, Mariā prætererunt, & abſque illa videntes eum adorauerunt? Imò non aliàs quàm in domū illius,non alium in montē abierunt,vt viderent eum,quàm in illum ſuper quē ciuitas eius Nazareth ſita erat, ſicut iā dictum eſt. Igitur pulchrè & laudabiliter, vt ſupra diximus,traditum eſt à noſtris maioribus,vt in hodierna,cunctiſq; per annū Dominicalibus proceſſionibus,beatæ Dei genitricis memoriā prima ſtatione viſitemus,eandem ob cauſam, qua
B hodiernę Miſſę officio ſtatio ad ſanctā Mariā præſcribitur, vt eam,ſicut iā dictum eſt,in principio lętitiæ noſtrę proponamus,illud de canti
Can. 4. cis recolentes nouum nouę Eccleſię ſponſum, mox vt reſurrexit,dixiſſe non vanè arbitrantes:
Dan. 2. Vadā ad montem myrrhę,& ad collem thuris. Qua enim ſui corporis parte altius,poſt ipſum caput ſuum Chriſtum Eccleſię ſublimitas eminuit, quam ſingularibus huius reginę Angelorum meritis,cuius ex carne ſine viro Chriſtus, vt lapis de monte ſine manibus, eſt editus? Et quo in vertice montiū tantùm myrrhæ,i. mortificationis, cū thuris,i. piæ orationis odoribus inueniri potuit, quantum in huius B. Virginis anima, quam ſingulariter Dominicę paſſionis gladius pertranſierat. ad hunc ergo montem myrrhę vadimus & nos, ſępè dicta ſtatione ad ſanctam Mariam diuertentes,& ipſa quoq; elo Gen. 49.
quia cerui emiſſi,de quo ſupra dictum,eloquia pulchritudinis,quibus illic de baptizandis omnibus gentibus mandauit, exultantes myſticè depromimus hac die cantando: Tota pulchra es. Nota namq; omnium penè ſententia doctorum eſt, nouam his verbis Eccleſiam inuitari, vt ſurgat & properet Apoſtolica, quę tunc numero parua erat, Eccleſia de Libano venire,i. candidatione baptiſmi Gētes ad Chriſtum adducere,Maria matre fidei noſtrę adiuuante,id eſt,omnia verba hæc, quę hactenus conſerua- Luc. 2.
bat in corde ſuo, iam aperiente. Cant. 4.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER OCTAVVS.

De Miſſa eiuſdem diei. Cap. 1.

C TOtum diei præſentis officium cunctis partibus ſuis in illum ęternitatis diem intendit, cuius nobis aditum Deus per vnigenitum ſuum, deuicta morte reſerauit, vbi epulabuntur &
Pſal. 67. exultabunt iuſti in cōſpectu Dei,qui nunc epulantur(vt cantamus ac legimus) in azymis ſyn-
1. Cor. 5. ceritatis & veritatis, bibentq; vinum bonum,
Ioan. 2. quod ex aqua factum eſt in cęleſtibus nuptiis,
D id eſt, in gloria delectabuntur immortalitatis & impaſſibilitatis, à corruptione mortalitatis penitus immutati. Et rectè: Vt quia Paſcha tranſitus eſt, illo paſchale præſentis diei canticum intendat,vbi trāſeuntibus patria cōſtituta eſt.
Apoc. 2. Tunc illa ſancta ciuitas Hieruſalem ſplēdebit nouitate ęterna, nouumq; cantabit canticū,no
Ephe. 5. ua ipſa nō habens maculā aut rugam. Cuius cātici æterni doctor ac pręcentor erit nouus eius ſponſus,qui primus reſurrexit,cui cum diceret
Pſal. 56. 107 pater, ſicut habemus in Pſalmo: Exurge gloria mea,exurge pſalterium & cithara, reſpondit, exurgam diluculò. Rectè ergo in introitu hodierni officij primā vocem emittit, qui primus
Pſal. 138. reſurrexit, dicitq;, Reſurrexi & adhuc tecum ſum. Ad huius cantici nouitatē nos inuitans &
1. Cor. 5. inſtruens, Paulus in ſequenti lectione Epiſtolę: Expurgate, inquit, vetus fermentum, vt ſitis noua cōſperſio, &c. Aperta ſimilitudine baptizatos edocet,dum nouā,i. abſq; fermento,conſperſionē nos eſſe hortatur, eò ꝙ ex multis hominibus vnum Eccleſiæ corpus, tanquàm ex multis granis vnus panis efficiatur. Quale autē ſit illud,quo panis iſte fermentetur,& paſchali menſa fiat indignus, ex his,quę ſupra Corinthiis dixerat,patenter agnoſcimus. Dixerat enim,omnino auditur inter vos fornicatio,& talis fornicatio,qualis nec inter Gentes, ita vt vxorē patris ſui,quis habeat. Et paulò poſt, Non bona, inquit gloriatio veſtra. An neſcitis,quia modicum fermentum totā maſſam corrumpit? Expurgate vetus fermētum,&c. Hoc igitur Eccleſiaſtici compoſitor officij, per hanc lectionem Eccleſię Chriſti intimare voluit,vt illā,quā accepit in baptiſmo, ſeruet immaculatā nuptialē tunicā,vtpote quā exhibere ſibi cupit Chriſtus ſpōſam glorioſam, nō habentē maculā aut rugā. Fornicatio.n.propter quā eadem lectio ſcri Ephe. 5.
pra eſt, vt ſupra dictū eſt, vel aliud quodlibet dānabile vitiū vetus fermētum eſt,vetuſti hominis morbus eſt,veteris vitę macula eſt. Itaq; cū
E hęc dies nouitatem vitę pręedicet,& ęternam inuentutē annunciet,miranda planè & laudanda Romanæ Eccleſię diligētia in eo quoq; ꝙ in officio pręſenti legendū eſſe Euangeliū ſecūdum Marcum inſtituit. Ille nāq; pręter hoc,quod in quatuor animaliū admirabili figura leoni aſſimilatur, pręter quod eius Euangelium rectè legi videretur, ut leo rugitum leonis reſurgentis Euangelizaret,de quo prędictum fuerat: Catu Gen. 49.
lus

A lus leonis Iuda, ad prędam fili mi aſcendiſti, requieſcens accubuiſti, vel leo & quaſi leęna. quis ſuſcitabit eum? præter hoc, inquam, officiū diei præſentis Euangelium eius maximè pro eo cōgruit, q ſanctæ reſurrectionis nunciū, quē cæteri ſimpliciter appellant angelū, hic altiori my-
Marc. 16. ſterio iuuenē appellat: Viderūt, inquit, iuuenē ſedentem in dextris, coopertum ſtola candida. Hæc.n. duo, quæ poſui, iuuenem & coopertum ſtola candida, duo itidem quæ ab Apoſtolo in
* honorem laudē & * glorioſæ Eccleſiæ dicta ſunt, prędicāt, ſ. non habentē maculam, non habentem ru-
Ephe. 5. B gā. Nam quia glorioſa Eccleſia, pro qua Chriſtus mortuus eſt, & propter cuius iuſtificationē
Rom. 4. reſurrexit, in illa glorioſa reſurrectione, cui ſe præparans, nunc vetus fermentū expurgat, vt dictum eſt, rugā vetuſti hominis, quē exuit, nō habebit, rectè ſanctus Euangeliſta reſurrectionis eiuſdē præconē angelū, iuuenē appellat: & quia maculā nō habebit, quam ſponſus ſuus in ſanguine ſuo lauit à peccatis ſuis, pulchrè coopertum ſtola cādida, vt vere erat, diligenter ex-
Apoc. 2. preſſit. Diligētiſſima ergo inſtitutione, hac die ſecūdum Marcū legitur reſurrectionis Chriſti
Pſal. 102. C Euangeliū, quo baptizatis noſtris, quibus renouata eſt vt aquilæ iuuentus ſua, iuuenis ſedens in dextris Dñici ſepulchri, & coopertus ſtola cādida, ipſo ſuo habitu, quid acceperint, aut quid ſperare debeāt, prædicat, cunctis cōſonantibus partibus officij, & hoc maximè cōclamantibus cōcorditer, vt expurgato veteri fermēto, in azymis ſynceritatis & veritatis epulātes, primā baptiſmi reſurrectionē ita ſeruemus, quatenus ſe-
1. Cor 5. cundæ reſurrectionis æternæ iuuētuti præparemur. Tunc (ſicut in offerenda cātamus) reſurgē-
Pſal. 75. te Deo in iudicio, qui nūc ſopitus eſſe, & humana curare nō putatur, terra tremet & quieſcet, i. D impij terrebuntur, & traditi gehēnæ nocere deſinēt: & erit in pace locus Dñi, ſ. Eccleſia, & in Sion iuuene, iamq; candida, ſicut angeli ſupradicti habitus prædicat, confractæ erunt omnes aduerſariæ potentiæ, arcus, ſcutum, gladiusque & bella vitiorū. Graduale, quod eſt cantus laborantiū in hac peregrinatione, iā dictū eſt ad hos dies reſurrectionis vſq; in Pentecoſtē non pertinere, ſed propter baptizatos per hāc hebdomadam in officiis additum eſſe, ita tamen, vt ſicut his, propter quos additū eſt, militiæ laborem, quē arripuerunt, præſens ſubleuet gaudium, de E recenti remiſſione peccatorū: ſic conſuetudinalem gradualiū neumarū ferenent verba diem,
Pſal. 17. quam fecit Dñs, quotidie perſonantia, & exultandum atque lætandum eſſe in ea, tam ea ipſo, q̄ ex verſibus eius accipimus, qui ex eodem pſalmo ſumpti per hebdomadam diſpertiuntur.

De ordine inuſitato veſpertinæ laudis, cuius cauſa eſt per hanc hebdomadam ſolennitas ſancti baptiſterij. Cap. 2.

CVm omnes horę regulares ſupradictæ nouitatis & lætitię proferant inſignia, tūc ve-
A rò ſplendidius veſpertina ſynaxis huius feſtiuitatis claritate, ſecundum ordinē Romanum eſt illuſtrata. Nam quia veſpera ſabbati paſchalis baptiſma celebratum eſt, eadē hora per totam hebdomadam feſtiuam regenerationis iucunditatem hoc modo retinet. Primum, quia in ipſo baptiſmi ordine inceptū eſt Kyrie eleiſon, & litania trina decantata eſt ob honorem & reuerentiam adorandi nominis, Patris & Filij & Spiritus ſancti, quo in nomine baptiſmus peragitur: idcirco non, vt fieri ſolet à verſu, Deus in adiutorium meum intende, ſed à Kyrie eleiſon
B feſtiuo concētu incipiuntur. Sequuntur ob eandem cauſam tres pſalmi ſub vno alleluia decantādi, qui & per totā hebdomadā nō mutantur, tum quia tota hebdomada hæc pro vna die cōputatur, eò q vniuerſalis diē reſurrectionis aſpiciat, tum quia tam hi quàm cęteri, qui proceſſionibus (de quibus dicendum eſt) reſeruantur, inſigni titulo, quod eſt alleluia, notantur, quod rei, vel tempori congruere, imò proprium eſſe nouimus. Verumtamen primus, Pſal. 109.
id eſt, Dixit Dominus, ſolus alleluia non habet in titulo, ſed ad laudem Chriſti maximè &
C ſecundum diuinitatē, & ſecundū humanitatē, auctoritate Dei patris cōmendante decātatur, agēs ꝑ totā ſeriē de glorioſa & ineffabili exaltatione eius, qua mortis torrēte bibito, ſuū hodie exaltauit caput. Poſt tres pſalmos ꝓ capitulo dr̄ cāticum: Hæc dies quā fecit Dñs, ſicut & per oēs regulares horas, nihilominus ob magnitudinē ſignificādę lętitię ꝓ capitulo decātatur. Deindè alleluia cū verſu ſuo ꝓ hymno canitur, q̄a proprius patrię cæleſtis hymnus Alleluia eſt. Poſt canticū de Euāgelio cum antiphona, dicta Pſal. 117.
D oratione, ꝓceditur ad fontes cū pſalmo, Laudate pueri Dūm, qui & ipſe in titulo alleluia pręnotatus ꝑſpicuè cōgruit ipſis, q reſeruatus eſt ſacris fontibus. Admonitio nāq; diuinę laudis eſt ad pueros, i. nouos Eccleſiæ filios, q per baptiſmū pueri, i. puri facti ſūt à vitiis, totusq; hic Pſalmus tantū ad fideles de Gētibus dirigitur, quod ex eo faciiè perpēditur, quia dicit: Qui ha- Pſal. 112.
bitare facit ſterilē in domo matrē filiorū lętantem, i. gentilitatē prius ſterilē, nunc matrē filiorum ſecundum fidē facit habitare in domo, id eſt, in cęleſti Hieruſalē cōpleta prophetia, qua dictū eſt: Lętare ſterilis, quę nō paris. Vnde nūc Eſa. 54.
E apud fontes Eccleſia mater iubilans exultat in Gal. 4.
laudē eius gratię, per quā meruit eſſe (ſicut audiuit in cāticis) Fōs hortorū, puteus aquarū vi- Cant. 4.
uentiū, q̄ fluunt impetu de Libano, vt ſint emiſſiones eius paradiſus malorū punicorū cùm pomorū fructibus cyprus cū nardo, nardus & crocus, fiſtula & cinnamomū, myrrha & aloē, cum vniuerſis lignis Libani. Quæ oīa diuerſis qualitatib. ſuis diuerſa merita vel ꝓfectus ſignificāt eorū, q in fonte baptiſmi ſimilitudini mortis Rom. 6.
Chriſti cōplantati ſunt, de quibus nō eſt modo dicēdū ꝑ ſingula. Hac ſtatione terminata, trāſit inde ad oratoriū S. Andreę Apoſt. cātādo: In exitu Iſrael, quo ſignificatur exitus illorū, q Iſrael

(id eſt, videntes Deū) renaſcēdo facti, de Aegypto huius ſeculi & populo barbaro infidelium exeunt mari, id eſt, profunditate gentium, & Iordane, id eſt, Iudæis. Iordanis enim terræ Iudæorum eſt fluuius, & à retro fluens interpretatur: gentibus (inquam) & Iudæis videntibus ea, quæ per exeuntes mirabilia facta ſunt, fugientibusq; ab infidelitate ad fidē, à carne ad ſpiritum, à diabolo ad Deum quem reliquerant, retrorſum. Vnde & montes, id eſt, Apoſtoli, & colles, id eſt, eorum diſcipuli, exultantes vt arietes & ſicut agni ouium, gratulantur & dicunt: Quid eſt tibi mare, quòd fugiſti, & tu Iordanis, quia conuerſus es retrorſum? Sic omnis Paſchalis hebdomadæ veſpera, qua hora ſabbato in ſanctæ trinitatis nomine baptiſma celebratum eſt trina ſtatione completur. Et idcirco fortaſſis ad S. Andream penè omnis veſpera terminatur, quia beatus Greg. qui ſtationes, ſicut hactenus ſeruantur, ordinauit, eidem S. Andreæ ſpecialiter deuotus extitit, cui iuxta & baſilicam ſanctorum Ioannis & Pauli ad cliuum Scauri, monaſterium in proprio domate formauit: in quo relictis omnibus ex huius mundi naufragio nudus euaſit, diu deſideratum monachicum capiens indumentum. Nec mirum hanc illum veſpertinam ſtationem pro deuotione tanto Apoſtolo conſecraſſe, cùm & ſtationem ad S. Coſmam & Damianum, qua die cantatur: Salus populi ego ſum, fecerit illuſtriorem, propriis ac ſolennibus collectis, ſicut, à pleriſque vſque nunc obſeruatur, ſanctis eiſdem dedicauerit, idcirco quòd atauus eius, IIII. Felix, ſedis Apoſtolicæ Pontifex, vir magnæ in Chriſti Eccleſia reuerentiæ, baſilicam eorumdem ſanctorum via ſacra iuxta templum Romuli, ſicut hactenus cernitur, venuſtiſſimè fabricauit. Forte & illud maieſtatem diuini nominis reſpicit, Patris & Filij & Spiritus ſancti quo in nomine baptiſma celebratum eſt, quod ad vigilias nocturnas tres tantum lectiones ordine Romano leguntur. Nam quo reſpectu vltra numerum hunc lectiones multiplicarentur? Siquidem prædicatores noſtri, quos (vt alio loco iam dictum eſt,) ſignificat amplior in ſollennitatibus numeroſitas lectionum, quia ſub tempore gratiæ plures veritatis præcones mitti cœperunt, prędicatores (inquam) Euangelij, id eſt, Apoſtoli, nunc erant muti & abſconditi, neq; (vt ſolebāt Domino cū illis commorante) circuibant per caſtella, Euangelizantes & curantes vbique. Nec quiſquam illud obiiciat, quod tribus quę præceſſerunt luctuoſis noctibus, plures lectæ ſunt. Nam illarum alia ratio ſuo loco præſcripta eſt. Igitur ternarius numerus, auctoritate diuini nominis in baptiſmo illuſtratus, pulchrè in hac ſolennitate, tam in Pſalmis quàm in lectionibus principatur. *Luc. 9.*

Cur non monachi æquè vt canonici, per hos dies conſuetam debeant immutare regulam. Cap. 3.

QVamuis ea, quæ ſupradicta ſunt, rationē habeant theoricā, noſtri tamen, id eſt, monachi ordinis, æquè authenticam non debent immutare regulam, vt verbi gratia, nocturnas vlla dominica ad tres lectiones contrahant vigilias, aut per horas regulares litaniæ remoueant ſupplicationes, & pro ipſis iucundum Alleluia perſonent, idcirco quòd in illa beatitudine, quam ſignificat hæc Paſchalis ſolennitas, nulla erit deprecatio miſerorum, ſed ſola laudatio beatorum. Sed nec illud, vt cum non habeant fontes eas, quas propter ſolennitates fontium fieri dictum eſt, veſpertinas ſuis in locis imaginentur ſtationes, hæ namque pontificales & ad paſtores plebium pertinentes ſunt traditiones. Et licet beatus Gregorius, q ſtationes ordinauit, & penè omnem cleri decorem digito Dei doctus expoliuit, habitu monachico præfulſerit, nec ſi tamen monachico tenendæ ſunt ordini cōſuetudines huiuſmodi, quas pontificali potius officio tradens, inferioris, id eſt, actiuæ vitæ procuratoribus inſtituit. Numquam enim ſancti patres talem habuere conſuetudinem, vt contraria vel pugnantia præciperent. Præceperat autem ante illum beatus Benedictus, qui (vt ipſe aſſerit beatus Gregorius) ſpiritu omnium iuſtorum plenus fuit, vt Dominica die numquā minus uà duodecī lectionibus ad vigilias nocturnas legantur. Similiter & de cæteris regularibus horis vniuerſalem, abſque vlla exceptione canonem ſuo præſcri pſerat ordini.

Non ergo credendum eſt, quòd beatus Gregorius, cum actiuæ vitę ordinē inſtitueret, ad quem ſe deſcendiſſe in ſuis deplorat Epiſtolis, ſuperiorē id eſt, contemplatiuæ vitæ ordinem ex aliqua parte in contrarium deflectere voluerit. Rectius itaq; ſuam quiſque tenet ordo regulam, iuxta illud: Eleuatus eſt ſol, & luna ſtetit in ordine ſuo. *Hier. 31. Abac. 3.* Tantum in eo concordantibus cunctis; vt vſque pentecoſten genua non flectentes, ſed ſtando perorantes, libertatem, quam nobis reſurgendo Chriſtus acquiſiuit, hac ſignificatione ꝓfiteamur, & Alleluia ſine intermiſſione dicamus, & nos filij ſponſi, quia nobiſcum eſt ſponſus, non ieiunemus. Cęterum quicumq; monachi ordinis ſupradictam ob cauſam ſupplicationem litaniæ, id eſt, Kyrie eleiſon, de horis regularibus per hanc ſeptimanam amputant, conſequens eſt, vt vſque Pentecoſten non repetant, quoniam non ſolum hęc hebdomada, ſed, vniuerſi quinquaginta dies iſti ęternum futuræ reſurrectionis ſignificant Iubilęum, quo nihil tam ſupplicandum, ſed ſolum in ſalute perfecta exultandum erit, & lætandum.

Quàm cōgruè fides reſurrectionis per quadraginta dies confirmata ſit, ſimulq́; de miraculo cuidam fratri oſtenſo hoc anno, ab incarnatione Domini milleſimo centeſimo vndecimo. Cap. 4.

MIranda ſanè & prędicanda Saluatoris noſtri ſtudioſa charitas, qui cùm paſſus propter delicta noſtra, reſurrexit propter iuſtificationem noſtram, *Rom. 4. Act. 1.* nihilominus propter eruditionem noſtram diſtulit quadraginta diebus Aſcenſionis ſuæ gloriam, per quos & præbuit ſeipſum viuum in multis argumētis Apoſtolis ſuis quos elegit, vt eſſent *Pſal. 67. Pſal. 103.*

teſtes

teſtes ſuæ reſurrectionis. Poterat enim eadem
die, qua reſurgendo ſuper occaſum aſcendit, nu
bem, quoq; ponere aſcenſum ſuũ, & ſemel oſten
ſum teſtibus ſuis verum hoĩem, vera verbi diui
nitas, eadẽ velocitate qua ſuſcitauerat, poſt tres
1. Cor. 15. vel paulò plures dies in paternæ maieſtatis col-
Luc. 24. locare dextera. Magna ergo charitas, & verè nõ
quærens quæ ſua ſunt, quæ, vt ſubueniret tardis
ad credendũ triumphalẽ Chriſti tardauit aſcen
ſum, & vt conſummatã oſtẽderet gratiã, præpa
ratã victori diſtulit gloriã. Itaq; væ perfidis hæ-
reticis, quos legitimus hic quadraginta dierũ nu
merus expectatos & incorrectos, iuſtæ tandem
ſententiæ ſubigit. Legitimus nanq; eſt quadrage
narius dierũ numerus apud homines quoq; in
protelandis cõſultationibus, vt is cui forte con
ſulitur, etiam ſi lunaticus ſit, i. ſtultus (ſtultus
Eccl. 27. quippe vt luna mutatur) cũ tot dies expectatus
ſanũ conſilium non admiſerit, iuſtus iudicetur,
q̃m ante quadraginta dies luna mutatur, vnde
& hic plusq̃ ſtultus, qui per tot dies mutatus nõ
eſt. Sed libet per aliud ſimile ex antiqua diuinæ
auctoritatis ſcriptura cõprobare, ꝙ reſurrectio
nis mortuorũ detractores, iure nunquã ad eiuſ-
dẽ reſurrectionis gloriã peruenire mereantur,
quã per quadraginta dies exploratã, adhuc per-
tinaci impietate calũniantur. Legimus in libro
Num. 13. numerorũ, quia loquens Dñs ad Moyſen in de-
ſerto Pharan, mitte (inquit) viros, qui cõſiderẽt
terrã quã daturus ſũ filijs Iſrael, ſingulos de ſin
gulis tribubꝰ ex principibus, i. viros duodecim.
Qui cùm aſcendiſſent, explorauerũt terrã, aſcẽ-
deruntq; ad meridiem, pergentes ad torrẽtem
Botri, abſcideruntq; palmitem cũ vua ſua, quã
portauerunt in vecte duo viri, &c. Reuerſiq; ex-
ploratores terræ poſt quadraginta dies omni re
gione circuita, alij detraxerunt terræ quã inſpe-
xerant apud filios Iſrael, dicentes: Terra, quam
luſtrauimus, deuorat habitatores ſuos. At verò
Ioſue filius Nun, & Caleph filius Iephone, Ter
ra (inquiunt) quã luſtrauimus, valde bona eſt. Si
propitius fuerit Dñs, introducet nos in eam, &
tradet humum lacte & melle manãtem. Cumq;
clamaret omnis multitudo, & eos lapidibus vel
let opprimere, apparens Dñs, Omnes, inquit,
homines qui viderunt maieſtatem meam, & ſi-
gna quæ feci in Aegypto & in ſolitudine, & ten-
tauerũt me, ecce iam per decem vices, nec quiſ-
quam qui detraxit mihi, intuebitur terrã, pro
qua iuraui patribus eorũ. Hæc illis in figuram
1. Cor. 10. cõtigiſſe Paulus quoq; Apoſtolus teſtis eſt. Nã
cùm de hac ſacra loquens hiſtoria dixiſſet, Pa-
tres veſtri oẽs mare tranſierunt, & oẽs in Moy-
ſe baptizati ſunt in nube & in mari, & oẽs ean-
dem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & oẽs
eundem potum ſpiritualem biberunt, bibebant
aũt de ſpirituali cõſequẽte eos petra, petra aũt
erat Chriſtus, ſed nõ in pluribus eorum, inquit,
benè placitum eſt Deo. Nã proſtrati ſunt in de-
ſerto: & quia tentauerunt Chriſtum, à ſerpenti
bus perierunt: & quia murmurauerunt, interie-
rũt ab exterminatore, & protinus adiungit: Hæc

A autem omnia in figura cõtingebant illis, ſcripta
ſunt aũt ad correptionem noſtrã, in quos fines
ſeculorum, deuenerunt. In figura videlicet, quo
rum, niſi eorum, quæ in hoc fine ſeculorum, i. in
hac mundi ſexta ætate facta ſunt? Chriſtus Dñs
Ægypti rege, i. tenebrarum principe debellato,
per mare rubrum baptiſmi ſui traduxit illos, &
nunc per vitæ præſentis deſertum regit, vt indu
cat in repromiſſionẽ æternæ hæreditatis, i. in eã,
de qua nũc loquimur, gloriã beatã reſurrectio-
nis. Quam. n. ab illo terrã lacte & melle manan-
tẽ ſperare debemus, niſi cõformitatẽ corporis
B Chriſti quod reſurrexit, in quo habitat omnis
plenitudo diuinitatis, vt per illud reformet (ſi-
cut Apoſtolus ait) corpus humilitatis noſtræ Coloſſ. 2.
configuratũ corpori claritatis ſuæ? Igitur & hi, Philip. 3.
qui veritatẽ negant eiuſdẽ reſurrectionis, ſicut
& illuſores, malorumq; cõcupiſcẽtes, tẽtatores
atq; murmuratores, iuſtè proſternunt in deſer- Act. 1.
to & pereunt, atq; ab exterminatore intereunt.
Totidẽ quippe, i. quadraginta diebus Euangeli
ca refert ſcriptura in multis exploratã eſſe argu
mentis terrã carnis Chriſti, ꝙ verè reſurrexit à
mortuis, vt veraciter agnoſcamus ex illa, qualis
C erit nobis ſtatus futuræ reſurrectionis. Aſcende
runt fidei exploratores ad meridẽi, i. vbi eleua-
tus erat verus ſol Chriſtus per altiſſimã reſurre
ctionẽ, & attulerũt nobis botrum cum palmite
ſuo, quẽ portant duo viri, i. ipſum Chriſtum, cui
dicit ſponſa in Canticis: Botrus cypri dilectus Cant. 1.
meus mihi, portant, inquam, in vecte duo viri, i.
pendentem in ligno crucis cum veritate corpo-
ris, in quo reſurrexit. Hunc enim ſuſceptũ por-
tant duo viri, i. duo populi Iudaicus atq; genti-
lis: & ſicut anterior ex eis, qui botrum ferebant,
portabat quidem, ſed auerſo dorſo, nõ videbat,
posterior autẽ & portabat & videbat: Sic ante-
D rior populus Iudaicus teſtimonia paſſionis &
reſurrectionis Chriſti portat quidẽ in ſcriptu-
ris, ſed auerſo corde nõ credit, atq; ideo nõ in-
telligit: poſterior aũt (id eſt, gentilis) & portat
& videt, quia quod legit, credens, intelligit, in-
telligens credit. Hunc ergo botrum afferentes
veritatis exploratores, i. annunciantes Chriſtũ,
hũc nobis Apoſtoli teſtes fideles dicũt ſcriptis, 1. Cor. 5.
dicunt miraculis, de gloria ſperãdæ reſurrectio 2. Ioan. 1.
nis: Terra quã luſtrauimus bona eſt, ſicut ex his
fructibus cognoſci poteſt. Quo enim diſſimile
E eſt hoc illud, quod nobis annunciant, incorru-
ptibilẽ carni ſuperindui reſurrectionis gloriam,
veramq; & eandem carnis eiuſdem permanere
naturam? Luſtrauimus (inquiunt) eam vidimus
& perſpeximus, manus noſtræ tentauerunt de
verbo vitæ. Miſimus enim manus noſtras & pal
pauimus latus eſt, & contrectauimus cicatrices
vulnerum in manibus & pedibus eius, dicentis:
Palpate & videte, quia ſpiritus carnẽ & oſſa nõ Ioan. 20.
habet, ſicut me videtis habere. Et, manducaui-
mus (inquiunt) & bibimus cum eo, poſtquã re-
ſurrexit à mortuis. At illi qui ſimul aſcenderũt
explorare ſcripturam, pleni alieno ſpiritu, falſi
& fallentes, negantes veram reſurrecturã cor-

porum naturam,& corpus Dominicum poſt re- A
ſurrectionem phãtaſticum fuiſſe ſuſpicantur,i.
ventis & aere ſubtilius. In quo iſti murmurato-
ribus illis diſſimiles ſunt, qui detrahẽtes terræ
quã inſpexerant,dicebant: Terra iſta quam lu-
ſtrauimus,deuorat habitatores ſuos? Deuorat
Num. 13. quippe habitatores ſuos illa, quã ſperamus vi-
Joan. 20. ta,ſi nos aliter non admittit, niſi verè in reſur-
gentibus intereat corporũ natura. Argumentan
tur enim & dicunt: Quo corpus Dominicũ poſt
reſurrectionem verum fuit,quod clauſis ad di-
ſcipulos ĩtroiuit ianuis? Videbor in ventũ ver-
ba iactare,ſi contra hos inimicos fidei Chriſtia B
næ,multa velim reſponſionis argumentoſæ ſpi-
cula vibrare. Illæ namque vulpeculæ iam dudũ
tonitru cæli,i.clamore fulminantis Eccleſiæ cõ-
territæ vbicunq; ſint latitant in caueis ſubterra
neis,nec prodire audent,vt vineas florentes fru
Cant. 2. ctumq; parturientes,ſuo more putido dente de
moliantur. Sed ecce dum hæc ſcribimus,iucũdo
per quendam fratrem noſtrum gratia reſurgen
tis nobis arridet miraculo. Teſtor illã beatam
ac delicioſam noctẽ, in qua Chriſtus ab inferis
victor aſcendit,me nihil ſuper hoc mentiri,niſi
ille tam ſacrilegus ſit,vt de huiuſmodi re quip- C
piã fingere auſus fuerit,quod vita eius vel pro-
poſitum omnino prohibet vel ſuſpicari. Fratris
tamen eiuſdem nomine tacebitur, quoniam &
Matt. 5. hoc obnixè precatur. Nã factum quidem lucere
corã hominibus cupit,vt glorificetur pater qui
eſt in cęlis: ſe autẽ videri non vult,nec ſuis repu-
tare meritis miraculũ,cui⁹ ſola Dei gratia,quo
Matth. 7. indicio neſcimus,operatrix eſt: multi. n. veniẽt
in illa die dicentes: Dñe, nonne in nomine tuo
ꝓphetauimus & in nomine tuo virtutes multas
fecimus? Et rñdebit eis: Amẽ dico vobis,neſcio
vos vnde ſitis. Res huiuſmodi eſt. Hoc ſãcto Pa
ſchæ ſabbato,quo cereo (de cuius quoq; præco D
nijs ſuperius aliqua diximus) annus ab incarna-
tione Dñi milleſimus centeſimus vndecimus in-
ſcriptus eſt,in Eccleſia ſancti Laurentij ad præ-
cedentes eiuſdẽ diei matutinos,extinctis de mo
re cunctis luminaribus,dũ eorum vltimũ extin-
gueret, & ad canticũ Euangelij hæc antiphona
à Dño abbate Berengero imponeret, Mulieres
ſedẽtes ad monumentũ, ecce repẽte ante pedes
illius proiectũ cecidit ipſius, quo firmiter ſub-
ſtrictus erat,cingulũ. Ille ſolutũ eſſe & cecidiſſe
ſuſpicatus,qđ nõ mirũ fuiſſet,quia non delapſũ E
fuerat,neq; circũ crura pedeſq; deſcẽderat, ſed
ante pedes quaſi proiectũ (vt dictum eſt) exili-
uerat,inclinauit ſe,vt tollens illud rursũ ſeſe ac
cingeret. Cũq; manus iniecisſet vt illud ſibimet
circũdaret, nodũ, vt erat fortiter aſtrictus,non
cedere ſibi, vltrà quã dici poteſt admiratus eſt.
Intendenti & ſecũ cum ſtupore magno reputan
ti,quidnã hoc ſibi vellet,ecce vox facta eſt & ſi-
bilũ tanquam auræ tenuis audiuit,dicentẽ ſibi:
Sic potuit clauſo Chriſtus prodire ſepulchro.
Si quidem hæc (vt ipſe referens teſtatus eſt)
admiratio mentem eius perſępe ſubibat, quo
verum Domini corpus,vnde ipſe nullatenus du-

A bitabat, clauſo reſurgere monumento, clauſis
potuit ianuis ingredi ad diſcipulos. Mox ergo
illi ad memoriã ſimile illud rediit, quod Aug.
refert in lib. de ciuitate Dei,factum per quandã
Petroniã clariſſimam fœminã, quę mirabiliter
ex magno atq; diutino,in quo medicorum adiu
toria cuncta defecerant,dolore ſanata eſt. Hæc
à quodam Iudæo dixit ſibi fuiſſe perſuaſum, vt
annulum capillatio vinculo insereret, quo ſub
omni veſte ad nuda corporis cingeretur, qui
annulus haberet ſub gẽma lapidem in renibus
inuentum bouis. Hoc alligato quaſi remedio,ad
B ſancti Martyris Stephani limina veniebat. Sed
profecta à Carthagine,cùm in cõfinio fluminis
Bagradę in ſua poſſeſſione manſiſſet,ſurgens vt
iter perageret, ante pedes ſuos illum iacẽtẽ an-
nulum vidit & capillatiam zonã,qua fuerat allĩ
gatus,mirata tẽtauit. Quã cũ omninò ſuis nodis
firmiſſimus ſicut erat,cõperiſſet aſtrictam, ere-
puiſſe atq; exiliuiſſe ſuſpicata eſt. Qui etiã ipſe
cùm integerrimus fuiſſet inuẽtus,futurę ſalutis
quodãmodo pignus de tãto miraculo ſe accepiſ-
ſe pręſumpſit,atq; illud vinculũ ſoluẽs,ſimul cũ
eodem annulo proiecit in flumen. Nõ credant
C hoc,inquit idem Auguſt. qui etiam Dñm Ieſum
per integra virginalia matris enixũ, & ad diſci
pulos clauſis oſtijs fuiſſe ingreſſum non credunt.
Cõparentur nunc duo hæc tam inſignia diui-
næ pietatis miracula, recens hoc ꝙ hoĩem cin-
gulum renum eius firmiter obſtrictũ,& indiſſo-
lutũ trãſijt & exiliuit,& illud antiquius, ꝙ zonę
inſertus, nodo integro pſiſtẽte erupit annulus.
Neſcio quid mirer amplius, niſi quòd hic pari-
ter,vt ſupradictum eſt,vox diuinitùs audita eſt,
Sic potuit clauſo Chriſtus prodire ſepulchro.
Hoc igitur vbi accepi,manè quippe,vbi primũ
D loquendi copia fuit duobus tñ fratribus,quorũ
vnus eram, attonitus adhuc frater ille rẽ geſtã
retulit,obnixè poſtulãs,vt creditũ nobis ſecretũ
nunquã cũ ſuo nomine proderemus: vbi,inquã,
hoc accepi,tanquã meis maximè oblatũ à Deo
vſibus miraculũ, lætus arripui. Siquidẽ eadem
nocte & eandẽ paulum ante horam, qua illud
accidit,ſupradictã ſimilitudinem ruminare cœ-
peram,ſ. quòd hi qui fidei reſurrectionis detra-
hunt,& ideo non veram carnis naturã credunt
reſurrecturam,quia Dominus clauſo ſepulchro
ſurrexit,vel quia clauſis ad diſcipulos ingreſſus
E eſt ianuis,ſimiles ſunt illis,qui terræ,quã inſpe-
xerant,detraxerunt apud filios Iſrael dicentes: 1. Cor. 1.
terra quã luſtrauim⁹,deuorat habitatores ſuos.
Non igitur importunè longior nunc trahitur
ſermo de reſurrectionis gloria,cui incępto ma-
teriã adaugent cęleſtia,quæ ſeſe vltro offerunt,
miracula. Nõ poterat quidẽ,etiã ſi iſta deeſſent,
Chriſtiana fides cõprehendere ſapiẽtes in aſtu-
tia eorũ: qui dum credere fugiunt,clauſis ianuis
verum potuiſſe corpus ingredi,qđ ſupra naturã
eſt, illò declinant iudiciũ, vt dicant illud ven-
tis & aere ſubtilius effectum,ꝙ contra naturam
eſt. Non ſolùm.n. nihil ſeſe adiuuant,ſed & ma-
gis implicant,dum defendendo naturam ab eo
quod

quod ſupra eſt, ad id deuoluũt, quod contra il- A
lam eſt. Verumq; miraculũ, ſed hoc, vt dictũ eſt,
ſupra naturã, illud ꝙ hæretici ſuſpicati ſunt, ſ.
impalpabile de palpabili corpus factũ eſſe, ma-
ius quidem, ſed inutile & cõtra naturã miracu-
lum eſt. Quid. n. maluerit diuinitas, verum id
quod contra naturã, an id quod ſupra naturam
Pſal. 138. eſt, in Pſalmo euidenter oſtendit, dicens: Poſui-
ſti ſuper me manum tuã. At nunc ponendo exẽ-
pla ſupradicta, quòd verum corpus hominis,
verum cinguli ſui corpus, i. zonam ceruinã, no-
do firmiter obſtrictam exceſſit, olimq́; nodum
irreſolutũ anulus exiliuit, proponit diuinitas: B
Sic potuit clauſo Chriſtus prodire ſepulchro.
Aſſumit ratio: Sed illa ſupra naturã facta ſunt.
Cõcludit fides ſupra naturã. Ergo verũ Chriſti
corpus clauſo prodire ſepulchro, clauſis potuit
ianuis introire ad diſcipulos. Et hoc vere Deũ
decuit, videlicet ſua taliter vti potẽtia, vt quã
ædificauerat naturã, non deſtrueret, ſed eandẽ
permanẽtem, imò perfectã, quò vellet & vnde,
traduceret vel educeret, quod qui non cõcedit,
ſupereſt vt multo minus illud concedat, ꝙ cor-
ruptibiles ac mortales adhuc Apoſtoli, ſic edu-
Act. 1. cti ſint, quũ in Actibus Apoſtolorum ſcriptum C
eſt: Carcerẽ quidẽ adhuc clauſum inuenimus
cum omni diligẽtia, & cuſtodes ſtantes ante ia-
nuas: aperientes autem carcerem, neminem in-
tus inuenimus. Supereſt, vt iſtos quoq;, qui nec-
dum reſurrexerant, in ventos & aerẽ ſubtilem,
quo ꝑ patentes rimas efflari poſſent, euanuiſſe
aſſerat, ſiquidẽ ſacrã recepturi ſunt ſcripturã,
quam qui non recipiunt, nec audiẽdi ſed vt in-
fideles omnino vitandi ſunt. Nobis credẽtibus
illud pro argumẽto ſufficit, quia de nihilo Deus
cuncta creauit, & cuncta quaſi nihilum & ina-
ne reputata ſunt ei ad agẽdum quicquid volue- D
rit, ad traducendum quippiã quocumq; volue-
rit. Mirumq́; hoc potius eſſet, ſi ita nõ poſſet, cũ
nemo ferè tã imperitus artifex ſit, vt quod cõ-
poſuit penetrare ipſe vel aperire non poſſit. At
Num. 16. ille quum voluit, aperta eſt terra, & deglutiuit
Dathan, ſtatimq́; ora concludens operuit ſuper
congregationẽ Abirõ, qui principes, ſeditionis
extiterunt, promiſſionibus Dei detrahentes, &
cum ſubſannatione dicentes, Reuera induxiſti
nos in terram, quæ fluit riuis lactis & mellis.
Quorum exemplum cauere debuerant hi, qui
reſurrectionis fidei (vt ſupra dictum eſt) detra-
here auſi ſunt, quũ & ipſi ex illis ſunt, Quibus E
Pſal. 94. iuraui (inquit Dominus) in ira mea, ſi introibũt
in requiem meã, nullus eorum introibit in hæ-
reditatem credentibus promiſſam. Iurauit e-
nim illis in ira ſua laceſſitus eorum nequitia.

Cur hæc Paſchalis ſacra ſolennitas octauas habeat, cùm ipſa ſit octaua, id eſt, octauam mundi ætatem reſpiciat, quæ eſt vniuerſalis reſurrectio. Cap. 5.

IAm de reliquis Paſchalis hebdomadæ offi-
ciis locuturus, opportunum eſſe arbitror, de
A ipſis Paſchæ octauis communiter aliqua præloqui.
qui. Quæri etenim poteſt, cur, cũ hæc ſacra ſo-
lennitas octauã illã ſignificet, vt ſuperius dictũ
eſt, quæ ſeptẽ labẽtibus huius mundi ætatibus,
æterna, ſtabiliſq; ſuccedet, ipſa quoq; octauas
habeat. Nã de cæteris ſolennitatibus illud ferè
omnibus notum eſt, ꝙ idcirco octauas habeãt,
quia principiũ iã illis adeſſe, finemq́;, i. conſum
mationẽ fœlicitatis in reſurrectione futurã eſ-
ſe pariter conſiderantes, iure in octauã vſq; ce-
lebritatis perducimus lætitiã. Hæc autẽ ſolenni
tas, quia reſurrectionis eſt, ipſam totam reſpi-
B cit octauã, & celebritas eius vltra dies octo, i.
vſq; Pentecoſten protenditur. Cur ergo & ipſa
octauas habeat, meritò quæritur. Sciendũ itaq;
eſt, quia reſurrectio noſtra, quã expectantes iã
nunc huius ſolennitatis occurſu præoccupãdo
celebramus, vera & perfecta erit circunciſio, ſi-
gnificata per illam, quæ in veteri lege carnali
Iſrael mandata eſt, octaui diei circunciſionem. Gen. 17.
Huius autẽ veræ circunciſionis, octo (vt ait Hie
ronymus) beatitudines ſunt, & conſidera, in-
quiens, quia veræ circunciſionis octaua beatitu
do martyrio terminetur. Beati qui perſecutio- Matth. 5.
C nẽ patiuntur propter iuſtitiã, quoniã ipſorũ eſt
regnum cælorum. Verã ergo circunciſionẽ re-
ſurrectionis rectè ſolennibus octo dierum cele-
bramus officiis, quam Dominus ipſe, vt magni-
ficã eſſe oſtenderet, tamquàm plenum & ſolidũ
corpus, lõgo lato, atq; alto permenſus eſt octo-
nario beatitudinũ numero cõmendãs, qui eiuſ-
modi eſt apud Geometras, vt plenum & ſolidũ
corpus primus perficiat. Noſtris. n. numeris illi
vti familiare eſt, imò ſuis, cui veraciter dictũ eſt: Sap. 11.
Omnia in numero & mẽſura & põdere poſuiſti.
Veruntamen quoniã non adeo geometricas
D traditiones, ſed potius æterni muſici Dei can-
tiones in ſcriptura ſacra cognoſcere operæpre-
cium eſt, qui & citharã ſe habere indicat, cui di-
cit in Pſalmo: Exurge gloria mea, exurge Pſal- Pſal. 56.
terium & cithara, cantilenã eiuſdem citharæ,
imò citharã ipſam, in his octo beatitudinũ ſen-
tentiis tãquàm octo chordis, quæ integrã red-
dũt diapaſon, conſideremus. Et hoc placeat vel
maximè muſicis, quia cũ (ſicut tradunt muſicæ
artis ſcriptores) citharas antiquitus octo per
diapaſon chordis fieri mos fuerit, muſicus cæle
ſtis Deus, hanc illis in cithara ſua, i. in ea quam
aſſumpſit humanitate, de carnis noſtræ ſilua ſi-
E militudinem repræſentat, dum æternæ lætitiæ
cantilenã per integrã diapaſon, i. per octo bea-
titudinũ chordas modulãs, ſcitos pueros ad ſal- Matt. 11.
tandũ, i. dociles diſcipulos ad bene operãdum
excitat. Illud quippè fidei noſtræ notiſſimũ eſt,
ꝙ citharæ huic de ſeptẽ vocũ diſcriminibus ni
hil deeſt. Quid. n. ſunt ſeptẽ ſpiritus Dei, quib.
Dñicus homo, requietionis locus vnicus eſt, ni
ſi ſeptẽ uocum ſpiritualium diſcrimina, quibus
omnis eiuſdem Dñi noſtri cõtexitur doctrina?
Illud quoq; prætereundum non eſt, ꝙ ſicut uo-
cum non niſi ſeptem ſunt diſcrimina, & idcirco
in diapaſon octaua ſemper eadẽ eſt, quæ & pri-

ma, ſic ſecundum Spiritus ſancti ſeptẽ munera dũ [A] nobis cithara hæc, octo cordis, id eſt, octo beatitudinibus cęleſtem diapaſon perſonat, octaua beatitudo eadem eſt, quæ & prima, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Quod nè nullius auctoris patrocinio fultum, fortè vili contẽptibile videatur, beati Auguſtini non longè diſsimilem ſuper eiſdẽ Dei ſpiritibus, eiſdemq́; beatitudinibus ſententiam habemus. Ille namque ſeptem gradus, quibus ad diuinam contemplationem poſſit aſcendi, in lib. de doctrina Chriſtiana diſtinguẽs, ſeptem ſpiritibus Dei, ſeptem ſupra dictas beatitudines hoc modo [B] coaptat, octauam nunc interim omittens, quoniam ipſa eadem eſt quæ prima. De ſpiritu timoris Domini, timor (inquit) iſte cogitationem de noſtra mortalitate, & futura morte neceſſe eſt incutiat, & quaſi clauatis carbonibus omnes ſuperbiæ motus ligno crucis affigens, pauperes ſpiritu, id eſt, humiles efficiat. De ſpiritu autẽ pietatis, deinde (inquit) opus eſt miteſcere pietate, neq; contradicere diuinæ ſcripturæ ſiue intellectæ, cum vitia noſtra percutit, ſiue non intellectæ, quaſi nos aliquid melius poſſimus ſapere. De ſpiritu verò ſcientiæ, tunc ille timor, inquit, quo cogitat de iudicio Dei, & illa pietas qua non poteſt niſi credere ſanctorum librorũ [C] auctoritati, cogit eum ſeipſum lugere. Nam iſta ſcientia bonæ ſpei hominem, non iactantem, ſed lamentantem facit. De ſpiritu fortitudinis, hoc, inquit, affectu impetrat ſedulis precibus conſolationem diuini adiutorij, ne deſperatione frangatur, & eſſe incipit in quarto gradu, hoc eſt, fortitudinis, quo eſuritur & ſititur iuſtitia, & ab omni mortiſera iucunditate rerum tranſeuntium fortiter ſeſe auertens animus, extrahit. De ſpiritu cõſilij, vbi (inquit) aſpexit quantum poteſt, in longiqua radiantem incommutabilem trinitatem, eandemq́; vnitatem, ſuiq́ue aſpectus infirmitate ſuſtinere ſe illam lucẽ non [D] poſſe perſenſerit, in quinto gradu, hoc eſt, in conſilio miſericordiæ purgat animã tumultuantem, ſeq́ue in dilectione proximi grauiter exercens, in ea perficitur. De ſpiritu intellectus, cum (inquit) hoc modo peruenerit ad inimici dilectionem, aſcendit in ſextum gradum, vbi iam ipſum purgat oculum, [1. Cor. 13.] quo videri Deus poteſt, quantum poteſt ab his, qui huic ſeculo moriũtur, videlicet per ſpeculum & in ænigmate. De ſpiritu ſapientiæ, ita, inquit, purgans oculũ cordis, talis filius aſcendit ad ſapientiã, quę ſeptima eſt, qua pacatus tranquilluſq́ue perfruitur. [Pſal. 110.] Initium ſapientiæ timor Domini. Ab illo enim vſ- [E] que ad ipſam per hos gradus tenditur & venitur.

Sed nos iam ad rationes officiorum conſiderationem vertamus, & cùm tanti doctoris auctoritate eadem officia, quæ octo beatitudines, myſticè prædicant, à gradibus vel ordine donorũ Spiritus ſancti non diſſonare timemus. Adeo namque in his paſchalibus pręſentis hebdomadæ officiis, illa octo beatitudinum conſonantia obſeruata eſt, vt ſenſibus vel ordini ſententiarum, quibus illas Dominus beatitudines contexuit, ſenſus & ordo officiorum, ſi diligenter examinetur, conſonare probetur. Hoc autem ſuperius in officio primo diei non dictum, ſed vſque adhuc opportunè re- [A] ſeruatum eſt, videlicet quia longa interiectio nouarum conſuetudinum, de quibus dicendum videbatur, lectoris memoriam fatigare vel etiam fraudare poterat. Nunc ergo vbi rationes officiorum paſchalium continuandę ſunt, competentius dicetur quod illic eſt tacitum.

Iterum de officio primi diei Dominicæ reſurrectionis quòd & cætera huius hebdomadæ officia ſecũdum octo beatitudinum, & ſecundum penè totidem donorum Spiritus ſancti, ordinata ſunt aſcenſiones. Beati pauperes ſpiritu. Cap. 6. [B]

OFficium primi diei Dominicę reſurrectionis ſuperius dictum eſt, ad vniuerſalia ſpectare diem noſtræ reſurrectionis, idq́ue planis & ſponte [Pſal. 75.] occurrentibus comprobatum eſt argumentis, maximè offerenda manifeſtè concurrente rationi: Terra tremuit & quieuit, dum reſurgeret in iudicio Deus. Hoc proculdubio Chriſtianæ fidei militiã [Pſa. 138. 40] ingreſſos pauperes ſpiritu (id eſt, humiles) exigit [1. Cor. 5.] [C] fieri conſiderantes quia timor magnus & tremor [Exod. 12.] erit, quando dicet patri rex & iudex omnium, Reſurrexi & adhuc tecũ ſum, in ſuggillationem inimicorum ſuorum, qui dixerunt: Quoniam morietur, & peribit nomen eius? eò quòd neſciat quiſque noſtrum, quis ad dexteram, quis tunc ſtatuendus ſit ad ſiniſtram. Quãuis epulemur in azymis, & immolatus Chriſtus paſcha noſtrum ſit, quanuis carnes agni precioſæ ſint, lactucæ agreſtes, cum quibus comedimus, valde amaræ ſunt, & carnes [Eſa. 40.] propter quos baculos tenentes in manibus, & feſtinantes comedimus, tota nocte formidandi ſunt. [Eccliſ. 11.] [D] Atq; hic eſt ſpiritus timoris Domini, qui in fundo cordis, vt fundamentum ponitur, quo cætera quæ ſuperędificanda ſunt, firmiter portentur. Hæc illa paupertas, id eſt regina, humilitas, quæ totius ſecuturæ beatitudinis cumulũ, ne ſuperbiæ vento exuffletur, præpoſita ſeruat. Hic eſt ſeptem graduum primus, per quos iuxta Ezechielem ad portã orientalem aſcenditur. Et ne quem moueat, quòd aliter à doctoribus quàm à propheta gradus iſti ordinẽtur, Spiritus namq́ue timoris, quem primum ponimus, ab Eſaia ponitur vltimus, Gregorij ſententia ponenda eſt: Propheta, inquit, quia de cœleſti- [E] bus ad ima loquebatur, cœpit magis à ſapientia, & deſcendit ad timorem. Sed nos quia de terrenis ad cœleſtia tendimus, eoſdem gradus aſcendendo numeremus, vt à timore ad ſapientiam peruenire valeamus. Sed vt ad ſuperiora reuertamur, quid aliud in eodem officio per hoc ſignificatur, quod ſedit iuuenis in dextris coopertus ſtola candida, [Mar. 16.] niſi quòd beati pauperes ſpiritu, à timore Domini [Pſal. 44.] aſcendentes, regnum cælorum obtinebunt, & ex ipſis collecta aſſiſtet regina à dextris eius in veſtitu deaurato.

Quòd præter ſuperius memoratas cauſas, ſtatio ad ſanctam Mariam etiam ſecundum hæc conuenias, ex abundanti eſt per conquiſita probare ar-

gumenta

gumenta. Omnes enim illam humilium nouimus
Luc. 1. eſſe reginam, cuius anima Dominum magnificans
1. Reg. 2. cuius ſpiritus in Deo ſalutari ſuo exultans, cauſam
reddit: quia reſpexit, inquiens, humilitatem ancillæ
ſuæ, quia diſperſit ſuperbos mente cordis ſui, quia
depoſuit potentes & exaltauit humiles. Vere atq;
fideliter. Nam poſuit ſuper eos orbem. Vbi enim
habemus in cantico Annæ, Domini enim ſunt
cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbē, in Hebræo
ita habemus: Domini enim ſunt afflicti terræ. Affli-
ctos terræ. Hebræi (inquit Hieronymus) pauperes
ſpiritu & humiles corde intelligunt, ſuper quos
Epheſ. 2. Dominum orbē poſuiſſe dicunt, quia terra in me-
Dan. 2. ritis eorum ſtare ſutmant. Nos autem ſuper fun-
damentum humilium Apoſtolorum & propheta-
rum, orbem, id eſt, Eccleſiam nouimus eſſe poſitā,
& ſcimus quia lapis ille, qui factus mons magnus,
hunc implet orbem, & ſuſtinet, & de ventre humi-
litatis Mariæ (de qua loquimur) aſſumptus eſt. Et
nunc quidē officium primi diei recapitulauimus,
ob continuandas (vt dictum eſt) octo beatitudines,
deinceps, vt earum myſtica ſeries euidentius pa-
teat, dabimus operam, ſingula iuxta propoſitum,
percurrendo officia.

De officio ſecūdæ feriæ, Beati mites. C. 7.

IAm ſæpe dictum eſt, Euangelium cuiuſque of-
ficij caput eſſe, cæterasque partes illi, vt membra
Luc. 24. capiti, concordi ſenſu cohærere. Eſt autem diei pręſ-
ſentis hoc Euangelium, quòd duo ex diſcipulis
Domini Ieſu, euntes in caſtellum nomine Emaus,
oſtenſum ſibi Dominum in via, ſed in alia effigie,
tandem cognouerunt in fractione panis, & cum
ipſe euanuiſſet ex oculis eorum, illi ad inuicem di-
xerunt: Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis
de Ieſu, dum loqueretur in via, & aperiret nobis
ſcripturas? Primū ergo videndum de cæteris par-
tibus officij, quomodo huic Euangelio conſonent,
& maxime de introitu, Introduxit vos Dominus
in terram fluentem lac & mel, &c. & tunc palam
erit, quod beatitudinum ſecundum totū officium
conſonet ſententiæ, Beati mites, quoniam ipſi poſ-
ſidebunt terram. Et quidem difficile hoc eſſet, niſi
compunctionem lachrymoſam, qua iſti cor ſuum
arſiſſe dixerunt, doctores nominaſſent ante nos terrā
aquis irriguam appellauiſſent. Et recte, quia com-
Pſal. 41. punctione lachrymas excitante, fidelis anima tam
quam bona terræ ſuæ frumento refecta, dicit: Fue-
runt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte.
Huic animæ beatus Gregorius Axam filiā Caleph
eleganter aſſimilat, quæ ſedens aſino, cum ſuſpiraſ-
Ioſue. 15. ſet, dixitq; ei pater ſuus, Quid habes? Ecce, inquit,
terram arentem dediſti mihi, da & irriguā aquis.
Deditque ei pater ſuus irriguum ſuperius, & irri-
guum inferius. Omnis enim, inquit, fidelis anima
ſedens animo, id eſt, carnis ſuæ motibus pręſidens,
prius timore compungitur, quod eſt irriguum in-
ferius: poſt amorem, quod eſt irriguum ſuperius,
& quæ prius flebat, ne duceretur ad ſupplicia, poſt
modum amariſſimè flere incipit, quia differtur à
Luc. 14. regno. Et competenter ſimilitudo hæc ſeſe obtulit,

A quæ cum in ſingulis electorum perficiatur inuiſibi-
liter, in his duobus de quibus loquimur, viſibiliter
quoque peracta eſt. Cùm enim ambulantes ſecum
triſtes colloquerentur de his quæ acciderant, quid
aliud quàm anima eorum velut Axa ſedens aſino
ſuſpirabat? Et cum Ieſus accedens & iungens ſe in
via, Qui ſunt hi ſermones, inquit, quos confertis
ad inuicem ambulantes & eſtis triſtes, quod diſſi-
mile eſt ei quod Caleph ſuſpirāti dixit filiæ, Quid
habes? Nam & ipſum nomen Caleph, Domino
Chriſto congruit. Interpretatur enim, quaſi cor. Pſal. 44.
Verbum autem Dei Chriſtus Deus de corde pa-
B tris eructatum eſt & paterno cordi, quo eructatum
eſt, per omnia ſimile eſt. Sed & hoc quaſi cor idem
erat Dominus, quod diſcipulorum cordi ſic ſe cō-
formauit, vt quia apud ſemetipſos intus amabant
& dubitabant, eis foris Dominus & præſens adeſ-
ſet, & quis eſſet non reſponderet. Cum autem cor-
da eorum tanta charitate ditauit, vt magnitudine
diuitiarum eiuſdem charitatis attoniti dicerent,
Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum lo-
queretur nobis in via, quis non attendat illum ani-
mabus eorum dediſſe irriguum ſuperius, ſcilicet
vt ſuperni amoris profundo vulnere cōpungeren-
C tur. Itaque dubium nil remanet, quin in Euangelio
tali hic introitus conſonet, Introduxit nos Domi-
nus in terram fluentem lac & mel, atque ideo con-
ſtans & probatum eſt ſecundæ huius feriæ officio
ſecundam beatitudinis prædicari ſententiam, Bea-
ti mites quoniam ipſi poſſidebunt terram. Mites Num. 14.
autem ſpiritus pietatis efficit, quòd & ipſa res in-
dicat, & Auguſtini ſententia ſuperius dicta con-
firmat. Itaque tam ſecunda beatitudinis ſenten-
tia, quàm ſecundus donorum Spiritus ſancti gra-
dus pręſentis officij cauſa materialis habetur. Le-
ctio quoque Actuum Apoſtolorum quę pręmit- Act. 10.
D titur per os Petri Apoſtoli, ex eo maxime loco
huic Euangelio ſecundum ſuæ pręcurſionis offi-
cium, ſuccinit, vbi ait: Huic omnes prophetæ teſti-
monium perhibent remiſſionē peccatorū accipere
p nomen eius omnes qui credūt in eū. Cum enim
Dominus ſupra dictos increpaſſet diſcipulos, qđ
tardi eſſent ad credēdum, Et incipiens, inquit Euā- Luc. 24.
geliſta à Moyſe & omnibus prophetis, interpre-
tabatur illis in omnibus ſcripturas quæ de ip-
ſo erant. Similiter offerenda. Angelus Domini de-
ſcendit de cęlo dictis euangelicis conſonat, vbi re-
ferentes diſcipuli domino, quem peregrinum eſſe
arbitrantur, inter cætera dicunt: Sed & mulieres
quædam de noſtris terruerunt nos, quæ diluculò
E fuerant ad monumentū & nō inuēto corpore eius,
venerunt dicentes, ſe etiam viſionem vidiſſe Ange-
lorum, qui dicunt eum viuere. Alleluia. Nonne cor
noſtrum, futurum nobis illud inclamat, quod om-
nes, quorum cor nō ardens eſt de Ieſu in via, dum
loquitur nobis per ſcripturas cum illum cognoue-
rimus in fractione panis, de quo dictū eſt, Beatus
qui manducabit panem in regno Dei tunc æterna
exclamatione nos inuicem commemorabimus de-
ſiderium, quo nunc ardemus, noſtramq; ſatietatem
quæ tunc plena ſine faſtidio erit, admirabimur, re Luc. 14.
ipſa tandē experti, quod nūc ſuſpirantes credimus.

Cur

Cur ſtatio ad ſanctum Petrum.

Secundum ea quæ dicta ſunt valde conguit & hoc quod præſenti officio præſcripta eſt, ſtatio ad ſanctum Petrum. Cui enim patet omniũ Deus largiori gratia dedit irriguũ ſuperius & irriguum inferius, reuocemus ad memoriã quæ circa illum acta ſunt, & eſſe manifeſtius apparebit. Mox vt trina negatione cecidit, conuerſus (inquit Euãgeliſta) Dominus reſpexit Petrum, & recordatus eſt Petrus verbi Domini quod dixerat ei, quia priuſquam gallus cantet, ter me negabis, & egreſſus foras fleuit amarè. Luc. 22. Tunc verè beatus inter omnes mites cępit poſſidere terram vero timore compunctus, quod eſt accepiſſe irriguum inferius. Quando autem reſurrexit Dominus, & (ſicut in Euangelio legimus, & in communione hac die cantamus) ſurrexit Dominus & apparuit Petro, Luc. 24. quid putamus, quantos intro currenti ad ſe miſericordiæ, reſpondit gemitus, vero amore compunctus, quod eſt accepiſſe irriguum ſuperius? Quia ergo & hic cunctis mitibus poſitus eſt in exemplum, & beata Dei genitrix omnium regina eſt humilium, rectè hodierna ſtatione ad S. Petrum, beatos eius exemplo pędicamus mites, quia poſſidebunt terram. Sicut heſterna ſtatione ad S. Mariam, beatos eius exemplo prædicauimus pauperes ſpiritu, id eſt, humiles, quoniam ipſorum eſt regnum cęlorum.

De officio tertiæ feriæ, Beati qui lugent. Cap. 8.

QValiter tertiæ feriæ officium tertiæ conſonet ſupradictarum ſentẽtiæ beatitudinum, non citius approbaretur, niſi ſupraſcriptis ſuffragantis ſcripturæ patrocinijs ſermo fulciretur. Matt. 5. Nam conſtat quidem quòd nulla contrarietas, ſed nec vllã ſit in ſenſibus diuerſitas, ſed in verbis manifeſta diſſonantia eſt. Videlicet in illa ſententia tertię beatitudinis, lugentes beatificamur: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur. In huius autem officij introitu, aqua ſapientiæ beati viri potati referuntur. in offerenda, Intonante de cęlo Domino & altiſſimo dante vocem ſuam, fontes aquarum apparuiſſe memorantur. In communione quoque qui cum Chriſto reſurrexerunt, quę ſurſum ſunt ſapere iubentur. Pſal. 17. Coloſſ. 3. Ita totum pene officium diuinam nobis commendat ſcientiam nuſquam beatorum luctum proprijs vocibus denũcians. Hic igitur neceſſario beati Auguſtini, quæ ſuperius inter cętera eſt, patronam tenemus ſententiam. Tunc ille timor (inquit) & illa pietas, quæ non poteſt niſi auctoritati ſanctorum librorum cedere, cogit eum ſeipſum lugere. Nam iſta ſententia bonę ſpei hominem, non ſe iactantem, ſed lamentantem facit. Itaque nos ad tertium illum gradum, conſiderationem conferamus, & hoc officium quo ſcientia Dei ſub nomine aquarum prædicatur, à beatitudine lugentium, non diſcrepare probemus.

A Primo ſciendum eſt, luctum hunc de quo dictum eſt: Beati qui lugent, non eſſe mortuorum communi lege naturę, ſed peccatis & vitijs mortuorum. 2. Cor. 12. Luc. 24. Sic Paulus Apoſtolus flere ſe ac lugere dicit eos, qui poſt fornicationem & immunditiam non egerunt pœnitentiã. Lugendi enim ſunt, quia non luxerunt. Hic autem luctus in hodierno commendatur Euangelio, dicente Domino ad diſcipulos quibus apparuerat. Quia ſic oportuit pati Chriſtum & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes gentes. B Pœnitere enim, pro peccatis lugere eſt. Sed nec ipſam, quæ luctum hunc efficit, cauſam hęc eadem Euangelij lectio penitus omittit. Cùm enim dixiſſet Dominus diſcipulis ſuis: Quoniam neceſſe eſt impleri omnia quę ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis, & in pſalmis de me, tunc (inquit Euangeliſta) aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas. Ipſum igitur effectum, id eſt, pęnitentiæ luctum, cauſamque efficientem, id eſt, ſcientiam cæteræ partes prædicant officij. Scripturarum quippe intelligentia, lamentorum ſiue luctus cauſa eſt effectiua: C quia ſicut nemo ferè adeo crudelis & ſtultus viator eſt, vt cum forte per medium occiſorum graditur, non ſaltem aliquantulum repreſſo riſu & cachinno, ſubſiſtat compunctus: ſic nemo eſt qui non aliquanto dolore mordeatur, cum rite intellectis verſatus in ſcripturis, prophetas occiſos, dominumque prophetarum crucifixũ, omnesq; pręcones veritatis ab eo miſſos, tribulationem paſſos attendit, qui omne præſentis vitæ gaudium vanitatem & deceptionem eſſe, flendo & moriendo teſtati ſunt. Intantum autem prędicandæ ſcientię Dei, compoſitio ſtudet huius officij, D vt cum verſus omnes gradualis per totam hanc hebdomadam, de vno eodemque pſalmo centeſimo decimo ſeptimo ſumpti ſint: hodiernum verſum, Dicant nunc qui redempti ſunt à Domino, de alio, id eſt, centeſimo ſexto pſalmo ſumi placuerit, quia videlicet tot' pſalmus ille, exhortatio eſt ad omnes fideles, laudare Dominum, quod per ſcientiam ſui de quadruplici tentatione nos liberauit, ſcilicet quia eripuit eos de neceſſitatibus eorum, id eſt, de periculo infidelitatis, quia liberauit eos de neceſſitatibus eorum, id eſt, à delibilitate prauę conſuetudinis, quia liberauit eos à tædio bonæ E actionis, quia eduxit eos ab hæreticorum impugnationibus & verſutijs, qui prius enarrabant in ſolitudine inaquoſa, i. in ſiccitate doctrinæ, ſacrarum penuria ſcripturarum. Antequàm, ſicut in introitu cãtamus, aqua ſapientiæ potaret eos, Pſal. 106. Eccl. 15. antequàm ſicut in offerenda canimus, intonante, de cælo Domino apparuerũt fontes aquarum. i. Apoſtoli, Pſal. 17. per quos altiſſimus dedit vocẽ ſuam, id eſt, illam, de qua nunc loquimur, notã fecit viarum ſuarum ſcientiam. Plane igitur tertiæ feriæ officium, tertiam beatitudinis commendat ſententiam, prædicando eam, quæ non iactantes, ſed lamentantes faciat ſcientiam.

Cur ſtatio ad ſanctum Paulum.

Statio ad ſanctum Paulum cõuenienter huic officio præſcripta eſt, iuxta omnia quæ ſupra dicta ſunt, vel rationabiliter dici poſſunt. Huic enim ſingulari gratia Dominus aperuit ſenſum vt intelligeret ſcripturas, quod paulo ante de cæteris Apoſtolis dictum eſt. Vnde & ipſe ait, Euangelium meum, quod Euangelizatũ eſt, nõ eſt à me, neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. Itemque quod in eodem Euangelio di-
Galat. 1. ctum eſt, & prædicari in nomine eius pœniten-
Luc. 24. tiam & remiſſionem peccatorum in omnes gentes, maxime per hunc adimpletũ eſt, per quem omnes gentes cognouerunt gratiam Dei, & per eum aqua ſapientiæ gentes potatæ ſunt, & maxime per eum luctuoſa Dei ſcientia, dictis &
1. Cor. 5. ſcriptis appoſita eſt, quod vberius in Epiſtolis ad Corinthios inueniri poteſt. Dicit enim his
2. cor. 7. inter quos fornicatio audita fuerat: Et vos inflati eſtis, & non magis luctum habuiſtis, &c. Item, Contriſtati (inquit) eſtis ad pœnitentiam, contriſtati eſtis ſecundum Deum, & reliqua. Et intantum ab eis quibus prædicauerat, luctum exigebat, vt ipſi non lugerent, humilitatem ſe à Deo ipſe deplangeret, & non lugentes lugeret,
2. cor. 12. ſicut ad eoſdem Corinthios, Ne cùm venero, inquit, iterum humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immunditiam & fornicationem & impudicitiam quam geſſerunt.
Iob. 42. Hinc & beatus Iob, cum de ſcientia quam habuerat priuſquam ſibi Dominus de turbine loqueretur, dixiſſet, Audito auris audiui te, & de augmento eiuſdem ſcientiæ, quòd accepit ex collocutione Dei, ſubiunxiſſet, Nunc autem oculus meus videt te, ſtatim multiplicem ſcientiam cauſam eſſe oſtendens effectiuam luctusque & pœnitentiæ, idcirco (inquit) ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere. Remoueamus igitur noſtram à paſchalibus gaudijs ineptam lætitiam, neque carnes agni come-
Exod. 12. damus abſq; lactucis agreſtibus, quia beati qui
Matth. 5. lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.

De officio quartæ feriæ, Beati qui eſuriũt & ſitiunt iuſtitiam. Cap. 9.

OFficium quartæ feriæ, qualiter quartæ beatitudinum ſententiæ conſonet, approbare operoſum non eſt. Verũ illud potius quærendũ eſſet, qualiter quarta hęc beatitudo, qua dictũ eſt, Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quarto gradui gratiarum Spiritus ſancti, id eſt, fortitudini congruat, niſi ex ſupradictis Auguſtini verbis conſtaret, fortitudinis eſſe euſque ab omni mortifera iucunditate rerum tranſeuntiũ animum euellere, vt vacet illi iuſtitiam eſurire ac ſitire. Hoc autem quod præmiſſum eſt, ſcilicet præſens officium, quartæ beatitudinis eſſe præconium perſpicue patet quia per cõuiuium

A illud, quod ſecundum hodiernum Euangelium, Dominus noſter poſt reſurrectionem cum ſeptem diſcipulis celebrauit, illa ſaturitas (vt beatus Gregorius exponit) ſignificata eſt, quæ hic eſurientibus & ſitientibus iuſtitiam in illo æterno conuiuio repoſita eſt. Reſtat igitur hoc ſolum, vt præeunte myſtico ſenſu Euangelij, videamus qualiter illud cęterę conſequantur partes officij.

Veridica doctorum expoſitione traditum nobis eſt, hoc quod Dominus noſter poſt reſurre- Ioan. 12.
ctionem ſuam, diſcipulis in mari laborantibus,
B ſtetit in littore, illud innuere, quòd ipſe reſurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vl- Rom. 6.
tra non dominabitur, ac ſi rebus ipſis loquatur in ęternitatis ſoliditate ſtabilitus: Iam vobis in mari non appareo, quia vobiſcum in perturbationũ fluctibus non ſum. Quod mane facto ſtans in littore, diſcipulis neſcientibus quia Dominus eſt, Mittite, inquit, in dexteram nauigij rete & inuenietis, illud ſignificat, quòd manè, id eſt, in die iudicij, tranſacta pręſentis nocte ſeculi, omnes electos ſuos vniuerſali reſurrectione ad dexteram ſuam congregabit. Magni etenim piſces
C & numerati omnes centum quinquaginta tres omnes electos ſignificant, qui meritis magni, & ſanctę trinitatis fide perfecti, tunc ad littus maris, id eſt, in finem ſeculi, ſunt colligendi. Ibi ſeptem diſcipulos ad conuiuiũ inuitat, quia perfecta Eccleſia, iamque tota ſeptiformi ſpiritu conſtructa, tunc receptis corporibus ad ęternas cum illo diſcumbent epulas. Quid ergo ſibi vult hoc quod cantamus in introitu, dictum de die iudicij. Venite benedicti patris mei, percipite Matt. 25.
regnum, niſi quia ſignificatur hoc ipſum in Euangelio prædicto per illud, quòd exeuntibus
D diſcipulis ad littus, tantumque numerum magnorum piſcium trahentibus, ait Dñs, Venite, prãdete. Regnũ enim illud vnum æternũ prandiũ eſt, vna & perpetua cœna eſt. Illic inuenientur omnes electi, quos hic appellat benedictos patris ſui, quique per illos piſces magnos & numeratos ſignati ſunt. Illic inquam, in littore illo, id eſt, in ſeculi fine, prunas inuenient & piſcẽ ſuperpoſitum, piſcem (inquam) aſſum, i. Chriſtum Deum & hominem paſſum, tunc in ignem non paſſionis, ſed amoris propoſitum, de quo amore loquitur Eſaias. Dicit Dominus, cuius Eſa. 33.
E ignis eſt in Sion, & caminus eius in Hieruſalẽ,
quia videlicet ignis amoris, qui in Sion, id eſt, Apoc. 21.
in præſenti Eccleſia nunc eſt aliquantulus, tunc in Hieruſalem, id eſt, in illa viſione pacis æterna perpetuus, & inextinguibilis erit caminus. Ioan. 7.
Inuenient & panẽ poſitum, id eſt, veram vitæ æternæ alimoniam Deum, qui angelorum cibus eſt, quos paſcit immortaliter. Epiſtola de acti- Act. 3.
bus Apoſtolorum ſumpta, de B. Petri Apoſtoli prædicatione, more ſuo, cum teſtimonio ſecuturi præcurrit Euangelij, illũ maximè locum contingens, quo dicitur: Aſcendit autem Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus. Iam enim credo, inquit Gregorius, qđ

vestra

veſtra charitas aduertit, quid eſt quòd Petrus
rete ad terram trahit. Ipſi enim ſancta Eccleſia
commiſſa eſt, ipſi ſpecialiter dicitur: Paſce oues
meas. Hoc agit verbis, hoc agit epiſtolis hoc (vt
ad inceptum redeam) illo ſermone ſecũdo egit,
de quo prędicta lectio actione Apoſtolorum
ſumpta eſt, quo millia quinque virorum reti-
bus fidei concluſa ſunt. Verſus gradualis, Dex-
Ioan. 21. tera Domini fecit virtutem, pulchre ad hoc con-
cinit, quod ait: Mittite in dexteram nauigij re-
te, & inuenietis. Altius quoque intuentibus li-
quet, quia congrua vox eſt ipſius Dominici ho-
minis in litore ſtantis, vt ſupradictũ eſt, & om-
nes mortalitatis noſtræ fluctuationes egreſſi B
Pſal. 117. per potentiam reſurrectionis. Dextera, inquit,
Domini fecit virtutem, id eſt, potentia verbi
mihi vniti fecit me vincere mortem, dextera
Domini exaltauit me, id eſt, laudabilem fecit
me. Iterumq; repetens. Dextera, inquit, Domi-
ni fecit virtutem, vt oſtendat eiuſdem reſurre-
ctionis qualitatem, ſ. æternam ſicut ſequitur in
eodem Pſalmo: Non moriar, ſed viuam. Iuxta
quem ſenſum cantamus cum Apoſtolo in Alle-
Rom. 6. luia, in communione: Chriſtus reſurgens ex mor
tuis. Offerenda, Portas cęli aperuit Dominus,
&c. Tertio nobis inculcat, & replicat, quid ille C
panis ſignificet, quem piſcatores noſtri, cum co-
pioſa multitudine magnorum piſcium ad terrã
egreſſi, cum aſſo piſce inuenerunt, & ad prandiũ
vocati ſunt. Scilicet ille idem panis, in illa eſt no-
bis patria repoſitus, quem nũc in via guſtamus,
Pſal. 77. vt videamus quoniam ſuauis eſt Dominus,
quem in ſacramento altaris ſumimus. Aperuit
enim Dominus portas cęli, & hunc panẽ pluit
nobis, portas (inquam) cęli, i. prophetas qui prę
dixerunt, angelos qui annunciauerunt, Mariam
quæ concepit, & peperit, Apoſtolos & doctores
alios, qui prædicando Dei verbum immiſerunt
in ora animarum noſtrarum egentium, & ſuam D
inopiam anhelantium, vt guſtaremus & agno-
ſceremus, & ad patriam, vbi panis huius pleni-
tudo eſt, tendentes in via non deficeremus.

Cur ſtatio ad S. Laurentium. *Cap.* 10.

BEatus Laurentius vnus & bene notus de ma
gnis illis piſcibus, piſcis magnus, idemq; aſ-
ſus, cuius aſſatura ſuauiter in tota Chriſti fra-
grat Eccleſia, in illa lõga morte in illis tormen
tis, quia bene manducauerat & bene biberat,
inquit Auguſtinus, tanquam illa eſca ſaginatus,
& illo calice ebrius, tormenta nõ ſenſit. Ibi enim E
Ioan. 6. erat qui dixit: Spiritus eſt qui viuificat. Caro
enim ardebat, ſed ſpiritus animam vegetabat.
Non ceſſit, & in regnũ ſucceſſit. Idcirco de cun-
ctis eiſdem piſcibus, quos Simon Petrus ad ter-
ram trahit, conueniente hic vnus electus eſt,
cuius magnitudinem hodierna ſtatio ſpectandã
nobis demonſtraret. In hoc enim Chriſtianæ fi-
dei fortiſſimo propugnatore maxime claret il-
lud, quod ſuperius cum ſcripturæ auctoritate
monſtratum eſt, quartam beatitudinem, quod
eſt eſurire & ſitire iuſtitiam, quarto gradui cõ-
A gruere donorum Spiritus ſancti, id eſt, ſpiritui
fortitudinis, quia martyr inſignis eſuriẽs in for
titudine, & fortis in eſurie, adeo primo guſtu
panis illius ſaginatus eſt, vt tormenta non ſiti-
ret, quia & (ſicut ait Auguſtinus) præeuntem
Sixtum Epiſcopum ſequi ſitiens, accepit oracu-
lum, vicit diabolum, peruenit ad triumphum.

De officio quintæ feriæ, Beati mi-
ſericordes. Cap. 11.

QValiter officium quintæ feriæ, quintæ bea-
titudinum congruat ſententiæ, qua dictum
B eſt, Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericor Math. 5.
diam conſequentur, promptum erit agnoſcere,
propoſito prius myſtico ſenſu lectionis Euan-
gelicæ. Maria Magdalenæ, quæ fuerat in ciuita-
te peccatrix, quæque amando veritatem, lauit
lachrymis maculas criminis, Eccleſiæ de genti-
bus typum geſſit: quæ agnita veritate turbas et
totum, quibus proſtituta fuerat, deſerens, ad
fontem gratiæ lauanda cucurrit, & vox verita-
tis impletur, dicentis: Dimiſſa ſunt ei peccata
multa, Iudaico inuidente populo, cuius in typũ
Phariſæus ille miſericoricordiæ fontem repre-
C hendebat, dicens: Hic ſi eſſet propheta, ſciret vti-
que quæ & qualis eſſet quæ tetigit eum, quia
peccatrix eſt. Hęc eadem mulier, ſicut in hodier
no legimus Euangelio, ſtabat ad monumentum
foris plorans: & poſt allocutionem angelorum
conuerſa retrorſum, videt Ieſum, & ipſa prius
ab illo vocata nomine ſuo, vocat eũ & ipſa ma-
giſtrum, &c. In his quoque typum gerit eiuſdẽ Ioan. 20.
Eccleſiæ. Sic enim Eccleſia de gentibus foris ſta-
bat, quia legis & prophetarum ſcientiam non
introierat, & tamen Dominum quærebat, ſicut
ille beatiſſimus centurio Cornelius, vel ſicut ille
Aethiops eunuchus qui venerat adorare in Hie
D ruſalem, & reuertebatur legens Eſaiam prophe
tam, cuius aditũ ad intelligendum inuenire non
poterat. Sic & multi gentilium Deum quæren- Act. 8. 10.
tes foris ſtabant, quia per quem ad veritatis
notitiam ingrederentur, non inueniebant, futu
rum erat, ſed non ante Domini aſcenſionem, vt
illis veritas illuceſceret, & fidem ſuam Apoſto-
lis indicarent, confitentes Chriſtum aſcendiſſe
ad Deum patrem ſuum, id eſt, æqualem illum
eſſe Deo patri ſecundum diuinitatem, quo mi-
nor eſt ſecundum humanitatem. Propter quod
Mariæ volenti pedes eius tenere, Noli, inquit,
E me tangere, nondum enim aſcendi ad patrem
meum. Vade autem ad fratres meos & dic eis:
Aſcendo ad patrem meum, &c. Ac ſi Eccleſię de
gentibus quærenti eum, ſicut ſupra dictum eſt,
& ſicut ante paſſionem eius legimus gentiles
quæſiſſe eum, dicentes Philippo: Domine, volu
mus Ieſum videre, dicat ipſe: Nolite nunc me Ioan. 12.
tenere, ſed poſtquam aſcendero ad patrem, ip-
ſam aſcenſionem meam credere vos, Apoſtolis
meis oſtendite, qui fratres mei ſunt, id eſt, per
me idem quod ego vobis conferre poterunt.
Itaque diei præſentis Euangelium beatitudini
illi

illi conſonat, Beati miſericordes, quoniam ipſi
Oſeæ 12. miſericordiam conſequentur. Nam in Oſea de
eadem Eccleſia Dñs dicit: Vocabo non plebem
Actor. 10. meam, plebem meam: & nõ miſericordiam con-
ſecutam, miſericordiam conſecutam. Et rectè
quinta hæc beatitudo, imò beatudinis cauſa, q̃d
eſt miſericordem eſſe ſecundum Anguſtinum,
ſicut ſupradictum eſt, quinto ſurſum gradui cõ-
fertur donorum Spiritus ſancti, i. Spiritui con-
ſilij: quia ſicut cõſilium regit animum, ſic ſupra-
dictam mulierẽ miſericordia & compaſſio, qua
compungebatur, plorans ad monumentum, iu-
uit, vt prima videret Dñm, ſic & Cornelium ope
ra miſericordiæ, i. eleemoſynæ quas faciebat,
vt indice angelo perueniret ad Dñm, imò ſic
omnium quærentium Deum, miſericordię con-
ſilium purgat oculum. Sed iam officij membra
cætera, capiti ſuo, ſ. ſenſui coaptemus Euange-
lico. Primum pene idem in eunucho miramur
apparere myſterium, de quo narrat præcurrens
lectio Actuũ Apoſtolorum. Nã quod in Euan-
gelio ſignificatur per peccatricem, in Epiſtola
Act. 8. narratur cœptum agi per Æthiopem. Vterque
enim iuſtificandę peccata ſignificabat Eccleſiæ,
illa peccatricis nomine, iſta Aethiopica nigre-
Pſal. 67. dine. Ibi peccatrix Dñm quærens, ipſos Apoſto
los ſuperabat amore, hic Aethiopia præuenie-
bat Dñm Deo manus dare. Illa quaſi mortuum
Dñm plorabat, hic in Eſaia prophetiam paſſio-
nis Dñi compatiendo legebat. Illi tenebræ erãt
ad monumentum, huic deerat lucerna ſcientiæ
ad intelligendum. Illa videns Dñm non agno-
ſcebat, hic de illo legẽs comparationem ouis &
agni, de quo diceretur, neſciebat. Ad ſummam,
illius aperti ſunt oculi & os, vt diceret Rabbo-
ni. Huic vt magiſterio veritatis conſentiẽs, præ-
dicante Philippo, diceret, Quis me prohibet ba
ptizari? Iſte eſt mutus per Mariam ſignificatus
& in eunucho tanquã in primitijs aſſumptus eſt,
iſte (inquam) eſt mutus gentilium populus, &
iſti ſunt infantes, ſ. idololatræ, Deum loqui ne-
ſcientes, de quibus in introitu cantamus: Victri
cẽ manum tuam Dñe laudauerunt pariter, quia
ſapientia aperuit os muti, & linguas infantium
fecit diſertas. Quam ob cauſam laudauerũt? Vi-
delicet, quia ſicut in eodem libro Sapientiæ prę
miſſum eſt, inimicos eorum operuit mare, ſ. ba
ptiſmi, & ab altitudine inferorum educti ſunt,
quia per baptiſmum reſurrectione prima, quæ
Sapi. 10. eſt animæ, reſurrexerunt. Hæc ita eſſe, manife-
ſtius ex ſubſequente collecta cõprobatur: Deus,
qui diuerſitatem gentium in confeſſione tui no
minis adiuuaſti, da vt renatis fonte baptiſma-
tis, vna ſit fides mentium & pietas actionum.
Verſus quoque gradualis in eo congruit ꝙ ait,
Dñs Deus & illuxit nobis, quia Mariæ quærenti
viuentem cum mortuis, tenebrę erant ad monu
mentũ, per quas ſignificabatur ignorantia Dei,
in cordibus gentium, quæ & manifeſtius expreſ
Pſal. 117. ſa eſt per gentilem atq; Æthiopem eunuchum.
Nec aliud alleluia melius ſecundum hunc con-
gruit ſenſum, quàm, Surrexit Chriſtus & illuxit

A populo ſuo. Dies ille ſolennitatis noſtræ, de quo
in offerenda canimus, In die ſolennitatis veſtræ
dicit Dñs, &c. dies magnus, dies præclarus, Chri
ſtus eſt dies de die, lumẽ de lumine, in quo exi-
uimus de terra Aegypti, id eſt, de tenebris, quas
illæ tenebræ ſignificauerunt, quæ erant Mariæ
ad monumẽtũ, ſiue ſupradicti Aethiopica nigre
do eunuchi. Dies, inquam, cuius in lumine gra-
diendo, tendimus ad terrã, quæ vere lacte & mel
le fluit, q̃a præſens illic eſt Deus & homo Chri-
ſtus ſemper ex diuinitate & humanitate ſuauis
angelis, & hominibus dulcis, ſemper præſens, 1. Pet. 2.
B ſemper deſiderabilis. Hic nobis ex tunc illuxit,
ex quo nobis ad patrem aſcendit, id eſt, ex quo
illum agnouimus & credidimus æqualem pa-
tri. Eius ergo virtutes rectè in communione an-
nunciare iubemur, nos populus acquiſitionis,
quia ſecundum ea quæ dicta ſunt, de malis &
profundis tenebris vocauit nos in admirabile
lumen ſuum.

Cur ſtatio ad ſanctos Apoſtolos. Cap. 12.

STatio ad ſanctos Apoſtolos perſpicuè ſupra- Iob. 40.
dicto congruit myſterio, per Apoſtolorum Ioan. 20.
enim factum eſt miniſterium, quòd os muti
C apertum eſt, quòd linguæ infantium diſertæ
ſunt, quod Æthiops horridus agnelli candido
vellere veſtitus eſt, ꝙ peccatrix quælibet ani-
ma foramẽ crucis inuenit in maxilla Leuiathan,
per quod effugiens crucifixũ non iam in monu-
mento, ſed in cęlo, quærens inueniat miſericor-
diam. Propter quod eoſdẽ Apoſtolos, in Euan-
gelio ſupradicto vocat Dominus fratres ſuos,
quia ſtudiis illorum actum eſt, vt eo nihil mi-
nus habeat gentium Eccleſia, quòd eam Domi-
nus ſuo corporali non illuſtrauit pręſentia.

Sed & Philippus, qui ſupradictum fidei can-
D dore veſtiuit Æthiopẽ, nomine ſuo cũctos my-
ſticè ſignat Apoſtolos. Philippus enim inter- Eſa. 62.
pretatur os lampadis. Lampas autem, id eſt, lux,
mundi ſaluator eſt, ſicut Eſaias dicit de illo: Pro
pter Sion non tacebo, & propter Hieruſalem
non quieſcam, donec egrediatur vt ſplendor
iuſtus eius, & ſaluator eius vt lampas accenda-
tur. Cuius os, Apoſtoli vel quique prædicatores Hier. 15.
ſancti rectè dicuntur, quia verum à falſo ſepa-
rãt, ſicut alibi dicitur: Si ſeparaueris precioſum
à vili, os meum eris. Philippus ergo cunctos (vt
dictum eſt) ſuo nomine ſignat Apoſtolos, qui
E vſque hodie ſcriptis ſuis Æthiopiſſas candida-
re non deſinunt animas: inſuper & redarguunt
ſynagogam murmurantem contra Dominum,
propter gentium Eccleſiam, ſicut quondam Ma
ria murmurauit contra Moyſen, propter vxo- Num. 12.
rem eius Æthiopiſſam.

De officio ſextæ feriæ, Beati mundi corde. Cap. 13.

OFficium ſextæ feriæ patenter reſpondet
beatitudinum ſextæ ſententiæ, Beati mun Mat. 5.
do corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Agit Rom. 7.
enim

enim de fœlicitate trāſmigrantium, ſcilicet om
Rom.7. nium qui de vetuſtate carnis ad nouitatē Spiri-
tus tranſmigrantes, mundato cordis oculo per
longum deſiderium gloriam ſummæ trinitatis
tandem viſuri ſunt. Eorum nanque in typum
patres noſtri Apoſtoli euocati, abierunt in Ga-
lilæā, in montē vbi conſtituit illis Ieſus, ſicut ho
diernum refert Euangeliū, & videntes eum ado
rauerunt, ſimulq́; mandatum acceperunt, qua-
liter omnia vaſa quæ forti armato fortior ipſe
ſuperueniens abſtulerat, emundarent, dicente
Matt. 21. Domino: Euntes docete omnes gētes, baptizan
tes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſan
Luc.11. cti. Illud nemo qui dubitet, quod cum dixerit:
Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum vide-
Matth. 28. bunt, p munditiam cordis obtineri intellectum,
ac per hoc ſupradictum Auguſtini in hoc quo-
que conſtare ſententiam, ſextam beatitudinis
ſententiam, ſexto gradui donorum Spiritus ſan
cti ſurſum verſus congruere, id eſt, munditiam
cordis intellectui nunquam deeſſe. Igitur de cæ
teris partibus officij ſupereſt vt ſuo capiti, ſci-
licet Euangelico conferantur ſenſui.

Primum in præcedēte lectione Epiſtolę bea-
tus Petrus, cum præmiſiſſet dicens: In diebus
1.Pet.3. Noe, cùm fabricaretur arca, in qua pauci, id eſt,
octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam, ſtatim
ſubiecit: Quòd & vos nunc ſimilis formæ ſal-
uos facit baptiſma, non carnis diſpoſitio ſor-
diū, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deū.
Non quæſitu opus eſt, in quo lectio hæc ſupra-
dicto Euangelio conſonet, quo primum ſaluta-
ris baptiſmi regula tradita eſt. Notum quippe
eſt, & in doctorum ſcriptis authenticis vſitatū
ſimilis formæ, vt ait in hac Epiſtola Petrus
Apoſtolus, eſſe baptiſma, & in eius typum præ-
ceſſiſſe hoc quod paucæ, id eſt, octo animę ſaluę
factæ ſunt per aquam in arca in diebus Noe,
Chriſtum namq; præfigurauit Noe, tam actu
quàm nomine, videlicet quia Noe interpreta-
tur requies, quod nomen illi à Patre Lamech
impoſitum eſt, dicente, Iſte conſolabitur nos:
vel, vt in Septuaginta habetur, requieſcere nos
faciet ab operibus & laboribus manuum noſtra-
rū in terra cui maledixit Deus. Chriſtus etenim
Gen. 5. noſtra requies eſt, ſicut ipſe dixit: Diſcite à me,
Matt.11. quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis
requiem animabus veſtris. Cum ergo Noe gu-
bernauit arcam ſuper vndas diluuij, quibus &
peccatores deleti ſunt, & hi qui cum illo erant,
Mar.16. ſalui facti ſunt per fidem, quia credentes iuſti-
tiæ Dei ſeſe ab incredulis diuiſerunt: Chriſtum
actu quoq; pręfigurauit, vt dictum eſt, qui nūc
gubernat Eccleſiam ſuper vndas baptiſmi, qui-
bus qui non credunt condemnantur: qui verò
credunt & baptizantur, cum ipſo ſaluantur: & il
lis affert Spiritus ſanctus pacem, i. peccatorum
remiſſionem, cuius figuram tūc geſſit columba
ferens ad arcam in ore ſuo virentis oliuę ramū.
Gen. 6. Ipſe aūt octonarius numerus animarum, quę in
arca ſaluę factę ſunt, quia à primo pari, i. bina-
rio, proficiſcēs ſolidū corpus creat, ſ. habens lon

A gitudinem, latitudinem, atq; altitudinem. Nam
bis bina bis, octo ſunt, quòd apud geometras &
arithmeticos quoq; vſitatum eſt. Ipſe, inquam,
octonarius numerus animarum, perfectionem
deſignat corporis Eccleſiæ, quod præeūte mun
do infideliū per aquę iudiciū, quo nunc fideles
ab infidelibus ſeparantur, fide ſua ſe ſaluat, &
in ligno crucis ſupernatat. Et pulchrè arca illa
feneſtram habuit in latere per quam ſaluandi
illi ingrederentur: quia Chriſtus lancea militis
in latere eſt vulneratus, per cuius vulneris ſa-
cramentum cuncti credentes Eccleſiam ingre-
B diuntur. Et quoniā Eccleſia de hominibus con-
ſtat, pulchrè arca illa, quæ Eccleſiam figurabat,
quamdam humani corporis ſimilitudinem in
ipſa forma ſua prętendebat. Siquidem humanū
corpus ſic eſt, vt lōgitudinis ſuę ſextam partem
habeat in latitudine, decimamque eiuſdem lon-
gitudinis in altitudine. Sic arcam conſtructam
fuiſſe non dubium eſt. Tercentorum erat cubi- Gen.6.
torum in longitudine, quinquaginta in latitudi
dine, triginta cubitorum in altitudine.

Igitur per omnia, lectione Epiſtolæ, Euange
lio cōſonante, cætera promptum eſt officij mē-
C bra coaptare. Introitus: Eduxit eos Dominus Pſal.77.
in ſpe, & inimicos eorum operuit mare. Itemq́;
offerenda. Erit vobis hic dies memorialis, cum
verſibus ſuis, notis & propinquis ſenſibus, tam
Euangelio quàm Epiſtolæ fœderantur. Mittūt
enim nos ad hiſtoriam patrum celeberrimam,
qui in typum baptiſmi noſtri omnes in Moyſe 1.Cor. 10.
baptizati ſunt, in nube & in mari.

Nam ſicut illos in ſpe eduxit Dominus, ſ. ſpe
rantes liberari, quamuis Pharao cum ſuis perſe
queretur, & inimicos eorum viſibiles operuit
mare: ſic omnes in Chriſtum credentes, quamli
D bet maxima peccata ſe feciſſe recordentur, cum
certa ſpe remiſſionis ad illum egrediuntur, &
omnia peccata eorum in mari, i. in baptiſmi flu
ctibus operiūtur. Et propterea dies hic, ſcilicet
Chriſtus, cuius in lumine à tenebris exiuimus,
memorialis eſſe iubetur, Chriſtus inquam, qui
dies noſter, i. paſcha noſtrū eſt, feſtus nobis atq;
ſolennis, ſemper celebrandus, atq; in mente ha-
bendus eſt, qui tacentibus nobis ſolus pugnauit
pro nobis, quia ſolus moriens pro cunctis, mare
illud, quo inimici, id eſt, peccata noſtra operiun
tur, de latere ſuo lanceatus effudit. Verſus gra-
E dualis: Lapidem quem reprobauerunt ædifican
tes, hic factus eſt in caput anguli, illi ſententiæ
concorditer occurrit, qua Dominus noſter glo Pſal. 117.
riam & honorem, quo propter paſſionem mor- Heb.2.
tis coronatus eſt, exprimit, dicens in eodē Euan
gelio: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo &
in terra. Et rectè in ſuggillationem eorum, qui Matth. vlt.
lapidem talem reprobauerunt, ſupra dictę ſen-
tentiæ Euangelij, Propheticum hoc iungitur
teſtimonium. Et hoc eſt illud quòd cum deſpi-
ceretur coram Pontificibus, patienter ferens:
Veruntamen dico vobis, inquit, amodo vide-
bitis filium hominis ſedentem à dextris virtu- Mar.14.
tis Dei.

Cur ſtatio ad ſanctam Mariam Cap. 14.

QVod ſuperius iam dictum eſt cum non im-
probanda Hieronymi ſententia, diſcipu-
los vndecim abeuntes in Galilęam in montem,
ſicut hodierna Euangelij lectio refert, in Na-
Matth. vlt. zareth, quæ in monte ſita eſt, & in domo Marię
Dominum vidiſſe. Illud quoque nonnihil affir-
mat, quòd ſtatio ad ſanctam Mariam hodierno
officio præſcripta eſt. In hoc enim idem ſenſiſſe
Romana probatur diligentia. Et pulchrè hoc
officium, quod ſecundum lectionem Euangelij
totum, vt ſupradictum eſt, ad ſacramentum
pertinet baptiſmi, apud ipſam decantari Apo-
ſtolica ſtatione pręſcriptum eſt, apud quam in-
tus erant diſcipuli, & Thomas cum eis, vt Hie-
ronymo placet, quoniam ſecũdum hodiernam
Euangelij lectionem vocca baptizandi regula
tradita eſt.

De officio ſabbati: Beati pacifici. Cap. 15.

SEptima beatitudinum ſententia eſt: Beati
pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Paci-
fici verò hi ſunt, qui pace inter ſe Deumq; ac-
cepta, nihil iam, quod Deo repugnet, admitten-
tes, ſimul & hoc ſatagunt, vt in via vitæ præſen-
tis ad omnem hominem cum pace ambulent,
Rom. 12. iuxta Apoſtolum qui ait: Si fieri poteſt, quod ex
vobis eſt, cum omnibus hominib. pacem haben-
tes. Huius rei nobis exemplum, in ſummo nego-
cio præſentis ſabbati prædicat officium. Quod
vt manifeſtius fiat, myſticum inprimis hodier-
ni Euangelij ponamus intellectum: Currebant,
Ioan. 20. inquit Euangeliſta, duo ſimul, videlicet Simon
Petrus & ille alius diſcipulus, quem diligebat
Ieſus, &c. Nota doctorũ expoſitio eſt, per Ioan-
nem, qui prior ad monumentum venit, ſed non
introiuit, ſynagogam ſignificari, quæ habens le-
gem & prophetas prior Dñicam paſsionẽ legit,
ſed credere in mortuum noluit. Per Petrum ve-
rò qui poſterior venit, ſed prior introiuit, mul-
titudinem gentium deſignari, quæ poſterior ad
eiuſdem Dñicæ paſſionis notitiam peruenit, ſed
prior ad fidem acceſſit. Verùm ad pręſens per-
tinet negocium, quęrere propter prædictã bea-
titudinis ſententiam, qui ad Eccleſiam ſpectet,
in eo quòd pacifica eſt. Quòd per præcurrẽtem
Epiſtolæ lectionẽ fidelis indagatio citius con-
ſequi poteſt. Nam cùm præmiſiſſet Apoſtolus
1. Pet. 2. Petrus de lapide Chriſto dicens, ad quem acce-
dentem lapidem viuum, ab hominibus quidem
reprobatum, à Deo autẽ electum & honorifica-
tum, paulo poſt ſubiungit: Vobis igitur honor
credentibus, non credentibus autem lapis, quẽ
reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in ca-
put anguli, & lapis offenſionis, & petra ſcandali,
his qui offenduntur verbo, nec credunt in quo
& poſiti ſunt. Huiuſmodi offenſio vel ſcandalũ
manifeſtè paci oppoſita ſunt, per quæ Iudæi re-
bellionis & incredulitatis arguuntur, eò quòd
odio gentium concurrentium, quæ per Petrum,
vt dictum eſt, deſignantur, adeo torquentur, vt
(ſicut per Ioannem figuratur) Maluit foris ſtan-
do perire, quàm cum ſocietate gentium ad fidẽ
paſſionis Chriſti introire. His ergo iræ & rixæ
filijs exhæredatis, Beati pacifici, quoniam filij
Dei vocabuntur, ſicut in eadem Epiſtolæ lectio-
ne Petrus adiungens: Vos autem, inquit, genus
electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, popu-
lus acquiſitionis, &c. Taliſque pacis filius quia
nullius hominis ad Deum tendentes ſocietate
offenditur: aſcendit, inquit Auguſtinus, ad ſa-
pientiam, quæ ſeptima eſt in aſcenſu graduum, i.
donorum ſancti Spiritus, & ipſa ſapientia tran-
quillus pacatuſq; perfruitur. Dictum eſt enim
ſuprà ſecundum eundem Auguſtinum, ſeptem
beatitudines (octaua enim eadem quæ prima
eſt) ſeptem gradibus donorum Spiritus ſancti
ſurſum verſus coaptari, quorum primum ſiue
infimum eſt ſpiritus timoris Domini, ſupre-
mum autem ſpiritus ſapientiæ, ad quam aſcen-
dunt, vt nunc dictum eſt, beati pacifici filij Dei.
Secundum ea quæ dicta ſunt, conſonanter præ-
mittitur ad introitum. Eduxit Dominus popu- Pſal. 104.
lum ſuum in exultatione, & electos ſuos in lætitia:
Per hoc enim mittitur ad aliam ſimilitudi-
nem antiquam, qua idem præfiguratum eſt, quod
nunc in Euangelio per Petrum & Ioannem ſi-
gnificari accipimus, ſ. ad hiſtoriam Patrum,
qua referuntur hi, qui primùm promiſſiones ac-
ceperunt, reprobati eſſe propter incredulita-
tem, de quibus illud in Pſalmo: Quadraginta Pſal. 94.
annis offenſus fui generationi illi, ac deinceps,
quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiẽ
meam. Filij autem qui poſt ipſos ſurrexerunt, in
illam introducti repromiſſionis terram, eundẽ
populum gentium ſignificauerunt, qui nũc per
Petrum poſterius venientẽ, ſed prius introeun-
tem in monumentũ, deſignatus eſt, de illis quip-
pe, qui reprobatis patribus introierũt illam re-
promiſſionem, dictum eſt in Pſalmo centeſimo
quarto: Et eduxit populum ſuum in exultatio-
ne, & electos ſuos in lætitia. Eduxit ſcilicet de
deſerto. Nam de eo quòd de Ægypto educti
ſunt, ſuprà dixerat: Et eduxit eos cum argento Pſal. 104.
& auro, & non erat in tribubus eorũ infirmus.
Sed & hoc quod ſequitur ita eſſe innuit: Et de-
dit illis regiones gentium, & labores populo-
rum poſſederunt. Supradictus ergo introitus
gratiarum actio eſt, quòd retardante populo Iu-
daico, iuxta myſticum Euangelij ſenſum, gen-
tes admiſſæ ſunt, ſecũdum illud Apoſtoli: Quia Rom. 11.
cæcitas contingit in Iſrael, donec plenitudo
gentium ſubintraret. Graduale verò iam ex
hac die in alleluia conuerſum eſt, imò poſt hãc
diem vſque ad Pentecoſten omittitur, videli- Pſal. 112.
cet quia hi, propter quorum acquiſitionem no-
uamque conſcriptionem, hoc laborioſum car-
men cantabatur depoſitis albis, iam ab hac
die pares nobis, in illius octauæ, de qua ſæpè di-
ctum eſt, contemplatione nobiſcum feriantur.
Quòd autem ſequitur alleluia, laudate pueri
Dominum, duplici verſu, adhortatio eſt ad ip-
ſos, qui recenti baptiſmate puri, i. puri facti

Ioan. 20. ſunt à vitijs, vt laudent Dominum voce & ope- A
re, quia ſicut in Petro figuratum eſt, qui prior
introiens in monumẽtum, vidit linteamina po-
ſita, & ſudarium capitis Domini: ſic ipſi ad fidẽ
ingreſſi, qui erant abſque Deo, notitiam accepe-
Ephe. 2. runt humanitatis ac diuinitatis Chriſti. Totus
enim Pſalmus ad electionem gẽtium dirigitur,
quod maximè ex eo comprobatur, quòd in fine
Pſal. 117. eius dicitur: Qui habitare facit ſterilem in do-
mo, &c. Offerenda quoque, benedictus qui venit
in nomine Domini, patenter eiſdem pueris Dei
congruit: Hunc etenim verſiculum Pſalmi cen-
teſimi ſeptimidecimi cantauerunt & illi pueri, B
Matt. 21. qui venienti ad paſſionem Saluatori occurre-
runt, in manibus portantes ramos palmarum.
Addit quoque mater Eccleſia dicens pueris
ſuis: Benediximus vos de domo Domini, id eſt,
baptiſmate ſacro ſignamus vos, qui ſumus fami-
lia Domini, quia Deus Dominus illuxit nobis,
Eſa. 9. ſicut alius propheta dicit: Populus gentium, qui
ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam,
gentium, inquam, quarum, vt dictum eſt, in
Euangelio præſenti Petrus geſtat figuram. Duo
quoque ſequentes verſus ad idem ſpectant. Pri-
1. Pet. 2. mus iam hæc dies quam fecit Dominus, ad gau- C
dium gentium, quarum in typum Petrus introi-
uit in monumentum: ſecundus, lapidem quem
reprobauerunt ædificantes, ad ſuggillationem
Iudæorum, quibus Chriſtus lapis offenſionis &
petra ſcandali eſt, quos deſignans Ioannes, cùm
prior veniſſet, quaſi offenſus ſubſtitit, & à poſte-
Gal. 3. riore Petro preuentus eſt. Communio, omnes
qui in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum indui-
ſtis, manifeſtè conſonat ſupradictæ beatitudi-
nis ſententiæ: Beati pacifici, quoniam filij Dei
vocabuntur. Præmiſerat enim Apoſtolus Pau-
lus loquens ad Galatas, quos cõturbabant qui- D
dam ex Iudæis, quibus erat Chriſtus lapis offen-
ſionis & petra ſcandali. Omnes, inquit, filij Dei
Galat. 3. eſtis per fidem in Chriſto Ieſu, & mox cauſam
hanc ſubdidit: Quicunq; enim in Chriſto bapti-
zati eſtis, Chriſtum induiſtis. Quod omninò ad
baptizatos reſpicit, vt non quærant circunciſio-
nem carnis, ſed ſolam ſeruent, quam acceperũt
veram circunciſionem ſpiritus, nec magis ſcan-
dalo Iudæorum permoueantur, quàm ſubſtitit
Petrus, pro eo quòd Ioannes ante ſe vel pariter
in monumentum non ingrederetur.

Cur ſtatio ad ſanctum Ioannem ad Lateranas. Cap. 16.

NOn ſolùm hoc ſabbato, quo deponuntur al-
bæ, ſed & octaua ſuperius die, id eſt, ſabba-
to ſanctæ paſchæ, maternum Lateranenſis Ec-
cleſiæ priuilegium exigit, vt nuſquam Apoſto-
licus aliàs procedat, ſed in eadem Eccleſia quæ
ſedes eſt Apoſtolica, cœptas nihilominus ſacri
baptiſterij concludat octauas. Eſt autem in ho-
nore ſancti Saluatoris ſanctique Ioannis Bapti-
ſtæ ab Imperatore Conſtantino conſtructa di-
cente. Sit omnibus notum, nos ita Chriſti culto-
res effectos, vt intra palatium noſtrum templum A
eius nomini conſtruamus, in quo populus Chri-
ſtianus vnà nobiſcum conueniens, diuinitati il-
lic gratias referat. Nomen ipſum, quòd dicitur
ad Lateranas, antiqua probra ſpurci Neronis
accuſat, qui dedecoroſè potionibus vſus malefi-
cis, illis, vt fertur, latens, ranas euomuit. Sed
vbi abundauit iniquitas, ſuperabundauit gra-
tia, nunc illic Romani imperij mater eſt Eccle-
ſia quæ illos, quos ſabbato ſancto genuit, &
Chriſti candore veſtiuit filios, nihilominus hac Rom. 5.
die octaua, ſpiritali circuncidit petra, quam
B petram ſcandali Iudæis, nobis autem credenti-
bus petrã honoris & caput anguli in hodierna
Epiſtola, de qua ſupradictũ eſt, Petrus appellat.

Circunciſio verò ſpiritualis, & vera ipſa eſt
de qua in eadem Epiſtolę lectione præmiſerat.
Fratres, deponentes omnem malitiam, & om-
nem dolum, & ſimulationes, & inuidias, & omnes
detractiones, ſicut modò geniti infantes, ratio-
nabiles, & ſine dolo, lac concupiſcite, &c. Vera,
inquam, & verè ſancta, ſolaq; neceſſaria eſt cir- 1. Pet. 2.
cunciſio hæc, qua noſtri corporis ſenſus omnes,
& ipſum principale noſtrum, id eſt, mens, circun-
C ciditur. Nam ſine hac circunciſione Chriſtus in
nobis moritur, id eſt, Chriſti fides, nec prodeſt
nobis illud, quod in communione gratulabun-
dus nobis loquitur Paulus: Omnes, inquit, qui Galat. 3.
in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis,
ſicut & Iacobus Apoſtolus ait: Fides ſine operi- Iacob. 2.
bus mortua eſt.

Quod bene per illud veteris hiſtoriæ factum
præfiguratum eſt. Cùm eſſet Moyſes in itinere
in diuerſorio, occurrit ei Dominus, & volebat Exod. 4.
occidere eum. Tulit ilico Sephora acutiſſimam
petrã, & circũcidit pręputium filij ſui, tetigitq;
D pedes eius, & ait: Sponſus ſanguinum tu mihi
es. Et dimiſit eum, poſtquam dixit ei ſponſus
ſanguinum tu mihi es ob circunciſionem. Moy-
ſes namq;, in eo quod Sephoram vxorem habuit
alienigenam, Chriſtum ſignificat, qui de genti-
bus alienigenam accepit vxorem, Eccleſiam.
Vnde illud, quod Aaron & Maria locuti ſunt
contra Moyſen propter vxorem eius Æthio-
piſſam: doctores noſtri myſticè ad hoc referũt,
quòd ſynagoga & vetus ſacerdotium, inuiden-
do ſaluti gentium, vſq; hodie Chriſtum blaſphe- Num. 12.
mat. Moyſes itaq; cùm eſſet in itinere in diuer-
E ſorio, nondum circunciſis filijs, occurrit ei Do-
minus, & volebat eum occidere: quia dũ Chri-
ſtus inter nos per fidem in itinere vitæ pręſentis
ambulans, in diuerſorio eſt, id eſt, ad nos qui
nunc baptizantur, diuertit: niſi illi filij eius ſic
circuncidantur, vt ſupra dictum eſt, fides ipſius
in eis citius moritura eſt.

Quod ne fiat, tollit citò Sephora, id eſt, ma-
ter Eccleſia, petram acutiſſimam, & circunci-
dit filiorum ſuorum præputium, ſcilicet ea cir-
cunciſione, de qua ſupradictum eſt in lectione
Epiſtolæ. Petra illa quæ idem Chriſtus eſt, de
qua in eadem lectione dictum eſt, carnem, id
eſt, opera carnis, ſolicitè ac feſtinanter abſcidit.

Tan-

Tangitque pedes eius, id eſt, veſtigia ſequitur,
dicitque eiſdem filijs ſuis, Chriſtus paſſus eſt
pro nobis, relinquens exemplum, vt ſequamini
1. Pet. 2. veſtigia eius. Sponſus, inquit, ſanguinum tu mi-
hi es, videlicet, quia me tibi deſpondens, ſangui
nem tuum in dotem fudiſti, & cùm cauſæ arti-
culus exigit, vt pro te patiar, ſanguinis mei vi-
cem repoſcis: & nunc interim carnem meã cru-
cifigam cum vitiis & concupiſcentiis. Igitur (vt
ſupradictũ eſt) rectè hac octaua die agitur ſta-
tio ad ſanctum Ioannem Lateranenſem, quia
mater & Apoſtolica ſedes illa Eccleſia eſt, &
Gal. 5. quos Chriſto filios genuit, ipſa ſpirituali cir-
cuncisione circuncidit.

De octaua die: Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Cap. 17.

OCtaua beatitudo redit ad caput, id eſt, ea-
dem eſt, quę prima, quoniam ipſorum eſt
regnum cælorum. Verumtamen & paululum
differt, in eo, ſ. quòd præcedens cauſa beatitudi-
nis alia hìc, alia eſt illic. Illic enim, i. in prima
dictum eſt: Beati pauperes ſpiritu: hìc, id eſt, in
Ioan. 20. octaua dicitur; Beati qui perſecutionem patiun
tur propter iuſtitiam. Vnde Hieronymus: Et
conſidera, inquit, quòd octaua verę circunciſio
nis beatitudo martyrio terminetur. Igitur licèt
octaua die cantetur idipſum officium, quod &
prima, eo quod octaua beatitudo ad caput, vt
dictum eſt, redeat: rectè tamen quoniam & præ-
cedentes cauſæ beatitudinum, primæ & octauæ
differunt, aliud in eodem officio ab his qui dili-
gentiores ſunt, retinetur hebdomadæ ſequentis
Euangelium, ſ. illud ſecundum Ioannem, Cum
eſſet ſerò die illa, &c. Nã & litera lectionis huius
octauam diem commemorat, & poſt dies octo
iterum, inquit, erant diſcipuli intus, & interior
ſenſus octauam beatitudinis cauſam nõ prętergreditur.
Luc. 6. Quid enim eſt, quòd diſcipulis, foribus
Pſalm. 33. clauſis, intro manentibus, Dominus in medio
ſteterit bonum ferens nuncium conſolationis &
pacis, niſi quòd his qui perſecutionem propter
iuſtitiam, quoſq; iuxta alium Euangeliſtã ode-
runt homines & ſeparant eos, ſicut iam Apoſto
li ſeparati erant, non audentes coram illis pro-
cedere ad publicum, Dominus & Deus ipſorum
familiaris ſeſe accommodat contemplandum,
vt guſtent iam in ſuis tribulationibus, vt videãt,
quomodo ſuauis eſt Dominus, atque ideo cer-
tior ſpes illos in medio tribulationis ambulan-
tes conſoletur, recolentes id, quod illa, de qua
loquimur ſententia replicando inculcare niti-
tur, Beati qui perſecutionem patiuntur propter
iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cęlorũ.
Debet autem ſemper Epiſtola Euangelio ſuæ
præcurſionis officium, & iccirco illa quoque,
quæ huius Dominicæ eſt lectio Epiſtolæ non
1. Ioan. 5. omittitur. Omne quod natũ eſt ex Deo vincit
mundum. Nam in hac lectione victorioſa fides
noſtra prædicatur, & ipſa victoria mundi nun-
cupatur, quæ tribus adiuta teſtibus, nam Pater

A & Verbum & Spiritus ſanctus in cęlo atteſtan-
tur, totidemque in terra teſtes, id eſt, idem ipſe
ſpiritus, & aqua baptiſmi, Chriſtiq; & marty-
rum eius ſanguis veritati eius aſtipulantur, ter-
nis, inquam, in cęlo & in terra defenſa teſtibus
regnum cęlorum adiudicat his, quorum iure bel
li eſt, ſcilicet his, qui perſecutionem patiuntur
propter iuſtitiam. Introitus verò: Quaſi modo 1. Pet. 2.
geniti infantes, per ſequentes hebdomadæ dies
decantandus eſt, qui etiam Euangelio prædicto
congruit, ſed non per eandem ſententiam, quæ
iam dicta eſt, ſcilicet quòd propter metum Iu-
B dæorum diſcipuli Domini clauſis foribus, intus Ioan. 20.
erant perſecutionem propter iuſtitiam pati in-
cipientes, quæ, vt diximus, octauæ beatitudinis
cauſa eſt. Reſpicit autem ad aliam ſententiam,
quam Dominus de futuris fidelibus proferens,
Beati, inquit, qui non viderunt & crediderunt.
Nam ne ſolã nobis fidem ſufficere arbitremur,
opportunè regula viuẽdi, ſine qua fides mortua
eſt, hoc introitu prælibata eſt. Nam nos quidẽ
ſignati ſumus in eo quod ait: Beati qui viderunt
& crediderunt, ſed ſi fidem noſtram operibus
ſequamur. Ille etenim verè credit q ſeruat ope-
C rando quod credit. Quocirca de his, qui fidem
nomine tenus retinent, Paulus dicit: Confiten- Tim. 1.
tur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Hinc & Iacob. 2.
Iacobus dicit: Fides ſine operibus mortua eſt.
Rectè ergo qualia vita fidem vtilem efficiat,
per hãc Apoſtolici ſermonis particulam in in-
troitu demonſtratur, ne ſeducamus nos audien
tes de nobis dictum: Beati qui non viderunt &
crediderunt. Ad hoc idem conſonat & ſimiliter 1. Ioan. 5.
accipienda eſt extrema præeuntis Epiſtolæ ſen
tentia: Qui credit in filium Dei, habet teſtimo-
nium Dei in ſe. Communio, mitte manum tuã,
D plana quidem litera noſtram ædificat, ſed intus
perſpicientibus liquet, quod ad Iudaicum ſpe-
ctat populũ, qui hactenus in incredulitate perſi
ſtit, cuius in typum Thomas Apoſtolus, diu du-
bitans, tandem vidit, palpauit & credidit. Neq;
enim ſi ſolam ſequamur literam, ſenſus per om-
nia ſtare poterit: quia beati quidem qui non vi-
derunt & crediderunt: ſed non ea comparatio-
ne vel intentione, quam litera ſonat: Quia vidi-
ſti me, credidiſti, beati qui non viderunt, & cre-
diderunt. Igitur in perſona Thomæ, reliquiæ
Iſrael, quę ſaluę fient, minoris fidei, quàm gẽtes
E arguuntur: quia gentes non viderunt & credi-
derunt. Iſrael autem niſi res apparuerit, Helia &
Enoch præeuntibus, non credet, cum Paulus di- Heb. 11.
cat, fidem ſperandarum ſubſtãtiam eſſe rerum,
argumentum non apparentium, atque ideò lau
dabilioris ſumus fidei, qui rem nondum appa-
rentem fideliter credimus.

FINIS OCTAVI LIBRI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER NONVS.

De Dominica ſecunda poſt albas. Cap. 1.

QVia Dominica hac ſanctæ Ro-
manæ Eccleſiæ ſolenne eſt,
agendis inſtate conſilijs, be- B
nè forma, quam ſequi debeāt
paſtores animarum, per eiuſ-
dem Dominicę commendatur
officium. Per Euangeliū manifeſtiſſimè id agi-
tur, quod is, qui non ex accidenti dono, ſubſtan
Ioan. 10. tialiter bonus eſt, dicit: Ego ſum paſtor bonus,
&c. Deinde ex oppoſita deſcriptione mercena-
rij, ſuæq; iterata commendatione bonitatis, li-
quidum præbet ouibus iudicium, quod diſcer-
nant, quos fugere, quibus ſuarum debeant ani-
marum curam credere. Boni formam paſtoris
cæteræ collaudāt partes officij. Primo ad introi
tum cantamus de illa: Miſericordia Domini ple C
na eſt terra, videlicet vt ſicut ille non ſolum iu-
dicium diligit, ſed & miſericordiam: & primo lo
co miſericordiam, ſecundo iudicium, ſicut in eo-
Pſal. 30. dem Pſalmo, vno & eodē verſiculo præmiſſum
eſt: Diligit miſericordiā & iudicium, ſic & om-
nes, qui iudices animarum poſiti ſunt, ſemper
ſuper exaltent miſericordia iudicium, vt idem
ipſi conſequantur. Quodq; ſequitur: Verbo Do
mini cęli firmati ſunt, illud indicat, quod Apo-
ſtoli vel paſtores Apoſtolici, nō ſua fortitudine,
ſed verbi Dei virtute, tales effecti ſunt, vt viden
tes lupum venientem non fugiant, neq; oues di- D
1. Pet. 2. mittant, vt mercenarij faciunt. Epiſtola voce nō
dubia, ſuæ præcurſionis implet officium, vbi prę
miſſo de hoc ſingulariter bono paſtore, qui po-
ſuit animam ſuam pro ouibus ſuis, Chriſtus paſ
ſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum,
vt ſequamini veſtigia eius: ſubiungitur in fine:
Eratis enim aliquando ſicut oues errantes, ſed
conuerſi eſtis nunc ad paſtorem & Epiſcopum
animarum veſtrarum. Offerenda verò non qui-
dem adeò perſpicuè, ſed nō minus conſonè cum
Pſal. 62. eodē incedit ſenſu Euāgelij. Deus Deus meus ad
te de luce vigilo: Pſalmus nanque ille ſic intitu-
latur: Pſalmus Dauid cùm eſſet in deſerto Idu- E
mææ, id eſt, Pſalmus iſte attribuendus eſt Chri
ſto, ſecundum quod egit vel pertulit poſitus in-
ter Iudæos: qui deſertum ideò vocantur, quia
deſerentes Deū, & ipſi iuſte à Deo deſerti ſunt.
Idumæi, quoque dicuntur terreni vel ſangui-
nei, quia prophetarum & ipſius Domini ſangui
nem fuderunt. At verò hic paſtor bonus illo de
ſerto animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis. Re-
ctè ergo, qui exemplo eius idem facere debent,
voce eius excitantur, vt ad Deum de luce vigi-
lent ſupra gregem ſuum: ad Deum non ad mer-
cedem temporalem, anima & carne quam mul-
tipliciter ſitiant & in velamento alarum, id eſt,
in ſpe conſolationis eius exultantes, lupum non
timeant, neque dimiſſis ouibus fugiant.

De Dominica tertia. Cap. 2.

CÆteræ quæ ſequuntur Dominicæ vſque ad
aſcenſionem Domini, promiſſionem eius
adimpletam ſuis officijs concelebrant, qua poſt
habitam de morte ſua triſtitiam, corda diſcipu-
lorum de reſurrectione ſua lætificanda fore
promiſerat ea, qua tradebatur nocte loquens
illis in cœna. Vnde pulchrè hac Dominica cāta-
mus in introitu: Iubilate Deo omnis terra, Pſal- Pſal. 65.
mū dicite nomini eius. Nam huic Pſalmo ſenſi-
bus ſuis competens titulus pręſcriptus eſt. In fi-
nem canticum Pſalmi reſurrectionis. Cauſa ve-
rò vel materia iubilationis, quæ hic imperatur,
illa eſt, quam Dñs in Euāgelio ſubſequenti prę- Ioan. 16.
miſſo triſtitiæ nuncio ſubiungit: Iterum autem
videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudiū
veſtrum nemo tollet à vobis. Vt autem ſimilitu 1. Pet. 2.
do, quæ præmiſſa eſt Apoſtolis, mulieris, triſti-
tiam habentis, cùm parturit, nobis quoque con-
gruat, quia ſic expedit: bene hoc idem Euange-
lium, hæc Apoſtoli lectio pręcurrit: Obſecro
vos tanquam aduenas & peregrinos abſtinere à
carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus ani
mam, &c. In hac enim abſtinentia labor eſt, & ſi-
cut ait Pſalmiſta, ibi dolores vt parturientis. Pſal. 74.
Præmiſerat ſiquidem: conturbati ſunt, commoti
ſunt, tremor apprehendit eos, loquens de illis,
qui iuxta Apoſtolum contriſtati ſunt ad pœni-
tentiam. Sed ſicut dolor parturientis fructuoſus 2. Cor. 7
eſt, cum enim pepererit, iam non meminit preſ- 1. Pet. 2.
ſurę propter gaudiū, quia natus eſt homo in mū-
dum: ſic & illud quod detrectant de nobis tan-
quam de malefactoribus, ſine conſolatione non
erit, cum tandem conſiderātes nos ex operibus
bonis, glorificabunt Deum die viſitationis.
Qd bene per Thamar in hiſtoria veteri prę- Gen. 38.
figuratum eſt. Quam cùm accuſarent dicen-
tes: Fornicata eſt Thamar, & videtur venter eius
intumeſcere: illa proferens annulum, armillam-
que & baculum, quem pro arrabone dederat Iu
das de viro, inquit, cuius hæc ſunt, concepi. Iudas
quippè (quod interpretatur confeſſio) Chriſtū Matth. 6.
ſignificat: Thamar (quod interpretatur amari-
tudo) Eccleſiam de gentibus, in qua eſt amari-
tudo pœnitentiæ, qua & Petrus egreſſus fleuit
amarè. Thamar igitur operiens vultum ſuum, id
eſt, Eccleſia de pręteritis erubeſcens erroribus,
ſedit in itinere, quod ibat Iudas ad lauacrum
ad tondēdas oues, i. occurrit Chriſto ad baptiſ-
mum quemadmodū deſiderat ceruus ad fontes
aquarū. Quę cùm de Chriſto vero Deo fidē per
Spiritum ſanctum conceperit, & eandem fidem
tanquam annulum, & opere fidei tanquam ar-
millam, iuſtificationemque ſpiritus tanquam
virgam pro arrabone, id eſt, pro pignore, acce-
periti

perit : accuſatur tam à gentilibus quàm à Iudæis, quòd eum mendacio fornicata, & à ſpiritu erroris polluta ſit. At illa patienter fallaces ferens accuſationes, tandem obmuteſcere faciet imprudentium hominum ignorantiam, probās per prædicta pignora, quòd de vero Deo conceperit, & cum eodem Deo glorificabitur in die Matt. 25. viſitationis. Offerenda : Lauda anima mea dominum, ad prædictum in Euangelio pertinet huius mulieris de Chriſti reſurrectione gaudium. Nā & hic Pſalmus alleluia habet in titu- Psal. 41. lo. Quodque verſu canimus: Dominus erigit eliſos, Dominus ſoluit compeditos, congratulatio illorum eſt, quorum triſtitia, iuxta promiſſum Domini, reſurgente illo, in gaudium conuerſa eſt.

De Euangelio Dominicæ quartæ, quo dictum eſt: Niſi ego abiero, paracletus non veniet ad vos, &c. Cap. 3.

NOnnullis infirma videtur & inſufficiens huius ſententiæ vulgata expoſitio, videlicet, quòd iccirco Apoſtolis expedierit, vt Dominus noſter hinc abiret, quia niſi corporalem præſentiam ſuam illis abſtuliſſet, ipſi ſpiritualiter illū amare neſcirent, atque adeò dixerit: Si enim nō abiero, paracletus non veniet ad vos : ſi autem Ioan. 16. abiero, mittam eum ad vos. Minus enim expoſitum videtur, quàm expoſcit maieſtas doni Spiritus ſācti, maxime quia Dominus ipſe eiuſdem Spiritus ſancti aduentum baptiſmum vo- Act. 1. cat, dicens in Actis Apoſtolorum : Quia Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſācto nō poſt multos hos dies. Baptizari autem Spiritu ſancto, nihil aliud eſt, quàm per Spiritum ſanctum originalis peccati, & omnium actualium remiſſionem accipere peccatorum, totumque hominem veterem in vitæ transferri nouitatem. Quo ſenſu prædicta expoſitio proculdubio minor eſt. Non enim ſpiritualiter Deum amare, & Spiritu ſancto baptizari paria ſunt. Alioquin veteres ſancti, qui ſine dubio Deum ſpiritualiter amauerunt, imò & magna eiuſdem ſancti Spiritus dona perceperunt, prophetantes, & ſigna facientes, baptizati Spiritu ſancto fuiſſent, id eſt, remiſſionem peccatorum accepiſſent, neque apud inferos propter originale peccatum tenerentur vſque ad Chriſti aduentum. Sed & illud repugnat, quod Apoſtoli Dominum præſentem ſpiritualiter, quamuis non adeò fortiter amauerunt: verbi gratia, Petrus, cui dictum eſt amorem tertio confitenti : Si diligis me, paſce oues Ioan. 21. meas. Nam hunc amorem ei non caro & ſan- Matt. 16. guis reuelauit, ſed Pater qui in cælis eſt. Non igitur proprietatem ſenſus in his Domini dictis nos inueniſſe arbitramur, niſi vtramque eius ſententiam exæquemus, vt ſcilicet idem ſit : ſi enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, ac ſi dixiſſet : ſi enim non abiero, vos non baptizabimini Spiritu ſancto.

A Quod facile eſt conſequi, ſi prius aduertamus quando vel quomodo abierit. Multi enim illum tunc primum abiiſſe recolunt, quando videntibus Apoſtolis aſcendit in cælum. Sed quando aſcendit, Apoſtoli gauiſi ſunt, & ſicut cantamus, lumine læto petentem ſydera proſecuti ſunt, imò, vt ait Lucas, & ipſi adoran- Luc. vlt. tes regreſſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio ma- Ioan. 16. gno. Dominus ſe abeunte triſtandos illos fore prædixerat, triſtitia, inquiens, implebit cor veſtrum. Et paulò poſt : Amen amen, inquit, dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mun- B dus autem gaudebit, vos autem contriſtabimini, &c. Igitur cum auctoritate Euangelica non tunc primum illum abiiſſe conſtat, quando aſcendit in cęlum, ſed quando moriens reliquit mundum, & iuit ad patrem. Nam de morte eius loquebatur Ioannes Euangeliſta, cum dice- Ioan. 13. ret: Sciens quia venit eius hora, vt tranſeat ex Ioan. 17. hoc mundo ad patrem, &c. Eadem quippè nocte tradendus, ſermonem habuit cum diſcipulis ſuis, de quo hæc lectio ſumpta eſt, & circa finem orationis: & iam, inquit, non ſum in mundo, & hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. Pro- C pter quod paſſio eius paſcha dicitur, id eſt, tranſitus. Itaque propter hunc eius abſceſſum datum eſſe paracletum, ſcilicet Spiritum ſanctum, in eo quod paracletus eſt, hoc modo colligimus: Spiritus ſanctus iccirco paracletus, id eſt, conſolator, dicitur: quia captiuos filios Adæ, filios efficit Dei per regenerationem baptiſmi, & Rom. 5. in hoc ſeculo peregrinantes conſolatur, teſtimonium reddendo ſpiritui noſtro quòd ſumus filij Dei, quando non ſolum in prophetiæ gratiam, Rom. 8. ſed in remiſſionem originalis peccati, omniumque actualium peccatorum, datur per fidem Ie- D ſu Chriſti. Hoc autem non fieret, niſi Chriſtus vnus pro omnibus nobis, ęterno patri, Adę debitum ſoluiſſet, & veteris piaculi cautionē pio cruore deterſiſſet. Nec antea quiſquam ea gratia Spiritū ſanctum acceperat, teſtante in Euangelio Ioanne ac dicente : Nondum enim erat Ioan. 7. ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorifi- Ephe. 2. catus: Nec alio modo niſi per ſanguinem Chriſti reconciliationem accepimus, in cuius mor- Rom. 6. te iuxta Apoſtolum baptizati ſumus, & Spiri- Ioan. 16. tum ſanctum, qui vera peccatorum remiſſio eſt, accepimus.

E Igitur quòd ait: Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos, ſic accipiendum eſt ac ſi dixiſſet: niſi ego ad mortem traditus fuero, neceſſaria non dabitur vobis paracleſis, i. peccatorum remiſſio. Nam ſi de aſcenſione accipiatur, repugnat & illud quod antequam aſcendiſſet, imò eadem die qua reſurrexit, inſufflauit & dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum, videlicet in remiſſionem peccatorum. Sequitur enim: Quo- Ioan. 20. rum remiſeritis peccata, remittūtur eis: & quo- Ioan. 5. rum retinueritis, retenta ſunt. Ad ſummum & hoc nemo qui dubitet, quia ſi mortis expers Chriſtus, cęlos aſcendiſſet, nobis paracletus iſte non datus fuiſſet. Dixit enim: Niſi granum fru-

menti cadens in terra mortuũ fuerit, ipſum ſolum
manet:ſi autem mortuum fuerit,fructum multum
affert. Itaque & hoc, & quicquid in illa cœna de
abſceſſu ſuo dixit, verius, rectius atque conſtantius
de morte quàm de aſcenſione accipimus,& quod
Ioan. 16. ait : Vado ad eum qui miſit me, & nemo ex vobis
interrogat me quo vadis,nullo modo melius acci-
pitur,quàm vt dictum ſit quod poſterius dicit:Ve-
nit hora vt diſpergamini & me ſolum relinquatis;
eadem quęſtione,qua per prophetam dixerat:Tor-
cular calcaui ſolus,circũſpexi,& nõ erat auxiliator.

Itemq; & quod ait : Rogabo patrem meum, &
Ioan. 14. alium paracletũ dabit vobis:æquabilius eſt de paſ-
ſione quàm de paternæ dexteræ conſeſſu accipi.
Nam quòd in cruce rogauerit.quòd in morte cla-
Heb 5. mauerit,Paulus aſſerit dicens de illo:qui in diebus
carnis ſuæ preces ſupplicationesque ad eum qui il-
Matth. vlt. Pſal. 8. lum ſaluum facere poſſit à morte,cum clamore va
lido ac multis lachrymis offerẽs, exauditus eſt pro
Rom. 8. ſua reuerentia. Non .n. poſtquàm aſcendit in cæ-
lũ,clamat vt ſaluetur à morte:ergo nec rogat vt pa
racletus nobis detur, ſed dat, iã ex tunc vtens data
ſibi poteſtate in cælo & in terra.Sed in cruce roga-
uit,vtpotè paulo minor ab angelis:aſcẽdens autẽ in
cęlũ,ego mittam promiſſum patris mei in vos, ait.

Quòd verò Apoſtolus ait:Præſenti tempore in-
terpellat pro nobis Ieſus Chriſtus qui mortuus
eſt,imò qui & reſurrexit,qui eſt à dextris Dei, qui
etiam interpellat pro nobis, fortè repugnare videa-
tur,& aſtruere,quod nunc quoque ſupradicto ſen-
ſu roget pro nobis : Sed ſi modus interpellationis
ritè animaduertitur,potius aſtipulatione firma his,
quæ prædicta ſunt,ſuffragari comprobantur. Illa
namq; interpellatio doctorum omnium vera aſſer-
tione,non ſummiſſa eſt poſtulatio,ſed eius paſſionis
quæ ſemel ſuſcepta,ſemel pro nobis in ſacrificium
oblata eſt,æterna commemoratio,ſemel in conſpe-
ctu ſanctę trinitatis admiſſa ſanguinis eius innocẽ-
tis exclamatio,homicidas qui ſuderunt,conuincẽs:
nos autem qui bibimus in miniſterio altaris,nõ in-
digna ſed potẽti interpellatione defendẽs.Alioquin
quomodò & antequàm aſcendiſſet ait:Data eſt mi-
Heb. 10. hi omnis poteſtas in cælo & in terra:ſic & poſtquã
aſcẽdit vt poſſit interpellat,vel rogat dari nobis pa
racletum? Sed dicit quis: Rogat per humanitatẽ,
qui dat per diuinitatem.Hoc plane verum eſt, quia
tunc moriens paulo minus ab angelis imminutus,
rogauit per humanitatẽ, nunc autem gloria & ho-
nore coronatus, & conſtitutus ſuper omnia opera
patris,dat per diuinitatem,omnem habens poteſta
tem,vtpote à dexteris Dei ſedens.Vnde ſicut reſur-
gens ex mortuis,iam non moritur,ſic illum ad hoc,
vt roget patrem iam,nemo inuocat catholicus.

Amplius autem ea quæ dicta ſunt conſtare po-
Heb. 8. Rom 6. terũt, ſi conferantur ipſius Domini ſententiæ,quæ
Ioan. 14. niſi diſcernantur, videbuntur ſibimet contrariæ,vi-
Ioan. 16. delicet quòd ait, rogabo patrem meum & aliũ pa-
racletum dabit vobis,&c. & quòd poſterius in eo-
dem ſermone dicit : Illo die in nomine meo pete-
tis:& non dico vobis, quia ego rogabo patrem de
vobis. Cauſamq; reddens, ipſe, inquit, pater amat
Ioan. 16. vos. Statimque idipſum confirmat dicens ; Quia

A vos me amaſtis, & credidiſtis, quia à Deo exiui.
Quid eſt enim rogabo,& non rogabo?Hoc nempè,
quod in paſſione ſua ſacrificium futurus & rogatu-
rus erat,vt Paracletum,id eſt, ſpiritum remiſſionis
peccatorum acciperemus, & ſic paries inimicitia-
rum, qui medius erat inter Deum & homines, in
carne eius ſolueretur. Quo ſoluto, illo inquit,die,
die pacis & conſequentis gratiæ,non rogabo patrẽ
de vobis.Quare?ipſe enim pater amat vos, inquit,
id eſt,ſemel enim moriens Deo reconciliaui vos in
ſanguine meo:& ſicut ſuperius dixi,pacem reliqui
vobis, pacem meam, id eſt, per me inter Deum & Eph. 2.
B vos reformatam dedi vobis. Et hoc per fidẽ & di-
lectionem veſtram,quia vos me amaſtis,& credidi-
ſtis,quia à Deo exiui. Itaque quod ait,rogabo pa- Ioan. 14.
trem, & alium paracletum dabit vobis, nullo mo-
do melius accipitur, quàm quòd in cruce rogaue-
rit,quod in morte ſua clamauerit,iuxta ſupradictã
Apoſtoli ſententiã.Veruntamen,quia ex die Aſcẽ-
ſionis Apoſtoli certi facti de potentia eius,expecta
bant eundem Spiritum ſanctum quẽ promiſerat,
rectè cantamus & legimus,quomodo moriturus il
lum promiſit, quomodo item aſcendens in cælum
repromiſit,ita vt mortẽ eius cauſam donationis ef-
C fectiuã, aſcenſionis eius dandi poteſtatem eſſe ſcia-
mus effectã. Sed iam nũc ad ſuperiora reuertamur.

Huic quartæ dominicę Euangelio rectè illa prę-
mittitur Apoſtoli lectio : Omne datum optimum
& omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcen-
dens à patre luminum, &c. Spiritus ſanctus Dei Iac. 1.
donum eſt optimum atque perfectum,ſine quo na-
tura tam angelica quàm humana miſera & miſe-
rabilis eſt,& cæca & nuda,quod euidẽtiſſimum eſt
tam in dæmonibus, quàm in perditis hominibus.
Non enim ſubſtãtialiter differt à diabolo Michael,
à Pharaone Moyſes,à Nerone Petrus: ſed hoc ſo- Apoc. 3.
D lo diſcernuntur ſpiritu, quem iſti accipere merue-
runt,illi indigni iudicati ſunt.Hoc tantum tamque
neceſſarium donum,duplici ope humanę ſubuenit
inopię.Prima largitione,peccata nobis remittũtur:
ſecunda, diuiſiones gratiarum diſtribuuntur:Et il-
lo beneficio, ſcilicet remiſſione peccatorum, vni-
uerſaliter atque vniformiter effunditur hoc donũ,
ideſt, hic ſpiritus, in omnes:hac autẽ adiectione,
id eſt,gratuitam diuiſione,particulariter atq; mul-
tiformiter datur aliis aliter. Vnde & Apoſtolus cũ 1. Cor. 12.
eaſdem diuiſiones patrum enumeraſſet; Hæc autẽ,
inquit, omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, Ioan. 20.
E diuidens ſingulis prout vult. Vtraque largitio ſan-
ctis Apoſtolis mirabiliter certis temporibus cer- Act. 2.
tiſque diebus effuſa eſt,id eſt,die Dominicæ reſur-
rectionis in remiſſione peccatorum,die verò pente
coſtes abundanti effuſione gratiarum ad omnium
mox futuram inſtructionem gentiũ. Nam Domi- Rom. 4.
nus qua die reſurrexit,mortuus propter delicta no
ſtra, vt oſtenderet ſe reſurrexiſſe propter iuſtifica-
tionem noſtram,ſtans in medio diſcipulorum ſuo
rum,pacem,quã fecerat inter nos & Deum, prima
voce nunciauit, dicendo: Pax vobis,ſtatimque in- Ioan. 20.
ſufflauit & dixit : Accipite ſpiritum ſanctum. In
quo remiſſionem peccatorum,quam ſanguine ſuo
acquiſierat, ſeſe dare oſtendens, non ſolùm illis
omnibus

omnibus quoque, qui crediturι erant in illum: ſtatimque adiecit: Quorum remiſeritis peccata re mittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. Et vt eſſent idonei, remiſſionem peccatorũ, quam acceperant, vniuerſo mundo prædicare & teſtificari: die pentecoſtes idem Spiritus ſanctus illis chariſmatum dona tribuit, & per hæc, ſicut in hodierno lectum eſt Euangelio, arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio. Igitur, vt ſupradi-
Iacob. 1. ctum eſt hæc epiſtolę lectio rectè huic præmittitur Euangelio, quia datum optimum, & donum perfectum, non eſt aliud, niſi iſte Spiritus ſanctus. Qui
B ſpiritus, quia gratis datur, imò ipſa gratia eſt, benè de huius doni datore ſubiungitur: Voluntariè genuit nos verbo veritatis. Quod non eſt aliud, quàm ſi dixiſſet, per gratiam Spiritus ſancti nos regenerauit, quia per Spiritum ſanctum ſemen, id eſt, verbum ſuum noſtris vt renaſceremur, mẽtibus infudit. Item & quod ait: Scitis fratres mei dilectiſſimi, ſit autem omnis homo velox ad audiendũ, tardus autem ad loquendum, magnifico nos erudire poterit exemplo, ſi illam conſideremus ſentẽtiam Euangelicæ lectionis, ad quam intendit Eccleſiaſtici diligens compoſitor officij. Non enim cuiuſlibet, ſed ipſius paracleti exemplo, præſumptio-
C nem humanæ vanitatis conuenit, dum Euangelio ſupradicto hanc Apoſtoli lectionẽ pręmittit. Nam quales nos Dominus eſſe vult ad loquendũ, talem ipſum fore aſſerit paracletum, dicens: Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcumque audiet loquetur. Firmiſſima ratio ſententiæ præcedentis, quam propoſuerat dicens: Cum autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatẽ. Remouet namque oppoſitum, quod eſt à ſemetipſo loqui, ſub quo continetur omne mendaciũ, quod eſt ſine dubio veritati contrarium. Vt autem hoc euidentius fiat, diffiniamus vtrumque contrarium,
D id eſt, à ſemetipſo loqui, non à ſemetipſo loqui. A
Ioan. 8. ſemetipſo loqui eſt, nõ exiſtẽtia fingere: quo de peccato diabolum culpat in Euangelio Dominus, dicens: Cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur: quia mendax eſt, & pater eius, ſubauditur mẽdacij. A ſemetipſo non loqui eſt, exiſtentia proferre, etiam ſi neſciens proferat quis, vt Caiphas qui neſciens, imò aliud intendens, dixit expedire, vt vnus moreretur homo pro gente. Multò magis ergo qui ſcienter exiſtentia profert, non à ſemetipſo loquitur, ſicut ipſe Chriſtus, qui cum ſcienter exiſtentia proferret, verba, inquit, quæ ego loquor
E vobis, à me ipſo non loquor: ſcilicet non mendaciũ, ſed veritatem, quam audiui & accepi ante meã, quam videtis, humanam naturam exiſtentem, ſicut & alibi Iudæis dicit: Nunc autem quęritis me interficere hominem, qui veritatem locutus ſum vobis, quam audiui à patre meo. Hoc autem & Spiritus ſanctus agit. Veritatem enim quam audiuit à Deo, veritatẽ increatã Deo patri conſubſtantialẽ, & coæternam loquitur nobis, verè exiſtentem, eſſentiamq; veracem & incommutabiliter permanentẽ. Vera ergo ratio, non enim loquetur a ſemetipſo,
Ioan. 7. ſed quæcumque audiet, loquetur, comprobans id quod propoſuerat dicens: Docebit vos omnem ve-
A ritatem. Quod iterum confirmat ſubiungens: Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis, cauſamque reddens cur de meo dixerit: Ioan. 8.
omnia, inquit, quæ habet pater, mea ſunt. Quæcũque enim habet pater, quæcumque ſcit, quęcumq; poteſt: dedit huic qui hæc loquitur dominico homini, ſicut ait in Pſalmo: Dico ego opera mea re- Pſalm 44.
gi, oſtendens quid dixiſſet: eructauit cor meũ verbum bonum. Omnem ſuam ſapientiam, cunctam fortitudinem, totum denique verbum ſuum pater in vterum virginis eructauit, & humanæ naturæ vniuit, propterquod nũc dicit: Omnia quæ habet
B pater mea ſunt. Et non dixit, mea accipiet, ſed de meo accipiet, & annunciabit vobis. Non enim Spiritus ſanctus Apoſtolis illam ſapientiam totã cõprehenſibilẽ fecit, ſed illa docuit eos, quæ erant neceſſaria fidei; ſcilicet myſteria incarnationis, natiuitatis, & paſſionis, & reſurrectionis, quæ diſcipuli hactenus portare non poterant, quandiu corruptibilem & mortalem eſſe videbant, neque doctorem hunc, dari fuerat æquum, niſi prius per mortem Chriſti Deo reconciliaretur genus humanum. Igitur vt Eccleſiaſticum perſuadet officiũ, quod huic Euangelio ſupradictam laudabiliter præmittit le-
C ctionem: non loquatur homo a ſemetipſo, ſed ſit velox ad audiendũ, tardus autem ad loquendum, id eſt, audiat prius quid loquatur in ſe Dominus Iacob. 1.
Deus, & ſecundum illum loquatur pacem: quod facere noluit Arrius, & ideo bella & ſcandala locutus eſt, & omnes qui à ſemetipſis loquuntur, gloriã propriã quærentes. Secundum hoc donum, ſe paracletum, veterem cum ſuis actibus hominem deponimus, nouumq́ue induimus, quod eſt canta- Coloſſ. 3.
ſe canticum nouum: atque ideo rectè hoc ipſum cãtamus in introitu, & in offerenda iubilamus, quia donum hoc æternæ iubilationis efficiens cauſa eſt, quæ hic incipitur, & in futuro perficietur.

D

De Dominica ante Aſcenſionem Domini. Cap. 4.

DOminica ante Aſcenſionem Domini competenter hæc Euangelij lectio ponitur. Vſq; modo non petiſtis quicquam in nomine meo, petite & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum. Hęc Act. 1.
enim Dominus de aſcenſionis ſuæ gloria locutus eſt, per quam diſcipuli eius certi facti de illius omnipotẽtia, petere cœperunt in nomine eius, vt gaudium eorum ſit plenum: & perſeuerãtes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre
E eius, & fratribus eius, decimo die, acceperunt Spiritum ſanctum. Hac ergo lectione opportunè nobis ſuggeret, vt in nomine eius fiducialiter petamus, illud ad memoriam reuocantes in aſcenſione eius, 1. Ioan. 2.
quod ait Ioannes Apoſtolus: quia aduocatum habemus apud patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propiciatio peccatorum. Nam vt ſpem noſtram ad petendum animaret, abiturus in cælum per paſſionis viam, hoc circa finem ſermonis, quẽ in cœna habuit, inculcare & replicare dignatus eſt, ſubiuncta protinus oratione: qua completa, protinus traditus eſt. Verùm non qualeſcunque ſimus nos oblatam Apoſtoli petendi facultatem, nobis

æquè

æquè vt illis rapiendam eſſe premus. Niſi enim il- A
lorum ſimiles ſimus, qui hęc audire mereantur:
Luc. 22. quibus & ſupra ſecundum Lucam dixerat: Vos
eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus
meis, niſi, inquam, illorum ſimiles ſimus, eadem
fiducia nos ad petendū vti non poſſumus. Qua-
propter hęc Apoſtoli lectio congruè pręmitti-
tur: Eſtote factores verbi & nō auditores tm̄, fal
lentes voſmetipſos. Fallit. n. ſemetipſum miles,
qui auditor, tm̄ nō factor imperij, larga pro ſo-
lo audito donatiua repoſcit. Idē poſt pauca: Si
quis autē putat ſe religioſum eſſe, nō refrenans
linguā ſuam, ſed ſeducēs cor ſuum, huius vana
eſt religio. Sanè dum petimus lingua, quadam B
propria legatione fungitur, ſi abſq; freno & oris
cuſtodia, per ocioſa vel etiam noxia verba faci
le vagatur, difficile dum petit, auditur: quia vi-
delicet à vanis, quibus aſſueta eſt, vſq; ad aures
Dñi ſabaoth tantum eſt interuallum, vt non fa-
cilè mereatur audiri. Et his quidē, qui eiuſmodi
ſunt alibi dicit idē Apoſtolus: Petitis & non ac-
Iaco. 4. cipitis, eò q̄ malè petatis. His autē qui (ſicut ait
in fine lectionis huius) immaculatos ſe ab hoc ſe
culo cuſtodiunt, exēplo Apoſtolorum, familiari
Ioan. 16. ter Dñs ait: Petite & accipietis, vt gaudium ve-
ſtrum plenum ſit. Quorum in typum Heliſæus,
magiſtrum, non tātum corpore, ſed & corde ſe- C
cutus, audire meruit: Poſtula quid vis, vt faciā
4. Reg. 2. tibi, anteq̄ tollar à te. Et illa meritò cōceſſa, cū
magna fide vtēs fiducia: obſecro, inquit, vt fiat
Matth. 19. ſpiritus tuus duplex in me. Helias etenim cur-
4. Reg. 2. rus Iſrael & auriga eius Dñm noſtrum, pręſenti
capitulo ſignificat, qui Eccleſiā ſuam vt auriga,
verbo doctrinę ſuę regit: & vt currus diuinitatis
ſuę vehiculo in cœlum ſubuehit. Heliſęus verò,
qui ſemel & iterum atq; tertiò reſidere ſibimet
permiſſus ob amorē magiſtri permiſſo noluit
vti: Apoſtolos atq; apoſtolicos exprimit viros,
qui ob amorē Chriſti conceſſis quoq; recuſan- D
tes vti, ſequuntur illum vltra terminum pręce-
pti, ſpontanei ſpectatores conſilij: quod in Euā-
gelio diues adoleſcēs facere nolēs, abiit triſtis.
Igitur ei qui eiuſmodi eſt petēti & dicenti: Ob-
ſecro vt fiat ſpiritus tuus duplex in me, dicit
aſcenſor cæli Dñs Ieſus: Si videris quādo tollar
à te, erit q̄ vidiſti. Si videris, i. ſi oculos mentis
ad terrena non deflexeris, ſed ſolis cæleſtibus
inhiaueris, erit quod petiſti. In talibus quippè
duplex fit ſpiritus Chriſti, quia cū ille mitis in-
Matth. 3. ter homines ambulauerit, ſicut ſignificauit Spi-
2. Cor. 4. ritus ſanctus, dum ſuper eum in ſpecie columbę E
apparuit, iſtos idem ſpiritus mites pariter & ze
lo feruentes, reddit. Ad ſubditos nanque prout
cauſa vel tempus exigit, nunc in virga, nunc ſpi-
Pſal. 56. ritu veniunt manſuetudinis. Hęc illa iucunditas
Pſa. 59. eſt, cuius vocem in introitu vſq; ad extremum
1. Ioan. 1. terræ nunciare iubemur: hoc illud eſt benefi-
cium, pro quo offerenda Gentes Deum benedi-
cere, & in communione cantare, & ſalutare eius
nunciare commonentur: quia noſtrę naturę par-
ticipem aduocatum habemus, cuius in nomine
petentes, plenum gaudium accipere mereamur.

A *De Rogationibus à ſancto Mamerto in-
ſtitutis. Cap. 5.*

HVius ſponſionis memor, & in ea ſpē ponēs
S. Mamertus Viennēſis eps̄ cū Chriſtianus
populus lōga & graui afflictione vrgeretur, au-
ſis etiā diuino iudicio lupis turmatim cum con
fertis cōfligere hominibus, rabidāq; dētium cę
dē, non ſolum villis, ſed & plenis inferre mœni
bus: rogationes fieri ſolennes ante diē eiuſdem
Dñicæ Aſcenſionis inſtituit, vt tamq̄ abeunti in
cælum Dño ac dicēti: Petite & accipietis, huma
næ miſerię cōmemoratio triduanis ſupplicatio-
B nibus ambitioſius ingereretur, & vt rememora-
ta ſponſoris potentia fide petentium ſpes robo
retur, in eiſdē proceſſionibus triumphatoris cæ
los aſcendentis inſignia, ſ. cruces atque vexilla
pręferuntur. Horū vſus in Eccleſia cœpit à Con
ſtantini temporibus: qui cum vidiſſet in ſomnis
ſignum crucis in cęlo ſplendidè collocatum, di-
ctumq; ſibi fuiſſet: O Conſtantine, in hoc vince:
iuſſit viros eruditos ex auro & lapidibus precio
ſis in vexillum ſanctę crucis trāsformare lignū,
quod labarum vocabatur. Hoc. n. ſignum belli-
cum inter alia precioſius erat, eo q̄ Imperatorē
præcedere & adorari illud à militibus moris eſ-
C ſet. Sciēdum autē has rogationes triduanas, lita
nia maiore quā B. Gregorius inſtituit, eſſe anti-
quiores. Siquidè à viceſimo Zenonis anno im-
perij, quo Mamertus eps̄ pędictas Rogationes
inſtituit, vſq; ad nonum Mauricij imperatoris
annū, quo diluuium magnū in finibus Venetię
& Ligurię, & Italię factū eſt, quale poſt Noe tē-
pus nō creditur fuiſſe, & ſubſecuta eſt e veſtigio
peſtis inguinaria, qua cùm Romanus populus
penè deleretur, Gregorius adhuc Leuita, lita-
niam maiorem indixit, Pelagio Papa eadem pe
ſte extincto: paulo plus quàm centum anni ſe-
D cundum Chronographos inueniuntur.

Vtrotumq; ſalutares & opportunę traditio- Luc. 11.
nes eodem celebrātur officio, quo cōmonemur Pſal. 67.
per Euangelicam ſimilitudinē, perſeuerate pul
ſantes ad oſtium amici, ſ. Dñi noſtri Ieſu Chri-
ſti, cuius oſtium iā clauſum eſt, & pueri eius cum
ipſo ſunt in cubili. quia videlicet, ex quo aſcen-
dens in altum captiuam duxit captiuitatem, in
tēpla ſua tamq̄ in cubili receptus, illic poſt labo
rem paſſionis in ſeculo conſummatę gloriæ re-
quieſcit, & cum eo pueri eius, i. ſancti, qui de Pſal. 17.
mundi huius laboribus exierunt. Atq; inde (ſi- Pſal. 108.
E cut in introitu cantamus) exaudit vocē noſtram Iacob. 5.
ſi quēadmodum in offerenda dicimus: Confite-
mur Dño nimis in ore noſtro, nimis, inquam, i.
vſq; ad improbitatē, propter quam ſurgat ami-
cus ille Euangelicus, & det amico ſuo panes,
quotquot habet neceſſarios. Epiſtola pulſantē
ad amici ianuam competenter animat ad per-
ſeuerantiam, de Helia proferens exemplum, vt
argumētemur à ſimili, poſſe amicum vinci im-
probitate pulſandi. Nec deſperet qui pulſat, eò
q̄ ſit peccator, & exemplum propoſitum eſt de
iuſto. Peccatoribus. n. propoſitum eſt. Siquidē
peccato-

peccatoribus loqui ſe indicat idem Apoſtolus, ſic
incipiens: Confitemini alterutrum peccata veſtra.
Prou. 18. Sed hoc eſt inſtitiæ principiũ. Iuſtus enim in prin-
cipio accuſator eſt ſui, id eſt, ab accuſatione ſua
incipit iuſtificari. Peccatorem ergo, ſed accuſatio-
ne ſua iuſtificatum, illa concludit vniuerſalis ſentẽ-
Iacob. 5. tia. Multum valet deprecatio iuſti aſſidua: & idcir-
co illi exemplo quoque licet vti, quod propoſitum
eſt de iuſto Helia, vt pulſans, ſi non amicitiæ cauſa,
ſicut in Euangelio dictum eſt, ſaltem improbitate
perſeuerantiç vincat.

De Miſſa in vigilia Aſcenſionis Domini. Cap. 6.

IN vigilia Aſcenſionis Dñi illa ponitur Euange-
lij lectio, qua Dñs Ieſus mox tradendus, suble-
uatis oculis in cælum, dixit: Pater venit hora,
Ioan. 17. clarifica filium tuũ, vt filius tuus clarificet te. Cauſa
autẽ cur in huius ſolennitatis præuẽtione legatur,
hæc eſt: q. quòd tunc orauit paſſurus, quãdo Aſcẽ-
dit, completum eſſe innotuit hominibus: videlicet
Cant. 7. quia moriens, ſicut dicit in Canticis, aſcẽdit in pal-
mam, & reſurgens apprehendit fructus eius. Quod
quia per Aſcenſionem, vt dictum eſt, innotuit ho-
minibus ad ipſorum ſalutem: homines quippè ſine
notitia, vel fide eius non ſaluarentur: rectè hæc, vt
dictum eſt, oratio legitur, qua hoc ipſum orauit,
iam iam per paſſionis viam, per mortiferi torrentis
potum ad illam iturus gloriam. Notandum autẽ,
quòd cùm dixit: Clarifica filium tuũ, vt filius tuus
clarificet te, protinus adiunxit: Sicut dediſti ei po-
teſtatem omnis carnis, & omne quod dediſti ei,
det eis vitam æternam. Non dixit, & da ei, ſed ſi-
cut dediſti ei poteſtatem.

Quamuis enim propter paſſionem mortis, glo-
Heb. 2. ria & honore coronatus ſit Dominus Ieſus, & idcir-
Philip. 2. co Deus illum exaltauerit: quia factus eſt pro nobis
obediens vſque ad mortem, mortem autẽ crucis:
tamen & ante ipſam mortem, & ante ipſam crucẽ,
dederat ei pater regnum, dederat ei poteſtatẽ om-
nis carnis: ſed non erat tempus, vt in eodem regno
vel poteſtate, cùm adhuc mortalis eſſet, clarificare-
tur. Quod vt euidentius cõprobetur, libet de vete-
ri proferre hiſtoria ſimilitudinẽ authenticam, cun-
ctis penè venerabilium literarũ ſtudioſis cognitã.

2. Reg. 2. Ecce ſanctus Dauid, qui hunc deſiderabilẽ atq;
1. Reg. 16. manu fortem Chriſtum nomine ſuo ſignauit, factis
præfigurauit, repromiſſione hæreditauit, Pſalmis
cecinit propheticis: alio iuxta modum ſuum glori-
ficatus eſt atq; alio tempore, Dei dono, regni pote-
ſtatem accepit. Tunc enim gloria ſua glorificatus
eſt, quando mortuo Saul aſcendit in Hebron,
ſuſceptus primum à tribu Iuda, deinde ab vniuer-
ſo Iſrael: tunc autem eandem illi Deus dedit pote-
ſtatem, quando ſuſtulit eum de gregibus ouium,
& per manum Samuelis vnxit in regem in medio
fratrum ſuorũ. O quantis à poteſtate accepta, vſq;
dũ regno frueretur, inter fluctibus potatus eſt ama-
ritudinibus, quantis perſequente Saul, Deus coro-
nam eius fabricans, erudiuit eum laboribus? Planè
hac ſimilitudine res quæ propoſita eſt, facilè colli-
gitur. Sic .n. & Dominus noſter antequam clarifi-

A caretur ea clarificatione, pro qua nunc orat dicens:
pater clarifica filium tuum: acceperat regiam di- Pſal. 44.
gnitatem vnctus oleo exultationis prę participibus
ſuis: non tunc primum, quando Spiritus ſanctus in Mat. 3.
ſpecie columbæ venit ſuper eum: ſed iã tunc, quan-
do in ſecreto virginis vtero aſſumpt⁹ eſt homo ve-
rus, à vero Deo Dei verbo, per operationem ſancti Coloſ. 2.
Spiritus, cuius vniuerſa plenitudo, quæ in illam in-
carnationem effuſa eſt, benè per cornu olei deſigna-
ta eſt, quo Dauid in ſecreto paternæ dom⁹, vt igno-
raret Saul, vnctus eſt. Et ſicut vitulus, quem ex præ- 1. Reg. 16.
cepto Dei tulit ſecum Samuel, fefellit Saul, vt neſci-
B ret quid ageretur in domo, nec, quicquam opinare-
tur, præter quod prætendebat præparatio vituli, id
eſt, votum ſacrificij: ſic mortalis natura hominis, q̃
in mundo apparuit, fefellit diabolum, vt neſciret,
quid actum eſſet in vtero virginis, nec aliud quid
opinaretur in Chriſto niſi quod foris oſtẽdebat ca-
ro paſſibilis, id eſt, hominẽ purum, per omnia no-
ſtræ obnoxium corruptioni, vt putabat, carneumque
peccati: deprehendit tamen proceſſu temporis, poſt
ſe illum contraire ſuæ tyrannicę dominationi, quẽ-
admodum & Saul dæmonioſus, in virtutibus Da-
uid intellexit, quòd contra thronũ ſuum ageretur 1. Reg. 16.
C in illo, per eum qui à ſe receſſerat, & in Dauid di-
rigebatur ſpiritus Domini.

Igitur quod ait Dominus noſter, inſtãte mortis
articulo, pater venit hora, clarifica filium, vt filius
tuus clarificet te, ſtatimque ſubiungit, ſicut dediſti
ei poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti
ei, det eis vitam æternam, tale eſt, ac ſi dicat Da- 1. Reg. 23.
uid perſequẽte Saul, in deſerto Ziph, ſiue in deſer-
to Maon ad petram diuidentem, quando deſpera-
bat poſſe euadere à facie Saul, dicat inquam Deo, Pſal. 118. 6.
qui exauditor eſt omnium: Memor eſto verbi tui 88.
ſeruo tuo, in quo mihi ſpem dediſti, vel ſicut iu-
D raſti Dauid in veritate tua, tunc videlicet, quan-
do tuliſti me de ouibus patris mei, & vnxiſti me 1. Reg. 16.
vnctione miſericordiæ tuæ.

Quod autem paulò pòſt ait: Et nunc clarifica me
tu pater apud temetipſum claritate, quam habui,
priuſquam mundus eſſet, apud te: ſic omnino ac-
cipiendum eſt, vt nullatenus verbi diuinitatem ab
illa claritate, quam habuit in principio Deus apud
Deum, obſcuratam fuiſſe arbitremur. Nam neq;
orat Chriſtus ſecundum diuinã naturã, ſed ſecun-
dum eam, quæ protinus moritur erat ſerui forma.
Quomodò ergò natura ſerui claritate prius habi-
ta ſe poſcit clarificari, vel quomodò eam priuſquã
E mundus eſſet, habuit? Videlicet, propter perſonæ Ioan. 3.
vnitatem ſuam claritatem, illam veraciter aſſerit eſ-
ſe formam ſerui, quam habuit priuſquã mundus
eſſet apud patrem, illa quæ ſibi vnita erat forma
Dei. Et ſic omninò claritatẽ tunc habuiſſe conſtan-
ter dicenda eſt forma ſerui, quomodò dicitur de
cœlo deſcendiſſe filius hominis. Sic enim ait: Et
nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cæ-
lo filius hominis, qui eſt in cęlo: non .n. homo qui
videbatur, de cælo deſcendit, ſed qui conceptus &
natus eſt de carne Mariæ virginis. Item q; homo fi-
lius hominis qui, vt dictũ eſt, de terra carnis conce-
ptus & natus erat, & hæc in terra cõſiſtẽs loqueba-

tur,nõ in cælo erat,ſed ĩ terra gradiebatur,pau
lò poſt capiendus, crucifigendus, in terra ſepe-
liendus. Igitur quemadmodum propter perſo-
næ vnitatem, filius hominis de cælo deſcendit,
quia verbũ ſibi vnitũ in cęlo & vbiq; erat:ſic pp
eandẽ perſonę vnitatẽ nũc ait orãs natura hõis,
clarifica me tu pater apud temetipſum, clarita-
Ioan. 17. te quã habui, priuſquam mundus eſſet apud te,
Sed iã nunc ad eas huius Euangelicæ lectio-
nis partes ſermo concedat, de quibus cætera pẽ
dent officij membra. Poſt pauca vbi ait: Nõ pro
mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, con-
tinuò ſubiungit: Quia tui ſunt, & mea omnia
tua ſunt, & tua mea ſunt, & clarificatus ſum in
eis. Et circa finem eiuſdẽ orationis: Nõ pro his
tãtùm rogo, inquit, ſed & his qui credituri ſunt
per verbum eorum in me: vt ſint vnum ſicut tu
pater in me, & ego in te, vt ſint in nobis vnum,
&c. Vnũ, inquit, ſint in nobis, ſicut & nos vnum
ſumus, modo videlicet ſupradicto, quia quos
dediſti mihi, tui ſunt, nec in meum ius tran-
ſeundo, tui eſſe deſierũt, & mea omnia tua ſunt,
& ideo verius tua, quia mea eſſe cœperunt. Dele
ctat propius hunc intueri modum communica-
tionis, vt intelligamus ea quæ patris ſunt, ex eo
verius patris eſſe, ex quo homini Chriſto data
ſunt. Hoc itaq; non prætereundum, quod ante-
Dani. 7. quã in rempublicã Dei patris introduceretur
hic filius hominis, & (ſicut Daniel aſpexit in vi
ſu noctis) adduceretur vſq; ad antiquum dierũ,
quia dedit ei poteſtatem, & honorem, & regnũ,
vt omnes populi, tribus & linguæ ipſi ſeruirent,
Immunita atq; inconiuncta creatori erat rerum
vniuerſitas, quia videlicet inter creatorẽ & crea
turam nullus erat medius, Nã quicquid erat, aut
creator erat, aut creatura. Vt ergo medium in-
ueniretur perfectæ ſocietatis vinculum, hic in-
troductus eſt, qui ex eo creatorem & creaturã
firmius annecteret: quia vnus idemq; Chriſtus
vtrumq; eſt, creator videlicet atque creatura.
Creator, quia Deus; creatura, quia homo. Et li-
cèt Apoſtolus dicat. Nuſquã enim angelos ap-
prehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit, nec
ſic tamen angeli expertes ſunt huius dignatio-
nis, quia profectò cũ omnis creatura ſit homo,
habens eſſe cum lapidibus, viuere cũ arboribus,
ſentire cum pecoribus, diſcernere cum angelis,
cùm, inquam, homo iuxta aliquid omnis crea-
tura ſit, hominem autem Deus aſſumpſerit, re-
linquitur & angelis gratulari, ꝙ Is qui ſuper ip-
ſos creator erat, creatura quoque cum ipſis eſt.
Amplius autem & hoc ad rem attinet, quod ho
mo, cùm ſecundum ſolum corpus quandam viſi-
biliter mundi ſimilitudinẽ gerat, ex quatuor ele
mẽtis cõpoſitus, vndè à Græcis μικρόκοσμος, i. mi
nor mundus appellatur, ſecundum ſolam animã
angelicæ ſubſtãtiæ eſt, & videlicet rationalis at-
que immortalis, hac ſola, vt angelus quoque, à
creatore diſtans ſubſtantiali differentia, quòd
creata eſt. Itaq; & ad angelicæ creaturæ exulta-
tionẽ illud attinet, ꝙ Deus homo factus eſt. Igi-
tur ſicut ſupradictum eſt, vt eſſet, quo creator

A atq; creatura firmius necteretur, hic in rempu-
blicam creatoris, filius hominis mediator intro
ductus eſt, qui in humana natura, quod non ha-
buerat accipiens, poteſtatem nõ ſibi vſurparet,
ſed iuxta Apoſtolum, Deo & patri regnum tra-
deret, dicens, vt ſupra poſitum eſt, Et mea om
nia tua ſunt, & tua mea ſunt. Atq; hic eſt modus
cõmunicationis & ſimilitudinis, quã intendens
ait: vt ſint in nobis vnum, ſicut & nos vnum ſu- Heb. 2.
mus. Quem veriſſimè tenens ſacri compoſitor
officij, huic Euangelio lectionem illam de Acti-
bus Apoſtolorum præſcripſit. Multitudinis cre-
B dentium erat cor vnum & anima vna, nec quiſ-
quam eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe
dicebat. Diuidebatur autem ſingulis prout cui-
que opus erat. Planè per hoc indicat, qualiter 1. Cor. 15.
accipiendum ſit, ꝙ Dñs ait orans, vt ſint vnum
ſicut & nos, & quod pręmiſerat, omnia mea tua Act. 4.
ſunt, & tua mea ſunt. Itaq; ſi ſolem in ſua, præ
infirmitate oculorum, altitudine perſpicere nõ
poſſumus progreſſum eius in gradibus ſuppoſi-
tis contemplemur, i. ſi hominẽ deificum in com-
munionem trinitatis ſine perſonarũ argumen-
to admiſſum, in ſeipſo peruidere non poſſumus,
C quantæ plenitudinis ſibi cõſcius, dicat, Omnia
mea tua ſunt, & tua mea ſunt, ad imitatores eius
reſpiciamus, de quibus dictum eſt: Multitudinis
credentium erat cor vnum & aĩa vna, &c. In hoc Cant. 4.
minori de maiore illo argumẽtemur. Neceſſario 1. Cor. 12.
concedendum eſt minus eſſe cõionis minus eſſe
cõcordię vel charitatis minꝰ gratię Spiritus ſan-
cti in plurib. hoĩum perſonis, in multitudine ho
minum, quamuis credentiũ, quamuis iuſtorum,
quamuis in veritate & charitate ambulantium.
plus verò in patre & Chriſto filio Deo & homi-
ne, in quo natura humana ſic diuinæ vnita eſt
naturæ, vt cum illa perſonã duplicare nõ valeat,
D adeò cõcordiæ & charitatis fœcũda, vt nulla vn
quã defuerit illi ſancti ſeptiformis ſpiritus gra-
tia. Sed ecce in his pluribus & lõgè minus haben
tibus, tãta cõmunio, tanta charitatis concordia
eſt, vt in ſpiritualib. cor illis vnũ & anima vna ſit,
in corporalib. quoq; nihil propriũ, ſed oĩa ſunt Eſt. 11.
cõia. De corporalibus liquet, quanta ſit cõionis
charitas, quia tales profecti ſunt de baptiſmo,
vt elegãter cõparentur gregi tonſarũ, quæ aſcẽ-
derunt de lauacro, vt ſpoliati velleribus rerum
quas ponebãt ante pedes Apoſtolorũ. De ſpiri-
tualibus quoq; paſſim in ſcripturis, & maximè
E in Apoſtolo, clarum & euidẽs habemus vnitatis
indicium. Qui cũ dixiſſet, Diuiſiones gratiarum
ſunt, idẽ autẽ ſpiritus, & diuiſiones miniſtratio-
nũ ſunt, idem autẽ Dñs, paulò poſt ſubdidit: Si-
cut. n. corpus vnum eſt, & membra habet multa,
omnia autẽ membra, cũ ſint multa, corpus vnũ
ſunt: ſic & Chriſtus. Sicut. n. in vno corpore mul
ta membra habemus, oĩa autẽ membra nõ eun-
dẽ actũ habent: ita multi vnum corpus ſumus in
Chriſto, ſinguli autẽ alter alterius mẽbra. Tale
quid & B. Laurentij reſpõſis inuenimus. Qui cũ
Decio pauperes oſtendiſſet, non de panniculis
vel morbidis eorũ corporibus, ſed de donis ſan-
cti

ſti Spiritus,quem credentes acceperant, dixit: A
Ecce iſti ſunt theſauri æterni,qui nunquàm minuuntur nec decreſcũt, qui in ſingulis aſpergun tur,& in omnib. inueniuntur. Diuiſiones nanq; gratiarum Pauperes Chriſti accipiunt,ſuoque ſinguli munere funguntur, ſed ſuam ſinguli diuiſuam gratiam omnib. impartiunt. Verbi gratia. Spiritus ſcientiæ, ſpiritusq; pietatis, bonæ partes theſauri cęleſtis in ſingulis Petro & Paulo aſperſæ ſunt,ſed in omnib. inueniuntur,dùm ab ore Pauli ſcientia cũctis auditoribus pro captu auditorũ affluit:pietas aũt Petri ſuomet eru
1.Cor. 1. dita lapſu,cunctis peccatoribus, rite pulſantib. B
miſericordię competentis ianuas aperit. Sic vniuerſo corpori & oculus videt,& auris audit,nec poteſt dicere oculus manui, opera tua non indigeo,nec caput pedibus,nõ eſtis mihi neceſſarij.

Igitur illa trinitatis cõmunio aſſumptæ naturæ hoīs,longè firmior vnanimitatis cõnexio eſt, propter quam dicit:Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt:quam & ſi nunc videre non poſſumus,ſicuti eſt,ſaltem per ſpeculum huius ſimili
1.Cor. 13. tudinis noſtræ nõnulla ea parte ſpeculamur. Et ecce magnum quiddam & mirabile, cęliſq; ac cælorum virtutibus ſpectabile, apparet in illa C
beati filij hoīs natura,cui cũ patre ſunt oīa communia,ſ.& quæ in ſe habet naturaliter, & quæ ſub ſe condidit potentialiter. Habet enim pater in ſe naturaliter verbum de ſe natum, ſed hoc eructante illo, habet homo ille in ſe incarnatũ, habet pater nihilominus Spiritum ſanctum,ni-
Coloſſ. 1. hilominus à ſe procedentẽ habet homo ille Spiritum ſanctũm ſemper in ſe requieſcentẽ. Condidit ſub ſe pater potentialiter cęlum & terrã, & omnia quæ in eis ſunt,angelos,archangelos, thronos,dñationes,principatus,poteſtates,virtutes,cherubim atq; ſeraphim,drachmamq; de D
Phil. 2. cimam,i. hominem. Coniunxit verò in ſeipſo,& pacificauit hæc oīa verus hic homo Chriſtus,& ſuper hęc oīa conſtitutus eſt,& oīa ſubiecta ſunt ſub pedibus eius. Sedet ſuper thronũ pater ille antiquus dierum, ſedet & agnus hic filius hoīs, imò pater non iudicat quenquã,ſed oẽ iudicium
Pſal. 49. dedit filio: &(ſicut alibi dicitur)poteſtatem dedit illi iudicium facere,quia filius hominis eſt.

Omnes ergo gentes, ſicut in introitu cantamus,plaudite manib. iubilate Deo in voce exultationis,plorante & mœrore ſeipſam cõſumente diaboli inuidia, quia fruſtrata eſt, imò quia E
profuit,dũ nocere cupit: quia priuſquã caderet homo:tñ erat homo:nunc aũt dum caſum corri
Act. 1. git,dum aſcendit,Deus & homo. Nũc eſt Dñs, nunc eſt excelſus,terribilis,rex magnus. Dñs(in quã)eſt,& in vniuerſa terra admirabile nomen eius:excelſus, quia ſuper cęlos eleuata eſt magnificentia eius:terribilis,quia quemadmodum aſcendit,ita ad iudicandos viuos & mortuos reuertetur. Et hic rex magnus, nunc in illa ſedet curia victor ad dexteram patris, honore coronatus & gloria, ſpecioſus & expectabilis rex in illa ſua beata republica, patris non mortui, ſed & nunquam morituri hæres, mortuus ſemel, & vltra iam non moriturus, cunctos patris imperatoris antiqui poſſidẽs theſauros in arca pectoris ſui reconditos,vnde & dona dat hominibus,alij fidem,alij ſapientiæ vel ſcientiæ ſermonem,alij diſcretionem ſpirituum,alij genera linguarum, alij interpretationem ſermonum, alij Pſal. 67.
operationẽ virtutum,& his ſimilia. Omnes itaq; 1. Cor. 12.
gẽtes,vt dictũ eſt,plaudite manibus,i. plaudite cũ lætitia,benè operamini. Elegãtius quicquam præmitti non potuit ad introitum,ſecundũ præ dictum Euangelij ſenſum, ſiue lectionis Actuũ Apoſtolorum. Nam in eo ait, plaudite manib. & operatio, & ſupradicta charitatis communicatio, breuiter commendatur. In plauſu enim lætitia,manuumq; concuſſio conſpicitur. Ita ergo manib. plaudere iubemur, vt hilari charitate quicquid habemus, quicquid ſcimus, quicquid poſſumus,commune faciamus,hoc pacto vnum ſimus, vt Chriſto tamquam corpus conſona membrorum aptitudine cohæreamus.

De officio in die Dominicæ Aſcenſionis. Cap. 7.

Officium diei Dominicę Aſcenſionis, gaudium cunctis eius cãtat dilectoribus: quia dum eumdem redemptorem noſtrum ad cælos aſcendiſſe credimus, ipſi quoq; mente in cæleſtibus habitamus: & ſpei certitudine iam poſſidemus rem, ad quam illum perueniſſe gaudemus. Nam (ſicut ipſe ait) vbicũq; fuerit corpus, illic congregabuntur aquilæ,i.illuc ſubſequentẽ veri ſolis cõtemplatores & amatores claritatis eius,vbi ipſe eſt, quorum animæ virtutum pennis cum terrenorũ deſpectu ad cæleſtia ſubuolant,nec ad terram propter cadauera ſeſe iterũ deuoluunt. Etenim corpus quo ſolo huiuſmodi aquilæ paſcuntur, in cęlo eſt: corpus inquam Chriſti, in quo corporaliter habitat plenitudo diuinitatis,quæ angelos paſcit, quæ cibus eſt & vita æterna omnis creaturæ rationalis. Hoc,in- Col. 2.
quam,gaudium diei præſentis pędicat officiũ: ſed illud hoc ipſum ſolicitat gaudium,quod pa Matth. 24.
riter angelorum decantamus voces dicentium: Ioan 6.
Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum eũtem in cælum. Nam aſcendit quidem Deus in tribulatione,ſ. Apoſtolorum, qui adorantes,vt Lucas Luc. 17.
refert, reuerſi ſunt in Hieruſalem cùm gaudio magno,cuius gaudij participes maxime ſunt hi, qui in ſe perfectionẽ habẽtes charitatis, fiduciã habent in die iudicij. Aſcendit,inquam,Deus in Act. 1.
illorũ iubilatione,ſed aſcendit & in voce tubę, cũ terrifico eiuſdem iudicij pręconio,dicentib. angelis: Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cęlum. Eorum quippè,qui in pace Ec Luc. 24.
cleſię finiuntur,nimirum rarus quiſq; eſt qui ita Pſal. 46.
pugnet, ita legitimè decertet, vt illa venientis regis inſignia,i. crucem clauorumq; ſigna ſecurus aſpiciat, & irreuerberata deoſculetur conſcientia: qui inquam, ita crucem ſuam baiulando,illum ſecutus ſit, vt iure larga repoſcat pro laborioſa militia tãti triumphatoris donatiua, imò vt ſecundum parabolam dictum ſit ab ipſo pro-

Matth. 25. propoſitam: rarus eſt qui talēta, quæ homo hic
peregrè proficiſcens ſibi credidit, cum debi-
to lucro reportet, i. dona (quæ dedit hominibus
aſcendens in altum, & captiuā ducens captiui-
tatem, ſ. carnē, cuius natura noſtras mentes in
hoc ſeculo tenet captiuas) ita proaimorum vti-
litatibus impenderit, vt nihil ex eis in terra de-
foſſum, i. in terrenos vſus prauè detortū, ab vſu-
ra ſpirituali vacare permiſerit. Sed eſto: Inue-
niuntur interdū qui probè viriliterq; in huiuſ-
modi ſtudiis brachiū ſuum roborauerit, & me-
Rom. 7. ritò laudatur, quia cùm deſides alij nudis ac de-
Pſal. 67. ſertis erant lateribus, hic multo milite ſtipatus
incedit, & illi regi cū decē millibus occurſurus
eſt ad bellū, i. ad diſceptationem iudicij. At illi
iuxta parabolam Euangelicam cum viginti
millibus venit: quia videlicet, cū hic ſeruus bo-
nus & fidelis, tantū de factis ſuis rationē redde
re via poſſit, illi dñs eius de cogitationibus quo
que rationē exigit, cū redierit. Atq; ita duplici
territus interrogationū exercitu, neceſſe eſt ſuis
diffidat ſimplicib. ac dimidiatis reſpōſionibus.

Igitur dū de legatione mittēda & pace rogā-
da, ſoliciti reſponſum pacis eiuſdē expectamus,
gaudemus quidem, vt ſupradictū eſt, in ſpe, ſed
hoc ipſum gaudium ſpei, magna ex parte metus
imminuit. Et quis ſolicitudo hæc ſalubris eſt,
competenter hic epiſtolæ finalis aculeus, & ad
introitum, & ad offerendā frequentatur, Sic ve-
niet quemadmodū vidiſtis eum euntē in cælū.
Luc. 4. Tota autē vis ſententiæ, tota penè huius euange
1. Cor. 1. licæ animuſitas tubæ magis in ea perſonat di-
ctiúcula, quæ verbo appoſita eſt. Sic veniet. Per-
cutit. n. acriter infelicē ſuperbiam eorū, qui illū
tranſfixerunt, perditamq; mundi ſapientiā, ac
reprobam ſulmine fecit prudentiā; quia tunc ve
rè quod infirmū eſt Dei fortius erit hominibus:
& quod ſtultū eſt Dei (ſtultitiam quippe Ieſum
Chriſtum crucifixum reputauerūt) hominibus
ſapientius erit, Ipſis cum dolore fatentibus.

Tunc implebitur illis illud Eſaiæ terrificum
vaticinium: Dñe exaltetur manus tua, vt nō vi-
deāt, ſubauditur, gloriā Dñi. Gloriam. n. Dñi, i.
diuinitatē hominis Ieſu Chriſti non videbūt im
pij, quam videre ſalus videntium erit, ſed vide-
bunt carnē quā ſpreuerunt, illuſerunt, conſpue-
rūnt, flagellauerunt, ſpinis coronauerunt, trāſfi-
xerunt. Hoc etenim ſecutus ait idem propheta.
Videant & confundantur. Quæ confuſio malæ
conſcientiæ quanta ſit exprimens, Et ignis, lo-
quit, hoſtes tuos deuoret. Tunc trement Angeli
1. Pet. 4. & Archangeli, impij autē vbi parebunt? Tremēt,
Iob 4. inquā, angeli, & (ſicut ait Dñs ad B. Iob) territi
purgabuntur, quādo Behemot, qui factus eſt,
nullū timeret, qui eſt rex ſuper omnes filios ſu-
perbiæ, mirabiliter creatus, & in ſua natura ma-
litiaq; & ferocitate conſpicua formidabilis, co-
rā filij hominis fortitudine adducetur, patefa-
ctis inferni viſceribus, & videntibus cūctis præ-
cipitabitur. Et quidē ſancti Angeli purgatorio
terrore nō examinandi probātur: ſolidati namq;
ſunt vt firmamētū, quō mollities aquarū fertur

A in ſolidum verti cryſtallum, ex quo peccante il-
lo peccati principe, ipſi peccare nolētes, in hoc
remunerationē acceperunt, vt iam peccare nō
poſſint: niſi quia cōditionis eiuſdē cū eſſent, pec
care & ipſi potuiſſent, poſſibilitatem eandē ſibi
vnquā fuiſſe, fortaſſis intuitu præſentis iræ paue
bunt, quā & ipſi incurrere poterāt, ſi à gratia de-
ſerti fuiſſent. Ait quippe Dñs Effrem, quia ipſa
agmina angelorum expaueſcēt in die aduentus
eius, & cōtremiſcent. Sed de hominibus ſanctis,
qui annunciādo veritatē Dei, ſupernorū imitan
tur officia ſpirituū, & idcirco cōe cum illis voca
bulū ſortiuntur vt angeli vocētur (angelus quip
B pe nomē eſt officij, non naturæ) de his inquam,
hominibus nō eſt dubiū quin tremāt, & terrore
purgentur. Si ergo tremēt ſancti angeli, vbi pa-
rebūt impij? Dies illa ſuper eos dies iræ, dies cala
mitatis & miſeriæ, dies magna & amara valde.

*De eo quod dictum eſt, Et ſedet à de-
xtris Dei. Cap. 8.*

HÆc itaq; ſolicitudo nobis gaudiū præſens
imperfectū reddit, cuius ſummam ſolus in
Euāgelio Marcus perſcribit. Nā cū dixiſſet, Et Mar. 16.
Dñs quidē Ieſus poſtquā locutus eſt eis aſcen-
C dit in cælum, addidit hoc: Et ſedet à dextris Dei.
ſumma quippe gaudij noſtri eſt, q vera carnis
noſtræ natura in illo nos hominis filio præcedēs
cōſedet à dexteris Dei, quē venientem iuxta Da Dan. 7.
nielem in nubibus cęli, hodie venerādus ille an-
tiquus dierum cum millibus millium ſibi mini-
ſtrantium, & decies millies cētenis millibus ſibi
aſſiſtentium, in illo throno ſuo flāmeo ſuſcepit,
dignā cano capite ſuo ſentētiam elocutus, iuxta
patrem ipſius, ſecundū carnē Dauid, Sede à de-
xtris meis, &c. Quod non ſic accipiendū eſt, vt Pſal. 109.
Humaniformij putāt, quòd Deus ita vt nos hinc
dexterā atq; inde habeat ſiniſtram, & humana
D forma circūſcriptus ſit, aut hoc ipſum q Deus
ſedere dicitur, flexis poplitibus fieri putandum
eſt: nec illud incidamus ſacrilegium, inquit Au-
guſtinus, in quo execratur Apoſtolus eos, qui
cōmutauerunt gloriā incorruptibilis Dei in ſi-
militudinē corruptibilis hominis. Tale. n. ſimu-
lachrum Deo nefas eſt Chriſtiano in tēplo col-
locare, multo magis in corde nefarium, vbi ve-
rè Dei templum eſt. Sedere ergo quod dicitur
Deus, nō membrorū poſitionem, ſed iudiciariā
ſignificat poteſtatē. Et q ait Chriſto Dño, Sede Rom. 1.
E à dextris meis, i. in mei ęqualitate, quod idē eſt
ac ſi dixiſſet, Conregna mecū. Et hoc ſecundum
humanam naturā illi dictum eſt; quia ſecūdum
illam datum eſt ei regnum & honor, & omnes
populi, tribus & linguæ ipſi ſeruient. vnde in cō
munione canimus: Pſallite Dño qui aſcendit ſu
per cælos cęlorum ad orientem. Humana quip-
pe Chriſti natura, dignitate virtutum omnium
& ſanctitatis, omnē ſpiritualē excēſſit creaturā
intantum, vt aſcēderet vſq; ad orientē, i. vſque
ad filiū ſibi perſonaliter vnitū, quia præter Deū
nihil tranſcendendo dimiſit. Vbi notandū, quia Dan 7.
nō dixit ad ortum vel orturum, ſed ad orientē. Pſa. 67.

Illa

Illa enim ineffabilis genitura,non ſecundū præteritum & futurum conſideratur, ſed ſempiterno præſenti filius patre generatur. Verumtamē hoc localiter quoq; accipiēdum eſt,quia aſcendit ſuper firmamentū cęli,& hoc verſus orientalem plagam. Nam quod dictum eſt, vſque ad Orientem,i.vſq; ad filium ſibi perſonaliter vnitum,non utique ſecundū locum, ſed ſecundum humanæ naturę immutationem dictum eſt:qua
1.Cor.15. immutatione & nos iuxta Apoſtolum pro modo noſtro immutabimur. Nec verò ſic immutata eſt, vt in illam Orientis ſubſtantiam,vera carnis ſubſtantia tranſiret, ſed acceſſit gloria,non deceſſit natura:abſorpta eſt paſſibilitas,ſucceſſit impaſſibilitas: periit mortalis, acquiſita eſt carni verbi coęternitas. Sic in ſimilitudinem lapidis aquę durantur.Chryſtallum namque ſimilitudo lapidis eſt,non ſuapte natura lapis,quia durata gelū aquæ ſubſtantia,ſicut aiunt phyſici, ſpeciem hanc efficit. Quod ad prędictam immutationem carnis apta ſimilitudine referri Gregorius perhibet in Ezechielem,dum dicit:Corpus Redemptoris noſtri, quia vſq; ad mortem paſſioni ſubiacuit, aquę ſimile iuxta aliqd fuit: quia naſcendo, creſcendo, laſſeſcendo,eſuriendo, ſitiendo, moriendo vſque ad paſſionē ſuam per momenta temporum decucurrit. Sed quia per reſurrectionis ſuę gloriā ea ipſa corruptione in incorruptionis virtutem conualuit, quia chryſtalli more ex aqua duruit,vt in illo & hæc eadem natura,& ipſa iam quę fuerat,corruptionis immutabilitas non eſſet. Aqua ergo in chryſtallum verſa eſt, quādo incorruptionis eius infirmitas per reſurrectionem ſuam ad incorruptionis eſt firmitatem ſolidata. Et notandum, quia cùm ſpecies chryſtalli perpulchra ſit,dicitur in hac ſignificatione,quaſi aſpectus chryſtalli horribilis:quia Redēptor noſter vnus idemq; ſerenus iuſtis, iniuſtis autem (vt ſupradictum eſt)apparebit terribilis. Igitur ſicut aqua, non pereunte ſubſtantia vel ſubſtantię quantitate, ſed ſolùm qualitate,quæ fluxa fuerat,in ſoliditatē tranſeunte,in ſimilitudinē lapidis durātur, ſic Dominicus homo,cui pſallimus,non pereunte ſubſtantia membrorum,quę ſeruato numero vel quantitate,aſcendit primum, quoniam reſurrexit,aſcendit(inquam) inlocaliter ad orientis,i.diuinitatis(de qua ſupra dictum eſt)cōformitatem atq; coæternitatē ſola penitus abſorpta, quaſi fluxa qualitate, ſecundum quam ti-
Matth. 26. muit, potuitq; tædere & pauere,et dixit:Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, & cætera talia,ſecundo autem aſcendit & localiter hac die,
Marc. 14. videntibus Apoſtolis, ſuper firmamentum cæli (vt ſupra dictum eſt) ad Orientem,i. ad orientalem plagam. Vbi autem & quomodo ſit Dominicum corpus in cælo, curioſiſſimū & ſuperuacaneum eſt quærere,inquit Auguſtinus in libro de fide catholica. Tantummodo in cęlo eſſe credendum eſt. Non enim eſt fragilitatis noſtrę cęlorum ſecreta diſcutere.

A *Quod auctoritate Euangelij proceſſio fiat in die Aſcenſionis Dominicæ. Cap. 9.*

QVod hac die proceſſionē agimus,illud nobis cōmendat,quod Dñm noſtrum ſequi Phil. 2.
debeamus in ipſum cęlum, quo pręcurſor ipſe introiit,per eandē obedientiæ viā,quam ipſe,factus obediens vſq; ad mortē, exemplo ſuo præmonſtrauit. Nā & ipſe mox aſcenſurus in cælū, hoc ipſum ſignificare dignatus eſt, ſicut Lucas Luc. 24.
Euangeliſta refert. Cum.n. dixiſſet Dñs: Ego mittā promiſſum patris mei in vos, vos autem
B ſedete in ciuitate,quoadusque induamini virtute ex alto, ſecutus Lucas adiunxit: Eduxit autē eos foras in Bethaniā. Eductione illa,ꝙ nos eū ſequi debeamus(vt prędictum eſt) nomine Bethanię(quod interpretatur obedientia)ſignificāuit,quod imitando eius obedientiam, membra eius eſſe, & cum illo omnia verbo virtutis ſuæ portante, aſcendere valeamus. Rectè itaque de reſponſoriis, quod magis ad eandem pertineat eductionem,diligentioris Eccleſię ordines cantant in hac proceſſione, vt nos reſpōſorium hoc, Eduxit Dñs Ieſus diſcipulos ſuos foras in Be-
C thaniam,& benedixit eis,quod ex Euāgelio Lucę ſumptum eſt. Hoc.n. cantādo & procedendo nobis inuicem loquimur, & commemoramus idipſum,quod illa Dñs eductione ſignificabat, videlicet,ꝙ ſequaces eius de mundo foras exire debeant, ſicut iam dixerat illis: Ego elegi vos Ioan. 15.
de mundo,vt eatis & fructum afferatis. Quo eatis vtique in vniuerſum mundum. Nam hoc eſt, quod & tunc ait illis ſecundū Marcū: Eūtes in Matth. 16.
mundū vniuerſum,pdicate Euangeliū oī creaturæ. In quo Iudæos palā percutit vanè gloriātes, ꝙ peculiaris populus Dei ſint. Nam præter hoc
D quod iuxta aliquid (vt ait B.Gregorius) homo omnis creatura eſt,habet.n.eſſe cum lapidibus, viuere cū arboribus, ſentire cum beſtiis,diſcernere cum angelis,præter hoc(inquam) Iudæos (vt dictum eſt) percutit dicendo, omni creaturæ. Compendio quippe vſus eſt, dicendo,omni creaturę,pro omni homini. Si dixiſſet,omni homini,reddenda erat ratio, cur non Iudæo ſoli, Quæ autē ratio melior poterat reddi, niſi quia ſicut Iudæus creatura Dei eſt,ita & Gētilis? Vndè Apoſtolus ait: An Iudæorum Deus tantūm? nonnè & Gentium? imò & Gentium. Pulchrè igi- Rom. 3.
tur compendio vſus eſt,dicens, omni creaturæ,
E quo nomine ſimul & omnē ea primit hominem, & præcepti ſui iuſtam apponit rationem.

Cur eadem proceſſio non ante,ſed poſt tertiam agatur. Cap. 10.

CVm igitur hac die proceſſionē rationabiliter agamus,nihilominus & hoc rationabile eſt,quod non, ſicut in die Paſchæ, vel cæteris Dñicis antequam tertia cantetur,ſed ea cātata celebratur. Sola namq; proceſſio Dñicalis, quia tūc aqua benedicitur in memoriā & venerationem ſacri baptiſmatis,ſicut aliàs iā dictū eſt: ſola(inquam)eiuſmodi proceſſio tertiā præcedit,

A qua hora Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos ad-
uenit,vt ſicut baptizamur,& ſic Spiritum ſanctũ
accipimus, ſic aqua benedicta prius nos & loca
noſtra reſpergamus,& ſic aduẽtus Spiritus ſan-
cti memoriale,ſ.horã tertiam decantemus. Cur
autẽ Dñica die ſic nobis baptiſmatis ſacri me-
moria renouetur,ſupradictũ eſt,vbi de ſacra Pa
ſchæ ſolennitate vel ordine pro poſſe diximus,
hæc ergo & cæteræ, quæ abſque aquę benedi-
ctione aguntur, proceſſiones, iure præmiſſam
ſequuntur horam tertiam,& ſecuturo ſine inter
ruptione iunguntur officio Miſſæ.

B
De Dominica poſt Aſcenſionem Domini. Cap. 11.

Luc. 24. DOminicæ huius officiũ vox eſt Apoſtolorũ,
qui iuxta præceptum Dñi aſcendẽtis,ſede-
bãt in ciuitate, quoaduſq; induerentur virtute
ex alto,vt erãt vnanimiter orantes cũ mulierib.
Act. 1. & matre Ieſu,ſicut in Actib. Apoſtolorum legi-
tur. Nõ ſolùm autẽ illorum,ſed & noſtra vox eſt
corde & ore proferenda in aures Dñi,vt ſpiritus
eius gratia dignanter ad nos vſq; deſcẽdat,quia
videlicet corporis eiuſdẽ,in quo præminẽt Apo
1.Reg. 16. C ſtoli,nos quoq; mẽbra ſumus licet vltima. De-
3. Reg. 2. ſcendat,inquam,in nos vnguentum illud,quod
1.Reg. 3. plenariè redundans in capite,i. Chriſto:deſcen-
dit primùm in barbam Aaron,i. montani,ſ.eiuſ
dẽ Chriſti Dñi noſtri, ſuper montẽ cæli exalta-
ti:in barbã,inquã,i.in fortes atq; perfectos viros
patres noſtros Apoſtolos, deſcẽditque & in ora
veſtimenti eius, i. in vicinos Apoſtolis electos
ex Iudæis,& ſicut ros deſcẽdat in montẽ Sion,i.
in omnẽ ex nobis gentibus fidelẽ. Huic ergo ex-
pectationi præſentis introitus officij valdè con-
Pſal. 132. gruit:Exaudi Dñe vocem meã, qua clamaui ad
D te. Pſalmo nãq; xxvj. deſcriptũ eſt hoc, titulus
hic inſcribitur:Pſalmus Dauid priuſquam line-
retur,i. in regẽ vngeretur. Qui & mittit nos ad
hiſtoriã. Dauid adhuc in domo patris ſui,ſ. Be-
thleem,puerulus vnctus eſt à Samuele, regem il
lũ futurum Spiritu ſancto ſic præſignante. De-
indè vnctus eſt in Hebron,& ſuper tribum Iuda,
tamẽ regnauit mortuo Saule. Poſteà verò tertiò
vnctus eſt, qñ totius Iſraelitici populi prouin-
ciam accepit. Quæ vnctiones nobis myſticant
aliquid. Sicut.n. tertio vnctus eſt Dauid,ſic qui-
que fideles participes debent eſſe tertiæ vnctio-
E nis. Prius in baptiſmo,vbi gratia Spiritus ſancti
innouantur:ſecundò, quãdò per impoſitionem
manuum Epi donis eiuſdẽ Spiritus ſancti aug-
mentantur:tertiò in die iudicij,qñ eiuſdem ſpi-
ritalis gratiæ perfectam dulcedinem adipiſcen-
tur. Non eſt autẽ credendum Dauid feciſſe hunc
pſalmum,antequam in domo patris lineretur,
ſed an poſt illam vnctionem ſtatim, an poſt ſe-
cundam fecerit,incertum eſt. At nos quidẽ poſt
ſecũdam vnctionem in expectatione tertię hoc
officium canimus, iam.n. impoſitionẽ manuũm
ab Epis accepimus. Apoſtoli autẽ quorum expe
ctationem imitatur,ſecundam poſt primam vn
ctionẽ præſtolabantur. Nã illi poſt peccatorum

A remiſſionem,quam in morte Chriſti acceperãt,
inſufflãte illo ac dicente:Accipite Spiritum ſan
ctum, quorum remiſeritis peccata,remittuntur
eis, manuum impoſitionem expectabant de cę-
lo ab eodem pontifice magno, qui penetrauit
cælos,Ieſu Chriſto, quæ ſecunda extitit illis vn
ctio. Nos aũt, hac ſecunda per illorum officiũ,
ab Epis cũ ſacro chriſmate accepto,tertiã expe
ctamus gratiã pro gratia,quã in illa cęleſti percipie
mus,Eccleſia, rãta plenitudine, vt meritò vocetur Ioan. 17.
ebrietas,& affluens voluptas,ſicut dicit Pſalmi-
ſta:Inebriabũtur ab ubertate domus tuæ, & tor Pſal. 51.
B rẽte voluptatis tuæ potabis eos. Et Eſaias dicit: Eſa. 31.
Dicit Dñs,cuius ignis eſt in Sion, & caminus e-
ius in Hieruſalem. Donum quippè Spiritus ſan-
ctus in Sion,i. in præſenti Eccleſia,quantuſlibet
ignis eſt, in Hieruſalẽ autem,i. in cęleſti patria
caminus plenus & indeficiens eſt. Igitur ſecun-
dũ prædictam expectationẽ cantamus in introi-
tu:Exaudi Dñe vocẽ meam,qua clamaui ad te. Pſal. 26.
& quia non ſufficit vox corporis, addimus:Tibi 1. Pet. 4.
dixit cor meum,quæſiui vultum tuum,&c. Epi-
ſtola qualiter hoc ipſum orare debeamus, indi-
cat dicẽs:Eſtote prudentes,& vigilate in oratio Ioan. 15.
C nibus,&c. Euangelium,cum venerit paracletus,
quem ego mittã vobis à patre, idcircò congruè
legitur, quia promiſſionem eandẽ Apoſtoli ex-
pectabant proculdubiò in mente & in ore habe
bant ſimul & orationem,quam in fine ſermonis
pro ipſis & pro nobis,qui per verbum eorũ cre-
dituri eramus,orauit,ad patrem. Propter quod
& communio congruit:Pater,cùm eſſem cũ eis.
Offerenda quoque:Lauda anima mea Dñm,ab
re non diſcrepat, quia ſic ſcribit Lucas:Et erant Luc. 24.
in templo laudantes & benedicentes Deum.

Cur hactenus Apoſtolicæ litteræ ad vigilias lectæ ſunt. Cap. 12.

D IDcircò per hos dies Dñicæ reſurrectionis,i.
à Paſcha vſq; ad Pentecoſten,Apoſtolicæ li-
terę lectæ ſunt in vigiliis nocturnis, videlicet A- Act. 4.
ctus Apoſtolorum, Apocalypſis,cum ſeptẽ cano
nicis epiſtolis, quia teſtimoniũ perſonant eiuſ-
dem reſurrectionis,ſicut ſcriptum eſt,quia vir-
tute magna reddebant Apoſtoli,videlicet tã vo-
ce, q̃ literis teſtimonium reſurrectionis Domi-
ni noſtri Ieſu Chriſti. Diebus autẽ quibus tem-
pus illud ſignificatur,quo ante paſſionem ſuam
E in hoc mundo vixit Dominus, idcirco Paulus
legitur Apoſtolus,quia penè vbique tota inten-
tio eius eſt approbare gratiã toti mundo,i. tam
Iudæis quàm Gentibus fuiſſe neceſſariam, nec
vllũ ex operibus legis, ſed ſola fide Chriſti poſ-
ſe ſaluari. Itaq; toto tempore,quo ſiue ante,ſiue
poſt paſſionẽ ſuam Domini noſtri præſentia cõ-
memoratur,congruè noui teſtamenti pręcones
loquuntur,vt quaſi ab ſponſi præſentis uberibus
filij eius lacte conſolationis potentur. Hæ ſiqui-
dem ſcripturæ ubera illa ſunt, de quibus eidem
ſpõſo in Cãticis Eccleſia dicit,Quia meliora sũt Cant. 1.
ubera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.

FINIS LIBRI IX.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER DECIMVS.

De aduentu ſeu diuinitate ſiue operatione ſancti Spiritus. Caput I.

QVàm venerabilis & amplectenda ſanctæ matri Eccleſiæ filiiſque eius vniuerſis debeat eſſe de aduentu Spiritus ſancti ſolēnitas, conſiderata perſonæ aduenientis dignitas, ſimulq́; cauſa aduentus eius euidenter demonſtrat. Ipſe enim Deus & Dñs eſt, Patri Filioq́; conſubſtantialis & coæternus, increatus atque immenſus: vtpotè creatricis tertia perſona Trinitatis, cuius abſq; gratia, nulla in ordine cælorum conſiſtit creatura rationalis: à quo recedens angelus, diabolus factus eſt, ad quem accedens homo, Deo ſimilis redditus eſt. Cauſa autem aduentus eius hæc eſt, vt quia ſponſus ablatus eſt, filiorum eius curam atque tutelã pupillorum ſuſcipiat, & teſtamēto patris legatã illis, imò ſanguine eius conſcriptũ hæreditatem, aduocatione legitima defendat, in omni prætorio, corã quouis iudice, rege aut tyranno ſiue principibus terræ. Proponenda nãque erat lis in iudicio de terminis paternæ poſſeſſionis: & quum antiquus dierum dixerit huic, de quo loquimur, ſponſo, pupillorum patri: Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatē tuã, & poſſeſſionem tuam terminos terræ, futuri tamen erant, qui hæreditatem eius nimium vellēt anguſtare, aut etiam annullare, vt Iudæi, qui in ſua tantùm ſynagoga: vt Donatus, qui in ſola coarctare contendit Africa: vt Pagani, qui nullam illius poſſeſſionem vſquã eſſe volebant. Præterea cælorũ pdia, quæ pertēdere poterãt filiſſu pradicto patris teſtamēto, ſibimet legata inſidiãtibus malignis ſpiritibus, tutorē hũc fidiſſimum adeſſe oportebat, qui illos erudiret, protegeret, atq; pro delinquētibus interueniret. Nam quid oremus (inquit Apoſtolus) ſi vt oportet neſcimus, ſed ipſe ſpiritus pro nobis poſtulat gemitibus inenarrabilibus. Igitur iuxta perſonæ aduenientis dignitatem, & aduentus cauſam, glorioſa, ſplendida, venerabilis, & dulcis eſt ſanctæ Eccleſiæ domus ſolennitas hæc de aduentu Spiritus ſãcti, æquè vt illa ſacroſancta feſtiuitas Dñicæ reſurrectionis, quia videlicet ſicut nihil nobis naſci ꝓfuit, niſi redimi ꝓfuiſſet: ita nihil nobis redimi ꝓfuit, niſi Spiritu ſancto illuminari, & peccatorũ remiſſionē accipere ꝓfuiſſet.

Pſal. 2. — Rom. 8.

Qua auctoritate ſabbatò Pentecoſtes, ſicut & ſabbato Paſchæ baptizandum ſit. Cap. 2.

QVapropter hæc duo tempora, id eſt, Paſchę & Pentecoſtes, à Romanis Pontificibus ad A baptizandum præfixa ſunt. Vnde magnus Leo ſcribens ad vniuerſos per Siciliam conſtitutos, cum de ſabbato ſancto Paſchę, quo baptizãdum ſit, dixiſſet, adiecit, Additur ſanè huic obſeruantiæ, etiam Pentecoſtes ex aduentu Spiritus ſancti, ſolennitas, quæ de Paſchalis feſti pendet articulo, & cùm ad alios dies cætera feſta pertineant, hæc ſemper ad eũ diē, quæ reſurrectione Dñi eſt inſignis, occurrit, porrigēs quodãmodo auxiliãtis gratiæ manũ, & eos quos à die Paſchę aut moleſtia infirmitatis, aut lõginquitas itine B ris, aut nauigationis difficultas interclufit, inuitans, vt quibuſlibet neceſſitatibus impediti, deſiderij ſui effectũ dono Spiritus ſancti conſequantur. Et paulò poſt: Hoc aũt nos nõ & noſtra perſuaſione defendimus, ſed Apoſtolica auctoritatē ſatis idoneo probamus exēplo, ſequētes B. Petrũ Apoſtolũ, qui in ipſo die, quo oĩum credētium numerũ promiſſum Spiritus ſancti repleuit aduētus triũ milliũ populũ ſua prædicatione cõuerſum, lauacro baptiſmatis cõſecrauit, quod ſãcta ſcriptura, q̃ Apoſtolorum cõtinet actus, fideli hi C ſtoria docet, dicēs: His auditis, cõpũcti ſunt corde, & dixerunt ad Petrũ, & ad reliquos Apoſtolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus verò ad illos: Pœnitētiã, inquit, agite, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrũ in noĩe Dñi noſtri Ieſu Chriſti, &c.

Act. 2. — Matth. 12. Luc. 11.

Digna ſanè & iuſta tanti Dñi reuerētia, quoniam æquitas paribus in rebus paria iura deſiderat, vt quia filius nõ niſi in digito Dei fortem armatum reſurgēdo deuicit, & vaſa eius diripuit, atq; mundauit, æquè huic digito Dei, ſ. Spiritui ſancto, aduenienti, ſicut & Filio reſurgenti ſuum D repreſentetur opus, i. ſacri baptiſmatis effectus, maximè quia baptiſmatis eiuſdem regeneratio, propria ſancti Spiritus operatio eſt. De cuius regenerationis ſacramēto nonnulla ſuperius in ſancto Paſchę ſabbato, ſimulq́; de lectionibus & cantibus ad idem ſacramentum pertinentibus, quantum propoſita breuitas permiſit, expoſita ſunt, quæ digna quæſitu videbantur.

Quid pertineat ad ſancti Spiritus gratiã, lectio, Tentauit Deus Abrahã. Cap. 3.

E VErumtamē nunc illud prætereũdum nõ eſt, quid ad baptiſmi gratiã pertineat illa, quæ de hac die legitur, lectio: Tētauit Deus Abrahã. De qua re quærētibus facilis & aperta patet reſponſio, quia videlicet in illa, quam celebramus effuſione ſancti Spiritus, illud impletũ eſt, quod in hac lectione patri noſtro Abrahæ Dominus ait: Per memetipſum iuraui, quia feciſti hanc rem, & non peperciſti filio tuo vnigenito, benedicam tibi, & multiplicabo ſemē tuum ſicut ſtellas cæli, & ſicut arenam, quæ eſt in littore maris.

Gen. 22.

Maximeq; quod addidit: Poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum, atq; in ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ pro eo quod obediſti voci meæ. Illud, inquam, nunc impleri Act. 2. cœptū eſt, qñ Spiritus ſanctus Apoſtolorum pectora inuiſibiliter penetrans, nouū dedit ſanctificationis ſignū, vt in ore eorū omniū genera naſcerentur linguarū. Sanctus.n. Spiritus tūc oībus dari cępit Gētibus, manifeſto ſuper Gētiles Cornelium & alios nonnullos veniens ſigno, qui vna & ſola Dei benedictio eſt, qua benedicuntur oēs Gentes in ſemine Abrahæ, qui eſt Christus, quē in vtero virginis idē Spiritus ſanctus præuenit B in benedictionibus, i. oīum gratiarū ſuarū effuſionib. vt de plenitudine eius nos oēs acciperemus. Tract⁹ hāc lectionē idcirco nullus pſequitur, qa cāticū patet Abrahā p hoc facto nullū ceciniſſe ſcribitur, quippe quib. vel cū quibus caneret nō habebat, vnus & penè ſolus Dei cultor, idēq; in terra aliena peregrinus. Cætera, vt ſupra dictū eſt, in officio ſabbati Paſchalis p poſſe dicta ſūt.

Quòd in honorem ſeptiformis ſpiritus, ſeptem ſint officia, quinta vacante feria. Cap. 4.

C IN cunctis ſacroſanctæ ſolennitatis huius officiis auctoritas Spiritus ſancti præminet, cuius & maieſtas materiā præbet, quod maximè in epiſtolis ſumptis de Actibus Apoſtolorū, clarum eſt: in quibuſdā tamen Euangeliis, vel his quæ ad introitus officiorū, vel quæ dicuntur in offerendis, nō adeò liquet in ſuperficie literæ, quòd perſonam vel propriā ſancti Spiritus operationē prædicent: ſed ſi perſcrutemur, & vt ad latentia grana perueniamus, ſpicas manibus confricemus, cūcta ad illius operationē atq; ad baptizatorum cōpetentem pertinere patebit inſtructionē. D Sūt autē ab hoc ſabbato vſq; ad aliud ſabbatū officia ſeptē: vno die, i. feria quinta propriū non habente, ſed de Dñica mutuante officium, videlicet in veneratione poſita ſeptem eiuſdē Spiritus ſancti donorū. Sed in his eo contenti nō erimus, ut iuxta propoſitum in officiis quæramus partium concordiam, magisque opificē noſtræ ſalutis inquirendo, venerabimur ſancti Spiritus diuinitatem. Dignum quippè eſt, vt prophetica vel Euangelica ſeu Apoſtolica penſando dicta, quæ in his congeſta ſunt officiis, organiſtam antiquum ſuis ex vocibus, non recentem agnoſcamus eſſe Deum, E præſertim cū in his quoque, quę hoc minus in litera perſonare videntur, magnificentius interdum comprobetur, interiore fideliter pōderato ſenſu, vt eſt illud: Cibauit eos ex Pſal. 80. adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos.

Cur Apoſtolus Paulus eos, qui in Ioannis baptiſmate baptizati fuerant, nihilominus baptizari fecerit. Cap. 5.

Act. 19. LEctio Actuum Apoſtolorū, factū eſt, cùm Apollo eſſet Corinthi, &c. Cunctis huius A hebdomadæ diebus lectiones de Actibus Apoſtolorū ſumptæ, ſancti Spiritus euidenter prædicant potentiā ſimul & gratiam, qua teneram naſcentis Eccleſiæ, cum tanta dulcedine lactabat infantiam, vt imponentibus manus Apoſtolis, loquerentur linguis fideles & prophetarēt. Sed hodierna, i. ſabbati lectio, vnicā baptiſmi Chriſti cōmendat dignitatē, in eo quòd Paulum diſcipulos, qui baptizati fuerant in Ioānis baptiſmate, rebaptizaſſe, imò quia baptizati non fuerant in nomine Dñi Ieſu, baptizaſſe cōmemorat. Cauſa aūt manifeſta eſt, videlicet qa baptiſmus Ioānis non ad eādem virtutem pertinuit, quam opera-B tur in nobis baptiſmus Chriſti. Primo, quia Ioānes baptizauit in pœnitentiam, Chriſtus verò baptizabat in remiſſionē peccatorū. Deindè, quod maximum eſt, Ioannes non baptizabat in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, quæ ſola & vnica regula eſt baptizandi, quam ſuo ſanguine conſcriptam, Saluator poſt reſurrectionē ſuam & non ante diſcipulis ſuis contradidit. Quæ tantæ virtutis atq; auctoritatis eſt, vt quantacumque dicat quis inter merſionem, ſi cuncta ex ordine quatuor Euangelia percurrat, totamq; fidei catholicæ decantet expoſitionem orthodoxam, Eſai. 10. C hanc aūt ſolā omittit regulam, verbum abbreuiatum quidem, ſed conſummans: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Si, inquam, iſtud omittit, non fecit opus baptiſmi, atq; ideò fruſtratus, qui ſic intinctus eſt, nihilominus baptizari indiget. Quòd ſi ſola hæc verba deprompta fuerunt, quicumq; ſit ille verbi & aquæ miniſter, quicumq; baptizet, ſiue columba, ſiue coruus, i. ſiue caſtus, ſiue adulter, aut ebrioſus, ſiue catholicus, ſiue hæreticus, ſiue etiā ludo quis fortè baptizet: nullatenus baptiſmum licet iterari, nè tanti nominis inuocatio videatur annullari. Vnde licet ferè nemo dubitet, libet D tū quiddā ad hoc pertinens inſerere, quod Eccleſiaſtica de Athanaſij prīcipiis refert hiſtoria.

Tempore quo apud Alexandriā Petri martyris diem Alexander Epiſcopus agebat, cum poſt expleta ſolennia, conuenturos ad cōuiuiū ſuum clericos expectaret, in loco mari vicino videt eminus puerorum ſuper oram maris, ludum, imitantium (vt fieri ſolet) Epiſcopum, atque ea quę in Eccleſiis geri mos eſt. Sed cum intentus diutino pueros inſpectaret, videt ab his geri quædam etiam ſecretiora & myſtica. Perturbatus illi-E co vocari ad ſe clericos iubet, atq; eis quid eminus ipſe videret, oſtendit. Tū abire eos, & comprehenſos ad ſe perducere oēs pueros imperat. Athanaſius dum puer eſſet, per ludum verè baptizauit quendam. Cumq; adeſſent, quis eis ludus, & quid egiſſent vel quomodo, percontantur. Illi, vt talis habet ætas, pauidi negare primo, dehinc rem geſtam per ordinē pandunt, & baptizatos à ſe eſſe quoſdam catechumenos confitentur per Athanaſiū, qui ludi illius puerilis Epiſcopus fuerat ſimulatus. Tum ille diligenter inquirens ab his, qui baptizati dicebātur, qd interrogati fuerint, quidve rūderint, ſimul & ab eo q interrogauerat, vbi videt ſecundum religionis noſtræ ritum cuncta

conſta-

conſtare, collocutus eum concilio elericorũ, ſtatuiſſe traditur, illis, quibus ioregris interrogatio nibus & reſponſionibus aqua fuerat infuſa, iterari baptiſmum oon debere, ſed adimpleri ea, quæ à ſacerdotibus mos eſt.

Ioannes nõ baptizauit in ſpiritu ſancto ſicut Chriſtus.

Manifeſtum eſt igitur, baptiſmũ Ioannis longè imparis fuiſſe virtutis à baptiſmo Chriſti, neque vlla quæſtione opus eſt, eur Apoſtolus Paulus eos, qui tantũ in Ioaonis baptiſmate baptizati fuerant, nihilominur baptizari fecerit: quippe qui iuterrogati, ſi Spiritum ſaoctũ accepiſtis credentes, reſponderuot: Sed neque ſi Spiritus ſanctus eſt, audiuimus. (Act. 16.) In quo ſatis iiquet, quaotæ imperfectionis baptiſmus Ioannir fuerit, in quo nec oominabatur is, in quo ſoio baptiſmi ſubſiſtit virtus, Spititus ſanctus, io quo baptizat Chriſtus, ſicut idem Ioannes ait: (Matth. 3.) Ego baptizo vos in aqua, ille uor baptizauit io Spiritu ſancto & igni. Et item: (Ioan. 1.) Qui miſit me, inquit, baptizare, ille mihi diait: Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manẽtem in eo, ille eſt qui baptizat in Spiritu ſancto.

De proprietate conſolationis, ſecundum quam Spiritus ſanctus alius datus eſt paracletus. Cap. 6.

SPiritus ſaoctus, ſicut alia perſona eſt quàm Filius, ſic proprietate cooſolationis ſuæ qua cõſolatur oos, alius eſt paracletus, propter quod. Dei filius multa de ſeipſo locutus, air io hodierna lectiooe ſancti Euangelij: (Ioan. 14.) Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, quod vt tandem commodius pateſiat, diſetetione diligenti opus eſt, ad cognoſcendum quid propriè per Filium, quid propriè pater, in ereaturis operetur per Spiritum ſanctum.

Omnium ſubſtantia ereaturarum per filium condita eſt, ſicut Euangeliſta teſtatur, dicẽs: (Ioan. 1.) Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Sed omnibur e aeeptis quæ ad præſens negotium non pertinent, de angelica & humana taotum ſubſtantia dicendum eſt.

In hominibus & angelis alia per Filium, alia per Spiritum ſanctum facta ſũt & ſiũt.

Omnis humana vei angelica etcatura, omneſque ſubſtantiales qualitater, ſine quibus nuſquã vlla poteſt vel cogitari ſubſtantia, videlicet eſſe, viuere, ſeotire & diſeernere, quę naturaliter inſunt, & ideitco eidẽ abeſſe ſubſtãtiæ nõ poſſunt, per filium ſimul eũ ipſa ſubſtantia conditæ ſunt. Ar verò bene eſſe, ſãctè viuere, rectè ſentite, prudeoter diſeetnere, vel ſapienter inteliigere, accidẽtales qualitates per Spiritum ſanctũ appoſitę ſunt. Quas ea eo conſtar accidentales eſſe, quia videlieet adſunt bono, & abſunt malo homini vel angelo, natura vel ſubſtantia permanente. Er ne quis calumniæ locur patere videatur, ſic dictum eſt, has quaiitates aceidentales eſſe, cum ipſe Spiritus ſaoctus, euius hæc dona ſunt, ſubſtãtia ſit, ſicut mulieri proculdubiò accidens eſt, fętam eſſe, cũ ſemen, quo imprægnata eſt, vel illud de quo & per quod ſemeo io ea transfuſum eſt, ſubſtãtia ſit. Sed vt ad propoſita tedeã, nimiam

A patiuntur penuriã, qui ſoliur ereatricis potentię beneficium aſſecuti, ſoiis naturæ ſuæ bonis vtentes, quę per verbũ creata ſunt, needõ meruerunt ſuperioribus oroari, quæ à Patre & Filio daotur per Spirirum ſanctũ. Amplius verò miſeri ſunt, qui illa nũquã aeeipere merẽtur, quaiibus dicit Dñs: (Luc. 6.) Væ vobis, quia habetis cõſoiationẽ veſtrã. Apoſtoli autẽ nõ eiuſmodi erant, qui nunq̃ accipere merentur: nondum tñ diuinæ diſpenſationis ordo poſeebat, vt iam accipetent, ſiq; perficerẽtur. Et quod inter eos filius Dei erat, quod nondum ſpiritu dato cum iilir loquebatur, & inter

Egeni & miſeri homines, i. ſolis naturalibus.

Christus corporali pñtia pręparabat Apoſtolos ad gratiã Spiritus ſancti

B eos ambulabat, præparatio tẽporis erat, quo mẽtibur eorũ per eundẽ ſpiritum infunderetur, per quẽ in vtero virginis humanę naturæ fuerat vnitus. Quodq; dicebat eis: (Ioan. 14.) Rogabo Patrẽ meum, & aiium paraclerũ dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æteroum. tale eſt, ac ſi ſponſę amãti, quę diaerat, (Cant. 1. 2.) Oſculetur me oſculo otis ſui, dicat inter oſcula os amiei poſt parietẽ ſtantis per feneſtrã reſpicientis: (Ibid.) Diruã parietem hunc, qui oſcula noſtra via per feneſtras admittit, diuideos inter te ventrẽq; meum eburneum diſtinctũ ſapphiris, & noa erimus duo io carne vna, fietq; p infuſionẽ ſeminis, vt vltra ſterilis nõ ſis. (Ephe. 5. 2.) Cum .n. hęc ante

Non per ſolum verbũ, ſed per Spiritum ſanctum concipit & impregnatur aĩa fidelis.

C paſſionem ſuam loqueretur Dñs, adhuc ſtabat paries inimicitiarum, i. origioale peccatũ inter homines & Deum. Corporalis autem pręſentia Chriſti, tamq̃ or erat dilecti, qui tot oſculis amicam alliciebat, quot doctrinir vel miraeulis Eccleſiam io paucis diſeipulis adhuc paruulam ad fidem inuitabat. Sed ſicut ſolo numquam amica cooeipit oſcuio, ſic animæ illorum imprægnati non poterant virtute verbi, quod eſt ſemeo Dei patris, niſi per ingreſſum Spititus ſancti copula (Eſa. 67.) Dei noſtratumq; animatũ perficeretur, & per illum vſq; ad ioteriora ventris earũ ſemen, quod

Cognitio Dei eſt per amorẽ, q̃ eſt Spiritus ſanctus.

D eſt verbum Dei, perferretur. Quo facto, ſtatim renuit conſolati anima eorũ in tẽporalibus ſeu naturalibus humanæ creaturę boois, & ideircò omnẽ rerum ſæcularium cooſolationem reſpuerunt, quia memores fueroot Dei, i. intellexerunt Deum eſſe incomparabiliter dignius & altius bonũ, & hoc intelligeotes delectati ſunt. De hac Patris & ſui cognitione, paulò ſuperius dixerat Dñs: (Ioan. 14.) Si cogoouiſſetis me, & patrẽ meum vtique cognouiſſetis. Nam de qua cognitione dixit, niſi de experimento amoris? Siquidẽ pro experimẽto copulæ naturalis, io ſacra ſeriptura tã ho-

E neſtè q̃ propriè dici cõſueuit, virũ vxorẽ, vel vxorẽ cognouiſſe virũ. Qua ſimilitudine, quia cognoſcendus erat Deus ab Eccleſia, per paſſionẽ filij, qui hęc loquebatur, acquiſita, ſtatim addidit: (Ioan. 17.) Et amodo cognoſcetis eum, Et quia ſic cognouiſſe vidiſſe eſt, cõtinuò ſubiecit: Et vidiſtis eũ, præteritũ pooẽs pro futuro, quod certiſſimè futurum eſt, eo loquẽdi more, quo & paulò poſt dicturus eſt, Et iã non ſum io mundo. Quod ſi cui nõ placet, oſtẽdat quõ aliter quàm per amorem ſuum Deus veraciter vel vtiliter cognoſci poteſt, aut quõ iam viderunt Patrem, eum ipſe Filius nunc dicat: Si cognouiſſetis me: & Patrem meũ vtiq;

cognouiſſetis In qua propoſitione pręcedens at- A que conſequens, diſcipuli nõ cohærere arbitrantur. Vnde ait Philippus: Dñe oſtẽde nobis patrẽ, & ſufficit nobis, ac ſi dicat: Te quidem oſtẽdiſti, & videmus te tantũmodo, patrẽ nobis oſtende. At ipſe hunc illorũ nõ approbans ſenſum, quia nihil ſupereſſe putabant de filio quod non vidiſſent, cum & ipſe ſit Deus, qui æquè vt pater corde videtur, ſicut alibi dixit: Beati mundo corde, quoniã ipſi Deum videbunt, ait: Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Nõ enim me cognouiſtis, qui viſo me ſecundum hominẽ, totum vidiſſe putatis. Qui videt me, vidit & pa- B trem. Sed patrẽ non vidiſtis, ſicut ipſi fatemini, ergo nec me vidiſtis, quia ego in patre & pater in me eſt. Quod non localiter accipiendum eſt, nec ſic eſſe poteſt, ſed hoc eſt quod ait: Cognitio patris in cognitione filij, cognitio filij in cognitione patris eſt. Quæ vtriuſque cognitio per Spiritum ſanctum fit, & hæc ſola eſt conſolatio Sanctorum in hoc ſeculo peregrinantium, quia ſubleuati, ferunt patienter, imò gratãtur, quòd eos mundus odit, exprobrat, eiicit, perſequitur, flagellat, occidit, & tã in proſperis, q in aduerſitate pro illis hoc ſpiritu gemitibus inenarrabi- C libus, pro refectione habẽt flere, ſicut ſcriptum eſt: Fuerũt mihi lachrymæ meæ panes die & nocte, &c. Igitur quia propria Spiritus ſancti operatio hæc eſt, rectè alius paracletus dictus eſt. Sequiturq; hęc offerenda, Emitte Spiritũ ſuum &c. Hoc. n. alio loco paracleto dato, hoc ſpiritu emiſſo, creantur homines noui, & ſic renouatur facies terrę noſtrę, quę maledicta eſt in peccato Adæ, & damnata ſpinas & tribulos, pullulante carnis luxuria, germinat: renouatur, inquam, & nouã profert creaturam, cuius expectatio (ſicut ait Apoſtolus) reuelationem filiorum Dei expe- D ctat, quę ingemiſcit & parturit, vſq; dum in illa reuelatione filiorum Dei, reuelet ſemen Dei, quod per hunc ſpiritum, primum à baptiſmi gratia concepit.

Ioan. 14.
Dñe oſtẽde nobis patrẽ

Matth. 5.
Ioan. 14.

Cognitio Patris & Filij per Spiritum ſanctũ ſanctum vera eſt ſanctorum cõſolatio.

Rom. 8.
Pſal. 41.
Emitte Spiritũ tuum, & creabuntur.
Pſal. 103.
Gen. 3.
Rom. 8.

Indè in ſequenti verſu hortatur ſeipſam prægnans anima, benedicere Dñm propter ſuam vehementem magnificẽtiam. Quæ benedictio vel gratiarum actio, ſi tantùm labijs fiat, adulatio eſt apud Deum: ſi autẽ corde diligente illã quam laudat magnificentiam, beneuolẽtia præmio digna iudicatur apud eũ. Vndè rectè magis internum animę ſpiraculum, quàm linguę plectrum hortatur ad benedicẽdum Dominum. Taliſque E confeſſio decora eſt, quam induit Dominus, & ea tamquàm luminoſo amicitur veſtimento. Cauſa benedicẽdi Dominum magis in hoc verſu expreſſa, hęc eſt, Et tẽdens cęlum ſicut pellẽ. Nã per hunc, de quo loquimur, Spiritum ſanctũ extenditur cęlum, i. ſcriptura prophetarum. Extenditur (inquam) ſicut pellis, in qua nihil latet cum extenſa fuerit. Qui tegis (inquit) in aquis ſuperiora eius, i. excellentẽ illis vitam charitatis in donis Spiritus ſancti ſuperfundis cõtionẽ. Vltimo feſtiuitatis die, manifeſtũ eſt, ad donũ Spiritus ſãcti pertinere, de quo ait: Qui in me credit,

Quõ aĩa rectè benedicit Dñm.

Pſal. 103.

Extendens cælum ſicut pellem.

Ioan. 7.

A flumina de vẽtre eius fluẽt aquę viuę. hoc. n. dixit de ſpiritu, quẽ accepturi erant credẽtes in eum.

De proceßione eiuſdem Spiritus ſancti à Patre Filioq́ procedentis. Cap 7.

SEd quia propoſitum nunc eſt, non ſolùm partium cantionãtium in officiis, ſed & diuinam quęrere potentiã Spiritus ſancti, prætereunda nõ hæc eſt ſententia Saluatoris, quã nõ ſola cõmendat dignitas ſenſus ſui, ſed & reuerẽda auctoritas dicẽtis, maximè quia cum clamore, vt attentos faceret, edixit. Sic. n. ſcriptum eſt: In no- B uiſſimo autẽ die magnę feſtiuitatis ſtabat Ieſus & clamabat dicens: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat, &c. Itaq; ſi auditores ſumus nõ ingrati, & tali oratore digni, nõ ſolùm quid dicatur, ſed & quali tẽpore dixerit (nã & hoc ad rẽ attinet) con ſideremus beneuoli, dociles & attenti. Dies feſtus erat Iudæorum ſcęnopegia. Quid ſit ſcænopegia, nouerunt (inquit Auguſtinus) qui ſcripturas legerunt. Faciebãt die feſto tabernacula, ad ſimilitudinem tabernaculorum, in quibus habitauerãt, cùm educti ex Ægypto peregrinarẽtur in deſerto. Iſte erat dies feſtus, magna ſolẽnitas. C Celebrabãt hoc Iudæi, velut reminiſcentes beneficia Dñi, qui occiſuri erãt Dñm. In huius feſtiuitatis nouiſſimo die ſtabat Ieſus & clamabat, inuitans ad bibendũ nõ qualeſcunq;, ſed quoſq; ſitientes. Bene. Interea dum reminiſcerentur (vt dictum eſt) beneficiorũ Dei, dirigebatur ad eos clamor inuitantis ad populum Spiritus ſancti. Nos autem educti de Ægypto infidelitatis, liberati à captiuitate & ſeruitio ſpiritualis Pharaonis, & traducti per mare baptiſmi, nunc in eremo vitę pręſentis peregrinantes habitamus in tabernaculis, quæ ſunt Eccleſiæ vel cœnobia, in- D quibus militamus, donec ad regnum ſupernę hęreditatis perueniamus. Si ergo memores beneficiorum Dei feſta celebramus, à malis operibus vacantes, & in contemplatione diuinę bonitatis exultãtes, qui per paſſionem vnici filij ſalutẽ noſtram operatus eſt, clamorẽ inuitantis audimus, in ſiti currimus, bibimus, quia ſic nobis benigna diuinitatis vena, ſ. Spiritus ſanctus aperitur.

Verba Chriſti digné penſanda.

Scænopegia Iudæorum.

Leuit. 23.

Myſtica & vera feſti huius celebratio.

Quo ordine fiat eadem proceßio ſancti Spiritus. Cap. 8

MAgna res & à Deo ſperanda, quam cõſiderare propoſuimus, ſ. quo ad creaturam ſuã ordine veniat Spiritus ſanctus. Quod vbi ani- E maduerſum fuerit, clarebit & hoc, quàm rectè in Euangelio, procedens dictus ſit. Ordo neceſſarius hic eſt, vt prius in creatura rationali, bona voluntas excitetur erga creatorem, conſideratione beneficiorum eius. Hęc verò vt non deeſſent, ille proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Quomodo (inquit Apoſtolus) non cum illo nobis omnia donauit? Sed ſunt homines ingrati, qui ſicut in operibus mundi nulla beneuolentia laudant Deum artificẽ, quos Apoſtolus percutit dicẽs. Qui cum cognouiſſent Deũ, nõ ſicut Deũ glorificauerunt,

Deus ex beneficiis glorificandus.

Rom. 8.

Rom. 1.

aut

aut gratias egerunt, ita cùm prædicatur eis tan- A ta charitas Dei, q pro nobis filium ſuum tradi- (Rom. 8. 1. Cor. 1.) dit, nō venerantur magnitudinem beneficij, ſed irridentes vt ſtultitiã verbũ crucis Chriſti. Ta- (Hoīes Deo nimis īgrati, in reprobũ traduntur ſenſum. Rom. 1.) les ſpiritus nunquam dignatur, quia Deo odibi les, ingratitudine nimia legẽ naturalem præuaricantur. Naturale nanq; eſt homini amantẽ redamare, & opus quod laude dignũ, quodq; indi gnum ſit, poſſe diſcernere. Quod quia vitio ſuo, videlicet quia ingrati ſunt erga Deum, facere nolunt, meritò ſpiritus Dei ſemetipſum nō credit eis, eosq; in deſideria cordis ipſorum, in immunditiã, in paſſiones ignominiæ, & in omnẽ re- B probum ſenſum, ſicut Apoſtolus ait, traditos de relinquit. At verò quorum intuitum diabolicæ non cæcauit telum inuidentiæ, cognoſcentes ex operibus mundi artificem, venerantur illum, & beneuole ſapientiã eius laudãt in æquitate operum: magis autem incarnatum & paſſum pro (1. Cor. 1.) omnibus audientes, Dei virtutem & Dei ſapientiam Chriſtum diligunt, approbant, amplectuntur, honorant. Vnde eſt illud in Canticis: (Cant. 1.) Oleum effuſum nomen tuum, ideò adoleſcentu- (Creator vt ſponſus: aīa vt ſponſa.) læ dilexerunt te. Itaq; quemadmodum in ſponſalibus, primum ſponſæ oſtenditur ſponſus, lau- C datur genus, fortitudo prędicatur, diuitiæ numerantur & forma commendatur, per quæ omnia mutuus affectus, voluntariusq; puellæ exigitur aſſenſus: & tunc demum per cōuentum amoris, is, qui in ſuis placuerat, totus in ſeipſo cognoſcitur. Ita creator noſter prius animarũ noſtrarum in ſe excitat affectum, ſuorum oſtenſione operum, ſuæq; diuinitatis omnipotentiſſimæ & incarnationis ſacroſanctæ, fideli prædicatione, & deinde vbi ſeipſum placuiſſe viderit, cōfiden- (Prouer. 31. Vbi non eſt amor, ibi nō datur ſpiritus ſanctus.) ter accedit, ſicut de muliere forti ſcriptum eſt: Confidit in ea cor viri ſui, & plenitudinem ſui D amoris, i. Spiritũ ſanctum, in illam effundit. Ibi manifeſtat ille ſeipſum, quod nūquam per aliud fit, niſi per hunc, de quo loquimur, Spiritũ ſanctum. Idcirco iamiam paſſurus Dñs, & poſt eandem paſſionem ſuam hunc ſpiritum daturus, dilectionem attentius cōmendabat, videlicet vt dilectio cordis humani, dilectioni Dei, qui eſt Spiritus ſanctus, occurreret, locumq; præpararet. Iam, vt ad ſuperiora reuertamur, talem dilectionis ſitim requirebat, quum in templo ſtãs & clamans dicebat: Si quis ſitit, veniat & bibat. (Ioan. 7.) Vbi & Scęnopegiæ feſtiuitas, quãdo memorea beneficiorum Dei tabernacula faciebant, vt ſu- E pra dictũ eſt, ad ſimilitudinem tabernaculorũ, in quibus habitauerunt per deſertum, quandò de Ægypto educti ſunt, feſtiuitas in quã magna, ſolēnitatis eius typus erat, quæ noſtris in mētibus ſplendere debet, contemplantibus beneficia Dei, quæ per filium ſuũ redemptorem noſtrum magnificè nobiſcum egit, & ob hoc ſitiētibus il- (Si qs ſitit veniat ad me.) lum in ſeipſo contueri, quę in tantis ſuis expertæ ſunt beneficijs. In his nimirum clamor ille Dñi non ſurdas aures inuenit, dicentis: Si quis ſitit, veniat & bibat. Et exponens, quam ſitim quęrãt, quid bibendum offerat, adiungit: Qui A credit in me, flumina de ventre eius fluent aquę viuæ. Qui credit in me, idẽ eſt ac ſi dixiſſet, Qui ſitit me. Quid enim eſt in Chriſtũ credere, niſi Chriſtum ſitire? Plus quippè multo eſt, credere in Chriſtum, quàm credere Chriſto, vel credere Chriſtum. Credere Chriſto, ſubauditur, quod verum credat, vel credere Chriſtum, ſubauditur (Iacob. 2.) eſſe, nō magnum eſt. Siquidem & dęmones credunt & contremiſcunt. At verò credere in Chriſtum, i. per fidem ambulando tendere in Chriſtum, venerari & amare verbum per quod omnia facta ſunt, amplius autem quod verbum B caro factum, & habitauit in nobis. Qui ergo ſic ſitit, illi datur bibere de ſpiritu Chriſti. O quanta de inopia ſubleuatur creatura, vt cũ creatore ſuo vnũ eundemq; ſpiritum habeat, qui ſolus æternarũ diuitiarũ cumulus eſt, quo ita inebriãt & implet venter animę, vt de illo fluant aquæ viuæ, ſ. dogmata diuinæ ſapientiæ, vt meritò dicatur fons hortorum, puteus aquarum. Igitur, (Ioan. 7. Cant. 4.) vt ſupra dictum eſt, hic ordo conſuetus, hæc præparatio competens eſt ante aduentũ ſancti Spiritus, vt prius bona creaturę voluntas erga creatorem excitetur, prędicatione beneficiorũ eius, C quia teſtante ſcriptura quę dicit, Hominis eſt præparare animum, Dñi autem gubernare linguam, itemq; Hominis eſt diſponere viã ſuam, (Prou. 16.) ſed Dñi eſt dirigere greſſus eius: hac, inquam, ſcriptura teſtante, naturale eſt, vt humanus affectus, i. bona voluntas erga creatoris benefacta moueatur. Quod vbi non fit, ingratitudinis vi- (Philip. 2.) tium, & ſuperbientis animi contemptus eſt. Nã quod ait Apoſtolus: Deus enim eſt, qui operatur (Prou. 16. Rom. 7.) in nobis velle & perficere pro bona voluntate, ſupradictæ non repugnat ſententiæ. Siquidem hoīs eſt aīum prępararæ, i. bona velle, dũ rationali ſenſum bonũ diſcernit & approbat, ſicut idẽ D Apoſtolus ait: Nam velle adiacet mihi, Deus vero hoc ipſum velle operat̃, dum gratia ſua cauſas agere, atq; boī oſtendere dignatur, quarũ intuitu voluntas eius ad amandum Deum exci- (Luc. 22. Matt. 16.) tetur. Verbi gratia: Petri Apoſtoli fuit, vt vellet paratus eſſe cum Domino in mortem & in carcerem ire: ſed hoc ipſum velle operatus fuerat in eo pater, qui Chriſtũ filium ſuũ in hunc mundũ miſerat, & huic reuelauerat. Et quia Iudęis inuidentibus atq; perſequentibus, & hic & cęteri Apoſtoli ſuum velle Deo (ſicut iam dictũ eſt) accōmodauerant, idcirco quod ſuum erat, per- E fecit Deus, mittendo illis Spiritum ſanctũ, quo accepto Petrus, qui iam velle habuerat, perficere quoque haberet, ſcilicet, vt potenter pro Chriſto in carcerem & in mortem iret.

Cur propriè Spiritus ſanctus procedẽs dicatur, cum filius à Deo pceſſerit, ſicut ipſe ait: Ego enim à Deo proceſſi & veni. C. 9.

CVm & filius à patre proceſſerit, ſicut ipſe (Ioan. 8. Filius ſemel proceſſit, ſpiritus ſanct. ſępe procedit.) Iudæis loquitur, dicens: Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis vtiq; me, ego enim à Deo proceſſi & veni, meritò quærit̃ cur propriè Spiritus

ritus ſanctus procedens dicatur. Ad quod facilis promptaq; patet reſponſio, quòd videlicet, quia filius ſemel miſſus, ſemel venit redimere mundum per incarnationis myſterium, & ſicut omnia per ipſum ſemel & ſimul facta ſunt, ita & per ipſũ omnia ſemel & ſimul reſtaurata ſunt. Propter quod non præſenti tempore ait, Ego enim à Deo procedo, ſed præterito, Proceſsi, inquit, & veni. At verò Spiritus ſanctus nõ ſemel neq; cũcta ſimul electorum pectora perluſtrat, ſed diuerſis temporibus venientes diuerſis modis viſitat, i. gratiarum diuiſiones, vnus idemq; Deus ac Dñs variè diſpenſat, de cuius ſanctificatione ait filius: Pater meus vſq; modo operatur, & ego operor. Duplex eſt enim operatio Dei. Et de alio opere Dei, quod per filium operatus eſt, ſ. de creatione omnium, ſcriptum eſt: Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul. Ideirco cum de Spiritu ſancto loqueretur filius, dicens: Cùm venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre, ſpiritum veritatis præſenti tempore ait: Qui à patre procedit. Et ſicut lunæ corpus integrum ſemel in cęlo formatum eſt, ſemper autẽ beneficio ſolis, vt ab illo illuſtrẽt, indiget, quia lumine proprio non lucet: ſic Eccleſia ſancta ſemel in baptiſmo nata eſt, ſed ſemper inter præſentis vitæ defectus varioſq; labores gratia ſancti Spiritus viſitari ac refici opus habet. Quapropter vultui diuinitatis aſſiſtere ſatagit, dum quotidie creatori ſuo pro beneficijs eius gratias agit, verbi gratia, dum in conſecratione Euchariſtiæ dignum & iuſtum eſſe confitetur, illi ſemper & vbique gratias agere, cum cęli cęlorumq; virtutibus ſuas quoquè voces admitti deprecãs: quia per Chriſtum Dñm noſtrum & ipſa condita, & per eundem benedictum qui venit in nomine Dñi, redempta eſt. Hac enim maximè beneficiorum eius commemoratione vultui creatoris ſui occurrit, & tamquam luna vero ſoli faciem cordis obijcit, ſicq; ſpiritu ſanctificationis, & in illis qui fortè necdum acceperunt, initiatur, & in illis qui iam acceperunt, per adiectionem muneris perficit.

s. Cor. 15. Ioan. 5. Eccl. 18. Ioan. 15.

Eccleſia, vt luna, ſẽper indiget lumine ſolis, id eſt, gratia ſpiritus ſancti.

Rectè igit Spiritus ſanctus, qui à patre procedit, ſolus procedens dr: filius verò, quia nõ procedo, ſed proceſſi, ait, & veni, non procedẽs, ſed genitus, vt verè eſt, aſſeritur. Proceſſit enim ante omnia tempora, de corde patris natus: venit in tempore, ex Maria virgine incarnatus.

Filius genitus, ſpiritus ſanctus procedens.

Item vndè ſupra, & quod Spiritus ſanctus ſit capabilis humanæ animæ, quod eſt proprium diuinæ ſubſtantiæ. Cap. 10.

SI prudenter verba Dñi ſuperius poſita aduertimus, qui loquens de ſpiritu quem accepturi erant credentes in eum, Si quis ſitit, inquit, veniat & bibat, &c. veram & perfectam ſancti Spiritus diuinitatem, in his quoq; agnoſcimus, de qua nunquam aliquid aridus & inanis bibit Macedonius, omneſq; alij quicunq; blaſphemãdo in Spiritum ſanctum, æterni delicti rei conuin-

Ioan. 7. Vera diuinitas ſpiritus ſancti, quia aĩę humanę capabilis.

A cuntur. Quod vt manifeſtum fiat, primo ponendum eſt illud, de quo nemo dubitat, ſ. potum hunc non carne, ſed ſpiritu percipi: non ore, ſed corde: non palato, ſed ratione diſcerni. Quod autem bibitur, profectò bibentis interiora penetrat, ſuaq; ſubtilitate capabile, craſſiora atque ideò ſui capacia complet receptacula. Conſtat igitur, quòd Spiritus ſanctus humanæ animæ capabilis ſit, eiuſque penetret interiora, vt potè quem illa bibit, i. in interiora ſuæ ſubſtantiæ recipit. At verò hoc diuinæ ſubſtantiæ proprium eſt, nihilq; aliud humanũ vel angelicum poteſt

B penetrare ſpiritum, præter ipſius omniumque creatorem Deum, cui dr: Tu ſolus noſti corda omnium filiorum hominum, hic (inquam) ſolus implet animam ſpiritus. Nam quod homo arreptitius dęmone plenus dr, non ſic accipiendum eſt, vt malignus ſpiritus ſpiritum hominis ſubſtantialiter introiſſe credatur. Vterque enim creatus eſt, neuter altero adeò ſubtilior, vt alter alteri capabilis, alteriuſq; capax ſit. Sed ita plenus dęmone quis eſſe poteſt, quomodò mero aut febri interdum non incongruè plenus dicit. Quod vtique ſecundum corpus accipitur, quia

Actor. 2. Aĩa arreptitij nõ ſubſtantialiter recipit dæmonem.

C venas neruoſq; vel omnes occultos meatus corporis, non etiam animæ ſubſtantiam ingreſſa febris aut ebrietas, habitantem illic in ſuis ſedib. fatigat animam. Igitur Spiritus ſanctus Deus eſt, quia capabilis eſt humano ſpiritui, ſicut iam dictum eſt, Chriſto auctore, qui ad bibendum illũ ſitientes inuitat animas, quo ſenſu & illud Apoſtoli accipimus: Miſit Deus Spiritum filij ſui in corda noſtra, & talia quam plurima.

Galat. 4.

Item de proceſsione Spiritus ſancti in minore vel maiore viſitatione, iuxta illud quod dictum eſt: Spiritus vbi vult, ſpirat. Cap. 11.

D CVm verò idem ſpiritus, humani cordis circuit profundum, nemo quidem ſcit, niſi ipſe qui accipit. Flumina autem aquæ viuę conſequenter de ventre eius fluẽtia, qui bibunt, de ſapore magnitudinẽ infuſi muneris agnoſcunt. Vndè Dñs in Euangelio: Et vocem, inquit, eius audis, ſed neſcis, vnde veniat aut quò vadat. Flumen quippè aquæ viuæ, i. affluentia ſalutaris doctrinæ, quæ de ventre fluit in Chriſtũ credẽtis, vox eſt ſpiritus vbi vult ſpirantis, qui vbicun-

Ioan. 3. Flumina aquæ viuæ.

E que ſpirauerit circuiens mẽtis vterum, fontem aquæ viuæ, i. ſenſum veritatis efficit, riuumque eius ad os dirigens, corporea voce induit, & in aures tuas emittit, perq; aures ad animam perfert, cui bibẽti ſaporis qualitas verum perbibet, quia ſpiritus ſancti vox eſt, ſ. dum infuſus pectori, gratiam multis profuturam in electo vaſe componit. Siquidẽ nec ipſe qui accipit, ſcit vndè veniat aut quò vadat, licet ſciat & ſentiat quando venit & quando vadit, peracta viſitatione ſenſibili. Quaſi enim ſibilum auræ tenuis (vt ait Gregorius) ſubitò percipit, atq; hoc eſt quod de incomprehenſibili ſubſtantia æternitatis

3. Reg. 19. Sibilus auræ tenuis.

tis conſpicit. Verùm per illum in Helia ſibilum aurę tenuem, frequentior viſitatio deſignatur, qua diuinitatis ſaporē deguſtat meos, quoties in contēplationis ſublimitate ſuſpendit. De illa magis viſitatione ad pręſens pertinet opus, qua longè excellentius tūc mens humana clarificat, qñ ad publicum quis mittēdus eſt, vt ad ſalutē multorum, flumina de ventre eius fluant aquæ
Eſa. 26. viuæ, vel (vt alibi ſcriptū eſt) vt à timore Dñi concipiens pariat, & ſpiritū ſalutis eius faciat ſuper terram. Quo miſſi ſunt patres noſtri Apo-
Eſa. 12. ſtoli, vel Apoſtolici viri, & ſiqui ſcribendi officio magis quàm acceſſu vel præſentia corporis viuam nobis aquam emiſerūt, quam de hoc fonte ſaluatoris, de huius ſancti Spiritus abundantia, feliciter hauſerunt. In his magnificentius tunc illud adimpletur, quod in Canticis canticorum dr: Dilectus meus miſit manum ſuam per fora-
Cantic. 5. men, & venter meus intremuit ad tactum eius. Subitò enim, dum neſcit, inſilit Spūs ſanctus, & quaſi per foramen interius aīæ clauſtrum illabitur, intremiſcēte protinus ad introitum eius in-
Illapſus ſpiritus ſācti. firmitate humani ſpiritus, ob inſolitum vigorē quē ſentit & pondus. At ipſe qui illapſus eſt, primitus familiari dulcedinis ſuæ blandimento, quaſi oſculo, pauitantē animam conſolat. Deinde ſecundum opus, ad quod animam illam pręparat, exurgens, verbi gratia, ſi hoc intendit, vt (ſupra dictū eſt) de vētre eius fluāt aquę viuæ, i. largiora dogmata vitæ: exurgēs, inquam, circuit animæ vterum, & circumeundo dilatat, breuem prius & anguſtum mirabili ſuorum incremento circulorum futurum eius ſignificans in diuina ſcientia profectum, tanta nonnunquam magnitudine inundans, ac ſi vnū de paradiſi fluminib. per dilatatum eiuſdē animę fluat alueum. Intereà miratur ipſa ſuimet amplitudinē, vaſtumq; ſinus ſui deambulatorium, verè ter quaterque beata, quæ (ſicut ſcriptum eſt) quia dilexit cordis munditiam, propter gratiam labiorum ſuorum, habet amicum regem, videlicet Chriſtum, à quo tale percipit donum. Impleta tandē men-
prouer. 22. ſura, quam dare vult hic ſpiritus (nam ſicut ſpi-
Ioan. 3. rat vbi vult, ſic & diuidit ſingulis, put vult) vbi
1. Cor. 12. miraculum cōquieſcit, & anima in ſeipſam reuertitur, tum verò recuſare nō poteſt, quin ſurgat & dilecto aperiat, i. ad doctrinæ miniſteriū ſe accingat, & ea quæ clauſa ſunt Chriſto eotda aperiat ſemper voce, nonnunquam & literis amouere contendens peſſulum incredulitatis, ſicq; progrediens ad publicum, præceptum exequitur, quod intus audiuit: Deriuentur fontes
Prouer. 5. tui foras, & in plateis aquas tuas diuide.

De die Pentecoſtes, quomodo dies quo data eſt lex, quinquageſimus computetur, à die qua in Aegypto agnus immolatus eſt, cuius ſolennitatis die Spiritus ſanctus datus eſt. Cap. 12.

Quæſtio de die quinquageſimo. PRimo illud prætereundum non eſt, diem illum, quo data eſt lex, in cuius rei memoriam

A ſolēnitas magna erat Pētecoſtes, de quo die Spiritus ſanctus Apoſtolis datus eſt, diem (inquā) quo poſt trāſitum maris rubri data eſt lex hiis in monte Sinai, planè quinquageſimum fuiſſe ab immolatione paſchalis agni. Nonnulli enim, maximè qui computandi ſcientiæ ſtudent, cum legunt quartadecima die menſis primi immolatum fuiſſe agnum, mēſe autem tertio, tertia die menſis, deſcēdiſſe Dōm coram omni populo ſuper montem Sinai, iam enim (inquit ſcriptura) Exod. 12.
aduenerat dies tertius, & manè incaluerat, & ecce cœperunt audiri tonitrua &c. cum (inquam)
B hæc legunt, mirantur & hærent, numerum quinquagenarium à quartadecima die mēſis primi vſq; ad tertiam diem menſis tertij non conſtare probantes. Nam cum Hebræi ſolos lunares habeant menſes, & luna primi menſis vnde triginta dies habeat, luna verò ſecundi triginta, profectò à quartadecima die primi, vſq; ad tertiā diem menſis ſecundi, non prætermittenda eſt quæſtio, quæ hoc modo ſoluitur. Tertia quidē die menſis ſecundi deſcendit Dñs (vt prædictū eſt) ſuper montem Sinai, ſed vide quid poſt hęc ſequitur: Moyſi quoq; dixit: Aſcende ad Dōm Reſponſio, quod dies quinquageſimus eſt, in quo tabulę legis datæ ſunt.
C tu & Aaron, &c. Soluſque Moyſes aſcendit ad Dñm, & illi nō ap,ppinquabāt. Venit ergo Moyſes & narrauit plebi omnia verba Dñi atq; iudicia. Ac deinceps: Et manè, inquit, conſurgēs ædificauit altare ad radices mōtis. Et poſt pauca: Dixit autem Dñs ad Moyſen: Aſcēde ad me Exod. 24.
in montem, & eſto ibi, daboq; tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ ſcripſi, vt doceas filios Iſrael. Itaq; nō tertia die menſis qñ Dñs ſuper montem aſcendit, ſed die quarta, qñ tabulas & ſcripturam ſuā dedit, lex data eſt. Igitur diem datæ legis ab immolatione Paſcha-
D lis agni quinquageſimum extitiſſe planum eſt, Qua die cùm daī Spiritus ſanctus, mira nobis operum eius cōcordia cōmendatur, de qua ſufficienter tractatum eſt à ſanctis doctorib. Sciendum quoq; eſt, quòd ea præcepto legis, hi dies quinquaginta, nō ab ipſa Paſchali veſpera, qua immolabāt agnus, ſed à ſubſequente prima ſabbati incipiebāt numerari. Sic enim ſcriptum eſt In Leuitico: Feritatis manipulos ſpicarū primitias meſſis veſtræ ad ſacerdotē. Qui leuabit eū Leuit. 23.
coram Dño, vt acceptabilis ſit vobis altera die ſabbati, & ſanctificabit illū. Numerabitis ergò
E ab ipſo die, in quo obtuliſtis primitiarum manipulos, ſeptē hebdomadas plenas, vſq; ad alterā diē expletionis hebdomadæ ſeptimæ, & ſic offeretis ſacrificiū nouum Dño ex omnib. habitaculis veſtris panes primitiarum duos, &c. Itaq; à prima ſabbati, quā nos Dñicā diē dicimus, i. trāſacto magno die paſchalis ſabbati, dies quinquaginta incipiebāt numerari. At verò Dñs noſter illo die reſurrexit, corpuſq; ſuum verè nouarum frugē terrę noſtrę faſciculum, verus ipſe ſacerdos coram Dño Deo patre ſuo leuauit, & ſāctificauit. Nihil ergò quæſtionis remanet, cur dies ille, quo Spiritus ſanct⁹ datus eſt, qui vtiq; à die qua reſurrexit, quinquageſimus eſt, Iudæorum

A rum quoq; fuerit pẽtecoſtes;quia(ſicut iam di-
ctum eſt) nõ ab ipſa veſpera paſchali,ſed à ſub-
ſequente prima ſabbbati, dies penteeoſtes inci-
Duæ cauſæ ſolẽnitatis pẽtecoſtes. picbaot computari. Offeramus itaq; Dño hac
die panes primitiarum duos, i. pro duobus illi
gratias agamus beneficijs,ſ.q vno codemq; ſpi-
ritu ſuo & olim veteribus legem ac mandata
ſcripſit in tabulis lapidcis.ſicur Moyſes in Deu-
Deut. 9. teronomio ait, Deditq: mihi duas tabulas lapi-
dcas ſcriptas digito Dci. Digitus enim Dei Spi
ritus ſanctus eſt,& nũc nouis,i. Euangelicis pa-
tribus gratiam in tabulis ſcripſit carnalibus. So
2.Cor.3. lẽnemq; agamus diem poſt ſeptem ſeptimanas
B emicantem,& numero ſuo, i. quinquagenario,
Leuit.25. iubilæum ſignificantem,i. dimittentem, quo ab
omni debito dimiſſi , ad antiquam reuertemur
poſſeſſionẽ,quã perdidimus ſub peccato venun
Rom. 7. dati.Nam quo poſt ſeptẽ hebdomadas feſtiuus
hic dies erumpit,ſic poſt mundi circuitũ,in quo
nũc laboramus,ille dies æternaliter feſtiuus ef-
fulgebit,quo iã non laborabimus,ſed felici otio
cõpoſiti , ſolẽ verum feſto diademate coronatũ
ſpectabimus,mirabimur,laudabimus. Nũc ſecũ
dum officium eiuſdem diei, de eodẽ Spiritu ſan
C cto(vt cœptum eſt) proſequamur,Epiſtolam in
capite ponentes,qua eius narratur aduentus.

Quid ſignificauit,quòd ſonus factus eſt de cælo aduenientе Spiritu ſancto. C. 13.

Actor. 2. SOnus qui adueniente Spiritu ſancto repente
Pſal. 18. factus eſt de cœlo, ſignũ fuit ſoni qui in oẽm
terrã exiturus erat,cœlis illis,quos nunc firmare
veniebat,enarrantib.gloriam Dei,& firmamen
to conſtantiſſimæ fidei illorum annũtiante ope
ra manuum eius , cum magnifico verbi tonitru
& miraculorũ coruſcationib.Sic enim mox futu
rum erat,hoc ſpiritu per os illorum intonante
D Chriſti præconia,vt ad pœnitentiam commoue
Pſal. 17. retur & contremiſceret terra , & fundamenta
montium,i. corda ſuperborum conturbarentur
& commouerentur,audito qm iratus eſt eis,niſi
Apoc. 2. pœnitẽtiã egerint. Vnde & in Apocalypſi, cùm
accepiſſet angelus thuribulũ , & impleſſet illud
de igne altaris,& miſiſſet in terrã,facta ſunt to
nitrua , & voces & fulgura & terræmotus ma-
gnus. Nunc ignis ille mittebatur, vndè & appa-
Eſa 9. ruerũt Apoſtolis diſpartitæ linguæ tanquã ignis,
ille(inquã)ignis mittebat in terram, quo ange-
lus ille magni cõſilij dudũ impleuerat aureum
E thuribulũ immaculati corporis ſui , & nunc aſ-
Lucæ 12 ſumptus in cœlo agebat quod dixerat:Ignẽ veni
mittere in terram , & quid volo niſi vt ardeat?

Cur Spiritus ſanctus, cuius natura eſt inuiſibilis viſibile foris ignẽ oſtẽdit.C.14.

QVòd vero foris quoq; viſibilis oſtenſus eſt
ignis,qui vtiq; non erat ipſa quæ inuiſibi-
lis eſt,ſubſtãtia Spiritus ſancti:q,inquam,ignis
viſibilis oſtẽſus eſt.ſignũ nobis fuit diuinæ eius
operõnis,vt per effectus , quos nouimus,huius
noſtri ignis , intelligamus quid hic ignis , hic
Deus , hic Spiritus ſanctus operetur in nobis.

A Eſt autem multiplex in rerum viſibilium natu-
ra,viſibilis ignis commoditas. Cælum in ſole & Multiplex effectus & commoditas ignis.
luna ſyderibuſq; mitis ornatibus illuſtrat: ter-
ram autẽ non ſolum fuſo deſuper lumine lætifi-
cat, ſed & beneficio caloris ad gignendum pro-
uocat,& ſinu eius recepta nutrit ſemina.Præte-
rea de ſilicum venis exceptus , & cõpetentibus
alimentis enutritus,noctem nobis alleuiat , ab-
ſentemq; diẽ lux agit æmula,& innumera mor
talib. præſtat commoda,quib. vitæ præſentis iu-
uatur inopia. Adde, q tunc temporis ex iuſſu Leuit. 6. Nu. 28. 29.
Dñi ſemper ardebat in altari ſacerdote iugiter
B ligna ſubijciente,quodq: conſumebat holocau-
ſtum,quodq; ſacrificiũ ſic dicebatur,eò q eſſet to
rũ incẽſum. Sed inter cætera naturalia præclarũ
hoc habet ignis qđ diuiſus in partes mutuati
non ſentit detrimẽta luminis, horũ omnium ſi-
gnificationes referri ad Spiritũ ſanctũ & opera
eius, his qualitatib. aſſimilari nouerũt,qui ſcri-
pturas legunt. Igitur q in igne Spũs ſanctus oſten
ſus eſt,ſignũ fuit,non ſibi,ſed nobis,quib. diui-
na maieſtas eius ab initio ſignis loqui cõſueuit.

Cur cùm Patris & Filij & Spiritus ſancti vna ſit ſubſtantia, magis Spiritus ſanctus dicatur ignis. Cap. 15.

C NEc illud omittendũ eſt,cur cùm vna ſit ſub
ſtantia Patris & Filij & Spiritus ſancti,ma-
gis & penè ſola perſona ſancti Spiritus appelletur
ignis, & nonnunquã ignis Dñi,vt ibi:In igne zeli Sopho. 1.
Dñi deuorabitur omnis terra. Quod tamen mi-
rum non videbitur,ſi ad memoriã reuoces,quia Spiritus ſãctus amor eſt, ideo & ignis dicit.
propriè vel naturaliter amor eſt iſte Spiritus.
Amor,inquam,vel charitas, qua Pater filiũ vel
Filius diligit Patrem,Spiritus ſanctus eſt,qui &
D bonitas vtriuſq; dr & eſt. Nam ſi quæras,inquit
Aug. quis omnia fecit, rñdeo, Deus. Si quæras
per quid?per verbum ſuum. Si quæras , quare?
quia bonus eſt,oia fecit. Et hæc trinitas vnus eſt
Deus. Itaq; amor Dei Spiritus ſãctus eſt. Amor
aũt tã ſpiritualis quàm carnalis reuera ignis dr
& eſt,adeò ſenſibiliter calens, vt nemo amantiũ
calorem eius neſciat. Sed cum Deo, cõſubſtan-
tialis amor ſuus ſit , ſic eodem amore ſuo Deus
ignitus eſt, vt ſine diſtinctione perſonarũ dicatur
Deus , & ſit inuiſibilis atq; incorporeus ignis,
iuxta illud Apoſtoli:Etenim Deus noſter ignis Heb. 12.
E cõſumens eſt . Veruntñ vbi perſonarum diſtin- Pater, vita filius, ſapiẽtia: ſpiritus ſãctus amor propriè dicitur.
ctione opus eſt, cùm quid cuiuſque perſonæ ſit
propriũ diſtinguimus,ſicut Deum patrem,vitã
in ſe immortaliter viuentem filiumq; eius dici-
mus veram & incommutabilem ſapientiã , per
quam vniuerſam cõdidit creaturã:ſic Spiritum
ſanctum dicimus amorẽ eius,per quem cõcupi-
ſcit rationabilẽ & inhabitare appetit creaturã.
Qui amor quaſi ignis, imò vt verè ignis ad ean
dẽ appoſitã ſibi rõnalem creaturam, ſicut
hic ignis viſibilis ſemper in appoſitã tendit cõ-
petẽtẽ ſibi materiã. At illo igne,quæ cõflatur, Differentia inter ignẽ viſibilẽ & inuiſibilẽ.
non conſumit creatura , ſicut hoc igne viſibili
conſumuntur ligna,fœnũ,ſtipula:ſed quẽadmodũ

autum

A aurum & argentũ hoc igne liqueſcunt, neq; cõſumuntur, ſed perſiſtunt, & puriora ſunt, ſic illo igne, illo, vt ait Eſaias, camino qui eſt in Hieruſalẽ: Beata rõnalis creatura, incõſumptibiliter liqueſcit in incẽdio huius amoris, in torrẽte huius voluptatis, ſemp pura, ſemp liquida, ſemper ardens amore, ſemper fruẽs Deo amatore, deſiderando non indigens, fruendo non faſtidiens.

Eſa. 31.

Cur ita Spiritus ſanctus in igne apparuit, vt de eodem igne linguas quoque formare dignatus ſit. Cap. 16.

B

Deut. 4.
Actor. 2.

CVm igitur conſtet, rectè Spiritum ſanctum in igne apparuiſſe, eò ꝙ hic Deus noſter ignis conſumens ſit: quęritur & illud, cur ſic in igne apparuerit, vt ex eodẽ igne linguas formare dignat° ſit. Sed & hoc ſigno magnificè nobis eiuſdẽ Spiritus ſancti commendat operatio. Spiritus.n. coæternus Patri & Filio per linguã, quę maximã habet cognationẽ cum verbo, non ſoli hoc expreſſit, quod eiuſdẽ ſit ſubſtantiæ cũ eodẽ Dei verbo, ſed & hoc, qđ per ipſum Deus pater ſuũ nobis loquatur verbũ, ſicut ipſe in Pſalmo dicit: Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis. Nanq; vt aduerteremus, hunc eundẽ Spiritũ per illũ Pſalmi verſiculũ exprimi, ipſe qui incarnationẽ filij Dei operatus eſt, cuius incarnationis ille Pſalmus epithalamiũ eſt, ipſe, in quã, qui verbum bonũ de corde patris eructatũ, in vterum virginis humanæ naturæ vniuit, nunc in lingua Spiritus ſanctus apparuit, vt idẽ ipſum verbũ mentib. Apoſtolorũ inſcriberet, ſic quoq; cõparandus calamo ſcribæ velociter ſcribẽtis. Quapropter cõgruè verſus hic, lingua mea, cũ præcedenti, eructauit cor meũ, in officijs quoq; cantanẽ apoſtolorũ, quod tñ frequentius eſt in officijs virginũ. Et rectè, quia verbũ hoc in ſinũ virginitatis plenius atq; excellentius eructatũ eſt, videlicet, ita, vt inde carnẽ aſſumeret: in cordibus aũt Apoſtolorum ita, vt inde voce corporea ſumpta, nobis audibile & ĩtelligibile fieret. Igitur quia Spiritus ſanctus illa Dei patris lingua eſt, qua, velut calamo ſcribæ velociter ſcribentis, bonũ verbum ſuũ humanæ naturæ velociter, vt voluit, totũ inſcripſit, dicens, opera ſua regi, i. aſſumpto homini: vt idẽ oĩnò, ꝙ ipſe operari ſciat & poſſit, rectè ſuper Apoſtolos oſtenſus eſt in lingua, quib. eiuſdem verbi & incarnationis eius notitiã, vt eloquẽter pṛedicare ſecundum ſcripturas, homines hactenus idiotæ ſcirẽt, eadem calami velocitate inſcribere veniebat.

Cur in linguæ ſpecie apparuit Spiritus ſanctus.

C Pſal. 44.

D

Spiritus ſanctus lingua & calamus ſcribæ.

E

Per hoc maximè conſonat & cohæret Euangelio, quĩ impletum eſt hic, quod dr̃ illic. Hæc locutus ſum vobis apud vos manẽs. Paracletus autẽ Spiritus ſanctus, quẽ mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit oĩa, & ſuggeret vobis omnia, quæcunq; dixero vobis. Ecce. n. miſſus ſtatim doctorem illum ſe profitetur, qui iuxta promiſſum ſponſi in morte agonizantis, paracletus, i. conſolator filijs eius orphanis aduenerit. Doctorem inquam, qui illos doceat omnia,

Ioan. 14.

A ſed hoc ſigno profitetur, dum oſtenditur in lingua, ſimulq́; omnium edocet gentium loquelas, vt omnibus eloquerentur hominibus, ea de quibus ſoli docebantur interius Dei magnalia.

Quòd non, vt quidam opinantur, Apoſtoli vna tãtum, i. Hebræa lingua loquebantur, ita vt cuique genti ſua videretur, quod miraculum, vt ait Beda, non loquentium eſſet, ſed audientium. Ca. 17.

B ET non (ſicut ſuſpicantur nõnulli) in ſic illorum vocib. omnes loquelæ atq; ſermones audiebantur, vt cũ vna tm̃ lingua, ſ. Hebræa, loquerentur: ſed vniuſcuiuſq; nationis homini ſua lingua videretur: quod, vt ait Beda, miraculum non loquentiũ eſſet, ſed audientium, i. non illis qui loquebãtur, erat vera virtus, ſed in audientium aurib. prodigium, imò error, i. non rei exiſtentis erat ſenſus. Non, inquã, ſic egit ille ſpũs veritatis, nec ſic opinatur de illo, quicunq; prudenter diſcernit, quid deceat magiſtrum illum, qui oẽm veritatem docere venit. Supereſt. n. vt ſcripta quoq; illorum, quæ diſperſi per mundũ vniuerſum, diuerſarum linguarum hominib. mittebant iſti vnius tantum, i. Hebraicæ linguæ literis eos aſſerant ſcripſiſſe, omneinq; hominem, cuiuſq; linguæ, quicunq; vidiſſet Hebraicos illorum apices, eodem miraculo ſuæ linguæ ſcripturam ęſtimauiſſe: Quod valdè ridiculum eſt. Saltem nos Latinos excipiant. Nã de nobis certum habemus, quia ſcripturas, quas Hebraicè aut Græcè conſcripſerunt, abſq: tranſlatoribus legere nequimus. Illud quoquè conſequens eſt, vt quamcunq; ipſi linguam audirent, putarent Hebræam, quamcunq; viderent ſcripturam, exiſtimarent eſſe Hebraicam. Quod nimis friuolũ, vt dictum eſt, ineptumq́; & erroneum, ſanctoq; ſpiritui probatur indignũ per oĩa. Nec difficile eſt, hanc præſumptuoſam ſuſpicionẽ, ſcripturæ quoq; auctoritate explodere. Et repleti ſunt, inquit, oẽs Spiritu ſancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis. Cœperunt loqui varijs linguis, vt Spiritus ſanctus dabat eloqui illis, ſcripturæ verba ſunt, quib. oĩnò repugnat id, quod prædicta ſuſpicio cõiectat. Loquebantur ergo, nec falſo videbanť loqui, dabatq́; verè Spiritus ſanctus eloqui illis: verùm, nouũ hoc canticũ, vt canimus, ponens ſanctificationis ſignũ, vt in ore eorum omnium genera naſcerentur linguarum, nouũ inquam, ſignum: Significabat enim, ꝙ Eccleſia Deũ, hactenus notum ſibi in ſola Iudæa, linguis oĩum gentium deinceps eſſet locutura. Ita verò ſignũ fuit, vt cauſa quoq; efficiens, principiumq́; eſſet futuræ rei. Nam quõ gentium magiſtri fierent, niſi per ſciẽtiam linguarum copiam habuiſſent conferendi cum eis ſermonẽ? Quõ, inquam, ſaltem rñdiſſemus amen, ſuper benedictionẽ illorum cum qđ dicerent, neſciremus? Turrim iſti, ædificaturi erant, nunc tempore accepto & ope re diuino, turrim, inquam, cuius cacumen cęlos tange-

Verè diuerſis linguis locuti ſunt & ſcripſerunt Apoſtoli.

C Ioan. 16.

D

E Actor. 2.

Myſteriũ in gẽtibus linguarum.
Pſal. 75.
1. Cor. 14.
Gen. 6.

Aliter Apoſtoli, quàm Babylonij, turrim ædificauerunt.
1. Pet. 2.

A tangeret, per quam futurum quiſque metuens iudicium, in cęlũ fugere poſſet. At illi, qui olim abſq; Dei magiſterio, ſoluq; humano opere, ſuperbia duce turrim ſibi extruere voluerunt, per quã aſcenderent in cęlum, facta cõfuſione linguarum, cùm prius eſſet terra labij vnius & ſermonum eorundẽ, diuiſi cõtra ſe, ac diſperſi ſunt. Igitur nunc, quandò Dei conſilio turris corporis Chriſti (quod eſt Eccleſia) de viuis & electis lapidibus per vniuerſum mundum ritè & ordinatè conſtruitur: rectè omnes linguæ ad horum artificum ora reuocantur, nè, ſicut ibi, cùm quis poſceret lapidem, alius offerebat bitumen; B cum peteret aquam porrigebat trullam: ita hic, cum ſtructores noſtri annunciarent pacem, nos ſuſpicaremur bellum: cùm prædicarent regnum Dei, nos putaremus gloriam mundi.

Quàm congruè Spiritus ſanctus in Apoſtolos hora tertia aduenerit. Cap. 18.

1. Cor. 11.

Duæ cauſę, cur Euchariſtiam inſtituit dñs poſt cœnã.

OPportunè Spiritus ſanctus, oĩum arbiter ſacramentorum, hora tertia ſuper Apoſtolos adueniens, viuificis eandẽ horam dedicauit myſterijs, qua hoĩes adhuc ſobrij & carnalibus cibis adhuc ieiuni, primùm quærere debent regnum Dei. C Nam quia Dñs noſter, qua nocte tradebatur, poſt typicam agni cœnam, ſacram corporis & ſanguinis ſui tradidit Euchariſtiã, fortè parũ aut nihil referre arbitraremur, vtrũ prãſi an ieiuni ad illud vitæ epulum accederemus. At ille ratione & articulo tpis agebatur, vt tali hora ſacramẽtum illud condere non moraretur. Rõne: quia non ante conſummationẽ veteris, inchoandus erãt ordo noui ſacrificij: articulo tpis, quia ſtatim capiendus, & ad paſſionẽ ducendus, aliud non habebat ſpatium, vt ante

Mat. 26.

D mortẽ ſuam hoc hæredibus ſuis conſcriberet teſtamẽtum. Vndè cùm illis tradẽs ſanguinis ſui calicẽ, dixiſſet: Bibite ex hoc oẽs, hic eſt enim calix ſanguinis mei, &c. ſtatim addidit: Dico autem vobis, non bibam amodò de hoc genimine

Luc. 24. Ioan. 21.

vitis, vſq; in diẽ illum, cùm illud bibam vobiſcũ nouum in regno Patris mei. Et quidem cum in regno patris, i. cùm iam factus immortalis, poſt

Heb. 9.

reſurrectionem ſuam cum diſcipulis ſuis manducauit & bibit: potuit tunc primùm tradere il-

Hora tertia debet Miſſa cęlebrari, nõ poſt cœnam.

lis corpus ſuum, & calicem noui æterni teſtamenti, ſed nunc magis ordinatè egit, quia teſtamentum ratum non fuit: niſi, vt ait Apoſtolus, mors interuenerit teſtatoris. Igitur Spiritus ſanctus, qui huius & omnium ſacramentorum auctor & virtus eſt, cõgruè hora tertia dari dignatus eſt, vt tempus oſtenderet, quo ſua quoq; ſacramenta dari, vel celebrari magis conueniret. Vnde rectè vniuerſalis Eccleſiæ conuentus, magis hac hora (niſi fortè dies ieiunij ſit) congregari conſueuit, & dicta hora tertia, quæ cæteris illuſtrior eſt, ob honorẽ eiuſdẽ Spiritus ſancti, ſolennia Miſſarum celebrari aſtantib. choris, cũ pſallentio cõi. Nec cuiquã hęc diuina tradũtur myſteria, poſt cibũ corporis, niſi vrgeat ea, quæ retardari non poteſt, inſtãtis neceſſitas mortis.

A *Quòd ſigna prædicta Spiritus ſanctus viſibiliter quidem oſtẽdit, ſed inuiſibilis inuiſibiliter operatus eſt, & intrinſecus corda repleuit. Cap. 19.*

Matth. 5.

Quãta dulcedine repleuit Apoſtolos Spiritus ſanctus.

Pſal. 45. Eccle. 24. Pſal. 103. Actor. 2. Matth. 9. Ioan. 14.

ET hæc quidem, quæ dicta ſunt, extrinſecus viſa vel audita ſunt: intrinſecus autem omnis erit gloria, cuius hæc deforis apparentia ſigna fuerunt. Intus enim B. Apoſtoli mundo corde Deum videbant animarum ſuarum ſecreta magna cum maieſtate ſubeuntẽ, ſuamq; fortitu B dinẽ largiflua dulcedine temperantẽ, vt adhuc fragilia mortalium hominum pectora, non tàm miraculo potentiæ terreret, quàm intimo ſenſu gratiæ lætificaret. Ibi enim erat, de quo dictũ eſt: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Item: Spiritus enim meus ſuper mel dulcis. Itẽ: Et vinum lætificat cor hominis. De quo & Iudæi, quaſi diuinantes, muſto, aiũt, pleni ſunt iſti. ibi, inquam, ideſt, in nouos vtres cordium, miſſum erat feruidum diuinæ ſubſtantiæ muſtum, Spiritus ſanctus, ſicut ait illis, promittens eum Dominus Chriſtus: Vos autẽ cognoſcetis eum, C quia apud vos manebit & in vobis erit.

Quòd nõ eo minor ſit Spiritus ſanctus, quia capabilis eſt humano ſpiritui, cùm idẽ de patre & filio debeat intelligi. C. 20.

Error.

IN vobis, inquit erit: Capabilis enim, vt ſuperius iam dictum eſt, humano vel angelico ſpiritus, Spiritus ſanctus eſt. Quod cùm ſufficere poſſit ad probandam eiuſdem veram diuinitatem, quidam hęreticorum in ſuę potius perfidię verterunt argumentum. Dicentes enim, patre

Pſal 57. Cõfutatio

D filium eſſe minorem, ſpiritum quoq; filio minorem huic aſſerere voluerunt, quòd in nobis ſit, atq; humanarum patiatur cõtagia animarum. Sed hoc dicendo, peccatores errauerunt, & falſa loquuti ſunt. Conſequitur enim eos, vt nec Patrem nec filium confiteantur eſſe Deum. Paria nanque, imò eadem dicta ſunt, ſicut exempli gratia, hodiernum probat Euangeliũ. Vbi cùm

Ioan. 14.

dixiſſet filius: Si quis diligit me, ſermonẽ meum ſeruabit, protinus adiecit: Et pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mãſionem apud eum faciemus. Igitur cùm Spiritum ſanctum negant eſſe Deum, eò quòd dictum ſit, apud vos manebit, & in vobis erit, conſequitur, vt nec Patrem nec Filium fateantur eſſe Deum, eò quòd de Patre & de ſe dicat Filius: Veniemus, & mãſionem apud eum faciemus. Sed his exploſis, &

Apoca. 9.

cũ fumo ſuo, cũ quo de puteo abyſſi tamquam locuſtæ exierunt, euentilatis, hoc potius in argumentum veritatis Catholica fides arripit, Deum eſſe Spiritum ſanctum comprobans, eò quòd humano ſpiritui capabilis ſit: quod proprium diuinæ eſt ſubſtãtia, ſancto Spiritui cum Patre & Filio commune, qui vnus & ſolus Deus nullius capax, ſuæque creaturæ rationali capabilis eſt.

Quòd

Quòd licet Apoſtolis dictum ſit, de Spiritu ſancto, quia apud vos manebit, proprium tamen filij Dei ſignum fuerit, quod dictum eſt Ioanni: Super quem videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem in eo. Cap. 21.

Ioan. 14.

SCiendum verò, quia in eo quod ait Dominus diſcipulis ſuis de Spiritu ſancto, apud vos manebit & in vobis erit, longè differeoté modum manſionis, ratio eogit accipi, ab eo quod in vnigenito Dei filio idem ſpiritus manſit, de quo dictum eſt: Super quẽ videris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manentem in eo, hic eſt qui baptizat.

Ioan. 1.

Quæ manendi differentia ſi rectè animaduerſa fuerit, ſimul & illud clarebit: cur cùm tota trinitas apud dilectorem ſuum manſionem faciat, ſæpius & quaſi ſingulariter hoc de Spiritu ſancto ſcriptura ſacra contineat.

Duplex modus manendi, quo manet ſpiritus ſanctus in ſanctis.

Manere Spiritum ſanctum in creatura ſua, duob. modis accipimus: Vnus quidẽ modus eſt manendi, cũ illa creatrix ſubſtantia, per ſeipsã creaturæ replens ſubſtantiã, ſemper inhabitat, quod de beatis angelis ſanctorumq; hominum ſpiritib. qui iam cum Deo ſunt, carne ſoluti, nõ eſt dubitandum. De his autem, qui adhuc in carne mortali ſunt, non idẽ eſt arbitrandum: quia, quandiu corpus quod corrumpitᷣ, aggrauat animam, multis varietatib. ſubiacet, & nunc quidẽ dilatato corde, ſi valdè perfecti ſunt, viſitationẽ illam merentᷣ: quę, vt ait Gregorius, ſignificatur in Helia per tenuem auræ ſibilũ: virtutemq; reſumunt, vt idem Helias, qui poſt eundem ſibilũ regna vertit, reges alios vngens, prophetamq; Heliſęum: nunc deficiẽte aĩo trepidant, vt idem rurſus, qui paulò ante verbo cęlum clauſerat, & nunc propter verba mulieris per deſerta fugiebat. Alius verò manendi modus eſt, cùm per fidem inhabitare incipiens, Eccleſiam ſuam nunquam in infidelitate derelinquit, vel cętera chariſmatum dona ſemel tribuẽs, poſtea nunquam ſubtrahit. Verbi gratia: Paulo Apoſtolo datam ſapientiam, non ſic per tẽpora diſtinxit, vt nunc affluente dono ſapiens, nunc relabẽte fieret inſipiẽs. Et de hoc quidẽ modo dicit: Non te deſerã neq; derelinquã. De modo aũt ſupradicto: Auerte, inquit, oculos tuos, quia ipſi me auolare fecerunt. Itemq; de hoc modo ſcriptũ eſt: quia quatuor aĩalia incedentia non reuertebantur, ſed vnumquodq; ibat ante faciem ſuam, i. in propoſito ſuo permanebat. De modo autem ſupradicto: Ibant, inquit, & reuertebantur in ſimilitudine fulguris coruſcãtis. Nec quiſquã mortaliũ extitit, in quo hic ſpiritus, q diuini amoris ſubſtantia eſt, æterna ſtatione requieſceret, præter illum virũ vnum quem ſeptẽ mulieres, i. ſeptem huius ſpiritus gratiæ, ſemel apprehenderunt, ſemperque tenuerunt: propter quod & dictum eſt: Super quem videris ſpiritum deſcendentem & manentem in eo: non q tunc primum in illũ ſpiritus deſcenderit, quippè qui totã plenitudinem in ſe corporaliter habitantem ab ipſa conceptione habuit, ſicut ſcriptum eſt: quia ſapientia ædificauit ſibi domũ, ſcidit columnas ſeptẽ, id eſt, ſapientia Dei patris in ædificatione vel conceptione ſui corporis ſtatim ſeptem, ſpiritus ſui, gratias adhibuit: ſed fidei præcurſori & teſti eius ſignum opportuoum datum eſt, vt ſciret, quale de illo teſtimonium perhibere deberet. Secundum fidem autem & cętera chariſmatum dona ſingulis, prout vult, ipſis diuiſa, ſemper, vt dictum eſt, in Eccleſia ſua, Spiritus ſanctus habitabat. Quæ dona, quia propriè ſancti Spiritus opera ſunt, idcirco ſępius & quaſi ſingulariter, vt ſupradictum eſt, manſionem ſancti Spiritus in nobis ſcriptura ſacra commendat, cũm tota trinitas capabilis ſit & manſionem ſibi in nobis faciat: quia nunc in nobis peregrinantibus per illa dona ſua Spiritus ſanctus inhabitat, In futuro autem ęternis complexibus ipſa trinitatis inhabitabit ſubſtantia.

Vno per ſubſtantiam. — 3. Reg. 19. — Altero, per fidem. — Heb. 13. cant. 6. Ezech. 10. — Ezech. 1. — Aliter in chriſto quã in ſanctis ſemper manet ſpiritus ſanctus. Eſa. 4. — Ioan. 1. — coloſſ. 2. Prouer. 9. — 1. Cor. 12. cur potius ſpiritus ſanctus quam Pater aut filius in nobis manere dicitur.

Quòd vbique eſſe non niſi Deus poſſit, vnde Spiritus Domini, quia repleuit orbem terrarum, Deus eſt. Cap. 22.

Sapie. 1. Spiritus ſanctus repleuit orbẽ terrarum.

NIhilominus & per hoc quod cantamus ad introitum: Spiritus Domini repleuit orbẽ terrarum, diuinam eius Eccleſia Catholica prædicat potẽtiam. Quis enim niſi Deus hic eſſet, diuiſis Apoſtolis per orbem terrarum, quomodò vno & eodẽ tempore poſſet omnibus adeſſe? Verbi gratia: Thomæ in India, Petro vel Paulo Romæ: imò cum per annos ſingulos, tam ſabbato ſancto Pentecoſtes, quàm ſabbato paſchæ, baptiſmi ſacramenta ſancta celebrat Eccleſia, quòd abſque ſancto Spiritu nullam noſcitur virtutem habere, quomodò in toto orbe terrarum, quo iam Eccleſia diffuſa eſt, poſſet adeſſe, vt in fontes plenitudo eius vbiq; deſcenderet, vbiq; ſpiritualis equitatus Pharaonis, i. peccatorum oĩum turbas, fluctib. operiret? Sic enim orbẽ terrarum illũ replere dicimus, vt Eccleſiam vniuerſam, quæ per orbem terrarum diffuſa, intelligere debeamus. Mundi enim elementis vel corporibus inanimatis diuinitas non capitur, ſed ſanctam Eccleſiam vbique replere rectè creditur. Quodq; magis dignum verumq; diuinæ maieſtatis eius eſt ſignũ, ipſum eiuſdem Eccleſiæ caput implet, ſicut ſcriptũ eſt: Ieſus autem plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt à Iordane. Diuinam igitur eius vbique teſtamur eſſe præſentiam, cantando in introitu: Spiritus Dñi repleuit orbem terrarum, iam dicto ſenſu huius enumerationis illud reſpiciente, quod Eccleſiam adhuc paruulam, ſed toto orbe terrarum diffundendam, id eſt, Chriſti diſcipulos repleuit, progenitis in ore eorũ pro ſigno vniuerſis orbis terrarum linguis. Quod verò ſequitur: Et hoc quod continet omnia, ſcientiam habet vocis: cur ſapientia dixerit, manifeſtum eſt, ex eo quod ad-

Luc. 4. — Spiritus ſanctus ſciẽtiã habet vocis. Sapien. 1.

didit: propter hoc qui loquitur iniqua, non poterit latere: vel quod premiſit: & non liberabit maledictum à labijs ſuis, quo niam renũ illius teſtis eſt Deus, & cordis eius ſcrutator eſt verus, & linguæ illius auditor. Per quę conſtat ſic eſſe dictũ, ſcientiam habet vocis, ac ſi dixiſſet, nouit, qua mente quiſq; loquatur. Veruntamen in ratione præſentis officij ſcientiam linguarum reſpicit, quarum diuerſitatem dãdo fidelibus ſuis magnificè probauit, ſcientiam ſe habere omnium per quæ poteſt vox humana variari.

Quòd ſancti Spiritus effuſio, totius ſit diuini operis confirmatio. Cap. 23.

Pſal. 67. BEnè ſupradicto ſancti Spiritus operi congruit hæc offerenda: Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. Nam vt nouerimus, quia Spiritus ſancti effuſio totius diuinitatis confirmatio ſit, hoc primo dicendum eſt, quid ante aduentum eiuſdem ſancti Spũs in Apoſtolis ſuis Dñs operatus ſit, fidem vtiq; in illis operatus eſt, quæ ex ore Petri pro omnibus ſonuit: Tu es Chriſtus, filius Dei viui. Sed hæc quàm infirma fuerit, antequàm Spiritus ſanctus aduenirit, cunctis liquet ſcientibus, quia Petrus, idē Apoſtolorum princeps, vnius ancillæ voce territus, illum, quem, vt iam dictum eſt, Chriſtum filium Dei viui confeſſus fuerat, ſe noſſe negauit. Vbi verò ſpiritus huius donum accepit, nec Romani principis imperium timuit, ſed vſque ad mortem confitens, eadem morte ſua Chriſtũ clarificauit. Fidem igitur Spiritus ſanctus in Apoſtolis confirmauit, atq; ideò benè, vt dictũ eſt, in offerenda canimus: Confirma Deus hoc, quod operatus es in nobis, vt per eundem ſpiritum fides eadem in nobis confirmetur, ſubiungentes, à templo tuo, quod eſt in Hieruſalem, i. ab Eccleſia Apoſtolica, quæ vtiquè cœpit ab Hieruſalem, i. à Iudæa, ſicut alibi loquitur ipſe Dominus, quia ſalus ex Iudęis eſt. Per eundem, inquam, ſpiritum confirmari poſcimus, quia præter hunc quicquid credimus, quicquid baptizamur, quicquid molimur, infirmum & vacuum eſſe comprobatur. Nam & cęli, ſ. ordines ſupernorum ſpirituum, in eo quidem firmati ſunt verbo Domini, vt in ſua natura rationales eſſent & æterni, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum firmata eſt: qua in ſimilitudine Dei, id eſt, in ſanctitate perſiſtunt. Vndè alibi ſcriptum eſt: Spiritus eius ornauit cælos.

Matth. 16. Fides Apoſtolorũ ante aduentum ſpiritus ſancti infirma. Lu. 22. Ioan. 21.

confirma hoc Deus, & cæt. Pſal. 67. Ioan. 4.

Iob. 24.

In reliquis pſentis hebdomadæ officiis, cùm penè oĩa ſancti Spiritus nomē perſonent & gratiam, ſola poſſunt Euangelia facere quęſtionē, quid ad aduentus eius pertineat ſolēnitatem. Quapropter de illis breuiter aliquid dicendum eſt, ad hoc dumtaxat, vt eorũ, cum ſingulis officijs, quibus deputata ſunt, appareat concordia.

De Officio ſecundæ feriæ. Cap. 24.

Euangeliũ. Ioan. 3. FEria ſecunda legit hoc Euãgelium: Sic Deus dilexit mũdum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipſum, non pereat, A ſed habeat vitam æternã, & reliqua. Hoc quod dictum eſt, nõ quidem per ſe citius liquet, quid ad præſentem pertinet ſolennitatem, ſed quæ premittit lectio Actuũ Apoſtolorum, conſiderata, cõfeſtim quaſi luminis radius cauſam eius elucidat. Loquẽte, inquit, Petro, cecidit Spiritus ſanctus ſuper gentiles, qui audiebant verbũ. Et obſtupuerunt ex circunciſione fideles, qui venerant cũ Petro, quia in nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt, &c. Iccirco nanq; prædictũ Euangelium cum hac poniē lectione Actuum Apoſtolorum, vt comprobetur hoc opus Spiritus B ſancti, quo gentibus pœnitentiam ad vitam dedit, non eſſe factũ mutabilitate conſilij, cùm filius antequam pateret, idem voluerit, licet per ſeipſum tunc gentibus prædicare noluerit, imò diſcipulos mittens dixit eis: In viam gentium ne abieritis: Nam ꝙ hic ait Petrus: In veritate cõperi, quia nõ eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi: Hoc in Euangelio teſtatur filius Dei dicens, miſſum ſe eſſe, non ad iudicium, ſed ad ſalutem totius mundi; & ſubiungens, abſq; diſtinctione Iudæi atque gentilis: vt C omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam, & cætera quæ ſequuntur. Adeò nihil quidem per ſe gentibus prædicauit Chriſtus, ſed de illarum ſalute ſuiq; apud illas glorificatione multa prædixit. Sic Iſaac nihil quidē per ſeipſum iuniori filio ſuo Iacob de afferendis ſibimet cibis mandauit, ſed per cõcorporalē illi Rebeccam Iacob ſubintroductus eſt, cùm ille benedictionem Eſau primogenito ſuo dare diſponeret. Nam Iſaac Chriſtum, Eſau populum Iudaicum, Iacob gentilem, Rebecca mater ſignificat ſancti Spiritus gratiam. Rebecca D nanq; conſulente, i. ſancto Spiritu conſilij prouidente, iunior ille filius, ſ. gentium populus, ingreditur ad Iſaac, videlicet ad Chriſtũ, tardante foris Eſau, & occupato in venationib. id eſt, priore populo intento cæremoniis carnalib. Ingreditur, inquã, iunior populus cũ obſeruatione decē mandatorum legis, quæ tradita ſunt populo priori, & ſciẽtia legis & prophetarum perornatur, velut ille Iacob à matre indutus eſt valdè bonis veſtib. Eſau, habens circa manus collũq; pelliculas hædorum, i. apertam proferens confeſſionem peccatorũ, ciboſq; offerens, i. fidem, quæ operatur per dilectionem, eandem præripit E benedictionem, quę in Apoſtolos deſcendit, ſicut audiuimus in ſupradicta lectione. Adhuc loquente Petro cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum, & erant loquentes linguis & magnificantes Deum.

Epiſtola. Actor. 10. conſonãtia Epiſtolæ cũ Euangelio.

Actor. 10.

Matth. 10.

Gen. 27. Myſteriũ veteris hiſtoriæ de Iſaac.

Galat. 5. Actor. 10.

Magnitudinem tantæ benedictionis hic introitus innuit: Cibauit eos ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos. Per hoc enim fœlicitas gentium innuitur, quæ per Spiritũ ſanctũ, interiorem ſacræ ſcripturæ, iam quam hoïes rationales, pcipiũt medullã, cùm Iudæi carnales, tantum exteriorẽ, vt irrationalia pecora, ſectentur paleam. Sermo nanq; diuinus frumentum eſt,

Pſal. 80. cibauit eos ex adipe frumenti.

eſt, in quo literæ ſuperficies, palea; ſenſus verò Spiritualis qui à nobis quæriĩ, medulla eſt. Vnde liquet, ꝙ Spiritus ſanctus quaſi pinguedo diuinæ ſubſtantiæ ſit, de quo in Pſalmo dr̃: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, quia videlicet eius inſpiratio verbi Dei pinguedinẽ noſtris animabus inſerit. Cibauit, inquam, Eccleſiam de gentib. ex adipe frumenti, vt dictum eſt. Saturauit etiam eos melle fluente de petra, id eſt, doctrina & ſapientia & ſolutione arcanorum, quæ præceſſerunt de Domino Ieſu, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſciẽtiæ abſconditi. Propter quod de eodem ſpiritu in communione dicitur: Spiritus ſanctus docebit vos, quęcunq; dixero vobis. Offerenda, intonuit, non dubiẽ ad hoc ipſum congruit, quia per Spiritum ſanctum apparuerunt fontes aquarum, id eſt, intellectæ ſunt ſcripturæ prophetarum.

Et de petra melle ſaturauit eos. Coloſſ. 2. Ioan. 14.

Quòd Spiritus ſanctus extra Catholicam non datur Eccleſiam. Cap. 25.

IN officio tertiæ feriæ prædicatur nobis, extra Catholicam Eccleſiam non poſſe dari Spiritum ſanctum: ſoliſq; Apoſtolicæ fidei præſulib. eſſe datum vt per impoſitionẽ manus ipſorum hi, qui cõfirmandi vel ordinandi accedunt, accipiant eiuſdẽ Spiritus ſancti donum. Sic enim habet, quę in hoc officio poſita eſt, lectio Actuũ Apoſtolorũ: Cùm audiſſent Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quia recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerũt ad eos Petrum & Ioãnem: Nondũ enim in quenquã illorum venerat Spiritus ſanctus, ſed baptizati tantùm erat in nomine Domini Ieſu. Tunc imponebant illis manus, & accipiebant Spiritum ſanctum. Et vt ſciamus non niſi per Apoſtolicę fidei ianuã intrari debere in ſanctam Eccleſiã, nec aliter accipi Spiritus ſancti gratiam, congruè lectioni huic coniungitur hoc Euangelium, in quo Dñs ait: Amen amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in ouile, ſed aſcendit aliundè, ille fur eſt & latro, &c. Paſſim per libros patrum ſententiæ reperiuntur, quibus confirmatur, talium ſacramenta, ſpeciẽ quidem pietatis habere, virtutem autem eius abnegare: quomodò palmes cum fuerat abſciſſus de vite, palmes quidem eſt, ſed iam fructificare non poteſt: & manus cùm abſciſſa fuerit de corpore, manus quidem eſt, ſed corporis vitam, ſenſumq; in ſe retinere non poteſt. Quapropter cùm baptizati à talibus, ad Catholicam reuertuntur Eccleſiam, non quidem repetitur in illis lauacrũ carnis: ſiquidem baptizati ſunt in nomine Patris & Filij & Spũs ſancti: multæ quippè hæreſes ſic quoq; baptizant, ſed per impoſitionem manuũ accipiunt Spiritũ ſanctum, quẽ foris (vt dictum eſt) accipere non poterãt. Hoc igitur, vt ſupradictum eſt, officio declamatur, foris non dari Spiritum ſanctum, ſed intus per epiſcopos, quorum eſt manus imponere, ex ſucceſſione Apoſtolorum, quorum & illa vox eſt in introitu, manus imponentium & dicentium: Accipite iucunditatem gloriæ veſtræ, gratias agentes Deo, qui vos in cæleſtia regna vocauit. Quod de apoſtolicis ſumptũ epiſtolis parcè à litera detortũ eſt. Nam pro eo quod Dñs ait: Accipite Spiritum ſanctũ, iſti verecùdè vtẽtes eius vice dicunt: Accipite iucunditatem gloriæ veſtræ: Siquidem Paulus ad Corinthios ſcribens, qui ab eiuſmodi furibus & latronib. quos in ſupradicto Euangelio Dñs percutit, multifariè ſubuerſi fuerant, i. à pſeudoapoſtolis, quia gloria veſtra ſumus ait: Et in alio loco: Gratias, inquit, agentes Deo, &c. Catholicorũ quippè atq; orthodoxorum gloria eſt, ꝙ per oſtium intrauerunt ouile ouium, i. per fidem illorum, qui nõ ſuam, vt hæretici, ſed Dei gloriam in Spiritu ſancto quærunt. Vnde & in cõione canimus: Spiritus qui à patre procedit, ille me clarificabit. Quod idem eſt, ac ſi dixiſſet: Spiritum, qui à patre procedit, quicunq; dabunt vel accipient, nõ ſuam ſed Dei gloriam vel glorificationẽ quærent: In offerenda quoque, Portas cæli aperuit Dñs, donum ſancti Spiritus prædicat, quo ſcripturæ ſacræ Apoſtolis, & per Apoſtolos nobis apertæ ſunt, vt manna verbi Dei plueret nobis Dominus in abundantiam, quorum auctoritate Eccleſia Catholica ab inſurgentib. in ſe hæreticas exaltatur, ſicut in ſequenti verſu canimus.

Extra Eccleſiã Apoſtolicã nõ datur Spũs ſãctus.

Actor. 8.

Nõ intratur in ouile niſi p fidẽ Apoſtolicam. Ioan. 10. 2. Tim. 3. Ioan. 15.

Reconciliatio per manus impoſitionem.

Accipite iucunditatem gloriæ veſtræ. Ioan. 20. 2. Cor. 1. Ephe. 5.

Ioan. 16. Gloriã Dei catholici: hęretici ſuã quærunt.

Quod ieiunium æſtatis ipſa Pentecoſtes hebdomada celebrandum ſit. Cap. 26.

IN officio quartæ feriæ prędicamus eam, quæ per Spiritum ſanctũ data eſt, Eccleſię multiplicem ſcientiã, conſonantib. maximè his, quæ ieiunio deputatę ſunt Euãgelicis ac propheticis lectionib. Illę nanq; lectiones trium dierũ ieiunij magis cõſonant officiorum partib. reliquis, non ſolum ſenſu, ſed interdum & litera, vt ille introitus: Charitas Dei diffuſa eſt in cordib. noſtris, qui de lectione Epiſtolæ, quæ ieiunio deputaĩ, ſumptus eſt. Vnde ſatis Eccleſiaſticè & hoc Romana cenſet auctoritas, vt ſemper in hac ſacra pentecoſtes hebdomada, ſiue tardius ſiue temperius termini occurrant, ieiuniorum celebrẽ ſolennitas, quod ab antiquis quoq; præfinitum eſſe Apoſtolicis, non dubia teſtanĩ ipſorum ſcripta. Non enim ab illis tradita eſt noua hæc allegoria, ſecundum quam viſum eſt quibuſdam noſtrorum, à prima hebdomada Martij tres obſeruare hebdamadarum τεσσαρακοντάδας, vſque ad Natale Domini ad ſimilitudinem trium τεσσαρακοντάδων, quas Matthæus in Chriſti generatione cõtexuit. Sed quia primum ieiunium veris, ſecũdũ ęſtatis eſt, & terminus quadrageſimę nunquã ante veris initiũ, pentecoſtes verò nunquã ante ęſtatis occurrit introitũ: placuit iure venerandę matri Romanę Eccleſiæ, in prima quadrageſimę hebdomada, & in ipſa pẽtecoſtes ſolẽnitate, ieiuniorũ eorundẽ officia præfigere, nec vnquam pp velocitatem aut tarditatẽ terminorũ eadẽ cõfundere. Nec verò cõtriſtat aut obſcurat, ſed magis illuſtrat obſeruãtia ieiuniorũ, illam de aduentu ſancti Spiritus ſolennitatẽ: quippè quia delitiæ ſancti Spiritus, delitiarum

Rom. 5.

Ieiuniũ pentecoſtes canonabiliter ab Eccleſia Romana inſtitutum.

Ieiuniũ non cõtriſtat ſolennitatem Spũs ſancti.

A voluntatē patris mei, qui in cælis eſt, ipſe meus
frater & ſoror & mater eſt. Non inquam, hæc ſa
pientia filius eius eſt, cui datur, ſed eius de quo
verè nata eſt, à quo datur: quoniā & radius, quo
noſtri oculi irradiantur, non noſter, ſed ſolis eſt
radius. Illius eſt filius hæc ſapiētia, qui illā non
aliunde accepit, cuius de corde nata eſt, vt ſplen
dor ex ſole, vt riuus ex fonte, et vapor ex igne.

Spiritus ſanctus nihilominus ſubſtantialiter
amor eſt, i. non tantummodo amans, quod dici
poteſt & de aliquo, qui accidētali dono eiuſdē
Spiritus participans, ſecundū quantitatem par-
B ticipationis amare incipit: ſed ipſa diuini amo-
ris ſubſtantia eſt. Nec ideò caliginē noſter ſen-
ſus vllam patiatur, quo minus hunc amorē ſub-
ſtantiam verā atq; perfectam arbitremur, quo-
niam humanæ ſubſtantiæ diuinus hic amor adeſ
ſe vel abeſſe poteſt, præter aliquā eiuſdem ſub-
ſtantiæ noſtrę abſumptionē, quoniam hic amor,
homini quidem accidēs, i. accidentale donū eſt,
ſed in ſeipſo vera ſubſtantia eſt, viuida natura
eſt, verus Deus. Qui iccircò propriè Spiritus ſan
ctus dicitur, cum & Pater ſpiritus, & Filius ſpi-
ritus ſit, & Pater ſanctus, & Filius ſanctus ſit.
C Quia ſicut ſpiritus aereus, verbi gratia, meridia-
nus auſter, (hic.n. Spiritū ſanctum ſignificabat,
quia calidus eſt) ſicut inquam, meridianus au-
ſter, à plaga ſua in oppoſitum ſeptentrionē trāſ
currit, & opportunos aeſtibus terris imbres ad-
uehit, ſic iſte Spiritus ſanctus, operatione ſua,
quæ ipſius propria eſt, à creatore procedens, in
creaturam rationalē, ſupradictam eius ſapien-
tiam inopi naturę, prout vult Deus ipſe ac Dñs,
infundit. Vndè & ſpiritus ſapientiæ dicitur, etiā
extra diſpoſitionem vel ordinem, quo ſeptem
eius gratię numerantur, ſpiritus inquam, ſapien
D tiæ, ſanctus, vnicus, multiplex, ſubtilis, diſertus,
sap. 7. mobilis, coinquinatus, certus, ſuauis, amans, bo-
nū, acutus, humanus, benignus, ſtabilis, ſecurus,
omnem habens virtutem, omnia proſpiciens.

His igitur ſubſtantialibus nominibus, vt ſu-
pradictum eſt, quæ ſunt vita, ſapientia, amor vel
charitas: his inquam, ad intellectum iuuamur, vt
relationem, quæ in nominibus Patris & Filij &
Spiritus ſancti conſiſtit, nullatenus ex tempore
cœpiſſe uel ſuſpicemus. Nam cum pater, vt di-
ctū eſt, vita ſit, & filius ſapiētia: quisquis ex tpe
cœpiſſe contendit nomen Patris, aut generatio
E nem filij, conſequitur, vt Deum aliquando ſine
ſapientia: Deum inquam, inſipientem (quod di-
ctu quoque nefas eſt) fuiſſe concedat. Sed hoc
abhorret fides, anathematizat pietas, omnis de
teſtatur creatura. Itaq; non ex tempore, ſed an-
te omnia ſecula Deus pater eſt, quia filius, i. ſa-
pientia eius ſine initio cum illo eſt. Vnde ipſa
Prouer. 8. eadem ſapientia dicit: Antequam Deus quic-
quam faceret, aderā, cum eo cuncta cōponens,
ludēs cum eo omni tempore, ludens in orbe ter-
rarum. Et delicię meæ eſſe cum filiis hominum.
Cui par vel idem eſt illud: In principio erat ver
bum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat
Ioan. 1. verbum, &c. Rurſus cum Spiritus ſanctus amor

A ſit, quisquis Patrem & Filium prius fuiſſe con-
tendit, quam Spiritum ſanctum, cōſequitur fuiſ
ſe, quando neq; filius patrem, neq; pater ama-
bat filium. Quod vel ſuſpicari dementiſſimū eſt
atq; impium. Nobis vero ſuperuacaneum eſt, te
ſtimoniis aſtruere, quod pater diligat filiū, imò
quod (ſicut ipſe ait) dilexerit eum ante mundi Ioan. 17.
conſtitutionē, quia ſatis probabile, imò neceſſa-
riū eſt, q̧ talis pater talē ſemper dilexerit filiū.

Quòd ait Sapientia, Ludens eram coram eo (ſcilicet Deo) in principio, idem eſſe quod de verbo dictum eſt. Quod factum eſt, in ipſo vita erat. Cap. 8.

B

ATtamen nè capitulum prælibatum ſub ob-
ſcuro reliquiſſe videamur, quem alium ar
bitrari poſſumus ludum, in eo quod ait Sapien-
tia: Ludens eram coram eo omni tēpore, ludens Prouer. 8.
in orbe terrarum: niſi huius, de qua loquimur,
dilectionis gaudiū? Ludus.n. erat amabilis Deo
patri videre in ſapientia ſua, quæ facturus erat,
primo beatam cæli curiam pulchramq; reipu
blicā decus erat denis angelorum ordinibus di-
C ſtinguendam: deindè viſibilem mundi huius ar-
chitecturam, ſphæricam cæli camerā, ſolemq; &
lunam, lucida ſydera, aquas ſuperiores, aquas
inferiores, omnes abyſſos, niues atq; grandines,
montes & colles, cunctāq; terræ aream, mare &
omnia quæ in eis ſunt, quicquid ſurſum volat,
quicquid deorſum repit aut ambulat, beſtias &
vniuerſa pecora, reges terræ, & omnes populos.
Nam de his omnibus ait Euangeliſta: Quod fa- Ioan. 1.
ctum eſt, in ipſo vita erat. Quid verò eſt, quod
addidit, Et deliciæ meæ eſſe cū filiis hominum? Prouer. 8.
Quid, inquā, niſi quòd iam tunc in eadē ſapien
D tia prouiſum & hoc erat, vt in humana requie-
ſceret natura, & caput hominum effecta, ſancto-
rum & ſapientium ſibimet conſociaret in ſuis
deliciis agmina? Hæc (inquā) videre antequam
fierent, ludus erat Deo & ſapiētiæ eius, ludus fe
ſtiuus, ludus iucundus, ludus delicioſus. At verò
de huiuſmodi gaudere, hæc oīa ſpectare cū hila
ritate, in cordis amplitudine, amor eſt ſapiētię,
amor ſtudioſus, amor ſanctus: quem ſupra ſan-
ctum eſſe Spiritum diximus. Igitur quòd ſa-
pientia, quæ filius eſt, de ſua dicit antiquitate
ęterna, ſimul & de hoc amore, qui Spiritus ſan
ctus eſt, neceſſariò conceditur: videlicet, quia
E Dominus poſſedit eum initio viarum ſuarum,
antequàm quicquam faceret à principio, ab æ-
terno ex antiquis, antequàm terra fieret, &c.

Quòd fides catholica neque (vt Arius) ſubſtantiam ſeparet, neque (vt Sabellius) Trinitatis perſonas confundat. Cap. 9.

ITa neq; (vt Arius) ſubſtantiam ſeparamus,
neq; (vt Sabellius) perſonas in Trinitate con
fundimus, vtriuſq; erroris voraginem declinan
tes cum execratione, & via regia currentes, vela
pandi-

pandimus inſignia confeſſionis catholicæ. Al-
ter.n.eorum, filium patre minorē, & creaturam,
atque conuertibilem eſſe contendens, impiè atque
ſceleratiſſimè creatori hoc auferre molitus eſt, qđ
ille creaturis à ſe factis omnibus, quæ viuunt tan-
tum, quæque viuunt ſimul & ſentiunt, benignè lar-
giri dignatus eſt. Sic.n. ſingula diſtinxit, vt in ſpecie
Gen. 1. ſua generarent, & non degenerarent: Germinet, in-
quiens, terra herbam virentem, & facientem ſemen
iuxta genus ſuum; lignumq́; faciens fructum, &
habens vnumquodq; ſemen ſecundum ſpeciē ſuā.
Item: Creauit Deus cete grandia, & omnem animā
B viuentem atque motabilem, quam produxerunt
aquæ in ſpecies ſuas, & omne volatile ſecūdum ge-
Gen. 5. nus ſuum. Ac deinceps: Producat terra animam vi
uentem in genere ſuo, &c. Tandem & hominem ſic
plaſmauit, vt generaret (ſicut ſcriptum eſt) ad ima-
ginem & ſimilitudinem ſuam. Sic fatuus ille, vt nō
videat quantam creatori irroget contumeliā, quan-
tamq́; naturæ eius criminetur ſterilitatem atq; ino
piam, vt creaturis ab eo factis, in genere ſuo ſemen
afferentibus, nullum ipſe creator generis ſui ſemen
habeat, eodem vtiq; bono, quod aliis contulit, ipſe
careat, ſterilis, deſertus atque ſolitarius? Nonne er-
C go meritò contra huiuſmodi derogatores queri-
Eſa. 66. tur ipſe in Propheta, dicens: Nunquid ego, qui a-
lios parere facio, ipſe non pariam? & qui aliis gene-
rationem tribuo, ipſe ſterilis ero? Vndè.n. exemplar
accepit, vt fœcunditatem ſuis daret creaturis, ſi in
ſeipſo ſterilitate aridus exiſtit, ſi creans tam multa,
nihil de ſeipſo generare valuit? Vt quid tantopere
tota nocte vitæ præſentis adoleſcentularum oſtia
circuit, ſibiq́; poſcit aperiri, ſi non inſito ſibi natu-
raliter calet amore, ſi non genuino viret ſemine? In-
ſtat.n. & intrinſecus, & ſuæ naturæ cōionem eum
Apoc. 1. quem Spiritum ſanctum dicimus, vehemētem ſpi-
D rat amorem, ſuumq́; verbum, iam filium, iamq́; à
principio & ab æterno natum, & adhuc tamen, vt
verè ſemen ſibimet inſitum in multas coniuges, i.
in multas animas ſpargens, deorum, quotidie mul-
Pſal. 81. tiplicat gentem, quibus ait Propheta: Ego dixi dij
eſtis, & filij excelſi omnes. Itemq́; Euangeliſta de il-
Ioan. 1. lo vnico filio Dei, Deiq́; verbo loquens: Quotquot
autem receperūt eum, inquit, dedit eis poteſtatem
filios Dei fieri. At ille, de quo ſupradictum eſt, A-
rius infelix, & quicumque ſimilis eius animalis ho
mo nō percipiens ea quæ Dei ſunt, & ea ſola ſapiēs,
1. Cor. 2. quæ carnis ſunt, audiens deo filium natū, toto ſen-
ſu inhæret carnis imaginibus conſequens eſſe con-
tendens, ꝙ vt filius generaretur vel naſceretur, ſub-
E ſtātia patris defluxerit, & filius localiter ab eadem
patris ſubſtantia traductus ſit, & hanc paſſibilita-
tis calumniam, quaſi conſequenter aduerſum nos
redarguit. Itemq́; de filio ſubiicit: Si natus eſt, erat
profectò quando non erat. Et quaſi neceſſario de
temporalitate concludens, coæternitatem patris fi-
lio, quantum in ſe eſt, auferre cōtendit. Sed de coę-
ternitate vel conſubſtantialitate iā ſuperius dictum
eſt. De argumento verò defluxionis vel diminutio-
nis paternę ſubſtantiæ, quam in generatione filij
cōtendit, cōſequenter intelligi oportere dicendum
eſt, ma è illos, nimiumq́; carnali ſenſu ſibimet illu-

A ſiſſe. Non enim à carne, quæ in propagando paſſibi
liter defluit, argumentum ducere debuerant in ra-
tione diuinæ generationis. Rebus quippe diſſimi-
libus eadem nō conueniunt. Quid autem tam diſ-
ſimile, quàm carni ſpiritus, & non quilibet ſpiritus,
ſed omnium ſpirituum creator ſpiritus? Deus.n. ſpi Ioan. 4.
ritus eſt, & eū qui adorat, in ſpiritu & veritate opor
tet adorare. Nobis ergo filium Dei naturaliter ex
patre natum confitentibus, obiicere non debuerāt,
ꝙ confeſſionem noſtram diuinę ſubſtantiæ paſſibi
litas, quæ in generatione carnis non abeſt, i. fluxus
vel diminutio, conſequeretur. Nam eſt quidem ali
B qua ſimilitudo à carne ſumpta ad Deum qui ſpiri-
tus eſt, ſacriſque inſerta ſcripturis, vt in canticis my
ſticiſq́; prophetarum libris, ſub nominibus ſponſi
& ſponſæ, aut viri & vxoris, ſed omnino figuratè
hoc.i. vt in eo quod litera ſonat longè aliud intel-
ligas, ſ. in viro Deum, in ſemine Dei filiū, i. eius ver-
bum, in amore Spiritum ſanctum, in vxore creatu-
ram rationalem, i. humanā animam, vel angelicam
ſubſtantiam. Sed eſt verior illa ſimilitudo, quæ ab
interiore homine ſumpta, ſuis hoſtem telis reuerbe
rat. Nam ſi ab homine ſimilitudo in Deum cōqui
ritur; indè ſumatur, vbi eius, ſ. Dei imago ſplende-
C re probatur. Non autē corpus hominis formatum
eſt ad imaginem Dei, quod arbitrati ſunt hi, qui di
cuntur Humaniformij, pro eo quod Deum huma-
nam formam ſuſpicantes, immane ſimulachrum
in templo cordis ſui collocauerunt. Nam cum ſcri
ptum eſt: Cęlum mihi ſedes eſt, & terra ſcabellum Eſa 66.
pedum meorum, conſequebatur opinionē eorum,
vt Deus in cælo tam vaſtus ſederet, ut terram pe-
dibus tangeret. Ab interiore ergo homine econtra-
riò argumētari licet, quòd generatio filij Dei nul-
lam paternę ſubſtantiæ diminutionem fluxum ve-
nos compellat recipere.

D

Qua ſimilitudine valeat intelligi, filium abſque fluxu vel diminutione paternæ ſubſtantiæ potuiſſe naſci. Cap. 10.

CONſilium itaq; vel artem in hominis anima ſi-
tam, operæprecium eſt aduertere, qualiter ab
anima abſque diminutione eius in auditorē quē-
piam vel in actum tranſeat. Si cunctis, qui adeſſe
vel audire poſſunt, tuum conſilium proferas, tuam-
ve ſententiam doctor ſedulus in multorum aures, di
cendo, docendo transfundas; & quos vacuos acce-
peras, diſcētium animos impleas, num idcirco ſen-
ſus tuus defluxit, imminutus eſt, & ſui aliquid de-
E trimentum paſſus eſt? Itemq́; ſi artifex es, & egre-
gium aliquod opus meditaris, modumq́; ſtructurę
prius in mente præpingis, & poſtmodum in re mi-
randum atque laudandum in actu componis, nun-
quid ingenij tui vena protinus aruit, nec idem reti-
net quod edidit? Quanto ergo magis ſapiētia Dei, Sap. 8.
quæ eſt Deus, Dei filius eſt, omnium artifex, omnia
proſpiciens, quæ attingit à fine vſque ad finem, non
ſic nata eſt vt effiueret, non ſic genita eſt, vt paternā
ſubſtantiam diminueret? Nec tunc, quando pri-
mum ad componēdam mundi fabricam emicuit,
& omnia viſibilia vel inuiſibilia condidit: nec tunc
quan-

quando in vtero virginis carnem aſſumens, humanæ naturæ tota inſcripta eſt, nihil minus in corde ſuo pater habuit, nec ideo verbum in eius natura deletum, aut detritum eſt, quia totum illud in noſtræ naturæ pellem tranſcripſit. Hic ergò, Arius ſcilicet, & quicunq; Trinitatem conſubſtantialem non confitētur, anathema ſint, inquit ſancta ſynodus Nicæna. His autem, qui conſubſtantialem Trinitatem prædicant, regna cælorum ſiut præparata.

Quòd hæreſis Sabelliana perſonas confundens, conſequenter dicta ſit Patripaſſiana. Cap. 11.

ALter verò, videlicet Sabellius, diuerſo quidem, ſed non minus deteſtabili errore, perſonas trinitatis confundens, vnam eſſe perſonam aſſerit, id eſt, ipſum ſibi eſſe filium, qui pater eſt, ipſumq; ſpiritum, ita cæcus mente, vt hęc tam præclara, tam aperta teſtimonia non attendat Domini dicentis.
Matth. 28. Ite, baptizate omnes Gentes in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Itemque eo baptizato in Ior-
Matt. 3. dane, vocem de cœlo dicentem: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui: ſanctumque Spiritum in columbæ ſpecie ſuper eum deſcendentem. Hanc hæreſim conſequenter Patripaſſianam (C) dicimus. Nam ſi idē ipſe filius, qui pater eſt, cùm filius incarnatus & paſſus ſit, proculdubio pater ipſe incarnatus & paſſus eſt. Vndè rectè (vt dictū eſt) Patripaſſianā hanc hæreſim nominamus. Sed nos hunc errorem execrantes, verbū quod erat in principio apud Deum, verbum (inquam) Deum, non ipſum, apud quem erat hoc verbum, credimus & confitemur carnem factum, videlicet, alium eum qui genuit, alium confitentes eum eſſe qui genitus eſt. Alium, inquam, in perſona, non aliud in ſub-
Ioan. 10. ſtantia. Vnde ait ipſe filius: Ego & pater vnū ſumus: Vnum vtiq; ſecundum ſubſtantiā ſumus, ſecūdum (D) pluralitatē perſonarū, eum dixiſſe non dubitamus.

Quòd in creatura rationali bene conſtituta, ſancta Trinitas per ſuorum diſtinctionem operum agnoſci valeat. Cap. 12.

IN creatura quoq; rationali benè & perfecto decore conſtituta, tamquam in ſpeculo perlucido paret quodāmodo, quia non in vna ſola, ſicut prædictus Sabellius errat, ſed in tribus perſonis adorā- (E) da ſubſiſtit diuinitas. Ecce enim (ſicut ſuperius dictum eſt) Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, quæ relatiua nomina ſunt, alita & ſubſtantialibus nominibus dici, vel eſſe, vitam, ſapientiā, atque amorem: ſic in homine, vel angelo ſancto hæc tria computamus, ſpiritum vel animam, rationalitatem atq; dilectionem. Hæc tria ſunt. Manifeſtumq; eſt, ſpiritum vel animam non ipſam eſſe, quæ eſt rationalitas, alioquin nulla eſſet ratione carens anima. Sed eſt bruta pecoris anima, quæ ſicut ratione caret, ſic & æternitate: & ſicut ſolis fungitur carnis ſenſibus, ſic & cum carne moritur. Item rationalitas non eſt

(A) ipſa, quę dilectio, alioquin nullum rationale eſſet abſq; dilectione. Sed eſt omnis homo, vel omnis angelus rationalis quidem, non autem omnis homo, vel omnis angelus habet in ſe Dei dilectionem. Vndè arguitur per Ezechielem diabolus, qui illam in Ezech. 28. ſemetipſo ſpreuit primus: Aurum, inquit, opus decoris tui, & foramina tua in die, qua cōditus es, pręparata ſunt. Et poſt pauca: Repleta ſunt, ait, interiora tua iniquitate. Rationalitatem cum qua conditus eſt, foramina eius appellat: quia ſicut lapis precioſus auro ligatur, ita Spiritu ſancto, qui vtique dilectio eſt, ligari, & in vnitate cęleſtis ordinis cum poſſet aſtringi, recuſauit. Sic & homo tumidus qui- (B) cumq; ſuperbiam eius imitatur. Non ergo (vt iam dictum eſt) dilectio ipſa quæ rationalitas, nec rationalitas ipſa, quæ anima vel ſpiritus eſt, ſed tria ſimul vnum opus perfectum, & creatori ſimile, oſtendunt. In hoc igitur tamquam in ſpeculo (vt ſupradictum eſt) contemplare creatorem Deum, non vnius tantum, ſed trium perſonarum eſſe. Quarum quamlibet quis deneget, Deum non habet, ſicut rationali creaturæ quodlibet ex ſupradictis trib. detrahas, nullius dignitatis opus remanet. Amiſſa námque dilectione, qui angelus lucis creatus fuerat, diabolus princeps tenebrarum factus. Et homo ſimiliter abſque dilectione malus, & eiuſdem diaboli fi- (C) lius eſt. Quod ſi rationalitas deſit, brutū eſt omne quod vidit & ſentit. Si anima vel ſpiritus nō ſit, multo magis nec rationalitas nec dilectio in vlla creatura eſt. Sic (inquam) quālibet trium perſonarum deneges, Deum non habes: quia ſi Spiritum ſanctū abneges, Patrem & Filium confiteēs, cum idem Spiritus amor ſit, Deum, ſine amore, i. hoſtem & inimicum tibi conſtituiſti. Si Filium deneges, cum filius Dei ſapiētia ſit, Deum tibi brutum & inſipientē phantaſtico errore confinxiſti. Nam de filio malè ſentientes, Nicęni fides concilij Gētilium ſimiles eſſe conuincit. Itaq; iure catholica fides, vt ſupra di- (D) ctum eſt, ſicut in Ario ſubſtantiæ ſeparationem, ſic in Sabellio perſonarum anathematizat confuſionem vel peremptionem.

Quomodo numerus trium perſonarum nihil indè auctus ſit, quòd homo factus eſt filius Dei: nec idcirco quaternitas, ſed dicatur & ſit nihilominus Trinitas. Cap. 13.

QVamnis autem filius incarnatus ſit, idemque Deus & homo ſit, non creſcit ex eo perſona- (E) rum pluralitas, vt quæ ante incarnationē eius erat trinitas, poſt dicatur aut ſit quaternitas. Non enim duos Eccleſia catholica recipit filios, imò anathematizat Neſtorium & omnes, qui vnum ante ſecula, alium profitentur poſt carnis aſſumptionem. Nam duo quidem, i. duas ſubſtātias, duo (inquam) neutro genere, non maſculino duos, i. duas in Chriſto prædicamus perſonas. Et ſicut homo ſedens in equo, non duo ſunt, ſed vnus equus, ſic Deus in homine non duo Chriſti, ſed vnus eſt Chriſtus. Quomodo enim de diuerſarum ſpecierum indiuiduis duos aut tres prædicabis, cum vnum ſubſtantiæ nomen

meu ſubiicere non poſſis? Verbi gratia: Hic homo, atque hic equus diuerſarum ſpecierum, i. hominis & equi indiuidua ſunt. Si ergo de hoc equo, & de hoc homine loquens, duos dixeris, inconuenienter hoc mobile prædicabis, cum ſubſtantiale fixũ non ſit, quod ſubiicere poſſis, quia neque homines neq; equos de vno homine & vno equo dicere rõ pmittit. Non minus inconuenienter de Chriſto prædicabis duos. Nam quomodo conſtat, hic eques ex hoc homine & ex hoc equo: ſicut & Chriſtus conſtat ex hoc indiuiduo Dei, quod eſt verbum patris, & ex hoc indiuiduo hominis, quod ex virgine Maria naſcendo initium ſumpſit. Dubium autem non eſt, ꝙ Deus & homo diuerſæ ſint ſpecies, omnino ſubſtantialibus differentiis longè adinuicem diſtantes, abuſque generaliſſimi generis (quod eſt ſubſtantia) diuiſione prima. Nam ſub corporeo lõgè infra continetur homo, Deus autem verus ſub incorporeo. Si ergo de Chriſto loquens dixeris duos, inconuenienter prædicabis: quia non eſt fixum ſubſtantiale, quod congruè ſubiicere poſſis. Nec ſi Chriſtos ſubieceris, rectè dixiſti: quia Chriſtus nec ſubſtantiale nomẽ eſt, ſed eſt nomẽ officij: nec magis de Deo & homine, duos rectè potes prędicare Chriſtos, quàm duos equites de homine & equo. Sed & minus conuenienter de Deo & homine duos dicis Chriſtos, quàm de homine & equo equites duos: quia Deus homini vnitus, nunquam ſeparabitur: homo autem equo ſedens, quoties deſcendit, toties ſeparatur, nec incongruè ſimilitudo hæc pro argumento ſumpta eſt: quoniam in Chriſto diuinitas humanitate tamquàm equo vſa eſt, vndè in Zacharia propheta equus roſeus oſtenditur, & in Euangelio Samaritanus hominem à latronibus conuulneratum, iumento ſuo impoſuiſſe legitur. Itaq; quemadmodum filius tuus, ſi egreſſus pedes, fortè ſedens equo ad te reuertitur, non idcircò tecum perſonas triplicat, ſed tantùm vt prius geminat. non.n. dignum eſt, vt cum filio tuo, filius iumenti perſonam duplicet: ſic filius Dei, verbũ patris in ſola diuinitate eructatum in vterum Virginis, dùm cum humanitate redit ad dexteram patris, perſonarum numerus nõ indè ſuccreſcit, quia dignum non eſt, vt cum natura Dei perſonam duplicet natura hominis, quæ ab illa ſubſtantia, & pluribus, & maioribus diſtat differentiis, quàm equus ab homine. Nam hominem ab equo rationalis differentia ſeiungit, hominem autem à Deo plurimæ ſecernunt (quas enumerare longum eſt) ſubſtantiales differentiæ.

Zach. 1. Luc. 10.

Cur ante incarnationem Domini fides ſanctæ Trinitatis à vulgo non debuerit aut potuerit exigi. Cap. 14.

IDcircò prętcritis generationibus ante aduẽtum Chriſti tacitum fuit vulgo myſterium tanti huius diuini nominis Patris & Filij & Spiritus ſancti: quia necdum illud capere poterat infantia ſeu iuuẽtus mundi nimiũ carnalis, quippè qui ne nunc quidem iam grandæuus, poſtquam incanuit, Chriſto adueniente, ſine magno prædicantium labore, intelligere potuit, ſimul quia necdum illam, quam in hac fide confitemur, ſuam beata Trinitas fecerit miſericordiam. Necdum, inquam, nobiſcum illam, pro qua nunc iure colitur, fecerat miſericordiam, qua ſibi circa ſalutem noſtram beata Trinitas diuiſit operationem trinam, vt hominem quem Pater creauerat, Filius redimeret, Spiritus ſanctus igniret, non quia pater abſq; filio ſanctoq; ſpiritu quicquam creauerit, aut filius ſine patre ſanctoq; ſpiritu redemerit, aut ſpiritus ſanctus abſque patre filioque illuſtrauerit, & peccatorũ remiſſione mundauerit: ſed quia ſic eſt communis quidem, & vbique inſeparabilis ſummæ & vnius diuinitatis operatio, vt tamen in proprietate vel ordine operis, manifeſta nulliq; fidelium ignoranda perſonarum ſit diſcretio. Nam illa vox: Faciamus hominẽm ad imaginẽ & ſimilitudinem noſtrã, patris vox eſt ad filium & ſpiritum ſanctum: & illa caro, quæ de Virgine ſumpta, mortua ac ſepulta eſt, & reſurrexit, filij caro eſt: & illa columba, quæ ſuper Dominũ deſcendit, & ille ignis qui ſuper Apoſtolos eius apparuit, non quidem ſubſtantiam, ſed præſentem ſancti ſpiritus potentiam viſibiliter exhibuit. Præteritis ergo ſeculis iure à vulgo non exigebatur fides ſanctæ Trinitatis, quia ſicut dictum eſt, infanti adhuc & ſub pędagogo ſeruienti populo Dei, declarata non fuerat hæc eadem Trinitas adorandi exhibitione vel diſtinctione operis.

Gen. 1. Math. 3. Acto. 2. Gal. 3.

Quòd vetus teſtamentum eamdem fidem Trinitatis non tacuerit, nec ſine illa veteres ſancti Deo placuerint. Cap. 15.

NOn tamen penitus abſq; fide veteres Deo placuerũt, quoniam hi, à quibus tamquam radicibus ſuis multiplices rami portabantur, ſ. magni patres, diuini huius nominis pinguedine nõ caruerunt, qua nunc paſcimur nos: qui cum oleaſter eſſemus, naturalibus ramis propter incredulitatẽ fractis, per eandem fidem in bonam oliuam inſerti ſumus. Plurima quippe illorum libri teſtimonia Trinitatis Euangelio Chriſti conferunt. Vndè hæc duo teſtamenta rectè per duo Seraphin ſignificantur in Eſaia, quorum eſt ille clamor: Sanctus, ſanctus, ſanctus, Dominus Deus Sabaoth, pleni ſunt cæli & terra gloria tua. Et quia Iudaicus populus, hoc audito clamore per Apoſtolorum ora poſt aduentum ſancti Spiritus, incredulitate cęcatus eſt, benè & hoc prophetæ oſtenditur, in eo quod domus Domini fumò impletur. Fumus enim ille Iudæorum cæcitatem deſignat, ſicut & paulò poſt eidem prophetæ dicitur: Excæca cor populi huius, &c. Sed nos ad librum quem aperuit agnus, oculos cordis per fidẽ apertos habentes cum ſupradictis Seraphim, vel cum quatuor quoq; animalibus dicimus: Sanctus, ſanctus, ſanctus, adiungentes: Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & agno, videlicet quia librum iam dictum aperiens agnus Trinitatis myſterium in illo deſcriptum oſtendit, quod neſciebatur. Nam quum interrogantibus Iudæis & dicentibus: Tu quis es: Reſpondiſſet: Ego principiũ, qui & loquor vobis; aperuit nobis, quia iuxta

Rom. 11. Eſa. 6. Apoc. 5. Ioan. 8.

Psal. 39. quod & in Pſalmo dicit: In capite libri ſcriptũ eſt de me, non aliud Moyſes principium intelligi voluit vbi ait: In principio creauit Deus cælũ & terram, nõ aliud (inquam) principium quàm filium, quoniam & Ioannes ait: Omnia per ipſum facta ſunt. Ioan. 1. Creauit cælum & terram Deus Gen. 1. in principio, i. pater in filio. Cui adde quod ſequitur: Et ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas, & ecce in capite libri, quem agnus aperuit, beata præfulget Trinitas. Per has fores trifidas ſanctam ingreſſus ſcripturam, paſſim deindè reſperſos inuenis aureos eiuſdem diuini nõis titulos.

Quomodo in operibus ſex dierum ſingulis Trinitas commendetur. Cap. 16.

PRimùm in opere ſex dierum, ſi vigilanter attendas, eadem commẽdatur Trinitas, verbi gratia: Dixit Deus, Fiat lux. Ac deinceps, Vidit Deus quòd eſſet bonum. In eo quod ait, Dixit: Deus verbum, per quod omnia facta ſunt, cũ patre agnoſcimus. Et in eo quod addidit: Et vidit Deus quòd eſſet bonum, nimiam operantis diligentiam atque beneuolentiam intelligimus, quę proculdubio non eſt aliud, quàm qui tertia in Trinitate perſona eſt ſpiritus ſanctus. Non enim caſu, aut ſuperuacuè ſic poſitum per ſingula. Vidit Deus ꝙ eſſet bonum, æſtimare debemus. Sed magnã creatori diligentiã nobis cõmendatam fideliter aduertamus. Et vt ſcias quantũ illa diligentia, de qua loquimur, in opere Dei profecerit, conuertere ad cor tuũ, ó quicumq; es artifex alicuius laudãdi effector operis. Vt, inquã, ſcias, quantũ diligẽtia quæ eſt Spiritus eius, operi profecerit, reſpice quantum in opere tuo, diligẽtia tua cõtulit. Certè in mente tua quodãmodo ſic habeas artem, ſicut erat in principio verbum apud Deũ. Eius artis tibi cõſcius, non ocioſũ te eſſe paſſus es. Quare? Vt de multis, quæ ſubeſſe poterunt, cauſam meliorẽ inferã, vtilitatis amor, i. intentio proficiẽdi plurimis, ocij te impatientem reddidit. Vna cauſa Matth. 25. hæc ab illo te ſeruo diſcernit, qui malus & piger arguitur, dum tu laudaris ſeruus bonus & fidelis. Nam de cętero pares fuiſtis, videlicet, quia tam in illius, ꝙ̃ in tua mente talentum bonæ artis appenſum eſt. Sed vide quantã inter te atq; illum diſtantiã, diligentia ſiue beneuolẽtia, quę in te eſt, effecerit. Dũ ille fodit in terram, & abſcondit pecuniã dñi ſui, tu operando in credito tibi talẽto, duplicia lucratis, videnſq; per ſingulos profectus, quia bonũ eſt lucrum, amplius ſitis, & præ magnitudine deſiderij laborẽ in opere nõ ſentis. Creſcit lucrũ, creſcit lucri deſiderium. Ad hanc ergò ſimilitudinẽ perpẽdis, quãtum in opere Dei, diligẽtia vel bonitas eius effecerit, quę magnificè delectata eſſe, mõſtratur in eo quod per ſingula dicitur: Et vidit Deus, ꝙ eſſet bonum, & ait: Fiat, &c. Tantũ in opere ſecundi diei nõ eſt illud additũ, certè gratia myſterij de quo iã aliàs dictũ eſt. Illa verò diligentia vel bonitas, alia (vt dictum eſt) quàm ſpiritus ſanctus, intelligi non debet. Si enim interroges (inquit Auguſtinus) quis omnia fecerit, reſpõdeo, Deus: Si quæras, per quid, aio, per verbum. Si quęras, quare, reſpondeo, quia bonus. Et hæc Trinitas, inquit, vnus Deus eſt.

Quòd in plaſmatione hominis, cuiusque perſonæ Trinitatis proprium opus diſcernendum ſit. Cap. 17.

IGitur in opere mundanę fabricæ cunctorumque creatione, omnipotens omnia ſciens, omnibus commẽdatur benigna Trinitas. Amplius autem in eo, quem vniuerſis præponere decernebat, i. in homine ſeipſam exprimere dignata eſt, dicendo: Faciamus hominem. Nam in verbo, Faciamus, manifeſtè perſonarum pluralitas innuitur, in quo per conſilium, quod ſic præmittitur, eadem diligentia, de qua iam dictum eſt, magnificentius commendatur. Et in hoc opere plaſmatio, propria patris operatio eſt. Duo verò, quæ in hoc plaſmate, vltra cætera animalia quæ iam creata fuerant, addita ſunt, videlicet, vt fieret ad Dei imaginem, & ſimilitudinem cæterarum perſonarum, i. filij & ſpiritus ſancti inſignia ſunt. Ad imaginem quippè Dei, quæ filius eſt, ſicut Apoſtolus ait, de illo loquens: Qui Col. 1. eſt imago Dei inuiſibilis, & alibi: Qui cum ſit Heb. 1. ſplendor gloriæ, & figura ſubſtãtiæ eius: ad imaginem (inquam) Dei, ſiue figuram ſubſtantiæ eius homo cõditus eſt, in eo quòd rationalis eſt: ad ſimilitudinem verò, in eo ꝙ diuinę bonitatis imitator conditus eſt, quod propriæ ſancti ſpiritus opus eſt. Bonitas quippè vel charitas Dei, ſpiritus ſanctus eſt. Qui cum (vt ſupra dictũ eſt) patrem, vt omnia per verbum operaretur, excitauerit, tum verò in plaſmatione hominis, ita ſtudioſum reddidit, vt nihil eorum ſubtraheret, quæ conferre potuit. Quid. n. taliter condito homini pręter naturalem diuinitatem defuit? At verò id, quod per naturam Deus ſit, generare vtiq; Deus potuit: Deus. n. eſt verbum, quod genuit: creare autem vel plaſmare tale quid, cum ſit omnipotens, nullo modo potuit. Nec in hoc quicquam derogatur omnipotentiæ, cũ ęquale ſibi, qui eſt vltra omnia, extra omnia, præter omnia, dicitur Deus creare nõ potuiſſe. Igitur in plaſmatione hõis (vt dictũ eſt) beneuolentia Dei, ꝙ̃ eſt ſpiritus ſanctus, maximè operã ſuã adhibuit, cũ ei, ꝙ (vtpotè creatus) naturaliter nõ poterat eſſe Deus, gratia ſui ſimilitudinẽ Dei cõtulit. Quę Dei ſimilitudo, vt ſedẽ vel receptaculũ haberet, imago ſiue figura ſubſtãtiæ Dei, ꝙ̃ eſt filius aïæ hominis impreſſa eſt, vt à ſuo ſpiritu ſancto prædictã ſimilitudinẽ reciperet, quò precioſo lapidi foramẽ aperitur, per quod gracilẽ auri virgulã, qua conſtringatur & teneatur, recipiat. Quod & de angelica ſentiẽdũ eſt creatura. Vnde & arguitur in Ezechiele (vt ſuperius Ezech. 28. dictũ eſt) angelus ille: Et foramina tua (inquit) in die, qua creatus es, præparata ſunt. Qui rationalis conditus, quia per foramen eiuſdem rationis aurum, i. ſanctũ dilectionis ſpiritũ admittere noluit. Ideò ſequitur. Repleta ſũt interiora

tua iniquitate. Sed vt ad hominem redeam, maximè in plaſmatione hominis, magnum & profundum Trinitatis conſilium, ſignificari debuit videlicet quia non ſolum conditus eſt, ſed & vnica materia eſt, per quam innoteſcit principatibus & poteſtatibus, & cęleſtibus (ſicut ait Apoſtolus) multiformis ſapientia Dei. Nam præter hoc, quòd hæc verba ſonât: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, hoc quoque in eodem cōſilio præfinitum eſt, qualiter perditum eundem hominē propria ſingularum operatione perſonarum, eadem quæ plaſmabat, trinitas recuperaret. Quod manifeſta eiuſdem operationis diſtinctione perſpicuum eſt. Nam poſt plaſmationem, immò poſt lapſum hominis, eadem quæ condidit Trinitas, hoc ordine ſeſe in recuperando erexit. Primum pater eſt, qui quæſtionē hanc depromens, Ecce Adam, quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malū, protinus adnectit: Nunc ergò videte, ne fortè mittat manum ſuam & ſumat de ligno vitæ, & viuat in ęternum, eiecit illum, &c. Viam enim hic fecit pater miſericordiarum, viam (inquam) facit miſericordiæ ſuę, in eo quòd hominem poſt peccatum noluit viuere in æternum. Nam cum ſit hominis poſt peccatum miſera vita, ſi eſſet æterna, quid eſſet niſi æterna miſeria? Hæc autē dæmonum eſt, ſcilicet ęterna miſeria, vel miſera ęternitas, ex oppoſito Dei, cuius eſt ęterna beatitudo, vel beata ęternitas. Igitur primū & magnum opus miſericordię quod (ſicut cōmemorat Auguſtinus, Plotinum quoque Gentilium quendam philoſophum rectè dixiſſe) pater miſericors mortalia nobis condidit corpora. Hoc enim modo cuſtos hominum, non ſolùm ſibi contrarium hominem poſuit, ſed & à dęmonibus longè differre fecit, vt eſſet eius tēporalis miſeria, vel miſera temporalitas. Eſt ergo proprium perſonę patris opus, mortalitatis illatio: proprium perſonę filij, animarum redemptio, pariterq́; corporum reſurrectio: proprium ſancti ſpiritus, animarū reſuſcitatio, pariterq́; corporum immutatio illa, de qua dicit Apoſtolus: Mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur, i. impaſſibiles erimus. Solū nāq; hi, qui Spiritū ſanctū acceperūt, poſt reſurrectionē impaſſibiles erunt. Itaque tam in creatione, q̄ in recreatione hominis (vt prędictum eſt) Trinitas diſtinctè operata eſſe comprobatur, totumq́ue opus hoc prouiſum eſſe ab eo, cuius prouidentia in ſui diſpoſitione non fallitur, teſtatur illa conſilij diuini reuerenda expreſſio, qua dictum eſt: Faciamus hominem ad imaginē & ſimilitudinē noſtram. Igitur, vt ſuperius dictū eſt, rectè in Eſaia per duo Seraphin, duo intelliguntur teſtamenta, quę cōſona voce ad alterutrum clamant, Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus ſabaoth, dum eiuſdem Trinitatis gloriā, quę in nouo teſtamento reuelatur, vetus quoq; concorditer atteſtatur, ſicut in ipſis antiquę ſcripturę ſortibus apparere iam breuiter diximus. Cæterum, ſi introgreſſi, vndique eiuſdem trinitatis teſtimonia ſcrutari velimus, prolixitas modus excedet, nimiumq́; pręſertim cum aliud propoſitum ſit, faſtidium pariet. Quapropter ad propoſitū feſtinantes, illud ſolum cōſiderare libet, qua ratione ad propitiationē Dei patris humano generi impetrandum ſoli vel maximè filio carnem aſſumere conuenerit.

Ephe. 3. — Gen. 3. — Iob 7. — 1. Cor. 15. — Eſa. 6.

Quàm rectè cum tres perſonæ ſint Deitatis, ad ſolam filij perſonam carnem ſuſcipere, hominemq́ue redimere pertinuerit. Cap. 18.

Diuina diſpoſitio, qua filij perſonam potius, q̄ patris aut ſpiritus ſancti incarnari cōplacuit, idcircò maximè miranda eſt, quia peccatum primi hominis maximè contra eundem filium admiſſum eſt, ob cuius expiationem filius ipſe homo fieri dignatus eſt. Sed & diaboli peccatoris antiqui ſuperbia, maximè propter filiū aduerſus creatorem intumuit. Quod ea verbis eius aduertere prōptum eſt. Ait enim: Aſcendā ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo. Vtique cum hęc diceret, inuido aduerſus filium liuore ſeruilis contumacia torquebatur, eo q̄ vni & ſoli nato, non facto, tota cælorum curia, æquè vt patri, pro tanta differentia iure famularetur. Grandi quippe differentia ſeſe ab vno, qui erat in ſinu patris, diſtare indignabatur, cum ſe inter cętera ab artifice Deo factum, illum ex patre Deo ſolum videret ſuper omnia natum. Tunc ſeruilis tumor aduerſus eundē vnigenitum graſſatus eſt, longè nequius quàm Iſmael ex ancilla procreatus dominum ſuum Iſaac de libera genitum perſequebatur, vt teſtatur Apoſtolus. Nequius inquam, vtpote vbi & longè ſubtilior malitia, & multo longinquior cōditionis erat differentia, quę ſuperbientis odium conciliabat. Propter quod odium iam erat homicida, teſtante eodem Dei filio in Euangelio ſuo, ac dicente: Ille homicida erat ab initio. Sed homicidium illud tunc actu perficere non poterat, cum nondum in illo Dei filio eſſet humana, quę poſſet occidi, natura. Perfecit autem, cum illum ad terras deſcendiſſe, hominemq́; mortalem factum eſſe agnoſcens (exibant enim, inquit Euangeliſta, dęmonia à multis clamantia & dicentia, Scimus quia filius Dei es) agnoſcens, inquam, illum aduenisse in carne, peccator antiquus inſurrexit, eumq́; per ſuos ſatellites patibulo crucis affixit. Nam ſapientiam eius, videlicet diſpoſitionem, qua per mortē ſuam redempturus erat humanum genus nemo principum huius ſeculi cognouit, inquit Apoſtolus. Si enim cognouiſſent, nunquàm Dominum gloriæ crucifixiſſent. Virtus autem ipſa, per quam ſe viciſſe putabat, mortis infirmitate permiſit in eiuſdem Dei filij odio implacabili, per Iudęorum ora negantium, per hęreticorum blaſphemias, creaturam illum eſſe aſſerentium. Sed vt ad primi hominis peccatum redeam, ſciendum, quia priuſquam per ſerpentem diabolus de vetito ligno comedere mulierem perſuaderet, vterque ſcilicet vir & mulier, occulta eiuſdem hoſtis inſpiratione appetiuerant eſſe ſicut dij. Alioquin fruſtra ad perpetrandum id quod perſuadebat, hac promiſſione vſus fuiſſet, dicens: Et eritis ſicut dij. Nemo enim, niſi id quod ſemel appetit, pro fructu repromittit alicuius operis. Quam autem contra Trinitatis

Eſa. 14. — Ioan. 8. — Luc. 4. — 1. Cor. 2.

tatis

tatis perſonā magis hic hominis quoq; tumor
ſeſe intenderit, apparet per hoc quod addidit, Sciē-
tes bonum & malum. Vtique filium, qui ſapientia
patris eſt, ſuperbe æmulati ſunt, i. pares illi ſeſe fore
arbitrati ſunt, habendo ſcientiam omnium. Vndè
lignum præuaricationis, ironicè nomen accepit, vt
diceretur lignum ſcientiæ boni & mali, licèt à ſcri-
ptore hiſtoriæ ſic vocetur, etiam ante peccatū ho-
minis, quod per anticipationem conſtat fieri. Ea-
dem ironia dicit ipſa, quæ vnus eſt Deus, trinitas:
Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciēs bo-
Gen. 3. num & malum. Quaſi vnus ex nobis, i. quaſi filius,
qui ſapientia patris eſt, cuius æqualitatem appeti-
uit, i. ſcientiam boni & mali. Nam ſcientia boni &
mali, ſolius Dei eſt, qui omnia ſcit, & malo quoq;
bene nouit vti, Vndè cum dictum eſſet: Ecce Adā
quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſtatum ironicè addi-
tum eſt, in quo, videlicet in eo ꝙ eſt ſciens bonum
& malum. Similiter ironicè diabolus quoq; appel-
Ezech. 28. latur Cherub in Ezechiele, quod interpretatur ple-
nitudo ſciētiæ. Igitur magis contra propriam per-
ſonam filij Dei diabolus, & ipſe intumuit, & homi
nem erexit: dum vterq; æqualitatem ſapiētiæ Dei,
quæ filius eſt, appetiuit, eiq; ſubeſſe contempſit. Vn
dè miranda (vt ſuperius iam dictum eſt) diuinita-
tis diſpenſatio, mira dignatio, vt ille, contra quem
potiſſimum peccatum admiſſum fuerat, ſ. filius in-
terceſſor apud patrem accederet, homo factus, &
pro inimicis ſuis morti ſpontanea charitate addi-
ctus, tamquàm ſi Iſaac idcirco ſe patiatur immola-
Gen. 21. ri, vt Iſmael in gratiā patris ac matris veniat, ſuuſq;
cohæres fiat, qui ideò fuerat eiectus, quia ſeſe, non
ipſum patrem perſequebatur. Sed neq; Iſaac, neq;
alium quēpiam ſacra refert hiſtoria pro inimicis
ſuis intercedendo, ſpontaneā excepiſſe mortē. Vix
Rom. 5. enim pro amico ſuo, vel (vt ait Paulus) vix pro iuſto
quis moritur. Cōmendat ergò charitatem ſuam in
nobis Dei filius, quoniā cum in ipſum peccando,
patrem offendiſſemus, ipſe naturā, in qua pro nobis
moreretur, aſſumere dignatus eſt. In hac dilectio-
ne, quiſquis illum imitatur, poteſt ad illā Dei ſimi
litudinem, quā per ſuperbiā diabolus vel ipſe homo
Matth. 5. appetiuit, aſcendere. Cùm.n. dixiſſet ipſe, Diligite
inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos,
ſtatim adiecit: Vt ſitis filij patris veſtri, qui in cælis
eſt. Ac ſi diceret: Non magnificentia ſcientiæ, de
Eſa. 14. qua præſumens ſatanas, dixit in corde ſuo: Similis
Gen. 3. ero altiſſimo, vel quam veſtris parentibus promit-
Ephe. 3. tens dixit, eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malū:
non (inquam) ſcientia, ſed ſupereminens ſcientiæ
charitas, cauſa eſt efficiēs, vt altiſſimo ſimiles ſitis.
Philip. 2. Nec ego vobis filiorum Dei dignitatem inuideo.
non.n. rapinam arbitratus ſum, me eſſe æqualem
Deo, ſed aſcēſum ſuperbiæ auerſor, per quam cum
aſcenderet ſatan, videbā eum ſicut fulgur de cælo
cadentē. Diſcite ergo à me, quia mitis ſum & humi
lis corde. Hoc miraculū diuinæ diſpenſationis pro-
Luc. 10. pheta inmens, ait: Deus iudicium tuum regi da, &
Matth. 11. iuſtitiam tuam filio regis. Magnum eſt hoc & mi-
Pſal. 71. rabile, ꝙ filius, cùm æquè vt pater Deus ſit creatu-
ræ ſuæ, rex quoque eius dignatus eſt dici & eſſe, &
hoc ſecundum iudicium legemq; iuſtitiæ. Quod

A hoc modo promptum eſt aduertere. Dignum erat
vt is ipſe, ſ. filius, per quem omnia condita ſunt, do
minus & rex eſſet omnium, neq; per quemlibet a-
lium regerentur, qui vtique cùm eſſet creatus, non
erat creator eorum. Regis autem debitum, ac legi-
timum eſt officium, vt ſubditis danda vel data præ
cepta, prior ipſe actibus impleat, nè dum militibus
laborioſam mandat militiam, ipſe in delicijs ſua
poteſtate abutendo, cauſam præbeat eorū murmu-
rio, proculdubiò dicentium, delicioſum eſſe ducē,
qui ſubditis ea præcipiat, quæ facere fugiat aut nō
poſſit. Igitur & hoc dignum fuit, vt ea quæ præce
B perat, vel præcepturus erat, vt Deus, ipſe præcipuè
opere impleret, vt rex, videlicet omnimodæ humi-
litatis opus, quale eſt illud, Quanto magnus es, hu
milia te in omnibus. Magnum hoc (vt ſupra dictū Eccl. 13.
eſt) & mirabile eſt, ꝙ cùm dominari poſſet creatu-
ræ ſuæ, ſola excellentia potentiæ, maluit æqualiter
cum ea iudicium legemq; ſubire iuſtitiæ. Quapro-
pter antequam in forma ſui militiam vitæ ſubiſſet
humanæ, minora dedit hominibus præcepta: cùm
autem homo factus eſſet, impoſuit altiora admo-
dum regis probi ac ſtrenui, qui dum in prima aciē
commiſerit cum hoſte, ſcri certamine feſſus, cruen
C tusq; inſignis vulneribus, cum diſcrimine vniuerſos
eripuit, tum demum dat præcepta fortitudinis, fi-
dutialius, iuſtius, conſtantius, vtpotè factis dicta iu
uantibus militibuſq; murmurare de labore, vel de-
licias quærere, viſo ducis ſanguine, non audentib.
Ita priuſquàm circumdatus eſſet infirmitate Dn̄s
virtutum, dictū eſt antiquis: Non occides. Quan- Heb. 13.
do autem idem rex gloriæ tentatus eſt, per omnia
pro ſimilitudine abſq; peccato, & didicit, obediēs
eſſe, non ſeipſum defendens: ego autem dico vobis,
inquit, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, &c. Be-
nè ergò Propheta (vt ſupradictum eſt) Deus, in-
quit, iudicium tuū regi da, & iuſtitiam tuā filio re-
D gis: quia videlicet immenſitate potētiæ nullatenus
minor eſt diuinæ tanta magnitudo iuſtitiæ. Quam
iuſtitiam nos quoque qui ſub paterna præuarica-
tione rei detinebamur, in eo ſuſcipimus, ſicut mox
in eodem pſalmo additum eſt: Suſcipiant montes
pacem populo, & colles iuſtitiam, in eo inquam ſu-
ſcipimus, quia quem primi parentes noſtri contē-
pſerunt Deum in gloria ſua fulgentem, nos adora-
mus in carne noſtra naſcentē, in cruce ſua morien-
tem. Hinc.n. iuſtificamur, quia ſuper antiquum ſer
uitutis penſum, quod eſt adorare Deum, quod de-
bebat etiam, ſi nūquam peccaſſet genus humanum,
E hoc adijcitur, vt hominem crucifixum adoremus.
Hac, inquam, ſatisfactione efficitur, vt ſalua iuſtitia
ſua, nos in antiquum ſtatum reſtituat iuſtus Deus.

De officio eiuſdem ſanctæ Trini-
tatis. Cap. 19.

IN officio eiuſdem ſanctæ Trinitatis, rectè hæc Ioan. 3.
Euangelij lectio ponitur, qua maximè neceſ-
ſarium ſalutaris baptiſmi remedium commen-
datur, videlicet, quia ſine virtute huius nominis
quantumcumq; dicas, irritum eſt lauacrū, neq;
per aquā poteſt quiſquā renaſci, nec aliter hoc
nomine ſignamur, niſi cū illo baptiſmi ſacramē

cũ ſuſcipimus. Huic Euangelio cõſonat ea, quæ
Apoc. 4. præmittitur lectio libri Apocalypſis, maximè
in eo quod ait: Et in circuitu ſedis tamq̃ mare
vitreum, ſimile cryſtallo. Mare nanq; vitreũ cry
ſtallo ſimile, baptiſmũ ſignificat puræ confeſſio
nis, & ſolidæ fidei. Et quod in Euãgelio dictum
eſt, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu
ſancto, non poteſt videre regnũ Dei: hic ſignifi
catur per hoc, quod in circuitu ſedis mare oſtẽ
ditur. Nã quia in circuitu ſedis eſt mare, profe-
ctò vt ad eandem ſedẽ perueniatur, mare neceſ
ſe eſt tranſmeare. Septẽ quoq; lãpades ardẽtes
ante thronũ, i. ſeptẽ ſpiritus Dei. Quia nõ eſt di
ctũ: Niſi quis renatus fuerit ex aqua ſolùm, ſed
A ex aqua & Spiritu ſancto. Et in medio ſedis, &
in circuitu eius quatuor animalia die ac nocte
dicẽtia: Sanctus, ſanctus, ſanctus Dñs Deus om-
nipotens, qui eras, & qui es, & qui venturus es,
catholici doctores ſunt, qui meritorum qualita
tibus, tamquam diuerſis diſcreti vultibus, & ad
cauendam hæreticorum perfidiam, ſiue ad ſub-
ditorum, ſuamq; ſalutem prouidendam, in cir
cuitu & intus, id eſt, in corporalibus & in ſpiri-
tualibus pleni oculi, ſ. illuſtratione Spiritus ſan
cti, fidem ſanctæ Trinitatis, tam in aduerſis,
quàm in proſperis prædicare non ceſſant, &
inuitare populos ad illud mare baptiſmi.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS DE DIVINIS OFFI-
CIIS, LIBER DVODECIMVS
ET VLTIMVS.

Dominica prima poſt Pentecoſt. Cap. 1.

DOminicæ primæ poſt octauas Pente
coſtes officium voces emittit pau-
Luc. 16. peris illius, qui per Lazarum in
Euangelio figuratur, ſcilicet Gen-
tilis populi, qui ad fidem Trinitatis, prædicao
tibus (vt ſupra dictum) Apoſtolis confugiens,
de interiore ſenſu legis cupiebat refici, tam-
quàm de micis quæ cadebant de menſa diuitis,
videlicet populi Iudaici, qui dum doctrinam le
gis non charitatem habuit, ad elationem, quaſi
de acceptis opibus tumuit: ille autem, ſcilicet
C Gentilis populus, dũ conuerſus ad Deum, pecca
ta ſua confiteri non erubuit, ulceribus plenus
extitit, & ei vulnus in cute fuit. Huius, inquam,
voces ſunt mendicantis, quod maximè claret
Pſal. 40. in graduali: Ego dixi, Domine miſerere mei,
1. Ioan. 4. ſana animam meam, quia peccaui tibi. Epi-
ſtola, Deus charitas eſt, primò aduerſus Iudai
ci populi depromitur inuidiam, qua pauperem
iam dictum non debere admitti cõtendit, iuxta
Act. 11. illud: Quare introiſti ad viros præputium ha-
bentes? Manifeſtum eſt enim, Iudæos ſemper
Gentium odiſſe ſalutem. Simul, quia moralis
D quoque ſenſus in hoc Euangelio non deeſt, quo
monemur vtiliter hoc exemplo, ne ab vllo pau-
pere auertamus faciem noſtram. Charitatem
quæ in prædicta commendatur Epiſtola, prom-
ptum eſt eodem ſenſu, id eſt, morali, accipere,
maximè quod ait: Qui enim non diligit fra-
trem ſuum quem videt, Deum quem non videt
quomodo poteſt diligere?

Dominica ſecunda poſt Pentecoſt. Cap. 2.

DOminica ſecũda legitur hoc Euangelium:
Homo quidam fecit cœnam magnam, &
vocauit multos. Notum eſt autem quia per mul
tos qui vocati fuerãt, & hora cœnæ cœperunt
excuſare, contemptores ſignificantur, qui plus
B terrena quàm cęleſtia diligunt, qui amplius re-
bus corporalibus quàm ſpiritualibus occupan-
tur. Et per hoc quod ait quiſque illorum: Rogo Luc. 14.
te, habe me excuſatum, quod, inquam, dicit: Ro
go, & tamen venire contemnit, quod ſonat hu-
militas in voce, ſuperbia in actione, per hoc pla
ne (vt dictum eſt) exprimitur, quòd dum cuili-
bet carnalium dicitur: Cõuertere, Deum ſeque-
re, mũdũ relinque; reſpõdere ſolet: Ora pro me,
quia peccator ſum, hoc facere nõ poſſum, dicen
do: Peccator ſum, humilitatem inſinuat: ſubiun-
gendo: Conuerti non poſſum, ſuperbiã demon- Pſal. 119.
ſtrat. De his ergo labiis iniquis, de hac lingua
C doloſa, in graduali nos liberari poſcimus. Re-
ctè, pulchrè atq; conſonè ſeruus egregius, qui
nos inuitat, dicit in præeunte Epiſtola, Filioli 1. Ioan. 3.
mei, non diligamus verbo neq; lingua, ſed opere
& veritate. Quorum iniqua labia linguamq; do
loſam qui contemnit (ſolent alios conuerti vo- Matth. 7.
lentes deuocare, tum ſanctum propoſitum vitu-
perando, quod eſt iniqua labia habere, tum ni-
miũ laudando, nimiaſq; difficultates arctæ viæ
vel anguſtæ portæ prætendere, quod eſt linguã
doloſam acuere) qui, inquã, dehortãtes eos cõ-
tẽnit, & audire nõ vult, cõfortat animã ſuã, & di
D cet illud, qđ in Alleluia cãtamus: Deus iudex iu Pſal. 7.
ſtus, fortis & patiẽs, nũquid iraſcetur p ſingulos
dies? videlicet cũ alibi dicat: Et eũ qui venit ad Ioan. 6.
me, nõ eiiciã foras, tandẽq; de infirmitate conua
leſcens, & viam mandatorum Dñi, quæ anguſto
initio cœpta fuerat, dilatato corde percurrens,
dicit, quod in introitu cantatum eſt: Factus eſt
Dñs protector meus, & eduxit me in latitudine Pſal. 17.

Dominica tertia poſt Pentecoſt. Cap. 3

IN Euangelio dominicæ tertię commẽdatur
nobis, quanta de cõuerſis peccatoribus Deo
cura ſit, per parabolã centum ouiũ, & vnius per Luc. 14.
ditæ, quam bonus paſtor inuentam imponit in
humeros ſuos gaudẽs, & ſic reportat ad gregem,
itemq;

ſtemq́; per aliam parabolam decem drachmarum
quarum vnam,quę perdita fuerat,mulier ſtudioſa
lucernam accendens,requirit & inuenit. Ad hunc
ſenſum profectò reſpicit, q̃ Petrus in epiſtola ſua
euigilandum eſſe commonẽs: Quia aduerſarius ve
1.Pet.5. ſter,inquit,diabolus tamquàm leo rugiens circuit,
quærens quem deuoret, qui vtique ouem illã cen-
teſimam deuorauerat,& nunc inuentam eſſe dolẽs,
iterum circuit,& amplius rugit. Ideò præmiſit &
hoc: Omnem ſolicitudinem veſtram proiicientes
in eum,quoniam ipſi cura eſt de vobis. Cui ſenſui
graduale ſuccinit: Iacta cogitatum tuum: & offerẽ-
Pſal.54.& 9 da,Sperent in te omnes,& quia prædictum Euange
lium pro peccatore contextum eſt,ſuper quo pœni
tentiam agente gaudium eſt angelis Dei,rectè vni-
cus & pauper clamat in introitu, Reſpice in me,
Pſal.24. & miſerere mei.

Dominica quarta poſt Pentecoſt. Cap. 4.

Luc.6. DOminicæ quartæ Euangelium eſt,Eſtote miſe
Rom.8. ricordes, quia & pater veſter miſericors eſt:
Cui palàm lectio Epiſtolæ,quæ præmittitur,conci-
nit,iterum,atque iterum creaturam aſſerens, expe-
ctare reuelationem filiorum Dei, quem patrem no
ſtrum eſſe præſenti Euangelio Dominus aſſerit:
Pſal.26.12. Eſtote, inquit, miſericordes, ſicut & pater veſter
cæleſtis miſericors eſt. Introitus, Dominus illumi-
natio mea,itemq́; offerenda,Illumina oculos meos.
idcircò congruunt, quia trabem vel feſtucam pec-
cati de oculo,i.odium,quod Euangelium monſtrat
oportere eiici,quum grana ſancti Spiritus expellit,
Dominus illuminatio cordis eſt,& hi quibus viden
Pſal.26. dus eſt Deus, illuminantur oculi, vt (ſicut in gra-
Pſal.17. duali canimus) Videat cor mundum voluntatem
Domini,& viſitet templum eius, & hoc non ſuis
viribus, ſed eius,cui in communione dicimus, Do
minus firmamentum meum,&c.

Dominica quinta poſt Pentecoſt. Cap. 5.

IN Euangelio quintæ Dominicæ narratur, quia
laxatis ad imperium Domini retibus in captu-
tam, concluſaq́; piſcium multitudine copioſa,
Ioan.5. & retia rumpebãtur,& impletæ ſunt nauiculæ, ita
vt mergerentur. Per hoc illud ſignificatum eſt,quia
carnalium turbis Eccleſiam complẽtibus, & ſuper
numerum multiplicatis, tumultus & diſſenſiones
orirentur,& non ſolum ebrioſorum,raptorumq́ue
ſubintroeuntium malis moribus,Eccleſiæ nauicu-
la premeretur, ſed hæreticorum quoque diſcepta-
tionibus rete fidei diſrumperetur. Propter hoc il-
la magni piſcatoris noſtri Petri Apoſtoli lectio, op
portunè præmittitur,piſces ſuos ad vnitatem & pa
1.Pet.3. cem cohortãns & dicentis: Omnes vnanimes eſto-
te,patientes, fraternitatis amatores, miſericordes,
modeſti, humiles,non reddentes malum pro ma-
lo,neq́; maledictum pro maledicto,videlicet,quia
per hoc tumultus creſcit, & ſeditio conualeſcit. Et
poſt pauca: Sed etſi quid patimini propter iuſtitiã,
beati,&c. In huiuſmodi periculis conſtitutæ Eccle
ſiæ,voces ſunt,cæteræ partes officij. Introitus,Exau
Pſal.26. di Domine vocem meam, amplius autem gradua-
Pſal.83. le, Protector noſter aſpice Deus, ſenſui ſupradicto

A conſonat. Sumptum eſt enim de pſalmo habente
in titulo, Pro torcularibus. Quo nomine præſentẽ
Eccleſiam deſignari dubium non eſt, vbi electi re-
proborum tot ſcandala patiuntur, vt iuxta Euange
licam ſimilitudinem, quaſi rete tumultu piſcium
rumpi videatur. Quorum ſchiſmata quiſque cauet, Pſal.15.26.
dicit in offerenda: Benedicam Dominum,qui mi-
hi tribuit intellectum. Et in communione, Vnam
petij à Domino,id eſt, non ſciſſuras mentium, ſed
vnitatem fidei.

Dominica ſexta poſt Pentecoſten. Cap. 6.

B DOminica ſexta dicendo Dominus in Euange-
lio, Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non Matt. 5.
occides, ego autem dico vobis, &c. manifeſtè no-
bis illam nouitatem neceſſariam inculcat,quæ paſ
ſim in ſacris cõmendatur ſcripturis,vt renouemur Epheſ.4.
ſpiritu mentis noſtræ, & exuentes veterem homi-
nem, induamus nouum eum, qui ſecũdum Deum
creatus eſt. Quod enim antiquis dictum eſt, nos
qui noui dicimur,in melius trãſcendere debemus.
Rectè ergo illa præmittitur lectio,vt nouum homi
nem Chriſtum indueremus,dicẽte Apoſtolo: Qui-
cunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte Rom. 6.
C ipſius baptizati ſumus, &c. Dicendo itaque: Et nos
in nouitate vitę ambulemus,plus quàm illud,quod
antiquis dictũ eſt,nos debere teſtatur. Cæteræ par- Pſal. 17.
tes officij, introitus: Dominus fortitudo, gradu- Pſal.83.16.
ale, Conuertere Domine, offerenda, Perfice
greſſus meos, Eccleſiæ voces ſunt, ad ſupradictam
perfectionem Euangelicam tendentis, & auxilium
implorãtis, quia vera & perfecta iuſtitia,nemo per
ſe poteſt iuſtificari. Et cuius iuſtitia ſic abundauit,
vt iuxta idem Euangelium,ſi offert munus ſuũ ad Matth.5.
altare,& recordatus eſt, quia frater ſuus habet ali-
quid aduerſus eum,relinquit ibi munus ſuum, &
D vadit prius reconciliari fratri ſuo,ille eſt,qui in Cõ
munione dicit: Circuibo & immolabo in taberna- Pſal. 26.
culo eius hoſtiam iubilationis.

Dominica ſeptima poſt Pentecoſt. Cap. 7.

DOminica ſeptima legitur hoc Euangelium,
quo refecturus Dominus cum dixiſſet: Miſe-
reor ſuper turbam, &c. hanc miſerationis ſuæ cau-
ſam ſubiicit, dicens, Quidam enim ex eis de longè Marc. 8.
venerunt. At verò hi qui de longè venerũt,illos de-
ſignant, qui à criminalibus peccatis, vel etiam à
diabolorum cultura ad verum Deum conuerſi,iu-
E ſtitiam à qua ieiuni ſunt, eſuriunt & ſitiunt. Benè
ergo illa lectio præmittitur, in qua tabulis dicitur.
Cum enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſti-
tiç. Quẽ ergo fructũ habuiſtis, tunc in quibus nũc
erubeſcitis? nam finis illorum mors eſt. Talibus di
cit Eccleſia mater in graduali: Venite filij, audite Rom.6.
me,&c. Et iſti (quia peccatores ſunt) dicunt in offe
renda: Sicut in holocauſtum arietum, &c. Iſtis
nihilominus ſalutaris dicitur in introitu: Omnes Pſal. 33.
gẽtes plaudite manibus, dicentes, quemadmo- Pſal.46.
dum alibi refecti dixerunt: Verè hic eſt prophe-
ta, immò dominus prophetarum, qui venturus Ioan.6.
eſt in mundum.

De Dominica octaua poſt Pentecoſten. Cap. 8.

A

IN Euangelio Dominicæ octauæ, Attendite,
Matt. 7. inquit Dominus, à falſis prophetis, qui ve-
niunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus
autem ſunt lupi rapaces, & reliqua. Hoc de
omnibus quidem intelligi poteſt, qui aliud habi-
tu ac ſermone promittunt, aliud opere demon-
ſtrant: ſed ſpecialiter de hæreticis intelligen-
dum eſt, qui videntur continentia, caſtitate, ie-
iunio, quaſi quadam pietatis veſte ſe circunda-
re, intrinſecus verò habẽtes animum venenatũ, B
ſimplicium fratrũ corda decipiunt. Lectio Epi-
ſtolæ, Debitores ſumus non carni, vt ſecundum
carnem viuamus, cõſonat huic Euangelio, quo
dicitur, A fructibus eorum cognoſcetis eos. Nã
Rom. 8. & paulò ſupra dixerat Apoſtolus, Si quis autẽ
ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. &
nũc ait, Quicumque enim ſpiritu Dei aguntur,
hi filij ſunt Dei. Et facta carnis, de quibus ait:
Si autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis,
viuetis: fructus ſunt, ex quibus falſi prophetæ
cognoſcuntur, à quibus filios Dei diſcernit ſpi-
ritus Dei, qui teſtimonium reddit ſpiritui ipſo- C
pſal. 47. rum. Hic ſpiritus, illa miſericordia eſt, de qua
1. Cor. 3. 6. in introitu cantamus, Suſcepimus Deus miſeri
Act. 2. cordiam tuam in medio templi tui, i. in nobiſip
ſis, qui ſumus templum tuum: & hoc in medio,
id eſt, manifeſtò. Manifeſtè. n. venit Spiritus ſan-
ctus ſuper Apoſtolos. Huic (inquã) ſpiritui cla-
Pſal. 30. mat Eccleſia in graduali, Eſto mihi in Deũ pro-
tectorem. & in offerenda, Populum humilẽ ſal-
Pſal. 17. uum facies Domine, iuxta illud, Super quem re
Eſai. 66. quieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem &
Matth. 11. quietum? Abſcondit. n. hæc à ſapientibus & pru
dentibus, & reuelauit ea paruulis. Vnde congra D
pſal. 33. tulando dicitur eis in communione, Guſtate &
videte, quoniam ſuauis eſt Dominus.

De Dominica nona poſt Pentecoſten. Cap. 9.

EVangelium nonę Dominicæ, præpoſitos a-
nimarum inſtruit ad miſericordiã, vt com
patientes moderatam iniungant pœnitentiam
Luc. 16. confitentibus, quantum debeãt, vel quanta pec-
cata commiſerint. Laudauit. n. Dominus villicũ
iniquitatis, quia prudenter feciſſet ea, quæ de il- E
1. Cor. 10. lo propoſita narrat parabola. Et ad hoc Apo-
ſtoli lectio, quæ præmittitur, conſonat, retexen
do de illis, qui mare tranſierant, & dona Dei gu
ſtauerant: & nihilominus concupiſcentes & for-
nicantes, a ſerpentibus vel exterminatore perie
runt, & ſtatim adiungendo: Itaq; qui ſe exiſti-
mat ſtare, videat ne cadat, &c. Nam quomodo
& hi, licèt iam glorificati, perierunt, & ille vil-
licus in Euangelio gratiam Domini ſui habue-
rat, à qua tamen excidit: ſic & prælatus quiſque
meminiſſe debet, & ſcire ſe quoque aut peccaſ-
ſe; aut ſi non peccauit, eiuſdem tamen fragili-
tatis eſſe, vt potuerit, vel adhuc poſſit peccare,

A atque de ſeipſo commonitus, recogitet infirma-
rum ſe ſuſcepiſſe curam animarum, nõ ſuper ſa-
nas tyrannidem. Introitus: Ecce Deus adiuuat pſal. 53.
me. & graduale, Domine Dominus noſter. offe pſal. 8.
rẽda quoque, Iuſtitiæ Domini, voces ſunt ſupra
dicti villici, gratias referentis domino Deo ſuo, matth. 6.
miſericordibus miſericordiam facienti. Com- Luc. 16.
munio verò, Primum quærite regnum Dei, idẽ
imperat, quod illa Domini ſententia de Euan-
gelio iam dicto, Facite vobis amicos de mam-
mona iniquitatis, &c.

Dominica decima poſt Pentecoſten. Cap. 10.

DOminica decima legitur hoc Euãgelium,
quo dominus fleuiſſe refertur ſuper ciuita
tem Hieruſalem. Qui & ingreſſus in templum, Luc. 19.
cœpit eiicere vendentes in illo. Notum eſt pe-
ne cunctis, tamq; in ſcripturis, quàm in ore om
nium ſatis vſitatum, per hoc illud ſignificatum
eſſe, quod illos de Eccleſia ſua Dominus eiiciat,
qui ſacros ordines emunt aut vendunt: quia vi-
delicet tales negociatores columbas quoque, i.
ſancti ſpiritus dona venalia faciunt. Itaq; rectè
C & opportunè illa præmittitur Apoſtoli lectio,
quę ſatis apertè indicat, non poſſe ab homine da
ri, nedum vẽdi aliquid doni ſpiritualis, ſed à ſo-
lo ſpiritu Dei diuidente ſingulis prout vult, dari
gratuitò, alij ſermonem ſcientię, alij ſermonem 1. Cor. 12.
ſapientiæ, alij genera linguarum, alij fidem, alij
prophetiam, &c. Et qui huius, i. ſancti Spiritus
expectat electionem potius quàm hominum, di
citur in introitu: Iacta cogitatum tuũ, in Dño, Pſal. 54.
& ipſe te enutriet. In Dño inquit, iacta cogitatũ
tuũ, nõ in teipſo, dicẽdo quod alibi ſcriptũ eſt:
Dñe non eſt exaltatum cor meũ, neq; elati ſunt
D oculi mei. Neque ambulaui in magnis, neque
in mirabilibus ſuper me. Videlicet vt Simon ma
gus ille, qui Dei donũ exiſtimauit pecunia poſ-
ſideri. Et ipſe te enutriet, inquit, dicentem, ſ. qđ Pſal. 130.
in graduali canitur: Cuſtodi me Dñe vt pupil- Actor. 8.
lam oculi, ſub vmbra alarum tuarũ protege me,
ne ſuperbiendo, & euagando, fiam ſicut ablacta
tum ſuper matre ſua. Potius de vultu tuo iudi- pſal. 16.
cium meum, i. electio mea prodeat, q̃ ipſe me
commendem pręſumptione mea. Idem in offe-
renda dicit: Ad te Dñe leuaui animam meam, Pſal. 24.
etenim vniuerſi qui te expectant, non confun-
dentur. His autem, qui ab hominibus expectãt
E vel emunt, dicit ſapiẽtia Dei: Hęreditas, ad quã Prouer. 20.
feſtinatur in principio, in nouiſſimo benedictio-
ne carebit. Et quòd talium ſacerdotum ſacrifi-
cium non acceptet Deus, quia ſacrificia ſunt in-
iuſtitię, monſtratur per oppoſitum in commu-
nione: Acceptabis ſacrificium iuſtitię, &c. pſal. 50.

Dominica vndecima poſt Pentecoſten. Cap. 11.

DOminica vndecima ponitur hoc Euange- Luc. 18.
lium, Duo homines aſcẽderunt in templũ,
vt orarent, &c. Cui manifeſtè conſonat ea, quę
pręcurrit, Epiſtolę lectio; Notum vobis facio 1. Cor. 15.
Euan-

Euangelium. Nam caemplũ publicani in Euan A
gelio ſe accuſaotis & diceotis:Noo ſum digous
leuare oculos meos ad cęlum,optimè in hac epi
ſtola Paulus imitatur,dicens:Ego enim ſum mi
nimus Apoſtolorum,qui non ſum dignus voca-
ri Apoſtolus, quoniam perſecutus ſum Eccle-
ſiam Dei,&c.Et quia talis hęc humilitas vnita-
tem domeſticorum Dei conſeruat, vt non alius
aduerſus alium inſletur,rectè hic introitus præ-
mittitur,in quo dicitur: Deus qui inhabitare fa-
Pſal. 67. cit vnanimes in domo. Quodq; in graduali di-
citur,Et ex voluntate mea coofitebor illi. Item-
Pſal. 27. Pſal. 29. que in Offerēda, Domine clamaui ad te, & ſa- B
naſti me, vocibus concordat publicani à longè
ſtantis,& peccata ſua confiteotis: & tali ſcilicet
noo phariſaicè gloriaoti, quòd dicimas det om-
nium,quę poſſidet, ſed humilem confeſſionem,
ſe ipſum prius offerenti dicitur in communio-
ne, vt ſua demum offerat: Honora Dominum
Prouer. 3. de tua ſubſtantia,&c.

Dominica duodecima poſt Pente-
coſten. Cap. 12.

OFficium Dñicæ duodecimæ,quibuſdam ex
partibus ad illos reſpicit, qoi ſurdum & C
mutum ad Dñm adducentes,deprecaotur eum,
Marc. 7. vt imponat illi manus:quibuſdam autem ad ip-
ſum mutum,adaperto ore rectè loquentem. Nā
ille ſurdus & mutus humanum ſignificat genus,
quod in primis parentib.& ab audiendis præce-
ptis creatoris obſurduit, & à prædicanda laude
eius obmutuit. Qui autem illum adducunt, &
Dñm pro illo deprecantur, vniuerſum prædica
torum ſignificant chorum,qui genus humanum
ad Chriſti gratiam voce ac literis iouitare non
deſiount. Et huius ſurdi ac muti valdè congrua
Pſal. 69. vox eſt introitus hic: Deus in adiutoriũ meum D
inteode,tanquam ſi medicata paralyſi, quę lin-
guam ſuam ſubitò ligauerat, primo eiuſdē mo-
tu linguæ, Dei nomeo repentè ad adiuuandum
inuocet. Idē ipſe loquens, rectè dicit in gradua-
li: Benedicam Dñm in omni tempore, ſemper
Pſal. 33. laus eius in ore meo. Epiſtola, Fiduciam ta-
lem habemus per Chriſtum ad Deum, &c. ad
ipſos reſpicit,qui illum adducuot, fiduciam ha-
bētes nō in ſeipſis,ſed quaſi à ſemetipſis, os vel
aures eius aperire poſſint,ſed ſufficientia noſtra
2. Cor. 3. ex Deo eſt,&c. Et pulchrè hæc offerenda poni-
Exod. 23. tur,Precatus eſt Moyſes, Nā eius exemplo,qui E
io tēpore iracundię factus eſt reconciliatio:ira-
tus eoim erat Dominus propter vitulum,quem
fecerat Aarō,& dixerat vt diſperderet eos,eius
(ioquam) exemplo cuncti rectores ſeſe de-
bent opponere pro peccatis ſubditorum, & de-
precari Dñm, vt imponat illis miſericordiæ ma
num. Et quia prædicatores iidē, terra illa ſunt,
quæ(ſicut in Pſalmo legimus) Satiata de fructu
Pſal. 103. operũ Domini,id eſt, de donis Spiritus ſancti,
producit fœnum iuoentis,id eſt,doctrinam car
nalibus,qui Deum neſciebant,populis, rectè &
hoc in communione canitur:De fructu operum
tuorum Domine ſatiabitur terra,

Dominica tertiadecima poſt Pen-
tecoſten. Cap. 13.

IN officio Dñicæ tertiæ decimæ,cunctę partes
ad illud de Euangelio ſpectant, q̧ Samarita-
nus ille,qui Dei interpretatur cuſtos,ſ. Dñs no Luc. 10.
ſter Ieſus Chriſtus,appropians homini à latro-
nibus deſpoliato,& cõuulnerato,quem pertran
ſierant ſacerdos & leuita, i. omne vetus inſtru-
mentum,qui q̧ reconciliari nō potuit genus hu
manũ,appropians inquam,i. noſtram humaoi-
tatem aſſumens,oleum conſolatioois, & vinum
pœniteotiæ peccatorum plagis infudit,& impo
nens ſuper iumeotum ſuum, i. in corpore ſuo,
peccata noſtra perferens ſuper lignum ad ſta-
bulum Eccleſiæ perduxit,& abiens in cęlum,ſta
bularijs ſuis,i. Apoſtolis & Apoſtolicis viris, vi
ce ſua curam atque prouideotiam noſtri con-
tradidit.Huic,vt dictum eſt, Euangelio cæteræ
concurrunt partes officij. Primùm Epiſtola,
Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones & ſemini eius,
per hoc quòd tali Euāgelio pręmittit, multum
ad intelligendum aperitur ipſa,ſimulq́; tota pe-
nè diſputatio Pauli ad Galatas,vndè hæc lectio Galat. 3.
ſumpta eſt. Nam per hoc quòd tam ſacerdos
quàm leuita viſo homioe illo præteriuit,inouit,
quid lex cōtulerit,quæ poſt quadringētos,& tri
giota annos data eſt,à teſtameoto Dei, cũ fideli
Abraham per repromiſſionem confirmato, vi-
delicet quia nō quidem ipſa aduerſus promiſſa
Dei,ſed nullus iuſtificari potuit coram Deo ex
operib. eiuſdem legis. In hoc itaq; intelligimus
per hoc,q̧(vt dictũ eſt) tam ſacerdos q̄ leuita,
viſo hoīe præteriuit. Quia ſic ſubintrauit lex,
q̃uo medici puer ad ęgrotũ oonouoquam iogre
diī,morbi quidē cauſas ſciens, ſed quod oppo-
nat antidotũ,conficere nō valens,tantumq́; hoc
ægroto dicere nouit,quib. ab eſcis vel potib. ab-
ſtioendũ ſit,ne morb⁹ inualeſcat,& de ſemiuiuo
penitus mortuũ reddat. Hoc nanq; illud eſt,qđ
in prędicta Epiſtola dicit Apoſtolus,Quid igiī
lex?Propter trāſgreſſiones poſita eſt,&c.Plagis
nāq; originalis peccati ſemiuiuus homo naſcit.
Actualibus verò tranſgreſſionibus, ꝑꝑ quas lex
poſita eſt,ſi nō abſtineat, tanquam noxijs cibis
penitus morit. Itaq; ſecundũ hæc benè in Iotroi
tu præmittit, Reſpice Dñe in teſtameotũ tuum,
quod io graduali repetitur. Vox.n.hęc erat anti Pſal. 73.
quorum,aduentũ Chriſti ad iofirmitatē vel im-
perfectionem legis flagitantium, tamquam ſi
prætereuntibus ſacerdote & leuita,Samaritanũ
ſupradictum vulneratus ille poſtulat appropia-
re,cui dicat illud, quod caoitur in Offerenda:
In te Domine ſperaui,&c. Et quia corpus Chri Pſal. 30.
ſti,quod ſumimus, illa ſpecialiter curat vulne-
ra, benè & illud de libro Sapientiæ canimus in
communione:Panem de cęlo dediſti nobis. Sapien. 16.

Dominica quartadecima poſt Pen
tecoſten. Cap. 14.

IN Euangelio Dñicę quartędecimæ,decem vi- Luc. 17.
ri leproſi à Dño mundati referuntur, & vnus
tantum

A rantum ex eis vnicæ Eccleſiæ figuram gerens,
cæteris in gratis exiſtentibus, qui hęreticorū typum
præferunt, reuerſus & gratias agens, de fide
ſua, qua ſaluus factus eſt, ab eodē Dño laudatur.
Eiuſdē Eccleſiæ, quæ per illum vnū ſigni-
Pſal. 83. ficatur, vox eſt illa in Introitu. Protector noſter
aſpice Deus, maximè quod ait: Quia melior eſt
dies vna in atrijs tuis ſuper millia. Nā idem eſt
Actor. 4. ac ſi dicat: Melius eſt cor vnum & aīam vnā habere,
& idipſum ſapere ac dicere, q̄ diuerſis, imò
1. Cor. 1. Cant. 6. contrarijs ſenſibus diuidi, & ſchiſmata facere.
Quod obſeruans ſancta Eccleſia, & ideo vna columba
dicta, benè per illū vnum (vt dictum eſt)
B in Euangelio figurat. Epiſtola verò in eo prædicto
Euangelio cōgruit, eo q patenter exprimit,
quid per illorū leprā ſignificatū ſit, cùm dicit:
Galat. 5. Manifeſta aūt ſunt opera carnis, quę ſunt, fornicatio,
immūditia, luxuria, &c. inter quæ ſectæ, i.
hęreſes ponunt. A quib. emundata Eccleſia, dicit,
Pſal. 17. gratias agens in graduali, Bonū eſt cōfidere
in Dño, &c. videlicet quia non homo, non principes
ſacrificiorum carnaliū, de quib. dixit eiſdem
leproſis Dñs, peccatorum leprā tollere poſſunt,
ſed ſolus Dñs. Quod autem in offerenda
Pſal. 33. dr: Immittet angelum Dñs in circuitu timentiū
C eum, & eripiet eos, guſtate & videte qm̄ ſuauis
eſt Dñs, ad fructus illos ſpectat, qui exprimuntur
in Epiſtola: Fruct⁹ ſpiritus eſt, charitas, gaudium,
pax, patientia, &c. quos guſtare, eſt à lepra
ſupradicta curari. Et quia præcepit Dominus
illi, qui gratias egit: Vade & offer munus,
Matth. 8. quod præcepit Moyſes in teſtimonium illis, benè
in communione canimus: Panis, quē ego dedero,
Ioan. 6. caro mea eſt pro mundi vita, videlicet
quia caro & ſanguis munus eſt, quod pro emundatione
ſua iugiter offert vnica Eccleſia Chriſti.

D *Dominica quintadecima poſt Pentecoſten. Cap. 15.*

OFficium Dñicæ quintædecimę, ſi rectè animaduertitur,
claret; quia maximè aduerſus
excellentiam & inanem gloriam decantat. Nā
ad hoc pertinere illud, quod in huius Dominicę
Marc. 6. Euangelio Matthæus ait: Nolite ſolliciti eſſe, dicentes:
Luc. 12. quid manducabimus, aut quid bibemus,
&c. Lucas teſtatur qui, cum eadē diceret, adiecit:
Et nolite in ſublime tolli. Et quidē ſecundū
eundem Lucā, ante hęc verba Dñs parabolam
de diuite ſtulto, cuius ager cum uberes illi fru-
E ctus attuliſſet, & dixiſſet ipſe: Deſtruam horrea
mea & maiora faciam, & dicam aīæ meę: Aīa,
habes multa repoſita in annos plurimos, requieſce,
comede, bibe, epulare: ait ad eum Deus: Stulte,
hac nocte repetunt aīam tuam à te, quæ aūt
1. Tim. 6. paraſti, cuius erunt? Igitur aduerſus diuites, quibus
præcipiendum eſt, non ſuperbè ſapere neq;
ſperare in incerto diuitiarum, hoc in Euangelio
ſupradicto præcipitur: Nolite ſoliciti eſſe, &c.
Cui & conſonat pręcedēs Epiſtola, in eo quod
Galat. 6. ait: Nō efficiamini inanis gloriæ cupidi. Et rurſum:
Quæ.n. ſeminauerit homo, hæc & metet.
& q ſeminat in carne, de carne & metet corru-

A ptionē. Eius itaq;, qui hoc præceptum fideliter
amplectit̄, illa vox eſt in introitu ad patrē noſtrū,
qui ſcit oīa quib. indigemus, ſicut in eodē
Euangelio dictū eſt: vox, inquā, illa: Inclina Dñe
aurē tuā ad me, vox eſt pauperis, de manu Dei
primū regnum Dei, & iuſtitiā eius, & deinde neceſſaria
corporis, quæ adijciēda ſunt, humiliter
quærentis. Qui & in graduali eodē reſpectu ait: Pſal. 85.
Bonum eſt confiteri Dño, i. neceſſaria quęrere
à Dño, & in ea ſpe pſallere, i. benè operari nomini Pſal. 91.
tuo, i. ad honorē nominis tui altiſſime, Ad annunciandū
manē miſericordiam eius, i. primum
B quærere regnū Dei, & iuſtitiā eius. Ipſe idē gratulabundus,
q neceſſarium à patre victū acceperit, Pſal. 39.
narrat in Offerenda alijs, dicens: Expectās
expectaui Dominum, i. non aliundè ſed à Domino
quærens eius regnū, expectaui quę adiicienda
ſunt, & reſpexit me, id eſt, adiecit quæ neceſſaria
ſunt huic vitę. Communio clarè exprimit
cibū eiuſdē regni Dei, qui primū quærēdus
ſit. Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem Ioan. 6.
meum, in me manet, & ego in eo. Quod
eſt enim regnum Dei, niſi manſio eius in nobis?
Hoc autem vt maneat in nobis, fit manducando
carnem eius, & bibendo ſanguinem eius. Vnde
C & hoc in communione rectè ponitur.

Dominica decima ſexta poſt Pentecoſten. Cap. 16.

DOminica ſextadecima legitur hoc Euangelium,
quo Dñs fleti viduæ matri mortuum Luc. 7.
vnicum filium viuum reddidit, & accepit oēs timor,
& magnificabāt Deum. Hæc aūt vidua ſanctam
ſignificat matrē Eccleſiam, i. vniuerſum
prælatorum ordinem, qui regenerandarum in
Chriſto curam habent aīarum, qui mortem cuiuſq;
aīæ, quoties manifeſtis apparet criminib.
D magnis proſequuntur fletibus. Moritur.n. tunc
filius viduę, qn̄ quis per crimen aliquod ſeparatur
à corpore Eccleſiæ, quę vidua eſt, Chriſto
ſponſo in pręſenti nō manente cum illa. Huic
ergo Euangelio benè illa præmittitur Apoſtoli
lectio: Fratres obſecro vos, ne deficiatis in tribulationib. Ephef. 3.
meis, pro vobis, quæ eſt gloria veſtra.
Huius rei gratia flecto genua mea, &c. quis Galat. 4.
ait: Filioli mei, quos iterum parturio, donec
formetur Chriſtus in vobis, pulchrè in officio
perſonā verbis quoq; exprimit Eccleſiæ viduę,
vitam filiorum magnis gemitibus poſtulantis.
E Introitus, miſerere mihi Dñe, qm̄ ad te clamaui. Pſal. 58. Pſal. 70.
Itemq; offerenda: Dñe in auxilium meum reſpice.
Voces huius viduæ. ſ. ſanctæ matris Eccleſiæ
ſunt, quas emittere debet pro filiorum ſuorum,
qui fortè in mortē peccati prolapſi ſunt,
reſuſcitatione. Graduale verò: Timebunt gētes Pſal. 101.
nomen tuum Dñe, ad hoc conſonat, quod dictū
eſt in prædicto Euangelio: Accepit autem oēs Luc. 7.
timor: Nam qūo ędificat Dñs Sion, iuxta eiuſdem
gradualis verſum, niſi procurādo vitā & incolumitatē
animabus ſpiritualiū eius filiorum?
Quod quia perficit per cibū corporis & potū
ſanguinis ſui, rectè in cōione ponitur gratiarū
actio,

actio, eadē vidua ſcilicet ſancta Eccleſia dicen- A
Pſal. 70. te: Domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius, &c.

Dominica decimaſeptima poſt Pentecoſten. Cap. 17.

IN Officio Dñicæ ſeptimædecimę nobis innui
tur, qualiter ad hoc contendere debeamus, vt
in oculis Dñi magni & honore digni iudicemur,
& in domo, quæ eſt Eccleſia, primos recubitus,
non noſtra præſumptione præripere, ſed ab eius
electione expectare debeamus. Dr̃ in Euange-
lio huius Dñicæ parabola hæc: Cum vocatus
fueris ad nuptias, non diſcumbas in primo loco, B
&c. videlicet, hoc in ſuo cæleſti conuiuio futu-
rum eſſe indicans, quod ad vltimum infert: Om
Luc. 14. nis enim qui ſe exaltat, humiliabitur; & qui ſe
humiliat, exaltabitur. Hinc eſt, quòd in præcur
te Epiſtolę lectione Apoſtolus ait: Obſecro vos
Epheſ. 4. ego vinctus in Dño, vt dignè ambuletis voca-
tione, qua vocati eſtis, &c. Quod vtique idem
Philip. 2. eſt, ac ſi diceret: Obſecro vos, vt vocati ad nu-
ptias Chriſti & Eccleſiæ, ſic incietis & diſcum-
batis, quò & ille qui vos vocauit, qui & dixit:
Luc. 22. Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui mi
niſtrat. Et tādiu miniſtrauit, donec diceret illi C
pater: Amice, aſcēde ſuperius, i. donec obedien-
ti vſq; ad mortē, daret illi nomen quod eſt ſup
Pſal. 118. omne nomen. Introitus: Iuſtus es Dñe, maniſe-
ſtè illam collaudat ſententiam, qua in Euāgelio
dr̃: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur; & qui ſe
humiliat, exaltabitur. Simulq; oratio eſt pro il-
Pſal. 32. lo, qui ſe humiliat: Fac cum ſeruo tuo ſecūdum
miſericordiam tuam, hanc videlicet miſericor-
diam, vt dicas illi, amice, aſcende ſuperius. Gra
duale: Beata gens, cuius eſt Dñs Deus eius, vni-
uerſalis beatificatio populi gentilis, qui ſuper-
biēte Iudaico populo, humiliatus ſub ſigno cru D
cis Chriſti, ſuperius aſcendere meruit, i. ſupra
populum illum, qui primo loco conſederat, imò
de primo conſeſſu ſuperbiebat. In Offerenda
Danie. 9. exemplum ponit efficaciſſimum, qui cum humi
liatus diceret, peccauimus, iniquitatē fecimus,
impiè geſſimus, &c. meruit ita exaltari, vt cùm
oraret, ſicut in eadem Offerenda ipſe teſtatur,
dicens: Oraui Deum meum ego Daniel, &c. mit
teretur illi index futurorum Archangelus Ga-
briel, ſicut habet ſequens verſus: Adhuc me lo-
quente, &c. Per illam nanq; viſionem ſic exalta
tus eſt, vt non tantum venturum ad ſalutem no E
ſtram Chriſtum præuideret (quod cæteris pro-
phetis commune eſt) ſed & tempora aduentus
eius propria quadam gratia prędiſceret, dicente
ſibi Angelo: Septuaginta hebdomades abbreuia
tæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper vrbem
ſanctam tuam, & cōſumetur præuaricatio, &c.
Communio quoque: Vouete & reddite Domi-
Pſal. 75. no Deo veſtro, in eo maximè imperare videtur,
vt in nouiſſimo loco recumbamus: quod ait ter-
ribili, & ei qui aufert ſpiritum principum, id eſt,
ſuperborum, quos vtique vel conuertendo, vel
deijciendo factis ipſis dicit cuique illorum: Da
huic locum.

Dominica decimaoctaua poſt Pentecoſten. Cap. 18.

SVpradictum ergo officium hoc innuit, vt ad
nuptias Chriſti quilibet inuitatus, tali in loco
recumbat, vt meritò dicatur ei: Aſcende ſupe-
rius. Huius autē ſequentis Dñicæ officium, ma-
gna & mira declamatione demonſtrat eidem,
qui vocatus eſt ſuperius, i. prælatus eſt domui
Chriſti, & curam animarum ſuſcepit, qualiter Matt. 23.
in eodem ſuperiori loco ſe habeat, videlicet ne
iuxta Euangelium eiuſdem officij, ſint ſicut ſcri
bæ & Phariſæi, qui ſederunt ſuper cathedram
Moyſi: ſed ſint ſicut ipſe Moyſes, de cuius exem
plo, quod Eccleſiaſtici ſequi debeant rectores,
longa & valida declamatio eſt in offerenda, San
ctificauit Moyſes, & verſibus eius. Non enim
ignorare debent aiarum rectores, quale ad ne-
gotium in ſuperiorē locum vocati ſunt, ſ. vt non
tam præeſſe ſtudeant, q̃ prodeſſe, & ſedentes in
cathedra Moyſi dicant & faciant, imo prius fa-
ciant, quod cum auctoritate dicant: neq; velint
vocari Rabbi, ſed ad hoc ſēdeant, vt portare poſ-
ſint peccata populi, & à ſubditis ſuis auertere
irā Dei. Benè ergo cum hoc Euangelio poſitum
eſt in offerēda exemplum Moyſi, qui ſic ſedit in
cathedra magiſterij, vt per nimiam humilitatē
poſſet interuenire pro ſubditis, imò & tenere
Deum dicentem: Dimitte me, vt iraſcatur furor
meus contra eos. Fecerant.n. vitulum (qn̄ ſicut Exod. 32.
in verſu Offerendæ canimus.) Videns Moyſes, Luc. 12.
procidēs adorauit, dicens: Obſecro Dñe, dimit-
te peccata populi tui, & dixit ad eum Dñs: Fa-
ciā ſecundū verbum tuum. Hæc eſt fidelitas ſer- Eccle 36.
ui, quem cōſtituit Dñs ſuper familiā ſuam, quā 1. Cor. 1.
poſtulabant ipſi, dicentes in introitu, vt prophe
tæ tui fideles inueniantur: Da pacem, inquiunt, Pſal. 121.
Dñe ſuſtinentibus te, i. eorum quos nobis com-
miſiſti, peccata dimitte. Pax enim Dei, peccato
rum remiſſio eſt. Vt prophetæ tui fideles inue- Pſal. 95.
niantur, vt nos fideles ſerui inueniamur, dū fa- Pſal. 105.
miliæ tuæ tantum præſumus, ſed & vtiliter pro
illis interueniendo proſumus. Talibus in præ- Epheſ. 4.
ſente lectione Epiſtolæ dicit Apoſtolus: Gra-
tias ago Deo meo pro vobis, in gratia Dei, quæ
data eſt vobis, quoniam in omnib. diuites facti
eſtis, &c. Ipſi ijdem dicunt in graduali: Fiat pax
in virtute tua, i. remiſſio peccatorum in Spiritu
ſancto tuo. Ipſis nihilominus in communione
dicitur: Tollite hoſtias, & introite in atria eius,
videlicet quia veſtrum officium eſt, vt pro ſub-
ditis interueniatis, exemplo Moyſi, in conſpe-
ctu Domini ſtantes in confractione cordis.

Dominica decimanona poſt Pentecoſten. Cap. 19.

IN Euangelio Dñicæ nonædecimæ ait Dñs pa Matth. 9.
ralytico, Cōfide fili, remittūtur tibi peccata
tua. Et his qui audierant cogitantibus mala in
cordib. ſuis, & dicentib. Blaſphemat, & cætera:
vt ſciatis, inquit, quia filius hoīs habet poteſtatē
in terra dimittēdi peccata, tunc ait paralytico:
Surge,

A Surge,tolle lectum tuum,& vade in domũ tuã.
Per hunc aũt paralyticũ ſignificatur homo diſ-
ſolutus,& ab omni bono opere remiſſus,qui cũ
à Dño curatur, & iuata præeuntem epiſtolam
renouatur ſpiritu mentis ſuæ,complet Apoſto-
licum pręceptũ,quod in eadem Epiſtola ſequit:
Qui furabatur,iam non furetur, magis aũt ope-
retur manib. ſuis,vt habeat vnde tribuat neceſ-
ſitatem patienti.Nã quandiu paralyti erat diſſo
lutus,nihil boni operabatur, imo labores ope-
rantium furabat. Qualiter ergo prælati vel re-
ctores aĩarum ſalutem procurare debeant ſub-
B ditorum, ſicut in præcedenti officio dictum eſt,
hoc ſequens exprimit officium.Nam ipſorũ eſt,
offerre paralyticum in lecto iacentem,i. orare
pro his, quorum peccata animas in mala con-
ſcientia à bono opere torpentes detinent,& ita
pro eis interuenire,vt videns Dñs fidem illorũ,
dicat:Confide fili, remittũtur tibi peccata tua.
Pſal. 140. In introitu,dũ dicit Dñs: Salus populi ego ſum,
hoc idẽ nobis de ſeipſo teſtatur,quod in Euan-
gelio iam dicto murmurantibus Phariſæis,cura
tione paralytici comprobatur, videlicet, quia
poteſtatem haberet in terra dimittendi pecca-
C ta.In graduali verò iam curatus idem paralyti-
cus, iamq; laborans operando quod bonum eſt
manibus ſuis,quæ prius diſſolutæ fuerant,dicit:
Pſal. 52. Eleuatio manuum mearum.Et hoc experimẽto
virtutis conſortatus in fide, & fidens in remiſ-
ſione peccatorum conſequenda, dicit in Offer-
torio, Si ambulauero in medio tribulationis,
Pſal. 118. &c.Itemq; roborans genua,diſſoluta quondam,
dicit in communione: Tu mandaſti mãdata tua
cuſtodiri nimis.Vtinam dirigantur viæ meæ ad
cuſtodiendas iuſtificationes tuas.

Dominica vigeſima poſt Pente-coſten. Cap. 20.

D Officium Dñicæ viceſimę partim ex vocib,
conſtat eorum,qui ad nuptias intrauerũt,
Matt. 22. partim ex vocibus patrum gementium pro illis,
qui ad nuptias eaſdẽ vocati, quas fecit rex filio
ſuo,non ſolum venire noluerũt,ſed & illos, qui
à ſe miſſi ſunt,ſeruos tenuerunt, & contumelijs
affectos occiderunt.Hoc enim priores feciſſe Iu
dæos notum eſt, qui miſſos ad ſe prophetas &
ſapiẽtes perſecuti ſunt,& Apoſtolos Chriſti cõ-
tumelijs affecerunt. Hos igitur homicidas iuſtè
E perdendos,& ciuitatem illorum ſubuertendam
prophetæ pręuiderunt, quorũ illa vox eſt, quæ
in introitu ex verbis Danielis decantatur. Oĩa
Dan. 3. quæ feciſti nobis Dñe, in vero iudicio feciſti,
Pſal. 136. &c. Itẽ in offerenda: Super flumina Babylonis
illic ſedimus & fleuimus.In hac.n. ſeu in verſib.
eius hoc deplorant,qđ ad ſalices Babylonis or-
gana ſua ſuſpenderunt, i. propter infructuoſos
& ſteriles auditores,prędicantiũ voces cõticue
runt, propter eos,inquã,qui vocati ad nuptias,
vt dictũ eſt,venire noluerunt,quia non fuerunt
digni.In lectione verò Epiſtolæ eos, qui de exi-
tibus viarum cõgregati ſunt, vt implerentur nu
ptiæ diſcumbentiũ,Paulus Apoſtolus opportunè

A commonet,dicendo:Videte,quõ cautè ambule- Epheſ. 5.
tis,non quaſi inſipientes,ſed ſapientes,&c. hoc
videlicet intẽdens,ne inebriatus vino,in quo eſt
luxuria,inueniatur quis abſq; veſte nuptiãli,cũ
rex ad videndos diſcumbentes intrauerit: ſed
econtrà impleamini Spiritu ſancto, loquentes
vobiſmetipſis in Pſalmis & hymnis & canticis
ſpiritualibus, quæ veræ harum ſunt epulæ nu-
ptiarum, de quibus in ſequenti graduali gra-
tias agentes dicimus: Oculi oĩum in te ſperant Pſal. 144.
Dñe,&c. vel quas in cõione poſtulans quis no- Pſal. 118.
ſtrum dicit:Memento verbi tui ſeruo tuo Dñe.

B *De Dominica vigeſimaprima poſt Pentecoſten. Cap. 21.*

Officium Dñicę viceſimę primę voces conti
net hoĩs, in conflictu virtutũ vitiorumque
politi,qui interdũ,cùm cœperit ſanctis florere
virtutib. & iuxta benedictionẽ hominis timẽtis Pſal. 127.
Deum vxor illius,videlicet domus Dei,cui fortè
præſidet,ſicut vitis abundans excreuerit in late-
ribus domus ſuæ,i.in amplitudine ſanctæ Eccle
ſiæ,& filij eius, ſicut nouellę oliuarũ in circuitu
menſæ ſuæ:cũ,inquã,ita profecerit,repente ten
C tator diabolus occulta Dei diſpẽſatione permiſ
ſus,domũ,i.conſcientiæ eius ſtatum concutiens
euertit, & filios eius, i. virtutes animi, turbata
in cognitione conſcientia, penè conterit. Hoc
luce clarius ea oſtendenda cõprobatur. Vir erat
in terra nomine Iob.Moraliter enim in eiuſmo Iob. 1.
di homine aguntur ea,quæ in tentatione huius
beati Iob hiſtorialiter acta memorantur:Huius
ergo nobilis & prælatoris animi concuſſionem,
vel periculũ ſignificat in Euangelio febris, quæ Ioan. 4.
penè extinxerat Reguli filiũ.Pręcurrens autem
Epiſtola cõfortat eum circumuẽtum tentatio-
D nibus,& conſolatur, ne abundãtiori triſtitia ab-
ſorbeatur,dicendo: Conſortamini in Domino, 2. Cor. 2.
& in potentia virtutis eius.Non enim eſt nobis Epheſ. 6.
colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem,&c.
Introitus aũt:In voluntate tua Domine,&c.vox Heſter. 13
eſt eiuſdẽ militis, humili cõſcientia cum beato
Iob in terram corruentis,i.terram ſe eſſe cogno Iob. 1.
ſcentis, ac dicentis: Dominus dedit, Dominus
abſtulit,ſicut Domino placuit,ita factum eſt,ſit
nomen Domini benedictum. Poſt quam con-
feſſionem petit circumfuſus, è tentatione effu- Pſal. 89.
gium, dicens in graduali: Domine refugium
E factus es nobis.Et in communione: In ſalutari Pſal. 118.
tuo anima mea, & verbum tuum ſperaui.

De Dominica vigeſimaſecunda poſt Pentecoſten. Cap. 22.

IN officio Dñicę viceſimęſecundę dicimus ad Pſal. 129.
introitũ:Si iniquitates obſeruaueris Dñe Dñe
quis ſubſtinebit. Nimirũ in perſona ſerui illius, Matt. 18.
de quo Euangelium narrat,ſemetipſum quiſq;
noſtrũ humiliter recognoſcit,qui decẽ millia ta
lẽta ſuo debebat regi, ꝓcidẽſq; rogabat,dicẽs:
Patientiã habe in me,& omnia reddã tibi.Itaq;
magnitudinẽ debiti,i. peccati ſui quiſq; noſtrũ
perpendens, dicit: Si iniquitates obſeruaueris
Domi-

A Domine, &c. Vt autem laxationem quiſq; no-
ſtrum obtineat, agendum eſt, quod dicit Paulus
philip. 1. in præſenti Epiſtola: Et hoc oro, vt charitas ve
ſtra magis ac magis abundet in ſcientia, & in
omni ſenſu, & cætera, ſubauditur enim, vt remit
tatis vnuſquiſq; fratri ſuo de cordibus veſtris.
Vbi verò charitas hæc abundat, ſicut iam dictũ
eſt, rectè cõgratulatio illa depromit, ſecundum
pſal. 132. quã in graduali dicimus: Ecce q̃ bonũ & quàm
iucundum, habitare fratres in vnum. Et ſi quæ-
ras, quantũ, vel quale bonum ſit vnitas, i. chari-
tas fratrum cohabitantium, ſequit in Verſiculo:
B Sicut vnguentũ in capite, & cætera, i. ſicut remiſ
ſio peccatorum effuſa per Spiritum ſanctũ, quæ
de capite noſtro. ſ. Chriſto deſcendit ad Barbã
Aaron, i. in fortes & perfectos Chriſti Apoſto-
los, & ab illis vſq; ad nos. Tunc enim cohabita-
tio fratrũ eſt, ſicut illud vnguentum, cùm dona
mus inuicem, ſi quid habemus aduerſus alter-
utrum fratres & conſerui, ſicut Euãgelicus rex
matth. 18. Chriſtus donauit nobis. Mandauit nanq; bene-
dictionem, i. eandẽ remiſſionis charitatẽ, vt do
pſal. 138. nemus inuicẽ: & vitã vſq; in ſeculum, ſubaudis,
fore promiſit huius charitatis pręmium. In of-
C ferenda verò, Recordare mei Domine quę ſum
Heſter. 14. pta eſt de oratione Heſter, commonemur ſum-
mopere curandum eſſe & orandum, vt placeant
verba noſtra in cõſpectu principis, ſcilicet eiuſ-
dem regis magni, qui poſuit rationem cum ſer-
uis ſuis, verba, inquam, noſtra dicentium: Dimit
Matth. 6. te nobis debita noſtra. Non enim placebũt hæc
verba noſtra in conſpectu principis, cùm ille
rationem poſuerit, ſi non dimittimus & nos de
bitoribus noſtris. Quod autem canimus in com
munione ex auctoritate Euangelij: Dico vobis,
gaudium eſt angelis Dei ſuper vno peccatore
D Luc. 15. pœnitentiam agente, de illo ſentiendum debito
re, qui ſic pœnitet, & ſic ſibi poſtulat dimitti, vt
primum dimittat ipſe conſeruis ſuis.

De Dominica vigeſimatertia poſt Pentecoſten. Cap. 23.

1. Tim. 2. IN tãtum ſacroſancta Eccleſia iuxta edictum
Apoſtoli, obſecrationes, poſtulationes, gratia-
rum actiones, pro omnibus agit, vt pro futura
quoq; filiorum Iſrael ſalute gratias agat, quos
ſuo quandoq; corpori vniendos fore cognoſcit.
E Nam quia in fine mundi reliquiæ illorum ſaluę
Rom. 11. fient, in hoc vltimo anni officio gratulatur de
illis vtpotè futuris membris ſuis. Dicit ergo in
introitu, annũcians iugiter quod prophetarum
Hier. 29. eſt de illis: Dicit Dñs, ego cogito cogitationes
pacis, & nõ afflictionis. Pacis enim cogitationes
cogitat, & nõ afflictionis, qui conuiuium gratię
ſuæ facturum ſe repromittit cum illis ſecundũ
carnem fratrib. ſuis, ſicut in Patriarcha Ioſeph
pręfiguratum eſt. Nã ſicut ad illum in tota terræ
Ægypti dominantem venerunt, qui eum vendi
Gen. 43. derant fratres ſui, fame compulſi, & ab eo reco
gniti atq; recepti ſunt, & ipſe cũ illis celebrauit
cõuiuium: ſic ad ipſum Dñm noſtrum, toti mun

A do principantem, & Ægyptios, i. gentiles, qui in
peccatorum tenebris fuerant, pane vitæ copio-
ſius alentẽ, reuertent reliquiæ filiorum Iſrael, &
ab eo recipient in gratiam, quem negauerũt & Ioan. 6.
occiderunt, & tunc menſam ſuam cõicabit eis,
& inebriabitur Ioſeph iſte cum fratribus ſuis.
Huius menſæ gratiam ſignat illud Euangelium
in officio Dñicæ, quo ipſe narratur de quinque
panibus ſaturaſſe quinq; millia hominum. Tunc
enim quinq; libros Moyſi aperiet Iudæis, quos
nunc velut integros panes portat puer, ſ. idem
populus ſenſu puerili, edentq; & ſaturabuntur
B etiam ipſi & laudabunt Dñm requirentes eum.
Tunc implebitur illud Hieremiæ vaticinium, Hiere. 23.
q hoc Euangelio rectè præmittit: Ecce venient
dies, dicit Dominus, & non dicent vltra viuit
Dñs, qui eduxit filios Iſrael de terra Ægypti: ſed
viuit Dominus, qui eduxit & adduxit ſemen do
mus Iſrael de terra Aquilonis, & de cunctis ter
ris, ad quas eieceram eos illuc. & habitabunt in
terra ſua. Soluti ergo illi, qua nunc tenentur, ca
ptiuitate animarum, clamabunt alta deuotione
gratiarum actionem, quam ſequens innuit gra- pſal. 43.
duale: Liberaſti nos Dñe ex affligentib. nos, &c.
C Supplicatio quoq;, qua dicimus in offerenda, de Pſal. 129.
profundis clamaui ad te Dñe, eidem rei vel tem
pori manifeſtè congruit. Dicent enim ad hunc
magnum Ioſeph, fratres ſui in illa die: Obſecra- Gen. 50.
mus vt obliuiſcaris ſceleris fratrum tuorum.
Cõmunio quoque: Amen dico vobis, quicquid marc. 11.
orantes petitis, & cętera: reſponſio eſt eiuſdem
Ioſeph, dicentis: Nolite timere: Vos cogitaſtis
de me malum, & Deus vertit illud in bonũ, vt
exaltaret me, ſicut in præſentiarum cernitis, &
ſaluos faceret multos populos. Nolite metuere,
ego Paſcam vos & paruulos veſtros.

D

Item de nocturnis lectionibus per æſtatem. Cap. 24.

NOcturnæ lectiones tota æſtate ſua varieta-
te ſuoq; ordine ſeriem deſignant temporũ
vel profectũ ſanctæ Eccleſiæ, Primùm nanq; hi-
ſtoria Regũ, quæ ſtatim poſt Pentecoſten po-
nit, primis duob. libris myſticè aſſimilatur pri-
mis Chriſtianitatis tẽporibus, qñ paulatim cre
ſcente fide Chriſti, vetus idololatria decidit. 1. Reg 8.
Nã ſicut regnanti Sauli, quem populus appetie
E rat contra voluntatem Dei, ſuperuenit electio 2. Reg. 5.
Dauid, quem Dñs ſecũdum cor ſuum inueniſſe
dicit, tandemq; totum regnum à domo Saulis
euerſum, eidẽ Dauid ſe ſubdidit: ſic dęmonũ cul
tui ſuperuenit in mundũ cultus Dei, ſtatim poſt
aduentum Spiritus ſancti, tandemq; Chriſtiana
fides per bella martyrũ victrix, ſedit in throno
Romani imperij, totuſq; deinceps mundus ma
nu forti, Chriſto ſe ſubdidit. Duob. ſequẽtibus
libris, in quib. regnũ diuiſum eſt à domo Dauid,
ex quo Hieroboam regni ſciſſuras (ſicut illi per
manũ Achiæ Sylonitis ſignificatum eſt) inuaſit,
& contẽpto templo Domini duos vitulos fecit: 3. Reg. 12.
illa ſignificabantur tempora, quibus Eccleſiam
hære-

hæreticorum inſania ſcidit,& contempto altari Chriſti,reiecto cultu veritatis,falſitatum ſuarū ſimulachra diuerſa fabricauit. Sequūtur deinde libri ſapientiſſimi Salomonis,videlicet ſicut poſt pugnas hæreticorum claruerunt in Eccleſia ingenia doctorum,qui excitati contentionibus illorum,nō dormitantes, ſapientię & ſcientię ſtuduerunt,& diſputauerūt quodammodo, & ipſi, ſicut de Salomone legitur, ſuper lignis à cedro, quæ eſt in libano,vſq; ad hyſſopum , qui egreditur de pariete,i.nihil omnino de ſacra ſcriptu-
3.Reg 4. ra,nec paruum , nec magnum aliquod verbum ab allegoria vel aliqua vtili moralitate vacare paſsi ſunt. Deinde nihilominus congruè ſequitur liber Iob,quia videlicet maximè in pace Eccleſię non deſunt illæ tentationes viris ad virtutem tendentibus , quæ in omnibus percuſſionibus,vel conſolationibus eiuſdem ſancti Iob,auctore Beato Gregorio , moraliter figurantur. Tunc enim vrgent interius tentationes ſpiritualium vitiorum, quorum quanto occultior pugna,tanto difficilior victoria.

Item de nocturnis lectionibus à menſe Septembri. Cap. 25.

ABhinc iam menſe Septembri,quatuor imponunt̄ libri, videlicet Tobias,Iudith,Heſter & Eſdras.Quorum conſideratio quàm congruè quatuor Cardinales virtutes,prudentiam,ſ.fortitudinem,temperantiā, & iuſtitiam exprimat, palàm eſt. Tobias quippè in figura prudētię nō inconuenienter accipit,qui cæcatis oculis exterioribus,videnti filio mādata viuendi largitur, vt illud Salomonis impleatur. Sapiētis oculi in
Eccle.2. capite eius. Per caput enim mētis induſtria,per oculos verò intelligitur prouidentia,quæ idem eſt,quod prudentia. Benè ergo prudētiæ titulo præfulget , qui menti illius munimen prouidet,
Iudith. 9. cuius ducatu ipſe foris eget. Iudith verò fortitudinis ſpeciē in hoc nimirum prętendit,quod formidantib. viris bellicoſis, immaniſſimo tyrāno pro liberatione patrię ſe oppoſuit,& principem militię fœmina inermis Dei adiutorio ſuperauit. Fortitudo. n.eius à Deo fuit,ſicut ipſa in oratione dicit:Et nunc Dñe ſubueni mihi viduę,vt qđ per te poſſe credidi, perficiā. In quo quàm verè fortis fuerit,caput Holofernis, ebrietate ſopiti, amputatura ipſius pugione oſtendit dicēs:Confortа me Deus meus in hac hora . Et præcidit caput eius. Verùm hæc duo volumina apud Hebręos nō ſunt in canone, ſed Nicenę ſynodi auctoritate ad inſtructionē venerūt ſā̄ctę Eccleſiæ.

Heſter autem pro temperantia ponitur,quę repudiata ob arrogantiam Vaſthi regina,in regnum ſubrogatur. Nam ipſius temperantię hoc indicium eſt ſpeciale, ꝙ leonem illum , de quo ipſa ad Dominum dicit : Et da mihi gratiam in conſpectu leonis,id eſt,Aſſueri regis,in manſuetudinem conuertit, eiuſque edictum ex inſtinctu Aman intemperantiſſimè ſuperbientis, & genus Iudæorum perdere cupientis,in conſolationem ſuæ ſtirpis transtulit. Heſter. 14.

Eſdras autem,qui hic adiungitur,priuilegiū iuſtitiæ in verbis & factis habere demonſtratur. Matt. 7. Nam ſicut iuſtitia reſtituit quod iniuſtitia deſtruxit:ſic iſte dirutum propter peccata populi templum cum ciuitate reſtaurauit. Idem quoq; ſicut in duo volumina diuiſus vnitur (Nam Neemias ei in eodem copulatur) ſic iuſtitiæ duo pręcepta ſibi conueniunt, ſcilicet Quæ vultis vt faciant vobis homines,eadem facite illis.& Quod tibi non vis fieri,alij ne feceris. Hi itaque quatuor libri, prædictis virtutibus inſigniti , rectè librum Iob,qui afflictiones ſanctæ Eccleſiæ,beato Gregorio teſte,exprimit,ſequūtur,quia poſt tentationes validè ſuperatas gloria virtutum electis datur.

Sed quia quandiu in hoc mundo à Domino peregrinamur inter virtutes vitiorum bella pa- 1.Cor. 5.
timur, eueſtigiò Machabæorum libri leguntur, in quibus magnus ille hoſtis Antiochus contra 2.Mac. 4.
iuge ſacrificium prævalere refertur,Deiq; martyres perſequitur. Qui tamen Iudæ & fratrum eius labore vincitur , quia confeſſione operum malorum cum exercitio operum bonorum aliquando Deo donante ſuperatur.

Poſt,prophetarum libri vſq; in aduentū Domini concrepant , qui modò terrorem diſtricti iudicis,modò blandimenta pij conditoris prędicant. Ex his Ezechiel, qui interpretatur fortitudo Dei,Daniel,qui ſonat iudicium Dei,maiores & primi ſunt,quia ſpes quæ ex fortitudine diuini auxilij,& metus,qui eſt ex iudicio Dei,mentem æqualiter docent præſentibus vti, ne aue Deo deſperans deficiat, aut in ſe pręſumens corruat. De reliquis duodecim prophetis,in vnum volumen coartatis,loqui ſuperſedemus, quia à ſanctis patribus de his copioſe diſputatum ſcimus. Ideo autem vſque ad aduentum Domini leguntur , vt inter tenebras & conflictus huius ſeculi,vſque ad reditum Chriſti , ſcripturæ nos illuminent & conſolentur. Per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum , qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus, per omnia ſecula ſeculorum . Amen. Rom. 15.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, LIBRORVM XII. De Diuinis officijs, Finis.

NVCLEVS

NVCLEVS DE SACRIFICIO MISSAE,

Ex Elvcvbratione Solida R. P. Petri Abbatis quondam Cluniacenſis.

ELENCHVS CAPITVLORVM.

Deum ſacrificijs, ab initio mũdi sẽper cultũ fuiſſe. cap. 1.
Deum in lege varijs cultum eſſe ſacrificijs. cap. 2.
Deo placere ſacrificia, tanquam ſeruitutem ſibi debitam. cap. 3.
Nulli creaturæ ſacrificandum eſſe: ſed Deo ſoli. cap 4.
Hæreticos impiè prohibere Chriſtianis, ſacrificare Deo. cap. 5.
Solos Chriſtianos ritè ſacrificare Deo. cap. 6.
Deo maximè deberi à Chriſtianis ſacrificium. cap. 7.
Sacrificium Chriſtianorum eſſe vnicum & ſimplex. cap. 8.
Sacrificio Chriſti, iuſtitiæ Dei ſatisfactũ eſſe pro peccatis. cap. 9.
Impijſſimum eſſe hæreticorum errorem contra Miſſæ ſacrificium. cap. 10.
Corpus & ſanguinem chriſti verè offerri in Miſſa. cap. 11.
Panem & vinum verè tranſubſtantiari in corpus & ſanguinẽ chriſti. cap. 12.
Hæreticos impiè ſcrutari, quomodo hæc fiant. cap. 13.
Tranſubſtantiationem varijs probari exemplis Scripturæ, & naturæ. cap. 14.

DEVM SACRIFICIIS AB INITIO mundi ſemper cultum fuiſſe. Cap. 1.

A DICITE, quæſo, cur ſacrificia Chriſtiana vobis Chriſtianis (ſi tamen hoc eſtis) non placent, cum ſigno ſacrificiorum ſemper ſuos Deus ab alienis ſecreuerit: cum diuinam ſeruiturẽ, ab humanis obſequijs hoc ſigno diſcreuerit: cũ honorem creatori ſingulariter debitum, ab eo honore, quo ſe inuicem rationalis creatura præ-

Deo debẽtur ſacrificia.

B uenire iuxta Apoſtolum debet, hoc maxime ſigno diſtinxerit. Recolite antiqua ſæcula, generationem ſanctorum, ab Adam vſque ad Chriſtum diſcutite: inuenietis aut nullos aut raros abſque ritu ſacrificiorum Deum coluiſſe: quia quicunque iuſtitia Deo placebant, ſtatim cum ſacrificiorum veneratione colebant. Videbitis certè primum illum & iuſtum Abel Deo munera offerentem, Deum ſuper eius munera inflã-

Roma. 1.

Sẽper fuere ſacrificia.

Gene. 4.

C mantem. Noe poſt diluuium, noui ſæculi primordia, ſacrificijs dedicantem. Abraham poſt vaccam triennem, capram trimam, & arietem trium annorum, turturem quoque & columbã quæ Deo obtulit, etiam filium colligatum in altare ſuper ſtruem lignorũ, ad immolandum collocaſſe, ſed ne vota compleret, ab ipſo qui hoc præceperat, prohibitum fuiſſe. Poſt Abraham offerentem & Iſaac oblatum, videbitis & Iacob motum viſione Dei & Angelorum, in diuinita-

Gene. 8.

Gene. 15. & 22.

D tis, quam viderat, honorem erexiſſe lapidem, & fudiſſe oleum deſuper: ac dixiſſe, Vere Dominus eſt in loco iſto: & hæc domus Dei eſt, & porta cæli. Cognoſcetis in terra Hus, hoc eſt, inter gentiles, cui non erat ſimilis ſuo tempore ſuper terram: ſimplicem & rectum Iob diluculo conſurgentem, & pro ſingulis filijs holocauſta offerentem, dicentemque, ne forte peccauerint filij mei.

Gene. 28.

Iob. 1.

E *Deum in lege varijs cultum eſſe ſacrificijs.* Cap. 2.

PRocedetis inde vſque ad magni Moyſi tẽpora, & totam Hebræorum ſtirpem (de qua Saluator, cui repugnatis, ſecundum carnẽ naſciturus erat) inuenietis à Deo per Moyſeo ſacrificiorum diuerſis ritibus & innumeris ſubſtratam, & pro peccato, & pro delicto, pro purgatione, pro emundatione, boum, vitulorum, agnorum, ouium, arietum, hircorum, turturum, columbarum, diuerſorum quadrupedum, & volucrum, hoſtias penè aſſiduè offerentem, in tantum, vt (iuxta quod Apoſtolus ait) ſine ſa-

A crificijs, & ſanguinis effuſione, non fieret remiſſio peccatorum. Legite Leuiticum, ſi tamen vel eius nomen vobis notum eſt, immo legite totum Pentateuchum, qui lex proprie dicitur, totamque Veteris teſtamenti ſeriem recenſete, quæ docebit quod ignoratis, ſanctis Regibus, Ducibus, Prophetis, Sacerdotibus, Deum per ſacrificia frequenter reſponſa dediſſe, eique hoſtias eorum gratias, acceptasque fuiſſe, aut fumo quo adumbrabat, aut nebula qua tegebat, aut igne quo abſumebat, alijsque indicijs declaraſſe. Hinc in Salomonis dedicatione & ſacrificio, quando ouium Centum millia, bouum xx. millia oblata ſunt, per nebulam gloria Domini impleuit domum Domini.

2. Para. 7. Salomon. 3. Reg. 18. Helias, Tabernaculum Moſaicum.

B Hinc ſuper Heliæ holocauſtum cæleſtis flamma deſcedens, non ſolùm bouem oblatum, ſed & ligna altaris & lapides vſque ad cinerem conſumpſit, talique ſigno acceptum Deo Heliæ ſacrificium monſtrauit. Hinc in conſecratione Eremitici tabernaculi legitur: Poſtquam omnia perfecta ſunt, operuit nubes tabeenaculum teſtimonij, & gloria Domini impleuit illud, nec poterat Moyſes ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & maieſtate Domini coruſcante, quia cuncta nubes operuerat.

Exod. 40.

C Quod profectò tabernaculum, non niſi ad adorandum Deum & ſacrificandum ei, ab ipſo Deo, per Moyſen conſtructum, erectum, & ſanctificatum fuerat. Hinc Eſaias in viſione quamuis ſpirituali, ſolij excelſi & eleuari, poſt alata Seraphin & clamantia, Sanctus, Sanctus, Sanctus: Commota ſunt (inquit) ſuperliminaria cardinum à voce clamantis, & domus impleta eſt fumo.

Eſaiæ. 6.

Deo placere ſacrificia, tanquam ſeruitutem ſibi debitam. *Cap.* 3.

Deo placuiſſe antiquorum ſacrificia.

D HAbetis, ſi aduertitis, antiquorum ſacrificia in tantum Deo placuiſſe, vt non ſolùm ipſa, ſed & loca in quibus fiebant, conſtrueret, benediceret, conſecraret: & conſtructa, benedicta, conſeceata, fumo, nebula, igna, alijsque (vt dixi) indicijs glorificaret. Neque enim ſacrificia propter templum vel altare celebrantur, ſed templum & altare proptee ſacrificia conſtruuntur, conſecrantur, ornantur, glorificantur. Ipſa verò ſacrificia ad illum tantummodo referuntur, cui ſoli abſque alio comparticipe exhibentur.

E Hæc enim ſacrificiorum ſeruitus, hic ſoli deitati deſerendus honor, hic diuino tantùm nomine exhibendus cultus, omnem pro creatore reſpuit creaturam: quia ſicut in communicabilis eſt maieſtas cui offertur, ſic omnem reſpuit communionem etiam quod offertur.

Auguſt. ad Deo gratias epiſt. 49. quæſt. 3. To. 2.

Signatur hac ſeruitutis proprietate ſoli Deo ſubditus homo, vt nihil ſupra ſe iuxta originis ſuæ conditionem, niſi Deum intueatur, à quo ſolo ſe initium, & in quo deficientem, finem ſe habere cognoſcens, vt auctori, rectori, remuneratori ſubdatur, ſeruiat, obediat. Signatur hoc exteriori obſequio interior animi affectus: qui nullatenus agnoſceretur, niſi ſignis extrinſecis iudicaretur: Signatur hoc officio vtraque hominis ſubſtantia ſubiecta Deo, vt cum illa deuotione Deum amplectitur, iſta operatione Deo famulatur, totus homo ei ſubiectus eſſe monſtretur: & vt veraciter dicere poſſit. Nonne Deo ſubiecta erit anima mea? & Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.

Quid deſignant ſacrificia.

Pſal. 61. Pſal. 83.

Nulli creaturæ ſacrificandum eſſe: ſed Deo ſoli. *Cap.* 4.

Nulli creaturæ ſacrificandum eſt.

IDeirco nulli creaturæ non dico inanimatæ, non dico inſenſibili, non dico irrationali, ſed nec ipſi rationali, & beatæ, ſacrificijs honorari conceſſum eſt. Non angelo, non homini, nec ipſi altiſſimo ordini Seraphin hoc datum eſt: quia ſignum, quod inter mortales conditorem à conditis ſecernit, meritò ſemper incommunicatum permanſit. Nouerant hoc beati Apoſtoli Barnabas & Paulus, qui volentes ſibi ſacrificare Lycaonios, cum deteſtatione prohibuerunt, & quia hoſtias iam parauerant, veſtimenta ſciderunt. Sciebant hoc nulli conceſſum: ſciebant etiam minaciter ab ipſo Deo prohibitum, qui tam de his, qui non Deo ſacrificant, quàm de his, quibus ſacrificant, per ſcripturam ſuam ait: Sacrificans dijs eradicabitur, Niſi Domino ſoli. Et in dijs Aegypti faciam vltionem. Et de veriſque. Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.

Act. 14.

Pſal. 134.

Dæmones quare ſacrificia ambiunt.

Nam ſuperbi & à Deo refugæ ſpiritus, diuinitatem Deo inuidentes, ſibi vſurpantes, vt cæcos homines, & longe exilij ſui tempore Dei factos immemores, plenè à Deo auerterent, quod ſolius creatoris (vt dictum eſt) erat, creaturæ exhiberi perſuaſerunt: & tam ſibi quàm mortuis hominibus, ſacrificia publica inſtituerunt. Et vt maioribus contumeliis, imaginem Dei ad eius dedecus deludendo, ſubijcerent: etiam creaturis irrationabilibus, miſeros homines ſeruire coegerunt: itaque in rationali animante, rationem ſopierunt, vt canibus, volucribus, beſtiis repentibus ſeruientes, & quibus prælati fuerant, ſe ſponte ſubdentes, nec homines ſe eſſe recordarentur. Vnde Apoſtolus. Mutauerunt, inquit, gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentum. Nec his contenti, ad ignobiliora eos traxerunt, & ſeruos eos etiam inſenſibilium effecerunt. Indè libet ſapientiæ. Etenim, ait, in erroris via diutius errauerunt: Deos æſtimantes hæc quæ in animalibus ſunt ſuperuacua, infantium inſenſatorum more viuentes.

Miſera hominum illuſio per dæmones.

Rom. 1.

Sapien. 12.

Pro-

Sap. 12. Propter hnc tanquam pueris inſenſatis, iudicium inderiſum dediſti. A Et item. De his quæ videntur bona non potuerunt intelligere eum, qui eſt, neque operibus attendentes, agnouerunt quis eſſet artifex, ſed aut ignem, aut ſpiritum, aut citatum aerem, aut gyrum ſtellarum, aut nimiam aquam, aut ſolem, aut lunam, rectores orbis terrarum, Deos putauerunt. His omnibus decepti homines, Dei gloriam tribuebant, eaq; cultu diuino ac ſacrificijs honorabant, contra eum qui dicit. Esaiæ 42. Gloriam meam alteri non dabo, neque laudem meam ſculptilibus.

B

Hæreticos impiè prohibere Chriſtianis, ſacrificare Deo. Cap. 5.

Reprehenſio hæreticorum ſacrificare prohibentium.

QVorſum iſta? vt videntes patres antiquos, & omnes priorum temporum iuſtos, Deo per iuſtitiam & ſacrificia placuiſſe, vt attendentes, Deum ſibi ſoli ea fieri præcepiſſe, vt audientes eum dijs alienis ſacrificantes eradicaſſe: Agnoſcentes, inquam, per ſacrificia maxime, Deo deitatis honorem, à ſanctis omnibus, ſæculis omnibus C exhibitum, concedatis, quod hactenus prohibuiſtis, & debitum Deo ſacrificiorum munus offerre, noſtri ſæculi homines permittatis. Vt quid enim prohibentur filij ſequi patres ſuos? Cur quos fide imitantur, præcipuo fidei ſigno imitari non ſinuntur? An forte Iudæorum ſacrificia Deus approbat, & Chriſtianorum reprobat? Nonne magis circa eorum Sacra nauſeat, Esaiæ 1. dicens per Eſaiam: Plenus ſum, holocauſta arietum, & adipem pinguium, & ſanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui? Nonne & per alium Prophetam ait: Psal. 49. Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos? D Nonne & per Malachiam loquitur: Malach. 1. Non eſt mihi voluntas in vobis, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra. Quod dicens, non ſacrificia illi tempori data reſpuit: ſed prauam vitam ea offerentium arguit. Vnde & per Eſaiam ſubdit, Esaiæ 1. Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Mirum valde ſi præcipuus (vt iam dictum eſt) deitatis cultus, Deo, noſtro tempore non defertur, qui omni, ante noſtra tempora, tẽpore ſummo ſtudio, ſolicita deuotione frequentabatur. Mirum ſi Chriſtiani à ſacrificiis vni, & Deo offerendis arceantur, cùm Patriarchæ, Prophetæ, Iudęi, Gentiles, Fideles, ab E ipſo Deo: ipſi Deo ſacrificare cogantur. Mirum nunc primum de mundo diuina auferri ſacrificia, cum nunquam mundus in retroactis generationibus ſuis, abſque ſacrificiorum ſacris fuerit. Nam nec in profundis ignorantiæ & nequitiæ ſuæ tenebris, ita à Deo perit, vt non haberet aliquos, & ſi paucos, qui & per iuſtitiam Deum colerent, & per ſacrificia eum ſe colere demonſtrarent.

Mirandũ de hac cõtra ſacrificia temeritate hęreticorum.

A *Solos Chriſtianos ritè ſacrificare Deo.* Cap. 6.

Quanta mala ex hac hæreſi.

AT nunc, ſi nouam veſtram doctrinam mundus exaudiat, faciet, quod nunquam fecerat, & more captiuati illius populi ſedebit abſque lege, abſque rege, abſque ſacerdotio, abſque Ephoth, & ſeraphin. Cumque Deo ſacrificare ceſſauerit: & ipſe Deus eſſe ceſſabit. Erit his temporibus gratię quod nunquam fuit nec tempore iræ, vt Chriſtianis Deo ſacrificare ceſſantibus, cultus qui ſemper in mundo fuerat, omnino de mundo pereat: B & qui Deum ritu ſuo colens, Deo eſſe ſubditus probatur, cultum eius abijcens, abſque aliquo Deo prorſus eſſe videatur.

Nota quòd ſoli Chriſtiani ſacrificant Iudæi.

Nam cum ſint his noſtris diebus, quatuor in mundo præcipuæ diuerſitates ſectarum, hoc eſt, Chriſtianorum, Iudæorum, Saracenorum, & Paganorum. Si Chriſtiani non ſacrificant, iam nullus in mundo ſacrificat. Iudęi enim, more ſuo, bouinis oculis omnia intuentes, & more aſinino legis Dei onera ferentes, non fructum capientes; nuſquam ſacrificant. Ioan. 4. Quia Hieroſolymis tantùm dicunt eſſe locum, vbi per ſacrificia Deum honorare & adorare oporC tet. Quam quia Deo eius contrario, per mille & centum annos, inhabitare prohibiti ſunt, ſacrificare deſierunt. Saraceni ab omnium ſeductorum ſublimiſſimo ſeductore ſeducti, & inter Iudaicam & Chriſtianam legem ſubmergendi fluctuantes, circumciſionem ſuſcipiunt, lauacris frequentibus vtuntur, certis horis die, certis nocte, orationi maxime poſt cibũ & potũ, vt fertur, incumbunt, luxui omnino frena relaxant. Cumque his & innumeris ſuperſtitionibus tota pene Orientalis & Africana regio, ab illo nequam Mahumeth decepta, per quingentos & fere quinquaginta annos inſeruiat, D & Chriſtum flatu (vt aiunt) diuino, natum de virgine ſanctè vixiſſe, vera docuiſſe, mira feciſſe fateantur: de ſacrificijs apud eos, nec præcepta aliqua habentur, nec aliqua, licet parua, ab eis pro ſacrificio offeruntur, Omnipotentem tamen Deum rerum omnium conditorẽ ſe adorare dicunt: cui tamen (vt dixi) nullos ſacrificiorũ ritus exhibẽt. Pagani licet pauci et orbi terrarum incogniti, cum in Aquilonis extremis finibus, atque ſub gelido axe lateant, & loca (vt fertur) Mæotidis paludibus vicina inhabitent, quoniam ignorant ipſos Idolorum erroE res, & nomina ritus, ſacrificia incognita habent, equos, aſinos, porcos, gallos, vel quodcunque mane de lectulo ſurgenti occurrerit, toto illo die pro Deo adorant: ſicque non perpetuos, nec ſaltem annuos, ſed (vt ita dicam) deos diarios vel horarios colunt. Et cum flendi homines ignominioſius alij, à diabolo his & multis modis nobis ignotis deludantur, ſacrificia tamen nec creatori, nec creaturæ exhibent: ſed quod innatus error docuit, abſque omnium ſacrificiorum notitia cuſtodiunt.

Saracenorum religio.

Pagani.

Dij horarij & diarij.

Summa in Deum ingratitudo hæreticorum ſacrificare volentium.

A Cum ergo nec apud Iudæos, nec apud Saracenos, nec apud Paganos ſacrificia obſeruentur: Si nec Chriſtianis conceduntur, ſignum illud ſingulare deitatis, quo ab initio (vt iam dixi) diuina ſeruitus ab humana ſecernitur, perijt: Cum in nulla gente, in nulla parte orbis terrarũ inueniri iam poſſit. Sed ſorſitan minus Deo obnoxia ſunt moderna tempora quàm priora: vt honorem, quem antiqua ſæcula Deo exhibuerunt, ſoluere iſti contemnant. *Ironia.* Et iuſtè, iuſtè inquam, iuſtè, qui maiora acceperunt, minora reddere debent: qui numeroſiore ſumma debiti cõſtringuntur, minimam quantitatem ſoluere cõpelluntur, & contra Ieſu Chriſti vocem, quæ dicit, Cur minus dimittitur, minus diligit: & contra opinionem Simonis Phariſæi dicentis: quia is donatorem debiti plus diligit, cui plus donauit, vnde dictum eſt, rectè iudicaſti. (Lucæ 7.) B. Contra has Domini & Phariſæi ſentẽtias, minus Deo debet Chriſtianus quàm Iudæus: minus tempus Apoſtolicum, quàm Propheticum: minus totus orbis ſubſtratus voci Euangelicæ, quàm vnus populus ſubiectus legi Moſaycæ. Et vbi eſt ſaluator gentium, illis promiſſus, vobis exhibitus: illis oblatus, nobis natus: illis oblatus, nobis datus? Vbi eſt ſanguis teſtamenti æterni, qui ab illis ad nos defluxit, qui per illorum fiſtulam ad nos decurrit, qui limoſam per quam currebat derelinquens canalem, nos de limo factos & canali ſuppoſitos, ab omni limo & ſorde purgauit? C Vbi eſt ſecundum Apoſtolum: Miniſteriũ quod abſconditum fuit à ſæculis & generationibus, nunc autem manifeſtum eſt ſanctis eius, quibus voluit Deus notas facere diuitias gloriæ Sacramenti huius in gentibus, quod eſt Chriſtus, ſpes gloriæ? (Colloſſ. 1.) Vbi eſt iuxta eundem, virtus ſacramenti Dei temporibus æternis taciti, vbi velum templi ſciſſum eſt: & quæ diu velata fuerant reuelata? (Matth. 27.) vbi regnum cœlorum, de quo Rex cœlorum. D Pœnitentiam, inquit, agite: appropinquabit regnum cælorum. (Epheſ. 3. Matth. 4.)

Deo maxime deberi à Chriſtianis ſacrificium.
Cap. 7.

Aureum ſæculum nobis à Chriſto datam.

NVnquid hæc tam fœlicia tempora, & (vt verbo poetico vtar) aurea ſæcula, quibus pater mundi miſertus, quibus filius pro mundo oblatus, quibus ſpiritus Altiſſimi mundo infuſus: quibus mors extincta, E quibus vita reddita, quibus iuſtitia reparata, quibus reſurrectio præparata, minus aliquid prioribus ſæculis Deo debent? Non, plane, non toto mundo conclamante, non minus ei debent, cui non ſolum ex conditione, ſed (quod charius eſt) ex redemptione, & ſe & quæ iure poſſunt, omnia debent. Quòd ſi omnia: tunc & ſacrificia. Ratione igitur neceſſaria cogente, quæ auferre Catholicis volebatis, neceſſariò hæretici ſacrificia reddetis. Reddetis ea ratione, reddetis ea A (quod apud noſtros robuſtius eſt) auctoritate non ficta, ſed veraci: non terrena, ſed cœleſti: nõ humana, ſed diuina. Irritatus Deus diuturnis malis Iudaici populi, quibus & in Deum impij, & in homines erant iniqui, nec ferens vltra, promiſſiones ſpirituales ac cæleſtes à terrenis & carnalibus conculcari, elegit eis ſucceſſores, qui quod illi reſpuebant, ſuſciperent: qui quod illi nolebant, vellent: qui vineæ fructum redderent temporibus ſuis. (Reiectis Iudæis Chriſtiani aſſumpti ſunt in toto mundo.) Elegit pro vno populo omnes gentes, pro particula Syriæ vniuerſum orbem terrarum, atque per filium ſuum, huius magni conſilij angelum, Legem ſuam, cultum B. ſuum, ſacrificia ei tradidit, & eo mediante, mundum à morte eripiens, immortali vitæ reſtituit. Hæc vt abſque ſcrupulo aliquo, vera eſſe crederentur, & ſuo tempore ſuſciperentur, per nuncios ſuos multifariè multiſque modis prædixit. (Heb. 1.) Et quis vniuerſa enumeret? Sed quod ad cultum, de quo agitur pertinet audite Dauid in ſpiritu Dei loquentem. Omnes, ait, gentes quaſcunque feciſti, venient, & adorabunt coram te domine. (Pſalm. 85.) Et adorabunt eum omnes reges, omnes gentes ſeruient ei. (Pſalm. 71.) Et, Omnes gentes plaudite manibus, (Pſalm. 46.) & Regnabit Deus ſuper gentes. (Pſal. eodẽ.) Et, dicite in nationibus, quia dominus regnauit: (Pſalm. 95.) & centum ſimilia. C Sed hoc de adorando Deo. Item de ſacrificando, Afferte domino patriæ gentium, afferte domino gloriam & honorem, afferte domino gloriam nomini eius: tollite hoſtias, & introite atria eius. (Pſalm. 28.) Et Eſaias. Veniet omnis caro, vt adoret coram facie mea, dicit Dominus. (Eſaiæ. 66.) Et Malachias. Ab ortu ſolis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus: & in omni loco offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum. (Malach. 1.) Et quid vltra vobis ò bruti homines, reſtat quærendum? D Nonne videtis ſicut legem, ſic ſacra, ſic ſacrificia, ſic cultum omnem diuinum, à Iudæis ablatum, & ad gentes translatum? (Cultus Dei à Iudæis ad Chriſtianos ex gentibus tranſlatus.) Et ſi non eodem ritu celebrantur apud nos ſacra, ſunt tamen ſacra: Si non in eodem ordine conſtant ſacerdotia, ſunt tamen ſacerdotia: Si non de eiſdem rebus fiunt ſacrificia, ſunt tamen ſacrificia. Quia alio quidem modo, ſed non alij, Deo ſacra celebrantur, ſacerdotia ordinantur, ſacrificia exhibentur. Ceſſate ergo, ceſſate iam inſanire, quia nulla auctoritas, nulla ratio patitur, vt minus Deo honoris deferant Chriſtiana tempora, quàm Iudaica: E quoniam quæ plus munerum acceperunt, non minus ſed magis obſequi debent eorundem munerum largitori. Vnde verè dignum & iuſtum eſt, vt qui ei, gratiæ hoc tempore, alijs ſed non inferioribus ritibus famulantur, eum hoc ſupremo & diuino ſacrificiorum cultu deuotius venerentur.

Sacri-

A

Sacrificium Chriſtianorum eſſe vnicum & ſimplex. Cap. 8.

Qualia Chriſtianorum Sacrificia eſſe debeant.

IAm quia per Dei gratiam conſtat Chriſtiana ſacrificia non tollenda: vtrum talia eſſe debeant qualia offeruntur, nihilominus eſt videndum. Sacrificium Chriſtiani orbis nō multiplex eſt, ſed ſimplex: non plura, ſed vnum: quia ſicut in toto mundo vnus eſt populus Chriſtianus, qui illud offert, & vnus Deus cui offert, & vna fides per quam offert: ita & ipſum vnum eſt quod offertur: Ceſſit pluralitas Iudaicarum hoſtiarum vnitati victimæ Chriſtianæ, quæ quia non poterat perfectum facere ſeruientem multiplicitate ſua, prouiſa eſt à Deo hoſtia, quæ offerentes mundaret, ſanctificaret, perfectos faceret ſimplicitate ſua. Bos, vitulus, aries, agnus, capra, hircus, carnibus & cruore implent altaria Iudęorum: Solus Agnus Dei, qui tollit peccata mundi, altari ſuperponitur Chriſtianorum.

B

1. Cor. 5. Audite non me, ſed Apoſtolum Dei. Paſcha (inquit) noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Hoc eſt. Paſcha Iudæorum immolatus eſt agnus: Paſcha verò noſtrum, hoc eſt, Chriſtianorum, eſt immolatus Chriſtus. Hoc ergo vnicum Chriſtianorum ſacrificium, Chriſtus eſt. Hoc ſacrificiū, Chriſtiano tempori ſeruabatur. Hoc, inquam, ſeruabatur tempori gratiæ, quod congruum nō fuerat dari in tempore iracundiæ. Habuit bouem Iudæus, Habet Chriſtum Chriſtianus. Cuius ſacrificium, tanto Iudaicis victimis excellentius eſt: quanto Chriſtus boue maior eſt. Congrua tunc fuit ſeruilis hoſtia ſeruis: ſeruata eſt noſtris diebus liberatrix victima iam filijs & amicis, quibus in Euāgelio dicitur. Filioli, adhuc modicum vobiſcum ſuum. Et iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos. Reſperſus eſt Textus diuinæ legis innumeris teſtimonijs, quòd multiplicitas antiquarum hoſtiarum, hanc vnam Euāgelij hoſtiam deſignabat. Et quia impoſſibile erat, ſanguine agnorum & hircorum auferri peccata: ipſa lex, quæ multa illa mandauerat, omnes ad hanc vnam victimam tranſmittebat. De hac Dauid. Eleuatio manuum mearum, ſacrificium veſpertinum. Et Eſaias. Oblatus eſt, quia ipſe voluit. Et Petrus. Non auro vel argento empti eſtis, ſed precioſo ſanguine, quaſi agni incontaminati, & immaculati Ieſu Chriſti. Et Paulus. Hoc fecit ſemel, ſe offerendo Dominus Ieſus Chriſtus. Sed ſcio nomine oblationis, ſacrificij, victimæ, holocauſti, & ſimilium, paſſionem ac mortem Domini deſignari: nec vos hoc vnquam negaſſe audini. Et ideo his nominibus mors eius ſignatur: quia ſicut morte animalium oblatorum, peccata purgari dicebantur: ſic morte ipſius, peccata totius mundi tolluntur.

Sacrificium Chriſtianorum vnicū quod eſt Chriſtus.

Ioann. 15. Ioann. 13.

Sacrificium noſtrū vnicum ſacrificijs antiquis ſignabatur.

Heb. 10. Pſal. 140. Eſaiæ 53. 1. Pet. 1. Heb. 8.

Sacrificio Chriſti, iuſtitiæ Dei ſatisfactum eſſe pro peccatis. Cap. 9.

Heb. 9. Chriſtus ſe ipſum obtulit.

ET quia dicit Apoſtolus, Semetipſum obtulit immaculatum Deo: dicitur ipſe offerre ſeipſum: Quoniam nō coactus, ſed ſpōte tradidit in mortem animam ſuam Deo vero ſeipſum hoc modo obtulit, quia mors æterna hominis, non niſi temporali morte Dei, & hominis, diſſolui poterat. Benignus enim Deus cuius vniuerſæ viæ miſericordia & veritas: ſic exiſtens iuſtus, vt non deſinat eſſe miſericors: ſic miſericors, vt iuſtus ſemper permaneat, in rebus quas creauit.

Pſalm. 25.

Nec etiam mala quæ non creauit, inordinata eſſe permiſit. Vnde peccatum hominis, quod velut aliunde, in regnum eiuſſe non iuſtè immiſerat, iuſtè ordinans: peccatorem damnauit, ac ſempiternę felicitatis profugum, miſeriæ, ac morti æternæ contradidit. In tantum quippe reus factus fuerat, vt omnino culpa eius in regno eius ordinatiſſimo, inordinata remaneret, ſi minore quàm æterno ſupplicio, Dei iuſtitia peccatorem puniret. Nec iam iuſtitia diei poſſet, quæ meritis condigna non redderet.

Mala Deus ordinat per pœnā.

C

Ea de cauſa propago humani generis in radice corrupta, ſicut vitium, ſic & eius damnatio nem ab origine traxit, & tota ſimul per longa ſæcula lege iuſtitiæ morti æternæ ſubiacuit. Miſertus eandem Deus eſſentiali bonitate ſua, perdito homini, & eum ſaluare volens, ſed niſi iuſtè nec volens, nec valens, dum in æterno conſilio ſuo quæreret, qualiter miſerò ſalua iuſtitia miſereri valeret, hoc potiſſimùm occurrit, quo & iuſtitia ſeruaretur, & homo liberaretur, & gratia augeretur, & Deus glorificaretur.

Originale peccatum.

D

Miſit itaque Deum filium, ad filios hominum, vt humanam naturam induens, & humanis vitijs medens, in carne aſſumpta, non peccatum, ſed pœnam peccati, mortem ſcilicet corporalem ſuſciperet, & ita ſimplici ſua, illius duplam, hotaria ſua, illius ſempiternam excluderet. In qua diſpenſatione, miſericordia miſereretur, iuſtitiæ nihil detraheretur, dum pro æterno ſupplicio hominis, temporale ſupplicium Dei & hominis: pro æterna morte hominis, temporalis mors Dei & hominis, ei offerretur.

Quomodo ſeruata eſt iuſtitia in redemptione hominum.

E

Quæ tanti ponderis, In ipſa ipſius iuſtitiæ lance, eſſe cognoſcitur, vt ad iuſtè ordinanda munſi peccata, longe magis præponderet mors tranſitoria filij Dei, quàm æterna filiorum hominum. Plus planè redditum eſt iuſtitiæ, quando Chriſtus mortuus eſt quàm ſit recompenſatum quando homo damnatus eſt. Habet ergo iuſtitia quicquid ſuum eſt, quia Dei filius, pro peccatis hominum mortuus eſt.

Mors Chriſti quàtum fuerit ſatisfactoria.

Iuſtitia ceſſit miſericordiæ. Pſal. 84.

Ita iuſtitia quæ diu humanæ ſaluti obſtiterat, tandem miſericordiæ ceſſit: & quę per aliquot millia annorum, diuerſo itinere inceſſerant, miſericordia & veritas in via (quæ Chriſtus eſt) obiauerunt ſibi: & quæ velut ſibi aduerſæ fuerant, homine condemnato, eo iam ſaluato, iuſtitia, & pax ſe oſculatæ ſunt. Sic iuxta Ioannem Baptiſtam, Agnus Dei tulit peccata mundi: Sic iuxta Petrum Apoſtolum, Peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo, ſuper lignum: vt peccatis mortui, iuſtitię viuamus: cuius, iuxta Prophetam Eſaiam, liuore ſanati ſumus. Hoc eſt noſtrum ſacrificium, hoc legis euangelicæ, hoc noui teſtamenti, hoc noui populi holocauſtum: quod tunc ſemel in cruce à Dei & hominis filio Deo oblatum eſt, & quod ſemper in altari ab ipſius populo offerendum, ab eodem præceptum & inſtitutum eſt. Non enim aliud tunc oblatũ, aliud nunc offertur, ſed quod, vt dictum eſt, ſemel Chriſtus obtulit, hoc ſemper Eccleſiæ ſuæ offerendum reliquit.

Ioan. 1. 1. Pet. 2. Eſai. 53.

Sacrificiũ Chriſti & Eccleſię vnicum eſt ſacrificiũ.

Impijſsimum eſſe hæreticorum errorem contra Miſſæ ſacrificium. Cap. 10.

Error ſtultiſsim⁹ hoſtiũ Miſſę.

Et quia iam expeditior via ſe præbuit, per quam liberior ſermo ad oſtendendum, & confutandum ſtultiſſimum errorem decurrat. Audite non me, ſed Dominum: non Chriſtianum, ſed Chriſtum: non hominem tantum, ſed Deum. Audite eum, quem qui non audierit, exterminabitur de populo ſuo. Dic Dñe Ieſu, Deus noſter, ſaluator noſter, ſacerdos noſter, hoſtia noſtra. Dic, reſpõde aduerſarijs teſtamẽti tui, qui volunt reſcindere quod ſtatuiſti: eradicare quod plantaſti: deſtruere quod conſtituiſti. Dic, forſitan acquieſcent tibi, qui Eccleſiæ tuę reſiſtunt: verebuntur faciem tuam, qui tuis irreuerenter obuiant: & ſi oues tuæ ſunt, vocem tuam audient. Ignoſce, & mihi præſumptuosè interroganti, ſed tamen pro Eccleſia tua, colũba tua, ſponſa tua, quam iſti violare conantur, zelanti. Planè iſti redemptorem te negant, qui precium redemptionis humanæ, quod nobis, & ꝓ nobis dediſti (corpus dico tuum redempris auferre contendunt.) Volunt rurſum vincire, a te olim ſolutum nodũ captiuitatis, dum largitorem reſpuunt libertatis.

Deut. 18.

Ioan. 10.

Teſtamẽtũ Chriſti nõ vnius diei, ſed æternũ & iuge habet ſacrificium.

Dic ergo Domine, teſtator noui & æterni teſtamenti, vtrum teſtamentum hoc vnius diei, ſicut iſti dicunt, eſſe volueris, an potius æternum eſſe decreueris. Audiant iſti, non me ſed te: vt cõuertantur, non ad me, ſed ad te. Quid ergo? In cęna vltima, quam cum diſcipulis tuis, vetus paſcha nouo commutans, celebraſti, accepiſti panẽ, gratias egiſti, fregiſti, dediſti diſcipulis tuis. Sed quid dixiſti? Accipite: Hoc eſt corpus meũ, quod pro vobis tradetur. Et quid addidiſti? Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquam cœnaſti, dicens. Hic eſt ſãguis meus Noui teſtamenti, qui pro vobis & ꝓ multis effundetur in remiſſionem peccatorum.

A Audiſtis? Nolite fieri ſimulacra, quæ oculos habent & non vident: aures habent & non audiunt. Audiſtis hoc non à quolibet doctore, ſed ab illo de quo pater clamãs ꝑcipit: ipsũ audite.

Pſal. 118. & 134. Matth. 17.

Corpus & ſanguinem Chriſti vere offerri in Miſſa. Cap. 11.

Hoc eſt corpus meũ.

Audiſtis eum dantem corpus. Sed quod corpus? Sunt enim corpora cœleſtia & terreſtria: & quicquid viſui, auditui, olfactui, guſtui tactui hic ſubiacet, corp⁹ eſt. Vnde ne qua putaret, a\~ialis cuiuſlibet, aut hoīs cuiuſlibet hoc eſſe corp⁹ ad eſcludẽdũ oẽ aliud ſenſibile vel inſenſibile corpus: poſtquã dixit: Accipite, hoc eſt corpus, adiunxit, meum. Suum ergo, non alteri⁹ corpus diſcipulis dedit. Rurſus ne forte alicui cogitatio occulta ſubreperet: potuiſſe creare in manibus ſuis corpus, quod ſuum quidem eſſet, ſed tamen quod ipſe erat non eſſet: addidit, quod ꝓ vobis tradetur, Ac ſi diceret. Nolite dubitare, nolite hoc, vel illud vobis fingere, nolite aliud & aliud cogitare: quia hoc eſt corpus, non alterius, aut alterius, ſed meum; non permutatum, vel nouiter creatum, ſed quod pro vobis tradetur, pro vobis crucifigetur, pro vobis morietur. Sic & de calice Hic eſt (ait) ſanguis. Non bouis, aut arietis, non agni, aut cuiuſlibet hominis: ſed meus, non alius, vel noua creatione productus, ſed qui pro vobis fundetur, flagellis prouocatus, clauis extortus, lancea excuſſus: Quid ad demonſtrandam veritatem corporis & ſanguinis Domini, dici potuit clarius, lucidius, manifeſtius? Nonne & longe ante paſſionẽ commendans magnificum, & ſalutare ſacramentum, diſcipulis & Iudæis ſępe dicebat. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: & panis quẽ ego dabo caro mea eſt, & caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus? Hoc quare? vt dum nomine corporis, circa diuerſa corpora cogitando vagaris: audito carnis nomine, ab innumera corporũ multiplicitate reuoceris. Rurſus audito nomine filij hominis, non alterius alicuius carnẽ exiſtimes, niſi illius, qui cum eſſet Dei filius, ſingulari gratia, ſolicita operatione, factus eſt hominis filius. Vnde quia tenaciſſimè recolendum, quia vnicè amplectendum eſt, tantum tantæ miſericordiæ opus, tacito ſæpe nomine filij Dei, quod pro ſe eſt: nomen filij hominis frequentat, quod pro nobis eſt. Idcirco vocat carnẽ, ne quodlibet corpus putetur, ideirco filij hominis, ne alterius quàm ſua æſtimetur.

B

C

At ſacramẽtarij hactenus nihil tale viderunt.

Ioann. 6.

D

E

Panem et vinum vere tranſubſtantiari in corpus et ſanguinem Chriſti. Cap. 12.

Tranſubſtantiatio.

Sed forte impoſſibile putatur, vt vel panis in carnem, vel vinum cõmutetur in ſanguinem. Fortaſſis & hoc cogitatur, illius vnius corporis Chriſti finitam ſatiſque modicã quãtitatem, morſibus totius mundi, per tanta ſęcula

non

non poſſe ſufficere. Hoc enim eſt, quod quondã
Berẽgarij obiectio & blaſphem. Berengarium dixiſſe audiui. Nam forte Andega
uis conſtitutus, & de hoc corporis Chriſti ſacra-
mento eum quibuſdam agens: ſi (inquit) corpus
Chriſti tantę fuiſſet magnitudinis, quantę Turris
hæc, quæ in conſpectu noſtro immenſa mole ſe-
tollitur, à tot totius orbis populis comeſtum, an
Dem⁹ deũ aliqd poſſe, & nos inueſtigare non poſſe, ait D. Aug. te multa iam annorum ſpacia defeciſſet: Quantũ
peruerſus, tantum peruerſa locutus. Sed quid re
ſpondendum eſt eis, qui nihil volunt Deum poſ-
ſe, niſi quod poſſunt: nihil ſcire, niſi quod ſciũt:
nihil agere, niſi quod agunt? Quid reſpõdebitur
eis, qui æternæ ſapientię altitudinem, qui diui-
næ virtutis omnipotentiam ſic coartare nitũtur,
vt ſi eis aſſenſus præbeatur, ſapientia Dei & om
nipotentia pereunte, Deus iam Deus eſſe nõ poſ
ſit? Quid dicetur ſurdis, & audire nolentibus per
Eſaiæ 40. Prophetam clamantem: Quis cognouit ſenſum
Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? & in alio
loco. Quæ eſt via ſapientiæ, aut quis locus intel-
Iob 28. ligentiæ? abſcondita eſt ab oculis omnium viuẽ-
tium. Et alius, Quis transfretauit mare, & addu-
Baruch 3. xit eam, & attulit ſuper aurum electum? Nonne
à mari vſque ad mare, ab ortu ſolis, vſque ad oc-
caſum, totus mundus inſonat. Omnia quæcun-
Pſ. 134. que voluit Dominus fecit in cœlo, & in terra, in
mari, & in omnibus abyſſis? Et quis vniuerſa enu
meret? Sed aſpice teipſum quicunque ſupernis
miraculis non credis, o homo, attende prius ſa-
pientiam, & virtutem tuam, & demum incipe pẽ
ſare diuinam. Certè gradus faciens in creaturis
Homo cęteris præſtat, homini Deus. ſuis Deus, & alias alijs pręferẽs, alias alijs ſubdẽs
omnem tibi corpoream creaturam ſubdidit, &
ratione, quod nulli corporeæ ſubſtantiæ præſtite
rat inſigniuit. Vnde virtute plurimas, ſapientia
vniuerſas exuperas. Quantis enim repentibus
volucribus, quadrupedibus, potẽtia ſuperior ſis
agnoſcis. Quòd terrenis omnibus ſcientia ante-
cellas, non dubitas. Prælatus es ergo mundo, ſed
prælatus eſt tibi conditor mundi. Prælatus eſt ti
bi ſapientia. Prælatus eſt tibi potentia. Sapien-
Sapien. 9. tia: quia tua maximis anguſtijs coartatur: illius
vero, attingit à fine vſque ad finem fortiter, & di
ſponit omnia ſuauiter. Potentia, quia tua quoti-
die, & multiformiter ſuccumbit: illius (vt dictũ
eſt) quæcunque voluit fecit.

Hæreticos impiè ſcrutari, quomodo hæc fiant. Cap. 13.

Nota contra curioſos ſcrutatores. ESTO ergo Deo tuo, quod eſt iumentum
tuum tibi: Non nititur illud perſcrutari ſe
creta tua: non coneris temerate arcana Dei
tui. Neſcit illud quomodo diſponas iter, quali-
ter ordines bellum, quos primos, quos medios,
quos vltimos in certamine conſtituas, quo con-
ſilio poſt multum ſanguinem paci adquieſcas,
quomodo rei familiari, domui, coniugi, natis,
familiæ, ne egeant prouideas. Et vt maiora (quia
ſic res poſtulat) aggrediar, ignorat quo tempo-
re ſemina ſeri, quo ſata & aucta meti debeant:
quo vites plantari, quo putari, & purgari debeãt:

A quid ver æſtas, autumnus, & hyems inuicẽ com-
mune, quid proprium habeant. Non aduertit,
qualiter mentis viuacitate non tantum terrena,
ſed & cęleſtia comprehendas. Lunæ, Solis, Mer-
curij, Veneris, Martis, Iouis Saturni, quæ ſunt an
tiquæ ſuperſtitionis vocabula, aliorumque ſyde
rum curſus, loca, tempora diſtinguas: annorum,
menſium, dierum, horarum, particularum, pun-
ctorum quantitates, & ſpacia diiudices: qualiter
calore, frigore, humore, ſiccitate vel dilatẽt, vel
contrahant, vel humectent, vel deſiccent: res hu-
manas, rationis ſubtilitate diſcernas. Non diſpu
tat de cogitationibus tuis, non de verbis tuis, nõ
B de operibus tuis. Iudicat non intellectu, ſed na-
tura aliquid tibi conceſſum eſſe, quod ipſi pene
trare non liceat. Et idcirco quamuis nihil horũ
intelligat, non murmurat, non recalcitrat, non
ſibi vniuerſa pandi ratione expoſtulat: ſed tibi
domino obediens imperanti, abſque quæſtione
his quæ iubentur obtemperat. Docet (vt dẽ vilio Fac Deo q tibi facere vis aſinum tuum.
ribus loquar animalibus) Aſinus tuus quid te ve
lit facere dominus Deus tuus: cuius ſi ſecreta pe
netrare volueris, eius iumentum eſſe non pote-
ris, de quo pſalmus. Vt iumentũ factus ſum apud Pſal. 72.
te. Serua ergo Deo tuo, quod tibi vis ſeruari ab
Aſino tuo: neque altiora te quæſieris, vel fortio- Eccle. 3.
C ra te perſcrutatus fueris: ſed ea cogita ſemper, q
Deus præcipit, & in multis operibus eius ne fue-
ris curioſus. Et ſicut idem Salomon ait: Comede Proue. 25.
mel quod ſufficit: ne forte ſatiatus euomas illud,
quia ſecundum eundem: Qui ſcrutator eſt maie- Cant. 5.
ſtatis, opprimetur à gloria. itemq; Auerte ocu- Pſal. 63.
los tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt. Et
iuxta Dauid: Accedet homo ad cor altũ, & exal
tabitur Deus. Hæc omnia maieſtati Dei ſuper-
biam tuam, ſapientiæ Dei ſtultitiam tuam, vir-
tuti Dei infirmitatem tuam (vt dignum eſt) ſu-
bijciunt: neque aliquid cõtra ipſum ſtultum lo-
qui, vel non audendum audere permittunt.
D

Tranſubſtantiationem varijs probari exemplis Scripturæ et naturæ. Cap. 14.

SEd licet auctoritatibus, & ratione obſtructũ Pſal. 62.
iam debeat eſſe os loquentium iniqua, ne in
ſipientiam vel imbecillitatem creaturæ, crea
toris ſapientiæ, vel virtuti audeant comparare:
ſubijciantur tamen exempla, (quibus ſi omnino
beſtiæ aut impij non ſunt) eorum non ſolùm au-
ribus, ſed & oculis ſatisfiat. Vide igitur quiſquis Ratio inuicta pro trãſubſtantiatione.
in Sacramento Eccleſiæ panem in Chriſti carnẽ,
E vinum in eius mutari ſanguinem, aut non cre-
dis, aut dubitas: quia vel de voluntate eius, vel
de potentia, vel de vtroq; diffidis. Nulla enim
res alia te, vel ad non credendum vel dubitandũ
impellit. Aut enim voluit, & non potuit; aut po-
tuit, & non voluit; aut neque voluit, neq; potuit.
Sed quod voluerit, ſi Euangelio credis, dubitare
non potes. Nam in ſui memoriam hoc fieri nõ
pręciperet, ſi hoc fieri noluiſſet. Quod vero po
tuerit, ſi Prophetæ credis, certum tenebis. Nam
ſi omnia quæcunque voluit fecit: vtique & hoc,
quia

Pſ. 113.

quia voluit, fecit. Voluit ergo, & potuit, vt panis in carnem ſuam: & vinum conuertatur in ſanguinem ſuum. Et quia voluit, & potuit: idcirco & fecit. Si enim Deus omnipotens eſt, & Chriſtus Deus eſt, ſequitur, quia ad conuertendum panē in corpus ſuum, & vinum in ſanguinē ſuum, omnimodè, ſicut & ad vniuerſa, potens eſt. Et, quamuis omnipotentia Dei cūcta hoſtilia munimēra diſſoluat: ſequantur tamen (vt dictum eſt) exempla, quibus etiam brutę pecudes adquieſcere cogantur; Quid inquā dicis, qui veritati tā lucidæ contradicis? Nō credo, ait ille: dubito, dicit iſte: quod panis altaris in carnem, vinum conuertatur in Chriſti ſanguinē, quia alterius generis ſubſtantiam, in alterius ſubſtantiæ genus conuerti, mihi nouum atq; inſolitum eſt. Nouum, quia nunquam factum eſt: Inſolitum, quia nunquam viſum eſt. Si recolere, inquam, volueris præcedētia tempora, quod dixiſti nouū, vetus eſſe, reperies, & quod dixiſti inſolitum, vſitatum eſſe cognoſces. Relege (vt ait Ambroſius) virgā Moyſi mutatam in ſerpentē: Recole aquas Aegyptiacas mutatas in ſanguinem, & ſi cognoueris diuerſas ſubſtantias ſerpentis & virgę, aquarū & ſanguinis, ab opinione malè cōcepta reſipiſce. Nec poteris dicere magica illa fuiſſe figmenta, quia nec Deus erat, vt magiſter magicarum artiū Satanas: nec Moyſes, vt Iamnes & Mambres: Licet enim illi Dracones fecerint, aquas mutauerint, muſcas maiores produxerint, ad minores tamen muſcas, hoc eſt Ciniphes, deficientes dixerūt, Digitus Dei eſt hic. Non enim quæ faciebant, vera erant, ſed phantaſtica, quia non res veras, ſed earum imagines humanis oculis potentia magica ingerentes, hominibus Imperitis, & infidelibus illudebant. Quæ verò per Moyſen à Deo fiebāt, non falſa erant, ſed vera: nō imaginaria, ſed realia: quoniam, & ab auctore veritatis veracis, & à patre mendacij mendacia ſigna fieri oportebat. Idcirco, & falſus anguis, & falſus ſanguis magorum fuit: & verus ſerpens, & verus cruor à Moyſe de virga, & flumine mutatus extitit. Recole & ſaluatoris illud primum & ſingulare, totiq; mūdo notiſſimum miraculum, quo aquas in vinum non phantaſticū, ſed verū & bonum mutauit, teſte Architriclino, qui dixit ſponſo. Seruaſti vinū bonū vſq; adhuc. Huius generis miraculis, veteris ac noui teſtamenti initia, omnipotētis prouidentia ideo inſigniuit, vt contra vtriuſq; legis maieſtatē ſe agere cognoſceret, quiſquis res in res, hoc eſt, ſubſtantias in ſubſtantias, virtute diuina poſſe mutari, negaret. Poſt Moyſi & Chriſti tam ſolennia, & nota miracula, perhibeat mūdus ipſe teſtimoniū veritati, & ad hoc oſtendendū, niues & grandines, nubes & elementa producat. Arguat incredulos, & iā eos non auribus credere, ſed oculis cernere dubitata cōpellat. Oſtēdat alia atq; alia ex alijs multimodè, & multifociter aſſiduè creari: imo ex creatis in alias, & alias creaturas mutari. Doceat aeriam puritatem quotidie in nubium craſſitudinem dēſari, nubes ipſas penè aſſiduè defluere in imbres, molleſcere in niues, durari in grandines, flāmari in ignes & in his omnibus, diuerſas ex ſubſtantijs ſubſtātias, varias ex ſpeciebus ſpecies, non tantū videntibus ad cernendū, ſed etiam cæcis ad palpandū creari. Deſcendat hinc de cælis ad terrā curioſus oculus, & miracula quotidiana quæ nō miratur, obſtupeſcat. Videat quàm ſit ſtulta incredulitas, quàm cæca dubitatio: vel nō credere, vel dubitare panē in Chriſti carnē, vinū mutari in eius ſanguinem virtute diuina: cum per eandē multa ſæpe cōmutentur in aliud, in rerū natura. Nonne Coralius lapis de ligno fit lapis, cum diuerſa ſit ſubſtantia ligni & lapidis? Nonne Reguli puluere æs in aurum mutatur, quæ duo licet in metalli nomine conueniant, in natura tamē valde diſparia ſunt? Nonne phœnix quingentorum annorum (vt dicitur) auis, inter aromata ſuccenſa moriens de ſolo puluere reuiuiſcit, cum alia pulueris, alia iā ſit ſubſtantia auis? Et ne forte iſta inuſitata vel incognita ſibi eſſe cauſetur, attēdat vſitatiſſima & quotidiana, & ſic etiā ſi negligenter attēderit, dubitare ceſſabit. Et vt melius ſuis manibus, quàm alienis operib⁹ adquieſcat de fęno, vel ſilice arte notiſſima diuerſiſſimę naturæ vitrū conficiat, ſicq; (vt ſic dicā) nō diuina, ſed ſua miracula admiretur: Cernat liquidiſſimū & fluidū aquæ elementū, brumali apud nos: omni autē tēpore apud Noricos & Scythas, in glacialē teſtā tenaciſſimè cōgelari: in Alpibus etiam, & multis terrarum partibus vſq; adeo obdurari, vt de aqua lapis fiat, & Cryſtallus dicatur: quæ eſt glacies multos durata per annos. Conſideret de eodē Cryſtallo, vel vaſe vitreo, & perſpicuo, aqua repleto, cū ſolis radio apponitur, contra cōplexiones elementorū, ignē exire. Cum Cryſtallus frigidus & ſiccus, aqua (quod plus eſt) frigida & humida: ignis calidus & ſiccus eſſe probetur. Intueatur ipſum ſimul orbē terrarū: qualiter de hoc informi & infimo terræ elemēto tā diuerſa in ſubſtantijs, varia in qualitatibus, in coloribus multiformia, in virtutibus multiplicia, iuſſu cōditoris aſſiduè procreētur, quæ ſi per ſingula cōſiderētur, victus rerū infinitate, ante cōſiderator quàm conſideranda deficiēt. Sed quid ad cōprobandā veritatē de pane mutatæ carnis, & de vino mutati ſanguinis Chriſti, exemplis immorer: cū quotidie ipſum de quo agitur, panē in humanā carnē conuerti, vinum in humanū ſanguinē mutari videā: itaq; hoc manifeſtum ſit, vt ad hoc aſſerendū non fidē cōſulere, ſed oculos aperire neceſſe ſit? Teſtis eſt mundus, teſtis eſt omnis homo maximè, cum ſine hac mutatione panis in carnem, & vini in ſanguinem, nec vnus poſſit ſubſiſtere homo. Sunt quidem multi, qui abſque pane, ſunt item plures, qui abſque vino, vitam mortalem tranſigunt: ſed longe pauciores illis, qui ſemper pane, interdum vero & vino vtuntur. Idcirco propter maiorem partem, totū ſignificare volui, cum dixi abſque mutatione panis in carnem, & vini in ſanguinem, nec vnum poſſe ſubſtare hominem.

Exemplis ſcripturæ veteris probatur poſſibilitas tranſubſtantiationis panis in corpus Chriſti.

Ambro. de ſacramentis lib. 4. c. 4. Et de myſterijs initiandis. c. 9.

2. Tim. 3.

Exodi. 8.

Magi phantaſtica, Moyſes vera ſigna fecit.

Secūdo exēplo & miraculo Chriſti.

Ioan. 2.

Tertio exēplo mutatione medij interſtitij aeris.

Quarto exēplo terreſtriū multiplici.

Ambr. Hexam. lib. 5. cap. 23.

Quinto per exemplum vitri & cryſtalli.

Aug. in Pſ. 174.

Sexto per exemplum quotidianū in homine. In quo panis in carnem mutatur.

FINIS.

RADVL-

RADVLPHI DE RIVO DECANI TVNGRENSIS, DE CANONVM OBSERVANTIA LIBER.

PROPOSITIONVM SERIES.

1. *Vt canonicam vitam profeſſi, in Canonicis officijs canones ſeruent & Canonicos bonos mores.*
2. *In rebus Eccleſiaſticis auctoritas præ omnibus eſt ſequenda.*
3. *Sanctæ matris noſtræ Romanæ Eccleſiæ, & ſanctorum patrum antiquæ traditiones, doctrina, & ſtatuta ſeruentur: quia illorum tranſgreſſores grauiter puniuntur.*
4. *Ceſſante auctoritate, mores & inſtituta Maiorum ſunt ſeruanda.*
5. *Auctoritate & vſu diſcrepantibus, vſus cedat auctoritati & veritati.*
6. *In Diuino officio eſt à nouitatibus omnimodè abſtinendum.*
7. *Officium diuinum Maiorum auctoritate, non diuerſorum arbitrio, regi debet.*
8. *Multorum exemplis & auctoritatibus probatur, ſanctis patribus pſalmos in vſu continuo fuiſſe, & in diuino debere officio frequentari.*
9. *Pſalmi vltra alias ſacras Scripturas affluenter laudationes diuinas & omnem affectum continent ſalutarem.*
10. *Omni Dominica octodecim, Feſtiuitatibus nouem Pſalmi, & quoties tres lectiones & tria reſponſoria dicuntur, ſalua hebdomada Paſchæ & Pentecoſtes, duodecim Pſalmi ad noctis vigilias pſallũtur: Cæteris horis ſecunda pars pſalterij deputatur.*
11. *Nec ad vigilias noctis, nec aliàs in officio diuino legatur, niſi ſacra ſcriptura, & alia ſcripturæ ab vniuerſali Eccleſia approbatæ.*
12. *Similiter in eodem officio Cantus debet eſſe authenticus et approbatus.*
13. *Hymni eccleſiaſtici, Capitula, Orationes, in officio obſeruanda, authentica eſſe debent.*
14. *De nocte in vigilijs, et ſepties in die laudes Domino ſunt canendæ.*
15. *Dominici dies feſtiuè, feriales verò humiliter debent inofficiari.*
16. *In officio temporali obſeruando Aduentus Domini, Quadrageſimale, Paſchale, et Quotidianum tempus ſpecialiter denotentur.*
17. *Quolibet vſu ſancti Dei ſub diuerſo gradu venerantur: partim ex Euangelio, partim ex Vrbe, partim ex generali conſuetudine, partim ex patria atque loco.*
18. *Dies ſanctorum nouem lectionum, in morem Dominicalem: trium verò lectionum, more feriali ſunt inofficiandi.*
19. *Solennitates maiores aliquando officio Vigiliæ præueniuntur, aliquando per octauas extenduntur.*
20. *Officia mortuorum et Virginis glorioſæ, obligatoria ſunt, et ab omnibus obſeruanda.*
21. *Laudabili multorum vſu ſeruantur etiam certis*
A *temporibus alia particularia officia, vt Pſalmorum Pœnitentialium, et Gradualium, et in Quadrageſima totius pſalterij, et ſi qua ſunt plura.*
22. *Ordo ſanctæ Romanæ Eccleſiæ non ex vſu Fratrum Minorum, ſed ex ſacris Canonibus, ſcripturis authenticis, libris noſtris antiquis, generaliq́ue et locorum proportionali conſuetudine colligatur.*
23. *Sanctarum Miſſarum Officia Romanæ Eccleſiæ ſuis Dominicis et ſanctorum diebus fideliter obſeruentur, et in illis patrum traditiones humiliter cuſtodiantur.*

B

PROPOSITIO I.

Vt Canonicam vitam profeſſi, in Canonicis officijs canones ſeruent et canonicos bonos mores.

RElígioſis patrib⁹ Dominis, Priori de Vuindeshē, & ſuis Conprioribus, Fratribusq; ordinis S. Auguſtini diœceſis Traiecten. aptum, modũ viuendi ad
C ambulãdum in via Dei, in qua alius ſic, alius ſic ibat.

Apoſtolus veritatis, primæ ad Corinthios decimoquarto, in fine ſcribit: Omnia honeſtè & ſecundum ordinem fiant à vobis. Honeſtum propter ſe eſt eligibile, vt dicitur primo Rhetoricæ. Et ſecundum B. Auguſtinum, Honeſtum ſua dignitate nos allicit, & vtilitate trahit. Et vt dicit B. Auguſtinus libro de natura boni, cap. 3. Omnia quanto magis moderata & ordinata ſunt, tãto magis vtique bona ſunt: Quanto autem mi-
D nus moderata, minus ſpecioſa, minus ordinata ſunt, tanto minus bona ſunt. Et libro de vera religione, capite vigeſimoquinto: Nihil eſt ordinatum, quod non ſit pulchrum. Et ſic ait Apoſtolus, Omnis ordo à Deo eſt. Et beatus Bernardus in quibuſdam dictis: Diſcretio omni virtuti ordinem ponit, ordo modum tribuit & decorem & perpetuitatem. In præmiſſis igitur verbis admonemur, in agendis reproba fugere, digna & vtilia quærere, & quæſita ſecundum ſuum ordinem cuſtodire. Nam qui ordinem agẽdorum in Dei obedientia non cuſtodit, agenda pertur-
E bat, & in periculum peccati ſe ponit. Si igitur in omnibus actibus noſtris cuſtodire tenemur honeſtatem & ordinem, incomparabiliter magis honeſtè, & ſecundum debitum ordinem ea, in quibus Deo obligamur, facienda ſunt: vt in illis honeſta, digna & approbata, non apocrypha, dubia vel reproba admittamus, & ordo in omnibus approbatus teneatur, vtq; nec plus, nec minus, quàm oportet, obſeruetur. Chariſſimi, ſi ſacri Canones eccleſiaſtici, prout à ſanctis patribus

bus ſunt inſtituti, & illis ceſſantibus, tam locorũ ordinis veſtri, quàm cæterarum religionum canonici boni mores, omiſſis ſecularibus vſibus, in locis patrum veſtrarum, in quibus nunc Religio reuireſcere incipit, acceptarentur, omnia honeſtè & ſecundum ordinem fierent à vobis, & apud vos nulla diuerſitas, nulla varietas ſeu diſcrepantia in diuinis Officijs & cæteris obſeruantijs regularibus ad loca alia appareret. Omnia enim legenda, cantanda, & in diuino Officio ſeruanda, ex Canonicis Scripturis, Maiorumq; ſtatutis, ac veſtræ & cæterarum Religionum vſibus generalibus, diu ante ſunt præſcripta: ita vt Deo militantes, opus non habeant ſecularibus negocijs implicari. Sed quia non id quod traditum eſt, ſed quod ex ſecularibus quibuſdam Eccleſijs viſum fuerit, tenendum æſtimatis, antiquæ Traditiones humana præſumptione corrumpũtur, ordo rei perturbatur, regula veſtra offenditur, & inter confratres qui ſunt in Brabantia, & inter vos & diuerſa & varia ſine cauſa in eccleſijs celebrantur. Hanc igitur diuini & Canonici Officij diuerſitatem, in vnam concordiam boneſtè & ſecundum ordinem, & ſecundum præceptum regulæ veſtræ iuſta ponendum affectans deduci, & dudum in partibus, & deindè Romæ plura ex diuerſis eccleſijs & libris ſcriptitaui, proponens omnia in vnum faſciculum, poſtquã Romę ſcriptitata, quæ adhuc ſunt in via, recepero, colligare. Ex paucis tamen, quæ mecum detuli, & alijs ſcripturis, modò charitati veſtræ aliqua offero, antequam regiones ad meſſem albæ fiant, ſuper imperfectis veniam humiliter poſtulans & deuotè.

Propoſ. 7.

PROPOSITIO II.

In rebus Eccleſiaſticis auctoritas præ omnibus eſt ſequenda.

CAtholica enim auctoritas * valet ad fidem eccleſię. Vndè B. Auguſtinus in libro cõtra Manichæos, & ponitur vndecima diſtinctione, Palàm eſt, quod in re dubia, ad fidem & certitudinem valet Catholicæ Eccleſiæ auctoritas, quæ ab ipſis fundatiſſimis ſedibus Apoſtolorum vſque ad hodiernum diem ſuccedentium ſibi epiſcoporum ſerie, & tot populorum conſenſione firmatur. Regitur enim eccleſia auctoritate, Traditione generali, & ſpeciali. Vndè Auguſtinus libro de fide Chriſtiana, & ponitur eadem diſtinctione, Catholica Eccleſia per orbẽ diffuſa tribus modis probatur exiſtere. Quicquid enim in ea docetur, aut auctoritas eſt ſcripturarum, aut * traditio Maiorum vniuerſalis, aut certè propria & particularis * conſtitutio. Sed auctoritate tota conſtringitur: vniuerſali traditione Maiorum nihilominus tota: Priuatis verò conſtitutionibus & proprijs informationibus vnaquæq; pro locorum varietate, prout cuique viſum eſt, ſubſiſtit & regitur. Et idem Auguſtinus alio loco dicit: Euangelio non crederem,

*fidẽ facit

Augu. lib. 11. cap. 2. cõtra Fauſtum Manichęum.

Et hęc auctoritas eccleſiæ poteſt eſſe ex tribus, vt tradit idẽ Auguſt.

* traditio vniuerſalis

* inſtitutio

* inſtructio

A niſi me commoueret Catholicæ Eccleſiæ auctoritas. Extra hæc autem introducta, reſecari debent. Vndè idem doctor, cuius doctrina tota Catholica fulget Eccleſia, ad inquiſitiones Ianuarij de diuerſis moribus eccleſię, lib. 1 ſcribit, & ponitur 12. diſtinctione: Omnia talia, quæ neque ſanctarum ſcripturarum auctoritatibus continentur, nec in Concilijs epiſcoporum ſtatuta inueniuntur, nec conſuetudine vniuerſalis Eccleſiæ roborata ſunt, ſed diuerſorũ locorũ diuerſis moribus innumerabiliter variantur, ita vt vix, aut nunquã omninò inueniri poſſint cauſæ, quas in eis conſtituendis homines ſecuti ſint, vbi facultas tribuitur, ſine vlla dubitatione reſecanda B exiſtimo. Quamuis enim neque hæc inueniri poſſit, quomodo contra fidem ſint, ipſam tamen religionem, quam miſericordia Dei pauciſſimis & manifeſtiſſimis celebrationum ſacramentis voluit eſſe liberam, ſeruilibus oneribus adeò prę munt, vt tolerabilior ſit conditio Iudæorũ, qui etiamſi tempus libertatis non cognouerunt, legalibus tamen Sacramentis, non præſumptionibus humanis, ſubijciuntur. Ex qua auctoritate notandum, quòd in officio Eccleſiaſtico, cęteris paribus, ſunt ſeruanda faciliora & breuiora, præſertim in congregationibus pauciorum.

Epiſt. 119. cap. 19.

C PROPOSITIO III.

Sanctæ matris noſtræ Romanæ Eccleſiæ, et ſanctorum Patrum antiquæ Traditiones, doctrinæ, et ſtatuta ſeruentur, quia illorum tranſgreſſores grauiter puniuntur.

ENimuerò quia in ſpeculum & exemplum, ſancta & Romana Eccleſia, cui Chriſtus ſanctũ Petrum & eius ſucceſſores præeſſe voluit, poſita eſt: ideò ab omnibus, quicquid ſtatuit, quicquid ordinauit, perpetuo & irrefragabiliter obſeruandum eſt, decimanona diſtinctione, Enimuerò. Vnde S. Caliſtus Papa ſcribit omnibus epiſcopis, & ponitur duodecima diſtinct. D Non decet à capite membra diſcedere, ſed iuxta ſcripturę teſtimonium; omnia membra caput ſequantur. Nulli verò dubium eſt, quòd Apoſtolica eccleſia mater ſit omnium eccleſiarum, à cuius vos regulis nullatenus conuenit deuiare. Et ſicut filius venit facere voluntatem Patris, ſic & vos implete voluntatem matris veſtræ, quæ eſt Eccleſia, cuius caput, vt prædictũ eſt, Romana Eccleſia exiſtit. Et capite ſequẽti ad idem B. Gregorius: Præceptis Apoſtolicis non durà ſuperbia reſiſtatur, ſed per obedientiam quæ à ſancta Romana Eccleſia & Apoſtolica auctoritate iuſſa ſunt, ſalutiferè impleantur, ſi eiuſdem ſan E ctæ Eccleſiæ Dei, quæ eſt caput veſtrum, cõmunionem habere deſideratis. Et B. Leo Papa, Hoc veſtrę indicimus charitati, vt ab Apoſtolicis inſtitutis, nullo vlterius recedatis exceſſu: quia inultum eſſe non poterit, ſi quiſquam Apoſtolicas Regulas in aliquo crediderit negligendas, 11. diſtinctione, Hoc veſtræ. Et B. Gelaſius ait,

Diſ Enimuerò

Decreta

Decreta venerabilium ſanctionum,nos quoque magnoperè cuſtodire nitimur. Et infra, Cum ſedes Apoſtolica ſuperior his omnibus fauente Domino,quæ paternis canonibus ſunt præfixa, pio deuotoque ſtudeat tenere propoſito,ſatis indignum eſt,quemquam vel Pontificum, vel Ordinum ſubſequentium, hanc obſeruationem refutare,quam B. Petri ſedem & ſequi videat, & docere, Satisque conueniens ſit, vt totum corpus Eccleſiæ in hac ſibimet obſeruatione concordet,quam illic vigere conſpiciat, vbi Dominus Eccleſiæ totius poſuit principatum:de conſec.diſt.1.Baſilicas.Idem habetur vndecima diſtinctione, Nolite. Et B. Gregorius dicit, Eccleſiaſticæ moderationi omninò eſt conueniēs, vt quę ordinata fuerint, vel deciſa, nulla in poſterum debeant reſtagatione turbari, 25. diſt. quæſt 2. Eccleſiaſticæ. Et Iulius Papa dicit, Ea quæ ſunt ab Apoſtolis,eorumque ſucceſſoribus
*diſſēſione inſtituta,nulla deſidia negligātur,nulla * diſceſſione violentur, nulla concertatione turbentur. eadem quæſtione,c.Amputato. Et Leo Papa, Ius traditæ nobis antiquitus dignitatis, intemeratum haberi debet,ità vt à regulis præſtitutis,nulla aut negligentia, aut præſumptione diſcedere liceat,25.quæſt.2. Igitur. Et Leo IIII.dicit,ideò permittente Domino, Paſtores ſumus effecti, vt quod Patres noſtri ſiue in ſanctis Canonibus,ſiue in mundanis affixerē legibus,excedere minimè debeamus. Contra eorum quippè ſaluberrima agimus inſtituta, ſi quod ipſi diuino ſtatuerunt conſilio, intactum non ſeruamus,25.quæſtione 1. Ideò. Et Leo Papa dicit, Quòd ſanctorum patrum canones ſpiritu Dei conditi ſunt, & totius mundi reuerentia cōſecrati,25.quæſt.2.Igitur. Quia vt dicit ſanctus Agatho Papa, Omnes Apoſtolicæ ſedis ſanctiones ità accipiendæ ſunt,tamquam diuina voce B.Petri firmatæ.19. diſt. Sic omnes. Et ſicut dicit B. Auguſt.lib.3.confeſſionum,propè finem, & ponitur 8. diſtinctione,Quæ contra mores. Quando Deus aliquid contra morem aut pactū quorumlibet iubet, quamuis nunquàm ibi factum ſit,tamen faciendum eſt.Et ſi omiſſum ſit, inſtaurandum eſt. Et ſi ſtatutum non erat, inſtituendum eſt. Quia ſi hoc licet Regi in ſua ciuitate quanto magis Deo regnatori vniuerſæ creaturæ ſuæ ad ea,quæ iuſſerit,ſine dubitatione ſeruiendum eſt? Et B. Bernardus in libro de precepto & diſpenſatione: Ait ſiquidem Papa Gelaſius: Vbi neceſſitas non eſt, immutabilia maneāt ſanctorum Patrum decreta. Leo quoque Papa, Vbi neceſſitas non eſt,nullo modo violentur ſanctorum Patrum conſtituta: Et infra: Vbi ergò neceſſitas fuerit ad vtilitatem Eccleſiæ,qui poteſtatē habet,ea diſpēſet. Ex neceſſitate enim fit diſpenſatio legis. Tranſgreſſores autem ſanctorum Cannonum valdè puniuntur: quia dignum eſt, vt ſeueritatem eccleſiaſticæ diſciplinæ ſentiat, qui ſalubriter à ſanctis Patribus inſtituta contemnit,55. diſtinct. Nullus,in fine. Nec alicui fas ſit,ſinè ſui ſtatus periculo,vel diuinas cō-

A ſtitutiones,vel Apoſtolicæ ſedis decreta temerare.25.q.1. Nulli. Et ſi quis in illa commiſerit, veniam ſibi honoris deinceps nouerit denegari. eadem,q.c. Omnia. Et qui ſacris obedire Canonibus neſcit, nec ſacris miniſtrare altaribus, nec communionem accipere ſit dignus. e. q. c. Hac conſona. Et ab Adriano Papa conſtitutum eſt,vt execrandum anathema fiat,& velut præuaricator fidei Catholicę ſemper apud Deum reus exiſtat, quicunque deinceps Romanorum Pontificum decreta in quoquam crediderit violanda. Nam vt beatus Gregorius ſcribit Bonifacio defenſori,Nimis eſt aſperum,& præcipuè bonis
B ſacerdotum moribus inimicum, niti quempiā quantacunque rationis excuſatione, quæ benè ſunt ordinata reſcindere,& exemplo docere ſuo cæteros ſua quandoque poſſe conſtituta diſſoluere, 25.q.11.Inſtitutionis. Et Stephanus Papa ſcribit, Reum quippè ante conſpectum diuini iudicis ſe nouerit eſſe,qui nititur vtiliter diffinita reſcindere,aut auſu quolibet violare,35.q.9. c. Loci. Et iterùm B. Gregorius dicit, Sit ergò ruinæ ſuæ dolore proſtratus,quiſquis Apoſtolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter ſacerdotes habeat, ſed extorris a ſan-
C cto fiat miniſterio, nec de eius iudicio quiſquā poſtea curam habeat. Quoniam iam damnatus à ſancta & Apoſtolica Eccleſia pro inobedientia atque præſumptione,à quoquam eſſe nō dubitatur. 19. diſt. Nulli. & ſanctus Damaſus Papa ait, & ponitur 25.q.1. Violatores Canonum voluntarij grauiter à ſanctis Patribus iudicantur; & à ſancto ſpiritu, cuius inſtinctu ac dono dictati ſunt,damnantur. Quoniam blaſphemare Spiritum ſanctum nō incongruè videntur, qui contra eoſdem ſacros Canones non neceſſitate compulſi,ſed libenter,vt præmiſſum eſt,aliquid aut proteruè agunt,aut loqui prēſumunt, aut facere volentibus ſpontè conſentiunt. Talis enim
D præſumptio manifeſtè vnum genus eſt blaſphemantium Spiritum ſanctum: quoniam, vt iam prælibatum eſt, contra eum agitur, cuius niſu & gratia ſancti Canones editi ſunt. Et beatus Bernardus vbi ſupra: In quo inobedientię crimen abſque dubio ſit,apud Samuelē aduertite. Qua- 1.Reg.15.
ſi, inquit, peccatum ariolandi eſt,repugnare:& quaſi ſcelus idololatriæ,nolle acquieſcere. Non ait, Non acquieſcere, ſed, Nolle acquieſcere: Vt non mandati ſimplex ipſa tranſgreſſio, ſed volūtatis ſuperba cōtentio,ſcelus idololatriæ reputetur. Non enim idem eſt,Nolle obedire: &
E Non obedire. Hoc quippè interdum erroris eſt, Nonnunquā & infirmitatis: illud verò aut odioſæ pertinaciæ,aut cōtumaciæ nō ferendæ: Quòd & ipſum repugnare, eſt reſiſtere Spiritui ſancto. Et ſi ad mortem vſq; perdurauerit, blaſphemia eſt,non remittenda ſiue in hoc ſeculo, ſiue in futuro, Non ergò qualiſcunque mandati præteritio criminalem facit inobedientiam: ſed repugnare,& nolle obedire, ſecundum beatum Bernardum. Iſta maximè hinc collegi propter ſanctum Canonem, In die, infra propoſitione x.

præ-

prædicandum; cuius contemptus & contrarius vſus, mortale periculum non euadunt.

PROPOSITIO IIII.

Ceſſante auctoritate, Mores & inſtituta Maiorum ſunt ſeruanda.

MOs enim antiquus perdurare debet, 65. diſtinct. Mos antiquus. & vetuſta traditio ſemper obtinuit, vt in caſu. Vndè Auguſtinus ad Caſulanum epiſcopum, & ponitur in dicta epiſtola, & vndecima diſtinct. In ijs rebus, de quibus nihil certi ſtatuit diuina ſcri- B ptura, mos populi & inſtituta Maiorum pro lege ſunt ſeruanda. Et ſicut Præuaricatores Legũ Diuinarum, ita & Contemptores conſuetudinũ Eccleſiaſticarum coercendi ſunt. Ad idem B. Gregorius 12. diſtinct. Scit S. Romana eccleſia, quòd nihil obſunt ſaluti credentium, diuerſæ pro loco & tempore conſuetudines, ſi illis Canonica non obſiſtat auctoritas, pro qua eis obuiare debeamus. Vndè nihil iudicamus eis debere vel poſſe reſiſtere. Et idem ſanctus Papa, B. Auguſtino Anglorum epiſcopo ſcribit, & ponitur 12. diſtin. Nouit fraternitas tua Romanæ C Eccleſiæ conſuetudinem, in qua meminit ſe eſſe nutritam. Sed mihi placet, vt ſiue in Romana Eccleſia, ſiue Galliarum, ſiue in qualibet Eccleſia inueniſti, quod plus Omnipotenti Deo poſſit placere, ſolicitè eligas, & in Anglorum Eccleſia, quæ adhuc in fide *nouella eſt, in conſtitutione præcipua, quę de multis Eccleſijs colligere potueris, infundas. Non enim pro locis res, ſed pro rebus loca amanda ſunt. Ex ſingulis ergò quibuſcunque eccleſijs, quæ pia, quæ religioſa, quæ recta ſunt, elige. Et hæc quaſi in faſciculum collecta, apud Anglorum mentes in conſuetudinem depone. Hæc ille. Non videtur D ergò beati Gregorij fuiſſe conſilium, vt voluntariè per priuilegium ad vnam arctaremur Eccleſiam ſecularem in horis Canonicis obſeruandis.

*noua

PROPOSITIO V.

Auctoritate et vſu diſcrepantibus, vſus cedat *Veritati.

al. *auctoritati & veritati.

VNdè beatus Iſidorus in ſynonymis, & ponitur 11. diſtinctione, cap. 1. Vſus auctoritati cedat: prauum vſum lex & ra- E tio vincat. Et Nicolaus Papa Michaeli Imperatori eadem diſtinct. cap. 2. Conſequens eſt, vt quod ab huius ſedis Rectoribus plena auctoritate ſancitur, nullius conſuetudinis impediente occaſione, proprias tantummodò ſequendo voluntates, remoueatur, ſed firmiùs atque inconcuſsè teneatur. Et Cod. quæ ſint long. cõſue. lib. 2. Canonizata eadem diſtinctione, Conſuetudinis vſusque longæui non vilis auctoritas eſt, verùm non vſque eſt ſui valitura momento, vt aut

A rationem vincat, aut legem ſcriptam. Et beatus Auguſtinus lib. 2. de vnico baptiſmo, & ponitur octaua diſtinct. Veritate manifeſta, cedat conſuetudo Veritati. Item, Nemo conſuetudinem rationi & veritati præponat: quia conſuetudinẽ ratio & veritas ſemper excludit. Et beatus Auguſtinus in libro de baptiſmo paruulorũ, & ponitur ead. diſtinct. c. Qui contempto, Dominus in Euangelio inquit: Ego ſum veritas. Non dixit, Ego ſum conſuetudo. Itaque veritate manifeſta, cedat conſuetudo veritati. Reuelatione igitur facta veritatis, cedat conſuetudo veritati. Quia & Petrus qui circuncidebat, ceſſit Paulo B Veritatem prædicanti. Igitur, cum Chriſtus Veritas ſit, magis veritatem, quàm conſuetudinem, ſequi debemus, quia conſuetudinem ratio & veritas ſemper excludit. Et beatus Cyprianus ead. diſtinct. Si ſolus Chriſtus audiendus eſt, non debemus attendere, quid alius ante nos faciendum putauerit, ſed quid, qui ante nos eſt, Chriſtus prior fecerit. Neque enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed Dei veritatem, cùm per Eſaiam Prophetam loquatur Deus, & dicat: Sine cauſa colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes, Eſa. 29. Item Marci 7. In vanum C colunt me, docentes præcepta & doctrinas hominum. Relinquentes enim mandata Dei, tenetis Traditiones hominum. Et ſequitur, Vndè irritum feciſtis præceptum Dei, vt Traditiones hominum ſeruetis.

Ioan. 14.

Eſa. 59.

PROPOSITIO VI.

In diuino officio eſt à nouitatibus omnimodè abſtinendum.

DEpoſitum cuſtodi, deuitãs prophanas vocum nouitates, prima ad Timotheum cap. vlt. in fine. Depoſitum eſt, quod cu- D ſtodiendum alicui datum eſt, dictum ex eo quod ponitur. Præpoſitio enim, de, auget depoſitum: vt oſtẽdat, totum fidei eius commiſſum, quod ad cuſtodiam rei pertinet. ff. depo. l. 1. in prin. Cũ ergò ſacri Canones ſint cuſtodiendi, extrà de conſt. c. 1. apud vos tamen qui ab illis Græcè Canonicorum & Latinè Regulariũ nomen vendicaſtis, à ſancta Romana Eccleſia ſpecialiter depoſiti ſunt, non tradentis, ſed recipientiũ gratia. Igitur cuſtodite ſacri Canonis depoſitum, quod vos ad exactiſſimam cuſtodiam obligat, & cuius ratione tenemini de leui culpa. Propha- E næ verò vocum nouitates hic accipiantur noui cantus, nouæ hiſtoriæ, nouæ lectiones, vel orationes, & cætera huiuſmodi noua, quæ Patres noſtri non coluerunt, de quibus infrà latius proponetur. Hæ prophanæ vocum nouitates ſecundũ Apoſtolum ſunt deuitandæ: quia in rebus nouis conſtituendis, euidens debet eſſe vtilitas, vt recedatur ab eo, quod diù æquum viſum eſt. ff. de cõſtitutione Princ. l. In rebus. Nouitates enim ſine cauſa inducendæ non ſunt, quia mutationes ſunt periculoſę, & reprehenduntur qui nouitates in-

tes inducunt, 11. diſt. Quis neſciat. Et contra Ec
cleſiæ ritum præſumpta nouitas, mater eſt teme
ritatis, ſoror ſuperſtitionis, & filia leuitatis, ſe-
cundum B. Bernardum in epiſt. ad Canonicos
Lugdunen. Vndè Auguſtinus, & ponitur in epi-
ſtola ſuperius allegata. Ipſa quippè mutatio cõ
ſuetudinis, etiam quæ vtilitate adiuuat, nouita-
te perturbat. Et Nicolaus Papa inter cætera ſic
ſcribit Hincmaro Rhemenſi Archiepiſcopo, &
ponitur 12. diſt. Ridiculum eſt & ſatis abomina
bile dedecus, vt Traditiones, quas antiquitus à
Patribus ſuſcepimus, infringi patiamur. Et bea-
tus Maximus in quodam ſermone de Martyri-
bus: Magni itaque periculi res eſt, ſi poſt Pro-
phetarum oracula, poſt Apoſtolorum teſtimo-
nia, poſt Martyrum vulnera, veterem fidem tã-
quam nouellã, diſcutere præſumas, & poſt Mar-
tyrum ſudores, ocioſa diſputatione de veritate
Religionis contendas. Et Zoſimus Papa, Narbo
nenſibus, & ponitur vigeſimaquinta, quæſtione
prima: Contra ſtatuta patrum condere aliquid
vel mutare, nec huius quidem ſedis poteſt aucto
ritas. Apud nos enim inconuulſis radicibus vi-
uit antiquitas, cui decreta Patrum ſanxerunt re-
uerentiam. Et B. Gregorius Maurentio Magi-
ſtro pro cauſa Theodori: Graue nimis eſt, in-
quit, contra veterum vſum ſacerdotes ſibi quic-
quam arripere. Idem, Omnia quæ vſus antiqui-
tatis ſtatuit, intemerata ſeruentur. Et Leo IIII.
ſcribit Iudici Sardiniæ: Nec mos, nec nouiter in
troducta conſuetudo noſtræ Eccleſiæ, noſtris
Prædeceſſoribus fuit, contra ſtatuta canonum
noua vel inuſitata præſumere. Et beatus Grego
rius Felici epiſcopo, & ponitur vigeſimaquinta,
quæſtione ſecunda: Si ea deſtruerem, quæ ante-
ceſſores noſtri ſtatuerunt, non conſtructor, ſed
euerſor eſſe iuſtè probarer, teſtante Veritatis vo
Luc. 11. ce, quæ ait: Omne regnum in ſe diuiſum, non ſta
bit: & omnis ſcientia & lex aduerſum ſe diuiſa,
deſtruetur. Et idem ſanctus Papa ait: Abſit hoc
à me, vt ſtatuta maiorum cũ ſacerdotibus meis
in qualibet Eccleſia infringam. Mihi iniuriam
facio, ſi fratrum meorũ iura perturbo, ead. quęſt.
Quòd verò infideles etiam & pagani immuta-
tiones antiqui cultus ſimiliter non admittebãt,
qui legata ad modos illicitos & inſuetos conuer
ti ſtatuerunt in modos licitos & honeſtos, vt in
lege ciuili ff. de vſufru. lega. l. Legatum, quæ di-
cit, Legatum ciuitati relictum eſt, vt ex redditi-
bus ſingulis annis in ea ciuitate memoriæ con-
ſeruãdæ defuncti gratia ſpectaculum celebretur,
quod illis celebrare non licet. Quæro quid de
legato exiſtimes? Modeſtinus reſpondit, Cum
teſtator ſpectaculũ edi voluerit in ciuitate: ſed
tale quid ibi celebrare non liceat, iniquum eſſe
hanc quãtitatem, quam in ſpectaculum defun-
ctus ordinauit, in lucro hæredum cedere. Ergò
adhibitis hæredibus & Primoribus ciuitatis, di-
ſpiciendum eſt, in quam rem conuerti debeat fi-
deicommiſſum, vt memoria Teſtatorum alio &
licito genere celebretur. Hæc ſecularis lex con-
fundit noſtrates, qui noua feſta componunt, quæ

A in præiudicium temporalis officij non eſt licitũ
obſeruare.

PROPOSITIO VII.

Officium ergò diuinum Maiorum auctoritate, non diuerſorum arbitrio, regi debet.

HAec propoſitio concluditur ex præmiſ-
ſis, & in ſpeciali traditur in regula Ca-
nonicorum, vbi ſic dicitur. Et nolite cã
tare, niſi quod legitis eſſe cantandum. Quod au-
B tem non ita ſcriptum eſt, vt cantetur, non cante-
tur. Vbi venerabilis Hugo de ſancto Victore in
expoſitione regulæ ſic dicit: Non enim decet, vt
cantus & vſus eccleſiaſticus fieri debeat ſecundũ
arbitrium diuerſorum, ſed firmiter ſeruandus
eſt ſecundum ſcripta & inſtituta Maiorum, Simi-
liter cæteræ conſuetudines monaſterij cum au-
ctoritate & diſcretione ordinandæ ſunt. Si quid
autem mutari oportet aut conſtitui, non debes
hoc citò aut leuiter fieri, nec arbitrio tantũ duo-
rum aut trium, ſed conuocatis fratribus, ſicut ſa
nior pars canonicæ congregationis decreuerit,
ordinandum eſt. Et notandum, quòd in omni-
C bus auctoritas eccleſiaſtica magis imitanda eſt,
quàm ratio: Quoniam auctoritas ſemper obe-
dientiæ & humilitatis, ratio nonnunquam præ-
ſumptionis. Hoc autem ſeruandum eſt in ordi-
ne, vt ſemper maturitas & grauitas teneatur. Nũ-
quid leuitate vſus ſum, inquit Apoſtolus ſecun-
dæ ad Corinthios primo capite propè finem, vt
apud me ſit, Eſt, & Non? Honeſtum quippe &
religioſum, non facilè quicquam aut leuiter va-
riare. Et 11. diſtinctione dicit Iulius Papa: No-
lite errare fratres mei, doctrinis varijs & extra-
neis nolite abduci, & inſtituta Apoſtolorum &
D Apoſtolicorum virorum, Canoneſque habea-
tis: & contra Apoſtoli voluntatem nolite circun
ferri omni vento doctrinæ, duodecima diſtinct.
cap. de his. Gelaſius Papa ſecundus in quadam
epiſtola ad fratres Regulares Canonicos, præci-
pit vt officiorum celebrationes apud eos iuxta
omnem Catholicæ Eccleſiæ conſuetudinem ce-
lebrentur. Cum Norbertus nouam quandam re-
ligionem Canonicorum ſub regula B. Auguſti-
ni inſtituiſſet, G.. Magalonenſis Eccleſiæ,
quæ ordinis veſtri exiſtit, epiſcopus in quadã epi
ſtola ad fratres Regulares Calmoſiacenſes ſcri-
pta, ſic dicit: Sit dominus Norbertus religioſus
E & ſanctus, ſit multis & diuerſis virtutibus pol-
lens, ſit in diuinis ſcripturis exercitatus, ſit in
prædicatione præcipuus, plus illis ſanctis Pa-
tribus, quorum nomina ſcripta ſunt in libro
vitæ, credere, quàm ſibi debuimus, quorum
memoria miraculis coruſcat, quorum exem-
plis quotidiè fouetur & dilatatur Eccleſia, per
quorum etiam ſtudium Canonicus ordo ho-
diè floret & fructificat. Ipſe enim licet inter ho-
mines pro oſtentatione bonus appareat, vtrum
tamen ante Deum electus ſit, ignoramus.

Porrò Canonici officij mutationẽ, quam neſcio A
per quas Antiphonarum & Pſalmorum varieta-
tes, triſaria temporum permutatione prædicat
eſſe ſequendam, ſacris Canonibus & ipſi B. Au-
guſtino obuiare teſtamur. Si enim Canonici vo
camur, & Canonicam vitam profeſſi ſumus, Ca-
nones à Romana Eccleſia matre noſtra nobis
datos, à quibus etiam vocabulum ſumpſimus,
amplecti præ omnibus; & præcipuè in Eccleſiæ
officio imitari debemus ità vt & hæreticus com
probetur, qui contra eam falſas aut nouas opi-
niones aut gignit, aut ſequitur. Vt ergò nos eum
nimia præſumptione in alternatione officij er-
rate monſtremus, ſanctos Patres noſtros in me- B
dium deducimus, quibus ab hac ſuperſtitione
tam vos, quàm nos defendimus. Et deindè capi-
te, Si inſtituta, cap. Quis neſciat, vndecima di-
ſtinctione ſupra allegatis, cap. In die. De conſe-
cratione, diſtinctione quinta, Inferius ſolenni-
zando Ca. Obſeruetur. C. illa autem. Duodeci-
ma diſtinctione, C. In his rebus. Vndecima di-
ſtinctione, & C. Illud te breuiter, duodecima di
ſtinctione poſitis & inſertis concludit, Eccè qui
bus auctoritatibus & conſuetudinibus religio-
nem veſtram, immò totam Eccleſiam ab illis va C
nis inſtitutionibus excuſamus? Et in fine conclu-
dit: Volumus, tum rogamus & conſulimus, vt ab
for. * conſtitutionibus huiuſmodi * cõtentionibus diſcedatis: per quas
& ſchiſma ſuſcitari, & ſcandalum in populo Dei
poteſt exoriri. Reuertamur ad verba regulæ: Et
nolite. Imperatiuus ſermo eſt, cadens ſub præce
pto, vt in ſimili in Cle. Exiui. 5. Vt autem hoc
de verborum ſignificatione, de officio fratrum
Minorum declaratur, vbi Dominus Papa verba
Regulæ B. Franciſci, vt clerici faciant officium
ſecundum ordinem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, D
dicit eſſe præcepti, & tanquam obligatoria à fra
tribus obſeruanda. Vndè præuaricantibus in cri
mina fiunt. Quod igitur præcipitur, imperatur;
quod imperatur, neceſſè eſt fieri. Si non fiat, pœ
nam habet. Vbi conſilium datur, offerentis arbi
trium eſt. Vbi præceptum, neceſſitas ſeruientis,
ſecundum beatum Gregorium, & ponitur deci-
maquarta, q. 1. Quod præcipitur. Sequitur in
Regula, Cantate. Generaliter videtur intelligen
dum de omnibus ſiue pſallendis & legendis, ſi-
ue cantandis, quæ in diuinis officijs dici debent,
propter rationis identitatem, quia cõmuni ſer- E
mone omnia Cantica dici poſſent. Sequitur: Ni-
ſi quod legitis in ſcripturis approbatis. De re-
proba enim nõ loquitur ſanctus doctor. Sequi-
tur: Quod autem non ita ſcriptum eſt: Iſtud vide
tur ſuperfluum, cum prius quæ ſcripta non ſunt,
nec per conſequens legi poſſint, prohibuit decã
tanda. Sed prius de ipſis canendis, hic verò de
modo canendi præcipit. Vt ea quæ cãtanda ſunt,
non aliter, nec alio modo, quàm ſecũdum quod
ſcripta ſunt, decantentur. Deuteronomij duodeci-
mo in fine: Quod præcipio tibi, hoc tantùm fa-
cito Domino, nec addas quicquã, nec minuas.
Tria ergò præcipit Regula, vt quæ ſcripta ſunt,
obſeruentur: non ſcripta abijciantur, nec ſcripta,

aliter quàm ſcripta ſunt, decantentur. Et ſuppo-
nit, prout verum eſt, quòd omnia ſufficienter ha-
bentur in ſcripturis. Non dicit Regula, quòd à
ſecularibus conſuetum eſt, quod à iuriſperitis
conſultum eſt, quod à Papa imperatum eſt, ſed
quod ſcriptum eſt, quod præceptũ eſt, quod in-
ſtitutum eſt, hoc legatur, hoc cantetur, hoc in of
ficio obſeruetur. Non ſcripta verò, nec vniuerſa
liter conſueta, refutentur, vt ſupra propoſitione
2. Si obijciatur, Immò videretur, quod relictis
ſacris Canonibus, Epiſcoporum ſtatutis, & Ge-
neralibus conſuetudinibus, modus pſallẽdi Ec-
cleſiæ Metropolitanę ſit ſequendus, quia ſcriptũ
eſt 12. diſtinct. c. de ijs. De conſecratione diſt. 1.
Altaria. Et diſt. 2. c. Inſtitutio. Reſpõdetur, quòd
dicta cap. loquuntur in ijs, quæ nec canonibus,
nec ſtatutis, nec generali conſuetudine determi
nata ſunt, vt quæ per ventum doctrinæ hincin-
dè exagitantur, vt dicitur in prædicto ca. de ijs,
ſed in alijs certis, certa & determinata ſunt ſe-
quenda.

PROPOSITIO VIII.

Multorum exemplis & auctoritatibus probatur, ſanctis Patribus Pſalmos in vſu continuo fuiſſe, & in diuino debere officio frequentari.

IMpleamini Spiritu ſancto, loquentes vobiſ-
metipſis in Pſalmis, & Hymnis & Canticis
ſpiritualibus, cantantes & pſallentes Deo
in cordibus veſtris, ad Ephe. 5. cap. Et concordat
ad Coloſſenſes cap. 3, vt infra propoſitione duo
decima. Tria principaliter in officio diuino fre
quentamus, videlicet Pſalmos, Lectiones, & can
tus. Et hæc tria in dictis verbis Apoſtoli intel-
ligi poſſunt, vt ex quibuſdam dictis B. Hierony-
mi tradit Amalarius de Officijs Eccleſiaſticis li
bro ſuo quarto. In lectionibus enim tam maio-
ribus, quæ in Vigilijs nocturnis leguntur, quàm
paruulis, quæ dicuntur ad alias Horas, & Capi-
tula appellantur, laudem Dei agimus & pronun
ciamus. Omnis autem laus Dei, largo nomine
Hymnus dicitur: Antiphonæ autem, Reſponſo-
ria, & metrici Hymni, manifeſtè Cantica ſunt:
quia altiori voce per notulas diuerſificantur. Si
igitur in dictis verbis Apoſtoli, per Hymnos, Le-
ctiones & Capitula atque Orationes, & per
Cantica, Antiphonas, & Reſponſoria, & Lau-
des Dei metricas, quas vulgariter Hymnos ap-
pellamus, intelligere volumus, omnia diuina-
rum laudum officia habebimus. Sequendo igi-
tur præceptum Apoſtoli, primo de pſallendis,
ſecundo de legendis, & tertio de cantandis vi-
deamus. De pſalmis autem, quia principalio-
res ſunt, aliqua quæ in Pſalterij expoſitioni-
bus reperiuntur, præmittamus, ad exhortan-
dum deuotos, vt ſic continuè in Pſalmis ſe exer-
ceant. Et primo de illorum frequentatione pro-
batur propoſitio antedicta. Caſſianus libro
ſecun-

A ſecundo de inſtitutis cœnobiorum per plura capitula tradit, quod antiqui Pattes Orientales per Pſalmos principaliter officium diuinum celebrabant: quia in congregatione viuentes, quotidie bina vice conueniebant, ſcilicet de nocte & hora veſpertina, & certum numerum Pſalmorum perſoluebant. Aliqua monaſteria plures, & aliqua monaſteria pauciores, donec cælitus Angeli magiſterio numerus declararetur, vt infra propoſitione x. dicetur. Ad tertiam autem, ſextam, & nonam, in eorum cellis certum numerum Pſalmorum ſimiliter perſoluebant. Et cuilibet Pſalmorum orationē iungentes, in vigilijs B noctis & veſpertina ſynaxi, lectiones de veteri & Nouo Teſtamento adiungebāt. Damaſus Papa, ſecundum Sigibertum & omnes ſcriptores Chronicarum, inſtituit Pſalmos in Eccleſia nocte dieque cantari, & rogatu B. Hieronymi in fine pſalmi dici, *Gloria patri.* Vt autem chori in duas partes diuiſi, ipſos Pſalmos alternatim decantarent: iam tempore Conſtantij Imperatoris in Eccleſia Antiochena inſtituerunt primi Flauianus & Diodorus viri probatæ vitæ & doctrinæ. Quod indè ad terminos totius orbis vſque C peruenit. Hæc Sigibertus. Beatæ recordationis Ambroſius in officio ſuo, quod Mediolanen. ſeruant, primam partem Pſalterij quindenatim, ſecundam verò partem, ſeptimanatim perſolui inſtituit. Sancti verò Patres, Hieronymus ad mandatum S. Damaſi Papę prædicti, & B. Benedictus Pſalterium taliter diuiſerunt, vt qualibet ſeptimana ex integro in officio diuino pſalleretur. B. verò Auguſtinus in lib. Admonitionum, qui regula ſecunda dicitur, capitulo 6. Pſalmos ſecundum tempus anni ſub certo numero tradit decā- D tandos, quamuis ille modus nunc non ſit in vſu, Leo Papa, Hormiſda, & plures alij ſancti viri in ſtudio & frequentatione Pſalmorum leguntur floruiſſe. B. Hieronymus plures ſacratas virgines, & alias perſonas, ad Pſalmorum lectiones in ſuis epiſtolis exhortatur. Vndè ſcribit ad Ruſticum Monachum, & eſt epiſtola 75. & ponitur de conſecratione diſtinct. 5. Nunquā de manu tua aut oculis tuis liber Pſalterij diſcedat. Diſcatur ad verbum. Oratio ſine intermiſſione, Vigilet ſenſus, nec vagis cogitationibus patens ſit. Corpus & animus tendat ad Dominum. Iram E vince patientia. Ama ſcientiam ſcripturarum, & carnis vitia non amabis. B. Auguſtinus Pſalmos à vobis frequentari voluit, cum dicit in Regula: Pſalmis & hymnis cū oratis Deum, id verſetur in corde, quod profertur in voce. Et inter cætera opera ſua, Volumen quod ſuper Pſalterium ſcripſit, quantitate & dulcedine præcellit. Vndè de eo cantatur in Hymno, Et propinas potum vitæ de Pſalmorum nectare. Et in Antiphona, Flebat igitur vberrimè in Pſalmis & Hymnis, & Canticis. Et in fine libri de vita Chriſtiana, quem videtur ſcripſiſſe ſorori ſuæ, inquit: Ante omnia inceſſabiliter Domini tui meditare mandata, orationibus & Pſalmis inſtanter incūbe, vt ſi poſſibile eſt, nemo te aliquando non le-

Videatur Sigibertus.

A gentem inueniat aut orantem. Et cum fueris talis, noſtri memento, qui te tantùm diligimus, vt quod tibi præſentes præſtare non poſſumus, conferamus abſentes. Et in vita ſua legitur, quòd in lecto ſuæ ægritudinis, ſeptem Pſalmos Pœnitentiales in pariete ſcribi fecit, quos iugiter legebat, & vbertim flebat. Græci autē ex Inſtitutione B. Baſilij Magni, in diuino officio multū cōtinuant Pſalmodiam, vt Romę audiui. In Pragēſi Eccleſia Metropolitana Bohemię, agitur iugis & continua laus Dei die noctuque per Pſalmodiam, horis videlicet & temporibus, quibus alia diuina officia non celebrantur. Et felicis memo- B riæ Carolus IIII. Eccleſiaſticus Imperator, ad huiuſmodi continuam laudem agendam, aliud quàm Pſalterium congruentius nō inuenit. Pſalterium enim, vt ſcribunt expoſitores, in Eccleſia Dei plus frequentari debet ex eo, quia eſt conſummatio totius theologiæ. In eo enim deſcribuntur præmia bonorum, & ſupplicia malorū, rudimenta Incipientium, progreſſus proficientium, profectus peruenientium, vita actiuorum, & ſpeculatio contemplatorum, vt dicit Caſſiodorus in procemio. Item, frequētius legitur pro- C pter ſpem veniæ, vt nullus quantumcumque peccator deſperet, cum audit peccatorem tantum, ſcilicet Dauid, tanta gratia ſublimatum: ſicut ex Sauli conuerſione & promotione, de Dei miſericordia plenè certificamur. Vndè & epiſtolæ eius frequentius in Eccleſia leguntur. Item, quia Dauid apertius & perfectius loquitur de Chriſto, quàm alij prophetæ, ita, quòd magis videtur euangelizare, quàm prophetare. Item, quia nulla ſcriptura alia habet tot orationes immix- D tas, & tot ſalutares affectus, pro quibus aſſequendis fiunt orationes. Propter rationes igitur prædictas, iuſtè in orationibus Pſalmi inueniuntur, & in frequentiori vſu Eccleſiæ habentur. Hinc eſt quòd omnes viri eccleſiaſtici, & præcipuè religioſi, ad hunc librum per diligens ſtudium meritò debent ſe transferre, vt ea quæ tenentur quotidiè orare & pſallere, diſcant intelligere, & ſic intelligendo guſtent interiori guſtu dulcedinē ipſius Sapiētiæ, ſalutaris ſcilicet libri diuinę laudis. Nam ſecundum beatum Auguſtinum, Si ſacerdos Pſalterium ignorat, nomē ſacerdotis vix in eo conſtabit. 28. diſt. Quæ ipſis ſacerdotibus. E Et præter vtilitates ſupra poſitas, etiam ex hoc diſtractiones per varias cogitationes plurium phantaſmarum, diaboli inſtinctu & ſuggeſtione incidentes, ac ipſos orantes & pſallentes periculosè impedientes, facilius euitantur, tędiū pſallendi & orandi melius tollitur. Intereſſe diuino officio quilibet eo amplius delectatur, fructu orationum ſuarum non priuatur, meritum ſuum augetur, tota cęli curia lætificatur & iocū datur. Notandum verò, quòd Ambroſiani vtuntur ſpeciali translatione Pſalterij: Romani autē habent tranſlationem B. Hieronymi, quæ Romana appellatur, ex qua officium Eccleſiæ eſt ſumptum. Aliæ Nationes vtuntur Translationę Hieronymi, quæ dicetur Gallicana, quam nos

Trāslatio varia pſalterij.

habemus. Et hanc apud paucos benè correctã
& diſtinctam inuenietis, niſi in antiquis Pſalte-
rijs & apud Cartuſienſes.

PROPOSITIO IX.

Pſalmi vltra alias ſacras ſcripturas affluenter laudationes diuinas & omnem affectum continent ſalutarem.

SIcut olim manna habuit omne delectamẽ
tum, & omnem ſaporem ſuauitatis: ita
nunc pſalmi habent effectum omnium
orationum, & ſenſum cuiuslibet intentionis. In
choro canentium, ſunt verba Deum laudãtium:
in ore iuſti, verba gratias agentis: in ore peccato
ris, verba veniam deprecantis. Pro defunctis, ver
ba animæ de ſupplicio ad Deum clamantis, &
quocunque ſe intentio canentis conuerterit, il-
luc ſe ſenſus pſalmorum, affectui canentis con-
formabit. Cum maledicente, maledicit mem-
Pſal. 118. bra diaboli: vt ibi, Maledicti qui declinãt à mã
Pſal. 113. datis tuis. Cum benedicente, benedicit membra
Chriſti: vt ibi, Benedicti vos à Domino, qui fe-
cit cælũ & terram. Dum cogitas Pſalmos, Chri-
ſtus in mente tua eſt: Dum ore pſalmos decan-
tas, Chriſtus in ore tuo eſt: Dum meditaris Pſal-
mos, hunc ex meditatione fructum capies, vt in
ipſis tibi vtrunque occurrat Teſtamentum. Pſal-
morum deuotio præſentiam Chriſti conciliat,
Angelorum congratulationem generat, ignitos
mentis affectus ſuſcitat, mala purgat, dæmones
fugat gladio ſpiritus, quod eſt Verbũ Dei, quia
deuotionem pſallentium ſuſtinere non poſſunt.
Pſalmorum radices non in terra; ſed in cælo fi-
xæ ſunt: quia ibi eſt Chriſtus, qui omnium Pſal-
morum materia eſt & intentio. Ibi eſt conuerſa-
tio Eccleſiæ, quæ eſt corpus Chriſti, quæ etiam
permaximè Pſalmorum partem continet. De-
uotionem pſallendi docet Apoſtolus, cum dicit
1. ad Corint. 14. cap. Orabo ſpiritu, orabo &
mente: pſallam ſpiritu, pſallam & mente. Deuo
tioni pſallentium, congratulationem angelicam
Pſal. 139. adeſſe docet Pſalmiſta, qui ait: In conſpectu An
gelorum pſallam tibi. Quòd pſallentibus admi
ſceri ſoleant ſancti Angeli, idem Pſalmiſta ma-
Pſal. 67. nifeſtat, vbi ait: Præuenerunt Principes, id eſt An
geli, coniuncti pſallentibus. Vndè cauẽdum eſt,
ne propter noſtram deſidiam Angeli recedant.
Si enim boni ſpiritus ſe à nobis elongauerint,
impetum malorum quis ſuſtinebit? Cauendum
eſt etiam, ne maledictionem incurramus Pro-
Hier. 17. phetę, dicentis: Maledictus omnis qui opus Dei
facit negligenter. Dignum quippè eſt, vt mens
noſtra concordet cum voce, quando ad diuinũ
opus aſſiſtimus, & cum diligentia à præſentibus
vniuerſis quiſq; ſe retrahat, & diuinis inhæreat,
vt cęleſtia ei dona reuelentur. Nihil enim eſt in
hac vita mortali, in quo poſſimus familiarius
Deo inhærere, quàm in laude diuina. Pſalmo-
rum deuotio, Spiritui ſancto mentem præparat,
& omnium gratiarum dona meretur. Vndè ait

A Auguſtinus de laude & cantu pſalmorum, & ſe-
cundum alios Gregorius: Prophetiæ ſpiritus nõ
ſemper Prophetarum mentibus præſto eſt: qua
tenus eum hunc non habent, tunc ſe cognoſcant
ex dono habuiſſe, cum haberent. Vnde Prophe
ta Heliſæus cum de futuris requiſitus, Prophe
tiæ ſpiritum deeſſe cognouit, Pſalten fecit ſibi
applicari, vt Prophetię ſpiritus per laudem pſal 4 Reg. 3.
modiæ deſcenderet, atque eius animum de futu
ris repleret. Cum enim intentè agitur vox pſal-
modiæ, per hanc Omnipotenti Deo ad cor iter
paratur: vt intentæ menti, vel Prophetiæ myſte-
ria, vel compunctionis grãtiam infundat. Vndè Pſal. 49.
B ſcriptum eſt, Sacrificium laudis honorificabit
me, & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei.
In ſacrificio igitur diuinę laudis, oſtenditur iter
ad Ieſum: quia dum per pſalmodiam compun-
ctio infunditur, via nobis in corde fit, per quam
ad Ieſum in fine peruenitur. Nullus itaque mor
talium poteſt mente aut verbis virtutes Pſalmo
rum explicare. Si intentè conſideres, in Pſalmis
inuenies Dominici verbi incarnationẽ, Paſſio-
nem, Reſurrectionem, Aſcenſionem, integram
confeſſionem peccatorum, integram depreca-
tionem Miſericordiæ diuinæ, omniumque rerũ,
quę tibi accidunt, dignam gratiarum actionem.
C In primis confiteris miſeriam atque infirmita-
tem tuam, & per idipſum inuitas Dei miſericor
diam. Si à Deo merueris, vt tibi reuelet ſecre-
ta Pſalmorum, omnes in eis inuenies virtu-
tes. Si vis pœnitentiam agere, & peccatorum
confeſſionem non celeritate verborum, ſed intẽ-
ta mente: decanta ſeptenos Dauid pęnitentiæ
Pſalmos, & celerrimam experieris Dei clemen-
tiam tuam mentem ſpirituali gaudio illumina-
re, & magnam tibi ſpei indulgentiam promitte-
re. Si vis orare, laxa mentem tuã in virtute Pſal
morum, quorum initium eſt, Ad te leuaui, In te Pſal. 24.
D Domine ſperaui, Inclina Domine, Deus in adiu 30 85.
torium, Deus in nomine tuo, Deus miſereatur Pſal. 69.
noſtri, Exaudi Domine iuſtitiam, Et nullatenus 58. 66.
humanus ſenſus poteſt tam perfectè miſeriam Pſal. 16.
ac tribulationem tuam, anguſtiaſque tentatio-
num explicare, & Dei miſericordiam implorare,
Si vis Maieſtatem Dei laudare, omniumque be-
neficiorum gratias agere, decanta Pſalmos, quo-
rum titulus eſt, Alleluia, aut etiam, Benedic ani Pſal. 104.
ma mea Dominum: & ſacrificium dulce ſuper 105. 106.
mel & fauum offers omnipotenti. Si humanis Pſal. 102.
vel ſpiritualibus tẽtationibus affligeris, vt à Deo 103.
videaris derelictus (plerunq; enim ſanctos ſuos
E vt probentur, ad tempus derelinquit) intima mẽ
te decanta Pſalmos, Deus Deus meus reſpice in Pſal. 21.
me, Exaudi Deus orationem meam cum depre- Pſal. 63.
cor, Saluum me fac Deus, quoniam intrauerũt: Pſal. 68.
clemens Deus ſtatim pondus tentationis tibi al-
leuiabit. Si præſens vita eſt tibi faſtidioſa, & ar-
denti deſiderio ad videndum Deum omnipo-
tentem & ſupernam patriam attendis, hos Pſal-
mos decanta: quemadmodum, Quàm dilecta, Pſal. 83.
Deus Deus meus ad te, & cæteros, & complebit & 62.
deſiderium tuum. Si in tribulationibus de-

reli-

relictum à Deo te intelligas, compunctus corde A
Pſal. 12. hos Pſalmos decanta, Vſquequo Domine: Deus
Pſal. 43. auribus noſtris: Miſerere mei Deus, miſerere
Pſal. 56. mei, quoniam in te confidit: Exaudi Deus ora-
Pſal. 54. tionem meam, & ne deſpexeris: In te Domine
Pſal. 30. & 70. ſperaui: & ſtatim Deus viſitabit anguſtias tuas
propitius. Accepta autem quiete & proſperita-
tis tempore, hos pſalmos decanta in laudé Dei;
Pſal. 33. Benedicam Dominum: Benedic anima mea, pri
Pſal. 102. mum: Exaltabo te Domine Deus meus Rex. Et
Pſal. 144. ſemper ſiue proſperitatis ſiue aduerſitatis tem-
Dan. 3. pore, hymnum trium puerorum pſalle. Nullus
mortalium huius hymni virtutem explicare po
teſt, in quo omnis creatura ad laudandum Crea- B
torem inuitatur. Si in diuinis laudibus, & man
datis cæleſtibus exerceri cupis, Pſalmum, Beati
Pſal. 118. immaculati, frequenta: Et licet vſque in finem
vitæ, huius hymni virtutem ſcrutareris, illum in-
telligere perfectè non poteris: In quo nullus eſt
verſus, in quo non legitur vel Via, vel Lex, vel
Mandatum, ſeu Verba, vel Iuſtificationes, vel Ser
mones, aut Iudicia Domini deſcripta: Et ideò
non eſt opus, vt per diuerſos libros animo diffundaris. In pſalterio enim ſolo vſque ad obi-
tum, habes materiam legendi, docendi, ſcrutan-
di. In quo inuenies Prophetas, Euangelia, Apo- C
ſtolos, omneſque diuinos libros ſpiritualiter at-
que intelligibiliter ex parte tractatos atque de-
ſcriptos. Item de laudibus Pſalmorum, & eo-
rum ſalutaribus effectibus dicit B. Auguſtinus,
prout in pluribus Pſalterij expoſitionibus anno-
tatur: canticum pſalmorum, animam decorat,
inuitat Angelos in adiutorium, effugat dęmo-
nes, expellit tenebras, efficit ſanitatem, omni
peccatori refectio mentis eſt, delet peccata, ſimi-
le eſt eleemoſynis, ſanctorum auget fidem, ſicut
ſol illuminat, ſicut aqua ſanctificat, ſicut ignis
peccatum exurit, ſicut oleum defluit, oleum eſt
* lætitiæ, miſericordiæ, ſol * iuſtitiæ, pars Angelorum ele- D.
cta, Deum oſtendit, diabolum offendit, volunta-
tem illicitam extinguit, aſperitatem eijcit, om-
nem furorem deprimit, iracundiam frangit, laus
Dei eſt aſſidua, ſimile eſt melli. Canticum Pſal
morum, carmen eſt electum apud Deum, omne
peccatum expellit, vinculum charitatis nectit,
omnia penetrat, omnia ſuffert, omnia implet,
omnia docet. Cor lætificat, ſenſus aperit, ani-
mam impinguat, & totum hominem clarificat,
omne malum occidit, perfectionem inſtruit, ex-
celſa demonſtrat, deſiderium regni cæleſtis do-
nat; pacem inter corpus & animam facit, ignem
ſpiritualem in corde accendit, contra omnia vi- E
tia ſolicitudo eſt, certamen bonum quotidiè eſt,
radices omnium malorum extirpat. Sicut lori-
ca induit, ſicut galea defendit, ſpes eſt ſalutis, cō
ſolatio doloris, protectio laboris, notitia veri
luminis, fons ſanctitatis, omnem iuuenem caſti
gat, regnum cælorum ſuper terram dat, tædium
animæ tollit, tuba eſt mirabilis. Qui diligit Cā
ticum Pſalmorum aſſiduè, non poteſt amare pec
catum. Qui habet laudem Dei in corde ſuo, po
ſtremò apud Deum gaudebit, & animam ſuam

in cælo viuificabit in ſæcula ſæculorum, Amen.
Nedum propoſitiones duas iam præmiſſas, ſed
& omnes alias præcedentes ponere delectabat
principaliter propter propoſitioné iam ſequēté.

PROPOSITIO X.

Omni Dominica octodecim, Feſtiuitatibus nouem Pſalmi, & quoties tres lectiones & tria Reſponſoria dicuntur, ſalua hebdomada Paſchæ & Pentecoſtes, duodecim Pſalmi ad noctis vigilias pſalluntur: Cæteris horis ſecunda pars pſalterij deputatur.

B SVmite Pſalmum, & date tympanum, Pſal- Pſal. 80.
terium iocundum cum cithara, & laudate Pſal. 146.
Dominum, quoniā bonus eſt Pſalmus. Et Ibid.
vt Deo noſtro iocunda decoraque in pſalmis ſit
laudatio, dictam propoſitionem, pro qua princi
paliter aliæ præcedentes ſunt præmiſſæ, efficaci-
ter cōprobemus. Pro qua ſciendum, quòd Pſal
terium duas habet partes: primam vſque, *Dixit* Pſalterij
Dominus, pro officio nocturnali: ſecundam, abin duæ partes.
de pro officio diei. Primam partem Ambroſius
diuiſit in decē nocturnos, nullo Pſalmo præter-
miſſo, quos vulgus ſui loci, digurias appellat. In Quid ſit
C prima diguria ſunt ſedecim Pſalmi, in ſecunda Diguria.
quatuordecim, in ſeptem ſequentibus, decem &
decem: in vltima, octo Pſalmi conſiſtunt. Iſtæ de
cem diguriæ in officio Ambroſiano frequentan
tur per totum annū de quindena ad quindenā:
ſcilicet vna hebdomada, Feria ſecunda, tertia,
quarta quinta ſexta, quinque primæ: & altera
hebdomada, eiſdem ferijs, aliæ quinque. Sabba-
to autem & Dominica Ambroſianum habet cer
ta cantica. Et dictæ Diguriæ dicuntur etiam in
feſtis quibuſcūq; exceptis tribus vel quatuor fe-
ſtis Domini, & excepta hebdomada ante Nati-
uitatē Domini, & ante Paſcha, & poſt Paſcha. Se
D. cundam verò partem Pſalterij pro horis diurnis
prima, tertia, ſexta, nona, veſperis, & cōpletorio
Ambroſianū habet diuiſam, ſicut habetur in Of
ficio Romano. Vndè credendū eſt, quòd Hiero-
nymus in illa parte Ambroſium ſit ſecutus. Ve-
nerabiles verò Patres, Hieronymus & Benedi-
ctus, ex ſanctorum Patrum obſeruatione conſi-
derantes totum Pſalterium ex integro, qualibet
hebdomada perſolui debere, aliter Pſalteriū di-
ſtinxerunt. Nam pro aliquibus horis diurnis, cer
tis Pſalmis reſeruatis, reſiduos omnes in ſeptē
nocturnos diſtribuerunt, videlicet Hieronymus
pro Dominica octodecim, & Benedictus duode
E cim: Ambo verò pro qualibet feriarū ſimiliter
duodecim Pſalmos deputantes. Feſtiuitates au-
tem B. Benedictus in numero Pſalmorum Do-
minicis adæquauit, vt cap. 33. Hieronymus ve-
rò illas reſpectu Dominicæ mediauit: quia il-
lis tantùm nouem Pſalmos dedit, & ſi tres Pſal-
mi addantur, qui more Romano in feſtiuitatum
vigilijs de ſerò perſoluuntur, vt dicā infra pro-
poſitione vigeſimaprima. Similiter in feſtiui-
tatibus ad noctem Pſalmi duodecim habebun-
tur. In ſecunda autem parte Pſalterij diſtribuen-

da, Benedictus diſcrepat ab Ambroſiano & Hieronymo. Eius autem diuiſio ex ſua Regula ſciri poteſt. Vtriuſque autem diuiſione licèt alia & alia, totum pſalterium qualibet ſeptimana, niſi Feſtiuitas occurrat, eſt complendum. Vndè beatus Benedictus tandè cap. 33. ſic concludit: Hoc præcipuè commonentes, vt ſi cui fortè hæc diſtributio Pſalmorum diſplicuerit, ordinet, ſi melius aliter iudicauerit, dum omnimodis attendatur, vt omni hebdomada Pſalterium ex integro numero centum quinquaginta Pſalmorum, pſallatur, & Dominico die ſemper à capite repetatur. Ad vigilias, quia nimis iners deuotionis ſuæ ſeruitium oſtendunt Monachi, qui minus Pſalterio cum canticis conſuetudinarijs per ſeptimanæ circulum pſallunt; ſicut legimus ſanctos Patres noſtros vno die ſtrenuè impleuiſſe, quod nos tepidi vtinam ſeptimana integra perſoluamus. Hæc ille. Quare autem beatus Benedictus omni nocte duodecim pſalmos tam de Tempore, quàm de ſanctis, B. verò Hieronymus primo nocturno Dominicali & cæteris ferialibus noctibus ſimiliter duodecim Pſalmos deputauerunt, non humana, ſed diuina exiſtebat adinuentio. Vndè Caſſianus libro 2. de Inſtitutis cœnobiorum cap. 4. Igitur per vniuerſam Aegyptum & Thebaidem, duodenarius Pſalmorum numerus, tam in veſpertinis, quam in nocturnis ſolennitatibus cuſtoditur, ità* vt poſt hunc duæ lectiones, veteris ſcilicet ac Noui Teſtamenti, ſingulæ ſubſequantur. Qui modus antiquitus conſtitutus, idcircò per tot ſecula penes cuncta illarum prouinciarum monaſteria intemeratus nunc vſque perdurat. Quia non humana adinuentione ſtatutus à ſenioribus affirmatur; ſed cælitus angeli* miniſterio Patribus fuiſſe delatus. Et cap. 5. ſic ait: Cumque pro ſuo vnuſquiſque feruore, infirmitatis immemor alienæ, id ſtatui debere, cenſeret: quod contemplatione fidei ac roboris ſui facillimum iudicabat, parum diſcutiés, quid generaliter plenitudini fratrum poſſibile eſſet, in qua neceſsè eſt infirmorum quoque partem maximam reperiri, diuerſoque modo enormem Pſalmorum numerum inſtituere pro animi ſui virtute certarét. At alij quinquagenos Pſalmos, alij ſexagenos, nonnulli verò, ne hoc quidem numero contenti, excedi enim debere cenſerét, eſſetque inter eos pro Religionis Regula, piæ contentionis ſancta diuerſitas, ità vt tempus Solennitatis veſpertinæ, ſacratiſſimæ ſuccederet quæſtioni, quotidianos orationum ritus volentibus celebrare, vnus in medium Pſalmos Domino cantaturus exurgit. Cumque ſedentibus cunctis, vt eſt moris nunc vſque in Aegypti partibus, & in pſallentis verba omni cordis intentione defixis, vndecim Pſalmos, orationum interiectione diſtinctos, contiguis verſibus parili pronunciatione cantaſſet, duodecimum ſub Alleluia reſponſione conſummans, ab vniuerſorum oculis repentè ſubtractus, quæſtioni pariter & cæremonijs finem impoſuit. Exhinc venerabilis Patrum Senatus, intelligens Angeli magiſterio congregationibus fratrum, generalem Canonem non ſine diſpenſatione diuina conſtitutum, decreuit hunc numerum tam in Veſpertinis, quàm in Nocturnis conuenticulis cuſtodiri. Hæc ille. Sed in dicto Pſalmorum numero, & in Pſalmis ad Vigilias noctis decantandis in communibus* ſacris quotidianis hodiè multi, maximè ſeculares regulam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ & ſanctorum Patrum conſtitutiones ſeruare contemnunt. Et ne ſuper hoc, ignorantia à quoquam valeat allegari, in decretis Iuſtitiatum de conſecratione diſtinctione 5. cap. In die, huculque poſitus eſt, & ſcriptus ſacratiſſimus Canon magni viri Gregorij Papæ VII. editus in ſacra Synodo generali. Qui etiam Canon ne in Ordine veſtro contemnatur, poſitus eſt de verbo ad verbum in epiſtola Magalonenſis epiſcopi ſuperius allegata. Et illum omnes ſuper Officio Diuino ſcribentes, in eorum operibus conſueuerunt ponere, & vt dictus numerus ſeruetur, ſæpius allegare. Eſt autem talis tenoris: In die Reſurrectionis vſque ad ſabbatum in Albis, & in die Pentecoſtes vſque ad ſabbatum eiuſdem hebdomadæ, tres Pſalmos tantùm ad noctem, treſque lectiones antiquo more & cantamus & legimus. Omnibus alijs diebus per totú annú ſi Feſtiuitas eſt, nouē pſalmos & nouē lectiones dicimus. Alijs autem diebus, duodecim Pſalmos & tres lectiones recitamus. In diebus Dominicis, octodecim Pſalmos, excepto die Paſchæ & Pentecoſtes, & nouē lectiones celebramus. Illi autem, qui quotidianis diebus, tres Pſalmos & tres lectiones tantú videntur legere, nō ex Regula ſanctorú Patrú, ſed ex faſtidio & negligentia cōprobantur facere. Romani autem diuerſo modo agere cœperunt, maximè à tempore quo Teutonicis conceſſum eſt Regnú Romanæ Eccleſiæ. Nos autem & Ordinem Romanum inueſtigantes, & antiquum morem noſtræ Eccleſiæ ſtatuimus fieri, ſicut ſupra notauimus, antiquos Patres imitátes. Hæc ibi. Ponite* hæc verba in cordibus & in animis veſtris, & ſuſpédite ea pro ſigno in manibus, & inter veſtros oculos collocate, & docete filios veſtros, vt illa meditentur. Quia hic eſt aptus modus viuendi ad ambulandum in via Dei, in qua alius ſic, alius ſic ire contendit, & pauci rectè, maximè ſeculares, & religioſi plures. Omni igitur Dominica per totum annum, quando non tenetur feſtiuitas, dicendi ſunt 18. pſalmi, etiam in tempore Paſchali, præter diem Paſchæ & Pentecoſtes, & ſimiliter etiam in Dominicis infra Octauas maiores, vt Natiuitatis Domini, Epiphaniæ, Aſcēſionis, Aſſumptionis & Natiuitatis Mariæ, Petri & Pauli. Item in omnibus diebus trium lectionum, ſiue de Tempore ſiue de ſanctis agatur, & per Octauas maiores, & etiam tempore Paſchali præter dictas duas hebdomadas, ad Vigilias noctis ſoluendus eſt nocturnus 12. Pſalmorum ferialis. Et hoc ſeruant Monaſteria Ordinis veſtri in Italia & in partibus ſuperioribus Occidentis, & vbique prout notauit Guilhelmus in ſuo Rationali Diuinorum, vbi loquitur de ſeptem

diebus

al.* dumtaxat, vt poſt hæc duæ

al.* magiſterio

for.* feſtis

Deut. 11.

diebus Paſchalibus . Item & idem ſeruant ſecu- A
lares Eccleſiæ Italiæ, & paucis diebus ſubtractis,
Eccleſiæ per Alemaniã, Religioſi plures, ut Do-
propriè mini de domo Teutonicorum, Carmelitæ ſatis
probè ſeruant. Et præterea ſecundum diſtribu-
tionem B. Benedicti, idem ſeruant Cartuſienſes,
Ciſtercienſes, & cęterę Religiones Monachales.
Immò obediendo dicto ſacro Canoni, & ſeruan-
do beati Benedicti Regulam in Pſalterio hebdo-
madatim perſoluendo, inter Canonicos & Mo-
nachos differentia aliqua non exiſtit. Nam vbi
monachus dicit nocturnum ſecundum ſuam di-
uiſionem, Canonicus in ſimili die nocturnum di-
cere tenetur, ſecundum Romanam diuiſionem. B
Et cum Monachi à ſua Regula adhuc non decli-
nauerint, tamen Canonici quamplures in diuer-
ſis Nationibus à dicto Canone diuerſimodè de-
clinarunt. Primo autem plures Nationes per
totum tempus Paſchale, tres tantum Pſalmos, &
tres lectiones dicere contendunt, & dicunt, alle-
gantes quòd Alcuinus Magiſter Caroli & Ludo-
uici filij eius, rogatu Bonifacij Archiepiſcopi
Moguntini, approbante Concilio Moguntino,
illud inſtituiſſet. Sed hoc reprobat Guilhelmus
in loco ſupradicto, & dicit oppoſitum concludi
in Aſcenſione Domini, vbi ſunt nouem Reſpõ- C
ſoria, & nouem Pſalmi, cum eorum antiphonis.
Sed hæc inſtitutio, Apoſtolicæ auctoritati præiu-
dicare nec debet, nec poteſt, præſertim cum eui-
denter ſtatutis ſanctorum Patrum videatur re-
pugnare. Nam conſtitutiones contra canones
& decreta præſulum Romanorũ, vel bonos mo-
res, nullius ſunt momenti, 10. diſt. Conſtitutio-
nes. Indubitanter ergò refutare debemus, quic-
quid tam euidenter Apoſtolicæ auctoritati vi-
demus contraire, vnde totius Chriſtianę religio-
nis & ordinis exordium & formam recepimus:
cum & ſecurius obſeruetur quod prouida anti-
quitas & auctoritas inſtituit, quàm quod incon- D
ſiderata nouitas & infirmitas adinuenit. Sunt &
alij ſæculares, qui extra tempus Paſchale, de ſan-
cto trium lectionum, nunquam nocturnum per-
ſoluunt, ſed nouem Pſalmos de ipſis ſanctis di-
cere volunt, & dicunt. Sed quòd hi Pſalmi illo
caſu dici poſſint, nec auctoritate, nec ratione pro-
batur. Et quòd non eſt ſanctorum Patrum de-
creto ſancitum, ſuperſtitioſis non eſt adinuentio-
nibus præſumendum, de translatione, Inter cor-
poralia. Immò ſecundum præmiſſa, omninò eſt
reprobandum. Nec loca veſtra de priuilegio
nuper obtento ſe defendere debent. Nam ſicut
iuramentum non eſt vinculum iniquitatis, nec E
debet nutrire peccatum: ità nec priuilegiũ. De
priuilegio. cap. Ex tuarum. Et ſi Canonici ſecu-
lares, quibus durus eſt hic ſermo, abierunt retrò,
& cum dicto Canone amplius nolunt ambula-
Ioann. 6. re; nunquid & vos vultis abire? Certiſſimè vos
qui inter Religioſos & Eccleſiaſticos viros in ca-
nonica degitis vita, debetis cum monachis, qui
non declinauerunt, remanere. Nam dicit Ni-
colaus Papa, quòd religioſi Canonici à ſancto-
rum monachorum conſortio non ſunt ſeiuncti,

A 10. quæſt. 3. ca. Præſens clericus, propè finem.
Licet irregulares Canonici regulæ in ſeruiant la-
xiori. De ſta. mon. quod Dei. Suſcipite igitur ſua-
ue iugũ Domini, quod à ſancta ſede Romana vo-
bis imponitur, licet importabile videatur. Vn-
dè ſcribitur 19. diſtinct. In memoriam B. Petri
Apoſtoli, honoremus ſanctam Romanam Ec-
cleſiam & Apoſtolicam ſedem, vt quæ nobis ſa-
cerdotalis mater eſt dignitatis, eſſe debeat eccle-
ſiaſticæ magiſtra rationis. Quare ſeruanda eſt
cum omni manſuetudine humilitas. Et licèt vix
ferendum ab illa ſancta ſede imponatur iugum,
illud tamen feramus, & pia deuotione tolere-
B mus. Immo vt dicit Bernardus libro de præce-
pto & diſpenſatione: Perfecta obedientia legẽ
neſcit, termino non arctatur, neque contenta an-
guſtijs profeſſionis, largiori voluntate fertur in
latitudine charitatis: & ad omne quod iniungi-
tur, ſpontanea, vigore liberalis alacriſque ani-
mi modum non conſiderans, in infinitam liber-
tatem extenditur. Et cum propter dicti cano-
nis obligationem, in Dominicis Paſchalibus ſu-
pra dictis, & infra Octauas maiores occurrenti-
bus, Pſalmi Dominicales ſint perſoluendi, tamẽ
ad primam propter temporis iucunditatem Do-
minicales quinque recitentur. Et ſimiliter cum
C tempore Paſchali in ferijs, & in diebus Sanctorũ
3. lectionum, dicitur Nocturnus ferialis, ad lau-
des tamen Pſalmi conſueti leguntur. In nume-
ro autem Pſalmorum ad primam, tertiam, ſextã,
nonam, veſperas, & completam, concordant ſa-
tis nationes: Saluo, quod aliqui in prima Do-
minicali extra tempus Paſchale, ex quadam deſi-
dia omittũt dictos quinque Pſalmos, poſt ipſos
octodecim ſubſequentes. Pſalmus autem *Confi-
temini*, more Ambroſiano, omni Dominica,
etiamſi feſtiuitas agatur, & in hebdomada Paſ-
chali, eſt addendus. Pſalmi quoque veſpertini
D quotidie ad pſalterij complementum continua-
ri debent: Saluo, quod de Natiuitate Domini, de
Apoſtolis, de ſancto Stephano in Antiphonario
Romano Pſalmi cum Antiphonis proprijs ha-
bentur. Et quando Dominicales in hebdoma-
da Paſchæ & Pentecoſtes, & in die Aſcenſionis
perſoluuntur. In feſtiuitatibus quoque ad ſecũ-
das veſperas fratrum Minorum vſus ponit Pſal-
mos Dominicales, vltimo ſecundum feſtiuita-
tem mutato. Gallici verò in maioribus Feſtiui-
tatibus per Pſalmos *Laudate* ſolennizant: ſed
Alemanni, vbi poſſunt, ſe tenẽt ad feriales. Nũc
de Pſalmorum antiphonis aliquid in genere ad-
E datur. Sciendum quòd tres horæ principales,
ſcilicet Vigilię noctis, & Laudes, & Veſpetę, ma-
gis ſolẽniter ſunt decãtandæ: quinque verò par-
uæ horæ, humiliter ſunt faciendæ. Indè eſt quòd
ſecundum Ordinem Romanum, in Pſalmis
in dictis horis quoties laus ſanctæ Trinitatis,
Gloria patri cantatur, ſemper ſequi debet anti-
phona. Antiphonæ enim pertinent ad Pſalmos
decantandos. Et ita B. Gregorius ad ſingulos
Pſalmos dictarum horarum Antiphonas ordi-
nauit. Sed aliqui aliquando in laudibus, aliquã-
do in

do in veſperis hunc decorem peruertũt, de quo A
poſterius dicetur. Dictæ verò quinque Horæ mi
nores ſeruari debent ſub vna Pſalmorum Anti-
phona. Immò in Ambroſiano officio non habẽt
antiphonas. Et Benedictus in minoribus cõgre
gationibus concedit in illis Pſalmos dici direc-
tanẽ ſinè Antiphona. Et debent Antiphonæ.
imponi ante inchoationem Pſalmorum. Et hoc
obſeruetur, etiam ſi quis priuatim dicat Horas,
vt ſeruant Romani & Ambroſiani. Cantantur au
tem Pſalmi Ambroſiano & Romano more in ſi
ne verſuum per tonos. In medio verò Ambro-
ſianum Pſalmos in omni tono pſallit planè. Ro
manum autem officium habet diuerſas media- B
tiones. In quibus ſunt diuerſi mores ſecundum
diuerſas Eccleſias & nationes: tamen Romæ in
antiquis libris vidi mediationes ſatis noſtro vſui
Alemannico concordantes.

PROPOSITIO XI.

Nec ad vigilias noctis, nec alias in officio Diuino legatur niſi ſacra ſcriptura, & aliæ ſcripturæ ab vni uerſali eccleſia approbatæ.

De auctoritate ſanctæ ſcripturæ dicit Au- C
guſtinus de vnico Baptiſmo, libro ſecun-
do, & ponitur nona diſtinctione. Quis ne
ſciat ſanctam ſcripturam canonicam tam Vete
ris quàm Noui Teſtamenti certis terminis con
tineri, eamq́ue poſterioribus omnium Epiſco-
porum literis ità præponi, vt de illa omnino du
bitari ac diſceptari non poſſit, vtrum verum, vel
vtrum rectum ſit, quicquid in ea cõſtiterit? Qua
liter autem ſacra ſcriptura per anni circulum ſit
legenda, tradit beatus Gelaſius Papa 15. diſt. c. D
Sancta Romana, dicens: Quòd Pentateuchus po
nendus eſt in ſeptuageſima vſque ad decimum-
quintum diem ante Paſcha, à quo vſque in cœ-
nam Domini ponitur Hieremias. In triduo ante
Paſcha tres primæ lectiones de Lamentationi-
bus Hieremiæ; tres mediæ de tractatu ſancti Au
guſtini in pſalmum 57. Exaudi Deus depreca-
tionem. Tres vltimæ de Apoſtolo Paulo. vide eas
ibi annotatas. In paſcha, & infra hebdomadam,
Homilię pertinentes; In octaua Paſchæ, Apoca-
lypſis, Actus Apoſtolorum, & Epiſtolæ Canoni
cæ, vſque ad octauam Pentecoſtes. Et abinde vſ-
que ad Calendas Auguſti, ponuntur libri Regũ E
& Paralipomenõ. In menſe Auguſto, Salomon:
In Septembri, Iob, Tobias, Heſter, Eſdras: In
Octobri, libri Machabæorum: In Nouembri,
Ezechiel, Daniel, & minores Prophetæ: In Aduẽ
tu, Eſaias, vſque in Natiuitatem Domini. In
Natali & Epiphania Domini, tres primæ lectio
nes de Eſaia: deindè ſermones vel Homilię ad
ipſum diem pertinentes. In Natali ſanctorum
Stephani, Ioannis, Innocentum, & Siluestri, Ho-
miliæ de ipſorum die. In Dominica poſt Natiui
tatem Domini, vſque in Septuageſimam, ponũ
tur Epiſtolæ Pauli. Et B. Benedictus cap. 28. di-
cit: Codices legantur in Vigilijs tam Veteris
quàm Noui Teſtamenti diuinæ auctoritatis; ſed
& Expoſitiones earum, quæ à nominatiſſimis do
ctoribus Orthodoxis Catholicis Patribus factæ
ſunt. Ex vſu B. Bernardi cap. 41. Quando reno
uatur Hiſtoria, Liber ille, qui tunc inchoatur,
cum ſua præfatione incipiendus eſt in Eccle-
ſia, & legendus in Refectorio. Item eodem
capitulo. Cum libri Machabęorum perfecti
fuerint, legimus quatuor libros Euangelio-
rum in refectorio tantùm vſque ad Paſcha, & di
miſis Paſſionibus, quod reliquũ eſt, finiatur. Hęc
ibi. Sic itaque in primis Deo offerendis tota ſcri
ptura partim ad Vigilias nocturnas, partim ad
refectorium perſoluatur. Prætere in dicto capi
tulo. Sãcta Romana, beatus Gelaſius tradit hæc
opuſcula, in Eccleſia Catholica recipienda, ex
quibus in diuino officio legi poteſt, ſcilicet bea-
ti Cypriani Martyris Carthaginen. epiſcopi, bea
ti Ioannis Chryſoſtomi, beati Hilarij, beati Am
broſij, beati Auguſtini, beati Hieronymi, beati
Iſidori, beati Leonis Papæ. Item opuſcula atq;
Tractatus omnium Patrum Orthodoxorum, qui
in nullo à ſanctæ Romanæ Eccleſiæ deuiauerũt
conſortio, nec ab eius fidei prædicatione, ſed vſ-
que ad finem, in illius communione, Dei gratia
perſtiterunt. Item Origenis nonnulla opuſcula,
quæ vir B. Hieronymus non repudiat. Prætere
Vitas Patrum, Antonij, Hilarionis, Pauli, & om
nium Eremitarum, quos tamen B. Hieronymus
ſcribit. Et Actus B. Silueſtri, & ſcripta de inuen
tione ſanctę crucis Dominicæ. Apocrypha au-
tem quæ in diuino officio, omninò repudiari de
bent, tradit in dicto cap. videlicet itinerarium
B. Petri Apoſtoli, quod appellatur ſancti Cle-
mentis. Actus, nomine Andreæ, Philippi, Pe-
tri, & Thomæ Apoſtolorum, & liber de infantia
Saluatoris, de Natiuitate B. Mariæ, & de Tranſi
tu B. Mariæ. Iſtæ enim ſcripturæ legi nõ debent.
Et B. Auguſtinus lib. 2. contra Fauſtum, cap. 2.
legendam B. Thomæ Apoſtoli apocrypham di
cit. Vide de hoc in Summa Lombardica de ſan
cto Thoma. Venerabilem autem Bedam Anglo
rum Doctorem, nec Romani, nec Carthuſien. le
gunt. Sed Gallici & Teutonici cum Anglicis, ex
eius homilijs quinquaginta cum Commentis
ſuis ſuper Marcum & Lucam ſæpius habent le-
ctiones. Vitam B. Agnetis ſcripſit Ambroſius, &
vitam B. Benedicti ſcripſit Gregorius: ideò illas
duas Vitas duntaxat legunt Carthuſien. Paſſio-
nes & vitæ Sanctorum Andreę Apoſtoli, Lauren
tij, & Sebaſtiani, Clemẽtis, Ioãnis & Pauli, Mau-
ritij, Martini, & Nicolai, Cæciliæ, Agathæ, & Lu
ciæ, æqualem auctoritatem cum cantu ipſorum
habere videntur, cum eorum Cantus, quos Ro-
mani continent Antiphonarij, ex illorum vita &
Paſſionibus ſint recepti. Vitæ etiam eorundem
Nicolai, & Martini, Auguſtini, Ambroſij appro
batos auctores videntur habuiſſe. Paſſio verò B.
Georgij, tam à B. Gelaſio, quàm in Martyro-
logio, apocrypha reputatur. Et Paſſionem B. Mar
garetę vidi Romæ apud Lateranum in dicto Ca
none B. Gelaſij, Apocryphis annumeratam. Paſ
ſionem B. Vincentij, dicit Milleloquium à B.
Augu-

Auguſtino deſcripeam. Paſſio Matthęi Apoſtoli, A hæreſim haber contra declarationem Benedicti xɪɪ. de viſione faciali. Paſſio B. Barbaræ, qua vtuntur noſtrates, omninò videtur apocrypha & contemnenda: quia multa habet incredibilia, vt quod fontem fecerit, & ſeipſam baptizauerit, & de ouibus in locuſtas (& ſecundum alios) in lapides cõuerſis, & de oratione ſua in extremis. Non enim credi debet, quòd Sancti in extremis tales præſumpſiſſent orationes, ſicut quidam ſamulantur de B. Catharina. Et de decem millibus Martyrum, quæ fabuloſè (dicã donec aliud videro) finguntur omni genere Paſſionis Chriſti perpeſſi fuiſſe in monte Ararat prope Aleaandriam, B nec eorum Paſſio in aliquo Martyrologio authentico annotatur, nec ipſorum diẽ Romæ in aliquo Calendario antiquo potui reperire. Vndè dicit B. Cyprianus de lapſis, & ponitur quinquageſima diſtinct. Si quis præpoſtera: Quòd ſi ſancti Martyres mandent aliqua fieri, quæ non ſunt ſcripta in lege Domini, antè ſciendum eſt, illos à Deo impetraſſe quæ poſtulant, & tunc facere quæ mandant. Neque enim ſtatim videri poteſt, diuina Maieſtate conceſſum quod fuerit humana pollicitatione promiſſum. Nam C Moyſes Exodi 32. cap. pro peccatis populi petijt, nec tamen veniam, quam petijt, accepit. Similiter Paſſiones ſanctorum Bartholomæi, Simonis & Iudæ, Petri & Pauli, Vitæque & Paſſiones aliorum ſanctorum multorum, quas hinc indè ſub quadam deuotione indiſcreta colligũt ſacerdotes, periculosè in officio diuino leguntur. Et apud vos, & in Ordine veſtro ſimpliciter etiam in vna lectiuncula legi non debet, niſi id, de quo conſtiterit euidenter, quòd ab Eccleſia fuerit approbatum. D Nam vt dicit B. Auguſtinus ad Hieronymum, & ponitur 9. diſtinct. Si ad ſcripturas ſanctas admiſſa fuerint vel officioſa mendacia, quid in eis remanebit auctoritatis? Quæ tandem de ſcripturis illis ſententia proferetur? Cuius pondere contentioſæ falſitatis obtereretur improbitas? quaſi dicat, Nullius. Officioſa autẽ ſecundum Gloſſam dicuntur, quæ continẽt pietatem, quæ nulli obſunt, & alicui proſunt. Sicut inofficioſum dicitur teſtamentum, quod eſt cõtra officiũ pietatis. Et ideò ſæpius miratus ſum, quomodo *adeò reprobas ſeu incertas ſcripturas affectent: ex quo Eccleſia Catholica ſufficiẽ- E tes habet pro ſalute noſtra in officio perlegendas. Vt autem Legenda fiant honeſtè & ſecundũ ordinem, ſequuntur verba memorati B. Gelaſij Papæ, quæ ponit in dicto Canone, Sancta Romana, vbi ſic dicit: Geſta ſanctorum Martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confeſſionum triumphis irradiant, quis ita eſſe Catholicorum dubitet, maiora eos in agone fuiſſe perpeſſos, nec ſuis viribus, ſed Dei gratia & adiutorio vniuerſa tolerаſſe? Sed ideò ſecundum antiquam auctoritatem vel conſuetudinem, ſingulari cautela, in ſancta Romana Eccleſia non leguntur: quia & eorum qui ſcripſerunt, nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus, aut dictis ſuperflua, aut minus apta, quàm rei ordo fuerit, ſcripta eſſe putantur. Sicut cuiuſdam Cyrici & Iulitæ, ſicut Georgij, aliorumque Paſſiones huiuſmodi, quæ ab hæreticis perhibentur conſcriptæ: propter quę (vt dictum eſt) ne vel leuius ſubſannãdi oriretur occaſio, in ſancta Romana Eccleſia non leguntur. Nos tamen cum prædicta Eccleſia omnes Martyres, eorumque glorioſos agones, qui Deo magis quàm hominibus noti ſunt, cum omni deuotione veneremur. Hæc ibi. Et videtur notandum, quòd idẽ B. Papa quamuis in vno loco dicti ſacri Canonis vitam B. Silueſtri, Canonicis ſcripturis annumerauerit, ſub his verbis: Item actus B. Silueſtri Apoſtolicæ ſedis præſulis, licèt eius, qui ſcripſit, nomen ignoremus: à multis tamen in Vrbe Roma catholicis legi cognoſcimus, & pro antiquo vſu, multæ hoc imitantur Eccleſiæ: tamen in ſequenti parte dicit, In die ipſius B. Silueſtri, Sermones vel homilias in Officio Diuino legendas eſſe: Per hoc innuens, vt legenda & cantanda in Eccleſia Dei vltra omnia debeant eſſe pura, clara, & facilia, abſque hæſitatione quacũque. Et addendum eſt præmiſſis, quòd decorem lectionum, quem idem B. Papa ſtatuit in Natali Domini & in Epiphania, vt potè, quòd in primo nocturno legatur de Veteri Teſtamento, in ſecundo Sermones, in tertio Euãgelij expoſitio, Romani extendunt ad Dominicas magis præcipuas, ſcilicet in Aduẽtu, & à Septuageſima vſq; ad Paſcha. In octaua Paſchæ, in die Aſcenſionis, in quinque feſtis Petri & Pauli, in Natiuitate Mariæ, in tribus diebus poſt Natiuitatem Domini: vt in ijs diebus in primo nocturno legatur de Veteri Teſtamento vel Nouo, In ſecundo, Sermones, In tertio, Homilia Euangelij. Similẽ decorẽ faciũt de ſancto Laurẽtio Martyre magno Romano, vt in primo nocturno de eius paſſione legatur, in ſecũdo Sermo, in tertio, Homilia. Et ad reuerẽtiã Dominicalis feſtiuitatis obſeruãt, vt in ipſa Dominica Lectiones Reſponſorijs cõcordent vbi cadere poſſunt. Quamuis per hebdomadã, Biblia in alia parte continuetur: vt ſic feſtiuitas Domini, ſicut feſtiuitas Sanctorum, cõtinuationem Bibliæ interrumpat. Sciendum etiam quòd Romani more fratrum Minorum non legunt de Sanctis Romanis Lectiones chronicales, ſumptas ex pontificali Chronico Damaſi, & cæterorum: ſed eorum eccleſię habẽt libros antiquos ſermonibus, & homilijs multis, & ſanctorũ Paſſionibus plenos, prout videmus apud alias Nationes, libros eccleſiaſticos conſtitutos, nec dictorum fratrũ ſenſus eſt ordinatus ad Romanæ Eccleſiæ antiquas conſuetudines, vt infra dicetur Propoſitione vigeſimaſecunda.

* plures

PRO.

PROPOSITIO XII.

Similiter in eodem officio Cantus debet eſſe authē-ticus & approbatus.

VErbum Chriſti abundet in vobis abundā-
ter, In omni ſapientia, docentes, & com-
monentes voſmetipſos in pſalmis, hym-
nis, & Canticis ſpiritualibus in gratia, cantantes
in cordibus veſtris Domino, Ad Coloſſenſes 3.
cap. Quāuis prius hęc tria, Pſalmi, Hymni, & Cā-
tica differenter intellecta ſint: tamen hic Hym-
nos & Cantica intelligamus ea, quæ voce ſono-
ra in laudibus fiunt diuinis. Et nunc ſpecialiter
de ijs cantandis in eccleſia Dei fiet ſermo. Pro
quo ſciendum, quòd ab initio Diuinum officiū
omnimodè conſtitutum erat in ipſis Pſalmis,
abſque hoc quod aliqua cantarentur, ſed cuili-
bet Pſalmorum Alleluia cum oratione adiunge
batur. Et huiuſmodi orationes in antiquis Pſal
terijs reperiuntur elegantes. Bina autem vice
ſancti Patres conueniebant ad pſallēdum: vide-
licet in nocte ad Vigilias, & hora lucernarij ad
veſperas. Perſolutis autem ſuo numero pſal-
mis, lectiones ex veteri & Nouo Teſtamēto ad-
debantur, ſed in Sabbato, & Dominica tantùm
de Nouo. Ad tertiam autem, ſextam, & nonam
in eorum Cellis ſimiliter pſalmos, ſed paucio-
res, perſoluebant. Miſſæ autem in eccleſia Dei
primitus fiebant cum lectionibus vtriuſque Te-
ſtamenti & Euangelio, abſque Cantu. Ad quas
Cæleſtinus Papa pſalmos, ſicut ad alia officia, de
Lib. 10. cap. 9. cantari inſtituit. Legitur autem in hiſtoria Tri-
partita libro tertio, capitulo octauo, beatum vi-
rum Ignatium vidiſſe Angelos in cælo antipho-
natim cantantes, & antiphonarum vſum in ec-
cleſia Antiochena inſtituiſſe, & exindè vſum An-
tiphonarum ad eccleſias ęteras tranſiuiſſe. Vn-
dè Iſidorus lib. 3. Etymologiarum, Antiphona
ea Græco interpretatur vox reciproca, duobus
ſcilicet Choris alternatim pſallentibus, ordine
commutato, ſiue de vno ad vnum. Quod genus
pſallendi, Græci inueniſſe traduntur. Tamen ex
hoc vniuerſaliter in eccleſiam Dei cantus non
fuit introductus: ſed poſtmodum tempore Theo-
doſij iunioris, ſicut in Vita B. Ambroſij legitur,
In eccleſia Mediolanenſi, Cantus & hymni cœ-
perunt frequentari. Et tempore ſucceſſiuo à
beato Ambroſio apud Latinos, & ad Miſſam, &
ad alias horas diuinas, cantus publicus cū Hym-
nis metricis eſt introductus. Vndè in Chronicis
legitur, quòd Ambroſius ritum Antiphonarum
in eccleſia canendarum, primus à Gręcis tran-
ſtulit ad Latinos. Hic etiam poſt Hilarium, hym-
nos canendos, primus compoſuit. Officiū enim
Ambroſianum ad Nocturnos, & Matutinas, at-
que Veſperas, Laudes, necnon ad Miſſam, habet
ſolennem, & fortem cantum, omninò alium à Ro-
mano, quem hodierna die, ſonora, & forti voce
ſeruant Clerici ciuitatis, & diœceſis Mediolanen-
ſis. Et exindè apud Romanos beatus Gregorius

A & Vitalianus Papæ cantum Romanum recepe-
runt, qui per eos ſeu per alios ſub tenore & tono
qui hodiè cantatur, vbique extitit magis pla-
nè dulcoratus, & ordinatus. Romanus iſte Anti-
phonarius deindè in Franciam tempore Pipini
per Stephanum Papam delatus fuit, vt dicit Vua-
lafridus. Et tempore Caroli Magni in Alleman-
nia publicatus. Vndè Sigibertus in Chronicis,
Anno ſeptingenteſimo ſeptuageſimo quarto, Ca-
rolus Rex offenſus diſſonantia eccleſiaſtici can-
tus inter Romanos, & Gallos, & iudicans iuſtius
eſſe de puro fonte, quàm de turbato riuo, bibe-
re: duos clericos Romam miſit, vt authenticum
B cantum à Romanis diſcerent, & Gallos doce-
rent. Et per hos primum Meten. eccleſia, & per
illam omnis Gallia ad auctoritatem Romani
cantus reuocata eſt. Idem anno ſeptingenteſi-
mo nonageſimo Carolus, honeſtati eccleſiaſticæ
omnino intentus, legendi, & pſallendi diſcipli-
nam diligenter correxit. Perpendens enim ite-
rum Gallos a Romanis in cantando diſcrepare,
Metenſis verò, ſola naturę leuitate paululū quid
diſſonare, per Cantores rurſum ſibi ab Adriano
Papa à Roma directos, diſſonantiam cantus cor-
rexit. Hæc ibi. Omnis autem Cantus eccleſia-
ſticus conſiſtit in antiphonis, ſuper quas pſalmi
C pſalluntur, quę à B. Ignatio initium habuerunt:
aut in Reſponſorijs ad lectiones ordinatis, quæ
Itali ſcribuntur reperiſſe. Vndè Iſidorus libro
ſexto Etymologiarum: Reſponſoria Itali tradi-
derunt. Qui indè Reſponſorios cantus vocant,
quòd alio deſinente, alter reſpondeat. Inter re-
ſpōſoria, & Antiphonas hoc differt, quòd in re-
ſponſorijs vnus verſum dicit, in antiphonis autē
Chori alternāt verſus. Antiphonæ enim genera-
liter dicuntur ſiue ſint illi cantus, quos vulgari-
ter antiphonas appellamus: ſiue inuitatoria, quę
Benedictus appellat Antiphonas; ſiue ſecundum
D Officium Romanum, Introitus, Offertorium,
& poſt Communio: ſiue ſecundum officium
Ambroſianum, Pſallenda, Ingreſſa, Anti-
phonæ, poſt Euangelium, Offerenda, Confra-
ctio, & Tranſitorium. Reſponſoria verò ad le-
ctiones adiunguntur in vtroque Officio, & in
Ambroſiano ad Veſperas, & in vtroque ad le-
ctiones in Miſſa. Sed in Romano, in Miſſa, no-
minantur Gradualia: & in Ambroſiano, Pſalme-
li. Et quia Cantus Miſſalis modicum conſueuit
alterari, videamus de cantu Vigiliarum, Laudū,
& Veſperarum. Pro quo prænotetur quòd an-
tiphonæ & Reſponſoria ad vnum diem, vel ob-
E ſeruationem pertinentia, vocantur hiſtoria. Om-
nes autem Nationes ſatis vniformiter habent
hiſtorias temporales, ſiue de Tempore, An-
tiphonario Romano concordantes. Sed de
ſanctis, ſiue de diebus ſanctorum Italianæ ec-
cleſiæ, Romano magis ſe conformant: quia
proprias hiſtorias ſanctorum minus admittunt.
Deindè Eccleſiæ Gallicanæ, deindè Anglicanę,
& poſtremò Alemanię Eccleſię ad hiſtorias San-
ctorū proprias magis ſe dilatauerunt. Sed quo
ad antiphonarium Romanum, hoc ſuſtinēdum
eſt, quòd

eſt, quod in ordine Reſponſoriorũ. & in verſibus
eorundem occurrunt ſæpè apud diuerſas Natio-
nes, & eccleſias varietates. Nam nec ſimiles ver-
ſus communiter habentur, nec idem ordo reſpõ-
ſoriorũ, & antiphonarum vbique ſeruatur. Im-
mo in libris Romanis ſępius eandem notaui va-
rietatem. Ideò notandi videntur, qui in ordine
Reſponſoriorum, aut in verſibus ſcrupulum po-
nunt, & in Propoſitione X. ſupra dicta largam
conſcientiam admittunt. His præmiſſis, per hi-
ſtorias temporales, & ſanctorum breuiter tran-
ſcurramus, donec de Vrbe veniat id quod erit
magis perfectum. Sancti ergo Dominici dies ex-
B cellentius in Romano, quam Ambroſiano offi-
cio hiſtorijs ſolennibus ſunt decorati. Singulæ
namque Dominicę in Aduentu, & à Septuageſi-
ma vſque ad Paſcha, proprijs hiſtorijs decoran-
tur. Tempus Paſchale per quindenas, & tem-
pus poſt Epiphaniam, & Trinitatem ſecundum
quantitatem temporis, & deinde ab Auguſto per
menſes, propriæ hiſtoriæ imponuntur. Præterea
feſta Domini nota, & tria feſta Virginis glorio-
ſæ, Angelorum, vtraque feſta S. Crucis, & Bapti-
ſtæ, Petri, & Pauli, Andreæ, & Ioannis Euangeli-
ſtæ, Stephani, Laurentij, Clementis, Sebaſtiani,
C Innocentum, Ioannis, & Pauli, Mauritij marty-
rum, Martini, & Nicolai Cõfeſſorum, Agnetis, &
Cæciliæ, Agathæ, & Luciæ virginum, De ſanctis
Paſchalibus, & in cõmuni de Apoſtolis, de Mar-
tyribus, de vno Confeſſore, & de vna Virgine,
proprijs gaudent hiſtorijs in Antiphonario an-
tiquo Romano, quamuis aliquę ſint inexpletæ.
Et noſtrates ab Eccleſia Gallicana, hiſtorias de
Sancto Remigio, & de Sancto Dionyſio, &
Laudes de S. Brictio proprias habent commo-
datas. Stephanus Tongrorum Epiſcopus de in-
uentione S. Stephani, & de S. Lamberto, & de S.
Trinitate proprias ordinauit hiſtorias, vt dicit
D Sigibertus in libro de illuſtribus Viris, quę com-
muniter in iſtis partibus obſeruantur. Monachi
de S. Benedicto hiſtoriam habent ſumptam ex
dialogo B. Gregorij, & ſecundum tomum Ro-
manum, & in Antiphonario Romano decanta-
for. * aliqui
vel * autẽ.
In M.S. e-
rat. ã.
tam. Religioſi * Antiphonas nouem Lectionum
communiter ſeruant hiſtoriam B. Auguſtini ſum-
ptam ex libro ſuarum confeſſionum: ſed de iſtis
duabus hiſtorijs nihil ad ſeculares. De præmiſ-
ſis hiſtorijs aliquæ ſumptæ ſunt inde ex ſacra
ſcriptura ſecundum verba congruentia, & duæ
ex Pſalterio ſcilicet, Domine in ira: &, Si obli-
tus: aliæ, ex Lectionibus ſeu Paſſionibus, quæ
E tunc leguntur: aliç ex Sanctorum ſermonibus ſi-
ue dictis, prout plura Reſponſoria, & antiphonę
reperiuntur de Natiuitate Domini, & de B. Vir-
gine. Omnes autem prædictę hiſtorię, auctori-
tatem habere videntur ex libris antiquis Roma-
nis, quorum Exemplaria mecum etiam detuli,
ſaluis ijs, de quibus præmiſi. Carthuſien. autem
nec Reſponſoria, nec antiphonas admittunt, niſi
ſumptas de ſacra ſcriptura. Nec moueat, quod
fratres Minores ſæpius non habent antiphonas
ſeu Reſponſoria antiqua Secularium a Roma-

A nis recepta: quia plura in libris Romanis reper-
ta, ab eorum vſu reſecauerunt. Item antí-
phonæ nocturnales trium dierum poſt Nata-
lem Domini, & de ſanctis Petro & Andrea, qui-
bus ſeculares vtuntur, non ſunt de antiphonario
Romano, in quo aliæ breuiores & faciliores con-
tinentur, ſed à Gallicis compoſitæ aſſeruntur.
De B. autem Virgine Antiphonę, Ecce tu pul-
chra, & cæteræ pro nocturnis, & longiores ad Be-
nedictus, & Magnificat de Canticis ſumptas ſe-
culares plures obſeruant. Cum autem etiam ſi
reſecarentur omnes Antiphonæ, & Reſponſo-
ria, de quibus certa auctoritas non habetur: ad-
B huc remanerent ſufficientes pro congregatione
pauciore. Ideò Ordo veſter multùm curioſe in-
quirere debet, quæ Reſponſoria & quas Anti-
phonas in officio admittatis, quia in ijs omni ſpi-
ritui non eſt credendum. Hiſtoriæ temporales
frequentius abundant in Reſponſorijs, vt etiam
pro diebus ferialibus plura ſupereſcant. Sed
aliqui Religioſi, vt Prædicatores & eos ſequen-
tes ferialia reſecauerunt. & Dominicalia ſecun-
dum ordinem repetunt feriarum. In Romano
tamen vſu primum Dominicale numquam re-
petitur in ferijs, ſed omnibus expletis, ſi ſit feria
incipitur à ſecundo. Et quibus hoc placet, vi-
C deant Fratrum Minorum notas. Item, Gloria
patri Reſponſoriorum, Romę in libris antiquis
reperitur integrè cantatum ad notam Toni, ſicut
facimus poſt introitum. Et quia poſteris non
placuit totum cantari, ideo decíſe cantatur in
quolibet octo tonorum. vſque *Sicut erat*, Et ità
cantãt Carthuſien. Colonien. Leodien. & plures
ſolẽnes eccleſiæ. Poſt *Gloria Patri*, repetitio de-
bet eſſe breuior, quàm poſt verſum, vt etiam ſer-
uant Romani & Carthuſien. Sunt etiam in offi-
cio diuino, breuia Reſponſoria, quæ in officio
Romano ad paruas Horas, vt ad Primam, Ter-
D tiam, Sextam, Nonam, & Completorium dicun-
tur, & de pſalmis ſumuntur, excepta Prima. Ver-
ſiculi verò parui, qui in Ambroſiano, & in libris
antiquis Capitula nominantur, ſimiliter de Pſal-
terio ſumi debent. Benedictinum verò officium
in paruis Horis verſiculos habet, & ad Laudes,
& Veſperas, & ad vnicam lectionem ęſtiualem,
Reſponſorium breue. Auctoritate verò Roma-
na, & B. Patris Benedicti Reſponſoria, nec bre-
uia, nec magna dici debent cum Alleluia, niſi tẽ-
pore Paſchali. Vnde idem Benedictus in Regula
cap. 34. Reſponſoria verò numquam dicantur
cum Alleluia, niſi à Paſcha vſque ad Penteco-
E ſten. & in hoc puncto in paruis Reſponſorijs plu-
res abutuntur contra Romanum vſum ſanctum
& decorem cæleſtem Alleluia facientes, quod
ſancti Patres dumtaxat dicto tempore ſine in-
termiſſione dici voluerunt, id alteri tempori
non concedentes.

PRO-

PROPOSITIO XIII.

Hymni eccleſiaſtici, Capitula, Orationes, in officio obſeruanda, authentica eſſe debent,

DE Hymnis cauendis, & Saluatoris & Apoſtolorum habemus exemplum, de conſecratione diſtinctione prima, cap. de Hymnis. Nam & ipſe Dominus Hymnum di-
Matt. 26. xiſſe perhibetur, teſtante Matthæo Apoſtolo, Et Hymno dicto, exierunt in montem Oliueti. Et Paulus Apoſtolus tã ad Epheſios, quàm ad Coloſſenſes, de hymnis cantandis ſcripſit, vt ſupra Propoſitione octaua & duodecima. Eſt autem Hymnus, laus Dei cũ cãtico: vt eſt hymnus, *Gloria patri*, qui in fine pſalmorũ dicitur: & hymnus, *Gloria in excelſis*, quẽ Angeli Chriſto nato
Luc. 2. cecinerũt: & hymnus, *Te Deum laudamus*; ab Ambroſio & Auguſtino compoſitus, vt probatur in Prooemio Milleloquij, & cæteri hymni metrici, quos beatiſſimi doctores Hilarius & Ambroſius ediderũt, vt in dicto capite de Hymnis. Sanctus autem Teleſphorus Papa inſtituit, vt in nocte Natiuitatis Domini, fierent tres Miſſæ, & in illis Hymnus angelicus, *Gloria in excelſis*, diceretur, de Conſecrat. diſt. prima, cap. Nocte ſancta. Deindè Symmachus Papa natione Sardus, & Stephanus tertius natione Siculus conſtituerunt, vt omni die Dominico, & in feſtiuitatibus ſanctorum Apoſtolorum & Martyrum, dictus hymnus angelicus, Gloria in excelſis ad Miſſam cantaretur. Sic itaque idem hymnus ſanctorum Patrum auctoritate ad feſtiuitates dumtaxat eſt conſtitutus: & tempore triſtitiæ, vt in Aduentu & in Septuageſima intermitti debet. Nec Leo Papa nonus in huiuſmodi intermiſſione aliquas excipit feſtiuitates, de conſecratione, diſtinctione prima, cap. Hi duo hymni. Et quoniam Hymnus, *Te Deum laudamus*, pariliter reſonat laudem ſanctæ Trinitatis, ſicut Hymnus, *Gloria in excelſis*: ideò Romana obſeruatione introducta eſt regula, vt hi duo hymni pariliter vnus in Laudibus, & alius in Miſſa debeãt cantari, & pariter intermitti, vt ponit beatus Innocentius Papa tertius, extra de celebratione Miſſæ, capite Concilium, in fine, vbi idem Papa aliam dat nobis auctoritatem; vt ſicut ad feſtiuitates Dominicales & Sanctorũ, hi duo hymni ſuis temporibus decantantur; ita eiſdem temporibus, in diebus profeſtis, hoc eſt, procul à feſtiuitate, ſcilicet in diebus priuatis, quando tres fiunt lectiones, dicti duo hymni cantari non debent, vt inter commemorationem & ſolennitatem differentia oſtendatur. Et hoc debent obſeruare, qui diligunt decorem domus Dei. Nam ſicut decor eſt, illos in feſtiuitatibus ſeruare, ita decor eſt illos dimittere in diebus priuatis.

Quanto enim has glorificationes diebus priuatis magis ſupprimimus, tanto illas iucundius in feſtiuitatibus ſuſcipiemus. Et iſtud videtur decere ordinem veſtrum. Nã idem ſequuntur plu-
A res religiones. Et ſi ita ſcriptum eſt, vt cantari nõ debeant extra Dominicas & feſtiuitates, ſecundum præceptũ Regulæ non cantentur. De hymnis autem metricis valdè curandum eſt, ne cantentur aliqui, niſi approbati & editi, vt ſupra dictum eſt. Reprobi autem vt plurimũ noſci poſſunt, vel quia non ſunt generales, vel quia metrum habent corruptum. Ad Primam autẽ, Tertiam, Sextam, & Nonam Hymni conſueti more Romano non mutantur, & in minori congregatione ſub facili Tono ſeruari debent. Nam hoc generaliter cuſtodiendum eſt, vt quinque paruæ horæ ſub humilitate ſeruentur, & tres maiores
B feſtiuiùs celebrentur. Ad quod accedit auctoritas beati Benedicti, qui in minori congregatione Pſalmos in paruis horis directaneè dici permittit. Aliquorum autem congregatio paucis temporibus illos horarum hymnos cantat ſub tono feſtiuitatis; vltimo verſu variato. Et aliquorum vſus ad Primam, Tertiam, Sextam, & Nonam, tẽpore Natalis Domini, habet hymnum, *Agnoſcat*, qui in Hymnarijs Romanis reperitur. Sed qui quotidiè in feſtiuitatibus Hymnos conſuetos omittunt, & ad eaſdem horas diuidunt
C hymnum feſtiuitatis, nec auctoritatem habent, nec exemplum, ſed nimium abutuntur. Ideò illos ſequi non debetis: ſed in humili congregatione veſtra, humillima decantare. Qui in Completorio Hymnum poſt Capitulum dicunt, agũt contra auctoritatem Romanam, & Ordinem B. Benedicti, in quorum officijs ſtatim poſt Pſalmos locatur, ſicut in alijs quatuor paruis horis hymnus dicitur ante Pſalmos. Et in Ambroſiano, tam in Completorio, quàm in eiſdem paruis horis dicitur ſimiliter ante Pſalmos. Præte-
D rea in Ambroſiano officio ad matutinas ſemper dicuntur duo hymni, in principio & in fine. Et ſimiliter in Romano & Benedictino officio, ad nocturnos dicitur vnus hymnus, & ad laudes alter: & hoc ſeruant omnes Religioſi & Italici, Gallici, & Anglici. Alemanni autem in hoc degenerant. Nam ad Nocturnos, nullum dicunt; & ad laudes rarò. Ex quibus videtis, quos ſequi debeatis, Hymni autem ſubſequẽtes, videntur obſeruandi; In Aduentu ad Veſperas, *Conditor*: ad Nocturnos, *Verbum*: ad Laudes, *Vox clara*: ad Completorium, ſecundum aliquos, *Veni redemptor*, qui eſt Ambroſianus de Natiuitate Do-
E mini. Item de Natiuitate ad Veſperas, *A ſolis*: Ad Completorium, *Fit porta*: Ad Nocturnos, *Corde natus*: Ad Laudes, *Chriſte redemptor*: Ad paruas horas, *Agnoſcat*, vt ſupra. In Epiphania, ad Veſperas ac Laudes, *Hoſtis Herodes*: Ad Nocturnos, *A patre vnigenitus*: vel Ambroſianus: *Illuminans altiſſimus*. Dominicis quotidianis in Sabbato, *Deus creator*, qui eſt Ambroſianus Veſpertinus quotidianus, cuius meminit Auguſtinus libro 7. Confeſſionum, quando per ſomnum à luctu anxio in dolore mortis Matris recepto fuit curatus. Et hunc hymnum fratres Minores, & alios plures malè omittunt, quia authenticus eſt, & multum pulcher. Ad Nocturnos in hyeme,

me, *Primo dierũ*: & ad Laudes, *Aeterne rerũ cõditor*, q in Ambroſiano, omni die dicitur in principio ad Matutinas. Item ad Nocturnos in æſtate, *Nocte ſurgẽtes*: & ad Laudes, *Ecce iã noctis*. In ſecũdis Veſperis Dominica, *Lucis creator*. Feria ſecũda, in Nocturno, *Somno*: in Laudibus, *Splendor paternæ*, q eſt Ambroſianus tẽporalis in fine Matutinorũ: In veſperis, *Immẽſe*. Feria tertia, in Nocturno, *Cõſors*: In laudib⁹, *Ales diei*: In Veſperis, *Telluris*: Feria quarta, in Nocturno, *Rerũ creator*: In laudib⁹, *Nox et tenebræ*: In Veſperis, *Cæli De⁹*: Feria quinta, in Nocturno, *Nox autẽ*. In laudib⁹, *Lux ecce*: In Veſperis, *Magne Deus*. Feria ſexta, in Nocturno, *Tu Trinitas*: In laudib⁹, *Aeterna cœli* In Veſperis, *Plaſmator*. Sabbato, in Nocturno, *Sũme Deus*: In laudib⁹, *Aurora iã ſpargit*. Oẽs iſti hymni feriales Romano vſu, vnicã & facilẽ habẽt notã. De noſtris autẽ Alemãnis, aliq omittunt Nocturnales, vt Colonienſes: aliqui, omiſſis laudũ hymnis, Nocturnales ponũt ad Laudes, vt Leodienſes: alij, oẽs feriales omittũt, & Dominicales æſtiuales in ferijs repetũt, vt Prædicatores. Securius eſt, ſeq morẽ Romanũ. De Quadrageſima ſũt* hymni, *Audi benigne*: Ad Nocturnos, *Ex more*: In laudib⁹, *O Nazarene*. Secũda quindena, Ad Veſperas, *Nũc tẽpus*: In Nocturno, *Clarũ decus*: In laudib⁹, *Iã Chriſte*: ad Cõpletoriũ, p menſem, *Chriſte qui lux*: q eſt Ambroſian⁹. Aliorũ vſu ſunt alij hymni Quadrageſimales, cũ in his rarò vſus ſe cõcordẽt. De paſſione ad Veſperas, *Vexilla*: Ad cõpletoriũ, *Cultor Dei*: Ad Nocturnos & Laudes, *Pange lingua*, quia fit diuiſio. De reſurrectione ſũt hymni, *Ad cœnã agni*. Ad Cõpletoriũ, *Ieſu noſtra*: &, *Aurora lucis* cũ verſib⁹, qui diuidi poſſunt ad Nocturnos & ad Laudes, vt faciunt Prædicatores. Romani habẽt in Nocturno [ ] & in laudib⁹ dicũt hymnũ, *Aurora*, integrè. Eſt & Ambroſianus, *Hic eſt dies verus*. De Aſcẽſione, *Feſtum nunc celebre*, *Aeterna cœli gloria*, & *Hymnũ canamus*: & Ambroſianus, *Optatus votis*. De ſancto Spiritu, *Veni Creator*: In nocturno, *Iã Chriſtus aſtra*: qui eſt Ambroſianus. In Laudibus, *Beata nobis*. De ſancta Trinitate ad Veſperas, *O lux beata*: in Nocturno, *Tu Trinitas*: in Laudibus, *O m. Deus*. De Natiuitate Ioãnis, *Vt queãt laxis*: qui eſt prolixus, & diuidi poteſt p Nocturnũ & Laudes. In Ambroſiano eſt, *Almi prophetæ*. De Apoſtolis Petro, *Aurea luce*: & hymnus, *Feſtum per omnes*. Ex quibus Minores aliquot verſus habẽt, reliquis reſecatis. Eſt Ambroſianus, *Apoſtolorũ paſſio*. De sãcto Laurẽtio ſunt plures, *En Martyris*: *Martyris Chriſti*, qui Sapphicus, & Ambroſianus, *Apoſtolorũ*. De Aſumptione, *O quàm glorifica*: & *Gaude viſceribus*. Et p quolibet feſto ad Veſperas, *Aue maris ſtella*: ad Nocturnũ, *Quẽ terra*: & ad Laudes ei⁹ portio, *O glorioſa*: & Ambroſianus, *Myſterium Eccleſiæ*. De ſancto Michaele ad Veſperas & Laudes, *Chriſte ſanctorum*: in Nocturno, *Tibi Chriſte*: & Ambroſianus, *Myſteriorũ*. De ſancto Martino, locales plures habetis, Ambroſianus habet, *Bellator armis*. In Dedicatione Eccleſiæ cõmuniter habetur, *Vrbs beata*: q diuidi poteſt. Ambroſianus habet, *Chriſte cũctorũ*. De Apoſtolis ad veſperas, *Exultet*: in nocturno, *Aeterna Chriſti munera*: qui eſt Ambroſianus prolixus, & Romano more partim capitur in Nocturno Apoſtolorũ, partim in Nocturno Martyrũ. De Apoſtolis ad Laudes, *Ortu Phœbi*. De vno Martyre ad Veſperas & Laudes, *Martyr Dei*: in Nocturno, *Deus tuorũ*: q eſt Ambroſian⁹. Sed ibi prolixior alijs placet, hos duos e cõtra dici. De Martyrib⁹ ad Veſperas: *Sanctorũ meritis*: In nocturno, vt ſupra: in Laudib⁹, *Rex glorioſe*. De vno Cõfeſſore, *Iſte Cõfeſſor*. Sũt alij duo, *Ieſu Redẽptor omnium*, *Ieſu corona celſior*: qui eſt Ambroſianus. De vna Virgine ad Veſperas & Laudes, *Ieſu corona virginũ*: q eſt Ambroſian⁹. in Nocturno, *Virginis proles*. Oẽs autem prædicti hymni, & adhuc plures alij, reperiũtur Romæ in hymnarijs antiquis, & aliq in Officio Ambroſiano: Neceſſarij autẽ hymni & authẽtici admitti debẽt. Et ſecurius de cõmuni cãtabũtur, quã locales & apocryphi admittãtur. Quo autẽ loco ad Laudes & veſperas hymni dici debeãt, infrà dicet Propoſitione 14.

fort. deeſt * ad Veſperas

De Capitulis

Nunc de capitulis videatur. Sciendũ quòd ſicut ad Vigilias noctis legũtur lectiones magnę, ita ad Laudes & Veſperas, & ad quinq; paruas horas dicũtur paruæ lectiones, ſiue lectiunculæ, quas sãctus Benedictus in Regula ſua vocat Lectiones. Et ita ſepè appellãtur in multis ſcripturis. Cõmuni autẽ vſu ſeculari, appellãtur Capitula. In Ambroſiano autẽ & ſępiùs in quibuſdã antiquis libris, Verſiculi parui, qui de Pſalmis recipiũtur, appellãtur capitula. Et ita ponitur de Cõſecratione, diſt. 5. cap. Cõuenit. Recipiẽdo autẽ priorẽ ſignificationẽ, notãdũ, quòd regulariter Romano more in officiãdo Dominicas & feſta, habẽtur tria ppria dũtaxat Capitula, ad Tertiã, Sextã, & Nonã, quorũ primum repetitur ad vtraſq; Veſperas, & ad Laudes. Et hoc ſũptũ eſt ab Ambroſio, q dũtaxat ad Tertiã Sextã, & Nonã ponit huiuſmodi ppria capitula, licèt pauca. Et iſte modus dicẽdi ſeu repetendi capitula, eſt multũ generalis in orbe religioſis Italicis, Gallicis, & Anglicis. Et ſicut lectiones nocturnales nõ ſũt vbiq; eædẽ, ita in huiuſmodi capitulis rarò eſt cõcordia. Nã vnus vſus habet iſta, & alius alia. Omnia tamẽ vbiq; ſumũtur, & ſumi debẽt de ſacra ſcriptura, & ſecũdũ beatũ Benedictum ex corde recitari. Alemãni autẽ plures aliũ modũ habẽt capitulãdi. Nã ipſorũ multæ Eccleſiæ in officiãdo habẽt ſex propria Capitula & Orationes, ſcilicet ad vtraſq; Veſperas, Laudes, Tertiã, Sextã, & Nonã. Inter quę pręcipuũ exiſtit Capitulariũ Stephani Tõgrorum epiſcopi. Idem enim epiſcopus, vt dicit Sigibertus in lib. de Viris illuſtribus ad Robertum Metenſis Eccleſiæ epiſcopum, in qua nutritus fuit, ſcripſit librum capitularium, in quo per totum anni circulum ſingulis Dominicis & feſtiuitatibus maioribus Capitula & orationes recollegit. Huiuſmodi autem Capitulis & Orationibus vtũtur multæ Eccleſiæ harũ partiũ aliquę integrè, aliæ in multis particulis variauerũt, vt Traiectenſes. Aliæ, vnica Oratione contentæ, ſolũ Capitula receperũt, & hoc ſequũtur fratres veſtri de Viridi Valle. Et

quoniam generali vſu Mundi, in huiuſmodi capitulis licet ſequi libros Eccleſiarum, nec in illis tenetur identitas, ſicut nec in lectionibus Matutinis: videtur, quod fratres veſtri de Amſteyn retinere licitè potuiſſent abſque ſcrupulo Capitularium Viridis Vallis, quod auctorem prędictum habere noſcitur. Indiſcretus enim ſcrupulus eſſe videtur, formare conſcientiam de hoc vel illo capitulo, Reſponſorio, Verſu, & huiuſmodi recitando, dum tamen ſint authentici & Romani per præmiſſa, & non habere conſcientiam de vno integro Pſalterio aliquandò omittendo, vt ſuprà propoſitione X. Vidi etiam ſæpè in libris monachorum, & aliquandò ſecularium, pro vno officio Dominica vel feſtiuitate, plura Capitula notata generaliter, nec aſſignatum ſpecialiter, vt ad hanc vel illam Horam recitentur. Multi quoque Alemanni ad omnes Horas vnicum ponunt Capitulum, ſicut & in Romano, vnica dicitur Oratio. Hic tamen modus capitulandi, nec auctoritatem habet, nec exemplum. Sequitur videre de Orationibus, in quibus vſus generalior exiſtit, vt vnica pro omnibus Horis habeatur. Ambroſianum quoque officium plures dicit Orationes, & in officio proprias plures habet. Similiter monachi illas multiplicant, & dein magis Alemanni. De orationum verò auctoritate facienda dicitur in quodam paruo Rationali, quod dicitur Micrologus, cap. 5. in hęc verba: Alias quoque Orationes niſi antiquas & Gregorianas, difficillimè admittunt, vtpotè quas in antiquioribus, & emendatioribus Sacramentarijs maximè inueniunt. Nam octauum Aphricanæ prouinciæ Conciliū cui ſanctus Auguſtinus, immò ducenti quatuordecim Patres interfuerunt, capitulo duodecimo ita conſtituit: Nullæ preces, vel orationes, vel Miſſæ, vel Præfationes, vel commendationes, vel manus impoſitiones dicantur, niſi in Cōcilio fuerint probatæ. Item tertium Carthaginenſe Concilium, cui item ſanctus Auguſtinus interfuit, capitulo viceſimotertio: Nullus ad altare Patrem pro Filio, vel Filium pro Patre nominet, ſed ſemper Orationem ad Patrem dirigat, nec qualibet oratione vtatur, niſi probata. Oratio quidem ad Patrem dirigenda eſt, iuxta Domini præceptum, qui diſcipulos ſuos ita inſtruxit, cùm interrogarent eum qualiter orare debuiſſent: Cum ſtabitis (inquit) ad orandum, dicite, Pater noſter, hæc vbi ſuprà. Stephanus Tungrenſis in Capitulario ſuprà dicto ad Capitula ſingula, ſingulas adiungūt orationes, & valdè multas ſumpſit ab Ambroſiano, & ex officio Monachorum. Romæ etiàm in libris vidi orationes, Veneranda nobis: & Supplicationem ſeruorum tuorum, ad Collectam apud S. Adrianum, & alias plures à fratribus Minoribus omiſſas. Hæc dico, nè credatur, quòd omnia officij Romani ab eiſdem fratribus obſeruentur. De hoc latius Propoſitione XXII. Omnes autem Orationes quorumcunq; vſuum, de quibus certitudo non habetur iuxta præmiſſa Concilia,

A tanquam Apocryphæ reſpuantur. Nam ſufficiunt pauciores, vt dicam Propoſitione XXIII. in fine Miſſæ.

PROPOSITIO XIIII.

De nocte in vigilijs, & ſepties in die laudes Domino ſunt canendæ.

SAncti Patres, vt ſuprà dictum fuit propoſitione 12. per Pſalmodias obſeruabant quinq; horas, ſcilicet Vigilias noctis, Veſperam, Tertiam, Sextam, & Nonam. Deindè quia ſcriptura ſæpiùs iungit Manè & Veſperè, addita eſt laus Matutina. Multorum quoque epiſcoporum B ſtatutum erat, vt clerus & populus manè & ſerò preces & orationes Deo funderent cū *Pater noſter* & Symbolo. Ideò ad hoc introductæ ſunt duæ aliæ horæ, Prima, & Completa, vtraque cū precib⁹, Oratione Dominica, & Symbolo. Itaq; octo ſunt Canonicæ horæ, ſcilicet Vigiliæ nocturnæ, & ſeptem diurnæ, ex ſcripturis auctoritatē habentes. Vndè B. Benedictus capitulo 25. vt ait Propheta: Septiès in die laudem dixi ibi. Pſal. 118.
Qui ſeptenarius numerus ſacratus, à nobis ſic implebitur: ſi Matutinæ, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Veſperæ, & Completorij tempore, noſtrę ſeruitutis officia perſoluamus. Quia de his C Horis dicit Propheta, Septiès in die laudem dixi tibi. Nam de nocturnis Vigilijs idem ipſe Propheta ait: Media nocte ſurgebam ad confitendū tibi. Ibid.
Ergò his temporibus referamus laudes creatori noſtro ſuper iudicia iuſtitiæ ſuæ, id eſt, Matutinis, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſperis, Cōpletorio, & nocte ſurgamus ad confitendu. Hæc ibi. Ad idem concordat Caſſianus lib. 2. de inſtitutis cœnobiorum, & extra de celebratione Miſſę, cap. 1. Et quamuis ſeculares iungant Vigilias Matutinis laudibus, & abuſiuè vtrumque appellent Matutinas, tamen ſunt diſtinctæ horæ, & diuiſim à Monachis per Orationes terminantur. D Igitur Vigiliæ noctis, fiunt per tres nocturnos & nouem lectiones, vt Dominicis & feſtiuitatibus ſeu per duodecim Pſalmos, & tres lectiones dūtaxat, vt diebus priuatis, Ambroſiano autem officio omnes Matutinæ fiunt cum tribus lectionibus per totum annum, niſi in Natiuitate Domini & Epiphania, vbi nouem fiūt Lectiones, Quia illos duos dies Domini, extra tempus Paſchale duntaxat feſtiuitates reputat, In Paraſceue autē habet ſex Lectiones, Vigiliæ autem ſunt Canonicæ horæ per ſe, non habentes cum alijs parilitatem: ſed Laudes & Veſperæ inter ſe, Item, Prima & Completorium inter ſe: & Tertia, Sexta, E & Nona inter ſe habent parilitatem, & ſimilem officiandi Ordinem atque modum. De parilitate Tertiæ, Sextæ, & Nonæ, ſatis euidēs eſt: de aliarum parilitate videamus. Quod autē Laudes & Veſperæ, ſimili modo debent officiari, habemus duo iura poſita in Decretis, 12. diſt. cap. vltimo. Et de Cōſecratione, diſt. 5. capite, *Conuenit*. Primū eſt Cōcilij Bracaren. quod ſic dicit: Placuit omnibus cōmuni conſenſu, vt vnus atq; idem pſallendi ordo in Matutinis vel Veſpertinis officijs

teneatur, & non diuerſæ ac priuatæ, neque Monaſteriorum conſuetudines cum Eccleſiaſtica regula ſint permixtæ. Matutini officium appellāt, quod vocamus Laudes. Vtrobique ergò debet eſſe idem ordo pſaliendi, quia ambo ſimiliter inchoantur. Vtrobique ſunt quinque Pſalmi, qui vtrobique debent habere quinque antiphonas. Vtrobique dicuntur Capitulum, Hymnus, Verſus, Canticum cum Antiphonis, Oratio cum memorijs ſimilibus. De monachorum conſuetudine ideò dicit, quia in Benedictino officio ad laudes ſunt quinque Pſalmi, & ad Veſperas tantùm quatuor. Et Laudes in principio habent pſalmū directum, aliàs in illo officio pariliter inofficiantur. Secundum eſt Concilij Agathenſis, quod ſic dicit: Conuenit, Ordinem Eccleſiæ ab omnibus æqualiter cuſtodiri. Vndè ſtatuendum eſt, vt ſicut vbique poſt Antiphonas collationes ab epiſcopis vel presbyteris dicantur, & Hymni Matutini vel veſpertini diebus omnibus decantentur, & in concluſione Matutinarum, Miſſarumq́ue poſt hymnos, Capitula dicantur: & plebs completa oratione ad Veſperam ab epiſcopo dimittatur cum benedictione. Hęc ibi. Et expone poſt antiphonas, ideſt, poſt Pſalmos antiphonatim dictos in Laudibus & Veſperis, Collationes, id eſt, Lectiones, quas capitula nominamus, vt in propoſitione præcedenti. Et Hymni matutini. Nota, quòd vtrobique debet hymnus dici, Miſſarumq́ue, hoc eſt, complementorum in Veſperis, Capitula, hoc eſt, Verſiculi parui, vt in propoſitione præcedenti. Et ſic nota ordinem, vt ad Veſperas & ad Laudes poſt quinque Pſalmos antiphonatim dictos, ſequatur Lectio, hoc eſt, Capitulum, deindè Hymnus cum verſu dicantur, & ita generalius ſeruatur. Debent igitur Laudes & Veſperæ eodem ordine inofficiari. Sed à multis iſte ordo tripliciter immutatur, addēdo, ſubtrahendo, & tranſponendo. Addendo, vt qui laudibus verſiculum ſacerdotalem præponunt, & ad Veſperas in certis * cantibus Reſponſorium cantant, quorum vtrumque Romani nuſquam faciunt. Sed vtriuſque generalis conſuetudo cōtraria præualuit, cuius rationem ponunt Rationalia diuinorum. Subtrahendo, vt qui in Laudibus aliquandò nullum habent hymnum, ſeu aliquandò decurtatum. Et iſti manifeſtè offendunt dictum Concilium, Romanum, Benedictinum, & Ambroſianum Officium, quorum quodlibet ſemper habet hymnum. Tranſponendo, vt qui alio ordine dicunt Hymnum in vno, quàm in altero, Additio tolerari poteſt, ſubtractio autem & tranſpoſitio videntur vitioſæ. Completorium verò & Prima, ferè ſimilem habent Officiationem: Quia vtrobique eſt Hymnus in vno ante, & in altero ſtatim poſt Pſalmos. Vtrobique fit confeſſio & abſolutio: & vtrobique ſub quatuor Gloria, ſunt quatuor Pſalmi. Et vtrobique capitulum, Reſponſorium paruum in Romano, verſus, Preces, & cętera ſub collecta, ſed Completorium præcellit in cantico. Et quia ſicut cæteræ horæ paruæ, ſolam debent habere antiphonam:

for. * communitatibus: aut * cānonicatibus ab breuiatio huiuſmodi hic erat, cāibus.

A ideò excellentiori vſu, pſalmi completorij directanei ſunt cum alleluia, & ad Canticum antiphona collocatur. Et pręterea, propter hanc parilem Officiationem quando Prima habet, *Miſerere mei Deus*, vſu approbatiore Completorium præcedens ſemper illud idem habet. Cum enim feſtiuitas præcedit, illa in ſecunda veſpera terminatur, (vt infrà dicetur propoſitione 19.) & Completorium ad diem pertinet ſubſequētem. Et ſciendum, quòd Ambroſiano, Benedictino, & Romano more Completorium per totum annum eſt vniforme, nec aliqua mutantur, niſi propter tempus aliqua ſubtrahantur. Prima verò

B Ambroſiana eſt vniformis. In Prima verſus reſpōſorij in Natiuitate Domini, in Apparitione, Reſurrectione, & Aſcēſione generali vſu ſic mutari ſolet. Eiſdem temporibus, & in Aduentu, & in Quadrageſima atque Pentecoſte, ſecundùm vſus celebriores, & multorum ſcripturas, Antiphonæ duntaxat tranſmutantur. Cætera ſemper vniformia remanent, niſi in triduo ante Paſcha & hebdomada ſequēti. Antiphona etiam S. Trinitatis in Prima, vniformis eſſe debet, niſi in Aduentu, & Quadrageſima, in Natiuitate, Apparitione, Reſurrectione, Aſcenſione, & Pentecoſte, & de Virgine glorioſa. Sed propter parilitatem

C completorij & primæ ſupradictam, ad mutationem antiphonæ Primalis, multi ab vniformitate completorij declinantes, mutant in illo hymnum & antiphonam ad *Nunc dimittis*. Alij temporibus quibus verſiculus reſponſorij in prima mutatur, mutant etiam in Completorio capitulum cum verſu. Alij verò quoties libet, in feſtiuitatibus completorium mutare volunt. Nimia mutatio vitioſa videtur, nec ſtabilibus religioſis congruere, qui facilia & breuia ſequi debent. Communiore autē vſu ſeruatur ad Primā capitulum, *Domine miſerere*: Oratio, *Deus qui ad*

D *principium*: cum oratione, *Actiones noſtras*, quæ ſunt Ambroſianæ. Ad Complet. Capitulum, *Tu autem*: & Oratio, *Illumina quæſumus Domine*. Et conuenit, vt vtrobique interceſſio Virginis glorioſæ, & omnium Sanctorum inuocetur in oratione, ſicut fit in Ambroſiano. In officio autem Capituli, quod fit poſt Primam, fiunt tria: primò memoria ſanctorum in recitatione Martyrologij, cum verſu, *Pretioſa*: & capitulo, *Sancta Maria*. Secundo, memoria defunctorum in anniuerſarijs recitandis, cum *Miſerere mei Deus* & Collectis. Tertio, quia tunc ad labores diurnos præparari debemus. Adduntur preces congruentes,

E dicendo ter, *Deus in adiutorium*. Et contra B. Benedictum cap. 55. agunt, qui huic verſui triplicato quicquam addunt. Deindè ter *Kyrie eleiſon*, *Pater noſter*, cum Verſu, & *Reſpice*, & Oratio, *Dirigere*, Ambroſiana. Item Romanum Officiū ad Primam & Completoriū habet preces ex cauſa dicta ſupra in principio: Ad cæteras verò horas nequaquā, niſi de tēpore agatur. Ambroſianū autē quotidie in paruis horis duntaxat, poſt Lectiunculā, quā capitulū dicimus, habet Reſpōſoriū breue, Verſiculū, Kyrie eleiſō ter, Paterno

ſter, cum precibus & Collecta. Benedictinum autem ſimiliter habet ad omnes horas: ſed ad paruas, nullum dicit Reſponſorium. Dictæ quoque quinque paruæ horæ deberẽt obſeruari ſub humilitate: & Vigiliæ, Laudes, Miſſa & Veſperę, magis eleganter. Vnde magis ſolenne eſt, vt hymni paruarum horarum in eorum nota facili non mutentur. Et in Ambroſiano officio quaſi omnes hymni facilem habent notam.

PROPOSITIO XV.

Dominici dies feſtiuè, feriales verò humiliter debent inoſſiciari.

CONſtituite diem ſolennem in frequentationibus vſque ad cornu altaris: quia ſanctus dies Domini eſt, nolite contriſtari. Diem enim Dominicum Leges ſeculares iubẽt omnimodè venerari. C. de ferijs, L. Dies feſtos. Omnes enim dies feſtiui, qui ex facto Domini nomen habent, vt Dominicus dies, Natiuitatis, Circunciſionis, & cæteri, vltra alios dies Sanctorum ſunt honorandi. Vndè in Concilio apud Compendium, & ponitur de ferijs capitulo primo, Omnes dies Dominicos à Veſpera in veſperam cum omni veneratione decreuimus obſeruari. Conſtituite ergò diem ſolennem, ſcilicet Dominicum, in frequẽtationibus. Ita habet Romana & Ambroſiana trãſlatio, vt eſt, vt frequẽter Dominicis diebus ſeruetur officium Dominicale, niſi magna feſtiuitas occurrat. Vſque ad cornu altaris, hoc eſt, etiam Officium Miſſæ Dominicale obſeruando. Et hoc excellentius obſeruatur in Officio Ambroſiano: in quo die Dominico nullius Sancti, etiam Virginis glorioſæ feſtiuitas agitur, ſed occurrẽs in illũ, transfertur. Romanus autem vſus cæteris vſibus poſt Ambroſianum melius ſe habet: in quo omnia feſta nouem lectionum cedũt Dominicis, niſi ſint B. Mariæ, S. Crucis, Ioannis Baptiſtæ, Apoſtolorum, & proprium cantum habentium. Quandò autem propria Hiſtoria in alia Dominica locum habere non poteſt, omnis feſtiuitas differtur. Vndè feſtum Matthæi Euangeliſtę, in Dominica non tenetur Romano vſu. Et in Aduentu, & à Septuageſima vſque in Octauam Paſchę incluſiuè nullum feſtum agitur in Dominica: quia Dominicæ interim occurrentes proprijs hiſtorijs decorãtur. Propter quod præcipiunt Statuta Colonienſium & Leodienſium, vt in Aduentu Domini, & in Quadrageſima nullum feſtum in Dominica obſeruetur. Vrbanus tamen V I. Purificationem faciebat in Dominica ſeptuageſimæ obſeruari: Romana igitur conſuetudine ſecundùm Micrologum cap. vltimo, In omni Dominica, Eccleſiaſtico conuentui cum Officio Dominicali ſatisfacimus, niſi aliqua multùm celebris feſtiuitas in ipſa die occurrat. In quibus non minus quàm pro Dominica populus ſolet congregari, quas & in alijs diebus ſolenniſſimè celebramus, & niſi propter hiſtoriam, vt eſt di-

A ctum. Abuſus eſt ergò nimius, vt feſtum S. Andreæ in Dominica teneatur: cum Romana conſuetudo Metropolitanum Statuum, & omnes de officio ſcribentes obuient huic modo. Quorum autem Sanctorum officia in ferijs ſeruanda ſunt, poſterius dicetur. Nunc de officijs Dominicalibus pauca perſtringamus ſeruanda, niſi aliud aſſignetur. Generaliter autem quæ Antiphonæ in Vigilijs, Laudibus, & Veſperis ſuper Pſalmos ex Pſalmiſta dici debẽt, in his ſeruetur vſus loci, & librorum continentia. Quia in Antiphonario Romano aliquandò ad eundẽ Pſalmum ſunt plures Antiphonæ vt ſupra *Dixit Dominus*, Antiphona *Sede à dextris*, & Antiphona B *Dixit Dominus*, de quibus vnus vſus habet vnam, alter aliam. De Capitulis, & Hymnis, & Orationibus dictum eſt ſupra. Generali conſuetudine ſecularium & monachorum, quandò noua hiſtoria eſt inchoanda, ad veſperas Sabbatinas ex iucunditate Reſponſorium cantatur. Et regulariter ſeruatur ſecundum, niſi aliud habeatur ſpeciale, vt Sabbato primo Aduentus Reſponſoriũ *Ecce dies veniunt*. Verſiculus Sabbatinus, Veſpertina oratio: cæteris diebus verſiculus, *Dirigatur*. Ad vtrunque, *Magnificat* & ad *Benedictus*, ſequamur libros, & in ſuffragijs loci vſum. Ad Vigilias C noctis in hyeme, aliqua ſunt longiora & plura, vt Inuitatoria & hymni, in æſtate ſecus. Vndè in hyeme ſunt plura inuitatoria Dominicalia de Pſalterio, in æſtate ſolùm, *Venite exultemus*. Vtique autem ſeruetur Hymnus, vt ſupra dixi. Ad tres verò nocturnos Dominicales in libris Romanis, & in omnibus vſibus mundi ſunt nouem Antiphonæ communes de Pſalmis ſumptę ſemper obſeruandæ, nec in aliquo tempore alterandæ, nec in toto Antiphonario Romano reperi alios Nocturnales, ſaluò quod dicã de duabus Dominicis ante Natiuitatem Domini, & D ante Paſcha. Prædicatores, & quidam alij habẽt quaſdam antiphonas metricas, *Pro fidei meritis*, cum alijs, quæ tamquam apocryphę, omninò reſpuendæ: & quia captiuæ ſunt tam in metro, quàm in verbis: ſimiliter reſpuantur quædam aliæ, quæ incipiunt [*] in verſiculis tam Dominicarum, quàm feriarum, ſecurius Romanum ſequimur vſum. Romani poſt *Pater noſter*, non dicunt verſum, ſed habẽt abſolutiones ante lectiones, quæ ſecundùm ferias repetuntur, quæ piæ & religioſæ videntur. De lectionibus & Reſponſorijs fiat, prout ſupra poſitum eſt. Romani in vltimis Reſponſorijs ſimilem modum ſeruant, vt E quoties *Te Deum* dicitur, vltimum omittatur, & *Gloria patri* ad penultimum obſeruetur. Sed dictum modum non ſequuntur aliæ Nationes. Ad Laudes Dominicales ſup *Benedicite* in antiphonario Romano, multæ habentur antiphonę, quę in hyeme ſecundùm ordinẽ dicuntur. In ęſtate, autẽ, ſola ſcilicet, *Tres pueri iuſſu regis*. Super reliquos autẽ quatuor Pſalmos aliqui ſeruant antiphonas per alleluia, vt Fratres Minores, Alij verò cuilibet Pſalmorũ ſuam tribuunt Antiphonam iuxta conſiderationem datam. Propoſitione de-

Inuitatoria

De Antiphonis nocturnalibus

Hic videntur quædã deeſſe.

ne decima. Et hæ in dicto antiphonario ponuntur, ſcilicet *Regnauit Dominus*, cum alijs. Romano enim ordine, qui mente tenendus eſt, In Vigilijs noctis, in Laudibus, & in Veſperis, quælibet laus ſanctæ Trinitatis poſt Pſalmos decantatos, ſuam antiphonam habere debet ſubſequentem. Et hic decor officij diuini, vt in dictis Horis hoc fiat, & in alijs paruis, vnica antiphona decantetur. De Pſalmis Primæ Dominicalibus dictum eſt Propoſitione decima. Et reſpuatur ille abuſus apocryphus, vt ſicut *Te Deum* ſequitur ad *Gloria in excelſis*, quòd ita *Confitemini* in Prima, ſequi debeat ad *Credo in vnum Deum*. De reſponſorijs & verſibus ad Tertiam, Sextam, & Nonam, omnes vſus concordant. Sed in antiphonis Dominicalibus ad Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, vbi in Romano laus Dei agitur per tria alleluia, aliæ Nationes illam agunt per antiphonam *Sanctæ Trinitatis*. Quandò feſtiuitas in Sabbato vel feria ſecunda occurrat, primo caſu feſtiuitas habet ſecundas Veſperas, niſi ſit Dominica præcipua. Secundo caſu Dominica habet illas, niſi fuerit duplex. Miſſæ verò Dominicales, quandò fit ſeruitium de illa in Dominica, non debent omitti, etiam tempore Paſchali, & infra octauas maiores, & in Sanctorum Vigilijs, ſed feſtiuè decantari, prout beatus Gregorius illam eo die inſtituit decantandam. de hoc, Propoſitione vltima. In ſeruitio autem feriali ad ſingulas horas, ad officium mortuorum, ad horas beatæ Mariæ, & ad ſeptem Pſalmos in principio, & ad preces & orationes; & in alijs punctis debitis, obſeruandę ſunt proſtrationes, quarũ vſum loca veſtra congruè recipere poſſunt à Carthuſienſibus & Ciſtercienſibus, quos non multum perpendi à ſecularibus diſtare. Ex Romano vſu autem quædam preces habentur ad Veſperas, Laudes, Tertiam, Sextam, & Nonam ſeruandæ, quibus iungitur *Miſerere mei Deus*. Et ſimiliter ad preces Completorij, atque Primæ. Ad Vigilias verò noctis, ſingulæ feriæ habent Inuitatorium ſub ſimili Tono, Verſiculum propriũ poſt Nocturnum, & laudes proprias: Verſiculum ante Laudes, *Fiat miſericordia*, & ante *Benedictus*, verſiculum, *Repleti ſumus*, & quandò opus eſt, Antiphonę ad *Benedictus* & *Magnificat*. Lectiones verò & Reſponſoria ſumuntur ex hiſtoria Dominicali. Quandò ſuperexcreſcentia Reſponſoria dicta ſunt, tunc iterum incipitur à ſecundo Reſponſorio Dominicali, vſu Romano. In Reſponſorijs & Verſiculis ad Tertiam, Sextam & Nonam, omnes concordant. Officium antè mortuorum in Veſperis, Vigilijs, & Laudibus obſeruatur, vt Vigiliæ dicantur ſecundùm ferias, ſecũdùm vſum communem, & Miſſa fiat pro eiſdẽ. Et modo obſeruandi Officium mortuorum, inſtruamini à Carthuſienſibus & Ciſtercienſibus antè dictis. Nam in hoc officio cum Secularibus ſe conformant. Septem Pſalmi Pœnitentiales cum precibus & altero Pſalmo & collectis, ſeruandi ſunt in illis locis, quæ illorum vſum habent. Et idem de quindecim Pſalmis Graduali-bus cum eorum ſequelis. Ad maiorem Miſſam aliquandò reperendum eſt Officium Dominicale cum Epiſtolis & Euangelijs de Feria quarta & ſexta: Aliquandò ſeruandæ ſunt Miſſæ peculiares de beata Virgine, de ſancta cruce, ſuo tempore, de ſancto ſpiritu, & ſimiles, ſecnndùm exigentiam ordinis & loci. Et præmiſſa, de vtroque ſeruitio Dominicali & Feriali intelligẽda ſunt, vbi aliæ proprietates non habentur, nec etiam aſſignantur.

PROPOSITIO XVI.

In officio temporali obſeruando Aduentus Domini, Quadrageſimale, Paſchale, & Quotidianum tempus ſpecialiter denotentur.

VT autem ſeruitium temporale honeſtè & ſecundùm ordinem fiat, tam Ambroſiano quàm Romano ordine conſiderãtur quatuor tempora ſupradicta, in quibus in quibuſdam ex tempore ipſo ſingularia obſeruãtur. Aduentus Domini apud Romanos incipit prima Dominica poſt craſtinum Catharinæ. Ambroſianus Aduentus habet ſex ſeptimanas, & incipit Dominica poſt Martini. Apud Romanos etiam in Aduentu Domini, ieiunium agitur. Aductus partim eſt lætitiæ, quia Alleluia dicitur, & cantus in iucunditate cantatur: Partim triſtitię, quia *Te Deum*, *Gloria in excelſis*, & *Ite Miſſa eſt*, reticentur. Nec in feſtiuitatibus ſine auctoritate dici debent, vt Propoſitione decimatertia, & in nigris veſtimentis fit ſeruitium. in quatuor Veſperis Dominicalibus, & in tribus ſabbatinis dicuntur ſuper Pſalmos Antiphonæ de Dominica pręcedenti. Reſponſorium in omni Veſpera Sabbatina dicitur. Nulla feſtiuitas in Dominica ſeruatur, ſed transfertur, vt ſupra in præcedenti Propoſitione dicebatnr. Ad Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, ſecundùm vſum antiphonæ ſeruẽtur. In reſponſorijs & verſibus concordant omnes nationes. De capitulis & Orationibus vt ſupra. In Euãgelijs Dominicalibus à Romano diſcrepant cæteræ nationes. In tribus prioribus Dominicis dicendæ ſunt ad Nocturnos, Antiphonæ de Pſalterio: & omittendæ illę tres *Hora eſt*, cum alijs, quia non ſunt Romanę, nec in hoc tẽpore ſpeciales. Et maximè ex eo, quia iſti ſancti dies Dominicales debent habere nouem Antiphonas, adeò & magis, quàm ſancti Martinus, Laurentius, & quicunque cęterorum. Inuitatorium feriale in Tono feriali, *Regem venturum*, Verſiculi & cętera de Dominica, Lectiones ex Eſaia. In prima & ſecunda hebdomada. Reſponſoria incipiantur à ſecundo Dominicali, expletis ferialibus, & Laudes ex Pſalmiſta. In tertia hebdomada ſemper eueniunt quatuor tempora, quę habẽt proprias Homilias cum Reſpõſorijs: Vigilię obſeruẽtur cnm nouẽ lectionibus. Vna hebdomada in qualibet feria habet ꝓprias Laudes, quę in antiquis Antiphonarijs repoſitæ sũt incompetenter in quarta hebdomada. Immò debito ſitu collocari debent cum ſuis Antipho-

nis ad *Benedictus* & *Magnificat* in tertia hebdomada, io qua ſunt quatuor tempora, & contiouari in ſuis ferijs vſque ad Vigiliam Natiuitatis. Antiphonæ verò ad *Benedictus* & *Magnificat* tertiæ hebdomadæ dicendæ ſuut ad tres Nocturnos Dominicales Dominicæ quartæ. Si feſtum Luciæ cadit in Domioica, io Sabbato præferatur, vt Laudes feriæ ſecondæ habeant locuio. Antiphooa *Nolite timere*, ad *Benedictus* dicenda eſt iu Dominica, quandò feſtum Thomę à Dominica in diem Lunæ differtur. Et quandò idem feſtum Thomæ cadit in feriam quintam, ſextam, vel ſabbatum, Laudes & Reſponſoria illius anticipanda ſunt in ſimili feria, in hebdomada pręcedenti. Dies verò hebdomadæ quartæ, quantùm opus eſt, recipiunt Antiphonas ſuper *Benedictus* & *Magnificat* ſupercreſcentes. Et per iſtas breues conſiderationes euitabuntur loogę tabulę, quas aliqui poſuerunt hic per ſeptem Aduentus. Quandò Vigilia Natiuitatis cadit in Dominicam, in hebdomada præcedenti à feria tertia, eius officium ſupercreſcens, quod io Dominica locum non habet, debet præueniri, & in ipſa Dominica cæterum officium perſolui. Secundùm Ratiooalia diuinorum beoè authentica, de Octauis Stephani, Ioanois, & Iooocentum, infra Octauas oulla memoria ſeruatur. Vide infra

De hiſtoria Dum medium ſilentium.

Propoſitione 19. Dominica poſt Natiuitatem Domini, ex Reſponſorijs eiuſdem ſuperexcreſcentibus, nouem habet Reſpooſoria, quæ communiter huic Dominicę ſolent aſcribi. Item habet propriam homiliam, & proprium officium Miſſæ, à cuius Iotroitu intitulatur. Hæc hiſtoria ita eſt imponeoda. Si aliqua trium dierum poſt Natiuitaté io Dominica eueoerit, io illius octaua imponetur cum memoria de Octaua. Si verò aliqua trium dierum poſt diem Innocentum in Domioica cadat, in illa plenè imponatur. Et eiſdem tribus diebus eius officium ſuppleri oportet, quandò Natiuitas Doioioi venit in Dominica. Ad Vigilias autem noctis, Pſalmi Dominicales cum Antiphonis de Natiuitate cantentur. Et ſecundùm beatum Gelaſium legetur de epiſtolis Pauli, vt Propoſitione decima dictum eſt. Cætera ſuppleantur de die Natiuitatis. Et huius obſeruantiæ auctoritas nedùm ex vſu Carthuenſium habetur; ſed & ex trigeſimoſeptimo

Micrologus.

capitulo Micrologi, quod ſic dicit: Si Natiuitas Domini vel aliqua ſubſequeotium ſoleonitatũ io Dominica euenerit, Officium *Dum medium ſilentium*, poſt Natale Innocentũ, ad priuatos dies congruè ſeruatur, ſicut & in alijs Dominicis agimus, ſi aliquandò celebrius in ijs feſtum habuimus. Idem etiam Officium Romano more recipitur; ſi quandò ab Octaua Domini vſq; ad Epiphaniã Domioica euenerit. Omnis etcoim Dominica à Natiuitate Domini vſque ad Epiphaniã, ex aotiqua Traditione illud obtinebit, quæ tamco celebriori feſto occupata non fuerit. Nã cùm hoc Officium de Natiuitate Domini agat, conuenientiſſimè illis Dominicis adaptatur; quæ & reliqua officia de eadem ſolennitate ſolent obtinere. Non enim illi ſunt audieodi, qui hoc officium, eo quòd de Natiuitate agat, nunquàm poſt Octauam Domini dicendum exiſtimant: cùm tamen ipſi Vigiliam Epiphaniæ de Natiuitate Domioi ex integro inofficiare ſolent & debeant. Ipſi quoque ſi Dominica in octaua ſancti Stephani vel aliorum venerit, Dominicã de octana inofficiaot: dum tameo Eccleſiaſtica ſolenoitas non pro octaua, ſed pro Dominica agatur. Hoc autem ſaocti Patres in diſpoſitione officiorum ſummoperè procurauerunt, vt officium ſemper inſtanti celebritati concordaret, nec clerus aliud, quàm Populus in eccleſiaſticis celebritatibus obſeruaret. Præterea omnes Dominicæ ſolennitates ſibi inuicem affines, hoc habent priuilegium, vt obſeruatio earum adinuicèm contiouetur, vt Reſurrectionis vſque ad Aſceoſionem, & Aſcenſionis vſque ad Pentecoſteo commemoramus, & omnes Dominicas his ſolennitatibus interpoſitis, de eiſdem inofficiamus, Sic igitur & Natiuitatis Dominicæ vſque ad Epiphaoiam memoriam agimus, oiſi in quaotùm feſtis Sanctorum, vel Octauis eorum ſatisfacere cogimur. Eodem quoque modo iofra hunc termioum occurreotes Domioicæ, officium de Natiuitate poſſidebunt. Et capitulo ſequeoti, Quamuis autem duæ Dominicę multotiès eueniunt eodem tempore, nunquàm tamen ambas Dominicali officio occupari feſta Sanctorum permittent, oiſi eo taotùm anno, dum Vigilia Epiphanię io Dominica eueoerit. Vndè & ſaoctus Gregorius ſatis competenter vnum Dominicale officium eo tempore ordinauit, eo quòd & ibi vna tantùm Dominica, omni peoè aono occurrat: quæ huiuſmodi officio indigeat. Nec hoc vtique ſanctus Gregorius, vel poſt Epiphaniam, vel poſt Peotecoſten ſeruare curauit, vt tot officia ſemper haberemus, quot Dominicæ poſſent eueoire. Nam optimè præuidit, huiuſmodi inæqualitatem repetitione officiorum facilè emendari poſſe. Vndè & oos, cùm Vigilia Epiphaoiæ in Domioica occurrit, prioris Dominicæ officium pleniter repetimus, ſicut & in Dominicis poſt Epiphaniam, & poſt Pentecoſteo, quotiès oeceſſe fuerit, iuxta Romanam coosuetudinem facere debemus. Sicut eoim hiſtorias Dominicarum, inquaorùm tempori ſufficit, repetimus: nihilomioùs & eorum officia Miſſæ repetere poſſumus. Nam & Miſſæ officium Domioicale, alteri Domioicæ, quæ eiuſdem obſeruãtiæ eſt, nun incompetenter, immò competentiùs adhibebitur, quàm ſiogulis priuatis diebus: qui dum Domioicarum officia recipiunt, ex feſtiuis, ferialia efficiunt. Hoc tameo noo ex Eccleſiaſtici Conuentus neceſſitate, ſed ex propria deuotione vſitamus. Non ergò minùs coogruum videatur, ſi idem officium in alia Dominica, vt eccleſiaſtieo coouentui ſatisfiat, repetatur. Hæc ibi. Ex præmiſſis ita latè ſcriptis, ſciant illi ſe errare, apud quos officium huius Dominicæ, nullo caſu, io Dominica locum habet. Octauæ autem prædictæ tres minores, & Vigilia Epiphaniæ,

trium

trium ſunt Lectionum cum Nocturno ſecundū Carthuſienſes. Si ſit Dominica, prædicta hiſtoria imponetur, ſecundùm eoſdem. Infra octauā Epiphaniæ ſeruentur Pſalmodiæ, ſine *Te Deum*, vt ſupra Propoſitione decima & decimatertia. Epiſtolæ Pauli legantur ſecundùm beatum Gelaſium, & maximè quia propter anguſtiam temporis ſæpè non poſſunt pleuè legi. Dominica infra octauam, tā ex Romana conſuetudine, quàm ex reuerentia Dominicæ, ſeruetur Homilia & officium Miſſæ Dominicę primæ. Etiamſi propter pluralitatem hebdomadarum vſque ad Septuageſimam, repetendum videatur: ſicut & alia duo officia, *Omnis terra*, &, *Adorate*, cùm multoriès ſex occurrant hebdomadæ his officijs inofficiandæ. Et prouideatur, vt Hiſtoria, *Domine ne in ira*, in aliqua Dominica imponatur, anticipādo vel differendo feſta, vel octauam Epiphaniæ præueniendo, quandò erit opus. Et quandò alia Dominica non ſupereſt, imponendo eam plenè Dominica infra Octauam. Et religioſum valdè exiſtit, vt omne officiū proprietatis temporale imponeretur, prout poſſibilius fieri poteſt. In Septuageſima autem pentateuchus incipitur, vt ſupra propoſitione vndecima. Vndè & Alexander Papa ſecundus conſtituit, vt omiſſa hiſtoria de Alleluia, quam habent plures libri, Reſponſoria de eadem hiſtoria in eadem Dominica imponātur, quæ etiam in ſequenti Dominica Sexageſimæ repetentur, vt dicit Micrologus capitulo quadrageſimoſeptimo; & ita ſeruant communiter libri noſtri. Gregorius autem ſeptimus, vt legi Romæ apud Lateranum, inſtituit, vt dicta Dominica Sexageſimæ, ſua hiſtoria propria de Noë decoraretur, & Dominica Quinquageſimæ hiſtoriam de Abraham occuparet. Et hoc ſuppleuerunt plures Religioſi, qui Reſponſoria de Noë & Abraham in libris noſtris coniuncta, ijs duabus Dominicis poſuerūt, & Laudes Dominicales deficientes addiderunt. Idem ſequitur Antiphonarius, quem de Roma apportaui, & videtur conueniens ſupplementū. Alleluia autem idem Alexander Papa in Sabbato Septuageſimæ ad Veſperam iuſſit dimitti. Et Leo Papa nonus, de Conſecratione, diſt. prima, *Hi duo Hymni*, dicit, quod iſti duo hymni, *Alleluia*, atque *Gloria in excelſis Deo*, ſolummodò in Nouo Teſtamento inueniuntur ab Angelis decantati, quos pariter in Septuageſima intermittimus. Et in eodem Decreto vide cauſam huius intermiſſionis. Benedictini autem & Ambroſiani ſeruant Alleluia vſque ad Dominicam Quadrageſimæ. Vide in Regula, capitulo trigeſimoquarto. Secundum tempus notandum, eſt ipſa ſancta Quadrageſima. Sciendum quòd Laodicenſe concilium, capitulo quinquageſimoprimo conſtituit, vt Natalitia Martyrum in Quadrageſima non celebrentur, ſed eorum commemoratio fiat in diebus Sabbatorum vel Dominicarum. Et ex Concilio Martini Papæ, & ponitur ibidem in capitulo ſequenti, Non licet in Quadrageſima Natales Martyrum celebrare:

A ſed tantùm in Sabbatis & Dominica pro commemoratione eorum oblationes offerre. Quòd hic ſoli Martyres nominantur, hoc ideò, quia nondùm apud antiquos memoria Confeſſorum adeò celebris fuit. Sancti quoque Patres, vt dicit Micrologus cap. 48. in Toletano Concilio conſtituerunt, vt annunciatio ſanctæ Marię, de Quadrageſima in xv. calendas Ianuarij transferretur, vbi annuatim ſolenniter & conuenienter ante Natale Domini poſſet celebrari. Vtputà cum omnia illius temporis officia, de eadem reſonent Annunciatione, vt in Ambroſiana ſeruatur Eccleſia, in qua, eadem Annunciatio ſolen-
B niſſimè agitur in Dominica ante Natiuitatem Domini. Et præterea in Ambroſiano officio, nullum feſtum in Quadrageſima ſeruatur, prout dicta Concilia ſtatuerunt. Et propterea antiquitus feſta Gregorij & Ambroſij ad dies ordinationis eorum trāſferebantur, Gregorius ſcilicet ad diem tertium Septembris, & Ambroſius ad octauam Andreæ, & Benedictus ad diem Tranſlationis ſuæ in Iulio. Sed poſtea Annunciatione in Romana Eccleſia ad locum ſuum redeunte, ſimiliter alij apud nos redierunt. Et exindè retenta eſt trāſlatio Benedicti, Ambroſius tamē apud Romanos & Mediolanenſes remanet in octaua.
C Sic igitur in iſtis quatuor feſtis, memoratis Cōcilijs eſt generaliter derogatum: ergò & in reliquis obſeruari deberet nec admitti in Quadrageſima quodcunque aliud feſtum nouem lectionum. Beatus Petrus ieiunium Quadrageſimale primus dicitur inſtituiſſe, vt ſupra: ſed beatus Teleſphorus ab eodem ſeptimus conſtituit, vt clerici ſeptem hebdomadis ante Paſcha ieiunarēt. Vide 4. diſt. cap. Statuimus, & capitulo ſequēti. Et beatus Gregorius dicit in capitulo ſequenti, quòd à Quinquageſima propoſitum ieiunandi ſuſcipiant, & in Quadrageſimali tempore nec
D vxorem ducere, nec conuiuia facere, conueniens eſt, de pœnitentia, diſt. 7. Nec vxorem. Diebus autem priuatis Quadrageſimæ, penſum ſeruitutis noſtræ augmentare debemus in orationibus & operibus bonis, vt omninò tunc efficiamur religioſiores. Et hoc augmētum fit, quia ad *Miſerere mei Deus*. in ſeptem horis ſuperadduntur ſeptem Pſalmi pœnitentiales, & *Inclina* vel altero in ſexta adiuncto. Vigiliæ mortuorum cum nouem lectionibus celebrantur. Poſt Primam, decem Pſalmi de Pſalterio recitētur, quolibet die decem, bini, & bini ſub vno *Gloria*, cum Litania, ſeptem pſalmis iretum & orationibus cōſuetis.
E Huiuſmodi ſeu alia particularia officia in ipſo ſancto ieiunio addi debēt. Antiphonæ, Reſpōſoria magna, & Verſiculi ad Primam, Tertiam, Sextam, & Nonam vbique concordant, & continentur in Antiphonario Lateranenſi. Sed hæc Reſponſoria Fratres Minores malè omiſerunt. In die Palmarum ſunt Antiphonæ decem nocturnales vndiquaque collectæ. Cęterum Dominica dicantur ex Pſalmiſta ex cauſa ſupradicta. Cætera ſatis patere videntur ex libris, & vſu generali. Tertium tempus eſt Paſchale, quod à nu-

mero

mero dierum, Quinquageſima latinè, & Græcè
Pentecoſte in ſcripturis dicitur. Prima hebdo-
mada, quaſi pro vna die computatur. Vndè Pſal
mi Dominicales ad Vigilias per totam hebdo-
madam, terni & terni diſtribuuntur. Et hoc ſer-
uat totus mundus, & teſtatur Antiphonarius La
teranenſis antiquus, ideò in hoc errauerunt Fra
tres Minores. Ad laudes per totam hebdomadã
quandoque Antiphonę dicuntur, vt ſuprà pro-
poſitione decima. Veſperæ à *Kyrie eleiſon* in-
choantur, cum Pſalmis Dominicalibus per tria
interſtitia, cum Cantu Miſſali & *Magnificat* &
tribus orationibus. Et ita beatus Gregorius Veſ
peras huius hebdomadæ ordinauit, vt vidi Ro-
mæ in pluribus libris antiquis, & eas cum tali
initio ſeruat totus mundus. Quas Veſperas, ijdẽ
fratres malè alterauerunt. *Confitemini* verò, ex
Ambroſio per totam dicitur hebdomadam, cu-
ius officium terminatur in Nona ſabbati ſubſe-
quentis. Dominica in octauis Paſchæ, ſabbato
præcedenti, more Romano dicũtur Pſalmi Sab
batini. Capitulum, Reſponſorium, hymnus, &
cętera, de hiſtoria. Ad Vigilias Pſalmi Domini-
cales ſub tribus antiphonis, aut ſub nouem, ſi ha
beantur. In primo Nocturno legitur de Actibus
Apoſtolorum: In ſecundo, Sermo: In Tertio, Ho
milia, vt dixi in Propoſitione vndecima. Reſpõ-
ſoria de die Paſchę, & ſequentibus. Ad Laudes
ſuper tres primos Pſalmos, tres Antiphonas ſe-
cundùm notam trium primarum Antiphona-
rum de Laudibus Paſchę, ſuper *Benedictus*. Anti-
phona, *Alleluia, Surrexit*: ſuper *Laudate*, Anti-
phona per *Alleluia*. Ita habetur in antiphona-
rio Lateranenſi. Cætera prout in libris. Per heb
domadam, Inuitatorium Paſchale, dicto hymno
legetur nocturnus cum ſola Antiphona, ad no-
tam Primæ. Lectiones de Actibus, Reſponſoria
de hiſtoria, incipiendo à ſecundo. Simili modo
ſeruatur hiſtoria, *Dignus es* & hiſtoria, *Si oblitus*.
Et Dominicis ipſis Paſchalibus Ordine Roma-
no cantatur Officium Gregorianum ad Miſ-
ſam, & hoc videtur ſequendum. Sanctus Marcus
Euangeliſta, Philippus, & Iacobus, & Inuentio,
ſeruantur in Dominica, ſi in illa eueniant. Non
autem aliud feſtum nouem Lectionum. Aſcen-
ſio Domini & eius octaua ſeruantur cum nouẽ
lectionibus ſub ſimili officio. Et Dominica in-
frà, cum totidem, etiam cum Pſalmis Domini-
calibus ſub tribus, vel nouem antiphonis, prout
haberi poſſunt. Nocturnus autem cum Antipho
na nocturnali, de die magis congruenti dicatur.
Omnes antiphonæ per octauã, dicuntur in Lau-
dibus & ad Veſperas. Nec tempore præcedenti,
nec per has Octauas dicitur, *Te Deum*, niſi ſeruẽ
tur nouem lectiones. In hebdomada Penteco-
ſtes, Officium videtur ſatis generale, & ad Lau-
des & Veſperas dicantur omnes Pſalmi. Quar-
tum tempus eſt quotidianũ, quod incipit à Veſ-
peris Sabbati poſt Pentecoſten. Super octaua ve
rò Pentecoſtes, magna eſt adhùc diuerſitas. Cùm
enim Romani in hac Dominica imponerent hi-
ſtoriam Regum, nec ſeruarent feſtum Trinita-

A tis: aliquæ Nationes, vt Alemanni, eadẽ die ſer-
uant Octauas Pentecoſtes, in hebdomada & Do
minica ſequenti ſeruantes officium Trinitatis.
Alij, vt Gallici, plures illo die plenum faciunt
feſtum Trinitatis, cum Octauis maioribus. Ho-
diernis verò temporibus Romæ & in Curia Ro-
mana, ſolennis habetur feſtiuitas ſanctæ Trini-
tatis in octaua ſupra dicta, quod etiam plures
Alemanni cœperunt ſequi poſteà. Per octauam
autem ſanctæ Trinitatis & Sacramenti, ſeruetur
Nocturnus ferialis cum ſola Antiphona compe
tentiori. Reſponſoria dicantur ſecundum ordi-
nem, nec *Te Deum*, nec *Gloria in excelſis* ſeruatur,
B ſed, *Ite Miſſa eſt*. Omnes Antiphonæ in Laudi-
bus dicantur & ad Veſperas Antiphonæ & Pſal-
mi feriales. De hiſtorijs vſque ad Aduentum, &
officijs Miſſarum notus eſt duplex ordo. Vnus,
Antiphonæ Sabbatinæ cum Lectionibus & Re-
ſponſorijs: Alter, Homiliarum, Antiphonarum
ad *Benedictus* & *Magnificat*, & ipſius Miſſæ. In re-
petendis Reſponſorijs per ferias, expletis feria-
libus, incipiendum eſt à ſecundo. Octauæ Petri
& Pauli, Aſſumptionis, & Natiuitatis Mariæ per
ſuos dies, etiam in Dominica non recipiunt hi-
ſtoriam, ſed Homiliam, Miſſam de Dominica
cum memoria. In Septembri ſunt Reſponſoria
C quatuor hiſtoriarum, quarum tres per beatum
Gregorium non ſunt completæ, tamen vſus Ro-
manus ex illis facit quatuor hiſtorias Domini-
cales. Aliæ autem Eccleſiæ quàm plures, duas
faciunt coniungendo inexpletas. Quicquid ſit,
religioſum eſt, in quatuor temporibus illius mẽ
ſis, à nouem Lectionibus vacuis, cantari de tem
pore, & in Dominicis & alijs diebus taliter apta
ri, vt omnia percantentur. Nam Romanus vſus,
Octaua Natiuitatis Mariæ integrè ſeruata, reli-
quas omnes feſtiuitates transfert, etiam feſtum
Matthęi, vt Hiſtoriæ imponantur. Et licèt prius
D dictum ſit, adhuc repeto; quòd nulla vis eſt facię
da in ordine Reſponſoriorum ſeu in Verſibus
eorundem, quia in his rarò libri concordant,
etiam eiuſdem loci, dum tamen cætera omnia
honeſtè & ſecundùm ordinem Canonicum à vo-
bis fiant.

PROPOSITIO XVII.

*Quolibet vſu Sancti Dei ſub diuerſo gradu vene-
rantur: partim ex Euangelio, partim ex Vrbe, partim
ex generali cõſuetudine, partim ex patria atq; loco.*

E Congregate illi Sanctos eius, qui ordinaue- Pſal. 49.
runt Teſtamentum eius ſuper ſacrificia.
Sancti autem Dei omnes, cõgregati ſunt
cum Deo Abraham, & eorum nomina ſcripta
ſunt in libro vitæ. Eorum autem nomina, quorũ
notitia habetur, & Paſſiones colliguntur in Mar
tyrologio Eccleſiæ: nõ tamẽ ſingulos in ſacrifi-
cijs laudis diuinæ venerari valemus. Sed ex om-
nibus aliqui congregari debent, & in aliqua Ma-
tricula publica annotari, vt ipſos, cùm eorum
dies occurrerit, debitè veneremur. Et hanc Ma-

tricu-

triculam Calendarium appellamus. Congrega
re ergò Deo noſtro Sanctos ſuos in Eccleſię Ca
lendario, qui ordinauerunt Teſtamentum Chri
ſti ſuper ſacrificia laudis ſuæ, ad quam illi exhi-
bendam omnimodè obligamur. In congregan-
do autem dictos Sanctos, imponendi ſunt in hu
iuſmodi Calendario Sancti Dei, quos ex ſancto
Euangelio, ſeu ex officio beati Gregorij Roma-
no venerari tenemur: necnon & illi, quos Eccle-
ſiæ generalis conſuetudo veneratur & colit. Et
iſti omnium vſu ſunt inſcribendi, eoſque in Ca
lendario in principio præſcripto annotauimus.
Et ſi ſancti, Bartholomæus, Ambroſius, Chryſo
gonus, Martinus Papa, Euſtachius, Linus, Chry-
ſanthus & Daria, Septem Dormientes, & ſi qui
ſunt alij, apud Romanos alijs diebus inſcribun
tur, quàm apud nos, ſedes Apoſtolica ſuper hoc
præcipit, vt in hoc conſuetudo regionis obſer-
uetur, Extra de obſeruatione ieiuniorum, Conſi
lium. Et de verborum ſignificatione, Quæſiuit.
Et præterea quilibet vſuum in Calendario pro-
prio aſcribere debet eos Sanctos, qui in illa ter
ra vel loco ſpecialiter venerantur. Et ne in his
& alijs erretur ſuper Calendario Eccleſiæ emen
dato, recurri conſueuit ad Eccleſiam Cathedra-
lem. Et ita præcipitur in Statutis Colonienſium
& Leodienſium. Nec in huiuſmodi Calendario
inſcribendi ſunt Sancti, quos in officio non ve-
neramur. Aliàs Calēdaria fiunt intricata, & ſim-
plicibus ſacerdotibus datur occaſio omittendi
officium feriale. Nec præterea cuiquam liceat
inſtituere, aſcribendo aliquos Sanctos, vt ipſis
fiat ſingulare officium contra auctoritates ſu-
pradictas. Sanctis igitur Dei, quos venerari te-
nemur, ſic congregatis & inſcriptis, videamus
de eorum officiatione. Pro quo notum eſt, quòd
ęqualiter omnes venerari non debemus, nec poſ
ſumus, nec generaliter eſt conſuetum. Ideò ali-
qui tranſeunt ſub ſimplici commemoratione,
alij ſub tribus lectionibus, alij ſub nouem. Qui
autem ex eis nouem debent habere lectiones,
ita ſciri poteſt. Primo nanque dies Sanctorum,
qui à Clero & populo celebrantur, ſiue auctori-
tate Romana ſiue Diœceſana, necnon duplex
feſtum habentes, cum nouem lectionibus debēt
obſeruari. Et præterea hi dies Sanctorum, quos
Statuta epiſcopalia cum tot lectionibus præci-
piunt obſeruandos, ſimiliter cum nouem lectio
nibus teneantur. Notum eſt autem, quòd feſta
Domini, & ſuæ Matris, Inuentionis ſanctæ Cru-
cis, duodecim Apoſtolorum, Natiuitatis Bapti-
ſtæ, Laurentij, Michaelis, & Dedicationis Eccle
ſiæ, auctoritate Apoſtolica à Clero & Populo
celebrantur. Et ſimiliter generali conſuetudine,
Patronus Eccleſiæ, Conuerſio Pauli, Cathedra,
& ad Vincula Petri, Feſta Martini & Nicolai,
Magdalenæ & Catharinæ. In Statutis autem Co
lonienſium, Agnes, Georgius, Pantaleon, Decol
latio Ioannis, Exaltatio Crucis, Gereon, duode
cim millia Virginum, Seuerinus, Cunibertus, &
Cæcilia. Et ſecundùm Statuta Leodienſium, Ser
uatius, Lābertus, Dionyſius, & Hubertus, à Cle-

Calendarium hic ex cuſum hoc anno Louanij extat.

A ro & Populo celebrari pręcipiuntur. Et ita qui-
libet adiungat Feſta celebria ſui loci. Item ex
Conſtitutione Bonifacij Papæ VIII. Feſta prin-
cipalia duodecim Apoſtolorum, quatuor Euan
geliſtarum, & quatuor Doctorum, ſub duplici
feſto in Eccleſia celebrantur. Generali etiam
conſuetudine, Barnabas Apoſtolus, Clemens Pa
pa, Benedictus, Dionyſius, Agatha, Agnes, & Cę
cilia, Diuiſio Apoſtolorum, habent feſtiuitatem
nouem Lectionum. Et ſecundùm Statuta Colo-
nienſium, Fabianus & Sebaſtianus, Aegidius, Lā
bertus, Dionyſius, Mauritius, & Remigius. Et ſe-
cundùm Statuta Leodienſium, Dominicus, Fran
B ciſcus, Leonardus, & vndecim millia Virginum,
nouem obtinent lectiones in ſuis locis & Diœ-
ceſibus. Et ſimiliter in alijs Diœceſibus, Epiſco-
pi ſuo Clero determinare debent, quæ feſta illi
teneantur ſub nouem lectionibus obſeruare. Nā
ſicut epiſcopi eorum populo determinant eorū
feſta celebranda (vt de conſecratione, diſt. 3.
cap. *Pronunciandum*, Extra de ferijs, capitulo *Ca-
pellanus*) ita ipſorum Clero, eorum feſtiuitates
debent determinare. Et ſi in aliqua diœceſi de-
terminata non habentur, tunc ſuper hoc diſcre-
tio magna eſt adhibenda, vt in hoc attendatur
generalis & rationalis obſeruantia totius Diœ-
C ceſis: Adhibito hoc moderamine, vt non facili-
ter multa ſub nouem lectionibus acceptentur.
Nam videmus ex Statutis ante dictis, quamuis
in locis eorumdem, multa ſint corpora Sancto-
rum, & plures Sancti locales, vt in Colonia ſan-
cti Mauritij, ſancti Eualdi, Eliphius, Heribertus,
& alij plures. Et in Leodio Theodardus, Rema-
clus, Mono, Oda, & cæteri multi, (habuit enim
illa Eccleſia triginta epiſcopos canonizatos) ta-
men dicti epiſcopi moderari fuerunt in nouem
lectionibus inſtituendis. Et ſecundum beatum
Bernardum ad Canonicos Lugdunenſes, feſtiui-
tates non ſunt multiplicandæ: quia hæc frequen
D tia gaudiorum, Patriæ eſt, non exilij: & numero-
ſitas feſtiuitatum, ciues decet, non exules. Et vi-
demus in vſu Carthuſienſium, Ciſtercienſium,
Prædicatorum, & cæterorum, quòd paucas ha-
bent feſtiuitates ſingulares ſeu ſpeciales. Feſti-
uitates enim Carthuſienſiū ſpeciales ſunt, Anto
nius, Vincentius Barnabas, Bernardus, Mauri-
tius, Dionyſius, Vndecim millia Virginum, Ca-
tharina, Thomas Cantuarienſis, & ratione ordi-
nis, duo Hugones cum feſto reliquiarum. Et, ſi
obijciatur de vſu Fratrum Minorum, omnia ſub
nouem lectionibus ſeruante, Reſpōdetur, quòd
E quamuis Romani vltra alias Nationes, plures
habent feſtiuitates, propter pluralitatem loca-
lium Sanctorum: tamen dicti fratres extra vſum
antiquum Romanum, in nouem lectionibus val
dè abutuntur, & eorum abuſus non eſt ſequen-
dus, ſed omninò deteſtādus, vt per Dei gratiam
ex ſcripturis de Vrbe venturis latiùs ſuo tempo
re declarabo, & infra dicam Propoſitione vige-
ſima ſecunda. Hoc igitur ſit vnum præcipuum
& magnum principale, quod honeſtè & ſecun-
dùm ordinem debet fieri à vobis, videlicet, vt
diſcre-

diſcretè reeiplantur, & ſecundùm auctoritatem poſſibiliorem in locis veſtris admittantur locales feſtiuitates nouem lectionum. Nam vbi de Domino noſtro Ieſu Chriſto ſeruatur vna feſtiuitas, ſcilicet Dominicalis, ibi de eodem ſex feriæ ſubſequuntur. Et quòd in hac proportione vnius ad ſex, dies ſeruorum ſuorũ feſtiui & priuati eſſe debeant, myſterium habemus ex Euangelio. Nã vbi Dominus noſter in ſuperiori gradu poſuit vnum Apoſtolum, ibi in inferiori poſuit ſex diſcipulos: Et vbi elegit duodecim Apoſtolos, ibi deſignauit ſexiès totidem diſcipulos. Sexiès enim duodecim, faciũt ſeptuagintaduo, qui eſt numerus diſcipulorum Chriſti. Ipſa enim facta Domini, Præcepta ſunt: Quia dum aliqua tacitus facit, quid agere debeamus, innoteſcit, ſecundùm beatum Gregorium in Homilia. Sicut ergò pauci ſunt dies Dominici, & multæ feriæ, ac pauci Apoſtoli, & multi diſcipuli: ita paucæ debẽt eſſe feſtiuitates, & multæ feriæ, ſeu dies ſanctorum trium lectionum. Sit etiam ad hoc ſumma ratio, vt Pſalterium continuetur, in quo principaliter officium exiſtit, vt ſuperiùs eſt probatum. Et ſi benè computes & ordines, non erũt tot feſtiuitates in anno, ſicut ſũt Dominici dies. Quia ſerui non debent eſſe ſupra eorum Dominum; nec diſcipuli ſupra Magiſtrum. Et credendum eſt, huiuſmodi obſeruationem magis gratam eſſe ipſis Sanctis Dei ad finem, vt Pſalteriũ, ſacra ſcriptura, officiũ mortuorum, ſeptẽ Pſalmi Pœnitentiales, quindecim Pſalmi Graduales, & huiuſmodi ſeruẽtur iuſto ordine, & paucæ fiant feſtiuitates. Nõ enim ſancti Dei appetunt indebitas laudes, ſed vt rationabile fiat obſequiũ noſtrũ. Viſo ergò, qui ſancti venerãdi ſint ſub nouẽ lectionibus: videamus, qui ſub tribus, ſeu ſub memoria venerẽtur. Et in primis notetur, quòd omnes illi ſancti Dei, quibus in Calẽdario præmiſſo Miſsã aſcripſimus, in Gregoriano officio & vbiq; propriã Miſsã habẽt, & omniũ vſu ſub tribus venerantur lectionibus, niſi concurrant cũ maiori feſtiuitate, quo caſu commemorationẽ habent, & Miſſam ad partem habere debent. Hi ergò in primis ad minus cum tribus lectionibus diebus ſuis ſunt ſic venerandi. Ideò in Calendario ſupradicto, illis annotantur tres lectiones cũ Miſſa, & eorum pauca, propriam habent hiſtoriam. Præter iſtos, diuerſi hinc inde diuerſorum vſu cum tribus lectionibus ſeruantur: vt apud Carthuſienſes, Polycarpus, Blaſius, Petrus Martyr, Cyricus & Iulita, Leo, Margareta, Chriſtina, Nazarius cum alijs, Germanus, Euſebius, Lucia, & Euphemia, Tecla, Fides, Criſpin⁹ & Criſpinianus, Euſtachius cum ſocijs, Brictius, Columbanus, Linus, Vitalis & Agricola, Silas Apoſtolus, Saturninus & Eulalia. Et præterea Fabianum & Sebaſtianum, Inuentionem Crucis, Inuentionẽ Stephani, Dominicum, Remigium, & Franciſcũ ſeruant cum tribus lectionibus, quos alij ſeruãt cum nouem. Aliquos verò ſeruant ſub commemoratione, vel quia concurrunt cum maiori, vel infra Octauas maiores, vt Silueſtrum, Paulum

A primum Eremitam, Hilarium, Alexandrum cũ alijs, & cæteros cum memoria ſubnotatos. Diebus autem a feſtiuitate, ſeu octauis maioribus vacuis, vel ſeruant cum tribus lectionibus, ſanctos occurrentes, vel officium feriale. Aliquorũ tamen vſus, vt Prædicatorum & ſequacium, in huiuſmodi diebus habent aliquos ſanctos inferioris gradus, quos etiam ſub commemoratione duntaxat ſeruant in officio temporali. Et iſte & tertius modus commemorationis propter ſancti humilitatem. Ecce pono exempla in vſu Teutonicorum de Pruſſia, qui vltra ſanctos propriæ Miſſę ſupra in Calendario inſcriptos, ſeruant

B cum tribus lectionibus Antonium, Timotheũ, *Chryſogonum, Blaſium, Vitum & Modeſtum, Paulinum Nolanum, Pantaleonem, cum alijs, Germanum, octauam Laurentij, Bernardum, Aegidium, Lambertum, Remigium. Et cum nouem Lectionibus Mauritium cum ſocijs, Coſmam & Damianum, & ſub memoria in officio feriali, Maurum, Emerentianam, Polycarpum, Vedaſtum, & Amandum, Scholaſticam, Albinum, Perpetuam & Felicitatem, Potentianã & Petronillam, Nicomedem, Medardum, Quiricum & Iulitam, Chriſtinam, Donatum, Romanum, Euſebium, Rufum, Euphemiam, Leodegarium, Fi-

* Chryſoſtomum

C dem, Mattham, Criſpinum & Criſpinianum, Narciſſum, Quintinum, Leonardum, Martinum Papam, Brictium, Agricolam & Vitalem, Saturninum Epiſcopum, Eligium, Barbaram, Sabam, octauam Andreæ, Damaſum, Lazarum. De Epiſcopis verò Hieroſolymitanis, quia eorum titulus eſt, Hoſpitales beatæ Mariæ Hieroſolymitani, ſub tribus lectionibus ſeruant dies Simeonis & Alexandri, & ſub memoria, dies Matthiæ, Zachariæ & Marci Epiſcoporum. Collige ergò cauſas venerationis Sanctorum. Nam ſub nouem lectionibus, Sancti venerantur, vel quia à Clero

D & Populo celebrantur, vel quia habent duplicia feſta, vel ex ſtatuto epiſcopali, vel æquipollenti. Et ſub tribus lectionibus fiunt, vel quia in officio Romano habent proprium officium Miſſæ, vel quia ad hunc honorem in illo vſu ſunt aſſumpti, & ſub memoria tranſeunt. Vel quia cũ maiori concurrunt feſtiuitate, vel occurrunt infra octauas maiores. Et hi duo modi ſunt generales, vel propter eorum humilitatem, quorundam vſu. Et hunc modum ſeruant plures, vt Leodienſes tẽpore Paſchali de ſanctis illis, qui proprias non habent Miſſam. Conſiderate Domini & Fratres mei, quàm rationabiliter, & quo-

E modo quaſi pariliter Fratres Carthuſienſes ad eremum poſiti, & Domini Teutonici ad pugnam ordinati, in eorum Religionibus obſequium faciunt ſalutare, de Sanctis videlicet propter officium temporale Dei ſummi, paucos eorum ſub feſtiuitate & tribus lectionibus obſeruantes: quãuis in omnibus tribus lectionibus vtrique eorũ Nocturnum ſeruent iuxta decimam Propoſitionem. Seculares quoque Eccleſiæ communiter diebus quotidianis, Sancto occurrente, Officiũ repudiant temporale. In contrarium autem ſeruant

uant Ciſtercienſes, qui ſimiliter alijs vſibus ratas habent duodecim lectionũ feſtiuitates. Alios verò Sanctos quoſlibet ſeruant ſub ſola memoria. Et in hoc præcedunt Carthuſienſes.

PROPOSITIO XVIII.

Dies ſanctorum nouem lectionum, in morem Dominicalem: trium verò lectionum, more feriali ſunt inofficiandi.

NOn eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, neq; ſeruus ſuper dominum ſuum. Sufficit enim diſcipulo, vt ſit ſicut magiſter eius, & ſeruo, ſicut dominus eius. Matt. 10. cap. Seruus gaudeat ſe eſſe in domini familia, nec illum decet vt vltra dominum decoretur. Sanctis ergò Dei, qui ſunt ſerui Domini, iucundum eſſe debet, ſi dies eorum officientur proportionabiliter officio, quod de Chriſto eorum Domino obſeruatur. Vndè dies Sanctorum nouem lectionum, qui feſtiuitates appellantur, ſicut Dominicæ de Veſpera in Veſperam officiari debent. Et hoc ponit beatus Benedictus capitulo triceſimotertio, ſic dicens: In Sanctorum verò feſtiuitatibus, vel omnibus ſolennitatibus, ſicut diximus Dominico die agendum, ita agatur: Excepto, quòd Pſalmi, vel Antiphonæ, vel Lectiones ad ipſum diem pertinentes, dicantur. Modus autem ſupra dictus teneatur. Hæc ibi. Similiter obſeruationes Sãctorum trium lectionum ſequi debent modum priuatum officij ferialis, vt infrà declarabitur. Et iſte eſt decor diuini officij in vtriſq;, vt Dominicalia in feſtiuitatibus, & ferialia ſeu priuata in diebus ſanctorum triũ lectionum, ſeruentur. Et ſi prærogatiuæ Dominicales & priuilegia nouem lectionum ad dies priuatos applicarentur, ex hoc officium deturpabitur, & deordinabitur ipſe ordo. Sãcti enim Patres valdè ſtuduerunt: vt in obſeruationibus Eccleſiaſticis concordia ſeruaretur, & omnis diſſonantia vitaretur. Feſtiuitates igitur aguntur Dominicali more cum vtriſq; Veſperis: in quibus & ad Laudes quandoque Antiphonæ ſuper Pſalmos ſunt cantandæ ſemper & vbique, vbi haberi poſſint, vt ſupra Propoſitione decima. Ad priores Veſperas, Pſalmi feriales cum Antiphonis ferialibus, niſi propriæ habeantur. In Reſpõſorio Veſpertino vſus multorum exiſtit, vt in officio duplici, Reſponſoriũ ad Veſperas vtraſq; cantetur. Et ſi feſtiuitas à populo celebretur, ad Veſperam primam ſeruetur. Suffragia, vt in Dominica dicantur, & in ſolennitatibus abbreuientur. Inuitatorium autem ſit ſolenne, & Hymnus vſque ad nocturnos cantetur: in quibus ſuper nouem Pſalmos, nouem antiphonæ omitti non debent. Lectiones & Reſponſoria ſint authenticæ: Reſponſoria nouem cantentur. *Te Deum, Gloria in excelſis*, & *Ite Miſſa eſt* dicentur, quando in Dominica dici poſſunt. Sin autem, ſeruus ſuper Dominum non exiſtat, niſi ex diſpẽſatione Domini ſpeciali. Miſſa communiter de ipſa feſtiuitate celebrari conſueuit. Ad ſecundas Veſperas, omnes Antiphonæ de Laudibus ſuper Pſalmos feriales reperuntur: niſi feſtiuitas habeat ſpeciales, ſicuti de Apoſtolis, & ſecundum multorum vſum de aliquibus alijs quidam ſeruant. Quòd ſi duæ feſtiuitates nouem Lectionum ſeu feſtiuitas cum Dominica aut vna ipſarum cũ die triũ lectionum, in vnum diem concurrant, quarum vtraq; plenum per ſe exigit officium, celebrior ex integro obſeruetur, & alterius memoria tantùm agatur. Si autem vtraque plenè obſeruanda videtur, altera differatur in diem ſequentem: ſicut ſanctus Gregorius Papa feſtum ſancti Pauli, poſt feſtum ſancti Petri voluit obſeruari. Nã illam vſurpationem, quæ ex duobus officijs in vno die obſeruandis vnum incompoſitè compingit, videlicet vt vnum Nocturnum de vno feſto, & reliquos de alio obſeruemus: Sanctorũ Patrum auctoritas non admittit, quæ ſemper in officijs concordiam cuſtodire præmonuit, vt ſupra: Quia ſi vtrique eodem die ſatisfacere niteremur, debita officiorum reuerentia neutrum celebraſſe conuinceremur. Sic itaque feſtiuitates conuenienter inofficiantur, ſi proportionaliter quantùm officiũ permittit, Dominicis adæquentur. In duabus verò feſtiuitatibus continuè occurrentibus, communis Veſpera officiari nõ debet ex integro, vt abuſiuè quotidiè faciunt Minores. Sed obſeruandum eſt, quod dicit Micrologus capitulo triceſimoquinto in hæc verba: Omnes authentici Antiphonarij, ſecundam veſperam ſancto Stephano concedunt ex integro: vndè & reliquis feſtiuitatibus per annum, hoc exemplo ſecundam veſperam ex toto concedimus, etiamſi maior feſtiuitas ſubſequatur. Non enim congruum eſt, vt Pſalmos veſpertinales tantummodò præcedenti feſto, reliqua verò ſubſequenti tribuamus. Nam ſancti Patres nullum nobis indè exemplum reliquerunt, qui potiſſimum nos concordiam officiorum ſingulari diligentia ſeruare docuerunt. Summa tamen feſtiuitas ſi quandò minorem ſubſequitur, ſecundam Veſperam prioris feſti, ſibi ex toto non incongruè vendicabit, vt Octaua Domini, ſecundam Veſperam ſancti Siluestri. Veſperam quidem de quolibet feſto vniformiter perficimus: deindè alterius feſti, ſi neceſſe fuerit, poſt *Benedicamus Domino*, memoriam facimus, vt de ſancto Stephano, & de ſancto Ioanne obſeruamus. Paritis conſideratio omninò ſuo modo habenda eſt in diebus trium lectionum. Nam ſicut nouẽ Lectiones ad formam Dominicarum obſeruantur, ità tres lectiones obſeruentur ad modum feriatum. Et hoc benè cuſtodiunt monachi Carthuſienſes, & Domini Teutonici ſupradicti. In Officio igitur Sanctorum trium Lectionum in omnibus punctis fiunt proſtrationes, prout eodem tempore in officio fierent feriali. Ad primã Veſperam, quandò locum habet, Antiphonæ & Pſalmi feriales dicuntur: Capitulum, Hymnus, Verſus, Antiphonæ ad *Magnificat* cum Collecta de ipſo Sancto, Suffragia vt in feriali Officio:

Com-

A Completorium & Prima, per totum & cum Pſalmo *Miſerere*, ſicuti in Officio feriali. Inuitatorium autem canitur in tono feriali. Et cantato hymno de Sancto, pſallitur Nocturnus ferialis, vt probatur propoſitione decima. Lectiones de ſacra ſcriptura legantur ſecundū oēs Doctores, Reſpōſoria, Verſiculi, & Verſus, Antiphonæ ad Laudes & cætera ſeruentur de ipſo Sancto. Vigiliæ & Veſperæ mortuorum, Pſalmi Graduales & Pœnitentiales cum eorum ſequelis, ſicut in feriali officio obſeruentur. Te *Deum*, & *Gloria in excelſis*, nuſquàm dicantur prout nec fit in officio feriali, & ità ſcriptum eſt, vt ſuprà probatū fuit Propoſitione decimatertia. B Ergo tenendum & cantandum. Ad Tertiam, Sextam, & Nonam, multorum vſu Antiphonæ dicantur de ſancta Trinitate. Miſſa verò ſeruatur de ipſo Sancto, ſi propriam habet, ſine *Gloria in excelſis*, & cum *Benedicamus Domino*. Et ſicut in diebus ſanctorum trium lectionum ad preces Completorij & Primæ addimus *Miſerere mei Deus*: ita Carthuſienſes ad Horas ſingulas, quia in illis preces habēt, in eiſdem diebus ſimilem addunt Pſalmum. Et in ea parte eiſdem diebus, dicti monachi diſcrepant ab vſu noſtro. Volenti igitur reſpicere ad Officium feriale, facilè erit obſeruare dies ſan- C ctorum trium lectionum. Sed verum eſt quòd tam Monachorum, quàm noſtro vſu in eiſdem diebus, tam tempore Paſchali, quàm octauis maioribus occurrentibus omittuntur preces nō ſolitę, & cætera prout in Paſchali tempore hæc ſolent omitti. Officium verò Sanctorum trium lectionum, in ipſa Miſſa terminandū eſt. Nam vt dicit Micrologus capitulo quadrageſimoquarto, juxta Romanam conſuetudinem, nullius Sancti trium Reſponſoriorum mentionem facimus poſt Miſſam, ſiue illa cantatur ad Tertiam, ſiue ad Sextam. Immò cum ipſa Miſſa mentionem Sancti finimus, & reliqua de ferialibus dicimus. D In feſto autem nouem Lectionum, omnia vſque ad ſecundam Veſperam de feſto agimus. Hæc ibi. Et hunc terminum ſeruant Carthuſienſes. Hęc igitur eſt ſimplex obſeruantia in tribus lectionibus, vt totum fiat proportionaliter modo feriali ſecundùm ſuprà dicta. Sed eam multi multipliciter alterant & corrumpunt. Aliqui enim dies ſanctorum trium lectionū diſtinguunt (Cameracē.) intitulando per Titulum trium Reſponſoriorū (Traiecten.) & aliundè. Alij verò per Titulum, Si feria incluſa Dominicæ, vel excepta. Alij per Collectam, (Leodien.) & ſine Collecta & per Miſſam, & per tres lectiones, cum Te *Deum*, & ſi Dominica, nouem. Alij (In Viridi valle.) E cum Te *Deum*, & ſine illo, & diuerſis alijs modis. In quibus aliquorum abuſus ab omnibus priuatis & particularibus officijs dies Sanctorum triū lectionum abſoluit in certis diebus, ſicuti in nouem lectionibus obſeruatur. Sed omnium vſibus reiectis, pia & religioſior obſeruantia eſſe videtur, ſequendo modum ſimplicem ſuprà dictum: quem Fratres Carthuſienſes, Domini Teutonici, & ſolenniores Religioſi approbant & ſequuntur. Et credendum eſt, quòd ſanctus Pater A Benedictus, qui omnium Sanctorum ſpiritu plenus erat, ob officio Romano noluit omnimodè diſcrepare, ſed cum eodem (ſaluis paucis) ſe concordare, vnum ad aliud adæquaoti, modica diſtantia apparebit.

PROPOSITIO XIX.

Solennitates maiores aliquando officio Vigiliæ prę ueniuntur, aliquando per octauas extenduntur.

VT dicit Alexander Papa tertius, qui cœpit anno Domini 1159. Extrà de ferijs B capitulo ſecūdo, Licet ſcriptū ſit, de Veſpera ad Veſperā celebrabitis Sabbata veſtra: (Leu. 23.) Feſtorū tamen principiū & finis, iuxta eorū qualitatem, & diuerſarum regionum conſuetudinem debet attendi. Et ſicut magnitudo diei exigit, prius incipere, & tardius terminare: Regulares termini feſtiuitatum, auctoritate ſanctæ ſcripturæ ponuntur de Veſpera in Veſperam. Sed ex earum magnitudine in officio Vigiliæ pręueniūtur citius, & in officio Octauarum latius extenduntur. Ideò de iſtis duobus conſequenter videamus. Officium Vigiliæ obtinent Feſta Domini, duo Feſta ſuæ Matris, ſcilicet Aſſumptio- C nis, & ex Conſtitutione Gregorij XI. quando Romam venit, Natiuitatis Mariæ, & dies Ioannis Baptiſtæ, Laurentij. Et vt dicit Innocentius iij. de obſeruatione ieiunij, cap. 2. Omnium Apoſtolorum Vigiliæ ſunt in obſeruatione ieiunij celebrandæ: præter Vigilias Apoſtolorum Philippi & Iacobi, & Ioannis Euangeliſtæ. Quoniam eorum feſtiuitates infra ſolennitatem Paſchalem, iſtius autem intra Natalem Domini celebratur. Vt dicit Alexander tertius de Verborū ſignificatione, capitulo, *Quęſiuit*, In vigilia beati Matthiæ, niſi in Dominica euenerit, ieiunium D celebratur. Hæ autem Vigiliæ, quæ ieiunium habent, conſequenter obtinent & Miſſam. In Antiphonario verò, quē de Roma detuli, in Aſſum- (Roma Antiphonariū attulit) ptione Marię à Matutinis incipit officium Vigiliæ, ſicut in Natiuitate Domini videmus. Officium quoque Ambroſianum de maioribus ſolennitatibus loci, vt Geruaſij & Protaſij, Nazarij & Celſi, Naboris & Felicis, Simpliciani & Dionyſij, & cęterorum localium, etiam in Vigilijs ſeruat proprium Miſſæ Officium. Quod etiā aliæ Nationes de eorum Patronis, & ſimilibus pręcipuis ſeruare conſueuerunt, vt Leodienſes de ſancto Lamberto, Traiectēſes de ſancto Mar- E tino. Pia autem & religioſa conſuetudo ſolennium Eccleſiarum exiſtit, vt ſicut ieiunium ſeruatur in Vigilia, ità & ſeruitium ſeruetur in Horis temporale, cum memoria ſanctorum, ſi qui tunc occurrant, prout tempore ieiunij facimus in Aduentu & in Quadrageſima. Et hoc idem in alijs ſanctorum Vigilijs, pro quibus Miſſa dicitur piè dicunt obſeruandum: quamuis non habeant ieiunium ſub præcepto. Miſſa de Vigilia ſeruanda eſt propter ieiunium modo feriali. Et vt dicitur in Micrologo, capitulo quinquageſimo quin-

mnquinto: Hoc quoque in omnibus Vigilijs
congruè obſeruatur, vt Nona de futuro feſto
peragatur, ſi tamen poſt Miſſam differtur, vi-
delicet, vt poſtquàm de feſto per Miſſam in-
cipimus, nullam deinceps com Nona diſſo-
nantiam Officiornm faciamus, quam maximè
ſancti Patres in diſpoſitione eorundem deui-
tare ſtuduerunt. Quòd ſi Vigilia in Dominl-
ea cadat, Officium Dominicale, qund eſt ma-
ius, propter eam non immntatur. Et Miſſa
de Vigilia, vel de Dominica, de manè, vel
Sabbatn vel aliàs loco congruo imponatur.
Dicto de Vigilijs, quibus feſtiuitates priùs in-
cipiuntur, dicendum eſt de Octauis, quibus
tardiùs terminantur. Et primò notandum,
quòd ſecundùm vſus approbatiores, vt Car-
thuſienſium & cæterorum, & prout in pluribus
Rationalibus legitur, huiuſmodi octauæ ſunt
duplices, ſcilicet, maiores & minores, In Ma-
ioribus Octanis, prima & octaua dies & Do-
minica infra, nouem habent lectiones: cæteri
autem dies habent tres. Prima autem & octa-
ua dies ſimili officio celebrantur, vt in feſtiui-
tatibus. Dominica autem infra, Officio ab ip-
ſo die principali mutuatn, ſeruatur Dominica-
liter: quia ad vtraſque Veſperas dicuntur Pſal-
mi de die, & ad Vigilias noctis Inuitatorium,
Hymnus, nouem Reſponſoria, * Laudes, & cæ-
tera de ipſo die. Et ad tres nocturnos dicuntur
Pſalmi Dominicales ſub tribus vel nouem an-
tiphonis, prout in feſtiuitate recipi poſſunt.
Lectiones autem ſex de hiſtoria, quæ tunc le-
gitur cum homilia Dominicali, & *Te Deum*. Ad
vtraſque Veſperas & Matutinas, memoria de
Dominica. Ad Primam Pſalmi, *Deus in nomi-
ne*, *Confitemini*, & cæteri. Miſſa de Dominica
cum memoria feſtiuitatis celebretur. Priuatis
autem diebus, Inuitatorium erit paruum, &
ſub Tono feriali. Hymnus autem de feſto. No-
cturnus verò ferialis ſub vnâ Antiphona de No-
cturnis feſti, quæ magis congruit recitanda. Le-
ctiones de hiſtoria currenti, Reſponſoria ſe-
cundùm ordinem de ipſo die: Primo, ſecun-
dùm vſum Romanum omiſſo. Et ipſis expie-
tis, iterùm à ſecundo incipiatur. Nec *Te Deum*,
nec *Gloria in excelſis* dici debent, vt probatum
eſt propoſitione decimatertia. Quinque An-
tiphonæ ad Laudes ſuper Pſalmos cõmunes te-
neantur. Ad veſperas ſuper Pſalmos feriales,
Antiphonæ quinque de Laudibus, ſi non dican-
tur feriales. Cætera officientur de ipſo die. In
octauis autem minoribus, diebus ſingulis in-
tra octauas nulla facienda eſt mentio de ipſa ſo-
lennitate: ſed ipſa octaua dies tenenda eſt ſub
tribus lectionibus, prout tenetur vnum aliquod
ſimplex feſtum trium lectionum. Vndè ſcribi-
tur in Micrologo, capitulo quadrageſimoquar-
to, Iuxta Romanam auctoritatem, nullorum
ſanctorum Octauas obſeruare debemus: niſi
vndè aliquam certam Traditionem à ſanctis
Patribus habemus. Eorum quoque quorum
Octauas celebramus, nullam quotidianam mẽ

for. * le-
ctiones

A tionem per interiacentes dies agimus: quia nul-
lam auctoritatem indè habemus, exceptis de
ſancta Maria & de ſancto Petro, quorum me-
moriam & alio tempore non ceſſamus frequen-
tare. Et idem ſcribitur in Rationali, quod
dicitur Gemma Eccleſiæ. Feſtiuitates autem
ſanctorum nouem lectionum, infra Octauas
maiores ſeruandæ ſunt cum memoria octaua-
rum. De cæteris autem Sanctis fiat tantùm
memoria: ſi tamen propriam Miſſam habeant,
illa cum *Ite Miſſa eſt* cantetur. Huiuſmodi au-
tem Octauas maiores habent, Natiuitas Do-
mini, Epiphania, Aſcenſio, Trinitas, & Sa-
B cramenti, Aſumptio & Natiuitas Mariæ, Pe-
trus & Paulus, Minores verò habent Andreas,
Laurentius & Martinus, & ſecundùm Carthu-
ſien. Ioannes Baptiſta. Et addendum eſt, quòd
dies priuati infra Octauas maiores reputan-
tur, quaſi forent temporis Paſchalis. Vndè in
eis non ſeruantur proſtrationes, preces cum
Miſerere, & cætera huiuſmodi, quæ Paſchali
tempore omittuntur, vt etiam faciunt Carthu-
ſienſes. Qua conſideratione plures Alemanni
eiſdem diebus ad Vigilias noctis ſeruant tan-
tùm tres Pſalmos cũ tribus Antiphonis, vt tem-
C pore Paſchali facere conſueuerunt. Sed hoc re-
probatum eſt ſupra Propoſitione decima.

PROPOSITIO XX.

*Officia mortuorum & Virginis glorioſæ, obli-
gatoria ſunt, & ab omnibus obſeruanda.*

SAncta ergò & ſalubris eſt cogitatio pro de-
functis exorare, vt à peccatis ſoluantur,
ſecundo Machabæorum, duodecimo ca-
pitulo in fine. Et nulli dubium, quin totum ad
laudem Dei pertineat, quicquid ſuæ Genitri-
ci dignè fuerit impenſum, vt dicit beatus Hie-
D ronymus in verſ. *cogitetis*. Inde eſt, quòd ne-
dùm Apoſtolicis conſtitutionibus, ſed genera-
li omnium nationum conſuetudine, officia de
vtriſque ſecundùm temporum congruentiam
perſolui debent. De officio autem mortuo-
rum præcipitur ext. de celeb. Miſſ. c. Cum can-
tatur. De officio verò B. Virginis legitur in
Chronicis, quòd Vrbanus II. qui nouem præ-
fationibus prioribus decimam de B. Maria vir-
gine addidit, vt infra dicetur, in Gallias ve-
niens, concilium apud Claremontem vrbem
E celebrauit, anno Domini M X C V I. de men-
ſe Nouembri. In quo ſtatutum eſt, quòd ho-
ræ B. Mariæ virginis quotidiè dicantur, offi-
ciumq́ue eius diebus ſabbatorum ſolenniter
fiat. Ideò primò aliqua de officio mortuo-
rum diſſerantur: de quo aduertendum, quod
idem officium omnium more habet veſperas
& Vigilias atque Laudes abſque cæteris horis,
necnon officium Miſſæ. In Veſperis verò, tam
in antiphonis quàm in Pſalmis, vbique eſt con-
cordantia. Et in antiphonis ad *Magnificat*
ſeruatur vſus. In Vigilijs ſunt nouem antipho-
næ, nouem Pſalmi, & nouem Lectiones. In Pſal-

des Apoſtolica nobis aſſignat feſta nouem lectionum generalia, & de localibus commiſit diœceſano mutanda, vt ſuprà propoſitione decimaſeptima. Vndè apud omnes religiones & nationes vltra nouem lectiones generales paucæ conſtitutæ ſunt locales & multæ trium lectionum. Sed fratres hodiè omnes eorum ſanctos & octauas maiores ſeruant ſub nouem lectionibus, & nullos ſub tribus. Ex qua obſeruantia euenit in vſu eorum continua perturbatio, & magna confuſio propter tranſpoſitiones, quas tam de Dominicis, quàm de octauis faciunt. Nam de ſex locis vel perſonis eorum vſum ſeruantibus, vix duo in eundem ſanctum nouem lectionum eodem die concordabunt. Vndè rarò propter hoc nocturnum dicunt. Et ſeptem Pſalmos & cætera ferialia rarò ſeruant, & ſacrã ſcripturam omnimodè in officio negligunt, & defunctis ſimiliter in officio eorum continuum præiudicium faciunt. Item ſedes Apoſtolica vult hanc proportionem, vt ſicut in vrbe ſeruantur ſancti Romani pontifices, & alij ſancti vrbis locales, ità in aliorum vſu alij ſeruẽt ſanctos ſuos locales. Et ſicut Romani non tenentur ad noſtros locales, ità nec nos ad ipſorum locales. Sed fratres contra generalem conſuetudinem huiuſmodi, à dicta ſede tacitè approbatam, in eorum vſu adducunt locales Romanos, vt Higinum, Anicetum, Soterem, Pium, Cletum, Marcellum, Eleutherium, Ioannem, Felicem, Syluerium, Anacletum, Victorem, Innocentium, Euariſtum, Pontianum, & Melchiadem Romanos Põtifices. Et præterea Anaſtaſium martyrem in die Vincentij, cuius monaſterium ſituatur vltra ſanctum Paulum. Gilibertum confeſſorem de Anglia, & ſanctos quadraginta martyres de Armenia, qui habent Eccleſiam propè Coloſſeum. Apparitionem ſancti Michaelis de Apulia, Eraſmum martyrem de Caieto, Rufinam & Secundam virgines & martyres de Laterano, Naborem & Felicem de Mediolano, Symphoroſam cum ſeptem filijs, martyres de Tiburto, Paſtorem presbyterum & confeſſorem, qui erat de ſocietate Praxedis & Potentianæ virginum Romanarum. Suſannam virginem & martyrem, quæ habet Eccleſiam propè thermas, duodecim fratres martyres in die Aegidij, vbì Vrbanus IIII. mandauit Aegidium teneri ſub ix. lectionibus. Cerbonium epiſcopum de Populonia, Gryphonem & Reſpicium martyres, quorum Eccleſiam habent Auguſtinenſes. Feſtum de Niue. Vtraſque dedicationes trium maiorum baſilicarum, & Sabam abbatem, cuius abbatia ſtat vltra ſanctum Alexium, & non ſine myſterio de omnibus prædictis localibus Romanorum nihil proprietatis habetur in officio Gregoriano, quaſi generaliter non ſint tenendi. Et præter illos in alijs diuerſis Eccleſiarum vrbis Kalendarijs, vidi alios Romanos Pontifices atque ſanctos quàm plures locales annotatos, tam ſub nouem, quàm ſub tribus lectionibus, quos fratres omiſerunt. Et quamuis in kalẽdarijs Vrbis antiquis multi locales ſancti ſub nouem lectionibus annotentur, tamen in eiſdem in numero copioſo vidi ſanctos ad tres lectiones annotatos. Et in hoc ab initio defecerunt notæ Fratrũ Minorum, quòd non notauerunt ſanctos nouẽ lectionum, vt ſic omnes alios habuiſſent ſub tribus lectionibus: ſed indiſcretè quædam nota eorum, quam tamen hodiè non ſeruant, duntaxat quatuor vel ſex ſanctos ad tres ponit lectiones, quaſi regula eorum exiſtat, vt omnes alij ſub nouem lectionibus teneantur. Et in hac parte contrariantur omnibus alijs religionibus & nationibus, & contra huiuſmodi confuſionem ix. lectionum ſatis ſcripſi ſupra propoſitione 17. Item ſedes Apoſtolica præcipit, vt ſuper diebus ſanctorum ſeruetur conſuetudo regionis: ſed Fratres de prælibatis ſanctis ſeruant contrariũ, vt notatum fuit propoſitione 17. Item ſicut Fratres ſeruant feſtiuitates ſanctorum ſui ordinis, vt Franciſci cum maioribus octauis, Antonij Paduani, & ſanctæ Claræ, qui non ſunt de officio Romano, quare non ſimiliter Romani habent ſanctos ſuos locales, ad quos Fratres non tenentur? Item beatus Gregorius in lib. Graduali & Miſſali ſanctis Dei proprias Miſſas habentibus ſuos cãtus & epiſtolas cũ Euangelijs in eorũ diebus aſſcripſit, Remiſſiones faciẽdo quando iterato dicerentur, prout communiter habẽt libri ſeculares: Sed fratres in eorum libris de toto ſcripſerunt vnum commune ſanctorum confuſum, aggregando introitus per ſe, deindè cætera per ſe. Et præterea omiſerunt epiſtolas & euangelia temporales & feriales, quę in libris Romanis continentur. Item de genuflexionibus & cæremonijs antiquis plura ſimiliter emiſerunt, fortè quia in capella Papæ non ſeruantur. Sciendum tamen quòd Nicolaus Papa III. natione Romanus, de genere Vrſinorum, qui cœpit anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo, & palatium apud ſanctum Petrum conſtruxit, fecit in eccleſijs vrbis amoueri Antiphonarios, gradualia, Miſſalia, & alios libros officij antiquos quinquaginta, & mandauit vt de cætero Eccleſiæ vrbis vterentur Libris & Breuiarijs Fratrum Minorum, quorum regulam etiam confirmauit. vndè hodiè in Roma omnes libri ſunt noui & Franciſcani. Et forma notularum in cantu antiqua, qua tam Ambroſiani, quàm Alemanniæ nationes vtuntur, cum pluribus alijs obſeruationibus eccleſiaſticis ab vrbe relegata. In officio ergò diuino ordinem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ obſeruabimus, ſi Fratrum vſu omiſſo, ſacros canones, ſcripturas authenticas, conſuetudines locorum generales, & in dubijs libris antiquiores ſequamur. at in alijs particularibus dictam ſeruemus proportionem, vt de ſanctis localibus ſuperiùs declaratur.

PROPOSITIO XXIII.

Sanctarum Miſſarum Officia Romanæ Eccleſiæ ſui Dominicis & Sanctorum diebus fideliter obſeruentur, vt in illis patrum traditiones humiliter cuſtodiantur.

IEſus Chriſtus primus & ſummus pontifex & ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech, non quidem Leuiticus, ſed Euangelicus, non veteris, ſed nouæ legis in nocte cœnæ pridiè quam pateretur in cruce, in memoriam ſuæ mortis inſtituit, & tradidit Apoſtolis formam, & verba conſecrationis ſui corporis & ſanguinis in Euchariſtiæ ſacramento, ſicut ex ſanctis Euangelijs docetur & colligitur euidenter: Nam quotiès hunc panem manducamus, & calicem bibimus, mortem Domini annunciamus, 1. ad Cor. 11. circa finem. Vndè cùm dixit Ieſus, Hoc facite in meam commemorationem, expreſsè inſtituit hoc ſacramentum, & tacitè deſtituit agni Paſchalis typicum ſacrificium, vt ait Iſidorus ſuper Matth. & ponitur de conſec. diſt. 2. Accipite. De hoc vide quartum ſententiarum di. 8. De forma conſecrationis ſanguinis Chriſti, à ſanctis doctoribus veriùs creditur & tenetur, quòd ea ſit forma, quæ in canone habetur, qua ex primitiua traditione Apoſtolorum & ſanctorum Patrum Eccleſia vtitur generalis. Sunt enim multa adiecta, quæ nullus Euangeliſtarũ legitur expreſſiſſe. lege ſuper hoc pulchra dicta Innocentij Papę tertij, ext. de celeb. Miſſ. c. cum Matth. Apoſtoli enim de forma & materia huius ſacramenti, ſicut de Domino Ieſu Chriſto acceperunt, ità & ſeruauerunt, & ſanctę Eccleſiæ tradiderunt, quo ad actum celebrandi. Quo ad modum ſeu ritum, tempus, locum atque ornatũ ſacrarum veſtium & vaſorum, nonnulla, prout decuit, ordinarunt. Et eorum exemplo atque doctrina ſimiliter fecerunt ſucceſſores, vndè in geſtis ſextæ ſynodi dicitur, quòd Iacobus frater Domini ſecundùm carnem, cui primùm tradita eſt Hieroſolymitana Eccleſia, & Baſilius Cæſarienſis epiſcopus, tradiderunt nobis Miſſæ celebrationem, de conſ. diſt. 2. Iacobus. Ab initio ſiquidem cùm adhuc eſſet nouella Eccleſia, Apoſtoli cum ſanctificatione crucis & oratione Dominica, prout in quibuſdã ſcripturis veteribus reperitur, & in quotidianis veſtibus & ligneis calicibus celebrabant. Sed B. Clemens, vt dicit Gemma, tradente beato Petro, vſum ſacrarum veſtium ex lege ſuperpoſuit. Sanctus Soter natione Campanus, qui cœpit anno Domini XXV. interdixit mulieribus ſanctas veſtes altaris contingere, & incenſa circa altaria deferre, diſt. XXIII. ſacroſanctas. Vndè non niſi à ſanctis hominibus veſtimenta ſacra contingantur, nec alijs vſibus commodentur, de conſ. diſt. 1. c. Iuſtam. & c. Veſtimenta, nec nuptiarum prætenditur ornatibus, c. d. Ad nuptiarum. Sanctus Zephyrinus XVI. Papa, vitreis vaſis: Sanctus verò Vrbanus Papa primus, argenteis conſtituit celeA brari, de conſ. d. 1. vaſa. De quibus ſanctus Bonifacius epiſcopus & martyr interrogatus, an in vaſis ligneis liceret conficere, Reſpondit, quondam ſacerdotes aurei erant, & calicibus ligneis vtebantur: & nunc e contra. In his autem ſicut & in reliquis cultibus, magis & magis per incrementa temporum decus ſuccrenit Eccleſiarum, c. vaſa. Vndè etſi non ex argento, ſaltem ex ſtanno, non ex ære vel aurichalco fiat calix, c. d. Et calix. Sanctus Stephanus natione Romanus, qui cœpit anno CCLVIII. præcepit, vt veſtimenta Eccleſiæ quibus Domino miniſtratur, & ſancta ſint & honeſta, in c. veſtimenta, ſupradicto. B Sixtus II. qui cœpit anno 261. conſtituit, vt Miſſa ſuper altare celebraretur, quod anteà non fiebat. Felix I. natione Romanus, qui cœpit anno Domini 166. conſtituit ſuper memorias martyrum Miſſas celebrari. S. Silueſter I. natione Romanus, qui cœpit anno Domini 315. conſtituit, vt diaconi dalmatica vterẽtur in Eccleſia, & pallio linoſtino eorum læua tegeretur. Primo ſiquidem ſacerdotes ante caſularum vſum, dalmaticis induebantur. Poſtea verò cùm caſulis vti cœpiſſent, dalmaticę diaconibus ſunt conceſſæ. Itẽ conſtituit vt ſacrificium altaris non in ſerico pãno aut in tincto, ſed in puro lineo ab epiſcopo C conſecrato celebretur, ſicut corpus Domini in ſindone linea munda ſepultum fuit, de conſ. d. 1. Conſulto. De dicto Vrbano legitur, quòd aquã admiſceri cēſuit, ſicut & Apoſtolica traditio docuit de hoc, de con. diſt. 2. c. 1. & tribus c. ſeq. nec vnà coniungantur, vt in c. didicimus c. diſt. B. Bonifacius I. natione Romanus, qui cępit anno Domini 425. interdixit ne moniales ſeu quæcunque mulieres ſacra vaſa ſeu pallas altaris contingerent. Et qualiter ſacrę veſtes lauari debeant, dicitur in c. Nemo per ignorantiam de conſ. d. 1. De hora Miſſæ celebrandæ S. Teleſphorus martyr D natione Græcus, qui ſucceſſit Sixto anno Domini 139. conſtituit in nocte natiuitatis Miſſas celebrari, & hymnum angelicum ſolenniter decãtari. Reliquis verò temporibus ante horam tertiam illas minimè celebrandas: quia & eadem hora Dominus crucifixus eſt, & ſuper Apoſtolos Spiritus ſanctus legitur deſcẽdiſſe, de conſ. diſt. 1. nocte. In Quadrageſima autem hora veſpertina c. d. ſolent. Similiter eadem hora ſeu in noctis initio in ſabbatis quatuor temporum, & in ſabbato ſancto, 65. diſt. Secunda parribus, & c. Ordinationes. Celebrationes enim ordinũ iuxta decreta ſanctorum Patrum, tam ſerò fiebant E in ſabbato, vt potiùs Dominicæ, quàm ſabbato adſcriberentur. Vide Micrologum c. 29. Ex hac antiquitate hodie ſeruatur, vt diebus ieiuniorũ Miſſa in Nona dicatur, & alijs diebus ad Tertiã. Etſi ambo cõcurrant, Miſſa de feſto ad Tertiam feſtiuè dicitur, & de ieiunio ad Nonam. Et ita fit Romæ, & in Colonia. In Collegijs ſeruatur, vt maior Miſſa dicatur ante vltimam horam ante prandium, & ſi occurrant duę, prima ante penultimam horam imponitur. De præſentibus autem neceſſarijs, infrà tangetur. Presbyter cum

ſe parat ad Miſſam, iuxta Romanam conſuetudinem decantat Pſalmos, Quàm dilecta, Benedixiſti, Inclina, Credidi, Kyrie eleiſon, Pater noſter. Et nè. Verſ. Ego dixi. verſ. Conuerte, verſ. Fiat miſericordia, verſ. Sacerdotes, verſ. Protector noſter, verſ. Domine exaudi. Oratio, Aufer: alia, Actiones, ſecundùm Micrologum, c. I. & 23. Eo introeunte ad altare, cantatur antiphona ad Introitum, quę abindè in Romano, hoc nomen, & in Ambroſiano, nomẽ *Ingreſſæ* meruit habere. Cæleſtinus primus natione Romanus, qui cœpit anno Domini 418. in ordine XLI. conſtituit vt pſalmi Dauid c. & l. ante ſacrificiũ canerentur antiphonatim ex omnibus, quod ante non fiebat, niſi tantùm epiſtola beati Pauli, & ſanctum Euangelium recitabatur. Ex hoc inſtituto excerpti de Pſalmis Introitus, Gradualia, Offertoria ante ſacrificium, communiones inter cõmunicandum cum modulatione ad Miſſam in eccleſia Romana cantari cœperunt ſecundũ Sigibertum & alios in Chronicis. Non autẽ intelligendũ, quòd Cæleſtinus primò introduxit Pſalmos dici particulatim ante ſacrificium, immò ab initio diù ante eum à patribus ſunt ſeruati. Vnde Caſſianus libro tertio de inſtitutis monachorum c. decimo. Verùm ne hoc quidẽ ignorandum, die Dominica vnam tantũmodò Miſſam ante prandium celebrari, In qua pſalmorũ atquè orationum ſeu lectionum pro ipſius collectæ vel communionis Dominicæ reuerentia ſolennius aliquid impendentes, in ipſa tertiam ſextamq. pariter conſummatam reputant. Quoties igitur idem à diuerſis cõſtitutum repetitur, intelligi debet, quòd poſterior conſtitutum vel obſeruatum à prioribus, vel innouauit & authorizauit, vel emendauit, declarauit, publicauit, aut quid ſimile fecit. Eccè de epiſtolia & euangelijs legitur, quòd ſucceſſores Apoſtolorum, epiſtolas & Euãgelia legi ſtatuerunt. Vndè præcipitur in canonibus Apoſtolorũ & ponitur de conſec. diſt. I. Omnes, vt fideles ad ſacramenta ſolenniter conuenientes, ſcripturas Apoſtolorũ & Euangelium audiant, & in oratione vſque in finem Miſſę perſeuerẽt. Alibì ſcribitur, quòd epiſtolam & Euangelium Alexander Papa ad Miſſam legi conſtituit. Item beatus Hieronymus presbyter Cardinalis epiſtolas & euangelia, vt hodiè habet Eccleſia, collegit & ordinauit, vt in libro qui Comes dicitur, habetur: & ipſe ait ſcribens ad Conſtantium epiſcopum. Et Damaſus Papa, vt nunc moris eſt, legi cenſuit. In Ambroſiano autem officio copioſè habentur per totũ annum Epiſtolæ & Euangelia, ſæpe cũ Romano officio concordãtes, & ſæpe differẽtes. Idem etiàm officium in feſtiuitatibus & Dominicis pulchrũ ſeruat ordinem: Nam ad Miſſam poſt Gloria in excelſis, & Kyrie eleiſon ter. Deindè legitur prima lectio de veteri teſtamento cum reſponſorio, quod Pſalmellum vocat, & nos Graduale. Secunda de nouo Teſtamento cũ Alleluia & verſu, vt Romani. Tertia de ſancto Euangelio, ante quod, & poſt quod cantãtur an-

A tiphonę, quæ dicuntur ante Euangelium & poſt Euãgeliũ, quibus carent Romani. Officium autem Ambroſianum longè præceſſit Romanum, vt ſuprà Propoſitione 12. Et qui videt Ambroſianũ, apertè cognoſcit, quòd cantus Miſſę, Epiſtolæ, & Euangelia, & plures orationes, reſponſoria & antiphonæ, & cætera officia, recepta ſunt ab illo. Et huius ſignum eſt, quia cantus concurrentes vtrobique ſunt eiuſdẽ toni, vt introitus, *Gaudeamus*, vtrobiquè eſt primi toni. Sed nota Ambroſiana eſt fortior, durior, & magis extenſa. Reuertamur igitur ad initium Miſſæ. Sanctus Damaſus Papa natione Hiſpanus, qui cœ-

B pit anno Domini CCCLXX. præcepit, vt preſbyter confeſſionem faceret antequàm accedat ad altare. Sacerdos igitur paratus veniens ad altare, Romano ordine dicit antiphonã, *Introibo*, cum Pſalmo, *Iudica*, & facit confeſſionem, quã Micrologus c. xxiij. breuiter ſic ponit: Cõfiteor DEO omnipotẽti, iſtis ſanctis, & omnibus ſanctis, & tibi frater, quia peccaui cogitatione, locutione, in opere, in pollutione mentis & corporis. Ideò precor te, ora pro me. Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimittat tibi omnia peccata, liberet te ab omni malo, & conſeruet te in omni opere bono, & perducat nos Ieſus Chriſtus fi-

C lius Dei viui in vitam æternã, Amen. Indulgentiam & remiſſionẽ omnium peccatorũ noſtrorũ, tribuat nobis omnipotens & miſericors Dominus, Amen. Huic cõfeſſioni concordãt prædicatores, & dicunt Abſolutionẽ & remiſſionẽ, &c. quæ verba ex Euangelio ſumuntur. Quodcunq. Matth. 16.
ſolueritis, &c &, Quorum remiſeritis, &c. In Ro Ioa. 20.
mano officio introitus cantatur cum verſu de Pſalmo, *Gloria patri*, & repetitione, quod nõ fit de ingreſſa Ambroſiana. In Graduali B. Gregorii ad Introitus annotantur ſemper duo verſus de Pſalmo, ſicut hodie obſeruamus de *Requiem*. Aliqui ſcripſerunt, quòd ex ſtatuto Cæleſtini, to-

D tus pſalmus olim cantabatur. Sed quod beato Gregorio adſcribitur, quòd introitus modulando compoſuit, intelligendum eſt, quòd multos introitus ex pſalmis addiderit: quia valdè multi ab Ambroſio ſunt recepti. *Gloria Patri*, Nicena ſynodus compoſuit de conſecrat. diſt. I. de hymnis. Sed Damaſus Papa ad Pſalmos cantari cenſuit kyrie eleiſon. Silueſter papa de Græcis ſumpſiſſe ſcribitur. Quod Gregorius Papa ad Miſſam inſtituiſſe dicitur. Sciendum quòd Græci & Ambroſiani multùm ad Horas frequentãt Kyrie eleiſon. Et in Miſſa Ambroſiana dicitur

E ter kyrie eleiſon in tribus locis poſt *Gloria in excelſis*, & poſt Euangelium, & in fine Miſſæ. In Romano verò dicitur nouiès in vno loco, cum Chriſte eleiſon, quod Græci & Ambroſiani nõ dicunt. Itẽm Ambroſiani ad eorũ *Kyrie eleiſon*, ad *Gloria in excelſis*, ad *Credo*, ad *Sanctus*, vnicam ſeruant notam. Et de *Gloria in excelſis*, & *Sanctus*, in Graduali beati Gregorij Romę paucæ ſunt notæ. Et credendum quòd plures notæ ſecularium ſuper illis ſine auctoritate exiſtant. Ideò humilitati locorum veſtrorum congruere

vide-

debet, cùm ſecundum Apoſtolum, in eiuſmodi ſacrificio non Natiuitatem Domini, ſed mortem eius annunciare debeamus. Et ſi diligentiores ordinis obſeruatores in ihuuſmodi orationibus multorum conſuetudini cedãt, ſuperflua tamen ſummoperè deuitant. Vndè Prædicatores, aliis omiſsis, tres tantùm articulos ponunt. Nã præmiſsis verſiculis. *Quid retribuam.* &, *Calicem*: In accipiendo vtrunque quando vtrunque tenetur eleuatum, breuiorẽ dicunt orationem: Suſcipe ſancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offero in memoriã paſsionis Domini noſtri IeſuChriſti, & pręſta, vt in conſpectu tuo tibi placita aſcendat, & meam & omnium fidelium ſalutem operetur æternam: Per Chriſtum. Item de profundis inclinati, In ſpiritu humilitatis &c. Et tertio verſiculo, Orate fratres, vt meum pariter & veſtrum in conſpectu Domini ſit acceptum ſacrificium. Ambroſiani hoc loco habẽt prolixas & plures orationes. Secretæ orationes dicuntur eo ordine, quo & primæ. In Ambroſiano dicuntur altè. Poſt ſecretam orditur ſacerdos præfationẽ in Canonẽ in qua ſuperni ciues meritò cõmemorãtur, quia ibi adeſſe creditur. Vndè & angelicus hymnus ſubſequitur. *Surſum corda*, de Ieremia: *Gratias agamus*, de Apoſtolo eſt ſumptum. Ideò autem ſacerdos vt dicit beatus Cyprianus, ante orationem præfatione præmiſſa, parat fratrum mentes, dicendo, *Surſum corda*: vt dum reſpõdet plebs, *Habemus ad Dominum*: admoneamus, nihil aliud ſe, quàm Dominũ, cogitare debere, claudatur contra aduerſarium pectus, & ſoli Deo pateat, nec ad ſe hoſtem Dei, tempore orationis venire patiamur. de conſ. diſt. 1. Quando autem ſtamns. Præfationes, vt dicit Gemma, Dionyſius Areopagita putatur compoſuiſſe. Ambroſius librum præfationum ordinauit, ex quo in Lombardiea multæ præfationes allegantur. In qualibet autem Miſſa Ambroſiani officii, propria decantatur præfatio. Beatus autem Gelaſius I. de quo ſuprà propoſitione xi. tractatus & hymnos in morem B. Ambroſii compoſuit, & inter cætera præfationes & orationes cauto & limato ſermone fecit. in antiquiſsimis etiam noſtris Miſſalibus multæ continentur. Pelagius autem primus natione Romanus, qui cœpit anno D. LVIII. nouem præfationes in ſacro catalogo decreuit tantũ. modò recipiendas, de conſ. d. 1. Inuenimus. Sed Sigibertus hoc aſcribit Pelagio II. Vrbanus II. qui cœpit anno Domini 1088. antiquis nouem præfationibus decimam de B. Virgine addidit in concilio Placentię celebrato Anno 1095. quæ habetur 70. diſt. Sanctorũ. de altero eius concilio in Francia, dixi ſuprà propoſitione 20. Generale eſt præfationum, vt eorum temporibus & diebus in omni Miſſa continuentur, vbi propria non habetur. Ar. de celeb. Miſſæ. Conſilium, vt præfatio de natiuitate vſque ad Epiphaniam, niſi in die Iohan-

De pfatõe.

A nis, & Octauis de Epiphania per octo dies, de ieiunio à die cinerum vſque Palmas tam in Dominicis, quàm in earum feriis, vt dicit Microl. c. 50. In die Palmarum & quatuor diebus ſequentibus de S. Cruce: de Reſurrectione, à Vigilia Paſchæ vſque ad Aſcenſionem: Et de Aſcenſione, abindè vſque ad Vigilias Pentecoſtes. Et de ſancto ſpiritu, abindè vſq; ad Trinitatem, & quotiès de ſancto ſpiritu recolitur. de ſancta Trinitate, quotiès de ea cãtatur, & per ſuas octauas. Et Dominicis diebus intra Trinitatem & Adnentu m, tamin

B Miſſa Dominicali, quàm in feſto nouem lectionum cantantur. Et hoc ſeruant Anglici, Alemanni, & multę nationes. Et Microl. c. lx. dicit hanc præfationem ex authoritate Romana in diebus Dominicis frequentandã. Sed Fratres ſequuntur breuitatem capellarem: de ſacramento, & per octauas iterantur præfatio de Natiuitate Domini, de ſancta Cruce, de beata Virgine. & de Apoſtolis. quotiès de illis celebratur, & per eorum octauas cõtinuatur, & de Euangeliſtis repetitur. Sixtus primus natione Romanus, ſucceſſor Alexandri, qui cœpit anno Domini cxxix. conſtituit, vt

C hymnus, Sanctus ſanctus ſanctus, ante ſacrificium diceretur, dimidium de Eſaia, dimidiũ de Euãgelio ſumens. Item conſtituit, ne ſacra vaſa tangerentur niſi à miniſtris Dñi cõſecratis cõſec. diſt. 1. In ſancta Apoſtolica. De hoc ſuprà latiùs dictũ eſt. hunc hymnũ & ipſe ſacerdos dicere debet, nè ſua prece ſe priuet, qui & ſuas & aliorum voces angelicis laudibus admitti in præfatione deprecabatur.

Orationem, quam Canonem ſiue Actionẽ propter regularem ſacramentorum confectionem Romano more appellamus, quis compoſuit apertè non legimus, niſi quòd beatus

D Gregorius quendam Scholaſticum illum compoſuiſſe teſtatur. Hic Scholaſticus creditur fuiſſe beatus Gelaſius. Multa tamen eidem canoni à ſanctis prælibatis ſucceſiuè inſerta legimus, prout in ſequentibus colligitur, tam ex Decretis, quàm ex geſtis Pontificum Romanorum. Sanctus Clemens primus natione Romanus, ante conſecrationem orationem inſtituiſſe dicitur: Vndè, *Te igitur clementiſſime pater*, à quibuſdam ei attribuitur. Sanctus Alexãder, de quo ſuprà ipſius Dominicæ paſſionis cõmemoratinẽ interſeri iuſsit. Vndè orationem, *Vnde & memores*, quidam ipſi at-

E tribuunt. De ſignis autem, quæ ſuper oblationem à diuerſis diuerſæ fiunt ſecundùm Mierologum cap. 14. nos ab Apoſtolica ſede potiſsimum formam ſumere decreuimus. Vndè totius Chriſtianæ religionis ordinem & originẽ ſuſcepimus. Nam & illi ſedi noſtro tempore Deus gubernatorem, reuerenda inquam memoria Gregorium papam impoſuit, qui ſub decem ſuis anteceſſoribus à paruo Romę nutritus & eruditus, omnes Apoſtolicas traditiones diligentiſsimè inueſtigauit, & inueſti-

ßatas ſtudioſiſsimè in actû ureferre curauit.
Hunc ergò doctorem religione & auctoritate
præcipuum, immò Apoſtolicam traditionem
per ipſum in conſiderandis myſteriis potiſsi-
mùm imitari decreuimus, ſicut nos ipſi per
ipſum & epiſcopos, qui eum imitati ſunt, acce
pimus imparem numerum ſemper in diſpen-
ſatione ſignorum ſuper oblationem obſerua-
mus. videlicet vnam crucem vel tres, vel quin
que faciendo. Et hoc vtique non ſine certi cau
ſa myſterii: nam in vno & tribus, trinum &
vnum Deum intimamus: In quinque autem,
quinquepartitam Domini paſsionem ſignifi-
camus. Meritò autem impar numerus in eccle
ſiaſticis officiis frequentatur, quia nunquam
in duo æqualia, vnitate impediente, diuiditur
ſicut vniras ſanctæ Eccleſię nullatenus eam in
duo ſecari patitur. Inprimis vbì dicitur. Hæc
dona, hæc munera, hęc ſancta ſacrificia, tres
tantùm cruces ſuper panem & vinum commu
niter facimus, nec vnquam panem à calice ſe-
paramus in conſignatione, niſi vbi ſeparatim
nominantur in canone. Ità autem illa commu
niter ſignamus, vt erecta pars crucis tantùm
ſuper panem, tranſuerſa autem ſuper calicē
protendatur. Nam erecta pars crucis, corpus
Dominicum ſuſtinuit: tranſuerſa autem, ip-
ſius brachia diſtendit. Vndè & calix congrue
ſub brachia eius collocatur, quaſi de latere
Dominico ſanguinem Domini ſuſcepturus.
Romana auctoritas nomina viuorum fideliũ
internumerare permittit. In primo *Memento*,
& in ſecundo, nomina defunctorum, vt infrà
dicam. Recitatio autem publica nominum an
te preces, inhibetur ead. diſt. ca. ſi. Microl. c.
13. dicit, quòd ſecundùm antiquiores & emē-
datiores ſacramentarios, in canone ſuper-
fluunt ſequentia verba: Primò ibì, & rege no
ſtro, & omnibus orthodoxis atque catholicæ
& Apoſtolicæ fidei cultoribus. Num inſequen
ti oratione, omnium viuorum commemora-
tio eſt conceſſa. Item illa, Pro quibus tibi offe
rimus, quia offerentes non niſi in tertia per-
ſona ſcripti reperiuntur. Item pro circunſtan
tium, habet circumaſtantium. Item in oratio
ne, *Vndè et memores*, ſuperfluit *eiuſdem*. Item
in ſecundo *Memento*, ſic habet: *Memento etiàm
Domine & eorum nomina, qui nos præceſſerunt cum
ſigno* &c. Sed hoc antiquæ Romanæ traditio-
nis exercitio, iam non ſine ſcandalo locum ha
bere videtur, quod iuxta Apoſtolum & Euan-
gelium, deuitare debemus. Nimìs autem te-
merarium videtur, vt nos antiquo canoni ad
libitum noſtrum adiiciamus, niſi quæ à ſan-
ctis patribus adiecta vel adiicienda eſſe co-
gnouimus, præcipuè cùm inter ſanctos patres
nulli aliquid adiecisse legantur, niſi qui &
Apoſtolica auctoritate præditi, hoc facere po
tuerunt. Optimum ergò videtur, vt in hac
cauſa terminos patrum noſtrorum non exce-
damus, nec nos Apoſtolicæ auctoritatis reos
efficiamus, ſi quod ſoli Apoſtolicæ competit

A poteſtati, canonem noſtris interpoſitionibus
præſumimus augmentare.
Siricus Papa natione Romanus, qui cœpit
anno Domino 388. ſecundùm quædam Chro-
nica inſtituit in canone Miſſæ, *Communicantes,
et memoriam venerantes* &c. Aliorum autem
ſanctorum nomina annumerare nō debemus,
niſì quos antiquitùs deſcriptos in canone re-
perimus. Excepto, ſecundùm Microlo. cap.
13. in oratione poſt *Pater noſter*, vbi iuxta or-
dinem quantumlibet ſanctorum nomina in-
ternumerare poſſumus. In ſummis quoque fe
ſtiuitatibus quædam canoni in illo loco, vbì di
B citur *Communicantes*, vel, *hanc igitur oblationem*
interponimus, quæ tamen ex antiquioribus
& emendatioribus ſacramentariis interponē
da eſſe didicimus, videlicet in natali Domini,
in Epiphania, in Cœna Domini, in Paſcha, in
Aſcenſione & Pentecoſte. Et hæc in ſuis tan-
tùm diebus principalibus interponi debent,
Et ſex diebus, per quos feſtiuitates Paſchæ &
Pentecoſtes ſunt extenſæ. Gregorius III. natio
ne Romanus, qui cœpit anno 731. in baſilica
B. Petri oratorium faciens in honore omniū
Sanctorum, adiecit in canone, *Quorum ſolemni-
tas hodiè in conſpectu tuæ maieſtatis celebratur, Do
C mine Deus noſter, in toto orbe terrarum*: quod
quia ſpecialiter ad illam pertinet celebritatē
non eſt canoni, qui generaliter dicitur, anno-
tatum. Principiū orationis, *Hanc igitur*, quod
aſcribunt S. Leoni Magno, de quo infrà. B. au-
tem Gregorius I. adiecit, *Dieſque noſtros in tua
pace*, vſque, *Per Chriſtum*, vt omnes ſcribunt, &
dicetur. De verbis autem conſecrationis in-
ſtitutis dictū eſt ſuprà, vbi ad Decret. Innocē-
tii III. fuit remiſſum. Sacerdos autem humilia
tionem Chriſti vſque ad mortem crucis no-
bis indicat, quādo ſe vſque ad altare inclinat,
dicendo: *Hanc igitur oblationem*. Et ſtatim in ſe
D quentibus narrationem de Dominica paſsio-
ne orditur: quam vſque ad, *Supplices te rogamus*
obſeruat: quouſquè iuxta altare ſe inclinans,
Chriſtum in cruce inclinato capite ſpiritum
tradidiſſe ſignat. Et ibì. *Vt nobis fiat corpus et
ſanguis*; ſubauditur, hæc oblatio. Et hìc cōgruè
ſuper vtrunque tres cruces facimus, licèt
quinque dictiones ad hoc aptas habemus, nè
quinarium, de quo ſuprà, excederemus, &
quintam crucem ſuper calicem, quaſi quinti
vulneris indicem, vndè ſanguis cum aqua pro
fluxit, competenter faceremus. In canone igi-
tur Paſsio Domini potiſsimè commemoratur
E iuxta Euangelium. *Hoc quotieſcunque* &c. &
Apoſtolum, *Quotieſcunque igitur*, &c. Vndè ſa-
cerdos ſecundùm Microl. cap. 16. per totum
canonem in manuum expanſione, tam mentis
deuotionem quàm Chriſti in cruce extenſio-
nem præſignat; iuxta illud: Expandi manus
meas tota die. Digiti ergò pro ſuperflua cau-
tela non ſemper cōtrahantur: malè enim cau-
ti ſumus, ſi Chriſtum imitari ſummoperè non
ſtudemus. Congruit ergò vt manus infra ca-
nonem

nonem expandamus, obſeruato, ne quid digitis præter corpus Domini tangamus, nec manus remittere debemus, niſi ſanctæ cruces fuerint faciendæ. In oratione, *Supra quæ.* Leo I. natione Tuſcus, qui cœpit anno Domini 443. in ordine 47. & in homiliis declarandis multùm valuit, vt omnia chronica dicunt, addidit, *Sanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam*, Ad orationem, *Supplices te rogamus*, profundè eſt inclinandum. Et hìc ſupplenda ſunt ſanctorum dicta, quibus adſtruitur, totam curiam cæleſtẽ, ſcilicet Virginem glorioſam, choros Angelorum, omneſq; Sanctos tempore conſecrationis adeſſe. In *Memento* ſecundo poſt mortem Chriſti, ſequitur memoria mortuorum: quia nec alii defuncti commemorandi ſunt, niſi qui in Chriſti morte redempti, in Chriſto hanc vitam finierunt. Vndè in Concilio Cabilonen. ſcribitur, & ponitur de conſ. d. 1. viſum quòd memoria faciẽda eſt pro ſpiritib9 in omnibus Miſſarum ſolenniis loco competenti. Et hunc morem antiquitus Eccleſia tenuit, vt hoc ipſum ex dictis B. Auguſtini confirmatur. Sacerdos in verbis, *Nobis quoque*, vocem exaltans, cẽturionẽ deſignat, qui viſa morte Chriſti, voce exaltata dixit: Verè filius Dei erat iſte. Sancti martyres hìc & ſuperiùs, nõ ordine quo páſsi ſunt, inſcribũtur. Vndè notari poteſt, quòd canon ab eodem, vel tempore eodem, non fuerit ordinatus: Quatuor hic cruces ſuper calicem fiunt, & quinta in eius latere iterum vt priùs, ad laterale vulnus dominicũ ſignandum. Vndè calix iuxta Romanum ordinem ex eodem latere tangitur. Incongruè autem, ſecundùm Microl. c. 17. duæ cruces in latere fiunt, quia in latere Chriſtus niſi vnum vulnus habuit. Sed reuerendæ memoriæ Gregorius Papa fecit, vt prædiximus, quòd B. Anſelmus Lucen. epiſcopus ità ab eo ſe didiciſſe teſtatus eſt. Et hoc ità ſemper obſeruauit, nobiſque itidem obſeruandum firmiſsimè inculcauit, ſecundùm Microl. Hìc in Ambroſiano fit confractio, & cantatur Antiphona, quæ ex eo confractio appellatur. Ad *Per omnia ſecula ſeculorum*, corpus cũ calice leuatur, & ſtatim depoſitum cooperitur: quia & Ioſeph Domini corpus in cruce leuauit, & in ſepulchro depoſitũ lapide operuit. Hucuſq; calix pro cautela opertus videbatur. Deindè magis pro myſterio operitur: quia ſicut Chriſtus tres dies coopertus iacuit in ſepulchro, ità & nos corpus Dominicum & calicem cooperimus, quouſque tres articulos orationis expleamus, vtpotè Dominicæ orationis præfationem, Dominicam orationem, & illam quæ ſequitur, quæ embolis Dominicæ orationis nuncupatur. Gregorius I. natione Romanus, doctor egregius, in ordine 61. qui cœpit anno Domini 592. inter multa vtilia quæ Eccleſiæ fecit & inſtituit, antiphonarium regulariter centonizauit, & vtiliter compilauit. Kyrie eleiſon à clero ad Miſſam cãtari præcepit: Alleluia ex Hieroſolymorum Eccleſia,

A in vſum Romanę Eccleſię extra Septuageſimã cantari fecit, & à Septuageſima vſque ad Paſcha. *Tractus.* In canone, *Dieſq; noſtros in pace tua diſponas*, vſq; ad, *Per Chriſtum Dominum noſtrum*: Et poſt canonem cõſecrationis, *Præceptis ſalutaribus moniti*, ſuperaddidit, & Dominicã orationem ſe adieciſſe in regiſtro ſuo aſſerit, vbi quibuſdam indè murmurãtibus, humili reſpõſione ſatisfecit, Inconueniens eſſe aſſerens, vt oratio quã Scholaſticus cõpoſuit, ſuper oblationẽ diceretur, & illa prætermitteretur, quã ipſi Apoſtoli ex inſtitutione Dominica in confectione eorundem ſacramentorũ vſitaſſe creB duntur. *Præceptis ſalutaribus* &c. *Pater noſter* &c. *Libera nos* &c. Domine ab omni malo, præſentibus, pręteritis & futuris, & interuenientibus beata & glorioſa ſemper Virgine Dei genitrice, & beatis Apoſtolis Petro & Paulo, atq; Andrea. (Hìc nominet, ſecũdũ Microl. c. 23. quotquot ſanctos voluerit, cũ omni * ſ.) Da propitius pacem in diebus noſtris, vt ope miſericordiæ tuæ adiuti, & à peccato ſimus ſemper liberi. Hìc patenã accipiat, & oſculatã deponat, ſecundùm Microl. *& ab omni perturbatione ſecuri*; hìc, & ad *Per Dominum*, ſuper patenã fit cõfraC ctio, primò à latere dextro, ad deſignandũ Dominici corporis percuſsionem: Deindè maior pars in duo frangitur, ſecundùm Microl. c. 17. Vna pars in calicem mittitur, Vna à ſacerdote ante calicis participatiõnẽ ſumitur, & tertia communicaturis ſeu infirmis dimittitur. Quid iſtæ partes ſignificent, dicit Sergius Papa de cõſec. diſt. 2. Triplex. & lib. 4. Sentẽt. diſt. 12. Gallicano autẽ more ſuper calicẽ fit cõfractio. Particula miſſa in calicẽ, Romano ordine ſub ſilentio dicit ſacerdos: Fiat cõmixtio & cõſecratio corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, accipientibus nobis in vitã æterD nã, Amen. Beatus Innocentius Papa I. natione Albanen. in ordine 43. qui cœpit anno Domini 407. cõſtituit pacẽ dari poſt confractionẽ ſacramẽtorũ, de cõſ. d. ii. pacẽ. Et cõgruè pax datur ante cõmunionẽ, quia iudiciũ ſibi manducat & bibit, quicunq; non priùs fratri ſuo reconciliatus, cõmunicare præſumpſerit. Cùm adſtanti pacẽ damus, dicere ſolemus, *Pax tecũ*, Reſponſio, *Et cum ſpiritu tuo.* Sergius I. natione Syrus, in ordine 87. qui cœpit anno Domini DCLXXVII. cõſtituit, vt in tẽpore frãctionis Dominici corporis, *Agnus Dei* à clero & populo decantetur: videlicet, vt ille nobis propitieE tur, qui pro nobis innocẽs oblatus eſt. Inclinatus autẽ dicit, antequã cõmunicet, Domine Ieſu Chriſte, qui voluntate patris cooperãte Spiritu ſancto per mortẽ propriã mundũ viuificaſti, libera me per hoc ſacroſanctũ corpus & ſanguinẽ tuũ, ab omnibus iniquitatibus & malis meis, & fac me tuis inhærere mandatis, & à te nunquàm in perpetuũ ſeparari, qui cũ Patre. Cũ diſtribuit Euchariſtiã, dicit: *Corpus & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti proſiciat tibi in vitã æternã. Amẽ.* Qẽs debẽt cõmunicare, & interim can-

Subintelligendum eſt fortaſſe, * humilitate.

cantatur Antiph. quæ de communione nomẽ
mutuauit, cui & pſalmus ſubiungendns, ſecun
dùm Microlog. ca. 18. cum *Gloria patri*, ſi ne-
ceſſè fuerit. Et hæc Antiphona ſemper habet
eundem pſalmum cum introitu, ſi non habet
proprium, ex quo ſumpta videatur, Romę in
antiquis libris huiuſmodi verſus annotantur,
In Ambroſiano appellatur tranſitorium.

Orationem, quam inclinati dicimus, ante-
quàm communicemus, non ex ordine, ſed ex
religioſorum traditione habemus, ſcilicet:
Domine Ieſu Chriſte, qui nobis. Item & illud, *Cor
pus & ſangnis Domini noſtri Ieſu Chriſti*, quod
dicimus, cùm aliis Euchariſtiã diſtribuimus.
Sunt & aliæ multæ orationes, quas quidem ad
pacem & communionem priuatim frequen-
tant: Sed ſecundùm Microlo. c. 18. diligentio-
res antiquarum traditionum obſeruatores,
nos in huinſmodi priuatis orationibus breui
tati ſtudere docuerunt, potiùſque publicis
precibus in officio Miſſæ occupare voluerunt.
Nam B. Innocentius Papa ſcribens B. Augu-
ſtino & Aurelio epiſcopis, aſſerit, quòd nos
plùs communibus & publicis, quàm ſingulari
bus & priuatis orationibus proficere poteri-
mns. Non eſt authenticum autem, quod qui-
dam corpus Domini intingunt, & intinctum
pro complemento communionis populo di-
ſtribuunt. Nam ordo Romanus contradicit,
& Iulius quoqne Papa in ordine XXXVI. epi-
ſcopo Aegypti ſcribens, huiuſmodi intinctio-
nem penitùs prohibet, & ſeorsùm panem &
ſeorsùm calicem iuxta Dominicam inſtitu-
tionem ſumenda docet. Vndè & B. Gelaſius
Papa in ordine II. ſcribens quibuſdam epiſco
pis, excommunicari illos præcepit, quicun-
que ſumpto corpore Dominico, à calicis par-
ticipatione ſe abſtinuerũt. nam & ipſe in eod.
Decreto aſſerit, huiuſmodi ſacramentorum
diuiſio ſine grandi ſacrilegio prouenire non
poterit. Poſtquam omnes communicauerunt
dicit ſacerdos ſub ſilentio hãc orationem iux-
ta Romanum ordinem: Quod ore ſumpſimus,
mente capiamns, & de munere temporali fiat
nobis remedium ſempiternum. Qua finita, ſe
quitur oratio, ſiue orationes poſt communio-
nem dicendæ, quæ eòdem numero & ordine
orationibus ante lectionem, ſiue ſecretis ante
præfationem dictis, debent reſpondere. Quæ
vtique orationes non pro his qui communica
turi ſunt, ſed qui iam communicauerunt, iux-
ta proprietatẽ ſui nominis agunt: ergò & an-
te ipſas communicare non negligunt, quicun-
que earundem orationum benedictione foue
ri deſiderant. His ità finitis, ſubſequitur, *Bene
dicamus Domino*: ſiue, *Ite, miſſa eſt*. ſi tamen ad
feſtum fiunt, quod *Gloria in excelſis*, habere de-
bnit: reſpondent omnes, *Deo gratias*, iuxta Apo
ſtolum pro collatis beneficiis agentes. *Ite, Miſ-
ſa eſt*, à quo Miſſa nomèn accepit, de veteri te-
ſtamento ſumitur, vbi ſcilicet Pharao popu-
lum ire iuſſit, ſiue vbi Cyrus populum à Baby

A lone ire præcepit. *Benedicamus Domino*, ſumptũ
eſt de pſalterio: *Deo gratias*, de Apoſtolo. Et hęc 1.Cor.15.
dici Leo Papa conſtituit. Benedictionem epiſ-
copalem Martialis epiſcopus Apoſtolorum di
ſcipulus, ex magiſterio Apoſtolorũ tradidit,
quas probabile ſtudium ſeruientium auxit,
Ambroſius dicere cœpit. Iſq; mos ex eo vſque
quaqne conualuit. Apoſtolicus autem hanc
tantum, quæ finita Miſſa dicitur, dicit. Finitis
omnibus, oſculatur altare, dicens: Placeat tibi
ſancta Trinitas obſequium ſeruitii mei, & præ
ſta, vt hoc ſacrificium quod oculis tuæ maie-
ſtatis ego indignus obtuli, mihi & omnibus
B pro quibus illud obtuli, te miſerante, ſit pro-
pitiabile, Per Chriſtum Dominum noſtrum.
Exuens ſe veſtibus ſacris, cantat hymnum triũ
puerorum. Vndè ſancti patres in 4. Toletano,
cap. 14. decreuerunt, vt ſacerdos Excommuni
cationi ſubiaceret, qui eundem hymnum poſt
Miſſam dicere neglexerit. Pſalmum quoque,
Laudate Dominum in ſanctis eius, in gratia-
rum actione ſubiungens, Kyrie eleiſon, Pater
noſter, Verſ. Confiteãtur tibi Domine omnes.
verſ. Exultabunt. verſ. Exultant iuſti. verſ. Nõ
nobis. verſ. Domine exaudi orationem meam.
Deus qui tribus pueris. Oratio, Actiones no-
C ſtras, Videmus ex pręmiſsis, quàm curioſè om
nia in ſancto Miſſæ officio ſeruanda ſunt con-
ſtitura & aùthenticè introducta, quæ omnia
nos monere debent, nè officia Romana à ſuis
locis ſine cauſa mutemus, aut aliter quàm ſcri
pta ſunt, obſeruemus. Nam B. Alexãder, cuius
ſuprà mentionem fecimus, ait: Sicut hæc obla
tio omnes alias præcellit, & potior eſt cæteris,
ità potiùs excoli debet & venerari, de conſ. d.
1. nihil. Excolamus igitur & veneremur ſan-
ctas Miſſas Gregoriani officii, & ante omnia
Miſſas Dominicales cum earum glorificatio-
D nibus omninò diebus Dominicis, niſi maior
feſtiuitas impediat, honoremus: nec eas pona-
mus ſub triſtitia feriali. Miſſæ igitur Domini
cales inter Paſcha & Pentecoſten, inter Octa-
uas maiores, & quandò vigiliæ ſanctorum in
Dominica occurrunt, & ſi quæ ſint aliæ, in eo-
rum Dominicis cum debitis glorificationibus
imponantur; nec putandum ſufficere, vt in fe-
ria Dominicalis lætitia obſcuretur. Epiſtolæ
& Euangelia, quas à Romana habemus Eccle
ſia, non omittãtur, Miſſæq; aliæ propriæ & ſpe-
ciales cum Dominica & aliis feſtis occurren-
tes, primo manè vel aliàs hora congrua ſup-
E pleantur. Miſſa pro primo manè in diebus Ioã
nis Euangeliſtæ, Ioannis Baptiſtæ, & Lauren-
tii, & ſi quæ alię ſint, non negligantur. Quando
autem eodem die beatus Gregorius duplices
ordinauit, vt in vtroque feſto Sanctæ Cru-
cis, in die Auguſtini, in die Decollationis,
in die omnium Sanctorum, & ſi quæ aliæ ſint,
illæ omninò in aliquo loco ſuppleantur ipſo
die. Et hoc obſeruetur, quotiès propter maio-
rem feſtiuitatem occurrentem, Miſſa Grego-
riana locum ſummum nequit habere.

MEL-

MELCHIOR HITOR-PIVS LECTORI BENEVOLO.

IOannes Cochlæus vir eruditißimus, & diligẽs Eccleſiaſticæ antiquitatis ſcrutator, cùm annis ſuperioribus de Miſſa ſacrificio antiquos & probatæ notæ ſciptores publicaret, inter illos cuidã de Miſſa libello & breui expoſitioni, quam licèt nullius auctoris nomẽ præferret, eſſe tamen vetuſtißimã arguebãt venerãdæ vetuſtatis codices, ex quibus eam deſcripſerat, locũ eſſe voluit: Nobis autem, qui Doctoris Cochlæi veſtigijs inſiſtimus, & ab ipſo relictas ſpicas colligimus, aut potiùs ſegetes metimus, quippe qui eos auctores, ex quibus ipſe partem ſaltem aliquam & fragmenta in ſuum Antiquæ deuotionis de Miſſa ſpeculum, ſiue quòd ſic ſuo inſtituto conueniret, ſiue quòd exemplaria ad manum non haberet, tranſtulerat, nunc integros exhibeamus, nobis inquam dignißimus hic libellus eſt viſus, & valdè conueniens, qui ad cæteros noſtros adiungeretur. Dignitatem enim eius ex argumento quod tractat, & ex antiquitate, quam ex multis indicijs colligimus, atque Doctoris Cochlæi iudicio, quod fuit exactißimum, æſtimare poſſumus: noſtris verò adiungi admodùm eſſe conueniens facilè nobis aſſentietur, qui eſſe eius Miſſæ expoſitionem, cuius nos Ordinem Romanum in fronte huius libri poſuimus, ex vtriuſque collatione obſeruabit. Itaque in noſtris codicibus, quos binos etiàm nos valde antiquos habuimus, & cum quibus contulimus, ſtatim poſt ipſum Rom. Ord. collocatur: in quorum altero, quam notauimus ad marginem, inſcriptio etiàm erat. Sed nos, quia auctor ignoraretur, hucuſque diſtulimus, non tamen incõuenienter, vt ſicut principium à Miſſa ſumptũ eſt, ita quaſi Colophonẽ de Miſſa quoquè adijceremus. Iuuabit Eccleſiaſticæ antiquitatis ſtudioſos viros ex ipſo Ordine Romano *graues & tanto ſacrificio conuenientes veterum Chriſtianorum cæremonias. ex hac autem breui expoſitione myſterium & ſignificationem earum tam ſanctarũ cæremoniarum, quas alij explicarunt prolixius, breuiter cognoſcere: Et ſi nunc tanta maieſtate auguſtißimum illud Chriſtianorum ſacrificium non peragatur, & earum cæremoniarum multis, in hac pietatis atque religionis declinatione paulatim ſit derogatum, nihilominùs iucundum erit, priſcam piorum auorum venerationem erga tam ſacroſancta ſacra, ex his monumentis conſiderare. Neque tamen nullas eſſe eccleſias, in quibus tam ſolennes ritus adhuc perſeuerent & ſuperſint, exiſtimandum eſt. Nam quanuis Colonienſis noſtra, & fortaßis etiàm aliæ hos ſic*

per omnia ritus non obſeruent, & Acolytorum, Lectorum, & aliorum miniſtrorum, qui hic Miſſæ aßiſtere iubentur, & quibus hic ſua officia aßignantur, nomina tantummodò nos retineamus tamen alibi & apud alias nationes harum obſeruationum quamplurimas in vſu permanſiſſe, ipſe teſtari poßim, qui in Rhemenſi illuſtrißimi Cardinalis Caroli Lotharingi Rhemorum Archiepiſcopi & Ducis Cathedrali eccleſia, ſiue quòd ita ſemper aſſueuiſſet, ſiue ex ipſius doctißimi Cardinalis reformatione ac noua inſtitutione, neſcio, ſimili ſolennitate, ornatu, caremonijs & tanto miniſtrorum numero ea peragi, obſeruaui: Eumque ego ſolennem ſacris operandi, & quandam maieſtatem præ ſe ferentem modũ tum ſum admiratus, & ſæpe poſteà prædicaui. Itaque ſi apud alias eccleſias harum tam auguſtarum cæremoniarum multa, religione & pietate paulatim deficiente, & ſi hoc dicere fas eſt, epiſcopis Miſſas rarißimè celebrantibus, in deſuetudinem venerint: tamen alia ſuas hic caremonias inuenient, quæ tanto placebunt magis, quanto eas eſſe à priſcis & religioſis patribus obſeruatas & frequentatas magis intelligent: cæteris autem ipſius antiquæ pietatis contemplatio grata erit atque iucunda. Nam ſi gentilium veterum, qui mores, quæ inſtituta, qualis Reſpub. Deorũ etiàm quis cultus, & quæ religio apud eos fuerit, & omnis illa veterum antiquitas, ſtudioſè à multis inquiritur & cũ delectatione legitur, rerum certè eccleſiaſticarum antiquitatem, & priſcam veterum pietatem, antiquos ritus atque cæremonias, & quam maiores noſtri reuerenter res ſacras tractauerint, chriſtianos homines ſcrutari atque cognoſcere tantò iuuabit magis, quanto eſt cum maiori voluptate & fructu coniunctum.

Porrò de ſigno crucis, quotiès, quibus in locis, & quomodò in ſacro Miſſæ Canone, figi atque ſignari debeat, quia ſæpè in ſuperioribus libris explicatam rationem reperimus, et S. Bonifacium dignam quæſtionem de qua ad Zachariam Pontificem referret, & hunc non indignam, ad quam ipſi reſponderet, iudicaſſe legimus, placuit quæ de ea apud ipſum quoque Romanum Ordinem in tribus MS. libris coniuncta legebantur, his quoque adiungere. Quæ vt cum reliquis ad pietatis profectum ſtudioſè legas optamus, nec minùs vt boni ea conſulas, & quẽ in his proferẽdis conferendiſq;, laborem moleſtum & immenſum impendimus, fauore atque gratia, ac ſicubi vel noſtra vel exemplarium incuria erratum ſit, venia proſequaris, rogatum te Lector volumus.

EXPOSITIO MISSAE TRANSCRIPTA EX VENERANDAE VETVSTATIS CODICIBVS.

In noſtrorum codicum altero hic erat titulus. Ordo Miſſę à S. Petro inſtitutus, cum expoſitione ſua.

Cauſæ celebrandi Miſſæ.

Miſſa pro multis cauſis celebratur. Prima, vt ſæpè rogemns Deũ. Secunda, vt ſuſcipiat Deus preces & oblationes. Tertia pro offerentibus & defunctis. Quarta, pro oſculo pacis. Quinta, vt ſanctificata ſit oblatio. Sexta, vt confirmetur per Spiritum ſanctum oblatio corporis & ſanguinis Chriſti. Septima, vt cantetur *Pater noſter*: In qua oratione continentur Septem petitiones, id eſt, Tres ſpirituales, & Quatuor temporales. Hanc orationem primitùs docuit Dominus diſcipulos & Apoſtolos ſuos, De qua dicit propheta: Quincunque inuocauerit nomen Domini, ſaluns erit. Septem ſunt igitur numero petitiones, pro ſeptem donis Spiritus ſancti, vel pro ſeptem gradibus Eccleſię.

Matth. 6.

Ioel. 2.

Cur ſępius celebratur Miſſa.

Cur quotidiè iteratur iſta [oratio vel] oblatio, cùm Chriſtus ſaluarit mundum per vnã paſsionem ſuam, & mors illi vltrà non dominetur; Reſponſio: pro multis cauſis. Prima, eò quòd peccamns quotidiè. Secunda, eò quòd corpus Chriſti pœnitentibus poſt peccata offerri iubeatur, vt ſalutem per corpus Chriſti Domini inueniant, atque exeant poſt pœnitẽtiam. Tertia, vt magnum beneficium paſsionis Domini obliuioni non tradatur. Quarta, vt ſimilet in eccleſia diem iudicii, in quo iuſti ab iniuſtis ſeparabnntur.

In ſuprascripto Codice hoc loco tali: erat epigraphe. Incipit expoſitio totius Miſſæ ex concordia ſcripturarũ diuinarum.

Introitus Miſſæ cui conuenit? R. Patriarcharum Prophetarumq́ue præconiis. Vndè exortus eſt? R. A choro Prophetarum, qui orãtes anuunciauerunt Chriſtum venturum in D mundum, & per quorum orationes propheтiasq́ue intrauit in eum. Exiens enim de ſecreto cęli, velut Epiſcopus aut Presbyter de Secretario [templi,] venit ad altare: orante & prophetante interim Choro Clericorum. Verſus, qui cantatur ad recipiendum Introitum,* priorem Chriſti aduentum ſignificat prophetatum. Poſtquàm enim epiſcopus cum ſuis Diaconis ſeu presbyteris de ſecretario veniens, ingreditur ad altare, poſt oſculum ſibi inuicèm datum: innuente epiſcopo ſiue* Diacono, *Gloria*, à cuncto Clero decantatur, *Patri & filio & ſpiritui ſancto*: Quia pax à Chriſto in E cælo & in terra iam facta eſt, quam Chorus prophetarum, id eſt, Clericorum, ante prophetabat. Quod autẽ dicente Clero, *Sicut erat in principio & nunc & ſemper*, Diaconi procedunt ad altare, & illud oſculantur ante epiſcopum, ſignificat ſanctos ante aduentum Chriſti, pro eius amore multas tribulationes per-

* per priorẽ Chriſti aduentum ſignificat prophetiã.

* presbytero.

A peſſos: quia corpus Chriſti vnum eſt, à ſanctis viris connexum, qni ante fuerunt in veteri Teſtamento, & qui nunc ſunt in nouo.

al. * eos ſeptem

Miniſtri in Miſſa quot

Septem Diaconi procedunt, propter * eos, qui ante Natiuitatem Chriſti mortificationẽ in corpore ſuo portauerunt. Quinque procedunt, ſi ſeptem non habentur, propter quinque libros Moyſis. Si quinque nõ aſſunt, Tres procedũt, propter fidem, ſpem & charitatem. Vnus procedit, propter vnitatem Eccleſiæ. Poſteà, oſculato altari, reuertuntur ad Epiſcopũ ſtantes erecti: Propter quod dicitur in Euãgelio: Scio vndè veni, & quò vado. Diaconi re-B tro adſtant: quia choro Martyrum aptantur. Ipſi enim Diaconi ad altare præceſſerũt, quia in veteri Teſtamento Martyres ante Chriſti aduentum extiterũt: Et modò retrò ſtãt, quia poſt Domini natiuitatem, multò plures martyrio coronantur. Ex ipſis autem diaconis ſtant quidam ad dexteram, ſed plures: alii quidam ad ſiniſtram, verũtamen pauciores: Quia per contemplatiuam vitam, quæ in dextera intelligitur, plures in æterno coronantur regno C quàm per actiuam, quæ accipitur in ſiniſtra. Et contemplatiuam vitam ducentes, maiore virtute vigenr, quàm in actiua adhuc vita manentes. Sufficit enim tibi exemplum duarum ſororum, Marthæ ſcilicer & Mariæ: quarũ vna, circa plurima miniſtrans, turbata agnoſcitur: Et altera, verbis Domini ſolummodò intendens, & in ſpe cæleſti requieſcens legitur. Tũc ergò Kyrieeleiſõ celebratur, & de Acolytorũ manibus cadelæ dimittuntur, quia Chriſtus Epiſcopus, ſnper omnem fulgens lucem & illu-D minans, aduenit. Quod ad eos Prophetas reſpicit, qui circa Domini aduẽtum fuerunt. Ex quibus eſt Zacharias, eiuſq́ue filius Ioannes. Pertinet autem Kyrieeleiſon ad diuinam patris excellentiam: Ad humanitatis verò formam Ieſu Chriſti, pertinet Chriſteeleiſon. Et eſt ſenſus Kyrieeleiſõ, cõmoda mihi Pater miſericordiſsimã aurem tuam, & miſerere mei: Interpretatur enim, Dñe miſerere. Eſt aũt intellectus chriſteeleiſon: Chriſte, nè permittas humanũ genus terrena deſiderare, ſed ad cæleſtia anhelare. Vel ptinet ad eos Kyrieeleiſõ, q E ante Natiuitatẽ fuerũt Chriſti: chriſteeleiſon verò ad eos, qui poſt paſsionẽ dñi ſucceſſerũt.

Ioan. 8.

Myſterium in ſtatione Diaconorũ circa altare

Cant. 2.

Lucæ 10.

Kyrieeleiſon Chriſteeleiſon.

Luc. 1.

Poſteà Epiſcopus ſolus, *Gloria in excelſis Deo* inchoat: quia ſolus Angelus paſtoribus annunciauit Domini Natinitatem, per quam gloria Domini declarata eſt. deindè verò totus chorus reſponder: Quomodò cum Angelo incipiente facta eſt ſubitò cæleſtis multitndo

Gloria in excelſis.

Lucæ 2.

militiæ angelorum, laudantium Deum & dicentium, *Gloria in excelſis Deo*: & in terra pax hominibus bonę voluntatis. Prima Collecta reſpicit ad hoc, quod Dominus agebat circa duodecimum humanitatis ſuæ annum, quando aſcendit Hieroſolymam, & ſedit in medio doctorum, audiens & interrogãns illos. Hæc eadem, nunc oratio, nũc Collecta dicitur. Oratio autem ideò dicitur, quia bona orãtur cæleſtia venire populo. Collecta verò idcireò nũcupatur, quia incipit ſe populus in vnũ colligere.

Quatuor partes Miſſæ.

Miſſæ autem officium totum in Quatuor diuiditur ſpecies, id eſt, in Precationes, Orationes, Poſtulationes & Gratiarũ actiones. Quicquid enim agitur in officio Miſſæ, antequàm oblatæ ponantur ſuper altare, Precones nominantur: quia precantur bona populo. Et quicquid ab hora fit qua * *Sanctus* canitur, vſque ad *Agnus Dei*, Oratio vocatur. Quę poſt *Agnus Dei* dicitur, Poſtulatio appellatur. Quod autẽ in fine Miſſæ à populo reſpõdetur, *Deo gratias*, gratiarum actio nũcupatur. Inter deprecationem autẽ & precationem hoc intereſt, quòd precatio fit, quandò optantur cæleſtia animarum præmia populo: Deprecatio autẽ eſt, quã dò Pontifex orat, vt declinet in hac vita populus à malo, & faciat bonum.

* Secreta canitur.

1. Pet. 3. Epiſtola autem ad prædicationem Ioannis Baptiſtæ pertinet: Quia ſicut Ioannes fuit pręcurſor Chriſti, ità nunc Epiſtola præconatur Euangelium, quod eſt Chriſtus. Epiſtola quippe Latinè ſupermiſſa dicitur, eò quòd ſit miſſa ab Apoſtolis ſuper legem Moyſis, Pſalmos & prophetas. Significat autẽ Ioannis prophetiã, qui Chriſtũ propè nunciabat adeſſe. Poſt primam autem datam orationem. Põtifex ſedet tribus horis, verſus ad populum: Et presbyteri cum eo, ad nutum eius: Et Diaconi ſtãt ante Pontificem: Subdiaconi autem aſcendunt ad altare, ſtatuentes ſe ad dexteram ſiue ſiniſtrã. Sedet autem tribus horis, quia Chriſtus, cùm eſſet annorum xii. ſedit in tẽplo in medio Doctorũ tribus diebus. Sedens autem, vertit faciem ad populũ, vt oſtẽdatur poteſtas ei data à Deo, vt poſsit ſuperintendere & ſuperſpeculari, quis humiliter, quis ve ſuperbè ſtet in eccleſia: quia epiſcopo cõmiſſæ ſunt animæ, pro quibus rationẽ Deo redditurus eſt. Subdiaconus verò, qui lecturus eſt, mox vt viderit poſt Pontificẽ presbyteros reſidẽtes, aſcendit in ãbonẽ vt legat. Non tamẽ in ſuperiorem gradũ quem ſolus ſolet aſcendere qui Euangeliũ lecturus eſt. Poſtquàm legerit, Cantor in Cãtorio ſine aliqua neceſsitate aſcendit, non ſuperiùs, ſed ſtat in eodẽ loco vbì & Lector, & ſolus inchoat Reſponſorium, Et cuncti in Choro reſpondent. Et idem ſolus verſum Reſponſorii cantat. Si fuerit tempus, vt dicatur Alleluia, benè: Sin autem, Tractus: ſin minus, tantùmodò Reſponſorium. Cantor verò, qui inchoat Alleluia, ipſe ſolus cantat verſum de Alleluia. Ipſe iterùm Alleluia dicit, ſtans in eodem gradu, id eſt, inferiore. Sequitur Iubilatio, quã Sequentiam vocant. Reſponſoriũ igitur ad Chriſti vocationem, qua Apoſtools vocauit, pertinet, Et ideò ſolus in pulpito incipit Cantor, quia ſolus Chriſtus Apoſtolos vocauit Et cũcti in Choro reſpondent, quia reſponderunt Apoſtoli, & obedierũt Chriſto clamanti. Et ipſe ſolus poſt inchoationẽ Reſpõſorii verſum decantat: quia ſolus Chriſtus pernoctans poſtquàm vocauit diſcipulos, orabat. Alleluia quidẽ (quod eſt laus Dei) cantamus, vt Chriſtũ imitemur, qui lxxii. diſcipulis per ciuitates miſsis, ad quas venturus erat, vt laudẽ Chriſti annunciarent, & ipſis reuerſis, Alleluia, id eſt laudẽ, Deo patri decantauit, dicens: Confitebor tibi pater Domine cæli & terrę,* qui abſcõdiſti hæc myſteria ab his, qui ſapientes ſũt & prudentes in terrenis actibus & deſideriis carnalibus, & reuelaſti ea paruulis. Confiteor enim, nihil aliud eſt in hoc loco, niſi, Grãs & laudes ago tibi pater. Eius autẽ verſum cantamus, ipſũ æmulãtes, qui ſolus dicebat, Nemo ſcit qui ſit filius, niſi pater, & qui pater, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Alleluia poſt verſum iterùm canimus; ipſũ ſequentes: qui rurſùs Alleluia dicit, dum ait: Venite ad me om̃s, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiã vos. Et paulò pòſt: Et inuenietis requiẽ animabus veſtris. Vbi aũt Euangeliũ legitur, ibi epiſtola legi nõ debet, ſed in ſubteriori gradu: Quia Ioãnis p̃dicatio, ad euãgelii Chriſti altitudinẽ aſcẽdere nõ potuit: Qui aũt Epiſtolã legere vult, vbì pronunciatur Euangeliũ, Ioannis prædicationẽ coæquare tentat Euãgelio Chriſti. Nec in eodẽ gradu Reſpõſoriũ vel Alleluia cantari debet, quo recitatur Euangeliũ Chriſti: nè aſsimilari Apoſtolorum * vocatió vel diſcipulorum lxxii.* miſsio aut latior videatur Euangelio Chriſti.

Heb. 13. Luc 5. 6.

Luc 9. & 10.

Matt. 11. * quia.

Ibidem.

Ibidem.

* vocationis

* miſsio nal

Euangelium autem legitur, in quo Chriſtus ore ſuo loquitur populo, vt Matthæus ait Et aperiens os ſuum, docebat eos, dicens: Beati pauperes ſpiritu, & reliqua. Vt ſicut Chriſtus poſt legem, pſalmos & prophetas, os ſuũ aperiens locutus eſt populo: ita poſt Epiſtolẽ Reſponſorium & Alleluia, quæ nunc celebrantur in Miſſa, pro his tribus, Euangelium in eccleſia legatur, ac ſi populo Chriſtus ipſe loquatur. Hoc autem Diaconus lecturus, ab Epiſcopo aut presbytero benedictionẽ petit. At ille in quiẽs, ait Diacono: Dominus ſit in corde tuo & in labiĩs tuis, [Euangelium nanque bonum nuncium dicitur, quod annunciat nobis in futuro vitam poſt mortem, requiẽ poſt laborem, regnum poſt ſeruitium.] Tunc demùm pergens Diaconus ad altare, accipit Euangeliũ. Et non indifferenter, ſed eius partem ponens in dextero humero,* vadit ad ambonẽ. Et duo Acolyti eum præcedentes, portant duo cereoſtata, id eſt, duas candelas accenſas,

Matth. 5.

**Itaque ad ambonẽ duabus præcedentibus cãdelis propter Moyſen & Heliam, qui ſunt veteres te-*

accenſas, qui venientes ante ambonem, diuidũtur à ſe, & trãſeunt Subdiaconus & Diaconus cum Euangelio per medium eorum. Præcedũt autem Euãgelium duæ candelæ, propter geminam dilectionem, Dei videlicet & proximi: ſiue propter duo Teſtamenta, quibus illuminatur genus humanũ:

Matt. 17.

Seu propter duos reſurrectionis teſtes, Moyſẽ videlicet & Heliam, populum illuminantes.

ſtes reſurrectionis viuorum & mortuorum, populum illuminantes, & duobus thuribulis vel vno, quod ſignificat corpus CHRISTI *paſſum, eiuſdemque fumus incẽſi ſanctorum orationes. Carbones autem eius, ſancti Spiritus illuminationem deſignant, ſiue feruorem charitatis. Sed cãdela ideò, in pauimẽto, prędicãte Diacono Euãgeliũ, de manibus acolytorum iuxta ambonẽ*

Cãdelæ autem, Diacono Euangelium prędicante, ideò in pauimento, de manibus acolytorũ iuxta ambonem] deponuntur: Nè quis conetur prædicare ſuper id, quod in Propheticis, Euangelicis & Apoſtolicis reperit doctrinis.

Myſteriũ thuribuli.

Præterea thuribulum ſeu thymiamaterium aſcendẽdo & deſcendendo ſemper præcedit Euangeliũ per medium pulpitum, non tamen permanens diù in ambone *. Quia paſſio Chriſti per thuribulum ſignata eſt, quod ſignificat corpus Chriſti paſſum. Fumus incenſi, orationes ſanctorum. Carbones autem eius, ſancti ſpiritus illuminationem deſignant, ſiue feruorem charitatis.

al. ſic legitur: * tanquam euangeliũ, quia eius paſſio per thuribulũ ſignata eſt in cruce. Dum autem &c.

Dũ autem legitur Euangelium, baculi deponuntur de manibus, vt à Iudæis diſſentiamus, qui caput Chriſti arundine percutiebant. Nõ enim eſt baculus neceſſarius, id eſt, humanum auxilium, dũ ipſum Chriſtum præſtò habentes, eius vocem audimus: Cùm autem humano vtimur auxilio, ante vel poſt Euangelium baculos in manibus tenemus.

Quid baculi in manibus.

Accedente igitur ipſo Chriſto, id eſt, Euangelio, baculos dimittimus, quia humano auxilio non egemus. Capita inſuper noſtra, dũ Euangelium audimus, ab omni velamine à Iudæis diſſentientes detegimus: quia Chriſtus proprium caput ſuum pro nobis ſpinea corona velatum habuit.

Audire euangeliũ detecto capite.

Diaconus autem Euangelium legens, ad meridiem verſus, ſignificat Eccleſiam feruentem animo in amore Dei, eleuatum eſſe in magno culmine virtutum. Vndè dicitur in cantico canticorum: Indica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie.

Cant. 1.

Poſteà verò deſcendente Diacono de ambone, affertur Euangelium primùm epiſcopo aut preſbytero, ad oſculandum. Deindè vniuerſo * Choro, necnon & populo: Deindè conditur in loco ſuo.

* clero

[Poſt lectum verò Euangelium, candelæ in loco ſuo extinguuntur, & ab epiſcopo, *Credo in vnum Deum*, cantatur. Thuribula per altaria portantur, & poſteà ad nares hominum feruntur, & per manum fumus ad eos trahitur.] * Cantatur autem Symbolũ, vt quia populus audiuit Chriſtum in Analogio prædicantem, oſtendat, qua credulitate eius ſuſceperit doctrinam.

1. Cor. 1.

A'ias * Cãtatur quidem, Credo in vnũ Deum paternque omnipotentem, vt quia

Quòd autem Offertorij celebratur officiũ, nulli aptius conuenit quàm his, qui obuiam Chriſto Hiero-

A ſolymam properanti, ſternentes veſtimenta ſua in via, ramoſque de arboribus frangentes extenrunt. Turbæ autem quæ præcedebant & quæ ſequebantur, clamabant: Oſanna filio Dauid &c.

Matt. 21.

Illi enim veſtimenta ramoſque offerebant: nos verò panem & vinum, Tunc nuncq; cantu celebrato. Ideòque illi hæc agebant tunc, noſque modò, Vt oſtendamus ità nos paratos eſſe pro fratribus morti ſuccumbere, ſicut Chriſtus paſſus eſt pro nobis. Quòd primùm quidem maſculi offerunt ſignificat, Primitiuam Eccleſiam ſub Imperatoribus nondùm Chriſtianis, multas iniurias paſſam. Ex hinc verò offerunt mulieres,

B Eccleſiam deſignantes nunc tranquilliorem vitam ducentem. Nouiſſimè verò ſacerdotes & Diaconi offerunt, ſed ſolum panem, ſignificantes, nouiſſimè plurima Eccleſiam paſſuram ſub Antichriſto tormenta. Ad vltimum verò Archidiaconus, aut quicunque vicis ſuæ ordine legerit Euangelium, complens orationem cunctorũ infundenſq; aquam in calicẽ ex amula Pontificis, offert: Quod ad * robuſtionem in Sacerdotes & Leuitas pertinet. Quia quo magìs hic patimur, eo ampliùs in futuro coronabimur.

* roborationem

Statio diaconorum & ſubdiaconorum

Tũc demùm his ità geſtis ac ritè ordinatis, Diaconi retrò poſt epiſcopum ſtant: Et ſubdiaconi ante

C epiſcopum, ſed poſt altare: vt ſignificent idem Diaconi, quòd Apoſtoli tempore paſſionis fugientes ad horam, retrò ſteterunt, poſtmodùm ſecuturi Dominum poſt paſſionem. Subdiaconi autem ante epiſcopum ſtantes, deſignant eos qui licèt clàm, diſcipuli tamen cum Chriſto perſtiterunt in paſſione. Ex quibus erat Ioſeph ab Arimathia, & Nicodemus, necnon & Centurio confitens, & omnis turba eorum, qui percutientes pectora ſua, Chriſtum plangendo, reuertebãtur. Altare namque crux Chriſti accipitur.

Matt. 27

Quæritur quoque, cur Euangelio lecto veniens ſubdiaconus, ferat in brachio ſiniſtro, &

D non in dextro, calicem & deſuper corporale. Quod facilè patet, ſi Chriſti myſteriũ animaduertimus. Ipſe nanque Subdiaconus in ſiniſtro brachio calicem fert, ſignificans præſens breue que tempus eſſe trium ſpatio dierum, quo tulit calicem Chriſtus in paſſione: quia in ſiniſtra præſens intelligitur vita. Linum autem per multas exercitationes ad ſuum peruenit candorem. Sic namque Chriſtus ipſe Subdiaconus factus, portat Corporale ſuper ſuum calicem: quia ſuorũ paſſionem ſanctorum, lineas habentium mentes, id eſt, per multos labores cãdidas, ſuper propriam

Quid corporale ſignificet.

E geſtat paſſionem.

Patena namque, crux ſiue ſepulcrum accipitur. In dextera enim, æterna intelligitur vita. Patena ergò geritur in dextera, quia per crucem, eam ſignificantem, Chriſtus ad æternam rediit vitam. Amulæ autem, cum quibus offerimus, noſtram deuotionem ſignificantes puram, in calice ſuſcipiuntur à Diacono: quia idem Chriſtus, factus Diaconus, ait: Non veni miniſtrari à quoquam, ſed miniſtrare. Cum quiſque in ſuo calice, hoc eſt, paſſione, eandem deuotionis noſtræ ſuſci-

Quid patena.

Amulæ genus vaſculi ad aquã geſtandã, quod religionis & expiandorum malorũ gratia geſtatur.

Matth. 20.

Gal. 5. ſuſcipit puritatē. Oblata deni que corpus Chri-
ſti deſignans, non nudis manibus, ſed ſanonibus
multo labore ſtudiorum candidis offertur: quia
Christus non niſi à mente carnem cum vi-
tijs & concupiſcentijs crucifixam habente, ſuſci
* * * pitur. * Offerentibus autem hominibus, Cantus
celebratur, vt oſtendatur, debere homines gra-
Cantus offertorij. tias & laudes Deo reſerre, dum manibus cæte-
risq; membris agere ſatagunt opera, quibus ei
placere valeant.

Secreta oratio. Prima autem oratio ſuper corpus Chriſti fu-
*legitur turū, Secreta dicitur, & ſecretè * cantatur: Quia
de Gentilibus, qui erant venturi in corpus Chri
ſti, antequàm idem conſecraretur in cruce, ſe-
cretò & myſticè prophetabatur. Si ergò Chri-
ſtus ſolitudinem quæſiuit in oratione, quanto
*quietè magis nos oportet * quærere & tacitè orare, qui
vndiquè circundamur tumultibus vitiorum &
Vtilitas ſecretæ orationis. immanſuetudine ſeculi? Vtilè eſt enim, omnē
orationem ſpecialem ſacerdotum ſecretam eſſe,
vt non cogitēt, quomodò placeat cōpoſitio oris
populo; ſed ſolummodò penſent, qualiter mens
poſſit placere ſoli Deo, quem orant. Præfacio
autem prælocutio dicitur. Hæc nanque oratio,
prælocutio eſt totius ſecuturæ orationis, quæ fit
ſuper copus conſecratum, à *Te igitur*, vſque ad
Agnus Dei. In hac enim preloquitur ſacerdos
grates laudeſque Deo, vt meliùs ad conſecran-
dum corpus Chriſti Ieſu poſſit peruenire: finita
autem laude ſacerdotis, totus ſimul canit Cho-
rus angelicū hymnum, *Sanctus Sanctus Sanctus*:
vt vna æqualiſque gloria, laus & honor, decan-
tetur Patri & Filio & Spirituiſancto. Cur *Te igi-
tur* ſecretò canitur? Vt Chriſto obediatur, dicē-
Matt. 6. ti: Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum
tuum, & clauſo oſtio, ora patrem tuum. Moris
namque fuit ſanctorum patrum, vt cum vellent
ſpecialiter orare, primùm Deo laudem agerēt,
& poſtmodùm orationem ſecretam perficerent.
Ipſe enim Chriſtus, venturus ad conſecrationē
corporis ſui, ſolus ſecretò orabat. Et ob id nos
quoque in conſecratione corporis eius, ſecretā
facimus orationem. Quod autem diaconus ca-
licem cum ſacerdote eleuans, partem eius ſano-
ne tangit, partemque detectam relinquit: ſigni-
ficat ſudarium, quod erat ſuper Ieſum, non totū
corpus eius tegens.

Sex ordines crucū in Miſſa. Sex autem ſunt ordines Crucum in *Te igitur*.
Quorū primus eſt, vbi dicitur, *Et benedicas hæc
dona* &c. Propter legem videlicet naturalem, id
eſt, quod tibi non vis, alij ne facias. Quæ fuit ab
Tob. 4. Adam vſque ad Moyſen: Quia etſi illius tempo
Matt. 7. ris ſancti patres non viderunt crucem Chriſti,
cruciatum tamen carnis pro eius amore tulerūt.
Secundus ordo crucum eſt, vbi dicitur: Quam
oblationem tu Deus &c. Ob legem per Moyſen
datam. Sub ipſa enim ſancti patres ob Chriſti
deſiderium, eius cruciatum tolerauerunt. Ter-
tius ordo eſt, vbi narratur: Et accipiens panem
in ſanctas & venerabiles manus ſuas, &c. Pro-
pter Prophetarum præconia, qui fuerunt à Sa-
muele Propheta vſque ad Zachariam, eiuſque

A filium Ioannem baptiſtam, qui etiam viuis ma-
nibus eum accipiebat. Deinceps verò ſequitur
quartus ordo, vbi ſubinfertur, Hoſtiam puram
&c. propter Euangelium, quòd Chriſtus tempo
re ſuo vitam euāgelizauit: quia ipſis diebus cru
ciatum Chriſti ferentes ſancti, eius corpus adu-
nauerunt. Quintus poſt ſequitur ordo, vbi dici-
tur: Per quem hæc Domine omnia ſemper bo-
na creas. Gentilium Eccleſiā tāgens, quia chri-
ſti corpus æmulantes, eius cruciatum perpeſſi
ſunt. Sextus denique ordo ſequitur, quandò pro Rom. 11.
fertur: *Per ipſum & cum ipſo & in ipſo*: Propter
plenitudinem in ſeculi fine gentium, & omnis
B Iſrael ſalutem: Qui complentes ſimul Chriſti
corpus, maximè Chriſti crucem, hoc eſt, crucia-
tum, patientur. Senarius enim numerus, parti-
bus ſuis computatus, primus perfectus eſt ſine
altero. Quinque ordines crucum, qui fiunt ante
ſextum, quandò cum oblata calix tangitur, quin
que ſunt ſeculi ætates, vſque ad Chriſti aduen-
tum. Sextus verò ordo, ſexta eſt ætas, à Chriſti
aduentu vſque in ſeculi finem.

Quòd autem Diaconus calicem tenens exal-
tatum, coram pontifice ponit in altare, ſignifi- Ioan. 19.
cat Ioſeph, Chriſti corpus de cruce deponētem,
& in monumento ſuo recondentem. Cæterùm
C quod corpus Chriſti in altari permanet, donec
tres compleantur orationes, i. *Præceptis ſaluta-
ribus moniti*, & ipſa oratio Dominica, *Pater no-
ſter*, &, *libera nos quæſumus Domine*: ſignificat cor
pus tribus diebus in ſepulchro quieuiſſe. Poſt
tres autem orationes, corpus Chriſti aufertur de
altari, quod pro ſepulcro in hac ſignificatione
accipitur, quia poſt tres dies corpus Chriſti de
ſepulcro ſurrexit.

Quòd autem acolytus tenet patenam in ſin-
done paratam, Nicodemo conuenit, qui ferens Ibid.
mixturam myrrhæ & aloes, quaſi libras cētum, al. * ferēs myrrham & aloe.
D accepit cum Ioſeph corpus Chriſti, & vnxit il-
lud. Ideò autem paratam tenet acolytus pate-
nam, vt quacunque hora, iuxta ordinem volue-
rit * Diaconus de altari Domini corpus offerre, * ſacerdos diaconum
parata habeat vaſa. Quid eſt autem, quod ſub-
diaconus corpus ſuſcipiens Chriſti, à * diacono *diaconis,
& ab Angelo qui verba Chriſti annunciat, diſci
pulis primùm, i. presbyteris defert ad frangen-
dum, poſteà verò populo ad communicandum
niſi quod mulieres, in ſubdiacono ſignificatæ, ab
Angelis ſuſcipientes reſurrectionem Chriſti di
E ſcipulis detulerunt? Quòd autem * Subdiaco- *ſubdiaconi quieſcunt.
nus quieſcit, dum oratio Dominica canitur, ſi-
gnificat mulieres, quæ ſabbato ſiluerunt. Sabba-
tum autem ſeptima dies eſt, ſic & ſeptem petitio Septem petitiones in oratione Dominica ſecundum 7. dona Spiritus ſancti.
nes in oratione Dominica complētur. Quarum
prima eſt, *Pater noſter qui es in cælis, ſanctificetur
nomen tuum*: In qua petimus ſapientiam cæle-
ſtem. Secunda eſt, *Adueniat regnum tuum*: Vbi
petimus intellectum credulitatis: quia per cre-
dulitatem venimus ad intellectum, qui in regno
pleniùs dabitur futuro, quandò non iam per ſpe
culum in ænigmate, ſed facie ad faciem videbi- Eſa. 7.
mus & intelligemus. Tertia petitio eſt, Fiat vo- 1. Cor. 13.

luntas

Iun'ax tua,ſicut in cęlo & in terra: Tertium quippe donum petimus, i. conſilium: vt velut Dei prouidentia in cæleſtibus omnia per conſilium reguntur. itá noſtrę mentes ab eius conſilio in terra corporis degentes, mereantur dirigi. Quarta petitio eſt, *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodiè*. In hac verò fortitudinē petimus, cui panis cōuenit. Vndè canitur, Panis viuus qui de cęlo deſcēdit, cor hominis cōfirmat. (Ioan. 6. Pſal. 103.) Quinta eſt, *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*. In hac verò poſt fortitudinē petimus ſciētiā. Meritò huic petitioni ſciētia obuiat: Quia quiſquis ſciētia perfruitur, ſcit quòd iuſtitia puniat, & miſericordia dimittat. Sexta eſt, *Et ne nos inducas in tentationem*: Sextum namq; petimus donū, i. Pietatē: vt quādo trahimur à noſtra fragilitate vſq; ad immūdā cogitationē, ne nos dimittat diuina pietas induci vſq; ad peiorē voluntatē & peſſimam operationē, ſiue à ſuggeſtione vſq; ad delectationē & conſenſum. Septima demū petitio eſt, *Sed libera nos à malo*: Quæ verò Dei timori cōgruit. Timeamus ergò, fratres dilectiſſimi, Dominū velut ſerui, & diligamus eū filij patrē: nō præſumētes eius volūtatē præterire, Et ipſe liberabit nos à timore nocturno, & ab omni malo, ſcilicet carnis delicto, vel diabolico incurſu, ſeu ab homine prauo.

¶ ♭ †Panis aūt cū cruce in vinū mittitur, dicēte ſacerdote, *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*, Vt oſtēdatur Chriſti animā ad eius corpus redeūtē, & pacificata eſſe nō ſolùm quæ in cælo ſunt, ſed etiā quæ in terra. Quare homines ſibi inuicē oſculū dāt, quod eſt pacis ſignū, vt oſtēdāt ſe cōiunctos in corpore Chriſti, per quē pax facta eſt in cælo & in terra. (Oſculum pacis. Ephe. 2.) Quare autē panis frāgitur in patena? vt rememoretur panis viuus eſſe fractus nobis, q de cęlo deſcēdit ꝑ vnitatē perſonæ. Agnus Dei quare cātatur? Vt oremus Chriſtū nunq̄ deſiſtere miſereri noſtri, q nos miſeratus eſt in paſſione.] Deniq; orātes cātāt poſt cōmunionē cātores, vt oſtēdāt Chriſtū in populo eius corpore & ſāguine corroborato, manere. Ex hinc à * ſacerdote poſtulatur populo æterna benedictio, (al.* epiſcopo) quia Chriſtus corā diſcipulis mādu cās & bibēs, cū reſurrexiſſet à mortuis, reliquias eis dedit, eleuatisque manibus ipſis benedixit. (Lucæ vlt.) His enim diſcipulis data benedictio intelligitur perēnis. Epiſcopus autē his ità geſtis, ad propria redit: Quia Chriſtus omnibus ex ordine completis ad cælos aſcēdit. Tūc demū à Diacono dicitur: *Ite, Miſſa eſt*, ideſt, (Ite Miſſa eſt.) Ite cū pace in domos veſtras, quia tranſmiſſa eſt ꝓ vobis oratio ad Dominū, Et per Angelos, q nūc lj dicūtur, allata eſt in diuinæ cōſpectū maieſtatis. Reſpōdēs autē populus, Deo gratias dicit: Quia Apoſtoli poſt Aſcenſionem adorantes Ieſum, regreſſi ſunt in Hieruſalem cū magno gaudio, & erant ſemper in templo, laudantes Deum & benedicentes Dominum.

In noſtris exemplaribus, eorum loco quæ ſuperiùs hoc ſigno *** notata ſunt, legebantur ſequentia.

Poſt cātatū autē angelicū hymnū, Subdiaconi poſt altare ante epiſcopū vultu ſtant inclinato, donec corpus & ſanguis Domini cōſecretur, & audiant, NOBIS QVOQVE PECCATORIBVS. Tūc eleuantes capita, pergūt parare vaſa, à quibus corpus ſuſcipiētes ſacratū, teneāt poſt diaconos ſtātes, donec ex eo populus vitæ ſumat confortationē æternæ: quia, vt dictū eſt, Subdiaconi Ieſu notos ſignificant, qui cōſpiciētes à longè, ſed perſeuerātes in paſſione, tā diù ſteterūt, quādiù Chriſti corpus ſacratū & paſſum ſentirēt. Indè quidā parare aromata perrexerunt, vt venientes vngerent Ieſum. Diaconi autē, vt certum eſt, Apoſtolos ſignificāt, qui quamquā ad tēpus receſſiſſent, vndè poſt epiſcopū ſtāt, tamen ſupplices orant, quæ in ſeptē Dominicis orationibus impleantur: quia poſt reſurrectionē promiſſum patris expectauerūt, donec ſeptē hebdomadæ, à Paſcha ſcilicet vſq; ad Pētecoſtē cōplerētur. Cōſecrato autē corpore & ſanguine Domini, poſt diaconos Subdiaconi ſtāt, quia Apoſtolorū doctrinā & exēpla noti eius, qui in conſecratione corporis in cruce perſtiterūt, poſt cōuerſionē ſecuti ſunt. Cur Angelicus hymnus cantatur ante cāticū ſpeciale? Quia moris ſcripturarū & ſanctorum patrū eſt, primùm gloriam laudesque DEO referre, deindè orationibus inſiſtere. Sex autem ſunt crucum, &c.

Prò ijs quæ ſuperiùs notantur ſigno hoc ¶ ♭ in exemplaribus noſtris erant ea quæ ſubiecta ſunt hic.

His ergò ſeptem petitionibus ſeptem diaconi conueniunt. Quare pares Diaconi altari non miniſtrant? Quia impar numerus diuidi non poteſt. Deus enim diuiſionem Eccleſiæ nō vult, ſed vnitatem indiuiduam. Vnus enim Diaconus altari miniſtrat, quia diſcipulus vnus adoleſcēs quidam, id eſt, Ioannes amictus ſindone ſuper nudo, cæteris fugiētibus, ſequebatur Chriſtum. Tres autem miniſtrant: Quia Chriſtus aſcendēs in montem ad transfigurandum, tres ſecum duxit, Petrum ſcilicet, Iacobum & Ioannem. Quinque ſufficiunt, propter quinque quos ſecum Dominus duxit, quandò reſuſcitauit puellam, tres præfatos & patrem & matrem puellæ. Septem demùm obſequuntur, ob illos ſeptem quibus Dominus poſt reſurrectionem piſcantibus ſe manifeſtauit. Quot autem ſunt Diaconi, tot debent eſſe Subdiaconi, nè in obſequio ſacerdotis vice Chriſti fungentis, miniſtrorum numerus varietur. Acolyti miniſtri ſūt luminis. Quòd panis in vinum mittitur dicendo, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, oſtendit animam Chriſti, pacificatis cunctis in cælo & in terra, ad eius corpus rediſſe. Quæ verò poſteà celebrantur, i. oſculatio ſignificans pacem cum ſalutationibus, & laudes cleri populiq; dicentis, Qui reſurrexiſti agnus Dei conſecratus & viuificatus, qui tollis peccata mundi, moriens & reſurgens in corpore tuo, miſerere nobis, ſignificant illa ſalutationis & pacis verba, quæ Chriſtus fecit diſcipulis ſuis poſtquā reſurrexit. Et fractio oblatarum, fractionem ſignificat illam, quam Dominus in Emaus duobus fecit. Deniq; orantes, &c.

HIC INCIPIT, QVALITER QVAEDAM ORATIONES ET CRVCES IN TE IGITVR AGENDAE SINT.

TE igitur clementiſſime pater, vſque, *habeas & benedicas*: hic ſignat oblationẽ & calicẽ tribus vicibus, nõ tamẽ ſub vna cruce, ſed ſeparatim ſingulis ſingulas faciẽs cruces, *Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata*, vſque, *Memento Domine*. Hic nomina viuorum memorentur, ſi volueris: Sed non Dominico die, niſi cęteris diebus. *Et omnium circunſtantium*, vſque, *Coſmæ & Damiani*: Si fuerit natalis Sanctorum, hic dicat: *Sed & natalitij illorum beatorum, aut beati illius: Et omnium Sanctorum*, vſque, *per Chriſtum Dominum noſtrum*. Hic inclinat ſe vſq; ad altare, dicẽs: *Hanc igitur oblationem*, vſque, *iubeas grege numerari per Chriſtum Dominum noſtrum*. Hic erigit ſe ſurſum. Oblatam ſolam hic benedicat: *Quam oblationem tu Deus in omnibus, quæſumus, benedictam, aſcriptam, ratam, rationabilemq́; facere digneris*. Hic ambo ſignat, id eſt, oblatam & calicem, vſque, *omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis, dicens*: vſque, *item tibi gratias agens, benedixit*: Hic quatuor vicibus ſolam oblatam ſignat, in quinta vice ſuper calicem ſolum crucẽ faciẽs, *hoſtiã purã, hoſtiã ſanctã, hoſtiã immaculatam, panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ*, vſque, *immaculatam hoſtiam*: Hic inclinat ſe iterùm iuxta altare, ità dicens: *Supplices te rogamus, omnipotens Deus*. Hic orat apud ſe quod voluerit. Deindè dicat: *Iube hæc perferri per manus* vſque *in conſpectum*. Hic ſe erigit, hæc verba dicens. *vt quotquot ex hac altaris participatione*, vſque, *per Chriſtum*. Hæ orationes duæ dicuntur, vna ſuper dyptichos, altera poſt lectionem nominum, & hoc quotidianis vel in agendis tantummodò diebus: *Memento etiam Domine & eorum nomina, qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis*. Et recitantur nomina: Deindè poſtquàm recitata fuerint, dicat, *Ipſis Domine, & omnibus in Chriſto quieſcentibus, locum refrigerij, lucis & pacis vt indulgeas, deprecamur, per Chriſtum*. *Nobis quoque peccatoribus*, vſque, *Sed veniæ, quæſumus, largitor admitte, per*

A *Chriſtum*. Hic archidiaconus erigẽs ſe veniet, & inuoluens calicem mappula, leuat illum *ante [al. *contra] dominum Papam. *Per quem hæc omnia ſemper bona*. Hic ambo ſignat, id eſt, oblatam & calicẽ tribus vicibus, ſingulis ſingulas faciens cruces, *Sanctificas, viuificas, benedicis, & præſtas nobis*. Hic leuat dominus Papa oblatas duas vſque ad oram calicis, & tangens eum de oblationibus, tenente illum archidiacono, *Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo eſt tibi Deo patri omnipotenti in vnitate Spiritus ſancti honor & gloria*. Tunc dicit in

B altum, *Per omnia ſecula ſeculorum*. Reſp. *Amen*. Tunc reponit oblatas in altare, & dicit in altũ, *Oremus*: deindè dicit, *Præceptis ſalutaribus moniti*, vſque, *Sed libera nos à malo*. Tunc dicit dominus Papa, interueniente nullo ſono, hanc orationem: *Libera nos quæſumus Domine*, vſque, *Petro & Paulo atque Andrea*. Hic nominatim quos voluerit ſanctos vel quantos, cõmemorat, deindè infert, *cum omnibus Sanctis da propitius pacem*, vſque, *per omnia ſecula ſeculorum*, Reſp. *Amen*. Deindè dicit, *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*,

C Reſp. *Et cum ſpiritu tuo*. Deindè dat pacem altari vel patenæ, & ſic populus dat ſibi pacem. Dũ verò dominus Papa dicit, *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*, non mittit partem de ſancta in calicẽ, ſicut cæteris ſacerdotibus mos eſt, dum confringunt. Interim verò dicitur *Agnus Dei*, & expleta confractione, quando communicat dominus Apoſtolicus, partem ſibi mordet, & reliquam in calicem mittit, faciens crucem de ea tribus vi-

D cibus, nihil dicens: Et ſic confirmatur de calice, tenente eum archidiacono. Quandò verò dominus Apoſtolicus deſcendit ab altari, & incipit communicare populos, dicitur Antiphona ad communionem: & expleta Communione & Antiphona, ſurgit dominus Papa: & veniens ad altare, ſalutat, altiùs dicens, *Dominus vobiſcum*. Reſp. *Et cum ſpiritu tuo*. Deindè dicit orationem: *Quod ore ſumpſimus Domine,*

E *mente capiamus, & de munere temporali fiat nobis remediũ ſempiternum*, Per Dominum.

DE

DE DIVINIS OFFICIIS,

SIVE DE ANTIQVO RITV Miſſarum liber, qui Gemma Animæ inſcribitur.

Fratres Solitario.

Petitio fratrum.

AGmen in caſtris æterni Regis excubans, ſub impetu vitiorum vndique irruentium deſudās, Idoneo inſtructori armorum, laureari in triumpho victorum. Diuinorum Sacramenta officiorum ſcire volentibus, ſed partim penuria librorum, partim multimodorum occupatione negociorum, minimè valentibus: Rogamus te, vt quemadmodum in alijs, ita & in hoc negocio nobis velis ſtylo prodeſſe, quatenus memoriam tui omnium orationibus liceat iugiter intereſſe.

Solitario Reſponſio.

Eccle. 3. Reſponſio ad petitionẽ fratrũ.

POſtquam, Chriſto fauente, pelagus ſcripturæ proſpero curſu in ſumma totius tranſcurri, atque naufragioſam Cymbam per Syrtes & piratas multo ſudore euectam, vix ad optatum littus appuli: Rurſus habitatores Sion me in fluctus cogitationum retruditis, & nec vires recolligere, nec nauis armamenta ſinitis, Dicitis enim, nunc eſſe tempus laborandi, poſtea requieſcendi: Nunc tempus ſeminandi, poſt C modum fructus percipiendi. Hac ſpe coactus ſum, onus vires meas excedens ſubire, petens, vos me orationibus ad iter expedire, quatenus pondere peccatorum depoſito, ad deſideratum quietis portum liceat fixa anchora peruenire. Veſtra itaque iuſſione, funes verborum à portu ocij ſoluo, quaſſatam nauiculam ſtyli, procellis meditationum impello, vela ſententiarum diſtendens, vento Spiritus ſancti committo, Ipſe autem ſecundum curſum tribuat, qui nutu mare ventoſque tranquillat.

Præfatio Auctoris.

Dementia in prophanis.

PLeroſque veſania captos piget me mente conſiderare, quos non pudet abominanda Poetarum figmenta, ac captioſa Philoſophorum argumenta, ſummo conamine indagare: quæ mentem à Deo diſtractam, vitiorum nexibus inſolubiliter ſolent innodare: Religionẽ autem Chriſtianæ profeſſionis penitus ignorare, per quam animam liceat perenniter cum Deo regnare. Cum ſit ſummæ dementiæ, vitam Tyranni velle ſcire, & edicta Imperatoris neſcire: Atque ea, quæ quotidiè neceſſariò facias, nõ intelligere. Porrò, quid confert animæ pugna Hectoris vel diſputatio Platonis, aut carmina Maronis, vel Neniæ Naſonis, Qui nunc cũ ſuis conſimilibus ardent in carcere infernalis Babylonis, ſub truci Imperio Plutonis? Dei autem ſapiẽtia maxima gloria hunc cumulat, Qui Pro-

Sapientia in ſacris litteris.

A phetarum & Apoſtolorum facta & ſcripta inueſtigando iugiter ruminat, quot nunc in cæleſtis Hieruſalem palatio cum Rege gloriæ exultare nemo dubitat. Sapientum nanque iudicio, tantum differt à non intelligente intelligens, quantum à cęco videns. Qui enim nõ intelligit quid agat, eſt vt cæcus, qui neſcit quò vadit: & vt Tantalus in medijs vndis ſiti deperit. Et licèt ſimplicitas fidelium Deo noſtro placeat, tamen intelligentiam ſapientium, quantum lucem præ tenebris, approbat. Ob hanc cauſam, vt iuſſiſtis libellum de diuinis officijs edidi: cui nomen Gẽ-

Intelligẽs quantum differat à non intelligente.

Gemma animę.

B ma animæ indidi, quia videlicet veluti aurum gemma ornatur, ſic anima diuino officio decoratur. In primis igitur de Miſſa, per quam nobis vita redditur, & de Eccleſia, in qua agitur; & de miniſtris Eccleſiæ, per quos celebratur, videamus. Deindè de reliquis horis, quæ ſunt debitum noſtræ ſeruitutis, ediſſeramus. Tertiò de ſolennitatibus totius anni dicamus. Quartò de cõcordia officiorum ritè ſubiungamus.

Prolixior eſt igitur liber iſte quàm hic habetur.

ELENCHVS

C

CAPITVM

Huius operis.

DE Miſſæ officio. cap. 1
De Campanis. cap. 2
De Curru Dei. cap. 3
De Ingreſſu Epiſcopi. cap. 4
De Cereoſtatis. cap. 5
De Miniſtris. cap. 6
De Acolytis. cap. 7
De Thuribulo. cap. 8
De Secundo officio. cap. 9
De Cantoribus. cap. 10
De Seruo arante. cap. 11
D Cur infra Miſſam ſedet Epiſcopus. cap. 12
De Tertio officio, & Euangelio. cap. 13
De Diacono. cap. 14
De Candelis. cap. 15
De Pulpito. cap. 16
De Salutatione, & ſignis. cap. 17
De Baculis. cap. 18
De Sermone ad populum. cap. 19
De Quarto officio. cap. 20
De Sacrificijs. cap. 21
De Tribus ſacrificantibus. cap. 22
De Septem ſacrificijs legalibus. cap. 23
De Sacrificio Chriſtianorum. cap. 24
De Sacrificio panis. cap. 25
Significatio de pane. cap. 26
E De Sacrificio vini. cap. 27
De Sacrificio aquæ. cap. 28
De Forma panis in Euchariſtia. cap. 29
Cur quotidiè Miſſa celebratur. cap. 30
De Subdiaconis. cap. 31
De Cantore. cap. 32
De Secreta. cap. 33
De Præfatione. cap. 34

De

De Sacrificio Angelorum.	cap.35
De Quatuor ordinibus.	cap.36
De Quinto officio, & Chriſti pugna.	cap.37
De Paſſione Chriſti.	cap.38
De Ioſeph.	cap.39
De Nicodemo.	cap.40
De Cruce.	cap.41
De Primo ordine crucum.	cap.42
De Secundo.	cap.43
De Tertio.	cap.44
De Quarto.	cap.45
De Quinto.	cap.46
De Sexto.	cap 47
De Quinque ordinibus crucum.	cap.48
De Numero ſignorum.	cap.49
De Septem ſacrificijs.	cap.50
De Quinque orationibus.	cap.51
De Sexto officio, & benedictione Epiſcopi.	cap.52
De Septimo officio.	cap.53
De Pacis oſculo.	cap.54
De Fractione oblatæ.	cap.55
De Tribus partibus oblatæ.	cap.56
De Tribus communicationibus.	cap.57
De Dominico pane.	cap.58
De Oratione ſuper populum.	cap. 59
De Proceſsione publica.	cap.60

DE MISSAE OFFICIO. Cap. I.

Miſſa legatio dicitur.

MIſſa à quatuor cauſis nomen accepit, duabus à Legatione, & duabus à miſſione. Miſſa quippè dicitur Legatio, quia in eius officio, nobis legatio Chriſti repræſentatur, quia pro humano genere Patris legatione ſungebatur. Item, Miſſa legatio dicitur, quia in ea ſacerdos pro Eccleſia ad Deum legatione fungitur, A miſsione Miſſa dicitur, quia populus, qui quaſi ad iudicium conuenit, peracta cauſa à iudice dimittitur. Item, à miſſione dicitur, quia populi conuentus, qui ad veſperam & ad matutinas quaſi iure tenetur, celebrato ſacrificio, dimittitur. Miſſa autem in ſeptem officia diſtinguitur. In quorũ primo Chriſti legatio agitur; Quam Moyſes præfiguraſſe cognoſcitur, qui Deus gentilium, Papa ſacerdotum, Rex populorum legitur. A Deo nanque, Deus Pharaonis, Propheta Aaron ſacerdotis, dux populi conſtituitur. Hic legatione Dei in Aegyptum fungitur, a ſenioribus & populo ſuſcipitur, populum diſperſum congregat, Aegyptum ſignis perdomat, oppreſſos à Tyranno de dura ſeruitute liberans, de Aegypto educit, in terram repromiſſionis inducit; Sic Chriſtus Deus Deorũ, ſacerdos ſacerdotũ, Rex regũ, legatione patris in mũdũ fungitur, ab Angelis & paſtoribus paſtores Eccleſiæ typum exceperũt: Qui filios Dei, qui erant diſperſi, in vnã fidẽ congregat, mundũ varijs ſignis ſubiugat, oppreſſos a Diabolo liberãs de Inferno educit, in Patriam Paradiſi inducit. Hoc totum repræſentat nobis proceſſio Epiſcopi, qui gerit figuram Chriſti.

Exod. 7.

Moyſes typum Chriſti geſsit.

De Campanis. Cap 2.

Proceſsio Epiſcopi cũ clero.

POſtquam campanæ ſonuerint, Pontifex ornatus procedit. Quem ſeptem Acolyti cum lu-

A minibus præeunt, poſt quos ſeptem Subdiaconi cum plenarijs incedunt. Item, poſt hos ſeptẽ Diaconi gradiuntur quos xij. priores ſequuntur. Item poſt hos, tres Acolyti cum Thuribulis vadunt, qui incenſum gerunt. Poſt quos Euangelium ante epiſcopum fertur, quod inter duos ambulans ſequitur, eumq; Principes cum populo comitantur. Qui dum chorum ingreditur, à cantoribus cum verſu Gloria patri excipitur. Quibus ipſe pacem porrigit, deinde ad altare vadit. Finito cantu, orationem dicit, & tũc ſedere pergit. Quidam de miniſtris cum eo ſedent, quidam ei aſſiſtunt: hoc quaſi præſentiam

Idem habetur ſupra in veruſta illo expoſitione Miſſæ.

B Chriſti nobis exhibet. Campanæ ſunt Prophetæ, Campanæ ſonabant, quia Prophetæ Chriſti aduentum prænunciabant. Pontifex templum ingreditur, & Chriſtus in mundum ad Eccleſiã ingreditur, Epiſcopus de Secretario ornatus procedit, & Chriſtus de vtero Virginis, decorẽ indutus, tamquam ſponſus de thalamo proceſſit. Diaconi & Subdiaconi & Acolyti, qui epiſcopum præcedunt, deſignant prophetas & ſapiẽtes, & ſcribas, qui aduentum Chriſti in carne, mundo nunciauerunt. Diaconi Prophetas ſignificant, qui Chriſtum iam veniſſe & adhuc venturum populo prædicant, & ex Euangelio futu-

Quid myſticè ſignificant Campanę.

Procedens in ornatu Epiſcopus.

C ram vitam nunciant. Subdiaconi cum plenarijs; ſapientes præferunt, qui plenitudinem diuinitatis in Chriſto corporaliter retulerũnt. Sapientia, id eſt, Subdiaconi vadunt in medio adoleſcentularum Tympaniſtriarum, vt doceant quid Tympaniſtæ laudare debeant. Tympaniſtæ ſunt cantores, laudes reſonantes. Adoleſcentulæ ſunt nouæ Eccleſiæ, Deum laudantes edomita carne, Acolyti cum luminibus typum ſcribarum gerunt, qui lumen ſcientiæ, ſcripturas exponendo, fidelibus miniſtrauerunt. Qui ideò ſinguli diſcernuntur ſeptem, quia per ſeptem dona Spi-

Tympaniſtæ, Adoleſcentulæ. Acolyti.

D ritusſancti Sacramenta Miſſæ perficiuntur. Priores cum Capellanis, qui eos ſequuntur, xij. Apoſtoli accipiuntur: Tres Acolyti, qui Thuribula cum incenſu ferunt, ſunt tres Magi, qui munera nato Chriſto obtulerunt. Euangelium ante epiſcopum portatur, quia per doctrinam Chriſti nobis via ad vitam paratur. Epiſcopus à duobus ducitur, & Chriſtus à duobus teſtamentis per Prophetas & Apoſtolos mundo inuehitur. Turba populi interim epiſcopum comitatur, quia Chriſtum populus fidelium ad cæleſtia ſequi conatur. Dum præſens officium agitur in Eccleſia, non ſedetur, quia labori Chriſti deputantur,

xij. Priores.

Tres Acolyti.

E qui ad cultum Dei vocantur.

De Curru Dei. Cap. 3.

INterim dum chorus canit, Epiſcopus quaſi in curru vectus, ad ſolennitatẽ vadit. Quia currus Dei decem millibus multiplex legitur, & comitatus epiſcopi decem ordinibus diſtinguitur. Scilicet primus ordo ſunt Oſtiarij: Secundus Lectores. Tertius Exorciſtæ. Quartus Acolyti. Quintus Subdiaconi. Sextus Diaconi. Septimus Presbyteri. Octauus Cantores. Nonus

Pſal. 67.

x. Ordines in proceſſione.

Laici.

Laici. Decimus fœminæ: Ita Chriſtus hûc mun A dum intrauit. Dum Chorus Prophetarum cecinit, curru ſcripturæ vectus, ſanctorum ordinibus comitatus Cantores venientem Epiſcopum, cum Gloria Patri excipiunt. Et Angeli Chriſtum aduenietem, cum Gloria in excelſis ſuſceperunt. Duo Chori laudes cōcinunt, quia duo populi, ſcilicet Iudæi & Gentiles, Chriſto aduenienti cū laudibus occurrerunt. Per cantum Introitus accipitur laus Eccleſiæ de Iudæis: Per Kyrieeleiſon verò laus Eccleſiæ de gentibus. Per Gloria in excelſis aūt, vtriuſque Chori laudatio in fide Trinitatis, pro adipiſcē B da æqualitate Angelicæ dignitatis. Per Introitum quoque, ordo Patriarcharum nobis repræſentatur, per quos Chriſtus venturus præfigurabatur. Per verſum Propheticum, ordo Prophetarū inſinuatur, per quos Chriſtus naſciturus prænunciabatur. Per Gloria Patri, ordo Apoſtolorum commemoratur, per quos Chriſtus iam veniſſe prædicatur, à quibus & Trinitas Eccleſiæ inſinuatur. Per Introitum ſecūdo repetitum, ordo Doctorum notatur, per quos Chriſtus adhuc venturus ad iudicium narratur. Porro per Kyrieeleiſon, diuerſarum lin C guarum populi declarātur: à quibus Chriſtus in gloria cum Angelis collaudatur.

Lucæ 2. *Duo Chori canentium.* *Myſteria introitus.*

De ingreſſu Epiſcopi. *Cap. 4.*

Epiſcopus ingrediens, pacem populo porrigit; quia Chriſtus in mundū ingrediens pacem humano generi attulit: quam in primo parente amiſit. Deinde ſanctuarium intrat, inclinatus corā altari orat: confeſsionem faciens, Indulgentiam implorat; quia Chriſtus Hieruſalem paſſurus intrauit, pro nobis leuandis ſe in mortem inclinauit, in cœna Patrem pro Eccleſia orauit, pænitenti & confitenti Pe D tro vel Latroni, deinde omni populo peccata donauit. Poſt hæc, duos ſacerdotes oſculatur. Quia per Chriſtum lapidem angularem, duo parietes in vna fide copulantur. Deinde cæteris miniſtris à dextera leuaq; pacē dabit, quia Chriſtus pacem his qui longe, & his qui prope prædicauit. Et ab Oriente & Occidēte venientes in vinculo pacis ſociauit. Altare, & Euangelium oſculatur, quia paſsione Chriſti homines Angelis in pace ſociantur: Per altare nanque Iudæi, per Euāgeliū Gentes denotantur: Poſt hæc Thuribulū accipientes, altare thurificant, E in figuram Angeli, qui in Apocalypſi cū aureo Thuribulo altari aſtiterat. De quo fumus aromatum in conſpectu Domini aſcendebat, quia Chriſtus magni conſilii Angelus, in ara crucis ſe pro nobis obtulit, cuius corpus Thuribulum Eccleſiæ fuit, ex quo Deus pater ſuauitatem odoris accepit, & propitius mundo extitit. Fumus aromatum, orationes ſanctorū ſunt, quæ ſuper auream aramChriſtū, per charitatis ardorem vel illuminationis Spiritus ſancti carbones incenſæ, ad Deum aſcendunt. Deinde altare oſculatur, quia Chriſtus prō noſtra pace

Myſtica ratio ceremoniarū Epiſcopi i miſſa. *Lucæ 23.* *Epheſ. 2.* *Thuribulū.* *Apoc. 8.*

in ara crucis immolabatur. Deinde Gloria in excelſis incipit, & Chorus concinit, quia Chriſtus per mortem ſuam gloriam Angelorum hominibus reſtituit, in qua ſanctorum populus lætabūdus laudes perſtrepit. Dehinc ad populum ſe conuertens, Pax vobis, dicit, quia Chriſtus à mortuis reſurgens, pacē Eccleſiæ reddidit, ſuiſque Pax vobis dixit. Deinde in dextera parte orationē dicit, quia Chriſtus iam à morte ad vitam tranſiit, noſq; de exilio in patriam tranſtulit. Oratio aūt illa benedictionem ſignificat, qua cælos aſcenſurus ſuos benedicebat. His peractis Epiſcopus ſedere pergit, & Chriſtus omnibus rite peractis cælos aſcendit, & in dextera Patris ſedens quieſcit. Quidam cum Epiſcopo ſedent, quidam ei aſsiſtunt, quia quidam electi nunc cum Chriſto requieſcunt, plurimi adhuc in labore ei hîc ſeruiunt.

Gloria in excelſis. *Pax vobis.* *Collecta in dextera parte.* *Sedes.*

De Cereoſtatis. *Cap. 5.*

Epiſcopo aſcendente ad ſedem, Cereoſtata mutantur de locis ſuis in ordine vnius lineæ, excepto primo, vſque ad altare. Per Cereoſtata varia dona Spiritus ſancti exprimuntur: Per lineam vnam vnitas Spiritus ſancti in ſingulis donis denotatur. A primo incipit, quia Spiritus ſanctus à Chriſto procedit vſq; ad altare, id eſt, ad corda electorū peruenit.

De Miniſtris. *Cap. 6.*

Diacones qui Epiſcopum præcedentes altare oſculantur, deſignant iuſtos, qui ante Chriſti aduentum pro veritate patiebantur. Deinde poſt Epiſcopum erecti ſtabūt: quia plurimi Chriſti veſtigia ſequētes, pro eo mortem ſubierunt. Quidam à dextris, quidam à ſiniſtris ſtant, quia dextera cōtemplatiuam, ſiniſtra actiuam vitā ſignificat. In dextera ſtautes, ſunt in contemplatiua vita Chriſto miniſtrantes, In ſiniſtra cōſiſtentes, ſunt in actiua vita Chriſto ſeruiētes. Duo Diaconi viciſsim vadunt altrinſecus oſculari latera altaris, quia Chriſtus miſit binos diſcipulos ante faciē ſuā, in oēm ciuitatem. Oſculum eorū ſignificat, vbi intrātes dicunt, Pax huic domui. Altare corda electorum. Poſtea reuertuntur ad Epiſcopū, & diſcipuli reuerſi ſunt ad Chriſtum, nunciantes opera ſignorū. Quot Diaconi ſunt, tot Subdiaconi, & Acolyti eſſe debent. Septem Diaconi ideo ſunt, quia Apoſtoli ſeptē Diacones in miniſterium elegerunt. Et quia ſeptem dona Spiritus ſancti Sacramenta Miſſæ conficiunt. Ideo etiam ſeptē Diaconi miniſtrant, quia diſcipuli ſeptem poſt reſurrectionē in piſcando laborabant, quos Dominus ad prędicandū inuitabat. Per ſeptem aūt Subdiaconos, ſeptem columnæ domus ſapientiæ accipiuntur. Per ſeptem Acolytos, ſeptē lucernæ tabernaculi, vel ſeptē candelabra in Apocalypſi intelliguntur. Si quinq; Diaconi miniſtrāt, tunc hos quinq; deſignant, qui Domino in reſurrectionē puellę affuerant.

Stare in dextera aut in ſiniſtra. *Lucæ 10.* *Si ſeptem Diaconi fuerint.* *Act. 6.* *Ioan. 21.* *Prouer. 9.* *Exod. 29.* *Si quinq;* *Apocal. 1.* *Matth. 9.*

Quinque autem Diaconi ſeruiunt, quia hæc ſacramenta quinque partes ſcripturæ docuerunt. Vetus enim Teſtamentum in lēgē & Pro-

phetas diuiditur, Nouum in Actus Apoſtolorum & Epiſtolas eorum, & Prophetiam Apocalyp. partitur. Quinque autem Acolyti ſunt, quia quinque libri Moyſi hæc teſtificati ſunt. Tres Diaconi ſubminiſtrant, ſignificat tres Apoſtolos qui Domino in monte transfigurato aderant. Tres Subdiaconi ſunt, quia lex & Pſalmi, & Prophetæ hæc Sacramenta prædixerunt. Tres Acolyti ſunt, quia fides, ſpes, & charitas hæc myſteria perficiunt. Vnus Diaconus ſi miniſtrat, illum adoleſcentem, qui Domino in paſsione adhæſit, ſcilicet * Iacobum ſignificat, quando reiecta ſyndone nudus profugit. B Per vnum quoque Diaconum deſignatur Stephanus, qui ſolus ſua morte Chriſtum eſt ſecutus: Vnus Subdiaconus ſeruum, quia vniuerſitas ſcripturæ hoc ſacramentum docuit: Ab vno Acolyto ſeruitur, quia in vnitate tantum Eccleſiæ hoc Sacramentum conficitur.

Si tres. Matth. 17. Luc. 24.

Si vnus.

* Ioannē. Marc. 14.

Act. 7.

De Acolytis. *Cap. 7.*

ACOlyti vſque ad Kyrieeleiſon lumina tenent, quia doctores illuminatores Eccleſiæ, verbo & exemplo lumen fidelibus præbere debent, quoad vſque ipſum Deū moribus inuocare incipiant, & Chriſtum veram lucem omnem animam illuminare cogno- C ſcant. Septem cerei, ſunt ſeptem dona Spiritus ſancti. Cereus in medio ſtans, eſt Chriſtus. Deinde lumina ordinatim verſus Epiſcopum diſponuntur, quia ſeptem dona Spiritus ſancti per Chriſtum Eccleſiæ tribuuntur. Acolytus qui fert thuribulum, deſignat Ioſeph, qui vndique circumtulit Chriſtū. Significat etiam Paulum Apoſtolum qui prædicando Chriſti odorem portauit per totum mundum. Sex vel quatuor, vel duobus miniſtrare non licet, quia par numer' diuidi poteſt, & Eccleſia ſcindi non debet, & ideo numero Deus impare gaudet.

Cereus in medio chriſtus.

Numerus nō par, ſed impar eſſe debet, & cur.

D *De Thuribulo.* *Cap. 8.*

THuribulum nanq; ſignificat corpus Dominicum. Incenſum eius diuinitatem, ignis Spiritum ſanctum. Si eſt aureum, ſignificat eius diuinitatem omnia præcellentem: Si argenteum, demonſtrat ipſius humanitatem omni ſanctitate nitentem. Ignis Spiritum ſanctum, Si eſt aureum, ſignificat eius diuinitatem: Si cupreum, declarat eius carnem pro nobis fragilem: Si ferreum, inſinuat eius carnem mortuam, in reſurrectione mortem ſuperantem: Si quatuor lineas habet Thuribu- E lum, ſignificat quatuor * electis conſtare corpus Dominicum, quatuor virtutibus: Prudentia, fortitudine, iuſtitia, temperantia fuit plenum. Quinta linea, quæ Thuribulum abinuicē ſeparat, deſignat animā Chriſti, quæ ſe in morte à corpore ſequeſtrauerat. Si autem tribus lineis continetur, ſignificat quòd humana caro & anima rationalis & verbi diuinitas vna perſona Chriſti efficitur. Quarta, quę partes diuidit, eſt poteſtas, qua animā pro ouibus in mor- A te poſuit. Si verò vna linea tātum ſuſtentatur, deſignat, quòd ipſe ſolus abſque ſorde à virgine generatur, & ſolus inter mortuos liber prædicatur: Circulus cui hæc omnia innectuntur, eſt Deitas, à qua hæc omnia continentur, cuius maieſtas nullo termino clauditur.

Myſteria thuribuli.

* elemētis.

Pſalm. 87.

De ſecundo officio. *Cap. 9.*

IN ſuperiori officio de capite noſtro Chriſto agebatur. In ſequenti verò, de corpore eius Eccleſia agitur. Quia Maria ſoror Moyſi præfigurabat, quæ populo liberato præcinebat, & turba canticum reſpondebat: Sic Epi- B ſcopo reſidente, Lector Epiſtolam in pulpito recitat, & chorus canticū reſonat: Quia Chriſto in cælis reſidente, doctorum ordo ſcripturam mundo intonuit, & omnis vbique populus laudem Chriſto inſonuit. Altior locus ponitur Epiſcopo, vt ſuperintendat & tanquam populum cuſtodiat, vt vinitori altior locus ſit, vt vineam cuſtodiat: Sic Dominus in alto cælorum ſedens, cuſtodit * currum ſuum, id eſt, ciuitatem ſuam, videlicet, Eccleſiam. Subdiacono legente, ſolemus ſedere. Lectio, eſt precatio. Seſsio obauditio, reſpub. credentium confeſsio. Lectores & cantores ſunt Domini nego- C ciatores. Subdiacono Epiſtolam legēte, cerei, verſo ordine, ab Oriente in Occidentem, rurſus ponuntur, quia lumen doctrinæ ab Oriente in Occidentem, id eſt, per totum orbem per Apoſtolos diffundebatur. Per graduale concisio Eccleſiæ de Iudæis intelligitur. Per verſum, conuerſio Eccleſiæ de gentibus accipitur. Per Alleluia vtriuſque in fide lætitia exprimitur, Sequentia cantum victoriæ deſignat, qua victorum animæ in Deo viuo pro ſua liberatione exultant: Sicut filii Iſrael pro ſua ereptione canticū victoriæ canebant. Vnde quidam lon- D gam Neumam cum Organis iubilant, quæ iubilum vocatur, quia plauſum victorum lætantium imitantur. Epiſcopus à dextris altaris ſedens, verſa facie ad Chorum, laborantes intuetur, quia à dextris Dei ſedens, verſa facie ad Eccleſiam, ſingulorum corda intuetur, & pro ſe laborantes remunerari pollicetur. Vnde dum Stephanus pro eo laborauit, ad adiuuandum eum * ſurrexit.

Myſteria circa epiſtolam, & graduale.

* atrium

Act. 7.
* ſuſpexit.

De Cantoribus. *cap. 10.*

CAntores, qui Choros regūt, ſunt Apoſtoli, qui Eccleſiaſticas laudes Dei inſtruxerūt. E Hi, qui graduale cantant, ſignificant eos, qui in actiua vita Chriſto ſeruiunt. In gradibus cantores ſtabunt: quia iuſti de virtute in virtutem in ſcala charitatis ibunt. Qui Alleluia cantant, deſignant eos, qui in contemplatiua vita laudant. Hi cantantes altius conſiſtunt, quia tales in celſitudinem virtutum cæleſtia contemplando ſcandunt. Sequentiam Chori alternatim iubilant: quia frequentiæ Angelorum & hominum in domo Dei, Deum in ſæculum ſæculi laudabunt.

Cātores in gradibus.

De ſeruo

De ſeruo Arante. *Cap. 11.*

Lucæ 1.3

LEgitur in Euágelio de ſeruo arante, quòd per acto opere de agro domum redeat, & poſt ſeruitium domino ſuo impenſum, ad conuiuium recumbat. Ager Dei ſunt corda fidelium: Seruus arans, eſt ordo prædicantium.

Myſtica interpretatio.

Per lectorem Epiſtolę, doctores exprimuntur, Qui agrum Dei prædicando coluerunt. Per Reſponſoria fideles, qui per bonam operationem reſpondentes, fructum iuſtitiæ protulerunt. Aratrum eſt noſtrum ſeruitium: Boues hinc inde trahẽtes, ſunt * vtrique totis viribus canentes.

verinque

Pręcentor, qui cantantes manu & voce incitat, eſt ſeruus qui boues ſtimulo mináſ, dulci voce bubus iubilat. Lector legem Domini dat auditoribus, qui nuper vocati ſunt per officia cantorũ in ſchola Dei ad nuptias: ſchola dicitur vacatio, in qua ſi quis adhuc ſurdis auribus cordis torpeſcit, cantor cum excelſa voce tuba ſonat in aurem eius dulcedinem melodiæ, vt excitetur. Cantores qui reſpondẽt primò canenti. Vox eſt auditorum quaſi euigilantium, & Deum laudantiũ.

Arare ſpiritualiter.

Verſus eſt arans ſeruus: Per dulcedinem modulationis ſcinduntur corda carnalium, & ſe aperiunt more ſulci in confeſſionem vocis & lachrymarum. Arat qui aratro compunctionis corda ſcindit. In lectione paſcitur auditor quaſi quodammodo bos. Bos ad hoc paſcitur, vt in eo opus agriculturæ exerceatur. Bos eſt prædicator: Cantor bubulcus, qui iubilat bubus, vt hilarius aratrũ trahant, ſcilicet inſtigat canentes, vt lætius canant. Terra ſcinditur, quando corda auditorũ compunguntur. Tales operarii, cum de agro huius mundi redeunt, æternum conuiuium cum domino ſuo ineunt.

Cur infra Miſſam ſedet Epiſcopus. Cap. 12.

Lucæ 2. Epiſtola ante Euangelium, ſicut Ioannes ante chriſtum prædicauit.

EPiſcopus tribus horis Miſſę ſedet, ſcilicet dum Epiſtola legitur, dum Graduale & Alleluia canitur: quia Chriſtus tribus diebus inter doctores ſediſſe legitur in tẽplo. Subdiaconus, qui lectionem legit, ſignificat Ioannem Baptiſtam, qui ante Chriſtum prædicauit. Per Epiſtolam quippe, Ioannis prædicatio accipitur: per Euangelium Chriſti prædicatio innuitur, Ideo Epiſtola Euangelium prędedit. Et ſicut Ioannes præcurſor Chriſti memoratur, ita Epiſtola nunc Euangelium, quod eſt Chriſtus, præconatur. Euangelium in altiori loco quàm Epiſtola legitur: quia Chriſti prędicatio dignior, quàm Ioannis cognoſcitur. Subdiaconus in eodem tamen pulpito, quo & Diaconus legit, quia omnis populus Ioannẽ Chriſtũ eſſe putauit. Graduale ſignificat vocationẽ Apoſtolorum, qua ſe ad Chriſtum cõuerterũt: Alleluia verò lætitiam illorũ, quam de præſentia Chriſti & miraculis habuerunt. Sequentia verò animæ eorũ iubilationẽ, qua de miſſa ſpe exultauerũt. Nota, hic Epiſcopus miniſtros Eccleſię ordinat, quia & Moyſes & Aaron Leuitas

A ĩ miniſteriũ tabernaculi ordinabãt, & Chriſti. lxxii. ordinauit, quos in ꝑdicationẽ deſtinauit.

De tertio officio & Euangelio. *Cap. 13.*

IN tertio officio ad capitulum reditur, & prædicatio Chriſti nobis ad memoriam reducitur. Hoc officium Moyſes præfigurauit, quando in montem ad Dominum aſcendit, & ab eo tabulas teſtamenti accepit. Dominus, cuncto populo audiente, mandata propoſuit, & Moyſes iuſtitias legis eis expoſuit, & populus ſe omnia obſeruaturum reſpondit, Diaconus ad Epi B ſcopum vadit, librum ab altari accipit, Euangelium in quo diuina pręcepta ſunt coram omni populo legit, Epiſcopus ſermonem faciens populo, ea exponit, & populus per Kyrieeleyſon, Clerus autem per Credo in vnum, ſe ſpondet cuncta ſeruaturum. Qualiter hoc per Chriſtũ & Apoſtolos ſit geſtũ, breuiter eſt dicendũ.

Ritus legẽdi Euangelium.

De Diacono. *Cap. 14.*

PEr Epiſcopum repræſentatur nobis Chriſtus, per Diaconum ordo Apoſtolicus: Diaconus qui legit eſt Petrus, qui pro omni- Matth. 10. C bus reſpõdit. Epiſcopus lecturum Diaconum benedicit, quia Chriſtus conuocatis Apoſtolis benedictione eos repleuit, dũ eis poteſtatem ſuper omnia dęmonia dedit, & eos Regnum Marc. 16. Dei prædicare miſit. Diaconus Euãgelium ab altari accipit, legere pergit, quia de Sion lex, Eſaię. 2. & verbũ Domini de Hieruſalem exiuit. In hoc quippe loco altare Hieruſalẽ deſignat: in qua Apoſtoli verbum prædicationis à Domino acceperunt, & exeuntes per totam terram prædicauerunt. Diaconus in ſiniſtro brachio librum portat, quia ſiniſtra præſentem vitã ſignificat. & in hac vita tantùm prædicari Euangelium debet, quia in futura vita nullus doctrina ege- D bit, vbi omnes à minimo vſque ad maximum Dominum cognoſcent. Ab Auſtrali parte in ambonem aſcẽdit, quia Chriſtus à Bethlehem, Abacuc. 3. quæ eſt ad Auſtrum, Hieruſalem venit. Vnde dicitur, Deus ab Auſtro veniet.

Liber in ſiniſtro brachio.

De Candelis. *Cap. 15.*

DVæ candelæ Euangeliũ præcedunt, quia lex & Prophetæ præceſſerunt, qui Euangelium prædicauerunt. Duo cãdelabra, quæ præferũtur, ſunt duo præcepta charitatis, quæ per Euangelium inſtruuntur. Duo Acolyti qui ea portant, ſunt Moyſes & Helias, inter E quos Dominus vt Sol in monte fulgebat. Dum Euangelium legitur, cerei in pauimento deponuntur, quia vmbræ legis & ænigmata Prophetarum, per lumen Euangelii ab humilibus intelliguntur. Perlecto Euangelio candelæ extinguuntur, quia prædicante Euangelio, lex & prophetia in litera extinguuntur, dum per lucem Euangelii ſpiritaliter prolatæ intelliguntur, Thuribulum ante Euangelium portatur, quia Chriſtus odor ſuauitatis in igne paſſionis pro nobis ſacrificatus prædicatur.

De pulpito. Cap. 16.

Locus alter pro Euangelio. Matth. 5.

EVangelium in alto loco legitur, quia in monte prædicaſſe perhibetur: ideo etiam in ſublimi legitur, quia ſublimia ſūt Euāgelica præcepta, per quæ altitudo cælorū ſcanditur. Inter Euangelium lumen ardet, eo quòd Euangelica Doctrina Eccleſiam illuminet: Et quia verbum Dei nobis lumen ad vitam præbet. Diaconus ſecundum ordinem ſe conuertit ad Auſtrum dum legit Euāgelium, quia in hac parte viri ſtare ſolent, quibus ſpiritualia prædicari debent: Per viros quippe ſpirituales ſignificantur, & per Auſtrum Spiritus ſanctus de ſignatur. Nunc autem ſecundum inolitum morem ſe ad Aquilonem vertit, vbi fœminæ ſtant, quæ carnales ſignificant, quia Euangelium carnales à ſpiritualibus vocat. Per Aquilonē quoque diabolus deſignatur, qui per Euangelium impugnatur. Per Aquilonem etiam infidelis populus denotatur, cui Euangelium prædicatur, vt ad Chriſtum conuertatur.

Olim ad Auſtrum, nunc ad Aquilonē legitur Euang.

De Salutatione & ſignis. Cap. 17.

Lucæ 10. Signare frontem cruce.

DIaconus cum aſcendit Analogium, primum ſalutat populū per Dominus vobiſcum, Quia Apoſtoli quācunque domum prædicaturi intrauerunt, primùm, per pax huic domui, auditores ſalutauerunt. Cum Sequentia ſancti Euangelii dicit, ſignum ſanctæ crucis fronti ſuæ, in qua ſedes eſt verecundiæ imprimit, per hoc ſe de verbo Domini non erubeſcere innuit. Qui enim ſermones Domini erubuerit, hunc filius coram patre & Angelis in iudicio erubeſcet. Crux quippe & Euangeliū apud incredulos magnæ confuſionis fuit opprobrium. Deinde eos ſignat, quia verba Dei ſe ore confiteri pronunciat, cum ore confeſſio ad ſalutem fiat. Exin cor ſignat, vt ſpiritum elationis à ſe excludat, & ea quæ ore confitetur, ſe corde credere ad iuſtitiam inſinuat. Igitur per cordis ſignationem fides verbi accipitur: per oris ſignationem confeſſio Chriſti intelligitur: per frontis ſignationem Euangelii operatio accipitur. Deinde clerus & populus ſe ſignat, & Gloria tibi Domine cōclamat: quia Chriſtum crucifixū ſe adorare ſuis verbis obedire ſe pronūciat. Ita dum Apoſtoli verba Dei prædicauerunt, populi Deum laudauerunt.

Lucæ 9.

Signare os & cor cruce.

Roma. 10.

De Baculis. Cap. 18.

Baculi ſub Euangelio deponendi. Exodi. 12. cur portātur Baculi.

DVm Euangelium legitur, baculi de manibus deponuntur. Quia prædicāte Euāgelio, legales obſeruantię à populo deponebantur. Ex legis quippe pręcepto, baculos manibus tenebant, qui paſchalem agnum edentes ad patriam tendebant. Secundum hunc morem, cantores in officio Miſſæ baculos tenere noſcuntur, dum verus paſchalis agnus benedicitur, ſignificantes, quòd hi qui ad ſupernā patriam & ad feſtum Angelorum cupiunt feſtinare, eſu cæleſtis agni, & baculis contra hoſtes

A vel ſententiis ſcripturarum, contra dæmones ſe debent defenſare. Hos inter Euangelium deponunt, quia cum ad Chriſtum, quem Euangelium deſignat, peruenerint, nullis ſcripturarū ſuſtentaculis indigebunt. Per Baculos etiam ſacerdotes denotantur, per quorum doctrinam infirmi in fide ſuſtentantur: qui baculi in Euangelio deponuntur, Quia omnium ſacerdotum doctrinę Chriſti Euangelio poſtponuntur. Tūc etiam velamina capitis auferuntur: quia Chriſto Euangelizante, velamine legis tollebantur, Et nos capita denudamus, quia reuelata facie nunc in ænigmate Deū in Euangelio videmus.

Nudato capite audiēdum.

B Perlecto Euangelio, Diaconus reuertitur ad Epiſcopum, librum ei offert ad oſculādum, quē mox reponit in locum ſuum, quia Apoſtoli facta prædicatione reuerſi ſunt ad Chriſtum, ſibi etiam dæmonia in nomine eius ſubiecta retulerunt. Quaſi librum in locum ſuum repoſuerunt, dum non ſibi ſed Domino cuncta adſcripſerunt.

Lucæ 10.

De Sermone ad populum. Cap. 19.

Sermo Epiſcopi ad populum.

DEinde Epiſcopus ſermonem ad populū facit, Quia poſtquā Chriſtus populo per Apoſtolos innotuit, ipſe omnibus prædicare cœpit. Epiſcopus populum de pœnitentia & fide, & confeſſione inſtruit: quia Chriſtus pænitentiam & fidem in Deum, & remiſsionē peccatorum per confeſsionem, & baptiſma docuit. Poſt hæc populus Kyrie eleiſon. Et clerus Credo in vnum cantat, quia quod Diaconus legit, & quod Epiſcopus prædicauit, ſe credere affirmant: ita poſtquam Chriſtus & Apoſtoli populum docuerunt, fide recepta, laudes Deo perſonuerunt. Interim Euangelium cum incenſu per chorum defertur, & ſingulis ad oſculandum porrigitur, quia Apoſtoli Chriſtum odorem vitæ per mundum portauerunt, & cunctis gētibus per verbum eius pacem ęternam præbuerunt.

C

Ad oſculū dum portatur liber Euāgelii.

D

De Quarto officio. Cap. 20.

Typus in oblationibus populi. Exodi 35.

IN quarto officio, ad corpus Chriſti, id eſt, ad Eccleſiam ſignificatio recurrit, & eius actionem nobis exprimit, Cuius figurā olim populus Iſrael exprimebat, quando Moyſi de mōte deſcendenti, diuerſa dona ad faciendum tabernaculum offerebat. In quo altare fiebat, ſuper quod ſacerdos ſacrificia populi immolabat: Sic & de Epiſcopo aſcendenti, populi oblationes diuerſas offerunt, pro quibus ſacerdos & miniſtri ſacrificia in altari cum cantu immolabunt: Ita Chriſto paſſuro, ad Hieruſalem de de monte oliueti deſcendenti, turba occurrit, palmas floreſque cum cātu laudis obtulit, pro quibus ipſe ſe ſacrificium in ara crucis obtulit. Pontifex repręſentat Chriſtum, miniſtri turbam diſcipulorum. Populi offerentes ſunt illi cum palmis occurrentes: Cantores cantantes ſunt illi Oſanna reſonantes.

E

Matth. 21.

De

De Sacrifi. iij. Cap. 21.

Quid repræſentāt diuerſę oblationum ſpecies. Matth. 2. Lucæ. 21. Ioan. 12. Act. 11.

QVidam de populo aurum, quidam argentum, quidam de alia ſubſtantia ſacrificāt, Sacerdos & miniſtri panē & vinū cū aqua immolant. Qui aurum offerunt, ſignificāt Magos, qui aurum Domino obtulerunt. Qui argentum offerunt, deſignant eos, qui pecuniam in Gazophilacium miſerunt. Qui de aliis rebus ſacrificant, ſunt hi qui Domino neceſſaria, quæ Iudas portabat, mittebant, Et hos ſignificant, qui per Paulum & Barnabam Apoſtolis oblationes Hieroſolymam tranſmittebāt. Qui panem offerunt, ſunt hi, qui ſpiritum ſuum in ſacrificium laudis Domino impendunt. Qui vinum offerunt ſunt hi, qui animas pro fratribus ponunt. Qui aquam offerūt ſunt hi, qui corpus ſuum pro Chriſto ad ſupplicia tradunt.

De tribus ſacrificantibus. Cap. 22.

Triplices ſunt offerentes.

PRimò viri offerunt, qui fortes in Chriſto deſignant: quia in primitiua Eccleſia iuſti ſub perſecutoribus dura perpeſsi, victima Chriſti occubuerant. Deinde fœminæ ſacrificant, quæ fragiliores ſignificant, quia tempore pacis fideles non ſeipſos, ſed hoſtiam laudis Domino immolant. Ad vltimum ſacerdotes & miniſtri offerunt, qui doctores & ductores populi ſunt, quia ſub Antichriſto fideles per diuerſa tormenta ſacrificium viuū ſe Chriſto offerant.

De ſeptem Sacrificijs legalibus. Cap. 23.

Septē ſpecies oblationū vet. Teſtam.

SEptem autem ſacrificia ab antiquis ſecundum legem offerebantur, quę adhuc Chriſtiani imitantur. Ritus nanque Synagogæ tranſiuit in religionem Eccleſiæ, & ſacrificia populi carnalis mutata ſunt in obſeruantiam ſpiritalis. Sunt autem hæc, legale ſacrificium, volūtarium, pro peccato, pro gratiarum actione, dona, vota, holocauſta. Sacrificium legale obtulit, qui decimas vel primitias, vel ea quæ lex præcipit, obtulit: Sacrificium voluntarium obtulit, quod aliquid de rebus ſuis Deo ſponte obtulit: Sacrificium pro peccato obtulit, qui pro tranſgreſſo legis mandato hircum obtulit: Sacrificium pro gratiarum actione obtulit, qui pro victoria munus Deo obtulit: Dona obtulit, qui aliquid in ornatum templi contulit: Vota obtulit, qui in periculo belli conſtitutus, aliquid Deo vouit, quod poſtea ſoluit: Holocauſta obtulit, qui agnū offerēs, totū in altari incēdit, holocauſtum nāque totū incenſum dicitur.

Leu. 22.

De Sacrificio Chriſtianorum. Cap. 24.

Septē itidem obla. nou. Teſt.

ITa Chriſtiani legale ſacrificium offerunt, dum decimas rerum ſuarum Deo dant: Voluntarium offerunt, dum de rebus ſuis Deo ſeruientibus aliquid cōferunt: Pro peccato dū offerunt pœnitentia iniuncta, ſacerdotibus vel religioſis, vel indigētibus aliquid impendunt: Pro gratiarum actione offerūt, dum pro dignitate, vel pro aliqua collata gratia, Deo quicquid offerunt: Dona offerunt, dum in ædificia

A Eccleſiarum, vel in ornatus earum aliquid cōferunt: Vota offerunt, dum in bello, vel naufragio, vel aliquo periculo poſiti, aliquid vouent, quod liberati Deo & ſanctis offerunt: Holocauſta offerunt, qui ſæculum relinquunt, & omnia ſua vel indigentibus tribuunt, vel Monachis cōferunt. Hæc ſacrificia populi offerunt. Sacerdotes autem & miniſtri Chriſto inſtituente, panem & vinum offerunt.

De * *Sacrificio Panis.* Cap. 25.

* Sacramento. Panis Azymus typus Chriſti. Pſal. 77. Ioan. 12.

HOc Sacramētum ideò ex pane fit, quia Chriſtus ſe panem viuum aſtruxit, B quem ſcriptura panem angelorū prædixit, Qui panis fit abſque fermēto, quia Chriſtus fuit ſine peccato. Ideò autem panis ex frumento fit, quia Chriſtus ſe granum frumenti aſſeruit, Granum autem per trituram de theca ſua excutitur, areſactum duobus molæ lapidibus molitur. Farina cribrata, aqua cōſperſa compaſtinatur, panis formatus in Clibano coctus, in candorem mutatur: Ita Chriſtus nobile granum, cum gladiis & fuſtibus, de comitatu ſanctorum Apoſtolorum, per Iudæos, quaſi de theca ſua excutitur: contumeliis & opprobriis areſactus, à Iudæis & gentibus, quaſi duo C bus lapidibus, flagellis atteritur, cribratus, conſperſus compaſtinatur, dum à ſuis ſeparatus, ſanguine proprio perfuſus, cruci compingebatur, in qua quaſi panis in igne paſsionis excoctus, in immortalitatem mutabatur.

Significatio de pane. Cap. 26.

Panis figura eſt corporis Eccleſiæ.

IDeo corpus Chriſti etiam de pane fit, qui ex multis granis conficitur, quia Eccleſia corpus Chriſti per illud reficitur, quæ ex multis electis colligitur. Quę grana, ſcilicet electi, flagello prædicationis de theca veteris vitæ excutiuntur, pœnitentia areſacti, quaſi duo D bus lapidibus moliuntur, dum duabus legibus in ſcrutinio minutatim imbuuntur, cribrati, conſperſi compaſtinantur, dum ab infidelibus ſegregantur aqua Baptiſmatis renati, vinculo charitatis per Spiritum ſanctum in fide copulantur, vt panis in Clibano excocti, in candorē mutantur, dum in camino tribulationis examinantur, ad imaginem Dei reformātur. Tali modo panis effecti de pane Chriſti reficiuntur, & inde in æternum non moriuntur.

De * *Sacrificio vini.* Cap. 27.

* Sacramento. Ioan. 15. Myſteriū vini.

E IDeo verò hoc Sacramentum de vino fit, quia Chriſtus ſe vitem dixit, & ſcriptura eum vinum iocunditatis aſſeruit. Vua autem in prælo duobus lignis expreſſa, in vinum liquatur, & Chriſtus duobus lignis crucis preſſus, ſanguis eius in potum fidelibus fundebatur. Ideo etiam ſanguis Chriſti de vino conficitur, quod de multis acinis exprimitur, quia per illum corpus Chriſti Eccleſia recreatur, quæ de multis iuſtis congregatur. Hæc præſſuris mundi quaſi in torculari calcatur, & Chriſto per paſsiones incorporatur.

* Sacramẽto
Ioan. 19.
Apoc. 17.
Cur aqua vino admiſcetur.

De* Sacrificio Aquæ. Cap. 28.

IDeo autem hoc ſacramentum de aqua fit, quia aqua de latere Chriſti exiuit, & Ioannes, Angelus aquas populos eſſe retulit. Et ideo aqua vino admiſcetur, quia populus ſanguine Chriſti redemptus, per aquam baptiſmatis & per paſtũ huius cibi, & potũ huius vini, Chriſto counitur. Panis autem hic in carnẽ conuertitur, quia Chriſtus paſchalis agnus pro nobis occiditur, & caro noſtra à morte redimitur. Viuum in ſanguinẽ tranſit, quia Chriſtus ſanguinem fundens, pro nobis animã ſuã poſuit, & animam noſtram (quæ in ſanguine habitat) à peccatis expiauit. Sine aqua autem hoc Sacramentum non conficitur, quia ſolius populi cauſa hoc myſterium agitur, qui & eo quotidie reficitur.

De forma panis in Eucariſtia. Cap 29.

PAnis vero ideò in modum denarii formatur, quia panis vitæ Chriſtus pro denariorum numero tradebatur, qui verus denarius in vinea laborantibus in præmio dabitur. Ideo imago Domini cum literis in hoc pane exprimitur, quia & in denario imago & nomen Imperatoris ſcribitur, & per hunc panem imago Dei in nobis reparatur, & nomen noſtrum in libro vitæ notatur.

Cur quotidie Miſſa celebratur. Cap. 30.

Tres cauſę huius quotidiani ſacrificij.

ET cum Chriſtus ſemel ſua morte credentes redemerit, hoc tamen Sacramentũ quotidiè ob tres cauſas Eccleſia neceſſariò repetit. Vna eſt cauſa, vt in vinea laborantes quotidie eo reficiantur, Alia, vt hi, qui numero fidelium quotidie aſſociantur, per illud Chriſto incorporẽtur. Tertia, vt memoria paſſionis Chriſti quotidie mentibus fidelium ad imitationem inculcetur. Tali autem offertur ordine.

De Subdiaconis. Cap. 31.

Subdiaconus typum Chriſti gerit.

SVbdiaconus calicem in ſiniſtra, patenam in dextera deſuper corporale portat, quia Subdiaconus in hoc loco. Chriſtum calix paſsionem, ſiniſtra præſentem vitam, patena crucem, dextera æternam vitam, corporale Eccleſiam ſignificat: Et Chriſtus calicem in præſenti vita paſsionis bibit, quem prius à ſe transferri patrem petiit. Per crucem autẽ gloriam patris intrauit, cuius paſsionem Eccleſia imitari non deſinit. Corporale multo labore candidatur, & Eccleſia per multas tribulationes Chriſto conformatur. Subdiaconus noſter Chriſtus, quaſi patenam cũ calice portauit, quando crucem ad paſsionẽ baiulauit.

De Cantore. Cap. 32

Duo cantores cum vino & aqua Enoch & Heliam referunt. Apoc. 11.

VNus Cãtor vinum cum Ampulla offert, alter aquam vino admiſcendam. Qui vinum offert, ſignificat Ecleſiam de
A Iudæis, quæ legis ritum in Chriſti ſacrificium commutauit. Qui aquam offert, Eccleſiam de gentibus, quæ populum gentilium Chriſto ſacrificauit. Hi etiam duo typum Enoch & Heliæ præferunt: qui Iudaicum populum Chriſto in ſacrificium oblaturi ſunt. Oblata non nudis manibus, ſed fanonibus multo labore candidis offertur; qui carnem ſuam vitiis & concupiſcentiis crucifigunt, dignè ſuſcipitur. Ampulla in qua vinum offertur, ſignificat noſtram deuotionem, quæ in vaſculo cordis portatur. Archidiaconus ad vltimum aquam in calicem fundẽs epiſcopo offert, quia Chriſtus,
B quem Diaconus hic ſignificat, Eccleſiam ſibi in paſsione miſcuit, Patri in cruce obtulit: & in vltimo corpus capiti conſociabit, cum regnum Deo & patri tradiderit.

De Oratione Sacerdotis.

1. Cor. 15.
Verba monitionis in Miſſa.

Poſt acceptum ſacrificium, Epiſcopus ſe inclinans coram altari, orationẽ, Suſcipe ſancta Trinitas, dicit: quia Chriſtus ad pedes diſcipulorum ſe inclinans poſt traditum Sacramentũ in cœna, ante menſam ſtans, orationem ad patrẽ fecit. Deinde, Orate, dicit: quia Chriſtus orare Apoſtolos monuit. Dehinc orationem ſuper
C oblatam ſecreto dicit, quia Chriſtus in monte olineti ſecreto prolixius orauit, cum ei Angelus confortans apparuit. Spacium ſilentii poſt offertorium, illud tempus ſignificat, quo Chriſtus ante paſsionem in Hieruſalem latebat velut paſchalis agnus, quem Iudæi reclusũ luna xiiii. immolabant.

Lucę 22.
Spacium ſilentij.

De Secreta. Cap. 33.

COmpoſito ſacrificio, ſacerdos orationẽ ſub ſilentio recitat, quia idem ſacrificiũ in ſacrificio patrum abſconditum latebat. In agno quippe Abel deliteſcebat, in ariete Abrahæ pro Iſaac ſe occultauerat: In agno Paſchali, in vitula rufa, in hirco emiſſario ſe celauerat. Tunc Pontifex offert pro populo ſacrificium, quia Chriſtus pro Eccleſia obtulit ſemet ipſum. Tunc ſacrificiũ thurificatur, quia Chriſtus odor ſuauitatis pro nobis oblatus, à Deo acceptatur.

De Præfatione. Cap. 34.

Geneſ. 4. 21
Nume. 19.
Leuit. 16.

SEquitur in præfatione ſacrificium angelorum, qui huic ſacrificio intereſſe in tempore creduntur. Summo enim Imperatori
B vt milites aſsiſtũt, & laudes ſuo regi concinũt. Per ter autem tria diſtincti, Trinitatem ſacrificio laudis honorificant, & hoſtiam iubilationis iugiter imitati immolant: Ideo etiam hoc ſacerdos alta voce cantat, quia ſacrificium Angelorum, quod eſt laus, repræſentat.

De ſacrificio Angelorum. Cap 35.

Cõcentus angelorũ.

ANgeli itaque & Archangeli maieſtatem Dei laudant, dominationes adorant, poteſtates & Principatus admirando

mirando tremunt: Cæli,id eſt,Throni & Virtu-
tes iubilant: Cherubin & Seraphin dulciter
concelebrant. Hoc ſacrificium concentus An-
gelorum, Dauid & Salomon ſunt imitati, qui
inſtituerunt hymnos in ſacrificio Domini or-
ganis & aliis muſicis inſtrumentis concre-
pari, & à populo laudes conclamari. Vnde
ſolemus nos adhuc in officio ſacrificii organis
concrepare, clerus cantare, populus concla-
mare. Sacrificium itaque laudis Angeli immo-
lant, dum Sanctus, Sanctus, Sanctus conſonant.
Ter, ſanctus repetitur, quia Trinitas collauda-
tur. Dominus Deus, ſemel dicitur, quia vni-
tas veneratur. Sacrificio Angelorum coniun-
gitur ſacrificium ſpirituū iuſtorum, qui Chri-
ſti humanitatem adorant, & pro humani gene-
ris redemptione cantant: Benedictus, qui
venit in nomine Domini. Hic hymnus partim
ab Angelis, partim ab hominibus concipitur,
quod per Chriſtum immolatum humanum ge-
nus Angelis coniungitur. Laus quippe Angelo-
rum eſt, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus
Deus Sabbaoth: Pleni ſunt cæli & terra gloria
tua Oſanna in excelſis. Laus verò hominum
eſt: Benedictus qui venit in nomine Domini
Oſanna in excelſis. In hoc cantu ſe ſignant,
quia ſignum Chriſti, cui contradicitur, ſe re-
cipere deſignant.

Sacrificiū laudis, ab Angelis & ſpiritibus iuſtorum.

De Quatuor ordinibus. Cap. 36.

NOtandum, quòd primo loco maſculi of-
ferunt, quia primo tempore Patriar-
chæ ſuo ſacrificio hoc ſacrificium præ-
tulerunt. Secundo loco fœminæ offerunt, quia
ſecundo tempore Iudæi legalibus ſacrificiis
hoc ſacrificium præmonſtrauerunt. Tertio lo-
co ſacerdotes & miniſtri offerunt, quia tertio
tempore Apoſtoli ipſum ſacrificium excepe-
runt, & hoc fideles docuerunt, qui quotidie ſe-
ptem ſupraſcripta ſacrificia offerunt. Quarto
loco Angeli ſacrificium laudis offerunt, quia
poſt hanc vitam Angeli cum beatis hominibus
in ſæculum ſæculi Deum laudabunt.

Quid offerunt Angeli.

De quinto officio & Chriſti pugna. Cap. 37.

QVintum officium alis Cherubin velatur,
in quo ſummi Pontificis hoſtia, & regis
gloriæ pugna repræſentatur. Hoc Moyſes præ-
figurabat, quando in monte extenſis manibus
orabat, dum Ioſue (qui & Ieſus) cum Amalech
pugnabat, deuicti regnum vaſtabat, ac popu-
lum cum victoriæ lætitia reducebat. Sic Chri-
ſtus in monte crucis, extenſis manibus pro po-
pulo non credente & contradicente orauit, &
verus dux cum Amalech, id eſt, cum diabolo,
vexillo ſanctæ crucis pugnauit, deuicti regnū
vaſtauit, dum infernum, ſuperato maligno ho-
ſte ſpoliauit, populum de tenebris ereptum
cum gloria victoriæ ad cœleſtia reuocauit. Hoc
totum Epiſcopus imaginatur, & quaſi Tragi-
cis geſtibus exprimere conatur. Chriſtum
nanque in cruce fixum repræſentat, dum ex-

Orare extenſis manibus. Exod. 17.

Similitudo pugnæ.

A panſis manibus Canonem recitat. Quaſi cum
Amalech pugnat, dum contra diabolum Chri-
ſti paſsionem cum ſignis crucis ſimulat. Mi-
niſtri autem quaſi acies pugnantium vtrinque
ordinantur, dum diaconi retro Epiſcopum,
ſubdiaconi retro altare locantur. Exercitus
cum triumpho regreditur, quia populus per-
cepta communione ad propria cum gaudio
reuertitur.

De Paſsione Chriſti. Cap. 38.

IN hoc officio agitur Chriſti paſsio. San-
ctuarium itaque, eſt cœnaculum grande
B ſtratum in hoſpitio Ioſeph de Arimathia,
quo duos homo cum lagena duxit, in quo
Chriſtus veſpere cum duodecim recumbens,
corpus ſuum tradidit. Altare crux intelligitur,
in quod corporale, in forma corporis Chriſti,
ſuper crucem chriſmatis diſtenditur. Corpo-
rale de puro lino terræ conficitur, & cum mul-
to labore in candorem vertitur, & Chriſti cor-
pus de munda virgine naſcitur, & per multas
paſsiones in candorem reſurrectionis reddi-
tur. Corporale complicatur, nec initium nec fi-
nis eius apparet, quia Chriſti diuinitas initio
C caret, & finem non habet. Super quod oblata
ponitur, quia caro à diuinitate ſuſcepta, in cru-
ce affigitur. Calix cum vino & aqua in dexte-
ra locatur, quia ſanguis cum aqua de latere
Chriſti manaſſe prædicatur. Cum ſacerdos,
Hanc igitur oblationem, dicit, ſe vſque ad al-
tare inclinet, quia ibi paſsio Chriſti inchoa-
tur, qui ſe vſque ad aram crucis obediens pa-
tri pro nobis inclinauerat. Deinde oblata vel
calix in manu ſacerdotis exaltatur, quia Chri-
ſtus pro ſalute noſtra in cruce leuatur, & ſan-
guis eius in redemptionem noſtri immolatur.
Interim diaconi retro Epiſcopum ſtantes, figu-
D ram Apoſtolorum gerunt, qui in paſsione Do-
mini eo relicto fugerunt. Subdiaconi verò re-
tro altare ſtantes, contra Epiſcopum aſpici-
unt, mulieres & notas Ieſu præferunt, quæ à
longe ſtantes eius paſsionem viderunt. Ante al-
tare ſacerdos ſe inclinat, cum, Supplices roga-
mus, dicit, quia ibi paſsio Chriſti finit, & Chri-
ſtus inclinato capite ſpiritum emiſit. Infra Ca-
nonem Diaconus manus lauat, quia Pilatus in
paſsione Domini manus lauabat, dum ſe ſic
mundum à ſanguine eius, quam manus ab ſor-
de proclamabat. Sacerdos vocem leuat, dum
Nobis quoque peccatoribus, dicit: deſignans,
E quòd Eccleſia de latere Chriſti iam formata,
in confeſsione Redemptoris erupit, dum per
vocem Centurionis ſic clamauit: Vere filius
Dei erat iſte.

Cœnaculum vltimæ cœnæ.

Quid Diaconi & ſubdiaconi repræſentāt.

Matth. 27.

De Ioſeph. Cap. 39.

DIcente ſacerdote, Per omnia ſæcula ſæcu-
lorum, Diaconus venit coram eo, cali-
cem ſuſtollit, cum fanone partem eius
cooperit, in altari reponit, & cum corporali
cooperit: præferens Ioſeph ab Arimathia, qui
Chri-

Chriſti corpus depoſuit, faciem eius ſudario cooperuit, in monumento depoſuit, lapide cooperuit. Hic oblata & calix cũ corporali cooperitur, quod ſyndonẽ mundam ſignificat, in quam corpus Chriſti Ioſeph inuoluebat. Calix hic ſepulchrum, patena lapidem deſignat, qui ſepulchrum clauſerat. Tres articuli, ſcilicet, Oremus Præceptis, & Pater noſter, & Libera nos quęſumus, tres dies ſignificat, quibus Chriſtus in monumento quieſcebat.

De Nicodemo. *Cap. 40.*

Patena inuoluta.

ACOlytus infra Canonem patenam inuolutam tenet, quam hic Subdiacono defert, Subdiaconus Archidiacono præbet, quam ipſe oſculatam vni de Diaconibus ad tenendam, & corpus Domini in ea confringendum porrigit. Acolytus, qui patenam tenuit, formam Nicodemi gerit, qui Myrrham & Aloen ad ſepulturam Domini attulit. Porro Subdiaconus & Archidiaconus cum alio Diacono patenam tenenti, tres Marias præferunt, quæ cum aromatibus ad monumentum venerunt. Dum ſeptem petitiones in oratione Dominica dicuntur, Diaconi inclinati ſtant, communione confirmari expectant, quia Apoſtoli ſeptẽ hebdomadas poſt mortẽ Chriſti firmari à Spiritu ſancto expectabant. Subdiaconi autem interim quieſcunt, quia mulieres in Sabbato, qui ſeptimus dies eſt, ſiluerunt.

Tres Mariæ circa ſepulchrũ. Act. 2.

De Cruce. *Cap. 41.*

Myſteriũ in numeris crucũ.

HOc Sacramentum tantùm per crucem fit, quia Chriſtus ſacrificium Patris in cruce pependit, & in cruce quadruplum mundum redemit. Sex autẽ ordines crucum fiunt, quia ſex diebus mundus perficitur. Senario numero corpus Chriſti conficitur. Per imparem verò numerum (qui in duo paria non poteſt diuidi) benedicitur, quia corpus Chriſti vnum permanens non finditur. Aut enim tres cruces facimus, & fidem Thinitatis exprimimus; aut per quinque ſignamus, & quinque partitam Chriſti paſsionem denotamus. Per ſex crucum ordines cuncta mundi tempora comprehendimus, quæ per crucem Chriſto vnita exprimimus.

De Primo ordine crucum. *cap. 42.*

Tria interſtitia temporis ante legem.

IN primo ordine tres cruces facimus, vbi hęc dona dicimus, & primum tempus ante legem innuimus, quod tribus interſticiis diſtinguimus, quia vnum ab Adam vſque ad Noe, aliud à Noe vſque ad Abraham, tertium ab Abraham vſque ad Moyſen, diſtendimus. In quibus iuſti in fide Trinitatis Chriſtum à longe ſuis ſacrificiis ſalutauerunt, & multos cruciatus in hac vita pertulerunt. In prima quippe ętate Abel Chriſtum in agno obtulit, & pro eo cruciatum mortis pertulit. In ſecunda, Melchiſedech Chriſti carnem & ſanguinem in pane & vino obtulit, qui cruciatus bellorum à regibus gentium, in fide Chriſti pertulit. In tertia Abraham, Chriſtum in Iſaac ſacrificauit, in ariete mactauit, quo varios cruciatus in hac fide tolerauit.

De Secundo. *Cap. 43.*

Quinque cruces tempus ſub lege deſignant.

DE ſecundo ordine quinque cruces facimus, vbi benedictam, adſcriptam, dicimus, & tempus legis exprimimus, quo iuſti per quinque librorũ legis ſacrificia Chriſtum expreſſerunt, & multos cruciatus pro eius fide pertulerunt. Quinque nanque in duas partes, ſcilicet in ternarium numerum, & binarium ſoluitur, & illud tempus in duo interſtitia diuiditur: Vnum à Moyſe vſque ad Dauid fuit, Alterum à Dauid vſque ad Chriſtum extitit. Per ternarium iudices, à Ioſue vſque ad Dauid, & Reges à Dauid vſque ad captiuitatem Babylonis, & Principes à Zorobabel vſque ad Chriſtum notantur. Per binarium verò ſacerdotes & Prophetæ ſignificantur. Ex quibus Moyſes Chriſtum in paſchali agno immolauit, qui à populo multa aduerſa pro fide Chriſti tolerauit, quem lege prædicauit. Samuel Chriſtum in Dauid vnxit, qui vterque Chriſtum & ſacrificiis expreſsit, & in figuram Chriſti perſecutionem à perfido Rege Saul pertulit. Helias & alii Prophetæ Chriſtum ſacrificiis, ſcriptis, vocibus præmonſtrauerunt, & pro eius fide varia ſupplicia perpeſsi ſunt.

De Tertio. *Cap. 44.*

Conſecratio panis, & vini.

IN tertio ordine panem in manum ſuſcipimus, & benedicimus, & tempus gratiæ innoteſcimus, quo Simeon iam Chriſtum natum panem viuum in manus accepit, & gaudens benedixit. Deinde calicem leuamus & benedicimus, & tempus cœnæ exprimimus, quo Chriſtus panem & calicem manibus eleuauit, & benedixit, & inde corpus & ſanguinem Apoſtolis tradidit. Vnde adhuc, cum verba Domini in hoc ordine recitantur, panis & vinum in corpus Domini commutantur.

De Quarto. *Cap. 45.*

IN Quarto ordine quinque cruces facimus, vbi hoſtiã dicimus, & illud tẽpus ad memoriam reducimus, quo Chriſtus quinque vulnera in cruce accepit, & quinque ſæcula redemit.

De Quinto. *Cap. 46.*

IN Quinto ordine tres cruces facimus, vbi, Omnia bona creas, ſanctificas, dicimus, & corpus Chriſti, ſcilicet primitiuam Eccleſiã innuimus, quæ fidem Trinitatis excepit, & multos cruciatus pro Chriſto ſuſtinuit.

De Sexto. *Cap. 47.*

IN Sexto ordine quinque cruces facimus, vbi, Per ipſum, dicimus, & item corpus Chriſti, videlicet Eccleſiam degentibus exprimimus, quę Chriſti quinque partitam paſsionem vene-

veneranter excepit, & eam imitando patienter diuerſa tormenta pertulit.

De quinque ordinibus crucum. Cap. 48.

ITem per quinque ordines crucum, quinque ætates mundi deſignantur, quæ per crucem & Chriſti corpus ſaluantur. Vnde & in Canone quinquies per Chriſtum Dominum noſtrũ dicitur, quia per quinque vulnera Chriſti mũdus redimitur. In ſexto ordine calix cum oblata tangitur, quia Chriſtus in ſexta ætate calicem paſsionis in cruce pro omnibus bibiſſe innuitur. Cum Per ipſum, dicimus, quatuor cruces ſuper calicem cũ oblata facimus, quintam lateri calicis imprimimus, Quia Chriſtũ quatuor vulnera in manibus & in pedibus, & quintum in latere ſuſcepiſſe innoteſcimus. Confecto Chriſti corpore, labia calicis tangimus, ac per hoc, quod formato primi hominis corpore, Deus ſpiraculum vitæ in faciem eius ſpirauit, & mulierem ex eo viuificauit, ſignificamus. Et vbi dicimus, Per quem, cum quo, & in quo omnia, in faciem mortui humani generis Spiritum ſanctum ſpirauit, & ex eo Eccleſiam per corpus ſuum viuificauit. Per quatuor autem partes calix tangitur, quia humanum genus in quatuor mundi diſperſum partes, per quatuor partes crucis viuificatum, in fine mundi per Chriſtũ ad vitã reſuſcitatur.

Cruces cũ oblata ſuper calicẽ.

De numero ſignorum. Cap. 49.

NOtandum, quòd per totum Canonem xxiii. ſigna ſunt, quia in veteri Teſtamẽto iuſti ſub decalogo legis, & in nouo Teſtamento iuſti per decalogũ legis in fide Trinitatis, huius Sacramenti participes exiſtunt. Tribus autem digitis ſigna facimus, quia Trinitatem exprimimus. Quòd ſi viginti & tria triplicaueris, lxviiii. habebis. Profectò hoc ſignificat, quod lxx. duæ linguæ, per ſuperbiam diſperſæ, per Chriſti humilitatem ſunt in vnum congregatæ: per crucem & paſsionem redẽptæ, per corpus & ſanguinẽ eius counitæ.

xxiij. ſigna crucis in canone ſũt.

Linguæ 72. ad Chriſtum ſunt conuerſæ.

De Septem Sacrificijs. Cap. 50.

IN Canone ſeptem ſacrificiorum actio commemoratur, quibus corpus Eccleſia capiti Chriſto copulatur. In primis ſacrificium Innocentum, ſecundo Apoſtolorum & Martyrum, tertio Confeſſorum, quarto Religioſorum & continentium, quinto coniugatorum, ſexto in Chriſto defunctorum, ſeptimo in anima mortuorum, ſcilicet pœnitentium.

I. Te igitur vſque communicãtes, ſacrificium
innocentum notatur, qui ſe in Chriſti ſacrificium obtulerunt, dum pro eo immolati ſunt.
II. Communicantes vſque, Hanc igitur oblationem, ſacrificium Apoſtolorum & Martyrum
repræſentant, vbi & nomina illorum recitantur, qui ſe hoſtiam viuam Deo obtulerũt, dum
III. ſanguinem ſuum pro eo fuderunt. Hanc igitur
vſque, Quam oblationem, ſacrificium confeſ-
A ſorum commemoratur, qui ab hæreticis multa pericula perpeſsi ſunt, & ſacrificium laudis
Chriſto iugiter obtulerunt. A Quam olationẽ, IIII.
vſque ad Supplices te rogamus, ſacrificium religioſorum demonſtratur, qui carnem ſuam
cum vitiis & concupiſcentiis crucifixerunt, &
ſic hoſtia Chriſti effecti ſunt. A Supplices te ro V.
gamus, vſque Memento Domine, ſacrificium
coniugatorum declaratur, qui fide & eleemoſynis Chriſti corporis participes efficiuntur.
A Memẽto Domine, ſacrificium defunctorum VI.
oſtenditur, qui in confeſsione Chriſti migrauerunt, & fidelibus aſſociati ſunt. Sacerdos
B Chriſti mortem repræſentat, cum ſe ad Supplices te rogamus inclinat, & poſt eius mortẽ
aptè commemoratio defunctorum agitur, qui
pro eis mortuus creditur. A Nobis quoque VII.
peccatoribus, vſque in finem Canonis, ſacrificium pænitentium exprimitur: qui ſe lachrymis & pænitentiæ doloribus Chriſto in ſacrificium mactant, cum ſe animas ſuas peccatis occidiſſe doleant, vt in eo viuificentur, qui pro impiis mortuus prædicatur. Vnde & ſacerdos ibi vocem exaltat, quia pænitentes à vocis & cordis gemitu ſæpius rugire cõſtat, cum amaros ſingultus edunt: Hos Dominus expreſsit
C cum Lazarum magna voce de monumento vocauit: In hoc etiam capitulo nomina Martyrum recitantur, quia pænitentes variis cruciatibus macerantur. Per hæc ſeptem ſacrificia corpus Chriſti Eccleſia cõficitur, & capiti Chriſto coniungitur. Hoc per Dominicam orationem exprimitur, quæ ſeptem petitionibus hæc ſacrificia ſequitur, quia per orationem & hoc ſingulare ſacrificium, Eccleſia Chriſto counitur.

Ioan. 11.

De quinque Orationibus. Cap. 51.

D ORatio autem Canonis ideo in quinque diſtinguitur, quia oratio fidelium per quinque partitam Chriſti paſsionẽ, tantum exauditur. In tribus locis pro prælatis & ſubiectis oramus, quia Eccleſiam in doctores, continentes, & coniugatos diſcernimus. Quarto loco pro defunctis offerimus. Quinto, pro pænitentibus petimus. Primo loco pro Prælatis offerimus, vbi dicimus, In primis quæ tibi pro Eccleſia tua offerimus, & tunc Papam & Epiſcopum & Regem nominamus. Pro ſubiectis oramus, vbi, Memento Domine famulorum famularumque tuarum, recitamus, vbi &
E nominare poſſumus quos volumus. Secundo loco pro prælatis petimus, cum, Hanc igitur oblationem noſtræ ſeruitutis, dicimus. Pro ſubiectis ſubiungimus, cum, Et cunctæ familiæ tuæ, dicimus. Tertio loco pro prælatis ſupplicamus, cum, Vnde memores nos tui ſerui recitamus. Pro ſubiectis poſcimus, cum, Sed & plebs tua ſubiungimus. Pro defunctis ſacrificamus, cum, Memento etiam Domine, dicimus, vbi etiam nomina eorum recitare poſſumus, Pro pænitentibus offerimus, vbi Nobis

Quinque orationes in canone pro diuerſis.

quoque peccatoribus dicimus, Hæc omnià ideo in Canone commemorantur, quia cuncta in morte Redemptoris reconciliantur.

De Sexto officio & Benedictione Epiſcopi. Ca. 52.

Benedictio Epiſcopi ad populum.

SExtum officinm, in quo Pontifex populum benedicit, Chriſti deſcenſionem ad inferos exprimit. Hnius rei figuram Moyſes geſsit, quando moriturus filiis Iſrael benedixit, eductoſque de Aegypto in patriam introduci per Ieſum Naue, qui Ioſue, iuſsit. (Deut. 33.) Hoc etiam Iacob moriens expreſsit, qui filios ſuos benedixit, & eis de futura hæreditate multa prædixit. (Gen. 49.) Has vtraſque benedictiones Chriſtus compleuit, cum moriens ad inferos deſcendit, populum ſedentem in tenebis viſitando benedixit, de carcere eductos cœleſti patriæ induxit. Quod Epiſcopus oſtendit, dum populum benedicit, moxque eum ſpiritali cibo reficit. Notandum autem, quòd ſemper ternis capitulis benedicit, & omnes, quarto ſcilicet, Quod ipſe præſtare dignetur, confirmabit. (Forma benedicẽdi.) Quinto verò reliquas per benedictio Dei Patris conclud t, quia nimirum Deus tribus vicibus huic mundo benedixit, quarta reliquas firmauit, quinta benedictione hæreditatis poſſeſsionem dabit. Primò, primis hominibus benedixit, dum eos creſcere & multiplicari præcepit. (Geneſ. 1.) Secundò, hominibus benedixit, dum mundo diluuio deleto Noe & ſuos poſteros creſcere & multiplicari iuſsit. (Geneſ. 9.) Tertio, per Abraham Deus mundo benedixit, cum ei in benedictione Chriſtum repromiſit. (Geneſ. 15.) Quartò, mundo benedixit, dum filium ſuum nobis benedicentem miſit, qui cælos aſcenſurus ſuis benedixit, per Spiritum ſanctum reliquas firmauit. (Lucæ vlt.) Quintò, mundo benedicet, dum patriã intraturus, vltimam benedictionem ſic complebit; Venite benedicti Patris mei, poſsidete paratum vobis regnum. (Matt. 25.)

De Septimo officio Cap. 53.

Pacis annunciatio per mortẽ Chriſti allata.

SEptimum officium Dominicam reſurrectionem inſinuat: quando, deuicta morte, & ſpoliato inferno, pacem omni mundo dabat, quia iam omnia in cælis & in terris pacificauerat. Et cum ſuis diſcipulis comedit, eiſque reliquias dedit. (Lucæ 24.) Sic Pontifex, diabolo per ſpirituale bellum ſuperato, Pax vobiſcum, dicit, pacem aſtantibus porrigit, panem cæleſtem diſtribuit. Hoc Ieſus (qui & Ioſue) figuraliter prætulit, cum introducto populo ac ſuperatis hoſtibus, terram ſorte diſtribuit. Pontifex partem oblatæ in calicem mittit, deſignans, quod anima Chriſti ad corpus rediit. Deinde, Pax Domini vobiſcum, dicit.

De Pacis oſculo. Cap. 54.

Lucæ 24. Oſculum pacis ex triplici cauſa.

QVia Chriſtus ſuis apparens, Pax vobis, dixit. Panem porrigit, quia Chriſtus pacem amiſſam humano generi reſurgens reddidit. Propter tres cauſas pacis oſculum datur. Ob vnam cauſam clerus populuſque ſe inuicem oſculãtur, quia homines Domini ſui gratiam, Angelorumque amicitiam per Chriſtum, qui eſt pax noſtra, ſe promeruiſſe gratulantur. (Epheſ. 2.) Alia eſt cauſa, quod ſe per pacis oſculum fratres in Chriſto, Dei patris & Eccleſiæ matris filios per Chriſti reconciliationem demonſtrant, atque vno pane Chriſti (qui eſt Deus pacis, concordiæ & dilectionis) refici deſiderant. Tertia cauſa eſt, quòd ſicut in oſculo caro carni, ſpiritus ſpiritui coniungitur: ita omnis homo in neceſsitate carnis, per dilectionem proximi, In neceſsitate * per dilectionem Dei diligi præcipitur. Qui non tali pacis oſculo fœderati, corpus Chriſti comedunt, vt Iudas, iudicium ſibi per falſam pacem ſumunt.

* adde ſpiritus.

De fractione * oblata Cap. 55.

*panis.

OBlata frangitur, quia panis Angelorum verus in cruce frangitur, vt fractio peccatorum noſtrorum per comeſtionem ipſius reintegretur. Papa oblatam non frangit, ſed partem ex ea mordet, reliquam in calicem mittit: quia Chriſtus infernum momordit, & inde ſumptos in Paradiſum miſit. (Nota) Diaconus calicem tenet dum Papa ſanguinem ſumit, ſignificans Angelum qui Chriſto ſurgente, lapidem de monumento tulit. Communicato ſacerdote, mox calix de altari tollitur, quia Chriſtus reſurgens vltra non moritur, & corpus eius in ſepulchro non inuenitur. Diaconus ſanguinem diſtribuit: quia Angelus reſurrectionem Domini innotuit. (Diſtributio corporis, & ſanguinis Chriſti.) Subdiaconus corpus Domini accipit à Diacono, & fert presbyteris frangendum populo, deſignans, quòd mulieres verba de reſurrectione Chriſti ab Angelo perceperunt, & Apoſtolis detulerunt, ipſiq; omni populo prædicando diſtribuerunt. Cum Apoſtolicus ab altari deſcendit, populus communicat, quia cum Chriſtus ab ara crucis deſcendens, à morte reſurgit populus æterna gloria participat. Epiſcopus oblatã frangit, quia Dominus panem in Emaus diſcipulis fregit. (Epiſcopus oblatã in tres partes frãgit.) In tres partes oblatam diuidit, ſibi vna retenta, duas Diacono & Subdiacono tribuit, quia Dominus fracto pane vnam partem ſibi, duas Cleophæ & Lucæ diuiſit. (Lucæ 24.)

De tribus partibus oblatæ. Cap. 56.

Quid ſignificant tres partes oblatæ.

OBlata non integra ſumitur, ſed in tria diuiditur, vnum in calicem mittitur, aliud à ſacerdote conſumitur, tertium in pixide m moriturus ad viaticum reponitur, quia corpus Domini eſt triforme: Illud quod de Maria ſumptum, à morte reſurgens, cælos penetrauit, & illud quod adhuc in electis laborat in terra, & illud quod in ſepulchris iam pauſat. Pars in calicem miſſa, eſt corpus Domini iam ſumptum in gloria. Pars à ſacerdote vel à populo comeſta, eſt corpus Chriſti, id eſt, Eccleſia adhuc laborans in terra. Pars in Altari relicta, eſt corpus Domini in ſepul-

ſepulchris quieſcens, id eſt, Eccleſia in Chriſto mortua, per vnionem corporis Chriſti reſurrectura.

De tribus communicationibus. Cap. 57.

Luc. 24. PRimitus Epiſcopus cõmunicat: quia Chriſtus coram Apoſtolis partem piſcis aſſati, & fauum mellis manducabat, reliquias eis dabat. Deinde miniſtri communicant, quia Ioan. 21. Marc. vlt. Dominus cum diſcipulis ad mare Tyberiadis procedebat. Poſt hoc populus communicat, quia Dominus aſcenſurus, cum multitudine diſcipulorum comedebat. Corporale plicatur, quia ſudarium iuuolutũ inuenitur. Agnus B Dei & cantus in communione, ſignificant lætitiam fidelium de reſurrectione Chriſti. Oratio, quam poſtea Epiſcopus dicit, eſt benedictio, qua Dominus aſcenſurus fideles benedixit. Diaconus ſe ad populum vertit, Ite Miſſa Act. 1. eſt, dicit: ſignificans Angelos, qui Apoſtolos alloquentes, eos abire iuſſerunt, atque eis Chriſtum ad iudicium rediturum prędixerunt. Clerus Deo gratias reſpondet, & populus abit, quia credẽtes, viſa aſcenſione Chriſti, gratias egerunt, In Hieruſalem redierunt, in templo quotidie Deum benedixerunt. Benedictio, Vltima ſacrificantis Benedictio quem Papa vel ſacerdos poſt Miſſam ſuper populum facit, eſt ſpiritualis benedictio, quam C Spiritus ſanctus in die Pentecoſtes fidelibus attulit, quando credentes omni benedictione ſpirituali repleuit. Et illam vltimam benedictionem exprimit, per quam Eccleſia thalamum ſponſi ſui intrabit. His peractis Epiſcopus, ad propria regreditur, quia & Chriſtus, legatione ſua peracta, in gloriam Patris reuertitur: Sic Eccleſia omnibus adhuc agendis rite peractis, ab hoc exilio per Chriſtum eripitur, & in cæleſtem Hieruſalem inducetur. Corporale cur remanet in altari. Corporale in altari remanet, quia mundicia caſtitatis in ſacerdotibus permanere debet. Per al D tare quoque Chriſtus, per corporale Eccleſia deſignatur, quæ hic & in futuro perenniter in Chriſto permanere affirmatur.

De Dominico pane. Cap. 58.

Populus hodie non cõmunicat vt olim. FErtur, quòd olim ſacerdotes de ſingulis domibus vel familiis farinam accipiebant, quod adhuc Græci ſeruant, & inde Dominicum panem faciebant, quem pro populo offerebant, & huuc conſecratum eis diſtribuebant. Nam ſinguli farinam offerẽtiam Miſſæ interfuerunt, & pro his in Canone dicebatur: Et omnium circũſtantium, qui tibi hoc E ſacrificium laudis offerunt. Poſtquam autem Eccleſia numero quidem augebatur, ſed ſanctitate minuebatur, propter carnales ſtatutum eſt, vt qui poſſent, ſingulis Dominicis, vel in Dominica, vel ſummis feſtiuitatibus, vel ter in anno communicarent, ne ante cõfeſſionem & pœnitentiam pro aliquo crimine iudicium ſibi ſumerent. Et quia populo non communicante, non erat neceſſe, panem tam magnum

A fieri, ſtatutum eſt, eum in modum denarii formari: Et vt populus pro oblatione farinæ denarios offerret, pro quibus Dominũ traditum recognoſceret. Qui tamen denarii in vsũ pauperum, qui membra ſunt Chriſti, cederent, vel in aliquid quod ad hoc ſacrificium pertinet. Panis in modũ denarii formatus.

De oratione ſuper populum. Cap. 59.

STatutum quoque eſt, vt panis poſt Miſſam benediceretur, & populo pro benedictione communionis partiretur, hocque Eulogia dicebatur. Sed quia hoc in Quadrageſima fieri non licuit, orationem ſuper populum B dici Eccleſia ſtatuit, vt per hanc particeps communionis ſit.

De Proceſſione publica. cap. 60.

NVnc vt legentium vel vt audientium mentibus quiddam dulcedinis infundatur, aliquid de proceſſione dicamus. Exitus Iſrael de Aegypto. In Miſſa quidem agebatur Chriſti pro nobis in mundum legatio: In proceſsione agitur noſtra ad patriam reuerſio. Exod. 12. Per proceſsionis itaque ſolennitatem, imitatur Eccleſia populi Dei de Aegypto egredientis iocunditatem, Qui ſignis & prodigiis liberatus, ad montem C Sinai peruenit, ibi accepta lege & facto tabernaculo, quaſi quadam proceſsione ad terram promiſsionis tetendit. Populus nanque armatus incedebat per Turmas, ſigna & vexilla anteſerebant. Leuitæ tabernaculum gerebant, ſacerdotes tubis clangebant. Arca fœderis à ſacerdotibus portabatur, & Aaron ſummus ſacerdos decoratus, & Moyſes dux populi cum virga ſequebatur. Ciuibus in via Amalech cum exercitu occurrit, iter armis obſtruere voluit, Cum quo Ieſus pugnans victor extitit, populo iter ad patriam aperuit. Qui Ieſus normam nobis proceſsionis dedit, qui cum Arca Declaratio huius Typi in facto. D omnique populo Ierico circuiuit, ſacerdotalis ordo tubis cecinit, populus clamore perſonuit, Ierico corruit, & victor populus regnum obtinuit. Populus à Pharaone per Moyſen ereptus eſt, Chriſtianus populus à diabolo per Chriſtum redemptus. Tabulæ teſtamenti à monte accipiuntur, & libri Euangelii ab altari ad portandum ſumuntur. Populus ibat armatus, quia populus Chriſtianus vadit fide & baptiſmate ſignatus. Præ turmis illorum ſigna ferebantur, & ante nos cruces & vexilla portantur. Eos columna ignis præceſsit, & nos candelæ lumen præcedit: Ille populus ſanguine aſpergebatur, Iſte aqua benedicta aſpergitur. Leuitæ tabernaculum fœderis portauerunt, & hic Diaconi & Subdiaconi plenaria & capſas gerunt. Arca teſtamenti à ſacerdotibus portabatur, hic ſcrinium vel feretrum cum reliquiis à presbyteris portatur. Aaron ſummus ſacerdos ſequitur ornatus, & apud nos Epiſcopus, ſummus ſcilicet ſacerdos, ſequitur infulatus. Rex ſi adeſt cum ſceptro rector populi, ſignificat Moyſen cum virga ductorem

ctorem populi. Si Rex non aderit, tunc Pontifex vtrunque exprimit: Moyſen; baculum portando; Aaron, mitra caput velando. Clangor tubarum exprimitur per ſonum campanarum. Cum ad aliam Eccleſiam proceſsionem facimus, quaſi ad terram repromiſsionis tendimus. Cum Eccleſiam cantantes intramus, quaſi gaudentes ad patriam peruenimus. Cum circa Monaſterium, ſcrinium vel feretrum cum cantu & compulſatione ferimus, quaſi cum Arca Ierico, cum ſono tubarum & clamore populi circuimus. Ierico coram nobis corruit, cum mundi concupiſcentiæ in cordibus noſtris aruerint. Ideo quippe crucem præcedentem ſequimur, quia Chriſtum crucifixum in omnibus ſequi præcipimur. Et nullus ad eum peruenire poterit, niſi qui ſe mundo vitiis, & concupiſcentiis crucifixerit. Dauid quoque & Salomon ad proceſsionem nos informauerunt, qui Arcam Dei hymnis & canticis produxerunt: Et Dauid in tabernaculum. Salomon in templum ſub alas Cherubin repoſuerunt. Cum Eccleſiam cum ſcrinio intramus, quaſi Arcam in templum cum gaudio portamus, & cum Chriſto atque Eccleſia, quod vtrunque Arca deſignat, cæleſtem aulam nos intraturos clamamus. Arca ſub alas Cherubin ponitur, & à populo laus concinitur: quia Chriſti humanitas inter ſummos ordines Angelorum, Cherubin & Seraphin locabitur, & à turba Angelorum & hominũ perenni iubilo adorabitur.

Proceſsionis exēpla ex veteri Teſtamento. Ioſue. 6. 2. Reg. 6. 3. Reg. 8.

Miſſa quoque imitatur cuiuſdam pugnæ conflictum, & victoriæ triumphum, qua hoſtis noſter Amalech proſternitur, & via nobis ad patriam per Ieſum panditur. Ieſus quippe Imperator noſter, cum diabolo pugnauit, & cæleſtem Rempublicam ab hoſtibus deſtructam, hominibus reparauit. Qui cum poſſet producere duodecim legiones Angelorum, velut ſeptuagintaduo millia militum; inſtruxit tantum agmen duodecim Apoſtolorum, & expugnauit ſeptuagintaduo genera linguarũ. Pontificis nanque & Cleri populique proceſſio eſt quaſi Imperatoris & cuiuſdam exercitus ad bellum progreſsio. Hi cum ſubtus albis deſuper cappis, vel aliis ſolennibus veſtibus induuntur, quaſi milites pugnaturi ſubtus loricis, deſuper clypeis muniuntur. Cum de Choro exeunt, quaſi de regia curia cunei prodeunt: Quaſi Imperiale ſignum, & vexilla à ſigniferis anteferuntur: Cum ante nos Crux & vexilla geruntur, quaſi duo exercitus ſequuntur, dum hinc inde ordinatim cantantes gradiuntur. Inter quos vadunt Magiſtri, & præcentores, quaſi cohortium ductores, ac belli incitatores. Sequuntur Priores, quaſi exercitus duces atque agminum ordinatores. Procedit Pontifex cum baculo, quaſi Imperator cum ſceptro. Ante Pontificem portantur ſancta, ſicut ante Regem Imperialia.

Pugna ſpiritualis in Miſſa. Ioan. 18.

Gemmæ animæ de antiquo ritu Miſſarum, finis.

MELCHIOR HITTORPIVS BENEVOLO LECTORI.

QVEMADMODVM *qui nondum editos hactenus auctores edere primùm, vel editos anteà caſtigare velit, multum præſidij & facilitatis ex Manuſcriptis libris experitur, & quo plures ei offeruntur, eo etiam magis ſe adiuuari ſentit, ità illud ſine ſcriptorum librorum præſidio admodum tentabit infeliciter, & quo plures oblati fuerint, non ſolum plus ei laboris & temporis, dum vnum cum omnibus confert, eſt impendendum, verùm etiam multiplices per ſæpe lectiones in quandam eum difficultatem conijciunt, dum quando tolerari plures videntur poſſe, quamnam potiſſimum ſequatur & approbet, deliberare & dijudicare cogitur. Quod vtrunque ego in his auctoribus edendis, caſtigandiſq́; ſum expertus, non ſolum ex libris manuſcriptis, quamplurimum adiumenti, ſed & laborem in conferendo immenſum, atque in dijudicando non minorem difficultatem. Et laborem quidem in clariſſimos, & hoc tempore vtiliſſimos ſcriptores, quia eo ipſi digniſſimi eſſe videbantur, & edi eos præſens Eccleſia poſtulabat neceſſitas, ſicut non inuitus impendi, ità pro meo ingenio atque iudicio, quod quàm ſit exiguum & tenue, ego mihi ſum conſcius, vt veriorem, quaq́; magis ad auctoris mentem accederet, lectionem eruerem atque approbarem, diligenter operam dedi. Ita quidem, vt parum noſtris dandum coniecturis, nihilq́; mihi iuris in ipſos auctores ſumendum, niſi quantum mihi per Manuſcriptos libros permitteretur, (eos enim religiosè, & vt alijs forte videri poterit, ſuperſtitiosè ſemper ſum ſecutus) exiſtimauerim. Atque vt huius noſtri laboris ac diligentiæ aliquod extaret indicium, ex Iſidoro qui cæteris antiquior, digniſſimus eſt omnium qui manibus teratur, non omnes quidem locos, quos ad manuſcriptorum quatuor codicum fidem emendauimus, ſed aliquot tantummodo ſubijciemus ex his, qui dubitationem aliquam habere videbantur. Nam omnes notare, cum valde multi ſint, nimis fuiſſet & mihi & tibi fortè moleſtum, deinde neque magnopere neceſſarium. At cum in*

his quos notauimus, & in pluribus quidem eorum non ſtatim appareret: quid potiſsimum ſequeremur, tuum vt tibi iudicium, beneuolè lector, de his integrum conſtaret, nos operæprecium feciſſe, neque tibi ingratum hoc fore putauimus. In quibus minuta etiam quædam & non ſatis digna quæ notarentur, ſi offendes, nè, rogo, diligentiam hanc meam mihi eſſe fraudi velis. Erat mihi deliberatum, in cæteris idem quoque facere, & quæ in eis emendaſſemus, variasq́ lectiones etiam notare, niſi in quam hoc partem accepturus eſſes, dubitaſsemus. In Amalario autem tanta erat in quibuſdam capitibus diuerſitas, vt eam diſsimulare nequiuerim, nè ſi quis in exemplaria incidiſſet, quæ aliter quàm hìc excuſum eſt haberent, fraude noſtra hoc factum exiſtimari poſſet. Itaque eam quoque varietatem locis annotatis, & noſtram coniecturam, vnde tanta varietas ſit, ſubiecimus.

VARIAE LECTIONES EX ISIDORO ET AMALARIO.

IN QVIBVS PRIMO PAGINAE, ſecundo Capita, tertio Columnæ, demum Lineæ

INCIPIENTES AB INITIO CAPITIS, vel Columnarum, notantur.

PAGINA prima. in præfatione verſu tertio, in omnibus manuſcriptis libris erat, magiſterio: in impreſsis, magiſteriis.

Ibidem, linea 4. *vt quibus*, Manuſcripti ſicut etiam paulò poſt in prològo, vbi impreſsi vtrobique habent, *vt à quibus.*

Ibid. lin. 7. omnes MS. *de genere officiorum*: excuſi. *de origine & genere offi.*

Ibid. lin. 9. MS. *commentatum*. Exc. *commendatum.*

Ibid. col. 2. lin 26. MS. *eccleſiarum*: impreſsi, *eſcarum* manifeſto mendo legebant.

Pag. 2. cap. 1. col. 1. lin. 17. à principio capitis. in vno exemplorum ſic quoque optimè legebatur: [vel, quoniam Catholica, hoc eſt, generalis in ea doctrina eſt.] cætera autem cum impreſsis ſicut eſt excuſum.

Ibid. lin. 18. MS. *ad inſtructionem hominum de viſibilibus atque inuiſibilibus rebus*, impreſsi, *ad inſtitutionem hominum de viſibilibus rebus.*

Ibid. lin. 21. quod eſt in impreſsis, *trahit ad ſe*, in nullo erat MS. exēplari. Sed & varia in illis erat lectio. Nam duo erant quæ legerent, *vel propter hominum omne genus ad pietatis ſubiectionem, tam principum, quàm etiam principatui ſubie-* A *ctorum & idiotarum*. Tertium autem hoc modo, *vel propter omnium hominum genus ad pietatis ſubiectionem tam principum, quàm qui non principantur, hortatur, & idiotarum*. Quanuis autem vt minimum diſcederetur ab exemplaribus MS. talis lectio ex eis concinnari poterit, ſcilicet, *vel propter quod hominum omne genus ad pietatis ſubiectionem, tam principum quàm principatui ſubiectorum exhortatur*, vt omiſſo illo, *& idiotarum*, cui nihil eſt quod opponatur, ſicuti illa ſibi opponuntur, principum & principatui ſubiecto- B rum, eius loco ſupponeremus, *exhortatur*, cum hoc verbum in vno etiam exemplorum ſit: tamen quando & nos à MS. exemplaribus ſic, quanuis minus diſcederemus, reliquimus priorem lectionem, & diuerſitatem ſimul cum noſtra coniectura annotandam duximus, ne quid temerè immutaſſe videremur. Quod verò in impreſsis ponitur, *oratorum & idiotarum*, id in nullo erat MS. itaque videtur eſſe idcirco adie- C ctum *oratorum*, vt illi *idiotarum* opponatur, ſicut ſuperiora illa, *trahit ad ſe*, ad ſententiam perficiendam ſunt ſuperaddita.

Quæ ſequuntur, *vel propterea generaliter*, ſic rectè fortaſsis diſtinguas, *vel propterea generaliter, quòd cura omnium*. hoc etiam obiter notamus, hic in impreſsis fuiſſe, *hominum*, pro quo ſubſtituimus, *omnium*.

A Ibid. cap. 3. col. 1. lin. 2. à principio capitis legebatur antea, *& vtrorumque ſexuum diſtinctis claſsibus ſe ac ſororem præcuntem canere Deo in choris carmen triumphale perduenit.* MS. vt eſt nunc excuſum, habebant: in vno tamen, *præcinente* erat prò *præeunte*.

Ibidem. lin. 5. Tria MS. *Chorum autem ab imagine factum coronæ, & ex eo ita vocatum.* Quartum hoc modo, *Chorus autem ab imagine facta corona, & ex eo ita vocatus. Vnde Eccleſiaſticus liber*, &c.

Pag. 2. cap. 4. col. 2. lin. 4. à principio columnæ. poſt *honorificatus eſt*, quod erat in imB preſsis. *Idem auctor in Deut. canticum præſagium futurorum conſcripſit*, cum in nullo eſſet MS. librorum, cum quibus conueniebat prima Cochlæi editio, expunximus.

Ibid. lin. 6. *pro myſterio*, *miniſterio* ſubſtituimus.

Pag. 3. cap. 9. verſ. 7. à principio capitis. vel quomodo Dominum impetrarent, eſt in MS. libris.

Col. 2. cap. 11. Integrum hoc caput, & magnam ſequentis capitis partem, nunc primùm ex MS. libris adiecimus: in capitis vero 11. penultimo verſu, ea eſt varietas, quòd alia C haberent *ſuſciperent, &, vocarentur*. Deinde in vno hæc porrò erant adiecta: Sub veteri Teſtamento minoris culpæ erant peccata, quia in eo non ipſa veritas, ſed vmbra veritatis aderat. Nam in Teſtamento nouo præceptis altioribus manifeſta quædam, quæ in illo populo vmbram veritatis deſtruxerant, deſerenda nobis præcipiuntur. Illic enim fornicatio & retributio iniuriæ permiſſa ſunt, nec nocebant. In Teſtamento autem nouo, graui animaduerſione damnantur, ſi committantur. Hæc, vt dixi, vnus habebat codex, tres reliqui non habebant.

D Cap. 12. & 13. Trigintaquinque lineæ huius quoque capitis in excuſis hactenus libris deſiderabantur, vſque ad hæc verba, in pag. 4. col. 1. lin. 22. *Quoniam ſeptuagintaduæ linguæ erant.* Et quæ ſunt à quarta item linea à fine capitis, pag. 5. col. 1. ab his verbis, *Iam tibi poſt, &c.* in eiſdem non erant, quæ nobis MS. libri ſuppeditarunt, ſicut ab initio ſequentis, nimirum 13. capitis, col. 2. lin. 12. vſque ad verba: *Qua in hac vita per vtrunque Teſtamentum.*

Pag. 5. col. 2. lin. 10. à principio columnæ. duplex eſt lectio: alii codices, *in ſpem futuri*, vt E excudimus: alii, *in ſpe futura*, habent.

Pag. 5. col. 2. cap. 14. lin. 14. à principio capitis, impreſsi, *iubilamus*: in MS. adiicitur, *in altum*: vbi alii duo codices legunt, *in alto illo ſcilicet*. Porrò iidem legunt, *accendimus*, non *accendimur*.

& (licèt minuta hæc ſint) *omnes ſonitu* legunt, non *tono*. Vnum porrò etiam habet, *in voce*: cætera tria, *in vocis*. Hæc eſt librorum in hoc capite diuerſitas.

Pag. 5. col. 2. cap. 15. lin. 13. à principio capitis. quadruplex hic rurſum lectio erat. & huiuſmodi, vt tolerari omnes videantur poſſe. 1. *ut charitate reconciliari omnes inuicem dignè*, &c. 2. *ut charitate reconciliationis omnes inuicem dignè.* 3. *ut per charitatem reconciliationis inuicem dignè.* quarta, in excuſis eſt exemplaribus. Nobis ſecunda & tertia nequaquàm diſplicet, vt reſpiciat ad eum Euangelii locum, quo iubemur reconciliari fratri, antequàm munus ad altare offeramus.

Pag. 6. col. 1. lin. 4. à principio columnæ, excuſi, *corpori & ſanguini*: MS. omnes, *corporis & ſanguinis*: in quorum vno etiam erat, *conformetur*, non in contextu, ſed per cuiuſdam emendationem ſupra contextum. Quæ lectio ſi retineatur, fortè etiam legendum erit *conformatio* in præcedentibus. vt ſacramenti conformationem, dixerit formationem, qua ſcilicet oblatio corporis & ſanguinis, quæ Deo offertur, ſanctificata per Spiritum ſanctum conformetur, hoc eſt, formetur, efficiatur. Quam ego loci huius eſſe ſententiam dicerem, niſi obſeruaſſem in Ordinis Romani libris, *confirmari* illic ſignificare, diſtribuere aliis corpus & ſanguinem Domini, facere alios participes ſeu communicare corpori, &c. vt mihi etiam hoc loco de ea diſtributione intelligi hic locus poſſe videatur. Duo quoque libri non habebant, *Deo*.

Ibid. col. 1. lin. 20. Excuſi, *ad exemplum*: tres MS. *de exemplo*.

Ibid. cap. 16. col. 1. lin. 8. à principio capitis. Excuſi, *Omnes enim errorum impietates, perfidiaque blaſphemias*. omnes MS. *Omnes enim errores impietatum, perfidiæ, & blaſphemias calcat.*

Eſt etiam in quibuſdam, *in vniuerſis Eccleſiis.*

Ibid. cap. 18. col. 2. lin. 18. à principio capitis. Hodie itaque fit à nobis.

lin. 20. in veſpera.

lin. 21. oportebat adimplere, in oībus MS.

Pag. 7. lin. 32. col. 1. Eodem cap. à principio columnæ. ante hæc verba: *Qui enim manducauerit*, in vno codicum hæc interiiciuntur: Qui ſceleratè viuunt in Eccleſia, & communicare non deſinunt, putantes ſe tali communione mundari, diſcant ſibi.

Ibid. lib. 28. legebatur antea, *Cæterum ſi tanta ſunt peccata, ut non excommunicandus.* Sed ſatis clarum eſt, legendum eſſe vt emendauimus. Et erant codices, in quibus excommunicatus legeretur, pro excommunicandus.

Ibid. lin. 39. * abſtinens. * abſtentus

Ibid. cap. 19. col. 2. lin. 7. à principio capitis. pro ratis, in aliis erat, ſatis, fortaſſe legendum eſt, ſtatis. & in impreſſo interminata erat, ſed MS. omnia, vt eſt nunc excuſum, terminata: in quibuſdam etiam legebatur ter derogata, & in alio additur, id eſt, deprecata. ſed nō videbatur nobis aliter legendum, quàm hactenus eſt excuſum.

Ad finem

Ad finem huius capitis pag. 8. col. 1. fortè legendum, dialibusque officiis: vbi excuſum eſt, mundialibusque. vt ſibi opponantur, nocturnis & dialibus.

Pag. 8. cap 20. col. 1. lin. 13. à principio capitis. vt tempus ipſum ſacrificii veſpertinum oſtenderet ſæculi finem.

Ibid. cap. 23. col. 2. Integrum hoc caput nunc addidimus. & partem aliquam ſequentis capitis vſque ad lin. 16. pag. 9. col. 1. ſ. Sabbatum autem.

Pag. 9. cap. 25. col. 2. lin. 1. columnæ. pro imperio, in vno codice ſcriptum erat, gremio: ſed per emendationem cuiuſdam inter lineas, fortaſsis non male.

Ibid. lin. 13. vt carnem indueret, lin. 15. in hominem venit.

Ibid. lin. 26. & aduentus, & in alio, aduentu Dei facto ad homines.

Ibid. cap. 26. col. 2. lin. 7. à principio capitis. paſſuro, in omnibus erat MS. in impreſsis hactenus, homini puriſsimo.

Pag. 10. cap. 28. col. 1. lin. 14. à principio capitis. in tribus libris potiſsimum legebatur, non potentiſsimum.

Pag. 10. cap. 29. col. 2. lin. 2. à principio columnæ. per lignũ myſterii, in omnibus erat.

Ibid. lin. 49. paſsione crucis.

Pag. 11. cap. 30. col. 1. lin. 11. à principio capitis. alii habent poſt reſurrectionem & ſtatim poſt, ad illam carnis. quo loco in vno erat, ad illam vitam futuram.

Ibid. cap. 31. col. 2. lin. 10. à principio co-
A lumnæ. Propter ipſum ergo initium datur. lin. 6. in tertia hebdomada Lunæ Paſcha, in vno legitur. quæ ſtatim poſt ſequitur vox, *Dominicus*, in nullo erat.

Pag. 12. cap. 32. col. 1. lin. 15. à principio capitis. in duobus legebatur, perfectio.

Ibid. cap. 33. col. 1. lin. 16. à principio capitis. diffuſus, in impreſſo erat: in alio quodam, diffuſi. Sed tria legebant, diffuſa.

Ibid. cap. 34. col. 2, lin. 7. à principio capitis. in nullo erat, offeramus.

Pag. 13. cap. 36. col. 2. lin. 29. à principio
B capitis. *delinitur* eſt in vno MS. in impreſsis hactenus, vt apparet per emendationem cuiuſdam, *deſcribitur*. & paulò poſt in quibuſdam legitur, & quatuor temporum, anni circulus, vicibus variatur.

Pag. 14. cap. 38. col. 1. lin. 7. à principio capitis. in omnibus MS. erat exorationis, excuſi, expiationis habebant. in fine capitis. in alio quodam legebatur, reſurrectione reparatur: in impreſſo, ſuperatur.

Ibid. cap. 39. col. 2. Caput hoc quoque ex MS. libris perfecimus, adiicientes ea quæ à li-
C nea quarta ſunt vſque ad capitis finem.

Ibid. cap. 40. col. 2. Integrum hoc caput nunc quoque acceſsit, & ſequens 41. caput. pag. 15. col. 1.

Pag. 15. cap. 42. col. 1. lin. 6. à principio capitis. nec Iudæis exultandum præbetur. in aliis exultando præſtetur, in omnibus autem.

ibid. lin. 7. *ſuſtulit*, pro quo in impreſsis, *ſuſtinuit* habebatur.

EX LIBRO II.

VARIAE LECTIONES.

PAGINA 16.ca.2.col.1.lin.15. à principio capitis. tumidoq; geſtu,omnia MS. habebant.

Ibidem. cap. 3. col. 2. à principio capitis. lin 4. quos ſequuntur ignorantium turmæ, in quibuſdam: in aliis, quod erat *lin. vltima* eiuſdem capitis, pollet.

Ibidem. cap. 4. Ad finem huius capitis ex manuſcriptis libris quædam adiecimus, quæ in impreſsis hactenus deſiderabantur, nimirùm ab hoc loco, *Quæritur autem*. pag. 17. col. 1. lin. 13. à principio columnæ. Sed tamen in quibuſdam erat.

Pag. 17. cap. 5. col. 1. Et huius cap. initium, vſque ad hæc verba: *Fuerunt enim filij Aaron*. lineas ſcilicet 26. qua ipſa linea in vno ante hæc verba, Fuerunt enim, interponebatur, ſacerdotium regnumque Eccleſię in eis exiſtimo figurari.

Pag. 18. col. 1. lin. 2. à principio columnæ, in impreſſo. & vno ex manuſcriptis eſt, ſupernus impletor. lin. 26. hæc verba, Digamus autem &c. non erant in tribus codicibus, in quarto verò legebatur, Digamus autem aut fertur agere ſacerdotium, vndè coniectura ductus legendum putaui, haud. cum legeretur anteà, Digamo enim aufertur ſacerdotium. quæ lectio tolerari fortè poſſet.

Ibidem. col. 1. lin. 31. à principio columnæ authoritate. 33. vnus codex pro ac, habebat, aut. 42. condunt, pro abſcondunt, omnes.

Ibid. col. 2. lin. 5. defendendum legebatur in tribus MS. nos vnum ſecuti deferēdum ſeripſimus. lin. 11. à fine columnæ, reuincere excuſi hactenus, repercutere habebāt ſcripti lib.

Pag. 19. col. 1. lin. 12. à principio columnæ. indagari, excuſi, 14. caſtitatis. 24. in vno diſtributionem diſcreta, in alio diſtributione diſcretam, in impreſſo anteà, prouidentiam habere, & diſtributione diſcreta.

Ibid. cap. 6. col. 1. lin. 6. & 7. à principio capitis. vt excudimus, ita in quatuor codicibus noſtris conſtanter legebatur. Vbi anteà hoc pacto, conſtituere lectores, ſubdiaconos ordinare non audeant, præter.

Ibid. cap. 7. col. 2. lin. 10. à principio capitis. diuini, in omnibus & in vno confractione. lin. 13. Hæc ſola. lin. 31. Secundus enim primo coniunctus: ſcripti, vt nunc legitur

A Pag. 20. cap. 8. col. 1. verſ. 6. à fine columnæ. ne videant quæ videre non debent, & ſumant quæ.

Ibid. cap. 10. col. 2. lin. 14. à principio capitis. vt quia ad ſacra ſunt myſteria deputati, ab omni carnali immundicia ſint liberi. lin. penultima capitis, ſcyphum aquæ cum aqua manibus & manutergium accipiunt.

Pag. 21. cap. 11. col. 1. lib. 12. à principio columnæ, legebatur anteà, in quo maxime illa. & lin. 15. in contrariam recedunt ſententiam, tres ſcripti libri legebant.

Ibid. lin. 28. notitiam artis Grammaticæ, B quod erat in impreſsis, non erat in ſcriptis. lin. 34. neque commoto corpore. linea 40. vtrunque erat in MS. libris, & multum, & in tumultu, ſed ex his alii exhaurire, alii exaurire habebant.

Ibid. cap. 12. col. 1. lin. 14. à principio capitis, vt oblectamento dulcedinis. in vno erat exemplari, ex emendatione tamen cuiuſdam. col. 2. lin. 2. à fine, geſtu additum eſt ex fide triū librorum. Erat autem qui ſic haberet, neque muſicum geſtum vel theatralem redoleat. lin. 7. fabarſi in duobus erat, in alio fabrii, in quarto fabari, & ſtatim poſt. Veteres lamina pe- C ctori impoſita, ſub ea cantica exclamare alendis vocibus rationem demonſtrauerunt. Sic in duobus erat codicibus: *exclamare* autem in omnibus erat, non exclamanda, & paulò poſt ſcientia Epiſcopi, non conſcientia Epiſcopi.

Cap. 13. lin. 14. ſacra tecta, duo legebant codices.

Pag. 22. cap. 15. col. 2. lin. 6. à principio columnæ. vitia ſolita. lin. 8. quam accuſari.

lin. 38. voluntates. Pag. 23. col. 1. lin. 12. à principio columnæ, nuſquam progrediuntur. linea 16. quæ ſequuntur, nunc primùm adiecimus. lin. 29. Hi verò patres intellectu tole- D rantiam atque diſcretionem in ſignatis omnibus rebus. in alio, atque diſcretionem inſiſinuantes inſignis omnibus rebus, in tertio, inſignantes omnibus &c.

lin. 35. feſtinant cum properatione.

lin. 40. in conſolatione, & in alio, in conſultatione.

lin. 42. variam admodum hìc offendimus lectionem, quam notabimus, vt lectoris ſit iudicium, num ex omnibus vnam eruerimus quę claram ſententiam contineat. Duo habebant, *affectuq, animorum*: alii duo, *affectusq, animorum*. Iam in duobus rurſum erat, *provt eos pro voca-* E *uerit*: in aliis, *vocauerit*. *Differentis*, in vno erat, quanquàm ſupra liueas notatum haberet *deferuentes*, quemadmodum duo item alii habebant: in quarto erat, *deferentes*. Nos differentis legendum putauimus, & ſubiunximus, *Oratio*: cum in omnibus legeretur, *oratione*, vel gemitu vel fletu ſignificantes corpus. hoc loco erat diſtinctio, nos eam poſt ſignificantes collocauimus, vt in vno etiam erat ex quatuor.

Pag. 23. cap. 16. col. 2. lin. 18. à principio capi-

capitis. Pænitentia autem non menſium ac temporum curſu penſatur, ſed pœna qua anima. Sic erat in tribus libris, & paulò poſt lin. 20, vbi in impreſſo eſt, qui pænitentiam agunt: in aliis eſt, gerunt: in aliis egerunt.

Pag. 24. col. 1. lin. 33. à principio columnæ. Horum in impreſsis & duobus MS. legebatur: in aliis, Honorum, atque in illis talis erat lectio: Horum duntaxat dignitate ſeruata, ita vt à ſacerdotibus & Leuitis Deo tantum teſtificata confeſsio, cæterorum verò adſtante coram Deo ſolenniter ſacerdote.

lin. 13. à fine columnæ. Veruntamen quantum (in alio, quanta) in peccando fuit ad malum abruptio mentis intentioni deuotio, tantum debet eſſe & in pænitendo deuotio: in alio tamen erat, abrupta: in tertio, corruptæ. Quid ſi legatur. Veruntamen quanta in peccando fuit ad malum abruptio mentis: intentio deuotionis tanta debet eſſe, & in pænitendo adflictio.

Col. 2. lin. 20. à principio culumnæ, in vno exemplari, confeſsio ſperata erat loco huius vocis, Conuerſio. Deinde ſtatim poſt in altero quodam, Si incerta occupet mors, nequaquam ſubueniat pænitentia. Erant quoque quæ legerent, quam: non autem, priuſquam.

Cap. 17. col. 2. lin. 12. à principio capitis, ſectatrices ad perpetuam continentiam.

lin. 34. à principio capitis, tempus in quo lectum eſt, & paulò ante pro Nonne, Non, & ſine interrogationis nota.

Pag. 25. col. 1. lin. 3. à principio columnæ, in vno erat, coniugiorum habenis volentibus: in impreſſo antea legebatur, voluptatibus habenis.

col. 2. lin. 10. ſequi vel audire valet: & aliter, ſequi vel valet, vel audet, niſi.

Pag. 26. cap. 18. col. 1. lin. 16. à principio columnæ, inde ſexui, in alio, exinde ſenſui renunciat. lin. 34. Nam ſolent ætates quæ corporis finxere luxuria. lin. 3. à fine columnæ, penitus confeſsionis legebatur anteà, quomodo etiam tres libri habebant: ſed quartus, pænituiſſe.

Cap. 19. col. 2 lin. 8. à principio capitis, mulieris ſuæ pulſum. lin. 12. Ergo adiectum la-

A borem, & legebatur antea expreſſerunt.

Pag. 27. col. 1. lin. 10. à principio columnæ, nubentibus vna vni viro tenenda ſit, adhibentur pro nuptu. lin. 30. à Leuita legebatur in pluribus, ſicut in hactenus excuſis: etiam in vno tamen victæ, neſcio, an vittæ: ſed vittæ, magis mihi placebat.

lin. 14. à fine, ne pluralitas amorem vnicum caperet. caperet autem, in omnibus erat MS. non carperet, vt habebant impreſsi.

lin. 12. à fine, poſt manifeſtatam ſanguinum maturitatem, vnus codex habebat.

Pag. 28. cap. 20. col. 2. lin. 1. columnæ. Sales
B autem in miniſterio catechumenis dandos à patribus, ideò eſt inſtitutum, vt eorum guſtu.

Pag. 29. cap. 23. col. 1. lin. 12. à principio capitis, naſcendo natū erat, in vno cæteri omnes naſcendo procedere. & lin. 14. perfectum hominem vnus liber habebat: in reliquis non erat perfectum. & lin. 21. humanamq; ſubſtantiam, & paulò poſt lin. 22. quia nec geminauit vtriuſque ſubſtantiæ integritate perſonam, nec confudit geminam vnitate perſonæ ſubſtantiam.

Col. 2. lin. 20. & 22. à principio columnæ.
C Magna hoc loco codicū erat varietas, vt quid mihi ſequendum eſſet, ſtatuere non potuerim.

I. Ideoq; & incorporea eſſe euidenter oſtenditur, quæ ad imaginem Dei creata eſt, pietate morum.

II. Ideoqne incorporea qui ad imaginem Dei creata. De pietate morum &c.

III. oſtenditur: à quibuſdam apprehendi & transferri poteſt, corporea eſſe nihilominus oſtenditur. Ad imaginem aūt Dei creata eſt.

IIII. à qnibus autem apprehendi, &c.

lin. 10. à fine ſecundæ columnæ. voluntatis indicio.

D Pag. 30. cap. 24. col. 2. lin. vltima primæ columnæ, & prima linea ſecundæ colum. Itaq; baptiſmatis gemina figura eſt, habent tres libri, omiſſo illo, ſanguis & aqua.

Cap. 26. Hìc à fine ea adiecimus ex libris ſcriptis, quibus Iſidorus libellos ſnos velut epilogo concludit. Ex quibus ſatis conſtat, hic librorum Iſidori finem eſſe, & ſi quid in impreſſis hactenus adiectum ſit, ab aliis adiectū eſſe.

VARIAE

VARIAE QVORVNDAM CAPITVM LECTIONES, EX AMALARIO

In diuerſis exemplaribus reperta.

Caput 15. libri primi, pag. 110, in vno exemplari, vt ſuo ordine excuſum eſt, legebatur: in alijs tribus hoc modo:

POST præcipit ordo, vt preſbyteri afferant corpus Domini, quod pridie remanſit, & calicem cum vino non conſecrato. Poteſt in eo calice, qui conſumitur quinta feria, intelligi finis veteris legis: quem eodem die Dominus deſignauit per calicem datum diſcipulis ſecundum Lucam, priuſquàm commendaret corpus ſuum. Quamuis & ſimpliciter poſſit intueri, vinum ideò non retineri, quia facilius labitur quàm panis. Hæc poſita in altari, dicit ſacerdos orationem Dominicam & ſequentia eius, vſque, Per omnia ſæcula ſæculorum. Hoc peracto, aſſumit de ſancto corpore, & ponit in calicem ſilendo. Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, non dicitur: quia non ſequuntur oſcula circunſtantium. Sanctificatur enim vinum non conſecratum, per ſanctificatum panem. Poſtea communicant omnes.

Huic adiungemus partem ex cap. 26. lib. 4. pag. 206. col. 1. à verſu 7. à fine columnæ, ſcilicet: Simulque & docemur, quæ huius capitis pars de eadem re pertractat, de qua prius 15. lib. 1. Et erat in tribus exemplis vt ſequitur.

Et dubitatio aufertur de die Paraſceues, de qua aliqui dubitant, vtrum in ea conſecretur corpus Domini, an non. In eadem die Apoſtolica recolitur conſecratio, quæ tantum Dominicam orationem ſuper corpus & ſanguinem Domini dicebat. Igitur niſi eſſet admonitum ex Romano Ordine, vt reſeruaretur corpus Domini à quinta feria vſque in ſextam, non eſſet neceſſarium reſeruari, quoniam ſufficeret ſola oratio Dominica ad conſecrandum corpus, ſicut ſufficit ad conſecrandum vinum & aquam. Quod enim Innocentius dicit, iſto biduo ſacramenta penitus non celebrari, intelligendum eſt, vt iuxta morem noſtræ Eccleſiæ non celebrentur. Etiam lectiones quæ præcedunt ante paſsionem in Paraſceue, Eccleſiæ primitiuæ conſuetudo eſt, quæ non repellebat penitus Iudaicus mos, qui in ſuis ſabbatis legebant vnam lectionem ex lege, & alteram ex Prophetis. Necnon & ex eo, vbi ſanctus Gregorius dicit, alia quæ dici ſolent in quotidianis Miſsis, tacemus: tantummodo Kyrieeleiſon, & Chriſteeleiſon dicimus, poſſumus intelligere, quòd non Alleluia cantabatur apud illum per quotidianos dies in officio Miſſæ. Huius tantæ diuerſitatis cauſa quæ eſſet, admiratus ego apud me ſum aliquando, eamq; mihi inueniſſe tandem videor, & niſi hæc ſit, fateri ſanè cogar, quænam ergo ſit, non mihi liquere: Amalarium ſuos hos libros recognouiſſe, atq; alios qui nunc ſcripti extent, ex prima eius editione, alios ex eis, qui ab eo poſt recogniti sūt, deſcriptos eſſe, indeque hanc diuerſitatem in exemplaribus natam probabiliter ſaltem dici poſſe, nemo eſt qui inficiari poſsit. Idipſum autem ſi quibuſdam coniecturis atque indiciis confirme=tur, multo etiam fiet probabilius. Primùm ſatis conſtat atque ex ipſo Amalario colligitur, poſt annum Domini 820. hos de diuinis officiis quatuor libros ipſum ſcripſiſſe, & poſtea ſub annum Domini 831. Romam à Lodouico Pio Legatum eſſe profectum, ibiq; cùm ab ipſo Pontifice, tum à Romanæ Eccleſiæ Archidiacono, atque Magiſtris multa, quæ ad diuina officia pertinebāt, eſſe ſciſcitatum, & quæ ab eis audiuiſſet, eorum multa in ſuum de ordine Antiphonarii librum, quē poſtquàm Roma eſt reuerſus, conſcripſit, retuliſſe. Vnde in eo ſæpe inuenias, Rogaui Magiſtros Romanæ Eccleſiæ, Sciſcitatus ſum ab Archidiacono, interrogaui Apoſtolicum. Quæ legendi formula cum capite 15. libri primi etiam in illo exemplari reperiatur, vndè hoc caput ſuo loco & ordine deſcripſimus, in reliquis verò, ex quibus illud hoc loco deſcriptum exhibemus, non

repe-

A reperiatur: veriſimile ſane eſt, poſtquam Romam rererſus eſt, tum demum hoc ab eo caput nmtatum, aliterque ſcriptum eſſe. Deinde vt hoc etiam fiat veriſimilius, hoc ipſum exemplar præfationem illam alteram, quæ incipit, Poſtquam ſcripſi libellum, qui à paruitate mea vocatur de eccleſiaſtico officio, veni Romam, interrogauiq; miniſtros eecleſiæ ſancti Petri, tantum habebat, cætera non habebant. Itaque cum hanc prefationem libris ſuis ante à ſe ſcriptis præponere ſe dicat, & in eodẽ exemplari capite 15. deinde ſcribat, (De qua obſeruatione interrogaui Romanum Arehidiaconum) B qnod non eſt in reliquis exemplis, in quibus non eſt quoque hęc præfatio: videtur ſanè hinc colligi probabiliter poſſe, ex recognitione auctoris hanc varietatem eſſe, ſicut ipſa præfatio poſtea adiecta eſt: Ipſumq; auctorem exactius aliquid eap. 15. libri primi quàm antea ſcripſiſſe, & cap. 25. libri quarti, eo quòd malè ante ſeripſerat, omiſſo, alia poſtea ſubſtituiſſe. Nam animaduertit fortè quòd ex diui Gregorii verbis collegerat, per Dominicam orationem eorpus Domini conſecrari hoc ſe malè eollegiſſe, cum hoc non dicat diuus Gregorius. Sed qnæ eius verba ſunt, quòd ad ipſam ſolummodo C orationem Dominicam oblationis hoſtiam Apoſtoli conſecrarint, non dubium quin per ipſa conſecrationis verba, quæ Chriſti verba ſunt, & quibus ipſa conſecratio perficitur, Ad quam ipſos orationem Dominicam deinde adiecisse, diui Gregori ſententia eſt. Porrò quòd cap. 15. libri primi, Qui in Paraſceue vinum per eommixtionem panis cõſecrant, eos contra Eccleſiæ traditionem & Innocentii Papæ decretũ venire ſeutit, recte ſentit: Sed quòd Ordini Romano hoc adſcribat, quaſi is hoc fieri mandet, non rectè: In quo verba hæc, Sanctificatur enim vinum non conſecratum per D ſanctificatum panem, reperiuntur quidẽ, quomodo nos quoque illa in tribus Romani Ordinis libellis ſcripta legimus, & in lucem emiſimus: ſed non eo ſenſu quo Amalarius ea accipit accipienda eſſe, perſpicuum ex ipſo euadit ROM. Ordine. In quo cum feria V. in cœna Domini hæc verba habeantur, Pontifex veniens ad Altare diuidat oblatas, & ſumat de ipſis oblatas integras ad ſeruandum vſque mane diei Paraſceues, de quibus communicẽt abſq; ſanguine Domini: Sanguis verò eadem die penitus conſumatur: ſatis intelligitur, cum poſtea feria ſexta Sanctificatur enim vinum non E conſecratum, per ſanctificatum panem, dicat, non de conſecratione hanc ſanctificationem intelligendam, qua vinum in ſanguinem Domini commutatur. Quippe, qui antea admonuerit commnnionem Paraſceues ſine ſanguine Domini fieri. Quod obiter admonere volui, quia his Ordinis Romani verbis non animaduerſis, in eundem ſeopulum Micrologus & Petrus Cantor impegerunt, ſiue Amalarii iudicium ſecuti, ſiue in eam ſententiam deducti, quod communio vtriuſque ſpeciei tum adhuc obtineret. Quorum vterque etiam rationẽ adiicit, cur hoc fieri ſic debere exiſtiment, ille qnidem, vt populus plenè poſsit communicare, hic autem, vt contactu Dominiei corporis integra fiat communio, quæ cum neque in Albino, neque Amalario qui ex Ordine Romano ea citant, ſed nec in ipſo Romano Ordine reperiantur, & cum non eiſdem verbis vterque vtatur, ipſorũ interpretum eſſe, & ab ipſis hanc rationẽ eſſe excogitatam, cum expreſsis ipſins Ordinis verbis pugnantem apparet.

Caput etiam 26. lib. 1. pag. 117. col. 2. in exemplari, quod præfationem alteram habet, & quod recognitum propterea ab auctore opinamur, differebat à reliquis. Nam vbi de eereo mentio incidit, hæc pluraliter, illud de vnieo tãtummodo ſingulariter loquitur. Itaq; in illo talis inſcriptio capitis eſt, De immiſſione eerei in aquam.

Et verſu 3. à principio capitis habet, cereus benedictus deponitur in aquam. Et verſu 18. ab illis verbis, vt enim legit. Vt enim per partem illuminatam ad memoriã reducimus columnam ignis, quæ figurabat Chriſtum, à quo illuminati ſunt Apoſtoli, quibus dicitur, Vos eſtis lux mundi, ſicut à benedicto cereo illuminatur alter cereus: ita per partem cerei, quæ nondum exerit lumen ſnum, ſed eſt parata vt fœcunditatem præſtet lumini, Spiritus ſancti perſona deſignatur. De qua re, vt ſuperius ſcripſi in eapitulo 18. pag. 111. col. 1. dicit Gregorius Nazanzenus, &c.

Et quarto verſu à fine capitis, quare cereus deponatur in aquam.

Cap. 6. lib. 3. pag. 154. col. 1. verſ. 20. à principio capitis. Reliqua exemplaria, excepto illo cum præfatione, cuius meminimus, ſic habebant: Kyrieeleiſon, potentia diuina, Chriſte eleiſon, qui nos redemiſti ſanguine tuo: Iterũ Kyrieeleiſon. Tu qui rediſti ad Patrem, & ea claritate honoraris, qna honoratus es, antequam mundus fieret. Poteſt, &c.

Cap. 27. lib. 3. pag. 171. col. 1. verſ. 20. à principio capitis. loco horum verborum, exemplar erat vnicũ in quo legeretur, Nobis quoq; peccatoribus. & verſ. 26. idem exemplar, Poſtquàm emiſit ſpiritum, ſtuduerunt miniſterio ſepulturæ, ſequens verò Subdiaconus medio Canone, id eſt, cum dicitur, Per omnia ſæcula ſæculorum, ſuſcipit eam ab Acolyto, & ſtat ante altare cum patena, & ſtat poſt Subdiaconum regionarium vſque dum ſuſcipiatur ab illo Regionarius.

Cap. 37. lib. 3. pag. 176. col. 2. Sex vltimi verſus huius capitis non erant in exemplari quod præfationem habet adiunctam, ſed eorum loco, in xii. lectionibus non ſequitur iſta benedictio, ſiue quia benedictiones præceſſerunt plures ſuper conſecratos, ſeu quoniam officium illud finitur ſæpe circa noctem Dominicam, in qua non flectimus genua. Atque hæc in nullo

aliorum

aliorum exemplorum erant.
Cap. 3. lib. 4. pag. 185. col. 1. à verſu 8. à
fine columnæ, ab his verbis, conueniatur, vna
ſcilicet per quartam, exemplar cum præfatio-
ne habet, cõueniatur vna, ſcilicet per tertiam,
& quartam & quintã, vt pertingamus ad ſextã
curſu horæ tertiæ, & intrãte ſexta, inchoemus
alterum curſum. Si Dominus, &c. Atque idem
exemplar in ſequentibus vbi de eadem re agi-
tur, & ad reliquas horas hęc accommodantur,
ab aliis diſſentit. vt cap. 5. pag. 188. col. 1. lin.
11. à fine columnæ. per ſextam horam & ſepti-
mam & octauam, ita verò, vt in nona habeant
initiũ reliquæ tres repetitiones, quæ nos per-
ducant vſque ad duodecimam horam diei. Et
cap. 6. verſ. 1. Nona cõtinet nos per nonam ho-
ram & decimam & vndecimam. Status, &c.
Cap. 32. lib. 4. pag. 212. col. 2. verſ. 32. à prin
cipio columnæ. Exemplar quod præfationem
alteram habuit, ab illis verbis In Antiphona,
ſic legit: In Antiphona ſecunda, Rubum quem
viderat Moyſes, ſic loquitur ex perſona mem-
brorum ad Dei genitricem, Intercede pro no
bis. Tertia habet in fine, Te laudamus Deus
noſter. Quarta eſt in Romano Antiphonario:
Nato Domino Angelorum, chori canebant, di
centes, Salus Deo noſtro: quæ concinit laudi
trium puerorum. In quinto loco eſt vna de Ro
mano Antiphonario, & altera de noſtro. Quæ
tenet verba Ioannis Baptiſtæ, quibus demon-
ſtrauit vtilitatem noſtram, quę data eſt nobis.
Quo loco cum meminerit Romani & ſui
etiam Antiphonarii, quẽ, poſtquàm Roma eſt
reuerſus, poſt annum 831. cõpoſuit, valde hoc
auget coniecturam noſtram: immo, videtur
omnino illud neceſſariò iam colligi, hos ab eo
libros poſtea recognitos, & hoc exemplar in-
de eſſe exſcriptum.
Cap. 33. lib. 4. pag. 213. col. 1. à verſ. 14. à
principio capitis, & ab his verbis, præſens offi
cium nocturnale, tres diuerſas lectiones inue-
nimus, quarum vnam habes ſuo loco ex libr.
cum præfatione, altera lectio ſic habebat:
Notãdum eſt, quòd in Antiphonis duarum
nocturnarum primarum non ſubiungitur Al-
leluia ſicut in nouiſsima. Idcirco eas veteri Te
ſtamento oportet committere, vt prima no-
cturna tãgat eos qui in naturali lege fuerunt,
qualis fuit Abraham, qui obtulit ſacrificium
Domino, & Iob, qui quãuis deputatus ſit inter
gentes, tamen Domino ſemper pſallebat: &
iterum duodecim Patriarchæ, in quibus terra
Iudæorum adorabat Dominum. Et ſecunda
eos tangat qui ſub lege Moſayca fuerunt, qua-
lis fuit Rex Dauid, & cæteri boni Reges, qui
ſpiritu præuidebant & prophetabant omnes
gentes adoraturas Dominum, etiam & ipſi
multos cohortabantur, vt venirent & adora-
rent Deum. Tertia nocturna tangit nouum Te
ſtamentum, quod initium habet à baptiſmo.
Quapropter habet in capite Antiphona, Flu-
minis impetus cum Alleluia. Quæ Antiphona

A cum Pſalmo ſuo ad liquida ſonat de nouo Te-
ſtamento. Sequentes ſimiliter. Cantate Domi-
no canticum nouum, Pſalmus apertè narrat
de nouo Teſtamento. Similiter Dominus re-
gnauit, exultet terra. Qui tres Pſalmi mon-
ſtrant præcipuè perturbationem & commo-
tionem gentilium contra prædicationem Apo
ſtolorum & ſubuerſionem idolorũ, atque con-
uerſionem Chriſtianorum. Et alio modo, Ie-
ſus triginta annorum erat, quando venit ad
baptiſmum. Quę ætas congruit ſacerdotio. Vn
de Gregorius Nazanzenus in ſermone de ſe-
cundis epiphaniis, legitimum & maturũ tem-
B pus oſtendit his, qui omne tempus atque om-
nem ætatem vel ad ſacerdotium, vel ad docen
dum opportunum putant. Et iterum: Obſerua
tamen & tu qui præes, quòd triginta annorum
erat Chriſtus † Nunc volumus trãſire per bap-
tiſmum. Præſens officium genealogiam Chri-
ſti oſtendit iuxta ordinem Lucæ: quia ab infe-
rioribus incipit, id eſt, ab Ioſeph & Heli, &
peruenit aſcendẽdo vſq; ad filium Dei Adam.
Vnde Auguſtinus in libro ſecundo de conſen-
ſu Euangeliſtarum: Lucas autem non ab ini-
tio, ſed à baptiſmo generationes Chriſti enar-
rat: nec deſcendendo, ſed aſcendendo tãquàm
C ſacerdotem in excipiendis peccatis magis aſ-
ſignans. Et paulò poſt: Lucas autem aſcenden-
do tranſit & peruenit ad Deum. † Hoc eſt pro-
prium ſacerdotum, vt ab infimis perducat ple
bem vſque ad ſuprema. Igitur quia per humi-
litatem fit iſte aſcenſus, quaſi à plebeia condi-
tione incipiunt Antiphonæ præſentis Officii,
& aſcendunt per Reges Iudæ, per Apoſtolos
vſque ad cliorum Angelorum. Prima noctur-
na habet antiphonã, Afferte Domino filii Dei.
Quibus verbis ſubditur in Pſalmo: Afferte Do
mino filios arietum. Hæc fuerunt munera pri-
morum patrum. Et quia adoratio pertinet ad
D humilitatem præcipuè, omnes Antiphonæ de
eadem habent verba, vt ſunt iſtæ: Adorate Do
minum in aula ſancta eius. Et omnis terra ado
ret te Deus. Secunda Nocturna habet. Reges
Tharſis & inſulæ. Reges humiles præferuntur
*plebi humiliatæ. Ipſa nihilominus referta eſt
de verbis adorationis. Tertia Nocturna my- for * plebeiæ humilitati.
ſterium tangit Apoſtolorum & Apoſtolicorũ
virorum. Qui præferuntur Regibus, & aſcen-
ditur ad Angelos. Antiphona, Fluminis impe-
tus, ideò cantatur in ſuprema Nocturna: quia
præcipuè de Apoſtolorum prædicatione & ba
ptiſterio memorat. Vndè qui ſupra in Pſal-
E mo, Die Pentecoſtes venit Spiritus ſanctus, im
pleuit credentes, locuti ſunt linguis, prædica-
re Euangelium cœperunt populo: Hic ciuitas
Dei lætificabatur. Et poſt pauca: Manifeſtum
eſt fluminis illos impetus de Spiritu ſancto in-
telligendos, quo ſignificatur omnis pia anima
credens in Chriſtum, vt fiat quis ciuitas Dei.
Secunda Antiphona præſentis periochæ mon-
ſtrat eos, quos Apoſtolorum præſentialiter
chorus ſæpe hortabatur, dicens: Adorate Do-
minum

minum

minum in aula ſancta eius. Illi ſunt nempe de quibus ſcriptum eſt, Multitudinis credētium erat cor & anima vna. Tertia Antiphona eos recolit, qui ſupra ordines memoratos ſunt, id eſt, Angelos, dicendo: Adorate Dominum omnes Angeli eius. Hanc tertiam periocham recolimus per introitus Miſſæ ab octauis Theophaniæ, vſque in Præſentationem Domini: Romanus in Officio, Omnis terra adoret te Deus, voluit tempus monſtrare, quando omnis Iudęa venit adorare Dominum in Paſcha, qnando Dominus immittebat verbum ſalutare ad eos, quos rogabat de ſapientia. Noſq; ita & aliter dicimus: Adorate Dominum omnis terra, quādo multitudinis credētium erat cor vnum & anima vna. In excelſo throno voluit Romanus in tempore illo introducere, quando Dominns ſedit ad nuptias honorificè, & fecit mirabilia ſolns, cum aquam conuertit in vinum: Noſq; in excelſo throno cantamus, cum hominem Chriſtum mente videmus ſublimatum in cælos, & quotidie facere mirabilia ea quæ tunc fecit, & potiora, quando totum mundum connertit ad vnam fidem. Adorate Denm, recolit illam deſideratiſsimā viſionem, in qua videbimus cū ſicuti eſt, qnando iam peregrinatio iſta erit ciuis Angelicæ dignitatis, & adorabitur Chriſtus ab omni genu, ſcilicet cæleſtinm, terreſtrium, & infernorum. Qui cœtus quotidie augetur in corpore Chriſti, ſicut communio præſentis officii dicit, Puer Ieſus proficiebat: quanuis & altera cantetur ab aliquibus, id eſt, Mirabantur. Iam nunc adoratur Chriſtus ab Angelis. Vnde Beda exponens illnd beati Petri, Profectus in cælum, ſubiectis ſibi Angelis, & reliqua: Nulli dubium quin filio Dei ſemper, &c. Nam hic rurſus conueniebat cum cęteris codicibus, vſque ad finem capitis.

Tertia lectio. [illegible]

Præſens ſolennitas celebrat coniunctionem ſponſi & ſponſæ. Quanuis & Magorum oblatio & conuiuarum lætitia in eo recolatur, tamen præpoſui in nocturnalibus Antiphonis ſequi ordinem venientium fidelium per baptiſmum ad Chriſtum. Ordo Antiphonarum in Natiuitate Domini demonſtrat altitudinem Dei deſcendiſſe ad noſtram humilitatem, iuxta genealogiam, quam Matthæus computat ab Abraham, deſcendendo vſque ad Ioſeph, & vſqne ad ipſum Chriſtum. Idcirco prima Antiphona habet verba, quæ oſtendunt Chriſtum filiumDei eſſe, dicentia: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Necnon Pſalmus vnde Antiphona ſumpta eſt, monſtrat cur Dominus vellet ad nos deſcendere, & particips fieri noſtræ mortalitatis, ſcilicet vt nos regeret in virga ferrea, & erudiret nos diſciplina ſua. [illegible] Præſens verò feſtiuitas tenet ordinem aſcendentium fidelium per baptiſmum vſque ad chorum Angelorum, & vſque ad ipſum Dominum. Sequitur genealogia quam Lucas deſcribit. Vnde dicit Auguſtinus in libro ſecundo de conſenſu Euangeliſtarum: Lucas antem non ab initio, ſed à baptiſmo generationes Chriſti enarrat: nec deſcendendo, ſed aſcendendo tanquam ſacerdotem in excipiendis peccatis magis aſsignans. Et panlò poſt: Lucas autem aſcendendo tranſit & peruenit ad Deum. † In præſentibus Antiphonis ordinem ſequimur perſpectiuum, nō ordinem temporum. Prima Antiphona quæ dicit, Afferte Domino filii Dei, tales ſeculares deſignat, qualis fuit Cornelius centurio gentilis & Aethiops eunuchus, ſeu quomodo ſunt laici, qui ſeipſos inſtigant ad oblationem Dei, de qua Antiphona dicit qui ſupra in tractatu Pſalmorum: Afferte Domino filii Dei, afferte Domino filios arietum, afferte Domino voſmetipſos, quos per Euangelium duces gregum Apoſtoli genuerunt. Secunda eos monſtrat, qui propria relinquūt, vt ſunt Monachi. Ipſa dicit, Pſallite Deo noſtro, pſallite: Pſallite Regi noſtro, pſallite ſapienter. Vnde idem qui ſupra in eodem: Docet nos & admonet vt pſallamus intelligenter. Non quæramus ſonnm auris, ſed lucem cordis. Pſallite, inquit ſapienter.

Tertia presbyteros & inferioris gradns electos, qui quanuis ſint plurimi in numero eorum, tamen qui propria relinquunt, quia conſecrati ſunt, præponuntur monachis. Ipſi optant, vt omnis terra adoret Deum, & pſallat ei. Iſtis nanqne præponuntur pii Reges, qui totum ſibi gregem commiſſum conſtringunt ad copulationem veri ſponſi. Hos recolit quarta Antiphona: Reges Tharſis & inſulæ munera offerent Regi Domino. Quæ ſint eorum munera, ſequens Antiphona monſtrat: Omnes gentes quaſcunque feciſti, venient & adorabunt coram te Domine. Quid agant poſtquàm conuenti fuerint. Tertia Antiphona iſtius periochæ monſtrat, dicens: Venite, adoremus eum, quia ipſe eſt Dominns Deus noſter. Super omnes iſtos eſt Apoſtolorum & Apoſtolicorum chorus, per qnos memorati coniuncti ſunt ſponſo. Eorum prædicationem monſtrat Antiphona: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Vnde qui ſupra in eodem. Die Pentecoſtes venit Spiritus ſanctus, impleuit credentes, locuti ſunt linguis, prædicare Euangelium cœperunt gentibns. Hìc ciuitas Dei lætificabatur. Et poſt pauca: Manifeſtum eſt fluminis illos impetus de Spiritu ſancto intelligēdos, quo ſanctificatur omnis pia anima credens in Chriſtum, vt fiat quis ciuitas Dei. Secunda Antiphona præſentis periochæ mōſtrat eos, quos Apoſtolorum præſentialiter chorus ſæpe hortabatur, dicens: Adorate Dominum in aula ſancta eius. Ipſi ſunt nempe de quibus ſcriptum eſt, Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna. Tertia Antiphona eos recolit, qui ſupra ordines memoratos ſunt, id eſt, Angelorum, dicendo: Adorate eum omnes Angeli eius. Hanc tertiam periocham recolimus

mus per introitus Miſſæ ab octauis Theophaniæ vſque in præſentationem Domini, niſi forte anticipet nos tempus Septuageſimæ.

Pag. 214. cap. 34. lib. 4. col. 2. lin. 7. à fine columnæ ab illis verbis, Hunc Pſalmum quomodo legebatur in exemplari, vt putamus recognito cum præfatione altera. Alia exemplaria hoc modo habebant: Affectum ſanctorum ſuorum non dedignatus eſt Dominus exprimere in ſe: ideo plorauit Lazarum, ideo dixit, Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Eademque re non dedignatur Pſalmum, Qui habitat in adiutorio Altiſsimi, decantari in ſua paſsione. Recolitur tamen paſsio Saluatoris noſtri, & noſtra mortificatio quodammodo in ſequenti ſexta feria per verſum reſponſorii: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, in paſſione Saluatoris noſtri, &c.

Eodem cap. verſ. 38. ab hoc loco, In octauis eius celebratur res. exemplar vt putamus, recognitum habebat hoc modo: Quia ſummatim cantatum eſt de baptiſmo Chriſti in Theophania, in octauis eius integrè atque apertè decantatur & memoratur de eo. Nam & profectus noſtri baptiſmatis in eis celebratur. Quod monſtratur ex prima Antiphona in octauis Theophaniæ. Veterem, &c.

Pag. 22. cap. 44. lib. 4. col. 1. lin. 1. columnæ ab his verbis, Prius venerunt Magi, legebatur in altero exemplari: Prius venerunt Magi adorare Dominum, quàm baptizatus eſſet. Magi edocti erant à doctrina Balaam per ſtellam nouam recognoſcere nouum Regem. Hi venerunt primò adorare Deum, & poſtea baptizatus eſt ipſe & Apoſtoli, atque ipſi baptizauerunt. Quorum officium perſpicuè dilucidatur, & præcipuè in Antiphona, Fluminis impetus, quæ cantatur in tertia Nocturna. Satis apertum eſt ex officiis cæterarum Nocturnarum, nouum Te- A ſtamentum recoli in tertia Nocturna. Præcedentibus duobus Nocturnis, quæ habent in ſe memoriam ſanctorum Patrum, qui fuerunt in veteri Teſtamento repleti Spiritu ſancto, ſiue de circunciſis, ſiue de gentilibus. Sequitur tertia Nocturna cum Antiphonis, quæ habent Alleluia ſolito more, & perſpicuè demonſtrant nouum Teſtamentum, & baptiſmi ſacramenta recolunt. Vnde ad Reſponſoria, Hodie in Iordane & columbæ ſpecie, atque, Illuminare Hieruſalem, in ea cantamus. Hodie in Iordane & in columbæ ſpecie propterea in ea cantamus, quia ipſi baptiſmum B Chriſti deſcribunt nobis ante oculos. Illuminare Hieruſalem, quia in illo illuminatio Eccleſiæ noui Teſtamenti oſtenditur, in qua Eccleſia primò illuminati ſunt Apoſtoli, & per eos ſequens Eccleſia. Antiphona monſtrat, quomodo Spiritus ſanctus lætificauit Apoſtolos, vt ſanctificaret tabernaculum Domini per baptiſmum. Cæteri verſus ſonant quod homines mundi contra agerent, ſicuti ſunt iſti, Propterea non timebimus, dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris. Sonuerunt & turbatæ ſunt aquæ eorum, conturbati ſunt montes in fortitudine eius. C Pſalmus. Cantate Domino, monſtrat quòd omnes dii gentium ſint dæmonia; & iterum de atrocitate gentilium infidelium & lætitia credentium dicit, Commoueatur mare & plenitudo eius, gaudebunt campi & omnia quæ in eis ſunt. Tunc exultabunt omnia ligna ſyluarum ante faciem Domini. Dominus regnauit, exultet terra, lætentur inſulæ multæ. Prædicationem Apoſtolorum monſtrat nihilominus & ſubuerſionem idolorum. Ita inquiunt verſus: Alluxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit & commota eſt terra. Montes ſicut cera D fluxerunt à facie Domini, & in ſequentibus: Confundantur omnes qui oderunt ſculptilia.

FINIS.

INDEX

INDEX

LOCVPLETISSIMVS IN OMNES DE ECCLESIASTICIS OFFICIIS COMMENTARIOS

QVI IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

IN QVO PAGINAS PER LITTERAS IN MEDIO appoſitas A, B, C, D, E, *vt prima & ſecunda Columnæ deſeruiant, expreſſimus.*

A

AAron cur primus ſacerdos nominetur, cum ante eum alij fuerint. pagina 60.c.d

Abel Abraham & Melchiſedec myſticè, quid. 774

Abigail ad Dauid orando præueniens, typum geſſit Eccleſiæ in ſacrificio altaris. 478.e

Abraham primus, Ioſeph nouiſſimus in linea Chriſti. 498.e

Abraham abſque baptiſmo Chriſti cœlum ingredi non potuit. 550.e

Accidentia in Deum non cadunt. 607.b

Acedia quid. 42.a

Acephali clerici. 61.e

Acolyti ceropherarij dicti. 138.c

Acolyti & vnde ſic dicti. 60.a.61.b.168.e

Acolyti ſcribas repræſentant. 159.e

Acolytorum officium. 412.d

Acolytorum quod munus ſit in confectione chriſmatis. 102.a

Acolyti cereos in manibus tenent in Miſſa introitu. 154.a. *quando deponant, & quomodo collocent.* 68.a

Actio quæ Miſſa pars, & cur ſic vocetur. 348.b

Actiua & contemplatiua vita bona, quæ. 767

Actores olim qui nunc in Eccleſia exorciſtæ. 21.d

Adam Chriſti figura quaſi fuit. 407.e

Adam in quas nos miſerias pertraxerat, ex eis nos exemit Chriſtus. 99.b.c

Adæ primi & ſecundi comparatio. 110.a

Adam ſecundus obdormiuit in cruce. 169.d

Adam incidit in latrones, deſcendens de Hieruſalem in Hierico. 550.d

Adam genuit filios & filias ad imaginem ſuam. pag. 550.d.

Adæ filij iuſte damnati & exules. 551.d

Adoratio Deo, non creaturæ, conuenit. 108.d

De *Aduentu Domini ſermo.* 438.a

Aduentus Domini duplex. 438. b. *& alterius cum altero per antitheſin collatio.* 438.e

De *Aduentu Domini ſcripſit Berno ad Aribonem archiepiſcopum.* 365.b

In *Aduentu Eſaias cur legatur.* 260.e

De *Aduentu Domini, & hebdomadarum numero.* 177.e

Aduentus Domini quando inchoetur. 210.a. 653.b

Aduentus Domini Dominicos dies aliter Lectionarius, aliter computat Sacramentarius. 361.b

In *Aduentu Domini diuinorum officiorũ ratio.* 653

Aduentus Dominica prima quodnam legendum Euangelium. 396.b

In *Aduentu eccleſiaſtica obſeruationes.* 395.e. *atq; de diuinis per aduentum officiis.* Ibid.

Aduentus Domini officia nocturnalia: 233.a

In *Aduentu quando hiſtoria, Clama, canẽda.* 396.e

Aduentus quarta hebdomada ad laudes proprias antiphonas in pſalmis habet. 177.d

Aduentus vltima hebdomada Reſponſoria & Antiphona. 211.b

In *Aduentu Gloria in excelſis & Dalmatica non vſurpata antiquitus.* 211.e. 400.e. *quando tum dici poſſit.* 653.b

Aduentus & Quadrageſima quanam tempora inſinuent. 760

Aduentus Domini quatuor complectens Dominicas. 487.b

Aduentus Dominica prima, primum Chriſti aduentum celebrat. 488.b

Aduentus Chriſti ſecundus, ſicut fur in nocte. 558.e

Aduentus ille tremefaciet terrenos, ſicut angelus milites circa ſepulchrum. 559.c

Adulteram vir tenere minimè debet. 27.e

Aedes & ædificia vnde dicta. 335.b

Ægypti rex diaboli typum geſſit. 496.d

Ætas prima eccleſia in Adam, qui reparationis ſuæ oraculum accepit. 505.c

Ætas Chriſti in myſterium Trinitatis eſt annorum. pag. 558.e

Affinitatis generu tria. 740

Agendæ mortuorum non vt cæteru officia auſpicamur. 351.a

Agon & paſſio Domini pendentis in cruce ſpirat in Miſſa. 481.b

Agnus Dei. 79.d

Agnus Dei a clero & populo cantari quis ſtatuerit. pag. 67.c.174.d.348.e.388.d

Agnus Dei reticetur in Miſſa nocte Paſchali. 56.a

Agnus Dei quando dicitur, quare in tertio ſit differentia dicendo, Dona nobis pacem. 774

Agni ex cera & oleo ſabbato ſancto fuſi in octauis Paſchæ in Romana Eccleſia diſtribuuntur. pagina 52.e.110.c

Agnus Dei in Miſſa, memoria eſt aſcenſionis Dominica. 482.b

Agnus Chriſtus diabolum vicit, non lex aut decem præcepta decalogi. 521.b

Albati vocantur baptizati. 56.c.121.d

Albarum veſtium myſterium Caroli Magni hortatu explicuerunt ſuæ ætatis Archiepiſcopi. 121.c

Albæ baptizatorum veſtes quid ſignificent. pagina 54.a.121.420.b.451.a

Albas veſtes baptizati per ſeptem dies geſtant. pag. 121.d.295.d

Albis quando ſe exuant baptizati. 251.c

Albatorum veſtes poſt octo illos dies non rectè induent qui ſe peccatis fœdarunt. 122.b

Alba ſeu poderis. 65.a

Alba, ſacerdotalis veſtis. 63.b

Alba larga in noua lege, in veteri ſtricta. 143.c

Albam ſine caſula portat lector ſeu cantor, cùm legunt, cantantq́. 159.a

Alba, veſtis longa & ſtricta, longè aliud quàm tunica pellicea primorum parentum ſignificat. pag. 407.e.

Albæ affixa ſurſum lingua, cæleſtem Chriſti doctrinam ſignificat. Ibid.

Albini liber de Diuinis officiis. 32.a

Albini ad Carolum Magnum epiſtola. 82.

Albinus magiſter Caroli Magni Miſſales orationes de S. Trinitate compoſuit. 405.d.

Albinus Gregorij ſacramentarium locupletauit & purgauit. 405.d

Albinum doctiſſimum magiſtrum iſtius regionis nominat Amalarius. 255.e

Albinum audiuit Amalarius. 297.e.

Albinus ſe Gallias incolere ſignificat. 64.d

Albino quidam male adſcribunt quòd auctor ſit, vt toto Paſchali tempore tres ſemper Pſalmi ad nocturnum officium dicantur. 643.b.c.

Allegoria de ſeruo Abrahæ quærente ſponſam filio domini ſui. 552.b.

Allegoria de exploratoribus terræ, botrum portantibus. 567.c

Allegoria de oſculo inter ſponſum & ſponſam. pag. 593.b.

Alleluia quid. 5.d.204.c.279.b

Alleluia quid, vndè ortum, & in Miſſa quando & cur canatur. 69.c

Alleluia cuius rei ſignificanda cauſa canatur. pag. 158.b

Alleluia contemplatiua vita deſignatur. 126.c

Alleluia & tractus quid differant. 129.c

Alleluia & Amen, in aliam linguam cur non transferantur. 5e

Alleluia quibus temporibus Afri & quibus Hiſpani canant. 5.a

Alleluia poſt Pſalmorum ſiue lectionum conſummatam prædicationem cur canatur. 5.e

Alleluia quando intermittatur, & quando frequentetur. 156.d.420.d

Alleluia duo cur cantentur ſabbato ante octauas Paſchæ. 38.a

Alleluia in veſperis Paſchalibus. 251.d

Alleluia duo quando & cur canantur. 124.d

Alleluia quot ad Miſſam infra Paſcha & Pentecoſten ſint cantanda. 403.c

Alleluia duo habet ſabbatum in Albis. 56.d.& Dominici dies vſque in Pentecoſten. Ibid.

Alleluia cur Reſponſorio, Hymnum canite nobis, ſit adpoſitum. 253.e

Alleluia in veſpertinali ſeptuageſima & nocturnali officio frequentatur. 190.d

Alleluia in 3. noctur. antiphonis. 211.c.215.c.226.c

Cum alleluia tres nouiſſimi Pſalmi in nocturno Dominicali canuntur. 193.d

Alleluia in quorum feſtorum tertij nocturni antiphonis non ſit. 238.c

Alleluia non habent antiphonæ tertij nocturni, in vigilia prima natiuitatis Chriſti. 238.c

Alleluia ad pſalmos in matutinis in quibuſdam feſtis canitur, Benedicite excepto. 255.e

Alleluia extra Pentecoſtes tempora ad Miſſam an dicendū, & vnde hæc ſumpta conſuetudo. 205.d

Alleluia ad cæteros pſalmos in matutinali officio, licet dicimus, ad Benedicite tamen non dicimus. pag. 195.c.

Alleluia in Miſſa de Innocentibus non canitur. pag. 132.c

Alleluia in tertij nocturni & matutinalibus officiis cur non ſit in feſto Ioannis Baptiſtæ. 256.d

Alleluia reticetur in Miſſa pro mortuis. 179.a

Alleluia in vigiliis ſanctorum intermittitur. 52.d

Alleluia in Septuageſima ſuſpenditur. 36.d.38.b.ieiunij tempore intermittitur. 52.d

Alleluia in ſabbato ad veſperam in Septuageſima dimittendum. 399.a

Alleluia eſt quoddam gaudij ſtillicidium de ſuperna Hieruſalem diuitiis. 474.b.

Alleluia ſignificat æternum angelorū & electorum conuiuium. 474.b

Alleluia cur tēpore Paſchali magis frequen. 474.c.

Alleluia poſt graduale canitur, quia iubilem quiddā eſt conſolationis futuræ. 474.d

Alleluia non omnis laus Dei dicitur, ſed Chriſtus, deinde etiam Eccleſia. 504.c.

Cum Alleluia reſponſoria niſi Paſchali tempore non dicenda. 647.c.

S. Alma-

S. Almochius kalendis Ianuarij martyrio coronatur. 34.e
Altarium origo. 333.a
Altare cur ſic dictum. 335.d
Altare quid myſticè ſignificet. 105.b.107.d
Altare quid repræſentet. 164.e.170.e
Altaria duo in lege, duo item ſacrificia Euangelij deſignabant. 166.a
Altarium conſecratio quomodo fiat. 298.e
Altaria vngenda & benedicenda. 338.d
Altaria non ſemper Orientem reſpiciunt, quamuis ſic frequentiùs extruantur, & conuenientiùs. pag. 334.b
Altaria lauantur in cœna Domini. 10.e.47.e
Altaria in cœna Domini cur nudentur. 48.c
Altaria nuda à quinta feria vſque in ſabbatum Paſchæ. 105.d
Altare cur oſculentur diaconi. 113.c. & epiſcopi. Ibidem.
Altare accedere quibus ſit licitum. 162.d
Altare ſacrificij Miſſa, ſacrarium eſt propiciationis. 459.d
Altare ſignum viſibile fidei. 484.d
Altare præminet in templo, ſicut Chriſtus in corpore eccleſia. 535.b
Altaria cur vino & aqua lauantur tempore paſſionis Domini. 536.e
Altaris ſeptenaria circuitio. 733
Altare cur in Eccleſia eminẽtiori loco paretur. 769
Amalarius Albinum Magiſtrum puer audiuit. pag. 255.e.257.e
Amalarij intentio & propoſitum. 89.e
Amalarius Romam miſſus à Ludouico ad Antiphonarios inquirendos. 223.e
Amalarius Romam venit anno Domini DCCCXXXI. 255.d. Conſtantinopoli fuit. 241.b
Amalarius in dubiis Romanum archidiaconum cõſuluit. 109.d
Amalarius Antiphonarium ex multis conſcribit, in verſibus adiuuatur ab Eliſagaro. 224.e
Amalarius antiphonas feſtiuitatibus aptas, ipſe componit, & cum ſuis fratribus in choro canit. pag. 243.b
Amalarius diligens obſeruator & inſpector diuinorum officiorum. 124.d.361.d.367.b
Amalarius non conſuetudinem inſtituere, ſed de inſtituta figuram elicere conſueuit. 393.a
Amalarij ſupputatio de quatuordecim hebdomadis inter ieiunium quatuor temporum Martij et Iunij, non ſubſiſtit. 392.d
Amalarius citatus à Radulpho. 639.b
Aman affectans adorari, diaboli typum geſſit. pag. 513.e.257.d
Ambo vnde dicatur. 336.a
Ambroſiani multi hymni dicuntur, qui eius minime ſunt. 350.d
S. Ambroſij vita citata. 247.a
Ambroſius antiphonarum cantum à Græcis ad Latinos tranſtulit. 646.c
Ambroſianum officium qualem cantũ habeat. Ibid.
Ambroſianum officium quomodo pſalmos diſtributos habeat. 641.e
Ambroſianum officium quot lectionibus nocturnas peragat. 650.d
Ambroſius hymnos ſcripſit, qui Ambroſiani dicti. 2.a.300.c. & primus apud Latinos antiphonas conſtituit. 3.b
Ambroſianum officium quo loco hymnos cantet. pag. 648.d.649.a
Ambroſianum officium quomodo appellet antiphonas. 646.c. & reſponſoria in Miſſa. Ibid.
Ambroſianum officium. 643.e. 647.a.d.646.e.650.e.d.652.a.653.b.655.d. 656.d.662.a.664.a.
Amen ſignaculum eſt orationis. 78.a
Amen confirmatio eſt precis. 155.c
Amen, quid ſignificet. 68.a.279.b. hoc voce confirmat orationem ſacerdotis populus. 161.a. 279.a. 434.a.
Amictus. 143.a
Amictus nunc, quod in lege ſuperhumerale. 63.d
Amictus caput ſacerdotis obnubens, carnem Chriſti ſignificat. 471.e.
Amor diuinus in ſeipſo ſubſtantia eſt, in hominibus accidentale donum. 609.a
Ampullæ. 102.d
Anachoretæ monachi quales ſint, deſcribuntur. pag. 22.d
Anachoretæ quidam adulterini. 22.a
Analogium quid. 336.a
Anaſtaſius. 60.a
Anaſtaſiæ ſanctæ & nobilis matronæ Romanæ paſſio. 500.e
Andreæ verba citata ab Iuone. 433.d
Angelorum natura. 202.e
Angelici ſpiritus cur militia vocentur. 71.e
Angelorum numerus imminutus ex animabus fidelium quotidie adimpletur. 49.d
Angeli in ſcala Iacob deſcendentes & aſcendentes, quid ſignificant. 498.e
Angeli etiam habent cauſam vt gratulentur ſuper incarnatione verbi. 586.a
Angeli an in aduentu iudicis trement an non. pagina 588.e
Angeli dicuntur ſancti prædicatores verbi Dei, & hi trement. Ibid.
Angelorum concentus. 690.e
Angeli quid offerunt. 691.d
Anglorum epiſcopus primus Auguſtinus. 219.e. Theodorus item Epiſcopus, Græce & Latine peritiſſimus. 219.e
Animæ origo incerta, diuinæ ſubſtantiæ non eſt pars, ad imaginem Dei qua ratione dicatur creata, corporea eſt. 29.b
Animæ immortalitas adſtruitur. 429.b
Animæ defunctæ, vide Defunctæ.
Animalis vita in corpore Domini conſecrato non adeſt, nec prodeſt. 479.b
Animalia in circuitu ſedis Dei ſunt catholici Doctores. 616.b
Animæ ſanctorum in cœlo iam nunc conſolantur. pag. 510.b
Anima fidelis non ſolùm per verbum, ſed & per Spiritũ ſanctum concipit & impraegnatur. 593.e

Anima tamquam ſponſi, quomodo allicitur in amorem Dei. 595.c
Anima arreptitij hominis non ſubſtantialiter recipit in ſe dæmonem. 596.b
Anima iuſti,& angelus bonus tria habent in ſe,quæ ſunt effigies Trinitatis diuinæ. 611.a
Anima verum Dei *templum.* 711
Anniuerſarij dies defunctorum. 80 b.81.a
Anniuerſaria dies pro defunctis cur repetatur. pag. .80. c
Ante Antichriſti *perſecutionem Iudæi reſipiſcent.* pag. 194.c
Annulum cur ſponſus ſponſæ det.27. d. cur quarto digito inſeratur. Ibid. vnus antiquitus cur dari tantùm ſolitus. Ibid.c
Annulum duas ob cauſas portat epiſcopus. 471. a
Annunciationis B.Mariæ *feſtiuitas.* 447.b
Annunciatio S.Mariæ *vbi ſeruanda.*401.b.655.a
Annus Iubilæus apud Hebræos. 12.a
Annis in notandis non conueniunt Hebræi, & LXXII. Interpretes. 31.a.34.c
Anno biſſextili quando S.Matthiæ ſeruanda Natiuitas. 400.c
Antiphona quid. 67.d.270.b
antiphonarum vſus vnde & à quo initium ſumpſerit. 189.d.350.b
*antiphonas Græci primum compoſuerunt. 3. b. in Latinam Eccleſiam Ambroſius introduxit.*Ibid.
antiphonatim angelos canentes vidit Ignatius. pag. 646.b
antiphona generale nomen ad quos ſe cantus extendat. 646.c
antiphonæ quemadmodum ad pſalmos ordinatæ à D.Gregorio. 643.d
antiphona ad introitum Miſſæ, *antiquorum patrum expectationem ſignificat.* 427.c
antiphonæ ante inchoatos pſalmos imponenda,etiamſi priuatim quis horas dicat. 644. a
antiphona vna ad minores horas tantùm dicitur. pag. 644.a
antiphona. 300.b
antiphona ad introitum. 67. d
antiphona tertij nocturni in feſtiuitate Ioannis Baptiſtæ, & in matutinis cur alleluia non habeant. pag. 256.b
*antiphona quæ ab O incipiunt.*255.*a.ante hymnum* B.Mariæ *canuntur.* 235.*b.alio ordine in Romano antiphonario, quàm Metenſi.* 236.a
antiphonarius Romana conſuetudine loquendi quis ſit liber. 233.c
antiphonarium generatim accipit Amalarius, *vt etiam reſponſoria complectatur.* 224. d
antiphonarium ex multis concinnat Amalarius. pag. 224.c
antiphonarium Romanum quo vſus eſt Amalarius, *ab* Adriano *Papa ordinatum eſſe.* 223. d
antiphonarius Metenſis. 233.c
antiphonarium Adrianus *ordinauit & reparauit.* pag. 225.c
antiphonarij ordinator Gregorius. 358.a
antiphonarius diurnalis Gregorij. 393.b
antiphonarij in capita à quo ſit ordinatus, indicatur. 347.c
antiphonarij auctor diſtinctione cantus aut ordinis, Sanctorum varium affectu monſtrare ſolet. 59.a
antiphonariorum magna diuerſitas. 223. d
antiphonarius Amalarij, *quo ordine reſponſorios communes de ſanctis complectatur.* 257.c
antiphonarij aliqui reſponſoria ad veſperas habent. pag. 190.a
antiphonarius Romanus à Gallis *quo tempore ſit receptus.* 646.c
antiphonarius Romanus de quibus feſtis reſponſoria peculiaria, & antiphonas habeat. 647.b
antiphonarium Romanum ſequuntur aliæ nationes fere in antipho. de tempore, de ſanctis nequaquam. 646. c. in ordine reſponſoriorum & verſuum varietas eſt. Ibid.
antiphonarij de ſanctis ex eorum vita antiphonas habent. 644.d
In *antiphonario,* Canite *tuba, proxima* Dominica *ante Natiuitatem.* 396. c
antiphonarius. 46. b
48.d.89c.132.a.177.c.210.b. 213.d.
antiphonæ quid exprimant. 712.713
Apis *natura.* 443.c
Apocalypſis *Ioannis ſcriptura ſacra liber vltimus tempore & ordine.* 4.a
Apocryphi libri *&* Sanctorum *vita.* 644.c
Apoſtoli nomen quid ſignificet. 17.c
Apoſtolorum quatuor genera. 17.c
Apoſtolos à Chriſto baptizatos, quàm à Ioanne veriſimilius eſt. 207. b
*Apoſtolis diſponenda multa reliquit Chriſtus.*175.a
Apoſtoli abinuicem diſceſſuri, fidei ſymbolum condunt. 28.d
Apoſtolorum metus & ſilentium à Paſcha vſq; ad Pentecoſten. 469.c
Apoſtoli ſunt cæli enarrantes gloriam Dei. 500.b
Apoſtoli poſt ablatum ſponſum ſemper in fletu & ieiunio erant. 508.d
A*poſtolorum fuga & ſilentium ſignificatur ſilentio campanarum & horarum regularium.* 536.d
A*poſtoli quomodo dicuntur filij excuſſorum.*473.d
A*poſtoli octauo die Paſcha fuerunt iterum ſimul,nõ quidem in Hieruſalem, ſed in Galilæa in monte Nazareth.* 561. c
A*poſtoli exploratores fidi & veraces.* 567.d
A*poſtoli quoque ianuis clauſis exierunt carcere.* pag. 569.b
A*poſtoli quomodo dicti ſunt os lampadis.* 575.d
A*poſtoli viderunt Chriſtum poſt reſurrectionem eius die octauo in Nazareth in domo Mariæ.* pag. 577.a
A*poſtoli poſt paſſionem Chriſti ſeparati & eiecti erant.* 579. d
A*poſtoli baptizati ſunt in morte Chriſti, confirmati vero Spiritu ſancto de cælo.* 590.a
A*poſtoli verè diuerſis linguis & ſcripſerunt & loquuti ſunt.* 598.c
A*poſtoli longè aliter quàm Babylonij turrim ædificauerunt.* 599.b
A*poſtolicæ ſedis traditio ſequenda etiam cæteris eſt.* 15.c

Aqua

Aqua e latere Chriſti manans, lauacrum præſtat & potum. 169.c
Aqua adſperſionis in veteri lege emendationem baptiſmi præfigurabat. 410.a
Aquam adſpergendis fidelibus quis benedici præceperit. 355.c
Aqua adſperſionis omni Dominica benedicitur. pag. 400.e
Aquæ benedictio & cum ſale commixtio. 303.a. eius adſperſio. 399.e
Aqua benedicta in vnctione infirmorum. 79.c
Aqua vino miſcenda in ſacrificio Miſſæ. 69.e
Aqua cur vino admiſcetur. 690.a
Aquam ad ſacrificium quærunt & offerunt cantores. 67.b
Aqua, populus Chriſtianus, frumento Chriſtus in azymis denotatur. 485.c
Aqua ex latere Chriſti profluxa, prima fuit origo baptiſmatis. 536.c.541.e
Aqua illa cur ſanguini ſociari debuit. 541.c
Aquæ amaræ per lignum crucis potabiles factæ ſunt. pag. 543.a
Aqua baptiſmi, fluuius Dei, lætificans ciuitatem. pag. 555.b
Aqua benedicta cur diebus Dominicis ſuper populum aſpergitur. 560.d
Aqua de templo egrediens a latere dextro, quomodo intelligitur. Ibid.
Aquilarum natura. 451e
Ara vnde dicta. 335.d
Arare ſpiritualiter. 687.c
Arca teſtamenti & Eccleſiam, & corpus Chriſti deſignat. 576.a
Archidiaconi eadem quæ diaconi conſecratio. pagina 63.e. 141.d
Archidiaconi ceroferarium tradunt acolytis.138.b ſubdiaconis vrceolum. e.
Archidiaconus calicem eleuat dè altari, & inuoluit ſudario, leuat cum ſacerdote. 170.c
Archidiaconus duas oblatas offert pro ſe & diacono. 162.e
Archidiaconus Romanus. 110.d
Archiepiſcopus cur ſic dictus, & eius auctoritas. pag. 267.d
Archiepiſcopus cur Metropolitanus vocetur. 267.b
Archiepiſcopi à Romana ſede pallium accipiunt. pag. 64.a.271.a
Archiepiſcoporum origo & Patriarcharum differentia. 471.d
Archiepiſcopus Remen. in Francia cur primatum obtinuit. 472.a
Archipresbyteri in epiſcopiis canonicorum curam gerebant. 356.d
Arithmeticæ cognitio iucunda & vtilis. 83.c
Arithmetica diſcenda his qui ad ſcripturæ notitiam venire volunt. 321.a
Arius fatue contumelioſus Deo, negans ei generare ſibi ſimile, quod Deus creaturis conceſſit. 610.a
Arius animalis homo, defluxionem ex carnali generatione fingens. Ibid.
Ars humana poteſt ſine defluxione ſui communicari, quanto magis ars & ſapientia Dei ſine paternæ ſubſtantiæ defluxione nata eſt. Ibid.
Aromata cur ſic dicta. 101.b
Arundo in manu Domini quid myſtice deſignat. pag. 540.e
Aſina ſeu pullus aſinæ genus humanum ſignificat. pag. 488.b
Aſcenſionis Domini dies cur celebris. 12.6 57.d.295.e.
Aſcenſionis feſti nocturnale officium. 254.b. 656.b
De Aſcenſione Reſponſorios per 10. dies cantabat Eccleſia cui Amalarius præfuit. 251.c
Aſcenſionem præcedens ieiunium triduanum.295.e
Aſtronomia. 322.e
Auaritia quæ vitia procreet, & quo pacto vincatur. 42.b
Auctoritates tres ſine quibus nihil eſt tenendum. pag. 773
Auditores verbi, & non factores cui aſſimilantur. pag. 584.a
Auguſt. à Gregorio miſſus, primus Anglorum archiepiſcopus Cantuarienſis. 472.b
Auguſtinus de miraculo quod Petroniæ contigit. pag. 568.a
Auguſt. de vij. gradibus cognitionis Dei per vij. ſpiritus Domini. 569.d
S. Auguſtini vita citatur. 207.a
Aurum & argentum in templis quomodo gratum Deo eſt. 485.b
Auſter quid myſtice in ſcripturis ſignificet, 61.b
Azyma tam ex Euangelio, quàm ex legali auctoritate profecta ſunt. 484.c
Azyma non ſunt abolenda, quia optimam habent ſignificationem. Ibid.

B

Babylon diaboli ciuitas. 90.d
Babylonica populi Iudaici captiuitas. 37.b
Babylonica captiuitas quando plene relaxata. pag. 90.d.93.d
Baculi deponuntur de manibus cum Euangelium legitur. 160.b
Baculi ſub Euangelio deponendi. 688.e. & cur portantur. Ibid.
Balteum 63.d
Balteus. 64.c
Balſamus quid deſignet. 121.a
Balſami & oleæ prærogatiua. 530.d
Balſamus cuius rei ſignificandæ gratia adhibeatur chriſmati. 101.b.130.d
Baptiſmi typi in veteri lege. 30.c. 419.a
Baptiſmi figura mare rubrum. 125.b.408.a
Baptiſmi cum vitro & cryſtallo ſimilitudo. 121.a
Baptiſmus Ioannis alius à Chriſti baptiſmo. pagina 30.e.31.d. 352.d
Baptiſmus perfectus à Chriſto cœpit. 30.d
Baptiſmi tria genera, 30.e. 53.e
Baptiſmus ſanguinis quo creditur baptizatus latro in cruce. 118.a. & Chriſtus. Ibid.
Baptizari Chriſtus cur voluerit. 34.e
Baptizatos Apoſtolos à Chriſto veriſimile eſt. 38.a
Baptiſmus regis Chriſti character. 31.d

Baptimus

Baptiſmus niſi in Trinitatis ſacramento non rite peragitur. 30.c

Baptiſmum alij trina, alij vna merſione celebrant. 353.e. alij merſione, alij ſuperfuſione. Ibid.

Baptiſmus non iterandus. 24.c. 29.d. 30.a. 57.c. 352.c. 289.d.

Poſt baptiſmum peccata contracta pœnitentia remittuntur. 29.d. 30.c

Rebaptizari hæretici non debent in Trinitatis ſacramento rite baptizati. 31.c

Baptiſmus omnibus neceſſarius. 442.c

Baptizandi paruuli vtpote originalis peccati rei. pag. 353.e

Baptizantur paruuli alio proteſtante, vt muti, ſurdi, infirmi. 31.a. 408.c

Baptizati paruuli fide aliorum ſaluantur. 115.d. 272.c. 57.b. ni baptizentur, à regno Dei extorres erunt, eos patrini & matrinæ in fide & moribus inſtruant. Ibid.

Baptizati patribus ſpiritualibus commendantur, vt hoc eis præſtent quod à presbyteris præbendum erat. 122.c

Baptizandi ægroti qui iam loqui non poſſunt. 354.c

Baptizandi mortui non ſunt. 354.d

Baptizari quidam pro mortuis ante baptiſmum defunctis Apoſtolorum temporibus voluerunt. Ibidem.

Baptiſmus in paruulis originis, in natu maioribus & has & actuales noxas purgat. 30.c

Baptiſmus nos mortis temporalis pœna non eximit. pag. 31.d

In baptiſmo duas pactiones credentes interponunt. pag. 30.c. 57.c

In baptiſmo ſeptem gradus. 53.e

Baptiſmus & quæ ad hunc pertinent, late explicantur. 272.a

Baptiſmi ordo & ceremoniæ explicata. 85.a. 408.c

Baptiſmi tempore quæ circa nos facta ſint, explicantur. 418.a

In baptiſmo nominari infans ſolet. 116.e

Baptiſmi miniſter ſacerdos eſt tantùm. 30.e. neceſſitatis tempore etiam diaconus vel fidelis laicus hunc tribuere poteſt. 31.c. 353.c

Baptizant etiam diaconi præſentibus epiſcopis ſeu presbyteris. 268.d

Baptiſmus non hominis meritum, ſed Chriſti, itaq; ab homicida adminiſtratus nõ polluitẽ. 30.a. 31.b

Baptiſmus primo ſimpliciter in fontibus & fluminibus celebratus. 352.c

Ad baptiſmi ſolennitatem multa adiecta. 352.c

Baptizandi ordinem præſcripſit S. Gregorius. 54.c

Baptizandi ordo in ſabbato paſchali, & Pentecoſtes. 54.b. 115.c

Baptiſterij conſecratio quomodo peragatur. 116.c

Baptiſmi fontis in ſabbato ſancto benedictio ſolennis. 54.b

Baptiſmi aqua adſpergitur populus, eandem ad adſpergendum in vaſcula colligit. 54.c

Baptizandi generaliter, Paſcha & Pentecoſte legitima tp. 35 b. 54.c. 206.e. 293.c. 408.b. Epiphania nequaquam, neceſſitatis tempore excepto. 35.c. 353.a. ſecundum Gerunden. concilium, Natalis Domini & Paſcha. 353.b

Baptiſmus in Pentecoſte quemadmodum in Paſcha celebratur. 296.e

Baptiſmus in Paſcha & Pentecoſte hora ix. peragitur. 53.d. 208.c. 209.e

Apud baptiſmum quæ ſabbato Paſchæ & Pentecoſtes leguntur lectiones, quid differant. pagina 130.a

Baptiſmi duo legitima tempora, vtraque per octo dies celebrantur. 360.c

Baptizandi quadrageſimam obſeruabant. 10.e

Baptizandi catechumeni primum ſunt. 28.d. deinde competentes. Ibid.c

Baptizandi exorciſmis ſcrutandi, ieiuniis ſanctificandi, prædicationibus imbuendi ex Apoſtolica regula. 28.e. 35.a. 96.a

Baptizandi quarta feria quartæ hebdomadæ ad eccleſiam deferuntur catechizandi. 408.b

Baptizandorum capita die Palmarum lauari ſolita. 10.c. 45.d

Baptizati albis induuntur. 273.e

Baptizati corpore & ſanguine Domini olim confirmati. 54.d. 55.a.d. 85.d. 274.a

Baptizatos non in fronte liniunt presbyteri, ſed ſoli epiſcopi. 55.d. 118.a

Baptizati chriſmate perunguntur, poſt manuum impoſitione per epiſcopos accipiunt Spiritum ſanctum. 31.c

Baptiſmus præſente epiſcopo celebratur, isq; ſtatim manus imponit ſeu confirmat. 209.c

Baptizati quando confirmari ſoliti. 37.a. 83.a. ſtatim à baptiſmo, ſi adſit epiſcopus. 55.a

Baptizati antequam manus impoſitionem ab epiſcopo accipiunt mortui, an regno cælorum potiri poſſint. 118.b. 119.e

Baptizati per octo dies quotidie ad eccleſiam ducuntur. 122.d. 125.c

Baptizati, per ſeptem dies in albis veſtibus & cum cereis ſacrificiis aſſiſtunt. 82.d. 295 d

Baptizati per octauam ad Miſſam veniant & communicent, pro eiſdem parentes offerant. 55.b

Baptiſmus per octo dies, non ſine myſterio colitur. 360.c. baptiſmales ſeptem dies quibus officiis, quave celebritate peragantur. 303.c

Baptizati etiam ſabbato Pentecoſtes, per totam ſequentem hebdomadam albati incedunt. pagina 130.d

Baptiſmalium dierũ officia, cur tribus pſalmis peraguntur. 221.d

Baptiſmales ſeptem dies etiam poſt Pentecoſten tribus pſalmis peraguntur. 296.a

Baptizati albas veſtes quamdiu portent, & quando deponant, 56.c. 37.a

Baptizati ſabbato poſt Paſcha ad fontem reuerſi, ſe exuunt albis. 251.d

Baptiſmi virtus & efficacia à quo. 735

Baptiſmus ſolennis in die Paſchæ, non Epiphania fieri debet. 502.a

Baptiſmus Ioãnis longe minoris virtutis fuit quàm Chriſti. Ibid.

Baptiſmus ſeptiformi ſpiritu præfiguratus in vij. lotionibus Naaman. 513.e

Bapti-

Baptizandorum præparatio ad baptiſmum per xv. dies ieiunij. 517.a
Baptiſmo paſſionis baptizatus eſt Chriſtus. 541.e
Baptiſmi ſacramentum in mari rubro præfiguratum. 542.a
Baptiſmus lucroſam facit commutationem duplicis mortis noſtræ. 548.b
Baptiſmus liberat à morte animæ, non corporis. Ibi.
Baptiſmus noſter riuus eſt, fons in cruce è latere Chriſti profluens, totam Eccleſiam ſimul tunc baptizauit. 549.d
Baptizati paſſione Chriſti ſunt omnes Apoſtoli aliique tum credentes. 549.e
Baptizati ſtant ſuper mare vitreum. 555.e
Baptizatis cur dantur calceamenta & veſtis candida. 556.b
Baptizati Spiritu ſancto & accipere Spiritum paracletum idem ſunt. 581.e
Baptiſmus ſolennis in die Pentecoſtes ad exēplum ſancti Petri. 592.c
Baptiſmi effectus à Spiritu ſancto eſt. Ibid.
Baptiſmus Chriſti etiam à puero celebratus reiterari non debet. 593.a
Baptiſmus Ioannis non fuit in Spiritu ſancto ſicut baptiſmus Chriſti. 593.a
Baptiſmus extra Eccleſiam baptiſmus quidem eſt, ſed ſine gratia. 603.b
Baſilicæ cur vocentur templa. 148.e.335.e
Beati immaculati pſalmus, 230.d
Beda Anglorum Pater hymnos compoſuit. 358.c
Beda citatur ab Alcuino. 35.e. *Beda citatus.* 131.c.
Beda famuli Dei hiſtoria citata. 115.a.133.d.219.d
Beda Martyrologium. 146.d. 243.b
Benedictiones ſacerdotales variarum rerum. 342.a
Benedictiones multiplices in Eccleſia. 303.d
Benedictio aquæ. 355.e.*cerei.* Ibid.d
Benedictio aquæ & ſalis ad aſpergendum à quo inſtituta. 400.e
Benedictio ſub Miſſa finem. 175.e.176.b
Benedictio epiſcopi ad populum. 694.a
Benedicendi forma. 694.b
Benedictio vltima ſacrificantis. 695.c
Benedictio cur in diurnis lectionibus non poſtuletur ſicut in nocturnis. 746
Benedicere populum presbyteris non eſt interdictū, niſi præſentibus epiſcopis. 389.e
Benedicite hymnus, poſt lectiones Turonis in vigiliis Paſcha cantatum. 199.e
S. *Benedicti regula citata.* 191.d
Benedictinum officium approbatum à D. Gregorio, *non eſt monachis mutandum.* 352.a
D. *Benedictus pſalmos quomodo diuinis officiis attribuerit.* 641.a
Benedicam Domino in Miſſa quomodo differt ab Ite Miſſa eſt. 482.c
Benedictus pater monachorum, ſpiritu omnium iuſtorum plenus. 566.b
Benedictinum officium. 31.e. *in eo frequentius Gloria patri dicitur quàm in Romanum.* 352.a
Benedictinum officium. 646.d.647.648.d.649.a.651.a.651.e.655.b.659.662.a.
Benedictam, aſcriptam, ratam, rationabilem & acceptabilem. 726
Berengarij blaſphemia. 631.a
Berengerus abbas S. Laurentij Leodien. ſub quo monachus erat Rupertus. 568.d
Berno Augienſis abbas. 357
Berno ad Aribonem ſcripſit epiſtolā de Aduentu Domini. 365.e
Berno cum Henrico Imperatore Romæ fuit, Benedicto Pontifice. 360.e
Bethanis domus obedientiæ, Gentium populum ſignificat. 512.a
Bethania à Hieruſalem ſolùm quindecim ſtadiis diſtat. 521.a
Bethleem typus Eccleſiæ, in qua natus eſt homo Chriſtus. 500.d
Bethleem quid, & cur illic Chriſtus natus. 290.a
Bigamis deeſt typus Chriſti. 375.d
Bona temporalia boni maliq; poſſident, æterna ſoli boni conſequentur. 29.e
Botrus quem duo in vecte portabant, Chriſtum ſignificat. 567.e
Byſſus ex qua cantorum veſtis, quid ſignet. 151.b

C

C*Æcus ſecus viam clamans ad Ieſum, genus humanum repræſentabat.* 507.e
Cæcus à natiuitate itidem genus humanum ſignificat. 516.a
Calix Dominicus *vino aqua mixtus cur offeratur.* pag. 6.e.163.a.74.b
In calicem panis quando & cur immittatur. 174.b
Calix inuolutus ſudario ad altare porrigitur apud Rom. & quo loco componatur. 89.b
Calix quando cooperiatur, quando leuetur. 385.a
Calices olim lignei, ſacerdotes aurei, Bonifacij apophthegma. 349.a
Calicem Chriſto *dedit pater amore, non ira; gratia, non vindicta.* 470.a
Calumnia in Euangeliſtas tamquam contrarios ad inuicem. 559.d
Camiſia. 63.a
Campanæ ſigna vocantur. 335.a
Campana à Campania, & nola à Campania ciuitate ſic vocata. 335.a
Campana nunc, quod in veteri teſtamento tuba. pag. 66.e.148.e
Campanas mouere presbyterorum munus, nec myſterio caret. 148.d
Campanæ quid myſtice ſignificant. 684.b
Campanæ triduo ante Paſcha ſilent. 47.a. 201.b. *lignorum ſono populus conuocatur. Quod Romæ fieri deſitum Amalarij ætate, Conſtantinopoli tamen obſeruatum.* Ibid.
Campanæ nunc populum conuocant, ſicut olim tuba. pag. 504.b
Campanæ prædicatores deſignant. 469.b
Campanarum claſſicum trinum in diebus feſtis. pag. 469.b
Cāpanę cur non ſonant tēpore paſſionis Dñi 535.e
Candelæ accenſæ, quæ portantur in feſto purificationis, quid ſignificant. 503.a

Candela multa in matutinis trium dierum cur extinguuntur. 534.a
Canon Miſſæ. 88.c. 390.e
Canon cur actio nominetur. 348. a
Canonis etiam pars, Oratio Dominica cum ſuis adiectionibus. 348.b
Canon duobus in locis ſanctorum nomina inſerta habet. 347.e
Canon Miſſa additionibus à quibus ſit auctus. pag. 347.e.357.a
In Canonem quæ ſuperflua irrepſerint. 386.e
Canoni ſoli pontifices adieciſſe aliquid inueniuntur: aliis hoc fas non eſt. 386.b
Canonis Miſſæ expoſitio. 165
Canones, liber quidam ſic dictus. 217.d
Canones ſeruandi. 636.b
Canonis ſacri myſteria nullis verbis ſufficienter explicari poſſunt. 478.e
Canonici vnde ſic dicti. 61.e
Canonicorum regularium regula. 637.e
Canonum contemptores in Spiritum ſanctum blaſphemi ſunt. 635.d
Canonici Regulares à monachorum conſortio non ſunt alieni. 643. e
Canonicorum regularium ordo à Norberto inſtitutus. 637.e
Canonici regulares ſingulariter canones ſeruent. pag. 636.e
Canon ſcriptura. 3. e
Cantus ad diuina officia, atque Miſſas poſtea adiectus, cum antea ſine eo peragerentur. 646.a.e
Cantus Tetradi garrulitate concinnus, ſicut à Laude matutina. 563.b
Cantus in Eccleſia. 715
Canendi conſuetudo in Eccleſiam & in quorum ſit gratiam introducta. 2.e. 299. d. ab Auguſtino approbatur. 2.e
Cantandi quæ in primitiua eccleſia ratio. 299.d
Cantus ad quid vtilis. 61.b.67.b
De cantoribus veteris & nouæ legis. 150.a.151.e
Cantores inſcio etiam Epiſcopo, per presbyteros inſtitui poſſunt. 21.e
Cantorum in eccleſia vſus vnde ſit. 21.b. de eorum voce & canendi modo præcepta. Ibid.
Cantor inſtruitur. 300.b
Cantorum veſtitus quid ſignet. 151.b
Cantor varia cantus genera habet. 136.e
Cantores ſono placere auribus hominum antiquitus ſtuduerunt. 240.e
Cantorum ſymphonia quid ſignificet. 150.d
Cantores, pſalmodia, & cantilenarum ſcientia qui floruerint, aliquot laudantur Pontif. 351.d
Cantores tabulas ex oſſe factas, antiquitus manu tenebant. 159. b. exibant eborum cantaturi. gradum aſcendebant. Ibid.d
Cantores aquam ad ſacrificium quærunt atque offerunt. 67.b.163.d
Cantores in gradibus. 686.e
Cantores duo cum vino & aqua Enoc & Eliam referunt. 690.e
Cantum Gregor. ordinauit. 347.a.351.d.358.a
Capitula ad horas, alij alia habent, & diuerſus de his apud diuerſos vſus. 649.b
Capilli ante præciſi, & ſummitas capitis in coronæ modum abraſa quid ſignificent. 740
Capitularium Stephani Tungrorum epiſcopi. pagina 649.& 650.a.b
Capitula olim etiam lectiones vocata. 638.d
Capitula paruæ lectiones ad horas. 649. a. & in Ambroſ. officio verſiculi. 647.d
Cappæ ſuperinduta futuram corporum immortalitatem ſignificant. 486.e
Carnium eſus cur interdictus ieiunij tempore. 14.b
Caroli Magni ad Albinum epiſtola. 84. a
Cardinales presbyteri. 417.e
Carthuſienſes correctiora pſalteria habent. 639.a
Carnalium tumultus in eccleſia. 617.d
Caro Chriſti, ſicut granum frumenti, creſcit in altari, fructificat in mentibus, ac mũdum vniuerſum impleuit. 480. e
Caro & ſanguis vtrum ſumatur tantùm, an totus Chriſtus. 723
Caſula 270.e. ſeu planeta. 417. e
Caſula quid ſignificet. 65.e
Caſula omnibus clericis communis veſtis, eius forma. 144.b
Caſula quæ opera deſignet. 158. e
Caſula quando & cur ſe exuant miniſtri in Miſſa. Ibid.
Caſula ſiue planeta vel infula. 717.e.761
Catechumenus quis. 28.e
Catechumeni peccato originali obnoxij. 90. e
Catechumenus & catechizandi ordo. 272.e
Catechumeni quibus gradibus membra Chriſti fiant. 202.e
Catechumeni exorcizantur, ſalem accipiunt, vnguntur. 28.d
Catechumeni cur oleo vngantur. 101. e
Catechumenorum aures & nares tanguntur tertio & maximo ſerutinio, eoq́ de variis inſtruuntur. pag. 96.e
Catechumeno cur ſal detur. 53.e
Catechumeni ante Euangelium non recte eiiciuntur 176. e. ſed ante ſacrificium ſolenni diaconi voce. 67.b.278.e
Catechumenus xxv. annos natus Auguſtinus. pag. 353.e
Cathedra S. Petri ſolennitas, 453
Cathedra S. Petri & Annunciatio S. Mariæ, quomodo poſt Septuageſimam obſeruanda. 400.e
Cera quid myſtice deſignet. 111. b
Cereus de lapide excuſſo igne accenditur in cœna Domini. 47.e
Cerei benedictio ſabbato Paſchæ a qua inſtituta. pag. 52.d.111.d.355.d.403.e
Cerei duo alij ex paſchali illuminantur, & quid ei deſignent. 53.e
Cereus paſchalis noctu olim conſecratus. 52.d
Cerei neophytorum cur deponantur in aquã. 117.a
Cerei neophytorum quando accendantur. 55.e
Cerei neophyti ante Agnus Dei cur non illuminentur. 122.e
Cereus illuminatus per octo dies ante neophytos ad fontem fertur. 56.d

Ex cera

Ex cera oleo mixta agni ſabbato ſancto apud Romanos. 111.b
Cera benedicta Dominica poſt albas danda. 57.d
Cerei in feſto Purificationis. 35.c. cuius nos admoneant. 214.291.b
Ceroferarij acolyti. 61.b.412.d
Cereoſtata in Miſſa quomodo collocanda. 66.d
Cerei in Miſſa quando & qua ſerie collocādi. 154.c de eorum numero. Ibidem.
Cerei quando in Miſſa, & cur tranſponantur. pag. 69.d
Cerei ante Euangelium cur ferant acolyti. 61.b. 68.b. 67.b.
Cerei duo ante Euangelium portantur, quo lecto, hi extinguuntur. 160.d
Cerei flammantes gaudium in ortu Saluatoris ſignificant. 472.e.
Cerei ad locum Euangelij ſimul cum thuribulo cur portantur. 474.b
Cerei Paſchalis benedictio à Zozimo Papa inſtituta. 541.e
Cereus ille Chriſti typum gerit. Ibid.
Cerei laudes propter Chriſtum fiunt. 542.b
Cereus in medio Chriſtus. 686.c
Ceremoniarum inſtitutio in obſequium & myſteria Chriſti. 542.b
Ceremoniarum cauſas noſſe expedit. Ibid.
Ceremoniarum operarij non ſine fructu ſunt, etiam ſi cauſas ignorent. Ibid.
Charitas ſanctitatis cuſtos. 19.c
Charitas eſt oculus cordis, quo qui caret cæcus eſt. pag. 506.b
Charitas facit homines venire ad Dei ſimilitudinem. 615
Charitas fratrum bonum maximum. 623.a
Charitas quomodo ſolum remunerabilis. 719
Chorepiſcopi cur ordinati, & quod eorum officium. pag. 267.e
Chorus cur ſic dictus, & quis hos primus inſtituerit. 2. e.278.d.149.e
Chori duo alternatim pſalmos decantant. 189.e
Chorum exeunt miniſtri cum legunt vel cantant. pag. 158.e
Chriſma. 274.c
Chriſma vnde conficiatur. 47.c
Chriſma in cæna Domini cur conficiatur. 10.c. 47.c.85.b.
Chriſmatis principalis conſecratio proprium officium habet. 101.a
Chriſmatis conficiendi ordo. 47.d.102.d
Chriſma Epiſcopi tantum conſecrant. 31.e. & ex eo frontes baptizatorum ſoli conſignant, cum Spiritum ſanctum tradunt. ibidem, & 273.e
Chriſmate caput baptizati perungitur. 54.a
Chriſmate in vertice baptizatum vngit presbyter ex inſtitutione Siluestri. 54.e.118.a.273.e
Chriſma inuiſibilem Spiritus ſancti gratiam ſimilitudine ſua ſubſtantia exprimit. 131.d
Chriſmatis vnctione quæ dona tribuantur. 12
Chriſmatis vnctio ſeptem diebus in capite retineatur antequam lauetur. 130.a
Chriſmate ſacerdotes & reges peruncti olim, nunc eo omnis eccleſia conſecratur. 31.e.47.c
Chriſmate vngendum primus Moyſes inſtituit. pag. 529.d
Chriſmate nunc omnes Chriſtiani, olim reges tantum & pontifices vngebantur. Ibid.
Chriſmate conſignare epiſcopis proprium. 530.a
Chriſmate inungere baptizatos non in fronte, ſed in vertice, presbyteris conceſſit beatus Siluester. pag. 530.b
Chriſmate non ſignantur frontes in die cœnæ Domini. Ibid.
De Chriſto, eius natiuitate, vita, paſſione, reſurrectione prædicationes. 423.c
Chriſti incarnationis cauſa. 9.a.212.290.d
Chriſtus quoto mundi anno natus, quibus conſulibus, quove die. 32.e
Chriſti natiuitatem præſagia quæ præceſſerint. 32.d
Chriſtus quo tempore & quibus conſulibus baptizatus. 34.e
Chriſti geſtorum chronologia. 35.b
Chriſtus plenus ſapientia & gratia. 105.d
Chriſti vultus quaſi ſidereus & nitore illuſtris. pag. 101.e
Chriſtus legem quomodo impleuerit. 441.b
Chriſtus cur morte ſua hominem redimere voluerit cum aliter poſſet. 356.b. 443
Chriſtus quo medicamento hominem ægrotum curarit. 436.e.439.d
Chriſti paſſionis triplex ratio. 10.b.292.c
Chriſtus cur paſſus, triplex ratio. 10.b.48.e.292.d. & cur Crucis tormentum præ alio mortis genere elegerit. 49.e
Chriſtus transferri à ſe calicem cur poſtulet. 166.e
Chriſti humanitas tantummodo paſſa. 10.a
Chriſtus in cruce orauit, à Pſalmo Deus Deus meus, vſque, In manus tuas. 169.b
Chriſtus vno die & duabus noctibus integris cur in ſepulcro iacuerit. 50.c
Chriſtus quomodo triduo dicatur in ſepulcro fuiſſe. pag. 102.e
Chriſtus quomodo intelligendus tribus diebus & tribus noctibus fuiſſe in ſepulcro. 50.d
Chriſti reſurrectio cur poſt triduum. 11.e
Chriſtus ſuæ paſſionis indicia cur retinuerit. 176.c
Chriſtus paſſione ſua angelis & hominibus profuit. pag. 49.c
Chriſtum ad dexteram patris ſedere quomodo intelligendum. 57.d
Chriſti corpus ita in cælo eſt, vt erat quando aſcendit. ei immortalitas donata, natura non ablata. pag. 57.d
Chriſti mors, quantum fuerit ſatisfactoria. 629.e
Chriſtus pro nobis apud Patrem interpellare quo ſenſu dicatur. 176.c
Chriſti vita vitam inſtituit Chriſtiani. 442.c.446.e
Chriſtus conſecrandi corporis & ſanguinis formam quibus verbis tradiderit. 433.e
Chriſti corpus quibus verbis conficiatur. 74.d. de quo ſiue plus, ſiue minus quis ſumat, integrum tamen ſumit. Ibid.
Chriſti in corpus & ſanguinem vertitur panis & vinum mixtum. 168.e

Chriſti corpus vinum in Euchariſtia, idq; humano ore comeditur. 168.d
Chriſti corpus & in cælo eſt, & de altari ſumitur. pag. 433.d
Chriſtus in Miſſa præſentialiter exhibetur non in vmbra, ſed in veritate, non in figura ſed in re. pag. 469.e
Chriſti vita continua pro nobis & perpes oratio fuit. 482.e
Chriſtus abiturus hinc in ſacrarium cæli, ſacrificij ritum inſtituit. 478.e
Chriſtus cur vltra ſcripturam aliam nobis ſui memoriam reliquit. 480.b
Chriſtus vt homo, nos reconciliat; vt Deus, abſoluit. 482.e
Chriſtus feria prima, id eſt, Dominica die natus eſt. 497.e
Chriſtus cur nocte natus eſt. Ibid.
Chriſtus repromiſſus eſt ad Abraham homo, ad Dauid, rex, ad Ioſeph, Deus. 499.a
Chriſtus cur die Dominica naſci, ſed feria ſexta concipi ac pati voluit. 490.d
Chriſtus dicitur primogenitus varia ratione. pagina 499.d
Chriſtus rex, cui humanitas eſt corona gloriæ, diadema pietatis. 500.e
Chriſti nomen eſt accelera, ſpolia detrahe. pagina 501.a
Chriſtus per baptiſmum non quærebat renaſci, ſicut nos. 502.e
Chriſtus à baptiſmo per annum ſine diſcipulis fuit. pag. 502.a
Chriſtus in baptiſmo nos ſanãs præfiguratus eſt per angelum piſcinæ. 512.e
Chriſtus vt rex & ſacerdos tuba clangorem dedit. pag. 521.e
Chriſti paſſio magno eſt exemplo iuſtis, ne moueantur, dum proſperantur mali. 525.e
Chriſtus venit tinctis veſtibus de Boſra. 526.e
Chriſtus propter nos factus pauper, pro nobis orauit. 528.d
Chriſtus non gratis redemit gratis venditos. pagina 528.e
Chriſtus in vltima cœna primùm ſui ſacerdotij officio functus eſt. 529.e
Chriſtus in die cœnæ, immutauit vultum ſuum, id eſt, ſacrificandi ritum. 531.e
Chriſtus quomodo nobis in cœna miniſtrat. 532.a
Chriſtus eſt altare de terra, quod tempore paſſionis nudatum eſt. 535.b
Chriſtus cum guſtaſſet, noluit bibere propter myſterium. 540.a
Chriſtus bis immolatus eſt, primo ſuis manibus in cœna, deinde ab inimicis in cruce. 544.a
Chriſtus matri ſuæ ante omnes apparuit reſurgens. pag. 563.a
Chriſtus cur non ſtatim poſt reſurrectionem aſcendit. 566.e
Chriſtus in cruce hyſſopo aſperſit, & lauit omnes retro fideles eo tempore credentes, & emiſit vinctos de lacu. 549.e
Chriſtus ſol verus animas in limbo, velut ſpecularia illuminauit. 558.e
Chriſtus myſticè piſcis eſt aſſus, hic quidem igne paſſionis, in cælo autem igne amoris in conuiuio beatorum. 573.d
Chriſtus eſt paſtor bonus ſubſtantialiter, non ex accidentali dono. 580.b
Chriſtus per mortem abiit rogaturus patrem, vt det paracletum. 581.b
Chriſtus in terris rogauit patrem pro nobis, in cælo non rogat, ſed dat, 582.b
Chriſtus quomodo in cælis interpellat pro nobis. Ibi.
Chriſtus & Spiritus ſanctus non locuti ſunt à ſemetipſis. 583.d
Chriſto mox ab initio conceptus ſui data eſt omnis poteſtas. 585.d
Chriſtus quomodo petiit clarificari claritate quam habuit ab initio. Ibid.
Chriſtus vinculum ſocietatis inter creatorẽ & creaturam. 586.e
Chriſtus ſecundum humanitatem ſedet à dextris patris. 588.d
Chriſtus aſcendit ſuper cælum cæli ad Orientem. Ibidem.
Chriſtus duo, id eſt, duas naturas habet, ſed non duos, id eſt, duas perſonas. 611.a
Chriſtus ſicut ſedens in equo non duæ perſonæ ſunt. pag. 612.e
Chriſti filij Dei maxima dignatio, qua pro inimicis ſuis mortuus eſt. 618.b
Chriſtus humilitatem & charitatem nos docet præcipuè. Ibidem.
Chriſtus boni regis officium geſſit, dum prior ipſe adimpleuit mandata. Ibidem.
Chriſtus reſtituit nos in antiquum ſtatum, ſalua iuſtitia. 615.e
Chriſtus cur carnem ſuam à fidelibus ſumi voluit. pag. 722
Chriſti corpus quomodo eodem tempore in diuerſis locis eſſe poſſit. 722
Chriſtus cur granum frumenti. Ibid.
Chriſtus hoſtia panis & calix. 772
Chriſtus quare Apoſtolis præceperit vt neminem in via ſalutarent. 732
Chriſti charitas gemina. 770
Chriſti miſericordia inſignis. 756
Chriſtus Deo Patri & Spiritui ſancto gloria. 757
Chriſtus cur puer vocetur. 764
Chriſti prærogatiuæ tres. 770
Chriſti poteſtas quadruplex. 772
Chriſti in ſynagogam pietas. 773
Chriſtiani Antiochiæ primum nuncupati. 1.d
Chriſtiani omnes in Chriſto fratres. 51.d
Chriſtiani aſſumpti ſunt in toto mundo, Iudæis reiectis. 628.a
Chriſtiani die paſſionis Domini cur gaudere non debent. 537.e
Chriſtianorum triplex vnctio, prima in baptiſmo, ſecunda in confirmatione, tertia in die iudicij. pag. 590.e
Cidaris. 64.65
Cineres in capite ieiunij capitibus imponuntur. pag. 45.a

Cineres cur ſuper capita ſpargimus. 509.e
Cingulum inter veſtes ſacerdotales. 270.d
Circuncisio. 33.c
Circuncisio Domini. 441.a
Circuncisio non aperuit ianuã regni cælorum, ſicut baptiſmus. 550.c
Circumcisio ſpiritualis baptizatis neceſſaria. 578.b
Circuncelliones monachi. 22.a
Claudius Taurinenſis iconoclaſta. 337.e
Claues Petro à Chriſtò datę quæ. 738.b
Clerici qui ſint, & cur ſic vocati. 61.c. 136.a. 265.
Clericorum typus tribus Leui. 411.e
Clericorum duo genera. 16.c
Clericorum tonſura vnde profecta. 61.d. eius figura. 136.a
Clerici cur capillos in modum coronæ radant. pag. 411.a
Clerici ex oblationibus fidelium cum viuant, pro eis orare tenentur. 227. a. ad clericos exhortatiõ, & clericorum gradus. 411.a
Clerici tunica talari vtuntur. 214.e
Clerici laicum habitum ſequentes, armis ſe cingentes, acephali. 61.b
Clericorum veſtes. vide Veſtes.
Clerici acephali Iſidori ætate multi. 16. e
Clerici vnde dicti. 740
Coccus bis tinctus. 64.a
Coccinea chlamys deſignat geminam dilectionem Dei & proximi. 540.c
Codices Euangelici cur auro argentoq́; & gemmis ornantur. 486. b
Cælum (ſeu cælum) angeli dicuntur & homines iuſti. 77.b
Cæmeterium cur ſic dictum. 75.c. 335.d
Cæna Domini cur dicatur quinta feria ante Paſcha pag. 48.e. 103.d
Cæna Domini ſolẽnitas. 10.d. ea die quæ in ea Chriſtus fecerit, quaq́; Chriſtianis facere ſolenne ſit. Ibidem.
In cæna Domini, quæ ſolenniter fieri in eccleſia ſoleant, explicantur. 46. 47. 85.b. 99.d. 392.d.
In cæna Domini ad reconciliationem pænitentes redire ſoliti. 41.e
In cæna Domini ſolennis & publica abſolutio populi per epiſcopos peragitur. 62.b
In cæna Domini pænitentes recipiuntur. 104.e
In cæna Domini pænitentes recipit Eccleſia. 104.d. & cur illo potiſſimum die. 450.a
A cæna Domini vſque in Paſcha quomodo diuina officia peragantur. 200.e
Cænaculum vltima cæna. 691.b
Cænobitarum viuendi ratio depingitur. 22. e
Cænobium & monaſterium quid differant. Ibid.
Cognitio Dei eſt per amorem, qui eſt Spiritus ſanctus. 593.e
Cognitio Patris et Filij per Spiritum ſanctum vera eſt conſolatio. Ibid.
Cognationis & affinitatis differentia. 740
Collecta cur ſic dicta. 68.d. 383.b
Collectæ orationes ad Miſſam cur vocatæ. 346. d. quarum qui ſint auctores, & quæ diuerſitas. pag. 346
Collectæ ſecundũ orationes Chriſti dicuntur. 472.e
Colonien. ſtatuta, 657. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum omnibus adiiciatur. 68.e
Collectam presbyter ſtando pronunciat. 191. b
Collecta inter Euangelium & Offerendam apud Græcos dicitur, apud Latinos minimè. 69.e
Collecta ſuper oblata. 70.e
Collecta. 203. 204.a. 685.a
Collecta ad ſanctum Anaſtaſium. 45
Colobium veſtis ſine manicis. 63. c. 65.c
Columna ignis, quam cereus præ ſe fert, myſteria. pag. 541.e
Comes lectionarius Hieronymi inſcriptus. 358.a. 593.b.
Communicantes olim Miſſæ tantummodo intererãt. pag. 402.d
Communicantes vnum ſunt corpus Eccleſiæ, ſicut ex multis granis vnus panis. 478. b
Ad communionem antiphona cum Gloria patri, cani ſolita. 388.e
Compaternitas duplex. 740
Competẽtes quinam ſint. 28.b. 45.c. 272.a. his ſymbolum traditur. 28.b
Cõpetentes ſymbolum Palmarum die accipiebant. 10.a. 45.a. & quando idem reddebant. 292.b
Completorium ſeu completa. 8.d. 281.e
Completorium quare ſic dictum. 191.e. quatuor pſalmis peragitur. Ibid.
Completorium perfectio cæterorũ officiorum. 232.a ad noctem pertinet 232.b. non habet lectionem. pag. 192.a
In completorio quando hymnus dicendus. 648.b
Completorium & Prima fere ſimiliter peraguntur. 651.d
Ante completorium religioſi lectionem obſeruant. pag. 192.b
Poſt completorium bibere vel comedere non eſt conueniens. 192. a. hoc obſeruant Benedictini.
Concilium prouinciale Apoſtolicæ auctoritati præiudicare non poteſt. 392.c
Confeſſio ante Miſſam. 390.b
Confeſſio peccatorum cuiuſmodi eſſe debeat. pagina 283.e. 445.a
Confeſſio communis. 714
Confidendum non eſt in hominum, ſed in ſolius Dei teſtimonio. 513.d
Confirmatio ſiue manus impoſitio epiſcopi ſuper neophytos. 118.a
Confirmatio ſeu manuum impoſitio, ſeu conſignatio poſt baptiſmum. 31.b. epiſcoporum hæc propriũ eſt munus. 53.d. 62.b. 267.d. 274.d. 352.b
Confirmatio ex priuilegio conceſſa presbyteris à Gregorio. 389.e
Confirmatio quando baptizatis tribuatur. 83.b
Confirmatio ſtatim à baptiſmo, ſi præſens epiſcopus ſit, tribuenda. 55.a. 209 c
Confirmari batizati, cum alba veſtimenta deponerent, ſoliti. 37.a. 295.a
Confirmatio per impoſitionem manus epiſcopi quid operetur. 54.e. 274.c
Confirmatio minimè negligenda. 54.e. non ſine periculo negligitur. 110.b. 118.c. 120.d

Confitenti peccata conſilium det ſacerdos, pœnitentiam præſcribat, exquirat ab eo peccata. pagina 43.e.44.e
Coniugati. 26.a
Coniugio cur vnus & vna tantùm copulentur. pag. 26.d
*Coniugum numerus à maledicto viro Lamech capit.*26. e. *in patriarchis polygamia typus futuri ſacramenti fuit.* Ibid.
Coniuges cur à ſacerdote benedicantur. 27. a
Coniugium diſſoluit tantùm fornicatio. 27.a.d
Coniugij in fide & ſacramento ſeruando par lex vxori viroq́ præſcripta. 27.b
Coniuges ab opere coniugali aliquot diebus ante abſtineant, quàm ad communionem veniant. 7.e
Coniugium extra quartum gradum cōcedunt ſacri canones 739
Conſecratio in Miſſa ſacrificio. 73.e
Conſecratio corporis & ſanguinis Domini, quibus verbis peragatur. 74.a
Conſecratio panis & vini in carpus & ſanguinem Chriſti. 478.a
Conſecrationis verba ſunt vox verbi incarnati, vox æterni principij. 479.e
Conſecratio olei pro infirmis aliter fit, quàm chriſmatis. 531.a
Conſignationis ante conſecrationem & canſignationis poſt conſecrationem differentia. 757
Conſilium Trinitatis magnū & profundum in creatione hominis. 601.b
Conſolatio eccleſiæ ſuper abſente patre. 488.e
Conſolatio ſuperna Hieruſalem in Dominica lætare. 511.b
Conſtantinopolitana Eccleſia Romanæ ſubiecta. pag. 206.a
Conſuetudinis malæ moles quem premit, non facile ſurgit. 170.b
Conſuetudines diuerſæ eccleſiarum nihil ſaluti obſunt, ſi non cum canonica auctoritate pugnent. pag. 635.d
Conſuetudo veritati cedere debet. 636.d
Conſuetudinis mutatio etiam quæ vtilitate adiuuat, nouitate perturbat. Ibid.e
Conuiuium diuinæ cognitionis in ſcripturis, quinque panibus præfiguratum. 510. e
Corbienſe monaſterium Amalario Antiphonarios ſuppeditat. 223.e
Corepiſcopi qui ſint, & quod eorum ſit officium. pag. 19.e
Corona aurea pontificum. 64.b
Corporale cuius nos admoneat. 162.e.279.e
Corporale quando altari imponatur. 162.e
Corporale quid ſignificet. 279.e. *& ex qua materia confici oporteat. ibid. lineum ſit.* 70. d. *quomodo plicandum. ibid. crucis Chriſti myſterium.* 49.a. 437.e. *in veteri lege figura.* 409.a
Corporale altaris, cur lineum potius quàm ſericum eſſe debet. 485.e
Corporale cur remaneat in altari. 695.d
Corporis Chriſti figura panes propoſitionis. 7. e
Corporis & ſanguinis ſacramentum cur in pane & vino commendauerit Chriſtus. 275.e
Corporis & ſanguinis Chriſti diſtributio. 694.e
Corporis mutatio triplex. 730
Corporis abominationes quatuor. 768
Corpus & ſanguinem Domini cur Apoſtoli poſt cœnam, nos ieiuni accipiamus. 6.e
Corpus Domini ex die cœnæ Domini reſeruatum, paraſceue adferunt ex ſacrario. 50. e
Carpus Chriſti vnum idemq́ in cælo & in altari. pag. 487.e
Corpus vnum Chriſti, vnumq́ ſacrificium in omnibus Miſſis. 487.e
Corpus Chriſti quare integrum in eiſdem crucibus faciendis manu teneatur. 774
Corpus & ſanguis Chriſti quid. 724
Corrigiam calceamenti Chriſti ſoluere, nullus ſanctorum potuit. 493.a
Credere in Chriſtum plus eſt, quàm credere Chriſto aut Chriſtum. 595. e
Creſcens diſcipulus Pauli, Moguntiæ & Coloniæ primus Chriſtum prædicauit. 472.e
Per crucem quæ adepti dona ſumus. 109. e
Crucis encomia. 108.b.438.1
Crucem Chriſtus elegit in qua moreretur. 48.e
Crucis Chriſti latitudo, longitudo, altitudo, profundum quæ ſint. 10.d.e
Crucis ſignum in memoriam paſſionis Chriſti relictum. 438.e
Cruces in eccleſiis cur erigamus. 443.b.e
Crucis ſignum rebus ſacratis vel ſacrandis cur adhibeatur. 49.b.433. *eo ſacramenta omnia perficiuntur.* 438. a. 409.a.168.d
Crucis ſignum in Chriſti corpore conficiendo adhibendum. 168.d
Cruces quot tum ſint facienda. 170.d
Cruces quot & quo ordine ſuper oblatam fieri debeant. 386.e
Crux particula oblata ſuper calicem formatur. pag. 174.e
Crucis ſignum chriſmate ex oleo & balſamo confecto, infantum frontibus cur imprimant epiſcopi. pag. 120.a
Cruce omnium fidelium frontes ſignantur. 65.b
Crucis ſignum ſacerdos ſuper diaconum lecturum Euangelium facit. 160.a
Crucem cur faciat in fronte & pectore lecturus Euangelium diaconus. 384. e
Crucem in frontibus facimus Euangelium cum legitur 160.e. *cur in fronte potiſſimum hæc imprimatur.* 218.d
Crux fronti & pectori ante & poſt Euangelium *cur imprimatur.* 69.e.70.a
De crucis in paraſceue ſalutatione. 108 e.293.e
Crux quemadmodum die paraſceue adorari dicatur. 50.d
Ante crucem cur proſternamur. 108. b
Crucem cur veneratione proſequamur, cætera verò minimè, quæ Dominus tetigit ſuo corpore. pag. 109.b
Crux in qua Dominus crucifixus, præ cæteris veneranda. 109.d. *Nihilominus & reliquæ ad huius facta ſimilitudinem.* Ibid.
Ad crucem ab Oſualdo rege erectam facta miracula

racula. 109.c
Crucis inuentio generale feſtum, Exaltaio non ita. pag. 404.a
Crucic ſignum in locum veteris lamina aurea ſucceſſit. 471.b
Crucis ſancta pulchra ꝑconia. 471.a.540.d.543.c
Cruce frontes ſignare epiſcopi proprium. 471.b
Crucis ſignacula ſuper ſacrificium altaris non vane ſiunt. 481.c
Cruces dua qua pinguntur ad latus calicis, quid ſignificant. Ibid.
Crucis pulchra myſteria. 540.d
Crucem portantibus in paraſceue cur reſpondetur Latinè & Gracè, non autem Hebraicè. 542.b
Cruces quinque tempus ſub lege deſignant. pagina 692.a
Cruces cum oblata ſuper calicem. 693.b
Crucis ſigna xxiij. in canone fiunt. Ibid.c
Crucis Dominica & Euchariſtia virtus. 769
Crucis latitudo, longitudo, & profunditas myſtice. Ibid.
In crucibus faciendis quare tanta diuerſitas. pagina 773
Crucis ſigni ſignificatio & virtus. 711
Cruces tres quare ſecundum Eccleſia conſuetudinem fiant. 773
De crucibus faciendis in Miſſa & earum ſignificatione. 773.775
Crura Chriſti non fracta ſed integra quid ſignificant. 541.c
Curioſa quaſtio, vbi & quomodo ſit in calo corpus Chriſti. 589.c
Crypta quid. 335.c
Cyrinus Praſes Iudaa. 32.c

D

DAlmatica. 268.b
Dalmatica deſcribuntur. 65.b
Dalmaticarum forma & myſterium. 144.a
Dalmatica formam crucis habet. 67.e. candida eſt. coccineas virgulas habet, Ibid.
Dalmatica cuius diaconos admoneat. 417.b
Dalmatica ſub caſula non omnes olim epiſcopi vſi, poſt hoc omnes ſibi vſurparunt. 349.c. ſed & presbyteri. Ibid.
Dalmaticis in aduentu quibuſdam in locic non ſunt vſi i 178.a
Dalmatica cum Gloria in excelſis, reſumuntur. pag. 400.d
Danielis exaltatio per humilem orationem. 620.a
Dauid cantandi peritus. 150.c.151.b
Dauid coram Achis ſpumans, velut inſaniens, Chriſti typum Miſſam inſtituentis gerebat. pag. 469.e.531.e
Dauid in typum Chriſti, ſacerdotis gerebat officium. 531.e
Dauid primus regum pracipuus prophetarū Chriſtum praſigurabat. 508.a.b
Dauid in perſecutione Saul geſſit typum Chriſti in multis. 485.e
Dauid in peccato ſuo grande praſigurauit myſte-rium. 606.c
Debitum reddendi impoſſibilitas. 759
Decani apud cœnobitas olim. 23.b
Decima ſacerdotibus cur ſint danda. 354.b
Decima totius anni ieiunio Quadrageſima perſoluuntur. 13.a
Decedentes in pace quamlibet virtuoſi venturum iudicem timere debent. 588.e
Decollatio S. Ioannis Baptiſtę, 376.e
Dedicationis Eccleſiarum antiqua caremonia & ritus. 298.a
Dedicationis annua feſtiuitas ex veteri lege ſumpta, apud Chriſtianos remanſit. 12.d.13.e
Dedicationis Eccleſia myſtica expoſitio. 418.a
Dedicatio Eccleſiarum, altarium. 338.b
Defunctis Chriſti ſanguinem prodeſſe credens, pro eius in ſacrificio orat Eccleſia. 75.e.80.c
Defunctorum pro requie ſacrificium offerre, pro eis orare ab Apoſtolis cur eſſe traditum credatur. pag. 7.a.297.d
Defunctorum exequia. 220.e
Pro defunctis apud quoſdam initio menſis nouem pſalmi, reſponſoria, lectiones cantantur. 221.b
Pro defunctis cur tertia, ſeptima, triceſima, & anniuerſaria die, Miſſa aliaq; officia fiant. 80.d.e. publice & generaliter ab omnibus amicis. pagina 179.b
Pro defunctis quotidie orare & ſacrificare ſanè licet. 179.b
Defunctorum exequias celebrare nono die, ethnicum. 221
Defunctorum in canone commemoratio. 391.a
Defunctorum nomina ex diptychis ad Miſſam recitata. 75.d
Pro defunctis in veſperis & matutinali officio oratur. 221.b
Defunctis quibus & ad quid proſint viuentium pro eis eleemoſyna, orationes, ſacrificia. pagina 7.b.81.b.179.e
Defunctorum officia tribus Pſalmis Romani abſoluunt, alij nouenario numero. 81.e
Defunctorum officium quomodo peragendum. 653.d. in Quadrageſima. 655.a
Dementia in profanis. 683.d
Depoſuit potentes de ſede, ſcilicet ſcribas & phariſaos. Et exaltauit humiles, ſcilicet Apoſtolos. 491.b
Deſcenſus in Ægyptum, figura eſt lapſus Ada. pag. 496.b
Deus homo cur factus, mori pro homine elegerit. pag. 436.a
Deo cur humana membra tribuantur. 235.d
Dei nomen Tetragammaton cur ineffabile dictum. pag. 66.a
Dei dextera. 12.c.57.e
Dei in hominem beneficia. 439.a
Deus pater noſter quando & cur dicatur. 76.e
Deus indurare dicitur quando non emollit; in tentationem inducere, quando à tentatione non liberat. 78.e
Deus in adiutorium. 182.e.185.d. in capite omnium officiorum, ſed & omniū actionū dicendū. 351.e

Deo

Deo cuncta creata ad nutum obediunt. 569.c
Deus ex beneficiis ſuis glorificandus. 594.a
Deus ſolus immutabilis & ſine materia. 585.e
Dei cultus à Iudæis ad Chriſtianos ex Gentibus tranſlatus. 628.d
Deum demus aliquid poſſe, & nos inueſtigare non poſſe. 631.a
Deo fac quod tibi facere vis aſinum tuum. 631.b
In Deum quare nullum mutationis genus cadat. pag. 729.e
Deus in adiutorium meum intende quid ſignificet. pag. 733
Deo quid & qualiter offerendum. 754
Deum creaſſe omnia ſimul & ſemper creare quomodo. 757
In Deo nulla qualitas vel diuerſitas. 719
Diaboli inſidiæ multiplices. 230.e
Diabolus per ſenſus exteriores variè inſidiatur ſaluti noſtræ. 99.e
Diabolus auctiorem damnationem babet ex lapſu hominis. 496.a
Diabolus per ora impiorum magicæ arti aſcripſit, quæ in baptiſmo geruntur. 551.e
Diaboli inuidia homini plus profuit per Chriſtum, quàm nocuit. 387.e
Diaboli contra inſidias ſcutum, eſt pſalmus Qui habitat. 232.c
Diaconi Leuitis ſucceſſere. 139.c.268.a.413.a
Diaconorum origo. 20.a
Diaconi prophetas repræſentant. 152.b
Diaconus inſtruitur. 20.d
Diaconi ante ordinationem probandi, digni ſint necne. 20.a. quibus moribus ordinandi. 413.e
Diacono in ſua ordinatione Epiſcopum tantummodo ei manum imponere reprehendit Amalarius. pag. 139.d
Diaconus ſtolam accipit in ſua ordinatione, eaq; miniſtrans vtitur. 144.b
Diaconi ordinatio & officium. 20.c.138.d.268.a
Baptizant præſentibus Epiſcopis ſeu presbyteris. pag. 268.c
Diaconi ad officium pertinet ire ad comitatum. pag. 65.e.66.c.146.b
Diaconi preces epiſcoporum ad Palatium præferre debent. 139.a
Diaconus Rom. Eccleſiæ in Palatio apud Imperatorem olim verſabatur. 205.c
Diaconi, vt per omnes eccleſias ſeptem ſint, ex Apoſtolica eſt traditione. 20.d.413.b
Diaconi vij. miniſtrant epiſcopo ad Miſſam. 152.d
Diaconi albis induti, altari cur aſſiſtant. 268.d. Dalmaticis induit Silueſter. Ibid.
Diaconus cantori innuit quando Gloria patri, quando Kyrieeleiſon canendum. 67.e
Diaconus Euangelium primæuo tempore non legebat. 140.e
Diaconus lecturus Euangelium, benedictionem petit à ſacerdote. 160.c
Diaconus Euangelium de altari ſumptum in ſiniſtro brachio portat. 160.d
Diaconi ante lectionem in eccleſia clara voce ſilentium admonent. 3.b
Diaconus caſula circumcinctus cur legat. 65.e
Diaconus Euangelium lecturus, cur contra Septentrionem faciem vertat. 69.d. cruce cur frontem & pectus conſignet. Ibid.
Sine Diacono ſacerdos nomen habet, officium non habet. 268.d
Sine diacono presbyter nomen habet, officium non habet. 67.e.168.e
Diaconi manus quando & cur lauent dum canon dicitur. 169.e
Diaconus ſuum ſudarium in altare cur ponat. pag. 163.a
Diaconus quando ſe planeta exuat, & quo habitu miniſtret apud Rom. 89.a
Diaconus pronunciat, Ite Miſſa eſt. 79.a
Diaconus & ſubdiaconus cur non procedunt ſimul, ſed vnus poſt alium. 472.a
Diacono Euangelium lecturo cur datur benedictio. 474.a
Diaconi ſtola atque Dalmatica quid ſignificant. pag. 474
Diaconus Euangelium lecturus, cur ab Auſtro vadit verſus Aquilonem. 501.c
Diaconi & ſubdiaconi quid repræſentant. 691.d
Diaconi officium. 741
Dialectica. 319.d
Dies vt feriæ vocarentur, Silueſter inſtituit. 299.a
Diem nouiſſimum nobis Dominus reuelare noluit. pag. 33.e
Dies cœnæ Domini Miſſam in lætitia, horas in triſtitia peragit. 531.a
Die cœnæ Domini cur omnes ianuæ Eccleſię patent. pag. 532.a
Dies reſurrectionis Dominicæ duplici munere ſolennitas eſt inenarrabilis, inæſtimabilis, ac infinitæ dignitatis. 538.c
Dies, in quo eximus de terra Ægypti, Chriſtus eſt. pag. 575.b
Dies rogationum à Sancto Mamerto inſtituti. pag. 584.a
Diguria. 641.c
Dij plures eſſe non poſſunt. 607.e
Dij horarij & diarij. 627.e
Dimiſſoria litera. 62.c
Ex diptychis defunctorum nomina in Miſſa recitata. 75.d
Diſciplinæ verbere peccata corrigenda. 120.d
Diſcipulus humilitatis. 731.e
Diſpenſatio legis ex neceſſitate debet proficiſci. pag. 635.a
Diurnum officium eiusq; ordo atque ratio. 230
Diuitias ſeu bona temporalia habere non eſt improbandum, ſed eorum abuſus improbandus. pag. 29.e
Diuina officia lingua Theotiſca Scytharum populi celebrant. 336.d
Diuinorum officiorum ordinator excultorq; Gregorius. 347.a
Diuina officia diſpoſuit Gregorius. 344.c.347.a.b
In diuinis officiis quas ſcripturas, quoue anni tempore Romani legant cantentque 224.e. vide Officium.

Docendi modus iu ſcholis. 371.a
Doctores qaos appellet Paulus. 156.e
Doctor catholicus inſtruitur. 324.e
Dominica orationis apud Matthæum ſeptem partes, apad Lucam quinqae. 284.e
Domiaica orationis vij. petitiones. 78. a
Dominicam orationem Dominica tantum die, cum & communicarent, dicendam eſſe quidam voluerunt. 344.e
Dominica oratio quotidiè diceada. 344.e
Dominitam orationem Galli poſt nocturnales pſalmos canunt, qaod non faciunt Romani. pagina. 154.a.225.b.e
Dominicam orationem fere antecedit kyrieeleuſon. pag. 183.e
Dominica oratio canonis etiam pars. 348.b
Dominica oratio ia Miſſa ab omai populo apud Græcos, à ſacerdote apud Romanos tantùm dicitur. 206.d
Dominicus dies cur ſic dictu'. 9.a
Dñicus dies vade ſic dictus, & cur celebris. 124.e.296.d. eius prærogatiua. 58.e
Domiaicam diem ſolennem eſſe Apoſtoli quare ſaaxerint. 9.a
Dominico die quòd coaueniat populus, vndè ſit, et quid tum agendum. 67.b
Dominico car ſtantes oremus. 9.a.296.e
Dominica die nec agendum, uec genua flectenda, ex maiorum traditione. 12.c.13.e.17.c.89.d. eo ieiunaut Manichæi. 217.e
Dominica uoa ieiunatur etiamſi vigilia in eam incidat. 52.e
Dominicis noctibus genuflexio & preces flebiles intermittuntur. 191.a
Dominica vacat. 177.e
Dominicæ vacantes quæ ſint, & quomodo inofficianda. 395.e
Dominica vacans ſabbatum xij. lectionum ſemper ſequitur. 391.e
Domiaicæ omnes authentica habent officia. 405.a
Dominici dies ſolennius officio diuino celebrandi. pag. 652.a
Dominicis diebus non ſemper canuat Romani, Te Deum laudamus. 225.d
Domiaico die officium Dominicale ſeruaadum ſemper, uiſi ſolenne feſtum in eam incidat. pag. 406. a
Dominicis cedere debent feſta nouem lectioaum, quibuſdam exceptis. 652.b
De Dominica ſeruandum officium, etiamſi octaua S. Stephani, aut aliorum in ea eueniat. 397.d
Dominicis poſt Paſcha, & inter octaaas maiores, xviij pſalmi ia nocturnis ſemper caaendi. pagina 642.c.644.a
Dominicales Miſſæ uon omittendæ. 652.e
Dominica, ſi qua ſit feſtiuitas, quæ oratio ad Miſſam dicenda. 87.e
Dominica die ſi feſtam ſit, ſunt qui ſeorſim de feſto & ſeorſim de die Dominico ſacramenta celebrent. 88.a
Dominicales nocturni quot Antiphonas habeant. pag. 652.d.653.c
Dominico die veſpera quomodo canenda, ſi ſabbato vel feria ſecuada feſtum ſit. 652.e
Dominicarum officia, quaado ſic ueceſſe eſt, conuenienter repetuntur in aliis Domiaicis. 398.a
Dominica diei orationem habet præcedens veſpera. 400.d. aliter fit in Dominicis diebus poſt Epiphaniam & Paſcha. Ibid.
Dominica diei oratio per ſequentes dies currit. 88.a
Dominica diei officiis priuati dies inofficiari ſolent. pag. 402.b
Dominica diei officio quinta feria in Quadrageſima cur aliquando inofficiata. Ibid.
Dominica poſt Natiuitatem quomodo inofficianda. pag. 397.e
Dominica prima poſt octauas Epiphaniæ. 202.e
Dominica poſt Epiphaniam quomodo inofficianda. pag. 399.b
Dominica prima poſt Natiuitatem: 240.e
Dominica prima poſt Epiphaniam. 242.e
A Dominica de paſſioae, quæ officiorum ratio. pag. 402.b
Dominica diei præconia. 492.a
Dominica die & mundus creatus eſt, & Chriſtus natus. 497.e
Dominica die propter gaudium reſurrectioais uoa ieiunatur. 508.c
Dominica Palmarum daas habet proceſſionet. pag. 525. e
Dominici diet per qaa officia inofficiaadi poſt Paſcha. 656.b
Dominicalium officiorum poſt Pentecoſteu vſqae in Aduentum coacordia, quemadmodum ſeruari poſſit. 362.b.364.
Iu Dominicis & tempore Paſchali quare uou geuuflectitur. 7.
De Dominici corporis particulis. 774
Dominicis diebus in Adaentu feſta uoa ſeruaada. pag. 653.d
Dominica feſtum Andreæ malè ſeraatur. 652.d
Dominus vobiſcum, ſalutatio vadè ſumpta. pag. 68.e.155.e
Dominus tecum cur non dicitur ad vuam in Miſſa. pag. 376.a.377.e
Domine labia mea aperies, cur dicatur. 712
Dominus vobiſcum in Miſſa ad populum verſi dicunt ſacerdotes excepto ante præfatioaem. 155.e
Dominus vobiſcum ſalatatio tum adhibetur, cum de vno officio ad alteram traaſitar. 162.d
Dominus vobiſcum ante Euangelium diaconus cur dicat. 69.a
Dominicani Antiphonas metricas habent. 652
Doai & maneris differentia. 756
Dona & munera quomodo differunt. 478.d
Dotales tabulæ. 27.a
Dao miniſtri altaris, duo deuotant teſtamenta, legem & Euaagelium. 472.e
Duo Cherubin reſpicientes in propiciatorium, duo teſtamenta ſunt. 496.e
Duæ Miſſæ in nocte Natalis Chriſti, propter daas eius Natiuitates. 498.a
Duæ meretrices de puero contendentes, Synagoga & Eccleſia. 515.b

Duæ

Duæ tabulæ legis, priores Iudæorum lapidea corda, poſteriores gentium in Chriſtum credentium integritatem ſignificabant. 517.e
Duo teſtes ſunt pater & filius, ſed non duo dij. pag. 520.a
Duo animalia, lex & propheta, per Moyſen & Heliam ſignificata. 519.a
Duo cæci à Chriſto ſanati, duos populos Gentes & Iudæos ſignificant. 604.e
Duplex in bonis prælatis ſpiritus, vt ſint nunc zelo feruidi, nunc mites, nunc in virga, nunc in manſuetudine veniant. 584.e

E

Ecclesia varia acceptio. 335.d
Ecclesia varia nomina. 148.e
Ecclesia & ſynagoga quomodo differant. 103.b
Ecclesia quare ſic dicta 2.e. quare catholica vocetur. Ibid.
Ecclesia typus luna. 450.a
Ecclesia vinea eſt patrisfamilias. 182.c
Ecclesia per aream figurata. 408.a
Ecclesia Catholica & Apoſtolica. 73.b. cuius vnitas in communione Apoſtolici Pontificis commendatur. Ibid.
Ecclesia Catholica mater omnium & eius atq; Dei patris nos filij. 265.a
Ecclesia vnitas quibus rebus maximè conſiſtat & commendetur. 72.e.73.e
Ecclesia in eis quæ gerit, vel ſcripturas vel traditiones habet quas ſequatur. 17.d
Ecclesia ex conſenſione & traditione multa obſeruamus. 137.b
Ecclesia quibus rebus ſubſiſtat regaturq́. 634.e
Ecclesia perſecutores numquam deerunt ſiue manifeſti, ſiue occulti. 183.a
Ecclesia Catholica vbique hoc tenet, vt pro defunctis oret, ſacrificium offerat. 7.a
Ecclesia multis viſibilibus ſignis ſimplicium corda ad pietatem excitat. 443.d
Ecclesia primitiua quemadmodum ſit pſallere ſolita. 2.b
Ecclesiarum varij vſus ſæpe & obſeruationes, & quid in eis ſequendum Chriſtiano ſit. 15.e
Ecclesia cur conſecrentur. 47.a.103.c
Ecclesia in honore martyrum factæ, martyria dicta. 335.e
Ecclesiarum ædificationi & ornatui magis eleemoſyna & virtutes, quibus ipſi ornamur, præferendæ. 340.a
Ecclesiarum dedicationis exempla. 338.b
Ecclesiarum in dedicatione officium. 257.e
Ecclesia S. Michaelis dedicatio iij. kalend. Octob. pag. 257.e
Ecclesia pauimenta & parietes in cœna Domini lauantur. 47.a.99.e113.a
Ad ecclesias antiquitus quomodo populus conuocaretur ante ſignorum vſum. 334.e
In ecclesiam cur conueniatur. 149.c. in ea ſeorſim maſculi, & ſeorſim ſtant fœminæ. 149.a.174.c
Ecclesia vnum corpus & ſpiritus. 373.b.374.a
Ecclesia verbis vnuſquiſque vti poteſt. 374.b
Ecclesia multiplex & vna. 372.b
Ecclesia vnitas per Chriſtum in Eucbariſtia. pagina 373.e
Ecclesia mira traditio de fornicariis & bigamis. pag. 375.a
Ecclesia locutiones non ſubiacent Grammaticæ regulis. 376.e
Ecclesia reſpicit ad vnitatis ſacramentum. 376.c
Ecclesia temporum lege non conſtringitur. 377.b
Ecclesia concinit ſuo Dauid in Miſſa. 469.d
Ecclesia quicquid canit, Chriſto præcentore dicit. Ibidem.
Ecclesia offert verbum Dei filium Dei, nouum & verum immolans ſacrificium. 476.b
Ecclesia eſt illa mulier magna amicta ſole, &c. Ibidem.
Ecclesia eſt vnum corpus Chriſti, maiorem habens plenitudinem gratiæ quàm habent ſinguli. 476.d
Ecclesia & Chriſtus vnum corpus, ſicut vir & mulier vna caro ſunt. 480.a
Ecclesia in exteriori ornatu res inuiſibiles imitatur. pag. 485.c
Ecclesia regina eſt, quæ amicta varietatibus aſſiſtit regi. 486.b
Ecclesia rectores maiori egent conſolatione, quàm alij. 490.e
Ecclesia ex Iudæis dicitur filia Sion, & filia Hieruſalem. 500.d
Ecclesia ætates ab Adam vſque ad Chriſtum. pag. 505.e
Ecclesia comparatur mulieri parturienti. 538.a
Ecclesia de Gentibus per Mariam Magdalenam foris ſtantem ſignificata. 485.d
Ecclesia de Gentibus etiam per Eunuchum Aethiopem præfigurata. 575.b
Ecclesia ſicut luna, ſemper indiget lumine ſolis, id eſt, gratia Spiritus ſancti. 596.b
Ecclesiaſticarum & ſecularium dignitatũ comparatio. 355.d
Ecclesiarum dedicatio & conſecratio cur epiſcopo reſeruata. 732
Ecclesię ſacramenta ſeptem. 734
Ecclesia primitiuæ mos in communicando paruulos. pag. 736
Ecclesia ordines ſeptem. 740
Ecclesia cultores qui dicantur. 755
Ecclesia partes. 769
Ego & pater vnum ſumus, hoc dicto Arius, & Sabel. conuincitur. 523.d
Electionis decretum. 62.a
Eleemoſynarum odor præfiguratus in vnguento Mariæ Magdalenæ. 524.e
Eleemoſynarum varia genera. 288.d
Eleemoſynam Papa ſabbato ante Palmas cur dicatur dare. 97.e
Emitte ſpiritum tuum, & creabuntur. 594.e
Encænia quid, & vnde dicta. 13.a.298.a
Ephata vox in baptizando vſurpata. 54.e
Ephod. 63.d.64.d
Epiphania cur ſic dicta. 9.d. & cur is dies annua celebritate ſit ſolennis. 34.d.290.c.442.a

Epipha-

Epiphania ſecunda Natiuitas Chriſti magnis illuſtrata miraculis honoratior quàm prima. pagina 35.d

Epiphania Domini & eius vigilia quomodo inofficientur. 398.d

Epiphania in feſto Inuitatorium omittitur, pſalmus, Deus noſter refugium, præpoſterè canitur. pag. 34.b

In Epiphania nocturnale officium. 213.e

Epiphania Domini antiph. & reſp. 240.d. *matutinalis officij.* 242.c. *octaua.* 242.a

De Epiphania diei officio. 221.e

Epiphaniam & Natalem Domini Ægyptij ſecus quàm occidui, vnius diei feſtiuitate peragunt. pag. 9.e

Epiphaniæ celebritas tres habet cauſas. 501.d

Ea epiſtolas Alexandrinus ad omnes eccleſias mittit, quibus initium Quadrageſimæ & Paſcha denunciat. 9.e

Epiphaniæ feſto baptiſmum celebrandũ negat Leo. pag. 35.e

Epiphaniæ octaua. 214.b

poſt Epiphaniam quid legendum. 400.c

Epiſcopus vnde ſic dictus. 17.e. 62.c. 267.e

Epiſcopus etiã Antiſtes & Põtifex cur dictus. 62.e

Epiſcopi Aaron repræſentant, reliqui ſacerdotes eius filios. 17.d

Epiſcopi nunc, qui in lege principes ſacerdotum. pag. 19.d

Epiſcoporum tripartitus ordo. 267.a

Epiſcopi & presbyteri nomina confuſe vſurpata aliquando. 62 b

Epiſcopi ad baſilicæ oſtium acceſſus & ſuperliminaris percuſſio. 732.a

Epiſcoporum triplex ordo. 740.e

Epiſcopi ſuperiores presbyteris. 62.b

Epiſcopatus nomen eſt officij non honoris. 17.e.

Epiſcopi & ſpeculatorum comparatio. 62 c. *in epiſcopi electi vitam inquiritur.* 20.a. 62.d

Epiſcopi vitam eſſe ſanctã non eſt ſatis, debet etiam doctrina & ſermone eſſe eruditus. 18.e. 135.e

Epiſcopus inſtruitur optimis præceptis. 18.d. 308.c. 324.a.

Epiſcopi ex ſecularibus non ſumendi. 18.a

Epiſcopum malum quòd habeat plebs, ex ſua culpa & merito ſæpe eſt. Ibid.

Epiſcopus quomodo in Romana Eccleſia ordinetur. pag. 62.a

Epiſcoporum conſecratio qualis antiquitus fuerit. pag. 63.a

Epiſcopus a quot, & cur non ab vno ſit ordinandus. pag. 17.e. 63.a. 133.e. 142.b. 267.a

Epiſcopi in conſecratione quæ fiant. 142.b

Epiſcopi conſecratio cur Dominica fiat. 59.b. 62.d

Epiſcopos per manus impoſitionem ordinari, antiqua eſt inſtitutio. 17.e

Epiſcopus Chriſti vicarius in capite vngitur. 142.e. *in manibus.* 417.d

Epiſcopi capiti in eius ordinatione quidam Euangeliorum codicem imponunt. 142

Epiſcopo cõſecrando cur baculus & annulus detur. pag. 18.c. 266.e

Epiſcopi illi ſub caſula Dalmaticis veſtiti quibus hoc Romani pontificis permiſerunt, poſt omnes hoc ſibi vſurparunt. 349.c

Epiſcopus altior eſt locus in eccleſiis conſtitutus in quo conſideant. 155.e

Epiſcopis per parochias eſt diſcurrendum ad regendam plebem. 146. a

Epiſcopi Alexandriæ quomodo antiquitus conſtituti. 141.d

In epiſcopis conſtituendis abuſus notantur. 18.e

Epiſcopi & presbyteri pene vnum officium eſt. pag. 66. d

Epiſcoporum propria officia. 19.b 62.c. 267.e. 360. a. 413.c. *& quæ cum presbyteris communia habeant.* Ibid.

Epiſcopi chriſma conſecrant, ex eo baptizatorum frontes ſignant. quorum neutrum presbytero licet. 31.e. 62.e

Epiſcopi antiquitus omnem vnctionem chriſmatis, apud baptizatos peragebant, poſt quæ in vertice fit, etiam presbyteris eſt permiſſa. 118.b

Epiſcopi baptizatis ſtatim à baptiſmo manus imponebant antiquitus. 210.a

Epiſcopi cum pollice crucem in frontibus infantium faciunt cum manus imponunt. 121.a

Epiſcopi in conſignatione Neophytorum verba. 121 e. *oratio quomodo proferenda.* 120.a

Epiſcopi occurrant ad loca, vbi ſunt, quibus neceſſe eſt imponi manus. 121.c

Epiſcopus dedicat eccleſias. 257. c

Epiſcopi determinant quæ feſta clero, quæ populo celebranda. 657.b

Epiſcopus ſuæ diœceſis, ſequendus. 217.b

Epiſcopus oblatam in tres partes frangit. 694.d

Epiſcopalis ſalutatio, Pax vobiſcum. 68.b

Epiſcopi diuerſorium, cunctorum debet eſſe receptaculum. 19.c

Epiſcopi quemadmodum ſepultura mandati antiquitus. 219.d

Epiſtola quid & cur ante Euangelium legatur. pag. 69.a

Epiſtola ad Miſſam quando legi & cur cœpta. pag. 346.d

ad Epiſtolæ lectionem non ſedent Græci. 384.c

Epiſtolam, ſi ſubdiaconus non adſit, ipſe ſacerdos legat potius, quàm alius non ordinatus. 384.e

Epiſtolæ Pauli xiiij. Canonicæ vij. 4.b. *de quarum aliquibus dubitatum eſt a veteribus.* 5.d

Epiſtolæ Pauli poſt octauas Epiphaniæ legendæ quotidie. 400.c

Epiſtola, vox legis eſt, Apoſtolicas quoque literas complectens. 473.d

Epiſtola ſupererogatio eſt proferens duos denarios, ſcilicet legem & prophetas. Ibid.

Epiſtola ſedendo, Euangelium ſtando auditur. pag. 473.b

Epiſtola ante Euangelium ſicut Ioannes ante Chriſtum prædicauit. 687.d

Error ſtultiſſimus hoſtium Miſſæ. 630.c

Error eſt negare corpus & ſanguinem Chriſti in ſacrificio altaris. 475.d

Error Heluidij, contra perpetuam virginitatem

Maria. 499.c
Eſaias nobilis propheta, magnus & verus Euangeliſta. 493.d
Eſdras legem à Chaldæis incenſam reparauit, corruptam correxit. 4.e
Eſdras iuſtitia priuilegium in verbis habet & factis. 624.d
Eſychius. 215.e
Eua quæ mala transfuderit in ſe ſequuturas mulieres. 444.b
Euangelium cur ſic vocatum. 3.d
Euangelij & legis comparatio. 3.e
Euangelium Matthæus Hebraicè ſcripſit. 5.a. *cæteri*
Euangeliſtæ Græcè. Ibid.
Euangelium præcedit Epiſcopum in proceſſione eius ad Miſſam. 152.d. *hoc oſculatur epiſcopus in altare poſitum.* 153.d. *vbi remanet vſque dũ hoc ſumat diaconus.* Ibid.
Euangelium de altari accipit diaconus hoc lecturus 160.e. *cur in ſiniſtro brachio portet.* 67.a
Euangelium in medio miniſtrorum defertur. 68. a. *cerei cur præcedant.* ibid. & 61.b. 67.a. 160.b
Euangelium præcedet incenſum. 385.b
Ante Euãgelium thymiama Paſchali nocte cur tantùm deferatur. 56.c. 123.b
Euangelium cum legitur, baculi de manibus deponuntur. 160.b
Euangelium in eminentiori loco cur legatur. Ibid.c
Euangelium lecturus, contra Septentrionem cur faciem vertat. 69.d. 430.a
Euangelium lecturi ad meridiem erant olim verſi diaconi, poſtea ad Aquilonem, & vnde contrarius vſus irrepſerit. 384.e
Euangelium quam in partem verſus legat presbyter. Ibid.
Euangelium lecturus frontem & pectus cruce cur ſignet. Ibid.d
Euangelia cum recitantur, ſurgendum inſtituit Anaſtaſius. 67.a. 160.a. 279.e
Euangelium cum legitur, vt curui ſtent ſacerdotes, Anaſtaſius ſtatuit. 346.d
Poſt Euangelium incenſum non offerunt Romani: pag. 89 a
Euangeliorum breuiaria. 403.e
Euangelium in veſperis, Magnificat appellatur: pag. 56.d
Euangelij maieſtas legem & prophetas literaſq; Apoſtolicas præcellit. 474.c
Euangelium cur in ſublimiori loco legi ſolet. Ibid.
Euangelium cur ſumma reuerentia audiendum eſt. Ibidem e.
Euangelium eſt omnium, quæ in Miſſa dicũtur principale. Ibid.
Euangeliſtæ in reſurrectione Chriſti cur taceant de eius matre. 563.b
Euangelium ſecundum Marcum cur in die Paſchæ legitur. 565.b
Euangelium legendi ritus. 687.b
Euangelium olim ad auſtrum, nunc ad Aquilonem legitur. 688.b
Euangelium nudato capite audiendum. Ibid a
Euangelij à dextera parte in ſiniſtram tranſlatio
quid. 721.b
Eucharistia. 79.a. 175.a
Eucharistiam cur pane & vino conficiendam inſtituerit Chriſtus. 275.a
In Eucharistiam panis infermentatus ſumendus. 276.e. *atq; eiuſmodi fuiſſe quo Chriſtus eſt vſus, ratio ſuadet.* Ibid.
Eucharistiam conſecrandi formam Chriſtus tradidit. 433.b
Circa Eucharistiam mira & magna fides eccleſiæ. pag. 169. a
In Eucharistia panis & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti commutantur. 430.c. 433.b. 434.d. *Dominicis verbis.* 385.c. 414.a. 431.b
Eucharistia panis & vini natura quando vertatur in naturam corporis & ſanguinis Chriſti. 168.e. *in ea eſt Chriſti corpus viuum.* 168.e. *idq; ore humano ſumitur.* Ibid.
Eucharistiam, corporis & ſanguinis Chriſti ſacramentum Græci nominant. 278.d
In Eucharistia Chriſti corpus cum ſit verum, cur myſterium dicatur. 74.b
Eucharistia an quotidie accipienda. 277. e. *deq; eo varia variorum ſententia.* 7.b. 48.d. 77.d. 344.a
Eucharistia quotidie ſumpta in primitiua Eccleſia. 344. d. *qui communionem per tres Dominicos negligunt, eos Græci excommunicant.* pag. 344.e
Eucharistia quotidie an rarius ſumenda, Auguſtini conſilium. 175.e
Eucharistia ad frequentem communionem hortantur Auguſt. & Ambr. 402.d
Eucharistia an quoties Miſſa in die auditur ſumenda. 348.e
Ab eucharistia perceptione, qui abſtinere, qui minime debeant. 7.d
Eucharistiam indignè quis capere dicatur. 450.e
Ad Eucharistiam coniugati acceſſuri, diu ante à complexu abſtineant. 7.e
Eucharistia vltimo & neceſſario viatico morituri non priuandi. 80.a. *ſine qua qui ſunt mortui, eorum cauſa Dei iudicio reſeruanda.* Ibid.
Eucharistia à ieiunis ſumenda. 175.e. 342. e. *ſecus factum aliquando in cœna Domini, & ab aliis frequentius.* ibid.
Eucharistiam à ieiunis accipiendam cur Apoſtoli inſtituerint. 6.d
Eucharistia reſeruatur ex quinta feria cœnæ Domini. 99.d
Eucharistia reſeruatur in cœna Domini vſque in Paraſceuen. 99.d. 103.e
Eucharistia in Paraſceue non conficitur. 103.e 293.e.
Eucharistia intinctio prohibita. 388.e
Eucharistia data baptizatis antiquitus. 274.e
Eucharistiam ſine fide ſumens, Chriſtum lauiat & occidit. 479.a
Eucharistiam propter duas cauſas inſtituit Dominus poſt cœnam. 608.d
Eucharistia quare ſic nominetur. 724.a
Eucharistia quare iteretur. 770
Eucharistiæ materia. 723

Eucha-

Eucharistia vt proſit nobis, quid Deo offerendum. pag. 772
In Eucharistia quæ conſiderentur. 723.d
Eucharistia quomodo bene ſumatur. 723.e
Eucharistia effectus. 721.723.772
Engypij. 246.d
Excommunicatio vel à ſacramentis ſuſpenſio, cur ab Eccleſia vſurpetur. 342.b
Excommunicatione grauia delicta plectuntur. 126.e
In Excommunicatione quæ penſanda. 738
Exedra quid. 335.d
Exempla ex veteri teſtamento. 376.e
Exemplis ſex ſcripturæ veteris probatur poſſibilitas tranſubſtantiationis panis in corpus Christi, pag. 632.b
Exequiæ mortuorum. 220.a
Exequiæ mortuorum non negligendæ. 80.e
Exequiæ tertia, ſeptima,& trigeſima die ſeruandæ. pag. 220.d
Exequiæ mortis Domini in nocturnis vigiliis trium dierum. 534.b
Exomologeſis. 283.e
Exorcista. 60.a.61.c.269.a
Exorcistæ in eccleſia qui olim actores. 21.b.*quomodo ordinentur.* 138.e
Exorcista officium. 412.c.740
Exorcista munus qui vſurpare poſſint, qui non debeant. 61.e
Exorcista munus etiam ſacerdos exequitur. 137.e
Exorciſmus quid ſit. 28.e.61.e.101.e
Exorciſmi modos Salomon ſuam gentem docuit. pag. 138.e
Exorciſmus olei. 100.e.101.e
Exercizatum oleum in baptiſmo. 54.e
Exorciſmis dæmones eiiciuntur de baptizandis. pag. 115.b
Exorciſmi quomodo concludantur. 384.e
Extendens mortis cœlum ſicut pellem. 594.e

F

F*abiola pænitentia.* 104.e
Facere manſionem apud pios, Patri quoque & Filio, ſicut Spiritui ſancto aſcribitur. 601.b
Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. 612.a
Fanon. 64.e
Fato peccata noſtra imputare nequaquam debemus. 445.a
Februarij luſtrationes ethnicorum in litanias conuerſæ. 178.d
Feminalia linea. 64.d. 415.b
Feneſtra in latere Arcæ quid deſignat. 576.e
Feria quarta quidam carnem non edunt. 127.e
Feria quarta & ſexta ac ſabbatũ cur magis quàm alij dies ieiunio deſtinantur. 490.e
Feſti dies in ſanctorum honorem varij & multi cur inſtituti. 13.e.116.e
Feſtiuitates ſanctorum cur celebrentur. 297.b. 298.e.299.e
Feſtis diebus beneficiorum Dei dicamus ſacramusque memoriam. 167.a
Feſtos dies obſeruantes, non venimus contra illud Pauli, Dies obſeruatis,&c. 216.d
Feſti dies in veteri lege. 299.e
Feſtum Tabernaculorum Iudæis ſolenne. 14.c
Feſti Chriſtianorum dies. 8.e.& *ſequentibus. Dominicus.* 9.a.b.*ſabbato cur ſucceſſerit. ibid. eiuſq; multæ prærogatiuæ. ibid. Palmarum.* 10.a. *Aſcenſionis.* 12.a.*S. Maria.* 35.e
Feſtiuitas S. Ioannis Baptiſtæ. 59.e.*omnium Sanctorum.* 59.a
Feſtum quatuor Coronatorum. Ibid.c
Feſtiuitas Dedicationis eccleſiarum. 298. a
Feſtum ſancti Marcelli, Mauritij, Medardi. 243.e
Feſta Apoſtolorum & Martyrum celebrata antiquitus, & quare ſint. 12.d
Feſtum ſui patroni quæuis Eccleſia ſolemniter obſeruat. 399.d
Feſta quæ à clero & populo celebrentur. 657.d
Feſti dies tam Dominici quàm reliqui, hiſtoriis ſeu antiphonis & reſponſoriis ſolennibus ſunt decorati. 646.b
Feſtiuitates præclariſſimæ Sanctorum duo habent nocturnalia officia. 256.e
Feſtiuitates multæ tempore non ſuo celebrantur ab Eccleſia. 376
Feſta Pontificum Martyrum qualia officia habere debeant. 399.c
Feſtiuitas in ſecunda veſpera terminatur. 651.a
Feſtiuitates duæ in vnum diem ſi incidant. 399.c. *pag.* 659.d
Feſta quæ ſub nouem lectionibus obſeruanda. pag. 657. c
Feſta nouem lectionum non multiplicanda. 657.a
Feſta noua in præiudicium temporalis officij non instituenda. 637.d
Feſta trium lectionum. 657.a
Feſta trium reſponſoriorum, atque item nouem quomodo peragenda. 400. b.657.a
Feſta quæ celebranda clero, vel populo, epiſcopi determinant. 657.a
Fideles cuncti quomodo vnum ſunt. 372.d
Fidei regula & ſummaria capita. 304.b
Fidei ſumma atque explicatio. 29.d
Fides neceſſaria in ſacramento corporis & ſanguinis Christi. 433.a.434
Fides ſine operibus mortua. 578.c
Fides ſola non ſufficit nobis ad ſalutem. 579.b
Fides Apoſtolorum ante Aduentum Spiritus ſancti erat infirma. 602.c
Fides Apoſtolica eſt ianua ad ouile Christi. 603.c
Fidei gradus quinque. 775
Fidem veterem diſcutere velle, magni periculi res eſt. 637.a
Figuræ morales non abolentur, ſicut figura promiſſionum. 485.c
Filij Eccleſiæ maiorem habẽt inter ſe vnitatẽ quàm habuerunt filij Iſrael. 376. a
Filij prodigi ornamenta in ſacerdotibus quæ à Christo accepit. 471.e
Filij quomodo portant iniquitatem patrum. 551.c
Filius Dei cum humana natura aſcendens ad patrem non facit quaternarium. 612.d

Fimbria, ſtola & manipuli bonorum operum perſeuerantiam ſignificant. 473.c
Flumen aquæ viuæ quid eſt. 596.d
Fœmina ad altare ſtare non permiſſa. 384.d. in qua parte Eccleſia ſtare ſolita ſint. Ibid.
Fœmina in gradibus Eccleſiaſticis non connumerantur. 25.e
Fontis baptiſmatis benedictio in ſabbato ſancto. pag. 54.b.409.a
Fornicatio quid. 42.e.445.e
Forma verborum in baptiſmo maxima virtutis eſt. pag. 592.b
Fratrum minorum vſus quidam in diuinis officiis. 643.e. reprehenſus. 645.e. 647.a. 655.d. 656.a 657.b. 659.a. 664.b. 665.
Frater iunior in parabola, populus Gentilis, ſenior populus Iudaicus. 556.e
Frons ſedes verecundiæ, ei crucem imprimimus. pag. 160.a
Frontem ſignare cruce. 688.e
Frumentum & vinum myſtice quid. 770
Ad ſulgura & tonitrua, agni, ſiue cera benedicta, quæ ſuffumigetur Dominica poſt Albas. 57.e

C

Galilæa dicitur etiam locus in templo vbi ſuprema ſtatio proceſſionis terminatur. 525.a
Galilæa tranſmigrationem denotat. 561.d
Galilæa & prima & vltima Chriſti prædicationem habuit. 562.e
Gallicana eccleſia peritiſſimos viros habuit. 351.e
Gallus prædicatores repræſentat. 709.a
Gedeonis vellus. 423.e
Gelaſianus de Miſſarum ſolenniis codex. 357.b
Gelaſij canon de approbatis & apocryphis libris. pag. 644.e.645.a
Gelaſius præfationem quam appellamus, ſiue exhortationem poſt præfationem compoſuiſſe dicitur. 70.a
Gemma eccleſia, Rationale. 661.a
Gemma anima. 683.a
Genuflexio in orationibus adhibenda. 194.d
Genuflexio cuius nos admoneat. 50.a.136.e.296.b 449.
Genuflexiones in orationibus ieiunij quatuor temporum quando fiant. 395.c
Genuflexiones ad orationes in collatione ordinum. pag. 59.d
Genuflectimus in xij. lectionibus, excepto in octauis Pentecoſtes. 13.b.404.e
Genua ad omnes Horas quadrageſimales flectimus pag. 401.b
Genua cur non flectimus tempore Paſchali. 566.e
Genuflexio ad Miſſam quomodo obſeruetur per Quadrageſimam. 402.b
Genuflexiones in hebdomada maiore frequentes. pag. 402.e
Genuflexiones in die Paraſceues. 50.a
Genuflexio in oratione pro Iudæis in Paraſceue non fit. 107.e. 216.e
Genuflexio in veſperis Dñicis intermittitur. 191.a
Genuflexio in orationibus quibus temporibus non ſit adhibenda. 349. e. ea quinquaginta poſt Paſcha diebus vetita. 296.b
In genuflexione frequentes ſunt Scoti. 350.b
Geometria & eius in ſcripturis intelligendis vſus. pag. 321.a
Germani à Græcis multa nomina mutuarunt. pag. 336.a
Gloria in excelſis Deo, hymnum Hilarius perfecit. pag. 68.d
Gloria in excelſis à quo ſit Miſſæ adiectum. 66.e 346.d.
Gloria in excelſis, ad Miſſam dici omni Dominico, & Martyrum natalitiis, Symmachus conſtituit. pag. 66.a
Gloria in excelſis, omni Dominico vel natalitiis Sanctorum recte cani confirmatur. 358.a
Gloria in excelſis, verſus orientem dicitur, & in dextra parte altaris. 648.b
Gloria in excelſis, quando dicendum aut non ſit. pag. 400.e.648.b
Gloria in excelſis, in Miſſa Innocentum non canitur. 132.d
Gloria in excelſis reticetur in Miſſa pro mortuis. pag. 179.a
Gloria in excelſis, in Aduentu priſci non dixerunt. 178.a. repetierunt in nocte Natiuitatis. 178.d. 211.e.
Gloria in excelſis, omittitur à Septuageſima. 91.a
Gloria in excelſis intra Septuageſimam etiam in Purificationis feſto non canitur. 35.e
Gloria in excelſis, in quibus Miſſis canendũ. 404. d. an in ieiunio in Paſchali hebdomada dici debeat. Ibid.
Gloria in excelſis, & Te Deũ laudamus, ſimul aut canuntur, aut intermittuntur. 648.b
Gloria in excelſis, in officio trium lectionum non dicendum. 660.a
Gloria in excelſis. 685.a
Gloria in excelſis Deo, hymnus Angelorum, à Theleſphoro Miſſæ additus. 483.a
Gloria patri cur taceatur tempore paſſionis Domini. 521.e
Gloria patri & filio, cur adiiciatur Pſalmis aliisq́. pag. 181.a
Gloria patri &c. hymni huius frequentatio a Nicænis Patribus præcepta. 351.e
Gloria patri &c. ad Pſalmorum diuiſionem ab Hieronymo eis adiectum. 67.e. de eo ad Damaſum Hieronymus ſcripſit. 195.e
Gloria patri per quem pſalmis additum. 639.b
Gloria patri & filio, pſalmis qui additur varie à Græcis & Latinis profertur. 351.e.359.b
Gloria patri in reſponſoriis à Dominica paſſionis per vndecim dies intermittitur. 200. e. à cœna Domini vſque in Paſcha penitus. 201.b
Gloria patri à nocte cœna Domini vſque in Paſcha in pſalmis & reſponſoriis reticetur. 46.b.102.e
Gloria in Paſcha repetitur. 200.e
Gloria patri ad Benedicite in laudibus non dicimus pag. 295.e
Gloria patri ad Miſſam. 67.e

Gloria patri vt ad introitum Miſſa, ita ad reſponſoria repetunt Romani Antiphonarij. 647.d
Glorioſum Chriſtianis ſignum crucis, 752
Gloria inanis quid, & quas filias ex ſe gignat. pag. 41.a
Graci antiphonas primi compoſuere & preces. 6.b
A Gracis kyrie eleyſon acceptum. 382.a
Graci non ſedent ad Epiſtolę lectionem. 384.e
Graci in diuinis officiis conſuetudines à Latinis diuerſas habent. 205.e. *à Sexageſima ieiunium auſpicantur.* 36.e
Graci Latinos calumniati de partiſula, Sicut erat, qua eſt in gloria patri, &c. 351.e
Gracorum error de Spiritu ſancto. 453.a
Graci de azymis Romana Eccleſia nimis pertinaciter reſiſtunt. 483.a.b
Gracia hareſibus fermentata. Ibid.
Gracorum inepta ratio pro fermentato, tumidus Maria vterus. 483.d
Gradualis Gregorij. 391. d. 398.a. 399.c. 401.e
Graduale Romani Cantatorium vocant. 224.c
In Graduali Gregorij aliquando vno die duo officia pag. 399.a
Gradualia non canebant ante Euangelium Hiſpani. pag. 358.a
Graduale panitentia lamentum, cantus aſper & grauis. 473. e. 474. a
Graduale infra Penteſoſten cur non canitur. Ibid.
Graduale à gradibus humilitatis dicitur in conualle plorationis. Ibid.
Graduale propter baptizatos prima hebdomada Paſcha cantatur. 565.e
Gradus quindecim in templi Salomonis. 710.b
Grammatica artis vſus in ſcriptura ſacra intelligenda. 318.e
Gratia Spiritus ſancti non datur in Eucharistia niſi lotis. 533.c
Gratiarum actio. 746
Gratia temporis exordium. 760
Gregorius doctiſſimus epiſcopus, Romanorum, Anglorum Apoſtolus. 219.e
Gregorius diſpoſuit diuina officia. 344.e
S. Gregorius cantum diurnum nocturnumq́; plene ordinauit & diſtribuit. 347.a. 351.d
S. Gregorius Eccleſiaſtica quomodo ordinauit officia.. 405.b
Gregorius antiphonas quomodo ad pſalmos ordinarit. 643.e
Gregorius Sacramentorum librum edidit. 346.c
Gregorius ordinem lectionarij in Antiphonario & Sacramentario diligenter obſeruauit. 396.c
Gregoriana orationes authentica. 650.b
Gregorius Canoni quid adiecerit. 348.d
Gregorius Canoni addidit, Dieſq́; noſtros. 167.a 348.d.
Gregorij vita reſitata. 357.d
Gregorij vij. laus. 386.e
Gregorius vij. Pontificum qui Martyres fuiſſent, omnes dies ſolennes eſſe conſtituit. 399.e
Gregorij vij. ordinatio de diuinis officiis. 642.b
Gregorius Turonen. 353.e
Gregorius Antiphonarium centonizauit & canonem auxit. 482.e
Gregorius ſtationum vrbis ordinator. 490.c. 488.d
Gregorij ſcripta digito Dei dictante concepta ſunt. pag. 490.e
Gregorius diuinorum officiorum ordinator. 594.e
Gregorij deuotio erga S. Andream. 567.e
Gregorij atauus, Fœlix quartus Pontifex Romanus. Ibid.
Gregorius ex monacho factus Pontifex Romanus. pag. 566.b
Guloſitas, ſeu gula vitium, qua procreet ex ſe vitia. 42.d
Cultores Eccleſia qui dicantur. 755
Guilielmi rationale citatum. 643.a

H

H*Aereditas in teſtamento Chriſti eſt paracletus in remiſſionem peccatorum.* 531.b
Haretico extra eccleſiam non prodeſt baptiſmus, in eccleſiam iterum recepto ſalutaris eſſe incipit. pag. 31.c
Haretici non rebaptizandi, ſed ad eccleſiam reuerſi, ſolo chriſmate & manus impoſitione purgandi. Ibidem.
Haretici vigilias nocturnas reprobantes. 8.e
Hareticos erroris ſtercora fœtore paſcunt. 477.a
Haretici inſtar Achis, ſemper dicunt, Quomodo eſt. pag. 479.a
Haretici, vulpecula, vineam Domini demolientes. pag. 568.b
Haretici dicentes corpus Chriſti reſurgentis phantaſticum. Ibid.
Hareticorum per miracula confutatio. 568.e
Haretici loquuntur à ſemetipſis, ideò loquuntur bella & ſcandala. 583.e
Haretici ſuam, catholici Dei gloriam quarunt. pag. 603.a
Haretici lupi rapaces. 618.a
Hareſis vnde ſic dicta, & hareticorum catalogus. pag. 305.b
Hareticorum reprehenſio ſacrificare prohibentium. pag. 627.b
Hareticorum temeritas. Ibid.d
Hebraa nobilior lingua. 124.d. 251.d
Hebdomada maior cur ſic dicta. 46.c. 401.e
Hebdomada maioris quarta feria quis agendi ordo, pag. 46.c. 98.d
Hebdomada maioris peculiares obſeruationes. pag. 402.d
Hebdomada paſſionis Dñi breuis decurſus. 477.d
Helias Chriſti, Heliſaus Apoſtolorum typum geſſit. pag. 584.e
Heliſaus bene petiit, ideo duplex factus eſt in eo ſpiritus. Ibid.
Heſter temperantia ſpeculum. 624.d
Hieremias & dictis & factis paſſionem Chriſti prafigurauit. 322.b
Hieroboam typus hareticorum. 623.e
Hieronymi comes. 393.c
Hieronymus Pſalterium diſtribuit ad diuina officia pag. 639.e

Hie-

Hieruſalem cæleſtis, in qua plenitudo eſt gratia torrens voluptatis & caminus ignis plenus & indeficiens. 144
Hilarius hymnos ſcripſit. 2.c
Hilarius hymnum Gloria in excelſis Deo, auxit. pag. 68.d
Hiſpani Gradualia & alleluia non cantanda cenſent ante Euangelium. 358.b
Hiſpani in ieiunio obſeruando ab aliis nationibus differunt. 355.a
Hiſtoria vocantur antiphona & reſponſoria in diuinis officiis. 647.a
Hiſtoria, Allegoria, Anagoge & Tropologia quid. pag. 727.d
Hodie genui te. In æternitate enim ſemper hodie, id eſt, præſens eſt. 499.a
Homo Microcoſmus & quaſi minor quædam Eccleſia. 374.e
Hominum miſera illuſio per dæmones. 626.d
Homo cæteris præſtat, homini Deus. 631.c
Hominem cur Deus permiſit per ſerpentem decipi. pag. 538.c
Homo feria ſexta conditus eſt, & redemptus. pag. 537.a
Homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei creatus. pag. 552.e
Homo ad loquendum tardus eſſe debet, ne ſcilicet loquatur à ſemetipſo. 583.e
Homo cum omni creatura participãs dicitur minor mundus. 586.e. 589.d
Homo Chriſtus in communionem Trinitatis ſine perſonarum augmento admiſſus. 586.e
Homo Chriſtus quomodo habet omnia cum Trinitate ſibi communia. 587.c
Homo poſt lapſum per Chriſtum maior factus eſt, quàm antea fuit. Ibid.
Homo in ſolis naturalibus miſer & egenus. 593.c
Homines nimis ingrati, traduntur in reprobum ſenſum. 593.a
Hominis eſt præparare animum, Domini autem, gubernare linguam. 595.d
Homo non potuiſſet melius condi quàm conditus eſt. pag. 613.c
Hora orationis canonica. 194.c. 229.d
Hora Canonica vnde orta. 184.e. 349.e
Horas canonicas ad orandum à Patribus conſtitutas inceſſanter ſeruat Eccleſia. 280.c. quænam illa ſint. 280.c
Hora, tertia, ſexta, & nona, precibus cuius exemplo, & quo myſterio dicatæ. 7.d
Hora canonica quando ſecundum hanc diſtributionem pſalmorum & orationum qua vtimur, celebrari ſint cœptæ. 349.e
Hora canonica viij, diurna vij. 650.d
Ad horas lectiones & reſponſoria & verſus. 186.a
Horas priuatim legens, antiphonas etiam ante Pſalmos imponat. 644.a
Horæ canonicæ non omittuntur niſi à vacuis & ingratis. 466.a
Horæ canonicæ pro beneficiis Dei vectigales ſunt gratiarum actiones. Ibid.
Horæ canonicæ initium & finem in Deum referunt. 467.b
Horæ canonicæ cur per triduum paſſionis carent initio & fine. Ibid.
Hoſtia altaris plenitudinem diuinitatis & gratiæ continet. 476.d
Hugo de S. Victore, regulam Canonicorum regularium explicuit. 632.c
Hugonis de S. Victore modeſtia & humilitas. 731
Humaniformij hæretici Deo humana membra tribuentes. 588.d
Humaniformiorum ridiculum figmentum. 610.c
Humana natura in Chriſto exaltata & immutata maxime. 589.b
Humana natura in Chriſto ante paſſionem vt aqua, poſt, vt cryſtallus. Ibid.
Hyacinthus quid. 64.a
Hyacinthina tunica. 65.b
Hymni qui ſint. 185.b
Hymnos antelucanos primitiua apud Alexãdriam eccleſia celebrat. 350.d
Hymnos, qui in eccleſia eſſe dicendos negauerunt, confutantur. 358.b
Hymnorum ſcriptores. 2.c. 300.c
Hymni diuini, & humano ingenio compoſiti. 2.e
Hymnos eccleſiaſticos Hilarius compoſuit. 2.c. & Ambroſius, qui Ambroſiani dicti. Ibid.
Hymnus Angelorum, Gloria in excelſis, propter pacem à Chriſto factam. 472.c
Hymnus trium puerorũ cur ſabbatis quatuor temporum cantatur. 492.c
Hymni authentici per annum. 649
Hymni metrici in quibuſdam eccleſiis olim non cantati. 350.e
Hymnos metricos qui legitimè componuntur cantandos. 350.c
Hymni metrici niſi approbati ſint, & authentici, non canendi. 648.b
Hymnarij Romani. 648.b. 649.a
Hymnos Ambroſianos ad omnes curſus mandat Benedictus decantari. 359.d
Hymni ad diuina officia quo loco in Romano, Ambroſ. & Benedictino officiis dicantur. 648. 649.a
Hymnus in nocturnali officio. 660.a
Hymnum qui laudibus detrahunt, contra canones veniunt. 651.d
Hymni conſueti ad minores horas non mutantur Romano more. 648.b
Hymnum feſti ad horas minores diuidere non eſt authenticum. 648.b
Hymnus in completorio poſt pſalmos, non poſt Capitulum, dicendus. 648.b
Hymnus Mariæ, Magnificat. 189.c. 190.d. 190.e
Hymnus Gloria in excelſis 132. hunc Hilarius abſoluit. 68.d
Hymnus trium puerorum. 199.c. eius commendatio. 640.e
Hymnus trium puerorum in ſabbatis xij. lectionum ad Miſſam: apud Hiſpanos omnibus Dominicis cantari ſolitus. 347.e. 358.c. cum canitur, non ſedendum. 395.d
Hymnus præfatio etiam nominata. 164.c.e
Hymnum Sanctus, vt cantaret populus, à Sixto inſti-

inſtitutum. 164.e
hypante. 35.b.178.d.213.b.401.a
Hyſſopus myſtice fidem ſignificat. 410.b

I

IAcob, ſeruiens pro Lia & Rachel, Chriſtum præfigurabat. 470.c
Ianitores in lege. 137.e
Ianuarij calendæ, qua ſuperſtitione cultę à Gentilibus ſint. 33.d
Ianus bifrons & quadrifrons. Ibid.
Ianuarium primum eſſe menſem, Numa cur voluerit. Ibid.
Ianus, & in eius honorem Calendæ Ianuarij, à Gentilibus quo cultu celebratæ. 14.d
Ieiunia veteris teſtamenti. 285.e
Ieiunauit Chriſtus ſtatim à baptiſmo. 35.b
Ieiunium ſine eleemoſyna quale cenſendum. 446.e
Ieiunij orationi iuncti quanta vis. 284.c
Ieiunium perfectum quale ſit. 207. b. & quale approbet Deus. 40.d.446.d
Ieiunij encomia & effectus, 15.b.eiuſq. per tempora diſcretio. 284.c.285.a
In ieiuniis quid cauendum. 287.d
Ieiunij tempore carnes cur vetitæ. 15.b.287
Ieiunium poſt veſperam ſoluitur in Quadrageſima: extra quam, poſt nonam. 401.e
Ieiunia cur certis temporibus inſtituta. 216.e
Ieiunia legitima ab omnibus ſeruanda. 287. a. illa quoque quæ proprius Epiſcopus pro quauis occaſione indicit. Ibid.
Ieiunia multorum priuata. 287.a
Ieiunandum prima & quinta feria non eſſe Melchiades decreuit. 36 d.85.a.344.e
Ieiunium quinta feria Canone prius vetitum. 401.b poſtea ieiuniis pliapcata. Ibid.
Ieiunandum Dominico non eſt. 12.e.217.d.344.e
Ieiunant Manichæi Dominico. 217.d
Ieiunium ſexta feria. 15.b.286.e
Ieiunium biduanum vnde ortum. 287.d
Ieiunium quarta feria & à carnibus abſtinentia. pag. 127.e
Ieiunium apud quoſdam etiam ſecunda feria ſeruatur. 217.e
Ieiunium ſabbati cur quidã obſeruent. 15.b.286. c
Ieiunatum Romæ Sabbato. 217. c. ſabbato relaxatio ieiunij magis conuenit, quàm ieiunium. 217.d
Ieiunatur in vigiliis Sanctorum. 52.b. niſi in Dominicam incidant. Ibid.
Ieiunium triduanum. 287.c
Ieiunium triduanum à Niniuitis ſumptum. 15.a
Ieiunium triduanum non eodem tempore ab omnibus ſeruatur. 354.e
Ieiunium in aduentu Romani agunt. 653.b
Ieiunium ante Natiuitatem Domini. 286. d
Ieiunium Calendarum Ianuarij qua occaſione inſtitutum. 14.d.33.d
Ieiunium ante Paſcha alij ſex, alij ſeptem, alij octo, alij nouem hebdomadis peragunt. 84
Ieiunium ſeptem hebdomadarum ante Paſcha inſtituit Teleſphorus. 84.a.91.c
Ieiunium à Quinquageſima auſpicantur Romani. pag. 291.e
Ieiunium Quadrageſimale in lege, prophetis & Euangelio fundatum. 13.a.recte confine & contiguum Dominicæ paſſionis eſt conſtitutum. 13.c
Ieiunij Quadrageſimalis auſpicandi varietas, & vndè ea ſit nata. 36.e
Ieiunium Quadrageſimæ quarta feria poſt Quinquageſimam inchoatur. 94.c.ieiunij caput ea dicitur. Ibid.
Ieiunium Quadrageſimale. 285.a
Ieiunium quadraginta diebus cur peragatur. 13.c. 40.d.
Ieiunij xxxvj. dies Gregorius facit. 95.c
Ieiunium perducitur vſque ad noctem in ſabbato ſancto. 200.d
Ieiunium auſterum piorum à nocte cœnæ Domini, vſque ad ſabbatum. 48. d. ad exemplum Apoſtolorum. Ibid.
Ieiunia relaxãtur Eccleſiæ traditione intra Paſcha & Pentecoſten. 12.a.15.c.127.d.122.c.his tamen diebus ſi qui ieiunare volent, non ſunt prohibendi. 15.a
Ieiunium quinquageſimale poſt Paſcha non ſeruant Hiſpani. 355.a
Ieiunium Triduanum ante Aſcenſionem. 128.b 218.b.295.e.
Ieiunia repetuntur poſt Pentecoſten. 130.c.133
Ieiunium poſt Pentecoſten. 286.a.hoc alij poſt Pentecoſten, alij poſt Aſcenſionem inchoant. 14.a
Ieiunium Calendarum Nouembrium Iudæis mandatum Eccleſia retinuit. Ibid.
Ieiunia quater celebranda Calixtus ſtatuit, ante quem, ter. 396.e
Ieiunia quatuor temporum ſeruanda. 366.c
Ieiunia quatuor temporum denunciandi formula Leoni vſitata. 393.d
Ieiunium celebrari in collatione ordinum, mos primitiuæ Eccleſiæ. 133.a
Ieiunium quatuor temporum, quamuis ordinatio non fiat, nihilominus neceſſario obſeruandum. pag. 58.c.134 b
Ieiunatur in xij. lectionibus, etiamſi in hebdomada Pentecoſtes incidant. 133.a
Ieiunio quatuor temporum, quo tempore ſit ſeruandum. 14.a.134 e.286.e.366.c.366.d.ante ſabbata hac quarta & ſexta feriis etiam ieiunandum. 286.e
Ieiunia quatuor temporum cur tribus peragantur. pag. 58.d
Ieiunia quatuor temporum quando ſeruanda definiuit Gregorius vij. cum ante in his ſeruandis error & varietas ſæpe accideret. 391.d & ſequent.
Ieiuniorum quatuor temporum officia. 431.e
Ieiunio quatuor temporum, quarta feria cur duæ, ſexta vna, & ſabbato quatuor lectiones. 58.c. 135.d.
Ieiunium quatuor temporum vernalę quando agendum. 401.e
Ieiunium vernale quatuor tẽporum, in prima Quadrageſimæ ſeptimana legitimè ſeruatur. 391.e

Ieiunium vernale quatuor temporum Martio cur adſcribatur, cum in Februarium nonnunquàm incidat. 392.e
Ieiunium quatuor temporum æſtiuale, in hebdomada Pentecoſtes legitimè ſeruandum. 392.e
Ieiunium æſtiuale extra Pentecoſten, qui obſeruant, magnam officiorum confuſionem faciunt. 393.d. *cur Iunio adſcribatur, cum in Maium ſæpe incidat.* Ibid.
Ieiunium quarti menſis fuit quando in Vigilia Pentecoſtes celebraretur. 368.e
Ieiunium ſeptimi menſis. 14.c. *decimi menſis in vigilia Natiuitatis à quibuſdam Italis.* Ibid.
Ieiunium quatuor temporum hyemale, cur plenius officium ſit nactum. 395.a
Ieiunio indicto & quatuor temporum Antiphonas & reſponſorios peculiares collegit Amalarius. pag. 261.b
Ieiunium quadrageſimale, decima totius anni. pag. 508.e
Ieiunium primitiua Eccleſiæ, multò prolixius fuit quàm nunc eſt. Ibidem.
Ieiunium æſtatis in hebdomada Pentecoſtes. 603.d
Ieiunium non contriſtat ſolennitatem Spiritus ſancti. Ibidem.
Ieiunij quatuor temporum quare inſtitutum. 759
Ieſus filius Naue Chriſti typum & nomine & opere geſſit. 554.d
Ignis, per triduum ex lapide aut cryſtallo quid ſignificat. 534.e
Ignis quem venit Chriſtus mittere in terram, Spiritus ſanctus eſt. 598.a
Ignis multiplex effectus & commoditas. Ibid.
Ignis inuiſibilis quomodo differt à viſibili. 598.e
Imaginum vſus. 337.e.338.a.443.a
Imago Dei ſemper manſit in homine, ſed non ſimilitudo. 552.e
Imber matutinus & ſerotinus, doctrina eſt Euangelij. 604.b
Incarnationis myſterium diabolo fuit occultatum. pag. 585.c
Incenſum poſt offertorium. 70.a
Incenſum altaris ſignificat corpus Chriſti *igne Spiritus ſancti repletum.* 472.c
Incenſum, quod imponitur cereo paſchali quid ſignificat. 547.d
Incorporalia quomodo moueantur. 729.e
Infantes quomodo dicantur credere & fidem habere. 116.e.d
Infantes per baptiſmum eximuntur à damnatione, quam ab Adam traxerunt. Ibid.
Infantes ſaluantur alterius fide, qui alieno quoque peccato rei tenentur. Ibid.
Infirmitas ſæpe ex peccato. 100.b
Infirmi vngẽdi oleo ſancto. 79.e. *vltimo viatico non priuandi.* Ibid.
Infirmi oleo vncti ab Apoſtolis. 99.e
Infirmi morituri, viaticum ſumunt corpus Chriſti. pag. 87.e
Ingreſſa, quid. 646.d
Ingratitudo in Deum ſumma. 628.a
Innocentum feſtum cur minus ſolenniter celebretur 397.e. *octaua maiori ſolennitate.* Ibid.
Inſignia paſſionis Chriſti, omnia in ſcripturis prædicta. 521.d
Inſpiratione diaboli appetiuerunt Adam & Eua eſſe ſicut dij. 614.e
Inſtructio noſtra ex figuralibus veterum hiſtoriis. pag. 567.c
Intelligens quantum differat à non intelligente. pag. 683.a
Intentio Chriſti ſacramentum corporis & ſanguinis ſui inſtituentis. 480.a
Intentio Euangeliſtæ in texenda linea Chriſti. pag. 498.d
Introitus. 382.a. *quis hunc miſſæ adiecerit.* 346.a
Introitus quandiu canitur, non ſedetur. 151.e
Introitus, Cantate Domino. 253.b
Inuentionis ſanctæ crucis feſtum, eiuſq; officium. pag. 404.a
Inuidia. 41.e
Inuitatorium. 192.c
Inuitatorium D. Benedictus Antiphonas nominat. pag. 646.c
Inuitatoria longiora & plura hyeme quàm æſtate. pag. 652.e
Inuitatorium triduo ante Paſcha non dicitur. 47.a 201.b. *& in Epiphania.* 213.c.216.d.240.d
Inuitatorij repetitio mutari à Dominica in paſſione conſueuit. 402.b
ſine Inuitatorio nocturnale officium celebrat Apoſtolicus in vigilia Natiuitatis Domini. 237.a
Inuitatoriæ antiphonæ quo ordine ab Amalario digeſta. 258.e
Inuitatorium, Non ſit vobis vanum, in capite ieiunij Amalarius poſuit, cum eſſet in media Quadrageſima. 246.e
Inuitatorium cur in Epiphania omittatur. 712.e
Iob demonſtrat, ſcientiam eſſe cauſam effectiuam luctus pœnitentiæ. 573.b
Ioannis Baptiſtæ feſtiuitate cur tres Miſſæ celebrentur. 59.e.177.a
S. Ioannis feſtiuitatis nocturnale officium. 256.b
Ioannis Euangelium de paſſione Domini legitur in die Paraſceues propter duas cauſas. 539.e
Ioannis Baptiſtæ triumphi tres. 761.d
Ionas putatur filius Sareptanæ fuiſſe, quem ſuſcitauit Helias. 519.a
Ionas Chriſti typum geſſit quando fluctibus maris ſe tradidit. 523.a
Ioſaphat regis hiſtoria, cur in vigilia Natiuitatis legitur. 494.d
Ioſeph ab Arimathia potens vir fuit. 170.b
Ioſeph cur permiſſus eſt venundari in Aegyptum. pag. 496.e
Ioſeph nutricius Chriſti, ſupremus ſcalæ gradus, innixus eſt Dominus. 497.c
Ioſeph venundatus à fratribus ſuis, typum Chriſti geſſit. 512.c
Ira quæ ex ſe gignit uitia. 41.e
Ira triſtitiam gignit, ex ea rurſus alia naſcuntur vitia. 42.a
Irriguum ſuperius, amoris inferius, timoris eſt fletus. 571.a

Iſidorus Fulgentij hortatu de diuinis officiis ſcribit. pag. 1.a

Iſidorus ſua patrum ſententiis interpolauit & firmauit. 31.e.

Ite Miſſa eſt, diaconus pronunciat. 79.a

Ite Miſſa eſt, quando dici vel non, debeat. pag. 175.e.189 a.400.c

Ite Miſſa eſt, feſtiuis diebus & in populi conuentu dicitur. 400.a

Ite Miſſa eſt, in Aduentu & Septuageſima cur non dicatur. 400.b.

Iube domine benedicere. 371.c

Iubilaus annus. 40.c.126.452.c

Iudæi per prædicationem Enoch & Heliæ Eccleſiæ adiunguntur. 217.b

Iudæi cur dicuntur Aſſyrij, id eſt, ſeipſos dirigentes. 494.c

Iudæi per Iſrael, Gentes per Ioſeph ſignificantur. ibid.

Iudæi in fine ſeculi in Chriſtum credituri ſunt. 501.e

Iudæorum ſanctificatio ante paſcha. 520.a

Iudæi ſalices ſunt illæ, ad quas ſuſpenſa ſunt organa cantionum. 523.b

Iudæi coniuncti filijs Edom contra Chriſtum. ibid.

Iudæi dum timerent pruinam, irruit ſuper eos nix. pag. 524.b

Iudæi promiſſiones & ritus ſuos ad terrena conuertebant. 160.b

Iudæi ira & rixa filij Gentibus inuident ſalutem. pag. 577.a

Iudæi per Thomam incredulum præfigurati ſunt. pag. 579.d

Iudæi deſertum dicuntur, quia deſerentes Deum, deſerti ſunt. 580.d

Iudæi recuſant venire ad nuptias. 622.d

Iudith fortitudinis ſpecimen. 475.b.

Iuonis ſermones. 407.d

Iuo opuſculum vocat ſermonem de conuenientia veteris & noui ſacrificij. 435.b

Iuramentum non eſt vinculum iniquitatis. 641.d

Iuramenta non neceſſaria, de conſuetudine loquendi tollenda. 445.e

Iuſtitia dei ſumma, quæ propter Adæ culpam omnibus claudebatur regnum cælorum. 551.b

Iuſtus in principio eſt accuſator ſui. 585.a

Iuſtitia quomodo ſeruata in redemptione hominum pag. 629.d

Iuſtitia ceſſit ceſſit miſericordia. 630.a

Iuſtitiæ ordo. 771.b

K

Kalendario qui ſancti inſcribendi. 657.c

Kyrie eleiſon Latini Græcè, Græci Latinè cur in Miſſa canant. 68.c

de Kyrie eleiſon in Miſſa quod canitur. 154.b

Kyrie eleiſon in Miſſa quomodo & per quos apud Græcos & apud Romanos dici conſueuerit. pag. 205.d

Kyrie eleiſon in omnibus officiis diuinis orationem Dominicam præcedit. 154.d.183.a

Kyrie eleiſon oratio Dominica ſequitur. Ibid.

Kyrie eleiſon prologus eſt orationis Dominicæ in diuinis officiis. 226.a

Kyrie eleiſon poſt Magnificat Romani dicunt. pag. 191.a

Kyrie eleiſon in prima. 183

Kyrie eleiſon non dicendum ante orationem ad horas. 203.e

Kyrie eleiſon omnes vniuerſalis Eccleſiæ preces ſignificat. 472.d

L

Lamina aurea. 64.c.65.b

Lapis Iacob erectus in titulum, figura Chriſti lapis angularis. 498.e

Lateranenſis Antiphonarius. 656 b

Lateranenſis Eccleſia in nomine Saluatoris & honore Ioannis Baptiſtæ à Conſtantino imper. conſtructa. 504.e.578.e.

Lateranenſis Eccleſia cur ad Lateranas dicta eſt. Ibidem.

Latria ſolum Deum colimus. 13.a.297

Latriæ ad cultum pertinet ſacrificij oblatio. 13.a

Latro in cruce de latere Chriſti profluente aqua baptizatus eſt, ſicut omnis, quæ tunc ſuper terram, vel ſubtus terram erat, Eccleſia. 549 550.a

Latus Chriſti in cruce apertum præfigu atum latere Adæ dormientis. 542.b

Laudes ſeu Matutina & vigiliæ nocturnæ diſtincta hora. 650.c

Laudes ſine alleluia canere, à quibus ſit profectum pag. 5.e

Laurentij vita citata. 355.e

Laurentij mors precioſa ſicut ſanguis Abel, clamauit in cælum. 505.a

Laurentius piſcis magnus & aſſus. 574.e

Lazarus pauper Gentilis populi typum geſſit. pag. 616.b

Lazarus amicus Chriſti mortuus, qualem peccatorem præfigurabat. 519.c

Lazarus prima die nouæ lunæ ante paſſionem Chriſti ſuſcitatus. 520.e

Lector Chriſtus fuit. 137.b

Lectores. 21.d.60.e.156.d

Lectores.138.c. quibus verbis ordinentur. 20.e.

Lector inſtruitur. 201.c.300.412.a

Lectoris officium. 740.c

Lectionis fructus. 300.d.

Lectiones in Eccleſiis vndè originem traxerint. 3.e *quantus ex ea fructus redundet, itaque attentè poſtpoſita etiam oratione ab omnibus auſcultanda.* Ibid.

Lectiones in eccleſiis de ſcripturis ſanctis ſumuntur. pag. 3.b

Lector lecturus chorum exit. 158.d. *gradum aſcendit.* 159.e. *cum tribunal nominat Cyprianus.* Ibid. *ante Lectionem diaconus ſilentium clara voce admonet.* 3.a

Lectio in matutinali officio. 196.e

Lectiones ad ſingulas dici horas, vndè profectum. 184.b. *& noctu item.* Ibidem.

Lectionis tempore ſedetur more maiorum. 156.a. *aut ſilendo ſtatur.* 186.a

Lectiones in nocturnali officio à cæteris quid differant. 193.a
Lectiones quo ordine ad nocturnos Romani legant. pag. 645.d
Lectiones maiores in vigilijs nocturnis. 638
Lectiones quo tempore ex quibus ſcripturæ libris legendæ. 644.c
Lectiones in feſtis trium lectionum de ſcriptura. pag. 660
Lectiones per octauas ſint etiam de hiſtoria currenti. 661
Lectiones ad paruas horas, Capitula vocantur, pag. 638.d.649.a
In lectionibus diurnalibus ad horas, cur benedictio non petatur. 186.c
Lectio non eſt in prima. 184.d.186.e. *monachi eam in capitulis legunt.* 184.d
Lectionem in veſperis profert ſacerdos. 190.c
Lectionem non habet Completorium. 192.a.253.d
Lectio à religioſis ante Completorium legitur. pag. 192.a
Lectio ad Miſſam & ad horas diurnas quid differat. 186.b
Lectionarius. 177.d.210.b
Lectionarij ordinator Hieronymus. 358.a
Lectionarij authentici annotini Paſcha meminerunt. 404.a
Lectionarius cur plures lectiones contineat inter Pentecoſten & Aduentum, quàm ſint officia. pag. 365.c
Lectio ad Miſſam ex gradu profertur. 186.d
Lectiones xij. cur dictæ, cum tantummodo ſex ſint. pag. 132.c
Lectiones diurnæ quare à maioribus, & nocturnæ à minoribus legantur. 745.b
Lectionibus præmittenda oratio, atque petenda benedictio. 458.b
Lectionibus cur ſubditur, Tu autem Domine, & Deo gratias. 468.c
Lectionem epiſtolæ ſemper ſequitur graduale, exceptis paucis diebus. 529.a
Lectiones matutinales noui teſtamenti à Paſcha vſque ad Pentecoſten. 590.a
Lectio libri Regum poſt Pentecoſten. 623.d
Legati victoris Chriſti, ſacerdotes ſunt in baptizando. 547.e
Leo primus addidit in canone, Sanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam, &c. 485.b
Leodium triginta epiſcopos canonizatos habuit. pag. 657.b
Leuita. 60.b
Leuitarum officium in lege veteri. 138.c
Leuitæ qui in lege veteri, nunc diaconi ſunt. 20.a.c
Lex noua & vetus & vtriuſque inter ſe collatio. pag. 3.d
Lex puniebat peccata, non ſoluebat. 105.c
Lex quomodo ſe habes ad Euangelium, & quomodo præcedis. 473.d
Lex victoria, quando fortis armatus debellatur. pag. 547.c
Lex ſicut puer medici. 620.b
Liber in ſiniſtro brachio quid. 687.e
Libri Salomonis præſignant doctores Eccleſiæ in pace. 624.a
Liber Iob contra tentationes legitur. 624.b
Liber Machabæorum, virtutum contra vitia pugnas refert. 624.d
Libri prophetarum deinde vſque ad aduentum Domini leguntur. Ibid.
Lignum ſcientiæ boni & mali quid eſt. 496.b
Ligneus malleolus in tabula ſonans, Chriſtum in cruce ſignificat. 335.a
Linea Chriſti in Matthæo ſecundum deſcenſum, in Luca ſecundum aſcenſum. 498.a
Linea Chriſti, velut linea piſcatoris. 499.c
Linguarum diuerſitas Apoſtolis neceſſaria fuit. pag. 599.d
Linguæ LXXII. ad Chriſtum ſunt conuerſæ. 693.d
Linum quid ſignificet. 64.b.65.e.70.c.151.c
Litania quid. 55.e.354.d
Litaniæ rogationes Latinè dictæ. 284.a
Litania in Miſſa. 278.e.345.e
Litanias in feſtis B. Mariæ fieri inſtituit Sergius. pag. 35.d
Litania ſabbato ſancto ſeptena, quintena, terna. pag. 55.a
Litania ſeptenaria, quinaria, & ternaria poſt baptiſmum in Paſcha & Pentecoſte. 89.b.121.e. *ante & poſt baptiſmum fiunt.* Ibid.
Litania maior. 404.e
Litania maior à Gregorio & cur inſtituta. 57.a 128.d. 204.e.
Litania illa Gregorij ſeptiformis. 205.c.354.d. *ſine ieiunio peragitur.* 57.e.128.e
Litania triduana ante Aſcenſionem. 404.a
Litania in die præſentationis Domini in templo, à quo inſtituta. 178.d
Locus altior pro Euangelio. 688.a
Longobardi Italiam per xxxv. annos incurſionibus vaſtarunt. 205.b
Loqui à ſemetipſo, & non loqui à ſemetipſo, quomodo differunt. 583.e
Lucas, vitulus diſertus, ſanguinem Chriſti ſudorem ſolus deſcribit. 527.d
Luctus duplex, vnus mortuorum, alter pœnitentiæ. 572.a
Luminum in Eccleſia vſus. 385.e
Luminarium de extinctione triduo ante Paſcha, quomodo in Romana & alijs Eccleſijs obſeruetur. pag. 249.e
Lumina xxiiij. per ſingulos tridui ante Paſcha dies, incenſa extinguuntur. 201.d
Luna Eccleſiæ typus. 450.b
Luxuria generalis vox, libidinum omnes ſpecies complectitur. 42.e. *quæ ex ſe gignat vitia.* Ibid.

M

M*Acedonius hæreticus æterni delicti reus.* pag. 596.e
Magnificat Euãgelij appellatione, vt quod ex Euangelio ſit, ſignificatur. 56.d
Magnificat, ad veſperas quotidie ex Eccleſiæ more canitur. 191.d

Magi tres, legati Gentilis populi 213.c.241.c. *totius mundi.* 241.b

Magi quales fuerint, , & quorum ſint diſciplinam traditionemq́ ſecuti. 34.e

Magi Gentium primitiæ. 502.c

Magi phantaſtica, Moyſes vera ſigna fecit. 632.c

Magorum munera quid myſterij complectantur. pag. 34.b.241.c.430.c

Mala Deus ordinat per pœnam, 629.b

Mala Deus praſciuit, ſed non prædeſtinauit. 496.a

S.*Mamertus Rogationes ante Aſcenſionem inſtituit.* 57.b. 128.a

Mandatum in cœna Domini duplex, lotionis pedum, & refectionis pauperum. 533.a

Manna typus verbi Dei, ros Spiritus ſancti. 494.d pag. 495.a.

Manna cur ſabbato non computruit, ſicut aliis diebus. 495.b

Manſio Spiritus ſancti per ſubſtantiam non eſt ſtabilis in mortalibus, ſicut manſio per fidem. pag. 478.c.

Manus impoſitionem benedictionem tribuere antiquis ſolenne. 18.d

Manus impoſitionis myſterium explicatur. 140.c

Manus impoſitio epiſcoporum proprium munus. pag. 121.b

Manus impoſitione dandum eſſe Spiritum ſanctum Apoſtoli docuerunt. Ibid.

Manus impoſitione poſt baptiſmum dant Spiritum ſanctum epiſcopi. 31.b

Manus in impoſitione cum pollice crucem in frontibus infantium faciunt epiſcopi. 120.b

Manus impoſitio quaſi baptiſmus ignis eſt. 119.b

Manus impoſitione, quæ nobis dona tribuantur. pag. 121.a

Per manus impoſitionem datur Spiritus ſanctus. pag. 119.b

Sine manus impoſitione mortui vt ſaluentur, in minori tamen eſſe gloria ſi per negligentiam ſit omiſſa, credendi ſunt. 118.c.119.a

Manus impoſitione ordinantur epiſcopi. 266.b

Manus impoſitione, ſacros ordines largiuntur epiſcopi, 140.d

Manus imponere ſuper diaconum an ſolus epiſcopus debeat. 139.e.140.c

Manus quando epiſcopus in Miſſa lauet. 162.c. *diaconus.* 169.e

Manus in Miſſa quando ſacerdos & cur lauet. pag. 279.e

Manus ſacerdotis oleo ſancto pro clauis paſſionis Chriſti ſignata. 478.c

Mappula. 65.e

S.*Marcelli martyrium, & de eo reſponſo.* 243.e

Marcus cur aſſimilatur Leoni. 564.e

Mare vitreum in circuitu ſedis Dei, baptiſmi figura eſt. 491.b

Maria virginum fœminarum caput & auctrix. pag. 24.c

Maria omni neuo originalis & actualis culpæ expers. 440.b

S.*Mariæ vterus in concipiẽdo & pariendo permanſit intemeratus* 444.c

Mariæ virginis in feſtiuitatibus proceſſiones. 178.e

Maria templum Domini, ſacrarium Spiritus ſancti. pag. Ibid.

Maria thalamus ſanctitatis, triclinium diuini conſilij. 493.e

Maria porta cœli maxima. 494.d.497.e

Maria dicitur Hieruſalem, dicitur etiam mons myrrhæ & thuris. 563.d

Maria regina angelorum mater fidei noſtræ. Ibid.

Maria ſpeculum humilitatis. 571.a

Mariæ tres circa ſepulchrum. 692.b

Martyria quid. 335.e

Martyrij baptiſmus maioris gratiæ eſt, quàm baptiſmus aquæ. 553.e

Martyrologia. 403.e

Martyrologium Bedæ citatum. 243.b

Martyrologium Hieronymus poſt Euſebium qua occaſione motus conſcripſerit. 355.b

Martyrologium Eccleſiæ. 656.e

Martyrologium ad primam recitari ſolitum. 651.d

Martyrum membra ſibi venditabant monachi circuncelliones. 22.b

Mathematica. 320.a

Materia ſacrificij duplex ſubſtantia eſt, diuina ſcilicet & terrena. 479.b

S.*Matthiæ feſtum in anno biſſextili obſeruandum.* pag. 400.e

Matutinorum officiorum antiquitas. 8.d. *eorum in Eccleſia vſus à quibus cœperit & cur celebretur.* Ibidem.

Matutinale officium. 281.a

Matutinæ abuſiuè vocantur nocturni cum laudibus pag. 650.d

Matutinale officium, quomodo auſpicentur Romani. pag. 225.c

Matutinale officium, ſi matutinum tempus oſtendas incipiunt Romani dimiſſo nocturnali. 228.e

Matutinalis officij viij. pſalmi exeutiuntur. 195

Matutinalis officij per Dominicas noctes, ordo & ratio. 226. e. & *per quotidianas noctes.* 227.b

Matutinali in officio per quotidianas noctes pſalmi et cantica mutantur. 296.e

In matutinali officio, duo pſalmi ſub vna antiphona, & item tres ſub vna, Benedicite ſine gloria cur canantur. 195.b.196.e

Matutinali in officio per Dominicas noctes à ſeptuageſima vſque in Paſcha duo pſalmi mutantur. pag. 199.c

Matutinale officium hebdomada ante Natiuitatem Domini. 235.c

Matutinale officium in octauis Natiuitatis. 212

Matutinarum ratio & myſterium. 466.e

Matutinæ in triduo paſſionis cur non dicantur in ſilentio ſicut horæ. 536.e

Matutinæ & veſperæ ſimiliter inofficientur. 651. *nec tamen hoc fit ab omnibus.* Ibid.

Mauritius Imperator cum prolibus ſuis maſculis occiſus. 204.b

Medardi confeſſoris feſtiuitas. 148.a

Media noctis vigilia multa habent. 467.e

Melchiſedech, Sem primogenitum fuiſſe autumant Hebræi. 60.c

Melchiſedech & eius oblatio, typum Chriſti, et Chriſti corporis & ſanguinis Chriſtianorum oblationis geſſit. 6.b
Mel de petra oleumq́; de ſaxo duriſſimo, quid eſt. pag. 554.e
Mendacium non eſt paruum peccatum. 151.d
Mens hominis imago Dei. 729.a
Menſa Domini quid myſticè. 766.d
Mentis corruptiones tres.quæ. 769
Metenſis eccleſia primum cantum Romanum edocta, in Galliam transfudit. 646.b
Metenſis Antiphonarius Amalario aliquando tantum cognitus. 235.e
Metropolitanus cur vocetur Archiepiſcopus. pag. 267.b
Micrologus citatus. 650.e.654.d
Miniſtri altaris cur in aduentu non vtuntur conſuetis veſtibus 488.d
Miracula duo, in teſtimonium Chriſti clauſo prodeuntis ſepulchro. 567.e
Miracula non contra naturam, ſed ſupra naturam. pag. 568.a
Miraculum de Euchariſtia. 771
Miſerere mei Deus pœnitentiæ pſalmus. 199.d
Miſerere mei Deus, pſalmus per ſingulas ferias in laudibus cur dicatur. 198.a
Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi. 551.b
Miſſa quid, & vndè ſic dicta. 67.a.70.a.278.e
Miſsa catechumenorum, & Miſsa fidelium. 79.a
Miſſa in commemorationem paſſionis Chriſti peragitur. 67.e
In Miſſa ad altare paſſionis Chriſti memoria replicatur. 79.e
In Miſſa quæ aguntur in ſacramento Dominicæ paſſionis aguntur. 87.a
In Miſſa mors Chriſti commemoranda, non Natiuitas. 386.d
Miſſa Chriſtus legatus & aduocatus noſter ad patrem mittitur. 176.a
In Miſſa ſacrificium offert tota Eccleſia. 72. e. vbi offerentium illic nomina vocitari conſueuerint. pag. 72
In Miſſa Chriſti nobis actiones repræſentat epiſcopus. 151.e.155.164.166.386.d
In Miſsa oblatio corpus & ſanguis filij Dei efficitur, ſeu in corpus eius tranſit. 73.e. corpus quod ſumpſit ex vtero Virginis. Ibid.
In Miſſa pro variis neceſſitatibus, vbi & quibus locis rogetur, rogariq́; poſſit. 88.b
Miſſam Chriſtus Apoſtolos docuit, Apoſtoli ad nos vſque tranſmiſerunt. 278.e
Miſsam Petrus Antiochiæ primus celebraſſe dicitur. 67.e
Miſſæ celebrationem à B. Petro inſtitutam, eodem modo vniuerſus orbis peragit. 5.e
Miſſæ, ſeu orationum in Miſsæ ſacrificio, ordinem Petrus inſtituit. Ibid.
Miſsæ ſacrificij ſeptem orationes, & quæ huius numeri ratio. Ibid.
Miſſa qualis Apoſtolorum tempore. 67.e.148.a. 345.e.206.c.357.c.278.e.
Miſsa ſine cantu antiquitus celebrata. 676.b
Miſſæ ordo. 278.d.389.d
Miſſæ & ſingularum quæ in ea fiunt rerum, explicatio. 151.a
Miſsæ expoſitio Iuonis. 429. b. & cum ſacrificiis veteris legis collatio. Ibid.
Miſsæ ordo, & qui ad hanc temporis ſucceſſu, & qua occaſione aliquid adiecerint. 345.e
Miſſæ quid à quibus pōtificibus ſit religione creſcente adiectum. 74.a.278.e.557.c.e.
Miſsæ antiphonas Cœleſtinus adiecit. 66.e
Miſſa publica. 96.a
Miſſa publica in ſabbato ſancto. 55. d. quæ noctu peragitur. Ibid.
Miſsæ quotidianæ à Gregorio quemadmodum celebratæ. 206.b
Miſsa legitima in qua ſacerdos reſpondens, offerens, atque communicans. 349.b
Miſsa quam celebrat ſacerdos ſolus. Ibid.
Miſsa ſuper memorias martyrum atque corpora. pag. 297.a
Ad Miſſam quibus ſe precibus præparet ſacerdos. pag. 382.b
Miſſæ ſine lumine numquam celebrantur. 583.b
Miſsa ſine orario non celebretur. 349.e
Miſſæ quibus & qualibus vaſis veſtibusq́; peragantur. 349.e
Miſsæ olim ſoli communicantes interfuere. 389.b. pag. 402.d
In Miſſa pro eis quam maximè & quaſi nominatim qui ibi offerunt, & communicant, oratur. 349. a. Nihilominus cæteris quoque prodeſt in fide & deuotione offerentium & communicantium permanentibus. Ibid.
Miſſam celebrans, ſaltem duos ſibi adiunctos habeat. 383.a
Miſſas ſine baculo & velato capite ſacerdotes celebrent. Ibid.
Ad Miſſam proceſſionis ſeries & ordo. 66.151
Ad Miſſam proceſſio ab Auſtro in Septentrionem cur fiat. 68.b
Miſsæ in introitu epiſcopus pacē miniſtris dat. 153. c. & cantoribus. 155. d. Diaconi altare oſculantur. Ibid.
Miſsa à lectione olim auſpicata, donec introitum Cœleſtinus adiiceret. 151.a
Miſſæ introitus ab octauis Epiphaniæ ad præſentationem Domini. 213.d
Miſsæ in principio Conſtantinopoli pſalmum, Venite exultemus, cani audiuit Amalarius. 240.e
In Miſſa quot orationes dicendæ. 383.d. atq; eæ ſint authenticæ. Ibid.e
Ad Miſſam vnam tantùm orationem Romani dicunt, etiam cum Sanctorum ſolennitates in Dominicam incidunt. 87.a
Miſsæ orationes quomodo diſtinguantur, & quibus quæque nominibus nominentur. 125.c
In miſſa ad patrem oratio dirigenda. 71.a.383.b. quomodo ea concludenda, & quo loco interponendum Deus. Ibid.
In miſſa plebs quoque ſacerdoti ſalutanti reſpondeat. 383.d
Ad miſsam Gloria in excelſis, quis adiecerit. 66.e.

Quis antiphonas. Ibid.
ad *Miſſam duæ lectiones quibus diebus cõtinuatim leguntur.* 402.c
ad *Miſſam Dominicis diebus* Hiſpani *hymnũ trium puerorum cantant.* 347.e
Miſſæ ſacrificij tempore Symbolum Nicænum populo prædicatur. 6.d
in *Miſſa oblationes populus præſentat, oblataq́, à populo ſacerdos ſuſcipit.* 69.d
Miſſæ ad ſacrificium aquam offerunt cantores. pag. 67.b
in *Miſsa incenſum poſt offertorium.* 70.e
Miſſa à quo loco auſpicetur. 176.d
ad *Miſsæ canonem addit* Gregorius, *Dieſq́, noſtros &c.* 88.a
in *Miſſa qua ſerie miniſtri ſtent tempore ſacrificij.* 165.a. *inclinati ſtant.* Ibid.e
in *Miſſa cur à Te igitur orationes tacitè ſubmiſſa voce recitentur.* 72.e
in *Miſsa corpus Chriſti conficiunt cum Pontifice presbyteri apud Romanos.* 502.b
in *Miſsa exaltatur vox in his verbis, Nobis quoque peccatoribus.* 169.e. 170.e
Miſſam ſine miniſtro celebrans, patenam cur reſumat, & in altari deponat. 387.e. *cur patenam ſub corporali abſcondat.* 385.d
ad *Miſſam orationem Dominicam dici, ab Apoſtolis ſumptum, non à* Græcis. 206.c
in *Miſſa diuiſa oblata partes quid ſignificent.* 67.e
in *Miſsa panis in vinum immiſſio variè agitur.* pag. 280.a
ad *Miſſam* Sergius, *Agnus* Dei *adiecit.* 67.c
in *Miſsa quid tranſitus ab vna parte in aliam deſignet.* 430.a. 435.e
in *Miſſa vſque ad ſacerdotis benedictionem perſeuerandum.* 349.c
Miſsa quomodo finiatur. 389.b
poſt Miſſam presbyter quanam agat legatq́. 389.e
in *Miſsa cur manus lauet ſacerdos poſt ſumpta ſacramenta.* 435.e. *aqua qua lotus eſt, in locum ſacrum huic cultui deputatum funditur.* 435.d.e
Miſsæ tempore vincti cuiuſdam vincula ſoluta, cum ea pro ipſo tamquam mortuo celebrata eſſet. pag. 179.c
Miſsæ reliqua officia correſpondere debent. 398.d
Miſsæ per hebdomadam quales agendæ. 653.a
Miſſæ in vigiliis. 660.e
Miſsa ſacrificium pro viuentibus & defunctis affertur. 73.e
Miſsæ pro defunctis, ex Apoſtolorum traditione fiunt. 297.a
Miſsæ ſacrificium defunctorum ad ſalutem prodeſſe creditur. 75.d. *nomina recitata ab antiquis.* pag. 75.d
Miſsa pro defunctis quotidie celebrari poteſt. 179. *& apud quoſdam quotidie celebratur.* 80.b pag. 221.a
Miſsa pro mortuis quid ſingulare habeat. 179.a
Miſsæ mortuorum ſine Gloria, Alleluia, & pacis oſculo fiunt. 81.d
Miſſa quotidiè celebranda. 344.a
Miſsæ an plures per diem celebrandæ. 345.b
Miſsas vna die ſeptem vel nouẽ Leo celebraſſe fertur. Ibid.
Miſſas plures vno die audiens, an quot audit, communicare etiam toties poſſit. 348.e
Miſſæ binæ in quibuſdam feſtis conuenienter dicuntur. 404.e
Miſſa qua hora legitimè celebranda. 178.e 219.b. 349.c
Miſſa in Quadrageſima quando 401.a
Miſsa hora nona per quadrageſimam, aliàs hora tertia celebratur. 95.b
Miſsam in nocte Natiuitatis Teleſphorus inſtituit. pag. 178.c
Miſſa in die Innocentum *quid peculiare habeat.* pag. 132.c
Miſſa in cœna Domini. 47.e
Miſsa in paraſceue non peragitur. 293.e
Miſsam, qualis fuit Apoſtolis, etiam in paraſceue celebrari vult Amalarius. 200.c
Miſsa in Paraſceue & ſabbato ſancto cur non peragatur. 49.e. 55.d. 507.e. 200.c. 293.d
Miſsa noctu celebratur ſabbato ſancto. 117.e 122.e. 145.a. 200.e. 219.c
Miſſa cur in nocte reſurrectionis Domini celebretur. 219.e
Miſſæ orationes & cantus die Paſcha. 56.c
Miſſæ tres cur celebrentur in feſto S. Ioãnis *Baptiſtæ* pag. 59.e. 177.a. 219.e
Miſſæ ordinem ſuum Galli *ante habuerunt, poſt Romanum in eis tenorem ſunt ſecuti.* 359.e
Miſsa ablata refrigeſceret mox memoria Chriſti, & vniuerſa charitas, mutila fieret fides, ſpes claudicans. 480.e
Miſſæ decor cum tempore per Romanum Põtificem variè adauctus eſt. 482.c
Miſſa dicitur, quia ad placandum Deum valens et idonea mittitur legatio. 485.b
Miſsa legatio dicitur. 684.c
Miſſa in Paraſceue quare non cantetur, ſed corpus Chriſti die præcedenti ſeruatum ſumatur. 765.b
in *Miſſa quæ ſeptem attendenda.* 769
Miſsæ differentia tripartita. 769
Miſsalis diuerſus à Romanis in archiuio Augienſis monaſterij. 259.c
Miſſalia antiqua citata. 177.a
Miſſalis auctor D.Gregorius. 210.b
Miſſalis Gregorialis. Ibid.
Miſſales Gallicos citat Hilduinus. 359.a
Molles qui. 42.c
Monachiſmi primi auctores. 21.e
Monachorum ſex genera, tria bona & totidem vitioſa. 22.a. *cœnobitæ monachi.* 22.c
Monachi vitioſi quidam, 23.c
Monachorum ſiue cœnobitarum viuendi ratio exactè deſcribitur. 22.a
Monachi cur feſtis diebus ſtant in albis. 486.c
Monachorum mos antiquus in mandato pauperum. pag. 533.e
Monaſterij & cœnobij diſcrimen. 22.e
Mors vindicta primi eſt peccati. 279.b
Mors & ſepultura Chriſti hora nona cum planctu recolitur. 539.c

Mors

Mort animæ ex vindicta, mors corporis ex miſericordia eſt. 548.a
Mors corporis potius optanda, quàm fugienda. pag. 548.e
Mortem corporis intulit homini pater miſericordiarum in bonum eius. 614
Mors vindicta primi eſt peccati. 179.b
Mors Chriſti quantum fuerit ſatisfactoria. 629.e
ad mortem D. Auguſtinus quomodo ſe præpararit. pag. 206.e
Mos antiquus circa baptizandos. 516.b
Mos ille rationabiliter mutatus. Ibid.
Moyſis intereeſſio profuit Iudæis vſque ad occiſionem Chriſti. 515.e
Moyſi exemplo rectores eccleſiarum debent ſe apponere pro peccatis ſubditorum. 619.e
Moyſes typum Chriſti geſſit. 684.d
Mulieres à viris ſeiunctæ, in Eccleſia ſtabant, & in Boreali parte patrum memoria. 149.e
Mulier Sareptana Gentium populum præfigurabat. pag. 512.e
Mulier Samaritana Eccleſiam dè Gentibus præſignauit. 514.d
Mulieres per noctem ambulabant è Bethania ad ſepulchrum. 559.a
Multitudinis credentium cor vnum & anima vna. pag. 586.c
Muſcæ morientes hæretici. 477.a
Muſica 321.e.
Muſicæ vis ad mouendos animos magna. 157.e.a
Muſica Boetij citata. Ibidem.
Muſica tripliciter exercetur. 186.a
Myſterium incarnationis verbi Dei nullus Sanctorum comprehendit. 493.b
Myſterium in tribus muneribus magorum. pagina 498.d.499.b.477.b
Myſterium reditus Chriſti ex Aegypto in Iudæam. pag. 531.a
Myſterium refectionis quinque millium de quinque panibus. 510.d.516.b
Myſterium in Moyſe virga bis Petram percutiente. 517
Myſterium ſcrutiniorum in quarta feria poſt Lætare. 516.e.518.e
Myſterium in reſuſcitatione pueri per Heliſæum. pag. 518.e
Myſterium agni paſchalis, qui victus eſt Pharao. pag. 524.d.
Myſterium in duabus ampullis ad altare deportatis. pag. 531.e
Myſterium lationis pedum, ne ſordidi peccatis eamus ad altare. 533.d
Myſteria ſcripturarum per paſſionem Chriſti nobis reuelata. 543.b
Myſterium Paſchæ in plenilunio. Ibid.
Myſterium cerei paſchalis accenſi. 547.a
Myſterium vocationis diſcipulorũ in Galilæam poſt reſurrectionem Domini. 561.e
Myſterium in ſtatione proceſſionis Dominicalis. pag. 563.e
Myſterium veteris hiſtoriæ de Eſau, & Iacob. pag. 602.e
Myſterium hiſtoriæ David Ioab, & Vriæ. 606.a
Myſteria circa epiſtolã & graduale. 686.a
Myſterium in numeris crucum. 692.e

N

NAtalis Domini cur ſolennitas. 9.e.31.a.178.e.211.b. 290.e
de Natiuitate Domini Iuonis ſermo. 459
Natalis Domini dies cur non eandem, quam Paſcha varietatem habeat. 32.e
Natali Domini nocte ordo officiorum diuinorum. pag. 32.e.397.b.
Natali Domini nocte miſſæ celebrantur ex inſtitutione Teleſphori. 32.e
Natali Domini dupla officia in Rom. Antiphonarius. pag. 32.e.235.e
Natatoria Syloe, lauacrum Spiritus ſancti, ſcilicet miſſi. 517.d
poſt Natiuitatem Domini Dominica quomodo inofficianda. 397.d
Natiuitatis Chriſti octaua. 240.b.
Natalis Domini octaua quomomodo inofficianda. 398.e. Antiphona in matutinali officio. 212
Natalitij appellantur dies quibus ſancti mortui ſunt. 51.e
Natalitia Sanctorum feſtiuitates cur dicantur. pag. 215.d.297.a
Nathinæi. 60.b
Nathinæi olim qui nunc Subdiaconi. 20.e.138.d.
Nazaræi capillos cur nutrire, tum radere & agni ſacrificij imponere ſint ſoliti. 136.e
Nazaræorum vita ac victus ratio. Ibid.
Nemo intrat cælum niſi baptizatus. 550.e
Nemo præter Chriſtum pro prima culpa Adæ ſatisfacere potuit. 550.a
Nemo filiorum Adæ ſine peccato excepto Chriſto. pag. 550.b
Neophytorum octo dies quid deſignent. 56.d
Neophytorum octo dies, & quæ in eis diuinorum officiorum ratio. 124.a.125.a
Neophytorum cerei quando accendantur. 117.d
Neuma quid. 240.e
Neumæ plures ad vnam ſyllabam in iubilo alleluia pag. 474.b.
Nicænum concilium de Paſcha die definiuit. 11.e
Niger habitus monachorum, ſalubris triſtitiæ, humilisq́; conſcientiæ ſignum. 486.d
Noctis ſeptem partes. 191.e.228
Noctis Paſchalis mira præconia. 545.d
Nocturni officij tempus media nocte patres obſeruarunt, poſteri non item. 193. e. ſed Gallicinio. pag. 226.e.228.e
Nocturni tres quid denotent. 238.b
Nocturnale officium quomodo peragatur. pagina 192.e.282.b
Nocturnalis officij ordo & ratio per Dominicas noctes. 228.e.651.e.d
Nocturnali officium quot pſalmis & feſtis & aliis diebus ſit peragendum. 642.b.643.a.650.e
In Nocturnali officio primi xij. Pſalmi ſine antiphona quomodo canantur. 193.a. tres ſequentes cum anti-

antipho. 193.d. tres nouiſſimi cum alleluia. Ibid.
Nocturni tertij antiphonæ in primis vigiliis ſine alleluia cur ſint. 238.e
Nocturnale officium quotidianarum noctium. pag. 227.b
Nocturni feriales nunquam dimittuntur Romano more, cum tria tantùm Reſponſoria canuntur. pag. 399.c.400.b
Nocturnales poſt pſalmos Dominicam orationẽ non dicunt Romani, neque inter nocturnale & matutinale officia. 225.e
Nocturnalia officia cuiuſmodi in triduo ante Paſcha. 200.c. cur & quomodo in eis lumina extinguantur. 201.e
Nocturnalia officia in paſchate tribus pſalmis peraguntur. 202. a. poſt vij. dies rurſus multiplicantur pſalmi. 203.a
Nocturnale officium poſt paſcha quomodo peragendum. 403.e
Nocturnale Pẽtecoſtes officium tribus pſalmis peragitur. 190. quo huius antiphonæ ab iis quæ in Paſcha ſunt, differant. Ibid.
Nocturnali in officio per quotidianas noctes xij pſalmi, iij. lectiones & totidem reſponſor. 196.d
Nocturnalia officia duo in Natiuitate Domini Rom. Antiphonarius habet. 237.d
Nocturnum feriæ. 712.b
Nocturnalia officia bina habent præclariores Sanctorum feſtiuitates. 256.e.257.c
Noe eos præfigurat qui Eccleſiam regunt. 194 d
Noe inebriatus typum Chriſti geſſit. 536.a
Noe in arca Chriſtum præfigurauit & nomine & facto. 576.e
Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad patrem. pag. 174.e
Nomen ſanctæ Trinitatis quando cœpit innoteſcere mundo. 605
Nomen Trinitatis à Chriſto primum poſt reſurrectionem expreſſum. 606.e
Nomen Dei viui ſignatum in frontibus noſtris. Ibid.
Nomen Trinitatis ſciunt etiam hæretici & carnales ſed non ſignificatum. Ibid.
Nona hora. 188.c. cur precibus dicata. 7.d.282.a
Nona quando de futuro feſto ſit ſeruanda. 661.a
Norbertus canonicorum nouam regulam inſtituit ſub regula D. Auguſtini. 637.d
Notandum pulchrum pro concionatoribus. 749.e
Nouem leproſi hæreticos myſticè deſignant. 619.e
Nonis in rebus conſtituendis euidens debet eſſe vtilitas. 637.a.d
Nouum Paſcha in azymis ſynceritatis & veritatis. 564.c
Numerorum myſteria. 134.c. quinarij. 40.d. ſenarij 39.e. ſeptenarij & ſenarij. 57. a. quadragenarij. pag. 40.a
Numerus lectionum in nocturnis non idem apud omnes. 467.d
Numerus non par ſed impar eſſe debet, & cur. pag. 686.c
Nuptiæ vndè dictæ. 27.a
Nuptiæ bonæ, nec tamen bono virginalis vel vidualis continentiæ æquandæ. 29.b
Nuptiæ legitimæ damnandæ non ſunt. 25.29. e. eis tamen præferenda virginum & continentium integritas. ibid. naſcitur ex eis originali peccato obnoxia poſteritas. Ibid.
Nuptiæ illæ certæ, quæ prolem requirunt, non libidinem. 27.a
in Nuptiis dotales tabulæ. Ibid.
Nuptiarum ritus. 27
Nuptias contrahentes cur benedicantur. 27.a. virginibus nubentibus pronuba adhibeantur, eadem velentur. 27. vittæ vinculo colligentur. Ibid.
Nuptialia bona tria. 27.a
Nuptiæ bonæ, virginitas melior. 25.e
Nuptias ne quis viſitet abſque veſte nuptiali. 614

O

OBlatio in lege, per quos vbi pro quibus & cur fieret. 160.e
Oblatio legalis, Chriſti, noſtra. 160.e
ante Oblationem catechumeni & pænitentes olim exire iuſſi. 402.e
Oblationes in Miſſa à populo ſuſcipit ſacerdos. pag. 69.e.161.e
ad Oblationes accipiendas in Miſſa quando ſacerdos tranſeat. 88.a
Oblationes omnis plebs offert ſub offerenda. pag. 163.d.164.a.430.b
Oblaturi quid meditari debeant. 162.d. offerendum in altari quidnam ſit. 342.e
Oblationes populi panis & vinum. 162.a
Oblationes ſacerdotum & diaconorum quando ſuſcipiat in Miſſa epiſc. 162.e
Oblatio cantorum aqua. 163.e
Oblationibus ſuſceptis lauat ſacerdos manus. 279
Oblatio quando offerenda, & quemadmodum in altari componenda. 385.c
Oblatas acceptas à populo, diaconus diſponit in altari. 162.c
Oblationes diſponit in altari ſiue ipſe ſacerdos ſiue diaconus. 161. c. in patenam oblatæ ponuntur. pag. 173.e
Oblatio in altari non thurificanda. 385.b
ſuper Oblata quid dicendum. 385.e
ſuper Oblata collecta. 69.e
ſeptem Oblationes à populo ſibi oblatas ſacerdos Deo offert. Ibid.
Oblationem vnam offerre ſatis eſt, & error eſt velle ſingulas pro ſingulis qui eas obtulerunt, offerre. 347.c
Oblata in calicem immiſſio. 174.d
Oblatas ſuper pectus epiſcoporum qui ſepulturæ mandabantur antiquitus poſita. 119.d
Oblatio altaris publica ſalutis eſt legatio. 478.e
Oblatio, benedicta, aſcripta, rata cur dicitur. pag. 478.e
Oblationum ſpecies diuerſæ quid repræſentent. pag. 689.a
Oblationum ſpecies ſeptem veteris et noui teſtamenti. 689.d.e
Oblatæ partes tres quid ſignificent. 694.e
Obſecrationes quas vocet Apoſtolus. 187.e

Octaua cur celebrentur. 212.a.215.a
Octaua maiores & minores. 661.b. *quomodo officia in eis peragenda.* Ibid.
Octaua quorum Sanctorum ſeruanda ſint. 400. a. *& an per interiacentes inter octauos dies eorum meatio facienda.* Ibid.
Octaua Domini. 212.a.240.b.441.
Octaua Natalis Domini *quomodo inofficianda.* pag. 398.a
Octaua ſancti Stephani, Ioannis, & Innocentum à quibuſdam obſeruantur. 218.a
Octaua Epiphaniæ. 214.b
Octauas cur non habeat Præſentationis Domini feſtum. 215.c
Octaua paſſionis Domini cur nõ obſeruentur. 214 b
in Octauis Paſchæ nonem rurſus reſponſoria canũt Romani. 224.c. *& in* Penteco*ſte.* Ibid.
Octaua Pentecoſtes. 209.b.360.b
Octaua Pentecoſtes quomodo inofficietur. 404.c
Octaua, ſcilicet reſurrectionis Dominica ſolemnitas ſolennitatum eſt. 557.a
Octauę Sanctorum *cur celebrantur.* 569.a
Octaua beatitudo eadem quæ prima. Ibid.
Octaua Paſchalis cur celebratur. Ibid.
Octaua chorda in Muſicis *eadem eſt quæ prima.* pag. 569.c
Octo animæ in arca quid præfigurabant. 586. a
Odium diaboli contra filium Dei ab initio. 614 d
Offerenda, officium quale ſit in Miſſa. 160. c. *à quo loco inchoetur.* 161.b
poſt Offerendam verſus, poſt quos offerenda repetitur. 69.c
Offertoria vnde originem traxerint. 5.c
Offertorium quis addiderit Miſſa, *incertum.* 358.d. *à quo additum Miſſa credatur.* 347.c
Offerenda vnde ſic dicta. 69.c. *ea Euãgelium ſequitur, non interpoſita collecta.* Ibid.
in Offerenda oblationes populi ſacerdos ſuſcipit, interea cantores cantant. 161.c.279.b
Offerenda ſignificat ſalubrem parturientis mulieris cruciatum. 476.d
Offerre debemus primo noſipſos, & ſpiritualiter arietes bonos & hircos. 481.c
Offerre omnis populus Eccleſiam *intrans debet.* pag. 163.d
Offerentium nomina quo Miſſæ *loco recitari conſueuerint.* 73.c
Offerentes perſeuerare in Miſſa debent. 347.b
Offertorium in Paſchali nocte non cantatur. 55.c
Offertoria. 214.c
Offerentes triplices ſunt. 689.b
Offerenda, Vir erat in terra. 177.c
Offerre ſacrificium eſt ſolius ſacerdotis. 164.a
Officij nomine, quod in ſacris diuinisq; rebus habetur, præcipuè nuncupandum. 278.c
Officia diuina antiquitus quomodo celebrata. pag. 646.c
Officiorum eccleſiaſticorum decus creſcente religione auctum eſt. 352.b
Officia diuina paulatim aucta, & ad perfectionem perducta. 351.b
Officia diuina vetuſtiſſimos auctores habent. 1.a
Officia diuina per quos & quorum ſint auctoritate ſtatuta. 1.d
Officiorum diuinorum inſtitutor quid in eis ſibi propoſitum habuerit. 213.c
Officiorum diuinorum magiſterio in eccleſiis erudimur. 1.a
in Officiis eccleſiaſticis quæ aguntur myſterio non carent. 102.366.d
Officia diuina ocioſè non fiunt, ſed quicquid in eis fit, totum ad ædificationem fidei & morum referri poteſt. 431.b
Officiorum diuinorum, quæ in commune ab Eccleſia *obſeruantur, origines Iſidorus explicat.* 15.c
Officiorum diuinorum rationem ex ipſorum auctorum ſententia & mente inquirere ſtudet Amalarius. 86.c
Officium diuinum, quod continetur Sacramentario, *& Antiphonario, explicandum ſumpſit Amalarius.* 89.c
Officia diuina priſcis temporibus per pſalmos peculiariter celebrata. 639 a
Officio in diuino Græci pſalmodiam multum continuant. Ibid.
Officiis in diuinis pſalmi frequentandi. 638.c
Officiis in diuinis pſalmorum numerus cælitus declaratus. 639. a.642.b
Officiis diuinis pſalterium quomodo SS.Ambroſius, Hieronymus, Benedictus, Auguſtinus diſtribuerint. 639.c.641.c
in Officiis diuinis pſalterium quauis ſeptimana abſoluendum, ſecundum Hieronymi & Benedicti ordinationem. 642.a
Officio in diuino apocrypha reiicienda. 644 d
Officio in diuino legenda vltra omnia pura ſint & authentica. 645.c
Officiis in diuinis ſacra ſcriptura legenda, & quid ex ea quove tempore. 644. b. *quorum patrum ſcripta.* 644.c. *& quæ ſanctorum vita.* Ibid.
Officiis in diuinis cantus ſit authenticus. 646.b
Officiis in diuinis eccleſiarum diuerſæ reperiuntur conſuetudines. 224.c.351.c.
Officium diuinum Ambroſianum. Ibid.
Officium à B.Benedicto ordinatum. Ibid.
Officiorum diuinorum ordinatio à B Benedicto facta, Monachis relicta, neque mutanda eſt. pag. 352.a
Officiis in diuinis pſalterium aliud Romani, aliud Galli & Germanorum quidam olim habuerunt. pag. 352.c
Officia diuina Galli Germaniq; quando, & quorum opera Romano more celebrare cœperint. 645.c
Officiorum diuinorũ ſtudioſiſſimi Carolus Magnus & Ludouicus Pius. 223.c
Officia quomodo in antiquis libris Romanis ſint. pag. 665.d
Officia eccleſiaſtica omnia ferè à Gregorio I. habemus. 393.b
Officiales libri. 209.c
Officiis in diuinis conſuetudo & magiſterium Romanæ Eccleſia apud omnes penè Latinorũ eccleſias obtinuit. 351 b
Officiis in diuinis cantum Romanum Galli quo tem-
pore

pore receperint. 351.e
in Officiis concordiam ſeruandam patres admonuerunt. 399.a
Officia reliqua Miſſæ cōcordare debēt. 398.d. 399.e
Officia ſic diſpoſita vt cum feſtiuitate concordarent. pag. 654.a
Officiorum concordia quomodo & per quos confundatur. 405.c. & quomodo in Dominicis poſt Pentecoſten ſeruari queat. Ibid.
Officiis in diuinis faciliora & breuia ſeruanda, cæteris paribus. 635.b
Officia diuina Maiorum auctoritate, non diuerſorum arbitrio, regi debent. 637.a
Officiis in diuinis canones à Romana Eccleſia præſcripti ſequendi. 638.a.d
Officia diuina ſecundum Metropolitanam eccleſiam peragenda quando ſint. 638.b
Officia diuina ſecūdum antiquam ordinationem ſeruanda. 634.a. atque canones. 635.e
Officiis in diuinis quod patrum & Romanæ Eccleſiæ conſtitutionibus repugnat, reiiciendum. 643.c.d
Officia diuina in quibuſdam eccleſiis non ſecundum antiquam ordinationem ſeruari notatur. pag. 634.a
Officiis in diuinis à nouitatibus abſtinendum. 636.e
Officium in cappellare Romanum. 664.e
Officiorum diuinorum mutatio, qualem introduxit Norbertus, reprehenſa. 638.b
Officiorum diuinorum ordo non ex vſu fratrum minorum petendus. 664.a
in Officiis diuinis abuſus notatus. 661.c. 662.a
in Officiis diuinis, concordiam in eorum diſpoſitione attendendam docuerunt patres. 393.d. 397.d
Officia vbi propria ſunt, videntur feſta transferenda. 401.e
Officio in temporali quæ tempora potiſſimùm notanda. 658
Officia temporalia nouorum feſtorum inſtitutione malè ſupprimuntur. 637.c. 642.a
Officium temporale repudiandum non eſt feſto trium lectionum occurrente. 658
Officium nocturnum quorum ſit exemplo introductum. 8.d
Officium nocturnum ſtationes & vigilias militares imitatur. 189.e
Officium diurnum tribus horis paribus interuallis diſtinguitur. 7.e. per quaternarium tamen adiunctis veſperis etiam computari poteſt. Ibid.
Officio in diurno xij. repetitiones, & nocturno. xij. pſalmi cur ſint. 181.d
Officium veſpertinum. 8.a. completa. 8.c
Officiorum diuinorum quæ ratio poſt Natiuitatem Domini. 654.c
Officia in ſeptuageſima & deinceps quomodo peragenda. 653.b
Officia diuina paſchali tempore vſque ad Pentecoſten quomodo peragantur. 656.c
Officiorum diuinorum ratio in nocturnis poſt paſchalem hebdomadam. 403.a
Officium nocturnale etiam poſt octauas Paſchæ xij. lectionibus peragatur. 642.b. omnibus diebus trium lectionum. 642.e
Officiorum diuinorum poſt octauā Pentecoſtes quæ ratio. 405.a
Officia poſt Pentecoſten vſq; ad Aduentum quomodo peragenda. 405.a. 656.b
Officiorum quæ aliquando fuit in ieiuniis quatuor tēporum, variatio & transmutatio ſublata. pag. 393.c. 394.a
Officium, Dum medium ſilentium, quando ſeruandum. 397.c
Officium, Vir erat in terra. 69.d
Officium Sanctorum trium lectionum in Miſſa finitur. 660.d
Officia Sanctorum quædam regiones peculiaria habent. 243.e
Officia cuiuſmodi in feſtis Pontificum Martyrum celebranda ſint. 399.c
Officia Dominicarum repeti poſſunt, cum tot non ſunt officia quot Dominicæ. 654.b
Officium vnum ex duobus facere, non eſt authenticum. 659.d
Officia eccleſiaſtica pro defunctis. 80.e
Officia mortuorū quomodo peragenda. 653.e. 661.e quando intermittatur. quando in eis nouem, quando tres lectiones ſeruandæ. Ibid.
Officia mortuorum & virginis Mariæ ab omnibus ſeruanda. 661.e
Officium defunctorū collectū ab Amalario. 261.a
Officia particularia quorundam. 663
Officia diuina quare à Prima, Tercia, Sexta & Nona, & non ab aliis nomen accipiant. 745.d
Officium nocturnum. 712.e
Officium diuinum tempori applicatum. 714.c
Olea arbor inſigne pacis. 99.e
Olei natura pulchrè cum rebus ſpiritualibus quas operatur, concordat. 99.e
Olei natura, Spiritus ſancti in nobis operationem repræſentat. 274.c
Oleum charitatem deſignat. 121.e
Oleo in conſignatione neophytorum Apoſtolici viri vſi. 100.e
Oleo in redintegratione infirmorū Apoſtoli vſi. Ibi.
Oleo presbyterorum manus vnguntur. 140.a. caput epiſcoporum perfunditur. 142.a. 417.e
Olei conſecratio cur tanto cultu peragatur. 99.d
Oleum quod conſecretur, populi offerunt in ampullis. 102.b
Oleum triplex conſecratur in cœna Domini. 100.e
Oleum infirmorum in cœna Domini benedicitur. 47.d. ad infirmorum medicamentum. 303.e. quomodo & quando. 69.d
Omnia quæ habet pater mea ſunt. 183.a
Omnia mea tua ſunt, & tua mea ſunt. 587.b
Omnis ſubſtantia creata ſubiacet accidētibus, quia non eſt id quod eſt. 608.d
Operatio Dei duplex, alia per Filium, alia per Spiritum ſanctum. 596.b. 560.e
Opera Trinitatis circa hominem perſonis appropriata. 612.e
Operis profectus ex diligentia, quæ in diuinis eſt Spiritus ſanctus. 613.e
Opera Trinitatis in reparatione hominis perſonis appropriata. 614.b

Orarium ſiue ſtola. 65.b.270.b.417.d
Orario cur primi ordines in eccleſia vtantur. 338
ſine Orario Miſſa ne celebretur. 349.c
Orationes, quid dicat Apoſtolus. 187.c
Orationum quadripartitæ ſpecies. 282.e
Oratio opus quoduis præcedat. 282.e. *paſtum præcedat & ſequatur.* Ibid.
Orationes ad Deum quomodo fundendæ ex Cypriano. 166.b
Oratio qualis eſſe debeat. 339.d
Oratio ſterilis inefficax. 163.d
in Orationibus ad Deum, ineptis cogitationibus mẽs non debet diſtrahi. 163.b
in Oratione quorumdam indecori geſtus. 339.c
Oratio Chriſtianis publica eſt. 172.b
Orandi certa tempora & loca. 280.d
Orandi loca in primitiua Eccleſia. 334.d
Orantes genua figunt, extendunt manus, proſternuntur ſolo, & ad quid ea fiant. 172.d
Oratio ad Orientem cur dicatur. 66.c.334.d
Orationem ad horas ſurgens & ſtans dicit ſacerdos pag. 187.d
Orationes ad diuina officia quales dicendæ, & quæ hic diuerſitas. 650.c
Orationes per Dominum Ieſum Chriſtum concluduntur. 73.b.79.b
Oratio ſiue ſalutatione ad Miſſam. 402.b
Oratio vnica ad Miſſam à Romanis dicitur, etiam cum ſolennitas Sanctorum in Dominicam incidit, quod ſecus fit ab aliis. 87.a.88.a
Orationes quot in miſſa dici poſſint. 383.d. *et hæ probatæ ſint.* 383.c
Orationum in Miſſa ordo ex Paulo ſumptus. 87.c
Oremus voce, inuitat populum ſacerdos vt ſecum oret. 68.d
Orationis Dominicæ ſeptem petitiones. 6.a.b. *ea in Miſſæ ſacrificio adhibetur, in eoq; vltima eſt ſecundum Iſidorum.* Ibid.
Oratio Dominica excelſa voce cur in Miſſa dicatur pag. 172.a
Orationis Dominicæ partes. 284.c
Orationis Dominicæ breuis & elegans explicatio. pag. 76.d
Oratio poſt communionem, communicantes tantum reſpicit. 402.e
Oratio ſuper populum, qua occaſione cœperit. pag. 402.e
Orationes noſtræ cur concluduntur ita; Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. 473.b
Oratio Dominica in Miſſa dicenda, à Gregorio primo eſt inſtituta. 473.c
Orationes pro omni ſtatu eccleſiæ cur fiunt in die parafceues. 542.c
Orando pro Iudæis cur non flectimus genua. 542.a
Oratio ſacerdotis etiam benedictio dicitur. 155.b
Orationes ſolennes quarta feria Papa dicit, alij ſacerdotes vj. 54.d
Orationes quinque in canone pro diuerſis. 693.d
Orare extenſis manibus. 691.d
Orare ore tantùm & ore & ſpiritu & orare quid ſit pag. 750.b
Oratio Dominicalis quæritur in hoc ſexto canone ordine potius quàm in aliis contineatur. 773.c
Ordines qui à Paulo nominati, & qui poſtea & cur ſuperadditi. 137.d
Ordinum eccleſiaſticorum gradus, nomina, & officia. 60.e.137.e.401.d
Ordines ſeu gradus eccleſiaſtici octo. 266.d
Ordines tres ſuperiores. 60.b
Ordines quibus interuallis & qua ætate ſuſcipiendi. pag. 269.e
Ordinationes quibus temporibus celebrandæ. 133. 134.a.286.e. *in quatuor temporum ieiuniis.* 58.d. *ſeu xij. lectionibus.* 133.d
Ordinationes antiquitus menſe Decembri ferè factę 133.a.395.e. *Simplicius I. in Febr.* 133.a.167.c
Ordinationes in Februario à quibus pontificibus factæ. 392.d
Ordinatio in Decembri, incidit nonnumquam in tertiam, nonnumquàm in quartam hebdomadam ex Amalario. 133.a
Ordinationes reliquæ ſabbato, epiſcopi Dominica fiunt. 62.d
Ordinatio cur ſabbato fiat. 59.a
Ordinationes quæ ſabbatis duodecim lectionum fiũt potius Dominicis diebus attribuuntur. 395.d
Ordines cum tribuuntur, ieiunium celebrari primitiuę Eccleſiæ mos. 59.a.133.c
Ordinationes cæteræ ſabbato epiſcopi Dominico die cur fiant. 135.a
de Ordinibus tribuendis libellus reprehenſus ab Amalario. 139.d.142.b
Ordinare clericos epiſcoporum proprium munus. pag. 267.d
Ordinationes reliquæ poſt orationem, epiſcopi, poſt reſponſorium. 62.e
Ordinationes ſacræ in die Dominica, aut veſpere ſabbati fieri debent. 492.a
Ordinationes à ieiunij ieiunantibus conferri debent pag. 492.a
Ordinati officium, qui ordinatus non eſt, ne expleat. pag. 384.e
Ordines ſuperiores, inferiorum quoque munia exequi poſſunt. 137.b
Ordinum eccleſiaſticorum cum ſecularibus magiſtratibus comparatio. 355.d
Ordo cum omnibus in rebus, tum in diuinis officiis præcipuè ſeruandus. 633.d.e
Ordo Romanus diuinorum officiorum vndè colligi debeat. 664.b
Ordo Romanus citatus. 49.b.160.a
Ordo conſecrationis epiſcopalis pius ac venerabilis. pag. 531.a
Ordines maiores quibus & quando cõferendi. 716.e
Ordo naturæ, ordo iuſtitiæ, ordo gratiæ. 771.b
Organum, generale nomen omnium vaſorum. 150.c. *vſu accommodatum eis quæ follibus inflantur.* Ibid.
Organum precioſum humanitatis Chriſti à Iudæis confractum. 523.c
Organa ſcripturarum Iudæis ſuſpenſa, nobis dulciter canunt. Ibidem.
Originali peccato obnoxij naſcimur. 22
Originali peccato pueri obnoxij. 353.d

Origi-

Originale peccatum baptiſmus tollit & in adultis & in paruulis. 30.e
Origininale peccatum. 629.c
Orthodoxi. 73.b
Os & cor cruce ſignare. 688.d
Oſculum pacis ſibi mutuo dat Eccleſia in Miſſa.79 c.348.c,ex Apoſtolorum traditione. 79.d
Oſcula pacis in Miſſa quo ordine dentur.174.a.non dant ſibi inuicem viri & feminæ. 174.c
Oſcula pacis vnitatis nos admonent. 178.d
ab Oſculo pacis abſtinetur paraſceue & ſabbato. pag. 107.e
Oſculum pacis non datur in Miſſa pro mortuis.179 a. neque triduo ante Paſcha. Ibid.
Oſculo Iudæ infamatũ eſt collegium Apoſtolorum. pag. 557.e
Oſianna quid. 45.a.cur cantetur. 6.b
Oſſa Chriſti cur frangi non debuerunt ſicut oſſa latronum. 541.c
Oſtiarij. 60.e.61.a.269.c
Oſtiarij qui ſint,& quod eorum ſit officiũ.21.e.411.d
Oſtiarius quibus verbis ordinetur. 137.e

P

Pallium nunc,quod olim lamina.66.a.eo nunc archiepiſcopi loco rationalis vtuntur. 64.a
Pallium à Romana ſede ſuſcipiunt Archiepi.64.a
Pallium archiepiſcoporum eſt, quale deſcribitur: pag. 271.a
Pallio archiepiſcopus à ſuffraganeis ſuis diſtinguitur. 66.a
Pallium archiepiſcoporum humilitatis & ſapientiæ torques eſt. 471.d
Pallij largitio, eſt miſſio epiſcopi à ſede Apoſtolica ad Metropolim. Ibid.
Pallia in templi parietibus appenſa ſignificant gloriam eccleſiæ in regno Chriſti. 486.a
Palmarum dies cur celebris. 10.a.45.e.97.e
Palmarum dies diuerſas habet appellationes. 45.e capitulauium vulgò dicta competentibus Symbolum eo datur. 10.a.292.b
Palmarum diei celebris proceſſio deſcribitur. 45
Palmæ benedicuntur à ſacerdote. 45.d
Palmarum feſto ramos virentes crucem ſequens populus portat. 449.e
Panis & vinum in corpus & ſanguinẽ Chriſti transferuntur. 486.a
Panis non Mariam impregnatam, ſed Eccleſiam ſignificat. 484.a
Panis conſecratus non ſignificat,ſed eſt corpus Domini. Ibid.
Panis viui, qui Chriſtus eſt, vtilitas longè maior, quàm manna. 496.a
Panis ſubcinericius, panis eſt pœnitentiæ. 513.a
Panis verus quomodo ad nos venit per portas cœli. pag. 574.c
Panis azymus typus Chriſti. 689.b
Panis figura eſt corporis Eccleſiæ. 689.e
Panis & vini conſecratio. 692.c
Panis in modum denarij formatus. 695.a
Panem vinum & aquam quare in altari potius quàm alia apponamus. 769.e
Pantheon templum, in omnium Sanctorum commutatum. 59.a
Pantheon Romæ altaria non habet verſus Orientem. 334.c
Papæ Romani in ſacrificio memoria peragitur. pag. 72.e
Papa eleemoſynam cur potiſſimùm det Sabbato ante palmas. 45.e
Parabola de rege cum decem millibus occurrente regi qui habet viginti millia. 588.e
Parabola de diuite ſtulto, dicente, Deſtruam horrea mea. 620.e
Paralyticus myſticè homo diſſolutus abſque operibus bonis. 622.a
Paralyticum offerentes Domino prælati ſunt. Ibid.
Paraſceue cur ſolennis. 102.48.e
Paraſceue in lætitia, an vero in mœrore tranſigere, vtrum magis conueniat. 51.e
Paraſceue.106.a.292.a.quæ in ea cõmuniter fiant. pag. 292.e.403.a
Paraſceue totus ignis in Rom.Eccleſia extinguitur ſexta hora, & nona rurſus accenditur. 49.e. pag. 249.e
Paraſceue diuinorum officiorum ordo. 48.e.49.a
Paraſceue die ſolennes orationes. 50.e
Paraſceue presbyteri orationes ſolennes dicunt, quas Pontifex feria quarta. 46.e
Paraſceue Miſſa non celebratur. 49.e.107.e
Paraſceue non conficitur corpus Domini.48. d. ſed ex pridie ſeruato communicatur. 49.110.e
crucis adoratio in die paraſceues. 50.d
Paraſceue quemadmodum crux adoretur & ſalutetur. 50.d.e
In paraſceue Romani pſalmum canunt, Qui habitat. 192.e
Paraſceue quid ſit. 537.a
Paraſceue ſabbatum requiei. Ibid.
Paraſceue Latinè cœna pura. Ibid.
Partes ſeruiunt toti. 374.e
Paruuli originale peccatum ab Adam contrahunt, à quo ipſos baptiſmus mundat. 30.e
Paruuli neceſſario baptizandi. 353. d. eos patrini & matrinæ fidem poſt doceant. Ibid.
Paruuli cur alio profitente baptizentur. 57.e niſi baptizentur extorres à regno Dei ſunt. pag. 31.e
Paruuli per corda & ora geſtantium renunciant diabolo. 28.a.409.b
Paſſio ſine ſalutatione in die paraſceues. 49.c
Paſcha non Græca, ſed Hebræa vox eſt. 11.e
Paſcha dies cur ſit celebris, multa cauſa. 11.d de eius tempore. 293.e
Paſcha cur primo menſe. 11. e. cur tertia huius menſis hebdomada celebretur. Ibid.
de Paſcha die Nicænum Concilium diffiniuit. pag. 11.e
Paſcha dies die Dominico ſeruetur. 108.a
Paſcha anniuerſarius dies ad eundem anni diẽ non redit, Natalis Chriſti redit,& cur.11.e.294.e
Paſchæ diem Alexandrinus Epiphaniæ feſto literis Miſſis,eccleſiis denunciat. 9.e

Paſchale ſabbatum cur celebre. 11.b
Paſcha cur conuenienter baptiſmus adminiſtretur. pag. 35.a
Paſcha in vigiliis poſt lectiones hymnus triam puororam Turonenſis eccleſia canit. 199.d
Paſchalem cereum benedici Zoſimus inſtituit. 52.c. id noctu factum innuit ipſa benedictionis formula. 52.d. diaconus eum benedicit. 53.a
in Paſcha agnus ad communem menſam benedicitur. 403.d
Paſcha die qui diuinorum officiorum ſit ordo. pag. 56.c.125.a
Paſchali hebdomada, quæ diuina officia. 403.e. reſponſorij & antiphonæ in Paſcha & paſchalibus feriis. 250.b
Paſchalibus noctibus officia peraguntur tribus pſalmis. 202.b.e
Paſchalem per hebdomadam quomodo peragantur veſpera. 251.e
Paſcha ſeptem dies, dies Neophytorum appellantur, 53.b. quibus ad baptiſmi fontē cum neophytis proceditur. 56.c.295.d. officia quæ in his diebus ſint. Ibid.
Paſcha medium. 845.e
Paſcha annotinum quod antiquis, & eius officium. pag. 404.d
Paſcha clauſum. 82.d. ſic ſabbatum poſt Paſcha nuncupatur. 245.e
Paſcha quod præcedit & quod ſequitur tempus, quid ſignificet. 204.b
Paſcha dies tres præcedentes. 714.d
Paſchalis ſolennitatis tres præcipuè cauſæ. 545.b
Paſchale gaudium etiam ex præcedenti ieiunio ampliatur. 546.b
Paſchali tempore diuinorum officiorum, quæ ratio. pag. 656.a
poſt Paſcha quomodo diuina officia & Dominicis, & aliis diebus peragenda. 642.d.e
Paſchale per tempus vſque ad Pentecoſten malè quidam tres pſalmos ſemper in nocturnali officio dicunt. 643.a
Paſſio Domini duabus hebdomadis recolitur. pagina 200.d
Paſſio Domini variè commemoratur in Miſſa ſub actione. 481.e
Paſſionis Dominicæ breuis & pulchra commemoratio. 535.d.536.e
Paſſio Chriſti cur non celebratur cum gaudio, ſicut paſſiones Martyrum. 537.e
Paſſionis Chriſti virtus. 733.d
Paſtores animarum quomodo vigilare & annuntiare debeat. 500.b
Patena vſus. 387.e
Patenam qui miniſtri teneant, & quo ordine in Miſſa. 171.d
Patenam acolytus inuolutam, ſubdiaconus nudam tenet. Ibid.
Patena inuoluta. 692.b
Pater meus vſque modo operatur. 518.e
Pater in Angelis & hominibus alia per filium, alia per Spiritum ſanctum operatur. 593.d
Pater in diuinis ſubſtantialiter eſt vita. 609.e
Pater in diuinis non ſterilis eſt in ſe, qui omnia fecundat. 610.e
Pater generando filium, nihil de ſubſtantia ſua diminuit. 610.a
Patrum doctrinā ſecutū ſe profitetur Iſidorus. 31.e
Patrum ſententiam & iudicium ſequitur Amalarius. 86.e.87.e
Patrum auctoritati & doctrinæ innititur Rabanus, & ex eorum ſententia, immo verbis, de diuinis officiis ſcripſit. 262 e
Patrū termini in fidei doctrina & eccleſiaſticis conſuetudinibus non ſunt tranſgrediendi. 366.c
Patrum dogmata ſequenda in explicandis diuinis officiis. 352.c
Patrini & matrini docere debent eos fidem & mores, pro quibus ſpōſores fuerūt. 57.c 354.a.410.e
Patronos appellat Amalarius. 129.e
Patris charitas ineffabilis. 772.e
Pauli Epiſtolæ cur frequentius in eccleſia legantur. pag. 639.b
S. Pauli feſtum in eodem die quo Petri incidens, poſtridie ſeruatur. 399.a
Paulinus Foroiulienſium patriarcha. 351 a
Paulus dux verbi præcipuus & ſeminator verborum. 506.b
Paulus magnus & mirabilis catechizator orbis terrarum. 518.e
Paulus miniſtrorum primus atque fidiſſimus. 556.b
Pauperibus rectè datur, ſed ob id non minus exornandus eſt cultus Dei. 485.e
Pauperes præfigurantur in pedibus Domini, vnguento Mariæ vnctis. 524.a
Paulo maximè aperuit Deus ſcripturas. 573.a
Paulus luxit non lugentes, & per ſcientiam lugere docuit. Ibid.
Pax vobiſcum, epiſcopalis ſalutatio. 68.b
Pax vobis, non pax vobiſcum, prima ſalutatio apud Romanos pronunciatur. 89.a
Pax vobis, 685.a
Pacem dat miniſtris epiſcopus ingreſſus ad Miſſam pag. 153.e
Pacis oſculum ſibi mutuo dat eccleſia in Miſſa. 79.c
Pacem temporalem eccleſia poſtulat, vt non impediatur à ſpirituali. 79.b
Pacis annūciatio per mortem Chriſti ablata. 694.d
Pacis oſculum ex triplici cauſa. 694.a
Pacis fruitionem quomodo quis conſequatur. 773.d
Pax huic domui ab epiſcopo cur dicatur. 732.b
Pax Domini in Miſſa, nuncium reſurrectionis Chriſti eſt. 482.a
Pacis oſculum in Miſſa ſignificat reconciliationem noſtram per mortem Chriſti. Ibid.
Peccatur duabus ex cauſis. 228.c
Peccatorum reatus, actione ceſſante, nihilominus manet, niſi Dei indulgentia deleatur. 78.e
Peccatorum diſtinctio & varietas. 126. b. & quo quaq; pacto expianda. Ibidem.
Peccatori occulto oleum miſericordiæ, publico pænitentiæ cauterium adhibetur. 513.b
Peccatum originale. 30.e
Peccatum originale & actuale baptiſmus abluit. pag. 30.e.90.e

Pecca-

Peccata criminalia octo & eorum rami. 41.a
Peccato alterius alter non polluitur, niſi voluntate conſentiat. 29.c
Peccata ſine quibus in hac vita non viuitur. 29.d. 104.a. 126.c. 583.b. *quæ per ſenſuum illecebras incurrimus.* 189.b
Peccata leuia & quotidiana quomodò expientur. pag. 29.d.44.a
Peccata Deus immiſſis calamitatibus, magiſtratus lege, epiſcopi Eccleſiaſticis cenſuris perſequuntur & puniunt, nec tamen de Eccleſia auferuntur. 44.a
Peccata quamuìs grauia, non eſt tamen illis Domini deſperanda miſericordia. 24.d
Peccata quamuìs grauia, pœnitentia ſanantur. pag. 288.d
Peccata quæ feriri gehenna ignibus poſſunt, diſciplina ſunt verbere corrigenda. 120.a
Peccatoris in confeſſione ſpes & timor coniungantur. 200.d
Peccatis omnibus renunciandum, vt conuerſio noſtra Deo placeat. 445.c
Peccata faciunt vt flagellis temporalibus affligamur. 43.c
Pedum lotio Chriſti exemplo in Cœna Domini 48.a. *quæ tum cantentur.* Ibidem.
Pedum ablutio quid deſignet. 450.c
Pedum lotio in Cœna Domini 99.d. 103.e. *quid deſignet.* 450.6
Pedum Pontificis ornatus quid myſticè deſignat. pag. 471.c
Pedum lotio exemplum humilitatis. 532.c
Pedes quotidiè lauare oportet. Ibidem
Pentecoſtes ſolennitas & eius exordium. 12.d.58.c. 295.c. *in lege & Euangelio ſacrata.* 452.b
Pentecoſtes ſupputatio. 127.d
Pentecoſtes vigilia. 57.e.129.c
Pentecoſtes ſabbato baptiſmus peragitur. 296.e. *hora nona* 209.a
Pentecoſtes feſti nocturnale officium quale 254.a *apud Romanos ix. pſalmis peragitur, apud alios tribus ibid.*
de Pentecoſte. 206.e. *eiuſque nocturnali officio.* pag. 207.
in Pentecoſtes octo diebus genu non flectimus 130.c *etiam ad orationes in xij. lectionibus.* 136.c
Pentecoſtes octauas celebrandas comprobatur. pag. 360.c
Pentecoſtes oct auas quomodo inofficietur. 404.e
Pentecoſtes octaua tres Pſalmos in Nocturnali officio habent. 210.e
Pentecoſten ſequens Dominica, varie inofficiatur. pag. 656.d
poſt Pentecoſten Miſſa, Deprecationem noſtram. pag. 362.b
à Pentecoſtes octauis ad Aduentum Reſponſorij nocturnales. 256.a.258.b
Pentecoſtes, id eſt, quinquaginta dierum vera computatio. 597.a
Pentecoſtes ſolennitas duas habet cauſas. 598.a
Peregrinantium in hac vita non plenum eſt gaudiū. pag. 557.b
Permiſſio diuina irreprehenſibilis. 495.d
Petentes à Deo vt exaudiantur, ſimiles eſſe debent Apoſtoli. 584.a
Petita quinque quæ nam. 772.a
Perſonarum diuinarum nomina. 729.e
Perſona vocabulum quare à fide Catholica repertum. 730.a
Perſonarum pluralitas quid efficiat. 730.b
Perſonæ legitimæ quæ ſint. 739.a
Petri encomium. 454.
Petrus primicerius poſt Deum in Eccleſia conſtitutus. 453.b
Petrus paſtor ouium Dei generalis conſtitutus à Deo. 453.e
Petrus primus tonſuram feciſſe ſibi fertur. 61.d
Petrus & Paulus Romam Chriſto ſubiugarunt. pag. 488.c
Petrus rectorum Eccleſiæ eſt præcipuus. 490.c
Petrus poſt Chriſtum primus & princeps ordinationes ſacras celebrauit. 492.d
Petrus primus vidit & confeſſus eſt ſalutare Dei noſtri. 537.a
Pietrus in magno corpore cæci illuminati princeps. pag. 508.a
Petrus mitibus, ſicut Maria humilibus ponitur exēplum. 572.a
Petrus traxit rete piſcium ad terram, quia ei commiſſa eſt Eccleſia. 573.e
Petri pietas, Pauli ſcientia alijs communicata. pag. 587.a
Phariſæorum arrogantia humiliata, & vindicta Dei. 513.a
Phariſæorum traditiones doloſæ, per auaritiam excogitatę. 514.b
Phariſæi in ſanctificationibus primi, quia clerici Iudæorum. 521.b
Phocas Imperator coronatus. 204.b
Pictura vſus. 443.e
Pietas inordinata ſine ſcientia. 119.d
Piſcis aſſus ſuper prunas poſitus myſticè Chriſtus eſt. 573.e
Planeta quandò ſe exuat diaconus apud Romanos. pag. 89.a
Plaudere manibus myſticè quid eſt. 587.a
Poderis, alba vulgò dicitur. 65.a.278.c.415.d
Pœnitentiæ deſcriptio. 23.e
ad Pœnitentiam exhortatio elegans. 204.e
Pœnitentia poſt baptiſmum ad peccatorum curationem remediū & medicina. 24.e.122.c.289.d
Pœnitentium lachrymæ pro baptiſmo. 24.c
Pœnitentia ſepeliuntur peccata noſtra. 170.c
Pœnitentia quotidiani exceſſus, ſine quibus in hac vita eſſe non poſſumus, delentur. 29 d
Pœnitentia non differenda. 41.e
Pœnitentia etiàm ſub vitæ finem ocioſa non eſt, quamuìs tanta dilatio ſit periculoſa. 24.e.289.d
Pœnitentia non penſatur tempore, ſed luctu & dolore. 23.d
Pœnitentium exempla. 23.d
Pœnitentiàm quiſnam verè agat. 23.e. *quemadmodùm ea peragenda.* 43.d
Pœnitentiarius ſacerdos inſtruitur, & item pœnitens.

tens. 43.d
Pœnitentiæ agendæ forma & exemplum. 104.c
ad Pœnitentiam *qui veniunt, ieiunent, & cum eis ſacerdotis.* 43.d
Pœnitentia publica quorum debeat eſſe, & quorum priuata. 289.d.288.e
Pœnitentia à ſacerdotibus & Leuitis Deo tantùm teſte, à cæteris adſtante coram Deo ſolenniter ſacerdote fiat. 24.c
Pœnitentes cur barbam & capillos nutriant. 24.a. *in cilicio proſternantur cinere adſpergantur. pag.* 289.a
Pœnitentium ſatisfactio. 289. d. *reconciliatio. ibidem*
Pœnitentiæ ſacramenti adminiſtrandi in capite ieiunij formula. 43. d. ſeq.
Pœnitentes in capite ieiunij extra Eccleſiam eiecti, in ſacco & cinere agebant pœnitentiam. pag. 446.b
Pœnitentes Eccleſia, quibus remedijs peccata ſanent, in Quadrageſima informat. 127.b
Pœnitentes qui in Eccleſia proprie appellantur, libertatem non habent ieiunia ſibi relaxandi. pag. 128.b
Pœnitentes reconciliandi quod ſit legitimum tempus. 289.e.292.e
Pœnitentes in Cœna Domini, *& quomodò, recipi ſoliti.* 47.c.99.d.104.e
Pœnitentibus oleum infirmorum non datur. 79.d
Pœnitentes ſolenni voce exire olim iuſſi ante oblationem. 402.e
Pœnitentiæ pſalmi 256.a. *quandò canendi.* 640.c. *pag.* 663.e
Pœnitentiæ pſalmos deſcriptos ad parietem ſibi affigi curat Auguſtinus morti vicinus. 207.e.639.e
Pœnitentia priuata laborioſa eſt, non ſic ſecura de venia ſicut baptiſmus. 512.a
Pœnitentium in die Cœnæ Domini reconciliatio. pag. 532.b
Pœnitentia quid. 737.a
Pœnitentiæ vera tria neceſſaria quæ. 737.a
Pœnitentium proprius pſalmus, Miſerere mei Deus *pag.* 187.c
Pontificis ſummi officium. 741.b
Populus non communicat hodie vt olim. 695.d
Portæ mortis, vitia: portæ iuſtitiæ, virtutes. 494.a
Præcepta cur homini à Deo data ſunt. 494.a
Præcepta primum Noë *data ſunt, in pueritia mundi.* 506.a
Præcepta cur Deus *minora antiquis, maiora nobis dedit.* 100.b
Prædeſtinatio & præſcientia Dei quomodo differunt. 498.a.537.e
Prædicatores campanis in pleriſque aſſimilantur. pag. 468.e
Prædicare Euangelium *omni creaturæ, id eſt, omni homini.* 589.e
Prædicatores verbi Dei *excellentiùs afflãtur quàm alij.* 597.b
Pontifex vnus ſuper omnes presbyteros in lege conſtitutus. 60.e
ad Pontifices *exhortatio.* 455.e
Populus, Sanctus Sanctus Sanctus, *canit ex Sixti inſtitutione.* 164.e
Poſtulationes quas vocet Apoſtolus. 187.c
Præfatio Canonis, 385.b
Præfatio hymnus, item præparatio cur nominetur. 164.c
Præfatio excelſa voce cur dicatur. 164.c
Præfatio pro feſtorum ratione mutatur ſæpè, vel aliquid ei inſeritur. 347.d
Præfatio in Quadrageſima. 401.c
Præfatio à Dominica palmarum. 401.d
Præfatio paſchalis vſque ad Aſcentionis feſtum dicenda. 403.d
Præfatio de Apoſtolis in Natiuitate Philippi & Iacobi dicenda. 403.d
Præfatio de S. Trinitate *ex* Romana *auctoritate. pag.* 405.a
Præfatio Miſſæ, *& ſacer hymnus ter ſanctus, quid ſignificant.* 477.b
Prælati vectigalis ſeruitij in lotione pedum ſubditorum. 533.a
Prælati vitioſe viuentibus, tanquam beſtijs dominari debent. 634.b
Præſentia ſpiritualis, non corporalis attenditur in oratione. 378.b
Præſentationis Domini *feſtũ* 213. d.214.d.243.e
Praga pſalmodia frequentata. 639.a
Precum *origo.* 27. a *eas poſt* Chriſtum *primi* Græci *compoſuere.* b ibidem
Preces cum genuflexione. 191.a
Preces ad Horas *dicendæ.* 653.c
Preces vniformiter dicantur. 373.d
Presbyteri locum filiorum Aaron occuparunt. pag. 140.d
Presbyteri hodiè qui in lege ſacerdotes. 19.a
Presbyteri vndè ſic dicti, & quod eorum ſit munus. 19.a. 61.e. 267.a
Presbyteri & epiſcopi nomina confuſa olim. 141.a
Presbyteri quid cum epiſcopis commune habeant. pag. 413.d
Presbyteri adiutores epiſcoporum ſunt. 413.d
Presbyteri quales eſſe debeant. 413.e. *eorum ordinatio quomodo peragatur.* 413.a
Presbyteri manus cur vngantur. 417.d
Presbyteri cùm merito & ſapientia ſic dicantur, non ætate, mirum cùr inſipientes ordinentur. pag. 19.b
Presbyterorum manus oleo vnguntur. 140.a
Presbyteri officio mediatoris funguntur. 413.d
Presbyteri Cardinales ſandalijs vtuntur. 417.c
Presbyteris præſente epiſcopo interdicitur benedictio. 389.c
Presbyter, diacono præſente, panem & calicem nec mittendi nec auferendi ab altari poteſtatem habet. 61.d
Presbyter præſente epiſcopo quicquid acturus eſt in Eccleſia, epiſcopi benedictionẽ ſeu conſenſum requirit. 389.e
Presbyteri & cæteri Eccleſiæ miniſtri quare in ſabbato ordinentur, & Virgines *cur in feſtibus Apoſtolorum velentur.* 741.d
Primicerius. 55.a

de Prima. 53.a.280.e.182.c

Prima quomodò per annum celebretur. 650.e

*Prima poſt Paſcha & per octauas maiores.*643.a

Prima & completorium eodem peuè modo peraguntur. 651.b

in Prima lectionem & Reſponſorium non haberi. pag. 231.c

ad Primam non recitatur lectio. 231.c

ad Primam martyrologium recitatur. 651.d

Prima ſabbati ſanctior eſt, quàm ſabbatum. pag. 560.b

Prima ſabbati maiorem deſignat requiem quàm ſabbatum. ibidem

Primus dies paſcha refert ſpiritum timoris Dei. pag. 570.b

Primus gradus aſcendendi ad Deum eſt humilitas. pag. 570.d

Proceſſio Dominicalis reſurrectionem Chriſti repræſentat. 525.e

Proceſſio cum crucibus & vexillis quid deſignat. pag. 561.d

Proceſſio in die aſcenſionis Domini quid deſignat. pag. 589.a

Proceſſio Dominicalis ante tertiam fit, reliqua verò poſt. 590.a

procedit aliter filius in diuinis, aliter ſpiritus ſanctus. 596.e

Proceſſionis exempla ex vet. teſt. 696.a

Proceſſio epiſcopi cum clero. 684.a

Proſapia eorum, ad quos ſermo Dei factus eſt in linea Chriſti. 498.e

Prudentia carnis ſuperbiam ſapit. 371.e

Priuilegium non debet nutrire peccatum. 643.a.b

Proceſſio celebris diei Palmarum. 45.e

Proceſſio in purificatione B. Mariæ. 291.e

Pſalmeli. 646.d

Pſalmiſta 21.e. *vide Cantores.*

Pſallendi primi auctores & artifices. 2.b

Pſalmi quid ab hymnis & canticis differant. pag. 185.c

Pſalmus & canticum quomodò differant. 196.b

Pſalmorum modulationes Dauid inſtituit. 61.b

Pſallebat primitiua Eccleſia modico flexu vocis. pag. 2.b

Pſalmi per tonos in fine verſuum canuntur. 643.e

Pſalmi cùm canuntur, ſtari ſolere. 185.d

Pſalterium decem ſunt qui ſcripſerint. 4.d

Pſalmorum liber cur laude concludatur. 5.a

Pſalmorum vtilitas atque encomium. 640.a.c.& 641. pag.

Pſalmos Dauid Eccleſia ſuauiter canendos cur inſtituerit. 2.b

Pſalmos in Miſſa inſtituit Cæleſtinus Papa, è quibus ſumuntur introitus, gradualia, offertoria & communiones. 482.e

Pſalmus 112. *Laudate pueri Dominum, ad gentes baptizatas dicitur.* 565.c

Pſalmos vt alternatìm duo chori canerent, à quibus inſtitutum. 639.a

Pſalmi frequentati à veteribus. 639. *cur frequentiori in vſu eos Eccleſia habeat.* 639.e

Pſalmi diuini officij cur duodecim vel nouem, et cur in Dominicis nouem in primo nocturno xij. et cur quatuor ſub vna antiphona. 712.e.715.

primi Graduales quid ſignificent. 710.b

Pſalmus Deus Deus meus, et laudate Dominum cùr ſub vna gloria dicantur. 713.d

Pſalmis præcipuè diuina officia veteres peregerunt. pag. 639.b

Pſalterium etiam vno die ſancti patres abſoluerunt. 642.b

pſalterium ignorans ſacerdos, vix nomen ſuum tuebitur. 639.a

Pſalterium quo pacto diſtribuerit ad diuina officia Ambroſius. 639.c.641.a.b. *Hieronymus, Benedictus.* 639.c. 641.

pſalterij duæ partes. 641.b

Pſalterij varia tranſlatio. 652.b

Pſalterij qua tranſlatione qua Eccleſia vtantur. pag. 639.e

Pſalterio alio Romani, alio Galli & Germanorum quidam olìm in cantu vſi. 352.e

pſalteria correctiora apud quos ſit reperire. 639.d

pſalmi qui pro quibus vitæ neceſſitatibus canendi. 640.c

Pſalmi pœnitentiales. 653.e.663

Pſalmi pœnitentiales in quadrageſima frequentantur. 655.e

pſalmi quindecim, graduales. 653.e.663.a

Pſalmus, Beati immaculati, plenus moribus. 183.c *eiuſdem profunda myſteria.* 641.b

ptolemæus vetus teſtamentum de Hebræo in Græcum ſermonem transferri curat. 4.e

pugnæ ſimilitudo. 691.e

Pugna ſpiritualis in Miſſa. 696.a

Pulpitum cur ſic dictum. 336.a

Purgatorio quodam igne purganda dimittendaq; peccata defunctis. 7.b

purgatorij pœnas cur paſchaſius quidam ſubire debuerit. 358.d

purificationis B. Mariæ feſtiuitas. 291.a

de purificationis S. Mariæ feſto ſermo. 443.b

Purificatio S. Mariæ ſi infra ſeptuageſimam euenerit. 401.a

purificationis in feſto diuinorũ officiorum ordo. 35.c

Q

QVacunq; die ingemuerit peccator, ſaluus erit, quomodo intelligitur. 512.e

Quadrageſima. 13.a.94.c

Quadrageſimale ieiunium 447.a

Quadragenarij numeri ſacramentum. 13.c.94.d. pag. 94.e

Quadraginta diebus cur conſtet ieiunium. 40.b

Quadrageſimali ieiunio decimas anni exoluimus. pag. 40.d.84.c.285.d

Quadrageſima quibus operibus ſit tranſigenda. pag. 246.d

Quadrageſimã quando propriè exordiamur. 392.e

Quadrageſima quouſque porrigatur. 37.b.40.a. pag. 247.b

à Quadrageſima cur ceſſent cæteræ denominationes, videlicet triceſima, &c. 247.b

Qua-

Quadrageſima ieiunium conuenienter Dominicæ paſſioni conſ. ac. 95. a. quarta feria poſt quinquageſimam inchoatur. e.
Quadrageſimalis ieiunij in capite ad confeſſionem & pœnitentiam inuitandi omnes 41. d. & inuitat mater Eccleſia. 445. b
Quadrageſimam obſeruabant baptizandi. 10. a
Quadrageſima dies dominicos in ieiunio non computat. 508. b
in Quadrageſima diuina officia quomodò peragenda. 655. d
Quadrageſimale ieiunium officia à quarta feria capite ieiunij auſpicantur. 401. e
in Quadrageſima populus hora nona conuenit ad Eccleſiam. 88. d
in Quadrageſima quæ in Miſſa canuntur, ratio explicatur. 40. e
Quadrageſimæ tempore in Miſſa peculiaris benedictio. 176. b
Quadrageſimæ. De Reſponſorijs Nocturnalibus & Antiphonis officio Matutinalium. 247. d. 247. & ſeq.
Quadrageſima ſi quandò feſta nouem lectionum incidant. 401. c. 402. c
in Quadrageſima Natalitia Martyrum non ſeruanda. Canon. 401. b. deindè abrogatum. pag. 401. b
in Quadrageſima quintas ferias vacantes 401. e. reliquit Gregorius, quas officijs proprijs inſigniuerit. ibidem.
Quadrageſimæ quartæ hebdomadæ quarta feria, in apertione aurium. 96. d
in Quadrageſima præfatio. 402. a. 401. e
Quadrageſimam vnam ieiunio dicat Eccleſia, nec prohibet tamen quo minùs quis pro ſuis peccatis alteram ſibi vel tertiam etiã indicat. 127. a. pag. 127. c
Quadrageſimas tres ieiunant Montaniſtæ. 127. c. 133. b. obſeruant eaſdem pij aliquot. 133. b
Quadrageſima poſt Pentecoſten pœnitentibus imponitur. 493. e
Quadragenarij numeri ſignificatio. 703. b
Quales inueniri debemus in ſecundo Chriſti aduentu. 559. c. d. & e
Quæſtio Solitariorum in precibus horarum canonicarum. 370. d
Quarta ætas mundi ſub regibus & prophetis. pag. 508. e
Quarta feria caput Eccleſiæ Chriſtus venditus eſt, ideo luctuoſa eſt. 527. a
Quarta die ſol corporeus creatus eſt, ſol iuſtitiæ venditus. 529. a
Quatuor virtutes, ſecundum quatuor dimenſiones crucis. 540. e
Quatuor temporum ieiunium. 58. c. vide Ieiunium.
Qui ſtat, videat ne cadat. 618. e
Qui ſe humiliat, exaltabitur. 621. b
Quinque vulnera Chriſti, quinque foramina petræ viuentis. 481. a
Quinquageſima quouſque tendat. 37. b. 39. c. 95. e
à Quinquageſima ieiunium incipiunt Romani. 291. c
à Quinquageſima cur quidam ieiunium auſpicentur. 84. e
in Quinquageſima eorum quæ in Miſſa canuntur, explicatio. 39. c. de Reſponſorijs Nocturnalis & Antiph. officij Matutinalis. 246. b
Quinquageſima Paſchali quæ ſint obſeruanda. pag. 296. c
Qui habitat, pſalmus. 200. c. 214. e. ſcutum eſt contra inſidias diaboli. 232. c. expoſitus. 106. a

R

Raab et Ruth, mulieres alienigenæ in linea Chriſti. 497. e
Rabanus patrum doctrinæ inſiſtit, à Catholica veritate non deſcedit. 262. a
Racha quid. 43. c
Radulphus de Riuo. 533. diligens ſcrutator diuinorum officiorum. 634. e
Radulphus Romæ exactiùs à ſe de diuinis officijs ſcripta reliquit. 647. b. 657. d. 664. d
Radulphus Antiphonarios antiquos Romanos ſecum detulit Roma. 647. c. 655. e. 660. e
Radulphus Calendarium ſcripſit. 657. a. quam rationem in eo obſeruarit. 658. c
Ramaſculi, quibus lauantur altaria, ſignificant flagella quibus cæſus eſt Dominus. 536. d
Raſura verticis cur nullo ornamento tegitur. pag. 486. b
Raſura deſignat nos filios eſſe veri Heliſæi, decaluati propter nos in monte Caluariæ. 486. c
Raſura verticis cur corona vocatur. Ibidem
Raritas res magis precioſas facit. 178. b
Ratio inuicta pro Tranſubſtantiatione. 631. e
Ratio myſtica cæremoniarum epiſcopi in miſſa. pag. 685. e
Redemptio hominis diabolo erat abſcondita. 589. b
Rationalis in fronte pontificis myſteria retexuntur. 64. c. pro eo nunc archiepiſcopi pallio vtuntur. 63. e
Rationale Gemmæ Eccleſiæ. 661. a
Relatiuis nominibus magis exprimitur diuinæ naturæ arcanum quàm ſubſtantialibus. 607. e
Relatiua non in omnibus conuertuntur. ibidem
Relatiuis nominibus maximè glorificatur Deus. pag. 707. e
Relatiua in Deo nõ ſunt accidentia nec ex tempore aduenerunt. 609. a
Regnum Dei quàm glorioſum. 710. e
Reliquias cuſtodiebant Cappellani. 356. a
Renuit a. 22. d
Reſponſorium qui primi tradiderint, & cur ſic dicitur. 3. c. 69. c. 279. a. 300. a
Reſponſorio actiuã vita deſignatur. 126. e
Reſponſorium & Tractus quid differunt. 158. c
Reſponſoria ante Euangelium Hiſpani recipere noluit. 347. a
Reſponſoria in Miſſa quomodò Romano & Ambroſiano officio vocatur. 646. e
Reſponſorium poſt verſum repetitur. 157. e
Reſponſorij in repetitione exaltat cãtor vocẽ. 157. e
Reſponſoriale apud Romanos liber vocatur, in quo reſponſoria ſunt. 224. c.

Reſpon-

Reſponſoria quomodò habeant antiphonarij Romani, & quomodo per hebdomadam repetant. pag. 647.d
Reſponſoriorum atq; verſuum apud Romanos cantandorum ratio. 240.c
Reſponſorium integrum Romani poſt verſum repetunt, quod ſecùs faciunt alij aliquot. 224.d
Reſponſorij cur plures interdum verſus adiunctos habeant. 224.e
in Reſponſorijs tribus Nocturnum ſerialem ſemper dicunt Ramani. 399.d
Reſponſorij nocturnalium officiorum in Aduentu. pag. 232.c
Reſponſorij de Aſcenſione per decem dies cantari ſoliti. 254.b
Reſponſorij qui prætitulantur, Regum. 258.b. *de Salomone & ſapientia.* 258.d. *&* Tobia b. *Iudith, Eſdra & Heſter,* d *Machabaeorum.* 259.b. *prophetarum,* d.
Reſponſarij de auctoritate prætitulati 252.c
Reſponſarij de Pſalmis. 253.a. *quandò initium & finem habeant.* 253.d.255.d
Reſponſorij cur ſequantur lectiones. 228.b
Reſponſorium an poſt lectionem veſpertinalem canendum. 190.d
Reſponſoria debitè aptanda lectionibus. 468.a
Reſponſorij ante hymnum Beata Maria, Magnificat. 261.a
Reſponſoria ad Veſperas. 651.d
Reſponſoria ad Tertiam, Sextam et Nonam in Quadrageſima. 246.d
Reſurgere veſtiti an nudi debeamus. 220.a
Reſurrectio eo ordine, eaq; forma qua Chriſtus reſurrexit, futura. 50.a
Reſurrectio Chriſti cur per mulieres nunciari debuit pag. 547.b
Reſurrectio corporum cum immutatione & immortalitate. 547.d
Rhetorica vſus ad ſcripturam intelligendam. 318.d
Reus corporis & ſanguinis Domini qui dicitur. pag. 479.c
in Riſum inuectiua Chryſoſtomi. 218.c
Rogatio, litania. 57.b
Rogationum tres dies ante Aſcenſionem, à quo & cur inſtituti. 57.b. 128.d.295.a.354.d
Rogationes Mamerti centum annis antiquiores ſunt letania Gregorij. 584.b
Roga te, habe me excuſatum, humilitas in voce, ſuperbia in actione. 616.a
Romanorum Reſpublica ſubdita Apoſtolicis viris & Chriſtianis Imperatoribus Eccleſia eſt dilatata. 197.c
Roma ſancti Cæſarij oratorium. 204.c
Romana Eccleſia firmiſſima fidei ſincera obſeruatrix. 351.d. *ab hæreſi pura permanſit.* 345.e. *pag.* 359.c
Romana Eccleſia quàm ſolicita nè apocrypha admittat. 645.
Romana etiàm Eccleſia contra Patrum ſtatuta aliquid condere non poteſt. 637.b
Romana Eccleſia dignitas. 664.b
Romana Eccleſia in ſpeculum & exemplum poſita. 634.c. *mater eſt omnium Eccleſiarum.* ibidem. *eius ſanctiones tanquàm diuina voce B. Petri firmatæ, ſunt accipienda.* 636.c. *violatores grauiter plectendi.* 636.b. 643.b
à Romana Eccleſia totius religionis formam accepimus. 392.a. *cum qua quæ pugnãt, indubiè repellenda.* ibidem
Romana Eccleſia traditio, ia fidei & obſeruationum doctrina præ cæteris ſeruanda. 351.b.586.e
Romana Eccleſia conſuetudo pro lege tenenda. pag. 100.d
Romana Eccleſia ſtatuta non iudicare, ſed ei omnes & per omnia obedire debemus. 393.a
Romanus Pontifex totius Eccleſia apice ſublimatur. 355.b
Romano à Pontifice qui diſſentiunt, ab vniuerſi orbis communione ſeparati ſunt. 72.e
Rom. ſedi Conſtantinopolitana ſubiecta. 206.d
Romana Eccleſia mater Syracuſana. 206.
Rom. Eccleſiæ Diaconus apud Imperatorem in Palatio erat olim. 205.e
Romana ſedis Epiſcopus propter excellentiam principis Apoſtolorum dicitur Apoſtolicus. 471.e
Romanorum Pontificum diuerſa & multa additamenta in Miſſa. 482.d
Romana Eccleſia ſynceritas in fide. 483.b
Romana Eccleſia excelſum fide tribunal. ibidem
Romana Eccleſia ſuper Petram ædificata, contra omnes hæreſes murus perſtat inexpugnabilis. pag. 484.b
Romana Eccleſia mille clypeos, omnemq; armaturã fortium habet. 485.a
Roma caput Aſinæ, ſuper quam ſedit Chriſtus. pag. 488.e
Romanus Pontifex quando maximè fungitur vice Chriſti & S. Petri. 492.a
Romana Eccleſia fidei verè Apoſtolica. 497.e
Roma ſpiritualiter Babylon dicta eſt. 523.c
Romana Eccleſiæ miranda diligentia in ordinatione diuinorum officiorum. 563.a.564.a
Romanum cantũ quando receperit Francia & Germania. 646.b
Romanum Ordinem Albinus citat, & ex eo nonnulla recitat. 33.b
Romanus Ordo explicatus & citatus. 98.d.107.d. 106.d.110.d.122.e.123.b.203.e.402.e

S

SAbaoth quid ſit. 71.e
Sabbati ante Palmas peculiaria. 45.b
Sabbatum Paſchale cur celebre ſit. 97.e
Sabbati ſancti ſolennitas. 52.e. *diuinorum officiorũ in eo ordo.* 93.293.a
Sabbato ſancto Miſſa non celebratur. 107.e.110.a
Sabbato ſancto vigilia magna celebritate noctù aguntur. 110.a. *vſque ad noctis medium.* b
Sabbatum ſanctum veſperam non habet. 56.a
Sabbato ſancto noctù Miſſa celebratur. 117.d.122.d
Sabbato ſancto cereus benedicitur. 250.d
Sabbato ſancto cereus benedictus in octauis Paſchę diſtribuendus populo. 403.e

Quadrageſima ieiunium conuenienter Dominicæ paſſioni conſine. 95.a. quarta feria poſt quinquageſimam inchoatur. c.
Quadrageſimalis ieiunij in capite ad confeſſionem & pænitentiam inuitandi omnes 41. d. & inuitat mater Eccleſia. 445.b
Quadrageſimam obſeruabant baptizandi. 10.a
Quadrageſima dies dominicos in ieiunio non computat. 508.b
in Quadrageſima diuina officia quomodò peragenda. 655.d
Quadrageſimale ieiunium officia à quarta feria capite ieiunij auſpicantur. 401.e
in Quadrageſima populus hora nona conuenit ad Eccleſiam. 88.d
in Quadrageſima quæ in Miſſa canuntur, ratio explicatur. 40.e
Quadrageſimæ tempore in Miſſa peculiaris benedictio. 176.b
Quadrageſima. De Reſponſorijs Nocturnalibus & Antiphonis officio Matutinalium. 247. d. 247. & ſeq.
Quadrageſima ſi quandò feſta nouem lectionum incidant. 401.c.402.c
in Quadrageſima Natalitia Martyrum non ſeruanda. Canon. 401. b. deindè abrogatum. pag. 401.b
in Quadrageſima quintas ferias vacantes 401.e. reliquit Gregorius, quas officijs proprijs inſigniuerit. ibidem.
Quadrageſimæ quartæ hebdomada quarta feria, in apertione aurium. 96.d
in Quadrageſima præfatio. 402. a.406.e
Quadrageſimam vnam ieiunio dicat Eccleſia, nec prohibet tamen quo minùs quis pro ſuis peccatis alteram ſibi vel tertiam etiã indicat. 127.a. pag. 127.e
Quadrageſimas tres ieiunant Montaniſtæ. 127. e. 133.b. obſeruant eaſdem pij aliquot. 133.b
Quadrageſima poſt Pentecoſten pænitentibus imponitur. 493.e
Quadragenarij numeri ſignificatio. 703.b
Quales inueniri debemus in ſecundo Chriſti aduentu. 559.c.d. & e
Quæſtio Solitariorum in precibus horarum canonicarum. 370.d
Quarta ætas mundi ſub regibus & prophetis. pag. 508.e
Quarta feria capite Eccleſiæ Chriſtus venditus eſt, ideo luctuoſa eſt. 527.a
Quarta die ſol corporeus creatus eſt, ſol iuſtitiæ venditus. 529.a
Quatuor virtutes, ſecundum quatuor dimenſiones crucis. 540.e
Quatuor temporum ieiunium. 58.c. vide Ieiunium.
Qui ſtat, videat ne cadat. 618.e
Qui ſe humiliat, exaltabitur. 621.b
Quinque vulnera Chriſti, quinque foramina petræ viuentis. 481.a
Quinquageſima quouſque tendat. 37.b.39.c.95.e
à Quinquageſima ieiunium incipiunt Romani. 291.e
à Quinquageſima cur quidam ieiunium auſpicentur. 84.c
in Quinquageſima eorum quæ in Miſſa canuntur, explicatio. 39.e. de Reſponſorijs Nocturnalis & Antiph. officij Matutinalis. 246.b
Quinquageſima Paſchali quæ ſint obſeruanda. pag. 296.c
Qui habitat, pſalmus. 200.e. 214.e. ſcutum eſt contra inſidias diaboli. 232.c. expoſitus. 106.a

R

R*Aab et Ruth, mulieres alienigenæ in linea Chriſti.* 497.e
Rabanus patrum doctrinæ inſiſtit, à Catholica veritate non deſcedit. 262.a
Racha quid. 43.c
Radulphus de Riuo. 533. diligens ſcrutator diuinorum officiorum. 634.c
Radulphus Romæ exactiùs à ſe de diuinis officijs ſcripta reliquit. 647. b.657.d.664.d
Radulphus Antiphonarios antiquos Romanos ſecum detulit Roma. 647. c.655.e.660.e
Radulphus Calendarium ſcripſit. 657.a. quam rationem in eo obſeruarit. 658.c
Ramuſculi, quibus lauantur altaria, ſignificant flagella quibus cæſus eſt Dominus. 536.d
Raſura verticis cur nullo ornamento tegitur. pag. 486.b
Raſura deſignat nos filios eſſe veri Heliſæi, decaluati propter nos in monte Caluariæ. 486.c
Raſura verticis cur corona vocatur. Ibidem
Raritas res magìs precioſas facit. 178 b
Ratio inuicta pro Tranſubſtantiatione. 631.e
Ratio myſtica cæremoniarum epiſcopi in miſſa. pag. 685.c
Redemptio hominis diabolo erat abſcondita. 589.b
Rationalis in fronte pontificis myſteria retexuntur. 64. e. pro eo nunc archiepiſcopi pallio vtuntur. 63.e
Rationale Gemma Eccleſiæ. 661.a
Relatiuis nominibus magis exprimitur diuinæ naturæ arcanum quàm ſubſtantialibus. 607.e
Relatiua non in omnibus conuertuntur. ibidem
Relatiuis nominibus maximè glorificatur Deus. pag. 707.e
Relatiua in Deo nõ ſunt accidentia nec ex tempore aduenerunt. 609.a
Regnum Dei quàm glorioſum. 710.e
Reliquias cuſtodiebant Cappellani. 356.a
Renuuita. 22. d
Reſponſorium qui primi tradiderint, & cur ſic dicatur. 3.c.69.c.279.a.300.e
Reſponſorio alßinà vitu deſignatur. 126.e
Reſponſorium & Tractus quid differant. 158.c
Reſponſoria ante Euangelium Hiſpani recipere nolunt. 347.a
Reſponſoria in Miſſa quomodò Romano & Ambroſiano officio vocentur. 646.e
Reſponſorium poſt verſum repetitur. 157. e
Reſponſorij in repetitione exaltat cãtor vocẽ. 157.e
Reſponſoriale apud Romanos liber vocatur, in quo reſponſoria ſunt. 224 c.

Reſpon-

Reſponſoria quomodò habeant antiphonarij Romani, & quomodo per hebdomadam repetant. pag. 647.d
Reſponſoriorum atq; verſuum apud Romanos cantandorum ratio. 240.c
Reſponſorium integrum Romani poſt verſum repetunt, quod ſecùs faciunt alij aliquot. 224.d
Reſponſorij cur plures interdum verſus adiunctos habeant. 224.e
in Reſponſorijs tribus Nocturnum ferialem ſemper dicunt Romani. 399.d
Reſponſorij nocturnalium officiorum in Aduentu. pag. 252.e
Reſponſorij de Aſcenſione per decem dies cantari ſoliti. 254.b
Reſponſorij qui prætitulantur, Regum. 258.b. *de Salomone & ſapientia.* 258. d. *& Tobia b. Iudith, Eſdra & Heſter,* d *Machabæorum.* 259. b. *prophetarum,* d.
Reſponſorij de auctoritate prætitulati 252.c
Reſponſorij de Pſalmis. 253.a. *quandò initium & finem habeant.* 253.d. 255.d
Reſponſorij cur ſequantur lectiones. 228.b
Reſponſorium an poſt lectionem veſpertinalem canendum. 190.d
Reſponſoria debitè aptanda lectionibus. 468.a
Reſponſorij ante hymnum Beata Maria, Magnificat. 261.a
Reſponſaria ad Veſperas. 651.d
Reſponſaria ad Tertiam, Sextam et Nonam in Quadrageſima. 246.d
Reſurgere veſtiti an nudi debeamus. 250.a
Reſurrectio eo ordine, eaq; forma qua Chriſtus reſurrexit, futura. 50.a
Reſurrectio Chriſti cur per mulieres nunciari debuit pag. 547.b
Reſurrectio corporum cum immutatione & immortalitate. 547. d
Rhetorica vſus ad ſcripturam intelligendam. 318.d
Reus corporis & ſanguinis Domini qui dicitur. pag. 479.c
in Riſum inuectiua Chryſoſtomi. 218.c
Rogatio, litania. 57.b
Rogationum tres dies ante Aſcenſionem, à quo & cur inſtituti. 57. b. 128.d. 295.a. 354.d
Rogationes Mamerti centum annis antiquiores ſunt letania Gregorij. 584.b
Rogo te, habe me excuſatum, humilitas in voce, ſuperbia in actione. 616.a
Romanorum Reſpublica ſubdita Apoſtolicis viris & Chriſtianis Imperatoribus Eccleſia eſt dilatata. 897.c
Roma ſancti Caſarij oratorium. 204.c
Romana Eccleſia firmiſſima fidei ſinceræ obſeruatrix. 351. d. *ab hæreſi pura permanſit.* 345. c. *pag.* 359. c
Romana Eccleſia quàm ſolicita nè apocrypha admittat. 645.
Romana etiàm Eccleſia contra Patrum ſtatuta aliquid condere non poteſt. 637.b
Romana Eccleſia dignitas. 664. b
Romana Eccleſia in ſpeculum & exemplum poſita, 634.e. *mater eſt omnium Eccleſiarum.* ibidem. *eius ſanctiones tanquàm diuina voce B. Petri firmatæ, ſunt accipiendæ.* 636.c. *violatores grauiter plectendi.* 636.b. 643 b
à Romana Eccleſia totius religionis formam accepimus. 392.a. *cum qua quæ pugnãt, indubiè repellenda.* ibidem
Romana Eccleſia traditio, in fidei & obſeruationum doctrina præ cæteris ſeruanda. 351.b. 386.c
Romana Eccleſia conſuetudo pro lege tenenda. pag. 100. d
Romana Eccleſia ſtatuta non iudicare, ſed ei omnes & per omnia obedire debemus. 393.a
Romanus Pontifex totius Eccleſia apice ſublimatur. 355.b
Romano à Pontifice qui diſſentiunt, ab vniuerſi orbis communione ſeparati ſunt. 72. e
Rom. ſedi Conſtantinopolitana ſubiecta. 206.d
Romana Eccleſia mater Syracuſana. 206.
Rom. Eccleſia Diaconus apud Imperatorem in Palatio erat olim. 203.e
Romana ſedis Epiſcopus propter excellentiam principis Apoſtolorum dicitur Apoſtolicus. 471.e
Romanorum Pontificum diuerſa & multa additamenta in Miſſa. 482. d
Romana Eccleſia ſynceritas in fide. 483.b
Romana Eccleſia excelſum fide tribunal. ibidem
Romana Eccleſia ſuper Petram ædificata, contra omnes hæreſes murus perſtat inexpugnabilis. pag. 484.b
Romana Eccleſia mille clypeos, omnemq; armaturã fortium habet. 485.a
Roma caput Aſinæ, ſuper quam ſedit Chriſtus. pag. 488. c
Romanus Pontifex quando maximè fungitur vice Chriſti & S. Petri. 492.a
Romana Eccleſia fides verè Apoſtolica. 497.e
Roma ſpiritualiter Babylon dicta eſt. 513.e
Romana Eccleſia miranda diligentia in ordinatione diuinorum officiorum. 563.a. 564.a
Romanum cantũ quando receperit Francia & Germania. 646.b
Romanum Ordinem Albinus citat, & ex eo nonnulla recitat. 33.b
Romanus Ordo explicatus & citatus. 98.d. 107.d. 106.d. 110.d. 122.e. 123.b. 203.e. 402.e

S

SAbaoth quid ſit. 71.e
Sabbati ante Palmas peculiaria. 45.b
Sabbatum Paſchale cur celebre ſit. 97.e
Sabbati ſancti ſolennitas. 52.e. *diuinorum officiorũ in eo ordo.* 93. 293.a
Sabbato ſancto Miſſa non celebratur. 107.e. 110.a
Sabbato ſancto vigilia magna celebritate noctũ aguntur. 110.a. *vſque ad noctis medium.* b
Sabbatum ſanctum veſperam non habet. 56.a
Sabbato ſancto noctũ Miſſa celebratur. 117.d. 122.d
Sabbato ſancto cereus benedicitur. 250. d
Sabbato ſancto cereus benedictus in octauis Paſchæ diſtribuendus populo. 403.e

f Sab-

Sabbato ſancto quæ circa baptizandos fiant. 114.
Sabbatum in Albis. 56.b
Sabbato ante octauas Paſcha baptizati, albas veſtes deponunt. 37.a
Sabbato ante octauas Paſcha finit ſeptuageſima. 38.e. *duo alleluia tunc canuntur.* ibidem
Sabbatum in xij. lectionibus, cur ſic dictum. 58. e. pag. 132.e.286.e
Sabbatum xij. lectionum ſequitur ſemper Dominica vacans. 391.e
Sabbatis xij. lectionum hymnus trium puerorum ad Miſſam canitur. 347.e
Sabbatinis diebus de beata Virgine officium dicitur. 663. a. *in eo nec Credo, nec Gloria in excelſis, dicendum.* b
Sabbato in Matutinali officio canticum ex Deuteronomia cur habeatur. 198.e
Sabbato Romæ ieiunium obſeruatum. 217.c.e
Sabbata cur ieiunetur. 135.a
Sabbatum quatuor temporum cur ſex habet lectiones. 491.e
Sabbatum ante palmas vacat propter eleemoſynas Papæ. 524.e
Sabbati ſancti præconia. 544.b.c
Sabbato ſancto cur lectionibus non præfigitur titulus. 555.c
Sabbato ſancto redditur gaudium, canitur hymnus Angelicus. 555.e
Sabbato ſancto cur in Miſſa ſolennia quædam deſunt. ibidem
Sabbato ſancto redditur nobis Alleluia. 557.a
Sabbatum Iudæorum memoria creationis mundi, prima ſabbati reparationis eſt. 560.e
Sabbatiſmus iure in octauam tranſlatus eſt. 560.b
Sabellius confuſor perſonarum in diuinis. 611.a
Saballiani cur Patripaſſiani ſunt dicti. ibidem
Sacerdotij veteris & noui teſtamenti origo. 17.d. *in Veteri lege initium ab Aaron.* 266. d. *in Noua poſt Chriſtum à Petro.* 265.
Sacerdotes ante Aaron qui erant, primogeniti. pag. 60.e
Sacerdotum in lege quod munus fuerit. 60.e
Sacerdotum ſucceſſio cuiuſmodi in veteri lege. pag. 60. d
Sacerdotes conſtituendi in Noua quàm in Veteri lege diuerſa ratio. 18.a
Sacerdotes non eiuſdem dignitatis omnes. 17. d
Sacerdotis nomen commune epiſcopo & minoribus ſacerdotibus. 267.e
Sacerdos cur triginta annorum eſſe debeat. 18 b
Sacerdos per vnitatem fidei tota Eccleſia eſt, & eius vicem agit. 374.e
Sacerdotalis ſalutatio propter pacem. 378.a
Sacerdos non ſit digamus. 18.b
Sacerdotum officium in quibus verſetur. 267.e
Sacerdotalis officij excellentia. 414.e
Sacerdos ſequeſter & medius inter Deum & peccatorem hominem. 44.d
Sacerdotem velut in arce caſtimoniæ ab omnibus conuenit ſuſcipi & venerari. 65.d
Sacerdotales veſtes in veteri lege quænam fuerint. 63.a
Sacerdotalium veſtimentorum Moſaicæ legis myſteria. 64.d
Sacerdotum Euangelij veſtimenta quid myſterij in ſe habeant. 65.e.269.c.414.a
Sacerdotales veſtes propriæ noſtris ſacerdotibus. pag. 64.d
Sacerdotis ad altaris dexteram reditus. 727. e
Sacerdotes quorum, & quorum Epiſcopi ſint ſucceſſores. 717.c
Sacerdos pro quibus in Miſſa oret. 772.e.
Sacerdotis officium. 733.e
Sacerdos cur proſtratus dicat preces, & ſtans orationem. 746. a
Sacerdotis dignitas. 756.b
Sacerdos ſacra veſte indutus de ſacra æde procedens. 719.b
Sacerdotalis veſtis niſi in Eccleſia non vſurpanda pag. 66.c
Sacerdos lauat manus antequàm ad tractandu ſacramenta accedat. 435.b. *et poſt ea ſūpta.* 435.a
Sacerdotales veſtes neque in vetere neque in nouo teſtamento carent ratione. 470.a
Sacerdos ſedens prope altare, Chriſti victoriam de tentatore ſignificat. 474.e
Sacerdotum & miniſtrorum Chriſti officium quale. 512.a
Sacerdotes qui propter decimas & oblationes præcipue miniſtrant, reprobi ſunt. 515. d
Sacerdotij veteris deſerendi, noui᷈ inſtituendi ſignũ fuit myſticum, quod Ieſus abſcondit ſe, & exiuit de templo. 522.a
Sacerdotes ad Deum legatione funguntur pro populo. 531.a
Sacerdos in altari perſonamq; vicem Chriſti gerit. 532.b
Sacerdos & Leuita prætereuntes vulneratum quid deſignant. 619.e
Sacramenta vndè dicta. 342.b
Sacramentorum myſteria ſcire debent ſacerdotes. pag. 406.d
Sacramenta ſimilitudinem earum rerum habent, quarum ſunt ſacramenta. 116.c
Sacramenta Eccleſiæ. 271.c. *ſiue à bonis ſiue à malis adminiſtrata, effectus nihilominùs ſuos operantur.* ibidem.
Sacramenta gratiam nihilominùs conferunt ab indoctis collata. 406.a
Sacramentorum liber à Gregorio conſcriptus. pag. 358.a
Sacramentorum liber qua ſit occaſione à Gregorio papa ſcriptus. 346.c. 358.a. *qui ab alijs poſteà interpolatus.* 346.e
Sacramentorum vis vnde 769.c
Sacramentum dupliciter dicitur. 723.a.734.b
Sacramentorum Eccleſiaſticorum & officiorum vtilitas. 732.a
Sacramenta Eccleſiæ ſeptem, ex his quinque generalia, & duo particularia. 734.a
Sacramentum altaris cur de pane frumenti & vino conſecretur. 722.a
Sacramentum in quibus conſiſtat. 734.c
Sacramenta maiora ſequuntur in Miſſa poſt Euangelium

geliam. 475.d
Sacramentarium Gregorij repurgauit Albinus, & alias orationes adiecit. 405.b
Sacramentarium Gregorij aliquando in vno die duo habet officia. 399.a
Sacramentarium Gregorij. 391.d.392.b.402.a
Sacramentarium citatur. 36.c.45.b. 50. 88.b. 90.a. 97.c. 102.b.114.d.177.e.203.210.e. 220.e. 346. 401.e. 403.e.
Sacramentarij antiqui & emendatiores.383.c. reſpiciendi ſemper. 385.e
Sacramentorum liber ordinem ad vngendum infirmum continet. 79.d
In Sacramentario duplex officium in Natiuitate Domini. 87.a
Sacrarium quid. 335.e
Sacra ſcriptura diuiſio. 728.
Sacrificium altaris ipſe Chriſtus, hoſtia vociferationis dicitur. 475.d
Sacrificium illud verum Dei verbum, verum Dei filium continet. ibidem
Sacrificium noui teſtamenti longe melius & ſanctius quàm veteris teſtamenti. ibidem
Sacrificium per legem præfiguratum, per Euangelium ad altare peruenit. 477.a
Sacrificium altaris non animalem ſed ſpiritualem in ſe vitam habet. 479.c
Sacrificium noſtrum acceptum ſicut munera Abel ſacrificium Abrahæ. 481.c
Sacrificij noui ritum per primos Apoſtolos accepit Romana Eccleſia. 482.e
Sacrificium verum in vltima Cœna Chriſtus tradit. 531.e
Sacrificium Miſſæ cur in die paraſceues non celebratur. 534.b.537.e
Sacrificium veſpertinum & matutinum in die Paſcha. 547.a
Sacrificium altaris a multis offertur. 373.d
Sacrificia Deo debentur. 625.d
Sacrificia ſemper ſacre. 625.b
Sacrificia antiquorum Deo placuiſſe. 626.d
Sacrificia quid deſignant. 626.a
Sacrificandum nulli creaturæ. 626.b
Sacrificia dæmones quare ambiunt. 626.d
Sacrificia Chriſtianorum qualia eſſe debeant. pag. 629.a
Sacrificium Chriſti & Eccleſiæ vnicum eſt ſacrificium. 630.b
Sacrificij quotidiani cauſæ tres. 690.c
Sacrificium laudis ab Angelis & ſpiritibus iuſtorum. 691.b
Sacrifices duo præcipuè ſub lege qui 753.b
Sacrificium vndè ſic dictum. 278.d
Sacrificio vno completa diuina propitiatio, quæ ſacrificijs multiplicibus antè figurabatur. 414.c
Sacrificia veteris legis ad Chriſtum eiuſq; ſacrificium accommodata. 426. & ad noſtras ſpirituales oblationes. 430.
Sacrificij Noui teſtamenti cum veteris teſtamenti ſacrificijs collatio. 422.d.431.
Sacrificium turturis & columbæ, myſticè expoſitum. 158.d
Sacrificium Chriſtianum abrogatis Iudaicis victimis ſucceſſit. 6.a
Sacrificij Chriſtiani oblationem inſtituit Chriſtus. 6. a. præfigurauit Melchiſedech. ibid. 264. a. pag. 277.c
Sacrificium obtulit in Cœna Chriſtus, & celebrare Chriſtianis mandauit. 6.a.349.b. cur ſub veſperam hoc ipſe obtulerit. 6.a.7.a
Sacrificium offerre ſolius eſt ſacerdotis. 164.a
Sacrificium quod offertur, corpus Chriſti eſt. 73.e
Sacrificium ſui corporis & ſanguinis cur nobis Chriſtus reliquerit. 78.a
in Sacrificio vinum aqua mixtum offerendum. pag. 277.d
Sacrificium in Miſſa tota offert Eccleſia. 72.a
Sacrilegium. 42.d
Sal cur catechumenis detur. 28.a
Salutatio ſic ſingulariter & pluraliter. 371.
Salutatio ad obuios aut operantes, Iudæis in frequenti vſu. 161.c
Salutationum formula, Dominus vobiſcum, & Pax vobiſcum, vndè ſumpta. 68.d.
Salutatio Epiſcopalis. 372.
Samaritanus vulneratum à latronibus curans, Chriſtus eſt. 619.a
Sanctorum ſpiritus ſciunt fidelium petitiones. pag. 73.d.
Sanctorum interceſſio. 78.e
Sanctorum interceſſio in litanijs apud baptiſmi fontem. 121.e
Sanctorum propter merita & interceſſionem Deus miſeretur noſtri. 75.c
Sanctorum interceſſione Eccleſia munitur. 121.
Sanctis non ſacrificat Eccleſia, quamuis illorum ſuffragia poſtulet. 73.d
Sancti aliter quàm Deus inuocantur. 337.b
Sancti quo ſint cultu proſequendi. 12. a. 297.b. cur feſtiuitates eorum celebrentur. ibidem
Sanctorum Natalitij dies cur appellentur quibus ex hoc ſeculo migrarunt. 51.e. cur eoſdem læti & celebriter tranſigamus. c.
Sanctorum in feſtis poſt Paſcha cur quæ de multis alioqui ſeruantur, cantemus. 403.e
Sancti qui ſub ix. lectionibus venerandi 657.b. qui ſub tribus. 658.c. & cur. 658.d
Sancti Ioannis feſtiuitas. 239.d
Sancti quinam in Calendario notandi. 657.a
Sanctorum vitæ quædam reiectæ, aliæ approbatæ. pag. 644.e
Sanctus ſanctus ſanctus, quis inſtituerit canendam in Miſſa. 164.c.383.b
ad Sanctus ſanctus ſanctus, hymnum Sixtus adiectionis auctor. 724.e
Sanctus ter, & ſemel Dominus, cur dicamus. pag. 71.e
Sanctus ſanctus ſanctus, ipſe etiam ſacerdos cum alijs debet dicere. 385.b
Sanctus cùm canitur, inclinati ſtant miniſtri. 165. a. vſque dum dicatur, Sed libera nos à malo. ibidem
Sanctorum in hac vita perfectio quæ. 751.e
Sanctificatio Ieremiæ & Ioannis qualis. 735.a

Sancti in canone nominati. 774.d
Sanctus ſanctus ſanctus Dominus Deus Sabaoth. pag. 724.c
Sandaliorum deſcriptio & myſterium. 64.c. 69.e. *pag.* 271.d. 417.c
Sandalia epiſcopi & presbyteri diuerſa cur ſint. 66.e. 146.a. *diaconi item & ſubdiaconi.* ibid.
Sandalia Pontificis ſignificant Dominicæ incarnationis calceamentum. 471.b
Sandaliorum corrigiæ ſignificant copulam carnis cum diuinitate in Chriſto. ibidem
Sanguis Chriſti quomodo clamat de terra. 544.b
Sapientia Dei patris fons vitæ, lumen de lumine. pag. 510.a
Sapientia Dei accidens quidem eſt homini, ſed in ſeipſa vera ſubſtantia eſt. 608.d
Sapientia Dei naturaliter eſt filius Dei. ibidem
Sapientia Deo Patri coæterna, ſicut & amor. 609.d
Sapientia ludens coram Deo omni tempore, quali ludis ludo. 609.d
Sapientia in ſacris litteris. 683.e
Sapientiæ mundanæ contemptus. 371.a
Sarrabaitæ. 22.d
Satanas cum ſuis æterno igne condemnandus. 30.b *ad priſtinam dignitatem reducendum ſacrilegus error.* ibidem
Saracenorum religio. 627.e
Scientia artium valde ad diuinarum ſcripturarum confert. 728.a
Scientia multiplex in Eccleſia Chriſti. 604.
Schiſma quid. 305.c
Schola vacatio dicitur. 157.a
Scænopegia Iudæorum, id eſt, feſta tabernaculorum. 594.b
Scænopegiorum myſtica & vera celebratio. 594.b
Scorpionis carnes oleo cocta, percuſſionibus ſcorpionum medentur. 436.e
Scoti geniculationes frequentant, & ſæpè eis vtuntur. 350.a
Scriptura veteris exemplis probatur. Tranſubſtantiationis panis in corpus Chriſti. 622.a
Seculum aureum nobis à Chriſto datum. 628.d
Secreta, 162. *& cur ſic dicatur.* 162.a
Secta vndè dicta. 305.c
Secula ſeculorum quæ dicuntur. 76.e
Senarius primus perfectus numerus. 93.b
Senarij numeri myſterium. 39.e. 83.b
Scripturæ ſacræ commendatio. 309.e
Scriptura cur obſcura plerunq; ſit. 309.a
Scriptura ad intelligentiam quibus gradibus aſcendatur, 33.e. 323.e. *De & ſcripturis interpretandis varia præcepta.* 313.d. *& ſeq.*
Scriptura vnum locum variè interpretari poſſe, ſi vterque ſenſus veritati congruat. 316.b
Scripturas ad intelligendas quid gentilium libri & liberales artes conferant. 316.e. *& ſeq. pag.* 322.d
Scripturæ interpretandæ ſeptem regulæ citatæ. pag. 143.e
Scriptura cur teſtamentum vocata. 3.e
Scripturæ partitio. 3.e. *& quot quique eius libri Canonici.* 4.d
Scripturæ libri LXII. Veteris teſtamenti, XLV. Noui, XXVII. 4.a.b
Scripturæ ex Canone Sapientiam Salomonis, in eum antè receptum, cur poſteà exemerint Iudæi. 4.e
Scripturæ libri, 301. 311. *à quibus ſint auctoribus ſcripti.* 4. 302.c. *& qui interpretes de Hebræo & Græco ibid.* 4.5.d
Scriptura in Theotiſcum ſermonem à Gothis conuerſa. 336.e
Scripturæ de Græco in Latinū interpretes quamplurimi. 4.d. *de Hebræo in Latinum tantummodò Hieronymus, cuius editione Eccleſia vſquequaq; vtuntur.* ibidem
Scriptura ſancta in Eccleſijs legenda. 3.c. *& quo ordine.* 644.d
Scripturæ ſacræ libros quo ordine in diuinis officijs legant Romani. 225.a
Scriptura ſacra dicitur myſticè firmamentū. 553.d
Scripturarum ſcientia eſt cauſa effectiua luctus pœnitentiarum. 572.a
Scripturam quomodo & in templo & in refectorio legendam ordinarit D. Bernardus. 644.d
Scriptura non eadem tranſlatio. 229. 188 b. 194.a *pag.* 199.c. 195.d. 222.c. 235.
Scripturæ interpretes LXX. legere conſueuit Eccleſia. 221.c
Scriptura diuinæ materia quæ. 728.e
Scrutinia circa catechumenos. 54.c
Scrutinium iter ad baptiſmum. 96.a
Scrutinia ſex infra quadrageſimam Romani celebrant. 53.e. *& ſeptimum ſabbato ſancto. pag.* 53.d
Scrutinium proprium opuſculum habet. 114.b
Scrutinium propriam Miſſam habet. 96.a
Scrutinium tertium & maximum quando agatur. pag. 96.a
Scrutinia circa baptizandos. 516.a
Scrutinia olim ſeptem fiebant. 516.c
Senarij numeri ſignificatio. 762.a
Secunda dies tum creationis rerum, tum paſſionis Domini minor eſt quàm reliqui dies hebdomadæ. 526.e
Sedere à dextris Dei, quid eſt. 589.d
Sedes Apoſtolica temporibus Ruperti in Eccleſia Lateranenſi. 578.a
Septenarius numerus myſticus in ſcripturis. 15.c. *pag.* 81.c. 82.d
Septuageſima non à lxx. diebus, ſed à vij. Dominicis ita vocatur. 504.a
Septem ætatis mundi. 504.b
Septuaginta ſeptem generationes Luc. 3. ab Adam vſque ad Chriſtum. 505.d
Septima ætas Eccleſiæ in æterna beatitudine. 510.a
Septem Dominicæ præcedentes Dominicam paſſionis ſunt velut pompa funeris. 521.d
Septē mulieres apprehēdētes virū vnū. i. ſeptē dona Spiritus ſancti apprehendentia Chriſtum. 554.b
Septem dūtaxat vocū diſcrimina in muſicis. 569.e
Septem ſpiritus Dei tanquam ſeptem gradus ad cognitionem Dei. ibidem
Septem officia Pentecoſtes ſecundum ſeptem dona

ſpiritus

ſpiritus ſancti. 592.d.605.c
Septuageſima,& cur ſic dicta. 82.c. 84.a.291.b
de Septuageſima ſermo Iuonis. 444.a
Septuageſima initium & finis. 90.b
Septuageſima quouſque porrigatur,& quot hebdomadis computetur. 36.c.37.e.36.a.244.a
Septuageſima menſem Februarium attingit. 90.a
Septuageſimam cur inſtitueris & obſeruet Eccleſia. 36.37.e
Septuageſima repræſentat Iſraelitici populi ſeruitutem in Aegypto. 122.e.*& captiuitatem. pag.* 90.a
Septuageſima tempus luctus. 92.a
à Septuageſima ieiunandum oratio innuit. 91.
in Septuageſima Alleluia & Gloria in excelſis, cur ſuſpendantur. 36.d.38.b.91.e.400.e.*& quando tum dici poſſit.* 400.e
Septuageſima in Sabbato alleluia dimittendum. pag. 655.a
in Septuageſimæ nocturno Alleluia plures libri habent. 655.
Septuageſimæ Nocturnalis officij Reſpõſorij: 244.a
Alleluia cur hi habeant. ibidem.
Septuageſimæ in veſpertinali & nocturnali officio frequentatur, alleluia. 190.e
Septuageſima quid legendum, & vndè reſponſoria ſint petenda. 400.e
In Septuageſima quæ in Miſſa decantat Eccleſia, *explicantur.* 38.*Laus tibi Domine,in Septuageſima canitur.* 38.c
Septuaginta interpretum vera & diuina Spiritus ſancti inſtinctu interpretatio. 4.c
Septuaginta interpretes. 91.d
Sequentia ſeu iubilatio in Miſſa 67.a.*ſine verbis iubilatio.* 159.c
Seraphim maſculini generis,& pluralis numeri. Seraphin neutri,& pluralis numeri. 71.e
Sergius inſtituit Litanias in feſtis Beatæ Virginis. pag. 35.c
Sermo diuinus frumentum eſt; litera, palea; ſpiritus,medulla. 603.a
Sexagenarius numerus perfectus. 39.e
Sexageſima cur ſic dicta. 291.d.
*Sexageſima quouſq; protendatur.*37.b.38.c.92.a.
ab hac ieiunium qui & cur auſpicentur. 36.b. *pag.* 84.e
*Sexageſimæ nocturnalis officij reſponſ.*245.c.*& Matutinales antiphon.* c
in Sexageſima quæ in Miſſa canit Eccleſia,*explicantur.* 38.e
Sexta hora. 188.e
Sexta cur precibus dicata. 7.d
Sexta hora officium. 281.e
Sibilus auræ tenuis quid eſt. 575.601.e
Signorum vſus ex veteri teſtamento ſumptus. pag. 66.e
Silentium Miſſæ poſt offerendam myſterio non caret. 477.a
Silentij ſpatium. 690.c
Similitudo pulchra. 750.d
Solitary poſſunt loqui,& orare pluraliter. 373.c
Solitudo pluralis & multitudo ſingularis per Spiritum ſanctum. 373.a
Sordida veſtimenta Chriſti quid ſunt. 541.e
Spinea corona noſtrorum portatio eſt peccatorum. pag. 541.a
Sindon corperale vocatur. 162.e.167.e
Sindon ab altari in paraſceue à Diaconis, quòd auferatur, quid ſignificet. 49.c
Sixtus Papa ad hymnum Sanctus,adiectionem conſtituit. 67.b
Spes & timor in peccatoris confeſſione coniuncta ſint. 199.e
Spiritus ſanctus,Patris & Filij Spiritus,ab vtroq; procedit. 452. *contra Græcos hoc Græci auctoris teſtimonio firmatur.* c
Spiritus ſanctus,Dei digitus cur appellatus. 452.b. *cur ſeptiformis vocetur,* 275.d
*Spiritus ſancti dona.*452.b.236.a *inter ſe inuicem cohærent,& quaſi colligantur.* 120. *& alterum altero indiget.* 208.
Spiritus ſancti ſingula dona tres ſorores, fidem, ſpẽ, charitatem habent. 203.b
Spiritus ſancti dona cum beatitudinibus collata. pag. 119.b
Spiritus ſanctus velox & efficax doctor. 452.b.c
Spiritus ſanctus quid in nobis operetur, & cuiuſmodi nos eius hoſpites eſſe oporteat. 130.d. *pag.* 275.a
Spiritus ſanctus & vnus & multiplex eſt. 372.e
Spiritus ſanctus datur in confirmatione, tanquam tutor pupillis. 550.d
Spiritus ſanctus ante paſſionem Chriſti nuſquam dictus eſt paracletus. 531.b
Spiritus ſanctus datur nobis p Chriſtum, ſicut ignis per lapidem. 535.b
Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas. 593.c
Spiritus ſancti præconia. 555.e
Spiritu pietatis beati ſunt mites. 572.c
Spiritus ſcientiæ facit hominem lugere & ſeipſum & alios peccatores. 572.b.573.a
Spiritus fortitudinis dat eſuriem ſitimq; iuſtitiæ. pag. ibidem
Spiritus conſilij miſericordes facit. 575.a
Spiritus intellectus oculum purgat cordis, vt Deum videat. 576.a
Spiritus ſapientiæ pacificos facit. 577.a
Spiritus ſanctus datur vt paracletus,quando datur in remiſſionem peccatorum. 581.e
Spiritus ſanctus eſt donũ optimũ atq; perfectũ, ſine quo & angeli & homines miſeri ſunt. 582.e
Spiritus ſanctus dupliciter donatur nobis. ibidem
Spiritus ſanctus de meo accipiet, cur non ait,mea accipiet. 583.a
Spiritus ſanctus nobis neceſſarius multipliciter tanquam tutor hæreditatis noſtræ. 590.a
Spiritus ſanctus eſt benedictio, qua benedicuntur omnes gentes in ſemine Abrahæ. 592.a
Spiritus ſanctus non eſt Deus recens. 592.e
Spiritus ſancti potentia & gratia in Eccleſia primitina. ibidem
Spiritus ſancti diuitiarũ æternarum cumulus. 595.e
Spiritus ſanctus vere Deus eſt,quia anima humana capabilis eſt. 596.a

Spiritus ſancti illapſus quomodo fit. 597.b
Spiritus ſanctus cur cum ſono repentè aduenit in Apoſtolos. 598.c
Spiritus ſanctus eſt ignis, quem Chriſtus venit mittere in terram. ibidem
Spiritus ſanctus amor eſt, ideo & ignis dicitur. pag. 598.d.609.e
Spiritus ſanctus, cur in linguarum ſpecie apparuit Apoſtolis. 599.a
Spiritus ſanctus eſt lingua & calamus ſcribæ velociter ſcribentis. ibidem
Spiritus ſanctus quanta dulcedine repleuit Apoſtolos. 600.b
Spiritus ſanctus manet in hominibus duobus modis, vno per ſubſtantiam, altero per fidem. 601.b
Spiritus ſanctus aliter in Chriſto, quàm in iuſtis alijs manet. 601.e
Spiritus ſanctus repleuit orbem terrarum. 601.b
Spiritus ſanctus quomodo ſcientiam habet in nobis. 601.e
Spiritus ſanctus non datur extra Eccleſiam Catholicam. 603.b
Spiritus ſancti ſcientia mirabilis. 772.c
Spiritualis proximitas. 759.d
Spiritus elationis in eloquentia. 378.b
ſine Spiritu ſancto neque cogitare neque agere aliquid rectè valemus. 119.b
Spiritus ſanctus in vento & igneis linguis cur ſe exhibuerit. 130.e. *cur in ſpecie columbæ.* ibidem
Sponſus vnus Eccleſiæ virginis. 375.e
Sponſus ſponſæ annulum cur det. 27.d. *quarto digito cur is inſeratur.* ibidem
Stare in dextra aut in ſiniſtra. 685.d
Statio in medio Eccleſiæ in die Paſcha 56[illegible].a
Statio prima proceſſionis ad oratorium ſanctæ Mariæ. 563.d
Statio Romæ ad S. Mariam in die Paſchæ. 563.d
Statio ad S. Mariam Romæ. 398.d
Statio ad ſanctam Sabinam. 45.a
Stola ſiue oratorium. 64.& 65.b.417.c
Stolam accipit diaconus cùm ordinatur. 144.e
Stola quid myſterij habeat, 144.e. *cur ad genua propendeat.* 144.c
Stola collo circumpoſita, Chriſti obedientiam ſignificat. 470.a
Stephanus Papa. 66.b
Stephanus Tungrorum Epiſcopus *quas hiſtorias ſcripſerit.* 647.e
Stephani Tungrorum Epiſcopi Capitularium. pag. 649.c.650.d
Subdiaconi. 268.b
Subdiaconi nunc, qui Nathinæi in lege. 60.b
Subdiaconorum ordinatio. 20.c.138.d
Subdiaconis continentia cur indicta. 20.c.412.a
Subdiaconi ſapientes repræſentant. 152.b
Subdiaconorum officium in Eccleſia, 20.d.61.c. pag. 139.a
Subdiaconus adiutor Diaconi, & penè in eodem eſt officio. 66.d
Subdiaconus epiſtolam legit. 69.a
Subdiaconus epiſtolam ad Miſſam quòd legat, non eſt ex eius ordinatione, ſed poſteà eſt introductum. 139.a.139.b
Subdiaconi in facie Epiſcopi ſtant ſacrificij tempore. 165.a.165.c. *quot deſignent.* e
Subdiaconi quouſque inclinati ſtent ante epiſcopum. 169.c.169.e. *quando recedant.* 171.a
Subdiacono cur non datur benedictio, ſicut diacono lecturo. 474.a
Subdiaconus cur librum ante Euangelium lectum clauſum portat. 475.e
Subdiaconi regionarij in facie Pontificis ſtant. 138.e
Subdiaconi antiquitùs ſpoliati proceſſerunt. 206.a
Subdiaconi ſequentes. 138.e
Subdiaconi officium. 740.e
Subſtantia Dei ſimplex eſt, non formata, ſed formata. 608.e
Subſtantiæ tres verbum caro & anima. 722.c
Sudarium inter veſtes ſacerdotales. 64.e. 146.b. pag. 167.e
Sudarium quod geſtant ſacerdotes, quid deſignet. pag. 66.c.164.c.165.a
Suffraganei. 66.a
Suffragia. 659.e.662.
Superbia omnium vitiorũ caput, de ea patrum aliquot ſententiæ. 41.a
Superhumerale. 63.d.76.d.170.a
Superhumerale ſacerdotum nouæ legis. 65.e
Subliminare templi in paſſione fractum dicitur in Euangelio Hebræorum. 543.b
Superſtitio vndè dicta. 305.d
Supparum. 63.b
Supplicationes vndè nomen traxerint. 284.b
Surſum corda. 164.a
Suſcitatio mortuorum duplex. 518.d
Symbolum qua occaſione Apoſtoli conſtituerint. 28.d.303.c.434.b *& cur ſic vocari voluerint.* 28.*hoc non ſcribi in membranis, ſed cordibus retineri voluerunt.* c.
Symbolum docentur baptizandi. 272.c.272.e
Symbolum competentibus palmarum die dari ſolitum. 10.b
Symbolum quandò tradatur catechumenis, & quandò ab eiſdem repoſcatur. 96.d
Symbolum ab alijs in Cœna Domini ſecundùm Romanum Ordinem ſabbato ſancto reddendum. pag. 99.d
Symboli Nicæni commendatio 6.d. *à populo hoc pari confeſſione in vniuerſis Eccleſijs cur proclametur.* ibidem
Symbolum Conſtantinopol. vt omni Dominica dicatur ad Miſſam, in Toletano concilio ſtatuitur. 347.d
Symbolum Conſtantinopolitanum ad Miſſam cur potiùs quàm Nicenũ dicat. 347.c.408.d.358.e
Symbolum Apoſtolorum poſt orationem Dominicã in Prima. 183.d
Symbolum fidei alacriter à Catholicis cantandum. pag. 475.d
Sylueſter Papa. 118.a
Symmachus. 66.e
Synagoga & Eccleſia quomodò differant. 103.b
Synagoga per filiam archiſynagogi in Euangelio deſignata. 604.d

T Litera.

T

T Littera. 430.d
Tabernaculum Moſaicum. 626.b
Te Deum laudamus, ab Ambroſio & Auguſtino compoſitus hymnus. 648.a
Te Deum, quando dicatur. 400. a. 656. e. quando non dicendum. 660.b
Te Deum laudamus, & Gloria in excelſis, pariter canuntur, ſiue non canuntur. 648. b. & quando cani vel non cani debeant. Ibid.
Te Deum laudamus, in natalitijs Pontificum Romani tantum cantant. 225.c
TE Igitur, ſecreto cur dicatur. 682.
Teleſphorus. 66.e.137
Templorum origo. 2.d.333.a.b
Templi variæ appellationes, atque partes. 335.a
Templum etiam oratorium dictum. 338.d
Templum in Hieruſalem xl. annis ædificatum. pag. 95.e
Templa Idolorum in Dei Eccleſias mutata. 333.e
Templa quomodo & verſus quas cæli partes extructa antiquitus. 334.b
Templi dedicationis myſtica expoſitio. 419.a
in Templis quid fieri, quid non fieri debeat. pag. 338.a
Templorum euerſiones noſtra peccata promerentur ſæpè. 339.e
Templa & altaria rectè ornantur rebus precioſis. pag. 485.b
Templi virtutes præſides dixerunt, Traſeamus ex his ſedibus. 522.b
Templum Iudæorum poſt paſſionem Chriſti deſtrui expediebat. Ibid.
Templi, quod Chriſtus eſt, duo ſunt latera, dextrum diuinitas, ſiniſtrum humanitas. 561.a
Temporis interſtitia tria ante legem. 692.e
Tempora tria quæ. 771.
Tentatio duplex. 78.d
Tentare quomodo nos dicatur Deus. 78.d
Tentatio omni piè viuere inchoanti non deerit. pag. 446.b
Tentationum genera quibus homo ad peccandum inducitur. 182.d
Tentatio quadruplex, à qua ſuos liberat Dominus. 572.d
Tentatio iuſti & proficientis. 622.c
Theotiſcum ſermonem Gothi habuerunt. 336.c
Ternarij numeri excellentia præſertim apud Chriſtianos. 558.a
Ternarius numerus lectionum & reſponſoriorum. pag. 712.d
Terra tremet & quieſcet, id eſt, impij terrebuntur, & nocere deſinent. 565.d
Terra fluens lacte & melle cæleſtis patria. 575.c
Terror in aduentu iudicis in die nouiſſimo. 588.e
Tertia cur precibus dicata. 7.d.184.e
Teſtamentum cur ſcriptura vocata ſit. 3.c
Teſtamentum vetus & nouum cur dicantur. 3. c. & qui vtriuſque libri Canonici, & per quos ſcripti. Ibid.
Teſtamenti veteris reſtaurator Eſdras. 4. e. interpretes qui. Ibid.
Teſtamentum Chriſti non vnius diei, ſed æternum & iuge habet ſacrificium. 650.d
Teſtamenti veteris libri qui. 727.c
Teſtamenti noui libri qui. Ibid.
Teſtamenti noui veſtimenta ſacra quid ſignificent. pag. 717.d
Teſtamenti veteris & noui diſtinctio. 427.d
Teſtamenti veteris & noui, vmbra & veritatis concordia. 98.b
Teſtamenti veteris figura ad noui veritatem accommodata. 423.a
Teſtimonia Trinitatis in veteri teſtamento præcipuè in Geneſi. 610.a
Teutonici. 660.a
Teutonici quorum feſta celebrent nouem vel tribus lectionibus. 659.b
Thamar de Iuda concipiens, Eccleſia de Gentibus eſt myſticè. 580.d
Theriaca de ſerpentis carne confecta ad quid proſit. 436.d
Thurificanda non eſt in altari oblatio. 385.b
Thamæ vitam reiicit Auguſtinus. 644.c
Thuribulum quid myſtice. 160.b.162.e
Thuribulum quod fertur ad Miſſam, quid deſignet. 152.b
Thuribulum in Miſſa. 66. a. Ante Euangelium. pag. 67.b
Thuribulum in Tribunal aſcendit ante Euangelium pag. 160.b
Thuribuli myſterium. 686.d
Tiara. 64.a 65.b
Tiara ſacerdotum in lege. 265.d
Timor ſine pietate, ante Dei oculos nullus. 119.e
Tobias typus prudentiæ. 624.c
Tonſura clericorum, Paſſionis Chriſti ſignum, à Petro exordium ſumpſit. 218.a
Tonſura ex Eccleſiæ eſt traditione & conſenſione introducta. 137.b
Tonſuræ Eccleſiaſticæ origo, 16. d. 61. e. quid deſignet. 16. d. eius figura ſeu forma cuiuſmodi. ibid. cuius nos admoneat. 265.b.411.c
Tractus aliquando lætitiam, aliquando tribulationem deſignat. 158.e
Tractus quando vſurpetur. 136.c
Tractus & Alleluia quid differant. 158.c
Tractus & Reſponſ. quid differant. 158.e
Tractus, Qui habitat, quando & cur canatur. pag. 232.d
Tractus cantus triſtitiæ, Alleluia iubilus lætitiæ. pag. 506.a
Tractus lugentium, Graduale pœnitentium lamentum eſt. 528.c
Traditio Chriſti ſequenda in eius ſacramentis. pag. 172.d
Traditio Eccleſiaſtica. 1.4.e
Traditiones & Maiorum inſtituta ſequenda in rebus, de quibus ſcriptura ſilet. 300.d.636.a.b
Traditione maiorum Eccleſia multa obſeruat. pag. 15.d.137.d
ex Traditione Apoſtolorum Symbolum habemus, quod Apoſtolicum dicimus. 28.d
Traditio Apoſtolica, pro defunctis orare, ſacrificium

ficium offerre. 7.a.297.c

Traditio Apoſtolica, quòd ſoli episcopi chriſmate inungant baptizatos. 121.a

Traditio Apoſtolica Hieronymo, ante medium noctis in vigiliis Paſcha populum non dimittere. pag. 52.c.110.d

Traditio Apoſtolica, vt à ieiunis corpus & ſanguis Domini accipiantur. 6.c

Traditiones hominum præferebant phariſæi traditionibus Dei. 514.d

Traditiones maiorum non ſunt infringendæ. pag. 636.d.637.a

Traditiones Eccleſiæ ſeruandæ, generales quidem omnibus, particulares ſuis quæque locis. 634

Tranſitorium. 646.c

Tranſitus per mare rubrum, figura baptiſmi. pag. 554.c

Tranſitus patrum ex limbo in paradiſum. Ibid.

Tres pueri in fornace, martyrium victorias præfigurauerunt. 524.a

Tres lectiones in nocturnis vigiliis tempore Paſchali. 566.a

Tribunal gradus ſuper quem aſcendit diaconus lecturus. 159.d

Tricenarij numeri perfectio. 81.c

Triduum Chriſti in ſepulchro, tribus temporibus mundi datum eſt. 558.a

Trinitas perſonarum, & eſſentiæ vnitas in Deo. pag. 71.c

Trinitatis feſtum, eiusq; officia quis compoſuerit. pag. 405.c

Trinitatis feſtum quo loco Romani peragant. 656.c. quæ per octauam officiorum ratio. 656.b

Trinitatis commemoratio in principio Geneſeos. pag. 553.c

Trinitatis opera perſonis appropriata quidem, ſed indiuiſa ſunt. 555.c

Trinitatis ſacramenta, tum in vita, tum in morte Chriſti. 558.c

Trium perſonarum appropriata nomina Pater, vita, Filius, ſapientia, Spiritus ſanctus, amor. pag. 598.d

Trinitas vnus Deus, & ſolus, ſolus quidem, ſed non ſolitarius. 607.c

Trinitas longe ſupra dialectico intellectũ eſt. 609.a

Trinitatis effigies in creatura rationali. 611.c

Trinitatis fides in antiquis patribus. 613.d

Trinitatis oſtenſio in baptiſmo & transfiguratione Domini. 729.c

Trinitas ſancta & ſumma quid. 731.c

Triſtis ne ſis, bene viue. 42.a

Tunica linea. 64 b

Tunica linea ſtricta. 63.b

Tunica hyacinthina. 63.c

Tunica veſtis epiſcopi, non presbyteri, rationem ſublimium ſignificat. 471.a

Tunica inconſutilis innuit, ne ſcriptura hæreſibus ſcindatur. Ibid.

Tunica Pontificum. 718.d

Turonenſis Eccleſiæ mos quidam. 199.a

Tympaniſtæ, adoleſcentulæ. 684.c

Typus in oblationibus populi. 688.d

V

Vaſa conſecrata clerici conſecrati tantummodo attingant. 171.a

Vbi corpus illuc congregantur aquilæ. 587.d

Velantur virgines. 25.d

Vela cur ante altaria dependent in quadrageſima. pag. 508.d

Velata facies Chriſti à Iudæis, ne videant eam. pag. 541.b

Velox curſus victoriæ Chriſti. 558.a

Venditi fuimus miſerabili venditione, redempti gratis à Chriſto. 529.a

Veris iucunditas poſt hyemis triſtitiam in paſchate. 545.c

Verni temporis prærogatiua. 553.c

Veritas de terra orta Chriſtus eſt. 371.c

Veſperum vnde ſic vocatum. 8.d

Veſperi ad orationem quorum imitatione & cur conueniatur. 8.b

Veſpertinum officium. 189.c

Veſpertinale officium. 281.c

Veſpertinale officium ante ſolis occubitum celebrari ſolitum. 231.c. circa xij. horam. 231.e

Veſpertinali officio pſalmi quindecim graduum cur attributi. 231.b

Veſpere & laudes eodem modo peraguntur. 651.a id à multis ſecus fit. Ibid.

Veſpertinali in officio an reſponſorium ſit cantandum. 190.a

Veſperæ quæ ad Dominicum diem pertineant, Benedictusne, an Dixit Dominus. 239.a

Veſperæ ſabbatinæ ad præcedentem diem, non ſequentem, pertinent, & ſic de cæteris. 258.e

Veſperæ primæ feſtorum antiquitus ſolennius celebratæ, quàm ſecunda ipſius diei. 238.d

Veſpera prior cuiuſlibet Dominicæ orationem Dominicæ diei habet. 406.d

Veſpera ſecunda ad ipſum diem feſtum pertinent. 238.e. quibus antiphonas feſto conuenientes antiphonarij antiqui habent. 238.d

Veſpera ſecunda de feſto eius diei ſeruandæ, niſi cum ſumma feſtiuitas minorem ſubſequitur. pag. 397.c

Veſperatum magna & multa myſteria. 466.b

Veſpera & matutina habent octo partes, reliqua ſolùm ſeptem. 467.a

Veſpera & matutina ordine hymnorum à cæteris differunt. Ibid.

Veſpertini pſalmi in quorumdam Sanctorum feſtis mutantur. 643.d. alioquin dicendi ſuo quique die. Ibid.

Veſpera cum ſilentio in paraſceue celebrantur. pag. 293.e

Veſperæ in Paſchali hebdomada, qua ſolennitate agantur. 251.e

Veſtes ſacerdotales quæ ſint. 269.e

Veſtimentorum ſacerdotaliũ myſteria. 63.c.414.b

Veſtes ſacerdotales exemplum bonæ conuerſationis populo exhibent. 142.d. quænam ſint. pag. 145.c.147.c

Veſtis

Veſtis linea qua in ſanctis vtimur, quid deſignet. pag. 143.a
Veſtium ſacerdotum myſteria. 377. *Earum allegorica theoria.* 378.a
Veſtes alias habent dū miniſtrant, alias in vita communi ſacerdotes. 66.c
Veſtibus ſacratis, niſi cum ſacris operatur, non vtendum. 143.b
Verborum Eccleſia prolatio conſueta ſeruanda. pag. 377.a
Verborum prolatio in oratione cur. 757.c
Verborum horum, Hac dona, hac munera, hac ſancta, &c. declaratio. 770.b
Verſus. 197.a
Verſus quando & cur dicatur. 226.a. *cuius nos admoneat.* 222.a. 251.a. *quales eſſe debeant.* 190.a
Verſus cum dicitur, ad Orientem nos vertimus. pag. 183.c
Verſus cum cantatur, ad altare ſe vertunt quidam. pag. 126.b
Verſus poſteriora verba non cantantur. 190.b
Verſus poſt Alleluia. 158.b. 159.c
Verſus poſt offerendam. 69.c
Verſum reſponſorij vnus dicit in antiphonis, alternant verſibus chori. 279.a
Verſus in nocturnali officio præcedit lectionem, in cæteris ſequitur. 193.d
Verſum antiquitus non ſequebatur Gloria, ſed repetebatur reſponſ. 226.a
Verſus Amalarij Antiphonario adiunxit Eliſagarus. 224.c. *quo artificio.* Ibid.
Verſus plures cur interdum apud vnum reſponſorium inueniantur aſcripti. 224.c
Verſus ad matutinale officium. 227.a. *per quotidianas noctes.* 229.d
Verſus in Aduentu. 211.c
Verſus in veſperis Septuageſima. 190.d
Verſus in Quadrageſima vnde ſumpti. 200.c
Verſus in Paſchalibus diebus cur non cantetur. pag. 251.a.b
Verſus ad primam. 130.b. *ad veſperas.* 131.b. *ad completorium.* 132.a
Verſus ad horas minores quam habent vim. pag. 86.d. 188.c
Veſpertinum officium vnde dictum. 746.c
Vidit Deus, quod eſſet bonum: Hoc dictum in operibus ſex dierum vbique repetitur, excepto opere ſecunda diei. 613.e
Viduitatis gradus proximus virginitati. 25.c
Viduarum exempla. Ibid.
Vidua qua Apoſtolo. 26.b. *& qualis eſſe debeat. pag.* 26.d
Vidua mortuum plangens filium, Eccleſia eſt & ordo prælatorum. 620.c
Virgo felix, quia intacta: vidua fortior, quia experta. 26.a
Vidua poſt propoſitum continentia nupturientes, damnationem habent. 26.d
Vienna Galliæ præcipua vrbs. 57.b
Vigiliarum nocturnarum antiquitas & commendatio. 8.c. *imitantur ſtationes & vigilias militares.* 7.c. *Has approbant & frequentant ſancti viri.* 8.b. *reprobant & ſine fructu eſſe calumniantur haretici.* Ibid.
Vigilia nocturna. 282.b
Vigilias militantium in diuino officio imitamur. pag. 189.c
Vigilias militares nocturnali officio repræſentamus. pag. 189.b. 228.c
Vigilias obſeruant paſtores, nato in carne Chriſto. pag. 32.d
Vigilia Sanctorum natalitia qua præcedunt, in ieiunio peragimus. 52.d
In Vigiliis nona de feſto peragatur. 404.d
Vigiliæ duplices, in Sanctorum feſtiuitatibus. 257.c
Vigilia Sanctorum in noctis initio auſpicatæ. Ibid.
Vigiliæ primæ finem habent ante medium noctis. pag. 238.c
Vigiliæ Natalis Domini, 237.d
Vigilia Natiuitatis in Dominica ſi euenerit. 397.a
Vigilia Epiphaniæ quomodo inofficianda. 398.c
Vigilia celebres nocte Paſchali. 11.a
Vigilia Paſchæ ad medium noctis protrahuntur. pag. 52.d
Vigilia Aſcenſionis & Penteceſtes ieiunandum. pag. 403.d
Vigilia Penteceſtes. 129.c
Vigilia Penteceſtes & diuinorum officiorum in ea ordo. 57.c
Vigilia ſancti Laurentij 257.c. *Aſſumptionis Mariæ & Andreæ.* Ibid.
Vigilia nocturnæ cur in tres nocturnos diſpertiuntur. pag. 467.c
Vigiliæ, feſtiuitates, & octauæ Sanctorum. pag. 714.d
Vinum aqua in calice Dominico miſceri cur debeat. pag. 62.7.a
Vir erat in terra, officium. 59.d. 177.c
Virginitatis commendatio. 24.c. *matrimonio & caſtitati coniugali præcellit.* 25.a
Virginitas non præcipitur ſed ſuadetur. 24.c
Virginum virorum caput Chriſtus, feminarum Maria. 24.c
Virginibus illis regnum promittitur, quos voluntas non neceſſitas, continentes efficit. 25.a
Virginitas inanis erit, quæ non erit ab aliis criminibus, & curis ſecularibus immunis. 25.a
Virgines agnum ſequuntur quocumque ierit, cæteri fideles quouſque potuerint. Ibid.
Virgines femina in benedictione cur velentur. pag. 25.a
Virginitatis gradui proximè accedit viduitatis. pag. 25.b
Virgines monachales & earum cœnobia. 23.a
ad Virgines monachales, iuuenibus nequaquam: probatiſſimis ſenibus, quouſque & cur acceſſus permittatur. 23.b
Virginum & viduarum frequentes viſitationes clerici fugiant. 16.c
Virginum conſecratio & clericorum ordinatio epiſcopo reſeruata. 732.b
Virgineus partus Mariæ per cereolos deſignatur. pag. 503.c
Virtutes calorum, qua. 71.d

Virtutes ab inuicem non ſeparantur. 193.b
Viſibilis ſpecies quid. 723.a
Vita animalis quinque ſenſibus fungitur, ſed hæc in ſacrificio non eſt. 479.d
Vita diuina omnibus ſubtilior & ſimplicior eſt, ideo nullius capax. 609, a
Vita diuina rationabili creaturæ capabilis eſt. Ibid.
Vitæ Sanctorum, quarum auctores ignorantur, in officio diuino non legendæ. 645.e
Vitæ Sanctorum aliquot approbatæ, & apocryphæ aliquot. 644.c.d
Vita actiua & contemplatiua bona. 767.d
Vitas Sanctorum hæretici corruperunt. 645.e.
Vitiorum enumeratio & explicatio. 41.e.& *ſequentibus.*
Vitia capitalia ſeptem. 726 b
Vnctio infirmorum, ſacramentum eſt. 79.c. *à quibus & quonam pacto peragendum.* Ibid.
Vnctio infirmorum presbyteri munus. 62.a
Vnguentum eſt Spiritus ſanctus, caput Chriſtus, barba Apoſtoli, veſtimentum Eccleſia. 470.d
Vnguentum Mariæ Magdalenæ myſticum. 477.a
Vnicornes ſingularis ſuperbiæ dicuntur Iudæi. pag. 526.b
Vnitas per ſacramenti myſterium. 372.e
Vnus pro multis & multi pro vno. 372.e
Vnum corpus Chriſti ſumus ſpiritu non carne. pag. 374.a
Vnitatis ſignum erectum altare à filiis Ruben, & Gad. 375.b
Vnitatis Eccleſiaſtica *teſtimonium.* 375.e
Voces graues, acutæ, & ſuperacutæ. 715.a
Vouentes caſtitatem, illicitum ſibi coniugium faciunt, quod per naturam ipſis erat licitum. pag. 25.c
Vouentes virgines, ſi nubant, damnationem habent. 25.c.& *viduæ.* 25.e
Vrias, id eſt, lux mea Dei, ſuperbum populum Iudæorum præſignauit. 606.e
Vſus quamuis longæuus, veritati cedere debet. pag. 636.e
Vtilitas ſumma Euchariſtiæ, quod per eam poſſumus in cælum aſcendere. 480.b
Vualafridus Germanus. 332
Vualafridus de exordiis rerum eccleſiaſticarum & incrementis. 332.a
Vualafridus poſt Ludouici *Pij ætatem fuit.* 337.e
Vxor viro ſubdita ſit. 27.e. *contra ſi fiat, contra* Dei *& naturæ legem eſt.* Ibid.
in Vxore maritove eligendo quæ ſpectarint veteres. pag. 27.e

Z

Zona 415.e
Zonæ Romanæ balteis ſucceſſere. 63.d
Zona poderis reſtringitur. 63.b

F I N I S.

REGESTVM TOTIVS VOLVMINIS.

ORDINIS ROMANI.

† †† A B C D E F G H I K.

Omnes Terniones. † Duernio. †† Quaternio. K Duernio.

LIBRI DE DIVINIS OFFICIIS.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt

Omnes terniones. Ttt duernio.

INDICIS, a b c d e f. Omnes duerniones. f ternio.

ROMÆ, In Ædibus Populi Rom. Apud Georgium Ferrarium. 1591.